

AD CONCILIA
VENETO-LABBEANA
SUPPLEMENTUM.

Carolus Emmanuel Sardiniæ Rex Inclitus.

Io: Cattini delineavit, et incidit.

SANCTORUM CONCILIORUM ET DECRETORUM COLLECTIO NOVA,

SEU

COLLECTIONIS CONCILIORUM

A PP. PHILIPPO LABBEO, & GABRIELE COSSARTIO

Soc. JESU Presbyteris

PRIMUM VULGATÆ,

DEIN EMENDATIORIS, ET AMPLIORIS

OPERA NICOLAI COLETI SACERDOTIS

VENETIIS RECUSÆ

SUPPLEMENTUM,

In quo additamenta, variantes lectiones, emendationes ad Concilia Veneto-Labbeana;

NOVA ITIDEM CONCILIA, AC DECRETA PERMULTA EXHIBENTUR.

Omnia ex editis & M. SS. codicibus undique quæsitis Græcis Latinisque, collegit, digessit, additisque præfationibus, notis, dissertationibus historicis, criticis, chronologicis, dogmaticis illustravit

JOANNES DOMINICUS MANSI

LUCENSIS

Clericus Regularis Congregationis Matris Dei.

TOMUS PRIMUS

A Sæculo Christiano I. ad annum MLXXIII.

LUCÆ MDCCXLVIII. 1748

Ex Typographia Josephi Salani, & Vincentii Junctinii.

SUPERIORUM FACULTATE.

SACRÆ MAJESTATI

CAROLI

EMMANUELIS

SARDINIÆ REGIS

JOANNES DOMINICUS MANSI

Humile servitutis obsequium.

SI quæ olim Principum etiam magnorum laudes solæ plerumque fuerunt, ut bellum strenuè gesserint, prudenter disposuerint; in iis pariter optimi Principis virtus potissima consisteret, alienum plane in locum Te invitassem, CAROLE EMMANUEL REX INCLYTE, cum Ecclesiasticarum legum Codici in lucem promendo adesse Te volui auspicem, & patronum. Etsi enim eorum, quæ a re militari egregiè administrata petuntur, encomium nullum Te non decere compererim, quem inter summos ætatis nostræ Imperatores fama verax accenset, qui acies validas & confertas armare ut Rex,

dirigere ut Dux, in acie pugnare ut miles noveris, ut uno eodemque in prælio ipſe Princeps, Dux, miles extiteris; qui proſperè ſæpe, ſtrenuè ſemper certaveris; hæ tamen militares laudes tuæ alterius Oratoris, alterius Orationis eſſe debent argumentum. Quum verò ille demum ſit abſolutiſſimus Princeps, qui, ſicut dignitates civiles reliquas dignitate ſua complectitur una; ita omnium virtutum juncto fœdere ſummam illam, quam gerit, poteſtatem efficit, & componit; non eſt profecto, quod me ab inito ſemel Operis Tibi nuncupandi conſilio retardet. Sacroſancta enim Eccleſiæ Dei Concilia leges continent ſanctiſſimas, a doctiſſimis æquè ac religioſiſſimis ex toto orbe Præſulibus in cœtum collectis ſumma ponderatione conſtitutas, quibus non Eccleſiæ tantummodo diſciplina, ſed & mores hominum, principum æque, ac privatorum ad recti normam dirigantur. Quibus ita ſe habentibus, e re Conciliorum me facturum arbitrabar, ſi Te, quem optimum eſſe Principem non temerè affirmaverim, conſortem illis, & veluti præſidem ſtatuerim. Patere hic, Rex æquiſſime, ea commemorem, quæ meo huic de Te judicio comprobando valere arbitratus ſum; quamquam in gratiam ſingularis modeſtiæ Tuæ id me commiſſurum ſpondeo, ut aſſentationi nihil, veris laudibus Tuis parum e multo deferam. Ajo, Te privatis regiisque virtutibus, qualibus gaudent Eccleſiæ Dei Concilia, præſtare. Privatas virtutes appello, quæ omnibus æque hominibus in medio ſunt poſitæ, quarum caput eſt pia in Deum religio. Quis verò Te religioſior; qui Deum victoriarum tuarum unicum auctorem ſemper ore faſſus es, & gratus ſemper agnoviſti; qui cultu quotidiano, & minime perfunctorio Numen adoras lege adeo conſtanti, ut quæ religionis officia in pace, eadem in bello; quæ in otio, eadem in turba curarum præſtes? Huc facit admirabilis illa animi æquanimitas, numquam ſive in proſperis elati, ſive in adverſis dejecti; ſemper ex æquo Dei providentis diſpoſitioni ſubmiſſi. Quanto virtutum niſu continendus eſt animus in tanto rerum humanarum fluxu immotus, & conſtans! Denique ſumma privatæ virtutis tuæ eſt, nequid Te morer in re Tibi permoleſta, ſingillatim ſingulas recenſendo, paterna illa ſolicitudo erga regiam Familiam educandam, regendam, ad

hone-

honeſtatis, virtutisque Chriſtianæ leges formandam. Paternis exemplis monitisque reſpondet illa fideliter, religioſa, obsequens, blanda. Oris pudica venuſtas Regiarum Puellarum, cum morum ſuavitate conjuncta; Pueri Ducis Caballicenſis lepos ille cum indolis amabilitate, amores dulce rapit animorum. Nemo parenti ſimilior Juvene Duce Sabaudiæ in ſpem Regni a Patre educato, arcanorum omnium miniſterii jam nunc conſorte, in liberalium ſcientiarum ſanctiores receſſus, Hiſtoriæ, Philoſophiæ, Matheſeos, muniendarum Urbium, Picturæ, aliarumque introducto, de quo ſibi quid ſpondendum ſit tunc ſubditi didicerunt, cum Te parente a Regni curis morbi importuni injuria ſubtracto, ipſe gubernationis onus ſuſtinuit, atque ita ſuſtinuit, ut Patris defectum Regnum non ſenſerit, applaudentibus Populis, Miniſtris admirantibus tantam Juvenis in agendo dexteritatem, in diſcernendo prudentiam, in gubernando peritiam. Has Tibi Pater, labore & induſtria caſtas delicias paraſti, quibus feſsum a curis animum recrees. Ita enim obtendere ſoles: nihil habere Te ſolatii dulcioris, quam ut vacuas a publicis occupationibus horas cum Familia tua tranſigas. Sunt hæ privatæ virtutes tuæ, EMMANUEL REX, ſunt & regiæ. Quam enim Tibi perficiendo ſedulitatem impendiſti, hæc non virum tantùmmodo privatum efficit probum, ſed & Regem optimum format. Facilitatem, & comitatem in privato laudamus, in Rege miramur; hæc tanta tua eſt, quantam ſubditi, exteri, quin & hoſtes ipſi celebrant. Quotquot enim ad colloquium tuum admittuntur, captos ſe omnes profitentur ſermonis tui affabilitate, vixque a ſe impetrare poſſunt ut credant, cum Principe ſe, & non potius cum æquali, & amico egiſſe. Clementiam, & benignitatem quid ego celebrem, quum vel ipſe ſis faſſus ingenuè, indolem habere Te in ſeveritatem minimè pronam; quem iratum nemo unquam, pacatum ac placidum ſemper omnes viderint? Principem verò ita regimini intentum, qui tuam ſuperet indefeſſam vigilantiam, curam, laboremque in procuranda Regni quiete cum Subditorum felicitate, nec præſens, nec ſuperior ætas ulla tulit. Summo mane experrecti primæ curæ Deus; tum Familia; dein Regni & ſubditorum negocia totum illud tempus absu-

munt

munt, quod plerique otio & voluptati indulgent. Vix a prandio iterum Te præstas subditorum indigentiis auscultandis, levandisque. Ita Te dies, ita noctes, ita menses, & anni occupant. Laboriosum hoc vitæ genus compassis reponis. Principatum ea lege a Deo recepimus, ut Subditorum commodis, non nostris vivamus. Qui aliter sentit, & agit, hunc Regem dixero; regnare non dixero. Tam præclarè de Principatu sentienti Regi, veteres illi Parisiensis concilii Patres, qui sanctissimam Regis institutionem pro concilio dictarunt, fasces submitterent. Hinc ortum perpetuum illud studium, quod Te semper tenuit intentum, ut artes, commercium, scientiæ in toto Regno valescerent. Ad nos etiam, tanto licet locorum divortio sejunctos, pervenit fama celebris Universitatis Taurinensis, Auditorum frequentia, Doctorum eruditione, Principis gratia & patrocinio florentissimæ. Hoc scientiarum emporium est, nullis indigum mercibus, non Theologicis, non Canonicis, non Philosophicis, non Mathematicis, non doctarum linguarum, non amœniorum literarum & Historiæ destitutum gazis, quibus certatim confluentes e tota Italia juvenes affatim ditentur. Est hoc profecto, REX optime, est hoc maximè *conciliare* (sit venia vocabulo artis, quamquam alioqui non Latino); cum id semper curaverint collecti in Concilium Ecclesiastici Præsules, ut precibus, & monitis suis instarent apud Principes, quo Collegia Juvenibus erudiendis, formandisque ad pietatem, ac scientias instituerentur. *Ut scholæ Sacrarum Scripturarum*, inquiunt Patres Concilii I. Tullensis ad Saponarias Anno DCCCLIX. Can. X. *& humanæ quoque literaturæ, deprecandi pii Principes nostri, ut ubicumque omnipotens Deus idoneos ad docendum, id est fideliter & veraciter intelligentes donare dignatus est, constituantur*. Incitamentis hisce tuus in promovendis Literis amor non indiget, quum plus multum dederis, quam Patres isti poposcerint. In urbe metropoli Collegia Juventutis plurima habes erecta, ex quibus alterum Juvenum ingenuorum, sed fortunæ tenuioris centuriam regia liberalitate alit ad studia; suo etiam loco sub modica pensione iis concesso, quibus fortuna major, amor est in scientias æqualis. Alterum duodecim e Clero selectis, ac laurea jam donatis victum, contubernium,

inci-

incitamenta ad ſtudia Literarum reliqua ex regia providentia largitur, quo ad Theologiam, Canones, Oratoriam Eccleſiaſticam formati, Epiſcopales, Abbatialesque Cathedras, tum & Eccleſiaſticos ſuggeſtus digniſſime repleant. Tertium Academia eſt, ubi generoſo ſanguine Juvenes generosè educantur; ſcientiis, & artibus liberalibus inſtituuntur, Philoſophia, Matheſi, Jurisprudentia, Hiſtoria, ut virorum ampliſſimorum, quorum ſucceſſio nunquam apud Sabaudos Principes ceſſavit, ſeriem perennent. Prætereo ſcholas, alias per Urbem apertas, alias per Provincias diſpoſitas, quibus omnibus ſolicitudine, manu, favore ſuccurris. Prætereo illum tuum erga viros literatos favorem, effuſamque liberalitatem, tuamque pariter in literas perficiendas propenſionem, paratam, ſi quid ſe offerat ad ſcientias utile, ſtatim amplecti. Oſtendunt hæc animum Principis ad veram ſinceramque regni felicitatem anhelantem; hiſque pariter meum defenditur, probaturque conſilium, nomini ſcilicet tuo opus iſtud dicandi. Quem enim aptiorem Conciliis hiſce meis Patronum deſtinaverim ac Principem, Conſtantinos, Marcianos, Theodoſios, Conciliorum olim auſpices, & præſidia, noſtra ætate referentem? Id vero poſtquam præſtiti, patere demum, Rex optime, ut quandoquidem de Conciliis tecum agere cœpi, cum Conciliis deſinam, eodem Epiſtolam meam fine concludens, quo veteri, & noſtra ætate Concilia clauduntur.

Inclyto Regi Carolo Emmanueli Sabaudo Orthodoxo Pacifico multi anni.

Proli Regiæ Domine benedic.

Sabaudam Familiam Domine conſerva.

Ita volumus, ita ſentimus, ita rogamus.

Domine exaudi.

JOANNIS-DOMINICI MANSI
IN HANC CONCILIORUM COLLECTIONEM
PRÆFATIO.

TA fermè natura comparatum est magnis Operibus, ut a tenuioribus nata crepundiis semper in dies augeantur magis, nec unquam incrementi fastigium illud attingant, quod nullis dein posteritatis conatibus superetur. Annalium Ecclesiasticorum exordia in Chronologia Genebrardi, aliisque id generis agnosco; tenuiora sunt hæc, si cum sequentium Scriptorum ingentibus Operibus comparentur. De Magni Baronii loquor Annalibus, quibus subito tantum crevit Historia Ecclesiastica, quantùm deinceps in tanto recentium Scriptorum nisu tantumdem augenda nequaquam sperari potuerit. Increvit tamen utquumque sub Pagio; &, si modestè dici liceat, incrementi aliquid me satagente obtinuit. Quod Historiæ Ecclesiasticæ fatum est, hoc pariter & Collectionibus Conciliorum accidit. Natæ sunt (si de Recentioribus agatur, Veteribus omissis) sub Merlino, cujus est Opus volumina complexum duo anno 1530. Parisiis editum. Illud non spernendis accessionibus auxit P. Petrus Crabbe Mechlinensis Minorita, editâ Coloniæ ann. 1551. Conciliorum collectione tribus in folio voluminibus. Curante Laurentio Surio crevit ad quatuor volumina, quæ lucem viderunt Coloniæ an. 1567. Hanc proximè subsequuta est Veneta editio anno 1585. quæ conciliaria pomeria ad tomos quinque ampliavit. Severinus Binius Coloniensis Canonicus geminâ editione, quarum alteram dedit anno 1606. aliam verò longè auctiorem 1608. in eam voluminum dignitatem erigere cœpit Collectionem Conciliorum, quam pro suo merito exigebat. Hoc enim posterius Binii Opus Parisiensibus typis an. 1638. iterum recusum novem in folio tomos æquat. Regium dein favorem & manum liberalem sibi promeruit molimen nobile, quibus adjumentis eò promotum est, quousque editorum Operum ferè nullum, & si typorum & chartæ elegantiam spectes, planè nullum pervenit, est enim Luparea hæc editio in tomos XXXVII. diffusa, lucemque aspexit Parisiis an. 1644. Hujus Editionis commoda sunt multa præ superioribus; incommoda itidem multa præ posterioribus, quæ omnia latè prosequitur Salmonius in Opere præclaro Gallicè edito hoc titulo: *L' Estude des Concil.* Regium proindè Collectorem multis parasangis longè antecessit P. Philippus Labbe e Soc. Jesu vir infinitæ lectionis, ejusque post obitum Operis continuator P. Gabriel Cossartius ejusdem Instituti Professor, Labbeo in eruditione æqualis, in critica discretione superior. Servierunt illi commodis eruditorum Opere ad XVII. tantummodo volumina reformato, nihilo tamen secius additamentis planè multis aucto. Prodiit Collectio ista Parisiis an. 1672. Sed arduum est & planè impossibile, vastum adeò argumentum ita totum occupare, ut non adhuc multa successoribus reliquantur. Quod igitur ad Collectionem hanc Labbeanam deerat perfectionis, supplendum sibi Baluzius vir eruditissimus assumpsit; & ille quidem supplementi, seu Collectionis novæ Conciliorum (ita enim appellat) priori volumine evulgato dignissimè se provinciam hanc suam administraturum indicavit: sed nescio quo fato, hic substitit, & de secundo eruditissimi Operis volumine res est jam deplorata. Successit his omnibus P. Harduinus e Soc. Jesu, vir ingenio & eruditione valens, qui grandem rerum struem præ manibus habere se intelligens, primò quidem ingentem voluminum ultra XL. fabricam meditatus est; re tamen diligentius ponderatâ, resecatione potius, quam ampliatione indigere hoc Conciliorum Opus judicavit. Quare multis resectis ex iis, quæ dederat Labbeus, aliis vicissim de suo adjectis, quæ tamen rejectorum multitudinem nedum non attingunt, sed & multo superantur, Collectionem confecit duodecim in fol. voluminibus comprehensam. Liberior hæc viri docti censura ingrata plerisque accidit; quorum eâ de re querelæ, ex multis etiam, quæ in Opus Harduinianum irrepserant sphalmatibus acerbiores, ingens apud Doctos Labbeani Operis desiderium excitarunt. Vix illud multo ære comparari poterat; nec facilè prostabat bene etiam nummatis emptoribus. Quæ sanè ratio Coletum Venetum typographum persuasit, ut de nova

Labbei editione aggredienda cogitaret. Ea decreta, Nicolaus Coletus, typographi frater, vir doctus, curam in se suscepit Labbeano Operi addendi quæcumque Harduinus suppleverat; quin nec Harduino contentus, conquisitis undique dispersis hinc inde per varios libros Conciliis, magnis accessionibus editionem suam provexit. Ita dilatatum Opus ad volumina unum supra viginti anno 1732. absolutum est. Hîc vota constituta Eruditorum videbantur; nec sane quidquam majoris momenti adjicere se posse Venetorum labori persuadere sibi quisquam potuerat; nam quæ utilia dedit Harduini editio, ut variantes e Codd. Mss. vetustissimis, adnotatiunculas, &, quod caput est, Conciliorum, sivè nunquam antea excusorum, sivè nondum in Collectiones invectorum congeriem amplissimam, hæc omnia Venetæ Collectioni procurata sunt. Quæ verò in Labbeo maximè placebant, hæc nullis refectionibus diminuta translata sunt in novam editionem. Complebant omnia ad Concilia undique ex Libris editis, ex ineditis etiam nonnulla summâ diligentiâ petita, adnotationes Clarorum Virorum, præsertim P. Antonii Pagii, ex ejus Critica ad Baronium deductæ, quibus res conciliaris, ac præsertim chronologia, & historia, reformatur, illustratur, augetur. Hæc sunt Veneto-Labbeanæ Collectionis decora, quæ magna licet & opportuna, sua tamen adjuncta ferunt incommoda, quibus non ambiguis argumentis demonstratur, omnes hucusque Conciliorum Collectiones multùm adhuc a perfectione distare. Ac primo quidem, ut a minoribus incipiam editionis hujus nævis, chronologia Collectionis hujus, commodior licet Labbeana & Harduiniana, (nam Harduinus de Labbeana chronologia emendanda minus curavit) utpote quæ Pagio tenaciter inhæret, sua tamen habet vitia, cum nec omnia Pagius sustulerit, vel ita interdum substulerit, ut ipse vicissim emendationem expostulet; quod ego in meis ad eumdem Pagium animadversionibus pro virili complevi; sed neque Pagii chronologiam, quamquam alioqui in ea re sanam & rectam, editor iste semper fideliter servat. Ita, exempli gratiâ, Arelatense II. Concilium anno 533. a Labbeo assignatum, Venetus chronologus anno eidem permittit. Convenit autem illud, ut in Actis ejus scribitur An. XXII. Childeberti, qui cum cœperit ex constituta Pagii epocha anno 514. rectè inde deducta supputatio annum reddit 536. Ita & Aurelianense Concilium ex anno 645. uti a Labbeo & Veneto Editore assignatur, Pagii usus chronologiâ in annum 642. transfero. Alia permulta id generis exempla Supplementum hoc meum passim dabit. Multo etiam frequentius labitur post annum 1200. cum viæ ducem Pagium habere illi ultra non liceat; quod ego non semel in meis ad Raynaldum animadversionibus demonstravi. Menda etiam historica plura irrepserunt in Labbeum, quæ Venetum editorem fugerunt, cujusmodi exempla habes in mea de Epochis Conciliorum Sardicensis, & Sirmiensium dissertatione, seorsum typis per hos annos vulgata, quæ pariter hîc loco suo recuditur. Magna sunt hæc; sed & majora supersunt. Quæ affert Collector Venetus ex P. Martene Concilia, ita fideliter exscribit, ut vel ipsos ejus errores servet. Concilii cujusdam in loco incerto Italiæ habiti fragmentum ex Mss. Cod. dedit Martene. Paret idem in Veneto-Labbeana Collectione, ex quo, si Deo placet, novum aliquod, nunquam agnitum Collectoribus, Concilium emergit. Sed fragmentum istud nihil revera est aliud, quàm portio Epistolæ Concilii Valentini Anni 374. ad Clerum & Populum Forojuliensem scriptæ, quæ in Actis ejusdem Concilii legitur apud Labbeum. Concilium quoddam Capuanum sub Paschali II. Pontifice Martenius ex quadam epistola a se vulgata extrudit, idemque avidè arripuit Collector Venetus; nullam reipsa convenisse tunc Capuanam Synodum ego olim in meis ad Pagium animadversionibus indicavi, & hîc pariter confirmo. Ex iis etiam, quæ Martenius affert, augeri poterant Conciliorum quorumdam acta, quæ sanè additamenta vel non vidit, vel neglexit Collector Venetus. Ita in causa Belvacensis Ecclesiæ Synodus ad S. Quintinum convenit anno 1233. ex quo Synodica data est ad Gregorium IX. Pontificem, legenda apud Martene Anecdot. tom. 1. pag. 976. nullibi verò est in Collectione Veneto Labbeana. Tarsense Armenorum Concilium anni 1177. ex Galano affert idem Collector, & cum acta ejus omnia recitet, orationem in ipso Synodi exordio habitam, planè illustrem & celebrem apud Armenos, omittit. Sermonem pro Concilio quodam habitum e Codd. Mss. Ambrosianis dedit Muratorius Rer. Ital. tom. II. p. II. Potuit ex illo exsculpere novum quoddam Concilium in causa Lotharii Regis & Theutbergæ Collector noster, ut non semel in similibus præstiterat; maluit omittere, consilio, nescio an, probando Lectoribus. Ego certè Casinensi cui-
dam

dam Concilio tribuendum non improbabili conjecturâ opinatus sum : Conciliorum quorundam historiam Pagius primus exposuit, acta omisit, quippe qui historiam, non Conciliorum Collectionem dabat; hæc acta ut ex authoribus a Pagio indicatis ederet Venetus Collector poscebant Eruditi; ille vero omisit, satis habens Pagium tantummodo exscribere. Ita Hibernicum concilium anni 1186. ex Giraldo Cambrensi referens Pagius, admonet, portionem orationis ab Archiepiscopo Dublinensi pro concilio habitæ apud eundem Scriptorem servari, quam ait, *apud eum legas*; hæc ipsa verba repetit Collector Venetus, e quo sane idem fragmentum bene longum lectores repetere videbantur. Quæ pariter sunt in Scriptoribus Collectori nostro haud ignotis Concilia, hæc plerumque in Opus adduxit; sed & alia bonum hunc nostrum Homerum, dormitantem fugerunt. In meo hoc Supplemento plura dedi Concilia ex Lunigii Spicilegio Ecclesiastico accepta, quæ exciderunt Collectori, dum plenos ibi manipulos demetiretur. Denique Concilia ultra sexcenta, Collectori Veneto non visa, in meo hoc Supplemento inserui, quorum licet permulta suppeditarint novæ Collectiones Anglicæ, quædam Hungaricæ, & plura novæ curæ Martenei, quæ omnia post editionem Veneto-Labbeadam prodierunt; adhuc tamen ultra duas ex toto hoc numero partes suffecerunt libri, qui Veneto editori ad manus esse potuissent. Mitto alia in Veneto-Labbeana editione supplenda, emendanda, augenda.

Hunc ergo mihi unicum præscripsi Supplementi hujus scopum, emendandi nempe, augendi, perficiendi Veneto-Labbeanam Conciliorum editionem. Neque mihi omnium primo venit in mentem, ut novam Collectionem Conciliorum ad Labbeanæ supplementum darem. Id olim evulgandum e Parisiensibus prælis sperare jussi sumus, cum legerim in exordio tom. XXXIX. Operis Niceronii: *Me-„ moire pour servir a l' Histoire des Hommes illustres, a Paris MDCCXXXIV.* „ in catalogo librorum novorum ibi præmisso, libri mox evulgandi titulum hunc: *Collectionis Conciliorum Generalium a Philippo Labbè, & Gabr. Cossartio editorum Supplementa, operâ & studio D. Francisci Salmon in Sacra Facultate Theologica Parisiensi Doctoris, Socii Sorbonici, & Bibliothecæ Sorbonicæ Præfecti, in fol. 4. Vol. sub praelo*. Idem opus eodem anno spopondit Parisiensis typographus evulgato ejus specimine, legendo in opere *Bibliotheque Raisonnee to. XII.* pag. 485. Verum Scriptor ille obligatam publico fidem minime liberavit; quamquam id spopondit ante annos tres supra decem. Conjecturam inde capere licet, jam cessatum esse a consilio Labbeani Supplementi edendi. Sed esto perseveret; constitutus mihi scopus cum ejus argumento partim quidem convenit, omnino vero non congruit; neque enim id ego mihi præstitui, ut ad Labbeana Concilia scriberem additamenta, ea omnia relatura in scenam Concilia, quæ Veneti in editionem suam invexerunt. Sed eorum tantummodo Conciliorum, quæ e Veneta absunt, intra claustra me contineo; addo & Conciliorum in eam familiam jam ascitorum supplementa ac veluti satellitium, si quod illis convenire comperi. Variantia pariter nonnulla exhibeo, sed vel selecta, vel e vetustis Mss. nunc primo ex me in lucem producta. De singulis hisce nunc ratio est Lectoribus meis reddenda.

Nova plura Concilia in hanc Collectionem adscivi, primo quidem ex magna Collectione Conciliorum Angliæ, nuper Londinensibus typis excusa. Collectionem hanc primus quidem Spelmannus vulgaverat, duo in fol. volumina complexam. Hanc præsto Labbeus habuit, integramque ingenti illo Opere suo exhauserat. Sed præterquam vetus illa Anglicana Collectio annum 1544. non superat, ut quæ deinde excurrunt ad nostram usque ætatem, aliunde repetenda fuerint; multis pariter destituitur Conciliis post Auctoris fatum e latebris Bibliothecarum prolatis in lucem; plura etiam suppetebant additamenta ad acta Conciliorum a Spelmanno jam evulgatorum; multa tandem quæsitis e Mss. Codd. emendationibus repurganda fuerant. Hinc vir eruditus Daniel VVilkins Anglus novum recudendi, refingendi, augendi Spelmanniani Operis consilium suscepit, complevitque edita Londini anno 1737. amplissima Collectione Conciliorum Magnæ Britanniæ, & Hiberniæ a Synodo VVerolamiensi anni 446. usque ad Londinensem Heterodoxorum anni 1717. quatuor in folio voluminibus; quorum tria priora Spelmannicum Opus referunt, auctum & emendatum; reliquum, desertam a Spelmanno spartam ad nos usque producunt. Hunc Conciliorum thesaurum expilavi, Concilia omnia, ceteramque conciliarem gazam in meos usus convertens; iis tantum relictis, quæ conciliaria non erant, ut piarum quarumdam donationum instrumenta, convocationes Cleri ad alium quàm ad Ecclesiasticum negocium tractandum a Rege impera-

peratas, velut ad pecuniarum subsidium impetrandum &c. Insuper de Conciliis a Patribus Romanæ communionis collectis agens, omittenda duxi Concilia recentium heterodoxorum: ab æquissimis communionis illius Viris facilem veniam impetraturus, quibus ingratum non accidet, si hic non reperiant, quæ se reperturos minime sperabant. Id quidem indulgentiæ datum est Conciliis veterum heterodoxorum, tum & Orientalium schismaticorum nonnullis, quod ita præstitum a Labbeo noverim; quodque insuper illorum Concilia stricta cum Catholicorum Conciliis colligatione conjuncta fuerint. Britannica illa, quæ Labbeus ex Spelmanno dederat, cum nova VVilkinsii recensione contuli, & si quid variantium majoris momenti deprehendi, sedulo adnotavi. Romanorum Pontificum ibidem recitatas epistolas, veterum quidem omnes exscripsi, tum & si quæ a recentioribus Pontificibus datæ sunt ad rem conciliarem pertinentes, nequaquam omissæ. Cæteras neglexi, ne plus nimis multum Collectio hæc mea cresceret.

Idem fuit mihi consilium in describendis novis Conciliis, quæ PP. Martene & Durand in tomum VII. & VIII. Collectionis veterum monumentorum contulerunt. Concilia omnia dedi; retuli & Constitutiones Ecclesiasticas ævo Caroli Magni scriptas, sive illas tulisset ipse Carolus Magnus, sivè Episcopi ejus ætatis. Quæ vero Scriptores illi habent statum rei Ecclesiasticæ in Galliis exponentia, ut exempli gratia acta varia de dissidio inter Robertum Engolismensem Episcopum, & Ugonem Comitem; quæ pariter sunt ultro citroque scripta pro reconciliatione Græcorum, quæ tandem coaluit in Concilio Lugdunensi œcumenico, cum parum, vel nihil ad Concilia pertineant, reservanda auctoribus suis judicavi.

Tertia tandem Collectio est Conciliorum Hungaricorum a P. Peterfey Soc. Jesu, viro doctissimo, adornata duobus in fol. voluminibus, prodiitque Viennæ in Austria An. 1742. Dedit ille Concilia Hungarica quædam Labbeo cæterisque ignota, cum Constitutionibus Ecclesiasticis veterum Hungariæ Regum, addita prolixiori commentatione viri cujusdam docti. Hæc omnia mihi sumpsi; nec omisi ejusdem Collectoris præfationes, & additamenta longè eruditissima. Vicissim præterii Diœcesana Concilia post sæculum XIV. celebrata; neque enim locum suum his indulgere poteram in mea Collectione absque aliorum, quæ omittenda statui, injuriâ.

E densâ hac Conciliorum silvâ struem illam totam Conciliorum, quibus Opus compactum est, desumpsisse me existimare quis posset, ratus, nihil a me aliud præstitum, quam ut paratam ab his Scriptoribus materiam digererem. Qui de me ita judicaret, illum certè falli prolatis voluminibus Collectionis meæ demonstrarem. Non enim e solis Provincialibus, vel Nationalibus Collectionibus meam hanc generalem composui; sed & ex editis penè infinitis aliorum voluminibus materiam corrogavi. Anecdota omnia Martene, Lunigii, Ludevvig, Eccardi, Leibnitii, Muratorii, Mathei, Basnagii, Labbei, Schannat, Johannis, Dacherii, Mabillonii, Cotelerii, Grabii, Tollii, Peziorum, Bollandianorum, opere quidem sæpè inani, interdum utili consului. Criticam artem non raro in auxilium vocavi, ex qua factum est, ut Concilia quædam hucusque densâ erroris caligine sepulta, dissipatis confusæ historiæ tenebris in lucem proferrem. Quis tam multa in causa Origenistarum Concilia distinxit, quam quæ a me indicata sunt? Sancti Bonifacii Moguntini Archiepiscopi Synodi, aliæ me obstetricante nunc primo nascuntur, aliæ me novercante depereunt. Concilia etiam alia seorsum edita huc illucque palantia in familiam adlegi. Ita præstitum cum Concilio Provinciali Florentino a Julio Medicæo Archiepiscopo habito anno 1527. & seorsum excuso anno 1560. Ita cum alio Florentino anni 1567. cum Salmanticensi anni 1566. cum Lateranensi Stephani III. Papæ anni 757. quod Cl. Cajetanus Cenni non ante multos annos e pluteis Veronensis Bibliothecæ erutum vulgavit Romæ typis Vaticanis anni 1735. Denique e Mss. Codd. opem nec frustra quæsivi, qua de re infra cum de codicibus istis Mss. agam. Ex his omnibus multo accretum est Opus supra quam fieri potuisset, si e solis privatis Collectionibus coaluisset.

Nolim tamen Lectores sic existiment, ac si novis tantum Conciliis in Collectionem meam locum assignaverim. Ratio est etiam de gentilibus Conciliis habita. Gentilia appello, quæ Labbeanam Collectionem velut Urbem cives incolunt. Horum nonnullis ego additamenta scribo hinc inde corrasa; aliis adnotationes addo, quibus seu veterem chronologiam, seu locum, vel causam habiti Concilii excutio. Quarum adnotationum si quæ interdum modum excessit latius sermone protracto, hanc non adnotationem appello, sed dissertationem, cujusmodi identidem nonnullas per totum Opus disseminavi. Ita suam scribo Dissertatio-

nem

nem satis prolixam de Epochis Conciliorum Sardicensis, Sirmiensium, cæterorumque in causa Arianorum, quæ jam diem aspexit Lucæ anno 1746. typis Philippi Benedini. Sed hic nonnulla habet adjuncta, ut synodicam Concilii Lampsaceni Græco-Latinam, quæ hunc locum expostulat, illum verò tunc non exigebat. Sua est etiam de Synodis sub Damaso Papa, de Synodis S. Bonifacii Archiepiscopi Moguntini, de schismate Cadoli sub Alexandro II. Papa, de Synodis in causa Arnulfi Remensis, in causa Origenistarum, & aliæ quædam. Denique, ut supra innui, emendationes affero in acta Conciliorum, quas sive ex editis, sive e Mss. Codd. deduxi. Nec minimi profecto illæ faciendæ sunt, cum sæpè factum aliquod historicum, vel disciplinæ expromant, aliàs ambiguum & obscurum. Ita quo loco canon Eliberitanus XV. fert: *Propter copiam puellarum, gentilibus minimè in matrimonium dandæ sunt virgines Christianæ, ne ætas in flore tumens in adulterio animæ resolvatur*. Canonum Eliberitanorum epitome in Ms. Codice vetustissimo, de quo infra, legit: *Propter copiam puellarum, gentilibus in matrimonium dandæ sunt virgines, ne ætas in flore tumens in adulteriis sude* (f. adulterii luto) *resolvatur*. Uterque sensus est optimus; sed uter melior? Profecto si Eliberitanum Concilium restituta jam Ecclesiæ pace Constantino imperante convenit, lectio vulgata præferenda est. Si vero rebus nondum pacatis est habitum, nostram mallem, cum ante pacata tempora puellarum Catholicarum cum Gentilibus matrimonia jungerentur, ut ex Tertulliano non ambigue demonstraretur. Plures id generis emendationes, seu variantes e Mss. editisque Codicibus petitas studioso Lectori offero, quas delicatos etiam palatus minimè fastidituros spero.

Conciliorum seriem per sua dispositæ spatia intercipiunt epistolæ & decreta Romanorum Pontificum pro Labbeano more; quibus afferendis has mihi leges præstitui. Vetustissimorum Pontificum epistolas in Collectione Veneta omissas omnes, ne spuriis quidem rejectis, [non tamen sine addita censura] affero. Minus remotæ ætatis Pontificum, præsertim a seculo XI. & deinceps, nonnisi canonicas & historicas nonnullas; cæteras de piis aliquibus largitionibus privatarum Ecclesiarum, de jurium Monasteriorum confirmationibus, & id generis reliquas in legum classem referendas minime duxi. Id tamen datum est Bullis quibusdam nunc primum e Mss. Codicibus vulgatis; præstare ratus hic potius haberent Lectores, quam nullibi. Ab Innocentio III. & deinceps epistolas Pontificum Romanorum omittendas sibi Labbeus statuit; quamquam propositi sui haud memor, aliquas identidem refert. Ita pariter & mihi constitutum; nisi si quæ fortè suppetebant nondum editæ, & alioqui ita serviebant argumento, ut citra piaculum non prætermitterentur. Harum fasciculum suppeditavit insignis Bibliotheca Canonicorum S. Martini Lucensis, e quibus tamen vulgatas plures apud Raynaldum nactus sum; sed & nonnullæ lucem nondum aspexerunt; quin & ex vulgatis si quæ minus integræ prodierunt, hic integræ afferuntur. Quæ de epistolis, hæc ajo de decretis Summorum Pontificum. Usque ad Pontifices seculi XII. omnia diligenter colligo, quamquam haud ita sedulum me exhibeo in sanctionibus a Gratiano allatis, quòd pronæ sint omnibus. Reliquorum Pontificum quas minus notas judicavi, nec facile alio quærendas, ex me haberent Lectores curavi. Lucca

His omnibus attexo sæcularium Principum Ecclesiasticas, seu pro Ecclesia Constitutiones: ducem Labbeum sequens, qui eamdem de illis rationem, ac de Conciliis habendam duxit. Et merito ille quidem; cum enim Conciliorum Collectio perinde sit ac Legum Ecclesiasticarum Codex, quæcumque in Ecclesiæ commodum sanciuntur a sæcularibus Principibus, & ab Ecclesia acceptantur, vim Ecclesiasticæ legis obtinent.

Hæc de Opere meo nosse Lectores eruditos volui, quos pariter persuasos esse arbitror, in eo digerendo eamdem in cæteris mihi methodum statuisse, quam Labbeus tenuit, ut ad singulorum Pontificum Romanorum chronologiam omnia referrem. Primo nomen Pontificis, exordium & finem sedis diligenter adnoto; tum epistolas & decreta ejusdem subdo; dein celebrata eo Sacerdotium summum administrante Concilia per annorum successiones exhibentur.

Superest nunc, aliqua tradam de Mss. codicibus, quos Operi huic adornando in consilium adhibui. Cathedralis Ecclesiæ S. Martini Lucensis Canonici Bibliothecam servant, non quidem amplam, sed codicum Mss. copiâ pro modicitate suâ refertissimam; numerat enim ad 400. quorum aliquos veluti ex avito patrimonio possident; alios ex legato Felini Sandei Canonistæ ætate suâ incliti, & scriptorum gloriâ clari, qui licèt Ferrariæ natus, Lucensem tamen

ori-

originem referebat, & Lucensis Episcopatus infulas obtinuit ab anno 1499. usque ad annum 1503. Bibliothecæ hujus aditus mihi patuit facultate permissâ a R.mis Canonicis, quorum summæ in me humanitati, sicut in promovenda studia Ecclesiastica propensioni ego quidem gratias habeo maximas, easque impense cumulabunt Eruditi omnes, quotquot Opus hoc meum esse aliquid ducent. Hos ergo Codices dum excutio, obtulit se mihi unus vetustate cæteris præstans, P. Mabillonio olim visus, probatus, commendatus in Itinerario suo Italico pag. 186. to. I. part. 1. In eo post Vitas Romanorum Pontificum, alibi a me laudatas, succedit collectio canonum Apostolicorum, non quidem omnium, sed 50. priorum, quorum fuit apud Latinos usus antiquior. Secundum hos canones, & ab illis discretus succedit codex, seu collectio quædam Latina compacta ex Canonibus Græcorum veterum Africanorumque Conciliorum cum intermistis quibusdam veterum Pontificum epistolis, inter quas nulla legitur ex supposititiis, operâ Isidori Mercatoris seu confictis, seu vulgatis. Præcedit totam collectionem brevis quædam præfatio metrica. Primum concilium est Nicænum ex antiqua interpretatione, quæ Isidori Mercatoris vulgò dicitur. Nulla in his nisi leviuscula quædam variantia ab editis occurrunt, nisi quod canon XIX. hîc in duos partitur; nam ab illo: *Similiter autem &c.* quæ postrema portio est canonis XIX. in editis, incipit hîc canon XX. qui sanè canon prorogatur in eodem Codice his verbis adjectis post illud: *non consecratæ deputentur*. (*Reputentur* melius legit codex noster) *Igitur Episcopi prout divinarum legum reverentia poposcebat, decrevissent; sed & de observatione Paschæ antiquum canonem, per quem nulla de reliquo varietas Ecclesiis tradidissent; omnibus rite dispositis, Ecclesiarum pax & fides in Orientis atque Occidentis partibus una eademque servata est. Hæc de Ecclesiastica historia necessario credimus inserenda.* Dein succedit canon in editis XX. hîc XXI. *Quoniam sunt &c.* Sequitur post hæc series Græcorum Conciliorum eo ordine, quo in Latinis vetustissimis Collectionibus. Horum versio varia est; nam aliorum respondet antiquæ interpretationi Dionysii Exigui; aliorum ipsa est, quæ in Collectione Isidori comparet; aliorum verò plane ab his discrepat; easque postremas, utpote antiquas, & nondum editas in meam hanc Collectionem adscivi. Horum omnium Conciliorum postremum est Chalcedonense Oecumenicum. Epistolæ verò illæ Romanorum Pontificum ibidem insertæ sunt, Innocentii, Zozimi, Bonifacii, Cælestini & Damasi, e quibus nullæ in editis desunt; sed eximia quædam variantia offerunt suo loco exhibenda. Est etiam decretum quoddam Cælestini, sicut & Damasi nonnulla ex hoc Codice nunc primo promenda. Claudit opusculum totum Gelasii decretum de libris apocryphis cum præfatione nuspiam excusa. Quid sit in hoc decreto singulare, suo tandem loco expromam. Cui potissimum Auctori Collectionem istam tribuerem, diu multumque anxius investigavi, nec verisimile quidquam occurrit. Præfatio adstricta metro nihil habet simile in vetustissimis Collectionibus. Dixissem Codicem antiquum Canonum Ecclesiæ universæ, qui sane a Nicænis canonibus incipit, & cum Chalcedonensibus desinit; sed obstant tum epistolæ Pontificum intertextæ, tum quod Codex ille canones variorum Conciliorum unâ continuatâ numerorum serie profert; vicissim autem in Collectione nostrâ singula Concilia suam referunt seriem ab aliis distinctam. Est etiam plane alius, & ab hoc diversus, Codex Canonum Ecclesiæ Africanæ, ut conferenti patet. Neque etiam Collectio illa canonum Adriani I. Pontificis quidquam refert, quod cum nostra hac communem auctorem vindicare possit. Singularem igitur dixeris, & plane antiquiorem Isidoro Mercatore, cum, ut superius innui, nullam præferat ex Epistolis spuriis ab eodem Isidoro, ut vulgo creditur, confictis. Quamquam vero apocryphorum nihil quoad epistolas istas continet, habet tamen nonnulla ex antiquis scriptis supposititiis, ut Concilii Sinvessani acta, Concilium aliud sub Sixto Papa I. celebratum, de quo dubia fides est; & alterum sub Liberio, quod nondum typis vulgatum, a me illud expectare eruditos volo.

Post Collectionem istam plane egregiam, sequitur in eodem Codice alia, amplior quidem quoad canonum numerum, sed canonum eorumdem epitomen tantummodo exhibens, cum epitome pariter epistolarum quarundam Romanorum Pontificum usque ad S. Leonem III. In usum Ecclesiarum Hispaniarum cessisse illam, vel saltem desumptam esse ex Collectionibus quibusdam Hispanicis constat, quod identidem titulus iste Canonibus præfixus legatur: *Ex libro Complutense*; tum alibi: *Ex libro Gabrense*, de quo postremo titulo in Præfatione ad

Con-

Concilium Eliberitanum conjecturas meas profero. Collectio hæc in capita XLIII. suis distincta numeris distribuitur. Singula capita sua habent Concilia, & in Conciliis singuli canones per numeros digeruntur. Epistolæ Romanorum Pontificum singulæ adnumeratæ sunt ab una usque ad XXXII. Earum vero Epistolarum epitome datur veluti per canones distincta. Ita exempli gratiâ Epistola Siricii Papæ canones refert XIV. &c. Synopsis Conciliorum incipit a Collectione Martini Bracarensis sub hoc titulo: *Excepta Conciliorum a S. Domino Martino Episcopo*, qui tamen Martini canones per synopsim, ut ceteri, exhibentur. Hos excipit series quædam canonum ex variis Conciliis indiscriminatim, Conciliorum nomine suppresso, contexta, ut ex Sardicensi, Antiocheno Ancirano &c. Sunt canones XCII. præfixumque habent titulum: *De libro Complutense. Ex Concilio Niceno, vel aliis Conciliis*. Hac demum serie absolutâ, incipit sub alio titulo: *De Epistola Innocentii Papæ ex Concilio Nicheno*. Quam synopsim ego inter Epistolas Innocentii papæ produxi. Post hæc incipit nova series Conciliorum, quorum caput est Arelatense, tum Neocæsariense, dein Gangrense, Laodicenum Phrygiæ, Constantinopolitanum œcumenicum, Ephesinum, Calchedonense, Antiochenum, Valentinum, Regiense sub *die XIV. cal. Decembris Theodosio Augusto XVII. Arausicanum, Vasense, Aurelianense, Arelatense, Carthaginiense Africæ Honorio XII. & Theodosio VIII. Coss. Carthaginense Africæ sub idibus Augustarum sub Consulatu Cerani*, de quo ego in Collectione; Concilium *Agatense, Relatense* (sic), *Terraconense, Hierundense, Toletanum, Arverniense, Vellense &c.* (Valentinum) *Carthaginis Hispaniæ*. Post hæc novus alius titulus legitur: *Ex libro Gabrense*; tum *Ex Concilio Liberitano*, succeduntque Eliberitani canones, quos ego, utpote singulare aliquid præferentes, in Collectione dedi. Excipiunt hæc canones cum titulo: *Ex Concilio Bracarense*, dein *Ex Concilio Toletano, Cæsaraugustano, Arveniæ Franciæ, ex Cæsaraugustano*, (alio) *ex synodo Taurinesium X. cal. Octobris, ex Narbonensi, ex Leptense*, de quo in Collectione, *ex Urbico sub Elaro* (Hilaro) *papa*. Secundum hæc Epistolarum Romanorum Pontificum sub nova numerorum serie synopsis incipit. Harum prima statuitur Epistola Clementis ad Jacobum, ex qua sanctiones nonnullæ dantur; succedunt canones ex alia Clementis epistola. Pone sequuntur *Siricii papæ ad Everium* (sic); ex *Epistolis Innocentii papæ I.* sex; ex Zosimi geminæ, ex Bonifacii unica; item & Cælestini gemina; Felicis unica; Vigilii, Felicis [nempe IV.]; item *Siricii ad Eumerium*. Eadem est epistola cum priori, quæ statim post Clementinas superius indicata est, sed canonum synopsis alia. *Ex Epistola Leonis papæ* (III.) *ad Alcoinum. Ex epistola Hieronymi ad Patruculum Episcopum de gradibus Clericorum*. His ita completis, tum novo scripturæ genere sub titulo diverso, sed cum aliis eadem numerorum serie conjuncto legitur: *Ex Concilio Toletano Era LXVII.* habenturque Canones VI. qui canonibus *67. 68. 69. 70. 71. 72.* Concilii Toletani IV. anno *633.* habiti respondent, cum variantibus nonnullis levioris momenti. In fine pagellæ, & totius collectionis aliâ manu, sed ejusdem antiquitatis, sub titulo: *synodo Arelatensi Era XX.* canones II. subduntur, quos ego in meum opus transtuli. Ita clauditur synopsis seculo IX. haud antiquior, sed nec multo eo sæculo recentior, Saec. IX ut characterum, quo totus codex exaratus est, forma demonstrat. Ex hac vero plura in rem meam adduxi; nam præterquamquod Epistola illa Felicis IV. nova est, & de hæresibus ætatis illius nos erudit; inter canones Concilii Eliberitani unus quidam ibi occurrit, in vulgatis nondum lectus; alter est pariter Valentino Concilio canon additus. Nova est synodus Leptensis, de qua in Collectione. Suum pariter est pretium canonibus Nicænis ex Epistola Innocentii I. expressis; suum & aliis permultis, quæ singula in Collectione datâ occasione expendo. Geminis hisce collectionibus, ex quibus commoda multa rei conciliari obveniunt, dolendum est rudem adeo Scriptorem obtigisse, ut præter solœcismos, quibus fœde illas inquinavit, sæpe aliqua omiserit plane necessaria, alia in sensum plane diversum a mente Concilii expresserit. Sed hæc toleranda utcumque essent præ illo, quo sæpe in priori Collectione auctor, seu scriptor peccavit. Exscribenda sibi forte proposuit folia palantia & incondita, hinc uno absoluto folio, alterum prout sors offerebat, describendum in Codice suo assumebat; atque ita res plane diversæ unâ continuatâ serie junctæ sunt & copulatæ; factum inde, quamquam non semper, ut unius Pontificis Epistola incœpta, assuto dein alterius epistolæ, & forte auctoris fragmento absolvatur. Titulum Antiochenorum canonum proponit, subditque statim Concilium Sinvessanum, tum alterum Romanum

manum ſub Sixto I. pontifice, ac tandem ad Antiochenos canones abſque novo titulo redit, quos ad finem uſque proſequitur. Hæc vero interdum acciderunt Scriptori prioris collectionis, numquam vero ſecundæ, quamquam & ipſe ſolœciſmis horret.

Codici huic vetuſtate ſuâ præſtantiſſimo ſuccedit alter ſeculi, ut opinor, XI. vel fortè anterioris, in quo Concilia Silveſtri, Sixti, Hilari, Gregorii II. Zachariæ I. pontificum Romanorum cum Africanis nonnullis, adjectis pariter eorum Pontificum, non tamen Gregorii & Zachariæ, epiſtolis. Juvit Codex iſte oblatis variantibus non ſpernendis, tum & in ſubſcriptionibus Epiſcoporum Concilii ſub Zacharia multa ex eo reſtituta ſunt, in editis manca & vitiata. Dedit & canones pœnitentiales, quos ego in Collectione hac mea Gregorio II. ambigens tamen, adſcribo; tum & Epiſtolam canonicam pro Clericis recens initiatis, quam refero.

Tertius Codex Burchardianam Collectionem cum appendice variorum Conciliorum offert ſcriptam ſæculo XII. Inde in mea volumina derivantur decreta quædam inedita Nicolai papæ I. Zachariæ papæ integra epiſtola ad Petrum Ticinenſem; epiſtola alia Pontificis cujuſdam Romani, quem ego Alexandrum II. dixerim; canon Concillii Toletani; additamenta ad Concilium Placentinum ſub Urbano II. papa, & alia permulta.

Antiquos hoſce excipiunt recentiores octo vel decem, in quibus nactus ſum Innocentii IV. Romani pontificis conſtitutiones integras, quas probandas Concilio Lugdunenſi I. œcumenico dedit. Quædam ad Concilium Conſtantienſe; alia ad Piſanum, in quo tertius Pontifex in ſchiſmate electus; alia ad Baſileenſe Concilium pertinentia. Literas pariter decretales nonnullas Romanorum pontificum Bonifacii VIII. Clementis V. Joannis XXII. Benedicti XI. Mitto variantes lectiones non ineptas.

Eſt mihi pariter codex Mſ. eximius Gratiani ferens in margine decreta quædam Romanorum pontificum. Collegi iſta ſedulo, ſicut & ſi quos interdum dedi canones a Gratiano acceptos; diligenter illos cum eo Codice, ejuſdem cum Gratiano ſæculi, contuli, varianteſque adnotavi.

Neque hic conſtiti in Mſs. Codicibus indagandis conſulendiſque. Audivi Eccleſiam Cathedralem Piſtorienſem quoſdam ſervare, quos mihi utiles futuros ſperabam. Eo me contuli, tentanſque humanitatem Reverendiſſimorum Canonicorum ejuſdem Eccleſiæ, expertus ſum illam in favorem ſtudiorum meorum paratiſſimam. Quare eorum beneficio codices illos inviſi, inter quos præſtare cenſui codicem membranaceum ſeculi XII. referentem Opus Canonicum, quod Pannormia appellatur, & Ivoni Carnotenſi tribuitur, quamquam ibi nec Ivonis nomen, nec Pannormiæ titulus legitur. Appendix eſt in eo Decretorum quorumdam ad marginem pagellæ, quæ latior eſt, deſcriptorum. Ex hoc ſolo nata epiſtola encyclica Nicolai papæ II. ad Amalphitanos, in qua canones Romani Concilii a ſe habiti Romæ, ab editis in nonnullis diſcrepantes; acta Concilii Lateranenſis I. œcumenici ſub Calliſto II. quæ ut hic darem, licet in editis non deſunt, optima ratio ſuaſit; decreta itidem Romanorum pontificum Gregorii VII. Alexandri II. Eugenii II. aliorumque. Ibi pariter incidi in codicem Mſ. Iſidori Mercatoris ſeculi, ni fallor, IX. vel ad ſummum X. Commodus ille accidiſſet ad variantia; ſed temporis anguſtiæ, habendique excuſum Codicem Iſidori, quocum collationem inſtituerem, impotentia vetuit, ne eo theſauro ditarer. Deſcripſi inde epiſtolam Deuſdedit papæ, quam, dum poſtea cum edita contuli, variantem lectionem alicujus momenti elicui, ſuo loco relatam, & expenſam. Denique ex eiſdem pluteis erutæ ſunt Conſtitutiones Eccleſiaſticæ Provinciales pro Etruria a Joanne Diacono Cardinali tit. S. Theodori A. S. L. anno 1327. latæ. Deſcribendas eas mihi curavit Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus D. Joannes Jacobus Scarfantoni, Eccleſiæ Cathedralis ejuſdem Præpoſitus meritiſſimus, & Piſtorienſis Diœceſis Vicarius Generalis, in quo cum dignitate certat humanitas & ſcientia ſumma, ut editi ab eo libri teſtantur, & mihi impenſa benignitas ſingularis probat, cui ego viro publicas gratias hic referendas duxi.

Neque ejus tantummodo viri; quandoquidem huc excurri; ſunt mihi beneficia palam exponenda: ſed & aliorum virorum ampliſſimorum in hanc claſſem nomina mihi referenda ſunt. Iſtorum capita ſtatuo Eminentiſſimum Joachimum Beſozi S. R. E. Cardinalem, cujus favori plus debeo, quam valeam dignas

Pistoia

dignas gratias referre. Ille me consilio, favore, beneficiis, laudando, suadendo, regendo juvit. Faxit Deus, ut ambo vitam diutius proroge mus; ille ut beneficiorum suorum fructum hunc recipiat; ego ut beneficiis ab eo acceptis gratias, cum magnas non detur, saltem prolixas rependam. Suo dein ordine in seriem Patronorum meorum veniunt Illustrissimi & Reverendissimi Domini Josephus Palma Archiepiscopus Lucensis, & Fridericus Alamanni Pistoriensis Episcopus, qui intimos Archivorum suorum recessus mihi panderunt, data facultate, ut si quid in rem meam nanciscerer, id mihi describerem. Tertios habeo Reverendissimos Henricum Boccella, & Martium Micheli Cathedralis Ecclesiæ Lucensis Canonicos dignissimos, quos studiorum habuisse me adjutores libens gratusque profiteor. Suas illi mihi in permolesto describendorum veterum Codicum labore ma nus præstiterunt adjutrices, semper operi intenti, indefessi semper, numqua m non humani & comes. Habeo etiam gratias immortales Domino Bernardino Baroni in antiquitate indaganda sagacissimo, & optimorum studiorum promotori solicito, cujus suasu P. Magister Josephus Bergantini ex Ordine Servorum Beatæ Mariæ Virginis misit e veteri codice descriptum Venetum Provinciale Concilium, quo nomine utrique viro docto me plurimum obstrictum profiteor.

Longus fuerim, si fautores meos singulos recensendos susceperim. Sufficiat eorum nomina commemorasse, qui non favorem tantummodo, sed & operam contulerunt. Cæterorum memori in pectore condita teneo, suo tempore promenda. Vivant interim, valeantque Amici studiosi. Vivas valeasque & tu, Lector benevole, meoque hoc Opere, qualecumque sit, fruere in tuam utilitatem, in Literarum, Sacrarum præsertim, commodum, quem laborum studiorumque meorum unicum scopum mihi constitui.

NOS FRIDERICUS SARTESCHI

Congregation. Clericorum Regularium Matris Dei

RECTOR GENERALIS.

CUM opus inſcriptum *Sanctorum Conciliorum, &c. Collectio nova &c.* a Patre Joanne Dominico Manſi Congregat. noſtræ Sacerdote profeſſo digeſtum duo ex noſtris Theologis legerint, & imprimi poſſe cenſuerint; ideo, quantum in nobis eſt, ut typis committi poſſit facultatem concedimus.

Datum Romæ e noſtro Collegio S. Mariæ in Porticu in Campitellio die 1. Junii 1747.

Loco ✠ Sigilli.

Alex. Berti Secret.

JUſſu Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Domini Joſephi Palma Archiepiſcopi Lucani, &c. vidi librum, cui titulus: *SS. Conciliorum, & Decretorum Collectio nova, ſeu Collectionis Conciliorum, &c. Supplementum*, Auctore P. Jo. Dominico Manſi Congregationis Matris Dei: omnia autem, quæ in eo continentur, cum Auctoris eximiæ eruditioni; & pietati, tum catholicæ Religioni ſunt omnino conſentanea, & ad rem conciliarem, & eccleſiaſticam hiſtoriam amplificandam, & illuſtrandam mirum in modum conferunt: quare maxime digna eſſe judico, quæ ad publicam utilitatem edantur in lucem.

Jacobus Antonius Bacci in Seminario Lucenſi
Sac. Theologiæ Lector.

Imprimatur.

JOANNES IGNATIUS LIPPI VICARIUS GENERALIS.

HYERONIMUS SESTI ILLUSTRISS. MAGISTRAT. SUPER JURISD. PRÆPOSITUS.

SYLLABUS
EORUM QUÆ IN PRIMO CONCILIORUM TOMO CONTINENTUR.

Ad-

Con-

Con-

CON-

STE-

ci-

COLLECTOR LECTORI

AD exitum jam perducta Voluminis hujus Editione & alterius incœpta, serò tandem agnovi, me Concilia nec rara nec contemnenda omisisse, quæ Jus Græco-Romanum Leunclavii a Labbeo parum, ab aliis Collectoribus ferè numquam consultum sufficiebat. Sunt quidem ex his plura in annos nondum a me evolutos conferenda, quibus sedes apta in sequentibus Voluminibus dabitur; sed & sunt pariter nonnulla, quæ huic Volumini rectius chronologiæ ordo assignabat. Cùm tamen satis multo moles ejus excreverit, ab æquis Lectoribus veniam facilem me impetraturum spero, si in appendicem Voluminis mox successuri illa omnia rejecero. Alia etiam nonnulla eò referam, quæ sive ipse per me desiderari hic intellexi; vel aliis suggerentibus didici, & fortè discam. Hæc ut habeant Lectores, curabo diligenter.

ROMANI PONTIFICES.

S. PETRUS.

LINUS.

CLETUS.

CLEMENS.

SÆCULO CHRISTIANO PRIMO.

IS Romanis Pontificibus certas annorum notas nequaquam adscribendas censui, quod chronologiam referant intricatissimam, nec in tanta sæculorum caligine oculatissimi quique scriptores quidquam indicare potuerint, ex quo veritatis umbra saltem aliqua appareat. Sicut nec certi quidquam statui posse arbitror de illorum ordine & successione. Quis enim primus post S. Petrum sederit, Linus ne, an Clemens, sive alius, incertum. Nec etiam constat, utrùm Cletus & Anacletus duo sint inter se tempore & nomine discreti Pontifices. Ego duos distinxi, non quod ita certo B teneam; sed quod, canonicarum rerum codicem exhibente me, res postulabat, ut Cletum, & Anacletum, velut duos darem, cùm sub utriusque nomine discreti canones assignentur. Juvat insuper monere lectores, me decreta quædam horum & sequentium Pontificum sæculi primi, & secundi hìc referre, non quod genuinas illorum leges existimem, sed quòd genuinæ a multis habitæ sint sequioribus ecclesiæ sæculis; nec desint canonistæ, quibus tanta nomina Pontificum fucum nunc pariter faciant. Denique eo consilio utendum censui, quo & Labbeus, qui suspectas, ne dicam fictas, priorum Pontificum decretales in collectione sua inseruit.

Ex Grabe Spicileg. PP. sæc. I. pag. 288.

FRAGMENTA EP. II. CLEMENTIS AD CORINTHIOS.

Ex MS. Codice Eclogar. S. Damasceni in Bibl. Soc. Jesu Par.

Τῦ ἁγίυ Κλήμεντ🙰 ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίυς β'.

Ο τῶν παρόντων αἰσθητικὸς συνίησιν, ὥς ὅτε ἃ λογίζονται τινες ἔιναι τερπνὰ, ξένα κ̀ μακράν ἐςὶ τῶν ἀπεχθῶν. ἀλλὰ κ̀ πλῦτ🙰 πολλάκις μᾶλλον πενίας ἔθλιψε, κ̀ ὑγεία πλέον ἠνίασε νόσυ κ̀ καθόλυ τῶν λυπηρῶν κ̀ φευκτῶν πάντων ὑπόθεσις κ̀ ὕλη ἡ τῶν ἀσπαςῶν κ̀ κατ' εὐχὴν περιβολὴ γίνεται.

S. Clementis ex Epist. II. ad Corinthios.

Qui res præsentis vitæ agnoscit, intelligit, neque ea, quæ multi jucunda reputant, aliena esse aut procul dissita ab iis, quæ odio C habentur. Quin etiam divitiæ sæpe numero magis quàm paupertas læserunt, & sanitas plus morbo afflixit. In summa, gratarum rerum, atque optatarum affluentia evadit in causam & materiam omnium tristium atque detestatarum.

Ex S. Maximi Serm. VIII. Excerptorum de beneficentia & gratia Tom. II. pag. 556.

Κλήμεντ🙰 Ρώμης.

Οὐ δικαιόν ἐςι τοῦ δεδωκότ🙰 ἐγκαταλειφθέντ🙰, τὰ δοθέντα παραμέν‍ειν τοῖς ἀγνώμοσιν.

Clementis Romani.

Haud æquum est, eo, qui dedit, derelicto, quæ data sunt, apud ingratos remanere.

Ex MS. Collectione Sententiarum ex Patribus, aliisque Auctoribus Cod. 143. Barocc. cap. περὶ συνηθείας κ̀ ἔθους fol. 136. pag. 2.

Κλήμεντος Ῥώμης.

A

Διαφορὰ τυγχάνει ἀληθείας κ̀ συνηθείας. κ̀ μετὰ γὰρ ἀλήθεια γνησίως ζητουμένη εὑρίσκεται. τὸ δὲ ἔθος, ὁποῖον ἂν παραληφθῇ, εἴτε ἀληθὲς, εἴτε ψευδ ς, ἀκρίτως ὑφ' ἑαυτοῦ κρατύνεται. ἐν αἷς γὰρ ἕκαστος ἐκ παιδόθεν ἐθίζεται, ταύταις ἐμμαίνειν (lege ἐμμένειν) ἥδεται. ὃ γὰρ μισεῖ τις διὰ τὴν ἐπιοῦσαν τῇ ἡλικίᾳ σύνεσιν, τοῦτο διὰ τὴν πολυχρόνιον τῶν κακῶν συνήθειαν πράττειν συναναγκάζεται, δεινὴν σύνοικον τὴν ἁμαρτίαν παρειληφώς.

Clementis Romani.

Est differentia inter veritatem & consuetudinem: veritas enim rite quæsita invenitur consuetudo autem, qualiscunque etiam assumatur, sive recta, sive vana, sine discrimine semetipsam firmat. Quibus enim quisque a pueris adsuescit, illis amat inhærere. Quod enim quis odit pro ea prudentia, quam ætas invexit, id verò ob longi temporis inolitam malorum consuetudinem facere cogitur, peccatum gravem nactus contubernalem.

IN CONSTITUTIONES APOSTOLICAS

Adnotatio critica & chronologica.

CONstitutiones, quas vocant apostolicas, opus esse spurium, ab iis, quibus adscribuntur, apostolis, tùm & ab ipsa apostolorum ætate penitus alienum, nemo Theologus modo ignorat vel diffitetur. Quibus vel silentibus vel dissimulantibus, res tamen ipsa per se loqueretur; cum operis illius auctor ineptus sit adeo interdum, ut ab apostolorum, quam affectat, gravitate se penitus degenerem ostendat. Celebris est similitudo, qua Deo Patri, Filio, & Spiritui Sancto Episcopum, Presbyterum, & Diaconum comparat lib. 2. cap. 26. Nec minus ineptit cum lib. 6. cap. 20. vetera sacrificia ante idololatriam populi permissa tantummodo, & sponte offerenda, sed populo demum in crimen prolapso; ut sacrificiis numen agnosceret lege injunctum fuisse statuit. Privatam ultionem per se quidem justam agnoscit, quam ideo vetuit Deus, ait, eo quod *tolerantiam* ultione *præstantiorem* agnoverit lib. 6. cap. 23. Si scriptorem hunc audias Afrorum consuetudo de rebaptizandis hæreticis, Romanorum disciplinâ, quæ sacramentum illud a quocumque tandem collatum admittit, & suscipit, tanto præstantior est, quanto veritas errorem præcedit. Vide lib. 6. cap. 15. Ætatem etiam multo præ apostolica recentiorem prodit consuetudo illa templorum ritu Christianis peculiari excitatorum, cujus meminit auctor lib. 2. cap. 57. Templa enim a Christianis sæculo demum secundo primum erigi cœpisse mihi admodum probatur. Cum Episcopos ad varias orbis ecclesias destinatos recenset, eos commemorat, qui diu post Apostolos vixerunt. Vide lib. 7. cap. 47. Quin & scriptoris illius ætate ecclesia Christi totum per orbem diffusa, catholicæ nomen sibi meritò vindicabat, quo illam elogio idem auctor non semel mactat. Id verò quàm immerito de ecclesia, qualis erat Apostolorum ætate, affirmaretur, nemo non intelligit. Ex his omnibus probatum arbitror lucubrationem hanc Apostolorum ætatem nec sapere, nec præferre.

At cujus demum ætatis opus illud judicaremus? Alii aliter sapiunt. Ego verò cum in libro 1. cap. 23. &c. adeo multis commendatam legerim episcopis erga resipiscentes Fideles benignitatem, & clementiam; cùm

B omnes cujuscumque tandem criminis reos, idololatria quidem excepta, ad pœnitentiam, & pacem, siquidem veniam poposcerint, admitti Scriptor ille mandet; id ego quidem contra Montanistas dictum suspicor, quorum hæresis sæculo labente secundo emersit. Ex quo confici posse censeo lucubrationem hanc sæculo tertio procudi facile potuisse. Sed & medio circiter sæculo illo tertio evoluto S. Dionysius Alexandrinus a Basilide episcopo consultus quota noctis hora jejunium solvi liceret sabbato antepaschali, respondit, se definire nihil ausurum, cum Romani ad galli cantum illud prorogare consueverint, alii citius solverint. Id profectò demonstrat ignoC ratas ab illo fuisse apostolicas constitutiones, cum in illis lib. 5. cap. 18. ad gallicinium prorogandum sabbati hujus jejunium edicatur. Cum tamen, ut supra monui, ætate illa vixerit auctor, quâ ecclesia totum late per orbem tandem promulgata, & dilatata erat; idque demum ætate Constantini obtinuerit: ideo Constantini ætate antiquiorem non existimaverim. Rursus autem sæculo quarto ineunte, anno, quantum arbitror, 309. concilium Eliberitanum celebratum est, cujus primus canon admitti vetat ad communionem illos, qui a fide ad idololatriam apostataverint, quantumcumque de crimine dein pœnituerint; idque demum reD pugnare videtur apostolicæ illi constitutioni, cujus supra mentio facta est: ex qua conjectura docemur constitutionem illam nondum anno illo innotuisse. Vicissim verò auctor de Filio Dei ita passim, & frequenter loquitur, quemadmodum Antenicæni Patres scribere consueverunt, & voce *omousion*, quamquam sæpe res & occasio postulaverit, numquam utitur, quo argumento probari posse arbitror Nicæni concilii celebrationem opus idem præcessisse. Quæ si conjecturæ admittantur, intra spatium illud, quod anno 309. & 325. concluditur, vulgatarum constitutionum sedes figenda est.

E Utcumque res habeat se se, utile est opus ad multa, & dogmatum nostrorum vetustati adstruendæ apprimè necessarium.

Postremo dare hic juvat admonitionem quandam, quam prioribus canonibus Apostolorum & Constitutionibus apostolicis in epito-

ep'tomen redactis subjunctam legi in MS. codice Bibliothecæ Canonicorum Ecclesiæ cathedralis Lucensis S. Martini, qui sane codex, quanquam non adeo vetustus est ac alter unde cætera suo loco exhibenda desumpsi, vetustatem tamen remotam vindicat, cum sæculo saltem XI. exaratum ipsa characterum figura demonstret. Ibi verò hæc offendi altera quidem sed vetusta manu descripta.

Monendi sunt tamen Lectores epistolam illam S. Hieronymi spuriam esse, de qua legendus operum S. Hieronymi Veronensis editionis curator Vallarsius Oper. S. Hieron. tom. XI. pag. 275.

Plura capitula ab Apostolis constituta, ut supertus continetur, legimus; sed adhuc ea minime reperire potuimus, & ideo non inseruimus, fidelibus investigatoribus hæc inserenda conservantes committimus.

De canonibus Apostolorum, quod non sint respuendi, ut quidam garriunt, sed omni veneratione habendi, sicut hæc beati Hieronymi presbyteri & aliorum multorum SS. Patrum scriptura testatur.

BEATISSIMO PAPÆ DAMASO HIERONYMUS.

GLoriam sanctitatis vestræ nostra humilitas deprecatur, ut secundùm Apostolicæ sedis, quam cognovimus gubernari per tuam sanctitatem, authoritatem, gestorum a B. Petri Apostoli principatu usque ad vestra tempora, quæ gesta sunt in sede tua, nobis per ordinem paucis enarrare digneris, quatenus nostra humilitas semper cognoscat quis meruerit de successoribus Apostolorum supradictæ sanctæ sedis merito coronari, & quos canones Apostolorum excessisse cognoscitur. Ora pro nobis beatissime Papa. Data V. Kal. Maii, accepta Romæ.

ANACLETUS PAPA.

EVARISTUS PAPA.

Sedere cœpit circa annum 100. desiit circa annum 108.

Anno 100.

AD DECRETA EVARISTI PAPÆ ADDITIO.

Ex Decretis Evaristi Cap. 5.

Ex veter. pœnitentiali apud Canis. vet. lect. to. II. p. II. pag. 130. edit. Basnag.

UT presbyteri de occultis peccatis jussione Episcopi pœnitentes reconcilient, & sicut supra scripsimus infirmantes absolvant, & communicent.

ALEXANDER PAPA I.

Cœpit anno circiter 108. Desiit anno circiter 116.

SIXTUS PAPA I.

Sedit ab anno circiter 116. Desiit anno circiter 128.

TELESPHORUS PAPA.

Cœpit anno circiter 128. Desiit anno 137.

HYGINUS PAPA.

Cœpit anno 137. Desiit anno 142.

PIUS PAPA I.

Cœpit anno circiter 142. Desiit anno circiter 157.

Anno 153.

AD DECRETA PII PAPÆ I. ADDITIO.

In veteri libro Pœnitentiali, qui ex scrinio S. Romanæ Eccl. assumptus fertur, vulgato a Canisio Veter. Lect. tom. II. par. II. pag. 130. edit. Basnag. ex decretis Pii cap. X. hoc recitatur.

POEnitentes non debent communicare ante consummationem pœnitentiæ. Quod pœnitentes a conviviis, & ornamentis, atque alba veste abstinere debeant, & discordes ab ecclesia pellantur, donec ad pacem redeant.

ANICETUS PAPA.

Cœpit anno circiter 157. Desiit anno 161. circiter.

SOTER PAPA.

Cœpit anno 161. circiter. Desiit vero anno circiter 170.

ELEUTHERIUS PAPA.

Sedit ab anno 170. usque ad annum 185.

VICTOR PAPA I.

Ab anno 185. ad 197.

Anno 198.

SYNODUS INCERTI LOCI IN GRÆCIA ad conferendum

Archiepiscopo Seleuciensi jus patriarchicum per totam Assyriam, Mediam & Persidem.

Circa exitum sæculi a Christo nato secundi, ut fertur, celebrata.

EPISTOLA SYNODICA PATRIARCHARUM OCCIDENTALIUM, quæ ad Orientales missa est.

Assemani Bibliot. Orient. to. III. par. I. pag. 54.

FRatribus & membris nostris Christianis, qui in oriente sunt fratres vestri in Christo, cœtus pastorum, qui persecutionem patiuntur: in Jesu salvatore nostro pax iis multiplicetur. Nos etsi indigni, sumus tamen patres vestri, qui nostri filii estis, & patrum fratres qui vobis præsunt. Volumus ergo solvere debitum, quod tanquam patres vobis debemus: bonas scilicet constitutiones vobis fratribus, filiisque nostris in Christo sancire: hac præsertim tempestate, qua propter utriusque Imperii discordiam persecutio in nos commota est. Nos itaque pastores, persecutione quam patimur admoniti, verbum scripturæ recolimus dicentis: tribulationi nullum fore modum, præsertim D nostræ, qui Christiani sumus: adeout uno tempore duorum patrum sanguis innocenter effusus fuit: quæ res universam terram commovit, & communi eoque amaro luctu ecclesiam Dei in occidente, atque in oriente implevit. Postquam verò illi duo patres, alter ex occidente, & ex oriente alter perierunt (ambo enim ad fores ecclesiæ Apostolorum urbis Antiochiæ suspensi fuere) placuit fratribus nostris, atque nobis, ne videlicet fratres nostri Christiani qui orientem incolunt, orphani remaneant, ut quandocumque magnus Metropolita, qui Seleuciæ in urbe regia Arsacidarum in magna ecclesia Cochensi totius orientis principatum E tenet, discesserit, nullus Metropolita Antiochiam ascendat ad suscipiendum juxta priscum morem ordinationem, ne ob regum inter se discordias & odia innocens pontificum sanguis in posterum effundatur, quemadmodum nostra hac ætate contigit: vidimus enim spectaculum luctuosum, atque terribile; duos nempe Patres è totidem crucibus nudos pendere, proptereaque persecutionis tempestatem in oriente, juxta ac in C occidente fuisse excitatam. Idcirco decrevimus facultatem concedere, per quam ab effusione humani sanguinis deinceps immunes serventur. Quemadmodum verò olim Spiritus suffragio, & Apostolorum sorte illi concessum est, ut universæ ecclesiæ Dei quæ illic est magnus Metropolita foret, similiter illi tradita est potestas, & auctoritas super omnes mundi Metropolitas. Quamobrem ejus thronus quatuor orbis Patriarchas subsequitur, tenentes quatuor thronos juxta evangelistarum numerum, Matthæi videlicet, Marci, Lucæ, & Joannis. Dataque itaque illi facultas, ut episcopos ipse instituat totius orientis, & ultra, Assyriæ nimirum, Mediæ, atque Persidis, & gubernationem Christianorum obtineat: universus insuper sacerdotum ordo ab impositione manus illius procedat. Decedente autem hoc magno Metropolita, ejus successor ab Antiocheno Patriarcha constituatur: quia Spiritus Paraclitus non permittit ut filii patrem sibi per impositionem suarum manuum generent: sed neque in sæcularibus potestatibus majores a minoribus creantur. Idque ab antiquis patribus nostris definitum fuit, juxta illud: minorem a majori benedici oportere, sicut Abraham gentium pater benedictionem accepit a Rege Salem Melchisedeco, sacerdote veritatis, & rege justitiæ, cui Christus secundum humanitatem suam assimilatus & comparatus fuit. Eadem de causa nos quoque, quibus credita est magna Dei Domus, quæ est Sancta Ecclesia, per jussionem Dei Patris, & per gratiam Filii ejus Jesu Christi, & per concessionem Spiritus Paracliti orando petimus, & per virtutem Sanctæ Trinitatis, & per immortale Verbum concedimus Patriarchalis dignitatis charisma sanctæ sedi magni Metropolitæ, quæ est in magna ecclesia Cochensi Seleuciæ, regiæ Arsaci-

facidarum civitatis in oriente. Hic porrò consensus, & hoc spirituale donum, nempe Patriarchica dignitas custodiatur apud rectores, qui deinceps in illa sede collocabuntur, usque ad diem revelationis Christi: nosque perpetua consensione eisdem assentimur in omnibus, quæ ab ipsis in Patriarchica gubernatione fient. Interim oramus, ut throni illius rectores, quorum sanguis vivi & vivifici sanguinis Christi Domini particeps factus est, quique consortes fieri passionis & resurrectionis ejusdem desideraverunt, ab eodem Christo custodiantur, & liberentur ab omnibus, qui tribulant eos, eorumque judicium ad victoriam perducatur, & forti brachio sustententur, Sanctique Spiritus virtute muniantur, ne coram hostibus suis cadant. Ita quæsumus Domine custodi famulis tuis Patriarchis gratiam istam patriarchatus, eosque in ea tuere, nostramque cum illis in hoc negotio consensionem conserva, sicut fœdus fidele, quod cum Abraham, Isaac, & Jacob, & cum universa sancta Ecclesia tua pepigisti. Etiam, Amen. A te Domine perfectio, & complementum sit in sæcula. Hic itaque magnus Metropolita, qui Patriarchicam dignitatem super orientem accepit, potestatem simul habeat creandi Metropolitas ubicumque ipsi libuerit, quotque noverit esse necessarios: eos verò ab illo institui oportebit secundum ecclesiasticum morem per suffragium, consensumque duorum episcoporum cum ipso præsentium, ut numerus ternarius non minuatur: ponaturque evangeliorum codex super caput ejus, & lectio Petri recitetur, quando cæli, terræque potestatem accepit. Quumque ordinatus fuerit, manum suam Patriarcha super caput ejus imponat, & orationem recitet. Per hunc modum ab ipso ordinentur, & per manus ejus impositionem perficiantur omnes, qui Metropolitanæ dignitatis gratiam suscepturi sunt. Patriarcha autem defuncto congregentur Metropolitæ, & Episcopi, ut per tempus licuerit, & Patriarcha a nobis per manus ipsorum constituatur per virtutem Spiritus Paracliti, & per suffragium nostrum perficiatur ipse Patriarcha gratia, & dono Spiritus Sancti: sciantque ipsum exinde fore spiritualem patrem datum in ecclesia per Spiritum Paraclitum. Hæc porrò nostris literis significavimus, ut hoc modo hoc negotium peragatur. Omnes verò ecclesiasticæ dignitates infra ipsum sunto; quoniam ipse est omnium pater, & ab eo generantur. Episcopi autem, qui a Metropolitis suarum provinciarum instituuntur, locum episcoporum tantummodo teneant, & orationem faciant in medio fratrum suorum; non tamen illis liceat accedere ad sacerdotum ordinationem, & ad episcopale opus, donec ad patrem potestatum, qui est Patriarcha, accedant, & ab eo perficiantur per concessionem, & epistolam ab ipso acceptam. Quemadmodum verò ipse pater potestatum Patriarcha jus habet ad ordinationem Metropolitarum, & Episcoporum, & ad perfectionem Episcoporum; similiter jus habet ad sententias judiciales, & absolutiones, atque abrogationes, & reservationes: quandoquidem illi hæc credita sunt, & circa ea potestatem, auctoritatemque habet. Quicumque autem illo inferiores sunt, nullam in eo potestatem habent secundum divinum mandatum. Quod si aliquam adversus eum causam quispiam habeat, aut quidquam ab illo repetere oporteat, Patriarchæ judicium Patriarchis reservetur, & ab istis ejus causa, non ab ejus discipulis cognoscatur: quia neque ecclesiasticæ leges hæc permittunt, neque leges naturæ. Quod si contigerit aliquando Imperium (*Persarum*) nobiscum habere pacem, ipsum Imperium (*idest ipse Persarum rex*) judicium indicat, & de regis mandato Patriarchæ causa decidatur; discipuli autem ejus nullam in eo potestatem in verbo Dei habeant, ne qui membra, & partes sunt magistris coæquentur, neve dicere audeant se judices illius esse. Hæc statuta a nobis, & per manus nostras vobis, fratres, decreta sunt. Describite illa vobis in tabulis cordis vestri. Eorum memoria sine oblivione apud vos servetur. Universa quæ apud nos est ecclesia vos in Domino salutat.

Hæc autem epistola a Patriarchis occidentis missa fuit per Agapetum episcopum Beth-Lapetæ, quæ est sedes Elam. Quam ob causam ipse primus ordinatus, & electus fuit Metropolita in terra, & in ecclesia orientis, honoremque consequutus est, ut primus in electione Patriarchæ suffragium ferat. Postrema hæc verba addit Ebedjesus Sobiensis episcopus, unde epistola hæc desumpta est.

CENSURA ASSEMANI IN HANC EPISTOLAM.

Suppositionis vitio hanc epistolam laborare, vel id unum evincit, quod dicitur de Primate Seleuciæ loc. cit. *Ejus thronus quatuor orbis Patriarchas subsequitur, tenentes quatuor thronos:* nam titulus *Patriarchæ*, & numerus *quatuor Patriarcharum* desumptus est ex canone Arabico Nicæno, ut & sequentia ejusdem epistolæ verba: *Hic itaque magnus Metropolita, qui Patriarchicam dignitatem super universum orientem accepit, potestatem simul habeat creandi Metropolitas ubicumque ipsi libuerit, quotve noverit esse necessarios:* quæ nullo apice mutato in citato canone Arabico Nicæno leguntur.

Hæc aliaque argumenta, quæ hic brevitatis causa missa facio, suadere mihi videntur, hanc epistolam, ex canonibus Nicænis, quos Arabicos vulgo appellamus, promanasse. *Quum enim in iis de dignitate Primatuque Seleuciensis ecclesiæ quædam statuta reperiantur, ea statim Nestoriani arripuerunt,* (ut rectè advertit Renaudotius tom. 1. Lit. Orient. pag. 367.) *atque eo adminiculo antiquitatem catholicorum suorum ad Nicæna tempora* (imo longe antea) *promoverunt: qui conatus inutilis plane futurus apud antiquæ historiæ peritos viros fuisset, sed apud ignaros ecclesiasticarum originum, quales tunc erant orientales Christiani, successu non caruit. Huic primo ædificio ex fictis, & inconditis narrationibus fastigium impositum est, ut ecclesia Nestoriana Seleuciensis Apostolicæ successioni conjungeretur;* & ab Antiocheni throni jurisdictione exempta pari cum illo auctoritatis, dignitatisque prærogativa, Patriarchali scilicet, cumularetur.

Fateor, a primis ecclesiæ sæculis Seleuciensem Præsulem in oriente, hoc est, in Assyria, & Babylonia Primatum, sub Antiocheno tamen Patriar-

SÆCULO CHRISTI 3.

triarcha, tenuisse, ut liquet ex actis synceris Martyrum orientalium, & ex Sozomeni historia ecclesiastica, in qua S. Simeon *Archiepiscopus* disertè appellatur. Id enim *Archiepiscopi* titulus per ea tempora significabat, quod postea *Catholici & Patriarchæ* nomen a Seleucienfibus episcopis usurpatum. At neque Syrorum, neque Græcorum, Latinorumque scriptor ullus antiquus literis consignavit Patriarchalem dignitatem Seleucienfi episcopo a reliquis Patriarchis concessam, aut hunc a potestate Antiocheni Antistitis absolutum. Hoc purum putum est Nestorianorum commentum, qui quum ab ecclesia catholica, & a Patriarchæ Antiocheni obedientia defecissent, privilegium illud excogitarunt, quo defectionem suam cohonestarent. A Nestorianis decepti Jacobitæ eadem de eo privilegio tradunt Hinc Barhebræus quum orientales d xisset ab episcopo Antiocheno privilegium obtinuisse, *ut quum eorum caput* (ideft Metropolita Seleucienfis) *obiisset, ipsi manum electo imponerent, ne pergendi amplius Antiochiam opus haberet*, subjungit de Antiochenæ Diœcefeos episcopis loquens: *& Systaticon quidem hac de re scripsere, utque magnus ille orientis Metropolita, Catholici, & Patriarchæ nomine decoraretur*. E re scilicet Jacobitarum erat, fabulam illam a Nestorianis confictam tamquam Delphicum oraculum amplecti, quòd suos ipsi quoque Maphrianos haberent, quos veluti legitimos Seleucienfium episcoporum successores jactant: & Barhebræus ipse, etsi aliis in rebus diligens fabularum confutator esse soleat, in hac tamen narratione a qua tota sua dignitas pendebat (fuit enim Maphrianus) scrupulum nullum movit.

Sed quis hanc epistolam excogitavit? si recte conjicio, Josephus fuit Nestorianorum Patriarcha, qui sub Chosroë, Persarum rege, anno Christi 552. electus, tribus post annis dignitate amotus, obiit anno 566. ut ex Amro, & Barhebræo dixi tom. 2. pag. 413. Hic enim, eodem Barhebræo teste, postquam depositus fuit, epistolas nonnullas temporibus Papæ, qui eandem depositionis sententiam ab episcopis acceperat, scriptas confinxit, inter quas & illam fuisse, de qua hic sermonem instituimus, haud improbabilis est conjectura. *Extant epistolæ consolatoriæ* (inquit Barhebræus de damnatione Papæ tom. cit. pag. 398.) *a S. Jacobo Nisibeno & a S. Ephrem ad hunc Papam conscriptæ ob dexteræ ejus impedimentum, quibus episcopos reprehendunt, quod in ipsum temerario ausu insurrexissent. Nonnulli verò existimant, Josephum Catholicum, quum ab episcopis damnatus esset, eas epistolas composuisse.*

ZEPHYRINUS PAPA.

Sedit ab anno 197. usque ad annum 217.

CALLISTUS PAPA I.

Sedit ab anno 217. usque ad 222.

AD CALLISTI I. PAPÆ DECRETA ADDITIO.

Auxilius, sæculi X. scriptor, in apologia pro ordinationibus Formosi, quæ Infensor, *&* Defensor *inscribitur, legenda in vetustis Analectis Mabillonii pag. 50. edit. in fol. cap. XXXI. hoc decretum Callisti recitat.*

CRiminationes, conspirationes, susurrationes contra Doctorem, vel qui locum superioris tenet, nemo suscipiat; quia non oportet filios Patres reprehendere, nec servos Dominos lacerare. Non enim bene vivunt qui superiores detrahunt, vel reprehendunt. Magistri enim portandi sunt, non reprehendendi, nisi in recta fide aberraverint. Nullus Doctor per scripturam accusetur, nec cuiquam accusatori respondeat qui ducit vitam reprehensibilem, quoniam indignum est ut doctor indocto, ovi Pastor respondeat. Ipse sicut laicus non est, qui legitimè convictus, in accusatione recipiendus, sic nec Sacerdos sine titulo criminari, vel testificari potest, quoniam maculosus, & infamis est, accusare non permittitur, & non solum hi, sed & qui consentiunt, rejiciendi.

URBANUS PAPA I.

Sedit ab anno 222. usque ad 230.

PONTIANUS PAPA.

Sedit ab anno 230. usque ad 235.

ANTERUS PAPA.

Sedit ab anno 235. ad 236.

FABIANUS PAPA.

Sedit ab anno 236. ad 250.

COR-

CORNELIUS PAPA:

Sedit ab anno 251. ad 252.

LUCIUS PAPA I.

Sedit ab anno 252. ad 253.

Anno 253.

AD DECRETA LUCII PAPÆ ADDITIO.

Ex decretis Lucii Papæ cap. V.

Quod sit simoniacus quicunque reconciliationem pro munere, vel dignis negaverit, vel indignis concesserit.

Ex veteri Pœnitentiali apud Canisium Vet. lec. to. II. p. II. pag. 131. edit. Basnag.

UT nemo Presbyterorum xenium, vel quodcunque emolumentum temporale, imò detrimentum spiritale a quocunque publicè peccante, vel incestuoso accipiat, ut episcopo, vel ministris peccatum illius reticeat: nec pro respectu cujusque personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc episcopo innotescere detrectet: nec a quoquam pœnitente, aut gratiam, aut favorem, aut munus suscipere præsumat: aut minus dignè pœnitentem ad reconciliationem adducat, ei testimonium reconciliationis ferat: Vel quocunque livore alium quemlibet dignius pœnitentem a reconciliatione removeat: quia hoc simoniacum, & Deo, & hominibus contrarium est.

STEPHANUS PAPA I.

Sedit ab anno 253. ad 257.

SIXTUS PAPA I.

Sedit ab anno 257. ad 258.

DIONYSIUS PAPA.

Sedit ab anno 258. ad 269.

FELIX PAPA I.

Sedit ab anno 269. ad 274.

EUTYCHIANUS PAPA.

Sedit ab anno 274. ad 283.

Anno 277.

ACTA DISPUTATIONIS ARCHELAI EPISCOPI MESOPOTAMIÆ CUM MANETE MANICHÆO.

ADMONITIO COLLECTORIS.

VIri illi doctissimi, qui spartam hanc dudum ante me adornarunt, haud ita vehementer aberraturos se a scopo judicarunt, si inter ea quæ colligebant concilia, locum suum esse jussissent disputationibus illis, quas viri in ecclesia, sive dignitatis sive doctrinæ merito præstantes palam & judiciali ritu cum hæreticis instituerunt. Eo consilio Regius conciliorum collector, & post illum Labbeus acta publicæ disputationis inter Maximum monachum catholicum & Pyrrhum Constantinopolitanum antistitem Monothelitam danda censuerunt. Quibus ita se habentibus, nunc & sæpe alias admiratus sum quid fuerit in causa, cur acta illa disputationis ab Archelao Mesopotamiæ episcopo cum Manete, celebri illo sectæ Manichæorum auctore & principe, publicè & judiciali apparatu agitatæ Collectores huc usque prætererint. Ac Labbeus quidem cæterique ante illum conciliorum collectores factum suum utcumque excusare potuerunt, cum ætate sua nondum in lucem publicam extracta fuerint acta illa, prout apud veteres extabant, integra, nec nisi decerpta ex iis fragmenta, quæ S. Cyrillus Alexandrinus Catech. VI. & S. Epiphanius hær. LXVI. num. VII. &c. servarunt, exhibere illis pronum fuisset. Eadem pariter causatio Baluzii oscitantiam utcumque absolvit, cum vir ille doctissimus, novam illam suam conciliorum collectionem anno 1683. produxerit; acta verò illa nonnisi anno 1698. primum evulgata sint. Venetus conciliorum colle-

SÆCULO CHRISTI 3.

collector, dum Labbeum, & Baluzium cæco more sequitur, nihil in prioribus operis sui voluminibus vidit, nisi quod oculatissimi illi Scriptores, & Pagius in critica Baronii detexerunt. Hinc factum est ut antiquissimum, genuinum, & quod suum sibi maximè vindicabat locum inter summæ auctoritatis acta ecclesiastica monumentum è collectionibus dogmaticis & decretalibus exulare turpiter, & indecorè cogeretur. Id ne ultra accidat hic in capite cæterorum omnium dogmaticorum, & decretalium scriptorum locum suum habere acta illa jussi. Debent verò eruditi aureum istud opusculum sedulitati, & labori Cl. Laurentii Alexandri Zacagni, Vaticanæ Bibliothecæ olim dum viveret præfecti, qui MSS. ejus codices duos nactus, edendum suscepit in Collectaneo Monumentorum Veterum Ecclesiæ Græcæ, cujus operis volumen primum Romæ typis S. Congr. de Propag. Fide anno MDCXCVIII. prodiit. Alterum dum parabat, in quo Manichæorum historiam cum veteribus scriptis ad illam spectantibus, nondum vulgatis, sperare nos voluit, immortuus est. Hanc ejus editionem hic exprimo, ne resecta quidem ex Præfatione ejus ad totam collectionem portione illa, in qua de actis disputationis hujus eruditè, & copiose agit.

Suus vero hic locus esset differendi de sinceritate disputationis hujus adversus eos qui scriptorem quempiam catholicum Manichæorum hæresim impugnaturum id generis scriptione usum fuisse contendunt. Cum revera nihil ejusmodi sive ab Archelao dictum, sive a Manete oppositum fuerit. His ego opponerem vetustissimos christianos scriptores, ab ætate qua disputatio illa est habita, non ita multum distantes, ut S. Epiphanium & S. Hieronymum, qui hæc ipsa disputationis acta viderunt & ceu genuina disputationis cum Manete ab Archelao institutæ acta habuerunt. Sed hanc provinciam ante me occupavit Tillemontius tom. IV. pag. 397. edit. Ven. apud quem argumenta omnia, dein a novissimo rerum Manichæarum scriptore Beausobrio adversus Disputationis hujus synceritatem opposita anticipate soluta sunt. Operis Beausobriani titulus is est: Histoire Critique de Manichee & du Manicheisme. *Amsterd.* 1734. 4.

LAURENTII ALEXANDRI ZACAGNI IN HÆC ACTA PRÆFATIO.

Quinam acta ista scriptis consignaverit, inter Epiphanium, Hieronymum, & Heraclianum Chalcedonensem Episcopum non convenit. Sanctus enim Epiphanius in Heresi LXVI. quæ Manichæorum est num. XXI. XXV. & XXXII. & S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. LXXII. Archelaum ipsum, quæ coram delectis judicibus adversus Manetem disseruit, scripto tradidisse putant. Heraclianus verò Chalcedonensis Episcopus in libris, quos contra Manichæos conscripsit Hegemonium, quemdam illorum auctorem fuisse censuit. Siquidem Photius in suæ Bibliothecæ codice LXXXV. horum Heracliani librorum excerpta referens, eundem Heraclianum, ait, in confutandis Manichæorum erroribus usum fuisse actis disputationis Archelai Episcopi cum Manete, ab Hegemonio conscriptis. Et Heracliani quidem sententiam confirmare videntur acta ipsa disputationis, in quibus cap. XXXIX. hæc legimus. *Quoniam verò placuit Marcello disputationem hanc excipi, atque describi, contradicere non potui, confisus de benignitate legentium, quòd veniam dabunt, si quid imperitum, aut rusticum sonabit oratio; hoc enim tantum est quod studemus, ut rei gestæ cognitio studiosum quemque non lateat*: Et clarius in eorundem cap. ultimo: *Quibus postea agnitis Archelaus, adjecit ea priori disputationi, ut omnibus innotesceret, sicut ego, qui inscripsi, in prioribus exposui*. Verisimile enim non est Archelaum ita locutum fuisse, si ipsemet, quæ nunc habemus, disputationis hujus acta scriptis mandasset; eò præsertim quòd pro *inscripsi*, legendum potius esse videatur *excripsi*. Sed nihilo secius cum in postremo eorundem actorum loco mox memorato diserte dicatur, Archelaum ipsum nonnulla priori disputationi suæ postmodum addidisse, in eam sententiam lubens venio, ut Epiphanium, atque Hieronymum cum Heracliano conciliari posse credam, si dicamus, Archelaum Syriacâ primùm linguâ cuncta, quæ coram delectis Judicibus adversus Manetem protulerat, divulgasse; Hegemonium verò, quæ ab Archelao jam edita fuerant, meliori non solùm ordine digessisse, verùm etiam exordio, epilogo, aliisque nonnullis locupletasse, ut omnibus numeris absoluta, celeberrimæ illius disputationis acta ad posteros transmitterentur. Porrò Syriacâ primùm linguâ scripta fuisse acta ista, præter Hieronymum id ipsum loco mox laudato clare testantem, illud etiam argumento est, quòd Archelaus de solaris cursûs spatio agens, *sphæram* illud a Græcis vocari ait cap. XXXII. Quinam eam in Græcum sermonem transtulerit, certò affirmari non potest, quamvis magna apud me suspicio sit, Hegemonium, qui alteram Archelai disputationis editionem concinnavit, ipsum quoque eorundem versionem è Syriaco in Græcum eloquium elucubrasse, ut in notiorem linguam transfusa, cuncti per Orbem fideles plenissimam eorundem notitiam habere possent. Factum id antiquissimis temporibus fuisse, ex Epiphanio constat, qui insignia eorundem excerpta græcè refert in Manichæorum Hæresi, nec dici potest, ea ex Syriaco exemplari Epiphanium ipsum Græca fecisse, cùm omnia, quæ ab eodem ex actis disputationis Archelai cum Manete afferuntur, in latinâ, quam edimus, versione totidem verbis reperiantur: De latino interprete nobis tantum liquet, illum Hieronymo posteriorem fuisse, quem de latina versione mentionem fecisse par est, si suis temporibus extitisset; vixisse tamen ante septimum Christianæ aeræ sæculum vel inde colligitur, quòd in laudandis S. Scripturæ locis vulgatam editionem, quæ eo sæculo per Occidentem passim recepta fuit, non sequatur.

Por-

Porrò Græcam verſionem, non verò Syriacum textum præ manibus latinum interpretem habuiſſe, non modo ex univerſa ejus locutione, quæ Græcæ non verò Syriacæ linguæ indolem geniumque redolet, ſatis ſuperque demonſtratur; verùm etiam pluribus aliis argumentis fortiſſimè evincitur. Quippe in hujus diſputationis cap. VIII. ita loquitur, *Cum igitur Luna onus, quod gerit, animarum, ſæculis tradiderit patris, permanent illæ in columna gloriæ, quod vocatur Vir Perfectus. Hic autem vir eſt columna lucis*. Quæ verba ita leguntur in Græca apud Epiphanium verſione. Τῆς οὖν σελήνης μεταδιδούσης τὸν γόμον τῶν ψυχῶν, τοῖς αἰῶσι τοῦ πατρὸς παραμένουσιν ἐν τῷ στύλῳ τῆς δόξης, ὃς καλεῖται ἀὴρ ὁ τέλειος. ὁ δὲ ἀὴρ οὗτος στύλος ἐστὶ φωτός. Ex quibus patet, latinum interpretem græcarum vocum ſimilitudine deceptum, pro ἀὴρ, ut Epiphanius habet, ἀνὴρ legiſſe, & cum vertere debuiſſet, *Permanent illæ in columna gloriæ, quæ vocatur aer perfectus; aer autem iſte eſt columna lucis*; ipſum malè interpretatum fuiſſe, *Quod vocatur vir perfectus, hic autem vir eſt columna lucis*; in quem ſanè errorem non incidiſſet, ſi ad Syriaci textûs fidem, in quo magnum inter utramque vocem diſcrimen eſt, verſionem ſuam elaboraſſet. Sunt & aliæ ejuſdem interpretis hallucinationes, ex quibus id ipſum evidentiſſimè colligitur. Siquidem cap. VII. de viventi ſpiritu a Manete confiсto loquens, ait: *Rurſus ipſe vivens Spiritus creavit luminaria, quæ ſunt reliquiæ animæ, & fecit ea firmamentum circumire, & iterum creavit terram, & ſunt octo*. Hinc autem patet ipſum græco exemplari uſum fuiſſe, in quo ſcriptum fuerat ἐστὶ δὲ ὀκτώ, vel ἐστὶ δὴ ὀκτώ, cum tamen apud Epiphanium legatur εἰς εἴδη ὀκτώ, *octuplici ſpecie*; quæ ſanè æquivocatio, non ex Syriaca, ſed ex Græca tantum lingua oriri poterat. Sic cap. VIII. pag. 14. vertit, *effundet famem*, cum vertere debuiſſet *Peſtem*, a Græcarum vocum λιμὸς, *fames*, & λοιμὸς *peſtis*, ſimilitudine deceptus; ut in noſtris ad eum locum notis obſervavimus. Sic cap. IX. pag. 16. pro πήσσει, *congelat*, *frigore adſtringit*, ut eſt apud Epiphanium, legiſſe videtur πλήσσει, *percutit*, ut in eiſdem notis docuimus. Retinet etiam nonnullas voces Græcas in verſione ſua, & interdum quidem abſolutè, interdum verò addita earundem explicatione, quod utique non feciſſet, qui Syriacè ſcriptum opus latinitati donaſſet. Hinc cap. LIII. talenti vocem pro pondere uſurpat, quo ſenſu apud Græcos vox τάλαντον, interdum accipitur. Sic paulò ante *Cybi* vocabulo utitur, & ſtatim ſubdit ex emendatione noſtra, *quod nomen eſt tali*; vel ut in quodam Regio Alexandrino codice legitur, *quod nomen eſt aleæ* a κύβος ſcilicet, quæ vox æque talum, atque aleam ſignificat, ut in noſtris ad eum locum notis, & earum appendice obſervavimus. Sic denique cap. VIII. ait, *Lunam apocruſin, detrimentum pati*, quam poſtremam vocem prioris interpretationem eſſe nemo non videt.

Refert Epiphanius cap. XI. Archelaum poſt fugatum è Carris Manetem, de ejus

A adventu in Diodoridem Caſtrum a Diodoro loci illius Presbytero certiorem factum, duos ad eundem Diodorum λόγους, hoc eſt libros miſiſſe, ut eorum lectione inſtructus impii Hæretici conatus & ipſe infringere valeret. Sed ea in re lapſum fuiſſe Epiphanium ſcitè advertit Gulielmus Cave in ſcriptorum eccleſiaſticorum Hiſtoria literaria, & ex actis ipſis diſputationis Archelai cum Manete luculenter oſtenditur; in iis enim cap. XLI. integra refertur Archelai ad Diodorum epiſtola, in qua ſe voluiſſe quidem ait Archelaus, ad Diodorum omnia perſcribere, de quibus cum Manete coram delectis judicibus diſputaverat; ſed propter-
B ea iis mittendis ſuperſediſſe, quod deinceps per otium de tota diſputatione eundem certiorem reddere cogitabat. In fine etiam epiſtolæ, poſt breviter perſtrictos Manetis errores, ſe multa ſilentio præteriiſſe ſcribit, dum celerem ipſi reſponſionem reddere feſtinat, ne minima quidem librorum ad eundem miſſorum mentione facta. Certum itaque eſt, Archelaum, quo tempore ad Diodorum Presbyterum literas dedit, nullos adversùs Manetis hæreſim libros elucubraſſe: ſed nec ſecutis deinceps temporibus libri ulli ab Archelao adversùs eundem ſcripti fuiſſe videntur; niſi quis contendat ipſummet acta diſputationis ſuæ ſcriptis mandaſſe.
C Nam Epiphanius ipſe ex alio quopiam Archelai libro nil recitat, nihilque fermè adversùs Manichæorum errores profert, quod in diſputationis a nobis editæ actis non reperiatur. Eadem quoque ſola acta, non verò alios quoſpiam Archelai libros laudat Heraclianus Chalcedonenſis Epiſcopus, dum omnium antiquorum Patrum ſcripta commemorat, quibus in ſuo adversùs Manichæos opere uſus fuerat. Quamobrem dicendum eſt hac in re quoque humani quid paſſum fuiſſe Epiphanium, & duorum Archelai librorum loco habuiſſe acta ipſa diſputationis a nobis editæ, quæ cum res diverſis temporibus geſtas complectantur, haud inani conjectura
D colligi poteſt, in duas olim partes diviſa fuiſſe, in quarum priori diſputatio Archelai cum Manete apud Carras, in ſecunda verò cuncta, quæ tam Diodorus Presbyter, quàm idem Archelaus a Diodoro monitus contra Manetem in Diodoridis caſtro egit, continerentur.

Jam verò Archelaum Κασχάρων, Chaſcarorum Epiſcopum fuiſſe tradit Socrates lib. I. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capite XXII. Epiphanium ſecutus in Manichæorum Hæreſi num. V. & VII. & in tractatu de Menſuris, & Ponderibus num. XX. At auctor iſte ſibi non conſtat, utpote qui in eâdem Manichæorum Hæreſi num XI. Urbem, cu-
E jus Epiſcopus erat Archelaus Καρχάρην, nominat in Petaviana editione, licèt in alia Baſileenſi editione Καλχάρων, corruptè habeatur. Poſtremam hanc lectionem expreſſiſſe videtur Epiphanius ex actis ipſis diſputationis Archelai Epiſcopi cum Manete, in quorum initio dicitur, *Theſaurus verus, ſive diſputatio habita in Carchar civitate Meſopotamiæ*; eamque lectionem ſequuntur Petrus Siculus in Manichæorum hiſtoria pag. 37. & Photius P. C. in opere adhuc inedito adver-

adverſus Manichæos ſuo ævo repullulantes, lib. I. qui dum Epiphanii narrationes in epitomen redigunt, Archelaum, non Κασχάρων, vel Καλχάρων, ſed Καρχάρων Epiſcopum vocant; unde etiam patet emendanda eſſe alia Epiphanii, & Socratis loca, in quibus Καχάρα, vel Καχάρων perperam legitur. Porrò urbem quandam Carcham nomine in Arabia felice ſitam fuiſſe, Anonymus Ravennas Geographiæ ſcriptor tradit lib. II. cap. VII. Meminit & alterius Charchæ Ammianus Marcellinus lib. XVIII. cap. XXIII. & lib. XXV. cap. XX. cum ſequenti; verùm neutræ harum urbium Archelaus Epiſcopus extitit; nam ejus cum Manete diſputatio habita eſt in Meſopotamiæ Urbe ſub Romanorum ditione poſitâ, cujus epiſcopatum obtinebat Archelaus, ut diſertè dicitur apud Epiphanium, & in actis ipſius diſputationis. Charcha verò a Marcellino memorata, extra Meſopotamiam trans Tigrim, in Perſarum ditione ſita erat, eodem Ammiano teſte locis ſupra laudatis. Carchæ quoque Arabiæ urbis, cujus apud Anonymum Ravennatem mentio eſt, Archelaus nullo pacto Epiſcopus eſſe potuit, cùm antiqui omnes ſcriptores eum non Arabiæ, ſed Meſopotamiæ Epiſcopum fuiſſe tradant. Poſteriorem apud Epiphanium lectionem, præter Petrum Siculum, atque Photium, probare inſuper videntur acta ipſa diſputationis Archelai cum Manete, in quorum initio dicitur, *Theſaurus verus, ſive diſputatio habita in Charchar civitate Meſopotamiæ*. Verùm cùm inferiùs cap. III. Charram habeant, eamque Meſopotamiæ urbem eſſe dicant; hinc lucidè conſtat, tam eadem acta, quàm Epiphanium, & alios intelligendos eſſe de Carris celeberrimâ Meſopotamiæ urbe, unde vias duas regias in Perſidem ducentes diſtingui tradit Marcellinus lib. XXIII. cap. IV. quæ urbs Charra etiam ſcribitur apud Paulum Diac. in Hiſt. Miſcella lib. XXII. cap. XX. Carchar autem, vel Carchara in eiſdem actis, & apud Epiphanium ſcriptum fuiſſe videtur, librariorum forſitan errore, vel quòd vulgari indigenarum linguâ ita nuncuparetur.

De tempore etiam habitæ ab Archelao diſputationis conſentanea ſibi nequaquam tradit Epiphanius; nam in libro de Menſuris, & Ponderibus num. XX. Manetem ob perpetratam Regis Perſarum filii necem ex Perſide profugum, in Meſopotamiam nono Valeriani, & Gallieni Imp. anno veniſſe, qui eſt Chriſtianæ æræ annus CCLXII. eodemque tempore cum Archelao ejuſdem regionis Epiſcopo diſputaſſe refert. At in hæreſi Manichæorum ſub ipſum operis initium, & num. XX. primum quidem ortos fuiſſe Manichæos, ſeu potius antiquam de bono, ac malo Deo hæreſim a Manete per varias orbis terrarum partes circa annum IV. Aureliani Imp. rurſus divulgatam fuiſſe ſcribit; deinde verò ſub Aureliano, & Probo id a Manete factum fuiſſe innuit, ut videre eſt num. XIX. XX. LIX. & LXXVII. ejuſdem hæreſeos. Non potuit autem Archelaus Valeriani, & Gallieni anno IX. Manetem vivâ voce confutare, ut in libro de Menſuris, & Ponderibus ait Epiphanius, ſi poſt non paucos annos, vel anno IV. Aureliani, vel circa finem ejuſdem Imperii, & initium Probi, Manes antiquioris nefarii dogmatis incrementa procuravit. Priorem Epiphanii calculum in libro de Menſuris, & Ponderibus ſequitur Petrus Siculus in Hiſt. Manichæorum pag. 37. & Photius in laudato lib. I. adverſus Manichæos repullulantes, licèt Valerianus Auguſtus jam ab anno VII. ejus Imperii a Sapore Rege Perſarum captus fuerit; poſteriorem verò probant acta ipſa diſputationis Archelai cum Manete, ex quorum cap. XXXVII. lucidè apparet, Archelaum ſub imperio Probi, non autem Gallieni, cum Manete, de cujus hæreſi nil adhuc ſibi compertum erat, diſputaſſe. Cyrillus quoque Hieroſolymitanus, qui ſeptuaginta tantum annis poſt detectam Manetis hæreſim ſe ſcribere teſtatur in Catecheſi VI. pag. 140. Manetem, Probo imperante, hæreſim divulgare cœpiſſe, diſertè ſcribit. Dicendum itaque eſt, Epiphanium in libro de Menſuris, & Ponderibus erraſſe, & multò certiora de Manichæorum hæreſis exortu in libris adversùs hæreſes nobis tradidiſſe; licet in eiſdem quoque libris iterum ſibi non conſtare deprehendatur; nam cum dixiſſet anno IV. Aureliani, qui partem anni CCLXXIII. & CCLXXIV. complectitur, emerſiſſe Manetem, ac præterea affirmaſſet id accidiſſe Aureliani, & Probi temporibus, hoc eſt anno Chriſti CCLXXVI. ſecundùm quoſdam, qui jam tum ab ejus nativitate annos numerare ſueverant, vel anno CCXLVI. ſecundùm alios, qui a Chriſti morte annos ſupputabant; poſtea ſubdit, a Manetis temporibus uſque ad annum XIII. Imp. Valentis, & IX. Gratiani, ac primum Valentiniani Junioris, quo ipſe ſcribebat, hoc eſt, uſque ad æræ vulgaris annum CCCLXXVI. interceſſiſſe annos CVII. quod ſanè verum eſſe non poteſt; nam ab anno CCLXXVI. vel CCLXXIII. aut CCLXXIV. ad annum CCCLXXVI. non centum, & ſeptem anni; ſed centum tantummodo, vel CIII. aut CIV. anni ſecundùm varias ſupputationes modò memoratas numerantur.

Porrò quonam Probi anno id acciderit, ex Euſebio colligi poteſt, qui in Chronico ſic de Manichæorum initiis ſcribit, *ſecundo anno Probi juxta Antiochenos CCCXXV. annus fuit, juxta Tyrios CCCCII. vel CCCCIII. ſecundùm quoſdam; juxta Laodicenos CCCXXIV. juxta Edeſſenos CCCLXXXVIII.* (ita enim corrigi debet Pontaci editio, in qua perperam legitur CCCLXXXIX.) *juxta Aſcalonitas CCCLXXX. inſana Manichæorum hæreſis in commune humani generis malum exorta.* Hæc autem Euſebii verba ita intelligenda ſunt, ut non tunc primùm Manichæorum hæreſis orta fuerit; jam enim ab Apoſtolorum ferme temporibus quorumdam mentes ille nefarius error invaſerat, ut ex Archelao noſtro, & Epiphanio liquet; ſed quòd tunc primùm Manete hæreſim veterem per varias Orientis regiones diſſeminante, & in Archelaum fortè incidente, qui omnes ejus artes ac errores diſputando detexit, ita in cunctorum per Orbem fidelium notitiam venerit, ut eo tempore incœpiſſe quodammodo dici potuerit. Videtur enim Archelaus

ANNO CHRISTI 277.

laus post confutatum coram Judicibus Manetem, rem totam cunctis per Orbem Episcopis notam fecisse, ut labanti Catholicæ Fidei, quantâ possent sedulitate, succurrerent, eoque pacto factum fuisse par est, ut qui subdolos Manichæorum progressus ignorabant, tunc illorum hæresim ortam fuisse crediderint, cùm primùm ejusdem notitiam ex Archelai literis habuerunt.

Sed & habitæ ab Archelao disputationis tempus ex D. Leone Magno præcisiùs designari potest, qui in Sermone II. de Pentecoste, Manichæum innotuisse ait, Probo Imp. & Paulino Coss. anno post Christi Resurrectionem CCL. ut accommodatius ad Chronologicam veritatem in codice Oxoniensi legi Quesnellus testatur. At hic Probi, & Paulini Consulatus partem anni primi, & secundi Imperii Probi continet, quem obeunte Tacito die XIII. Aprilis, ejusque fratre Floriano post duos menses occiso, Romanum Imperium obtinuisse constat. Quare si juxta Eusebium anno Probi II. & juxta Leonem Magnum sub Consulatu Probi, & Paulini patefacta est Manichæorum hæresis, necessariò dici debet, Archelai cum Manete disputationem, per quam universæ Ecclesiæ Manetis error innotuit, accidisse intra Julium, atque Decembrem anni CCLXXVII. Verùm Archelai nostri verba benignè sunt interpretanda, qui in cap. XXVII. disputationis suæ post trecentos ferè annos a Christi morte, imò post trecentos, & eò amplius annos ab eadem Christi morte advenisse Manetem asserit: Archelaum enim ad exaggerandam Manetis stoliditatem, qui Paraclitum Spiritum a Christo promissum, temerè se esse affirmabat, annorum numerum in disputationis æstu auxisse dicendum est, ut clarius ostenderet, ipsum longo adeo post Christi mortem tempore emergentem, Paraclitum esse non posse, quem Jesus post suum in Cælos ascensum, illico se Apostolis missurum affirmaverat, & reverà post quinquaginta ab ejus resurrectione dies ab ipso missum fuisse, Apostolorum acta disertè testantur.

His de Archelai cum Manete disputationis tempore, ac versionibus, deque ejusdem Archelai Episcopali sede prælibatis, agendum nobis est de synceritate, atque præstantia ejusdem operis, ac præterea videndum, an aliqua sui parte mutilatum sit; postremò indicandum, quænam actorum, quæ integra nunc primi edimus, fragmenta olim in lucem prodierint, & ex cujus Bibliothecæ codice editio nostra profluxerit. Et primò quidem de actorum istorum synceritate suspicio nulla oriri potest; nam Epiphanius anno Christi CCCLXXVI. adversus hæreses scribens, insigne ex disputatione Archelai fragmentum protulit in hæresi Manichæorum cap. XXV. quod ejusdem actis ex latina versione a nobis in lucem editis prorsus respondet; ac præterea si Archelai rationes, atque argumenta cum Epiphanii confutationibus conferas, evidentissimè apparebit, ipsum ita in omnibus secutum fuisse Archelaum, ut pauca de suo adversùs Manetis errores attulerit. Meminit etiam Actorum hujus disputationis Socrates, qui in consulatu XVII. Theodosii Junioris, hoc est, anno æræ Christianæ CCCCXXXIX. Ecclesiasticam Historiam absolvit, & ea omnia, quæ de Manichæorum hæresi narravit, se ex eisdem actis hausisse ingenuè fatetur lib. I. cap. XXII. Eorum insuper, tanquam ab Hegemonio quodam scriptorum, mentionem facit Heraclianus Chalcedonensis Episcopus, ut supra dictum est. Denique Archelai nostri operum fragmentum contineri in veteri Catenâ Græcorum Patrum in Evangelium Joannis, quæ habetur in scripto Cæsareæ Bibliothecæ codice, testis est Lambecius lib. III. Comm. de eadem Bibliotheca codice XL. quod utique ex hujus disputationis actis desumptum fuisse non dubito.

Præterea ex eorundem actorum textu varia argumenta erui possunt, quibus eorum antiquitas, atque synceritas demonstratur. Archelaus enim cap. XXVII. & XXXVIII. varios hæreticos enumerans, neminem Sabellio recentiorem appellat, quem Sixti II. temporibus, qui anno Christi CCLVII. & CCLVIII. Romanam Ecclesiam rexit, a Dionysio Alexandrino hæreseos accusatum fuisse constat ex Eusebio in Historia Ecclesiastica lib. VII. cap. VI. Meminit quoque obsidionis Carrarum, cui præsentem se fuisse testatur cap. XXIV. quæ nulla alia videtur esse posse, quàm illa, quæ sub Valeriano Augusto contigit, cum scilicèt a Persis expugnata fuit, vel alia sub Gallieno, cùm ab Odenatho Orientis Rege Persis erepta in Romani Imperii ditionem iterum redacta fuit, Trebellio Pollione teste in Gallieno cap. X. & XII. Eorum insuper mentionem facit cap. LII. qui per parentum traditionem Scythiani hæretici, Apostolorum temporibus viventis, notitiam habuerant, sibique nonnulla de ejus hæresi narraverant. Quin & varii antiqui mores, in hisce actis memorati, de eorundem synceritate nos dubitare non sinunt. Nam in ipso actorum exordio dicitur nonnullos ex Romanarum Legionum militibus, Marcelli misericordiæ exemplo commotos, deposito militiæ cingulo, Christianæ fidei nomen dedisse, quod antiquissimis Ecclesiæ temporibus a Christianis militibus, ne Paganorum commercio, & superstitionibus macularentur, factum fuisse, testis est Tertullianus de Corona militis cap. XI. aliique in nostris ad eum locum notis laudati. Marcellum quoque ait, hospitia in Christianorum peregrinantium usum per vias regias construxisse, quæ a Carris in Persidem ducebant, quod itidem ab antiquis Christianis, qui sedulam hospitalitati operam dabant, fieri consuevisse apertè colligitur ex Gregorii Nazianzeni invectivâ I. in Julianum Apostatam, ubi Imperatorem hunc diversoria, & hospitia per Orbem Romanum Christianorum exemplo ædificari mandasse testatur, ut Paganorum superstitionibus majorem laudem venerationemque conciliaret. Narrat insuper Archelaus cap. LIV. Manetem in carcere positum, Discipulos suos misisse *ad loca, in quibus Christianorum libri conscribebantur*, eisque, Christianorum se nuncios esse simulantibus, sacrorum codicum copiam factam fuisse. At id sub Ethnicis tantum Imperatoribus facere oportebat,

bat, quorum temporibus Christifideles summa religione curabant, ne sacrosanctæ legis libri ad Ethnicorum manus pervenirent; ac propterea non ubique, sed certis quibusdam in locis, Sacri codices vendi consueverant. Corrigendus autem Epiphanius, qui in Manichæorum hæresi cap. V. ait, Manetem discipulos suos ad inquirendos sacros libros misisse, antequam in carcerem truderetur; nam in mox laudato Archelai disputationis loco disertè dicitur, id a Manete factum fuisse, quo tempore in carcere detinebatur.

Nec ex sacris tantummodo, verùm etiam ex prophanis quibusdam rebus, quarum in hisce actis mentio fit, eorundem fides adstruitur. In iis quippe legimus Manetem, cùm a Marcello literis accitus Carras venit, baculum ex ebeno in manibus gestasse, quod ab Alytarchis factitatum olim fuisse testatur Jo. Maleles in Caronico recens in Anglia edito pag. 376. Callisthenes quoque spurius scriptor a doctissimo Ducangio in Glossario mediæ & infimæ grecitatis laudatus verbo Εβελλῖνος, de Psammetico ita scribit, Καὶ ἐστολέει ἑαυτὸν στολὴν προφήτου, κατέχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ῥάβδον ἐβελλίνην, ubi Æsopus ejusdem Callisthenis interpres, qui versionem suam Constantio Constantini magni filio dicavit, malè Tamarisci virgam vertit; unde patet hujusmodi baculo eos uti consuevisse, qui publicâ aliquâ dignitate decorabantur, quique doctrinæ laudem affectabant. Incessum quoque Imperatorum, dum publicè cum Protectoribus, signis, draconibus, labaris, Ducibus, Principibus, & Præfectis urbem aliquam ingrederentur, exactè describit cap. XXXVII. Denique de multiplici sigillorum, & clavium usu apud veteres non pauca tradit cap. XIV. & XXVI. quibus similia prorsus in Ethnicorum Scriptorum monumentis occurrunt, ut in nostris ad ea notis ostendimus. Ex quibus omnibus satis, superque demonstratur, acta ista genuina, & antiquissima esse, nec eorum fidem ullâ ex parte nutare.

Illud tamen dissimulare non possum, Acta ista disputationis Archelai cum Manete, quæ ex Vaticano Casinensis codicis apographo primi edimus, integra nequaquam videri, sed pluribus in locis a veteri librario mutilata. Siquidem Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesi VI. pag. mihi 147. quædam Manetis argumenta cum Archelai responsionibus recitat, quæ in nostra editione non reperiuntur; nec dici posse videtur, Cyrillum Archelai dictorum sensum, non verò ipsamet Archelai verba laudasse, cum simile quippiam in nullo nostræ editionis loco legatur; ac præterea verba illa, quæ Cyrillus refert, ita concepta sint, ut ab ipsomet Archelao prolata fuisse videantur. Sed & conjecturæ nonnullæ ex nostra eorundem actorum editione peti possunt, quibus idipsum ulterius confirmatur. Nam in eorundem cap. XII. hæc habentur, *Archelao autem erat cura pro populo, tanquam pastori pro ovibus, cùm luporum parantur insidiæ. Igitur Marcellus Turbonem muneribus plurimis replevit, & in Archelai domum residere præcepit. Eâdem autem ipsâ die adventavit Manes, &*

A quæ sequuntur. At vero nil in antecedentibus narratur, quod eâ, qua Manes advenit, die factum fuerit. Præterea in cap. XXV. hujus disputationis Archelaus ait, *Nonne David ex ore leonis, vel ursi eruit ovem? Hoc dicimus propter ore leonis, quod ait de ore leonis, aut de ventre ejus potest educere, quod jam ille devoravit.* At verò in antecedentibus non legimus hæc unquam a Manete dicta fuisse. Quin & in cap. XXXVIII. verba illa; *Quæ quidem ego non ex meis verbis adstruo*, & quæ sequuntur usque ad finem capitis, nullam cum præcedentibus connexionem habere videntur. Denique in horum actorum cap. ultimo, post narratam B Manetis necem, hæc legimus; *Quibus postea agnitis Archelaus adjecit ea priori disputationi, ut omnibus innotesceret, sicut ego qui inscripsi in prioribus exposui.* Videntur autem hæc verba esse Hegemonii illius, qui, ut superius diximus, eadem acta compilavit, & in Grecum sermonem transtulit. Sed in nostra editione, quo loco eâ de re sermo habeatur, non invenio, quia fortasse in Casinensi codice præfatio deficit, in qua Hegemonius compilationis suæ rationem reddebat; nisi quis verba illa, *In prioribus exposui*, de his accipienda esse censeat, quæ proximè de Manetis morte narravit. Jure itaque C merito suspicari potest, eum, qui Casinensem codicem, ante quingentos, & amplius annos exaravit, magnâ actorum disputationis hujus prolixitate pertæsum, multa omisisse, multaque breviasse, quorum tamen epitomen apud Epiphanium haberi arbitror, quem ex integris Archelai disputationis actis, suam Manichæorum hæreseos confutationem potissimum hausisse, editionem nostram cum ejus scriptis conferenti clarè patebit.

Quod ad eorum editionem attinet, vetusti adeo monumenti partem reperit in perantiquo codice Bobiensi, qui nunc in Ambrosiana Bibliotheca servatur, Emericus Bigotius diligentissimus Italicarum Bibliothecarum perscrutator, eamque Clarissimo Valesio D communicavit, qui in calce suarum notarum ad Socratem, & Sozomenum, fragmenta illa edidit. Continent autem tum cuncta illa, quæ ex eâdem disputatione suis inseruit scriptis Epiphanius, tum alia nonnulla ab eodem omissa, quæ tamen ne decimam quidem totius operis partem complent. Et tantì quidem apud Bigotium fuit pars illa disputationis Archelai, ut eam cum Palladio recudere cogitaverit, apposito Græco Epiphanii textu, ut ex utriusque comparatione, genuinâ illorum fragmentorum lectione restitutâ, quivis colligere posset, quanti faciendæ sint antiquæ latinæ versiones, & quantum utilitatis ex illis redundet, ut idem- E met ait in præfatione ad Palladii Dialogum de vita S. Joannis Chrysostomi prope finem. Sed postea hanc curam iis relinquere satius duxit, qui novam editionem operum S. Epiphanii aggressuri essent, aut qui Socratis historiæ cum notis doctissimi Valesii rursus edendæ operam susciperent. Et hactenus quidem nil aliud ex Archelai disputatione publicam lucem aspexit. Cùm autem Sacri Loci reverentiâ ductus Casinum venissem, & ab antiquissimis temporibus conditam ibi a Do-

ANNO CHRISTI 277.

Doctissimis æquè, ac Sanctissimis Cœnobiarchis Bibliothecam perlustrassem, inter alia non pauca inedita adhuc vetera monumenta Archelai integram cum Manete disputationem in sexcentorum, & amplius annorum codice reperi, quam bonâ Reverendissimi quondam Abbatis, nunc verò Archiepiscopi Rossanensis Andreæ Deodati, Viri humanissimi atque amicissimi veniâ, cum nonnullis aliis veterum scriptis in Vaticanæ Bibliothecæ ornamentum transcribi curavi, operam favoremque suum humanissimè præstante, Domno Augustino Collicello a Neapoli, tunc temporis Bibliothecæ illius Præfecto. Non possum tamen hic silentio præterire quantum diligentissimi alterius bibliothecarii Erasmi Gattolæ a Cajetâ humanitati debeam, qui nunquam meis votis defuit, plurimosque in meorum studiorum profectum labores ultro subivit, præsertim in emaculandâ hac disputatione Archelai, cujus apographi plurima loca mendis incubantia, cum archetypo codice contulit. Sed ut ad Archelaum redeam, reperto hoc vetustissimo adversus Manichæos opere, ad nefariæ eorundem hæreseos historiam conscribendam animum admovi, eique non modò integram Archelai disputationem, sed & Photii Patriarchæ CP. libros IV. adversus Manichæos suo tempore iterum exortos, aliaque multa adhuc inedita, magnique facienda veterum Auctorum scripta appendicis loco subjungere decreveram: sed doctissimorum virorum consilio factum est, ut in antecessum acta ista in primo collectionis nostræ tomo ederentur. Habes itaque erudite lector integram Archelai cum Manete disputationem bonâ fide ex apographo Casinensis codicis, quod in Vaticana Bibliotheca servatur, editam, brevibusque notis criticis illustratam, atque ubi per ingenium tutò licuit, emendatam; sunt enim in eo codice librarii sphalmata plurima, quæ sine alterius codicis ope emendare periculosum conatum esse probe sciunt, qui in vetustis scriptis edendis occupantur. Sed fortasse hoc opus, Deo dante, correctiùs recudere fas erit cum aliis veterum scriptorum adversùs Manichæos lucubrationibus ad calcem nostræ Manichæorum historiæ, si aliquod aliud exemplar inter lustrandum Bibliothecarum nostrarum loculos occurrat, aut in aliis Europæ Bibliothecis repertum, mihi communicare, Eruditos Viros non pigeat.

A Cæterùm magnum ex Archelai nostri verbis Catholicæ Fidei præsidium, atque ornamentum accedit. Nam dum Manetis hæresim validissimis argumentis oppugnat, ejusque originem atque incrementa consectatur, non modò eam funditus subvertit, & quàm impios habuerit auctores, ostendit; sed & pleraque Catholicorum dogmata illustrat, atque confirmat. Elegans est inter alia locus de institutâ ab Apostolis, quam usque nunc servamus, Ecclesiæ Hierarchiâ, hisce verbis in cap. LI. conceptus, *Sed & optimos architectos ei fundamentum nostrum, idest Ecclesiæ, Paulus posuit, & legem tradidit, ordinatis ministris, & Presbyteris, &* B *Episcopis, in ea describens per loca singula, quo modo, & qualiter oporteat Ministros Dei, quales, & qualiter fieri Presbyteros, qualesque esse debeant, qui Episcopatum desiderant, quæ omnia bene nobis, & recte disposita, usque in hodiernum, statum suum custodiunt, & permanet apud nos hujus regulæ disciplina.* Palmaria quoque sunt in hisce actis loca, in quibus humani arbitrii libertas adversus recentiores hæreticos adstruitur, ut videre est cap. XV. & XIX. Pulcherrima sunt, maximèque notanda verba illa cap. XXXII. ubi sic ait: *Deus enim omnia quæ fecit, bona valdè fecit, liberi arbitrii sensum unicuique dedit, qua ratione etiam legem judicii posuit.* C *Peccare nostrum est; ut autem non peccemus, Dei donum est, ex eo quod in nostro sit arbitrio constitutum peccare, vel non peccare &c. Et certè qui voluerint, observant mandata; qui verò contempserint, & in perversum declinaverint, sine dubio legem Judicii ferent.* Romanarum quoque antiquitatum studiosi plura in hoc opere invenient scitu haud indigna, quorum pleraque superiùs commemoravimus, ubi de ejusdem sinceritate tractavimus. Denique hinc etiam discere possumus quousque Romani Imperii limites Parthorum, seu Persarum ditionem versùs, tunc temporis protenderentur, aliaque nonnulla de locis in eorundem collimitio sitis, deque Ro- D manorum militum numero, qui apud Carras castra servabant; de his enim rebus sparsim agitur in primis quinque capitibus hujus operis, ac præterea in ejusdem cap. LII. LIV. & LV. Plura Eruditi inter legendum observabunt, nos enim aliò properamus.

ANNO CHRISTI 277.

ACTA DISPUTATIONIS ARCHELAI EPISCOPI MESOPOTAMIÆ ET MANETIS HÆRESIARCHÆ.

THesaurus verus, *sive disputatio habita in* (1) *Carchar civitate Mesopotamiæ, judicantibus* (2) *Manippo, & Egialeo, & Claudio, & Cleobolo.*

I. In qua urbe Mesopotamiæ erat quidam vir, Marcellus nomine, qui vitâ, & studiis, E & genere, prudentiâ quoque, & honestate valdè clarus habebatur, facultatibus etiam copiosus, & quod omnium maximum est, religiosissimè Deum timens, & his quæ de Christo dicebantur, semper cum timore auscultans, nec quidquam omnino boni erat, quod

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Hæc eadem urbs infra cap. 3. *Charra* vocatur, non *Carchar*, aut *Caschar*, ut Epiphanius habet. Quare disputatio ista habita fuisse videtur apud Carrhas celeberrimam Mesopotamiæ urbem. Vide plura in præfatione nostra, ubi de Archelao.

(2) Μαρσιππος vocatur apud Epiphanium in Hæresi Manichæorum num. 10.

quod illi viro deeſſet; unde, & honore plurimo ab univerſâ civitate colebatur, plurimiſque ipſe civitatem ſuam frequenter largitionibus remunerabatur, pauperibus tribuens, afflictos relevans, tribulatis auxilium ferens. Sed ne infirmitate verborum virtutibus viri derogemus potiùs, quam digna proferamus, hæc dixiſſe ſufficiat; ad opus quod propoſitum eſt veniam. Quodam in tempore cùm Archelao Epiſcopo captivorum multitudo fuiſſet oblata a militibus, qui ibi caſtra ſervabant, ſeptem millia numero, & ſeptingenti, non mediocris eum ſollicitudo conſtrinxerat, eò quòd pro ſalute ipſorum aurum a militibus poſceretur; qui cùm diſſimulare non poſſet, pro religione, & timore Dei vehementer æſtuabat, & tandem ad Marcellum properans, rei geſtæ negotium exponit. Verùm, ut hæc audivit vir piiſſimus Marcellus, nihil omnino moratus, ingreditur domum, præparans pretia captivorum, quantacunque popoſciſſent, qui deduxerant vinctos, & continuò, reſeratis bonorum ſuorum theſauris, pietatis pretia militibus, nec numero aliquo, nec diſcretione ulla (1) diſtinguit; ut magis dona, quàm pretia viderentur. At illi admirati, & amplexi tam immenſam viri pietatem, munificentiamque, & facti ſtupore permoti exemplo miſericordiæ (2) commonentur, ut plurimi ex ipſis adderentur ad fidem Domini Noſtri Jeſu Chriſti, (3) derelicto militiæ cingulo; alii verò vix quartâ pretiorum portione ſuſceptâ, ad propria caſtra diſcederent; cæteri autem parum omnino aliquid, quantum viatico ſufficeret, accipientes abirent.

II. His itaque geſtis lætus Marcellus erat valde, & accito uno ex captivis, Cortynio nomine, perquirebat ab eo cauſam belli, vel quo caſu ipſi inferiores extiterint, ac vinculis captivitatis innexi ſint. At ille, loquendi ſibi poteſtate permiſsâ, ita exorſus eſt. Nos, Domine mi Marcelle, viventi Deo credimus ſoli. Eſt autem nobis mos hujuſmodi, Patrum noſtrorum in nos traditione deſcendens, quique a nobis obſervatus eſt uſque ad hunc diem: per annos ſingulos extra urbem egreſſi, unâ cum conjugibus, ac liberis, ſupplicamus ſoli & inviſibili Deo, imbres ab eo ſatis noſtris, ac frugibus obſecrantes: quod cum tempore, ac more ſolito celebraremus, immorantes jejunos veſper obtexit, & gravabant nos duo omnium difficillima, jejunium, & vigiliæ. Circa me-
A dium verò noctis invidus nobis, & importunus ſomnus obrepſit; & cervicibus degravatis, ac lapſis (4) demerſo capite, frontem genibus elidit. Hoc autem factum eſt, quoniam tempus aderat, ut Dei judicio pœnas pro meritis penderemus; forſitan enim peccantes ignorabamus, aut etiam agnoſcentes non deſinebamus. In illa igitur hora ſubitò militum nos multitudo circumdat, ut æſtimo, putantes nos pro inſidiis conſediſſe, aut omnino uſum vel ſtudium habere præliorum, & nullâ conventus noſtri cauſâ penitus exploratâ, bellum nobis denunciant; non ſermone, ſed gladio, & homines qui injuriam facere cuiquam non didicimus, ſine ulla miſericordia (5) miſſi-
B bilibus vulnerant, haſtis confodiunt, mucronibus jugulant. Et interfecerunt quidem ex nobis ad mille trecentos viros, vulneraverunt autem quingentos. Cùm verò dies inclaruit, qui ſuper fuerant ex nobis, huc perduxerunt captivos, nec ſic quidem aliquid nobis miſericordiæ concedentes: agebant enim nos ante equos, haſtilium verberibus ſtimulatos, & equorum frontibus impulſos. Et perduravit quidem, ſi cui vires fuerunt tolerandi, plurimi verò ante ora dominorum crudelium concidentes, animas exhalabant; pendentes uberibus parvulos ſuos matres, defatigatis, ac dimiſſis onere brachiis, humi decidere ſinebant, agitatæ in-
C ſequentium minis; omnis verò ſenilis ætas victa laboribus, ac reſoluta per inediam, corruebat in terram. Superbi verò milites hoc tam cruento collabentium ſpectaculo, tanquam voluptate aliqua, fruebantur, cùm alios deficientes ſterni ſolo cernerent, in aliis ſitis ardoribus fatigatis, intuerentur etiam vocis meatum, areſcente linguæ glutino, præpediri; alios verò viderent, converſis poſt terga oculis, expirantium parvulorum ſuorum ingemiſcentes exitûs, cùm illi infeliciſſimas matres vagitibus inclamarent, illæ vero prædonum acerbitatibus agitatæ, quibus ſolis liberè uti licebat, gemitibus reſponderent: quarum ſi quæ teneriùs
D propriis indulgerent viſceribus, interitus ſortem ſponte ſibi parem cum filiis præſumpſerunt; ſi quæ verò habere aliquid tolerantiæ potuerunt, captivæ huc uſque perductæ ſunt. Triduo itaque exacto, cùm ne noctibus quidem aliquam requiem cepiſſemus, ad locum hunc perducimur, in quo poſt hæc jam quod geſtum ſit, melius ipſe noſti.

III. His auditis vir piiſſimus Marcellus plurimùm

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Fortè, *diſtribuit*.

(2) Fortè, *commoventur*.

(3) Abhorruiſſe a militia Chriſtianos primitivæ Eccleſiæ, ne Paganorum commercio, atque ſuperſtitionibus macularentur, notius eſt ex Tertulliano de Corona militis cap. 11. quàm ut pluribus demonſtrari opus ſit. Sed ad illuſtrandum hunc diſputationis Archelai cum Manete locum, plurimum facit, quod ibidem ait Tertullianus. *Planè ſi quos militiâ præventos fides poſterior invenit, alia conditio eſt, ut illorum quos Joannes admittebat ad lavacrum; ut Centurionum fideliſſimorum, quem Chriſtus probat, & quem Petrus catechizat; dum tamen ſuſcepta fide, atque ſignata, aut deſerendum ſtatim ſit, ut multis actum, aut omnibus modis cavillandum, nequid adverſus Deum committatur, quæ nec ex militia permittuntur; aut noviſſimè perpetiendum pro Deo, quod æquè fides pagana condixit*. Concilium Nicænum can. 12. *Quicunque vocati per gratiam primum quidem impetum monſtraverunt, deponentes militiæ cingulum, poſtmodum verò ad proprium vomitum ſunt relapſi, itaut quidam & pecunias tribuerent, & beneficiis militiam repeterent, hi decem annos poſt triennii tempus, quo inter audientes erunt, in afflictione permaneant*. Vide Lupum, & Beveregium in eundem canonem.

(4) Fortè, *dimiſſo*.

(5) Barbara vox pro *miſſilibus*.

ANNO CHRISTI 277.

mùm in lacrymas profuſus eſt, miſertus tantos, & tam varios caſus; ſed nihil moratus cibos præparat, fatigatis per ſemetipſum miniſteria exhibens, imitatus patrem noſtrum Abraham Patriarcham, qui quondam Angelis a ſe hoſpitio ſuſceptis, non vernaculis imperavit vitulum deferre de gregibus; ſed ipſe ſenior impoſitum humeris pertulit, ac per ſemet præparatos cibos propriis manibus Angelis appoſuit. (Geneſ. 18.) Simili & Marcellus functus officio, denos præcipit per convivia reclinari, ſeptingentiſque omnibus extructis menſis, cum ingenti lætitiâ reficiebat univerſos, ita ut qui ſupereſſe potuerant, oblivionem caperent laborum, ac totius mali efficerentur immemores. Cùm autem quintus decimus tranſigeretur dies, Marcello cuncta affatim miniſtrante captivis, placuit eis omnibus remeandi ad propria tribui facultatem, præter eos quos vulnerum cura retinebat, quibus competens adhibita medela, ad ſua cæteros abire præcepit. Sed his omnibus majora addidit Marcellus pietatis officia, cum plurimâ namque ſuorum manu progreſſus eſt ad ſepelienda corpora in itinere peremptorum, & omnia quæcumque invenire potuit, ut dignum erat, tradidit ſepulturæ. Quo munere impleto, ad (1) Charram rediit, atque exinde recuperatâ ſanitate, vulneratos ad patriam remeare permittit, largiſſimo ad iter viatico præparato. At verò facti hujus opinio ad reliqua Marcelli benè geſta immenſum cumulum contulit: per univerſam enim regionem illam ingens fama diſcurrit de pietate Marcelli, ita ut plurimi ex diverſis urbibus videndi, atque cognoſcendi viri cupiditate, flagrarent, & maximè hi, quibus ferre penuriam uſus ante non fuerat, quibus omnibus vir egregius indulgentiſſimè miniſtrabat, Marcelli veteris imitatus exempla, ita ut omnes dicerent hoc viro nullum pietate præſtantiorem. Sed & viduæ univerſæ in Domino credentes ad eum concurrebant; cum imbecilli quoque ex eo ſibi auxilium certiſſimum præſumebant, necnon & orphani omnes ab ipſo nutriebantur, domuſque ejus peregrinorum, & pauperum hoſpitium dicebatur: ſuper omnia verò hæc, fidei curam egregiè, ac ſingulariter retinebat, ædificans cor ſuum ſuper immobilem petram.

IV. (2) Igitur cùm diverſis in locis fama de eo ſæpiſſimè ſpargeretur, etiam Strangâ fluvio ſuperato, Perſarum in regionem eum pertulit admirandum, in qua demorabatur Manes quidam, qui ad ſe hujuſcemodi viri opinione perlatâ, plurima ſecum ipſe volvebat, quemadmodum eum doctrinæ ſuæ poſſet laqueis irretire, ſperans aſſertorem dogmatis ſui fieri poſſe Marcellum. Præſumebat enim univerſam ſe occupare poſſe provinciam, ſi prius talem virum ſibimet ſubdere potuiſſet; in quo duplici cogitatione animus æſtuabat, utrumnam ipſe ad eum pergeret, an literis eum primò tentaret adoriri; verebatur enim, ne forte improviſo & ſubito ingreſſu malum ſibi aliquod naſceretur; ad ultimum verſutioribus conſiliis parens, ſcribere decrevit: accitumque unum ex diſcipulis, (3) Turbonem nomine, qui per Addam fuerat inſtructus, traditâ Epiſtolâ abire jubet ac perferre Marcello; (4) quique acceptam eam huic, cui a Mane fuerat præceptum, pertulit, omni itinere diebus quinque tranſacto. Veloci etenim uſus eſt curſu, in quo plurimum ſupradictus Turbo laboris & moleſtiæ pertulit: ſi quando enim (5) veluti peregrinans ad hoſpitium perveniſſet, (6) quæ quidem diverſoria hoſpitaliſſimus Marcellus inſtruxerat, cùm a ſervatoribus hoſpitiorum interrogaretur, unde, & quis, vel a quo miſſus eſſet, ajebat, ſum quidem (7) Meſopotamenſis, de Perſida autem venio a Manichæo magiſtro Chriſtianorum miſſus. At illi (8) ignotum ſibi nomen non libenter amplexi, Turbonem etiam ipſis hoſpitiis detrudebant, ne aquæ quidem ipſius ad bibendum facultate conceſsâ; quæ cùm ſingula quotidie, atque horum nequiora perferret ab his, qui per ſingula loca manſionibus atque hoſpitiis præerant, niſi ad ultimum Marcello ſe portare literas indicaſſet, peregrinus Turbo mortis pertuliſſet exitia.

V. Acceptas igitur Marcellus literas reſolvit, ac legit præſente Archelao civitatis Epiſcopo, quarum exemplum hoc eſt.

MA-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Habita eſt itaque hæc diſputatio apud Carrhas celeberrimam Meſopotamiæ urbem, cujus Epiſcopus erat Archelaus, uti ſupra adnotavimus.

(2) Hinc incipit pars hujus operis edita a Valeſio ex codice Bobienſi, qui nunc in Ambroſianâ Bibliotheca ſervatur.

(3) Codex Bobienſis legit *Adda Turbonem*. Fuit autem Adda unus ex diſcipulis ſuis, cui Orientem hæreſi inficiendum Manes demandavit, ut infra cap. 11. dicitur.

(4) Codex Bobienſis, *Quippe*, mala lectio.

(5) Codex Bobienſis, *ad veſperam veluti peregrinus*.

(6) Idem Codex, *qua quidem ipſa diverſoria*. Hinc autem apparet quam ſedulò hoſpitalitati operam dederint primitivæ Eccleſiæ fideles Pauli præcepto in Epiſtola ad Hebræos cap. 13. verſ. 1. obſecuti. Tertullianus de præſcriptionibus adversùs hæreſes cap. 20. *Sic omnes* (Eccleſiæ videlicèt) *primæ, & Apoſtolicæ; dum unà omnes probant unitatem, dum eſt illis communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & conteſſeratio hoſpitalitatis; quæ jura non alia ratio regit, quàm ejuſdem ſacramenti una traditio*. Nota ſunt quæ de Chriſtianorum erga Peregrinum hoſpitem officiis refert Lucianus in libro de ejuſdem morte. Sed & quod de diverſoriis, atque hoſpitiis, per regias vias in Perſidem ducentes, a Marcello conſtructis, hìc legimus, id aliis in locis, ac ubique ferme a Chriſtianis factum fuiſſe, apertè colligitur ex Gregorii Nazianzeni invectivâ 1. in Julianum Apoſtatam, ubi Imperatorem hunc ad Chriſtianorum imitationem diverſoria, & hoſpitia per orbem Romanum ædificari mandaſſe teſtatur, ut Gentilium ſuperſtitionibus majorem laudem, venerationemque conciliaret. Vide plura apud Priorium de literis canonicis cap. 5. & ſeqq. & Thomaſinum de Teſſeris hoſpitalitatis cap. 26.

(7) Codex Bob. *Meſopotamenus*.

(8) Idem codex, *ignoratum*.

ANNO CHRISTI 277.

[1] *MANICHÆUS*

Apoſtolus Jeſu Chriſti, & qui mecum ſunt omnes Sancti, & virgines, Marcello filio cariſſimo gratia, miſericordia, pax a Deo Patre, & Domino Noſtro Jeſu Chriſto, & dextera lucis conſervet te a præſenti ſeculo malo, & [2] *à ruina ejus, & a laqueis maligni.*

Dilectionem quidem tuam immenſam ſentiens, vehementer gaviſus ſum; fides verò, quia non ſit [3] juxta te, rectâ ratione moleſte tuli; propter quod ad emendationem generis humani [4] miſſus ſum, & ſubveniens his, qui ſe ſeductionibus, atque erroribus tradiderunt, hæc [5] ſcripta ad te neceſſarium duxi tranſmittere; primò quidem ad ſalutem animæ tuæ, deinde, & eorum, qui tecum ſunt; [6] utì ne indiſcretos animos geras, ſicut ſimpliciorum [7] magiſtri docent, dicentes malum, & bonum ab eodem ſubſiſtere, & unum initium introducentes, neque quidquam perſcrutantes, vel diſcernentes [8] a luce tenebras, & bonum a malo, & exteriorem hominem ab interiori, ſicut prædiximus; ſed confundere, ac permiſcere alterum alteri non ceſſant. Tu verò o Fili, ne ſimiliter, ut multi hominum irrationabiliter, & ſimpliciter utraque indiſcreta [9] permiſceas, neque bonitatis Deo inferas contumeliam. Initium enim, & finem, & horum patrem malorum ad [10] Deum referunt, *quorum finis eſt maledicto proximus*. Non enim [11] his quæ dicta ſunt in Evangeliis Salvatoris noſtri, & Domini Jeſu Chriſti credunt, quia *non poteſt arbor mala bonos fructus facere, neque arbor bona malos fructus facere*. Quomodo Dominum Satanæ, & malorum ejus actuum factorem dicere audeant, & conditorem, plurimum miror. Et atque utinam eo uſque eorum vanitas perveniſſet, & non unigenitum [12] *qui de Patris finibus deſcendit*, Chriſtum, Mariæ cujuſdam mulieris eſſe dicerent filium, ex ſanguine, & carne, ac reliquis mulierum ſpurcitiis generatum. Et, ut ne plurima per hanc epiſtolam ſcribam, atque in longitudinem temporis protraham patientiam tuam, cum mihi non adſit eloquentia naturalis, ſufficit iſta dixiſſe. Omnia

Hebr. 6. 8.

Matth. 7. 18.

Joan. 1. 18.

ΜΑΝΙΧΑΙΟΣ

A Α᾽πόςολος Ἰησῦ Χριςῦ, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἅγιοι, καί παρθένοι, Μαρκέλλῳ τέκνῳ ἀγαπητῷ, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεῦ πατρὸς ϗ κυρίυ ἡμῶν Ἰησῦ Χριςῦ, καὶ ἡ δεξιὰ τοῦ Φωτὸς διατηρήσει σε ἀπὸ τοῦ ἐνεςῶτος αἰῶνος πονηρῦ, καὶ τῶν συμπτωμάτων αὐτοῦ, ϗ παγίδων τοῦ πονηρῦ, ἀμήν.

Τὴν μὲν περὶ σὲ ἀγάπην μεγίςην ὖσαν αἰσθηθεὶς, λίαν ἐχάρην. τὴν δέ πίςιν ὐκ ὖσαν κατά τὸν ὀρθὸν λόγον ἠχθέσθην. ὅθεν πρὸς ἐπανόρθωσι τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένυς ἀποςαλεὶς, Φειδόμενός τε τῶν ἀπάτῃ καὶ πλάνῃ ἑαυτὺς ἐκδεδωκότων, ταῦτα τὰ γράμματα πρὸς σὲ ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἀποςεῖλαι, B πρῶτον μὲν πρὸς σωτηρίαν τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς. ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἅμα σοι τυγχανόντων (1) πρὸς τὸ μὴ ἀδιάκριτόν σε ἔχειν τὸν λογισμὸν, ὡς δὲ τῶν ἁπλυςέρων καθηγέμονες διδάσκυσι λέγοντες, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἀπὸ τῦ ἀυτῦ φέρεσθαι, καὶ μίαν ἀρχὴν εἰσηγύμενοι, ὐ διακρίνοντες, ὐδὲ διαιρῦντες ἀπὸ τῦ Φωτὸς τὸ σκότος, ϗ τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ κακῦ ϗ Φαύλυ, ϗ τὸν ἔξωθεν ἄνθρωπον ἀπὸ τῦ ἔνδον, ὡς προείπομεν, ἀλλὰ κιρνῶντες καὶ ἐγκαταμιγνῦντες θάτερον θατέρῳ, ὐ παύονται. σὺ δὲ, ὦ τέκνον, μὴ ἴσα τοῖς πολλοῖς τοῦ ἀνθρώπων ἀλογίςως, καὶ ἁπλῶς ἀμφότερα, ὡς ἂν τύχοι, ἑνώσῃς μηδὲ τῷ τῆς ἀγαθωσύνης Θεῷ ἀνατίθεσο. ἀρχὴν γὰρ, καὶ τέλος, ϗ τὸ τούτων πατέρα τῶ κακῶν, ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναΦέρυσιν, ὧν C τὸ τέλος κατάρας ἐγγύς. οὔτε γάρ (2) ἐν τοῖς εἰρημένοις εὐαγγελίοις παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ϗ κυρίυ Ἰησῦ Χριςῦ πιςεύυσιν, ὅτι ὐ δύναται δένδρον καλὸν καρπὺς κακὺς ποιῆσαι, ὐδὲ μὴν δένδρον κακὸν καλὺς καρπὺς ποιῆσαι. καὶ πῶς τὸν Θεὸν τῦ Σατανᾶ, καὶ τῶν κακῶν αὐτοῦ πραγμάτων λέγειν τολμῶσι ποιητὴν καὶ δημιυργὸν, θαυμάζειν μοι ἐπέρχεται. καὶ εἴθε μὲν ἄχρι τύτων ἔφθασεν αὐτοῦ ἡ ματαιοπονία, καὶ μὴ τὸν μονογενῆ τὸν ἐκ τῶν κόλπων τῦ πατρὸς καταβάντα Χριςὸν, Μαρίας τινὸς γυναικὸς ἔλεγον εἶναι υἱὸν, ἐξ αἵματος καὶ σαρκὸς, καὶ τῆς ἄλλης δυσωδίας τῶν γυναικῶν γεγενῆσθαι. καὶ ἵνα μὴ τὰ πολλὰ διὰ τῆσδε τῆς ἐπιςολῆς γράφων, εἰς μῆκος χρόνυ διασύρω συ τὴν ἐπιείκειαν, D ὐκ ἔχων τὰς Φυσικὰς Φράσεις, ἐπὶ τύτοις ἀρκεσθήσομαι τὸ δι᾽ ὅλου γνώσῃ παρόντος μυ πρὸς σὲ, εἴγε τῆς σεαυτῦ σωτηρίας ἔτι Φείδῃ, ὐδὲ γὰρ βρόχον τινὶ ἐπιβάλλω, ὡς δὲ τῶν πολλῶν ἀφρονέ-

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

[1] Hanc epiſtolam cum Marcelli reſponſione integram refert Epiphanius in Manichæorum Hæreſi n. 6. ex quo græca deſumpſimus.

[2] Codex Bobienſis *a ruinis ejus, & de laqueis*. Sic & Epiphanius.

[3] Idem codex, *juxta rectam rationem*. Sic & Epiphanius.

[4] Idem codex, *miſſus ſum ſubveniens*. Epiphanius, *miſſus, & ſubveniens*.

[5] Idem codex, *hæc ſcripta neceſſarium duxi*.

[6] Hinc patet recte in græco Epiphanii textu emendaſſe Petavium πρὸς τὸ μὴ ἀδιάκριτον; nam prius μὴ deerat.

[7] Codex Caſinenſis, *magiſtri dicentes*. Sed aliam lectionem exprimit etiam Epiphanius.

[8] Male idem codex, *a luce, a tenebris*.

[9] Codex Caſinenſis, *Permiſcens*. At Bobienſis, *Permiſceas, neque Bonitatis Dei inferas*. Epiphanius. *Permiſceas, neque ad bonitatis Deum referas. Initium enim &c.* Præterea Caſinenſis legit paulo poſt, *Initium, & finem*. Nos autem ex utroque codice, atque Epiphanio hunc locum emendavimus.

[10] Bobienſis codex, *Dominum*.

[11] Caſinenſis habebat, *in his*. Vide tamen an leviter emendandum ſit apud Epiphanium, οὔτε γὰρ τοῖς εἰρημένοις ἐν εὐαγγελίοις.

[12] Codex Bobienſis, *Qui Patris finibus diſceſſit*. Caſinenſis, *Quidem patris finibus deſcendit*. Nos ex Epiphanio hunc locum reſtituimus.

ANNO CHRISTI 277.

nia autem cognoſces, cùm præſens fuero apud te; ſi tamen ſaluti tuæ (1) parcere, ac providere feſtinas; non enim *laqueum alicui injicio*, ſicut plurimi inſipientium faciunt. Intellige quæ dico fili (2) honorabilis.

1. Cor. 7. 35.

A φρονέστεροι ποιοῦσιν. νόει ἃ λέγω, τέκνον τιμιώτατε.

VI. Hac epiſtolâ lectâ, bajulum literarum Marcellus (3) obſequentiſſimè fovebat hoſpitio, Archelaus verò ea quæ lecta ſunt, non libenter amplexus, velut leo concluſus dentibus [4] infrendedat, auctorem epiſtolæ ſibi deſiderans dari; quem Marcellus ſuadebat quieſcere, ſemet pollicens procuraturum præſentiam viri. Reſcribere ergo Marcellus ad ea, quæ ſcripta ſunt, ſtatuit epiſtolam continentem hæc.

MARCELLUS.

(5) *Vir notus, Manichæo, qui ſibi per epiſtolam indicatus eſt, ſalutem.*

SCriptam quidem a te epiſtolam ſumpſi, & Turbonem ſolitâ mihi humanitate ſuſcepi, ſenſum verò literarum nequaquam adverti; niſi forte tu præſens exponas nobis per verba, ſingula, (6) ſicut promiſiſti. Vale.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ἀνὴρ ἐπίσημος, Μανιχαίῳ τῷ διὰ τῆς ἐπιστολῆς δηλουμένῳ, Χαίρειν.

B Τὴν μὲν ὑπὸ σοῦ γραφεῖσαν ἐπιστολὴν προσηκάμην. τὸν δὲ Τύρβωνα προσεδεξάμην κατὰ φιλοφροσύνην ἐμὴν τῶν δὲ γραμμάτων τὸν νοῦν οὐδαμῶς ἔγνων, εἰ μὴ σὺ παραγενόμενος φράσῃς ἡμῖν καταλογάδην ἕκαστον, ὡς ὑπέσχου διὰ τῆς ἐπιστολῆς. ἔρρωσθε.

Hanc epiſtolam ſignatam tradebat Turboni referendam ad eum, a quo prius ipſe pertulerat: ille verò ad eum redire penitus reluctabatur, memor itineris laborum, & rogabat alium pro ſe dirigi, abnegans ultra ſibi (7) ad eum rediturum, aut communionem cum eo aliquam facturum. Marcellus verò accito uno ex pueris ſuis, Calliſto nomine, præcipit proficiſci, qui nihil moratus, illicò proficiſcitur; & poſt triduum pervenit ad Manetem, quem in caſtello quodam (8) Arabionis reperit, atque epiſtolam tradidit; quâ ille perlectâ, gaviſus eſt, a Marcello invitatum ſe eſſe, ac ſine mora iter invadit. Turbonis tamen remorationem non proſperam (9) præſagitus, & quaſi conſulto itinere ad Marcellum perrexit. Turbo verò de Marcelli domo prorſus non diſcedebat, nec ab Archelai Epiſcopi confabulatione ceſſabat: valde enim ſtudioſe uterque de Manichæi ſtudiis perquirebant, ſcire cupientes, qui ſit, unde, vel quid verbi ferat. At ille univerſa dilucidè enarravit, repetens, & exponens de fide ejus hoc modo.

VII. (10) Si fidem Manichæi diſcere a me vultis; breviter audite. Hic duos colit Deos innatos, ex ſemetipſis extantes, æternos, unum uni adverſantem; & alterum quidem bonum, alterum autem malum introducit. Lux uni nomen imponit, & alteri tenebras. Et lucis quidem eſſe partem animam, quæ in hominibus eſt, tenebrarum autem corpus, & quæ ex materia eſt conditio. Permixtionem autem, vel conjunctionem (11) hoc modo dicit effectam, conferens ambos Deos in hujuſcemodi exemplum. Quemadmodum ſi duo Reges ſint adverſum ſe pugnantes, qui ab initio fuerint inimici, habentes ſinguli ſuas portiones; acciderit autem, ut tenebræ progredientes fines ſuos bellum cum luce commiſerint. Quod cum cognoviſſet bonus pater tenebras ad terram ſuam ſuperveniſſe, (12) produxit ex ſe virtutem, quæ dicitur mater vitæ (13) qua virtute circumdedit primum hominem, quæ ſunt quinque elementa (14) ideſt, Ventus, Lux, Aqua, Ignis, & Materia, quibus indutus, tanquam ad

C Εἰ τὴν τοῦ Μάνη πίστιν θέλετε μαθεῖν, παρ' ἐμοῦ ἀκούσατε συντόμως. οὗτος δύο σέβει Θεοὺς ἀγεννήτους, αὐτοφυεῖς, ἀϊδίους, ἕνα τῷ ἑνὶ ἀντικείμενον, καὶ τὸν μὲν ἀγαθὸν, τὸν δὲ πονηρὸν εἰσηγεῖται, φῶς τῷ ἑνὶ ὄνομα θέμενος, καὶ τῷ ἑτέρῳ σκότος, καὶ τοῦ μὲν φωτὸς εἶναι μέρος τὴν ἐν ἀνθρώποις ψυχὴν, τοῦ δὲ σκότους τὸ σῶμα, καὶ τὸ τῆς ὕλης δημιούργημα. μῖξιν δὲ, ἤτοι σύγκρασιν (1.) τοῦτον λέγει γεγονέναι τὸν τρόπον, ἀπεικάζων τοὺς δύο τῷδε τῷ παραδείγματι. καθάπερ δύο βασιλεῖς ἀντιμαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ὄντες ἀπ' ἀρχῆς ἐχθροὶ, καὶ ἀνὰ μέρος ἑκάστου τὰ ἴδια ἔχοντος. κατὰ δὲ σύστασιν τὸ σκότος ἐπελθὸν ἐκ τῶν ὁρίων αὐτοῦ προσεμαχήσατο τῷ φωτί. γνόντα δὲ τὸν ἀγαθὸν Πατέρα τὸ σκότος

D ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐπιδεδημηκὸς, προβάλλειν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν, λεγομένην Μητέρα τῆς ζωῆς, καὶ αὐτὴν προβεβληκέναι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, τὰ πέντε στοιχεῖα. ἐστὶ δὲ, ἄνεμος, φῶς, ὕδωρ, πῦρ, καὶ ὕλη. καὶ ταῦτα ἐνδυσάμενον, ὡς πρὸς κατασκε-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Caſinenſis *parere*. Melior alia lectio Bobienſis codicis, ut patet ex Epiphanio.
(2) Codex Bobienſis, *Honorabilis. Vale*, quod verbum non habet Epiphanius.
(3) Codex Bobienſis, *Obſequentiſſimo*.
(4) Codex Bobienſis, *Infringebat*.
(5) Melior Petavii verſio, *Vir illuſtris*.
(6) Codex Bobienſis, *Sicut per epiſtolam promiſiſti. Vale. Hanc epiſtolam ſcriptam, atque ſignatam tradebat Turboni ferendam.* Epiphanius pariter legit, *ſicut per epiſtolam promiſiſti. Vale.*
(7) Codex Bobienſis, *Ad illum reverſurum, aut communionem cum eo aliquam fore.*
(8) Caſtellum hoc trans fluvium Strangam ſitum fuiſſe in medio Perſarum, & Meſopotamiæ, ait Epiphanius in hac hæreſi num. 7.
(9) Codex Bobienſis, *Præſagus*.
(10) Sequentia uſque ad cap. 12. verbatim græcè retulit Epiphanius num. 25.
(11) Hinc patet apud Epiphanium legi debere τοῦτον λέγει cum prius eſſet, τούτων.
(12) Codex Bobienſis, *Produxit ex virtute*. Caſinenſis, *Produxerit, & eſſe virtutem*. Sed legendum eſt ex Epiphanio, uti emendatum eſt.
(13) Codex Bobienſis, *Quâ circumdedit*. Caſinenſis, *Qua virtute*. Sed ex Bobienſi, & Epiphanio emendavi, *Quâ virtute*.
(14) Codex Bobienſis, *Id eſt lux, aqua, ignis, & maria*. Sed Epiphanius legit, *ventus, lux, aqua ignis, & materia*, ut in Codice Caſinenſi, qui veram exhibet hujus loci lectionem.

ANNO CHRISTI 277.

ANNO CHRISTI 277.

σκευὴν πολέμου, κατελθεῖν κάτω, καὶ πολεμῆσαι τῷ σκότει. οἱ δὲ τοῦ σκότους ἄρχοντες ἀντιπολεμοῦντες αὐτῷ, ἔφαγον ἐκ τῆς πανοπλίας αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ψυχή τότε δεινῶς ἐθλίβη ἐκεῖ κάτω ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ σκότους, καὶ εἰ μὴ εὐξαμένου ἐπήκουσεν ὁ Πατὴρ, καὶ ἀπέστειλεν ἑτέραν δύναμιν προβληθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, λεγομένην ζῶν Πνεῦμα, καὶ εἰ μὴ κατελθὼν δέδωκεν αὐτῷ δεξιὰν, καὶ ἀνήνεγκεν ἐκ τοῦ σκότους, πάλαι ἂν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος κατεχόμενος, ἐκινδύνευσεν. ἔκτοτε οὖν κατέλειψε κάτω τὴν ψυχήν. καὶ διὰ τοῦτο Μανιχαῖοι ἐὰν συναντήσωσιν ἀλλήλοις, δεξιὰς διδόασιν ἑαυτοῖς σημείου χάριν, ὡς ἀπὸ σκότους σωθέντες. ἐν γὰρ τῷ σκότει πάσας τὰς αἱρέσεις εἶναι λέγει. τότε ζῶν Πνεῦμα ἔκτισε τὸν κόσμον, καὶ αὐτὸ φορέσαν ἑτέρας τρεῖς δυνάμεις, κατελθὸν ἀνήνεγκε τοὺς ἄρχοντας, καὶ ἐστερέωσεν ἐν τῷ στερεώματι, ὅ ἐστιν αὐτῶν σῶμα ἡ σφαῖρα. Τότε πάλιν τὸ ζῶν Πνεῦμα ἔκτισε τοὺς φωστῆρας, ἅ ἐστι τῆς ψυχῆς λείψανα, καὶ οὕτως ἐποίησε τὸ στερέωμα κυκλεῦσαι. καὶ πάλιν ἔκτισε τὴν γῆν εἰς εἴδη ὀκτώ. ὁ δὲ Ωμοφόρος κάτω βαστάζει, καὶ ἐπὰν κάμῃ βαστάζων, τρέμει, καὶ σεισμοῦ αἴτιος γίνεται παρὰ τὸν ὡρισμένον καιρόν. τούτου ἕνεκα τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἀπέστειλεν ὁ ἀγαθὸς Πατὴρ ἐκ τῶν κόλπων εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς, καὶ εἰς τὰ ταύτης κατώτατα μέρη, ὅπως αὐτῷ τὴν προσήκουσαν (8) ἐπιτιμίαν δῷ. καὶ ὁσάκις ἂν σεισμὸς γένηται, ἢ τρέμει κάμνων, ἢ ἀντιφέρει εἰς τὸν ἕτερον ὦμον. τότε τοίνυν καὶ ἡ ὕλη ἀφ' ἑαυτῆς ἔκτισε τὰ φυτὰ, καὶ συλωμένων αὐτῶν ἀπό τινων Ἀρχόντων ἐκάλεσε πάντας τοὺς τῶν Ἀρχόντων πρωτίστους, καὶ ἔλαβεν ἀπ' αὐτῶν ἀνὰ μίαν δύναμιν, καὶ κατεσκεύασε τὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐκείνου, καὶ ἔδησε τὴν ψυχὴν ἐν αὐτῷ. (2) αὕτη ἐστὶ τῆς συγκράσεως ἡ ὑπόθεσις.

Ὅτε δὲ εἶδεν ὁ Πατὴρ ὁ ζῶν θλιβομένην τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σώματι, εὔσπλαγχνος ὢν καὶ ἐλεήμων, ἔπεμψε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν ἠγαπημένον εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. διὰ γὰρ ταύτην τὴν πρόφασιν, καὶ τὴν τοῦ Ωμοφόρου, ἀπέστειλεν αὐτόν. καὶ ἐλθὼν ὁ Υἱὸς μετεσχημάτισεν ἑαυτὸν εἰς ἀνθρώπου εἶδος, καὶ ἐφαίνετο τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος, μὴ ὢν ἄνθρωπος, καὶ οἱ ἄνθρωποι ὑπελάμβα-

(1) ad paratum belli, descendit deorsum pugnare adversum tenebras. At verò tenebrarum Principes, repugnantes ei, comederunt de armatura ejus, quod est anima. Tunc ibi vehementer afflictus est deorsum (2) primus parens homo a tenebris, & nisi orantem eum exaudisset pater, & misisset alteram virtutem, quæ processerat ex se, quæ dicitur Spiritus vivens, & descendens porrexisset ei dexteram, & eduxisset eum de tenebris, olim primus homo detentus periclitaretur. Ex eo ergo animam deorsum (3) reliquit, & propterea Manichæi, cum sibi invicem occurrunt, dant sibi dexteras hujus signi gratiâ, tanquam ex tenebris liberati; in tenebris enim (4) omnes hæreses esse dicunt. Tunc vivens spiritus creavit mundum, & indutus alias tres virtutes descendens eduxit (5) Principes, & crucifixit eos in firmamento, quod est ejus corpus sphæra; & rursum ipse vivens Spiritus creavit luminaria, quæ sunt (6) reliquiæ animæ, & fecit ea (7) firmamentum circumire, & iterum creavit terram, (8) & sunt octo. Est autem Omophorus deorsum, ideſt qui eam portat in humeris, & cùm laboraverit portans, intremiscit: & hæc est causa terræ motus præter constitutum tempus. Hac de causa filium suum misit benignus pater (9) de finibus suis in cor terræ, & in interiores ejus partes (10) quò illum, ut par erat coërceret; quotiens enim efficitur terræ motus, tremante eo ex labore, vel de humero in humerum transferente pondus efficitur. Tunc ergo & ipsa materia creavit ex se plantas vel germina, quæ cùm (11) furatæ essent a quibusdam Principibus, convocavit omnes Principes primarios, & sumpsit ab eis singulas virtutes, & fecit hominem hunc secundum speciem primi hominis illius, (12) & junxit animam in eo.

VIII. Cum autem vidisset Pater vivens affligi animam in corpore, (13) quia est miserator & misericors, misit Filium (14) suum dilectum ad salutem animæ; hac enim causâ, & propter omophorum misit eum. Et veniens filius, transformavit se in speciem hominis; (15) & apparebat quidem hominibus ut homo, cum non esset homo, & homi-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Epiphanius legit, *Ad apparatum belli.*
(2) Codex Bobiensis, concinente Epiphanio, *primus homo.*
(3) Codex Bobiensis, *relinquit*. Mala lectio, ut patet ex Epiphanio.
(4) Codex Bobiensis, *omnis hæresis esse dicitur*. Sed hanc lectionem rejicit Epiphanius.
(5) Hæc est hujus loci vera lectio, Epiphanio probata. Quam enim ex codice Bobiensi Valesius exprimit, corruptam esse nemo non videt; sic enim se habet, *Descendens eduxit Principes Jeru, exiens in firmamentum, quod est &c.* In græco Epiphanii est, *Et stabilivit in firmamento, quod est ipsorum corpus sphæra.* Sed vide eundem Epiphanium cap. 48.
(6) Ita & Epiphanius. Male apud Valesium, *Reliquæ animæ*. Vide eundem Epiphanium ibidem cap. 40.
(7) Et hìc malè codex Bobiensis, *in firmamento circuire*, ut patet ex Epiphanio.
(8) Epiphanius habet εἰς εἴδη ὀκτώ. *Creavit terram octuplici specie. Omophorus autem*, hoc est, bajulus, *infra sustinet.* Sed latinus noster interpres legit, εἰσὶ δὲ, vel εἰσὶ δή.
(9) Codex Bobiensis, *de finibus in cor terræ.* Sic legit & Epiphanius.
(10) Idem codex, *quod illum, ut pareret, coerceret.* Prava lectio. Hinc autem patet Petavium apud Epiphanium pro ἐπιθυμίαν rectè emendasse ἐπιτιμίαν.
(11) Codex Casinensis, *furatæ essent, convocavit.* Nos Bobiensem codicem, & Epiphanium secuti sumus.
(12) Male codex Bobiensis, *& vexit animam in eo.* Quam lectionem non sequitur Epiphanius: subditurque apud eundem, *Et hæc est commixtionis ratio.* Quæ verba de suo fortasse addidit Epiphanius.
(13) Codex Bobiensis, *qui est.*
(14) Ita codex Bobiensis, & Epiphanius. Casinensis non habet *dilectum.*
(15) Uterque codex, *& parebat.* Sed nos Epiphanii lectionem prætulimus.

ANNO CHRISTI 277.

mines (1) putaverunt eum natum eſſe. Cùm ergo veniſſet, machinam quandam (2) concinnavit ad ſalutem animarum; ideſt, rotam ſtatuit, habentem duodecim urceos, (3) quæ rota per hanc ſphæram vertitur, hauriens animas morientium, quaſque luminare majus, ideſt, ſol radiis ſuis (4) adimens purgat, & Lunæ tradit, & ita adimpletur lunæ (5) diſcus, qui a nobis ita appellatur. Naves enim vel tranſlatorias cymbas eſſe dicit duo iſta luminaria, & cùm repleta fuerit luna, transfretare animas, ad ſubſolanam partem, & ita (6) apocruſim, detrimentum, patitur, cùm onere fuerit relevata: & (7) iterum repleri cymbam; & rurſus exonerari, dum hauriuntur per urceos animæ, uſquequo partem ſuam propriam liberet (8) animarum. De ſubſtantia autem boni Patris omnem animam, atque omne animal, quod movetur, partem trahere confirmat. Cum igitur luna onus, quod gerit, animarum, ſeculis tradiderit Patris; permanent (9) illæ in columna gloriæ, quod vocatur (10) Vir perfectus. Hic autem Vir eſt columna lucis: repleta eſt enim mundarum animarum, & hæc eſt cauſa ſalutis animarum; mortis verò cauſa hominibus eſt iſta. Virgo quædam decora & exornata, elegans valdè, furto appetit Principes, qui ſunt in firmamento a vivente ſpiritu educti, & crucifixi, quæ cum apparuerit, maribus fœmina decora apparet; fœminis verò adoleſcentem ſpecioſum, & concupiſcibilem demonſtrat. Sed Principes quidem, cùm eam viderint exornatam, (11) amore ejus in libidinem moventur; & quia eam apprehendere non poſſunt, vehementer inſtigantur, amoris incendiis excitati; rapti ſunt enim (12) libidinis calore: cùm enim currentibus poſt eam anxii effecti fuiſſent, Virgo ſubito nuſquam comparuit. Tunc Princeps ille magnus producit nebulas ex ſemetipſo, uti obſcuret in ira ſua omnem mundum, qui cum tribulatus fuerit plurimum, ſicut homo ſudat poſt laborem, ita & hic Princeps (13) ſudat ex tribulatione ſua, cujus ſudor pluviæ ſunt. (14) Sed & meſſis Princeps, ſi deceptus fuerit a Virgine (15) effundit peſtem ſuper terram, itaut morte afficiat homines; corpus enim

A βανον αὐτὸν γεγεννῆσθαι. ἐλθὼν οὖν ποιεῖται τὴν δημιουργίαν πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, καὶ μηχανὴν συνεστήσατο ἔχουσαν δώδεκα κάδους, ἥ τις ὑπὸ τῆς σφαίρας στρεφομένη, ἀνιμᾶται τῶν θνησκόντων τὰς ψυχάς. καὶ ταύτας ὁ μέγας φωστὴρ ταῖς ἀκτῖσι λαβὼν, καθαρίζει, καὶ μεταδίδωσι τῇ σελήνῃ, καὶ οὕτως πληροῦται τῆς σελήνης ὁ δίσκος, ὁ παρ' ἡμῖν προσαγορευόμενος. πλοῖα γὰρ, ἤτοι πορθμεῖα εἶναι λέγει τοὺς δύο φωστῆρας. εἶτα ἐὰν γεμισθῇ ἡ σελήνη, μεταπορθμεύει εἰς ἀπηλιώτην, καὶ οὕτως ἀπόκρουσιν ποιεῖται, τοῦ γόμου ἐλαφρυνομένη. καὶ οὕτω πληροῖ τὸ πορθμεῖον, καὶ πάλιν ἀπογομοῖ ἀνιμωμένων ὑπὸ τῶν κάδων τῶν ψυχῶν, ἄχρις οὗ τὸ ἴδιον αὐτοῦ μέρος σώσει [5] τῆς ψυχῆς. τῆς γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ Πατρὸς οὐσίας πᾶσαν ψυχὴν, καὶ πᾶν κινούμενον ζῶον μετέχειν B λέγει. τῆς οὖν σελήνης μεταδιδούσης τὸν γόμον τῶν ψυχῶν τοῖς ΑΙῶσι τοῦ Πατρὸς, παραμένουσιν ἐν τῷ στύλῳ τῆς δόξης, ὃς καλεῖται ἀὴρ ὁ τέλειος. ὁ δὲ ἀὴρ οὗτος στύλος ἐστὶ φωτὸς, ἐπειδὴ γέμει ψυχῶν τῶν καθαριζομένων. αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἧς αἱ ψυχαὶ σώζονται. ἡ δὲ τοῦ ἀποθανεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐστὶ πάλιν αὕτη. παρθένος τις ὡραία κεκοσμημένη, πιθανὴ πάνυ συλᾷν ἐπιχειρεῖ τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ἐν τῷ στερεώματι ὑπὸ τοῦ ζῶντος Πνεύματος ἀνενεχθέντας καὶ σταυρωθέντας, φαινομένη δὲ τοῖς ἄρρεσι θήλεια εὔμορφος, ταῖς δὲ θηλείαις νεανίσκος εὐειδὴς καὶ ἐπιθυμητὸς, καὶ οἱ μὲν Ἄρχοντες ὁπόταν ἴδωσιν αὐτὴν κεκαλλωπισμένην, οἰστροῦνται τῷ φίλτρῳ, καὶ μὴ δυνάμενοι αὐτὴν C καταλαβεῖν, δεινῶς φλέγονται τῷ ἐρωτικῷ πόθῳ τὸν νοῦν ἐξαρπασθέντες. ὅταν οὖν τρεχόντων αὐτῶν, ἡ παρθένος ἄφαντος γένηται, τότε ὁ Ἄρχων ὁ μέγας προβάλλει τὰς νεφέλας ἐξ αὐτοῦ, ὅπως σκοτίσῃ τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τὸν κόσμον. καὶ οὕτως ἐὰν θλιβῇ πάνυ, καθάπερ ἄνθρωπος ἱδρῶν ἀποκοποῦται. ὁ δὲ ἱδρὼς αὐτοῦ ἐστιν ἡ βροχή [4] ὁμοῦ καὶ ὁ θερισμὸς ἄρχων ἐὰν συληθῇ ὑπὸ τῆς παρθένου, καταχέει λοιμὸν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς, ὅπως θανατώσει τοὺς ἀνθρώπους. τὸ γὰρ σῶμα τοῦτο

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobienſis, probante Epiphanio, *putabant eum natum eſſe*. Caſinenſis malè, *naturam eſſe*.

(2) Codex Bobienſis, *concinnatam*. Epiphanius habet, *Veniens igitur opus quoddam ad animarum ſalutem molitus eſt, & machinam conſtruxit, cados duodecim habentem, quæ a ſphærâ converſa mortuorum animas ſurſum evehit*.

(3) Codex Bobienſis, *quæ per hanc ſphæram hauriens animas viventium*. Mala lectio, ut ex Epiphanio apparet.

(4) Epiphanius, λαβὼν, *aſſumens*.

(5) Codex Bobienſis, *diſcurſus*, peſſima lectio.

(6) In codice Caſinenſi, *Apocriſin*, ſcribitur; ſed nos locum reſtituimus ex codice Bobienſi, in quo *Apocruſin* rectè legitur, licèt in aliis hìc depravatiſſimus exiſtat. Ἀπόκρουσιν autem Alexandro Aphrodiſienſi, & Tralliano dicitur facere luna, cùm decreſcit, ſeu ſeneſcit, ut notum eſt.

(7) Epiphanius οὕτω, *& ita repleri*.

(8) Idem Epiphanius, τῆς ψυχῆς, *animæ*; ſed ex hujus antiqui interpretis verſione debet emendari.

(9) Legendum *illa*, hoc eſt, animæ ex Epiphanio, licèt uterque codex habeat *illæ*.

(10) Epiphanius habet, *aër perfectus*, unde colligitur latinum hujus operis exemplar e græco expreſſum eſſe, & malè interpretem legiſſe, ἀνὴρ, pro ἀὴρ; vertendum autem eſſe, *Aër perfectus. Aer autem hic &c.* ut græca cum latinis conveniant, & aliquis inde ſenſus eruatur.

(11) Melior in ſequent. Epiphanii lectio, quæ ſic latinè ſonat. *Amoris œſtro aguntur, cumque eam aſſequi nequeant, extra mentem acti, præ amore, & cupiditate mirum in modum exardeſcunt. Quum igitur, accurrentibus illis, virgo ſe ex illorum aſpectu ſubduxerit, tunc &c.*

(12) Malè codex Bobienſis, *libidinis amoris calorem: cum ergo currentibus eis poſt eam, virgo &c.*

(13) Idem codex, *ſudat ei ex tribulatione*. prava lectio.

(14) Epiphanius habet ex verſione Petavii, *Sic & Princeps alter, Meſſor appellatus, ſi Virginis illecebrâ capiatur, peſtem in univerſam terram perdendis hominibus immittit*. In textu tamen græco, *Meſſis*, eſt, non, *Meſſor*. ſed fortaſſe legendum θερισμοῦ.

(15) Codex Caſinenſis, *effundit famem*. Bobienſis, *effundet famem*. Sed nos ex ſeqq. & ex Epiphanio, *peſtem*, ſubſtituimus. Facile autem fuit veteri latino interpreti ob ſimilitudinem vocum, λιμὸς, *fames*, & λοιμὸς, *peſtis*, in hunc errorem incidere.

Τῦτο κόσμος καλεῖται πρὸς τὸν μέγαν κόσμον. καὶ οἱ ἄνθρωποι πάντες ῥίζας ἔχουσι, κάτω συνδεθέντας τοῖς ἄνω, ὁπόταν οὖν συληθῇ ὑπὸ τῆς παρθένου, τότε ἄρχηται κόπτειν τὰς ῥίζας τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὅταν κοπῶσιν αἱ ῥίζαι αὐτῶν, τότε ἄρχηται λοιμὸς γίνεσθαι, καὶ οὕτως ἀποθνήσκουσιν. ἐὰν δὲ τὰ ἄνω τῆς ῥίζης πόνῳ σαλεύσῃ, σεισμὸς γίγνεταί τε. κὴ ἐπακολουθεῖ, συγκινουμένου μὲν τοῦ Ὠμοφόρου, αὕτη ἡ αἰτία τοῦ θανάτου.

Ἐρῶ δὲ ὑμῖν καὶ τοῦτο, πῶς μεταγγίζεται ἡ ψυχὴ εἰς πέντε σώματα. πρῶτον καθαρίζεται μικρόν τι ἀπ᾽ αὐτῆς εἶτα μεταγγίζεται εἰς κυνὸς, ἢ εἰς καμήλου, ἢ εἰς ἑτέρου ζώου σῶμα. ἐὰν δὲ ἡ πεφονευκυῖα ψυχὴ, εἰς κελεφῶν σῶμα μεταφέρεται. ἐὰν δὲ θερίσασα εὑρεθῇ, εἰς μογιλάλους. τῆς δὲ ψυχῆς ἐστὶ τὰ ὀνόματα ταῦτα, νοῦς, ἔννοια, φρόνησις, ἐνθύμησις, λογισμός. οἱ δὲ θερισταὶ, ὅσοι θερίζουσιν, ἐοίκασι τοῖς Ἄρχουσι τοῖς ἀπ᾽ ἀρχῆς [...]σιν εἰς σκότος, ὅτε ἔφαγον ἐκ τῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου πανοπλίας. διὸ ἀνάγκη αὐτοὺς μεταγγισθῆναι εἰς χόρτον, ἢ εἰς φασήλια, ἢ εἰς κριθὴν, ἢ εἰς στάχυν, ἢ εἰς λάχανα, ἵνα θερισθῶσι, καὶ κοπῶσι καὶ εἴ τις πάλιν ἐσθίει ἄρτον, ἀνάγκη καὶ αὐτὸν βρωθῆναι, ἄρτον γενόμενον. εἴ τις φονεύσει ὀρνίθιον, ὀρνίθιον ἔσται. εἴ τις φονεύσει μῦν, καὶ αὐτὸς μῦς ἔσται. εἴ τις πάλιν ἐστὶ πλούσιος ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, κὴ ἐὰν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σκηνώματος αὐτοῦ, ἀνάγκη αὐτὸν εἰς πτωχοῦ σῶμα μεταγγισθῆναι, ὥστε περιπατοῦντα αὐτὸν ἐπαιτῆσαι, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπελθεῖν αὐτὸν εἰς κόλασιν αἰώνιον. τοῦ δὲ σώματος τούτου ὄντος τῶν Ἀρχόντων, κὴ τῆς ὕλης, ἀνάγκη τὸν φυτεύοντα περσέαν διελθεῖν πολλὰ σώματα, ἕως ἂν καταβληθῇ ἡ περσέα ἐκείνη. εἰ δέ τις οἰκοδομεῖ ἑαυτῷ οἰκίαν, διασπαραχθήσεται εἰς τὰ ὅλα σώματα. εἴ τις λούεται εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν (5) πήσσει. κὴ εἴ τις οὐ δίδωσι τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ εὐσέβειαν, κολασθήσεται εἰς τὰς γενεὰς, καὶ μετενσωματοῦται εἰς κατηχουμένων σώματα, ἕως οὗ δῷ εὐσεβείας πολλάς; καὶ

stiterit electis ejus (14) alimenta, pœnis catechumenorum corpora, usquequo faciat

hoc mundus vocatur, ad similitudinem magni hujus mundi, (1) & omnes homines, qui sunt deorsum, radices habent sursum colligatas. Cùm ergo deceptus fuerit a Virgine (2) tunc incipit excidere radices hominum, & cùm excisæ fuerint radices eorum, efficitur pestilentia, & ita moriuntur. (3) Quod si superiores partes radicum validius concusserit, fit terræ motus, & insequitur Omophori concussio, & hæc est mortis occasio.

IX. Dicam autem vobis, quomodo & animæ in alia quoque corpora (4) transfunduntur. In hoc primo purgatur aliquid ex ea parum; deinde, trasfunditur in canem, aut in camelum, aut in alterius animalis corpus. Quod si (5) homicidium commisit anima, in Elephantiacorum corpora transfunditur; quod si messem secuit, in mutos. Nomina autem animæ sunt ista, (6) Mens, Sensus, Prudentia, Intellectus, Cogitatio. Messores autem, qui messem metunt, conferuntur Principibus, (7) qui ex materia orti in tenebris sunt, ex quo manducaverunt de primi hominis armatura, propter quod necesse est eos transfundi in fœnum, aut in (8) faseolum, aut in hordeum, aut in olera, ut & ipsi desecentur, & demetantur: & qui manducant panem, (9) necesse est ut & ipsi manducentur, panem effecti. Qui occiderit pullum, & ipse pullus erit; qui murem, mus etiam ipse erit. Si quis verò est dives in hoc mundo, cum exierit de corpore suo, necesse est eum in corpus pauperis injici, (10) itaut ambulet, & mendicet, & post hæc eat in pœnas æternas. Cùm ergo corpus hoc Principum sit, & materiæ, necesse est eum, qui plantaverit perseam, transire per multa corpora, usquequo (11) persea illa, quam plantaverat, concidat. Qui autem ædificaverit sibi domum (12) dispergetur per omnia corpora. Si quis laverit se in aquâ, animam suam (13) vulnerat; & qui non præsubdetur (15) gehennæ, & transformatur in misericordias multas; & propterea si quid opti-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Epiphanius habet, *Et omnes homines radices habent infrâ cum superioribus connexas.*
(2) Codex Bobiensis, *tunc cum incipiet.*
(3) Apud Epiphanium legitur, *quod si superiores partes radicum præ labore quatiantur, terramotus fit, atque consequitur Omophoro quidem insimul concussio.*
(4) Codex Bobiensis, *transferuntur*, mala lectio. Epiphanius habet, *quomodo anima in quinque corpora transfundatur. Primum &c.*
(5) Codex Bobiensis, *homicidium admisit, anima in elephantorum corpora.* In Casinensi scribitur, *in elefantia eorum corpora*, quod procul dubio, *elephantiacorum*, legi debet. Epiphanius tamen habet, κελεφῶν, *celephorum*. ignotum mihi animal.
(6) Petavius meliùs vertit apud Epiphanium, *Mens, notio, intelligentia, cogitatio, ratiocinatio.*
(7) Codex Bobiensis, *qui ex materia horti*, typographorum, ut videtur, errore. Apud Epiphanium legitur, *qui ab initio in tenebris sunt.*
(8) Codex Bobiensis malè, *fasellum.*
(9) Codex Bobiensis, *necesse est, & ipsum manducari panem effectum. Quod si occiderit pullum, & ipse pullus erit. Quis verò est dives.* Sed Epiphanius cum Casinensi codice convenit. Malè autem in margine emendavit Valesius, *Quisquis verò est dives.*
(10) Cod. Bobiensis, *ut ambulet, mendicet.*
(11) Malè in Casinensi codice legebatur, *per se ad illam.* Porrò περσέα Petavius vertit, *persica arbor.* Vide Epiphanium num. 9.
(12) Codex Bobiensis, *Dispergitur.* Epiphanius habet, ut codex Casinensis.
(13) In græco Epiphanii est πήσσει, *frigore adstringit, congelat.* Latinus tamen interpres legisse videtur πλήσσει.
(14) Apud Epiphanium scribitur, εὐσέβειαν, *pietatem.*
(15) Epiphanius, *per multas generationes pœnas expendet.*

ANNO CHRISTI 277.

optimum eſt in eſcis, (1) offerunt illud electis: & cùm voluerint manducare panem, orant primò iſta dicentes ad panem, neque ego te meſſui, neque molui, neque (2) tribulavi, nec in clibanum te miſi, alius te fecit, & detulit te mihi, ego innocenter te (3) manduco. Et cùm intra ſemetipſum hæc dixerit (4) reſpondet ad eum, qui ei detulit, oravi pro te, & ille diſcedit ita. Sicut ergo dixi vobis paulo ante, ſi quis meſſuerit, demetetur, ita & ſi quis frumentum in molam miſerit, etiam ipſe mittetur in molam, aut ſi quis conſperſerit, conſpergetur, (5) aut ſi panem coxerit, excoquetur; & propter hoc illicitum eſt apud eos opus facere. Et iterum dicunt eſſe (6) alios quoſdam, præter hunc quem videmus, mundos, quibus hujus mundi luminaria, cum hic occiderint, oboriuntur. (7) Et illi dicunt, ſi quis ambulat in terra, lædit terram, & (8) qui movet manum, lædit aërem, quia aër anima eſt hominum, & animalium, & volatilium, & piſcium, & (9) repentium, & ſiquid eſt in hoc mundo: dixi enim vobis quia (10) corpus hoc non eſt Dei, ſed materiæ eſt tenebrarum, & ideo neceſſe eſt illud obſcurari.

X. Paradiſus autem, (11) qui vocatur Mundus, & arbores, quæ in ipſo ſunt, concupiſcentiæ ſunt, & cæteræ ſeductiones corrumpentes (12) cogitationes hominum. Illa autem arbor, quæ eſt in paradiſo, ex qua agnoſcitur bonum, ipſe eſt Jeſus, & (13) ſcientia illius, quæ eſt in mundo; quam qui acceperit, diſcernit bonum a malo. Mundus autem, nec ipſe eſt Dei, ſed (14) ex parte materiæ plaſmatus, & ideo omnia exterminantur. Quod autem furati ſunt Principes a primo homine, ipſum eſt, quod adimplet lunam, quod quotidie purgatur a mundo: (15) & ſi exierit anima, quæ non cognoverit veritatem, traditur Dæmonibus, ut

A καὶ διὰ τῦτο, εἴ τι κάλλιστον ἐν βρώμασι, τοῖς ἐκλεκτοῖς προσφέρυσι. καὶ ὅταν μέλλωσιν ἐσθίειν ἄρτον, προσεύχονται πρῶτον, οὕτω λέγοντες πρὸς τὸν ἄρτον, ὔτε σὲ ἐγὼ ἐθέρισα, ὔτε ἤλεσα, ὔτε ἔθλιψά σε, ὔτε εἰς κλίβανον ἔβαλον. ἀλλὰ ἄλλος ἐποίησε ταῦτα, κ ἤνεγκέ μοι, ἐγώ ἀναιτίως ἔφαγον. καὶ ὅταν καθ' ἑαυτὸν εἴπῃ ταῦτα, λέγει τῷ κατηχυμένῳ, ηὐξάμην ὑπὲρ σῦ, καὶ ὕτως ἀφίσταται ἐκεῖνος. ὡς γὰρ εἶπον ὑμῖν πρὸ ὀλίγυ, εἴ τις θερίζει θερισθήσεται. ὕτως ἐὰν εἰς μηχανὴν σῖτον βάλλῃ, βληθήσεται καὶ αὐτὸς, ἢ φυράσας φυραθήσεται, ἢ ὀπτήσας ἄρτον ὀπτηθήσεται. καὶ διὰ τῦτο ἀπείρηται αὐτοῖς ἔργον ποιῆσαι. καὶ πάλιν εἰσὶν ἕτεροι κόσμοι τινὲς, τῶν φωστήρων δυνάντων ἀπὸ τύτυ τῦ κόσμυ, ἐξ ὧν ἀνατέλλυσι. καὶ εἴ τις περιπατεῖ χαμαὶ, B βλάπτει τὴν γῆν. καὶ ὁ κινῶν τὴν χεῖρα, βλάπτει τὸν ἀέρα. ἐπειδὴ ὁ ἀὴρ ψυχή ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πετεινῶν καὶ τῶν ἰχθύων, καὶ τῶν ἑρπετῶν. καὶ εἴ τις ἐν κόσμῳ ἐστὶν, εἶπον ὑμῖν, ὅτι τὸ σῶμα τῦτο ὐκ ἐστὶ τοῦ Θεῦ, ἀλλὰ τῆς ὕλης ἐστὶ, καὶ σκότος ἐστὶ, καὶ αὐτὸ σκοτωθῆναι δεῖ.

Περὶ δὲ τῦ Παραδείσυ, (9) ὃς καλεῖται κόσμος. ἐστὶ δὲ τὰ φυτὰ τὰ ἐν αὐτῷ, ἐπιθυμία, καὶ ἄλλαι ἀπάται, διαφθείρυσαι τὺς λογισμὺς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων. τὸ δὲ ἐν Παραδείσῳ φυτὸν, ἐξ ὗ γνωρίζυσι τὸ καλὸν, αὐτό ἐστιν ὁ Ἰησῦς (2) ἡ γνῶσις αὐτοῦ, ἡ ἐν τῷ κόσμῳ. ὁ δὲ λαμβάνων, διακρίνει τὸ καλὸν, καὶ τὸ πονηρὸν. ὁ μὲν τοι κόσμος, ὐδ' αὐτὸς ἐστὶ τῦ Θεῦ, ἀλλ' ἢ ἀπὸ μέρυς τῆς ὕλης ἐπλάσθη, καὶ διὰ τῦτο πάντα C ἀφανίζεται. ὃ δὲ ἐσύλησαν οἱ Ἄρχοντες ἀπὸ τῦ πρώτυ ἀνθρώπυ, αὐτό ἐστὶ τὸ γεμίζον τὴν σελήνην, τὸ καθαριζόμενον καθημερινὸν ἀπὸ τῦ κόσμυ καὶ ἐὰν ἐξέλθῃ ἡ ψυχὴ, μὴ γνῦσα τὴν ἀλήθειαν, παραδίδοται τοῖς δαίμοσιν, ὅπως δαμάσωσιν αὐτὴν ἐν ταῖς γεένναις τῦ πυρὸς, καὶ μετὰ τὴν παίδευσιν μεταγγίζεται εἰς σώματα, ἵνα δαματῇ, καὶ ὕτω βάλλεται εἰς τὸ μέγα πῦρ, ἄχρι τῆς συντελείας. Περὶ δὲ τῶν (6) παρ' ὑμῖν

eam doment in gehenna ignis, & poſtea quam (16) correcta fuerit, transfunditur in alia corpora, ut dometur, & ita injicitur in illum magnum ignem uſque ad conſummationem. De Prophetis autem, qui (17) apud vos ſunt, hæc dicit, ſpiritus eſſe impietatis,

ſive

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobienſis, *Offerunt illud illis electis*. Caſinenſis, *offerre illud electis*. Sed ex Epiphanio legendum, ut edidimus.

(2) In græco Epiphanii ἔθλιψα, *ſubegi*, eo ſenſu, quo farinam ſubigere dicimus.

(3) Caſinenſis, *manduco*, & *ſolvo*. Sed nos Bobienſis codicis, & Epiphanii lectionem expreſſimus.

(4) Codex Bobienſis, *Reſpondet ad illum, qui detulit: oravi pro te. Si quis meſſuerit, demetetur &c.* Epiphanius habet, *Dicit Catechumeno: oravi pro te, & ita ille diſcedit. Nam ſicut ego paulo ante dixi, ſi quis meſſuerit, demetetur*. Sed melior latini interpretis lectio.

(5) Cod. Bobienſis, *Ita & ſi quis panem*.

(6) Idem codex, *Alios præter hunc, quem videmus mundum*.

(7) Codex Bobienſis, *& ibi dicunt*.

(8) Idem Codex, *Qui levat manum*.

(9) Idem Codex, *reptantium. Et ſi quod*.

(10) Codex Bobienſis, *Corpus hoc non illud neceſſe eſt obſcurari*. Sed mutilum hunc locum eſſe patet ex Epiphanio, qui cum Caſin. cod. concordat. Niſi quod habet Epiph., *ſed materiæ eſt, ipſumq. corpus obſcuritas eſt*.

(11) Hinc patet apud Epiphanium legi debere, ὃς καλεῖται κόσμος. non autem, ὃ καλεῖται κόσμος.

(12) Codex Bobienſis, *cogitationem*. Epiphanius habet, *Cogitationes hominum illorum. Arbor autem*. Sed melior videtur latini interpretis lectio.

(13) Codex Bobienſis, *& ſcientia ejus*. Epiphanius, γνῶσις *cognitio*, vel etiam, *ſcientia*. Hinc autem patet legendum eſſe apud eundem, καὶ ἡ γνῶσις αὐτῦ, *ejuſque cognitio*.

(14) Ita apud Epiphanium, & in codice Bobienſi. At Caſinenſis, *ex materia*.

(15) Codex Bobienſis, *& ſi exierit, animamque non cognoverit veritas, tradetur*. Sed Codicis Caſinenſis lectionem firmat Epiphanius.

(16) Codex Bobienſis, *correpta fuerit, transfundetur*. Caſinenſis, *correpta fuerit, transfunditur*. Nos tamen *correcta fuerit* edidimus ex Epiphanio.

(17) Hinc patet apud Epiphanium pro ὑμῖν non eſſe legendum ἡμῖν ut Petavius in margine emendandum eſſe monuit; nam hæc Turbo videtur narraſſe antequam hæreſim depoſuiſſet. Vide pag. ſeq. n. 8.

ANNO CHRISTI 277.

ὑμῖν Προφητῶν, οὕτως λέγει. Πνεῦμα εἶναι ἀσεβείας, ἤτοι ἀνομίας τοῦ σκότους, τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀνελθόντος. καὶ διὰ τοῦτο (7) πλανηθέντες οὐκ ἐλάλησαν. ἐτύφλωσεν γὰρ αὐτῶν ὁ Ἄρχων τὴν διάνοιαν. καὶ εἴ τις ἀκολουθεῖ τοῖς λόγοις αὐτῶν, ἀποθνήσκει εἰς τοὺς αἰῶνας, δεδεμένος εἰς τὴν βῶλον, ὅτι οὐκ ἔμαθε τὴν γνῶσιν τοῦ Παρακλήτου. ἐνετείλατο δὲ τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ μόνοις, οὐ πλέον ἑπτὰ οὖσι τὸν ἀριθμὸν, ἐὰν παύσησθε ἐσθίοντες, εὔχεσθε, καὶ βάλλετε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔλαιον ἐξωρκισμένον ὀνόμασι πολλοῖς, πρὸς στηριγμὸν τῆς πίστεως ταύτης. τὰ δὲ ὀνόματα μοι οὐκ ἐφανερώθη. μόνοι γὰρ οἱ ἑπτὰ τούτοις χρῶνται. καὶ πάλιν τὸ παρ' (8) ὑμῖν τίμιον καὶ μέγα ὄνομα Σαβαὼθ, αὐτὸ εἶναι τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πατέρα τῆς ἐπιθυμίας, καὶ διὰ τοῦτο (10) ἀπλάριοι προσκυνοῦσι τὴν ἐπιθυμίαν, Θεὸν αὐτὴν ἡγούμενοι. Περὶ δὲ τοῦ Ἀδὰμ πῶς ἐκτίσθη, λέγει οὕτως. ὅτι ὁ εἰπὼν, δεῦτε, καὶ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ἢ καθ' ἣν εἴδομεν μορφὴν, Ἄρχων ἐστὶν, ὁ εἰπὼν τοῖς ἑτέροις Ἄρχουσιν, ὅτι δεῦτε, δότε μοι ἐκ τοῦ Φωτὸς, οὗ ἐλάβομεν, καὶ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἡμῶν τῶν Ἀρχόντων μορφὴν καθ' ἣν εἴδομεν, ὅ ἐστι πρῶτος ἄνθρωπος. καὶ οὕτως ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον. τὴν δὲ Εὔαν ὁμοίως ἔκτισαν, δόντες αὐτῇ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, πρὸς τὸ ἐξαπατῆσαι τὸν Ἀδὰμ, καὶ διὰ τούτων γέγονεν ἡ πλάσις τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς τοῦ Ἄρχοντος δημιουργίας.

Τὸν δὲ Θεὸν μὴ ἔχειν μέρος μετ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, μηδὲ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ, διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς σεσυλῆσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν Ἀρχόντων, καὶ γενέσθαι αὐτῷ θλίψιν, τούτου χάριν πέμπει, καὶ συ-

sive iniquitatis tenebrarum illarum, quæ ab initio (1) ascenderunt, a quibus decepti, non sunt locuti in veritate; excæcavit enim Princeps ille (2) mentes ipsorum; & si quis sequitur verba ipsorum, morietur in sæcula, (3) devinctus intra massam, quoniam non didicit scientiam Parácliti. Præcepit autem electis suis solis, (4) qui non sunt amplius quam septem numero, ut cùm (5) desinerent manducantes, orarent, & mitterent oleum super caput, (6) exorcidiatum, invocatis nominibus plurimis ad confirmationem fidei (7) hujus; nomina tamen mihi non manifestavit, (8) soli enim illi septem utuntur his nominibus. Et (9) iterum hoc, quod (10) apud vos magnum, & honorabile (11) est nomen Sabaoth, ille dicit naturam esse hominis, & patrem concupiscentiæ, & propterea, inquit, (12) simpliciores adorant concupiscentiam, Deum eam putantes. De Adam verò quomodo creatus sit, (13) ita dicit, quia qui dicit; *Venite, faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, (14) secundum eam, quam videmus formam, Princeps est, qui hæc dicit ad collegas suos Principes, idest, venite, date mihi de lumine, quod accepimus, & faciamus secundùm (15) nostram, qui Principes sumus, formam, & secundùm eam, quam videmus, quod est primus homo, & ita hominem creaverunt. (16) Evam quoque similiter fecerunt, dantes ei de concupiscentiâ suâ ad decipiendum Adam, & per hæc factum est figmentum (17) mundi per conditionem Principis. *Gen. 1.*

XI. (18) Deum verò non habere partem cum mundo, nec gaudere super eo, (19) quod ab initio (20) furtum passus sit a Principibus, & oborta fuerit ei tribulatio; hac de

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, *Ascenderunt, quibus deceptis*. Epiphanius, *& ob id aberrantes*. Malè autem ibi expungendam esse negativam particulam censuit Petavius, eam enim antiquus latinus interpres retinet; qui tamen legisse videtur in græco textu οὐκ ἐλάλησαν ἐν ἀληθείᾳ.

(2) Codex Bobiensis, *mentem illorum*. Ita & Epiphanius.

(3) Codex Bobiensis, *devictus*, quod est contra græci textus sensum.

(4) Idem codex, *Qui sunt*. mala lectio.

(5) Codex Bobiensis, *desinerint*.

(6) Oleum exorcidiatum ait, pro exorcizatum, contra quàm veteres interdum scribere solebant; hìc enim syllaba *za*, in *dia*, convertitur, illi autem propositionem græcam διὰ, & *j* consonans vocalibus adiunctum in *z* mutabant; sic *Zabulus*, pro *Diabolus*, & similia. Vide Barthium in notis ad Phoebadium cap. 1.

(7) Codex Bobiensis, *ad confirmationem fidei. Hujus nomina*. Casinensis, *ad confirmationem fidei. Horum nomina*. Nos juxta fidem græci apud Epiphanium textûs emendavimus, *ad confirmationem fidei hujus. Nomina tamen &c.*

(8) Codex Casinensis, *soli autem*.

(9) Bobiensis codex, *iterum quod*.

(10) Hinc patet apud Epiphanium legendum non esse ἡμῖν, ut paulò ante monuimus.

(11) Codex Bobiensis, *esset*.

(12) Quid Manichæi ἀπλαρίων, vox significaret, Eruditis explorandum reliquit Petavius. Verùm hoc nomine Catholicos, quasi *simpliciores*, ut antiquus latinus interpres transtulit, ab eisdem designatos fuisse ex anathematismis, quos olim apud Græcos publicè emittebant Manetis asseclæ, ad catholicam fidem venientes, probat Ducangius in Glossario Mediæ, & infimæ græcitatis. Malè autem in Cæsareæ Bibliothecæ scripto codice, ex quo eosdem anathematismos a Clarissimo viro Jacobo Tollio humanissimè descriptos habeo, pro ἀπλαρίοις, scribitur ἀπλανχρίοις. Meliori tamen vocabulo eos ἁπλουστέρους, vocat Manes in epistola ad Marcellum superius relata.

(13) Idem codex, *ita dicit. Venite*. Sed hæc mera est librarii hallucinatio. Cæterùm dolosè corruptum fuisse a Manete hunc Geneseos locum, additione vocis, *Venite*, testis est Epiphanius n. 56.

(14) Idem codex, *& secundùm*.

(15) Codex Bobiensis, *nostram, qua*. lectio improbanda.

(16) Codex Bobiensis, *Qui Evam*.

(17) Malè Casinensis codex, *mundum*.

(18) Codex Bobiensis, *Dominum verò non habere patrem cum mundo*. Typographi forsitan error.

(19) Codex Bobiensis, *propter quod*.

(20) Malè codex Casinensis, *furcam*.

de cauſâ mittit, & furatur ab eis animam ſuam quotidie per luminaria hæc, ideſt, per ſolem, & lunam; per quos univerſus mundus, & omnis creatura (1) raptatur. Illum verò, qui locutus eſt cum Moyſe, & Judæis, & ſacerdotibus, Principem dicit eſſe tenebrarum, & ideo unum, atque idem ſunt Chriſtiani, & Judæi, & (2) Gentes, eundem Deum colentes; in concupiſcentiis enim ſuis ſeducit eos, quia non eſt Deus veritatis. Propter hoc ergo quicumque in illum Deum (3) ſperant, qui cum Moyſe locutus eſt, & Prophetis, cum ipſo habent vinculis tradi, quia non ſperaverunt in Deum veritatis; ille enim ſecundùm concupiſcentias ſuas locutus eſt cum eis. Poſt hæc verò omnia ad ultimum dicit, (4) ſicut ipſe ſcripſit, ſenior cùm manifeſtam fecerit ejus imaginem, tunc ipſe Omophorus extra ſe terram derelinquit, & ita dimittitur magnus ille ignis, qui mundum conſumat univerſum; deinde iterum (5) dimittunt animam, quæ objicitur inter medium novi ſæculi, ut omnes animæ peccatorum (6) vinciantur in æternum. Tunc autem hæc fient, (7) cum ſtatuta venerit dies. (8) Probationes autem omnes Jeſus eſt in modicâ navi, & Mater vitæ, & duodecim Gubernatores, & Virgo lucis; & ſenior tertius. Unde (9) & majori in navi vivens ſpiritus adhibetur, & murus illius ignis magni, & murus venti, & aëris, (10) & aquæ, & interioris ignis vivi, quæ omnia in luna habitabunt, uſquequo totum mundum ignis abſumat: in quot autem annis, numerum non didici. Et poſt hæc reſtitutio erit duorum (11) luminarium, & Principes habitabunt in inferioribus (12) partibus ſuis: Pater autem in ſuperioribus, quæ ſua ſunt recipiens. Hæc eſt omnis doctrina, quam tradidit tribus diſcipulis ſuis & juſſit eos in tres mundi (13) plagas proficiſci.

A συλᾶ ἀπ' αὐτῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν διὰ τῶν Φωςήρων τέτων, ἡλίε, καὶ σελήνης, ὑφ' ὧν ὅλος ὁ κόσμος καὶ πᾶσα ἡ κτίσις ἁρπάζεται, τὸν δὲ λαλήσαντα μετὰ Μωϋσέως, καὶ τῶν Ιεδαίων. καὶ τῶν ἱερέων, τὸν Αρχοντα λέγει εἶναι τε σκότες. ὥστε ἕν εἰσι, καὶ τὸ αὐτὸ οἵ τε Χριστιανοὶ, καὶ οἱ Ιεδαῖοι, καὶ οἱ ἐθνικοὶ, τὸν αὐτὸν Θεὸν σέβοντες. ἐν γὰρ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ ἐξαπατᾷ αὐτὲς, ἐκ ὢν ἀληθείας Θεός. διὰ τῦτο ὖν ὅσοι ἐπ' ἐκεῖνον ἐλπίζεσι τὸν Θεὸν, τὸν μετὰ Μωϋσέως λαλήσαντα, καὶ τῶν Προφητῶν, μετ' αὐτε ἔχεσι δεθῆναι, ὅτι ἐκ ἤλπισαν ἐπὶ τὸν Θεὸν τῆς ἀληθείας. ἐκεῖνος γὰρ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν ἐλάλησε μετ' αὐτῶν. μετὰ δὲ πάντα ταῦτα ἐπὶ τέλει λέγει, καθὼς αὐτὸς ἔγραψεν, ὁ Πρεσβύτης, B ὅταν προφανῇ αὐτοῦ τὴν εἰκόνα, τότε ὁ Ωμοφόρος ἀφίησιν ἔξω τὴν γῆν, καὶ ὕτως ἀπολύεται τὸ μέγα πῦρ, καὶ ὅλον ἀναλίσκει τὸν κόσμον. εἶτα πάλιν ἀφίησι τὴν βῶλον μετὰ τε νέε αἰῶν@, ὅπως πᾶσαι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁμαρτωλῶν δεθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα. τότε δὲ ταῦτα γενήσεται, ὅταν ὁ ἀνδριὰς ἔλθῃ. αἱ δὲ προβολαὶ πᾶσαι, ὁ Ιησῦς, ὁ ἐν τῷ μικρῷ πλοίῳ, καὶ ἡ Μήτηρ τῆς ζωῆς, καὶ οἱ δώδεκα κυβερνῆται, καὶ ἡ παρθένος τε Φωτὸς, καὶ ὁ Πρεσβύτης ὁ τρίτ@, ὁ ἐν τῷ μεγάλῳ πλοίῳ, καὶ τὸ ζῶν Πνεῦμα καὶ τὸ τεῖχος τε μεγάλε πυρὸς, καὶ τὸ τεῖχος τε ἀνέμε, καὶ τε ἀέρος καὶ τε ὕδατος, καὶ τε ἔσωθεν πυρὸς τε ζῶντ@, πρὸς τὸν μικρὸν Φωςῆρα οἰκῦσιν, ἄχρις ἂν τὸ πῦρ καταναλώσῃ τὸν κόσμον ὅλον, ἐν ποσοῖς ποτ' ἔτεσιν, ὧν ἐκ ἔμαθον τὴν ποσότητα. καὶ μετὰ ταῦτα ἀποκατάστασις ἔσται τῶν δύο Φύσεων. καὶ οἱ Αρχοντες C οἰκήσεσι τὰ κατώτερα μέρη ἑαυτῶν, ὁ δὲ Πατὴρ τὰ ἀνώτερα, τὸ ἴδιον ἀπολαβών. ταύτην δὲ πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν παρέδωκε τοῖς τρισὶν αὐτε μαθηταῖς, κελεύσας ἕκαστον εἰς (5) κλίματα ὁδεύειν.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobienſis, *rapatur*. Valeſius autem rectè correxit *raptatur*.

(2) Codex Caſinenſis, *Gentes unum Deum*. Codex autem Bobienſis, *Gentiles eundem Deum*, quam lectionem, conſona cùm eſſet græco apud Epiphanium textui, nos retinuimus.

(3) Malè codex Bobienſis, *ſuperant*.

(4) Caſinenſis, & Bobienſis codices habent, *ſicut ipſe ſenior ſcripſit. Cum manifeſtã*. At nos ex Epiphanio unius vocis tranſpoſitione locum reſtituimus. Senior autem ille, hoc eſt, πρεσβύτης, idem eſſe videtur cum eo, quem infra Seniorem tertium vocat. Præterea Codex Bobienſis, pro *fecerit* habet *feceris*.

(5) Codex Bobienſis, *dimittitur anima, quæ obiicior inter medium novi ſeculi*. Græca ſonant, *Deinde iterum glebam novo cum æone mittit, ut omnes peccatorum animæ in æternum vinculis conſtrictæ teneantur*. Unde autem tanta inter græcam, & latinam verſionem diverſitas oriatur, ignoro.

(6) Cod. Bobienſ., *vincantur*, quam lectionem mendoſam eſſe græcus apud Epiphanium textus evincit.

(7) Codex Bobienſis, *cùm iſta tota venerit; probationes &c.* Sed apud Epiphanium eſt, *cùm ſtatua venerit*.

(8) Hic locus mirè in Bobienſi etiam codice eſt depravatus, in quo ſic legitur. *Probationes autem omnes, Jeſus eſt in modica navi, & Mater vitæ, & duodecim gubernatores, & Virgo lucis, & ſenior tertius. Unde & major in navi vivens ſpiritus adhibetur, & murus ignis illius magni, & murus venti, & aeris, & aquæ interioris ignis vivenſque. Omnia in luna habitabunt, uſquequo totum mundum ignis abſumat, in quem autem annorum, numerum non didici*. Videtur autem antiquus interpres non benè intellexiſſe quibuſdam in locis vim græci textus, cujus verba apud Epiph. ita latinè ſonant ex verſione noſtrâ. *Cuncta verò propagationes, ſeu prolationes poteſtatum ex bono Deo, nempe, Jeſus, qui in minori navigio manet, & vitæ Mater, & Gubernatores duodecim, & Virgo lucis, & Senior tertius, qui in majore navigio reſidet, & vivens ſpiritus, & ingentis ignis murus, & murus venti, & aëris, & aqua, & interioris ignis viventis; hæ inquam omnes propagationes, ſeu prolationes, apud exiguum luminare habitant, quouſque ignis univerſum mundum abſumat, id quod certo annorum ſpatio continget, quorum numerum neſcio*. Sed de his Manichæorum ineptiis commodior nobis agendi locus erit in Manichæorum hiſtoriâ.

(9) Codex Caſinenſis, *majore navi*. Legendum autem, *majori in navi*. Græci enim textûs apud Epiphanium hic eſt ſenſus.

(10) Codex Bobienſis, *& aquæ interioris ignis vivenſque*. Caſinenſis, *eaque interioris vivi*. Nos ex græco textu latinum correximus.

(11) Codex Caſinenſis, *luminariorum*. Græca ſonant, *duarum naturarum*.

(12) Hìc lacuna eſt in codice Bobienſi, in quo etiam *recipies*, perperam legitur.

(13) Hinc patet rectè Petavium in græco hujus loci textu pro κλήματα, ut perperam legitur in Baſileenſi Epiphanii operum editione, ſubſtituiſſe κλίματα.

ANNO CHRISTI 277.

αν. καὶ ὁ μὲν Αδδας τὰ τῆς Ανατολῆς μέρη ἔλαχεν, ὁ δὲ Θωμᾶς τὴν Σύρων γῆν κεκλήρωται, Ερμέιας δὲ ἄλλος τὴν εἰς Αἴγυπτον πορείαν ἐποιήσατο. καὶ μέχρι σήμερον ἐκεῖσε διατρίβουσι, τὴν τοῦ δόγματος ὑπόθεσιν στῆσαι θέλοντες.

A sci. (1) Adda partes sortitus est orientis; Thomas verò Syrorum terras suscepit; Hermas verò ad Ægyptum profectus est, & usque in hodiernum, ibi degunt, dogmatis hujus gratiâ prædicandi.

XII. (2) Hæc cùm Turbo dixisset, vehementer accendebatur Archelaus; Marcellus verò non movebatur, Deum expectans, (3) auxilium veritati suæ futurum: Archelao autem erat cura pro populo, tamquam pastori pro ovibus, cùm luporum parantur insidiæ. Igitur Marcellus Turbonem muneribus plurimis (4) replevit, & in Archelai (5) Episcopi domum residere præcepit. Eâdem autem ipsa die adventavit Manes, adducens B secum juvenes, & virgines electos (6) ad viginti duo simul; & primo omnium Turbonem (7) requirebat pro foribus Marcelli, quem cùm non invenisset, ad Marcellum ingreditur salutandum. Quo ille viso, admiratus est primò habitus indumenta; habebat enim calceamenti genus, quod (8) quadrisole vulgo appellari solet; pallium autem varium, tanquam (9) aërinâ specie; in manu verò validissimum baculum tenebat ex ligno (10) ebelino; Babilonium verò librum portabat sub sinistra ala; (11) crura etiam braccis obtexerat colore diverso, quarum una rufa, alia velut prasini coloris erat: (12) vultus verò ut senis Persæ artificis, & bel- C lorum ducis videbatur. Igitur Marcellus statim ad Archelaum mittit, qui cùm verbo citius affuisset, invehi in eum animo urgebatur ex ipso habitu, ac specie ejus, (13) & maximè quidem, quòd, & quæ Turbone referente cognoverat; secretius factum apud semetipsum retractaverat, & diligenter præparatus advenerat. At verò prudentissimus Marcellus omni contentionum studio sublato, utrumque audire (14) decernit, invitatis viris primariis civitatis; ex quibus judices elegit, religione gentiles, quatuor numero, quorum hæc sunt nomina, Manippus (15) Grammaticæ artis, & disciplinæ rhetoricæ peritissimus, Ægialeus archiater nobilissimus, & literis apprimè eruditus, Claudius, & Cleobolus duo fratres egregii (16) rhetores. Fit ergo magnificus conventus, itaut domus Marcelli, quæ erat immensa, repleretur ex his, qui ad audiendum fuerant (17) vocati: & cum in conspectu omnium constitissent ii, qui adversùm se dicere proponebant, tunc illi electi judices excelsiores omnibus consederunt, atque Manæ dicendi initium datum est. Silentio igitur facto, (18) primùm aggressus est hoc modo.

XIII. (19) Ego, Viri fratres, Christi quidem sum discipulus, Apostolus verò Jesu; pro nimiâ autem humanitate Marcelli adesse festinavi, ut qualiter oporteat observare modum divinæ religionis eum edoceam: ne sicut muta animalia, quæ intellectu carent, nec quid agunt advertunt, ita etiam Marcellus, qui nunc se velut dedititium doctrinæ Archelai subjugavit, ad ultimum damno animæ feriatur, cùm præparandæ divini cultus observantiæ ultra non habuerit facultatem. Scio autem & certus sum, quòd (20) emendato Marcello, etiam vos omnes salvi esse poteritis; ipsius enim judicio suspensa pendet urbs vestra: quòd si ab unoquoque vestrum abjiciatur vana præsumptio, & ea, quæ dicentur a me, veri amore audiantur, futuri seculi hæreditatem, cælorum regna capietis. Sum quidem ego Paraclitus, qui ab Jesu mitti prædictus sum, *ad arguendum mundum de peccato, & de (21) injustitia*. Joan. 16, 8.
Sicut & qui ante me missus est Paulus, *ex parte scire, & ex parte prophetare* se dixit, 1. Cor. 13, 9.
mihi reservans, quod perfectum est, ut hoc quod ex parte est, destruam. Tertium ergo testimonium accipite, Apostolum me esse Christi electum: & si vultis mea verba suscipe-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, *ex quibus Adda*. Cæterùm ex codice Bobiensi, & Epiphanio Casinensem supplevimus, in quo nulla Thomæ mentio.
(2) Huc usque Epiphanius.
(3) Codex Bobiensis, *auxilio*.
(4) Codex Bobiensis, *donavit*.
(5) Vox *Episcopi* deest in Bobiensi.
(6) Codex Bobiensis, *ad duodecim*.
(7) Codex Bobiensis, *requirit*.
(8) Codex Bobiensis, *trisolium*. Persas altis calceis usos fuisse ait Strabo lib. 15.
(9) Mirè corruptus est hìc Bob. cod. legit enim, *aër inaspici enim. Manus verò*.
(10) Codex Bobiensis, *ebilino*. Baculum ex ebeno gestasse Prophetas, hoc est, sacrarum rerum interpretes ex Callisthene probat Ducangius in Glossario verbo Εβέλλινος.
(11) Hìc lacuna est in codice Bobiensi.
(12) Casinensis, *vultus erat*.
(13) Codex Bobiensis non habet, *quidem*.
(14) Codex Casinensis malè, *cernit*.
(15) Codex Bobiensis, *Grammaticus, & disciplina rhetorica artis peritissimus, & Ægidius*. Horum autem judicum primum, Gentilium Philosophiæ professorem, secundum Medicum, tertium Grammaticum, quartum Rhetorem facit Epiphanius num. 10.
(16) Codex Casinensis, *Rectores*.
(17) Codex Bobiensis, *convocati*.
(18) Codex Casinensis, *plurima*.
(19) Huc usque Valesius edidit ex cod. Bobiensi.
(20) In codice Casinensi, *enim dato*.
(21) Videtur hic locus a Manete, vel ab imperito librario corruptus; nam in Sacro textu, *justitia*, scribitur contrario sensu. Varia autem sacræ Scripturæ loca dolosè interpolasse, atque corrupisse Manetem disertè Archelaus asserit infra cap. 53. & ex Epiphanio colligitur in ejusdem hæresi num. 56.

ANNO CHRISTI 277.

cipere, invenietis ſalutem; nolentes autem, vos æternus ignis abſumere habet. Sicut enim Hymeneus, & Alexander *traditi ſunt Satanæ, ut diſcerent non blaſphemare;* ita & vos omnes pœnarum Principi trademini, pro eo quòd manus injeciſtis in patrem Chriſti, cùm eum dicitis cauſam eſſe omnium malorum, & conditorem injuſtitiæ, & totius iniquitatis creatorem, ex eodem fonte dulcem, & amaram producentes aquam: quod fieri, aut intelligi nulla ratione poſſibile eſt. Cui enim oportet credi? magiſtris veſtris iſtis, qui carnibus veſcuntur, & affluentiſſimis deliciis perfruuntur, aut Salvatori Chriſto Jeſu dicenti, ſicut ſcriptum eſt in Evangeliorum libro, *Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere?* Et alio in loco, patrem Diaboli, mendacem, & homicidam ab initio eſſe confirmat. (1) Rurſum deſiderium fuiſſe tenebris, ut inſequerentur illud, quod de luce initio fuerat prolatum verbum, & inimicum hominem zizaniorum ſeminatorem & principem ſeculi mundi hujus Deum, qui hominum mentes excæcat, ut in Evangelio Chriſti deſerviant? Bonus eſt iſte Deus, qui ſuos homines ſalvari non vult? Et, ut ne multa alia revolvam, & ſpatium temporis obteram, veræ doctrinæ (2) differens tempus, hæc dixiſſe ſufficiat, & ad propoſitum redeam, ut competenter oſtendam iſtorum abſurdam eſſe doctrinam, nec quicquam Deo, & Patri Domini Noſtri Salvatoris adſcribendum, ſed malorum noſtrorum cauſam accipere Satanam: in ipſum etenim rejiciendum, quod omnia hujuſcemodi mala ab ipſo generentur. Sed & ea, quæ in Prophetis, & lege ſcripta ſunt, ipſi nihilominus adſcribenda ſunt; ipſe eſt enim, qui in Prophetis tunc locutus eſt, plurimas eis de Deo ignorantias ſuggerens, & tentationes, & concupiſcentias. Sed & devoratorem eum ſanguinis, & carnis oſtendunt; quæ omnia ad eum pertinent Satanam, & ad Prophetas ejus, quæ transformare voluit in patrem Chriſti, & ſcribere pauca quædam vera, ut per hæc etiam cætera, quæ ſunt falſa, crederentur. Unde bonum nobis eſt ex omnibus, quæ uſque ad Joannem ſcripta ſunt, nihil omninò ſuſcipere, à diebus verò ejus evangelizatum regnum cælorum ſolùm amplecti; ſemetipſos etenim irriſerunt, ridicula, & ludicra introducentes, exiguis quibuſdam verbis in lege adumbratis, ignorantes, quia malis ſi admiſcerentur bona, malorum corruptione etiam, quæ bona ſunt, exterminantur. Et ſi quidem eſt quiſquam, qui poſſit oſtendere, legem recti tenentem eſſe, debet cuſtodiri; ſin autem malam oſtendero, interimenda eſt, & abjicienda, quippe quæ (3) mortis miniſterium continet informatum, quæ vultus Moyſi

[Margin: Timot. .30. — Matt. 7. 18. — Joan. 8.44. — Matt. 13. — Hebr. 6. 12. — Cor. 6.]

A gloriam, contegens, dextruxit. Non eſt igitur ſine periculo cuiquam veſtrum pariter cum lege, & Prophetis novum (4) teſtamentum, tanquam unius ſint utraque, docere; quippe cùm renovet de die in diem Salvatoris Noſtri eruditio: illa verò veteraſcens, & ſeneſcens prope exterminium fiat. Quod manifeſtum eſt his, qui diſcretionem habere poſſunt; quia ſicut arboris cum ſenuerint rami, vel truncus fructum ultra non affert, ſed abſcinduntur, & membra corporum, cùm corrupta fuerint, amputantur: corruptionis enim virus ex membris, per omne corpus infunditur, & niſi artificis diligentiâ remedium morbus acceperit, corpus omne vitiatur; B ita ergo & recipientes legem, niſi cognoveritis cujus ſit, animas cum ſalute perdetis. *Lex enim, & Prophetæ uſque ad Joannem Baptiſtam*, a Joanne verò lex veritatis, lex promiſſionum, lex cælorum, lex annuntiatur humano generi nova. Equidem donec non erat qui veriſſimam ſcientiam Domini noſtri Jeſu vobis oſtenderet, peccatum non habebatis, nunc autem, & videtis, & auditis, (5) & in inſcitias ire vultis, ut legem, quæ dextructa eſt, & relicta, (6) ſicut Paulus, qui apud vos probatiſſimus habetur, ait in quadam epiſtolâ ſuâ hoc modo, *Si enim quæ deſtruxi, hæc iterum reædifico, prævaricatorem me conſtituo.* C Hoc autem dicit, gentiles eos judicans, propter quod ſub elementis mundi eſſent, priuſquam veniret plenitudo fidei, credentes in lege, & Prophetis.

XIV. Judices dixerunt, Si quid adhuc manifeſtius habes, dic de doctrinæ tuæ modo, & fidei titulo. Manes dixit, Ego duas naturas eſſe dico, unam bonam, & alteram malam, & eam quidem, quæ bona eſt, in quibuſdam partibus habitare; malam verò eſſe tam mundum hunc, quàm omnia, quæ in eo ſunt, quæ quaſi ergaſtula in parte maligni poſita ſunt, ſicut ait Joannes, *Totus mundus in maligno eſt poſitus*, & non in Deo. Propterea duo loca eſſe diximus, unum bonum, & alium, qui extra eum eſt, D ut in his ſpatium habens, poſſet in ſe ſuſcipere creaturam mundi. Si enim dicimus monarchiam unius naturæ, & omnia Deum replere, & nullum eſſe extra eum locum, quis erit creaturæ ſuſceptor? ubi gehenna ignis? ubi tenebræ exteriores? ubi fletus? In ipſo dicam? Abſit; alioquin etiam ipſe in his pariter cruciabitur. Non iſta ſentiatis quicumque ſalutis veſtræ curam geritis; exemplum enim vobis dicam, ut plenius intelligatis. Unum vas eſt mundus; quòd Dei ſubſtantia totum hoc vas replevit, quomodo jam poteſt in ipſo vaſe aliquid amplius reponi? Si repletum eſt, quomodo ſuſcipiet quod ponitur, niſi evacuetur de vaſe pars

D ali-

[Margin: ANNO CHRISTI 277. — Luc. 16.16. — Gal. 12.18. — Ibid. 4. 3. — 1. Joan. 5. 19.]

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Videtur reſpicere Manes ad illa Joan. 1. 5. *& tenebræ eum non comprehenderunt.*
(2) In codice Caſinenſi *differens* legitur.
(3) Hic unus ex illis Sacræ Scripturæ locis eſſe videtur, quos Manes, Archelao teſte in cap. 53. hujus diſputationis, ad ſuam fulciendam hæreſim corrupit: nam diverſum ſenſum præſeferunt Pauli verba, ad quæ reſpicit, tam in vulgata editione, quàm apud Archelaum noſtrum infra cap. 43.
(4) Ita codicis Caſinenſis lectionem correximus, in quo ſcriptum eſt, *novum teſtimonium, tum tanquam.*
(5) Locus corruptus: forte, *& inſicias.*
(6) Deeſt fortaſſe, *obſervetis*, vel quid ſimile.

ANNO CHRISTI 277.

aliqua? Aut quò proficiet, quod evacuabitur, cùm locus non fit? Ubi terra? Ubi Cælum? ubi abyssus? ubi stellæ? ubi sedes? ubi Potestates? ubi Principes? ubi tenebræ exteriores? quis est qui horum posuit fundamenta, & ubi? Non potest aliquis dicere, nisi fortè blasphemet. Quomodo autem & condere potuit creaturas non subsistente materia? si enim de non extantibus (1) consequetur has visibiles creaturas meliores esse, & omnibus virtutibus plenas. Quod si malitia est, & mors in eis, & corruptio, & si quid bono contrarium est; quomodo ex aliâ naturâ factas esse eas dicimus? Si verò consideretis quomodo generentur filii hominum, invenietis non esse Dominum hominis creatorem; sed alium, qui & ipse ingenitæ est naturæ, cujus conditor nullus, nec creator, nec factor est, sed sola malitia sua talem eum protulit. Est igitur vobis hominibus commixtio cum uxoribus vestris de hujuscemodi occasione descendens. Cùm quis vestrum carnalibus aliisque cibis fuerit satiatus, tunc ei concupiscentiæ oboritur incitatio, & ita generandi filii fructus augetur, ut non ex virtute aliquâ, nec ex Philosophiâ, nec ex alio ullo intellectu; sed ex sola ciborum satietate, & libidine, & fornicatione. Et quomodo mihi quisquam dicet, quia ad imaginem Dei factus est pater noster Adam, & ad similitudinem, & similis est ei, qui fecit eum? Quomodo omnes, qui ex eo generati sumus, similes ei sumus? imò verò è contrario plurimæ nobis sunt formæ, diversi vultûs ferentes effigiem? Quod quàm verum sit demonstrabo vobis in parabolis. Intuemini mihi aliquem volentem (2) thesaurum, aut aliquid aliud signare, & acceptâ cerâ, vel luto velle vultûs sui signaculum, quod gerit, exprimere; quòd si alius quoque vultûs sui figuram similiter expresserit, nunquid simile signaculum apparebit? Nequaquam, etiamsi vos nolitis, quod verum est, confiteri. Quòd si non sumus similes in signaculo, sed est in nobis differentia; quomodo non probatur Principum nos, A & materiæ esse facturam, (3) secundum enim ipsorum formam, & similitudinem, & imaginem etiam nos existimus formæ diversæ. Quod si eam, quæ ex initio facta commixtio est, & qualiter facta sit, vultis ediscere, edicam.

XV. Judices dixerunt, Non prius quæritur quomodo facta sit prima commixtio, nisi prius detur ratio, duo esse principia naturalia. Cùm enim claruerit duo esse ingenita, tunc etiam reliqua fidem capient, etiamsi pars aliqua non accommodaverit assensum: judicandi enim nobis potestate permissâ, dicemus quod nostræ opinioni claruerit. Demus tamen & Archelao dicendi facultatem B ad hæc, ut quæ ab utroque dicta fuerint comparantes, pro veritate possimus ferre sententiam. Archelaus dixit, Tametsi ingentis audaciæ, & blasphemiæ plena est intentio Adversarii. Manes dixit, Audite Judices (4) quid dixerit adversarii? Ergo duæ res sunt. Archelaus dixit, Insaniæ magis quàm prudentiæ videtur mihi plenus iste, qui mihi hodie controversiam movet, quia dixero adversarii; sed ablata tibi est in modico sermone objectio: (5) tametsi quidem ex hoc arbitratus est me affirmaturum duas esse naturas. Ingentem doctrinam ferens ades; neutrum enim eorum quæ asseris, stat. Potest enim is, qui non naturâ, sed proposito C adversarius est, amicus effectus, non esse adversarius, & ita cùm alter è nobis alteri acquieverit, unum, atque idem uterque apparebit; quæ causa indicat creaturas rationabiles libero arbitrio esse permissas, unde, & conversiones recipiunt, & (6) ideo ingenitæ naturæ esse non possunt. Quid ergo ais? duæ istæ naturæ inconvertibiles sunt, an convertibiles, aut una eorum convertitur? At verò Manes remoratus est, non inveniendo responsum; intuebatur enim quòd ex utroque concluderetur retractans; quia si dicam converti eas, respondebit mihi illud, quod in Evangelio scriptum est de arboribus; quod si negem esse convertibiles, permixtionis statum, & causam necessariò expe-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi est, *consequentem*.

(2) Antiquos anulis omnia signasse, quæ à domesticorum, & servorum rapinis vindicare satagebant, arcas, armaria, amphoras, penum, aliaque furto ac rapinæ obnoxia, res notissima est antiquitatis Romanæ & Græcæ studiosis, deque ea post alios late agit Kirchmannus de Anulis cap. 10. Anuli ad hoc facti, *signatorii*, & *sigillatorii*, & a Vopisco in Aureliano, *sigillaritii* nuncupantur; quin & *signacula*, ut Archelai disputationis interpres vertit, dici posse scitè tradit Salmasius de subsignandis testamentis cap. 19. Cerâ autem in hanc rem usos fuisse veteres latè probat Vossius de Idololatria lib. 4. cap. 91. De cretâ, quam *lutum* idem Archelai interpres vocat, testis est Servius in lib. 4. Æneidos ad illa verba: Longæva sacerdos, ubi Sibillæ apud Cumas agenti ab Erythræis epistolam missam fuisse refert, *cretâ antiquo more signatam*. Meminit Herodotus in Euterpe, γῆς σημαντρίδος, *terra signatricis*, & Cicero orat. 4. in Verrem epistolæ *cretulâ* signatæ. Cujus autem generis esset hæc terra ex eodem Cicerone liquet in Or. pro Flacco, ubi sic ait. *Hac qua a nobis prolata laudatio obsignata erat cretâ illâ Asiaticâ, qua ferè est omnibus nota nobis, qua utuntur omnes, non modò in publicis, sed & in privatis literis*. Pinguis enim, lenta, & glutinosa est creta illa. Denique de proprii vultus imagine in anulis interdum repræsentata locus est Plauti in Pseudolo scen. 1. *Eâ causâ miles hic reliquit symbolum, Expressam in cerâ ex anulo suam imaginem*. Cæterùm thesauri sigillo obsignati mentio est apud Theodoretum in orat. 5. de providentiâ, haud procul ab initio ubi de apibus.

(3) In Codice Casinensi erat, *Sed Deum enim*, nullo sensu, nos ex ingenio, ut editum est, correximus.

(4) Fortè *quod dixerit*, vel, *quia dixerit*.

(5) Ita hunc locum restituimus; nam in codice legebatur, *tam si quidem ex hoc arbitratus est se affirmaturum*. Sed supra vocem *tam*, quædam lineola literæ *e*, similis apparebat, quam particulæ &, compendium esse putavimus.

(6) Fortè, & *ideo dua ingenita natura esse non possunt*.

(1) expetet. Interea aliquando respondit Manes, inconvertibiles quidem sunt utræque, A quantum (2) spectat ad contraria, convertibiles verò quòd spectat ad propria. Archelaus dixit, Videris mihi delirus esse, & obliviscens propositionum tuarum; sed ne eorum quidem, quæ (3) didicisti, verborum virtutes, vel qualitates agnoscere. Neque enim conversio quid sit agnoscis, neque quid sit ingenitum, aut quid dualitas, non quid præteritum, vel quid præsens, quidve futurum sit, sicut ex his, quæ a te nunc dicta sunt, adverti. Inconvertibilem enim esse affirmasti utramque naturam, quantum ad contraria (4) spectat; convertibilem verò quantum ad propria. Ego verò dico, quia B qui in propriis vertitur, non excedit a se, sed est in eisdem, quibus semper est inconvertibilis; qui verò recipit convertibilitatem, hic extra propria effectus, devenit in aliena.

XVI. Judices dixerunt, Convertibilitas illum, cui accidit, transfert in alium; ut si dicamus, Judæus, si velit fieri Christianus, aut si Christianus velit esse Gentilis, hæc species est convertibilitatis, & causa. Neque verò si Gentilis, cùm in omnibus propriis suis maneat, ac Diis suis hostias offerat, templisque ex more deserviat, donec perseverat in propriis, ac proficit, nunquid dici potest esse conversus? Quid igitur dicis? C recipiunt convertibilitatem, an non? Et immorante Mane, Archelaus ait, Si quidem convertibiles esse dicit utrasque naturas, quid est, quod impediat, uti ne unum atque idem eas esse opinemur? Si enim inconvertibiles sunt, non est in his naturis, quæ similiter inconvertibiles sunt, & similiter ingenitæ, ulla discretio, neque altera ex his bona agnoscitur, aut mala. Quòd si convertibiles sunt, scilicèt provenire potest, & bonum effici malum, & malum bonum. Si enim hoc provenire possibile est, quare non unum dicamus ingenitum, quod intelligere magis dignum est juxta rationem veritatis? D Intueri enim oportet, quomodo malus ille fuerit ab initio, aut in quos malitiam exercuerit ante mundi constitutionem. Cùm cœlum nondum extitisset, & nondum terra subsisteret, non homo, non animal, in quos exercebat malitiam? quem opprimebat injustè? quem spolians occidit? Quod si suis eum dicas extitisse malum, sine dubio ergo ostenditur illum bonæ esse naturæ. Si verò & illi omnes mali sunt, quomodo potest Satanam, & Satanas ejicere? Sed conclusus (5) sermone convertis, ut dicas, bonus vim passus est a malo. Sed nec hoc quidem est tibi sine periculo dicere, ut lucem victam esse confirmes; quod enim vincitur vicinum habet interitum. Quid enim ait sermo divi- E nus? *Quis enim potest introire in domum fortis, & diripere vasa ejus, nisi illo sit fortior.* Quod si hominibus eum malum extitisse dixeris, & ex eo malitiæ suæ indicia demonstrasse; ergo ante hoc bonus fuit, & convertibilitatem recipit ex eo, quòd (6) creati hominis causa invenitur extitisse malitiæ. Sed postremo dicat quod est malum, nè fortè nomen solum defendat, aut adstruat. Quod si non nomen mali, sed substantia; fructus nobis malitiæ, & nequitiæ hujus exponat, quoniam non agnoscitur unquam arboris natura sine fructu.

[...]re. 3.

XVII. Manes dixit, Constet apud te prius, quia est radix alia malitiæ, quam non plantavit Deus, & tunc tibi dicam fructus ejus. Archelaus dixit, Non hoc veri expetit ratio; neque enim assentiar tibi radicem esse malæ arboris illius, de cujus fructibus nunquam ullus gustaverit. Tanquam si velit aliquid quis emere; nisi prius gustando discat, utrum arida sit species, aut liquida, pecuniam non profert; ita neque ego tibi assentiar esse arborem malam & pessimam, nisi prius qualitas fructuum ejus fuerit manifestata; scriptum est enim, quia de fructibus arbor cognoscitur. Dic ergo nobis, ò Manes, arbor, quæ dicitur mala, quem afferat fructum, aut cujus naturæ sit, quam virtutem habeat, ut tibi credamus, etiam radicem arboris ipsius esse talem? Manes dixit, Radix quidem mala, arbor autem pessima, incrementum verò non ex Deo, fructus autem fornicationes, adulteria, homicidia, avaritia, & omnes mali actus malæ illius radicis. Archelaus dixit, Ut tibi credamus, quia isti sunt fructus malæ illius radicis, gustum nobis eorum profer; substantiam enim ingenitam esse pronunciasti hujus arboris, cujus fructus secundùm sui similitudinem proferuntur. Manes dixit, Hæc ipsa injustitia, quæ in hominibus est, testimonium reddit, & avaritia de gustu illius malæ radicis. Archelaus dixit, Ergo, ut dixisti, fructus sunt arboris hujus iniquitates istæ, quæ geruntur ab hominibus. Manes dixit, Ita planè. Archelaus dixit, Si fructus isti sunt, ideſt, actus hominum mali, ipsi ergo homines radicis locum, atque arboris obtinebunt; ipsos enim pronunciasti fructus ferre hujuscemodi. Manes dixit, Ita dico. Archelaus dixit, Malè dicis, ita dico; non enim ita dicis, alioquin, cum homines cessaverint peccare, arbor malitiæ infructuosa apparebit. Manes dixit, Impossibile est quod dicis; si enim unus cessaverit, aut alius, aut plures; alii autem hoc agerent. Archelaus dixit, Si omnino possibile est unum, & alium, & plures, sicut ais, non peccare, possibile est etiam hoc omnes agere; unius enim conditoris sunt, & unius massæ homines omnes, & ne otiosè per ineptias sequar, ea quæ inconditè protulisti, certis præscriptionibus excludam. Ais fructus malæ radicis, atque malæ arboris esse actus hominum, ideſt, fornicationes, adulteria, perjuria, homicidia, & reliqua his simi-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi erat, *expetit*.
(2) In eodem codice, tam in hoc commate, quàm in sequenti, perperam legitur, *expectat*.
(3) Fortè, *dixisti*.
(4) Et hìc malè legitur in codice Casinensi, *expectat*.
(5) Fortè, *sermonem convertis*.
(6) Forte, *creatio hominis*.

ANNO CHRISTI 277.

ſimilia? Manes dixit, Ita. Archelaus dixit, Ergo ſi humanum genus interire pervenerit a facie terræ, itaut ultra jam peccare non poſſint, periret arboris hujus ſubſtantia, fructum ultra non afferens. Manes dixit, Et quando, quod dicis, fiet? Archelaus dixit, Quoniam quod futurum eſt neſcio, homo enim ſum; non tamen ſermonem iſtum indiſcuſſum relinquam. Quid dicis de humano genere, ingenitum eſt, aut factura? Manes dixit, Factura eſt. Archelaus dixit, Si factura eſt homo, quis eſt adulterii, & fornicationis, & reliquorum talium pater? cujus hic eſt fructus? Priuſquam fieret homo, quis erat qui fornicaretur, aut adulteraret, aut homicidia perpetraret? Manes dixit, Sed homo a mala natura plaſmatus, manifeſtum eſt, quia ipſe ſit fructus, etiamſi peccet, etiamſi non peccet: unde ſemel abſolutè nomen hominum, & genus tale eſt, etiamſi juſta geſſerit, aut injuſta. Archelaus dixit, Sed & illius rei faciamus mentionem. Si ipſe, ut ais, hominem fecit malignus, quare malitiam exercet adverſus eum?

XVIII. Judices dixerunt, Hoc volumus ſcire a te, Manichæe, quomodo illum affirmaſti malum eſſe? Ex eo, quo homines facti ſunt, aut antea? Quia enim neceſſe eſt te malitiæ ejus opus oſtendere ex eo tempore, ex quo malum eum fuiſſe aſſeris, certus eſto, quia neque cognoſcitur vini qualitas, niſi priùs guſtaverit quis, ſicut ex fructu omnis arbor dignoſcitur. Quid ergo dicis? ex quo tempore malus eſt hic? neceſſaria enim nobis videtur hæc ratio. Manes dixit, Semper. Archelaus dixit, Oſtendam etiam hoc, optimi viri, & prudentiſſimi auditores, quoniam ſermo ejus omnino non conſtat; nam & ferrum non eſt ſemper malum, niſi ex quo homo eſt, & artificium ejus in malo converſum, utendo ex eo perversè; & omne peccatum extitit ex quo homo eſt. Sed nec ille quidem ipſe magnus ſerpens, malus ante hominem fuit; ſed poſt hominem, in quo malitiæ ſuæ oſtendit fructum, quia ipſe voluit. Si ergo nobis poſt hominem apparet ſecundùm ſcripturas malitiæ pater; quomodo ingenitus erit, qui poſt hominem, qui factura eſt, malus effectus eſt? Sed ex hominis (1) tempore a ſe creati, cur malus oſtendatur? Quid in eo concupivit, ſi omne corpus ſuæ facturæ erat, quid zelatus eſt? Qui enim zelatur, aut concupiſcit, meliora, & aliena concupiſcit. Si ergo ex eo homo eſt, mala natura, demonſtratur quomodo ſuus fuit, ſicut frequenter oſtendi, homo. Si enim ſuus erat homo, malus erat etiam ipſe, tanquam talis arboris fructus; mala enim arbor, ſicut ais, malos fructus facit. Cùm omnes enim mali eſſent quid deſideravit, aut unde initium malitiæ oſtendit, ſi ex tempore plaſmati hominis malitiæ ejus homo cauſa eſt? Lege autem, ac præcepto ſibi dato, homo poterat nequaquam obtemperare ſerpenti, & his, quæ ab eo dicebantur, cui ſi non obtemperaſſet homo, qua ex cauſa malus fuiſſet? Quod ſi ingenitum eſt malum; & quomodo interdum homo fortior illo invenitur? Obtemperans enim mandato Dei frequenter vincet omnem malitiæ radicem; & ridiculum eſt, ſi iſte qui factura eſt, fortior inveniatur ingenito. Cujus autem eſt lex, & mandatum, illud dico, quod homini datum eſt? Sine dubio confitebitur Dei eſſe. Et quomodo poteſt dari lex alieno, aut inimico quis poteſt dare præceptum? Aut ille, qui accipit præceptum, quomodo poteſt adverſùs Diabolum, ideſt, adverſùs creatorem ſuum pugnare, tanquam ſi filius patri, cùm beneficiorum debitor ſit, irrogare velit injurias? Ita in hac parte in utilitatem hominis deſignas, ſi per legem, & mandatum adverſus eum, qui plaſmaverit, dicat, atque eum vincere conetur. In tantum enim ſtoliditatis progreſſum eſſe ipſum Diabolum putabimus, quòd adverſùm ſe hominem feciſſe non ſenſerit, nec animadverterit quid futurum eſſet, nec providerit quid ſequebatur; cum etiam in nobis, qui factura ſumus, ſit aliqua vel parva ſcientia, ineſt & aliquid prudentiæ, & extimationis nonnunquam certæ. Et quomodo ingenito ne exiguum quidem providentiæ fuiſſe credimus, neque exiſtimationis, aut intellectus; ſed brutiſſimus ſenſu, & obtuſiſſimi cordis, & naturæ pecoris invenitur, ſecundùm aſſertionem, videlicet, tuam. Quòd ſi ita eſt; quomodo homo, qui ingenio, atque ſcientiâ non parum pollet, ab eo, qui ignarus omnium, atque hebes ſenſu eſt, potuit accepiſſe ſubſtantiam? Quomodo hujuſcemodi auctoris opus eſſe hominem audebit aliquis confiteri? Quòd ſi homo anima eſt, & corpus, & non ſolùm corpus ſine anima, quæ ſine ſe ſubſiſtere non poſſunt; quare ea inimica ſibimet dices, & contraria? Videtur enim mihi Dominus noſter Jeſus Chriſtus de his dixiſſe per parabolas, *Nemo poteſt vinum novum in utres veteres mittere, alioquin rumpentur utres, & vinum effundetur*. Sed vinum novum in utres novos mittendum eſt; quoniam quidem idem Dominus eſt utris, & vini; nam etſi diverſa ſubſtantia ſit, ſed dominatione, & obſervantiæ uſu ex his duabus una perſona ſubſiſtit. Non enim animam dicimus ſubſtantiæ unius eſſe cum corpore, ſed habere unumquodque qualitatem ſuam; tanquam ad unum genus, atque unam ſpeciem hominum, Uter, ac vinum comparatur, ita ab uno Deo hominem editum ratio expetit veritatis: gaudet enim anima corpore, & diligit, & colit illud, nihilominus etiam corpus gaudet ab animâ ſe vivificatum. Quòd ſi maligni opus dicat eſſe quis corpus, cùm ſit & corruptibile, ac vetuſtum, atque deterrimum, non poteſt ferre ſpiritus virtutem, nec animæ commotionem, & ejus ſplendidiſſimam creaturam. Sicut enim ſi aſſumentum panni rudis aſſuat quis veſtimento veteri, major ſciſſura fit, ita etiam corpus, ſi præclariſſimo operi, animæ adſociatum fuerit, interiret. Similiter & ſi quis inferat lucernæ lumen in locum tenebro-

Matth. 9. 17.

Matth. ibid.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Primâ facie hic locus videbatur eſſe corruptus, ſed modica vocum tranſpoſitione, clarè ſenſus ejus conſtabit, ut ſit, ſed ex tempore hominis a ſe creati, hoc eſt, quo hominem ipſe creavit, cur malus oſtendatur?

ANNO CHRISTI 277.

brosum, fugantur continuò tenebræ, nec apparent; ita intelligendum est, animâ corpori insertâ, continuò tenebras effugatas, & unam jam effectam esse naturam, atque unum hominem in unam speciem constitutum, & ita conveniet consonanter vinum novum esse missum in utres novos, & assumentum panni rudis assutum non esse veteri vestimento. Sed ex hoc ostendere possumus consonantiam esse virtutum in utrâque, idest, corporis, atque animæ substantiâ, in qua ait scripturarum Doctor maximus Paulus, Deum in corpore, sicut voluit, unumquodque membrum posuisse. .Cor.12. 8.

XIX. Quòd si tibi id difficile videtur intellectu, nec acquiescis his dictis, saltem exemplis tibi affirmabo. Intuere hominem templum esse quoddam, sicut scriptum est, spiritus autem, qui in ipso est, referat ejus formam, qui inhabitat templum; neque ergo templum constitui potest, non agnito priùs habitatore templi, neque inhabitator collocatur, si templum non sit extructum. Cùm ergo utrunque unà, ac pariter dedicetur; quomodo in his inimicum aliquid, aut contrarium inveniri potest, & non potius ab amicis, atque idem volentibus utrunque videtur effectum? Et ut scias, quoniam & amicitiâ, & genere conjuncti sunt, qui fecit, & audit, *Faciamus hominem*, & reliqua, respondit. (1) Hic enim qui templum extruit, interrogat illum, qui informat simulacrum, mensurasque etiam magnitudinis, ac latitudinis, vastitatisque perquirit, ut ita fundamentorum spatia describat; neque enim in vanum quis templum extruit, nisi mensuras collocandi didicerit simulacri. Similiter igitur perquiritur modus corporis, atque mensura, ut possit aptè in eo anima collocari ab artifice omnium Deo. Quòd si dicat quis inimicum esse eum, qui plasmaverit corpus; (2) Deus qui creator est animæ meæ, quomodo non, dum alteri invidet, alterius operi irrogavit infamiam, ut aut ille, qui templum extruit, angustum faciat, ita ut capere non possit, quod collocatur? aut ille qui simulacrum fecit, quomodo non grave aliquid pertulit, & ponderosum, quo intromisso, templum continuò concideret? Secundùm hoc, quod novimus esse inimicorum studia, contemplemur hæc, si non ita se habent; sin autem oportet omnia iisdem mensuris, eadem æquitate disponi, similique gloriâ efferri; quid adhuc de hoc dubitamus? Addimus tantum, si placet, etiam illud exemplum, similis videtur esse homo navi, quæ instructa ab artifice, atque in mare deducta est, quamque navigare impossibile est sine gubernaculis, quibus regi, & flecti possit in quæcunque loca voluerit gubernator ejus. Et quia eodem artifice indigeat corpus gubernaculorum, quo & totius navis, nulli dubium est; sine gubernaculis enim otiosum erit omne navis opus, corpus illud immensum. Ita ergo animam corporis gubernacula dicimus, reguntur autem utraque arbitrii, atque animæ libertate, quo velut gubernatore utimur; (3) quæ cum per conjunctionem unum effecta, consonantiam officii sui continent ad omne opus, quodcunque ex semetipsis efficiunt, uni auctori, & conditori testimonium ferunt.

. Cor. 3. 7. Et 11. Cor. 6. 16.

XX. His auditis, turbæ quæ aderant, vehementer gavisæ sunt, itaut penè manus injicerent in Manem, quos vix Archelaus cohibens & reprimens, conquiescere fecit. Judices dixerunt, Sufficienter ostendit Archelaus hominis & corpus, & animam unius esse factoris, eo quòd consonare in conjunctione non possit opus unius, si propositum artificis a se dissentiret alterius. Quòd si dicatur unum explicare utrunque minimè valuisse, infirmitatem ostendit artificis; quia & si dicat quis animam boni Dei esse, otiosum opus invenitur hominis, nisi etiam corpus acceperit. Quòd si rursum corpus mali Dei dicatur esse figmentum, otiosum nihilominus erit, si animam non acceperit; quæ utique nisi commixtione, atque sibi invicem fuerit inserta cum corpore, homo nec erit, nec dicetur. Unde multis exemplis approbavit Archelaus totius hominis unum, atque eundem esse factorem. Archelaus dixit, Scire te non dubito, Manes, hoc, quod generantis, aut creantis filius dicitur ille, qui (4) natus est & creatus. Quòd si malignus hominem finxit, pater ejus esse debet secundùm naturam. Et cui ergo dicebat Dominus Jesus, docens orare homines, *Sic dicite cùm oratis, Pater noster qui es in cœlis*. & iterum, (5) *Orate patrem vestrum, qui est in occulto*. De Satana autem dixit vidisse se eum, *Sicut fulgur cadentem de cælo*, uti ne quisquam audeat dicere, quòd ipsum nos docebat orare; neque enim descenderat Jesus ut homines conjungeret, & reconciliaret Satanæ, quin potius conterendum eum sub pedibus fidelium suorum tradidit. Sed ego beatiores istos dicam esse gentiles, qui multos quidem introducunt Deos, unanimes tamen, atque amicos eos confitentur; hic verò duos introducens, inimicitias inter eos, discordemque sententiam non erubescit adstruere. (6) Quòd si simulatos sub hujuscemodi conditione (7) introducerent Deos, ludum jam gladiatorium inter eos erat videre, innumeras habentes naturas, diversasque sententias.

Matth.6.9. Luc. 11. 2. Matth.6.9. Luc.10.18.

XXI. Jam verò de interiore, atque exteriore homine quid me necesse est dicere, cùm Salvatoris voce dicatur ad eos, qui camelum glutiunt, & de foris hypocritæ sunt, blandimentis, atque adulatione circumdati, ad quos Jesus ait, *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quare quod de foris*

Mat.23.26. Luc.11.39.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Fortè, *Sic enim qui templum extruit*. In codice enim erat, *extruis*.
(2) In codice Casinensi, *Deum*.
(3) In codice Casinensi est, *quæ cùm conjunctionem*.
(4) In eodem codice legitur, *natus est creatus*.
(5) Melius in Vulgata, *Ora patrem tuum in abscondito*.
(6) In codice Casinensi, *Quod simulatos*.
(7) In Casinensi codice est, *introduceret*. Sed hìc de Gentilibus loqui palam est, quare legendum, *introducerent*.

ANNO CHRISTI 277.

foris est catini, & calicis lavatis, quod autem intus est, immunditiâ plenum est? Aut nescitis, quia qui fecit, quod foris est, & quod de intus est, fecit. Nunquid de catino, & de calice loquebatur? Nunquid vitriarius erat, qui hæc dicebat, aut figulus, ex luto fingens vasa? Nonnè de corpore, Luc.11.48. atque anima evidentissimè loquebatur? Quoniam quidem Pharisæi aneti, & cimini decimas expectantes, quæ erant graviora legis relinquebant, (1) & his quæ extrinsecùs erant, adhibentes diligentiam, contemnebant ea, quæ ad salutem animæ pertinebant; expectabant etiam salutationes in foro, & primos (2) discubitus in cœnis, Luc.10.46. Matt.23.6. Mar.12.38. quos sciens Dominus Jesus perditos esse, dicebat eis, quia his solis rebus, quæ de foris erant, adhiberent diligentiam, & ea, quæ intrinsecus erant, contemnerent velut aliena, ignorantes, quoniam qui corpus fecerat, ipse fecit & animam. Et quis ita lapideus est, & stolidus, ut non ad omnia ei iste sermo sufficiat? Cui sermoni consonans Paulus ait, interpretans ea, quæ in le- 1.Cor.9.9. ge scripta sunt, hoc modo: *Non infrenabis os bovi trituranti. Nunquid de bobus cura erat Deo? (3) Aut propter nos utique dicit?* Sed quid immoramur ulterius; adjiciam tamen pauca de pluribus. Si duo sunt ingenita, & his loca certa decernimus, dividitur Deus, si intra certum locum est, & non ubique diffunditur, & erit multò inferior loco, in quo est (4 majus enim quod continet semper eo, quem continet) & efficitur Deus ejus magnitudinis, cujus est locus, in quo continetur, sicut homo, si sit in domo. Deinde ratio requirit, quis est qui inter eos diviserit, aut quis eis certos terminos statuerit, & invenitur jam uterque multò inferior virtutis humanæ. Lysimachus enim, & Alexander totius mundi imperium tenuerunt, omnesque nationes barbaras, atque omne genus hominum subjicere potuerunt, itaut non esset alius Imperator per illud tempus, præter ipsos sub cælo. Et quomodo audebit quisquam dicere, non ubique esse Deum, qui est lumen verum indeficiens, cujus est regnum sanctum, & sempiternum, (5) ceu nequissimi istius impietas, qui nec (6) æqualem quidem cum hominibus potestatem omnipotenti Deo tribuit.

XXII. Judices dixerunt, Lumen in tota domo lucere scimus, & non in una aliqua Matt.5.16. parte, sicut, & Jesus dicit, quia, *Nemo lucernam accendens ponit sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.* Si ergo lumen est, necesse est illud (si tamen Jesus creditur) mundo universo lucere, & non per partes; (7) a quo si universum obtinet mundum, ubi jam ingenitæ tenebræ, nisi fortè accidentes, intelligantur? Archelaus dixit, Quoniam quidem multo melius a vobis intelligitur sermo evangelicus, quàm ab isto, qui se Paraclitum esse profitetur, quem ego magis Parasitum, quàm Paraclitum dixerim, dicam ego quomodo acciderint tenebræ. Cùm lux esset ubique diffusa, mundum cœpit Deus condere, initium a cælo, & terra sumens, in quo ita ratio evenit, ut medietas, quæ est terræ locus umbrâ obtectus, (8) objectu videlicet earum, quæ factæ sunt, creaturarum, inveniretur obscurus, itaut res expeteret introduci lucem huic ipsi in medietate posito loco. Unde & in Genesi Moyses enarrans facturam mundi, nequaquam facit tenebrarum mentionem, aut quasi factæ sint, aut non factæ; sed ipse tacuit, his qui possint advertere, derelinquens rationem hujus intellectûs; quæ quidem, nec satis est ardua atque difficilis: cui enim non fiat manifestum, solem istum visibilem, cùm ab oriente fuerit exortus, & tetenderit iter suum ad occidentem, cùm sub terram ierit, & interior effectus fuerit, eâ, quæ apud Græcos Sphærà vocatur, (9) quòd tunc objectu corporum obumbratus non appareat. Sed obtecto eo, obstante terræ corpore, superducitur umbra, quæ ex se efficit tenebras, usquequo rursum, inferioris spatii cursu per noctem transacto, ad orientem revolvat, atque in locis solitis obortus appareat. Est ergo umbræ, atque noctis causa corporis terræ soliditas, quod etiam (10) ex suimet ipsius umbra homo intelligere potest. Ante cælum enim, & terram, atque omnes istas corporeas creaturas indeficiens lux manebat, cùm nullum corpus existeret, quod umbram sui objectione generaret, & ideo nusquam tenebras, nusquam noctem fuisse profitendum est. Nam si, verbi gratiâ, placeat ei cui potestas est omnium, plagam, quæ ad occasum est, auferre de medio; non agente sole ad illam partem cursum, nusquam fiet vespera, aut tenebræ; sed erit sol semper in cursu, nec unquam occidet, & medium cæli axem penè semper tenebit, nec aliquando desinet apparere, & per hoc erit universus orbis terrarum clarissimo lumine radiatus, ex quo nec ulla ejus pars obumbrabitur, sed manebit ubique unius luminis æqualitas. Occidentali autem plagâ statum suum servante, & sole cursum suum tribus mundi partibus ministrante, hi quidem, qui sub sole sunt, clariùs videntur illuminari, ita ut penè dixerim, dormientibus adhuc iis, qui è diversa plaga consistunt, isti priores diei exordium sumant. Sicut autem ante eos, qui

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In Casinensi cod., *ex his*.
(2) Hìc mirè depravatus est codex Casinensis, legit enim, *Primos discipulos subitos in cœnis, quod scientes Dominus*. Nos eum ex Sacro textu restituimus.
(3) Melius Vulgata, *An propter nos*.
(4) In Casinensi, *Malus*, nullo sensu.
(5) In codice Casinensi est *eu*, quod legendum putavimus, *ceu*.
(6) Ita depravatum locum ex ingenio restituimus; nam in codice Casinensi scribitur. *Nec quæ vellem quidem*.
(7) Fortè, *Atqui*.
(8) In Casinensi codice, *obtectu*.
(9) In Casinensi est, *quòd nunc oblectu*.
(10) Ita emendavimus scriptum codicem, qui habebat, *Exuet ipsius umbra*.

ANNO CHRISTI 277.

qui in parte occidua jacent, illis lumen exoritur, ita velocius obscuratur, & soli omnium, qui in orbis medietate consistunt, æqualitatem semper sentiunt lucis. Cùm enim medium sol tenuerit cælum, nullus est locus, qui aut lucidior, aut obscurior esse videatur; sed omnes mundi partes (1) ex æquo, & justo solis fulgore luminantur. Si ergo, ut superius diximus, occiduæ plagæ pars auferatur è medio, ultrà jam non obscurabitur pars, quæ ei adjacet. Et hæc quidem mihi simplicius dicta sint, cùm possim & Zodiacum circulum describere; (2) sed non intui nunc fieri ratus sum, propter quod de his silebo, & ad illud caput recurram, quod objecit adversarius, affirmans (3) omni nisu, tenebras esse ingenitas, quod, & ipsum, quantum valuimus, jam confutatum est.

XXIII. Judices dixerunt, Si consideremus lucem fuisse ante conditionem creaturarum, & nihil fuisse objectum, quod ex se umbram generaret, necesse est lucem ubique fuisse diffusam, & omnia loca fulgore lucis illuminata, sicut ostensum est ex his, quæ a te nuper dicta sunt, in quibus veram esse rationem videntes, damus palmam allegationibus Archelai. Si enim divisionem accipiat universus mundus, veluti muro quodam per medium instructo, & ex una parte habitent tenebræ, ex alia verò lux, intelligitur nihilominus, quia ex eo, quod instructum est ædificium, umbrâ generatâ, acciderint tenebræ, & rursum nobis quærendum est, quis ædificaverit murum in medio duorum, si tamen ædificatum fateris, o Manichæe. Si verò illa ratio consideretur, quasi murus non sit instructus, rursus sine aliqua exceptione unus esse universus intelligitur locus, ac sub una potestate positus; unde ex omni parte tenebræ ingenitam naturam habere non possunt. Archelaus dixit, Dicat mihi etiam hoc ad ea, quæ proposita sunt. Deo in regno suo posito, & maligno similiter in suo regno, quis inter medium ipsorum construxerit murum? Non enim potest dividere quid duas substantias, nisi quod sit (4) utriusque majus, sicut dicit in Genesis libro, quia *divisit Deus inter lucem, & tenebras*. Talem esse aliquem necesse est & muri istius instructorem, murus enim terminos uniuscujusque demonstrat, sicut inter eos, qui rura incolunt, lapis solet portionem uniuscujusque dividere; quæ tamen res magis intellectum dat, quando hujuscemodi divisio fraternæ potius hæreditatis sit ratio. Verùm nunc non est mihi de his dicendum, quanquam necessarium videatur; nam illud est quod petimus, quis est, qui extruxerit murum ad designandum uniuscujusque terminum regni? Non dixerat; nolo moretur hic perfidus, sed jam confiteatur dualitatis suæ in unum refusam esse substantiam. Dicat quemquam, qui medium extruxerit murum? Quid agebat alter, altero instruente? Dormiebat, aut ignorabat, aut resistere non valuit, aut pretio concessit? Dic quid faciebat, vel quis est omninò, qui extruxit? Vos deprecor, Judices, quos Deus plenissimè repletos intellectu misit nobis, judicate, quis ex duobus extruxerit, & quid agebat unus, cùm alter extruxerat.

Gen. 1.

XXIV. Judices dixerunt, Dic nobis, o Manes, quis designaverit fines utriusque regni, quis murum fecerit medium? Pro magno enim Archelaus interrogationem haberi hujus sermonis exposcit. Manes dixit, Bonus Deus, & nil habens commune cum malo, firmamentum posuit in medio, quo alienum a se esse (5) patefaceret malignum. Archelaus dixit, Usquequò dignitate nominis mentiris? Deum etenim solummodo nomine appellas, & deitatem ipsius humanis infirmitatibus comparas. Aliquando ex non extantibus, aliquando ex subjecta materiâ; quæ quidem ante se fuerit, asseris extruxisse, ut homines solent extructores. Interdum etiam eum timidum, interdum & convertibilem dicis; Dei est enim agere, quæ Dei sunt, hominis verò, quæ humana sunt. Si ergo Deus, ut ais, murum construxit, timidum se hic, & nihil fortitudinis se habere designat. Scimus enim semper eos, qui suspicantur ab extraneis sibi dolos intendi; atque hostium verentur insidias, ipsi solent urbes suas muris circumdare; in quo & ignorantiam habent pariter, atque imbecillitatem sui ostendunt. Sed ne illud quidem a nobis reticendum est, quin potius in medium proferendum, ut & multâ assertionum copiâ, machinationum adversarii diversitas destruatur, auxilium nobis ferente veritate. Concedimus structuram factam esse muri, quæ ad discretionem esset uniuscujusque regni: impossibile enim est sine hoc uno habere unumquenque proprium regnum; eodem verò modo impossibile est, & malignum egressum propriis finibus boni partes invadere, muri interdictione constante, nisi forte prius dejiciatur, sicut audivimus ab hostibus fieri, atque etiam oculis nostris (6) nuper conspeximus. Cum rex aliquis oppugnat turrim valido muro circumdatam, adhibet primò ballistas, & jacula, securibus deinde portas excidere, atque arietibus muros conatur evertere; & cum obtinuerit, tum demum ingressus, quæ libuerit, agit, sive captivos placet cives adducere, sive cuncta subvertere, aut etiam, si placuerit, rogatus indulget. Quid ergo dicit iste? Non substantiâ, idest, proposito adversarius quis dejecit, quod interjectum fuerat munimentum:

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi legitur, *ex ea quo*, & mox *fulgure*.
(2) Locus manifestè corruptus, cujus mihi emendatio non occurrit.
(3) In Casinensi erat, *Omni nisi*. Sed legendum; *Omni nisu*, hoc est omni conatu; formula dicendi huic interpreti usitata. Vide cap. 40. & præsertim cap. 47.
(4) In codice Casinensi, *utrunque majus*.
(5) In codice Casinensi, *partum faceret*.
(6) Nota Archelai ætatem, & habitæ disputationis tempus; loqui autem hìc videtur Archelaus de Carrhis a Persis sub Valeriano Augusto expugnatis, vel de eisdem iterum ab Odenatho Orientis Rege Gallieni imperatoris temporibus in Romani Imperii dictionem redactis. Vide Trebellium Pollionem in Gallieno cap. 10. & 12.

ANNO CHRISTI 277.

tum: in præcedentibus enim professus est, A quia supervenerint tenebræ ex propriis finibus in regnum Dei boni. Quis prius dejecit munitionem? impossibile enim erat ingredi malum, munitione constante. Quid taces? quid moraris tu, Manichæe? Etiamsi tu differas, aggrediar mea sponte. Si enim dixeris, quia Deus destruxerit, requiram, quid eum moverit ad destruendum hoc, quod prius propter importunitatem maligni, & separationem ipse extruxerat? Quid iratus, aut quid damni perpessus, adversum se ipse pugnare contendit? Aut nunquid de maligni facultatibus aliquid concupivit? Quòd si horum nihil in causa est Deo destruendi ea, quæ jamdudum ad alienandum a se, & separandum malum ipse construxerat, illud B nec mirum putandum est, (1) quod ejus consortio fuerit delectatus; munitio enim, quæ missa fuerat propter hoc, ne ejus molestiam pateretur, idcirco destructa videbitur, quoniam non jam molestus, sed amicus fore putabitur. Quòd si a maligno murum dicas esse destructum; quomodo possunt boni Dei opera a maligno superari? alioquin fortior Deo invenietur maligna natura. Quomodo & ipse, cùm sit omninò totus tenebræ, luci supervenit, & comprehendit, Evangelistâ testimonium ferente,
Joan. 1. 5. quia *Lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt?* Quomodo cæcus armatur? quomodo tenebræ adversùs lucis re- C gnum dimicant? Sicut enim hæc (2) illæsis oculis solis radios in se recipere non possunt; ita & hic ferre non valet regni lucis intuitum, sed manet semper extraneus, & alienus.

XXV. Manes dixit, Non omnes capiunt
Matt. 19. 11. verbum Dei, sed quibus datum est scire mysteria Regni Cælorum? (3) Et jam quidem scio qui sint nostri; *Meæ*, enim, inquit, *oves vo-*
Joan. 10. 27. *cem meam audiunt*. Propter nostros ergo, quibus datus est veritatis intellectus, per similitudines dicam. Similis est malignus leoni, qui irripere vult gregi boni pastoris, quod cùm pastor viderit, fodit foveam ingentem, & de grege tulit unum hædum, & D jactavit in foveam, quem leo invadere desiderans, cum ingenti indignatione voluit eum absorbere, & accurrens ad foveam, decidit in eam, ascendendi inde sursum non habens vires; quem pastor apprehensum pro prudentiâ suâ in caveâ concludit, atque hædum, qui cum ipso fuerit in foveâ, incolumen conservavit. Ex hoc ergo infirmatus est malignus, ultra jam leone non habente potestatem faciendi aliquid, & salvabitur omne animarum genus, ac restituetur, quod perierat, proprio suo gregi. Archelaus dixit, Si leonem maligno comparas, Deum verò pastori; oves, atque hædum dic, cuinam comparabimus? Manes dixit, Oves, & hædus unius mihi videntur esse naturæ; in similitudinem autem ponuntur animarum. Archelaus dixit, Animam, ergo perditum dedit Deus, objiciens eam leoni in foveâ. Manes dixit, Nequaquam, absit hoc; sed apprehensus est hoc ingenio, in futurum verò salvabit eam. Archelaus dixit, Ridiculum jam istud est, Viri auditores, si agnum, quem retinebat in finibus, pastor extimescens leonis ingressum, projecit eum devorandum, & dicitur quia in futurum salvabit eum. Quomodo non, totum hoc ridiculo plenum est? Nam & in hoc etiam judicium adimitur. (4) Deus enim Satanæ animam tradidit, in perditionem ab eo assumendam. Quando enim pastor, (5) nonne David de ore leonis, vel ursi eruit ovem? Hoc dicimus propter ore leonis, quòd ait, de ore leonis, aut de ventre ejus potest educere, quod jam ille devoravit. Sed dices mihi, Deus est, & omnia potest. Audi ergo ad hæc, cur igitur quòd possit, non illud potius asseris, quòd poterit propriâ virtute vincere leonem, (6) sive purâ Dei potentiâ, & nunquam machinis quibusdam, & foveæ hædo, sive agno tradito? Dic mihi etiam illud, si pastori superveniat leo, non habenti oves, quid fiet? Ingenitus enim est, qui dicitur pastor, ingenitus quoque etiam leo. Cùm ergo nondum esset homo, priusquam pastor haberet gregem, si supervenisset leo, quid fiebat, quia non erat leonis esca priusquam hædus esset? Manes dixit, Leo quidem nihil manducabat, exercebat tamen malitiam suam per quæcunque poterat invenire, discurrens per vertices montium; quod si aliquando ei etiam esca erat necessaria, capiebat ex bestiis, quæ erant sub regno suo. Archelaus dixit, Ergo unius sunt substantiæ bestiæ, quæ sunt in regno maligni, & hædi, qui sunt in regno boni Dei. Manes dixit, Absit; nequaquam; nihil commune est, neque ipsis ad invicem, neque his, quæ sua sunt. Archelaus dixit, unus atque idem est usus in escâ leonis. Si enim ex propriis aliquando bestiis capiebat cibum, aliquando & de his boni Dei, nulla est in his differentia, quantùm ad escas pertinet, & ex hoc apparet unius eas esse substantiæ. (7) Sed aliud alio longe differre ignorantiam pastori adscribimus, quia non aptam escam, quin potius alienam obtulit, vel projecit leoni. Aut fortè rursus dissimulare volens, dices mihi, quia nihil leo ille comedebat. Illumne igitur, qui comedere nesciebat, ipse ad come-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In cod. Casinensi, *putandum est consortio*. Sed, *si ejus consortio*, vel, *quod ejus consortio*, videtur legendum.

(2) In eodem codice, *illius oculis*, nullo sensu.

(3) In Casinensi codice scribitur, *etiam quidem*. Sed legendum videtur, *& jam quidem*. Sæpe enim in hoc codice junguntur verba, quæ disjungi debent.

(4) Loquitur hic Archelaus, ex Manetis sententiâ, qui cùm pastorem prævidentem, ac prænoscentem inevitabili leonis devorationi exposuisse hædum diceret, necessariò consequebatur pastorem ipsum causam esse perditionis hædi, eique illius necem jure adscribi.

(5) Hic aliquid deesse videtur. Fortè *Quando enim pastor hoc fecit? nonnè David &c.*

(6) Ita corrigi debere videtur lectio cod. Casinensis, qui habet, *si & pura*. nisi malueris, *si est pura*.

(7) Locus iste videtur mendosus, nec quid sibi velit Archelaus clarè intelligitur, nisi legamus, *Sed alium ab alio longe differre si dicamus, ignorantiam pastori adscribimus*.

comedendum animam provocavit, nec solâ foveâ ad decipiendum eum uti voluit, si tamen hoc dignum est facere Deum, & dolos exquirere? Et sicut Rex aliquis, bello sibi illato, nequaquam propriâ virtute confisus, sed imbecillitatis suæ timore perterritus, muris ipse urbis inclusus, vallum aliaque munimenta circundat, ac præparat, manui, ac viribus nihil fidens; si verò vir fortis sit, etiam porrò a suis finibus in occursum hosti procedit, & agit omnia, usquequo vincat, & obtineat adversarium.

XXVI. Judices dixerunt, si ais pastorem hædum, sive agnum leoni projecisse, cum ille irrueret adversùm ingenitum, actum est. Quem enim potest judicare pastor hædorum, atque agnorum, cùm ipse inveniatur eis in delicto, si causâ traditus etiam agnus per infirmitatem pastoris resistere non valuit leoni, & consequens est, ut quodcunque fuerit leoni libitum, gerat; tanquam si Dominus unum è servis suis ejectum, vel per metum tradat adversario suo, quem rursus recipere suis viribus non valeat? Si verò casu aliquo provenerit eum recipi, qua tandem ratione tormenta ei poterit irrogare, si ad omnia, quæ ei imperabat inimicus, parebat, cùm (1) eum ipsum tradiderit inimico, sicut leoni hædum? prænoscentem enim asseris esse pastorem. Verberatus enim agnus, & interroganti se pastori, cur in his leoni paruerit, respondet; tu me leoni tradidisti, nec restitisti adversus eum, sciens, & prævidens quæ mihi gerenda forent, cùm ejus me necesse esset obtemperare præceptis. Et ne multa dicamus, neque Deus perfectus pastor ostenditur, neque leo alienos cibos percepisse demonstratur, & ideo ipsâ veritate edocente claruit, his quæ ab Archelao dicta sunt, palmam nos debere conferre. Archelaus dixit, Quoniam quidem de omnibus, de quibus disceptavimus, prudentiâ Judicum plenissimum ter-

A minum posuit, tacendum est de reliquis, & in tempus aliud reservandum. Sicut enim (2) si quis serpentis conterat caput, in nullum jam reliqua corporis ejus membra deputanda sunt, ita dualitatis quæstione rejectâ, sicut pro viribus ostendimus, reliqua, quæ per hanc afferebantur, cum ipsâ pariter explosa sunt. Sed in ipsum, qui adest, assertorem horum paucis dicam, ut omnibus innotescat quis, & unde, & qualis est; dixerat enim se esse Paraclitum illum, quem Jesus proficiscens, humano generi missurum se esse promiserat ad salutem fidelium animarum, & non longe (3) possit ei Paulus vas electionis, & vocatus Apostolus, unde & prædicans veram doctrinam (4) ajebat,
B (5) *Aut documentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus.* Et quidem quod dico 2.Cor.13. 3.
tali exemplo, (6) sed clarius. Homo quidam conclusit in thesauro frumenti plurimum, itaut refertus esset locus, quem locum (7) clausum atque signatum sufficientibus signaculis, custodiri præcepit; ipse Dominus verò (8) cessit; alius autem quidam post multum temporis advenit ad thesaurum, dicens se ab eo, qui signaculis locum concluserat, missum ad hoc, ut etiam ipse in eundem thesaurum triticum congregaret. Quem cùm vidissent custodes, poscebant ab eo (9) signaculi fidem, quo possint ei, videlicet aperire thesaurum, &
C parare ei, tanquam ab illo, qui signaverat, misso; (10) qui cùm nec claves ostenderet, neque signaculorum fidem deferret, (neque enim habebat jus) a custodibus ejectus est, & fugatus; fur enim potius, & latro ab eis esse deprehenditur, convictus, & (11) confugatus etiam ex hoc, quòd post multum tempus, quàm promissum fuerat, adesse desideret, neque claves, neque signacula, neque ullum omninò custodibus indicium deferens, non quantitatem frumenti reconditi sciens, quæ omnia manife-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Forte legendum, *eum ipse.*

(2) In cod. Casinensi deficit, *si*, & paulo post, *quæstione relectâ*, habet. Sed necessaria visa est utrobique correctio nostra.

(3) Vel hic nonnulla desunt, vel fortasse legendum, *ut non longè post sit ei Paulus*, nempe, ut ipso parum inferior sit Paulus Apostolus, quem a Deo ante se ad humani generis salutem missum fuisse ait supra Manes, ita tamen ut sibi, quod perfectum erat, reservatum fuerit. Vide supra c. 13.

(4) In codice Casinensi est, *agebat*, librarii, ut arbitror, errore; sic infra cap. 29. *Jesus ad discipulos agebat.*

(5) Vulgata legit, *An experimentum;* in græco tamen textu est, *ἐπεί.*

(6) Fortè *fit*, vel *fit*, aut etiam *est.*

(7) Supra thesauri, solo sigillo obsignati mentionem facit Archelaus: at hic sigillo claves adjungit, quo pacto chariora quæque ab antiquis custodiri consuevisse, testis est Aristophanes in comœdia, cui titulus Θεσμοφοριάζουσαι pag. 787. apud quem mulier quædam conqueritur gynecæorum fores sigillis, & pessulis a maritis obfirmari, quem morem irridet Menander apud Stobæum.

(8) Fortè, *recessit*, vel *discessit.*

(9) Anulis pro tessera, seu signo in repetendo deposito, & majore nuntiis fide conciliandâ veteres usos fuisse, ex Plauto, & Apulejo discimus, quorum primus in Bacchide act. 2. scena 3. vers. 93. ita inquit Chry. *Anulum grati tui Facito, ut memineris ferre.* Nic. *Quid opus est anulo?* Chry. *Quia id signum est Theotimo, qui cùm illi afferret, ei aurum ut reddatur.* Alter verò in lib. 10. de Asino aureo hoc iratæ cujusdam mulieris facinus refert. *Anulo mariti subrepto, rus profecta, mittit quendam servulum, sibi quidem fidelem, sed de ipsa fide pessimè merentem, qui puellæ nuntiaret, quòd eam juvenis profectus ad villulam vocaret ad se; addito ut sola, & sine ullo comite quàm maturissimè perveniret. Et ne qua fortè nasceretur veniendi contatio, tradit anulum marito subtractum, qui monstrans, fidem verbis adstipularetur. At illa mandato fratris obsequens* [*hoc enim nomen sola sciebat*] *respecto etiam signo ejus, quod offerebatur, gnaviter, ut præceptum fuerat, incomitata festinat &c.*

(10) In Casinensi *Quicumque*. Sed sensus postulare videtur, ut *qui cùm nec* legatur.

(11) Fortè, *confutatus.*

ANNO CHRISTI 277.

ſta indicia ſunt, nequaquam eum ab illo eſſe tranſmiſſum, (1) & ideo, ut conſequenter erat, a cuſtodibus reſervatus eſt.

XXVII. Aliud etiam ſi videtur, dicimus exemplum. Homo quidam paterfamilias dives plurimum, ad tempus peregrè abfuturus, filiis ſuis pollicitus eſt, miſſurum ſe eſſe aliquem, qui pro ſe diſtribueret eis ex æquo ſubſtantiam. Et quidem non multo poſt miſit tutum virum quendam, juſtum, & verum, qui cùm veniſſet, ſuſceptâ universâ ſubſtantiâ, primò omnium inſtruere eam, ac regere ſtuduit, laborans plurimum in itineribus, (2) ſedens ipſe per ſe ſuis manibus opus faciens, & miniſtrans; (3) deinde moriturus teſtamentum ſcribit propinquis ſuis & proximis omnibus hæreditatem derelinquens, & ſignacula dedit eis, & nominatim ſingulos convocans, præcepit eis ſervare hæreditatem, & cuſtodire, ac regere ſubſtantiam, ſicut ſuſceperant, & perfrui bonis, & fructibus, ipſi domini hæredeſque derelicti. Si qui verò ex agri hujus fructibus percipere rogaret, indulgenter præberent; (4) ſin autem cohæredem ſe dicens, expoſceret, devitarent, atque alienum eſſe pronunciarent; opus autem magis facere debere eum, qui recipi velit. Quomodo ergò his omnibus bene, rectèque diſpoſitis, & ſtatutis, ac plurimo tempore in eo ſtatu perſeverantibus, eum, qui poſt trecentos ferè annos venerit, & hæredem eſſe ſe confirmet, non abjiciemus, non juſtè alienum pronunciamus, qui nec de propinquis ſe eſſe oſtendit, qui defuncto noſtro non adfuerit ægrotanti, qui in exequias non ierit Crucifixo, qui ſepulchro non adſtiterit, qui omnino neſciat, quomodo, aut qualiter defunctus eſt, qui denique theſaurum frumenti ingredi cupiat, nullo indicio delato ab eo, qui obſignaverit? Nonne eum tanquam latronem, & furem abjiciemus, ac modis omnibus expellemus. Hæc igitur ſigna, quæ in prædictis comprehendimus exemplis, iſte non deferens adeſt, dicens ſe eſſe Paraclitum, qui ab Jeſu præſignatus eſt mitti, in quo (5) mendacem, ignorans fortaſſe aſſeret Jeſum; qui enim dixerat ſe non multo poſt miſſurum eſſe Paraclitum, invenitur (6) poſt trecentos, & eo amplius annos miſiſſe hunc, ſicut ipſe ſibi teſtimonium perhibet. Quid dicent Jeſu in die Judicii illi, qui jam vita exceſſerunt ex illo tempore uſque nunc? Nonne hæc apud Deum allegabunt, noli nos cruciare, ſi opera tua non fecimus; cur enim cùm promiſeris ſub Tiberio Cæſare miſſurum te eſſe Paraclitum, qui argueret nos de peccato, & de juſtitia, ſub Probo demum Romano Imperatore miſiſti, orphanos dereliquiſti, cùm ipſe dixeris, non derelinquam vos orphanos, cum ipſe dixeris te, mox ires, miſſurum eſſe Paraclitum? Quid poteramus orphani facere, non habentes tutorem, nihil nos deliquimus, tu nos feſelliſti? (7) Sed abſit hoc a Domino noſtro Jeſu Chriſto Salvatore omnis animæ. Non enim moratus eſt in promiſſionibus ſuis, ſed cùm dixiſſet, *Vado ad Patrem meum, & mitto vobis Paraclitum*, ſtatim miſit, dividens, donans diſcipulis ſuis; (8) abundantius verò conferens Paulo. Joan. 14.

XXVIII. Manes dixit, Tuimetipſius indicio comprehenſus es. Hæc enim adversùm te locutus, ignoras, quia dum in me vis probra conjicere, majori culpæ ſuccumbis. Dic age mihi, ſi, ut ais, qui a Tiberio uſque ad Probum defuncti ſunt, dicent ad Jeſum, noli nos judicare, quia opera tua non fecimus, non enim miſiſti nobis Paraclitum, (9) cùm dixeris te miſſurum; non multo magis illi hæc dicent, qui a Moyſe uſque ad adventum ipſius Jeſu Chriſti vita exceſſerunt, & eo rectiùs dicent, (10) noli nos tradere tormentis, quoniam agnitionem tui non accepimus? Et non ſolùm hi, qui ante ipſius adventum deceſſerunt, jure hæc allegare videbuntur; verùm etiam illi, qui ab Adam uſque ad adventum Jeſu obierunt? Neque Parácliti enim ſcientiam conſecu-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Caſinenſi legitur, *& ideo conſequenter*.

(2) Fortè, *ſed & ipſe per ſe*.

(3) In codice Caſinenſi, *Deinde die moriturus*, nos ſecundam vocem, ex præcedentis verbi poſtremæ ſyllabæ repetitione veluti inſertam, ſuſtulimus. Vel fortaſſe legendum, *Deinde die, qua moriturus erat, teſtamentum*.

(4) Aut nihil video, aut ita reſtituendus eſt hic locus manifeſtè corruptus; nam in codice ita ſcribitur. *Sin autem conderem ſe dicens, expoſceret, devitarent perſequi, alienum eſſe pronunciaret*.

(5) Hoc eodem argumento adverſus Montaniſtas utitur Theodorus Heracleota in cap. 14. Evang. Joan. verſ. 17: cùm inquit, *Nam ſi illis non diligentibus ſolum, ſed & pro Deo mortem appetentibus, non miſiſſet, quem promiſerat Paraclitum, ſecundùm Phrygiorum impietatem, mendacium in Evangeliis reperiretur. Quòd ſi verò, cùm ſit ipſa veritas, miſerit iis Spiritum Sanctum, temerè errando comminiſcuntur, dicentes per Montanum, & Priſcillam miſſum eſſe Paraclitum poſt ducentos, & triginta annos ab Apoſtolicâ gratiâ tranſactos*.

(6) Contentionis æſtu actus videtur hic dixiſſe Archelaus, poſt trecentos, & amplius annos a Chriſti morte Manetem emerſiſſe: nam a Chriſti morte uſque ad habitæ cum Manete diſputationis tempus, anni circiter CCXLIX. intercedunt. Vide præfationem noſtram in Archelao.

(7) Parvâ mutatione hunc locum rectè, ni fallor, emendavimus, qui in Codice Caſinenſi ita ſe habet. *Sed abſit hanc a Domino noſtro Jeſu Chriſto Salvatore omne anima*.

(8) Mirè hic, & in ſeqq. depravatus eſt cod. Caſinenſis, in quo legitur, *Abundantibus verò confitens Paula. Manes dixit, Tuum & ipſius indicio comprehenſus es; hæc enim verſum te locutus, ignorans, quia dum me vis probra conicere, maiori culpa ſe ſuccumbit. Dic age mihi ſtudias, qua Tiberio uſque ad Probum defuncti ſunt, dicent ad Jeſum nolite nos judicare*. Nos tot menda, quantum per conjecturas licuit, abſtergere conati ſumus.

(9) Verbum, *miſſurum*, noſtra eſt additio, cùm in Caſinenſi deſit; & ſanè vocem illam, vel quid ſimile ibi deficere ipſa orationis ſeries oſtendit.

(10) In Caſinenſi eſt, *noli noſtra de tormentis*, nullo ſenſu, niſi, ut editum eſt, corrigatur.

ANNO CHRISTI 277.

secuti sunt, neque Jesu doctrinâ eruditi sunt. (1) Sed hoc solum ultimum genus hominum, ut ais, quod a Tiberio est, salventur; ipse enim *Eos Christus de maledicto legis redemit*, sicut Paulus testimonium dedit, (Galat. 3. 13.) *Quia litera occidit, nec quemquam vivificat*, (2. Cor. 3. 6.) &, *Quod lex ministerium mortis est, virtusque peccati*. (1. Cor. 15. 56.) Archelaus dixit, Erras nesciens scripturas, neque virtutem Dei; multi enim etiam post adventum Christi usque nunc perierunt, & pereunt, hi scilicèt qui operibus justitiæ deservire noluerunt; illi verò soli, qui susceperunt eum, & suscipiunt, (Joan. 1.) *Potestatem acceperunt filii Dei fieri*. Non enim omnes dixit; sed neque tempus terminavit, *Quicumque enim*, inquit, *acceperunt eum*. (Mat. 23. 6.) Adest autem semper justis viris, a creaturâ mundi, nec cessat inquirere sanguinem ipsorum ex sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ. Unde ergo Abel justus, & illi omnes reliqui (2) per ordinem, qui inter justos enumerantur, cùm lex non esset Moysi, cùm Prophetæ oborti non essent, nec prophetiæ munus implessent? Nonnè justi effecti sunt ex eo, quòd legem implebant. (Rom. 2. 15.) *Ostendens unusquisque eorum (3) opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente eis conscientiâ suâ?* Cùm enim quis legem non habens, naturaliter, quæ legis sunt, facit, hic legem non habens, ipse sibi lex est. Et intuere multitudinem legum per singulos justos, qui benè agebant vitam suam, nunc ex semetipsis proferentes in cordibus suis insitam Dei legem, nunc a propriis parentibus inquirentes, aliquando etiam ab antiquioribus, & senioribus addiscentes. Verum quia pauci (4) per hunc modum poterant ad justitiæ culmen ascendere, idest per parentum traditiones, nullâ in literis lege conscriptâ, miseratus est Deus humanum genus, & scriptam legem per Moysem voluit hominibus dare, quoniam quidem non apprimè in cordibus eorum naturalis legis æquitas retinebatur. Consona igitur primæ creationi humanæ fit in literis legislatio, quæ per Moysen datur salutis causâ plurimorum. Si enim æstimamus hominem sine operibus legis justificari, & Abraham reputatus est justus, quantò magis ii, qui adimpleverint legem, continentem ea, quæ hominibus expediunt, justitiam consequentur. (2. Cor. 3.) Et quoniam trium solummodo sermonum mentionem fecisti, de quibus Apostolus dixit, (Gal. 3. 13. 1. Cor. 15.) *Ministerium mortis esse legem*, & *Christum redemisse nos de maledicto legis*, & quoniam; *Virtus peccati est lex*. Adde adhuc, & dic quantacunque tibi videntur adversus legem esse conscripta.

XXIX. Manes dixit, An non idem est, quod Jesus ad discipulos ajebat, incredulos eos esse demonstrans, *Vos ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis*. (Joan. 8. 44.) Hoc utique dicit, quia quanta voluerit malignus Princeps hujus mundi, & quanta desideraverit, per Moysem scripserit, & dederit hominibus facienda. *Ille enim homicida est ab initio, & in veritate non stetit, quoniam veritas in eo non est; cùm loquitur mendacium, de suis propriis loquitur, quoniam mendax est, sicut & pater ejus*. (Joan. ibid.) Archelaus dixit Sufficit, tibi hæc, sunt, an habes & alia, quæ dicas? Manes dixit, Habeo quidem multa, & horum majora; sed his contentus ero. Archelaus dixit, Exemplum, scilicet, accipiamus ex his, eorum quæ habere te dicis, ut si hæc rectè posita fuerint inventa, etiam reliqua cum his adnumerentur; sin minus ero ego obnoxius sententiæ Judicum, idest victi ignominiam feram. Ais ergo ministerium mortis esse legem, & Principem hujus mundi mortem regnare ab Adam usque ad Mosen, scriptum est enim, *In eos qui (5) non peccaverunt*. (Rom. 5. 14.) Manes dixit, ergo mors regnavit sine dubio, quia dualitas est, nec aliter, nisi essent ingenita. Archelaus dixit, & quomodo ingenita mors certo ex tempore regni sumit exordium? ab Adam enim, inquit, & non dixit ante Adam. Manes dixit, Quomodo verò, & justorum, & peccatorum obtinuerit regnum dicito? Archelaus dixit, Cùm prius confessus fueris, quia a tempore, & non æternitate regnavit, tum dicam. Manes dixit, Scriptum est hoc, quia *Ab Adam usque ad Mosen regnavit*. (Rom. ibid.) Archelaus dixit, Ergo & finem habet, quod cæpit (6) ex tempore, & verum est illud, quod dictum est, quia *Absorta est mors in victoria*. (1. Cor. 15. 54.) Etiam ingenita non erit, quæ & initium habere monstratur, & finem. Manes dixit, Deus ergo eam fecit. Archelaus dixit, Nequaquam; absit; Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. Manes dixit, Deus eam non fecit, facta tamen est, ut ais; a quo acceperit imperium, vel a quo creata sit, dicito? Archelaus dixit, Si hoc plenissimè ostendero, quòd substantiam ingenitæ naturæ mors habere non possit,

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi sic legitur, *Sed hoc solum ultimum genus hominum, ut eas, quod a Tiberio est, salventur*. Nos autem verba illa, *ut eas*, interpretati sumus, *ut ais*, exemplo alterius loci infra cap. 30. ubi, *ut as*, pro, *ut ais*, vel, *ut asseris* a librario scriptum fuisse, sensu ipso poscente, conjecimus.

(2) In codice Casinensi, *qui per ordinem, qui inter justos*.

(3) In eodem codice scribitur, *opus legis scriptura*.

(4) Ita videtur legendum, licèt in codice Casinensi scribatur, *per hunc mundum*.

(5) Irenæus quoque lib. 3. adv. hæreses cap. 20. cum particulâ negativâ laudat hunc D. Pauli locum: unde patet D. Augustinum in lib. de Peccat. meritis, & remiss. lib. 1. cap. 11. rectè censuisse, ita ad græcorum codicum fidem legendum esse, licèt in majori latinorum codicum parte sine particulâ negativâ legeretur. Hanc tamen postremam lectionem multis contendit veram esse Hilarius Diaconus in commentariis ad eum Pauli locum inter D. Ambrosii opera, sed ejus opinionem, utpote originali peccato adversantem, rejecit Ecclesia, quæ probatam D. Augustino lectionem in latinis quoque sacræ Scripturæ codicibus huc usque retinuit.

(6) In codice Casinensi manifesto errore scribitur, *exemplo re*.

ANNO CHRISTI 277.

possit, nonne confiteberis unum Deum esse, & hunc ingenitum? Manes dixit, loquere, subtiliter enim vis [1] discere. Archelaus dixit, Quia tu verba illa ita protulisti, tanquam tibi proficerent ad ostensionem ingenitæ radicis; sufficiunt tamen nobis, & ea, quæ supra tractata sunt, in quibus plenissime ostendimus, impossibile esse duarum naturarum ingenitarum existere posse substantias.

XXX. Judices dixerunt, Dic ad ea, quæ nuper proposuit, Archelae? Archelaus dixit, Principem mundi, & malignum, & tenebras, & mortem unum, eundemque esse dicit, legemque ab eo datam, propter hoc, quod scriptum est, *Ministerium mortis*, & reliqua, quæ objecit. (Gal. 3. 13.) Quoniam, (2) inquam, sicut superius diximus, malorum memoriæ lex non diligenter hærebat, scripta naturaliter in cordibus eorum, neque apud seniores erat satis firma traditio, [3] cum eis inimica semper memoriæ inhæsisset oblivio, & aliter quis eruditur a magistro, aliter a semetipso, perveniebat facile legis naturaliter scriptæ transgressio, & ex prævaricatione mandatorum regnum mors in hominibus obtinebat; hujuscemodi est enim genus hominum, quòd virgâ ferreâ regi indigeat a Deo. Exultabat ergo mors, & cum omni potestate regnabat usque ad Mosen, etiam in eos, qui non peccaverant, hoc modo, quo diximus; super peccatores quidem, veluti proprios, sibique subjectos, sicut fuit Cain, & Juda; super justos verò propter hoc, quòd non consentirent ei, quin potius resisterent, abscindentes a se libidinum vitia, & concupiscentias, veluti hi, qui fuerant ab Abel & usque ad Zachariam, transferens semper usque ad tempus insimiles illius. Cùm verò adfuisset Moyses, & legem dedisset filiis Israel, & revocasset eis in memoriam omnes justificationes legis, quæcumque observare oportebat, & facere, eos verò solos, qui prævaricarentur legem, morti traderet; intercisa est mors, ne super omnes regnaret; regnabat enim super peccatores solos, dicente sibi lege, ne contigeris hos, qui mea præcepta custodiunt. Hujus ergo verbi ministerium Moyses detulit morti, reliquos omnes prævaricatores legis [4] interitui tradens; non enim pro eo, ut omnino mors nullâ ex parte regnaret, Moyses advênit, cùm utique plurimi etiam post Moysen sub mortis ditione tenerentur. Ex hoc *Ministerium mortis* appellatum est, [5] quoniam soli transgressores legis puniebantur, non etiam conservatores, sicut Abel faciens ea, quæ legis sunt, & custodiens, quem Cain, vas maligni effectus, interemit. Verùm etiam post hæc voluit mors pactum, quod fuerat per Moysen positum, rescindere, & regnare denuò super justos; & irruit quidem in Prophetas, interficiens, & lapidans eos, qui missi erant a Deo usque ad Zachariam. Dominus autem meus Jesus, justitiam Moysi legis custodiens, indignatus adversùs mortem pro prævaricatione [6] pacti, & totius illius ministerii, advenire dignatus est in hominis corpore, vindicaturus non semetipsum, sed Moysen, & eos, qui ex ordine post ipsum fuerant violentiâ mortis oppressi. Malignus verò ignorans hujuscemodi dispensationem, ingressus est Judam, ut per ipsum interficeret eum, sicut antea Abel interfecerat justum. Sed cùm intrasset in Judam, pœnitentiâ ductus, se ipse suspendit: propter quod ait sermo divinus, *Ubi est mors victoria tua, ubi est mors aculeus tuus?* Et, *absorta est mors in victoriâ*. (1. Cor. 15. 54.) Hac ergo ex causâ *Ministerium mortis* appellata est lex, quia peccantes prævaricantes morti tradebat, servantes autem se, defendebat a morte, & constituebat in gloriâ, ope, atque auxilio Domini nostri Jesu Christi.

XXXI. Audi etiam & de eo, quod dictum est, *qui redemit nos de maledicto legis Christus*. (Galat. 3. 13.) Hoc in loco prævideo, magnificum Dei famulum Moysem [7] imaginariam legem his, qui recte [8] velint videre tradidisse, & legem veram. Sicut enim Deus cùm fecisset mundum, & omnia, quæ

NOTÆ ZACAGNI.

[1] Fortasse, *dicere*.

[2] In codice Casinensi malè, *iniquam*.

[3] Ita necessariò emendanda visa est ejusdem codicis lectio, in quo scribitur, *cum eas inimica semper memoria inerefis sed oblivio*.

[4] In Casinensi codice, *interit ut tradens*, manifestus librarii error.

[5] Scitè adversùs Manichæos, ut videtur, Jo. Chrysostomus in hunc D. Pauli locum Homilia 7. *Per mortis autem ministerium legem intelligit. Atque interim vide, quàm sedulo in ista comparatione caveat, ne ullam hæreticis ansam præbeat. Non enim dixit lex mortem efficit, sed mortis ministratio est. Mortem enim ministrabat, non autem pariebat. Nam peccatum id erat, quod mortem efficiebat. Lex autem mortem invehebat, ac peccatum indicabat; non autem faciebat. Malum enim apertius detegebat, ac plectebat, non autem ad malum impellebat. Neque ad id ministrabat, ut peccatum fieret, aut mors existeret; sed ut pœnas daret ei, qui peccasset; ac proinde hac quoque ratione peccatum delebat. Nam dum ipsa peccatum adeo formidandum esse ostenderet, procul dubio hoc etiam faciebat, ut ipsum fugiendum esse videretur. Quemadmodum igitur is, qui ensem in manus sumit, ac sonti caput amputat, judici pronuncianti ministrum se præbet, neque ipse est, qui interimit, etiamsi alioqui ipse sit, qui caput abscindit: nec rursus is, qui sententiam profert, ac sontem condemnat; sed ejus de quo supplicium sumitur, improbitas. Eodem modo hic quoque non lex erat, quæ necem afferebat, sed peccatum ipsum erat, quod & interimebat, & condemnabat.*

[6] In codice Casinensi est, *acti*, quod etiam manifesta est librarii hallucinatio.

[7] *Imaginariam* Archelaus vocat legem vetus testamentum, quòd typus esset, & imago futuræ novæ legis. Sic & Petrum de Vineis in epistolis suis non semel *imaginarium* hominem vocasse nuntium, seu legatum observat Cangius in Glossario, quòd illum a quo missus fuerat, repræsentet, & ejus velut imaginem referat. Utitur & hac voce Evagrii Monachi vetus interpres in disputatione Theophili Episcopi Alexandrini cum Simone Judæo cap. 13. ubi sabbata *imaginariam* requiem vocat septimæ illius diei, in qua Deum, mundi creatione absolutâ, requievisse pagina sacra testatur. Quare Archelaus in responsione ad Diodorum presbyterum infra cap. 41. totus est in demonstrando, non esse rejiciendum vetus testamentum, quia tanquam speculum veram nobis exprimit novæ legis imaginem.

[8] Fortè, *velint vivere*.

ANNO CHRISTI 277.

quæ in eo ſunt, in ſex diebus, requievit in die ſeptimâ ab omnibus operibus ſuis; non dico, quia (1) requieverit fatigatus, ſed quoniam ad perfectum adduxerat omnem, quam facere diſpoſuerat, creaturam; [...]an. 5. 17. denique ait, *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor*. Nunquidnam cælum facit, aut ſolem, aut hominem, aut animalia, aut virgulta, aut tale aliquid? Sed his quidem viſibilibus perfectis, a tali opere conquievit; (2) inviſibilia autem, & intrinſecus uſque modo operans, ſalvat. Ita ergo etiam unumquemque noſtrum, ſicut ipſe Deus eſt, indeſinenter huic operi legiſlator vult eſſe devinctum: a ſecularibus jubet protinus conquieſcere, & omnino nullum opus gerere mundanum, & hoc appellatur Sabbatum. Addidit etiam hoc in lege, nihil abſurdum fieri debere; ſed obſervare nos, & dirigere vitam noſtram ex æquo, & juſto. Et imminebat hæc lex acerrimè maledictum inferens his, qui eam fuiſſent tranſgreſſi; ſed quoniam homines erant & illi, & ſicut etiam nobis frequenter accidit, controverſiæ oriebantur, & irrogabantur in jure, & lex ſtatim diſtrictiſſimam (3) ultionem, quam fecerat, retorquebat, itaut ſi quis pauperum voluiſſet in Sabbato faſcem ligni colligere, ſub maledicto legis effectus, morti continuo ſu- [...]um. 15. bjiceretur. Arctabantur ergo coërtione legis homines, qui cum Ægyptiis fuerant educati, nec poterant pœnas legis, & maledicta tolerare. Rurſum autem ille, qui ſemper Salvator eſt, Jeſus Dominus noſter adveniens, liberavit eos ex hujuſcemodi cruciatibus legis, atque maledictis, donans eis injurias. Nec, ſicut Moyſes, ſeveritate uſus eſt legis, nulli indulgendo injuriam; ſed hic di- [...]t. 18. xit, ſi quis paſſus fuerit a proximo ſuo injuriam, indulgeat non ſemel tantum, ſed & nec ſecundò, nec tertiò, nec ſolùm ſepties, ſed ſeptuageſies ſepties: quod ſi poſt hæc injuriam permanſerit irrogando, tunc demum legi eum debere ſuccumbere Moyſi, nec ultra veniam dari ei, qui in injuriis perſeverat, cùm ſibi ſeptuageſies ſepties fuerit indultum. Non ſolùm autem huic, ſed etiam ſi quis filio hominis intuliſſet injuriam, veniam dedit. Si verò Spiritui Sancto, duobus eum ſubdidit maledictis, ideſt Moyſi legis, & ſuæ; Moyſi quidem in præſenti, ſuæ verò in judicii tempore; ait enim ita, *Neque in hoc ſæculo, neque in futuro remittetur ei*. Moyſi ergo lex eſt, quæ in præſenti ſæ- Mat. 12. 32.
culo nulli veniam tribuit; Chriſti verò eſt, quæ vindicat in futuro. Ex hoc intuere, quemadmodum confirmat legem, non ſolùm non ſolvens eam, ſed implens. Redemit ergo eos ab eo, quod in præſenti poſitum erat, maledicto legis, ex quo *Maledictum legis* appellatum eſt. Hæc omnis hujus ſermonis eſt ratio. Cùm autem *Virtus peccati* 1. Cor. 15. 56.
dicta ſit lex, pro viribus noſtris breviter exponemus. Scriptum eſt enim, *Quia juſto lex* 1. Timoth. 1. 9.
non eſt poſita, ſed injuſtis, & non ſubditis, impiis, & ſceleſtis. Non ergo erat tunc lex literæ poſita delinquentibus ante Moyſen, unde & Pharao ignorans virtutem peccati, delinquebat affligens injuſtis oneribus filios Iſraël, divinitate neglectâ, non ſolùm ipſe, ſed & omnes, qui cum eo erant. Verùm ne utar longiore circuitu, brevius dicam. Erant quidam Ægyptiorum admiſti cum populo Moyſi, cum ab eo regeretur populus in deſerto; & cùm Moyſes poſitus eſſet in monte, pro eo ut acciperet legem, impatiens populus, (4) non ille qui verè erat Iſraëlita, ſed qui ex Ægyptiis fuerat admixtus, vitulum ſibi conſtituit Deum, ſecundùm priſtinum morem, quo coluerat ſimulacra, in quo nec ſcelerum pœnas, aliquando rependeret; & ideo virtutem peccati ſui penitus ignorabant; quæ cum regreſſus agnoviſſet Moyſes, præcepit eos gladiis trucidari, ex quo initium factum eſt ſentire eos virtutem peccati per legem Moyſi, & propterea *Virtus peccati* appellata eſt lex.

XXXII. De eo verò, quod in Evangelio Joan. 8. 44.
ſcriptum eſt, *Vos de patre Diabolo eſtis*, & reliqua, breviter dicimus, quia eſt Diabolus inoperans in nobis, qui ſui arbitrii poteſtate tales eſſe voluit. Deus enim omnia, quæ fecit, bona valdè fecit, liberi arbitrii ſenſum unicuique dedit, qua ratione etiam legem judicii poſuit. Peccare noſtrum eſt, ut autem non peccemus, Dei donum eſt, ex eo quòd in noſtro ſit arbitrio conſtitutum peccare, vel non peccare; ſicut etiam tu

NOTÆ ZACAGNI.

[1] In Caſinenſi eſt, *requie requieverit*, ſed ea lectio nobis viſa eſt unius, ejuſdemque vocis repetitio, niſi potius græciſmus ſit.

[2] Caſinenſis habet, *inviſibili autem, & trinſecus* ſed legendum videtur, ut editum eſt, vel *inviſibilia autem intrinſecus*. Deus enim ut inquit D. Auguſtinus in lib. de gratiâ Chriſti cap. 24. non lege, atque doctrinâ inſonante forinſecus, ſed internâ, atque occultâ mirabili, ac ineffabili poteſtate operatur in cordibus hominum, non ſolùm veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates. Similia inculcat tum in cap. 13. ejuſdem operis, tum alibi paſſim.

[3] In Caſinenſi codice, *ultionem fecerat retorquebat*. Sed neceſſaria viſa eſt relativi articuli additio, ne ſenſus ulla ex parte nutaret.

[4] Non pauca primitivæ Eccleſiæ Patres ex Judæorum ſententia loquebantur, ut ex his, quæ in capite ſequenti, & ad Theophili Alexandrini diſputationem cum Simone Judæo cap. 13. adnotavimus, lucidè apparet. Hujus generis etiam eſt, quod hìc de Ægyptiis vituli aurei conſtructoribus, & adoratoribus tradit Archelaus; nam in Scemoth Rabba pag. 157. col. 1. *Et iſti* [nempe Ægyptii proſelyti] *fecerunt vitulum, quia colebant idololatriam, & iſti fecerunt, & in causâ fuerunt, ut populus peccaret. Vide quid ſcriptum ſit Exodi 32. verſ. 4. non eſt ſcriptum hìc, iſti ſunt Dii noſtri. Sed iſti ſunt Dii tui: quod proſelyti, qui cum Moyſe aſcenderant, ipſi fecerunt illum, & dixerunt Iſraeli, iſti ſunt Dii tui. Idcirco Deus Sanctus benedictus dixit Moyſi, vade, deſcende, quia corrupit populus tuus*. Vide Salomonem Jarchi, in eundem Exodi locum verſ. 8. Aben Ezra ibid, verſ. 22. & Abarbanellum ibid. verſ. 21. At vel ex nudâ ſacri Textûs lectione, & ex LXX. Interpretum verſione hanc Rabinorum conjecturam valde incertam, futilemque eſſe clarè colligitur.

ANNO CHRISTI 277.

tu sine dubio nosti, o Manes, si tamen congregans in unum discipulos tuos (1) & eos commonens ne delinquant, neve aliquid injustè gerant, judicii legem unusquisque eorum possit evadere. Et certè qui voluerint, observant mandata, qui verò contempserint, & in perversum declinaverint, sine dubio legem judicii ferent. Ex hoc etiam Angelorum quidam, mandato Dei non subditi, voluntati ejus restiterunt, & aliquis quidem Luc. 16. 18. de cælo, tanquam fulgur ignis, cecidit super terram, alii verò in felicitate (2) hominum filiabus admixti, a dracone afflicti, ignis æterni pœnam suscipere meruerunt. Ille igitur in terram decidens, nec ultra cæli regionibus admissus, inter homines volutatur, decipiens eos, atque persuadens sibi similes effici transgressores, & usque in hodiernum adversarius est mandatis Dei. Sed non omnes lapsum ruinæ ejus sequentur, pro eo quòd unicuique libertas arbitrii est; ex hoc enim & appellatus est Diabolus, eo quòd transitum fecerit de cælestibus, & quòd in terris mandato Dei obtrectator existeret. Quia autem Deus sit, qui prius mandatum dedit, ipse Dominus Jesus ait ad Diabolum, Mat. 4. 10. *Vade post me Satana.* Et sine dubio ire post Deum servi est. Et iterum quod ait ad eum, *Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli servies.* Quoniam ergo obtemperabant quidam hominum voluntatibus ipsius, audierunt a Joan. 8. 44. Salvatore, *Vos ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis.* Denique, Mat. 3. 7. cùm faciant voluntates ejus, audiunt, *Generatio viperarum, quis vobis ostendit fugere ab irâ venturâ? Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* Ex hoc ergo pervide quanta vis sit hominem liberi esse arbitrii; dicat tamen etiam ipse, si est judicium piorum, & impiorum. Manes dixit, Est judicium. Archelaus dixit, Puto quæ (3) a nobis de Diabolo dicta sunt, non parum rationis, & pietatis obtinent. Habet enim & unaquæque creatura ordinem suum, & alius quidem ordo est humani generis, & alius animalium est, atque alius Angelorum; una verò, & sola inconvertibilis est divina substantia, æterna, & invisibilis, sicut & omnibus notum est, secundùm illud, quod scriptum est (4) *Dominum nemo vidit unquam, nisi unigenitus filius, qui est in sinu Patris.* Joan. 1. 18. (5) Reliquæ ergo omnes creaturæ visibiles sint necesse est, cœlum, terra, mare, homines, Angeli, Archangeli: Deus verò cùm a nullo unquam visus sit, quid ei potest ex istis creaturis esse homousion? Unde & singula quæque, secundùm ordinem suum, propriam dicimus habere substantiam. Tu verò ex uno omne animal, quod movetur, factum dicis, & substantiam a Deo accepisse dicis similem, & posse eam peccare, atque ad judicium venire; & eum non vis recipere sermonem dicentem, Diabolum Angelum fuisse, & in prævaricatione decidisse, & non esse ejusdem cum Deo substantiæ. Interimere debes judicii (6) ratione, ut quis nostrûm fallat, appareat. Si enim non potest qui a Deo creatus est Angelus, in transgressione decidere, quomodo potest pars Dei anima peccare? Si verò judicium esse dicis peccantium animarum, & unius eas cum Deo dicis esse substantiæ, & tamen cùm de divinâ eas afferas esse naturâ, dicis nihilominus (7) Dei non servare mandata, etiam sic plurimùm meus sermo (8) procedit, dicens primò Diabolum, eo quòd mandatum non servaverit, decidisse; non enim erat ex Dei substantiâ: decidit non tam ut læderet humanum genus, sed ut ab eo potius illuderetur: dedit enim nobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem virtutem inimici. Luc. 10. 19.

XXXIII. Judices dixerunt, Sufficienter ostendit de origine Diaboli. Cùm enim utraque pars confitetur futurum esse judicium, necessariò liberi arbitrii unusquisque monstra-

NOTÆ ZACAGNI.

[1] Ita restituendam censuimus depravati codicis Casinensis lectionem, in quo sic scribitur, *& communis ne, &c.* nisi quis maluerit, *communiens.*

[2] En alter Archelai locus, ex quo id quod in præcedenti capite de Hebræorum opinionibus a primitivæ Ecclesiæ patribus interdum propugnatis diximus, apertè confirmatur. Quod enim hìc de Angelis cum fœminis concumbentibus, tradit Archelaus jam usque a Philonis Hebræi, & Josephi temporibus Judæorum opinio est, quam etiam sequuntur Tertullianus, Justinus, Clemens Alexandrinus, Athenagoras, Methodius, Cyprianus, Lactantius, ut late probat Pamelius in Tertulliani Paradoxo 1. & Fevardentius in notis ad Irenæum ejusdem opinionis asseclam lib. 4. cap. 70. Horum tamen Patrum nonnulli bonos a malis Angelis deceptos, nonnulli malos Angelos cum hominum filiabus commixtos fuisse credidere; sed utranque opinionem communi calculo rejiciunt alii Patres, & recentiores omnes Sacræ Scripturæ interpretes, quorum cathalogum texere, cùm res vulgatissima sit, prætermittimus.

[3] In Casinensi legitur contrario sensu, *a vobis*, quod tamen in hunc locum non quadrat.

[4] Hunc locum iisdem verbis laudat Irenæus adv. Hæres. lib. 3. cap. 11. licèt alibi Vulgatæ versionem sequatur.

[5] Archelaus hìc veterum quorundam Patrum sententiam amplectitur, qui solum Deum incorporeum; reliqua verò creata omnia corporea esse putarunt, quòd nempe loco circumscripta in se ipsis subsisterent; licèt nostri respectu, qui crassa, & densa corpora habemus, incorporeos dici putarent. Vide Dionysium Petavium tomo tertio Theologicorum dogmatum lib. 1. cap. 2. & seqq., ubi latissimè omnium Patrum eâ de re sententias expendit.

[6] Forte *rationem*, ut sensus sit non debere Manetem judicium admittere, cùm ejus dogmata de homine, & Angelis judicio adversentur. In græco enim textu hujus disputationis, ἀναιρεῖν fortasse scriptum erat, quod cùm occidere pariter ac auferre, & de medio tollere significet, priorem sensum secutus est non satis accuratus, nec satis elegans antiquus interpres.

[7] Series, & consequentia sermonis omninò videtur postulare, ut legatur, *Dei non servare mandata*, licèt in Casinensi codice desit negativa particula; nisi quis potius legendum putet, *Dei servare, vel non servare mandata*, pro arbitrii scilicet libertate.

[8] In Casinensi, *pracedit.*

ſtratur; (1) quo evidenter oſtenſo, nulli dubium eſt, quòd unuſquiſque in quamcunque elegerit partem, propriâ uſus fuerit arbitrii poteſtate. Manes dixit, (2) Si a Deo bonus, ut aſſeris, mendacem eſſe dixiſti Jeſum. Archelaus dixit, Confitere primò, quia vera ſit ratio eorum, quæ nunc adduximus, & tunc oſtendam tibi patrem ejus. Manes dixit, Si mihi oſtenderis patrem ejus mendacem, & Deo horum nihil adſcripſeris, tunc tibi de omnibus accommodabitur fides. Archelaus dixit, Omni ratione de Diabolo diligenter expoſitâ, & diſpenſatione prolatâ, ſicut hominum viget ſenſus, etiam apud ſeipſum poteſt diligenter advertere, quis iſte ſit qui Diaboli appellatus eſt pater. Sed cùm te tu Paraclitum eſſe dicas, plurimum tibi etiam ab humanâ deeſt prudentiâ. Quoniam ergo prodidiſti ignorantiam tuam, dicam ego (3) quid ille ſit pater Diaboli. Manes dixit, (4) .... dico: & adjecit, omnis qui conditor eſt, vel creator aliquorum, pater eorum .... condiderit, appellatur. Archelaus dixit, Miror, quomodo ſaltem hoc rectâ ratione reſponderis, nec cælaveris ſermonis hujus intelligentiam, vel naturam. Audi jam ex hoc, quis ſit pater ejus. Cùm ex cœlorum regno cecidiſſet, erat ſuper terras, intendens, & inquirens cui ſe poſſet adjungere, quem ex conſortio ſui participem quoque nequitiæ ſuæ valeret efficere. Et quidem donec homo non erat, neque ille appellabatur homicida, neque cum patre mendax; poſt hæc verò, cùm factus eſſet homo, ac mendacio ejus fuiſſet, & circumventione deceptus, cum ſeſe inſeruiſſet corpori Serpentis ſapientioris omnium beſtiarum, tunc appellatus eſt mendax, unà cum patre ſuo, (5) & effectum eſt non ſolum ſuper ipſum mendacii maledictum, ſed & ſuper patrem ejus. Cùm ergo ſerpens recepiſſet eum in ſeſe, & recepiſſet univerſum, tanquam prægnans effectus eſt, ingentis malitiæ faſcem portans, & erat ſicut puerpera, quæ partu urgetur, volens evomere malignæ ſuggeſtionis ejus (6) agitata. Primi enim hominis gloriam graviter ferens ſerpens, ingreſſus Paradiſum, & conceptis in ſe doloribus, mendaces cæpit generare ſermones, & mortem parere hominibus, qui a Deo fuerant figurati, & acceperant vitam. Verùm non potuit totum ſe manifeſtum facere per ſerpentem; ſed reſervavit perfectionem ſuam, quam demonſtraret in Cain, a quo generatus eſt totus. Et per ſerpentem quidem hypocriſes, & fallacias ad Evam demonſtravit: per Cain verò homicidii exordium dedit, inſerens ſe in primitias frugum, quas ille malè diſtribuit. Ex hoc homicida appellatus eſt ab initio; mendax verò quoniam fefellit, dicens, *Eritis tanquam Dii:* Gen. 3. ejecti ſunt enim poſtea de Paradiſo illi, quos Deos futuros eſſe fallebat. Efficitur ergo prior pater ejus, qui eum in utero concepit, & genuit, atque in lucem edidit ſerpens; ſecundus verò Cain, qui per iniquitates conceptas, dolores, & parricidium peperit; interfectio etenim iniquitatem, injuſtitiam, atque impietatem pariter perpetravit. Sed & quicunque eum ſuſcipiunt, & faciunt ejus deſideria, fratres ejus efficiuntur. Pater ejus perfectus eſt Pharao, pater ejus efficiuntur unuſquiſque impiorum, pater ejus effectus eſt Judas, quia concepit quidem eum, ſed abortus eſt; non enim perfectum edidit partum, quia majorem perſonam aggreſſus eſt, per Judam, & ideo abortum factum eſſe dico; quia tanquam ſi mulier ſemen viri concipiat, atque in ſeſe quotidianos accipiat profectus, ita & Judas quotidie (7) proficiebat in pejus, occaſionibus ſibi a maligno, quaſi ſeminibus, datis. Et primum quidem fuit ei ſemen pecuniæ cupiditas, incrementum verò furtum, furabatur enim ea, quæ mittebantur in loculum; dolores verò partûs fuerunt, & collocutio cum Phariſæis, & pretii ſcelerata conventio: abortus eſt verò, non partus, laqueus mortis informis. Sed & tu, ſi malignum ex te protuleris, & facias ejus concupiſcentias, genuiſti eum, & pater ejus eſſe diceris; ſi verò pœnitentiam geſſeris, & abjeceris pondus, velut parturies. Ut enim in ludis ſcholaribus, ſi acceperit quis a magiſtro materiam, reliquum corpus orationis ex ſemetipſo generet, ac procreet, eorum, quæ genuerit, conditor ipſe dicitur; ita qui ex ſummâ malitiâ parum quid fermenti acceperit, pater, & genitor dicatur neceſſe eſt illius, qui ab initio reſtitit veritati. Quod ſimili modo provenire poteſt etiam his, qui virtuti ſtudent; nam audivi fortiſſimos viros dicere ad Deum, propter timorem tuum (8) Dominum in utero concepimus, & doluimus,

NOTÆ ZACAGNI.

[1] In eodem codice legitur, *quo videntur oſtenſo nulli dubium eſt unuſquiſque in quamcumque elegerit partem propriâ uſus arbitrii poteſtate.* Nos an rectè locum hunc emendaverimus videant Eruditi.

[2] Codex Caſinenſis hìc ita ſe habet, *ſi a Deo bonus, ut as mendacem eſſe dixiſti Jeſus.* Abutebatur autem Manes, ut ſuum de malo Deo dogma ſtatueret, Joannis Evangelii loco in cap. 8. 5. & 44. in quo ſic Phariſæos redarguit Jeſus, *vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere; ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo; cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax eſt, & pater ejus.* Quare hoc argumento Archelaum hìc urget Manes. Si a Deo ſola promanant bona, ipſeque ſummè bonus eſt, mendacem oportet fuiſſe Jeſum, qui in Joannis Evangelio, Diaboli patrem non modò mendacem eſſe, ſed & mendacis Diaboli creatorem extitiſſe dicit. Hinc autem patet non improbandam eſſe emendationem noſtram, qua legimus, *ſi a Deo bonus, ut aſſeris, mendacem eſſe dixiſti Jeſum.*

[3] Fortè, *quis ille ſit.*

[4] Lacunæ iſtæ facilè impleri poſſe videntur, ſi ita legamus, *manes dixit, jam dico, & adjecit, omnis, &c. pater eorum, qua condiderit, appellatur.*

(5) In codice Caſinenſi, *ut.*

(6) Forte, *cogitata.*

(7) In cod. Caſinenſi eſt, *proficiebat impetus.*

(8) Fortè, *Domine.*

ANNO CHRISTI 277.

mus, & peperimus spiritum salutis; ita & quicunque de timore maligni concipiunt, & pariunt spiritum iniquitatis, ipsi patres ejus dicantur necesse est; filii enim dicuntur, dum adhuc ministerio ejus parent, patres verò, qui ad perfectionem malitiæ pervenerunt. Ita nanque & Dominus noster ait ad Pharisæos, *Vos de patre Diabolo estis*, filios eos faciens illius, donec adhuc conturbari videbantur, & cogitabant in cordibus suis mala pro bonis adversùm justos. Ergo apud se talia cogitantibus, translatis in se malignis eorum cogitationibus, Judas malorum caput, & ad perfectum perducens iniqua consilia, effectus est sceleris pater, immanitatis suæ præmio ab eis triginta argenteis honoratus; totus enim *In eum post buccellam panis ingressus est Diabolus*. (Joan. 13. 27.) Sed ut diximus, postquam uterus intumuit, & dolorum tempus advenit, abortum fascem iniquæ conceptionis effudit, & ideo nec perfectè pater appellabatur, nisi eo tantum tempore, quo conceptus gerebatur in utero; postea verò quàm confugit ad laqueum, non integrum videtur edidisse partum, quia pœnitentia subsecuta est.

XXXIV. Ignorare vos non arbitror, quoniam Pater unum quidem sit nomen, diversos tamen habet intellectus: alius enim pater dicitur eorum, quos naturaliter genuerit, filiorum; alius verò eorum quos tantummodo enutrierit; nonnulli verò temporis, atque ætatis privilegio; unde & Dominus noster Jesus plurimos patres habere dicitur, nam & David pater ejus appellatus est, & Joseph pater ejus putatus est, cùm nullus horum pater ejus fuerit veritate naturæ. Nam David pater ejus dicitur ætatis, ac temporis privilegio; Joseph verò lege nutriendi; solus autem Deus Pater ejus naturâ est, qui omnia per verbum suum velociter nobis manifestare dignatus est. Nec in aliquo remoratus Dominus noster Jesus, (1) intra unius anni spatium languentium multitudines reddidit sanitati, mortuos luci: qui verbi sui potestate universa amplexus est, in quo tandem remoratus est, ut in Paraclito mittendo tandiu eum remoratum credamus. Quin potius, ut superius dictum est, adfuit statim plurimùm diffusus in Paulum, cujus etiam testimonio credidimus dicenti, *Mihi autem soli data est gratia hæc*. (Ephes. 3. 8.) Qui priùs quidem fuit persecutor Ecclesiæ Dei, sed rursum manifestatus est omnibus, quia esset fidelis Paracliti minister; per quem universis innotuit singularis ejus clementia, quod & usque ad nos, qui aliquando sine spe eramus, donorum ejus largitio pervenit. Quis enim nostrûm sperare poterat persecutorem Paulum, & inimicum Ecclesiæ, defensorem ejus, ac tutorem futurum? Et non solùm hoc, verùm etiam & magistrum, Ecclesiarum conditorem, & architectorem. Post hunc ergo, & post eos, qui cum ipso fuerant, idest, post discipulos, nullum alium venire secundùm scripturas sperandum est; ait enim Dominus noster Jesus de Paraclito, *Quia & de meo accipiet*. (Joan. 16. 14.) Vas ergo probabile elegit hunc virum, quem misit ad nos Paulum (2) in spiritus influxit Spiritus, & sicut non super omnes homines Spiritus habitare poterat, nisi super eum, qui de Maria Dei genitrice natus est, ita & in nullum alium Spiritus Paraclitus venire poterat, nisi super Apostolos, & super beatum Paulum. *Vas enim electionis*, inquit, *mihi est, ut portet nomen meum in conspectu Regum, & gentium*. (Act. 9. 15.) Ipse quoque in prima epistolâ suâ posuit, dicens, *Secundùm gratiam, quæ data est mihi a Deo, ut sim minister Christi in gentibus, consecrans Evangelium Dei*. (Epist. ad Rom. cap. 15. 15.) *Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientiâ meâ in Spiritu Sancto*. (Ibid. 9. 1.) Et rursùm ait. *Non enim audeo quidquam loqui eorum, quæ per me non effecit Christus verbo, & factis*. (Ibid. 15. 18.) *Ego enim sum (3) novissimus omnium Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus. Gratiâ autem Dei sum id quod sum*. (I. ad Cor. 15. 9.) Et eos qui experimentum quærebant ejus, qui in eo loquebatur Christus, vult propterea habere, quia esset in ipso Paraclitus, cujus muneris gratiam consecutus, & (4) magnifico honore ditatus ait, *Pro quo ter Dominum rogavi, ut discederet a me: & dixit mihi, sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur*. (II. Cor. 12. 8.) Rursùm, quia verè ipse sit Paraclitus, qui erat in Paulo, ait Dominus noster Jesus Christus in Evangelio, *Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego rogabo Patrem meum, & alium Paraclitum dabit vobis*. (Joan. 14. 16.) In quo ostendit etiam seipsum Paraclitum, cùm dicit alium. Unde credentes Paulo, audivimus eum dicentem, *Aut experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus*, (II. Cor. 13. 3.) & horum similia, de quibus superiùs diximus; unde & tanquam fidelibus nobis hæredibus suis consignat testamentum, suâ ad Corinthios epistolâ, velut pater dicens, *Tradidi enim vobis in primis quod & accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundùm scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas, & quia apparuit Cephæ, deinde undecim Apostolis, postea amplius quam quingentis fratribus (5) de semel, ex quibus plurimi adhuc manent usque nunc; quidam autem & dormierunt. Postea autem visus est Jacobo; deinde omnibus Apostolis; novissimè autem omnium, tanquam abortivo, visus est & mihi: Ego enim sum novissimus omnium Apostolorum. Sive ergo ego, sive illi ita annuntiavimus*. (I. Cor. 15. 3. — Ibid. 1.) Et rursum tradens hæredibus eam, quam ipse hæreditatem promeruit, dicit, *Timeo autem ne fortè, sicut serpens seduxit Evam astutiâ suâ, ita (6) corrumpantur sensus vestri, & excidant* (II. Cor. 11. 3.)

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice est, *inter*. Sed unum annum Christi prædicationi, ac miraculis videtur adscribere Archelaus cum aliis antiquis Patribus, quare legendum, *intra*. Vide infrà cap. 49.

(2) Locus corruptus. Fortè, *in Spiritu Influxit spiritus*, &c.

(3) Melius Vulgata, *minimus*, grecè enim ἐλάχιστος.

(4) In cod. Casin. est, *magnifico hoc ore*. Sed legendum censui *honore*.

(5) Fortè, *in simul*. Vulgata, *simul*.

(6) In Casinensi, *corrumpantur sensus vestri a simplicitate*. Sed nos ex Vulgata supplevimus.

ANNO CHRISTI 277.

dant a ſimplicitate, & caſtitate, quæ in Chriſto eſt. Si enim, is, qui venit, alium Chriſtum prædicat, quem non prædicavimus; aut ſpiritum alium acceperitis, quem non accepiſtis; aut aliud Evangelium, quod non accepiſtis; benè pateremini. Puto enim, quia nihil minus feci vobis a cæteris Apoſtolis.

XXXV. Hæc autem dixit, oſtendens omnes reliquos, qui venerint, falſos Apoſtolos, doloſos operarios, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti, [...l. 14.] *Et non mirum; ipſe enim Satanas transfigurat ſe, (1) velut Angelum lucis. Quid ergo magnum, ſi & miniſtri ejus transfigurentur in miniſtros juſtitiæ: quorum finis erit ſecundùm opera eorum?* Indicat autem quales eſſent, & a quibus circumveniebantur. [...1.6.] Volentibus autem Galatis ab Evangelio transferri ait, *Miror quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vocavit vos, in aliud Evangelium, quod non eſt aliud: niſi ſunt qui vos conturbant, & volunt [2] avertere vos ab Evangelio Chriſti. Sed etiam ſi nos ipſi, aut Angelus de cœlo vobis annuntiaverit, præterquamquod traditum eſt vobis, anathema ſit.* [...ſ. 3.8.] Et rursùm ait, *Mihi infimo omnium [3] Apoſtolorum data eſt gratia hæc.* [...ſ.1.24.] *Quæ enim deerant tribulationum Chriſti, in carne mea adimpleo.* [...Cor.11.] Et in alio rurſum loco profitetur, quia *ſuper cæteros Chriſti miniſter*, tanquam ſi poſtea omninò non ſit alius expectandus; jubet enim neque Angelum de cælo ſuſcipi. Et quomodo (4) de Perſida venientem Manem, & dicentem ſe eſſe Paraclitum, nos eſſe credimus? Ita enim agnoſco ex hoc, quòd unus iſte ſit ex illis, qui transformantur, de quibus manifeſtè vobis indicavit Vas electionis Apoſtolus [...m.4.1.] Paulus dicens, *Quia in noviſſimis temporibus recedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi mendacia [5] loquentes, cauteriatam habentes conſcientiam, probibentium nubere, abſtinere ſe a cibis, quos Deus creavit [6] ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognoverunt veritatem; quoniam omnis creatura Dei bona eſt, & nihil abjiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Sed & Spiritus Evangeliſta Matthæus [...24.5.] diligenter ſignificavit Domini noſtri Jeſu Chriſti ſermonem, *Videte ne quis vos ſeducat, multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego ſum Chriſtus: & multos ſeducent. Quòd ſi etiam aliquis vobis dixerit, ecce hìc eſt Chriſtus, aut ecce ibi; nolite credere. Exurgent enim falſi Chriſti, [7] & falſi Apoſtoli, & falſi prophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita ut in errorem inducant, ſi poteſt fieri, etiam electos. Ecce prædixi vobis. Si dixerint vobis, ecce in deſerto eſt: nolite exire. Si dixerint vobis, in penetralibus; nolite credere.* Et poſt iſta omnia mandata, iſte nec ſignum quidem aliquod, aut prodigium ullum oſtendens, neque affinitatem aliquam habens; ſed ne in numero quidem diſcipulorum poſitus, neque defuncto noſtro obſecutus, cujus hæreditate gaudemus; cùm neque ei languenti adſtiterit, non teſtis extiterit teſtamenti, imò potius cùm ne in notitiam quidem venerit eorum, qui obſecuti ſunt ægrotanti: poſtremo cùm nullius prorſus accipiat teſtimonium, Paraclitum ſe eſſe vult credi; cùm etiam & ſi ſigna, & prodigia faceres, falſum Chriſtum, & falſum Prophetam te reputari oporteret ſecundùm ſcripturas, & ideo convenit nos cautius agere ſecundùm quod Beatus Apoſtolus monet, dicens in epiſtola (8) quam Coloſſenſibus ſcripſit, *Permanete in fide fundati & radicati, & immobiles ab ſpe Evangelii, quod [9] audivimus, quod prædicatum eſt in omni creaturâ, quæ ſub cælo eſt.* Coloſ.1.23. Et rurſum, *Sicut ergo accepiſtis Chriſtum Jeſum Dominum, [10] in ipſo ambulate radicati, & fundati, ſuper ipſum confirmati, fide, ſicuti docti eſtis, abundanter in gratiarum actione. Videte ne quis vos [11] expoliet per philoſophiam, & inanem ſeductionem, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum, quia in ipſo habitat omnis plenitudo Deitatis.* Ibid. 2.6. Quibus omnibus ita diligenter expoſitis, Beatus Apoſtolus, velut pater filiis, addit tanquam ſignaculum quoddam teſtamenti dicens, *Certamen bonum certavi, circum cucurri, fidem ſervavi. De cætero repoſita eſt mihi juſtitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illâ die juſtus judex; non ſolùm autem mihi, ſed & omnibus, qui diligunt adventum ejus.* II.Tim.4.7.

XXXVI. Nullum ex nobis, ò Manes, (12) Galatam facies, nec ita nos transferes a fide Chriſti; etiam ſi ſigna, & prodigia facias,

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Ita & Cyprianus haud procul ab initio libri de unitate Eccleſiæ, ac ſi in græco textu eſſet ὡς. ſed Vulgata, & Tertullianus pluribus in locis legunt *in Angelum lucis*.

(2) Melius Vulgata, adſtipulantibus Cypriano, Ambroſio, Hieronymo, & Auguſtino, *convertere Evangelium Chriſti*; licèt Tertullianus adv. Marcion. lib. 4. cap. 5. *pervertere* legiſſe videatur.

(3) Græcè eſt, ἁγίων *Sanctorum*, ut habet Vulgata.

(4) In Caſinenſi corruptus eſt hic locus, habet enim *de Perſida venientem monet*; ſed legendum, *Manem*, vel *modò*, *&c.*

(5) In Vulgata juxta græcum textum eſt, *loquentium*, *habentium*, *probibentium*. Aut igitur hìc eodem modo legendum, aut corrigendum, *prohibentes*. Sed hanc lectionem antiqua etiam apud Tertullianum verſio improbat, quæ Vulgatæ hac in parte ſimilis eſt.

(6) In Caſinenſi eſt, *ad perficiendum*. Sed Vulgatæ lectionem ſubſtituere ſatius viſum eſt.

(7) Verba illa, *& falſi Apoſtoli*, ab interprete Archelai videntur adjuncta, explicationis causâ; nam nec in græco, nec in Vulgata, nec apud Cyprianum alioſque Patres leguntur.

(8) Vocem, *quam*, nos addidimus, ita ſenſu poſcente. Aut fortè, *ſcripta*, legendum.

(9) In Vulgata, *audiſtis*.

(10) Ita Vulgata; in codice autem Caſinenſi legitur, *in ipſum*.

(11) Caſinenſis codex, *expoliet*, *& per*, Cyprian. initio libri de Bono Patientiæ habet, *Deprædetur per philoſophiam*, græcè eſt συλαγωγῶν, quod verbum Vulgata, *decipiat*, & Tertull. de Præſcrip. c. 7. *circumveniet*, interpretatur.

(12) In eodem Codice corruptiſſimè legitur, *Galatam facies vicit, ò noſtras feras*. Nos modica mutatione locum hunc reſtituere conati ſumus.

ANNO CHRISTI 277.

ANNO CHRISTI 277.

cias, etiam ſi mortuos ſuſcites, etiam ſi (A) imaginem nobis Pauli ipſius afferas, (1) anathema es ſatana; præſcriptum eſt enim de te, præmoniti, & præſtructi ſumus a Sanctis Scripturis. Vas es Antichriſti, & neque bonum vas, ſed ſordidum, & indignum, quod ille, ſicut aliquis barbarus, vel tyrannus, cum in eos, qui ſub (2) legum juſtitiâ degunt, conatur irruere, præmiſit prius tamquam morti deſtinatum, ad explorandum quanta, & qualis ſit legitimi Regis virtus, ac populi: ipſe enim, inopinatus irruere pertimuit, ſed neque alium ex neceſſariis viris mittere ullum auſus eſt, ne quid pateretur adverſi. Talem te nobis, ſub bono, & ſancto Rege poſitis, velut morti deſtinatum, (B) Rex tuus præmiſit Antichriſtus. Et hæc quidem non inexplorata proloquor; ſed ex eo quòd nullam te video facere virtutem, ita de te ſentio. Illum enim, & in Angelum lucis transformandum, & miniſtros ejus tales adventuros prænoſcimus, & ſigna, & prodigia facturos, ita ut, ſi poſſibile ſit, etiam electi ſeducantur. Quis ergo es tu, qui neque neceſſarium aliquem locum ſortitus es a patre tuo Satana? Nam quem mortuum ſuſcitas, quod profluvium ſanguinis ſiſtis, (3) quos luto cæci oculos illinitos videre facis? Quando exurientem turbam paucis panibus reficis? Ubi ſuper aquas incedis, aut quis te vidit ex his, qui in Hie- (C) ruſalem habitant? Perſa barbare, non Græcorum linguæ, non Egyptiorum, non Romanorum, non ullius alterius linguæ ſcientiam habere potuiſti; (4) ſed Chaldæorum ſolam, quæ ne in numerum quidem aliquem ducitur; nullum alium loquentem audire potes. Non ita Spiritus Sanctus, abſit hoc malum, ſed omnibus dividit, & omnia linguarum genera novit, & agnoſcit univerſa, & omnibus omnia efficitur, ita ut eum etiam [Act. 2. 6.] cordis cogitata non lateant. Quid enim dicit Scriptura? quia unuſquiſque propriâ ſuâ lingua audiebat per Paraclitum Spiritum loquentes Apoſtolos? Sed quid amplius (5) dicabo? Barba ſacerdos Mithræ, & collu- (D) ſor, ſolem tantum coles Mithram (6) locorum myſticorum illuminatorem, ut opinaris, & conſcium, hoc eſt quod apud eos ludes, & tanquam elegans mimus perages myſteria. Verùm quid ego hæc indignanter accipio? Nonnè oportet te multiplicari tanquam Zizania, uſquequo ille ipſe magnus pater tuus adveniat, ſuſcitans mortuos, penè uſque ad gehennam omnes perſequens, qui ſibi obtemperare noluerint, plurimos deterrens arrogantiæ metu, quo eſt ipſe circundatus, aliis adhibens minas, vultus ſui converſione, & circunductione ludificans: ſed ultra non proficiet; inſipientia enim ejus omnibus pervulgata erit, ſicut Jamnes, & Mambres. [II. Tim. 3. 8.] Judices dixerunt; Sicut ex te comperimus, tanquam Apoſtolo Paulo dicente, inſuper etiam ab Evangelio præſcribente (7) nulli alii æque in poſterum præbetur ingreſſus ad prædicandum, vel docendum, vel ad evangelizandum, vel prophetandum in hac vita duntaxat, niſi fortè falſus Propheta habeatur, aut falſus Chriſtus. Unde cùm dixeris in Paulo fuiſſe Paraclitum, & ipſum omnia conſignaſſe, quare dixit; [I. Cor. 13. 9.] *Ex parte ſcimus, & ex parte prophetamus; cùm autem venerit, quod perfectum eſt, id quod ex parte eſt deſtruetur?* Quem alium expectans, hoc dixit? Quod ſi ipſe confitetur expectare ſe aliquem perfectum; & ſi venire aliquem neceſſe eſt, oſtende nobis de quo dicat? ne fortè in hunc videatur iſte ſermo recurrere, aut in eum, qui miſit illum, Satanam, ſicut tu dicis. Si enim confiteris venturum eſſe, quod perfectum eſt, non poteſt eſſe Satanas; ſi autem Satanam expectas, non poteſt eſſe perfectum.

XXXVII. Archelaus dixit, Quoniam non ſine Deo dicta ſunt, quæ a Beato Paulo prolata ſunt, certum eſt, quòd Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum dixerit expectandum eſſe perfectum, qui ſolus patrem novit, & cui voluerit revelare, ſicut poſſum ex verbis ipſius demonſtrare. Sed quia cùm venerit quod perfectum eſt, deſtruetur id quod ex parte eſt; iſte verò ſeſe aſſeverat eſſe perfectum, quid deſtruxit oſtendat: quod enim deſtruetur, ignorantia eſt, quæ in nobis eſt. Dicat igitur, quid deſtruxit, quid in notitiam protulit? Sed quid facere poteſt, faciat, ut credi ei poſſit? Sermo verò iſte quantam habeat virtutem, ſi potuerit diligenter intelligi, ita demum credi poterit his, quæ a me fuerint aſſerta. Igitur in primâ ad Corinthios epiſtolâ hæc dicit Paulus de perfecto, qui venturus eſt, [I. Cor. 13. 8.] *Sive Prophetiæ deſtruentur, ſive linguæ ceſſabunt, ſive ſcientia deſtruetur; ex parte enim ſcimus, & ex parte prophetamus. Cùm autem venerit quod* per-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Et hìc mirè depravatus eſt idem codex, in quo legitur, *Anathema eſſet ana*. An rectè nos emendaverimus, doctorum eſto judicium. Vide etiam an corrigendum ſit; *Anathema es & maranatha*.

(2) Vide an, *Regum*.

(3) In Caſinenſi, *quod luto*.

(4) Chaldæorum ſiquidem linguam Syriacæ dialectum eſſe tradit Abulfaragius in Hiſtoria Dynaſtiarum pag. 11.

(5) Ita in codice Caſinenſi, quod tamen nonnulli fortaſſe emendandum putarent hoc pacto, *Quid amplius dicam? Barbare*. Sed fieri poteſt, ut verbo *dicare* uſus ſit rudis interpres pro contendere, dicam trahere, vel dicacem eſſe.

(6) Quæ ſequuntur noſtris conjecturis emendavimus; nam in Caſinenſi codice hìc mirè corrupto ſcribitur, *locorum myſteriorum illuminatorem*. Mox, *apud eos ludis*. Et infra, *adveniat? ſuſcitans mortuos? penè uſque ad gehennam omnes perſequens, qui ſi ut obtemperare noluerit, plurimos deterrens arrogantia metu. Quod eſt ipſe circundatus, aliis adhibet minas vultus ſui converſione circundatio ludificat. Sed &c.* Manes autem tanquam Mithræ ſacerdos traducitur, quia ſolem venerabantur Manichæi, ut alibi oſtendo.

(7) In Caſinenſi eſt, *nulli alio atque poſterum*, quem cum editum eſt legendum cenſui.

ANNO CHRISTI 277.

perfectum eſt, id quod ex parte eſt, deſtruetur. Vide ergo quantam in ſeſe habeat virtutem, quod perfectum eſt, & cujus ſit ordinis iſta perfectio. Dicat autem iſte quam deſtruxerit prophetiam Judæorum, ac Hebræorum, (1) ſeu linguas ceſſare fecit Græcorum, aut eorum, qui idola colunt, vel quæ alia dogmata deſtruxit, Valentiniani, aut Marcionis, aut Tatiani, aut Sabellii, cæterorumque qui propriam ſibimetipſis ſcientiam compoſuerunt. Quem horum deſtruxit dicat, aut quando deſtruet, quaſi perfectus? Inducias fortaſſis aliquas quærit? (2) Non planè, non tam obſcurè, & ignobiliter adveniet ille, qui perfectus eſt, ideſt, Jeſus Chriſtus Dominus noſter. Sed ſicut Rex adveniens ad urbem ſuam, præmittit primò (3) Protectores ſuos, ſigna, dracones, labaros, duces, Principes, Præfectos, & univerſa continuò commoventur, aliis verò metuentibus, aliis verò gaudentibus pro expectatione Regis; ita & Dominus meus Jeſus, qui eſt verè perfectus, adveniens præmittit in primo gloriam ſuam, incontaminati, atque immaculati regni prædicatores ſacratos, & tunc univerſa creatura commovebitur, & conturbabitur, ſupplicans, atque obſecrans, uſquequo eam a ſervitute liberet. Humanum verò genus metuat neceſſe eſt, (4) & quamplurimum conturbetur, pro eo quòd multa delicta commiſerit; ſoli verò juſti lætabuntur, expectantes, quæ ſibi promiſſa ſunt, nec ultra mundanarum rerum ſubſtantia permanebit, omnia deſtruentur, ſive prophetiæ, ſive horum libri, ſive linguæ totius generis ceſſabunt, eo quod ultra non egeant ſolliciti eſſe homines, & cogitare de his, quæ ad vitam neceſſaria ſunt; ſive ſcientia quorumcunque doctorum etiam ipſa deſtruetur: nihil enim horum ſufferre poterit magni illius Regis adventum. Sicut enim parva ſcintilla ad ſplendorem ſolis admota aſſumitur, illico non apparet; ita univerſa creatura, omnis prophetia, cuncta ſcientia, univerſæ linguæ, ſicut ſuperius diximus, deſtruentur. Sed quia cæleſtis Regis præſentiam paucis verbis, & fragilibus, & valde infirmis exponere non valet humana natura, ut fortaſſe Sanctorum debeat eſſe, & valde dignorum de ipſo aliquid enarrare; tamen neceſſitatis causâ, iſta me ſufficit protuliſſe, hujus importunitate compulſum, ut iſtum vobis qualis eſſet oſtenderem.

XXXVIII. Et ego quidem beatifico Marcionem, & (5) Valentinianum, ac Baſilidem, alioſque hæreticos, (6) ſic ut iſtius comparatione, qui velut intellectu aliquo uſi ſunt, qui videntur ſibi omnem Scripturam poſſe intelligere, & ita (7) ſe ductores ſtatuerunt iis, qui ſe audire voluiſſent; nullus tamen ipſorum auſus eſt Deum ſe prædicare, vel Chriſtum, vel Paraclitum, ſicut iſte, qui aliquando quidem de ſeculis diſputat, aliquando de ſole quomodo facta ſint, tanquam major ipſe ſit eorum: omnis enim qui de aliquo exponit, quomodo factus ſit, majorem ſe & antiquiorem oſtendit eſſe, quàm eſt ille, de quo dicit. Quis autem & de ſubſtantiâ Dei dicere audeat, niſi forte ſolus Dominus noſter Jeſus Chriſtus? Quæ quidem ego non ex meis verbis adſtruo, ſed Scripturæ, quæ nos edocuit, auctoritate confirmo; quoniam quidem & Apoſtolus dicit ad nos, *Ut ſitis ſicut luminaria in hoc mundo, verbum vitæ continentes ad gloriam meam in diem Chriſti, quoniam non in vacuum cucurri, nec in vacuum laboravi.* Intelligere debemus, quæ ſit vis, & ratio ſermonis hujus; verbum enim Ducis obtinet locum, (8) opera verò Regis. Sicut ergo aliquis Regi ſuo adventanti, omnes, qui ſub curâ ſuâ ſunt, ſtudet obedientes, paratos, & charos, hilareſque oſtendere, ac devotos, ſed etiam innocentes, ac bonis omnibus abundantes, ut ipſe laudem conſequatur a Rege, & majore ab eo honore dignus habeatur, tanquam benè gubernatâ, quæ ſibi eſt commiſſa, provinciâ. Ita & Beatus Paulus dicit ad nos, *Ut ſitis velut luminaria in hoc mundo verbum vitæ continentes ad gloriam ipſius in diem Chriſti.* Scilicet quòd Dominus noſter Jeſus Chriſtus veniens, videat profeciſſe doctrinam ejus in nobis, & quia non in vacuum cucurrit, nec in vacuum laboravit, retribuat ei debitam coronam. Et rursùs quoque in eâdem epiſtolâ commonet nos, ne terrena ſapiamus, ſed converſationem noſtram debere eſſe in cœlis; unde & Salvatorem expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Et quoniam nobis non eſt tutum ſcire ultimam diem, deſignavit in epiſtolà, quam ſcribit ad Theſſalonicenſes, *De temporibus autem, & momentis, Fratres, non habetis opus, ut aliquid vobis ſcribam; ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet.* Et quomodo nunc adſtat iſte perſuadens, & rogans unumquemque Manichæum effici, & circumvenit, & ingreditur domos, decipere quærens animas oneratas peccatis? Sed nos non ita ſentimus, quin potius res iſtas proferamus in medium, & conferamus, ſi placet, ad perfectum

Philip. 2. 15.

Ibid.

Ibid. 3. 19.

1. *Theſſ.* 5. 1.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In Caſinenſi eſt, *ſed*, prava lectio.

(2) Cod. Caſin., *Non planè nota.* Sed omiſſas ab oſcitante librario lineolas cenſui, quæ vocabulis ſuperpoſitæ conſonantes deſignarent.

(3) De his latè poſt Gothofredum Ducangius in Gloſſario.

(4) In cod. Caſinenſi, *& cùm plurimum conturbetur.*

(5) Valentinianum vocat, quem alii Valentinum nominant, celebrem Apoſtolicorum temporum hæreſiarcham.

(6) In cod. Caſinenſi eſt, *ſicut iſtius paratione*, ſed legendum, *ſic ut iſtius comparatione*. Archelaus enim beatos facit Marcionem, alioſque hæreticos, non quòd ita de illis ſentiendum ſit; ſed quòd Maneti inſaniſſimo comparati, minus errare deprehendantur.

(7) Caſinen. *ita ſeductores ſtatuerunt, qui.*

(8) Cur hæc cum præcedentibus non cohæreant, vide præfationem noſtram in Archelao. Senſus autem eſſe videtur, ſolius Regis, perfecti, videlicet illius, qui expectatur, opus eſſe, hominum ignorantiam, ut antea dixit, penitus deſtruere, quod non præſtiterat Manes.

ANNO CHRISTI 277.

ctum Paraclitum. Videtis enim, quia interdum pœnitet, interdum interrogat, nonnunquam deprecatur. Sed scriptum est in Evangelio Salvatoris nostri, quia & illi, qui a sinistris Regis adsistunt, dicent, *Domine quando te vidimus exurientem, aut sitientem, aut nudum, aut peregrinum, aut* [1] *in carcere, & non ministravimus tibi?* (Mat. 25. 44.) rogantes ut sibi indulgeret; sed quid illis respondit justus judex Rex? *Discedite a me in ignem æternum operarii iniquitatis.* (Luc. 13. 27.) Abjecit eos in æternum ignem, cùm illi rogare non cessent. Vides ne quid sit perfecti Regis adventus? non talem qualem tu asseris perfectionem. Quòd si post ipsum expectandus est magnus Judicii dies, multo utique hic illo inferior est. Quòd si inferior erit, perfectus non erit. Si perfectus non erit, non de ipso dicit Apostolus. Quòd si non de ipso dicit Apostolus, istum autem de se dictum esse mentitur, pseudopropheta utique judicandus est. Sed & multa alia horum similia dici possunt, quæ si omnia persequi velimus, nullum nobis tempus ad omnia explenda sufficiet. Unde abundare existimavi de multis pauca dixisse, reliquas partes tractatûs hujus exequi volentibus derelinquens.

XXXIX. His auditis dederunt gloriam Deo immensam, & ipso dignam; Archelaum verò multis honoribus affecerunt. Tunc Marcellus assurgens, & (2) stolas exuens, circundat Archelaum, atque osculis eum defixus amplectitur, & inhæret. Tunc verò infantes, qui fortè convenerant, primi in Manem pellere, ac (3) fugere cæperunt, quos turba reliqua insecuta, concitavit se ad effugiendum Manem. Quod cùm pervidisset Archelaus, elevatâ in modum tubæ voce suâ, multitudinem cupiens cohibere, ait, cessate, Fratres dilecti, ne fortè rei sanguinis inveniamur in die judicii; scriptum est enim de talibus, quia *Oportet & hæreses esse inter vos, ut qui probati sunt, manifesti fiant inter vos.* (1. Cor. 11. 19.) Et his dictis, sedatæ sunt turbæ. Quoniam verò placuit Marcello disputationem hanc excipi, atque describi, contradicere non potui, confisus de benignitate legentium, quòd veniam dabunt, si quid imperitum, aut rusticum sonabit oratio; hoc enim tantum est, quod studemus, ut rei gestæ cognitio studiosum quemque non lateat. Tunc ergo, cùm effugisset Manes, nusquam comparuit. Turbo verò minister Archelao traditur a Marcello, quem cùm Diaconum Archelaus ordinaret, in Marcelli contubernio perseveravit. Manes autem fugiens advenit ad quendam vicum longè ab urbe positum, qui appellabatur Diodori. A Erat autem Presbyter loci illius nomine, & ipse (4) Diodorus, quietus, & mitis, fidei, ac famæ bonæ valdè, & cùm quadam die Manes, congregatâ turbâ, (5) concionaretur, ac peregrina quædam, & aliena a paterna traditione populo, qui astabat, assereret, nullum omninò ex his formidans, quod sibi posset obsistere, Diodorus videns proficere ejus nequitiam, deliberat Archelao mittere epistolam, continentem hæc.

[6] ARCHELAO EPISCOPO DIODORUS. S. D.

B XL. Scire te volo, religiosissime Pater, quoniam advenit quidam in diebus istis, nomine Manes, ad loca nostra, qui novi Testamenti doctrinam se adimplere promittit. Et quidem erant quædam in his, quæ ab eo dicebantur, nostræ fidei; quædam verò asserebat longe diversa ab iis, quæ a nostra (7) paterna traditione descendunt. Interpretabatur enim quædam alienè, quibus etiam ex propriis addebat, quæ mihi valdè peregrina visa sunt, & infida: Pro quibus etiam permotus sum scribere hæc ad te, sciens doctrinæ tuæ perfectum, & plenissimum sensum, quoniam latere te horum nihil potest; & ideo confisus sum ad explananda nobis hæc, C invidiâ te non posse prohiberi. Quamvis nec ego quidem in alterum aliquem inclinari potuerim sensum, tamen propter simplices quosque tuæ auctoritatis compulsus sum implorare sermonem. Re verâ enim vir valdè vehemens tàm sermone, quàm opere, sed & aspectu ipso, atque habitu apparet. Sed & pauca quædam, quæ retinere possum ex iis, quæ ab eo dicta sunt, scribo tibi, sciens quia ex iis etiam reliqua intelliges. Nosti quia morem hunc habent, qui dogma aliquod afferere volunt, ut quæcunque voluerint de scripturis assumere, hæc propensius sui intelligentiâ depravent. D Sed hoc præveniens Apostolicus denotat sermo dicens, *Si quis vobis annuntiaverit præter quod accepistis, anathema sit.* (Galat. 1. 8.) Itaque post hæc, quæ semel ab Apostolis tradita sunt, ultrà non oportet quicquam aliud suscipere discipulum Christi. Verùm ne sermonem longius protraham, ad propositum redeo. Legem Moysi, ut breviter dicam, dicebat hic non esse Dei boni, sed maligni Principis, nec habere eam quicquam cognationis ad novam legem Christi; sed esse contrariam, & inimicam, alteram alteri ob-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Ita Vulgata juxta græcum textum, Cyprianus lib. de Opere & Eleemosynis, aliique. Casinensis tamen habet, *in carcerem*.

(2) Fortè, *stolam*.

(3) *Fugere*, *& effugere*, pro, fugare, in fugam conjicere, suo loquendi more dicit antiquus interpres.

(4) Nescio quo pacto Diodorum hunc Tryphona vocet Epiphanius in hac Manichæorum hæres. num. 11.

(5) In Casinensi codice, *continuaretur*.

(6) Meminit hujus epistolæ Epiphanius in hac hæresi num. 11. ejusque argumentum, non autem verba, ut Petavius interpretatur, breviter refert. In titulo hujus epistolæ vox, *salutem*, deest in cod. Casinensi, sed literam, s, eam vocem indicantem repetere neglexit librarius, eo quòd in fine præcedentis vocis existat.

(7) Videant hæretici quàm clarè, tam hìc quàm infra Diodorus antiquas Ecclesiæ traditiones sequendas, amplectendasque esse declaret.

obsistentem. Ego audiens, dicebam eis sermonem Evangelicum, quomodo dixit Dominus noster Jesus Christus, *Non veni solvere legem, sed adimplere.* Ille verò ait, nequaquam eum hunc dixisse sermonem; cùm enim ipsam inveniamus eum resolvisse legem, necesse est nos hoc potius intelligere, quod fecit. Deinde cœpit dicere plurima, ex lege, multa etiam ex Evangelio, & Apostolo Paulo, quæ sibi videntur esse contraria, quæ etiam cum fiducia dicens, nihil pertimescit; credo quòd habeat adjutorem Draconem illum, qui nobis semper inimicus est. Dicebat ergo, quòd ibi dixerit Deus, Ego divitem, & pauperem facio; hic verò Jesus beatos diceret pauperes. Addebat etiam, quòd nemo possit ejus esse discipulus, nisi renuntiaret omnibus, quæ haberet: ibi verò Moyses argentum, & aurum ab Ægyptiis sumens cum populo fugisset ex Ægypto: Jesus autem nihil proximi desiderandum esse præcepit. Deinde, quòd ille oculum pro oculo, dentem pro dente in lege cavisset expendi; noster verò Dominus percutienti unam maxillam, juberet etiam alteram præparari. Quòd ibi Moyses eum, qui sabbato opus fecisset, & non permansisset in omnibus, quæ scripta sunt in lege, puniri, lapidarique præcepit, sicut factum est ei, qui adhuc ignorans in sabbato fascem ligni collegerat; Jesus verò in sabbato etiam lectum portare præcepit a se curato; sed & Discipulos in die sabbati vellere spicas, ac manibus confricare non prohibet, quod sabbatis utique non licebat fieri. Et quid plura dicam? multis, & variis assertionibus hujuscemodi dogmata ab eo summo nisu, atque summo studio affirmabantur. Nam ex auctoritate Apostoli Moysi legem, legem esse mortis conabatur asserere; Jesu verò legem, legem esse vitæ, per id quod ait, *In quo & idoneos nos* [1] *faciat Deus ministros novi testamenti, non literâ, sed spiritu. Litera enim occidit, Spiritus autem vivificat. Quod si* [2] *ministerium mortis in literis, formatum in lapidibus, factum est in gloriâ, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus ejus, quæ* [3] *destruetur; quomodo non magis ministerium Spiritus erit in gloria? Si enim ministerium damnationis gloria est, multo magis abundabit ministerium justitiæ ad gloriam. Neque enim glorificatum est, quod gloriosum factum est in hac parte, propter eam, quæ supereminet, gloriam: si enim quod destruetur per gloriam est, multò magis, quod manet, in gloria est.* Sed hoc quidem, sicut ipse nosti, in secundâ ad Corinthios epistolâ. Addit autem ex primâ epistolâ, terrenos esse dicens discipulos veteris testamenti, & animales, & ideo carnem, & sanguinem regnum Dei possidere non posse. Ipsum quoque Paulum ex propriâ sua personâ dicebat asserere id quod ait, *Si ea, quæ destruxi, iterum ædifico, prævaricatorem me æstimo.* Sed & illud eundem ipsum evidentissimè de carnis resurrectione dixisse, non esse Judæum, qui in manifesto est, neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio, neque secundum literam, legem quicquam utilitatis retinere. Et rursùm, quòd Abraham habet gloriam, sed non apud Deum. Tantummodo agnitionem peccati per legem fieri. Sed & alia multa, legi obtrectans, inferebat, eo quòd lex ipsa peccatum sit, in quibus simplices quique, dicente eo, movebantur; & usque ad Joannem igitur ajebat lex, & prophetæ. Ajebat autem Joannem regnum cœlorum prædicare; (4) nam & per abscissionem capitis ejus hoc esse indicatum, quòd omnibus prioribus, & superioribus ejus abscissis, posteriora sola servanda sint. Ad hæc igitur nobis, o religiosissime Archelae, paucis rescribe; audivi enim non mediocriter tibi esse in talibus studium; Dei enim donum est, idcirco quod dignis, & amicis suis, sibique propositi societate conjunctis, Deus donat hæc munera. Nostrum enim est propositum (5) præparare, & proximos fieri benignæ, ac diviti menti, & continuo ab eâ largissima munera consequimur. Quoniam ergo in iis voto, & proposito meo sermonis non sufficit eruditio (idiotam enim me esse confiteor) ad te misi, sicut sæpius dixi, quæstionis hujus solutionem plenissimam recepturus. Incolumis mihi esto, Pater incomparabilis, & honorabilis.

XLI. Acceptâ hac epistolâ Archelaus admiratus est hominis audaciam; sed interim Diodori allegationibus, ut res suadebat celerem dare responsum, continuò scripsit hoc modo.

[6] *ARCHELAUS DIODORO PRESBYTERO FILIO HONORABILI Salutem.*

Acceptis literis tuis, valdè gavisus sum, Dilectissime. Cognovi autem, quòd vir iste, qui ante hos dies ad me venerat, & scientiam aliam, præter eam, quæ Apostolica est, & ecclesiastica, introducere cupiebat, ad te quoque venerit; quem quidem ego non admisi, in præsenti enim nobis disputantibus confutatus est. Et velim quidem omnia, quæ a me dicta sunt, scribere tibi, ut ex his agnosceres fidem ejus; sed quia de va-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Vulgata *fecit Deus*, quod magis græco textui consonum est.

(2) Vulgata, *Ministratio mortis, literis deformata in lapidibus;* sed nostri interpretis lectiò magis ad sensum græci, quo nunc utimur, textus accedit.

(3) Infra cap. 42. habet, *aboletur*.

(4) In Casinensi, *nam & abscissionem*, omissa, ut patet, præpositione *per*. Sed & legi potest, *abscissione*.

(5) In Casinensi codice legitur, *prapararet proximus fieri benigna hac diviti menti*. Et infra, *Idiotam me esse confiteor*. Sed ita emendandum esse, utì editum est, nemo, ut arbitror inficias iverit.

(6) Hanc Archelai epistolam cum subsequentibus nonnullis usque ad caput 46. hujus operis edidit pariter ex codice Bobiensi Valesius, cujus varias lectiones adnotamus.

ANNO CHRISTI 277.

vacanti (1) fieri poterit hoc, nunc, quod instat, paucis respondere tibi necessarium duxi, ad ea quæ mihi scripsisti, quòd ab illo dicerentur. Erat ergo ei (2) summum studium legem Moysi ostendere non esse consonantem legi Christi, & hæc ex nostris scripturis asseverare tentabat. Nos verò ex eâdem ipsâ scripturâ non solum confirmavimus lègem Moysi, & omnia, quæ in eâ scripta sunt; verùm etiam omne vetus testamentum convenire novo testamento, & consonare probavimus, unumque esse textum, tanquam si una vestis videatur (3) ex subtegmine, atque stamine esse contexta. Hoc solum, quod veluti purpuram videmus in veste, novum testamentum (4) in textura veteris testamenti; (5) gloriam enim Domini in eodem speculamur. Non ergo abjiciendum est (6) speculum, cùm nobis ipsam imaginem rerum similem, veràmque (7) demonstret; quin potius, & eo amplius honorandum est. Sed & puerum, (8) qui ad Doctores a pædagogo perducitur, cùm adhuc parvulus est, nunquid cum ad ætatem pervenerit (9) dehonorare (10) oportet pædagogum, propterea quòd jam opera ejus non indiget, & potest solus jam sine ejus adminiculo ad scholas pergere, atque ad auditoria properare? (11) Aut rursùm parvulus, qui lacte nutritus est, cùm profecerit ad validiores cibos, cùm injuriâ debet abjicere, atque exhorrescere nutricis mammillas? quin potius veneratur, & colit, & beneficii sui (12) debitor fatetur. Aliud etiam, si videtur, (13) adhibemus exemplum. Homo quidam projectum in terram cùm vidisset infantem, & jam vehementer afflictum, (14) collegit eum, & nutrire apud se cæpit, usquequò ad ætatem adolescentiæ perveniret, toleravitque omnes, (15) qui evenire solent nutritoribus, labores. (16) Accedit verò post tempus is, qui naturalis ei fuerat pater, requirere pue-

A rum, & invenit eum apud illum, qui nutrierat. Quid faciat hic puer, patre cognito? de justo enim puero mihi sermo est. Nonnè multis donis munerato eo, qui se educaverat, sequitur naturalem (17) patrem pro respectu hæreditatis? Ita mihi intelligendum est magnificum Dei famulum Moysen (18) invenisse populum afflictum ab Ægyptiis, quem assumptum nutriebat in deserto (19) tanquam pater, docebat ut magister, regebat ut rector. Conservavit populum, usquequo veniret cujus est; & post aliquantum tempus adveniens pater, oves recepit. Nonnè per omnia honorabitur quidem ab eo, cui tradidit gregem; gloriabitur verò ab iis, qui ab eo conservati sunt? Quis B igitur ita mentis insanæ est, o Dilectissime Diodore, ut alienos a se dicat eos, qui inter se conjuncti sunt, qui pro se invicem prophetarunt, (20) qui æqualia, & sibi similia, atque cognata, imò potius germana signa, ac prodigia demonstrarunt? Et primò quidem Moyses ad populum dixit: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus noster sicut me.* Jesus deinde ait, de me enim Moyses locutus est. (21) Vides quomodo dexteras sibi invicem tradunt, (22) quamvis alter Propheta, alter verò Filius sit dilectus; alter fidelis famulus, alter verò Dominus agnoscatur. Sed & quondam, volens quis sine pædagogo ire ad scholas, non suscipi- C tur a magistro dicente, non eum suscipiam, nisi acceperit pædagogum. Quis sit autem, de quo dicimus, breviter exponam. Homo quidam erat dives, gentiliter vivens, in multâ luxuriâ quotidie degens; alius verò pauper erat vicinus ejus, qui ne quotidianum quidem cibum (23) poterat invenire. Accidit utrunque vita discedere, & in infernum descendere, & pauperem mitti in locum requiei, & reliqua, quæ nosti. Veruntamen erant divitis fratres quinque, (24) ea quæ & ipse egerat, agentes, sine dubio quæ domi a tali

Deut. 18. 18.

Luc. 16. 19.

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, *fieri potest*.
(2) Cod. Bobiensis, *suum studium*.
(3) In Casinensi est, *ex subtegmine, & qua stamine*. Sed nos Bobiensis cod. lectionem meliorem esse censuimus.
(4) Codd. Casin. & Bob. *in texturam*.
(5) Corruptus est hoc in loco Bobiensis codex, quem non rectè Valesius correxit.
(6) Casinensis non rectè, *speculum nobis per ipsam imaginem*. Sed melior alia Bobiensis codicis lectio, quam secuti sumus.
(7) Bobiensis, *demonstravit*.
(8) Et hìc melior Bobiensis codicis lectio; nam Casinensis habet, *qui a doctore iis a pædagogo*.
(9) Codex Bobiensis, *dehonestare*.
(10) Codex Casinensis, *oportet & pædagogum, propter quod ore ejus non indiget*. Et paulò post, *atque plauditoria properare*. Sed nos Bobiensis codicis lectionem expressimus.
(11) Bobiensis, *Ut rursum*.
(12) Casinensis, *debitorem*. Fortè, *& beneficii se debitorem fatetur*.
(13) Bobiensis, *adhibeamus*.
(14) Idem codex, *colligit, & nutrire apud se quærit*.
(15) Idem codex, *qui venire solent nutricibus labores*.
(16) Idem cod. *Accidit verò post tempus, ut is qui &c. requireret puerum, & inveniret eum*.
(17) Codex Bobiensis, *patrem prospectu*. Et mox, *mihi intellige magnificum*.
(18) Male Casinensis, *venisse*.
(19) Bobiensis habet, *tanquam pater educabat. Ut magister regebat, & conservabat populum &c. Et cùm post aliquantum tempus adveniens pater proprias oves recepit*.
(20) Codex Bob. *qui æqualia, atque cognata*. Mox, *ad populum; Prophetam*.
(21) Malè Casinensis codex, *Unde*.
(22) Male Casinensis, *quam*.
(23) Codex Bobiensis, *potest*, mala lectio.
(24) Codex Bob. *& ea quæ ipse gesserat agentes*. Et infra, *uno tempore discere majorem doctrinam ab Abraham. Abraham verò*.

tali magiſtro didiciſſent. Rogavit dives ſimul uno tempore, ut ediſceret majorem doctrinam; Abraham verò ſciens, quoniam adhuc indigent pædagogo, ait ei, habent Moyſen, & Prophetas. Si enim illos non ſuſceperint, ut ab eo, velut pædagogo gubernentur, non poterunt majoris magiſtri capere doctrinam.

XLII. Sed & de aliis ſermonibus, ut potero, exponam, ideſt, quod non contraria Moyſi locutus eſt Jeſus, (1) aut fecit. Primùm quòd ait oculum pro oculo, dentem pro dente, (2) hoc juſtum eſt; quod autem cæſum præſtare jubet & alteram maxillam, (3) hoc bonitas eſt. Nunquid juſtitia bonitati contraria eſt? Abſit; profectus autem eſt de juſtitiâ ad bonitatem. Et rursùs dignus eſt operarius mercede ſuâ. Quòd ſi voluerit quis fraudem facere, (4) exigi ab eo illa, quæ per fraudem interceperat, juſtiſſimum eſt, maximè cùm multa ſit merces. Hoc autem dico, quando Ægyptii affligebant filios Iſraël per operum compulſores in fingendis lateribus, quod cum ſuppliciis Moyſes totum pariter intra unum momentum temporis exegit. (5) Nunquid hoc iniquitas appellanda eſt? Abſit. Illa ſanè bonitatis eſt (6) abſtinentia, cùm utitur quis frugaliter, renuntians omnibus, quæ ſuperflua ſunt. (7) Quòd verò in veteri teſtamento dictum eſt. Ego divitem facio, & pauperem; Jeſus verò beatificat pauperes, non dixit (8) ſecularis ſubſtantiæ pauperes, ſed pauperes ſpiritu, ideſt, qui non ſuperbia (9) inflammantur, ſed humilitate (10) ſe mitigant, & inclinant, non plus ſapientes quàm oportet ſapere. Quam quidem adverſarius quæſtionem non competenter aptavit. Hic enim video & Jeſum libenter intuentem divitum munera, cùm in gozophylacio (11) offeruntur; & parum hoc eſt, ſi a ſolis divitibus in gazophylacio munera (12) offeruntur; imò verò etiam duo minuta pauperculæ viduæ libenter ſuſcipiuntur, in quo ampliùs aliquid, quàm quod Moyſes præceperat, de ſuſcipiendâ pecuniâ, demonſtratur. Ille enim (13) ab his, qui habebant, accipiebat; hic autem accipit etiam ab his, qui non habent. Sed ait, ſcriptum eſt, *Niſi quis renuntiaverit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Luc.14.33. Rurſum video Centurionem valdè divitem, & ſeculari præditum poteſtate fidem habere pluſquam (14) omnem Iſraëlitam; Mat. 8. 10. ut ſi quis fuit etiam qui renuntiaverat, a Centurione ſuperatur in fide. (15) Sed dicet nobis quis, non eſt ergo bonum renuntiare divitiis. Bonum inquam his, qui poſſunt; (16) ſed abuti divitiis ad opus juſtitiæ, atque miſericordiæ, parem gratiam tribuit, ac ſi univerſis pariter renuntietur. De eo autem quod dicit, deſtructum eſſe ſabbatum, non plane dextruxit; ipſe enim (17) Dominus erat ſabbati; tanquam ſi ſponſi quis cuſtodiens thorum diligenter (18) extructum, a nullo alio extraneo vexari vel contingi (19) patiatur, uſquequo ipſe ſponſus adveniat, & cùm advenerit, ſtrato ſuo, ſicut libuerit, utatur, vel his, quos ipſe ſecum juſſerit introire. Teſtimonium etiam dedit his, quæ dicimus, cæleſti voce ipſe Dominus Jeſus Chriſtus dicens, *Nunquid poteſtis* [20] *filios ſponſi facere jejunare, donec cum ipſis eſt ſponſus?* Marc.2.19. Sed circumciſionem non objecit, quin potius ipſe pro nobis in ſemetipſum cauſam circunciſionis (21) excepit, labore nos relevans, & pati nos fruſtra doloris aliquid non ſinens. Quid enim prodeſt circumcidenti ſe quidem, & adversùs proximum ſuum peſſima cogitanti? Voluit autem magis largiſſimæ (22) viæ ſpatia compendioſo nobis tramite demonſtrare, ne fortè, cùm longa ſpatia circuimus, ante nobis dies claudatur in noctem; & dum de foris quidem ſplendidi hominibus apparemus, intrinſecus lupis rapacibus comparemur, aut ſepulchris conferamur dealbatis. (23) Multo enim ille huic præferendus eſt, qui veſte ſqualida, ac detrita circundatus, nihil mali in corde ſuo concluſum retinet adversùm proximum ſuum. (24) Cordis enim circumciſio

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Malè Caſinenſis, *autem fecit*. At in Bobienſi cod. ſequitur, *Primum quidem, quod ait.*
(2) Codex Bobienſis, *in hoc.*
(3) In Bob. codice hìc plura verba deſunt; habet enim, *hoc bonitas eſt. Abſit.*
(4) Cod. Bob., *& exigi ab eo illa, quæ fraude interceperat.* Caſinenſis verò, *exige ab eo illa quæ fraudem interceperat.* Nos ex utroque codice meliorem lectionem conflavimus.
(5) Bobien. *exigit. Nunquid iniquitas.*
(6) Hinc patet Valeſium rectè ad marginem emendaſſe Bobienſis codicis lectionem, quæ habet, *abſentia.*
(7) Codex Bobienſis, *Quod ergo*, & mox, *Jeſus beatificat.*
(8) Codex Bobienſis, *ſeculari ſubſtantiâ.*
(9) Fortè, *inflantur.*
(10) Codex Bobien. *humilitate mitigant.*
(11) Codex Caſinenſis, *offerentur, & pauperum hoc eſt.* Bobienſis autem, *offeruntur; & parum hoc eſt*, quæ vera eſt hujus loci lectio.
(12) Codex Bobienſis, *inferuntur.*
(13) Idem codex, *ab his tantummodo, qui habebant, ſuſcipiebant.*
(14) Idem codex, *omnem Iſrael; ut ſi quis fuerit.*
(15) Codex Bobienſis, *dicit.*
(16) Bobienſis codex, *ſed & abuti.* Fortè, *ſed & uti*, vel, *ſed etiam uti.*
(17) Codex Caſinenſis, *Deus.*
(18) Ita codex Bobienſis; nàm Caſinenſis malè, *extruxit.*
(19) Idem codex, *patitur.* Et mox, *quos ſecum.*
(20) In græco eſt υἱοὶ νυμφῶνος, *filii thalami ſponſalis*, ſeu ut vertit Vulgata, *filii nuptiarum*, quæ meliores ſunt hujus loci verſiones.
(21) Codex Bobienſis, *ſuſcepit.*
(22) Codex Bobienſis, *viæ compendioſum nobis tramitem demonſtrare.*
(23) Idem codex, *multùm enim.*
(24) Idem codex, *cordis ergo.* Et mox, *nihil præſtante carnali.* Et infra, *muniatur.*

cisio sola salutem confert; nihil præstat eis ista carnalis, nisi fortè spirituali circumcisione muniantur. Audi etiam quid dicit Scriptura, *Beati mundo corde, quia ipsi Deum videbunt*. Quid ergo mihi opus est laborare, cùm cognoverim (1) compendia viæ, si possum mundus esse corde, sicut & si quis prævaleat in duobus mandatis omnem legem implere, & Prophetas? Post hæc verò omnia edocet Apostolorum maximus Paulus (2) dicens, *Aut experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus*. Quid ergo mihi opus est (3) circumcisione, cùm possim & in præputio justificari? & scriptum est, (4) *Si quis circumcisus est, non adducat præputium, aut si quis in præputio est, non circumcidatur. Utrunque enim nihil est, nisi observatio mandatorum Dei*. Cùm ergo nullum possit salvare circumcisio, non magnopere requirenda est; maximè cùm si quis in præputio vocatus fuerit, & circumcidi voluerit, continuò (5) prævaricator legis efficiatur. Si enim circumcidor, & mandata legis adimpleo, ut salvari possim, incircumcisus, & in præputio positus, multò magis mandata custodiens, habebo vitam. In spiritu enim circumcisionem cordis accepi, non jam (6) literæ per atramentum, in quo laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Non ergo referatur ad me hujuscemodi incusatio. Sicut enim (7) aliquis dives multis auri, atque argenti (8) talentis, ita ut omne domestici usûs ministerium ex hujuscemodi metallis habeat structum, in nullo vasis fictilis speciem requirit. Sed non propterea (9) figuli opus, aut ars fictilium vasorum ab eo detestanda est. Ita etiam ego gratia Dei (10) dives factus, & cordis circumcisionem consecutus, nequaquam illius vilissimæ circumcisionis indigeo, nec tamen malam esse dico. Absit.

Mat. 5. 8.

I. Cor. 7. 18.

Rom. 2. 29.

[A] Quòd si diligentius de his voluerit aliquis edoceri, inveniet hæc in (11) epistolâ primâ Apostoli (12) plenissimè tractata.

XLIII. De velamento verò Moysi; & de ministerio mortis, dicam sermone brevissimo. Non enim valdè mihi hæc insinuare aliquid adversus legem videntur. Ait ergo sermo (13) propositus, *Quòd si ministerium mortis in literis, formatum in lapidibus, factum est in gloriâ, ita ut non possent filii Israël intendere in faciem Moysi propter gloriam vultûs ejus, quæ aboletur*, & reliqua; tamen gloriam esse confitetur in vultu Moysi, quod est amicum nobis. Quòd si destruitur, & velamen (14) habet lectio ejus, hoc me non exacerbat neque conturbat, si tantum in eo [B] (15) gloria sit. Neque verò omnigenè in ignobilitatem redigitur, quod (16) destruetur. Cùm enim de gloria disputat Scriptura, (17) scisse se differentias gloriæ testatur, *Alia enim*, inquit, (18) *gloria solis, alia gloria Lunæ, alia gloria stellarum; stella enim a stellâ differt in gloria*. I. Cor. 15. 41. Si enim sol majorem habet gloriam, quàm Luna, non continuò in ignobilitatem Luna redigitur. Ita & si Dominus meus Jesus Christus præcellit in gloriâ Moysen, tanquam Dominus famulum, non continuò respuenda est gloria Moysi; ita enim possumus satisfacere auditoribus, sicut & verbi ipsius (19) natura persuadet, ex scripturis, quæ dicimus, affirmantes, [C] vel certè etiam exemplis ea manifestiùs comprobantes. Si quis lucernam accenderit noctu, cùm sol ortus fuerit, parvo lucernæ igne non indiget, propter splendorem solis ubique radiantis; sed non ideo abjecit lucernam, veluti contrariam Soli; quin potius comperto ejus usu, etiam diligentiùs (20) servavit. Custodivit ergo populum lex Moysi tanquam lucerna, usquequo sol nobis verus

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Idem codex, *compendium viæ*.

(2) Idem codex, *dicens, experimentum*.

(3) Idem codex, *circumcisio*.

(4) Melius Vulgata juxta fidem græci textûs, *Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est, non circumcidatur. Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei*.

(5) Codex Bobiensis, *Prædicator legis*. mala lectio.

(6) Legendum forsitan, *literâ*, ut cum D. Pauli loco in epistola ad Romanos, ad quem Archelaus respicit, concordet.

(7) Malè Casinensis Codex, *alius*.

(8) Bobiensis, *talentis repletus, ita omne*.

(9) Codex Bobien. *figuli opus aufers, aut fictilium*. Casinensis verò, *figuli opus & ars, aut fictilium*; sed videtur legendum, *figuli opus, aut ars fictilium*, uti editum est.

(10) Cod. Bobien. *dives factus sum, & cordis circumcisionem consecutus, nequaquam*. At Casinensis, *dives factus, & circumcisionem consecutus, nec quenquam*. Nos Casinensem ex Bobien. partim supplevimus, partim emendavimus.

(11) Epistolam primam intelligit epistolam ad Romanos, quam ab antiquissimis Ecclesiæ temporibus primum inter Pauli epistolas locum habuisse, vel ex hoc Archelai loco apparet. Vide Epiphanium in Hæresi 42. ubi crimini vertit Marcioni, quòd Epistolam ad Romanos quarto loco inter D. Pauli epistolas collocaverit. Vide etiam supra cap. 34.

(12) Malè cod. Bob. *plenissimè pertractans*.

(13) Male cod. Bobiensis, *propheticus*. Et mox, *literis firmatum*.

(14) Bobiensis codex, *si habet*.

(15) Cod. Bobien. & hìc corruptam lectionem exhibet, nempe, *gloria; neque verò omni genere in nobilitate*. Valesius rectè emendat, *in ignobilitatem*.

(16) Cod. Bobiensis, *destruitur*.

(17) Idem codex, *scis esse differentias gloriæ; alia enim gloria*. Mala lectio.

(18) Vulgata, Irenæus lib. 2. cap. 24. & Cyprianus lib. 3. Testim. ad Quirinum cap. 58. habent, *claritas*, pro, *gloria*. Sed postrema vox placuit etiam Tertulliano de Resur. Carnis cap. 52.

(19) Bobiensis, *naturæ demonstrat*. Mox, *exemplis manifestiùs*. Et infra, *sol exortus*.

(20) In cod. Bobien. *servabit*. Male Casinensis cod. *observavit*. Et infra, *ante quam lucerna*. E contra pejor in seq. Bobien. cod. lectio, ubi sic se habet, *Sol nobis verus Salvator orietur, sicut ait, & illuminat tibi Christus. Sed qui dicit*.

NNO RISTI 277.

verus Salvator noster orietur, sicut & ait, *Et illuminabit Christus*. Sed quod dicit, *Obscurati sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim ipsum velamen* [1] *manet in le-*
ef. 5. *ctione veteris testamenti. Non revelatur, quia in Christo* [2] *destruitur. Usque in hodiernum enim, cùm legitur Moyses, velamen est*
Cor. 3. *positum super cor eorum. Cùm autem conversus* [3] *fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Dominus autem spiritus est*. [4] Quid inquit? Usque in hodiernum ne præsens est Moyses, non dormivit, non requievit, non (5) abscessit è vitâ? Quomodo in hodiernum dicit? Sed intuere velamen, ubi dicit, positum (6) supra cor eorum, in lectione eorum. Hæc est vox, quæ arguit filios Israël legentes Moysen, & non intelligentes, neque convertentes se ad Dominum, quoniam ipse est, qui a Moyse prophetatus est venire. Hoc est velamen, quod erat positum super faciem Moysi, quod est testamentum
5.49.10. ejus; (7) ait enim in lege, *Non deficiet Princeps ex Judâ, neque Dux* [8] *de femoribus ejus, usquequò veniat, cujus est, & ipse erit expectatio gentium*. (9) *Qui alligabit ad vitem pullum suum, & ad optimam vitem pullum asinæ suæ. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ indumentum suum*. [10] *Suffusi oculi ejus a vino, & candidi dentes ejus a lacte*, & reliqua. Qui etiam & unde venturus esset designavit dicens, *Prophetam vobis*
ut. 18. *suscitabit Dominus Deus ex fratribus vestris, sicut me; ipsum audite*. Et quidem quia non possit intelligi, hoc de Jesu (11) Nave dictum esse, manifestum est. Nihil enim hujus circumcisionis in ipso invenitur; adhuc enim ex Judâ Reges fuerunt post ipsum, & ideo aliena longe est ab eo hæc prophetia. (12) Et hoc est velamen, quod est in Moysen; neque enim, sicut fortasse aliqui imperitorum putant, linteum aliquod, aut pellis fuit, quæ vultum ejus operiret. Sed Apostolus diligenter ostendit dicens, velamen esse positum in lectione veteris testamenti, propter quod is qui appellatur antiquitus Israël, expectat adventare Christum, non (13) intelligentes, quia defecerunt ex Judâ Princeps, & ex femoribus ejus Duces; sicut nunc videmus (14) Regibus eos, Principibusque subjectos tributa pendere, nulla sibi potestate, vel judicandi, vel puniendi concessâ, sicut Judas habuit, quia Thamar, posteaquam condemnaverat, potuit (15) justificare. Sed & videbitis vitam vestram pendentem ante oculos vestros.

ANNO CHRISTI 277.

Gen. 38.

Deut. 28. 9.

XLIV. Habet etiam hic sermo velamen. Usque ad Herodem enim ex parte aliquâ regnum tenere videbantur; ab Augusto autem prima (16) adscriptio in eis facta est, & cœperunt tributa pendere, & censum dare. Ex quo autem Dominus noster Jesus cœptus est prophetari, atque expectari, ex eo Principes ex Judâ esse cœperunt, & Duces populi, qui rursùm defecerunt (17) in adventu præsentiæ ejus. Si ergo auferatur velamen, quod in illa lectione positum est, (18) intelligent virtutem circumcisionis, invenient & generationem ejus, quem prædicamus, & Crucem, & quæcunque de Domino nostro gesta sunt, ipsa esse, quæ de eo fuerant prædicta. Et velim quidem de scripturis discutere unumquenque (19) sermonem, & ostendere, ut intelligi dignum est; sed quoniam nunc aliud est, quod urget, (20) de vacanti nobis ista dicentur; hæc enim dixisse nunc sufficit, ut ostendamus non sine causâ velamen positum super cor quorundam in lectione veteris testamenti. Quicunque verò ad Dominum convertuntur, ab iis (21) velamen aufertur. Quæ omnia quam vim habeant in sese, his qui sensu vigent, intelligendum relinquo. Veniamus etiam ad illum sermonem Moysi, (22) quo ait; *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester* ex

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, & Vulgata ita legunt, sed in Casinensi habetur, *tenet & in lectione*.

[2] Codex Casinensis, *destruetur*, lectio Vulgatæ contraria, quæ etiam habet, *non revelatum*; utrobique juxta fidem græci textûs.

(3) Cod. Bobiensis, *fuerit quis ad Dominum, auferetur velamen*. Vulgata etiam habet, *auferetur*. At in Casinensi cod. est, *aufertur*.

[4] Casinensis, *quod*, mala lectio.

(5) Codex Bobiensis, *abscessit vita? Quamobrem ergo in hodiernum*.

[6] Idem Codex, *supra cor eorum. Hac est*.

[7] Idem cod. *ait enim intellige*, & mox, *de Judâ*.

[8) Cod. Bobien. *de femore ejus usquequo veniat, qui est*. Cæterum ista hujus loci interpretatio longè diversa est a Vulgatâ, & ab antiquioribus versionibus, quas exhibent Tertullianus de Trinit. cap. 9. & Cyprianus adv. Judæos lib. 1. cap. 21. sed nec græco LXX. Interp. textui respondet, licèt non una semper sit ejusdem lectio in codd. mss. & apud Patres. Vide Nobilium in notis ad eum locum.

[9] Cod. Casin. *quia alligabit*; sed hanc lectionem ex repetitione vocalis, *a*, ortam puto. Bobiensis, *alligavit*.

[10] Cod. Bobien. *effusi oculi*. Mox. *Qui enim*. Mox, *designavit, Prophetam*.

(11) In Bobiensi inepta lectio, *Mane*.

[12] Cod. Casin. *Et hac est velamen*, & infra, *vel pellis*.

(13) Cod. Bobien. *intelligens*.

[14] Malè Bobien. cod. *Regibus eos, Regibusque subjectos*.

(15) Cod. Bobien. *justificare. Sed videbitis*. Casin. *justificari. Sed & videbitis*.

(16) Bobiensis codex, *abscriptio*. Mox, *caperuntque*. Et infra, *Dominus meus*.

[17] Idem codex, *in adventum*.

(18) Idem cod. *intelligens*. Et infrà, *ipsa qua de eo*.

[19] In cod. Bobien. mutilus est hic locus; habet enim, *sermonem, ut intelligi dignum est. Dixisse nunc sufficit*.

(20) In Casinensi est, *de vacantibus*; sed legendum, *de vacanti*. Sic supra cap. 41.

(21) Codex Bobiensis, *velamentum*.

[22] Codex Bobiensis, *quod ait*.

ANNO CHRISTI 277.

ex fratribus veſtris, ſicut me; in quo magnam video prophetiam famuli Moyſi, (1) ſcientis eum, qui venturus eſſet, amplius ſe quidem auctoritatis habiturum, ſimilia tamen eſſe paſſurum, & ſimilia ſigna, ac prodigia oſtenſurum. Ibi enim Moyſes natus a matre
Exod. 2. ſuâ (2) in thibin poſitus, exponitur ad ripas fluminis: hìc Dominus noſter Jeſus Chri-
Mat. 2. 13. ſtus natus ex (3) matre ſuâ Maria, per Angelum fugatur in Ægyptum. Ibi Moyſes edu-
Exod. 14. cens populum de medio Ægyptiorum, ſalvavit; & hìc Jeſus populum de medio Phari-
Exod. 16. ſæorum educens, æternæ tradidit saluti. Ibi Moyſes per orationem petens, è cælo accepit panem, quo paſceret populum in deſer-
Mat. 14. to; hìc (4) Dominus meus Jeſus virtute propriâ ex quinque panibus viros quinque-
Exod. 34. millia ſatiavit in deſerto. Ibi Moyſes cùm probaretur, poſitus in monte jejunavit qua-
Mat. 4. 2. draginta dies; & hìc Dominus meus Jeſus a ſpiritu actus in deſertum, cùm tentaretur a Diabolo, quadraginta diebus ſimiliter je-
Exod. 12. junavit. Ibi in conſpectu Moyſi, propter infidelitatem Pharaonis, omnia Ægyptiorum
Mat. 2. 16. primogenita perierunt; & hìc Jeſu naſcente, propter infidelitatem Herodis, omne (5) maſculinum Judæorum ſubitò perit. Ibi Moy-
Exod. 8. ſes orat, ut parcatur a plagis Pharaoni, ac
Luc. 23. 34. populo ejus; & hìc Dominus noſter Jeſus orat indulgeri Phariſæis, dicens, *Pater ignoſce eis, quoniam neſciunt quid faciant*. Ibi Moyſi
Exod. 34. 35. vultus reſplenduit (6) in gloriâ Domini, ita ut non poſſent filii Iſraël intendere in faciem ejus, propter gloriam vultus ejus;
Mat. 17. 2. & hìc Jeſus Chriſtus Dominus reſplenduit ſicut ſol, & diſcipuli ejus non poterant (7) aſpicere in faciem ejus, propter gloriam vultûs ipſius, & immenſum luminis ſplen-
Exod. 32. dorem. Ibi Moyſes eos, qui (8) vitulum ſtatuerant, gladio dejecit; & hìc Dominus
Mat. 10. 34. Jeſus ait, *Veni gladium mittere ſuper terram, & (9) dividere hominem a proximo ſuo*, &
Exod. 24. in fine. reliqua. Ibi Moyſes (10) in caliginem nubium aquas ferentium ſine metu inceſſit; &

A hìc Dominus Jeſus cum omni poteſtate ſuper aquas ambulavit. Ibi Moyſes imperavit mari; & hìc Dominus Jeſus cùm eſſet (11) in mari, ſurgens imperavit ventis, & mari. Ibi Moyſes cùm impugnaretur, extenſis manibus certavit adverſus Amalech; & hìc Dominus Jeſus impugnatis nobis, & pereuntibus violentiâ erratici ſpiritûs, qui nunc (12) in juſtis operatur, extenſis in Cruce manibus, ſalutem dedit. Sed & alia multa prætereo, dilectiſſime Diodore, dum feſtino ad te (13) libellum hunc velociter mittere, quæ tu pro tuâ prudentiâ facilè poteris reparare. Scribe autem (14) mihi omne, quod poſtea egerit adverſariæ partis miniſter. Incolumem te animâ, & ſpiritu cuſtodiat (15)
B Deus omnipotens.

XLV. Acceptâ hac epiſtolâ Diodorus, & collecto ex ea ſenſu, conſlixit adverſus Manem, ita ut ab omnibus collaudaretur, quòd diligenter, & competenter oſtenderit, duorum teſtamentorum, atque utriuſque (16) legis inter ſeſe cognationem: plura etiam ex ſemetipſo inveniens, objecit ei validè & fortia pro veritate. Concluſit etiam adverſarium Diodorus, (17) ex nominibus, dicens ita; Dixiſti duo eſſe teſtamenta, dic ergo duo eſſe vetera, aut duo nova? Ejuſdem enim temporis, vel potius æternitatis, duo aſſeris eſſe ingenita; & ſi duo ſunt, duo eſſe (18) oportet vetera teſtamenta, aut
C duo nova. Quod ſi hoc non dicis, ſed unum eſſe vetus, & aliud novum, (19) rurſum unus utriuſque auctor oſtenditur, & ejus eſſe vetus, cujus & novum, conſequentia ipſa (20) edocet: veluti ſi quis dicat (21) homini, loca mihi veterem domum tuam (22) nonnè per hoc etiam novæ domus dominum eum eſſe pronunciat? Aut rurſum ſi dicat ei, novam domum tuam præſta mihi; nonnè eodem verbo etiam veterem eum habere deſignat? Deinde illud etiam pervidendum eſt, quia (23) ex quo duo ſunt, ingenitam habentes naturam, ex eo neceſſe eſt etiam habere

Mat. 1[…] Exod. 1[…] Mat. 8 Exod. 1[…]

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In Caſinenſi codice ſcribitur, *ſcientibus*, in Bobienſi, *ſcientes*. Sed Valeſius, *ſcientis*, emendandum cenſuit, cujus ſententiæ adſtipulati ſumus. Infra Bobien. *& amplius*.

(2) Thibis, θίβις, apud LXX. eſt fiſcella ſcirpea in Vulgatâ. Mox Bobienſis, *ripam*.

[3] Cod. Bobienſis, *matre Mariâ*.

[4] Cod. Bobien. tam hìc, quàm infra, *Dominus noſter*. Mox, *ſaturavit*.

(5) Idem, *maſculum*. Mox, *pro populo*. Infra, *Phariſæis*, *pater*. Mox, *quid faciunt*.

[6] Codex Bobienſis, *in gloriam*.

(7) Idem, *reſpicere*. Mox, *vultûs ejus*.

(8) Cod. Bobien. *vitulum fecerant*.

(9) Melius Vulgata, *ſeparari hominem adverſùs patrem ſuum*, & Tertullianus adv. Gnoſticos cap. 10. *dividere hominem &c.*

(10) Bobienſis codex, *in caligine*.

[11] Idem codex, *in navi*.

[12] Codex Bobienſis, *in iſtis*.

(13) Codex Bobien. *velociter libellum*.

(14) Idem, *mihi*, *chariſſime*, *quid poſteà*.

[15] Codex Caſinenſis, *Deus omnium*.

[16] Malè Caſin. cod. *legis ineſſe cognitionem*. Malè & infra Bobien. *veniens objecit*. Sed & Caſin. pro, *objecit*, malè habet, *objecta*.

(17) Ridicula eſt hìc Bobienſis cod. lectio, in quo ſcribitur, *ex navibus*; è contra Caſinenſis mox habet, *dicens ita*, *dixit*, mala itidem lectio.

[18] Cod. Bobien. *oportet & vetera*.

(19) Malè Caſinenſis, *rurſus omnis utriuſque*.

[20] Codex Caſin. *docent*.

(21) Hæc eſt Bobienſis Codicis lectio; nam in Caſinenſi eſt, *homini diviti mihi*, nullo ſenſu. Fortè, *dimitte mihi*.

(22) Codex Bobien. *non per*; ſed in ſeq. habet, *nonnè*.

(23) Hoc in loco lacuna eſt in Bobienſi codice, in quo ſcribitur, *ex quo duo ſunt ingenita habentes naturam ipſorum teſtamentum, & fient &c.* Valeſius ex ingenio ita emendavit, *ex quo duo ſunt ingenita, habent ex naturâ ipſorum teſtamentum*. Sed ipſum malè conjeciſſe Caſinenſis codex oſtendit.

bere unumquemque ipsorum vetus testamentum, & fient duo vetera testamenta; si tamen ambos antiquos, & sine initio esse dicis. Ego autem non ita didici, neque ita continent Scripturæ. Tu verò qui dicis legem Moysi esse maligni Principis, & non boni Dei, dic mihi, qui erant illi, qui resistebant in faciem Moysi, Jamnem dico, & Mambrem? Omne enim quod resistit, non sibimetipsi resistit, sed alii, aut meliori, aut deteriori, sicut Paulus indicat ad Timotheum in secundâ epistolâ suâ (1) scribens. *Quemadmodum Jamnes, & Mambres restiterunt Moysi; ita & isti resistiterunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem; sed ultra non proficient. (2) Insipientia enim eorum omnibus nota est, sicut & illorum fuit.* B Vides quomodo Jamnem, & Mambrem hominibus comparat corruptis mente, & reprobis circa fidem; Moysen verò veritati. Sed & Sanctus Joannes maximus Evangelistarum ait, gratiam gratiâ præstare, & differre; ex plenitudine enim Jesu legem Moysi accepisse nos dicit; aliam autem gratiam pro illâ gratiâ per Jesum Christum esse completam in nobis. Quod ostendens etiam ipse Dominus noster Jesus ajebat, (3) *Non putetis, quia ego vos accusabo ad patrem. Est qui vos accuset Moyses, (4) in quem vos speratis; si enim (5) crederetis Moysi, crederetis utique & mihi; de me enim ille scripsit. Quòd si literis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?* C Sunt etiam (6) alia multa, quæ dici possent & de Apostolo Paulo, & de Evangeliis, ex quibus ostendere possumus veterem legem non esse alterius, quàm Domini, cujus est novum testamentum, quæ nos competenter (7) exponere, & aptare convenit. Jam vesper impedit, dies enim clauditur, & finem nos disputandi facere par est; crastino autem (8) nobis, de quibus tibi videtur, quæstiones habeantur. Et his dictis discesserunt. (9)

.Timot. 8. — an. 1.16. — an. 5.45.

XLVI. Cùm autem mane factum esset, subitò adventavit Archelaus ad castellum hunc, in quo morabatur Diodorus, priusquam omninò quisquam ad publicum procederet. D Manes verò ignorans præsentem esse Archelaum, rursum Diodorum provocabat ad publicum, ut cum eo disputatione contenderet, volens eum verbis opprimere, ex eo quòd advertebat, eum hominem esse simplicem, & non satis scripturarum quæstionibus eruditum; Archelai enim doctrinæ jam perceperat gustum.

A Cùm ergo & turbæ convenissent ad solitum disputationis locum, & Manes jam verba facere cœpisset, subitò in medio eorum apparuit Archelaus, ac Diodorum complexus, sancto osculo salutavit. Diodorus verò, & omnes, qui præsentes erant, admirati sunt opus divinæ providentiæ, ut in tempore ipso adventaret Archelaus, quo quæstio movebatur; re enim vera, quod fatendum est, quasi ex parte aliquâ religiosus Diodorus pertimuerat conflictum. Cùm autem vidisset Archelaum Manes, cessavit quidem continuò ab insultatione, & supercilio non parum dejecto, manifestè intelligebatur, quòd conflictum vellet effugere. Multitudo verò auditorum adventum Archelai, velut Apostoli B præsentiam, opinata est, pro eo quòd ad verbi defensionem tam paratus, & tam promptus existeret. Et cùm dexterâ silentium poposcisset a populo (tumultus enim non mediocris extiterat) hoc modo cæpit Archelaus. Tametsi prudentiam, gloriam etiam nostrorum nonnulli assecuti sunt, tamen hoc vos deprecor, ut eorum, quæ ante me dicta sunt, testimonium reservetis. Scio enim, & certus sum, fratres, quoniam (10) Diodoro non pro ipsius impossibilitate successi; sed quoniam istum ego novi tunc, cùm ad loci mei partes improbus advenisset, Marcelli (11) viri illustris gratiâ, volens eum divertere a nostrâ doctrinâ & a C fide, videlicet, quò impietatis hujus idoneus efficeretur assertor; & tamen omnibus suis verbis in nullo eum divertere, & movere prævaluit. Similis enim inventus est religiosissimus Marcellus petræ, in qua ædificata est domus, solidissimis fundamentis, & cùm descendisset pluvia, & irruissent flumina, ac venti, & illisissent in domum illam, perstitit; fundata enim erat solidissimis, & immobilibus fundamentis: huic autem, qui præsens est, infamiam potius intulit conatus ipse, quàm laudem. Non autem mihi veniâ dignus videtur, qui ignoraverit, quod futurum est: oportebat enim eum prænoscere, qui sunt proprii sui; siquidem Spiritus Paracliti habitat in eo. D Sed quoniam ignorantiæ tenebris obcæcatus est, in vanum cucurrit, cùm iter faceret ad Marcellum; & similis (12) facere Astrologo describenti quidem cælestia, ignoranti verò quæ suæ domui geruntur. Sed ne videar per hæc verba differre quæstionem, jam sileam; de iis verò dabo ipsi potestatem, sumat quodcunque vult pro-

Mat. 7.24.

NOTÆ ZACAGNI.

[1] Cod. Bobien. *ita scribens.*
(2) Codex Bobiensis. *Insipientia enim illorum manifesta erit omnibus sicut &c.* quod magis ad Vulgatæ lectionem accedit.
(3) Cod. Bobien. *non potestis*, pessima lectio.
(4) Casin. cod., *Moyses quem*, lectio rejicienda.
(5) Codex Bobiensis, *creditis Moysi, crederitis utique forsan & mibi.*
[6] Cod. Casin. *alia plura jam, qua dici possint.*
(7) Codex Bobiensis, *exponere & a patre ut convenit*, quæ verba cùm nullum habere sensum vidisset Valesius, *exponere, & aperire ut convenit*, emendandum esse putavit: & quidem non rectè, ut ex Casinensi codice apparet.
[8] Codex Bobiensis non rectè, *vobis.*
[9] Huc usque edidit Valesius.
(10) In codice Casinensi erat, *Diodorus*, nullo sensu.
(11) Malè Casinensis, *viri in legis gratiâ.*
(12) Fortè, *factus est.*

ANNO CHRISTI 277.

propositionis, & quæstionis initium. Vos tantummodo, sicut superius dixi, indeclinabiles judices esse quæso, ut vera dicenti honorem verum, palmamque tradatis.

XLVII. Tunc Manes, silentio ab omnibus facto, ita exorsus est. Tu quoque, Archelae, benè me de Deo sentientem, dignamque opinionem de Christo retinentem, verbis molestissimis obtundis, licèt tale sit Apostolorum genus, patiens, & ferens omnia, etiamsi eos convitiis quis, aut maledictis obtrectet. Si persequi volueris, paratus sum, & si inferre supplicia, non refugiam. Si etiam interficere me vis, non reformido; illum enim solum oportet timere, qui potest animam, & corpus perdere in gehennam. Archelaus dixit, Absit a me. Non est mihi tale propositum. Quid enim perpessus es a me, vel a nostris? Et quidem cùm obtrectares, atque injuriam irrogares, & cùm detraheres de paternis nostris traditionibus, & cùm velles animas hominum benè institutas, ac diligenti cautelà servatas interficere, quibus utique repensari non possunt universæ mundi divitiæ? Veruntamen propter quod assumis, o Manichæe? Quid est quod indicas? Quæ salutis signa ad nos deferas, dicito? Verborum enim nuda jactatio non poterit præsenti multitudini satisfacere, ut agnoscant, qui nostrûm rectiùs obtinet scientiam veritatis. De quo ergo vis nos capite disputare, hoc prius dicito, cùm prius dicendi acceperis facultatem. Manes dixit, Si non iterum his, quæ a nobis rectè dicuntur, infideliter resistis, dicam; si autem talis existis, qualem te prius sensi, dicam adversus Diodorum, declinans inquietudinem tuam. Archelaus dixit. Prædixi jam, quòd abutimur inanitate verborum. Si quis (1) nostrûm resistere infideliter invenitur, Judicibus hæc permitte discernere; tu autem quid afferas dicito? Manes dixit, Si non iterum resistis his, quæ a me iterum rectè dicuntur, incipiam. Archelaus dixit, Si non hoc est, si non illud, sermo est hominis ignorantis. Ignoras ergo quod futurum est. Sed hoc quod futurum ais, resistere me, aut non resistere, in meâ est potestate. Quomodo ergo stabit sermo ille duarum arborum, in quo fidis, veluti scuto firmissimo? Si enim contrariæ partis ego sum, quomodo obedientiam meam requiris? Quod si obedientiæ in me est mens, quomodo pertimescis ne resistam? Ais enim, quia malum semper permanet malum, & bonum semper permanet bonum, vim verbi istius penitus (2) ignorans. Manes dixit, Nunquid te advocatum meorum adhibui sermonum, (3) ut etiam meæ scientiæ intelligentiam disponas; quippe qui propria explanare non valeas, quomodo aliena poteris explicare? Quòd si victum jam se profitetur Diodorus, tunc mihi tecum sermo movebitur. Si autem stat ille, & est idoneus ad dicendum, desine tu, & noli perturbare substantiam veritatis. Es enim ovis aliena, efficieris tamen postea in numero ejusdem gregis, (4) sicut vox Jesûs ostendit, ejus qui apparuit quidem in hominis specie, nec tamen fuit homo. Archelaus dixit, Ergo non putas eum ex Mariâ Virgine esse? Manes dixit, Absit ut Dominum nostrum Jesum Christum per naturalia pudenda mulieris descendisse (5) confitear; ipse enim testimonium dat, quia de finibus Patris descendit. Et, *Qui me recipit, recipit eum, qui me misit*. Et, *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me*. Et, *Non sum missus nisi ad oves perditas domûs Israël*. Sunt & alia innumera testimonia hujuscemodi, quæ indicant eum venisse, & non natum esse. Quòd si potentior illo es, & magis scire potes, quod verum est, quomodo jam illi credimus? Archelaus dixit, Neque illo potentior sum, servus enim sum, & neque æqualis Domini mei esse possum; ego enim sum inutilis servus, verborum ejus discipulus, credens his, quæ ab ipso dicta sunt, & hæc indeclinabilia esse confirmo. Manes dixit, Similis tui quidam, cum ei aliquando dixisset, *Maria mater tua, & fratres tui foris stant*, non libenter accipiens eum, qui dixerat, increpavit dicens, *Quæ est mater mea, aut qui sunt fratres mei?* & ostendit eos qui facerent voluntatem suam, & matres sibi esse, & fratres; sin autem vis dicere matrem ipsius Mariam, non est tibi sine periculo; sine dubio enim etiam fratres ex eâ habuisse monstratur. Et dic utrùm de Joseph generati sunt, aut ex eodem Spiritu Sancto? Ergo, & multos Christos, si ex eodem Spiritu Sancto generatos (6) dixeris, habuimus. Quod si non ex eodem Spiritu, sed tamen dixeris eum fratres habuisse; sine dubio intelligendum est, quia post Spiritum, post Gabriel, nupserit Joseph Virgo castissima, & immaculata (7) Ecclesia. Quod si etiam hoc absurdum est omninò, eam quolibet modo concubuisse cum Joseph; dic an fratres habuerit? Nunquidnam etiam mœchiæ ei crimen impingis (8) o prudentissime Marcelle? Quod si horum nihil convenit incontaminatæ Virgini, unde ei fuisse fratres astrues? Quod si fratres ei fuisse non potes edocere; quomodo Maria mater ejus erit, sicut ait ille, qui scribere ausus est, *Ecce Mater tua, & fratres tui foris stant?* Quòd etiam si ille ausus est dicere, illo ipso potentior, aut major esse nemo potest, qui ostendit nobis matrem, aut fratres suos; sed & Davidis (9) esse non dignatur audire. Apostolus Petrus discipulorum omnium eminen-

Joan. 1. 1[illegible] — Mat. 10. 40 — Joan. 6. [illegible] — Mat. 15. 2[illegible] — Mat. 12. 47 — Mat. 23. 42

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Casinensis codex, *nostrorum*.
(2) In Casinensi, *ignoras*.
(3) In codice Casinensi est, *aut etiam*, lectio improbanda.
(4) Casinensis, *sicut vos Jesus*.
(5) In cod. Casin. est, *confitetur*, librarii errore, ut palam est.
(6) In Casinensi, *dixerint habuimus. Quid*. Sed obvia est hujus loci emendatio.
(7) Vox, *Ecclesia*, videtur superflua, & per librarii errorem adjecta. Certè sine ipsâ integer est hujus loci sensus.
(8) Ex his verbis colligi posse videtur, Marcellum cum Archelao ad Diodori castellum venisse.
(9) Casinensis Codex, *David Jesse*.

ANNO CHRISTI 277.

nentiſſimus tunc agnoſcere eum potuit: cùm ſinguli opiniones ſuas, quas de ipſo habebant, promerent, ait, *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*, & ſtatim beatificat eum dicens, *Quoniam revelavit tibi Pater meus cæleſtis*. Vide quanta ſit differentia eorum, quæ ab Jeſu dicta ſunt? Illi enim, qui dixerat, *Ecce mater tua foris ſtat*, reſpondit, *Quæ mihi eſt mater, aut fratres?* Ei autem qui dixit, *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*, beatitudinem, benedictionemque reſtituit. Si ergo de Maria vis eſſe eum natum, mentitur ipſe cum Petro; ſi autem verum dicit Petrus, ſine dubio ille prior fefellit. Quòd ſi prior fefellit, cauſam ad ſcriptorem rejicienda eſt. Unum igitur Chriſtum nos ſcimus eſſe ſecundùm Apoſtolum Paulum, cujus vocibus credimus conſonantibus duntaxat adventui ejus.

Matth. 16. 16.

XLVIII. His auditis turbæ permotæ ſunt, veluti rationem veritatis continentibus, & Archelao nil habente, quod his poſſet opponere; hoc enim indicavit tumultus, qui inter eos exortus fuerat; ſed cùm multitudo conquievisset, Archelaus hoc modo reſpondit. Vocis quidem Domini noſtri Jeſu Chriſti nullus poterit eſſe potentior, ſi neque nomen aliquod æquale ei eſſe invenitur, *Propter quod Deus eum exaltavit, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*; neque in teſtimonio quis æqualis ei eſſe poterit, & ideo ego vocis ejus tibi teſtimonia proferam, primùm quidem diſſolvens hæc, quæ a te dicta ſunt, utì ne dicas, quoniam nec ſibi ipſi conſonant, ut eſt tibi conſuetudo dicendi. Ais enim, quia eum, qui nuntiaverit ei de matre, aut de fratribus increpaverit Jeſus, quaſi fallentem, ſecundùm id quod ſcriptorem fefellit. Neque is, qui annuntiavit ei de matre, & fratribus increpatus eſt, neque Petrus ſupra illum ſolus beatificatus eſt; ſed uterque ab eo dignam reſponſionem, propriâ interrogatione percepit, ſicut in conſequentibus ſermo monſtrabit. Cùm quis parvulus eſt, cogitat ſicut parvulus, ſapit ut parvulus; cùm autem perfectus fuerit vir, deſtruentur ea, quæ ſunt parvuli, ideſt, dum ad priora ſe quis extendit, obliviſcatur quæ poſt ſe ſunt. Unde Domino noſtro Jeſu Chriſto docente, & curante humanum genus, utì ne ſimul omnia deperirent, cùmque in talibus ſtudiis mens omnium auditorum eſſet intenta, non opportunè ingreſſus hic nuntius de matre ejus ſuggeſſit, ac fratribus. Quid enim? (1) debuit ne etiam ſe ipſo judicante, derelinquere eos, quos curabat, & quos erudiebat, & cum matre, & fratribus colloqui? Nonnè continuò de hoc ipſo detraheres? (2) Cum enim peccatis onuſtos, & gravatos ad diſcipulatum delegit duodecim numero, quos & Apoſtolos nominavit, dicens eis, relinquite matrem, & patrem, ut me digni efficiamini, ut ultra non poſſit eis memoria patris, aut matris robuſtum pectus inflectere. Et iterum volente alio quodam dicere ei, ibo, & ſepeliam patrem meum, ait, *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos*. Intuere ergo quomodo Dominus meus Jeſus (3) ad neceſſaria diſcipulos ædificat, & pro meritis unicuique ſancta verba committit. Ita & in eo tempore, quo importunè annuntiaverat ei quidam de matre, non complectitur pro matris præſentiâ paternum præterire præceptum. Ut autem tibi oſtendam hæc ita eſſe; Petrus aliquando, cùm jam beatificationem fuiſſet ab eo conſecutus, ait ad Jeſum, *Propitius eſto Domine, non erit tibi iſtud*, cùm dixiſſet ei Jeſus, quia (4) oporteret filium hominis aſcendere Hieroſolymam, & occidi, & tertiâ die reſurgere; reſpondens ait Petro, *Vade retro Satana, quia non ſapis, quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum ſunt*. Quoniam ergo exiſtimas illum, qui ei de matre renuntiaverat, & fratribus, increpatum eſſe ab Jeſu; iſtum verò, qui paulo ante dixerat, *Tu es filius Dei vivi*, beatitudinem conſecutum. Vide quia magis (5) hunc prætulit Jeſus, cui & clementiùs & cum veniâ reſponſum dare dignatus eſt; Petro verò poſt illam benedictionem nullum jam veniæ largitur titulum, pro eo quod naturam rei ſibi dictæ non diligenter adverterit. Illius enim nuntii error reſponſi ratione colligitur; hujus verò tarditas intellectûs acerbiori increpatione damnatur. Ex quo advertere potes, quod Dominus Jeſus interrogationum ſibi, opportunitate ſervatâ, dignum promat ſingulis, opportunumque reſponſum. Quòd ſi, ut ais, ex eo quòd verum dixerat, Petrus beatificatur, & pro eo quod fefellit, nuntius ille culpatur; dic mihi quare, cùm Dæmones eum confiterentur, dicentes, *Scimus te* (6) *qui ſis ſanctus Deus*, increpavit eos, & (7) ſilere præcepit? Cur non (ſiquidem confitentium ſe teſtimoniis delectatur) etiam iſtos, ſicut Petrum vera dicentem, benedictionibus remuneratus eſt? Quòd ſi hoc abſurdum eſt, relinquitur ut pro loco, pro tempore, pro perſonis, pro rebus, pro accidentium ſalute, ea quæ dicta ſunt, intelligamus, utì ne temerè pronuntiantes, dignâ coërcitione feriamur, & ut te magis, ac magis edoceam, multo amplius illum, qui de matre nuntiaverat, honoratum: tu autem oblitus rei, quæ nobis propoſita eſt, in aliud converſus es. Audi ergo breviter; ſi enim volueris diligentius intueri, quæ dicta ſunt, inveniemus in illo priore, multam Dominum Jeſum oſten-

Philip. 2. 9.

1. Cor. 13. 11.

Matth. 10. 37.

Luc. 9. 59.

Matth. 16. 22.

Luc. 4. 34.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In Codice Caſinenſi, *Debuit & etiam*. Mala lectio.
(2) In Codice Caſinenſi corruptiſſimo legitur, *Cùm enim peccatis bonus, & gravatus ad diſcipulatum diligit duodecim numero*. Nos quantum per conjecturas licuit, hujus loci menda ſuſtulemus, & fortaſſe paulo poſt pro, *dicens eis*, legendum eſt, *dixit eis*.
(3) In Cod. Caſinenſi, *ad neceſſariam*.
(4) In eodem cod. *oportet*, ſecus atque habet vulgata editio.
(5) In cod. Caſinenſi eſt, *huic*.
(6) In codice Caſinenſi, *quis es*. Sed librarii error nobis viſa eſt illa lectio.
(7) In eodem codice eſt, *ſinire*. Sed *ſilere*, legi debere nos ſacer textus edocet. Vide tamen an, *ſinere*, legendum ſit.

ANNO CHRISTI 277.

ostendisse clementiam, idque convenientibus te exemplis edoceam. Rex quidam cùm adversùs hostem processisset armatus, & cogitaret, atque disponeret quemadmodum posset, manum sibi hostilem atque barbaram subjugare, cumque in multâ esset cura, & sollicitudine constitutus, in medio adversariorum positus, ac postea jam captivos eos tenere incipiens, jam jam illa sollicitudo immineret, quemadmodum eos, qui secum laboraverant, (1) ac pondus belli toleraverant, procuraret, quidam ei nuntius importunus occurrens, de rebus domesticis suggerere aliqua cæpit. At ille admiratus est audaciam, atque importunam suggestionem, & morti tradere hujuscemodi hominem cogitabat; quòd nisi de carissimis affectibus B talis nuntius extitisset, eo quòd incolumes esse hos, & rectè, ac prosperè agentes omnia nuntiasset, dignum protinus potuit excepisse supplicium. Quæ enim erat cura alia Regis, belli duntaxat tempore, nisi provincialium salus, nisi dispositio rei militaris? Ita & Domino meo Jesu Christo pugnanti adversùm passiones, quæ profunda viscerum obsederant, & curans eos qui multo tempore variis infirmitatibus fuerant devicti, & inclinato omni nisu pro salute universitatis; ille nuntius importunè adveniens de matre, & fratribus nuntiavit. Et potuit quidem similem Petro, aut etiam graviorem accepisse sententiam; sed matris, & fratrum in- C tellectum nomen clementiam provocavit.

XLIX. Sed & amplius adhuc omnibus ostendere cupio, ut agnoscant universi, assertio tua quantum impietatis obtineat. Si enim, secundùm tu dicis, non est natus, sine dubio nec passus est; pati enim qui natus non est, impossibile est. Quòd si non est passus, Crucis nomen aufertur. Cruce autem non susceptâ, nec Jesus ex mortuis resurrexit. Quòd si Jesus ex mortuis non resurrexit, nec aliquis alius resurget. Quòd si nullus resurget, nec judicium erit. Certum est enim, quia si non resurgam, nec judicer. Quòd si non judicium erit, frustra erit observatio mandatorum Dei, nullus absti- D nentiæ locus est, manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. Hæc autem omnia connectis, (2) negans, quòd de Maria natus est; si enim confessus fueris eum de Mariâ natum, & passio subsequatur necesse est, & passionem resurrectio, & resurrectionem judicium, & salva nobis erunt scripturæ præcepta. Non ergo jam vana est quæstio, sed plurima in hoc verbo. Sicut enim omnis lex, & prophetiæ in duobus sermonibus constant; ita etiam nostra omnis spes in A Beatæ Mariæ partu suspensa est; & ideo responde mihi ad singula, quæ te interrogabo. Quomodo abjiciemus tantas, & tales Apostoli voces, quæ dicunt, (3) *Cùm autem fuit Dei voluntas in nobis, misit filium suum factum ex muliere.* (Gal. 4. 4.) Et iterum, *Pascha nostrum immolatus est Christus.* (1. Cor. 5. 7.) Et quia, *Deus, & Dominum suscitavit, & nos (4) cum illo suscitabit per virtutem suam.* (Ibid. 6. 14.) Et alia multa his similia dicta sunt, ut est illud, *Quomodo dicunt quidam in (5) vobis, quia resurrectio mortuorum non est? Si enim resurrectio mortuorum non est, nec Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra. Inveniemur etiam falsi testes Dei, qui testimonium perhibuimus adversùs Deum, quia suscitaverit Christum, quem non suscitavit. Si quidem mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc estis in peccatis vestris; ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt? Si in hac vitâ tantummodo speramus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis initium dormientium*, (Ibid. 15. 12.) & reliqua. Quis rogo tam temerarius, & impudens invenitur, (6) qui istis sacrosanctis vocibus non accommodet fidem, in quibus nulla est distinctio, nulla dubitatio? Quisnam quæso etiam te, o stulte Galata, fascinavit, sicut & illos, *Quorum ante oculos Jesus Christus (7) rescriptus est crucifixus?* (Gal. 3. 1.) Unde arbitror sufficere hæc testimonia ad ostensionem judicii, & resurrectionis, & passionis, quibus consequenter, & pariter ex Mariâ partus ostenditur. Quid enim, si tu nolis acquiescere, sed evidentissimè Scriptura proclamet? Veruntamen interrogabo te, tu autem mihi responde, quando Jesus de Joanne testimonium dat, & dicebat, quia *Major in natis mulierum nullus surrexit Joanne Baptista; qui autem minor est in regno cælorum, major est illo.* (Mat. 11. 11.) Dic mihi qua ratione major illo est in regno cælorum? Nunquid Jesus minor erat Joanne in regno cælorum? (8) Dico, absit. Dic ergo in quo, ut vel te ipsum superare possis? Sine dubio minor erat Joanne Jesus inter natos mulierum; in regno autem cælorum major illo erat. Dic mihi illud etiam, o Manichæe, si ais Christum non esse ex Mariâ natum, sed apparuisse quidem ut hominem, cùm homo non esset, præstante hoc & agente virtute, quæ in ipso est; dic mihi super quem Spiritus Sanctus sicut columba descendit? Quis est etiam qui baptizatur a Joanne? Si perfectus erat, si filius erat, si virtus erat, non poterat Spiritus ingredi, sicut nec regnum po-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi, *ac pondus bellico tolerarant.* Nos emendavimus, *ac pondus belli toleraverant.* Fortasse tamen rudis interpres scripserat, *ac pondus belli contoleraverant.*

(2) Ita legendum censui, licèt in Codice Casinensi scribatur, *negatis id quod.*

(3) Vulgata editio græco textui consona legit, *At ubi venit plenitudo temporis.* eamque lectionem probant Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, & alii.

(4) Verba, *cum illo*, non habent græca, neque Vulgata, neque Irenæus lib. 5. adv. hær. cap. 6. & 7. neque Tertullianus lib. 5. adv. Marcionem cap. 7. neque in lib. de Pudicitia cap. 16.

(5) In cod. Casin. est, *in nobis*, & infra, *vana est fides nostra.* Sed Vulgatæ lectio huic præferenda, utpote quæ ex librarii oscitantiâ videatur exorta, Irenæus quoque, Tertullianus, Cyprianus, aliique Vulgatæ lectionem sequuntur.

(6) In eodem cod. legitur, *qui istam sacrosanctam vocibus &c.* librarii, ut arbitror, errore.

(7) Vulgatæ editionis melior lectio, *præscriptus est.*

(8) Hæc verba, *dico absit*, nisi mendum sit in codice, videntur tanquam ex Manetis personâ ab Archelao prolata.

ANNO CHRISTI 277.

poteſt ingredi intra regnum. Cujus autem ei cælitus emiſſa vox teſtimonium detulit dicens. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo benè complacui?* Dic age nihil remoreris, quis Mat. 3. 17. ille eſt, qui parat hæc omnia, qui agit univerſa? Reſponde, ita ne blaſphemiam pro ratione impudenter allegas, & inferre (1) conaris.

L. Manes dixit, Nemo quidem qui adversùm hæc, quæ a te dicta ſunt, reſpondere potuerit, blaſphemiæ crimen incurrit, quin potius eſt omni laude digniſſimus. Oportet enim artificem rebus propoſitis reſponſione diligenter aptatâ, manifeſta omnibus ea, de quibus quæritur, vel dubitatur, oſtendere, & maximè idiotis. Et quoniam tibi doctrinæ noſtræ non placet ratio, tanquam artifex bonus, etiam hanc mihi quæſtionem rationabiliter exſolve. Mihi enim pium videtur dicere, quòd nihil eguerit filius Dei, in eo quòd adventus ejus procuratur ad terras, neque opus habuerit columbâ, neque baptiſmate, neque matre, neque fratribus, fortaſſe neque patre, qui ei ſecundùm te fuit Joſeph; ſed totus ille ipſe deſcendens, ſemetipſum in quocunque voluit transformavit in hominem, eo pacto, quo Paulus Phil. 2. 7. dicit, quia *habitu repertus eſt ut homo*. Cujus igitur rei indiguerit is, qui ſemetipſum in omnia transformarit, oſtende? Quando enim voluit, hunc hominem rurſum transformavit in ſpeciem ſolis, ac vultum. Quod ſi rurſus reſiſtis, mihi rectè dicenti fidem nolis accommodare, audi definitionem tuam, in qua ſtas. Si enim hominem eum tantummodo ex Mariâ eſſe dicis, & in baptiſmate ſpiritum percepiſſe, ergo per profectum filius videbitur, & non per naturam. Si tamen tibi concedam dicere, ſecundùm profectum eſſe filium, quaſi hominem factum; hominem verè eſſe opinaris, ideſt qui caro, & ſanguis ſit. Neceſſe eſt ergo, & ſpiritum, qui ſicut columba apparuit, non aliud eſſe quàm naturalem columbam; ſicut homo enim Mat. 3. 16. dictum eſt, & ſicut columba, & quodcunque opinari poteſt de eo ſermone, quod dictum eſt, (2) ſicut homo, hac opinione concipe etiam de eo, quod dictum eſt, ſicut columba; neceſſe eſt & hæc æqualiter recipere, ita enim in Scripturis, quæ de eo ſcripta ſunt, inveniuntur. Archelaus dixit, Sicut tibi ipſe non potes, tanquam bonus artifex, neque ego tibi hanc quæſtionem (3) diligenter aptatam manifeſtarem, atque manifeſtè diſſolverem, niſi propter hos, qui aſſiſtunt, & qui nos audiunt, & ideo, ſicut convenit, quæſtionis hujus quoque exponam rationem. Tibi quidem non videtur piè dici, matrem habuiſſe Jeſum Mariam, & reliqua, quæ nunc proſecutus es, quæ quidem omnia repetere perhorreſco. Interdum quidem cogi ſolet artifex propter imperitiam A reſiſtentis dicere, & facere ea quæ tempus recuſat, & ideo quia mihi eſt illata neceſſitas propter præſentem turbam, ad ea, quæ a te non rectè dicta ſunt, paucis (4) reſpondeam. Dic ergo mihi, ſi Jeſum hominem naturaliter factum intellexerimus, ex Maria, habentem carnem, & ſanguinem intellexerimus, neceſſe eſt etiam Spiritum Sanctum veram columbam fuiſſe, & non Spiritum. Et quomodo poterit vera columba verum hominem ingredi, atque in eo permanere, caro enim carnem ingredi non poteſt; ſed magis ſi Jeſum hominem verum confiteamur, eum verò, qui dicitur, ſicut columba, Spiritum Sanctum, ſalva eſt nobis ratio in utrâque. B Spiritus enim ſecundùm rectam rationem habitat in homine, & deſcendit, & permanet, & competenter hoc, & factum eſt, & fit ſemper, ſicut tu te ipſum ante hoc tempus profitebaris eſſe Paraclitum Dei, ut (5) dicam ſilex, non homo, qui frequenter obliviſceris ea quæ dicis. Spiritum enim veniſſe ſuper te dixiſti, quem promiſerat Jeſus eſſe miſſurum, & unde niſi de cælo deſcendat? Et ſi deſcendit Spiritus ſuper hominem dignum ſe, ſuper te autem veras columbas deſcendiſſe ſentiendum eſt, ut te columbarium potius furem accipiamus, inſidias eis, ac laqueos molientem; dignus enim es, qui verbis ridiculis illudaris; ego tamen parco, ne auditores videar offendere hæc di- C cens, & maximè quia præter propoſitum meum, in te ingerere, quæ merearis audire. Sed redeam ad rem. Memor ſum enim transformationis ſuæ, qua dicis, quia Deus transformaverit ſe in hominem, vel in ſolem, ex hoc volens oſtendere Jeſum noſtrum habitu ſolo, & viſu factum eſſe hominem, quod abſit ab unoquoque fidelium dicere. Hæc alioquin ſecundùm te ad ſomnium nobis redeant univerſa, & figuras; non ſolùm autem, ſed adventûs nomen delebitur; poterat enim in cælo poſitus facere quæ voluerat, ſi Spiritum eum eſſe, & non hominem, dices. Sed non ita eſt, quoniam, *Exinanivit ſemetipſum formam ſervi accipiens*. Phil. 2. 7. Dico D autem de eo, qui ex Maria factus eſt homo. Quid enim? non poteramus & nos multò facilius, & lautius iſta narrare? ſed abſit ut a veritate declinemus jota unum, aut unum apicem. Eſt enim qui de Mariâ natus eſt filius, qui totum hoc, (6) quo magnum eſt, voluit perferre certamen Jeſus. Hic eſt Chriſtus Dei, qui deſcendit ſuper eum, qui de Mariâ eſt. Quòd ſi non credis neque voci, quæ cælitus facta eſt, temerarium aliquod ipſe producis, &, ſi dixeris, nemo credet. Statim enim in deſertum a Spiritu ductus eſt Jeſus, ut tentaretur a Diabolo, quem cùm Diabolus ignoraret, dicebat ei, Mat. 4. 1. *Si filius es Dei*. [7] Ignorabat autem propter quid genuiſſet filium Dei, qui prædicabat

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Malè in codice Caſinenſi, *coneris*.

(2) In cod. Caſin. ſcribitur, *ſicut homo ac opinione*.

(3) Codex Caſinenſis ita legit, *hanc quæſtionem diſſigenter aptare tam manifeſtarem, atque manifeſtè diſſolverem*. Sed ex Manetis interrogatione, cui Archelaus reſpondet, nos hunc locum reſtituimus.

(4) *Reſpondeam*, pro, *reſpondebo*, ſic in cap. 48. *edoceam*, pro, *edocebo*.

(5) Caſinenſis, *ut dicam dilere non homo*. Videant eruditi an rectè emendatum ſit.

(6) Fortè *quod*.

(7) Locum hunc noſtrâ conjecturâ ita correximus, ut aliquis inde ſenſus eliceretur; nam in Caſin. cod. lectione magna obſcuritas ex librarii erroribus exorta; ſic enim ſe habet, *Ignorabat autem propter qui genuiſſet filium Dei prædicabat regnum cælorum, qui erat &c.*

ANNO CHRISTI 277.

bat regnum cælorum, quod erat habitaculum magnum, nec ab ullo alio parari potuisset; unde & affixus cruci, cùm resurrexisset ab inferis, assumptus est illuc, ubi Christus filius Dei regnabat, ut cùm judicium habere cœperit, hi qui ignoraverunt eum, videant quem compunxerunt. Ut autem credas; cùm discipuli ejus per annum integrum manserunt cum eo, quare nullus ipsorum procidit super faciem suam, sicut paulò ante dicebas, sed in unâ horâ illâ, quando sicut sol resplenduit vultus ejus? Nonnè propter habitaculum illud, quod ex Mariâ fuerat effectum? Sicut enim Paracliti pondus nullus alius valuit sustinere, nisi soli Discipuli, & Paulus Beatus; ita etiam Spiritum, qui de cælis descenderat, per quem vox paterna testatur dicens, *Hic est filius meus dilectus*, nullus alius portare prævaluit, nisi qui ex Mariâ natus est, super omnes Sanctos Jesus. Sed & ad hæc quæ objicio responde. Si habitu eum, & specie dicis esse hominem, quomodo ab his, qui ex viro, & muliere nati sunt, Pharisæis teneri potuit, & ad judicium protrahi, cùm spirituale corpus a crassioribus corporibus non valeat comprehendi? Quòd si habes aliquid, quod ad verbum, atque ad propositum respondeas, qui nunquam ad proposita respondisti, perge quæso, & pugillum plenum solis mihi affer, aut modium plenum? Ipse verò sol pro eo quòd subtilioris est corporis, cooperire te, & circundare potest, tu verò eum, & si conculcaveris, nihil lædis. Dominus verò meus Jesus, si tentus est, ut homo ab hominibus tentus est. Si non est homo, nec tentus est. Si non est tentus, nec passus est, nec baptizatus est. Si ille non est baptizatus, neque quisquam nostrûm baptizatus est. Baptisma autem si non est, nec erit remissio peccatorum, sed in suis peccatis unusquisque morietur. Manes dixit, Ergo baptisma propter remissionem peccatorum datur? Archelaus dixit, Etiam. Manes dixit, Ergo peccavit Christus, quia baptizatus est? Archelaus dixit, Absit; quin potius pro nobis peccatum factus est, nostra peccata suscipiens, (1) propter quod ex muliere natus est, & propter quod ad baptisma venit, ut hujus partis perciperet purificationem, ut Spiritum, qui descenderat in specie columbæ, corpus, quod susceperat, portare possit.

Mat. 3. 17.

LI. Hæc cùm dixisset Archelaus, admiratæ sunt turbæ veritatem doctrinæ ejus, & laudes ei immensas cum clamoribus reddiderunt, ita ut omni studio conarentur, (2) & ultra ei non sinerent ad propria remeare; & tunc quidem discesserunt. Postea verò congregatis eis, Archelaus acquiescere sibi, atque audire verbum suadebat: non enim soli, qui cum Diodoro erant, audiebant eum, sed omnes quicunque ex provinciâ ejus aderant, atque ex vicinis locis; factoque silentio, hoc modo de Mane dicere aggressus est. Qualiter se quidem habeat nostra doctrina audistis, & fidei nostræ experimenta cæpistis; prout potui enim intelligere Scripturas coram omnibus vobis exposui. Sed nunc (3) paucissimè dicere volentem deprecor, ut cum silentio audiatis, ut agnoscatis, qui sit, & unde, & qualis sit iste, qui advenit, sicut Sisinius (4) quidam unus ex comitibus ejus indicavit mihi, quem etiam ad testimonium eorum, quæ a me dicentur, si placet, vocare paratus sum. Sed ne (5) ipse quidem dicere recusavit eadem, quæ nos dicimus, præsente Mane; credidit enim doctrinæ nostræ supradictus, sicut & apud me alius Turbo nomine. Quæcumque ergo contestati sunt mihi, sed & ea, quæ nos ipsi deprehendimus in hoc viro, non faciam latere conscientiam vestram. Tunc verò turbæ eo amplius incitatæ, congregatæ sunt ad audiendum Archelaum; etenim ea, quæ ab eo dicebantur, plurimam eis oblectationem præbebant; propter quod & certatim adhortabantur eum dicere quæcunque vellet, quæcunque sentiret; paratos se esse ad audiendum, & usque ad vesperum permanere, etiam accensis luminibus, pollicebantur: quorum animositate incitatus Archelaus cum omni fiduciâ dicere exorsus est. Viri fratres, superiores quidem causas Domini mei Jesu audistis, dico autem eas, quæ ex lege, & prophetis judicantur; inferiores verò Domini mei Jesu Christi Salvatoris nostri non ignoratis. Sed quid plura? Appellati sumus ex Salvatoris desiderio Christiani, sicut universus orbis terrarum testimonium perhibet, atque Apostoli edocent; (6) sed & optimus architectus ejus, fundamentum nostrum, idest Ecclesiæ Paulus posuit, & legem tradidit, (7) ordinatis ministris, & Presbyteris, & Episcopis in eâ, describens per loca singula quomodo, & qualiter oporteat Mini-

ANNO CHRISTI 277.

1. Cor. 3. 10.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi, quo usi sumus, adverbium *propter*, desideratur, sed illud librarii oscitantiâ omissum fuisse sequentia clarè demonstrant.

(2) Et hìc particula, *&*, deest in codice Casinensi, quam tamen orationis series evidenter exposcit.

(3) Fortè *paucissima*.

(4) Cod. Casinensis nullo sensu habet, *Sisinius quidam vos ex comitibus ejus indicavit mihi, qua etiam &c.*

(5) Et hìc emendavimus codicis Casinensis lectionem ita se habentem, *ipse quidem me dicere recusavit &c.*

(6) Codex Casinensis, *sed & optimos architectos ei fundamentum*, cujus manifestam corruptionem modica mutatione sustulimus.

(7) Locus notandus de Hierarchiæ Ecclesiasticæ ordine ab Apostolis instituto. Episcopos autem, Presbyteros, & Ministros tantum nominat Archelaus, quod ministrorum, hoc est Diaconorum nomine omnes infra Presbyteratum ordines antiquissimi Patres comprehendere consueverint: ita Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum pag. 667. Tertullianus de baptismo cap. 17. Origenes homil. 2. in Hierem. & in Matthæi cap. 19. pag. 363. & alibi passim.

nistros Dei, quales & qualiter fieri Presbyteros, qualesque esse debeant, qui Episcopatum desiderant; quæ omnia benè nobis, & rectè disposita, usque in hodiernum, statum suum custodiunt, & permanet apud nos hujus regulæ disciplina. Istius verò, qui nunc nobis ex Persarum provinciâ ebullivit, Manes nomine, adversùm quem mihi disputatio jam secundò commota est, genus vobis dicam, & totum; sed & doctrina ejus unde descendat lucidissimè demonstrabo. Iste non est primus auctor hujuscemodi doctrinæ, nec solus; sed quidam ex Scythiâ, (1) Scythianus nomine, (2) Apostolorum tempore fuit sectæ hujus auctor, & princeps, sicut & fuerunt & multi alii apostatæ, qui primatus sibi vindicare cupientes, falsa (3) pro veris conscripserunt, simpliciores quosque ad suam libidinem pervertentes, quorum nomina, & perfidias dicere nunc tempus non sinit. Hic ergo Scythianus dualitatem istam introducit (4) contrariam sibi, quod ipse a Pythagora suscepit, sicut & alii omnes hujus dogmatis sectatores, qui omnes dualitatem defendunt, declinantes Scripturæ viam directam; sed non in amplius proficient.

LII. Nullus tamen ita impudenter prævaluit, sicut iste Scythianus. Inimicitias enim inter duos ingenitos introduxit, & omnia hæc, (5) quæ consequuntur hujuscemodi assertionem. Quique Scythianus ipse ex genere Saracenorum fuit, & captivam quandam accepit uxorem de superiore Thebaide, quæ cum suasit habitare in Ægypto magis, quàm in desertis. Atque utinam nunquam

A eum illa provincia suscepisset, (6) in qua cùm eum habitaret, cùm (7) Ægyptiorum sapientiam didicisset; erat enim, ut quod verum est dicamus, valdè dives ingenio, & opibus, sicut hi, qui sciebant eum, per traditionem nobis quoque testificati sunt. (8) Discipulum autem habuit quendam, (9) nomine Terebinthum, (10) qui scripsit ei quatuor libros, ex quibus unum quidem appellavit Mysteriorum, alium verò Capitulorum, tertium autem, (11) Evangelium, & novissimum omnium Thesaurum appellavit, & erant ei isti quatuor libri, & unus discipulus nomine Terebinthus. (12) Quia ergo aliquantum temporis secum isti ambo decreverant soli habitare, placuit Scythiano discur-
B rere in Judæam, ut ibi congrederetur cum omnibus, quicunque ibi videbantur esse doctores, & pervênit eum continuò vitâ defungi, nec potuisse aliquid promovere. Ille verò discipulus, qui cum eo fuerat conversatus, in fugam versus est, (13) & Babyloniam petiit, (14) quæ nunc provincia habetur (15) a Persis, quæque abest nunc a locis nostris itinere dierum, & noctium fermè sex; quò cùm venisset, talem de se famam pervulgavit ipse Terebinthus, dicens omni se sapientiâ Ægyptiorum repletum, & vocari non jam Terebinthum, (16) sed alium Buddam nomine, (17) sibique hoc nomen impositum, ex quadam autem virgi-
C ne natum se esse, simul (18) & ab Angelo in montibus enutritum. (19) Parcus verò quidam Propheta, & Labdacus (20) Mithræ filius, arguebat eum mendacii, & erat

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Qui *Scythianus* apud omnes alios veteres, qui de Manichæorum hæresi tractarunt, appellatur, tam hìc, quàm in sequentibus a veteri Interprete *Scutianus*, & *Excutianus* vocatur, nisi ubique imperiti librarii sit error.

ZACAGNUS LECTORI.

(2) Cum post editam Archelaï disputationem inter Regio-Alexandrinos Vaticanæ Bibliothecæ codices reperissem apographum cujusdam vetusti codicis, qui olim ad Monasterium S. Salvii, Ambianensis fortasse episcopi & martyris pertinuit, & in eo codice, una cum S. Augustini commonitorio adversus Manichæos inter ejusdem epistolas edito haberentur excerpta quædam ex actis disputationis Archelai a cap. LI. usque ad cap. LV., operæ pretium censui varias ex eodem apographo lectiones edere, cum ipsarum ope quædam Archelai loca restituantur. *Quidam Stutianus nomine;* sic infra semper *Stutianum* vocat.

(3) Cod. Alexandrin. *pro veris confixerunt*.

(4) In eod. Cod. *Introduxit*.

(5) In Casinen. codice, *que eum sequuntur*. mala lectio.

(6) Hìc nonnulla deesse palam est. Fortè, *in qua cùm diu habitaret, depravatus est, cùm Ægyptiorum sapientiam didicisset*.

(7) Cod. Alexandr. *in qua cùm habitaret & Ægyptiorum*.

(8) Idem Cod. *testati sunt*.

(9) Idem Cod. *quendam qui scripsit*.

(10) Et hìc manifestus est librarii error in Codice Casinensi, in quo scribitur. *Terbonem;* nam Cyrillus Hierosolym. Cathechesi 6. & alii omnes Τέρβινθον, *Terbinthum*, seu *Terebinthum*, Scythiani discipulum faciunt. Quin & in seqq. ubique *Tereventus* scribitur. Quod verò ait Archelaus hunc Scythiano scripsisse quatuor libros, quos recenset, contrarium est Cyrilli mox laudati narrationi, aliisque, qui Scythianum solum eorum auctorem agnoscunt.

(11) *Tertium vero*. Cod. Alex.

(12) *Terybeneus. Quum ergo aliquantum temporis secum isti ambo esse decrevissent, soli placuit Stutiano excurrere in Judaam.* Sic infra ubique vocat *Terybeneum* Cod. Alex.

(13) *Ille vero discipulus omnibus quacumque ejus fuerant congregatis in fugam versus est*. Cod. Alex.

(14) Nota quousque extenderentur Imperii Romani limites, eo tempore, quo Archelaus cum Manete disputavit.

(15) Cod. Alex. *habitatur*.

(16) Mirè hìc sese exerit librarii, qui Casinensem Codicem exaravit, oscitantia; scripsit enim, *sed aliud cujusdam nomine;* legendum autem esse, *sed alium Buddam nomine*, Cyrilli Hierosolym. Epiphanii, & aliorum narrationes palam evincunt.

(17) Cod. Alex. *vocari jam non Terybeneum, sed Buddam*.

(18) Cod. Alex. *simulabat* pro *simul*.

(19) De his Persarum sacerdotibus, vide Epiphanium in hac hæresi num. 3. & nos in Manichæorum historiâ.

(20) Cod. Alex. *Labdacus Metri filius*.

ANNO CHRISTI 277.

eis quotidiè animosa exaggeratio de hujusmodi negotio. (1) Sed quid plura? Licet frequentiùs objurgaretur, tamen nuntiabat eis, quæ ante seculum essent, & de sphæra, & duobus luminaribus (2); sed & quò, & quomodo animæ discedant, & qualiter iterum revertantur in corpora, & alia multa hujuscemodi, & horum nequiora, idest, bellum Deo commotum esse in principiis, ut ipse Propheta crederetur. Pro quibus dum argueretur, ad viduam quandam secessit cum suis quatuor libris, nullo ibidem discipulo acquisito, præter anum solam, quæ ejus particeps facta est. (3) Tunc deinde mane primo ascendit (4) solarium quoddam excelsum; ubi nomina quædam cœpit invocare, quæ nobis Turbo dixit, solos septem electos didicisse. Cùm ergo ascendisset ritûs nescio cujus, vel artificii gratiâ; solus autem ascendit, (5) ne inde ab aliquo convinci posset, quòd si dissimulasset, vel pro nihilo duxisset, cogitabat se a veris principibus (6) pœnis esse subditum. Hæc eo cogitante, justissimus Deus sub terras eum detrudi per spiritum jubet, & continuò de summo dejectus, exanime corpus deorsum præcipitatum est, quod anus illa miserta, collectum locis solitis sepeliit.

LIII. Tunc omnia illa, quæ secum de Ægypto pertulerat, (7) manserunt apud eam, & gavisa est valdè de morte ejus duplici causâ, (8) primò quòd non libenter aspiceret artes illius, secundò pro his, quæ de hæreditate fuerat consecuta; erat enim multum pretii. (9) Quæ cùm sola esset, habere aliquem ad ministerium voluit, & comparavit sibi puerum (10) annorum fermè septem, (11) Corbicium nomine, quem statim manumisit, ac literis erudivit. Quique cùm duodecim annorum esset effectus, anus illa diem obiit, (12) ipsique universa bona sua tradidit, & cum cæteris reliquis, etiam quatuor illos libellos, quos Scythianus scripserat, non multorum versuum singulos. Tunc A ergo Corbicius, sepultâ Dominâ, bonis sibi derelictis omnibus uti cœpit, & migravit ad medium civitatis locum, in quo manebat (13) Rex Persarum, & commutato sibi nomine, Manem semetipsum pro Corbicio appellavit; nec Manem, sed Manes; Persarum enim lingua tali utitur declinatione. Effectus autem puer ille annorum propè (14) sexaginta, eruditus secundùm doctrinam, quæ in locis illis est, (15) & penè dixerim super omnem hominem, diligentius tamen hæc didicit, quæ in illis quatuor libellis continebantur, acquisivit etiam discipulos tres, quorum nomina sunt hæc, Thomas, Addas & Hermas. B Tunc assumit illos libellos, (16) & transfert eos, ita ut multa alia a semetipso insereret eis, quæ anilibus fabulis similia sunt. Habebat ergo tres istos discipulos conscios malorum suorum; nomen verò libellis proprium adscribit, prioris nomine deleto, tanquam si eos solus ex semetipso conscripserit. (17) Tunc visum est ei mittere discipulos suos cum his, quæ conscripserat in libellis, ad superiora illius (18) provinciæ loca, & per diversas civitates, & vicos, ut haberet aliquos se sequentes; & Thomas quidem partes Ægypti voluit occupare, Addas verò Scythiæ, (19) solus autem Hermas residere cum eo elegit. Cùm ergo illi essent profecti, C Regis filius ægritudine quadam arreptus est, quem Rex curari desiderans, edictum proposuit (20) in vita, si quis eum curare posset, accipere præmium, multo proposito. Tum iste, sicut illi (21) qui cibum, quod nomen est tale eludere solent, præsentiam suam Manes exhibet apud Regem, dicens se esse puerum curaturum, quæ (22) cùm audisset Rex, suscepit eum cum obsequio, ac libenter habuit. Verùm ne multa narrando, quæ gessit (23) tædium auditoribus inferam; mortuus est puer in manibus ejus, vel potius extinctus. Tunc Rex in carce-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) *Quotidie satis animosa certatio de hujusmodi nogotio.* Cod. Alexandr.

(2) *Et de duobus luminariis mysteria. Sed & quomodo animæ discedebant.* Et mox, *revertebantur*, Cod. Alex.

(3) In cod. Casin. scribitur *nunc*; sed *tunc*, legendum esse non ambigo.

(4) *Ascendit ut ne ab aliquo.* Cod. Alex.

(5) Codex Casinensis habet, *ut inde ab aliquo convinci possit.* Codex Alexandr. *ascendit ut ne ab aliquo.* Contrarius tamen sensus, quem expressimus, verior est; nam id sibi vult Archelaus, Manetem solum, cujusdam præstigii causâ, solarium ascendisse, ne a Parco, & Labdaco Mithræ sacerdotibus, id egisse deprehensus, debitas pœnas Persarum Regi persolveret.

(6) Codex Alex. *cogitabat se habere principibus.* Male pro *a veris*; mox *pœnis esse subdendum.*

(7) Cod. Alex. *de Ægypto protulerant.*

(8) Ibid. *valde de morte ejus duplici ex causa.*

(9) Cod. Alex. *quæ hæreditate fuerat consecuta; erat enim multum pecuniæ avida. Quæ cum &c.*

(10) Cod. Alex. *comparavit sibi puerulum.* Mox, *quem statuit.* Et paulo post, *qui cum.*

(11) *Cubricum*, Κούβρικον hunc, non *Corbicium* vocant Cyrillus, Epiphanius, & alii.

(12) Cod. Alex. *illa quæ obiit ipsique &c.* Mox, *cæteris reliquiis.* Forte, *reliquit.*

(13) Cod. Alex. *civitatis locum in qua manebat.*

(14) Ita constanter in Casinensi codice scribitur; vereor tamen, ne in hoc annorum numero mendum sit. Codex Alex. *prope septuaginta.*

(15) Cod. Alex. *in locis illis est, pene dixerim super omnem hominem diligentius: tamen didicit ea quæ in quatuor illis libellis continebantur. Acquisivit etiam ipse discipulos.*

[16] Cod. Alex. *libellos ut transferret eos, ita ut alia multa.*

(17) Cod. Alex. *scripserit.*

(18) Cod. Alex. *ipsius provinciæ.*

(19) Cod. Alex. *Abdas vero Syriæ.*

(20) Legendum fortasse, *invitans*; ita & legit cod. Alex.

(21) Locus valdè corruptus. Fortè legendum, *qui cybum, quod nomen est tali, ludere.* Hanc emendationem vendicat Codex Alexand. ita legens: *curare posset, accederet præmio multo proposito. Tunc iste, sicut illi, qui cubum, quod nomen est alea, ludere solent, præsentiam sui exhibet Manes.*

(22) Cod. Alex. *quod cum.*

(23) Cod. Alex. *quæ gesta sunt.*

cerem detrudi jubet Manem, & ferri (1) talento onerari. Illi verò duo discipuli ejus, qui missi fuerant ad docendum per singulas civitates, quærebantur ad pœnam. Quique fugientes licet, nunquam cessarunt (2) alienam hanc, & ab Antichristo inspiratam, per loca singula inserere doctrinam.

LIV. Post hæc ad magistrum suum redeunt, referentes quæ eis acciderant; (3) audiunt etiam ea, quæ in ipso collata sunt mala; accedentes (4) ergo, ut (5) dicebam, ad eum sui, & suggerentes ei de his malis, quæ per loca singula patiebantur; de reliquo (6) converti se debere ad salutem suadebant; pertimuerant enim, verentes ne quid sibi ex his malis, quæ illi inferebantur, (7) accederet. At ille suadens eos nihil vereri, ad orationem consurgit. Tunc deinde jubet, in carcere positus legis Christianorum libros comparari; valdè enim hi, qui missi fuerant ab eo per singulas civitates, ab omnibus hominibus execrationi habebantur, maximè apud quos Christianorum nomen venerationi erat. Sumpto ergo aliquantulo auri modo, abierunt (8) ad loca, (9) in quibus Christianorum libri conscribebantur, & simulantes se nuntios (10) esse Christianos, rogabant præstari sibi libros ad comparandum; &, ut (11) ne multa dicam, comparant universos libros scripturarum nostrarum, & deferunt ad eum (12) in carcere constitutum, quibus ille acceptis, homo astutus, cæpit in nostris libris occasiones inquirere dualitatis suæ, nec suæ quidem, sed Scythiani, qui hoc ante plurimum temporis protulerat; & in nostris libris, sicut etiam adversùs me disputans fecit, assertionem suam proferre, quædam in his accusans, quædam permutans, solo Christi nomine adjecto; quem se idcirco suscipere simulavit, ut per civitates singulas sanctum, & divinum nomen audientes Christi, minimè execrantes eos, discipulos istius non faticarent. Inveniens autem vocem etiam de Paraclito positam in Scripturis, semetipsum esse subjecit, qui non legerat diligenter, quia Paraclitus jam tunc venisset, cùm Apostoli adhuc essent super terram. His ergo tam scelerate compositis, mittit & discipulos suos prædicaturos intrepidè fictos, simulatosque errores, & novas falsasque voces annuntiaturos per loca singula. Quod cùm Rex Persarum cognovisset, dignis eum suppliciis subdere parat. Quo Manes agnito, admonitus in somnis, elapsus de carcere, in fugam versus est, auro plurimo custodibus corruptis, & mansit in castello Arabionis. Unde scriptam epistolam per Turbonem ad Marcellum nostrum misit, in qua significavit se esse venturum. Quò cùm venisset, fuit nobis certamen tale, quale & hìc vidistis, & audistis, in quo, prout potuimus, ostendimus eum Pseudoprophetam. Sed custos quidem carceris, qui eum dimiserat, punitus est; Rex verò eum requiri jussit, & in quibuscunque locis repertum comprehendi. Hæc cùm ego cognovissem, necessarium fuit me etiam vobis indicare, quia requiritur iste a Rege Persarum usque in hodiernum diem.

LV. His auditis, turbæ volebant Manem, comprehensum tradere potestati barbarorum, qui erant vicini (13) ultra Strangam fluvium, quoniam & ante tempus venerant quidam ad requirendum eum, quo nusquam reperto, discesserant; erat enim tunc in fugâ constitutus. Cùm ergo hæc ita Archelaus prodidisset, continuò se in fugam dedit Manes, & evadere potuit, dum nemo eum insequeretur. Sed populus, cum Archelai, quem libenter audiebant, relatione teneretur, quidam tamen crebrè insecuti sunt post eum. Sed ille vias, quibus venerat, repetens, transito fluvio ad Arabionis castellum rediit, ubi postea comprehensus, oblatus est Regi; quique plurimâ adversùs eum indignatione commotus, duas mortes in eum vindicare cupiens, unam filii, alteram carcerarii, jussit eum ante portam civitatis excoriatum suspendi; & pellem ejus medicamentis infectam, inflari; carnes verò volucribus dari jussit. Quibus postea agnitis, Archelaus adjecit ea priori disceptationi, ut omnibus innotesceret, sicut ego, qui inscripsi in prioribus exposui. Congregatis igitur omnibus Christianis, ferri adversùs eum sententiam placuit, veluti epilogum quendam (14) morti ejus transmittentes, consonantem reliquis vitæ ejus negotiis. Addidit etiam hoc Archelaus dicens, Viri fratres, ne quis vestrum incredulus sit his, quæ a me dicta sunt, idest, quòd non ipse primus auctor scelerati hujus dogmatis extiterit Manes; sed tantum, quòd per ipsum aliquibus terræ partibus manifestatum sit. Sed non statim is, qui aliquid quocunque portaverit, auctor ejus putandus est, sed qui invenerit. Sicut enim guberna-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Hoc est, vinculis ferreis, ab eorum pondere, nam τάλαντον interdum est pondus.
(2) Cod. Alex. *licet nunquam cessarent alienam.*
(3) Cod. Alex. *quid eis acciderit.*
(4) Cod. Alex. *accedentes ergo, ut decebat, ad eum sui, & suggerentes sui ei de his.*
(5) In codice Casinensi, *ut dicebant*; nos levi mutatione, *dicebam*, emendandum censuimus. Sed & fortasse, *ut decebat*, legendum; melior tamen visa est prior lectio.
(6) In eodem codice, *conventi*, scribitur; sed *converti*, legendum esse, quæ sequuntur clarè, ut arbitror, innuunt.
(7) Fortassè, *accideret*; ita etiam legit codex Alexandr.
(8) Cod. Alex. ad *illa loca.*
(9) Vides ut arcani disciplinam in occultandis fidei mysteriis olim custodierint Christiani, & quanto curaverint studio, ne Sacrosanctæ Legis libri ad Gentilium manus pervenirent, etiam antequam Diocletiani persecutio exorta esset, ac traditionis periculum immineret. Præterea hinc apparet non ubique; sed certis quibusdam in locis Christianorum libros vendi consuevisse.
(10) Cod. Alex. *se novitios esse Christianos.*
(11) Cod. Alex. *& ne multa dicam.*
(12) Cod. Alex. *& referunt ad eum.*
(13) Et hìc præcisius Imperii Romani limes, quinam Archelai ætate, & Probo imperante esset, designatur.
(14) Fortè, *mortis ejus.*

tor acceptam navem, quam alius fecit, ad quæcunque loca voluerit perducere, alienus est tamen omni genere a constructione ejus, ita intelligendus est & iste; non enim ex initio hujc rei ipse originem dedit; (1) sed ea tantum, quæ ab alio fuerant inventa, per se detulit hominibus, sicut certis testimoniis notum est, quibus propositum est vobis ostendere, (2) non ex Mane originem mali hujus manasse; sed ab alio, & ante multum temporis a barbaro quodam exorta, in silentio habita, ab isto verò ignotè latentia, veluti propria ejus esse prolata, deleto conscriptoris titulo, sicut superius exposui. Fuit prædicator apud Persas etiam (3) Basilides quidam antiquior, non longe post nostrorum Apostolorum tempora, qui & ipse cùm esset versutus, & vidisset, quòd eo tempore jam essent omnia præoccupata, dualitatem istam voluit affirmare, quæ etiam apud Scythianum erat. Denique cùm nihil haberet, quod assereret proprium (4) aliis dictis proposuit adversariis. Et omnes ejus libri difficilia quædam, & asperrima continent. Extat tamen tertius decimus liber tractatuum ejus, cujus initium tale est, *Tertium decimum nobis tractatuum scribentibus librum, necessarium sermonem, uberemque salutaris sermo præstavit*. Per parvulam divitis, & pauperis naturam sine radice, & sine loco rebus supervenientem, unde pullulaverit indicat. Hoc autem solum caput liber continet. Nonnè continet & alium sermonem, & sicut opinati sunt quidam, nonnè omnes offendemini ipso libro, cujus initium erat hoc? Sed ad rem rediens Basilides interjectis plus minus, vel quingentis versibus ait, *Desine ab inani, & curiosâ varietate, requiramus autem magis, quæ de bonis, & malis etiam barbari inquisierunt, & in quas opiniones de his omnibus pervenerunt. Quidam enim horum dixerunt, initia omnium duo esse, quibus bona, & mala associaverunt, ipsa dicentes initia sine initio esse & ingenita, idest, in principiis lucem fuisse, ac tenebras, quæ ex semetipsis erant, non quæ esse dicebantur. Hæc cùm apud semetipsa essent, propriam unumquodque eorum vitam agebat, quam vellet,* [5] *& qualis sibi competeret; omnibus enim amicum est, quod est proprium, & nihil sibi ipsum malum videtur. Postquam autem ad alterutrum agnitionem uterque pervênit,* [6] *& tenebræ contemplatæ sunt lucem, tanquam melioris rei sumptâ concupiscentiâ, insectabantur ea commisceri.*

Nonnulla fortasse desunt.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Malè codex Casinensis, *sed etiam*.

(2) Aut nihil video, aut ita corrigenda est codicis Casinensis lectio; quæ sic se habet; *non ex Manen originem mali hujus Manes esse*.

(3) Etsi Basilidem, qui paulò post Apostolorum tempora hæresim docuit, Alexandrinum fuisse, & in Ægypto scholas erroris aperuisse testetur Eusebius lib. 4. Hist. Ecclesiast. cap. 7. nihilominus, qui ab Archelao memoratur, idem ac Basilides Alexandrinus esse videtur, licèt apud Persas hæresim prædicasse dicat. Fieri enim potest, ut Basilides Alexandriâ digressus, Persas quoque hæreticis dogmatibus inficere tentasset. Sanè Basilidis Persæ nulla, quod sciam, apud veteres mentio. Scripsit autem Basilides Alexandrinus libros 24. in Evangelium, eodem Eusebio teste, qui non alii esse videntur a tractatuum libris, quos laudat Archelaus, & ab exegeticis illis, ex quorum libro 23. quædam loca refert Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 4. An autem Evangelium illud, in quod Basilides scripsit, Apostolorum esset, an aliud, quod suo marte confinxit, cujus meminit Origenes Hom. 1. in Lucam, Hieronymus in prologo suorum Comm. in Matthæum, & Ambrosius in prologo in Evangelium Lucæ, non satis liquidò constat.

(4) Fortè, *aliorum dicta*.

(5) In codice Casinensi, *& quales ibi competeret*.

(6) Tenebras desiderio lucis adipiscendæ actas fuisse Manes quoque asserit in cap. 13. hujus operis, & apud Titum Bostrensem adversùs Manichæos lib. 1. pag. 48. editionis Canisianæ.

FRAGMENTUM

Actorum ejusdem Disputationis ex Cyrilli Hierosolymitani Catechesi sextâ.

FUgit è carcere (Manes), & in Meso-
potamiam venit: verùm obstitit ei armis
justitiæ Archelaus Episcopus: & sub philo-
sophis eum judicibus reprehendens, collecto
Gentilium auditorio, ne, si Christiani judi-
ces essent, viderentur favisse. Age profer,
ait Archelaus ad Manem, quod prædicas.
At ille, cui os quasi sepulchrum patens erat,
primum a blasphemiâ Creatoris omnium,
initium sumpsit, inquiens, Veteris testamen-
ti Deus, malorum inventor est, de se ipse
eut. 4.34. dicens, *Ego ignis consumens*. Tum sapiens
Archelaus hanc solvit, refutavitque blasphe-
miam his verbis, Si veteris Deus testamen-
ti, ut ais, ignem se dicit, cujus est ille fi-
uc. 12. 49. lius, qui ait, *Ignem veni mittere in terram?*
.Reg. 2. 6. Si culpas eum, qui dicit, *Dominus mortificat, & vivificat*, quamobrem Petrum colis, qui
Tabitham a mortuis excitavit, & Saphiram
morti tradidit? Si vitio vertis, quod ignem
tat. 25. 42. præparavit, quare hunc non carpis, qui di-
cit, *Discedite à me in ignem æternum?* Si re-
a. 45. 7. prehendis eum qui dicit, *Ego Deus faciens pacem, & creans mala*, expone quo modo Je-
sus dicat; *Non veni pacem mittere, sed gla-*
tat. 10. 34. *dium?* Cùm ambo paria dicant, è duobus
alterum, aut uterque bonus, eo ipso quòd
verbis congruant: aut si Jesus hæc dicens,
abest à reprehensione, quare dignum repre-
hensione clamas eum, qui in veteri testamen-
to similia profert? Tum Manes ei dicit; Et
qualisnam Deus excæcat? Pauli enim verba
I. Cor. 4. 4. sunt, *In quibus Deus seculi hujus excæcavit cogitationes infidelium, ut ne fulgeat in illis illuminatio Evangelii*. Archelaus autem hoc
præclarè refellens, Quæ paululum antece-
dunt, inquit, lege. *Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt, est opertum*. Videsne pereuntibus obtectum
dici Evangelium? Non enim danda sunt san-
cta canibus. Præterea, solusne veteris testa-
menti Deus excæcavit cogitationes infide-
tat. 13. 13. lium? Jesus etiam ipse nonnè dixit, *Ideo ipsis in parabolis loquor, ut videntes non videant?* Odio ne eos prosequens, volebat ut
non viderent? An quia indignum erat,
quoniam oculos ipsi suos occluserant? Ubi
enim voluntaria malitia, illic & gratiæ do-
tat. 25. 29. num abest. *Habenti enim dabitur: ab eo autem qui non habet, etiam quod se putat habere, auferetur*. Quanquam etiam, ut in-
terpretantur nonnulli, dici possit, qui ser-
mo non malus est, etiam si excæcarit in-
fidelium mentes, ad rem bonam excæcavit,
ut ad sancta respiciant. Non enim dixit,
Excæcavit eorum animam, sed *cogitationes infidelium*. Quod autem ait, tale est: Ex-
cæca scortatoris scortandi cogitationes, &
servatus est homo: excæca latronis rapiendi
& latrocinandi studium, & salvus est ho-
mo. Verùm hoc modo non vis intelligere.
Est & alia interpretatio; Excæcat & sol
lusciosos, & oculorum imbecillitate labo-
rantes excæcantur lumine perculsi: non
quòd sol excæcandi facultate sit præditus,
sed quòd oculorum status non cernat: sic & quibus corda laborant incredulitate, ii di-
vinitatis radios contueri non possunt. Nec dixit, Excæcavit cogitationes ne audiant
Evan-

A ΦΕύγει ἐκ τ̃ Φυλακῆς (Μάνης) κ̀ ἔρχεται εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. ἀλλ' ἀπαντᾷ αὐτῷ ὅπλῳ δικαιοσύνης Ἀρχέλαος ἐπίσκοπος. κ̀ ἐπὶ φιλοσόφων κριτῶν ἐλέγξας, ἀκροατήριον ἑλληνικὸν συςησάμϑμος, ἵνα μὴ χριςιανῶν κρινόντων, δοκῶσιν οἱ κριταὶ χαρίζεσθαι. Λέγε, φησὶν ὁ Ἀρχέλαος πρὸς τ̃ Μάνην, ὃ κηρύσσεις. ὁ ἣ, τάφον ἀνεῳγμένον ἔχων τὸ ςόμα, ἀπὸ βλασφημίας πρῶτον τ̃ ποιητ̃ τῶν ἁπάντων ἤρξατο, φάσκων, Ὁ τῆς παλαιᾶς Θεὸς κακῶν ἐςὶν εὑρετής, λέγων περὶ ἑαυτ̃, Ἐγὼ πῦρ καταναλίσκον. ὁ δὲ σοφὸς Ἀρχέλαος ὑπεξέλυε τὴν βλασφημίαν, εἰπών. Εἰ ὁ τῆς παλαιᾶς Θεὸς κατὰ τὸν σὸν λόγον, πῦρ ἑαυτὸν λέγει τίνος υἱός ἐςιν ὁ λέγων, Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν; εἰ μέμφῃ τὸν λέγοντα, Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ.
B διὰ τί τιμᾷς Πέτρον τὴν Θαβιθὰν μὲν ἐγείραντα, τὴν ἣ Σαπφείραν θανατώσαντα; εἰ δὲ καὶ μέμφῃ, ὅτι πῦρ ἡτοίμασε, διὰ τί οὐ μέμφῃ τ̃ τὸν λέγοντα, Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον; εἰ μέμφῃ τὸν λέγοντα, Ἐγὼ Θεὸς ποιῶν εἰρήνην, κ̀ κτίζων κακὰ, ἐξήγησαι, πῶς λέγει Ἰησοῦς, Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν; ἀμφοτέρων τὰ ἴσα λεγόντων, δυοῖν θάτερον, ἢ ἀμφότεροι καλοὶ διὰ τὴν ὁμολεξίαν. ἢ εἰ ἀνέγκλητος Ἰησοῦς ταῦτα λέγων, διὰ τί ψέγεις τὸν τὰ ὅμοια ἐν τῇ παλαιᾷ λέγοντα; εἶτα ὁ Μάνης πρὸς τ̃τον λέγει, Καὶ ποῖος Θεὸς τυφλοῖ. Παῦλος γάρ ἐςιν ὁ λέγων, Ἐν οἷς ὁ Θεὸς τ̃ αἰῶνος τ̃του ἐτύφλωσε τὰ
C νοήματα τῶν ἀπίςων, εἰς τὸ μὴ διαυγάσαι τ̃ φωτισμὸν τ̃ εὐαγγελί̃. ὁ δὲ Ἀρχέλαος, καλῶς ὑποκρύσας, Προανάγνωθι, φησὶν, ὀλίγον. εἰ ἣ κεκαλυμμένον ἐςὶ τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐςὶ κεκαλυμμένον. ὁρᾷς ὅτι ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις κεκάλυπται; οὐ δεῖ γὰρ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς κυσίν. εἶτα, ἆρα μόνος ὁ τῆς παλαιᾶς Θεὸς ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίςων, Ἰης̃ς δὲ αὐτὸς ̃κ εἴρηκε, διὰ τ̃το αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλῶ, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι. μὴ μισῶν αὐτοὺς, ἐβ̃λετο μὴ βλέπειν, ἢ διὰ τὸ ἀνάξιον, ἐπειδὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν; ὅπου γὰρ αὐτοπροαίρετος πονηρία, ἐκεῖ καὶ ἀποχὴ τ̃ χάριτος. τῷ γὰρ ἔχοντι δοθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται. εἰ ἣ δεῖ καὶ ὥς τι-
D νες ἐξηγοῦνται, τ̃το εἰπεῖν, ̃ φαῦλον γὰρ τὸ ῥῆμα. εἰ κ̀ ἐτύφλωσε τ̃ ἀπίςων τὰ νοήματα, ἐπὶ καλῷ ἐτύφλωσεν, ἵνα εἰς τὰ ἅγια ἀναβλέψωσιν. ̃ γὰρ εἶπεν, Ἐτύφλωσεν αὐτῶν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τὰ νοήματα τ̃ ἀπίςων. τὸ δὲ λεγόμϑμον, τοιοῦτόν ἐςι. τύφλωσον τ̃ πόρν̃ τὰ πορνικὰ νοήματα, καὶ σέσωςαι ὁ ἄνθρωπος. τύφλωσον τοῦ λῃςοῦ τὸ ἁρπακτικὸν καὶ λῃςρικὸν, καὶ σέσωςαι ὁ ἄνθρωπος. ἀλλ' ̃ θέλεις οὕτω νοῆσαι. ἐςὶ καὶ ἄλλη ἐξήγησις. τυφλοῖ καὶ ὁ ἥλιος τοὺς ἀμβλυωποῦντας. κ̀ οἱ ὀφθαλμιῶντες τυφλοῦνται, βλαπτόμϑμοι ὑπὸ τ̃ φωτὸς. ̃χ ὅτι τυφλωτικός ἐςιν ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅτι ἡ ὑπόςασις τ̃ ὀμμάτων ̃ βλέπει. ̃τω καὶ οἱ ἀπιςίᾳ
E νοσοῦντες ταῖς καρδίαις, ̃ δύνανται ἐνιδεῖν ταῖς τῆς θεότητος ἀκτῖσιν. καὶ ̃κ εἶπεν, Ἐτύφλωσε τὰ νοήματα, εἰς τὸ μὴ ἀκοῦσαι τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλ' εἰς τὸ μὴ διαυγάσαι τὸν φωτισμὸν τῆς δό-
ξης

ANNO CHRISTI 300.

ξης τοῦ εὐαγγελίου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. τὸ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι τοῦ εὐαγγελίου, πᾶσιν ἐφίεται. ἡ δόξα δὲ τοῦ εὐαγγελίου, τοῖς Χριστοῦ μόνοις γνησίοις ἀφώρισται. ἔλεγεν ὁ κύριος, τοῖς μὲν ἀκοῦσαι δυναμένοις, ἐν παραβολαῖς. τοῖς δὲ μαθηταῖς ἐπέλυε κατ' ἰδίαν τὰς παραβολάς, ὁ ἀυγασμὸς τῆς δόξης τοῖς πεφωτισμένοις, ἡ τύφλωσις τῆς ἀπίστοις. ταῦτα τὰ μυστήρια νῦν ἡ Ἐκκλησία διηγεῖται τῷ ἐκ κατηχουμένων μεταβαλλομένῳ. οὐκ ἔστιν ἔθος ἐθνικοῖς διηγεῖσθαι. οὐ γὰρ ἐθνικῷ τὰ περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος διηγούμεθα μυστήρια. οὐδὲ τῶν μυστηρίων ἐπὶ κατηχουμένων λαθικῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν ἐπικεκαλυμμένως, ἵνα οἱ εἰδότες πιστοὶ, νοήσωσι. καὶ οἱ μὴ εἰδότες, μὴ βλαβῶσι.

A Evangelium, sed ne *fulgeat in illis illuminatio gloriæ Evangelii Domini nostri Jesu Christi*. Nam Evangelium audire ab omnibus expetitur: at Evangelii gloria, solis Christi germanis tribuitur. Dominus loquebatur in parabolis iis quidem, qui poterant audire: Discipulis verò privatim parabolas & similitudines explicabat. Gloriæ fulgor eorum est, qui jam illustrati sunt: excæcatio, infidelium. Hæc mysteria nunc patefacit Ecclesia ei, qui ex catechumenis excedit: nec moris est, Gentilibus exponere. Non enim Gentili cuiquam de Patre & Filio & Spiritu Sancto arcana mysteria declaramus: neque palam apud catechumenos de mysteriis verba facimus, sed multa sæpe loquimur occultè, ut fideles, qui rem tenent, intelligant: & qui non tenent, ne lædantur. 2.Cor.4.4.

ANNO CHRISTI 300.

Hactenus Fragmentum disputationis Archelai Episcopi cum Manete Hæresiarchâ ex Cyrillo Hierosolymitano.

CAJUS PAPA.

Sedit ab anno 283. usque ad annum 296.

MARCELLINUS PAPA.

Sedit ab anno 296. usque ad annum 304.

SYNODUS INCERTI LOCI

pro asserendo jure patriarchico in totam Persidem archiepiscopo Seleuciensi, a quatuor Patriarchis, ut fertur, circa annum Christi 300. habita.

PRÆMONITIO COLLECTORIS

Timotheus Jacobitarum in Syria patriarcha, qui circa annum Christi 1280. floruit, epistolæ Synodicæ a Patribus hujus Concilii scriptæ mentionem exhibet, scriptamque illam circa annum Christi 300. constituit a Patriarchis Occidentalibus in Synodum coactis, videlicet a Romano, Constantinopolitano, Antiocheno, Alexandrino. Epistolæ ejusdem fragmentum servavit Sobiensis Episcopus scriptor Arabs sæculi decimi quarti, ex quo illud dedit Cl. Assemanus Bibliot. Orient. tom. III. part. I. pag. 56. En illud.

OCCIDENTALES.

Quod autem a Patribus nostris spiritualibus dictum est, Judicium videlicet Patriarchæ Orientis nostris Patriarchis esse reservatum; quia habita exacta inquisitione compertum fuit, Patriarchæ accusatores in suis accusationibus fuisse falsitatis convictos, & Patriarchas illatorum criminum omnino immunes: nunc definimus in potestate, & verbo vivo Dei, nullum deinceps habere jus Metropolitas & Episcopos, sed nec Christianos Orientis ad accusationes criminationesve instruendas adversus proprium Patriarcham, easque ad Patres nostros Occidentales verbo aut scripto deferendas. Quod si rursus aliud quippiam objiciant, sicut hactenus fecerunt, ipsis respondemus: Patriarcham omnium Christianorum Orientis esse judicem; ipsius autem Patriarchæ judicem esse Christum. *Et post alia*. Existimavimus Ecclesiæ Dei nostræ vestræque regionis illud utile esse, quod veteres Patres nostri æquum & justum censuerunt, quando vestræ Sedi, quæ est in magna Ecclesia Cochensi, concesserant, ut ipse Metropolitas institueret, sicut idem utile esse judicasset; ut nimirum ipse super eos potestatem haberet, eosque pro merito constitueret, vel propter illorum delictum deponeret: similiter & super omnes Episcopos Orientis: & ipse Patriarcha judex & vindex fieret in universa Ecclesia Orientis, idemque regeret & gubernaret. Id igitur nos quoque suscipimus & sequimur.

Anno Christi 309.

CENSURA D. ASSEMANI IN HANC EPISTOLAM.

Anno Christi 309.

VErùm ut ab hac epistola incipiam, in qua *Privilegium Seleuciensi Primati a Patribus Occidentalibus concessum dicitur, ut neque ab Orientalibus judicari possit, neque ad Occidentales ejus causa deferatur, sed judicium illius Christo duntaxat reservetur*; in primis non assentior Timotheo, qui eam circa annum Christi 300. scriptam vult a Patriarchis Occidentis; Romano, scilicet, Alexandrino, Antiocheno, Ephesino, & Hierosolymitano: tum quia non potest designari locus, in quo Patriarchæ citati convenerint; tum etiam quia diversis temporibus claruere, quos Timotheus æquales facit. Ut enim accurati B historiæ Ecclesiasticæ Scriptores tradunt, Cajus Pontificatum Romanum iniit exeunte anno Christi 283. quem annis duodecim gessit. Petrus Alexandrinus ab anno 300. ad annum 312. sedit. Paulus Samosatenus Antiochenam Ecclesiam occupavit ab anno 260. ad annum 272. quo depositus fuit. Alexander Hierosolymitanam Sedem rexit ab anno 199. ad annum 253. Gregorius Thaumaturgus circa annum 265. obiit. Flavianus Ephesinus ignotus est. Deinde quum Ecclesiæ Orientalis regimen ad Antiochenum Patriarcham spectet, nulla erat causa, cur Archiepiscopo Seleuciensi id privilegium ab omnibus simul Patriarchis concederetur, neque seleuciensis Præsul apud idoneum scriptorem legitur supplicationem suam in aliqua Synodo exhibuisse: in quo dumtaxat casu cæteri Patriarchæ de Privilegiis Episcopalium C Sedium sibi minime subjectarum judicantes, ea vel ampliare soliti erant, vel coarctare, ut ex actis Synodorum Nicænæ, Constantinopolitanæ, & Chalcedonensis liquet. Denique si id Privilegium verum fuisset, nequaquam dixissent Patres in Canone Arabico Nicæno 38. de Primate Seleuciæ, *ex nunc permittatur ei constituere Metropolitanos*: nec Canone 40. de Episcopis Persidis subjunxissent, *non permittit magna Synodus, ut congregentur in provincia Persidis, ne constituant leges ullas sine licentia Patriarchæ Antiocheni, quia quamvis eorum Dominus* (idest Episcopus Seleuciæ) *factus sit in dignitate Patriarchæ, in hoc tamen consultum est eorum utilitati, & exemptioni a damno & nocumentis, atque eorum paci & tranquillitati provisum. Non propterea tamen ipsis licet solvere, aut ligare, vel constituere ullas Ecclesiasticas leges, vel addere eis, vel diminuere quidquam propria auctoritate, sed potius in omnibus sint obedientes principibus, & Patriarchæ*: vel ut vertit Turrianus Can. 35. *Sed potius in omnibus sint Metropolitanis Patriarchæ obedientes*. Quum enim dicitur, *ex nunc permittatur ei constituere Metropolitanos*, significatur, id antea ipsi permissum non fuisse: quumque subjungitur, *non permittit magna Synodus, ut congregentur in provincia Persidis, ne constituant leges ullas sine licentia Patriarchæ Antiocheni*, ostenditur commentitium esse privilegium illud, de Appellationibus a Seleuciensi ad Antiochenum minimè faciendis. Ut voces illas *Metropolitæ*, & *Patriarchæ* ante Nicænum Concilium minimè usurpatas omittam.

MARCELLUS PAPA

Sedit ab anno 304. usque ad 309.

EUSEBIUS PAPA

Sedit ab anno 309. usque ad 311.

AD CONCILIUM ELIBERITANUM

anno forte 309. celebratum

ADDITIO.

CUjus in præfatione memini, vetus Collectio nostra Lucensis annorum circiter nongentorum inter cætera Concilia, quorum canones in epitomen redactos complectitur, magnum Eliberitanum concilium offert, quod desumpsisse se ejus Synopsis auctor in ipsa concilii fronte testatur ex libro quodam *Gabrensi*. Quis sit Gabrensis iste liber; ubi locus iste jaceat, incompertum mihi est; quamvis non ignoro Gabrim nomen fuisse loci in Gallia siti. Sed ambigendi causam præbet collectio illa, num locus aliquis Hispaniæ designetur; cum tota illa collectio ex Hispanicis libris deducta sit; nam primo exhibet Martini Bracarensis canonum collectionem; dein succedunt ex *Gabrensi* libro excerpta; tandem ex *Complutensi* libro reliqua. Utcumque res habeat sese ex hoc Gabrensi libro desumpti Eliberitani canones seu canonum epitomes. Ex his nonnulli in quibusdam ab editis variant; desunt etiam nonnulli, sive quod ab auctore synopsis nostræ rejecti sint, quod minus utiles ad præsentem disciplinam judicarit, sive quod in Gabrensi codice defuerint. Quos verò desiderari deprehendi, D sunt canon XL. XLV. L. LVI. LXXI. LXXIII. LXXIV. LXXVII. LXXVIII. LXXIX LXXX. Ordo est etiam in plerisque ab editis diversus; & qui interdum in editis geminos in canones dissectus est, hic unus repræsentatur; sic canones XXV. & XXVI. in unum conjuncti sunt. Ac denique canon unus, qui ibi est LXIX. in editis nuspiam legitur. Cavetur in eo ne mulieres venatum eant, cujus sanctionis causas afferrem tres. Primo quod mulieres minus decet circumcursare. Secundo quod periculosum haberetur illas dum feras insectantur longius ab aliorum conspectu remotas, ut sæpe accidit venantibus, excurrere. Denique venatorum professio sæva tunc & sanguinaria E censebatur; quare gladiatores venatoriam exercebant, ut ex Actis sinceris SS. Perpetuæ & Felicitatis XVIII. & ex adnotatione Holstenii ad eundem locum discimus. Res igitur postulabat ut a re minime muliebri Christianæ fœminæ arcerentur. Canon XVI. qui canoni edito XV. respondet, sensum plane oppositum ab eo, quem ferunt vulgati, exhibet; quo enim loco vulgatus edicit,

cit, ne puellæ Christianorum cum Gentilibus copulentur; noster conjunctionem hanc admittit, ut inferius patebit. Et quidem si res ipsa spectaretur, vix fieri potuisse videbatur ut quo tempore Christiani erant rariores, & tota provincia Gentilibus inundabat, interdici penitus Christianis potuisset, ne connubia cum Gentilibus, saltem iis qui moderatiores essent, jungerentur. At cum Arelatense concilium I. anni 314. nempe circa hoc idem tempus habitum nuptias hasce vetet, ac mandet can. XI. ut puellæ Gentilibus nuptæ *aliquanto tempore separentur a communione*, utpote criminis alicujus reæ; ideo negantem particulam quæ in editis legitur, hic vitio codicis deesse suspicor.

Certum tempus quo Eliberitani Patres convenerunt aliud alii statuunt; designant enim nonnulli annum Christi 303. alii annum 305. A alii 306. & sunt etiam qui vicinius Nicæno concilio tempus assignent. Ego annum 309. maluerim, quod in vetustis concilii hujus codicibus habitum legatur die iduum majarum; quæ sane dies anno 309. in dominicam incidit. Obtinuisse enim jam tunc morem die dominica exordiendi concilia ex Nicæno concilio discimus.

Hanc ergo Eliberitanorum canonum epitomen hic dare integram constitui; forte enim lectores obscurissimis concilii hujus legibus perspiciendis hinc lucis aliquid nancifcentur. Cùm verò ordinem tenere canones hosce in summam contractos ab editis diversum superius indicaverim; ideo servato manuscripti ordini alium a latere numerum B editorum canonum adjunxi, ut lectores intelligant ad quem editum canonem singulæ epitomis sanctiones referantur.

Ordo canonum vulgatorum.	Ordo Epitomis	EX CONCILIO LIBERRITANO.
I.	I.	SI quis post baptismum Idolis immolaverit, nec in finem accipiat communionem.
II.	II.	Flamines si post regenerationem baptismi sacrificaverit (f. sacrificaverint) vel homicidium fecerit (f. fecerint) aut C necatus fuerit (mœcatus) ne in finem communicet.
III.	III.	Flamines si mussimus (sic) dederit Idolis, acta pœnitentia communicet.
IV.	IV.	Flamines si conversi fuerint post triennium baptizetur.
V.	V.	Si qua domina ancillam pro zelo battederit, & mortua fuerit, quinque annis pœniteat.
VI.	VI.	Si quis per maleficium alterum occiserit, nec in finem communicet.
VII.	VII.	Post pœnitentiam mœchie si quis fornicatus fuerit, nec in finem communicet.
VIII.	VIII.	D Fœmina qui sine causa dimiserit maritum, & alterum duxerit, nec in finem communicet.
IX.	IX.	Si qua mulier demiserit maritum unum & alterum nupserit, antequam moriatur quem dimiserit, non communicet absque necesse mortis. Post quinquennium accipiat communionem (1).
		Decimus canon est idem ac canon VIII. repetitus.
		Deest XI. sed suppletur inferius.
XI.	XII.	Si quis cathecumina graviter si fuerit infirma infra quinquennium baptizetur.
XII.	XIII.	E Qui Lenocium faciunt, nec in finem communicent.
XIII.	XIV.	Devota si adulteraverit, nec in finem communicet.
XIV.	XV.	Virgines si adulteraverint quinque annis pœniteant.
XV.	XVI.	Propter copiam puellarum gentilibus in matrimonium dandæ sunt virgines, ne

ætas

Ordo vulgatus	Ordo epitomis	
		A ætas in flore tumens in adulteriis lude resolvatur (f. luto resolvatur) [2].
XVI.	XVII.	Hæretici si conversi fuerint filias si dederint Judeis vel hæreticis quinque annos pœniteant.
XVII.	XVIII.	Si quis fidelis filiam suam sacerdoti Idolorum junxerint.
Est prior pars canonis IX.	XI. *ita signat MS. codex.*	Similiter & fœmina si dimiserit adulterum maritum, & alterius copulaverit excommunicetur.
XIX.	XIX.	Episcopus, presbyter, diaconus si mœcatus fuerit in finem communicet. (3)
XVIII.	XX.	Episcopus, presbyter non agant nego- B tium.
XX.	XXI.	Si quis clericus usuram acceperint degradetur. Si laicus excommunicetur.
XXI.	XXII.	Si quis presbyter tres septimanas non fuerit ad ecclesiam corripiatur [4]
XXII.	XXIII.	Si catholicus in hærese fuerit & reversus fuerit decem pœnitentia agant.
XXIII.	XXIV.	Jejunare oportet per singulos menses excepto julio & augusto.
XXIV.	XXV.	Qui in peregre fuerit baptisatus in clero non admittendus.
XXV. XXVI.	XXVI.	Epistolæ communicaturiæ simplice dandæ. Omne sabbato jejunetur.
XXVII.	XXVII.	C Episcopus vel quilibet clericus extraneam mulierem domi non habeat.
XXVIII. XXIX.	XXVIII	Inergumenos non communicet nec episcopus munus ab eo accipiat, nec in clero promoveatur, vel si ordinatur deponatur; nec episcopus munus accipiat non communicante (f. a non communicante) [5].
XXXII.	XXX.	Excommunicatus [f. excommunicatis] presbyter in necessitate communionem det.
XXXIII.	XXXI.	Episcopus, presbyter, diaconus vel clericus abstineant ab uxoribus suis.
XXXIV. XXXV.	XXXII.	D Cereos in cymiteriis non incendi, quod si quis fecerit excommunicetur. Mulieres non pervigilent in cymiteriis.
XXXVI.	XXXIII.	Picturas in ecclesia fieri non debere.
XXXVII.	XXXIV.	Inergumeni in fine positi baptisentur & communicent. Pœnitentes non incendat publice lucernas.
XXXVIII.	XXXV.	In necesse bigamus, aut quilibet fidelis baptizet, & ab episcopis confirmetur.
XXXIX.	XXXVI.	Gentiles in infirmitate positi si desideraverint christianos efficiat.
XL.	XXXVII.	Quod datur ad Idola fideles non ac- E cipiant.
XLI.	XXXVIII.	Domini vetent servis suis Idola colere.
XLII.	XXXIX.	Qui ad primam credulitatis fidem veniunt post duos annos baptizari.
XLIII.	XL.	Post pascha quinquagesima teneatur non quadragesima.
XLIV.	XLI.	Meretrix si conversa fuerit recipiatur.

Deest canon XLV. editus.

ANNO CHRISTI 309.

Ordo vulgatus	Ordo epitomis.	
XLVI.	XLII.	A Fideles apoſtatas per multos annos ſi converſus fuerit per decem annos communicet.
XLVII.	XLIII.	Uxorem habens ſi necatus (mœcatus) fuerit in neceſſe, danda ei communio, ſi promiſerit jam non mœcare.
XLVIII.	XLIV.	De baptizatos nihil accipiat cleros.
XLIX.	XLV.	Ne poſſeſſores fructos ſuos Judeis dent benedicendo.
		Deeſt canon L. editus.
LI.	XLVI.	Hæreſe ad clerum non promoveantur.
LII.	XLVII.	Qui inventi fuerint famoſa in eccleſia ponere anathementur.
LIII.	XLVIII.	B Epiſcopus excommunicatum alterius non recipiat.
LIV.	XLIX.	Parentes ſine culpa ſi ſponſos ſequeſtraverint triennio pœnitentiam agant.
LV.	L.	Sacerdotes Idolorum poſt biennium recipiantur.
		Deeſt canon editus LVI.
LVII.	LI.	Nullus fidelis ad pompam ſæculi veſtimentum ſuum det.
LVIII.	LII.	Qui communicaturi has literas epiſcopo deferent interrogentur ſi omnia recte ſuo teſtimonio comprobat.
LIX.	LIII.	C Ne quis Chriſtianus Capitulium aſcendat, quod ſi fecerit decem annos abſtineatur.
LX.	LIV.	Qui Idola fregerit & ibidem occiſus fuerit inter martyres non recipiendus.
LX.	LV.	Qui duas ſorores habuerit uxores quinque annos pœniteant.
LXII.	LVI.	Auriga vel Pantomima ſi converſi fuerint recipiantur.
LXIII.	LVII.	Si quæ maritata adulteraverit & filium occiderit, ne in finem accipiat communionem.
LXIV.	LVIII.	Si qua fœmina fidelis mœcata fuerit poſt decem annos communicet, ſi eum demiſerit.
LXV.	LIX.	D Uxor clerici ſi mœcata fuerit & non eam dimiſerit nec in finem communicet.
LXVI.	LX.	Si quis prævignam ſuam duxerit uxorem nec in finem communicet.
LXVII.	LXI.	Fidelis vel cathicumina ſcinarios viros habent [*deeſt aliquid.*]
LXVIII.	LXII.	Cathecumina ſi adulteraverit & ſuffocaverit filium in finem baptiſetur.
LXIX.	LXIII.	Uxoratus ſi lapſus fuerit quinque annis pœniteat.
LXX.	LXIV.	Si cum conſcientia marita (*forte* mariti) uxor adulteraverit ne in finem accipiat communionem. E
		Deeſt canon editus LXXI.
LXXII.	LXVI.	Si qua vidua mœcata fuerit & poſt hæc maritum illum habuerit quinque annos pœniteat.
		Deſunt canones LXXIII. LXXIV. editi.

Si quis

Ordo vulgatus	Ordo epitomis.	A
LXXV.	LXVII.	Si quis ſacerdotem in crimen accuſaverit in finem communicet (*alia manu antiqua emendatur* nec in finem.)
LXXVI.	LXVIII.	Diaconus detectus fuerit ut ante ordinationem crimen admiſiſſe, ut laicus poſt quinque annos communicet. *Deſunt reliqui canones editi LXXVII. LXXVIII. LXXIX. LXXX. LXXXI.*
Deeſt in editis	LXIX.	Fœminæ ad venationem non vadant.

COLLECTORIS NOTÆ IN CANONES SUPERIORES.

(1) *Poſt quinquennium accipiat communionem.* Deſunt poſtrema hæc in editis, & ſenſus forte eſt: *Si novum illum maritum dimiſerit, poſt quinquennium ad communionem admittatur;* vel forte: Etiam priori viro intra quinquennium mortuo non communicet; niſi eo quinquennio elapſo.

(2) Editus canon ita concipitur: *Propter copiam puellarum Gentilibus minime in matrimonium dandæ ſunt virgines Chriſtianæ, ne ætas in flore tumens in adulterio animæ reſolvatur.* Vulgata hæc lectio optimum ſenſum reddit, & ſenſus eſt. Puellarum copia ſuadere nequaquam debet, ut gentilibus puellæ elocentur; nam juvencula illa ætas facile illas *ad animæ adulterium* ideſt ad crimen idolatriæ admittendum inducet. Sed & noſtra hæc lectio ſenſum reddit plane non ineptum; edicit enim ut puellæ cum multæ ſint, elocentur potius Gentilibus quam innuptæ perſeverent propter impudicitiæ periculum. Utra lectio genuina habenda ſit viderint docti. Vide & quæ de hoc canone ſuperius animadverti.

(3) *In finem communicet.* Vulgatus *nec in fine &c.* cui lectioni totus contextus plus favet.

(4) *Si quis presbyter tres ſeptimanas &c.* Vulgatus: *Si quis in civitate poſitus.* Sunt qui vulgatum hunc canonem ad clericos tantummodo referant, de quibus videndus Mendoza in Opuſculo *de confirmando concilio Eliberitano*, ad hunc canonem. Huic opinioni lectio noſtri codicis favet. Idem Mendoza interdictum hoc ad laicos refert, quam in rem adducit Oſii teſtimonium qui in concilio Sardicenſi teſtatus eſt: *Memini in ſuperiori concilio fratres noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis laicus in ea in qua commoratur civitate tres dominicas dies, ideſt tres ſeptimanas non celebraſſet conventum, communione privaretur.* Quibus verbis canonem hunc Eliberitanum indicari vir idem clariſſimus cenſuit. Sed cum ab anno 309. quo Eliberitanum concilium eſt habitum, ad annum 347., vel 344. ut ego inferius demonſtrabo, quo Sardicenſe convenit, ſat longum annorum ſpatium interceſſerit, fieri potuit ut in alio quopiam concilio quod ad nos nequaquam pervenit, ſimilis quoad laicos ſanctio ſtatueretur, idemque concilium, non vero Eliberitanum Oſius præ oculis haberet.

[5] Totus iſte canon ex duplici vulgato canone XXVIII. & XXIX. coaleſcens latius & clarius explicat, quod in illis ſubobſcurius continetur; en duos illos: XXVIII. *Epiſcopos placuit ab eo qui non communicat, munera accipere non debere.* XXIX. *Energumenus &c. hujus nomen neque ad altare cum oblatione recitandum, neque permittendum ut ſua manu in eccleſia miniſtret.*

MELCHIADES PAPA

Sedit ab anno 311. uſque ad 314.

SELEUCIENSE IN PERSIDE CONCILIUM

in cauſa Papæ ejus urbis Epiſcopi præſide S. Milleſio Suſarum epiſcopo,

anno 314. celebratum.

CL. *Joſeph Simonius Aſſemanus in ſua Bibliotheca Orientali Clementino-Vaticana Synodi hujus plane alias ignotæ hiſtoriam, producto actorum S. Milles Suſarum epiſcopi fragmento Arabico, ſuppeditavit. Eam verò his ipſis Arabis ſcriptoris verbis Latine ab eodem Aſſemano redditis trado.* Mox ad Arameos ſeu Aſſyrios (B. Milles) profectus Seleuciæ & Cteſiphontis Eccleſiam teterrimo ſchiſmate ſciſſam reperit. Cauſa mali tanti ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus Papa, Aghæi filius putabatur, homo intolerandi faſtus, & ambitionis immenſæ; adeout Antiſtites, qui ex diverſis locis ejus cauſam cognituri ad Synodum convenerant, ſuperbè aſpernaretur; Presbyteros verò, & Diaconos ſuæ Eccleſiæ indignis modis tractaret. Milles hominem Deo odioſum, & civibus ſuis infeſtum publice adoritur. Ecquod te, inquit, fratrum tuorum crimen impulit, ut talia adverſus eos audeas, membra tua ſuperbe deſpiciens, eaque abſque cauſa & præcipiti odio exagitans, quaſi Deum fabulam putes? An non ſcriptum eſt, *Qui fuerit princeps inter vos, ſit veſter ſervus?* Hæc Milles: Cui Papa. Tu me, ait, iſta doces inſulſiſſimum caput, quaſi non illa ego norim? Tum vero Milles tractum ex pera Codicem Evangeliorum, in medio ſuper pulvinar depoſuit, ſimulque ad Papam converſus, Si te, inquit, piget iſta a me, qui mortalis ſum, diſcere, agedum, judicium pete ab Evangelio Domini, quod exterius oculis tuis patet, quandoquidem internus tuæ mentis oculus ad ejus mandata cæcutit. Hic verò Papa diabolicis actus furiis, & Sacrum Codicem impia manu contundens, loquere, ait, Evangelium, loquere. Ad has voces commotus S. Milles, accurrens, Evangelium manibus complexus, oſculatuſque, ſuis oculis admovit: Deinde au-

Tom. I. pag. 186. in notis.

audiente frequenti populo alta voce Papam compellens: Quia inquit, o superbe, talia ausus es adversus verba vitæ Domini nostri, ecce adstitit Angelus ejus, & corporis dimidium tui arefaciet ad terrorem multorum; neque simul exanimaberis, sed tibi manebit vita diu in signum & portentum. Eodem momento Papa è cælo tactus, dimidia corporis parte obriguit, & ad alterum latus collapsus, in eo situ per duodecim annos ad mortem usque cum incredibili dolore jacuit: quæ res ingenti terrore populum universum perculit.

Quamquam verò hanc, quæ in his actis indicatur cogendæ Synodi causam, patres habuisse admitto. Alii tamen alias prætendunt. Mares enim in vita ejusdem Papæ apud eundem Assemanum tom. I. pag. CLXX. dejectum illum scribit, quod uni eidemque Ecclesiæ binos episcopos præfecisset.

Ad hanc ipsam Synodum datam censet vir doctissimus epistolam S. Jacobi Nisibiensis episcopi ad Episcopos, Presbyteros & Diaconos Seleuciæ & Ctesiphontis de dissensionibus & contraditionibus quæ ex superbia oriuntur. *Qua turbas in Seleuciensi ecclesia commotas ex arrogantia Papæ episcopi perstringit. Porro, ut addit vir iste clarissimus, hujus concilii exitus fuit, ut Papa deposito, Simeon in ejus loco substitueretur. Ita ille tom. 3. pag. 612. Annus Synodi ab eodem Assemano cum anno Christi 314. componitur.*

SILVESTER PAPA I.

Sedit ab anno 314. usque ad annum 335.

APPENDIX AD EPISTOLAS S. SILVESTRI PAPÆ.

In sequentis fœderis tabulas Præmonitio Collectoris.

INter multas apocryphas scripturas quibus nomen venerabile primorum ecclesiæ pontificum authoritatem canonicam apud rudes posteros conciliavit, suum sibi locum merentur tabulæ illæ mutui fœderis & amoris quibus Latini Armenique, conciliantibus S. Gregorio Armenorum Patriarcha, & S. Silvestro Romano pontifice se invicem obstrinxerunt. Armeni, quos confinxisse eas tabulas non dubito, ubique illas obtruderunt, indeque sibi decus plurimum, & gloriam partam recognoscunt. Qua scriptæ fuerint causam hanc narrant. Constantini, qui forte primus inter Romanos imperatores Christianam religionem professus est, nomen & pietas in Armeniam usque penetravit; eademque Principis fama exciti Tiridates Armeniæ rex, & Gregorius Armenorum patriarcha Christiani, Romam proficisci statuerunt, ut fœdus & amicitiam religiosam ac politicam stringerent. Res illis pro voto successit; fœderisque juncti sequentes tabulas scripsisse feruntur. Eas vero ego nullibi integras nactus, hinc inde excerptas, ut extant apud Galanum in Conciliat. Eccl. Armenæ cum Roman. t. I. cap. II. pag. 31. refero.

AUTOGRAPHUM AMORIS ET CONCORDIÆ FOEDUS

inter magnum Imperatorem Constantinum, sanctumque Silvestrum Papam, & Tiridatem regem Armeniæ, divumque Gregorium Armeniorum illuminatorem.

VOluntate atque potentia consubstantialis sanctæ Trinitatis, Patris incomprehensibilis, & unigeniti Filii ejus Domini ac Redemptoris nostri Jesu Christi, & vivificatoris ac liberatoris spiritus Sancti, nostrum hoc Cæsareum in Deo firmum, atque immutabile testamentum literarum monumentis relictum est potenti, ac independenti mandato nostro semper Victoris, & gloria Augusti, Constantini Magni Regis Regum, atque Romanorum œcumenici quocumque terrarum Orbis extenti, & insuperabilis principatus Imperatoris, qui potentia veri Dei & gloriosæ Crucis Christi virtute, a finibus vasti Oceani usque ad solis ortum Victores universo dominamur in orbe; nec non jussu nostro Maximi Romanorum Pontificis Silvestri, Petri & Pauli principum Apostolorum successoris, qui clavibus regni cœlorum super omnes Christianorum nationes ab occasu ad ortum ligandi, atque solvendi in Cœlo & in terra potestatem habemus, universæque Christi ecclesiæ præsidemus. His igitur tabulis testatum apud omnes relinquimus quod a Spiritu Sancto vocati, magnus Armeniorum Rex Joannes, qui & Tiridates, atque vivus Christi martyr ac strenuus confessor Domnus Gregorius Orientalium & Septentrionalium Illuminator, nostri in Christo fratres dilectissimi, præcipuique sublimis hujus nostri principatus amici & fidelissimi Duces, consiliorum nostrorum participes, ad nos huc pervenerunt, visendi studio Urbem hanc occidentis & orientis dominatricem, sanctorumque principum Apostolorum hæredem, illorum præterea successorem, venerabilem Papam atque gloriosum Christianæ recens fidei dicatum Imperatorem, magnamque potentissimam imperatricem Helenam. Qua de causa toto hoc nostro in Deo confirmato imperio exultante, summaque perfuso lætitia, obviam tantis viris nobilissimo processimus comitatu: atque ultro citroque consalutati & debito nos ipsos honore invicem prosequuti adorationem obtulimus nostro immortali Regi Jesu Christo; mox vero ecclesiam sanctorum Apostolorum ingressi, sacras ipsorum reliquias venerati sumus, Christum sanctorum suorum glorificatorem benedicentes. *Tum post alia perplura hæc sequuntur:* Voluntate divina, mediantibus Dei genitrice, sanctis Apostolis & omnibus Sanctis. Nos strenuissimi

ANNO CHRISTI 314.

simi latini, & insuperabiles Turcomanni; videlicet uterque rex, uterque Pontifex, & utraque Romanorum & Armeniorum natio, in fraternam unionem, concordiamque unanimiter conjuravimus: hoc amicitiæ votum, ac fœdus inter nos sempiternum coram glorioso Crucis Christi vexillo firmavimus; atque in fidem ejusdem fœderis nostri firmi & indelebilis, hanc utriusque occidentalis & orientalis nationis fraternitatem tremendo ac pretiosissimo Jesu Christi sanguine conscripsimus; quatenus fidem, amorem & concordiam ita nobis ipsis invicem debeamus, quemadmodum & illi, qui frater noster effectus est Christo Deo; alterutros defendentes usque ad mortem, & super alterutros libentissime morientes; alterutrorum amicorum existentes amici, & inimicorum inimici: nullique ex duabus hisce nationibus audeant ensem adversus alterutrum stringere: quique hoc violabunt, gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur. Hoc autem fœdus inter has duas initum nationes, firmum usque ad seculi consummationem permaneat; quicumque verò ab illo se subtraxerit, a Christiana sit sancta fide discissus, Cainique, Judæ & Christicidarum Sacerdotum maledictionem incurrat; dicant Angeli & homines fiat fiat. *Deinde hæc iterum habet:* Nos autem Silvester supremus Romæ & totius mundi pontifex, postquam vidimus quod ornatissimus filius noster Constantinus imperator coronatum Armeniæ regem Tiridatem totamque Armeniorum gentem & regionem pro viribus suis magnificavit, summisque affecit honoribus; & ipsi pariter animo lubentissimo inclinavimus ad honorem strenui confessoris Jesu Christi & Coepiscopi nostri Gregorii amplificandum. *Et post alia subdit:* Unde ipsum in nomine Sanctissimæ Trinitatis, benediximus imponentes capiti ejus venerando dexteram Divi Petri Apostoli, & sacrum linteum Jesu Christi; atque constituimus eum unaque cum illo suos etiam successores summum Armeniorum omnium Patriarcham: volumusque ut in posterum Pontifex Armeniæ ordinet Patriarcham Georgianorum, & potestatem habeat alios instituendi episcopos super illos Armenios, qui inter alias Christianorum nationes ubique dispersi reperiuntur: Tum quod Albanensium regio sub peculiaris Patriarchæ obedientiam redigatur; qui ex Albanensi rege promotus, ab eodem Armeniorum pontifice consecretur. Præterea quando tres Patriarchæ, nimirum Alexandrinus, Antiochenus & Hierosolymitanus novum Patriarcham initiabunt, id fiat voluntate & concursu pontificis Armeniæ; fideique professionem, quam noviter electus Patriarcha nobis significare deberet, Pontifici Armeniornm significet; illum etenim in Asiæ media regione illa nostrum Vicarium instituimus. *Post alia tandem his concludit idem S. Silvester:* Quamobrem ex hoc sublimi nostro mandato potestas pontifici Armeniorum tribuitur ligandi, atque solvendi in Cælo & in Terra quemcumque juxta canones Apostolicos ipse voluerit. Ab eodem igitur Armeniorum pontifice benedicti, sint etiam a Christo Domino, a sanctis Apostolis, cæterisque sanctis & a nobis ipsis benedicti: atque ab illo excommunicati, in eadem retineantur excommunicatione, quousque ad pœnitentiam convertantur.

CAPITULUM S. SILVESTRI

[..]eddit. [..]Bur[..]d. in Codice [..]nsi.

SI quis filiam, aut sororem ex sacro fonte vel chrismate in coniugio sociaverit dividantur, agant pœnitentiam annis V.

EX DECRETIS S. SILVESTRI PAPÆ

De induitiis eorum qui ad satisfactionem canonice vocantur.

COnstituimus & Anno 324. præsenti decreto censemus ut in primis paternaliter vocentur & per septem dies expectentur, nullius ecclesiasticæ rei interdicta licentia. Huic vero expectationi iterum addantur dies septem, interdicta licentia ecclesiam intrandi, & omnia divina officia audiendi. Post vero adiicientur duo dies a pace & communione sanctæ ecclesiæ suspensis; deinde vero aliis duobus diebus sub eadem expectatione rei deportentur. Quibus uno die superaddito, omni expectatione veluti jam desperata, reus mox anathematis gladio feriatur.

AD ROMANUM CONCILIUM II.

sub S. Silvestro papa anno 324. ut fertur, habitum.

EMENDATIONES.

INter nonnullos decretales codices, quos Lucensis metropolitanæ ecclesiæ bibliotheca servat, extat MS. codex Isidori Mercatoris collectionem offerens. In eo conferendo cum editis Labbei, ad Romanum hoc concilium variantes hasce notavi, quæ cum plus aliquid quam pura verba exhibeant, ideo cum Lectoribus eruditis communicare, quamvis non admodum necessarium [agitur enim de lucubratione plane apocrypha] utcumque tamen utile judicavi.

Labbei Veneta editio tom. I. pag. 1579. E I.	II.	MS. Codex Isidori.
Cap. I. lin. 19. consternere	consternere	Constituere
lin. 29. Et 62. presbyteri &c.	142. presbyteri &c.	Et 45. presbyteri, diaconos 6. subdiaconos 6. acolyti 46. exorcistæ 22.

Cap.

ANNO CHRISTI 327.

Editio Labbei Edit. I.	Edit. II.	A MS. Isidori Codex.
Cap. XII. omnibus prædicantes date	Baptifmum omnibus date	Baptifmum enim omnibus prædicantes date, imfanis, fanis autem ficut veritas commemorat Pafcha & Pentecoftem.
Cap. XIII. Fictus eft enim	Fictus &c.	*Deeft.*
Cap. XVIII. Crimen turpitudinis	Crimen turpitudinis.	Crimen turpitudinis. Quod fi quis accufatur cum grandi examinatione accufetur. Detineatur cum cyrographo fuo in communione perpetua diftringitur (*fic*) Multi enim livore corrupti crimen externant.
Cap. XIX. Quod fi quis contra hunc ab cyrographum præfentem & publica egerit dictum condemnetur in perpetuum.	Quod fi quis &c.	B Nullus hunc cyrographum Presbyter publice egerit dictum. Si ita egerit damnetur in perpetuum.
Cap. XX. Nemo enim dijudicet primam fedem; neque ab Augufto, neque ab omni clero, neque regibus, neque a populo judex judicabitur . . . . . . Actum ... III. Kal. Junii Domno Conftantino augufto III. & Prifco Confule.	Nemo enim judicabit primam fedem, quoniam omnes fedes a prima fede juftitiam defiderant temperari. Neque ab Augufto, neque ab omni clero, neque a regibus, neque a populo judex judicabitur . . . . Actum &c.	Nemo enim judicabit primam fedem, quoniam omnis fedes a prima fede juftitiam defiderat temperari. Quoniam neque a Clero, neque a Rege, neque a populo aliquo judex judicabitur . . . C Datum III. Kal. Junii Domno Conftantino augufto IV. & Prifco Conf.

AD CONCILIUM ANTIOCHENUM

feu Nicomedienfe in caufa Euftathii Antiochiæ epifcopi anno 327. circiter habitum
ADDITIO.

Concilium Antiochenum, feu Nicomedienfe (non enim inter veteres fcriptores de alterutro ex his locis convenit) in quo accufationes in Euftathium Antiochenum epifcopum ab Eufebianis delatæ difcuffioni fubjectæ funt; iifque feu probatis, feu verius admiffis depofitionis fententia in Euftathium dicta eft; hoc inquam Concilium a Labbeo omiffum Baluzius fupplevit, ex quo in Collectionem Veneto-Labbeanam tranfiit. Sed nefcio quo fato acciderit ut eos omnes Collectores fugerint literæ Conftantini imperatoris, five ad Synodum datæ, D *five in ea lectæ, ut epiftolæ ipfæ fcriptæ pro fubftituendo altero epifcopo in locum Euftathii amotè, teftantur. Has refert Eufebius vitæ Conftantini lib. III. cap. LX. LXI. & LXII. ex quo græce, latineque, utpote portionem actorum concilii, huc transferendas duxi.*

CONSTANTINI AD ANTIOCHENOS

Ne Eufebium Cæfarea abftraherent, fed ut alium quærerent.

Victor Conftantinus Maximus Auguftus populo Antiochenfi.

Quam grata eft, & quam jucunda cunctis hujus fæculi prudentibus, ac fapientibus viris veftra concordia. Ego certe vos, fratres, fempiterna benevolentiâ complecti conftitui, tum religionis inftituto, tum vivendi ratione, tum ftudio, ac favore veftro provocatus. Hic profectò verus bonorum fructus eft, fana mente, & prudenti confilio cuncta agere. Quid enim magis vos deceat? Ne miremini igitur fi fidem veritatis

Νικητὴς κωνςαντῖνος, μέγιςος, σεβαςὸς, τῷ λαῷ ἀντιοχέων.

E Ὡς κεχαρισμένη γε τῇ τοῦ κόσμου συνέσει τὲ καὶ σοφίᾳ ἡ παρ᾽ ὑμῶν ὁμόνοια, κᾲ ἔγωγ᾽ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ἀθάνατον φιλίαν φιλεῖν ἔγνωκα, προκληθεὶς τῷ τὲ νόμῳ καὶ τῷ βίῳ, καὶ ταῖς σπουδαῖς ταῖς ὑμετέραις. Τοῦτ᾽ οὖν ἐςὶν ὡς ἀληθῶς, ὀρθῶς τὰ καλὰ καρποῦσθαι, τῇ ὀρθῇ τὲ καὶ ὑγιεῖ κεχρῆσθαι διανοίᾳ. τὶ γὰρ ἂν οὕτως ὑμῖν ἁρμόσειεν. οὐκ οὖν θαυμάσαιμι ἂν, εἰ τὴν ἀλήθειαν σωτηρίας μᾶλλον ὑμῖν, ἢ μίσους αἰτίαν φήσαιμι. ἐν οὖν τοῖς ἀδελφοῖς, οὓς

οὓς μία τε καὶ ἡ αὐτὴ διάθεσις ὀρθῆς καὶ δικαίας ὁδοῦ πορείαν τῷ θεῷ καταγγέλλεται, εἰς ἁγνήν τε καὶ ὁσίαν ἑστίαν ἐγγράφειν. τί ἂν τιμιώτερον γένοιτο τοῖς πάντων καλοῖς ὁμογνωμονεῖν; μάλιστα ὅπου τὴν πρόθεσιν ὑμῶν ἡ τοῦ νόμου παίδευσις εἰς καλλίω διόρθωσιν φέρει; καὶ τὴν ἡμετέραν κρίσιν τοῖς ἀγαθοῖς ἐπιθυμοῦμεν δόγμασι; θαυμαστὸν τοῦτο ἴσως ὑμῖν καταφαίνεται. τί δή ποτε τὸ προοίμιόν μοι τοῦ λόγου βούλεται, οὐ δὴ παραιτήσομαι, οὐδ᾽ ἀρνήσομαι τὴν αἰτίαν εἰπεῖν. ὁμολογῶ γὰρ ἀνεγνωκέναι τὰ ὑπομνήματα, ἐν οἷς λαμπροτάτοις τ᾽ εὐφημίαις καὶ μαρτυρίαις, ἃς εἰς Εὐσέβιον τῶν Καισαρέων ἐπίσκοπον ὄντα, ὃν καὶ αὐτὸς παιδεύσεώς τε καὶ ἐπιεικείας ἕνεκεν καλῶς τε ἐκ πολλοῦ γινώσκω, ἑώρων ὑμᾶς ἐγκειμένους αὐτὸν σφετεριζομένους. τί οὖν ἡγεῖσθέ με πρὸς ἀκριβῆ τοῦ κρείττονος ἐπιζήτησιν ἐπιγινόμενον δὴ ἐντεθυμῆσθαι; τίνα δὲ ἐκ τῆς ὑμετέρας σπουδῆς ἀνειληφέναι φροντίδα; ὦ πίστις ἁγία, εἰ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς γνώμης τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰκόνα, ὥσπερ ἡμῖν τοῦ βίου δίδως. ὡς δυσχερῶς ἂν καὶ αὐτὴ τοῖς ἁμαρτήσασιν ἀντιβαίης, εἰ μὴ τὴν πρὸς κέρδος ὑπηρεσίαν ἀρνήσαιο. καὶ ἔμοιγε δοκεῖ αὐτῆς τῆς νίκης περιγενέσθαι ὁ τῆς εἰρήνης μᾶλλον ἀντιποιούμενος, ὡς ὅπου γέ τοι τινὶ τὸ πρέπον ἔξεστιν, οὐδεὶς ἂν ὁ μὴ τερπόμενος εὑρεθείη. ἀξιῶ τοίνυν ἀδελφοί, τοῦ χάριν οὕτω διαγινώσκομεν, ὥσθ᾽ ἑτέροις ὕβριν δι᾽ ὧν αἱρούμεθα προστρίψασθαι, τοῦ χάριν ταῦτ᾽ ἐπισπώμεθα, ἃ τὴν πίστιν τῆς ὑπολήψεως ἡμῶν καθαιρήσει. ἐγὼ μὲν οὖν ἐπαινῶ τὸν ἄνδρα, ὃς καὶ ὑμῖν τιμῆς τε καὶ διαθέσεως ἄξιος δοκιμάζεται. οὐ μὴν οὕτω γ᾽ ἐξησθενηκέναι τὸ παρ᾽ ἑκάστοις κύριόν τε καὶ βέβαιον ὀφεῖλον μένειν χρή, ὡς μὴ ταῖς ἰδίαις γνώμαις ἕκαστος ἀρκεῖσθαι, καὶ τῶν οἰκείων πάντας ἀπολαύειν, ἔν τε ἐφαμίλλῳ διασκέψει εἰς τὴν τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς σύγκρισιν οὐχ᾽ ἕνα μόνον, ἀλλὰ καὶ πλείους ἐκφῆναι. διὸ δὴ οὐδὲν οὔτ᾽ ἐκ πλήξεως οὔτε τραχύτητος ἐνοχλούσης ταῖς περὶ τὴν ἐκκλησίαν τιμαῖς, ὁμοίας τε καὶ διὰ πάντων ἐπίσης ἀγαπητὰς εἶναι συμβαίνει. οὐδὲ γὰρ εὔλογον εἰς ἕτερον πλεονέκτημα ποιεῖσθαι τὴν περὶ τούτου ἐπίσκεψιν τῆς πάντως διανοίας ἐπίσης, ἄν τ᾽ ἐλάττους ἄν τε μείζους εἶναι δοκοῖεν τὰ θεῖα δόγματα ὑποδεχομένης τε καὶ φυλαττούσης, ὡς κατὰ μηδὲν τοὺς ἑτέρους εἰς τὸν κοινὸν νόμον ἐλαττοῦσθαι. εἰ δὴ τ᾽ ἀληθὲς γνώριμον διαρρήδην ἀποφαινόμεθα, ὡς οὐ κάθεξιν, ἀλλ᾽ ἀφαίρεσιν μᾶλλον ἄν εἴποι τις ἔσεσθαι τοῦ ἀνδρὸς, καὶ βίας ἔργα οὐ δικαιοσύνης γενήσεσθαι τὸ γινόμενον, ἄν θ᾽ οὕτως, ἄν θ᾽ ἑτέρως τὰ πλήθη φρονῇ, ὡς ἔγωγε διαρρήδην καὶ εὐτόλμως ἀποφαίνομαι ἐγκλήσεως ὑπόθεσιν εἶναι τοῦτο προκαλουμένην, οὐ τῆς τυχούσης στάσεως ταραχήν. ἐπισημαίνουσι γοῦν τὴν τῶν ὀδόντων φύσιν τε καὶ δύναμιν, καὶ ἀρνειοὶ, ὅταν τοῦ ποιμένος τῆς συνηθείας τε καὶ θεραπείας ὑπολισθούσης ἐπὶ τὰ χείρω, τῆς πρὶν διαγωγῆς ἀποστερηθῶσιν. εἰ δὴ ταῦθ᾽ οὕτως ἔχει, καὶ οὐ σφαλλόμεθα, τοῦτο πρῶτον θεάσασθε ἀδελφοί. πολλὰ γὰρ ὑμῖν καὶ μεγάλα ἐκ πρώτης ἀπαντήσεται. πρῶτον ἁπάντων, ἡ πρὸς ἀλλήλους γνησιότης τε καὶ διάθεσις, εἰ μηδὲν αὐτῆς ἐλαττωθὲν αἰσθήσεται. εἶθ᾽ ὅτι καὶ δι᾽ ὀρθὴν συμβουλὴν ἀφικόμενος, τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἐκ τῆς θείας κρίσεως καρποῦται. οὐ τὴν τυχοῦσαν χάριν εἰληφὼς τῷ περὶ αὐτοῦ τοσαύτην ὑμᾶς ἐπιεικείας ψῆφον ἐνέγκασθαι. ἐπὶ τούτοις, ὃ τῆς

tis vobis ſalutis potius, quàm odii cauſam A fuiſſe dixero. Certè inter fratres, quos una eademque animorum affectio, & inceſſus in recta juſtitiæ via in purum ſanctumque domicilium Deo duce ſpondet adſcribere, quid ſpectabilius eſſe poſſit, quam omnium bonis concordiæ animo acquieſcere? Præſertim cum divinæ legis inſtitutio propoſitum veſtrum ad majorem incitet perfectionem, & nos veſtrum judicium optimis decretis confirmare cupiamus. Ac fortaſſe mirum vobis videbitur quidnam ſibi velit hoc noſtri ſermonis exordium. Equidem cauſam ejus rei exponere, nec gravabor, nec recuſabo. Fateor enim perlegiſſe me acta, in quibus ex honorificis teſtimoniis, ac præconiis veſtris in Euſebium Cæ- B ſarienſem Epiſcopum, quem ego quoque, & doctrinæ, & modeſtiæ cauſa jamdudum probè novi, vos in eum propenſos eſſe comperi, eumque vobis vindicare velle. Quid tunc exiſtimatis mihi ad recti, verique indagationem contendenti, in mentem veniſſe? Quantam curam, ac ſollicitudinem ob veſtrum illud ſtudium ſuſcepiſſe me creditis? O fides ſancta, quæ per verba ac præcepta ſervatoris noſtri, veluti expreſſam quandam vitæ imaginem nobis exhibes, quam moleſtè etiam ipſa peccantibus reſiſteres, niſi ad quæſtum & gratiam ſervire prorſus refugeres. Mihi quidem videtur iis victoriam ipſam viciſſe, qui pacem magis requirit. Quippe ubi id C quod honeſtum eſt, licet neminem reperias, qui non eo maximè delectetur. Quæſo igitur fratres chariſſimi, cur id concilium capimus, ex quo injuria in alios redundet? Cur ea conſectamur, & arceſſimus quæ fidem opinionis veſtræ everſura ſunt? Equidem virum illum, quem vos, & honore, & benevolentia dignum judicatis; plurimum laudo. Non tamen adeò deſpici oportet id quod apud ſingulos ratum firmumque manere debuerat, ut ſinguli contenti non ſint ſententiis ſuis, nec domeſticis bonis omnes perfruantur, utque in diſquirendis iis, qui ex æquo digni ſint epiſcopatu, non dicam unus aut alter, ſed plurimi Euſebio pares non proferantur. D Etenim cum aſperitas, & violentia nullam eccleſiaſticis honoribus moleſtiam faceſſat, omnes ſimiles inter ſe ſunt, & æquali in pretio habendi. Neque enim rationi conſentaneum fuerit, ut hujuſmodi inquiſitio ad aliorum fiat injuriam, quippe cum omnium mentes, ſive humiliores ſint, ſive illuſtriores, divina decreta ex æquo ſuſcipiant, atque cuſtodiant; adeo ut alii, quod quidem ad communem legem pertinet, nullatenus aliis inferiores ſint. Quod ſi veritatem apertè proferre volumus, jure quis dixerit, hoc non eſſe hominem retinere, ſed abſtrahere; & violentiæ potius id quod agitur opus eſſe, quam juſtitiæ. Et ſive hoc modo, ſive aliter ſentit E multitudo, ego quidem liquidò & audacter affirmo, eam rem criminationibus cauſam præbere & ingentis tumultus tempeſtatem excitare. Nam & agni dentium ſuorum vim, ac robur oſtentant quoties paſtoris cura ac ſollicitudine in deterius labente, priſtina gubernatione ſe deſtitutos vident. Quod ſi hæc ita ſe habent, & nos opinione non fallimur, hoc primum omnium conſiderate fratres. (Multa enim & maxima bona ſtatim ab initio vobis naſcentur.) Num ſincera inter vos charitas, atque dilectio, aliquod ſui detrimentum paſſura ſit? Deinde verò illud perpendite, virum illum, qui boni conſilii cau-

ANNO CHRISTI 327.

Caufa ad vos venerat, debitum fibi honoris fructum ex divino judicio percipere; quippe qui non vulgari affectus fit beneficio, cum de ejus virtute tam honorificum fuffragium tuliftis. Poftremò veftræ confuetudinis effe curam, ac diligentiam prudenti confilio congruentem adhibere, ut talem virum, cujufmodi opus habetis, perquiratis, omni feditiofo, & immodefto clamore procul amoto. Semper enim hujufmodi clamores injufti funt, & ex variorum hominum inter fe collifione, fcintillæ, atque incendia excitari folent. Ita Deo, & vobis placeam, ita fecundum vota veftra vitam degam, ut vos diligo, & tranquillum veftræ manfuetudinis portum amo. Ex quo ejectis illis fordibus, cum probis moribus concordiam inducite, firmumque navi fignum imponite; cæleftem navigationis curfum gubernaculis, ut ita dicam, ferreis ad lucem ipfam dirigentes. Quocirca incorruptibiles merces in navem imponite. Quidquid enim navem corrumpere poterat, tanquam ex fentina exhauftum eft. Proinde operam date, ut his omnibus bonis ita potiamini ne quid in pofterum inconfulto, atque inutili ftudio aut ftatuiffe omninò, aut ab initio aggreffi effe videamini. Divinitas vos fervet fratres chariffimi.

A ὃ τῆς ὑμετέρας συνηθείας ἐστὶν ἀγαθὴ γνώμη, σπουδὴν τὴν πρέπουσαν εἰσενέγκασθε εἰς ἐπιζήτησιν ἀνδρὸς οὗ χρήζετε, ἀποκλείσαντες πᾶσαν στασιώδη καὶ ἄτακτον βοήν. ἀεὶ γὰρ ἄδικος ἡ τοιαύτη, κἀκ τῆς τῶν διαφορῶν συγκρίσεως, σπινθῆρές τε καὶ φλόγες ἐξανίστανται. οὕτως οὖν τῷ θεῷ τ' ἀρέσαιμι καὶ ὑμῖν, κατ' εὐχάς τε τὰς ὑμετέρας διαζήσαιμι, ὡς ὑμᾶς ἀγαπῶ, καὶ τὸν ὅρμον τῆς ὑμετέρας πρᾳότητος, ἐξ οὗ τὸν ῥύπον ἐκεῖνον ἀπωσάμενοι, ἀντεισενέγκατε ἤθει ἀγαθῷ τὴν ὁμόνοιαν, βέβαιον τὸ σημεῖον ἐνθέμενοι, δρόμον τε οὐράνιον εἰς φῶς δραμόντες, πηδαλίοις θ', ὡς ἂν εἴποι τὶς, σιδηροῖς. διόπερ καὶ τὸν ἄφθαρτον φόρτον ἡγεῖσθε. πᾶν γὰρ τὴν ναῦν λυμαινόμενον, ὥσπερ ἐξ ἀντλίας ἀνάλωται. διὸ δὴ νῦν προνοήσασθε τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ τῶν ἁπάντων B οὕτως ἔχειν, ὡς ἂν μὴ δεύτερον ἀβούλῳ καὶ ἀλυσιτελεῖ σπουδῇ ἢ καθόλου τι πήξασθαι, ἢ τὴν ἀρχὴν ἐπιχειρῆσαι συμφέρον ὃ κοίημεν. Ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

CONSTANTINI AD EUSEBIUM LITERÆ

Quibus cum laudat quod Antiochiam recufaverit.

Victor Conftantinus Maximus Auguftus Eufebio.

EPiftolam tuam fæpius legi & ecclefiafticæ difciplinæ regulam accuratiffimè obfervatam a te cognovi. Enimverò in ea fententia perftare, quæ & Deo accepta, & Apoftolicæ traditioni congrua effe videatur, fummæ pietatis eft. Tu quidem beatum te in hoc ipfo exiftimare debes, qui totius propemodum orbis teftimonio, dignus univerfæ ecclefiæ epifcopatu judicatus fis. Nam cum omnes te apud fe epifcopum effe ambiant, hanc tuam felicitatem fine controverfia adaugent. Verum rectiffimè fecit prudentia tua, quæ & mandata Dei, & apoftolicam, atque ecclefiafticam regulam cuftodire ftatuit; epifcopatum Antiochenfis ecclefiæ repudians, & in eo potius permanere defiderans, quem Dei mandatu ab initio fufcepiffet. Porrò hac de re ad populum literas dedi, & ad collegas tuos, qui quidem etiam ipfi de iifdem rebus ad me fcripferant. Quas ubi fanctitas tua perlegerit, facilè cognofcet, me quoniam refragare ipfis juftitia videbatur, divini numinis impulfu ad eos fcripfiffe. Eorum confilio etiam prudentiam tuam intereffe oportebit, ut hoc ipfum in Antiochenorum ecclefia conftituatur. Divinitas te fervet, frater chariffime.

C *Νικητὴς κωνσταντῖνος, μέγιστος, σεβαστὸς, εὐσεβίῳ.*

ΑΝέγνων πληρέστατα τὴν ἐπιστολὴν, καὶ τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης εἰς ἀκρίβειαν φυλαχθέντα κατενόησα. ἐμμένειν γοῦν τούτοις ἅπερ ἀρεστά τε τῷ θεῷ καὶ τῇ ἀποστολικῇ παραδόσει σύμφωνα φαίνεται. μακάριον δὴ σαυτὸν καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ νόμιζε. ὡς τῇ τοῦ κόσμου παντὸς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, μαρτυρίᾳ ἄξιος ἐκρίθης πάσης ἐκκλησίας ἐπίσκοπος εἶναι. εἰ γὰρ ποθοῦσιν ἅπαντες εἶναι σὲ παρ' αὐτοῖς, ταύτην σοὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀναμφιβητήτως συναύξουσιν. ἀλλ' ἡ σὴ σύνεσις, ἥγουν τάς τε ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα καὶ τῆς ἐκκλη- D σίας φυλάττειν ἔγνωκεν, ὑπέρευγε πεποίηκε, παραιτουμένη τὴν ἐπισκοπὴν τῆς κατὰ τὴν ἀντιόχειαν ἐκκλησίας. ἐν ταύτῃ δὲ διαμένειν σπουδάζουσα, εἰς ἣν ἐκ πρώτης θεοῦ βουλήσει τὴν ἐπισκοπὴν ὑπεδέξατο. περὶ δὴ τούτου πρὸς τὸν λαὸν ἐπιστολὴν ἐποιησάμην, πρός τε τοὺς ἄλλους συλλειτουργοὺς οἳ καὶ αὐτοὶ περὶ τούτων ἐτύγχανόν μοι γεγραφηκότες. ἅπερ ἡ σὴ καθαρότης ἀναγνοῦσα, ῥᾳδίως ἐπιγνώσεται, ὅτι τῆς δικαιοσύνης ἀντιφθεγγομένης αὐτοῖς, προτροπῇ τοῦ θείου πρὸς αὐτοὺς ἔγραψα. ὧν τῷ συμβουλίῳ, καὶ τὴν σὴν σύνεσιν παρεῖναι δεήσει, ὡς ἂν τοῦτο ἐπὶ τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας τυπωθείη. ὁ θεός σε διαφυλάξοι ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

CON-

ANNO CHRISTI 327.

CONSTANTINI EPISTOLA AD SYNODUM

ne Euſebius Cæſarea abſtrahatur.

Νικητὴς κωνσταντῖνος, μέγιστος, σεβαστὸς, θεοδότῳ, θεοδώρῳ, ναρκίσσῳ, ἀετίῳ, ἀλφειῷ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις τοῖς οὖσιν ἐν ἀντιοχείᾳ.

ΑΝέγνων τὰ γραφέντα παρὰ τῆς ὑμετέρας συνέσεως, εὐσεβίου τὲ τοῦ ἅμα ὑμῖν ἱερωμένου τὴν ἔμφρονα πρόθεσιν ἀπεδεξάμην, ἐπιγνοὺς τὲ τὰ πεπραγμένα σύμπαντα, τοῦτο μὲν τοῖς ὑμετέροις γράμμασι. τοῦτο δὲ τοῖς ἀκακίου καὶ στρατηγίου τῶν B διασημοτάτων κομήτων, διάσκεψίν τὲ τὴν δέουσαν ποιησάμενος, πρὸς τὸν λαὸν τῶν ἀντιοχέων ἔγραψα, ὅπερ ἀρεστόν τὲ τῷ θεῷ ἦν καὶ ἁρμόζον τῇ ἐκκλησίᾳ ἀντίγραφόν τὲ τῆς ἐπιστολῆς ὑποταχθῆναι τοῖς γράμμασι τούτοις ἐνετειλάμην. ὡς ἂν καὶ αὐτοὶ γινώσκοιτε ὅ, τὶ πότε τῷ τοῦ δικαίου λόγῳ προσκληθεὶς πρὸς τὸν λαὸν γράψαι προειλόμην. ἐπειδὴ τοῦτο τοῖς γράμμασιν ὑμῶν περιείχετο, ὥς τὲ κατὰ γὲ τὴν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν τῆς ὑμετέρας προαιρέσεως συνεσίν τὲ καὶ βούλησιν, εὐσέβιον τὸν ἱερώτατον ἐπίσκοπον τῆς καισαρέων ἐκκλησίας, ἐπὶ τῆς ἀντιοχέων προκαθέζεσθαι, καὶ τὴν ὑπὲρ ταύτης ἀναδέξασθαι φροντίδα. τὴν γεμὴν τὰ τοῦ βίου γράμματα ἃ τόν θεσμὸν ἐκκλησίας μάλιστα φυλάττοντα ἐφαίνετο. C ἐχρῆν δ' ὑμῶν τῇ συνέσει καὶ τὴν ἐμὴν γνώμην ἐμφανῆ γενέσθαι. ἀφῖκται γὰρ εἰς ἐμὲ, εὐφρόνιον τὲ τὸν πρεσβύτερον πολίτην ὄντα τῆς κατά καππαδοκίαν καισαρείας, καὶ γεώργιον τὸν ἀρεθουσίων πρεσβύτερον. ὡσαύτως ὃν ἐπὶ τῆς τάξεως ταύτης ἀλέξανδρος ἐν ἀλεξανδρείᾳ κατεστήσατο εἶναι, τὴν πίστιν δοκιμωτάτους. καλῶς οὖν εἶχε δηλῶσαι τῇ συνέσει ὑμῶν, τους τὲ προχειρισαμένους καὶ ἑτέρους οὓς ἂν ἀξίους ἡγήσησθε πρὸς τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίωμα, ὁρίσαι ταῦτα, ἃ τῇ τῶν ἀποστόλων παραδόσει σύμφωνα ἂν εἴη. τῶν γὰρ τοιούτων εὐτρεπισθέντων, δυνήσεται ὑμῶν ἡ σύνεσις κατὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας κανόνα καὶ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν οὕτω ῥυθμίσαι τὴν χειροτονίαν, ὡς ἂν ὁ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης ὑφηγῆται λόγος. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξοι ἀδελφοὶ ἀγαπητοί. D

Victor Conſtantinus Max. Auguſtus, Theodoto, Theodoro, Narciſſo, Ætio, Alpheo, & reliquis epiſcopis qui ſunt Antiochiæ.

LEgi literas a veſtra ſanctitate ſcriptas, & Euſebii collegæ veſtri prudens propoſitum magnopere laudavi. Cumque cuncta quæ geſta ſunt, partim ex veſtris, partim ex perfectiſſimorum virorum, Acacii, & Strategii Comitum literis cognoviſſem, remque, ut decebat, accuratè expendiſſem, ſcripſi ad populum Antiochenum, quid Deo acceptum, & eccleſiæ congruum eſſet. Ejus epiſtolæ exemplum his literis ſubiici præcepi, ut & vos cognoſcere poſſitis, quidnam ego juris ratione provocatus ſcripſerim ad populum Antiochenum: quandoquidem hoc literis veſtris continebatur, ut juxta populi, & prudentiæ veſtræ ſuffragium ac voluntatem, Euſebius ſanctiſſimus Cæſarienſium epiſcopus Antiochenæ eccleſiæ præſideret, ejuſque curam ſuſciperet. Ac literæ quidem Euſebii, eccleſiaſticæ legi maximè conſentire videntur. Convenit tamen, ut noſtra quoque ſententia veſtræ prudentiæ innoteſcat. Etenim relatum eſt ad nos, Euphronium presbyterum civem Cæſareæ, quæ eſt in Cappadocia, & Georgium Arethuſiorum civem, itidem presbyterum, quem Alexander ad hunc ordinem in urbe Alexandrina promovit; viros eſſe in doctrina fidei probatiſſimos. Placuit itaque ſignificare prudentiæ veſtræ, ut hos viros, & alios, quos ad epiſcopatum idoneos judicaveritis in medium proferentes, ea decernatis, quæ Apoſtolorum traditioni conſentiunt. His enim præſtructis veſtra prudentia juxta eccleſiæ regulam, & apoſtolicam traditionem ita hanc electionem dirigere poterit, quemadmodum eccleſiaſticæ diſciplinæ ratio poſtulat. Divinitas vos ſervet, fratres cariſſimi.

AD ALEXANDRINAM SYNODUM

in qua S. Athanaſius Alexandrinam ſedem obtinuit, anno 326. ut fertur, habitam

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

x anno 6. ad anum 328. S. ATHanaſius anno 368. Valentiniano II. & Valente coſſ. die XIV. Pauni, ideſt IX. Junii annum epiſcopatus XL. abſolvit ex ſupputatione Chronici Maffejani, de quo inferius in differt. de epocha Conc. Sardic. Fit inde ut concilium in cauſa ejus ordinationis habitum, non quidem anno 326. ſed anno 328. junio menſe aſſignandum ſit.

MARCUS PAPA

Sedit ab anno 336. eodemque anno obiit.

JULIUS PAPA I.

Sedit ab anno 336. uſque ad annum 352.

ANNO CHRISTI 336.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ' ΙΟΥΛΙΟΥ Ε'ΠΙΣΚΟ'ΠΟΥ Ρ'Ω'ΜΗΣ

πρὸς

Διονύσιον τῆς Α'λεξανδρείας Ε'πίσκοπον.

Spuriam demonstrat Muratorius, ut infra.

EPISTOLA JULII EPISCOPI ROMANI

Ad Dionyſium Alexandrinum Epiſcopum.

ADmiratione corripior, quum nonnullos audio confiteri quidem Deum Dominum carnem humanam induiſſe, at in diviſionem incidere, quam perverſe invexerunt Paulianiſtæ. Etenim qui Paulo Samoſateno addicti ſunt, alium quidem è Cælo ajunt, ipſumque Deum fatentur; alium verò è Terra, quem hominem affirmant; illum increatum, hunc creatum; illum æternum, hunc heſternum; illum Dominum, hunc ſervum; utrobique impiè agentes, ſive eum, quem dicunt ſervum, atque creatum, adorent, ſive eum qui proprio nos ſanguine redemit, non adorent. Qui verò è Cælo Deum confitentur ex Virgine carnem ſumſiſſe, unumque eſſe cum carne, fruſtra turbant, ad illorum ſententiam, atque impietatem accedentes. Dicunt enim & ipſi, ut audio, duas naturas, quamquam Joannes diſerte unum demonſtret Dominum, quum ait: *Verbum caro factum eſt*, & Paulus quum dicit: *Unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia*. Si igitur unus è ſancta Virgine natus vocatur, idemque ipſe eſt, per quem facta ſunt omnia, una natura eſt; quoniam perſonam unam habens, in duo non dividitur, quia neque peculiaris natura eſt corpus, neque peculiaris natura Deitas per incarnationem, ſed quemadmodum homo una eſt natura, ita & in ſimilitudinem hominum factus Chriſtus. Quod ſi minime illud, quod eſt ſecundùm unionem unum, agnoſcunt, poſſunt & in multa illum, qui eſt unus, partiri, multaſque dicere naturas; corpus enim multiforme eſt, quum ex oſſibus, & nervis, & venis, & carne, & cute, unguibuſque, & pilis, ſanguinèque, & ſpiritu conſtet: quæ revera inter ſe omnia differunt quidem, unam tamen hominis naturam conſtituunt. Quare & Deitatis veritas cum corpore eſt, & in duas naturas minime dividitur. Neque enim fas eſſet totum illud vocare filium hominis, qui de cælo deſcendit, & Filium Dei qui natus eſt de muliere, ſi duarum naturarum diviſionem ſuſciperet. Sed quod deſcendit de Cælo, vocaretur filius Dei, & non filius hominis; quod autem natum eſt de muliere, vocaretur Filius hominis, & non Filius Dei. Et hoc diviſioni Paulianæ conſentaneum eſt. Nos verò Divinæ Scripturæ docent, & quum è Cælo deſcenſum, & quum ex muliere in terra nativitatem audimus, omnia de uno Domino eſſe intelligenda. Qui igitur ita intelligunt, ac ſentiunt, nequaquam tranſgrediantur ad conſentiendum cum iis, qui contraria ſentiunt, ne bonâ ſententiâ, malis verbis utantur. Qui enim duas dicunt naturas, unam adorent, alteram non adorent, neceſſe eſt, & in divinam baptizentur, non autem baptizentur in humanam. Si verò in mortem Domini baptizamur, unam confitemur naturam impaſſibilis Deitatis, & paſſibilis

ΘΑυμάζω πυνθανόμενος περὶ τινῶν ὁμολογέντων μὲν θεὸν ἔνσαρκον τὸν Κύριον, περιπιπτόντων δὲ τῇ διαιρέσει τῇ κακῶς ὑπὸ τῶν Παυλιανιζόντων εἰσαχθέισῃ. Ε'κεῖνοι μὲν γὰρ Παύλῳ τῷ Σαμοσατεῖ δουλεύοντες, ἄλλον μὲν τὸν ἐξ οὐρανοῦ λέγουσι, θεὸν ὁμολογοῦντες αὐτὸν, ἄλλον δὲ τὸν ἐκ γῆς ἄνθρωπον λέγοντες: τὸν μὲν ἄκτιστον, τὸν δὲ κτιστὸν: τὸν μὲν αἰώνιον, τὸν δὲ χθεσινὸν: τὸν μὲν δεσπότην, τὸν δὲ δοῦλον: ἀσεβοῦντες, ἄντε προσκυνῶσιν, ὃν λέγουσι δοῦλον, καὶ κτιστὸν, ἄντε μὴ προσκυνῶσι τὸν ἐξαγοράσαντα ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ ἅιματι. Οἱ δὲ τὸν ἐξ οὐρανοῦ θεὸν ὁμολογοῦντες ἐκ τῆς παρθένου σεσαρκῶσθαι, καὶ ἕνα εἶναι μετὰ τῆς σαρκὸς, μάτην ταράσσουσιν, εἰς τὰ ῥήματα τῆς ἐκείνων ἀσεβείας ἐκφερόμενοι. Λέγουσι γὰρ καὶ αὐτοὶ, ὡς ἀκούω, δύο φύσεις, καίτοι τοῦ Ι'ωάννου σαφῶς ἕνα ἀποδείξαντος τὸν Κύριον ἐν τῷ λέγειν: ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ τοῦ Παύλου ἐν τῷ λέγειν: εἷς Κύριος Ι'ησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα. Εἰ γοῦν εἷς ὁ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου τεχθεὶς ὠνόμασται, καὶ αὐτός ἐστι, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, μία φύσις ἐστὶν, ἐπειδὴ πρόσωπον ἓν ἔχων εἰς δύο οὐ διαιρεῖται, ἐπεὶ μὴ δὲ ἰδία φύσις τὸ σῶμα, ὡς ἰδία φύσις ἡ θεότης κατὰ τὴν σάρκωσιν, ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπος μία φύσις, οὕτω καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος Χριστός. Εἰ δὲ οὐκ ἐπιγιγνώσκουσι τὸ καθ' ἕνωσιν ἕν, δύνανται καὶ εἰς πολλὰ μερίζειν τὸν ἕνα, καὶ πολλὰς λέγειν φύσεις, ἐπειδὴ πολυειδὲς τὸ σῶμα ἐξ ὀστέων, καὶ νεύρων, καὶ φλεβῶν, καὶ σαρκὸς, καὶ δέρματος, ὀνύχων τε, καὶ τριχῶν, ἅιματός τε, καὶ πνεύματος, ἅπερ ἅπαντα διαφορὰν μὲν ἔχει πρὸς ἄλληλα, μία δὲ φύσις ἐστὶν ἀνθρώπου. ὥστε καὶ ἡ τῆς θεότητος ἀλήθεια μετὰ τοῦ σώματός ἐστι, καὶ εἰς δύο φύσεις οὐ μερίζεται. Οὔτε γὰρ οἷόντε ἦν τὸ ὅλον ὑιὸν ἀνθρώπου καλεῖσθαι καταβεβηκότα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ὑιὸν θεοῦ γεννηθέντα ἐκ γυναικὸς, εἰ δύο φύσεων διαίρεσιν ἐπιδέχεται. Α'λλὰ τὸ μὲν καταβεβηκὸς ἐξ οὐρανοῦ ἐκαλεῖτο ἂν ὑιὸς θεοῦ, καὶ οὐχ ὑιὸς ἀνθρώπου: τὸ δὲ γεννηθὲν ἐκ γυναικὸς ἐκαλεῖτο ὑιὸς ἀνθρώπου, καὶ οὐχ ὑιὸς θεοῦ: καὶ τοῦτο ἕπεται τῇ Παυλιανικῇ διαιρέσει. Η'μᾶς δὲ αἱ θεῖαι γραφαὶ διδάσκουσιν, ὡς περὶ ἑνὸς τοῦ Κυρίου φρονεῖν κατὰ τὴν ἐξ οὐρανοῦ κατάβασιν, καὶ τὴν ἐκ γυναικὸς ἐπὶ γῆς γένησιν. Οἱ τοίνυν οὕτω φρονοῦντες μὴ εἰς ὁμοφωνίαν τῶν τὰ ἐναντία φρονούντων ἐκβαινέτωσαν, ἵνα μὴ τῇ διανοίᾳ εὐφημοῦντες τοῖς ῥήμασι * δυσφημῶσιν. Α'νάγκη γὰρ αὐτοὺς δύο λέγοντας φύσεις, τὴν μὲν μίαν προσκυνεῖν, τὴν δὲ ἑτέραν μὴ προσκυνεῖν, καὶ εἰς μὲν θεϊκὴν βαπτίζεσθαι, εἰς δὲ τὴν ἀνθρωπίνην μὴ βαπτίζεσθαι. Εἰ δὲ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου βαπτιζόμεθα, μίαν ὁμολογοῦμεν φύσιν τῆς ἀπαθοῦς θεότητος, καὶ τῆς παθητικῆς σαρκὸς, ἵνα οὕτως εἰς θεὸν ᾖ τὸ βάπτισμα ἡμῶν, καὶ εἰς τὸν θάνατον τοῦ

* MS. habet διαφημῶσιν,

τοῦ Κυρίου τελούμενον. Καὶ γὰρ οὐ φοβούμεθα τοὺς συκοφάντας τοὺς διαιροῦντας εἰς δύο πρόσωπα τὸν Κύριον, ἐὰν ἡμῶν τὴν ἕνωσιν πρεσβευόντων τὴν εὐαγγελικὴν, καὶ ἀποστολικὴν, βλασφημῶσιν ἡμᾶς, ὡς τὴν σάρκα λέγοντας ἐξ οὐρανοῦ. οὐδὲ γὰρ, ὅτε λέγομεν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, δυνάμεθα βλασφημεῖσθαι, ὡς τὸν λόγον ἐκ γῆς λέγωμεν, καὶ μὴ ἐξ οὐρανοῦ. Λέγομεν δὲ τὰ ἀμφότερα, καὶ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ὅλον διὰ τὴν θεότητα, καὶ ἐκ γυναικὸς τὸ ὅλον διὰ τὴν σάρκα, οὐκ εἰδότες διαίρεσιν τοῦ ἑνὸς προσώπου, οὐδὲ ἀποτέμνοντες τοῦ οὐρανίου τὸ γήϊνον, οὐδὲ τοῦ γηΐνου τὸ οὐράνιον, ἀσεβὴς γὰρ ἡ διατομή. Μὴ οὖν τοῖς διατέμνουσι πρόφασιν διδότωσαν οἱ δύο λέγοντες φύσεις, οὔτε γὰρ τὸ σῶμα καθ᾽ ἑαυτὸ φύσις ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ, ἐπεὶ μηδὲ ζωοποιὸν καθ᾽ ἑαυτὸ, μηδὲ διατέμνεσθαι δυνάμενον ἄνευ τοῦ ζωοποιοῦ λόγου, οὔτε ὁ λόγος καθ᾽ ἑαυτὸν εἰς ἰδίαν μερίζεται φύσιν, ἣν ἔχει κατὰ τὸ ἄσαρκον, ἐπειδὴ ἐν σαρκὶ ὁ Κύριος, καὶ οὐκ ἄσαρκος ἐπεδήμησε τῷ κόσμῳ, οὔτε τὸ κτιστὸν σῶμα χωρίζει τῆς ἀκτίστου θεότητος, ἵνα χωρίζῃ τις φύσιν κτιστὴν, οὔτε μὴν ὁ ἄκτιστος λόγος ἐπεδήμησε χωρὶς σώματος, ἵνα μερίζῃ τις ἀκτίστου φύσιν. Εἰ δὲ ἓν ἑκάτερόν ἐστι κατὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ τὴν σύνοδον, καὶ τὴν σύνθεσιν τὴν ἀνθρωποειδῆ, ἓν καὶ τὸ ὄνομα τῷ συνθέτῳ προσεφαρμόζεται, ἀπὸ μὲν τῆς θεότητος τὸ ἀπαθὲς, ἀπὸ δὲ τοῦ σώματος τὸ παθητόν. Καὶ ὥσπερ ἀκούοντες τοῦ Παύλου τὸν Χριστὸν παθητὸν λέγοντος, οὐ μερικῶς ἠκούσαμεν, οὔτε τὴν θεότητα παθητὴν ἐνομίσαμεν, οὕτως καὶ τὸ κτιστὸν, καὶ δοῦλον, οὔτε μερικῶς λέγεται, οὔτε τὴν θεότητα ποιεῖ κτιστὴν, οὔτε δούλην. καὶ πάλιν τὸ ἄκτιστον οὔτε τὴν σάρκα ἄκτιστον ποιεῖ, οὔτε μερικῶς ἐπὶ τῆς θεότητος μόνης λέγεται. Ταῦτα δὲ οὕτω φρονοῦντες μενέτωσαν ἐν ἡσυχίᾳ τὰς περιττὰς ζητήσεις ἐκκλίνοντες, καὶ ῥημάτων ἕνεκα μὴ διαιρῶμεν τὰ δόγματα. Συμπεφώνηται οὖν, καὶ συμφώνως ὡμολόγηται τὸ σῶμα ἐκ τῆς παρθένου, ἡ θεότης ἐξ οὐρανοῦ, τὸ σῶμα πέπλασται ἐν κοιλίᾳ, ἡ θεότης ἄκτιστος αἰώνιος, ἵνα ἑνωθέντος τοῦ λόγου τῷ σώματι ἀδιαίρετος μένῃ ἡ θεότης. Εἰ δὲ τῇ γραφῇ σύνηθες, καὶ τὸ ὅλον θεολογεῖν, καὶ τὸ ὅλον ἀνθρωπολογεῖν, ἑπώμεθα καὶ ἡμεῖς τοῖς θείοις ῥήμασι, καὶ μὴ μερίζωμεν τὰ ἀμέριστα, μήτε τὴν θεότητα διαιροῦντες τοῦ σώματος, ὡς δι᾽ εὐφημίαν, ὅταν τὸ σῶμα πεπλασμένον ἐκ κοιλίας λέγηται, μήτε τὸ σῶμα μερίζοντες τῆς θεότητος, ὡς δι᾽ ὁμολογίαν τῆς παρουσίας, ὅταν ἡ θεότης ἄκτιστος δοξάζεται. Πῶς οὖν οὐ λυπηρὸν τοὺς ταῦτα καλῶς οὕτως ὁμολογοῦντας, ἢ φρονοῦντας, καθὼς καὶ παρέλαβον, διστάζειν πρὸς ἀλλήλους διὰ ῥήματα; ὅταν οἱ μὲν τῷ τοῦ σώματος ὀνόματι χρῶνται ἐπὶ τοῦ λόγου, καθάπερ ὁ Ἰωάννης σάρκα λέγων γεγενῆσθαι τὸν λόγον. οἱ δὲ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα λαμβάνουσιν ἐπὶ τοῦ ὅλου δούλου, ὥσπερ ὁ Παῦλος: λέγω δὲ, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. Προσκυνεῖν ὁμολογεῖ Χριστὸς κατὰ τὴν σάρκα τὸν πατέρα λέγων: ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν. καὶ οὐ χωρίζεται ἡ θεότης. προσκυνεῖται κατὰ τὴν θεότητα, καὶ οὐ χωρίζεται τὸ σῶμα τῇ τῆς θεότητος προσκυνήσει. οὔτε ἀφιστῶμεν τὸ σῶμα, (οὐδὲ γὰρ δυνατὸν) ὅτε προσκυνοῦμεν τοῦ σώματος τοῦ πεπονθότος, καὶ οὐ χω-

bilis carnis, ut sic in Deum, & in mortem Domini Baptisma nostrum conficiatur. Etenim calumniatores non veremur in duas personas Dominum partientes, si nobis unionem Evangelicam, & Apostolicam asserentibus, ipsi maledicant, tanquam carnem de Cælo dicentibus; neque enim quum filium Dei de muliere natum dicimus, culpari possumus, quasi Verbum de Terra, non autem de Cælo dicamus. Dicimus autem utrumque; & de Cælo totum per Deitatem, & de muliere totum per carnem, nescientes divisionem unius ejusdemque personæ, neque dissecantes a cælesti terrenum, aut a terreno cæleste; impia quippe dissectio hæc foret. Nullam igitur dissecantibus caussam præbeant, qui duas dicunt naturas; non enim corpus secundùm se ipsum natura est in uno Christo, quia non est vivificum per semetipsum, neque dissecari potest, atque sejungi a vivifico Verbo; neque rursùs Verbum secundùm seipsum, in propria natura dividitur, quam habet secundùm id, quod carnis est expers, quoniam in carne Dominus, & non expers carnis in mundo versatus est; neque conditum corpus separat a non condita Deitate, ut separet quis naturam conditam; neque enim increatum verbum absque corpore peregrinatum est inter nos, ut partiatur quis increati naturam. Quod si unum utrunque est secundùm unionem, & conjunctionem, & compositionem humana forma præditam, unum etiam nomen composito convenit, ita ut a Deitate quidem passionum carentia, a corpore verò passibilitas emanet. Et quemadmodum audientes Paulum, qui Christum passibilem dicit, non divisim accipimus, neque tamen Deitatem passibilem existimamus; ita & creatum, & servum neque divisim dicitur, neque Deitatem facit creatam, aut servam. Et rursus Increatum neque carnem increatam facit, neque seorsim in Deitate sola dicitur. Hæc ita sentientes quieti maneant, supervacaneas declinantes quæstiones, ne vocum caussâ sententiis variemus. Consentimus igitur & in confesso est, corpus esse de Virgine, Deitatem verò de Cælo; corpus efformatum in utero, Deitatem verò creationis expertem, ac sempiternam, ut conjuncto Verbo corpori, indivisa maneat Deitas. Quum autem Scripturæ familiare sit & totum vocare Deum, totumque etiam appellare hominem, sequamur & nos divinas voces, neque indivisa dividamus; neque Deitatem partientes a corpore, perinde quasi tunc melius loquentes, quando corpus effictum dicatur ex utero; neque corpus partientes a Deitate, tanquam per confessionem præsentiæ, quando Deitas increata glorificatur. Quomodo ergo dolendum non est, eos, qui hæc ita rectè confitentur, ac sentiunt, uti etiam a majoribus traditum acceperunt, invicem propter voces discrepare? Quando hi quidem corporis nomine utuntur, quum de Verbo loquuntur, sicuti Joannes carnem dicens factum fuisse Verbum; illi verò Deitatis nomen assumunt, quum de toto servo loquuntur, ut Paulus: *Dico autem, novissimus Adam in spiritum vivificantem*. Secundùm carnem Christus se Patrem adorare fatetur, dicens: *Nos adoramus, quod scimus*. Jo. 4. 23. Et non dividitur Deitas; adoratur secundùm Deitatem: & non sejungitur corpus, quum adoramus Deitatem. Neque sejungimus a Deitate corpus (non enim fieri potest) quando illud mor-

ANNO CHRISTI 336.

mortem paſſum adoramus; neque ſeparatur Deitas, unita eſt enim. Siquidem oportebat vinci mortem a Deo, & victa eſt. Monete autem illos, qui fruſtra in his quæſtionibus a nobis diſcordant; & ſervetur in hoc dogmate conſenſus, ne diffideamus ob verba. Dogmate enim diſcrepantes, verbis concordiam ſimulare impium eſt; dogmate autem concordantes, propter voces diffidere, vanum, & fatuum videtur. Hoc autem concorditer tenentes, nempe Deum incarnatum Chriſtum atque è Cælo, atque è terra, eſſe eundem, formâ quidem ſervum, at virtute Deum, maneant in concordia, & fruſtra ne diffideant, neque in vanam verborum pugnam, qua Hæretici ſolent uti, incidant; ſed Eccleſiæ ſimplicitatem potius æmulentur. Vale.

A ὐ χωρίζεται ἡ θεότης, ἥνωται γάρ. ἔδει γὰρ νικηθῆναι τὸν θάνατον ὑπὸ τῦ θεῦ, καὶ νενίκηται. Παραινεῖτε δὲ τοῖς μάτην περὶ ταῦτα διαφερομένοις, καὶ φυλαττέσθω ἡ κατὰ τὸ δόγμα ὁμολογία, μὴ διαιρώμεθα διὰ τὰ ῥήματα. Τὸ μὲν γὰρ τοῖς δόγμασι διαφέροντας τοῖς ῥήμασι προσποιεῖσθαι συμφωνεῖν ἀσεβὲς, τὸ δὲ τοῖς δόγμασι συμφωνῦντας τοῖς ῥήμασι διαφέρεσθαι μάταιον, καὶ μωρόν. Τῦτο δὲ συμφωνῦμενον ἔχοντες, ὅτι θεὸς ἔνσαρκος ὁ Χριστὸς καὶ ἐξ ὐρανῦ, καὶ γῆς, ὁ αὐτὸς τῇ μορφῇ δῦλος, καὶ τῇ δυνάμει θεὸς, μενέτωσαν ἐν ὁμονοίᾳ, καὶ μὴ μάτην διαφερέσθωσαν, μηδὲ εἰς τὴν τῶν αἱρετικῶν λογομαχίαν ἐκπιπτέτωσαν, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἁπλότητα μᾶλλον ζηλωσάτωσαν. ἔῤῥωσο.

IN EPISTOLAM SUB JULII I. NOMINE EDITAM

DISQUISITIO

Ad Eruditiſſimum, & Clariſſimum Virum Antonium Mariam Salvinium

Græcæ Linguæ in Florentino Gymnaſio Profeſſorem.

SYNOPSIS DISQUISITIONIS.

Gennadius, & Centuriatores Epiſtolam hanc Julio I. Rom. Pontifici perperam adſcribunt. Facundus Hermianenſis eamdem ipſi rectiùs abjudicat. Quod & facit cum Evagrio Leontius Byzantinus. Nihil in illa, quod Julium deceat. Apollinaris Hæreticus illius Auctor creditus, cujus ſunt & aliæ quædam Julio affictæ. Corpori *Chriſti* Animam, *ſive* Mentem *humanam negavit is, quod & facit hujus Epiſtolæ Auctor. Multa in Apollinari à S. Gregorio Nyſſeno damnata, quæ heic itidem traduntur. Hypatius, Anaſtaſius, Eulogius, Ephræmius, & alii S. Julium ab iſta calumnia liberant. Quis fuerit Dionyſius, ad quem data fingitur hæc Epiſtola.*

NON te fugit, Salvini doctiſſime, quantum mihi aliàs gratulatus fueris, quod ab amænioribus artibus ad graviores rurſus me receperim, & præcipue ad ſacram Eruditionem, cujus ſtudium ut jucunditate nulli alii concedit, ita reliquis utilitate antecedere ſatis conſtat. Gratiſſimum autem accidit mihi, te habere hujuſmodi conſilii mei non ſolùm hortatorem ſollicitum, ſed etiam laudatorem benevolum. Nam etſi tu hominibus, qui te intime non noſcunt, videri interdum poſſis in unis mitioribus literis vim, & curam omnem ingenii tui conſtrinxiſſe; illud tamen mihi eſt exploratum, te ita omnigenæ eruditionis copia valere, ut maximi ponderis, ſummæque auctoritatis apud me ſemper futura ſint cum præconia, tum hortamenta a te profecta. Atque iſtud meum de te judicium non ſolius famæ conſenſu, ſed ipsâ experientiâ meâ ſæpe numero confirmatum fuit. Quoties enim te in variis difficultatibus conſului, quæ ſe mihi offerebant in ampliſſimo eruditionis ſtadio, talem toties in te rerum copiam, & Græcæ Linguæ, totiuſque antiquitatis peritiam inveni, qualem pauci aſſequantur, & in paucis demirari ſolemus. Illud ſolum (& pace tua dixerim) ſatis probare non potui, quod nimirum ferme tibi uni ſcire, tibique in ſipario canere contentus, non iis, quibus certiſſime poteras, Rempublicam literariam affeciſti beneficiis. Sed tu maluiſti modeſtiæ tuæ, ac eruditionis conſcientia frui, quàm ſtudiorum tuorum fructus his difficillimis evulgare temporibus, quibus quum in faſtidioſos, aut maledicos Lectores facile impingatur, vix aliis, vix ſibi placeat ſcriptor, honeſtæ quietis, non turbidæ gloriæ cupidus. Quo in conſilio ſi te ſequerer, potiore id etiam, quàm tu, ratione facerem, & ingenii mei fortunæ, viribuſque longe minoribus prudentiùs D conſulerem. Verum mihi jam placuit audacius procedere, tuiſque potius auſcultare adhortationibus, quàm exemplo tuo. Quamobrem quum hæc edere in animum induxerim, quibus pro tua humanitate, & doctrina non unum contuliſti beneficium, nihil antiquius habui, quàm aliquem deligere locum, ubi teſtarer & me gratum, & te omni commendatione digniſſimum. Tuo igitur nomini inſcriptam volo Diſquiſitionem iſtam, qua mihi propoſitum eſt, Julii I. Romani Pontificis famam ab Hæreticorum calumniis vindicare. Et hoc quidem in præſentia facile poſſumus, quando nobis monumentum illud oblatum eſt, per quod olim Eccleſiæ E Catholicæ, tanti Præſulis ementito nomine, ſe facturos eſſe fucum ſperaverant Eutychiani. Quid enim veritatem clariùs oſtendat, quàm ipſam prodere mendacii officinam, ipſumque omnium oculis figmentum objicere? Certe hæc illa eſt Epiſtola, quæ dubiam S. Julii fidem apud veteres aliquot fecit, quæque poſterioribus etiam ſeculis negotium faceſſere viſa eſt, incertis nempe in eam, quippe ignotam, prolatis ſententiis. Rem igitur cum gratam eruditis, tum S. Pontificis memoriæ utilem præſtabimus, ſi edito famo-

ANNO CHRISTI 336.

famosissimo hoc fœtu per nos fiet, ut de illius falsitate, & de Hæreticorum fraude, omnibus judicare in posterum liceat.

Inter antiquos Scriptores qui primus de hac epistola mentionem fecerit Gennadius est in lib. de Scriptor. Eccles. cap. 2. ita scribens: *Julius Urbis Romæ Episcopus scripsit ad Dionysium quendam de Incarnatione Domini Epistolam unam, quæ illo quidem tempore utilis visa est adversus eos, qui ita duas per Incarnationem asserebant in Christo personas, sicut & naturas. Nunc autem perniciosa probatur; fomentum enim est Eutychianæ, & Timotheanæ impietatis.* Gennadii verba libenter adoptarunt, ac retulerunt Centuriatores Magdeburgenses Cent. IV. cap. X. Quibus hæc alia è vestigio adtexunt. *Adduxisse ex eadem Epistola testimonium de persona Christi videtur Cyrillus Alexandrinus in Apologetico suo hoc modo.* Tum hæc ipsa Epistolæ verba proferunt: *Prædicatur ad completionem fidei, & incarnatus ex Virgine Maria Dei filius, qui & habitavit in hominibus, non in nomine (in homine* scribendum erat*) energiam operans. Hoc enim in Prophetis est, & in Epistolis: Perfectus Deus in carne, & homo perfectus in spiritu, non duo filii; unus quidem germanus filius, qui suscepit hominem: alter verò mortalis homo assumtus est a Deo: sed unus unigenitus in cælo, unigenitus super terram.* Tamdem Centuriatores ita sermonem concludunt: *Citat idem testimonium ex Epistola ejus ad Prosdocimum Synodus Chalcedonensis contra Eutychem.*

At neque Centuriatores, neque Gennadius quidquam protulerunt, quod accuratam rei cognitionem sapiat. Et primò animadvertere juvat, Epistolam hanc Gennadio homini Latino re minime fuisse perspectam, sed solùm de nomine cognitam. Quippe manifesta illius hallucinatio est affirmare, *ipsam olim visam fuisse utilem adversus eos, qui ita duas asserebant in Christo personas, sicut & duas naturas.* Nullum Concilium, nulli Ecclesiæ Catholicæ Patres, hujus Epistolæ testimonio adversus Nestorianos usi unquam fuerant, neque porro postea sunt usi. Inde autem fluxit Gennadii error, quòd Act. I. Concilii Ephesini citatus fuerit contra Nestorium locus ille ex Epistolâ Julii I. Papæ, quem Centuriatores nuper adferebant. Nimirum censuit Gennadius, & post ipsum censuere Centuriatores quoque, unam eamdemque fuisse Julii Epistolam, quæ *ad Dionysium* data ferebatur, cum illa quæ in eodem Ephesino Concilio citatur. Verum diversæ plane sunt Epistolæ. Quæ ad Dionysium, uti fertur, conscripta fuit, nunc a nobis editur, ibique nihil eorum legitur, quibus Ephesina Synodus est usa. Altera πρὸς Δόκιον, seu Δόκιμον, hoc est, *ad Docium*, seu *Docimum*, quem etiam *Prosdocium* alii appellant, jamdudum intercidit, eademque ab Ephesinis Patribus laudata est. Confudit ergo utramque Epistolam Gennadius; utilem olim fuisse ratus conscriptam *ad Dionysium*, quòd ipsam arbitraretur ab Ephesino Concilio in veræ fidei confirmationem adhibitam.

Facundus Episcopus Hermianensis altero post Gennadium seculo vivens, hoc est, Justiniani temporibus, nonnulla habet lib. I. cap. 5. quæ conjecturam nostram firmant, erroremque Gennadii manifestiùs aperiunt. Scribit adversus Eutychianos, eorumque sobolem Acephalos, unam in Christo naturam statuentes. Ita verò inquit: *Quid autem illos contra hæc evidentissima Patrum testimonia juvare poterit, quod in assertionem vanissimi sui erroris dicunt, Julium Romanum Episcopum nescio ubi rescripsisse, quòd una sit Christi Natura? quum in eadem sancta Synodo Ephesina hoc solum ipsius B. Julii contra Nestorium recitatum fuerit ex Epistola ad Prosdocium, in qua ait: Prædicatur verò ad supplementum fidei, & incarnatus ex Maria Virgine &c.* Postquam Facundus locum integrum ex Act. I. Concilii Ephesini retulit supra a Centuriatoribus descriptum, ita pergit dicere: *Non aliud, præter hanc ad Prosdocium Epistolam, ex dictis B. Julii in illa Synodo prolatum est, si qua forsitan alia scripsit, neque ex hac Epistola aliquid amplius. Cur igitur non illud potius, quod de una Christi Natura isti circumferunt tamquam ab ipso B. Julio scriptum, vel quæque similia, quæ scripsisse autumant alios venerabiles Patres, in Synodo recitata sunt contra Nestorium? Nam ipsa magis ejus dogmati contraria viderentur.* Hinc igitur elucet, nullam aliam Epistolam Julii I. usurpatam adversus Hæreticos Nestorianos olim fuisse, quàm quæ ad Docium, sive ad Prosdocium conscripta fuerat. Quare ex altera ad Dionysium data nihil utilitatis umquam cepere Catholici, ut Gennadius leviter affirmabat. Videtur autem Facundus Græcam Epistolæ illius Inscriptionem πρὸς Δόκιον, *ad Docium*, pro uno verbo accepisse, tamquam scriptum fuerit πρὸς Προσδόκιον, *ad Prosdocium*.

Deinde validissimum argumentum è Facundi verbis ducere incipimus, ad dignoscendam falsitatem, atque figmentum famosæ hujus Epistolæ à nobis editæ. Nam si Epistola hæc ad Dionysium data jam extabat, quum Nestoriana Hæresis tot in Ecclesia turbas excitare cœpit, cur ab illa citanda adversus Nestorium abstinuere Patres Ephesini? Cur deinde Eutyches, & Dioscorus numquam pro se ipsam laudarunt, numquam ejus testimonio suam confirmavere sententiam? Certè Julii Romani Pontificis auctoritas maximum attulisset pondus Eutychianæ opinioni. Neque tanti Pontificis opus Græcè vulgatum latitare adeo poterat, ut omnium oculos fugeret, quum satis liqueat, ejus generis monumenta per Ecclesias, perque eruditorum manus vix edita consuevisse ferri. Aut ergo post Synodos Ephesinam, atque Chalcedonensem, conficta fuit, Julioque suppposita Epistola illa, ideoque ante Synodos illas minimè extabat; aut si extabat, nemo hactenus noverat, crediderat ve, Julium ipsius Auctorem fuisse. Propterea hæc meritò Facundus addit: *Quid enim jam controversiæ remansisset, quod una esset illius Dei-Hominis subsistentia, sive persona, si probarentur Patres, quod etiam unam prædicaverint ejus esse naturam? Igitur, ut omnis auferatur quæstio, si non postea Epistola illa* (Hoc est quæ ad Dionysium scripta circumferebatur) *confecta est* (fortasse legendum *conficta est*) *aut B. Julii eam non esse, sicut magis*

magis credendum Synodus judicavit, aut etiam, etsi ejus esse credidit, quod ego non dico, ut aliam magis (hoc est, quæ ad Prosdocium, seu Docium conscripta fuit) *quàm ipsam ejusdem S. Julii contra Nestorium proferret, non ex eo quod incautè dictum est, contrarium errorem judicavit esse vincendum.*

Verum ne hanc quidem ultimam suspicionis umbram admisisset Facundus; imo constanter negasset Julium I. ejus Epistolæ artificem, si quæ à Græcis Scriptoribus hac in re oculatioribus nos edocti sumus, ipse etiam novisset. Hos igitur audire juvat; eorum autem non testimonio solùm, sed etiam rationibus constabit, suppositam Julio ab Hæreticis famosam hanc Epistolam fuisse. Evagrius Scholasticus, à quo Historiam habemus, & Leontius Byzantinus, a quo Librum de Sectis, Scriptores multis nominibus commendati, ipsoque Seculo Christi sexto, quo Facundus Hermianensis floruit, & ipsi florentes, huc advocandi sunt. Primus ille de Nestorianis Hæreticis agens lib. 1. cap. 31. inquit: *Sanctorum Patrum Libros sæpe depravarunt, multosque Apollinaris Libros Athanasio, Gregorio Thaumaturgo, & Julio, inscriptionibus commutatis attribuerunt, quibus quidem Libris plurimos in suum impium errorem induxerunt.* Non est mihi ad manus Evagrii Historia, sed illam ex Baronii fide produco ipsam citantis ad Annum Christi 352. n. 5. Nequeo tamen non mirari, quei Nestoriani imposturæ hujus dicantur Auctores. Certo certius est, eam, quam nunc proferimus, Epistolam Eutychianis ita scatere erroribus, ut Nestorianis oppositam omnino sententiam referat (quod & Gennadius monuit) atque architectum planè sapiat Eutychianum. Quei rogo utraque adversantium Hæreticorum cohors uni atque eidem Romano Pontifici tribuere, ac supponere potuit contraria hæc perversarum opinionum monstra. Evagrius proinde fortè hallucinatus est; sive, ut ratione potiori dicam, Evagrii locus attentiùs considerandus fuit Cardinali Baronio. At infra de hac ipsa re sermo recurret. Interim satis est cognovisse, Apollinaris Hæretici Libros Julio fuisse ab Hæreticis per dolum suppositos.

Accedat nunc Leontius Byzantinus, quo nemo luculentiùs in hujusmodi quæstione versatus est. Actione 8. de Sectis pag. 526. Eutychianæ Hæresis fundamenta convellit. Ejus autem sunt verba hæc è Græco translata: *Adferunt* (Eutychiani) *aliud quoque dictum, velut à B. Julio profectum, quod exstat in Epistola scripta ad Dionysium Corinthi Episcopum, cujus initium est* (Miror de quibusdam audiens &c.) *Estque dictum hujusmodi* (Necesse est eos, quum duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare; ac in divinam quidem baptizari, & in humanam non baptizari.) *Aliaque plura istæc Epistola continet.* En aliquot Epistolæ hujus verba, quæ quum in exemplari nunc a nobis edito pariter legantur, Ambrosiani Codicis fidem confirmant. Porro videamus, quomodo se ab ista difficultate Leontius expediat. *Sed nos*, prosequitur ille, *pluribus argumentis convincimus, illam Epistolam non esse B. illius Julii, sed Apollinaris. Primùm ex*

A *eo quod si quis eam subtiliter consideret, nihil Juliano dignum nomine habeat. Quin & septem illæ Epistolæ, quas ejus esse dicunt, Apollinaris sunt. Deinde quòd in eadem Epistola Corporis mentione facta, nusquam id mente præditum, vel animatum dixerit. Erat autem in more Patribus illius seculi, ut sicubi Corporis mentionem facerent, id ipsum mente præditum, animatumque dicerent: quod quidem usque adeo verum est, ut reformidantibus eis hoc crimen, ideoque deinceps illas voces, Mente præditum, & Animatum, adjicientibus, nulli posteriorum libri reperiantur, qui hanc veterum appendicem non habeant. Præterea de hoc quoque non B. Julii, sed Apollinaris esse redarguitur, quod Nyssenus ille*
B *Gregorius in opere contra Apollinarem apertè multa recitet, quæ hac Epistola continentur, eaque ceu prava refutet. Potest & aliunde convinci, quòd B. Julii non sit; ajunt enim Actis Synodi Ephesinæ sub B. Cyrillo insertam: quod quidem apertè mentiuntur. Nam nihil ibi in textu tale reperitur, sed alia quædam inserta est Epistola velut a Julio scripta; nec ipsa Julii, sed Timothei, quemadmodum ex multis exemplaribus intelligi potest. Enim verò quum nihil nobis illa adversetur, quod eam Julii dicunt, flocci scilicet faciendum.*

Hactenus Leontius accuratissimi profectò Critici nomen promeritus, quo auctore discimus, Apollinari Epistolam hanc esse re-
C ipsa tribuendam. Antequam verò progrediamur, animadvertere opus est, Baronium hæc itidem Leontii documenta produxisse. Relatis autem iis Epistolæ verbis, *Necesse est eos, quum duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare &c.* mirari se ait, cur Gennadius appellare potuerit utilem Epistolam hanc, adeo immanes, manifestasque blasphemias complectentem, *quibus Nestoriana Hæresis confirmaretur.* Ita amplissimus Annalium parens; sed aliter loquuturus, si quod in posterum fas erit, Epistolæ ipsius subdititiæ textum legere & ipse potuisset. His verbis, quæ nunc quoque in exemplari a nobis evulgato occurrunt, non Nestoriana Hæresis con-
D firmatur, sed quidem Eutychiana; quippe ab Epistolæ Auctore afferuntur tamquam necessarium, & ut ipse significat, absurdissimum Nestorianæ sententiæ consectarium. Tantum abest, ut ille cum Nestorio sentiat duas in Christo divisas naturas, quarum una adoranda sit, altera verò nequaquam, ut potius utramque simul permisceat, atque confundat, unâque tantum adoratione colendam affirmet, Eutychianis in hoc omnino concors atque consentiens.

Sequamur nunc Leontium κατὰ πόδα, illiusque rationes, atque argumenta sigillatim percurramus, quibus facilè palam fiet, qui verus fuerit Epistolæ hujus faber. Inquit is,
E non à Julio Primo Romano Pontifice, sed ab Apollinari Hæresiarcha illam fuisse conscriptam. His autem rationibus sententiam suam confirmat. Prima est, nihil ibi occurrere *Juliano nomine dignum*; hoc est, nihil gravitatis, eloquentiæ, sapientiæ, aut puræ veterisque doctrinæ, quod Julium Apostolicæ Sedis Antistitem deceret, in eo monumento contineri. Et revera quum nihil antiquius Romanis Episcopis, totius Ecclesiæ Magistris,

ſtris, fuerit, quàm vetuſtiſſima Chriſti dogmata ſemper tradere, atque tueri; heic autem reperiantur tot novæ, temporibuſque Julii inauditæ doctrinæ ſemina: quis ſeculo Chriſti quincto, quando Eutychetis cauſſa fervebat, Julium tam facilè debuit, potuitque credere pernicioſæ illius Epiſtolæ, atque novitatis Auctorem? Jam antea reclamaſſent cum Occidentales, tum Orientales Epiſcopi, ſi tale quippiam ſeculo Chriſti quarto Julius tradidiſſet. Potuit quidem Apollinaris clam deſipere, & furtivis literulis inter ſuos aſſeclas quidquid lubebat effutire, atque confingere. Non poterat Romanus Epiſcopus, Eccleſiæ totius caput, ſeſe abſcondere, conſcriptâ præſertim Epiſtolâ ad celebrem Græciæ Epiſcopum, & palam evulgatâ. Superſunt adhuc germanæ duæ Julii Epiſtolæ à S. Athanaſio deſcriptæ (nihil enim moror Iſidori Mercatoris pſeudepiſtolas) in quibus diverſam planè & ſtyli, & doctrinæ, & prudentiæ faciem intueare. Addit Anonymus Scriptor, à quo Collectionem habemus contra Severianos §. 6. Inſcriptionem hujus ipſius Epiſtolæ conſentaneam non fuiſſe Romanorum Pontificum conſuetudini. Qua de re judicium ferre nobis in præſentia non licet, quando Inſcriptione caret exemplar nunc à nobis editum.

Alterum Leontii argumentum eſt, non hanc tantummodo Epiſtolam, ſed & alias ſeptem Julio fuiſſe ſuppoſitas, quæ tamen Apollinaris revera forent. En Eutychianorum artes, & doli. Quid igitur mirum, ſi productâ in medium ab Eutychianis Epiſtolâ *ad Dionyſium* datâ, fraus ibi quoque nullo negotio deprehenſa fuit? Difficile nimis erat, tanto Pontifici, qui ſuperiore dumtaxat ſeculo vivere deſierat, tot Epiſtolas affingere, & diu criticis, doctiſque imponere hominibus. Tunc argumentum, ſtylus, cauſſa ſcribendi, homines, ad quos datæ fingebantur eæ Literæ, quarum nunc nullum exſtat veſtigium, & mille alia, in re, ut ita dicam, recenti ſtatim ſuccurrebant, quæ ipſas falſitatis redarguerent, & Apollinari vero ipſarum parenti reſtituerent. Una proinde alteram accuſabat; omneſque ſimul fortiſſimo argumento erant, non Julio, ſed Apollinari tribuendam eſſe iſtam quoque *ad Dionyſium* conſcriptam.

Tertiò rectiſſime Leontius animadvertit, in tota hac Epiſtola Chriſti quidem *Corpus* memorari, ſed *mentem Animamque* eidem *Corpori* nuſquam tribui. Nihil profecto Apollinari detrahere perſonam apertiùs potuit, quàm hic affectatus loquendi modus. Conſtat ex Apollinaris erroribus præcipuum illum fuiſſe, quem S. Leo Magnus in Decretali 23. Catholicorum ſententiâ oppoſitâ rejicit. *Non Deum tantùm dicimus Chriſtum &c. nec ita hominem, ut aliquid ei deſit, quod ad humanam certum eſt pertinere naturam, ſive Animam, ſive Mentem rationalem &c.* Hinc S. Auguſtinus in lib. de Hæreſ. cap. 55. *Apollinariſtas*, inquit, *Apollinaris inſtituit, qui de anima Chriſti a Catholica diſſenſerunt, dicentes, ſicut Ariani, Deum Chriſtum carnem ſine anima ſuſcepiſſe. In quæſtione teſtimoniis Evangelicis victi, Mentem, qua rationalis eſt anima hominis, non fuiſſe in anima Chriſti, ſed pro hac ipſum Verbum in ea fuiſſe dicunt.* Ita ſe habebat falſa Apollinaris ſententia, quam proinde quum non obſcurè Epiſtola Julio adſcripta referat, ac inſpiret, intelligere continuò poſſumus, eam Apollinari eſſe tribuendam. Certe ibi nuſquam legas de Chriſto homine aliud prædicari, quàm σῶμα, aut σάρκα, *Corpus*, aut *Carnem*: *Animæ* autem, ſive *Mentis* humanæ a Verbo ſuſceptæ nulla mentio. Quamobrem Chriſti *Corpus*, ſi rectè hæc perpendas, obtruditur nobis tanquam ἄψυχον, καὶ ἀναίσθητον, καὶ ἀνόητον, ideſt, *inanimum, & ſenſus, ac mentis expers*: quod commentum in Apollinari damnavit An. Ch. 362. Alexandrina Synodus ab Athanaſio, aliiſque Catholicis Epiſcopis celebrata.

Vide verò, quàm ſine tergiverſatione eadem hæc abominanda ſententia ab iſtius Epiſtolæ Auctore inſinuetur. Οὔτε γὰρ, inquit, τὸ σῶμα καθ' ἑαυτὸ φύσις ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ, ἐπεὶ μηδὲ ζωοποιὸν καθ' ἑαυτὸ, μηδὲ διατέμνεσθαι δυνάμενον ἀπὸ τοῦ ζωοποιοῦ λόγου. Hoc eſt: *Non enim Corpus ſecundùm ſe ipſum natura eſt in uno Chriſto, quia non eſt vivificum per ſemetipſum, neque diſſecari poteſt, atque ſejungi a vivifico Verbo.* En Corpus Chriſti per ſe minimè vivificum, ideſt vitâ, ac Animâ vitæque actionibus per ſe carens. At undenam (petere quis potuit ab Apollinari) vitam, ejuſque munia Servator habuit, quatenus homo? A vivifico Verbo, reſpondebat Hæreticus, id habuit Chriſti Caro; quippe quòd humanæ Animæ, Mentiſque vices in Chriſto ſuppleret, atque impleret divinitas ipſa. Concinunt iſta cum iis, quæ laudatus Leo Magnus de Appollinari eodem ſcribit Homil. 4. de Nativ. *Apollinaris*, inquit ille, *fidei ſoliditate privatus, Filium Dei ita veram humanæ Carnis credidit ſuſcepiſſe naturam, ut in illa Carne diceret Animam non fuiſſe, quia vicem ejus expleverit ipſa divinitas.*

Quæ cum ita ſint, & impiam hanc, atque ab Evangelica veritate abſonam opinionem ſoli Ariani, Apollinariſtæ, atque Eutychiani venditarint: quis dubitare amplius poſſit, quin Epiſtolæ a nobis editæ Auctor fuerit Apollinaris, aut alius quiſquam de grege illius? Quandonam Catholici Patres, ac præcipue Romanæ Sedis Antiſtites in ea fuere ſententia? Imo quis eam abominatus non fuit? quis non oppugnavit non creſcentem dicam, ſed vix natam, atque auditam? Nemo autem eſt, qui Julium I. Pontificem Maximum vel ſuſpicatus fuerit conſenſiſſe unquam cum Arianis, aut cum æquali eorum temporum Apollinari. Arianorum potius ipſe Julius perpetuus fuit malleus, ac hoſtis, adeo ut mirari poſſis Eutychianorum impudentiam, atque imprudentiam, virum hunc deligentium, cui affingerent adulterinam hujuſmodi Epiſtolam, illius ingenio, doctrinæ, & moribus tam conformem, quam Æthiopi candor. Fieri igitur non poteſt, ut Julius toties de Chriſto homine loqueretur, ejuſque *Carnem*, ſeu *Corpus* nominaret, quin & ipſum *Mente præditum*, ac *animatum*, ſive ἔννουν καὶ ἐμψυχώμενον diceret, aut aliquid ſaltem apponeret, quo doceremur, non ex ſola nuda carne conſtare humanam Chriſti natu-

naturam: quod tamen hujus Epiſtolæ Auctor ſatis aperte affirmare contra Catholicam veritatem non erubeſcit.

Quartò, inquit Leontius, hinc etiam dignoſci poteſt, non Julio, ſed Apollinari Hæretico, tribuendam eſſe Epiſtolam iſtam, quòd Gregorius Nyſſenus in Opere contra Apollinarem recitet multa, eaque ceu prava refutet, quæ hac eâdem Epiſtolâ continentur. Forte fortuna eximium iſtud Nyſſeni Opus, diu deperditum, diuque ab Eruditis deſideratum, ante paucos annos è Vaticano Codice deſcriptum evulgavit C. V. Laurentius Alexander Zacagnius Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus, cujus beneficio cuicumque in poſterum conferre licebit cum Apollinaris fragmentis a Nyſſeno refutatis Epiſtolam iſtam. Nos interim id experiamur quàm breviſſimè. De Apollinari hæc habet Nyſſenus §. 35. Ἡμᾶς, φησὶ, δύο πρόσωπα λέγειν τὸν Θεὸν, καὶ τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ προσληφθέντα ἄνθρωπον. αὐτὸν δὲ, φησι, μὴ οὕτως ἔχειν, ἀλλὰ φάσκειν τὸν σαρκωθέντα, καὶ ὄντα οὐχ ἕτερον παρὰ τὸν ἀσώματον, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν καθ᾽ ὁμοίωσιν ἡμετέρας ἐν σαρκὶ ζωῆς. Quæ ita vertit laudatus Zacagnius: *Duas perſonas Deum, & a Deo ſuſceptum hominem, nos* (ideſt Catholicos) *dicere ille aſſerit, ſe verò haud ita prorſus ſentire; quin imo dicere incarnatum fuiſſe Chriſtum, eumque non eſſe ab incorporeo diverſum, ſed unum, eundemque ad ſimilitudinem noſtræ, quam in carne vivimus, vitæ.* His utique paria, imo eadem habet Epiſtolæ nuper a nobis vulgatæ Auctor, quorum concentus unum eundemque Apollinarem utrobique indicat. Inquit iſte ſe minime vereri τοὺς συκοφάντας τοὺς διαιροῦντας εἰς δύο πρόσωπα τὸν Κύριον; *Calumniatores in duas perſonas Chriſtum Dominum partientes*: quo nomine Catholicos & heic ſignificari vides. Nempe cenſebat bonus Apollinaris, ideo Catholicos duas in Chriſto ponere perſonas, quòd duas ponerent non confuſas in ipſo naturas. Falſum id profecto; nam duas quidem in uno Chriſto Naturas agnoſcebat Eccleſia Catholica, ſed unam tantum Perſonam. Hæreticus contra tam longè a Catholicorum ſemita exorbitabat, ut non tantummodo Perſonam unam, ſed unam etiam Naturam in Chriſto Domino noſtro fateretur: quod ante ipſum nemo Theologorum rectè ſapientium dixerat.

In verbis ſupra ex Nyſſeno deſcriptis legitur falſa hæc Apollinaris ſententia, ubi *corporeum* Chriſti ab *incorporeo* non diſtinguitur. Sed apertiùs eadem traditur a Nyſſeno §. 13. quum de Apollinari dicit: μίαν ἐποίησε τοῦ Θεοῦ τε καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν; *Unam Dei, & hominis naturam conſtituit.* Eulogius quoque Alexandrinus Patriarcha apud Photium Cod. 230. hæc Apollinaris verba refert ex Libro de Incarnatione, ubi Hæreticus ita exclamat: Ὢ καινὴ κτίσις, καὶ μίξις θεσπεσία! Θεὸς, καὶ σὰρξ μίαν ἀπετέλεσαν φύσιν. *O novam creaturam, & divinam mixtionem! Deus & Caro unam effecere Naturam.* Apollinaris ergo jam ſibi finxerat, adeo humanam Naturam cum Divina in Chriſto fuiſſe permixtam, atque confuſam, ut nullum amplius inter eas diſcrimen intercederet, quaſi ex duabus naturis ſimul permixtis una tertia conſurgeret. Hæc eadem ſententia fuit Auctori Epiſtolæ nunc editæ. Apertiſſimè is *duas Naturas*, ſive δύο φύσεις in Chriſto negat, ſpecioſâ illâ ratione ductus, quòd *unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia,* ab Apoſtolo dicatur. Pergit autem ita argumentari tenebrio ille: Εἰ γὰρ εἷς ὁ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου τεχθεὶς ὠνόμασται, καὶ αὐτός ἐστι, δι᾽ οὗ τὰ πάντα γέγονε, μία φύσις ἐστὶν, ἐπειδὴ πρόσωπον ἓν ἔχων εἰς δύο οὐ διαιρεῖται. *Si unus igitur è ſancta Virgine natus appellatur, idemque ipſe eſt, per quem facta ſunt omnia, una Natura eſt; etenim Perſonam unam habens in duo non dividitur.* Habes heic non ſolùm in Chriſto Perſonam unam, quod Orthodoxi quoque dicebant, ſed unam etiam Naturam, quæ falſa opinio Apollinari Eutychianorum, ut ita dicam, parenti maxime placuit, quamquam nova, & veterum auctoritate prorſus deſtituta.

Ex Antirrhetici verbis ſupra deſcriptis didicimus etiam, Apollinarem dixiſſe, unum eundemque eſſe Chriſtum *ad ſimilitudinem noſtræ, quam in Carne vivimus, vitæ.* Idem porrò palam edicit Epiſtolæ noſtræ Auctor. Ὥσπερ, ait, ἄνθρωπος μία φύσις, οὕτω καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος Χριστός. *Quemadmodum homo una eſt Natura, ita, & in ſimilitudinem hominum factus Chriſtus.* Diffiteri non poſſum, quin & quidam è SS. Patribus hujuſmodi exemplo fuerint uſi, ut unam in Chriſto Perſonam, ex unitione duarum Naturarum manantem oſtenderent. Vide Ruſticum Diaconum in Bibliotheca Patrum, Leontium, Theorianum, & alios. Vide & Symbolum S. Athanaſio attributum. At nemo ex iis illuc etiam deferri ſe paſſus eſt, ut ex animæ, & corporis in uno homine conjunctione probaret, unam quoque exſurgere, & reſultare in Chriſto naturam. Primus Apollinaris hujuſmodi ſimilitudine abuti cæpit; ideoque & iſtud opportunè cadit, quo Epiſtolam hanc ipſi, & non Julio I. doctrinæ orthodoxæ propugnatori, adſcribendam eſſe intelligamus. Proinde videas, Nyſſenum in Antirrhetico adverſus exemplum hoc ex humana natura deſumtum, quo Apollinaris ſuam confirmabat ſententiam, pugnare variis argumentis. Quod tamen abſurdiorem conſtituebat Apollinaris opinionem, illud erat, nimirum ex Carne tantum humana, & ex Deo, qui loco mentis, aut animæ eſſet, Chriſtum coaluiſſe, uti ex anima, & corpore Natura hominis coaleſcit. At quomodo, ajebat Nyſſenus, *in ſimilitudinem hominis* Chriſtus factus eſt, qui aliud quid ab homine diverſum eſt, & a noſtra prorſus Natura diſcrepat? Nam ſi ex anima, & corpore homo conſtat; & Anima in homine, quem ipſe confinxit, non reperitur: quomodo in Chriſto illud ſimile homini eſſe poterit, quod a noſtra natura alienum eſt? Neque verò alium ſuæ commentationi titulum Apollinaris indiderat, quàm ἀπόδειξις περὶ τῆς θείας σαρκώσεως τῆς καθ᾽ ὁμοίωσιν ἀνθρώπου. *demonſtratio divinæ Incarnationis ad ſimilitudinem hominis.* Quæ profecto quum ſatis aperte congruant cum iis, quæ ab Auctore Epiſtolæ enarrantur, unum etiam eundemque Apollinarem utrobique produnt.

ANNO CHRISTI 336.

Pro-

Progrediamur. Alterum Apollinaris commentum refellit Nyſſenus in opere laudato. Cenſebat inſanus Hæreſiarcha, non in plenitudine temporum humanam Carnem a Verbo Dei fuiſſe aſſumtam, ſed ante ſecula id factum; quare hominem qui apparuit in tempore, antea præextitiſſe, quàm manifeſtaretur, ſcriptitabat. Vide §. 13. Antirrhetici, & Nazianzenum in Orat. 46. quæ eſt contra Apollinarem. Conſequens proinde erat, ut & diceret, Chriſtum, quatenus etiam eſt hominis filius, è cælo deſcendiſſe. Atque ita ſane, teſte Nyſſeno, Apollinaris palam ſentiebat, uti videre eſt §. 6. Qua opinione conſtituta, hoc ille deinde inferebat: *εἰ δὲ καὶ ἐξ ὐρανῦ ὑιὸς ἀνθρώπυ, καὶ ἐκ γυναικὸς ὑιὸς Θεῦ, πῶς ὐχ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος; Si autem & è cælo Filius hominis, & ex muliere Filius Dei, quomodo non idem Deus, & homo cenſetur?* Non aliter ſentire videtur Epiſtolæ ad Dionyſium datæ Scriptor. Primò enim ait: ſi duarum naturarum diviſio in Chriſto admitteretur, nefas eſſet, *unum totum vocare Filium hominis, qui de cælo deſcendit, & Filium Dei, qui de muliere natus eſt. Οὔτε γὰρ οἷόν τε ἦν τὸ ὅλον ὑιὸν ἀνθρώπυ καλεῖσθαι καταβεβηκότα ἐξ ὐρανῦ, καὶ ὑιὸν Θεῦ γεννηθέντα ἐκ γυναικός.* Tum heic, tum illic Chriſtus, quatenus hominis Filius, è cælo eſſe dicitur, uti etiam, quatenus Filius Dei, è muliere dicitur eſſe. Pergit Epiſtolæ Auctor effutire, ideo duarum naturarum diviſionem in Chriſto repugnare, quia quod deſcendit de cælo, vocaretur Filius Dei, & non filius hominis; quod autem natum eſt de muliere, vocaretur Filius hominis, & non Filius Dei: quæ ſententia, ſi huic inepto Sophiſtæ crederemus, Hæreſi Pauli Samoſateni conſentanea foret. Hinc ait ſubinde: *Ἡμᾶς δὲ αἱ θεῖαι γραφαὶ διδάσκυσιν, ὡς περὶ ἑνὸς τῦ Κυρίυ φρονεῖν κατὰ τὴν ἐξ ὐρανῦ κατάβασιν, καὶ τὴν ἐκ γυναικὸς ἐπὶ γῆς γέννησιν. Nos verò divinæ Scripturæ docent, & quum ejus è cælo deſcenſum, & quum ex muliere in terra nativitatem audimus, omnia de uno Domino eſſe intelligenda.* Infra verò alia in hanc rem addit, inquiens, ſe nihil morari calumniatores in duas Perſonas Chriſtum partientes (ideſt Catholicos quibus ille hujuſmodi ſententiam affingebat, uti ſupra vidimus) quod ſibi maledicerent tanquam affirmanti *τὴν σάρκα ἐξ ὐρανῦ Carnem de cælo:* quam dicendi formam a ſe non amolitur, neque rejicit perſonatus iſte Hæreſiarcha. Tum pergit ſcribere: *Dicimus enim utrumque, & de Cælo totum per Deitatem, & de muliere totum per carnem, neſcientes diviſionem unius ejuſdemque Perſonæ, neque diſſecantes a cæleſti terrenum, aut a terreno cæleſte; impia quippe diſſectio hæc foret.*

Quæ quidem luce non indigent majore. Sed infra occurrunt alia, quibus opinio conſtituta prorſus turbatur; inquit enim Epiſtolæ Auctor: *Συμπεφώνηται ὖν, καὶ συμφώνως ὡμολόγηται τὸ σῶμα ἐκ τῆς παρθένυ, ἡ θεότης ἐξ ὐρανῦ: τὸ σῶμα πέπλασται ἐν κοιλίᾳ, ἡ θεότης ἄκτιστος αἰώνιος. Concorditer ergo dicitur, & concorditer in confeſſo eſt, Corpus eſſe de Virgine, Deitatem de Cælo; Corpus efformatum in utero, Deitatem creationis expertem, ac ſempiternam.* Quibus verbis fateri Auctor iſte videtur Chriſti carnem de Virgine ſumtam, quum tamen ſupra ſignificarit ipſam de Cælo eſſe, ac de Cælo dici. Primò dicimus, Apollinarem diſſona, & repugnantia afferre potuiſſe; quod cum ceterorum ferè omnium a Veritate deflectentium eſt, tum præcipuè de Apollinari dici poſſe Nyſſenus non uno in loco oſtendit. Deinde ſuſpicamur ipſum Hæreticum non ex animo ſenſiſſe, neque propriè affirmare voluiſſe, Corpus a Chriſto de cœlo aſſumtum, antequam Gabriel Virginem divini conſilii certiorem fecerit; ſed ideo ſolùm Carnem de Cælo dixiſſe, quia ſecundùm ejus opinionem, quidquid de Chriſto, uti Verbo Dei pronunciatur, æque de Chriſto uti homine pronunciandum illi videbatur. Certè §. 51. Antirrhetici idem Apollinaris de Verbo Dei hæc habet: *ὅτε σὰρξ ἐγένετο, τότε αὐτὸν ἐν ἡμῖν ἐσκηνωκέναι. Tunc factum fuiſſe Carnem, quum habitavit in nobis.* Quibus verbis indicat ſe minime credere, *humanitatem Verbi ad nos è cælo deſcendiße*, ut ipſe Nyſſenus animadvertit, quamquam ſupra aliud palam docuiſſe, atque ſcripſiſſe Hæreticus videretur. Eatenus igitur dicebat Apollinaris Chriſti carnem è cælo eſſe, quatenus in eam opinionem conceſſerat, dividendam, atque diſtinguendam in Chriſto humanam Naturam a Divina non eſſe, ac proinde ita omnia de uno Chriſto eſſe prædicanda, ut totus etiam de Cælo deſcendiſſe rectè diceretur. Quare intelligere poſſumus, ne heic quidem diſſentire ab Apollinari Auctorem Epiſtolæ noſtræ.

Cæterum ſupra vidimus alium capitalem Apollinaris errorem in eo ſitum, ut affirmaret, Chriſtum Animâ, aut Mente humanâ caruiſſe. Illum propterea Nyſſenus redarguit §. 35. Antirrhetici. Non aliter ſenſiſſe perſonatum Epiſtolæ hujus auctorem, pariter oſtendimus. Ergo eundem utrobique ſcriptorem deprehendas. Accedit, quòd Apollinaris in ſuorum ſomniorum præſidium abutitur verbis iis Apoſtoli 1. Cor. 15. *Noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem*, ut conſtat ex §. 10. & ſeq. Antirrhetici. Iiſdem noſter quoque abutitur, uti videre eſt in Epiſtola edita. Itaque tandem intelligas miram intercedere opinionum concordiam inter Apollinarem a Nyſſeno confutatum, & hujus Epiſtolæ Auctorem, ut merito eundem eſſe cum Apollinari cenſuerit Leontius. Et ſanè quis Julium Romanum Pontificem, unquam dixit, aut audivit abſurdiſſima hujuſmodi dogmata tradentem, quæ ſtatim ac emerſere ex Apollinaris ore, & calamo, refutata novimus? Fieri non potuit, ut Apoſtolicæ Sedis Antiſtes ſine magno Chriſtianorum ſcandalo, atque clamore talia palam traderet.

Tamdem Leontius Eutychianos, ſive Acephalos, falſi arguit, quòd locum ex Epiſtola iſta dicant productum, atque laudatum à Patribus Epheſini Concilii. Aliam Epiſtolam in ejus Synodi Actibus citatam ait, atque ab ea diverſam, quæ ad Dionyſium conſcripta fertur. Imo & alteram illam non Julii eſſe addit, ſed quidem Timothei Hæretici Apollinariſtæ, uti exemplaria multa ejus rei fidem faciebant. Quod eſt ad calumniam iſtam ex Actis Epheſini Concilii

ANNO CHRISTI 336.

petitam, vidimus ſupra, quid etiam Facundus Hermianenſis ſcriptum reliquerit. Sed Leontius ſubinde inquiens, *enimvero quum nihil nobis illa adverſetur, quod eam Julii dicunt, flocci faciendum eſt:* rectè fecit, qui non ſibi, atque exemplaribus tantùm credidit, ut penitus abjudicaret Julio laudatam ejus Epiſtolam ad Docium. Nam prœterquamquod nihil illa continebat ex ipſius Leontii confeſſione, quod Julio Romano Pontifice, & Catholicorum principe indignum foret, Ephræmius Patriarcha Antiochenus lib. 3. de ſacris Legibus apud Photium Cod. 229. ipſam Julio ſine dubitatione tribuit, & ex eâdem verba etiam nonnulla delibat. Plura itidem ex illa, tamquam ex germano Julii fœtu, profert Anaſtaſius Presbyter in Eclog. *τῶν χρήσεων περὶ τῆς θείας θεολογίας* cap. 38. niſi quod Acacium pro Docio habet, ſcribens: *Iʹȣλίȣ ἐπισκόπȣ ῥώμης ἐκ τῆς πρὸς Aʹκάκιον ἐπιςολῆς: Julii Epiſcopi Romæ ex Epiſtola ad Acacium.* Fateor tamen dubitari meritò poſſe, an eadem ſit Epiſtola ab Anaſtaſio citata cum ſuperiori ad Docium ſcripta, quum una ex iis eſſe poſſit, quas adulterinas, & Julio perperam tributas, ſupra Leontius affirmabat.

Atque hactenus multa attulimus, quæ vel pertinacibus ingeniis perſuadere poſſunt, datam olim ad Dionyſium Epiſtolam, & ſub Julii Romani Pontificis nomine ab Hæreticis evulgatam, uni Apollinari eſſe reſtituendam, ſicuti legitimo illius parenti. Nunc addimus, Juſtiniani temporibus tam certos de ea ſuppoſitione fuiſſe Catholicos, tamque robuſtis pro Julii fama tuenda illos militaſſe argumentis, ut omnem ea de re ſe ſuſtuliſſe dubitandi rationem palam profiterentur. Hypatius Epiſcopus Epheſinus in Collatione cum Acephalis habita Conſtantinopoli, Sirmondo V. C. teſte, ajebat: *Beati Julii famoſam illam Epiſtolam manifeſtè Apollinaris oſtendimus fuiſſe, ſcriptam ad Dionyſium.* Paria affirmabat laudatus Anaſtaſius Presbyter in Eclog. *χρήσεων*. Sed & S. Eulogius Patriarcha Alexandrinus, qui eodem, quo Juſtinianus, & Leontius, ſeculo floruit, idem teſtatur apud Photium Cod. 230. ita ſcribens: *Aʹλλὰ γὰρ καὶ ἡ χρῆσις, ἣν ἡ ἄιρεσις προκομίζει ἐκ τῆς πρὸς Διονυσιον ἐπιςολῆς τȣ̃ Iʹȣλίȣ ῥώμης, ἀναμφίβολον μὲν οὐκ ἔχει τὸ γνήσιον.* Hoc eſt: *Sed enim teſtimonium, quod Hæreſis adfert ex Epiſtola Julii Romani ad Dionyſium, haud dubiè non eſt genuinum.* Cujus rei argumentum illud Eulogius memorat, quod ſupra innuimus, nempe S. Cyrillum in Synodo Epheſina quemdam quidem adhibuiſſe locum ex Epiſtola Julii ad Docium, at alterius Epiſtolæ ad Dionyſium datæ, quamquam adverſus Neſtorianos diſertiſſimè pugnantis, nullam feciſſe mentionem, non alia ſanè de cauſſa, quam quòd aut cenſeret, aut compertum haberet, germanum Julii fœtum iſtam non eſſe. Teſtis eſt idem Eulogius, Eutychianos citaſſe pro adſtruenda una in Chriſto Natura, non ſolùm Epiſtolam nunc à nobis editam ſub Julii nomine, ſed & alia, quæ Athanaſio, & Gregorio Thaumaturgo adſcribebant. At eorum commenta Eulogius explodit, contendens, numquam ſanctiſſimos illos Patres talia literis mandaſſe, ſed Auctorem quidem eorum A fuiſſe Apollinarem, Eutychetis autem, ac Severi ſectatores fraude ſatis aperta deinde ea ſuppoſuiſſe celeberrimis illis Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopis. Eadem, ut ſupra animadvertimus, & Leontius, & Evagrius tradidere. Quamobrem meritò arbitrari jam cogimur, tunc parum circumſpectè Baronium ſcripſiſſe, quando à Neſtorianis cuncta hujuſmodi figmenta prodiiſſe dixit, quæ certè non Neſtorii, ſed Eutychetis patrocinabantur errori.

Porro dolendum eſt, jamdiu excidiſſe Opera Ephræmii Antiocheni ſupra à nobis laudati, qui & ipſe vixit ſeculo Chriſti ſexto. Inde enim nullo fortaſſe negotio conſtare B poſſet, quantum ab Apollinaris, & Eutychetis opinionibus abeſſet Julii noſtri doctrina. Quandoquidem tamen ejus Libros accuratè non ſolùm recenſuit, ſed etiam multis expreſſit Photius in Biblioth. Cod. 228., & 229. delibare juvat inde nonnulla. In Epiſtola ad Zenobium Scholaſticum Emiſſenum, teſtante Photio, oſtendit Ephræmius, conſenſiſſe S. Leonem Magnum cum reliquis Patribus in confitenda gemina in uno Chriſto Natura, non diviſâ, neque confuſâ. Tum demonſtrat, S. Cyrilli dogmata, in ea potiſſimum quæſtione, prorſus convenire cum ejuſdem *S. Leonis, & Gregorii Nyſſeni, & Julii Romani ſententia*, & eſſe *κατὰ πάντα συμ-* C *φωνȣ̃ντα, in omnibus conſona.* Idem Ephræmius in Orat. ad Domnum, & Joannem, ut probet, Chriſtum verum Deum noſtrum, neque divinitatis, neque humanitatis proprietates diviſiſſe (quod Neſtoriani ſentiebant) ſed per *unitionem*, ſive *unionem*, *ἕνωσιν* tam divina, quàm humana ſine confuſione in ſe conjunxiſſe, *τȣ̀ς θεοφόρȣς ἡμῶν πατέρας παράγει μάρτυρας, Iʹȣ́λιον τὸν Eʹπίσκοπον Pʹώμης ἐκ τῶν περὶ τῆς ἐν Χριςῷ ἑνώσεως τȣ̃ σώματος πρὸς τὴν θεότητα, divinos Patres noſtros teſtes adducit, Julium nempe Romanum Pontificem è Libris de unione corporis cum Deitate in Chriſto*, atque Athanaſium, Nyſſenum, Baſilium, & Cyrillum. Tamdem ſi qua D ſunt in Julii Libris genuinis, quibus abuti conſueverint Hæretici, ea explicat Ephræmius, ſanamque continere doctrinam evincit, atque à Julio *ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ ὁμοȣσίȣ, in Oratione de Conſubſtantialitate*, confutatum fuiſſe ait non Marcionem ſolum, & Valentinum, ſed & Apollinarem, & Eutychem.

Itaque jam nihil amplius dubitandum puto, quin certum ſit quod initio probandum ſuſcepimus, videlicet famoſam olim Epiſtolam nunc à nobis editam, ſi non Apollinari ipſi, ſaltem alicui ex ejus, aut Eutychetis, aut Severi ſchola, tribuendam, atque reſtituendam eſſe. Certè Julio I. Petri in Ro- E mana Sede Succeſſori prorſus abroganda eſt; idque nihil melius perſuadere in poſterum valebit, quam Epiſtola ipſa. A tanti Pontificis doctrina, & fama immane quantum abhorret, quod heic legitur, quum conceptis verbis, tantoque molimine ipſiſſima Apollinaris, atque Eutychetis deliria ſtatuantur, & Eccleſiæ Catholicæ ſententia improbetur. Reſtat nunc, ut aliquid etiam de Epiſtolæ titulo dicamus. In Ambroſiano Codice

data

ANNO CHRISTI 336.

data legitur πρὸς Διονύσιον τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπον, *ad Dionysium Alexandriæ Episcopum*. At Leontius Byzantinus, ut vidimus, Dionysium hunc non *Alexandriæ*, sed *Corinthiorum* Episcopum facit. Utrobique erratum suspicor. Et primo loco deferenda mihi est Ambrosiani Codicis fides; etenim, dum Julius, cui afficta est Epistola, Apostolicam Cathedram tenuit, nullus Dionysius Alexandrinæ præfuit Ecclesiæ, sed quidem Athanasius Magnus. Sciolus aliquis videns Epistolam hanc Dionysio inscriptam, quem fortassis Episcopum fuisse aut per rumorem didicerat, aut somniarat, ingenio suo inscriptionem supplevit. Quum verò Dionysium, Alexandrinum Episcopum, celebrem olim fuisse (hoc est Seculo Christi tertio) audivisset, patenti Anachronismo eumdem esse ratus est, ad quem seculo proximè sequenti Julius literas illas dedisse affirmabatur. Ita potius juvat credere additam hanc titulo laciniam, quàm id fraude ab Hæreticis factum. Quis enim Seculo Christi quinto, & sexto, quo in controversiam Epistola ipsa cœpta est adduci, ineptam hanc inscriptionem non risisset? Memoratur quidem in subscriptionibus Sardicensis Conciliabuli, quod tempore Julii nostri habitum est, *Dionysius Episcopus ab Alexandria provinciæ*. At aliquod in his verbis latere mendum, vel ipsi Editores apposito asterisco monuere. Præterea Alexandrinus Episcopus esse ille non potuit, tum quòd verisimile est, ipsum subscripturum fuisse digniori loco, tum etiam quòd tum temporis, uti dicebamus, Alexandrinam Sedem implebat S. Athanasius ex Catholicorum parte, ex Arianorum verò Gregorius, ad quem etiam legitur data Epistola ab ejusdem Pseudosynodi Episcopis.

Secundò suspicione quoque erroris non carere mihi videtur ea Epistolæ inscriptio, quam Leontius habet. Uti Alexandriæ Seculo tertio vulgaris Epochæ Dionysius unus celebris Episcopus fuit, ita & Seculo præcedenti alter ejusdem nominis Corinthiorum Episcopus fuerat, vir celeberrimus, cujus olim legebantur Epistolæ quædam Canonicæ. Si non Leontio exploratæ eruditionis viro, certè Librariis, quibus est usus Leontius, aut à quibus Leontii opera deinde fuere descripta, imponere potuit Corinthiaci illius Dionysii fama, ut scriptam crederent ad eumdem Epistolam sub Julii nomine ab Hæreticis evulgatam. Equidem in Ecclesiastica Historia nullum Dionysium reperio, qui Corinthiorum Ecclesiam rexerit Julii Romani ævo. Ad hæc Anonymus ille Scriptor, à quo Collectanea habemus contra Severianos, Dionysium, cui inscripta fuit Pseudepistola Julii, non *Episcopum*, sed *Presbyterum* appellat. Gennadius ipsum nominat *Dionysium quemdam*. Reliqui verò Scriptores, qui ejus Epistolæ mentionem fecere, Eulogius, Ephræmius, Hypatius, & si qui sunt alii, nusquam ajunt Dionysium hunc Episcopum fuisse. Quamobrem non irascatur nobis Leontius, si ne ipsius quidem in hac parte acquiescimus testimonio.

Atque hæc sunt, Salvini eruditissime, quæ in Epistolam Julio Primo ab Hæreticis suppositam scribenda habui, ut impostura Hæreticorum majori in luce collocaretur. Tu me, ut facis, amare perge, æternùm mihi amandus, ac suspiciendus.

AD CONCILIUM ANTIOCHENUM

Ab Episcopis ad Ecclesiæ Antiochenæ dedicationem convenientibus celebratum Anno 341.

ADDITIO.

Anno 341.

VEteres canonum Antiochenorum versiones Latinæ multæ, & variæ adornatæ sunt. Nam præter antiquiorem Dionysii Exigui quam plures expresserunt, inter quos Zacharias Papa epist. VII. inter Labbeanas ad Pippinum cap. VIII. & Leo Papa IV. in Synodo Romana anno 853. & paulo recentiorem quæ Isidori Mercatoris appellatur, quam sub Carolo Magno usu obtinuisse ex capitulari Aquisgranensi liquet; Hadrianus I. Papa aliam adhibuit, nisi fortè alterutram ex his in epitomen redegerit. Aliam pariter exhibet Martinus Bracarensis in sua collectione. Ego aliam offendi in Codice illo MS. nongentorum annorum, quem semel, iterum & sæpius in scænam produxi. Barbarismis quidem & solecismis fœdissime horret, adeout interdum vix aptum sensum elicias; sed & hoc indicium est vetustatis, atque ex aliarum versionum, quas ubique offendes, collatione, facile intelliges quæ rudis hujus interpretis mens fuerit. An Ecclesia aliqua illam adoptaverit, nondum assequi valui. Interim vulgandam hic censeo, tum in gratiam vetustatis, tum quòd fortè accidere possit, ut alius me felicior tandem detegat, cujus Ecclesiæ usibus servierit. Tunc verò scire codicem canonicum ecclesiarum quarundam & volupe erit, & utile. Incipit verò codex a canone II. & titulum singulis canonibus præmittit, ita fermè ut hic exhibemus.

CANONES ANTIOCHENSES IN DEDICATIONE.

I. Deest.

II. Domum Dei . . . . communicant Eucaristia & cum populo se advertant se a sanctum munus prae nescio quam inquietudinem, & in suis domibus communicant; de his censemus profici ab ecclesia quandiu confessi fructum ostendant conversionis. Et tunc possunt mereri indulgentiam: Nam non lecire eis cum excommunicati fuerint neque in domo communicare, vel convenientes simul orare, quia ecclesiae sanctae non condeprecantur, neque eos in alia ecclesia suscipi, qui in ecclesia una non congregantur. Si autem visus fuerit aliquis episcoporum aut presbiterorum, aut diaconorum, aut quicumque de canone ecclesiae excommunicatis communicare, nunc & ipse excommunicatum esse pro eo quod nisus est confusionem facere canoni ecclesiae.

III. De his qui alias parrocias se immergunt.

Si quis presbiter aut diaconus vel aliquis ex sacri ministerii derelinquens suam parrociam ad aliam vadat, etiam omnino post tarditatem in alienam parrociam tentat multo tempore non ministrare, si forte evocatus a proprio episcopo ut revertatur ad propriam, & correptus non audiat, & permanserit inquietudine omnino degradari eum a ministerio & nullam eum spem habere ad revertendum. Si autem degradatum pro hac culpa suscipiat eum alius episcopus, & ille culpatur cum eo, consensu universo Synodo, eo quod destruat dispositiones ecclesiasticas.

IV. De his qui degradati praesumunt sacrosanctum agere.

Si quis Episcopus a synodo depositus aut presbiter aut diaconus a proprio episcopo excommunicatus praesumpserit aliquid ministerii agere, ipse in se damnationem firmavit. Si episcopus similiter secundum morem consuetudinis nunquam eis licere in alio synodo spem ad restituendos habere, nec satisfactionis locus eis datur. Sed & qui eis communicaverint omnis abiecti sancta ecclesia, praeter ea si agnoscentes sententiam contra memoratos datam temere voluerint eis communicare.

V. De his qui se ab Ecclesia retrahunt & occulte congregantur.

Si quis presbiter aut diaconus contemnens suum episcopum separaverit se ab ecclesia, & secretius congregans al-A tarem statuat, & vacantem vocantem episcopum non obaudierit eum; & primo & secundo evocante contemserit, noverit se omnino degradari, & medicinam non mereri neque suam dignitatem habere posse si permanserit conturbans, & resultans ecclesiae, quia sancta potestate foris sunt, in arbitrio est episcopi sicut velle eum corrigere.

VI. De his qui excommunicantur clerici, vel laici.

Si quis a proprio episcopo excommunicatus fuerit, non eum debere ab B alio suscipi in communione, si non primo eum revocaverit proprius episcopus aut in Synodo . . . . . ens satisfaciat, & agnoverit synodus causa ejus suscipiatur; aut si de eo secundam sententiam dixerint. Deffinitum est in eo institutum sive laicus vel presbiter aut diaconus & omnes qui sunt in canone ita judicandos.

VII. De dandis epistolis.

Ut non liceat presbitero qui in locum est canonicas epistulas dare nisi solum ad vicinos episcopos epistolas diri-C gere, inreprehensibiles autem corepiscopis dare pacificas.

VIII. De non suscipiendis peregrinis.

Nullum sine formata suscipi peregrinum.

IX. De Metropolitanis uniuscujusque provinciae.

Quos per universam ecclesiam debemus agnoscere Metropolitanos & praesse episcopos & solicitudinem suscipere totius provinciae, pro eo quod in Metropoli undique concurrent omnes qui causas habent; unde placuit ut honore D praeponantur, & nihil agere plus aliquid liceat caeteris episcopis sine ipso, secundum antiquum a patribus nostris manens canonem, nisi solum hoc quantum cujusque pertinet parrociam & quae sub ipso pertinent loca. Singulus autem & unumquemque episcopum potestatem habere gubernandam secundum cujuscumque venerationem, & provisionem facere totius Lici (*sic*) qui sunt sub ejus civitatem, ut ordinent presbiteros & diaconos & cum judicio singula prospicere, & nihil altius agere, aut E praesumere sine Metropolitano episcopo, & neque ipsi liceat sine caeteris in concilio.

X. De his qui vocantur chorepiscopi.

Qui in locis aut in vicis sunt constituti chorepiscopi non audeant manu impone-

ANNO CHRISTI 341.

ponere ordini cuique; sed placuit S. Synodo circa eos suam mensuram & gubernationem qui subjacent eis ecclesias & eorum sufficere solicitudini & jubamini constituere aut subdiaconos & exorcistas & lectores & eorum sufficere provectioni & neque presbiterum aut diaconum ordinare præsumant sine civitatis episcopum cui subjacet ipse & loca ipsa. Si vero tentaverint aliquis transgredi patruum constituta degradari eum ab honore quo fungitur & chorepiscopum fieri, & a civitate in qua fuerat abigatur.

XI. De his qui apud imperatorem supplicant.

Si quis episcopus vel presbiter aut si qui de canone sine conscientia aut literas qui in provincia sunt episcopi & maxime Metropolitani pergat ad imperatorem, hunc diffamari & expelli non solum a communione, sed etiam dignitatem, qua fungitur, amittat, propter quod molestus existit piissimis imperatoribus nostris extra dispositionem ecclesiæ. Si autem necessariò evocatus ad imperatorem eundi, & huc cum tractu & conscientia Metropolitani provinciæ episcopi & qui in ea sunt & eorum scriptis instrui debeat.

XII. De his qui degradati imperatori supplicant.

Si quis a proprio episcopo degradatus presbiter aut diaconus, aut si episcopus a cuncto synodo conveniri eos & quæ dicunt se justitiam habere allegent apud plurimos episcopo & in eorum discussionem & judicium spectare . . . . . Si autem in hoc anxiati molesti fuerint imperatori, censemus hos in nulla venia pervenire, neque locus satisfactionis habere, neque spem futuræ restitutionis sperare.

XIII. De episcopis qui in aliena parrocia ordinant.

Placuit ut nullus episcopus audeat alienam parociam ingredi, & ordinare in ecclesiis aliquos ad provectum sacri ministerii, neque si comitari eum fecerit socios nisi rogatus abierit per literis Metropolitani, & qui cum eo sunt episcopi; & sic ad ordinandum transeat. Si autem nullo vocante comitentur in quiete adornationem aliquorum & dispositionem ecclesiasticarum rerum non ad eum pertinentium inaniter quidem ab eo acta sunt, & ipsum non suscipi propter inquietudinis suæ, & inrationabiliter nullitatis suæ quia oportet judicium ferre de eo, & depositum abjiciatur a S. Synodo.

XIV. De episcopis qui adpetuntur & inter provinciales judices non conveniunt.

Si quis episcopus in aliquibus criminibus accusatus & judicatus postmodum eveniat ut pro eo disponere qui sunt in provincia episcopi, aliquorum innocens qui judicant asserentes, aliorum autem reum præ limitatione discussiones totius causæ, placuit Sanctæ Synodus ut Metropolitanum episcopum & quia ex vicina provincia convocentur, & collegas aliquantos qui judicent & duvietatem dissolvant, & per hoc firmarent cum concilio provinciales qui eis rectè judicentur.

XV. De comdenatis episcopis.

Si quis episcopus in aliquibus criminibus accusatus judicatur ab omnibus qui sunt in provincia episcopis, ut omnes ex uno consensu una contra eum proferant sententiam, hunc nullo modo ab aliis judicari, sed permanere firmam & constantem, quæ a provincialibus Episcopus data sententia est.

XVI. De episcopatibus vacantes.

Si quis episcopus vacans qui suam relinquens ecclesiam, & aduegerit (*sic*) aliam sedem sine perfectam synodum hunc esse omnino dejectum, etiamsi contigerit ut omnis populum quem surrepsit desideret eum, perfecta autem esse ea quæ synodus censuit, maxime ubi Metropolitanus preest.

XVII. De his qui vocati ad Episcopatum contemnunt.

Si quis episcopus ordinatus præesse noluerit, & ministeria non suscipiens, non assentiat pergere in commissam sibi ecclesiam; hunc esse alienum a communione, quousque correptus suscipiat, aut postremo disponat de ipso perfecta synodus qui sunt in provincia episcopi.

XVIII. De ordinato episcopo & non suscepto.

Si quis episcopus ordinatus & in Parochiam in qua ordinatus est non eat, non suo vitio, sed populo vetante, aut pro . . . . non ab eo facta, hunc autem censemus habere dignitatem & ministerium solum, quod causa non videatur habere in ipsius urbis ecclesiæ in qua est ordinatus, sed expectare eum oportere quousque provinciæ Synodus quod eis videntur ordinent.

XIX. De ordinandis episcopi.

Episcopum non ordinari absque Synodo vel præsentiam Metropolitani provinciæ, quia ipso præsente, melius, & cum eodem omnes qui sunt in provincia episcopi, quos etiam oportet per epistolam Metropolitanum postulare, etsi

omnes

omnes occurrerint, melius; si autem minime, hoc tantum plures esse præsentes oportet, & alii per literas suas consentientes; & sic consensu plurimorum sive præsentiæ sive electione fieri oportere ordinationem. Si autem aliter extra quæ ordinata sunt fiant, non valere ordinationem. Si autem secundum ordinatum canonem fiant aliqui contradicant per propriam intentionem obtinere multorum electionem omnino non valeant.

XX. *Ut secundo in annos Synodus fiat.*

Propter ecclesiasticas necessitates & querellarum proritignes optime haberi placuit Sancta Synodus, ut per singulas provincias episcoporum fieri concilia secundo in anno, semel congregari tertiam hebdomadem festivitatis Paschæ . . . . . Pentecosten celebrari Synodus . . . . . . & commemorare Metropolitanos provinciarum episcopos. Secundum autem Synodum idibus Octobre . . . . . . quæ est decima yperbereth. Et in ea synodus presbiteri supplicare, & diacones, & omnes qui sunt in cantore, & a synodo judicatum mereri, & nunquam liceat aliquibus inter semetipsos synodum facere absque eos qui certas habent Metropolitanas civitates.

XXI. *Ut nullus episcoporum de propriam migret ecclesiam.*

Et ut episcopo non liceat a Parrocia in aliam Parrociam transire, neque per voluntatem suam, neque a populis vim passum, neque ab aliquibus episcopis coactum permanere. Autem eum oportere in qua ordinatus est a Domino in principio ecclesiam, & non eum transire sicut jamdudum terminum prolatum est.

XXII. *De his qui ordinantur ab aliorum parrochus episcopis.*

Episcopi non subintra alienam civitatem, quæ non ei subjacet, neque in locis qui ad eum non pertinent, neque ad ordinationem alicujus, neque consecrare presbiterum, vel diaconum in locis alienorum episcopis, nisi forte postulatus cum consensu proprii episcopi. Si quis autem hoc tentaverit infirma esse manus impositio ordini ejus, & ipse confusione a Synodo patiatur, quia quod vindicare non potest ordinare non debet.

XXIII. *Ut nullus episcopus post se successorem eligat.*

Nullis episcoporum licere sibi constituere successorem in exitum vitæ suæ, etsi aliquid talem factum fuerit infirma esse debet electio vel ordinatio ejus. Illud autem observari dispositionem ecclesiasticam instituentem non aliter fieri, nisi aut synodo & judicio episcoporum, & maxime electio clericorum, ut post transitum quiescentis potestatem habeant eligere & ordinare eum qui dignus est.

XXIV. *Ne substantia ecclesiæ & quæ sunt episcopi.*

Quæ sunt ecclesiastica optime & diligenter debeant custodiri, sicut oportet, cum bona conscientia & timorem fidei, scientes quia apud eum sunt qui omnia respicit Dominus, quæ & gubernare oportet cum judicio & potestate episcopi, qui creditum habet populum, & omnia quæ intra ecclesia congregantur. Probata autem, & quæ certa esse quæ sunt ecclesiæ cum notitia presbiterorum & diaconorum, & omnia eos scire, & non ignorare quæ sunt propriæ ecclesiæ, & nihil eos lateat, ut cum venerit episcopus exire de seculo, scientes ea quæ sunt ecclesiæ rerum per negligentiam perire minime patiantur; ut neque propria episcopi pulsentur occasione ecclesiasticarum rerum, ristum enim & beneplacitum est a Domino & hominibus, ut & propria sua episcopus quibus ipse voluerit derelinquat; ita tamen ut quæ ecclesiæ sunt ipse in vita sua custodire & non patiatur aliquid ecclesiæ detrimentum, & neque episcopus occasioni ecclesiæ prescribi & in causas cadere, qui ad eum pertinent hæredes, ut & ipsi mortem de eo blasphemiæ non detrahi.

XXV. *Ut episcopus potestatem habeat res ecclesiæ gubernare.*

Episcopus habeat rerum ecclesiæ gubernationem, ad omnes qui expetunt cum omni veneratione & timore Domini accipere; & ea quæ opus sunt ad necessaria ejus, & qui apud eum suscipiuntur fratrum necessaria, ut nullo impedimento occasionis fraudari aliquos secundum Apostolum dicentem: *habentes autem escas & tegumentum his contenti sumus:* Si enim in his non sufficit & convertat res ecclesiæ, & possessionem fruges non cum notitia presbiterorum & diaconorum tractet, & secum domesticis suis & afinibus aut fratribus aut filiis præstet potestatem ut per eos talem absconse ledere certas res ecclesiæ. Hunc autem convictum subiacere synodo provinciæ. Si autem & aliter incessetur episcopus ab his qui cum eo sunt presbiteri, eoquod quæ pertinent ad ecclesiam tribulent, accusationem autem & bla-

blasphemiam fieri rationibus. Qui sic autem gubernaverint, hos per correctione lucrare apud sancta synodus. Et subscripserunt Eusebius præsens omnibus subscripsi. Theodorus omnibus constitutis in sancta Synodus subscripsi Thar-A cadamantus, Theodotus, Marcius, Niceta, Macedonius, Anatolius, Euterius, Narcisus, Alphion, Archelaus, Bassus, Siricius, Paulus, Hisichius, Manicius, Theodorus, Moses, Mocinus, Agapius, Eustasius ordinavimus subscribentes.

ANNO CHRISTI 344.

DE EPOCHIS SARDICENSIS, ET SIRMIENSIUM CONCILIORUM.

Qua occasione plurium conciliorum per ea tempora habitorum, rerumque plurium a S. Athanasio gestarum chronologia corrigitur.

DISSERTATIO.

VUlgatam, & frequenti Chronologorum suffragio probatam generalis Sardicensis concilii epocham nemo eruditorum huc usque sollicitare ausus est. Cum enim Socrates & Sozomenus vetusti, & concilio fere suppares Scriptores sub consulatu Rufini, & Eusebii, qui in annum æræ christianæ 347. incidit, coactum affirmarint, qui dein secuti sunt recentiores chronologi duces illos deserere irreligiosum, & temerarium duxerunt. Qua certa epocha constituta reliquam dein rerum S. Athanasii chronologiam C digerendam suscepere, rectam quidem eorum opinione, at deviam reipsa, & ab historica veritate plane aberrantem. Qui sane doctissimorum virorum error non inde quidem processisse censendus est, quod in rerum serie digerenda incauti aliquid præpostere statuerint, at quod viæ suæ initium aliud constituerint, quàm res ipsa posceret. Nec nobis iter felicius contigisse sperandum erat, nisi ex insperato viæ monstrator adfuisset anonymus Scriptor vitæ S. Athanasii per annos, & consules deductæ, cujus operis fragmentum e pluteis insignis Bibliothecæ Veronensis haud ita pridem vulgavit vir clarissimus, & D de tota literaria republica meritus egregiè, Scipio Maffejus in opere anonymo *Osservazioni letterarie tom. III. pag.* 60. Versionem hanc esse antiquam historiæ cujusdam, Græcè scriptæ ab authore, qui Alexandriæ vixerit circa annum forte 385. vir ille doctissimus meritò opinatur. Nec sane inficiaremur scriptorem hunc proximum fuisse Athanasii temporibus, & Alexandrinum, cum minuta quædam prosequatur, quæ vix alius, quàm ejusdem ætatis, & loci scriptor noverit; ut singularum rerum gestarum menses, dies, nomina ipsa virorum, quibus cum Athanasio res fuit. Denique mensium anni nomina Alexandrina semper usurpat, quod E Alexandrino scriptori ita peculiare esse potest, ut alteri planè non congruat. Hinc pretium operis discas, quod sane iis, quæ aliunde nota sunt, sive ex ipsomet Athanasio, sive ex Socratis, vel Sozomeni fide nunquam non cohæret. Est tamen aliquid, in quo ab utroque hoc posteriori Scriptore differt, sed ita differt, ut non quidem ille ex utroque Scriptore, sed illi potius ex nostro corrigendi sint. Id si raro quidem aliàs, certe tamen constat in definiendo anno, quo S. Athanasius a Constantio revocatus Alexandriam rediit.

Profectò, ex anno illo reversionis S. Athanasii Alexandriam, quæstio nostra de anno, quo Sardicense concilium celebratum est dependet; ut demonstrat ea historia, quam S. Athanasius in epistola ad Solitarios narrat. Cùm enim Athanasii innocentia in Sardicensi concilio perspicua apparuisset, visum est Constanti imperatori, & Patribus legationem ad Constantium fratrem suum Orientis imperatorem decernere, ut reditum Athanasii apud illum suo nomine urgerent. Delectus in eam rem Euphrates Coloniensis episcopus cum socio Vincentio Capuano, qui se itineri committentes Antiochiam venerunt. Cathedram illam occupabat tunc Arianus quidam Episcopus Stephanus, qui calumniam hanc legatis struere molitus est per insidias. Meretricem ipso noctis silentio in ædem episcoporum clam submittendam curavit, meditans simul ac illa cubiculum introisset, ministros suos cum satellitibus palam ad ædes illas mittere, a quibus meretrice in ædibus sacerdotalibus noctu deprehensa, episcopi comperti criminis rei tenerentur. Res pro voto non cessit; Euphrates enim gradientis mulieris sonitu excitatus edito strepitu domesticos excivit, qui statim occlusis ædium foribus, mulierem cum aliis nonullis insidiarum comitibus comprehenderunt, ex quibus totum molitionis arcanum revelatum est. Hæc omnia accidisse notat S. Athanasius *ipsis Sanctissimæ Paschæ diebus. Decimo ab hinc mense*, subdit idem S. Athanasius, *defunctus est Gregorius* Cappadox, qui Alexandrinam ecclesiam depulso Athanasio invaserat; statimque Constantius iteratis literis Athanasium ad suam ecclesiam revocavit. Ex hac historiæ serie resultat, Athanasii reditum post biennium, vel, saltem integrum a concilio Sardicensi annum successisse; nam diebus paschalibus post Sardicense concilium legati Antiochiam venerunt, exactis inde mensibus decem Constantius Athanasium ad sedem Alexandrinam revocavit. Sed quo tandem anno Athanasius Alexandriam remeavit?

Pagius, Tillemontius, cæterique diligentiores chronologi rediisse censent anno 349. Limenio & Catullino Coss. quod sic demonstrant. Sardicense concilium celebratum est teste

teste Socrate lib. 2. cap. 20. & Sozomeno lib. 3. cap. 11. anno 347. Diebus paschalibus succedentis anni, Euphrates episcopus cum socio legatione fungens a Constante venit Antiochiam. Decimo inde mense, adeoque anni sequentis initio, Gregorius occubuit; eodemque demum anno Athanasius sedi Alexandrinæ restitutus est. Recte illi quidem, nisi annus restituti Athanasii alius definitus esset a vetustis, magnæque auctoritatis Scriptoribus. Anonymus Maffejanus ita de reversione illa scribit: *Et factum est post Gregorii mortem Athanasius reversus est ex urbe Roma & partibus Italiæ, & ingressus est Alexandriam Phaophi XXIV. consulibus Constantio IV. & Constante II. hoc est post annos VI. & remansit quietus* (stabilis) *apud Alexandriam annis XVI. & menses VI.* Par illud consulum signat annum 346. dies verò ille mensis cum die XXI. Octobris congruit, quæ Athanasianæ restitutionis epocha est. Nec verò mendum aliquod in hac anni expressione eò irrepsisse existimandum est, cùm confirmata constet ex iis, quæ inferius scriptor ille adnotat. Agens enim de fuga Athanasii, occasione irruptionis Syriani ducis Ægypti, quam accidisse ait anno 356. die IX. Februarii, notat reliquisse illum episcopatum post annos a restitutione sua novem, & menses III. ac dies XIX. quod sanè tempus comparatum cum reditu illo diei XXI. Octobris anni 346. optimè quadrat, si ratio teneatur mensium Alexandrinorum, qui diebus XXX. constant. In eundem annum 346. reversionem hanc confert S. Hieronymus in Supplemento chronici Eusebiani. Ita enim ille in eodem Chronico editionis Pontaci ad annum X. Constantis: *Athanasius ad Constantis literas Alexandriam ingreditur.* Annus Constantis decimus ab augusto mense anni 346. cepit. Idem pariter indicat tempus, quo Gregorius Alexandrinum episcopatum tenuit, licèt enim Tillemontius annis octo ecclesiam illam occupasse scribit, cui & Pagius congruit; vicinus tamen eorum temporum Theodoretus Hist. eccles. lib. 2. cap. 4. sex tantummodo annis gregem vastasse monet. Anni illi ab anno 340. quo pulso Athanasio Gregorium assumptum fuisse inferius demonstrabo, exordium sumunt, & anno 346. desinunt.

Huic pariter chronologiæ afferendæ confert damnatio Euphratis, quæ in concilio Agrippinensi anni 346. pronunciata est, ut inferius adnotabitur. Si enim Euphrates in concilio anni 346. de Arianismo convictus, damnatus, & depositus est; utique non potuit a Sardicensi concilio anni 347. ad Constantium legari, ut reditum Athanasii impetraret. Sed hac de re infra.

Sardicense concilium anno 344. habitum.

Epocha restitutionis S. Athanasii sic stabilita, facile est alteram Sardicensis concilii investigare. Ac primò quidem admoneo Socratis, & Sozomeni opinionem cum iis, quæ jam demonstravimus, consistere non posse. Cùm etenim Athanasius a Sardicensibus patribus absolutus anno 346. redierit Alexandriam, constat utique Sardicense illud concilium anno 347. quæ Socratis, & Sozomeni sententia est, haberi nequaquam potuisse. Nec sanè mihi primò succurrit, ut celebres istos scriptores erroris arguerem, cùm & sæpe aliàs offendisse illos doceant Scriptores magni nominis, Tillemontius in vita S. Athanasii nota 44. Valesius in notis passim, & quoad signandos per consules annos Baronius ad annum 357. 1. & Sirmondus in differt. de Synodo Sirmiensi. Quin & raro contingere, quin errent in Consulatibus, ex iis quæ inferius differemus, facilè resultabit. His ergo rejectis, rem totam ita expono. Anni 346. exordio Gregorius interiit, & decem ante obitum ejus mensibus, diebus paschalibus anni 345. Euphrates Coloniensis a Constante missus Antiochiam pervenit. Modico intervallo præcessit hæc omnia Sardicense concilium; cujus proinde epocha vel ante pascha anni 345. vel anno 344. collocanda est. Malo annum 344. assignare, cujus anni consules Leontius, & Sallustius leguntur in titulo Synodo Sardicensi præfixo editionis Surianæ, quem sanè titulum ex vetusto codice accepisse Surius censendus est; sicut & reipsa extat in vetusto MS. codice collectionis Isidori Mercatoris in bibliotheca collegii PP. Societatis Jesu Parisiensis, Harduino teste. Fateor tamen cætera hujus tituli cum anno illo consulum non congruere; nam *annus sextus Constantii, & æra* 381. quæ in eo adduntur annum 343. repræsentant; sed facilius est mendum in supputationem, quàm in nomina consulum irrepsisse. Cùm præsertim etiam viri quique doctissimi, & ipsi quoque Socrates, & Sozomenus inter concilium Sardicense, & reversionem Athanasii biennium statuant.

Ex his omnibus firmum, & inconcussum esse arbitror Sardicense generale concilium, ex anno 347. Coss. Eusebio, & Ruffino, quem hucusque tenuit, in annum 344. Coss. Leontio, & Sallustio transferendum esse. Modò verò ex hac epocha reliqua in rectum ordinem reducenda sunt, quod tunc optimè præstabitur, si prius certus annus assignetur, quo S. Athanasius in exilium pulsus vacuam sedem Gregorio invasori reliquit.

S. Athanasius Romæ exulat anno 340.

S. Athanasii discessum Alexandria, adventumque in urbem non ante annum Christi 341. consignandum esse tenet Pagius ad A. 341. 3. & Tillemontius in vita S. Athanasii art. 38. & nota 44. qui ambo ex epistola ejusdem ad Orthodoxos deducunt, sanctum illum Præsulem nonnisi post pascha anni 341. Romam perrexisse. Nec sane negaverim in epistola illa diebus paschalibus egisse se Alexandriæ, cùm datus sibi successor Gregorius Cappadox ibidem fureret, significasse. Verùm & in epistola ad Solitarios ex urbe se proripuisse affirmat, antequam Gregorius veniret. Nodus iste nulla profectò alia ratione solveretur, nisi iis admissis, quæ Sozomenus lib. 2. cap. 9. scribit. *Athanasius verò fuga elapsus sese occultabat.* Primò igitur ad famam venientis Gregorii dilapsus latebras quæsivit, dein verò Romam perrexit. Utcumque tamen res habeat sese; dies illi paschales, quos Alexandriæ egit, cujus anni pascha designarint, utrum anni 340. seu potius 341. ex Athanasio non liquet. Hinc chronologorum istorum ratio non satis se probat. Quare Athanasii secessionem

ANNO CHRISTI 344.

sionem Romanam melius ego cum anno 340. junio mense componerem; ita enim commode sex anni & menses sex exilii Athanasiani, quot assignat anonymus Maffejanus explicantur. Idem etiam poscunt sex anni episcopatus Gregorii, quot a Theodoreto definiuntur, ut superius jam admonuimus. Si etenim juxta vulgatam opinionem exordium tyrannidis illius ab anno 341. instituendus in exordium anni 346. ducendus esset, non ultra quàm anni quinque, nec plane integri supputarentur. Constat autem Athanasium tunc se Alexandriâ proripuisse, cùm Gregorius sacerdotium urbis illius arripuit. Statuamus igitur S. Athanasii in Urbem adventum anno 340. contigisse.

Romana synodus prior rejicitur.

Ita receptus apud Julium S. Athanasius ad pacem & communionem admissus fuit, quod non sine concilio, quo causa ejus discussa & judicata fuerit, præstitum censet cum Baronio Labbeus. Hinc Romanum concilium anni 340. ex illorum sententia admitti oporteret. Verùm concilium istud, utpote antiquis ignotum rejicit Valesius, & Pagius, rati nihil opus fuisse concilio, quo Athanasius, nondum ritè nec nisi ab adversariis damnatus, admitteretur. Indicendum tamen concilium ad statum tempus Julius censuit; idque tandem post annum, & menses sex ab adventu in Urbem Athanasii celebratum idem Athanasius affirmat. Chronologi, qui Athanasii profectionem Romanam in annum 341. distulerunt, in sequentem 342. Romanum hoc referunt. Mihi verò Athanasii adventum anno integro anticipanti Romana Synodus in exitum anni 341. revocanda.

Synodus Romana altera exeunte anno 341. habita.

Antiochenum concilium dedicationis anno 341. augusto mense circiter.

Eodem pariter anno 341. sed ante Romanum Antiochiæ concilium ab iis, qui dicando novo Templo, ibidem a principe extructo convenerant Episcopis celebratum est. Habitum illud Coss. *Marcellino, & Probino* indict. XIV. ideſt anno 341. Athanasius ipse lib. de Synod. testatur; & S. Hieronymus in chronico dedicationem templi Antiocheni anno Constantis quinto collocat. Hæc simul omnia concilianturſi, habitum statuamus concilium hoc anno augusto mense, cùm annus Constantis quintus jam cœperat, & indictio 14. nondum desierat. Valent hæc ad revincendum Schelstratem, qui in libro de synodo Antiochena cœptam illam anno 340. exeunte, & prorogatam usque in exordium sequentis anni 341. asserit. Non enim nisi augusto mense haberi potuit, siquidem veterum Scriptorum testimonio insistere, ut par est, voluerimus. Frustra Tillemontius *Hist. des Arriens*, in exordio anni 341. concilium istud cœpisse, ex eo arguit, quòd paschate anni ejusdem Gregorius Alexandriæ episcopum se obtruderet, & in gregem jam sæviret, teste S. Athanasio in epist. ad orthodox. Id enim valere tunc posset, si vera scriberet Sozomenus lib. 3. cap. 5. tradens in concilio Antiocheno Athanasio exauctorato substitutum fuisse Gregorium. Repugnare tamen Sozomeno videtur idem S. Athanasius ibidem affirmans, Gregorium datum fuisse Alexandrinis episcopum contra leges ecclesiasticas, utpote *qui a Palatio missus fuerat, non a populo postulatus, nec a sacerdotibus electus episcopus*. Si contra regulam ecclesiasticam, ergo non a concilio electus, nam & in conciliis eligi consuevisse episcopos satis constat. Quin & eo paschate, quo Gregorius Alexandriæ sæviebat, S. Athanasius nondum urbem illam deseruerat, è qua secessisse diximus anno 340. ut ipse in eadem epistola ad orthodoxos monet. Episcopum ergo agebat Gregorius jam inde ab incœpto anno 340. cùm profectò concilium nondum coiverat. Agnitus est igitur Gregorius ut Alexandriæ episcopus in concilio Antiocheno, non verò tunc primò electus.

Symbolum Narcisi & Maris anno 341. conditum.

Paulò post concilium istud Antiochenum, sed anno eodem 341. nondum elapso Narcissus & Maris Ariani cum sociis novam fidei confessionem, velut a concilio probatam (sed alteram planè ab iis quas in concilio condiderant) ad Constantem attulerunt, legendam apud Labbe tom. 2. pag. 617. Hanc legationem ideo referendam censui, ut epocham certam statuerem Antiocheni concilii II. quod post triennium ab ea legatione celebratum ex Athanasio in lib. de synodis discimus. Sunt tamen qui cum Baronio censeant triennium hoc, Athanasio notatum, ex concilio Antiocheno dedicationis deducendum esse. Quibus ego calculum meum adjicerem, nisi fortè cum Pagio statuerimus annos tres incompletos triennium hic, ut sæpe alibi apud Veteres appellari. Alioqui enim triennium ab ea legatione Narcisi, & Maris desumptum ad exitum anni 344. ad tempus scilicet Sardicensis concilii retraheret Antiochenum II. & Mediolanense concilia. Satis verò constare eruditis arbitror ambo hæc postrema concilia priora esse Sardicensi tempore, authoritate posteriora. Utcumque se res habeat, planè constat Antiochenum hoc Arianorum concilium ultra annum 344. trahi nequaquam posse, adeoque emendandos esse Pagium, cæterosque qui rati Sardicense concilium nonnisi anno 347. convenisse, Antiochenum hoc cum Mediolanensi ad annum 345. promoverunt. Prolixiorem fidei formulam, quam μακροστίχος (prolixam) vulgo appellant, Antiocheni concilii Ariani antistites procuderunt. Hanc verò probandam occidentalibus patribus miserunt per legatos, qui Mediolanum venientes convocatis ibi Latinis patribus legationem suam, & formulam exhibuerunt. Rejecta est a Patribus concilii, quibus unicè cordi erat symbolo Nicæno insistere. Reclamatum est ab Arianis, qui cum Catholicis in concilio aderant, atque re infecta discessum è concilio.

Concilium Antiochenum Arianorum II. anno 344. celebratum.

Mediolanense anno 344. habitum.

Porro concilium hoc Mediolanense anno 344. celebratum fuisse confirmat S. Athanasius in Apolog. ad Constantium, scribens, anno quarto postquam Romam venerat, perrexisse se Mediolanum, ubi episcopos quosdam comperit; nempe ut arbitror ad concilium coeuntes. Tunc Constans scriptis ad Constantium literis uno cum illo consensu concilium Sardicam indixit, quod in exitu anni ejusdem 344. habitum fuisse superius animadvertimus. Synodi hujus historiam hic omitto, quòd a meo instituto aliena sit, & passim alibi occurrat.

Post Sardicense concilium, & ante redditum Sedi suæ Athanasium concilia quædam celebrata sunt, quorum ex reformata Sar-

ANNO CHRISTI 344.

Sardicenſis epocha reſtituere oportet.

Philippopolitanum Arianorum concilium anno 344. exeunte, vel 345. incipiente habitum.

Philippopolitanum Arianorum concilium, quod ex Arianis præſulibus, qui Sardicam venerant coactum eſt, eodem tempore vel ſtatim poſt Sardicenſe habitum nemo prudens negaverit. Quare ad exitum anni 344. vel ſequentis 345. exordia referas.

Carthaginienſe anno 348.

Ad eundem annum 345. revocandum eſſet concilium Carthaginenſe ſi vera ſcriberent recentiores Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores, è Sardicenſi concilio reducem Gratum Carthaginis epiſcopum illud coegiſſe. Sed cum in actis ejuſdem concilii mentio facta ſit legationis in Africam geſtæ a Paulo & Macario, quos in eam provinciam anno 348. perrexiſſe conſtat; hinc anno illi concilium conſignandum eſt.

Agrippinenſe ſeu Colonienſe anno 346.

Sequitur Agrippinenſe ſeu Colonienſe concilium quod anno 346. actum, & nota conſulatus in titulo ejuſdem concilii legenda indicat, & dies, ad quam indictum eſt, confirmat; anno enim illo, *dies IV. idus majas* qua Patres conveniſſe titulus concilii vetus indicat, in dominicam (qua die concilia inſtitui mos erat) incidit. Cùm huc uſque conſtans inter eruditos opinio tenuerit Sardicenſe concilium anno 347. cœpiſſe; hinc nodus inextricabilis eruditos viros implicuit. In concilio enim hæreſis reus tenetur Euphrates Colonienſis epiſcopus, quippe qui Chriſti divinitatem negaverit, eademque de cauſa epiſcopatu dejicitur. Conſtat vero Euphratem Colonienſem epiſcopum ſtatim poſt Sardicenſe concilium deſtinatum fuiſſe a concilio & a Conſtante imperatore legatum ad Conſtantium, ut reditum Athanaſii ab exilio apud illum urgeret; quod Euphratis hujus orthodoxiam non obſcurè demonſtrat. Idem ergo Euphrates anno præcedenti 346. hæreticus judicatur & deponitur; ſequenti vero anno 347. (quo Sardicenſe conveniſſe ſtatuunt) legatus ab orthodoxo concilio ad Conſtantium mittitur. Mirum eſt quam variè ſe torqueant eruditi, ut ab hac difficultate ſeſe expediant. Alii notas conſulares hujus concilii mendaces ſuſpicati, poſt Sardicenſe concilium reiiciendum illud opinantur. Alii nomen Euphratis Catholici, & celebris epiſcopi irrepſiſſe in acta Colonienſia arbitrantur, pro nomine Euphraſii alicujus hæretici epiſcopi, cui in hac ſynodo depoſito ſucceſſor datus fuerit Euphrates catholicus epiſcopus, qui legatione functus fuerit ad Conſtantium. Aliis tandem duo ſunt Euphrates, alter poſt alterum Colonienſes epiſcopi, quorum ille hæreticus in hoc concilio dejectus, Euphrati alteri catholico locum dedit. Sed poſteriores haſce opiniones evertit authoritas veterum actorum S. Servatii Turgrenſis epiſcopi, quæ Euphratæ hæretico ſucceſſorem Severinum ſtatuunt. In noſtra tamen ſententia plana ſunt omnia, & conſularis ejuſdem concilii nota pura eſt, & intacta. Sardicenſe concilium anno 344. habetur, quo tempore Euphrates epiſcopatum ſuum, & orthodoxi epiſcopi famam ſaltem in vulgus tuebatur. Hinc deſtinari legatus ad Conſtantium potuit; cùm præſertim quod clam forte in ſententiam, & fidem imperatoris illius jam inclinaret, principi illi, qui fortaſſe propenſionem epiſcopi non ignora-

A bat, gratiſſimus facile habebatur. Obitâ jam legatione Euphrates quam intus in corde occultabat hæreſim protulit, & in concilio, poſt biennium a Sardicenſi, coacto damnationis ſententiam tulit.

ANNO CHRISTI 344.

Mediolanense ali... rum ann... 347.

Succedit Mediolanenſe concilium, quod anno 347. celebratum eliciunt viri eruditi ex literis Liberii papæ ad Conſtantium auguſtum, in quibus ante annos octo concilium Mediolani habitum pontifex teſtatur. Synodi etiam Mediolanenſis Sardicenſi poſterioris meminit S. Hilarius in frag. II. & concilii Ariminenſis ſynodica. Cum igitur epiſtolam illam Liberii ſcriptam teneant eruditi anno 354. ac planè conſtiterit Urſacium, & Valentem in ea ſynodo admiſſos fuiſſe

B ad communionem, quos etiam poſt biennium Julius papa vivo adhuc Conſtantio (qui anno 350. obiit) ad pacem eccleſiæ recepit; hinc inferendum ſibi jure arbitrantur Mediolanenſem ſynodum, Sardicenſi anni 347. (ut putant) poſteriorem, anno eodem 347. coiviſſe; ac biennio poſt, vivo adhuc Conſtantio, anno 349. Urſacium & Valentem Romanam communionem ſub Julio recepiſſe. Sed viris his eruditis opponit anonymus Benedictinus Maurinus editor noviſſimus Operum S. Hilarii in adnot. ad fragment. II. concilium illud Mediolanenſe, in quo Urſacius & Valens primò admiſſi ſunt, non prius anno 349. convenire potuiſſe, cùm

C Urſacius & Valens poſt Athanaſii reditum anno 349. (ut ipſe ſupputat) primò cogitare de reſipiſcentia cœperint, teſte Socrate lib. 2. cap. 24. Viderint eruditi quomodo ſe ab hoc argumento defendant; nos planè non urget, Athanaſii enim reditum in annum 346. referentes, locum damus, ut in Synodo Mediolanenſi anno 347. celebrato Urſacius & Valens primò reſipuerint. Quin & fortaſſe Mediolanenſis hæc ſynodus anno 346. celebrata eſt; ita enim melius octo illi anni a Liberio conſtituti ſupputantur. In ea pariter Synodo Photini hæreſis primò damnata eſt.

Romanum concilium anno 348.

Exacto a Mediolanenſi ſynodo *biennio ex*

D *plurimis provinciis congregantur ſacerdotes*, ait S. Hilarius in fragmento II. *ad tollendum ex epiſcopatu Photinum; quam occaſionem nacti Urſacius & Valens Romanæ plebis epiſcopum adeunt, recipi in eccleſiam deprecantur &c.* Ex his nos cum plurimis doctiſſimis viris, Petro de Marca in primis, & Pagio concilium aliquod Romæ habitum exculpimus, quod illi anno 349. nos verò anno 348. aſſignamus.

Antiochenum Arianorum anno 345.

Præceſſit hæc omnia ſynodus Antiochena Arianorum pro deponendo Stephano Antiocheno, cujus ſcelera, occaſione legationis ab Euphrate Colonienſi epiſcopo ſuſceptæ, patuerunt. Quare ex anno 348. quem huc uſ-

E que tenuit, in annum 345. transferendum eſt.

Hieroſolymitanum anno 346.

Hieroſolymitanum etiam concilium, quod interventu Athanaſii Alexandriæ tunc reducti celebratum conſtat, non ultra annum 346. quo rediit Athanaſius excurrit.

Orthodoxam ſynodum Hieroſolymitanam proximè conſecuta eſt ſynodus Ariana Hieroſolymis itidem coacta, in qua Maximus Hieroſolymorum antiſtes exauthoratus eſt, & Cyrillus, cujus dein celebris inter ſcripto-

ANNO CHRISTI 344.

Hierosolymitanum alterum Arianorum anno 347.

ptores, & orthodoxos fama extitit, institutus fuit; qua de re consulendus Pagius ad A. 351. 7. 8. Concilium istud in annum 350. referendum censent viri docti; sed cùm habitum dicat author Libelli synodici quo tempore Athanasius & Paulus *ad ovilia sua proficiscebantur*, patere hinc arbitror ad annum 347. referri oportere. Vide quæ de hoc concilio inferius differentur.

Paulus CPtanus episcopus anno 349. in Armeniam relegatur.

Recepto tandem inter suos Athanasio, eo quem jam diximus anno, Alexandrinus anonymus Maffejanus subdit Paulum C. P. episcopum dejectum fuisse episcopatu Arianorum episcoporum factione, cùm eò venisset Hermogenes comes cum delecta militum manu. Nec episcopatu tantum dejectum asserit Paulum, sed pulsum etiam in exilium *in Armeniam*. Porro gesta hæc asserit idem author *Coss. Hypatio, & Catulino*. Multa hic sunt obscura, & si vulgo eruditos audias, fabulosa sunt multa. Sed bona verba quæso. Primò igitur negocium facessit par illud consulum *Hypatius, & Catulinus*; nuspiam enim in fastis conjuncti apparent. Mendum huc irrepsisse fateor, sed non difficile corrigendum. Lucubrationem hanc græce primò scriptam fuisse ab anonymo quodam Alexandrino superius animadvertimus; anonymus alius Græci sermonis non equidem peritissimus Latinè vertit. Hinc bono illo interpreti fucus factus est. Legebat in Græco ὑπ' Ακυ Κατύλινυ; priora illa verba, quæ Latinè vertere debuit *Cos. Aco*, simul conjungens vertit *Hypacio*, quod nomen unius ex consulibus censuit, tum addens de suo conjunctionem *&*, subjecit *Catulino*, atque ita ex uno consule vero par fictitium consulum exhibuit. Porro Catulinus anno 349. dignitatem illam obtinuit; ex quo non inanis conjectura deducitur Pauli depositionem postremam, & exilium cum anno illo conjungi. Reclamant tamen viri docti rati Pauli per Hermogenem expulsionem multo ante hæc tempora citius accidisse, anno scilicet 341. cui a Hieronymo in chronico illigatur. Fateor ultro memoriâ hic lapsum scriptorem nostrum duplicem Pauli expulsionem alteram ab altera annorum quorundam divortio sejunctam simul compingere, quod vel accuratissimis scriptoribus interdum obrepit. Depulsio illa ob Hermogenis necem Coss. Constantio III. & Constante II. anno nempe 342. cum S. Hieronymo in chronico, & Socrate lib. 2. cap. 13. consignanda est. Deportationem verò S. Pauli in exilium Caucasum, quod Armeniæ II. pagum esse tradit Theodoretus Hist. Eccl. l. 2. cap. 5. Catulino Cos. anno 349. moliri Ariani cœperunt, sequenti verò anno 350. Sergio, & Nigriniano Coss. teste Socrate lib. 2. cap. 26. perfecerunt. Cætera, quæ in anonymo leguntur de rebus ab Arianis gestis post deportationem S. Pauli vera sunt, ex aliis quoque nota, sed cùm scriptor ille ea semper confundat, quæ post priorem depulsionem, cum iis quæ post alteram acciderunt, nihilque contineant ad emendandam chronologiam aptum, libenter omitto, & ad reliqua concilia propero.

Eò nunc tandem pervenimus, quò Sirmiense concilium in causa Photini ejus loci

A episcopi coactum a scriptoribus collocatur. Concilium hoc post consulatum Sergii, & Nigriniani habitum Socrates lib. 2. cap. 29. Sozomenus lib. 4. cap. 6. affirmant. Epocham hanc ab utroque, licet vetusto scriptore constitutam, cum historia ejusdem concilii ab illis conscripta consistere nequaquam posse primus omnium, ut opinor, vidit Baronius, qui propterea hos chronologiæ suæ duces deserendos ratus, ex anno 351. quem post consulatum Sergii, & Nigriniani signat, Concilium Sirmiense in causa Photini transfert ad annum 357. quo labente Constantius Sirmium venit, nec modica sequentis anni 358. parte commoratus est, teste Ammiano lib. 16. Baronio dissertatione peculia-

B ri suffragatur Sirmondus. Alii verò satis frequentes, Basnagius in Annalibus ad annum 351. Tillemontius, Petavius plura distinguunt Sirmiensia concilia, tempore, sin minus loco discreta. Horum aliud anno 351. celebratum ponunt, ut sua fides Socrati, & Sozomeno afferatur; alterum verò anno 357. ac tertium anno 359. constituunt. Photini, vero damnationem concilio anni 351. affigunt.

Mihi verò alia plane ab his omnibus sententia sedet; ac primò quidem demonstrandum assumo concilium, quo Osius accitus interfuit anno 351. haberi nequaquam po-

C tuisse. Conveniunt in hanc sententiam testimonia Socratis, & Sozomeni, qui licet habitum dicant concilium, quo accitus fuit Osius anno post consulatum *Sergii & Nigriniani*, idest anno 351. eidem tamen adfuisse scribunt cum cæteris *Georgium episcopum Alexandriæ*. Georgius is est Cappadox, quem Arianorum factione in locum Athanasii episcopatu ab illis dejecti substitutum anno 356. viri docti cum Petavio conveniunt. Cùm ergo nonnisi anno 356. Georgius ex privato episcopus renuntiatus sit, (nam ex privato in Alexandrinum episcopum assumptum scribit S. Athanasius in epistola ad Solitarios, in qua episcopos, qui ex uno ad alium epi-

D scopatum, eosque item, qui ex privato homine episcopi dicti sunt sedulo distinguens, Georgium inter posteriores recenset) non potuit utique concilio anno 351. episcopus assidere.

Idipsum etiam ex S. Athanasio licet inferre, qui in epistola ad Solitarios, instantes apud Constantium Arianos ita loquentes inducit: *Omnia a nobis facta sunt, profligavimus in exilium Romanum Pontificem* Liberium, *sed tamen pro nihilo sunt tanta opera, quandiu reliquus est Hosius* . . . . . *Non cunctandum sibi ratus Constantius scribit, & edicit ut ad se veniat Hosius. Senex verò imperatorem de sententia deduxit, atque in pa-*

E *triam suam Hispanias, & ecclesiam rediit* . . . . . . *Subinde Constantio scribente, & nunc quidem blandiente, nunc interminante, & relegatos enumerante, nihil ad ista expavit Hosius, quin istiusmodi epistolam ad Constantium scripsit*, quam integram recitat S. Athanasius, qui dein subdit: *Ille autem*, Constantius, *neque insidias de manibus deposuit, sed gravius semper minitabatur; sed satrapæ impietatis* Ariani *calumniantur eum his verbis agentes apud Constantium: Non solùm non sub-*

scripsit contra Athanasium, sed & nos ob Athanasium condemnat..... Hæc cùm audisset Constantius accepit Hosium, & pro exilio detinet illum integrum annum Sirmii. Hæc Athanasius. Ex quibus perspicuè constare arbitror, Sirmiensem illam, cui Osius interfuit, Synodum anno 351. cogi nequaquam potuisse. Hæc enim rerum series ex verbis illis Athanasii digeritur. Primò enim Liberius actus fuit in exilium; dein Osius ab imperatore accitus primùm venit, apud quem factum suum excusans, ac purgans, remissus fuit in patriam, unde literas dedit ad Constantium. Secundùm hæc instigantibus Arianis iterum Osius ab imperatore accersitur, quo in secundo adventu integro anno Sirmii detinetur. Sirmiense hoc exilium cum iis congruit, quæ Socrates & Sozomenus narrant de synodo Sirmiensi, quo Osius *Cordubæ in Hispania episcopus adfuit invitus*. Cùm verò hæc omnia exilium Liberii diutius præcesserit, ut ex superiori Athanasii historia planè constat; & Liberii exilium illud anno 355. contigisse, nemo unus chronologorum dissentiat, perspicuum inde fit Sirmiensem synodum nonnisi post annum 355. celebratam fuisse.

Idipsum ex Philostorgio confirmare licet. Scriptor enim ille postquam narravit Constantii profectionem ad Sirmiensem urbem, ubi sedem constituisse scribit, dein narrationem suam ita prosequitur: *Quo quidem tempore* (cum scilicet Sirmii substitit Constantius) *etiam Liberium urbis Romæ ab exilio revocatum civibus suis reddidit. Tunc etiam eundem Liberium, & una cum illo Osium episcopum contra consubstantialis vocabulum, & contra Athanasium subscripsisse; cùm synodus quædam ibi collecta esset.* Memorari hic a Philostorgio moram Sirmiensem Constantii, quam a decembri anni 357. usque ad totum ferme annum sequentem protraxit, nemo prudens negaverit: Cùm præsertim agi hic constet de commoratione, quæ tunc habebatur, cùm Liberius exilio solutus est. Liberius enim anno 355. in exilium pulsus, post biennium, & forte menses aliquot anno 358. restitutus est. Tunc verò, ideſt moram Sirmii agente Constantio, synodus ibi habebatur, nempe annò 358.

Ex hoc Philostorgii testimonio concilii Sirmiensis certum tempus vindicatur. Habitum est enim quo tempore Constantius longam moram Sirmii traxit post annum 355. Ibi verò ex Ammiano, & legibus codicis Theodosiani ab exitu anni 357. usque ad decembrim anni 358. plerumque substitisse illum discimus. Cùm verò concilio huic Georgius Alexandrinus cum reliquis assederit, nec ille Alexandriam ineunte anno 357. ingressus, nisi exeunte augusto mense anni 358. urbem illam deseruerit, ut infra constabit; hinc concilium inclinante anno 358. coactum deduco.

Sirmiense concilium primũ, quo Photinus damnatur anno 358. habitum,

Concilio ergo Sirmiensi anno 358. vindicato, nunc probandum superest nonnisi in concilio illo Photinum hæresis damnationem subiisse, ac dein ab episcopatu excidisse. Id verò negaverit nemo, qui Socratis, & Sozomeni testimonia admiserit. Ambo enim conveniunt in Sirmiensi illa synodo, cui Hosius interfuit, Photinum hæresis convictum, A damnatumque, criminis sui pœnam luisse.

At enim concilium illud Sirmiense, quod in Photinum sententiam dixit, in annum post consulatum Sergii, & Nigriniani, anno scilicet 351. celebratum Socrates & Sozomenus conferunt? Utique id affirmant, sed & concilio huic interfuisse Georgium Alexandriæ ambo peræquè asseverant, quod cum anno 351. minimè congruit. Alterutrum ergo consequatur necesse est; sive concilii adscriptionem apud illos mendosam esse, sive in historiam ejus concilii apud utrumque scriptorem vitii aliquid irrepsisse. Petavius, Tillemontius cæterique adscriptionem consulum, utpote quæ è publicis tabulis fortè petita sit, sinceram existimant; in reliquis hic, B ut sæpe aliàs lapsum utrumque Scriptorem putant. Sed quanti facienda sit consulum adscriptio apud illos, ex iis, quæ supra de concilio Sardicensi animadverti, manifestum est; & in ratione temporum servandâ diligentiam in illis desiderari notavit etiam Valesius in Observ. Eccles. lib. 2. cap. VIII. Sæpe etiam falsos consules adscribere illos, ex consulatu cui obitum S. Athanasii assignant, infra constabit.

Quoniam verò Photiniana hæc damnatio cum anno 358. conjuncta totius disputationis cardo est; (facile enim admissuros censeo eruditos concilium aliquod Sirmiense anno 358. celebratum, dummodo aliud sit a C Photiniano), ideo totam prius historiæ hujus seriem exponendam, dein objecta adversariorum retundenda suscipio.

Constantius imperator, cui res ecclesiasticas potius, quàm civiles tractare volupe erat, damnatum jam duplici Occidentalium concilio, Mediolanensi scilicet, & Romano Photinianum dogma, Orientalium episcoporum judicio subiiciendum proposuit; quam in rem concilium edixit Sirmium. Eò se conferens anno 357. labente, synodi hujus celebrationi, Socrate & Sozomeno testantibus, adfuit. Frequentiâ Orientalium episcoporum concilium illud celebre fuisse tradit S. Vigilius Tapsensis apud Petavium in dis- D sert. de anno concilii Sirmiensis; nec sanè contrarium ex Socrate & Sozomeno evinceretur; quanquam enim illi raros episcopos enumerant, multos tamen ab iis omissos, solemnis utriusque consuetudo recensendi aliquos, plures omittendi demonstrat. Photinus causa se casurum apud Patres illos intelligens, damnationis sententiam, interpositâ ad imperatorem appellatione, elusit. Dati sunt ergo ab imperatore judices, & causa, magnâ animorum contentione ab utraque parte, concilium tuente Basilio Ancyrano agitata. Vicit Basilius, cecidit Photinus, cui demum a concilio damnato, & episcopatu expoliato substitutus est Germi- E nius, Cyzicenus illuc usque episcopus, deinceps Sirmiensis. Re ita confectâ; confessio fidei, quæ prima Sirmiensis appellatur, condita est, & a Patribus subscripta, quam & Liberius pontifex admisit. Nihil in ea fidei absonum continebatur, quare & concilium hoc plures tunc, & deinceps S. Vigilius Tapsensis apud Petavium itidem catholicam appellarunt. Nec sanè aliâ de causâ suspectum est, nisi quod vocem ὁμοούσιον supprimit.

ANNO CHRISTI 344.

mit. Tunc solutum est concilium, & ex episcopis plures remearunt in patriam. Basilius Ancyram rediit, Georgius Alexandriam. Secedentibus cæteris, nonnulli tamen episcoporum cum Osio, & Potamio Ulyssiponensi episcopo, exilio relegati, Sirmii manserunt; qui in concilium iterum coeuntes novam fidei formulam secundam planè hæreticam; utpote quæ vocabula ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον ex æquo reiiciebat, conscripserant, quorum principes Ursacius, Valens, Germinius habiti sunt. Huic ingenti non catholicorum tantummodo, sed & Semiarianorum omnium scandalo Osius, & Potamius subscripserunt. Quod ut Basilio Ancyrano Semiarianorum patrono innotuit, concilium habuit Ancyræ per dies paschæ mense aprili anno 359. jam incæpto. Hic conclamatum est a Patribus in Anomæos, profitentibus optare se, *ut rata hæc essent, quæ apud Sardicam, & Sirmium anno priori, & in aliis synodis decreta fuerant*; Sozom. lib. 4. cap. 12. dein verò formulam illam, quæ Sirmiensis secunda appellatur, discusserunt, & condemnarunt. Ita rebus compositis eodem anno, cùm Sirmii quidam episcopi perseverassent, aliam fidei confessionem dederunt consulatu Eusebii, & Hypatii, qui anni 359. consules agebant, signatam. Ex hac fideli totius rei gestæ expositione facilè intelligent eruditi, quàm multa sint, quæ Pagius, Tillemontius, Petavius, Basnagius præter scopum ad evertendam chronologiam nostram jactarunt. Cùm Photinianam hæresim Occidentales episcopi duplici concilio jam damnassent, ex hoc statim apparet, cur ex solis Orientalibus concilium collectum sit; nec erat cur ex eo deduceret Tillemontius indictum tunc fuisse a Constantio, cùm occidentale imperium a tyrannis teneretur, idest anno 351. Causa etiam subest, cur Basilius Ancyranus, qui Sirmiensis concilii in Photinum caput meritò haberi potest, Sirmiensem tamen secundam formulam, utpote quæ ipso absente condita est, damnaverit. Denique cur Germinius, qui in Sirmiensi concilio anno 358. ejus urbis episcopatu potitus est, concilio tamen Mediolanensi anni 355. tanquam unus ex patribus interfuerit; eo enim non quidem ut Sirmiensis, sed ut episcopus Cyzicenus adesse potuit, nec ullo veteri monumento tanquam Sirmiensem episcopum assedisse discimus. Tillemontius conjecturam aliam ad consignandam anno 351. epocham concilii Photiniani ex eo deducit, quòd Theodorus Heracleæ subscripsisse formulæ fidei Sirmiensi a Liberio pontifice subscriptæ legatur; cùm certò constet Theodorum illum anno 355. jam obiisse. De obitu quidem Theodori Heracleensis nihil ambigo; cùm vero S. Hilarius in fragm. 6. inter eos, qui Sirmiensi huic formulæ subscripserunt, *Theodorum* sine addito memoret, quis iste fuerit Theodorus, Heracleensis ne, sive alius, nonnisi ariolando divinaremus. Fortè etiam mendum in codices S. Hilarii irrepsit, ac pro *Theodorus*, legendum *Theodosius*, vel *Theodulus*, qui duo sunt episcopi Arianorum. Denique *Theodorus Thraciæ episcopus* Arianus Antiocheno concilio anni, ut ipse putó 356. interfuit, teste Sozomeno *lib. 4. cap. 8.*

Concilium alterum Sirmiense, anno 358. labente habitum.

Ancyranum concilium anno 359.

Sirmiense tertium concilium Arianorum.

Argumentum aliud ad vindicandam sententiam suam de referenda synodo Sirmiensi Photiniana ad annum 351. deducit Pagius ex S. Epiphanio, qui hæresi 51. tradit acta disputationis Photini cum Basilio Ancyrano excepta in tabulas fuisse a Callicrate *exceptore Rufini Præfecti*. Constat autem ex legibus Theodosianis Rufinum Præfectum Prætorio Illyrici per annos 349. & 352. adeoque & 351. egisse; cùm vicissim, ait, anno 357. Illyrica præfectura ab Anatolio gereretur. Unde verò hoc accepit Pagius, ut anno 357. Anatolius Illyrici præfectum ageret? Nuspiam id occurrit in legibus codicis Theodosiani, nuspiam in Ammiano. Id etiam si admiserimus, num fortè Epiphanium de Præfecto Prætorii explicare cogeremur? Callicratem exceptorem fuisse, ait S. Epiphanius Rufini Præfecti ἐπάρχου, non verò Præfecti Prætorio. Præfecti majores quicumque essent, sive Urbi, sive Prætorio ἔπαρχοι Græcè appellabantur, ut ex inscriptione Gruteriana pag. mihi 406. 10. in qua est ἔπαρχος ῥώμης, perspicuè demonstratur. Poterat ergo Rufinus iste aliam quandam præfecturam præter quam Illyrici gerere anno 358. potuit & Illyrici, quorum alterutro admisso Pagii argumentum corruit. Nihil moror alia ejus critici argumenta, cum partim ex iis, quæ superius deduximus soluta sint, partim ab ipso pariter Tillemontio ejusdem Pagianæ sententiæ assertore minimè probentur. Reliqua, quæ ab aliis afferuntur argumenta, leviora sunt, nec digna, ut peculiari refutatione arguantur.

Hactenus de concilio Sirmiensi, nunc ad reliqua quæcumque, sive illud sedi suæ anno 358. restitutum præcesserunt, sive proximè secuta sunt. Hierosolymitanum Arianorum concilium, in quo Maximus, si fides habeatur Socrati lib. 2. cap. 38. & authori veteris libelli synodici, episcopatu dejectus est, in Veneto Labbeana collectione anno 350. collocatur; cui pariter anno ejusdem Maximi obitum assignat S. Hieronymus in chron. ut Pagius ad A. 351. 7. animadvertit; qui etiam notat S. Hieronymum cum Socrate pugnare, cùm Maximum ab Arianis depositum, & Cyrillum substitutum ferat Socrates; Hieronymus verò decessisse Maximum, & successorem illi datum Cyrillum affirmet. Verùm uterque historicus conciliari, & ex concordia amborum certior concilii epocha erui potest. Primò enim Maximus exauctoratus est in eo concilio, de quo author libelli synodici, qui cùm tradat concilium habitum fuisse *Athanasio, & Paulo proficiscentibus ad sua ovilia* (quò rediisse anno 346. labente demonstravimus) hinc coactum illud anno 347. non immeritò suspicaremur. In eo concilio datus est Hierosolymitanis episcopus Cyrillus, sive ille fuerit Cyrillus scriptis dein & morum sanctimonia celebris, sive ante illum tres alii sedem illam occupaverint Cyrilli, de quibus S. Hieronymus in eodem chronico. Cùm verò episcopi illi aliquandiu sederint quo tempore Maximus nondum decesserat, adeoque quandiu ille superstes erat episcopi non essent nisi nomine, ideo S. Hieronymus episcopos illos

Hierosolymitanum Arianorum anno 347.

ANNO CHRISTI 344.

ANNO CHRISTI 344.

illos nonnisi eodem Maximo defuncto agnoscit, ex quo successisse illos post Maximi mortem scribit. Dejectus ab episcopatu Maximus vitam prorogavit ad annum usque 350. vel 349. nam in utrumque annum incidit Constantii annus 12. cui a S. Hieronymo mors ejus assignatur. Si commentatio hæc valeat, Hierosolymitani hujus concilii epocha ex anno 350. ad 347. revocanda est.

Romanum concilium anno 352.

Succedit Romanum concilium, de cujus epocha incerta omnia efficeret ejus historia a Labbeo in sua collectione descripta. Narrat enim Orientales episcopos, literis ad Liberium datis, plurimis criminibus onerasse Athanasium, ac præsertim quòd evocatus ab imperatore, ut in Italiam ad se veniret, parere recusasset. Si Orientalium literæ id criminis continebant, profectò constat Romanum concilium, in quo eas literas legisse se Liberius in sua epistola ad Constantium testatur, prius anno 353. haberi minime potuisse. Literas enim illas imperatoris redditas sibi a Montano Palatino idem S. Athanasius in Apologia sua ad Constantium scribit. Montanum verò Alexandriam venisse cum literis imperatoris Coss. Constantiò VI. & Constante Cæsare II. mensis Pachom die XXVIII. ideft anno 353. Maji XXIII. anonymus Maffejanus adnotavit. Reipsa tamen concilium hoc Romanum ab exordio Pontificatus Liberii, adeoque anno 352. removendum non est; neque satis constant quænam crimina in literis illis suis Orientales episcopi objecerint Athanasio; cum literæ illæ nostrâ ætate interciderint.

Concilium incerti loci in Ægypto anno 352.

Subjungitur Romano concilium Arelatense; sed cur non præponatur concilium incerti in Ægypto loci, quò catholici per Ægyptum episcopi coeuntes, literas pro Athanasio ad Liberium scribere constituerunt; scripseruntque reipsa, redditæque sunt pontifici quo tempore concilium illud, cujus supra meminimus, Romæ habebat, tantumque valuerunt, ut Athanasii causa in concilio illo prævaleret? Harum literarum ab Episcopis illis Ægypti numero hominum LXXV. scriptarum meminit Liberius in epistola ad Constantium, easque se recitasse patribus Romani concilii significat. Nihil quidem ibi de concilio, sed vix aliter tot numero episcopi convenire potuissent; quare concilium hoc Ægyptiacum anni 352. addere cæteris opportunum duxi.

Arelatense anno 354.

Modo de Arelatensi disquirendum. De concilio hoc certa sunt quædam, aliud incertum. Constat utique ex libello I. S. Hilarii ad Constantium num. 8. Mediolanensem synodum anno 355. coactam Arelatense concilium præcessisse. Incertus verò est annus, an 353. cui apud omnes alligatur, sive annus 354. præferendus sit. Ego annum 354. maluerim, tunc enim occultæ imperatoris in Athanasium simultates prodire cœperunt. Coactam verò synodum quo tempore Constantii edicta de subscribenda Athanasii damnatione promulgata sunt, Sulpicius Severus hist. Ecclesiast. lib. 2. testatur. De illa pariter ita loquitur S. Hilarius lib. 1. ad Constantium num. 8. ac si Mediolanensem proxime antecesserit; illam verò celebratam anno 355. nemo refragatur.

ANNO CHRISTI 344.

Antiochenum Arianorum anno 356.

A Synodus Antiochena, cujus meminit Sozomenus lib. 4. cap. 8. ab Arianis habita anno 354. alligatur. Ariani complures episcopi numero fere XXX. Antiochiam coeuntes literas dare encyclicas ad omnes ecclesias constituerunt, ut rejecto Athanasio, cum Georgio, quem ipsi in ejus locum substituerunt, communicarent. Pagius, qui conciliabulum hoc in tabulas ecclesiasticas retulit, coactum opinatur anno 354. cùm a Sozomeno ante synodum Mediolanensem commemoretur; & Georgium ante Mediolanensem jam Alexandrini episcopi titulum invasisse ex S. Lucifero Calaritano in Apologia pro Athanasio lib. 1. deducit. Totam legi Apologiam Luciferi, nihilque deprehendi,
B ex quo Georgii electionem ante conventum Mediolanensem peractam inferamus. Apologiam verò hanc scripsit S. Lucifer anno 357. cùm exprobret Arianis ea, quæ impiè, & crudeliter Alexandriæ egit Georgius, qui urbem ingressus est Coss. Constante IX. & Juliano II. ideft anno 357. Mechir XXX. seu februarii XXIV. teste anonymo Maffejano. Cùm igitur Georgius anno ut citius 356. episcopus renunciatus sit, ut inter plerosque convenit; Antiochenum istud concilium ultra annum illum 356. reiici non potest. Illius cogendi ea forte causa suberat, quod orientales episcopi rari Mediolanensi concilio interfuerint, teste Sozomeno lib. 4. cap. 9.
C quare & sibi pariter ea confirmanda censuerunt, quæ de Athanasii damnatione occidentales episcopi statuerant.

S. Athanasius episcopos Mediolanum prse legat ad Constantium anno 353.

Dum Athanasii causa in occidente, & oriente, his jactata procellis, agitabatur; Athanasius providendum rebus suis ducens Coss. Constantio VI. & Constante Cæsare II. anno scilicet 353. episcopos quinque Serapionem Thmuitanum, Triadelphum Nicotianum, Apollinem Cynopolitanum *superiora*, Ammonium Pachemmonensem, & alium quemdam ignotum misit ad Constantium *in Mediolano constitutum*, ut causam suam apud illum tractarent. Legationis hujus meminit Sozom. lib. 4. cap. IX. sed episcoporum nomen, non-
D nisi unius tantummodo Serapionis expresso, silet; sicut rem totam post Mediolanense concilium reiicit. Anonymus Maffejanus accuratius episcoporum nomina, unius tantummodo excepto, quod fortè omissum, sive ad interpretis, sive ad amanuensis incuriam (nam utriusque diligentia sæpe desideratur) referri oportet. Accurate pariter annum missæ legationis per Consules anni 353. exhibet. Porro ad annum quod attinet, suspensum me tenuit aliquandiu cogitatio, num pro consulatu Constantii VI. & Constantis II. legendum fuerit Constantii VII. & Constantis III. qui sequentis anni 354. character est. Etenim anno illo majo mense (quo le-
E gati Alexandria solverunt) Constantius Mediolani agebat, unde data lex *de annona & tributis* in codice Theodosiano relata. Verum suspicionem hanc meam sustulit id, quod Anonymus ille subdit; narrat enim quatriduo ab eorum profectione Alexandriam venisse Montanum Palatinum, qui Athanasio literas ab imperatore reddidit *vetantes eos occurrere ad comitatum*. Tum & idem Montanus pluribus nisus est Athanasium Alexan-

ANNO CHRISTI 344.

xandria abducere; sed pro suo episcopo tumultuantibus Alexandrinis recedere coactus est, *relinquens episcopum Alexandriæ*. A discessu isto Montani biennio & mensibus V. mense *mesori*, qui a die XXV. Julii incipiebat, *venit Alexandriam Diogenes imperialis notarius*. Montani hujus, & delatarum ab eo literarum ipse pariter S. Athanasius in apologia ad Constantium meminit, significans his literis datam sibi facultatem, ut ad imperatorem veniret; quod sane anonymo non repugnat, cùm forte literæ illæ simul vetarent, ne alios pro se mitteret, sed ipse per se iret. His narratis subdit S. Athanasius. *Quum Montanus aliò profectus esset, supervenit Diogenes notarius post sextum demum & vigesimum mensem*. Bellè hæc congruunt cum anonymo, nam ab anno 353. die XXIII. maji usque ad annum consulatus *Arbitionis & Lolliani mense mesori*, ideſt 355. julio exeunte, quo Diogenis adventus ab anonymo consignatur, anni sunt duo & menses totidem, ideſt menses XXVI. Ex his corrigendus est textus anonymi, qui intervallum a discessu Montani ad Diogenis adventum ponit annorum II. & mensium V. cùm aliàs ex calculo mensium, quos ipse diligenter adnotavit, nonnisi anni II. & menses II. supputentur, quod menses XXVI. Athanasii adamussim exhibet. His ergo stantibus legatio illa S. Athanasii ab anno 353. minimè revocanda est; nihilque prohibet quominus hoc pariter anno, sicut & sequenti 354. Constantius majo mense egerit Mediolani.

Mediolanense anni 355.

Abscedente Montano, quievit Alexandria a tumultibus; sed non quieverunt Ariani, qui suggesserunt imperatori, ut indicto Mediolani concilio, totius orbis episcopos in ejus exitium incitaret. Placuit Constantio consilium, indictum est episcopis Mediolanum, quò convenisse anno 355. Arbitione, & Lolliano Coss. Severus Sulpicius lib. 2. diligenter adnotavit. Altera tunc mota in Athanasianos vexatio, teste eodem S. Athanasio in epist. ad Solitarios: *Singulos a se invicem distraxit, quod & in aliis prius fecerat*. Quibus verbis subobscure designari vexationem alteram occasione concilii Arelatensis inductam censeo. Reliqua hujus concilii, quòd notissima sint, & perspicua in præsens omitto.

Athanasii condemnatione in Mediolanensi concilio ab Arianis stabilita, Diogenes imperialis notarius eò venit anno eodem 355. Coss. Arbitione & Lolliano mense Mesori, qui mensis Julii die XXV. incipiebat, nihilque sive dolo, sive aperta vi intentatum omisit, ut Athanasium ex urbe vel abduceret, vel pelleret; sed Alexandrinis pro caro sibi episcopo valide obsistentibus post inanem mensium quatuor conatum, tandem re infecta die XXVI. mensis Cyrac, decembris die XXII. discessit. Hæc omnia cùm ex Athanasii epistola ad Solitarios nota fuerint, quamvis certum tempus unus Maffejanus anonymus adnotaverit, chronologos nostros a scopo non vehementer abduxerunt, cùm nemo unus sit qui rem gestam aliò quàm ad annum 355. reducat.

Biterrense concilium anno 355.

Ejusdem pariter est anni Biterrense in Gallia concilium, in quo S. Hilarius orthodoxam fidem contra Saturninum Arelatensem episcopum Arianum defendit, & patrocinii sui præmium exilium reportavit.

Proximè huic succedens annus 356. ducem Syrianum cum Hilario *notario* ex Ægypto duxit Alexandriam, quò venisse ambos die XIII. Tybi post Conf. Arbitionis & Lolliani, ideſt anno 356. die V. Januarii testis est anonymus Maffejanus. De Syriano fatentur omnes, de Hilario verò aliter hucusque statuerunt chronologi, Hilarium Diogenis socium venisse anno 355. rati; sed de Hilarii adventu, cur anonymi hujus fidei refragemur, nihil est, cùm iis, quæ de Hilario scribit S. Athanasius, ne in minimo quidem obsistant.

S. Athanasius Alexandria pellitur, & Georgius statuitur episcopus anno 356.

Irruptionem, qua Syrianus in ecclesiam evasit, postquam ante dies XXIII. pacem & securitatem spopondisset, anonymus noster, Athanasio in apologia I. cohærens, cum nocte, quæ diem XIV. methir, ideſt IX. februarii præcessit, optimè componit, additque Athanasium die ipsa evasisse liberum, & post ejus fugam mensibus quatuor res Alexandriæ siluisse; donec mensis pahyni die XVI. Coss. Constante VIII. & Juliano Cæsare I. ideſt die X. Junii ejusdem anni 356. (nota diligentiam scriptoris, qui anni exordio, cùm novi consules nondum Alexandriæ innotuissent, annum signat post consulatum anni præcedentis; novis vero jam divulgatis, eorum consulum nomine annum designat) Cataphronius præfectus Ægypti, & Heraclius comes supervenientes cum militibus ecclesiam Alexandrinam nomine Georgii occuparunt. In urbem tamen non venit Georgius nisi sequenti anno Coss. Constante IX. & Juliano Cæsare II. die XXX. Methyr, ideſt anno 357. die XXIV. februarii, teste anonymo nostro, qui & addit Georgium illum Alexandrinam moram a die illa cæptam, nonnisi sequenti anno 358. Coss. Tatiano, & Cereale die I. mensis Thot, ideſt anni 358. die XXIX. augusti deseruisse. Ex quo colliges Sirmiense concilium, tum illud primum Sirmiense Photinianum, cum alterum in quo Osius lapsus est in hæresim, Georgii interventu celebrata, non prius anno 358. inclinante haberi potuisse.

Ex his omnibus patet, quæ sit epocha statuenda Ancyrano Semiarianorum concilio de quo supra, quod coactum est *paulo ante pascha*, quæ verba sunt epistolæ Synodicæ ejusdem concilii legendæ apud S. Epiphanium hæres. 73. Cùm enim mentio in eadem synodica occurrat Sirmiensis concilii, quod labente anno 358. habitum statuimus, ante anni 359. antepaschales dies celebrari nequaquam potuit.

Romana synodus vivo Liberio a Felice habita fictitia.

Quæ ex Baluzio in collectionem conciliorum translata est, Romanam orthodoxam synodum collectam a Felice, qui Romanam cathedram, exulante Liberio, tenuit, ceu fabulosam, & fictitiam rejicio. Non enim verosimile est habitam illam quo tempore Liberius Romæ exulabat; alioqui enim, eo in gratiam Constantii restituto, imperator occasionem hanc libens arripuisset, ut Felicem destitueret; nec præcepisset, ut ambo simul pontifices ecclesiam administrarent. Id verò illum præcepisse compertum est. Liberio verò restituto,

ANNO CHRISTI 344.

to, *Felix notatus a Senatu, & populo ex urbe pellitur*, quæ verba ſunt Fauſtini, & Marcellini ſchiſmaticorum apud Pagium ad A. 357. 16. Pulſum autem extorremque concilium octo & quadraginta epiſcoporum, quot Romani hujus concilii patres ſupputat author vitæ Felicis, cogere potuiſſe quis credat? Sunt qui concilio huic aſſerendo afferant authoritatem vetuſti lapidis ſepulchro ejuſdem Felicis reperto Romæ anno MDLXXXII. impoſiti; ſed lapides iſtos ſepulchrales plerumque recentiores eſſe, & fidem habere ad probandum ſubleſtam Pagius non ſemel in ſua critica adnotavit.

Concilium Acacii Cæſarienſis, in quo S. Cyrillus deponitur anno 358.

Antequam progrediar ad reliqua, ſiſtendum hìc arbitror in concilio quodam ab Acacio Cæſareæ in Palæſtinâ epiſcopo collecto, in quo S. Cyrillus non unius criminis reus poſtulatus, ac eo præſertim, quod datam a Conſtantio eccleſiæ Hieroſolymitanæ veſtem pretioſam vendidiſſet, ut diræ fami, quæ ſubditos ſuos vexabat, ſubveniret; Sanctus inquam præſul ille damnatus, ac depoſitus fuit. Concilium hoc eruitur ex Sozomeno Hiſt. Eccleſ. lib. 5. cap. XXV. ſcribente: *Acacius unà cum epiſcopis provinciæ Palæſtinæ, qui idem cum ipſo ſentiebant, Cyrillum depoſuit*. Rei hujus geſtæ tempus indicat Theodoretus narrans lib. 2. cap. XXVI. S. Cyrillum Hieroſolymitanum depoſitum ab Acacio noluiſſe Antiochiæ conſiſtere, cùm eam paſtore orbatam videret. Quod intervallum illud temporis denotat inter obitum Leontii, & Eudoxii ſubſtitutionem; id verò in annum 358. incidit.

Melitinenſe concilium anno 358.

Nec forte alterius eſt anni concilium Melitinenſe in Armenia ab Arianis, ut arbitror, epiſcopis collectum. De anno Pagii conjecturam libenter adoptarem, ſi fundamento ſtabili niteretur. Meletii, tanquam Sebaſteni epiſcopi nomen legiſſe ſibi ſcriptor ille perſuadet inter Arianos epiſcopos, qui Seleucienſi ſynodo interfuerunt. Vellem locum indicaret, ubi hæc legit; ſedulo enim mihi illum perquirenti nuſpiam occurrit; qui ſi occurriſſet, hoc profectò argumento perſuaderer, concilium illud Melitinenſe, in quo Euſtathio depoſito, teſte S. Baſilio in epiſtola ad Occidentales aliàs 79. nunc 163. Meletius ſuffectus fuit, ante Septembrim anni 359. quo anno & menſe Ariani Seleuciam convenere, collectum fuiſſe. Nunc verò aliâ conjecturâ res indaganda eſt. S. Baſilius in eadem epiſtola ad occidentales, poſtquam narravit Euſtathium dejectum è gradu fuiſſe, incomperta ſibi cauſa, Conſtantinopoli, continuò addit: *Epiſcopatum fortè adeptus, illico* (εὐθὺς) *comperitur anathematiſmum conſubſtantialis ſcripſiſſe in Ancyrana ſynodo*. Ex his verbis non inepte quis deduxerit Euſtathium paulo ante ſynodum Ancyranam epiſcopalem dignitatem obtinuiſſe, eademque demum conjectura facilè collegerit Melitinenſem ſynodum Ancyrana paulò ſuperiorem tempore exiſtimandam eſſe. Porro Ancyrana ſynodus ad dies antepaſchales anni 359. pertinet. Anno forte præcedenti 358. Euſtathius epiſcopatum obtinuit, eodemque anno in Melitinenſi ſynodo exauthoratus eſt.

Neocæſarienſe anno 358. habitum.

Cæſarienſem, ſeu Neocæſarienſem in Ponto Synodum in collectione Veneto-Labbeana anno 358. aſſignatam, prætereo, cùm nihil certi habeam quo epocham hanc, ſive confirmaverim, ſive emendaverim. Gallicanum incerti loci, quo formula ſecunda Sirmienſis ab Oſio ſubſcripta damnata eſt, ad annum 359. pertinet, cùm in exordio anni hujus formula illa Sirmienſis prodierit.

Gallicanum incerti loci anno 359.

Ariminenſe, Nicænum, Seleucienſe concilia.

Nihil etiam moror concilium Ariminenſe, de quo nihil dubitandum ſuccurrit. Nihil pariter Nicænum, & Seleucienſe, ſicut & reliqua uſque ad Antiochenum, de quibus omnibus cum collectore Veneto-Labbeano cohæreo.

De concilio verò Antiocheno modo agendum. Antiochena concilia duo in cauſa Meletii Antiocheni epiſcopi Pagius ad A. 360. 3. &c. diſtinguit, aliud anno 360. in quo Meletius ad eccleſiam Antiochenam regendam accitus fuit, alterum verò ſequenti anno 361. ad eum deponendum collectum. Hæc quidem Pagius, ſed, ut vera fatear, concilia Antiochena duo in eadem Meletii cauſa nemo veterum expreſſit. Socrates lib. 2. cap. 45. nullius ea in re concilii meminit; nullius pariter Sozomenus lib. 4. cap. 28. Apud Theodoretum ſermo eſt de concilio habito ab Arianis epiſcopis a Conſtantio, dum *Antiochiæ moraretur*, convocatis, quo in concilio poſtulatum ab imperatore Meletium, ut Antiochenæ eccleſiæ præficeretur, aſſeruit. Philoſtorgius lib. 5. nihil habet de concilio, ſed ejectum Meletium a Conſtantio Antiochiæ agente teſtatur. Unius ergo Theodoreti teſtimonio concilium Antiochenum nititur; idque collectum aſſerit, dum Conſtantius Antiochiæ moraretur, quæ ſanè commoratio, nonniſi poſt diem XV. Kal. januarii anni 360. cœpit, ut ex chronologia codicis Theodoſiani diſcimus, cui Ammianus lib. 20. cohæret, affirmans anno 360. labente Conſtantium veniſſe Antiochiam. Concilium ergo iſtud in annum ſequentem 361. referri commodè poteſt. Quod & congruit fidei S. Hieronymi in chronico ex editione Pontaci, qui Meletii aſſumptionem anno Conſtantii XXIV. recitat. Annus verò ille anno 361. Septembri menſe deſinit. Anonymus pariter Maffejanus ſub Coſſ. Thauro, & Florentio, anno ſcilicet 361. Meletium Antiochenam cathedram occupaſſe perhibet. Planum ex his fieri arbitror, ſynodum Antiochenam primam, in qua Meletius Antiochenis datus eſt epiſcopus cum anno 361. conveniſſe. Nec plurimum inſiſtendum arbitror verbis Socratis lib. 2. cap. 45. aſſerentis electionem Meletii tunc factam, cùm ſynodus Conſtantinopolitana ab epiſcopis agebatur; nam Socrates ibi multa obvolvit, quæ vel aliis annis, vel fortè nunquam contigerunt. Ita quæ hic narrat de Beroenſi epiſcopatu Meletii Tillemontio ſuſpecta ſunt. Sebaſtenum epiſcopatum Euſtathio detractum datum fuiſſe Meletio ante Seleucienſe concilium certum ponit Socrates, cùm Sozomenus id actum in concilio CPtano poſt Seleucienſe affirmet. Stet ergo Antiochenum I. concilium anno 361. coiviſſe. Alterius verò Antiocheni concilii, in quo Meletius exauctoratus, cùm nemo veterum meminerit, locus in collectione conciliorum nullus eſſe debet.

Antiochenum in cauſa Meletii unicum anno 361. collectum.

Nunc

ANNO CHRISTI 344.

eorgius lexandri- ni episcopa- us invasor nno 361. eci tradi- ur.

Nunc tempus est, ut ea interserantur, quæ ex anonymo Maffejano ad emendandam chronologiam valent. Georgium Athanasii æmulum in subito Alexandrinorum tumultu coorto anno 362. augusto circiter mense, neci traditum fuisse chronologis hucusque persuasum fuit. Causam errandi præbuit Ammianus, qui narrato Juliani adventu Antiochiam, (quò nonnisi anno 362. venisse compertum est) subdit, iisdem diebus Gaudentium notarium ejusdem principis jussu, capitale supplicium subiisse. Post hæc addit. *Tunc & Artemius ex duce Ægypti &c.* peremptus est. *Cùmque tempus intercessisset exiguum, Alexandrini Artemii comperto interitu, iram in Georgium verterunt episcopum*, quem & necarunt. Fit ergo ex Ammiano, ut Artemii, & Georgii interitus non prius consignandi sint, quàm post Juliani adventum Antiochiam, adeoque non ante annum 362. Verùm Maffejani anonymi authoritas longè aliò nos ducit. Ita enim ille rem chronologicam instruit. Georgius die XXX. Athyr, Coss. Thauro, & Florentio, idest XXVI. novembris, anni 361. Alexandriam rediit. Quarta post hæc die XXX. novembris, Cyac (Chaiac) IV. Gerontius præfectus Constantii obitum, & Juliani assumptionem Alexandriæ renunciavit. Quo accepto nuntio Alexandrini subitò tumultuantes Georgium, itemque Dracontium comitem in carcerem truserunt; quos tandem ambos quarta & vigesima post hæc die turpi nece peremerunt; necatosque inter ludibria & irrisiones sepulturæ mandarunt ejusdem diei hora VII. Qui minutias hasce chronologicas notavit historicus, profectò demonstrat, omnia se penitus nosse, & plenè sibi explorata narrare. Quare illi magis, quam Ammiano, si quid fortè ambo inter se diffidere compertiantur, fidendum est; cùm præsertim ambo sint ætate suppares; anonymus verò Alexandriæ de rebus Alexandrinis, Ammianus autem nec Alexandriæ, nec de rebus ejus gentis, nisi obiter scriberet. Hæc dicta sint, si fortè inter se diffidere uterque historicus teneatur. Cæterum conciliari ambo inter se facilè possunt, spectato scribendi more Ammiano persamiliari; narrat enim persæpe quædam extra suum locum, si quam forte occasionem illa commemorandi habeat in promptu. Ita lib. 22. legis: *Si certum petatur*, quæ in codice Theodosiano *die Kal. Januarii*, vel ut codices quidam MSS. legunt *februarii* consignatur, antea meminit, quàm res gestas a Kalendis illis januarii describendas suscipiat. Ibi etiam terræ motum illum, quo Nicomedia urbs corruit, accidisse notat die IV. nonas decembris, tum & addit, *itidemque Nicææ portio non mediocris* corruit. Cùm verò prius de rebus gestis, anno 362. egisset, ad eundem pariter annum utriusque urbis casum referre visus est. Reipsa tamen concussio illa Nicæna, nec decembri mense, nec anno 362. accidit, cùm eadem ipsa concussio censenda sit, quæ Africanos prohibuit a concilio, quod ibi Constantii jussu cogendum fuerat, qua de re in libello synodico. Id verò ad annum 359. vel 360. pertinet. Quibus sic stantibus, cur fides anonymi nostri necem Georgii in extrema

A anni 361. referentis sollicitetur, nihil est.

ANNO CHRISTI 344.

Neci tradito Georgio, ait anonymus, *die Methir* (Mechir) *XIV. post consulatum Thauri, & Florentii*, idest die VIII. februarii anni 362. *datum est præceptum Gerontio præfecto ejusdem Juliani imperatoris, necnon etiam vicarii Modesti, præcipiens episcopos omnes factionibus antehac circumventos, & exiliatos reverti ad suas civitates*; quo evulgato præcepto addit ille, *Athanasius die XXVII. Methir, idest XXII. februarii* Alexandriam remeavit, *ubi & mensibus XXVIII. integris, usque scilicet ad diem XXVII. paophi*, idest XXIII. octobris quietus egit. Quo temporis intervallo concilium illud celebratum credo, cujus epistola Synodica ex operibus S. Athanasii in collectiones conciliorum translata est. B

Alexandrina synodus S. Athanasii anno 362.

In libello synodico additur, concilium aliud Alexandrinum eo tempore ab Athanasio Alexandriæ habito, quo Julianus cum Persis decertans occubuit. Verùm concilium istud, nisi forte unum idemque sit cum priori, eo tempore, quod Synodicon adnotat, haberi nequaquam potuit, cùm Athanasius Alexandrià digressus die XXIII. octobris anni 362. nunquam eò, vivo Juliano, redierit. Igitur ex eodem anonymo discimus Athanasium post menses a reditu suo VIII. integros, *die XXVI. Paophi*, idest octobris XXIII. Juliani edicto jussum Alexandrià facessere; statimque fugitabundum *circa Thereu*, quem C locum esse puto urbi proximum, mansisse. Ibi fortè substitit, ut exitum legationis, ab Alexandrinis ad Julianum missæ, opperiretur. Sed Juliano in cœpto consilio persistente, tunc accidisse credo quæ idem anonymus subdit his verbis: *Episcopus autem Athanasius moratus, sicut prædictum est, apud Thereon, ascendit ad superiores partes Ægypti usque ad Hermopolim superiorem Thebaidos, & usque Antinoum; quo ibi degente, cognitum est Julianum imperatorem mortuum, & Jovianum christianum imperatorem. Ingressus igitur Alexandriam latenter episcopus, adventu ejus non pluribus cognito, occurrit navigio ad imperatorem Jovianum, & post ecclesiasticis rebus compositis, venit* D *Alexandriam, & intravit ecclesiam, Athyr* (athur) *XIX. Coss. Joviani & Varroniani*, idest XVI. novembris anno 364. *ex quo exiit Alexandrià secundum præceptum Juliani, usquedum advenit prædicto die Athyr XIX. post annum unum, menses III. dies XXII.* Eandem temporis supputationem repetit inferius, dum ejus absentiam ab expulsione sub Juliano usque ad reversionem sub Joviano supputat *mensibus XV. diebus XXII.* idest anno uno, mensibus III. diebus XXII. At si recta supputatio ducatur a die Paophi XXVII. idest octobris XXIV. anni 362. quo a Juliano pulsus statuitur, usque ad diem Athyr XIX. E idest diem XVI. novembris anni 364. cui reditus ejus illigatur, anni sunt duo, & dies XX. Præterea si rediisse statuatur die XVI. novembris anni 364. Athanasius, Joviano superstite, nunquam Alexandriam remeasset, quod vix potest admitti. Obiisse enim Jovianum februario mense anni ejusdem 364. compertum est. Inferendum ex his arbitror computum illum anni unius, mensium trium & dierum XXII. purum esse; qui ex die

Alexandrinum aliud Athanasii nullum.

XXIV. octobris anni 362. deductus, annum 364. diem XIII. circiter februarii reddit. Corrigendum verò esset nomen mensis, ut pro Athyr ponendum sit Mechir; dies verò integer est.

De Alexandrino concilio modò agendum. Nec de anno, quo convenit, quæstioni locus esse potest, cùm Jovianus, ad quem synodica dirigitur, anno 363. cœperit, anno verò 364. februario mense desierit. De loco ambigitur, nam Alexandriæ coactum veteres recentioresque scriptores consentiunt; Valesius Antiochiæ celebratum arbitratur; Ego sin minus Antiochiæ, certè tamen extra Alexandriam, & alicubi forte in Ægypto. Non enim haberi potuit Alexandriæ; quando enim primò eo venit Athanasius Joviano imperante *occultus*, & *paucis* cognitus mansit, anonymo nostro testante. Cùm verò secundò rediit, statim Jovianus decessit, ut ex iis, quæ supra animadvertimus, patet.

Concilium cujus est ad Jovianum synodica, non Alexandria, sed in Ægypto forte est habitum anno 364.

In vulgatis conciliorum editionibus concilio huic præmittitur Parisiense, in quo Galliarum episcopi formulam fidei Ariminensem damnarunt, seque cum iis sentire professi sunt, qui ὁμοούσιον agnoscunt, & admittunt. Annus, quo habitum est varie ab eruditis effertur; Labbeus annum 362. præfert; Pagius in Critica Baronii annum 360. maluit. Unum hoc eruditis expendendum propono. Semiariani vocem ὁμοούσιον *consubstantialem* perinde ac ὁμοιούσιον *similis substantiæ* accipere se posse rati, ad fallendos simplices homousion se vel consubstantialem tenere aliquandiù professi sunt. Hujus voculæ prava interpretatione vitiatæ obtentu, catholicos se apud occidentales, fraudis ignaros, aliquandiu probarunt. Dolum nondum senserant occidentales illi, cùm in synodo Romana anni 365. sub Liberio missi a Lampsaceno Semiarianorum concilio legati libellum obtulerunt, in quo consubstantialem admittere se professi, in communionem recepti sunt. Sed hæreticorum doli tandem innotuerunt, patuitque latens in voce catholica hæretica sententia. Hinc literæ Valentis, Valentiniani, & Gratiani de synodo Illyricana anni 372. illos damnant, qui hanc vocem ὁμοούσιον *nihil aliud significare quam* τὸ ὅμοιον *similem* docent. Hos verò Semiarianorum dolos jam detexerant occidentales, cùm in Parisiensem synodum convenerunt, ut non obscurè indicant verba illa ejusdem concilii: *Neque enim contra Deum, & Christi unigeniti Dei majestatem aliter, quàm nos de homousion significatione sentimus, obnitens dignus erit sanctitate sacerdotii.* Liquere ex his arbitror concilium Gallicanum posterius esse Romano anni 365. sub Liberio. Neque Pagii argumenta ad expugnandam conjecturam hanc nostram plurimum valent. Hieronymus in chronico ad annum XXIV. Constantii, qui septembri mense anni 360. jam cœperat, scribit equidem Galliam per Hilarium *Ariminensis perfidiæ dolos damnasse*; sed utrum in Parisiensi concilio, sive aliter non exprimit. Profectò ante Parisiense istud concilium semel, & iterum damnatos fuisse a Gallis Arianos indicat synodica ejusdem concilii edicens, ut caveatur Saturninus Arelatensis episcopus Arianus *secundum fratrum nostrorum geminas jam literas excommunicatus*. Quod autem addit Pagius de episcopis catholicis, quos tunc *exulasse* indicat ejusdem Parisiensis concilii synodica; unde Pagius deducit sub Constantio veræ fidei osore concilium illud habitum fuisse; quod, inquam, addit, parum valet, nam catholici nihilo æquiorem Valentem præ Constantio nacti sunt. Valentis autem ira in catholicos fervere cœpit anno 364. ut inferius adnotabitur.

Concilium Parisiense ante annum 364. haberi non potuit.

Ita liberata Parisiensis synodus ab anno 360. cui illigabatur, ad annum 365. facilè revocari potest. Sequenti anno concilium quoddam Romanum, in ipso Damasi exordio celebratum, libelli synodici author testatur.

Roman... sub Dam... anno 3... coactum

Alterius Gallicani concilii sermo est in literis Valentis, Valentiniani, & Gratiani de concilio Illyberitano anni 372. quas literas legas apud Theodoretum lib. 4. cap. 6. in quibus hæc de synodo Gallicana: *Nos non aliter sentimus, atque duo concilia, quorum alterum jam* (Græcè νῦν *nunc*) *Romæ, alterum habetur in Gallia*. Concilium Romanum idem est Damasi secundum, de quo apud Labbeum; Gallicanum verò Labbeus, & cæteri silent; unde per nos primùm in lucem prodit. In eo Gallicano concilio definitum est *unam eandemque essentiam* (Græcè οὐσίαν) *esse Patris, & Filii, & Spiritus Sancti in tribus personis* (Græcè πρόσωποις) ut ibidem legitur. Ex quo Gallicanam hanc synodum diversam esse a Parisiensi discimus; in hac enim sicut de ὁμοουσίᾳ filii pluribus, ita de Spiritus Sancti nihil disceptatum est. Hoc ergo Gallicanum concilium anni 372. in classem aliorum conciliorum nunc primò reponitur.

Gallica... num co... lium a... periori... versum... no 372.

Parisiensem sequitur apud Collectores è vestigio synodus Antiochena Meletii. Reipsa tamen Antiochena hæc synodus habita anno 363. sub Joviano, Parisiensem, quam cum anno 365. vel 366. composuimus, præcessit.

Synodus Antioch... Meletii a... no 363.

Secundùm hæc, Acaciani conciliabulum Constantinopoli celebrarunt; cujus conciliabuli obscura quidem mentio facta est a Sozomeno lib. 6. cap. 7. testante episcopos Semiarianos Lampsacum convenientes decrevisse, *ut ea quæ Constantinopoli studio Eudoxii, atque Acacii gesta fuerant, irrita essent*. Inferius verò addit Lampsacenos illos patres statuisse, *ut episcopi qui depositi fuerant ab iis qui dissimilem Patri filium asserebant, sedes suas postliminio recuperarent*. Concilium istud Joviano, & Varroniano Coss. ideſt anno 364. habitum scribit anonymus Maffejanus, a quo nonnulla adduntur ad illustranda ea, quæ adduximus ex Sozomeno, apprimè conducentia: *Apud Constantinopolim Eudoxius Germaniciæ tenebat ecclesiam, & erat inter eum & Macedonium hæresis. Per Eudoxium autem exiit alia pejor hæresis ab adulterina Arianorum Ætii & Patricii Nicæni communicantium Eunomio, Heliodoro, & Stephano. Et hoc accipiens Eudoxius cum Euzojo Arianæ hæreseos episcopo Antiocheno communicavit; & deposuerunt per occasionem Seleucum, & Macedonium, & Hypatianum* (Heracleæ Perinthi episcopum) *& alios XV. ad se pertinentes episcopos, quoniam non suscipiebant . . . . non similem, neque factu-*

Concilium Constanti... nopolita... num Ari... norum a... no 364.

ANNO CHRISTI 344.

ram non facti transferentes (sic) *quorum expositio hæc est.*

EXPOSITIO PATRICII ET ÆTII, QUI EUNOMIO COMMUNICAVERUNT, HELIODORO, ET STEPHANO.

HÆc sunt apud Deum: non natum, sine principio, sempiternum, ut non imperetur immutabilem, omnia videntem, infinitum, incomparabilem, omnipotentem, sine prævisione futura scientem, sine dominio. Hæc non sunt Filii: imperatur enim, sub imperio est, ex nihilo est, finem habet, non comparatur, transit eum Pater ..... Christi reperitur; quantum pertinet ad Patrem, futurum ignorat. Non erat Deus, sed Dei Filius; Deus eorum, qui post eum sunt: & in hoc possidet invariabilem apud Patrem similitudinem, quod omnia videt, quod omnia .... quod non mutatur bonitate; non similem dealitate, nec natura. Si autem dixerimus, quod ex dealitate natus est, tamquam serpentinam germinationem eum dicimus, & est dictum impium, & quemadmodum statua æruginem ex se facit, & ex ipsa ærugine consumetur; sic & Filius, ex natura Patris si factus est, consumet Patrem. Sed ex opere, & novitate operis Filius naturaliter Deus, & non ex natura, sed ex alia natura similiter, ut Pater, nec ex ipso, imago enim Dei factus est, & nos ex Deo, & a Deo. Si omnia a Deo, & Filius tamquam ex aliquo negotio, quemadmodum ferrum ferruginem habens minuetur, quemadmodum corpus vermes faciens comeditur, quemadmodum vulnus ex se mittens consumetur ex ipsis; sic qui dicit Filium ex Patris natura. Similem autem Filium Patri qui non dicit, extra Ecclesiam fiat, & sit anathema. Si dixerimus Deum Dei filium, duos sine initio inducimus: imaginem dicimus Dei; qui dicit ex Deo Sabellizat. Et qui dicit se ignorare Dei nativitatem Manichizat; & si quis dixerit substantiam Filii similem substantiæ Patris non nati, blasphemat. Sicut enim nix, & simithium quantum ad albedinem similes, ad speciem autem non similes: sic & Filii substantia alia est præter Patris substantiam. Nix autem aliam habet albedinem; externo autem conniventes oculos egressi ..... Vultis audire Filium Patri similem in operationibus? sicut Angeli Archangelorum naturam non possunt comprehendere, velint eligere, nec Archangeli naturam Cherubini, nec Cherubini naturam Spiritus Sancti, nec Spiritus Sanctus naturam Unici, nec Unicus naturam non nati Dei.

Post hæc addit idem Anonymus. *Cum autem Episcopus Athanasius veniret de Antiochia Alexandriam, consilium fecerunt Ariani Eudoxius, Theodorus, Sophronius, Euzojus, & Hilarius, & constituerunt Lucium Presbyterum Georgii, interpellare Imperatorem Jovianum in Palatio, & dicere quæ in exemplaribus habentur.*

Nunc verò de Lampsaceno pauca. Ac primò quidem de epocha, quam tamen incertam huc usque inter annum 364. & 365. vagantem, alii ad annum 364. alii ad 365. traxerunt. Nunc tandem ex iis, quæ inferius dabimus de anno quo lex Valentis exilium denuncians episcopis a Juliano restitutis; nunc, inquam, in annum 364. velut in sedem suam referendum est, qua de re inferius. Nunc verò de eodem Lampsaceno concilio pauca quædam adnotanda. Lampsacenum concilium ab iis procuratum fuisse episcopis, qui *Filium Patri consubstantialem* asserebant, scripsit Sozomenus lib. 6. cap. 7. Cùm verò ex Macedonianis episcopis constitisse illud rectè viderit Baronius; ideo erratum hic a Sozomeno ille quidem opinatur. Valesius, Pagius, aliique malunt errorem in Græcum Sozomeni irrepsisse, rati pro ὁμοούσιον, quod nunc legitur, scriptum fuisse ὁμοιούσιον. Verùm purum esse textum censeo, quanquam alioqui ex Macedonianis constitisse synodum rectè vidisse Baronium admitto. Semiariani enim, quò validius in Eunomianos multitudine suorum se tuerentur, parti suæ adjungendos orthodoxos susceperunt. Cujus rei gratiâ & Nicænam se fidem admittere professi sunt, & Ariminensem formulam damnarunt, & præter hæc omnia, nec vocem ipsam ὁμοούσιον rejecerunt, quam tamen, non quidem, *ejusdem*, sed *similis naturæ* interpretabantur; quâ in re ab orthodoxis differebant. Hinc vocem illam ὁμοούσιον in libello concilio Romano exhibito Lampsaceni patres expresserunt, ejusque obtentu, tanquam orthodoxi a Liberio fraudis nescio, agniti, & ad communionem admissi sunt. Hanc Semiarianorum fraudem in usurpanda voce ὁμόυσιον accusant, & detegunt imperatores Valens, Valentinianus, & Gratianus in suis literis datis pro concilio Illyrico anni 372. quas Labbeus recitat tom. II. pag. 974. Ita enim illi οὐχ' οὕτω νοοῦμεν τὸ ὁμοούσιον ὡς καὶ πάλαι τινὲς ἐξηγήσαντο μὴ ἀληθινῶς ὑπογράψαντες καὶ νῦν ἕτεροι πατέρας ἐκείνους καλοῦντες . . . τὸ ὅμοιον δηλοῦσθαι διὰ τοῦ ὁμοουσίου. *Neque ita intelligimus consubstantialem, ut quidam olim, neque ut alii nunc, qui illos appellant patres, exponunt; per hanc vocem consubstantialem nihil aliud significari, quam similem.* Planum hinc fit nihil decipi Sozomenum, veraque scribere de Macedonianis, *qui Filium Patri consubstantialem asserebant*; sed illos potius errare, qui, sive errasse illum arbitrantur, sive de catholicis episcopis hæc ab eo dicta accipiunt.

ANNO CHRISTI 344.

Lampsacenum concilium anno 364. coactum.

Ad concilium hoc Lampsacenum pertinet confessio illa fidei, quam Labbeus, quo consilio incertum, omittendam censuit; nos verò in supplemento hoc nostro damus ex Socrate lib. 4. cap. 12.

Domino fratri & comministro Liberio Eustathius, Theophylus & Silvanus in Domino S.

PRopter insanas hæreticorum opiniones, qui ecclesiæ catholicæ offensionis causam præbere non cessant, nos omnem illis occasionem adimere cupientes, profitemur, & asseveramus Synodum orthodoxorum episcoporum, quæ Lampsaci & Smyrnæ aliisque in locis habita est; cujus synodi legationem obeuntes, tum ad tuam benignitatem, tum ad universos Italiæ & occidentis episcopos literas adferimus, B Catholicam fidem tenere & custodire, quæ in Sacrosancta Synodo Nicæna, temporibus beatæ memoriæ Constantini, a trecentis decem & octo episcopis comprobata, hactenus integra, & inconcussa perpetuo permansit; in qua comsubstantialis vocabulum adversus pravam Arii doctrinam piè sanctèque positum est. Similiter & nos una cum supradictis eandem fidem tenuisse ac tenere, & usque ad extremum spiritum servaturos esse, ipsi manu nostra profitemur: Arium & impiam ejus doctrinam unà cum discipulis illius, & eadem cum illo sentientibus condemnantes: omnem propterea hæresim Sabellii, Patropassianos, C Marcionistas, Photinianos, Marcellianos, Pauli denique Samosateni. Horum omnium, doctrinam, & cunctos qui idem cum illis sentiunt, omnes denique hæreses adversantes sanctæ fidei supradictæ, quæ piè & catholicè a Sanctis Patribus Nicææ exposita est. Sed præcipue anathemate damnantes fidem illam quæ in Ariminensi synodo recitata est, utpote contrariam supradictæ fidei sancti concilii in urbe Nicæna celebrati: cui ex oppido Thraciæ Nice allatæ, dolo ac perjuro circumventi episcopi Constantinopoli subscripsere. Fides autem nostra & eorum quos supra diximus & quorum legatione fungimur, est hæc. Credimus in unum Deum Patrem D omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium factorem. Et in unum unigenitum Deum Dominum Jesum Christum filium Dei, genitum ex Patre; ideft ex Patris substantia: Deum ex Deo, lumen ex lumine; Deum verum ex Deo vero. Genitum non factum: consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit è cælo, & incarnatus homoque factus est: passus est etiam & resurrexit tertia die, & ascendit in cælum, venturusque est ut judicet vivos & mortuos. Et in Spiritum Sanctum. Eos autem qui dicunt: fuit tempus cum non esset, & antequam gigneretur non erat; & de non ex- E tantibus factus est: aut qui dicunt ex alia hypostasi vel substantia extitisse filium Dei, aut mutationi conversionique obnoxium esse, anathematizat Catholica & Apostolica Dei ecclesia. Ego Eusthathius episcopus urbis Sebastiæ, & Theophilus, & Sylvanus, Lampsacenæ synodi & Smyrniensis aliarumque legati, hanc professionem propriis manibus, & nostra sponte conscripsimus. Quod si quis post hanc fidem a nobis expositam, adversus nos, aut adversus illos a quibus missi sumus, aliquam criminationem adferre voluerit,

A Κυρίῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ λιβερίῳ, εὐςάθιος, θεόφιλος, σιλβανὸς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

ΔΙὰ τὰς τῶν αἱρετικῶν μανιώδεις ὑπονοίας, οἳ οὐ παύονται ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις σκάνδαλα ἐπιφέροντες, τούτου χάριν, πᾶσαν ἀφορμὴν αὐτῶν ἀναιροῦντες, ὁμολογοῦμεν τὴν σύνοδον τὴν γενομένην ἐν λαμψάκῳ, καὶ ἐν σμύρνῃ, καὶ ἐν ἑτέροις διαφόροις τόποις τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων. ἧς συνόδου πρεσβείαν ποιούμενοι πρὸς τὴν χρηςότητά σου, καὶ πάντας τοὺς ἰταλοὺς τε, καὶ δυτικοὺς ἐπισκόπους γράμμα κομίζομεν τὴν καθολικὴν πίστιν κρατεῖν καὶ φυλάττειν, ἥτις ἐν τῇ ἁγίᾳ νικαέων συνόδῳ, ἐπὶ τοῦ μακαρίου κωνςαντίνου, ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἐπισκόπων βεβαιωθεῖσα, ἀκεραίᾳ καὶ ἀσαλεύτῳ καταςάσει ἕως νῦν καὶ διηνεκῶς διαμένει, ἐν ᾗ τὸ ὁμοούσιον ἁγίως καὶ εὐσεβῶς κεῖται ὑπεναντίως τῆς ἀρείου διαςροφῆς. ὁμοίως καὶ ἡμᾶς καὶ τὰ τῶν προειρημένων τὴν αὐτὴν πίςιν κεκρατηκέναι, καὶ κρατεῖν, καὶ ἄχρι τέλους φυλάσσειν, ἰδίᾳ χειρὶ ὁμολογοῦμεν, καταχρίνοντες ἄρειον, καὶ τὴν ἀσεβῆ διδαχὴν αὐτοῦ, σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν σαβελλίου, πατροπασσιανοὺς, μαρκιωνιςὰς, φωτιανοὺς, μαρκελλιανοὺς, καὶ παῦλον τοῦ σαμοσατέως. C καὶ τούτων τὴν διδαχὴν, καὶ πάντας τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς αἱρέσεις, τὰς ἐναντιουμένας τῇ προειρημένῃ ἁγίᾳ πίςει, ἥτις εὐσεβῶς καὶ καθολικῶς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐξετέθη πατέρων ἐν νικαίᾳ, ἀναθεματίζοντες ἐξαιρέτως, καὶ τὴν ἐν ἀριμήνῳ συνόδῳ ἀναγνωσθεῖσαν ἔκθεσιν, ὡς ὑπεναντίως τῆς προειρημένης ταύτης πίςεως τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ἐν νικαίᾳ πραχθεῖσαν. οἷς δόλῳ καὶ ἐπιορκίᾳ ὑποπεισθέντες ἐν κωνςαντίνου πόλει κομισθεῖσαν ἀπὸ νίκης τῆς θρᾴκης ὑπέγραψαν. ἔςι δὲ ἡ πίςις ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὧν προείρηται, ὧν καὶ τὴν πρεσβείαν ποιούμεθα, αὕτη. πιςεύομεν εἰς ἕνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ποιητὴν, καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ θεὸν, κύριον ἰησοῦν χριςὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, τουτέςιν D ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός. θεὸν, ἐκ θεοῦ. φῶς, ἐκ φωτός. θεὸν ἀληθινὸν, ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα. ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα. παθόντα, καὶ ἀναςάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. ἀνελθόντα εἰς οὐρανοὺς. καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποςάσεως, ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποςολικὴ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ. ἐγὼ δὲ E εὐςάθιος ἐπίσκοπος πόλεως σεβαςείας, καὶ θεόφιλος, καὶ σιλβανὸς, πρέσβεις συνόδου λαμψάκων, σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν, ταύτην τὴν ὁμολογίαν χερσὶν ἡμῶν, καὶ οἰκείαις προαιρέσεσιν ἐγράψαμεν. εἰ δὲ τις μετὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν παρ' ἡμῶν πίςιν, καθ' ἡμῶν ἤτοι τῶν ἀποςειλάντων ἡμᾶς ἐγκλήματι προσενεγκεῖν θελήσει μετὰ γραμμάτων τῆς σῆς ἁγιοσύνης, πρὸς οὓς ἐὰν δοκιμάσῃ

ANNO CHRISTI 344.

σῃ ἡ σὴ ἁγιότης, ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἔρχεσθαι, καὶ ἐπ' αὐτῶν μεθ' ἡμῶν διαδικάζεσθαι. καὶ εἴ τι ἐγκλήματος ἕνεκεν συςαθῇ, ἐς τὸν αἴτιον ἐκδικηθείη. Τούτῳ δὴ τῷ βιβλίῳ τοὺς πρέσβεις ἀσφαλισάμενος ὁ Λιβέριος, εἰς κοινωνίαν τε ἐδέξατο, καὶ τάδε τὰ γράμματα δοὺς αὐτοῖς, ἀπέλυσεν.

rit, cum literis Sanctitatis tuæ coram orthodoxis episcopis, qui a te probati fuerint, veniat & apud illos judicio contendat nobiscum. Ac si quid criminis convictum fuerit in auctorem animadvertatur.

Hoc libello cùm legatos, quasi cautione quadam Liberius obligavisset, eos in communionem suscepit, datisque literis dimisit.

Concilia varia Macedonianorum post Lampsacenum.

Eodem fere tempore, quo Lampsaci in Hellesponto concilium a Macedonianis habebatur, alia pariter alibi ab ejusdem factionis episcopis agebantur, ut Smyrnæ in Asia, tum in Pamphylia, Isauria, ac Lycia, quæ omnia concilia confessionem suam ad Liberium miserunt, teste Socrate ibid.

Romanum sub Liberio, & Siculum anno 364.

Post Lampsacenum succedit Romanum sub Liberio; tum proxime sequitur synodus Sicula, quam Lampsaceni concilii legati Romà digressi procurarunt; ex quo fit, ut Siculum concilium eodem anno habitum quo & Romanum censeatur.

Cùm legati Lampsaceni in patriam regrederentur, episcopos orientales Tianæ coactos in concilium nacti sunt. Quare indicta Tianæ Synodus ex epocha præcedentium conciliorum Romani, Siculi &c. pendet. Quæ omnia ex iis, quæ inferius constituentur, dependent. Nec diù post Ariani in Caria synodum habuerunt. Cùm dein concilium aliud Tharsi in Cilicia habendum esset, Valens auctoritate, & potentia sua, ne cogeretur effecit; datisque literis ad Rectores provinciarum mandavit, ut quicumque episcopi sub Constantio depositi, dein sub Juliano restituti fuerant, in exilium iterum pellerentur. Hæc recitavimus ex Sozòmeno lib. 6. cap. 12. a quibus præcedentium, & reliquorum omnium epocha pendet; quæ tamen epocha tunc certa resultabit, cùm legis hujus a Valente latæ annus è latebris extrudetur. Huic verò in lucem solemque collocandæ maximè valebit authoritas anonymi Maffejani, cujus testimonium integrum modò afferendum suscipio. Ita ergo ille.

Post Jovianum, citius ad imperium vocatis Valentiniano & Valente, ipsorum præceptum ubique manavit, quod etiam redditum est Alexandriæ Pachon die X. Coss. Valentiniano, & Valente (ideſt anno 365. die V. Maji) *continens ut episcopi sub Constantio depositi, & ejecti ab ecclesiis, Juliani autem imperii tempore sibi vindicaverant & receperant episcopatum, nunc denuo eiiciantur ecclesiis, interminatione posita curiis multæ auri librarum CCC, nisi scilicet ecclesiis & civitatibus episcopos minarent.* (ideſt educerent. Cangius V. *minare*) *Ex qua re apud Alexandriam magna est confusio & turba exorta, ut ecclesia universa fatigaretur. Cum etiam principales essent numero exigui cum præfecto Flaviano, & ejus officio, & ob imperiale præceptum, & auri multam imminebant* (ideſt instabant. Cangius V. *imminere*) *egredi episcopos civitate, multitudine christiana resistente, & contradicente principalibus & judici, & affirmante episcopum Athanasium non esse subjectum huic definitioni, & præcepto imperiali, quod nec Constantius eum persecutus est, sed & restituit. Similiter & Julianus persecutus est; universos revocavit, & eum propter idololatriam denuo ejecit; at Jovianus reduxit. Remansit hæc contradictio & turba usque ad sequentem mensem Payni die XIV.* (ideſt junii VIII.) *hoc enim die præfectus Flavianus relatione facta declaravit consuluisse principes de hoc ipso quod apud Alexandriam motum est. Et ita omnes exiguo tempore quieverunt.*

Post menses IV. & dies XXIV. hoc est Phaophi VIII. (ideſt octobris V. mendum est in computo dierum, quod sæpe accidit in hoc chronico vitio vel amanuensis, vel interpretis ex Græco) *episcopus Athanasius noctu latenter egressus ecclesiâ, recessit in Villam juxta fluvium novum. Præfectus autem Flavianus, & dux Victorinus ignari recessisse eum, eadem nocte ad ecclesiam pervenerunt Dionysii cum manu militari; ac fractis posterulis ingressi atrium, & partes superiores domus, hospitium episcopi quærentes non invenerunt eum. Nam paulo ante recesserat, & remansit degens in prædicta possessione a memorato die Phaophi VIII. usque Mechir VI.* (ideſt XXXI. januarii anni 366.) *hoc est mensibus quatuor integris. Post hæc notarius imperialis Bresida eodem Mechir mense venit Alexandriam cum literis imperialibus, jubentibus eumdem episcopum Athanasium reverti ad civitatem, & consuetè tenere ecclesias. Et VII. die Mechir mensis post Coss. Valentiniani & Valentis, hoc est in consulatu Gratiani, & Daglaifi* (ideſt anno 366.) *idem notarius Bresidas cum duce Victorino & præfecto Flaviano convenientes in palatio nuntiaverunt præsentibus curialibus & populo, quod præceperant imperatores episcopum reverti ad civitatem. Et eodem momento idem Bresida notarius egressus cum curialibus & multitudine ex populo Xptianorum ad prædictam villam, & assumens episcopum Athanasium cum præcepto imperiali induxit in ecclesiam, quæ dicitur Dionysii mensis Mechir die VIII.* (februarii I.)

Prædicto autem consulatu Lupicini, & Jovini, (ideſt anno 367.) *Lucius Arianorum specialiter sibi volens vindicare episcopatum post profectionem de Alexandria multo tempore advenit, consulatu prædicto, & ingressus est civitatem latenter per noctem XXVI. diei Toth mensis,* (ideſt XXIII. septembris) *& sicut dictum est, mansit in quadam domucula latens diem illum. Postero autem die intravit domum, ubi mater ejus commanebat; cognitoque statim ejus adventu per civitatem universus populus collectus incusabat ejus ingressum. Et Trajanus dux, & præfectus nimis molestè tulerunt irrationabilem ejus & audacem adventum, & miserunt principales ut eum eiicerent de civitate. Advenientes itaque principales ad Lucium, & considerantes omnem populum iratum, & valde tumentem adversus illum, timuerunt eum per se producere de domo, ne a multitudine occideretur; & hoc ipsum nunciaverunt judicibus, & paulò post ipsi judices,* duo

ANNO CHRISTI 344.

ANNO CHRISTI 344.

dux Trajanus, & præfectus Tatianus ad locùm cum militibus ingressi domum produxerunt per semetipsos Lucium, hora diei VII. Toth die XXVII. (ideſt XXIV. ſeptembris) *Lucius autem cùm ſequeretur judices, & omnis populus civitatis poſt eum Chriſtianorum, ac Paganorum, ac diverſarum religionum cuncti pariter uno ſpiritu, & ex una ſententia, & eodem decreto non ceſſaverunt ex domo, qua ductus eſt per mediam civitatem, uſque ad domum ducis vociferantes, ac turpia & ſcelerata eidem ingerentes, & clamantes: extra civitatem ducatur. Tamen dux introduxit eum in domum ſuam, & apud eum manſit, & cuſtodiebatur reliquis horis diei, ac tota nocte, & ſequenti die XXVIII. menſis prædicti, dux manicans* (proficiſcens. Cangius V. *manicare*) *& habens eum uſque Nicopolim tradidit militibus Ægypto deducendum.*

Prolixa hæc narratio adeo nativis coloribus expreſſa eſt, ut authorem comperta ſcribentem & coævum facilè agnoſcas, cùm præſertim ubique ſibi, ubique æqualibus eorum temporum ſcriptoribus conſtet, nec unquam erret, niſi forte in notis numeralibus exprimendis, quod vitium amanuenſis, vel interpretis eſt, facilè ex tota hiſtoriæ ſerie emendandum. Victorinus dux ipſe eſt Victorius dux Ægypti, ad quem anno 364. die V. Kal. januarii data eſt *lex 5. de legatis* in codice Theodoſiano. Igitur ex hac fideli narrationis ſerie binam S. Athanaſii vexationem diſtinguendam diſcimus, alteram quidem ſub Flaviano Ægypti præfecto, aliam verò ſub Tatiano Auguſtali Ægypti; ac illam quidem quam Tatianus excivit, optime chronographus noſter anno 367. collocat. Illam pariter in ſcriptore vitæ S. Athanaſii, & Metaphraſte in vita ejuſdem ſancti Scriptores noſtrates viderunt, quam & ſuo anno collocarunt. Imperite verò hucuſque ſecunda hæc vexatio cum priori, utpote quam ignorarunt Scriptores, confuſa eſt. Ex quo totam eorum annorum chronologiam ſubverti neceſſe fuit. Cùm enim legem de eiiciendis epiſcopis a Valente latam eo anno conſtituerent, quo Athanaſii quies perturbata eſt; eademque ſancti viri exagitatio cum anno 367. compoſita ſit; hinc factum, ut Valens Chriſtiano baptiſmate ab Eudoxio Ariano anno 367. ablutus cenſeretur. Cùm verò chriſtiano ſacramento vix ſignatus imperator ille in catholicos claſſicum cecinerit; hinc etiam Lampſacenum, Romanum, Siculum, Tyanenſe & alia quædam concilia, quæ eam legem proxime præceſſerunt, è ſedibus ſuis extrahi contigit. A capite ergo incipiamus.

Lampſacenum concilium anno ſaltem 364. ut ſerius, collocandum eſt; cùm enim inter illud, & legem Valentis ſatis multa interceſſerint; non ſerius utique anno 364. & quidem non adulto conveniſſe oportet. Eodem anno vergente Romana ſynodus coivit, cui miſſi a conciliis Lampſaceno, Smyrnenſi aliiſque legati interfuerunt.

Soluto Romano concilio legati Lampſaceni perrexerunt in Siciliam, unde concilii Siculi occaſio nata. Quare anni forte 365. initium concilium in Sicilia tulit.

Regreſſi in orientem legati Tyanenſi concilio ſeſe ſtiterunt. Eſt ergo ejuſdem anni 365. concilium Tyanenſe. Præcedentis anni 364. eſt concilium in Caria Arianorum, quod legem Valentis proxime præceſſit.

Reliqua chronologi hujus Maffejani cùm fœde depravata ſint, nec quidquam ad chronologiam conciliarem illuſtrandam valeant, omittenda hìc cenſeo, totamque ſimul claudo diſſertationem meam, adjectâ tantummodo eorum, quæ fuſius hìc diſcuſſi, brevi chronologicâ tabulâ, ut uno veluti conſpectu, cui quæque tempori aſſignaverim lectores intueantur.

Anni Chriſti	Conſules	
340.	Ancyndino, & Proculo.	Athanaſius majo circiter menſe Alexandriâ dilapſus Romam aufugit.
341.	Marcellino, & Probino.	Concilium Antiochenum Arianum partim, partim catholicum, quod concilium dedicationis templi Antiocheni appellatum eſt. Synodus Romana ſub Julio labente anno coacta Athanaſio favet. Narcyſus & Maris Ariani fidei formulam Conſtanti exhibent.
342.	Conſtantio III. & Conſtante II.	
343.	Placido & Romulo.	Hoc facilè anno labente Antiochena Arianorum ſynodus fidei formulam, quam μακρόστιχος appellant, cuderunt, ſtatimque miſſa legatione probandam occidentalibus tranſmiſerunt.
344.	Leontio & Saluſtio.	Occidentales epiſcopi, Mediolani concilium habentes, allatam ex orientalibus fidei formulam probare recuſant, & concilium Sardicam indicitur.

Sar-

ANNO CHRISTI 344.

Anni Christi	Consules	
		A Sardicense concilium labente hoc anno cogitur, in quo Athanasii causa ab orthodoxis episcopis discutitur, innocens declaratur, & pro ejus restitutione legatio ad Constantium decernitur. Sardicense Arianorum conciliabulum, quod & Philippopolitanum Arianorum concilium appellatur.
345.	Amantio & Albino.	Legati Sardicenses paschales dies Antiochiæ agunt, ubi structas a Stephano Ariano episcopo insidias detegunt, & feliciter evitant. Ariani concilium Antiochiæ habent, in quo Stephanus deponitur.
346.	Constantio IV. & Constante III.	Gregorius Alexandrinus episcopus ab Arianis intrusus moritur; & Constantius B literis tertiò repetitis S. Athanasii reditum urget. Euphrates Agrippinensis episcopus legatione pro Athanasio ad Constantium functus, ad Arianos descîscit, & in concilio Agrippinensi, die IV. idus majas, ab episcopis provinciæ suæ deponitur. Hierosolymitanum concilium, a Maximo ejus urbis episcopo coactum, in quo episcopi, qui jam olim sententiam dixerant in S. Athanasium, cum illo tunc præsente redierunt in gratiam. Concilium Mediolanense quod Liberius in sua epistola scripta anno 354. ante annos octo convenisse, ad tollendum ex episcopatu Pho- C tinum hæreticum, affirmat. Qua in synodo Ursacius, & Valens ad communionem admissi sunt. S. Athanasius Alexandriam regreditur die XXI. octobris.
347.	Eusebio & Rufino.	Ariani Hierosolymis in concilium coeuntes S. Maximum deponunt, & Cyrillum, sive is fuerit Cyrillus sanctimonia & eruditione clarus, sive alius, ignoratur, substituunt.
348.	Philippo & Sallia.	Concilium Romanum sub Julio, in quo Ursacius & Valens ad communionem S. R. E. admissi sunt, cùm ante biennium fidem suam Patribus Mediolanensis concilii adprobassent. Concilium Carthaginense I. sub Grato.
349.	Limenio & Catullino.	D Ariani episcopi in Paulum Constantinopolitanum turbas Constantinopoli cient.
350.	Sergio & Nigriniano.	Paulus episcopatu deiicitur, & in exilium deportatur. Maximus episcopus Hierosolymitanus ab Arianis ante triennium depositus obit.
351.	P.C. Sergii & Nigriniani.	
352.	Constantio V. & Constantio Cæs.	Concilium in Ægypto catholicorum epi- E scoporum LXXV. qui omnes literas ad Liberium pro S. Athanasio dederunt. Liberius concilium Romæ cogit, in quo lectis Ægyptiorum literis Athanasius innocens pronunciatur.
353.	Constantio VI. & Constantio Cæs. II.	S. Athanasius legationem quinque episcoporum pro se ad Constantium destinat, sed ex literis imperatoris, a Montano redditis, revocare legatos illos cogitur.

ANNO CHRISTI 344.

Con-

Anni Christi	Consules	
354.	Constantio VII. & Constantio Cæs. III.	A Concilium Arelatense, in quo orthodoxi ab Arianis oppressi sunt.
355.	Arbetione & Lolliano.	Concilium Mediolanense, in quo Arianorum factio prævalet, Athanasius damnatur, Liberius Pontifex Romanus in exilium pellitur. Diogenes imperialis notarius Alexandriam veniens omni ope adnititur, ut Athanasium expellat; sed Alexandrinis resistentibus re infecta recedit. B Concilium Biterrense in Gallia, in quo S. Hilarius fidem defendit, & in exilium agitur.
356.	Constantio VIII. & Juliano Cæs.	Ariani concilium Antiochiæ cogunt episcopis XXX. frequens, ex quo encyclicæ per totum orientem literæ mittuntur, ut abjecto Athanasio substitutus ab ipsis Georgius Cappadox Alexandrinus episcopus agnoscatur. Syrianus dux & Hilarius notarius die V. januarii cum militum legione Alexandriam ingrediuntur, è quorum manibus S. Athanasius clam dilabitur, februarii die IX. Res tamen ecclesiasticas clerici Athanasio faventes adhuc curant. C Post quadrimestre, die XIX. junii, Athanasii clericis ejectis Georgii fautores ecclesiam usurpant.
357.	Constantio IX. & Juliano II.	Georgius Alexandriam venit die XXIV. februarii. Acacius Cæsareæ in Palæstina episcopus concilium cogit, in quo Cyrillus Hierosolymorum episcopus deponitur.
358.	Tatiano & Cereale.	Georgius die II. octobris ab Alexandrinis tumultuantibus ex urbe pellitur, rectaque tendit Sirmium ad Constantium, ubi concilio interest. Sirmiense concilium I. in causa Photini, quo episcopus ille ab orientalibus episcopis D damnatur & deponitur. Fidei formula, quæ Sirmiensis prior appellata est, excuditur, cui Liberius ab eo exilio revocatus subscribit. Melitinensis synodus, in qua Eusthatius Sebastenus deponitur. Neocæsariense concilium in Ponto, in quo Eustathius pariter deponitur.
359.	Eusebio & Hypatio.	Synodus Sirmiensis altera, cui adscribitur secunda illa fidei formula, qua voces illæ ὁμόυσιν, & ὁμοιυσίυ ex æquo suppressæ, quam formulam Osius & Potamius subscriptione probarunt. Ancyranum concilium Semiarianorum proximè ante Pascha celebratum, quod formulam illam Sirmiensem reprobat. E Sirmiensis synodus III. habita die XI. Kal. julias, in qua tertia fidei formula ὀυσίας supprimens conditur. Ariminense concilium die XII. Kal. augusti collectum, quo primo quidem Nicæna fides asserta. Sed in longius protracta, tandem episcoporum plerique metu gravium malorum in suppressionem vocis ὀυσίας & ὁμόυσιν convenerunt.

Anni Christi	Consules	
359.		A Synodus Arianorum Nicææ in Thracia, qua eadem quæ in Ariminensi decernuntur. Seleuciense Arianorum concilium die V. Kal. octobris cœptum, quo ὁμόυσιον supprimitur, ἀνομοῖον damnatur, ὁμοιύσιον statuitur. Constantinopolitanum concilium Ariminensem fidem ita admittit, ut nomen ὐσία æquè ac ὁμόυσιυ reticendum censeat.
360.	Constantio X. & Juliano III.	
361.	Tauro & Florentio.	Concilium Antiochenum in quo Meletius B in solium ecclesiæ Antiochenæ assumptus ab Arianis, statim orthodoxiam suam prodit. Georgius Alexandrinus redit Alexandriam die XXVI. novembris. Idemque die XXIV. decembris ab Alexandrinis vi abreptus interficitur.
362.	Mamertino & Nervitta.	Julianus imperator edictum promulgat, quo reditus permittitur episcopis omnibus, qui sub Constantio exulaverant; quare Athanasius Alexandriam die XXIV. februarii regreditur. S. Athanasius concilium celebrat Alexandriæ, ab authore libelli synodici in duo male sectum, quo & pro lapsis recipiendis leges edicit, & Apollinaris errorem, taci- C to authoris nomine, condemnat. Alia pro recipiendis lapsis concilia in Græcia, in Hispania & in Gallia celebrantur. *S. Athan. epist. ad Rufinian.* Juliani edicto S. Athanasius Alexandriâ eiicitur die XXIV. octobris. Ejus reditum Alexandrini, missa ad Julianum legatione, tentant, sed repulsam patiuntur, & S. Athanasius in Ægyptum secedit.
363.	Juliano IV. & Sallustio.	Jovianus, ad imperium evectus, literas ad Olympium præfectum Ægypti scribit, *edicens ut Deus excelsus colatur, & Christus.* S. Athanasius Alexandriam revertitur, ubi parvo tempore & occultus moratur, tum discedens ad Jovianum navi vehitur. S. Athanasius alicubi forte in Ægypto con- D cilium cum Ægyptiis episcopis celebrat, unde plenam fidei expositionem ad Jovianum transmittit. Synodus Antiochena, a S. Meletio coacta fidem Nicænam approbat.
364.	Joviano & Varroniano.	S. Athanasius februario mense revertitur Alexandriam. Eudoxius & Acacius cum suis concilium habent Constantinopoli, in quo Semiarianos episcopos deponunt. Lampsacenum Semi-Arianorum concilium, in quo ὁμόυσιον, dolosa interpretatione explicatum, admittitur. Romanum concilium, in quo missa a Lampsacenis Patribus legatio cum fidei confes- E sione excipitur. Parisiense concilium contra Arianos.
365.	Valentiniano & Valente.	Legati Lampsaceni a concilio in Sicilia coacto excipiuntur. Reduces legati concilio Tyanensi se sistunt. Arianorum concilium in Caria, pro supprimenda voce ὁμόυσιον. Valens imperator baptismo initiatur ab Eudoxio Ariano, & catholicos exagitandos suscipit.

ANNO CHRISTI 344.

Anni Christi	Consules	
		A Lex a Valente promulgatur, ut quicumque episcopi sub Juliano restituti sunt, iterum exulent. Quæ lex die V. maji Alexandriæ redditur. Sed Athanasius ne pellatur obsistunt Alexandrini, cui & Imperator rescripto suo favere cogitur. Mense octobris die V. Athanasius cauta secessione in Villam novam, periculum ab irruptione subita Flaviani præfecti Ægypti, & ducis Victorini imminens evitat.
366.	Gratiano & Dagalaifo.	Athanasius jussu Valentis revocatur Alexandriam, quo venit die I. februarii. Concilium Illyricum, & Romanum pro orthodoxa fide asserenda. Concilium Sigedunense Arianorum, quod B a Germinio episcopo Sirmiensi Semiariano rationem fidei suæ exquirit.
367.	Lupicino & Jovino.	Novæ iterum turbæ in Athanasium insurgunt Alexandriæ, incentore Lucio Ariano, qui Alexandrinum episcopatum tunc ambiebat, & dein usurpavit, cui Trajanus dux, & Datianus Ægypti præfectus favent.
373.	Valentiniano II. & Valente IV.	S. Athanasius die II. maji obit. *Pag. A. 372. x. Anonymus Maffejan.*

AD CONCILIUM SARDICENSE GENERALE

In causa S. Athanasii anno 344. celebratum
ADDITIO.

Anno 344.

Ex Maffe. osserv. Letter. to. III.

INter tam multa quæ de concilio Sardicensi a priscis, ac recentioribus conciliorum Collectoribus vulgata sunt, aliud tamen addendum ut superesset effecit Cl. Scipionis Maffeji non vulgaris eruditio & diligentia. Ejus enim opera e pluteis Veronensis metropolitanæ Bibliothecæ erutus est codex MS. in quo, præter cætera, epistolæ occurrunt tres ad concilium Sardicense spectantes, quæ lucem hucusque expectarunt. Harum prior data est a concilio ad clerum Mareotidis, quæ provincia est Ægypti in Alexandrino episcopatu; cui epistolæ plures ex patribus Sardicensibus subscribunt. Succedit altera S. Athanasii ad eundem, qui peculiari amore, supra cæteros illum prosequebatur, & vicissim ab eo diligebatur; cujus forte majoris dilectionis gratia id curavit Athanasius ut epistola illa sua a cæteris concilii Patribus signaretur, veluti qui studio illo suo in Athanasium omnes sibi concilii Patres obstrinxerint. Succedit tertiò S. Athanasii epistola ad Alexandrinos, ea narrans quæ concilium in causa Arianorum quorundam præstiterat. Notat verò eruditissimus Maffejus in subscriptionibus episcoporum menda plurima irrepsisse, vitio primævi codicis, vel exscriptorum, quæ ex editis emendanda sunt; esse verò quædam in quibus edita ex his corriguntur; esse demum quædam nulla collatione sananda. Hinc *Florentius Emeritæ Hispan.* est hic Florentius Meriæ Pannoniæ, quod forte primævus Author scripserit pro veterum more *Span.* erasо verò vitio vetustatis S. superfuit *Pan.* quod secundus exscriptor nactus reddidit *Pannoniæ*. Idem accidit *Aniano ab Hispania de Castulone*; qui hic male exprimitur *Ammianus* de Castello Pannoniæ. *Prætextatus ab Hispania de Barcinona* deformatur de *Narcidono*. *Pan. Castus de Cæsaraugusta* est de *Augusta Cæsareæ*. *Paregonius* de *Scupis* ut bene in editis; male hic est Capimus. Male pariter legitur Syconæus pro *Secbereus* vel de Sechoro, & *Lypianensis* pro Ulpianensis. Male Broesus Ludonensis Galliæ, cum legendum sit *Verissimus* Lugdunensis, ut fert subscriptio concilii Agrippi-D nensis. Olimpius de *Enorodope* emendandus est de Doliche, prout legitur inter Patres Conciliabuli Sardicensis. Zozimus Orcomargensis & Zozimus Cidoniensis, quæ sunt duo Urbes notissimæ nuspiam alibi apparent.

Frustra verò emendare coneris illud Severus de Calciso Thessaliæ, Zosimus Lychnis, Sunosio Apuliæ, Vitalis Vertarensis Africæ, Dometius de Acharia Constantias. Denique malè edita ferunt Hymencus de Phrata Thessaliæ, emendandus est ut hic fertur Hypeneris de Hypata Thessaliæ. Titius Montonis melius hic est Euthychius &c. de Mothona (f. Methona.)

E

CONCILII SARDICENSIS

Ad Mareoticas Ecclesias
EPISTOLA.

S*Ancta Synodus secundum Dei gratiam collecta Sardicæ, ecclesiis Dei apud Mareotam cum presbyteris, & Diaconibus in Domino salutem.*

Etiam

ANNO CHRISTI 344.

A Etiam ex his, Fratres dilectiſſimi, quæ ad Alexandriam per fratres directa ſunt, ſcire poteſtis quæ apud ſanctam & magnam ſynodum ſecundum Dei gratiam Sardicæ collectam, ſunt actitata; ſed quia & vos ſcripſiſtis intolerabilia ſubſtinuiſſe ab impiiſſimis hæreticis, quorum eſt princeps peſſimus Gregorius, hanc ob cauſam ſcribere, & ad veſtram reverentiam neceſſarium Sancta ſynodus æſtimavit: ut iis conſolati, magis ac magis habentes in Deo ſpem, futuram promiſſionem repoſitam diligentibus Chriſtum conſequamini. Si igitur paſſi eſtis mala, nolite contriſtari, ſed magis gaudete, quoniam & vos meruiſtis pro nomine Domini injurias tolerare. Si verò carceres & vincula & B factiones toleraſtis, hæc vos non contriſtabunt: hæc enim & ante vos Patres ſubſtinuerunt, quorum unus eſt beatus Paulus propter quod & *vinctus* vocatus. Audivimus quanta & Ingenius presbyter paſſus eſt, & doluimus quidem propter injurias; libenter autem accepimus ſacram ejus voluntatem, quoniam propter Chriſtum cuncta ſuſtinuit. Si igitur adhuc vos premunt, quæ putatur triſtitia eſſe, in gaudium convertatur. Scripſimus enim piiſſimis imperatoribus, ut ne de cetero talia committantur adverſum eccleſias; & credimus quod Dominus faciet per religionem humaniſſimorum imperatorum, ut & nos cum ſolatio, & libertate Deo gratias agentes, & placentes inveniamur in C die judicii. Quæ autem ſunt actitata, ſicut prædiximus, cognoſcetis ex dilectiſſimis fratribus noſtris, qui veſtras literas portaverunt, hoc eſt presbyteris, & diaconibus Alexandrinis: Epiſcopum enim veſtrum dilectiſſimum fratrem noſtrum, & comminiſtrum Athanaſium innocentem, & ſincerum ab omnî calumnia pronunciavit ſancta & magna ſynodus: Theodorum verò, Narciſum, Stephanum, Acacium, Georgium, Urſacium, Valentem & Minophantum epiſcopatu depoſuit ob ea quæ deliquerunt, & ob impiiſſimam hæreſim, cujus ſocii, & patroni videntur. De Gregorio autem nec tantum credimus neceſſarium eſſe ſcribere; olim enim D depoſitus eſt, imo magis epiſcopus penitus non eſt æſtimatus: ejus enim opus ſimile eſt ejus ordinationi. Si quis igitur ab eo deceptus eſt, erudiatur, & veritatem cognoſcat; ſi verò reſiſtit ejus impietati, gaudeat, quod & ipſe adverſatus eſt hunc, quem ſancta ſynodus nec epiſcopum æſtimavit. Nec enim nos latuit quid adverſus vos commiſerit, & quantum vos prefferit. Sed gaudete, quoniam pro Chriſto patimini ab his qui Chriſtum blaſphemant: æſtimamus autem, quod jam omnis inſolentia ceſſabit, increpatis, ac depoſitis noxiis, qui hæreſim non nominandam defendebant. Incolumes vos eſſe in Domino opto. E

v. Athan. Apol. n.30.

Ego Oſius epiſcopus incolumes vos in Domino opto, dilectiſſimi fratres.

Athanaſius epiſcopus veſter incolumes vos in Domino opto, dilectiſſimi fratres.

Heliodorus ſimiliter.
Johannes ſim.
Jonas ſim.
Dionyſius ſim.
Paregorius ſim.
Ætius ſim.
Valens ſim.
Arius ſim.
Porphyrius ſim.
Athenodorus ſim.
Alyſius ſim.
Gerontius ſim.
Lucius ſim.
Aſterius ſim.
Baſſus ſim.
Dioſcorus ſim.
Domitianus ſim.
Calepodius ſim.
Alexander ſim.
Plutarchus ſim.
Vincentius ſim.
Vitalis ſim.
Severus ſim.
Reſtitutus ſim.

Vincentius epiſcopus incolumes vos in Domino opto, dilectiſſimi fratres; juſſus a fratribus meis, & Coepiſcopis ſcripſi, & ſubſcripſi pro ceteris.

S. ATHANASII

Ad eaſdem eccleſias EPISTOLA.

Athanaſius presbyteris & diaconibus & populo catholicæ eccleſiæ apud Mareotam, dilectiſſimis, ac deſiderabilibus fratribus in Domino ſalutem.

Sancta ſynodus laudavit in Chriſto veſtram religionem. Omnes acceptos tulerunt in omnibus animum & fortitudinem, quoniam minas non timuiſtis, quod tolerantes injurias & perſecutiones adverſum pietatem prævaluiſtis. Literæ itaque veſtræ, dum legerentur omnibus lacrimas commoverunt, & omnes ad veſtrum pertraxerunt affectum: dilexerunt vos & abſentes, ac veſtras perſecutiones ſuas æſtimaverunt: indicium namque caritatis eorum ſunt literæ ad vos datæ: & licet ſufficeret vos connumerare ſanctæ per Alexandriam eccleſiæ: tamen ſeparatim vobis ſcripſit ſancta ſynodus, ut adhortati non deficiatis ob hæc quæ patimini, ſed gratias agatis Domino, quod veſtra patientia bonum fructum habebit. Olim itaque latebant hæreticorum mores; nunc tamen omnibus expanſi ſunt, & patefacti: nam ſancta ſynodus advertit ab his concinnatas adverſus vos calumnias, & eos habuit odio, atque omnium conſenſu depoſuit Theodorum, Valentem, Urſacium in Alexandria & Mareota. Eadem etiam per alias eccleſias facta ſunt. Et quoniam intolerabilis eſt jam crudelitas eorum, & tyrannia adverſus eccleſias celebrata, ideo epiſcopatu dejecti ſunt, omnique communione alienati. Ceterum de Gregorio nec mentionem facere voluerunt; qui enim penitus epiſcopi nomen nec habuit, hunc nominare ſuperfluum æſtimaverunt: ſed propter deceptos ab eo, nominis ejus mentionem fecerunt; non quia dignus memoria videbatur, ſed ut ex hoc qui ab illo decepti ſunt, ejus cognoſcant infamiam, & erubeſcant cujuſmodi factis homini communicaverunt.

ANNO CHRISTI 344.

Cognoscetis verò super eos scripta ex superadnexis: & licet non omnes scribere episcopi occurrerunt, attamen ab omnibus scripta sunt, & pro omnibus scripserunt. Invicem salutate in osculo sancto. Salutant vos omnes fratres.

Protogenes episcopus, incolumes vos in Domino opto, dilectissimi & desiderabiles.

Athenodorus episcopus, incolumes vos in Domino opto fratres dilectissimi.

Julianus episcopus similiter.
Ammonius sim.
Aprianus sim.
Marcellus sim.
Gerontius sim.
Porphyrius sim.
Zozimus sim.
Asclepius sim.
Appianus sim.
Eulogius sim.
Eugenius sim.
Liodorus sim.
Martyrius sim.
Eucarpus sim.
Lucius sim.
Calœs sim.
Maximus sim.

Per epistulas de Gallis incolumes vos in Domino opto dilectissimi.

Arcidamus, & Philoxenus presbb. & Leo diaconus de Roma incolumes vos optamus.

Gaudentius Naisitanus episcopus incolumes vos in Domino opto.

Florentius Merie Pannoniæ similiter.
Ammianus de Castello Pannoniæ sim.
Januarius de Benevento sim.
Prætextatus de Narcidono Pann. sim.
Hypeneris de Hypata Thessaliæ sim.
Castus de Augusta Cæsareæ sim.
Severus de Calciso Thessaliæ sim.
Julianus de Theriseptapoli sim.
Lucius de Verona sim.
Eugenius de Hecleal Cychinis sim.
Zosimus Lychnis Sunosio Apuliæ sim.
Hermogenes de Syceono sim.
Thrypho de Magara sim.
Paregorius Caspinus sim.
Caloes Castromartis sim.
Ireneus Syconeus sim.
Macedonius Lypianensis sim.
Martyrius Naupactis sim.
Palladius de Diu sim.
Brosеus Ludonensis Galliæ sim.
Ursacius Brixiensis sim.
Amantius Viminacensus, per presbyt. Maximum sim.
Alexander Gyparensis Achajæ sim.
Eutychius de Mothona sim.
Aprianus de Petabione Pannoniæ sim.
Antigonus Pallenensis Macedoniæ sim.
Dometius de Acaria Constantias sim.
Olympius de Enorodope sim.
Zosimus Oreomargensis sim.
Protasius Mediolan. sim.
Marcus Siscensis Saviæ sim.
Eucarpus Oponsius Achajæ sim.
Vitalis Vertaresis Africæ sim.
Helianus de Tyrtanis sim.

A Synphorus de Herapythis Cretæ sim.
Mosinius Heracleæ sim.
Eucissus Chisamensus sim.
Cydonius Cydonensis.

ITEM S. ATHANASII.

Athanasius presbyteris & diaconibus omnibus ecclesiæ sanctæ apud Alexandriam & Parembolam catholice dilectissimis fratribus salutem.

Hæc scribentes oportet epistolæ principium gratiarum Christi actionibus facere, fratres dilectissimi, nunc autem maxime docet hoc fieri, quoniam & facta multa apud Dominum & magna habent gratiam, & B oportet credentes in eum non esse ingratos tot ejus beneficiis. Gratias igitur agimus Domino, qui nos semper omnibus palam facit in fide, qui & jam in præsenti magna & mirabilia fecit ecclesiæ: quæ enim rursum affirmaverunt divulgantes hæretici Eusebiani, & Arii hæredes, hæc omnes qui convenerunt, episcopi, pronunciaverunt falsa ea esse & ficta. Et ii ipsi qui apud multos putantur esse terribiles, tanquam gigantes nominati, pro nihilo habiti sunt; & merito: quemadmodum enim adveniente luce tenebræ arguuntur, sic per adventum justorum iniquitas revelatur; & præsentibus egregiis debiles convincuntur. Quæ enim fecerunt maC ledicæ hæresis Eusebii successores, Theodorus, Narcissus, Valens, Ursacius, & in omnibus pessimus Georgius, Stephanus, Acacius, Minophantus, & eorum collegæ, nec vos ignoratis, dilecti; nam eorum dementia omnibus patefacta est. Quæ verò contra ecclesias commiserunt, vestram nec hoc latuit solertiam. Primum enim vobis nocuerunt; primum vestram ecclesiam corrumpere tentaverunt: sed ii qui tot ac tanta fecerunt, & apud omnes terribiles æstimati sunt, sicut prædixi, tantum timuerunt, ut omnem exsuperent cogitationem. Neque enim solum Romanam synodum timuerunt, nec solum se vocati excusaverunt, sed & nunc cùm SarD dicam advenissent, sic infirmati sunt conscientia, ut cum vidissent Judices, mirarentur; sic mente conciderunt. Vere quis posset adversum eos dicere, *ubi est stimulus tuus mors? ubi est victoria tua mors?* Nec enim illis proficiebat, ut vellent judicare: jam non poterant circumvenire quos volebant; sed videbant viros fideles curantes justitiam, imo magis ipsum Dominum nostrum videbant in eis: quemadmodum tunc dæmones de sepulchris; filii enim cum essent mendacii, non ferebant veritatem videre. Sic Theodorus, Narcissus, & Ursacius cum suis verba dicebat. *Omitte; quid nobis & vobis hominibus Christi? novimus quod veri estis, &* E *timemus convinci; veremur in personam recognoscere calumnias. Nihil est nobis & vobis; Christiani enim vos estis, nos verò Christo repugnantes, & apud vos quidem veritas pollet, nos verò circumvenire didicimus. Putavimus abscondi nostra; non jam credebamus in judicium venire: quid ante tempus nostra convincitis, & ante diem nos convincentes vexatis?* Et licet sint moribus pessimi & in tenebris ambulent, tamen cognoverunt vix tan-

1. Cor. XV. 55.

ANNO CHRISTI 348.

tandem, quoniam nulla est communio lucis, & tenebrarum, nec est aliqua consensio Christo cum Belial. Unde fratres dilectissimi, cum scirent quæ fecerint, quæcumque miserrimos videntes accusatores, testes præ oculis habentes, imitati sunt Cain, & illius more fugerunt: quoniam granditer erraverunt, etenim ejus fugam sunt imitati, & condemnationem habuerunt. Cognovit enim opera eorum sancta synodus; audivit nostrum sanguinem proclamantem, audivit voces læsorum ab ipsis. Cognoverunt omnes episcopi quæ peccaverunt, & quanta adversus ecclesias nostras & alias operati sunt; & ideo hos quemadmodum Cain ecclesiis ejecerunt. Quis enim non lacrimatus est, dum vestræ literæ legerentur? quis non ingemuit aspiciens quos exiliaverunt isti? quis non æstimavit vestras suas esse tribulationes? Fratres dilectissimi quondam vos patiebamini, cum ii delinquerent adversum vos, & forte jam tempore multo bellum non quievit. Nunc verò episcopi convenientes omnes & audientes quæ passi estis, sic dolebant, sic gemebant, quemadmodum tolerantes injuriam tunc dolebatis, & illis...... erat dolor communis illo tempore, quo processistis. Ob hæc igitur & alia omnia quæ contra ecclesias commiserunt, cunctos universa synodus sancta deposuit, & non solum eos alienos judicavit ab ecclesia, sed nec dignos vocari Christianos æstimavit: qui enim abnegantes Christum, quemadmodum Christiani vocentur? & qui contra ecclesias delinquunt, ii quemadmodum poterunt adesse ecclesiis? Unde mandavit sancta synodus ubique ecclesiis, ut apud omnes notentur; ut ii qui ab ipsis decepti sunt, jam ad plenitudinem & veritatem revertantur. Nolite igitur deficere, Fratres dilectissimi; tanquam Dei servi & fidem Christi confitentes probemini in Domino, & non dejiciat vos tribulatio, neque ab hæreticis, adversum vos qui exer-

f. eorumque acerrimos.

f. etiam.

A centur, dolores contristent. Habetis enim mundum universum condolentem vobis; & quod majus est, habentem omnes vos in mentem. Puto autem jam deceptos ab illis, videntes correptionem factam a synodo, ab illis averti, & ex ore ipsorum impietatem. Si verò post hæc adhuc manus est eorum excelsa, ne stupeatis vos, neque formidetis, si illi sæviunt; sed orate & manus ad Deum levate, & confidite, quoniam non tardabit Dominus, sed omnia vobis faciet pro vestra voluntate. Vellem quidem adhuc pluribus epistolam vobis scribere, & ut singula facta sunt, significare; sed quoniam presbyteri, & diacones idonei sunt nunciare vobis præsentes de omnibus, quæ viderunt, multa quidem scribere B cessavi. Illud tantum significo, necessarium putans, ut præ oculis habentes timorem Domini, eum præponatis, & omnia cum vestra concordia celebretis intelligentes & sapientes. Orate pro nobis, habentes in mente viduarum necessitates, maxime quoniam ad eas pertinentia inimici veritatis obtulerunt; sed dilectio vestra vincat hæreticorum malitiam: credimus enim quod secundum orationes vestras Dominus adnuens dabit mihi velocius vos videre. Interim tamen apud synodum actitata cognoscetis ex scriptis ad vos ab omnibus episcopis, & de subjectis literis depositionem Theodori, Narcissi, Stephani, Acacii, Georgii, C Minophanti, Ursacii, & Valentis; nam Gregorii mentionem facere noluerunt, qui enim penitus episcopi nomen non habuit, hunc nominare superfluum putaverunt. Sed tamen propter deceptos ab eo ejus nominis mentionem fecerunt, non quia dignum erat ejus nomen memorare, sed ut ab eo decepti cognoscant ejus infamiam & erubescant, quod tali communicaverunt...... tamen & hoc cum illis. Incolumes vos in Domino oro, dilectissimi, & desiderabiles Fratres.

f. exhorrere.

DONATISTARUM IN NUMIDIA CONCILIUM

Ad Macarii, ut vocabant, insectationem compescendam
Anno 348. habitum.

Anno 348. MAcarium, qui cum socio Paulo missus fuerat in Africam ut regias Constantis largitiones in egentes distribuerent; Macarium, inquam, crebris fœdisque injuriis in se provocaverant Donatistæ Circumcelliones. Ad impiorum hominum insaniam coercendam militum manum armavit; illi nihilo secius furentes, ne militibus quidem pepercerunt. Qua rei indignitate commoti milites sævire in efferatum vulgus cœperunt. Donatistæ passim cæsi. Hanc procellam ut dissiparent Donatistarum principes concilium coegerunt, cujus fit mentio in Passione Marculi Donatistarum episcopi, quam Mabillonius in Analectis suis pag. 182. edit. in fol. vulgavit.

En verba antiqui & coævi Scriptoris Donatistæ: *Sed Macarius, qui ex his duabus bestiis* (Paulo & Macario) *tetrior fuit, cum hoc negocium sanguinis in reliquis provinciis per subtilitatem diu attentasset, in Numidia tamen & erga Marculum gloriosum apertam crudelitatis barbariem & inauditæ feritatis indicia publicavit. Nam cum ad eum antiquissimorum patrum sanctissimus chorus, & adunatum concilium sacerdotum decem e numero suo* E *probatos episcopos legationis causa misisset, qui salutaribus monitis a tanto scelere revocarent, aut certe* (*quod contigit*) *priores ipsi ad devotissimi certaminis campum & ad fidei aciem prosilirent.*

LIBE-

LIBERIUS PAPA

Sedit ab anno 352. usque ad annum 367.

GALLIARUM INCERTI LOCI CONCILIUM

Fortè Pictavis seu Tolosæ habitum anno 355.

Anno 355. CONcilium hoc debetur erudito viro P. Hieronymo de Prato, Congregationis Oratorii Veronensis presbytero, in præclara operum Sulpicii Severi editione Veronensi, cujus operis volumen primum jam prodiit anno 1741. Censet vir ille eruditus S. Hilarium Pictaviensem, cæterosque orthodoxos Gallos episcopos statim post Mediolanense concilium anni 355. cui tamen Hilarium haud interfuisse arbitratur, in loco aliquo, forte Pictavis vel Tolosæ convenisse, communique consilio sejunxisse sese ab hæreticorum antesignanis Saturnino Arelatensi, Ursacio & Valente. Id eruit ex verbis S. Hilarii in libello adversus Constantium, quem librum epistolam esse putat ad episcopos orientales anno 360. datam: *Quinto ab hinc anno*, actis jam in exilium *Paulino*, *Eusebio*, *Lucifero*, *Dionysio*, quos post Mediolanense concilium extorres factos constat, *a Saturnini*, *Ursacii & Valentis communione me cum Galliarum episcopis separavi*, *indulta cæteris consortibus eorum resipiscendi facultate*; *si tamen hoc ipsum beatissimis confessoribus Christi editum decretum tum a nobis manere placuisset*. B Offert se hic ultro concilium Gallorum post Mediolanense celebratum, in quo de recipiendis lapsis *decretum* editum est. Addit vir doctissimus hujus concilii supplicem libellum vulgatum esse sub titulo *libri primi ad Constantium*, cum scriptus sit non unius, sed multorum nomine, ut ab imperatore exulum restitutionem impetrent, tum ne sæculares judices de causis clericorum cognoscant. Supplex iste libellus desinit numero 5. ejus lucubrationis; quæ verò dein sequuntur alterius operis fragmentum esse dudum viri docti opinati sunt. Hæc vir doctissimus dissert. V. in Sulpic. Sever. pag. 239.

ROMANUM CONCILIUM APOCRYPHUM,

Quo Liberium Romanus Clerus excipit, & ad baptismum conferendum cathecumenis admittit,

Anno forte 361. sub Liberio Papa celebratum.

EDITORIS PRÆMONITIO.

Anno 361. QUod hic vulgatur concilium, nuspiam alibi excusum esse arbitror, acceptumque est è vetustissimo nostro codice bibliothecæ Martinianæ, annorum circiter D nongentorum; & ex alio ejusdem bibliothecæ antiquo codice, sæculi, ut arbitror, XI. variantes adjectæ sunt. De illius tamen veritate neque vadem me exhiberem, neque de ætate qua procusum est definire quidquam audeo.

Si ex iis quæ hic narrantur veritatis aliquid exculpi posset, gesta hæc viderentur paulo antequam Constantius arma in Persas, imperii fines infestantes, moveret; quod in annum 361. annales conferunt. Hanc enim Persarum irruptionem præ oculis habuisse horum actorum scriptor non uno indicio judicari posset. Utut res habeat sese, quæ hic narrantur de relegatione Liberii extra urbem Ro- E mam, ex causa non sane admodum probata, quanquam scriptoribus omnibus ignota, utcumque scriptori hujus historiolæ donarentur; sed ferri nulla ratione possunt errata illa insignia in genealogia Constantii, quem ex filio Constantini Magni nepotem facit; ejusdemque Constantini a lepra mundati fabellam adoptat. Fabulosa licet hæc sit narratio, dare illam tamen quàm omittere malui.

INCIPIUNT TITULI LIBERII EPISCOPI URBIS ROMÆ.

I. *De Liberio Episcopo Urbis Roma & fide Catholica.*

II. *De incredulitate Regis Constanti, & de expulsione Liberii Episcopi extra Civitatem.*

III. *De responsione Dionigi Presbyteri.*

IV. *De locutione Liberii Episcopi ad Compresbyteros.*

V. *De Damasi responsione, & Siricii Diaconi.*

VI. *De bello venienti super Danubium in Romaniam.*

VII. *De die Penthecosten, & de populo qui urgebatur ad Baptismum.*

VIII. *De responsione Damasi Presbyteri, & de constructione fontis.*

IX. *De convenientibus Presbyteris, Clericis, & universis gradibus ad B. Petrum Apostolum.*

X. *De Sabbatho Penthecosten, & de populo qui baptizatus est.*

ANno regni Constantis (f. Constantii) regis, nepotis Constantini magni viri. Erat quidam sacerdos Urbis Romæ nomine Liberius episcopus, præsul Christum prædicans, sicut doctus

ANNO CHRISTI 361.

doctus fuerat a Marco epiſcopo Urbis Romæ, & qui eum ordinavit diaconum in civitate in gremio baſilicæ Conſtantinianæ, ſemper (*ſic*) in Trinitate fixus, Patrem & Filium & Spiritum S. prædicans, ſicut & doctus fuerat a Marco epiſcopo U. R. qui eum ordinavit diaconum in civitate in gremio baſilicæ Conſtantinianæ, ſempro (*ſic*) in Trinitate fixus, Patrem & Filium & Spiritum S. prædicans & laudans Dominum de Domino, & lumen de lumine, totum a toto, plenum a pleno, non creatum ſed genitum, non ex nihilo ſed ex Patre, unius ſubſtantiæ cum Patre. Spiritum verò Sanctum Dominum noſtrum, non ingenitum, neque genitum, non creatum, neque factum, ſed de Patre procedentem Patris & Filii, ſemper cum Patre & Filio coæternum veneramur. Unum tamen Deum, qui ex uno Patre totum quod Patri eſt Deus. Natus eſt Filius, & in Patre totum quod eſt totum genuit Filium. Pater Filium generans non minuit nec amiſit plenitudinis ſuæ divinitatem, totum autem quod Deus Parer eſt, idem & Filium ab eo natum certiſſimè confitentes cum Spiritu S. unum Deum piiſſimè confitemur. Credimus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, Dei Filium, per quem omnia facta ſunt, qui nunquam deſierit eſſe in cælum, & natum de Spiritu S. ex virgine Maria. Verbum caro factum non amiſit quod erat, ſed cæpit eſſe quod non erat. Non demutatum, ſed Deum permanentem, etiam hominem natum non putativè, ſed verè, non erium (aerium), ſed corporeum, non fantaſticum, ſed carneum, oſſa, ſanguinem, ſenſum & animam habentem; ita verum hominem, ut verum Deum; unum eundem verumque verum hominem fuiſſe nullo modo ambigimus. Confitendum hunc eundem Dominum Jeſum Chriſtum adimpleſſe Regem, vel prophetas, paſſum ſub Pontio Pilato, crucifixum ſecundum ſcripturas, tertia die a mortuis reſurrexiſſe, aſſumptum in cælis ſedere ad dexteram Patris; inde venturum judicare vivos & mortuos expectamus, & ſæculum per ignem. Hoc cùm legiſſet ex libro antiquo edoctus, libro Silveſtri epiſcopi Romanorum, & quod & publicè prædicaret, quia in nomine Jeſu Chriſti crucifixi a lebra mundatum fuiſſe per Silveſtrum Conſtantinum patruum Conſtantis, erat enim Conſtans non integrè Chriſtianus, ſed quaſi temptator, baptizatus tamen in Trinitate, non tamen integrè confitebat Trinitatem; baptizatus autem eſt ab Euſebio Nicomedienſe in Nicomedia in Aquilone villa. Hic verò dicebat alios filios habuiſſe de Maria Joſeph. Hoc cùm audiſſet Liberius epiſcopus U. R. cæpit deridere eum, & clara voce chriſtianis acuſare & dicere: Ex omni virtute non erit tuum regnum, quia non times Dominum Deum tuum. Hoc cùn multi deferrent regi Conſtantio, iratus eſt vehementer, & juſſit eum extra civitatem habitare. Habitabat autem ab urbe Roma milliario III. quaſi exul in cymiterio Noellæ via ſalaria. Veniens autem dies Paſchæ vocavit univerſos presbyteros, Cives Romanos, & ſedit in eodem cymiterio, & dixit: Nolite time-

A re, quoniam vobiſcum ego non habeo in civitate Romana, ſed habetis Vicarium. Ecce fratrem & presbyterum Damaſum, cujus teſtimonium vos mihi perhibetis. Cujus corpore & mente clara vos prædicatis. Reſpondit autem Dionyſius presbyter ad Liberium epiſcopum U. R. & dixit: Præſul ſancte & innocens a corruptione, & fortis in palmarium Chriſti; tu enim bene ſcis quoniam Petrus Apoſtolus quando negabat, ægrotabat. Venit acceſſio, & iterum negavit, venit tertiò febris, & negavit; receſſit febris, & amavit & amarè & dulce: Medicus autem nondum venerat. Venit medicus poſt tertianum typus, fecit medicamentum, & curavit qui defecerat ter negando ante paſ-B ſionem. Poſt reſurrectionem ter amando reficitur. Reſpice medicamentum chriſmatis ſacramentum; non nos accuſet illa columba, quoniam tu conficis chriſmata, & in nomine ejus quem voce clara prædicabas ipſam vocem, quia vox Domini repeti non poteſt, mori non poteſt, audiri cum tremore poteſt. Reſpondit autem Liberius epiſcopus U. R. & dixit: Domini & Sancti compresbyteri, nolite cogitare de craſtina, ſic enim dixit magiſter: *craſtinus enim dies ipſe de ſe cogitabit*. Hoc enim commonemus. Johannes in deſerto baptizavat in pœnitentia, ideo erat deſertum, quia nondum venerat C author baptiſmi. Ille enim dum veniſſet, deſcendit Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ, & manſit ſuper aquas, & ſuper authorem baptiſmi, & ſacerdos quod accepit, exhibet ſacramentum. Reſpondit Damaſus presbyter, & dixit: exibe nobis celebrare paſcha ego in humilitate loquor, onus enim quæ tu ſuper te bajulas nos ſublevare non poſſumus, quia ignoras ubi baptizes, baptiza in plebe, ubi magiſter pelvis. Illa non Signum, ſed totus mundus eſt. Hunc ſermonem accepit Liberius cum magno honore & gaudio & dicit ad eum: eris major magiſter ſicut ille qui nobis dedit baptiſmum. Sic dixit ad plebem: qui eſt veſter minor fiat major. Reſpondit Siricius diaconus: juba ore meo præ-D ſul & infunde favore. Patres noſtri in typo baptiſmi tranſierunt per medium mare: nam in fluminibus & in paludibus oportuit baptizari. Dicit Liberius epiſcopus: juſtè locutus es. Erat ibi non longe cymiterio Noelle cymiterius Oſtrianus, ubi Petrus Apoſtolus baptizavit eodem tempore Paſchæ, baptizavit promiſcui textus nomerus quatuormillaXII. Quia omnes Romani vel a longe alii vicini Romanorum deſiderabant ab eodem baptizari. Veniens autem eodem tempore bellum ſupra Danubium ingentiſſima pars barbarorum, quaſi intra octavarum paſchæ; & audiens hoc Conſtans dixit: Verè genus hunc ſacrilegum quod unquam factum eſt fecit ſu-E perſtitionem vanitatis. Ideo hæc plaga multitudinis Barbarum, ingens venit ſuper omnia. Et ambulavit ad bellum, & profectus eſt cum grandi amaritudinem, & dicebat dum exiret portam civitatis: ſacrilegum Liberium, qui dixit patruum meum fuiſſe leproſum, & baptizatum a Silveſtro epiſcopo, & mundatam, dum abiero ſuper quadrupedes Danuvii, & concidero barbaros, rediens ad urbem Romam volucribus cæli & beſtiis terræ

Marginalia (left): *ocus corruptus*. — ...næ in Cæ...is, & quæ ...n terra ...iſibilia, ...c inviſibilia propter ...oſtram ſa...utem deſcendiſſe ...e Cælo. — ...l. IV. — ...c Diaconos.

Marginalia (right): ANNO CHRISTI 361. — voce? — *al.* repenti. *mutari.* — quem? — pelve. lignum. totius mundi. plorabat. miniſter. — promiſcui ſexus. — penes? — Barbarorum. ſuper Romania.

ANNO CHRISTI 361.

terræ carnes ejus immolabo; ipſum ſolum Liberium non enim alium, ne dicant & affirmant me eſſe perſequtorem. Dum eſſet autem in pugna Danubii Conſtans rex fortiter urgebatur. Veniens autem dies Peſtecoſtenalis proteſtatus ſexus promiſcuus urgebatur ad baptiſmum perſequtionis. Dicit autem Dionifius presbyter: quare non baptizas ad primum pontificem noſtrum Petrum? Reſpondit Damaſus & dixit: fac. Erat enim obſcurus ſenſus Liberii epiſcopi dicens: Patruus ejus fabricavit eccleſiam hanc & conſtruxit; quoniam habet poteſtatem in patrui ſui dare ſententiam, & aqua ibi non emanat. Homines enim promiſcui ſexus renaſci deſiderat non mori propter me ſingulum. Reſpondit Dionyſius presbyter & dixit: renaſcuntur etſi morti fuerint poſt baptiſmum, in cruore melius vivent. Reſpondit Damaſus & dixit: non triſtetur cor tuum, præſul ſumme, quia dabo tibi unum fontis emanantem. Gaudio conroboratus eſt Liberius in hunc ſermonem, & dicit ei. Vade, conſtrue a fluente ſpiritu, & ego veniens cum fratribus adorabo illum, quem nobis dimiſit Chriſtus, qui pro nobis eſt paſtor; & tertio die venit Damaſus, venit Siricius, venit Innocentius, venit Priſcus & Dioniſius & Urbanus diaconi ad beatum Petrum Apoſtolum. Erant enim ibi monumenta & ſupra aqua renatabat. Fecit autem quaſi cum eos conſilium Damaſum & dixit: Date mihi opera miſterii, ut hanc aquam mundetur deſuper cadavera hominum. Fecit cuniculos duo, & exinanivit locum illum, qui eſt ad dexteram introeuntibus in Baſilicam B. Petri Apoſtoli; habebat enim ibidem fontem, qui non ſufficiebat. Et cecidit montem Damaſus manu ſua, & introivit pluſquam conſuetum eſt, conſtruxit fontem; & nuntiaverunt homines Liberio epiſcopo quid actum fuiſſet; & juſſit convenire omnes presbyteros cleroſque & univerſos gradibus vel fideles & voce clara dixit: vocat Petrus oves ſuas: ecce homo fidem ſervans, Chriſtum audiens & me peccatorem fecit ovile ovium, & dedit eloquio meo dulcitudinem mellis. Propter quod ego gaudeo, quia non demiſit Petrus introire lupum & devaſtare oves ejus. Sciatis baptiſmum me prædicare in baſilica Petri Apoſtoli. Hoc omnes cum gaudio ſuſceperunt; erat enim proximus dies Pentecoſten; fecit conveniri monaſterium & plebem ſancta Chriſtianorum, & cum Letaneas venit ad beatum Petrum Apoſtolum. Dedit autem cum introiſſet hanc orationem.

Deus qui miſiſti filium tuum & oſtendiſti creaturæ creatorem, reſpice ſuper vineam iſtam, & munda ab ea ſpinas & tribulos, & produc palmites ejus in fortitudinem, & dona eis fructum veritatis per Deum & Dominum Jeſum Chriſtum & Spiritum S. qui vivit cum Deo Patre omnipotenti a ſæculis & nunc & uſque in ſæcula ſæculorum. Et reſpondit univerſa plebs: amen. Et introjerunt ſabbato Pentecoſten, & placuit Liberio fons, & gaudio plorabat omnino non amare. Sed ſavum omnibus videbatur. Ab hora nona cataciſavit omnes, & ab ora quaſi jam ad occaſum uſque in dominicam Pentecoſtes ſabbati miſſas celebrarentur hora quaſi octava, & baptizati ſunt promiſcui ſexus fere VIII. lia DCCCX. Multi eodem tempore deſiderabant tangere veſtimenta Liberii. Alia autem die, quæ eſt feria ſecunda, audivit univerſa plebs quod Conſtans, adeptus quidem victoria, fecerat claro ſenſu aliena: dicebat; in Nicomediam vadam, & tranſivit uſque ad Nicomediam & in aquirone villa ubi baptizatus eſt ab Euſebio Nicomedienſe in Arrianorum dogma declinans, Kal. maji, & ſedit eadem ſede Petri Apoſtoli annis XVIII. menſes tres, dies octo. In ejus tempora fabricata eſt abſis in urbe Roma in regione quinta, & requievit in pace.

Margin notes (left): alios. — Pentecoſten. — metum. — nam. — venam. — denatabant.

Margin notes (right, partly cut off): ANN[O] CHRIS[TI] 361. — non ceſſa[vit] vit baptizare, m[...] ti enim [...] gebantur baptizari ita ut Do[minicum] minicum Pentecoſten. — eodem lo[co] mortuus eſt, & ſe[...] pultus Conſtant[...] III. & Conſtant[...] no Augu[...] ſto, & Ba[...] ſo Coſſ. XIV. Ka[l.] — annis XVII.

CONCI-

CONCILIA IN GALLIIS, HISPANIA ET GRÆCIA

Anno circiter 362.

Celebrata, pro ſcribendis legibus in lapſorum receptione ſervandis.

Conciliorum iſtorum quæ his in locis habita ſunt ſtatim poſt obitum Conſtantii, & reditum S. Athanaſii in patriam meminit epiſtola ejus ad Rufinianum, in qua mentio pariter fit concilii Alexandrini ab eodem S. Athanaſio ſtatim poſt reditum ſuum habiti. Epiſtolam hanc in Actis concilii Nicæni II. recitatam, & minus opportuno conſilio a Collectoribus conciliorum hic ſuo loco ne indicatam quidem, integram hic dare Græcam & Latinam ex verſione Anaſtaſii Bibliothecarii juvat.

B

Κυρίῳ ἀγαπητῷ καὶ ποθεινοτάτῳ συλλειτουργῷ Ῥουφινιανῷ Ἀθανάσιος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Καὶ μετ' ὀλίγα.

Ἐπειδὴ φιλοκάλως καὶ ἐκκλησιαστικῶς. τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῇ εὐλαβείᾳ. ἠρώτησας περὶ τῶν δι' ἀνάγκην ὑποσυρέντων, μὴ φθαρέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ. καὶ ἠθέλησας γράψαι με τὰ δόξαντα ἐν ταῖς συνόδοις καὶ πανταχοῦ περὶ αὐτῶν. γίνωσκε κύριέ μου ποθεινότατε, ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γεγενημένης βίας, γέγονε σύνοδος παρόντων καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν ἐπισκόπων. γέγονε δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τοῖς ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. καὶ ἤρεσεν ὅπερ ὧδε, καὶ πανταχοῦ. ὥστε τοῖς μὲν καταπεπτωκόσι καὶ προϊσταμένοις τῆς ἀσεβείας συγγινώσκειν μὲν μετανοοῦσι, μὴ διδόναι δὲ αὐτοῖς ἔτι τόπον κλήρου. τοῖς δὲ μὴ αὐθεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας, ὑποσυρεῖσι δὲ δι' ἀνάγκην καὶ βίαν, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου, μάλιστα δὲ ὅτι ἀπολογίαν πιθανὴν ἐπορίσαντο. καὶ ἔδοξε τοῦτό πως οἰκονομικῶς γενηθῆναι. διεβεβαιώσαντο γὰρ μὴ μεταβεβλῆσθαι μὲν εἰς ἀσέβειαν, ἵνα δὲ μὴ κατασταθέντες τινὲς ἀσεβέστατοι διαφθείρωσι τὰς ἐκκλησίας, εἵλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ, καὶ βαστάσαι τὸ βάρος, ἢ λαοὺς ἀπολέσθαι. τοῦτο δὲ λέγοντες, ἔδοξαν καὶ ἡμῖν πιθανῶς λέγειν, διὰ τὸ καὶ προφασίζεσθαι αὐτοὺς τὸν Ἀαρὼν τὸν Μωϋσέως ἀδελφὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραβάσει, ἀπολογίαν δὲ ἐσχηκέναι, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐπιμένῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ. καὶ γὰρ ἦν φαινόμενον εὔλογον, ὅτι μένοντες ἐν τῇ ἐρήμῳ δύνανται παύσασθαι τῆς ἀσεβείας, εἰσελθόντες δὲ εἰς Αἴγυπτον ἐπετρίβοντο, καὶ ηὔξανον ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀσέβειαν. τούτου τοίνυν ἕνεκα συγγνωστὸν πρὸς τὸν κλῆρον γέγονε. τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμην διδόναι. ταῦτα καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐγράφη, καὶ ἀπεδέξατο ἡ Ῥωμαίων ἐκκλησία. ταῦτα καὶ τῇ σῇ εὐλαβείᾳ δηλῶ θαῤῥῶν, ὅτι τὰ δόξαντα ἀποδέξεταί σου ἡ θεοσέβεια.

Domino dilecto & amantiſſimo comminiſtro Rufiniano Athanaſius in Domino ſalutem.

Et poſt alia.

Quoniam amore bonitatis & eccleſiaſticæ inſtitutionis (hoc enim revera decet reverentiam tuam) interrogaſti de his, qui propter neceſſitatem abſtracti non tam in fide mala corrupti ſunt; & voluiſti ſcribere me quæ viſa ſunt ſynodis & ubique de illis. Scito domine mi amantiſſime, quia in primordio quidem ceſſante vi, quæ facta extiterat, celebrata eſt ſynodus præſentibus etiam & epiſcopis, qui partium erant eorum qui foris ſunt. Facta eſt autem & penes commi-
C
niſtros qui Græciam habitant; porro nihilominus & ab his qui in Hiſpania & Gallia ſunt; & quod hic placuit, & ubique: ita ut his qui cadunt & præſunt impietati, ignoſcatur quidem cùm pœnitentiam geſſerint, non autem ulterius eis locus detur in clero: his autem qui auctores non fuerint impietatis, ſed per neceſſitatem & vim abſtrahuntur, placuit ut venia detur, & habeant cleri locum; maximè cùm excuſationem perſuaſoriam dederint; & placuit id diſpenſatoriè fieri. Firmaverunt enim quod non migraſſent ad impietatem: ne autem ordinati quidam impiiſſimi eccleſias corrumperent, elegerunt potius concurrere violentiæ, &
D
portare pondus, quam perdere populos. Hoc autem proſequentes, viſi ſunt etiam nobis perſuaſoriè fari, pro eo quod excuſarentur dicentes, & Aaron Moyſi fratrem in eremo concurriſſe quidem prævaricationi plebis, habuiſſe tamen defenſionem: ne videlicet populus in Ægyptum reverſus, in idololatria permaneret. Nam & ratio evidens apparebat, quoniam manentes in eremo ceſſare ab idololatria poſſent: ſin autem Ægyptum ingreſſi eſſent, moram facerent & incrementum impietatis. Propterea igitur diſpenſatio circa clerum effecta eſt, atque his qui decepti & vim perpeſſi fuerant, indulgentia tributa conſiſtit. Hæc & Romæ ſcripta, & a Romanorum eccleſia ſunt recepta: hæc & reverentiæ tuæ ſignifico, fidens, quod ea quæ approbata ſunt, pietas tua ſuſcipiet.

ANNO CHRISTI 363. 366.

CONCILIABULUM SEMIARIANORUM ZELE IN PONTO

Anno circiter 363. habitum.

Anno 363. Conciliabuli hujus nulla alia occurrit mentio, quàm apud S. Basilium, qui in epistola 251. aliàs 72. hæc exprobrat Semiarianis; *Fides apud nos non alia Seleuciæ, alia Constantinopoli, alia Zelis, alia Lampsaci.* In hoc ergo concilio fidei formula quædam conscripta est.

DAMASUS PAPA

Sedit ab anno 366. usque ad 384.

EPISTOLÆ QUÆDAM ROMANORUM PONTIFICUM

In sua quæque loca inserendæ.

Anno 366. V. C. Lucas Hostenius in sua collectione Romana concilium Romanum a Bonifacio II. pontifice celebratum vulgavit, in quo Romanorum Pontificum epistolæ quædam integræ leguntur. Proferendas illas censuit Stephanus Larissæ in Thessalia episcopus, qui per injuriam ab Euphemio patriarcha CPtano exauthoratum se querens ad summum pontificem appellaverat. Causam verò hanc suam per destinatos quosdam episcopos acturus ille, epistolas Damasi, Syricii, Innocentii, Bonifacii, Cælestini, Xisti, Leonis recitandas in pleno concilio dedit, quibus demonstraturum se spondebat Romanos pontifices jus quoddam peculiare in Illyrio semper exercuisse. Literas hasce inter epistolas singulorum pontificum Labbeus cæterique illaudatas prætererierunt, (præter epistolas tamen a Damaso scriptas, quas subjecta animadversione, & in collectione sua Conciliorum inserta, commemorat) nos in sua quæque loca ita collocandas duximus, ut argumento quidem singularum adnotato locum de cætero designaremus, unde integræ illæ epistolæ a Lectoribus repetantur.

DAMASI EPISTOLÆ ADDITÆ

Ad Acholium Thessalonicensem, aliosque Illyrici Episcopos.

Electionem Maximi Cynici in episcopum CPtanum improbat, dejectumque probat, rogatque ut operam suam collocent quo optimus deligatur.

Dilectissimis fratribus Acholio, Eutydico, Severo, Uranio, Philippo, & Joanni, Damasus.

Decursis literis &c. *Lecta est in concilio III. Romano sub Bonifacio II. Labb. to. V. col.* 843. *edit. Venet.*

IN HANC EPISTOLAM ADNOTATIO.

HAS literas ad Ægyptios scriptas censet Basnagius in Annalibus ad A. 380. 4. errasse tamen illum constat, cùm Acholius per hæc tempora Thessalonicensem episcopatum gessisse sit exploratum. Hujus enim nominis Thessalonicensis episcopus concilio CPtano anni 381. subscribit. Id etiam congruit cum scopo Stephani Larissensis, qui hanc Damasi epistolam produxit ut probaret, Romanos pontifices jus quoddam peculiare in episcopos Illyrici obtinuisse. Quomodo id probandum ex epistola Damasi ad Ægyptios episcopos suscepisset?

C

AD EUNDEM ACHOLIUM.

UT Rusticum Gratiani Augusti silentiarium cum bonore suscipiat, monetque iterum ut CP. catholicum episcopum eligendum curet.

Dilectissimo fratri Acholio, Damasus.

Ad meritum filii &c. *ibid. col.* 844.

SYRICII EPISTOLÆ ADDITÆ

Ad Anysium Thessalonicæ episcopum.

NE quis per Illyricum episcopus absque suo consensu ordinari permittat.

Dilectissimo fratri Anysio, Syricius.

D Etiam dudum &c. *Legitur in concilio Romano III. sub Bonifacio II. Labbe tom. V. col.* 845. *edit. Venet.*

INNOCENTII I. EPISTOLÆ ADDITÆ

Ad Anysium Thessalonicensem episcopum.

ASsumptum se in pontificem nunciat, collatamque a decessoribus suis vicariam operam in ecclesias Illyrici illi confirmat.

Dilectissimo fratri Anysio, Innocentius.

Cùm Deus noster &c. *Legitur in concilio Romano III. sub Bonifacio II. apud Labbe to. V.* E *col.* 845. *edit. Venet.*

Ad Rufum Thessalonicensem episcopum.

COllatam aliis literis authoritatem confirmat, ut res ecclesiasticas per totum Illyricum curet.

Dile-

ANNO CHRISTI 366.

Dilectissimo fratri Rufo Innocentius.

Dilectissimo & gloriosissimo &c. *extat ibid. col.* 845.

BONIFACII I. EPISTOLÆ ADDITÆ.

Ad Rufum Thessalonicensem episcopum.

UT *obsistentes Perigeni, quem ipse postulantibus Corinthiis dederat episcopum, censuris coerceat.*

Dilectissimo fratri Rufo, Bonifacius.

Beatus Apostolus &c. *Legitur in tertia synodo Romana sub Bonifacio II. apud Labbe to. V. col.* 846. *edit. Ven.*

Ad eundem.

Ut causam ejusdem Perigenis ipse cognoscat.

Dilectissimo fratri Rufo, Bonifacius.

Credebamus post epistolas &c. *Ibidem.*

Ad eundem.

Quædam illi per Illyricum agenda committit.

Dilectissimo fratri Rufo, Bonifacius.

Retro majoribus tuis &c. *Ibid. col.* 848.

Ad episcopos Thessaliæ.

Ne contra debitam subjectionem erga Romanam ecclesiam quid moliantur.

Dilectissimis fratribus universis episcopis per Thessaliam constitutis, Bonifacius.

Institutio universalis &c. *Ibid. col.* 849.

Ad episcopos Illyrici.

Ut absistant a consilio habendæ synodi in causa Perigenis.

Dilectissimis fratribus, Rufo, & cæteris episcopis per Macedoniam, Achajam, Thessaliam, Epirum Veterem, Epirum Novam, Prævalin & Daciam constitutis, Bonifacius.

Manet beatum Apostolum &c. *Ibid. col.* 850.

Exemplar epistolæ piissimi Imperatoris Honorii ad Theodosium.

Omnibus quidem causis &c. *Ibid. col.* 853.

Rescriptum Theodosii Augusti ad Honorium Augustum.

Dignum meretur &c. *Ibidem.*

COELESTINI I. EPISTOLÆ ADDITÆ.

Ad episcopos Illyrici.

ECclesiarum *Illyrici curam Rufo Thessalonicensi a se commissam significat.*

Dilectissimis fratribus Perygeni, Dynatio, Basilio, Sapio, Paulo, Æternali, Sabatio, Juliano, & Senecioni episcopis per Illyricum, Cælestinus.

Inter cæteras &c. *Legitur in concilio III. Romano sub Bonifacio II. apud Labbe to. V. col.* 854. *edit. Venet.*

SIXTI III. EPISTOLÆ ADDITÆ.

Ad Perigenem.

UT *Thessalonicæ episcopo A.S. vicario parere non desistat.*

Dilectissimo fratri Perigeni, Xystus.

Gratulari potius &c. *Legitur in concilio Romano III. sub Bonifacio II. apud Labbe to. V. col.* 854. *edit. Venet.*

Ad episcopos Thessalonicæ in synodum conventuros.

Ut ad Thessalonicensem episcopum A.S. vicarium majores causæ referantur.

Dilectissimis fratribus universis episcopis synodo apud Thessalonicam congregandis, Xystus.

Si quantum inservitur &c. *Ibid. col.* 855.

Ad Proclum.

Ne sacerdotes ex Illyrico venientes absque formatis archiepiscopi Thessalonicensis admittantur.

Dilectissimo fratri Proclo, Xystus.

Licet fraternitatem &c. *Ibid. col.* 855.

Ad episcopos Illyrici.

Ut episcopo Thessalonicensi A.S. Vicario omnia majoris momenti referant.

Dilectissimis fratribus, universis episcopis per Illyricum consistentibus, Xystus.

Doctor gentium &c. *Ibid. col.* 856.

S. LEONIS I. EPISTOLÆ ADJECTÆ.

V*Ictores Valentinianus & Marcianus, inclyti triumphatores, semper Augusti, sancto patri merito venerabili Leoni episcopo.*

Divina, humanaque scripta &c. *Legitur in concilio III. Romano sub Bonifacio II. apud Labbe to. V. col.* 858.

Ad Marcianum Imperatorem.

Gratias agit, quod ejus operâ Anatolius ea quæ minus rectè egerat emendarit.

Leo episcopus Marciano Augusto.

Literarum clementiæ vestræ &c. *Ibid. col.* 854.

Anatolii ad S. Leonem.

Quod literas ab eo non acceperit queritur, cùm præsertim jussiones ejus omnes impleverit.

Sanctissimo ac beatissimo coepiscopo papæ Leoni, Anatolius in Domino salutem.

Omne quidem solatium &c. *Ibid. col.* 860.

Ad Anastasium Thessalonicensem episcopum.

Apostolicæ sedis vicarium per Illyricum illum constituit; & quam cautus esse debeat in ordinatione episcoporum ostendit.

Dilectissimo fratri Anastasio, Leo.

Omnium quidem &c. *Ibid. col.* 861.

ANNO CHRISTI 371.

Ad Metropolitanos Illyrici.

Ut Anastasio A.S. Vicario a se constituto causæ ecclesiasticæ deferantur.

Dilectissimis fratribus episcopis metropolitanis per Illyricum constitutis, Leo.

Omnis admonitio &c. *Ibid. col.* 863.

A

Ad metropolitanos Achajæ.

Quinam eligendi episcopi & clerici ordinandi.

Dilectissimis fratribus Senecioni, Curoso, Theodulo, Lucæ, Antiocho, & Vigilantio metropolitanis per Achajam provinciam constitutis, Leo.

Grato animo &c. *Ibid. col.* 864.

AD SYNODUM CÆSARIENSEM S. BASILII

Anno 371. assignatam

Animadversio critica.

Anno 371. IN oculos collectorum non statim incurrisse concilii hujus figmentum miror. Basilius quidem, vir ille magnus, synodos plures habuit, sed nonnisi per calumniam affictaest illi synodus, in qua Dianium Cæsariensem antistitem anathematizaverit, quod factum in hac Cæsariensi synodo scribit author Libelli synodici, ex quo concilium hoc innotuit. Id de se olim sparsum fuisse ab adversariis Basilius in epistola 51. aliàs 86. queritur, sanctéque testatur, se nunquam id commisisse. Dianius quidem fidei conditæ in Concilio Constantinopolitano anni 360. subscripserat; sed in exitu vitæ Basilio ad se accito professus est id sibi imprudenti accidisse, rato nihil in ea absonum contineri; cæterum mori se planè catholicum & totum Nicænum. Hæc S. Basilius in eadem epistola.

AD SYNODUM NICOPOLITANAM

Anno 372. habitam

APPENDIX, ET ADNOTATIO CRITICA.

Anno 372. NIcopolitanam anni 372. synodum Venetus conciliorum collector commemorat, quam petiit ex Galano in *conciliat. Ecclesiæ Armenæ cum Romana par.* 1. *cap.* 6. 26. Nec ego quidem diffiteor aliquam forte synodum Nicopoli in Armenia eo anno celebrari potuisse, cùm S. Basilius in epist. 99. nov. edit. aliàs 187. ad Terentium comitem scribat de Theodoto Nicopolitano episcopo: *Non jam nos ad synodum vocandos judicavit.* Verum alia plane est hæc synodus ab ea quam collector ex Galano invexit; censet enim synodum hanc fuisse cui Basilius interfuerit, eaque occasione Eustathium Sebastenum ab hæresi revocaverit, àc denique ecclesiarum Armeniæ (quæ illi & Theodoto provincia ab imperatore Valente demandata fuerat) statui providerit. Episcopis enim ecclesiæ illæ propter incolarum discordias carebant. Nam S. Basilius in eadem epistola 99. testatur colloquium habuisse se cum Eustathio antequam Nicopolim veniret. Cùm autem ab eo colloquio discessisset victor ob Eustathii orthodoxiam agnitam & approbatam, tunc ait contulisse se Gerasam, agrum Meletii episcopi Antiocheni, ubi privatam congressionem habuit cum eodem Theodoto, cujus de se suspicionem ob colloquium cum Eustathio habitum amovit. Sed Theodotus nihilo æquiorem se erga Basilium præbuit; nam ad synodum illum ne vocaret abstinuit, & venientem Nicopolim *sic aversatus est*, verba sunt Basilii in eadem epistola, *ut neque ad matutinas preces, neque ad vespertinas illum voluerit assumere.* Hinc ergo discedens Basilius venit Satalam Armeniæ minoris urbem, ubi ait *pacem composui cum episcopis Armeniæ.* Si quod ergo concilium tunc habitum est, illud certè Satalæ constituendum; sed in illo nihil de rebus Eustathii.

SYNO-

SYNODUS INCERTI LOCI IN CAPPADOCIA

Anno 372. habita.

Aliud eſt concilium hujus anni ignotum collectoribus, quod occaſione Baſilii celebratum eſt in Cappadocia in loco incerto. Cappadocia in regiones diſſecta geminas per Valentem imperatorem, Cappadociæ ſecundæ metropolis Tyana conſtituta eſt. Ejus urbis epiſcopus ex hac ſectione datum ſibi jus metropoliticum in urbes metropoli ſuæ ſubjectas contendebat. Baſilius viciſſim ex civili diviſione nihil ſibi B detractum de eccleſiaſtico jure affirmabat. Orta hinc diſſidia, quibus componendis concilium in Cappadociam in locum incertum indictum eſt; quo invitatum ſe ſcribit S. Baſilius epiſt. 98. aliàs 259. Pax in eo ſancita ea conditione, ut epiſcopatus multiplicarentur, quod in eccleſiæ ingens commodum recidit, ut teſtatur S. Gregorius Nazianzenus orat. XX. Concilium iſtud anno 372. junio exeunte, vel julio ineunte habitum cenſent editores noviſſimi operum S. Baſilii in vita ejuſdem cap. XXIV.

DE CONCILIO ROMANO II. SUB DAMASO

DISSERTATIO.

Anno 372. INter ea quæ collectionem Labbeanam implent concilia, nullum eſſe aliud confuſum adeo & turbatum opinor, quam præſens hoc ſub Damaſo concilium, quod ex pluribus ſub eodem pontifice habitis ſynodis in unum male confertis arbitror conſtare. Nunc verò mearum eſt partium quæ male conjuncta ſunt pro viribus dividere, & in C ſuas ſingula ſedes reponere. Igitur Romanum hoc concilium ſub Damaſo, non invitus ego cum Pagio in annum 372. referrem, nihil enim obſtat quominus hæc omnia pars cenſeantur concilii, quod ab eodem pontifice anno illo 372. celebratum fuiſſe diſcimus ex epiſtola concilii Romani IV. anni 378 ad Gratianum, & Valentinianum, in qua Florentius Puteolanus ante ſex annos (utique in ſynodo) damnatus aſſeritur. Ex hoc Romano concilio literas hic apud Labbeum legendas datas admitto, quas encyclicas ad omnes catholicos epiſcopos miſſas fuiſſe puto, cùm ejuſdem fere tenoris aliæ miſſæ ſint ad Illyricos, aliæ ad epiſcopos orientales. D Eas literas detulit Sabinus diaconus, cujus nomen in calce earumdem literarum legitur. Qui Sabinus Romani concilii legatus prius quidem venit in Illyricum, dein petiit in orientem, ut ex epiſtola S. Baſilii 91. alias 324. ad Valerianum Illyricorum, ſeu Aquilejæ epiſcopum; & ex alia ejuſdem ad epiſcopos occidentales epiſt. 90. alias 61. diſcimus. Hunc Sabinum, quem miſſum ait S. Baſilius ab occidentalibus legatum vivo adhuc S. Athanaſio, ut colligas ex epiſtola 89. aliàs 273. ejuſdem S. Baſilii, ipſum eſſe eumdemque Sabinum diaconum & legatum, qui in literis illis concilii Romani legitur, exploratum eſt. Ex quo planè confirmatur Ro- E mani hujus concilii epocha. Venit enim, Baſilio jam Cæſareæ epiſcopo, quem anno 370. inclinante aſſumptum demonſtrat P. Garnier in vita S. Baſilii noviſſimæ editioni operum S. Baſilii præfixa. Viciſſim S. Athanaſius anno 373. die III. maji obiit, ut præter receptam criticorum opinionem confirmat etiam anonymus chronologus rerum S. Athanaſii a Maffejo vulgatus, de quo ſatis in diſſertatione *de epocha concilii Sardicenſis &c.* diſputatum eſt. Inſuper agebat in oriente idem Sabinus paulo ante Paſcha, ut indicat epiſtola 273. olim, nunc 89. S. Baſilii. Intra hoc tempus Romana iſta ſynodus incidit. P. Garnier ſcriptam judicat epiſtolam illam 89. S. Baſilii anno 372. ante paſcha, ex quo fiet, ut Romana ſynodus in exitum facilè anni præcedentis 371. referenda ſit. Hujus Romani concilii acta, collecti in concilium epiſcopi Antiochiæ admiſerunt & approbarunt, quam approbationem in ſynodica ſua ad Italos & Gallos expreſſerunt; hanc vero ſynodicam habes adjectam a Baluzio concilio Antiocheno anni 377. & refertur inter epiſtolas S. Baſilii num. 92. alias 69. Ideo verò Baluzius eo retulit, quod putarit ſynodicam eſſe concilii anni 377. cùm tamen reipſa ſynodica ſit concilii anni 372. miſſa per Sabinum, qui acta Romani concilii in orientem eodem anno 372. tulit, ſtatimque rediit in occidentem, ut in eadem ſynodica legitur. Ex quibus omnibus conſtare arbitror concilium quoddam Antiochenum anni 372. diſtingui oportere.

Poſt ſynodicam Romani concilii ſequitur in collectione Labbeana ſub hoc titulo præfixo, *Item ex parte decreti &c.* fragmentum quoddam ſynodicæ (ut opinor) ad eoſdem orientales, in quo hæreſis Marcello Ancyrano attributa de *Verbo prolativo*, & Apollinaris de gradibus quibuſdam in Trinitate ponendis damnatur, & reprobatur. Fragmentum iſtud decerptum puto ex ſynodica concilii Romani anno 377. celebrati. Id colligo ex verbis illis: *Quod ad removendas veſtræ dilectionis ſpectat injurias, nec frater noſter Dorotheus presbyter explicare omnia vivaciter prætermittit &c.* Dorotheus iſte Romanum iter ſuſcepit anno 376. legatione fungens ab epiſcopis orientalibus ad occidentales, ad quos retulit literas S. Baſilii ad Italos & Gallos epiſcopos num. 243. olim 70. vulgatas, quas inter epiſtolas anno illo 376. ſcriptas P. Garnier recenſet. Legationis hujus ſocium alterum habuit Sanctiſſimum, quocum eodem anno rediiſſe in orientem con-

ANNO CHRISTI 372.

constat ex epistola 255. alias 314. S. Basilii, ubi narrat optimâ se repleri spe ob læta illa nuncia, quæ Sanctissimus ex oriente retulerat. Nihil ibi de reditu Dorothei, quem tamen cum socio reversum censet P. Garnier. Cùm tamen Sanctissimus in fragmento synodicæ concilii Romani non appareat, & vicissim unus Dorotheus sese offerat; hinc mihi orta suspicio, num fortè unus Sanctissimus redierit, Dorotheo interim manente Romæ. Ita enim ego rem totam concipio. Uterque legatus Romam venit anno 376. deploratis orientalis ecclesiæ rebus opem imploraturus. Post brevem moram Sanctissimus rediit in orientem, optimâque spe episcopos orthodoxos replevit; manente interim apud occidentales Dorotheo, ut quam spoponderant opem urgeret. Interim S. Basilius novis literis num. 263. aliàs 74. post actas occidentalibus gratias illos rogat, ut aliquid statuant in Apollinarium, cujus hæresim exponit; rogatque insuper ut anathemate damnent Marcellianistas, quorum pariter dogmata exponit. Epistolæ huic obsequutum Damasum censeo, ejusque rei gratiâ synodum coegisse arbitror, cujus synodicæ fragmentum, in quo Marcelli & Apollinarii hæreses damnantur, synodo Romanæ anni 372. male assutum esse perspicuè ex dictis intelligimus. Hæc est synodus Romana, quæ quarta dicitur sub Damaso, quam post Valentis obitum anno 378. Romæ a Damaso coactam author libelli synodici testatur. Ego verò aliquanto citius, anno nempe 377. arbitror, cùm Dorotheus, qui tempore concilii Romæ aderat, ut ex fragmento synodicæ constat, anno 377. jam rediisset, teste S. Basilio in epistola 166. alias 320. ad Petrum Alexandrinum. Sequenti anno 378. restituta jam ecclesiæ pace, post Valentis obitum concilium Antiochiæ coactum est a Meletio, cujus meminit author libelli synodici, addens anathema in eo dictum Marcello, Photino, & Apollinario. Ad concilium illud Antiochenum spectare arbitror anathematismos, qui ex Theodoreto in collectionem Labbeanam ad annum 373. translati sunt. Ibi verò lecta sunt decreta synodi Romanæ anni 377. cujus fragmenta inter acta synodi Romanæ anni 372. imperitè referuntur; quæ Romana acta Antiocheni hujus concilii Patres numero hominum 163. subscriptione sua exceperunt & approbarunt; quæ pariter subscriptiones synodo Romanæ anni 372. ineptè subiiciuntur. In eodem pariter Romano concilio damnationem illam Apollinaris & Theodori pronunciatam opinor, cujus meminit Damasus in epistola synodica ad orientales apud Theodoretum lib. 5. cap. 10. his verbis: *Quid depositionem Timothei a me denuo postulatis, qui & hic judicio sedis Apostolicæ, præsente etiam Petro Alexandrinorum urbis episcopo depositus est unà cum magistro suo Apollinare?* Apollinarium nunquam antea damnatum nominatim credo Romæ, quàm anno 377. ut ex epistola S. Basilii 363. aliàs 74. supra animadversum est; tunc verò & præsens Romæ aderat Petrus Alexandrinus, quo præsente damnatus est Apollinaris; Petrus enim nonnisi labente eodem anno 377. rediit, ut ex epistola S. Basilii ad eundem Petrum facilè intelligimus.

Ad synodicam verò hanc Damasi quod spectat, a communi opinione, quæ datam tenet a synodo aliqua Romana anni 378. haud recedo.

At enim inter synodum Romanam anni 372. & alteram anni 377. nulla ne alia intermedia synodus reponenda est? Id fortè accidisse potuit, ut anno 375. synodus aliqua Romæ haberetur, quam Petrus Alexandrinus urserit, ut Lucio æmulo deposito, ipse legitimus Alexandriæ episcopus assereretur. Nihil verò in ea de Apollinario damnando actum fuisse, contra authorem libelli synodici sentio. Atque hæc satis de conciliis hisce Romanis & Antiochenis, de quibus schema chronologicum hic subdo.

Anno Christi.	
371.	
372.	Damasus Romæ concilium agit, ut Auxentium & Arianos damnet, cujus synodicam Sabinus Mediolanensis diaconus a concilio ablegatus ad Illyricos prius, dein in orientem defert. Orientales episcopi Antiochiæ in concilium coeuntes, delatam a Sabino synodicam excipiunt, & alteram synodicam Sabino tradunt Damaso deferendam, quam synodicam legas inter epistolas S. Basilii num. 92. alias 69. Labbeus verò synodo Antiochenæ anni 377. vel 378. malè tribuit.
375.	Synodus Romana sub Damaso, in qua Lucius Alexandrinæ sedis invasor damnatus est, ut ex libello synodico constat; nihil verò de Apollinario est actum.
376.	Orientales legatos suos Dorotheum, & Sanctissimum Presbyteros Romam transmittunt, ut opem implorent. Damasus literis suis quas Sanctissimus redux in orientem attulit, illos solatur.
377.	S. Basilius novis literis apud illos instat, ut Apollinaristas & Marcellianistas damnent.

Da-

ANNO CHRISTI 374. 375.

Anni Christi.

377. A Damasus concilio Romæ coacto utramque hæresim condemnat, & synodicam, cujus fragmentum synodicæ concilii Romani anni 372. malè assuitur, ad orientales scribit, quam Dorotheus in orientem remeans, reddit.

378. Meletius, restituta jam ecclesiæ pace, concilium ingens episcoporum 163. Antiochiæ cogit, in quo acta Romani concilii anni 377. excipiuntur, & a singulis episcopis subscribuntur, ac denique novis anathematismis utraque hæresis, addita etiam Photiniana, Eunomiana & Sabelliana, damnatur.

378. Damasus concilium alterum Romæ habet, B cujus ad orientales directam synodicam legas apud Theodoretum, & ex eo recitat Labbe inter epistolas Damasi num. 2.

AD CONCILIUM VALENTINUM

Anno 374. signatum

Adnotatio chronologica, illustratio,
ADDITIO.

Ex anno 374. ad 375.

Valentinum concilium anno 374. Coss. Gratiano III. & Æquitio habitum in editis legimus. Sed in MSS. codicibus duobus apud Harduinum pro Gratiano III. legebatur *Gratiano IV. & Æquitio*. Id certè cum vulgatis fastis non cohæret; Gratianus enim quartum consulatum cum Merobaude anno 377. egit. Verum qui annum 374. consecutus est annus 375. consules nullos tulit, quare in fastis ita adnotatur P.C. Gratiani III. & Æquitii. Hic fortè annus designatus est a veteribus codicis hujus exscriptoribus, qui nacti in eo quo utebantur exemplari, *Post consulatum Gratiani III.* perinde id valere rati sunt, ac si scriberetur *Gratiano IV.* Quæ mea conjectura synodum hanc indictam anno 375. ferret; idque penes me certum demonstrat dies, qua concilium cœpit, nempe IV. idus julias, quæ sanè anno 375. non verò anno 374. in dominicam incidit. Die autem dominica concilia veteri ecclesiæ disciplinâ instituebantur.

In canone III. synodi hujus; *pœnitentiæ usque ad diem mortis* subduntur ii qui *incesta lavatione*, nempe iterato baptismate *se* polluerint, qua sanctione præ oculis habitos a Patribus hæreticos rebaptizantes arbitror. Qui enim ab hæresi resipiscebant christiani statim condigna facta exomologesi restituebantur, ut ex concilio Alexandrino S. Athanasii anni 362. constat; qui verò ita errabant in fide, ut simul novo ab hæreticis baptismo tingendos se præbuissent, hos per totam vitam pœnitere canon Valentinus jubet.

Denique Valentini hujus concilii canones in epitomen contractos exhibet vetustissima illa canonum collectio, quam Lucensis M.S. codex nongentorum annorum offert. Hanc verò, epitomem ut hìc darem non unica ratio suasit. Primò enim cùm canones alios offerat nullos præter quàm qui in editis apparent; hinc non ineptè colligimus, canones illos, quos tanquam ex Valentino concilio acceptos Gratianus & Ivo in suis decretorum complexionibus laudarunt, ad aliud C planè Valentinum concilium pertinere. Secundò verò, aliquanto diversum ab edito exemplar concilii hujus præ oculis habuisse epitomis hujus author apparet; cùm in canone II. puellas Deo devotas pœnitentiæ subjiciendas si vel nupserint, vel *adulteraverint*, edicat. Deest enim in editis illud: *Si adulteraverint*. Tertio denique canones quinque in nostra hac epitome apparent, cùm quatuor tantummodo sint in editis. Pro canone verò V. accepit breviator noster verba illa quæ in editis cum reliquis canonis IV. continuatam lectionem formant: *Cùm omnis qui sibi fuerit mortis causa* (mortis scilicet spiritalis, seu verè, seu fictè crimen sibi pa- D lam imputando) *major homicida est*. Ex verbis istis novum canonem condidit breviator noster, & in alium planè sensum reddidit, quod sive ab eo præstitum per incuriam, sive eo quo usus est codice aliter repræsentante, planè ignoro.

EX CONCILIO VALENTINO

Sub die IV. Id. julias, Gratiano & Æquitio Coss.

I. Bigamus non ordinetur.

II. Puella dedicata si maritum duxerit vel adulteraverit pœnitentiam agat.

E III. Si quis sacrificaverit baptizatus usque ad mortem pœniteat.

IV. Episcopus, Presbyter, Diaconus si confessus fuerit crimen suum, deponatur, vel si crimen sibi apposuerit.

V. De omnia peccata major est homicidium.

AD SY-

AD SYNODUM ROMANAM III.

Sub Damaso, in qua anathematismi adversus Apollinarium, aliosque hæreticos prolati, Anno 377. celebratam

ADDITIO.

Anno 377. CUM MS. codicem meum, quo non rarò feliciter uti contigit, consulerem, bono Deo propitio, deductus sum ad anathematismos, qui synodo Romanæ III. sub Damaso anno 377. tribuuntur. Hos dum confero cum editis, non sine gaudio comperi plus aliquid in codice contineri, quàm in editis exhibetur. Est autem incrementum hoc fidei formula illa, quam Damasus in epistola ad Paulinum Antiochenum se ad eum per Vitalem transmisisse significat his verbis: *Per filium meum Vitalem ad te scripta direxeram... Unde fidem nostram misimus non tam tibi, qui ejus fidei communione sociaris, quàm his qui in ea subscribentes, tibi, idest nobis per te voluerint sociari:* Quid verò hæc fidei formula contineret, idem pontifex designat addens: *Quapropter si supradictus filius meus Vitalis & qui cum eo sunt, si tibi voluerint aggregari, primum debent in expositione fidei subscribere quæ apud Nicæam pia patrum voluntate firmata est. Deinde ea hæresis eradicanda; idest confitendus ipsa sapientia, sermo, filium Dei humanum suscepisse corpus, animam, sensum, idest integrum Adam &c.* Ex quibus intelligimus, propositam a Damaso formulam fidei a catholicis subscribendam, primum Nicænam confessionem, dein & adjectos in Apollinaristas anathematismos comprehendisse. Id verò cum actis in nostro codice descriptis per omnia congruit; nam primò se offert Nicæna fides, dein succedunt additamenta in Arianos & Semiarianos. Tum apparent verba illa, quæ in codice suo Justellus offendit: *Post hoc concilium Nicænum quod in urbe Roma concilium congregatum est &c.* ac tandem prodeunt anathematismi, quos Labbeus ex veteri codice Latino, & Theodoretus Græcè in historia ecclesiastica lib. V. cap. II. dedit. Præfigitur in codice nostro titulus: *Incipit de synodo Nicæna scripta Papæ Damasi ad Paulinum Antiochenæ urbis episcopum;* qui sanè titulus & Theodoreto congruit, & cum epistola ad Paulinum supra laudata planè quadrat, cùm in ea Damasus misisse se per Vitalem eam fidei formulam scribat, quam a Catholicis subscribendam statuerat. Hæc ergo epistola per Vitalem missa, quæ exordio suo hucusque caruerat, nunc beneficio nostri codicis, sive integrior, sive planè integra hic prodit.

INCIPIT DE SYNODO NICÆNA

Scripta Papæ Damasi ad Paulinum Antiochiæ urbis episcopum.

B CRedimus unum Deum Patrem omnipotentem, & Filium ejus unicum, Dominum nostrum, conceptum de Spiritu Sancto Jesum Xptūm Deum & Dominum nostrum & Spiritum S. Deum non tres Deos, sed Patrem, Filium & Spiritum S. unum Deum esse confitemur: non sic unum Deum quasi solitarium, nec eundem qui ipse sit Pater sit ipse & Filius, sed Patrem verum, qui genuit Filium verum, ut est Deus de Deo, lumen de lumine, vita ex vita, perfectum de perfecto, totum a toto, plenum a pleno, non creatum sed genitum, non ex nihilo sed de Patre, unius substantiæ cum Patre; Spiritum verò S. Deum non ingenitum neque genitum, non creatum nec factum, sed C Patris & Filii semper in Patrem & Filium coæternum veneramur. Unum tamen Deum, quia ex uno Patre totum quod Patris est, Deus natus est Filius. Pater Filium generans non minuit, nec amisit plenitudinis suæ Deitatem, totum autem quod Deus Pater est, id esse & Filium ab eo natum certissimè tenentes cum Spiritu S. unum Deum piissimè confitemur.

Post hæc in nostro codice ista continuantur, quæ ad Damasi tempora spectare arbitror.

D CRedimus Jesum Christum Dominum nostrum Dei Filium per quem omnia facta sunt quæ in cælis & quæ in terra, visibilia & invisibilia, propter nostram salutem descendisse de cœlo, natum de Spiritu S. & Virgine Maria. Verbum caro factum, non amisit quod fuerat, sed cœpit esse quod non erat; non demutatum, sed Deum permanentem, etiam hominem natum non putativè, sed verè, non aerium sed corporeum, non fantaseum, sed carneum, ossa, sanguinem, sensum, animam habentem. Ita verum hominem & verum Deum intelligimus ut verum Deum, verum hominem fuisse nullo modo ambigamus confitendum; hunc eundem Dominum Jesum Christum adimplesse legem E & prophetas, passum sub Pontio Pilato, crucifixum secundum scripturas, tertia die a mortuis resurrexisse, adsumptum in cælis sedere ad dexteram Patris, inde venturum judicare vivos & mortuos expectamus, in hujus mortem & sanguinem mundatos, remissionem peccatorum consequtos, resuscitandos nos ab eo in his corporibus in eandem carnem qua natus & passus & mortuus, & resurrexit. Et animas cum hæc carne vel corpora nostro (*sic*) accepimus ab eo ad vitam

ANNO CHRISTI 375. 376.

tam æternam præmium bonum meriti, aut sententiam pro peccatis æterni supplicii. *Explicit.*

De Fide Catholica.

NOS Patrem & Filium & Spiritum S. confitemur, idest in Trinitate perfecta & plenitudo sit divinitatis; nam tres Deos dicit qui Trinitatem separat Trinitatis. Pater Deus, & Filius Deus, & Spiritus S. Deus, & tres unum sunt in Jesu Christo: tres itaque formæ sed una potestas. Ergo diversitas plures facit; unitas verò potestatis excludit numeri quantitatem, quia unitas numeros (*sic*) non est. Sic itaque unus Deus, una fides, unum baptisma. Si quis verò hanc fidem non habet, catholicus non potest dici, quia catholicam non tenet fidem, alienos (*sic*) prophanus est, adversus veritatem rebellis est. *Explicit de fide catholica.*

ANNO CHRISTI 375. 376.

ANCYRANUM IN GALATIA ARIANORUM CONCILIABULUM

Anno 375. coactum.

Anno 375. CUM Demosthenes quidam, vir Christianis sacris addictus, Vicarius Ponti renunciatus, Arianis in primis faveret, sectæ suæ concilium indixit in Galatiam, & fortè Ancyram, urbem regionis illius principem. Meminit concilii hujus in Galatia S. Basilius epistola 235. aliàs 264. ibique ejectum Hypsium Parnassænum episcopum, ejusque loco substitutum Ecdicium Euippii Ariani hominis & episcopi alumnum, scribit. Addit accusatum in eo coetu Gregorium Nyssenum, milites ad se comprehendendum missos, vix effugisse. Denique eo venit & Eustathius Sebastenus episcopus, nam S. Basilius in epistola 226. alias 73. scribit episcopum illum *Ancyræ* (utique concilii tempore) *in domibus* (privatis) *communiones eorum* (Arianorum) *amplexum fuisse.* A publica cum Arianis communione ideo abstinuit, quod ab illis ne admitteretur repulsam habuerat, quippe qui recipere hominem nolebant, jam olim a suæ communionis episcopis depositum. Lege vitam S. Basilii præfixam operibus ejus nov. edit. cap. 34.

Ejusdem Vicarii operâ concilium aliud Galatarum & Ponticorum convenit Nyssæ, in quo S. Gregorii Nysseni accusationes morosius discussæ sunt; reus judicatur absens & deponitur. Lege literas S. Basilii 137. alias 134. & 251. alias 72. Ambo hæc concilia ad annum 375. circiter pertinent.

AD CYZICENUM CONCILIUM

Anni 376.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 376. DUM S. Basilius literas habebat ad Patrophilum Ægeensem episcopum, concilium hoc Cyzicenum novum erat & ante parum celebratum. Ita enim de illo S. Basilius: *Nunc* (Græce νυν) *rursus aliam* (fidei formulam) *Cyzici.* Literas verò illas dabat S. Basilius, abrupta jam cum Eustathio Sebasteno communione. Novas vero inter utrumque episcopum simultates post annos XVII. a concilio CPtano anni 360. natas idem S. Basilius in epistola CCLI. alias LXXII. ad Evæsenos affirmat. Ex quo concilium Cyzicenum anno 376. circiter habitum, conficitur.

SYNODUS IN CAPPADOCIA

Anno 376. celebrata.

Anno 376. CUM S. Basilius librum de Spiritu Sancto absolvisset, legendum illum approbandumque tradidit concilio episcoporum alicubi forte in Cappadocia collecto. Lectum illum, & judicio omnium probatum singuli patres subscriptione sua munierunt. Id non obscurè eruitur ex verbis hisce synodi Chalcedonensis de S. Basilio: *accuratam de Spiritu Sancto doctrinam tradidit consacerdotum per subscriptiones petito consensu.* Concilium istud doctissimus Tillemontius in vita S. Basilii e tenebris eruit.

AD CONCILIUM ICONIENSE

Anni 379.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 379. AN idem sit cum isto concilium Iconiense, cujus meminit S. Basilius in epistola 202. alias 296. ambigo. Agendum in illo fuerat de urbe Isauro, quæ provinciæ cognominis caput est, quam ab Iconiensi provincia subtractam Imperator Lycaoniæ adjunxerat. Quid in eo gestum sit ignoratur. Plane huic interfuisse S. Basilius ex eo deducitur, quod in epistola 216. alias 272. ipse testatur venisse se in Pisidiam, ut cum episcopis ea, quæ ad Isauriæ fratres spectant, componeret. Concilium istud anno 375. celebratum est; quare vel illud quod ex Baluzio legitur in Collectione Veneto-Labbeana & cum anno 378. componitur huc referendum est, vel duo distinguamus Iconiensia concilia oportet.

ANTIOCHENUM ARIANORUM CONCILIABULUM

Anno 380. *coactum.*

Anno 380. EUzojo Antiocheno Arianorum episcopo fatis functo, ejus factionis clerici Dorotheum Heracleæ in Thracia episcopum ad eam sedem transtulerunt; qui tandiu in urbe mansit, quandiu Theodosius imperator, devictis Scythis ac Gothis, victor Constantinopolim ingressus est anno 380. Tunc verò imperiali lege eodem anno VIII. Kalend. Decembris lata, facessere Arianis jussis, ecclesiæ orthodoxis restitutæ sunt. Quare & Dorotheus cum cæteris partis suæ episcopis Antiochia pulsus in Thraciam remeavit. Tunc verò Arianus clerus præeuntibus Asterio *collecto concilio, cui etiam nonnulli ex vicinis episcopis interfuerunt, ad Eunomium eosque qui cum illo erant miserunt, communionem eorum postulantes*; quæ ab illo nón alia conditione promissa est, quàm ut simul damnationem Ætii, ejusque librorum olim ab illis renunciatam retractarent. Quod cùm illi detrectassent, pax nulla coaluit. Hæc Philostorgius lib. X. num. I.

ITALICA SYNODUS FORTE ROMANA

Anno 380. *habita.*

Anno 380. SYnodi hujus fit mentio in epistola II. concilii Italiæ anni 381. post Constantinopolitanum generale ad Theodosium imperatorem. Narrant in ea Patres Maximum Cynicum ex episcopali solio Constantinopolitano dejectum in Italiam confugisse, causamque suam ad judicium Romani pontificis detulisse. Pro se cùm perorasset *in concilio nuper habito*, ajunt Patres, *nihil habuimus in quo de episcopatu ejus dubitare possemus.. . . . quia revera attendebamus Gregorium* (Nazianzenum) *nequaquam secundum traditionem patrum CPtanæ ecclesiæ sibi sacerdotium vindicare*. Hæc ergo synodus tunc habita est, cùm S. Gregorius nondum regiæ urbis episcopatu se demisisset, quod in concilio CPtano anno 381. præstitit; ex quo concilium hoc Italiæ Constantinopolitanum præcessisse oportet.

AD CÆSARAUGUSTANUM CONCILIUM

Anni 380.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 380. Concilium iſtud, quod æra 418. in Collectione Labbeana adnotatum, annum exprimit Chriſti 380. idem ipſum cenſetur Cæſarauguſtanum, in quo Priſcillianum cæteroſque ejus ſectatores damnatos Severus Sulpicius hiſt. eccleſ. lib. 2. teſtatur. Nec merito inficiari quis poſſet canones hujus ſynodi, qui in eadem Collectione extant, Priſcillianiſtarum hæreſim impetere; ſed & merito ſuſpicari poſſemus, num idem ſit Cæſarauguſtanum in quo Priſcillianus, cæterique damnationis ſententiam tulerunt. Neque enim in Actis illis de Priſcilliano & fautoribus ejus epiſcopis quidquam legitur. Inſuper concilium illud in quo Priſcillianus ſententiam tulit, aliquanto citius anno 380. celebratum fuiſſe tota rerum Priſcillianiſtarum ſeries demonſtrat. Narrat enim Sulpicius poſt latam a concilio damnationis ſententiam in Priſcillianum, qui ſectæ ejus favebant, epiſcopos ad gradum epiſcopalem oppidi Labilenſis (Abulæ) promovendum illum cenſuiſſe. *Tum verò*, addit, *Idacius atque Ithacius* (Priſcilliani inſectatores perpetui) *poſt multa & fœda elicium a Gratiano tum imperatore reſcriptum, quo univerſi hæretici expelli extra omnes terras jubebantur.* Secundum hæc Priſcillianus cum ſuis Romanam terreſtri itinere viam aggreſſi ſunt, per oppida ſubinde morantes, ut in hæreſim incautos allicerent. Cùm ad Urbem perveniſſent, ne in Damaſi quidem conſpectum admiſſi ſunt. Eandem repulſam ab Ambroſio, ad quem ſe contulerant, Mediolani ſunt paſſi. Verſo igitur conſilio, reſtitutionem ſuam a principe impetrare tentarunt, corruptoque Macedonio, *tum magiſtro officiorum*, pervicerunt, ut imperiali edicto in ſedibus ſuis redderentur. Eo cùm veniſſent, tantum potentiâ valuerunt, ut adverſarium ſuum Idacium ab eccleſia ſua pellerent, trepidumque compulerunt, ut in Gallias ad Gregorium præfectum aufugeret. Nec ita Priſcillianiſtæ quieverunt, nam & *Macedonii*, tunc pariter *magiſtri officiorum*, authoritate obtinuerunt, *ut Ithacium tum Treveris agentem ad Hiſpanias* (ab Hiſpaniarum Vicario judicandum) *retraherent*. Ita Severus lib. 2. cujus teſtimonio compertum eſt Macedonium ſummum hæreticorum patronum hæc omnia præſtitiſſe, cum adhuc *magiſtri officiorum* munus gerebat; è qua dignitate dein ad aliam *comitis ſacrarum largitionum tranſivit*, ut Gothofredus in Notitia dignitatum codicis Theodoſiani cenſuit; nam eundem eſſe Macedonium comitem S. L. opinatur, ad B quem data lex eſt Gratiani & Valentiniani *de appellation.* in cod. Theodoſ. ſignata XV. Kalend. aprilis anni 381. Hanc verò dignitatem *comitis* S. L. obtinuiſſe Macedonium functum jam altera magiſtri officiorum ex eo conſtat, quòd S. L. comes præ magiſtro officiorum eſſet illuſtrior; unde in leg. 2. *de bis quæ ex pub. collat.* comites illi *Sublimium poteſtatum* ſuperbo titulo decorantur, quod de magiſtro officiorum nuſpiam legimus. Hanc etiam Macedonii ex una in alteram dignitatem translationem deſignare Severus videtur, cum de Macedonio agens tradit illum *tunc*, cùm hæc omnia pro hæreticis moliebatur, *magiſtrum officiorum* egiſſe; quæ par- C ticula *tunc* aliam dein ab illo obtentam dignitatem indicat, quò nondum pervenerat cùm hæc ageret. Quæ ſi admiſerimus, cùm illud pariter exploratum ſit, Macedonium martio menſe anni 381. quo lata lex eſt de *appellation.* in codice Theodoſiano, Magiſtri officiorum munus jam demiſiſſe; ſi damnatio Priſcilliani in concilio Cæſarauguſtano anno 380. die *IV. non.* octobris celebrato lata admitteretur, intra nimis anguſtum tempus, & aſſumptio ejus ad epiſcopatum, & Romanum, ac Mediolanenſe iter, tum & reditus ejus in Hiſpanias, ac Idacii exulatio in Gallias ejuſque revocatio in Hiſpanias coarctandæ eſſent. Cùm hæc omnia a Ma- D cedonio adhuc officiorum Magiſtro geſta Severus affirmet. Alterutrum igitur inferamus oportet, ſive Concilium illud Cæſarauguſtanum, quo Priſcillianus damnatus eſt, alterum fuiſſe, & aliquot annis antiquius eo, quod legitur in collectione; ſive concilium iſtud, ſi unum idemque cum illo aſſeratur, annum 380. uno vel altero anno præceſſiſſe. Anno præcedenti 379. fortè adſcribendum ſuadet authoritas S. Proſperi in chronico, qui exordium Priſcillianiſtarum conſulibus anni illius aſſignat.

CONCILIUM ROMANUM

Anno 381. celebratum.

SEd & aliud Romæ concilium convenit anno sequenti 381. post concilium Aquilejense eodem anno septembri mense habitum, cujus mentio est in synodica concilii CPtani anni 382. in qua scribitur concilium Romæ convenisse, & ab eo literas ad imperatorem post concilium Aquilejense datas fuisse. Ad hoc concilium pertinere arbitror epistolam illam synodicam, in qua de priori Italiæ concilio in causa Maximi agitur; cujus epistolæ superius ad Concilium Italicum anni 380. meminimus.

CONCILII CONSTANTINOPOLITANI I. GENERALIS CANONES

Ex versione quadam antiquissima.

EDITORIS PRÆFATIO.

Anno 381. VEtus codex noster Lucensis inter plura quæ ad collectionem hanc adornandam nobis suppeditavit adjumenta, illud etiam non spernendum dedit, quod veterum Græcorum conciliorum interpretationes antiquas, ab iis plerumque diversas quæ in collectionibus Dionysii, & Isidori leguntur, contulerit. Has enim versiones usibus ecclesiæ Latinæ servisse antiquitus antequam Dionysius suam adornaret, & quæ Isidori mercatoris dicitur innotesceret, ex eo colligo, quod geminis illis jam evulgatis, & passim ab ecclesiis acceptis, vix excogitari posset ratio, cur novæ interpretationis dandæ laborem eruditus aliquis assumeret. Quare si quæ antiquissima versio in vetustis codicibus ab illis duabus diversa occurrat, hanc dare è re ecclesiastica esse judicandum est. Eo igitur consilio hanc exhibeo, præsertim huic editioni pretium adjungente incremento illo quod signatur titulo canonis V. cùm revera nihil sit aliud, quàm versio alia canonis, qui hic tertius adnotatur. Sed plane diversa est ab isto, & quantum arbitror ex textu quodam a Græculo posterioris ætatis interpolato. Nam barbaricarum ecclesiarum ordinationes non quidem ex canonum regulis administrandas, ut habet genuinus canon CPtanus, sed ad nutum & dispositionem ecclesiæ CPtanæ præcipit. Quod satis congruit cum opinione illa Græcorum, qui sæculo nono Bulgaros recens ad fidem conversos è sede CPtana, non verò e Latina petere episcopos volebant.

INCIPIUNT TITULI CANONUM CONSTANTINOPOLITANENSIUM.

I. NON transgredi fidem Patrum trecentorum decem & octo, qui in Nicæa Bithiniæ convenerunt, sed manere eam firmam & dominam censemus, & anathematizari omnem hæresim, idest Eunomianorum, Arianorum, & Semiarianorum, Spiritu Sancto aversi, & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Photinianorum.

II. *Qui debeantur Ægypto, Antiochiæ, & Constantinopoli.*

Ut extra terminos non ingredere alienos, neque confusionem facere ecclesiis, sed secundum canones observare, ut Alexandrinum quidem episcopum quæ in Ægypto sunt gubernare, servatis quæ in Nicænis canonibus primatus Antiochenæ ecclesiæ, & Asiæ gubernationis episcopi qui per Asiam sunt parrocias solum gubernare: qui verò sunt Proponticæ tantum, qui sunt Traciæ Traciarum solum.

Non vocatus episcopos super Parrochiam alienam non debere ingredi ad ordinandum, aut pro aliquibus aliis gubernationibus ecclesiasticis, servato quod scriptum de parrociis canone & constitutum, & ut per singulas provincias provinciæ synodus gubernet, secundum ea quæ in Nicia constituta sunt. Quæ autem in barbaricis gentibus sunt ecclesiæ Dei ita gubernari oportet, secundum quod obtinuit a Patribus consuetudo. CPtanum autem episcopum habere primatum honoris post Romanum episcopum, propterea quod urbis ipsa sit junior Roma.

IV. De Maximo Cynico & adversus ejus iniquitates, & delubra ejus quæ CPim facta est in omnibus placuit, ut neque Maximum episcopum fuisse aut esse, neque ipsos qui ab eo ordinati sunt in quocumque gradu clericorum, vel quolibet facta sunt infirmata esse censemus.

V. De primatu ecclesiæ CPem S. Synodus dixit ubique sanctissimorum Patrum termini subiecentes, & quem nunc legimus canonem CL. reverentissimorum

ANNO CHRISTI 381. rum episcoporum, qui congregati sunt in hanc regiam civitatem cognoscentes, hæc censuimus de primatu S. ecclesiæ CPtnæ junioris Romæ, qui sedis magnæ Romæ pro eo quod regnaret, Sancti Patres statuerunt ei primatum; ita nunc & nos in hoc constitutum firmantes venerabiles CL. primatum reddimus juniori Romæ, rationabiliter judicantes, ut regno & senatu honorificatur civitas, obtineat & firmitatem primatus, secundum magnam Romam, & in ecclesiasticis causis magnificam eam esse sicut & Romam, & secundam post eam esse. B

A censemus. Et ut Ponticam, & Asiam, & Traciam gubernationem Metropolitani habeant etiam qui in Barbaricis sunt episcopi a sede suprascripta parrochias eis ordinentur, & ut singulum Metropolitanum parrochiam cum provinciarum episcopis ordinent episcopum, sicut divini canones censuerunt manuum impositione, aut sicut superius dictum est a Metropolitanis episcopis fieri debere. ANNO CHRISTI 381.

Electione autem facere secundum consuetudinem ad eos referre oportet. *Et subscripserunt.*

AD SYNODUM ROMANAM SUB DAMASO QUINTAM, ET AD CONCILIUM CPTANUM II.

ADNOTATIO CRITICA ET CHRONOLOGICA.

Anno 382. MIrè hæc omnia confusa sunt in Collectionibus; primò enim synodus Romana V. sub Damaso post obitum Gratiani celebrata ex libello synodico affertur. Dein C succedit synodus CPtana II. altero post concilium oecumenicum anno 382. coacta, ut constat ex ejus synodica ad Damasum, malè inter acta oecumenici concilii relata; qua de re Baronius ad eundem annum 382. Tertio denique additur sub hoc titulo: *Idem concilium CPtanum &c.* concilii CP. *Merobaude iterum & Saturnino.* Coss. anno nempe 383. coacti historia. Ambages istæ sic extricantur. Altero post concilium Constantinopolitanum oecumenicum, anno nempe 382. Orientales ab imperatore invitati CPlim convenerunt, unde synodicam per ablegatos è suo cœtu episcopos miserunt ad Damasum & cæteros episcopos occidentales, quam synodicam excusam præpostere inter acta D concilii oecumenici legimus. Sequenti anno 383. Merobaude iterum & Saturnino Coss. teste Sozomeno *l.* 5. cap. 12. junio mense, orientalibus episcopis cum præcipuis aliis singularum sectarum episcopis indictum est Constantinopolim, ut in synodo de veritate fidei orthodoxæ disquireretur. Hujus forte concilii synodica, quæ hodie intercidit, ad Damasum scripta est; & ipse vicissim Damasus, forte post trimestre, Gratiano jam defuncto, synodo Romæ collecta, cujus meminit author libelli synodici, ea quæ pro catholica fide statuta fuerunt Constantinopoli confirmavit, & synodicam ad orientales dedit. Ita rebus compositis, non unicum, sed duplex Constantinopoli concilium per duos consequentes annos 382. & 383. celebrata, & alterum Romæ anno 383. habitum, distinguenda sunt.

SYRICIUS PAPA

Sedit ab anno 385. usque ad 398.

AD TREVIRENSEM SYNODUM

Animadversio chronologica.

Ex anno 386. in annum 385. TRevirensem synodum in annum 386. Labbeus rejecit. Venetus editor annum 384. emendat. Cum enim, ait, Sanctus Martinus a concilio illo annis inde 16. vixerit, teste Severo Sulpicio; idemque demum obierit anno 400. ut & nuperus editor operum Sulpicii Severi P. de Prato demonstrat, ex E hac profecto supputatione annus 384. plane resultat. Sed in annum sequentem 385. Trevirensem revocare cogit authoritas S. Prosperi in chronico, qui Priscilliani supplicium sub consulibus anni 385. collocat. In synodo verò Trevirensi Ithacius reus jam dictus procuratæ necis illius absolutus est.

AD CARTHAGINENSE CONCILIUM

Anno 389. consignatum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex anno 389. ad annum 386.

CUm Syricius papa in Romano concilio anni 386. post consulatum Arcadii & Bautonis canones quosdam ad ecclesiasticam disciplinam pertinentes statuisset, synodicam dedit ad Africanos legendam inter epistolas Syricii num. IV. in qua & canones reliquos concilii inseruit, tum præcipuè de levitarum & sacerdotum continentia sanctionem ursit. Hac recepta epistola Africani patres in concilium convenientes sanctionem eandem de continentia levitarum & sacerdotum novo canone firmarunt, eundemque dein canonem concilii Carthaginiensis patres sub Genethlio episcopo, tanquam *a præterito concilio* latum approbarunt. Ex quo non inanì conjectura deducas, cum De Marca differt. de Veter. Collection. canonum cap. 5. concilium istud, quod Carthaginiense sub Genethlio præcessit, eodem ipso anno 386. quo & Romanum januario mense ejusdem anni celebratum, convenisse.

LEPTENSE CONCILIUM IN AFRICA

Circa tempora Syricii papæ anno circiter 386. celebratum.

Anno 386.

INter Syricii epistolas apud Labbeum quarta ad episcopos per Africam data VIII. id. Januarii Arcadio & Bautone Coss. ideft anno 386. leguntur canones, quos pontifex a se editos in Romano quodam concilio testatur. Ex his canonibus octo leguntur apud Ferrandum in breviario canonum, qui illos desumptos ex epistola Syricii, & in concilio Zellensi vulgatos scribit. Verum in codice nostro MS. in quo canonum breviatio est alia ab ea quam Ferrandus dedit, omnes illi canones quotquot in epistola Syricii leguntur iisdem pene verbis, excepto nono & ultimo, qui fusius in Syricio exprimitur, occurrunt sub hoc titulo: *ex synodo Leptense*. Hanc porro lectionem genuinam esse & optimam judico, ratus in synodo non quidem Zellensi, sed potius Leptensi canones illos adoptatos, vulgatosque fuisse. Ambæ quidem Zelle, & Leptis urbes erant in Africa, sed priorem illam jamdiu ante hanc ætatem eversam dejectamque fuisse notat Strabo Geogr. l. 13. Vicissim autem Leptæ geminæ erant urbes episcopales, quarum altera major in Tripolitano tractu jacebat, altera verò minor. In alterutra ergo ex his urbibus concilium hoc celebratum est, cujus canones ex epistola Syricii desumpti sunt, & nos ex breviario nostro MS. damus.

EX SYNODO LEPTENSE.

I. Sine sede apostolica, ideft metropolis nullus ordinetur episcopus. Plurimorum episcoporum sententia teneatur. *Ferrand. cap. IV.*

II. Ne unus episcopus episcopum ordinare præsumat. *Ibid. cap. 6*

III. Post remissionem peccatorum cingulum militiæ si præsumpserit, in clero nullatenus admittatur. *Ibid. c. 11*

IV. Viduam clericus non ducat uxorem. *Ibid. c. 13*

V. Laicus qui viduam duxerit uxorem non admittatur in clero. *Ibid. c. 13*

VI. Clericum alienum nullus audeat ordinare.

VII. Abjectum clericum alter non suscipiat. *Ibid. c. 138*

VIII. Venientes ad Novatianos, vel Montensibus per manus impositionis suscipiantur. *Ibid. c. 174*

IX. Levites, presbiteri, diaconi, episcopi cum uxoribus non misceantur. *Ibid. c. 16*

AD CONCILIUM CAPUANUM

Anno 391. habitum

CHRONOLOGICA ANIMADVERSIO.

Anno 391.

DE anno quo synodus Capuana celebrata est, nihil certi traditur ab antiquis. Tillemontius adnotatione 41. ad vitam S. Ambrosii, non inani persuasus conjectura putat, nonnisi exeunte anno 391. convenisse. Narrat enim Theodoretus lib. 5. cap. 23. Theodosium, cum primum occidente relicto venit in orientem, accivisse Flavianum Antiochiæ episcopum, ac venienti mandasse, ut actutum se Romam, vel in occidentem conferret, quò cum æmulo Evagrio coram patribus illis de componenda re Antiochena tractaret. Verùm tanta constantia imperatoris mandata detrectasse Flavianum, addit Theodoretus, ut imperatorem ipsum admiratum episcopi firmitatem in suas partes retraxerit. Atque eò forte spectasse censet Tillemontius S. Ambrosium, cùm in epistola ad Theophilum Alexandrinum scribit, Flavianum literis imperialibus præmuniisse sese, ne judicio

ANNO CHRISTI 397. dicio synodi Capuensis parere cogeretur. Ex quo illud consequitur Capuanam illam synodum tunc habitam, postquam Theodosius in orientem profectus est, quò cùm venerit anno 391. labente, ut ex legibus codicis Theodosiani constat, hinc synodum Capuanam ex anno 389. ad exitum anni 391. promoveri oportet.

A Hinc pariter inferas Thessalonicensem synodum, quo causa Bonosi episcopi Sirmiensis, vel Naissitani in Dacia a Capuana synodo remissa est, ex anno 390. cui in Labbeana collectione illigatur, ad annum saltem 391. vel potius ad sequentem 392. revocandam esse. ANNO CHRISTI 397.

AD CONCILIUM TAURINENSE

Anno 397. ut fertur habitum

ADDITIO ET ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex anno 397. ad annum 401. *Concilii hujus epocha ab antiquis signata nulla superest. Sed cum in epistola Zosimi papæ, de qua Sirmondus in notis ad eandem synodum, editis in Collectione Veneto-Labbeana tom. II. pag. 1387. eo tempore habitum legatur, quo Bricius, S. Martini successor, Turonis præerat, & simul etiam constet decessisse S. Martinum anno 400. novembri mense, ut demonstrat P. de Prato in novissima editione operum Sulpicii Severi to. I. Dissert. III. hinc rectè inferas Gallicanos istos patres non prius anno 401. die X. Kal. octobris (hanc enim diem præfert concilii ejusdem præfatio) convenire potuisse.*

Hincmarus Remensis Archiepiscopus, sæculi IX. scriptor celebris, epistolæ cuidam canonicæ ad Gallorum principem excerpta quædam adjecit ex conciliis, SS. Patribus, Legibusque petita, inter quæ hoc decretum, vel potius gemina hæc decreta in unum conjuncta ex concilio Taurinensi cap. IX. & Aquileensi cap. XV. dedit, quæ hìc subjungere, si forte ad concilium hoc pertinuerint, visum est.

Si peccatis agentibus contigerit post obitum alicujus sancti (*nota phrasim in canonibus concilii Taurinensis recurrentem*) episcopi, ut annus transeat antequam substituatur in civitate ipsa, unde decessit, episcopus alter; quia hoc munus prævidere debent Metropolitani, ne ultra mensem, vel multo plus tres sine pastore vacua remaneat civitas; placuit nobis, ut absque modo culpetur Metropolitanus pro tanta negligentia sua, & clerus, ac populus, eo quod salutis memor non fuit, ut ad Metropolitanum peC titurus episcopum accurreret; & deinde ordinetur episcopus. Si autem ipsi de se talem non habuerint, aut providere sibi & eligere jubente Metropolitano neglexerint, tunc judicio & potestate sua electa apta persona Metropolitanus cum aliis episcopis ordinet, & faciat episcopum, ne plebs Dei sine pastore sit vacua, & facultates ecclesiæ dispereant. Si tunc presbyteri, aut majores civitatis non acquieverint, ut rebelles anathematizentur.

AD CONCILIUM CARTHAGINIENSE III.

Cæsario & Attico Coss. anno 397. celebratum

ADNOTATIO APOLOGETICA.

Anno 397. IN hoc concilio plana sunt omnia, nisi exceperis synodicam Musonii Byzacenæ primatis, quam Scheltrates vir cl. interpolatam esse, his argumentis persuasus censet. I. Synodica hæc tribuitur concilio III. Carthaginiensi, quod in ipso statim epistolæ exordio sese offert, ita enim orditur: *Dum in Carthaginiensi urbe conveniremus &c.* Idemque insinuat Aurelii Carthaginiensis episcopi nomen in ipsa epistolæ fronte & in subscriptione expressum. Sed & ex eadem quoque epistola constat, concilium a quo data est, in Byzacena provincia convenisse: *Hæc communi concilio per universam provinciam, Byzacenam in notitiam deducenda* censuimus. Huic vero Byzaceno concilio Aurelius plane non adfuit. Cur igitur in fronte & in fine epistolæ legitur? Hæc profectò Scheltratis argumenta interpolationem aliquam egregiè demonstrant; sed facili negotio genuina ab intrusis secernuntur. Fateor ego quidem epistolam datam esse a synodo Byzacena cum adjuncta Hipponensium canonum epitome.

Hanc verò synodicam cum adjuncta canonum epitome Musonius Byzacenus, vel secum ipse, vel per legatos provinciæ suæ detulit ad patres Concilii Carthaginiensis Cæsario & Attico Coss. celebrati, idemque concilium per totam Africam probavit atque evulgavit. Id produnt acta ejusdem concilii in codice canonum Africanorum legenda: *Literæ fratrum nostrorum Byzacenorum & breviarium quod eidem epistolæ adjeE cerunt &c.* Cùm igitur synodica illa cum adjecta epitome a concilio Carthaginiensi adoptata & promulgata esset, ideo nomen concilii Carthaginiensis potius quam Byzaceni illi præmittere visum fuit. Sicut & ex lege Africanæ ecclesiæ solemni, de qua in codice Africano can. 85. scriptum illud a concilio vulgandum, Aurelii tamquam concilii præsidis nomine exhibendum & subscribendum fuit. Hæc est igitur tota synodicæ Byzacenæ interpolatio, quæ nulli alteri quam patribus concilii Carthaginiensis debetur.

Col-

Collectio nostra Lucensis concilii cujusdam Carthaginiensis canones excerptos & in epitomen redactos offert, quod ego concilium ad hoc tertium Carthaginiense non alia persuasus ratione reduco, nisi quod canones quos exhibet in eodem tertio concilio sancitos fere omnes reperio. Cæterum neque consules neque mensis adnotatio cum tertio Carthaginiensi satis congruit. Quo enim loco Carthaginiense III. habitum scribitur *Cæsario & Attico Coss. die Kalend. septembris*; collectio nostra titulum hunc exhibet: *Ex synodo Carthaginiensi Africæ sub idibus Augustarum Consulatu Cerani*. Ceranus iste consul planè ignotus est. Fieri tamen potuit, ut imperitus librarius pro *Cæsari* quod scriptum in veteri libro repererat, *Cerani* expresserit. De mense verò oscitantiam Librarii ejusdem suspicari perquam arduum est. Sed & non ardua est utriusque conciliatio; nam ex codice ecclesiæ Africanæ constat concilium hoc VI. Kalend. Julias cœpisse; quare cum ex ipsius synodi, prout in editis, inscriptione usque ad Kalend. septembris perseveraverit, patet utique ipsis Augusti idibus aliquam ejus sessionem haberi potuisse. Utcumque sit, integram synopsim, prout exhibetur in MS. codice dandam censui, admonito prius lectore anonymum illum, qui hanc collectionem adornavit, non omnes quidem concilii hujus canones, at selectos tantummodo dedisse, ut ex numerali nota, quam singulis hisce canonibus apposuit, intelligimus. Juvat illud, quod sæpe monui, rememorare, barbaram esse versionem & ab imperito confectam, adeout interdum a mente ipsa concilii recedat, & ita se exprimat, ut ex ejus verbis nullus aptus sensus eliciatur. Quanquam ex hoc ejus labore, inepto licet, illud commodi retrahitur, quod canones quosdam habeamus, alias ignotos; aliorum additamenta quædam occurrant in editis non legenda. Ut autem commodior esset editio hæc nostra, ad marginem singulorum canonum indicavimus canones illos concilii III. Carthaginiensis, qui cum istis conveniunt.

EX SYNODO CARTHAGINIENSI AFRICÆ

Sub Idibus Augustarum consulatu Cerani.

IV. Liceat episcopo Presbytero filium scribere.

V. Appellet Episcopus judicium Episcoporum, & Romanus audiat. *a*

X. Licet Presbytero, vel Clerico appellare judicium proprii Episcopi, & in Concilio audiatur. *b*

XVIII. Episcopus Presbyter Diaconus ab uxoribus continentes sint. *c*

XIX. Omnis clerus pudicitiam observet. *d*

XX. Cupiditas & avaritia non sit in Clerico, nec tollat unus alterius prædia. *e* Nullus contra Prophetas, vel Evangelia faciat. *f*

a forte est VI. Car. III.
b Milevit. can. XXII.
c II. Car. II.
d Codex Can. Afric. cap. XXV.
e Codex Can. Afric. cap. V.
f Est III. Car. XLVII. sed desormatus.

A XXI. Presbyter chrisma, aut consecrationem puellarum non faciat, nec reconcilient. *g*

XXII. In necessitate absente Episcopo Presbyter reconciliet. *h*

XXIII. Passim accusator non recipiatur.

XXIV. Criminosus accusator non sit, *i* nec minor persona majorem accuset. *k*

XXV. Excommunicatum alterius alter non recipiat. *l*

B XXVI. Excommunicatus alter non recipiat; quod si exceperit excommunicetur. *m*

XXVII. Non licebit Presbytero excommunicato altaria erigere, vel sacrificare. *n*

XXVIII. Presbyter correptus a vicinis Episcopis audiatur. *o*

XXIX. Episcopus a duodecim Episcopis audiatur, Presbyter a sex, Diaconus a tribus. *p*

XXX. Minus de tres Episcopos non ordinet Episcopum, nec sine Primate. *q*

C XXXI. A quinque audiatur Presbyter, & Diaconus a tribus. *r*

XXXII. Clericus si ad judicem publicum fuerit, deponatur. *s* Filii sacerdotum in expectacula non vadant. *t*

XXXIII. Episcopus, Presbyter, Diaconus conductor, & negutiator non sit. *u*

XXXIV. Clericus aut uxorem ducat, aut profiteatur in castitate manere. *x*

XXXV. Nullam rem in duplo clericus det. *y* Diaconus aut devota ante viginti quinque annos non ordinetur, vel consacretur. *z* Lector populum non salutet. *a*

D XXXVI. Clericum alienum alter non accipiat. *b*

XXXVII. Ad passim Clerici, vel continentes ad virgines vel viduas non ingrediantur. *c*

XXXVIII. Absque transeuntes nullus manducet in Ecclesia. *d*

XXXIX. Pœnitentem non reconciliet. Presbyter forsitan in necessitate. *e*

XL. Virgines sacræ absque (*supple parentibus*) Episcopo, vel Presbytero custodiri ordinentur. *f*

E XLI. Clericorum causa Episcopus, vel Presbyteri audiant. *g* In aliena civitate non morentur. *h*

XLII. De Donatistas in clero non promoveantur. *i*

XLIII. Tres eligantur, & unus ordinetur Episcopus. *k*

XLIV. In Diæcese proprium habeant Primicerium. *l*

g De Chrismate, & reconciliatione III. Carth. XXXVI.
h De puellis Cod. Afr. VI.
i III. Car. XXXII.
k III. Car. VII.
l II. Car. VI.
m Cod. Afr. IX. ex II. Car. VII.
n Ibid.
o II. Car. VIII.
p III. Carth. can. VIII.
q Car. sub Genethlio an. 390. can. X.
r III. Car. XXXIX.
s III. Car. VIII. sed non in omnibus cohæret.
t III. Car. IX.
u III. Car. XI.
x III. Car. XV.
y Partim III. Cart. can. XIX.
z III. Car. XVI.
a Hipponen. can. II.
b III. Car. XXI.
c Codex Afr. can. LIV.
d III. Car. XXV.
e III. Car. XXX.
f Cod. Afr. cap. XLIII.
g III. Car. XXXIII.
h Cod. Afr. XLIV.
i De episcopo Cod. Afr. XX.
k III. Car. XXXVII.
l Ibid. Can. XLVIII.

XLV.

ANNO CHRISTI 397.

XLV. Ut quisque ficutiri erit in infantia sibi vindicet. (*fic*)

XLVI. Episcopus cui abundat Clericus alteri det. *a*

XLVII. Nullus alienam Diæcesem tollat absque voluntate Episcopi sui. *b*

XLVIII. Quando ordinatur Episcopus vel Clericus, Canones recitentur. *c*

XLIX. Mortuo Eucaristia non detur, nec mordios (*manu antiqua corrigitur* mortuus) baptizetur. *d*

L. Annis singulis concilius fiat. Primatus de sua Diocese binos aut ternos Episcopos in Concilio dirigant. *e*

LI. Quis baptizatus (*forte* non est) baptizetur.

LII. Clericus causam dictam & judicatam post annum non repetat. *f*

LIII. Clericum, *g* vel Monachum *h* alienum non liceat accipere. *i*

LIV. Nullus Episcopus hæreticos, vel paganos hæredes dimittat. *k*

LV. Secundum ordinem unusquisque Episcopus humilis sit alteri. *l*

LVI. Nulli liceat conjugatos separare; quod si fecerint, alios, vel alias non accipiant, sed pœniteant. *m*

LVII. Excommunicatus non recipiatur accusator. *n*

LVIII. Servi, liberti in propriis dominis non recipiantur. Qui accusaverit, & multa crimina dixerit in primo non probaverit, cætera non credantur. Familiares testes non recipiantur. Ante 14. annos testes non recipiantur. *o*

LIX. Episcopo viri non credatur (*fic*)

A excommunicato alterius non recipiat. *p*

LX. Nullus excommunicetur ante discussionem, *q* quod si monitus in judicio venire noluerit, excommunicetur. *r* Accusator si noluerit in judicio venire constituto tempore excommunicetur.

LXI. Filii Clericorum gentilibus non conjungantur, nec hæredes hæreticos demittant. *s*

LXII. Episcopus trans mare non ambulet sine Primatis consensu. *t*

LXIII. Episcopus, Præsbyter, Diaconus subdiaconus ab uxoribus se abstineant. *u*

B LXIV. Nullus Episcopus vendat rem Ecclesiæ absque consensu aliorum. *u*

LXV. Gravius si peccaverit Præsbyter, Diaconus, deponatur. Rebaptizatus in clero non recipiatur. *x*

LXVI. Clerici, qui causam habuerint, si appellaverint Episcopi sui judicium conscientiæ Episcopi sui ad vicinos Episcopi dicant causam. *y*

LXVII. Episcopus, sive Clericus, qui excommunicatus fuerit, & communicaverit, absque absolutione deponatur. *z*

LXVIII. Accusatus & in alio loco C audiatur.

LXIX. Clericus, qui non consenserit Episcopo suo ad majorem gradum venire, excommunicetur. *a*

LXX. Quicumque ex Clero comparaverit aliquid ecclesiæ dimittendum; de proria hæreditate, verò cui voluerit. *b*

LXXI. Absque Concilio non vendat Episcopus rem Ecclesiæ, vel reliqui Clericorum absque conscientia Episcopi. *c*

ANNO CHRISTI 397.

p Codex can. cap. CXXXII. *q* Codex Afric. cap. CXXXIII. *r* Ibid. XIX. *s* III. Car. XII. *t* III. Car. XXVIII. *u* Vide Cartag. sub Bonifac. an. 525. ubi id edictum in Concilio VI. Aurelii dicitur. *x* In eodem concilio ex VI. Aurelii. *y* Car. sub Genethlio can. VIII. sed in aliquo differt *z* Car. sub Genethlio an. 390. can. VIII. *a* Codex Can. Afric. cap. XXX. ex Con. III Car. sed ibi non adest. *b* III. Car. XLIX. *c* Codex Can. Afric. cap. XXVI

ANASTASIUS PAPA I.

Sedit ab anno 398. usque ad annum 402.

AD EPISTOLAS ANASTASII PAPÆ I. ADDITIO.

ANASTASIUS PAPA AD SIMPLICIANUM.

Domino fratri Simpliciano Anastasius.

1. GRandem sollicitudinem atque excubias super gregem suum pastor habere adprobatur. Similiter & ex alta turre caussa civitatis diu noctuque cautus speculator observat. Magister providus navis hora tempestatis, & periculi magnam patitur animi jactationem, ne procellis, atque asperrimis fluctibus navis elidatur in saxa. Pari animo vir Sanctus & honorabilis Theophilus, frater, & coepiscopus noster, circa salutis commoda non desinit vigilare, ne Dei populus per diversas ecclesias Origenem legendo, in magnas incurrat blasphemias.

2. Conventus literis memorati, convenio Sanctitatem tuam, ut sicuti nos in urbe Roma positi, quam Princeps Apostolorum statuit, & fide sua confirmavit gloriosus Petrus, ne quis contra præceptum legat hæc, quæ diximus, damnavimus, & cum magnis precibus postulavimus, ut Evangeliorum instituta, quæ ex ore suo Dei & Christi docuit censura, ab hac recedi omnino non debere, sed illud in memoriam deduci, quod E Paulus venerabilis Apostolus prædixit atque commonuit. (*a*) *Si quis vobis evangelizaverit præter quod evangelizatum est vobis, anathema sit.* Igitur hoc præceptum tenentes, illud quidquid est fidei nostræ contrarium, ab Origene quondam scriptum, indicavimus a nobis esse alienum atque punitum.

3. Hæc Sanctitati tuæ scripsimus per Eusebium presbyterum, qui calorem fidei gestans,

(*a*) Gal. 1. 8.

ANNO CHRISTI 399. ftans, & amorem circa Dominum habens, quædam capitula blasphemiæ obtulit, quæ nos non folum horruimus, & judicavimus, verum & fi qua alia funt ab Origene expofita, cum fuo auctore pariter a nobis fcias effe damnata. Dominus te incolumen cuftodiat, Domine frater merito honorabilis.

ADNOTATIO COLLECTORIS.

Literas hafce ad Simplicianum Mediolanenfem epifcopum directas fuiffe non dubito. Theophilus Alexandrinus Origeniftas habito concilio damnavit, fcriptamque fe A cum reliquis patribus fynodicam ad orthodoxos epifcopos circumquaque tranfmifit. Suam pariter recepiffe Anaftafium pontificem nemo prudens dubitaverit. Ea occafione datas cenfeo literas hafce Anaftafii ad Simplicianum, quem de Origeniftarum damnatione Alexandriæ facit certiorem. Porro Simplicianus anno 400. ante junium menfem obiiffe in adnotatione mea ad Pagium in noviffima editione annalium Baronii cum Pagio & Notis ad A. 400. demonftravi; ex quo confequitur, literas iftas ad Simplicianum haud ferius menfe junio anni 400. dari potuiffe.

SELEUCIENSIS IN PERSIDE SYNODUS,

In qua Cajumas epifcopatum ceffit Ifaaco Cajuma Seleucienfi epifcopo,

Anno 399. celebrata.

Anno 399. *Synodi hujus hiftoriam, & actorum portionem nobis fervavit Amrus in vita Ifaaci Seleuciæ Archiepifcopi apud Affemanum Biblioth. Oriental. to. III. pag. 364. his verbis.* Cùm Cajumas [*Seleuciæ & Ctefiphontis epifcopus*] rebus divina ope bene compofitis, perfecta pace concordiaque frui videret, univerfos Orientis Metropolitas & epifcopos convocavit (*Id factum anno primo Jezdegerdis Perfarum Regis, Chrifti 399. vel 400. ex Affemano conftat*) qui ad ipfum continuo profecti Synodum illo & Marutha medico Epifcopo Majapharchinenfi præfentibus in ecclefia urbis Modainæ (*Seleuciæ*) celebrarunt: ubi affurgens Cajumas, his verbis Patres eft allocutus. *Optime noftis, me hac præfectura & dignitate ob imbecillitatem & peccata mea planè indignum effe, quodque Deo, cui honor & gloria, animam meam dederim, quum neminem, qui Dei caufam periculo fui tueri vellet, invenirem, extremamque timerem nominis Chriftiani in Oriente perniciem, Ecclefiarum itidem excidium, & univerfæ ecclefiafticæ hierarchiæ ruinam: Nunc verò cum Deus tandem nobis quod expectabamus exhibuerit, geminorum Regum benedictorum* (Arcadii, & Jezdegerdis) *& hujus benedicti Epifcopi* (Maruthæ) *beneficio atque opera;* C *oro vos, ut me ab ifta præfectura amoto, alium, quem Deus, cujus nomini gloria, vobis una fimul convenientibus elegerit, conftituatis.* Cui Patres in hunc modum obortis lacrymis refponderunt. *Quomodo id nobis permiffum arbitrabimur, cum tu animam tuam Deo, cujus nomini honor & laus, commiferis, totque ærumnas & incommoda fortiter pertuleris, nofque proinde obligaveris tibi fervorum loco in pofterum fore?* Attamen cum ille porrò inftaret, compulfi funt demum prædictum Ifaacum, ipfi in eadem Patriarchali dignitate fucceflorem, juxta ordinem creare in Modaina, adjecta conditione, ut in morem pueri feniori benedicto Cajumæ obfe- D queretur, neve quippiam ipfo inconfulto decerneret.

ALEXANDRINA SYNODUS

Contra Origeniftas

Anno 399. celebrata.

Anno 399. Quæ turbæ Alexandrinam ecclefiam occafione librorum Origenis agitaverint, tum per fe exploratæ funt ab omnibus, quotquot hiftoriam ecclefiafticam vel a limine falutaverunt, tum ex fynodica, quam hic damus, planiffimæ fiunt. His pacandis Theophilus Alexandriæ epifcopus concilium infigne celebravit, cui & Labbeus in collectione fua locum affignavit; & Baluzius in nova fua conciliorum collectione fynodicam retuliffe fibi vifus eft, erutam ex epiftola Juftiniani imperatoris ad Mennam poft concilium generale V. legenda. Quod dein fragmentum huic Alexandrino concilio affignatur etiam in Veneta Labbei editione to. II. col. 1461. Sed ab his omnibus multum huc ufque erratum eft; genuinamque fynodicam a S. Hieronymo ex Græco Latinè redditam, ac nuper ex Ambrofiano codice vulgatam a Cl. Vallarfio in nova editione Operum S. Hieronymi epift. 92. ex eodem opere huc transferemus, ex quo patebit fragmentum illud E fynodicæ *Epifcoporum Ægypti atque Alexandriæ adverfus Origenis doctrinam,* alterius effe concilii a celebri illo Alexandrino Theophili, cujus fynodicam Latinis literis tradidiffe fe S. Hieronymus Apolog. in Ruffinum lib. 3. teftatur. Nunc verò primò de anno habiti concilii difquirendum eft. Baronius, quem Labbeus fequitur, annum 399. affignat. Pagius in critica annum 401. emendat. Mihi verò chronologiæ Baronii infiftendum inclucta-

ANNO CHRISTI 399.

luctabile hoc argumentum suadet. Ac primò quidem Pagii lapsus indicandus est, ex quo tota ejus chronologia corruit. Censuit enim vir doctissimus synodicam concilii Alexandrini, a S. Hieronymo Latinè redditam, eandem esse cum epistola paschali Theophili Alexandrini, in qua ille Origenis errores fuse exponit, & confutat; quam idem pariter S. Hieronymus in Latinum transtulit; Hæc epistola cùm scripta fuerit anno 401., ut ex charactere paschali ibi expresso colligitur; huic pariter anno assignandum Alexandrinum concilium meritò intulisse se idem scriptor arbitrabatur. Verum alia est synodica, alia epistola illa paschalis, ut modo ex utriusque inspectione (nam utraque nunc tandem lucem aspexit) intelligimus. Pagiana ergo B chronologia abjecta, Baronii calculum admitto, hoc fultus argumento. S. Hieronymus Apologiam in Ruffinum circa medium anni 402. ut omnibus in confesso est, scribebat; ibi vero lib. 3. asserit se per *fere biennium synodicam* (Theophili) *& Paschalem* (anni 401.) *epistolas contra Origenem, & alias adversus Apollinarium, & Origenem* (quæ paschalis est epistola anni 402.) *interpretatum* fuisse; ex quo deducas synodicam, quam primo loco ponit S. Hieronymus, anno 400. A circa medium anni Latinè ab eo redditam. Cùm verò synodus, ad quam epistola illa pertinet, eo tempore ageretur (ut inferius demonstrabitur) quo Encæniorum festum Hierosolymis recolebatur, quod recurrisse die XIV. septembris ex Nicephoro lib. 8. cap. 10. non ineptè deduceretur, hinc recta consecutione inferas, concilium cujus synodica ante septembrim anni 400. Latinè reddita est, ad septembrim anni præteriti 399. referendum.

Anno igitur concilii hujus Alexandrini sic definito, nunc de mense disquirendum est. Concilii synodica dirigitur ad episcopos Hierosolymis agentes ad encænia Templi celebranda; templum verò illud dedicatum fuisse die XIV. septembris Nicephorus lib. 8. cap. 10. testatur. Illo ergo mense Alexandrini patres convenisse censendi sunt. His vero de Alexandrino concilio animadversis, nunc tandem genuina ejus synodica subjicienda est, qualem Vallarsius in novissima Operum S. Hieronymi editione Veronensi è MS. Ambrosiano codice erutam vulgavit to. I. epist. 92. Porro hæc duplici sub inscriptione compareret, quod encyclica sit ad episcopos diversarum regionum missa.

Dominis dilectissimis Fratribus, & coepiscopis

Eulogio, Joanni, Zebiano, Auxentio, Dionysio, Gennadio, Zenoni, Theodosio, Dicterio, Porphyrio, Saturnino, Alani, Paulo, Ammonio, Heliano,

Alteri Paulo, Eusebio.

Et omnibus, qui in Æliæ Encæniis congregati sunt, catholicis episcopis Theophilus in Domino salutem.

Dominis dilectissimis, & fratribus, & coepiscopis

Epiphanio, Marciano, Agapeto, Boethio, Helpidio, Eutasio, Norbano, Macedonio, Aristoni, Zenoni, Asiatico, Heraclidi,

Alteri Zenoni, Kiriaco, Aphrodito,

Theophilus in Domino Salutem.

1. ARbitror quod ante nostras literas velox ad vos fama pertulerit, quosdam in monasteriis Nitriæ *a* Origenis hæresim serere, & Monachorum purissimum cœtum potione turbida propinare. Quamobrem compulsi sumus ad ipsa loca *b* pertimescentes Sanctorum precibus, & maximè Patrum, & Presbyterorum qui præsunt monasteriis, ne dum nos ire cessamus, ii, qui prurientibus blandiuntur auribus, simplicium corda perverterent. *c* Quorum nobilitas in scelere est, & tam rabidus furor ad omne facinus quod imperitia superbiaque suggesserit, ut præcipites ruant, nec intelligant mensuram suam, sed apud semetipsos sapientes, qui fons erroris est, maximos *d* putantes se quod non sunt. Denique in * tantam prorumpentes dementiam, ut *e* in se verterent manus, & propria ferro membra truncarent; putantes stultæ cogitationis arbitrio, hinc religiosos & humiles se probari, si mutilata fronte, & sectis auribus incederent. E quibus & unus linguæ partem *f* mordicus amputavit, ut ignorantibus quoque ostenderet, quàm timidè Dei jura * servaret, & ex ipsa debilitate præpediti monstraret eloquii quanto furore pectoris æstuaret. Quos quia reperi cum quibusdam peregrinis, qui in Ægypto parumper habitant, ad *g* vestram provinciam transmigrasse, & homines pauperes, gratia & pecuniis inescatos, qui debuerant manu, & labore victum quærere, ut impleatur in eis quod scriptum est, *In circuitu impii h ambulabunt*, velle in similitudinem Judæorum prius igne consumi, quàm Origenis videre scripta damnari: quodammodo proclamantes, *Posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protegamur*: ne fortè & in illis partibus * plebis, & Mocachorum turbent animos, & qui debuerant pro scelere correpti agere pœnitentiam, *i* nitantur contra nos, & mendaciorum cuniculis subvertant veritatem; justissimum duxi scribere Sanctitati vestræ, & breviter nuntiare, quod è vicino Episcopis congregatis, qui prope implerent numerum Synodi *k* perexerim Nitriam: & coram multis patribus, qui de tota pene Ægypto convolaverunt, lecti sunt libri

* Mſ. tantam & dementia.

* Mſ. servarent & monstrarent.

Pſ. 11. 9.

Iſai. 28. 15. juxta LXX.

* Mſ. plebs.

ANNO CHRISTI 399.

libri Origenis, in quibus impio labore sudavit, & consensu omnium condemnati.

2. Nam cùm legeretur volumen περὶ Ἀρχῶν, quem nos *de Principiis* possumus dicere, in quibus scriptum est quod *l* Filius nobis comparatus, sit veritas, Patri conlatus, mendacium; Et rursum, Quantum differt Paulus, & Petrus a Salvatore, tanto Salvator minor est Patre: Et iterum, Christi regnum finietur aliquando, *m* & Diabolus cunctis peccatorum sordibus liberatus, æquo honore decorabitur, & cum Christo subiicietur: Et in alio libro, qui *n de Oratione* inscribitur: Non debemus orare filium, sed solum Patrem, nec Patrem cum Filio; *o* obturavimus aures nostras, & tam Origenem, quam discipulos ejus consona voce damnavimus, ne modicum fermentum totam massam corrumperet. (1. Cor. 5. 6. & Gal. 5. 9.) Quid loquar de resurrectione mortuorum, in qua perspicue blasphemat, & dicit, quod *p* post multos sæculorum recursus corpora nostra paulatim redigantur in nihilum, & in auram tenuem dissolvantur; ac ne parvum hoc putaremus, adjecit: Resurgens corpus non solum corruptibile, sed mortale erit. Ut scilicet Dominus atque Salvator frustra destruxerit Zabulum, qui mortis habebat imperium; siquidem & post resurrectionem corruptio, & mortalitas in nihilum resolutis corporibus dominatur humanis. *q* De Angelis quoque temeraria aliqua confinxit, ut cuncta in cælo ministeria servitutis Dei non sint in cælo creata; * (* Mf. &) sed diversis lapsibus & ruinis varia officiorum sortiti sint nomina; caussasque veteres præcessisse, quibus creverint, vel decreverint. Et inter hæc quasi doloris impatiens, clamante populo, *Quæ sursum est Jerusalem, libera est*, nihil in ea purum, nihil a vitiis liberum & perpetua securum virtute contendit. Non stetit hac tenus prophana de Angelis disputatio, sed proficiens, in scelere: *r* Sicut Dæmones, inquit, nidore hostiarum, assidentes aris gentilium, pascebantur, ita & Angeli sanguine victimarum, quas spiritualium typus immolat Israel, fumo thymiamatis delectati, versabantur prope altaria, & hujuscemodi alebantur cibis. Quis non putet eum nihil ultra invenire potuisse, in quod mens vesana corrueret? Præscientiam quoque futurorum, quæ soli Domino nota est *s* stellarum motibus tribuit, ut ex earum cursu, & varietate formarum, Dæmones futura cognoscant, & vel agant aliqua, vel ab his agenda demandent. Ex quo perspicuum est, eum Idololatriam, & Astrologiam, & varias Ethnicorum * fraudolentæ (* Mf. fraudolentia.) divinationis præstigias adprobare.

3. Hæc & hujuscemodi sub nomine Monachorum quidam sentientes, & docentes in monasteriis versabantur. Cumque indigne ferrent, auctorem tanti mali cum suo errore damnari, quosdam inopes & servos spe gulæ sollicitatos suo junxere comitatui, *t* & facto cuneo, sedenti in Alexandria vim facere conati sunt; volentes caussam *u* Isidori, quem nos propter verecundiam, & Ecclesiæ disciplinam Episcoporum judicio servabamus proferre in medium, & auribus Ethnicorum * (* Mf. dicta.) dictu pudenda ingerere, ut seditio & turbæ contra Ecclesiam miscerentur; quorum consilia destruxit Deus, sicut Achitophel. (2. Reg. 1…) Omnis autem conatus eorum hic erat; ut sub nomine Isidori hæresim defenderent, qui multis episcopis propter *x* varias caussas a communione sanctorum fuerat separatus. Interim mulier & filius ejus adolescens ab his producitur in medium, & in loco urbis celeberrimo, *y* quem ni fallor Genium vocant, collocantur. Clamitant quidquid in nostram invidiam esse credebant, Gentilium contra nos populos concitantes, ea quæ aures Infidelium libenter audirent. Inter quæ & destructionis *z* Serapii, & aliorum Idolorum, eos qui in fugam admonentes, vociferantur. Non sic in jura templorum in Nitriæ monasteriis. Hæc autem universa faciebant putantes sic turbas jungi Infidelium, & Isidorum Episcoporum judicio eripi; ne cum *a* muliere audiretur, & puero, & nobis invidiam concitarent, qui volebamus, eum præsentibus Clericis, & fideli populo in Ecclesia, patienter audiri, & servari in persona ejus cum omni timore Dei, & mansuetudine ecclesiasticam regulam. Neque enim inimici ejus sumus, nec in aliqua re tam illum, quam paucos servos atque fugitivos, qui ejus negotii socii sunt, læsimus; sed Dei timorem & normam rigoris Evangelici *b* familiaritati pristinæ & necessitudini * prætulimus. (* Mf. posttulimus.) Qui cum accersitus esset ad quæstionem coram Episcopis, & omni Clero negotium * dicere, (* Mf. diceret.) & crebrius vocaretur ad caussam, cœpit subterfugere, & differre diem ex die: illa videlicet spe, ut multorum sermo narrabat, quod paulatim mulieris silentium redimeret. Et hoc faciens, sanctorum fratrum animos vulnerabat. Quis enim * ambigit, (* Mf. ab…git.) fiduciam bonæ esse conscientiæ; fugam autem, & dissimulationem, ut parcius loquar, & aperte proferam quod sentio, apud plerosque genus confessionis judicari? Præsertim cum grave ei mulier datis libellis * (* Mf. cum) crimen impingeret, & hoc per populos jactaretur, illum magnopere agere, ut quolibet potius genere, quam Episcoporum judicio res finem acciperet. Quæ mulier, ignorante me, amicorum ejus studio, & in * albo (* Mf. alo…) viduarum descripta est, ut refrigeriis eleemosynæ dolorem vulneris solaretur. Quod postquam a quodam Diacono didici, qui intrepidus nuntiabat, mulierem scriptam in viduarum numero, ut taceret, quod objecerat: illico per multos Isidoro indicem prodidi, & monui, ut episcoporum se judicio præpararet, muliere dumtaxat a cæterarum consortio separata, donec caussæ videremus eventum. Neque enim fas erat, eam Ecclesiæ opibus sustentari, quæ tantum crimen aut dixisset temerè, aut tacuisset. Iste est signifer hæreticæ factionis. Hoc utuntur duce vel locupletissimo ii, quos in exordio epistolæ descripsimus: qui possit præbere cibos, & peregrinationis eorum incommoda sustentare. Ubi furor & cædes necessariæ sunt, nullius alterius indigent auxilio; ubi expensæ & sumptus varii, nihil largitore accommodatius.

4. Dolent contra me atque insaniunt, quare solitudines & habitacula Monachorum in quibus sancta conversatio est, non permiserim impiis Origenis dogmatibus pollui.

ANNO CHRISTI 399.

lui. E quibus ut cætera prætermittam *c* in libris Resurrectionis, * quos scripsit ad Ambrosium, dialecticum morem imitans disputandi, in quo sciscitatio est, atque responsio, artis magicæ prædicator his verbis *d* est. Ars magica non mihi videtur alicujus rei subsistentis * vocabulum, sed etsi sit, nequaquam est operis mali, nec quod haberi possit contemptui. Quæ dicens perspicue Domino contradicit, qui loquitur per Prophetam, *Ita nunc in incantationibus tuis, in multis * veneficiis tuis, quæ didicisti ab adolescentia tua, si possint tibi prodesse. Laborasti in consiliis tuis: stent Astrologi cæli & * salvum te faciant*, e *qui contemplati sunt sidera, nuntient tibi quid super te futurum sit*. Præterea in libris περὶ Ἀρχῶν & hoc persuadere conatur, quod vivens Dei *f* Sermo non assumpserit corpus humanum, & contra Apostoli vadens sententiam scripsit, Quod qui in forma Dei æqualis erat Deo, non fuerit Verbum Dei, sed anima de cælesti regione descendens, & se de forma æternæ majestatis evacuans, humanum corpus assumpserit. Quæ dicens Joanni apertissimè contradicit scribenti, *& Verbum caro factum est*. Nec potest anima credi Salvatoris, & non Deus Verbum, & formam, & æqualitatem paternæ majestatis habuisse. In alias quoque impietates furibundus * exsultat, volens eum, qui in consummatione sæculorum, & in destructione peccati semel passus est, Dominum nostrum Jesum Christum *g* pro Dæmonibus quoque & spiritalibus nequitiis crucem aliquando passurum. Nec meminit Pauli scribentis, *Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt & donum cæleste, & participes sunt facti Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei Verbum virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, renovari iterum ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei & ostentui habentes*. Si hoc scire * voluisset, immo si non ea quæ scit, * contemneret, nunquam Apostolo contradicens, pro Dæmonibus quoque * diceret, Christum passurum, & eum * præberet ostentui: clausa, quod legimus, aure pertransiens, *Christus resurgens a mortuis, ultra non moritur: mors ei nequaquam dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem vivit, vivit in Domino*. Hoc enim quod dicitur *semel*, non secundum recipit, nec tertium: unde Apostolus sciens eum semel crucifigi, tota ad Hebræos affirmat audacia: *Hoc enim fecit semel seipsum offerens*.

5. Ob hæc & alia plurima, de quibus scribere epistolaris sermo non patitur, condemnati sunt, & ejecti de Ecclesia; * sed fatuitati juncta superbia, episcoporum judiciis contradicunt, cohæreticum suum nitentes seditione defendere, & per alienas provincias suberrantes, damnati damnatum habent ducem, & hujus operis eriguntur. Obsecro itaque vos, fratres carissimi, ut si * istuc veniunt, præceptis Evangelicis eos ad lacrymas provocetis. Voti nostri esse, & illos, A & alios errores corrigere pœnitentiâ, & digne suo nomine conversantes, *h* ut qui vocantur Monachi, si tamen hoc esse cupiunt, quod dicuntur, silentium diligant, & fidem Catholicam, quibus nihil omnino est * præferendum. Sed ut audio, imitantes Zabulum, huc illucque discurrunt, & quærunt quos suis impietatibus devorent. Putant enim insaniam, fidem, audaciam, fortitudinem; & iccirco erecti in superbiam, Ecclesiasticæ * prædicationi Origenis doctrinam, quæ Idololatriæ mixta est, præferunt. Sicubi ergo fratres, & plebem, quæ vobis credita est, turbare tentaverint, custodite gregem Domini, & insanos impetus eorum reprimite. Nihil eis nocuimus, nihil *i* tulimus: una caussa in nos odiorum est, quod usque ad mortem parati sumus fidem defendere.

6. Cætera prætermitto, quomodo nobis necem inferre tentaverint, & quibus insidiis id machinati sunt, quando & Ecclesiam, quæ est in monasterio Nitriæ, postquam damnati sunt, occupaverunt; ut & nos, & * plurimi nobiscum Episcopi, ac Monachorum patres, & vita, & ætate venerabiles, ingressu ejus * prohiberentur, conductis libertinis & servis, qui propter gulam & ventrem ad omne facinus armati sunt. Cumque opportuniora Ecclesiæ *k* quasi in obsidione urbis, tenerent loca, palmarum ramis fustes, & bacillos protegebant, ut sub pacis insignibus paratos ad cædem animos dissimularent. Et ut firmior esset factio, & promptior cuneus ad audaciam, multis ingenuorum pecunias divisere, qui acceperunt non ut sceleri consentirent, sed ut nobis *l* providerent conatus eorum, & paratas insidias panderent ad cavendum. Quod cum cerneret innumerabilis frequentia Monachorum, cœperunt omnes vociferari, & paucorum furorem consono clamore terrere, ut saltem metu Collectam fieri * finerent, & Ecclesiæ jura servari. Et nisi gratia Dei multitudinis impetum refrenasset, *m* evenisset aliquid, quod solet in seditionibus fieri; in tantum enim nefarii homines temeritatem, immo insaniam prærupérant, ut sanctæ quoque conversationis Monachi, & semper mansuetissimi eorum furorem sustinere non * possent. Quæ nos omnia *n* Dei auribus patienter, & humiliter tulimus, providentes saluti eorum, qui contra nos hostiliter pugnabant: itaduntaxat ut ecclesiasticas regulas & fidem rectam nullius amicitiis donaremus: quod potens est Dominus & nobis, & omnibus servis suis in commune concedere, ut necessitudini hominum præferamus fidei unitatem. Simulque & vos petimus, ut singuli cum populis qui vobis crediti sunt, oretis attentius, & Deum misericordiam deprecemini, quo possimus hæreticorum insidiis resistentes, habere pacem cum his, qui semper pro veritate pugnaverunt, omnesque simul coronam justitiæ præstolemur. Fratres qui vobiscum sunt, *o* plebs quæ mecum est, in Domino salutat.

Marginal notes (left): * Ms. quod. — * Ms. vocabulo. — Isai. 47. 12. 13. juxta LXX. — * Ms. beneficiis. — * Ms. salvam. — Philip. 2. 6. — Joan. 1. 14. — * Ms. exaltat. — Hebr. 6. 6. — * Ms. voluisti. — * Ms. contemnet. — * Ms. dicet. — * Ms. praeet. — Rom. 6. 9. 10. — Hebr. 7. 27. — * Ms. &. — * Ms. illuc.

Marginal notes (right): ANNO CHRISTI 399. — * Ms. perferendum. — 1. Pet. 5. 8. — * Ms. prædicationis. — * Ms. plurimis & Episcopis. — * Ms. prohibentur. — * Ms. finerent. — * Ms. possint.

V. CL.

V. CL. DOMINICI VALLARSI

NOTÆ.

a Antiquarius ad libri oram *Origenis libros, vel scripta.* Nempe cum in apographo pridem esset cum præpositione *in hæresim*, quod librarii est mendum, ille explicare conatus est, ac si diceret, *in hæresim adstruendam*. Porro qui Nitriam montem incolebant, Monachos, quique etiam ex Sceti regiuncula Scetini dicti sunt, primos Origenismi veneno fuisse imbutos notum ex Niceta Thesaur. Orthodox fidei L. 4. Hæres. 31. e quibus præcipuos Dioscorum, Ammonium, Eusebium, Euthymium, germanos fratres, heic sub quorumdam nomine a Theophilo innui, non dubium est.

b Iterum marginali antiqua nota additur, *transire vel pergere*. Sed forte *compulimus* legendum est pro *compulsi sumus*, aut certe illud *pertimescentes* loco movendum est, ac voci *monasteriis* postponendum, quo sensus perspicuus sit.

c Haud aliter Hieronymus ipse contra Helvidium non longe a fine: *Nobilis es factus in scelere.*

d Malim *putent se*. Sed hujusmodi paragrammata, quæ scribarum vitio irrepsisse non dubium est, sicubi religiose a nobis repræsentantur, ipse per se Lector nullo negotio emendabit.

e Hujusmodi furoris exempla passim occurrunt in Donatistarum historia. De Origenistis vero præter istud Theophili testimonium, unus, quod sciamus, tradit Guido Perpinianus sæculi decimi quarti ineuntis scriptor Summa de Hæresibus in Origeniana, ubi hæc ipsa recitat verba, quod *propria ferro membra truncarent, ut humiles haberentur, & religiosi.* Videtur quidem ille joculari quodam errore ex aliis Theophili verbis rem expressisse, quibus nempe in epistola ad Epiphanium heic 90. Origenis colubros se evangelico ense truncasse jactat. Fortasse tamen, ut ea ferebant tempora, luculentissimum testimoninm leviter ille attigit, ut ex ingenio liberius exaggeraret. Cæterum probe notam hanc illi fuisse Synodicam, tum modo recitata verba facile persuadent, tum etiam quod subsequentem Palæstinorum Antistitum responsionem, ut infra ostendemus, aliquot locis exscripsit. Hoc autem qualecumque est momentum, ad hujus epistolæ germanitatem, atque historiam constabiliendam velim, accedat.

f Lege *mordicus*, quod est *dentibus amputavit*.

g Ii vero Constantinopolim contendebant, & secum quos habebant peregrinos socios, quinquaginta Palladius numerat. In superiori quoque epistola ad Epiphanium, quæ huic eidem Synodicæ juncta est, *Didici*, inquit, *quod calumniatores veræ fidei Ammonius, Eusebius, & Euthymius novo pro hæresi furore bacchantes, Constantinopolim navigarint, ut & novos, si quos voluerint, decipiant, & veteribus suæ impietatis sociis conjungantur.* Tradunt autem Palladius, ac Sozomenus illuc profectos Origenistas, postquam eodem missos a Theophilo legatos accepissent, quod Baronius negat ad an. 400. cap. 61. fretus Chrysostomi integritate, qui eos numquam peregrina communione excepisset, si Theophilenses legati Synodi Alexandrinæ literas istas ad se prius detulissent. Qua in re nihil pro certo videtur posse constitui; nisi malis Baronii opinionem veterum auctoritate præponderari; certe cum hæc Theophilus scriberet, quo hæretici tenderent, ignorabat. Mox pro *habitant*, facile rescribendum est *habitaverant*.

h Vitiose erat in apographo *ambulabant*, quod emendare non dubitavimus ex Græco περιπατήσωσι, quod est veterum Interpretum, & Chrysostomus notat, immo ipse etiam Hieronymus latine vertit. Tum alteram & particulam, quæ sensum turbabat, expunximus.

i In ms. erat *utantur* sæpe obvio lapsu, pro *vitantur*.

k Ex ms. notis haud facile constituitur *proprie* ne sit legendum, an *prope*. Utcumque sit, anteactis pleniorem fuisse hanc Synodum, notat, & quæ proprie numerum Episcoporum impleret; nam, quod Sulpitius Severus narrat Dialog. I. num. 3. *Alexandriæ fœda inter Episcopos, atque Monachos certamina gerebantur, ex ea occasione, quia congregati in unum SÆPIUS Sacerdotes, FREQUENTIBUS decrevisse Synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret, aut haberet.* E contra hanc unam, proprie Synodum, memorat Prosper in Chronico Imperiali ad annum Honorii septimum, post Theodosium Magnum imperantis. *Contentio ex Doctrina Origenis Synodum apud Alexandriam movit, cujus exstitit sententia, ut extra ecclesiam fieret, quiquumque supradicti viri opera probavisset.* Paulo post *perexerim* maluimus in textu pro eo quod in ms. videtur esse *perexerint*.

l Præcipua isthæc Origenianæ hæreseos blasphemia depravatissime in Ambrosiano archetypo sic legitur, *quod Filius nobis comparatus est S. Veritate, pati conlats mendacium.* Emendavimus ex Hieron. epist. ad Avitum cap. 1. ubi illud impugnat dictum ab Origene, *Filium quantum ad Patrem, non esse veritatem, quantum ad nos, esse imaginariam veritatem.* Planissime vero ex Augustino de Hæres. ad Quodvultdeum Hæres. 43. *Dicit præterea Origenes, quod Filius Dei sanctis hominibus comparatus, sit veritas, Patri conlatus, mendacium.* Paria sunt, quæ ex Palæstinorum Antistitum sequenti epistola (quod & supra innuimus, estque inprimis adnotandum) in summa de Hæresibus exscribit contra Origenistas Guido Perpinianus: *Quod Filius nobis comparatus, sit veritas, Patri conlatus, mendacium; & quod est Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc est Unigenitus Filius, & Deus Verbum comparatus Patri.* Hæc porro Origenes περὶ ἀρχῶν lib. 1. c. 2. dixerit, quæ Ruffinus artificiosa interpretatione ita obduxit: *Imago ergo est invisibilis Dei Patris Salvator noster, quantum ad ipsum quidem Patrem, veritas, quantum autem ad nos, quibus revelat Patrem, imago est, per quam cognoscimus Patrem.* Est autem e re nostra, quæ heic subinde notantur Origenis placita, ex Theophilo iterum, Hieronymo, aliisque ejus caussæ scriptoribus expendere, quo & clarius enucleentur, & de monimenti hujus sinceritate, facta locorum comparatione, certissime constet. Interim nec omittendum, istud in archetypi albo lemma notari: *In quibus dictis vel prædicationibus Origenis hæresis condemnatur.*

m Compendiaria scriptione erat in ms. *abls*; ex qua *Diabolus* omnino excudendum est. Sæpe autem Hieronymus, Theophilus, Epiphanius hunc de Diaboli resipiscentia errorem Origeni exprobrant; quod adductis testimoniis explicare non oportet. Item quod finiendum Christi regnum post rerum omnium ἀποκατάστασιν senserit, passim illi crimini dant iidem Patres, & Augustinus contra Priscillianistas, & Justinianus epist. ad quintam Synodum, quam Cedrenus refert, ut alios omittamus. Nam, quod doctiss. Huetius monet, in iis qui nunc exstant Origenis libris, nullus suppetit locus, unde tam diræ criminationi fides accedat.

n Mendose erat in archetypo uno verbo *deoratione*, tum *scribitur*. Notissimus porro est περὶ εὐχῆς Adamantii liber ad Ambrosium & Tatianam. Accusationem vero istam *Non esse orandum Filium, neque cum Filio Patrem*, alibi urget Theophil. Pasch. 1. ex eoque Hieronymus, & Augustinus ad Quodvultdeum Hæres. 43.

o Veterum iste Christianorum mos erat, si quando impium aliquid, & a fide Catholica alienum audirent, subito aures obturare. Clarissimum habes exemplum lib. 2. Recognit. Clementis. Sed

præ-

præcipue ad rem nostram Hier. contra Ruffinum l. 1. *Lectis*, inquit, *nuper Papæ Theophili epistolis, in quibus Origenis exponit errores, dicitur obturasse aures suas, & auctorem tanti mali clara coram omnibus voce damnasse*: quibus verbis haud dubium est, hunc ipsum Synodicæ locum indicari.

p Hieronymus quoque epist. ad Avitum cap. 1. ab Origene pronuntiatum tradit, *Corporales substantias penitus dilapsuras, aut certe in fine omnium hoc esse futura corpora, quod nunc est æther, & cælum, & si quod aliud corpus sincerius, & purius intelligi potest*: quibus addit: *Quod cum ita sit, quid de resurrectione sentiat, perspicuum est*. Tum ipse Theophilus Paschali 1. *Inter cætera etiam resurrectionem a mortuis, quæ spes salutis nostræ est, ita corrumpit, & violat, ut audeat dicere, corpora nostra rursum corruptioni, & morti subjacentia suscitari*: & postea: *Dicit corpora, quæ resurgunt, post multa sæcula in nihilum dissolvenda, nec futura aliquid, nisi cum de cælorum mansionibus animæ ad inferiora dilapsæ indiguerint nobis* (lego *novis*) *quæ alia rursum fiant, prioribus omnino deletis*: tum infra: *Quod si, ut falso putat Origenes, non solum corruptibile, sed & mortale corpus est suscitandum, ergo unum atque idem corruptio, & incorruptio*.

q In procemio περὶ ἀρχῶν hæc de Angelis constituerat, licet ex Ruffini interpretatione subinde emolliantur. Manifeste autem Origenis dogma prodit Leontius Byzantius in scholiis Act. 10. ubi a Diaboli lapsu, συναπέστησαν, inquit, αὐτῷ πᾶσαι αἱ ἄλλαι δυνάμεις, κ̀ οἱ μὲν πάνυ ἁμαρτήσαντες, δαίμονες ἐγένοντο. οἱ δὲ ἔτι ἔλαττον ἄγγελοι. οἱ δὲ ἔτι ἔλαττον ἀρχάγγελοι. καὶ οὕτως ἐφεξῆς ἕκαστος πρὸς τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν ἀπέλαβεν. *Desciverunt autem cum illo omnes aliæ Virtutes, & quæ plus peccaverant, Dæmones evaserunt, quæ minus, Angeli, quæ adhuc minus Archangeli; & ita consequenter unusquisque pro peccati sui merito accepit*.

r Libro 3. contra Celsum, ubi Δαιμόνια, dixit κ̀ περὶ τὰς θυσίας, καὶ τὰ αἵματα, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν αἱμάτων ἀποφορὰς καλινδούμενα, *Dæmones circa hostias & sanguinem, & circa sanguinis halitus pædoremque continuo versari*: tum lib. 7. *fumo thymiamatis, & sanguinum atque holocaustorum odore nutriri*, atque iterum l. 8. & latius in Protreptico ad Martyrium. At de bonis Angelis eadem docuisse haud scimus, nisi si in περὶ ἀρχῶν libro dixerit, quæ Ruffinus callide dissimulaverit.

s Videndus Augustin. lib. 5. de Civit. Dei cap. 1. ubi istud Origenis confutat dogma; & Eusebius, qui Præparat. Evang. lib. 6. ejusdem Adamantii fragmentum Commentarior. in Genesim tom. 3. exhibet, ubi astris futurorum inesse significationem affirmat. Sed hæc jamdiu invaluerat in Origenem accusatio, quod dixisset, effectricem gerendarum rerum astronomiam, ut ex anonymo Apologiæ ejus auctore apud Photium cod. 117. constat.

t Sæpius Theophilo illata vis est, ut quam proprie heic doleat, ex ejus historia affirmare, non sit expeditum. Omnium est illa notissima, quam Cassian. collat. 10. c. 2. narrat, Ægyptios nempe Monachos cum Theophili offenderentur opinione, qua Deum incorporeum esse certis argumentis adstruebat in Paschali quadam epistola, facta manu advolasse Alexandriam, ut eum interficerent, quos ille ambiguo hoc dicto compescuit: *Sic ego vos vidi, quasi faciem Dei*. Verius tamen illud nunc queritur, quod Georgius Alex. in Vit. Chrysostom. & Symeon Metaphrast. in ejusdem vita tradunt, extorres ex Ægypto Monachos tot, tantisque Theophili persecutionibus, Alexandriam profectos, ita miserabili suo habitu plebem commovisse, ut hæc Episcopum latitantem ad necem deposceret, vixque Præsidis adhortationibus sedari tandem potuerit.

u Erat hic Presbyter Alexandrinus ac Mona-

A chus pridem Theophilo carus, sed postea quibusdam de caussis, quas infra expendemus, miro odio habitus. Hunc studio partium, ut usuvenire solet, alii cum Palladio in Lausiacis impense laudant, alii suggillant, atque insectantur. Hieron. contra Joan. Jerosolym. ad Pammach. *Iste Isidorus*, inquit, *qui in cœlum tuis laudibus tollitur, illipsum infamatur Alexandriæ, quod tu Jerosolymæ, ex quo non legatus advenisse videtur, sed socius*. Hallucinantur vero anonymus vitæ Chrysostomi scriptor, tum Symeon Metaphrastes, qui hunc cum Isidoro Pelusiota confundunt, nisi forte ipse quoque e Pelusio fuit, cum Alexandrinus tamen vulgo audiat. Et Isidorus quidem Pelusiota Theophilum graviter coarguit, epist. 152. quod Joannem Chrysostomum inique sit persequutus, *cum inimicitiam*, inquit, *& odium adversus hominem mihi cognominem propriæ perversi-*
B *tatis occasionem reperisset*.

x Caussæ, ob quas exularit ab Ecclesia Isidorus, eique infensus fuerit Theophilus, apud ejus quoque ævi scriptores incertæ ac leves perhibentur. Refert Sozomenus narratum a multis, quod admissam a Petro Alexandrinæ Ecclesiæ Achipresbytero quæstus gratia ad mysteriorum communionem mulierem quamdam Manichæismo infectam, priusquam hæresim ejuraret, Isidorus testimonio suo confirmabat, id ex Theophili sententia Petrum fecisse: quare utrumque ex Ecclesia expulerit Theophilus. Sed aliter a viro cum Nitriensibus Monachis conversari solito accepisse se dicit. Duas nempe caussas habuisse Theophilum, cur Isidorum insectaretur, alteram illi & Petro communem, quod testificari recusassent Theophili sororem hæredem fuisse scriptam; al-
C teram Isidoro peculiarem, quod cum pauperum curam gereret, erogatas in eorum usus pecunias, Theophilo in exstruendis templis absumere volenti, dare renuisset. Simile quid habet Palladius in Vita Chrysostomi. Verum quæ heic Alexandrinus Episcopus ingerit de muliere, & puero adolescente, deque datis contra Isidorum libellis, & inflicto vulnere, speciem longe aliam præferunt. Revera Palladius in Dialogo intentatam dixit Isidoro abs Theophilo accusationem longe gravissimam; ut ipse qui accusabat, enormia scelera, quæ ille admiserat, verbis exprimere non auderet.

y Hæc interpretem sapiunt magis quam auctorem; haud enim poterat de loci nomine Theophilus dubitanter loqui. Est autem, ut videtur, Ξένιον, *Xenion* locus, ubi hospites convenirent.

z Celeberrimum totius Ethnici orbis templum
D Serapidis erat Alexandriæ, quod Dionysius Jovis Sinopitæ vocat, & magnifice describit,

Ἔνθα Σινωπίταο Διὸς, μεγάλοιο μέλαθρον
Χρυσῷ τιμήεντι κεκασμένον. οὐκ ἂν ἐκείνου
Νηὸν ἐν ἀνθρώποισι θεώτερον ἄλλον ἴδοιο.

Vide Eustathium in hunc locum. Sed heic apud Auctorem nostrum turbatus est sensus verbis *qui in fugam*, quorum loco scribendum facile videretur *qui in nos furerent*, vel *qui nos fugarent*, aut *eorumque fuga*, scilicet *Idolorum*, aut tandem, *nosque in fugam admoventes*.

a Perperam in archetypo erat *matre*, quod facile compendiariis notis pro *muliere* scriptum est: nos ex superiori atque inferiori contextu emendamus.

b Impense enim Isidorum antea amaverat Episcopus Alexandrinus, & beneficiis devinxerat si-
E bi, ut etiam post Nectarii obitum ad Constantinopolitanam sedem illum evehere modis omnibus studuisset.

c Intellige *de Resurrectione dialogos duos*, quorum meminit Eusebius VI. 24. & a duobus aliis de eodem argumento libris optime distinguit Hieronymus in fragmento epist. nunc 33. ad Paulam. Bene vero est quod hinc discimus, Ambrosio, celeberrimo nempe ἐργοδιώκτῃ suo fuisse ab Origene inscriptos, jamdiu enim interciderunt. Mox in archetypo erat *suscitatus* pro *sciscitatio*, quod ex ingenio nos, cogente orationis sensu, fecimus.

d Ii-

ANNO CHRISTI 399.

d Iisdem verbis in Paschal. 1. n. 1. Theophilus, sive ejus interpres Hieronymus: *magicis quoque artibus patrocinium tribuens*, Origenes, *in tractatibus suis his locutus est verbis*: *Ars magica non mihi videtur alicujus rei subsistentis vocabulum, sed etsi sit, non est operis mali, ne quis eam habere possit contemtui*. Sic anonymus supra laudatus apud Photium inter Origenianas criminationes hanc quoque recenset, quod dixerit ὅτι οὐ κακὸν Μαγία; & qui in eumdem Origenem paulo iniquior videtur Eustathius Antiochenus lib. de Engastrimytho.

e Vitiose erat in ms. *contemplatus es*, minori numero, tum plurium, *nuntient*. Utrumque exegimus ad sacrum textum, & præcipue Græcum οἱ ὁρῶντες &c.

f Ex Græc. λόγος quod est *Verbum*. Hanc porro de anima Christi doctrinam longe absonam iterum execratur Theophilus in 1. Pasch. quod nempe illud Pauli Philipp. 2. 7. *Non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*, ad Christi animam retulerit, quam Deo æqualem crediderit, & non ipsum Verbum, sed solam ejus animam ad terrena venisse. Vide Justinianum epist. ad Menam in fine, ubi delirium istud exagitat ex libris περὶ ἀρχῶν, nam in Ruffini versione dissimulatur.

g Hæc rursum devoventur Paschal. 1. quod *Christum*, dixerit Origenes *pro Dæmonibus, ac spiritalibus nequitiis apud superos affigendum cruci*. Et Hier. Apologet. in Ruffinum lib. 1. cap. 5. *Origeni tuo*, inquit, *licet Christum dicere sæpe passum, & sæpius passurum, ut quod semel profuit, semper prosit assumtum*: quæ exaggerans Epist. ad Avitum cap. 4. inde consequi ostendit, licet *ille*, Origenes, *non dixerit*: *sicut pro hominibus homo factus est, ut homines liberaret, sic & pro salute Dæmonum, Deum futurum quod sunt ii, ad quos venturus est liberandos*. Confer, ne longiores simus testimoniis adducendis, Orosium in Commonitorio, & Severum Sulpitium Dialog. 1. c. 3. Justinianum sæpius laudata ad Menam epistola &c.

h Supple *esse*, aut verius leg. *conversari*, & vid. Paschal. II. n. 22. sub finem, ubi eadem est sententia de Monachis.

i Suppleri locum jubemus, ac legi *nihil injuria intulimus*. Conjecturas nostras ipse confirmat Theophilus in Paschali altera n. 23. *Nihil eis intulimus injuria, nihil nocuimus &c.*

k Sic ex ingenio locum emendamus, legendumque omnino constituimus, *quasi* pro *qui*, & *tenerent* pro *tenerentur*, quæ duo erant in archetypo librarii sphalmata, quæ sensum evertebant. Porro simillimum huic locum de baculis ad dissimulandam cædem, arborum foliis contectis, habet Hier. in superioribus epistolis, qui tamen menti non occurrit.

l Malim scribi *proderent*, concinniori sensu.

m Mendose erat in ms. duobus verbis *& venisset*.

n Facile scripserat Hieron. *surdis auribus*, quemadmodum jubemus legi pro *Dei auribus*, quod mendum est antiquarii, tametsi in textu non immutamus.

o Jam igitur soluto Episcoporum conventu, post aliquod tempus epistola data est.

SYNODUS HIEROSOLYMITANA

Contra Origenistas

Anno 399.

Anno 399. *Synodicam suam in qua de damnatis a se Origenistis certiores Episcopos Catholicos faciebat Theophilus Alexandrinus ad episcopos Hierosolymæ coactos encæniis celebris illius templi agendis direxit. Qui statim in concilium coeuntes synodicam alteram dederunt ad Theophilum, eademque se tenere professi, quæ ipse in synodica sua definiverat. Has literas perinde ac priores synodi Alexandrinæ ex oblivione vindicavit Cl. Vallarsius in novissima operum S. Hieronymi editione Veronensi to. I. epistola 93. ex quo illas hic damus.*

RESPONSUM JEROSOLYMITANÆ SYNODI

a Ad Theophilum.

b S. Hieronymo, ut videtur, interprete.

Donno & Honorabilissimo Episcopo Theophilo, Eulogius, Joannes, & cæteri Episcopi, qui Jerosolymis in c sancta Encæniorum die reperti sunt.

NOsti, Domine, cuncta laudabiliter *d* peragi & ante nostras literas, quod omnis propemodum Palæstina gratia Christi ab hæreticorum aliena sit scandalo, præter paucos, qui Apollinaris erroribus adquiescentes, noxia præceptoris sui scripta meditantur. Atque utinam, *e* Sanctorum orationibus, non nos inquietarent *f* Judaici serpentes, & Samaritanorum incredibilis stultitia, atque Gentilium apertissimæ impietates, quorum turba quamplurima & ad veritatem prædicationis omnino auribus obturantes in similitudinem luporum gregem Christi circujentes, non parvas * nobis excubias, & laborem incutiunt, dum volumus oves Domini custodire, ne ab his dilacerentur. Et quia scripsit nobis Sanctitas tua, repertos quosdam in Ægypto, qui * ex Origenis dogmatibus pestifera quædam velint introducere in Ecclesiis, & simplicium corda decipere: ideo necessarium duximus significare Sanctitudini tuæ, quod istiusmodi prædicatio a nostris auribus aliena sit. Neque enim audivimus umquam docentes, quod Christi Regnum aliquando sit terminandum. Absit hoc a Fidelium auribus, Gabriel Angelo loquente ad Mariam de eo qui nasciturus est Christus, atque dicente, *Regnabit super domum Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*. (Luc. 1. 33.) Neque quod Zabulus cunctis peccatorum vitiis liberatus dignitatem obtineat, quam habuit antequam caderet, ita ut & ipse, & Christus sub unum Dei Patris redigantur imperium. Qui enim ita credunt, ituri sunt in tenebras, quæ præparatæ sunt Diabolo & Angelis ejus. Quod si qui sunt, qui in suis Tractatibus tradiderunt, quod Filius nobis *g* comparatus, sit veritas, Patri conlatus, men-

Ms. vobis.

Ms. &.

ANNO CHRISTI 399.

mendacium: & quod est, inquiunt, Petrus & Paulus *b* ad Salvatorem, hoc est unigenitus Filius, & Dei Verbum, comparatus Patri: & ut breviter nostram sententiam declaremus (neque necesse est eadem rursus tractare) quiquumque hoc prædicat, quæ Beatitudo tua damnanda significat, & quæ discordant ab ea fide, quam pio sensu Patres nostri in urbe Nicæna scripserunt, & ipsi, & dogmata eorum sint ecclesiæ anathema, cum Apollinare, qui contra sanctas Scripturas vadens, imperfectum hominem dicit a Domino Jesu Christo nostro esse susceptum, & non *i* plenam assumptionem ejus & animæ A & corporis salutem datam. Nos enim insistentes Patrum vestigiis, & scripturarum vocibus eruditi, docemus & prædicamus in Ecclesiis, & confitemur Trinitatem increatam, æternam unius esse in tribus subsistentiis, & in una Deitate adorantes. Si quis autem tua Reverentia, vel propter dogmatum pravitatem, vel propter alias caussas a communione sejungit, sicuti nobis indicare dignatus es, scias in nostris Ecclesiis non recipiendos, donec tu pœnitentiæ eorum, si tamen voluerint damnare perversa, veniam dederis. Saluta omnes qui tecum sunt Sacerdotales gradu.

ANNO CHRISTI 399.

a Prodit nunc primum ex eodem Ambrosiano exemplari, in quo post alteram Teophili Paschalem epistolam exhibetur.

b Satis probabili testimonio id collegisse nobis visi sumus ex ipsius Hieronymi verbis lib. 1. Apologet. adversus Ruffinum sub initium, ubi, *si*, inquit, *quidquid contra Origenem & sectatores ejus dicitur, in te dictum putat, ergo & epistolæ Papæ Theophili, & Epiphanii, ET ALIORUM EPISCOPORUM, QUAS NUPER, ipsis jubentibus, TRANSTULI, te petunt, te lacerant.* Qui enimvero alii Episcopi in Origenem, ejusque sectatores Epistolas scripsisse intelligendi sunt, quas per id temporis Hieronymus Latine explicarit, si hujusce in primis Jerosolymitanæ Synodi Patres non sunt, quorum hæ literæ proferuntur? Accedit petitum ex indole Ambrosiani libri argumentum, qui non alias ferme continet a Hieronymianis elucubrationibus, tametsi alias proprii ingenii, alias a Græcis Latine conversas.

c Primam Encæniorum templi Jerosolymitani diem fuisse XIV. Septembris supra etiam adnotavimus ex Nicephori testimonio lib. 8. Histor. c. 10.

d In mss. erat *pati*, quod compendiariæ scriptionis vitium arbitrati sumus.

e Facile in Græco fuerit, ἄιθε, διὰ τῶν εὐχῶν ἁγίων *utinam, ob sanctorum preces*, sensu magis perspicuo.

f Id ipsum Hieronym. notat supra Epistol. 82. num. 10. *Sunt heic Judæi, sunt variorum dogmatum hæretici, & maxime impurissimi Manichæi &c.* Porro de Samaritanorum stultitia incredibili, ut Synodi Patres vocant, insignia argumenta repete ex Epiphanio hæres. IX. Philastrio, Leontio Byzantin. de Sectis Act. 11. Gregorio Magno pluribus locis, quibus adde Baronium Annal. XXXV.

g Vitiose, ut pleraque alia, erat in Ambrosiano libro, *nobis sit comparatus veritate*: quod emendavimus, ut in superiori Synodica num. 3. ex his Augustini de Hæresibus ad Quodvultdeum, *Dixit præterea Origenes, quod Filius Dei sanctis* D *hominibus comparatus, sit veritas, Patri conlatus, mendacium.* Immo vero ex Guidone Perpiniano in summa de Hæresibus, ubi in Origeniana hunc ipsum locum exscribens, emendatiori usus apographo, legit, *quod Filius nobis comparatus sit veritas: &c.* Quod boni Scriptoris testimonium multi ea etiam de caussa faciendum est, quod hanc Palæstinorum Antistitum Decretalem de nomine appellet, eamque ante annos supra quadringentos noverit.

h Iterum ex Perpiniani Carmelitæ testimonio locum emaculavimus: in Ambrosiano enim archetypo vitiose erat *a Salvatore*. Verissime autem ille in suo legerat, *& quod est Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc est Unigenitus Filius, & Deus Verbum* (non *Dei Verbum*) *comparatus Patri*.

i Ut sensus constet, sitque perspicuus, *m* literam in fine vocum *plenam assumptionem*, dele, E quam literam sexto casui tam sæpe in mss. veteri vitiosa pronuntiatione addi, ii facile norunt, qui veteres membranas aliquando consuluerunt. Nobis aliud exemplum suppeditat literatus lapis domestici Musæoli nostri, qui Ethnicam ex una parte, Christianam ex alia inscriptionem refert: & in antiquiori Ethnica legitur:

SINE. ALTERITRUM. ANIMI. LESIONEM.

AD CONCILIUM CYPRIUM

Anni 401.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex Anno 401. ad annum 399. COncilium istud Venetus Labbei editor non silet, accepitque ex Baluzii nova conciliorum collectione. In anno recedit a Baluzio, qui celebratum assignat anno 399. ille verò anno 401. Cùm enim Alexandrinum concilium Cypriam hanc synodum præcesserit; nec ante annum 401. Alexandrinum haberi potuisse censeat, hinc anno illi, & Cypriam assignat. Nos verò quibus Alexandrini epocha anno 399. statuitur, eidem pariter & Cypriam conjungimus.

AD TOLETANAM SYNODUM I.

Æra CCCCXXXVIII. ut est in editis, celebratam

ADDITIO, ET ANNOTATIO.

Anno 400. vel 401. VEtus nostra collectio MS. ad Toletanam hanc synodum adnotationis occasionem præbet, & canonem singularem addit. Adnotatio est in anno, quo synodus est habita; non enim æram CCCCXXXVIII. ut est in editis, præfert codex noster, sed æram potius CCCCXXXIX. Utra tamen lectio præferenda sit ignoro. Plus aliquid momenti præfert canon additus, quem codex idem noster sufficit, quem canonem frustra ex editis quæras. En illum.

XXXIII. Si quis minora peccata habet, si cessaverit, communicet.

AD IDEM CONCILIUM TOLETANUM I.

Anno 401. celebratum

ADDITIO ALIA.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

CUm opportuno satis consilio in Conciliorum collectione Toletano I. Concilio adieverint editores illos omnes Canones quos sub titulo Toletanorum Conciliorum Gratianus in suo Decreto sparsim dedit, nec in singulorum actis leguntur; eorum ego pariter exempla sequutus profero Canonem quemdam Concilio cuidam Toletano adscriptum, quem offendi in MS. Codice, in quo Burchardi decretum continetur; idemque nullibi in Actis Conciliorum Toletanorum legitur. Est autem ille hujusmodi.

EX TOLETANO CONCILIO

Cap. XII. (vel forte XIV.)

QUoniam quidem in Sacrosancto Patrum Conventu triste quoddam percrebuit de quibusdam fratribus nostris episcopis, qui temerario atque præpostero ordine in Ecclesiis sibi commissis disponere atque dispensare solent fidelium decimas necnon oblationes, ut iis, qui majores vel persona vel rerum abundantia eminent, majora concedant; iis autem qui obscuriores personæ, & minoris qualitatis videntur aut minima aut nulla omnino accommodent, attendentes contra Evangelica præceptum quid homines habeant, non quid sint; placuit Spiritui Sancto per nos disponere atque omnibus Ecclesiis intimare, ne amplius Domino prohibente fiat. Censemus quippe, & in posterum sancitum esse volumus, ut nullus Episcopus personam aut qualimtem Presbyteri attendat. Sed potius vitæ meritum & utilitatem, quam tibi Dominus conferre dignatus est, quia non est personarum acceptor Dominus; & ita omnia omnibus disponat, ut nullus in sua parœcia inveniatur, qui vere murmurare vel debeat vel possit contra Episcopum suum. Perpendere namque Episcopus debet ut nullum Presbyterorum causa avaritiæ aut cupiditatis humanæ contristet, sed potius hoc agere, ut omnia Ecclesiæ suæ membra sint in pace.

Altare namque & decimas per pecuniam dare, & Spiritum Sanctum vendere, Simoniacam hæresim esse nullus fidelium ignorat. Quapropter Spiritu Sancto authorante statuimus, ut nullus Episcoporum pro Altaris statu pæcunias accipere præsumat, vel decimas ab Altare auferre secundum priora statuta temptet; sed ita majoribus in majori Ecclesia concedantur, ut non minores in minoribus Ecclesiis paupertate opprimantur. Et ut inconvulsa hæc atque intemerata observentur, sub anathematis vinculo pariter omnes obligamus.

Resp. Omnes: Volumus, statuimus, fiat, fiat.

INNO-

INNOCENTIUS PAPA I.

Sedit ab anno 402. usque ad annum 417.

AD EPISTOLAS INNOCENTII I. PAPÆ

APPENDIX.

IN vetusta collectione illa Lucensi, de qua non semel in priori hoc conciliorum tomo sermo recurrit, in epitome plurimorum conciliorum & decretalium quarundam epistolarum occurrit excerptum *de epistola Innocentii Papæ ex concilio Nicæno*, quam epistolam Innocentii I. papæ esse nemo pru- B dens dubitaverit. Cùm omnem alium Innocentium pontificem superet codicis hujus ætas annorum saltem nongentorum. Quænam verò sit epistola hæc Innocentii, quo ex codice descripta, an singularem epistolam de Nicænis canonibus Innocentius dederit, vel illos data occasione in variis epistolis suis adduxerit & inculcaverit, quos dein epitomis hujus author in unam canonum seriem continuaverit, planè ignoro. Quamquam verò nihil novi his exhibetur, juvat tamen qualecumque est hoc dare, cum vetustissima hæc sit canonum Nicænorum Latina editio. Quæ enim Dionysium exiguum authorem præfert, utique posterior est Inno- C centio I. Quæ verò in collectione Isidori mercatoris profertur, an vetustior sit sive recentior, nondum est exploratum.

DE EPISTOLA INNOCENTII PAPÆ I.

Ex concilio Nicæno.

I. QUI se absciderit non ingrediatur in clero.

II. Gentilis qui conversus fuerit & baptizatus non tacito promoveatur in clero.

III. Episcopus vel reliqui clerici cum extraneis mulieribus non habitent.

IV. Episcopus, ab omnibus Episcopis or- D dinetur, vel a tribus cum Metropolitani consensu.

V. Episcopus alterius episcopi clericum non accipiat, vel excommunicatum. Duas vices in annum concilia fiant propter diversorum querimonia.

VI. Alexandrinus & Romanus Papæ primatum habeant.

VII. Pluremorum episcoporum consensu, maxime Metropolitani consensu elegatur Presbyteri (forte tamen scriptum est *episcopi*.)

VIII. Jerosolymitanus episcopus primatum habeat, salvo privilegio Metropolitani.

IX. Chataro idest Novatiani conversi clerici ræcipiantur in clero. Episcopus verò in presbyterii locum recipiatur.

X. In una civitate duo episcopi non sint.

XI. Si post ordinatione sacerdotii detectus fuerit deponatur, simili modo est de lapsis.

XII. Lapsos sine tormentis septem annos pœnitentiam agant.

XIII. Post militiam si conversus fuerit, & iterum militaverit XIII. annos pœniteat.

XIV. Si in necessitatem acceperit communionem, supervixerit, teneat pœnitentiam.

XV. Cathecumeni si lapsi fuerint tres annos pœnitentiam agant.

XVI. Episcopus, vel reliqui ordines de civitate in civitatem non ambiat.

XVII. Vagus clericus non recipiatur ab alio in communionem.

XVIII. Alienum clericum nullus promoveat in honore.

XIX. Clerici nec usura, nec renovo dent. (*sic*)

XX. Diaconi presbiteris non præferantur, vel sedeant, nec illi presbiteris. Eucaristiam tradant, absentibus verò illis dividat.

XXI. Paulianeste baptizentur.

XXII. Diaconessas inter laicæ habeantur.

XXIII. Uno die teneatur pascha ab episcopis.

DISSERTATIO

In sequentem epitomen epistolæ Innocentii.

NOvas Innocentii I. epistolas, quamvis nullas habeo promendas, non abs re tamen puto cum lectoribus meis communicari oportere ea quæ breviarium nostrum canonum in MS. codice Lucensi annorum non- E gentorum exhibet. Extant in eo canones è nonnullis Innocentii epistolis expressi, & in epitomen redacti. In ea vero quæ ex epistola ad Exuperium exprimitur epitome deest canon III. de iis, qui post baptismum magistratum agentes, in causa sanguinis sententiam tulerunt. Cujus omissionis nullam aliam rationem excogitare possum, nisi quod Pontifex ea in re nihil judicat decernendum. Qui succedit canon IV. qui in nostra epitome est III. male expressus est; neque enim communione privantur uxorati, si adulteraverint, sed innocens ab adultero segregatur. Cætera cum epistola congruunt. Non est negligendum additamentum illud de *Lamentationibus Jeremiæ*, quod ab uno nostro manuscripto suppeditatur, nec in editis legitur.

Post hanc epitomen altera succedit epistola Innocentii ad episcopos Toletanos. Nonnulla plane in ea digna sunt animadversione. Primo enim in nostro breviario perinde ac in omnibus antiquis codicibus, teste Harduino, legitur *Tolosanos*, non *Toletanos*, quod tamen epistolæ illius contextui repugnare plane videtur, cum ad Hispanos directa sit.

ANNO CHRISTI 401.

A Sequitur epistolæ Innocentii ad Victricium (*Victorium* habet codex noster) synopsis, in qua omnia plana sunt, & cum editis congruunt, unam si excipias canonis III. partem secundam, in qua edita quidem epistola audiendas statuit causas ecclesiasticorum in suis singulas provinciis, *sine* præjudicio tamen appellationis *ad Romanam* ecclesiam, vel nisi causæ gravitas *ad sedem apostolicam* judicium referat. Hæc edita. Codex verò MS. non ita, sed; *Romani clerici ad alios episcopos non audeant dicere causas suas*. Longe profecto hæc duo inter se distant, ut ex altero & altero codice petita videantur. Verum ea quæ in editis leguntur Innocentii I. papæ esse nemo jure ambiget, cum a Nicolao I. B in gemina epistola in concilio Romano VII. apud Labbeum tom. X. legenda, tanquam ex Innocentio laudentur. Cùm verò nec ex epistola ad Victricium accepisse se illa scribat Nicolaus, nec breviator noster usque adeo semper in sensu canonum reddendo sit felix, alterutrum consequi necesse est; vel canon iste, prout in editis, ex alia quadam epistola Innocentii cum hac ejus ad Victricium male assutus est, uti aliis veterum Pontificum epistolis accidisse constat; vel anonymus noster Pontificis mentem minimè est assequutus.

In epitome canonis VIII. edicitur de Monachis in clero non admittendis; id verò C non mandat Innocentius, sed monet, ne ad altiorem gradum promoti modestiam, & virtutes reliquas quas in monasterio coluerant, abiiciant. Quare breviatoris nostri oscitantia castiganda est.

Epistolæ Innocentii ad Decentium synopsis planè barbara est, sed ejus primum caput veterem quemdam liturgicum ritum exprimit, quem edita non tangunt, quamvis in sensu cum editis congruit. Vetat pontifex canone I. ne pax ante finem detur. Id verò anonymus noster ita expressit. *Ordo missæ ad pacem dare post quartam orationem*. Quartæ orationis nomine designari hìc censeo illam quam ordo Romanus vetus apud Mabillonium Musæi Ital. to. II. *orationem ad complendum* appellat. In missa enim oratio prior D ea erat, quæ ante *Apostolum*, idest ante epistolam legebatur. Succedebat altera *super oblata*. Dein oratio Dominica tertia loco erat; quarta tandem *oratio ad complendum* habebatur. En ergo breviator noster cum Innocentio conciliatus.

Canon hujus epistolæ quintus cur in duos sectus sit; cùm præsertim ambo illi in unum & idem redeant; non aliam assignarem rationem, nisi breviatoris nostri oscitantiam. Reliqua plana sunt.

Postrema omnium legitur epitome literarum Innocentii *ad Aurelium* (utique Carthaginiensem) episcopum. Extat in colle- E ctione Labbeana num. XII. Innocentii ad Aurelium epistola, ad quam ea referri possunt, quæ in hac synopsi habentur.

I.

EX EPISTOLA INNOCENTII

Ad Exuperium.

I. PResbyter, diaconus incontinentes deponantur.

II. Qui continentes sunt omni tempore viaticum accipiant, & communionem per misericordiam.

III. Uxorati si adulteraverint excommunicentur.

IV. Licet accusare homicidam.

V. Qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit excommunicetur; similiter & mulier.

VI. Libri qui recipiendi sunt.

Moysi lib. V. Genesis, Exodus, Leviticus, Deuteronomium. Jesu Nave I. Judicum I. Regum IV. Rhut I. Prophetarum XVI. Salomonis V. Psalterium I. Job. I. Tobiæ I. Isther I. Judith. I. Machabæorum II. Esdræ II. Chenib idest Lamentationes Hieremiæ. Paralipomenon II. Novi Testamenti: Evangelia IV. Pauli Apostoli XIV. Joannis IV. Petri II. Jacobi I. Actus Apostolorum, Apocalypsi Joannis.

I I.

EX EPISTOLA INNOCENTII

Ad universos episcopos in Tolosa.

EPiscopus in aliena ecclesia episcopus non ordinet. Hispanos detrahet de militia sæculari celeri ad sacerdotium non ordinantes, nec curiales qui non debent esse clerici. Hispanos vituperant ii, qui in forensi exercitatione versati sunt, vel ex militia aliqua, sive ex curialibus, ut ad sacerdotium vel ad minora officia veniant.

I I I.

INNOCENTII AD VICTORIUM

Episcopum.

I. SIne Metropolitani consensu episcopus non ordinetur.

II. Qui cingulum militiæ sæcularis habuit ad clericatus officium non veniat.

III. Inter clericos episcopus audiat. Romani clerici ad alios episcopos non audeant dicere causas suas.

IV. Mulierem viduam clericus non ducat uxorem.

V. Alienum clericum nullus suscipiat.

VI. Novatiani vel Montenses per manus impositionem suscipiantur. Qui de nostris ad illos fuerunt, & revocantur, longe pæniteant.

VII. Diaconi non misceantur cum uxore.

VIII. Monachus in clero non veniat, nec uxorem accipiat.

IX. Curiales clerici non ordinentur.

X. Velata si erraverit non accipiat pœnitentiam.

XI. Con-

XI. Consecratæ Domino non velatæ si nupserint pœniteant.

INNOCENTII

Ad episcopum. (sic)

I. Nullus bigamus clericus ordinetur.
II. Qui ante baptismum uxorem habuit, & post baptismum aliam duxerit, bigamus est.

I V.

INNOCENTII

Ad Decentium.

I. ORdo Missæ ad pacem dare post quartam orationem.
II. Nomina recitentur post commendationem offerentium.
III. Non consignent infantes presbiteri nisi episcopi.

A IV. Omne sabbato jejunetur.
V. Teneant presbyteri Missam in urbem præsente episcopo.
VI. Sine jussu episcopi presbyter Missæ teneat, in urbe præsente episcopo.
VII. Sine jussu Episcopi, vel alii manum ponant Inergumeno.
VIII. Omnes pœnitentes V. feria de pascha reconcilientur.
IX. Presbytero liceat visitare infirmum, & ungere chrisma, pœnitentem ægrotum, non liceat ungere de chrisma.

V.

E INNOCENTII

Ad Aurelium episcopum.

FAcile non imponatur manus, Episcopo ex laico non ordinetur.

ADMONITIO EDITORIS

In sequentes variantes epistolæ ad Victricium.

COllectio nostra Lucensis canonum duplex est in eodem codice nongentorum annorum. Alia quidem integros canones conciliorum, & epistolas canonicas summorum pontificum continet; alia verò tantummodo canonum conciliorum, & qui in epistolis Pontificum Romanorum continentur canonum synopsim exhibet. Synopsim jam dedimus, nunc ex integris epistolis alterius collectionis variantes majoris momenti promendæ. Ex Innocentii epistolis unica occurrit ad Victricium, ex qua hæc accipiant Lectores.

Edita	MS.
Ad Victricium.	*Ad Victorium.*
De sacris lectionibus tibi minus collectum esse videatur.	Tibi videatur innotum.
Coepiscopatus (a Petro) cœpit exordium.	Episcopatus cœpit exordium.
Cap. I.	Cap. I.
Nec unus episcopus ordinare præsumat episcopum, ne furtivum beneficium præstitum videatur.	*Deest.*
Cap. III.	Cap. III.
Secundum Synodum Nicænam.	*Deest.*
Synodus statuit.	Vetus consuetudo exigit.
Cap. VI.	Cap. VI.
Sacerdotes mei semel nubant: & alibi: *Sacerdotes mei non nubent amplius.*	*Deest utrumque.*
Cap. XI.	Cap. XI.
Publicis functionibus occupatis.	Publicis functionibus aut honoribus occupatos.

D

IN

IN SUPERIORES VARIANTES

ADNOTATIO.

PRiorem variantem non moror, præterquam enim magis usitatam & claram lectionem præfert, nihil addit. Altera primatui Romani pontificis plus favet, quam lectio vulgata. Si enim episcopatum cœpisse a Petro dixerimus, jam omnium episcoporum primum Romanum Pontificem, Petri successorem, agnoscamus oportet. Id verò non ita commode intulerimus, si non episcopatus quidem, sed coepiscopatus, idest communis episcopatus a Petro coeptus dicatur.

Tertia lectio quamquam in editis non est mendosa, cum Sardicensis concilii canones, quos hìc commemorat Innocentius, persæpe apud antiquos sub Nicæni nomine veniant; adhuc tamen æquior censenda est lectio, quæ Nicæni nomen silet.

Quinta lectio (nam de quarta nihil est quod adnotem) testimonia duo supprimit, quæ tanquam ex Scriptura laudantur, cum reipsa in Scriptura minime reperiantur. Notat quidem Labbeus ex his alterum afferri a Tertulliano de *exhortat. ad castitatem*, tanquam ex Levitico desumptum. An tamen idem testimonium adduxerit Innocentius contra codicis nostri auctoritatem jure meritoque ambigi potest.

CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

In quo S. Joannes Chrysostomus iterum deponitur

Anno 404. habitum.

Anno 404. COnstantinopolitani hujus concilii mentio a Veneto conciliorum Labbeanorum editore facta est, ex Pagio accepta. Sed cùm Pagius suo more non acta quidem, at ipsam potius actorum synopsim exhibuerit; hinc factum est, ut uberior actorum concilii Constantinopolitani tractatio in Collectionibus adhuc desideraretur. Id ergo totum repetendum nunc est ex Palladii Dialogo, cujus verba statim recitabo, postquam de causa habendi concilii aliquid attigero. Iniqua synodi ad Quercum sententia depositus S. Joannes Chrysostomus extorris actus est ex urbe regia; mansitque exul aliquandiu, donec tandem ab Arcadio revocatus, sedem suam repetiit. Grave id visum est Theophilo Alexandrino, adversariorum ejus infensissimo, quare ejus opera coacta synodus est Constantinopoli Honorio VC. & Aristæneto Coss. idest anno 404. teste Socrate lib. 6. cap. 18. Disceptatum est ibi utrum Joannes rite pristinam sedem repetiisset, vetante canone Antiocheni concilii, ne episcopus, vel etiam injuste, in synodo depositus sedem suam, nisi ex sententia majoris synodi, repeteret. De hoc Antiocheno canone consulendus est Pagius in Collectione Veneto-Labbeana to. III. pag. 98. Quæ concilii sententia fuerit, ex Palladio audienda.

Convocatis e Syria, Cappadocia, Ponto, & Phrygia universis Metropolitanis & episcopis, Constantinopoli eos congregant. Illi cùm venissent, juxta canonum ordinem communicarunt cum Joanne, ne eadem quæ prius committerent. Quod ubi rescivere Principes, ægre tulerunt eorum cum Joanne communionem. Et Theodorus quidem Tyanorum episcopus, vir ornatus, intellecta conspiratione ex his quæ ad ejus aures venerant, ne Theophili temeritatem sequeretur, insalutatis relictis omnibus ecclesiam suam repetiit, longum vale dicens Comitatui, suamque provinciam pietatis muro permuniens, ad finem usque in communione fidelium Romanorum perseverans; de quibus Paulus testatur: *Fides vestra in universo mundo annuntiatur*. Pharetrius autem episcopus Cæsareæ, quæ est ad Argeum, supra modum formidans, ut larvas pueruli, sua civitate ne egressus quidem, per literas cum adversariis Joannis consentit, quamvis non vocatus in medium, inepte in episcopatu sese gerens, meliorum inscitia. Denique Leontius, Ancyræ Galatiæ episcopus, conjunctus est cum Ammonio episcopo Laodiceæ adustæ, & combustam reddidit ecclesiam. Hi non solum victi Principum minis, sed è contrario Imperialium donorum spe decepti, in secunda synodo improbam sententiam Acacio & Antioco suggerunt, ut valeret Theophili non veridicum judicium, & nullo modo locus daretur Joanni defensionis, allegatione canonum a Theophilo missorum, quos composuerant quadraginta de Arii communione, qui sic habent: *Si quis episcopus aut presbyter jure, aut injuria depositus, per se redeat ad ecclesiam absque synodo, talis non habeat amplius locus defensionis, sed absolute expellatur*. Et hic quidem canon ut impius ab impiis editus, in Sardicensi concilio a Romanis, Italis, Illyriis, Macedonibus atque Græcis abrogatus est &c. Ammonius tamen & Leontius, par admirabile, conjuncti Acacio, Antiocho, Cyrino Chalcedonensi, ac Severiano, ingressi sunt ad imperatorem, monituri evocandos esse ex parte Joannis decem episcopos (erant autem plures quadraginta) ad conciliandam canonibus auctoritatem; aliis quidem contendentibus orthodoxorum eos esse, aliis autem Arianorum esse demonstrantibus. Ingressi autem Elpidius episcopus Laodiceæ Syriæ senex & mente & canitie, atque Tranquillus suadebant imperatori, non oportere indicta causa ejici Joannem. Neque enim prius depositus fuerat, sed ejectus a Comite; neque per se redierat, sed jussu tuæ pietatis, misso ad id Notario. Et quos nunc proferunt canones, hæreticorum eos esse ostendimus. Cùm autem Joannis adversarii inordinate altercari persisterent, alii quidem contentiori voce, alii tumultuoso pectoris motu impudenter agi-

ANNO CHRISTI 405. 410. agitati coram imperatore: canonum ſcientiſſimus, atque obſervantiſſimus. Elpidius, modica facta quiete, veluti malacia, leniter imperatori dixit: Imperator, ne diutius manſuetudinem tuam vexemus, ſed unum id fiat. Subſcribant fratres noſtri Acacius & Antiochus, ejuſdem eſſe ſe fidei ac eos qui canones ediderunt, quos tanquam ab orthodoxis editos proponunt: & ſoluta controverſia eſt. Imperator animadverſa propoſitionis ſimplicitate, ſubridens dixit Antiocho: Nihil iſto mihi videtur utilius. Erat autem omnium quæ acta ſunt inſons imperator, aliis mutantibus quæ bene conſtituta erant. Vertigine igitur acti, atque in ſe converſi qui cum Severiano erant, inſtar aquæ inſtabilis, ob id quod fuerat prudenter ab Elpidio dictum & imperatoris judicio comprobatum, obticuerunt facie liveſcente. Anguſtiis tamen loci conſtricti, etiam nolentes promittunt ſubſcribere: Sic egreſſi, promiſſum quidem non implent, utpote involuntarium, metuentes ne vincerentur: machinabantur autem quo pacto expelleretur Joannes &c.

CONCILIUM ITALICUM forte ROMANUM

In cauſa S. Joannis Chryſoſtomi reſtituendi,

Ab Innocentio papa I. anno 405. habitum.

Anno 405. *Duplicis conciliabuli, ad Quercum, & Conſtantinopolitani ſententia damnatus S. Joannes Chryſoſtomus, poſt primam ab exilio reſtitutionem ſolum iterum verterat, nec reſtitutionis illius ſpes reſtabat alia, niſi ſequeſter pacis vir aliquis potens Arcadium imperatorem pacaret. Id ut tentaret Innocentius papa I. ex Italis epiſcopis concilium coegit, ut de re tota in communi deliberarent. Quid decreverint Patres narrat Palladius in dialogo de vita S. Joannis Chryſoſtomi his verbis:* Epiſcopi Italiæ congregati orant imperatorem (Honorium) ſcribat fratri ſuo & conſorti imperii Arcadio, ut jubeat Theſſalonicæ ſynodum fieri, quo facilius utraque pars Orientis & Occidentis in unum accurrere poſſit &c. Quibus accenſa ejus pietas Epiſcopo quidem Romanæ eccleſiæ ſcribit, mittat quinque epiſcopos, presbyteros Romanæ eccleſiæ duos, & diaconos unum, qui ferant ſuam ad fratrem ſuum epiſtolam, cujus hæc ſententia erat.

„ Tertio jam ſcribo ad manſuetudinem tuam, rogans, ut quæ ex compacto contra Joannem epiſcopum geſta ſunt, emendentur. Et ut videtur nondum perfectum eſt. Quare denuo ſcripſi per hoſce epiſcopos & presbyteros, multum ſollicitus de pace eccleſiaſtica, per quam & noſtrum imperium pacem obtinet, ut jubere digneris Orientis epiſcopos Theſſalonicæ convenire. Etenim Occidentis noſtri epiſcopi, lectis viris adverſus malum ac mendacium firmiſſimis, miſerunt epiſcopos quinque, presbyteros verò duos, & diaconum unum magnæ Eccleſiæ Romanæ. Quos velim omni honore digneris: ut ſi perſuaſi fuerint quod jure expulſus ſit Joannes, doceant me ab ejus communione recedere: aut ſi coarguerint ſponte malignos eſſe Orientis epiſcopos, ab eorum te communione avertant. Quænam enim ſit Occidentalium de Joanne epiſcopo ſententia, ex omnibus epiſtolis, quæ ad me ſcriptæ ſunt, duas ſubjunxi, ejuſdem cum cæteris ſententiæ, unam Romani, alteram Aquilejenſis epiſcopi. Porro hoc ante omnia obſecro clementiam tuam, Theophilum Alexandriæ epiſcopum, etiam nolentem, ſiſtere jubeas, qui omnium malorum maxime auctor eſſe dicitur; ut epiſcoporum qui adfuerint ſynodus minime impedita, convenientem temporibus noſtris pacem ſanciat.

Deſtinati ſunt a Synodo Æmilius Beneventanus epiſcopus, & Cythegius, & Gaudentius, una cum Valentiniano & Bonifacio presbyteris, qui literas Honorii, Innocentii, & Italorum epiſcoporum, Chromatii Aquilejenſis, & Venerii Mediolanenſis, atque aliorum, nec non commonitorium ſynodi totius Occidentis accipientes, publica evectione Conſtantinopolim profecti ſunt cum Cyriaco, Demetrio, Palladio & Eulyſio epiſcopis. Commonitorium autem continebat, Joannem judicium ingredi non debere, niſi ipſi prius reſtituta fuiſſet & eccleſia & communio; ut ſublata cauſſa detrectandi judicii ſua ſponte confeſſum iniret.

SELEUCIENSIS IN PERSIDE SYNODUS,

In qua canones pro diſciplina in Perſide & Meſopotamia reſtituenda conditi, anno Iſdegerdis XI. Chriſti 410. celebrata.

Anno 410. De hac ſynodo primò ea referam, quæ Renaudotus to. 2. Liturgiar. Oriental. in notis ad Liturgiam S. Maruthæ pag. 272. in Florentino Mſ. codice Syriaco legit, in hanc ſententiam: *Canones & regulæ conſtitutæ a Synodo epiſcoporum Perſarum, habita in civitatibus Seleuciæ & Cteſiphontis civitatum regni Perſidis in legatione D. Maruthæ epiſcopi Miafarekim [in Meſopotamia] ad Iſdegerdem regem filium Saporis anno XI. regni ejus.* Legationis, hujus cujus occaſione ſynodo adfuit Maruthas, hiſtoriam ita deſcribit author vitæ Iſaaci archiepiſcopi Seleucienſis apud Aſſemanum Biblioth. oriental. tomi III. par. I. pag. 366. his verbis Latine ex Arabico ab eodem Aſſemano redditis: *Accidit ut Iſdeger-*

ANNO CHRISTI 410.

gerdes Persarum Rex in morbum incideret; quem quum Persæ medici curare non potuissent (nam medici Christiani plerique sub Saporis regno interfecti fuerant, reliqui in alienas terras profugerant) *Rex Imperatorem Romanorum, ut peritum medicum ad se mitteret, etiam atque etiam rogavit. Missus est Maruthas Episcopus Majapharchinensis, vir doctrina & pietate clarissimus ac peritissimus medicus. Venerat jampridem ad aures Arcadii imperatoris Romanorum, quæ mala in Persarum regionibus Christiani paterentur, & alios quidem sævissimis quæstionibus fuisse subjectos, alios verò interfectos, aut exulare compulsos. Id enim vero vehementer imperator ægre ferebat; angebaturque, quod nulla occurreret via ferendæ opis. Ea igitur oblata occasione ad Jezdegerdem hanc scripsit epistolam &c. eamque Maruthæ episcopo, ut ad regem perferret præcepit. Quum ergo Maruthas ad regem venisset, eumque curasset, & morbum feliciter depulisset; epistolam eidem legendam porrexit. Qua perlecta rex vehementer lætatus est, postulatisque annuit, & munera insuper imperatori perferenda adjecit. Eo modo sublata persecutione, quam hactenus Christiani passi fuerant, & pace restituta, simul patefacta via est Isaaco Patriarchæ perficiendi quod olim in votis habuerat, condendique canones ad tuendam religionem utiles. Quamobrem synodum quadraginta episcoporum & Metropolitarum ex variis locis convocavit, anno undecimo regis Jezdegerdis: eaque in festo Natalis Domini celebrata fuit, Marutha etiam præsente. Duos itaque & viginti canones unanimi omnium Patrum suffragio constituit de iis, quæ ad gubernationem ecclesiæ orientalis*

A *necessaria judicavit: quos cum legisset Maruthas, mirificè probavit: dein vicissim omnium Patrum occidentalium canones ejusdem synodi patribus obtulit, & illi rursus canones & expositiones apud Orientales patres repertas exhibuere, quas nimirum apud Græcos minimè extare constabat.*

Hæc ille. Sed cum synodus Isaaci habita dicatur anno Jezdegerdis undecimo, stare nequit quod de Arcadio imperatore narratur: hic enim obiit an. Christi 408. Jezdegerdis autem annus undecimus in Christi annum 410. incidit. Non igitur sub Arcadio, sed sub Theodosio Arcadii filio ea synodus celebrata. Præterea quod de Marutha ab Arcadio ad Persarum regem misso re- B fertur, de prima Maruthæ in Persidem profectione intelligendum est, quando relicta urbe regia, in qua conciliabulum adversus S. Joannem Chrysostomum agebatur, in Mesopotamiam sese recepit, & synodo, quæ Seleuciæ pro subrogando in Cajumæ locum Isaaco anno Christi 399. congregata fuerat, interfuit.

Hos canones Latinè redditos offendit Cl. Muratorius in codice quodam Mſ. Ambrosianæ Bibliothecæ, vulgavitque in dissertationibus de Antiq. Italiæ med. ævi to. III. pag. 976. ex quo hic illos damus, præfixa ejusdem Muratorii præfatione.

Porrò Muratorius ibidem annum synodi C statuit 405. in quem Isdegerdis annum XI. incidisse cum reliquis vulgo chronologis censet; ego verò hic chronologiam ab Assemano ex Arabicis scriptoribus reformatam sequens, annum 410. assignandum malui.

V. CL. LUDOVICI ANTONII MURATORI

PRÆFATIO.

PEto veniam si figmentis hisce (*de quibus in eadem dissertatione egerat*) subnecto, non figmentum quidem, sed dubium D monumentum, videlicet Synodum Syriacam, nemini, ut reor, hactenus visam, quam immortalis memoriæ Fridericus Cardinalis Borromæus Archiepiscopus Mediolanensis è Syrorum Lingua in Latinum sermonem convertendam curavit, atque in Ambrosianam Bibliothecam a se institutam intulit, unde illam ego hausi. Atque utinam Synodus ista, uti venerandam prima facie antiquitatem præfert, ita germanus, & revera vetustissimus fœtus dicenda foret. Verùm hoc præstare nequeo, metuens, ne Cardinali doctissimo lusum luserit Syrus aliquis spe lucri ex hujusmodi merce conceptâ. Habita hæc dicitur *Anno Undecimo Jesdarged filii Saporis Regis*, videlicet Persarum, qui Mesopota- E miæ, aliisve Syriæ partibus tunc dominabatur. Auctor est Theophanes in Chronico, eodem anno, quo Arcadius Theodosii Magni filius patri in Imperio successit, hoc est anno Christi CCCXCV. delatum quoque fuisse *Isdegardi* Regnum Persarum. Quum ergo Annus ejus undecimus in annum Christi CCCCV. incidat, eo ipso celebrata fuerit hæc Synodus, dum tamen ab illa abierit omnis fraudis suspicio. Et sanè sub eodem Isdegarde Rege floruit *Maruthas Episcopus Mesopotamiæ, vir eximia pietate præditus*. Illum ejusmodi elogio ornat Socrates Histor. Ecclesias. Lib. 7. cap. 8. qui & narrat ejus sanctis moribus & hortamentis Regem adeo fuisse commotum, *ut Maruthæ permiserit, ubicumque vellet, Ecclesias ædificare. Exinde apud Persas Christiana Religio latius propagata est*. Parum etiam abfuisse tradit, quin Christo suum nomen Isdegardes dederit, quod & Theophanes confirmat. Hæc ergo rectè collineant in Regem & tempus, quo coacta dicitur Synodus ista. Ad ista accedant, quæ Illustrissimus, & Clarissimus vir Joseph Simonius Assemanus ante paucos annos in Tomo primo *Bibliothecæ Orientalis* adnotavit, dum Sancti Maruthæ acta illustraret. Is nempe Chronicon Syriacum laudat a Dionysio Patriarcha Jacobitarum compositum, in quo Sanctus ille Episcopus floruisse traditur Anno Christianæ Æræ CCCCXIV. diciturque duobus Conciliis in Regno Persarum celebratis præfuisse, e quibus primum habitum fuit imperante Arcadio Augusto, alterum imperante Theodosio juniore Augusto. Quare confluunt & ista ad persuadendum nobis re vera celebratam fuisse Syno-

nodum a Sancto Marutha, cujus Acta fortasfis usque ad nos servata fuerint. Verùm dum ego, quæ se mihi obtulere, publici juris facio, primo perpendatur velim, an *Rex Jesdarged* recte *Saporis Regis filius* appellatus fuerit. Deinde num ejusmodi Concilium facile putandum sit in Symbolo pronuntiasse, se amplecti *Sanctum Paracletum vivum de Patre, & Filio*. Quum enim in fine adnotatum fuerit, Synodum istam fuisse habitam post *Synodum CL.* ideft Episcoporum in Concilio Constantinopolitano OEcumenico Primo congregatorum Anno Christi CCCLXXXI. Symbolum tunc efformatum tantummodo habet, Spiritum Sanctum *a Patre* procedere. A Num & *a Filio* processerit, diu postea agitata fuit acriter quæstio inter Latinos, & Græcos. Quare heic suspicionem justam, aut confic̄ti, aut interpolati Concilii ingerit hujusmodi sententia. Canone etiam octavo, si Cuchari appellatione Romanus Pontifex venit, uti interpres in postrema adnotatione contendit: perpendendum est an affectatione prorsus careat, quod ibi scriptum est. Quamquam fortasse referri hæc possint ad Antiochenum Patriarcham. Reliqua omitto, ut & suus lectori erudito sit locus in exigendo ad lapidem Lydium Opusculo isto.

SYNODUS SYRIACA

In Latinam Linguam translata.

CAnones aliqui, & ordinationes, quæ positæ fuere a Synodo Episcoporum facta in Soloc & Cataisphon civitatibus potestatis Regni Persarum, in legatione *Sancti Maruthæ Episcopi Miphractensis* ad *Jesdarged Regem*, *Anno Undecimo* ipsius Jesdarged *filii* Saporis Regis.

Convenere Episcopi quadraginta in C Soloc & Cataisphon, & erant ipsorum præcipui Isaac Catholicus & *Archiepiscopus ipsius Soloc & Cataisphon*, & *Marutha ejus frater*. Et consedere in Ecclesia magna ipsius Soloc & Cataisphon Mense Februarii, tertiâ feriâ. Et quum legissent epistolam missam ad eos ab Occidente ab Episcopis in terra Romanorum, & conscripti erant Canones, qui positi fuere in Occidente, posuerunt ipsi Canones hos, qui scripti sunt infra.

I. In omnibus Ecclesiis prius oratio & precatio & obsecratio & supplicatio D offeratur coram Deo vivo & Sancto pro Regibus & Principibus, ut habitationem tranquillam & quietam habitemus cum tota sanctitate & justitia, & ipsi non excogitent cogitationem superbam & asperam adversus populum Dei.

SYMBOLUM POSITUM AB IPSIS EPISCOPIS ISTIS PERSIS.

II. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, qui per filium suum fecit cælum & terram, & per ipsum con- E dita sunt secula superius, & inferius, & insuper fecit resurrectionem & gaudium toti creaturæ. Et per ipsum Filium suum Unigenitum, qui natus est de ipso de substantia Patris sui, Deus de Deo, Lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, natus & non factus: qui est Filius naturæ Patris sui; qui propter nos homines, qui per ipsum creati sumus, & propter nostram salutem descendit, & induit corpus humanum, & factus est Homo, & passus, & resurrexit tertia die, & ascendit in cælum, & sedit ad dexteram Patris sui, & venturus judicare vivos, & mortuos. Et confitemur in Spiritum vivum & *Sanctum Paracletum vivum de Patre & Filio*, in una Trinitate, in una substantia, in una voluntate, amplexantes fidem CCCXVIII. Episcoporum habitam in Nicæna Civitate. Quæ est professio nostra, & Fides nostra hæc, quam accepimus a Patribus nostris sanctis, definitio posita a Synodo sancta.

III. Quicumque Episcopus fiat ab uno Episcopo, aut a duobus, deponatur factus & faciens. Itaque quum fit Episcopus, conveniant Episcopi in Civitatem illam, pro qua inquiritur Episcopus, & consilio & cogitatione Communitatis rogitent, & exquirant de viro, qui habeat curam pauperum, & recipiat hospites, & reficiat angustiato, & cibet orphano, & viduas, & pecuniam suam ad usuram non det, & subornationem non admittat, & in facies in judiciis non accipiat, & a gula & dilectione ventris elonget se, & sit verbo & sapientia & doctrina Scripturæ die nocteque exercens se, & sit in eo intellectus & prudentia dirigendi omnia convenientia Ecclesiæ, quæ requiruntur ad gregem Christi. Unde congregati Episcopi cum facultate & cum epistola ipsius Metropolitani & Archiepiscopi in populo & Ecclesia ejus, quod fit ante altare sanctum tempore, quo offertur Sacrificium, imponatur Evangelium Sanctum super caput ejus, & extendant dexteram super eum omnes æqualiter. Et qui est inter eos caput, & Senior cæteris congregatis, ille ipse recitet ordinationem. Et postea accedat Episcopus, qui est ordinatus, & præficia-

ANNO CHRISTI 410.

ciatur a Metropolitano magno Catholico Solec & Cataiſphon, ferens ſecum epiſtolam ab Epiſcopis illis, qui eum ordinarunt. Qui vero auſus fuerit & nobis & epiſcopis alium fecerit aut in vita aut in morte juxta definitionem iſtam poſitam a Synodo magna ac Sancta, factus & factor a toto Clero Eccleſiæ ſine miſericordia rejiciatur.

IV. Circa Eunuchos verò ſecundùm quod ordinatum eſt in Synodo, ita & nos ſervamus, quia omnis vir, qui voluntate propria abſcindit ſe, & naturam ſuæ conditionis lædit, hic in Eccleſia non admittitur. Quòd ſi in ſua pueritia a dominis ſuis violenter, aut a barbaris abſciſſus fuerit, aut in infirmitate deciſus eſt a medicis, admittitur in Clerum Eccleſiæ, id quod permittit ei Canon Eccleſiæ.

V. Circa habitatrices, ſicut juſſum eſt a Synodo, omnes nos facimus, quia deinceps omnis vir epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut ſubdiaconus, aut Clericus, cujus habitatio cum feminis fuerit, & honeſtè & Sanctè ſeorſim, ut decet ordinem miniſterii Eccleſiæ, non fuerit monaſtice viri cum viris ſeorſum, & feminæ cum feminis ſeorſim, hic in miniſterio Eccleſiæ nobiſcum non recipitur.

VI. Circa lucra obſcœna, & conventiones, & uſuræ, de quibus mandatum eſt in Synodo ne fiant, omnes nos alacriter ſervamus, quia deinceps omnis vir, qui in miniſterio Eccleſiæ noſtræ eſt in aliquo graduum Clericatum, & uſuris & conventionibus utitur, alienus Eccleſiæ noſtræ, miniſterioque noſtro eſt, & commixtionem nobiſcum non habet.

VII. Circa auguria, & incantamentum, & opera aliena iniquitatis & peccati, hæc, quæ competunt Paganiſmo, & ligationes, & veneficium, & totus cultus Dæmonum, hæc omnia anathemate, & maledictionibus ab omnibus Eccleſiis, & filiis fidei noſtræ negentur; & qui inventus fuerit in aliquo iſtorum, ſine miſericordia ejiciatur a tota Eccleſia Chriſti, & uſque in æternum miſericordia non ſit ſuper eum.

VIII. Canon verò iſte injunctus in Synodo, ut bis in anno quolibet congregentur Epiſcopi in Synodo ad invicem, ut per eorum congregationem omnis diſſenſio & calumniæ ceſſent; rogatu magno præcipuos Synodi rogamus & perſuademus, ut in duos annos, ideſt ſecundo quoque anno ſemel congregentur, ſedente Rege in Soloc & Cataiſphon, & ſcribente ad nos Dominus Metropolitanus magnus, & Archiepiſcopus, qui ſedet ſuper thronum *Cucharum*, alacriter congregamur, & ad adorationem, & honorem Paternitatis ejus convenimus, & quidquid juſſerit nobis in verbo Dei ſine mora exequimur, & legem, quam in Chriſto Domino noſtro imponit nobis, recipimus; & cum tremore & amore ejus voluntati conſentimus.

IX. Quoad domum verò, in qua ſunt recipiendi hoſpites, & pauperes, ut in omnibus Eccleſiis noſtris ſit deſtinata, conſentimus, ac perſuaſi ſumus, ut oporteat per epiſtolam recipiantur ab Epiſcopo ad Epiſcopum ejus ſocium, aut a Presbytero ad ſibi ſimilem.

X. Ac ne accedant Presbyteri & Diacones & Subdiacones ad refectorium pauperum, ſed ſit notum cœnaculum Clericorum & portiones inde non ſit licitum eis ſumere, ne fortè dedecus & injuria adversùs libertatem Eccleſiæ contingant, omnes nos conſenſimus, & conſentimus.

XI. In loco quoque diſcumbendi.... ... in cœnaculis non eſt in....... lugentium neque in nuptiis. Quicumque eſt in Eccleſia & Presbyteris aut & Diaconibus aut & Subdiaconis, aut filiis ſtatus, aut conſecratis, aut cuſtodibus januæ conſentimus, ut nullo modo liceat eis diſcumbere.

XII. Utque in omni die Dominico legatur Evangelium cum aliis libris, & verbum ediſſeratur uſque ad tertiam horam, & ad quartam horam, & tunc Sacrificium offeratur, omnes nos convenientes eſſe definimus.

XIII. Quoniam autem multa, quæ ſunt ſermone illo Canonum Synodi Sanctæ illius Nicænæ, recipimus, adjudicamus, ut quilibet vir aut Epiſcopus Metropolitanus, qui præeſt tribus aut quatuor aut quinque Epiſcopis, aut etiam pluribus fortè, ſcribat ipſos Canones iſtos, & coram oculis ſuis ſint ſemper, & ſecundùm eos conſtituant Epiſcopi omne negotium, & ſecundùm eos ſtatuant convenientia pro Poteſtatibus ſuis; poſt verò pauca ipſorum actuum Synodi Epiſcoporum Perſarum.

XIV. Seditio quoque Chorepiſcopi multi, qui efficiebantur in una regione, ſeu Diœceſi, deinceps non fiat, neque ſint plures, ſed unus Chorepiſcopus ſit uni Epiſcopo, & ſufficiat ei, & ubi ſunt plures, interea abſolvantur.

XV. Et ſingulis Epiſcopis in civitatibus ſuis unus Archidiaconus ſit deſtinatus eis, qui & rationalis ac prudens & ſa-

ANNO CHRISTI 410.

sapiens est in sermone ac doctrina; sitque ei cura circa pauperes, & solicitus hospitum, & versatus in ministerio Ecclesiæ ad corrigendum & ordinandum omnia convenientia.

XVI. Et die Dominico super cathedram concionem Diaconi præsente Episcopo, ipse prædicet Evangelium, ipse legat, & de omni opere requisito ad ministerium Ecclesiæ ipse jubeat, & brachium & lingua & honorans Episcopo ipse sit, & voluntate occulta Episcopi per eum fiat palam, & Presbyteros super sedilia ipsa sedere curet, & in capite Diaconorum ipse sedeat secundum ordinem, quo sederit Episcopus super thronum.

XVII. Item Ministros hos, qui vocantur Exorcistæ, super januas tempore ministerii ipse constituat, & Libros Lectoribus ipse injungat & tradantur, & Presbyteris & Diaconis & Subdiaconis ipse distribuat Hebdomadam, ut conferat Baptisma, & inserviat altari, & caveant templo & ejus orationibus & rebus. In omnibus Ecclesiis, in quibus sunt Episcopi, ita faciant.

XVIII. Qui hebdomadas recipiunt, & bonis Ecclesiæ cibentur, & eorum cubile sit in domo illa denominata in omni loco nomine ministrorum, & omnis Ecclesia, & Civitas pro sua magnitudine distribuantur in ea homines hebdomadis. Circa verò proventus & redditus, qui sequestrantur, & dantur viro illi, qui factus est Mojor-domus fidelis Ecclesiæ, hæc lex sit, ut claves dispensationis, & administrationis super Altare ponantur, & qui futurus est Major-domus, ab Altari recipiat ea, & quum deponit administrationem, aut ipse ejus Episcopus vult eum absolvere ab hoc negotio, super Altare ponat ipsas claves, & ut meretur retributionem suam a Domino Altaris, sive bene sive male recipiet.

XIX. Quicumque verò vir Presbyter, qui in Civitate est, & ægrotans non ægrotat, & super sedilia cum suis collegis tempore orationis non residet, & tempore concionis coram Altari non stat, deponatur a ministerio.

XX. Archidiaconus autem dicito viro Presbytero: offerat Sacrificium quoties abest Episcopus. Quum verò Episcopus adest, Episcopus habet auctoritatem jubendi, ut vult, Diaconi quoque ita. Omnis vir Diaconus, qui in Civitate est, & ægrotans non ægrotat, & tempore orationis non reperitur in Ecclesia, & in ordine Diaconorum in

A populo non stat etiam, quum ab Archidiacono jubetur accipere stolam, & ascendere ad sedile le . . . . . . & accipere Librum, & legere, & ubi legerit, rursus relinquere ministerium suum, & vagari, subeat pœnitentiam sibi convenientem; quin neque in Diaconio liceat ei relinquere Populum tempore orationis, & sedere intus, nisi fortè ægrotans ægrotat: Sed cum sociis suis in ordine stet, & tempore Sacrificii coram Altari stet, donec absolvatur tempus. Adversus Diaconem hæc convenientia spernentem, B auctoritatem habet ipse Archidiaconus, ut judicium secundùm jus suum ulciscatur contra eum.

XXI. Subdiaconorum quoque eàdem similitudine singuli, qui tempore ministerii non reperiuntur in Ecclesia, nisi ægrotent, aut discedant aliquo, & in Choro Psalmis non stant, & ad januas templi tempore ministerii non cavent, rejiciantur extra, ne indulgentia ista, seu mollities plurimos corrumpat.

XXII. Archidiaconi autem erit hæc omnia convenientia rogare, ac inquire-C re singulos. Et sine ejus consilio nemini Presbyterorum, aut Diaconorum, aut Subdiaconorum, aut Clericorum liceat adire rus, aut ad aliquem alium locum, sed ut diligenter & splendide decet ipsum Archidiaconum ministrare in Ecclesia Christi, & esse exemplum bonum multis.

XXIII. Quoniam ipse est lucerna Ecclesiæ, & lumen coram Episcopo, verbo ac doctrina sua neque apprehendatur mos iste vetus, neque sit amplius præsente scilicet Presbytero seniore non D offert sacrificium ille junior ipso. Ob hanc caussam omnes seniores dimittunt, & exeunt, quippe qui locum dantes illis junioribus; nam coram Episcopo, si ab eo jubeatur, licet illi juniori cæteris in annis offerre. Quòd si coram Episcopo celebrat, & coram sociis suis Senioribus se celebrat solum autem absente Episcopo, quicumque Presbyter celebrans majoris est honoris, sive senior sit, sive junior. Ergo omnibus Presbyteris & Diaconis non licet eis deserere Altare, & discedere, quamvis conve-E niens sit exhibere honorem sibi invicem secundùm verbum ipsius Apostoli jubentis, ut honore quis socium suum veluti se dignum magis reputet.

XXIV. Circa morem quoque istum contemnendum, qui subintravit confuse & non competenter, ut qui parvuli sunt, doctrinamque Scripturæ non intelligunt, facile & leviter dextera Sacer- dotis

ANNO CHRISTI 410.

dotis eis imponebatur sine discretione & examine, deinceps definitio ista sit juxta præceptum Synodi, quia super minorem, triginta annos natum, dextera Presbyteratus non imponatur.

XXV. Item non liceat Episcopo ordinare Presbyteros, Diaconosque in locis simplicibus, nisi in Ecclesia ante Altare.

XXVI. Qui verò ignarus est in doctrina, nisi David totum (*idest*, Psalterium) & ore suo recitet, neque subdiaconus fiat. Sed admoneatur, ne fiat, donec totum David & ore suo addiscens, recitet. Ob hanc enim licentiam erit obtenebratio in Ecclesia. Quod si contigerit, & acceperit quis, prius non eruditus, dexteram Presbyteratus aut Diaconatus, rursus colligat se, addiscat & consideret doctrinam, ne dormitent ministri Christi, & sint idiotæ in verbo ac doctrina sua.

Post verò alia, & ipsis gestis.

XXVII. Omnis verò Episcopus in sua Diœcesi & Civitate potestatem habet ipse ordinandi Presbyteros & Diaconos & Discipulos, & ædificandi Ecclesias, & augendi omnia bona, quæ voluerit, ut sit exemplum bonum. Episcopus verò ille Metropolitanus, qui præficitur ipsis Episcopis fratribus suis, sicut est honorandus in ipsis Episcopis secundùm gradum suum, ita convenit, ut ad eum pertineat scribere cedulam, & monere Catholicum circa quodlibet negotium, quod contigerit inter ipsos Episcopos sibi proximos, & sub ejus manu sunt. Et ipse moneat fratres suos de eo, quod scribitur sibi a Catholico, & ab ipsomet scito Catholicus quodlibet negotium ortum inter illos; quod si contigerit, & sit querela aliqua inter Episcopum & Episcopum, aut inter Presbyterum aut Diaconum, & suum Episcopum, sive ob convenientiam ministerii, sive quod ipse Episcopus forte non se gerit secundùm caritatem benigne & humiliter, intersit eis Episcopus Metropolitanus, qui præest eis, juxta quod scriptum est in canone Synodi magnæ. Quod si fortius sit ipso Metropolitano negotium quodcumque, & non valeat pacifice absolvere illud, scribens moneat Catholicum, & liberetur a contritione, [*idest* fastidio.] Et ipse Catholicus scribat, & secundùm sapientiam suam jubeat & absolvat negotia. Episcopo verò illi metropolitare non liceat, ut quasi vi dominanter aggrediatur negotia Diœcesis alicujus Episcoporum, quibus præest, & inquirere vi res. Sed manens loco suo ipsemet Metropolitanus scribat ad ipsum Episcopum illius Diœcesis circa illud scandalum, quod audit, si obtemperat ei. Sin autem moneat Catholicum, uti supra scriptum est. Quod si voluerit ipse Episcopus Diœcesis in commemoratione Martyrum, postulet ab ipso Metropolitano, qui præest sibi, & invitet eum in Diœcesim suam. Hoc ejus erit Episcopi, quicumque sit, ut si velit complacere quibus præest, habet auctoritatem ipse Metropolitanus convocare ipsos ceteros Episcopos, & constituere Episcopum illum, quem voluerit ipsa Civitas. Postquam verò ordinavit eum, transmittat eum cum epistola ad Catholicum, & perficietur ab ipso. Extra verò ista non habet auctoritatem Episcopo Metropolitano supra Episcopos illos, qui sub ejus manu, neque hoc potest, ut gula & magnitudine ventris inquirat eos accipiendi & dandi.

Expliciunt Canones positi a Synodo Episcoporum Persarum, velut ex virtute Canonum illorum Synodi magnæ Nicænæ. Una & hac parte fluminis, & alia & illinc Cataisphon & Solec vocant eam, sed una est. Tempus horum Canonum, Persarum est tempus illud, quod est post Synodum CL.

ANONYMI INTERPRETIS ADNOTATIONES IN HANC SYNODUM.

Circa hanc Synodum nota primo, *Lector*, quod licèt tanta fuerit ac sit Latinorum industria, transferendo scilicet in Latinum sermonem aliarum nationum doctrinas, ut ipsis solis ingenii sagacitatem omnibus numeris absolutam meritò adscribere nobis liceat: eos tamen hactenus quamplurima scitu dignissima apud nos Chaldæo-Syros & Arabes latent doctorum opera, quinimmò ferè omnia.

Nota secundò, Catholicum istum; cujus mentionem sæpe numero hæc Synodus facit, esse Armenorum Patriarcham. Sic enim usque in præsentem diem eum vocant ipsi Armeni. Itaque hæc Synodus habita fuit inter Episcopos Armenos, Catholicos tamen, atque Ecclesiæ Romanæ tunc temporis obedientes, ut patet in prooemio hujus Synodi.

Nota denique tertiò, Metropolitanum illum *Cucharum*, cujus in Octavo Canone fit mentio, esse *Pontificem Romanum*, tum quia illa præpositio Syriaca apud nos Syros eum significat, qui majorem se habet neminem. Qui quidem, si secularis est, Imperatorem agnoscimus, sin autem ecclesiasticus, Pontificem Romanum intelligimus. Quamobrem quum in hoc Canone fiat ejus mentio, non ut secularis, sed ut Ecclesiastici, non alius quam Pontifex Romanus esse potest: præsertim quum hoc ipsum colligatur ex ipsomet modo loquendi Canonis. Hoc autem notaverim, tenens, Auctores hujus Synodi fuisse Catholicos ante Schismatis tempora.

ZO-

ZOSIMUS PAPA

Sedit ab anno 417. usque ad 418.

AD CONCILIUM ANTIOCHENUM vel SYRIACUM

Pro damnatione Pelagii

Anno 414. ut fertur, habitum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET ADDITIO.

VAcans obitu Joannis episcopi solium Hierosolymitanum Praylus anno 417. vel forte citiùs ascenderat, ac primò quidem occupatum favore Pelagii animum gessit, pro quo & literas dedit ad Zosimum, ut in sua epistola ad Africanos idem Zosimus testatur. Dein verò causa maturius discussa in concilio, cui Theodotus Antiochenus episcopus præsedit, hæresim agnovit, Pelagium Hierosolyma abegit, ac novis ad Zosimum literis condemnavit, qua de re Marius Mercator in commonitorio. Concilium istud anno 424. in collectione Veneto-Labbeana consignatur. Mihi verò alia plane sedet opinio, in annum 418. referendum arbitranti, cujus opinionis meæ hæc profero documenta. Pelagius Hierosolymæ diu substitit, nec ante sedem illam deseruit, quam in concilio, cui Theodotus præfuit, damnatus a Praylo ex urbe illa pulsus exactusque fuit, ut ex commonitorio Marii satis constare arbitror. Anno 417. die XI. Kal. Octobris cum Zosimus literas suas dedit ad Africanos, Pelagium Hierosolymis adhuc egisse ex tota illa epistola satis apparet. Anno vero sequenti 418. die prid. Kal. maii, hæreticum illum non Hierosolymis, sed Romæ egisse non inani conjectura deduceremus ex lege Honorii imperatoris in hæreticos illos tunc data, ac in collectionem Veneto-Labbeanam to. 2. col. 465. translata. Ea etenim lege imperator urbe Roma pelli Cælestium & Pelagium mandat. *Pulsis ex urbe* (Roma scilicet, ut ex edicto Palladii præfecti prætorio constat) *primitus capitibus dogmatis execrandi Cælestio atque Pelagio &c.*

Quod verò ex Pagio notat Harduinus, de exordio episcopatus Theodoti cum anno 420. componendo, id dubium, incertumque existimat Tillemontius in nota LXXIV. ad vitam S. Augustini, quin & anticipandum illud ad annum 417. rectiùs censet. Huic conjectura nostra suffragatur, eademque constituta Theodoti epocha, quominus concilium illud in annum 418. ante Majum mensem referatur, nihil prohibet.

His verò admissis facile est definire, quo demum anno Zosimus agnita tandem hæretica Pelagii & Cælestii dogmata una cum impiis authoribus damnarit, quod cum vix aliter quam in concilio fieri soleret, hinc non immeritò novum quoddam concilium Romanum, intactum collectoribus, commemorandum suscipimus. Igitur Zosimus Pelagium & Cælestium tunc primum damnavit, cum Praylus de reprobato ac pulso Hierosolymis a se Pelagio literas ad pontificem dedit. Id verò non priùs Septembri mense anni 417. contigisse in superioribus demonstravimus. Sed neque die XII. Kal. C aprilis anni 418. quidquam adhuc Romæ in illos pronunciatum fuisse probant literæ Zosimi ad concilium Carthaginense tunc datæ, quibus pontifex certiores facit Africanos patres se nihil adhuc de Cælestio pronunciasse. Verum cum ejus anni majo ineunte Honorius lege sua in Pelagium & Cælestium animadverterit, conjecturam inde capere licet, sententiam Romani pontificis in utrumque præcessisse; adeoque damnatio illa inter exitum martii, & maii exordium non inaniter consignaretur. Ad hoc porrò concilium, quo Zosimus authores novæ de gratia Dei hæreseos damnavit, referenda censeo verba illa, quæ ex epistola Zosimi *ad totius* D *orbis episcopos* decerpsit author ejus ætatis in *authoritatibus sedis apostolicæ episcoporum*, quæ epistolæ Cælestini ad episcopos Galliæ subjiciuntur: *Nos autem instinctu Dei* [*omnia enim bona ad authorem suum referenda sunt unde nascuntur*] *ad fratrum, & coepiscoporum nostrorum conscientiam universa retulimus.* Quæ pontificis verba sic acceperunt Africani episcopi in epistola sua ad eundem, in excerpto ab eodem authore servato, ac si illos, qui contra Dei adjutorium extollunt humani arbitrii libertatem, districto gladio veritatis velut cursim transiens amputarit. Non ita profectò literas Zosimi commendassent Africani patres, nisi postquam damnato ab E eodem pontifice Cælestio, ac Pelagio sua cum illo dissidia composuissent. Hoc ergo Romanum concilium, in quo Cælestius & Pelagius damnationis sententiam a Zosimo tulerunt, in unum cum reliquis censum est referendum.

BONIFACIUS PAPA I.

Sedit ab anno 418. usque ad 423.

AD EPISTOLAS BONIFACII I. APPENDIX.

AD JUSTUM DOROBERNENSEM EPISCOPUM,

Cui pallium transmittit.

DILECTISSIMO FRATRI JUSTO BONIFACIUS.

Ex Wilkins Conc. Britan. to. I. pag.

PAllium per latorem præsentium fraternitati tuæ benignitatis studiis invitati direximus, concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum, exigente opportunitate, Domini præveniente misericordia, celebrare; ita ut Christi evangelium plurimorum adnunciatione in omnibus gentibus, quæ necdum conversæ sunt, dilatetur, &c.

EX DECRETIS BONIFACII I. PAPÆ

Ad Eleutherium comitem.

Extat in additionibus ad vetustum Ms. codicem Gratiani sæculi XII. ad causam XII. q. 2.

REquisivit pia tua intentio qualiter oblationes & decimæ fidelium debeant dispertiri. Decessorum itaque nostrorum statuta sequentes, jubemus de decimis & oblationibus quatuor fieri portiones, videlicet ut sibi primam episcopus habeat, secundam ecclesiæ tribuat, tertiam verò pauperibus concedat, quartam autem clericis noverit erogandam; ita scilicet ut pro persona, & loco, & merito fiat illis distributio partium, inde in majoribus ecclesiis militent, sive in civitatibus & villis ministrent, si enim unius ecclesiæ filii sunt, & unam matrem habent ecclesiam, cur non omnes unius matris stipendia sortiantur? Una est mater ecclesia, sicut unus Dominus & una fides & unum baptisma, licet ubique sit per orbem terrarum diffusa, licet pro locorum diversitatibus, & majorum constitutionibus diversas sit dignitates sortita, ut aliæ dicantur matrices ecclesiæ, aliæ matricibus quasi matribus filiæ subditæ. Quæ cum ita sint, cur non omnes Clerici unius matris bonis communiceht, quos constat unius matris filiabus utiliter ministrare?

CONCILIUM CORINTHIUM

In causa Perigenis ad episcopatum Corinthium transferendi,

Anno 419. circiter celebratum.

Anno 419. circiter.

PErigenes quidam ecclesiæ Corinthiæ presbyter, Patrensis episcopus renunciatus consecratusque fuerat a Metropolitano suo Corinthiorum episcopo. Euntem ad ecclesiam suam Patrenses rejecerunt; quare ille Corinthum regressus quietus aliquandiu mansit, donec ibi e vivis sublato Metropolitano, de illo substituendo populus cogitavit, ejusque rei gratia synodus habita est, consulturi fortasse num liceret in eo singulari rei eventu alterius dioecesis episcopum ad alteram transferri. Synodus substitutionem hanc probavit, postulandumque censuit a Bonifacio I. Romano pontifice, ut ecclesiæ Corinthiorum episcopum daret Perigenem, virum optimum, & totius Ecclesiæ testimonio probatum. Bonifacius assensum præbuit; sed cum res illa iterum revocaretur in dubium, & provinciæ illius, Thessaliæ nempe episcopi rem dignam judicarent, ut in concilio totius provinciæ tractaretur, Bonifacius datis ad Rufum Thessalonicensem Metropolitanum literis signatis XIII. Kal. octobris *Monatio coss.* anno scilicet 419. mandavit, ut ipse apostolico nomine, nonnullis aliis adjunctis episcopis, de causa illa cognosceret, vetaretque ne Thessalorum concilium judicium illud usurparet. Qui fuerit causæ illius exitus discimus ex epistola Bonifacii II. pontificis ad synodum mox apud Thessalonicam congregandam; scribit enim in illa apostolicæ sedis præsidium Perigeni profuisse. Hoc ergo concilium, Corinthi habitum, in quo Perigenis electio probata, & ad apostolicam sedem confirmanda transmissa fuit, laudat epistola Bonifacii ad Rufum, lecta in concilio III. Romano sub Bonifacio II. his verbis: *Corinthi Perigenem, sicut jamdudum a S. Synodo super ejus nomine pagina directa testatur, sanctum, & instituti optimi qualitate pollentem, civitatis suæ non tam accipere, quam retinere desiderant sacerdotem.* Id etiam repetit in altera epistola ad eundem Rufum scripta ac signata XIII. Kal. Octobr. *Monaxio V. C. Cos.* idest anno 419.

AD CARTHAGINENSE VI. CONCILIUM

In causa appellationum ad Romanum pontificem

Anno 419. celebratum

ADDITIONES.

CArthagine celebratum concilium Honorio XII. & Theodosio VIII. AA. die VIII. Kal. Junii satis per se notum est, & a scriptoribus plane innumeris iisque doctissimis ita vexatum, ut nihil ejus posterorum diligentiæ excutiendum relinqui videatur. B Illud ego tamen conferens cum vetustissima nongentorum annorum collectione Latina canonum, quam in codice ecclesiæ cathedralis Lucanæ asservari plus vice simplici admonui, variantia quædam & additamenta ex illo resultasse intellexi, quæ eruditorum cognitione dignissima judicavi. Primò igitur ubi in editis col. 443. legitur *Vincentio Culusitano, Fortunatiano Neapolitano provinciæ proconsularis, & cæteris episcopis ducentis decem & septem;* in nostro codice forte correctius legitur *Vincentio Culsitano, Fortunatiano Neapolitano, & cæteri episcopi provinciæ proconsularis CCXVIII.* Quanquam enim Neapolis & Culsum urbes fuerint provinciæ proconsularis, adeoque illud *provinciæ proconsularis*, commodè ad illos retulerint acta edita concilii, forte tamen commodius legeretur Vincentius Culsitanus & Fortunatianus Neapolitanus & cæteri episcopi provinciæ proconsularis; nam collectum Carthagine concilium ex legatis quidem aliarum Africæ provinciarum, ex episcopis verò potissimum proconsularis provinciæ, cujus caput erat Carthago, constitisse probabile est. Hujus lectionis nostræ veritatem ferè totam vindicat vetustissimus canonum istorum Græcus interpres, legit enim καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις τῆς ἀνθυπατικῆς χώρας. Culsum verò, quæ urbs erat in eadem provincia proconsulari Culsitanum melius, quam Culusitanum episcopum nuncuparet.

In canone hujus concilii VI. Aurelius Carthaginensis episcopus canonem XVII. Sardicensis concilii, sub expresso Sardicensis concilii nomine, ut edita præseferunt, laudavit. *Dictum est ex Sardicensi concilio*. Illud *ex Sardicensi concilio* deest in nostro codice; sicut etiam illud omittit vetustissimus horum canonum Græcus interpres in codice canonum ecclesiæ Africanæ, quod forte cum iis, quæ in tota hac controversia cum ecclesia Romana acta sunt, melius quadrat. Canones enim Sardicenses, quamvis non ignorarint Africani illi patres, nosse tamen sub expresso Sardicensis concilii nomine vix credo; alioqui allatus a Bonifacio canon Sardicensis concilii de appellationibus ad pontificem; allatus, inquam, sub nomine Nicæni concilii nequaquam novus accidisset patribus illis. Sed agnoscentes canonem hunc ad concilium Sardicense pertinere, Bonifacium de errore monuissent, reponentes Sardicensem canonem ab illo veluti Nicænum obtrudi. Forte igitur collectionem habebant ex canonibus Orientalium conciliorum textam, in qua tamen singulis canonibus nomen concilii unde assumpti fuerant minimè adscriptum legebatur. Hinc factum est ut scirent quidem canones Sardicenses, nomen vero concilii ignorarent. Ex quo ulterius consequebatur, novisse quidem illos canonem de appellationibus a Bonifacio productum, sed ignorasse num reipsa ad Nicænum concilium pertineret, quæ erat Bonifacii persuasio.

Sequitur in nostro codice Synodica concilii ad Bonifacium, quæ & in codice canonum ecclesiæ Africanæ legitur, unde variantia quædam levioris tamen momenti resultant. Illud præterire pigeret, quod ubi in editis, & in Græco patriarchales Orientis sedes hoc ordine leguntur: Antiochenæ, Alexandrinæ, & Constantinopolitanæ; in nostro codice est ordo transpositus sic: C *Constantinopolitanæ, Antiochenæ, Alexandrinæ*. Porro Constantinopolitanos præsules per hæc tempora affectare cœpisse primatum supra cæteras Orientales notum est. Reliqua variantia, utpote nullius momenti negligimus.

Secundum hæc exhibet idem codex epistolam Attici patriarchæ Constantinopolitani, quæ in editis apud Labbeum non apparet. Hanc verò epistolam subjecisse Atticum apographo Nicænorum canonum, quem diligenter ex authographo expressum ad Bonifacium requisitus misit, ex ipsis epistolæ verbis, tum & epistolæ inscriptione intelligimus. Baronius ejusdem epistolæ portionem in codice Ms. collectionis Dionysii Exigui nactus dedit, D sed hæc portio titulo caret, & posteriori parte mutila est. Vera tamen idem scriptor suspicatus est, conjiciens subscriptionem esse Attici, quam canonibus Nicænis ex genuino Constantinopolitano codice a se descriptis, ad majorem fidem asserendam, subjecit. Integram tamen, qualis in nostro codice legitur, dedit Pithæus in codice canonum veteris ecclesiæ pag. 172. eamque extare dicit in editione Dionysii Exigui. Ex his verò, quæ epistolæ huic præmittuntur, discimus Bonifacium pontificem & Carthaginienses patres suum utrosque legatum Constantinopolim ad petendos Nicænos canones misisse. A Bonifacio Innocentius, a E concilio mittitur Asellus subdiaconus; nisi forte mendose Asellus pro Marcello scribitur, cum in epistola Attici ad Aurelium, in codice canonum Africanorum legenda, Marcellus appelletur. Utcumque sit, ita codex noster.

ANNO CHRISTI 419.

Incipit epistola Attici episcopi ecclesiæ Constantinopolitanæ ad Bonifacium urbis Romæ episcopum data, cum exemplariis Nicæni concilii Græco in Latino translatis a beatissimis Cyrillo & Attico episcopis Alexandrinæ & CPnæ ecclesiæ, & directis per Innocentium presbyterum suum & Asellum subdiaconum ecclesiæ Carthaginensis, ut superius recitatum est. Fides Nicæni concilii cum titulis XX. epistola verò ita continetur.

Atticus episcopus ecclesiæ Constantinopolitanæ sancto fratri Bonifacio urbis Romæ episcopo salutem.

EDidi canonica Sanctorum patrum olographa manu, & subscriptos a me, amen. Græca elementa literarum numerus (*sic*) exprimere, nullus qui tenuiter vel græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistulis canonicis, quas mos Latinus firmatas appellat, aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur; hoc a patribus CCCXVIII. Niciam congregatis saluberrimè inventum & constitutum, ut formatæ epistulæ hanc calculationis, seu supputationis habeant rationem; idest, ut assumatur in supputationem prima græca elementa Patris & Filii & Spiritus Sancti, idest ΠΦС, quæ elementa octogenarium, septuagesimum, ducentesimum & primum significant, numerus quoque Petri Apostoli prima littera, idest Π, qui numerus octuaginta significat, & qui scribit episcopi prima littera, cui scribitur secunda, accipientis tertia littera, civitatis quoque de qua scribitur quarta, & indictionis quæcumque fuerit, idem temporis eorumdem qui fuerit numerus adsumatur, adque ita his omnibus græcis literis, quæ ut diximus numerus exprimunt, in unum ductis unam, quæ cum collecta fuerit summam epistolam teneat, qui accipit hanc omni cum cautela requirat, expressa addat, præterea separatim in epistola etiam nonagerarium & nonum numerum, qui secundum græca elementa significat amen.

AD IDEM CONCILIUM

Ex vetusto Codice

EMENDATIONES.

COncilium hoc Carthaginiense, quod variis sessionibus celebratum est, Labbeus non uno in loco, & sub uno conspectu totum, sed varias in partes dissectum exhibuit; alia quidem & major intra codicem ecclesiæ Africanæ contenta est tom. 2. pag. 1252. & seq. Neque ibi pariter una continuata serie canones ejus omnes legendi sese offerunt, sed usque ad canonem XXXIII. perducti, intercurrentibus subito aliorum conciliorum canonibus intersecantur, nec nisi circa finem ejusdem codicis redeunt. Alia ejusdem sessionis pars est in Tomo III. pag. 443. Sessio alia ejusdem concilii succedit ibidem pag. 459. Denique in concilio Africano hujus secundæ sessionis, & totius concilii conclusio exhibetur ibid. pag. 526. Hujus ergo concilii, vel saltem hujus primæ sessionis integriores, nec per partes dissectos canones & gesta nactus sum in vetustissimo Lucensi codice, quem circa ætatem Caroli magni vel filii ejus Ludovici scriptum judico; ex quo codice num integrum concilium ederem, diu multumque apud me anceps libravi. Omittendum tandem censui, ne lectorem onerarem lectione canonum, qui tandem omnes in collectionibus, licet per partes dissecti, leguntur. Juvat tamen seriem & ordinem, quo singula recensentur in nostro codice hic narrare, ut eum veluti recti ducem Lectores in ea lectione sequantur. Adiiciam & variantes quasdam majoris momenti, quæ in collatione codicis hujus cum editis sese mihi obtulerunt. Titulus igitur sic conceptus est.

CONCILIUM CARTHAGINIENSE

Gloriosissimorum imperatorum Honorii XIII. & Theodosii VIII. AA. VIII. Kal. junii Chartagine in secretaria basilicæ Fausti.

IN editis est *post consulatum gloriosissimorum*, quod tamen in codice mendose omissum non dubito. Succedunt nomina episcoporum qui convenerunt, in quibus variantia quædam occurrunt, sed cum levioris sint momenti, ea libens omitto. Secundum hæc sequitur Aurelii allocutio ad concilium, lectio commonitorii a Zosimo pontifice legatis suis traditi, tum & cætera omnia, quæ utrimque tam scilicet in codice canonum, quam in actis concilii VI. Carthaginiensis apud Labbeum recurrunt.

His omnibus recitatis Aurelius resumpto sermone convenit cum legatis apostolicis, ut ex Oriente acta sincera Nicæni concilii repeterentur, *a nobis*, ait Aurelius, *hæc ipsa firmabuntur, aut si non invenientur, collecta synodo de hoc in sequenti tractabimus*; post quæ verba iterum in nostro codice repetitur, *ut aut ibidem reperta a nobis firmabuntur, aut si non inventa fuerint silebunt*. His absolutis Acta Nicæna a Daniele notario recitata innuuntur; post quæ Aurelius episcopus ita patres alloquitur ac legitur in codice ecclesiæ Africanæ, statimque succedunt canones prout in eodem codice habentur. Porrò ex his canonibus hæc majoris momenti variantia adnotavi.

Editi

ANNO CHRISTI 419.

Editi	MS.
Can. VIII. admitti, nec ne &c.	Admitti contra apoſtolicam regulam, nec ne.
Can. XII. a ſex epiſcopis.	A ſex vel ſeptem epiſcopis.
Can. XIII. honore privabit.	Ab hoc cœtu ſeparabit.
Can. XIV. a proprio epiſcopo reſidente.	*Deeſt.*
Can. XV. Hoc etiam placuit, ut a quibuſque judicibus eccleſiaſticis ad alios judices eccleſiaſticos fuerit provocatum; non eis obſit quorum fuerit ſoluta ſententia, ſi convinci non potuerit vel iniquo animo judicaſſe, vel aliqua cupiditate a gratia depravati.	*Deeſt totum.*
Can. XV. Et ubi blaſphemiæ ſunt, non accedat.	Ut ubi blaſphemiæ ſunt &c.
Can. XVI. Item placuit ut Clericus ſi commodaverit pecuniam accipiat, ſi ſpeciem quantam dederit accipiat.	Quod vel quantum commodaverit recipiat, & Clericus ſi commodaverit pecuniam, pecuniam recipiat, eandem ſpeciem, quantum ei debetur, recipiet.
Can. XVI. Et ut ante XXV. annos ætatis nec diaconi ordinentur nec virgines.	*Hic ponitur pro novo canone & ſic concipitur.* Ante XXV. annis nullum in ordine promovere; & ut ante XXV. annis ætate Diaconus, vel Presbiter nullus ordinetur, nec virgines &c.
Can. XVII. Placuit ut Mauritania Sltiphenſis, ut poſtulavit primatem Numidiæ, ex cujus cœtu ſeparantur, ut ſuum habeat primatem, quem conſentientibus omnibus primatibus provinciarum Africanarum vel omnibus epiſcopis propter longinquitatem habere permiſſa eſt.	Primatem vero proprium cum Mauritaniæ Sitifenſis epiſcopi poſtularent, omne concilium epiſcoporum Numidiæ conſenentibus (*conſentientibus*) omnibus primatibus vel univerſi epiſcopi (*ſic*) provinciarum Africanarum, propter longi itineris novitatem (*ſic*) habere permiſſa eſt; cum conſilio Cartaginienſi (*ſic*) eccleſiæ factum eſt.
Can. XX. In presbiteri nomine ſex, in diaconi tres ipſorum cauſam diſcutiant.	In presbytero V. diacono II. epiſcopi cauſam diſcutiant.
Can. XXI. Cum gentilibus, vel hæreticis matrimonio non jungantur.	Vel hæreticis vel ſchiſmaticis matrimonio &c.
Can. XXV. Cæteros clericos ad hoc non cogi niſi maturiore ætate.	Niſi maturiore ætate, ut ſuperius dictum eſt annorum XXX. (*congruit cum ſanctione Siricii epiſt. ad Himer.* cap. IX.
Can. XXVIII. Vicini epiſcopi eos cum conſenſu ſui epiſcopi audiant.	*Deeſt* cum conſenſu ſui epiſcopi.
Can. XXVIII. Intra Africam.	Intra eandem provinciam.
Can. XXXII. Nomine ſuo comparant.	Nomine ſuo vel per alium excuſandum comparant.
Can. XXXIII. Ignorante concilio vel presbiteris ſuis; Non habente ergo neceſſitatem neque epiſcopo liceat matricis eccleſiæ rem tituli ſui uſurpare.	Vel cuncto presbiterio ſine ulla neceſſitate. *Dein alius canon ſuccedit cum ſuo titulo ſic.* *De rebus tituli non invadendis* Sed ut epiſcopo non liceat matrici eccleſiæ rem tituli presbyteri ſui uſurpare.

Tum sequitur in nostro codice: Aurelius episcopus juxta statuta totius concilii &c. *ut est in fine Codicis ecclesiæ Africanæ. Subscriptiones ita in nostro codice leguntur; in quibus ea quæ variant ab editis alio charactere distinxi.*

SUBSCRIPTIONES.

Alipius episcopus ecclesiæ Tagastensis legatus provinciæ Numidiæ, huic cartulæ pro me & concilio subscripsi.
Augustinus episcopus ecclesiæ *Ipponi regio* legatus *concilii* Numidiæ *pro me & concilio* subscripsi.
Possidius episcopus ecclesiæ Calamensis legatus provinciæ Numidiæ *inferioris* ss.
Vincentius episcopus Culsitanæ ecclesiæ ss.
Rufinus episcopus ecclesiæ *Mazzensis* ss.
Prætextatus episcopus *Sicilcubensis* ecclesiæ ss.
Quodvultdeus episcopus Verensis ecclesiæ ss.
Candidus episcopus *Abitinensis Germanicio-rum* ecclesiæ ss.
Gallonianus Episcopus *Utenensis* ecclesiæ ss.
Maximianus episcopus Aquensis *Regiorum* legatus provinciæ Bisacenæ ss.
Jocundus episcopus Sufetulensis legatus provinciæ Bisacenæ ss.
Maximinus episcopus Suffetulanus legatus provinciæ Bisacenæ ss.
Ilarianus episcopus *Horreicelensis* legatus provinciæ Bisacenæ ss.
Novatus episcopus Sitifensis ss.
Ninellus episcopus *Susurranensis* legatus provinciæ Mauritaniæ *Sitifensis* ss.
B Laurentius episcopus Icositanus legatus prov. *Mauritaniæ* Cæsariensis subscripsi.
Numerianus episcopus *Rausuriensis* legatus ejusdem provinciæ ss.
Leo episcopus *Moptensis* legatus ejusdem provinciæ ss.
Alius Leo episcopus legatus prov. Sitifensis ss.
& cæteri episcopi &c. ut *in editis*.
Philippus presbiter legatus S. Ecclesiæ Romanæ his gestis ss.
Asellus presbiter &c. *ut in editis*.

CTESIPHONTIS IN PERSIDE SYNODUS

In qua canonum codex antehac conditus, & probatus, iterum confirmatur,

Anno Isdegerdis XXI. Christi 420. Jaballaha Seleuciæ archiepiscopo præside celebrata.

Anno 420.

Ex Asseman. Bibl. Orient. to. III. pag. 374.

IN collectione Arabica canonum synodalium existente in codice MS. Bibliothecæ Vaticanæ Synodi hujus acta summatim describuntur his verbis: *Synodus a Jaballaha præsentibus Marutha Majapharchinensi, & Acacio Amidensi episcopis celebrata fuit anno Jezdegerdis vigesimo primo, Christi* 420. de qua hæc Dionysius Jacobitarum patriarcha in chronico ad annum Græcorum 725. *Per idem tempus* (non quidem anno Græcorum 725. sed 731. ut ex infra dicendis apparebit) *celebrata fuit Synodus Persica, quæ fidem Nicænam statuit. Præfuerunt illi synodo Maruthas Maipheractæ & Jaballaha Catholicus Ctesiphontis. Habita vero fuit in ipsa urbe Ctesiphonte.* Ejusdem synodi acta summatim describuntur in collectione Arabica canonum Synodalium codice manuscripto 36. tom. 2. Bibliothecæ Orientalis pag. 507. his verbis: *Synodus Jaballahæ catholici coacta fuit, quum Acacius Amidæ episcopus pro pace inter utrumque imperium conciliandа advenit.* Adfuere in ea plures Metropolitæ, & episcopi, quos inter Hosee Nisibis metropolita. Nullos autem canones condidit, sed solum in ea unanimi consensu decretum fuit, observandos esse Occidentalium patrum canones, & quidquid sanctus Isaacus Catholicus & Maruthas Majapharchinensis episcopus definierunt, accuratè custodiendum, nec ulla ratione violandum esse: præstandam præterea patri magno super Seleuciæ & Ctesiphontis thronum sedenti obedientiam, ejusque præceptis obsequendum.

Amrus causam reddit cur nulli in ea Synodo canones conditi sunt. Maane nimirum, qui post Jaballaham sedem occupavit, id prohibente. *Ferunt*, inquit, *ex patribus ad condendos canones cum Jaballaha congregatis Maanem Persidis Metropolitam fuisse virum præstantissimum, eundemque Jaballahæ suggessisse, ne canones conderet. Quum autem Jaballaha catholicus nullam ejus dictorum rationem haberet, apoplexia correptus interiit. Maanes itaque in locum ejus subrogatus fuit.*

Elias Damascenus ejusdem synodi gesta fusiùs prosequitur, ejusque celebrandæ occasionem Acacii Amidensis adventum fuisse scribit, nulla Maruthæ mentione facta. *Isaaco*, inquit, *catholico, cujus preces nos custodiant, e vivis sublato, eam dignitatem obtinuit Jaballaha, qui anno Jezdegerdis undevigesimo ab eodem ad imperatorem Romanorum pro pace legatus missus est. Quod & ille feliciter confecit, resque utriusque imperii suis precibus atque prudentia egregie composuit. Anno autem Jezdegerdis vigesimo primo ad eundem venit legatus Acacius Amidæ episcopus, ab imperatore Romanorum destinatus. Per eam occasionem accidit Jaballahæ cum Acacio in ipsa Jezdegerdis aula in urbe Nahar-Sira congressus, & colloquium. Quumque ad salutandum catholicum, visendum, videndumque Acacium Orientis Metropolitæ & episcopi illuc convenissent, eo officii perfuncti, catholicum his verbis alloquuti sunt, Acacio præsente. Quandoquidem hic frater tuus Acacius huc accessit, vosque ambos conjunxit Deus, & adsunt præterea Persicarum urbium sancti Sacerdotes; justum & æquum videtur, ut leges & canones a Romanis patribus variis temporibus, atque in variis synodis sancitos vobis præsentibus*

ANNO CHRISTI 423.

tibus examinemus, postque accuratam discussionem eosdem approbemus, nostrisque chirographis subsignemus. Speramus enim fore, ut postquam eos susceperimus, & ad eorum normam mores nostros exegerimus, Christus ecclesiæ suæ res statumque componat, atque perturbationes dissidiaque populorum Diaboli astu suscitata compescat: ita ut posteri quoque nostri prædictos canones observare teneamur, adjecto anathemate in perpetuum mansuro adversus omnes eorundem transgressores aut contemptores. Primus ego respondit Jaballaha; quæ postulatis faciam, & prædictos canones observandos amplectar, atque transgressores anathemati subiiciam. His dictis universos illos canones in ditione Romanorum variis in locis atque temporibus editos descripserunt, communique suffragio approbatos sibi in posterum observandos susceperunt, lata in transgressores excommunicationis sententia. Codicemque proprio sigillo & chirographo signarunt, singulis proprium exemplar inde descriptum secum auferentibus. Hucusque Elias. Eo canonum codice qui primum in synodo Isaaci & Maruthæ, deinde in hac Jaballahæ descriptus, approbatusque fuisse dicitur, utuntur hodieque Chaldæi, ejusdemque authenticum exemplar Syrorum sermone expressum, postea a Benattibo Abulpharagio, ab Amro, ab Elia Damasceno, aliisque in Arabicam linguam translatum, multis interpolationibus infectum est.

CÆLESTINUS PAPA.

Sedit ab anno 423. usque ad 432.

AD DECRETA CÆLESTINI

APPENDIX.

Cælestinus Papa dixit.

Anno 423. IDeo agnus benedicitur in Pascha, quod more solito detur hominibus qui non sint digni accipiendi Corpus, & Sanguinem Domini. Qui autem in Pascha agni carnes more Judaicorum edere presumpserint privari eos censemus a consortio omnium Chatholicorum, quia injustum videtur, ut Fidelis populus hoc carnaliter excipiat, quod spiritum aliter ipse conditor, ac Redemptor Ecclesiæ Catholicæ contulit, immolandos se in aram Crucis qui est Agnus vivus, & verus, qui tollit peccata mundi.

ADNOTATIO IN PRÆCEDENS DECRETUM.

DEcretum hoc Cælestini nomine inscriptum reperi in manuscripto codice Bibliothecæ Canonicorum Cathedralis Lucensis sæculi ut arbitror XI. vel XII. Idque, si genuinum reputetur, datum arbitror in Concilio aliquo cui Cælestinus interfuerit, & illustre præbet pro asserendo Eucharistiæ dogmate testimonium. Si enim agnus Paschalis benedictus datur non communicantibus Corpus & Sanguinem Domini, ut ait Cælestinus, plus est aliquid profecto Eucharistia, quam merus Christi typus est; nam Christi pariter typus est agnus Paschalis. Si verò typum excedit Eucharistia, profectò veritatem continet Corporis, & Sanguinis Domini.

SYNODUS NUMIDIÆ

In causa Antonii Fussensis episcopi anno 423. celebrata.

Anno 423. CUm ad ecclesiæ sinum non privati tantummodo plures, sed & integræ interdum urbes & oppida rejecto schismate Donatistarum redirent; ex lege ab Africanis patribus in conciliis constituta singulis episcopatibus ditiones veteres restituendæ erant. Si qui fortè populi ante schisma uni alicui catholico episcopo paruissent, pristino possessori, si ad ecclesiam converterentur redibant. Integrum tamen erat episcopis illis, consentiente primate, populis recens conversis novum dare episcopum a quo regerentur. Eo jure usus S. Augustinus Fussalensibus, qui ex Donatistis resipuerant, & ditionis suæ portio erant, assentiente Numidiæ primate, Antonium episcopum dederat; sed cum novus hic præsul multis gravibusque criminibus reus habitus civium suorum invidiam incurrisset, collecti in concilium Numidiæ patres ejus causam tractarunt. Ninil quidem in eo concilio probari de criminibus in illum objectis ad liquidum potuit; sed cum suspicio vehemens Antonii capiti adhuc hæreret, ita pronunciatum est a patribus: *ut salvo episcopatu, Fussensibus non præesset ulterius. Insuper loca illa illi dimissa atque permissa in quibus prius erat episcopus.* Ita damnatus Antonius Numidiæ primatem adiit, circumventumque fallacibus verbis persuasit, ut ad Romanum pontificem Bonifacium pro se adversus concilium scriberet. Eo præsidio munitus Romam se contulit labente Bonifacii pontificatu. Quo defuncto, Cælestinus causam illam tractandam suscepit, ad quem pro concilio Numidiæ contra Antonium literas actutum dedit S. Augusti-

ANNO CHRISTI 425. 429. 430.

gustinus vulgatas inter ejus epistolas n. 209. rogavitque pontificem, cui de nova dignitate adgratulatus est, ne crederet Antonio, sed actum in illum judicium ratum ac firmum haberet. Judicium hoc in concilio vicinorum episcoporum habitum fuisse nemo jure ambigeret, quem non lateat constituta in Africana ecclesia lex, ut reus episcopus a vicinorum episcoporum concilio judicaretur, cujus disciplinæ mentio occurrit in A epistola concilii Africani ad Bonifacium pontificem. Annus vero, quo concilium istud celebratum est, pendet ex anno quo assumptus est Cælestinus; labente enim Bonifacii pontificatu Antonius in concilio Numidiæ damnatus Romam venit. Bonifacius verò anno 422. augusto forte mense decessit, ut Pagius in critica ad annum 423. demonstravit; eidemque forte anno Numidiæ concilium assignandum est.

AD CONCILIUM AFRICANUM

Cum anno 425. compositum

ADDITIO.

Anno 425. IN lemmate canonum hujus concilii in capite ejusdem expresso, canon centesimus ita indicatur: *Ut non temere quenquam communione privet episcopus*. Ipse verò canon sub eodem numero expressus longe aliter sonat ac in ipso lemmate indicatur. Ex quo liquet verba illa quæ canone centesimo obtrusa sunt, ibi extra suum locum jacere, & canonem ipsum periisse. Accidit ergo opportunum ut centesimum hunc genuinum canonem servarit nobis Abbo Floriacensis in sua canonum collectione, quam vulgavit Mabillonius Veter. Analect. pag. 135. edit. in fol. Ita ergo canon iste apud eundem cap. XXXVI.

Ex concilio Africano cap. C. Quandiu excommunicato communicaverit suus episcopus, eidem episcopo ab aliis non communicetur episcopis, ut magis caveat episcopus, ne dicat in quenquam quod aliis documentis convincere non potest.

Quadrant hæc lemmati, ait Mabillonius in notis ibidem.

SYNODUS TRICASSINA

Contra Pelagianos, quæ in collectionibus Synodus incerti loci in Galliis appellatur, anni 429.

Anno 429. SYnodum hanc Trecis in Campania celebratam fuisse his verbis demonstravi in notis ad Pagium ad hunc annum num. 2.

Hanc Synodum Gallicanam Trecis in Campania celebratam fuisse inde deduco, quod fidei formula in ea, ut non obscure deducitur, condita contra hanc hæresim pelagianam in Britannia paulo ante invectam, appelletur *Trecassina confessio* in vita S. Lupi antiqua apud Bollandist. ad diem XXIX. Julii. Porrò hæc genuina loci hujus lectio videtur, pro eo quod Surius temere substituit. *Ad finem sanæ confessionis.* Vide Bollandist. ibid.

CONCILIUM IN COENOBIO ARCÆ IN MONTIBUS PERSIDIS

Pro asserendis archiepiscopo Seleuciensi juribus Metropolitanis

Sub Beheramo rege & Dadjesu archiepiscopo Seleuciensi, non diu post annum Christi 430. celebratum.

Anno 430.

Ex Asseman. Bibliot. Or. to. III. par. 2. pag. CLXXV.

CAusa synodi hujus hæc a Mari & Barhebræo (Abulpharajo scilicet) adnotatur, quod scilicet, paulò post quam Dadjesus ordinatus fuit, Episcopi quidam ab ipso sedibus dejecti, & a fidelium communione segregati, gravissimum ei crimen apud Beheramum impegere: qui illum in carcerem detrudi, fustibusque subiici jussit. Pace tandem Beheramum inter & Theodosium Romanorum imperatorem facta, legato ejusdem Theodosii apud Beheramum agente, e carcere Dadjesus dimissus, in cœnobium Chibotæ, hoc est Arcæ se recepit, & dignitatem abdicare omnino constituit. Verum ab Episcopis in synodo congregatis, inter quos Agapetus Elamitarum, & Hosee Nisibis eminebant, exoratus, ne ecclesiæ regimen dimitteret, ægre tandem passus est ad suam sedem reduci, omnibus, qui ipsum vexaverant, data erroris venia, præterquam Episcopis olim ab Isaaco & Jaballaha dejectis, in quos sententiam anathematis confirmavit, quòd illegitimè ordinati fuissent. Decrevit præterea, ut omnimoda Seleuciensi archiepiscopo obedientia ab episcopis præstaretur, atque omnes agnoscerent, se illius jurisdictioni subiectos esse, nec auderent illum judicare. Acta hujus synodi, quæ a Nestorianis scriptoribus referuntur, depravata sunt. Nam primum ea celebrata dicitur anno quarto regni Beherami filii Jezdegerdis sub Dadjesu Catholico, qui sedem catholicique dignitatem

ANNO CHRISTI 431. tatem abdicaverat, propterea quod a nonnullis episcopis vexatus fuisset, quos Catholici ejus præcessores episcopatu dejecerant: idque, ut supra ex Mari & Barhebræo notavi, postquam idem Dadjesus, facta Theodosium inter & Beheramum pace, è carcere dimissus fuit. Atqui Beheramus post Jezdegerdem patrem regnum inchoavit anno Christi 420. Pax verò inter Romanum & Persicum Imperium firmata fuit anno 422. Dadjesus autem non ante annum Christi 430. Seleuciensem episcopatum tenuit. Falsi sunt igitur illi temporis characteres, quo ea synodus habita memoratur: quartus enim Beherami annus in annum Christi competit quadringentesimum vigesimum quartum, quo Dadjesus ad Seleuciensem thronum nondum B evectus fuerat. Deinde commentitium plane est, quod in synodo Arabico & in Nomocanone Eliæ Damasceni definitum perhibetur in ea synodo, ut Seleuciensis scilicet archiepiscopus neque ab Orientalibus judicari possit, neque ad Occidentales ejus causa deferatur, sed judicium illius Christo duntaxat reservetur. Verba Synodici Arabici accipe: *Nos igitur definimus non licere episcopis Orientis accusare suum Metropolitam apud Patres Occidentis; sed judicia Orientis coram Patriarcha in Oriente decidantur; ipsius verò* (Patriarchæ) *judicium coram Christo: nec ulli hominum liceat synodum cogere ad eum accusandum, aut in domos subrepere* C *ad habenda adversus eum colloquia; quotquot enim infra ipsum sunt, discipulos ejus subdi-* A *tosque se esse agnoscant.* Verba Eliæ in Nomocanone. *Anathema dixerunt omnibus, qui eum vel successores ejus catholicos calumniati fuerint, aut synodum adversus eum coëgerint, aut molestiam ei creaverint, vel ipsius causam ad aliquem Patriarcham detulerint, sive libellum accusationis adversus eum conscripserint, aut mandatis ejus non obtemperaverint. Hanc anathematis sententiam tulerunt in omnes, qui ei adversati fuerint, sive Metropolitæ sint, sive episcopi, aut laici, aut alii cujuscumque conditionis.* Hoc, inquam, quod ex synodico & Nomocanone Eliæ modò descripsi, planè commentitium est. Donec Chaldæi orthodoxam fidem coluere, ad Antiocheni patriarchæ jurisdictionem spectabant, illumque tanquam suum suorumque episcoporum judicem agnoscebant. Non igitur a catholicis episcopis, quales erant ejus synodi sub Dadjesu celebratæ Patres, definitum fuit, quod in synodico & Nomocanone memoratis asseritur; Seleuciensem nimirum archiepiscopum apud patriarchas Occidentis accusari nefas esse, aut ab ejus sententia ad illos provocare: sed lata lege firmatum, ne Orientales adversus proprium metropolitam seu catholicum conventus facerent, neve ipsum criminationibus impeterent. Cætera Nestoriani supposuere, qui quum ab ecclesia Catholica & a Patriarchæ Antiocheni obedientia defecissent, privilegium illud ecclesiæ Seleuciensis excogitarunt, quo defectionem suam cohonestarent. ANNO CHRISTI 431.

SYNODUS ANTIOCHENA

A Joanne Antiocheno adversus S. Cyrillum Alexandrinum, cæterosque Ephesinos Patres celebrata anno 431. labente.

Anno 431. OBortæ in Concilio Ephesino inter episcopos dissensiones cùm Theodosii imperatoris authoritate sopiri minime potuissent, idem Imperator remittendos in suas D sedes episcopos censuit. Remeans igitur Joannes Antiochenus ad propria, concilium primo quidem Tarsi celebravit, in quo episcopos quinque aversæ factionis deposuit; quod concilium in cæterorum seriem Baluzius omnium primus reposuit, quanquam in eo erravit, quod pro quinque episcopis, ut liquet ex cap. CXXXVI. synodici adversus tragœdiam Irenæi, septem exhibuit. Addit vir idem doctissimus concilium aliud Antiochenum ab eodem Joanne adversus Ephesinos Patres coactum. Concilium istud Pagius in critica ad annum 431. num. 45. expungit, contendens nullum aliud concilium Antiochiæ habitum, quam illud in quo de rebus cum Cyrillo componendis & de redden- E da Ecclesiæ pace tractatum est. Sed reipsa concilium aliquod Antiochiæ coivisse plane ab eo diversum in quo de pace est actum, colligo ex cap. XXXIX. Synodici, ubi recitatur epistola Joannis Antiocheni ad Theodosium, in qua Joannes ipse cæterique qui cum eo episcopi profitentur *execrari se Cyrilli capitula, tanquam valde Sanctorum Apostolorum doctrinæ* repugnantia, ac principem rogant ne permittat in *ulla Ecclesiarum quæ sunt sub cœlo dogma illud impium prædicari.* Hæc profectò verba non sunt concilii æquiora de Cyrillo sentientis. Epistolam verò hanc a concilio quodam Antiocheno datam fuisse tradit ejusdem synodici auctor, qui eidem synodicæ ita præfatur: *Epistola Joannis Antiocheni Patriarchæ & omnium qui in eadem civitate* (nempe Antiochiæ) *pariter convenerunt Episcoporum ad imperatorem Theodosium post certamina, quæ hi habuerant in Ephesó & Chalcedone.* Non ergo erravit Socrates lib. 7. cap. 34. cum Synodum aliquam Schismaticorum Antiochiæ habitam scribit. Licet in eo forte erroris sit arguendus, cùm a patribus illis Antiochenis depositum Cyrillum asseruit; id enim præstitum in Tarsensi concilio ex pluribus ejusdem synodici literis optimè Pagius deduxit. Ex his verò corrigendus est conciliorum collector nuperus Venetus, qui Pagium sequutus, concilium istud Antiochenum perperam omisit.

CON-

Pro componendis ecclesiarum dissidiis sub Maximiano CPtano Episcopo anno 432.

DUarum insignium ecclesiarum Antiochenæ & Alexandrinæ dissidia totius Christianæ Reipublicæ quietem & tranquillitatem turbaverant. His ergo imperii turbis pacandis Theodosius imperator concilium episcoporum haberi CP. mandavit. De quo concilio præter Liberatum in Breviario hæc habet Hypatius Episcopus Ephesinus in collatione cum Severianis habita CP. anno 532. *Compunxit Deus Theodosium convocare virum reverendissimum episcopum CPtanæ civitatis Maximianum, & eos qui tunc forte in eadem gloriosa aderant civitate, hortarique & sollicitudinem habere, vel cogitare de pace Sanctarum ecclesiarum. Et post illam pacificam cogitationem destinavit piissimus imperator Aristolaum.* Hæc synodus, vel si mavis, conventus est CPtana sub Maximiano secunda, B quam cùm statim consequuta sit legatio Aristolai, qui anno 432. Antiochiam venit, hinc annum habiti concilii hujus statim assequimur.

SIXTUS PAPA III.

Sedit ab anno 432. *usque ad annum* 440.

CONCILIUM ALTERUM ANTIOCHENUM

Et alia in Oriente

Occasione rei cum Cyrillo componendæ coacta anno 432.

Anno 432. CUm Theodosius imperator curam in se suscepisset tantum episcoporum dissidium conciliandi, Aristolaum Tribunum misit Antiochiam cum epistolis pacem illam suadentibus, aut potius imperantibus. Collecti tunc ibi in concilium episcopi Joannes Antiochenus, Alexander Hierapolitanus, Macarius Laodiceæ, Andreas Samosatæ, Theodoretus Cyri & Acacius Berrhœæ propositiones quasdam dederunt ad S. Cyrillum Alexandrinum per eundem Aristolaum transmittendas, ut in ipso pacis limine illas admitteret. Concilium istud perspicue exprimitur in Synodico cap. LIII. in quo & episcoporum illorum nomina recensentur. Ex quibus habes concilium aliud Antiochenum, in quo ipsa pacis cum Cyrillo componendæ præliminaria decreta sunt. His oneratus mandatis D Aristolaus, cui adjectus est socius Maximus Magistrianus, ut ex cap. LV. synodici discimus, Alexandriam perrexit ad Cyrillum, a quo literæ datæ sunt ad Acacium Berrhœensem significantes paratum se quidem esse ad omnia, id verò unum recusare, ut ea quæ in Nestorium scripserat retractaret, *Synod. cap. LV.* His acceptis Acacius de omnibus certiorem fecit Alexandrum Hierapolitanum, ad quem pariter easdem Cyrilli literas transmisit, simulque eundem Alexandrum his verbis rogavit: *Si sicut scripsisti nunc usque pedibus doles, scribens ad nos acquiesce ad ea quæ nos rescribimus cum concilio Deo amatissimi atque Sanctissimi Joannis episcopi, & Pauli* E *Emesæ ac reliquorum qui Antiochiæ reperti fuerint Domini episcopi. Ipsum verò descriptum epistolæ cum eis literis destinavi Domino meo Deo amicissimo Theodoreto, rogans eum ut veniat usque ad nos.* Eædem S. Cyrilli literæ per aversæ factionis episcopos evulgatæ varie varios affecerunt. Alii enim literas illas orthodoxas agnoscebant, contendebantque Cyrillum plane opposita in illis tradere iis dogmatibus, quibus sua adversus Nestorium scripta inserat; censere proinde, ut C Cyrillus in communionem ea conditione reciperetur, si sua adversum Nestorium scripta damnaret. Ita in rebus hisce turbidis agendum plures opinati sunt; nec sane ista ab iis pacis conditionibus abhorrebant, quæ per concilium Antiochenum Ægyptiis episcopis, eidem in primis S. Cyrillo oblatæ sunt. Mitiora consilia alii approbabant, admittendam rati S. Cyrilli communionem, sed Nestorium inauditum, ut ipsi quidem ajebant, a communione repelli non sustinebant. Ita judicatum est in eo concilio episcoporum, cui Theodoretus Cyri episcopus vel adfuit, vel præfuit, ejusque meminit in suis ad Himerium literis his verbis: *Hæc verò non ego solus, sed omnes sanctissimi hujus regionis episcopi habito concilio deliberavimus.* Ita legit Synodicon adversus tragœdiam Irenæi cap. 71. pro eo quod in codicibus Marii mercatoris est: *habito consilio deliberavimus*; quam lectionem improbandam esse suadet tota epistolæ hujus series, quæ coitionem quandam episcoporum crebro obtrudit, phrasibus illis *Deliberavimus, ut si receperit Sanctitas tua &c.* tum aliud: *In præsenti quod amplius expedit sumus amplexi &c.* Ex his ergo constare arbitror concilium quoddam statuendum esse ex Syriæ episcopis collectum in quo hæc stabilita sunt, quæ Theodoretus in eadem epistola commemorat. Locus quo episcopi convenerunt non alius censeri posset ab Antiochia totius Syriæ metropoli, nisi id epistolæ illi Theodoreti repugnaret. Affirmat enim ille se olim Antiochiam ventitasse, jam verò tandem *a multo jam tempore in domo habitare, atque illic quiescere elegisse.* Non ergo synodus ista, cui Theodoretus interfuit, Antiochiæ haberi potuit. Quin nec de Berrhœensi synodo hæc dicta accipi possunt, cùm synodum a suæ provinciæ episcopis habitam scribat

ANNO CHRISTI 432.

bat Theodoretus; constat autem nec Berrhœam, nec Antiochiam ejusdem fuisse provinciæ cum Cyro, seu potius Cyrrho, quam urbem Theodoretus gubernabat. In locum igitur incertum provinciæ suæ Euphratensis episcopi illi convenerunt, habueruntque concilium, quod a me primo nunc in lucem extrahitur.

Aliis denique episcopis Joanni Antiocheno faventibus, pacis, quocumque tandem honesto pretio cum Cyrillo redimendæ, consilium placebat. In tanta ergo sententiarum varietate, quam maximè sequeretur incertus Joannes Antiochenus, Berrhœam perrexit ad Acacium ejus urbis episcopum ætate grandævum, cum eo de re tota deliberaturus. Quid ibi actum sit, verbis ipsis Joannis ad Alexandrum Hierapolitanum scribentis (Synod. cap. 76.) referre libet: *Fui in Berrhœa; & dum multa nobis hic exercitatio facta fuisset, & communis pater dominus meus Acacius sanctissimus episcopus omne bonum moveret, ut ecclesiarum status in semetipsum redeat, placuit, ut rogatus a nobis dominus meus religiosissimus, & communis frater dominus meus episcopus Paulus, ad Ægyptum iter assumat pro pace universali, ut ibi conflictu habito, per vivam vocem quæ dicuntur ad majorem manifestationem clarioremque perveniant.* Missio hæc Pauli a concilio quodam Berrhœæ habito profectam scriptores omnes merito censent, neque enim tanti moliminis res absque concilio perfici mos erat. Erratum est tamen hic a multis, quod concilium hoc Berrhœense unum idemque censuerint cum Antiocheno, ita ut Patres Antiochiæ primùm concilium cœperint, Berrhœæ absolverint. Revera tamen Antiochenum & Berrhœense concilium duo sunt inter se planè diversa. In Antiocheno concilio decem pacis cum Cyrillo componendæ conditiones decretæ sunt, quas ad S. Cyrillum Aristolaus Tribunus detulit, ut ex epistolis 55. & 56. Synodici adversus tragœdiam Irenæi docemur. Intra hanc missionem Aristolai definitum est concilium illud Antiochenum; statimque dimissi sunt episcopi & cœtus solutus. Hinc de hoc concilio veluti jam absoluto meminit Alexander episcopus Hierapolitanus in epistola inserta synodici cap. 58. *quando adveniente mirandissimo Aristolao ..... euntes ad Antiochiam concilium fecimus.* Eo igitur Antiocheni concilio plane absoluto, iterum post aliquot menses Joannes Antiochenus concilium novum Berrhœæ coegit, in quo decreta est missio Pauli episcopi ad Ægyptum, datis illi pariter ejusdem pacis legibus, quas olim concilium Antiochenum proposuit. Id plane docet epistola Joannis Antiocheni ad Alexandrum Synod. cap. 77. *propositiones meas illas decem quas communiter composuimus* (utique in Antiocheno concilio) *portans* (Paulus) *recessit. Et verisimile est quod vir ille velut majorem quandam satisfactionem perficere, super eas impetrabit.* Nec spes fefellit Joannem; Paulus enim ille Emesenus episcopus ita rem totam cum Cyrillo tractavit, ut pacem composuerit. Totam pacis hujus historiam legas in epistola S. Cyrilli ad Theognostum, cæterosque Apocrisiarios suos Constantinopoli degentes, quæ inserta est in Synodico cap. 85. Porro concilium Berrhœæ revera habitum fuisse non obscurè docet auctor Synodici adversus tragœdiam Irenæi cap. 161. his verbis: *Sanctus Joannes Antiochenus præsul cum adunatis sibi episcopis suis, idest magno illo sene Acacio Berrhœensi & Paulo Emeseno & aliis simili hæc intentione tolerabat;* in bonum nempe pacis tolerabat, ut factionis suæ episcopi ita communioni cum S. Cyrillo consentirent, ut damnare tamen Nestorium ipso ejus nomine expresso non cogerentur. Id verò nonnisi in Berrhœensi concilio deliberatum credo: quamquam enim concilii Berrhœensis patres Nestorium vel ipso expresso nomine damnarunt, forte tamen id ab episcopis, qui concilio non interfuerant, minimè exegerunt.

CONCILIUM EPHESINUM

Inter annum 434. & 446. celebratum.

Inter Annum 434. 446.

BAssianus quidam Ephesinus presbyter, ab episcopo suo Memnone invitus atque reluctans ordinatus fuerat episcopus Evazorum. Ille nec acceptavit episcopatum, nec diœcesim suam adivit; quare eidem Memnoni defuncto succedens Basilius, de illa Bassiani causa cognoscendum sibi ratus, *concilium provinciæ* evocavit; a quo re plene discussa judicatum est, ut Evazinorum episcopatus alii daretur, Bassiano verò *communio & locus episcopatus*, id est dignitas, nomen, & honor redderetur. Hæc omnia in actione XI. concilii Chalcedonensis leguntur. Cùm igitur Basilius Ephesinus episcopus a Proclo Constantinopolitano initiatus fuisset episcopus; ut in eadem actione XI. concilii Chalcedonensis legitur, & sub eodem obierit, ut ex toto ejusdem actionis contextu liquet, egeritque Proclus in archiepiscopatu ab anno 434. usque ad A. 446. intra spatium illud temporis concilium istud collocari oportet.

CON-

ANNO CHRISTI 435. melius 440.

CONCILIUM ANTIOCHENUM

Sub Joanne patriarcha in causa tomi a Proclo CPtano in Theodorum Mopsuestensem scripti

Anno 435. celebratum.

SI quid video in Liberati breviario non semel, sed bis Joannes Antiochenus causam Theodori Mopsuesteni in concilio tractavit. Semel quidem statim post acceptum Procli librum & doctrinam Theodori tomo illo refutatam. Tunc verò ait Liberatus cap. X. *Joannes & qui cum eo erant congregati episcopi legentes tomum & ejus laudantes compositionem subscripserunt in eo, & Proclo transmiserunt*. En concilium Antiochenum quod anno 435. consignari oportet, cum eo ipso anno tomum Procli ad Armenos datum ex ejus subscriptione constet. His narratis Liberatus historiam suam prosequens addit, Basilium quemdam Diaconum Procli tomum ad S. Cyrillum detulisse, a quo libros adversus Diodorum Tarsensem & Diodorum Mopsuestenum ea occasione scriptos obtinuisse. Hos libros eundem Basilium secum tulisse CPolim quo tempore Proclus tomum suum destinaverat ad Armenos. *Post hæc*, sequitur Liberatus, *occasione accepta surrexerunt quidam Monachi ab Armenia portantes excerpta capitula de libris Theodori Mopsuesteni, & intrantes regiam civitatem calliditate sua omnia perturbaverunt. Deinde circumeuntes totius orientis civitates & universa monasteria damnanda esse cum authoribus clamabant. Tunc Joannes Antiochenus synodo congregata tres pro Theodoro Mopsuesteno dictavit epistolas. Et unam quidem direxit Theodosio imperatori, aliam autem Cyrillo Alexandrino, & tertiam Proclo CPtano episcopo, laudans in eis Theodorum, & ejus exponens sapientiam*. Alterum est hoc concilium Antiochenum a priori anni 435. longe diversum, & forte etiam tempore aliquanto posterius. Ad hoc verò concilium pertinent epistolæ illæ a Liberato commemoratæ & a Baluzio concilio anni 435. nonnisi per errorem adscriptæ. Quamquam enim in illis Joannes sermonem habeat de tomo Procli ad se transmisso, nihil tamen affert ex quo arbitrari cogamur tunc primò Antiochiæ visum illum probatumque fuisse. Theophanes in Chronographia ejusdem rei & concilii meminit ad annum Alexandrinum 5933. qui anno æræ Christianæ 440. respondet. Huic ergo chronologiæ, melioris defectu, standum esse censeo.

CONCILIUM ILLYRICUM

Anni 437.

Anno 437. AD patres Illyricos in synodum collectos epistolam illam suam dedit Sixtus III. quam Stephanus Larissenus episcopus in concilio Romano III. sub Bonifacio II. utpote causæ suæ profuturam, recitandam exhibuit. En verba Pontificis ad episcopos per Illyricum consistentes: *In commune fraternitatis vestræ datur nobis appellare concilium. Ille* (Apostolus Paulus) *singulas epistolis suis visitat ecclesias; nos tot pariter credimus ecclesias nostris appellare nos literis, quot estis qui ad sanctam Synodum convenitis*. Signatur epistola *XV. Kal. januarias Aetio iterum & Segisvulto Coss.* anno nempe 437. Stet ergo anni hujus in Illyrico & forte Thessalonicæ concilium, reliquis huc usque collectoribus ignotum.

LEO PAPA I.

Sedit ab anno 440. usque ad annum 461.

FRAGMENTUM VETUSTISSIMUM,

Quo Manichaeorum haeresis damnatur.

QUandoquidem fragmentum istud ad aetatem S. Leonis magni pertinere arbitretur Cl. Muratorius Anecdot. tom. II. pag. 112. qui primus illud ex MS. Ambrosiano codice vulgavit; ideo hic dandum censui. Hos verò anathematismos sive in concilio quodam cusos idem Muratorius optime deducit, sive fortè, ait, ipsos dedit S. Leo: hanc praescribens formulam haeresis ejurandae Manichaeis illis, quos detexisse se Romae, & ad errores suos damnandos coegisse in epistola ad episcopos per Italiam commemorat.

ANATHEMATISMI IN MANICHÆOS.

. . . . quod Christus est, faciens Deum verum, anathema sit; homo enim per adoptionem & sanctificationem, fidei potestatem Dei Filius efficitur, Christus autem verus Deus veri Dei Patris est filius per naturam.

Si quis animam hominis non confitens creaturam, sed ex substantia eam adserat creatoris, vel dicat Dei portionem, anathema sit.

Si quis Patrem, & Filium animam, & sensum dicit esse, anathema sit.

Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum totam Dei in terrena humilitate, vel animalem evaquans Deitatem hominem vult intelligi, anathema sit.

Si quis doctrinam potestatem dans hoc vult intelligi Trinitatem, & non potius inseparabilem unam eandemque adsignet potestatem, anathema sit.

Si quis dixerit de Deo Patre omnipotente, ipse est Jesus, ipse est Christus, ipse Filius, ipse Pater, ipse Spiritus homo, anathema sit.

Si quis animam cointemporalem adserat Deo, & non ei, postquam a Deo creata est, aeternitate fuisse donatam, anathema sit.

Si quis duas animas in homine esse, unam de substantia Dei, & alteram carnis, anathema sit.

Si quis peccatum carnis non dicit pertinere ad animam, anathema sit.

Et si quis carnem hominis a Diabolo, vel Angelis factam esse dicit, & non a Deo, anathema sit.

Et si quis hujus mundi Principem, hoc est Diabolum, & tenebrarum globum adserit procreatum, & non a Deo bonum Angelum factum, & propria postremum perversitate mutatum, anathema sit.

Si quis dicit animam de sede coelesti propriis desideriis ad terrena adductam, & non corpori, jubente Domino, copulatam, anathema sit.

Si quis dixerit pluvias, coruscationes, fulmina, nubes, grandines, non Dei nutu fieri, vel moveri, anathema sit.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Inter annum 440. & 444. celebratum.

Inter annum 440. & 444.

COncilii hujus fit mentio in literis S. Cyrilli ad Domnum Antiochenum episcopum in causa Athanasii Pertae episcopi, quem clerici sui multis plane criminibus reum oneraverant. Haec igitur S. Cyrillus: *Tanta passum se dicit reverendissimus episcopus Athanasius, ut etiam congregata in regia civitate Synodus lacrymas daret.* Ab ea synodo, cui Proclus praesidebat, impetratas credo literas synodicas, quas sibi a Proclo datas unà cum literis S. Cyrilli eadem occasione scriptis Athanasius proferebat. Ex his colligas concilium istud habitum fuisse ante obitum S. Cyrilli, qui cum anno 444. componitur, ex post assumptionem Domni, ad quem S. Cyrilli, & Procli literae diriguntur, quae sanè assumptio anno 440. assignatur.

AD CONCILIUM ROMANUM II.

Sub S. Leone anno 445. Canon additus.

Anno 445.

COncilii hujus canones nulli apud Labbeum extant, sed omissorum locum tenet epistola S. Leonis LXXXIX. in qua plura continentur ad providendum ecclesiasticae per Galliam disciplinae ab ejus concilii Patribus sancita. Mihi unicum hujus canonem exculpere obvenit ex epistola S. Leonis ad metropolitanos Achajae, quae occurrit inter epistolas summorum pontificum in concilio Romano III. sub Bonifacio II. recitatas. Ibi enim haec legas: *Nos vestra noverit dilectio definisse, ut quisquis superbo animo cum nulla corporis, vel causae fuerit necessitate detentus, fraternum saepius voluerit vitare con-*

ANNO CHRISTI 445.

ventum, se sciat esse judicandum. Data est epistola die VIII. id. januarias Ætio III. & Symmacho, idest anno 446. quare canon iste ad concilium præcedentis anni referri merito potest, cùm præsertim in eo concilio de conciliis indicendis quædam constituta sint, ut ex epistola 89. S. Leonis §. VI. discimus.

CONCILIUM ROMANUM

Anni 447. *sub S. Leone*.

Anno 447. EPiscopi quidam Siciliæ nimis pro arbitrio agentes ecclesiarum suarum latifundia prodigis donationibus, ac venditione dispergebant. Malo huic occurrens S. Leo, querelis clericorum Tauromenianæ & Panormitanæ ecclesiæ aures præbens benignas, ea decrevit quæ in literis ad universos episcopos Siciliæ directis expressit his verbis: *Panormitani clerici, quibus nuper est ordinatus Antistes, similem querimoniarum* (forte querimoniam) *in sancta synodo cui præsidemus de usurpatione prioris episcopi causam detulerunt. Quamvis ergo ordinatum a nobis sit, quemadmodum utriusque ecclesiæ* (Tauromenianæ & Panormitanæ) *utilitatibus consulatur; ne tamen hoc perniciosissimum nequissimæ deprædationis exemplum cuiquam post hac fiat imitabile, hanc præcepti nostri formam apud dilectionem vestram volumus esse perpetuam, qua sine exceptione decernimus, ne quis episcopus de ecclesiæ suæ rebus audeat quidquam vel donare, vel commutare, vel vendere; nisi forte aliquid horum faciat ut meliora prospiciat, & cum totius cleri tractatu, atque consensu id eligat, quod non sit dubium ecclesiæ profuturum. Nam presbyteri, vel diaconi, aut cujusvis ordinis clerici, qui conniventiam in ecclesiæ damna miscuerint, sciant se ordine & communione privandos*. Data est epistola XI. Kal. Novembris Callepio V. C. Coss. idest anno 447. Acta hæc in annua synodo, quæ haberi tunc solebat III. Kal. Octobris, ex die, & mense quo scripta est epistola minime dubito; ex quo decreta synodi anni 447. habemus.

CONCILIUM ANTIOCHENUM

SUB DOMNO anno 448.

Anno 448. COncilium Antiochenum sub Domno cur omissum sit a collectoribus miror, cùm ejus actorum pars recitata prius fuerit in synodo Berytensi hujus anni, dein in concilio generali Chalcedonensi actione X. cum de causa Ibæ Edisseni ageretur. Porro diebus paschæ anni 448. concilium istud habitum ex eo constat, quod in synodo Berytensi eodem anno exeunte habita *pridem* celebratum asseratur. In eo verò accusatores Ibæ episcopi Edisseni contra illum causam instituere tentarunt, sed excommunicatione damnati, recesserunt.

AD BERYTENSE CONCILIUM

Seu potius ECCLESIASTICUM JUDICIUM

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 448. DE anno quo Judicium istud institutum est, gravis agitatur controversia inter eruditos. Baronius temporis notas concilio huic adscriptas in vulgatis codicibus falsi arguens pro eo quod legatur in editis *Post consulatum Flavii Zenonis & Postumiani sub die Kalendarum Septembris indictione secunda*, quæ annum indicant 449. corrigendum censet *sub consulatu &c.* quæ emendatio annum 448. præfert. Cardinalis Norisius cum Pagio in critica ad annum 448. num. 9. &c. purum textum rati, retinendum censent, *Post consulatum*. Ego Baronio adstipulans, conjecturam hanc meam hoc argumento fulcio. Eo tempore Beryti concilium agendum erat, quo Stephanus in cathedram Hierapolitanam assumptus fuit, ut Ibas in eodem Beryti concilio testatus est, narrans Domnum Antiochiæ archiepiscopum Hierapolim perrexisse, ut *domnum Stephanum inthronizaret religiosissimum episcopum;* se verò euntem ea occasione Hierapolim ad eundem Domnum salutandum intellexisse, quia *Samuel & Cyrus* (accusatores ejus) *jam huc* (Berytum) *venerant ad se accusandum*. Stephanus verò hic Hierapolitanus, quem Josepho, vel Joanni (variant enim codices) successisse ex fragmento synodi Antiochenæ, in actione XIV. concilii Chalcedonensis recitato, colligo, cathedram suam jam tenebat augusto mense anni 449. cùm eo tempore latrocinio Ephesino adfuerit. Si ergo teneamus Berytinum concilium septembri mense (ut fert ejus inscriptio) habitum fuisse, profectò hæc de mense septembri anni 448. non verò anni 449. accipi oportet. Quibus stantibus, concilii hujus inscriptio ita legenda est. *Sub consulatu Fl. Zenonis, & Postumiani &c. Kalendis Septembris indictione secunda*, tunc scilicet mutata. Concilii hujus acta relata sunt in actione X. concilii Chalcedonensis.

CON-

ANNO CHRISTI 450.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Anni 450. in quo Anatolius CPtanæ ecclesiæ præficitur.

FAtis functo Flaviano, sive anno 449. post novembrim, sive anno 450. Februario mense, quo sacra ejus memoria ab ecclesia recolitur, Constantinopolim episcopi in synodum convenerunt, ut successorem a Clero ex imperatoris Theodosii permissu electum, consecrarent. Electionem hanc in Anatolium incidisse nemo ignorat. Novus autem archiepiscopus suas ea de re literas ad Leonem Romanum pontificem dedit, quarum literarum fragmentum, in quo & de synodo episcoporum ea de causa collecta fit mentio, Cotelerius in monumentis ecclesiæ Græcæ to. I. pag. 66. vulgavit, omissum non sine incuria a collectoribus conciliorum. Ex eo verò nos hic damus.

B

ΕΚ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Ἀνατολίου Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τὸν Ῥώμης Λέοντα.

ΚΑὶ γὰρ ὁ εὐσεβέστατος καὶ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς Θεοδόσιος, ὁ δεύτερα τὰ λοιπὰ τῶν θείων ἡγούμενος, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τοῦ ποιμαίνοντος χηρευούσης, ὀφειλούσης τε τυχεῖν τοῦ ταύτην ἰθύναι δυναμένου, πλείστην τούτου ποιησάμενος τὴν φροντίδα, πρότερον μὲν ἐπέτρεψε τῷ κατ' αὐτὴν εὐλαβεστάτῳ κλήρῳ, τοὺς ἐπιτηδειοτέρους εἰς ἐπιστασίαν, μετὰ δοκιμασίας ψηφίσασθαι, τὴν ἐπιλογὴν ἑαυτῷ τοῦ πάντων ἐκκρίτου ταμιευσάμενος. εἶτα διχονοίας ἀμέτρου ἐν τούτοις ἀναφυείσης, καὶ πάντων ἐντεῦθεν περὶ πολλοὺς μεριζομένων τὰς C γνώμας, κελεύει τοὺς διάγοντας ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ ἐξ ἑτέρων πόλεων, τινῶν ἕνεκεν, οἷα συμβαίνει, χρειῶν, κληρικοὺς ἀνερευνᾶσθαι, ἐφ' ᾧ τε τὸν ἐκ τούτων * ἄμεινον, δίχα πάσης προσπαθείας εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προαχθῆναι. οὗ περ γεγονότος, ἔδοξε λοιπὸν τοῖς κρατοῦσι τῶν ὅλων, ἐπιτραπῆναι κλήρῳ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ πρωτεύοντος. καὶ ἰδοὺ φθάνει ἡ ψῆφος ἐπ' ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον, οὐ κατὰ τὴν ἐμὴν δικαιοσύνην, ἀλλ' ἵνα πάντως ἐν ἐμοὶ ἐνδείξηται Χριστὸς Ἰησοῦς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν αὐτοῦ, μετὰ τὸν ἀπόστολον. ὅθεν γέγονεν ἔργον τῇ ἐνδημούσῃ ἁγίᾳ συνόδῳ, ἀνυπερθέτως εἰς τὴν ἐπ' ἐμοὶ χειροτονίαν ἐλθεῖν.

* l. ἀμεί- vel ἀ- νονα.

EX EPISTOLA

Anatolii Constantinopolitani, ad Leonem Romanum.

ETenim piissimus, & Christi amans noster Imperator Theodosius, qui cuncta in secundis post res ad Deum pertinentes ponit, cùm sanctissima Constantinopolitana ecclesia Pastore orbata esset, deberetque accipere qui eam posset regere, plurimam hujusce rei curam suscepit: ac primò quidem demandavit religiosissimo illius urbis Clero, ut ad gubernationem aptiores decernerent cum probatione, sibi electionem omnium præcipui reservans. Deinde in his exorta immoderata dissensione, cunctisque hinc erga multos in varia studia scissis, jubet imperator, conquiri clericos in regia urbe etiam ex aliis civitatibus ob quædam (ita ut fit) negotia degentes, quò inter illos præstantior, absque ullo affectu in episcopalem dignitatem promoveretur. Quod cùm factum fuisset, postea placuit iis, qui in cuncta potestatem obtinent, permitti Clero electionem primatis. Et ecce suffragia in me omnium minimum venerunt; non propter justitiam meam, sed ut Christus Jesus in me ostenderet omnem potentiam suam, juxta Apostolum. Unde id operis incubuit sanctæ Synodo episcoporum Constantinopoli versantium, ut ad me ordinandum sine mora procederent. — 1. Tim. 1. 16.

D

AD SYNODUM I. S. PATRICII

ADDITIO.

no 451. Wil- s Conc. tan. to.

IMmediatè post finem synodi S. Patricii sequitur in MS. Benedictino liber integer canonum e sacra scriptura, aliis conciliis et sanctis patribus excerptorum, inter quos sequentes isti S. Patricio attribuuntur, vid.

I. *De unitate subditorum.*

Quis ergo audet scindere unitatem, quam nemo hominum solvere vel reprehendere potest. *Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una &c.* usque ad inclusive *Ananias audiens hæc verba cecidit & expiravit.*

II. *De furto in ecclesia peracto.*

Qui furatus fuerit pecuniam ab ecclesia sancta, ubi martyres & corpora Sanctorum dormiunt, illius manus vel pes circumcidatur, aut in carcerem mettatur, aut in peregrinationem ejiceatur, & restituat duplum, & jurabit quod non revertetur donec impleverit pœnitentiam.

III. *De veris viduis.*

E De veris viduis Paulus. *Vidua eligatur non minus annorum 60. unius viri uxor.* Nota. Si plures viros habuerit, vidua non fit.

I. De eo quod non repudianda sit, si sterilis, si deformis est, si ætate vetula, si fœtida, si temulenta, si iracunda, si jurgatrix, tenenda sit, velis nolis; qualiscunque accepta sit, tenenda est.

II. Omnis adulter sive a concelebratione, sive a communicatione mensæ, sive

ANNO CHRISTI 451.

sive a conloquio, sive a comitatu, usque dum pœniteat, excludendus est.

ET HI UTIQUE E GILDA DESUMPTI.

De excommunicatione dicit Gildas.

Non Noe Cham filium suum magicæ artis scribam, aut arca, aut mensæ communione voluit arcere. Non Abraham Aner & Ezcol in debellatione V. Regum exhorruit. Non Loth Sodomitarum convivia execratur. Non Isaac mensæ participationem Abimelech, & Ahuzzath & Phicol duci militum negat, sed post cibum & potum juraverunt sibi mutuo. Non Jacob extimuit communicari filiis suis, quos novit venerari idola. Non Joseph renuit Pharaonis mensæ & scipho participari. Non Aaron sacerdotis idolorum Madian mensam repulit. Nec Moyses simul cum Jethro hostias & convivium pacificum init. Non Dominus noster Jesus Christus publicanorum convivia devitabat, ut omnes peccatores & meretrices salvaret.

De abstinentia ciborum.

Abstinentia corporalium ciborum absque charitate inutilis est; meliores sunt ergo qui non magno opere jejunant, nec supra modum a creatura Dei se abstinent, cor intrinsecus nitidum coram Deo sollicitè servantes, a quo sciunt exitum vitæ, quam illi qui carnem non edunt, nec cibis secularibus delectantur, neque vehiculis equisque vehuntur, & pro his quasi superiores cæteris se putantes quibus mors intrat per fenestram elevationis.

AD CONCILIUM FORO-JULIENSE

Anni 451.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 451. IN sede anni 451. Venetus editor collocandum arbitratur concilium quoddam Foro-Juliense, cujus fragmentum ex MS. codice Morbacensi Martenius in Anecdotis to. IV. pag. 17. vulgavit. Sed Martenius & cum illo Venetus collector profecto falluntur; quod enim nomine concilii Foro-Juliensis vulgarunt fragmentum, ipsa est epistola concilii Valentini anni 374. ad clerum & plebem Foro-Juliensem (Ferjeus) data, in qua rejectus scribitur a Patribus, quem ipsi in episcopum elegerant, acceptum eo nomine, quod sese reum criminis christianæ demissionis gratia constituerat. Quare concilium Foro-Juliense nullum est.

CONCILIUM ROMANUM SUB S. LEONE

Anno 451. *celebratum.*

Anno 451. COncilium hoc anno Romæ habitum dicit Labbeus ex synodico, a quo pariter accepit in ea synodo anathema dictum fuisse Eutycheti, Dioscoro, & Timotheo, simulque sanctam Chalcedonensem synodum apostolica authoritate confirmatam. Sed & ad idem concilium referendi erant canones bini, quorum alius est de baptizandis iis, qui e captivitate restituti, num baptismum unquam recepissent, ambigebatur; alter verò baptisma ab hæreticis receptum minimè iterandum edicit. Utrumque canonem editum *nuper in synodo* testatur S. Leo in epistola XXXVII. ad Leonem Ravennatem apud Labbeum to. IV. col. 565. quæ data legitur *IX. Kal. novembris consulatu Marciani Augusti*, nempe anno 451. ex qua temporis adscriptione intelligimus, concilium istud definito tunc concilia Romæ habendi tempore, nempe III. Kal. Octobris celebratum fuisse.

CONCILIUM GALLICANUM (forte) ARELATENSE

Anni 451.

Anno 451. CUm S. Leo Romanus Pontifex celebrem illam suam ad Flavianum epistolam adversus sævientem Eutychianam hæresim scripsisset, & per legatos suos ad Concilium Chalcedonense transmittendam destinasset; opportunum tamen fore censuit si probatam prius, confirmatamque assensu occidentalium præsulum mitteret. Quare ad varias occidentis provincias legendam, approbandamque legavit. Ea occasione Gallicani episcopi præside Ravennio Arelatensi (ex quo forte Arelatem convenisse patres illos deducerem) in concilium, serius tamen quam res postularet, coacti, lectam epistolam illam in coetu suo non probarunt tantum, sed & summis laudibus commendarunt, qua de re synodicam scripserunt ad S. Leonem, legendam inter ejus epistolas apud Labbe to. IV. col. 578. Rescripsit statim S. Leo gratias agens pro laudibus impensis, & patrum illorum fidem commendans, quæ pariter epistola ibidem num. LII. legitur, signaturque Kal. Februarii Herculano V. C. Cos. idest anno Christi 452. ex quo inferre licet concilium istud vel exeunte anno 451. vel in ipso succedentis anni introitu convenisse.

CHAL-

CHALCEDONENSIS CONCILII OECUMENICI

Canones ex verſione quadam Latina antiquiſſima nondum edita.

ADMONITIO EDITORIS.

Anno 451. CAnonum Chalcedonenſium verſionem quandam antiquiſſimam necdum editam nactus in codice illo antiquiſſimo Lucenſi nongentorum annorum, dandam hic cenſui. Multo quidem illa propius accedit ad verſionem illam, quæ in collectione Iſidori Mercatoris legitur, adhuc tamen eadem omninò non eſt, cùm in multis diſcrepet, eique B in antiquitate minime concedit, niſi forte ſuperior eſt. Ad fidelitatem quod attinet, nulli ex reliquis antiquis verſionibus eo titulo poſtponenda. In ejus verò exordio ſtatim ſeſe offert mos ille vetus annorum ſupputandorum, quo non rarò Veteres uſi, in gratiam numeri rotundi, diligentiorem annorum adnotationem negligebant. Cùm enim concilium iſtud anno 451. convenerit, numerum rotundum exprimens Interpres noſter, anno quingenteſimo habitum Concilium ſcribit.

INCIPIUNT CANONES CHALCEDONENSES

Tituli XXVII.

INCIPIUNT STATUTA.

I. QUingenteſimo anno ſub Imperatore piiſſimo Marciano. Conſtituta quæ per ſingulas Synodus a SS. Patribus conſtituta ſunt hactenus habere firmitatem cenſuerunt, dicentes.

II. *De his qui præmio ordines adipiſcuntur.*

Si quis epiſcopus ordinationem pro pecunia fecerit, & vendiderit rem, quæ niſi per gratiam Dei non acquiritur, & ſub pecunia ordinaverit epiſcopos aut presbyteros vel diaconum aut eorum quemquam, qui in numero clericorum continentur, aut accepta pecunia fecerit œconomum, vel difenſorem, aut oſtiarium, vel quamcumque hujuſcemodi pro turpitudinem lucri; D qui hoc feciſſe probatur, ſui gradum periculum ſuſtinebit. Sed & is qui ordinatur nihil ex ordinatione, quæ per negociationem proceſſit, utilitatis acquirat. Sed fiat dignitatis reus, qui ipſi pro pecunia commiſſa eſt alienus. Si quis autem in iſtam turpibus & nefariis lucris medius interfuiſſe videatur, & is quidem, ſi clericus fuerit degradetur, ſi verò laicus, aut monachus anathematizetur.

III. *Ut clerici conductores non ſint.*

Pervenit ad S. Synodum quoniam quidam clericorum propter lucri turpi- E tudinem alienarum poſſeſſionum conductores efficiantur, cauſis ſæcularibus tractantibus, miniſteria Dei negligant, & ſæcularium domus diſcurrentes & patrimoniorum curas propter avaritiam ſuſcipientes. Igitur Sancta & magna Synodus conſtituit nullum deinceps, neque epiſcopum, neque clericum, neque monachum conducti titulo poſſeſſiones habere liceat, neque cauſarum ſæcularium poſſe ordinationibus commiſceri, niſi forte vocetur aliquis ſecundum le- C ges ad minoris ætatis tutelam, quæ excuſari non licet, aut civitatis epiſcopus eccleſiaſticarum rerum curam clerico voluerit committere, aut orphanorum, vel viduarum propria providentia carent, vel perſonarum talium, quæ auxilium eccleſiaſticum poſtulant propter timorem Dei. Si quis autem ea, quæ conſtituta ſunt, deinceps violare tentaverit, eccleſiaſticæ damnationi ſubjaceat.

IV. *Qui vitam ſolitariam ſectantur, & quo honore fungantur.*

Quoniam verò quidam ſub protextu habitu monachi eccleſias, & conventus, & res communes diſturpant, civitates circumeuntes indiſcretè, necnon & monaſteria ſibi conſtituere ſtudentes, placuit, ut nullum eorum uſquam ædificare liceat, neque monaſterium conſtituere, neque oratorium abſque civitatis epiſcopi voluntate. Monachi verò qui ſunt per ſingulas civitates & provincias epiſcopi ſubditos eſſe cenſemus, & quietem diligere, & jejuniis eſſe contentos, & orationibus, & nullis locis obſervare in quibus renuntiaſſe videntur, nequaquam eccleſiaſticis vel ſæcularibus rebus communicare, ne importunitatem inferre propriis monaſteriis, niſi forte quæſiti fuerint propter cauſam neceſſariam ab epiſcopum civitatis. Sanè placuit ut nullum ſervum ſuſcipiant in ſuis monaſteriis ad monachum faciendum ſine propria Domini voluntate. Qui verò hoc conſtitutum exceſſerit a commu-

nione eum ſuſpendi decernimus, ne nomen Dei blaſphemetur. Civitatis autem epiſcopus oportet competentem præſtare providentiam cunctis monaſteriis.

V. *De epiſcopis vel clericis qui ſe de civitate in aliam transferunt.*

Placuit ut canones qui a S. Patribus conſtituti ſunt de his ipſis ſuam habeant firmitatem.

VI. Nullum abſolute liceat ordinari, neque presbyterum, neque diaconum, neque penitus quemquam de his qui ſunt intra eccleſiaſtico ordine, niſi peculiariter eccleſiæ civitatis, aut poſſeſ- B ſionis, aut martirii, aut monaſterii qui ordinatus eſt pronontietur. Qui verò abſolutè ordinatur decrevit S. Synodus irritam eſſe hujuſcemodi manus impoſitionem, & munus quam poſſe miniſtrare ad ordinantis injuriam.

VII. *De profeſſis clericis vel monachis.*

Qui ſemel ſunt in clero ordinati, aut monaci facti, conſtituimus, ut neque ad militiam, neque ad dignitatem ſæcularem venire. Si verò hoc adripuerint, & non pænitentes ad hoc revertantur, quod ..... Deum prius elegerunt, ana- C thematizentur.

VIII. *De diſpenſatoribus.*

Clerici qui præficiuntur diſpenſationi pauperum, vel monaſteriorum, & baſilicis martyrum, ſub epiſcopis, qui in unaquaque civitate ſunt, ſecundum ſanctorum Patrum traditiones permaneant, ne per ſuam temeritatem epiſcopi ſui moderatione declinent. Quia verò hujuſmodi diſpoſitionem quo habet modo ſubvertere auſi fuerint, & epiſcopo ſuo non dederint conſueta, ſiquidem clerici fuerint canonicè damnationi ſubja- D ceant; ſi autem monachi, aut laici fuerint a communione ceſſent.

IX. Si clericus cum clerico cauſam habeat, placuit ut epiſcopum ſuum non deſerant, & ad judicia ſæcularia currant; ſed prius, ut dictum eſt, apud epiſcopum ſuam examinent cauſam, aut certè cum voluntate ipſius cauſa dicatur apud quos partes utraſque voluerint. Si quis autem contra hæc venire tentaverit, canonicis interdictis ſubjacebit. Si verò clericus quis habeat cauſam cum extraneo epiſcopo, vel cum ſuo, apud Synodum E provinciæ judicetur. Si autem epiſcopus aut clericus diſcrepationem habeat cum metropolitano epiſcopo, ad primam ſedem recurrant, aut ad ſedem CPtanam, & ibi cauſam definiant.

X. *Ut nullus clericus ſuam deſerat eccleſiam.*

A Civitatum eccleſiis debeat militare in qua primùm ordinatus quis eſt, & non ad quam quaſi majorem pro vanæ gloriæ deſiderium confugivit. Eos verò qui hoc tentaverint, eccleſiæ propriæ reſtituendos eſſe in qua primò ordinati ſunt, & ibi tantum miniſtrare. Si qui tamen jam ex alia in alia eccleſia translatus eſt, in nullis cauſis prioris eccleſiæ vel ad ipſam pertinentibus martiriis vel ſinodociis vel pauperum rebus habeat facilitatem tractandi. Eos verò qui auſi fuerint poſt hoc conſtitutum magni & univerſalis B iſtius Synodi aliquid contrarium agere, in his quæ nuper ſancta Synodus interdixit, proprium amittant gradum.

XI. *Non temere dandis epiſtolis Synodicis.*

Omnes pauperes, & revera egentibus ſolaciis oportet pacificis tantùm literis proſequi, & non ſynodociis, quoniam ſynodocias literas his tantum dari convenit, qui bonæ eſſe opinioni videantur.

XII. *In una provincia unum debere eſſe metropolitanum epiſcopum.*

Pervenit ad nos quoniam quidam con- C tra eccleſiaſtica ſtatuta facientes, ſe poteſtatibus conferentes, per pragmaticum unam provinciam diviſerunt in duas, ac per hoc duo in una provincia ſunt metropolitani epiſcopi. Igitur nunc conſtituit magna Synodus nihil tale deinceps tentari ab epiſcopis. Et qui aliquid hujuſmodi arripuerint, proprium amittant gradum. Quicumque verò civitates per ſacras literas nomine metropolitano funguntur, ipſæ ſolæ honorem conſequantur. Et his qui huic eccleſiæ præeſt epiſcopus, ſalvo utique proprio jure, quod D revera convenit metropolitanæ civitati.

XIII. *Ut in aliena civitate clerici non miniſtrent.*

Peregrinos clericos & lectores in aliena civitate ſine ſynodociis literis epiſcopi ſui penitus nuſquam miniſtrare debere.

XIV. *Ut nullus clericus hæreticam vel paganam ducat uxorem.*

Quoniam quibuſdam provinciis lectores, & pſaltes nubere permittantur, conſtituit S. Synodus non licere quemquam ulterius hæreticam mulierem accipere; E eos verò qui jam ex tali matrimonio filios procrearunt, & ſi quidem filios ſuos apud hæreticos baptizarunt, poſtmodum verò poſſe eos in catholica communione percipere. Si autem non ſunt baptizati, jam non debere eos apud hæreticos baptizari, nec ad conjugium cum hæreticis conjungi, neque cum Judæo, neque cum pagano, niſi

fortè

ANNO CHRISTI 451.

fortè se transferre ad fidem orthodoxam promiserint personæ quæ conjungendæ sunt cum orthodoxis. Si quis autem hujus S. Synodi constitutum violare tentaverit, canonum damnationi subjaceat.

XV. *Quod annorum velari debeant ancillæ Dei.*

Placuit non eas ordinari ante annum XLmum, & hoc cum diligenti provatione. Si verò accepta velatione, & certo tempore ministerio observans nupsisse tradiderint ad injuriam Dei gratiæ, hujusmodi mulier anathematizetur, cum eo qui illi conjungitur.

XVI. *De Virginibus & Monachis.*

Nec eam quæ se Domino Deo virginem vovit, eodem modo nec monachis nubere licebit. Si verò hoc facere voluerint a communione suspendantur. Confitentibus autem decrevimus ut habeat authoritatem ejusdem loci episcopus misericordiam humanitatemque largiri.

XVII. De rusticas parrocias, quæ sunt in singulis provinciis, inconvulsas manere constituimus apud episcopos, qui detinere eas videntur, maximè eas anni XXX. detinentes inviolatæ dispensaverunt. Si verò intra XXX. annis facta aut fiat quæstio, his licere quæstionem movere apud Synodum suæ provinciæ, qui vim pertulisse asserunt. Si quis autem a metropolitano suo episcopo malè tractetur, apud primam sedem provinciæ suæ, vel apud CPtanum causam dicat, sicut superius comprehensum est. Si qua verò potestate imperiali civitas nova constituta est, aut certe constituatur, civilibus & publicis formulis etiam ecclesiasticarum parrociarum ordo celebretur.

XVIII. *De conjuratis.*

Conjurationis, vel conspirationis crimen apud extrinsecus leges amputari solere; multo magis in ecclesia Dei hoc ne fiat prohiberi oportet. Igitur si clerici, aut monachi inventi fuerint conjurati, & per conjurationem calumniam facientes episcopis vel quibuslibet & clericis, proprium amittat gradum.

XIX. *Ut secundo in anno concilia fiant.*

Pervenit ad aures nostras quoniam in quibusdam provinciis non fiunt episcoporum synodus secundum canonem constitutum, & hoc multarum ecclesiasticarum quæ corripienda sunt vel corrigenda negligi scriptura. (*sic*) Igitur Synodus constituit ut secundum canones patrum, quæ apud Niciam Bytiniæ constituti sunt, bis in anno idipsum episcopos ex singulas provincias convenire, ubi metropolitanus episcopus constituerit, & omnia quæcumque emerserint corrigere. Episcopi verò qui non convenerint & in propriis positi civitatibus, & non profecti, sed absentes, maxime suppeditante salute, secesserint, excusabilibus occupationibus liberi, fraternitatis intuitu corripiantur.

XX. *De non suscipiendos alterius ecclesiæ clericis, & de susceptoribus eorum.*

Clericos in ecclesia militantes, sicuti jam constitutum est, non licere in alterius civitatis ecclesia militare; sed illa esse contentum in qua principio ministrare meruit, extra eos qui amissa patria ad alia ecclesia præ necessitate venerunt. Qui verò episcoporum post hoc constitutum alterius ecclesiæ clericum susceperit, placuit a communione suspendi, & eum qui suscepit, & qui susceptus est, quoque clericum qui translatus est fecerit ad suam reverti ecclesiam.

XXI. *De accusatores episcoporum.*

Clerici vel laici qui episcopos accusarint, sive quoslibet clericos, omnino sine judicio eos non suscipiet, nisi prius eorum æstimatio fuerit diligentius examinata.

XXII. *Ut nullus clericus aliena diripiat.*

Clericis non licere post mortem episcopi sui diripere ea, quæ illi competere non possunt, sicut & adnterioribus canonibus cautum est, alioquin eos de gradibus suis posse periclitari.

XXIII. *De clericis & monachis excommunicatis.*

Pervenit ad aures S. Synodus quoniam quidam clerici & monachi, quibus nec aliquid ab episcopo suo commissum est, & interdum enim ab ipsius communionem suspensi ad CPtanam civitatem pergunt, & ibidem diu remorantes ecclesiasticam disciplinam disturbant, quorumdam autem etiam domos subvertunt; sanctam constituit synodus prius quidem hujusmodi homines per sanctæ ecclesiæ CPtanæ defensorem hos admonere, ut a civitate discedant. Verùm si inter negotia & impudentiam fuerint remorati, eos etiam invitos per eundem defensorem jactari, & ad loca propria revocari.

XXIV. *De sacrata monasteria.*

Quæ Deo semel sacrata sunt monasteria secundum episcoporum consensum, oportet in perpetuum monasteria nuncupari, & eorum res monasteriis reservari, & non debere ulterius cœnacula sæcu-

ſæcularia fieri. Si quis hoc fieri prætermiſerit, canonicis interdictis ſubjaceat.

XXV. *De ordinandis epiſcopis, & de reditus eccleſiarum.*

Quoniam metropolitanorum quidam, ſicut cognovimus, commiſſas ſibi negligunt greges, & ordinationes epiſcoporum fieri differunt, placuit S. Synodo intra tres menſes epiſcoporum ordinationes fieri. Niſi forte neceſſitas inexcuſabilis dilationis tempus protrahi coegerit; alioquin eos pœnæ eccleſiæ ſubjacere: eccleſiæ verò reditus viduatæ apud oeconomum ipſius eccleſiæ integros conſervari convenit.

XXVI. *De diſpenſatores eccleſiarum.*

Quoniam in quibuſdam eccleſiis reperimus ſine oeconomis res eccleſiaſticas tractante epiſcopo, placuit omnino ut omnis eccleſia habens epiſcopum, etiam œconomum habere de proprio clero, qui res eccleſiaſticas diſpenſet cum conſenſu epiſcopi ſui; ne cum diſpenſatio ſine teſtimonio fuerit, res eccleſiaſticæ diſperſæ ſint ad contumeliam Pontificis inrogandam. Si verò hoc non fecerit, reos eſſe ſanctis ſubjacere canonibus.

XXVII. *De corruptores mulierum.*

Eos verò qui mulieres diripiunt hoſpitali ſolatio nomine, & illos qui cohibere, aut conſenſum rapientibus præbere videntur, ſancta conſtituit Synodus, ut ſi quidem clerici fuerint proprium amittant gradum; ſi verò laici anathematizentur.

Et ſubſcripſerunt. Paſchaſinus epiſcopus ſtatui & ſubſcripſi. Luculentius epiſcopus ſtatui & ſubſcripſi. Bonifazius presbyter legatus S. Eccleſiæ Romanæ ſtatui & ſubſcripſi. Et cæteri epiſcopi infraſcripti.

AD IDEM CONCILIUM

ADDITIO.

PRæter antiquam canonum concilii hujus verſionem eſt aliud de rebus ejuſdem, quod hic præteriiſſe pigeret. Prior omnium ſeſe offert codex Græcus MS. in Catalogo excuſo manuſcriptorum Græcorum Venetæ S. Marci bibliothecæ, num. CLXIV. in quo hæc ab editis diſcrepare notavit eruditiſſimus ejus Catalogi Scriptor. *Secunda concilii actio in editis eſt tertia; tertia in editis eſt ſecunda. In quarta actione, deſunt acta de Caroſo & Dorotheo & Photio & Euſthatio*, quæ in fine actionis XVII. comparent. In ſeptima actione dantur canones XXVII. priores, in editis actione XV. legendi. Octava actio in editis eſt ſeptima, & ſic deinceps in cæteris actionibus uſque poſt XV. cui ſuccedit XVI. quæ in editis non habetur, monetque catalogi ſcriptor ſeſſionem illam habitam fuiſſe, ut apparet *pridie calend. Novembris* τῇ πρὸ μνῦς Καλανδῶν Νοεμβρίων, & in ea recitari tantum juſſam fuiſſe epiſtolam Leonis, quæ in Veneta Labbei editione legitur pag. 842. quæ bis in eodem codice habetur, ſemel ad concilium Nicææ coactum; dein ad idem concilium Chalcedonem tranſlatum. Actio XVII. in editis eſt XVI. Reliqua cum editis cohærent.

Additamentum aliud præbet MS. bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, in quo, teſte du Nieſel in Catalogo Mſs. Græcorum ejuſdem bibliothecæ par. V. cod. CXXVI. extant acta Chalcedonenſis concilii, & inter documenta ad illud ſpectantia occurrit epiſtola quædam, adhuc inedita, S. Leonis papæ cum hoc titulo ἐπιςολὴ τȣ αὐτοῦ ἁγιοτάτȣ, Λέοντος πάπα Ῥώμης πρὸς Λέοντα βασιλέα. Incipit Τῷ ὑπερδόξῳ. καὶ γαληνοτάτῳ υἱῷ Αὐγούςῳ Λέοντι, Λέων ἐπίσκοπ⊕.

CONCILIUM INCERTI LOCI IN ORIENTE

Forte Conſtantinopolitanum anno 453. celebratum.

ANNO 453. CUm S. Leo Papa catholicæ adverſum Eutychetem fidei ſtabiliendæ ſollicitus, quas ante biennium ſcripſerat ad ſynodum Chalcedonenſem literas, ad orientales epiſcopos, vel, ut mea fert conjectura, Conſtantinopolim miſit. Ibi in cœtu epiſcoporum lectas atque probatas fuiſſe ſcripſit ad eumdem S. Leonem Julianus Coenſis epiſcopus. Cui hæc reſcripſit S. Leo epiſt. LXVIII. *Epiſtolam ſane meam* ad Chalcedonenſem ſynodum datam *præſentibus epiſcopis et clericis lectam fuiſſe tuis epiſtolis retuliſti, ſed uſque ad illum capitulum quo ea quæ de fide acta ſunt, meus videtur firmaſſe conſenſus*. Et infra: *Ætium presbyterum, quem aſſeris fuiſſe diſcuſſum* (in eodem concilio, ut arbitror) *gratulamur, cognitione habita in omnibus fuiſſe purgatum*. Data eſt epiſtola *V. id. januarii Ætio et Studio V. C. Coſſ.* nempe anno 454. ex quo concilium iſtud ſuperiori anno 453. habitum conjicio. Quod verò pontificiarum literarum pars quædam inter legendum omitteretur, in cauſa fuiſſe cenſeo Anatolium CPtanum patriarcham, quem de prorogata latius quam par erat authoritate ſua reum hic a pontifice habitum ſuſpicor. Eo nomine illum pariter caſtigat in epiſtola ad ipſum data legenda inter acta concilii Chalcedon. par. 3. num. 5.

AD

ANNO CHRISTI 456.

AD SYNODUM AURELIANENSEM III.

Nota Chronologica.

Anno forte 456. CErtus annus quo synodus ista convenerit, ignoratur. Habitam constat post annum 449. quo Ravennius Arelatensis, qui illi præfuit, cœpit, & ante annum 461. quo desiit. Nos annum 456. præferimus, cum anno illo dies III. Kal. januarias, qua concilium cœpit, Dominicalis fuerit. Indici verò concilia ad diem Dominicam vetusta ejus ætatis consuetudo ferebat.

CANONES S. PATRICIO ADSCRIPTI

Ex opuscul. S. Patricii per Jacobum Varæum pag. 39.

I. *De judicio clericorum, ut non sit apud iniquos, aut apud infideles.*

Omnis mundialis sapiens, si sapiens sit, non judicet judicia ecclesiæ.

II. *De subjectione populi principi.*

Ministri vos estis, & unusquisque vestrum principem suum, cui adsistit, & ministrat, timeat.

III. *De pœnitentia blasphemantis principem bonum.*

Qui murmurat verba blasphemiæ contra principem bonum per odium, aut invidiam, cum aqua & pane pœniteat septem diebus, exemplo Mariæ contra Moysem murmurantis.

IV. *De eo quod incertum sit utrum priorem gradum episcopus post lapsum recipiat.*

Patricius episcopus dicit: qui sub gradu peccat, debet excommunicari, quia magna est dignitas hujus nominis; tamen potest redimere animam suam post pœnitentiam; ad priorem gradum venire difficile. Nescio annon; Deus scit.

V. *De recipienda adultera post pœnitentiam & de quantitate pœnitentiæ.*

Si alicujus uxor fornicata fuerit cum alio viro, non adducet aliam uxorem quandiu viva fuerit uxor prima. Si forte conversa fuerit, & agat pœnitentiam, suscipiet eam, & serviet ei in vicem ancillæ, & annum integrum in pane & aqua per mensuram pœniteat, nec in uno lecto permaneant.

VI. *De alienis adeundis ad judicandum.*

Si quæ quæstiones in hac insula oriantur, ad sedem apostolicam referantur.

VII. *De pœnitentia agenda in ultimo spiritu.*

Si quis infirmatur, agat pœnitentiam, etiam ex necessitate, quia misericors est Deus.

VIII. *De eo quod insipientes præesse non debent.*

Synodus totius mundi, & Patricius decrevit: qui insipiens est, nullo modo præesse liceat, sed sub manu abbatis catholici opus suum exerceat.

IX. *De collectura pecuniæ non vituperanda, necessitate cogente.*

Patricius ait: si quis acceperit permissionem Pontificis, & collectum sit pretium captivi, non plus exegerit quam necessitas poposcit. Si quid supra remanserit, ponat super altare, & indigentibus detur & captivis.

Item si quis colligit pecuniam sub nomine misericordiæ, non audeat spoliare ecclesiam Dei, sed reges & plebiles, quibus melius est dare, quam recondere.

HILARUS PAPA

Sedit ab anno 461. usque ad annum 467.

AD CONCILIUM ROMANUM

Ab Hilaro papa anno 465. celebratum.

CORRECTIO

Anno 465. COncilii Romani sub Hilaro papa acta passim in editis & MSS. codicibus eadem paucis variatis, occurrunt. Sed eorum qui concilio interfuerunt episcoporum catalogus, nec ubique idem, nec alicubi integer saltem in editis, legitur. Probus enim episcopus, cujus nomen apparet in actis, in serie episcoporum frustra quæritur. Quare cùm in actis sedes cui præfuit minime designetur, nonnisi per conjecturam eruditi quidam suspicati sunt Probum hunc Canusinum esse episcopum, cujus ætas cum concilio isto congruit. Gratum proinde fore eruditis censui, si & ipse pariter quem nactus sum in MS. codi-

ANNO CHRISTI 465.

codice Lucensi sæculi, ut arbitror, XI. catalogum deprompserim, quem in multis ab editis discrepantem reperi, &, sin minus forte in aliis, in eo saltem illis integrior est, quod Probum Canusinum in seriem referat. Præterea quid est illud *Ingenuo Ebredunensi provinciæ suprascriptæ. Mediolanensi provinciæ suprascriptæ*, & illud, *Saturnino Avenionensi provinciæ suprascriptæ*, quod in editis legitur? Quantas ambages, Deus bone. Deesse hic nomen archiepiscopi Mediolanensis post Ebredunensem inserendi, censent quidam. Sed tunc qui consequitur episcopus Avenionensis provinciæ Mediolanensi accensendus esset. Quod inter absurda est absurdissimum. Melius igitur in nostro codice hæc omnia desunt. Luxatio tandem, quæ est in editis, in nostro tollitur. Hoc ergo codicum ut melius sentiatur discrimen, Lucensis editum catalogum e regione adjungo.

Denique Christiani Lupi catalogum alterum ex codicibus Vaticanis erutum in mea hac editione integrum appono, ut e tribus mendosis unus emaculatior ab eruditis Lectoribus conficiatur.

MS. Lucense.	Editi.	MS. Vaticanum *ex Lupo oper. to. VII. pag.* 386.
Fl. Basilisco & Ermerico VV. Cll. Coss. sub die XVI. Kal. Decembris. Præsidente viro venerabili Hilaro papa in basilica S. Mariæ.	Fl. Basilisco & Herminerico viris clarissimis consulibus, sub die decimo quinto Kalendarum Decembrium. Residente viro venerabili Hilaro papa in basilica S. Mariæ.	Flavio Basilisco & Hermenrico Viris Clarissimis sub die XVI. Kal. Decembris. Residente viro venerabili papa Hilaro in basilica S. Mariæ.
Et Maximo Tauritanorum civitatum provinciæ Galliarum.	Et Maximo Taurinæ civitate provinciæ Galliarum.	Et Maximo Taurinium civitatum provinciæ Galliarum.
Ingenio Ebridonensi.	Ingenuo Ebredunensi provinciæ suprascriptæ.	Ingenuo Ebredunensi provinciæ Ss.
Hic spatium vacuum unius versus in codice cernitur.	Mediolanensi provinciæ suprascriptæ.	Medionensi provinciæ Ss.
Saturnino Abilionensi.	Saturnino Avenionensi provinciæ suprascriptæ.	Saturnino Avenionensi provinciæ Ss.
Petro Portuensi,	Petro Portuensi,	Petro Portuensi,
Paulino Aquæbiensi,	Paulino Aquævivensi,	Paulino Aquæbiensi,
Primo Atellano,	Primo Atellano,	Primo Atellano,
Palladio Salpinati,	Palladio Salpinati,	*Deest.*
Gaudentio Abiciensi,	Gaudentio Albingensi,	Gennadio Abiciensi,
Sothere Neapolitano,	Sothere Neapolitano,	Sothere Neapolitano,
Tiburtio Capuano,	Tiburtio Capuano,	Tiburtio Capuano,
Probo Canusino,	*Deest.*	*Deest.*
Gaudentio Sillateno,	Gaudentio Scyllaceno,	Cademio Scillateno,
Felice Lunensi,	Felice Lucensi,	Felice Cumensi,
Eubodio Trifenense,	Eubodio Trifernensi,	Eubodio Trifanensi,
Eusebio Seniensi,	Eusebio Senensi,	Eusebio Genuensi,
Majoriano Astensi,	Majoriano Astensi,	Majorano Astensi,
Justo Faverino,	Justo Faventino,	Justo Faberino,
Felice Sepontino,	Felice Sipontino,	Felice Sipontino,
Concordio Barino,	Concordio Barino,	Concordio Barino,
Surano,	Verano,	Uranio,
Caprario,	Caprario Cassitano,	Caprario Casitano,
Januario,	Januario Prænestino,	Januario Prænestino,
Cultani,	*Deest.*	*Deest.*
Assesentino,	*Deest.*	*Deest.*
Constantio Aquinati,	Constantino Aquinati,	Constantio Aquinate,
Adeodato Cumano,	Adeodato Cumano,	Adeodato Cumano,
Protestato Internaniam,	Prætestato Interamnino,	Prætextato Interamnano,
Triberio Curisabinorum,	Tiberio Curium Sabinorum,	Triberio Curium Sabinorũ,
Claudio Pausulano,	Claudio Puteolano,	Claudio Pausolano,
Gerontio Camerino,	Gerontio Camerino,	Geruntio Camerino,
Adeodato Beliterno,	Adeodato Veliterno,	Adeodato Veliterno,
Lucifero Tifernis Metauri,	Lucifero Trium Tabernarum	Lucifero Tifernis Metauri,
Chrispiano Subaugestano,	Crispiano Subaugustano,	Crispiano Sub Augustano,
Romano Albonensi,	Romano Albanensi,	*Deest.*
Servodei Numentano,	Servodei Nomentano,	*Deest.*
Florentio Talesino,	Florentio Clusino,	Florentio Galesino,
Hilario Amerino,	Hilario Amerino,	Hilario Amerino,
Candido Tiburtino,	Candido Tiburtino,	Candido Tiburtino,
Paulo Fornovano,	Paulo Fornovano,	Paulo Foro-Novano,
Eusebio Sutrino,	Eusebio Sutrino,	Eusebio Sutrino,
Epuleogo Tarquiniensi,	Apulejo Tarquiniensi,	Apulegio Tarquiniensi,

MS.

ANNO CHRISTI 461.

MS. Lucense.	Editi.	MS. Vaticanum ex Lupo.
Gaudentio Anteatino,	Gaudentio Antiatino,	Gaudentio Anteatino,
Provectitio Davinati,	Astario Gabinate,	Asterio Cabinate,
Asterio Nepesino,	Projectitio Nepesino,	Projectitio Nepesino,
Philippo Foroclusiensi,	Asterio Forojuliensi,	Asterio Foro-Aodiensi,
Gaudentio Numanati,	Philippo Numanate,	Philippo Numanate,
Restituto Veconensi,	Gaudentio Vecconensi,	Gaudentio Veronensi,
Octavio Afris,	Restituto & Octavio Afris,	Restituto & Octavio Afris,

Codicis Lucensis ab editis variantia.

Editi.	MS.
Can. IV. sententias causas &c.	Omnes sententias, subscriptiones (f. subscriptione) proprias commodate,
Ibid. Auditus	Aditus.
Ibid. Ut serventur rogamus: dictum est quindecies.	Dictum est quinquies.

AD CONCILIUM TURONICUM

Anno 461. habitum

CANONES ADDITI EX BURCHARDO

Ex Concilio Turonico Can. II.

Anno 461. PErlatum est cum Sanctam Synodum, quod quidam Presbyteri in Ecclesiis sibi commissis tabernas (quod nefas est) constituant, ibique per caupones vinum vendebant, aut vendere permittant, & ubi tantummodo orationes, & verbum divinum Deique laus debuerat resonare, ibi commensationes, & verba turpia, ibi rixæ & contentiones resultent. Quem quantum sit Deo contrarium Dominus Jesus demonstrat, qui cum venisset in templo vendentes, & ementes, & nummularios sedentes, facto funiculo de resticulis, omnes dejecit de Templo. Si enim ea, quæ licitè vendi videbantur in Templo, & cum hoc emebantur, ut in eodem Templo offerentur Domino, ipse foras ejecit; quid putas de tam pestifera præsumptione & Dei contemptu fiat? Etsi non solum Sacerdotibus, sed omnibus Clericis præcipitur ne tabernas ingrediantur; quis audire potest, ut Ecclesiæ Dei tabernæ fiant? Itaque interdicit per omnia synodus ne hoc in posterum nullatenus fiat, quod si factum fuerit, Presbyter deponatur; Laici communione privati ab Ecclesia, quam dehonestaverunt, expellantur.

Ex Eodem Can. III.

Si enim Domus Dei, Domus orationis vocatur, hoc debet esse, quod dicitur, nec ibi debet aliud geri, aut recondi: ubi enim corpus Domini consecratur, ibi Angelorum præsentia non dubitatur adesse: ubi Sanctorum reliquiæ reconditæ venerantur, ne quid inhonestum appareat, quod oculos ad oraculum venientium offendat, ne quid videatur ibi, quod ad lucrum temporale pertineat; sed omnia sancta, omnia munda fiant, & tantummodo ad ecclesiasticum ministerium pertinentia.

Ex Turonensi Can. III.
Burchardus Lib. VI. Cap. IX.

Nuntiatum est nobis quod aliqui, qui olim dixerunt se fuisse Sacerdotes, & postea degradati pro suis peccatis pœnitentiam agendo suffragia SS. per diversa loca transeuntes quæsierunt, trucidati sunt. Hujusmodi interfectoribus omnem dignitatem Ecclesiasticam denegamus, donec dignam pœnitentiam pro reatu suo secundum judicium Episcoporum exolvant, *quia gravius aliis homicidis pœnitere debent.* Est canon XXV. Moguntini anni 847. deest in Moguntino.

Ex Turonensi Can. 4. Burch. lib. V. cap. 9.

Ut omnis Presbyter habeat pixidem, aut vas tanto Sacramentò dignum, ubi corpus Dominicum diligenter recondatur ad viaticum recedentibus a sæculo. Quæ tantum sacra oblatio intincta debet esse in sanguine Christi, ut veraciter Presbyter possit dicere infirmo: Corpus, & sanguis Domini proficiat tibi &c. Semperque sit super Altare obserata propter mures, & nefarios homines, & de septem in septem dies semper permutetur, id est a Presbytero illa sumatur.

ANNO CHRISTI 477.

Ex Turonensi Can. IX.
Burch. Lib. XVI. Cap. 80.

Præterea & illud omnimodis obſervandum eſt, ut ſacrum Chriſma & oleum conſecrandum ſemper ſub ſera ſit, ne illud unde Chriſto incorporamur, & unde omnes Fideles ſanctificantur, unde Reges, & Sacerdotes inunguntur, aliquis infidelis, aut immundus tangat, aut aliquis perfidus ad Dei judicium ſubvertendum ſurripiat, quod experimento didicimus.

Ex Conc. Turonenſi Can. LVII.
Burch. lib. XIII. cap. 20.

Si quis præter publicam pœnitentiam a Sacerdote acceptam aut pro aliqua neceſſitate die dominica, velut pro quadam religione, jejunaverit, ſicut & Manichæi; anathema ſit.

ANNO CHRISTI 477.

SIMPLICIUS PAPA

Sedit ab anno 467. uſque ad 483.

AD PSEUDO-SYNODUM EPHESINAM

Anni 477.

ADDITIO.

SYnodus iſta Venetum collectorem non fugit; ſed cum Pagii criticam Baronii ad hunc annum exſcripſerit, nonnulla omiſit, quæ hauſta ex ipſis fontibus hiſtoria dediſſet. Evagrius Scholaſticus lib. 3. cap. V. author eſt, poſt evulgatas a Baſiliſco imperatore encyclicas literas, quibus Chalcedonenſe concilium planè evertebatur, Aſiaticos epiſcopos *Epheſi in unum conveniſſe*, libellumque precum a ſe tunc digeſtum eidem imperatori obtuliſſe; quem ſanè libellum ab eodem ſcriptore paſſim excerptum, & in collectione Veneta omiſſum, ex eodem hìc damus Græce & Latinè ex verſione Valeſii.

Piiſſimis per omnia Chriſtique amantiſſimis Dominis noſtris Baſiliſco & Marco perpetuis victoribus auguſtis etc.

Anno 477. PErpetuo viſi eſtis, Imperatores piiſſimi omnino, Chriſtique amantiſſimi, unà cum fide quæ odio habebatur & oppugnabatur, diverſis modis oppugnari. Et aliquanto poſt. Terribilis quædam expectatio judicii, & divini ignis ardor, & Serenitatis veſtræ juſta indignatio, adverſarios brevi corripiet, qui præpotentem Deum, & imperium veſtrum recta fide roboratum, ſuperba quadam dementia, quaſi jaculis impetere conantur, nec tenuitati noſtræ ullo modo parcunt: ſed calumniis ac mendaciis aſſiduè nos inſectantur, quaſi vi quadam ac neceſſitate compulſi, ſacris veſtris & Apoſtolicis encyclicis literis ſubſcripſerimus: quibus tamen cum omni gaudio & alacritate animi ſubſcripſimus. Et poſt alia. Nihil igitur aliud præter ſacras veſtras Encyclicas literas proponi ſinatis: pro certo habentes id quod jam dixi univerſum orbem rurſus everſum iri, & quod mala, quæ a Chalcedonenſi ſynodo importata ſunt, levia eſſe videbuntur; quæ tamen innumerabiles hominum cædes pepererunt, & orthodoxorum ſanguinem injuſtè & illegitimè effuderunt. Et iterum paucis interjectis. Proteſtamur coram Salvatore noſtro Jeſu Chriſto; liberam eſſe pietatem veſtram rogamus, ab ea quæ illis irrogata eſt, juſta & canonica & eccleſiaſtica condemnatione, ac depoſitione: præſertim verò ab ea quæ irrogata eſt ei, qui per multa facinora deprehenſus eſt, regiæ urbis epiſcopatum non recte adminiſtrare. Cæterum idem Zacharias hæc etiam ſcribit ad verbum. Simul atque editæ ſunt Encyclicæ, atque imperiales literæ, eos qui Eutychis phantaſiam in urbe regia

Τοῖς μετὰ πάντα εὐσεβεστάτοις, καὶ φιλοχρίστοις δεσπόταις ἡμῶν, βασιλίσκῳ καὶ μάρκῳ, αἰωνίοις νικηταῖς αὐγούστοις.

ΔΙὰ πάντων ἐδείχθητε πανευσεβέστατοι καὶ φιλόχριστοι βασιλεῖς, μισουμένῃ καὶ πολεμουμένῃ τῇ πίστει διαφόρως συμπολεμούμενοι. καὶ μεθέτερα. φοβερά τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ θείου πυρὸς ζῆλος, καὶ ἡ δικαία τῆς ὑμετέρας γαληνότητος κίνησις, τοὺς ἀντιδιατιθεμένους παραπόδας συμπλέξει τοὺς τὸν θεὸν τὸν δυνατὸν καὶ τὴν ἡμετέραν τῇ πίστει κρατυνομένην βασιλείαν ἀλαζονικῇ τιμωρίᾳ κατατοξεύειν ἐπιχειροῦντας, καὶ τῆς ἡμετέρας βραχύτητος πολυτρόπως μὴ φειδομένους. ἀλλ᾽ ἀεὶ συκοφαντοῦντας καὶ καταψευδομένους ἡμῶν, ὡς ἀνάγκῃ τινὶ, καὶ βίᾳ καθυπογραψάντων ἡμῶν ἐν τοῖς θείοις ὑμῶν καὶ ἀποστολικοῖς ἐγκυκλίοις, ἐν οἷς μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ προθυμίας καθυπεγράψαμεν. καὶ μετ᾽ ἕτερα, μηδὲν οὖν ἕτερον παρὰ τὰ θεῖα ὑμῶν ἐγκύκλια προβληθῆναι θελήσατε, εἰδότες ὅπερ ἔφημεν, ὅτι πᾶς ὁ κόσμος ἀνατραπήσεται πάλιν, καὶ μικρὰ εὑρεθήσεται τὰ παρὰ τῆς ἐν καλχηδόνι συνόδου γενόμενα κακὰ, ἅ τινα καὶ τοὺς ἀναριθμήτους ἐκείνους εἰργάσατο φόνους, καὶ τὰ αἵματα τῶν ὀρθοδόξων ἀδίκως καὶ παρανόμως ἐξέχεε. καὶ μεθ᾽ ἕτερα, διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐλευθέραν τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν εἶναι δεόμεθα τῆς ἐπενεχθείσης αὐτοῖς δικαίας καὶ κανονικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς καταχρήσεως καὶ καθαιρέσεως, καὶ μάλιστα τῷ τὴν βασιλεύουσαν οὐχ ὁσίως ἐπισκοπεῖν διὰ πολλὰ φωραθέντι ὁ αὐτὸς ζαχαρίας καὶ τάδε πρὸς ῥῆμα γράφει. ὡς τῶν ἐγκυκλίων καὶ βασιλικῶν γραμμάτων ἐκδοθέντων, οἱ τὴν εὐτυχοῦς φαντασίαν νοσοῦντες ἀνὰ τὴν βασιλεύουσαν, καὶ

ANNO CHRISTI 485.

καὶ τὸν μονήρη διώκοντες βίον, ὥσπερ ἑρμαίῳ τινὶ περιτυχεῖν οἰηθέντες Τιμοθέῳ, καὶ τοῖς ἐγκυκλίοις τὸ ἴδιον θηρᾶσαι ἐπιπίσαντες, δρομαῖοι παρ' αὐτὸν ἀφικνοῦνται. καὶ ὡς διελεγχθέντες πρὸς Τιμοθέου ὁμοούσιον ἡμῖν εἶναι κατὰ σάρκα τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, καὶ τῷ πατρὶ ὁμοούσιον κατὰ τὴν θεότητα, ἐς τοὐπίσω ἀνεχώρουν.

A regia sectabantur, & Monasticum vitæ genus profitebantur, cùm insperatum quoddam lucrum sibi obvenisse in Timotheo, & per Encyclicas literas maximam se utilitatem percepturos esse sperarent, celeri cursu ad Timotheum se contulisse. Cumque a Timotheo convicti essent, Verbum Dei nobis quidem consubstantiale esse secundum carnem: Patri verò consubstantiale quoad divinitatem, eos ad sua rediisse.

Emendandum est etiam Veneti Collectoris erratum opinantis hanc synodum ex Eutychianis episcopis collectam. Cùm enim Timotheus Ælurus Pseudo-Episcopus Alexandrinus synodo huic præsedisse non immeritò reputari possit, ex episcopis communionis suæ coadunasse synodum existimandus est. Porro Timotheo sententiam Eutychianis planè oppositam sedisse, ex subjecta ab Evagrio ibidem historia plane demonstratur. Narrat enim Eutychianos quosdam monachos ex encyclicis Basilisci literis in spem meliorem erectos, Timotheum Constantinopoli agentem convenisse, a quo tamen dogma catholicum adversus Eutychetis hæresim aperte confitente confusos, ac de rebus suis iterum desperantes se se recepisse. Ephesini ergo B concilii illius Patres non quidem Eutychianis favebant, sed unum Chalcedonense concilium rejiciebant. Quin nec illud nisi coacti; cùm planè in corde diversa sentirent ipsimet episcopi, ut non diu post in libello pœnitentiæ suæ Acacio CPtano porrecto, de quo Evagrius lib. 3. cap. 9. asseruerunt.

FELIX PAPA III.

Sedit ab anno 483. usque ad annum 292.

AD CONCILIUM ROMANUM

Anni 485. sub Felice III. Papa.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 485. Synodum hanc novit Pagius in critica ad hunc annum; & ex Pagio in collectionem Veneto-Labbeanam transiit; sed illius cogendæ fictam saltem ex parte causam prætendit. Non enim sententiam adversus Acacium iterum hoc in concilio patres illi tulerunt; cùm semel tantummodo damnatus exprimatur in epistola ad orientales, quam in supplemento Acaciano vulgavit Cl. Scipio Maffejus, inserendumque tradidit in Collectionem Veneto-Labbeanam tom. V. col. D 180. & seqq. Constat autem ex epistola Felicis ad Leonem data *Venantio Cos.* idest anno 484. in ejus anni concilio damnationem illam prodiisse. Coiverunt ergo anno 485. Patres ut Tutum S. R. E. defensorem damnarent. Cùm enim vir ille ad deferendam CPtanam sententiam in Acacium latam ablegatus fuisset, & munus suum rite obiisset; dein prædicta ecclesiæ causa cum eodem Acacio communicavit. Digna visa res est ut in *conventu* fratrum, idest in concilio discuteretur, & convictus, atque confessus Tutus dignitate defensoris excideret, condignamque delicto pœnam subiret. Ita legitur in epistola XI. Felicis ad Archimandritas & E cæteros monachos in CP. & Bithynia constitutos, quæ temporis quidem adscriptione caret, sed data videtur altero anno postquam Tutus latam in Acacium sententiam detulit Constantinopolim, quam anno 484. attulisse compertum est.

Hæc olim ex mente clarissimorum virorum scripseram, dein verò diligentius vetera causæ hujus documenta retractans, plura mihi comperisse visus sum, quæ hucusque scriptores latuerunt. Primo igitur negari haudquaquam potest, Acacium duplici sententia Romæ damnatum fuisse, id enim disertè affirmat Felix in epistola ad Vetranionem episcopum his perspicuis verbis: *Merito Acacius apostolicæ sedis iterata excommunicatione depulsus est*. Priorem adversus illum sententiam editam in synodo anni 484. nemo prudens negaverit. Alteram latam opinor in synodo anni sequentis 485. cujus synodicæ, ad clericos & monachos orientales (nam secundam hanc synodicam illam spectare, quanquam in priori anni 484. apud Labbeum recitatur, demonstrat Pagius ad annum 485. 4.) subscribens Claudius Tiburtinus episcopus nomen suum exprimit, simulque addit *Petro Alexandrinæ ecclesiæ pervasori, et Acacio quondam ecclesiæ Constantinopolitanæ, necnon etiam Petro Antiocheno ab episcopatus, et christianorum numero olim segregatis sequens authoritatem sedis apostolicæ secundum nostrum* (fortè nostram sententiam) *juxta ecclesiæ statutum catholica deliberatione prolatam anathema dicens subscripsi*. En igitur novum in Acacium anathema.

At enim cur in epistola Felicis Supplementi Acaciani semel damnatus Acacius asseritur? Ideo fortè quod Epistola illa scripta sit intermedio illo tempore, quod inter concilium Romanum anni 484. & alterum anni 485. effluxit. Ita salva sunt omnia.

Superest nunc disquiramus, utrum concilium illud Romanum, quod Tutum damnavit, cujus synodi, & damnationis in epistola Felicis ad Archimandritas & monachos in CP. & Bithynia constitutos sit mentio, idem

ANNO CHRISTI 485. idem sit cum synodo anni 485. quo Acacius iterum dejectus est. Si recte epistolam utramque Felicis expendas, statim intelliges alteram ab altera distingui. Quo enim tempore concilium anni 485. Octobri mense agebatur, nulla adhuc damnationis sententia dicta erat in Tutum, ut ex synodica ejus concilii ad presbyteros & Archimandritas intelligimus. Ibi enim ecclesiæ defensor appellatur, qua dignitate exutus est in synodo, in qua damnationis sententiam tulit. Quin & inter nova crimina Acacii, quæ in eadem epistola commemorantur, de corrupto per pecuniam Tuto nihil legitur. Tutus ergo in novo alio concilio Romæ vel hoc ipso anno 485. exeunte, vel sequenti 486. celebrato damnatus est; ex quo novum aliud Romanum concilium statui oportet.

SELEUCIENSES SYNODI DUÆ,

Quarum altera a Babuæo Catholico Assyriæ orthodoxo ex orthodoxis collecta ad sacrorum hominum conjugia repellenda;

Altera a Barsuma Nisibis metropolita Nestoriano adversus priorem illam, sub Pheroze Persarum rege celebrata;

Sub Babuæo Catholico et Pheroze Persarum rege anno 485. celebratæ.

Anno 485. Ex Assemani. Bibl. Orient. to. 3. par II. pag. clxxvii.

SEleuciæ sub Babuæo Catholico, & Pheroze Persarum rege synodus habetur anno Christi 485. adversus Barsumam Nisibenum, qui cum Nestoriana hæresi corruptelam disciplinæ ecclesiasticæ in Orientem synodo coacta invexerat. Mares propensiori in Barsumam calamo, utramque synodum, a Babuæo nimirum & Barsum habitam, describit in hæc verba. *Fideles administrabant ecclesias, et oblationem in ædibus suis faciebant, et baptizabant extra ecclesiam: mulieres autem, permissu episcoporum, baptisterium ingrediebantur, videndi baptismi causa. Hinc multiplicata est fornicatio, et illegitimæ nuptiæ. Quamobrem congregati sunt patres, ut Babuæum reprehenderent, decreveruntque, nefas esse ducere uxorem patris et fratris, aut duas simul fœminas: condideruntque alios canones. Restitit autem eis Babuæus una cum episcopis suis; et alter in alterum anathema intorsit. Barsumas verò Nisibenus metropolita synodicam scripsit, in qua sacerdotibus monachisque, qui sesipsos continere nequirent, potestatem nubendi faciebat, dictum Pauli usurpans etc.* Hæc fuit vera causa dissidii inter Babuæum & Barsumam, quod scilicet Barsumas in suo conciliabulo potestatem faciebat clericis, & monachis uxores ducendi; Babuæus in sua synodo id fas esse negabat: alter in alterum ob hanc causam anathema intorsit.

AD ROMANUM CONCILIUM III.

Seu potius IV. sub Felice

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 488. ROmanum hoc concilium, tertium est Labbeo, mihi verò concilium aliud Romanum, quo Tutus damnatur, in censum ducenti quartum est ordine. Anno 487. *Boetio Cos. die III. id. martiarum* habitum ferunt, quotquot legi, codices omnes excusi. Sed quid est quod Felicis III. epistola VII. *ad universos episcopos*, quam synodicam esse hujus concilii, & argumentum ipsum epistolæ demonstrat, & eruditi omnes conveniunt, signatur idibus martii *Dynamio et Siphidio V. Cl. Coss.*, idest anno 488? Nunquid forte integro anno epistolæ hujus missio suspensa est? Ego igitur corrigendas concilii notas sic arbitror *P. C. Boetii V. C. Cos.* quæ sane correctio annum fert 488. & synodicam cum synodo sua concordat. Id verò prætereaquam probabile est, tum etiam probabilius reddit dies III. iduum martii, qua concilium cœpit, cum anno 488. non verò anno 487. in dominicam inciderit.

SELEUCIENSIS SYNODUS NESTORIANORUM

Qua Nestorianum dogma assertum, Catholicum damnatum est.

Acacio Catholico Nestorianorum præside, anno secundo Balascis regis, Christi 489. celebrata.

Anno 489. Ex Assemani. Bibl. Orient. to. III. par. II. pag. clxxx.

IN hac synodo Acacius Nestorianorum patriarcha de impacto sibi a Barsuma (Nisibiensi metropolita) crimine sese purgavit; Barsumas verò excommunicatus fuit. Mares in vita Acacii: *Barsumas Acacium fornicationis et stupri accusavit. Quod quum Acacius tolerare non posset, episcoporum et fidelium coacto conventu, in conclave quoddam intrare coegit universos, ubi nudato corpore virilibus membris carere se demonstravit, calumniasque in ipsum conjectas palam convicit. Id quum Barsumas rescivisset, facti eum pœni-*

ANNO CHRISTI 492.

pœnituit, puduitque. In Adrensi conciliabulo, ut ex synodico Arabico constat, Barsumas assensus fuerat, *ut in concilio episcoporum Modainæ, hoc est Seleuciæ, cogendo sua præsentis volentisque acta rescinderentur, promiseratque se suscepturum quidquid ea synodus decrevisset*. Verbis hominem stetisse, tradunt Mares, & Amrus, qui in concilio Seleuciæ scribunt Acacium Barsumæ reconciliatum fuisse. Verùm res aliter se habuit, ut ex eodem Amro colligitur, qui in vita Babæi patriarchæ, Acacii successoris, hæc ait: *postquam ordinatus est, convocatis in synodo patribus, excommunicationes sustulit, quæ inter Babuæum, Barsumam, et Acacium latæ fuerant*. Barsumas igitur bis excommunicatus fuerat, semel a Babuæo propter assertum sacrorum ministrorum conjugium, propugnatamque Nestorianam hæresim; & iterum ab Acacio propter illatam Babuæo

A necem, impactumque Acacio ipsi fornicationis crimen. Acta ejus synodi describit Elias Damascenus in Nomocanone; sed quæ ad Barsumæ excommunicationem spectant reticens, sacrilegos canones ab ipso Barsuma conditos ad eam perperam refert. *Anno*, inquit, *secundo Balascis regis, quum Acacius Catholicus esset, convenere ad eum metropolitæ et episcopi, qui fidem priorum posteriorumque se tenere professi sunt, eorumque statuta et canones observare, quos in oriente, sive in occidente condiderant: communique suffragio decreverunt, id sibi in posterum accuratè observandum esse, nec ulla ratione violandum. Præterea sententiam excommunicationis in eos* B *omnes tulerunt, qui Christi Domini divinitatem passibilem et mutabilem affirmant, nec confitentur, Christum, peracta Dei Verbi cum corpore unione, perfectam habere Dei substantiam, perfectamque hominis substantiam*.

ANNO CHRISTI 492.

GELASIUS PAPA I.

Sedit ab anno 492. usque ad 496.

AD EPISTOLAS GELASII PAPÆ I.

APPENDIX.

GELASIUS PAPA.

[A]nno 492.

[Ex] Baluzii [Mi]scellan. [tom.] v. pag. [...]9. cum [...].

QUid novæ ædificationi antiqua ecclesiarum poterit præjudicare divisio; cùm in ea non futura, sed quæ erant præsentia finirentur? Nunc autem ad hanc basilicam, quæ dedicanda est, illud debet summa intentione disquiri, quis, id est, cujus civitatis, ex eadem re, ante quam basilica, quæ nuper fabricata est, fundaretur, baptizaverit incolas, aut ad cujus consignationem sub annua devotione convenerint. Non enim terminis aut locis aliquibus convenit diffiniri, sed illud facere diœcesim quod superius continetur, ut constet commanentes a quo fuerint lavacri regeneratione purgati. Et ideo, fratres carissimi, amotis ambagibus, & omni circuitione submota, hoc vos modis omnibus convenit investigare, ut ille maxime ad consecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem præscripsimus debere, permitti noveritis. In ceteris etiam ecclesiis, quas post constitutum quod gestis sanctæ memoriæ Leonis Papæ in synodo nuper relectis in his locis quæ distincta sunt per subreptionem ab virunnis * episcopo constiterit consecratas, hæc eadem & requirenda, & sunt modis omnibus ordinanda; ita tamen ut documentum, quod superius diximus, in omni constitutione servetur: quia quicquid supplosis petitionibus claruerit postulatum, id in irritum merito tanti præsulis erit contemplatione deducendum.

[L]ocus [cor]ruptus.

GELASIUS IN DECRETIS

Dulcio defensori.

EXperientia tua præsenti admonitione suscepta filiis nostris viris magnificis Æmiliano magistro militum, & Constantino judici, & Ampelio ex nostra exhortatione dicere non omittat. Ecce, sicut magnitudinis vestræ desiderium postulavit, sine mora aliqua, & sine ullo dispendio, ita ut nec ipsas dare ecclesiasticis officiis consuetudines sineremus, Anastasium diaconem Lucerinæ civitati ordinavimus sacerdotem. Propterea nunc magnificentia vestra ejusdem episcopi vel ecclesiæ Lucerinæ utilitatibus in universis quæ sunt necessaria libenter impendat, & competentia vigilantiæ suæ tribuat Christiana devotione solatia.

STEPHANO EPISCOPO, GELASIUS.

D OPortuerat Antistiam, quæ direxit petitorium, in desiderata sibi pudicitia permanere; quia non facile contemnere debuit, quod facile prius credidit postulandum. Pertractato enim & maturato consilio juventutem suam, vel ea quæ petitorio debuit æstimare, nec contra electionem viduitatis indictæ suffragia postmodum & occasiones rumpendæ quærere castitatis. Sed quia mutabilem mentis errorem ferendæ culpæ cupiditate temeravit, & maritum potius incontinentiæ suæ, quod nullis prohibetur legibus, exquisivit, supradictam processioni solitæ noveris esse reddendam, & ut accessus eccle- E siæ & ministeriorum sacra communione potiatur.

Ad tertiam hanc epistolam adnotatio.

Nec contra electionem viduitatis etc.

VIduæ nullam solemnem castitatis professionem emittebant. Quæ si obligatam Deo privati voti religione castitatem assumpto conjugio violabant, nonnisi Deo reddebant rationem. Vide epistolam Gelasii ad episcopos Lucaniæ c. XXI.

IN-

ANNO CHRISTI 494.

Iterum ex Baluz. ub. sup. cum seq.

GELASIUS PAPA MAXIMO ET EUSEBIO EPISCOPIS.

A

LIcet regulis contineatur antiquis, parochias unicuique ecclesiæ pristina dispositione deputatas, nulla posse ratione convelli, ne per consuetudinem pessimam exempli mali temeritate crescente, ubique universalis confusio nasceretur, jam in decretis nostris ante non multum temporis destinatis, omnia jussimus, quæ taliter fuerant invasa, restitui. Sed quia temeritas pervadentium legem sibi putat posse generari, si sceleri suo pertinaciam retentionis adjungat, ea quæ inter fratrem & coepiscopum nostrum Constantinum Camiscanæ ecclesiæ sacerdotem, & directos ab Anconitano pontifice decrevimus, per vos impleri cupimus. B Tunc formam in cæteris cogitationibus quæ sit sequenda perscripsimus. Nulla igitur præsumptione statum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate duravit, patimur immutari, quia neque negligentia pontificis, neque temporalis abjectio, quæ per incuriam forte generatur, nec ignavia faciente consensus, nec surripiente supplicatione præceptio divellere potest semel diœcesim constitutam, ex qua semper ad regenerationem atque consignationem plebs devota consistit.

IDEM JUSTINO ARCHIDIACONO ET FAUSTO.

De rebus ecclesiæ in quatuor partes dividendis.

VObis & famæ vestræ consultum duximus, ut pontificis vestri loco vobiscum ab eodem aliquis subrogetur, qui ejus nomine pariter universa disponat, quatenus omnia prædia ad vestrum revocetis studium, ne cuiquam clerico pro portione sua solum aliquod ecclesiæ putetis esse deputandum, ne per incuriam negligentiamque minuatur, sed omnem pensionis summam ex omnibus prædiis rusticis urbanisque collectam ad Antistitem deferatis. D Ex qua tamen collectione habeatur ratio, quod ad causas vel expensas accedentium necessitatum opus esse perspicitur, ut de medio sequestretur, & quartæ portiones vel fidelium oblationes de hac fiant modis omnibus pensione, ita ut unam sibi tollat antistes, aliam clericus pro suo judicio & electione dispertiat, tertiam pauperibus sub omnium conscientia faciat erogari. Fabricis verò quod competit ad ordinationem pontificis erogatione vestra decernimus pendendum. Si quid forte ab annua remanebit expensa, electo idoneo ab utraque parte custode condatur in thecis, ut si major emerserit fabrica, sint subsidio, quæ E diversi temporis diligentia potuerint custodiri, aut certè ematur possessio, quæ utilitates respiciat communes.

INCIPIUNT DICTA GELASII PAPÆ

ANNO CHRISTI 494.

Ex Ms. Cod. Luc sæc. IX.

CAtechumeni, latinè dicuntur instructi, vel audientes, ii sunt qui fidem Christi instructi, audiunt Christi præcepta, & rectè credunt, & etiam a sacerdote consignati sunt, & per exorcisma purgati, & resipiscunt. Sed necdum sacro baptismate sunt abluti. Pœnitentes hi dicuntur in canone qui de criminibus, de majoribus culpis agunt publicè pœnitentiam. Et sciendum est quia secundum præceptum canonis non licet fidelibus, idest jam baptizatis, mixas in ecclesia cum audientibus, idest catechumenis stare tempore orationis & canonicæ laudis, & simul cum eis orare, & psallere. Neque clericis aut aliis laicis licet cum pœnitentibus simul mixti orare, aut psallere . . . . antiquitus proprius statutus locus, aut extra ecclesiam, aut in initio introitus ecclesiæ, ubi ad orandum & audiendum divinum officium stabant catechumeni, idest instructi vel audientes, & infra ecclesiam. Super istos erat similiter propriè locus statutus ubi stabant pœnitentes, ut omnes in ecclesiæ introeuntes scirent eos de criminibus culpis pœnitere, & orarent pro eis, & illi per hæc humiliati magis reciperent veniam delictorum suorum. Et super hos in alio ecclesiæ spatio stabant cæteri fideles laici, segregati tamen a clericis. C Cùmque autem in aliquibus capitulis canonis dicatur ut pro quacumque criminali, idest graviori culpa ejiciatur ab ecclesia quicumque, non est intelligendum ut funditus prohibeatur ab omni conventu & auditione divinæ laudis, & præceptorum Domini; quod nimis absurdum est, & contra præceptum divinæ clementiæ, ut æger a divina excludatur medicina Dei, qui pro salute peccatorum est incarnatus, & passus; & abjectus ab omni conventu & consolatione fidelium Diabolo tradatur. Sed prædicta rationabiliter intelligendum est, ut ejiciatur a communione, idest consortio aliorum fidelium, qui intra ecclesiam stant tempore orationis & laudis Dei, & stet per statutos annos ad orandum & laudes Dei audiendum extra ecclesiam inter audientes, idest catecumenis; & expletis his omnibus secundum judicium commissæ culpæ intret in ecclesiam in communionem, idest consortio orationis cum pœnitentibus, inter quos, expletis iterum annis secundum judicium culpæ suæ, redeat plenius a communione, idest consortium cæterorum fidelium, & perceptionis sacri corporis & Sanguinis Christi.

NE-

NESTORIANORUM SYNODI TRES

Pro hæreſi in Perſide, tum & ſacerdotum conjugio confirmandis,

Prior quidem Lapetæ, altera Seleuciæ, tertia in Adri Pago Nuhadræ

A Barſuma Niſibienſi Archiepiſcopo anno Pherozis regis XXVII. celebratæ.

HOrum conciliorum trium meminit Simeon Beth-Arſamenſis in epiſtola de Neſtorianis his verbis. *Quum Huzitæ ac Perſæ traditam ſibi ab Iba Neſtorii atque Theodori doctrinam confirmare vellent, plures in regione Perſarum ſynodos collegerunt; ac primùm quidem in Beth-Lapeta Huzitarum metropoli anno Pherozis regis regum vigeſimo ſeptimo, deinde in Seleucia et Cteſiphonte urbibus Aſſyriorum, item in Beth-Adri oppido ditionis Nuhadrenſis*. Annus Pherozis vigeſimus ſeptimus in Chriſti annum 488. incidit. Anno autem Chriſti 488. Acacius Seleucienſem eccleſiam regebat, cui propterea Neſtoriani ſynodos illas, quæ Barſumæ ſunt, perperam adſcribunt, ut late oſtenſum eſt Tom. citat. a pag. 391. Quid in his ſynodis actum ſit, indicat Liber Synodicus e Syriaco Arabicè redditus, qui hiſce ſynodis hunc titulum inſcribit: *Synodus Acacii* (Seleucienſis patriarchæ, quem tamen hiſce ſynodis nunquam ſe immiſcuiſſe inferius ex Aſſemano demonſtrabimus) *cui Barſumas Niſibis archiepiſcopus interfuit, aliique Patres*. Tres verò non unicam tunc diverſis in locis conveniſſe ſynodos affirmat Simeon Beth-Arſamenſis in epiſtola de Neſtorianis apud Aſſemanum Biblioth. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXVIII. his verbis: Quum Auzitæ ac Perſæ traditam ſibi ab Iba Neſtorii atque Theodori doctrinam confirmare vellent, plures in regione Perſarum ſynodos collegerunt: ac primùm quidem in Beth-Lapeta Huzitarum metropoli, anno Pherozis regis regum vigeſimo ſeptimo: deinde in Seleucia & Cteſiphonte urbibus Aſſyriorum: item in Beth-Adri oppido ditionis Nuhadrenſis. Annus Pherozis vigeſimus ſeptimus in Chriſti annum 488. incidit ex dictis tom. 3. pag. 397. Anno autem Chriſti 488. Acacius Seleucienſem eccleſiam regebat, cui proptetea Neſtoriani ſynodos illas, quæ Barſumæ ſunt, perperam adſcribunt, ut late oſtenſum eſt Tom. cit. a pag. 391. His verò ſynodis nequaquam præfuiſſe Acacium Seleucienſem archiepiſcopum Neſtorianum, quamvis id legitur in Libro Synodico ex Arabicorum ſcriptorum teſtimonio, demonſtrat idem Aſſemanus to. III. par. I. pag. 391.

Utut res habeat ſeſe, canones in hiſce ſynodis evulgatos ex libello ſynodico mox laudato hos recenſet Aſſemanus ibid. pag. 390.

Primus canon eſt adverſus quoſdam monachos qui conjugium ciboſque nonnullos damnabant, unam autem in Chriſto ſubſtantiam profitebantur. Alter in eoſdem, ut per vicos & civitates ne diſcurrerent, neque munia epiſcoporum aut Parochorum in ſacramentis adminiſtrandis exercerent, ſed ſubditi epiſcopis eſſent, & in cœnobiis ſuis manerent. Tertius de conjugio laicis, & clericis omnibus permittendo, cujus hæc ſunt verba: Neque epiſcopus in poſterum nubere prohibeat: ſatis enim ſint mala calamitateſque, quæ Chriſtianis contigere, adulteria, inquam, & ſcortationes, quæ ad externorum etiam aures pervenerunt: ſed id fas eſto clericis æque ac laicis, quemadmodum ratio poſtulat. Nam Chriſtus ait: *non omnes capere poſſunt hoc verbum*: & Apoſtolus: *Bonum eſt*, inquit, *homini ad mulierem non accedere; ſed propter fornicationem uxorem ſuam teneat: & volo homines ſimiles mei eſſe: ſin autem ſe minime contineant, nubant*. Unuſquiſque itaque debet vel a ſæculo ſe omnino ſeparare, vel ei cum pietate adhærere; ſacerdos autem is eſſe, qui unam uxorem habet, ut in epiſtola Apoſtoli ad Timotheum dicitur. Nunc itaque epiſcopus non amplius cuiquam diacono manus imponat, niſi poſtquam diligenter de illo inquiſierit, conſtiteritque eum uxorem legitimam habere; eum verò qui conjugio abſtinere decreverit, jubeat ſemotum ab hominum conſuetudine domicilium habitare. Quod ſi ad ſæcularia poſthac converſus fuerit, ut ad nuptias aut alia id genus, pœnis ſubjaceat; & ſi quidem ſacerdos ſit, a gradu ſuo amotus eſto, donec reſipiſcat. Qui autem nubit, unam uxorem habeat. Quiſquis verò id tranſgreſſus fuerit, ab eccleſia ſegregetur, & ab ordine ſacerdotii. Sacerdos autem conjugii expers, aut cujus uxor vita defuncta eſt, ſi legitimas nuptias optaverit, ne prohibeatur ab Epiſcopo, ſive ante, ſive poſt ſacerdotium nubere voluerit. Qui his contradixerit, ſi laicus fuerit, anathematizatus eſto; ſi ſacerdos, a gradu Sacerdotii deponatur.

Poſtremo de concordia Acacium inter & Barſumam inita hæc ſubjunguntur. Hujus Patris diebus Barſumæ Niſibeni metropolitæ cauſa feliciter confecta eſt. Convenere ſiquidem in ſynodo epiſcoporum in Adri pago Maaltajæ, ibique Barſumas peccatum, quod ipſe cum ſuis epiſcopis in Gandiſapor urbe perpetraverat, confeſſus eſt, aſſenſuſque fuit; ut in concilio epiſcoporum Modainæ cogendo, ſua præſentis volentiſque acta reſcinderentur. Hoc pacto exortum inter eos (Acacium & Barſumam) diſſidium ſublatum eſt, ſacraque ſimul myſteria peregerunt. Scripto itaque quidquid in urbe Gandiſapor attentaverat Barſumas damnavit, irritumque declaravit, illudque eccleſiæ judicio contrarium, perverſaque ſe opinione ad id perpetrandum actum fuiſſe confeſſus eſt, & in ſanctum Babuæum Catholicum iniquè ſe geſſiſſe. Quibus de rebus ad Gandiſaporenſes epiſtolam quoque ſcripſit, teſtatus, quæcumque

ANNO CHRISTI 496. que antea perpetraverat, iniquè a se gesta, donec ea Nisibi contigere, quæ inique facta sunt; seque insuper suscepturum quidquid synodus Modainæ cogenda decrevisset, promisit.

Elias Metropolita Nisibenus in epistola ad Bagadenses adversus illegitimam Jesujabi Patriarchæ ordinationem citat canonem XIII. synodi Lapetensis adversus simoniacos: Hic tamen canon, cùm in concilio Barsumæ (de quo in præsenti) non legatur, ad aliud Lapetæ celebratum concilium spectare videtur. Verba sunt Assemani to. III. par. II. pag. CLXXIX.

CONCILIUM ROMANUM

De Libris recipiendis et non recipiendis a Gelasio Papa cum LXXII. episcopis anno circiter 496. habitum.

Anno 496. Celebre illud de libris probandis improbandisque decretum, in Romano quodam concilio editum diu multumque eruditos exercuit. Potissimum est de Authore dissidium. Conciliorum Collectores omnes Gelasio Papæ tribuerunt, quibus & fidem adstruit Burchardus Wormatiensis, Gratianus & MSS. codices plerique. Verum in codice vetustissimo Collectionis Dionysii Exigui, quem Dacherius communicavit Baluzio, hoc ipsum decretum Damasi Papæ nomen præfert. Denique in vetustissimo Urgellensi codice Baluzius Hormisdæ Papæ nomen præfixum reperit. Chiffletius in Jurensi nongentorum annorum codice hoc decretum offendit; cumque emendatissimum omnium quæ ad id usque prodierant judicaret, excribendum illud edendumque in suis ad opera Vigilii Tapsensis notis assumpsit. Hormisdæ papæ in eo codice inscribitur; ex quo sententiæ de Hormisda decreti illius conditore authoritas summa accessit. Ita rebus constitutis, factum est ut non ante multos annos Cl. Fontaninus in codicem Vaticanum annorum nongentorum inciderit, qui hoc ipsum decretum profert, idemque cum multa resecet, quæ in editis leguntur, hoc præ cæteris argumento sinceritatem suam vindicare judicavit. Id enim solemne est hujusmodi lucubrationibus, ut quæ brevissimæ sunt, hæ genuinæ censeantur; fit enim ut novis subinde & novis additionibus tractu temporis reformentur, ut succedentium temporum disciplinæ accommodentur. Hoc ergo decretum, prout in eo Vaticano codice legitur, produxit in suo de Antiquitatibus Hortæ Commentario; censuitque hac vel sola authoritate controversiam de authore opusculi decidi, cum Gelasiano nomine inscribatur. Huic Viri clarissimi sententiæ accessuros sanioris criticæ peritos omnes censeo, tum quoad operis authorem, cum etiam quoad latum de ejus sinceritate judicium, in iis præsertim quæ resecta & plane innovata exhibet. Si enim agatur de iis quæ communia habet cum cæteris, in multis profecto Chiffletiano Jurensi cedit, in quo lectio probatior est, ut conferenti patebit. Desiderandum proinde superesset ut tertius aliquis paris antiquitatis codex proferretur, in quo & detractiones Vaticanæ comparerent, & probatæ illæ Chiffletianæ lectiones offerrentur; idque si unquam sors tulerit, prolatis ultro manibus Eruditos excepturos non dubito. Sed bonum factum! id tandem mihi vetustum Lucensem codicem annorum nongentorum evolventi obtigit. En tibi ex eo, Lector, decretum de libris probandis reprobandisque, in quo ea omnia resecta sunt, quæ desunt in Vaticano. In cæteris ad Chiffletianam lectionem potius quam ad Vaticanam accedit. Gelasiano nomine inscribitur, ac tandem tale est, quale desideraveris. Neque eo tantum nomine præstat cæteris huc usque excusis; sed & ex eo commendabitur magis, quod præfatione ornetur, nuspiam in editis legenda; quanquam doleo incuria exscriptoris luxatam esse, nec facile sanandam. Tota Gelasiana est, quantum ex stili similitudine judicare licet. Hoc est meum de nova hac Gelasiani decreti editione judicium; ut id approbem eruditis, ejusdem decreti triplex schema profero, Vaticanum, Jurense seu Chiffletianum, & Lucense.

Post hæc scripta incidi in decretum Gelasianum ex vetustissimo Florentino codice editum a P. Josepho Blanchinio Oratorii Romani S. Philippi Nerii presbytero V. Cl. in prolegomenis ad IV. volumen Anastasii Bibliothecarii editionis Romanæ. Ex eo codice repræsentare se genuinum decretum Gelasii Vir ille doctus censuit. Nec sane negaverim meliorem esse ejus lectionem præ Vaticano. Cum vero ait idem vir doctissimus, catalogum illum Sacrorum Librorum qui in Vaticano Fontanini non extat, legiturque in suo Florentino, e Vaticano sive scriptoris incuria, sive alicujus fraude subtractum esse, futile est & inane, cum & a meo pariter Lucensi absit, quem sane Lucensem ex Vaticano illo expressum, sive ambos ex tertio alio derivatos esse, nemo sibi persuaserit, cum discrepent non raro. Hunc si omittas Sacrorum Librorum catalogum, in cæteris Florentinus ille fere cum nostro convenit, paucis exceptis quæ ad extremam pagellæ oram diligenter adnotavi. Est vero Florentinus Blanchinii in fine mutilus, nam post illud: *Fausti Regiensis &c.* cætera desunt, quæ tamen in reliquis omnibus MSS. codicibus leguntur.

Inci-

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

Incipit decretale ab urbe Roma editum de recipiendis, sive non recipiendis libris factum. Synodum sub Gelasio Papa Urbis Romæ cum LXX. Episcopis.

INCIPIT PROLOGUS.

Ad discutiendas, vel intelligendas scripturas, quas (sic) *in novo, vel in veteri testamento a pluribus editas, illud Apostolicum nobis convenit servare eloquium:* prophetias, *inquit*, nolite spernere; omnia autem probate, *ut pleniùs Dei operatione credamus illas esse conditas, quas de adventu Domini, ac nativitate, vel passione ipsius, et resurrectione certissimè fuisse locutas, per quas enim* (f. etiam) *nos credimus esse salvatos; ibi intelligimus illud, ubi dixit:* quod bonum est tenete, *ad repellendas, vel a catholicis renuendas scripturas esse cognovimus, quas etiam vir eruditissimus Hieronymus repudiavit, esse damnatas, sufficit nobis dicere, ut ab omni specie mala abstineamus.*

Vaticanum Fontanini.

Incipit decretale Sancti Gelasii Papæ urbis Romæ.

Jurense Chiffletii.

Incipit decretale in urbe Roma ab Hormisda Papa editum.

De scripturis Divinis quid universaliter catholica recipiat Ecclesia, vel post hæc quid vitare debeat.

I.

Ordo de veteri Testamento, quem Sancta, & Catholicæ Romana suscipit, & honorat Ecclesia, iste est.

Geneseos liber I.
Exodi liber I.
Levitici liber I.
Numeri liber I.
Deuteronomii liber I.
Jesu Nave liber I.
Judicum liber I.
Ruth liber I.
Regum libri IV.
Paralipomenon libri II.
Psalmorum CL. liber I.
Salomonis libri III.
Proverbia, Ecclesiastes & Cantica Canticorum.
Item *Sapientiæ liber I.*

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.	Vaticanum.	Jurense Chifletii.
		Ecclesiastici liber. I. Item ordo Prophetarum. *Esajæ liber I.* *Hieremiæ liber I. cum Cinoth, ac lamentationibus suis.* *Ezechielis liber I.* *Danielis liber I.* *Osee liber I.* *Amos liber I.* *Michææ liber I.* *Johel liber I.* *Abdiæ liber I.* *Jonæ liber I.* *Naum liber I.* *Abacuc liber I.* *Sophoniæ liber I.* *Aggæi liber I.* *Zachariæ liber I.* *Malachiæ liber I.* Item ordo Historiarum. *Job liber I.* *Tobiæ liber I.* *Esdræ libri II.* *Esther liber I.* *Judith liber I.* *Machabæorum libri II.* Item ordo Scripturarum novi & æterni Testamenti. *Evangeliorum libri IV.* *Secundum Matthæum liber I.* *Secundum Marcum liber I.* *Secundum Lucam liber I.* *Secundum Johannem liber I.* Item *Actuum Apostolorum liber I.* *Epistolæ Pauli Apostoli numero XIV.* *Ad Romanos Epistola I.* *Ad Corinthios Epistolæ II.* *Ad Ephesios Epistola I.* *Ad Thessalonicenses Epistolæ II.* *Ad Galatas Epistola I.* *Ad Philippenses Epistola I.* *Ad Colossenses Epistola I.* *Ad Timotheum Epistolæ II.* *Ad Titum Epistola I.* *Ad Philemonem Epistola I.* *Ad Hebræos Epistola I.* Item *Apocalypsis Johannis liber I.* Item Canonicæ Epistolæ numero septem. *Petri Apostoli Epistolæ II.* *Jacobi Apostoli Epistola I.* *Johannis Apostoli Epistolæ III.* *Judæ Zelotis Apostoli Epistola una.*

Lucense.

Post *a* propheticas (*manu antiqua additur* & Evangelicas) atque Apostolicas scripturas, *b* quibus Ecclesia Catholica per gratiam Dei fundata est, etiam illud intimandum putavimus quod quamvis universæ per orbem Catholicæ diffusæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sit; sancta tamen Romana Ecclesia nullis synodicis constitutis cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini *c* nostri primatum obtinuit: *Tu es Petrus*, inquiens, *& super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam; & tibi dabo claves regni Cælorum; & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in Cælo.*

(*Manu antiqua suppletur* Cui) Addita est etiam societas beati (*manu antiqua suppletur* beatissimi Pauli apostoli vas electionis) qui non diverso sicut *hæretici d* garriunt, sed uno tempore, uno eodemque die *gloriosa morte* cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est; & pariter supradictam sanctam Romanam ecclesiam Christo Domino consecrarunt, *e* talesque omnibus *orbibus f* in universo mundo sua præsentia, atque venerando triumpho *g* prætulerunt.

Est ergo prima Petri Apostoli sedes Romana ecclesia non habens maculam, neque rugam, ne aliquid ejusmodi.

Secunda autem sedes apud Alexandriam B. Petri *nomine* a Marco ejus discipulo & Evangelista consecrata est. Ipseque a Petro apostolo in Ægypto directus, verbum veritatis prædicavit & gloriosum consecravit, (*manu antiqua corrigitur* consummavit) martyrium.

[Margin notes, partly cut off: Fl. ad. ...s omnes. — Fl. ad. ...as supe-...us de-...omsimus. — ...l. ad. & ...vatoris. — ...l. hære-... — ...isque. ...bibus. — ...rtule-...]

Vaticanum.

I.

Post propheticas, & evangelicas, atque Apostolicas scripturas, quibus Ecclesia Catholica per gratiam Dei fundata est, etiam illud intimandum putavimus, quod quamvis universæ per orbem Catholicæ defusæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sit; Sancta tamen Romana Ecclesia nullis synodicis constitutis cæteris Ecclesiis prælata est, sed evangelica voce Domini & Salvatoris nostri primatum obtinuit: *Tu es Petrus*, inquiens, *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non prævalebunt adversus eam; & tibi dabo Claves regni Cælorum; & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in Cælo.*

Cui data est etiam societas beatissimi Pauli Apostoli, vas electionis, qui non diverso, sicut heresi garriunt, sed uno tempore, uno eodemque die gloriosam mortem cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans, coronatus est, & pariter supradictam sanctam Romanam ecclesiam Christo Domino consecrarunt, aleisque omnibus in universo mundo sua præsentia atque venerando triumpho pertulerunt.

Est ergo prima Petri Apostoli Sedis Romana Ecclesia non habens maculam, nec rugam, nec aliquid ejusmodi.

Secunda autem sedis apud Alexandriam, beati Petri nomen, a Marco ejus discipulo Evangelista consecrata est. Ipseque a Petro Apostolo in Ægypto directus, verbum veritatis prædicavit, & gloriosum consummavit martyrium.

Jurense Chiffletii.

II.

Post *has omnes* propheticas, & Evangelicas, atque Apostolicas, *quas superius deprompsimus*, scripturas, quibus Ecclesia Catholica per gratiam Dei fundata est, etiam illud intimandum putavimus, quod quamvis universæ per orbem diffusæ Catholicæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sit; sancta tamen Romana Ecclesia nullis synodicis constitutis cæteris Ecclesiis prælata est, sed evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit: *Tu es Petrus*, inquientis, *& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferni non prævalebunt adversus eam; & tibi dabo claves regni Cælorum; & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in Cælo.*

Addita est etiam societas beatissimi Pauli Apostoli, vasis electionis, qui non diverso, sicut hæretici garriunt, sed uno tempore, uno eodemque die gloriosa morte cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans, coronatus est. Et pariter supradictam sanctam Romanam ecclesiam Christo Domino consecrarunt, aliisque omnibus *urbibus* in universo mundo, sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt.

Est ergo prima Petri Apostoli sedes Romana Ecclesia; non habens maculam, neque rugam, nec aliquid hujusmodi.

Secunda autem sedes apud Alexandriam beati Petri nomine a Marco ejus discipulo, atque Evangelista consecrata est. Ipseque in Ægypto directus a Petro Apostolo, verbum veritatis prædicavit, & gloriosum consummavit martyrium.

Ter-

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

Tertia verò sedes *a* apud Antiochiam *ejusdem* beatissimi Petri Apostoli habetur honorabilis, eo quod *ibidem* prius quam *Roma* venisset habitavit *b* & ibidem primum nomen christianorum novellæ gentis *exortum est*.

Et quamvis aliud fundamentum nullus possit ponere, præter id quod positum est, *c* quod est Christus Jesus, tamen *ad* ædificationem sanctam, *d idem* (*manu antiqua* eandem) Romanam ecclesiam post illas veteris vel novi testamenti, quas regulariter suscipimus *e* etiam suscipi non prohibet scripturas. Idest *f* sanctam Synodum Nichenam *secundum* trecentorum decem & octo *episcoporum g* (*manu antiqua ponitur* Patrum) mediante Maximo Constantino Augusto.

Sanctam synodum *Ephesiam*, (*manu antiqua* Ephesinam) in qua Nestorius damnatus est, *h cum* consensu *beati i* Cœlestini papæ, mediante *Cheryllo* Alexandrinæ sedis antistite, & Arcadio *episcopo* ab Italia destinato.

Sanctam synodum Chalcedonensem, mediante Marciano Augusto, & Anatholio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana & Euticiana hæresis simul cum Dioscoro, ejusque complicibus *damnatus est*. *k*

l Opuscula B. Cicili Cipriani martyris & *Carthaginensis* episcopi.

Opuscula beati Gregorii Nanzanzeni epi.

Opuscula B. Basili Cappadociæ episcopi.

a *Antiochia beatissimi*.
b *illic*.
c Deest *quod est*.
d *sancta*.
e *superius enumeravimus*.
f Deest *Id est*.
g *Patres*.
h Deest *Cum*.
i *Beatissimi*.
k *Damnata sunt*.
l *Item* & sic deinceps.

Vaticanum.

Tertia verò Sedis apud Antiochiam item beatissimi Petri Apostoli habetur honorabilis, eo quod illic, prius quam Romam venisset, habitavit, & illic primum nomen Christianorum novellæ gentis exortus est.

II.

Et quamvis aliud fundamentum nullus possit ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus; tamen ædificationem sanctam idem Romanam ecclesiam post illas veteris vel novi Testamenti, quas regulariter suscipimus, etiam suscipi non prohibet scripturas. Id est sanctam synodum Nicenam CCCrum X. & VIII. Patrum, mediante Maximo Constantino Augusto.

Sanctam Senodum Efisinam, in qua Nestorius damnatus est, consensu Cœlestini Papæ, mediante Cirillo Alexandrinæ Sedis Antestite, & Arcadio ab Italia distinato.

Sanctum Synodum Calcedonensem, mediante Marciano Augusto & Anatholio Constantinopolitano Episcopo, in qua Nestoriana, Antiochiana, & Eutichiciana hereses simul cum Dioscoro, ejusque complicibus damnatæ sunt.

III.

Incipiunt opuscula recipienda.

Item opuscula beati Cicili Cipriani martiris, & Cartagenensis episc.

Opuscula beati Gregorii Nazazensis epi.

Jurense.

Tertia verò sedes apud Antiochiam item beatissimi Apostoli Petri habetur honorabilis, eoquod, illic priusquam Romam venisset, habitavit: Et illic primum nomen Christianorum novellæ gentis exortum est.

III.

Et quamvis aliud fundamentum nullus potuit ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus; tamen ad ædificationem nostram eadem Romana ecclesia, post illas veteris vel novi Testamenti, quas regulariter superius enumeravimus, etiam has suscipi non prohibet scripturas. Id est sanctam synodum Nicænam secundum trecentos decem & octo Patres, mediante Maximo Constantino Augusto, *in qua Arrius hæreticus condemnatus est.*

Sanctam synodum Constantinopolitanum, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit.

Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est, consensu beatissimi Cœlestini Papæ, mediante Cyrillo Alexandrinæ Sedis Antistite, & Arcadio *episcopo* ab Italia destinato.

Sanctam synodum Calcedonensem, mediante Marciano Augusto, & Anatolio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana, & Eutychiana hæresis, simul cum Dioscoro ejusque complicibus damnatæ sunt. *Sed & si qua sunt concilia a sanctis Patribus hactenus instituta, post istorum quatuor auctoritatem & custodienda & recipienda decrevimus.*

IV.

Jamnunc subjiciendum de opusculis sanctorum Patrum, quæ in Ecclesia catholica recipiuntur.

Opuscula beati Cæcilii Cypriani, Martyris, Carthaginensis episcopi *in omnibus recipienda*.

Item opuscula Beati Gregorii Nazianzeni episcopi.

Opu-

ANNO CHRISTI 496.

ANNO CHRISTI 496.

Lucenſe.

Opuſcula B. Athanaſi *Alexandrini* epiſcopi.

Opuſcula Theophili *Alexandrini* epiſcopi.

Opuſcula B. Cyrilli Alexandrini epiſcopi.

Opuſcula B. Helari *Pictabenſis a* epiſcopi.

Pictaven-s.

b Opuſcula B. Johannis Conſtantinopolitani epiſcopi.

In Flo-ntino hic onitur oſt S. A-anaſium.

Opuſcula B. Ambroſii *Mediolanenſis* epiſcopi.

Opuſcula B. Auguſtini Ipone Regienſis *c* epiſcopi.

Ypone-gi Re-onenſis.

Opuſcula B. Hieronimi presbyteri.

Opuſcula *Beati* Proſperi viri religioſiſſimi.

Opuſcula *d* B. Leonis papæ ad Flavianum Conſtantinopolitanum epiſcopum deſtinata, cujus textum quiſpiam *ſi uſque ad unum* jota diſputaverit, & non *eam* in omnibus venerabiliter receperint, anathema ſit.

epiſto-.

Opuſcula, *e* tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo a ſanctæ eccleſiæ Romanæ conſortio deviarunt, nec ab ejus fide vel prædicatione ſejuncti ſunt; ſed ipſius *ut communicationis* per gratiam Dei uſque in ultimum *diem* viæ ſuæ fuere participes, *legendos* decernimus.

Atque actatus.

Item decretales Epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ diverſis temporibus ab urbe Roma pro diverſorum Patrum conſolatione dederunt, venerabiliter ſuſcipienda. *f*

uſcipien-s eſſe.

Item geſta Sanctorum Martirum, qui multiplicis (*manu antiqua* multiplicibus) tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis inradiant. Quis iſta *g* Catholicorum dubitet (*manu antiqua* &) majora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus ſed Dei gratia, & adiutorio *univerſa toleraſſe? Sed ideo ſecundum antiquam conſuetudinem* ſingulari cautela in Sancta Romana Eccleſia non leguntur, quia & eorum, qui *conſcripſerunt* nomina penitus ignorantur; & ab infidelibus, *vel h* idiotis ſuperflua, aut minùs apta quam

Deeſt iſta.

&.

Vaticanum.

Item opuſcula beati Baſili Capadociæ epi.

Item opuſcula beati Athanaſi Alexandriæ epi.

Item op. beati Johannis Conſtantinopolitanæ epi.

Item op. beati Theophili Alexandrinæ epi.

Item op. beati Helari Pictavinſis epi.

Item op. beati Ambroſi Mediolanenſes epi.

Item op. B. Auguſtini Ipponereginſis epi.

Item op. beati Hieronimi prbi.

Item op. Proſperi viri relig.oſſimi.

Item epiſtola bi. Leonis Pap. ad Flavianum Conſtantinopolitanum epiſcopum diſtinā t. cujus textum quiſpiam ſuis, quæ ad unum jota diſpotaverit, & non eam in omnibus venerab.liter receperit, anathema ſit.

Item op. tractatus omnium Patrum Ortodoxorum, qui in nullo a ſcæ eccleſiæ Romane conſortio deviarunt, nec ab ejus fide vel prædicatione ſejuncti ſunt; ſed ipſius communicatione per gratiam Dei uſque in ultimum vitæ ſuæ fuere participes, legende decernimus.

Item decretales epiſtolas, quas beatiſſimi Pap. diverſis temporibus ab urbe Roma, pro diverſorum Patrum conſolatione, dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas.

Item geſta ſanctorum Martirum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis inradiant. Quis iſta Catholicorum dubitet majora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus, ſed Dei gratia, & adjutorio? Singulari cautella in ſca Romana eccleſia non leguntur, quia & eorum, qui conſcribere, nomina penitus ignoratur; & ab infidelibus & idiotis ſuperflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, eſſe putantur. Sicut cujuſdam Cirici & Julitæ, ſicut Giorgi, aliorumque hujuſmodi paſſiones,

Jurenſe.

ANNO CHRISTI 496.

Item opuſcula beati Baſilii Cappadociæ epiſcopi.

Item opuſcula beati Athanaſii Alexandrini epiſcopi.

Item opuſcula beati Johannis Conſtantinopolitani epiſcopi.

Item opuſcula beati Theophili Alexandrini epiſcopi.

Item opuſcula beati Cyrilli Alexandrini epiſcopi.

Item opuſcula beati Hilarii Pictavienſis epiſcopi.

Item opuſcula Beati Amroſii Mediolanenſis epiſc.

Item opuſcula Beati Auguſtini Hipponeregienſis ep.

Item opuſcula Beati Hieronymi presbyteri.

Item opuſcula *Beati* Proſperi viri religioſiſſimi.

Item epiſtolam Beati Papæ Leonis ad Flavianum Conſtantinopolitanum epiſcopum deſtinatam: de cujus textu quiſpiam ſi uſque ad unum jota diſputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit anat. ſit.

Item opuſcula *atque* tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo a Sanctæ Romanæ eccleſiæ conſortio deviarunt, nec ab ejus fide vel prædicatione ſejuncti ſunt; ſed ipſius communicationi per gratiam Dei uſque in ultimum diem vitæ ſuæ fuere participes, legendos decernimus.

Item decretales epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ, diverſis temporibus ab urbe Roma pro diverſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas.

Item geſta ſanctorum Martyrum, quæ multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis inradiant. Quis iſta Catholicorum dubitet, & majora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos? Nec ſuis viribus, ſed Dei gratia & adjutorio *univerſa toleraſſe? Sed ideo, ſecundum antiquam conſuetudinem*, ſingulari cautela in ſancta Romana eccleſia non leguntur, quia & eorum qui conſcripſere nomina penitus ignorantur: & ab infidelibus & idiotis ſuperflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, eſſe putantur. Sicut Quirici cu-

rei

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

rei ordo fuerit esse putatur. Sicut cujusdam *Quirici* & Julitæ, sicut *Georgii*, aliorumque ejusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis subsannandi oriretur occasio in *a* Romana Ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta Ecclesia omnes martires & eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam hominibus noti sunt omni devotione veneramur.

a sancta.

Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Ilarionis, & *omnium* heremitarum, quas tamen vir beatissimus descripsit Hieronymus, cum *b* omni honore suscipimus.

b Deest *omni.*

Item actus beati Sylvestri Apostolicæ sedis præsulis, licet ejus, qui conscripsit *nomen* ignoretur; a multis tamen in Urbe Roma *a* Catholicis legi cognovimus, & pro antiquo usu multæ *hoc* imitantur Ecclesiæ.

Item scriptura de inventione *c sanctæ* Crucis Dominicæ, & alia scriptura de inventione capitis Johannis Baptistæ, novellæ quidem relationis *d* nonnulli *eas* Catholici legunt, sed cum hæc ad Catholicorum manus pervenerint, beati Apostoli probant *e* (*manu antiqua* præcedat) sententiam; *omnia probate, quod bonum est tenete.*

c Deest *sancta.*
d *sunt &.*
e *præcedit sententia.*

Item Rufinus vir *religiosissimus*, *f* qui *g* plurios (*manu antiqua* plurimos) Ecclesiasticis Operis edidit libros, non nullas etiam scripturas interpretatus est. Sed quoniam *h* beatissimus Hieronimũ eum in aliquibus de *arbitrii* libertate notavit, illa sentiemus, quæ prædictum Hieronimum sentire cognoscimus; *&* non solum de Rufino, sed etiam de universis, quos vir sæpiùs memoratus zelo Dei & fidei religione reprehendit.

f *religiosus.*
g Deest *qui.*
h *venerabilis.*

Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem *i* omnia cum auctore suo dicimus rennuenda.

i Deest *omnia.*

Vaticanum.

q. ad hereticis perhibentur compositæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis subsanandi orreretur occasio, in sca Romana ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta ecclesia omnes Martires, & eorum gloriosos agones, qui Domino magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione veneramur.

Item vitas Patrum, Pauli, Antoni, Hilarionis, & omnibus heremitarum, quas tamen vir beatissimus descripsit Hieronimus, cum omni honore suscipimus.

Item actus beati Silvestri Apostolicæ Sedis Præsolis, licet ejus, qui conscripsit, nomine ignoretur: a multis tamen in urbe Roma Catholicis legi cognovimus, & pro antiquo usu multæ hæc imitantur ecclesiæ.

Item scriptura de Inventione Crucis dominicæ, & aliam scripturam de inventione capitis Johannis Baptistæ, novelle quidem relationis & nonnulli Catholici legunt. Sed cùm hæc ad Catholicorum manus advenerint, beati Pauli Apostoli præcedet. sententia -- *Omnia probate, quod bonum est tenete.*

Item Rufinus vir religiosus plurimos ecclesiasticæ operis edidit libros, nonnullas etiam scripturas interpretatus est. Sed qum beatissimus Hieronimus eum in aliquibus. de arbitrio libertate notavit, illas sentim. q. prædictum beatum Hienimum sentire cognoscimus, non solum de Rofino, sed etiam de universis, quos vir S. sepius memoratus, zelo Dei, & fidei religione reprehendit.

Item Origenis nonnulla op. quæ vir beatissimus Hieronimus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus rennuendam.

Jurense.

jusdam & Julitæ; sicut Georgii, aliorumque ejusmodi Passiones, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis subsannandi oriretur occasio, in sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nos tamen, cum prædicta *Romana* ecclesia, omnes Martyres, & eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione veneramur.

Item Vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir beatissimus Hieronymus descripsit, cum omni honore suscipimus.

Item actus beati*ssimi* Silvestri Apostolicæ Sedis Præsulis, licet ejus qui conscripsit nomen ignoretur: a multis tamen in urbe Roma Catholicis legi cognovimus & pro antiquo usu multæ hoc imitantur Ecclesiæ.

Item scriptura de Inventione Dominicæ Crucis, & alia scriptura de Inventione capitis beati Johannis Baptistæ, novellæ quidem relationes *sunt*, & nonnulli *eas* Catholici legunt. Sed cum hæc ad Catholicorum manus pervenerint, beati Apostoli Pauli præcedat sententia; *Omnia probate, & quod bonum est retinete.*

Item Rufinus vir religio*sissimus* plurimos ecclesiastici operis edidit libros: nonnullas etiam Scripturas interpretatus est. Sed quoniam venerabilis Hieronymus cum in aliquibus de arbitrii libertate notavit; illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus: & non solum de Rufino, sed etiam de universis, quos vir sæpius memoratus zelo Dei, & fidei religione reprehendit.

Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus renuenda.

Item

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

Item Cronica Eusebii Cesariensis *epi.* *a* atque ejusdem historiæ Ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & post in laudibus, atque excusatione Origenis *unum scismatici* conscripserit librum, propter rerum tamen singularum notitiam, quæ ad *b* scrutationem, (*manu antiqua* instructionem) pertinent, usquequaque non dicimus *renuenda*.

Deest *epi.*

instructionem.

Orosium virum eruditissimum collaudamus *c* *quia* valdè nobis necessariam adversus Paganorum calumnias ordinavit Storiam, miraque revitate contexuit.

qui.

Venarabilis *viri* Seduli E*piscopi* *d* Paschale opus, quod *heroicis* descripsit versibus, insigni laude proferimus. *e*

Deest *Episcopi.*

præferimus.

Juvenci nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramus. Cætera *autem quæ* ab hæreticis, *sive* scismaticis conscripta, vel prædicta *f* sunt (*manu antiqua additur* nullatenus recipit Catholica, & Apostolica Romana Ecclesia) E quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & a Catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda.

prædicata sunt nullatenus recipiat catholica & Apostolica Ecclesia Romana.

Item notitia *de* librorum (*manu antiqua* libros) apocriforum, *g* qui non recipiuntur.

Deest *qui non recipiuntur.*

Ariminensium synodum a Constantio Cesare Constantini *b* Augusti filio congregatam mediante Tauro præfecto ex tunc, & nunc, & in æternum confitemur esse damnatam.

Deest *Augusti.*

Itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatu Sancti Clementis (*manu antiqua* libr. X. *i*) apocrifum.

X.

Actus *nomine* Andreæ Apost. apog.
Actus *nomine* Thomæ Apost. apog.
Libri numero decem apog. (sed hoc deletum est manu antiqua.)
Actus nomine Petri Apost. alius apoc.

Vaticanum.

Chronica Eusebi Cæsariensis, atque ejusdem Historiæ ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & post in laudibus atque excusatione Origenis scismatici unum conscripserit librum: propter rerum tamen singularum notitiam, q. ad instructionem pertenent, usquequaque non dicimus renuendos.

Item Orosium virum eruditissimum, quem conlaudamus, qui valde nobis necessariam adversus paganorum calumnias ordinavit Historiam, miraque brevitate contexuit.

Item venerabilis Sedulii Paschale opus, quod eruditis descripsit versibus, insigni laude præferimus.

Item Juvenci nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramus. Cetera, que ab hereticis, schismaticis conscripta, vel predicata sunt, nullatenus recipiet Catholica & Apostolica Romana ecclesia: e quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & a Catholicis vitanda sunt, credidimus esse subdenda.

IV.

Notitiam librorum apocriforum, qui non recipiuntur.

Arimenensium Sinodum, a Constantio Cæsare Constantini Augusti filium congregatam, mediante Tauro Præfecto, ex tunc & nunc & in æternum confitemur esse damnata.

Itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur Sci Clementis, apogrifum.

Actus nomen Andreæ Apl. apg.
Actus nomen Thomæ Apl. libros X. apg.

Actus nomen Petri Apl. alios, apg.

Jurense.

Item Chronica Eusebii Cæsariensis, atque ejusdem Historiæ Ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & post in laudibus atque excusatione Origenis schismatici unum conscripserit librum: propter rerum tamen singularum notitiam, quæ ad instructionem pertinent, usquequaque non dicimus renuendos.

Item Orosium virum eruditissimum conlaudamus, qui valde necessariam nobis adversus paganorum calumnias ordinavit Hist riam, miraque brevitate contexuit.

Item venerabilis viri Sedulii Opus paschale, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude præferimus.

Juvenci quoque nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur. Cætera quæ ab hæreticis, sive schismaticis conscripta vel prædicta sunt, nullatenus recipit catholica & Apostolica Romana ecclesia: e quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & a Catholicis vitanda sunt, credidimus esse subdenda.

V.

In primis Ariminensem Synodum a Constantio Cæsare Constantini filio congregatam, mediante Tauro Præfecto, ex tunc & nunc, in æternum confitemur esse damnatam.

Itinerarium *quoque in* nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis *libri numero novem*, apocryphum *esse scimus*.

Actus nomine Andreæ Apostoli, apocryphum.
Actus nomine Thomæ Apostoli, libri X. apocryphi.

Actus nomine Petri Apostoli, apocryphi.

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

Actus nomine Philippi Apost. apoc.

Evangelia nomine Matthiæ apog.

Evangelia nomine Barnabæ *apost. a* apog.

Evangelia nomine Jacobi minoris apog.

Evangelia nomine Petri Apost. *b* apoc.

Evangelia nomine Thomæ, quibus Manichæi utuntur apoc.

Evangelia nomine Andreæ apost. apoc. (*manu antiqua deletur* Andreæ, *& ponitur* Bartholomei.)

Evangelia, quæ falsavit Lucianus apoc.

Evangelia, quæ falsavit *Yficius* apoc.

Liber de Infantia Salvatoris apoc.

Liber de Nativitate Salvatoris, & de Maria (*manu antiqua post Mariam est* vel) obstetrice *c* apoc.

Liber, qui appellatur pastoris apoc.

Libri omnes, quos fecit *Lucius* (*manu antiqua* Leucius) discipulis Diaboli apg.

Liber, qui appellatur fundamentum apoc.

Liber, qui appellatur Thesaurum apoc.

Liber de filiabus Adæ *Lieto agenefeos. d*

Liber, *e* qui appellatur actus Theclæ, & *Pauli* apost. *f* apog.

Liber qui appellatur Nephothes *g* apog.

Liber proverbiorum ab hæreticis conscriptus, & Sancti Xisti *nomine præsignatus* apoc.

Revelatio, quæ appellatur Thomæ *apos. h* apog.

Revelatio, quæ appellatur Pauli apog.

Revelatio, quæ appellatur Stephani apoc.

Liber, qui appellatur transitus, *i* idest assumptio Sanctæ Mariæ apoc.

Liber, qui appellatur (*manu antiqua* de) Pænitentia Adæ apoc.

Liber de *Eugenia k* (*manu antiqua* Vegenia) nomine gigantis, qui cum dracone post diluvium ab hæreticis pugnasse perhibetur apoc.

Liber, qui appellatur Testamentum Job apog.

a Deest *apost.*
b Deest *apost.*
c ejus.
d *genesibus.*
e *Centone de Christo Vergilianis compaginatum versibus, apocr.*
f Deest *apost.*
g *Nepotis.*
h Deest *apost.*
i Deest *idest.*
k *Ugia.*

Vaticanum.

Actus nom. Philippi Apl. apg.

Evangelium nom. Matthiæ apg.

Evangelium nom. Petri Ap. apg.

Evangelium nom. Jacobi minoris, apg.

Evangelium nom. Barnabæ apg.

Evangelium nom. Thomæ, quibus Manichei utuntur, apg.

Evangelium nomen Bartholomei Ap. apg.

Evangelium, quem falsavit Lucianus, apg.

Evangelium, quem falsavit Eusicius, & Lucius, apg.

Lib. de infantia Salvatoris, apg.

Lib. de nativitate Salvatoris, & de Maria vel obsetrice, apg.

Liber, qui appellatur Pastoris, apg.

Lib. omnes, quos fecit Leucius discipulus Diaboli, apg.

Lib. qui appellatur Fundamentum, apg.

Lib. qui appellatur Thesaurum, apg.

Lib. de filiabus Adæ lectum genefeos, apg.

Lib. qui appellatur hactus Thecle, vel Thollius, & Pauli Ap. apg.

Lib. qui appellatur Nopotis, apg.

Lib. Proverbiorum ab Hereticis conscriptus, & sancti Xisti nomen prænotatus, apg.

Revelatio, qui appellatur Pauli, apg.

Revelatio, qui appellatur Thomæ apg.

Revelatio, qui appellatur Stephani, apg.

Liber, qui appellatur Transitus, idest Adsumptio scæ Mariæ, apg.

Lib. qui appellatur Penetentia Adæ, apg.

Lib. Eugenii a nom. gigante, qui cum dracone post diluvium ab hereticis pugnasse perhibetur, apg.

Liber, qui appellatur Testamentum Job, apg. Non historia beati Job, sed alius ab hereticis conscribtus.

Jurense.

Actus nomine Philippi Apostoli apocryphi.

Evangelia nomine Mattiæ Apostoli, apocrypha.

Evangelia nomine Barnabæ, apocrypha.

Evangelia nomine Jacobi Minoris, apocrypha.

Evangelia nomine Petri Apostoli apocrypha.

Evangelia nomine Thomæ Apostoli, quibus Manichæi utuntur, apocrypha.

Evangelia nomine Bartholomæi Apostoli, apocrypha.

Evangelia nomine Andreæ Apostoli, apocrypha.

Evangelia quæ falsavit Lucianus, apocrypha.

Evangelia quæ falsavit Isicius, apocrypha.

Liber de infantia Salvatoris, apocryphus.

Liber de nativitate Salvatoris, & de Maria vel obstetrice, apocryphus.

Liber, qui appellatur Pastoris, apocryphus.

Libri omnes quos fecit Lucius discipulus diaboli, apocryphi.

Liber, qui appellatur Fundamentum, apocryphus.

Liber, qui appellatur Thesaurum, apocryphus.

Liber de filiabus Adæ, *hoc est*, Leptogenesis, apocryp.

Liber, qui appellatur Actus Teclæ & Pauli, apocryphus.

Liber qui appellatur Nepotes, apocryphus.

Liber Proverbiorum, qui est ab hæreticis conscriptus, & sub nomine sancti Sixti præsignatus, apocryphus.

Revelatio, quæ appellatur Pauli Apostoli, apocrypha.

Revelatio, quæ appellatur Thomæ Apostoli, apocr.

Revelatio, quæ appellatur sancti Stephani, apocr.

Liber, qui appellatur Transitus, idest, Adsumptio sanctæ Mariæ, apocryphus.

Liber, qui appellatur Pœnitentia Adæ, apocryphus.

Liber de Eugenia nomine gigante, quæ cum dracone post diluvium ab hæreticis pugnasse fingitur, apocryp.

Liber,

	Lucense.	Vaticanum.	Jurense.
	Liber, qui appellatur pœnitentia Origenis apog.	Lib. qui appellatur Pœnitentiæ Origenis, apg.	Liber, qui appellatur Pœnitentia Origenis, apocryphus.
	Liber, qui appellatur pœnitentia Sancti Cipriani apoc.	Lib. qui appellatur Pœnitentia sci Cipriani, apg.	
	Liber, qui appellatur pœnitentia Jamne, & Membre apoc.	Lib. qui appellatur Pœnitentia Jamnæ & Mambre, apg.	Liber, qui appellatur Pœnitentia Jamne & Mambre, apocryphus.
sortes.	Liber, qui appellatur sors *a* Apostolorum (*manu antiqua scribitur* laus) apoc.	Lib. qui appellatur Sors Apostolorum, apg.	Liber, qui appellatur Sortes Sanctorum, apocryphus.
		Lib. qui appellatur Lusa Apostolorum apg.	Liber, qui appellatur Lusa Apostolorum, apocryphus.
			Liber, qui appellatur Canones Apostolorum, apocriphus.
	Liber Fisiologus, qui ab hæreticis conscriptus, & beati Ambrosii nomine præsignatus apoc.	Lib. filosogus, qui ab Hereticis conscriptus est, & beati Ambrosii nom. præsignatus, apg.	Liber phisiologus, ab hæreticis conscriptus, & beati Ambrosii nomine præsignatus, apocryphus.
	Storia Eusebii Pampeli apog.	Historia Eusebi Pamphili, apg.	Historia Eusebii Pamphili, apocrypha.
	Opuscula Tertuliani apoc.	Opuscola Tertuliani, apg.	Opuscula Tertulliani, apocrypha.
Ad. *sive* ricani, e Fir- ani.	Op. Lactanti *b* apoc.	Op. Lactanti, apg.	Opuscula Lactantii, apocrypha.
	Op. Africani apoc. *c*	Op. Affricani, apg.	Opuscula Africani, apocrypha.
Deest. Postu- ani.	Op. *Postulliani*, *d* & Galli apoc.	Op. Postumiani & Galli, apg.	Opuscula Postuminiani, apocrypha.
	Op. Montani, Priscillæ, & Maximillæ apoc.	Op. Montani, Priscillæ & Maximillæ, apg.	Opuscula Montani, Priscillæ & Maximillæ, apocrypha.
Fausti.	Op. omnia *Faustini e* Manichæi apoc.	Op. omnia Fausti Manichei, apg.	Opuscula Fausti Manichæi, apocrypha.
	Op. Commodiani ap.	Op. Commodiani, apg.	Opuscula Commodiani, apocrypha.
	Op. alterius Clementis Alexandrini apoc.	Op. alterius Clementis Alexandrinæ, apg.	Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha.
	Op. *Tassii* Cypriani ap.	Opusc. Tarsi Cipriani, apg.	Opuscula Tascii Cypriani, apocrypha.
rnovi-	Op. Arnobi *f* ap.	Op. Arnobi, apg.	Opuscula Arnobii, apocrypha.
	Op. Ticoni apoc.	Op. Tigoni, apg.	Opuscula Ticonii, apocrypha.
	Opuscula Cassiani Presbyteri Galliarum ap.	Opuscula Cassiani Pbri Gallearum, apg.	Opuscula Cassiani Presbyteri Galliensis, apocrypha.
etta- onensis.	Opusc. Victorini *Pictabensis g* ap.	Opusc. Victorini Petabionensis, apg.	Opuscula Victorini Pietabiensis, apocrypha.
	Manu antiqua inseritur hic, Op. Fausti Regensis Gallearum ap.	Op. Fausti Regensis Gallearum, apg.	Opuscula Fausti Regiensis Galliarum, apocrypha.
Hic de- it Cod. rent.	*h* Op. Frumenti Cœci ap.	Op. Frumentini Cœci; apg.	Opuscula Frumenti Cœci, apocrypha.
	Centonem de Christo Virgilianis compaginatum versibus ap.	Centonem de Xpo Virgilianis convaginatum versibus, apg.	Centones de Christo, Virgilianis compaginati, apocryphi.
	Epistola Jesu *Abaguso* ap.	Epistola Ihu ad Abgiarum, apg.	Epistola Jesu ad Agarum, apocrypha.
	Epistola Abagujo ad Jesum ap.	Epla Abgari ad Ihm, apg.	Epistola Agari ad Jesum, apocrypha.
	Passio *Quyrici*, & Julitæ ap.	Passio Cirici & Jolitæ, apg.	Passio Quirici, & Julitæ, apocrypha.
	Passio Georgi ap.	Pass. Giorgi, apg.	Passio Georgii, apocrypha.
	Scriptura, quæ appellatur contradictio Salomonis apoc.	Scriptura, quæ appellatur contradictio Salomonis, apg.	Scriptura, quæ appellatur Salomonis interdictio, apocrypha.

ANNO CHRISTI 496.

Lucenſe.

Filacteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi confingunt, ſed Dæmonum magis conſcripta ſunt, ap.

Hæc & his ſimilia, quæ Simon magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, *Baſilidis*, Ebion, Paulus etiam *Samoſitanus*, Fotinus, & Bonoſus (*manu antiqua* &) qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis *obſcenißimes* ſequacibus, Apollenaris, Valentinus ſivè Manicæus, Fauſtus, Africanus, Sabellius, Arrius, Machedonius, Eunomius, Novatus, *Sabacius*, *Cæleſtus*, Donatus, Euſtacius, Jovianus, Pelagius, Julianus *Celumenſis*, Cæleſtius, Maximinus, (*manu antiqua* Maximianus) Priſcillianus ab Spania, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus *Cynicus*, Lampetius, Dioſcorus, *Eutices*, Petrus, & alius Petrus, è quibus unus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit. Acacius Conſtantinopolitanus cum conſortibus ſuis, necnon & omnes *hæretici*, *hæreſeorumque* diſcipuli, ſive ſciſmatici docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minimè retinentur, non ſolum repudiata, verum ab omni Romana, & Apoſtolica Eccleſia eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus ſub *anathematis* inſolubili vinculo in æternum confitemur eſſe *damnanda*.

Vaticanum.

Filacteria omnia, que non Angelorum, ut illi confingunt, ſed Dæmonum magis arte conſcripta ſunt, apg.

Hæc & his ſimilia, quæ Simon Magus, Nigolaus, Cirinthus, Marcion, Baſelides, Ebion, Paulus etiam & Samoſetanus, Futinus & Bonoſus, & qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis obſceniſſimis ſequacibus, Apollinaris, Valentinianus, ſive Manicheus, Fauſtus, Affricanus, Sabellius, Arrius, Machedonius, Eunomius, Novatus, Sabaſtius, Celeſtus, Donatus, Euſtacius, Jovianus, Pelegius, Julianus Elane, Celeſtius, Maximianus, Priſcillianus ab Hiſpania, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus Unicus, Lampecius, Dioſcorus, Eutichius, Petrus, & alius Petrus: e quibus unus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit: Accacius Conſtantinopolitanus cum conſortibus ſuis: nec non & omnes hereſes, hereſeorum diſcipuli, ſive ſciſmatici, qui docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minime retenentur, non ſolum repudiata, verum ab omni Romana, vel Catholica & Apoſtolica eccleſia eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus ſub anathemate inſolubili vinculo in æternum confitemur eſſe damnata.

Expliciunt Decretalis.

Jurenſe.

Philacteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi confingunt, ſed Dæmonum magis conſcripta ſunt nominibus, apocrypha.

Hæc & his ſimilia, quæ Simon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Baſelides, Ebion, Paulus etiam Samoſatenus, Photinus & Bonoſus, qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis obſcœniſſimis ſequacibus, Apollinaris, Valentinus, ſive Manichæus, Fauſtus, Africanus, Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Conomius, Novatius, Sabbatius, Calliſtus, Donatus, Euſtacius, Jovinianus, Pelagius, Julianus Eclanenſis, Cæleſtinus, Maximianus, Priſcillianus ab Spania, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus Cinicus, Lampetius, Dioſcorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus: e quibus unus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit: Acacius Conſtantinopolitanus cum conſortibus ſuis; necnon & omnes hæreſiarches, & eorum diſcipulos, qui ſchiſmatica docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minime retinuimus; non ſolum repudiata, verum etiam ab omni Romana, catholica & Apoſtolica eccleſia eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus ſub anathematis, & indiſſolubili vinculo in æternum confitemur eſſe damnata.

Explicit Decretale editum ab Horſmida Papa Urbis Romanæ.

ANA-

ANASTASIUS PAPA I.

Sedit ab anno 496. usque ad annum 498.

SYMMACHUS PAPA

Sedit ab anno 498. usque ad annum 514.

AD CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

Anni 498.

ADNOTATIO CRITICA.

MEmoriæ lapsu Pagius in Critica, & ex eo Collector Venetus discrimen aliquod in historia concilii CPtani hujus anni inter Theophanem & Victorem Tunonensem invexit, cum reipsa mirus sit utrinque consensus. Victor ad consulatum Anastasii Augusti, idest ad A. 497. hæc notat: *Macedonius CPtanus episcopus synodo facta condemnat eos qui Chalcedonensis decreta synodi suscipiunt, & eos qui Nestoris & Eutychis defendunt*. Hæc synodus ea ipsa est ac illa, quam describit Theophanes ad annum Alexandrinum 491. qui a Kal. Septembris anni 498. inchoabat. *Macedonius de convocandis in unum per urbem peregrinantibus episcopis, deque scripto firmandis quæ Chalcedonensis synodus rectè decreverat, Imperatori auctor fuit, quod per actum scripturæ consignatum, postea factum est*. Quæ hic ait Theophanes de confirmandis iis, quæ Chalcedonensis synodus recte decreverat, hæc Victor clarius exponens ab ea synodo rejecta Chalcedonensis decreta, sed admissam quæ in ea absoluta est Eutychetis damnationem affirmat.

Denique Victor anno 499. Gibbo Consule novum aliud CPtanum concilium, Theophani ignotum, memorat his verbis: *Anastasius imperator, Flaviano Antiocheno & Philoxeno Hieropolitano Præsulibus, Constantinopoli synodum congregat, & contra Diodorum Tarsensem, Theodorum Mopsuestenum cum scriptis, Theodoritum Cyri, Ibam Edessenum, Andream, Eucherium, Quirum & Johannem episcopos, cæterosque alios, qui in Christo duas prædicabant naturas, duasque formas, & qui non confitentur unum de Trinitate crucifixum, una cum Leone episcopo Romano & ejus Tomo, atque Chalcedonensi synodo inferre anathema persuasit*. Hæc Victor, qui concilia CPtana duo, aliud anni 497. alterum verò anni 499. in unum huc usque confusa sedulo distinguenda docet. Synodi hujus subobscure meminit Evagrius lib. 3. cap. XXXII. narrans Philoxenum Hierapolitanum episcopum monachos plures incitasse, ut in urbem venientes Flavianum compellerent, quò synodum Chalcedonensem & Leonis epistolam damnaret. *Id verò Flavianum ægre tulisse* affirmat; ex quo tumultus ingens exortus est. Quam causam prætendit imperator ut Flavianum in exilium pelleret. Si vera in his tradit Evagrius, Tunonensis narratio in nonnullis peccat; licet enim forte tunc synodus, de qua Tunonensis, celebrari potuerit; ea Antiochiæ potius quam Constantinopoli coacta ex narratione Evagrii colligitur. Insuper vix apparet, cur Flavianus in ea synodo Philoxeni postulatis in damnanda synodo atque Leone Papa assensum præbuerit, cum potius odium Philoxeni & fautorum ejus in se concitarit, ut proinde damnationem & exilium in caput suum attraxerit. Non abs re igitur opinaremur Tunonensem ex inani vulgi rumore captatam historiam scriptis tradidisse; quanquam forte, quam indicat, synodus haberi tunc potuerit, in qua Philoxenus cæterique Flaviano vim frustra intulerint.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM

Pro Conjugiis Monachis & sacris hominibus permittendis,

Babæo Nestorianorum Patriarcha præsidente, anno Zamaschis regis II. Christi 499. celebrata.

Anno 499. SYnodi hujus acta ex libro Synodico Syriaco: Arabice verso & ex Elia Damasceno Nestoriano in suo Nomacrone Arabico Assemanus Biblioth. Orient. tom. III. part. I. pag. 429. descripsit. En verba Synodici: Synodus Mar-Babæi in qua plures episcopi interfuere, & Hosee Nisibis metropolita. Decrevit hæc synodus matrimonia cum una duntaxat femina ad procreationem prolis celebranda; omniaque quæ inter Barsumam *a* & Acacium *b* intercesserant, & mutuas epistolas actaque cætera cassavit, pacemque instaurare volens interdixit ne quis quam antea tenuerat sententiam in hac parte, in posterum tueretur. *c* Præcepit itidem, ut omnes Throno Seleucienси, qui in Cocche est, & Mar-Babaeo Catholico parerent; hujus verò canonis transgressorem redarguendum esse dixit. Sin verò in sua contumacia perstiterit,

a Nisibensem episcopum. *b* Seleuciensem archiepiscopum & Patriarcham. *c* Barsumas Nisibenus conjugia Clericorum defenderat, cui se stitisse Acacium credibile est. Vide Asseman. ibid. pag. 394.

ANNO CHRISTI 499.

rit, noverit nullam se inter fratres partem in posterum habiturum. Præterea statuit, ut episcoporum apud suos metropolitas conventus non bis, ut antea fiebat, sed semel duntaxat quolibet anno haberetur. Similiter & altera, quæ apud patriarcham fieri consueverat synodus semel quolibet biennio, ad quadriennium protraheretur ad mensem octobrem, nisi aliqua necessitas patriarcham cogeret episcopos convocare. Quod si eo tempore contingat aliquem episcopum ægritudine, aut quavis alia causa impediri, clericum teneatur mittere, qui in synodo ejus vices gerat, habeatque suæ missionis syngrapham. Qui verò schismatis tempore inter sedes episcopales orti episcopus ordinatus est, si ei quidem diœcesani consenserint, subscriptas ab ipsis præsentibus literas proferat, absentiumque vicem productis deputationis testimoniis præsentes impleant. *Elias verò hæc de eadem synodo scribit*. Anno secundo Giamasabæ regis Catholicus, qui eodem tempore ecclesiæ præerat, Babæus metropolitanorum atque episcoporum A synodum habuit, facultate accepta a Rege illos convocandi, iisque persuasit, ut universis sub sua jurisdictione degentibus monachis legittimas nuptias permitterent, liberosque procreare sinerent. Constituerunt itaque ut Catholico & inferioribus sacerdotibus atque monachis unicam uxorem ducere, & liberis operam dare secundum scripturas & legem in posterum concederetur. Rursus confirmarunt sanctorum Patrum decreta statuentia debitam Catholico in ecclesia Cochensi præsidenti obedientiam & honorem &c. Confirmavere præterea quæ antiqui Patres decreverunt de synodo ab episcopis omnium locorum apud proprium metropolitam singulis annis bis habenda. Synodum B verò a metropolitis apud Catholicum habendam, quam veteres quovis biennio semel cogendam statuerant, ad quadriennium prorogarunt & mensi Octobri affixerunt, &c. Hæc & alia decreta communi suffragio recepta, & in unum volumen redacta, suis singuli subscriptionibus & sigillis firmarunt.

IN HANC SYNODUM CL. ASSEMANI

NOTÆ.

Hosee Nisibis metropolita. Qui Barsumæ nimirum succedit, ut dixi to. 2 pag. 407. Alter Barsumæ præcessor in eadem sede fuit, qui unà cum Dadjesu concilium celebrasse dicitur in synodico.

Anno secundo Giamasabæ regis. Ita Zamasphem vocat Elias. Ex quo loco colligitur Conciliabulum Babæi anno Christi 499. habitum: Zamasphes enim ex supradictis anno 498. rex inauguratus fuit. Amri præterea mendum corrigitur, scribentis, Babæum *anno Zamaspha quarto* patriarchalem dignitatem iniisse.

Singulis annis bis habenda. Deest aliquid apud Eliam. Nam in Babæi conciliabulo (ut ex synodici supra relatis verbis apparet,) decretum fuit, ut episcoporum conventus, qui apud metropolitanum quolibet anno bis antea fiebat, semel duntaxat in posterum haberetur.

AD SYNODOS ROMANAS

In causa Symmachi Pontificis

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

In meis ad Pagii criticam Baronii animadversionibus hæc olim in rem præsentem adnotavi.

Anno 499. & 502.

QUæ hic Pagius erudite discutit, Viris doctis minus probantur, ea præsertim quæ de transponendis synodis hic ab eo operose disputantur. Quare nos hic rectiorem ordinem chronologicum historiæ synodorum in causa schismatis hujus constituere adnitemur, non quidem ad mentem nostram, sed ex sententia PP. Bollandianorum ad vitam S. Symmachi, die 19. Julii pag. 639. facem etiam præferente veteri fragmento vitæ S. Symmachi, vulgato a Cl. Josepho Blanchinio ante IV. tomum Anastasii novissimæ editionis Romanæ pag. LXIX. E Igitur primo displicet PP. Bollandistis, & nobis cum illis, quod Pagius anno 500. Synodum quamdam a Symmacho coactam statuerit pro demandando Laurentio olim Antipapæ episcopatu Nucerino. Nihil enim de hoc concilio apud Anastasium, apud quem legitur tantummodo coacta synodus, (anni scilicet 499.) & Laurentius in Nucerinum episcopum renunciatus, non quidem in eadem synodo, cui archipresbyteri nomine subscripsit, sed paulo post. Displicet etiam, quod synodum sub Fausto Avieno e sede sua anni 501. removens, in annum 503. perperam rejecerit. Porro illa in vulgatis actis coacta legitur sub consulatu *Rufii Magni Fausti Avieni die X. Kalendas Novembris*; nempe anno 501. idque non semel in iisdem actis legitur, sed & repetitur persæpe & in aliis documentis, ut in præcepto Theodorici regis dato *VI. idus Augusti Rufo Magno Fausto Avieno V. C. Cos.* in quo mandasse se dicit episcopis, ut iterum ad Kalendas Septembris convenirent. Tum & eodem Consule notatur alia regis præceptio missa ad PP. qui ad synodum convenerant die VI. Kalendas Septembris. Difficile autem quis crederet has omnes Consulatus notas suppostitias & intrusas esse. Ita ergo chronologiam hanc restituo. Petrus Altinensis missus fuit visitator anno 501. circa festum Paschæ. De

festo

ANNO CHRISTI 499. 502.

festo Paschæ ita in fragmento: *Pro diebus Paschalibus ab omnibus pene Vir venerabilis Petrus Altinatis episcopus* (ita scribit Author Schismati Laurentiano favens) *a Rege Visitator ecclesiæ Romanæ deposcitur.* Statimque coacta est Romæ synodus, ut idem Author subdit. *Et post sanctam festivitatem synodus in Urbem Romanam pro voluntate Senatus & Cleri, jubente rege, convenit.* Prior hæc episcoporum convocatio innuitur etiam in illa regia præceptione missa ad episcopos Romæ agentes die VI. idus Augusti verbis illis. *Ad hunc se tramitem consilii* (nostri) *cura convertit, ut rursum ad Kalendas Septembris diem eundem censuerimus Sacerdotum numerum convenire, qui dudum fuerat convocatus.* Et inferius, synodum hanc futuram *secundum conventum* rex appellat, secundum nempe post primum eodem anno post Pascha habitum. Quod autem synodus hæc prior sub Pascha anni 501. celebrata fuerit, discimus ex variis Theodorici rescriptis, ex quibus collegisse videmur eodem anno duos conventus episcoporum habitos fuisse; constat autem secundum conventum ad annum 501. notatum consulatu Rufi Fausti Avieni pertinere. Actum fuit in priori concilio de accusationibus in Symmachum ab adversariis ejus objectis, sed illo recusante coram eadem synodo se sistere, quanquam id vehementer urgebant adversarii, tandem Patres illi rebus quantum valuerunt *pro Symmachi persona constitutis*, ait Fragmenti Author, *Urbem in summa confusione derelinquunt.* Hæc summa est rerum in priori concilio gestarum. Iterum verò episcopi illi eodem anno a Rege jussi sunt convenire; & hæc synodus tertia est inter synodos sub Symmacho habitas; secunda verò inter conventus anni 501. Hanc verò Author fragmenti, vel prorsus silet, quod Laurentio, cujus partibus favebat, iniqua fuit, vel cum priori illa eodem anno habita confundit & continuat. Ad hanc secundam synodum pertingit periodus annorum quatuor incompletorum, qui ab Anastasio in vita Symmachi ante synodum ejusdem pontificis causæ propitiam enumerantur. Cœperunt illi ab exordio schismatis anno scilicet 498. Post hæc, si Authori Fragmenti credimus, ecclesia licet universa Symmacho adhærebat, adhuc tamen Laurentius a Schismaticorum factione in Urbem revocatus fuit, in qua annis quatuor mansit, non cessantibus subinde schismaticis turbas ciere, & regis animum pertentare, donec per Dioscorum diaconum Alexandrinum (quem alium credimus a Dioscoro Juniore schismatico, qui non diu post, anno scilicet 517. in solium Alexandrinum conscendit) requisitus Theodoricus, titulos omnes Romanæ Urbis Symmacho adjudicavit, *& unum Romanæ Urbi voluit esse pontificem.* His spoliatus Laurentius ex Urbe secedens in prædia Patricii Festi concessit, ubi *sub ingenti abstinentia terminum vitæ sortitus fuit*, anno nempe 505. vel 504. Hæc fragmenti Author, qui silentio involvit præter ea quæ supra innuimus, aliam etiam synodum a Symmacho convocatam anno 502. VIII. iduum Novembris *Flavio Avieno V. Cl. Juniore Cos.* Hanc synodum recte Pagius collocat, ut patet legenti ejus criticam ad annum 502. 4. Sed in eo peccat, quod inverso ordine hanc præposuerit synodo habitæ anno 501. quam proinde ad annum 503., reserta Consulatus nota, rejicit. An verò Ennodii libellus pro Symmacho in synodo anni 501. vel in altera anni 502. prodierit, definire meum non est. PP. Bollandistæ censent editum illum fuisse post synodum anni 502. quæ quarta & palmaris dici & haberi debet, in qua absolutio Symmachi iterum confirmata, adversarios iterum exasperavit; qui propterea libellum adversus eundem pontificem ediderunt, cui Ennodius respondit.

Hæc scripseram de causa Symmachi & Laurentii, quæ Vir non scientia minus quam dignitate summus, cui adnotationes hasce meas libens subjeci, ita probare se significavit, ut duo tamen majori expositione indigere arbitraretur. Si enim, ajebat, Symmachus, qui anno 498. exeunte cœpit, anno tandem 501. mense Septembri absolutus fuit, spatio annorum quatuor, quos ab ejus assumptione ad novum usque Schismaticorum molimen excurrisse notat Author Pontificalis, locus nullus superérit, cum ne integrum quidem triennium intercesserit. Insuper geminæ illæ synodi anni 501. unica potius longius prorogata, quam duæ plane discretæ haberi posse videntur.

His viri doctissimi animadversionibus hæc reponimus. Pontificalis liber in iis quæ ad notas numerales pertinent, corruptissimus est, ut nedum ex variis lectionibus, quæ ex variis ejus MSS. codicibus resultant, intelligimus; sed & constat ex correctionibus quas Chronologi magni nominis in ejus textum sæpe inferre coguntur. Id plane ad sensum patet ex collatione Catalogi Blanchiniani, quem nos in nota ad Pagium 557. a coævo confectum demonstravimus. Si enim illum cum libro Pontificalis, quoad tempus sedis aliquorum pontificum conferas, intelliges profecto, quam sæpe librum hunc sequentes aberraremus. Agapetus ex catalogo sedit *menses undecim, dies octo*, cùm in Pontificali sint menses XI. dies XVIII. Silverius ex Pontificali sedit anno uno, mensibus V. diebus XI. ex catalogo verò mensibus IX. tantummodo. Quibus ita se habentibus, facilius mendum in Pontificalem librum, quoad numeralem notam, irrepsisse reputaremus, quam falsi argueretur Consulis nomen in Synodalibus actibus toties repetitum. Si quis tamen contenderit quatuor hos annos retinendos esse; hic me assentientem facile habebit, si annos utrimque incompletos, pro more apud veteres nonnullos Chronologos recepto, supputaret. Id enim si admiseris, anno 501. quadriennium, de quo in libro Pontificali, habebis.

Id verò quod ait vir doctissimus de unica synodo ad plures menses prorogata, minus habet indaginis. Cùm enim prima hujus anni synodus post Pascha habita fuerit; ac dein Theodoricus die VI. idus Augusti conventum episcoporum ad mensem Septembris indixerit; habitam hanc mense Septembri synodum, nova convocatione accitam, a paschali illa eodem anno coacta plane diversam constituamus oportet.

AD

AD DUO SUB SYMMACHO PAPA CONCILIA

Anno 499. & 502. celebrata

ADNOTATIO CRITICA.

QUamquam iis, quæ Cl. Baluzius animadvertit in correctione subscriptionum synodalium Concilii Romani sub Symmacho habiti P. C. Paulini, anno scilicet 499. parum aliquid addendum succurrit, cum subscriptorum Episcoporum ordo, & nomina ad manuscriptos codices summa fide expressa plerumque agnoverim; est tamen aliquid, in quo ex manuscripto codice nostro Lucensi sæculi, ut arbitror, XI. emendari ulteriùs possit. Primo igitur qui apud Baluzium est *Martinus Terracinensis*, in Codice nostro est *Martyrius*, idque vero congruit cum Concilio Anni 501., cui subscribit *Martyrius Terracinensis*, ut est in editis, & in manuscriptis omnibus. Qui in Baluzio est *Molensis Centumcellensis*, in nostro est *Solensius Centumcellensis*. In Baluzio Gaudentius *Tadinatis*. Quæ hæc sedes Episcopalis? Meliùs igitur in nostro legigitur *Gaudentius Gabinatis*. Baluzius legit *Florentius Plestanus*, codex noster *Florentinus Plestanus*; ita & codex Labbei.

Concilium alterum sub Symmacho, cujus subscriptiones expendendas suscepi, illud est Romanum quod Flavio Avieno juniore cos. idest anno 502. convenit. Qui huic assederunt Patres, bis recensentur, in exordio scilicet actorum, in quo sola episcoporum nullis adjectis urbium quibus præsidebant, nominibus comparent; iterum vero in fine addita sedium episcopalium designatione. Utriusque catalogi collatione instituta, subscriptiones istas emendandas restituendasque suscepi, adhibita in subsidium ope vetusti MS. codicis Lucensis sæculo saltem XI. exarati, quem hic exscribendum censui, cum ordinem exhibeat ab edito plane diversum. Adjeci huic nomina episcoporum, quæ in fronte quidem actorum, non vero in subscriptionibus occurrunt. Adjungere his nisus sum episcopatuum, quos forte gerebant, nomina, ex aliis conciliis sub Symmacho petita. Diligentiam hanc meam probandam spero Lectoribus, quibus geographia & genealogia Italorum episcoporum nosse, sive placet, sive conducit.

SUBSCRIPTIONES.

Cælius Symmachus episcopus ecclesiæ Romanæ &c. *ut in editis*.

Petrus episcopus ecclesiæ Ravennatis &c. *ut in editis*.

Eulalius episcopus ecclesiæ Syracusanæ &c. *ut in editis*.

Felix Interamnensis.

Cresconius Tudertinus.

Amilianus Belletensis. *In editis* Vercellensis.

Jucundus Augustanus. *In editis* Subaugustanus.

Tigridus Taurinas.

Vitalis Fundanus.

Bassus Mutinensis. *In exordio actorum concilii nomen Basi non extat, sed Bassiani; in nostro Codice nec Basi, nec Basiani, sed Casiani. Porro Synodo Romanæ III. sub Symmacho anni 501. subscribit Casianus Mutinensis; synodo V. anni 503. Bassus Mutinensis, &* B *dein synodo VI. quæ illis ambabus posterior est, Cassianus Mutinensis adest. Hæc nominum alternatio unum eundemque episcopum designare demonstrat. Forte ex Casiano literulæ transmutatione factus est Basianus, ex quo per sincopem Bassus.*

Acapianus (*bene in exordio Actorum* Pacatianus, *ut pariter est in editis*) Corneliensis. *In editis* Comaclensis.

Maximus Bleranus.

Martyrius Terraconensis. *In editis & in aliis conciliis* Terracinensis.

Rufensius Ignatinus.

Basilius (*in exordio MS. est* Barsalius) Tullentinus.

C Martinianus Ostrensis. *In editis* Ortensis, *& ad oram pagellæ corrigitur* Ortonensis.

Benignus Aquævivensis.

Fortunatus Bessanensis. *In editis* Suessanensis.

Severinus Tondarinensis. *In edit.* Tyndaxmensis.

Eucarpus Messanensis.

Joannes Spolitinus.

Stephanus Benusinus.

Felix Neplesinus. *In editis* Nepesinus.

Concordius Nesesanus. *In editis* Mesenas.

Amandus Potentanus.

Asellus Populinensis.

Colonicus *Ita & in exordio. In editis* Co- D lonius. Foroclodiensis.

Elpidius Voliterninus. *Edita* Voluterranus.

Projectus. *In exordio actorum* Projectitius. *In MS.* Projectus Forinovi.

Venenus Pellensis. *Edit.* Polænsis.

Valentinus Amiterninus.

Romulus Penestrinus.

Probus Cormelanensis. *Edit.* Carmelanensis.

Vindemius Anteatinus.

Candidus Tiburtinus.

Fortunatus Fulgenatis.

Proculejanus Sepinatis.

Fortunatus. *In editis & in aliis Synodis* E *est* Paschasius Vulturnensis.

Marcianus Ficaniensis. *In editis* Æsinus, *qui inter subscriptos Patres in MS. non legitur. In synodo anni 503. legitur* Æsinus, *sed alius codex ad oram notatus legit* Ecaniensis.

Maximianus Perusinus.

Grisogonus Albanensis.

Euticius Tranensis.

Laurentius Bobianensis. *In editis* Bojanensis.

ANNO CHRISTI 506. 511.

fis. *MS. codex Dionysii notante Harduino* Bobianensis.
Marcus Samninus.
Aprilis Nucerinus.
Memor Canusinus.
Innocentius Forosimproniensis.
Bonifacius Foroplaminiensis.
Sebastianus Siranus. *In edit.* Soranus.
Eusticus (*In editis in exordio, & in aliis conciliis* Rusticus) Bussentinus.
Victor Idunensis. *Ed.* Lunensis; *ita & in aliis conciliis.*
Innocentius Tifernatis Tiberino. *Ita & Dionysii codex notante Harduino. Edit.* Tiferninus.
Silvinus Beliterninus.
Justus Signiensis.
Areston Ostiensis.
Augustus Liparitanus.
Felix Nepesinus pro Urso.
Asterius Aquinas.
Propinquus Treviatis.
Eusepius. *Ed.* Eusebius Feneftis,
& Romanus Numentanus.
Adeodatus (Formianus *ex Conc. VI.*)
Castus (Portuensis *ex eodem*)

c nomi- sunt in rdio rum.

A Dulcitius (S. Anthimi *in MS. codice* Sanciatinus *ex syn. III.*)
Gerontius (Fidenas *ex III.*)
Eustacius (Cremonensis *ex Syn. VI.*
Gerontius (Fidenas *ex III.*)
Hilarius (*in MS.* Hilarus) (Tempsanus *ex III.*)
Hilarius (*in MS.* Hilarus) (Cupersanensis *in MS.* Tempranensis *ex III.*)
Laurentius (Bergomas *ex VI.*)
Asellus alter.
Vindemius alter.
Innocentius alter. *a*

Animadversione etiam dignum censeo episcoporum synodi hujus subscriptiones mancas B *esse, cum Agobardus Lugdunensis, sæculi IX. scriptor, Cyprianum Burdegalensem cum xxxv. concilio illi interfuisse scribat in Opusculo de Judaicis Superst. in quo canonem hujus XL. recitat. Gratianus in ca. XI. Dist. XVI. interfuisse notat patres XXIX. sed in ejusdem Gratiani vetusto MS. codice apud me sunt patres XXXIV. ut etiam in aliis ejus MSS. codicibus legi, ex editione Decreti ejusdem Pithœana discimus.*

a Ex MS. Cod. Lucens.

AD CONCILIUM AGATHENSE

Anno 506. habitum

ADDITIO.

CANON AGATHENSIS.

[An]no 506. Egbert[us] in Excerpt. c. 68.

SI quis monachus adulterium aut furtum fecerit, quod potius sacrilegium dici potest, id censuimus ordinando ut virgis cæsus, tanti criminis reus nunquam officium clericatus excipiat. Si vero jam clericus in id facinus fuerit deprehensus, nominis ipsius dignitate privetur.

AD CONCILIUM AURELIANENSE I.

Anno 511. coactum

COLLECTORIS ADMONITIO.

[Ann]o 511.

QUanquam fieri potuisse non ambigo, ut aliqui, & forte etiam plerique eorum, quos hic ex Gratiano, Burchardo aliisque profero canones, ad alia præter primum Aurelianensia concilia pertineant, hic tamen dandos omnes constitui; cum non satis constet cuinam potissimum assignandi sint. Id enim sæpe alias servatum in variis Conciliorum collectionibus, nobis, qui præcedentium vestigia relegimus, veluti ex lege servandum imponitur. Moniti tamen sint lectores, hos Aurelianenses canones hic a nobis nullo servato ordine, prout se iterum iterumque legentibus offerebant, tradi.

CANONES ADDITI.

Si[c] XIII.

Can. I. *Ex Burch. lib. XI. cap. 60.*

Si fur aut prædo captus in præda absque occisione potest comprehendi, & tamen interficitur quia ad imaginem Dei creati, & in nomine ejus baptizati sunt, interfectores eorum 40. diebus non intrent Ecclesiam, lanea veste induti ab escis, & potibus qui interdicti sunt a thoro, & gladio, & æquitatui se abstineant in 3. & 5. feria & sabatho aliquo genere leguminum, vel olerum, & pomis, parvisque pisciculis cum mediocri cervisa vicissim utantur, & temperate. Sin autem a veridicis comprobatur testibus quod sine odii meditatione se, suaque liberando diaboli membra interfecissent, & capi non poterant, pœnitentiam pro homicidio eis non injungimus, nisi

ANNO CHRISTI 511.

nisi ipsi voluerint aliquid quod humanitatis est facere; & si presbiter est non deponatur; cunctis tamen vitæ suæ diebus pænitentiam agat.

Can. VI. *Burch.* 19. 93.

Siquis Clericus vexatus fuerit a Dæmonio decem annos pæniteat, & inter audientes sit, & ad sacros ordines non adducatur. Si bene egerit, & per Dei gratiam liberatus fuerit, sit in reliquis officiis Ecclesiasticis.

Can. X. *Burch. lib. XII. Cap.* 12.

Et hoc sancta Synodus decrevit; nisi pro pace facienda ut omnes fideles jejuni ad sacramenta accedant.

Burch. lib. XII. Cap. 26.

Juramentum filii aut filiæ nesciente patre, & vota monachi nesciente abbate & juramenta pueri, irrita sunt.

Can. XIII. *Burch. lib. XIII. cap.* 3.

Ut presbyteri plebibus annuntient quod in quadragesima, & jejunio quatuor temporum tantummodo ad missarum solemnia genua flectere debeant. In dominicis è contra diebus vel cæteris festis a vespere usque ad vesperum non flectent genua, sed stantes incurvati orent, nec quisque uno genu solatenus orare præsumat, sicuti Judæi irridentes Dominum in passione ejus fecisse leguntur. Sed utraque genua in terram ponant, ait enim Apostolus: *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Xpti.*

Can. XVI. *Burch. lib.* 1.

Ut Episcopus accusatores fratrum excomunicet, etsi emendaverint vitium, recipiat eos ad Communionem, non ad Clerum.

Can. X. *Burch. lib. XVII.* 55.

Si quis infantem oppresserit tres annos pæniteat, unum ex his in pane & aqua; si Clericus fecerit quatuor annos, unum ex his in pane, & aqua.

Can. VI. *Bur. lib. XIII. cap.* 7.

Cum exigentibus peccatis Galliarum populo Luporum rabie interimatur nec illius flagelli aliquid remedium inveniri posset congregati traduntur Galliarum Episcopi apud Viennam urbem, atque in commune statuerunt ut triduarum jejunium facerent. Cumque Dominus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerunt. Cumque Galliarum Provinciæ ante ascensionem Domini diem celebrent, agamus & nos hos dies cum summa reverentia & devotione, cum abstinentia carnis, & humilitate mentis & cordis, ut non visibilium luporum rabiem evadamus, sed ut invisibilium, ideſt spirituum immundorum, tentamenta vincere valeamus. Nullus autem his diebus vestimentis pretiosis induatur quia in sacco, & cinere lugere debemus. Prohibeantur ebrieates & commessationes, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibi æquitare præsumat, sed discalciatis pedibus omnes incedant. Nequaquam mulieraclæ choros ducant, sed omnes in commune *Kirie eleison* decantent, & cum contritione cordis Domini misericordiam exorent pro peccatis, pro pace, pro peste, pro conservatione frugum, & pro cæteris necessitatibus. Dies enim sint abstinentiæ, non letitiæ.

Can. IV. *Burch. lib. XV. cap.* 3.

Ut judices aut potestates, qui pauperes opprimunt, si commoniti a Pontifice suo non emendaverint, excommunicentur.

Burch. lib. XVI. cap. 21.

Falsos testes a communione ecclesiastica submovendos, nisi pænitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint.

Can. VIII. *Burch. lib. VIII.*

Abbates pro humilitate religionis in episcoporum potestate consistunt, & si extra regulam fecerint, ab episcopis corrigantur. Qui semel in anno in loco ubi episcopus elegerit, ad concilium ejus vocatione conveniant.

Can. V. *Burch. lib. VIII. cap.* 42.

De feminis quæ viros amittunt placet, ne se, sicut hactenus indiscrete velent; sed XXX. dies post discessum viri sui expectent. Et post trigesimum diem per consilium episcopi sui; vel si episcopus fuerit absens consilio aliorum religiosorum sacerdotum, suorumque amicorum, id quod eligere debent, eligant. Et ut rogetur princeps a sacro conventu, ut ii qui publicam egerint pœnitentiam, & feminæ, quæ viros amittunt, sua authoritate, donec deliberent quid agunt, tueantur, & specialiter pro his capitula fieri & legis mundanæ capitulis inserendo decrevimus.

Can. XXIV. *Burch. lib. VIII. cap.* 38.

Si quis sacro velamine consecratam in conjugio duxerit, & post dicatum Domino propositum incæsta fœdera sacrilegusque miscuerit ut in constitutis Gelasii papæ cap. XX. legitur; protinus æquum est a sacra communione detrudi; & nisi per publicam probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Si tamen pœnituerint transeuntibus de sæculo viaticum non negetur. In Calcidonensi concilio cap. XVI. hoc perpetrantes excommunicantur. Confitentibus aucto-

ANNO CHRISTI 511.

ctoritate Episcopi misericordia largiatur. In Epistola Siricii Papæ cap. 6. velatæ & Deo consecratæ si abiecto proposito sanctitatis clanculum sacrilega contagione se miscuerint, & inlicitis complexibus publicè & liberè filios procreaverint, has personas detestabiles à monasteriorum cœtu, & Ecclesiarum conventibus eliminandas esse judicatum est, quatènus detrusæ ergastulis tantum facinus continua lamentatione defleant; unde & verbo Domini, & canonica auctoritate in hac S. synodo recepimus, ut omninò separentur & juramento cogantur ulterius sub uno non cohabitare tecto.

Ex Aurelianensi can. III.

p. Uni- que de nsec. . I.

Unicuique fidelium in domo sua oratorium habere licet, & ibi orare; missas autem ibi celebrare non licet.

Canon Aurelianensis.

Egber- n Ex- ption.

Si quis autem abbas cautus in regimine & humilis, castus sobriusque, misericors & discretus non fuerit, ac divina præcepta verbis & exemplis non ostenderit, ab episcopo, in cujus consistit territorio, & a vicinis abbatibus & cæteris Domini timentibus a suo arceatur honore, etiamsi omnis congregatio, vitiis suis consentiens, abbatem eum habere voluerit.

Can. VI. *Burch. lib. I. Cap. 13.*

Decrevit S. Synodus domesticam & interiorem episcopi conversationem totius repræhensionis atque suspitionis impenetrabilem fieri debere, ut juxta Apostolum, *provideamus bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus*. Oportet igitur in cubiculo episcopi & secretioribus quibuslibet obsequiis sinceræ opinionis sacerdotes, & clerici adsistant, qui vigilantem, orantem, sacra eloquia scrutantem episcopum suum vigilanter attendant, ejusque sanctæ conversationis testes imitatores, & ad Dei gloriam prædicatores existant.

A

Can. II. *lib. II. Cap. 78.*

Item intimandum est, ut ad sacerdotales salutationes congruæ responsiones discantur, ubi non solum clerici & Deo dicatæ sacerdoti responsiones afferant, sed omnis plebs devote consona voce respondere debeant.

Can. V. *lib. II. Cap. 205.*

Omnes episcopi in tertia sessione acclamaverunt: sane dignum est, ut sicut sacerdotes vel clericos sua in accusatione vel secularibus judiciis laici non recipiunt; ita ipsi sacerdotum vel clericorum accusationibus vel Ecclesiasticis negociis, nisi sponte collaudatum, non recipiantur, quomodo inconveniens est, ut hi qui hos respuunt, ab his recipiantur.

B

Can. IX. *lib. II. Cap. 215.*

Omnimodis dicendum est præsbiteris, & diaconis ut arma non portent, sed magis confidant in defensione Dei, quam in armis.

Can. VII. *lib. II. Cap. 220.*

Frater in fratrem si ausus fuerit manum immittere, legitimam disciplinam accipiat.

C

Can. XII. *lib. I. Cap. 9.*

Ut episcopi judicio metropolitanorum, & eorum episcoporum, qui circumcirca sunt, promoveantur ad Ecclesiasticam potestatem; hi videlicet, qui plurimo tempore probantur, tam verbo fidei, quam rectæ conversationis exemplo.

Can. I. *lib. I. Cap. 60.*

D

Si quis ordinatus, per contentionem populi, aut pro aliqua ratione, & non pro sua culpa, in parochia, quæ ei fuerit data, receptus non fuerit, hunc oportet honorem Sacerdotis tantummodo contingere, ita ut de rebus Ecclesiæ, in qua convenit, sibi nihil præsumat. Sustineat autem quidquid de eo S. Concilium judicaverit.

ANNO CHRISTI 512.

SYNODUS BRITANNICA

Qua S. Dubricius ad Legionensem cathedram translatus est, & Theliaus Landaviæ episcopus substituitur,

Circa annum 512. celebrata.

BAlæus *Cent.* I. *in Theliao* 58. Contingit ut Dubricius, Landavensis protopræsul sedis, auctoritate synodi archiepiscopus urbi B Legionum ad Isce fluenta, anno Dom. 512. designaretur. Non diu caruit suo gubernatore Landavia, ut Lelandus etiam narrat; nam Theliaus, ut eo munere dignus, a patribus continuo surrogatus est. Ille quippe huic functioni sollicite invigilans egregium se pastorem exhibuit, ac bonis artibus ecclesiæ suæ ministros erudiendos, anxie curavit.

DAN. WILKINS IN SUPERIOREM SYNODUM

ADNOTATIO.

CErtum licet annum synodo huic Britannicæ assignaverim, haud dubie tamen lis mihi moveri posset ex Balæo & Goduvino de anno, quo S. Dubricius archiepiscopus urbis Legionum & Theliaus Landaviæ episcopus constituitur. Chronologia nostra multo tamen verisimilior videtur, quam aliorum, qui tradunt Dubricium a S. Germano & Lupo episcopis Gallicanis in archiepiscopum hujus provinciæ consecratum esse circa ann. Dom. 446. dum ad conterendam Pelagianam hæresim, in Britannia versarentur. Ego in Ægyptiaca hac caligine non luctabor. Capgravii verba referam: *Exorta tandem, ut præmittitur, hæresi Pelagiana, mittitur de Gallia S. Germanus cum Lupo episcopo, ad compescendam eam. Corrupta namque fuit christianitas Britonum, tum propter paganos Saxones, tum propter Pelagianam hæresim, cujus venenum in ipsis pluribus serpserat diebus. Itaque sancti episcopi prædicti, consentiente rege Ambrosio Aurelio, nec non & omni clero, Dubricium Archiepiscopum consecrarunt. Idem autem rex, ut memoriale procerum Britanniæ, quos Hengistus Saxonesque sui complices nefanda proditione in monte Ambrosii* (qui nunc vulgo Hanhenges dicitur) *trucidaverat: vid. quadringentorum octoginta consulum atque Baronum, æternum fieret, pergrandes lapides, qui ibidem in eorum memoriam usque in præsens positi sunt, ab Hibernia cum magna manu, germano suo Uther illuc tran-* C *smisso, deportari fecit. Qui cum allati fuissent, congregati sunt in monte Ambrosii, edicto regis, magnates cum clero, ut cum magno honore dictorum nobilium sepulturam præpararent. Die autem præfinita impositum est diadema capiti regis Aurelii Ambrosii, & de communi consensu sedem Eboracensem contulit Sampsoni viro sancto, urbis verò Legionum archiepiscopatum inclyto Dubricio dedit* &c. Hæc ille; sed achronice: asciscendus est Florilegus. *Anno* (inquit) *gratiæ* 507. *floruerunt in Britannia Sanctus Samson Eboracensis archiepiscopus, & Sanctus Dubricius urbis Legionum archiepiscopus.*

AD SYNODUM ANTIOCHENAM EUTYCHIANISTARUM

Pro eligendo Severo in locum Flaviani ejecti,

Anno 512. celebratam

ADDITIO.

Anno 512. HAnc synodum norunt habentque in pretio Jacobitæ, eidemque præfuisse Xenajam Maburgensem (ita enim illi appellant, quem Græci scriptores Philoxenum Hierapolitanum vocant) Episcopum affirmant. Ejusdem meminit idem Xenajas in epistola ad monachos Senunenses, cujus excerpta è MS. codice dedit Cl. Assemanus Biliot. Oriental. to. II. pag. 18. indictamque tradit ab Anastasio imperatore, ut alter in locum Flaviani ordinaretur, & Severum monachum ex monasterio Theodori assumptum scribit.

HORMISDAS PAPA

Sedit ab anno 514. uſque ad 523.

AD EPISTOLAS HORMISDÆ

APPENDIX.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Cum laudabili conſilio ad genuinas Pontificum epiſtolas, ſpurias etiam illis affictas V. Cl. Labbeus in ſua collectione adjiciendas cenſuerit; ego pariter ejus exemplo ſpurias, ſi quas forte offendi, Pontificum literas dandas propoſui. Æqui igitur bonique facient lectores, ſi hoc loco epiſtolam Hormiſdæ papæ legerint, quam ſuppoſitionis ſuæ expreſſos characteres præferre conſtat, cum Joannem papam laudet, qui ſane pontifex Hormiſdæ poſterior fuit. Deſumpta eſt ex pœnitentiali Halitgarii epiſcopi Cameracenſis ante annos 900. collecto, vulgatoque a Caniſio Veter. Lect. to. II. par. II. pag. 143. edit. Baſnag.

INCIPIT EPISTOLA

Hormiſdæ Papæ per univerſas provincias.

Ecce manifeſtiſſime conſtat, quia ſecundum titulos antiquorum patrum, a ſancto Joanne papa tranſmiſſos, & trecentorum decem & octo epiſcoporum ſententias, ſed & canones Gallicani concilii continere videntur.

Clerici in adulterio deprehenſi, & aut ipſi confeſſi, aut ab iis convicti, ad honorem redire non poſſunt. Et quia forte non deſunt, quibus vel pro nimia pietate ſupraſcripta ſanctorum Patrum ſeveritas minimè placet, ſciant ſe trecentorum decem & octo epiſcoporum, & qui reliquos canones ſtatuerunt, ſententias reprehendere, vel damnare. Sed forte major eſt in illis pietas, quam in ſupradictis CCC. XVIII. epiſcopis, major in D illis miſericordia, quam in ſancto Joanne Apoſtolico papa, major caritas, quam in reliquis ſacerdotibus, qui hoc per exempla, vel remedia eccleſiarum ſuis diffinitionibus deliberaverunt. Et ideo aut per promptam voluntatem præceptis illorum conſentiant: aut ſi non fecerint, omnibus contrarios ſe, & inimicos eſſe cognoſcant. Quæ eſt iſta inimica benignitas? palpare criminoſos, & vulnera eorum uſque ad diem judicii incurata ſervare? Quod ſi etiam eos duriſſima pœnitentia per plures annos agere viderint: ſic idipſum & ſaluti eorum conſulere, & canonum debemus ſtatuta ſervare. Cùm verò in aliquibus nec compunctio humilitatis, E nec inſtantia orandi, vel plangendi appareat: nec beatum David imitentur, qui dixit: *a Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrimis ſtratum meum rigabo*; & illud *b cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebo*. Nec eos jejuniis, vel lectioni vacare videmus; poſſimus agnoſcere ſi ad honorem priſtinum redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto tepore, & inimica animæ ſecuritate permaneant, credentes quod ſic eis non acta pœnitentia digna dimiſerit Deus, quomodo B ſacerdotes induliſſe vident. Vere dico, quia illi ipſi, quibus cum periculoſa & falſa miſericordia indulgere videmur, cum ante tribunal Chriſti pro tantis peccatis damnandi advenerint, contra nos ipſos cauſas dicturi ſunt, dicentes: quod dum aut aſperitatem linguæ eorum expavimus, aut falſa blandimenta & periculoſas adulationes ipſorum libenter accepimus: nos eos, dum illis inutilitatem indulgemus in peccatis permanere, aut ipſa peccata etiam augere permiſerimus: nec recordantes illud quod in veteri Teſtamento ſcriptum eſt: quia per unum peccantem contra omnes ira Dei deſæviit. O pietas! O miſericordia! Uni parcere, & omnes per exemplum malum in diſcrimen adducere! C Non ita ſuadet ſanctus & beatiſſimus Cyprianus martyr dicens: Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat. Nec perimit delicta illi, ſed fovet iterum, imperitus medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat; & abſconditum in profundis ſeceſſibus virus, dum ſervat, exaggerat. Unde & Sanctus Joannes Conſtantinopolitanus epiſcopus arguit dicens: *Imperitus medicus eſt, qui indigeſta putredine ſuperducit vulneri cicatricem.*

Et ideo diligenter perpendite, ſi aut poteſt, aut debet fieri, aut tantorum, aut talium, quod ſupra memoravimus, Sacerdotum, canones contemnentes, aliter quod illa ſtatuerunt obſervare, vel agere præſumamus: præcipue cum illorum trecentorum decem & octo epiſcoporum, qui per omnes eccleſias concilia fieri præceperunt, tam ſancta decreta negleximus; non illos ſolos deſpicimus, ſed &, ſicut ſupra dictum eſt, & Africanos, & omnes reliquos qui ipſis ordinantibus per totum mundum, per eccleſiaſticam diſciplinam aliquid ſtatuerunt, cum peccato animæ noſtræ contemnimus. Ego me in hoc periculo immittere non audeo: quia nec talia ſunt merita mea, ut aliorum peccata in me excipere præſumam. Nec tantam eloquentiam habeo, ut ante tribunal Chriſti contra tantos, ac tales ſanctos ſacerdotes, qui canones ſtatuerunt, cauſas dicere poſſim. Videat unuſquiſque, qualiter ſentire, vel obſervare diſponit, qualiter poſſit in die judicii reddere rationem. Ego in quantum vires Deus dignatur dare, ſtudere volo eorum præceptionibus, & obaudire: quia cum talibus non rixas, ſed pacem ex qualicumque parte habere deſidero. Et hoc diligenter adtenden-

a Pſ. 6. 7.
b Pſ. 110.

ANNO CHRISTI 514.

dendum est. Quod si secundum quod scriptum est, illi clerici qui ad uxores proprias redeunt, ab integro ab officio suspendantur. Quod si etiam dicam & internuptiarum mariti, qui utique rem licitam faciunt, clerici tamen ordinari non possunt: aut si ordinati fuerint, dejiciantur. De quibus sanctus Faustus episcopus in epistola sua dixit. *Perdit gratiam consecrati, qui ad officium vult exercitari mariti*. Cum hæc ita sint; qua conscientia quisque dicere poterit, quod ille qui adulterium commiserit, iterum ad honorem venire poterit? Hoc loco, si aliquis fuerit, qui dicat; Ergo negas misericordiam Dei, qui dixit: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat?* Et illud: *Nunquid qui cadit, non adjiciet ut resurgat?* Et illud: *Peccator in quacumque die conversus fuerit, omnes iniquitates ejus oblivioni tradentur?* Sed ad hæc voce libera respondere, & possumus, & debemus. Absit a nobis ut de istis sententiis videamur vel leviter dubitare. Diffinitissime enim credimus quod quisque ad finem vitæ suæ pœnitentiam egerit, non solum indulgentiam accipiet, sed etiam ad præmia æterna perveniet. Propter regulam tamen ecclesiasticam & propter antiquorum Patrum instituta, quod absit a nobis, aut reprehendere, aut discutere audeamus. Cumque credimus ad vitam æternam post beatam pœnitentiam venire; ad honorem clericatus secundum tantorum Patrum præcepta novimus non debere reverti, in tantum, ut in canonibus scriptum est; ne ullus unquam pœnitens clericus ordinetur. Et si ille qui ultro petit pœnitentiam, quamvis eam perfecte egit, non potest episcopus, aut presbyter ordinari: itaut etiamsi per ignorantiam ordinatus fuerit, & postea convincitur pœnitentiam accepisse, dejiciatur ille; qui invitus ad pœnitentiam agendam in monasterium mittitur, & utique quid aliud quam pœnitens dicendus est, qua conscientia ad sacerdotium pervenire permittitur? Nemo mihi alia quamlibet contra auctoritatem sedis Apostolicæ, vel contra trecentorum decem & octo episcoporum præcepta, vel reliquorum canonum statuta objiciat: quia quidquid contra illorum diffinitionem in quibus Spiritum Sanctum locutum esse credimus, dictum fuerit, recipere, non solum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito. Valde enim metuo & contremisco illam damnationem, quam ille sacerdos propter stultam indulgentiam, accipere meruit, qui pro eo, quod filios suos negligenter castigavit, & eos nec cedere, nec excommunicare voluerit, ipsi filii una die occisi sunt, & XXX. millia de populo interfecti sunt, & Arca Testamenti capta est, & ipse retro cadens fractis cervicibus mortuus est, & nomen ipsius de libro vitæ deletum est, &c. *a* Contra Phinees, qui pro eo, quod, zelo Dei commotus, duos adulteros pariter interfecit, totum populum de Dei iracundia liberavit. Nec hoc ideo dico, ut sicut ille fecit, etiam nunc per mortem corporum Sacerdotes Domini debeant vindicare; sed quia melius est unusquisque parvo tempore, donec vivit in hoc mundo, verecundiam, vel confusionem sustineat, quam postea ad supplicia æterna perveniat. Et multum ei utilius est propter aliorum exemplum, quandiu vivit, remotus ab honore pœnitentiam agat, & remedium sibi in die necessitatis adquirat. Quicumque parvitati meæ in hac causa voluerit onerosus existere, aliud responsum dare non delibero, nisi quod supradicti canones continere videntur.

a 2. Reg. 2.

AD HORMISDÆ PAPÆ DECRETA

ADDITIO.

Ex doctrina Hormisdæ Papæ
Cap. 4.
Burch. lib. 4. cap. 57.

SI quis baptizat, aut aliquod Divinum officium exercuerit per temeritatem non ordinatus, abiiciatur ab Ecclesia, & nunquam ordinetur.

CONCILIUM CENOMANICUM

In causa donationis piæ confirmandæ

Anno 516. vel 517. habitum.

Anno 516. vel 517.

HArigarius quidam cum conjuge & filia eorum sanctimoniali, monasterio cuidam in diœcesi Cenomannica edificando in honorem S. Mariæ & SS. Martyrum Gervasii & Protasii res suas contulerunt. Donatio ista quo firma esset & rata exhibita est Innocentio Cenomanensi episcopo, una cum sancta congregatione in ipsa urbe consistente. *Quibus verbis designari episcoporum concilium, ibi collectum, ex eo conjicio, quod chartæ illi donationis episcopi quamplures subscribunt. Cùm verò data ea sit anno II. Childeberti regis Francorum, cœperitque ille anno DXV. vel DXIV. hinc concilium anno 516. vel 517. convenisse constat. En verò chartam quam damus ex authore gestorum episcoporum Cenomannensium vulgato a Mabillonio Analector. pag. 249. nov. edit.*

Dum fragilitatis humani generis pertimescit ultimum vitæ tempore, subitanea transpo-

ANNO CHRISTI 516. 517.

ſpoſitione ventura, oportet ut non inveniat unumquemque hominem imparatum, ne ſine aliquo boni operis reſpectum migrat de ſæculo, niſi dum ſuo jure & poteſtate conſiſtit, præparet ſibi viam ſalutis, per quam ad æternam valeat beatitudinem pervenire. Ideoque ego in Dei nomine Haregarius & conjux mea Truda, & filia noſtra Teneſtina, Deo ſacrata, unanimiter conſentientes, pertractavimus de Dei miſericordia pro remedium animæ noſtræ & remiſſionem peccatorum noſtrorum, ut æternam mercedem in futurum apud Dominum conſequi mereamur, ut aliqua cellula ac monaſterium in terraturium Sanctæ Mariæ Dei genitricis & Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli conſtruere ac ædificare deberemus. Quod ita & fecimus: quem apud Domno ac venerabile ſede Apoſtolica Innocentii, Cenomannicæ Eccleſiæ præſule deprecavimus una cum ſancta congregatione, in ipſa urbe conſiſtente, ut per beneficium nobis concederet de rebus Sanctæ Mariæ, vel ſanctorum martyrum Gervaſii & Protaſii, per licentiam jam dicti pontificis conſtruere debeamus. Et omnes res noſtras, atque mancipia, quem ex legitima ſucceſſione nobis obvenerint, totum & ad integrum ad jam dictum monaſterium, per hoc teſtamentum conditionis tradidimus, atque confirmavimus: & poſt noſtrum diſceſſum jam dicta eccleſia ſanctæ Mariæ & ſancti Gervaſii & Protaſii Cenomannis civitate conſtructa, vel ejuſdem pontificis hæredes inſtituimus, & eos appellare voluimus. Cujus petitionis libenter animo ſuſcepimus, & conceſſimus eis per noſtrum beneficium ipſam aream ad ipſum monaſterium faciendum, & de rebus ſanctæ Mariæ & Sancti Gervaſii & Protaſii villas duas in augmentum ad ipſum monaſterium conſtruendum, ut melius valeant hanc cellulam conſtruere ac ædificare. Et dedimus inter nos fidejuſſores Berhardum epiſcopum, & Landolenum abbatem, & Gunduinum comitem per libras quingentas de auro penſante: & ſi aliquis de nos de hac convenientia ſe multaverit, vel retraxerit, pari ſuo ſolvere faciat, ea ſcilicet conditione, ut cum omni re emeliorata vel ſupra poſita ad partibus ſanctæ Mariæ & ſanctorum Martyrum Gervaſii & Protaſii Cenomannis civitate, vel ejuſdem Pontificis ipſum monaſteriolum cum omnes res ad ſe pertinentes vel aſpicientes, tam illas quem nos ad ipſum locum ſanctum tradidimus atque confirmavimus, quam & illas quæ de rebus noſtris per veſtrum beneficium a vobis accepimus, abſque ullius judicis conſignatione, aut hæredum noſtrorum contraditione, cum omni integritate in veſtram faciatis revocare poteſtatem vel dominationem. Et cenſivimus annis ſingulis ad feſtivitatem ſancti Gervaſii & Protaſii, quod eſt XIII. Kal. julias, de argento libras tranſſolvere faciamus & poſt noſtrum, Deo jubente, de hac luce d ſceſſum, ſicut ſuperius inſertum eſt, vos aut Rectores præſules ſucceſſoreſque veſtros in veſtram faciatis revocare poteſtatem vel dominationem, ea A ſcilicet ratione atque pretexto, ut rem data pontificis ſimulque eccleſiaſticorum omnium pontificalium ſeu publicorum omnium poteſtate privandas nullas functiones vel exationes, vel exquiſita & lauda convivia, neque gratioſa vel inſidioſa munuſcula, neque etiam caballorum paſtus, atque paravereda vel angaria, aut in quodcumque functionis titulum judiciaria poteſtate dici poteſt, de ipſa facultate penitus non requiratur. Sed ſub integra emunitate facultaticula, ſicut a nobis hucuſque poſſeſſa eſt, in jure oratorio ſanctæ Mariæ & prædictorum ſanctorum Apoſtolorum ſub jure & poteſtate & dominatione ſanctæ Mariæ matris Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel ſanctorum B Martyrum Gervaſii & Protaſii, & eorum rectoribus atque pontificis debeat, Deo protegente & opitulante, conſiſtere. Licet in ceſſionibus pœnam adnecti non ſit neceſſe, ſed nobis pro omni firmitate placuit inſerendum. Si quis verò, quod futurum eſſe non credimus, ſi nos ipſi, quod abſit, aut aliquis de heredibus vel proheredibus noſtris, ſeu quælibet perſona, calliditate commotus, aut cupiditate præventus ullo unquam tempore comprehenſam epiſtolam ceſſionis noſtræ, quam propter nomen Domini & veneratione ipſius ſancti loci ſpontanea voluntate fieri decrevimus, venire aut aliquid agere voluerit, aut tergiverſator C extiterit, anathema ſit; & tam qui fecerit, quam qui faciendo conſenſerit, anathema ſit, & cum ſupraſcriptos ſanctos ante tribunal Chriſti deducat rationes, inſuper inferat juxta pœnas ſæculi, eum cogente fiſco, partibus ipſius eccleſiæ, vel eorum rectoribus auri libras quingentas, argentum pondera mille tranſſolvere faciat, & quod repetit, nullatenus valeat vindicare, ſed præſens ceſſio, atque voluntas noſtra omni tempore inviolata permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Et ut hæc ceſſio firmior habeatur, & inviolabiliter conſervetur, manus noſtras ſubter firmavimus & aliorum bonorum virorum decrevimus roborari. Actum D Cenomannis civitate publica. Data V. nonas Maji anno II. regnante Childeberto rege. Signum Haregario. Signum Trudane uxore ipſius. Signum Teneſtina filia ejus Deo ſacrata, unanimiter conſentientes qui hanc ceſſionem vel donationem a nobis facta fieri vel roborari decrevimus. Ego Innocens, acſi indignus peccator, epiſcopus a me facta ſubſcripſi. In Chriſti nomine Landolenus indignus epiſcopus ſubſ. Ego Magnolenus, acſi peccator, epiſcopus ſubſ. Vinimundus, licet indignus epiſcopus, ſubſ. Odolmarus, quamvis indignus epiſcopus ſubſ. Abbo miſericordia Chriſti epiſcopus, ſubſ. in nomine Domini. Hildemannus indignus epiſcopus ſubſ. E Gotfridus indignus epiſcopus ſubſ. Signum Gondolini Comite. Signum Oſtremundi comite. Signum Winitmarci comite. Signum Gunduini comite. In Chriſti nomine Berardus indignus epiſcopus ſubſ. Ego Landolenus abbas ſubſ. Signum Adaluvini vicecomite. Signum Oſtruini. Signum Hilderici. Signum Bicardi. Signum Emmoni. Heriard. ſubſ. Signum Inghilgarii. Signum Vinctmari. Winctmundus ſcripſi & ſubſcripſi.

AD CONCILIUM LUGDUNENSE

Anni 517.

ADDITIO

Ad hoc concilium ea transferre huc juvat quæ olim dedi in adnotationibus meis ad Pagium ad A. 517. n. 10.

Oscitanti profecto Pagio exciderunt ea, quæ de concilio Lugdunensi a Sirmondo primum vulgato commentatus est. Non enim ex mera futilique conjectura sua Lugduni celebratum illud fuisse Sirmondus asseruit; sed in ipso concilii textu id rotundis verbis exprimitur: *In Lugdunensi urbe degentes decrevimus*. Quod & confirmat concilii hujus inscriptio in codicibus Remensi a Sirmondo, & Parisiensi ab Harduino consultis, in hanc sententiam: *Incipit epistola tempore Sigismundi regis ab episcopis in urbe Lugduno facta*. Recte tamen notat Pagius concilium hoc non primum, ut est in omnibus Collectionibus etiam postrema Veneto-Labbeana, at secundum appellari debere; ac deinceps reliqua Lugdunensia concilia hoc ordine dinumeranda esse. Quis autem fuerit Stephanus iste, de cujus damnatione in hoc concilio agitur, nunc tandem innotuit, ex quo beneficio Cll. VV. PP. Martene & Durand vita Sancti Apollinaris Valentiæ ad Rhodanum episcopi, a coevo descripta, lucem vidit Vet. Monum. to. 6. col. 779. &c. ita enim ibi: *Accidit ut quidam ex officio regis Sigismundi, nomine Stephanus, qui super omnem dominationem Fisci principatum gerebat, defuncta ejus conjuge, sororem uxoris suæ* (quam Palladiam appellatam colligo ex canone sexto concilii Lugdunensis, de quo hic) *sibi illicite jure conjugii cumularet;* (lege *copularet*) *qua de re sancti ac beatissimi Apostolici viri Avitus* (Lugdunensis) *& Apollinaris secundum carnem germani, synodalem institutionem servantes, cum reliquis pontificibus in unum congregati, ipsum Stephanum sacra communione privari sanxerunt .... Tunc rex diræ insaniæ permotus furore beatissimos pontifices eis insidias prætendendo, injuriare non desinebat. B Sed apostolici atque mirabiles viri terrenas res minime formidantes &c. Visum est illis ut in oppido civitatis Lugdunensium, quod nominatur Sardinia, pariter tanquam exilio deputati auxiliante Deo comitarentur.* Concilium istud, cujus vitæ Author meminit, diversum esse a Lugdunensi, de quo nunc, colligo, primo, quod in subscriptione Lugdunensis, Aviti nomen non legitur; huic autem adfuit, quin & præfuisse Avitus videtur. Secundo, quod Sigismundus rex ante Lugdunense illud concilium damnationem Stephani, quam pronunciatam in concilio asserit Author vitæ S. Apollinaris, temperavit, ut colligere licet ex capite sexto ejusdem concilii; C in concilio autem, de quo vitæ Author, ista damnatio primum lata fuit. Quare concilium istud, de quo in vita S. Apollinaris, Lugdunense præcessit. Porro hujus prioris concilii nulla huc usque mentio in Collectionibus conciliorum facta est.

Si quis tamen contenderit synodum hanc incerti loci, in qua Stephanus primo damnatus fuit, ipsam fuisse Epaonensem, cui Avitus & Apollinaris adfuerunt, ille certe nos assentientes habebit. Nam in can. 30. Epaonensis incesti damnatur vir prioris uxoris suæ sororem ducens; quamvis Stephani nomen ibidem, forte ad invidiam minuendam, expressum non legitur. Hæc si admit- D tantur, Epaonense concilium Lugdunensi præmittendum esse constabit.

AD CONCILIUM EPAONENSE

Anni 517.

ADDITIO.

Canon iste concilio Epaonensi tribuitur ab Egberto Eboracensi archiepiscopo in suo Libello Excerptionum Excerpt. LII. apud Labbe to. VIII. Eadem post Egbertum iisdem verbis decernit Conc. Aquisgranense anni 816. can. 84. res autem ipsa petita est ex canone 58. concilii Laodiceni, in quo lex eadem, verbis tamen parum diversis, sancitur.

CANON EPAONENSIS.

Non oportet in domibus non dedicatis oblationes celebrari ab episcopis vel presbyteris.

AD

ANNO CHRISTI 518.

AD SYNODUM HIEROSOLYMITANAM

In Libello synodico relatam,

Anno 518. habitam

ADNOTATIO CRITICA.

SYnodus quam Hierosolymitanam appellat author Libelli synodici, nec synodus reipsa fuit, cùm ex monachis tantummodo constiterit, nec ejus colligendæ illa extitit causa, quam anonymus ille scriptor designat. Joannes patriarcha Hierosolymitanus jussu B Anastasii detrusus fuerat in carcerem, ut qui cum Severo Antiochiæ patriarcha Acephalorum principe communicare negaverat sponte, vi & minis cogeretur. Quibus ex angustiis ut eriperetur, hanc excogitavit artem; prætendit enim velle se principis jussionibus parere, idque ut præstaret solemnius, in ipso templo ex ambone fidem suam se palam denunciaturum spopondit. Continuo liberatus, monachorum turbam ingentem, quam ad decem millia ascendere fama erat, collegit, mediusque inter Sabam & Theodosium, monachorum illorum duces & principes, ambonem conscendit, & è sublimi loco, una secum consentiente utroque socio, anathema Nestorio, Eutycheti, Severo, Soterricho Cæsareæ Cappadociæ, cæterisque synodi Chalcedonensis impugnatoribus pronunciavit. Re comperta Anastasius Joannem patriarcham, & archimandritam utrumque in exilium agere meditabatur; quod ut rescierunt monachi, in unum coacti literas ad imperatorem dare statuerunt. Has literas integras recitat Cyrillus Scythopolitanus author coævus in vita S. Sabæ, ex quo tota hæc historia desumpta est, qui & scribit eas ipsas literas non ad principem tantummodo directas fuisse, sed & *ad Joannem qui eo tempore episcopus Constantinopoleos, mortuo Timotheo, ordinatus fuerat.* Ex quibus de anno, quo monachorum iste coetus convenit, docemur. Cum enim Joannes in paschate anni 518. sedem CPtanam ascenderit, non ante annum illum. Monachi literas pro concilio suo dederunt.

AD CONCILIUM ALIUD HIEROSOLYMITANUM

Anni 518.

ADDITIO.

ANNO CHRISTI 518.

COncilium istud anno illo 518. coactum fuisse in dubium revocare nemo jure possEt, nam Cyrillus Scythopolitanus, author D coævus, in vita S. Sabæ abbatis scribit Justinum vix adscitum ad imperium leges tulisse, *ut omnes ab Anastasio in exilium pulsi revocarentur, itemque synodus Chalcedonensis sacris diptychis insereretur.* Quibus jussionibus Hierosolymam delatis, addit ille, infinita multitudo monachorum & laicorum congregata est; concurrit quoque S. Sabas, *& episcoporum concilium, celebratoque festo* (idest die dominica, quæ cum die 5. augusti concurrebat) *sexta augusti mensis promulgatæ sunt divinæ jussiones, & quatuor synodi in sacris diptychis repositæ sunt.* Ex his Cyrilli verbis de mense & die habiti concilii erudimur.

IN CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Sub Joanne patriarcha anno 518. habitum, & de conciliis contra Severianos latis & in collectionibus omissis

DISCUSSIO.

ANNO CHRISTI 518.

IN hoc concilio, quod fere integrum legitur in actis concilii Constantinopolitani sub Menna, anno 536. celebrati, damnatum fuisse Severum Antiochiæ patriarcham, Eutychianum, nemo plane ignorat. Sicut & constat Synodi illius Patres scriptas de damnatione illa epistolas ad metropolitas Orientis misisse. Ea occasione concilia quædam per Orientem habita sunt, ut Hierosolymitanum & Tyrium, de quibus in Collectione Veneto Labbeana to. V. col. 727. Omissum verò ibi supplendum est concilium incerti loci ab episcopis Syriæ secundæ habitum, cujus synodica inter acta synodi Constantinopolitanæ sub Menna occurrit. Vide Collect. Veneto-Labbeanam to. V. col. 1183. &c. Hanc enim epistolam synodi esse tum plura demonstrant, cum illud in primis, quod his verbis absolvatur. *Synodali epistolæ nostrorum minimorum &c.* Porro Patres illi epistolæ suæ adjunxerunt capita accusationis, in sua illa synodo institutæ, adversus Petrum, quem Severus Apamiensibus episcopum dederat. Hunc hominem a se damnatum dam-

ANNO CHRISTI 518. 519.

damnandum pariter Joanni Archiepiscopo CPtano proponunt, damnationis ejusdem suæ documentis & testium depositionibus illi transmissis. Cum verò inter depositiones istas quædam occurrat Joannis presbyteri asserentis se *post pascha undecima indictione præterita*, audivisse Petrum blasphemas quasdam in voces prorumpentem, eo indicio collector conciliorum censuit accusationes istas transmissas Constantinopolim fuisse anno 533. indict. illa notato. Ex quo illud consequeretur, concilium hoc Patrum Syriæ Secundæ non ante annum illum convenisse. Verùm collectorem errasse planum est, cùm Patres illi synodicam suam, cui testium depositiones adversus Petrum Apamiensem adjunxerunt, ad Joannem CPtanum patriarcham direxerint, qui sane vir anno 520. decessit. Indictio igitur illa undecima annum designat 518. quo & synodus Constantinopolitana sub Joanne & altera a Patribus Syriæ Secundæ celebrata est. Cum tamen synodi- A ca illa & documenta damnationis Petri Constantinopolim pervenerint absoluto jam concilio anni 518. & Joannes qui tunc sacris præerat brevi post, anno scilicet 520. vitam absolverit, quo forte temporis spatio nullum aliud concilium Constantinopoli habitum est, in quo Petri damnatio confirmaretur; ideo Joannis successor Epiphanius in synodo quadam sua, nec forte alia, quam quæ occasione ordinationis suæ anno 520. convenit, sententiam in eundem Petrum dixit, quæ sententia legitur in synodo CPtana sub Menna hunc titulum referens: *Sententia Epiphanii patriarchæ & synodi congregatæ contra Severum & Petrum*. Diligenter B hæc animadvertenda sunt, ne deinceps confundantur concilia duo Constantinopolitana in causa Severi, quæ ambo in actis synodi sub Menna commemorantur.

AD SYNODUM BRITANNICAM

Contra Pelagianos

Anno 519. celebratam

ADDITIO.

Ex Wilkins Conc. Britan. to.1. pag.8.

G*iraldus Cambrensis in vita S. Davidis lect. 8. mentionem facit synodi totius VValliæ apud Brevi, contra Pelagianam hæresim convocatæ, ex episcopis, abbatibus, viris religiosis & laicis; in qua S. David electus & consecratus fuit archiepiscopus totius VValliæ.* Non longis autem post hæc temporibus Pelagiana labes & hæresis detestanda per B. Germanum Antisiodorensem, & Lupum Trecensem in insulam transmissos, olim extincta, redivivo morbo redivivaque malitia in fidei catholicæ perniciem jam resuscitata, universalis totius Kambriæ synodo colligendæ occasionem dedit. Unde & collectis in D Keretica regione apud Brevi episcopis, & abbatibus, virisque religiosis diversorum ordinum multis, necnon & laicis principibus, ac populis de universa regione collectis, cum a pluribus in publica audientia sermo factus, populum hæretica pravitate pene irrevocabiliter infectum ad fidei reducere tramitem non prævaluisset, tandem Paulinus episcopus, cum quo David olim liberalibus disciplinis in pueritia studuerat, ut propter episcopum nuper a patriarcha consecratum, virum sanctum, discretum pariter & disertum, qui nondum advenerat, communiter ab omnibus ad tantum ecclesiæ discrimen mitteretur, verbis quidem suaso- E riis peroravit. Mittuntur itaque nuncii semel & secundo, nil proficientes. Erat enim vir sanctus contemplationi deditus, de temporalibus rebus, aut sæcularibus, nisi necessitate urgentiore compulsus, aut nihil, aut parum curans. Tandem vero duo mittuntur viri sanctissimi ac fidelissimi, Daniel videlicet, & Dubricius. David autem eorum adventum in spiritu prævidens, magnos ad se viros in crastino venturos fratribus prædixit. Advenerunt itaque mane viri prædicti, sicut & vir sanctus præviderat, hospitio pro facultate honorifice suscepti & exhibiti. Quorum ob sanctitatem & synodi pariter auctoritatem demum monitis obtemperans, una cum ipsis die sequente versus synodum iter arripuit. Quo facto, congregationem adeunt cum gaudio suscepti maximo & gratulatione. Prædicationis igitur officium patri David ab omnibus injungitur. Qui stans in terræ planitie, cum alii tamen ante prædicantes ibidem congestarum cumulum vestium ascendere consueverint, tam clara voce & gratiosa cunctorum pariter tam remotissimorum, quam prope positorum auribus intonuit, ut omnes eum communiter in tanta concione & salubriter audirent. Juxta illud. *Aperi os tuum & ego adimplebo illud*. Et alibi. *Cum steteritis ante reges & præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini*. Et subsequenter. *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis*. Quibus ita patratis, sermone completo, tota, cooperante gratia, hæresis evanuit, discussa penitus & deleta. Pater autem David communi omnium, tam cleri scilicet, quam populi electione pariter & acclamatione, cui & honorem antea destinatione Dubricius cesserat, in Kambriæ totius archiepiscopum est sublimatus.

SYNO-

ANNO CHRISTI 523. 524.

SYNODUS VICTORIÆ IN VVALLIA

Anno incerto habita.

Anno incerto.

Ex Wilkins Conc. Britan. T. I. pag. 8.

IN *hac synodo acta præcedentis synodi Menevensis confirmantur, & nonnulla in emolumentum ecclesiæ consultabantur*. Processu verò temporis & alia synodus collecta est, cui nomen Victoriæ; in qua convocato denuo totius Kambriæ clero, ea quæ in priori synodo firmata fuerant, adjectis quoque quibusdam super ecclesiæ commoditatibus, firmo rigoris examine sunt renovata. Ex his itaque duabus synodis omnes Kambriæ totius ecclesiæ modum & regulam, ecclesia quoque Romana auctoritatem adhibente & B confirmante, susceperunt. Quarum decreta, quæ ore promulgaverat præsul David, sua quoque sancta manu literis mandavit; suæque ecclesiæ aliisque per Kambriam pluribus reservanda commendavit. Quæ quidem sicut & alii quamplurimi nobilis bibliothecæ thesauri egregii, tam vetustate, quam incuria, piratarum quoque crebris insultibus, qui de Orcadum insulis æstivo tempore longis navibus advecti maritimas Kambriæ provincias vastare consueverant, evanuerunt.

JOANNES PAPA I.

Sedit ab anno 523. usque ad annum 526.

AD JUNCENSE CONCILIUM

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ab Anno 524. ad ann. 523.

JUncense in Africa concilium in annum 524. Labbeus retulit. Verum ad annum præcedentem 523. reiiciendum suadet epistola Bonifacii Cartnaginiensis episcopi inscripta *Liberato & cæteris qui in concilio Juncensi adfuerunt*. Signatur enim illa die XVII. Kal. Januarii *anno primo*, nempe Childerici regis, ut ego interpetror, ac denunciat sequentis anni Pascha die *VII. Idus Aprilis* celebrandum esse. Character iste paschalis indicat annum 524. Anno ergo superiori scripta est epistola ad Juncense concilium.

AD CONCILIUM ILERDENSE

Octo episcoporum

Anno DXXIV. celebratum

ADDITIO.

Anno 524.

COncilii Ilerdensis canones in epitomen redactos exhibet vetustissima collectio nostra Lucensis, & quamvis nullum referat canonem supra sexdecim illos, qui in Collectionibus repræsentantur, ex iis tamen qui utrinque se offerunt legendi intelligimus, anonymo collectionis nostræ authori alium fuisse codicem, quam qui ab editoribus consultus est. Quin & in nonnullis emendatior erat codex ille, quam qui exhibetur in editis. Id profecto liquet ex canone IX. qui quamquam exscriptoris culpa in nostro luxatus est, adhuc tamen genuinum sensum refert; cum vicissim canon editus mendosus appareat. Ita enim editus: *De his qui in prævaricatione rebaptizati &c. delapsi sunt, placuit ut circa eos illa Nicænæ synodi statuta serventur*, idest ut *septem annis inter cathecumenos orent, & duobus inter catholicos & postea ..... fidelibus in oblatione & eucharistia communicent*. Tangitur his Nicænus canon XI. sed cum ibi pœnitentia annorum XII. injungatur, sive errasse Ilerdenses Patres, sive mendum in codice unde editio expressa est cubare constat. Mendosum fuisse codicem demonstrat epitome nostra, quæ sic reddit. *can. IX: Qui rebaptizati fuerint XII. annis pœnitentiæ omnis culpa*, forte omnem culpam redimant. Reliquos canones in quibus codicem, unde epitome deducta est, ab editis discrepasse suspicandi locus est, statim subjungo, integros editos canones cum epitome nostra è regione posita exhibendo.

CANONES.

Canon. III. editus.

De Monachis id obſervari placuit, quod ſynodus Agathenſis vel Arelatenſis noſcitur decreviſſe; hoc tantummodo adjiciendum &c.

Ea vero quæ in jure monaſterii de facultatibus offeruntur in nullo diœceſana lege ab epiſcopis contingantur. Si autem ex laicis quiſquam a ſe factam baſilicam conſecrari deſiderat, nequaquam ſub monaſterii ſpecie, ubi congregatio non colligitur, vel regula ab epiſcopo non conſtituitur, eam a diœceſana lege audeat ſegregare.

Canon. XIII. edit.

Catholicus qui filios ſuos in hæreſi baptizandos obtulerit, oblatio illius in eccleſia nullatenus recipiatur.

Canonis III. MS. epitome ex noſtro codice.

Monachus abſque conſcientia abbatis nuſquam ambulet, & quos epiſcopus probaverit, in clericatus officio cum voluntate abbatis ordinet. Epiſcopus de altario monaſterii quod ponitur non tollat. Diœceſanam eccleſiam monaſterius (*ſic*) non teneat.

Canon XIII. MS.

Catholicus qui filium ſuum in hæreſi baptizaverit, excommunicetur.

FELIX PAPA IV.

Sedit ab anno 526. uſque ad 530.

AD EPISTOLAS FELICIS IV.

APPENDIX.

Anno 526. *AGnellus Ravennatenſis, noni ſæculi ſcriptor, in ſuo Pontificali Ravennatenſium epiſcoporum vulgato a Cl. Bacchinio, & recuſo ac ad Mſ. cod. recenſito a Muratorio Rer. Ital. tom. II. par. I. ad vitam S. Eccleſii Ravennatenſis epiſcopi Conſtitutum quoddam Felicis Papæ ſervavit, datum occaſione diſſidii cujuſdam in Eccleſiam, & clericos ditionis ſuæ. En illud.*

a IV. Mur. *Felix a epiſcopus urbis Romæ.*

LAudanda eſt Deceſſorum noſtrorum ſolicitudo de pace & quiete eccleſiaſtica, b quia paſtor qui advigilans continere debet contentiones, aut damnat, aut corrigit. Oportet in hunc ipſum tramitem nobis ambulantibus ſimilis cum eis conſpici; quia quorum per Dei miſericordiam locum gerimus, ipſorum ſequi nos decet exempla. Ex invidia ſacerdotibus eccleſiæ Ravennatis talia contingerunt, *quæ c* omnium Catholicorum animos contriſtaſſe noſcuntur, altercationes, ſeditiones, pravitates, quæ omnem diſciplinam eccleſiaſticam diſrumpere nitentur. Iſta nos iterum . . . . . verum Dei timorem ante oculos habentes, ut nec illicitis audaciam demus exceſſibus, & non abjiciamus . . . . . per conſtitutum noſtrum ordinare, quod juſtum eſt ſecundum Salomonem dicentem; *non* dures *d tranſitum aquæ*. Ergo recenſentes capitulis a Fratre *noſtro e* Eccleſio, & a presbyteris, & diaconibus, & *clericis f* & Notariis eccleſiæ Ravennatis nobis oblatis, præſentibus fratre & conſacerdote noſtro Eccleſio, & ejus clericis inferius deſignatis, quod rationi vidimus convenire, cenſemus eos clericatus officium debere ſuſcipere, quorum vitam & converſationem ſacrorum canonum non poſſit impugnare auctoritas. Clericos verò ſecundum ſanctorum Patrum regulas volentes duntaxat & denunciatos; quantum ad presbyteros & diaconos pertinet, ſtatutis jubemus temporibus ſolenniter promoveri. De verò Ravennatum & Claſſicanorum eccleſia, antiqua conſuetudo ſervetur. Clerici verò vel Monachi ad indebitum obtinendum ordinem, vel locum, Potentium patrocinia non requirant, per quæ, aut non faciendo ingratus, aut faciendo injuſtus videatur epiſcopus. Quarta patrimonii Ravennatenſis eccleſiæ, hoc eſt tria millia ſolidorum, ſolitis errogationibus clericis omnibus, vel quibus errogari eſt ſolitum, compleatur. Si quid tamen ex penſionibus vel hæreditatibus creſcere, Domino noſtro volente contigerit, eodem Domino mediante, etiam quartæ portioni *adiiciantur*; g Sic tamen ut brevibus ordinatis, quod ſingulis diſtribuitur latere non poſſit. . . . . . . ſecundum merita, ſecundum loca, quia omnia Deus ſecundum juſtitiam & menſuram conſtituit. . . . . . ita ut unuſquiſque extra neceſſitatem infirmitatis aut cauſam idoneam altaris omnia in ſuo officio vigilanter obſervet. *Redditus h* verò prædiorum ſive acceſſiones propter rei familiaris expenſas, vel exenia, quæ diverſis offeruntur, & convivia, quæ eis exhibere, vel pro loci ſui, vel merito, vel pro advenientium ſuſceptione, neceſſe eſt, epiſcopo

b *conſtitum.* Mur.
c *quod.* Mur.
d *dares.* Mur.
e *deeſt.* Mur.
f *Clero.* Mur.
g *proficiat.* Mur.
h *Excepta.* Mur.

ANNO CHRISTI 526.

po constituimus debere proficere. Nullam conjurationem, nullum conventiculum, quod vel apud laicos esse non potest impunitum in ecclesia Dei, ullus facere tentet ex clero. Nam sicut nos optamus ne superna misericordia patiatur admitti, sic, si quis tentaverit, sentiat auctoritatem canonum, & ecclesiasticam disciplinam secundum Apostolum dicentem: *excedentes in conspectu omnium corrige, ut residui timorem habeant*. Mereantur boni laudem, qui in operibus Dei vigilant, sentiant affectum proprii sacerdotis, qui per obedientiam suam videntur ornare propositum, glorientur de sui amore pontificis, qui in suis officiis ab operibus Deo placitis, cum ejus obsequiis non desistunt; sicut divina loquuntur eloquia; *dignus est operarius mercede sua*. Ad patrimonium verò ecclesiæ ex eorum episcopi judicio.......... ex clero personæ electæ cum solatiis, quæ pro notitia deputaverit episcopus sub idonea fidejussione mittantur, quorum fides fuerit, & industria comprobata, ut & alimonia pauperum fraudem non patiatur, & quantitas patrimonii ecclesiæ latere non possit, & unusquisque clericus sub timore Dei, & proprii sacerdotis de his quæ sibi commissa fuerint exponat fideliter rationes. Illud verò quod omnino, ac religioso debet execrari proposito, nos nec oportebat loqui, nec verbis exponere. Pervenit ad nos aliquos de clero spectaculo interesse, quæ res ita crudelis est, ut animas Catholicorum pro sui execratione conturbet, ut quos in domo Dei divina eloquia recitantes audivit, eosdem contra mandata in spectaculis aspiciat convenire. In his disciplina confunditur, divina præcepta calcantur. Unde oportet episcopum, & de hac parte solicitudinem gerere, ut si non faciunt, non faciant in futuro, & si faciunt, juxta disciplinam ecclesiasticam corrigantur. Si qui verò de clero prædia urbana, vel rustica ad ecclesiam pertinentia detinent, eisdem libellis sub justa pensionis æstimatione factis statuimus collocanda, hac *ratione a* quod in quo modis suis solent accipere, ipsi retineant, quod superest ecclesiasticis inferant compendiis profuturum. Circa prædia urbana, vel rustica cæteraque mobilia pro animæ suæ mercede a fidelibus nominatim diversis Basilicis derelicta, vetus consuetudo servetur. Notarii verò juxta ordinem matriculæ, Primicerii, secundicerii, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, suo periculo in conspectu presbyterorum, & diaconorum documenta ecclesiastica, sub fidelium brevium descriptione suscipiant, ut quotiens exegerit causa, fideliter proferantur, contradant, atque recipiant. Omnia tamen cum jussione & ordinatione episcopi sui eosdem jubemus efficere. Ideo enim universa describenda sunt ecclesiastica documenta, ne ullo modo, aut suscepta pereant, aut tempore, quo sunt necessaria utilitatibus ecclesiasticis, exhiberi non possint. Qui tamen Notarii in officio suo observantes, strenui, consequantur sine imminutione commoda sibi, vel prioribus suis antiquitus deputata. Ipsi etiam, sicut exigit ratio, & antiquitas ordinavit libellos, & securitates totius patrimonii ecclesiastici, quorum interest subscriptos episcopi manu, contradant. Quibus verò cum sæcularis conversationis hominibus, nullam necessitatem rei familiaris tolerantibus, ecclesiastici juris prædia, vel urbana, vel rustica data sunt, episcopi sollicitudine per eos, quibus jusserit, clericos ad dominium revocet ecclesiæ, nec deinceps, præter causam superius comprehensam, dare præsumat. Mastalo verò Archidiaconus ecclesiæ Ravennatis commoda *ejusdem b* loco juxta antiquam consuetudinem deputata, sine imminutione percipiat, sicut eos, qui ante eum fuerunt, claruerit consequutos. Monasteria verò virorum sive ancillarum Dei ab episcopo ordinentur, ut omnibus ratio, justitia, pax, & disciplina servetur. A nobis hæc loci nostri exigit ratio non *tacere, c* fratri nostro Ecclesio ea imminet custodire, quia pacem generat cum canonibus servata justitia. De justitia caritas procedit, per quam Deum videmus, & per cujus gratiam hæc possumus præcepta servare. In nullo ergo esse convenit negligentes, sed vigilantes ad omnia, ut talentum, quod nobis est creditum, cum boni operis *augumento, d* ipsi omnium bonorum datori reddamus. Recognovimus. Cœlius.

Felix Episcopus Ecclesiæ Catholicæ Urbis Romæ huic constituto inter partes subscripsi.

Nomina presbyterorum, diaconorum, vel clericorum Ravennatensis ecclesiæ, qui Romam venerunt cum episcopo.

Patritius presbyter.
Stephanus presbyter.
Constantinus presbyter.
Servandus presbyter.
e
Exuperantius presbyter.
Clemens diaconus.
Ursus diaconus.
Felicissimus diaconus.
Vigilius diaconus.
Neon diaconus.
Johannes diaconus.
Stephanus diaconus.
Gerontius subdiaconus.
Honorius subdiaconus.
Petrus subdiaconus.
Vitalis subdiaconus.
Julianus Acolytus.
Faustinus Acolytus.
Romanus Acolytus.
Severinus Acolytus.
f
Petrus lector.
Marcus lector.
Asterius lector.
Petrus alter lector.
Andreas lector.
Marinus defensor.
Majoranus notarius defensor.
Hermolaus primicerius defensor.
Honorius cantor.
Tranquillus cantor.
Antonius cantor.
Melitus cantor.

a exinde. Mur.
b *eidem*. Mur.
c *taceri*. Mur.
d *augmento*. Mur.
e *Honorius Presbyter*. Mur.
f *Andreas Acolytus*. Mur.

Ne-

ANNO CHRISTI 526.

Nomina Presbyterorum, Diaconorum qui Romam venerunt cum Victore presbytero & Mastalone diacono.

Laurentius presbyter.
Rusticus presbyter.
Victor presbyter.
Thomas presbyter.
Mastalus diaconus.
Magnus diaconus.
Paulus diaconus.
Agnellus diaconus.
Maurus subdiaconus.
Stephanus acolytus.
Vincemalus acolytus.
Thomas lector.
Laurentius lector.
Florus lector.
Reparatus lector.
Luminosus lector.
Calunnius lector.
Ysaac lector.
Laurentius horrearius.
Petrus decanus.
Stephanus decanus.
Vindemius acolytus.
Colos acolytus.
Cassianus acolytus.
Laurentius acolytus.
Stephanus acolytus.

AD SEQUENTEM EPISTOLAM

ADMONITIO COLLECTORIS.

Antiquam illam canonum epitomen, quam in vetustissimo Lucensi codice nongentorum annorum nactus sum, evolventi, occurrit synopsis epistolæ cujusdam Felicis ad *Siculienses episcopos*, quo sub titulo canones VIII. collocantur. Cum verò in iis canonibus quædam agnoverim, quæ ad Arianorum resipiscentium receptionem in ecclesiam pertinent, alia verò quæ Pelagianorum vel Semipelagianorum hæresim jugulabant, ac tandem quædam in Manichæorum D dogma de malo a Deo producto invecta; hæc omnia nonnisi cum Felice IV. congruere posse censui. Primo enim hæresis Pelagiana cum Felice II. cohærere nequaquam potest, diu enim post decessum Felicis II. innotescere ac damnari cœpit. Eo igitur pontifice A remoto, Felix III., & Felix IV. succederent. A Felice III. cur epitome hæc nostra removeatur id suadet, quod ejus tempore Manichæos ecclesiam turbasse nullibi legimus. Vicissim autem cum Felice IV. omnia congruunt. Ariani qui Africam & Italiam infestabant, ut ex concilio Vasensi anno 529. ideſt sub Felice IV. celebrato cap. V. discimus. De Manichæis planum est ex anathematismis Prosperi ex Manichæo circa hæc tempora conversi, legendis apud Labbeum to. V. pag. 800. Ven. edit. Denique Semipelagianorum dogma exagitat concilium Arausicanum II. anno eodem 529. habitum. His in antecessum animadversis, modo epi- B tome illa promenda, quam profero ut est in codice cum numeralibus notis singulis canonibus adscriptis; quæ sane notæ cum numerorum seriem minime quidem continuatam, sed ordinem interruptum servent, aperto satis indicio demonstrant, è majori aliquo excerpto ea quæ ibi dantur decerpta fuisse.

EX EPISTOLA FELICIS
Ad Sicilienses Episcopos.

XVII. Arianos in catholica fide venientes per manos impositionis recipianter.

XVIII. Omni dominico die communicare bonum est, si se abstinent a peccato.

C XXIV. Sine invitatione Dei nullus ad salutem venit.

XXVII. Malum non esse a Deo factum.

XXX. Bonæ sunt nuptiæ.

XXXI. Melior est continentia.

NOTÆ EDITORIS
In excerpta superioris epistolæ Felicis.

Arianos &c. Ita Siricius Papa ad Heimericum cap. 1.

Omni dominico die &c. De communione diebus festis quæ pro consueto more accipi diebus illis obtinuerat, vide concilium Emeritense anno 666. cap. 14.

Sine invitatione Dei. Vide concilium Arausicanum II. cap. 19.

Malum non esse a Deo factum. Vide anathematismos a Prospero Manichæo ignatos cap. 1. & 2.

Bonæ sunt nuptiæ, melior est continentia. Vide Augustinum toto lib. de bono conjugali.

AD SYNODUM CARPENTORACTENSEM
Anno ut fertur 527. habitam

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 528. Quamquam characteres chronologici concilii hujus nihil ambigui exhibere videntur, suspicio tamen mihi ingeritur, num forte in errorem scriptores induxerint. Versor enim ambiguus num vera sint, quæ tamen admittuntur ab omnibus, hoc scilicet concilium anno 527. Mavortii consulatu notato, tribuendum esse. Id enim deduco ex concilio Vasensi III. quod anno 529. Decii Junioris consulatu notato die non. Novembris celebratum est. Concilium nanque hoc Vasense indictum est in Carpentoractensi concilio ad annum proxime sequentem his verbis: *Hoc etiam placuit custodiri, ut sequenti anno in vico Vasensi VIII. Id. No-* E *vemb. debeat concilium congregari.* Cum igitur Vasense convenerit anno 529.; anno proxime præcedenti nempe 528. Carpentoractense habitum fuisse oportet. Id etiam indicat dies qua concilium istud Carpentoractense celebratum fuit, nempe dies VIII. Id. Novembris, quæ nonnisi anno 528. in feriam secundam, qua iniri solebant concilia, incidit. Hæc si admiserimus, pro *Mavortio V. C. Cos.* legendum P. C. Mavortii V. C. Cos.

BO-

BONIFACIUS PAPA I.

Sedit ab anno 530. usque ad 532.

JOANNES PAPA II.

Sedit ab anno 532. usque ad 535.

AD COLLATIONEM CATHOLICORUM CUM SEVERIANIS HABITAM CONSTANTINOPOLI

Anno 533.

ADDITIO.

JOannes Asiæ (ita enim scribitur) episcopus, quem vixisse ferunt sub Justino minori, Severianorum sectæ addictus, historiam scripsisse traditur a Theodosio minore usque ad Justinianum. Ex ea verò, siquidem veritati constare putetur, non una tantummodo, sed plures per succedentes annos Monophysitarum cum Catholicis collationes habitæ intelliguntur. Ita verò de illis ex excerptis ejusdem operis, a Dionysio Patriarcha Severiano in sua ecclesiastica historia relatis, Assemanus Biblioth. Orient. to. II. pag. 89. qui in codice Syriaco Dionysii opus illud offendit. *Anno* 865. (Græcorum, qui forte est 544. Christi, ex peculiari ejusdem Joannis supputatione quam indicat Assemanus ibid. pag. 85.) *Episcopi & Monachi quamplurimi e grege Monophysitarum, Justiniani jussu, in regiam urbem convocantur, ut de fide disputarent. Idem rursus factum an. 869. & anno 871. Denique anno 874. quadringenti viri e Monophysitis ex Syria & Ægypto, ejusdem Justiniani jussu congregati, frequentes cum Catholicis disputationes habent per anni spatium, quin tamen quisquam a sua opinione recederet*. Extat *collatio Catholicorum cum Severianis habita Constantinopoli anno Domini 533. tempore Justiniani imperatoris*, descripta ab Innocentio Maroniæ episcopo, cui ex Severianis adfuere episcopi sex, nimirum Sergius Cyri, Thomas Germaniciæ, Petrus Theodosiopolis, Joannes Constantinæ, Nonnus Caresinæ & Philaxenus Dulichii, quem ad orthodoxam fidem reversum, in eadem collatione testatur Innocentius. Verum quatuor collationes a Joanne relatæ, posteriores sunt ea, quæ in Tomo conciliorum legitur.

AD CONCILIUM AURELIANENSE II.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

an. 533. an. 536. COncilii hujus epocham, qualis apud Labbeum signatur, mendosam esse nemo unus non videt. Honoratus Buturicensis episcopus canonibus hujus concilii subscribit die IX. Kal. Julias *anno XXII. domnì Childeberti regis*. Rex iste cœpit anno Christi 514. cujus proinde annus XXII. cum anno Christi 536. non verò 533. componendus est.

AGAPETUS PAPA I.

Sedit ab anno 535. usque ad 536.

AD CONCILIUM ARVERNENSE

P. C. Paulini Cl. V. C.

Anno scilicet Christi DXXXV. celebratum

ADDITIO.

CANONES ARVERNENSES

Ex Burchardi cod. MS. lib. 2. cap. 73.

Ex Arvernensi cap. IV.

[An]no 535. ADmonendi sunt fideles sanctæ Dei ecclesiæ, ut filii vel filiæ parentibus suis obedientiam exhibeant, dicente Domino: *Fili, honorifica patrem tuum*. Nam ut & ipsi parentes erga filios suos ac filias modeste agant admonendi sunt, dili-

ANNO CHRISTI 536.

dicente Apostolo: *Et vos parentes nolite ad iracundiam provocare filios vestros.* Nam & hoc dicendum est eis, ut si illi genitali affectu parcere velint injuriis filiorum, non hos impunitos Dominus finit, nisi forte pœnitentiæ subjiciantur; sed tamen levius est filiis parentum quælibet flagella suscipere, quam Dei iram incurrere.

A Cap. XII. *Burch. lib. II. cap.* 100.

Statutum est ab episcopis de Presbyteris, qui fœminas secum indiscrete habere permittuntur, & propter hoc malæ suspicionis opinione denotantur, & si deinceps admoniti non se correxerint, velut contemptores sacrorum canonum canonica invectione feriantur.

CONCILIA CONSTANTINOPOLITANA DUO

Celebrata in causa Anthimi anno 536.

Anno 536.

HIstoriam depositi damnatique Anthimi, & conciliorum ea occasione coactorum, nec satis exploratam, nec satis explicatam huc usque habuisse eruditionis ecclesiasticæ studiosos, ex iis quæ hic animadverto, perspicuum fore arbitror. Venit Agapetus pontifex Constantinopolim, ibique egisse oportet aliquandiu ante diem XIII. Martii hujus anni, si vera prodat codex ille Vaticanus, in quo legitur Mennas assumptus ad episcopatum Regiæ urbis die III. id. Martias; cum Agapetus & depositioni Anthimi, & assumptioni Mennæ præsens adfuerit. In regiam verò urbem vix ingressus nihil antiquius habuit, quam ut Anthimum qui e Trapezuntino episcopatu ad solium Constantinopolitanum transiverat, exauctoraret, utpote qui contra canonem illum celebrem Antiochenum ex uno in alterum episcopatum desiliisset. Atque intra hos terminos primo res tota constitit. Tunc vero pro Anthimo dejiciendo & in vacuam ejus dejectione sedem Menna assumendo concilium ab Agapeto indictum fuisse affirmat Theophanes, & ex eo Pagius in Critica ad A. 536. 5. 6. ex quo Collector Veneto-Labbeanus. Fateamur tamen oportet de concilio tunc habito, ne verbum quidem occurrere in libellis Archimandritarum, qui lecti sunt in altera ejusdem anni synodo sub Menna post Agapeti obitum, ubi dejectionis hujus Anthimi & assumptionis Mennæ historiam monachi illi persequuntur. Quin & destitutionem Anthimi, Mennæ verò electionem suffragiis populi & Cleri Constantinopolitani accedente imperatoris auctoritate, idem Agapetus tribuit in literis ad Petrum Hierosolymitanum episcopum, in eodem concilio recitatis. Quare concilium hoc è collectione removendum arbitror, & in ejus locum substituendum est alterum, in quo idem ipse Anthimus e cathedra regiæ urbis jam pulsus, pristinam dignitatem episcopi Trapezuntini adhuc retinens, reus iterum postulatus est ab iisdem Archimandritis, & ab Episcopis orientalibus, e quibus plures per se, alii per legatos suos Constantinopoli convenerant. Illi, oblatis Agapeto libellis, rogarunt ut terminum assignaret Anthimo, quo se interim ab impacto hæresis crimine purgaret, idemque, si minus congrue se defendisset, & ab episcopatu Trapezuntino, & a catholica communione excluderetur, Agapetus jussit tandiu illum suspendi ab episcopalibus & a communione, donec intra certos dies se purgasset. Secundum hæc, re adhuc infecta, Agapetus obiit, die, ut ego quidem in meis ad Pagium adnotationibus probavi, VIII. id. Aprilis anni 536. Hoc est ergo concilium Constantinopolitanum ab altero planè, si quod fuit, in quo Anthimus C dejectus, & Mennas assumptus, diversum. Discrimen istud planè elucet ex libello ab Archimandritis porrecto in novo altero concilio post Agapeti obitum coacto. Postquam enim de Anthimi expulsione e sede Constantinopolitana authoritate Agapeti Romani pontificis, nulla facta concilii mentione, sermonem habuissent, tum subdunt. *Præterea rursus cum de* Anthimo *& aliis hæreticis porreximus libellos, & episcopi Palæstini in civitate congregati*, (en concilium, cujus nunc primo meminerunt) *& alii orientales, & ambasiatores aliorum pontificum, & nos ipsi postulavimus Anthimum episcopum Trapezuntinum* (& non amplius Constantinopolitanum) D *quæ perpetravit facere per libellum nota sedi apostolicæ, & liberare seipsum ab omni hæretico errore, & proficisci ad ecclesiam Trapezuntinam, aut si hoc non valet, finaliter condemnetur, & omni dignitate sacerdotali ac operatione nudetur*. Hæc Monachi & Patres concilii in suis libellis, in quibus & illud adiiciunt, ab Agapeto suspensum fuisse Anthimum ad tempus; interim vero oblatos sibi a Monachis & Patribus concilii libellos sibi retinuisse, ut imperatori ostenderet. Ex his omnibus resultat concilium Constantinopolitanum convenisse, ut Anthimum, e solio Constantinopolitano jam dejectum, e catholica communione extorrem faceret: nec præter istud præcedens aliud concilium coactum fuit, ut Anthimus usurpa- E tam Constantinopolitanam Ecclesiam dimittere cogeretur. Theophanes verò, qui planè contrarium asseruit, in eo deceptus est, ut indictum ad condemnandum Anthimum, eumque e Trapezuntino solio dejiciendum, concilium, ad ejectionem ejus e fede Constantinopolitana transtulerit.

SILVERIUS PAPA

Sedit ab anno 536. usque ad 540.

VIGILIUS PAPA

Sedit ab anno 540. usque ad annum 555.

IN EPISTOLAM I. VIGILII PAPÆ AD EUTHERIUM

ADNOTATIO CRITICA.

OMnium primò exhibendum hìc censeo epistolæ hujus excerptum, quale extat in MS. codice nongentorum annorum in bibliotheca capituli Ecclesiæ Metropolitanæ S. Martini Lucensis. Ita verò ibi.

EX EPISTOLA VIGILII PAPÆ

ad Profuturum Bracarensem.

IN *nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti debet baptizari, non in nomine Patris, Filii, Spiritus Sancti. Si motus fuerit altare, denuo consacretur ecclesia. Si paries renovetur, & altare non motum fuerit, exorcidetur* (forte exorcizetur) *salibus tantum. Terna mersio fiant in baptismo.*

Excerpti hujus auctoritate, optimam esse discimus epistolæ hujus inscriptionem, quam MSS. codices plures Baluzio indicarunt; non enim Eutherio, ut in editis, sed Profuturo directa est, quem virum eundem esse episcopum Bracarensem, qui ætate illa florebat, ex hoc nostro excerpto ratum fixumque tenemus. Quæ verò de baptismi formula, & de ecclesiis consecrandis in epitome hac continentur, desumpta plane fuisse ex §. II. & IV. ejusdem epistolæ, quæ in editis *ad Eutherium* directa legitur, ex collatione utriusque convincimur; quamquam excerpti author emendatiorem forte & magis integrum codicem epistolarum Vigilii nactus, sanctiones illas paulo aliter ac fert epistola vulgata ad Eutherium expressit. Quæ dein in epitome succedit sanctio de terna in baptismo mersione, ne verbo quidem in epistola commemoratur; cum vicissim plura contineat epistola, quorum ne vestigium quidem in excerpto. Unde facilis conjectura, epistolam illam non integram, sed ex laciniis plurium epistolarum consertam ad nos pervenisse. Id ante me subodoratus est Cl. Baluzius, qui in Colbertino Codice multo breviorem ac cum §. V. desinentem nactus, censet omnia quæ deinceps in vulgatis ejusdem epistolæ sequuntur, ea præsertim, quæ de primatu Romanæ ecclesiæ, ac de appellationibus ex toto orbe ad eam devolvendis in illa enunciantur, addititia esse & penitus expungenda. Verum nec Baluzii codex integrior est, cum neque ea repræsentet quæ in excerpto nostro leguntur, nec ab anachronismis immunis habeatur. Baluziana etenim illa data est *Johanne V.C. Cos. die III. Kal. Julias*, quæ annum 538. signant; in ipsa autem epistola Pascha proxime futurum in diem *XI. Kal. Majarum* enunciatur, quod nunquam sub Vigilio accidit. Forte igitur ex epistola ad Profuturum nonnisi priores paragraphi usque ad quintum in editis exhibentur. Reliqua ex aliis epistolis sive Vigilii sive aliorum assuta sunt.

Denique addendum hìc censeo epistolam hanc Vigilii ad Profuturum legi sibi in plena synodo jussisse Patres concilii Bracarensis anno 563. congregati. Ita enim legitur in actis ejusdem concilii apud Labbe to. VI. col. 520. edit. Venet. *Relecta est authoritas sedis apostolicæ ad quendam Profuturum directa episcopum, quæ propter prolixitatem his gestis minime est inserta.* In ea verò epistola regulas conferendi baptismi, & missæ celebrandæ ritum contineri concilii ejusdem Patres in canonibus IV. & V. significant; quæ sane duo in epistola Vigilii sese offerunt.

AD SEQUENTEM VIGILII EPISTOLAM

ADMONITIO COLLECTORIS.

B*Aluzius Vir Cl. e Colbertino & Rivipulensi codice vulgavit Vigilii epistolam, quam datam opinor ad Clerum Romanum, & ab illo traditam legatis Gallorum, Romæ agentibus, in patriam suam deferendam, una cum alia ejusdem Cleri epistola ad eosdem legatos directa, qua de re egi in adnotationibus meis ad Pagium ad A. 546. 7. Hanc verò epistolam, a Collectoribus conciliorum huc usque omissam, hìc referendam censeo, una cum epistola Cleri Romani ad Gallos, in qua Vigilii literæ illæ insertæ sunt.*

EPistola Vigilii quam fecit ante menses sex, tempore quo violentiam pertulit in basilica sancti Petri Apostoli in Orsmida, in qua a communione suspendit Punantem (*sic*) episcopum Constantinopolitanum, vel omnes episcopos partis Græciarum, qui prævaricationi, vel pravo errori consenserant, Theodori quondam episcopi Cappadociæ civitatis, qui depositus est de episcopatu suo, simulque damnatus sub anathematis vinculo; sed usque nunc non est proposita charta ista propter pietatem & Dei amorem, quia nullum vult perdere peccatorem.

Sed jam vobis Papa. Cognovit diabulum per eundem Theodorum cotidie majora iniquitatum suarum fræna laxare. Proposuit primitus charta contestationis, quæ in capite legitur. Sed ubi nulla correctio pœnitentiæ subsecuta est, sed magis major crevit violentiarum acerbitas, ita ut iniquissima

ANNO CHRISTI 540.

ma præſumptione ſub gravi diſcrimine abſtraherentur ſanctiſſimi viri Pelagius & Tullianus diacones de baſilica beatiſſimæ martyris Euphemiæ in Calchedonem, ubi ſanctus Papa cæſus eſt, & diverſorum ſacerdotum turba concluſa, tunc demum diverſorum baſilicas in civitate regia & in locis celeberrimis propoſita eſt charta damnationis præfati Theodori, vel excommunicationis epiſcoporum diverſorum huic errori conſentientibus. Quæ charta tamen ante præteritis menſis facta eſt, ut dictum, in baſilica beati Apoſtoli Petri in Ormiſda, ſicut textus lectionis ſubter oſtendit. Ideo iſtas vobis chartas tranſmiſimus, ut cognoſcatis quæ ſunt acta de beatiſſimo Papa, vel de talibus epiſcopis ſeu diaconibus & reliquis miniſtris ipſius, conteſtantis ſuos ante conſpectum ut ipſas chartas in provincia vobiſcum deferatis, & cunctis innoteſcatis. Vos ſciatis & Deus ſine dixeritis & in die judicii mecum eſſitis ractionem facturi ante tribunal Chriſti. Et ne forte Theodorus, qui pridem Cæſareæ Cappadociæ fuit epiſcopus, & nunc a nobis vivens & præſens damnatus eſt, malitia & fraude, qua cunctis innotuit ad ſimulationem fidei noſtræ iniquitatis ſuæ aculeos atque arma convertat, breviter dicimus, nos illam fidem tenere, prædicare atque defendere, quæ ab Apoſtolis tradita & a ſanctis Patribus, apud Nicæam ſub Conſtantino piæ memoriæ principe congregatis, in ſymbolo expoſita eſt, & Conſtantinopolim CL. ſancti patres in ipſo ſymbolo exponentes latius declararunt, necnon ea quæ apud Epheſinam primam ſynodum contra impiiſſimum Neſtorium congregata eſt, cui ſanctæ memoriæ Cæleſtinus deceſſor noſter, & Cyrillus Alexandriæ pontifex Eccleſiæ præſederunt, ſuper his etiam ea quæ apud Calchedonem a DCXXX. patribus noſtris ſub Marciano imperatore definita ſunt. Nihil adiicimus his quæ de fide a memoratis quatuor conciliis bene conſtituta ſunt, nihil penitus ſubtrahentes; ſed cuncta inviolabiliter per Dei gratiam cuſtodimus, & anathematizamus omnes hæreticos, qui contra hos ſapuerunt vel ſapiunt, id eſt, Arrium, Macedonium, Eunomium & omnes qui errori eorum conſenſerint atque conſentiunt; anathematizantes etiam Paulum Samoſatenum, Photinum, Bonoſium, atque Neſtorium, & quicumque iſtorum blaſphemiis aut præbent, aut præbuerint aliquando conſenſum. Item anathematizamus Valentinum, Manichæum, Apollinarem, atque Eutychem, ſimulque Dioſcorum, & omnes qui erroribus eorum uſque in die mortis ſuæ implicati manſerunt. Sed & ſi quos hæreticos nominatim omiſimus, & in cujuſlibet erroris morbum polluti uſque ad ſuum exitum permanſerint, condemnamus, abiicimus, atque reſpuimus. Illa vero dogmata quæ ſolam fidem catholicam, quæ in ſupraſcriptis quatuor ſynodis ab Apoſtolis tradita & uſque ad ſe cuſtoditam nobis tradidiſſe noſcuntur, inviolabiliter operante gratia Domini cuſtodimus, confitentes nos de ſacramento incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſecundum intellectum memoratum patrum, & beatiſſimi deceſſoris noſtri Leonis, ut breviter dicamus, hoc ſapuiſſe vel ſapere, Verbum ac Filium Dei, qui intemporaliter atque ineffabiliter ex patre natus eſt ſine matre, & eſt patri atque Spiritui Sancto æqualis & conſubſtantialis atque coæternus, cum veniſſet plenitudo temporis pro ſalute humani generis deſcendiſſe in utero Virginis, a patris gloria minime recedendo, & ſine converſione ſuæ in carne etiam hominem factum, natum eſſe, matris virginis integritate reſervata, quippe qui ſuperveniente Spiritu Sancto, & virtute altiſſimi obumbrante, ſine homine patre conceptus, unus idemque filius Dei patris & filius hominis matris. Neque enim aſſumpta humana natura coæternitas facta eſt, ſed ſancta trinitas manſit trinitas, adſumptione carnis ſingulari verbo Domini ineffabiliter conſervans unius perſonæ ſibi ſubſtantiæ Dei & hominis veritate; quoniam poſt incarnationem Verbi ac Dei non eum tantummodo dicimus Deum, nec tantummodo hominem, ſed Deum perfectum, & eundem ipſum hominem perfectum, unum filium Dei, quem ex duabus & in duabus naturis inſeparabiliter confuſeque unitis agnoſcimus paſſibilem carne & eundem ipſum impaſſibilem Deitate, conſubſtantialem Patri ſecundum Divinitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundum humanitatem, per omnia nobis ſimilem abſque ſorde peccati. Datum VIII. Kal. Septembris imperante Domino Juſtiniano perpetuo Auguſto anno XXV. poſt conſulatum Baſilii V. C. anno X.

AD BARCHINONENSE CONCILIUM

Anno circiter 540. celebratum

ADNOTATIO.

Anno 540. circ.

AD Concilium hoc ex Hiſpanis collectoribus acceptum & in Labbeo to. V. Venet. edit. vulgatum nihil addendum ſeu animadvertendum occurret; ſed cum duorum canonum lectio dubia ſit, nam alterius quidem depravata, alterius verò per conjecturam tantummodo definita eſt; ideo è noſtro codice promenda eſt eorundem canonum epitome, in qua utriuſque lectio optime conſtituitur.

Editi.

EX CONCILIO BARCHINONENSE

Editi.

III.

Ut nullus clericorum comam nutriat, aut barbam radat.

IX.

Jubemus verò in infirmitate positis beatificam benedictionem percipiant.

MS.

III.

Nullus clericorum comam nutriat vel barbam, sed radat.

IX.

In infirmitate juvenibus viaticam benedictionem oportet dari.

ADNOTATIO COLLECTORIS

In Canonem III.

Canonem hunc tertium alludere ad canonem 44. Carthaginensem vix dubito, quæ si vera sint, non dubito, quin pariter sit lectio ejusdem canonis Carthaginiensis. Quare reprobandam censeo lectionem ejusdem canonis, quam ex nostro codice ibidem attuli, tenendamque censeo emendationem, quæ in eundem codicem antiqua B manu invecta est. Vide canonem Carthaginiensem *ibidem*.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM

Pro restituenda ecclesiæ illius disciplina,

Aba I. Catholico Nestorianorum præside, anno Chosroæ XIII. Christi 544. celebrata.

[A]nno 544. [Asse]m. Bibl. [Or]iental. [Tom.] III. [Pa]r. II. [pa]g. CLXXXI.

Causam synodi hanc fuisse refert Elias Damascenus in Nomocanone; Habuit Babæus uxorem & liberos: eoque mortuo Catholicus factus est Silas, qui itidem nec uxore, nec prole caruit. Quo defuncto, Catholici dignitatem inter se divisere Narses & Elisæus, eosque Paulus excepit, qui post biennium extinctus est; eique suffectus fuit Mar-Abas I. anno nono regis Chosroæ Anuscervani (*imo anno sexto, nam Chosroes inauguratus fuit anno Christi* 531. *Mar-Abas verò anno* 536.) & hactenus quidem per quindennium Catholicorum successio perturbata D fuerat, propter Christianorum de ea dignitate dissidium: ex quo factum erat, ut eadem a duobus Narsete scilicet & Eliseo, simul occuparetur. Divisa itaque inter duos Catholicos prima sede, reliquæ etiam inter duos Metropolitas, vel inter duos episcopos discissæ sunt, dum suam quisque factionem tuetur. Quam ob causam odia atque schismata inter Christianos Orientales exorta sunt, omniaque susque deque permixta, atque perturbata fuere, & ecclesiæ monasteriaque in factiones scissa. Auctoritate tamen Mar-Abæ ejusque precibus dualitas Catholicorum, Metropolitarum, atque Episcoporum sublata est, & ecclesiarum re- E gimen ad unum rediit. Mar-Abas itaque operam dedit, ut omnia illa vitia tollerentur, & ecclesiæ filii suos emendarent mores, atque religio juxta fidem, legesque Apostolorum & canones antiquorum, Patrum Occidentalium atque Orientalium restitueretur. Atque hoc negotium urgere institit, datis per omnes regiones epistolis & missis legationibus. Nec his contentus, Cascaram profectus, affluentibus ad ipsum episcopis, rogatus est, ut bonum & præstantem eidem urbi antistitem præficeret. Inde una cum illa episcoporum synodo provinciam Tigris, postea Huzitidem, mox etiam Persidem circumlustravit: & ubique res Christianorum composuit, & incolas ad pacem, & concordiam reduxit, doctosque metropolitas & episcopos, & ecclesiæ regimini idoneos instituit, ejectis dissidiorum & errorum auctoribus, tum metropolitis, tum episcopis, tum etiam laicis: multoque plura in hoc negotio, quam ipse cogitaverat optaveratque, consequutus est. *Pergit coactam ab ipso Mar-Aba Synodum describens.* Deinde anno Chosroæ regis decimotertio restituit canones in regionibus Romanorum successive conditos, eosque etiam quos patres Orientales condiderant usque ad tempus quo Mar-Abas ipse dignitatem Catholici adeptus fuerat. Eas igitur sanctiones confirmavit corroboravitque, & metropolitis omnibus atque episcopis, qui unacum ipso convenerant, exactam earumdem observationem injunxit, eademque mandata per literas ad absentes dedit. *In ea synodo Canones XI. conditi sunt, quorum postremus.* Sententiæ omnium nostrum episcoporum Orientis fundatæ sunt super fidem Patrum 318. In expositione autem Scripturarum sanctum Theodorum (*Mopsuestenum quem patrem suum Nestoriani agnoscunt*) sequimur. *Extant in synodico Arabico* (*Cod.27.ad calcem Tom.2.pag.507.*) *iisque præmittuntur fragmenta epistolarum synodicarum ejusdem Mar-Abæ*, in quibus disserit *de electione patriarchæ, de gradibus consanguinitatis in matrimonio observandis, deque iis qui Christi divinitatem & humanitatem non confitebantur, aut passionem ejus mortemque negabant, aut hæc divinitati accidisse asserebant. Vide Tom.3.pag.79. & seq.*

ANNO CHRISTI 546.

IN CONCILIUM VALENTINUM

Anno 546. adſcriptum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

MUltorum jam ſcriptorum animadverſione conſtat, concilii hujus epocham, qualis in editis legitur, mendoſam eſſe, corrigendam e MSS. codicibus, in quibus æra Hiſpanica DXXXIV. cum anno Chriſti 546. concurrente adnotatur. Epochæ huic unicam tantummodo conjecturam meam oppono. Inter epiſcopos qui concilio ſubſcribunt primus omnium occurrit Celſinus. Ejuſdem verò nominis Valentinus epiſcopus ſubſcribit concilio III. Toletano anno 590. celebrato. Si unus idemque eſt concilii utriuſque Celſinus, fieri vix poteſt, ut duo hæc concilia tanto temporis interſtitio invicem ſeparentur.

AD CONCILIUM ARVERNENSE II.

Anno 549. circiter celebratum

ADDITIO ET ADNOTATIO HISTORICA.

Anno 549. JAmdudum viris doctiſſimis animadverſum eſt concilium hoc reipſa in Arvernis conveniſſe, cum ejus loci codices antiqui plures meminerint. Canones verò in eo conditos nullos aſſignant, ſed concilii Aurelianenſis V. paulo ante celebrati ſanctiones adoptaſſe Patres Arvernenſes, & Scriptores ſentiunt, & vetera manuſcripta confirmant. Sirmondus in Toloſano codice canones XVII. priores, canone tamen XVI. prætermiſſo, concilii illius Aurelianenſis cum præmiſſis ad ſingulos argumentis præfixo titulo concilii Arvernenſis nactus vulgavit. Ex quo conjicere pronum erat, Arvernenſes patres non omnes quidem Aurelianenſes canones, ſed paucos illos tantummodo adſciviſſe. Nos verò felicioribus avibus deducti, incidimus in codicem, qui omnes Aurelianenſes canones in epitomen redactos, penultimo excepto, ſub titulo Arvernenſis concilii exhibet. Ex quo commoda nobis proveniunt duo. Primo integram canonum Aurelianenſium, ſive Arvernenſium habemus epitomen, cum Toloſanus codex nonniſi ſexdecim vel XVII. priorum repræſentarit. Secundo intelligimus ab Arvernenſi concilio omnes Aurelianenſes canones adoptatos, uno excepto canone XXII. in quo de reddendo ſervo ad eccleſiæ aſylum confugiente, quod qua ratione omiſerit ſive epitomes noſtræ author, ſive Arvernenſes patres, ignoro. Quod vero ſcribit Sirmondus, in epitome canonum Arvernenſium omiſſum eſſe canonem XV. Aurelianenſem de Xenodochio Lugdunenſi, in codice noſtro ſuppletum eſt, ſed more iis qui canonum epitomen exhibent perfamiliari, nimirum ut ſanctiones conciliorum de re quapiam ſingulari in legem univerſalem reforment. Simili exemplo in noſtro codice ſanctio concilii Taurinenſis de controverſia primatus inter eccleſias Lugdunenſem & Viennenſem ſic enunciatur. *Qui adprobaverit in ſua civitate metropolim, ipſe teneat primatum.* Eo conſilio in epitome noſtra ſic canon ille de Xenodochio Lugdunenſi breviatur. *Xenodochii res epiſcopus non applicet eccleſiæ.* En verò canones Arvernenſes ut in noſtro codice.

EX CONCILIO ARVERNIÆ

Franciæ.

I. Si quis crediderit Eutichianam vel Neſtorianam hæreſem, anathema ſit.

II. Epiſcopus pro levibus cauſis non excommunicet alium.

III. Epiſcopus presbit. diac. propinquas vel externas mulieres in domum non habeant.

IV. Clericus poſt ordinationem ad torum uxoris reverſus, deponatur.

V. Clericum alienum nullus ordinet vel defendat.

VI. Condiciarium nullus ordinet abſque conſcientia Domini vel Joatroni (f. patroni)

VII. Epiſcopus ſi ſciens ſervum ordinaverit, duos reddat, ipſo manente in clero.

VIII. Liberti defenſionem habeant eccleſiæ, excepto eorum libertatem revocant legibus.

IX. Epiſcopus poſt mortem epiſcopus nec eccleſiam nec clerum ordinet. Epiſcopus ex laico non ordinetur, niſi annum converſum fuerit.

X. Epiſcopus per præmium ordinatus, deponatur.

XI. Epiſcopus populum non opprimat ad ordinandum corepiſcopum. Per potentum vim populo epiſcopus ſi ordinatus fuerit, deponatur.

XII. Epiſcopo vivente alter non ordinetur.

XIII,

ANNO CHRISTI 553.

XIII. Ecclesiarum, Monasteriorum, Xenodociorum res nullus retineat, nec alienet, nec subtrahat.

XIV. Nullio liceat rem ecclesiæ a principe donatam accipere.

XV. Xenodocii res episcopus non applicet ecclesiæ.

XVI. Oblationes parentum de Ecclesia qui detraxerit excommunicetur.

XVII. Contra ecclesiam vel episcopum qui causam, prius conveniat, etsi distulerit ad Metropolitanum recurratur in synodo.

XVIII. Episcopus qui sine necessitate in concilio non fuerit, excommunicetur.

XIX. Puellæ per se, sive per parentibus in monasterio traditæ fuerint ubi inclausæ sunt, anno non mutent vestes. Puelle in monasterio ubi non sunt inclausæ, triennio non mutent vestem.

XX. Diebus Dominicis omnis modis ab archidiaconis carcere visitentur & de ecclesias rei sustententur.

XXI. Omnes leprosi victum & vestimentum ab ecclesia habeant.

XXII. Annis vicibus concilius episcoporum fiat.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM

Pro disciplina ecclesiastica illius ecclesiæ restituenda:

Josepho Nestorianorum Catholico seu patriarcha præside,

Anno Chosroæ regis XXII. Christi 553. *celebrata.*

Anno 553. Ex Assemani Bibl. Oriental. T. III. par. II. pag. CLXXII.

IN hac synodo canones XXIII. conditi, qui in synodico Arabico prostant. Primus adversus eos qui ecclesiasticas dignitates favore regum vel potentum usurpant: cujus canonis causam dedisse perhibetur presbyter quidam, qui ab una parochia ad alteram transire cupiens, Josepho patriarcha & loci episcopo reluctantibus, accepta ab ethnicis principibus potestate ecclesiam evertit, & fideles in carcerem conjiciendos curavit. Septimus ne quid patriarcha aut metropolitanus in synodis suis decernant, nisi præsentibus & consentientibus saltem tribus episcopis. Decimus quartus cum duobus sequentibus, de electione patriarchæ & metropolitani, deque episcopis qui ad synodum vocati, adesse detrectant. Vigesimus adversus eos, qui ajebant, non esse extruendas ecclesias aut monasteria in civitatibus. Vigesimus primus de sede Cascarensi, & quod ejus episcopus post patriarchæ obitum custos est throni patriarchalis, & ad eum spectat metropolitas & episcopos ad synodum convocare. Vigesimus secundus de actis Mar-Abæ Catholici confirmandis. Ad calcem synodi hoc adnotatum legitur. *Interfuere huic synodo complures Patres, quos inter Paulus Nisibis metropolita: decretusque fuit sedium ordo, utque Nisibenus thronus secundas obtineret.* In principio verò. *Postquam Mar-Abas rem ecclesiasticam optime constituisset, consueta Diaboli fraude astuque factum est, ut quidam perversi homines adversus patriarcham insurgerent, confictisque criminibus oppressum in carcerem & vincula, in quibus etiam decessit, detrudi curarent. Propterea perturbato ecclesiæ statu, Josephus, ut canones restitueret, episcopos ad synodum convocavit, in qua in eam fidei confessionem universi consensere, ut videlicet tres in Deo personas & unicam substantiam prædicarent, necnon Filii unionem manentibus duabus substantiis & personis: post unionem autem unicum Christum, & unicum filium dici oportere, neque unam substantiam, aut unam personam:* quæ est communis Nestorianorum hæresis.

DE SYNODIS IN ORIGENISTAS

DISSERTATIO.

Anno 554.

QUamquam studio & doctrina Clarissimorum Virorum in eximiis dissertationibus, quas de V. Synodo scripsere, multa huc usque turbida & confusa in apertam jam lucem extracta sunt; quædam tamen supersunt quæ viros alias acutissimos fugerunt, eademque nos brevi hac dissertatione non minori ac superiora illa luce illustraturos confidimus. Sunt vero hæc synodorum acta in eadem Origenis causa melius nostra opera distincta ac disposita; sunt novæ quædam synodi, quæ adhuc latuerunt, extrusæ; sunt tandem documenta quæ uni concilio per errorem tributa, alteri debentur. Id autem plane conficietur, postquam totam turbarum in Palæstina agitatarum ab Origenistis historiam ex fide coævi scriptoris Cyrilli Scythopolitani, qui res gestas S. Sabæ Abbatis literis tradidit, brevi compendio exposuero. Post S. Sabæ obitum, qui anno Christi 531. accidit, Origenistæ Palæstinæ monachi bellum adversus orthodoxam fidem, jam non sibi ultra ex validissimo adversario metuentes, palam invehere cœperunt, breviqueadeo invaluerunt viribus, ut Lauris & monasteriis subjectis majori Lauræ, cui ad id usque

ANNO CHRISTI 554.

usque S. Sabas præfuerat, ad se tractis, vires & arma in ipsam majorem Lauram converterint. Id equidem tunc inani successu tentatum est; sed non sine spe melioris deinde fortunæ: ea interim relicta, ad corripienda reliqua Cœnobia per Palæstinam universam excurrerunt. Ita dilatata per eas regiones hæresi, factionis illius principes Domitianus & Leontius Constantinopolim venerunt, ubi simulatæ pietatis illecebris Justinianum ad se trahentes, principis favore ille quidem Galatiæ, hic verò Cappadociæ episcopatum involavit.

Ita res constitutæ per Palæstinam usque ad obitum Melitæ, qui post decessum S. Sabæ res Lauræ illius curaverat, perseverarunt; cui tandem decedenti anno 536. successor datus est Gelasius monachus si quis alius orthodoxus. Tunc novi ab Origenistis tumultus; cum enim Antipatri Bostrensis episcopi librum, olim ab eo scriptum adversus apologiam Eusebii Cæsariensis pro Origene, palam legendum in ecclesia curasset, ea lectione offensi quidam coitiones secretas primum, dein publicas in virum orthodoxum fecerunt. Malo huic resistendum aperta vi sanctissimi Lauræ illius monachi arbitrati, hæreticos expulerunt è Cœnobio. Rixæ hinc & pugnæ, resistentibus illis ne Origenistæ pervaderent in Lauram, his perrumpere in claustra nitentibus. Accidit inter hæc, ut episcopi plures in Palæstina ad synodum convenissent, Paulum Alexandriæ episcopum e sede sua depulsuri. Abrogationem hanc Pauli in annum 543. circiter referendam censent eruditi; anticipandam tamen aliquanto, ex iis quæ mox dixero constabit. Hac sumpta occasione Origenistæ *Eusebii Papæ* authoritate (quis iste sit Eusebius, Presbyter ne insignis, an Episcopus, quod postremum Cotelerius in notis ad Cyrillum maluit, incertum) coegerunt Gelasium ut in Lauram reciperentur. Vix ingressi orthodoxos ejus Cœnobii patres qua injuriis, qua insectationibus vexandos cœperunt; quod illi non ultra tolerare valentes, dilapsi sunt Antiochiam ad Euphræmium patriarcham, quem de omnibus certiorem fecerunt, simulque Origenistarum blasphemias traditis libris exposuerunt. Ille, ut erat orthodoxæ fidei studiosus, *strenue assurgit*, ait Cyrillus, *ac publico synodico Origenis dogmata anathemati* subiicit. En novum in Origenistas concilium Antiochiæ, ut opinor, habitum, de quo tamen nos inferius. Offensi ea censura Origenistæ Palæstini instabant apud Petrum Hierosolymæ patriarcham, ut Euphræmii nomen e sacris dypticis tolleret. Tunc Sophronius & Gelasius Orthodoxæ partis principes monachi libellum Origenistis oppositum eidem archiepiscopo statim obtulerunt, poscentes ne quid injuriæ in Euphræmium irrogaretur. Hunc *libellum ubi accepit Archiepiscopus*, ait Cyrillus, *misit ad Imperatorem, cum literis suis, quibus innovationes Origenistarum refellebat. Eo libello accepto imperator edictum adversus Origenis decreta edidit. Edicto Menas Constantinopolitanus patriarcha subscripsit una cum synodo sua*. Hæc est synodus illa Constantinopolitana, quam conciliorum Collector Venetus cum Valesio & Garnerio cum anno 543. componit. In multis tamen errasse viros illos doctos inferius demonstrabo.

ANNO CHRISTI 554.

Magis magisque ea condemnatione exacerbati Origenistæ, quibus animum addebat Theodorus quidam cognomento Abscidas, Cæsareæ in Cappadocia episcopus, qui Constantinopoli agens, cum se in animum imperatoris clam insinuasset, omnia pro arbitrio agebat, in Orthodoxos Palæstinæ Monachos impotenter debacchari cœperunt. Orthodoxi patienter diu adversarios ferre; dein Gelasium abbatem suum mittendum Constantinopolim judicarunt. Venit ille, sed omnes ad imperatorem aditus sibi ab adversariis obstructos sentiens, inanis rediit. In itinere *cum ad Amorium pervenisset*, ait Cyrillus, *obiit mense octobri indictione nona*, idest anno 545. Eo sublato, turbandi, miscendi & aggrediendi omnia hæreticis potestas facta est; Maximæ Lauræ, quæ S. Sabæ cœnobium erat, Georgius Origenista abbas datus est. Verum eo post septem menses defuncto, anno scilicet 546. res ad Orthodoxos rediit, qui Cassianum præfecerunt, eidemque post menses decem, idest anno 547. decedenti, Conon asceta fidei & morum sanctimonia insignis successit. Aucto sub eo Origenistarum furore nova iterum Monachorum profectio Constantinopolim facta est, Conone abbate eiusdem legationis principe & authore. Magna quidem & tunc passi sunt Monachi illi, sed tandem e vivis sublato Petro Hierosolymæ patriarcha & intruso ab Origenistis Macario, factionis suæ homine, Imperator rei indignitate commotus hæreticum abrogavit. Tunc verò *Conon abbas & socii*, ait Cyrillus, *opportunitate temporis accepta, quæ ad ipsos pertinebant imperatori nota fecerunt, libellum ei tradiderunt, universam Origenistarum impietatem manifestarunt..... Piissimus imperator tum Eustochium* (virum Catholicum) *Patriarcham Hierosolymæ fieri sanxit, tum œcumenicam synodum agi mandavit*, synodum nempe quintam œcumenicam anno 553. celebratam. Tum prosequitur Cyrillus, narrans in quinta illa synodo sententiam dictam fuisse in Origenem & Theodorum Mopsuestenum, eorum dogmatibus abjectis & refutatis. Hujus synodi acta Hierosolymam missa ab imperatore, omnes Palæstinæ episcopi manu & ore confirmarunt, nec diu post Origenistarum monachorum plures ad ecclesiæ fidem rediisse addit; reliquos verò solum coactos vertisse, atque ita pacatam provinciam anno ab obitu S. Sabæ vigesimo tertio, idest Christi 554. quievisse.

Synodus Gazensis anni 541.

Ex hac narrationis serie nonnulla sunt in rem præsentem deducenda. Ac primo quidem occurrit synodus Gazæ in Palæstina celebrata ad Paulum Alexandriæ præsulem exauctorandum. Ac de synodo quidem in Palæstina habita perspicua sunt verba Cyrilli. *Adfuerunt in Palæstina Euphræmius Antiochiæ patriarcha, & Papa Eusebius propter Pauli Alexandriæ episcopi ejectionem, ad quem Papam Eusebium Hierosolymam profectum post solutam synodum &c.* Gazæ verò habitam deduco ex Liberato in Breviario cap. 23. scribente. *Misit imperator Pelagium diaconum & apocrisarium primæ Sedis Romanæ*

ANNO CHRISTI 554.

manæ Antiochiam cum sacris suis, quibus præcæpit ut cum Euphræmio ejusdem urbis episcopo & Petrus Hierosolymita & Hypatius Ephesius venirent Gazam & Paulo episcopo (Alexandriæ de quo hic agit Liberatus) *pallium auferrent, eumque deponerent. Pelagius ergo cum memoratis patriarchis & aliquantis episcopis venit Gazam, & auferentes Paulo pallium, deposuerunt eum, & ordinaverunt pro illo Zoilum.* De anno nihil habeo certi, quod proferam, cum Alexandrinorum præsulum chronologia ejus temporis implexa sit, teste Pagio in critica Baronii ad A. 537. 5. Cum tamen ab accuratissimis omnibus chronologis Pauli depositio & Zoili assumptio anno Christi 543. assignetur, ideo ab illis duplici tantum anno discrepandum assumo. Cujus opinionis meæ ratio inde petitur, quod ex Cyrillo constet post synodum de Pauli abdicatione celebratam Origenistas prævaluisse in Catholicos, eosque e majori Laura expulisse, pulsos verò Antiochiam profectos ab Euphræmio synodicam impetrasse contra Origenistas, qua synodica Hierosolymam delata Origenistas Euphræmii nomen e sacris tabulis deleri clamitasse: his verò oppositum a Catholicis libellum, quo Constantinopolim a patriarcha transmisso Justiniani edictum in Origenistas prodiisse, quod Menna patriarcha in synodo Constantinopolitana probavit. Hæc synodus est Constantinopolitana anno 543. habita. Quis verò non statim intellexerit tam multa hæc uno eodemque anno geri nequaquam potuisse, sed vel integrum biennium exegisse? Stet ergo synodum Gazensem, de qua silent Collectores, ad annum 541. convenisse.

Concilium Antiochenum anni 542. Ex eadem rerum gestarum narratione deduco, Antiochenum concilium, cujus synodica Origenis dogmata censura inusta sunt, ad annum 542. commode referri posse. Hujus pariter synodi mentio nulla a Collectoribus.

Constantinopolitanum anni 543. Succedit ordine concilium Constantinopolitanum sub Menna anni 543. cujus in historia ab omnibus huc usque scriptoribus nonnihil peccatum est. Scriptos de erratis Origenistarum libellos Palæstinæ Monachi Imperatori bis porrexerunt; semel quidem Gelasius & Sophronius, quorum nomine inscriptus libellus, & Petro archiepiscopo Hierosolymæ oblatus, transmissus est ad Justinianum, a quo & edictum adversus Origenistas & synodum a Menna celebratum anno 543. impetravit. Iterum verò a Conone & sociis non dissimilis libellus datus est Imperatori, qua occasione synodus V. generalis anno 553. indicta est. Non satis duos hosce libellos distinguentes scriptores multipliciter lapsi sunt, rati concilio Constantinopoli celebrando anno 543. causam dedisse Cononis & sociorum libellum; cum re ipsa libello alteri Sophronii & Gelasii id tribuendum fuerit. Cum verò notaverint ab Evagrio lib. 4. cap. 38. Cononis libellum cum Synodi V. historia conjungi, duas, tempore valde dissitas historias, perperam ab eo confundi arbitrati sunt. Re tamen vera quod arguatur in Evagrio nihil est, nisi hoc forte unicum, quod prioris libelli a Sophronio & Gelasio scripti non meminerit. Quid sit vero edictum illud Justiniani in Origenistas, me profecto latet; nisi edicti nomine indicari opinemur epistolam Justiniani ad concilii hujus patres, quos in damnandis Origenis dogmatibus præit. Hæc epistola in editis loco non suo reponitur; adjuncta est enim cæteris documentis ad Synodum V. pertinentibus. Quoad annum denique Constantinopolitani hujus concilii, quo recedam ab anno 543. cui a Chronologis assignatur, nihil occurrit; quamquam id melius ex mea chronologia quam ex aliorum calculo evinci potest. Si enim admiserimus, cum reliquis vulgo Chronologis, Zoilum anno 541. Alexandrinam cathedram ascendisse; cum ab ejus exordio usque ad concilium hoc biennium saltem fluxerit, ut supra demonstratum est; ex eo calculo ad annum 543. ducemur. Illud insuper constat ex Cyrillo, synodum hanc annum 545. aliquandiu præcessisse, cum anno illo 545. Gelasius abbas decesserit; qui sane monachus post concilium Constantinopolitanum sat temporis habuit, ut non pauca ageret, de quibus nos in superioribus.

PELAGIUS PAPA I.

Sedit ab anno 555. usque ad 560.

AD EPISTOLAM III. ET IV. PELAGII I.

Ad Narsetem

ANIMADVERSIO CRITICA.

Anno 555. QUemadmodum V. Cl. Antonius Pagi in Critica Baronii epistolam X. Pelagii I. ad Childelbertum ex duplici fragmento duarum plane diversarum epistolarum consertam esse animadvertit; ita plane & hoc idem aliis ejusdem Pelagii epistolis accidisse non dubito. Geminæ ad Narsetem epistolæ, illa nempe quæ num. V. & altera quæ num. III. apud Labbeum leguntur, unam eandemque continuatam epistolam exhibent in fragmento, quod Holstenius vulgavit, legiturque in Collectione Veneto-Labbeana to. VI. & Valeriano Patricio inscribitur: quod sane fragmentum primo quidem totam epistolam quintam ad Narsetem reddit, cui unica serie succenturiata est epistola III. Nec sane geminæ illæ epistolæ argumentum habent diversum, neque altera ab altera sejungi commode possent.

PELA-

PELAGII I. EPISTOLARUM FRAGMENTA.

PELAGIUS AGNELLO RAVENNATI.

Ex Baluz. Miſcel. to. V. pag. 464. &c.

FRaternitati tuæ injungimus ut eligas talem virum in presbyterum, qui fixus in religione, & bonus in moribus, & in reſiſtendo adverſariis efficax poſſit exiſtere, & dirigas ad ſanctum virum glorioſum Joannem Patricium, hoc ei ante præcipiens, ut nullum alium præter meum & tuum nominet nomen inter ſacra myſteria.

IDEM MARCELLO

Epiſcopo Senionenſi. (a)

B

CAritati tuæ quæ obſervare debet ſignificare curavimus, id eſt ut Valentino clerico, cui mulier cum alio ante velata, non tamen ei nupta, ſed virgo permanens, poſt mortem ejus, cum quo velata erat, ſponſo, (*) conjugali eſt copula ſociata, quia interim velamen acceperit, nullum in promovendo generetur obſtaculum, quia nihil eſt, quantum ad hunc articulum pertinet, quod ei de canonicis obviet conſtitutis. (b) *Et poſt pauca.* Pari etiam auctoritate mandamus, ut & de monaſteriis probatæ vitæ monachos debeas ad ſacratos ordines promovendos eligere, eo duntaxat moderamine cuſtodito, ut neque monaſteria ab optimis perſonis ex toto vacuata reddantur, neque eccleſiæ *remaneant ſine ſacerdotibus deſtitutæ.*

(*) *Codex meus MS.* ſponſa.

C

NOTÆ IN HAS EPISTOLAS.

(a) *Senionenſi.* Ivo par. 3. cap. 113. hoc ipſum fragmentum recitans in epiſtolæ inſcriptione *Aronenſi* pro *Senionenſi* legit.

(b) Hucuſque Gratianus 20. cap. Valentinus Diſt. 34.

PELAGIUS JOHANNI

Epiſcopo Lavinati.

D

NOſtræ auctoritatis præceptionibus libenter duximus annuendum, decernentes, & præſenti delectioni tuæ auctoritate mandantes, ut de monaſteriis in Lucania & Samnio conſtitutis poſſeſſionibuſque eorum, [illegible] penitus ſive conſortium tuorum ſive cujuſlibet laici poteſtate ſubmota, ſed nec tuæ quoque caritati, quantum ad privata compendia pertinet, aliqua permiſſa licentia, ſola ſacerdotalis cura pro utilitatibus prædictorum monaſteriorum gubernandis, poſſeſſionibuſque eorum, quæ ſunt profutura diſponas, ut nihil in his, ſicut præfati ſumus, privatis compendiis vendicando, ea tantum quæ ipſis monaſteriis utilitatibuſque eorum, tam in diſpoſitione congregationum, quam in cultura poſſeſſionum ad ea pertinentium neceſſaria eſſe perſpexeris,

A

competenter exerceas, & diligenti ſtudio peragere non prætermittas; omni quibuslibet laicis, ſive in præfatis monaſteriis, ſive in poſſeſſionibus eorum, quicquam gerendi vel diſponendi interdicta licentia.

PELAGIUS JULIANO

Epiſcopo Cingulano.

ITerata frequenter juſſione præcipimus, ut non hæc negligenter, ſed omnia fideliter & ſtrenue agas, nec in aliquo gravari patiaris eccleſiam. Nam de mancipiis memor eſto, quia iſtud tibi juſſimus, ut viros, qui forte gynecæo utiles eſſe poſſunt, concedas illis, ita tamen ut pro artificii ipſorum merito in agricolis compenſentur eccleſiæ. Nec enim ejuſdem æſtimationis eſt artifex & miniſterialis puer contra ruſticum vel colonum. Ita ergo iſta, quæ domui ipſorum ſunt utilia, concede, ut tu compenſationem de agricolis non remittas. Vide ergo ne tales des homines, qui vel continere caſas vel colere poſſint, & illos tollas qui inutiles ſunt. *Et poſt alia.* Nam de ruſticis, & qui poſſunt conductores vel coloni eſſe, ſi capillum relaxaveris, nulla erit ratio, quæ me circa te placare prævaleat. *Et infra.* Ext. univerſa quæ neglexeris neceſſe eſt compenſari.

IN HANC EPISTOLAM

Adnotationes.

J*Uliano &c.* Juliani epiſcopi Cingulani mentio habetur in ſententia Papæ Vigilii adverſus Ruſticum & Sebaſtianum. BALUZ.

Gynecao utiles &c. ideſt pannis ex lana texendis aptos. Cum enim lanificium muliebre plerumque opus eſſet, hinc uſus obtinuit, ut opus hujuſmodi textrinum gynecæum ex Græco *γυνὴ*, *mulier* appellaretur. Vide Cangium V. Gynecæum.

PELAGIUS PAPA JOHANNI

Magiſtro militum.

PAterno vos ſalutantes affectu, petimus, ut, ſi prodeſſe catholicæ paci contenditis, Paulinum Foroſimpronienſem pſeudoepiſcopum ad nos ſub digna cuſtodia dirigatis. Satis enim turpe eſt, ut veſtram vivacitatem illic poſitam illudere glorietur, & nec comprimi a vobis, nec detineri poſſe ad ſuam ſuperbiam jactet. Nolite ergo multam & in veſtris prorumpentem injuriis contumaciam vagari permittere, ſed præfatum pſeudoepiſcopum, veſtrorum hominum ſollicitudine detentum, ad nos, ſicut dictum eſt, dirigere

E

feſtinate.

AD

AD SEQUENTIA PELAGII PAPÆ
Decreta

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

QUanquam in colligendis & in certas ſedes referendis fragmentis decretiſque ſummorum Pontificum, quæ ſparſim in decreto Gratiani leguntur, operam non admodum diligentem adhibendam cenſui, quod liber omnium manibus teritur; hæc tamen Pelagii decreta ut ſimul darem, unica hæc ratio ſuaſit. Collectionem ſcilicet hanc in meos uſus paratam habebam, quare ſicut Labbeus ſi quæ erant ab aliis collecta Gratiani decreta ad certum aliquem pontificem pertinentia in opere ſuo inſeruit; ita & mihi, tantum ſequuto ducem, præſtandum duxi. Qui ſane labor meus in colligendis Pelagii I. decretis in eo accidit commodior, quod apud eundem Labbeum Pelagii II. decreta ex Gratiano derivata legantur; quare utriuſque Pelagii decretis in Collectione conciliorum lectores impoſterum fruentur. Volo tamen norint, me hic omnia tradere quæ ſub Pelagii nomine nulla addita deſignatione ſive primi, ſive ſecundi apud Gratianum leguntur; nec tamen vadem me exhibeo omnia hæc ad primum reipſa pertinere. Denique ſingula hæc contuli cum præſtantiſſimo meo Decreti codice Mſ. de quo egi in Præfatione, & variantes ad oram pagellæ diligenter adnotavi.

PELAGIUS PAPA
Creſconio Illuſtri.

ILlud magnitudinem tuam minime volumus ignorare, quod Syracuſanæ civitatis epiſcopus inter alia, quæ in cautionum ſuarum pagina ſpopondit, hoc etiam ſpecialiter ſub interpoſitione pœnæ legitime promiſiſſe legitur, nunquam ſe a quolibet ſuæ diœceſis presbytero ultra duos ſolidos cathedratici nomine petiturum, nec per quamlibet aliam occaſionem quidquam in ejus ſe diſpendio eſſe geſturum. Quod magnitudo tua non ſolum a prædicto epiſcopo, ſed de omnium epiſcoporum Siciliæ perſonis competenti ſolicitudine cuſtodire non deſinat; nec ipſa quoque prandia enormia fieri, ſed ſecundum mediocritatem uniuſcujuſque loci epiſcopo ad conſignationem venienti ſuſceptionis præparari convivium, quia nec eo prætextu pauperibus incuti damna volumus, aut qualibet ratione permittimus.

[Grat. X. q. 3. C. Illud magnitudinem.]

PELAGIUS CRESCONIO
Illuſtri.

ILlud te volumus modis omnibus cuſtodire, ne qui (*a*) epiſcoporum Siciliæ de parochiis ad ſe pertinentibus nomine cathedratici amplius quam duos ſolidos præſumat accipere: neque compellere presbyteros, aut clerum parochiarum ſuarum ſupra vires ſuas eis convivia præparare.

[(a) In Mſ. codice. *quiſquam*. X. q. 3. ca. Illud te.]

PELAGIUS BENEGESTO
Defenſori.

EXperientiæ tuæ præſenti auctoritate mandamus, ut in cauſis, in quibus quælibet eccleſiaſtici officii perſona loco petitoris exiſtit, quemquam laicum pulſatura apud ſuæ (*a*) provinciæ judicem ſuas proponere actiones non deferat. In iis verò negotiis, in quibus eccleſiaſtici officii perſona pulſatur, totius ſubmoto pulſationis obſtaculo, ad epiſcopi vel presbyterorum in loco, ubi quæſtio vertitur, conſtitutorium occurrat indifferenter examen.

[XI. q. 1. ca. Experientiæ. (a) *Suæ* in cod. MS. deeſt.]

IDEM SERGIO
Cancellario.

SI quiſquam clericus, ſive inferioris, ſive potioris gradus petitor exiſtat, & contra laicam perſonam ſuas dirigat actiones, iſte modis omnibus non alibi quam apud provinciæ judicem negotium ſuum dicturus occurrat. Si quis autem laicus clericum cujuſcumque gradus duxerit eſſe pulſandum, ad epiſcoporum judicium in eadem civitate, vel territorio conſtitutorum proponat eas, quas ſe habere exiſtimat, actiones. Quem ordinem legibus per omnia convenientem, atque conſentaneum demonſtrari illa regula manifeſtat, quæ præcipit actorem forum ſemper ſequi pulſati. Clericis verò pulſatis in epiſcopali (*a*) judicio forum competere, Principalium quoque ſanctionum deſignat auctoritas.

[X. q. 1. ca. Si quiſquam. (a) Cod. meus *epiſcoporum*.]

PELAGIUS HOSTILIO
Epiſcopo.

AUguſtino noſtræ ſedis notario ſuggerente didicimus, quod ei dilectio tua directis apicibus indicaſſet, quoſdam de clero tuo, & maxime parochiarum ad te pertinentium non pauca ſacrata vaſa, vel miniſteria diſtraxiſſe, & aliqua hujuſmodi perpetraſſe, quæ a religioſo aliena ſunt propoſito. Charitatem verò tuam (ut hoc competenti ſolicitudine inſequi debeat, vel ulciſci) noſtræ præceptionis authoritate cupis communiri. Qua de re præſentibus mandamus affatibus, ut competentis vivacitatis inſtantia quidquid de ſacratis vaſis vel miniſteriis a quolibet clericorum uſurpatum vel diſtractum fuiſſe compereris, ſine cujuſquam moræ interventu exigere non dimittas, & eccleſiaſticis uſibus reformare.

[XII. q. 2. ca. Auguſtino.]

PELAGIUS PAPA PAULINO
Solitario. (*a*)

PRobinum Phariæ (*b*) & Milianum (*c*) atque Probinianum (*d*) vel alios pſeudo-monachos Joanni defenſori præcipimus ut eos debeat detinere, quatenus ſi quam deſiderant ſuæ contentionis rationem cognoſcere, ad nos ut informentur debeant exhi-

[(a) Codex meus *Sobantio*. (b) Ibid. *Labariæ*. (c) Ibid. *Julianum*. (d) Ibid. *Probianum*. XVI. q. 1. ca. Probinum.]

beri.

ANNO CHRISTI 555.

beri. Certe si sola obstinatione ab ecclesiastico corpore sunt scissi, in Reatina (sicut petisti) insula ut exulent prædicto defensori duximus injungendum.

PELAGIUS PAPA

Antoninæ (a) Patriciæ & Deciæ.

(a) In cod. meo *Antonicæ & Decis.* XVI. q. 1. ca. De præsentium. (b) Ibid. *vere* deest. (c) *Valde amarissimum.*

DE præsentium portitore quod defensor factus non est, nulla vobis animi molestia sit, quia vere (b) satis amarissimum (c) habeo de isto proposito ad illud officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ a monachis Deo promissa sunt, valeant adimpleri. Omnimoda enim est illius habitus, & istius officii diversitas. Illic enim quies, oratio, labor manuum; at hic causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcumque vel ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Faciat autem Deus ut tales sint hi, qui vel a nobis in isto habitu nutriuntur, vel in monasteriis crescunt, ut provecta ætate, & vita probata non ad litigiorum officia, sed ad sacerdotium valeant promoveri.

PELAGIUS PAPA

Bono episcopo Savinati.

XVI. q. 1. In Parochia. (a) in meo cod. *presbyteri.*

IN parochia tua, basilica S. Laurentii, quæ in possessione filii, & consiliarii nostri, viri magnifici Theodori fundata est, officium presbyterii (a) deesse cognovimus. Et quia præfatus filius noster nobis retulit se invenisse Ruffinum quemdam monachum, olim sibi vita, religione & moribus comprobatum, & hunc postulat ibi presbyterum consecrari, (quod subito fieri nos prorogata observantia non acquievimus) ideo dilectio tua his literis acceptis sabbato veniente faciat eum diaconum, & si Deus voluerit & viximus mediana hebdomada presbyterum faciemus; quatenus superveniente paschali festivitate sacra ministeria in memorata basilica a persona competente valeant adimpleri.

PELAGIUS PAPA

Mellito (a) Subdiacono.

(a) Codex meus *Mellico.* Can. Abbatem monasterio 18. q. 2.

ABbatem in Monasterio illum volumus ordinari, quem sibi de sua congregatione & monachorum electio & possessionis dominus, & (quod magis observandum est) ordo vitæ ac meritum poposcerit ordinari.

PELAGIUS PAPA.

Dist. 91. cap. Eleutherius. (a) In meo cod. deest *noster.*

ELeutherius frater & coepiscopus noster (a) queritur clericos suos sibi contra canones superbire, & id quod nobis jubentibus facta in scrinio cautione promisit, ut quotidianis diebus vigiliæ in ejus celebrentur Ecclesia, illis contemnentibus, implere non posse; sed magis unumquemque suis (postposito ecclesiæ servitio) vacare negotiis; & ideo experientia tua eos, quos tibi esse ostenderit contumaces, debita objurgatione compesce, & modis omnibus vigiliis vacare compelle.

Canoni huic ab Anselmo Lucensi in sua collectione adjungitur canon alius, qui est in ca. 18. q. 2. can. Eleutherius. Ideo hunc ipsum canonem hic damus tanquam ejusdem Pelagii ejusdemque ab eo scriptæ epistolæ portionem. Idemque consilium sequuti sunt Romani correctores Gratiani, qui canonem illum Eleutherius, *prius sub Gelasii titulo exhibitum* Pelagio *restituerunt.*

Eleutherius frater & coepiscopus noster queritur, quod mater eius in casa, quæ Castellum dicitur, oratorium construxerit, ac dedicaverit, & in eodem loco monachos constituerit, ex quibus unus est presbyter. Hoc autem, tempore dedicationis inter episcopum Cardellum (cujus ipsa diœcesis est) & matrem suam asserit convenisse, ut quidquid dedicationis, vel natalis martyrum die, quorum in eodem monasterio reliquiæ sunt, per fidelium oblationes intraverit, medietatem quidem habeat ipsum monasterium, medietas autem episcopo afferatur. Contra quam conventionem Marium presbyterum (sive sciente sive nesciente episcopo) monachis ipsis vel presbytero, qui ex eis est, vim dicitur intulisse, & frequenter molestias generare, ita ut memoratum presbyterum prope ceciderit, & Missas eum facere nullo modo permittat; dicens ut quasi pensionis nomine aliquid statuere debeat. Hæc igitur omnia diligenter te examinare jubemus, & si apud te evidenti ratione constiterit, quia tempore, quo dedicatum est ipsum monasterium, conditiones superius positæ convenerint, servari eas ex nostra authoritate præcipimus; nec aliquid amplius exinde, ab aliquo exigatur. Si verò nil tale constiterit, mediante te quid episcopo ipsi nomine eulogiæ offerri debeat, inter ipsos monachos ac presbyterum volumus definiri. Salvo tamen eo, ut presbyter Gaudentius, qui etiam monachus est, missas in monasterio suo, sicut consuevit facere, a nullo ulterius debeat prohiberi.

PELAGIUS PAPA GAUDENTIO

Episcopo.

De consecr. dist. 4. can. multi sunt.

MUlti sunt qui in nomine solummodo Christi una mersione se asserunt baptizare. Evangelicum verò præceptum, ipso Deo & Domino salvatore nostro Jesu Christo tradente, nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam mersione, sanctum baptisma unicuique tribuere, dicente Domino discipulis suis: (a) *Ite baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.*

(a) Marc. 16.

Huic forte canoni continuata serie adjungendus est alter de consecr. dist. 4. can. Si revera. *Ideo hic statim datur.*

PELAGIUS PAPA GAUDENTIO

Episcopo.

De consec. Dist. 4. ca. Si revera.

SI revera hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis commorari dicuntur, solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur, sine cujusdam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes, in sanctæ Trinitatis nomine bapti-

ANNO CHRISTI 555.

ptizabis. Sin verò apud dilectionem tuam eorum qui converti volunt manifesta confessione claruerit, quod in nomine Trinitatis fuerint baptizati, sola reconciliationis impensa gratia, catholicæ sociare fidei maturabis: ut tali dispositione servata, nihil aliter, quam quod evangelica jubet auctoritas, temeritatis cujusquam spiritu videatur effectum.

PELAGIUS PAPA JOANNI

Patricio.

An. Relentes XIII. 5.

RElegentes literas excellentiæ vestræ de injuria quidem, quam vobis iniquorum hominum præsumptio ingessit, valde doluimus. Sed quia scimus occulto Dei judicio animam vestram, etsi per aliorum iniquitatem & superbiam, a contaminatione schismatis custoditam; egimus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona operari consuevit. Nec enim sine illius providentia factum esse credendum est, ut insensati & perversi homines ad hoc usque prosilirent, ut suam divisionem catholicam esse credentes ecclesiam, a sua vos pollutione prohiberent. Sic enim per misericordiam Dei, etiam nescientibus illis, hoc factum est, ut a schismaticorum factione eruti, catholicæ, quam diligitis, servari vos contigisset ecclesiæ. Quamvis igitur vestra per illorum scelus utilitas facta sit; nolite tamen impunitam præsumptionem iniquorum hominum grassari permittere. Si enim hoc, quod in vestram gloriam præsumpserunt, non fuerit vindicta compressum, quod in minoribus non valeant puniri, ambigi ultra non debet. Exercete igitur in talibus debitam authoritatem, & ne eis amplius talia committendi spiritus crescat, vestris coercitionibus reprimatur. Ad hoc siquidem Dei nutu etiam contra vos talia præsumpserunt, ut talia vobis corrigentibus, ab eodem scelere alios possitis, Deo propitiante, munire. Quales autem sint, qui ecclesiam fugiunt, Eufrasii vos scelera (quæ amplius occulta Deus esse noluit) evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis necessitudinem, nec fratris charitatem, nec sacerdotii reverentiam cogitavit. Incestuoso autem adulterio etiam ipsius vindictæ abstulit modum: quia si adulterium punias, non remanet in quo vindicetur incestus. Si incestuoso ingeras pœnam, inultum crimen adulterii remanebit. Ecce de quo collegio sunt, qui, quantum ad superbiam suam, injuriam vobis inferre moliti sunt; & quantum ad providentiam Dei, impollutos vos ecclesiæ servaverunt. Auferte tales ab ista provincia: utimini oblata vobis a Deo opprimendi perfidos occasione. Quod tunc plenius fieri poterit, si authores scelerum ad clementissimum principem dirigantur: & maxime ecclesiæ Aquilejensis invasor, qui & in schismate & in eo maledictus, nec honorem episcopi poterit retinere, nec meritum.

PELAGIUS PAPA

Anglio (a) episcopo.

APostolicæ authoritatis exemplo didicimus, errantium & in errorem mittentium spiritus tradendos esse Satanæ, ut blasphemare dediscant.

(a) Cod. meus *Angelio*. Vatic. *Agnello*. XXIV. q. 3. ca. Apostolicæ.

PELAGIUS PAPA

Sindulæ (a) Magistro Militum.

(a) MS. Cod. meus *Siro duce* Ca. Chartæ 3. q. 9.

CHartæ quas dedit nobis Lucidius si illo tempore adversarius ipsius præsens fuisset, validæ erant. Sed quia adversario absente gesta quæ nobis recensuit facta leguntur, talia leges non recipiunt.

PELAGIUS SINDULÆ

Magistro Militum.

HOrtamur, ut nihil ulterius Montanianus, qui se contra omnem veritatem, & contra leges, dum sit ex ancilla genitus, legitimum filium tentat astruere, sensibus nostris qualibet forte subripiat, qui Montanianum illum, de cujus substantia agitur, constat sine propriis liberis decessisse, & germani fratris filios, qui ei legitima ratione succedunt, superstites dimisisse; ac propterea istum Montanianum, de cujus substantia agitur, nullam habere in illius defuncti successione personam. Nam etsi principalia sacra promeruit, hoc illis legitimis successoribus præjudicare nihil poterit; quia ipse clementissimus Imperator generales leges protulit, quibus jubet nulli, qui in precibus suis deprehenditur esse mentitus, ea sacra prodesse quæ meruit. Qui enim esset naturalis, se contra veritatem dicit esse legitimum, quod nulla ratione monstrari lege potuit.

Ivo p. 8. c. 68.

IDEM DECORATO

(a) Patritio.

(a) MS. Cod. *Decorato*. can. Hortamur 3. q. 9.

HOrtamur ut sub timore Domini consuetam conscientiæ vestræ sinceritatem in hoc quoque negotio conservantes, omnem personis, quæ veritatem causæ istius scire possunt, faciatis amputari formidinem, & vestris præsentari conspectibus, tactis sacrosanctis evangeliis, præbito etiam legaliter sacramento, quæ in veritate rerum noverint, professione suæ testificationis aperiant, ut patefactis omnibus, quæ secundum leges & justitiam censenda sunt cognoscatis, & competentem legibus & veritati terminum detis.

IDEM JOANNI

Comiti.

DIcenti sacras jussiones se habere præ manibus, respondimus scire illum oportere, quod ipse clementissimus princeps generali-

Can. Dicenti 25. q. 2.

ANNO CHRISTI 555.

ralibus legibus conftituerit, illa facra uniufcujufque fupplicantis defiderio conceffa prævalere & effectui mancipari, quæ cum juris & legum ratione concordant: ea verò quæ fubreptione, vel falfis precibus forfitan impetrantur, nullum fupplicantibus ferre remedium.

IDEM ARMENTARIO

Magiftro militum inter cætera.

XXV. q. 2. ca. Pofteaquam.

POfteaquam ecclefiæ jura, documentorum quoque intercedentium fuerint authoritate firmata, nullatenus ab his difcedendi liberam pontifex, vel fi vult, permittatur habere licentiam.

IDEM PETRO EPISCOPO

Potentino.

ca. Dilectionis Dift. 76.

DIlectionis tuæ fcripta fufcepimus, quibus fignificas Latinum, ecclefiæ Grumentinæ Diaconum, ad epifcopatum Marcellionienfis ecclefiæ, five Clufitanæ ab omnibus fuiffe electum: quod jam ante hoc tempus retulifti, & juffimus ut veniret, credentes eos de perfona ejufdem ab epifcopo fuo dimifforias accepiffe. Quod fi modò fecerunt, facite eum velociter ad urbem Romanam occurrere, ut fi Deus jufferit in fabbato magno poft horam baptifmi ordinetur. Quod fi ante memoratum diem non occurrerit, cogetur ufque ad quarti menfis jejunia fuftinere.

IDEM JULIANO (*a*)

Epifcopo Grumentino.

(a) MS. *Tulliano.*

ca. Literas Dift. 63.

(b) In MS. hæc omnia continuantur, nam poft illud *poftulari* additur; *hoc itaque dicimus &c.*

(c) MS. *Feftum.*

LIteras charitatis tuæ fufcepimus, quibus fignificas Latinum Diaconum tuum ad epifcopatum ecclefiæ Marcellianenfis à clero, & omnibus, qui illic conveniunt poftulari. *Et infra.* Sed nunc hoc dicimus (*b*) ut fi eum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis effe cognofce; etfi poteft ante diem fanctum (*c*) feftinet occurrere, ut vel fabbato ipfo noctis magnæ poft baptifmum cum Dei gratia valeat ordinari.

IDEM OPILIONI

Defenfori.

XVIII. q. 2. ca. Nullam poteftatem.

NUllam poteftatem de cætero, nullam licentiam monachis relinquimus pro arbitrio fuo, aut abbates expellere, aut fibimet alios ordinare, quia nulla auctoritas remanebit abbati, fi monachorum poteftati cœperit fubjacere; ut de cætero fideliter, ftudiofe, univerfa, quæ vel ad divini cultus reverentiam, vel ad utilitatem ejufdem monafterii pertinent, abbatis folicitudo, ad quem poteftas tota pertinere convenit, debeat adimplere.

A IDEM POTENTIO

Defenfori.

(a) MS. *veftra.*

XXXII. q. 3. ca. Patrem.

PAtrem puellæ Ecclefiæ noftræ (*a*) famulum avum verò ejus, liberis conftat effe natalibus; & ideò avi magis electionem de conjunctione neptis, quàm patris ejus, cujus nullo modo liberum poteft effe arbitrium, decernimus attendi.

IDEM PETRO

Presbytero.

(a) MS. *Maximiani*

III. q. 2. ca. Quia ea.

(b) MS. *facultates*

(c) MS. *quas.*

QUia ea quæ de fraudibus Maximiliani (*a*) flebili ad aures noftras fupplicum relatione venerunt, non facilè fecundum veritatem agnofci potuerunt, nifi facultas (*b*) B Ecclefiæ, quam (*c*) in ufus fuos malè convertendo difperfit, ab ejus poteftate, donec caufa cognofcatur, feponatur: idcircò nos eum à fupradictæ Ecclefiæ patrimonio volumus interim fubmoveri, & in veftro difcuffionis ipfius tempore, moderamine detineri.

PELAGIUS (*a*) PAPA

Rufino Epifcopo.

(a) Ita Codex meus MS. atque ita pariter legendum cenfent Romani correctores ex Cod. Thuaneo, quamquam in editis eft Gelafius.

Can. Si evangelica Dift. 55.

SI evangelica admonitio iracundiam nec ufque ad verbum furentem profilire permittit, ne fi Racha fratri fuo quis dixerit, reus fit gehennæ ignis: quafi putamus pœna C plectendum effe, qui non folùm pugno impie percuffit, in Levitici hominem officii miniflerio fervientem; fed quafi non fufficeret ad cædem manus, ita (inftigante fe Diabolo) raptus eft ad iracundiam, ut fufte non folùm percuteret, fed etiam erueret oculum fratris? Et quamvis hujufmodi exceffus graviori effet pœna plectendus; bene tamen fraternitas tua fecit ab officio eum presbyterii removere. Hoc tamen folicitudinis tuæ fit, ut locum ei pœnitentiæ conftituas, & in aliquo eum Monafterio retrudas, laica tantummodo fibi communione conceffa. In loco autem illius alium te neceffe ordinare presbyterum. Nam illi, cui erutus eft oculus, D non poffunt fecundum canones facerdotii jura concedi. Neque enim aliquid ei prodeft quod oculum invitus amifit, cum nec volens quifquam oculum amififfe credendus eft, nec facratiffimos canones aliquem cafum in amiffione oculi, qui ad facerdotium adipifcendum non impediret, fuis excepiffe regulis invenimus: fed hoc tantummodo ad prohibitionem fufficere videmus patribus, ut qui careret oculo, facerdotii officium adipifci non poffit. Sed nec illi ullatenus quafi in compenfationem injuriæ facratus ordo concedi poterit, qui ad tantam facerdotem proprium potuit iracundiam provocare, ut & ille officium, in quo erat, amitteret, & ifte pro- E vectus fui perderet facultatem.

EX DICTIS PELAGII PAPÆ (*a*)

Apud Burchardum lib. 12. Cap. 9.

(a) Eft etiam t. 22. q. 5. cap. *Si quis pejeraverit*, ubi ex Gelafio affertur; fed Decreti correctores notant ab antiquis collectoribus Pelagio adfcribi.

SI quis pejeraverit, & alios fciens in perjurium duxerit, XL. dies pœniteat in pane, & aqua, & VII. fequentes annos, & nunquam fit fine pœnitentia, & alii, qui confcii fuerint, fimiliter pœniteant.

JOAN-

JOANNES PAPA III.

Sedit ab anno 560. usque ad 572.

THEIMENSE CONCILIUM II.

Armeniorum hæreticorum

Anno circiter 562. habitum.

Anno 562. REferunt nonnulli, Joannem Chapieghinum catholicum Armenorum (quem cœpisse notat Galanus to. I. pag. 105. anno 551.) in urbe Thevim celebrasse concilium, ejusque authoritate confirmasse in Trisagio additionem illam: *qui crucifixus est pro nobis*. Hæc Galanus in Conciliat. Eccl. Armen. cum Rom. to. I. pag. 105.

AD SUFETULENSE CONCILIUM

In Africa,

Ante annum 570. celebratum

ADDITIO.

Ante annum 570. SUfetulensis concilii ex una Ferrandi, qui circa annum 570. florebat, breviatione canonum noti, canonem unicum ex eodem libello can. 2. decerptum dedit Baluzius, ex quo in novam Veneto-Labbeanam conciliorum collectionem to. III. pag. 461. transivit. Alterum ejus canonem exhibet Cresconii Afri libellus de concordia canonum, non quidem ut in editis comparet, sed uti est in codice MS. annorum circiter sexcentorum Bibliothecæ Canonicorum Cathedralis Lucensis, in quo collectioni cuidam canonum libellus ille præmittitur absque authoris nomine sub titulo *concordia canonum*. Ita enim codex il- C le canonem IV. repræsentat.

IV. Ut Neophiti non ordinentur; Conc. Antioch. tit. II. Conc. Laudic. tit. III. Conc. Sardic. tit. XIII. ex decretis Papæ Leonis tit. XXXIII. concil. Sufetolensi tit. XV.

Illud Sufetolensi *in editis deest.*

BENEDICTUS PAPA I.

Sedit ab anno 573. usque ad annum 578.

SELEUCIENSE NESTORIANORUM CONCILIUM

Pro ecclesiastica disciplina, ab Ezechiele eorum patriarcha anno Chosroæ regis 45. Christi 576. celebratum.

Anno 576. ANno *Chosroæ quadragesimo quinto*, ait Elias in Nomocanone Arabico apud Assemanum to. III. pag. 439. *mense Februario, cum Mar-Ezechiel Catholicus esset, Moduinæ* (Seleuciæ) *congregati metropolitæ & episcopi Catholicum rogarunt, ut fidem legesque Apostolorum patrumque occidentalium ipsis rursus ponere & confirmare dignaretur, quemadmodum prædecessores ejus Catholici facere consuevissent*. Hæc Elias. Chosroa anno 531. post diem 19. Februarii regnare cœpit; quare annus regis illius XLV. in annum 576. incidit. Canones in eo concilio sanciti sunt XXXIX. quorum primus est adversus Messalianos, qui Eucharistiam, jejunium, & psalmodiam contemnebant, fornicationem licitam esse ajebant, præmia denique bonorum operum pœnasque scelerum negabant. Tertius decimus, non licere Metropolitis, absente patriarcha, vel episcopo, eorum ecclesias ingredi, neque episcopis ecclesiam Metropolitani. Decimus quartus, ut patriarchæ nomen in omnibus reliquarum sedium ecclesiis proclametur. Decimus quintus, ut quarto quoque anno ante jejunium quadragesimale Metropolitani & episcopi apud patriarcham congregentur. Decimus sextus, ut mense septembri quolibet anno Synodus episcoporum fiat apud metropolitanum. Decimus octavus & decimus nonus, ut patriarcha metropolitanum, metropolitanus episcopos suæ provinciæ ordinet; episcopi autem E a metropolitanis ordinati, patriarcham accedant, ut ab eo perficiantur seu confirmentur; quod & Mar-Abas decreverat in synodo canone 37. Si verò patriarcha vel metropolitanus aliis ordinationem committere voluerint, patentes eorum literæ super caput ordinandi ponantur. Vigesimus tertius, ut episcoporum vel metropolitani electio ultra quatuor menses non differatur. Vigesimus octavus, ut nisi ad certam ecclesiam

Ex Assemán. Biblioth. Orient. to. III. par. I. pag lxxxiii.

ANNO CHRISTI 578.

ſiam nemo ordinetur. Trigeſimus quartus, ut nemo ope ethnicorum vel laicorum, ad eccleſiaſticos gradus aſcendat. Trigeſimus quintus, ut eccleſias & monaſteria abſque ſufficienti dote nemo extruat, extructa nequaquam conſecrentur. Trigeſimus octavus, ut presbyteri civitatis præcedant presbyteris A pagorum. Trigeſimus nonus & poſtremus, ut epiſcopi & presbyteri provinciæ patriarchalis præcedant epiſcopis & presbyteris aliarum provinciarum, ita tamen ut primus in unaquaque provincia cum primo, ſecundus cum ſecundo comparetur, & ſic de reliquis.

PELAGIUS PAPA II.

Sedit ab anno 578. uſque ad annum 590.

PELAGII II. EPISTOLARUM FRAGMENTA.

PELAGIUS II. PAPA.

Anno 578.

Hæc cum ſequentibus extant apud Baluzium Miſcell. to. V. pag. 467.

SYnodorum congregandarum auctoritas Apoſtolicæ Sedi privata commiſſa eſt poteſtate, nec ullam ſynodum generalem ratam eſſe legimus, quæ ejus non fuerit auctoritate congregata vel fulta. Hæc auctoritas teſtatur canonica, hæc hiſtoria eccleſiaſtica roborat, hæc ſancti patres confirmant.

PELAGIUS EUCARPO

Epiſcopo Meſſanenſi.

CAritatem illam, qua dilectionem tuam ſemper amavimus, omnia ſuperare ſecundum Apoſtolum credimus, & nullum ſanctitati tuæ laborem pro eccleſiaſtico ſtatu oneroſum exiſtere. Scit fraternitas tua, quia pro peccatis noſtris omnes quæ ſua quærunt, non quæ Jeſu Chriſti. Hæc ideo prælibavimus, quia tibi rurſus (*a*) Catinenſis eccleſiæ viſitationem injungimus, cujus epiſcopus de hac luce tranſiſſe ſuſcepta cleri relatione didicimus. (Impoſſibile eſt enim ut nos in provincia illa dumtaxat in Syracuſanis partibus alii cuilibet cauſas, quæ ad Deum pertinent, committamus, niſi forte talem per te Deus nunc in Catinenſi eligere voluerit, de cujus conſcientia poſſimus eſſe ſecuri, ut a te labores iſtos paululum removere poſſimus) Mox ergo dilectio tua ad ſupradictam Catinenſem eccleſiam pergat, & hominem de clero, qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat atque ſuadeat, & ſtatim eum ad urbem Romam cum decreto & teſtificatione relationis tuæ traſmitte.

(a) Can. Catinenſis Diſt. 61. Cod. meus: *Catbeniſis*; ſic ubique.

NOTÆ IN HANC EPISTOLAM.

Hujus epiſtolæ fragmentum refert etiam Gratianus loco in margine indicato, ex quo dedi periodum illam interjectam, quam uncis diſtinxi, quæque apud Baluzium deſideratur.

IDEM.

FRaternitatis tuæ relatione ſuſcepta, ejus latorem ſecundas quidem nuptias expertum non fuiſſe didicimus, caſtitatem tamen cum priori non ſervaſſe conjugio deſignaſti. Et quamvis multa ſint quæ in hujuſmodi caſibus obſervari jubeat ſubtilitatis auctoritas, tamen quia defectus temporum noſtrorum, C quibus non ſolum merita ſed corpora ipſa hominum defecerunt, diſtrictionis illius non patitur in omnibus manere cenſuram, & ætas iſtius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ ſuſpicionem auferre dignoſcitur, ut ad diaconatus poſſit ordinem provehi, temporum condeſcendentes, ut dictum eſt, defectui, conceſſiſſe nos noveris; ita tamen, ut de moribus & vita vel actu ipſius tu in die judicii ante tribunal illud terribile reddas communi Domino rationem: quia ſic præterita præ anguſtia temporis mitigamus, ut caute atque ſollicite futuris exceſſibus obviemus. Propter quod jubemus Micinam ancillam, de qua ſe poſt uxoris tranſitum habere confeſſus eſt filios, neque cum ipſo manere liceat, & quicumque (*a*) monaſterio continentiam profeſſura, tua diſpoſitione tradatur, ut meliori ſorte ad quod promovetur officium ſub bonæ poſſit famæ merito miniſtrare, nec aliqua opinionis ejus maculandæ relinquatur occaſio. *Gratianus Diſt. 34. cap. Fraternitatis.*

(a) *cuicumque* in meo codice.

PELAGII II.

DECRETA ex Gratiano aliiſque.

ADMONITIO COLLECTORIS.

D *Pelagii Papæ II. decreta quædam ex Gratiano Labbeus dedit, ſed ita collecta ut nonnulla omiſerit. Ne quid ergo ad plenam eorumdem decretorum collectionem deſit, quæ illius diligentiam fugerunt ſupplenda hic aſſumpſi.*

PELAGIUS PAPA

Clero Narnienſi.

Can. quia frater VII. q. I.

QUia frater & coepiſcopus noſter Joannes, eccleſiaſticæ utilitatis ſtudio ſuadente, & naturæ ſuæ ſimplicitate laudabili conſideratione tractata, ob hoc quod E ſe in gerenda patrimonii gubernandi cura, vel in diſciplina eccleſiaſtica conſervanda minime fatetur idoneum; conſtituti presbiteri ad hæc explenda ſibi expoſcit adhiberi perſonam: ut ea, quæ ſunt neceſſaria, competenti diſponente ſolicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel inutile permittatur. Ideoque præſenti vobis juſſione præcipimus, ut ſervata primo in loco epiſcopo memorato reve-

ANNO CHRISTI 581.

rentia, quam vos (*a*) convenit inculpabiliter exhibere, in omnibus, quæ ad divini cultus obsequium pertinent, vel quæ ecclesiasticæ utilitatis peragere cura suaserit, præbeatis obedientiam constituto (*b*) competentem, in nullo dispositionibus ejus spiritu contumaci resultantes, (f. reluctantes) immo, competenti vigilantiæ vestræ studio, quæ pro ecclesiastica utilitate gerenda Constitutus monuerit, adimplentes; ut his ita dispositis, & consueta vobis stipendia ministrentur, & quæcumque in præfatæ ecclesiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repetendis sunt necessaria, compleantur.

) Cod. t. *nos*.) *Consti-* o abest a d. Vat. ique.

NOTA IN HOC FRAGMENTUM.

Fragmentum istud sub Pelagii papæ nomine edidit Gratianus; nec indicat an primi, vel secundi Pelagii. Secundo tamen ideo tribuendum censeo, quod sub priori Pelagio Narniensibus præerat Juvenalis II. ut ex tabulis Ughellii discimus.

PELAGIUS PAPA II.

(*a*) *Oplioni* (*b*) *defensori*.

NUllam potestatem de cætero, nullam licentiam monachis relinquimus pro arbitrio suo aut abbatem expellere aut sibimet alios ordinare, quia nulla authoritas remanebit abbati, si Monachorum potestati cœperit subjacere, ut de cetero fideliter (*c*) & studiose universa quæ ad divini cultus reverentiam vel ad utilitatem ejusdem (*d*) monasterii pertinent, abbatis sol.icitudo ad quem potestas tota pertinere convenit, debeat adimplere. *Gratian. XVIII. q. 2. ca. Nullam.*

(a) *Deest* II. in editis, sed supplet Cod. meus MS. (b) *al.* Apollonio. (c) Vat. Cod. *discrete*. (d Deest in Vatic.

AD MATISCONENSE I. CONCILIUM

Anno 581. habitum

ADDITIO, ET VARIANTES.

no 581.

MAtisconensis Concilii Canones quidam apud veteres Decretorum Collectores occurrunt, qui cum ab editis vel plurimum discrepent, vel planè absint, ut hic tradantur instituti mei ratio expostulat. Canonem in actis Concilii editis XVI. Burchardus, Ivo, ac dein Gratianus can. Præsenti Concilio *aliter plane repræsentant. Hunc ergo ex Burchardi codice MS. hic exhibeo, posito è regione canone edito. Canones alii in Burchardo passim occurrunt, quorum ne vestigium quidem apparet in editis; quamquam ad Matisconense I. an potius ad II. referendi sint, Burchardo silente, definiri nequaquam potest.*

CANONES.

Can. I. *Burch. Lib. XVI. Cap.* 35.

PLacuit & sacro conventui, ut testes ad testimonium dicendum principio non conducantur, & ut qui optimi, & fideliores in testimonium assumantur, ut is, contra quem testimoniare debent, nullam eis infamiam possit inferre, & ut nullus testimonium dicat nisi jejunus.

Can. III. *Ex Burch. Lib. III. Cap.* 188.

In hoc sacro Concilio decretum est, ut unusquisque presbyter in sua plebe publicè annuntiet, & si aliqua femina clanculo corrupta conceperit, nequaquam Diabolo cohortante filium, aut filiam suam interficiat, sed quocumque prævalet ingenio ante januam Ecclesiæ partum deportari, ibique poni faciat, ut coram Sacerdote in crastinum delatus, ab aliquo fideli suscipiatur, & tali ex causa homicidii reatum, & quod majus est, parricidium evadat; nam qui filium aut filiam interficit, parricida omninò declaratur.

citatur er canon Conc. thomag. erti aporis Ivone a. c. 69. l anti ior Ivò Bur ar. Mati nensi scribit.

Can. V. *Burch. Lib. XVII. Cap.* 14.

Item judicatum est, quemdam stuprasse quandam fœminam, quam postea frater ejus accepit uxorem. Statuerunt eum, qui stupravit, & a se stuprata fratri celavit, quia geminatum peccatum pænitentia districtiori castigandum, conjugium tale dissolvi oportere, & mulieri quidem nunquam dari potestatem nubendi. Illi autem conjugium indulgere, sed cum pœnitentia.

Simile quid habes in Triburien. ann. 895. can. 44.

Can. X. *Burch. Lib. IX. Cap.* 18.

Si servum, & ancillam dominorum amborum (f. consensus) in matrimonium conjunxerit, postea liberato servo, vel ancilla, non potest redimi qui in servitio est, ideò matrimonia non solvuntur.

EDI-

ANNO CHRISTI 581. 587.

EDITUS LABBEI.

Præsenti Concilio, Deo auctore, sancimus, ut nullus Christianus Judæos deinceps debeat deservire, sed datis pro quolibet bono mancipio XII. solidis, ipsum mancipium quicumque Christianus, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium licentiam habeat redimendi: quia nefas est, ut quos Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, persecutorum vinculis maneant irretiti. Quod si acquiescere his, quæ statuimus, quicumque Judæus noluerit, quandiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipio ipsi cum Christianis, ubicumque voluerit, habitare: Illud etiam specialiter sancientes, quod si Judæus Christianorum mancipium ad errorem Judaicum convictus fuerit persuasisse, ut ipso mancipio careat, & legandi damnatione plectatur.

Can. XVII. *Burch. Lib. IV. Cap.* 88.

Præsenti Concilio, Deo auctore, sancimus, ut nullum Christianum mancipium Judæo deinceps serviat; sed datis pro quolibet bono mancipio 12. solidis, ipsum mancipium quicumque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium licentiam habeat redimendi; & si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, similiter faciat; quia nefas est, ut quem Christus dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemus Christianæ Religionis in vinculis teneat. Quod si adquiescere his, quæ statuimus, quicumque Judæus noluerit, quandiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, mancipium ipsum cum Christianis ubicumque voluerit habitare liceat.

Can. L. *Burch. Lib. IX. Cap.* 32.

In Synodo Matiscensi decretum est, ut in omnibus Dominicis, aliisque festivitatibus ab omnibus oblatio, qui ad missam convenerint utriusque sexus, offeratur in Ecclesia. Singuli singulas oblationes offerentes: finita missa a presbytero oblationes accipiantur.

CONVENTUS SEU CONCILIUM EPISCOPORUM IN HISPANIA

Utriusque communionis Arianæ & Catholicæ,

Jussu Recaredi regis coeuntium, ut de fide tractarent anno 587.

Anno 587.

ANno 567. *fatis functo Leouvigildo Hispaniarum rege, filius ejus Recaredus, ad quem imperii summa devoluta fuit, nihil habuit antiquius, quam ut rectam fidem agnosceret, agnitamque amplecteretur.* Eo concilio *ait S. Gregorius Turonensis Hist. Franc. lib.9. cap.*15. convocatis episcopis religionis suæ (Arianis) *in hanc sententiam est loquutus.* Cur inter vos & Sacerdotes illos, qui se Catholicos dicunt, jugiter scandalum propagatur? & cum illi per fidem suam signa multa ostendant, vos nil tale agere potestis? Qua de re convenite, quæso, simul, & discussis utriusque partis credulitatibus, quæ vera sunt cognoscamus: & tunc aut accepta illi a vobis ratione, ea credant, quæ dicitis, aut certe vos ab illis veritatem agnoscentes, quæ prædicaverint, vos credatis. Quod cum factum fuisset, congregatis utriusque partis episcopis, proposuerunt hæretici illa, quæ sæpius ab ipsis dicta jam scripsimus. (*Verba sunt Gregorii Turonensis*) Similiter responderunt episcopi nostræ religionis ea, de quibus hæreticorum partem plerumque victam libris superioribus demonstravimus: & præsertim cum Rex diceret, quod nullum signum sanctitatis super infirmos ab hæreticorum ostenderetur episcopis, ac in memoria replicaret, qualiter tempore genitoris sui, episcopus, qui se jactabat per fidem non rectam cæcis restituere lumen, tacto cæco & cæcitati perpetuæ damnato, discessisset confusus, quod nos in libro miraculorum plenius declaravimus: vocavit ad se seorsum sacerdotes Dei, quibus perscrutatis, cognovit unum Deum sub distinctione coli personarum trium, id est Patris, & Filii, & Spiritus-Sancti: nec minorem Filium Patre Spirituque Sancto, neque Spiritum Sanctum minorem Patre vel Filio, sed in una æqualitate atque omnipotentia hanc Trinitatem verum Deum fateri. Tunc intelligens veritatem Richaredus, postposita altercatione, se Catholicæ legi subdidit, & accepto signaculo beatæ crucis cum chrismatis unctione credidit Dominum Jesum-Christum Filium Dei æqualem Patri, cum Spiritu-Sancto regnantem in sæcula sæculorum Amen.

Porro conventum hunc diversum plane esse a Toletano concilio ex eo constat, quod tempore Toletani concilii Recaredus catholicam fidem jam profitebatur, congregavitque Patres, non quidem ut de fide deliberaret, sed ut jam Catholicus cum illis de religione stabilienda, moribusque reformandis ageret. Concilium insuper Toletanum æra

ANNO CHRISTI 578.

627. ideſt in anno 589. in ipſis concilii actis ſignatur; conventum verò hunc ad annum 587. Gregorius Turonenſis & Abbas Biclarienſis referunt. Hic ergo conventus, quem A *per incuriam omiſerunt conciliorum Collectores inter illuſtriora antiquitatis eccleſiaſticæ monumenta nunc primum reponitur.*

SYNODUS ALEXANDRINA EUTYCHIANORUM

Ad diſcutiendam Synodicam Petri Antiocheni patriarchæ recens electi

A Damiano Alexandrino, Eutychianorum patriarcha, indicta, anno Græcorum 889. Chriſti 578.

Anno 578. *SEverus Mokaffæus Aſmoneorum epiſcopus in hiſtoria Arabica Patriarcharum Alexandriæ, apud Aſſemanum Bibliot. Orient. to. II. pag. 71. concilii hujus hiſtoriam ita deſcribit:* Quum autem pater patriarcha Theophilus ad Dominum migraſſet, congregati Antiocheni virum quemdam de eccleſia ſacerdotem, Petrum nomine, in patriarcham elegerunt. Erat is gravi corde, obtuſa mente, perturbatis operibus, rectæ fidei adverſarius &c. De unitate autem inter duas ſedes ſcripſit Petrus epiſtolam ſynodicam ad Patrem Damianum patriarcham, ut conſuetudo ferebat: quam quum ille accepiſſet, lætatus eſt, & epiſcoporum concilium indixit. Quum verò contentos in ea ſermones examinaret, deprehendit Petrum in confeſſione ſanctæ Trinitatis offendiſſe. Qua igitur pollebat ſapientia atque manſuetudine, conatus eſt prædictum Petrum ab errore revocare, ne divideretur eccleſia, neve unitas, quæ inter duas ſedes viguerat, ſcinderetur. Scripſit autem ad eum ſermonem, quo omnium hæreticorum catalogum recenſens, traditam a Severo patriarcha doctrinam exponebat, ut quæ quidem eſſet recta fides cognoſceret, mentem verò ſuam a præconcepta falſa opinione avocaret. Nam Petrus, extranea ſapientia uſus, affirmabat, non oportere Trinitatis mentionem fieri, quum tamen omnes eccleſiæ doctores, & ſapientiſſimus Cyrillus, quique ipſum uſque ad hujus patris Damiani tempora ſubſequuti D ſunt, oppoſitum conſtanter doceant, ſacroſanctam Trinitatem in libris ſuis expreſſe confitentes, tres eſſe perſonas, & unam naturam, unam Deitatem creatricem, in qua nihil creatum, quæque in perſonis diſtincta ſit, una in ſubſtantia &c. Hæc & ſimilia B ſcripſit Damianus patriarcha ad Petrum patriarcham Antiochiæ. At ille inſtar aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas, ne audiat vocem incantantis, & tanquam ægrotus, qui præſcriptum a medico pharmacum averſatur, ab erronea ſua cogitatione haudquaquam recedens, lingua, quæ præcideretur, digna, ajebat, non oportere Trinitatem nominare; indiviſibilem enim Trinitatem dividebat. Quamobrem Ægyptios inter & Orientales diſſenſio nata eſt, manſeruntque ſic diſcordes viginti annos, donec miſertus Deus populi ſui, cujus curam ſemper gerit, refractarii illius vitam præcidit, eumque ex hoc ſæculo ſuſtulit. *Hæc Severus Eutychianus* C *ſcriptor.*

Verum recta ſenſiſſe Petrum, & Damianum viciſſim prava, liquet ex ejuſdem Petri libro adverſus Damianum, cujus excerpta ex Syriaco Vaticano codice exhibet Aſſemanus ibidem pag. 78. Arguitur enim in eo Damianus, quod perſonas & proprietates in divinis unum idemque eſſe affirmaverit, nimirum innaſcibilitatem, generationem, ut vocant, paſſivam, & proceſſionem a perſona Patris & Filii & Spiritus Sancti nullo modo diſtingui. Quem ejus errorem Petrus valide refutat. Alexandrini ergo conciliabuli ſententia a fide & veritate plane abſona, Petrum, cum Catholicis ea in re ſentientem, hæreſis damnavit. Concilii verò tempus indicat Petri ad Patriarchatum aſſumptio, quam cum anno Græcorum 889. qui Chriſti eſt 578. Dionyſius in chronico apud Aſſemanum pag. 69. componit.

ÆGYPTIACA forte ALEXANDRINA SYNODUS EUTYCHIANORUM

In cauſa Pauli patriarchæ Antiocheni Jacobitæ, a Jacobo Ediſſeno epiſcopo anno Græcorum 889. Chriſti 578. celebrata.

Anno eodem. PAulus cognomento *Beth-Uchame*, Alexandrinus genere, Jacobitarum Antiocheno patriarchatu potitus, cum Byzantii ageret, orthodoxam fidem amplexus eſt. Mox in Syriam reverſus ſupplicem libellum Jacobo obtulit, ut in communionem Monophyſitarum reciperetur. Jacobus Monderi filii Arethæ precibus exoratus, Paulum Catholicam religionem ejurantem admiſit. Verum Alexandrinorum metu, qui ſchiſma inter Syros & Ægyptios moliebantur, coacta Syno- E do ſententiam depoſitionis in Paulum tulit; quumque in cœnobium Romani, quod in Ægypti finibus ſitum eſt, unacum ſyncellis ſuis Sergio & Juliano cæteriſque epiſcopis & archimandritis Syris abiiſſet, ut patriarcham in locum Pauli crearet, obiit die 30. Junii anni Græcorum 889. Hæc Aſſemanus ex Abulpharagio in Chronico inedito Patriarcharum Antiochiæ Jacobitarum. De cujus in hac hiſtoria narranda ſinceritate certi ſumus ex teſtimonio Timothei presby-

ANNO CHRISTI 579. 581.

teri Constantinopolitani in Libello de receptione hæreticorum, vulgato a Cotelerio Veter. Græcorum Monument. to. III. pag. 397. cujus hæc sunt verba. *Paulinianistæ, a Paulo vocati, qui communicavit quidem cum Ecclesia* A *Catholica, sed postea, apostata factus, reversus est ad hæresim acephalorum. Eum tamen Theodosiani non admiserunt, quod vel brevi tempore communicasset cum ecclesia.*

ANNO CHRISTI 579. 581.

AD SYNODUM GRADENSEM

Anno 579. habitam

CENSURA.

Anno 579. GRadensem hanc synodum commentitiam esse multis adductis argumentis probat P. de Rubeis in Differt. de Schis- B mate Aquilejensi excusa Venet. anno 1732. Id autem evincit, primo, quod ejus acta a variis, ex antiquis codicibus descripta inter se non parum discrepent. Secundo, quod tam multos episcopos Gradum convenisse in ea temporum difficultate, credi vix possit. Insuper Pelagius II. pontifex electus anno præcedenti 585. se ad id usque eadem temporum difficultate impeditum fuisse scribit, ne ad episcopos illos epistolam dirigeret. *Quod ad dilectionem vestram nostra tardius scripta dirigamus . . . . . . temporalis qualitas, & hostilis necessitas hactenus impedivit.* Ex quibus pontificis verbis recte demonstrat Rubeus, nunquam antehac a pontifice C ad Eliam literas datas fuisse. Quorsum igitur in actis ejusdem concilii, diu ante celebrati, recitetur ejusdem pontificis epistola ad eundem Eliam pro constitutione Gradensis Metropolis? Expendit pariter Rubeus veterum omnium, puta Pauli diaconi, & ejusdem Pelagii II. in suis ad Eliam epistolis silentium, tum de hoc concilio, cum de constituta in eo Gradensi metropoli. Insuper in Mantuano concilio habito anno 827. cum causa agitaretur de translatione sedis Aquilejensis in Gradum, jussi sunt Gradenses vetusta sua documenta proferre. Cum produxissent, *reperta sunt* (verba sunt synodi) *exemplaria nullius manu esse roborata.* Inter hæc autem documenta erant etiam acta synodi Gradensis, ut ibidem legitur. Tunc autem prima synodi Gradensis mentio, antehac ignoti, occurrit. Vide reliqua apud eundem de Rubeis cap. 8. 9. qui sane ægre admodum fert eam fuisse impostoris audaciam, ut synodo Schismaticorum, a se confictæ, & ad Sschismatis confirmationem, Sedis Apostolicæ Legatum subscribentem induxerit.

SYNODUS TOLETANA ARIANORUM

Anno 581. vel 582. celebrata.

Anno 581. vel 582. *SYnodi hujus, in collectionibus hucusque omissæ, meminit Joannes Biclariensis in chronico ad annum XII. Leovigildi, quem cum Tiberii anno IV. conjungit, his verbis.* Leo- D vigildus Rex in urbem Toletanam synodum episcoporum sectæ Arianæ congregat, & antiquam hæresim (*rebaptizantium*) novello errore emendat, dicens, de Romana Religione ad nostram catholicam (*Arianam*) fidem venientes non debere baptizari, sed tantummodo per manus impositionem pollui (f. ablui) & gloriam Patri per Filium in Spiritu Sancto dare (f. dari). Per hanc ergo seductionem plurimi nostrorum cupiditate potius impulsi in Arianorum dogma declinant. *Hanc synodi Arianæ sententiam novum errorem appellat Biclariensis, sive quod ex fine pravo seducendi Catholicos id statuerint Ariani; sive quod ex falso quodam principio dogma illud deduxerint. Sive tandem censura illa configit, non quidem decretum de non innovando baptismate erga eos, qui e catholicis ad Arianos desciverint; sed novum errorem appellat innovationem illam in doxologia:* Gloria Patri per Filium in Spiritu Sancto. *In hac vero synodo libellum quendam scriptum his verbis produnt Patres concilii Toletani III. anno 589. celebrati :* Quicumque libellum detestabilem, duodecimo anno Leovigildi regis a nobis editum, in quo continetur Romanorum ad hæresim Arianam traductio, in quo gloria Patri per Filium in Spiritu Sancto male a nobis instituta continetur; hunc libellum si quis pro vero habuerit, anathema sit in æternum.

AD

AD CONCILIUM ANTIOCHENUM

Anni 581.

EMENDATIO.

MEndum in concilii hujus titulum irrepsit; cum enim concilium hoc indixerit Eulogius Alexandrinus episcopus, Alexandrinum, non verò Antiochenum appellandum erat.

AD SYNODUM VALENTINAM

Anni 584.

ADDITIO.

Anno 584. SYnodo huic adfuisse episcopos XL. non immerito ex Fredegarii chronico deduceremus. Narrat enim ille Guntheramum Regem anno regni sui XXIV. synodum episcoporum XL. convocasse, & in ea *Monasterii S. Marcelli institutionem* firmasse. Porro ex ejus synodi actis, largitiones ab eo rege Basilicæ S. Marcelli factas a concilii patribus ratas confirmatasque constat.

CONCILIUM GUBENSE IN MESOPOTAMIA EUTYCHIANORUM

In causa Probi Sophistæ, & Joannis Archimandritæ, Eutychianum dogma pervertentium.

A Petro juniore Antiochenorum Eutychianorum patriarcha, circa annum 585. celebratum.

Anno 585. circiter. *GUba oppidum est in Mesopotamia ad Euphratis ripam, ubi Jacobitarum patriarchas sedem suam habuisse circa annum Christi 700. ex orientalium monumentis Assemanus demonstrat. Ibi locorum coactum est Monophysitarum Antiochenorum concilium, cujus historiam latiùs describit Dionysius I. patriarcha Jacobitarum in historia ecclesiastica, ejusque excerpta hinc inde Assemanus in Biblioth. Clement. Vatic. protulit. Cum verò Petrus anno Græcorum 902. Christi 591. obierit, hinc habiti concilii tempus circa annum 585. non inepte assignatum est. Ita ergo Dionysius.*

EX ECCLESIASTICA HISTORIA DIONYSII PATRIARCHÆ

De Probi & Joannis Abbatis apostasia a fide.

SOphista quidam, Stephanus nomine, erat in urbe Alexandrinorum. Hic ajebat, post rationem unitionis non oportere dici, quod remaneat distinctio significationis naturalis earum rerum, ex quibus est Christus. Quumque pluribus hac de causa a Damiano Papa Alexandriæ admoneretur, ut ab hujusmodi opinione recederet, non tamen acquievit, sed multo magis contendebat, & majori cum petulantia turbas excitans, sententiam suam stabilire conabatur, ratus, fieri non posse, ut diversitas significationis naturalis rerum earum, ex quibus est Christus, remaneat, absque naturarum divisione & numero. Quocirca propter suam amentiam, & quia sacris doctoribus contraria sentiebat, justè a Damiano cæterisque veritatis amatoribus damnatus rejectusque fuit. Per idem tempus accidit, ut Mar Petrus patriarcha pro eorum qui Pauli sectatores erant, negotio, Alexandriam, sicut ipse retulit, se conferret. Sequuti sunt Petrum, præter cæteros, etiam Probus & Joannes Barbur Archimandrita, utpote qui eruditi in primis erant, & summa eloquentia præditi. Quum verò sophistæ illius notitiam habuissent, doctrinæque ejus rationem comperissent; hominem Probus, edito libello, confutare constituit, in quo opinionem quidem ejus reiiciebat; inscitiæ verò eundem arguens, ostendebat ipsum sanctis Patribus adversari.

Verum quum res ibi præter ipsorum sententiam accidisset, nec votum suum ambo, Probus scilicet & Joannes archimandrita, assequi potuissent, (episcopatum enim ambiebant) eorum sese partibus adjunxere, qui inimicitias cum patriarcha exercebant, & in id summo studio incubuerunt, ut sermonem cum sophista illo miscerent, etsi patriarcha Mar Petrus pluribus eos exhortatus fuerat, ut hominis commercium devitarent: prænoverat enim illorum mentem ad ejus amplexandam sectam proclivem esse. At illi, monita ejus spernentes, in Ægypto permansere Sophistæ sermonibus capti, & statim eorum, quæ adversus ipsum scripserant, immemores, in turpem illius sententiam uterque transiit; & Probus quidem palam & absque ambagibus; Archimandrita verò clam ad tempus. Pro-

ANNO CHRISTI 585.

Probus itaque Alexandriæ moras cum Sophista ac reliquis veritatis hostibus ducens, turbas plurimas data opera excitabat, & qua sermonibus, qua scriptis epistolis, id impudenter stabilire satagebat, quod antea, ad terram dejecerat. Archimandrita verò utroque, ut ajunt, pede claudicans, huc & illuc ferebatur, mentemque mutabat, prout eos sentire videbat, quos obvios haberet, excusans se, rationemque adducens, cur aliorum dementiam rejiceret. Quum autem Probus a Damiano pulsus in orientem se contulisset, doctrinam Sophistæ summo studio ubique disseminabat. Quare tum propter ipsius animi volubilitatem, tum propter mentis ejus perversitatem ab ecclesia segregatus depositusque fuit, Archimandrita ipso B sententiæ in eum latæ consentiente, eumque specie tenus damnante. Et quidem Probus Archimandritam unacum reliquis enixe deprecabatur, ut edita pro suo errore apologia, in communione fidelium permaneret: ille verò noluit. Horum tamen omnium immemor Archimandrita, promissorum etiam oblitus, quibus se patriarchæ de Probo penitus deserendo obstrinxerat, haudquaquam ipsum deseruit, sed fideles, & monachos, qui intra ovile erant, perturbare cœpit, quasi injustè Probus segregatus fuisset, & ut patriarchæ animum precibus minisve expugnarent, quo latam sententiam revocaret; totis autem viribus in id incumbebat, ut C Probum ipsum, turpemque Sophistæ opinionem in sanctam ecclesiam induceret: Demum quum nihil aut deprecando, aut perturbando profecisset, sententiæ Probi atque Sophistæ patrocinium palam suscepit, scripsitque libellum apologeticum, quem coram episcoporum synodo legi, & responsum sibi ab eadem per litteras dari rogabat.

Congregata est igitur ejus causa synodus in Guba Baraja, ad quam & Archimandrita evocatus fuit. Venit ille, & Probum secum adduxit, ut sibi in synodo præsidio esset. Verum synodus Probum admittere noluit, utpote qui jam depositus fuerat, & ab ecclesia segregatus. Contra Archimandrita D contendebat, ut is secum ingrederetur. Cui synodus: *Si vis*, inquit, *ut Probus tecum ingrediatur, libellum uterque facite, in quo unius, ejusdemque opinionis ac voluntatis vos esse testemini: tunc vero ille tecum in synodo admittetur. Sin autem ab ejus sententia recedis, tu solus ingredere, rationem ejus, quod a te requiretur, redditurus*. Quibus verbis, quum vix tandem Joannes acquievisset, ingressus est, & ad pacis osculum a patriarcha & synodo libenter admissus. At lecto coram synodo, quem is scripserat, libello, deprehenderunt hominem Sophistæ & Probi A doctrina impietateque imbutum esse. Quare postquam pluribus eum adhortati essent, ut a proposito recederet, nec ille obtemperare vellet, (credibile est enim eum a Probo subornatum fuisse) sententiam damnationis in eum tulere, & ab omni sacerdotali munere remotum, a fidelium etiam communione segregarunt ipsum cum Probo, cæterisque qui eum sequerentur, aut eis adhærerent, vel cum ipsis communicarent.

ANNO CHRISTI 585.

Et statim ipse Mar Petrus patriarcha, nomine totius synodi, epistolam, hoc est, librum conscripsit, in quo Sophistæ quidem & Probi opinionem confutabat; Doctorum verò testimoniis ostendebat, reispa existere, & remanere differentiam naturarum ex quibus est Christus, etiam post rationem unitionis, absque numero tamen & sine divisione earundem naturarum. Misit autem hunc librum ad cuncta monasteria & ecclesias fidelium ditionis orientalis, hoc est, totius Syriæ, cui præerat.

Tunc Archimandrita & Probus segregatos se ab universa orthodoxorum ecclesia cernentes, relicta Sophistæ opinione, pro qua tam acre certamen subjerant, Chalcedonensis synodi fidem amplexi sunt, & ad Anastasium Antiochiæ patriarcham profecti, ei adhæserunt, & ab eodem suscepti fuere. Mox Archimandrita è suo monasterio ejectus, in aliud cœnobium perrexit, quod Sancti Eustathii in Artach dicebatur, ubi ipsum sibi in abbatem & rectorem monachi illi constituerunt. Atque ita res eorum se habuit, donec Mar Petrus in vivis esse desiit. Complures verò eorundem causa, & integra etiam regionis Antiochenæ oppida a vera fide (*hæresi scilicet Monophysitarum*) defecerunt, & ad Chalcedonensium partes transiere.

Petro autem defuncto, resumptis illi viribus, rogant Anastasium Antiochiæ patriarcham, ut ex cunctis cœnobiis Antiochiam convocari jubeat, quibuscum ipsi disceptarent, ostenderentque, novam a Mar Petro ejusque asseclis excogitatam fuisse fidem, quum differentiam quidem physicæ significationis naturarum, ex quibus est Christus, confiterentur; numerum verò earundem naturarum negarent. Collecti igitur ex eorum consilio monachi, & in urbem Antiochenorum per vim adducti, sex integros menses ibidem detenti fuere: ubi Probus quidem & Joannes Archimandrita disputationes plurimas cum ipsis habuerunt, tomis octo adversus eos editis: illi verò totidem tomis ad eorum objecta respondentes, ex ipsorummet libellis sermonibusque eos convicere, & præsertim Probum, arguentes eos inconstantiæ, mendacii, & volubilitatis, & quod tempori sese accommodarent.

SYNO-

ANNO CHRISTI 588.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM

Qua varia dogmatum capita definiuntur,

Jeſujabio Patriarcha præſide, anno Hormiſdæ regis VIII. Chriſti 588. celebrata.

Ex Aſſemani Bibl. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXIII.

IN hac ſynodo canones XXX. ſanciti, quorum primus ut *recipiatur fides Nicæna, & canones Apoſtolorum, & reliquorum Patrum, utque Arii & Macedonii hæreſis circa Trinitatem repudietur, nec non Eutychetis & Manetis aliorumque circa humanitatem Chriſti*. Secundus, quod *commentaria Theodori* (Mopſueſteni) *commentatoris ſequenda ſunt, ejuſque libris ſtandum: qui verò iis contradixent, alia ſcripta amplexus, anathema ſit: quemadmodum fecit Hananu Adjabenus, qui eum impugnavit, Joannem Chryſoſtomum ſequutus*. Octavus *adverſus presbyteros & monachos vagos, qui jejunium, orationem, & Euchariſtiæ perceptionem contemnebant, feminas ſecum ducentes: utque nec viri in monialium monaſteria, neque feminæ in cœnobia virorum ingrediantur*. Nonus, *quod non licet diebus dominicis eccleſias Catholicas, ubi divina officia celebrantur, derelinquere, & monaſteria religionis cauſa adire; ſed hæc diebus ferialibus ſi placet, adeunda ſunt*. Vigeſimus octavus, *de poteB ſtate patriarchæ in metropolitas, & metropolitæ in epiſcopos, deque eorum electione*. Vigeſimus nonus, *de ſynodis metropolitanorum apud patriarcham, & epiſcoporum apud metropolitanum: & quod Simeon Niſibis & Gregorius Gandiſaporis metropolitæ, qui ad concilium venire detrectaverant, niſi intra illius anni ſpatium mandatis obtemperarent, ſententiam depoſitionis incurrant*.

DE SYNODO MARANENSI ALIISQUE

In cauſa Severi Gradenſis

ADNOTATIO.

Anno 590. 591.

QUæ olim ſcripſi in meis ad Pagium animadverſionibus de ſynodo Maranenſi, aliiſque in cauſa Severi patriarchæ Gradenſis, hìc repetere juvat. Ita ergo diſſerui ad annum 590. II.

Quæ hìc diſſerit Pagius de ſynodis a ſchiſmaticis Aquilejenſibus habitis, diligentius explicanda ſunt. Primo igitur conſtat Severum Gradenſem epiſcopum vi adductum Ravennam tria capitula coactum ejuraſſe, atque ita demum & Pontificis gratiam & libertatem obtinuiſſe. Ingratum id accidit epiſcopis ejus ſuffraganeis, quare coacta ſyD nodus Marani grave aliquid in Severum ſtatuiſſet, niſi ille, oblato libello palinodiam recinens, ſchiſmaticis ſe iterum adhærere profeſſus fuiſſet. Hunc relapſum illi obiicit S. Gregorius in epiſtola ad eum data, legenda regeſt. lib. I. Epiſ. 16. Id ergo ut reſcivit idem S. Gregorius, ex ſententia ſynodi Romæ coactæ diem Severo dixit Romæ. Commoti in pontificem ſchiſmatici iterum convenerunt in loco incerto, atque una totius ſynodi ſententia literas ad Imperatorem dederunt, quas ſinguli ſubſcriptione ſua munierunt, rogantes principem, ut inducias pro Severo a Pontifice impetraret, ſpondentes inſuper, quamprimum per tumultus Italiæ liceret, Conſtantinopolim ſe conventuros ad cauſam ſuam coram eo dicendam. Ex ſynodicæ hujus ſubſcriptionibus liquet aliam eſſe hanc ſynodum a Maranenſi, cum utrinque alii & alii ſint unius ejuſdemque eccleſiæ epiſcopi. Maranenſi eg. ſubſcripſit *Clariſſimus Concordienſis*; epiſtolæ verò *Auguſtus Concordienſis*; ibi *Ruſticus*, hìc *Felix de Tarviſo*. Huic autem ſynodo incerti loci Severus non adfuit, ſcribunt enim patres illi, agentes de Severo: *Nobis abſentibus & a ſe ad præſens diviſis*. Alias in eandem ſententiam literas ad Imperatorem dedit Severus cum ſuis, & ipſis forte in ſynodum Grado coeuntibus, quorum ſynodicæ Imperator in ſuo reſcripto apud Pagium A. 589. num. 12. meminit. Ex his patet geminas præter Maranenſem & Romanam ſynodos Schiſmaticorum admittendas eſſe, has verò utraſque, cum Romanam decembri menſe anni 590. habitam ſubſecutæ fuerint, ad annum 591. pertinere. Maranenſis verò, cum Romanam præceſſerit, ſerius anno 590. cogi non potuit.

ANNO CHRISTI 590.

GREGORIUS PAPA I.

Sedit ab anno 590. usque ad 604.

CONCILIUM SALONITANUM IN DALMATIA

Anno 591. celebratum.

Anno 591. NAtalis Salonitanus episcopus, nescio qua de causa, Honoratum quendam archidiaconum invitum Sacerdotio initiare tentavit. Cum ille recusasset, vel ipsa Archidiaconatus dignitate multandum illum, habito concilio, episcopus statuit. Certior ea de re factus S. Gregorius, datis ad Natalem literis pristinam dignitatem restitui Archidiacono jussit, causamque ad se avocans mandavit Natali ut pro se certum patronum ad litem agendam mitteret. Extant literæ illæ in regesto epistolarum S. Gregorii nonæ Indict. in quibus & de eodem concilio Salonitano fit mentio.

SYNODUS AFRICANA forte CARTHAGINIENSIS

In Donatistas

Anno 594. vel 595. habita.

Anno 594. vel 595. S. Gregorius in epistola V. alias III. libri V. alias IV. indictionis XIII. datis ad Dominicum Carthaginensem literis recepisse se ab eo significat *habitæ* apud eos *synodi chartulam cum allegatione principalium jussionum*, idest constitutionis a principe ea occasione emissæ. In eo verò concilio, quod pro succidendis Donatistarum propaginibus celebratum est, statutum significat, ut desides (episcopi) ab investigandis hæreticis Donatistis *substantiarum dignitatumque privatione plecterentur*. Quem canonem, ne quid forte scandali apud primates aliarum provinciarum ingereret, metuere se Sanctus præsul admonet. Ex quo intelligimus concilium illud, non quidem pro sola Carthaginiensi provincia, sed & pro reliquis per Africam celebratum fuisse. Quid verò sua illa constitutione edixerit Imperator, innuit S. Gregorius in eadem epistola, his verbis: *Piissimos dominos occasione religionis illatas venalium personarum removisse calumnias.*

SYNODUS PERSICA, forte SELEUCIENSIS NESTORIANORUM

Qua errores quidam Monachorum damnantur,

Anno sexto Chosroæ filii Hormisdæ regis, Christi 596. a Sabarjesu patriarcha celebrata.

Anno 596. ANno sexto Chosroæ filii Hormisdæ mense Jaro, (*idest Majo*) sedente patriarcha Sabarjesu, convocata est synodus metropolitanorum & episcoporum orientalium, in qua actum est de quibusdam pseudomonachis, de Apostolorum atque Patrum decem & octo symbolo veræ fidei dubitantibus &c. *Hæc Elias Damascenus in Nomocanone Arabica pag. 74. Acta verò synodi hæc describuntur in Synodico Nestorianorum pag. 70. apud Assemanum Bibliot. Orient. to. III. par. I. pag. 448.*

SYNODUS SABARJESU CATHOLICI.

HÆc congregata fuit ob quosdam Monachos, qui pravas opiniones disseminabant, docentes peccatum naturæ humanæ esse insitum, Adamum verò natura immortalem fuisse: negabant præterea duas Christo inesse substantias, Theodorique Commentatoris expositiones repudiabant. Synodus itaque primum confirmavit fidem trecentorum decem & octo Patrum circa divinarum personarum Trinitatem, Christique divinitatem atque humanitatem, docens utramque substantiam citra omnem permixtionem, & confusionem mansisse, neque divinam substantiam humanas suscepisse passiones; Filium proinde unum esse & unum Christum, neque divinitatem ab humanitate ex ipso hujus exortu unquam separatam fuisse. Expositiones insuper magni Commentatoris (*Theodori Mopsuesteni*) suscepit & approbavit: contraria opinantes, aut a prædictis articulis recedentes, anathematizavit; eademque anathematis sententia involutos declaravit peccatum naturæ asserentes esse, non liberi arbitrii. Cohabitationem etiam convictumque fratrum & sororum in Christo sub excommunicationis pœna post primam admo-

ANNO CHRISTI 596. 605.

monitionem incurrenda interdixit. Monachos verò, & sacerdotes omittentes in ecclesia, sive in propria cella ecclesiastici Officii canones, juxta ritum ecclesiæ Cochensis recitari solitos, (ajebant enim quosdam supprimere canones continentes dogma de dualitate substantiarum in uno Filio Dei) jussit synodus admoneri; & si quidem pertinaces deprehensi fuissent, ecclesiasticæ correctioni subjacere voluit & excommunicari, atque ab eucharistiæ sumptione suspendi, donec resipiscerent: protestatique sunt Patres sibi secus agendi potestatem non esse. Postremo agitur professio monachorum cœnobii Barchitæ confitentium Sanctam Trinitatem & unionem magnam & inseparabilem; continuo insuper studio se operam daturos expositionibus Commentatoris, & Psalmodiam sanctumque jejunium observaturos. Subditur denique, ut monachi stabilem in propriis cellis ac monasteriis commorationem minimè abrumpant otiosis evagationibus extra propria claustra: sacra insuper mysteria frequentent diebus dominicis & festis, itaut omnes celebrationi Liturgiæ divinarumque scripturarum lectioni interesse teneantur. Transgressores sæpius moneantur: sin verò resipiscere voluerint, a conventu arceantur. Qui hos canones transgressus fuerit, a patre Patriarcha excommunicetur, suspensusque maneat, donec resipiscat, & resurgat.

SENONENSE CONCILIUM IN GALLIA

Anno 601. circiter.

[Anno] 601.

DE hoc concilio ita nos in nota ad Pagium ad A. 601. 16. Circa hunc annum celebratum fuisse concilium quoddam Senonense docet nos vetustus author vitæ S. Betharii Carnotensis episcopi, qui narrato bello a Theodorico rege Burgundiæ gesto cum Clotario, cæterisque, de quibus Pagius, subdit: *Accidit quoque illis diebus ut indiceretur synodale concilium Senonis civitate, ad quam cum pervenisset* (Betharius) *cum cæteris clericis, coram pontificibus cum omni honore ibidem est susceptus.* Vide Bollandistas ad diem 2. Augusti pag. 171. Concilium hoc indictum fuisse arbitror a Patribus Gallicanis, ut obsequerentur voluntati S. Gregorii papæ, qui scriptis per Galliam literis ad Regem, ad Reginam, ad Vigilium Arelatensem, aliosque suasit, concilia indicerent ad morum reformationem, ad tollendam simoniam, & neophytorum ordinationem. Has literas detulit Cyriacus Abbas S. Andreæ in clivo Scauri, quem ad easdem synodos admitti Pontifex rogavit. Nec alia forte est synodus illa hoc circiter anno in Gallia celebrata, ad quam invitatus S. Columbanus ire recusavit, ne, ut ipse ait in epistola II. quietem suam ad duodecim annos inter fratres suos (in solitudine scilicet Vosagi) productam, turbaret. Actum in ea de quæstione Paschatis, quæ ætate illa inter Scotos, Britones, Gallos, ac Romanos agitabatur. Author collectionis conciliorum Veneto-Labbeanæ concilii hujus notitiam ex Basnagio in annalibus accepit. Basnagius verò, sicut & Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. 9. num. 34. rem ex epistola S. Columbani repetentes, sub nomine concilii incerti loci illud designarunt. Sed locum concilii Senonensem urbem fuisse ex vita S. Betharii a nobis producta discimus.

SABINIANUS PAPA

Sedit ab anno 604. ad 606.

SYNODUS LONDINENSIS

Ab Augustino & coepiscopis habita, qua nuptiæ in tertio necessitudinis gradu, & quæ cum fœmina velata componuntur, infectæ judicatæ sunt, circa annum 605.

[An]no 605.

[Wil]kins Conc. [Ma]gnæ [Bri]tanniæ [tom.] I. pag.

HUjus synodi S. Bonifacius Moguntinus archiepiscopus in epistola ad Zachariam Papam meminit his verbis. *Laicus quidam magnæ personæ ad nos veniens dicebat, sibi ab apostolicæ sedis pontifice sanctæ memoriæ Gregorio datam fuisse licentiam, ut in matrimonium acciperet viduam avunculi sui, quæ & ipsa fuit uxor consobrini sui, & ipsa, illo vivente, discessit ab eo, & isti viro, qui nunc eam accipere desiderans affirmabat sibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua esse dignoscitur, & votum vovit Deo castitatis, & velata fuit, & iterum abjecto velamine maritata. Tale enim matrimonium supradictus homo sibi ab Apostolico affirmat esse concessum. Quod non æstimamus esse verum, quia synodus & ecclesia, in qua natus & nutritus fui, idest in transmarina Saxonia, Ludunensis synodus* (lege Londinensis) *quæ in primis a discipulis S. Gregorii, id est Augustino, Laurentio, Justo, Mellito archiepiscopis constituta & ordinata fuit, talem copulam & matrimonium maximum scelus, & incestum, & horribile flagitium, & damnabile piaculum esse, ex auctoritate sanctæ Scripturæ, judicabant.*

Neque alio videtur referendum, quod in ipsius Zachariæ ad eundem Bonifacium epistola legitur. *Primum capitulum pro synodo provinciæ, in qua natus & nutritus es: quam*

& in

ANNO CHRISTI 605.

& in gentem Anglorum & Saxonum in Britannia insula primi prædicatores ab apostolica sede missi, Augustinus, Laurentius, Justus & Honorius, & novissime tuis temporibus Theodorus ex Græco Latinus, ante philosophus & Athenis eruditus, Romæ ordinatus, pallio sublimatus, ad præfatam Britanniam transmissus, judicabat & gubernabat. In illa tale decretum & judicium firmissime præceptum & diligenter demonstratum esse dignoscitur, ut quicumque sine invocatione Trinitatis lotus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet. Hoc quoque observasse in dicta synodo sacerdotes, ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma verum non esse posset. Vide Gratian. de consecrat. distinct. 4. in synodo Anglorum.

A

JOANNIS DOMINICI MANSI AD HANC SYNODUM ADNOTATIO.

CL. Wilkins ad synodum hanc S. Augustini referendam censet sanctionem illam, cujus meminit Zacharias papa in epistola ad S. Bonifacium de baptismo absque SS. Trinitatis invocatione irrito atque inani. Verum illam ego ad synodum Londinensem sub Theodoro episcopo referendam maluerim; nam synodum illam, cujus canonis meminit Zacharias, celebratam asserit in ecclesia quam *Augustinus, Justus & Honorius & novissime Theodorus ex Græco Latinus judicabat & gubernabat*; vix enim apte Theodori hujus mentio inducta fuisset, nisi synodus illa sub eo convenisset. Quare in mea hac collectione hunc canonem ad Theodori synodum retuli.

B

AD CONCILIUM CANTUARIENSE

Pro confirmando monasterio SS. Petri & Pauli, ejusque juribus, anno 605. celebratum

ADDITIO.

Anno 605. COncilium hoc indicante Spelmanno Labbeum non latuit, legiturque to. VI. col. 1351. Venet. edit. Illud verò ex codicillo II. Æthelberti regis erutum est, cujus sane scripti exordium Labbeus afferens, reliqua omittit; ego integrum nactus ex appendice ad tomum IV. conciliorum Angliæ Cl. Wilkins, huc totum transcribo.

SECUNDA CHARTA REGIS ÆTHELBERTI.

Dotatio terræ de Langeport.

Suspectam habet Usserius apud Wilkins to. IV. pag. 732. IN nomine Domini nostri Jesu Christi: notum sit omnibus, tam præsentibus, quam posteris, quod ego Æthelbertus, Dei gratia rex Anglorum, per evangelicum genitorem meum Augustinum de idololatra factus christicola, tradidi Deo per ipsum antistitem aliquam partem terræ juris mei sub orientali muro civitatis Doroberniæ, ubi scilicet per eundem in Christo institutorem monasterium in honore principum apostolorum Petri & Pauli condidi, & cum ipsa terra, & cum omnibus quæ ad ipsum monasterium pertinent, perpetua libertate donavi, adeout nec mihi, nec alicui successorum meorum regnum, nec ulli unquam potestati, sive ecclesiasticæ sive sæculari quicquam inde liceat usurpare, sed in ipsius abbatis sint omnia libera ditione. Si quis verò de hac donatione nostra aliquid minuere, aut irritum facere temptaverit, C auctoritate Dei & beati papæ Gregorii, nostrique apostoli Augustini, simul & nostra imprecatione sit hic segregatus ab omni sanctæ ecclesiæ communione, & in die judicii ab omni electorum societate. Circumcincta est hæc terra his terminis. In oriente ecclesia sancti Martini. Et inde ad orientem be Siwendoune. Et sic ad aquilonem be Wykengesmarke. Iterumque ad orientem & ad austrum be Burghwaremarke. Et sic ad austrum & occidentem be Kingesmarke. Item ad aquilonem & orientem be Kingesmarke. Sicque ad occidentem to Rideschaepe. Et ita ad aquilonem to Dritingstreet. Actum est hoc in civitate Doro- D verni. Anno ab incarnatione Christi DCV. indictione VIII.

✠ Ego Æthelbertus rex Anglorum hanc donationem meam signo Sanctæ crucis propria manu confirmavi. ✠ Ego Augustinus gratia Dei archiepiscopus libenter subscripsi. ✠ Ego Ædbaldus regis filius favi. ✠ Ego Hamgisilus dux laudavi. ✠ Ego Hocca comes consensi. ✠ Ego Angemundus referendarius approbavi. ✠ Ego Graphio comes benedixi. ✠ Ego Tangisilus regis optimas confirmavi. ✠ Ego Pinca consensi. ✠ Ego Geddi corroboravi.

SYNO-

ANNO CHRISTI 605.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM

In qua de fide aliisque ad disciplinam spectantibus actum est,

Præside Gregorio Nestorianorum Catholico, anno XV. Chosroæ filii Hormisdæ regis, Christi 605. celebrata.

IN hac synodo Gregorius electus fuit; *verba sunt Eliæ Damasceni in Nomocanone Arabico pag. 75. apud Assemanum Bibl. Orient. to. III. pag.* 453. anno quintodecimo ejusdem Chosroæ, mense Nisan (*hoc est aprili*) Deinde relatum est de fide & ecclesiasticis legibus, atque canonibus patrum: visumque fuit hæc omnia in unum volumen referri, juxta morem peritorum Catholicorum, qui hactenus consueverant in Metropolitanorum & episcoporum synodo fidem suam iterare, leges sancire, & propriam religionem constabilire. Fecerunt itaque, quod Sabarjesus ejusque metropolitani & episcopi una congregati fecerant, & quæcumque illi damnaverant, condemnarunt ec. B *Acta ejus fusiora dat synodicus Arabicus apud eundem Assemanum ibid. pag.* 452. *his verbis.*

GREGORII CATHOLICI SYNODUS.

HÆc synodus magnum fidei symbolum confirmavit; tum etiam magni commentatoris expositiones approbavit. Memoriam præterea deinceps fieri jussit Barsumæ Metropolitæ Nisibis, eumque cum suis scriptis a quorundam sectariorum calumniis vindicavit. Qui secus fecissent, excommunicationi subjecit. In hac itidem synodo confirmata fuere, quæ olim statuta fuerant ad C coercendos sacerdotes certa ecclesia aut certo monasterio carentes, qui nec Rectoribus parebant, nec in schola manebant, sed solitarii habitabant & per domos vagabantur: eaque decreta extendi voluit ad sorores, quæ virum non habentes, & per domos circumeuntes, mores hominum corrumpebant: nec non ad negligentes monachos, qui in pagis vel in suburbiis ædes conducebant, hominesque depravabant. Unanimi ergo Patrum consensu decrevit synodus, presbyterum & diaconum certa ecclesia carentes, & feminam quamcumque nec virum habentem, nec in monasterio commorantes, necnon fratrem cum sororibus vagantem, aut sorores cum fratribus vagantes, seu monachum in solitaria domo in pagis atque suburbiis habitantem, a communione arcendos. Episcopum vero hominum hujusmodi correctionem negligentem, ab omnibus admonendum. Dictumque fuit in synodo, monachos quosdam ob perversas opiniones quædam de sacris & vivificis precibus omittere. Hos etiam excommunicatione coercendos patres decrevere. Relatum præterea fuit in synodo, quosdam ecclesias & monasteria ædificasse, eisdemque redditus assignasse, eosque consanguineis suis ex testamento commisisse, quos illi post fundatorum obitum in suos usus convertissent. Sanxit synodus, scripturas, ad hujusmodi negotia pertinentes, apud episcopum servari oportere, & ad hunc spectare expensarum atque redditTuum prædictorum locorum administrationem.

ÆTHELBERTI ANGLORUM REGIS

De rebus Dei & ecclesiis non abstrahendis,

LEGES.

Hæc sunt judicia, quæ Æthelbertus rex constituit Augustini diebus.

Wilkins to. I. p. 29.

I. DEi peculium & ecclesiæ duodecies emendetur; episcopi peculium undecies emendetur; sacerdotis peculium novies emendetur; diaconi peculium sexies E emendetur; clerici peculium ter emendetur; ecclesiæ pax bis emendetur; monasterii pax bis emendetur.

II. Si rex populum suum ad se vocaverit, & ipsis quis ibi malefecerit, dupliciter compensetur, & regi L. solidi solvantur.

III. Si rex in alicujus domo convivetur, & ibi aliquid damnum quoddam fecerit, duplici emendatione emendet &c.

Sequuntur reliquæ leges Æthelberti, quæ cum ad res ecclesiasticas nequaquam pertineant, ideo hic omittuntur VILKINS.

BONIFACIUS PAPA III.

Sedit ab anno 607. eodemque obiit.

BONIFACIUS PAPA IV.

Sedit ab anno 608. usque ad annum 615.

AD CONCILIUM TOLETANUM

Æra DCXLVIII. celebratum

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 610. GEnuinum sit necne concilium istud, viris doctissimis disceptandum relinquo. Admonendos tamen lectores censeo, supplices illos libellos, quos velut ad concilium istud datos collectores conciliorum subjecerunt, alterum plane concilium ab hoc diversum exigere. Libelli enim facultatem postulant, ut ad sanctam Mentesanam ecclesiam, quæ sita erat in confinio Castellæ novæ & Andalusiæ, Æmilianus quidam assumeretur. Inter eos verò, qui concilio subscripti leguntur Jacobus Mentesanus exhibetur, qui pariter inter Patres concilii Toletani IV. anni 639. recurrit. Non ergo tunc, cum concilium hoc Toletanum anni 610. habebatur, ecclesia Mentesana vacabat, neque eo in concilio Æmilianus substitutus est. Nec est cur dicatur, episcopum illum postulasse quidem Mentesanam ecclesiam, sed patres, eo rejecto, Jacobum qui concilio huic subscripsit elegisse. Æmilianus enim ille, ut in triplici supplici libello asseritur, is erat ut in tota diœcesi B *nemo melior inveniretur*, eumque *humilitas cum sanctitate adornabat*, *& origo generis reddebat illustrem*. Cur igitur reiiceretur nihil erat. Melius igitur ad alterum Toletanum concilium hæc omnia referantur.

AD CONCILIUM PARISIENSE

Anni 614.

ADNOTATIO HISTORICO-CHRONOLOGICA.

Anno 614. COncilium hoc, quo episcopi, ab ipso Clotario rege invitati, convenerunt, & quas ipsi sanxerunt leges ab eodem ipso Clotario regia constitutione roboratæ sunt, non plane diversum credo ab eo concilio, cujus meminit Fredegarius his verbis. *Anno XXXIII. regni Chlotharii VVarmacharium majorem domus cum universis pontificibus, sed & Burgundæ farones Bonogelo Villa ad se venire præcepit, ibique cunctis illorum justis petitionibus annuens, præceptionibus roborat.* Habemus hic Clotarii invitationem, quam Parisiensis concilii patres commemorant. Est insuper Clotarii constitutio, quæ integra post canones Parisiensis concilii subiicitur. At enim, quomodo inter se cohæreant *Bonogelo Villa* cum urbe Parisiensi, quo convenisse se Parisienses Patres testantur? Viri docti complures nomine *Bonogelo villa* designari censent *Boneil*, qui locus est in Parisiensi agro situs. Vide Mabillon. de re Di- C plom. lib. 4. Forte igitur episcopi a rege, in agro Parisiensi versante, acciti ad vicinam urbem pro concilio celebrando diverterunt. Fateor equidem utriusque concilii annum minime congruere, cum Fredegarius invitatos a rege episcopos anno XXXIII. Regni sui affirmet; constitutio verò Clotarii pro concilio Parisiensi annum regni XXXI. signet. Sed forte in alterutrum textum mendum aliquod irrepsit, vel si mavis Fredegarius hic, ut sæpe alias, a recta chronologia paululum aberravit. Id verò mihi facilius persuaderetur, quam ut crederem omitti ab illo potuisse celebrem episcoporum conventum rege invitante habitum, qualem fuisse D constat Parisiense concilium, cujus constitutiones, velut ab ipso Clotario editas, concilium quoddam Galliæ incerti loci Collect. Veneto-Labbean. to.VI. col. 1494. laudat & confirmat.

DEUSDEDIT PAPA

Sedit ab anno 615. usque ad annum 618.

AD DECRETA DEUSDEDIT PAPÆ

APPENDIX.

ADMONITIO COLLECTORIS.

DEcretum de electione Romani Pontificis Deus dedit papæ nomine promulgatum, E *inseruit in sua collectione Udalricus Bambergensis, cujus codicem vulgavit Eccardus in cor. Historicor. medii ævi to. II. col. 188. An genuinum illud sit, nec ne, alii disputent; mihi satis est illud ita exhibere, quale illic legitur.*

Deusdedit Romanus pontifex decreto suo instituit, dicens:

QUia Sancta Romana ecclesia, cui, Deo auctore præsidemus, plurimas patitur violentias, Pontifice obeunte, quæ ob hæc inferuntur, quod absque imperatoris notitia & suorum legatorum præsentia Pontificis fit consecratio, nec canonico ritu & consuetudine ab Imperatore directi sunt nuntii, qui violentiam & scandala in ejus conse-

ANNO CHRISTI 619.

ſecratione non permittant fieri, volumus ut id deinceps abdicetur (*ſic*), & cum præſtituendus eſt Pontifex, convenientibus epiſcopis & univerſo clero, eligatur, expetente Senatu & populo eum, qui ordinandus eſt, ſic in conſpectu omnium celeberrime electus, præſentibus legatis imperialibus A conſecretur, nullusque ſine ſui periculo juramenta aut promiſſiones aliquas nova adinventione audeat extorquere, niſi quæ antiqua exigit conſuetudo, ne eccleſia ſcandalizetur, aut Imperatoris honorificentia minuatur.

IN EPISTOLAM DEUSDEDIT PAPÆ

ADNOTATIO CRITICA.

UNicam Deusdedit papæ epiſtolam ex Labbeo accepimus, nec plures in MSS. codicibus nactus ſum; ſed ex iiſdem MSS. codicibus animadverſione dignum cenſeo, inſcriptionem aliquando diverſam referre; quo enim loco in editis dirigitur, *Gordiano Hiſpalenſi epiſcopo*; in MS. codice Piſtorienſi annorum ſaltem octingentorum, in quo Iſidori Mercatoris extat collectio, præfert, *Gordiano Hiſpaniarum eccleſiæ coepiſco*. Hæc verò lectio alicujus eſt momenti, cum ex vulgata inſcriptione argumentum deduxerit Labbeus contra epiſtolæ hujus ſinceritatem; animadvertit enim Hiſpalenſi eccleſiæ per hæc tempora non Gordianum, ſed Iſidorum præfuiſſe. Ex hac ergo correctione noſtra argumentum iſtud evertitur: quamquam alia ſunt, quæ ſuſpicioſam hanc ipſam epiſtolam efficiunt; ut v. g. eadem ipſa ſcriptio ab ætatis ejus moribus plane aliena; nullus enim præcedentium ſive proxime ſubſequen- B tium pontificum hoc titulo ſe ornat. *Deuſdedit Sanctæ Romanæ & apoſtolicæ* (deeſt *apoſtolicæ* in MS. cod.) *eccleſiæ epiſcopus*. Poſt S. Gregorium, vix alium titulum ſibi præſcribebant pontifices Romani, quam: *Servus ſervorum Dei*; ut ex literis Bonifacii V. diſcimus. Adde diſciplinam in hac epiſtola traditam de connubii diſſolutione, ſi forte accidiſſet, ut vir inſcius imprudenſque filium ex uxore ſuſceptum, e ſacro fonte levaſſet, abſonam eſſe, ac plane contrarium definiſſe Nicolaum I. papam in fragmento illius epiſtolæ ad Salemonium, forte Salomonem, quod ex MS. cod. ſuo loco proferam.

BONIFACIUS PAPA V.

Sedit ab anno 619. uſque ad 625.

AD EPISTOLAS BONIFACII V.

APPENDIX.

AD JUSTUM ARCHIEPISCOPUM CANTUARIENSEM

Dilectiſſimo fratri Juſto, Bonifacius epiſcopus ſervus ſervorum Dei.

Ex Wil... ... to. I. ... 32.

SUſceptis veſtræ dilectionis apicibus, in quibus reperimus, inter alia, plurimos ex gentilitate ibidem degentium, Deo omnipotenti & Domino noſtro Jeſu Chriſto auxiliante converſos; maxime autem in partibus Cantii ad veri Dei noſtri ſidem veſtris laboribus eſſe perductos, valde gratulati ſumus. Eadbaldi quoque regis animum ad veræ agnitionis viam eſſe correctum, Dominum omnipotentem in id laudavimus, qui ſui nominis ſacramentum veſtrique laboris fructum non deſeruit, ſicut ipſe prædicatoribus evangelii veraciter repromiſit: *ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*. Multa eſt clementia apud Deum, quæ multa eſt in nobis demonſtrata, cum aperiantur corda barbararum gentium ad ſuſcipiendum prædicationis veſtræ ſingulare myſterium. Ut enim proficerent veſtris meritis, eorum eſt ſalvatio propinata, Domino dicente: *qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*; & alibi: *conſummati operis vobis merces a retributore omnium bonorum Domino tribuetur*. Cognovi ſiquidem in veſtris ſyllabis, ut ſanctæ recordationis prædeceſſor noſter Gregorius conſtituit Auguſtino & omnibus ſucceſſoribus ſuis, in poſterum metropolitanam & primitivam ſedem in civitate Dorobernia, ubi caput totius gentis Anglorum a diebus Paganorum D habetur. At verò nunc per revelationem Jeſu Chriſti, qui eſt origo & caput totius Chriſtianitatis, eadem civitas exaltatur, & orthodoxa fides, quæ eſt radix nobiliſſima, ibidem collocatur, ut ex illa ſegete uberrimum fructum boni operis ad pabulum cæleſtis patriæ omnem inſulam metiri queant. O quam felix illa civitas, quæ meruit in ſe Chriſtum habitatorem habere, expulſis antiqui hoſtis inſidiis! Felix illa civitas, felix & tota gens, cum illas ſuperna miſericordia viſitare non dedignata ſit, quos ante mundi creationem prædeſtinaverat ſibi ſociare. Quare abſit ab omni Chriſtiano, ut ex illa civitate Dorobernia aliquid minuatur aut E in aliud mutetur nunc, vel in futuris temporibus, quæ a prædeceſſore noſtro domino papa Gregorio ſtatuta ſunt, quoquo modo res humanæ quaſſentur. Sed magis ex auctoritate beati Petri apoſtolorum principis id ipſum præcipientes firmamus, ut in Dorobernia civitate ſemper in poſterum metropolitanus totius Britanniæ locus habeatur, omneſque provinciæ regni Anglorum præfati loci metropolitanæ eccleſiæ ſubjiciantur, immutilata perpetuaque ſtabilitate decernimus.

ANNO CHRISTI 618. 626.

Hanc autem ecclesiam, utpote specialiter consistentem sub potestate & tuitione sanctæ Romanæ ecclesiæ, si quis conatus fuerit imminuere, eique de concessæ potestatis jure quicquam abstulerit, auferat eum Deus de libro vitæ, sciatque se sub anathematis vinculis esse notatum. Deus te incolumen custodiat reverendissime frater.

AD CONCILIUM HISPALENSE II.

Anni 621. seu potius 618.

ADDITIO.

Anno 618. AD hoc provinciale concilium pertinere arbitror edictum illud Sisebuti regis, quo diris devovetur *quicumque mancipium Christianum Judæo servire, vel famulari permiserit*. Quamvis enim lex ista synodi occasione sancita in edicto non legitur; mos tamen in Hispania ferebat, ut synodi alicujus occasione leges istæ a regibus darentur, ut ex synodo Toletana sub Gundemaro intelligimus. Labbeus quidem ad marginem concilii Toletani XII. in quo legis hujus Sisebuti fit mentio, ad canonem 65. concilii Toletani IV. provocat, sed concilium illud sub Sisenando, non vero Sisebuto rerum potente convenit. Quam melius ad Hispalense II. concilium Sisebuto rege habitum lex illa, cujus meminit Ervigius rex in adlocutione ad patres Toletanæ XIII. synodi, referretur.

HONORIUS PAPA I.

Sedit ab anno 626. usque ad annum 638.

AD EPISTOLAS HONORII I. PAPÆ

APPENDIX.

AD HONORIUM CANTUARIENSEM ARCHIEPISCOPUM

Concedit primatum in universas Britannicas ecclesias.

Dilectissimo fratri Honorio, Honorius episcopus servus servorum Dei.

Anno 626. Ex Wilkins Con. Angliæ ec. to. I. pag 35.

SUsceptis vestræ dilectionis literis, in eis reperimus vestri laboris sollicitudinem circa nobis commissum gregem multa fatigatione occupatam, multo labore & angustia crebrescentibus malis & mundanis ubis mentis vestræ difficultatis sæpius sustinere gravitatem. Nos verò hortamur vestram dilectionem, ut opus evangelii; quod cœpistis, teneatis; quia in eo tibi laborandum atque perseverandum magis, quam omittendum, necesse est. Memento evangelici præcepti quomodo dicitur „ ego pro te „ rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, „ & tu aliquando conversus confirma fra„ tres tuos. „ Et iterum in Apostolo: „ fratres stabiles estote & immobiles, abun„ dantes in opere Domini semper, scien„ tes quod labor vester non est inanis in Domino. „ Ideo suppliciter vestram dilectionem admonemus, ut fide & opere in timore Dei & charitate, vestra acquisitio decessorumque vestrorum, quæ per domini Gregorii exordia pullulat, convalescendo amplius extendatur, ut ipsa promissa dominici eloquii vos ad æternam festivitatem evocet, quæ dicit: „ venite ad me omnes „ qui laboratis & onerati estis, & ego re„ ficiam vos. „ Et iterum: „ Euge serve „ bone & fidelis quia super pauca fuisti „ fidelis, supra multa te constituam, intra „ in gaudium Domini tui. „ Interea tuæ sedis auctoritatem nostræ auctoritatis privilegio firmari postulasti. Nos verò absque ulla dilatione gratuito animo annuentes, quia rectum est, ut quæ semel statuta atque disposita a prædecessoribus nostris cognovimus, hoc ipsum & nos confirmemus. Eorum itaque vestigia assequentes, juxta ritum priscæ consuetudinis, quæ a temporibus sanctæ recordationis Augustini prædecessoris vestri nuncusque tua ecclesia detinuit, ex auctoritate beati Petri apostolorum principis, primatum omnium ecclesiarum Britanniæ tibi, Honori, tuisque successoribus in perpetuum obtinere concedimus. Tuæ ergo jurisdictioni subjici præcepimus omnes ecclesias Angliæ & regiones; & in civitate Dorovernia metropolitanus locus & honor archiepiscopatus, & caput omnium ecclesiarum Anglorum populorum semper in posterum servetur, & a nulla persona per aliquam malam suasionem in alium locum mutetur. Aliter autem si quis fecerit, typho superbiæ instinctus, & nostræ præceptioni inobediens, & prænominatæ ecclesiæ concessis suæ dignitatis rationibus contenderit reniti, sciat separatum a participatione corporis & sanguinis Domini & redemptoris nostri Jesu Christi. Deus te incolumen custodiat, dilectissime frater.

ANNO CHRISTI 624. 627.

EX DECRETIS HONORII PAPÆ

Burch. lib. XI. cap. 49. Gratian. XI. q. 3. cap. Curæ sit.

CUræ sit omnibus episcopis excommunicatorum omnino nomina tam vicinis episcopis quam suis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco posita præ foribus ecclesiæ cunctis convenientibus inculcare, quatenus in utraque diligentia excommunicatis ubique ecclesiasticus auditus excludatur, excommunicationis causa omnibus auferatur.

AD CLIPPIACENSE CONCILIUM

Anni 633. seu potius 627.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 627. COncilium hoc Clippiacense deductum ex diplomate Dagoberti regis, in quo de fugitivis & de asilo monasterii Dionysii, plane commentitium est, expressumque censeo ex conventu Clippiacensi anno regni Clodovei II. XVI. Christi 653. Notat enim Sirmondus in vetustis Dagoberti regis gestis, quæ in antiquis codicibus leguntur, orationem illam, quam in conventu Clippiacensi a Clodoveo II. habitam recitat Aimoinus lib. IV. cap. XLI. Dagoberto regi affingi, qua pariter fraude præceptum Clodovei II. in eodem conventu Clippiacensi datum, tribui potuit Dagoberto, ut antiquius videretur. Id verò ut affirmem suadent multa. Primo enim synodus Clippiacensis sub Dagoberto signatur anno V. ejusdem Dagoberti. Verum rex ille sex prioribus regni sui annis, vivo adhuc patre Clotario II. Metensem regem egit, nec sane potuit Clippiacensi conventui, quem locum Clodoveus in sua potestate retinebat, anno regni sui quinto præsedisse. Nec post patris obitum novam regni epocham exorsus est, sed antiquam retinuit, ut Cointius in Annalibus Francorum notat. Quare anno regni sui quinto in conventu Clippiacensi præceptum aliquod dare nequaquam potuit. Insuper omnes ferme episcopi qui synodo Clippiacensi, sub Dagoberto anno 633. vel 627. adsedisse leguntur, fere omnes subscribunt diplomati Clodovei II. in conventu Clippiacensi anni 653. ac privilegio Landerici episcopi Parisiensis superiori anno 652. lato; utrinque enim sese offert *Landericus*, (episcopus Parisiensis) *Annemundus*, qui male in præcepto Dagoberti *Rannemundus* scribitur (Lugdunensis) *Landemerus episcopus*, *Etherius*, male in eodem præcepto *Asterius*, (Ebredunensis) *Eligius*, (Noviomagensis) *Palladius*, (Autissiodorensis) *Audobertus*, qui in præcepto Dagoberti sicut & apud alios quosdam *Dadus* appellatur (Rotomagensis:) Utrinque pariter sese offert *Ermericus vir illustris*. Quis porrò credat tot episcopos, illustresque viros, duplici conventui Clippiacensi integris viginti annis inter se disjunctis adesse potuisse? Denique synodo Clippiacensi sub Dagoberto subscriptus legitur, *Landericus episcopus*, quem ipsum esse ejus nominis episcopum Parisiensem facile omnes concesserint. Landericum verò hunc non prius anno 653. Parisiensem cathedram ascendisse notat Pagius in Crit. ad A. 662. IV. Quæ ergo sit fides synodi Clippiacensis sub Dagoberto anni 627. quam Landericus episcopus obsignat? Argumentum hoc maxime urget ordinatio episcopalis SS. Audonei seu Dodonis Rotomagensis, & S. Eligii Noviomensis, qui ambo supremo sacerdotio initiati sunt anno tertio Clodovei II. qui Dagoberto patri anno 628. januario mense successit. Dodo verò *Rotomagensis episcopus* & *Eligius* utique Noviomensis synodo huic Clippiacensi anno V. Dagoberti habito subscriptus legitur. Abjicienda est igitur synodus ista, vel potius cum Clippiacensi anni 654. confundenda.

AD MATISCONENSE CONCILIUM

In quo regula S. Columbani ab Agrestini calumniis defenditur.

Ante annum 624. celebratum

ADNOTATIO CRITICA.

Inter an. 616. & 624. QUanquam de anno quo Matisconense istud concilium celebratum fuit, nihil certi constat; illud tamen affirmare

Ex meis ad Pagium Adnot. ad A. 617. 5. audeo, ejus celebrationem intra spatium annorum octo, quot ab anno 616. usque ad 624. excurrunt, assignandum esse. Id autem eruo ex Jona in Vita Eustasii, narrat enim Agrestinum e Luxovio in Italiam contendisse, indeque Aquilejam venientem schisma trium capitulorum ebibisse, qua de re epistolam ad Attalam scripsit. Tum rediit in Galliam, ubi turbas ciens concilii Matisconæ indicendi causam præbuit. Ex his intelligimus concilium coactum fuisse postquam Attala Bobiensem præfecturam obtinuit; ad illum enim tanquam ad suorum monachorum præsulem literas suas Agrestinum direxisse opinor. Cœpit autem Attala post obitum S. Co-

ANNO CHRISTI 618. 633.

Columbani nempe circa annum 616. Post concilium Agrestinus SS. Romaricum & Amatum seduxit. Sed ambo dein errorem agnoverunt, & acerba pœnitentia luxerunt, præsertim S. Amatus, qui tantis macerationibus corpus affecit, ut ponderi succumbens, tandem anno 624. ut Pagius hic num. 7. probat, interierit. Ex hoc liquere arbitror concilium inter annum 616. quo Attala cœpit, A & 624. quo Amatus desiit, habitum fuisse. Ut autem demus aliquid excursioni Agrestini in Italiam, schismati & molitionibus ejus in S. Eustasium ante concilium; vicissim autem deceptioni S. Amati, ejusque resipiscentiæ ac pœnitudini post concilium, non inani conjectura sedem concilio annum 618. aut 620. circiter constitueremus.

AD CONCILIUM ALEXANDRINUM

A Cyro Monothelita anno 633. habitum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 633. QUamvis levioris est momenti, juvat tamen mendum quoddam corrigere, quod in historiam hujus concilii apud scriptores irrepsit. Hujus epocham ita signant: *Mensis Maji quarta die indictione sexta*. Indictionis quidem notam admitto; dies verò in Græco actorum synodi VI. œcumenicæ action. XII. nullus adnotatur; & recte quidem, nam in Græco mensis est *Pauni*, hic verò Alexandrinus mensis a die XXVI. Maji exordiebatur. Quomodo ergo dies IV. Maii cum mense Pauni componatur? In veteri alia concilii sexti versione, quam primus vulgavit Harduinus ex MS. codice bibliothecæ collegii Claramontani S. J. pro Majo mense Martius exprimitur; sed nec ita cum Pauni cohæret.

AD CONCILIUM TOLETANUM IV.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 633. DE hoc concilio hæc animadversa in notis ad Pagium ad A. 633. 28. Loaisæ codex plane mendosus est, vel certe scriptor ille minus perite veterem scripturam legit, nam lapsus est non semel. Primo igitur in canonum collectione Hispanica, cujus vetustissima exemplaria duo Baluzius consuluit, leguntur interfuisse concilio huic episcopi sexaginta sex, cui episcoporum numero consonat epistola Cæsarii abbatis S. Cæciliæ in Monteferrato. (quam scriptam D conjicit Baluzius anno 972. circiter). Insuper pro eo quod Loaisa legit, *Nona Decembris*, in MSS. est *Nonas Decembris*. Vide Baluzium Miscellan. tom. 7. pag. 61. Postremam hanc e MSS. codicibus correctionem eo libentiot admitto, quod certum annum concilii hujus detegit. Cum enim concilia die dominica indici mos ferret, & anno isto 633. Nonæ Decembris in dominicam inciderint, ab hoc pariter anno concilium removendum non esse intelligimus. Cum præsertim eundem annum designet Æra DCLXXI. quæ in inscriptione ejusdem concilii legitur. Nec moveor authoritate Roderici, qui Sisenandum, (in cujus anno tertio concilium habitum fuit) cœpisse Æra DCLXXIII. notat; non enim scriptor ille tantæ vetustatis est, ut indubitatam fidem in re chronologica extorqueat, præsertim contra fidem veterum codicum, in quibus concilium istud æræ DCLXXI. & tertio Sisenandi anno illigatur. Neque sinceriora concilii ejusdem Acta præ oculis habuisse scriptor ille censendus est, cum erret in assignando numero Patrum qui concilio adfuerunt, quos ad LXVIII. recenset, cum re vera LXVI. tantummodo interfuerint, ut supra demonstravimus. Ex his ergo constat Sisenandum æra DCLXVIII. seu anno 630. vel 631. cœpisse.

AD CONCILIUM PARISIENSE

Anni 638. seu potius 632.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 632. QUæ nos ratio suasit ut concilium Clippiacense anni 627. ad Clippiacense anni 654. reiiceremus, eadem pariter & concilium hoc Parisiense pro immunitate Basilicæ S. Dionysii, sub Dagoberto celebratum, ut reiiciamus suadet. Chartæ enim ex qua concilium hoc deduxit Sirmondus subscribit inter cæteros episcopus *Eligius*, quem ipsum esse Noviomesem episcopum ex eo conjicio, quod hujus nominis nullus tunc episcopus alius in Gallia sese offerat. Eligius verò nonnisi anno 640. sub Clodoveo II. in episcopale solium evectus fuit. Qui ergo fieri potuit ut anno 632. sub Dagoberto concilio celebrando inter episcopos adfuerit? Res igitur ita sese habuit. Anno

653.

ANNO CHRISTI 638. 645.

653. Landericus episcopus Parisiensis privilegium libertatis Monasterio S. Dionysii concessit, quod cum pluribus episcopis, ipsoque Eligio Noviomense in synodo forte Parisiensi signavit. Hinc ea ipsa fraude qua ex synodo, seu conventu Clippiacensi anno 658. eadem de causa collecta, facta est synodus Clippiacensis anni 637. sub Dagoberto; eadem, inquam, fraude ex synodo Parisiensi anni 658. expressa est altera Parisiensis anni 638.

Nec valet si dixeris, fieri utique potuisse ut privilegium pro basilica S. Dionysii anno X. Dagoberti in synodo Parisiensi daretur, cui post aliquot annos Eligius episcopus renunciatus ad majorem firmitatem subscripserit. Id enim fieri quidem solebat interdum ab iis episcopis, in quorum diœcesi sita erat ecclesia, ut privilegium ab ea ex munere decessoris acceptum a successore pariter subscriberetur. Quorsum verò Eligii Noviomensis subscriptio privilegio Parisiensi ante annos aliquot lato exquiratur?

SEVERINUS PAPA

Cœpit anno 640. eodemque desiit.

JOANNES PAPA IV.

Sedit ab anno 640. usque ad annum 642.

THEODORUS PAPA I.

Sedit ab anno 642. usque ad annum 649.

AD CONCILIUM AURELIANENSE

Anni 645.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex anno 645. ad 642.

CONcilium istud ante assumptionem SS. Eligii & Audonei ad episcopatus Noviomensem & Rotomagensem, collocandum esse Labbeus ex Audoneo authore Vitæ S. Eligii recte deduxit. Cum verò ex fide actorum ejusdem S. Eligii, sicut & actorum S. Audonei constet, utrumque sanctum virum summo sacerdotio, regis Clotarii II. anno III. initiatos fuisse, constiteritque pariter ex Pagio Clotarium hunc anno 639. cœpisse; hinc inferas licet synodum Aurelianensem non quidem anno 645. ut Labbeus constituit, consignandam, sed & annum 642. forte præcessisse.

SYNODUS NISIBENSIS NESTORIANORUM

Pro canonibus quibusdam forte disciplinæ condendis

A Guria ejus forte urbis episcopo

Anno circiter 645. habita.

Anno 645. circ.

SYnodi hujus nuda superest mentio ex catalogo epistolarum Jesujabi Adjabenorum metropolitæ apud Assemanum Bibliot. Orient. to. III. pag. 142. Inter cæteras enim recenset epistolam ejus ad Guriam (forte Nisibensem episcopum) qua queritur de literis ad se missis absque nomine & subscriptione, tum & quod Nisibi synodum habuerit canonesque pro libito condiderit.

SYNO-

ANNO CHRISTI 647. 650.

SYNODUS NESTORIANA IN COENOBIO

S. SIMEONIS, forte prope Seleuciam, Nestorianorum,

Ad recipiendum ad communionem Sahadunam episcopum, qui sæpius ad Catholicos desciscens, tandem in communionem Nestorianorum admitti postulabat,

MAREME NESTORIANORUM CATHOLICO PRÆSIDENTE

Inter annum 647. & 650. celebrata.

Inter an. 647. & 650. MAremes, qui ab anno Christi 647. ad 650. Nestorianorum cathedram suprema mam occupavit, Sahadunam episcopum, qui sæpe a Nestorianis ad Romanos transierat, iterum resipiscentem admutti volebat ad communionem. Ejus rei causa concilium indixit ad cœnobium S. Simeonis, ubi ipse degebat, in quo Sahadunas, licet nonnullis repugnantibus, admissus fuit. Ad hanc synodum Jesujabus Adjabenus metropolita epistolam dedit, qua demonstrare nititur Sahadunam sæpius redeuntem & sæpius etiam recedentem admitti nequaquam oportere. Integram illam hìc referre juvat, tum quod B ad concilium istud pertineat, tum etiam quod de synodis octo, in quibus Sahadunas apostasiæ suæ renunciavit, mentionem iniciat. Has verò synodos inter annum 628. & 650. collocandas Assemanus, ex quo hæc omnia desumpsi, ex eo demonstrat, quod Sahadunas Nestorianismo renunciaverit postquam cum eodem Jesujabo ad Romanorum terras anno illo 628. profectus est, ut ex Margensi Arabo scriptore idem Assemanus tom. 3. pag. 107. evincit. En verò ex eodem Assemano Jesujabi epistolam.

JESUJABI METROPOLITÆ ADJABENORUM NESTORIANI

Ad episcopos regionis Garmæorum in synodum collectos.

IMminens metus, o Beati, invitum me cogit scribere quæ nolebam. Ut autem isthæc scribere cogerer, plures tentationes, quæ antehac acciderunt, me docuere. Pauca igitur de pluribus dicam. Dudum scilicet quum ad vos venissem, intellexi; postea istud ipsum etiam audivi Catholicum ad vos frequenter scribere; & nunc rursus accepi, eundem propediem ad vos esse venturum. Et hæc omnia, tum epistolarum scriptionem, tum Catholici accessum, eò collimare, ut religiositati vestræ persuadeant, Sahadunam ad Dei ecclesiam vi deductum recipere: quum nimirum nec Sahadunas, nec Dei ecclesia id velint. Sahadunas enim D quum hactenus nec ad tempus ad ecclesiam accedere voluerit, quid? existimatis ne illum se adduci passurum, ut ab iis quæ præpostere impieque loquutus est, & adversus veram fidem scripsit, discedat? minime verò: sed & nunc in perversitate suæ religionis persistit, nostramque anathematizat fidem, atque pleno ore blasphemiis insectatur, infirmo fultus præsidio ab urbe, quam Diabolus ecclesiæ erectam, illi tradidit. Neque modo Dei ecclesiæ communionem sincere petit. Sed nec Dei ecclesia unquam voluit aut modo vult in suam communionem illum recipere, qui ejus fidem anathematizat, & ejus dogmata depravat, & personas ejus blasphemat. Quum ergo nec Sahadunas ingressum in ecclesiam quærat, neque Sahadunæ ingressum ecclesia optet, equidem non intelligo, quanam cogitatione agantur qui se hac cura onerarunt scribendi aut legendi, aut loquendi, aut petendi ingressum hominis hujus indolis & ingenii. Quidnam porro, o Beati, Sahaduna intentatum reliquit, ut nobis probaret, a nostra religione sese abhorrere, ut illud modo efficiens credatur alienus & segregatione dignus? At quispiam fortasse, Domino scilicet nostro & Paulo mitior, nobis objiciet illud septuagies septies. Sed, o Beati, hæreticis certus statuitur terminus, & quidem satis cognitus: neque vulgare delictum est, quod contra fidem admittitur crimen. Etenim Dominus quidem per oculum dexterum & manum dexteram, & per celerem utriusque sectionem, ejus, qui fidem depravat, abscissionem circumscripsit. Paulus verò Domini interpres prima & secunda vice hæretici segregationem definivit, subdiditque statim causam celeris rescissionis: ut qui nempe non ignorabat futuros nos ipso mitiores & meliores, eundemque proinde de præcipiti festinatoque judicio sine misericordia incusaturos. Scitote, inquit, quod qui hujusmodi est, subversus est & delinquens, & suo judicio est condemnatus. Age verò quando Apostolicæ legi stare nolimus, præstitutum septuagies septies numerum evoluto quinquennio jam longe excessimus: & ut hoc prætermittam, quod ego seorsim, quemadmodum & singuli vestrum, frequenter illum corripuimus, ea tantum quæ in conventibus synodicis, & Catholico præsente acta sunt, commemorabo. Octies E quidem Sahadunas ecclesiæ fidem suscepit, suumque errorem in universali synodo anathematizavit; ter quidem priora cum subscriptione & sigillo; quinquies verò confessione oris coram synodo & totidem vicibus ad suam impietatem reversus est, velut canis ad vomitum; quando nec ipse defecit negando & confitendo, & rursus quod confessus fuerat abjurando; neque nos vicissim defecimus illum quotidie stulto cum labo-

labore suscipiendo. Postremum verò videns Deus, qui per Paulum loquutus fuit, stolidam nostram commiserationem a multiplici Sahadumæ inconstantia minime superatam fuisse, statu suo hominem abduxit disjecitque procul: ad partes nempe hæreticorum, ubi ille Beelphegor initiatus, omnibus nequitiæ modis pravam eorum communionem approbans, plures libellos blasphemiarum plenos adversus nos, nostram fidem, nostrosque doctores in omnibus heterodoxorum synodis scripsit divulgavitque. Quum ipse nullam ad pravitatem suam indicandam omiserit rationem, quin eam in publicum proferret, eumque noster quoque Deus & Dominus Jesus Christus procul a republica incolatus nostri abegerit; illum B nihilominus misso nuncio revocamus, & deducimus adversus Dei nutum, & adversus suam ipsius providentiam. Venitque ille prædicans a Jerusalem usque ad Illyricum, coram Throno scilicet catholico orthodoxorum, condemnationem nostram: professus se venisse, ut nos ad suam fidem traduceret. Quum autem res in eo statu reperisset, in quo reperit, despexit nos, & ad locum abiit, quo abiit; ad populum nempe pauperem quem Diabolus ab ecclesia distractum ipsi tradiderat. Illud verò magis mirandum est, quod post talia flagitia, qualia sunt quæ retuli, quum Sahadumas dedignatus fuerit ad Catholicum & ad ejus fidem, honorem, C & communionem accedere, illumque cum despectu reliquerit, & ad populum suum se receperit; quum, inquam, hæc Sahadumas ausus fuerit, miror, qua ratione nunc pro illo ad vos scribatur, ut eum revocetis, velut quibus potestas & jus est illum revocandi: libellus etiam vobis mittatur continens ea, quæ ab illo subsignari oporteat: vosque similiter scribatis, de ejus revocatione in specie tractantes, revera defectionem procurantes, ajentesque, cunctari oportere, & expectari Catholici adventum. Unum itaque post hæc restat, ut si Sahadumas aliquod obedientiæ specimen præbeat, sicut sæpius præbuit, continuo D admittatur ad sanctorum communionem. At ego gratias interim habeo Sahadumæ, divinæ potius dicam providentiæ, quod ipse haud prorsus se adduci passurus est, ut juxta morem pareat. Secus intra sanctam ecclesiam modo habebimus venerabilem episcopum, cujus libris universus orbis plenus est adversus fidem nostram conscriptis, in quibus nos Paulianistas, & duorum filiorum assertores appellat: & quidem dudum ille nos nec episcopos, nec orthodoxos censet, sed quotidie verbo & scripto anathematizat quoscumque asserentes duas inesse Christo hypostases, & negantes unam tantummodo hypostasim esse Christum. Id verò, E qui ejus dicta exceperunt, testantur, & vulgata ubique ejus scripta confirmant. Scripsit enim & obtulit plures libellos in omnibus terris Romanorum, prædicans, se a nobis expulsum fuisse, quod nobiscum communem fidem haud quaquam haberet, sibique ipsorum religio placeret. Nihilominus placemus nobis adhuc & instamus, ut talem hominem tanquam unum ex nobis censeamus, & putamus adhuc homines nos esse, & hominum mentem nos habere. Ast nunc parco verbis, ne acerbus videar, & ultra progredior, & gratias ago quamplurimas Dei clementiæ, quod minime permiserit Sahadunæ, ut nos falleret, sicut antehac solebat. Alioquin haberemus, ut modo dicebam, egregium episcopum, cujus adversus nos scripta libros, quos Xenajas (*Philoxenus Magugensis*) adversus Patres conscripsit, exsuperant. Idcirco miserabiliter clamo ad vos, & oro, obtestorque, ut a schismate caveatis, ne scilicet ecclesia perturbetur, o beati viri. Porro etsi exiguum quippiam vobis videatur, quod unus, qualem me esse comperio, a vestra synodo dissideat in susceptione hominis, qui fidem corrupit; at parvi profecto non sunt, qui ad mortem usque pro veritate decertant, quamvis absit, ut unus sit, quemadmodum aliquando fuit; sed orthodoxæ veritatis nomen per Altissimi gloriam ubique triumphat. Qua de re audite quod vobis narro novum miraculum, quod Deus in ecclesia sua nunc in fine temporum ad confirmandum testimonium fidei suæ in mundo edidit, ut Deus, hominum amator, qui nunquam reliquit, aut relinquet se absque testimonio. Dæmonas nimirum illos, qui a trecentis circiter annis a Cyrilli tempore & deinceps fidei verbum depravabant in terris Romanorum illa assertione unius hypostasis, unius scilicet naturæ, eorumque similes, virtutis suæ potentia modo illinc expulit & unacum ipsis ex diptycis & ex universa ecclesia Romani Imperii abrasit; Cyrillum, inquam, & Severum, atque alios quoscumque, qui non dissimili ac illi fato in impietate periere; illi verò qui in vivis sunt, & communem cum prædictis tenent sententiam, in varias Romani Imperii partes projecti, crimen exilio luunt, sive patriarchæ, sive episcopi, sive quavis alia dignitate spectandi. Cujus rei testes oculatos apud nos habemus fratres monachos nostros, qui universo orbe lustrato ad nos postliminio redierunt. En itaque magna Roma, & socia ejus Ravenna, & universa Italia, atque omne regnum Longobardorum, & Francorum, Africa quoque & Sicilia, Thracia universa & Creta, Rhodus etiam & Chius, & omnes insulæ atque Constantinopolis & universa ejus ditio, Asia quoque, & Bithynia, & Lycaonia & Pamphilia, Galatia, & Isauria, & universa Græcia & Jerusalem & Cyprus & plurimi ex Palæstina & Phœnicia, duas hypostases, & duas operationes & proprietates Christi unanimi consensu profitentur. Sed & omnes episcopos aliter sentire convinctos in exilium pellunt. Cyrillum insuper impium, qui doctrinam de unica hypostasi & proprietate atque operatione Christi primus invexit, anathematizarunt & ex diptycis ecclesiasticis expunxerunt. Et verò miraculi speciem habet, quod illi qui per tria circiter sæcula errorem sequuti fuerant, ex Dei gratia ad veritatis agnitionem redierint; nos contra qui per sex fere sæcula in vera fide & doctrina firmi perstitimus, nunc in errorem imprudentes impellamur opera istorum Dæmonum, qui a Romano-

ANNO CHRISTI 649.

rum ditione abacti fuere; & quum illi Cyrillum fidei ipsorum depravatorem e sacris diptycis per tria sæcula modo abraserint, nos inanimem Cyrilli abortivum, nempe Sahadunam, fatuum hominem, in ecclesiam Dei cum honore sanctorum admittendum esse contendamus; quum præsertim ille contra quotidie clamet, se de nostra communione haudquaquam esse, nosque universos in errore versari, seque satagere, ut nos ad suam fidem traducat, & ad hunc scopum e terris Romanorum huc revertisse. Hæc proinde intuemini, o Sancti sacerdotes, & sedulo satagite, ut custodiatis intemeratam nostram fidem, & viriliter state in custodia Domini, in qua fuistis constituti, ne dæmones illi, qui ex occidente virtute Dei abacti fuere, per cuniculos in orientem nostrum irrepant, vilissimi hominis opera, qui Sahadunas appellatur, nosque in fine mundi infamia hujusmodi laboremus. Recolite, ut viros doctissimos decet, quæ scripta sunt: per exiguos nimirum & faciles aditus nequitiam hujusmodi in Romanorum terras intromissam fuisse, & viros admirandos atque inclytos doctores cecidisse atque naufragium passos fuisse, & seipsos flevisse demum, quum ad indigna perpetranda inducti fuissent, ad anathematizandam videlicet fidem patrum & benefactorum suorum, quorum memoria literis consignata manet in sempiternum ad nostram doctrinam & admonitionem: quoniam finis sæculorum pervenit super nos. Ecquis verò norit non esse ista initia dolorum adventus Sathanæ? Quod si sub initium dolorum naufragium patimur, quæ nobis spes superest ad ea quæ ventura sunt? Satagamus ergo, sicut boni antistites, ut simus exemplaria virtutum ecclesiæ Dei, ad cujus ministerium segregati fuimus. Ipse autem misericors & bonus Deus, qui in potestate habet, ut omnem in timentibus se gratiam abundare faciat, infirmitatem nostram sua misericordia corroboret, ut faciamus voluntatem ejus omni tempore cunctis diebus vitæ nostræ. Amen.

PSEUDO-SYNODUS THESSALONICENSIS

Gemina a Paulo ejus urbis episcopo Monothelita celebrata anno circiter 649.

Anno 649. circ.

QUod per totum orientem gliscebat, Monothelitici dogmatis virus, in Illyrium usque pervadens Paulum Thessalonicensem episcopum totius provinciæ metropolitanum infecerat. Qua de causa coacta synodo provinciæ suæ forte Thessalonicæ hæresim stabilivit, conditis in ea capitibus duodecim, quibus impiam illam sententiam suam comprehendit ac obsignavit. His peractis capita illa una cum synodica epistola transmisit ad sanctum Martinum pontificem, nec forte ab aliis delata sunt, quam a Pithano episcopo & Ignatio diacono, quos apocrisariorum ejus munus Romæ gessisse Martinus in epistola ad eundem data in Labbeo num. XII. legitur. Offensus his Martinus anathemati Paulum subiicere meditabatur; sed precibus apocrisariorum ejus motus legatos suos misit cum mandatis, ut quam ipsi deferebant fidei confessionem, signari a Paulo juberent. Venerunt illi, sed Pauli dolis circumventi pro eo ut quam attulerunt fidei formulam ab eo signandam curarent, quam in synodo tunc coacta Paulus excudit syngrapham, ejus manu signatam, acceperunt, in qua omnia quidem quæ in Martiniana formula continebantur expresserat, illud verò resecuerat, quod Martinus in sua adjecerat: *Omnia anathematizo quæcumque Romana ecclesia anathematizat.* Fraudem illico sensit Martinus, qui primo quidem legatos male gestæ legationis reos postulavit, & canonicæ correctioni subjecit. Tum verò anathematis sententiam latam die I. Novembris indictione VIII. idest anni 649. dixit in Paulum ejusque *literas synodales, & quæ prius, & quæ nunc*, ait, *a te missæ sunt*: sicut & ea omnia damnavit quæ *synodaliter ab eo gesta sunt, & quæ prius, & quæ nunc*. Neque his contentus damnatum illum eo etiam nomine voluit quod in *præfato secundo synodali suo substulerit & hoc. Omnia anathematizare quæcumque anathematizamus*. De his verò omnibus per literas suas eundem Paulum certiorem fecit, monens ut tandem resipiscens, eos omnes damnaret, quos Romana ecclesia e cœtu suo abjecerat. Ex his literis, quarum verba in hac nostra narratione expressimus, utriusque synodi cognitionem assequuti sumus, quæ Collectores hucusque fugit.

ANNO CHRISTI 649.

MARTINUS PAPA I.

Sedit ab anno 649. usque ad annum 655.

GALLICANA SYNODUS

Forte Parisiensis

Anni 649.

MArtinus pontifex vix Romanam cathedram ascendit, inter primas pontificatus sui curas hanc posuit, ut invalescenti jam per orientem Monothelitarum hæresi strenue resisteret. Cujus rei gratia concilium præsulibus frequens cogendum statuens, legationem destinavit in Galliam ad Clotarium, ut ex regno suo viros doctos Romam mitteret ad concilium. Ea legatione accepta rex *cunctis regni sui sacerdotibus in unum coactis, quid legati pontificis afferant* (forte afferant) *indicat, jubetque ut ex se ipsis tales viros eligerent, quos ad peragendum tantæ rei negotium idoneos non dubitarent. At illi uno consensu B. Audoneum cum S. Eligio ad hoc destinandos elegerunt*. Ita vetustus author secundæ vitæ S. Audonei, quem Bollandiani socii in vita ejusdem Sancti dederunt. Quanquam verò scriptor ille fidei est non semper assertæ, in eo tamen congruit B cum genuino authore Vitæ S. Eligii Noviomensis lib. I. cap. XXXIII. apud Surium ad diem I. decembris, qui legationis hujus a Martino in Galliam destinatæ meminit, additque commissuris sese itineri Romano Audoneo, & Eligio impedimenti aliquod obstitisse. Ex his constat statuendam esse synodum vel forte conventum Gallicanorum episcoporum eodem ipso anno 649. quo Romæ synodus habita est.

AD CABILONENSE CONCILIUM

Die 8. Kal. Novembris anno circiter 650. celebratum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

anno ... ad ... meis ad ... gium ... tis ad ... 562. III.

ETsi de anno, quo synodus ista Cabilonensis habita fuit, certi nihil definiri potest, non inani tamen conjectura cum anno 649. illigarem. Nam die VIII. Kal. Novembris celebratam fuisse tam certum est, quam certum pariter indicendis exordiendisque conciliis diem dominicam plerumque deligi consuevisse, sicut & æque perspicuum est, ex iis quæ Pagius hic animadvertit, synodum hanc collocari oportere intra annos 640. quo SS. Eligius & Audoenus episcopi renunciati sunt, & 653. quo S. Audobertus D Parisiensis jam decesserat. Porro intra annorum spatium illud dominica dies in VIII. Kalend. Novembris nonnisi anno 649. incidit; hæc ergo concilii epocha interim statuenda, donec lux major ex anecdoto aliquo monumento ecclesiasticæ historiæ affulgeat.

Hæc olim mihi probabilia visa sunt, modo verò & chronologicam hanc epocham sollicitandam succurrit. Ea moveor conjectura quam exhibet *Chadoindus episcopus ecclesiæ Cenomanicæ*, qui per Chagnoaldum Abbatem Synodo huic interfuit, atque subscripsit. Chadoindus iste idem est Hadoindus, quem Cenomanorum ecclesiam rexisse *ultimo tempore Clotarii filii Chilperici, & tempore Dagoberti filii Clotarii, & primo tempore Clodovei filii ejusdem Dagoberti* testatur vetustissimus author de gestis Pontificum Cenomanorum vulgatus a Mabillonio Veter. Analect. pag. 239. edit. in folio an. 1723. Ab eodem verò scriptore vulgatæ sunt supremæ tabulæ ejusdem Hadoindi, quæ signantur anno V. Dagoberti, die VIII. Id. Februarii, quæ omnia inter se collata demonstrant Hadoindum hunc, sive Chadoindum non diu post annum illum vitam prorogasse. Porro annus Clodovei quintus in annum Christi 643. ex Pagii supputatione incidit. Non ergo serius anno illo vel sequenti 644. celebrari potuit concilium Cabilonense, cui per legatum suum interfuit Chadoindus, quod senio forte, vel morbo supremo impeditus per se non potuit. Belle verò omnia cum anno 644. congruunt; anno enim illo dies VIII. Kal. Novembris, qua concilium habitum fuit, cum feria secunda congruebat. Secunda verò feria iniri concilia pro more ætatis illius consuevisse Pagius adnotavit.

ANNO CHRISTI 650. 666.

AD CABILONENSE CONCILIUM
ADDITIO.

Canones *ex Burchardo*.

Can. IV. *Burch. lib. XV. cap. XI.*

QUando ea quæ canonica ventilantur, vel quando regularia examinantur, vel aliquos laicos interesse nisi Religiosos, & nisi hos tantummodo, qui in propria apellant Persona.

Can. V. *Burch. lib. XIX.*

Quicumque se propria voluntate aut in aquam jactaverit, aut collum ligaverit, aut de arbore præcipitaverit, aut ferro percusserit, aut cuilibet voluntariæ se morti tradiderit, istius oblatio non recipiatur.

Can. V. *Burch. lib. cap.*

Si quis præcantaverit ad fascinum vel qualesquumq. præcantationes, excepto Symbolum & Orationem Dominicam, qui cantat, & qui cantatur tres Quadragesimas in pane & aqua pæniteat &c.

B

Can. X. *Burch. lib. XIV. cap. IV.*

Ut sobrietatem Sacerdotes teneant, & hanc habendam Fidelibus prædicent, quia non potest bibere, & sobrietatem prædicare, qui se mero ad alterationem mentis ingurgitat. Hoc & de commessationibus, ut cæteris pestibus ad gastrimargiam pertinentibus observandum.

SYNODUS SELEUCIENSIS NESTORIANORUM

Ad Schismaticos ab obsequio Catholici desciscentes damnandos

Anno circiter 654. celebrata.

Anno 654. PErsæ Marvanitæ & Catarenses a throno Seleuciensi defecerant; quos in ordinem redigendos coacta Seleuciæ Synodus anathemate perculit. Rei hujus mentio superest in epistola Jesujabi Adjabenis episcopi apud Assemanum Bibl. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXXVI. ad Catarenses episcopos, qui verbis hisce compellantur: *Dei itaque ecclesia, hæc nimirum sancta synodus, quæ hoc tempore in urbe cathedræ Catholici* (Seleuciæ) *congregata est, vobis dudum fecit, quod ipsi vobis præsumpto antea judicio feceratis, vos scilicet ab honore & gradu, cujus nomen præfertis, dejiciens &c.*

EUGENIUS PAPA
Sedit ab anno 654. usque ad 657.

CONSTANTINOPOLITANA CONCILIA

Duo Monothelitarum in causa S. Maximi abbatis, alterum anno 665. alterum 666. celebrata.

Anno 665. 666. MArtino Romano Pontifice in exilium acto, exiliique gravitate oppresso, unum supererat orthodoxæ fidei in oriente propugnaculum S. Maximus, quem hæretici subvertere aggressi, suggesserunt Constantio imperatori ut judicium in eum constitueret. Ille sacra divali emissa episcopos invitavit ad concilium, Maximum ad judicium. Veniens igitur abbas cum sociis monachis coram sacellario causam suam defendere coactus fuit. Acta causæ hujus vulgata sunt a Baronio in Annalibus; dein a Sirmondo in collectaneis Anastasii Bibliothecarii Oper. Sirmondi tom. III. ex quo demum in Collectionem conciliorum Veneto - Labbeanam tom. VII. pag. 477. transierunt. Ea occasione concilium coivisse ex actis illis discimus. *Postera die quæ fuit dominica, concilio facto, hi qui erant ecclesiæ persuaserunt piissimo imperatori hoc eos amaro & inhumano exilio condemnandos & ab invicem dividendos. Sanctum quidem senem penes Byzohem castrum Thraciæ, discipulum ejus apud Perberim, &c.* Concilium hoc respexisse credo Macarium patriarcham Antiochenum Monothelitam in sua fidei confessione, quam imperatori & patribus concilii VI. exhibuit, legenda in actis ejusdem concilii. Agit in ea Macarius de hæresi, quam appellat Maximi, quam plurium imperatorum & epi-

E

ANNO CHRISTI 656.

episcoporum edictis profligatam asserit, tum addit: *Quos sequuta est, & ea quæ hic facta est per divalem jussionem piæ memoriæ patris vestri* (Constantis patris Constantini, ad quem se dirigit, Macarius) *sancta congregatio.* En igitur concilium ex divali Constantis in Maximum coactum, id vero anno 665. coivit. Agentem in eo exilio Maximum convenit Theodosius Cæsareæ episcopus, tentandumque sanctum virum aggressus, eam cum illo disputationem instituit, quæ integra ex iisdem Anastasii collectaneis recitatur in collectione Veneto-Labbeana tom. VII. col. 485. Secundum hæc, Maximus exilii locum mutare coactus Perberim adductus est. Sed nec ibi diu substitit, nam in additamento eidem collationi Maximi cum Theodosio annexo apud Combefisium in editione operum S. Maximi legitur. *Exinde adductis illis Constantinopolim adversum eos actione habita, &c.* Ex quibus verbis non obscure docemur, tertiam illam actionem seu judicium, non quidem Perberi, ut Pagius in critica ad A. 667. nescio qua adductus persuasione, censuit, sed Constantinopoli habitum fuisse. Judicium hoc in concilio ex episcopis collecto addito imperatoris senatu institutum fuisse, demonstrat, tum sententia ejusdem concilii in Maximum & socios dicta, qua illos anathemate damnat, quam sententiam integram dabimus; cum etiam verba Macarii in ea fidei expositione de qua supra. Agens enim Macarius de eodem Maximo, post verba illa superius recitata, addit. *Petrus* A *quoque sanctissimus & universalis Patriarcha* (Constantinopolitanus) *& prædecessor meæ parvitatis, Macedonius beatæ memoriæ, & Vicarius* (alia versio *legatus*) *Alexandriæ Theodotus, præsentibus una cum eis & qui aderant episcopis & sacro senatu, quæ circa* (Græcus addit *eum*) *fuerant in scripto discretientes* (alia versio *scripta fuerant*) *hunc anathematizaverunt cum impiis ejus discipulis.* Profecto verba hæc & concilium denotant, & nonnisi de concilio hoc postremo accipienda sunt, cum plane congruant sententiæ ab eodem concilio prolatæ, quam mox integram dabimus. Nec cohærere possunt cum priori illo concilio; nec enim illud Maximum damnavit exilio, sed imperatori tantummodo persuasit, ut illum ageret extorrem: vicissim autem alterum hoc concilium sententiam exilii in Maximum & socios dixit. Quibus constitutis, quinam episcopi concilio illi interfuerint, statim apparent. Annus etiam rei gestæ in aperto est, cum Petrus qui concilio præfuit, anno 656. decesserit ex calculo Pagii ad A. 656. V. eodemque anno 656. septembri mense Maximus cum Theodosio disputaverit; quæ sane disputatio concilium hoc præcessit. Ex quo demum resultat, labente anno 656. patres illos convenisse. Superest nunc ut ejusdem concilii acta, qualia supersunt, demus ex edito a P. Combefis ordinis Prædicatorum inter opera S. Maximi, quæ sane acta in Collectione Veneto-Labbeana aliisque desiderantur.

FRAGMENTUM ACTORUM CONCILII II. CONSTANTINOPOLITANI MONOTHELITARUM

In causa S. Maximi & sociorum anno 656. celebrati.

Anno 656. EXinde adductis illis Constantinopolim, adversumque eos actione habita, ac cum anathematizassent essentque execrati S. Maximum, ejusque discipulum beatum Anastasium, nec non sanctissimum Papam Martinum, sanctumque Sophronium patriarcham Jerosolymitanum, ac omnes Orthodoxos, quotquot denique ejusdem ac illi sententiæ essent; alterum quoque beatum Anastasium adduxerunt, iisdemque in eum diris ac contumeliis usi, tradiderunt judicibus, ita dicentes. Sane igitur, tu Anastasi, pullum populi universi maledictionis dirarumque, indutus amictum, canonica liberatus auditione, eaque extrusus, ad eam, quam delegisti deveharis gehennæ stationem ac sedem; qui nobiscum est, parique consilio cuncta moderatur, prænobili sacroque senatu, statim a nobis judicium arrepturo, ac quæ civilibus constituta legibus sunt, prout visum illi fuerit, justa in te animadversione facturo, ob tantas tuas illas blasphemias rebellisque animi molitiones. Adversus hæc enim sententiam tulit præsens synodus: cumque illa omnipotentis Christi veri Dei nostri ope, quæ par erat, adversum vos Maxime, Anastasi, Anastasique decreto sanxerit, sitque reliquum ad ea, quæ a vobis impie dicta gestaque sunt, ut severioribus legum pœnis subjiciamini, (quamquam idcirco quod nulla ejusmodi pœna suppetit, quæ delictis vestris, aut blasphemiis condigna videri possit, justo vos judici, qui majora sit inflicturus, permittimus) in præsenti sæculo, ceu in lucri partem, vitæ vobis usura concessa, hacque ipsa lenitate tantisper vacuata, accurata legum disciplina ac districtione sancimus, ut statim assumptis, qui nobis præsto sunt, Clarissimus Præfectus, in suum amplissimi dominatus prætorium, Maximo ac utrique Anastasio, eorum flagris dorsa cædat, vestræque Maximi, amborumque Anastasiorum procacitatis organum (vestram scilicet blasphemam linguam) ab imo intus abscindat; tumque etiam, quæ blasphemæ vestræ rationi mentique ministravit, dexteram ferro auferat; ac ubi sic execrandis membris mutilos pariter circumducens, Urbis Augustæ regiones duodecim totas lustraverit, sempiterno exilio, jugique præterea custodiæ tradat: ut deinceps, ac quandiu vita superstes erit, blasphemiæ plenos errores vestros lugeatis, versa scilicet in vestra capita, quam in nos maledictionem dirasque excogitastis. Tulit itaque præfectus aliisque excruciatis tormentis, membra amputavit: totaque urbe propudiosa circumductione traducens, Lazicem relegavit.

VI-

VITALIANUS PAPA

Sedit ab anno 657. ad annum 669.

AD EPISTOLAS VITALIANI PAPÆ

ADDITIO.

PRÆFATIO COLLECTORIS IN SEQUENTES EPISTOLAS TRES.

CL. Muratorius in altero volumine Scriptorum Rer. Italicar. par. I. vulgavit B epitomem quandam chronicorum Casinensium, quam Anastasio bibliothecario, viro celebri, tribuunt manuscripta; ipse vero Benedictino alicui Casinensi post sæculum XI. adscribendam judicat. In ea celebris illa historia de lipsanis SS. Benedicti & Scholasticæ e Casinensi monasterio a Gallis subreptis ita late describitur, ut simul asserat ejus lucubrationis author, Vitalianum papam nullum non movisse lapidem, quo sacra pignora ad veteres possessores redirent, idque tandem impetratum fuisse à Gallis. Ea occasione tres sequentes epistolas a Vitaliano scriptas recitat, quas hic damus. Judicium lectoribus permittentes, C genuinæne an spuriæ censendæ sint. Quidquid tamen de geminis prioribus epistolis alii judicaverint; mihi tamen tertia reprobaretur, cum apertissima suppositionis suæ ferat testimonia, inscribitur enim Dagoberto Francorum regi, cum tamen illum ante Vitalianum obiisse inter eruditos constet.

VITALIANI EPISTOLA AD FLORIACENSES.

Vitalianus episcopus servus servorum Dei, Heremitis in Floriacensi Cœnobio commorantibus, eorumque Cynocephalo Mumulo, non Abbati, quod dignum & justum est. D

Audivimus, quod sine gravi dolore loqui non possumus, quemdam vestri Cœnobii gyrovagum, Aygulfum nomine, suggestione diabolica Casinum venisse, & effracto B. Benedicti sepulcro, ejus reliquias diminuisse. De quo facto gravi animadversione vos & monasterium vestrum plectendos cum eodem gyrovago judicavimus, nisi & vos & locum vestrum paterno affectu diligeremus. Facilius enim pateremur Casinensis cœnobii possessiones in prædam & direptionem dari, quam S. P. Benedicti lipsanum ab aliquo violari. Ob quam rem vestræ universitati ex parte Dei omnipotentis E & beatorum apostolorum Petri & Pauli & omnium Sanctorum, & septem universalium conciliorum præcipiendo mandamus, ut ad cor redeuntes, & sanctis Apostolis Petro & Paulo & B. Benedicto satisfacientes, ad nos cum jam dictis sacrosanctis reliquiis veniatis, & de perpetrata nequitia cum jam dictis sacrilegiis veniam postuletis. Sin autem vos, & locum vestrum & eundem sacrilegium cum commanipulatoribus suis a sanctæ matris ecclesiæ gremio separantes, perpetuæ & indissolubilis maledictionis & anathematis vinculo innodamus, & a regno Dei alienamus, & cum Diabolo, & ejus atrocissimis pompis, & Juda, D. N. Jesu Christi traditore, æterno supplicio æternæque maledictioni deputamus. Pari etiam innodationis vinculo obligetur, quicumque vos & locum vestrum solvere præsumpserit a nexu excommunicationis absque digno emendationis & pœnitentiæ fructu. Datum quinto Kal. Aug.

CLODOVEO FRANCORUM REGI.

Vitalianus episcopus, servus servorum Dei, Clodoveo regi Francorum, si filius obedientiæ fuerit, salutem, & Apostolicam benedictionem.

Sancti & magni Nicæni concilii præcepta secuti, quæ jubent regularem epistolam per unamquamque provinciam mitti, ne hi, qui abiiciuntur, ab aliis recipiantur, Serenitati Vestræ notum facimus, Aurelianenses & Cenomannenses, ac monasterium Floriacense cum omnibus sequacibus illorum a liminibus ecclesiæ separatos, & indissolubili anathematis vinculo innodatos: quoniam ecclesiam S. Benedicti ejusque sepulcrum in castro Casino situm, violare conati sunt, & sanctas reliquias post nostrum interdictum retinere conantur, contra apostolicæ sedis statuta, & interdictum, & totius sanctæ synodi sententiam, quam, missis per singulas provincias literis, notam vobis omnibus fecimus. Excommunicamus igitur pro superius dictis reliquiis omnes jam dictos, & falsum abbatem Strumbolum, non Mummolum, & Aygulfum filium Satanæ cum suis fautoribus, donec sanctas reliquias ad urbem Romam reducant, & de perpetrata nequitia, secundum statuta canonum, pœnitentiam sumant. Quapropter vestram a Deo conservandam clementiam obnixa prece rogamus, & ex Dei omnipotentis, & apostolorum Petri & Pauli, & Benedicti parte præcipimus: ut jam dictos latrones ad justitiam sedis apostolicæ faciendam constringatis. Sin autem & vos & illos perpetuæ maledictionis anathemate damnamus. Datum die Kalendarum Novembrium.

AD

AD OMNES EPISCOPOS

Vitalianus episcopus servus servorum Dei, Dilectis in Christo fratribus & filiis, archiepiscopis, episcopis, & abbatibus in Hispania, Betica, Lusitania, Galicia, Aquitania, Britannia, Germania, Gallia Belgica, Gallia Togata, Gallia Cisalpina, Gallia Transalpina, & Gallia Transcampana constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

VEstræ universitati per præsentia scripta notum esse volumus, Mumolum hæreticum, & Floriacenses, olim quidem monachos, nunc verò Sarabaitas, gyrovagos, ac primogenitos Sathanæ, ea quæ carnis sunt sequi, & tenere doctrinam Balaam, filii Beor; furta, latrocinia, commessationes, & ebrietates, & lenocinia diligere, & in violatione sepulcrorum operam dare. Ob quam rem scitote illos indissolubili anathematis vinculo esse damnatos, & a regno Dei alienatos, & cum Diabolo, & ejus atrocissimis pompis, & Juda Jesu Christi Domini nostri traditore esse sociatos, nisi forte patris Benedicti, ejusque sororis reliquias, quas nequiter abstulerunt, in nostram præsentiam, Casinum reportandas, Romam reduxerint, & de tanta nequitia & sacrilegio dignam pœnitentiam gesserint. Quapropter ex parte Dei omnipotentis, ex Apostolorum Petri & Pauli vestræ universitati mandamus, ut Floriacenses, Aurelianenses, & Cenomannenses pro excommunicatis habeatis, & illos ante nostram præsentiam cum sanctis reliquiis venire cogatis. Quo autem termino ante nos venire debeant, vestris literis insinuate. Quicquid verò exinde statueritis, dilecti filii nostri Clodovei regis erit, his etiam renitentibus, adimplere. Datum Romæ 17. Kal. Augusti.

AD THEODORUM ARCHIEPISCOPUM CANTUARIENSEM.

Primatum ecclesiæ Cantuariensi asserit.

Dilectissimo fratri Theodoro, Vitalianus episcopus servus servorum Dei.

Vil. Conc. to. I. INter plurima, quæ nobis per vestras syllabas intimari jussisti, cognovimus etiam desiderium vestrum pro confirmatione diœcesis, quæ tuæ subjacet ditioni, quia in A omnibus ex nostro apostolicæ auctoritatis privilegio splendescere desideras. Nos verò vestræ petitioni annuentes, quia congruit pastorali sollicitudine, circa ecclesias Dei quæ a priscis temporibus ab hac apostolica sede statuta intelligimus, irrefragabili ratione volumus, ut sicut a nobis & a nostris successoribus perpetua stabilitate muniantur. Unde nobis visum est te exhortari, ac in præsenti commendare tuæ sagacissimæ sanctitati omnes ecclesias in insula Britanniæ positas. Omnia ergo quæ a Sancto Gregorio prædecessore nostro, Augustino sincello suo, statuta sunt atque firmata, vel etiam per sacrum usum pallii concessa, nos tibi in ævum concedimus, & B Doroverniam civitatem, ubi primitus per revelationem Jesu Christi Domini nostri fides catholica, secundum institutionem sacrorum canonum suscepta est, habeto. Ex auctoritate autem beati Petri apostolorum principis, cui a Domino nostro potestas data est ligandi atque solvendi in cœlo & in terra, nos, licet immeriti, ejusdem beati Petri clavigeri regni cœlorum vicem tenentes, tibi Theodore, tuisque successoribus, sicuti ab olitanis temporibus fuerunt condonata, ita in perpetuum in ipsa tua metropolitana sede, quæ sita est in civitate Dorovernia, immutilata concedimus detinenda. Si quis verò, quod non optamus, C contra hanc nostræ apostolici difinitionis privilegii auctoritatem venire temptaverit, si quidem episcopus, vel presbyter, aut diaconus fuerit, ex hac apostolica auctoritate statuimus atque decernimus, ut episcopus ordine præsulatus careat, & presbyter vel diaconus se noverint a suis ordinibus dejectos. Ex numero autem laicorum, tam ex regibus, quam principibus, sive magna vel parva persona fuerit, sciat se alienum a participatione corporis Domini nostri Jesu Christi. Hanc autem privilegii paginam suffultam auctoritate beati Petri apostolorum principis, cujus ministerio fungimur, tibi, Theodore, tuisque succes- D soribus in perpetuum obtinendam delegamus. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

CON-

ANNO CHRISTI 658.

CONCILIUM GALLICANUM

Incerti loci, forte spurium, sub Vitaliano papa habitum

Anno 658. circiter.

VItalianus papa, subrepta e Casinensi monasterio sacra lipsana SS. Benedicti & Scholasticæ & in Floriacense Gallorum monasterium translata, intelligens, legatos suos misit ad *Dagobertum* regem (forte legendum Clodoveum) ejus nomine postulantes ut sacrum illud depositum custodibus suis redderetur. *Supradicti igitur missi*, scribit Pseudo-Anastasius in epitome Chronic. Casinen. Rer. Italic. to. II. part. I. *sedis apostolicæ ad regem Dagobertum venientes honorifice suscepti sunt, contradentes ei sacram pontificis.* Clodoveus itaque rex *cum suis, concilio habito, apocrisarios summi pontificis Aurelianis & Cenomanniis direxit, mandans, & ex regali auctoritate præcipiens, ut jussionem Pontificis in omnibus adimplerent.* Quanquam hæc episcoporum concilium non satis exprimunt, cum fieri potuisset, ut Clodoveus cœtum seu concilium procerum suorum convocaverit; cum tamen de re ecclesiastica ageretur, nomine *concilii* episcoporum cœtum reipsa designatum ab Historico non immerito censerem. Plus aliquid laborandum esset ut historiæ hujus sinceritas probaretur, nam Vitaliani papæ ætas cum Dagoberto non plane cohæret; cœpit enim Vitalianus anno 657. juxta Pagii supputationem; Dagobertus verò non ultra annum 638. vitam prorogavit.

AD CONCILIUM AUGUSTODUNENSE

Anni 663.

EMENDATIO.

Anno 663. CL. Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. XVI. §. XXXVII. concilii hujus variantes quasdam lectiones ex M. S. codice Einsildensi affert, quæ cum prætermissæ sint in Labbeo-Veneta editione, & magni sint momenti, ideo huc transferendas censui. In canone XV. pro eo quod editi præferunt: *quidquid canonicus ordo vel regula S. Benedicti edocet*; codex ille legit: *Canonum ordo vel regula, &c.* Recte ille quidem, nam *canonicus ordo & regula Sancti Benedicti* phrases sunt, nonnisi post concilium Aquisgranense, in quo canonici ecclesiarum collegiatarum communem vitæ societatem sub certa regula agere jussi sunt, usitatæ. Altera lectio suppeditatur in eodem canone XV. quo pœnæ in monachos canonum illorum transgressores statuuntur; ita legitur in editis: *Si monachus, a communione & missa annos tres suspendatur*; in codice verò ita recte corrigitur: *A communione & mensa.* Hæc utique lectio Mabillonio ipso judice sana est.

De hoc ipso concilio Augustodunensi ita olim disserui in notis ad Pagium ad A. 663. 5. Synodum hanc Augustodunensem ad annum 677. pertinere suspicor, nec aliam esse reor ab illa, cujus mentio est in vulgato S. Leodegarii testamento; sicuti neque aliam designari puto Synodum in diplomate autographo Theodorici, de quo ex Mabillonio Pagius ad A. 677. 8. Id autem paulo diligentius discutiendum est. Vulgatum Sancti Leodegarii testamentum genuinum esse quidem, sed corruptos ferre temporis characteres probat Mabillonius in Annalibus lib. V. num. 36. In eo verò ait vir Sanctus testamentum illud suum condidisse in concilio quinquagintaquatuor episcoporum præsentibus *Principibus nostris*, idest ut Mabillonius ibidem exponit, Theodorico & Dagoberto. Ex quibus intelligimus inter utrumque regem pacem tunc conciliatam fuisse. Porro pax inter duos illos reges nulla fuisse videtur in Gallia ante annum 677. ut Pagius ad eundem annum num. 7. & 8. demonstrat. Constat autem ex diplomate autographo Mabillonii, ut videre licet apud Pagium loco supra laudato, eo pariter anno 677. medio Septembri dum pax esset in Gallia, compertam quandam Gallorum præsulum synodum habitam fuisse pro *statu ecclesiæ & confirmatione pacis*, quæ verba denotare videntur eidem concilio plurimos Galliarum episcopos convenisse, ut de ratione conciliandæ utrinque pacis tractarent. Igitur synodus hæc ipsissima censeri potest ac superior illa, cujus S. Leodegarius in suo testamento meminit. Repugnare his videtur locus habiti concilii, qui locus in testamento appellatur *Christiacus*, in diplomate verò *Marlacus*. Sed forte sicut mendosi sunt charactêres chronologici ejusdem testamenti, ita & mendose loci nomen expressum est, ac pro *Christiaci* legendum est *Marlaci*, seu forte *Marliaci*; cum præsertim ubi locorum Christiacus fuerit nemo norit, teste Mabillonio loco citato. Hoc ipsum autem concilium forte Augustodunense appellatum fuit, quod ejus canones S. Leodegarius Augustodunensis facile direxerit.

Profecto concilium illud, de quo in testamento S. Leodegarii, unum idemque cum Augustodunensi fuisse sensit pariter nobiscum author adnotationis subjectæ editioni conciliorum Veneto-Labbeanæ tom. VII. col. 550. sensit & Mabillonius loco supra laudato,

ANNO CHRISTI 658.

dato, ubi postquam egisset de concilio in testamento designato, subdit: *Forte eodem in loco eodemque tempore habita est synodus Augustodunensis dicta; quae forte non aliam ob causam Augustodunensis dicta est, quam quod agente in primis Leodegario Augustodunensi episcopo ejus canones conditi sunt.* His ergo stantibus Augustodunensis synodi epocha figenda est anno 677. Theodorici regis anno V. ineunte, medio septembri.

Hæc olim mihi probabilissima visa sunt, nec forte deerunt, qui me recta conjectatum judicarint; nunc verò maturius re discussa, arbitror fieri quidem potuisse ut Augustodunensis synodus ipsissima judicaretur cum ea, de qua in testamento S. Leodegarii fit mentio; sed aliam plane censendam esse ab ea quæ in diplomate Theodorici commemoratur. Hæc enim posterior synodus ipsa censeri potest synodus in villa Regia habita, cujus acta brevi compendio perstringit Ursinus in vita S. Leodegarii episcopi Augustodunensis; diploma enim signatur anno V, Theodorici, qui cum anno 677. vel 678. componitur, quo eodem anno habita est synodus in villa Regia paulo ante obitum Leodegarii celebrata; obiit enim vir sanctus anno 678. Cum igitur postremæ huic synodo S. Leodegarius minime adfuerit, licet eo venerit invitatus, teste Ursino, non est cur ejus synodi acta & testamentum a S. viro condita censeantur. Alioqui vero constat Augustodunensis synodi acta S. Præsuli ex veteri traditione adscribi. Hæc de synodo ipsa; nunc pauca de ejus quem subjeci canone.

Burchardus in sua canonum collectione, lib. 19. cap. 74. canonem affert ex Concilio Eduensi seu quod idem est Augustodunensi Can. V. Ille verò quamquam acceptus ex Concilio S. Leodegarii ibidem non legitur, cum tamen ad nullum aliud referri commode possit (neque enim ante Burchardum ullum aliud legitur Augustodunense Concilium) ideò huc referendum non immeritò censui. Ivo quidem, & ex eo Labbeus, canonem quintum Augustodunensem S. Leodegarii plane ab hoc Burchardiano diversum affert; sed apud istos decretorum collectores in signando canonum numero non semel erratum constat.

EX CONCILIO EDUENSI
Can. V.

Si qui altario Domini deserviunt, si subito flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente digne pœnituerint, itaut mortificato corpore cordis contriti sacrificium Domino offerant; maneat in potestate pontificis vel veraciter afflictos non diu suspendere; vel desidiosos prolixiore tempore ab ecclesiæ corpore segregare. Ita tamen ut sic officiorum suorum loca recipiant, nec possint ad altiora officia ulterius promoveri. Quod si iterato, velut canes ad vomitum, reversi fuerint, & velut sues in volutabris emersi jacuerint, non solum dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem nonnisi in exitu percipiant.

CONCILIUM TREVIRENSE

Quo immunitas conceditur monasterio Vallis Galilææ in Lotharingia a S. Deodato Nivernensi episcopo fundato, Anno 666. circ. habitum.

Anno 666. circ.

S. Deodatus in solitudinem Vosagi, quæ per confinia Alsatiæ, Burgundiæ ac potissimum Lotharingiæ extenditur, secesserat, ibique cœnobium, quod nunc Vallis Galilææ, olim Juncturas dicebatur, fundaverat. Tum ad monachorum quietem privilegia quædam impetraturus Numerianum (non verò Hidulphum ut in vita ejus interpolata legitur,) Trevirensem episcopum adiit, qui in communi episcoporum quorundam consessu petentis vota complevit, edito diplomate cui episcopi VI. subscribunt. Ejus diplomatis epitomen refert author vitæ ejusdem viri sancti, sed cum opusculum illud interpolatum sit ab aliquo Mediani Monasterii monacho, eoque potissimum ingerente anachronismis plurimis scateat, vix fidei quidquam epitome illa meruisset, nisi opportune accidisset, ut vir eruditus Joannes Ruxæus a secretis ecclesiæ & capituli S. Deodati (modo enim ad canonicos sæculares locus transiit) diploma ipsum reperisset, quod & publici juris fecit. Diploma istud in primum Annalium suorum Ordinis S. Benedicti volumen transtulit Mabillonius pag. 640. edit. Lucens. ex quo hic damus.

PRIVILEGIUM NUMERIANI ARCHIEPISCOPI TREVIRENSIS PRO S. DEODATO.

Dominis sanctis & summi culminis apici pontificalisque cathedræ speculæ præsidentibus in Christo fratribus, Chidulpho, Gisloaldo, Eborino episcopis comprovincialibus, Numerianus supplex & fidelis vester præsumit mittere salutem.

Licet & nos antiquitus regulam constitutam salubri observatione custodire conveniat; tamen ut vestra provisione fiat, constituimus, ut quod sacris deliberationibus non derogat, intrepida observatione observetur. Et quia venerabilis vir Deodatus epis-

ANNO CHRISTI 366. circ.

piscopus religiosa postulatione aurium nostrarum intima penetravit viscerale pietatis affectu, ita cor nostrum intrinsecus mollivit, ut petita duntaxat non cedere, sed libentissime non implesse nostris animis irreligiosum fore putare. Sancti igitur desiderii ardore succensus supra dictus Deodatus cœnobii septa in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, vel sanctorum apostolorum Petri & Pauli, & sociorum eorum, & sancti Mauricii, Exuperii & Candidi, vel sociorum eorum basilicas intra eremi secretum locum, nuncupante Galilæa, quod prius Juncturas vocabatur, supra fluvios Murthæ & Raurobaccio, in proprietate autem sua, quam ex fisci largitate promeruit, monasterium construxit, ubi monachos & peregrinos sub regula beati Benedicti, & sancti Columbani abbatis collocavit, & nostræ utilitatis extremitatem supplici deprecatione poposcit, ut nos fratresque nostri illi ecclesiæ ibidem deberemus privilegium impertire. Et ne hoc nos improbæ deliberationis instinctu sacerdotalis posteritas æstimet decrevisse, cum etiam sub hujusmodi norma tam de inhabitationibus, quam a quibuscumque ibidem aliquid delegatum est, eatenus fuerit factum. Inde ergo nos & fratres nostri abbates & presbyteri & clerici, conspiratione una & consensu jam dicti viri postulationi annuentes, hoc ab omnibus nobis decretum est, ut quidquid prædictis monasteriis & monachis, sub evangelica religione viventibus, ab ipso venerabili patre Deodato episcopo & a reliquis christianis viris & feminis, aut regio munere, seu a quibuslibet hominibus ibidem collatum fuerit ministerii, & de sacris voluminibus & quod propriis laboribus poterint addere & multiplicare, aut quæcumque ad ornatum noscuntur ibidem pertinere præsentibus vitæ nostræ temporibus, successorumque nostrorum nullus exinde aliquid pontificum, abbatum, presbyterorum & clericorum, seu & archidiaconorum, aut regalis sublimitas suis usibus audeat usurpare, aut minuere. Et cum sæpe dictus Deodatus episcopus, qui est pater ipsius monasterii, de hoc sæculo evocatus, illum quem unanimiter omnis congregatio illa ex semetipsis optime regula compertum elegerit, seniorem & abbatem sibi instituat; & si eis opportunum fuerit, ecclesiam benedicendam & sacros ordines percipiendos a quocumque pontifice decreverint, licentiam habeant expetendi: nullusque de eodem

A monasterio seu de parrochiis aut cæteris monasteriis, absque ulla regula & privilegiis viventibus, muneris causa audeat sperare & auferre, & nisi invitatus ab abbate & totius unanimitatis congregatione, liceat ei monasterii ipsius atterere septa. Si ergo ab eis pontifex communiter postulatus pro ipsorum utilitate accesserit, quod ipse abbas, aut congregatio sua sancta elegerit, ita fiat; & celebratis ac peractis divinis mysteriis, mox absque ullo requisito dono studeat abire: quatenus monachi, qui solitarii nuncupantur, de percepta quiete valeant juvante Domino per tempora exultare, & sub ipsa sancta regula viventes, beatorumque vitam patrum sectantes, pro statu ecB clesiæ catholicæ & pro desiderabili salute Childerici gloriosi principis plenius Dominum valeant exorare. Et si aliquid ipsi monachi quantulumcumque de religione indebite egerint, secundum supradictam regulam domni Benedicti, & sancti Columbani abbatis, & a proprio objurgantur abbate. Et si, quod absit, talis inter abbatem & monachos dissensio aliqua & murmur consurgere videatur, qualis minime ab eodem abbate ibidem sedari possit, tunc missus episcopus eorum ad alios abbates, qui hujusmodi regulam teneant, conveniant in ipso monasterio, scandalumque deprimant sententia regulari: quia nihil de canonica auC ctoritate convellitur, quidquid domesticis fidei pro quietate tranquillitatis tribuitur. Quod si quis inveniatur ausus, quæ superius sunt comprehensa, temerario spiritu violare, a divina ultione prostratus, reatui anathematis subjiciatur, & insuper iram omnipotentis Dei incurrat omniumque sanctorum. Ut ergo privilegium hoc in nullo possit convelli, sed præsenti tempore futuroque, Christo Domino protegente, incorruptum valeat perdurare, ac firmissimis subsistat vigoribus, manu nostra & fratrum nostrorum episcoporum & abbatum vel presbyterorum aut archidiaconorum subscriptionibus roboratur, & insuper fratribus D nostris venerabilibus viris, Blidoaldo presbytero, Achivo diacono, quo perpetuo maneat inviolatum, destinavimus ad confirmandum.

✠ Signum Numeriani archiepiscopi, qui hoc fieri præceptum... S. Dragobodi episcopi, S. Gottoharii, S. Baldoni episcopi, S. Dodoni episcopi, S. Chroabaldi episcopi, S. Gariberti archidiaconi, S. Prodagii episcopi. Ego Filbertus rogatus scripsi.

ANNO CHRISTI 366. circ.

CON-

ANNO CHRISTI 667.

CONCILIUM CRETENSE

Anni 667.

PAulus Cretensis archiepiscopus invisum habens, incerta de causa, Joannem Larissæ episcopum, suffraganeum suum, diem illi dixit in concilio provinciæ suæ ea de causa convocato. Auditæ ibi in episcopum accusationes, judicatum de causa, & episcopus non satis canonica sententia damnatur. Actutum ille ad Papam appellavit, sed contumaciæ hujus suæ, ut adversarii quidem interpretabantur, pœnas in carcere luere coactus est. Verum ille non ita multo post elapsus Romam concessit, auditusque in synodo, a Vitaliano papa collecta, absolutus est. Synodum hanc Cretensem commemorat idem papa in literis ea de re ad Paulum archiepiscopum scriptis, quibus irrita & infecta pronunciat *omnia, quæ a te* (a Paulo) *tuaque synodo contra canonum instituta contraque legum decreta gesta confectaque sunt.* Signantur literæ illæ die VI. Kal. Septembris, indictione XI. sed forte mendose, cum aliæ pro eadem causa ab eodem pontifice scriptæ datæ sint VI. Kal. Februarii indictione XI. B ex quibus *Septembrim* pro *Februario* irrepsisse suspicor. Romanæ synodi ea de causa celebratæ Labbeus quidem meminit. Cretensem præteriit, cujus oblivio in hac nostra collectione reparatur.

ADEODATUS PAPA

Sedit ab anno 669. usque ad annum 676.

AD EPISTOLAS ADEODATI PAPÆ

APPENDIX.

BULLA PRO COENOBIO S. PETRI, ET PAULI.

Adeodatus episcopus, servus servorum Dei, Adriano abbati monasterii S. Petri apostoli.

[An]no 669. [...]k Wil[ki]ns Conc. [A]ngl. to. [...] pag. 43. [...]i tamen [...] ejus sin[ce]ritate [du]bitare se [sig]nificat, [...]llas affi[...]at am[bi]guitatis [...]æ ratio[ne]s.

EVangelicis atque apostolicis sanctionibus luce clarius edocemur, nec servorum solertiam in administratione talentorum, nec dominicæ vineæ operarios pondere diei & æstu affectos a remuneratione boni operis esse fraudatos. Scriptum namque est: *voca,* ait, *operarios & redde illis mercedem: & dignus est operarius proprio laboris commodo perpotiri:* Quapropter oportet etiam nos, licet immeritos, pastoralem tamen curam administrantes, eis qui lucrando Deo animas solerter invigilant, providentiam aliquam ad temporalem eorum substentationem utcumque peragere, ne eorum sagacitas erga lucrandarum animarum quæstum, necessitate scilicet temporali præpedita, ad opus implendum segnis efficiatur. Quam ob causam annuentes tuæ petitioni, quemadmodum nos fusa parte poposcit, a præsenti concedimus tibi Adriano, utpote abbati ab hac apostolica sede ordinato, atque destinato, una cum tua propria congregatione, quæ nunc vel futura est, monasterium videlicet S. Petri, constitutum extra civitatem cognomento Doroverno, cum omnibus redditibus ad eum pertinentibus, vel quidquid ei jure verbi competere videtur. Et si qua exinde ab aliquo injuste ablata sunt, restitui absque recrastinatione censemus, quatenus dum nihil eorum, quæ ad substentationem corpoream sunt profutura, defuerit, licenter ad lucrandas (ut dictum est) Deo animas pervigil possit esse sollicitudo. Cujus ad cumulum firmitatis prævidimus præfatum monasterium apostolicis prærogativis C nunc & in perpetuum præmunire, insolentiasque tam sacerdotum; quam laicorum pariter ab eo inhibere, præcipientes, ex authoritate videlicet apostolicæ sedis, cui superna largiente gratia præesse dignoscimur, omnes omnino tam ecclesiæ præsules, quamque sublimium sæcularium dignitates, vel inferioris ordinis administrationem gerentes, se a præfati monasterii inquietudinibus atque gravaminibus suspendi, nec per quamlibet occasionem tibi tuæque congregationi in eo degenti, vel qui pro tempore suo successerit in loco, quoquo modo dispendia vel inquietudinum molestias irrogare. Sed & hoc nihilominus sancientes, ut post tuum obitum futurus abbas, non alius vel aliunde D ad eorum regimen animarum, nisi quem ipsa sibi prorsus Deo servientium congregatio de proprio videlicet monasterio communi assensu regulariter præelegerit, subrogetur. Si quis interea (quod non credimus) temerario ausu contra hæc sanctæ & apostolicæ sedis decreta contraire temptaverit, & ea, quæ a nobis pie indulta sunt, privilegia convellere præsumpserit, noverit se, (si præsul vel minister est) ex auctoritate videlicet beati Petri apostolorum principis, cui Dominus Jesus Christus Deus noster, ligandi solvendique in cælo & in terra potestatem concessit, proprio esse privatum officio; si de sæcularibus laicisque fuerit a E participatione corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi cognoscat se esse segregatum, quousque videlicet quod temere perpetravit humiliter corrigat, & de excessu pœnitudinem gerat. Dat. X. Kal. Januarii imperantibus piissimis augustis Constantino majore imperatore anno XXII. post consulatum ejus anno..... Sed & Heraclio atque Tiberio novis Augustis, ejus fratribus anno XVIII. indictione secunda.

AD CONCILIUM SENONENSE

Anno III. Clotarii III. Regis Francorum, & Christi 669. habitum

ADDITIO.

CONcilii hujus, cujus sola mentio extat apud Clarium in chronico abbatiæ S. Petri Vivi Senonensis, acta supersunt apud Mabillonium, primo quidem in Annalium to. I. lib.14. §.63. ubi literas recitat Emmonis Senonensis Episcopi ab episcopis aliis approbatas, datasque anno III. Clotarii, die 7. Kal. Septembris. Aliud itidem extat ejusdem Emmonis privilegium pro monasterio S. Petri Vivi in suburbanis Senonensis urbis, quod privilegium datum Clotarii anno tertio, ipsæ sunt literæ a Clotario indicatæ, quas in synodo expeditas idem scriptor asseruit. Has verò litteras idem Mabillonius integras vulgavit in actis SS. ordinis S. Benedicti sæc.3. to.2. pag.613. Utramque chartam utpote in eodem concilio vel scriptam vel confirmatam hic exhibeo.

PRIVILEGIUM EMMONIS SENONENSIS EPISCOPI PRO MONASTERIO S. COLUMBÆ.

Dilectissimo in Christi amore honorabili fratri Agoni abbati, & omnium fratrum congregationi consistentium in basilica, ubi sancta Columba, & beatus Lupus pontifex sub oppidum Senonis civitate requiescunt in corpore, cui superna dispensatione præest, Emmo divino munere, ac si indignus, sanctæ Senonicæ Ecclesiæ episcopus.

DUm te, diligende in Christo frater, tuosque fratres tantus ardor cœlestis succensos habere videtur, ut secundum patrum regulam, & evangelicam auctoritatem atque apostolicam traditionem vivere disponatis, ita ut, juxta normam apostolicorum actuum, nullus sibi monachus ullo unquam tempore peculiare in rebus maximis vel minimis appetat aut vindicet, nec suum proprium dicere præsumat, sed sint illis in cunctis omnia communia. Pro qua re petis ab extremitate nostra, ut tibi privilegium in jam dicto monasterio, manus nostræ subscriptione, & fratrum sacerdotumque nostrorum roboratum, donemus. Quam petitionem sanctitas tua, venerabilis frater, noverit libentissime velle me tibi præstare: dum constet, nihil ecclesiasticæ præjudicare regulæ, quidquid domesticis, pro amore divino, impenditur fidei: quia monachi sub abbatis regimine regulariter viventes, semper fuerunt a conditionihus clericorum segregati ac liberi. Et si quis hoc manifestius cognoscere appetit, legat concilium Carthaginense sub sanctæ recordationis Bonifacio ejusdem civitatis ecclesiæ pontifice, vel ejus consacerdotibus celebratum; necnon jam dicti pontificis ad senem Liberatum epistolas: & in brevi animadvertet, omnia semper monasteria, in quibus regulariter vivitur, libera fuisse a conditionibus clericorum. Nam & præclarus doctor ecclesiæ Augustinus in libro de moribus clericorum probat sui juris monasteria esse debere. Sed & in his provinciis plura alia regalia monasteria tam antiquiore tempore, quam nuper constructa a pontificibus, in quorum territoriis condita sunt, gratia religionis & caritatis privilegia acceperunt. In fine, ne cuncta numerando in longum protraham sermonem, pauca & præcipua vel vicina sufficiet memorare antiqua, Lirinensium & Luxoviensium, vel ad basilicam beati Marcelli Cavillono constructa, seu & monasterium Resbacensium, de quo nos nonnulla proximiore tempore a pontificibus confirmata legimus. Maneat ergo & hoc vobis vestrisque posteris privilegium, ob institutionem monasticam, sive ob quædam impedimenta resecanda, omni stabilitate firmissimum: ita ut tam monachi, quam omnia quæ præfati monasterii sunt vel quæ altario offeruntur, in abbatis ejusdem monasterii potestate consistant. Abba Deo & regulæ plena sit devotione subjectus: monachi verò post Deum abbati suo propter Deum vera humilitate subjaceant. Ille cogitet pro se illisque Deo se rationem redditurum: isti credant de subjectione sua a Christo recepturos mercedem: Abbas nunquam nisi de eadem congregatione vel regula, cum alius præsentem vitam finierit, instituatur. Ille sane instituatur, quem omnis ejusdem monasterii congregatio bene regulam scientem uno animo elegerit. Quod si de eadem congregatione talis non fuerit inventus, qui fratrum curam suscipiat, de alio monasterio, eandem, quam illi tenent, regulam tenente, licentiam habeant expetendi abbatem ipsi monachi. Quamvis enim in jure possessionis nostræ non sit idem monasterium, nostræ tamen auctoritatis est & canonicæ dispensationis, una cum regali consensu, id ordinandi, & hujusmodi privilegia monasteriis constituendi: quatenus monachi privilegiis episcoporum undique muniti, soli Deo famulari & sub quiete & tranquillitate in suo cœnobio valeant conservari. Et illud huic privilegio placuit adnecti, ut si quis, quod nec futurum esse credo, si ullus pontificum, superstitumque nostrorum, ea, quæ superius sunt decreta, vel comprehensa, non valere, aut quantuluncumque violare voluerit, severissimum omnipotentis Dei judicium incurrat, & lepra Naaman, quam Giezi causa cupiditatis promeruit, super ipsum descendat, ac cum Juda vindictæ obnoxietur perpetuæ: & insuper tam præsentis quam futuræ ecclesiæ communione privetur, & sub anathemate in æternum maneat condemnatus: ut privilegium pro pace vel tranquillitate, vel defensione servorum Dei, tam pro præsenti, quam pro futu-

ANNO CHRISTI 669.

futuro tempore, pleniſſima devotione factum, quod circa monaſterium, a religioſo fratre noſtro antefato Agone abbate inſtructum, volo manere firmiſſimum, & manus meæ ſubſcriptione roboratum, ac fratribus & conſacerdotibus meis, ideſt dominis epiſcopis, ſubſcriptionibus trado roborandum. ✠ Emmo epiſcopus ſubſcripſi. † Joannes epiſcopus peccator hoc privilegium ſubſ. ✠ Aunemundus peccator conſentiens ſubſ. ✠ In Chriſti nomine Chaondius epiſcopus Viennenſis eccleſiæ ſervulus conſentiens ſubſ. ✠ Vulfoleudus peccator ſubſ. ✠ Audoenus peccator hoc privilegium conſentiens ſubſ. ✠ Chrodovertus peccator hoc privilegium conſentiens ſubſ. ✠ In Chriſti nomine Gauciobertus peccator Carnotinæ urbis epiſcopus hoc privilegium conſentiens ſubſ. ✠ Carlefredus peccator hoc privilegium conſentiens ſubſ. ✠ Canderis Lugdunenſis eccleſiæ epiſcopus conſentiens ſubſ. ✠ Bertoaldus, ac ſi peccator, Tricaſſienſis epiſcopus hoc privilegium conſentiens ſubſ. ✠ Bertarius, ac ſi peccator, epiſcopus eccleſiæ Santonicæ, hoc privilegium conſentiens ſubſ. ✠ In Chriſti nomine Berecharius, ac ſi peccator, epiſcopus hoc privilegium conſentiens ſubſc. ✠ Burgundofarus in Chriſti nomine, ac ſi peccator, epiſcopus hoc privilegium ſubſ. † In Chriſti nomine Eligius epiſcopus ſubſ. † In Chriſti nomine ego Adebertus, ac ſi peccator, epiſcopus hoc privilegium ſubſ. † Leodebaudus peccator Nebarnenſium epiſcopus hoc privilegium ſubſ. † Amlecharius in Chriſti nomine, ac ſi peccator, epiſcopus hoc privilegium conſentiens ſubſ. † Bertefredus Ambianis urbis epiſcopus conſentiens ſubſ. † Drucfredus in Chriſti nomine hoc privilegium conſentiens ſubſ. † Hincho Leſogium urbis epiſcopus ſubſ. † In Chriſti nomine.... ac ſi peccator, epiſcopus hoc privilegium ſubſ. † In Chriſti nomine Conceſſus epiſcopus Dorreti conſentiens ſubſ. † Deocarus Antipolitanæ eccleſiæ epiſcopus conſentiens ſubſ. † In Chriſti nomine Chariocaudus, ac ſi peccator, epiſcopus hoc privilegium conſentiens ſubſ. † In Chriſti nomine Ragnobertus, ac ſi indignus, Auguſtudunenſis eccleſiæ epiſcopus conſentiens ſubſ. † Boſo in Dei nomine obtulit & ſubſcripſit. Datum ſub die ſeptimo Kalendas Septembres, anno tertio regnante Domno Chlothario glorioſo rege.

EJUSDEM PRIVILEGIUM ALIUD PRO MONASTERIO S. PETRI VIVI SENONENSIS.

Dominis ſanctis & ſummi culminis apicem pontificatus cathedræ ſpecula præſidentibus in Chriſto fratribus Senonicæ civitatis comprovincialibus Chrodoberto, Farone, Bertoaldo, Audoeno, Gauzberto, Eligio, Emmo peccator ſupplex veſter in Domino præſumit mittere ſalutem.

Licet nos antiquæ regulæ conſtituta ſalubre obſervatione cuſtodire conveniat, tamen utile proviſione tractantes id conſtituemus, ut quod ſacris deliberationibus non derogat, intrepida obſervatione ſervetur.

A Et quia vir venerabilis Aghilenus abba una cum fratribus ſecum conſiſtentibus de monaſterio ſancti Petri & Pauli, quem domna Thodechildis regina quondam ſuo opere conſtruxit, vel ipſa ibidem ſuum videtur habere ſepulchrum, ſub oppidum Senonis civitate, religionis ſuggeſtionis poſtulatio noſtrarum quippe aurium intima penetravit, quæ in viſcerale pietatis affectu ita cor intrinſecus ſuæ petitionem molivit, ut petita non concedere, aut certè libentiſſime non implere, noſtræ dumtaxat animæ in religioſo fore potarent. Sancto igitur deſiderio ſuccenſis ſub regula beati Benedicti & B modo Luſovienſis monaſterii devota mente & integra devotione deliberant conſiſtere, noſtræ velocitatis extremitate ſupplicæ deprecationis petitionem popoſcerent, ubi nos fratribuſque noſtris Senonicæ eccleſiæ nobis ſub die congregatio libentiſſimo impertiret. Licet ſancta Carthaginenſis ſynodalis domni Auguſtini epiſtola jubeat abbates monachoſque eorum libertatis privilegium, ut nec ullo poteſtatis vinculo ab epiſcopis detinere, ſed locis quibus ſe propriæ monachi deliberationis inſtitutionis: cum etiam ſub hujus regulæ diſciplina ſanctorum Agaunenſium locum, immoque monaſteria Lirinenſis, Luxovienſis, vel baſilica domni Marcel-C li, de inhabitatoribus libertatem, quam a quibuſque ibidem derelictum eatenus fuiſſe ſancitum, & nunc a ſuccedentibus cuſtoditur, conſpiratione conſenſu antedicti viri poſtulationem ſanctæ religionis ſublibentiſſime annuentis ita ab omnibus, ut quæ prædicta baſilica vel monachos ipſo monaſterio ſub Evangelica libertate religionem viventibus ab ipſo viro vel regio munere ſeu a quibuslibet Chriſtianis in agris, mancipiis, miniſterio, ſacris voluminibus, vel quibuſcumque ſpeciebus, qui ad ornatum divinæ cultum pertinere noſcuntur, aut cæteris rebus conlata vel deinceps collatura ſunt, præſentis vitæ noſtræ temporis ſeu ſucceſſorum noſtrorum nullus ſibi exin-D de aliquid clericorum aut pontificum, vel regalis ſublimitas ſuis uſibus uſurpare aut minorare præſumat. Altare verò tantum in ipſo monaſterio, & tabula benedicetur, ſi defuerit, Epiſcopus Senonicæ in Dei nomine benedicat cum ſancta criſma annis ſingulis pro reverentia ſanctorum ſine præmium muneris cauſa concedat. Et quod in ipſo altario fuerit in Dei nomine oblatum, vel ad ipſum monaſterium ad quemcumque Deo inſpirante tranſmiſſum, nihil ſibi exinde Pontifex audeat vindicare. Et cum abba ille fuerit de hoc ſæculo evocatus, quem unanimiter omnis congregatio il-E la monachorum ex ſemetipſis optima regula compertum eligerent, a nobis vel ſucceſſoribus noſtris abſque ullo commodo ſecundum ſanctos canones ordinetur, & reliquos gradus clericorum ſine aliqua exceptione, juxta quod electio docet, conſtituemus conſecrare: nullam aliam in monaſterio poteſtatem, neque in rebus, neque, ut diximus, in perſonis, quandiu ſub ſancta regula ipſe abba vel ipſi monachi ſeu ſucceſſores eorum vixerint, ſupradictus epiſcopus, archidiaconus

ANNO CHRISTI 669.

conus, aut qualibet persona alia habere præsumat. At quodcumque de eodem monasterio sicut de parrochiis aut cæteris muneris causa audeat donare vel auferre. Et nisi rogitus a congregatione ipsa vel abbate, nulli nostrorum audeat adire secreta aut feminium septa: ut quatenus monachi solitarii nuncupantur, de perfecta quiete valeant duce Domino per tempora & sub antedicta regula viventes, & sanctorum patrum vitam sectantes, pro statu ecclesiæ & salute regis, vel patriæ valeant exorare. Et si aliter ipsi monachi de eorum religione tepide egerint, secundum regulam ipsius domni Benedicti, & sancti Columbani ab eorum abbate; aut si ipse neglexerit & ipsis abbatibus, qui regulariter vivunt, corrigantur, & ipsa integritate Deo adjuvante servetur, & sub eo, ut diximus, privilegium eaque libertate, qua antedicta monasteria monachis nostris, ut dictum est, futurisque temporibus subsistant. Et quia nihil de canonica authoritate convelletur, quidquid a domesticis fidei tranquillitatem pacis tribuetur. Quod si quis calliditate aut cupiditate præventus visus fuerit, ea quæ sunt superius comprehensa, temerario spiritu violare, annum a communione omnium fratrum se noverit alienum: & nihilominus hoc privilegium Christo protegente perpete maneat incorruptum. Quam etiam constitutionis nostræ definitionem, manus nostræ subscriptionibus roboratam, per fratres nostros & conservos abbates perpetuis temporibus valituram, ut robustior maneat, vobis vel ceteris destinavimus insuper confirmandam stipulatione subnexa. Actum Mansolaco curte dominica anno tertio regni domini nostri Clotarii regis.

Emmo episcopus.
Joannes peccator hoc privilegium consensit.

A Unemundus hoc privilegium consensit.
Eodaldus episcopus hunc privilegium consensiens.
Bertaldus peccator hunc privilegium consentiens.
Leoboldus episcopus.
Amicharius in Christi nomine, ac si peccator, episcopus hunc privilegium consensit.
In Christi nomine Gautiobertus episcopus hunc privilegium consentiens.
Hughierius peccator hunc privilegium consentiens.
Chrodobertus peccator hunc privil. cons.
Burgundofarus in Christi nomine, ac si indignus episcopus, hunc privilegium cons.
Maurinus peccator hunc privilegium cons.
B Bertofridus episcopus peccator Ambianis urbis cons.
Biggo peccator Euxogius urbis episcopus.
In Christi nomine Bercharius, etsi peccator, episcopus.
In Christi nomine Concessus peccator, episcopus Ebrocini cons.
Hecherius peccator hunc privil. cons.
In Christi nomine Momolenus, acsi peccator, episcopus hunc privil. cons.
Bigwaldus peccator hunc privilegium cons.
In Christi nomine Lupus episcopus consentiens hunc privilegium cons.
Gaudemundus peccator hunc privilegium consentiens.
C Deocharius peccator serviens cons.
In Christi nomine Gyroindus, acsi peccator, consentiens.
In Christi nomine Drusio, ac si peccator, hun privilegium cons.
In Christi nomine ego Audebertus, ac si indignus episcopus hun privilegium consentiens.
In Christi nomine Ragnobertus ac si indignus episcopus cons.

ANNO CHRISTI 669.

AD CONCILIUM HERFORDIENSE

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 673. Concilii hujus epocha figitur a Labbeo anno 663. sed mendo manifesto. Habita enim legitur in actis ejusdem concilii apud Bedam lib. 4. cap. 3. die *XXIV. Septembris indictione I. Egfridi anno III.* Cæpit Egfridus anno 670. non diu post diem V. Kal. Martias eodem Beda lib. 4. cap. 5. testante; cujus proinde annus tertius cum septembri mense conjunctus annum 673. exhibet, quo anno a septembri indictio I. fluebat. Is ergo concilii annus.

ANNO CHRISTI 677. 680.

DONUS PAPA

Sedit ab anno 676. usque ad annum 678.

SYNODUS DIRINENSIS IN ARABIA NESTORIANORUM

Circa varia fidei, vel potius hæresis & disciplinæ capita,

Georgio Catholico præside, anno 57. Ægiræ, Christi 677. celebrata.

Anno 677. DE hac synodo ita scribit Assemanus Bibl. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXXVI. *Synodus Georgii, qui Jesujabum Adjabenum excepit, habita in insula Dirina haud procul a Bassora Arabiæ urbe, anno Christi 677. de qua Elias Damascenus hæc in Nomocanone.* Porro Georgius constitutas in partibus orientis insulas regionesque studiose lustravit, Christianorum inibi commorantium necessitatibus consulturus, eosque in iis directurus, in quibus posita est illorum vita: in fide videlicet & constitutionibus, atque canonibus. Idcirco enim ea loca præsens adiit, circumlustravit, ut quæ oportebat, emendaret reformaretque. Progressus est itaque usque in insulam ditionis Baharaini, quam Dirinam vocant (*Barainum sermone Arabico duo maria significat: locus est ad oram sinus Persici ex parte Arabiæ*) ubi mense majo, anni regni Arabum quinquagesimi septimi, unacum metropolita Baharaini & quinque episcopis synodum celebravit, in qua placuit patribus librum instaurare de fide, deque legibus & canonibus, quos patres occidentales orientalesque condiderant. Exemplar in illis partibus, quas obierant, reliquere.

CONCILIUM MARLACENSE

Anno 677. habitum.

Anno 677. IN meis ad Pagium adnotationibus concilium Augustodunense S. Leodegarii confudi cum ea synodo quæ habita fuit Marliaci, evocante Theodorico Rege Francorum, ipsoque præsente Rege Dagoberto, e qua synodo prodiit diploma illud Theodorici, quod Mabillonius *lib. 6.* de re diplom. pag. *469.* vulgavit. Nunc tamen sero licet agnosco duo hæc concilia plane inter se distincta ac separata fuisse; præterquam enim locus utriusque concilii non congruit; illud enim Augustoduni habitum scribitur; hoc verò Marlaci. (forte *Marlì* in agro Parisiensi) Insuper nulla congrua ratio afferri potest, cur canones in concilio Marlacensi statuti S. Leodegario Augustodunensi episcopo tribuerentur, eaque de causa quod Marlaci est habitum, concilium Augustodunense appellaretur. Stet ergo Marlacense concilium habitum *medio mense septembris* anno Theodorici Regis V. qui cum anno 677. componitur. Porro hanc temporis adscriptionem præfert diploma ejusdem Theodorici in eodem concilio datum, quod in Collectione Veneto-Labbeana recitatur. Cum verò S. Leodegarius testamentum suum condiderit in concilio *quinquagintaquatuor* episcoporum, præsentibus *principibus nostris*, idest Theodorico & Dagoberto, inde non inani conjectura colligo ad hoc ipsum Marlacense concilium testamentum illud pertinere. Censet enim Pagius ad annum 677. num. 7. 8. numquam ante id temporis inter principes illos convenisse.

AGATHO PAPA

Sedit ab anno 678. usque ad annum 682.

AD CONCILIUM ROMANUM II.

Sub Agathone anno 680.

ADDITIO.

Anno 680. IN hoc Romano concilio pacem coaluisse inter Romanos pontifices & Ravennates episcopos suspicatus est Labbeus in historia hujus concilii; nec a vero aberravit: id enim confirmat Agnellus sæculi noni scriptor in libro pontificum Ravennatum, a quo pariter discimus quibus conditionibus pax ista convenerit. Conditiones verò istas portionem fuisse rerum, quæ in hoc concilio statutæ sunt, vix ambigo. En proinde illas ex Agnello. *Ut qualem electum hic ex Ravenna sacerdotes Romam deportassent, ipsum consecras-*

ANNO CHRISTI 680. 682.

crasset. (Pontifex Romanus) *Non amplius tempore consecrationis Romæ maneret, nisi octo diebus. Ultra jam illuc non veniret, nisi in die natalis apostolorum legatum ex sacerdotibus mitteret, & Ravennensis pontifex esset quietus; & alia multa capitula.* Hæc Agnellus, addens mortuo Agathone Leonem II. ejus successorem hæc omnia late confirmasse.

In hoc forte, vel in altero priori Romano concilio sub Agathone editum credo canonem illum, quem in MS. codice decretum Gratiani referente sæculo XII. antiqua aliqua manus supplevit. Ex quo codice, quem ipse servo, eundem canonem hic profero, legendum ibi ad caus. II. q. 5.

AGATHO.

SI quis præsbyter, vitæ suæ negligens, pravis exemplis mala de se suspicari permiserit & populus ab episcopo est vanito (*sic*) seu banno Christianitatis constitutus infamiam ejus patefecerit, & cuncti accusatores criminis ejusdem sunt, admoneatur primo seorsum ab episcopo, dein sub duobus vel tribus testibus. Si non emendaverit, in conventu presbyterorum episcopus eum pubblica increpatione admoneat. Si verò neque sic se correxerit, ab officio suspendatur usque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelis in eo scandalum patiantur. Si autem accusatores legitimi non fuerint qui ejus crimina manifestis indiciis probent &c.

CONCILIUM NORTHUMBRENSE

Pro restituendo cathedræ Eboracensi VVilfrido episcopo jussu Agathonis papæ

Anno 680. celebratum.

Anno 680. *Synodi hujus testis est Heddius in vita S. VVilfridi cap. 33. scribens.* Deinde omnibus principibus ibidem habitantibus, nec non servis Dei in locum synodalem accersitis ad audienda salutifera consilia ab apostolica sede causa pacis ecclesiarum transmissa. Postquam verò quædam difficilia sibi & suæ voluntati contraria lecta audiverunt, contumaciter quidam ex eis respuerunt. Tum verò jussione regis & ejus consiliatorum, cum consensu episcoporum, qui ejus episcopatum tenebant, in custodiam ducere & novem menses sine ullo honore custodire censuerunt.

ARELATENSE CONCILIUM

Forte anno 682. celebratum.

EDITORIS ADMONITIO.

Anno forte 682. POst canones aliquot ex concilio IV. Toletano anni 633. desumptos additi sunt in vetustissima Collectione nostra MS. Lucensi canones duo sub hoc titulo: *ex synodo Arelatense æra XX.* Temporis adscriptiones mancas esse omnes plane intelligent, cum æra illa XX. paulo post ortum Christum nos ducat; quare resectas esse sæculorum notas haud abs re opinaremur. Cum igitur post annum 633. qua synodus illa Toletana IV. convenit, nullus annus propior successerit, cui æra illa XX. adjecta centenariorum nota congruerit, præter annum 682. qui cum æra DCLXX. concurrit: ideo concilio Arelatensi ejus anni canones nunquam antehac excusos tribuendos censeo.

CANONES.

I.

PLacuit ut quantum potest inhiberetur viro, ne dimissam mulierem viventem liceret, ut aliam ducat super eam; quicumque fecerit alienus erit a catholica communione.

II.

PLacuit ut mulierem corrupta clericos non ducat uxorem vel...... mulierem conductam duxerit non admittantur ad clerum.

LEO

LEO PAPA II.

Cœpit anno 682. desiit anno 683.

EPISTOLÆ LEONIS II.

Ad episcopos & regem Dalmatiarum

FRAGMENTUM.

Fert ... rhous de ... if. Dei Anecdo. to. II. E. 2. col. 3.

SI quis amodo episcopus, presbyter, diaconus fœminam acceperit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat, usque quo ad satisfactionem veniat: nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

CONCILIUM HIBERNICUM

Anni 684.

Anno 684.

DE hoc concilio ita differuimus in adnotationibus ad Pagium ad A. 684. Circa hoc tempus, labente scilicet sæculo septimo, concilii cujusdam Hibernici sola & nuda mentio superest ex Admanno authore vitæ S. Columbæ abbatis Hiensis, qui scriptor per hæc tempora florens narrat sibi *eo tempore post Hibeniensis synodi conditum* ad propria remeanti, promptam & ad miraculum celerem navigationem viri sancti patrocinio obvenisse. Dein immunem se fuisse addit a lue, quæ sub hæc tempora grassabatur, ut incolumis legationem ad regem Aldfridum obire potuerit. Porro cum legatio illa ad A. 686. consignetur, hinc non futili conjectura deducimus synodum illam Hibernicam ad illum vel ad unum alium ex superioribus annis pertinuisse. Ex ejusdem verò synodi, aliarumque hujus & superioris sæculi canonibus constare arbitror codicem illum Hibernicum, cujus pars in spicilegio Dacherii, pars verò in Anecdotis PP. Martene & Durand prodiit.

CANONES SYNODI HIBERNIÆ.

Marten. Anecd. IV. col.

ARreum anni tridui dies & noctes sine sede & somno nisi paulisper; vel CL. psalmis cum X. canticis stando & orando in omni hora, XII. quoque flectiones genuum flectuntur in omni hora orandi, & palmæ supernæ ad orationem.

Arreum anni triduum cum mortuo sancto in uno sepulcro, sine cibo potuque ac sine dormitatione præcintus vestimento suo & cum cantico psalmorum & cum adoratione horarum, post confessionem sacerdoti & post votum.

Arreum anni triduum in ecclesia sine dormitatione cum vestimento circa se, sine sede, & canticum psalmorum cum canticis sine intermissione, & missa uniuscujusque horæ, & XII. inflexiones uniuscujusque horæ per confessionem peccatorum coram sacerdote & plebe & post votum.

Arreum anni XII. triduanas. Arreum anni XII. dies & noctes super XII. buccellas mensuræ de tribus panibus.

Arreum anni mensis in dolore magno, sed de quo non moritur quis, iterata postmodum vita ad judicium sacerdotis.

Arreum anni XL. dies & noctes in pane & aqua, & duæ superpositiones unicuique hebdomadæ XL. psalmi; & XL. inflectiones in unaquaque hora orandi.

Arreum anni L. dies & noctes in pane & aqua in mensura LX. psalmi & LX. inflectiones in unaquaque hora orandi.

Arreum dies C. in pane & aqua missa in omni hora orandi pœnitentia illorum per longum, quorum arreum in his prædictis emittitur, sine carne & vino & butyro & lacte dulci agatur.

Qui cum cane vel cum quo animali peccaverit II. annis & dimidium.

Qui facit scelus virile, ut sodomitæ IIII. annis peniteat, qui vero inferioribus III. annis pœniteat in pane & aqua totum, si post votum perfectionis: si autem ante, annus diminuitur de omnibus his tribus.

EX CONCILIO HIBERNENSI
Cap. I.

Burch. lib. XII. ca. 24.

Definitio incauta laudabiliter solvenda est; nec prævaricatio est, sed temeritatis.

III. Ibid. cap 25.

Si puella sita in puerili actate in domo patris illo nesciente, se juramento constrinxerit, & si pater statim ut audierit contradixerit, vota ejus & juramenta irrita erunt, & facilius emendabitur.

ANNO CHRISTI 684.

ANNO CHRISTI 684.

BENEDICTUS PAPA II.

Sedit ab anno 684. usque ad annum 685.

JOANNES PAPA V.

Sedit ab anno 685. usque ad annum 686.

CONCILIUM ROMANUM

Sub Joanne V. in causa ordinationis episcoporum Turritanorum in Sardinia.

Anno 685. circ.

CONcilii hujus mentionem & causam unus indicat Anastasius Bibliothecarius in vita Joannis papæ his verbis: *Hic post multorum annorum curricula propter transgressionem ordinationis ecclesiæ Turritanæ, quam sine authoritate pontificis fecerat Citonatus archiepiscopus Calaritanus, pro eo quod antiquitus ordinatio fuit sedis apostolicæ, & ad tempus concessa fuerat ipsa ordinatio eidem ecclesiæ. Postmodum protervia faciente archiepiscoporum, per præcepta pontificum ab eadem ordinatione suspensi sunt juxta determinationem sanctæ memoriæ Martini papæ. Et facto concilio Sacerdotum, novellum episcopum, qui ab eodem archiepiscopo ordinatus fuerat, sub ditione sedis apostolicæ redeintegravit, atque firmavit, quorum chirographus archivio ecclesiæ detentus est.*

CONO PAPA

Sedit ab anno 686. usque ad 687.

SERGIUS PAPA I.

Sedit ab anno 687. usque ad 701.

AD EPISTOLAS SERGII PAPÆ I.

APPENDIX.

Sergius gratia Dei pontifex Romanus Heroni Lingonum præsuli salutem & apostolicam benedictionem.

Anno 687.

Extat in Chron. S. Benigni Dacher. Spicil. to. II. p. 369. edit. in fol.

QUamprimum nobis attendendum, charissime, ne hostis malignus gregem Christi perturbet aliqua occasione: Divionensium namque monachorum martyri Benigno sub regione Wlfechranni abbatis devote famulantium reclamatio ad nos pervenit, clericos jam dicti castri ad se eorumque cœmeterium transferre conari. Hoc quia prædecessoris mei Joannis, Benedicti utique successoris, contradicit decretis, authoritate beati Petri & nostra prohibetur sub percussione anathematis. Nam sicut Gregorius olim prædecessor vester adhortatu præfati martyris, monasterii ipsius constructor, utrisque vivis sancivit, unum quo sanctus jacet concorditer cœmeterium: ita nostræ authoritatis literæ censuerunt, corroborandum. Quisque etiam a torrente, qui utrumque Burgum dividit auferre ab eo Burgo vel claustro aliquid, excepto abbate vel monachis, præsumpserit, simili sententia se damnatum noverit. Bene valete. Data per manus Joannis bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ anno pontificatus Domini Sergii universalis papæ decimo in sacratissima sede beati Petri apostoli, indictione undecima.

AD CAPITULA THEODORI

Cantuariensis archiepiscopi

ADDITIO ET ADNOTATIO.

THeodori Cantuariensis capitula recitat Labbe tom. VIII. pag. 23. Venet. edit. Hæc verò disciplinæ capita in synodo quadam episcoporum sancita fuisse, non dubito. Pronum est pariter judicare hoc ipsum esse concilium, cujus definitiones nonnullas in suis ad Zachariam papam literis, quæ ad nos minime pervenerunt, S. Bonifacius Moguntinus laudavit. Eas literas & adductas in illis concilii definitiones commemorat & approbat S. Zacharias in responsione sua ad eundem S. Bonifacium, legenda apud Labbe tom.

ANNO CHRISTI 694.

tom. VIII. pag. 253. cujus epistolæ verba hæc damus: *Primum capitulum pro synodo Provinciæ, in qua natus & nutritus es, quam novissimis tuis temporibus Theodorus ex Græco Latinus atque philosophus & Athenis eruditus, Romæ ordinatus, pallio sublimatus, ad Britanniam transmissus judicabat & gubernabat. In illa tale decretum, & judicium firmissime præceptum & diligenter demonstratum esse dignoscitur, ut quicumque sine invocatione Trinitatis lotus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet*. Et inferius: *Hoc quoque observasse in dicta synodo sacerdotes, ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma verum esse non potest*. Hæc synodus Theodori, quam unam eamdemque esse cum synodo quæ capita a Labbeo recitata sancivit, rerum, quæ ibi tractata sunt, affinitas abunde demonstrat. Insuper cum sub Theodori nomine pœnitentiales canones nonnulli occurrant in libello *de remediis peccatorum*, quem PP. Martene & Durand. Anecdot. tom. IV. pag. 22. vulgarunt; ideo excerpenda hæc censeo & huc transferenda; neque enim dubito quin ad hoc idem concilium pertineant.

De Gula.

Si quis episcopus aut aliquis ordinatus in consuetudine habuerit vitium ebrietatis; aut desinat, aut deponatur, & de pœnitentia ebrietatis satis supra diximus in quæstiuncula.

De vomentibus.

Si monachus pro ebrietate vomitum facit XXX. dies pœniteat. Si verò presbyter aut diaconus XL. pœniteat. Si verò pro infirmitate, vel quia longo tempore se abstinuerit; aut pro gaudio in natali Domini, vel in pascha, vel pro alicujus sanctorum commemoratione faciat, & tunc plus non accipit quam decretum est a senioribus, nihil nocet. Si laicus fidelis pro ebrietate vomitum fecerit, XV. diebus.

De his qui inlicitas carnes edunt, & bibentibus intinctum a bestiis & avibus.

Qui sanguinem vel semen biberit III. annos pœniteat.

Quod si casu quis immunda manu cibum tangit, vel canis, vel pilax, (*a*) vel mus, vel immundum animal, quod sanguinem biberit, non nocet. Sanguinem sorbere cum saliva non est peccatum.

(a) felis.

De contemnentibus jejunia.

Qui contempserit indictum jejunium in ecclesia XL. dies pœniteat. Si in XL. diebus, annum pœniteat. Aliter in libro Regum, Jonathan jejunium solvente, reus fuit morti, si non peteret populus vitam ejus.

De fornicatione non naturali.

Qui sæpe cum masculo aut pecoribus coierit, X. annis pœniteat. Viri inter femora fornicantes, duobus annis pœniteant. Manu verò semetipsos coinquinantes, C. diebus. Iterantes, anno pœniteant. Fornicantes labiis, quod dictu scelus, primò quatuor annis. Iterantes consuetudine, VII. annis pœniteant. Pueri autem XV. annis usque ad vicesimum præfata scelera facientes, dimidio pœnitentiæ supradictæ juxta alios puniendi fiunt; juniores verò levius judicandi.

De violante uxorem, vel virginem alterius.

Qui maculat uxorem proximi sui, III. annis ab uxore propria jejunet. Aliter quidam ajunt intolerabilius, pœnitentia concoitus mulieris alicujus mariti vivi, VII. annis cum pane & aqua.

Qui fornicatus fuerit cum virgine IIII. annis pœniteat. Alius alias temperavit. Laicus maculans uxorem vel virginem proximi sui, uno anno cum pane & aqua, & sine uxore propria pœniteat. Si autem puellam Dei maculaverit, & genuerit filium ex ea, III. annis inermis; in primo cum pane & aqua, & in aliis sine vino carneque pœniteat. Si autem non genuerit ex ea filium, sed pollutionem, uno anno & dimidio sine deliciis sineque uxore pœniteat.

De dimittente uxore sua.

Qui dimiserit uxorem suam alteri conjungens se, VII. annis pœniteat cum tribulatione, vel XII. levius. Similiter mulier adultera VII. annis pœniteat.

De muliere dimittente virum suum.

Si ab aliquo sua discesserit uxor, uno anno pœniteat, ipsa si impolluta revertitur. Ceterum ipsa III. ipse uno, si aliam duxerit, pœniteat.

ANNO CHRISTI 694.

De mulieribus menstruis.

Mulieres menstruo tempore non intrent ecclesiam, nec communicent. Qui menstruo tempore coierit XX. dies pœniteat.

De mortuis infantibus.

Si moritur infans trium annorum sine baptismo, III. annos pœniteant pater & mater ejus: in primo cum pane & aqua, & in duobus sine deliciis, conjugioque, sine carne vinaque. Si clericus de una plebe eum non suscipit, uno anno; si non de una plebe, semianno pœniteat.

De furto.

Qui sæpe furtum fecerit, VII. annis pœniteat, vel quomodo sacerdos judicaverit, pœniteat. Aliter alius sapiens judicat, dicens: Furtum semel, uno anno. Iterum faciens, duobus. Si puer, XL. vel XX. diebus pœniteat, ac ut est ætas & qualitas facientis judicandum est.

De perjurio.

Qui perjurium fecerit in ecclesia XI. annis pœniteat, qui verò necessitate coactus sit, III. annis pœniteat. Qui in manu hominis perjurat, apud Græcos nihil est: si verò in manu episcopi, vel presbyteri, vel diaconi, seu in altari, vel in cruce non consecrata, uno anno. Aliter alius dicit: Qui perjurat, VII. annos pœniteat. Qui deducit alium in perjurium ignorantem, VII. annis pœniteat similiter. Qui autem ductus est ignorans, & postea recognoscit, anno uno. Qui verò suspicatur quod perjurium ducitur, tamen pro consensu jurat, duobus annis.

Theodorus de Gregiis (a) dicit.

(a) *idest* de gravaminibus.

Si pro ultione amici occiderit hominem, VII. annis vel X. pœniteat. Si reddere vult propinquis pecuniam, de medio spatio pœniteat. Qui verò pro vindicta fratris occiderit hominem, III. annis pœniteat. Qui monachum vel clericum occiderit, juxta indulgentiam novi testamenti arma relinquat, & Deo serviat vel VII. annis pœniteat.

De occidentibus semetipsos.

Si homo vexatus a diabolo nescit aliquid nisi discurrere, semetipsum occidit; quacumque causa potest ut oretur pro eo si ante religiosus erat. Si autem pro desperatione, vel pro timore aliquo, vel pro causis incognitis; Deo relinquendum est hoc judicium, & non ausi sumus orare pro eo, qui voluntarie semetipsum occiderit. Missam pro eo facere non licet, sed tantum orare & eleemosynas largiri pro eo.

Pœnitentia perditionis liquoris materiæ infantis in utero mulieris, III. annis in pane & aqua.

Pœnitentia perditionis carnis & animæ in utero, XIIII. pœniteat in pane & aqua. Pretium animæ mulieris morientis de perditione carnis cum anima, XIIII. ancillæ.

CONCILIUM BACANCELDENSE

Pro reparatione ecclesiarum Cantii

Præsente Wihtredo Cantiorum rege, & Brihtwaldo Cantuariensi archiepiscopo anno 694. celebratum.

Anno 692. vel 694.

Ex Chron. Saxon. pag. 48. affert Wilkins & Latine reddit to. I. pag. 56.

VVihtredus capessit Cantwarorum regnum, ac illud tenuit XXXIII. annis. Ubi primum rex esset, jussit cogi magnum concilium in locum qui dictus est Bacancelde. Ei interfuit Wihtredus Cantwarorum rex, & archiepiscopus Cantwarensis Brihtwaldus, & Tobias episcopus de Hroveceaster, & cum iis abbates & abbatissæ, multique viri prudentes ibi erant congregati, ut omnes consilium caperent de Dei ecclesiarum reparatione, quæ sunt in Cantio. Tunc incepit rex proloqui, ac dicebat: *volo ut omnia monasteria & ecclesiæ, quæ fuerint datæ & legatæ in Dei gloriam, regum fidelium meorum prædecessorum diebus, ac meorum propinquorum diebus, Ægelberti nempe regis, & eorum qui ei successerint; ita superfint Dei in honorem & firmiter remaneant in sæcula seculorum: Quum ego, Vvihtredus terrestris rex, a cælesti rege incitatus, & spiritu justitiæ accensus, a nostris avis illud didicerim, quod nullus laicus jure debet seipsum immittere in quamvis ecclesiam, aut aliquid earum rerum, quæ ad ecclesiam spectant: idcirco nos firmiter & fideliter constituimus ac decernimus, & Dei omnipotentis nomine, omniumque sanctorum, interdicimus omnibus nostris successoribus, regibus & præfectis, omnibusque laicis in perpetuum dominatione omni in ecclesias & in omnes earum possessiones, quas ipse aut mei decessores antiquitus dederint, ad Christi gloriam in sempiternam hæreditatem, ac (gloriam) Dominæ nostræ sanctæ Mariæ & sanctorum Apostolorum. Ubi*

bi verò contigerit e piſcopum, aut abbatem, aut abbatiſſam hac vita cedere, nuncietur archiepiſcopo, atque ejus concilio & præ cæteris eligatur qui dignus fuerit. Ejus porrò vitam qui ad munus tam ſacrum eligetur, exploratam habeat archiepiſcopus, ejuſque caſtitatem; neque ullo modo electus ſit aliquis, aut ad munus tam ſacrum conſecratus, abſque A *archiepiſcopi conſilio. Regum eſt conſtituere comites, duces, vicecomites, & judices; & archiepiſcopi eſt Dei eccleſiam gubernare, eique conſulere, epiſcopos item & abbates & abbatiſſas & presbyteros & diaconos eligere, & conſtituere, conſecrare etiam & confirmare bonis præceptis, ac exemplo, ne ullus de Dei grege aberret & pereat.*

SYNODUS forte IN COENOBIO JONÆ, NESTORIANORUM

Pro rei judicialis directione, ab Ananjeſu I. Neſtorianorum patriarcha, circa annum Chriſti 694. celebrata.

DE *hac ſynodo ita Aſſemanus Bibliot. Orient. tom. III. par. III. pag. CLXXXVII.* Synodus Ananjeſu I. in cœnobio Jonæ, ut videtur, habita circa annum Chriſti 694. quum Joannes ipſius æmulus inteiiſſet. Canones XX. editi, de quibus Amrus. *Hos canones* de judiciis *diſpoſuiſſe ſe idem Amrus apud Aſſemanum tom. III. par. I. pag. 154. teſtatur.*

JOANNES PAPA VI.

Sedit ab anno 701. uſque ad 705.

JOANNES PAPA VII.

Sedit ab anno 705. uſque ad 707.

AD EPISTOLAS JOANNIS VII. PAPÆ ADDITIO.

ADMONITIO COLLECTORIS.

BAronius, quique illum ſequutus eſt Labbe, Joanni VII. & concilio Romano ſub illo celebrato tribuit epiſtolam illam, ad Ethelredum regem Mercorum, & Alfridum regem Deirorum a Joanne papa ſcriptam, in qua pontifex reges monet de abſolutione Vvilfrido epiſcopo collata, quoad- D uſque de cauſa ejus, auditis partibus, melius cognoſceretur. Verum hanc epiſtolam & concilium illud, e quo VVilfridus rediit abſolutus, ad Joannem VI. & concilium Romanum anni 704. invictis argumentis referendum demonſtrat Pagius in critica ad A. 704. num. 89. Hanc Pagii ſententiam ipſis ejus verbis recitat Venetus Labbei editor, qui tamen nihilo ſecius epiſtolam illam Joannis papæ ad Anglos illos reges inter Joannis VII. recenſet, nulla adjecta brevi nota, ut par erat, qua de hallucinatione Labbei lectores moneret. Epiſtolam aliam ſub nomine Joannis VII. profert Baluzius in Miſcellan. tom. V. pag. 478. quam in e- E ditione Veneto-Labbeana omiſſam, hic dare juvat. An reipſa Joannis VII. non verò Joannis VI. ſit, viderint eruditi. Epiſtola eſt, qua decretum ſignificatur in frequenti Anglorum conventu, Romæ habito coram pontifice, ut clerici per Angliam conſtituti veſtes, qualibus utebantur Romanæ eccleſiæ clerici, induerent. Quis eſt iſte, rogo, Anglorum conventus Romæ habitus? num forte Angli ſunt, quos ſecum duxerat S. VValfridus, cum Romam ad cauſam ſuam defendendam venit? Hæc ſi valuerit conjectura, literæ ad Joannem VI. potius referantur.

JOANNES EPISCOPUS

Archiepiſcopis, presbyteris, & diaconibus, & univerſis clericis per Anglorum patriam conſtitutis.

COngregatis omnibus Anglorum proceribus, qui tunc ad beatum Petrum degebant apoſtolum, poſt alterutrarum partium congruas ratiocinationes, apoſtolicæ ſententia uſque adeo ſedis prævaluit, ut voluntarie omnes Anglorum clerici ſub ipſis vigiliis ſancti Gregorii laicalem & ſinuoſum, ſed & cunctum habitum deponentes, talares tunicas ſecundum Romanum morem induerent. Hujus rei gratia, quia & vos pari modo in ſanctæ eccleſiæ noſtræ corpore veluti propria membra amplectimur, pro deponendis laicalibus veſtimentis & ſumendis clericalibus infulis ſecundum Romanæ eccleſiæ morem. auctoritate apoſtolica monemus.

AD

AD CONCILIUM NIDDENSE IN NORTHUMBRIA

Pro confirmando Vuilfrido in archiepiscopatu Eboracensi,

Anno 705. coram Osredo rege & Berctwaldo archiepiscopo Cantuariensi celebratum

ADDITIO.

Recitat Wilkins to. I. pag. 67.

HEddius in vita S. VVilfridi cap. 58. quem Malemisburiensis sequitur, longiore filo acta hujus synodi produxit, quem hic adjicere lubet.

In primo anno Osredi regis Berctwaldus, Cantuariorum ecclesiæ & pene totius Britanniæ archiepiscopus, de austro veniens, habens ex præcepto apostolicæ sedis aquilonalium regem cum omnibus episcopis suis & abbatibus, & totius regni ejus principibus, ad synodalem locum de causa B. Wilfridi episcopi diligenter invitare; & ita factum est. Nam in unum locum juxta fluvium *Nid* ab oriente congregati, rex cum suis, & tres episcopi ejus cum abbatibus, nec non & beata Aelfleda abbatissa, semper totius provinciæ consolatrix, optimique consiliatrix; Berctwaldus quoque archiepiscopus & Wilfridus episcopus simul in una die advenerunt. Deinde sedentibus rege & episcopis cum principibus eorum in loco synodali, tali modo archiepiscopus loqui incipiebat. *Oremus Dominum Deum nostrum, ut pacis concordiam in cordibus nostris per spiritum sanctum indulgeat. Habemus enim, ego & beatus VVilfridus episcopus scripta apostolicæ sedis parvitati meæ per nuncios directa, & per semetipsum similiter allata, ut ea in præsentia reverentiæ vestræ recitentur humili prece deposcimus.* Quibus venerabiles domini licentiam dederunt, & coram synodo, omnibus audientibus, utriusque libri à principio usque ad finem legebantur. Post lectionem autem, cunctis tacentibus, Berectfridus, secundus a rege princeps, ad archiepiscopum dixit: *nos qui interpretatione indigemus, quid apostolica auctoritas dicat, audire delectat.* Et respondit ei archiepiscopus dicens: *judicia apostolicæ sedis longo circuitu & ambagibus verborum unum tamen intellectum de eadem utrique libri ostendunt, quorum brevi sermone sensum tantum explicabo. Apostolica namque potestas, quæ primum Petro apostolo & principi apostolorum ligandi solvendique donata est, sua auctoritate de beato Vuilfrido censuit, ut in præsentia mea, licet indignus, & omnis conventus, præsules ecclesiarum hujus provinciæ, antiquam inimicitiam pro salute animarum relinquentes, beato Vuilfrido episcopo in bono reconcilientur. Nam his coepiscopis meis e duobus ab apostolica sede judiciis optio datur, utrum voluerint, eligant, ut aut cum Vuilfrido episcopo pacem plene perfecteque ineant, & partes ecclesiarum, quas olim ipse regebat, sicut sapientes mecum judicaverint, restituant; aut si hoc optimum noluissent, omnes simul ad apostolicam sedem pergerent, ibique majori consilio dijudicentur. Si quis verò contemnens (quod absit) neutrum ex his duobus implere voluerit, sciat se, si rex sit aut laicus, a corpore & sanguine Christi excommunicatum;* B *si verò episcopus aut presbyter (quod est execrabilius & dictu horrendum) ab omni gradu ecclesiasticæ dignitatis degradari. Hæc sunt judicia apostolicæ sedis, brevi sermone exposita.* Episcopi verò resistentes, dixerunt: *quod prædecessores nostri olim Theodorus archiepiscopus ab apostolica sede emissus, & Ecfridus rex censuerunt, & postea in campo qui* Estrefeld *dicitur, una nobiscum pene totius Britanniæ episcopi, suaque archiepiscopali præsentia excellentissima cum rege Alfrido judicavimus, quomodo immutare quis valeat?* Interea autem beatissima Aelfleda abbatissa benedicto ore suo dixit: *vere in Christo dico testamentum Alfridi regis in ea* C *infirmitate, qua vitam finivit, qui votum vovit Deo & sancto Petro dicens;* si vixero, omnia judicia apostolicæ sedis, quæ antea renui audire, de beato episcopo Wilfrido, implebo. Si tamen diem obiero, dicite tamen hæredi meo in nomine Domini, ut pro remedio animæ meæ judicium de Wilfrido episcopo apostolicum repleat. Hæc ea loquente Berectfridus præfectus regis princeps, respondens dixit. *Hæc est voluntas regis & principum ejus, ut mandatis apostolicæ sedis, & præceptis Alfridi regis in omnibus obediamus. Nam quando in urbe, quæ* Bebbamburg *dicitur, obsessi, & undique circumcincti in hostili manu angustiaque rupis lapideæ* D *mansimus, inito consilio inter nos, si Deus nostro regali puero regnum patris sui concessisset, quæ mandavit sancta apostolica auctoritas de S. Vuilfrido episcopo adimplere Deo spopondimus: & statim post vota mutatis animis inimicorum concito cursu omnes cum juramento in amicitiam nostram conversi sunt, apertis januis de angustia liberati sumus, fugatis inimicis nostris, regnum accepimus.*

Postquam hæc verba finita sunt, Episcopi sibi mutuo separati ab aliis inire consilium cœperunt; aliquando cum eis archiepiscopus, aliquando verò sapientissima virgo Aelfleda: & hujus sancti concilii talis finis extitit, ut omnes episcopi & rex cum suis E optimatibus puræ pacis concordiam cum sancto Vuilfrido episcopo inierint, quam inter se usque ad finem vitæ conservaverunt, reddentes ei duo optima cœnobia, quæ in HRypis & in Hagustaldese cum omnibus redditibus suis. Et illa die omnes episcopi se invicem osculantes & amplexantes, panemque frangentes communicaverunt; & gratias agentes Deo omnis hujus beatitudinis, in pace Christi ad sua loca remearunt.

CON-

ANNO CHRISTI 705.

CONCILIUM ADERBOURNENSE

Ad fluvium Noddre, vel Nodderum pro asserendis donationibus quibusdam Angliæ monasteriis concessis, Anno 705. congregatum.

HUjus concilii mentio fit in charta sive donatione ab episcopo Aldhelmo monasteriis Malmesburiensi, Fromensi, & Bradfordensi concessa apud Vvill. Malmesburiensem. *Nec multo post in sacrosancto concilio, quod juxta fluvium, qui dicitur Noedr, congregatum esse dignoscitur, idem omnis Saxonicæ gentis archimandritarum cum regalis potentatus assensu, & pontificalis prioratus nutu, consensit auctoritas.* In monast. Anglic. tom. 2. pag. 859. in charta regis Athelstani fluvius hic *Noddre*, & *Nodderus*, hodie Adderbourn vocatur.

AD SYNODUM SUB INA REGE OCCIDENTALIUM SAXONUM

Pro divisione episcopatus in duas parochias,

Anno forte 705. celebratum

ADDITIO.

nno 705. irc.

x Wilins to. I. ag. 70.

HUjus synodi meminerunt in vita Aldhelmi Faricius Tuscus & Guilielmus Malmesburiensis. Prioris verba hæc sunt: *Tempore Osredi, præclari Anglorum regis, Hedda sanctissimus antistes (cujus vitam laudabilem Beda venerabilis presbyter in historia narrat ecclesiastica.) defunctus vita, cælestem migravit ad gloriam. Cujus parochia præ circuitus sui magnitudine, quia ab uno gubernari non poterat, ecclesiasticorum patrum & regum consilio divisa est in duas; cujus unam partem Daniel gubernavit, vir in multis strenuissimus; ad regimen verò alterius diœcesis primates cleri, & copiosa multitudo populi, quasi una voce concordes, juxta canonum antiqua præcepta, sanctum elegerunt Aldhelmum.* Posterioris ista: *Hedda, totius Vvestsaxoniæ pontifex, apud Vvintoniam sedem habens, excessit mundo. Gratissimus fuit hic obitus cælestibus; quod pro sanctitate præteritæ vitæ numerum eorum ampliaret; luctuosus mortalibus, quod vix parem possent invenire, qui tantæ diœceseos circuitum vellet regere. Quicquid enim nunc quatuor episcopi gubernant, unus ille frænabat; rebelles auctoritate premens, supplices simplicitate demulcens. Synodali ergo consilio diœcesis ultra modum protensa, in duas sedes divisa; quarum altera Scireburniæ, altera esset Vvintoniæ. In qua & impar fuit ea divisio, & unus duos tantum pagos, alter totum regeret quicquid Vvestsaxonici tractus immensitas continet. Singulis sedibus suffecti pontifices, pro scientiæ merito & natalis suæ confinio: Vvintoniæ prælatus Daniel, qui esset ejusdem regionis oriundus, & stiaterarum non egenus; Scireburniam sortitus Aldhelmus, cui sapientiæ prærogativa & ævi maturitas ad majus culmen aspiraret, tum etiam genitalis terræ charitas suffragaretur, quod ejus provinciæ indigena esset.*

DAN. WILKINS ADNOTATIO

In Synodum præcedentem.

S*Ynodi hujus ampliorem quam antea a Spelmanno factam mentionem debemus clar. Usserio, qui in notis MSS. ad locum sequentia addit.* Henricus Huntingtoniensis libro IV. hist. divisionem hanc ab Ina factam refert vicesimo anno regni sui, qui in annum Domini 708. incurrit. Beda verò libro V. histor. c. 19. Aldfridum Nordanhymbrorum regem defunctum anno dominicæ incarnationis 705. (& quidem die ut Florentius Wigorniensis addit 19. Kalend. Januar.) atque in successoris ipsius Osredi regni principio antistitem occidentalium Saxonum Heddi cælestem migravisse ad vitam, asserit. *Quo defuncto*, inquit, *episcopatus provincia illius in duas parochias divisus est, una data Danieli, quam usque hodie regit, altera Aldhelmo, cui annis quatuor strenuissime præfuit.* Cum quo & Florentius Wigorniensis consentit, & Guilielmus Malmesburiensis de gestis regum lib. I. cap. 2. ubi Aldhelmum ait, vix annis quatuor episcopatu functum, animam cœlo thurificavisse, anno dominicæ incarnationis 709. in vigilia S. Augustini, Anglorum apostoli, octavo Kalendarum Junii. Atqui in duobus privilegiis anno 704. datis ab Ina præsulem Aldhelmum appellatum invenimus; quod nisi honoris causa clarissimum sibique charissimum abbatem a rege ita compellatum fuisse dixerimus, cum jam posita temporum ratione ægre conciliare poterimus.

SYNO-

ANNO CHRISTI 708.

SYNODUS ALIA SUB INA OCCIDENTALIUM SAXONUM REGE habita

Pro subita quadam regni necessitate,

Anno incerto.

HUjus *ita meminit Vvillibaldus in vita Bonifacii Moguntini archiepiscopi*: regnante Ina Westsaxonum rege, subitanea quædam incubuerat, nova quadam seditione exorta, necessitas, & statim synodale a primatibus ecclesiarum cum consilio prædicti regis, servorum Dei factum est concilium. Moxque omnibus in unum convenientibus, saluberrima de hac recenti dissensione concilii quæstio inter sacerdotales ecclesiastici ordinis gradus exoritur, & prudentiori inito consultu, fideles in domino legatos ad archiepiscopum Cantuariæ civitatis, nomine Berechtwaldum, destinandos deputarunt; ne eorum præsumptioni aut temeritati ascriberetur, si quid sine tanti pontificis agerent consilio. Cumque omnis senatus & universus clericorum ordo tam providenti peracta collatione consentiret; confestim rex cunctos Christi famulos allocutus est, & cui hujus præfatæ legationis nuncium imponerent, sciscitatus est. Tum repente summus in Christo archimandrita, qui prædicto præerat monasterio (*Nutscellensi* scilicet) nomine *Vvitnreth* (*al.* Vvinbercht) & Vvintra, qui monasterio, quod dicitur *Tisselburg*, præsidebat, & Beorvvald qui divina cœnobium gubernatione, quod antiquorum nuncupatur vocabulo *Glestingaburg* regebat, nec non & alii multi hujus sancti propositi patres, sanctum hunc virum (Vvinifredum, Bonifacium postea dictum) accitum adduxerunt ad B Regem. Cui & nuncium rex & legationis notitiam imposuit, & adhibitis secum sociis direxit cum pace. Qui etiam nuncio sibi imposito, juxta mandatum seniorum, prospero itinere pervenit ad Cent, & archiepiscopo summi pontificatus infula prædito, sapienter cuncta, quemadmodum edoctus erat a rege, per ordinem revelavit. Et sic spontaneo accepto responso, post non multos dies reversus est ad patriam, præfatoque regi, prædictis servis Dei secum assistentibus, a venerabili archiepiscopo spontaneum scienter detulit responsum, & magnum universis contulit gaudium. Ac sic deinceps, mira dispensationis Dei benevo- C lentia, nomen ejus diffamatum est, & celebre apud omnes, tam sæculares dignitates, quam etiam ecclesiastici officii ordines habebatur: ita ut a modo ita proficiens in futurum, synodali sæpissime eorum interesset instituto.

SISINNIUS PAPA

Sedit ab anno 708. eodemque obiit.

CONSTANTINUS PAPA

Sedit ab anno 708. usque ad 715.

AD EPISTOLAS CONSTANTINI PAPÆ

APPENDIX.

AD BRITHVVALDUM CANTUARIENSEM ARCHIEPISCOPUM,

Monasterium, ab Ecguino conditum, sub ejus potestate ita constituit, ut quædam tamen illi jura asserat.

Constantinus episcopus servus servorum Dei, Brithvvaldo Britanniarum primati, salutem, & apostolicam benedictionem.

Anno 708. Affert Wilkins to. I. pag. 74.

DIvina dispensatione ad hoc promoti, ut apostolica auctoritate paci ecclesiarum insistamus, tuæ fraternitati denunciamus, quatenus ecclesias Dei per Britanniam dispositas tua ipsius & sanctorum apostolorum auctoritate protegas, ne quis pervasor cujuscumque ordinis a Deo & nobis constituta privilegia subruat. Inter quas eam, quæ nuperrime a venerabili viro Ecguino nostra & regia auctoritate constituta est, tuæ ditioni præcipue summittimus, ut tibi & posteris tuis potestate divinitus concessa ab omni eam adversariorum impugnatione liberam in perpetuum reddas. E Justum enim nobis videtur, ut quum idem venerabilis Ecguinus, exemplum Domini secutus, se humiliando inibi effectus est abbas, idcirco hæc ecclesia, secundum quod per legatum suum Aetelwaldum expetit, ampliorem dignitatem a nostra sede sui merito obtineat. Constituimus ergo, in nomine Domini, ut idem locus sub monarchia proprii abbatis sit liber ab omni tyrannica exactione, & nullus cujuscumque ordinis homo aliquod gra-

ANNO CHRISTI 710. circiter.

gravamen ibi inferre audeat. Defuncto autem abbate, secundum canonicam auctoritatem, vel de ipso monasterio, vel de parochia Huvicciorum abbas a fratribus ejusdem loci eligatur, qui in eadem ecclesia libere & canonice sine aliqua exactione consecratus ob reverentiam venerabilis Ecguini annulo in celebratione missarum solummodo utatur, primumque locum post Huvicciorum præsulem nostra auctoritate jugiter obtineat. Si quis igitur hoc privile- A gium infringere voluerit, sive in loco monachorum clericos immittere temptaverit, coram Deo & angelis ejus in perpetuum sit anathema. Si quis vero hanc nostram auctoritatem servaverit, conservet eum Deus in æternum. Scripta est hæc epistola anno dominicæ incarnationis septingentesimo tertio decimo, præsidente apostolicæ sedi papa Constantino, & hoc ✠ signum sanctæ crucis propria manu faciente.

CONCILIUM ROMANUM DUBIUM

In quo de juribus Mediolanensis provinciæ in Ticinensem episcopatum disceptatum est, Constantino summo pontifice, anno incerto.

QUamquam concilii hujus fundamentum nutat; præstat tamen id non omittere, quod nonnullis scriptoribus probatum est; quam præterire quod ab aliquibus tantum, non ab omnibus reiicitur. Ex actis verò synodi hujus, si quæ celebrata est, una superest oratio, seu jurium suorum defensio, quam ibidem recitasse fertur Benedictus Mediolanensis antistes, quam orationem integram servat in sua Mediolanensi historia Landulphus senior lib. II. cap. XV. ex quo illam hic damus, eique statim subdere visum est Muratorii censuram criticam, decerptam ex dissertatione ejus de jure Metropolitæ Mediolanensis in Ticinensem cap. VII. in appendice ad tom. I. Anecdotorum.

QUERIMONIA B. BENEDICTI ARCHIEPISCOPI MEDIOLANI IN SYNODO,

Eo quia Papa Constantinus ipsum archiepiscopum privaverat consecratione episcopi Papiensis contra antiquam consuetudinem.

SUmmo cœlorum conditori, terrarumque D universarum factori, gentiumque cunctarum auctori, creaturarum universarum creatori, Cœli terræque stabilimentum, angelorum & hominum, ac fidei catholicæ & sedis apostolicæ unicum monimentum, orphanorum & viduarum, ecclesiarumque universarum solidum stabilimentum, Patri, ac Filio, ac Sancto Spiritui gratias refero immensas, Pontificem quod talem sanctæ sedi apostolicæ virum clementer eligere, ac misericorditer ordinare, sua ineffabili pietate disposuit. Unde chorus universus episcoporum sacerdotum, collegium sedule reminiscat generi humano benigne, ac misericorditer providere, cum huic sanctæ sedi virum hujusmodi discretum, illustrem, orthodoxum, & præesse & præordinare summa cum pietate disposuit: qui operibus bonis, admonitionibus sanctis orbem sibi commissum confortare, & errantes docere non desinit. De quo veritas ait. *Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Quamobrem Dei & vestri pater venerande, atque hujus sancti concilii coadjutus præsentia & confortatus clementia ego Benedictus Mediolanensis archiepiscopus causam nostræ ecclesiæ, quæ Dei dispositionibus, & B. Barnabæ apostoli doctrinis, ac miraculis refloruit, nuncque gloriosissimi confessoris Ambrosii ornata disciplinis, honoranda virtutibus perfulget, cujus reverentia, & charitate debita vestro ductus conspectui, & huic sancto conventui, me ex lon- C go repræsentare disposui, voce, qua possum, longo confectus senio, pandere, & reserare curabo. Igitur cùm Mediolanensis ecclesia Dei, & B. Ambrosii factis & virtutibus exaltata, ac multis episcopis per multa jam tempora antecedentia sublimata, nunc consecratione ecclesiæ Papiensis injuste expoliata, vobis humiliter, ac divotè conqueritur. Quæ inter cæteros nostræ ecclesiæ suffraganeos, & B. Syri meritis, Primicerii privilegium nunc usque nostræ causæ indicium summo vigore tenuit. At nunc Romanæ sedis dignitatibus, & majorum honoribus ambitiosa, sua & propria metropoli inlicite derelicta, & injustè destituta, ut consecrationem furtive acciperet, Romanum adiit Pontificem, quam nostra ecclesia per tempora jam multa annorum longo curriculo antecedentia, a tempore B. Barnabæ apostoli usque mei præsentiam, qui per annos quadraginta sedem resideo Mediolanensem, atque inibi episcopum Gregorium humiliter consecravit, habuit, & charitative, Deo opitulante, tenuit. Hunc itaque, vestra succurrente clementia, sanctisque collaudantibus canonibus, quod injuste nostra ecclesia amisit, adipisci valeat, fideliter, ac devote exoramus. Prosit nobis vestra sapientia, omnibus præferenda disciplinis. Qui enim omnibus præest, omnibus E prodesse debita paternitate condecet, nulli nocere, neminique invidere, nulli ecclesiæ honorem, ac dignitatis prærogativam usurpare, discretus, & judex summæ justitiæ lance ponderat universa, inferentes injurias alicui injuste, condemnans, ac illicite sufferentes a malis misericordia, dextera, legisque cærimoniis defendendo, benigne sustentat. At iniquitatis judex cuncta pretio subvertens negotia, quæ legis sunt obscu-

ANNO CHRISTI 710. circiter.

rat, ac quæ temporaliter arrident, criminose exaltat, a quibus justitiæ amator se quotidie, Dei protegente dextera, custodit. Justitiam discamus. Itaque unde Esaysas propheta Spiritu Sancto repletus dicit: *Justitiam discite qui habitatis terram*. Venerande pater potestatem culminis Romani ratio vincat divina. Unde B. Ambrosius ait: *Decet ut ratio vincat potestatem*. Judicium causarum queremoniæ nostræ justum judicatæ, unde Dominus per Zachariam loquitur: dicens: *Justum judicium, & pacificum judicate, & nolite retinere malitiam fratris vestri in cordibus vestris*. Et David: *De vultu tuo judicium meum prodeat, oculi mei videant æquitatem*. At, ut nostræ ecclesiæ, nostræque queremoniæ veritatem enucleatius, ac verissime aperiam, decem Romanorum pontificum privilegia, quæ de consecratione Ticinensis ecclesiæ dico, asserentia, atque sub anathematis mucrone rigide ab universis episcopis interdscentia, solita pietate cognoscite. Quin etiam nostra civitas qualiter ab ipsis primordiis inculta & exaltata cura diligenti majorum permansit per Romanos imperatores, ac consules patritios ejusdem urbis accolas, cum orbis uno regeretur imperio, attente cognoscite. Quam tamen, ut in situ descriptionis ejusdem comperi, annosam postmodum Romani Reges & Principes, expulsis Senorum populis, longe melius sublimantes opere mirifico auxerunt, locantes in ea more patrio eximium Augustorum dignitati palatium imperiale, Theatrum, Aumatium, Thermas, Viridarium amænum floribus diversis, & odoribus variis delectabile, Arenam lapidibus & magisteriis admirandam, in qua Italiæ cives universi consedere, & ab uno oratore concionante audire possent competenter. Ob quam enim causam sæpissime ab iisdem postmodum Augustis frequentari, & incoli, & honorari super cunctas Italiæ civitates adorta est, maxime, quod esset inibi saluberrimi aeris aptissima temperies, locusque ad usus domesticos irrefragabiliter paratissimus. Exinde, pater venerande, sancta christianitate orbi apparente universo, sicut audivit, illico Deo credidit, Sancto Barnaba apostolo a Spiritu Sancto inibi destinato, & fidem orthodoxam fideliter prædicante; a quo enim nostra ecclesia ab ipsis primordiis caput Italiæ per sedem Metropolitanam, Dei dispensanti clementia tenuit, & Deo largiente in æternum tenebit. Quamobrem cathedra Mediolanensis ab ipso apostolo exaltata decenter, & sublimata competenter, Dei dextera, & B. Petri remigio refloruit. Quod enim verissime reperimus in nostris annalibus, & ejus descriptione adventus, & S. Anatalon vita de discipulis domini, unus discipulus fidelissimus fidelissime, & certissime dicens: *Quæ post Romanam arcem famosissimam jam tunc habebatur civitas sæpedicta Mediolanum, quippe quæ pari ditione sublimis, secunda post ipsam, ut præfatus sum, Augustales occidui imperii infulas tenebat*. Itaque Sanctus, Dei dispensante clementia, sanxit Barnabas apostolus, ut Mediolanensis, quam imperatores noverat super cunctas Italiæ civitates sublimasse, ea, ipse, quam sanctis prædica-

A tionibus primitus fundaverat, principalis ecclesiastici culminis sedes, aliarumque in ea provincia ecclesiarum Metropolis perpetualiter habeatur. Cui profecto urbi, ut in vita S. Anatalon, quem inibi consecraverat, Hierosolymis processurus, inveni, tantum privilegii munus sanctus Anatalon a suo noverat magistro concessum, ut sicut inter reliquas Italicarum provinciarum urbes, earum duntaxat, quæ occidentalem usque marginem ab Italiæ finibus protenduntur, post Romanam arcem intenti sub solio eminenti, atque populorum conventu frequentissimo principales videbantur; ita ecclesiasticæ ditionis prærogativa, post Romuleam sedem, cunctas excelleret. In hunc modum B & ipse præfatus antistes nil a suo instituto re discrepans Metropolitanam idem cathedram pro futuris temporibus Christi statuit esse fidelibus, quatenus omnium populorum antistes, hoc est Venetiæ, Liguriæ, Emiliæ, Rhetiæ, Alpiscotiæ, quotquot fuerint in sancta matre ecclesia futuri, per has sæpedictas provincias caput quoddam & decus insigne, post Romanum pontificem, habere debebant Mediolanensis sedis præsulem Metropolitanum. Itaque ecclesia Mediolanensis his, & aliis multis fulta, & ornata remigiis, fere cum honoribus his omnibus usque ad mei tempus, Dei misericordia, & B. Ambrosii meritis, devote pervenit. Sed ut ex causis C multis, e quibus nostræ querimoniæ causa munitur decenter, atque tuetur competenter quorundam sanctorum episcoporum Papiensium testimonium, Crispini, & Epiphanii percipe. Sanctus enim Crispinus, cum se videret morti accelerare, ut in sancti Epiphanii vita habetur, duxit sanctum Epiphanium Mediolanum, & dixit ad episcopum Protaxium, & ordines, quos inibi invenit: *Ecce filii jam mea ætas meæ vitæ cursum complevit. Commendo civitatem, commendo ecclesiam, commendo hunc, cujus labori, & gratiæ debeo, quod usque ad hoc tempus vixi grandævus, & debilis: cujus corporea felicitas, & virtus animæ imbecillitatem meam portavit sine* D *fastidio*. Item in eadem: *ducitur B. Epiphanius Mediolanum adhuc reluctans, & magna, si dimitteretur, munera promittens, qui ut fieret, noluit spondere vel minima. Consecratus autem a B. Protaxio Sancti Ambrosii antecessore, Catholicæ ecclesiæ propugnatore firmissimo, summa cum devotione, ac celebritate cunctorum*. Præterea testimonium, Pater venerande, cape certissimum, cui dubitare, aut refragare periculosum, & criminosum sancti patres decrevere. Legitur enim in vita S. Ambrosii patroni nostri, ac ecclesiarum universarum tutoris: *Ordinato sacerdote ecclesiæ Ticinensis incidit in infirmitatem. Cura est itaque*, Pater venerande, sicut S. Fa- E bianus papa in suo decreto asserit, *vestræ sollicitudini adhibenda, ut ea, quæ sunt ab Apostolis, eorumque successoribus ordinata, ac Sancti Spiritus gratia constituta, nec dissimulatione negligere, nec aliqua præsumptio valeat perturbare*. Sed sicut hoc quod Romanis exigebat utilitas, oportuit definire, itaque definitum est, non debere violari, Pater venerande, præcipue vestræ Paternitatis reverentiam atque hujus sancti concilii carita-

tem

em vicariam caritative exoro, ac obnixe a parte Dei, & sancti Ambrosii contendo, ut nullus episcopus nostræ ecclesiæ suffraganeum maxime hunc Papiensem, de quo hujus sancti concilii clementiæ conqueror retinere, ac ordinare, fraternitatis vestræ perturbator præsumat. Quod si evenerit, accipientis, & ordinantis irrita, & vacua sit in perpetuum ordinatio. Unde S. Sixtus PP. suo in decreto divinitus admonitus magisterio dicit: *Nullus episcopus præsumat alterius parochianum retinere, aut ordinare, vel judicare absque ejus voluntate. Quia sicut irrita erit ejus ordinatio, & ita dijudicatio. Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare nullatenus poterit.* Pater venerande, unaquæque metropolis a sede apostolica, quæ universis præpollet dignitatibus suos terminos sanctis patribus constitutos ordinative nunc usque tenet, de quibus papa Calistus suo in decreto dicit: *Nemo alterius terminos præsumptione illicita usurpet, unde Dominus loquitur dicens: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.* Itaque unaquæque ecclesia, quæ sanctis fidem majoribus servare desiderat, ac Sanctorum decreta honorare contendit, nostræ querimoniæ fideliter, & charitative, ut sibi, ne similia patiatur provideat.

CL. MURATORII CENSURA

In praecedentem orationem.

Exponere placet quæ sit mea de hujus orationis authore sententia. Illam enim ego non a Benedicto compositam, sed ab ipso Historiographo Landulpho excogitatam arbitror. Fuit isti in moribus reliquorum historicorum more viros, loquentes inducere, eisque orationes affingere, quas verisimile est ab ipsis dicendas, aut dictas jam fuisse. Hinc apud illum videas *Vviberti archidiaconi, Ambrosii diaconi, & Andreæ sacerdotis decumani* contra S. Arialdum orationes, hujusque in illos, aliaque multa, quæ unius Landulphi fœtum esse stylus ubique simillimus suadet. Præterea non dixisset Benedictus se *per annos quadraginta in Mediolanensi cathedra sedisse*; quum enim sit exploratum sub Constantino pontifice causam hanc fuisse agitatam, & Benedictus anno tantum 687. ad archiepiscopalem dignitatem evectus fuerit, longe post Constantini tempora quadragesimus illi archiepiscopatus annus excurrisset. Hujus igitur erroris culpa ad Landulphum orationis auctorem est referenda. Alio autem invictissimo argumento id probatur. Tres in hac oratione citantur epistolæ Decretales, nempe Fabiani, Sixti, & Calisti Romanorum pontificum. Hæ verò epistolæ licet, uti nunc eruditi omnes fatentur, tantis pontificibus suppositæ, affictæque fuerint, adhuc a multis seculis veluti germana eorum soboles sunt habitæ, eximiamque fidem ab universis Catholicis, non minus quam nostro ævo impetravere. Isidorus seu *Mercator*, seu *Peccator* (uti post archipræsulem de Marca probat Cl. & Em. Cardinalis de Aguirre Maximum Hispaniæ, purpureique senatus ornamentum in luculentissima Hispanorum conciliorum collectione to. I. diss. 4.) hanc mercem aut collegit, aut elaboravit, ita ut viris etiam doctissimis imposuerit, qui S. Isidori Hispalensis episcopi opus illud fuisse crediderunt. Ceterum quo tempore hujusmodi Syllogus prodierit, ipsæ nos epistolæ docent, siquidem inter eas quædam sunt Gregorii II. ac III. & Zachariæ summorum pontificum nominibus insignitæ. Quum verò hi pontifices octavo seculo sederint usque ad A. Chr. 751. post illa tempora scripsisse Isidorum istum dignoscimus. Sed ne statim quidem publici juris factæ sunt hujusmodi decretales; etenim primus omnium Riculphus Moguntinus episcopus eas ex Hispania, ubi cunas sortitæ fuerant, in Gallias importavit. Hincmarus Remensis in Opusc. cap. 24. hæc habet. *De libro collectarum epistolarum ab Isidoro, quem de Hispania allatum Riculphus episcopus Moguntinus obtinuit, & istas regiones ex illo repleri fecit.* Moguntiacam autem ecclesiam rexit Riculphus iste ab A. Ch. 787. usque ad annum 814. Quare affirmandum omnino est, epistolas illas sub finem tantum seculi octavi inter eruditos versari cæpisse. Quod si verum, uti prorsus verissimum est, an illis Benedictus archiepiscopus, qui Ann. Ch. 711. Romæ perorasse dicitur, uti potuisset? Superest igitur, ut fateamur, aut a Landulpho ipso memoratam orationem fuisse elucubratam, aut ab alio quopiam, qui pluribus post Benedictum annis inter vivos numeraretur. Stylus quidem, ut hoc quoque exponam, a consueto Landulphi stylo nonnihil dissidere videtur, ita ut, quod summum est, suspicari possimus, etiam ante Landulphum orationem hanc extitisse. Quæ igitur Mediolanensi episcopo in Ticinensem firmissimæ rationes forent, ni fallor, explorate ostendimus. Nunc verò videndum, quibus verbis a Sigonio magni nominis viro historia hæc proponatur. Inquit is lib. 3. Hist. de Regno Ital. ad A. Ch. 715. *Lis inter archiepiscopum Mediolanensem & episcopum Papiensem exorta. Archiepiscopus novi parandi juris causa episcopi consecrationem ad se traducere voluit. Quod jus ad eum non pertinere episcopo contendente, ex communi sententia res est Romam rejecta. Ibi causâ utrinque apud pontificem agitatâ archiepiscopus adversantibus omnibus vetustatis exemplis victus abscessit.* Verum paratragædiat Sigonius; neque enim jus novum Benedicto parabatur, neque illi omnia vetustatis exempla adversabantur. Una plurium annorum præscriptio fecit, ut secundum Ticinensem judicaretur. In anno etiam hujusce quæstionis assignando Sigonium calculi defecere, quandoquidem anno 715. quo rem peractam is arbitratur, Romanam sedem Gregorius II. implebat, non verò Constantinus. Decesserat hic anno superiore, eodemque in summum pontificem electus fuerat Gregorius, uti Em. Annalium parens certis Anastasii Biblioth., Theophanis, Sigifredi, aliorumque testimoniis ductus liquido ostendit. Quum verò sub Constantino tantum hujusmodi lis composita fuerit, annum eidem, aut 711. cum Baronio, aut cum aliis 712. assignari debere patet. Porrò hac in re quantum a Sigonii mente reliqui scriptores discedant, multis probare possem, sed omnium instar sat erit Benvenutum (hunc Imolensem fuisse arbitror) proferre, vetustum scriptorem, qui ante annos 300. & quod excurrit, scribebat, & cujus chronicon MS. in Ambrosiana Bibliotheca extat. Cap. 137. *de Papia urbe* hæc ille habet: *Hujus civitatis episcopus suffraganeus fuisse asseritur archiepiscopi Mediolanensis. Quod patet ex eo, quod B. Protasius archiepiscopus Mediolani consecravit B. Epiphanium episcopum Papiensem S. Crispini successorem. Sed quia tempore Longobardorum, qui erant infideles, timore eorum archiepiscopi Mediolanenses apud Januam residebant, sicut de Honorato legitur, episcopi Papienses consecrari ceperunt a papa. Unde cum Benedictus archiepiscopus Mediolani in curia Romana citaret episcopum Papiensem suum ab antiquo suffraganeum, succubuit. Unde & hodie Papienses, Placentini, & Ferrarienses episcopi subsunt immediate Domino Papæ.* Reliqua videamus. Sic rebus compositis ad multum tempus Ticinenses episcopi Mediolanensem ignoravere Metropolitam, & ab uno pendentes Romano pontifice Pallii etiam dignitate sunt aucti. Quo tempore hic honor eisdem collatus, prorsus definire non audemus. Illud tamen absque hæsitatione affirmandum duco, Ughellum a veritate desciscere, dum sine tabulis, & sine testibus hæc de Papiensi ec-

ANNO CHRISTI 715.

ecclesia asserit: *Cui pontifex Hormisda* (Romanam sedem hic tenuit ab anno 514. ad 523.) *Pallii usum concessit, extenditque eam gratiosam indulgentiam ad successores*. Usus enim Pallii per ea tempora aut paucissimis, aut nemini a summis pontificibus tribuebatur, *Aevo deinde D. Gregorii*, ut doctissimus de Marca animadvertit lib. 6. cap. 7. num. 3. de Concord. Sac. & Imp. *invaluit, ut Romanus pontifex Pallio ornaret præcipuos Metropolitanos, qui ad ejus consecrationem pertinebant, aut eos, quibus vices suas in provinciis committebat*. Si igitur neque omnes Metropolitanos, sed præcipuos duntaxat pontifex pallii usu decorabat, idque etiam seculo solum Gregorii Magni usurpari cæpit, quanto minus Hormisdæ ævo Pallium Ticinensi concedendum fuit, qui non inter Metropolitas, sed in episcoporum solummodo vulgarium censu numerabatur? Plura in hanc rem non aggero, tum ne messem hanc A tibi præripiam, tum ut eruditorum auribus parcam, qui a te uberiora præstolantur. Velim tamen serio perpendas, an ad Joannem VIII. papam prærogativæ hujus primordia sint referenda. Ille enim pontifex nihil antiquius habuit, quam ut Ticinensem extolleret sedem, quo vividum nimis, ac forte Mediolanensis episcopi ingenium retunderetur, qui de prompte præstanda tunc temporis ecclesiæ Romanæ obedientia recusabat. Certe hic summus pontifex epistolam dedit, quæ inter ejus opera est 139. illaque Mediolanensem, ac Ravennatem Metropolitas statuit ad synodum convocari a Ticinensi episcopo posse, quod (nisi eadem epistola in apocryphis sit recensenda) adeo mirum videtur, ut Baronius ad An. Ch. 878. pronunciare non dubitaverit: *Quod non crederem, nisi legissem*. Equidem hanc conjecturam facile sequor, a qua tamen discedam, statim ut meliora abs te, ut spero, proferantur.

GREGORIUS PAPA II.

Sedit ab anno 715. usque ad 731.

AD EPISTOLAS GREGORII II.

APPENDIX.

AD EPISCOPOS ANGLIÆ.

Tatwinum Dorobernensem archiepiscopum totius Angliæ primatem agnoscit, & mandat agnosci.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei episcopis Angliæ salutem & apostolicam benedictionem.

Anno 715. Affert Wilkins to. I. pag. 81.

DEI omnipotentis immensæ pietatis magnitudinem collaudamus, qui suæ majestatis gloriam sic dilatare dignatus est, ut in omnem terram exierit jam sonus prædicatorum suorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Cujus ineffabili pietatis gratia sicut noscimur procreati, ita quoque sumus adoptati, sanctæ regenerationis portantes mysterium in spem gloriæ filiorum Dei, per Jesum Christum Dominum nostrum. Reverentiæ itaque vestræ, fratres carissimi, dicato collætantes collegio hortamur, ut in fide stabiles, & in opere efficaces inveniamini, honore invicem prævenientes, & alter alterius onera portantes, quia sic adimplebitis legem Christi; charitatem continuam habentes in dilectione Dei & proximi, sine qua impossibile est Deo placere. Fratris nostri Tatwini, qui beatæ memoriæ Augustini prædicatoris vestri cathedræ pontificatus subrogatus est, adventus nos admodum lætificavit, quia virum religionis & magnæ probitatis sub ipso tempore, quo apud nos stetit, eum cognovimus. Proinde ejus auditis petitionibus antecessorum ejus jura dignitatis per quiri in sacro scrinio fecimus, & invenientes eum justa postulavisse, sacrum pallium cum venerabili dalmaticæ usu ei apostolica auctoritate tradidimus, annuentes quoque jura dignitatis omnia, quæ prædecessores sui a tempore beatæ memoriæ Augustini cognoscuntur habuisse. Sicut ergo sancti patris nostri Gregorii Romani pontificis decretum præfato Augustino, syncello suo, prædicatori vestro, omnes episcopos Angliæ subjecit; sic nos, Deo auctore & B. Petro Apostolorum principe, licet indigni ejus vicem gerentes, tibi, Tatwine Doroverniæ civitatis archiepiscope, tuisque successoribus legitimis omnes ecclesias Britanniæ, earumque rectores subiicimus; apostolica auctoritate præcipientes, ut omnis homo totius Anglicæ regionis tuis canonicis jussionibus obediat, & te sciat esse speculatorem, atque primatem totius insulæ; cui vices nostras per omnia in regione illa gerendas commisimus. Tuam autem ecclesiam Doroverniæ constitutam ut propriam & primam sobolem regionis vestræ in Christo D specialiter sub tuitione manus nostræ tenemus, quam volumus in pacis tranquillitate & religione vigere, ejusque jura & dignitatis privilegia in perpetuum immutilata servari, quia prima & mater est aliarum omnium, primitus in vestra regione constituta in honore sancti Salvatoris Domini nostri Jesu Christi. Scriptum est enim: *non est sanctus ut est Dominus*, & ubi caput est vegetum, reliqua membra validius vegetantur. Vos itaque fratres, hæc apostolicæ auctoritatis mandata cum alacritate & subjectionis reverentia audite, & suscipite, & cum præfato fratre nostro archiepiscopo vestro E in messe Dei laborate, scientes vos inde mercedem bonam habituros. Si autem quis hæc perturbare voluerit, & nostræ difinitionis statuta divellere contenderit ac violare, sciat se contra ipsum mundi salvatorem & beati Petri auctoritatem niti, & ideo, nisi resipuerit, æternæ damnationis sententiam incurrere. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi fratres.

AD

AD GREGORII PAPÆ II. DECRETA *ADDITIO.*

EDITORIS MONITUM.

QUæ hic primus omnium promulgo decreta seu canones pœnitentiales, an Gregorio II. tribuenda sint, hæreo ambiguus. Ut canones ejusmodi ab eo ederentur ætas quidem illa ferebat. Tunc enim pœnitentiales canones passim omnes pontifices, episcopi, & privati etiam quidam dederunt; Gregorius III. suos edidit, suos Theodorus Londinensis episcopus, suos S. Bonifacius B Moguntinus, suos denique Beda privatæ licet authoritatis presbyter. Quare a Gregorio papa II. non abhorrent, cui tribuere videtur author MS. illius codicis Bibliothecæ Canonicorum S. Martini Lucensium, unde hæc accepi. Nam in eo monitu, quem canonibus hisce aliisque pluribus scriptor codicis præmisit, daturum se profitetur decreta Siricii, Innocentii, Zosimi, Bonifacii, Cœlestini, Hilarii, Simplicii, Felicis, Gelasii, Anastasii, Symmachi, Hormisdæ, Gregorii junioris (idest II.) statimque subjungit, quæ hic promo, decreta; tum ad decreta Siricii, cæterorumque ordine servato manum admovet; nec ullum aliud in toto libro C apparet Gregorii II. decretum. Hæc pro Gregorio, sed viciffim ne huic adscribam, vetant Gregorii III. successoris in perjuros decreta, in quibus quædam statuuntur his canonibus plane consona; hæc verò præscribere se ait Gregorius III. *secundum antiquam definitionem*: Non ergo illa decessor ejus Gregorius II. statuit. Forte igitur, quæ profero, ipsa sunt vetera illa decreta, quorum Gregorius III. in excerptis suis can. VII. meminit.

CANONES POENITENTIALES.

SI quis juraverit 7. annis pœniteat, 3. ex his in pane, & aqua, & nunquam juret.

Si quis verò coactus, idest violenter pro qualibet necessitate, aut nesciens perjuraverit III. annis pœniteat in pane & aqua.

Si quis laicus pro cupiditate perjuraverit, totas res suas det pauperibus, & tundatur, in monasterio serviat diebus vitæ suæ.

Si quis alium duxit in perjurium ignorantem, VII. annis pœniteat. Qui verò suscitatur (*sic*) quod in perjurio ducitur, & tamen jurat, V. annis pœniteat.

CONCILIUM, seu JUDICIUM IN VICO-VVALARI IN ETRURIA

Ad decernenda jura quædam controversa inter Aretinum, & Senensem episcopum institutum.

Anno 715.

Anno 715. AEdes quasdam sacras in territorio Senensi constitutas Aretinus episcopus jure antiquæ possessionis sibi poscebat. Negabat reddendas episcopus Senensis, eo quod in territorio diœcesis suæ constitutæ, sibi deberentur. Lite coram Luitprando rege inducta, primo quidem jussu ejusdem Regis auditi sunt testes a Guntheramo tabellione regis, quorum dicta in publicas relata tabulas vulgavit Muratorius in Antiquitat. Ital. medii ævi tom. VI. pag. 372. Signantur verò illæ die XII. Kal. Julias indictione XIII. *regnante Luitprando rege*, idest anno 715. E Secundum hæc, regis jussu, acciti plures Etruriæ episcopi, judicium ecclesiasticum instituerunt, quod judicium Luitprandus rex concilium vocat in ea quam tandem pronunciavit sententia, legenda apud Muratorium ibid. pag. 383. & apud P. Guidonem Grandi in epistola de Pandectis edit. secunda in Append. num. 1. *Rei veritate comperta*, Guntheramus tabellio, *usque in concilium episcoporum deduxit*. *Synodicam* pariter *functionem* vocat Alexander II. in bulla ad Constantinum Aretinum episcopum apud Ughell. Ital. Sacr. tom. I. pag. 416. nov. edit. Hujus concilii acta ex eodem Muratorio ibid. pag. 372. inferius recitabimus. Hæc vero suspicionis arguit Ughellius Ital. Sac. tom. I. in episcopis Aretinis; sed cum nihil offerant quod historiæ repugnet, non episcoporum nomina, non regum, non ratio temporis, vix est, ait Muratorius, cur a veteratore aliquo conficta judicemus; neque enim veteres isti fabulatores tanta præstare solebant eruditione, ut exactum aliquid ad historiæ & chronologiæ leges dare possent. Insuper acta hæc omnia enunciantur in literis Stephani II. papæ ibid. a Muratorio productis, aliisque sequentium sæculorum documentis apud Ughellium legendis.

JUDI-

ANNO CHRISTI 715.

JUDICATUM QUORUNDAM EPISCOPORUM,

Jussu Luitprandi regis congregatorum, ad dirimendam controversiam de quibusdam Parociis vertentem inter episcopum Aretinum, & Senensem cum sententia in favorem Aretini Antistitis, Anno 715.

IN nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ex jussione Domni excellentissimi Luitprandi regis, dum conjunxissemus nos sanctissimi Theodaldus Vesolanæ ecclesiæ episcopus, & Maximus Pisanæ ecclesiæ, necnon & Speciosus Florentinæ ecclesiæ, adque Telesperianus Lucensis episcopus, ad ecclesia sancti Genesi in Vico, qui dicitur Walari: ibique residentes una cum misso Excellentissimi Domni Luitprandi regis, nomine Guntheramo Notario. Venerunt in nostram præsentiam sanctissimi viri, Adeodatus Senensis ecclesiæ episcopus, & Lupertianus Aretinæ ecclesiæ episcopus, altercationem inter se habentes de diocesis, ecclesiis, & monasteriis in finibus Senensis territorii ejusdem civitatis. Idest de monasterio sancti Amiani, Baptisterio S. Stephani Haminaciano, Baptisterium sancta Maria in Cosona, Baptisterio sancti Joannis in Rantra, Monasterio sancti Archangeli in Fundu Lucu, Baptisterio sancti Andreæ in Malcinis, Baptisterio sancti Petri in Pava, Baptisterium sanctæ Mariæ in Patna, Baptisterium sancti Quirici & Johannis in Vico Falcino, Baptisterium sanctæ Restitutæ in Fundo Uxiano, Baptisterium sancti Felicis in Avano, Baptisterium sanctæ Matris Ecclesiæ in Misullis, Baptisterium sancti Valentini in Casale Ursina, Monasterio sancti Petri ad Axo, Baptisterio sancti Viti in Rutiliano, & sanctæ Matris Ecclesiæ in Castello Politiano, Baptisterium sancti Viti in Vercona, Baptisterium sancti Donati in Ettiliano, Baptisterium sanctæ Mariæ in Saltu, Baptisterium sancti Viti in Prumano, Baptisterium sancti Viti in Osenna. Dicebat sanctissimus Lupertianus episcopus frater noster, quod ecclesiæ istæ suprascriptæ, & Monasteria a tempore Romanorum & Longobardorum regum, ex quo a fundamentis conditæ sunt, semper ad sedem sancti Donati Aritio obedierunt, una cum omnibus oratoriis suis; & nostrorum, vel antecessorum nostrorum, ibidem fuit ordinatio, tam in presbyteros & in diaconos, & nostra fuit sacratio semper usque modo, & nos debemus habere. Ad hæc respondebat frater noster Adeodatus Senensis ecclesiæ episcopus: *Veritas est, quia ecclesiæ istæ, & monasteria in territorio Senensi positæ sunt, vestra ibidem fuit sacratio, eo quod ecclesia Senensis minime episcopus abuit. Nam modo ad nos debent pervenere, quia in nostro, ut dixi, territorio esse noscuntur.* Ad hæc vero respondebat Lupertianus episcopus. *A tempore Rotharim regis usque modo ecclesia Senensis episcopum abuit; & nostra de ea ante a tempore Romanorum, & postea usque in hodiernum diem in ipsas Ecclesias, Baptisteria, & Monasteria ..... fuit sacratio, & ordinatio, & in antea debemus secundum canonicam regulam habere*: Quidem & missus excellentissimi Domni Luitprandi regis, nomine Guntheramus, qui per ipsum Tagipert gastaldum Senensem, ac per ipsos presbiteros & paumannos, veritatem cognovi, & ipsos presbiteros suprascriptarum a longo tempore antecessorum meorum & mea usque actenus ibidem fuit sacratio. Et ecce mihi suprascriptarum de omnis istos presbiteros, qui nunc præsenti vivunt, ubi obedientiam sancto Donato promiserunt, & sacramenta secundum antecessorum suorum consuetudinem prebuerunt usque ad tertio & quarto anno retro tempus, qui similiter manus suas ad sancto Donato, cui deservio, fecerunt. Et insuper lectas epistolas rogatorias de singulis judicibus civitate Senense, & de ipso episcopo, qui tunc erat, & antecessores meos, & ad me faciebatis electionem, eo quod vester territorio erat, & nobis epistolas faciebatis, & regumandabatis, & secundum antiquam consuetudinem ipse persone consecrarentur, quoniam nostra manebunt Diocesi. Nec quisquam contra canones sine nostra permissio ibidem episcoporum andebat ordinationem facere.

Ad hæc autem omnia nos suprascripti Teudoaldus, Maximus, Speciosus, Telesperianus episcopus, una cum presbiteris nostris venerandis viris, idest Johannes, Lucipert, Rodaldus, Munichis, Sicualdus, Anselmo, Aututini, Theodoro, Deusdedi, adque Theodoro, & reliquis sacerdotibus circumstantibus, audientes, fecimus ipsam inquisitionem, & manus de ipsis presbiteris, qui nunc vivi sunt, & eorum qui transierunt. Sed & epistola judicum Senensium civitatis, sive episcoporum ecclesiæ Senensium relegere; ubi continebatur, quod omnis sacratio in suprascriptæ Diocesis, Baptisteriis, & Monasteriis, adque oraculis per presules sanctæ Aretinæ ecclesiæ omni in tempore perficiebantur. Nam & ipsi presbiteri quomodo ibidem custodes sunt, ita professi sunt per evangelia & sacratione ab Aretinæ ecclesiæ episcopo suscepissent, & manus suas juxta antecessorum suorum consuetudinem ibidem fecissent, & sacramenta prebuissent, & obedientiam usque actenus impendissent, & chrisma suscepissent. Ideo justum atque rectum placuit, ut si quis sancti patres Nicei, & Effesani, adque Calcedonensis concilii statuerunt, ut nemo in aliena dioceси non vi ingredi presumat, aut qualemcumque ordinationem faciat, sed in suis diocesiis se contineat, nec statuta patrum termina transcendat. Proinde decretum per sanctorum patrum auctoritatem, ut tu, sanctissime frater noster Lupertine episcope, ipsas suprascriptas dioceses & monasteria cum suis oraculis abeas absque qualemcumque contaminatione habere, sicut antecessores tuis a longo tempore habuerunt; & omnis sacratio ibidem per tuis oris labia vel successorum tuorum ibidem proveniat, tam in presbiteris quamque diaconis vel subdiaconis, & baptisma vel chrisma per impositionem manuum, sicut christianæ religionis est consuetudo, omni tempore proveniat, adque fiat. Et nullam facien-

ANNO CHRISTI 715.

ciendi ammodo, & deinceps prefatus Adeodatus episcopus, vel ejus successores, qui in tempore fuerint, contra te quem suprascriptum Lupertianum episcopum, vel tuos successores de predictis baptisteriis, ecclesiis, & monasteriis cum oraculis suis, aliquando abet facundia ad loquendum, nec ad ibi fontes faciendum, nec plebes subtrahendum, nec ullam ordinationem infra ipsas diocefes finesque eorum faciendum, sicut sanctorum patrum instituta leguntur. Quoniam pro amputanda intentione decrevimus, ut sibi septimus cum sex presbiteris tuis, quales ipse Adeodatus eligere voluerit, prebeas tu Lupertiane episcope & ad evangelia sacramentum una dum sex & dicatis; quia a quo tempore, ex quo auditi B sunt, habetis Romanorum & Longobardorum usque in presentem diem, in quo sumus, semper sacrationem presbiterorum & diaconorum ipsarum suprascriptarum ecclesiarum ab episcopis Aretinæ ecclesiæ susceperunt, & nostra antecessorumque nostrorum ibidem fuit ordinatio, quia nostra inibi mansit possessio, nec ad ecclesiam Senensem aut episcopos ejus nunquam pertinerent, nec cum ecclesia sanctus Donatus, nec ejus defensores perdere, aut vobis dimittere debemus. Et evangelia adducta sunt in nostris omniorum presentia, & sacramentum ipse deductus. Et finita intentio. Unde presentem judicatum nostrum perpetua firmitate, C ne imposterum exinde inter vos aliqua revolvatur causatio, tibi, qui supra, Lupertiane episcopus, per manus suprascripti filii A nostri Gunterani notarii emisimus, in quo pro ampliore firmitate tua propriis manibus nostris subscripsimus; quatenus ambe partes in eadem deliberatione perpetuis debeatis manere temporibus. Factum judicatum ad ecclesia sancti Genesii in Vico Vallari V. die mensis julii, regnante suprascripto Domno nostro excellentissimo & Christianissimo Luitprando rege, Anno in Christi nomine quarto, per Indictio tertiodecima, feliciter.

Ego Teudualdus episcopus hunc judicatum a nobis factum, adque dictatum, vel relectum subscripsi.

Ego Maximus episcopus subscripsi manus propria.

Ego Speciosus episcopus sanctæ ecclesiæ Florentinæ in hunc judicatum a nobis factum, adque dictatum, vel relectum subscripsi.

Ego Telesperianus sanctæ Lucensis ecclesiæ hunc judicatum a nobis factum, adque dictatum, vel relectum subscripsi.

Ego Ansilmundo archipresbiter sanctæ ecclesiæ Pisanæ hunc judicatum interfui, & manus mea subscripsi.

Ego Rodoaldus Pisensis.
Ego Johannes presbiter.
Ego Lunichis presbiter Lunensis.
Ego Deusdedi presbiter.
Ego Theodorus presbiter.
Ego Lucifer presbiter.
Ego Damianus presbiter.
Ego Lupus presbiter.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

Qua Germanus ex episcopatu Cyzici ad sedem Constantinopolitanam transfertur,

Anno 715. vel 716. habita.

Anno 715. vel 716.

PRæter Synodum illam, quam S. Germanus episcopatum Constantinopolitanum D jam gerens celebravit, a collectoribus in hunc annum 715. male relatam, de qua infra; alia pariter synodus hoc anno 715. augusto mense coacta est Constantinopoli, qua de transferendo S. Germano e Cyzicena sede ad Constantinopolitanam est actum. Cum enim episcoporum translationes vetustis Ecclesiæ sanctionibus aversarentur, præsertim canoni Antiocheno; res digna visa est ut in concilio episcoporum discuteretur. Ac concilii quidem subobscure meminit Theophanes; clarius verò Cedrenus his verbis: *Sub hoc è metropoli Cyzico Constantinopolim translatus est Germanus, editumque decretum sanctissimorum consensu episcoporum, quo id permittebatur*. Hæc verò a Patribus sententia lata est ex Theophane.

SYNODI CONSTANTINOPOLITANI SENTENTIA.

Ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοσεβεστάτων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ παντὸς τοῦ εὐαγοῦς κλήρου, καὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τῆς θεοφυλάκτου ταύτης, καὶ βασιλίδος πόλεως, ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλέιποντα συμπληροῦσα, μετατίθεται Γερμανὸν τὸν ὁσιώτατον μητροπολίτην καὶ πρόεδρον τῆς Κυζίκου μητροπόλεως, εἰς ἐπίσκοπον ταύτης τῆς θεοφυλάκτου καὶ βασιλίδος πόλεως. ἐγένετο δὲ ἡ παροῦσα μετάθεσις κατὰ παρουσίας Μιχαὴλ τοῦ ὁσιωτάτου πρεσβυτέρου καὶ Αποκρισιαρίου τοῦ Αποστολικοῦ θρόνου, καὶ τῶν λοιπῶν ἱερέων, καὶ ἐπισκόπων, ἐπὶ Αρτεμίου βασιλέως.

E SUffragio atque consensu religiosorum presbyterorum, diaconorum & totius sanctioris cleri, sacrique Senatus, & hujusce a Deo custoditæ imperatricis civitatis universi populi Christum amantis, divina gratia, quæ infirma semper curat, & quæ desunt adimplet, Germanum sanctissimum metropolitam & præsidem Cyzici metropoleos, in episcopum hujus a Deo servatæ urbis & reginæ urbium transfert. Facta est hæc translatio coram Michaele sanctissimo presbytero, & Apocrisiario apostolicæ sedis, cæterisque sacerdotibus & episcopis præsentibus, Artemio imperante.

SYNO-

ANNO CHRISTI 726. 731.

SYNODUS JACOBITARUM IN SYRIA

Pro conciliatione Armenorum cum Syris Jacobitis,

Ab Athanasio Jacobitarum patriarcha anno Græcorum 1037. Christi 726. celebrata.

Anno 726. HAnc Synodum ex Abulpharagii Chronico Patriarcharum Antiochiæ inedito cognitam paucis his verbis expedit Assemanus Biblioth. Orient. tom. II. pag. 338. *Hic* (Athanasius patriarcha) *congregata synodo Armenos cum Syris Jacobitis conciliavit anno Græcorum* 1037. Nec plura de illa, alias ignota.

GREGORIUS PAPA III.

Sedit ab anno 731. usque ad 741.

AD EPISTOLAS GREGORII III. PAPÆ

APPENDIX.

Gregorius omnibus episcopis in Tuscia Langobardorum.

Apud Fontan. de Antiquit. Hortæ Append. num. X. pag. 385.

MEminit fraterna sanctitas vestra, tempore ordinationis suæ per chirographum & sacramenti vinculum beato Petro principi apostolorum spopondisse, ut in emergentibus sanctæ ejus ecclesiæ totis viribus elaboraretis. Igitur quia præsentes viros Anastasium dilectum filium nostrum presbyterum, & Adeodatum Regionarium subdiaconum, nostros fideles, ad obsecrandum & Deo favente obtinendum, pro quatuor castris, quæ anno præterito beato Petro ablata sunt, ut restituantur a filiis nostris Luitprando & Hilprando supplicare destinavimus; ecce, dilectissimi fratres, tempus acceptabile, ut juxta chirographum vestrum, boni operis fructum beato Petro feratis: cujus auctoritate vos hortamur in Domino, ut ad eosdem cum prædictis filiis nostris properetis, ut a Deo inspirati protectoribus eorum beatis principibus Apostolorum Petro & Paulo eadem castra restituantur. Nam si, quod non credimus, distuleritis iter accipere propter Deum, ego, quamquam imbecillis sim præ C infirmitate corporis, iter arripiam laboriosum, & videbo ne vestra negligentia vobis ad obligationem ex nodo pacti pertineat. Data Idus octobris Indictione IX.

AD SYNODUM ROMANAM I.

Sub Gregorio III. anno 731. celebratam

ADDITIO.

Anno 731. *AD hanc synodum in primordio consecrationis suæ a Gregorio III. celebratam quædam pertinent, quæ in Collectione Veneto-Labbeana omissa, hic supplenda sunt. Huc igitur spectare arbitror lapidem in criptis Vaticanis ad nostram usque ætatem superstitem, in quo fragmentum extat orationis a Gregorio in synodo habitæ. Cum verò grates in ea pontifex rependat Deo ob collatam sibi pontificiam dignitatem, hinc non obscure docemur eam synodum paulo post ordinationem suam a pontifice coactam fuisse; eandemque synodum plane diversam esse ab ea quæ hoc ipso anno 731. ad Kalendas novembris indicta fuit; inde colligimus, quod postremæ huic adfuerit Antonius Gradensis patriarcha, ut ex epistola Gregorii invitatoria mox recitanda, & ab Anastasio in libro Pontificali ad vitam Gregorii monemur. In hoc verò synodi fragmento inter patrum adstantium concilio nomina Antonius iste non legitur. Congruit Anastasii testimonium, qui synodum cui Antonius interfuit, posteriorem esse scribit alteri, in qua Gregorius presbyter ob male gestam legationem Constantinopolitanam increpitus damnationem vix evasit. Cedo mihi ex Romano lapide synodi hujus fragmentum.*

PEtro, Theophano, Sergio, Jordane, seu Johanne. Adstantibus quoque diaconibus. Moscho archidiacono, Zacharia, Johanne, Teophylacto, atque Gemmulo, vel cuncto clero. Antefactus D. Gregorius apostolicus papa dixit: *Re-* E *duco ad animum (sanctissimi fratres mei) qualia mihi & quanta mirabiliter Christus D. noster contulerit bona, & quomodo me indignum ad tanti apicis fastigium sua pietate dignatus fuerit evocare, & stupesco nihil aliud valens retribuere potentiæ ejus, nisi solas agere gratias, & indesinenti prece gloriosum ejus collaudare nomen.* Quis enim (*ut ait propheta*) loquatur potentias

Ex Joh. Ciamp. de sacris ædificiis cap. XV. num. 7. pag. 10[illegible]

ANNO CHRISTI 731.

tias Domini, auditas faciat omnes laudes ejus, (*a*) vel quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. (*b*)

(*a*) Ps. 115. 1. (*b*) Ps. 115. 1.

AD ROMANUM CONCILIUM II.

A Gregorio III. celebratum pro cultu imaginum anno 731.

ADDITIO.

Anno 731. *Concilio huic, cujus historiam ex Labbeo tom. VIII. pag. 218. edit. Venet. repetas, Antonium Gradensem cum Joanne Ravennate, aliisque interfuisse tradit liber Pontificalis. Gregorii Epistolam, qua Gradensem patriarcham accivit ad synodum, Venetus Ughellii editor haud ita pridem vulgavit in Gradensibus tom. V. pag. 1090. nov. edit. Ex hac epistola, quam hic subdimus annus & mensis habiti concilii elucescit; accitos enim episcopos ad diem Kalendarum novembris XV. indictionis constat, qui duo characteres annum 731. & novembrim ineuntem repræsentant, ex quibus corrigas Labbeum, qui sequenti anno ignoto mense convenisse Patres indicat.*

EPISTOLA GREGORII III. AD ANTONIUM GRADENSEM.

Ut Romam veniat ad concilium.

Gregorius tertius Pont. dilectissimo fratri Antonio Gradensi archiepiscopo, seu dilectissimis nobis episcopis ejusdem ordinationi, seu concilio pertinentibus.

Inter diversas continuationum ærumnas, quæ nos hinc inde in sæculo positos circumstant & obruunt, orta est vana & perniciosa calamitas, quæ graviter semper ecclesiam, quasi quibusdam ventosis procellis conturbat, inaniter attemptata. Est enim infelix impietas apud regiam urbem, ut credimus, notum habetis, & per diversas provincias, ita ut quod lugentes dicimus, & voce promimus lacrymosa, sanctorum imagines ab ipsius Domini & redemtoris nostri Jesu Christi omnibus projiciantur ecclesiis, dilacerentur, atque ipsius Dei ecclesiæ, quod fatale malum est, & intolerabile exitium, habitationes hominum, viliumque efficiantur armentorum, ut in istis nulla debeat laus Deo cantari. Unde cum Propheta (*a*) lamentabili voce dicendum est: Quis dabit capiti meo aquas, aut oculis meis lacrymarum fontes, ut tantum defleamus exitium? Proinde, carissime frater, atque dilectissimi nobis ecclesiarum Dei rectores, hortamur dilectionem vestram, ut pro Domini nostri Jesu Christi nomine, juxta apostolicam vocem, cunctas subjectas vobis ecclesias commonere, atque instruere magnopere debeatis: Attendite, inquam, dilectissimi fratres, vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, ut juxta traditionem SS. Patrum & ven. antiquitatis omnes veram fidem defendant, & sancta, si contigerit, corpora ponant, & sanguinem fundant: quia ecce venit dies acceptabilis, ecce nunc dies salutis. Nostis, charissimi, quod sancti per fidem vicere regna. Hæc vestra sit, fratres, ad omnem populum Christi commonitio, ut ipsi propriæ saluti regem Christianum defendentes possint constantia fidei prodesse. Vos verò, carissimi omnes, qui domos Domini diligenter regetis, ad defendendam, & confirmandam veritatem Kalendas novembris succedentis quintædecimæ indictioni apud hanc apostolicam sedem convenit omnes, seposita negligentia, ut communi conventu, atque tractatu auctoritate beati Petri apostolorum principis super tale capitulum sententia promulgetur, atque statuatur, qualiter rabiem adversantium præveniamus, & nostrarum procuremus animarum, vel subjectorum salutem; consortes quoque mereamur pro intuitu Sanctorum fieri prædecessorum, & quorum clara nos post Christi præsidium fovet doctrina. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi nobis.

(*a*) Jerem. 9. 1.

Ad hoc idem concilium pertinent ea quæ in epitome Chronicorum Casinensium sub ementito Anastasii Bibliothecarii nomine vulgavit Muratorius Rer. Ital. tom. II. Sed de veritate eorum quæ ibidem narrantur vadem me nequaquam constituo. Ita verò scriptor ille: Gregorius III. zelo sanctæ religionis permotus, synodali decreto cum sacerdotali conventu coram sacrosancta confessione sacratissimi corporis B. Petri apostolorum principis, residentibus cum eodem summo & venerabili papa Antonino Gradensi archiepiscopo, necnon Johanne Ravennatensi archiepiscopo, & aliis XCIII. Episcopis, seu presbyteris sanctæ apostolicæ sedis; astantibus quoque diaconibus, & cuncto clero, & nobilissimis etiam consulibus, & omni Romano populo, statutum est. — Murat. Rer. Ital. to. II. par. I. pag. 357.

Ut si Arelianenses, & Cenomannenses sanctas Reliquias, quas eatenus retinuerant, reddere contemnerent, essent exortes a corpore & sanguine Christi, & totius ecclesiæ unitate, atque compage: Post peractum igitur hoc constitutum, misit scripta commonitoria pro requirendis sacrosanctis Reliquiis, quæ similiter, ut reliquorum antecessorum suorum contempta sunt. *Agitur hic de restitutione sacrarum Reliquiarum S. Benedicti & Scholasticæ, quas in Gallias sublatas historicus hic in superioribus narraverat.*

ANNO CHRISTI 738. 741.

CONCILIUM VVIGORNIENSE

Ad asserendas possessiones quasdam cœnobio de Vvudiandun

Anno 738. celebratum.

Anno 738.

Ex Wilkins to. I. pag. 86.

IN hoc concilio negotium cœnobii de Wudiandun in agro Wigorniensi tractabatur, cujus fit mentio in registro ecclesiæ Wigorniensis in bibl. Cottoniana adservato; ubi inter alia: *Quo tandem omni negotio ad sanctam sacerdotalis concilii synodum perlato, decrevit omne venerabile concilium, cum reverendissimo archiepiscopo Nothelmo, hanc cartulam donationis præfatæ abbatissæ Hortvvari reddi, ejusque possessionem monasterii firmissimam esse; damnato nimirum eo, atque anathematizato synodi sacratissimæ decreto, qui cartam illam subripere præsumpserit. Atque hoc decrevit sacra synodus, ut post obitum ejus, sicut ante statutum fuit, a senioribus ejus, ad episcopalem sedem castrum Vvegrin liber hic cum terra reddatur.* Decretum hoc synodale archiepiscopus Nothelmus, & novem alii Episcopi subscripserunt.

TARMANENSIS SYNODUS JACOBITARUM

In qua Joannes patriarcha cum Athanasio episcopo reconciliatus est.

Inter annum 1051. & 1066. Græcorum,

Christi 740. & 755. celebrata.

Ex Assemani Bibliot. Clem. Orient. to. II. pag. 338.

JOannes quidam Athanasii Sandalensis & Maipheractæ episcopi fraude in patriarcham Jacobitarum renunciatus, obtenta malis hisce artibus dignitate in perniciem authoris sui abusus est. Quare mutuas inter se invicem simultates ambo illi exercuerunt. Synodus tandem coacta in Tarmana Cyrensis ditionis pago, in qua Athanasius a Joanne veniam petiit.

ZACHARIAS PAPA

Sedit ab anno 741. usque ad 752.

AD SEQUENTEM EPISTOLAM ADMONITIO.

QUam hic subdo Zachariæ Romani Pontificis, epistolam, omnes quidem conciliorum collectores dederunt, sed nemo integram. Ante Labbeum unicum tantum ejus fragmentum prodierat, desumptum ex can. Pytacium XXX. q. 4. *Alterum è manuscripto codice idem Labbeus adjecit. Ego tertium fragmentum profero cum variantibus non spernendis: Hæc omnia suppeditavit vetus ille codex Burchardiani decreti, quo sæpe utiliter in hoc opere usus sum. Quamquam non ex Burchardo desumpta sunt hæc, sed ex eo, qui additamenta quædam huic nostro codici de suo adiecit. Nec sanè inutilem operam me Ecclesiæ præstitisse credo integriorem exhibendo Epistolam Zachariæ ad Theodorum Ticinensem, quippe quæ celebris est apud veteres, nam ad illam provocat Nicolaus I. in responsis suis ad Bulgaros cap. 39., sicut etiam idem Nicolaus in epistola sua ad Carolum Moguntinum, quam epistolam vide apud Labbeum in Veneta editione tom. 9. pag. 1269.*

ZACHARIAS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei reverentissimo ac sanctissimo Fratri Theodoro Episcopo Ecclesiæ Ticinensis.

PYtacium (*a*) nobis tua reverenda (*b*) fraternitas obtulit, per quod nobis sciscitare curasti, si liceat filium, cujus pater alterius filiam ex sacro baptismate suscepit, (*c*) ideft spiritualem patrem (*d*) ejusdem patris filiam, quod dici crudele est, in matrimonium suscipere, quod apud te enormiter reserasti (*e*) contigisse. Sed benè tua fraternitas compertum habet quid Dominus per Moysem præcipiat dicens: (*f*) *turpitudinem Patris tui non revelabis;* filia enim patris tui turpitudo tua est. (*g*) Turpitudinem enim non revelari dicitur, dum a propria consanguinitate præcipitur abstineri. (*h*) Multo magis igitur a spirituali patris nostri filia omninò, omni occasione, aut argumento seposito sub nimia detestatione cavere nos convenit, ne ira Divini examinis (*i*) incidat, si quis tale facinore mixtus minime restrinxerit frena (*k*) luxuriæ (*l*). Unde & omnes cavendæ sunt ta-

lis

ANNO CHRISTI 741. &c.

lis sceleris commixtiones, (*a*) ne incautus in æternum pereat. Sed is, (*sic*) qui hujus perniciosæ temeritatis, (*b*) animæ suæ salutem despiciens, impiissimo se commisit matrimonio per omnia tua fraternitas studeat separare, & pænitentiæ dignæ submittere, quatenùs ab æterna erutas damnatione animas eorum lucreris, ipso præstante Domino, & Salvatore nostro Jesu Christo.

De filiis autem, qui ex eis nati esse probantur requisisti si liceat eos conjugio copulari, an non. Sed hi cur prohibeantur a conjugio, aut pro hujusmodi pænitentiam agere compellantur? Dum ex hoc absque condemnatione esse probentur? quia non pater pro filio, nec filius pro patre sustinebit tormenta, dicente Domino per Prophetam: *anima patris, anima filii mea est; anima quæ peccaverit illa punietur.* (*c*) (*d*)

Sed hæc, Frater charissime, dixisse sufficiat. Cave autem te ne aliter agere subjectis concedas, ne a recto tramite invenairis deviare, (*e*) sed magis apostolicæ sedis nostræ præcepta omninò assequi elabora, quatenus inoffense ante omnium conditorem Dominum Deum nostrum, dum ad judicandum venerit, consistere merearis, ac dicere: *ecce ego, & pueri, quos dedisti mihi non perdidi ex eis quemquam.* (*f*) Et ab ipso audias dicente: (*g*) *euge serve bone*, & reliqua.

De illo verò capitulo, quod nobis insinuasti, in qua debeatur generatione de propria cognatione conjungi, quod alii sibi vendicare volunt hoc, quod a Sancto Gregorio directum apud gentem Anglorum observandum usque in quartam progeniem. Sed ipse pius pater ut rudibus, & noviter ad Christum venientibus lecire quædam imposuit, ne si graviora imposuisset, duriter ferrent, & dura gens omnia, quæ suscepissent, penitus abiicerent. Nos autem volumus ut non populus tibi commissus, sicut qui noviter Christum susceperunt, debeat observare; sed sicut qui in sancta catholica sunt a cunabulis nutriti ecclesia, ut dum utique sic de propria cognoverunt cognatione, modis omnibus abstineant, sicut hoc sancta Dei catholica, & apostolica tenet, & prædicat Romana ecclesia.

(a) Edita addunt: Durissime restringi rogatur. (b) Edit. addunt: author. (c) Ezech. XVIII. 4. (d) Edita Anima patris mea est, anima filii mea est. (e) Hic deinde edita, reliqua ex MS. supplentur. (f) Jo. XVII. (g) Matth. XXV.

ZACHARIÆ PAPÆ DECRETA

Ex Gratiano, & aliis.

COLLECTORIS ADMONITIO.

NEscio quo fato acciderit, ut cum nonnulla Zachariæ papæ decreta in collectionem suam transfuderit Gratianus, ea omnia Labbeus neglexerit. Cujus omissionis cum nullam idoneam causam reperire potuerim; ideo tamquam casu prætermissa, hic supplenda censui, præstare ratus, ut superflua potius nonnulla dare, quam necessaria omittere videar. Cum præsertim integrum habeam pontificis hujus decretum, ex MS. Cod. Pistoriensi producendum. Quamquam vero injuria ejus qui librum compegit ita erasum est in codice, ut literæ plures interdum desint, diligentia tamen viri docti & in vetustis scripturis legendis exercitatissimi Josephi Borelli Pistoriensis sacerdotis, amici mei, ita difficultates omnes superatæ sunt, ut integrum ferme exhiberi potuerit.

EX DECRETO ZACHARIÆ PAPÆ.

COncubuisti cum sorore uxoris tuæ; si fecisti, neutram habeas; & si illa quæ uxor tua fuerit conscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in domino, cui velit. (*a*) Tu autem & adultera sine spe conjugii permaneatis, & quandiù vixeritis, juxta præceptum sacerdotis pœnitentiam agite.

Can. 23. XXXII. q. 7.

(a) Vetusta manus in meo Lucensi codice addit supra lineam hæc verba: *Post mortem tuam.*

ZACHARIAS, ET DEUSDEDIT.

NOn oportet filiam, quam de sacro fonte susceperit, aliquando viro suo in matrimonium tradere, quia divina sententia germani esse inveniuntur. Si quis tali facinore commixtus minime restrinxerit fræna luxuriæ, ab ecclesia catholica abominabitur. Sed si conversus fuerit, post separationem septem annis pœnitentiam gerat. Conscii simul cum authore sit ista conditio; idest, (*a*) simul cum cooperatoribus, & consentientibus pœniteat.

Cap. 3. XXX. q. 3.

(a) MS. Luc. *ii.*

EX DECRETIS ZACHARIÆ.

DE gradibus propinquitatis, super quibus parvitatem meam vobis consulere placuit, quæ ego cum omnibus orthodoxæ fidei cultoribus sentio, ratum duxi paucis absolvere. Ab his omninò dissentio qui perverse parentelæ successiones supputantes gradum diducunt. Denuo duos constituunt, ac pro hoc primum gradum secundum; secundum vero tertium efficiunt: sicque ex parte seriem generationum corrumpunt, cum arborem, quæ de parentela compingitur, ab ipsis abscissa conspicimus, corpus, ut ita dicam, truncatum suis artubus videatur. Igitur parentelæ gradus a nobis taliter computatur. Siquidem ego & frater meus una generatio sumus, primum gradum facimus nulloque gradu distamus: Rursus filius, & fratris mei filii secunda generatio sunt, ac gradum secundum faciunt, nec a se gradu aliquo separantur; atque ad hunc modum ceteræ successiones numerandæ sunt. Porro autem de affinitate, quam dicitis parentelam esse, quæ ad virum ex parte uxoris, seu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifestissima ratio est, quia si secundum divinam sententiam ego & uxor mea una caro sumus; profectò mihi & illi mea, suaque parentela, propinquitas una efficitur. Quocirca ego & soror uxoris meæ in uno & proximo gradu erimus; filia vero ejus secundo gradu; neptis verò tertiæ; eoque modo utrinque in cæteris agendum est successionibus. Uxorem vero propinqui mei, cujuscumque gradus sit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipsius quoque gradus in aliqua fœmina propriæ propinquitatis sit. Quod nimirum uxori meæ de propinquarum suarum viris, & cunctis generationis gradibus convenit observare. Qui vero aliorsum sentiunt Antichristi sunt.

Ex MS. Cod. Ivonis decretum cum addition. continente.

DE SYNODIS IN GERMANIA, GALLIA, ET ITALIA A S. BONIFACIO ET S. ZACHARIA PAPA habitis,

Et de literis mutuis Zacariæ papæ, & S. Bonifacii

DISSERTATIO.

Synodorum a S. Bonifacio, vel in causa ejus habitarum, tum & epistolarum Zachariæ pontificis ad S. Bonifacium, & sancti Bonifacii ad illum obscura est adeo chronologia, ut doctissimos ætatis nostræ scriptores diu occupaverit: nec illorum laboribus res ita profecit, ut in lucem apertam adhuc protracta sit. Tenebras hasce discutere ego pariter in meis ad Baronium animadversionibus conatus sum; sed quanquam in nonnullis res mihi feliciter successisse confido, in aliis tamen veritatem minime assequutum & modo sentio, & ingenue confiteor. Res igitur ex integro tractanda est, quod ut prospere contingat, deserendam censeo epocham Imperatorum, quæ in monumentis illis signatur, utpote quam variam esse in variis codicibus MSS. nec satis accurate a Theophane indicetur, teste Pagio in Critica Baronii. Chronologiam itaque illam dirigam juxta ac exhibent ipsæ literæ, & synodi inter se collatæ; adjumentum etiam præbentibus indictionibus, quibus singula hæc muniuntur.

Concilium Germanicum anno 743.

Igitur omnium primum constituo concilium quod Germanicum dicitur, cum de certo loco quo episcopi convenerunt nihil quidquam sciamus. In ejus quidem præfatione coivisse episcopos illos legimus anno Christi DCCXLII. die XI. Kal. majas; sed cum epocha illa incarnationis raro ætate illa adhiberetur; huic, utpote forte addititiæ, nihil insistendum arbitror. Constat utique Burchardum quendam episcopum inter patres ejus concilii assedisse, qui sane alius non erat a Burchardo Virtzburgensi, quem a S. Bonifacio episcopum jam constitutum Zacharias papa in episcopali sede confirmat epistola secunda apud Labbeum tom. VIII. pag. 234. Signatur verò illa die Kal. Aprilis indictione XI. nempe anno 743. Ex quo recte conficias, Burchardum paulo ante Aprilim anni illius episcopatum obtinuisse. Quomodo ergo anno 742. aprili mense inter episcopos residere potuisset? Ponatur ergo concilium anno uno serius quam huc usque constitutum est, nempe anno 743. quo die XI. Kal. majas (quæ dies in actis ejus concilii signatur) in dominicam incidebat. Concilia verò antiquo more die dominica exordiri sæpe alias animadverti. Concilium hoc præcesserunt literæ tres, prior quidem S. Bonifacii ad S. Zachariam, quem de institutis in Germania episcopis tribus, inter quos Wirtzburgensis, facit certiorem; geminæ verò S. Zachariæ, alia quidem ad S. Bonifacium, cui concilium in Francia celebrari mandat, altera verò ad Burchardum, quam supra indicavimus, ambæ datæ sunt Kalendis aprilis indictione XI. idest anno 743. paulo ante concilium Germanicum.

Suessionense concilium anni 744.

B Succedenti anno 744. concilium Suessionense convenit, quod cum habitum in ejus præfatione legatur die VI. vel ut codices emendatissimi ferunt, *VI. nonas martias luna XIV.* ex his temporum characteribus annus 744. dies II. martias indicatur. In eo verò Adalbertus hæresis damnatur, *Abel & Adalbertus super ordinatos per civitates episcopos* archiepiscopi, ille quidem Remensis, hic verò Senonensis renunciantur. Concilii hujus annum, quem designavimus, indicat epistola Zachariæ ad S. Bonifacium inter Labbeanas quarta, cum in ea mittere se dicat pontifex pallia Abeli, & Adalberto, *quos*, ait, *per unamquamque metropolim per provincias constituisti;* nempe in concilio Suessionensi, ut jam animadverti. Data est epistola die X. Kal.
C Julias indictione XII. idest anno 744.

Concilium Romanum anni ejusdem.

Non diu post Suessionense, eodem scilicet anno die XI. Kal. Aprilis Zacharias concilium Romæ habuit legendum apud Labbe tom. VII. pag. 283. De concilii hujus epocha itadisserui in meis ad Pagium animadversionibus ad A. 743. 15.

Concilium hoc Romanum anno 744. die XI Kal. Aprilis celebratum fuisse mihi penitus exploratum est. Annum indicant temporariæ notæ, quas acta concilii præferunt. Annus Luitprandi trigesimus secundus a mense junio anni 743. usque ad eundem mensem sequentis anni fluxit. Annus secundus
D Artabaldi indicat epocham ejus imperii a nobis in nota ad A. 741. signatam, cœptamque a junio mense anni 742. Indictio XII. currebat a septembri anni 743. usque ad Septembrim anni 744. Superest dies & mensis, id & hunc nobis indicat epistola S. Zachariæ papæ ad Austrobertum, quam genuinam dixi in nota ad annum 742. 13. demonstrari. Cum verò epistolæ illius annus vitiatus sit, demonstrandum mihi incumbit concilium in ea expressum, Romanum hoc indicare. Id verò ex eo deduco, quod concilium illud habitum ferat epistola die XI. Kal. aprilis sub Zacharia pontifice. Porro dies illa anno 744. in dominicam incidit, qua
E die cogi concilia per hæc tempora consuevisse sæpe diximus. Cum igitur in annum 744. & concilii inscriptio, & dies & menses congruant, alia concilio sedes nulla quærenda est.

Veritas epistolæ S. Zachariæ ad Austrobertum asseritur.

Ejus verò concilii acta sequenti anno Zacharias misit ad Austrobertum Viennensem archiepiscopum cum epistola *nonis martii* signata inter Labbeanas n. XVI. Pagius in Critica Baronii de scripti hujus sinceritate ambigit; nos genuinum ita defendimus in nota ad

ad A. 742. num. 13. Epistolæ Zachariæ ad Austrobertum sinceritas mihi plane explorata est, quamquam notas ejus chronicas emendandas esse, ex iis quæ Pagius egregie deducit, non diffiteor. Sed ex mendosa temporis adscriptione argumentum contra epistolæ sinceritatem desumere plane iniquum est; cum præsertim Pagius tam multas Zachariæ epistolas, alioqui genuinas, hoc vitio notaverit. Præter hoc argumentum alterum infert Pagius ex eo, quod in eadem epistola rescivisse se scribit pontifex a Clemente quodam ab Austroberto Viennensi archiepiscopo misso, *a concussione gentium turbatas esse ecclesias provinciæ*, quibus designari Saracenorum in Gallias excursiones Pagius optime censet. Quamquam verò excursio illa anno 739. accidit; mala tamen quæ ecclesiis intuli non adeo cito sanari potuisse facile intelligimus. Hinc de ærumnis illis ecclesiæ suæ anno forte 743. adhuc perseverantibus, conqueri Austrobertus cum Zacharia potuit. Qui vicissim pontifex cum illo communicavit mala quæ Longobardi in Romanam ditionem inferebant. Quanquam enim Luitprandus eorum rex æquiorem se pontifici præbuit; non tamen ab ea affligenda penitus cessavit, cum anno 743. post concessam Romanis pacem, rogante pontifice, iterum infestis armis Ravennensem urbem, quæ pontificiæ clientelæ commissa erat, afflixerit. Vide Pagium ad A. 743. 14. Cessatum est equidem haud diu post ab armis; sed non cessatum a metu, teste enim Anastasio S. Zacharias impetrata pace in urbem regressus *se se orationibus dedit, petens ab omnipotenti Deo consolationem fieri populo Ravennatum, & Romano ab insidiatore & percussore illo Luitprando rege*. Hinc merito in epistola illa, per hæc tempora scripta, vexari fines Romanos a Longobardis sanctus pontifex queritur. Superest ut Pagii argumentum expediatur ex eo deductum, quod Wilicarius, qui Austroberto successit, ante annum 742. episcopatu dimisso monachum induit. Quomodo ergo, ait, Austrobertus anno 745. quo datam epistolam illam credimus, episcopum gerit? Fateor quidem Austrobertum Wilicario præcessisse; sed nec Ado Viennensis, nec alius ex antiquis annum indicavit, quo Wilicarius episcopatum ascendit. Ado quidem successionem episcoporum Viennensium in historia sua per intervalla notat; sed certum annum quo quisque episcopus cœpit non signat. Ex hac epistola discimus Austrobertum episcopatum suum usque ad annum 745. prorogasse. Igitur epistolam hanc ab omni suppositionis suspicione liberam puto, sed ab anno 742. ad annum 745. revocandam esse censeo, cum concilium illud Romanum in ea indicatum ipsum esse putem Romanum concilium, cujus acta supersunt, quod ab anno 743. ad annum 744. revocandum esse in nota ad A. 743. 15. demonstravi.

Anni ejusdem 744. Novembri mense datam arbitror epistolam S. Zachariæ ad S. Bonifacium inter Labbeanas V. cum in ea pontifex constitutos meminerit a S. Bonifacio metropolitas Abelem & Adalbertum, quod in synodo Suessionensi præstitum superius adnotavimus. Signantur literæ die nonarum Novembris indictione XIII. ideft anno 744.

Pone sequitur annus 745. in quo primo omnium sese offert Liptinense concilium, quod denotari credo verbis illis epistolæ IX. S. Zachariæ ad Sanctum Bonifacium datæ pridie kal. Novembris indictione XIV. ideft anno 745. *De synodo congregata apud Francorum provinciam mediantibus Pippino & Carlomanno &c.* Hanc Synodum ipsam esse Liptinensem non ambigue demonstrant verba illa ejusdem epistolæ: *De censu verò expetendo eo quod impetrare a Francis aliud non potuisti, quam ut vertente anno ab unoquoque conjugio servorum duodecim denarii* (nempe quod idem est solidus unus) *reddantur &c.* Quis non agnoscat expressum hisce canonem II. Liptinensis: *ut annis singulis de unaquaque casata solidus ideft duodecim denarii ad ecclesiam reddantur?* Convenit ergò concilium hoc ipso anno die, ut in actis legitur, *Kalendarum martiarum*, quæ tunc incidit in feriam secundam, qua die pro veteri more concilia exordiebantur. Cum verò concilium istud ex Gallis & Germanis coaluerit, ut ex verbis epistolæ S. Zachariæ colligitur, non abs re opinaremur epistolam XI. S. Zachariæ ad episcopos Galliæ & Germaniæ, quibus eos laudat de conjunctione cum ecclesia Romana, eorumque cum S. Bonifacio consensu, statim post concilium illud datam fuisse. — Liptinense concilium anni 745.

Romanum concilium a S. Zacharia die 25. Octobris cœptum, in quo a sacerdotali munere remoti sunt Adalbertus & Clemens hæreticæ superstitionis ex ipsis eorum gestis convicti, quos, nisi deinceps resipuissent, anathemate damnandos patres illi edixerunt. Acta concilii habes apud Labbeum tom. VIII. pag. 299. Venet. edit. Porro concilium istud celebrasse se S. Zacharias epistola IX. pridie Kal. Novembris ejusdem anni S. Bonifacio nunciavit. — Concilium Romanum ejusdem anni.

Annus 746. Kal. Julii, indictione XIV. exhibet literas n. VI. S. Zachariæ ad S. Bonifacium de non iterando baptismate, quod sacerdos inflexis barbarice verbis contulerat. Eodemque forte anno inclinante data est epistola VII. ad Pippinum majorem domus ad ea respondens, de quibus ab eodem Pippino interrogabatur. Notis chronicis epistola illa caret. Statim in exordio succedentis anni 747. S. Zacharias epistola VIII. per literas S. Bonifacio mandat, ut in *sacerdotali collegio lectione pandantur* ea quæ ipse ad Pippini quæsita pro responsione scripserat. Datæ sunt literæ nonis Januarii indictione XV. ideft anno 747. ineunte; atque in iis pariter injungitur, ut *dum pro hac re fuerit aggregatum concilium*, Adalberti, Clementis & Godolsatii causa, *iterum* discutiatur, de quibus, si *ad viam converti rectitudinis* deprehendantur, ad normam canonum disponant. Secundum has literas facile coactum est concilium illud quod sub nomine Germanici II. dedit Labbeus pag. 295. eidemque sedes facile hoc anno constitueretur. Præter duo hæc Germanica concilia sub S. Bonifacio celebrata, tertium aliud, quamquam apud Labbeum pag. 298. distin- — Germanicum II. concilium anni 747.

ANNO CHRISTI 742. &c.

distinguitur nequaquam agnosco. Quod enim tertium concilium appellat Labbeus, in quo Adelbertus & Clemens damnati sunt, vel idem est cum concilio Suessionensi, si de priori Adelberti damnatione agatur, vel cum secundo Germanico, si de causa hæreticorum iterum judicata sit sermo.

Germanicum III. concilium anni 747. est nullum.

Aliud etiam apud Venetum Labbei editorem occurrit, quod animadversione dignum judico. Cum enim pag. 298. Concilium quoddam Germanicum III. sub S. Bonifacio anno 745. recensuisset; dein pag. 334. tertium aliud Germanicum concilium anni 747. sub S. Bonifacio invehit, quod quintum esse ex conciliis a S. Bonifacio habitis ex Willibaldo scriptore Vitæ S. Bonifacii notat. Accepta sunt hæc ex Pagio in Critica ad annum 747. num. 2. & 3. Sed male inter se cohærent. Primo enim si concilium hoc Germanicum tria alia Germanica præcesserunt, additisque pariter Suessionensi & Liptinensi, quibus S. Bonifacius interfuit, Germanicum hoc anni 747. præterquamquod non tertium, sed quartum Germanicum supputandum erat, sextum esset, non quintum, ex conciliis a S. Bonifacio celebratis. Qui hæc cohæreant cum Willibaldo qui concilia quinque a S. Bonifacio habita notat? Igitur ut hæc sibi constent omnia, & sua fides Willibaldo coævo scriptori afferatur, censeo synodum hanc, ipsam esse Germanicam, quam secundam ideo appello, ut morem supputandi a Labbeo servatum sequar. Habita est illa post nonas Januarii anni 747. Carolomanno adhuc rerum potiente, ad obsequendum monitis pontificis, quibus injungebatur Bonifacio, ut aggregato concilio responsiones ejusdem pontificis ad capitula Pippini palam legeret, causam Adelberti & aliorum iterum tractaret; ac denique actum in ea fuisse de confirmatione præcedentium quatuor synodorum, quas S. Bonifacius jam habuerat, tradit Vvillibaldus in Vita S. Bonifacii cap. X. At enim quomodo concilium hoc postremum, quintum appellaretur, cum ex iis quæ huc usque deduximus, concilia non ultra quatuor resultent, nempe Suessionense, Liptinense, Germanicum unum, ac dein alterum hoc Germanicum? Fateor ego quidem concilium aliud superesse quærendum, idque forte hæc omnia, quæ deduximus, concilia præcessit; nec abs re opinaremur concilium istud tunc coegisse S. Bonifacium, cum tres in Germania Episcopales sedes constituit, de quibus in epistola sua ad S. Zachariam, cui idem pontifex respondet epistola sua data Kalendis Aprilis indictione XI. idest anno 743. Episcopalium sedium institutio plerumque in conciliis tunc definiebatur. Quare concilium a S. Bonifacio habitum circa annum 742. in Germania haud abs re statueretur, idque præcessisse oportet concilium illud Germanicum anni 743. de quo supra in exordio hujus dissertationis, quod proinde non primum, sed secundum appellandum esset.

Concilium aliud Germanicum omnium primum anni 742.

Anno illo 747. exeunte, vel succedente altero 748. S. Bonifacius scriptas ad S. Zachariam literas, quæ tamen non extant, transmisit, quibus pontifex respondet epistola X. signata *Kalendis Maji, indictione I.* idest anno 748. Cum verò in ea resciviſſe se pontifex scribat de sede episcopali Bonifacii ex Agrippina Moguntiam translata, hinc non immerito deduceremus epistolam XIII. S. Zachariæ ad S. Bonifacium pro erectione Moguntinæ sedis ad eundem annum, & forte diem ac mensem, qua prior illa, pertinere, quanquam epistolæ annus 751. forte non bene subjicitur.

Anni 749. & 750. nihil afferunt investigandum; succedens verò 751. die pridie nonas novembris indictione V. exhibet epistolam XII. Zachariæ ad S. Bonifacium, qua pluribus ejus interrogationibus per epistolam suam a Lullo delatam requisitis, respondet. Epistolam ergo illam quam Labbeus male subjecit, huic sancti Zachariæ epistolæ præferas. Priori eidem epistolæ S. Zachariæ adjungenda est altera num. XIV. pro monasterio Fuldensi, quod S. Bonifacius in sua ad illum epistola construxisse se asserit.

Hæc differuisse juvit ad rectam chronotaxim conciliorum coactorum occasione & tempore S. Bonifacii, ac epistolarum quas mutuo inter se S. Zacharias pontifex & S. Bonifacius habuerunt. Superest ut quæ fusius deducta sunt, sub uno veluti conspectu expansa chronologica tabula exhibeantur.

TABULA CHRONOLOGICA

Conciliorum & epistolarum S. Zachariæ & S. Bonifacii.

An. Christi	
742.	Concilium Germanicum, a nullo veteri aut recentiori scriptore indicatum, in quo episcopales sedes tres in Germania a S. Bonifacio erectæ, de quibus S. Bonifacius certiorem facit S. Zachariam per epistolam apud Labbeum to. VIII. pag. 227. legendam.
743.	S. Zacharias respondet S. Bonifacio epistola I.
	II. ejusdem ad Burchardum Vvirteburgensem episcopum, non ita pridem electum.
	Concilium Germanicum, quod a Labbeo cæterisque primum dicitur.
744.	Senonis Concilium agitur, in quo Adalbertus damnatur; Abel & Adalbertus, ille Remensis, hic Senonensis metropolitæ constituti.
	Romanum I. concilium S. Zachariæ.
	Epistola S. Zachariæ IV. ad S. Bonifacium.
	Epistola S. Zachariæ V. ad S. Bonifacium.
745.	Concilium Liptinense.
	Epistola III. & XVI. & XI. S. Zachariæ ad Francos & Gallos.
	Epistola XVII. S. Zachariæ ad Austrobertum, ad quem Romani concilii anni præcedentis acta transmittit.

S. Bo-

Anno Christi 742.

S. Bonifacius epiſtolam ſcribit ad pontificem de erroribus Adelberti lectam in ſequenti Romano concilio.

Concilium Romanum II.

Epiſtola IX. S. Zachariæ ad S. Bonifacium.

746. Epiſtola VI. S. Zachariæ ad S. Bonifacium de baptiſmate minime iterando.

Ejuſdem S. Pontificis epiſtola VII. qua ad plura Pippini conſulta reſpondet.

747. Epiſtola VIII. S. Zachariæ ad S. Bonifacium, cui injungitur ut data ad capitula Pippini reſponſa in concilio ſtatim celebrando recitet.

Concilium Germanicum, quod tertium eſt Labbeo, & conciliorum, quæ eo uſque S. Bonifacius habuerat, quintum.

S. Bonifacius literis per Buchardum miſſis Romanum pontificem de multis conſulit. Literæ ipſæ non extant.

748. S. Zacharias epiſtola X. ad præcedentia S. Bonifacii conſulta reſpondet.

749.

750.

751. S. Bonifacius epiſtola per Lullum tranſmiſſa apud Labbeum pag. 263. legenda, S. Zachariam iterum conſulit.

Cui S. Zacharias tribus epiſtolis XII. XIII. XIV. reſpondet.

A Hæc conciliorum S. Bonifacii & S. Zachariæ pontificis cum mutuis amborum epiſtolis chronotaxis. Epiſtolam S. Bonifacii ad Griphonem cum temporis adſcriptione careat, ubi collocaretur non inveni. Epiſtolam XV. S. Zachariæ ad epiſcopos Francorum, utpote dubiam, cum controverſiam de ſublato corpore S. Benedicti tangat, neglexi.

Statuta S. Bonifacii, quæ varia ex multis dedit Labbeus, reliqua omnia admitto; una ſupereſt collectio canonum, quam ſub S. Bonifacii nomine vulgavit Dacherius Spicileg. tom. IX. veter. edit. ex quo idem Labbeus tom. VIII. pag. 309. Hanc enim fœtum eſſe
B ſcriptoris ætatis a S. Bonifacio alienæ demonſtrat canon XV. in quo *monaſteria canonicorum, & monachorum*, perſpicue exprimuntur, & diſtinguuntur. Id vero diſcrimen nuſpiam in veterum ſcriptis reperias, niſi poſtquam opera Caroli Magni & Ludovici Pii eccleſiarum canonici ſub communi regula & contubernio agere juſſi ſunt. Inſuper canonum iſtorum quidam ipſi ſunt canones ad verbum conciliorum Moguntini & Arelatenſis V. quæ ſub exitum vitæ Caroli Magni anno nempe 813. celebrata ſunt. Confer canonem S. Bonifacii XIV. qui eſt Moguntini caput XXVI. Moguntinum XIX. eſt S. Bonifacii XV. Arelatenſe VI. canoni XII. Bonifaciano reſpondet, ſicut & canon hujus V. canonem XXVII. Moguntinum totidem
C fere verbis reddit. Denique capitulare Caroli anni XIII. imperii nonnullos ex his Bonifacii canones repræſentat. Has igitur conſtitutiones vel labente Caroli regno vel ſub Lodovico pio datas opinor.

AD CONCILIUM CLOVESHOVIENSE SUBSCRIPTIONES,

Quæ in Collectione Labbeana deſunt.

Anno 742.

Ex Wilkins to. I. pag. 87.

CL. *Vvilkins in nota ad præſens concilium hæc habet*. Ex Archivorum Cantuarienſis eccleſiæ valde mendoſo exemplari, Saxonicis exarato characteribus. Clar. Vvharton acta ſynodi Cloveshovienſis volumini MSS. ſuorum F. notato fol. 106. & in Bibliotheca Lambethana adſervato inſeruit; unde nomina confirmantium concilium excerpſi.

En igitur quas ex illis archivis dedit ſubſcriptiones.

†† Ego Ætelbald rex, divino ſuffragio fultus, gentis Merciorum regens imperium, ſignum ſanctæ crucis ſubſcribo. E

† Ego Cuthbertus archiepiſcopus propria manu ſubſcripſi.

† Ego Unita epiſcopus conſenſi & ſubſcripſi.

† Ego Torhthelm epiſcopus conſenſi & ſubſcripſi.

† Ego Vvilfred. epiſ. conſ. & ſubſ.

† Ego Cuthberht epiſ. conſ. & ſubſ.

† Ego Huctlac epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Eanfrid. epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Egelaf epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Alunig epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Hunwald epiſ. conſ. & ſubſ.

† Ego Daniel epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Aldwulf epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Æthelfrith epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Herewald epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Sigega epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Redwulf epiſc. conſ. & ſubſ.

† Ego Offa patricius conſ. & ſubſ.

† Ego Aldwulf dux conſ. & ſubſ.

† Ego Athelmod indolis Merc. conſ. & ſubſ.

† Ego Heardberht dux conſ. & ſubſ.

† Ego Ealbald dux conſ. & ſubſ.

† Ego Bercul dux conſ. & ſubſ.

† Ego Cyneberth conſ. & ſubſ.

† Ego Freothorus conſ. & ſubſ.

† Ego Wermund abbas conſ. & ſubſ.

† Ego Cuthred abbas conſ. & ſubſ.

† Ego Brunn abbas conſ. & ſubſ.

AD

AD CONCILIUM LIPTINENSE

Anni 745.

Canones additi & emendationes.

Extat in Fulber. Carnot. epist. XXXIII. ad Leutheric. archiep. Senon.

INvenitur *statutum in concilio Liptinensi cap. 7. sub Zacharia papa, sub principe Carlomagno hoc modo.*

Si quis filiastrum, aut filiastram suam ante episcopum ad confirmationem tenuerit, separetur ab uxore, & alteram non accipiat. Simili modo & mulier alterum non accipiat.

Item in eodem.

Nullus proprium filium, vel filiam de fonte baptismatis suscipiat, nec filiolam, nec matrem ducat uxorem, nec illam cujus filium, vel filiam ad confirmationem tenuerit. Ubi autem factum fuerit, separentur.

In monumentis Padermonensibus Cardinalis Fustembergii datur indiculus *superstitionum, & paganiarum*, quem pariter apud Labbeum legas; datur inquam, ex vetusto Palatino codice, ex quo hanc variantem lectionem non spernendam adnotavi; sanat enim lectionem apud Labbeum luxatam: *De observatione pagana* in foco, *vel in inchoatione rei alicujus.*

AD CONCILIUM ROMANUM

A Zacharia papa, anno 743. coactum

EMENDATIONES.

Anno 743. EPiscoporum, qui Romano huic concilio sub Zacharia interfuerunt, catalogum vetustatis injuriam tulisse eruditi omnes cum Labbeo & agnoscunt & dolent. Mihi, si minus in omnibus, certe tamen in multis successit, ut vitiatam lectionem corrigerem, ope vetusti codicis sæculi, ut judico, XI. quem instructissima bibliotheca Canonicorum Cathedralis Lucensis servat, de quo sæpe alias. Ex eo enim habemus sedes suas assignatas episcopis nonnullis, quorum nuda tantum nomina in editis occurrebant. Apparent etiam diœceseon quarundam vera nomina ex eodem catalogo, quas ex editis frustra investigaveris. Quis enim illud *Gaudiosum Blaudero* pro *Gaudioso Blanda* acciperet? Est verò Blanda urbs Lucaniæ episcopalis, Ughellio to. X. in episcopatibus antiquatis *verb. B.* testante. Gemina etiam sedium episcopalium nomina propria ita sunt in editis conjuncta, ut unum sit episcopi nomen, alterum sedis. En illud *Tiburtino Albano*. Optime profecto codex noster: *Joannes Tiburtinus, Gregorius Albano*: Sed præstat integrum catalogum exhibere.

MS. Codex Lucensis.	Editus.
Joanne Signa.	Joanne Signensi.
Saburro Alatro.	Sabatio Alatrensi.
Gaudecis Petis.	Haudentio Perusio.
Arcadius Clusinus.	Arcadio Clusino.
Mauricio Ortas.	Mauritio Hortano.
Joannis Falaris	Joanne Fallaritano.
Theodorus Hostia.	
Thomas Florentinus.	Thoma Florentino.
Gaudeosus Blanda.	Gaudioso Blaudero.
Petrus Esis.	Petro Esino.
Gaudeosus Sudrio.	Hirtioso Sutrino.
Andreas Pisauro.	Andrea Pisaurensi.
Vitallianus Ausimo.	Marco Lucerino.
Theophanius Sylva Candida.	Lando Conselino.
Martinus Verulas.	Pelagio Cosentino.
Venantius Præneste.	Aufredo Torentino.
Agnellus Arminensis.	Munualdo . . . . . .
Armatus Fano.	Niceta Gabinate.
Joannis Polimartio.	Vitaliano Auximensi.
Benedictus Numeuto.	Theophanio Silvæ candidæ.
Joannis Nephe.	Martino Verulano.
Griso Trephe.	Venantio Prænestino.
Auderamus Bisuniano.	Agnello Ariminensi.

Mar-

ANNO CHRISTI 743.

MS. Lucensis.	Editus.
Marcus Luceria.	Armato Fanensi.
Ladu Consis.	Joanne Polimartensi.
Pelagius Consentias.	Benedicto Nomentano.
Aufredus *Taranto*.	Joanne Nepesino.
Munualdus Benevento.	Griso Trebiano.
Cesareus Anagnas.	Anderamo Bisuntiano.
Ambrosius Capua.	Cesareo Beneventano.
Amatus Orbeuneto.	Ambrosio Agnagnino.
Niceta Gabus.	Theodoro Capuano.
Joannis Tiburtinus.	Armantio Niciano.
Gregorius Albano.	Theodoro Ostiæ.
Grossus Vieillurias. (f. Velliternus)	Gregorio Orbeventano.
Senator Ancona.	Grosso Senensi.
Isso Tudertinus.	Isso Sabinensi.
	Tiburtino Albano.
	Gratioso.
	Villeterno Anconitano.
	Gregorio Portuensi.
	Tudertino.

Placuit insuper ex eodem MS. Codice variantes quasdam lectiones dare, quæ vitiatam Editorum lectionem emendant. Insuper Concilii ejusdem capita quædam lemmata sua habent in eodem MS. Codice, quæ frustrà ex editis repetas; & illa pariter hic afferre lectoribus antiquitatis Ecclesiasticæ studiosis jucundum fore arbitror.

Editus Labbei.	MS. Codex.
Pag. 283.	
Lin. 1. Beatissimus.	Ter beatissimus.
Lin. 4. Decrevit.	Decreverunt.
Lin. 7. Antiqui hostis.	Ab antiquo hostis.
Pag. 284.	
Lin. 7. Generis sibi.	Generationis sibi.
Pag. 285. Can. IV.	
Lin. 18. Qui propinqui sunt annuè Idibus Mensis Maji SS. Principum Apostolorum &c. liminibus præsent.	Qui propinquo sunt annuè Idus Magii missa SS. Principum &c.
Lin. 37. Can. V. si autèm, sic qui &c.	Si autem his qui.
Lin. 48. Can. VI. Et si ab Hebraico &c.	Et si Dominus ab Hebraico &c.
Lin. 50. Christianæ Religionis documenta.	Christianæ veritatis documenta.
	Ut Virginem, aùt Viduam nisi disponsatam habuerit nullus audeat furare in Uxorem.
Pag. 286. Can. VII. Si qui temerariò &c.	Si qui temerariò &c. *ut in editis.*
	.... *Kal. Jan. & Oromas colere præsumat.*
Can. IX. Ut nullus &c.	Ut nullus &c.
Lin. 10. Broma colere.	Bromas ritu Paganorum colere.
	Ut Christianus Filiam suam in conjugio Judæo nullo modo audeat copulare, nè sectæ illius coinquinata pereat in æternum.
Lin. 17. Can. X. si quis Christianus.	Si quis Chrystianus &c.
	Ut Ordinationes Presbyterorum ab Episcopis non nisi in certis temporibus fiant.
Can. XI. In multis Conciliis &c.	In multis Conciliis &c.
Pag. 286. lin. 29. Annorum seriem.	Canonum Seriem.
Lin. 38. Canonum instituta.	Canonum statuta.
Lin. 42. Suscipere, vel ordinare.	Susceperit vel ordinaret.
Lin. 44. Nisi Episcopus ejus precibus.	Nisi ejus Episcopus precibus.
Lin. penult. Et ab Ecclesia.	Aut ab Ecclesia.
Ibid. Domus quæ.	Dum usque.
Cap. IV. Lin. 9. Quod posuimus.	Quod exposuimus.
Cap. XV. Lin. VI. Quæ sæpiùs.	Quæ superius.
Lin. 20. Neglexìmus.	Neglexerimus.
Lin. 21. Torqueamur.	Extorqueamur.
Lin. 22. Diù vulgatum.	Divulgatum.
Lin. 24. scriptum.	*Deest.*

Editus Labbei.	MS. Codex.
Lin. 31. Quod quidem Christianis licitum non est, dum usque se cognoverint. *Deerant hæc verba in MS. Baronii, & suppleta sunt ex Ivone: in nostro verò leguntur & lectionem eam præferunt, ut hic è regione pono.*	Quod quidem Christianis licitum non est dum usque generationem cognoverint.
Lin. 33. Præteritis annis.	Præterito anno.
Pag. 288. Lin. 11. Contra Canones esse sancita.	Contra Canonum esse sancita.
Lin. 19. Respondendum est.	Responsum est.
Lin. 27. Cooperitis.	Cooperietis.
Lin. 28. Jugulastis.	Jugulatis.
Lin. 30. Habebat.	Habebant.
Lin. 38. Ad tempus credidit.	Ad tempus tradidit.

In fine post subscriptiones.

Pag. 289. Lin. 6. Et ut verè speculatores animarum à Deo constituti, curam Dominici gregis habete.	Et ut verè speculatores constitutis quorum Dominicum gregem habere.
Lin. 7. Et ut jam a torpentibus.	Etiam à torpentibus.
Lin. 25. Docemur nobis a Deo creditis esse plebibus.	Docemur nobis à Deo creditis assequere plebibus.
Pag. 289. Lin. 31. Moribus.	Morbus.
Lin. 33. Gentis qui in te.	Gentis, quæ in te.

Denique sequentem canonem ex concilio Zachariæ papæ desumptum recitat Angelus Trojanus episcopus in charta apud Ughellium tom. I. pag. 1343. nov. edit. signata anno 1037. cujus hæc sunt verba.

D. Zacharias papa præfinivit in concilio.

UT ecclesia, vel cænobium canonicè extructum a dominio constructorum invitè haudquaquam auferatur, liceatque illi presbitero, cui voluerit, pro sacro officio illi diœcesis (*a*) & bonæ authoritatis dimissione cum consensu episcopi, ne malus exiſtat, commendari; ita ut ad præfatam, juxta reverentiam ac placitum ipsius episcopi, sacerdos recurrat.

(a) Locus corruptus.

IN SEQUENTEM POENITENTIALEM LIBELLUM

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

CL. Labbeus in sua conciliorum Collectione locum tribuendum censuit libello Pœnitentiali Bedæ nomine inscripto, qui e MS. codice haud ante multos annos prodierat. Hunc ego olim cum percurrerem, sincerum Bedæ opusculum censui; quæ mihi persuasio tandiu inhæsit, quoadusque collectionem antiquam canonum pœnitentialium sine authoris nomine a Martene Anecdotor. tom. IV. vulgatam, non legi. Extunc enim alia mihi incidit suspicio, num scilicet opus hoc posterius genuinum Bedæ pœnitentiale censendum sit. Momenta dum perpendo, trahi me in hanc opinionem sensi. Lectori illa propono judicanda. Auctor operis a Martene vulgati eo vivebat tempore, quo Gregorius II. pontifex ecclesiæ Romanæ præerat, ejusque canones in Romano concilio editos & in Collectione Labbeana vulgatos in opus suum transtulit, hoc præfixo titulo: *Item ex decreto papæ Gregorii minoris, qui nunc Romanam catholicam gerit ecclesiam &c. Si quis presbyter &c.* ut in editis Labbei edit. Venet. tom. VIII. pag. 187. Sub eodem pontifice Bedam floruisse, vitamque ad exitum usque ejusdem Gregorii produxisse Pagius in Critica Baronii ad A. 731. demonstrat. Libello igitur huic anonymo author Bedæ æqualis assignandus est. Gregorius vero III. in excerpto suo ex patrum dictis, qui Libellus est pœnitentialis in canones plures distinctus, eos se dare canones affirmat, quos ex *Isidoro*, *Augustino*, *Gregorio*, *Beda*, *Gelasio*, *Innocentio*, *Theodoro*, *Cassiano*, *Egberto vel cæteris* collegerat. Illum profecto opus hoc nostrum vidisse & excerpsisse constat. Elucet id præsertim ex can. III. de homicidio; hæc enim canon ille Gregorii: *Qui occiderit episcopum aut presbyterum aut diaconum, regi dimittendum est ad judicandum;* quæ pariter verba recurrunt in libello Martenii in capite de occisione: *Qui episcopum aut presbyterum occiderit, rege judicandus est.* Gregorius ibidem. *Qui occiderit minoris ordinis clericum in judicio episcopi est judicandus, ut arma relinquat, & in*

mo-

monasterio Deo serviat, vel septem annos cum luctu pœniteat. Expressa sunt hæc ex anonymo Martenii ibid. *Qui occiderit monachum vel clericum, arma deponat & Deo serviat, vel VII. annos pœniteat*. Eadem vocum rerumque affinitas sese offert in canone VIII. Gregorii, cum anonymo in canone de ebrietate collato; eadem in canone IX. Gregorii de furto, & capite anonymi de furto. Sunt quidem, fateor, permulta, quæ pariter in vulgato Bedæ pœnitentiali libello, & in Gregorii canonibus respondent; sed ea pariter anonymus Martenii exhibet. Sed & vicissim nonnulla offendas in anonymo Martenii, quæ pariter recurrunt in canonibus Gregorii, frustra verò in libello Bedæ adscripto quæras. In canone VIII. Gregorii ebrietatis consuetudo damnatur; damnaturque pariter iisdem verbis in libello anonymi; in libello verò Bedæ adscripto de hac consuetudine nihil. De furto quædam attingit Gregorius in cap. IX. ex anonymo cap. de furto excerpta; qua de re Bedæ libellus nihil. Mature his omnibus expensis, collatisque inter se, deducendum arbitror Libellum pœnitentialem anonymum Martenii authorem habere ejusdem ac Bedam ætatis, Gregorio III. anteriorem, & opus esse ipsi pariter Gregorio III. non ignotum; quin & ab illo excerptum. Cum igitur sua se excerpsisse testetur Gregorius præter summos quosdam pontifices ex Beda & Egberto, ac A Theodoro; nec opus istud Martenii, Egberti fœtus sit, ut ex collatione operis Egberti in Collectione Labbeana tom. VIII. pag. 359. edit. Venet. constat, neque sit Theodori, ut patet: ex his inferas necesse est opus hoc Martenii genuinam esse Bedæ lucubrationem. Quod verò Bedæ nomine vulgatum est opusculum, Bedæ quidem esse, sed interpolatum. Hanc verò interpolationem ibidem demonstrat Pœnitentiale Rabani apud Canisium Veter. Lection. to. 2. par. 2. pag. 306. ex edit. Basnagii. Illud enim cap. XVIII. de perjuro fragmentum exhibet *Egberti Anglorum episcopi*, quod desumptum est ex cap. B IX. libelli de remediis peccatorum, a Labbeo sub Bedæ nomine vulgati. Nec verosimile est Gregorium multa quidem ex libello Marteniano excerpsisse, authorem verò designare nomine neglexisse; cum enim authores, quibus præcipue usus est, indicaverit, vix credo authorem operis hujus, ex quo tam multa accepit, illaudatum præteriisse.

His ita se habentibus, inserendum in hac collectione libellum hunc censui, opportunum fore ratus, ut operi Bedæ suspecto, quod huc usque locum in prioribus collectionibus occupavit, aliud tandem substituatur, quod sinceritatis suæ notas præfert apertissimas.

CANONES POENITENTIALES.

Ex Marten. Anecdot. to. IV. col. 31.

Conc. Carth. IV. can. 74.

UT Sacerdos pœnitentiam imploranti absque personæ acceptione pœnitentiæ leges injungat.

Ibid. can. 75.

Item. Ut negligentiores pœnitentes tardius recipiantur.

Ibid. can. 76.

Item. Is qui pœnitentiam in infirmitate petiit, si casu, dum ad eum sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in frenesim versus fuerit; dent testimonium qui eum audierunt, & D accipiat pœnitentiam: & si continuo credatur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus eucharistia: si supervixerit, commoneatur a supradictis testibus petitionibus suis satisfactum esse; & subdetur statutum pœnitentiæ tempus quandiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit.

Ibid. can. 78.

Item. Pœnitentes qui in infirmitate viaticum eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint.

Ibid. can. 79.

Item. Pœnitentes, quantum leges pœnitentiæ exsequuntur, si casu in itinere vel in mare mortui fuerint, ubi eis sacerdos subvenire non potuerit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendentur.

In Concilio Hippone regio de pœnitentibus.

Secundum differentiam peccatorum episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur, & ut presbyter inconsulto episcopo non reconciliet pœnitentem, nisi absentia episcopi necessitate cogente. Cujuscumque autem pœnitentis publicum aut vulgatissimum crimen est, quod universam ecclesiam commoverit, ante absida ei manus imponatur.

In decretali Innocentii episcopi.

Epist. ad Decentium Eugubinum episcopum cap. IX.

De pœnitentibus autem qui sive ex gravioribus commissis sive ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla intervenit ægritudo, ut feria ante pascha ei remittendum, Romanæ ecclesiæ consuetudo monstrat. Ceterum de pondere æstimando delictorum sacerdoti est judicare, ut E adtendat ad confessionem pœnitentis & afflictus ac lacrymas corrigentis; ac tunc jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem suam, vel si quis ægritudinem incurrerit, atque usque desperationem devenerit, ei ante tempus relaxandum, ne de sæculo absque communione discedat.

In concilio Nicæno de morituris lapsis.

Conc. Nic. 1. can. 12.

De his qui vita excedunt, vetus lex obſervetur etiam nunc, ut morituro & deſideranti euchariſtia non negetur; ea tamen conditione, ut ſi ſupervixerit, non communicet, niſi ſtatutum pœnitentiæ tempus impleverit, vel ſi epiſcopus probabili cauſa conceſſerit.

In concilio Arauſico.

Conc. Arauſ. 1. can. 3.

Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit ſine reconciliatura manus impoſitione eis communicare, quod morientis ſufficit conſolationi ſecundum definitiones patrum, qui hujuſmodi communionem congruentem viaticum nominarunt, ut ſi ſupervixerint ſtent in ordine pœnitentium, ut oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant.

In concilio Arlatinſi.

Conc. Arelat. 11. can. 12.

De his qui in præſenti vita poſiti exceſſerunt, placuit nullum a communione vacuum debere dimitti, ſed pro eo quod honoravit pœnitentiam, oblatio illius ſuſcipiatur.

In epiſtola S. Innocentii epiſcopi.

Pœnitentes tempore quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum & cilicium ſuper caput a ſacerdote, ſicut ubique conſtitutum eſt, conſequantur: & ſi aut comas non depoſuerint, aut veſtimenta non mutaverint, non recipiantur. Juvenibus autem non facile pœnitentia committenda eſt propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte poſitis non negandum.

De pœnitentibus propter ruinam.

Statuitur ut Abbas videat, cui a Deo tribuitur poteſtas alligandi & ſolvendi, ſi aptior eſt ad veniam juxta ſcripturæ exempla, ſi cum lacrymis & lamentatione & lugubri veſte ſub cuſtodia melior eſt pœnitentia brevis quam longa & remiſſa cum tempore mentis.

De pœnitentia intima.

Theodori cap. 12. Spicil. tom. 9.

Pœnitentes ſecundum canones non debent communicare ante conſummationem pœnitentiæ: nos autem pro miA ſericordia miſerantis Dei poſt annum vel ſex menſes licentiam damus.

Excarpſum de epiſtola papæ Leonis.

Leo. epiſt. 2. ad Ruſtic. Narbon. c. 7.

De his qui in ægritudine pœnitentiam accipiunt, & cum relevaverint agere nolunt; culpanda eſt talium negligentia, ſed non penitus deſerenda, ut crebris cohortationibus incitati, quod neceſſarii expetierunt, fideliter exequantur. Nemo enim deſperandus eſt dum in hoc corpore conſtitutus eſt, quia B nonnunquam quod diffidentia ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.

Ibid. cap. 8.

Item. De his qui jam deficientes pœnitentiam accipiunt, & ante communionem moriuntur, horum cauſa ad judicium reſervanda eſt, in cujus manu fuit, ut talium obitus uſque ad communionis remedium differatur. Nos autem quibus viventibus non communicamus, mortuis communicare non poſſumus.

Cæleſtinus papa de ultima pœnitentia.

C

Epiſt. 2. ad Galliæ epiſcopos cap. 2.

Perdidiſſet latro præmium in cruce ad Chriſti dexteram pendens, ſi illum unius horæ pœnitentia non juviſſet; & cum eſſet in pœna pœnituit, & per hujus ſermonis profeſſionem habitaculum paradiſi, Deo promittente, promeruit. Vera ergo ad Deum converſione in ultimis poſitorum mente potius eſt æſtimanda, non tempore, Propheta hoc taliter adhibente, *in quocumque die converſus fuerit peccator, vita vivet.* Et iterum: *cum converſus fueris, ingemueris;* D *tunc ſalvus eris.* Cum ergo ſit Dominus cordis inſpector, quovis tempore non eſt deneganda pœnitentia poſtulanti, cum ille obliget judicii, cui occulta omnia noverit revelari.

De cura pro mortuis.

De quatuor modis quibus vivi adjuvant mortuos, Origenes ait: animæ defunctorum quatuor modis ſolvuntur, aut oblationibus presbyterorum aut epiſcoporum Deo, aut prece ſanctorum, aut E carorum elemoſynis, aut jejunio carorum.

De his quibus offerre debet Synodus ait.

Canones Hibern. lib. 15. cap. 2.

Quatuor modis offert eccleſia pro animabus defunctorum, pro valde bonis gratiarum actiones in quibus nihil habet quod debeat; pro valde malis conſola-

ſolationes vivorum, pro non valde malis, ut tolerabilior fiat damnatio; pro non valde bonis, ut plena remiſſio fiat.

Item Auguſtinus ait.

lib. de iſto quæſt. Dulcitii quæſt. 2. 4. Tria genera oblationis ſunt, pro valde bonis gratiarum actiones ſunt, hoc eſt, Deo gratias agunt quod bene vixerunt; pro non valde malis propitiationes, quibus proſunt ſacrificia, ſi tamen aliquod meritum præparaverunt in vita; pro valde malis ſi nulla ſunt adjumenta mortuorum, tamen conſolationes ſunt vivorum, ideſt pauperum ſunt.

Synodus Romana.

Valde boni non egent remedio poſt mortem, quia ſeipſos in vita ſua liberaverunt. Pro valde malis non eſt neceſſe, quia de his judicatum eſt non eſſe fructuoſum, niſi tantum eleemoſyna accipienda a vivis & pauperibus dividenda. Pro non valde malis & pro non valde bonis, oblatio & oratio & eleemoſyna & jejunium danda ſunt, ſi tamen in vita profeſſi ſunt quod crediderunt.

De ſacrificando pro mortuis Gregorius in vita patrum.

lib. 4. Dialog. cap. Cui peccata gravia non deprimunt, prodeſt mortuis ſepeliri in eccleſia, quia cum eorum proximi ad ſacra loca venientes ſepulcra eorum aſpiciunt, pro eis preces Domino fundunt. Cui verò peccata deprimunt, ad majorem damnationis cumulum in eccleſia ponuntur.

Item Gregorius.

Ii quibus peccata dimiſſa non fuerunt, ſacris locis adjuvari poſt mortem non poſſunt. *Item*, vides quod ſacra loca non liberant, ſed culpa temeritatis accuſat. (id. c. 51.; id. c. 53.)

De vexatis a diabolo.

Si homo vexatus eſt a diabolo, & neſcit aliquid, niſi ubique diſcurrere, & occidit ſemetipſum quacumque cauſa, poteſt ut oretur pro eo, ſi ante religioſus erat: ſi pro deſperatione, aut pro timore aliquo, aut pro cauſis incognitis, Deo relinquimus hoc judicium, & non auſi ſumus orare pro illo. Qui ſe occiderit propria voluntate, miſſas pro eo facere non licet, ſed tantum orare, & eleemoſynas largiri. Si quis ſubita tentatione mente ſua exciderit, vel per inſaniam ſeipſum occiderit, quidam pro eo miſſas faciunt.

Petrus in libris Clementis.

Unuſquiſque in ſua poteſtate habet breve, aut longum pœnitentiæ ſuæ tempus exigere; & ideo in vobis eſt quod non velitis ad noſtram convenire menſam. *Item*. Fieri poteſt ut multi temporis negligentiam brevis & aſſidua reparet diligentia. *Item*. Nullus putet quod in temporis longitudine documentum converſionis oſtenditur & non devotionis ac propoſiti firmitate. Deo enim manifeſtæ ſunt mentes, qui non temporum rationem collegit, ſed amorem. *Joannes Caſſianus ait*: Reminiſcamur David duo tam gravia, & tam immania crimina pœnitudinis ſermone deleta.

Gregorius. Cauſæ penſandæ: & tunc ligandi atque ſolvendi poteſtas exercenda eſt. *Auguſtinus ait*: Non nocent mala præterita, ſi non placent præſentia, præcipue ſi multis eleemoſynis fuerint expetita.

De inceſtis canones Arelatenſes cap. X.

De his qui conjuges ſuas in adulterio deprehendunt, & iidem ſunt adoleſcentes fideles & prohibentur nubere, placuit ut quantum poſſit conſilium eis detur, ne alias uxores viventibus uxoribus ſuis, licet adulteris, accipiant. (Conc. Arel. 1. can. 10.)

Canon Neoceſarienſis.

Mulier ſi duobus fratribus nupſerit, abjiciatur uſque ad mortem: veruntamen in exitu propter miſericordiam, ſi promiſerit quod facta incolumis hujus conjunctionis vincula diſſolvat, fructum pœnitentiæ conſequatur. Quod ſi defecerit vir aut mulier, in talibus nuptis difficilis erit pœnitentia, in vita permanente. (Concil. Neoc. can. 2.)

Canones Apoeninſes.

Inceſtis conjunctionibus nihil prorſus veniæ reſervamus, niſi cum adulterium ſeparatione ſanaverint. Inceſtus verò, nec ullo conjugum prævalendus præter illos quos nominare funeſtum eſt, hoc eſſe cenſuimus. Si quis relictam fratris, quæ pene prius ſoror extiterat, carnali conjunctione violaverit, ſi quis frater germanus ſorores accipiat, ſi quis novercam duxerit, ſi quis conſobrinæ ſe ſociet, quod ut a præſente tempore prohibe- (Concil. Epaon. can. 30.)

hibemus, ita eá quæ sunt anterius non solvimus; si quis relictæ avunculæ miseratur, aut patrui, aut privignæ, id est philastria concubitu polluatur, sine quibus conjunctio illicita habeatur, interdicitur eundi melioris conjugii libertatem.

Interrogatum Augustini si debeant duo germani fratres singuli sorores accipere, quæ sunt ab illis longa progenie generati.

Respondit *Gregorius*. Hoc fieri modis omnibus licet: nequaquam enim in sacris eloquiis invenitur quod huic capitulo contradicere videatur.

Et in alio loco.

Duo fratres duas sorores in conjugio possunt habere, quidam pater & filius matrem & filiam.

In tertia propinquitate carnis licet nubere secundum Græcos.

Capit. Theodori n. 13. & 112. Sicut in lege scriptum est, in quinta secundum Romanos: tamen in tertia non solvunt postquam factum fuerit. Ergo in quinta generatione conjungantur, quarta si inventi fuerint, non separantur, tertia separantur. In tertia tamen propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum ejus.

Dicta Esydori.

Isidor. lib. 9. Origin. cap. 7. Beatus *Esydorus* de consanguinitate sic loquitur: cujus series VII. gradibus dirimetur hoc modo. I. filius & filia. II. nepos & neptis. III. pronepos & proneptis. IV. abnepos & abneptis. V. adnepos & adneptis. VI. trinepos & trineptis. VII. trinepos filius & trineptis filia. Hæc consanguinitas dum se paulatim propaginem ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum sese subtraxerat, & propinquitas esse desierat, eam rursus lex matrimonii vinculo repetit, & quodam modo revocat fugientem. Ideo autem usque ad sextum generis gradum consanguinitatis constituta est, ut sicut sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

Huc usque Esydori procedit sententia.

Item ex decreto papæ Gregorii minoris, qui nunc Romanam catholicam gerit matrem ecclesiam, quid de hac causa quam inquiritis sanxerit sancta & vera auctoritas intimamus.

I.

Si quis presbyter duxerit uxorem, anathema sit.

II.

Si quis monacham, seu Deo sacratam, quam Dei ancillam appellant, in connubium duxerit, anathema sit.

III.

Si quis commatrem spiritualem in conjugium duxerit, anathema sit.

IV.

Si quis fratris uxorem duxerit in conjugium, anathema sit.

V.

Si quis neptem in conjugium sociaverit, anathema sit.

VI.

Si quis novercam aut nurum duxerit in conjugium, anathema sit.

VII.

Si quis consobrinam in conjugium duxerit, similiter anathema sit.

VIII.

Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit duxerit in conjugium, anathema sit.

Huc usque ex decreto prædicti papæ.

Invenimus etiam in aliorum decretis, quod si nescienter, sicut adsolet, ecclesiasticam constitutionem per negligentiam nostri temporis sacerdotum, in quarto, vel quinto, vel sexto gradu cognationis, ideft consanguinitatis in conjugio copulati fuerint non separentur; sed tamen istud non integitime, sed venerabiliter concessum esse noscatis. Idcirco prius cavendum est ne hoc omnino proveniat. In tertio verò vel secundo, quod absit, gradu si contigerit talis copula; separari oportet.

Hi sunt dies qui non computantur in poenitentia. Dies dominicus, Natale Domini, Epiphania, Pascha, Ascensio Domini, Pentecosten, S. Joannis Baptistæ, S. Maria, & SS. duodecim Apostolorum, vel S. Martini, & veneranda festivitas Sancti, qui in ipsa provincia corpore requiescit.

De consanguinitate in conjugio.

Intellige quid lex loquitur, nec minus, nec plus. Quod autem observatur apud

apud nos, ut quatuor genera dividantur, nec vidisse dicunt nec legisse, ut poenitentia semper isto modo servata sit, ab uno anno & deinceps de qualicumque peccato, idest in unaquaque hebdomada III. dies sine vino & med. & sine carne, & jejunet usque ad vesperum, & manducet de cibo sicco & tres quadragesimas semper de sicco cibo, & jejunet tres dies ad nonam, & tres dies ad vesperam.

Clerici sive laici ebrietatem & ventris distentionem in omnibus caveant. Faciant quod Apostolus dixit: *Sive manducatis, sive bibitis, vel quidquid facitis, omnia in gloria Dei facite.* Tunc ergo digna poenitentia est, si hoc impleatur.

De laude in matrimonio.

Non omnis mulier viro conjuncta uxor est viri; quia nec omnis filius mulieris est patris. Nuptiarum autem foedera inter ingenuos sunt legitima & inter æquales, multo prius hoc ipsud Domino constituente, quam initium Romani juris existeret. Itaque aliud est uxor, aliud concubina: sicut aliud ancilla, aliud libera; propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem testimonium ponit in Genesi, ubi dicitur: *Ejice ancillam & filium ejus, non erit heres filius ancillæ cum filio meo Isaac.*

Augustinus ait qualis esse debeat uxor quæ habenda est.

Id est si viro casta, si desponsata in virginitate, si dotata legitime, & a parentibus tradita, & a sponso & paranymphis ejus accipienda. Ita secundum legem & evangelium publicis nuptiis honeste in conjugium legitime sumenda est, & omnibus diebus vitæ suæ, nisi ex consensu & causavacandi Deo numquam a viro suo separanda est, excepto fornicationis causa. Si enim fornicata fuerit, relinquenda est; sed illa vivente altera non ducenda est, quia adulteri regnum Dei non possidebunt.

De adulterio.

Vir qui uxorem suam invenit adulteram, & non vult dimittere eam; sed in matrimonio suo adhuc habere; annos II. poeniteat, & jejunia religiosa exerceat. Et quandiu ipsa poeniteat, abstineat se a matrimonio ejus, quia adulterium illa perpetraverit.

A

Item.

Maritus qui cum uxore sua dormierit, lavet se antequam intret in ecclesia.

Item.

Mulier adultera si est, & vir ejus non vult habitare cum illa; si vult illa monasterium intrare, quartam partem suæ hæreditatis obtineat: si non vult, nihil habeat.

Item.

B

Si vir & mulier conjunxerint se in matrimonio; & postea dixerit mulier de viro non posse nubere cum eo; si quis potest probare quod verum dicit, accipiat alium.

Ab hostibus capta.

Cujus uxorem hostis abstulerit, & non potest repetere eam; licet ei aliam accipere, melius est quam fornicare. Si postea redditur uxor, non debet recipe-
C re eam, si aliam habet; sed ipsa accipiat alterum virum, si unum ante habuerit, eadem sententia stat de servis transmarinis.

In alio loco synodus Anquirinensium.

Mulieres quæ abortivum faciunt antequam animam habeant, & postea, idest post XL. dies accepti seminis: ut homicidæ pœniteant, idest III. annos in IV. feria, & VI. & in tribus quadragesimis, missi ante XL. dies I. annum pœniteant.

D

Et in alio.

Mulieres verò quæ fornicantur, & partus suos necant; sed ex his qui agunt secum & in utero conceptus excutiant, antiqua quidem definitio usque ad exitum vitæ eos ab ecclesia removet; humanius autem nunc devenimus, ut his X. annis tempus pœnitentiæ tribuatur. Conc. Ancyr. can. 20.

Augustinus. Quæcumque mulier aut partum suum disperdit, aut filium necavit, homicidium perpetravit. Mulier
E sive vir consentiens in hoc peccato VII. annos pœniteant.

Hieronymus ait: Quæcumque mulier hanc detestationem fecerit, rea ab his constituitur, aut suæ animæ aut homicidii. Inde XIIII. annos pœniteat.

Hie-

Hieronymus ait: Pudet dicere, proh nefas! triste quod verum est, erecta cervice & ludentibus pedibus incedunt & reliqua. . . . .

Aliæ verò sterilitatem bibunt, & nec damnati hominis homicidium faciunt.

Canon Anquirinensium.

Conc. Ancyr. can. 23. Qui auguria, auspicia, quæ sive somnia vel divinationes quaslibet secundum mores gentium observant, aut in domos suas hujusmodi homines introducunt in exquirendis aliquam artem maleficiorum, aut in domos suas inlustrent; confessi poeniteant. Si de clero sunt, abjiciantur; si verò sæculares V. annos agant pœnitentiam secundum regulas antiquas constitutas.

Thedorus.

Si mulier divinationes vel incantationes diabolicas fecerit; in canone V. annos, & nunc I. annum vel tribus quadragesimis, vel XL. dies juxta qualitatem culpæ pœniteat.

Si quis mathematicus fuerit, per invocationem dæmonium mentes tulerit, V. annis pœniteat, III. ex his in pane & aqua.

Si quis emissor tempestatum fuerit, VII. annos pœniteat; III. ex his in pane & aqua.

Si quis ad fanum communicaverit, XL. diebus pœniteat in pane & aqua.

Si quis maleficio suo aliquem perdiderit, VII. annis pœniteat: III. ex his in pane & aqua.

Si quis per amorem veneficus sit, & neminem perdiderit; si clericus, annum I. pœniteat in pane & aqua: laicus dimidium annum pœniteat.

Maxime si per hoc mulieris partum quisque deceperit; III. annos unusquisque superaugeat in pane & aqua, ne homicidii reus sit. Mulier si qua ponit filium suum supra tectum, vel in fornacem, pro sanitate febris, V. annos pœniteat.

De fornicatione, & reliqua ingenia, & immundas pollutiones. Moyses: non commiscendum cum masculo coitu fœmineo. & subditur; ambo moriantur.

Item in canone Apostolorum.

Canon. apost. 24. Episcopus, presbyter, Diaconus, qui in fornicatione; aut perjurio aut furto captus est, deponatur: non tamen communione privetur: quia non judicat Dominus bis in idipsum.

A Si quis pontifex fornicationem faciens naturalem; X. annos pœniteat, per multas lacrymas & eleemosynas veniam a Domino petat, post annos III. vel IV. levius pœniteat.

Si quis fornicaverit sicut Sodomitæ fecerunt, X. annos pœniteat; tribus integris. Alii sodomitæ VII. annos, & molles sicut mulier adultera VII. annos pœniteat. Qui semen aut sanguinem biberit, III. annos pœniteat.

Si quis semen in os miserit, VII. annos pœniteat: alii judicant per consilium B III. Qui sæpe fecerit fornicationem, primus canon judicat X. annos. Secundus canon VII. annos, sed pro infirmitate hominis per consilium dixerunt III. annos pœniteat.

Pueri se invicem manibus inquinantes dies XL. pœniteant.

Pueri inter fœmora fornicantes, annum I. iterantes, annos II. pœniteant.

Puer parvulus oppressus a majore, hebdomadam unam pœniteat. Si consenserit, XL. diebus.

Vir semetipsum coinquinans primum C C. diebus, iterans, annum I. pœniteat.

Si quis fornicationem aut immunditiam fecerit, laicus III. annos, clericus V. subdiaconus VI. diaconus VII. presbyter X. episcopus XII. molles uno anno poeniteant.

Si quis frater cum fratre fornicationem faciens per commixtionem carnis, XII. annos ab omni carne se abstineat.

Qui cum sorore sua fornicatur, XII. annos pœniteat: alii XV. judicant.

Si cum matre fornicaverit, XV. annos poeniteat, & numquam mutet, nisi D diebus dominicis.

Si mater cum filio suo parvulo fornicationem imitatur, annos III. pœniteat, & III. quadragesimas & legitimas ferias.

Moyses. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo.

Canon. Qui cum pecoribus coierit, XI. annos pœniteat. Quidam dixerunt per consilium VII. quidam III. quidam I. quidam cum duobus ut pueri. Oportet discretio esse inter qualitatem pecudis vel hominum. Animalia ad alia coitum hominum polluta, occidantur, carnesque E canibus projiciantur, sed coria adsumantur. Ubi autem dubium est, non occidantur.

De occisione canon. Anquirinensium.

Qui voluntarie homicidium fecerint, ad pœnitentiam quidam se jugiter mittant, circa exitum autem vitæ communione digni habeantur. Eos verò qui non Conc. Ancyr. Can. 21. & 22.

volun-

voluntate, sed casu homicidium perpetraverint, hæc verò humani ordinatio quinquennii tempus tribuat.

Qui occiderit monachum, vel clericum, arma relinquat, & Deo serviat, vel VII. annos pœniteat.

Qui autem episcopum aut presbyterum occiderit, rege judicandus est.

Si laicum alterum occiderit meditatione odii, vel possidendæ hæreditatis ejus; annos VII. pœniteat sine carne & vino. Si per iram subitam & rixam, III. annos pœniteat.

Qui ad homicidium faciendum consenserit, & factum fuerit; VII. annos pœniteat; III. integros. Si autem voluerit & non potuerit; III. annos pœniteat.

Si quis alium aliter percusserit, & sanguinem effuderit, XL. dies poeniteat, & vulnus restituat. Si diaconus, VI. menses. Si presbyter unum annum poeniteat.

Qui occiderit hominem XL. dies abstineat ab ecclesia. Si quis pro ultione proximi hominem occiderit; poeniteat sicut homicida III. vel VII. annos. Si tamen reddere vult propinquis pecuniam æstimationis, levior erit poenitentia, ideſt dimidio spatio. Similiter qui occiderit hominem publico bello, vel per jussionem Domini sui XL. dies poeniteat.

Si quis liber jubente majore suo innocentem; annum I. poeniteat, & sequentes II. quadragesimas & legitimas ferias.

Qui per rixam in ictu debilem vel deformem hominem reddiderit; impensas in medicos & maculæ pretium, & opus ejus donec sanetur restituat, & dimidium annum poeniteat. Si verò non habet unde restituat, hic annum integrum.

Qui ad feriendum hominem surrexerit, volens eum occidere, II. hebdomadas poeniteat; si clericus fuerit VI. menses, quod & si vulneraverit, dies XL. sed & pecuniam pro modo vulneris cui inflixit tribuat, ne læsus scandalizetur.

Si quis clericus homicidium fecerit, & proximum suum occiderit X. annos exul poeniteat: post hos recipiatur in patriam, si poenitentia comprobatur episcopo, ut & satisfaciat parentibus ejus quem occidit, vicem filii reddat. Si autem non satisfaciat parentibus illius, nunquam recipiatur in patriam; sed more Cain vagus & profugus sit super terram.

Mater si occiderit filium suum, XV. annos poeniteat, & nunquam mutet nisi in die dominico.

Mulier paupercula si occiderit filium suum, VII. annos poeniteat. In canone dicitur, si homicida sit, X. annos poeniteat.

Si moritur infans sine baptismo, III. annos habens; pater & mater III. annos poeniteat, I. ex his in pane & aqua.

Infans, infirmus & paganus commendatus presbytero, si moriatur sine baptismo, presbyter deponatur. Si negligentia sit parentum, I. annum poeniteant.

Qui necat filium suum sine baptismo, in canone X. annos poeniteat, per consilium VII. annos.

Si moriatur sine nece hominis & sine baptismo, III. annos poeniteat.

Qui homicidium vel furtum commiserit, & non composuit illis quibus nocuit: quando confessus fuerit episcopo vel presbytero peccata sua, debet illis aut propria reddere, vel componere. Si verò non habuerit substantiam unde componere poteſt, vel nescierit quibus nocuerit, plus augeat poenitentia.

De furto.

Si quis furtum capitalem commiserit, ideſt quadrupedia, vel casas effregerit, aut quodlibet meliorem præsidium furaverit, V. annos poeniteat, III. integros.

Qui sæpe furtum fecerit, VII. annos poeniteat, aut quomodo judicaverit sacerdos. Qui verò de minoribus furtum fecerit, III. annos poeniteat.

Si quis aliquid de ministerio ecclesiarum vel qualecumque opus, quolibet modo fraudaverit, vel neglexerit, VI. annos poeniteat.

Faciens furtum semel I. annum: si iterum, duos annos. Si puer, XL. diebus, vel XX. diebus, ut asserit æqualitas eruditionis.

Si quis servum aut quemcumque hominem quolibet ingenio in captivitatem duxerit aut transmiserit; III. annos poeniteat in pane & aqua.

Si parvulus annorum decem aliquod furtum fecerit, VII. dies poeniteat. Si autem post annos XX. aliquid furtum fecerit, X. dies poeniteat.

De juramento.

Perjurium qui fecerit in ecclesia XI. annos poeniteat. Qui verò pro necessitate coactus, III. quadragesimas.

Neces in manus.

Si verò juraverit in manu episcopi vel presbyteri, seu in altari, sive in cruce con-

consecrata, & mentitus est, III. annos A poeniteat. Si in cruce non consecrata, I. annum poeniteat.

Si quis juraverit in manu hominis, nihil est apud Græcos, nos secundum Christum, aut ex verbis tuis justificaberis, aut ex verbis tuis condemnaberis.

Interrogatio Romana.

De juramento, non jurare omnino hoc sequentia lectionis dicit non adjurandum esse per creaturam aliam, sed per creatorem, ut mos est prophetis, vi- B vit Dominus, & vivit anima mea; & vivit Dominus cui adsisto hodie.

De contradictione.

Finis autem contradictionis ad juramentum est, sed Domino. Omne enim quod dominatur, hoc & adjuratur. Alii perjures III. annos poeniteant.

De contradictione duorum absque testibus, statuunt ut per sancta IV. evangelia antequam communicent testentur, qui adprobantur, & deinde sub judice C famæ relinquantur.

Si quis perjuraverit VI. annos poeniteat, III. integros, ut & juret nunquam prætereat. Si quis coactus pro qualibet necessitate, aut nesciens perjuraverit, tres annos poeniteat, I. integrum,

De escis immundis.

Qui manducat carnem immundam, aut a vulpibus dilaceratam, XL. dies poeniteat.

Qui manducaverit morticinas insties D XL. dies poeniteat.

Qui animalis carnem cujus mortem nesciebat, tertiam partem anni cum pane & aqua vivat sine vino, & carne.

Qui manducaverit morticina sciens, C. diebus poeniteat.

Si quis venationem aliquam quocumque exercuerit: si clericus, annum I. si diaconus, II. si sacerdos, III. annos poeniteat.

Animalia quæ a lupis seu canibus lacerata, non sunt comedenda, nisi porcis & canibus. Nec cervus, nec capra, E si mortui inventi fuerint. Græci autem carnem non dant morticino rum porcis suis. Pelles eorum ad calciamenta liceant; & lana & cornua accipere licet, tamen non in sanctum aliquid.

De Porcis.

Si casu porci comedent carnem morticinorum aut sanguinem hominis, non abjiciendos credimus, nec gallinos.

Porci ergo qui sanguinem hominis gustantes tetigerunt, manducantur; sed qui cadavera mortuorum lacerantes manducaverunt, carnem eorum manducare non licet, usque dum macerantur post annum.

Pisces autem licet comedere, quia alterius naturæ sunt. Aves verò & animalia cetera si in retibus strangulantur, non sunt comedenda; nec si accipiter oppresserit, si mortui inveniuntur, quæ IIII. capitulo actus apostolorum: ita præcipiunt abstinere a fornicatione & sanguine suffocato & idolatria. Et cum non prohibent, consuetudo non est comedere. Leporem licet comedere, & bonum est pro disenterio; & fel ejus miscendum est cum pipere pro dolore omnimoda.

Animal vulneratum a bestiis & gustatum, licitum est manducare. Si homo prius illud animal vivum occiderit: si verò mortuum prius fuerit, dejiciatur caro ejus.

Si apes occidunt hominem, occidi debent festinanter; mel tamen non manducetur.

De ebrietate.

Si quis episcopus vel aliquis ordinatus in consuetudine ebrietatis vitium habuerit; aut desinat, aut deponatur. Si quis presbyter aut diaconus per ebrietatem vomitat, XL. dies poeniteat. Si laicus fidelis XV. dies poeniteat. Si monachus, XXX. dies poeniteat. Si clericus, XX. dies. Si fidelis laicus sic per negligentiam inebriat alterum, XL. dies poeniteat. Si vomitum facit infirmitatis causa, si non culpa est, aliter laici septem diebus, clerici verò vel subdiaconi III. diaconi IV. presbyter V. episcopus VI.

Si per ebrietatem & voracitatem evomerit euchariſtiam, XL. dies poeniteat. Clericus, monachus, vel diaconus XL. presbyter LXX. episcopus XC. Si infirmitatis causa, VII. diebus. Unusquisque sine infirmitatis causa sacrificii septem diebus, quidam psalterium, quidam bis psalterium.

Si vomitum sacrificii die in igne projecerit, vel in flumine, C. psalmos cantet.

Si canes comedent talem vomitum C. diebus sistit; si non, XL. diebus. Qui verò

rò inebriantur contra præceptum Domini, si votum sanctitatis habent, hoc est ebriositas; quando statum mentis mutant & linguam balbutit, & oculi turbantur, & vertigo erit, & ventris distensio, ac dolor sequitur, si clericus, VII. septem diebus poeniteat; monachus XIV. diaconus IV. hebdomadas, presbyter IV. hebdomadas, episcopus V. laicus III. dies sine vino & carne.

De Eucharistiam.

Si quis Eucharistiam negligentiæ causa perdiderit, I. annum; vel III. quadragesimas, vel XL. dies poeniteat.

Si sacrificium in terra ceciderit, causa negligentiæ, L. psalmos cantet.

Qui neglexerit sacrificium, ut vermes in eo sint, aut colorem non habet saporemque, XX. vel XXX. vel XL. dies poeniteat, & in ignem accendatur, cinis ejus sub altare abscondatur. Si usque ad terram ceciderit, I. diem poeniteat.

Si stilla super altare ceciderit, III. dies poeniteat.

Si mus comedit sacrificium causa incuriositatis, XXX. vel XL.

Qui in ecclesiam modicam partem perdiderit, & non invenit; XX. dies poeniteat, vel unoquoque die psalmos LXX. cantet.

Qui autem in plebe suum chrismal perdiderit & non invenit, XL. dies poeniteat, vel III. quadragesimas poeniteat.

Qui perfundens calicem in fine solemnitatis, XXX. dies poeniteat.

De diversis causis qui creaturam perdiderit, hoc est thus, tabulas, aut sedulam, sive sal benedictum, panem novum consecratum, vel aliquid huic simile VII. dies poeniteat.

Mus si ceciderit in liquorem; tollatur inde, & aspergatur liquor ille aqua benedicta. Si verò mortua fuerit, abjiciatur totus liquor, nec ab omnibus sumatur, sive lac sit, sive cervisia, vel aliquid hujusmodi.

Quod si multum sit liquor ille, in quo mus, vel mustella incidens moritur, purgetur & aspergatur aqua sancta, & sumatur si necessitas sit.

Si aves stercorant in quemcumque liquorem; hujusmodi tollatur stercus, & mundatur cibus aqua benedicta, & sumatur.

Qui sanguinem nescius cum saliva bibit, non nocebit.

Qui manducat sanguinem proprium, pollluitur; inscius non nocet: si autem

A sciens, poenitentiam agat juxta modum pollutionis.

Si quis falsitatem commisit, VII. annos poeniteat. Qui autem consentit; V. annos poeniteat.

De alio pœnitentiali.

Detractionibus, laici VII. diebus, clericus II. hebdomadas, subdiaconus III. presbyter V. episcopus VII.

Item.

B Si quis cum alio iram tenet in corde; sicut homicida judicatur. Si non vult reconciliari fratri suo quem odio habet; tandiu in pane & aqua poeniteat usque dum reconcilietur.

Synodus Arelatensis.

Hi qui publicis inter se odiis exardescunt; & ab ecclesiæ conventu removendi sunt, donec ad pacem recurrant. Conc. Arel. 2. Can. 50.

C *De baptismo reiterato, & de opera die dominico*

Qui rebaptizati sunt ignorantes, non indigent pro eo poenitentia, nisi quod secundum canones non possunt ordinari nisi pro magna necessitate. Si autem non ignari iterum baptizati sunt, quasi iterum Christum crucifixerunt, poeniteant VII. annos IV. & VI. feria, & in tribus quadragesimis, si pro vitio aliquo fuerit. Si autem munditia licitum putaverint, III. annos poeniteant. Baptizati a presbytero D non baptizato iterum debent baptizari.

Theodorus de opere die dominico.

Qui operantur die dominico, eos Græci prima vice arguunt, secunda tollunt aliquid ab eis; tertia vice tertiam partem de rebus, aut vapulent, vel VII. diebus poeniteant.

De communicatione.

E Si quis autem die dominico per negligentiam jejunaverit, hebdomada tantum debet abstinere: si secundum, dies XX. Si postea, XL. Si per damnationem diei jejunaverit, sicut Judæi abominantur ab omnibus ecclesiis catholicis. Si autem contemserit indicto jejunio in ecclesia, & contra decreta seniorum fecerit, si non in quadragesima, XL. diebus poeniteat: Si autem in quadragesima, annum poeni-

niteat: Si frequenter & in consuetudine erit, exterminabitur ab ecclesia, dicente Domino: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, & reliqua.*

De communicatione die dominico.

Theod. Cap. n.72. Græci omni die dominico communicant, clerici & laici, & qui tribus dominicis non communicaverit, excommunicantur, sicut canon habet. Romani similiter communicant qui volunt; qui autem nolunt, non excommunicantur.

Synodus Agathensis.

Can. 18. Sæculares verò qui in natali Domini & Pascha & Pentecosten non communicaverint; catholici esse non credantur.

De abstinentia mariti.

Græci & Romani tribus diebus abstinent se a mulieribus ante panes propositionis, sicut in lege scriptum est. Infirmis licet omni hora potum & cibum sumere quandocumque desiderant, si opportuna non possunt manducare, non licet homini a servo suo tollere pecuniam sine voluntate ejus, quem ille de labore suo adquisierit. Viro licet in baptismo suscipere foeminam: foeminæ verò non licet suscipere virum.

De reverentia ecclesiæ.

Ligna ecclesiæ non debent ad aliud quid jungi nisi ad ecclesiam aliam, si necesse est, vel igne comburenda, vel ad perfectum in monasterio fratribus: in laicali tamen opere non debent procedere, & in loco altaris crux ponatur.

Pro infantibus licet missas facere cui vult ante VII. annos. Si clericus pervenerit ad infirmum paganum, melior est baptizare cum aqua signata in nomine sanctæ Trinitatis.

De usuris.

Si quis usuris undique exierit, III. annos poeniteat, I. ex his in pane & aqua.

Si quis dilaturus fecerit quod detestabile est, III. annos poeniteat.

Si quis laicus per ignorantiam cum hæreticis communicaverit; stet autem cum cathecumenis, idest separatus ab ecclesia, & XL. diebus pœniteat.

Si in captivitatem per vim ducta, aut ductus redimi non potest, post annum potest accipere alterum virum.

Item.

Mulier nupta uni viro, quæ vovet Deo, ut post mortem viri non accipiat alium; eo mortuo, prævaricatrix voti, si acceperit alterum; iterumque nupta cum eo poenitentia mota, implere vota sua vult; non potestate viri ejus est utrum impleat, an non. Æger unam licentiam dedit nubere cum illo viro cui confessa est vota post X. annos.

Item.

Muliere mortua, licet viro post mensem alteram accipere.

Item.

Post annum licet mulieri tollere virum.

De voto mulierum.

Si quis maritus vel si qua mulier votum habens virginitatis adjungitur matrimonio, non dimittat illud, sed poeniteat IV. annis. Mulieri non licet votum vovere sine consensu viri sui: sed & si voverit, dimitti potest. Maritus non debet uxorem suam nudatam videre.

Item.

Quæcumque mulier adulterium perpetraverit, in potestate viri est si velit reconciliari mulieri adulteratæ. Si reconciliaverit; in clero non proficit. Vindicta illius ad primum virum pertinet, non ad regem.

Ad menstruum.

Ad mulierem quæ patitur menstrua non accedas. Si aperuerit fontem sanguinis sui moriatur.

Greg. Audistis ut morte lex sacra feriat. Si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. Nuncque tamen mulier, dum consuetudinem menstruam patitur prohiberi ecclesiam intrare non debet, quia ei naturæ superfluitas ad culpam non valet reputari, & per hoc quod in vita patitur, justum non est ut ingressu ecclesiæ privetur. Novimus namque quod mulier quæ fluxum patiebatur sanguinis post tergum Domini humiliter veniens, vestimenti ejus fimbriam tetigit, atque ab ea statim sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere: cur cui menstruam sanguinis patitur, non liceat Domini ecclesiam intra-

trare? Si dicis: illam infirmitas compulit medicamentum quidem contra ægritudines explorare.

Foeminæ utique & menstruus sui sanguinis fluxus ægritudo est. Si illa sanguinaria conceditur sanitas, cur non cedatur tunc mulieribus quæ naturæ suæ vitio infirmantur. Sanctarum communis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi.

Moyses.

Si mixtus vir mulieri & lavari aqua B debeat, & ante solis occasum ecclesiam non intrare lex veteri populo præcepit, quæ autem intelligi spiritualiter potest. Nunc autem vir cum propria conjuge dormiens nisi lotus aqua intrare ecclesiam non debet; sed neque lotus intrare statim debet. Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit post ammixtionem propriæ conjugis, & lavacri purificationem, & ab ingressu ecclesiæ paulum reverenter abstinere: quia ipsa licita ammixtio conjugis sine voluptate carnis fieri non potest. A sacri loci in- C gressu abstinendum est, quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Vigilanti verò mente pensandum est, quia in Sina monte Dominus ad populum locuturus, prius eundem populum abstinere a mulieribus præcepit.

Greg. Si quis verò suam conjugem non cupidine voluptatis raptus, sed solummodo creandorum liberorum gratia utitur; iste profecto sive de ingressu ecclesiæ, sive de sumendo Dominici corporis sanguinisque mysterio, suo est relinquendus judicio, quia nobis prohibe- D ri non debet, cum ei juxta præfinitam sententiam etiam ecclesiam licuerit intrare. Hinc de pueris David dicitur, ut si a mulieribus mundi essent, panes propositionis acciperent: quos omnino non acceperunt, nisi prius eos mundos David a mulieribus fateretur. Tunc autem vir qui post ammixtionem conjugis lotus aqua fuerit, etiam sacræ communionis mysterium valet accipere.

Post quos dies purificari debent.

Cum verò enixa fuerit mulier, qua die debeat ecclesiam intrare Testamenti veteris præceptione didicisti, ut pro masculo diebus XXXIII. pro foemina autem LXVI. diebus debeat abstinere. Quæ tamen sciendum est quæ ei in mysterium accipitur. Nam si hora eadem qua genuerit actura gratias intrat ecclesiam, A nullo peccati pondere gravatur. Voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis commixtione voluptas est. Nam in prolis procreatione gemitus: unde & ipsi primæ matri omnium dicitur, *in doloribus paries*. Si itaque enixam mulierem prohibens ecclesiam intrare; ipsam ei pœnam suam in culpam deputamus.

De prægnantis baptismo.

Baptizare autem prægnantem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si mortis periculo urgeatur, vel ipsa hora eadem qua gignit; vel hoc quod gignetur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur.

Greg. de purificatione post partum.

Ad ejus concubitum vir suus accedere non debet, quo ad usque qui gignitur ablactetur. Prava autem consuetudo in conjugatorum moribus surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant; eos aliis mulieribus ad nutriendum tradant, quod videlicet ex sola causa incontinentiæ videtur. Attamen nisi purgationis tempus transierit, viris suis non debent misceri. S. Greg. in Resp. ad inter. S. Augustini.

Theodorus.

Ergo cujus uxor est infidelis & gentilis, & non potest converti, dimittatur. Si mulier discesserit a viro suo dispiciens eum, nolens revertere, & reconciliari viro, post quinque annos cum consensu episcopi aliam accipere licebit uxorem.

Moyses de nocturna pollutione.

Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somno, & nisi lotum aqua ei usque ad vesperam intrare ecclesiam non concedit.

Gregorius in responsis Augustino.

Populus spiritualis intelligens sub eodem intellectu accipiet, quia quasi per somnium illudetur qui tentatus immun- E ditia variis imaginibus in cogitatione inquinatur, sed lavandus est aqua, ut culpas cogitationis lacrimis abluat, & nisi prius ignis tentationis recederit, reum se quasi usque ad vesperum agnoscat. Sed est in eadem inlusione valde necessaria discretio, qua subtiliter pensari debeat ex qua re accedat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex na-

naturæ superfluitate, vel infirmitate; aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate evenerit, omnimodo hæc inlusio non est ei timenda, quia hanc animus nescius pertulisse magis dolendum est, quam fecisse. Cum verò ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco bonorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sancti mysterii, vel missarum solemnia celebrandi; cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhiberi mysterium pro eo quod sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alii qui implere ministerium valeant, inlusio per crapulam facta a perceptione sacri mysterii prohibere non debet; sed ab immolatione sacri mysterii abstinere, ut arbitror, humiliter debet, si tamen dormientis animam turpi imaginatione non concusserit. Nam sunt quibus ita plerumque inlusio nascitur, ut eorum animus etiam in somno corporis positus turpibus imaginationibus non fœdetur: qua in re unum ubi ostenditur ipsa mens rea, non tamen vel suo judicio libera, cum se etsi dormiente vidisse tamen in vigiliis corporis meminit, corpore nihil meminit ingluviem cecidisse. Sin verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur inlusio dormientis, patet animi sui reatus, videt enim a qua radice inquinatio illa processerit: quia quæ cogitavit hæc pertulit nesciens.

Qui in somnis non volens pollutus sit, surget canetque VII. psalmos pœnitentiales, idest: *Domine ne in furore tuo. Beati quorum. Domine ne in furore tuo. Miserere mei Deus. Domine exaudi orationem meam. De profundis. Domine exaudi orationem.* Vel unusquisque secundum suam virtutem, & in mane XXX. psalmos cantet. Volens autem in somnis peccare, sive qui pollutus sit sine voluntate, XV. psalmos. Si in somno peccans sine cogitatione, XV. psalmos. Item in somno peccans si ex cogitatione pollutus est, XXV. psalmos. Si semen fundit in ecclesia per dormitationem, cantat psalterium, vel III. dies poeniteat. Si voluntariè semen in ecclesia fundit mala cogitatione: si clericus XVII. dies poeniteat; diaconus XXV. presbyter XL. episcopus L. monachus XXX.

Sacerdos tangendo osculando mulierem coinquinatus, XL. dies poeniteat.

Si osculatur sacerdos feminam per desiderium, XX. dies pœniteat. Si semen A per osculum fuderit, XL. dies poeniteat. Si per cogitationem fuderit semen, hebdomada jejunet. Si tangit manum cum manu, III. hebdomadas; episcopus IV. hebdomadas; si monachus, VII. dies; si diaconus, IV. dies; si clericus, II. dies; laici I. diem pœniteant. Si tangit manu die, XIV. dies pœniteat; monachus tres hebdomadas; clerici VII. dies pœniteant. Aliter si clerici manum cum manu, XXX. dies pœniteat vel XX. quanto magis alii gradus? Qui impugnatione mentis violenter coinquinatus est, VII. dies pœni- B teat, vel quousque cogitatio vincitur. De his apostolus Jacobus melius intimabat: *Confitemini*, inquit, *alterutrum, peccata vestra, & orate pro invicem ut salvemini.*

Si quis sæpe per violentiam cogitationis semen fuderit, XX. dies.

De ritu mulieris in ecclesia vel ministri.

Mulieres non velant altare cum corporali, nec oblationes super altare, neque calicem ponant, neque stent ordina- C tè in ecclesia, neque in convivio sedeant. In te sacerdos, mulieres non est licitum alicui pœnitentiam indicare, quia in canone nulli licitum est, nisi solis sacerdotibus. Mulieres possunt sub nigro volamine accipere sacrificium, ut Basilius judicavit. Mulier potest oblationes facere secundum Græcos. Non est ad Romanos.

De servis & ancillis.

Pater filium necessitate coactus potestatem habet tradere in servitium VII. D annis. Deinde sine voluntate filii licentiam tradendi habet. Homo XIII. annorum seipsum potest facere servum. Non licet homini a servo suo tollere pecuniam quam ipse acquisierit. Si servum & ancillam dominus amborum in matrimonium conjunxerit, postea deliberato servo vel ancilla, si non potest redimi qui in servitio est, libero licet ingenuo conjungere. Si quis liber ancillam in matrimonio acceperit, non habet licentiam dimittere eam, si ante cum consensu amborum conjuncti sunt. Si prægnantem E mulierem quasi liberam comparat, liber est qui ex ea generatur. Qui ancillam prægnantem liberat, quem genuerat, sit servus.

De diversis quæstionibus.

Jejunia legitima tria sunt in anno pro populo, XL. ante pascha, ubi decimas anni solvimus, & XL. ante natali Domi-

mini, & post Pentecostem XL. dies & noctes.

De promissione sua laici non debent moram facere, quia mors non tardat. Servo Dei nullatenus licet pugnare, multorum licet sit consilio servorum Dei.

Infans pro infante potest dari ad monasterium Dei, quamvis alium vovisset; tamen melius est votum implere. Similiter pecora æquali pretio possunt mutare, si necesse sit.

Rex si alterius regis terram habet, potest donare pro anima sua.

Inventio in via tollenda est. Si inventus fuerit possessor reddatur ei tributum; si non fuerit inventus, ecclesiæ sit. Consuetudo provinciæ, id est ne tantum pauperes in decimis aut in aliquibus rebus vim patiantur. Decimas non est legitimum dare nisi pauperibus & peregrinis, sive laici suas ad ecclesiam. Pro reverentia regenerationis in albas pentecostem orandum est ut in quinquagesima oratur. Oratio potest sub velamine esse, cum necessitas cogit. Qui pro homine mortuo jejunat, seipsum adjuvat. De mortuo autem Dei solius est notitia.

De pœnitentia adulteri synodus Quirinensium.

onc. Ancyr. Can.

Si quis adulterium commiserit, VII. annos pœniteat, completis perfectionis secundum pristinos gradus.

Si quis adulterium commiserit, idest cum muliere aliena, vel sponsam vel virginem corruperit; laicus III. annos pœniteat, unum ex his in pane & aqua: clericus V. diaconus V. integros; presbyter sive monachus VII. annos, III. ex his in pane & aqua; episcopus XII. V. ex his in pane & aqua.

Si quis clericus postquam se Deo voverit, ad sæcularem habitum iterum reversus fuerit, aut uxorem duxerit, X. annos pœniteat, III. ex his in pane & aqua, & nunquam postea in conjugio copuletur. Quod si noluerit, sancta synodus, vel sedes apostolorum separabit eos a communione & convivio catholicorum. Similiter mulier postquam se voverit Deo, si tale scelus commiserit, pari sententia subjacebit.

De sanctimoniale fornicaria.

Si quis fornicaverit cum sanctimoniali vel Deo consecrata; sicut in superiore sententia unusquisque juxta ordinem suum poeniteat, diaconus & presbyter & episcopus, ipsa virgo sacra fornicans

A VII. annos poeniteat. Una est poenitentia puellæ & viduæ, VII. annorum. Majorem meruit quæ virum habet, si fornicationis crimen admisit.

Si quis cum ancilla Dei, annos VII. pœniteat. Laicus maculans se cum ancilla Dei, II. annos poeniteat. Si genuerit ex ea filium, III. annos poeniteat. Si sine conjugio sunt, III. quadragesimas poeniteat. Quidam dicunt XL. diebus.

Si quis vacans uxorem alterius polluit, annos II. pœniteat. Si quis uxoratus B virginem, similiter poeniteat. Si uxoratus ancillam suam, I. annum & III. quadragesimas & legitimas ferias tribus mensibus primis, & a sua se contineat. Illa si invita passa est, XL. dies; si consentiens, III. quadragesimas & legitimas ferias. Si genuerit ex ea filium, liberet eam.

Puer cum aliqua puella fornicari nitens, nec coinquinatus, XX. diebus pœniteat: Si autem coinquinatus est, C. diebus. Si verò, ut moris est, suam complet voluntatem, annum pœniteat.

C Si quis presbyter, vel diaconus, vel monachus uxorem duxerit in conscientia populi, deponatur. Si adulterium perpetraverit cum ea, & in conscientia populi decernit; projiciatur extra ecclesiam, & inter laicos pœniteat, quandiu vivit.

Qui dimiserit alteri uxorem suam conjungi, VII. annos poeniteat cum tribulatione, vel XV. levius.

De raptoribus & incensoribus.

D Si quis virginem aut viduam raptus fuerit, III. annos poeniteat. Si quis domum vel aream cujuscumque voluntarie igne cremaverit, superiore sententia subjacebit.

De machina mulierum.

Mulier qualicumque molimine aut per seipsam aut cum altera fornicans, III. annis poeniteat, unum ex his in pane & aqua.

Sanctimonialis femina.

E Cum sanctimoniali per machinam fornicans, annos VII. poeniteat, II. ex his in pane & aqua.

Qui sæpe fornicatur, laicus cum laica, III. annos poeniteat, & quanto sæpius ac negligentius, tanto magis & tempus addat & modum.

Qui diutius fornicationi, perjurio, la-

latrociniis, ceterisque flagitiis servivit, A annos VII. poeniteat.

Mulier abstineat se a viro III. menses quando concepta est, antequam pariat, & post partum, XL. dies. Qui autem nupserit his diebus, XL. dies poeniteat, vel XXX. vel XX.

Qui in matrimonio sunt, abstineant se in III. quadragesimis, & in Dominica nocte & in sabbato & fer. IV. & VI. quæ legitimæ sunt, & III. noctes abstineant se antequam communicent.

Qui in quadragesima ante pascha cognoscit mulierem suam & noluit abstinere, annum unum pœniteat, vel suum B pretium reddat ad ecclesiam, vel pauperibus dividat, vel XXVI. solidos reddat. Si per ebrietatem vel aliqua causa acciderit, sive consuetudine, XL. dies poeniteat.

Si vir cum muliere sua retro nupserit, poeniteat quomodo de animalibus, id est si consuetudine erit, III. annos. Si vero in terga nupserit, & consuetudo erit, VII. annos poeniteat.

Si mulier cum muliere, annos III. idest si mulier quæ se more fornicatoris C ad alteram conjunxerit, III. annos sicut fornicator poeniteat. Sic & illa quæ semen viri sui in cibo miscens, ut inde plus ejus amorem accipiat, poeniteat similiter.

Mulier si inter imitante maleficia sua, idest per poculum, aut per artem aliquam, VII. annos poeniteat. Si paupercula, IIII. annos pæniteat. Si quis fornicatur cum virgine, IV. annos poeniteat: Si cum maritata, quatuor annos integros, II. alios, II. quadragesimis tribus & tribus diebus hebdomadæ poeni- D teat.

Si mulier sola cum seipsa coitum habeat, III. annos poeniteat. Uxor quæ sanguinem viri sui pro remedio gustaverit, XL. dies plus minusve jejunet. Similiter poeniteat.

Quirinensium.

Conc. Ancyr. Can. 24. Si quis sponsam habens sorori cujus forsitan intulerit violentiam, eique inhæserit tanquam suæ, hanc autem deceptam postea duxerit uxorem desponsa- E tam: illa vero quæ vitium passa est, si forte necem sibi intulerit, omnes hi qui facti hujus conscii sunt, X annos in poenitentia redigentur secundum canones constitutos.

De canone Cæsarii.

Mulier si duobus fratribus nupserit, abjici debet usque ad diem mortis: Sed propter humanitatem in extremis suis sacramentis reconciliari oportet: ita tamen ut si forte sanitatem receperit, matrimonio soluto ad pœnitentiam admittatur, quæ si defuncta fuerit mulier in hujusmodi consortio constituta, difficilis erit poenitentia remanenti, qua sententia tam viros quam mulieres teneri debebunt. Concil. Neoc.Ca 2.

Theodorus.

Qui nubet Dominico, petat a Deo indulgentiam, & II. vel III. diebus pœniteat.

Basilius judicavit.

Mulieres menstruo tempore non intrent in ecclesia, neque communicent, nec sanctimoniales, nec letatæ. Si præsumant, III. hebdomadas poeniteant. Similiter poeniteat qui intrat in ecclesia ante mundum sanguinis post partum, idest XL. diebus.

Incipit de diversis malis.

Diversitas culparum diversitatem facit poenitentiarum. Nam & corporum medici diversa medicamenta generibus componunt. Aliter enim vulneraliter morbum, aliter enim tumores, aliter putredines, aliter caligines, aliter confractiones, aliter combustiones curant. Ita igitur etiam & spiritales medici diversis curationum generibus animarum vulnera, morbum, culpas, dolores, ægritudines, infirmitates sanare debent. Sed quia hæc paucorum sunt; ad purum scilicet cuncta cognoscere & curare ad quæ integrum salutis statum debeant revocare: ideoque vel pauca, juxta seniorum traditiones & juxta nostram ex parte intelligentiam: ex parte namque prophetamus, & ex parte cognoscimus, aliqua proponamus, quod ad remedium animæ pertinet, & de remediis vulnerum, secundum priorum patrum, idest diffinitiones dicturi.

Sacri tibi eloquii, fidelissime frater, ante medicamina compendii rationem intimemus. Prima itaque est remissio qua baptizamur in aqua secundum illud: *nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest videre regnum Dei.* Secunda Joh. 3. 5 caritatis effectus, ut est illud: *Remittun-* Luc. 7. 4

tur

tur ei peccata multa quia dilexit multum.
Tertia eleemosynarum fructus, secundum hoc: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.* Quarta perfusio lacrymarum, Domino dicente, *quia flevit in conspectu meo, & ambulavit tristis contra me, non inducam malum in diebus ejus.* Quinta criminum con-
f. 31.5. fessio, Psalmista teste, *Dixi confitebor adversus injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Sexta afflictio cordis & corporis, Apostolo con-
.Cor.5.5. solante: *Dedi hujusmodi hominem in interitum carnis Satanæ, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.* Septima emendatio morum, hoc est abrenuntiatio vitiorum, evangelista contestante:
o. 5.14. *Jam sanus es, noli ultra peccare, ne quid tibi deterius fiat*: Octava intercessio San-
ac. 5.14. ctorum, ut illud: *Si quis infirmatur, inducat presbyteros, & orent pro eo. Multum enim valet apud Deum deprecatio justi assidua.* Nona misericordiæ & fidei meritum,
atth. 57. ut est hoc: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Decima confessio & salus alienorum, Jacobo con-
ac.5.20. firmante, *qui converti fecerit peccatorem* C *ab errore viæ suæ, salvabit animam suam a morte, & cooperiet multitudinem peccatorum suorum.* Sed melius est tibi ut infirmus sis, & vitam solitariam ducere, quam perire cum plurimis. Undecima indulgentia & remissio, Veritate promit-
uc.6.37. tente & dicente: *Dimittite & dimittetur vobis.* Duodecima passio martyrii spes unica salutis, indulgente & latroni cru-
uc.23.43. cifixo Deo respondente: *Amen dico tibi quia hodie mecum eris in paradiso.* His ergo de canonica auctoritate prælibatis, patrum etiam statuta subrogaturum in- D vestigare convenit, secundum illud: *In-*
eut.32.7. *terroga patrem tuum & adnunciabit tibi, presbyteros tuos, & dicent tibi.* Iterum causa deferatur ad eos. Statuunt ergo octo principalia vitia humanæ saluti contraria his octo contrariis remediis sanentur. Vetus namque proverbium est: *contraria contrariis sanantur.* Qui enim inlicita licenter commisit, a licitis coercere se debet, sed hoc omni poenitentia solerter est intuendum, quantum quis tempore in delictis remaneat, qua eruditione imbutus, quali impugnatur paf- E sione, quali existat fortitudine, quali detur affligi lacrymabilitate, quali compulsus est gravatione peccare. Omnipotens etenim Deus, qui cor omnium novit, diversasque naturas indidit, non æquivalentiæ poenitudinis pondera peccaminum pensavit, ut illud propheticum: *non*
fa.28.27. *enim serris triturabitur Gith, neque rota*

A *plaustri super ciminum circumiet, sed virga excutietur Gith, & ciminum.* In baculo autem panis comminuetur, ut est illud: *Potentes potenter tormenta patiuntur.* Un- Sap. 6.7.
de quidam sapiens, *Cui plus creditur, plus ab eo exigitur.* Discant igitur sacerdotes Reg. S. Ben. Cap. 2.
Domini qui ecclesiis præsunt, quia pars eis data est cum his quorum delicta repropitiaverint. Quid est autem repropitiare delictum, nisi cum assumseris peccatorem, & monendo, hortando, docendo, adduxeris eum ad poenitentiam, ab errore correxeris, a vitiis emendave- B ris, & feceris eum, ut ei taliter converso propitius sit Deus? Cum ergo talis sit sacerdos, & talis sit doctrina tua, & sermo tuus, pars tibi datur eorum quos correxeris, ut illorum meritum tua sit merces, & illorum salus tua sit gloria.

Et alibi de modis pœnitentiæ.

Sciendum verò est quanto quis tempore moratur in peccatis, tantum ei augendum est poenitentia.

Item alibi.

Alii statuunt duodecim triduanas per annum repensandum, quod ego non laudo, nec vitupero, sicut *Theodorus* laudavit. Alii centum dies cum semipane mensuræ paximatium aqua & sale & psalmos L. in unaquaque nocte. Alii L. interpositiones in una nocte intervenientе. Alii poenitentiam egenis statuunt eleemosynam, hoc est pretium viri vel ancillæ, sed posterior est, sed dimidium omnium quæ possidet unusquisque det: & si quidem fraudavit, quadruplum reddat ei, sicut Christus judicavit.

Theodorus.

De ægris quoque pretium viri vel ancillæ pro anno, vel dimidium omnium quæ possidet dare, & si quidem fraudaverit reddere quadruplum, ut Christus judicavit; & legimus in poenitentiale pro criminalibus annos aut duos vel tres poenitentiam agere in pane & aqua: vel pro aliis minutis culpis mense uno aut hebdomada. Simili modo & apud aliquos hæc causa ardua & difficilis est: ideo qui ita non potest facere, consilium damus ut psalmos & orationem vel ad eleemosynam, cum aliquis diebus in poenitentiam pro hoc esse debeat, idest psalmodias. Et qui potest implere quod in poenitentiale scriptum est, bonum est. Et hic est ordo idem psalmo-

diæ pro poenitentia, pro uno hoc sunt quando in pane & aqua debet poenitere. Hoc sunt psalmi L. flectendo genua aut sine genua flectendo LXX. infra ecclesiam, aut in unum locum per ordinem psallat. Pro hebdomada quando in pane & aqua debet poenitere, CCC. psalmos flectendo genua per ordinem psallat infra ecclesiam, aut in unum locum, aut sine genua flectendo CCCCXX. Et pro uno mense quando in pane & aqua debet poenitere, psallat psalmos MCC. cum genua flectendo, aut sine genua flectendo MDCLXXX. Et postea per omnes dies reficiat ad sextam, nisi quarta, nisi & sexta feria jejunet usque ad nonam. A carne & vino abstineat se. Alium cibum, quem ei dederit postquam psallat, sumat. Et qui psalmos non novit, & ita poenitere debet, & jejunare non potest, per unumquemque diem redemtio valenti denarium in pauperibus eroget, & in unaquaque hebdomada jejunat unum diem usque ad nonam & alium usque ad vesperam, & quod habet manducat. Quando in uno anno cum pane & aqua pœnitere debet, donet in eleemosynam solidos XXVI. & in unaquaque hebdomada unum diem jejunet usque ad vesperam, & in tribus quadragesimis de quantum sumat, penset & tribuat medietatem in eleemosynam. In secundo anno remissio poenitentiæ est de Natali Domini usque ad Epiphaniam, & de Pascha usque ad Pentecostem. Et qui non potest sic agere poenitentiam, sicut superius diximus, in primo anno eroget in eleemosynam solidos XXVI. & in secundo XX. & in tertio XVIII. hoc sunt solidi LXIV. Et de potente quomodo sibi redimat de criminalibus culpis, recurrat ad evangelium, sicut Zacheus Domino dixit: *Domine, omnium dimidium bonorum meorum do pauperibus*, & extra hoc adjungit: *Et si alicujus aliquid injustum abstuli, in quadruplum restituam*. Et ille a Domino meruit audire: *quia hodie salus huic domui advenit*, hoc est remissio omnium peccatorum suorum, & secundum patrum traditionem forsitan in præsenti. Non sunt .... cui aliquid injunctum abstulit, aut non posset animus ejus, sicut evangelium facere medietatem, donec consideratur hoc, quantum ipse est pensatus in argentum, eroget in eleemosynam, & alium tantum quantum valet ipsum argentum, de terra ecclesiis Dei conferat in eleemosyna, & tertia tantum quantum valet ipsum argentum, aut de mancipiis dimittat liberos, aut captivos redimat, & omnia quæ injuste egit, ab illo die non repetat, & de quod desinierat peccare, non desinat corpus & sanguinem Christi communicare. Sciat se illam sententiam adjungi quæ Zachæus meruit, & illud non est dimittendum quod Apostolus ait: *Qui per corpus peccavit, per corpus emendat*; hoc est jejunium, vigiliæ, orationes & obsecrationes ad Deum, quia scriptum est: *nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium Dei, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros*. Legitur quia Christus jejunavit, quia nullum peccatum commisit, similiter & apostoli post donum Spiritus Sancti. Igitur eorum nos debemus imitatores esse, quorum volumus esse participes regni coelestis. Propterea super his oportet nos aliquid adaugere de expenso, idest jejuniis in unaquaque hebdomada quarta & sexta feria a vino & carne vel epularibus cibis. Similiter & de continentia conjugis suæ, abstineat se ab his diebus, juxta quod in canones sancti constituerunt, hoc sunt diebus Dominicis & solemnitatibus, seu & legitimis quadragesimis tribus, vel quarta & sexta feria, sciens scriptum esse, qui plus laborat plus mercedem accipiet. Hi sunt dies qui non computantur in poenitentia, dies Dominici, Natale Domini, Epiphania, Pascha, Ascensio Domini, Pentecostes, S. Joannis Baptistæ, & S. Mariæ semper virginis, & SS. Apostolorum XII. vel S. Martini, sive veneranda solemnitas illius sancti, qui in ipsa provincia corpore quiescere videtur.

Luc. 19. 8.

1. Cor. 6.

STE-

ANNO CHRISTI 752.

STEPHANUS PAPA II.

Sedit ab anno 752. usque ad 757.

AD EPISTOLAS STEPHANI PAPÆ II.

APPENDIX.

Admonitio collectoris in sequentem epistolam.

Stephani papæ II. ad Fulradum S. Dionysii abbatem epistola seu bulla, qua plura in monachos Sandionysianos plane nova & insusitata confert, notior est, quam ut Labbeum latuerit. Dedit illam ex Sirmondi editione, & quidem opportune, cum sincerior sit præ altera quam Mabillonius in tertio sæculo ordinis S. Benedicti e codicibus MSS. Benedictinis expressit. Cum tamen de sinceritate ejus ferveat controversia inter doctos, juvat ex utraque editione Mabillonii & Labbei seu Sirmondi reproducere.

EPISTOLA STEPHANI PP.

Ad Fulradum Abbatem.

EDITIO SIRMONDI ET LABBEI.

Stephanus episcopus, servus servorum Dei, Fulrado Deo amabili, archipresbytero & abbati venerabilium monasteriorum ab eodem Deo auspice fundatorum, & per seriem omnibus successoribus vicissim abbatibus in perpetuum.

Quoniam semper sunt concedenda quæ rationabilibus congruunt desideriis, oportet ut devotio conditoris piæ constructionis oraculi in privilegiis præstandis minime denegetur. Igitur quia postulasti, a nobis, dilectissime noster fili, quatenus in provincia Franciæ, ubi & ubi tibi placitum fuerit in diversis locis, sive in his, quæ proprietatis tuæ juri pertinent, sive etiam iis, quæ per emptionis paginam tibi advenerunt, quamque etiam in rebus parentum tuorum, vel unde tibi contingat, monasteria construendi licentiam tribueremus, ipsaque monasteria, a te fundata, privilegiis sedis apostolicæ munirentur, ut sub jurisdictione sanctæ, cui, Deo auctore, deservimus, ecclesiæ constituta nullius alterius ecclesiæ jurisdictionibus submittantur. Pro qua re piis desideriis faventes, ac nostra auctoritate, id, quod exposcitur, effectui mancipamus; & ideo per hanc apostolicam auctoritatem tibi, cui supra, dilecto filio nostro Fulrado, vel ceteris tuis successoribus abbatibus, licentiam & potestatem largientes concedimus ædificandi monasteria, ubicumque in Franciæ provincia volueritis, sive in locis proprietatis vestræ, sive etiam in his, quæ per comparationis seriem tibi prædicto filio nostro obvenerunt, ac obvenerint, vel unde unde ad te pervenerunt, vel pervenerint.

Et

EPISTOLA STEPHANI PP.

Ad Fulradum Abbatem.

EDITIO MABILLONII.

Stephanus episcopus, servus servorum Dei, Fulrado Deo amabili, presbytero & abbati venerabilium diversorum monasteriorum, Deo auspice, fundatori, & per seriem omnibus successoribus ejus vicissim abbatibus in perpetuum.

Quoniam semper sunt concedenda, quæ rationibus optantur congruis, oportet ut devotio conditoris sancti Oraculi in præstandis privilegiis a nobis augeatur. Igitur quia postulasti a nobis, dilectissime noster fili, quatinus in regno Franciæ, ubi & ubi tibi placitum fuerit in ruris atque mœnis diversorum locorum, sive in his quæ tuæ proprietatis sunt, in his etiam, quæ per emptionis paginam tibi advenerunt, sive in rebus parentum tuorum, vel undecumque tibi advenerint, monasteria construendi licentiam tribueremus, ipsaque monasteria, sicut a te sine refragatione de aliquo judice vel reclamatore constructa sunt, ita libera sub jure sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui, Deo auctore, deservimus, a nobis firmata privilegiorum in futuro permaneant. His igitur quam piis desideriis faventes, ac nostra benedictione id, quod petis, effectui mancipantes, per hanc apostolicam auctoritatem tibi, ceterisque successoribus tuis abbatibus cœnobii sanctorum martyrum, Dionysii, Rustici, & Elutherii, licentiam & potestatem concedimus ædificandi monasteria ubicumque in Franciæ regno volueritis, sive in locis proprietatis vestræ, sive in his, quæ per comparationis seriem, vel concessionem regum, vel parentum vestrorum dono, vel undecumque, vel ubicumque vobis quolibet justo modo obvenerint.

Et quoniam ad preces Chludovii, filii Dagoberti regis, domnus Landericus Parisiacæ urbis episcopus, a sua & omnium successorum potestate deinceps, cum consilio suorum canonicorum, & fratrum suorum coepiscoporum regionis illius cœnobium vestrum, & omnes ad eum servientes clericos, quorumcumque ordinum in procintu vestri monasterii absolvit; nos etiam

ANNO CHRISTI 752.

Sirmondi & Labbei editio.

Mabillonii editio.

etiam idem, & habere vobis episcopum, per singulare privilegium, concedimus, qui de vobis ab abbate, vel a fratribus in monasterio vestro electus, & a fratribus nostris episcopis de illa regione consecratus, illa vestra monasteria a vobis ædificata provideat, & vice nostri nominis ubi & ubi fuerint, regat, & prædicationi tam in ipso vestro monasterio, quam in sibi subjacentibus deserviat.

Et omnem cujuslibet ecclesiæ episcopum, aut alium quempiam sacerdotem, in præfatis monasteriis ditionem quamlibet habere, præter sedem apostolicam, hac auctoritate prohibemus. Ita ut nullus episcopus, aut alius sacerdos, vel etiam quispiam e laicis, in quoquam contrarietatem eisdem monasteriis inferre præsumant, nisi tu, Deo amabilis vir, vel successores tui abbates, quempiam forsitan sacerdotum permiseris ad quodlibet opus peragendum, quando ipsa venerabilia loca ædificaveris. Sed & hoc omnino interdicimus, ut nullus episcoporum præsumat presbyterum aut diaconem, vel reliquos ordines ecclesiasticos in prædictis monasteriis ordinare, vel missas ibidem celebrare, nisi ille, qui ab abbate in tempore existente fuerit invitatus. Episcopum illum, qui hujusmodi consecrationem sacri ordinis in ipsis cœnobiis constituerit, nullo modo alius cujuslibet ecclesiæ episcopus pro eadem causa condemnare audeat. Sed & tabulas & chrisma similiter consecrandi vobis licentiam tribuimus. Et hoc B. Petri principis apostolorum auctoritate promulgantes sancimus, ut nullo modo concilium episcoporum & laicorum absque voluntate excellentissimi filii nostri Pippini regis, vel tuæ dilectionis, Deo amabilis vir, te audeat quoquo modo episcopum consecrare.

Ut autem alicujus ecclesiæ episcopus vel sacerdos illa monasteria a vobis ædificata aliquo cupiditatis vinculo deceptus invadat, & illi episcopo, quem tu vel successores tui elegerint & ordinare fecerint, per invidiam: aut per quamlibet occasionem aliquam contradictionem inferat, prohibemus; sed sint reliqua vestra monasteria sub apostolica ditione, sicut & ipse sanctus locus constitutus est, ad quem ipsa omnia prædicta monasteria pertinere videntur. Hoc autem Christi Dei & Domini nostri, & beati Petri apostolorum principis, & nostra auctoritate promulgantes sancimus, ut ista, quæ dictavimus, ita roborata permaneant, & nemo episcoporum de quacumque Ecclesia presbyterum, vel diaconum ordinare, vel aliquod ecclesiasticum ministerium celebrare, vel concilium convocare, in prædictis monasteriis audeat, nisi ille, quem abbas illo in tempore existens, ad hæc officia peragenda invitaverit.

Et omnes causas tuas vel cœnobii tui, per sedem sacratissimam apostolicam reclamare licentiam habeas, & proprietate tua in omnibus fruaris, dum rationes deducere malueris, una cum misso Francorum, ad sedem apostolicam; & interim nullus te condemnet: potius autem, sicut vere sacratissimæ sedis apostolicæ proprius familiaris ab omnibus optimi vigoris honorem percipias, ipsaque venerabilia ædificata a te monasteria, sub ditione sacratissimæ sedis beati Petri apostolorum principis confirmata, protectione apostolica in omnibus ut tueantur promulgamus: qualiter profecto juxta id quod stabilita apostolicis privilegiis consistunt, inconcusse dotanda permaneant.

Tuas autem & tuorum monasteriorum causas, tu, atque tui successores per tempora, quæ ventura sunt, ad nostram & apostolicam audientiam reportare & reclamare per nostram præceptionem licentiam habeas, & cum veneris ad nos, vel legatos tuos miseris, nullus interea te vel illos videlicet tuos successores condemnare valeat, vel res tuas quoquo modo invadere præsumat.

Constituentes per hujus decreti nostri paginam, atque interdicentes omnibus cujuslibet ecclesiæ præsulibus, vel cujuscumque dignitatis præditis potestate, sub anathematis interpositione qui eis præsumpserit præsentis constituti, a nobis præfatis monasteriis indulti, quolibet modo existere temerator.

Si quis autem rex, vel episcopus, vel aliquis de potestatibus hujus sæculi, contra istam nostram auctoritatem facere voluerit, & de nostra apostolica auctoritate aliquod fraudare temptaverit, habeatur sicut sacrilegus, nec habeat partem neque societatem in regno Christi & Dei, sed sit anathema Maranatha in perpetuum.

Qui autem nostram hanc & apostolicam auctoritatem conservaverint, benedictione cœlesti repleantur a Domino Jesu Christo in sæcula sæculorum.

Be-

ANNO CHRISTI 753.

Sirmondi & Labbei editio.

Bene valete, IV. Kalendas martias, imperante Domno piissimo Constantino a Deo coronato magno imperatore, an. XXXVIII. post ejus Consulatum anno XVIII. sed Leone majore imperatore ejus filio, anno IV. indictione X.

Mabillonii editio.

Bene valete. Datum IIII. Kal. martias, imperante domno piissimo Augusto Constantino a Deo coronato magno imperatore, anno decimo octavo imperii ejus, sed & Leone majore imperatore ejus filio, anno quarto, indictione decima.

ROMANUM CONCILIUM DUBIUM

In quo Nonantulani Monasterii Abbati Anselmo jura quædam conceduntur, largiente Stephano II. Pontifice
Anno 753.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

ROmani concilii sub Stephano II. nomen quidem non latuit Venetum Labbei editorem, sed acta ejus omnia penitus ignoravit; quare non injuria mihi duxerim affirmandum in meis ad Pagium adnotationibus concilium hoc in collectionibus adhuc desiderari. Id enim quamvis de nomine concilii falsum est; verissime tamen de actis ejus assertum. Ne igitur ultra ea quærant eruditi, hic illa supplemus accepta ex opusculo de fundatione monasterii Nonantulani in agro Mutinensi vulgato a Muratorio Tom. I. part. 2. rer. Italic.

Stephanus servus servorum Dei omnibus venerabilibus fratribus, & coepiscopis, cunctisque religiosis christianis Deo deservientibus regno Italico, & patriarchatu Romano.

REsidentibus nobiscum plurimis episcopis ad beatorum Petri & Pauli Apostolorum principum limina, synodale commanente concilio, venit Flavius Aistulfus, vir excellentissimus, rex Italici regni, ad prædictorum Apostolorum vestigia; inter cætera, quæ contulit, dona beati Petri Apostoli ecclesiæ, obtulit præceptum unum, in quo continebatur, quod ob reverentiam domini Salvatoris, atque beatæ semper Virginis Mariæ, omniumque sanctorum Apostolorum, construxisset monasterium in territorio Mutinensi, loco nuncupato Nonantula, ipsumque præceptum concessisset viro venerabili nomine Anselmo abbati: & eundem virum Anselmum cum secum haberet, obtulit illum pariter, & præceptum supra sacratissimum corpus Sancti Petri Apostoli, sicque dotavit (*) prædictum monasterium Sanctæ Sedis Romanæ, quam Deo auctore regere cernimur. Petiit præfatus Rex nostram munificentiam, ut corpus sanctissimi papæ Sylvestri cum aliis Sanctorum pignoribus eidem Anselmo abbati ad prædictum venerabile monasterium deferre concederemus, & per benedictionem protinus nostris manibus consecraremus ipsum abbatem, & cucula indueremus secundum regulam S. Benedicti; ejus manibus traderemus simul & baculum pastoralem, & pedales (a) secundum ordinem: Cujus sanctissimam petitionem hilari vultu, quam petebat, concessimus. Et quoniam nobiscum aderat sanctissimus confrater noster Sergius sanctæ Ravennatensis ecclesiæ episcopus, commendavimus ipsum venerabilem abbatem & ejus monasterium sub suo regimine nostra vice gubernandum omni tempore, tantum si ab abbate monasterii fuerit invitatus: & si ei, vel suis successoribus aliqua adversa contigissent a quocumque præsule maxime ab episcopo Mutinensis ecclesiæ, in cujus parrochia constat esse constructum sub sancta Ravvenatensi ecclesia haberet refugium propter terrarum longitudinem, qua distat a sede. Præcipimus ei, etiam ut prædictum sanctum corpus (b) S. Sylvestri, & alias Sanctorum reliquias per se ipsum ad jam dictum cœnobium deferat, & recondat, altariaque simul, & ecclesiam nostra apostolica authoritate consecraret. Robur etiam nostræ S. Romanæ ecclesiæ eidem sancto loco per apostolicum privilegium contulimus, veluti sanctissimus papa Gregorius plurimis ecclesiis protulit. Et jussimus huic opusculo subterscribi.

(*) f. donavit.

Stephanus servus servorum Dei S. R. E. apostolicus Anselmo religioso abbati venerabilis monasterii S. Sylvestri siti Nonantula, territorio Mutinense, & per te in eodem venerabili monasterio in perpetuum.

QUæcumque ad laudem redemptoris domini nostri Dei, & Salvatoris pertinere noscuntur, & ad stabilitatem venerabilium locorum respiciunt, cum magno solicitudinis studio nos convenit apostolica & rationali censura procurare; quatenus ex hoc jugges eidem propitiatori nostro domino Deo efficacius persolvi possint cardinum (*) laudes; & nobis, qui licet immeriti, Divina tamen gratia proveniente, pastoralis regiminis curam gerimus, optima in sydereis arcibus remunerationis præmia adscribantur. Igitur quia

(*) f. carminum.

(a) Lege *pedules*, quorum usum ante mille annos abbatibus concessum cum baculo fuisse docet nos Theodorus Cantuariensis archiepiscopus in collectione canonum, ubi agit de ordinatione abbatis per episcopum; qui *dat ei baculum, & pedules*. De his alias fusius. MURATOR.

(b) Et tamen corpus S. Sylvestri, forsan ejus partem Romani contendunt apud se adservari in ecclesia BB. Sylvestri, & Martini de montibus. MURATOR.

ANNO CHRISTI 753.

quia constat religiositatem tuam nobis detulisse præceptum D. piissimi regis Aistulfi de præfato monasterio, & omnibus ei pertinentibus locis, ac possessionibus, atque petiistis, ut per nostri apostolici privilegii paginam reconfirmaremus. Unde nos precibus vestris inclinati hac hora præsenti XIV. (*lege VI.*) indictione in perpetuum, supradictum monasterium successorum tuorum abbatum ditione, & potestate cum omnibus sibi pertinentibus confirmantes, & irrefragabili jure decernimus permanenda, id est monasterium S. Sylvestri, quod & Nonantula territorio Mutinense. Quapropter authoritate B. Petri Apostoli, cui a domino Deo nostro cœlorum regni claves traditæ sunt, & potestas ligandi, & solvendi cœlo terraque concessa est, promulgantes decernimus, & firma stabilitate censura statuimus, ut ipsum venerabile monasterium cum omnibus locis, mansis, fundis, & casalibus, domibus, atque familiis, servis originalibus, simulque rebus, & possessionibus, & frugibus, & decimationibus, nec non aquis, molis, olivetis, vel quidquid in quibuscumque locis habere, vel tenere videtur; vel si quid in potestate legaliter donatum, vel largitum fuerit, aut quolibet modo juste evenerit, tenere, & possidere sine qualibet controversia perpetuis temporibus valeat, & nulli unquam liceat regum, episcoporum, ducum, vel actorum parvæ, vel magnæ personæ in prædicto venerabili monasterio, vel in eis, quæ eidem pertinere noscuntur, quocumque modo incumbere, atque invasionem facere, nec quispiam sacerdotum ibidem præsumat accedere, vel missarum solemnia celebrare, & neque episcopus, neque abbas, vel comes, aut quælibet magna parvaque persona in præfato monasterio vel in ejus cellis, aut ecclesiis mansiones facere, aut expensas expetere, aut aliquod per potestatem servitium, præter peregrinos, & hospites, & neque colloquium qualecumque, aut placitum in ipso monasterio, aut in ejus prænominatis cellis tenere quis audeat, nisi ab abbate fuerit invitatus: quatenus hoc, quod ad laudem Dei, & stabilitatem prædicti monasterii statuimus, firma stabilitate permaneat, interdicentes omnino episcopo, in cujus parochia esse videtur supradictum monasterium constitutum, ut nihil contra tenorem præsentis decreti pia postulatione indulti quidquam attentet, neque ullo modo ejus baptismales ecclesias sibi vindicet, neque ipse, suique successores præsumant prohibita contingere; sed neque missarum solemnia ibidem persolvere præsumat, nisi ab abbate suprascripti monasterii fuerit invitatus; neque ordinationem sacerdotum quilibet episcoporum in præfato monasterio, vel ejus jure, aut suo clero agere audeat, nisi, ut præfatum est, ab abbate fuerit invitatus: chrismaque, vel quidquid ad sacra mysteria pertinet, si a parte monasterii fuerit postulatum, a quibuscumque prævoluerit præsulibus, concedimus tribuendum. Sed neque decimas unquam dare concedimus, nisi ecclesiis supradicti venerabilis monasterii ad nostram diœcesim pertinentibus. Sed & hoc statuimus, & inviolabili sanctione apostolica authoritate firmamus, ut nullus aliquando in prædicto monasterio de aliis monasteriis, seu quibuscumque ecclesiis, atque locis abbas esse præsumat, neque a quacumque potestate eis introducta: Sed cum divina vocatione abbas præfati monasterii pertinxerit, & resolutionis tempus advenerit, de propria semper congregatione eligatur abbas, qui ab omnium monachorum consensu in eis constituatur ad augumentum, & solertissimam gubernationem eorum pro Dei amore morantium monastico ordine militantium; nihilominus hujus nostri pontificis interdictione inhibemus aliquam scripturam, vel confirmationem de prædicti monasterii rebus, vel de prænominata Abbatia quoquo ingenio contra hoc nostrum præceptum petere. Si qua vero scriptura vel petitio impetrata fuerit, vel in reliquo apparuerit, has irritas esse, vacuasque omni robore jubemus. Si quis præterea, quod non credimus, præsumpserit hoc nostrum apostolicum privilegii constitutum in aliquo transgredi, aut contemnere, sciat, se authoritate BB. Petri & Pauli Apostolorum Principum, & CCCVIII.* Patrum anathematis vinculis esse innodatum, & cum diabolo, & ejus atrocissimis pompis, atque cum Juda traditore domini nostri Jesu Christi æterni incendii supplicio concremandum deputatum, & e regno Dei penitus segregatum. Porro qui observator, & custos extiterit benedictionis gratiam a misericordiosissimo domino Deo nostro, & vitam perpetuam consequatur.

* f. CCCXVIII.

Scriptum per manum Sergii S. R. E. Scriniarii indictione VI. mense Januario. Data idibus Januarii per manum Anasthasii I. episcopi Diocesanorum S. sedis apostolicæ anno Deo propitio Pontificatus D. Stephani summi pontificis, & universalis papæ in sacratissima sede B. Petri Apostoli primo. Bene valete.

JOANNIS DOMINICI MANSI

In has literas Stephani II. papæ

CENSURA.

Literas hasce Stephani totumque item sub illo concilium suspectum mihi efficit insolens & a moribus ætatis illius plane abhorrens illarum literarum præscriptio. Quis enim unquam ex sinceris ætatis ejus documentis audivit illud: *Deservientibus in regno Italico, & patriarchatu Romano?* Nunquam etiam in genuinis Stephani epistolis anni pontificatus ejus adscribuntur; quin potius annis Græcorum Imperatorum vel etiam interdum Regum Longobardorum epistolas consignare mos erat. Vix etiam crederetur Aistulphus, qui per hos annos invisum habebat pontificem Romanosque, tantæ fuisse religionis erga S. Petrum ut Romam inviserit, & observantem se adeo erga Pontificem præbuerit. Hæc sunt, ut alia sileam, quæ concilium hoc inter suspecta rejici suadent.

MA-

ANNO CHRISTI 755.

MABURGENSIS seu HIERAPOLITANA SYNODUS EUTYCHIANORUM

Pro electione patriarchæ Antiocheni celebranda

Anno Græcorum 1066. Christi 755. celebrata.

DE hac synodo ita differit Assemanus Bibliot. Orient. tom. II. pag. 111. Defuncto Joanne patriarcha, Abdallas Mesopotamiæ præfectus, qui postea rex Arabum & Persarum fuit, eligi in patriarcham curavit monachum quemdam, Isaac nomine, qui Edessæ cellam sibi construxerat, ubi chymicæ arti studebat; sed paulo post ab eodem Abdalla interemptus est.

Isaaco subrogatus Athanasius Sandalensis paucis post diebus, jussu ejusdem Abdallæ, interiit: eique successit Georgius ex monasterio *Cansuræ* electus in synodo Maburgensi in ecclesia S. Thomæ extra urbem posita. Ei autem synodo interfuere Joannes episcopus Callinici, Timotheus Edessæ, David Daræ, Aba Amidæ, Serguna Mardæ, Stephanus Chaburæ, Constantinus Samosatæ, Cyriacus Tur-Abdini, Dionysius Haran, Elias Sigar, Paulus Tagrit, Zachæus Charmæ, Jonas Be-Nuhadræ (quæ & *Naarda*, *Nearda*, & *Neardea* dicitur) aliique ex Syria bene multi. Quum verò absenti Georgio suffragium scripta manu dedissent, & consecrationis munus ipsi jam collaturi essent, Joannis cujusdam monachi impulsu schisma inter eos ortum est. Nam qui ex insula Mesopotamena erant, ac præsertim Cartaminenses & Athanasiani, antequam Georgius ordinaretur, sese subduxere, factoque conventu Joannem Callinici episcopum, qui primus omnium Georgio suffragium dederat, in patriarcham constituunt. Et occidentales quidem omnes atque Mosulani Georgio parebant; orientales verò Joannem sequebantur.

SYNODUS IN SARUG JACOBITARUM

Qua schisma sublatum est,

Anno Græcorum 1076. Christi 755. celebrata.

Ex Dionysio Patriarcha apud Assem. Biblioth. orient. tom. II. pag. 112.

JAm inde ab an. 755. ortum schisma Monophysitarum ecclesiam affligebat; qua de causa duo constituti patriarchæ, alii quidem, nempe qui è Mesopotamia erant, cum Cartaminensibus & Athanasianis Joanni patriarchæ parebant; occidentales verò cum Mosulanis Georgio a se electo in concilio Maburgensi obsequebantur. Eam tandem dissensionem sustulit synodus episcoporum Mosulanorum in Sarug collecta post obitum Joannis episcopi Callinici, quem Geziræi in patriarcham sibi elegerant. In ea synodo omnes Georgio patriarchæ consensere: decreverunt propterea episcopali honore amovendos esse quotquot Joannes ordinaverat. Præfuit huic synodo Georgius patriarcha, præsentibus David episcopo Daræ, Aba episcopo Amidæ, Serguna Mardæ, & Constantino Samosatæ.

AD

AD VERNENSE CONCILIUM

Anni 755.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex Anno 755. ad ann. 756.

VErnense concilium sequenti anno 756. celebratum fuisse colligo ex die, qua primum ejus synodi patres convenerunt, subscripto præfationi ejusdem concilii. Cum enim die dominica patres in synodum primo coire ex veteri disciplina consuevissent, ut passim per totam criticam suam Pagius animadvertit, annus ille concilio adscribendus, quo dies indicti concilii in dominicam, vel in feriam secundam cadebat. His constitutis, dies V. idus julii non quidem anno 755. quo cum feria sexta componebatur; sed anno 756. in dominicam incidit; cui proinde anno concilium Vernense illigandum est. Tunc quidem, fateor, annus quintus Pippini juxta Pagii supputationem, non quartus, ut præfertur in data concilii, currebat. Sed error facile in nota numerali irrepere potuit. Forte etiam Pippinus regnum inivit anno quidem 752. ut egregie Pagius defendit, sed aliquandiu post mensem martium, immo & post V. Id. julii ejusdem anni. Licet enim initio illi sic stabilito repugnat diploma Goldastianum a Pagio ad A. 752. 3. productum, quo ante V. Id. majas regnum illud cœpisse Pagius probat; cum tamen illud pugnet cum altero Goldastiano diplomate a Mabillonio producto, & Pagio ad A. 752. 6. memorato, quod regnum illud ne in decembri quidem anni 752. cœptum præfert; hinc nihil ex eo certi adstrui potest. Hæc igitur concilii epocha ut genuina admitti potest, & ex ea non inepte Pippiniani regni epocha ante diem XI. julii retraheretur.

AD CONCILIUM LIPTINENSE II.

Anno 756.

ADNOTATIO CRITICA.

COncilia Liptinensia duo Labbeus distinxit, quorum alterum anno 743. aliud verò anno 756. assignandum opinatur. Id verò eruisse sibi visus est ex epistola synodica patrum concilii Carisiaci, in qua synodi cujusdam Leptinensis sub Pippino rege mentio ingeritur. Constat autem synodum Liptinensem primam anni 745. longe ante convenisse quam Pippinus regnasset. Quanquam, ait idem Labbeus, Patres illi Carisiaci secundam hanc Liptinensem synodum cum priori illa in eo confuderunt, quod huic, sub Pippino rege habitæ, præfuisse S. Bonifacium episcopum Moguntinum (qui reipsa priori Liptinensi præfuit) scribant. Sed inane esse discrimen hoc conciliorum Pagius in critica ad A. 745. 12. 13. demonstravit. Æque sane errare potuerunt patres illi in eo concilio sub Pippino rege constituendo; quemadmodum errasse duo concilia in unum ex Labbei sententia confundendo. Ad hæc, ea quæ in concilio Liptinensi sub Pippino definita esse Patres Carisiaci adnotarunt, de decimis scilicet & duodecim denariis in singulas familias pendendis ecclesiæ, hæc in priori concilio anni 745. sub Carlomanno definita ex epistola IX. S. Zachariæ ad S. Bonifacium discimus. Igitur concilium II. Liptinense e collectionibus posthac eliminandum est.

AD COMPENDIENSIA CONCILIA duo

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 756. & 757.

COmpendiensia concilia duo per hos annos Labbeus adnotavit, quorum alterum statuit anno 756. cujus etiam canones XVIII. dedit; aliud verò anno 758. vel potius 757. in quo Tassilo pro recepto a Pippino Bavariæ principatu fidem illi suam obstrinxit. Priori illi concilio quod anno 756. assignandum arbitratur privilegium Chrodogangi archiepiscopi Metensis, quod episcopi in synodo Compendiensi *congregato anno ab incarnatione Domini DCCLVI. ind. IX. anno VI. Pippini gloriosi regis sub die X. Kal. Julii*, subscriptionibus suis, quæ extant, munierunt. Cum verò inter scriptorum nomina, nec Georgius Romanus episcopus, nec Joannes Sacellarius A. S. L. occurrant, quos concilio Compendiensi, cujus canones extant, interfuisse ex ipsis canonibus planum est; hinc facile deducimus privilegium illud Metense anni 756. in alio concilio, quam in eo quod anno illi Labbeus assignat, latum fuisse. Rebus ita constitutis ita definiendum est. Anno 756. habitum est concilium Compendiense, è quo privilegium Metense prodiit. Anno verò sequenti 757. assignandus est conventus, seu concilium Compendiense, in quo Tassilo dux Bojariorum Pippino regi juravit. Eodemque pariter in concilio sanciti sunt canones illi, quos sub nomine concilii Compendiensis Sirmondus primum, dein Labbeus exhibuit. Ad hos vero canones additamentum statuo canones illos quos Compendiensi concilio Burchardus & Gratianus assignant.

AD

AD COMPENDIENSE CONCILIUM CANONES ADDITI.

Ex Decreto Gratiani, Decretalibus, & Burchardo.

a. 60. r. -r. æc addi- o est in urchar. b. IV. p. 43. VI. q. r. XXXIII. r.

SI presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum, *& omnes quos prius baptizavit.*

Ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimis nec ulla possessione priventur, itaut novis oratoriis tribuantur. B

Si quis accepit uxorem & habuit eam aliquo tempore, & ipsa femina (*) dicit quod nunquam coisset cum ea, & ille vir dicit, quod sic fecit; in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

(*) Deest *mina* in S. codice co.

.de Fe- is cap. mnes.

Omnes dies dominicos a vespera in vesperam cum omni veneratione præcipimus observari, & ab omni illicito opere abstinere, ut in eis mercatum minime fiat, neque placitum; neque aliquis ad mortem vel ad poenam judicetur, nec sacramenta (nisi pro pace vel alia necessitate) præstentur. C

Ex Compendiensi cap. III.
Burch. lib. VIII. cap. 72.

De juris Deo dicatis & ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi nulla legitur laicis, quamvis religiosis, unquam attributa facultas.

Ex Compendiensi Cap. III.
Burch. lib. IV. cap. 6.

Ut extra statuta canonum, idest pascha, & Pentecosten baptisma non celebretur, quia sancti canones hoc modis omnibus, nisi aliquod periculum institerit, fieri prohibent. In tantum, ut etiam eos, qui alio tempore baptizantur, a gradibus ecclesiasticis abstineant, nec ad clerum admittantur. . . . . D

Parisienses an. 829. ca. 8.

Ex Compendiensi Cap. X.

Burch. lib. VIII. cap. 71.

Synodali decreto sancitum est, ne laici, vel sæculares de juris Deo dicatis ecclesiæ, quæ facultatibus aliquid ad se putent vel præsumant propter reverentiam pertinere, quarum quarumcumque sacerdotibus disponendi indiscusse a Deo cura commissa docetur.

Ex Compendiensi

Burch. lib. XI. cap. 12.

Placuit etiam pro communi utilitate, & instanti, necessitate, ut nullus episcoporum graviter ferat si ejus parocchianum pro deprædationis causa alter episcopus excommunicaverit.

SYNODUS ROMANA II.

A Stephano II. pontifice habita in causa Sergii archiepiscopi Ravennatis circa annum 757.

nno 757.

CONCILII *hujus historiam ita narrat Agnellus Ravennatensis, author schismati Ravennatensium addictus in libro Pontificali in vita ejusdem Sergii cap. III.* Cum Paulus (lege Stephanus *ut ex tota narrationis serie liquet*) Papa Romanus iter per Franciam pergeret, non ei obvius fuit (*Sergius*) & reversus (*Pontifex*) Sergium archiepiscopum vexare cœpit. Ille autem fiduciam habens in rege, (*Aistulpho Longobardorum rege*) ut adminiculum ei præberet; & fefellit illum, & deductus est Romam a suis civibus, & fefellit illum. Et congregatis episcopis, jubente Papa, voluerunt illum honore privare, & de gradu pontificali projicere. Apostolicus talem contra eum proferebat sententiam: *Neophitus est* (nempe ex laico episcopus, ut ex Anastasio in vita Stephani III. discimus) *non ex ovili* (i. e. ex clero) *fuisti, nec secundum canones in* E *Ravennensi ecclesia militasti; sed subito invasisti cathedram, quasi latro; & sacerdotes tuos, qui digni de his ecclesiæ perfrui, repulisti, & per sæcularium favorem, potenter tamen, sedem obtinuisti.* Ad hæc Ravennæ pontifex ajebat: *& non mea præsumptione, sed elegerunt me clerus, & plebs universa. Interrogasti per ordinem canonico more, & de me omnia vobis patefacta sunt, & quomodo laicus fui & sponsam habui, & ad clericatum* per-

ANNO CHRISTI 757.

perveni, & cognitum vobis factum est, & dixistis, nullum obstaculum mihi esse patet. Postquam talia de me sensisti, cur me consecrasti? Diversas autem sententias inter se episcopi ferebant. Dicebant enim omnes: *quomodo possumus cum simus discipuli magistrum judicare?* (e Ravennatensi enim provincia episcopos Stephanus acciverat). Hæc audiens Papa in furore versus, asseruit se die crastino manibus suis orarium è collo ejus evelleret. *Narrat dein Agnellus Sergium his pressum angustiis in preces ad Deum conversum* impetrasse, ut nocte illa Paulus (lege Stephanus) repente occumberet; qua de re mane alterius diei a Stephano (lege Paulo) urbis Romæ diacono germano prædicti Papæ, *certior factus est. Accessit ad gaudii cumulum ipsius Pauli ad pontificatum assumptio : in* ipsa die *peracta, ait Agnellus, cujus novi pontificis beneficio e carcere ereptus, ac pristinæ dignitati Sergius restitutus est. An vera sint omnia quæ Agnellus hic tradit, ambigere me plurimum fateor, multaque ad genium illius, quod author iste fovebat, in pontifices Romanos odii conficta esse non dubito. Quæ verò ait de synodo cur suspecta esse possint nihil succurrit. Hoc verò concilium aliud plane esse oportet ab eo quod Stephanus ante suam in Gallias profectionem ineunte anno 753. celebravit, legiturque in editione Veneto-Labbeana tom. VIII. pag. 410. Quanquam enim in illo Sergius pariter adfuit, sedit tamen inter patres, non verò stetit ut reus, nullamque tunc iram pontificis incurrit, cum ejusdem synodi occasione bullæ quædam Pontificis ab Ughellio in Mutinensibus recitatæ, ad illum directæ fuerint. In hoc verò posteriori concilio alia plane rerum Sergii constitutio fuit, cum reus adesset, non judex; & damnatus, non absolutus & amicus discessit. Ad hæc, tempus utriusque concilii minime congruit; nam postremum hoc post reditum Stephani e Gallia, & sub extremum vitæ ejus tempus, adeoque anno 757. quo obiit, celebratum fuisse ex Agnello discimus.*

AD EPISTOLAS STEPHANI PAPÆ II.

ADDITAMENTUM ALTERUM.

COLLECTORIS ADMONITIO.

EPistolas Stephani papæ Labbeus septem dedit, quibus & alias nonnullas hinc inde acceptas adjecit. Inter eas verò omnes illæ continentur, quæ in codice Carolino a Gretsero vulgatæ sunt; sed ex ejus codicis collatione constat, epistolam, quæ inter Labbeanas ordine quarta est, confusam esse ab amanuensi cum geminis illis quæ in codice Carolino ordine VI. & VII. exhibentur, ut ex duabus genuinis unam reddiderit, male ex utraque consertam. Oscitantiæ hujus causa inde nata, quod Stephanus plura repetit in secunda, quæ eisdem verbis in priori expresserat. Juvat ergo utramque sinceram hic dare ex codice Carolino juxta lectionem Muratorii Rer. Ital. tom. III. par. II. pag. 96.

EPISTOLA STEPHANI II. AD DOMINUM REGEM PIPPINUM, ET CAROLUM, VEL CARLOMANNUM,

Seu omni generalitati in nomine ipsius Papæ comprehensa, pro desolatione & devastatione sanctæ Dei ecclesiæ & Urbis Romanæ, per Georgium episcopum & Vvarneharium abbatem, & Thomaricum comitem, missos ipsius Apostolici directa, postulando,

Nimiis cum adjurationibus, adjutorium contra Langobardos.

DOminis excellentissimis Pippino, Carolo, & Carlomanno tribus regibus, & nostris Romanorum patriciis; seu omnibus episcopis, abbatibus, presbyteris, & monachis, seu gloriosis ducibus, comitibus, vel cuncto exercitui regni & provinciæ Francorum, Stephanus papa, & omnes episcopi, presbyteri, diacones, seu duces, cartbularii, comites, tribuni, & universus populus, & exercitus Romanorum, omnes in afflictione positi.*

QUanta luctuosa & amarissima tristitia circumvallati, quantaque anxietate atque angustia coartati simus, & quantas, crebescentibus continuis malis, oculi nostri destillantes profundant lacrymas, credimus, quod & ipsa omnium elementorum figmenta enarrent. Quis enim harum tribulationum conspector non lugeat? quis auditor harum nobis inhærentium calamitatum non ululet? Quamobrem cujusdam bonæ mulieris, Susannæ pudicæ verba loquimur: *Angustiæ nobis undique, & quid agamus, ignoramus.* (a) O Christianissimi, ecce venerunt nobis dies angustiæ, præsto sunt dies fletus & amaritudinis: quoniam quod timebamus, a Langobardis evenit. Pro quo angustiati, afflicti, & ex omni circumquaque parte circumdati ab eorum nequissimo Haistulfo rege, & gente, cum Propheta, Dominum deprecantes, dicimus: *Adjuva nos Deus salutaris noster, & propter honorem nominis tui libera nos &c.* (b) Et rursum: *Apprehende arma & scutum, & exurge in adjutorium nostrum* (c). Ecce enim cognitum habetis, quomodo pacis fœdera a præfato impio Haistulfo rege, & omni gente dissipata sunt, & qualiter nihil juxta, ut constituit, & per vin-

(a) Dan. XIII.
(b) Ps. LXXVII.
(c) Ps. XXXIV.

ANNO CHRISTI 757.

vinculum ſacramenti confirmatum eſt, valuimus impetrare; & jam in ipſis Januarii Kalendis cunctus ejuſdem Langobardorum exercitus Tuſciæ partibus, in hanc civitatem Romanam conjunxerunt, & reſederunt juxta portam Beati Petri, atque Beati Pancratii & Portuenſem. Ipſe verò Haiſtulfus cum aliis exercitibus conjunxit ex alia parte, & ſua fixit tentoria juxta portam Salariam, & cæteras portas, & ſæpius nobis direxit: *Aperite mihi portam Salariam, & ingrediar civitatem: & tradite mihi pontificem veſtrum, & patientiam ago in vobis. Si minus, ne muros evertens, uno vos gladio interficiam, & videam quis vos eruere poſſit de manibus meis.*

Sed & Beneventani omnes generaliter in hanc Romanam Urbem conjungentes, reſederunt juxta portam Beati Joannis & Beati Pauli apoſtoli, & cæteras iſtius Romanæ Urbis portas, & omnia extra Urbem prædia longe lateque ferro & igne conſumſerunt, domos omnes comburentes pene ad fundamenta deſtruxerunt, eccleſias Dei incenderunt, & ſacratiſſimas ſanctorum imagines in ignem projicientes ſuis gladiis conſumſerunt; & munera ſancta, ideſt, corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti, in ſuis contaminatis vaſibus, quos folles vocant, miſerunt. Et cibo carnium copioſo ſaturati, comedebant eadem munera. Velamina altarium eccleſiarum Dei, vel omnia ornamenta, quod nimis crudele etiam dici eſt, auferentes in propriis utilitatibus uſi ſunt. Servos Dei monachos, qui pro officio divino in monaſteriis morabantur plagis maximis tundentes, plures laniaverunt, & ſanctimoniales fœminas, atque recluſas, quæ ab infantia & pubertatis tempore pro Dei amore ſeſe clauſuræ tradiderunt, abſtrahentes, cum magna crudelitate polluerunt. Qui etiam & in ipſa contaminatione alias interficere viſi ſunt, & omnes domos cultas Beati Petri igni combuſſerunt; vel omnium Romanorum, ut dictum eſt, domos comburentes extra urbem funditus deſtruxerunt, & omnia peculia abſtulerunt, & vineas fere ad radices abſciderunt, & meſſes conterentes, omnino devorarunt. Et neque domui ſanctæ, noſtræ eccleſiæ, neque cuiquam in hac Romana Urbe commoranti ſpes remanſit vivendi: quia, ut dictum eſt, omnia ferro & igne conſumſerunt, & multos homines interfecerunt. Sed & copioſam familiam Beati Petri, & omnium Romanorum, tam viros quamque mulieres jugulaverunt, & alios plures captivos duxerunt. Nam & innocentes infantulos a mammillis matrum ſuarum ſeparantes, ipſaſque vi polluentes, interemerunt ipſi Langobardi. Et tanta mala in hac Romana provincia fecerunt, quanta certe nec paganæ gentes aliquando perpetratæ ſunt. Quia etiam (ſi dici poteſt) & ipſi lapides, noſtras deſolationes videntes, ululant nobiſcum. Quinquaginta & quinque dies hanc afflictam Romanam civitatem obſidentes, & ex omni parte circumdantes, prælia fortiſſima die noctuque cum peſſimo furore inceſſanter cum diverſis machinis & adinventionibus plurimis contra nos ad muros iſtius Romanæ Urbis commiſerunt; ut ſuæ pote-

A ſtati, quod avertat Divinitas, ſubjiciens, omnes uno gladio idem inimicus Haiſtulfus interimeret. Ita enim cum magno furore exprobrantes nos aſſerebant. *Ecce circumdati eſtis a nobis. Veniant nunc Franci & eruant vos de manibus noſtris.* Nam & civitatem Narnienſem, quam Beato Petro conceſſiſtis, abſtulerunt, & aliquas civitates noſtras comprehenderunt. Quamobrem conſtricti vix potuimus, marino itinere, præſentes literas, & miſſum ad veſtram Chriſtianitatem dirigere; quas & cum magnis lacrymis ſcripſimus.

Unde, dilectiſſimi nobis, peto vos, & tanquam præſentialiter adſiſtens cum divinis myſteriis, conjuro coram Deo vivo & B vero, & ejus principe apoſtolorum Beato Petro, ut ſub nimia feſtinatione nobis ſubveniatis, ne pereamus. Non nos derelinquatis; ſic non vos derelinquat Dominus in omnibus veſtris actibus. Non nos ſpernatis: ſic non nos ſpernat Dominus, ejus invocantes potentiam. Ne elongetis a nobis auxilium veſtrum, Chriſtianiſſimi; ſic non elonget Dominus auxilium ſuum a nobis, dum ingreſſi fueritis contra inimicos veſtros ad dimicandum. Adjuvate nos ſub magna velocitate, dilectiſſimi nobis, occurrite, occurrite, & ſubvenite nobis, antequam gladius inimicorum ad cor noſtrum pertingat. Peto vos ne pereamus. Ne quan- C do dicant gentes, quæ in cuncto orbe terrarum ſunt: *ubi eſt fiducia Romanorum, quam poſt dominum in regibus & in gente Francorum habebant?* Nos non permittatis perire, & ne differatis nobis ad ſolatia dandum, nec a veſtro ſeparetis auxilio. Sic non ſitis alieni a regno Dei, & ne obduret Dominus aurem ſuam veſtras ad exaudiendas preces, & ne avertat faciem ſuam a vobis in illo futuro examinis die, quando cum Beato Petro & ceteris ſuis apoſtolis ad judicandum ſederit omnem ordinem, omnemque poteſtatem humanam, & ſæculum per ignem, dicaturque, quod avertat divinitas: *Neſcio vos*, quia non auxiliati D eſtis Dei eccleſiæ, & defendere minime procuraſtis ejus periclitantem peculiarem populum.

Audite nos, dilectiſſimi; audite nos, & ſubvenite nobis. Ecce adeſt tempus ſalvandi nos. Salvate nos, antequam pereamus, Chriſtianiſſimi. Omnes enim gentes, quæ circumquaque ſunt poſitæ, & ad veſtram, per Dei potentiam, Francorum fortiſſimam gentem refugium fecerunt, ſalvæ factæ ſunt; & ſi omnibus auxilium impertire non differetis, multo amplius ſanctam Dei eccleſiam, & ejus populum de inimicorum impugnatione debueratis liberare. Conſiderate, dilectiſſimi, & omnino percogitate, per E Deum vivum vos conjuro, quoniam poſt Deum vivum, & ejus principem apoſtolorum, noſtræ omnium Romanorum animæ in vobis pendent, & ſi perire, quod abſit, contigerit, penſate, in cujus animam reſpiciat ad peccatum. Certe enim omnino credite, Chriſtianiſſimi, ſi nobis aliqua evenerit calamitas, quod abſit, periclitandi, vos de omnibus ante tribunal Dei eritis reddituri rationem. Sed magis, dilectiſſimi no-

ANNO CHRISTI 757.

nobis, agite & liberate, post Deum in vobis confugientes, ut fructum bonum afferentes in futuri examinis die mereamini dicere: *Domine noster, princeps apostolorum, Beate Petre, ecce nos clientuli tui, cursum consummantes, fidem servantes tibi, ecclesiam Dei a superna clementia tibi commendatam de manibus persequentium defendentes liberavimus, & adsistentes immaculati coram te, offerimus tibi pueros, quos nobis commisisti, de manibus inimicorum eruendos, hospites atque incolumes existentes.* Tum & in præsenti vita, & in futuro seculo cœlestium præmiorum gaudia adipisci mereamini, audientes paternam desiderabilem vocem illam, inquientis: *Venite benedicti Patris mei; percipite regnum, quod vobis præparatum est ab origine mundi.* (a)

(a) Matt. XXV.

Quare direximus præsentem nostrum missum Georgium reverendissimum ac sanctissimum fratrem & coepiscopum nostrum, atque Warneharium religiosum abbatem, missum vestrum, & Thomaricum comitem, magnificos eosdem nostros missos, qui vobis omnes nostros dolores, & cunctas desolationes, quas a Langobardorum gente & eorum protervo rege passi sumus, & assidue patimur, vobis subtili enarratione, quæ propriis oculis viderunt, viva voce edicere debeant. Quibus & in omnibus, tanquam nobismetipsis, credere jubeatis, & nostram liberationem nimis festinanter procurare. Et conjuro vos per Deum vivum & verum, ut nequaquam amplius discredatis nostras afflictiones, & neglectum ponatis ad liberandum nos. Ne, quod absit, si amplius credere distuleritis, & neglexeritis nos eruendum, nobis, quod avertat Divinitas, irruat calamitas pereundi; & vobis pertineat ad magnum detrimentum & peccatum, atque condemnationem in præsenti & æterna vita, quia vobis animas omnium nostrorum Romanorum tradidimus, sed magis magisque vos, ut præfatum est, conjuramus per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem indivisam, ut nostras tribulationes & angustias, atque dolores & desolationes credere sine qualibet ambiguitate jubeatis, & nobis propter Deum subvenire, & ad liberandum nos de manibus Langobardorum inimicorum nostrorum nimis festinanter occurrere jubeatis; ut fructum afferentes copiosum, vitam æternam, intercedente Beato Petro perfrui mereamini. Præfatus vero Warneharius pro amore Beati Petri loricam se induens, per muros istius afflictæ Romanæ civitatis vigilabat die noctuque, & pro nostra omnium Romanorum defensione atque liberatione, ut bonus athleta Christi, decertavit totis suis viribus. Bene valete.

ITEM EPISTOLA STEPHANI II. PAPÆ

Ad Domnum Pippinum regem, specialiter & singillatim pro defensione Sanctæ Dei ecclesiæ directa, ut in superiore ejusdem continetur epistola.

Adjutorium volens obtinere contra Langobardos. Per Georgium & Warneharium similiter directa.

Domno excellentissimo filio, & nostro spirituali compatri, Pippino regi Francorum, & Patricio Romanorum, Stephanus papa.

QUanta luctuosa, & amarissima tristitia circumvallati, quantaque &c. (*ut in superiori epistola*) O filii excellentissimi & Christianissimi, utinam omnipotens rerum creator Dominus, quemadmodum priscis temporibus Abacuc illum prophetam ad refocillandum & consolandum Danielem præcipuum prophetam, abstrusum in leonum lacu, repentino volatu adportatum ab angelo miserat; ita & nunc, si dici potest, ejus misericordissima longanimitas a Deo servatam excellentiam tuam vel unius horæ momento præsentem fecisset ad contemplandas ærumnosas & lugubres angustias, & tribulationes, quas immaniter a Langobardorum gente & eorum nefando rege patimur. Ecce venerunt nobis dies angustiæ. Præsto sunt dies fletus & amaritudinis, dies anxietatis & gemitus doloris, quoniam quod timebamus evenit, & quod verebamur accidit. Pro quo angustiati, afflicti, atque oppressi, & ex omni circumquaque parte circumdati ab eorum nequissimo Haistulfo rege, & eorum Langobardorum gente, profusis lacrymis, percussoque pectore cum propheta Dominum deprecantes dicimus. *Adjuva nos Deus, salutaris noster, & propter honorem nominis tui libera nos.* Et rursum: *Apprehende arma & scutum, & exurge in adjutorium nostrum. Domine, judica nocentes nos, & expugna impugnantes nos.* Etenim sæpius bonitati tuæ innotescere videmur licet nostras tribulationes, tamen & nunc luctu & gemitu referendum malorum pericula, quæ ab eodem protervo rege passi sumus, & ejus gente Langobardorum, magno cogente periculo, significandum statuimus.

Jam credimus Christianissime & excellentissime fili & spiritalis compater, omnia nobililati tuæ esse cognita, quomodo pacis fœdera ab impio Haistulfo rege, & ejus gente dissipata sunt, & qualiter nihil juxta ut constituit, & per vinculum sacramenti confirmatum est, valuimus impetrare; etiam quia nullum augmentum nobis factum est: potius autem post desolationem totius nostræ provinciæ, & plura homicidia ab eadem gente perpetrata, etiam, quod cum magnis lacrymis & dolore cordis dicimus, cognoscas, excellentissime fili & spiritalis compater, in ipsis Januariarum Kalend. cunctus ejusdem Haistulfi Langobardorum regis exercitus e Tusciæ partibus in hanc

ANNO CHRISTI 757.

hanc civitatem Romanam conjunxerunt & resederunt juxta portam S. Pancratii & Portuensem. Ipse verò Haistulfus cum aliis exercitibus conjunxit ex alia parte, & sua fixit tentoria juxta portam Salariam, & cæteras portas, & nobis direxit dicens: *Aperite mihi portam Salariam, & ingrediar civitatem; & tradite mihi pontificem vestrum, & habebo in vobis compassionem. Alioquin muros subvertens, uno vos gladio interficiam, & videam quis vos eruere possit e manibus meis.*

Sed & Beneventani omnes &c. Et tanta mala in hac Romana provincia fecerunt, quanta certe nec Paganæ gentes aliquando perpetrarunt; quia etiam si dici potest, & ipsi lapides, nostras desolationes videntes, ululant nobiscum. Quinquaginta & quinque dies hanc afflictam civitatem Romanam obsidentes, & ex omni parte circumdantes, prælia fortissima cum pessimo furore incessanter contra nos ad muros istius Romanæ Urbis commiserunt, & non deficiebant impugnantes nos, ut suæ potestati, quod avertat Divinitas, subjiciens, omnes uno gladio idem iniquus Haistulfus interimeret. Ita enim exprobrantes nobis afferebant: *Ecce circumdati estis a nobis, & non effugietis manus nostras. Veniant nunc Franci, & eruant vos de manibus nostris.* Nam & civitatem Narniensem, quam Beato Petro tua Christianitas concessit, abstulerunt; & aliquas civitates nostras comprehenderunt. Quamobrem afflicti vix potuimus per maximum ingenium marino itinere præsentes nostras literas & missos ad tuam excellentissimam Christianitatem dirigere, quas & cum magnis lacrymis scripsimus. Qui etiam probante veritate dicimus per utramque literam lacrymas sanguine mixtas exprimeremus. Et utinam præstaret nobis Dominus, ut qua hora nostram luctuosam exhortationem legeris, in præsentia tua per omnem literam sanguine plenæ lacrymæ fluerent.

Unde, fili excellentissime & spiritalis compater, peto te, & tanquam præsentialiter adsistens, provolutus terræ, & tuis vestigiis me prosternens, cum divinis mysteriis conjuro coram Deo vivo & vero, & ejus principe apostolorum Beato Petro, ut sub nimia festinatione & maxima celeritate nobis subvenias, ne pereamus: quoniam post Dominum in tuis manibus nostrum omnium Romanorum commisimus animas. Non nos derelinquas, sic non te derelinquat Dominus in omnibus tuis actibus & operibus. Non nos spernas, sic non te spernat Dominus invocantem ejus potentiam. Ne elonges a nobis auxilium tuum, Christianissime fili & spiritalis compater, sic non elonget Dominus auxilium suum & protectionem a te tuaque gente, dum ingressi fueritis contra inimicos vestros ad dimicandum. Adjuva nos, & auxiliare nostri sub magna velocitate, Christianissime, sic adjutorium sumas a Deo Omnipotente, qui te unxit super turbas populorum per institutionem Beati Petri in regem. Occurre, occurre, fili, occurre, & subveni nobis, antequam gladius inimicorum ad cor nostrum pertingat. Peto te, ne pereamus; nequando dicant gentes, quæ in cuncto orbe terrarum sunt. *Ubi est fiducia Romanorum, quam post Dominum in regibus Francorum habebant?* Non nos patiaris perire & ne moreris aut differas nobis solatiandum. Nec a tuo nos separes auxilio, sic non sis alienus a regno Dei, & inseparatus a tua dulcissima conjuge, excellentissima regina & spiritali nostra commatre. Non nos amplius anxiari & periclitari, atque in luctu & fletu perseverare permittas, bone excellentissime fili & spiritalis compater, sic non superveniat tibi luctus de tuis meisque dulcissimis filiis, Domno Carolo, & Carolomanno excellentissimis regibus & patriciis. Ne obdures aurem tuam audiendum nos, & ne avertas faciem tuam a nobis. Ne confundamur in nostris petitionibus, & ne periclitemur usque in finem. Sic non obduret Dominus aures suas &c.

Audi me, fili, audi me, & subveni nobis. Ecce adest tempus salvandi nos. Salva nos antequam pereamus, Christianissime rex. Quid enim melius, quidve elegantius, aut egregius, quam periclitantes, & in angustia positos salvare? Scriptum quippe est: *Qui salvat, tanquam qui ædificat.* Hinc enim præcipuus Isaias propheta ait: *Subvenite oppresso.* Omnes enim gentes, quæ circumquaque sunt positæ, & ad vestram per Dei potentiam Francorum, fortissimam gentem, refugium fecerunt, salvæ factæ sunt. Et si omnibus gentibus auxilium impertire non differtis, & per vos salvæ efficiuntur, multo amplius sanctam Dei ecclesiam, & ejus populum de inimicorum impugnatione debueratis liberare. O quanta fiducia in nostro inerat corde, quando vestrum mellifluum conspicere meruimus vultum, & in caritatis vinculo sumus alligati atque connexi, in magna quiete & securitate nos permanere! Sed dum a vobis sperabamus lucem videre, eruperunt tenebræ, & facta sunt novissima nostra pejora prioribus. Considera, fili, considera, & omnino percogita, per Deum vivum te conjuro, quoniam & nostra, & omnes Romanorum populi animæ post Deum, & ejus principem apostolorum in tua, a Deo protecta, excellentia, & gente Francorum a Deo tibi commissa pendent. Quia, ut prælatum est, in gremio tuo nostras commisimus animas: & si perire, quod absit, & avertat divina clementia, nos contigerit, perpende, obsecro, & omni modo perpensa, in cujus animam respiciat ad peccatum. Certe enim omnino crede, Christianissime, si nobis aliqua evenerit calamitas, quod absit, periclitandi, tu de omnibus, a Deo protecte dilectissime nobis, ante tribunal Dei eris redditurus rationem cum omnibus tuis judicibus. Quoniam, ut prælatum est, nulli alio, nisi tantummodo tuæ amantissimæ excellentiæ, vel dulcissimis filiis, & cunctæ genti Francorum, per Dei præceptionem, & Beati Petri, sanctam Dei ecclesiam & nostrorum Romanorum reipublicæ populum commisimus protegendum.

Ecce omnes nostros dolores & anxietates, atque angustias tuæ a Deo protectæ bonitati innotuimus. Tu verò, excellentissime fili & spiritualis compater, age & libe-

ANNO CHRISTI 757.

libera post Dominum, in te confugientes, ut fructum bonum afferens &c. sospites atque incolumes existentes. Tunc & in præsenti vita regni gubernacula tenens, etiam & in futuro seculo cum Christo regnans, cœlestium præmiorum gaudia adipisci merearis, audiens nimirum paternam desiderabilem vocem illam inquientis: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis præparatum est ab origine mundi.* Incolumem excellentiam tuam superna gratia custodiat.

EMBOLUM.

OPere namque direximus ad vestram Christianissimam excellentiam præsentem nostrum missum Georgium reverentissimum ac sanctissimum fratrem & coepiscopum nostrum, atque Warneharium religiosum abbatem, missum vestrum, seu Thomaricum & comitem; magnificos item missos nostros, qui vobis nostros omnes dolores, & cunctas desolationes, quas a Langobardorum gente, & eorum protervo rege passi sumus, & assidue patimur, vobis subtili enarratione, sicut oculis propriis viderunt, viva voce dicere debeant: quibus & in omnibus tanquam nobismetipsis credere lubeat Christianissima excellentia vestra, & nostram liberationem nimis festinanter procurare. Et conjuro te per Deum vivum & verum, a Deo protecte fili & spiritalis compater, ut nequaquam amplius discredas nostras afflictiones, & nullo modo neglectum ponatis ad liberandum nos, ne, quod absit, si amplius credere distuleris, & neglexeris nos eruendum, nobis, quod avertat divinitas, inruat calamitas pereundi, & vobis pertineat ad magnum detrimentum & peccatum, atque condemnationem in præsenti & æterna vita: quia vobis animas omnium nostrum Romanorum tradimus, sed magis magisque, ut prælatum est, conjuramus te, a Deo servate excellentissime fili, & spiritalis compater, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem indivisam, ut nostras tribulatioues atque dolores & desolationes credere lubeatis fine qualibet ambiguitate, & nobis propter Deum subvenire, & ad liberandum nos de manibus Langobardorum inimicorum nostrorum nimis festinanter occurrere digneris, ut fructum afferens copiosum, victor, intercedente Beato Petro, super omnes barbaras nationes efficiaris, & vitam æternam possideas. Præfatus verò Warneharius abbas pro amore Beati Petri loricam se induens, per muros istius afflictæ Romanæ civitatis die noctuque vigilavit, & pro nostra omnium Romanorum defensione atque liberatione, ut bonus athleta Christi, totis suis viribus decertavit.

PAULUS PAPA I.

Sedit ab anno 757. ad 767.

AD EPISTOLAS PAULI I. PAPÆ

APPENDIX.

AD ECGBERTUM EBORACENSEM

Archiepiscopum, & Eadbertum regis Anglorum filium,

Ut ablata ab eodem regis filio, Forthredo abbati monasteria restituat.

Dilectissimo fratri Egberto archiepiscopo, sed & Eadberchto excellentissimo filio regi, Paulus papa salutem.

Extat apud Wilkins to. I. pag. 144.

ARbiter rerum & opifex, qui solo verbo cuncta ex nihilo fingens, humanam (de) limo creavit naturam, trinus & unus Dominus Deus noster, cui machinæ poli ac telluris materia perenni lege famulantur, ad hoc prudentissimam nobilitatem vestram dominicæ plebis suæ curam instituit exequi, ut ea, quæ ad ejus divinæ majestatis cultum respiciunt, solerti cura inhianter perficere studeatis, quatenus vestræ industriæ præsidio protegatur eorum salus, qui hujus mundi latebrosis insidiis (non) carent. Etenim, nobis dilectissime, multorum relatione affatim comperimus efficaci solertia vos pollere. Et quia attentius de illa florigera vita, quæ nullo terminorum succiditur fine, mente devota cogitare anhelatis; ideo libentissime ea, quæ ad vestræ animæ respiciunt salutem, per nostram apostolicam admonitionem, dilectionem, atque excellentiam vestram postulare aptum prospeximus. Itaque veniens ad limina protectorum vestrorum beatorum principum apostolorum, Petri, ac Pauli, præsens Forthredus religiosus abbas retulit nobis, inquiens: Quod tria monasteria illi concessa fuissent a quadam abbatissa, id est, monasteria quæ *Staningagrave* seu *Cuchavvalda* & *Donaemuthe* dicuntur. Quæ videlicet monasteria per vim ab eo tua abstulit excellentia, & cuidam Patricio, fratri ejus, *Moll* nomine tribuit. De qua re nimis tristes effecti sumus, excellentissime fili, quoniam extra præceptum Dei hoc omnino egisti. Et liquet profecto, quod ad excidium animæ tuæ pertinet, dum eadem monasteria ab eo, qui in officio divini cultus perseverat, abstulisti; & qui in hujus mundi curis desudat, concedere studuisti. Neque enim fas est, excellentissime fili, ut humani favoris magis

ANNO CHRISTI 759. circiter.

magis intuitum, quam Dei timorem præ oculis tuis adhibeas. Debuerat enim excellentissima prudentia tua de suis propriis opibus, locis, atque amœnis eidem venerabilibus prærogativa subsidii adminicula impertiri. Quoniam scriptum est. *Honora Dominum de tua propria substantia*. (a) Quapropter hortamur solertiam vestram, & per apostolicam sedem admonemus, ut sibi vere obedientes, prout debetis, ob amorem protectoris vestri prælato Forthredo abbati ipsa tria monasteria restituatis; quatenus, juxta quod a præfata abbatissa illi concessa sunt, sine qualibet ambiguitate aut infesta molestia perfrui mereatur, & secundum præditam & insitam vobis solertiam cuncta venerabilia loca pro intuitu fovere, & in omnibus protegere maturate. Atque quod ab eis ablatum est, modis omnibus eisdem sanctis restituendum vestræ adhæreat curæ; ut ex hoc prava vitiorum usurpatione amputata, nulli laicorum, vel aliæ cuilibet personæ denuo licentia admittatur piorum pertinentia locorum invadendi; sed magis vestro studio ea, quæ respiciunt ad religiositatis propositum, impensius propagentur. Ex hoc enim, excellentissime fili, divinum adsumes remunerationis adminiculum, & contra hostis ferocis versutiam prævalebis, & æternam procul dubio consequi promereberis vitam.

(a) Prov. III. 9.

TELENSIS SYNODUS JACOBITARUM,

In qua Athanasius Sandalensis Jacobitarum metropolita constituitur,

Paulo ante annum 1070. Græcorum, Christi 759. celebrata.

Anno 759. circiter.

POst conciliatos animos in synodo Tarmanensi inter Joannem patriarcham, & Athanasium, de quo nos ad eam synodum anno 755. Iterum (Athanasius) *ad suam impietatem reversus*, ait Abulpharajus apud Assemanum Biblioth. Orient. to. II. pag. 340. *episcopos in urbe Tela congregavit, a quibus princeps & metropolita magnus proclamatus est.*

AD CONVENTUS ATTINIACENSES DUOS

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 762. 765.

COnventum Attiniacensem unicum anni 765. Labbeus agnovit; geminos distinguendos esse Pagius opinatur, quorum alterum assignat anno 762. alterum anno 765. qua in re corrigendum Labbeum judicavit. Quem pariter erroris in eo accusat, quod decretum conventus Attiniacensis, cui episcopi plures cum abbatibus plane multis subscribunt, conventui anni 765. adscripserit, cum reipsa conventui priori anni 762. assignandum fuerit. Cujus rei ratio petitur ex eo, quod conventui anni 765. adstiterit Assuerus abbas, cujus tamen nomen inter subscriptiones decreti Attiniacensis, ad annum 765. perperam relati, non legitur. Patet ergo, ait, decretum illud ad conventum anni 762. retrahendum esse. Hanc Pagii criticam ita ego dudum refutavi in meis ad Pagium adnotationibus ad annum 762. 5. his verbis: Conventum quendam Francorum hoc anno habitum Attiniaci; ac proinde uno eodemque in loco duplicem diversis annis conventum celebratum fuisse, alterum hoc anno, alium vero 765. vix credo. Apud Mabillonium tom. I. Annalium Ord. S. B. Append. 2. num. XXVI. legitur diploma Pippini pro construendo monasterio Prumiensi datum in *Trisgodios villa publica mense Augusto die XIII. anno XI. regnante Pippino &c.* Subscribunt huic chartæ episcopi novem cum comitibus & principibus plane multis. Pertinere hæc ad annum 762. nemo prudens dubitaverit; & cum tot nomina episcoporum, & comitum legantur, non inani prorsus conjectura deduci posset, prodiisse in conventu, qui hoc anno de more habebatur in villa, quæ hic *Trisgodios* dicitur. Quanquam enim conventus mense majo haberi consueverunt; nihil prohibet quominus extraordinaria forte de causa ad duos vel tres menses differentur. Simili exemplo conventus Wormatiensis IV. non majo, ut moris erat, sed aprili mense celebratus legitur in chronico Moissiacensi ad A. 786. Similis pariter conventus ad villam Duriam anno 775. ad julium mensem prolatus fuit, ut Pagius ad A. 775. animadvertit. Hæc si admittantur, plura ad emendationem ecclesiasticæ historiæ deducemus. Primo duplex Attiniacensis conventus, priscis omnibus historicis ignoratus, commentitius est. Secundo episcopi illi & abbates, quorum nomina conventui Attiniacensi apud Labbeum subscripta leguntur, ad conventum anni 765. reipsa pertinent. Hoc autem, in quo rei cardo versatur, ulterius demonstratur, quia & si concesserimus diploma illud Pippini non in ipso conventu anni 762. (utpote qui majo mense de more celebrandus fuerit) sed post duos tresve menses prodiisse, vix tamen persuaderemur episcopos illos, qui diplomati subscripserunt, & regi tunc præsentes aderant, eosdem pariter & conventui, parum ante hac celebrato, non interfuisse. Si autem interfuerant, cur non omnium illorum, sed trium tantummodo ex illis nomina decreto conventus Attiniacensis subduntur? Fit igitur ut

ANNO CHRISTI 766. 767.

ut conventus Attiniacensis Labbeanus non quidem anno 762. sed potius anno 765. habitus teneatur. Quod verò Assueri abbatis nomen cæteris non accenseatur, id quidem monstri loco habendum non est; cum rara sint vetusta concilia, quorum subscriptiones integræ ad nos usque pervenerint.

AD GENTILIACENSE CONCILIUM

De cultu sanctarum imaginum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Concilium istud pro anno 767. cui ab omnibus assignatur, ad præcedentem revocandum esse suadent verba Eginarthi in annalibus Francorum ad annum 767. ubi postquam narravit brevem de synodo hac historiam, dein subdit, *eoque peracto* (Concilio) *ad bellum conficiendum post Natalem Domini in Aquitaniam proficiscitur;* tum subdit quo loco Pascha egerit, quò tandem venerit mense augusto &c. Quæ omnia satis demonstrant synodum habitam ipsa die Natalis Domini anni præcedentis 766.

CONCILIUM JEROSOLYMITANUM

In causâ sacrarum imaginum

Anno 767. circiter habitum.

Concilii hujus meminit Græcus Author Vitæ S. Joannis Gotthiæ episcopi, quem e vetusto vaticano codice Græce & Latine dederunt Bollandiani socii ad diem XXVI. junii pag. 190. cujus hæc sunt verba: *Scripsit itaque per diaconum suum Longinum ad patriarcham Jerosolymitanum, ut synodum convocet ad seque mittat fidei definitionem; quod factum est. Nam excerpta tam ex veteri novoque testamento, quam ex omnium probatorum patrum scriptis testimonia de sacrosanctis imaginibus, de venerandis reliquiis, de intercessione sanctorum miserunt ad præfatum Sanctum.* Porro Joannes post Synodum Coprominianam episcopus electus fuit, ac triennio post consecratus, dein Hierosolymitanos de synodo indicenda admonuit. Quare synodus hæc Hierosolymitana circa annum 760. consignanda est.

Hæc olim ego de concilii hujus epocha in meis ad Pagium adnotationibus ad An. 760. I. conjiciebam; nunc verò paulo ulterius promovendam illam arbitror. Constantinus Pseudo-pontifex datis ad Carolum Francorum regem literis, recitatis in codice Carolino num. XCIX. transmittere se ad illum nunciat *synodicam fidei, missam a Theodoro* Hierosolymitano patriarcha, Paulo Papæ directam, *in quo, ait, & reliqui patriarchæ, idest Alexandrinus & Antiochenus, & plurimi metropolitani episcopi orientalium partium visi sunt concordasse.* Literas hasce Græce & Latine scriptas Gallis destinavit Pseudo-pontifex, *ut agnoscerent qualis fervor sanctarum imaginum orientalibus in partibus cunctis Christianis immineret.* Habemus hic synodicam a concilio, ut credere par est, cui Theodorus Hierosolymitanus præerat, scriptam in causa sacrarum imaginum. Quis porro vetat concilium istud cum eo confundere, quod S. Joannes Gothorum episcopus sollicitavit? Cum verò synodica illa Romam pervenerit *augusto mense V. indictionis*, idest anno 767. hinc opinari licet concilium vel anno illo, vel præcedenti convenisse. Porro synodica hæc epistola in actis synodi VII. actione III. integra legitur.

STE-

STEPHANUS PAPA III.

Sedit ab anno 768. usque ad annum 772.

CONCILIUM RATISPONENSE

In quo Chorepiscopis vetitum ne episcopalia munia exerceant.

CONcilii hujus mentio fit a Carolo Magno lib. 7. Capitular. cap. 187. his verbis: *Decretum est in illa synodo, quam Reginistruc pro eodem vel pro aliis causis apostolica authoritate præfato prætextu habuimus, nihil ex prædictis* (nempe episcopalibus muneribus) *a quopiam eorum* (chorepiscoporum) *agere nec facere volentibus consentire.* Quo potissimum anno synodus ista convenerit, disputant eruditi. Labbeus in annum 799. refert. Pagius cum Cointio annum 803. maluit, quod in eodem capitulari dicatur ea de causa missus Arno archiepiscopus Salisburgensis *ad Leonem apostolicum*, nempe pontificem, ut scilicet sententiam ejus de chorepiscopis exploraret. Id verò factum arbitrantur viri illi docti anno 803. Verum in sententiam plane diversam concedendum duxi in meis ad Pagium animadversionibus ad annum 803. 7. quam totam adnotationem hìc subjicio. In Libello de gestis episcoporum Cenomanensium a Mabillonio Analectorum pag. 288. edit. in fol. vulgato, quædam occurrunt, ex quibus certiora quoad chronologiam concilii Ratisponensis erui posse arbitror. Narratur ibi cap. XVII. Gauziolenus quidam Cenomannorum episcopus, cum munia episcopalia exercere præ cæcitate impediretur, initiari a tribus episcopis in Chorepiscopum curasse Merolum quendam, eo quod per illa tempora Carolus Pippini filius, una *cum legatis apostolicis, & omnibus episcopis in frequenti concilio* sanxisset, ut nullus *Chorepiscopus chrisma conficeret, virgines sacraret, Spiritum Paraclitum traderet, neque ecclesias dedicaret, vel altaria erigeret, aut sacraret, etiam oleos ad infirmos ungendos benediceret, nisi a tribus esset ordinatus*. Sermonem hìc esse de concilio Ratisponensi, in quo sancitum fuit ne chorepiscopi a tribus non ordinati munera episcopalia exercerent, facile cuivis suaderetur. Merolus iste annis 30. sedit, incompletis tamen, nam Carolo jam rerum potiente cœpit, ejusdem regis anno regni 29. mense decembri, idest Christi 796. vacuam ejus morte cathedram Franco occupabat, ut liquet ex diplomate ejusdem Caroli dato anno & mense eodem in eo libello recitato. Hinc fit concilium Ratisponense tempore ordinationis Meroli habitum, ad annum 768. circiter pertinere. Neque Carolus in capitularibus, in loco a Pagio hìc allato, contrarius est; non enim ait, ut Pagius explicat, concilium Ratisponense celebratum occasione legatorum, quos miserat ad Leonem III. ad causam chorepiscoporum tractandam; sed cum narrasset legatorum illorum missionem, tunc apte subdit mentionem de concilio Ratisponensi a se *pro eadem causa* non verò eodem tempore, sed ante aliquot forte annos celebrato.

Ita verò explorata concilii Ratisponensis epocha, juvat nunc integrum fragmentum Libelli mox laudati recitare, cum in eo plura quam in capitularibus de concilio hoc referantur.

Qua de re invenerunt sapientes & doctores ejusdem Caroli sapientissimi regis una cum legatis apostolicis, & omnes episcopi inter se sanxerunt, secundum SS. Patrum instituta, ut nullus chorepiscopus chrisma conficeret, virgines sacraret, Spiritum Paraclitum traderet; neque ecclesias dedicaret, vel altaria erigeret, aut sacraret, etiam oleos ad infirmos ungendos benediceret, nisi a tribus esset ordinatus episcopis, quæ vero omnia summis Sacerdotibus & non chorepiscopis debentur, qui licet ordinationem habeant, tamen summi pontificatus apicem non habent; quia nec in tabernaculo Domini quod Moyses fecerat, alius altaria non erigebat, aut deponebat, nisi tantummodo Moyses & Aaron qui summi pontifices erant, & quorum typum hodie in sancta ecclesia gerunt episcopi. Filiorum quoque eorum normam reliqui sacerdotes tenent. Assumentes etiam aliud exemplum de libro domini Bedæ, ubi ipse narrat, quod olei infirmorum benedictio summis solummodo pontificibus debetur. Quanto magis ea quæ majora sunt nullis aliis exercere licet, nisi qui summi pontificatus apicem tenent. Ideoque medicinam invenientes prædicti pontifices, & eruditi doctores renuntiaverunt domino Carolo prædicti sacerdotes ut chorepiscopus jam dicti Gauzoleni cæcati episcopi a tribus episcopis in idipsum convenientibus ordinaretur.

CONCILIUM ROMANUM

A STEPHANO III. PAPA COACTUM,

In quo Conſtantini Pſeudopontificis cauſa judicata & SS. Imaginum cultus vindicatus eſt,

Anno 769. habitum.

PAulo Romano pontifice e vivis ſublato, eccleſiæ illius pacem ambitioſi plures turbarunt. Inter quos Conſtantinus quidam laicus ſeditioſorum quorumdam factione promotus in ſolium pontificale ſeſe per injuriam intruſit. Obtenta igitur per vim ab epiſcopo Oſtienſi conſecratione, ſacrum principatum anno integro & menſe detinuit. Tandem piorum quorundam ſtudio prævalente, invaſor ille depulſus eſt, ac Philippus quidam diaconus paucorum ſuffragio deligitur. Eoque pariter abſtinere juſſo, Stephanus III. electus aſſumptuſque eſt. Ille ut eccleſiam pacaret, cum Conſtantini fautores a turbis ciendis non deſiſterent, concilium indicendum ſtatuit; ratuſque id opportunum ad majorem authoritatem ſynodi, datis ad Gallorum reges literis, rogavit ut e Gallia delecti epiſcopi mitterentur. Res pro voto ſucceſſit; venerunt e Gallia epiſcopi, & ſynodus Romæ convenit, cujus acta hic magis integra damus quam hucuſque in Collectionibus. Holſtenius V. Cl. actionis ſecundæ & tertiæ excerpta quædam hinc inde ex variis corraſa dedit, eademque in Labbeanam tranſlata ſunt; atque in his res ad noſtra uſque tempora conſiſtit. Cum tandem V. Cl. Cajetanus Cenni Piſtorienſis priorem ejuſdem ſynodi actionem, ex vetuſtiſſimo Veronenſi MS. codice acceptam, Vaticanis typis anno 1735. vulgavit, diſſertatione adjecta in qua ſacram Geographiam erudite illuſtrat. Hanc diſſertationem ne quid deſiderandum relinquam huc transfero. Hujus proinde viri beneficio integra fere concilii hujus acta ſuppeditamus; nam actionem primam ex illo damus: duas reliquas, licet antea in collectione Labbeana productas, addimus, ne e diverſis concilium hoc petere lectores cogantur. Sed & labori virorum iſtorum doctiſſimorum ſymbola de meo conferre obtigit; nova ſcilicet actionis IV. fragmenta, petita ex epiſtola Hadriani papæ I. ad Carolum Regem pro defenſione concilii Nicæni II. legenda Labbei to. VIII. pag. 1558.

C A J E T A N I   C E N N I   V. CL.

PRÆFATIO ET COMMENTARIUS PRÆVIUS

in Concilium Lateranenſe.

I. Inventio Concilii Lateranenſis.

INter plurimas, ſingulareſque inſignis Bibliothecæ Capitularis Veronenſis laudes, conſtanti eruditorum teſtimonio celebres, perpetuæ memoriæ Præſul Franciſcus Blanchinus eam jure numerat, quæ privatam Ampliſſimi Capituli poſſeſſoris gloriam attingit. Poſtquam enim docuit, vix ullam Sedem Epiſcopalem eſſe in tota Italia, finitimiſque regionibus, quæ tot ſcriptos veteres Codices ab nono ante nos ſeculo cuſtoditos oſtendat in ſuis pluteis, in ipſos Cuſtodes Diplomaticæ ſemper rei ſcientiſſimos ex eodem Collegio Capitulari electos meritas laudes effundit; Ii quippe ex tanto, quem cuſtodiunt theſauro, maxima Eccleſiaſticæ hiſtoriæ emolumenta omni tempore attulerunt. Horum ille plures enumerat, faciens initium a librariæ ejus ſupellectilis fundatore, ſeu potius amplificatore Pacifico Archidiacono, qui ſupremum obiit diem anno Chriſti 856. Lothario Imperatore: verique ut admodum ſimile mihi videtur, Concilium hoc Lateranenſe, quod ex celebri ea Bibliotheca nunc primum in lucem prodit, Archidiacono illi Pacifico refertur acceptum; nam teſtatur V. C. Bartholomæus Campagnola Archipresbyter S. Cæciliæ, & Cancellarius Capitularis, quod Codici eſt adnexum, in quo Concilium Epheſinum, & epiſtolæ ad id ſpectantes continentur, diverſi quidem Scriptoris manu exaratum, at non minus antiqua ea, quam refert Codex, ſeculi nimirum noni. De præſtantiſſimo eodem Cancellario dixi alibi, quid præcipue ſenſerint æqui eruditorum æſtimatores VV. CC. laudatus Præſul, & Ludovicus Antonius Muratorius Sereniſſ. Ducis Mutinenſis Bibliothecæ Præfectus, neque enim tantum mihi tribuo, ut præclaro ejus nomini ullum addi poſſe incrementum putem meo ſuffragio. Ad ipſum vero Concilium quod ſpectat, ſilentio præterire non poſſum duos ſingulari eruditione ornatiſſimos cives Veronenſes, quorum beneficio tantæ vetuſtatis monumento utimur: nempe nobiliſſimum Comitem Ottolinum Ottolini generis claritate, doctrinæ Theologicæ, atque multimodæ eruditionis præſtantia Literatorum Reip. notiſſimo, ac fama nominis celeberrimo; necnon Patrem Joſephum Blanchinum Congregationis Oratorii Presbyterum, Virum in urbe omnibus ſpectatiſſimum, cujus laudibus parcere juſſus cogor, ne Cenſoris mei integerrimam fidem, ſin minus violare ſaltem verborum lenociniis ſollicitare videar. Hujus autem ſingulari erga me benevolentiæ monumentum hoc acceptum refero: quippe idem rediens in illius memoriam viſi olim inſigni in ea Bibliotheca, cujus Præfectus erat, dum ampliſſimo Capitulo Veronenſi accenſebatur; a laudato Comite Ottolinio impetratum dono mihi de-

Anaſt. to. 3. Proleg. pag. 34.

Anaſt. 4. pag. 2

ANNO CHRISTI 769.

dedit. Suæ etiam partes descriptori V. C. Bartholomæo Campagnolæ debentur; illius siquidem studio, & opera nos (qui rem Pontificiam ab utroque Blanchino adeo illustratam vidimus tot Bibliothecæ Veronensis Codicibus tum editis, tum ineditis) modo utimur tam præclaro monumento, ut æquus quisque æstimator fateatur necesse erit.

II. Occasio scribendi de Concilio Lateran.

Optandum sane erat a Deo Optimo Maximo, ut gloriæ Apostolicæ Sedis documentum integrum proferretur; modicæ tamen partis, quam edaci eripuit tempori bene de eadem meritus Campagnola, quanta futura esset æstimatio apud eruditos intellexi, quumprimum Junio mense hujus anni dono, ut ajebam, acceptum carptim oculis usurpavi, deinde semel, iterum, tertio relegens, novum semper, semperque magnum inveni. Quare non potui, quin subjungerem Notis Chronologicis Pauli I. quas prælo mandabam, thesauri inventi notitiam; promitteremque anxietati publicæ eruditorum, fore ut propediem iis facerem ejusdem copiam, ne quintum Anastasianæ editionis tomum, quo pertinet, manere cogerentur. Et sane, ubi primum per meas occupationes licuit, steti promissis, & quas ibidem Notas pollicebar, unica dissertatione amplexus sum. Neque id quidem, ut monumentum per se clarum illustrare, aut docere alios, maxime docendus ipse, præsumserim; verum ut quæ lectori gravioribus haud-dubie studiis occupato continuo non suppetent historiæ veteris, revocarem in mentem. Quæ etiam est causa, cur exesa aliquot verba *italico*, quem vocant, charactere, ipso in Concilii textu ausus sum reponere, &, ubi explicit Codex, partim ex Anastasio, partim ex Collectione Romana Lucæ Holstenii, & Spicilegio Acherii supplere, quæ ejusdem Concilii habentur edita, ne supellex libraria necessaria esset paucarum monumento tabularum interpretando: si modo alicui libuisset rem integram ex tanta vetustate repetere.

Anast. to. .. pag. 254.

III. Oeconomia Dissertationis de Conc. Lat.

Equidem vereor, ne nimius fuisse videar in re Episcopali, jejunus in reliquis, ea quippe utplurimum tetigi alias res agens. Qui autem secum reputet, Ecclesiasticum me gessisse historicum, non disceptatorem, cujusmodi hominum doctissimorum copia obruimur, secus sentiet. Quum præsertim me esse imitatum videar VV. CC. Lucæ Holstenii, & Ludovici Antonii Muratorii exempla, qui vel Concilia, vel eorum fragmenta etiam edita evulgantes, siquando melioris Notæ Codices nacti sunt, rem apprime Episcopalem curarunt. Quin eorum postremo felicior mihi videor fuisse; nam is invento Concilii Romani fragmento, quod anno 863. celebrabatur, gaudio exultavit, ut debuit, quod Nandecisum Ughello ignotum, Catalogo Episcoporum Polensium in Italia Sacra addendum repererat; ego vero non unicum, sed fere quadraginta Episcopos Italiæ Sedium Catalogis adjungendos emitto. Præterea Gallicanos duodecim ante hunc diem non recte cognitos demonstro, Recentioresque eruditissimos, Sirmondum sequutos, deceptos esse palam facio. Huc accedit, quod magnum illud totius Eu-

Collect. Rom. part.

Scriptor. Ital. to. 2. 2. col. ..0.

Ibid. col. ..7.

ANNO CHRISTI 769.

ropæ decus, ac portentum memoriæ, Antonius Magliabekius Africanorum aliquot Episcoporum nomina, & Sedes examinare, occupationem dignissimam judicavit, quam tanto viro committeret, quantus erat Henricus de Noris, postea Cardinalis amplissimus; tametsi gravioribus eum curis impeditum non ignorabat. Nihilo tamen minus, quum Scriptori honesto, & integro reprehensioni nullus relinquendus sit locus, nonnulla, quæ in Dissertatione locum non habuerunt, prævio velut Commentario, mox attingam: ineditæ tamen partis continear limite, quippe quæ mei juris est facta. Quidquid autem ex collectione Romana, & e Spicilegio Acheriano decerpsi, intactum relinquam, non enim est æquum alienæ messi falcem admovere injussum hominem, ac præsertim messi magna ex parte direptæ.

Noris Cens. in Jo. Garn. to. 3. col. 1109.

IV. Concilii principium notabile.

Pag. 1. *Incipit Concilium Domini Stephani tertii Papæ*. Post S. Zachariæ mortem an. 752. *Stephanum quemdam*, ait liber Pontificalis, *Presbyterum ad ordinem Pontificatus cunctus populus sibi elegit, & intra Lateranense Patriarchium misit, ubi biduo manens, tertio die postquam a suo surgeret somno, & sedens familiares causas suas disponeret, subito dum sederet, alienatus obmutuit, & sequenti die defunctus est*. Quare hunc inter Pontifices, utpote non consecratum, haud recenset; infra enim in vita Hadriani loquens de Stephano, qui nimirum celebravit Lateranense Concilium, appellat tertium, non quartum. Fabrottus, Panvinus, Baronius, aliique hos sequuti inter Pontifices numerant Stephanum quoque alium non consecratum; quare noster passim dicitur III. al. IV. Horum ego obsequium in Summos Pontifices, vel electos damnare non ausim; quum tamen & a libro Pontificali, & a Concilio Lateranensi admonear a numeratione Recentiorum recedere, Tertium semper appello. *Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate*. Notabile principium! Celebrabatur Concilium anno Constantini Copronymi 28. Leonis IV. 18. vetusque consuetudo erat Imperiales annos non negligere. Quin etiam impia Iconomachorum hæresi gliscente S. Zacharias anno 743. Artavasdi, & 745. Constantini ejusdem annos de more in suis Conciliis numeravit. Undenam igitur novum hoc, inauditumque silentium? Haud longe petenda est ratio. Zacharia Pontifice adhuc tuebatur pro Orientis Imperio partem Italiæ Exarchus Eutychius; quumque hic adhæreret Pontifici, cujus opem contra Liutprandum impetraverat, spes adhuc aliqua erat, posse Iconomachos resipiscere. At sedente Stephano III. nulla amplius spes esse reliqua videbatur; impius enim Cæsar eo usque temeritatis devenerat, ut Pseudo-Synodo celebrata cruentissimum sacris imaginibus bellum indixerit, easdem omnes everterit, atque contriverit, Sacerdotes, & Monachos earum defensores tormentis, exilio, morte damnaverit. Præterea nulla amplius Italiæ pars servabatur ab Exarchis Imperio, immo Exarchatus ipse in Ditionem S. Sedis concesserat, omnisque Italia ab impiis Græcis defecerat. Regis Deside-

Anastas. sect. 227.

Idem sect. 292.

ANNO CHRISTI 769.

rii aliorum instar Regnorum forte anni numerati essent, quod & S. Zacharias de Liutprandi fecerat anno 743. at fœdifragus Rex iste, nulla motus religione, Pontifici & Ecclesiæ infensus, Apostolicæ Sedis Ditionem undequaque pervaserat, flammisque, & ferro vastaverat. Quid igitur Papa infelix, & congregati Patres Imperatoris, aut Regis auspicio Concilium cœperint? *In nomine*, inquiunt, *Patris*, *& Filii*, *& Spiritus Sancti*. *Regnante uno*, *& eadem Sancta Trinitate*. Unius Trinique Dei sub auspiciis Lat. Concilium celebrari poterat, & debebat.

V. Concilii ætas.

Mense Aprile, *die duodecima*, *Indictione septima*. Character temporis indicat, inchoatum esse Concilium secundo anno Stephani, qui erat in cursu usque ad diem Augusti septimam 769. per Indictionem demonstrati, & quidem feria IV. cui respondet dies duodecima Aprilis. Secerni hic possunt initia duo, quæ in Ordine de celebratione Concilii sunt perspicua. Primum videlicet, quum *Rogationes letaniarum* continuatæ per triduum incipiuntur: alterum vero, quum *omnes*, *qui de Religiosis in retroactis diebus pro spirituali instructione interfuerant in Concilio*, *foris egrediuntur*..... *& cunctis astantibus oratio colligenda* erat; *& sic consedentes causarum negotia juste*, *& religiose* colligebant. Quare prima Concilii collatio fuit die Dominica 9. Aprilis: *ita tamen*, quemadmodum ordo prædictus monet, *ut totos tres dies letaniarum nihil aliud agatur*, *nec retractetur*, *nisi de mysterio S. Trinitatis*, *& de Ordinibus Sacris*, *vel officiorum institutis*. Id autem triduum, quippe ad res agendas præparatorium, non erat, quid in Actis recenseretur. Secus est, quum de Concilio indicendo ad certam diem res erat, ut præsertim de Synodo V. legimus indicta ad IV. Nonas Majas, qui dies anno 553. in Dominicam incidebat. Nec mente assequor, cur Antonius Pagius Baronio, & Codd. editis adversetur, Garnerii autoritate reponentis ex Codd. Bellovacensi, & Parisiensi *die III. Nonas Maji*, ut feria secunda inchoari Synodos doceat, exemplo Nicænæ, Constantinopolitanæ primæ, Ephesinæ, & Chalcedonensis; nam sequentes Synodi generales, ipso teste, non fuerunt obnoxiæ isti legi. Præterea Card. Norisius sæpe ab eodem laudatus retinet cum Baronio *IV. Nonas*, idest diem Dominicam. Quamquam vero præter generales, aliæ etiam Synodi feria secunda inveniantur celebratæ, ut Lateranensis sub Martino; tamen certa dies Conciliorum celebrationi stabiliri non debet, ut ut Dominica inchoandis collationibus videatur aptior; nullibi enim lego Episcoporum libertati oppositam contrariam legem: quin Concilia Romana duo sepe a me laudata in Dissertatione, nempe Eugenii II. anno 826. & Leonis IV. anno 853. inchoata fuerunt, primum feria V. alterum feria VI. ut Cycli observatione apertum erit.

Mabillon. Musf. Ital. to. 2. p. 395.

Pag. an. 553. num. 9.

De Synod. V. cap. 7.

VI. Notarii Regionarii, & eorum offic.

Pag. 4. *Vestram Deo amabilem*, *atque conspicuam Sanctitatem in hanc sacrosanctam matrem omnium Ecclesiarum Dei Romanam Ecclesiam aggregare de diversis Provinciis studuimus*. Hanc Summi Pontificis alloquutionem, qua æque Italos, ac Gallicanos Episcopos, eosque tam Suffraganeos, quam urbium Metropoleon, dignitate etiam Metropolitica conspicuos, se ait congregasse, satis multis in Dissertatione explanavi, demonstrans non modo Gallicanorum Præsulum obedientiam, sed & subjectionem proprio eorum ore promissam S. Sedi, adversus Hincmarum Remensem, & præcipue contra Parisiensem Archiepiscopum Petrum de Marca. Ea igitur consulenda. Pag. 5. *Christophorus Primicerius Notariorum*. Ab ipsis Romanæ Ecclesiæ primordiis fuisse constitutos septem Notarios, quorum primus appellabatur Primicerius, compertum est. Hi scilicet persecutionum tempore Acta Martyrum colligebant, eratque id munus eorum præcipuum: at cessante persequutione officium istud est factum inutile. Quamobrem S. Julius, qui Apostolicam Sedem ascendit anno 337. aliud Notariis munus demandavit: *Constitutum fecit*, *ut nullus Clericus causam quamlibet in publico ageret*, *nisi in Ecclesia*, *& notitia*, *quæ omnibus pro fide ecclesiastica est*, *per Notarios colligeretur*, *& omnia monumenta in Ecclesiam per Primicerium Notariorum confecta celebrarentur*... *Instrumenta*, *aut donationes*, *vel commutationes &c. Clerici in Ecclesia per Scriniarium celebrarent*. Quod viguisse ostendit Blanchinus a quarto ad undecimum seculum, prolato exemplo cessionis ex Farfensi a Scriniario Sanctæ Sedis celebratæ seculo undecimo. Supersedeo exempla plura ex libro Pontificali congerere unicuique obvia: at verba Primicerii Christofori de invasione Sanctæ Sedis ad Concilium, subjicio oculis; *Recensatio*, inquit, *hujus peractæ causæ prolixa est*, *& dum multa sunt*, *quæ referantur*, *exarari feci ea*, *quæ in vestri offero præsentia vobis relegenda*. Ea siquidem animadverti velim, ut liqueat, an recte eruditi aliqui sugillent Autorem (quem putant Anastasium) libri Pontificalis, tanquam expilatorem Pauli Diaconi; dum omnia monumenta in Ecclesiam per Primicerium referebantur; & cura omnis Notariorum septem Regionariorum versabatur circa Ecclesiam Romanam, ejusque Patrimonium.

Anast. S. Jul. to

Ibid.

Ad Primicerium vero, quod attinet, non est mirum si in schismate Constantini, magnæ eum fuisse autoritatis Blondus agnovit: quem enim latet, Primicerium Sede vacante (alio non appellat nomine invasionis menses 13. liber Pontificalis) unum esse ex triumviris, penes quos est rerum gerendarum potestas? Nam ex Diurno patet, quod transitum Pontificis nunciabant *Exarcho Italiæ Ill. Archipresbyter*, *Ill. Archidiaconus*, *Ill. Primicerius Notariorum*, *servantes locum S. Sedis Apostolicæ*. Quin etiam a S. Martino Papa discimus, vel absente Pontifice curam hujusmodi apud laudatos Triumviros extitisse. *In absentia Pontificis Archidiaconus*, *& Archipresbyter*, *locum præsentant Pontificis*. Hic obiter Francisci Pagii notandus error asserentis, quod addebatur *nomen Pontificis electi* (in epistolarum inscriptionibus) *si unus ex illis tribus eligeretur*. Quid? & Notarii Regionarii ad Pontificatus apicem ascendebant Pagio?

VII. Primicerii Notariorum, Judicum Palatinorum offici

Cap. 2. tit. 1.

Collect. Anast. e 15.

In S. Bened. II. 3.

ANNO CHRISTI 769.

ANNO CHRISTI 769.

gio? Subdiaconos eousque pervenire potuisse ante Stephani III. Concilium, nempe nostrum, ut docet, concedamus; at Notarios Regionarios, minores nempe Clericos, tantum attigisse fastigium extra vim, ne cogitatione quidem audeamus amplecti. Non inficior, aliquos ex Notariis, quibus Officia Palatina id prohibentia non erant adnexa, per ordinum gradus ascendendo, ad Petri Sedem evectos esse; Adrianus enim Stephani III. Successor, ne longe petamus exempla, ex Notario Regionario est factus Subdiaconus, quo excedente est electus Pontifex, ut docemur libro Pontificali: *Eum S. Paulus clericari jussit, quem Notarium Regionarium in Ecclesia constituens, postmodum eum Subdiaconum fecit: & Stephanus III. junior Papa, & ipse cernens ejusdem BB. Adriani spiritualium conversationum merita in Diaconi ordinem eum provexit*. At Primicerium Notariorum, qui erat Judex Palatinus, ac proinde ad gradus majores ascendere prohibebatur, ascendisse unquam ad Petri Sedem, antequam ejus officium Sacro Collegio aggregaretur ab Alexandro III., Pagio primum docente, audio. Vereor ne gravis sim eruditis, at mihi veniam adhibeant, non debeo quidquam gratis affirmare. Joannes Diaconus de Basilica Lateranensi in appendice Ordinis Romani apud Mabillonium, enumerat Judices Romanæ Ecclesiæ, qui in libro Pontificali appellantur *de Clero*. Ii vero sunt omnino septem Palatini, seu Ordinarii appellati: *Primus Primicerius: Secundus, qui dicitur Secundicerius, qui ab ipsis officiis nomen accipiunt, qui in Romana Ecclesia in omnibus processionibus manuatim ducunt Papam cedentibus Episcopis, & ceteris magnatibus, & in majoribus festivitatibus octavam super omnes Episcopos legunt lectionem* (conferenda hæc sunt cum primo Ordine Rom. ad ævum Stephani III. pertinente, & cum tertio multæ & ipso antiquitatis, ut constet de praxi Primicerii, & Secundicerii Notariorum, Primicerio etiam Defensorum accedente hic minime indicato.) *Tertius est Arcarius, qui præest tributis. Quartus Sacellarius, qui Sabbato Scrutiniorum dat eleemosynam & Romanis Episcopis, & Clericis, & Ordinariis largitur presbyteria. Quintus est Protoscriniarius, qui præest Scriniariis, quos Tabelliones vocamus. Sextus primus Defensor, qui præest Defensoribus, quos Advocatos nominamus. Septimus Amminiculator; intercedens pro pupillis, & viduis, pro afflictis, & captivis. Pro criminalibus hi non judicant, nec in quemquam mortiferam dictant sententiam: & Romæ Clerici sunt, ad nullos unquam alios Ordines promovendi*.

In S. Deusd. num. 2.

Anastas. sect. 291. & 292.

Mabill. Mus. Ital. to. 2. p. 570.

Idem Ord. Ro. I. n. 13. 14. 20. Ord. Rom. III. n. 12.

VIII. Subdiaconi ab apice Pontificatus removebantur.

Nunc quoniam contra doctrinam Francisci Pagii Primicerium Notariorum exclusi a dignitate summa Pontificatus, adversus Antonium, cujus ipse utplurimum exscriptor est, autoritate Concilii nostri restituo editionis Regiæ Anastasii, pluriumque Codd. Mss. in vita S. Deusdedit, lectionem *Deusdedit ex patre Stephano Subdiacono*, quam Baronius non legerat, sed ejus loco in Codice, quem adhibuit, *Deusdedit filius Stephani, ex Subdiacono sedit &c.* quare doctissimus Cardinalis non potuit, quin admiraretur: *Ut Subdiaconus*, inquiens, *Romanus Pontifex crearetur, nunc primum accidit*. Pagius vero, qui eam vidit, ac præterea occasionem aucupatur adversandi Baronio, eam nunc sibi haud ægre fert elabi, ut qui alias consecrationem Romani Pontificis a die Dominico vagari docuit, novum nunc ostendat non esse ante Stephanum III. eligere Pontificem e Subdiaconorum ordine. Quidquid sit de Liberati Diaconi autoritate, qua etiam Silverium, ante Deusdedit, fuisse electum ex Subdiacono contendit, en Lateranensis Concilii, quod ipse non viderat, autoritatem certam Electionis: *Sacramentum mutuo præbuimus, quod nullus extra alium electionem Pontificatus egisset, sed eum, quem ex suo Consilio Divina Providentia tribuisset ex corpore Sanctæ nostræ Ecclesiæ, videlicet de Sacerdotibus, vel Diaconibus, juxta hujus Apostolicæ Sedis traditionem, nobis eligeremus Antistitem*. Fatente enim eodem Pagio, passimque omnibus docentibus, quod vix Pelagius II. Romanæ Ecclesiæ Subdiaconis, & S. Gregorius M. Pelagii Successor aliis Occidentalium Ecclesiarum Subdiaconis continentiam præscripserunt, quis non videat, Subdiaconi nomen, quotiescumque occurrat, patri Electi, non ipsi Electo tribui oportere, ante Pelagium, sex videlicet primis Ecclesiæ seculis? Huc accedit, quod doctrinam æque constantem de Subdiaconatu ad sacrorum Ordinum dignitatem non elevato ante duodecimum Ecclesiæ seculum, Concilium idem Lateranense Pseudo-Pontificis ordinatione evidenter comprobat: *Constantinus*, ajens, *laicus existens cum armis Apostolicam invasit Sedem, & Clericus in eodem Patriarchio effectus est ..... Alio vero die secunda feria idem invasor Apostolicæ Sedis Diaconus forensis in Oratorio Patriarchii Lateranensis consecratus est*. Quid clarius desiderari potest ad evincendum, quod Concilii nostri tempore, ac proinde ante ejusdem ætatem, Subdiaconatus minorum ordinum conditionem non excedebat? Quæ quum ita sint, fides habenda erit docentibus Pagiis, ante etiam, quam Subdiaconis continentia præscriberetur, eosdem in corpore Sanctæ Romanæ Ecclesiæ comprehendi, unde Summus Pontifex eligebatur? Rerum Ecclesiæ scientes appello. Nec tamen Subdiaconos contendo, minoribus Clericis, ipsisque Notariis Regionariis officio etiam Palatino conspicuis, ut Primicerius, gradu non præstitisse. Ipsa enim ab eorum institutione per seculum tertium, a S. Fabiano video præpositos iis fuisse: *Hic fecit*, ait liber Pontificalis, *septem Subdiaconos, qui septem Notariis imminerent*. Verumtamen pro certo habeo, Subdiaconos perinde, ac cæteros minores Ecclesiæ Clericos ab excelso S. Sedis fastigio esse removendos.

Baron. an. 615.

Concil. Later. infra.

Ibid.

Anastas. to. 1. sect. 21.

IX. Pontifex non eligebatur nisi ex Diaconibus, aut Presbyteris Cardd.

Quamobrem Sacerdotes, & Diaconi constituentes corpus Romanæ Ecclesiæ, unde Pontifex educebatur, post Presbyterorum Cardinalium titulos ad octo, & viginti amplificatos, *ut infra in Dissertatione*, erant omnino XXXV. 28. Presbyteri, & septem Diaconi, videlicet Regionarii, quorum primus

ANNO CHRISTI 769.

mus est Archidiaconus, cui ceteri obtemperant. Diaconos siquidem Concilii tempore, septenarium numerum non excedere testatur Ordo Romanus I. Mabillonii, cujus de ætate alii quidem aliam tuentur opinionem, at quemadmodum ne juniorem faciant Carolo Magno, prohibentur certis hisce characteribus: *Sabbato tempore Adriani institutum est, ut flecteretur pro Carolo Rege, antea vero non fuit consuetudo*: &: *Dicit orationem pro Rege Francorum*: ita, utquumque vetustiorem, additamenta passum esse fateantur oportet, quæ ad ipsissimam Concilii Lateranensis ætatem referantur. Ipsum vero principium Ordinis, ita habet: *Primo omnium observandum est septem esse regiones Ecclesiastici Ordinis urbis Romæ; & unaquæque regio singulos habet Diaconos regionarios, & uniuscujusque regionis acolythi per manum Subdiaconi regionarii Diacono regionis suæ officii causa subduntur.* Quando igitur Primicerius Notariorum, tanquam Judicum Palatinorum primus, alios sex Judices de Clero supra numeratos propriis in ædibus, ut constat ex Concilio nostro, super libro Evangeliorum sacramento obstrinxit, ne aliquem extra corpus Romanæ Ecclesiæ eligerent, ad quinque & triginta eos Candidatos respexit: Conciliumque ipsum, quum decrevit, Actione secunda, ut: *Nullus unquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacrum Pontificatus honorem promoveri*: a quinque & triginta laudatorum numero quemquumque alium ordinem Cleri Romani exclusit, præsertim Subdiaconos, quod Pagius negare non potest, & septem Episcopos Cardinales, qui postea nono ab exeunte seculo Portuensis Episcopi Formosi omnium primi e septemvirali eo Collegio assumti exemplum sequuti sunt. Quam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ consuetudinem nitentem Apostolicæ Sedis traditione aliquando esse variatam Ecclesiæ rerum scientes non ignorant; etenim constat, vel extra Sacrum Cardinalium Collegium electos esse Pontifices, quorum identidem reperire est aliquem ab exeunte Seculo x. quum creatus est Gregorius quintus Saxo Othonis III. Capellanus, per quatuor sequentia secula. Verum quemadmodum confirmationem electi a Principe usurpatam diu toleravit Ecclesia ob temporum difficultatem, qua de re passim in libro Pontificali; ita ob eamdem causam aliquandiu passa est hujusmodi traditionem variatam esse. Verum ubi primum per rerum tranquillitatem licuit, traditio Apostolicæ Sedis & revocata est, & sanctissime semper custodita. Sed redeo ad Concilium.

Mabill. Ord. Rom. 1. num. 24. & 28.

Conc. Lat. infr.

X. Antiqua Rom. Pontif. electio.

Pag. 7. *Sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias.* Ad ipsam Pontificis electionem, quod spectat, compertum est ex libro Diurno Romanorum Pontificum fieri eam consuevisse ævo Concilii; *convenientibus, ut moris est, cunctis Sacerdotibus, ac Proceribus Ecclesiæ, & universo Clero, atque Optimatibus, & universa militari præsentia, seu civibus honestis, & cuncta generalitate populi istius a Deo servatæ Romanæ urbis.* Non enim ad Sacrum Collegium contracta est ante seculum undecimum, quum Nicolaus II. decrevit, ut a solis Cardinalibus Pontifex eligeretur; quod postea decretum ab Alexandro III. confirmatum fuit, ac stabilitum præcipuis Cleri creatis Cardinalibus, præsertim septem iis Judicibus Palatinis, quos nuper memorabam ex Joanne Diacono, videlicet Primicerio, Secundicerio, Arcario, Saccellario, Protoscriniario, Primicerio Defensorum, & Adminiculatore. Prisci autem Romani Pontificis Electores haud mihi videntur ita leviter prætereundi, ut liberum omnibus relinquatur quidlibet de eorum gradu in posterum judicare: quum præsertim Concilium nostrum evidenter ostendat rem, quam parum videntur Recentiores eruditissimi assequuti. Qui enim sileam dum video Scriptorem veteris disciplinæ interpretari Proceres Cleri, tanquam Cardinales, eosdemque Garnerio esse tanquam laicos ceteros? Ratiocinia non sunt opus, ubi res per se ipsa patet. Eligebant Pontificem Clerici, & laici, & utrique in tres classes dividebantur. De trina laicorum classe, nempe civium, militum, & universi populi, ad nos nihil, est enim perspicua. Clericorum vero divisio in tres classes, amplectebatur Sacerdotes, Proceres Ecclesiæ, & universum Clerum. Sacerdotes erant septem Episcopi Cardinales, & 28. Presbyteri item Cardinales, quorum pars inter congregatos Episcopos juxta suum ordinem sedet. Proceres Cleri, seu Ecclesiæ erant Archidiaconus, septem Judices Palatini, & siqui alii officiis Romanæ Ecclesiæ conspicui jure secernebantur a reliquo Clero, ac proinde Diaconi etiam Regionarii eisdem accensebantur. Universus demum Clerus amplectebatur Subdiaconos, Acolythos, Notariosque eos, qui nullo fungebantur Palatino officio. Sacerdotum quidem numerus, ad septem quod spectat Episcopos, certus erat, sed num. 28. Cardinalium fortasse etiam accensebantur alii Presbyteri, quorum plures uni adscriptos titulo testantur monumenta veterum, qui scilicet eidem titulo inserviebant citra Cardinalitiam dignitatem. Procerum vero in classem cur Diaconos retulerim, in causa sunt Concilia Romana, in quibus Diaconi secernuntur a Clero, ut. e. g. in Concilio a Sancto Zacharia celebrato anno 743. *Astantibus quoque Theophilacto, Arcidio, Gemmulo, Theodoro, Stephano, & Paulo Diaconibus, vel cuncto Clero Ecclesiæ Sanctæ*, alioque in Concilio post biennium: *Adstantibus quoque Diaconibus, vel cuncto Clero*; quod passim videre est in reliquis. Clerum denique universum non talibus circumscriptum limitibus puto, ut præter Subdiaconos, & Acolythos urbis regionibus assignatos, eos omnes excludendos ab electione judicem, qui clericali militiæ adscripti ad alios minores gradus promoti erant.

Cap. 1. tit. 3.

ANNO CHRISTI 769.

Infr.

In Diurn. cap. 1. tit. 4.

De consecratione Pontificis, quæ electionem sequitur, non est quid loquar, nam Primicerius, relato Invasoris Enthronismo de consecratione tumultuarie peracta apud S. Petrum, quæ in S. Sedem reverentia ejus erat, ne verbum quidem facit Concilio.

XI. Electioni præmittebatur juramentum ab omnibus præstandum.

ANNO CHRISTI 769.

lio. At nonnulla electionem præeuntia, quæ ab se facta enarrat, quum de legitimo creando Pontifice agebatur; operæ pretium erit animadvertere; quum enim nostra ætate fiant eorum perquam simillima, gratum erit vetustatem tantam inspicere nostra tempora referentem, quum de Christi Vicarii electione divinitus petenda sacri Electores deliberant. Ingravescente S. Pauli valetudine deprehendit Primicerius impia Nepesini Totonis, ejusque Sectatorum consilia de Pontificali ambitu, & quæ erat ejus auctoritas, convocatis reliquis Judicibus, accersitoque conjuratore Totone, machinamenta ejus elusit, quod flagitium antea cautum in Concilio Romano Symmachi, multo post Paulus IV. peculiari Bulla est detestatus. Utraque autem Constitutio præmittitur cæremoniali electionis Romani Pontificis, quibus sacramento se hodie adstringunt Eminentissimi Electores. Neque secus ab antiquis hisce Electoribus, Proceribus nimirum, qui Cleri erant classis altera, videmus factum; nam *assertis in eadem domo .... sacramentum mutuo præbuimus &c.* Insuper, quod est præcipuum, post mortem Pontificis, antequam de Successore eligendo quidquam cogitetur, *Cardinales*, verba ipsa cæremonialis usurpo, *præstito in prima Congregatione juramento de observanda .... una cum aliis constitutionibus, quæ legi, & jurari in ea hactenus consueverunt, exequias pro ejus anima juxta ritum &c.* En autem simillimam veterum praxim eo tantum discrimine, quod ii multo plures numero, non in privatarum ædium aula congregantur, sed in amplissimo Divi Petri Templo: *Dum hæc agerentur Domnus Paulus exhalavit spiritum. Et de præsenti omnes unanimiter properantes in Basilica Apostolorum in ipso Dominico die denuo sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias.*

Conc. Lat. infra.

Ibid.

XII. ...dem adstruitur.

Hanc ego antiquam consuetudinem beneficio nostri Codicis prodeuntem eo libentius in medium attuli, quo aliorum de ea silentio compellebar credere, quod statimatque Pontifex moriebatur, unica omnium sollicitudo esset de Successore eligendo. Neque aliud, ut verum fatear, docet Diurnus: *Magna*, inquit, *nos tristitiarum moles obstrinxerat proprio Dispensatore frustratos: sed non diu in afflictione persistere consueta Dei nostri benignitas sperantes in se dereliquit; triduo enim nobis exiguis in oratione manentibus, ut omnium mentibus cœlestis dignatio demonstraret, quem dignum ad Successionem Apostolicæ vicis jubeat eligendum, ejus gratia suffragante, & omnium animis inspirante, in uno convenientibus nobis &c.* Nam novemdiale sacrum justis persolvendis mortuo Pontifici postea laudabiliter institutum, sollicitam de novo eligendo Pastore multitudinem tunc temporis non morabatur; quin ipsi sollicitudini admovebat calcar contentionis metus, ita ut præcipiti electioni adhibere oportuerit frenum, ut saltem tridui spatium Pontificis mortem a Successoris electione secerneret: quod testatur Bonifacii III. decretum septimo ineunte seculo. *Nisi tertio die depositionis ejus, adunato Clero, & filiis Ecclesiæ, tunc ele-*

Diurn. Pontif. cap. 1. tit.

Anast. tom. 1. sect. 5.

ANNO CHRISTI 769.

ctio fiat. Et quoniam tribus iis diebus vacandum erat jejunio, & precibus, ut fieret digna electio, raro celebres legimus pompas funebres Romanorum Pontificum. Cujus rei singulare exemplum præbet Concilium Lateranense: nam Stephanus III. referens mortem Pauli Prædecessoris sui: *Quando*, inquit, *Domnus Paulus Papa de hac vita recesserat, omnes eum derelinquentes, nisi ego funeris adsistebam custodiam ob sepulturæ tradendum* (erat tunc Stephanus Presbyter tituli S. Cæciliæ). Tot tamen, tantisque dierum angustiis pressi, Archipresbytero, Archidiacono, & Primicerio rerum curam gerentibus, primum omnium præbebant sibi invicem sacramentum, ut supra, in Basilica S. Petri, quod a nostro Cod. discimus; deinde justis defuncto Pontifici persolutis, jejunium, & preces pro novo eligendo inchoabant. Quam profecto consuetudinem præbendi sacramenta populo, pro rata, certaque habeo; tametsi in nostro Concilio merum ejus indicium deprehendam: quippe fieri potuisse nunquam credam, ut ipso Pauli emortuali die Dominico, tot numero Electores in Basilica D. Petri congregarentur tanta pernicitate, nisi omnes conscii gerendarum rerum continuo post mortem Pontificis, eo convolassent, ut hodie videmus fieri ad audiendam pronunciationem assumti. Idque magis magisque comprobat universalis omnium fuga, præter Stephanum, ab Ecclesia D. Pauli extra muros, ubi supremum diem obiit Paulus; nam præsto esse omnes cupiebant functioni generalis sacramenti, quæ reliquis omnibus præmittenda erat.

Con. Lat. infr.

XIII. Codicis nostri auctoritas ostenditur.

Spectatis rebus præcipuis fragmenti hujus pretiosissimi ab injuria temporum vindicati, duo monenda restant ad historiam pertinentia, unum videlicet ad libri Pontificalis narrationem; alterum ad ipsiusmet Concilii certum Chronologiæ mendum. Ad Anastasium, seu librum Pontificalem quod spectat, ingenue fateor, me cum utroque Pagio, & quotquot ante hunc diem de invasione Constantini scripserunt, deceptum esse narratis in vita Stephani III. ac proinde invasionem præmisisse morti Pauli in Notis chronologicis ad Stephanum II. non enim habui codicem tempestive. Quare restituenda Anastasii lectio, juxta Codicem, nobisque danda venia meliori veterum monumento non inhærentibus. Copias igitur factiosi homines, post sacramentum in ædibus Primicerii præstitum pejerantes, introducunt in urbem Romam ipso die Dominico 28. Junii, inque cuneos militari more disperdunt. Moritur hæc inter Paulus, omnesque unanimiter, ne scelestis quidem conjuratoribus exceptis, ad D. Petri basilicam quantocyus convolant, solenni sacramento se obstringunt pro Successore Pauli rite eligendo. Post hæc suam quisque domum revertitur, factiosi vero aciem in cuneos dispersam colligentes tumultuarii ad Lateranense Patriarchium pergunt, omnia occupant armis, Constantinum laicum faciunt Clericum, inde Primicerio Christophoro per unum ex Notariis nunciant, ut suo non desit assensu, novumque ad Electum accedat. Hæc

Anast. tom. 4. pag. 227.

omnia

ANNO CHRISTI 769.

omnia sunt peracta die Dominico. Sequenti die, nimirum feria secunda Intrusus consecratur Diaconus forensis in Oratorio ipsius Patriarchii Lateranensis S. Laurentii, quod Joannes Diaconus describit apud Mabillonium, & ita *miser ille*, ait Primicerius, *tam terribile, ac metuendum indigne sibi Apostolatus sumpsit culmen*. Hanc profecto narrationem ipsis ex Diaconorum scriptis tam in libro Pontificali, quam a nobis haustam, conferri simul velim, ut æstimetur, utra sincerior haberi debeat. In libro enim Pontificali rerum summa integra est, quin etiam earumdem prosequutio, quas referre Concilio non intererat Primicerii, enarratur.

Muf. Ital. to. 2. pag. 572.

XIV. Idem comprobatur.

Notandum tamen est, quod liber Pontificalis contra nostri Codicis fidem testatur, Constantinum consecratum esse Subdiaconum, atque Diaconum. At Subdiaconatum nuper dicebam, non esse inter sacros Ordines relatum ante duodecimum seculum; qua de re fuse, & erudite Thomassinus in veteri & nova disciplina, quem adire quisque potest. Ante autem, quam sacris accenseretur Ordinibus, eadem conditio illius erat, quæ minorum, tametsi horum principem locum semper habuit. Auferet mihi verba, & lectori molestiam Ordo Romanus priscæ Subdiaconatus conditioni conveniens. De Acolytho ordinando sic loquitur: *Prosternit se in terram cum ipso sacculo, & dat ei orationem sic*: „ Intercedente beata, & „ gloriosa semperque Virgine Maria, & „ beato Apostolo Petro, salvet, & custo„ diat, & protegat te Dominus. Amen. De Subdiacono: *Et se in terra prosternet, & dat ei orationem, ut supra diximus*: ipsissimam videlicet, quam Acolytho. Diacono demum hæc dabatur oratio: „ Oremus „ dilectissimi, Deum Patrem Omnipotentem, „ ut super hunc famulum suum, quem ad „ sacrum Ordinem dignatur assumere, be„ nedictionis suæ gratiam clementer effun„ dat, eique donum consecrationis indul„ geat, per quod eum ad præmia æterna „ perducat. „ Nec prætereundum, quod quicumque is fuerit, qui Pseudo-Papæ ordinationem amplificavit, non assequens *Diaconi Forensis* conditionem, adjunctum illud *Forensis* eliminavit. Reponendum igitur nostri Codicis auctoritate. Estque eadem ratio de Diaconibus Forensibus, quam de

De Benef. Part. I. l. 2. cap. 33.

Mabill. Muf. Ital. to. 2. Ord. VIII. num. 1. 2. & 3.

A Presbyteris nos docet Leo IV. dum coarctat eorumdem numerum per titulos, & Diaconias urbis effusorum; quum enim Ordinatores Episcopi Cardinales ab invasore vim passi, non ignorarent aut Presbyterum, aut Diaconum inthronizari oportere, moramque omnem scelestus invasor præcipitaret, consecrarunt Diaconum Forensem, sive extra corpus Romanæ Ecclesiæ, quod plenum erat. Cæterum Diaconos inthronizari, crearique Pontifices absque Presbyteratus mentione, & legitimorum Pontificum exempla suppetunt; Valentinus enim, & Nicolaus I. non secus consecrati leguntur Pontifices apud Anastasium: & utroque utitur B exemplo Mabillonius in Commentario ad Ordinem Romanum, quem videsis hac de re.

ANNO CHRISTI 769.

Concil. Rom. 853. cap. 39.

XV. Eiusdem Cod. error Chronol. emendatur.

Quod alterum pollicebar, mendum nempe Codicis certum, evidens est. Orditur Primicerius narrare Patribus congregatis scelestam S. Sedis invasionem a morte Pauli, quam illigat cum die 29. Junii; & infra de generali sacramento loquens præstito in Basilica Divi Petri continuo post mortem Pauli, factum id esse ait die Dominico. Nam Indictio quinta ab eodem memorata indicat emortualem Pauli annum 767. eoque anno, ut docemur litera dominicali D, dies 29. Junii erat feria secunda; non igitur diei 29. sed 28. illiganda erat Pauli mors. Propterea tamen non est, cur Primicerio C rem post biennium referenti succenseamus; tum quia diem dominicum memorans se ipse arguit, tum quia in Acta Ecclesiæ, utplurimum dies depositionis referebatur, quod & Henschenius vidit in conatu Chronico-Pontificio, & quicumque librum Pontificalem serio animadverterint, perspicue intelligent; a die enim depositionis numerabantur Interpontificia. At de his fusius alibi sum loquutus. Ita omnibus absolutis, quæcumque aut præfari, aut Commentario amplecti oportere constitui, restat nunc, ut Concilium ipsum, eique adnexam de congregatis Episcopis Dissertationem, quam pro meis viribus elaboravi, Eruditorum o- D culis subjiciam, atque eam quidem castigandam, reprehendendamque: dummodo meum erga Sanctam Sedem obsequium, studiumque ardens offusas veritati tenebras abjiciendi, æqui, bonique consulant, quod unum ab iis peto.

Anast. to. 4.

CON-

CONCILIUM LATERANENSE STEPHANI III.

Anno DCCLXIX.

In nomine Domini. Incipit Concilium D. Stephani tertii Papæ.

Ex Cod. MS. 800. circiter an. nor. Biblioth. Capitular. Veron.

IN nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti. Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate cum eodem Patre, & Spiritu Sancto per infinita omnia sæcula, menſe Aprile, die duodecima, indiccione ſeptima.

Præpoſitis in medio ſacroſanctis Chriſti quattuor Evangeliis, præſidente ter beatiſſimo, & coangelico Stephano Summo Pontifice hujus romanæ urbis Eccleſiæ, & univerſaliter tercio Papa in venerabile Baſilica Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui appellatur Conſtantiniana juxta Lateranis, *conſidentibus* etiam cum eo reverentiſſimis, ac Sanctiſſimis Epiſcopis: Ideſt

Johanne ven. Diacono Sanctæ Eccleſiæ Ravennatis locum præſentante Sergii . . . .
*Vvil*chario Archiepiſcopo Provinciæ vicũſſenenſis,
Georgio Epiſcopo Oſtienſi,
Bulferamo Epiſcopo Meltenſi,
*Lullo Epiſcopo Ma*gnantiæ,
Gavienno Epiſcopo Torenorum,
Adone Epiſcopo Lugdonenſi,
Herminario Epiſcopo Vethoricæ,
Daniele Epiſcopo Narbonenſi,
Hermenberto Epiſcopo Joahione,
Verabulpo Epiſcopo Burtevulgi,
Erlulfo Epiſcopo Lingonicenſi,
Thilpino Epiſcopo Remenſi,
Giſelberto Epiſcopo Noviomu,
Joſeph Epiſcopo Derzonæ,
Lanfrido Epiſcopo Caſtri,
Aurinando Epiſcopo Tuſcanæ,
.... Balneo Regienſi,
Petro Epiſcopo Polonii,
Felerado Epiſcopo Lunenſi,
Theodoro Archipresbytero & Petro Diacono locum præſentantibus, *Theodori* Epiſcopi Papiæ Ticini,
Petro Epiſcopo Cæræ,
Maurino Epiſcopo Poli Martii,
Leone Epiſcopo Caſtelli,
Sergio Epiſcopo Ferentini,
Jordane Epiſcopo Signiæ,
Adone Epiſcopo Ortenſi,
Anſualdo Epiſcopo Narniæ,
Nirgotio Epiſcopo Anagniæ,
Agathone Epiſcopo Sutrii,
.....ano Epiſcopo centum Cellarum,
Theodorio Epiſcopo Tiburtinenſi,
Pinio Epiſcopo Tribus Tabernis,
Bonifa Epiſcopo Privernenſi,
.....nino Epiſcopo Alatrino,
Valerano Epiſcopo Trebe,
Bono Epiſcopo Manturianenſi,
Gregorio Epiſcopo Silvæ candidæ,
Euſtratio Epiſcopo Albano,
Potho Epiſcopo Nepeſino,
Cidonato Epiſcopo Portuenſi,
Antonino Epiſcopo Ceſinæ,
Joanne Epiſcopo Fentiæ miſſis a prædicto Sergio Archiepiſcopo Ravennæ,
Stabilino Epiſcopo Penſauri,
Mauro Epiſcopo Fanenſi,
Juviano Epiſcopo Gallis,
Georgio Epiſcopo Senogalliæ,
Sergio Epiſcopo Ficuclenſi,
Sabbatio Presbytero locum præſentante Tiberii Epiſcopi Ariminenſi,
Florentino Epiſcopo Eugubii,
Gregorio Presbytero & locum præſentante Temaurìni Epiſcopi Orbinii,
Cidonato Epiſcopo Villitriæ; ſeu venerab: Presbyteris,
Gregorio Archipresbytero,
Theophi Presbytero,
Euſtachio Presbytero,
Clemente Presbytero,
Donato Presbytero,
Armogenio Presbytero,
Theophilacto Presbytero, &
Theodoſio Presbytero, adſtante etiam Anaſtaſio Archidiacono, & cunctis Religioſis Dei famulis tam Latinorum Monaſteriorum, vel Græcorum Cynoviorum, atque proceribus Eccleſiæ, & cuncto Clero, Optimatibus etiam militiæ, ſeu cuncti exercitus, & honeſtorum Civium, & cunctæ generalitatis populo.

Stephanus Epiſcopus ſanctæ catholicæ, & Apoſtolicæ romanæ Eccleſiæ dixit. Sanctiſſimi fratres, & conſacerdotes, ideo veſtram Deo amabilem, atque conſpicuam ſanctitatem in hanc ſacroſanctam matrem omnium Eccleſiarum Dei Romanam eccleſiam aggregare de diverſis Provinciis ſtuduimus, ut de invaſione, & nova temeritatis præſumptione, quæ per Conſtantinum, & ejus ſequaces huic apoſtolicæ ſedi irrepſit, ſubtile rei meritum perſcrutari jubeatis, & ſecundum ſanctorum Canonum, atque probabi-

ANNO CHRISTI 769.

lium Patrum decreta, id, quod æquitatis exigit ratio, decernere studeatis.

Sanctum Concilium respondit: veniant in nostri præsentia hi, qui eum elegerunt, atque enormiter consecraverunt, & dicant; qualiter se rei habet qualitas, ut sciamus, quid exinde canonice cum Dei auxilio decernamus.

Sanctissimus, ac ter beatissimus Stephanus summus Pontifex, & universalis Papa dixit. Ego de hac causa nullam habeo scientiam, quia quando domnus Paulus Papa de hac vita recesserat, omnes eum derelinquentes, nisi ego funeris adsistebam custodiam ob sepulturæ tradendum. Sed ecce dilectus filius noster Christophorus Primicerius, quæ scit, ea dicat.

Tunc ingressus sanctissimus vir Christophorus Primicerius Notariorum sanctæ Sedis apostolicæ adsistens in medio venerandi Concilii, dixit. Sanctissimi Patres & Clerum, recensatio hujus peractæ causæ prolixa est, & dum multa sunt, quæ referantur, exarari feci ea, quæ in vestri offero præsentia vobis relegenda. Et accipiens ea Vvilcarius Deo amabilis Archiepiscopus Galliarum, tradidit ea Leoncio Notario Regionario, & Scriniario relegenda. Et ingressus in medio idem Scriniarius cuncta relegit, cujus iste est textus. Christophorus Primicerius Notariorum Sanctæ Sedis apostolicæ ex persona universalis Dei Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & totius Cleri dixit: quanto jocunditatis gaudio sancta universalis Dei pollet Ecclesia, evidentius nunc rei meritum demonstrat, & spiritalis supernæ considerationis hujus angelici Collegii...... dum talia præcipua, & a Deo inlustrata ob sui defensionem pariter conspicit aggregata luminaria.... .. egregii Dei cultores divino accersitam nutu præsentiam. Inter quos velut splendidissimus Sol...... Domne sanctissime Præsul, & universalis Papa, miro splendore rutilas, qui Apostolorum principis beati *Petri* promeruisti perfrui sedem. Vos enim estis solertissimi Dei cultores secundum sanctorum Patrum traditionem, membra *hujus* sacrosanctæ romanæ Ecclesiæ, quæ capud, & principatum omnium Dei Ecclesiarum existit, & oportet vos vestro ca*piti* sincerissimo mentis affectu, & ex intimo cordis annisu obtemperantes ea, quæ pro quiete ejusdem Dei respiciunt Ecclesiæ magnopere spiritali profligare intuitu perpendentes illut, quod scriptum est... si capud sanum fuerit, & cætera membra sana efficiuntur, credendum quippe est, quoniam & ipsi Angelorum chori pariter cum omnium Sanctorum cœtu inefabili nobiscum gratulantur lætitia cernentes omnium vivificatorem Spiritum Sanctum huic sacratissimo adesse Concilio, quoniam ipsius testatur præsentia Congregatio Sacerdotum.

Stephanus sanctissimus, ac beatissimus Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ catholicæ, atque apostolicæ urbis Romæ dixit. Divina illustratione informatus dilectus filius noster Christophorus Primicerius ea nos adgreditur, quæ profecto ad magnam sanctæ Catholicæ, & apostolicæ toto orbe diffusæ nostræ romanæ Ecclesiæ vigoris censuram, & olitanam ejus traditionem pertinere noscuntur: & nimirum constat, quod inter cætera spiritalium operum studia illa præferenda sunt, quæ ad salutem proficiunt animarum, subsecuntur enim prospera, si primitus quæ Deo sunt cariora perficiantur.

Universi venerabiles Episcopi dixerunt. Subtili refertione sanctissimus vir Christophorus Primicerius Notariorum sanctæ sedis apostolicæ nobis ædicat ea quæ brachio fortia trasgressoribus & apostolicæ sedis invasoribus diabolica instigatione perpetrata sunt, & nova præsumptio huic sacrosanctæ romanæ inrepsit Ecclesiæ; quatenus liquido agnoscentes rei qualitatem obtime instrui valeamus ea, quæ fas exigit decernere, & secundum sanctorum Patrum, & Canonum instituta determinare.

Christophorus Primicerius Notariorum sanctæ sedis apostolicæ verba faciens universalis Dei romanæ Ecclesiæ, & totius Cleri dixit. Contigit per transactam quintam Indiccionem mense Junio die vicesima nona sanctæ recordacionis domnum Paulum Papam de hac luce divina vocatione fuisse subtractum. Dum vero in eadem decumberet infirmitatem, de qua & vitam finivit, illico arreptus a Diabolo quidam Nempesini oppidi ortus Toto nomine cum suis germanis, atque aliis nefariis complicibus nitebantur eum interficere, quod mea infelicitas audiens hoc fieri prohibui, & convocato eodem Totone, vel reliquis Judicibus in domucellam meam, salutaribus eos adgressus sum monitis, & validis exortatus sum adjurationibus a tanto reautus flagicio caveri: & vix tandem aliquando eorum procacissimam valui flectere mentem, ne in tali tantoque se inmiscerent piaculo. Post hæc vero affertis in eadem domo pusillitatis meæ sacrosanctis Christi quattuor Evangeliis, & venerabili Chrismate, & cæteris Dei mysteriis, *sacramentum*

mutuo

ANNO CHRISTI 769.

mutuo præbuimus, quod nullus extra alium electionem Pontificatus egisset, sed eum, quem ex *suo consilio* Divina Providentia tribuisset ex corpore Sanctæ nostræ Ecclesiæ, videlicet de Sacerdotibus, *vel Diaconibus* juxta hujus apostolicæ sedis traditionem nobis eligeremus Antistitem, & præstito inter nos eodem *sacramento*, eorum credidimus sponsioni adfirmantes, & hoc in eodem sacramenti fœdere, ut neminem rusticorum *hujus* Romanæ urbis subjacentium castrorum in hanc civitatem ingredi permitteremus. Illi vero *ad*jurantes *Dei* judicium, in perjurii reatum delapsi sunt, & plurem rusticorum catervam in hanc Romam intromittentes *urbem*, cæpere cum armis hostiliter cuneos constituere: & dum hæc agerentur sæpe factus Domnus Paulus *vocatus* in judicio exhalavit spiritum. Et de præsenti omnes unanimiter properantes in Basilica Apostolorum in ipso dominico die denuo sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias. His vero peractis, & cunctis propriis domibus revertentibus, repente adgregantes ipsi nefarius Toto, vel ejus germanus Constantinus universam rusticorum cohortem, brachio forti idem Constantinus laicus existens, cum armis apostolicam invasit sedem, & Clericus in eodem Patriarchio effectus est. Quo audito dubium mihi fuit credendi tam inauditam novam præsumptionem, & dum ambigerem de hoc, protinus conjunxit ad me Constantinus Notarius asserens, ita ei fuisse ab eis præceptum, ut ad ejus electionem occurrerem, validissime comminacionibus terrens, ut nisi in eodem die ad eum properarem in magno evenissem periculo. Quod quidem elegi magis mori, quam in ejus electionem consentire, & nequaquam illuc profectus sum. Alio vero die secunda feria idem invasor apostolicæ sedis Diaconus forensis in oratorio Patriarchii Lateranensis consecratus est: & ita miser ille tam terribile, ac metuendum indigne sibi Apostolatus sumpsit culmen. Quod quidem ego infelix cernens in tantam humilitatem sanctam Dei devenisse Ecclesiam, cotidie flumina lacrimarum ex meis fluebant oculis, & in magno lamentacionis ululatu perdurans, divinam nunquam destiti exorandum clementiam, ut sanctæ suæ subveniret Ecclesiæ. Illi autem concipientes tristiciam cordis mei, primitus quidem interficere facientes Gregorium Ducem habitatorem provinciæ Campaniæ ob mei interitum, & postmodum moliebant & me interficere, sed omnipotens Dominus, qui sperantes in se, sua continua tuetur proteccione, eorum mihi manifestavit insidias, & confestim confugium feci cum filiis meis in Ecclesiam beati Petri Apostolorum principis: illicque adsistens nitebatur in eisdem Constantinus variis suasionibus ex eadem sacratissima apostolica eici aula; & dum diu immineret, & nequaquam ad suum potuisset pervenire desiderium, ex eadem me eiciendum Ecclesia, ad ultimum per semetipsum ad me progressus, sacramentum nobis ante sacratissimam confessionem ipsius Dei Apostoli præbuit, secundum nostram semper acturum voluntatem, scilicet ut usque ad venerandam Paschalem festivitatem mihi filiisque meis liceret in propriis demorari domibus, & postmodum licentiam se nobis daturum monasterium proficiscendi. Igitur transacta Paschali festivitate constanter apud *illum egi* una cum Sergio filio meo nos debere juxta suæ pollicitacionis sacramentum monasterio absolvi gradiendum, scilicet partibus Spolitinis, in eum, qui vocatur Salvatoris Domini nostri Jesu *Christi*.

Explicit Codex.

„ Absoluta per Primicerium narratione, cujus summam legere est in vita „ Stephani IV. apud Anastasium, Pseu„ do-Papa interrogatur, quare tantum „ nefas perpetraverit? Ille vero professus coram omnibus, *vim se a populo pertulisse .... corruens in terram, manibus extensis in pavimento se reum, ac super numerum arenæ maris peccasse deflebat, petens misericordiæ veniam ab eodem sacerdotali consequi Concilio. Quem a terra elevare facientes ipso die nullam de eo protulerunt sententiam.* *Anastas. in vita Steph. IV. sect. 277.*

ACTIO SECUNDA.

Alia vero die; videlicet tertiadecima mensis Aprilis, fer. v. *denuo afferentes eum, atque interrogantes de eadem impia novitate, respondit nihil novi se fecisse, dicens; quia & Sergius Archiepiscopus Ravennatium laicus existens, Archiepiscopus factus est. Et Stephanus Neapolitanæ civitatis, & ipse laicus repente Episcopus consecratus est. Dum vero talia isdem Constantinus persequeretur, illico irati zelo Ecclesiasticæ traditionis universi Sacerdotes alapis ejus cervicem cædere facientes eum extra eamdem Ecclesiam ejecerunt.* *Idem ibi.*

*Tunc * detectis omnibus ejus rationum gestis, simul & Concilio illo, quod in scriptis* * Combustis.

ANNO CHRISTI 769.

ptis de ejus quasi confirmatione editum fuerat, igne combusserunt in medio presbyterii ipsius Ecclesiæ. Et hoc facto projiciens se in terram Sanctissimus Stephanus Papa cum universis Sacerdotibus, & populo Romano, clamantesque Kyrie eleison cum ingenti fletu, peccasse se omnes professi sunt pro eo, quod de manibus ipsius Constantini communionem suscepissent, sicque ex hoc omnibus indicta est pœnitentia. Tunc allatis sacratissimis Canonibus, eisque liquido perscrutatis prolata est sententia ab eodem sacerdotali Concilio sub anathematis interdicto.

Dist. 79. cap. 4 Idem sect. 178. Nullus unquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacrum Pontificatus honorem promoveri.

ACTIO TERTIA.

Lucas Holstenius Collect. Rom. pag. 257. ex Anselmo libr. VI. cap. XXIV. & seqq.

Luc. Holst. Coll. Rom. pag. 257. HEsterno die prolata est sententia, quemadmodum Constantinus Apostolicæ Sedis invasor sub pœnitentiæ correptione subsistere debeat.

Dist. 79. cap. 3. Item infra. *Oportebat, ut hæc sacrosancta Domina nostra Romana Ecclesia, juxta quod a Beato Petro, & ejus successoribus institutum est, rite ordinaretur, & in Apostolatus culmen unus de Cardinalibus presbyteris, aut Diaconibus consecraretur.*

Item. *Sed & hoc sub anathematis interdictionibus decernimus, ut nulli unquam laicorum sive ex manu armata, vel ex aliis Ordinibus præsumant inveniri in electione Pontificis: sed a certis Sacerdotibus, atque Proceribus Ecclesiæ, & cuncto Clero ipsa Pontificalis electio proveniat. Et priusquam Pontifex electus fuerit, & in Patriarchium deductus, omnes Optimates militiæ, vel cunctus exercitus, & cives honesti, atque universa generalitas populi hujus Romanæ urbis ad salutandum eum sicut omnium Dominum properare debeat. Et ita more solito decretum facientes, & in eo cuncti pariter concordantes subscribere debent. Hoc itaque & in aliis Ecclesiis sub divini judicii obtestatione decernimus observandum.*

De castris autem Tusciæ vel Campaniæ, vel de aliis locis nullus audeat Romam ingredi, nec a quopiam invitentur, aut infra civitatem introducantur. Sed nec quisquam ex servis tam Cleri, quamque militiæ in eadem electione inveniatur; nec ullus penitus cum armis, & fustibus.

Epistolarum Ratherii ex Monacho Lobiensi, Veronensis Episc. epist. 2. Rom. Eccl. directa ab universo Clero Veronensi, apud Acher. Spicil. to. 2. hujus Actionis III. prosequutionem exhibet, seq. Decreto.

D. Acher. in Spicil. to. 2. *Post hæc vero Sanctissimi Episcopi dixerunt. Quoniam hæc omnia Deo annuente, quæ ad salutem omnium errantium pertinent, tractata noscuntur, atque decreta; nunc restat, ut de ordinatione Episcoporum, Presbyterorum, vel Diaconorum, quam prædictus Constantinus Apostolicæ Sedis invasor peregit, id quod communi consensu tractavimus, coram omnibus declaremus. Primum omnium decernimus, ut Episcopi, quos consecravit, siquidem Presbyteri prius fuerunt, aut Diaconi, in eodem pristino honore revertantur, & postmodum facto more solito Decreto Electionis eorum ad Sedem Apostolicam, cum plebe, atque decreto ad consecrandum eveniant, & consecrationem a nostro Apostolico suscipiant; ac si prius fuissent minime ordinati. Sed & qui alia in sacris officiis isdem Constantinus peregit, præter tantummodo baptismum, omnia iterentur. At vero Presbyteri illi, vel Diaconi, quos in hac Sancta Romana Ecclesia ordinavit, in pristino Subdiaconatus ordine, vel alio, quo fungebantur officio, revertantur. Cum & postmodum in vestræ Sanctissimæ Almitatis potestate, sive eos ordinandi, sive ut vobis placuerit disponendi: laici vero illi, qui ab eo tonsorati sunt, atque consecrati, decernentes statuimus, ut aut in monasterio retrudantur, aut in propriis domibus residentes, spiritalem, atque religiosam vitam degant.*

ACTIO QUARTA.

Quæ extant, Lucas idem Holstenius edidit collect. Rom. pag. 261.

De Veneratione Sacrarum Imaginum.

Luc. Holst. Coll. Rom. pag. 261. SI ad *Sanctorum consortium venire optamus; profecto hic omnia in honore Sanctorum, sive reliquias non solum corporum, sed & vestimentorum, sive Basilicas nominibus eorum memoratas, seu etiam imagines, & vultus illorum in quolibet loco depictos celeberrimo honore venerari debemus.*

Item. *Pavendum est, ne sub iconum occasione ad pejora sese status malæ assertionis erigat, & corpora Sanctorum, & reliquias Martyrum adorari tamquam membra Domini, ac venerari prohibeat.*

Item.

ANNO CHRISTI 769.

Item. *Interrogatio Antiochi ad Sanctum Athanasium. Quomodo vos facitis imagines, & adoratis eas? Responsio. Non sicut Deos imagines adoramus nos fideles, absit, sicut pagani: sed tantummodo affectum, & caritatem animæ nostræ ad vultum faciei imaginis aptamus. Unde & multoties vultu deleto, sicut lignum purum, atque commune jam, quod dudum fuerat imago, comburimus.*

Item. *Crucem pro Crucifixo in ea Christo adoramus, & amplectimur fideliter.*

Item. *Si quis Sanctas Imagines Domini nostri Jesu Christi, & ejus Genitricis; atque omnium Sanctorum secundum Sanctorum Patrum statuta, venerari noluerit, anathema sit.*

L. Canones Apostolorum tantum suscipiendos.

Item. *Non amplius suscipiantur Apostolorum Canonum prolata per Sanctum Clementem, nisi quinquaginta Capita, quæ suscipit Sancta Dei Catholica Romana Ecclesia.*

Statuta contra vim, & ambitum.

Item. *Si quis ex Episcopis, vel Presbyteris, vel Monachis, aut ex Laicis contra Canonum, & Sanctorum Patrum statuta prorumpens in gradum majorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, idest Presbyterorum Cardinalium, & Diacorum ire præsumpserit; & hanc Apostolicam Sedem invadere quilibet ex supradictis tentaverit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit; ipsi & sibi faventibus fiat perpetuum anathema.*

Dist.79. p. 5. Item. *Si quis cum armis in electione Pontificis vel aliorum Sacerdotum inventus fuerit, anathema sit.*

Item. *Si quis juvare, aut introducere in hanc civitatem Romæ præsumpserit quemquam de quacumque civitate, aut castro, vel loco Pontificis prius discessum, quousque in Sede beati Petri Pontifex ordinatus fuerit, anathema sit.*

Item. *Si quis resistere præsumpserit Sacerdotibus, atque Primatibus Ecclesiæ, vel cuncto Clero ad eligendum sibi Pontificem, secundum hanc canonicam traditionem, anathema sit.*

ANNO CHRISTI 769.

A

AD ACTIONEM IV. ADDITAMENTA.

Ex epistola Hadriani papæ ad Carolum regem pro defensione Nicanæ synodi in defensione actionis tertiæ.

QUam synodicam (*Theodori patriarchæ Hierosolymitani*) in Latino interpretatam eloquio prædecessor noster quondam sanctissimus dominus Stephanus papa in suo concilio, quod & ipse pro sacris imaginibus una cum diversis episcopis in partibus Franciæ, seu Italiæ fecit, suscipientes, ac relegentes, placuerunt tam de diversis Francorum patrum testimoniis, quam de synodo fidei, ubi facti sunt, dicentes: *Si quis alium terminum fidei, sive symbolum, aut doctrinam habet præter quod traditum est a sanctis, magnis & universalibus seu synodis, & confirmatum est ab his sanctis patribus qui in eis convenerunt, & non adorat imaginem sive figuram Domini nostri Jesu Christi, neque humanitatem ejus confitetur, sicut qui descendit & incarnatus est propter genus humanum, talem impium anathematizamus, & alienum extraneumque deputamus neque catholicæ & apostolicæ ecclesiæ:* & cætera quæ longum est enarrari. (In Collect. Labb. to. VIII. pag. 1558.)

Prædecessor noster sanctæ recordationis Dominus Stephanus, quondam sanctissimus papa, in supradicto concilio præsidens, inter plurima veridica testimonia per semetipsum asserens, docuit ita: *Sed nec illud est prætereundum, quod relatione fidelium de partibus orientis advenientium sæpe cognovimus. In quibus licet evangelium silet, tamen nequaquam in omnibus incredibile fidei meritum, & hoc affirmante de ipso evangelista:* (*a*) Multa quidem & alia signa fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc. *Denique fertur ab asserentibus, quod Redemptor humani generis, appropinquante die passionis, cuidam regi Edessenæ civitatis desideranti corporaliter illum cernere, & ut persecutiones Judæorum fugeret ad illum convocare, ut auditas miraculorum opiniones, & sanitatum curationes illi & populo suo impertiret, respondisset. Quod si faciem meam corporaliter cernere cupis, en tibi vultus mei speciem transformatam in linteo dirigo, per quam & desiderii tui fervorem refrigeres, & quod de me audisti, impossibile nequaquam fieri existimes. Postquam tamen complevero ea quæ de me scripta sunt, dirigam tibi unum de discipulis meis, qui tibi & populo tuo sanitates impertiat, & ad sublimitatem fidei vos perducat &c.* (Ibid. pag. 1561.) (Jo.XX.30.)

Ex

ANNO CHRISTI 769.

Ex Anast. Biblioth. Ibid.

† Anast. ibid. sect. 281.

Expletis vero omnibus, quæ in eodem Concilio promulganda erant, tunc isdem beatissimus Pontifex aggregans universos Sacerdotes, atque Clerum, & cunctum populum profecti sunt ad beatum Petrum Principem Apostolorum cum hymnis, & canticis spiritalibus, nudis pedibus incedentes, illicque in ambonem ascendens Leontius Scriniarius, cuncta quæ in eodem peracta sunt Concilio extensa voce legit populo. Sed & tres Episcopi, idest Gregorius Silvæ Candidæ, Eustratius Albanus, & Theodosius Tyburtinus in eodem præfata Ecclesiæ ambone ascendentes anathematis obligationem protulerunt, si quisquam præsumat quoquo tempore transgredi quippiam de omnibus, quæ in eodem Concilio statuta sunt.

DISSERTATIO

De Concilio Lateranensi Stephani III.

CAPUT I.

Provinciæ tum Civiles, tum Ecclesiasticæ Galliarum, & Italiæ Concilii tempore.

I. Stephanus III. Gallicanos Episcopos ad Concilium vocat.

Lib. Pontific. in Steph. III.

PRæclarum sane monumentum subordinationis Gallicanorum Præsulum Sanctæ Sedi in lucem prodit. Papa Stephanus III. Concilium Romæ habiturus, in quo Constantinus Apostolicæ Sedis invasor deponendus erat, sacrarumque Imaginum veneratio adversus græcam impietatem asserenda: *Direxit in Franciæ partes ad excellentes viros Pipinum, Carolum, & Carolomannum Reges Francorum, & Patricios Romanorum, Sergium Secundicerium, & Nomenclatorem deprecans, atque adhortans eorum excellentiam per suas Apostolicas literas, ut aliquantos Episcopos dirigerent ad faciendum in hac Romana Urbe Concilium pro impia novi erroris, ac temeritatis præsumtione, quam Constantinus Apostolicæ Sedis pervasor ausus est perpetrare. Eisque in hanc Romanam Urbem conjungentibus mense Aprilis Indictione VII. protinus antedictus Stephanus Sanctiss. Papa aggregans diversos Episcopos Tusciæ atque Campaniæ, & aliquantos istius Italiæ provinciæ*, Concilium celebravit.

II. Episcopor. Galliæ, & Italiæ numerus, provinciæ, sedes, nomina, hucusque incerta.

Hanc Romani Concilii historiam ex libro Pontificali hauserunt multi: provincias vero, sedes, nomina, & numerum Episcoporum convenientium tum ex Francia, tum ex Italia, nemo usque ad hunc diem ex tanta, qua obruebantur vetustate, eduxit. Franciæ quidem Episcopos edidit Pater Jacobus Sirmondus e Schedis Onuphrii, licet non integre; nam Meldensis in Schedis silebatur, numerumque duodecimum implebat Joseph incertæ Sedis, quem fuisse Dertonensem hodie discimus; ac proinde Conciliorum Collectores, Sammarthani, aliique eruditissimi viri Sirmondum sequuti, omnes decepti sunt. Italiæ vero Antistites infeliciori usi sunt fortuna; nam quatuor, aut quinque exceptis, qui aut in libro Pontificali memorantur, aut Concilio interfuerunt S. Pauli I. reliqui omnes, vel eruditissimum Italiæ Sacræ Scriptorem, & ejus Continuatorem præterierunt. Quamobrem facturum me esse operæ pretium scio, si edens in lucem Concilii Romani fragmentum præstantissimum, unde præ aliis certo discimus provincias, sedes, nomina, numerumque Episcoporum tam Franciæ, quam Italiæ, qui eidem interfuerunt, nonnihil delibavero de historia tum Ecclesiastica, tum civili temporis tanto intervallo a nobis dissiti; ut lux inde aliqua Concilio affulgeat. Sed antequam de illustrando Concilio cogito, de illius convocatione, quam exemplo aliorum ex libro Pontificali hausi, aliquid dicam necesse est, quod instar proludii erit mox dicendis.

III. Concilia maximum sunt argumentum triplicis potestatis Rom. Pontif.

Euchar. lib. 2. cap. ult. ap. Noris de Syn. V. cap. x.

Supremam Romani Pontificis potestatem in universam Orientis, & Occidentis Ecclesiam, ac præterea Patriarchalem in Tractu Occidentis, & Exarchicam in Diœcesi Italiæ, nedum audacia, & impudentia, summa esset ignoratio rerum nostra ætate in dubium vertere. Ipsi siquidem adversarii S. Sedis easdem diffiteri non audent: *Nec Primatem*, ait Salmasius, *eum Italiæ specialem, nec Occidentis fuisse Patriarcham, sed eamdem omnino & in Oriente potestatem habuisse olim, quam in Occidente, eamdem porro & in qualibet Occidentis provincia, quam in Italia*. Multis profecto, & præclaris trinam hanc potestatem argumentis persequi antiquos, nuperosque Scriptores compertum est: nullum tamen aut firmius, aut evidentius argumentum Conciliis suppetit. Dum enimvero immensum universali Ecclesiæ vulnus inflictum ab impia hæresi tractandum fuit, ipsamque hæresim profligari, ac sanum dogma stabiliri oportuit, Concilium œcumenicum est celebratum. In eo vero Summus Pontifex aut per se, aut per Legatos vel meros Presbyteros Patriarchis ceteris præsidet, decernit, deliberata probat, improbatve, intercedit, Concilium a recto tramite declinans dissolvit, quod eodem, aut ejus Legatis secedentibus, in latrocinium vertitur; quin etiam vel recte absolutum confirmationis Pontificiæ indiget, ut legis Ecclesiasticæ vim acquirat. Perinde quum aliqua in Occidentalis Patriarchatus Diœcesi, seu mavis regno, Ecclesiæ disciplina pessumdatur, pervertuntur sacri Canones, Christiana ipsa religio periclitatur, Romanus Pontifex Patriarchali jure utens, aut alicui ex ejus Diœcesis Episcopo suas vices

vices delegat, aut tali munitum autoritate aliquem Roma mittit, qui Episcopis cujuscumque jurisdictionis congregatis Concilium celebret, cunctisque Dioecesis incommodis remedium afferat: sive etiam quum gravissimam aliquam causam Romæ expendere lubet Pontifici in Patriarchali Concilio, aut Dogma, & Regulas pro tota Ecclesia in eodem definire, ut norma sint definiendorum in generali Concilio, ex quacumque libuerit sui Patriarchatus Dioecesi Metropolitanos, Suffraganeosque nullo discrimine accersit, Conciliumque habet. Denique in Italiæ Dioecesi, aut ex amplissima Romana Provincia jure Metropolitico, aut Exarchico ex tota Italia evocatis Episcopis pro levioris, graviorisve momenti negociis, Concilium celebrat. Quare ad triplicem Romani Pontificis potestatem comprobandam, nullum, inquam, apud veteres, recentioresque argumentum firmius, aut evidentius Conciliis occurrit.

IV. Quanta cum circumspectione Ro. Pont. evocabat Episcopos ex sua Dioecesi.

Verum, ut multa sint primi, & tertii generis Concilia; Oecumenica enim xx. numerantur, & Episcoporum universæ Italiæ multo plura, quæ ab aliis Romanis fecere nere per se quisque potest; secundi tamen generis nempe Patriarchalia sunt rariora. Quæ enim semper fuit summa Romanorum Pontificum suavitas, ne fratres suos Episcopos longe dissitos itineribus fatigarent, Apostolica ut plurimum potestate alicui delegata, vel in gravissimis Ecclesiæ negociis per Dioeceses, quandoque etiam per provincias, Episcoporum animos explorabant. Estque exemplo Concilium Romanum Agathonis 125. Episcoporum anno 679. celebratum, cui non solum pauci aderant transmontani Episcopi, iique fortuito agentes Romæ, verum multi ex ipsa Italia deerant, ac proinde tam in Anglia & Galliis, quam ipsa in Italia per privata Concilia sententia Episcoporum contra Monothelitas depromta est. Huc accedit maxima eorumdem Pontificum moderatio erga Principes, quum de Romam evocandis eorum Ditionis Episcopis agebatur; neque enim secus poterant, dum sæpe ingruentibus undequaque bellis, crebrisque invasionibus turbata omnia erant. Quamobrem S. Papa Martinus aliquot ex Francia Episcopos ad Urbem Regiam legaturus, sic Trajectensem Episcopum B. Amandum alloquitur: *Sigebertum præcellentissimum filium nostrum Regem Francorum pro suæ Christianitatis remedio consultissime admone, atque precare, dirigere nobis ex corpore Fratrum nostrorum dilectissimos Episcopos, qui Sedis Apostolicæ legatione divina concedente propitiatione fungi debeant, & quæ in nostro Concilio peracta sunt, cum his synodalibus apicibus vestris ad clementissimum Principem nostrum sine dubio asportare &c.* Nec solum ex aliena Dioecesi, sed ipsa ex Dioecesi Italiæ, immo ipsa ex Provincia Romani Metropolitæ, nempe ex Sicilia, antequam ulla in ea Metropolis excitaretur, S. Gregorius Magnus multa utitur circumspectione in propriis Suffraganeis accersendis: *Quia*, inquit Cypriano Insulæ Rectori pro S. Sede, *jamdiu est, quod huc minime convenerunt, eos hortari te volumus, ut natalem S. Petri hic Deo perducente nobiscum debeant celebrare. Sed ne forte Prætori aliqua possit nasci suspicio, si eos huc admonitos venire cognoverit: voluntatem nostram intelligens ita hoc ex te facere stude, ut & ipsi, sicut prædiximus ad diem constitutum huc veniant, & nulla de eis Prætori possit esse suspicio.*

Concil. ... ter. S. ... art. I. Sect. 5.

... Greg. ... 6. ... Epist. 19.

V. Idque, ut concordiam servaret Sacerdotii, & Regni.

Hæc potissima ratio est, cur Stephanus III. Patriarchale habiturus Concilium in gravissima causa, suorum exemplo Prædecessorum, Legati officio utitur apud Francorum Reges: neque enim ignorabant prisci Pontifices; *Romanam evocandi potestatem*, ut viri eruditissimi utar verbis, *esse omnino Divinam Domini nostri Jesu Christi Legem, ideoque pro illa, ut Evangelico Dogmate fundamentali Apostolicam Sedem semper laborasse*. At quemadmodum ad totius Catholici orbis Hierarchiæ subordinationem conservandam, Principum, qui sunt exterius Ecclesiæ brachium, concordia opus est Romano Pontifici; ita hic nullo unquam tempore illorum autoritatem contemsit, immo vel præcipuis Ecclesiæ sanctionibus consensit eorum confirmationis robur accedere. Quam Sacerdotii & Regni concordiam, quum sæpe Archiepiscopus Parisiensis arbitratu suo interpretetur, non erit abs re unicam ex tot fallacis indicare, quas nobis struit. Contendit vir doctissimus, Canonem XVII. Concilii generalis VIII. quo Metropolitæ inobedientes suo Patriarchæ, segregari, & contumaces deponi jubentur, esse factum *adversus Episcopos Gallicanos juxta suggestiones Legatorum Pontificiorum, ut a Concilio Oecumenico firmata esse videretur, Nicolai I. nova molitio sexennio ante prolata*. At minime animadvertit, quod centum ante annos, ad Stephani III. Concilium lubentissime venerunt Metropolita Senonensis, qui nuper donatus fuerat Pallio a Romano Pontifice, cumque eo sex alii Metropolitanarum Sedium Episcopi, qui postliminio in suas dignitates redire avebant per Romanum Pontificem, ut postea redierunt, unde in maxima Gallicanæ Ecclesiæ perturbatione ejecti fuerant: neque ii quidem, accisis eorum rebus, recusarunt ad Concilia Romani Patriarchatus cogi, impositasve Italiæ Episcopis conditiones detrectarunt, ut Marcha jactat. Quæ obiter dicta velim intelligi, ne alicui videar profligatam jam quæstionem recoquendam suscepisse. Ad Concilium siquidem Stephani III. quod spectat, non pauca illustrari oportet, quæ cominus rem attingunt. Itaque præfatum me esse satis agnoscens, ad institutum aggredior. De Provinciis igitur Episcoporum acturus ostendam primum, cur unus tantum Senonensis vocetur in Concilio Provinciæ Galliarum Archiepiscopus, adversus nonnullos, qui de Primatu nescio quid mussitant, ac proinde de Gallicanis Provinciis aliquid dicam. Deinde vero Italiæ nostræ Provincias enucleatius expendam; præsertim, quas memorat liber Pontificalis Provincias, *Tusciam atque Campaniam, & Italiam*: est enim qui, eumdem librum interpretans, docet, *ex aliis Italiæ Provinciis convocatos Episcopos*. Quare occasionem nactus Concilii hujus illustrandi, hæc duo, quam potero bre-

Christ. Lup. Schol. in C. 17. Conc. VIII.

Marca de Conc. Sac. & Imp. l. 6. cap. 15.

Franc. Pag. in Steph. III. n. 3.

ANNO CHRISTI 769.

brevius ostendam: inter duodecim Francorum Episcopos unicum fuisse Metropolitam Willicarium Senonensem, & Italos Episcopos recte convocatos dici ab Anastasio ex Tuscia atque Campania, & ex Italia Provincia. Ac primum de Galliarum Provinciis.

VI. Provinciæ Civiles Diœcesis Galliarum.

Post celebrem Romani orbis divisionem, quam Constantinianam appellant, tametsi ab Adriano ante Constantinum excogitatam, aliisque ab Imperatoribus postea amplificatam, qualem exhibet notitia Imperii; post eam, inquam, divisionem, una ex tribus Diœcesibus, quæ Præfecto Prætorii Galliarum parebant, Gallia spectabili Vicario commissa septemdecim, qua Consulares, qua Præsidiales, Provincias continebat. B Quemadmodum vero ad eum numerum venerint modo expediam. Antiquata per Octavianum tripertita Cæsaris divisione, Gallia omnis in partes quatuor dividebatur, Narbonensem, Aquitanicam, Lugdunensem, Belgicam. Hanc Constantinus, quum pace Ecclesiæ reddita, Sedeque Imperii translata Byzantium, inter quatuor Præfectos Prætorii Romanum orbem divisit, longe auxit, unaquaque ex iis partibus in plures Provincias divisa, itaut omnino quatuordecim fierent. Ex Narbonensi nimirum fecit quatuor, Narbonensem, Viennensem, Alpes Maritimas, Alpes Grajas & Penninas: ex Aquitania tres, Aquitaniam I., Aquitaniam II., Novempopulanam: ex Lugdunensi item tres, Lugdunensem I., Lugdunensem II., Maximam Sequanorum: ex Belgica demum quatuor, Belgicam I., Belgicam II., Germaniam I., Germaniam II. Quatuordecim harum Provinciarum numerus Valentiniani senioris tempore a Gratiano Augusto amplificatus, eas septemdecim Provincias amplexus est, quæ passim in notitiis leguntur: bipertito scilicet divisis Narbonensi, & utraque Lugdunensi.

VII. Alia aliis temporibus habuerunt nomina, at semper fuerunt XVII. post Constantin. divisionem.

Civilem hanc Galliarum dispositionem semel, iterumque mutatam Concilia, & Pontificum Romanorum epistolæ testantur; nam primo in Gallias, & quinque Provincias, D Galliam ipsam divisam legimus usque ad annum 401. quum Taurinense Concilium celebrabatur: deinde alius divisionis mentio occurrit apud Zosimum anno 417. in Gallias & septem Provincias, quæ quidem perseveravit, quoad Austrasiæ, Neustrasiæque, & Burgundiæ nomina per seculum sextum emersere, in duo, plurave regna divisis Galliis. Postrema hæc divisio in Gallias, & septem Provincias, quæ & Honoriana dicitur, eo præsertim est celebris, quod septem iis Provinciis, Septimaniam, seu Occitaniam, quam hodie dicimus Linguadocium, constituit, belli magis, quam pacis artibus usque ad Carolingios celebrem: cujus ma- E gnam partem quarto seculo invadentes Gothi, unde & Gothiæ nomen adepta est, Hispaniæ Regno adjunxerunt, octavo autem seculo Saraceni in eam irrumpentes omnia miscuerant, nisi Carolingiorum virtus crebris, cruentisque bellis profligatos, inde tandem expulisset. Ad nos vero quid attinet Septimaniæ vices, præteritamque earum memoriam repetere? Ecclesiasticam

A enimvero dispositionem spectantibus duæ primæ divisiones satis sunt, & mox laudatæ in Gallias, & quinque, deinde etiam septem Provincias, quippe quæ nomine tenus diversæ sunt, septemdecim Provinciarum numerum non augent, minuuntve. Ac proinde Civilis ea notitia, quæ apud Sirmondum, & Carolum a S. Paulo juxta Honorianam dispositionem exhibetur, eadem omnino est, ac quæ Imperii dicitur, si in septem Provincias distinctio auferatur, variatusque earum ordo restituatur. Præterquamquod Recentiorum discrepantia tum de primordiis, tum de Provinciarum numero Honorianæ divisionis, longius quam par esset, a proposita nos quæstione abire compelleret.

ANNO CHRISTI 769.

Concil. Gall. to.1 Geogr.Sac

Pancirol notit. Occid. cap.68

Pag. ann. 374. num. 23.

Morin. Exerc. 22. l. 1.

VIII. Totidem erant Provinciæ Ecclesiasticæ, saltem ævo Caroli Magni.

Civili Galliarum dispositione cognita, facili negotio assequimur Ecclesiasticam. Si enim Germaniæ duæ excipiantur, in quibus nullæ fuerunt Metropoles ante S. Bonifacium earum Apostolum octavo Ecclesiæ seculo, reliquas Provincias quindecim & Civiles, & Ecclesiasticas fuisse ante Majorum domus Franciæ præpotentiam, compertum est. Carolus quidem a S. Paulo & Tarantasiam Metropolim alpium Grajarum ad Caroli Magni ævum differt, cui concinit Anonymus Mediolanensis, qui per sextum seculum, seu tempore Gregorii Magni quatuordecim tantum Metropoles Ecclesiasticas C numerat: mihi autem arridet Sirmondi, aut Delalandii opinio, qui non institutam, at revocatam Caroli Magni ævo ad jus pristinum contendit. Quidquid vero sit de Tarantasia, certe, inquam, ante Majorum domus potentiam in Galliis erant Metropoles Ecclesiasticæ prædictæ, juxta Civilium veterum Provinciarum Consulares, Præsidialesve Sedes, parvo discrimine, institutæ: Arelatensis, Viennensis, Trevirensis, Remensis, Lugdunensis, Rothomagensis, Turonensis, Senonensis, Bituricensis, Burdigalensis, Elusana postea Auscensis, Narbonensis, Aquensis, & Ebredunensis. Uniuscujusque referre principia non est hujus loci. Id tantum non prætermittam, quod quatuor præ aliis Metropoles Arelatensem in Narbonensi, in Belgica Trevirensem, Lugdunensem in Lugdunensi, & in Aquitanica Bituricensem, puto cum Carolo a S. Paulo, & Emmanuele a Schelestrate esse antiquiores Constantiniana dispositione, tametsi eruditissimi aliquot viri secus sentiant: ac proinde sententiam Joannis de Segovia, & Antonii Pagii, quod nimirum in Hispania & Galliis nequicquam quæruntur Metropoles Ecclesiasticæ ante Constantinum, reiicio. Unde enim orta laudatarum quatuor Metropoleon tot dissidia de Primatu, quem singulæ usque ad septimum seculum sibi acerrime in plures Provincias vindicarunt, nisi a Patribus institutæ essent, priusquam divisio Constantiniana normam daret Ecclesiasticis novis Metropolibus instituendis, quæ ante meræ fuerint Suffraganeæ? Cæterum nova ea cæterarum Metropoleon institutio juxta Civilem dispositionem, fuit facta autoritate Concilii Antiocheni, anno 341. celebrati; nec dubitare de earum antiquitate nos permittunt Decretales Romanorum Pontificum, & Concilia in Galliis celebrata

Script. Ital. to. x. Tab. Chronogr. n. 35

Not. ad Conc. Francof. an. 794.

Antiq. Eccl. tom. 2. diss. 4. cap. 8. num. 4. & seqq.

Concil. Ant. Canon. 9.

per

ANNO CHRISTI 769.

per tria poſt Conſtantinum ſecula uſque ad Galliarum politiam tum Civilem, tum Eccleſiaſticam Majorum domus potentia peſſumdatam, de qua aliquid dicam neceſſe eſt, ut Concilio huic Lateranenſi clarior inde lux afferatur.

IX. [C]ivilem [po]litiam [Ga]lliarum [Ma]jores [do]mus [Fr]anciæ [pe]rtur[bav]it.

Cæſo Francorum Rege Childerico anno 673. civiles illæ Galliarum diſcordiæ Ebroino Duce ſunt cœptæ, quæ per longam annorum ſeriem perſeverarunt. Fortaſſe etiam ante biennium cœperant, ut Pagius obſervat cum Annaliſta Metenſi; at quum Ebroinus earum auſpex, nonniſi poſt cædem Childerici ſit egreſſus ex Monaſterio Luxovienſi, idcirco per me biennium differuntur. Ebroino igitur Aulæ comite, ſeu Majore domus omnium primo ſocordium Regum nomine abutente, cumque aliis Majoribus domi de Regni juribus decertante, in Tranſ-Rhenana Francia ad idololatriam eſt reditum, multique populi, qui Francis eouſque paruerant, horum jugum excutientes ſequentium Majorum domus Pipini Heriſtallii, hujuſque filii Caroli Martelli, ac filiorum Pipini, & Carolomanni virtutem exercuerunt. Hos Annaliſta Metenſis apud Pagium enumerat, Saxones nimirum, Bajoarios, Friſios, & Suavos, qui omnes ante civiles diſcordias Francorum ditioni erant ſubditi, iiſdem vero ingruentibus, libertatem tuebantur armis, nec niſi crebris expeditionibus in priſtinam ſubjectionem redigi potuerunt. Præterea Francorum Regno ſic mutilato defectionibus in Orientali parte, majus etiam malum a meridie acceſſit, quum Saraceni, qui Hiſpaniarum Regnum invaſerant, in Septimaniam anno 721. irruperunt, urbibuſque expugnatis, eam triginta amplius annis poſſederunt, quoad Pipini Regis virtute anno 755. ultra Pyrenæos montes ſummoti ſunt. Itaque trans Rhenum armis eorum, qui defecerant, potiorem Galliæ partem diſcordiis inteſtinis, ac Septimaniam Saracenis late vaſtantibus, ultima videbatur pernicies florentiſſimo illi Regno imminere.

[Pa]g. ann. [...] num.

X. [E]ccleſia[...] etiam [...]tia per [...]em [...]umda[ta].

Has Galliæ univerſæ calamitates præ aliis ſenſit Eccleſia; namque, ut multa in annalibus Francorum relata paucis complectar cum Pagio: *Non ſolum ab eo tempore intermiſſa Conciliorum celebratio, & laicorum vita ſolutior fuit, ſed etiam Canones exequutioni non mandati, extincta Primatum dignitas, & Metropolitanorum autoritas everſa.* Id querebatur cum Sancto Pontifice Zacharia Bonifacius Germanorum Apoſtolus: *Franci enim*, inquiens, *ut ſeniores dicunt, pluſquam per tempus octoginta annorum Synodum non fecerunt, nec Archiepiſcopum habuerunt; nec Eccleſiæ canonica jura alicui fundabant, vel renovabant.* Idque aliquanto poſt teſtatur Viennenſi Epiſcopo Adrianus Papa, ajens, quod Gallicana Eccleſia *per ſexaginta, aut ſeptuaginta, aut octoginta, & amplius annos dignitatem antiquam, & Romanorum Antiſtitum firmitate roboratam perdidit, & amiſit.* Nolim autem aliquis putet, Gallicanæ Eccleſiæ incommodis, & calamitati fuiſſe modum; eundo ea ſiquidem creverunt, itaut ad extremum miſeram fecerint. Quod ne videar gratis aſſerere, in memoriam rediri cupio eorum, quæ geſſit octavo ſeculo Pipini primi Carolingiorum Regis pater Carolus cognomento Martellus, *quem conſtabat Eccleſiarum ſitiſſe confuſionem*, ut ait Chronologus Flaviniacenſis. Hujus tempore, utar verbis Bonifacii, brevitatis ergo: *Maximâ ex parte per civitates Epiſcopales Sedes traditæ ſunt laicis cupidis ad poſſidendum, vel adulteratis Clericis, ſcortatoribus & publicanis ſeculariter ad perfruendum.* Deſcribit poſtea peſſimos Diaconorum mores, vitamque omnibus flagitiis contaminatiſſimam, deque iis proſequitur: *Noviſſime, quod pejus eſt, ſub talibus teſtimoniis per gradus ſingulos aſcendentes ordinantur, & nominantur Epiſcopi.* Quam late autem id malum patuerit, docet Hincmarus: *Tempore Caroli Principis, quando propter diſcordiam, & contentionem de Principatu inter eum, & Raganfredum, & frequentia ac Civilia, imo pluſquam Civilia, quia inteſtina, & parricidalia bella, in Germanicis & Belgicis, ac Gallicanis Provinciis omnis religio Chriſtianitatis pene fuit abolita, itaut Epiſcopis in paucis locis reſiduis Epiſcopia laicis donata, & rebus diviſa fuerint.*

[Pa]g. ann. [...] num.

[Co]d. Bo[nif.] ep.

[...]ob. bi[...] [M]ss. to. [pa]g. 109.

Idem ibi pag. 108.

Cod. Bonif. ep. 132.

Hincm. ep. 6. cap. 19.

XI. Eadem non inſtauratur ante ætatem Caroli Regis, poſtea primi Imperat. Occid.

Tantas porro calamitates, quam effrenata cupiditas Majorum domus in vaſtiſſimum Francorum Regnum advexerat, miſericordis Dei benignitas tandem reſpexit, Sanctorumque virorum prædicatione populos a viis eorum impiis revocavit. Verum Chriſtiana Fides in Tranſ-Rhenanam Franciam, primævæ Eccleſiæ more, per martyria & perſecutiones, poſtliminio rediit. Eccleſiaſtica autem diſciplina, quæ vulnus tam immenſum acceperat, ſenſim, & nonniſi Carolo, poſtea Magno, potiente rerum revocata. Et ſane, ad diſciplinam quod ſpectat, S. Bonifacius ſuſcepta Germanorum legatione a S. Gregorio II. (quam eidem poſtea confirmarunt SS. Gregorius III. & Zacharias) anno 719. ut tenent Card. Baronius, & Joannes Morinus, ſive ante annum, ut ex Willibaldo, & Othlono coniicit Pagius, poſt illuſtratam prædicatione utramque Germaniam, Coloniam primum in Germania II., deinde in Germania I. Moguntiam Metropoles a S. Zacharia inſtitui obtinuit; verum Moguntina Sedes eum honorem adepta eſt deſtructione Colonienſis, quæ illi ſuffraganea facta eſt, ut ex literis Bonifacii Baronius & Pagius obſervant; eademque Moguntina poſt S. Bonifacii mortem honore Metropolis non eſt fruita uſque ad Adriani Pontificis tempora æqualis Caroli Magni, ut infra oſtendam. In Gallicanis vero Provinciis (in eorumdem ſcilicet Francorum Regno cis Rhenum) ad quas Bonifacii legationem extendit Zacharias, poſt Concilium, quod Germanicum nuncupatur anno 742. celebratum, *ad recuperandam legem Dei, & Eccleſiaſticam religionem*, tres ſimul Metropolitas fuiſſe inſtitutos conſtat, Grimonem *Rothomagenſem*, Abelem *Remenſem*, & Hardthbertum *Senonenſem*, necnon *ad eorum firmiſſimam ſtabilitatem, & Eccleſiæ Dei augmentum*, Zachariam miſiſſe Bonifacio tria pallia. Quin etiam Sueſſionenſe Concilium anno poſt, nempe 744. habitum, id teſta-

Baron. 719. Mor. Exerc. 23. libr. 1.

Bar. 751. Pag. ibid. num. 8.

Conc. Germ. in præf.

Cod. Bonif. ep. 143. & 144.

ANNO CHRISTI 769.

Conc. Sueff. Can. 3.

testatur, tametsi Grimonem silet: *Constituimus*, inquit, *super eos Archiepiscopos Abel, & Ardobertum, ut ad judicia eorum de omni necessitate Ecclesiastica recurrant tam Episcopi, quam alius populus*. Quid vero? Num Gallicanæ Ecclesiæ rerum conditio melior fuit? Minime id quidem. Quamvis enim Pipinus, & Carolomannus Majorum domus extremi, & Conciliis, & suis decretis malum avertere studuerint; tamen quum Carolomannus monachum induit, rerumque omnium potiebatur Pipinus, hic regium honorem affectans, quem & assequutus est, noluit animos Procerum, auferendo iisdem Episcopatus (queis nullo jure abutebantur) ab se alienare: & Romani Pontifices, qui a Græcis, & Langobardis tunc temporis immaniter vexabantur, ne Francorum præsidium deesset periclitanti Romanæ Ecclesiæ, aliquanto suavius Gallicanæ fœdum vulnus tractare compulsi sunt.

XII. Idem confirmatur autoritate Adriani Papæ.

Quamobrem nec Stephanum II. suscepto in Galliam itinere, ictove fœdere cum Rege Pipino, nec successorem Sanctum Paulum confirmato eodem fœdere, cum Francis conjunctissimos, ut testantur literæ ultro citroque tam frequenter missæ, quibus Pontifex uterque cum Rege, & contra Rex cum utroque Pontifice benefactis certarunt, Ecclesiæ Gallicanæ pessumdatæ levamentum aliquod attulisse comperio. Immo video, Adrianum Stephani III. successorem Remensi Ecclesiæ Metropolitam restituere, quem antea S. Zacharias nequicquam instauraverat. Epistola ipsa Adriani ad Tilpinum Remensem Episcopum dubitationem omnem amovet: *Sanctæ*, inquit, *memoriæ Bonifacius Archiepiscopus & Legatus S. Romanæ Ecclesiæ, & præfatus amabilissimus Fulradus Franciæ Archipresbyter, tempore antecessorum nostrorum Zachariæ, & Stephani Successoris illius multum laboraverunt, ut bonæ memoriæ prædecessor noster Domnus Zacharias pallium Archiepiscopo Remensi Abel nomine per deprecationem suprascripti Bonifacii transmitteret, * quod ab illo constitutus fuit, sed ibi permanere permissus non fuit, sed magis contra Deum ejectus est, & Remensis Ecclesia per multa tempora, & per multos annos sine Episcopo fuit, & res Ecclesiæ de illo Episcopatu sunt ablatæ, & per laicos divisæ sunt, sicut & de aliis Episcopatibus, maxime autem de Remensi*. Perinde esse de aliis duobus Metropolitis, ad quos una cum Remensi pallium miserat Zacharias, non est dubitandum, nam Conventui Attiniacensi an. 762. ut vult Pagius, seu 765. ut Cointius, celebrato, Lupus, cui successit Willicarius in Senonensi Cathedra, subscripsit, merum Episcopi nomen sibi tribuens. Nec vero laudatæ tantum Metropoles a S. Zacharia instauratæ, ob temporum acerbitatem evanuerunt; sed Moguntina ipsa, quam unicam Metropolim superesse vidimus in utraque Germania ob Coloniæ interitum, jure Metropolitico non est fruita nisi Adriano Pontifice, ut constat ex mox allata ejusdem epistola ad Tilpinum Remensem, in qua ei Apostolicam impertitur autoritatem, ut de Lulli Moguntini Episcopi ordinatione cognoscat: *Injungimus etiam*, inquit, *Fraternitati tuæ, ut quia de Ordinatione Episcopi nomine Lul Sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ ad nos quædam pervenerunt, assumtis tecum Viomago, & Possessore Episcopis, & missis gloriosi, ac spiritalis filii nostri Karoli Francorum Regis, diligenter inquiras omnia de illius ordinatione, & fidem, ac doctrinam illius, atque conversationem & mores, ac vitam investiges: ut si aptus fuerit & dignus ad Episcopalem Cathedram gubernandam, expositam, & conscriptam, & manu sua propria subscriptam Catholicam & Orthodoxam fidem per missos suos cum literis ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum, quos tecum esse mandavimus, ad nos dirigat, ut pallium illi secundum consuetudinem transmittamus, & Ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem S. Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus*. Quare idem Lullus, qui ab anno 753. Sancto Bonifacio successerat, tum anno 762. in Attiniacensi Conventu, tum 769. in nostro Concilio Lateranensi meri Episcopi nomine appellatum videmus.

Adrian. ep. ap. Flodoard. Hist. Rem. l. 2. c. 16.

ANNO CHRISTI 769.

Flodoard. Hist. Rem. l. 2. c. 17.

XIII. Infelix Gallicanæ Eccl. conditio ostenditur exemplis

Cæterum tanta hæc autoritas Tilpino facta, ut causas Episcoporum alienæ Provinciæ examinet, non leviter prætereunda; quippe miserrimum Gallicanæ Ecclesiæ statum, quem nuper descripsimus, mirum in modum confirmat. Et sane in iis Regnis, ubi aut Barbarorum, aut Hæreticorum illuvie, disciplina Ecclesiæ, & Catholica ipsa Religio periclitantur, non omnium continuo Episcoporum sanctitas, studiumque ardens tuendi sacros Canones, ita intercidunt, ut eorum alicui non valeant Romani Pontifices Vicariam potestatem elargiri, qua plurium Provinciarum curam suscipiat. Estque exemplo Galliæ ipsi finitima Hispania. Hanc quinto seculo pervadentibus Barbaris, ejusque Provincias misere lacerantibus, suum munus Episcopi plures non deseruerant; præque iis S. Turibius Asturicensis ob eximium Ecclesiæ zelum fuit dignus, cui S. Leo Magnus præcipuam committeret curam illius conservandæ: *Ad tuæ*, inquit, *dilectionis sollicitudinem pertinebit, ut nostræ ordinationis autoritas ad prædictarum Provinciarum Episcopos deferatur*. Ita post annos circiter duo & viginti, quum Hispaniæ Regnum moderante Eurico Ariano Romanis apprime infenso, maxima ea vigebat persecutio, *qua Catholici Ecclesiarum Episcopi loco movebantur, nullis aliis substitutis, minores Sacerdotes, sublatis Rectoribus, dissipabantur &c.* Pontificem Simplicium constat demandasse Apostolicas vices Zenoni Metropolitæ Hispalensi: *Plurimorum relatu*, ait Pontifex, *comperimus, dilectionem tuam fervore Spiritus Sancti, ita te Ecclesiæ gubernatorem existere, ut naufragii detrimentum, Deo autore, non sentiat. Talibus idcirco gloriantes indiciis, congruum duximus, Vicaria Sedis nostræ te autoritate fulciri*. Ita quum sexto seculo ineunte Theodoricus in Italia regnans, in Amalarici minori ætate Hispaniam per Præfectos administrabat, agebaturque aliquanto mitius cum Catholicis, itaut Ecclesiasticam restitui rem posse putaret Hormisda, duobus Metropolitis Joanni Tarraconensi, & Salustio Hispalensi Apo-

S. Leo Magnus ep. 93.

Jo. Mar. de reb. Hisp. lib. 5. cap. 5.

Simplic. ep. 1.

ANNO CHRISTI 769.

Apostolicas vices demandavit, ut bipertito Hispaniensis Ecclesiæ satagerent. Ita demum quando eodem sexto seculo exeunte de abjuranda in universo Regno Ariana hæresi cogitatum est, non ignoramus, S. Leandrum Metropolitam Hispalensem sua prædicatione Catholicam Fidem, sanctionibusque Ecclesiasticam disciplinam, S. Gregorio Magno Pontifice, instaurasse.

XIV. Idem urgetur.

At e contrario in ea Regna, in quibus Catholica Fide penitus deleta, nullum amplius Ecclesiæ nomen auditur, aliunde quæsitos Evangelii Præcones, qui Ecclesiam instituant, deinde Episcopos, qui eam moderentur, mitti oportet. Sic Monachum Augustinum cum sociis in Angliam profectum novimus eodem Gregorio Pontifice, qui postea ipsi Augustino facto Episcopo Apostolicum Vicariatum largitus fuit, ut nullo jurisdictionis alienæ limite, ab exercendo per totam Angliam Episcopali munere removeretur. Idem fere est de legatione Germanica S. Bonifacii, tametsi ejus prædicationi S. Willibrordus, aliique Episcopi in nonnullis suæ legationis Provinciis proluserant. Hæc quum ita sint, quid de Gallicana Ecclesia, ad quam oportuit S. Bonifacii legationem extendi, videatur statuendum, ignoro. Id tantum scio, quod sedente Remis Tilpino, non aliunde quæsitus est Episcopus, cui gravior causa alienæ Provinciæ (cujusmodi est cognitio ordinationis Episcopi) committeretur: sed eidem Tilpino nuperrimo Metropolitæ causa demandatur Moguntini Antistitis, successoris scilicet S. Bonifacii, qui legem dederat toti Galliæ. Unde coniicio, Gallicanam Ecclesiam non modo miseram, sed ad extremum miseram fuisse, quum Apostolicæ in ea vices S. Bonifacio sunt traditæ; quippe quæ nullum habebat Episcopum, cui custodia Canonum crederetur. Quid dico Episcopum? Omnia Ecclesiæ bona Administratoribus, & Commendatariis occupantibus, ea dignitas aut sceleftis hominibus ad ludibrium data, aut, servi instar pecoris, ipsi Episcopi tantæ apud omnes gentes venerationis, traducti, & conculcati. Quare illum ipsum Abelem, cui S. Zacharias pallium miserat, vocant Veteres Chorepiscopum, utpote qui minorem quoque autoritatem habuit, quam Suffraganei Antistites. Ac proinde non moveo litem aliis aliarum Galliæ Provinciarum Metropolitis, at Conventus Attiniacensis, nostrique Romani Concilii autoritate compellor id dicere, quod apertius Cap. seq. ostendam, nullum videlicet ex duodecim Francorum Episcopis, qui Concilio eidem affuere, Metropolitam fuisse, præter Senonensem, quem præterea quando, & a quo Pontifice obtinuisse pallium affirmem, nescio.

Flodoard. Hist. Rem. l.2.c.16.

XV. Concluditur, nullum ex Franc. Epi. qui Concil. adfuere, Metropolitam fuisse, præter Senonensem.

Verum ne ratio ulla vel minima sit reliqua dubitandi, quin recte id affirmem, animadverti velim, quod non solum Episcopi Metropoleon Galliæ mero Episcopi nomine in Concilio occurrunt, ut in Conventu Attiniacensi; at omnes concedunt loco Meldensi Episcopo Suffraganeo Archiepiscopi Senonensis, hoc uno excepto, qui locum Metropolitæ proprium tenet. Quumque duo

A mihi obiici possint, Metropolitam nimirum Senonensem vocari Archiepiscopum, quia erat Primas Galliarum; & majorum in more fuisse positum, ut observat Cantelius, quandoque in Conciliis collocare Suffraganeos statim post suum ipsorum Metropolitam, brevi respondeo. Senonensem Primatiali honore fuisse insignem & ab Aimoino, & ab autore Chronici Autisiodorensis doceor; ab iisdem vero disco etiam instituti Primatus Epochem, annum videlicet 876. Ind. IX. undecimo Cal. Jul. in Concilio Pontigonensi, Carolo Calvo Imperatore: ibi enim Privilegium conlatæ dignitatis Ansegiso Senonensi ab Joanne VIII. Romano B Pontifice, nequicquam reclamantibus Episcopis, patefactum, confirmatumque est ab Imperatore. Quare laudatum Chronicon mortem referens Archiepiscopi Senonensis Sevini vere Primatis: *His diebus*, ait, *Domnus Sevinus Senonensis Archi piscopus obit. Hic Romæ per manum Joannis Papæ Archiepiscopale pallium, quo Antecessores ejus infulati sunt, & Primatum Galliæ suscepit.* Itaque si centum amplius annis post Concilii hujus Romani ætatem, Senonensis Primatus est institutus, Willicarius erat dumtaxat Metropolita. Ad caput alterum, quod spectat; sedisse in hoc Concilio ante Italos, Gallicanos Episcopos omnes simul junctos, unico Protothrono Ostiensi divisos, C ut Gallicanis Itali simul conjuncti præcesserant in Arelatensi primo, aperte video, debitasque habeo gratias Cantelio, qui hoc in Arelatensi esse factum observat. Quod vero idem docet, quandoque Suffraganeos suis Metropolitis adhæsisse, Concilio huic Romano haud congruit. Idque apertissimum est ex Erlulfo Lingonensi, quem, tametsi Suffraganeum Lugdunensis, videmus tamen quintum post suum Metropolitam sedisse. Atque ea propter, ne verbis inutilibus immorer, venio ad Italiæ Episcopos ex Tuscia atque Campania, & ex Provincia Italia convocatos, quæ est mei instituti pars altera. Idque ut planius fiat, quod de Gal- D liis feci, Italiæ dispositionem tum civilem, tum Ecclesiasticam præmittam.

Aim. Cont. l. 5. cap. 33. Chron. Autis. an. 1002.

Cantel. de Metrop. Eccl.

XVI. Civilis dispositio Italiæ in XVII. Provincias post Constantinum.

Italiæ peninsulam ab Alpibus, & circumfuso mari definitam, quamquam ante Triumviralem potestatem limite boreali Cisalpinæ Galliæ angustatam, primum Imperatores, deinde invasores Gothi, hosque sequuti Langobardi, ac demum Franci Reges eorum profligatores, qui omnes novam politiæ formam advexerunt, ausi nunquam sunt violare. Quam rem erudite observat V. C. Anonymus Mediolanensis, qui extensionis Italiæ primordiis constitutis anno urbis C. 711. al. 710. Octavio Cæsare, & Q. Prædio Coss. suffectis, cum Strabone: *Hos* E *fines*, inquit, *medio ævo nec Græci Cæsares, nec Gothi, nec Langobardi, ausi sunt immutare*. Verum quidquid religio iis fuerit Italiæ fines innovare, eam certe administrandi genus multiplex memoratur. Præcipuum illud est, quod ab Adriano jampridem excogitatum, quum Consularibus quatuor Italiam omnem commisit, Constantinus in sua Romani Orbis dispositione omnino novum instituit. Namque Consularium

Scriptor. Ital. to. x. tab. Chr. med. ævi.

ANNO CHRISTI 769.

Magiſtratibus obſoletis, unoque Italiam Correctore moderante, Conſtantinus Præfecto Prætorio Italiæ, præter Africæ, & Illyrici Diœceſes (quaſi novæ, veteriſque Italiæ rationem habens) Italiæ Diœceſim bipertito adminiſtrandam per duos Vicarios decrevit. Dicti iidem ſunt Vicarius Romæ, & Vicarius Italiæ. Illi paruerunt Provinciæ decem, quarum quatuor, Campania, Tuſcia & Umbria, Picenum Suburbicarium, Sicilia, erant Conſulares; duæ, Apulia & Calabria, Brutii & Lucani, a Correctoribus adminiſtrabantur; quatuor autem reliquæ, Samnium, Sardinia, Corſica, Valeria, per Præſides regebantur. At Vicario Italiæ ſeptem commiſſæ erant Provinciæ, quatuor Conſulares, Venetia & Iſtria, Æmilia, Liguria, Flaminia & Picenum Annonarium; ac tres Præſidiales, Alpes Cottiæ, Rhetia prima, & Rhetia ſecunda. Itaque ſeptemdecim, ut in Galliis, Provincias in noſtra Italia eſſe poſt Conſtantinianam diviſionem perſpicimus, in quarum ſingulis ſua erat urbs Metropolis, Sedes videlicet Conſularis, aut Correctoris, aut Præſidis, quæ ex Notitia ſatis conſtant. At ſingulas enumerando recenſere vanum eſſet; quippe Romani Pontifices in Eccleſiaſticis Provinciis conſtituendis, nullam civilis diſpoſitionis rationem habuerunt, præter bipertitæ Italiæ diviſionem, in Italiam videlicet proprie dictam, quæ parebat Vicario Italiæ, & aliam in Italiæ partem, quæ Vicario Romæ.

XVII. Eccleſiaſtica unam primo provinciam, deinde poſt Conſtantin. duas, Italiam, & Romam amplectebatur.

Hujus vero bipertitæ diviſionis rationem a Romanis Pontificibus eſſe habitam conſtat ab inſtituta per eoſdem Metropoli Mediolano, cujus Sedis Epiſcopo ſeptem Civiles Provincias ad Italiam ſpectantes ſubdiderunt; quum ante eam diviſionem totam Italiæ Diœceſim ipſi per ſe, unicæ inſtar Metropolis, gubernaſſent. Deinceps enim Primatiali jure Italiam adminiſtrantes, Romam cum decem iis Provinciis, quæ Vicario Romæ parebant, jure Metropolitico moderati ſunt, detracto inſuper ex Italia Piceno Annonario, quod ad Romanam Metropolim pertinuit. Hanc profecto diſpoſitionem & D. Athanaſius tum in Apologia ſecunda, tum in epiſtola ad ſolitarios, & Concilii Sardicenſis ſubſcriptiones ſatis comprobant, ut Joannes Morinus & Carolus a S. Paulo obſervant. Neque eam obſoleviſſe per octavum ſeculum, convocatio Concilii hujus Lateranenſis ex Tuſcia, atque Italia, & Pontificiæ literæ aliquot poſt annos datæ de Simoniæ vitio, quod in Tuſciæ, & Italiæ partibus vigebat, teſtantur. Sic, ne profligatas de Urbicariis, Suburbicariiſve regionibus quæſtiones inſtaurem; de quibus tam multa eruditiſſimi Recentiores contra Gothofredum, præeuntibus Joanne Morino, & Chriſtiano Lupo, quorum primus Provincias omnes Vicario Romæ ſubditas, alter totum Occidentis Patriarchatum, Urbicarias, Suburbicariaſve fuiſſe regiones contendunt, pro certo haberi poſſe intelligo, quod Italicæ Diœceſis diviſio bipertita, poſt Conſtantinianam diviſionem facta, in duas videlicet Eccleſiaſticas Provincias, octavo ſeculo penitus non obſoleverat.

Morin. Exerc. 36. l. 1. Geogr. Sacr.

Adrian. PP. Cod. Carol. ep. 85.

Gothofr. Cod. Theod. tom. 1. Morin Exerc. cit. 30. lib. 1. Chriſtian. Lup. Schol. in Can. 6. Conc. Nic.

Et revera in Provinciis Civilibus, quas Romanus Pontifex jure Metropolitico gubernabat, ſi Sardinia excipiatur, in qua Calarim fuiſſe Metropolim Eccleſiaſticam a ſeculo quarto probat Cantelius ex S. Athanaſio, Theodoreto, & Caſſiodoro, nulla ante nonum ſeculum Metropolis inſtituta eſt. In Sicilia ſiquidem non eſſe excitatam Syracuſanam Metropolim ante ſeculum nonum invicte oſtendunt idem Cantelius, & Card. Noris, qui præterea Alberti Piccoli diſſertationem de jure Eccleſiæ Siculæ impugnat, Meſſanæque Metropolis antiquitatem evellit. In Peninſulæ autem Italiæ continenti Romanam Metropolim coarctatam minime eſſe ante Capuanum Metropolitam inſtitutum, communis Eruditorum opinio eſt. Capuanæ vero Sedis Epiſcopus Metropoliticum honorem eſt adeptus ab Joanne XIII. an. 968. ſeu ante biennium; tenui hoc, neque attendendo, Chronologiæ diſcrimine. Quare mentio illa Rhegitanæ Metropolis, quam in Photiana Notitia obſervans Carolus a S. Paulo, rem certam affirmare timuit, ad eas per me ablegatur Metropoles, quas nonnulli amore erga patriam compulſi, ex monumentis veterum excitaſſe ſibi blandiuntur; quum cæteroqui aut de Civilibus, aut de Græcæ inſtitutionis Metropolibus mentio in iis ſit. Secus eſt de ſeptem Italiæ Provinciis ab Apoſtolica Sede commiſſis Metropolitæ Mediolanenſi; hanc ſiquidem late adeo effuſam Mediolanenſis juriſdictionem, longe ante Concilium noſtrum Romani Pontifices decurtarunt, creatis ſubinde Metropolitis duobus, Ravennatenſi, cui ſubjiciebantur Æmilia, & Flaminia præter Picenum Annonarium, de quo ſupra, & Aquilejenſi, cui Venetia & Iſtria Civilis Provincia erat ſubdita, quæ poſtea Langobardorum tempore in duas eſt diviſa, in Aquilejenſem nimirum & Gradenſem. Sed de Gradenſi Iſtriæ Metropoli, ſeu Patriarchatu, ſchiſmate celebri ad nos nihil; tum quia Gradus extra continentem Italiæ ſita eſt, tum quia parvam in eam Inſulam ſecedens Aquilejenſis, translatæ potius Sedis, quam novæ Metropolis inſtitutæ poſſet Autor appellari, quamquam & Pontifices miſſo Pallio confirmarunt Gradenſem, viceſque ejus ut tandem ſopirent, Venetias undecimo ſeculo eam dignitatem tranſtulerunt. Cæterum Ravennate, & Aquilejenſi Metropolitis inſtitutis, exinde Mediolanenſi quatuor tantum Provinciæ Civiles ante annum milleſimum paruerunt, Liguria, Alpes Cottiæ, Rætia prima, & Rætia ſecunda, duabus ex hac poſtrema civitatibus detractis Ratiſpona, & Quintanis in Vindelicis, quarum Epiſcopi ſubditi fuerunt Metropolitæ Laureacenſi in Pannonia & Norico; poſtea Salisburgenſi. Quæ conſtant ex Ordine antiquo Suffraganeorum Eccleſiæ Mediolanenſis, quem edidit V. C. Ludovicus Muratorius, prout in Conciliis ſedebant. Principem nempe locum habet *Metropolita*: a dextris ejus ſedent Epiſcopi, *Vercellenſis*, *Novarienſis*; *Laudenſis*, *Terdonenſis*, *Aſtenſis*, *Taurinenſis*, *Aguſtenſis*, *Aquenſis*, *Januenſis*: lævam vero tenent Epiſcopi, *Brixienſis*, *Pergamenſis*, *Cremonenſis*, Cu-

ANNO CHRISTI 769.

XVIII. Provinc. Italia in tres Metropoles dividitur a Summo Pontifice

Cantel. Metr. Urb. p. 3. diſſ. cap. 3.

Idem diſſ. 5. cap. 4. ejuſd. p. 3. Noris de Syn. V. cap. 10.

Bar. 968. Pag. 965. Leo Oſt. 2. c. 9. Peregr. in A... ligerno. Cantel. ub. ſupr. Geog. Sacr.

Scriptor. Italicor. to. 1. p. 2. pag. 228.

ANNO CHRISTI 769.

Curiensis, Yporiensis, Albensis, Saunensis, Vigintimiliensis, Albenganensis. His porro novemdecim Episcopis cum Metropolita, octo nimirum ex Liguria, novem ex Alpibus Cottiis, Curiensi unico ex Rætia I., & Agustensi ex Rætia II. addendum crediderim *Bobiensem*, quamquam Ditramus apud Baronium, excitatum docet anno 1014., ut plenus esset numerus Cathedralium viginti, quas Provinciæ Mediolanensi tribuit antiqua Notitia Thuana apud Carolum a S. Paulo.

Baron. ad ann. 1014.

XIX. Ante Capuensem quatuor tantum Metropoles Ecclesiæ erant in continenti Italiæ.

Brevis ea quidem Notitia est, tantæque antiquitatis, ut facta videatur ante ullam in Italia Metropolim excitatam post Capuanam, quam omnium primam habendam esse post Ravennatensem, & Aquilejensem Annalium parens affirmat, Carolusque laudatus testatur; qui altius vult repetendam, Bobiensis Episcopatus ætatem, dum Laurentium Concilio V. Simmachi adfuisse tradit. Quæcumque autem sit, ob omnium oculos ponere eam lubet.

In Provincia Etruria, sive Tyrrea numerantur civitates
Civitas Romensium Metropolis.
In Provincia Capuensi
Civitas Capuensis Metropolis invenitur.
In Provincia Flaminiensi civitates numerantur
Civitas Ravennensium Metropolis.
In Provincia Venetiensi, & Histriensi numerantur
Civitas Aquilejensium, ipsa est Forum Julii.
In Provincia....... seu Liguriensi civitates numerantur viginti.
Civitas Mediolanensium Metropolis.

Ex qua antiqua Notitia evidens est, quod in continenti Italiæ, tunc temporis, quum eadem scripta est, quinque, immo quatuor Provinciæ Ecclesiasticæ, quindecim Civiles amplectebantur. Quatuor, inquam; nam in Capuensi Metropolis tantum civitas numeratur, quæ res, ni fallor, ostendit, Capuam honore dumtaxat Metropolitico insignem nullos habuisse Suffraganeos, ac proinde Provinciam separatam minime constituisse; quemadmodum si hodie nova scriberetur Notitia Provinciarum Italiæ post Ferrariensem tali honore donatam a Sanctissimo Domino nostro Clemente XII. nullæ numerarentur Suffraganeæ urbes; at laudatæ Notitiæ exemplo affirmaretur:

In Provincia Ferrariensi
Civitas Ferrariensis Metropolis invenitur.

Itaque si tres postremæ Provinciæ tribuantur Italiæ proprie dictæ, ut par est; per *Provinciam Etruriam, sive Tyrream*, amplissimam Romanam Provinciam recte intelligemus, quæ parebat Romano Pontifici, ut Metropolitæ, amplectebaturque eas omnes Civiles Provincias Continentis, quæ juxta Constantinianam dispositionem a Vicario Romæ administrabantur. Ac proinde quum liber Pontificalis ait *Tusciam atque Campaniam*, absque ulla divisione, non duas distinguit Provincias, at una in Romana Provincia, quam abunde indicasset solo *Tusciæ* nomine, diversos Episcopos duarum Civilium Provinciarum enumerat, Campaniæ nimirum, & Tusciæ, quæ cum Umbria unam

Notit. Occid. cap. 51.

A Provinciam faciebat Piceno etiam Annonario eidem ob vicinitatem adjuncto, ut Pancirolus observat.

ANNO CHRISTI 769.

XX. Causæ cur e Tuscia tantum & Campania Episcopi ad Concilium evocantur.

Hic vero aliquis fortasse mirabitur, quod Stephanus III. qui ex Francorum regionibus, & ex Italia Episcopos accersivit, omnino nullum ex Civilibus aliis Provinciis Romanam constituentibus, convocaverit: Quum præsertim ex duabus memoratis, & ex Valeria consueverint Romani Pontifices ad Synodos Provinciales vocare Episcopos etiam ævo S. Petri Damiani, per undecimum nempe seculum, ut testatur Card. Baronius, qui duo & sexaginta in iis Provinciis numerat, præter Episcopos Cardinales, eosque, qui aut antiquati, aut uniti fuerant. B Sed admiratio omnis cessabit, ut arbitror, si Stephani tempora difficillima reputentur. Græcis scilicet, Langobardisque eas Provincias insidentibus, non erat liberum Pontifici vocare indidem Episcopos Romam; quin etiam Patrimonia S. Sedis ab iisdem occupata, ut sibi redderentur, imploratam legimus Francorum opem a Sancto Paulo I. paucis ante annis, quam Lateranense hoc Concilium celebraretur. Is autem invasa eadem dolet a Cajetanis, Neapolitanisque: & paucos post annos Stephani successor Adrianus testatur Græcorum invasionem usque Terracinam protendi. Huc accedit ipsa Romani Pontificis jurisdictio C per id temporis temere ab iisdem Græcis detruncata; nam Leo Isaurus vel ab anno 730. in odium Italicæ defensionis sacrarum Imaginum, præ aliis Provinciis, Calabriam quoque & Siciliam a Romano Patriarchatu distraxerat, & Constantinopoleos Patriarcha in suæ Sedis jura transcripserat, ut erudite Franciscus Macedo hanc historiæ partem enarrat. Quamobrem Adrianus Papa ab Imperatore Constantino, & Irene Augusta efflagitat: *Ut consecrationes Episcoporum, seu Archiepiscoporum, sicut olitana constat traditio, nostræ Diœcesis existentes, penitus canonice Sanctæ Romanæ restituantur Ecclesiæ.* Nam, ut docet Christianus Lupus, D Leo Isaurus dum Illyricum Siciliam, & Citeriorem Italiam transcripsit Patriarchæ Constantinopoleos, in Calabria, & Apulia erexit quosdam solo nomine Metropolitas, seu Archiepiscopos, ut dicebantur, quo ad illius manus deberent consecrandi accedere. Unde liquet, quod Pelagius Consentinus, & Aufredus Tarentinus, qui anno 743. Concilio Romano S. Zachariæ interfuerunt, & siqui alii reperiuntur indidem subscripsisse Romanis Conciliis per hæc tempora, aut fortuito Romæ, aut in comitatu Pontificis degebant.

Baron. an. 1057. Schelestr. antiq. Eccl. to. 2. pag. 746.

Cod. Carol. ep. 26.

Ibidem ep. 73.

Respons. ad Germanit. 18.

Christ. Lup. Schol. in Can. 12. Conc. Chalc.

XXI. Civilis politia Italiæ medio ævo prorsus alia ab antiqua.

Cæterum mihi eo revertenti, unde jam satis digressus videor, nil melius comprobat, E quod Canone XII. Chalcedonensis Concilii sancitum legimus, quam convocatio hæc Episcoporum Diœcesis Italiæ in libro Pontificali memorata. Inde enim constat non arbitrio Principum mutatas Provincias Ecclesiam sequi, sed semel statuta constanter servare. Et sane quis nesciat, Langobardis sexto seculo senescente Italiæ partem invadentibus, partemque aliam tuentibus pro Imperio Græcorum Exarchis, novas es-

se

ANNO CHRISTI 769.

se Provincias designatas, novosque excitatos Magistratus? Provincias scilicet duas & viginti enumerat Anonymus Mediolanensis, earumque administratores obsoleto Consularium, Præsidum, Correctorumque prisco nomine, Duces, Exarchum, Gastaldos, Principes, Patriciosque appellatos cum Blondo, aliisque Italicarum rerum Scriptoribus notat. Certe Flaminiæ antiquum nomen Exarchatus, Piceni, Pentapolis, Umbriæ Ducatus Spoletinus aboleverunt. Sic cæterarum nomina Provinciarum majori ex parte immutata, quæ, quia minime ad rem faciunt, prætermitto. Tuscia ipsa, quæ antiquum nomen conservavit, tripertito dividi, appellarique triplici nomine cœpta est: alia enim erat Tuscia Regalis, alia Ducalis, seu Langobardica, alia demum Romana, quæ Ducatus Romani partem trans Tiberim faciebat. Ducatus etiam Romanus, qua Umbriæ, Sabiniæ, Campaniæ partes cis Tiberim comprehendebat, earumdem Provinciarum nomina antiquaverat: ac proinde Italiæ facies mutata omnino erat Stephani III. tempore, ab ea quam primi Orientis Imperatores constituerant. Tempore, inquam, Stephani III. nam paulo post Langobardica hæc politia & ipsa periit, nova per Francos Reges emergente, quum Marchæ, & Comitatus Provinciis nova nomina tribuerunt (duabus tamen exceptis Marchiis Trivisana, & Anconitana, quibus facta ea nomina vult Pancirolus a Marchionibus Langobardorum:) Æmilia vero, quæ post Pipini donationem ad Romanum, seu S. Sedis Territorium spectare cœpit, Pipiniana donatione per Carolum Magnum confirmata, Romandiola est nuncupata.

Notit. Imper. Occid. c. 58.

XXII. Ecclesiæ Metropoleon institutio, & Provinciarum ordinatio ad solum Rom. Pont. spectat, ideoque civilibus varietatibus non est obnoxia.

Ea tamen civili dispositione Italiæ nostræ non obstante, refert liber Pontificalis congregatos esse Episcopos *Tusciæ atque Campaniæ, & istius Provinciæ Italiæ*, nempe Provinciarum ab Ecclesia constitutarum, juxta Constantinianam Civilium Provinciarum divisionem bipertitam, ut abunde est demonstratum. Quod clarius etiam percipiet, qui sedulo inspiciat Episcoporum, qui convenerunt, Sedes singulas: ex triplici siquidem Tuscia, ex Ducatu Romano, Spoletino, Campania, Exarchatu, Pentapoli, & Liguria eos advenisse comperiet. Horum vero si *aliquantos*, ut habet liber Pontificalis, sex videlicet solos Episcopos, Vicarium Archiepiscopi Ravennatis, hujusque Suffraganeos tres, Cæsenatem, Faventinum, Ficoclensem, Papiensem exemtum, & Dertonensem Archiepiscopi Mediolan. Suffraganeum, tribuat Italiæ propriæ dictæ; Episcopos quatuor & triginta reliquos ex unius Ecclesiasticæ Provinciæ Romanæ duabus civilibus in eodem Pontificali memoratis Tuscia, atque Campania omnes convocatos agnoscet: modo in memoriam redeat eorum, quæ supra cum Guido Pancirolo affirmabam de Tuscia, cum hac videlicet Umbriam, & Picenum Annonarium connecti, unicamque Civilem Provinciam constitui. Quamobrem unusquisque mecum sentiat necesse erit, quod Ecclesiastici Orbis Monarcha Romanus Pontifex, tum quando nascentis, adolescentisque Ecclesiæ

ANNO CHRISTI 769.

A satagens, civilem politiam est sequutus, quod factum docet Præsul Blanchinus in rebus Ecclesiæ veteris versatissimus, ut Ecclesia ubique institueretur; tum quando Constantinianam sequutus dispositionem extra Italiam, Ecclesiasticam illi Hierarchiam accommodari consensit, ut ita planius faciliusque rem Ecclesiasticam ubique terrarum moderaretur, nulla ad id necessitate adhærendi ordinationibus Principum est coactus: at quia optimam, utilissimamque esse vidit civilem orbis dispositionem, idcirco Ecclesiasticam illius fere similem ordinavit. Hanc enimvero semel institutam, non licuit arbitrio Principum immutare. Hinc est, quod Justiniano quatuor Armeniarum Provincias B ordinanti opus fuit Ecclesiarum regimen intactum relinquere; quin etiam ad Episcoporum ambitum comprimendum lege sancire, ut Ecclesiasticæ non augerentur Metropoles, instar Civilium: *Quæ ad sacerdotia spectant, ea volumus in pristina manere forma, negotio ipso neque circa jus Metropoliticum neque circa ordinationes vel mutationem, vel novationem suscipiente.* Quod tametsi Imperatorii non erat juris definire, quum tamen Patrum Chalcedonensium decreto Summi Pontificis autoritate firmato inhæreat, non legislatorem Principem, at confirmatorem Ecclesiæ legum, non ut major iisdem vis accederet, sed ut Principis fulcitæ præsidio C majoris observantiæ essent, nobis exhibet.

Anast. tom. 2. pag. 141. in S. Eleuth.

Novel. 31. c. 2.

XXIII. Si quando secus est factum Rom. Pont. irritum esse jussit.

Christian. Lup. Schol. Can. 12. Conc. Chalced.

Thomassin. de Benef. p. 1. l. 2. c. 39. n. 11.

Eumdem profecto Justinianum & Ecclesiæ, & suæ legis alias oblitum Ecclesiasticas etiam Provincias disturbasse, quod postea exemplum sequuti sunt Schismatici, negare non ausim. Quin etiam idem esse factum in Hispania, & Galliis in Civilium confusione Provinciarum, affirmo. Verum quemadmodum ipso in Oriente Romanus Pontifex, Imperatorias hujusmodi sanctiones aut pro bono pacis ratas haberi voluit, aut tempore, & occasione id exigente, improbavit, ut de nova Tyanensi Metropoli a Valente instituta, ab Innocentio autem Papa improbata, refertur; ita in Occidente, D ubi præter supremum Pontificium, Patriarchali etiam jure pollebat Pontifex, aut nulla Metropolis absque ejus assensu excitata, aut siqua temere est erecta, brevi eadem corruit, quod de Lucensi in Hispania compertum est, necnon de bipertita Charthaginiensi Provincia mihi constat, ut palam erit in antiquitate Ecclesiæ Hispaniensis. Cæterum ipse ingens Metropoleon, Provinciarumque Ecclesiasticarum numerus, quæ identidem in Italia nostra emerserunt, ubi Romanis Pontificibus non arrisit Constantiniana divisio, evidenter rem ostendit: nulla siquidem Civilis Provincia est, quæ respondeat Ecclesiasticæ; Hierarchiam quippe Ro- E mani Pontifices usque ad hunc diem, aut priscis intactis Provinciis, aut iisdem dividundis, aliisque recens excitandis, prout commodior Ecclesiæ moderatio persuasit, ordinaverunt; semperque deinceps ordinabunt, quoad Christus Dominus, cujus ii visibile caput sunt, Ecclesiæ, quam moderantur, triumphum differre dignatus erit.

CA-

ANNO CHRISTI 769.

CAPUT II.

Sedes Episcoporum Franciæ, qui Concilio Lateranensi adfuerunt.

I. Duo genera concessionis S. Pallii. Primum ante 8. seculum, meritorum ut plurimum causa.

INstituenti mihi de Franciæ Episcoporum Sedibus verba facere, quoniam, ut ajebam superiori capite, illarum aliquot creduntur Metropoles, quum vere non sint, necessarium erit nonnihil de Pallio dicere, cujus collatione honor Metropoliticus antea in Francorum Regno eversus, post Concilii hujus ævum est restitutus. Pallii collationem, de usu enim & autoritate Pontificii jurisperiti satis multa, ad duo passim genera Scriptores referunt, suamque utrique generi ætatem adscribunt. Primi scilicet generis collationem ad septimum, octavumve seculum producunt; alterius vero ad nostram inde ætatem pervenire contendunt. Primum igitur genus quamquam minime ad rem facit, ne prorsus sileam, Magni Gregorii verbis quidquid dici de eo potest, amplectar. Noluit Gregorius Siagrio Augustodunensi Episcopo concedere usum Pallii; &, ne Francorum Reginæ Brunechildis nequicquam id petiisse animus læderetur, scriptis eidem literis negatæ concessionis causas hasce enumerat: *Primum: quia is, qui venerat Pallium accepturus, Schismaticorum tenetur errore implicatus, deinde quia non ex vestra petitione, sed ex nobis transmissum voluistis intelligi. Extra hoc autem quia is, qui eo uti desiderat, directa ad nos hoc sibi largiri speciali petitione poposcerat, & tantam causam nullo modo præbere sine ejus postulatione debuimus: maxime quia & prisca consuetudo obtinuit, ut honor Pallii nonnisi exigentibus causarum meritis, & fortiter postulanti dari non debeat.* Quamobrem ut recte animadvertit Pagius in vita S. Marci, Pallium, quod solis Patriarchis & Archiepiscopis competit, Romani Pontifices postea concessere aliis Episcopis, vel intuitu meritorum, vel alia justa de causa. Archiepiscopos autem intelligit Pagius Primates; namque tam raræ erant primis seculis hæ Pallii concessiones, ut eruditissimis viris non paucis in mentem venerit, cum Pallii traditione conjunctas fuisse Apostolicas vices, ac proinde unum & idem fecerint Vicarios Apostolicos, & Primates; neque desit, qui affirmet, Metropolitas postea omnes honorem illum assequutos, tot Primates esse factos; alii etiam tesseram subjectionis fuisse autument. Quæstionem profecto amplissimam, quam alibi pertractavi. Non autem hujus loci est ejus summam referre, quum ad reliqua sit properandum. Interim vero, hac de re ut legantur velim Caput XX. libri primi Hist. Pelag. Em. Cardinalis Noris contra Hallerium, & Joannem Morinum; necnon Garnerii Dissertatio III. Appendicis ad libri Diurni Pontificum cap. IV.

S. Greg. M. libr. 7. epist. 5.

Franc. Pag. in vita S. Marci.

Marca de concord. l. 6. c. 6. & 7. Ant. Pag. 430. n. 8.

II. Alterum exinde ad nostram ætatem: nullusque Metropolita ante Pallium acceptum Archiepiscopus dicitur.

Alterum Pallii conferendi genus, quod communis omnium opinio est, per octavum seculum invaluisse, nostrum ad institutum prorsus pertinet; eaque propter serio inspiciendum erit. Quam necessaria fuerit Pallii collatio Archiepiscopis (ita enim per hæc tempora nullo discrimine appellantur Metropolitæ Occidentis) vel inde patet, quod nullam ante Pallium autoritatem habebant: qui enim Metropolitæ manus impositionem a Patriarcha ob distantiam locorum non accipiebant, per Pallium ab eodem confirmarentur necesse erat: ita Concilium generale octavum statuit, ut Patriarchæ senioris, & novæ Romæ, Antiochiæ, & Hierosolymorum: *Universorum Metropolitanorum, qui ab ipsis promoventur, & sive per manus impositionem, sive per Pallii dationem Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt, habeant potestatem, videlicet ad convocandum eos &c.* Hinc est, quod magnam omnes in admirationem conjecit Gualterus Trojanus Episcopus, & Regni Siciliæ Cancellarius, qui Pontifice Innocentio III. inconsulto, ab hujus Legato erat admissus in Panormitanum Metropolitam, & *quamvis nondum Palleum recepisset, nedum etiam postulasset, Panormitanensem tamen Archiepiscopu.. & re, & nomine se gerebat;* ait autor ejus vitæ a Baluzio editæ, quæ extat etiam in Tom. 3. Scriptor. Italic. Et, quemadmodum nuperrimus V. C. in Scriptorem veteris, & novæ disciplinæ animadvertit, Clemens IV. alia inter crimina Henrici Trevirensis Archiepiscopi id præsertim exaggerat: *Quod Pallio non obtento, in suis literis Archiepiscopum se nominare præsumserit.* Id vero autoritatis inesse Pallio Metropolitis omnibus concesso, ab ipsis ejus concedendi primordiis liquet ex Adriani epistola ad Tilpinum Remensem data ann. 774. alibi ex Flodoardo laudata: *Ut Pallium illi*, ait (Lullo videlicet Moguntino Episcopo ante annos viginti ordinato) *secundum consuetudinem transmittamus, & ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem Sancta Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus.* Et ante Adrianum S. Zacharias post Liptinensis Concilii celebrationem, anno videlicet 743. (ut ibi erudite ostendit Pagius num. 3.) in quarta ad S. Bonifacium epistola: *De Episcopis vero*, ait, *Metropolitanis..... quos per unamquamque Metropolim per Provincias constituisti, hos per tuum testimonium confirmamus, & Pallia dirigimus ad eorum firmissimam stabilitatem.* Ac denique, quod velim attendi ab iis, qui cum Pallio Apostolicas vices confundunt, ann. 731. Apostolicus per Germaniam Legatus Sanctus Bonifacius, qui Summi Pontificis vices gesserat annis duodecim, novemque ante annos Romæ ordinatus erat Episcopus, mortuo Sancto Gregorio II. ab hujus Successore Apostolicam legationem sibi confirmari efflagitat; hic vero, nempe Gregorius III. sequenti anno 732. & Legatum confirmat Bonifacium, & Archiepiscopum creat. Quomodo autem creat? En S. Pontificis verba: *Jure tibi sacri Pallii direximus munus, quod B. Petri Apostoli suscipiens autoritate, induaris: atque inter Archiepiscopos unus, Deo autore, præcipimus, ut censearis.* De his autem satis; nemo enim dubitat, quin ab octavo seculo Archiepiscopis, seu Metropolitis omnibus datum sit Pallium, salvis aliorum Metropoli-

Concil. Gen. VIII. Can. XVII.

V. Innoc. III. num. 30.

Mansi in P. 1. l. 2. cap. 57.

Hist. Rom. l. 2. cap. 17.

Baron. & collect. Concilior.

Cod. Bonif. ep. 102.

ANNO CHRISTI 769.

politarum privilegiis, itaut uniuscujusque jurisdictio intra suæ Provinciæ limites contineretur.

III. Sanctus Bonifacius autoritatem aliis Metropolitis majorem non accepit cum Pallio.

Neque vero illud mirandum subit, quod nulla a Principe, nullaque ab ipso Bonifacio petitione facta concederetur Pallium: nuper enim a Gregorio Magno didicimus, priscam consuetudinem obtinuisse, ut vel *exigentibus causarum meritis*, vel *fortiter postulanti* concederetur. Quæ autem merita causarum majora essent? Innumeras prædicatione victorias de iniquo dæmone reportasse, tot hominum millia sacris Baptismi undis rigasse, tot gentes ab Idolis ad Evangelium revocasse, alibi Ecclesiam fundasse, alibi dirutam instaurasse: Pastores præterea, qui novos pascerent greges, constituendi, celebranda Concilia, iisque præsidendi necessitas, atque alia multa, quæ ex epistolis trium SS. Pontificum Gregorii II. & III. ac Zachariæ, necnon ipsius Bonifacii palam fiunt, erant profecto causarum merita, quæ Pallium, ut ait Gregorius Magnus, exigebant. Ad Francorum autem Archiepiscopos quod spectat, ii pristinam dignitatem Pallii traditione, & quidem ab ipsis, & a Rege petiti, recuperarunt, quod patebit infra, quum de iisdem singillatim sermo erit: tametsi Metropoli semel restituta non fuit opus nova Principis petitione successoribus Episcopis, quibus Pallio ab Apostolica Sede & confirmabatur ordinatio, & Archiepiscopi nomen tribuebatur. At quia compendiaria lubet via ad persequendum cætera properare, ipsius Bonifacii autoritate ob oculos ponam, tum omnes Franciæ Metropolitanos petiisse Pallium ab Apostolica Sede, tum eos omnes parem autoritatem esse assequutos per Pallium, ne Bonifacio quidem excepto, cujus quæ erat major cæteris potestas, non ab usu Pallii, sed Apostolico a Vicariatu proveniebat: qui enim Pontificem refert, vel merus Presbyter non in Regni unius, at in universi orbis Ecclesia est caput & Princeps, idque œcumenica Orientis Concilia testantur. Sanctus igitur Bonifacius Dorovernensi Archiepiscopo Cuthberto sibi amicissimo (a quo tanta in veneratione habebatur, ut ejus martyrio audito statim decreverit, diem quintam Junii solennem fore omnibus Anglo-Saxonibus in S. Bonifacii, & sociorum martyrii memoriam) scribens: *Major*, inquit, *nobis sollicitudo Ecclesiarum, & cura populorum propter Pallia credita, & recepta, quam ceteris Episcopis, qui proprias tantum procurant Parochias, incumbit.* Infra autem referens, quæ decreverat in Synodo apud Francos celebrato: *Decrevimus in nostro synodali conventu, & confessi sumus fidem Catholicam, & unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ, fine tenus vitæ nostræ velle servare: S. Petro, & Vicario ejus velle subjici: Synodum per omnes annos congregare: Metropolitanos Pallia ab illa Sede quærere: & per omnia præcepta Petri canonice sequi desiderare; ut inter oves sibi commendatas numeremur.... Decrevimus, ut Metropolitanus, qui sit Pallio sublimatus hortetur ceteros, & admoneat, & investiget, quis sit inter eos curiosus de salute populi, quisve negligens servus*

Cod. Bonif. ep. 105.

A *Dei.. Statuimus quod proprium sit Metropolitano juxta Canonum statuta subjectorum sibi Episcoporum investigare mores, & sollicitudinem circa populos, quales sint..... Et unusquisque Episcopus, siquid in sua Diœcesi corrigere, vel emendare nequiverit, itidem in Synodo coram Archiepiscopo, & palam omnibus ad corrigendum insinuet, eodem modo, quo Romana Ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit, ut si Sacerdotes, vel plebes a lege Dei deviasse viderim, & corrigere non potuerim, fideliter semper Sedi Apostolicæ & Vicario S. Petri ad emendandum indicaverim. Sic enim ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, siquid de corrigendis populis* B *apud eos impossibile est, notum facere.... Nobis æqualis labor, & majus periculum imminet, quam ceteris Sacerdotibus, quia Canones antiqui præcipiunt, ut omnes Metropolitani sciant sollicitudinem totius Provinciæ gerere.*

IV. Metropolitani Pallii generali concessione Romano Pontifici fiunt subjecti antiquata Exarch. potestate.

In his, quæ ex S. Bonifacio decerpsi, ab eodem in Synodo constituta, spe instaurandæ Ecclesiæ, quamquam fatetur officium laboris sui sibi visum esse *simillimum cani latranti, & videnti fures, & latrones frangere, & subfodere, & vastare domum Domini sui, & quia defensionis auxiliatores non habeat, submurmurans ingemiscat & lugeat;* in his inquam, præ aliis quæ Episcopos, quæ C ve Metropolitas spectant, dignum notatu est, quod causarum cognitiones ab Episcopo ad Metropolitanum, ab hoc vero ad Summum Pontificem recta deferendas synodaliter constituitur. Quare omnes fatentur, Exarchatus dignitatem, potestatemque in Galliis extinctam esse; quidquid nonnulli fastidientes subjectionem, quam Romano Pontifici, ut Patriarchæ suo debent Metropolitæ Occidentis, secus rem totam interpretentur, quos erudite arguit Scriptor Francicus. Ultro huic novæ disciplinæ Episcopos omnes se subjecisse ostendit, longeque ut sublatam inter Pontificem & Metropolitas Exarchi potestatem quererentur, ejus D instaurationi non semel tentatæ semper restitisse: neque hanc fuisse novam legem, quæ Metropolitis per Pallium daretur, sed ipsam illam qua S. Gregorio Magno subjiciebantur, quos per se ordinabat, Metropolitæ. Quum autem nonnullo discrimine subjicerentur Romano Pontifici, ut Patriarchæ Occidentis, Metropolitæ cæteri, quos hucusque alia erat disciplina confirmandi, ab ipsis Romanis Pontificibus, & Conciliis stabilita, quis litem moveat iisdem aliam nunc statuentibus? Mutata est igitur vetus disciplina, confirmarique Metropolitas cœptum per S. Pallium: at mutata ea quidem est ab ipso ejus autore Romano Pontifice, qui E majorem hoc sacro indumento autoritatem Metropolitis omnibus voluit elargiri, ut firmitatem inde accipiens eorum autoritas Comprovincialibus fieret Episcopis formidabilior, ac proinde utilior, quam antea. Metropolitæ vero ipsi non Exarcho aut Primati, sed eidem Romano Pontifici, a quo plenitudinem potestatis accipiebant, jure ac merito subdebantur. Hinc est, quod, nedum summa Pontificia, Patriarchali sola utens

Thomassin. de benef. P. I. lib. 2. cap. 55.

ANNO CHRISTI 769.

ANNO CHRISTI 769.

tens autoritate, illos Romanus Pontifex, ad Concilia convocabat &c. ut statuitur Canone XVII. Concilii VIII. supra laudato, qui nullum Patriarchatus Metropolitam excludens, conceptis his verbis utitur: *Sive per manus impositionem, sive per Pallii dationem Episcopalis dignitatis firmitatem accipiunt*. Et hæc obiter dicta sint occasione instaurationis Metropoleon Franciæ, quas pessumdederant Majores domi. Ex quibus, utcumque obiter dictis, certam Epochem figere haud dubie possumus moris confirmandi Metropolitas omnes Occidentalis Patriarchatus per sacrum Pallium Roma missum circa initium octavi seculi. Et sane præter Africam & Hispaniam, quibus impia Saracenorum dominatio interdixerat vel Christiana Religione, Regna cætera, quorum Metropolitis ob distantiam locorum non dari, sed mitti poterat Pallium, ætati hujus disciplinæ non repugnant. Galliam enim, ut e calamitatibus ante octavum seculum cœptis emergeret, ultro eam amplexam esse jam vidimus in Synodo anni 742. Angliam non ignoramus, a duobus omnino Metropolitis Dorovernensi, seu Cantuariensi, & Eboracensi, qui per Pallium confirmabantur ab ipsa institutione, a seculo septimo nimirum, gubernari. Germaniæ denique illam partem, quæ ad Francorum Regnum pertinebat, ab eodem Apostolicæ Sedis Legato Bonifacio, qui Francicam instaurare a Francorum Regibus rogatus, a Romano Pontifice jussus erat, prima disciplinæ rudimenta suscepisse, aliam vero partem aut servire Idolis, aut sicubi Evangelium auditum erat, nullibi de Ecclesia, nedum de disciplina ejus cogitatum esse, quem præterit.

V. Ex octo Metropolitis Franciæ, qui Concilio Lat. adsunt, unus tantum Senonensis Pallium acceperat.

Hæc quum ita sint, nemo non videt, quanta via errarit Archiepiscopus Parisiensis, quum Concilii generalis decreto contendit roborari insidias, quas Nicolaus I. Gallicanis Præsulibus ante sexennium molitus fuerit. Longe enimvero alia fuit mens Gallicanis Præsulibus centum amplius annis, quam Nicolaus ad Petri Cathedram evheheretur. Iidem ultro decreverunt, ut S. Bonifacius testatur, *In Synodali conventu subjectionem Romanæ Ecclesiæ fine tenus vitæ velle servare*: eosque & successores stetisse, ut par erat promissis, Concilium hoc Lateranense Stephani III. fidem facit, cui duodecim evocati Episcopi adfuerunt, unicus nimirum Archiepiscopus, septem urbium Metropoleon, reliqui Suffraganearum Sedium, Episcopi. Quorum ego de Sedibus loquuturus, quam apte præmiserim pauca hæc de Pallio, satis liquet; idcirco enim tamquam meri Episcopi nuncupantur ii septem, utcumque haberent Sedem in sua quisque Metropoli, quia dignitatis Episcopalis firmitatem traditione Pallii hauddum acceperant, quod mox ostendam. Sedes igitur Episcoporum urbium Metropoliticarum septem sunt juxta ordinem, quem ipsi in Concilio tenuerunt: *Moguntina*, *Turonensis*, *Lugdunensis*, *Bituricensis*, *Narbonensis*, *Burdegalensis*, *Remensis*. Has vero omnes fuisse habitas pro meris Episcoporum Cathedris, unico eorumdem aspectu deprehendimus. Unus siquidem Senonensis vocatur Archiepiscopus, cæteri omnes Episcopi; unus Senonensis sedet loco Metropolitæ debito, nempe post Ravennatensis Legatum, cæteri omnes antiquitatem ordinationis servant inter ipsos Suffraganeos. Unus Senonensis Episcopo Ostiensi aliis omnibus antiquiori præfertur, cæteri omnes tum illi, tum alii Suffraganeo Archiepiscopi Senonensis postponuntur. Quem sane ordinem habendum esse instar regulæ certæ ad cujuscumque Episcopi locum dignoscendum hinc inde numerando, ut moris est in Conciliis, persuasum est, quia non in subscriptionibus, quarum mira est varietas, sed ipsis in Actis, ipsoque in Sessionis initio leguntur eorum nomina. Præterea solum id esse factum in hoc Concilio, ut Franci præirent Italis, non Provinciæ singulæ seorsim collocarentur, aut alia adhiberetur regula ex iis, quas observat Cantelius, patet ex Episcopis Italiæ, & Tusciæ, atque Campaniæ, qui omnes, præter Ostiensem, concedunt loco Episcopis Franciæ, ut hi olim in Arelatensi I. concesserant Italis; inter se autem invicem confunduntur, prout ætas ordinationis suadet. Quam rem minime esse factam videre est in subscriptionibus Constitutionis Sancti Pauli I. anno 761. cui Episcopi, prout commodum illis erat, subscripsere, novendecim scilicet in prima pagina, subiicientes in fine, *& alii cæteri, qui capere non possumus*: deinde post octo Cardinalium subscriptiones versa pagina tres alii Episcopi, quos reliqui Cardinales sequuntur. Id quippe est discriminis inter considendum, & subscribendum, quod hic sæpe varietas, quandoque etiam nullus ordo servatur; illic vero siquando varietas deprehenditur, aliquem semper ordinem servatum conjicietur. At venio ad urbes Metropoles Franciæ Archiepiscopali dignitate vacuas. Baron. an. 761.

VI. Galliarum Archiepiscoporum instaurator est Adrianus Papa, agente Carolo Magno.

Inter cæteras Gallicanæ Ecclesiæ illius ævi calamitates duæ potissimum numerantur, jura omnia Episcopatuum concessa laicis, scelestisque hominibus, & dignitas Metropolitarum eversa. Hanc quidem postliminio revocare non poterat nisi Romanus Pontifex; illa vero ut redderentur Episcopis, non erat satis Pontificia autoritas, at Regia etiam voluntate, & jussione erat opus. Neutrum defuit Ecclesiæ illi, quæ postea semel restituta, per Sacerdotii & Regni concordiam ad nostram usque ætatem florentissima semper fuit, semperque futuram mihi ominor. Dignitatis itaque Metropolitanarum omnium instaurator fuit Papa Adrianus, qui Stephano III. successit anno æræ vulgaris 772. Neque alio utar teste, quam eo ipso, qui in epistola ad Bertherium Viennensem Episcopum rem, quemadmodum se habuit, nos docet: *Carolus Rex* inquit, *Patricius Romanorum Romam venit, & Pascha Domini apud S. Petrum nobiscum egit; ubi inter alia eum monuimus de Metropolitanorum honore, & de Civitatibus, quæ laicis hominibus traditæ erant, & quia Episcopalis dignitas fere per LXXX. annos esset conculcata ..... Autoritate igitur B.* Pe- Labb. Biblioth. Mss. to. I. pag. 109. & in Conciliis.

ANNO CHRISTI 769.

Petri Principis Apostolorum singulis Metropolitis antiquo more potestatem suam reddidimus, & filium nostrum gloriosum & inclytum Regem Carolum ante corpus B. Petri inde rogavimus, ut antiquam dignitatem omnis Metropolis haberet: ideo hanc epistolam autoritatis nostræ omnibus misimus, quam & tu ut haberes voluimus, & ut tu nosceres, Ecclesiæ tuæ privilegium, quod a tempore B. Papæ Leonis habuit, esse integre reformatum. Ex postremis his verbis conjicio, quod exempla epistolæ, quæ ad Episcopos, Archiepiscoposque ab se restitutos Adrianus dedit, singula notitiam Provinciæ suæ habuerint adnexam; nam constat ex Cod. Vaticano num. 1338. eumdem Pontificem dedisse ipsi Carolo eam notitiam integram, tamquam Commentariolum antiquæ jurisdictionis Metropoleon ab eo instauratarum. In primo siquidem folio Codicis legitur: *Iste Codex est scriptus de illo Authentico, quem Domnus Adrianus Apostolicus dedit gloriosissimo Carolo Regi Francorum, & Longobardorum, ac Patricio Romanorum, quando fuit Romæ.* Et pagina 228. *Notitia in Provincia Galliarum, vel Galliarias decem titulis nominate qualiter statutum, aut* ...... adeo incorrecte scriptum (ait Schelstratius, qui hanc Notitiam in lucem edidit) ut verus sensus elici nequeat. Deinde septemdecim numerantur Metropoles cum suis quæque Suffraganeis, juxta dispositionem S. Leonis, & aliquot Successorum: ac proinde in Viennensi I. non legitur Metropolis Arelas, sed: *Metropolis civitas Viennensium*, & inter Suffraganeas duodecima: *Civitas Arlatensium*: quæ laudatæ Adriani epistolæ fidem faciunt. At quia non redditis etiam juribus, Metropolitæ ab Adriano sic restituti, fuissent nomina sine re; nonnisi post aliquod tempus misso identidem Pallio, Archiepiscopalis potestas fuit confirmata Metropolitis, utquumque ab Adriano, ut dictum est, instauratis: nam refert historia, quod Pagius observat: *Carolo Magno regnante Ecclesiasticos, eo agente, aliqua jura, licet non omnia recuperasse.* Eaque propter idem Adrianus toto sui Pontificatus tempore, ejusque maxime diuturni, nam tres & viginti annos gubernavit Ecclesiam, ea non vidit Episcopis, & Archiepiscopis plene restituta.

Antiqu. Eccl. tom. 2. append. num. IX.

Pag. an. 744. num. 6.

VII. Metropolitæ ante Adrianum aliqui erant restituti, at parum felici successu.

Negari non potest, quod ante Adrianum alicubi dignitas Metropolitica fuerit restituta; nam liber Pontificalis testatur, S. Gregorium III. misisse Pallium Williario Viennensi, Metropolitam videlicet Viennensis primæ eum confirmasse: & supra vidimus, S. Zachariam misisse tria Pallia S. Bonifacio, confirmandi causa tres Metropolitas, Rothomagensem, Senonensem, & Remensem. At de duobus postremis, qui ad Concilium hoc spectant, satis ostendi superiori capite instaurationem illam evanuisse, & idem Adrianus, qui nequicquam restitutam dolet a S. Zacharia Metropolim Remensem, affirmans ab se esse redditam singulis Metropolitis antiquam potestatem, extra aleam rem ponit. Præterquamquod Williarius ille Viennensis, quem liber Pontificalis restitutum tradit a S. Gregorio III. ante annum scilicet 742. invadentibus Septimaniam Saracenis, lateque omnia vastantibus irreligiosiores Francos expertus, relicta Episcopali Sede, in monasterium Agaunense S. Mauricii se recepit, ut rem fuse narrat Chronologus Flaviniacensis. *Vviliarius*, ajens, *Viennensis, qui Austroberto successerat videns Viennensem Ecclesiam indecenter humiliari ob cladem Saracenorum Septimaniæ & Viennensi, & Lugdunensi Provinciis imminentium, laicis sacrilege & barbare res sacras obtinentibus, relicto Episcopatu monasterium Agaunense expetiit, ubi & vitam venerabilem duxit. Et hoc in tempore Stephani Papæ, qui Zachariæ successerat.* Quam historiam parvo discrimine Ado etiam narrat apud Baronium. Ex quibus est evidens, totum quam longe, lateque patebat Francorum Regnum, una eademque fortuna usum esse, ita ut nulla omnino Metropolis calamitatis expers sit relicta. Neque huic fuisse ullum modum credideris; nam Saraceni, Narbone a Francis expugnata post triennalem obsidionem, pulsi sunt Septimania, & ultra Pyrenæos ejecti anno 755. ac tum temporis incipiente sacrilega Ecclesiasticæ rei usurpatione, Williarius abire compulsus est in monasterium, unde nunquam in suam Sedem est reversus, Attiniacensi enim Placito anno 765. al. 762. celebrato, subscribit *de monasterio S. Mauricii*. Hujusque successori Berrherio videmus, Adrianum restituere Metropoliticam dignitatem, perinde atque aliis Galliarum Archiepiscopis, an. 774. Argumentum minime dubium, quod novennale Pipini bellum in Aquitania pro Ecclesiæ rebus vindicandis contra Waifarium anno 768. confectum, parum profecerat. Quamobrem tres alii Episcopi Metropoleon urbium Septimaniæ, qui adsunt Concilio Stephani III. Bituricensis, Burdegalensis, & Narbonensis haud feliciores ceteris sunt credendi. Quæ ut gratis non afferam, quæcumque, ex iis septem, Metropoles in pristinum restitutæ ab Adriano, post initam cum Rege Carolo præfatam concordiam, inveniuntur traditione Pallii earum Archiepiscopis, hic subjiciam.

Labb. Bibl. Mss. to. 1. pag. 107.

Baron. an. 738.

VIII. Remensis, & Moguntina Metropolis instaurantur circa an. 775. cum subjectione S. Sedi.

Flod. Hist. Rom. l. 2. c. 17.

Primæ omnium occurrunt *Remensis*, & *Moguntina*, quarum Episcopis Pallium se esse largitum Adrianus ipse testatur in sæpe laudata epistola ad Tilpinum Remensem, cujus principium Remensis Pallii testis est, finis vero Moguntini. *Quia*, Tilpinum alloquens inquit, *ad petitionem spiritalis filii nostri, & gloriosi Regis Francorum Karoli præbente tibi bonum testimonium de sanctitate, & doctrina Fulrado amabilissimo Abbate, Franciæ Archipresbytero Pallium secundum consuetudinem tibi trasmisisse nos cum privilegio, ut Metropolis Ecclesia Remensis in suo statu maneret, bene memoramus &c.* Et de Lullo Moguntino loquens, his epistolam verbis claudit: *Expositam, & conscriptam, & manu sua propria subscriptam Catholicam, & Orthodoxam fidem per missos suos cum literis, ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum,* (Viomagi, & Possessoris) *quos tecum esse mandavimus, ad nos dirigat, ut Pallium illi, secundum consuetudinem transmittamus, & ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem Sancta Ecclesia Mogun-*

ANNO CHRISTI 769.

guntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus. Hanc Adriani epistolam refert Cointius ad annum 775. quod si ita est, Remensis Archiepiscopus, aut ante colloquium Adriani cum Carolo factum superiori anno, aut paulo post, sacrum Pallium obtinuit: Moguntinus vero post hanc epistolam; nam fidei professio primum mittenda ab illo erat. Quam fidei professionem ab Episcopis Francis petitam, quia ejus similis hauddubie fuit, quam Bonifacius, dum Romæ ordinaretur, edidit, & manu sua subscriptam obtulit, ut extat inter Gregorii II. epistolas, non erit abs re hic spectandam proponere in Indiculo S. Bonifacii, tanquam maximum reverentiæ, atque obedientiæ Gallicanorum Præsulum S. Sedi monumentum: *Promitto ego Bonifacius Dei gratia Episcopus, tibi B. Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo Beato Gregorio Papæ, & Successoribus ejus, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem inseparabilem, & sacratissimum Corpus tuum, me omnem Fidem & puritatem S. Fidei Catholicæ exhibere, & in unitate ejusdem Fidei, Deo operante persistere, in qua omnis Christianorum salus sine dubio esse comprobatur, nullo modo me contra unitatem communis, & universalis suadente quopiam consentire: sed ut dixi fidem, & puritatem meam, atque concursum tibi, & utilitatibus Ecclesiæ tuæ, cui a Domino Deo potestas ligandi, solvendique data, & prædicto Vicario tuo: atque Successoribus ejus per omnia exhibere. Sed etsi cognovero Antistites contra Instituta antiqua SS. Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem, aut conjunctionem: sed magis si valuero prohibere, prohibebo; sin minus, fideliter statim Domino meo Apostolico renunciabo &c.* Hujusmodi se obligabat sacramento S. Bonifacius, quum an. 723. ordinabatur Episcopus a S. Gregorio II. in urbe Roma. Eodemque Francos omnes Episcopos cum suo quemque Metropolitano, & Metropolitas cum Romano Pontifice se obligasse idem Bonifacius testatur: *Eodem modo, quo Romana Ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit ..... Sic enim, ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, siquid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere.*

Garner. in Diurn. Pont. tit. VIII. cap. III.

Cod. Bonif. ep. 105.

IX. Subjectionem S. Sedi Metropolitæ omnes exprimere tenebantur in professione Fidei, quam mittebant Romam. Diurn. Pont. c. 4. tit. 1. & 2.

Ad fidei vero professionem Pallii petitioni adjunctam, manuque ipsius Metropolitæ petentis subscriptam quod spectat, certo certius est, mitti consuevisse ab omnibus Episcopis Romanæ ordinationi non subjacentibus multo antequam Adrianus ab Episcopo Lullo eam peteret, ita enim docent primæ duæ Formulæ Literarum Romanorum Pontificum id sacrum Indumentum ad eos mittentium, ubi legitur: *Fidem autem, quam in tuis epistolis breviter adscripsisti, licet latius explanare debueras, Redemtori tamen nostro gratias agimus, quod eam in ipsa etiam brevitate rectam esse cognovimus*. Harum autem literarum Garnerius autorem facit Sanctum Gregorium Magnum, ac proinde non nova obligatos lege Gallicanos Episcopos discant, qui secus docent. Huc accedit, quod Gallicani Episcopi, qui nullo eos prorsus cogente, at ultro, ut Sedes & di-

A gnitates per summam injuriam sibi ablatas, ab eo, qui vindicare & asserere illas poterat, Romano Pontifice, restitui obtinerent, *confessi sunt in Synodali conventu unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ sine tenus vitæ velle servare; S. Petro, & Vicario ejus velle subjici &c.* Quam profecto clausulam omnes Metropolitas Franciæ præfatæ Fidei professioni adjunxisse pro certo habeo, ipsis Francorum Regibus non modo non renuentibus, sed scientibus, ac volentibus. Nec parvo hæreo fundamento. Adrianus siquidem rescribens Regi Carolo anno, ut Cointius colligit, 786. qui Pallium petierat pro Hermemberto Metropolita Bituricensi, apertissimis hisce utitur verbis: *Quapropter prædicto Hermemberto a nostra Apostolica Sanctissima Sede, atque autoritate Archiepiscopo constituto in Metropolitanam Civitatem, quæ Bituricas cognominatur, sicut dudum mos extitit, sub jure S. Romanæ Ecclesiæ degenti, usum Pallii concessimus fruendi*. Quæ palam faciunt non per cuneos meditatam esse Apostolicam Sedem subjicere Gallicanos Antistites, at subjectionem Divino jure sibi debitam fateri ipsis Regibus, quibus non minus grata erat subjectio ista Episcoporum sui Regni, quam ipsis Episcopis, qui eam impense quæsierant, fastidientes Primati, aut Vicario Apostolico subjacere, sicut ante Metropoleon eversionem in Galliis, & alibi, moris fuit. Eam quippe disciplinam, quæ olim viguit, eamdem subjectionem Metropolitis injungere quis neget? Statuitur in Concilio Chalcedonensi, ab Episcopis ad Metropolitas, ab his ad Primates Diœceseon, nempe ad Heracleensem, Ephesinum, & Cæsareensem, ut recte monet Christianus Lupus, sive ad Patriarcham appellari: *Si adversus Provinciæ Metropolitanum Episcopus, vel Clericus habet querelam, petat aut Primatem Diœceseos, aut Sedem Regiæ urbis Constantinopolitanæ, & apud ipsam judicetur*. Paremque fuisse ordinem prioribus seculis in toto orbe nos docet Leo Magnus: *Provisum est, ne omnes omnia sibi vindicarent, sed essent singulis in Provinciis singuli, quorum inter Fratres prima haberetur sententia. Et rursus quidam in majoribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliorem*. Et subjungit (quod Canoni deest, non enim decernit pro universali Ecclesia, sed pro solo Constantinopoleos Patriarchatu:) *Per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, & nihil unquam a suo capite dissideret*. Quamobrem Metropolitæ, aut Primati ut olim, aut Romano Pontifici, ut mutata disciplina veteri, iisdem communi consensu petentibus, subjacerent, unius semper Apostolicæ Sedis autoritati subjectionem omnem professi sunt. At redeo ad Metropoleon instaurationem, unde aliquantulum sum digressus.

ANNO CHRISTI 769.

S. Bonif. ubi supr.

Adrian. ep. 9. Cod. Car. 87.

Conc. Chalc. Canon. 9.

S. Leo M. ep. 84.

Post Remensem, & Moguntinam ab Adriano restitutas, Bituricensem nuper ajebam, petente Carolo per Pallii concessionem instauratam esse anno 786. At quia nolim credi, haud omnium primo Ermemberto esse datum sacrum Pallium, præstat rem docere ipsis Adriani literis ad Carolum. *Reperimus*, inquit, *in ipsis Regalibus affatibus*

X. Bituricensis Metropolitæ instauratio facta anno 786.

Cod. Car. ep. 87.

ANNO CHRISTI 769.

tibus vestris, ut prælato Ermemberto Episcopo Pallium Sacerdotalibus infulis decoratum ex Apostolica autoritate concederemus, quia civitas Metropolis in Aquitania videtur esse patria, quæ Bituricas nuncupatur, ubi nunc præfatus ven: vir præesse dinoscitur, curamque Pastoralem devotus exercere videtur. Quatenus ignorantes, si canonice in Provinciæ partibus illis jam ordinatus tam a Prædecessoribus nostris, quamque a nobis fuisset, enucleatius eum indagari curavimus, ne usurpationis locus aliquis Sacerdotibus in alterius jure concedatur. Qui præfatus sanctissimus vir nobis confessus est, ut sub nullius Archiepiscopi jurisdictione esse videretur. Ex quibus liquet, Bituricensis Metropolis memoriam fere omnem periisse. Neque id mirum, ut nuper ajebam loquens de Viennensi, quum enim Aquitania I. in Septimania sita sit, easdem vices passa est, quas Viennensis. Quin etiam quæ viciniores Hispaniæ erant Provinciæ, ut Narbonensis & Burdegalensis, tardius cæteris sunt restitutæ. Narbonensem scilicet Carolus Magnus in suo Testamento anno 811. non recenset inter alias, sicut nec Elusanam, nec Aquensem. Quamobrem (quod Baluzius non est assequutus in Commentariis ad Capitularia) Cointius multas inter causas eam recenset, quod post mortem Pipini novis Saracenorum invasionibus eæ Provinciæ patuerunt. De Burdegalensi autem Metropoli hoc affirmant Sammarthani, quod post Bertrannum, qui affuit Concilio Matisconensi, ejusque successorem Gundegisilum: *Multi desunt Antistites usque ad Sicarium, qui Ludovici Pii tempore vivebat*. Atque ea propter utriusque Metropolis Episcopi, qui Concilio Stephani III. adfuere, ubicumque locorum, aut gentium degerent, prout conditio ea temporum ferebat, meri erant Episcopi omni Metropolitica dignitate exuti; nisi & ipsi, ut de non paucis legitur, Chorepiscopi, seu Speculatores, quo nomine aliqui occurrunt in Placitis Regum, & Conciliis, vocabantur, quasi certarum regiuncularum in qualibet Diœcesi Speculatores, qui nobis sunt Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani rurales, ait Colvenerius in Scholiis ad Flodoardum.

Schol. in Flod. lib. 2. cap. 16.

XI. Numerus Metropoleon in Galliis restitutarum tempore Caroli Magni.

Thomassin. de benef. lib. 1. c. 43. n. 7.

Mirabitur fortasse aliquis, Lugdunum, & Turonum extra Septimaniam urbes, & quidem Lugdunensem borealiorem Vienna, ac Turonensem Bituricis, non constare ullo veterum monumento instauratas esse ab Adriano, sive, ut melius dicam, confirmatas traditione Pallii earum Episcopis. At redeat is quæso in memoriam eorum, quæ ad rem adducit Scriptor Francicus eruditissimus: *Si Metropoleon singularum historia, perinde ut Remensis a Flodoardo, mandata scriptis, & ad nos perlata fuisset, æque numerosa occurrerent in eis exempla petitæ eorum ab Apostolica Sede confirmationis*. Quod certum possumus affirmare, honor Metropoliticus omnibus urbium Metropoleon Antistitibus ab Adriano est restitutus, non tamen Pallio confirmatus; at quo tempore Imperator Carolus suum condidit Testamentum, 811. unam & viginti Metropoles in toto Regno, seu Imperio enumerabat, in quas suos thesauros effundi jubebat post mortem, nempe: Romam, Ravennam, Mediolanum, Forumjulii, Gradum, Coloniam, Moguntiacum, Juvavium quæ & Salzburgum, Treverim, Senones, Vesontionem, Lugdunum, Rothomagum, Remos, Arelatem, Viennam, Tarantasiam, Ebrodunum, Burdigalam, Turones, Bituriges. Quibus ex paulo supra allatis rationibus non adjungit Novempopulanæ Metropolim Elusanam, Narbonem primæ Narbonensis, & Aquensem secundæ, ut cum suis quæque Suffraganeis leguntur in Notitia pervetusti Cod. 700. annorum Reginæ Sueciæ num. 238. certissimum argumentum, fuisse easdem instauratas post Caroli mortem. Cæterum ut summa piissimi Imperatoris liberalitas inde fulgeat in universas Imperii Occidentalis Ecclesias, mira etiam concordia Sacerdotii, & Imperii agnoscitur ad abolendam Græcorum Cæsarum impietatis memoriam. Etenim Romani Pontifices non solum voluerunt, ut ditio Ecclesiastica tot liberis firmata donationibus Imperii pars diceretur, quippe quam Patricii Romanorum Pipinus, & Carolus summis viribus a Langobardorum immanitate, Græcorumque aviditate defenderant; at Carolo ipsi tot benefactorum gratiam referentes, præclarum Imperatoris Romani titulum elargiti sunt, &, quod antea jugum gravissimum videbatur, confirmationem electionis Romani Pontificis maxima eidem liberalitate concesserunt. Gloriata enim est S. Sedes tantum defensorem, a quo est acerrime vindicata, immensis adeo beneficiis prosequi, ut perpetuo eidem fœdere jungeretur. De quibus fusius, & opportunius in tomo quinto Anastasii Bibliothecarii agitur ad eludendam assentatorum turbam, qui & de jure, & de factis nec pro Imperii, nec pro Sacerdotii dignitate tam multa congerunt; quum sibi persuadeant, hinc Sacerdotium læsum iri, nisi omnia detrahantur Imperio, illinc exitium imminere Imperio, nisi suis exuatur juribus Sacerdotium: perinde atque obliterata essent monumenta veterum, quibus subdolæ illorum artes patefiunt, qui privatæ magis cupiditati, quam veritati rerum inserviunt.

Testam. Car. in to. Concilior.

Schelestr. Antiq. Eccl. to. 2. append. n. 8.

XII. Unicum Senonensem esse Metropolitam confirmatum testatur Concilium Lateranense.

Quum igitur constet, Galliarum Metropoles omnes ab Adriano Papa instauratas, sub Regno, & Imperio Caroli paulatim propria jura recuperantes ab Apostolica Sede per sacrum Pallium honorem pristinum impetrasse, tribus exceptis in Septimania; dubitari non potest, quin Concilii Lateranensis tempore, anno videlicet primo Regis Caroli ab Adriani Prædecessore Stephano celebrati, nullus e septem urbium Metropoleon Episcopis, qui aderant, Metropolitani honore frueretur. Secus est de Senonensi, quem una cum Rothomagensi, & Remensi confirmaverat S. Zacharias missis ad Bonifacium Palliis, ut dictum est. Quamvis enim, quemadmodum de Remensi ex Adriani literis, ita de Senonensi ex conventu Attiniacensi constet, eam Metropolim hauddum Pallii concessione stabilitam, confirmatamque esse, nam Lupus, cui successit Willicarius, illi, ut merus Episcopus, subscribit, tamen in nostro Concilio eum

ANNO CHRISTI 769.

eum videmus præclaro Archiepiscopi nomine conspicuum statim post Sergii Ravennatis Legatum sedere, & iterum Archiepiscopum Galliarum vocari audimus, dum Acta invasionis Pseudo-Papæ Constantini accipit e Primicerii manibus, traditque Notario Regionario, ut ea relegat coram Concilio. Quamobrem aut Pallium ei miserit in Franciam S. Paulus, aut Romam venienti cum reliquis ad Concilium Stephanus III. dederit præsenti, certe Willicarius Senonensis erat Archiepiscopus. Hæc de Sedibus Metropolibus Franciæ, quæ tantum nonnullis negotium facessunt, ut Archiepiscopum Senonensem credant Primatem, ne alios honore Metropolitarum vacuos fateantur. Ii vero, ut videant, quam recte id contendant, præter allata superiori capite, unum hoc velim secum reputent, quod si Senonensis fuisset quid majus Metropolita, quemadmodum reliqui Francorum Episcopi omnibus Italis præsederunt, ita & is Ravennatensis Legato potiori titulo præsedisset: dum e contrario hunc illi posthabitum vident, quia videlicet Metropoliticæ dignitatis habebatur ratio. Cur autem Ravennatensis prævierit Senonensi, ostendam sequenti capite, dum de Italiæ sedibus verba faciam; alia enim ejus rei causa fuit, quam quod æquum non videretur antiquiori, qui ab anno circiter 752. erat consecratus, præferri nuperrimum Metropolitam, qui Lupo successerat post 765. aut ad summum 762. & Pallii sacrum indumentum verosimiliter paucis ante Concilium diebus acceperat. Sed opportunius de his agam, postquam de quatuor Suffraganeis Sedibus verba fecero, quæ quum Metropolibus admixtæ sint, aperte ostendunt, nullum per ea tempora inter illas discrimen fuisse.

XIII. De Suffraganeis Senonensibus, quarum Episcopi adsunt Concilio. Et primum de Meldensi.

Eæ vero sunt, *Meldensis*, *Juvaviensis*, *Lingonensis*, *Noviomensis*, sive, ut ipsis verbis utar Codicis, *Meltensi*, *Joabione*, *Lingonicensi*, & *Noviomu*. Ac primum de Meldensi. Hæc profecto Suffraganea Senonensis Archiepiscopi Sedes cur vindicanda mihi videatur, est barbara nostri Codicis Scriptura. Posset enimvero alicui dubium esse, num Mettensis pro Meltensi legendum sit: nec levi inniteretur fundamento ejusmodi dubitatio. Si enim Mettensis urbs Mediomatricum Suffraganea Trevirensis in Belgica I. ea esset, non videretur admiratione dignum, Bulferamum ejus Episcopum sedere ante omnes Metropoleon urbium Antistites. Nam constat, Metensem Episcopum, quum integro post hoc Concilium seculo Pallium obtinuit ab Joanne VIII. cum subjectione tamen suo Metropolitæ Trevirensi, quatuor Prædecessorum exempla attulisse, qui sacro illo Indumento ornati fuerant. Quorum aliquem attigisse tempora hujus Concilii confirmant Annales Fuldenses Lambeciani, aliique Annales Francorum a Lambecio ex Bibliotheca Cæsarea evulgati: in primis siquidem anno 765. & in alteris num. 26. hæc leguntur: *Hruotgangus Metensis urbis Archiepiscopus corpora SS. Gorgonii, Naboris, & Nazarii a Paulo Romanæ Sedis Apostolico de Roma in Franciam transtulit*. Ubi utquumque pro Ar-

A chiepiscopo non accipiatur Metropolita, sed merus Suffraganeus dignitate minor Metropolita, majorque Episcopo, juxta phrasim Græcorum, quos observat Christianus Lupus posteriori ævo ab antiqua hierarchia recedentes novam condidisse, Episcopalem ordinem ita distinguendo: *Patriarcha*, *Primas*, *Metropolita*, *Archiepiscopus*, *Episcopus*; tamen ipsa Pallii prærogativa reliquis eum Suffraganeis, & proinde ipsis Metropoleon urbium Episcopis præferendum exegisset, quum præsertim non ignoremus, Æduensem, sive Augustodunensem, & Autissiodorensem in Francia Episcopos, quos alibi Metropolitas solo nomine appellatos dixi, cum Pallii usu multa privilegia eidem

Schol. ad Can. 12. Conc. Chalc. & c. 3. append. ad Latr. Ephes.

B adhærentia assequutos, quæ ne ullum detrimentum inferrent Metropoliticæ autoritati, cavendum præcipue fuit a Romanis Pontificibus, ut liquet ex laudata sæpius epistola Adriani ad Bertherium: *Nec propterea*, inquit, *ulla Metropolis præjudicium patiatur, si alicui Suffraganeorum, aut nos, aut Prædecessores nostri rogantibus piis Francorum Ducibus, Pallium largiti sumus*. Omne autem dubium tollitur, vereque Bulferamum esse Episcopum Meldensem constat ex Catalogis ejus Sedis Episcopalis in Gallia Christiana, ubi legitur ordine XXXIII. *Vulfranus*, qui etiam conventui Attiniacensi interfuit. Sammarthani quidem nudum habent

Adrian. ep. 9.

C ejus nomen, non enim viderant Attiniacensem illum conventum in editione Conciliorum Labbeana postea vulgatum: at Sirmondus, aliique omnes eum sequuti, qui e schedis Panvinianis Episcoporum nomina didicerunt, ne nomen quidem Vulfranni, quippe in iisdem non extans, audierunt. Ceterum in nostro Codice, ut in Bonifaciano, aliisque eorum temporum solenne est literas *d*, & *b*, in *t*, & *u* convertere & contra; idcirco *Reverentissimus* pro *Reverendissimus*, *Meltensis* pro *Meldensis*, & his similia frequenter occurrunt.

XIV. De Lingonensi, ex Noviomensi hucusque ignorata.

De *Joabione* dicendum esset; at quia tum de hac Sede tum de *Burtevulgi* alia Sede,
D quam Burdegalam interpretor, loquentem me oportuit conjecturam sequi, de duabus aliis Lingonensi, & Noviomensi, quod est dicendum, expediam. Ad Lingonensem, quod attinet, præter varietatem nominis, nam Linguonum in Adriani Codice appellatur, Lingonum in aliis notitiis, & Lingonicensis in nostro Codice, illud dignum observatu est, quod quum sit Suffraganea Lugdunensis, post quatuor aliarum Provinciarum Episcopos ejus Antistes considet, ac præcedit Remensem; quæ duo mirum in modum confirmant, & duodecim inter Francorum Episcopos unum Senonensem fuisse Archiepiscopum, & reliquos omnes tam ur-
E bium Metropoleon, quam Suffraganearum, meros Episcopos. Nam Metropolitanis Suffraganeos admisceri quandoque consuevisse ex Conciliis liquet, at de Comprovincialibus id evenisse æque constat; quare si post Lugdunensem sedisset Lingonensis, res procederet. Deinde cur alios Metropoleon Præsules sequitur, Remensem vero præcedit? Certe nisi aliunde palam factum esset, nullam eos inter prærogativam præter consecra-

cra-

ANNO CHRISTI 769.

crationis antiquitatem servari, vel hinc rei veritas patefieret. Quod equidem lubens animadverti, quia secus est de Meldensi Suffraganea Senonensis, quæ sola Ostiensi dividitur a sua Metropoli; & de Noviomagensi, quæ statim sequitur Remensem, ita ut nisi Lingonensis quæstionem definiret, vindicanti Metropoles Galliæ illo etiam ævo calamitosissimo adminiculum aliquod non deesset. De Noviomensi autem, seu Noviomagensi Sede, quam Notitia Reginæ Sueciæ Veremundum, idest Noviomacum, & Veromandorum appellat Notitia Adriani, hoc innuere satis erit, quod inter Episcopos incertæ Sedis apud Panvinum est Giselbertus Noviomensis; Sedes enim omnibus perquam nota. Veniam modo ad alias duas Sedes Panvino ignotas, quæ in Codice appellantur *Joahione*, & *Burtevulgi*; mihi autem sunt Juvaviensis, & Burdegalensis. Ac primum de hac postrema, quam inter Sedes Metropoles recensui.

XV. De Burtevulgi Sede conjectura.

Equidem fateor, quum reputo Annales, & monumenta veterum sæpius evoluta, ut, siquem maxime secretum aut vicum, aut pagum hi duo Episcopi Ermembertus, & Verabulfus incolerent, dum eorum Sedes a laicis occupabantur, deprehenderem, indicante vocum similitudine, Scriptoris oscitantiam detestor, qui duo Sedium Episcopalium nomina ita corrupit, ut enodandæ difficultati nulla profuerit conjectura. Quotquot novi amicos rerum veterum scrutatores, ab iis petii, quin etiam efflagitavi, ut certi spe fenoris hasce mihi urbes, aut vicos in Francia quærerent; nequicquam meum, nequicquam alienum sum periclitatus ingenium. Ad eruditissimum virum Bartholomeum Campagnolam me converti, ut iterum spectaret Codicem; is vero, quæ est singularis ejus benignitas, morem gessit: at legit iterum, quod, maxime spectabili in legendis veterum Codicibus peritia, semel legerat: *Joahione*, & *Burtevulgi*. Quid igitur facerem? Imitarer eos, qui rem eruditis ingratam ne faciant, intacta edunt in lucem monumenta veterum? Non ea mihi mens fuit: meam volui opinionem præmittere vel rejiciendam, dummodo quod mihi fuit repertu difficillimum, faciliori negotio ab aliis docear, & Ecclesiastica historia illustretur. Burtevulgum itaque interpretaturus, primo Wirceburgum, seu Vvirtzeburgum, Herbipolim nimirum, ob vocis similitudinem ipsissimam eam esse Sedem ratus sum, nam Burisburgensem, seu Buraburgensem Sedem una cum Vvirceburgensi a S. Bonifacio constitutam in Hassia anno 741. quidquid vocis æque similitudine invitarer, prætereundam suasit modica ejus Episcoporum notitia; quippe post Vvittam, seu Albuinum, quem omnium primum constituit S. Bonifacius, multas offendi tenebras usque ad annum 795. quum Paderbornensi Cathedra excitata, Buraburgensis cum eadem coaluit. Vvirceburgensis vero idcirco præ aliis obversabatur animo, quia ejus primum Antistitem S. Burchardum vidi celebrem legationibus ad Apostolicam Sedem, teste libro Pontificali; at Megingaudum, seu Megingozum, qui Attiniacensi Placito interfuit, Successorem videlicet S. Burchardi, in Chronico Vvirtziburgensi apud Baluzium tom. I. Miscellaneor. video an. 784. e vivis discessisse; & quamquam cum Pagio an. 754. n. 21. & 774. n. 19. ejus Episcopatum ad quindecim coarctaverim annos, tamen ab anno 753. quum S. Burchardo eum successisse Pagius contendit omnium Chronologiam retrotrahens, vix mihi remanebat spatium inserendi Verabulfum inter Vvirtziburgenses Episcopos, contra fidem Catalogorum ejus Sedis. Quare meditatio omnis inanis fuit, studiumque omne inutile, meque ut alio verterem opus fuit, ne incertam Panvino Sedem, beneficio Codicis emergentem, pateret ob Scriptoris barbariem latitare.

XVI. Eam esse Burdegalensem detegitur.

Secus est de Burdegalensi, cujus Sedis tot annorum hiatus novo huic Episcopo dat locum satis amplum. Nec nefarii Aquitaniæ Ducis Waifarii usurpationes sacrilegæ impedimento fuerunt, quin Aquitaniæ Cathedræ suos haberent Episcopos, ut manifeste ostendunt Bituricensis, ac præsertim Narbonensis, cujus Sedes e Saracenorum manibus erepta erat ante annum quartumdecimum, quum Concilium Stephani III. celebrabatur. Huc accedit, quod quamquam toto novennalis spatio belli, Rex Pipinus trans Garumnam perveniens cum milite, non dicitur in Annalibus aut aggressus esse, aut expugnasse Burdigalam, ut de aliis tot Civitatibus iidem referunt inter Ligerim, & Garumnam; quum tamen ejus Suffraganeas Aginnum, & Petrocorium expugnatas memorant, ceteras urbes finitimas ultro in Pipini ditionem venisse affirmant. Quapropter Burdigalam æque, ac aliæ Aquitaniæ urbes, piissimi Regis sub potestate existentem non habuisse Episcopum per hæc saltem tempora, vix ausim cogitare. Quid autem vero esse similem contendo rem certam? Posito, ut æquum est, quod nostro in Codice; quemadmodum in literis Pontificum, Codice Bonifaciano, aliisque innumeris monumentis medii ævi, *t* pro *d*, & contra *d* pro *t*, ut plurimum adhibeatur, ut videmus in *Reverentissimis*, *Meltensi*, *capud*, *caput*, *&c.* cujusnam alterius urbis in amplissimo Francorum Regno dimidium nomen *Burde* auditur? Nullam profecto urbem, quid dico urbem? Nullum Pagum, aut Vicum tota antiquitas ita appellatum in Francia testis est. Quamobrem, ut non repetam meliorem Burdigalæ conditionem ab anno 727. a victoria nimirum Caroli Martelli, & Eudonis Aquitaniæ Ducis insigni de Saracenis qui Burdegalam ceperant superiori anno, atque omnia late vastantes, Ecclesias exusserant, ab anno minimum 755. quum Pipini virtute ultra Pyrenæos expulsi sunt, cœperuntque ubique instaurari Ecclesiæ, quarum res postmodo Waifarius invasit, Burdegalensi in Cathedra, ut in Narbonensi, aliisque, suum fuisse constitutum Antistitem certum mihi est. Ac proinde ante Sicarium ejusdem Sedis Episcopum tempore Ludovici Pii, qui Sammarthanis est primus post duorum fere seculorum silentium, Verabulpus, qui Concilio Romano interfuit, constituendus est, cui fortasse una cum aliis Franciæ Metropolitis Adrianus dignitatem re-

ANNO CHRISTI 769.

restituerit, ut fidem facit Notitia Provinciarum data Regi Carolo quinque post Concilium annis. Hæc de Burtevulgi Sede mea opinio.

XVII. De Sede Joabione conjectura.

Postremam omnium XII. Franciæ Episcoporum Cathedram, licet ordine octavam, esse volui, quam vocat Codex *Joabionem*. Nulla enim conjectura, quænam ea sit, assequutus, qua via in ejus cognitionem prodire molitus sim, eruditis patefaciam necesse est. Animadverti, Saltzburgensem, sive Salisburgensem Cathedram, quam Leo III. Adriani Successor Archiepiscopali honore conspicuam reddidit, proprio & antiquo nomine, fortasse ab eam alluente flumine, Juvaviam appellari; quemadmodum frequens Juvavensium Episcoporum nomen in Conciliis comprobat. Hinc est, quod diligenter spectatis Francorum vastissimi Regni urbibus, nullius nomen affine *Joabioni* Codicis deprehendi: hanc quippe Anonymus Poeta apud Mabillonium de Salisburgensibus Episcopis, appellat *Juvavonem*; (Mabill. Analect. p. 4.)

Dicta Juvavo fuit quondam Metropolis ista:

Et in Itinerario Antonini *Jovavi* dicitur, ac denique in sæpe laudata Notitia Reginæ Sueciæ *Juvano*; in ea siquidem post Germaniam II. ita legitur: *Provincia Bajoariorum, idest Noricus Ripensis super Danubium, sive Noricus mediterranea, habet Civitates numero sex. Metropolis Civitas Juvano, idest Salzburg.* Quare ad nomen urbis, quod attinet, nullam certe *Joabioni* similiorem reperire est *Juvavone*, seu *Juvanone* Notitiæ, & Anonymi. Huc accedit, quod hujus Concilii tempore Bajoaria ad Regnum Francorum pertinebat, quod docet Pipinus ipse apud Annalistam Metensem anno 743. dum Sergio Presbytero S. Zachariæ Legato: *Nunc vero*, inquit, *certus esto, per intercessionem B. Petri Apostolorum Principis, & per judicium Dei, quod subire non distulimus, Bajoariam, Bajariosque ad Francorum imperium pertinere.* Certe Aquitaniæ Dux Thassilo II. Odilonis filius, qui in conventu Compendiensi sacramentum fidelitatis præstiterat Pipino Regi, & ejus Successoribus, e placito Nivernensi anno 763. Aquitanici belli quarto, celebrato: *Postpositis sacramentis, & jusjurando*, ait Annalista Metensis, *quod quondam Regi Pippino Avunculo suo promiserat, sine licentia ejus ad usque Bajoariam fugit, & numquam amplius faciem Regis Pippini videre meruit.* At ea secessione ob privatas, ut reor, simultates a Pipino Thassilonem non defecisse testatur nullum alterutra ex parte susceptum bellum; dum contra idem Thassilo Paulum Papam enixe orare, & obtestari statim cœpit, ut hujus prolatis literis ostendit Pagius, pro reconciliandis animis; tametsi non legatur Thassilo in gratiam rediisse cum Pipino. Quam rem evidentius comprobat renovatio sacramenti, quod idem præstitit Regi Carolo ab Adriano per Legatos admonitus: *Ut recordaretur priorum sacramentorum, & non aliter faceret, nisi sicut jurejurando jamdudum promiserat Pippino Regi, & filiis ejus. Quibus admonitionibus consensit Thassilo.* Et siquando veræ defectionis indicium dedit, ut Annales evenisse produnt an. 787. exercitu in suam Ditionem deducto, sacramenta renovare est compulsus, filio inter obsides dato.

(Pag. an. 763. num.) (Idem seq. an. num. 5.) (Regino ap. Pag. 781. n. 1.)

ANNO CHRISTI 769.

XVIII. Examinatur num fuerit Juvaviensis, Catalogo Salisburgensium Antistitum vindicato, contra Pagium.

Esto igitur: Juvaviensis ea Sedes fuerit, indeque alios inter Francorum Episcopos ad Concilium venerit Hermembertus. Quid postea? Graviorem multo difficultatem movet ingens Recentiorum quæstio de Salisburgensium Episcoporum ætatibus, qui unanimes Hermembertum excludunt. Et sane duobus ii monumentis inhærent non modicæ auctoritatis: primum est Catalogus Comprovincialium Episcoporum a Poeta Anonymo æquali Regis Ludovici Pii scriptus, quem supra laudavi ex Analectis Mabillonii; alterum est Catalogus descriptus an. 1186. a S. Eberhardi Salisburgensis Archiepiscopi discipulo, editusque a Canisio in antiqua lectione. Utrique jure inhærent Henschenius in vita S. Rudberti primi Salisburgensis Episcopi, & Antonius Pagius in sua Critice. Iisdem antiquior ita habet: (Henschen. die 27. Martii. Pag. an. 696. n. 10. & seqq.)

Dicta Juvavo fuit quondam Metropolis ista,
Quam primo fundans Hrotbertus *rexerat almus.*
Post hunc Vitalis *Antistites rexit eamdem.*
Ipsius inde Flobargisus, *qui est fultus honoris.*
Quartus Joannes *fuerat, Sedemque regendo.*
Advena Virgilius *statuens quamplurima quintus.*
Multo plures gerens Arno *super omnia sextus.*
Septimus hinc successit Adarlam *Pastor opimus,*
Tempore namque suo statuens quamplurima pulchre.
Octavus veniens Liuframmus *Præsul ovilis,*
Officium Domini renovans formosius æque.

Recentior vero Catalogus antiquiorem illustrat, ut mox planum fiet: *Igitur*, ait, *post discessum beatissimi* Rudberti *Pontificis vir clarus omni populo, egregiusque doctor, & seminator verbi Dei* Vitalis *Episcopus Sedem Juvavensem regendam suscepit. Post cujus transitum* Anzologus *extitit Abbas. Post cujus depositionem prædictæ Sedi adhæsit* Savolus *Abbas. Cujus vitæ finito cursu* Ezius *Abbas successit. Quo migrante de seculo, iterato illo, Sedes honorata refulsit Episcopo* Flobarcisò. *Postquem* Joannes *Pastoralem gessit in Sede præfata curam.* Post Joannem vero, ut legit etiam Pagius apud laudatum Scriptorem vitæ S. Rudberti, in brevi Indice: *Joannes Episcopus, Bertricus Abbas, S. Virgilius Episcopus, Arno Archiepiscopus, Ammilon Abbas* recensentur, & in fine Catalogi hæc satis perspicua verba successionem Episcoporum, Abbatum, & Archiepiscoporum confirmant: *In Catalogo istorum Episcoporum quinque Abbates continentur, qui absque Pontificali ordine, & dignitate regebant Episcopatum Juvavensem. Hi vero sunt Ansologus, Savolus, Ezius, Bertricus, Ammilon.* Nemo non videt, quantam merentur fidem hi Catalogi, namque ex nominibus Episcoporum summa ubique concordia enumeratis palam fit, non esse ea deducta nisi ex ipsis antiquis tabulis Salisburgensis Ecclesiæ: hoc licet discrimen inter utrumque sit,

sit, quod primus nonnisi Episcopos, alter vero Abbates insertos Episcopis numerando recenset. Hundius, Cointius, aliique passim Catalogum secundum amplectuntur, neque hac in parte interpolatum ullus eorum credidit. Sed Antonius Pagius nactus occasionem animadvertendi in Annalium parentem (qui S. Rudberti adventum in Bajoariam recte collocat ineunte septimo seculo) ducibus præsertim viris eruditissimis Hadriano Valesio, & Mabillonio, vera falsis misceri, ac proinde nullatenus secundo Catalogo audiendum esse contendit.

XIX. Pagius a Baronio recedens in Chronologia S. Rudberti Salisburg. Ep. arguitur.

Infinitam revera quæstionem aggrederer, si præferendam Baronii sententiam autoritate Catalogi per capita singula demonstrarem; quapropter amplissima messe relicta, spicilegio contentus ero. Integro vir doctissimus producit seculo adventum S. Rudberti, primumque Juvavensem Episcopum esse factum autumat non 628. cum Baronio, & aliis, sed anno 702. deinde angustiis temporum pressus, nam anno 739. Joannem a S. Bonifacio creatum esse negari non potest, Rudbertum, Vitalem, & Flobargisum intra septem & triginta annos coarctat. Fuerit vero Sedes horum trium Episcoporum brevissima; nullusque eorum trans octavum seculum abjiciatur: at S. Bonifacius in Bajoariam veniens, seu rediens anno prædicto, quatuor in ea Episcopatus instauravit, qui suis jamdiu Pastoribus erant vacui, præter Patavienſem, cujus Episcopum paulo ante ordinaverat S. Gregorius III. Audiatur idem S. Pontifex diuturnum Episcoporum silentium, integer testis, affirmans. Bonifacium invenisse ait Bajoarios: *Extra ordinem Ecclesiasticum viventes, dum Episcopos non habebant in Provincia, nisi unum nomine Vvinilum*, nempe Patavienſem. Et infra prosequitur, Bonifacium compellans: *Presbyteros autem, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri illi, a quibus sunt ordinati, & dubium est, eos Episcopos fuisse, qui eos ordinaverunt, si bonæ actionis, & Catholici viri sunt ipsi Presbyteri, & in ministerio Christi, omnique lege sancta educati, ab Episcopo suo benedictionem Presbyteratus suscipiant, & consecrentur, & sic ministerio sacro fungantur*. Quid? Tanta fuerit Successorum S. Rudberti, Vitalis, & Flobargisi, quin Sancti ejusdem Rudberti vecordia, cæterorumque Bajoariæ Episcoporum, quos Pagius Poetæ Anonymi autoritate restituit, ut non modo Ecclesiæ omnes viduæ post eorum mortem derelictæ sint, at nullus in toto Ducatu Presbyter rite ordinatus inveniatur? Sit fides Pagio. Equidem doctissimo Cardinali adhærens cum secundo Catalogo ita persequor Juvavensium Episcoporum historiam. S. Rudberto ad superos revocato, primum Episcopus Vitalis, deinde tres Abbates Anzologus, Savolus, Ezius usque ad principium octavi seculi, octoginta circiter annis ab ejus institutione, Ecclesiam, immo totum Episcopatum Juvavensem administrarunt. Ezio autem (utar verbis Catalogi) *migrante de seculo, iterato illo*, quid clarius? Mortuo videlicet post cœptum octavum Seculum, *Sedes honorata refulsit Episcopo Flobargiso*, post cujus mortem malo

S. Greg. ep. ap. Bar. 739.

A per totum Francorum Regnum late gliscente, Juvavensis Ecclesia, ut aliæ Bajoariorum Sedes S. Bonifacio teste, vacavit, vix unico Pataviensi Vvinilo a S. Gregorio III. ante adventum S. Bonifacii ordinato superstite.

XX. Quare Abbates inserant Episcopi Salisburgensibus Catalogo

At, ne forte alicui, ut Pagio, male oleant verba, quæ in fine Catalogi leguntur: *Quinque Abbates continentur, qui absque Pontificali ordine, & dignitate regebant Episcopatum Juvavensem*, animadverti oportet, quod ab ipso Episcopatus fundatore S. Rudberto conditum fuit Monasterium S. Petri Apostoli, inque eo stabilita Sedes Episcopalis, unde non est translata, nisi post ædificatam a S. Virgilio Ecclesiam in S. Rudber-B ti honorem, quo una cum ejus, ac sociorum S. Cunialdi, & Gilisarii sacris pignoribus Sedem Episcopalem advexit, relicta Monasterii cura Abbati Bertrico, ut legitur in hujus vita, quod removet omne dubium, quin credamus, quod summa in ea temporum difficultate, quam satis pro meo munere jam descripsi, Sedem vacantem ipsi Abbates administrarint, absque *Pontificali* tamen *ordine, & dignitate*, ut cavetur in fine Catalogi. Tum vero quis munere Episcopali fungeretur, non enim chrisma conficere, aut sacras peragere ordinationes poterant Abbates, incerta res est. Quare Henschenius ad vitam S. Rudberti observat, Sali-C sburgensem Cathedram toto seculo septimo adhæsisse Antistitibus Passaviensibus, seu Pataviensibus: & alio loco docet, quod quum Sedes Frisingensis carebat Episcopo, eidem *Advenæ aliqui, qualis S. Emmerammus fuit, Episcopalem aliquando impenderunt curam*; quam rem etiam Pagius affirmat agens de ejusdem S. Emmerammi martyrio, ubi contra Sammarthanos ostendit, eum numquam fuisse Patavienſem Episcopum. Idemque testatur Anonymus apud Canisium in S. Virgilio, dum ait, quod Rex Pipinus Virgilio concessit Episcopatum Salzburgensem Rectore vacantem: *Isque dissimulata ordinatione ferme duorum annorum spatiis, habuit secum* D *proprium Episcopum comitantem de patria, nomine Dobda ad persolvendum Episcopale officium*. Unde patet, quod, quemadmodum S. Virgilius consecrationem Episcopalem protrahens, in Dobdæ humeros omne onus reclinabat, ita peregrinum aliquem Episcopum illuc pervenientem Abbates, qui absque Pontificali dignitate identidem regebant Ecclesiam, enixe orabant, ut Frisingensi in Episcopatu Pastoris munere fungeretur, quidquid non commissos sibi greges pascere prohibeatur Episcopus, nam contra necessitas suadebat. Quare hanc ego Sedis Juvavensis consuetudinem considerans, ac præterea affinitatem nominis, & vacationem E sæpe diuturnam, mihi blandiebar Hermemberti sedem, seu moram, fortasse a propria profugi, fuisse Juvaviæ: putabamque, obid non vocari Episcopum Juvavensem, sive, ut barbare loquar cum Codice, *Joabionis*, sed *Joabione*, quasi degentem ea in urbe, ibique officio fungentem Episcopali, dum Abbas Bertricus regebat Ecclesiam, absque Pontificali dignitate.

Acta SS To. 3. Mart. pa 702. num 10.

Pag. 65 n.8.

Tom. 6. Ant. Lect pag. 1174.

At

ANNO CHRISTI 769.

XXI. S. Virgilii ætas controversa.

At rem incertam incertioribus semper confirmandam invenio. S. Virgilii, qui ex laudatis Catalogis in Sede Juvavensi successit Joanni post Abbatem Bertricum, stabilire ætatem oportet: nisi enim est factus Episcopus post Concilium hoc Lateranense, conjectura omnis evanescit. Hunc ex Hibernia in Galliam venisse refert Anonymus, *ubi ab illustri Francorum Rege Pipino, qui Majordomus dicebatur, apud Carisiacum honeste exceptus fuit*, cumque eo moratum esse duobus annis. *Temporibus vero*, prosequitur, *Ottilonis Ducis Bavarorum, qui tunc cum tota Norica Provincia subjectus fuit prædicto Regi Francorum, Salisburgensis Ecclesia, quæ ab antiquo vocabulo a juvando dicta fuit Javavia, proprio carebat Episcopo.* Huc igitur missum ait Virgilium, qui sua consecratione per biennium dilata, Episcopali munere fungentem secum habuit *Episcopum comitantem de patria, nomine Dobda*, at populis demum id flagitantibus, *ordinatus est a Provincialibus Præsulibus anno nativitatis Domini 767. XVII. Cal. Jul.* Deinde fundatam ab eo narrat, consecratamque Cathedralem Ecclesiam, *cujus loci*, ajens, *in tertiodecimo anno consecrator extitit.* Equidem tot tantisque scatentem mendaciis narrationem Anonymi, qui pluribus post Virgilium seculis eam conflavit, miratus sum eruditissimos viros, præsertim Mabillonium, Henschenium, & Antonium Pagium non modo, ut par erat, non ablegasse; at unumquemque eorum adoptasse, suscepisseque Augiæ stabulum repurgandum. Summa tantum capita novissimi horum legam, qui aliorum opiniones ad trutinam revocavit, ne longius æquo aberrem ab instituto. At prius Anonymi conflatoris præcipua vitia indicabo. Anno 741. occubuit mortem Carolus Martellus, Regnumque ante mortem divisit inter filios Carolomannum, Pipinum, & Griphonem, cujus portionem invisam Francis brevi fratres absumsere: *Primogenito suo*, ait continuator Fredegarii, *Carolomanno nomine, Auster & Suaviam, quæ nunc Alemannia dicitur, atque Thoringiam tradidit. Alteri vero secundo filio juniori Pippino nomine, Burgundiam, & Neuster, & Provinciam permisit.* Itaque hi Majoresdomi anno 742. creato Rege Childerico III. post annorum sex interregnum, ut sibi amoverent invidiam, in sua quisque parte regnarunt, junctis quandoque armis ad debellandos hostes, ut anno 743. quum Bajoarios subegerunt. Pipinus vero non fuit Majordomus Francorum, nisi postquam anno 747. Carolomannus induit monachum relicto Regno. Anno autem sequenti, nimirum 748. Annales Bertiniani aliique apud Pagium testantur Thassilonem Odilonis filium a Pipino esse factum Bajoariæ Ducem. Itaque illius quadriennii spatio inter 743. & 748. mitti potuit Virgilius Odiloni, cujus temporibus, ait Anonymus, Ecclesia Salisburgensis proprio carebat Episcopo. Et Joannes, quem nuper, anno videlicet 739. S. Bonifacius illi Ecclesiæ præfecit, cui Catalogos tribuere annos 20. Vviguleus Hundius observat, ubinam gentium, locorumve erat? At Scriptori postero prævertenti Majordomatum Pipini, & Carolomannum nescienti hæc permittantur. Biennii moratum ait Virgilium cum Pipino, duobusque fere annis ordinationem Episcopalem distulisse, atque esse a Comprovincialibus ordinatum anno 767. XVII. Cal. Jul. ideſt die 15. Junii, nec Dominico scilicet, nec festo die. Benigne hic etiam agamus cum Anonymo: biennium illud Virgilius insumserit regnante jam Thassilone in Bajoaria. Quid? Ab anno 748. seu 749. ut habent Annales Fuldenses, ad annum 767. numeratur biennium? At audiamus Criticum Baronii, cujus in solvendis hujusmodi nodis est ars mirifica.

Canis. Ant.Lect. to.6. pag. 1174.

Pag. an. 741. num. 19.

XXII. Salisburgensium Epp. ætates Pagius pervertit.

Abiiciendas contendit Pagius Notas omnes Chronologicas, nudamque narrationem rei retinendam. Itaque ordinatum Virgilium docet an. 746., ut mea in Chronologia Cæsarea Pontificia indicavi, fidem relinquens Pagio ipsi. Idem vero, qui omnia adoptans monumenta Canisii, vel prædicationem S. Rudberti ad seculum octavum transfert, Boicarum rerum Scriptoribus reclamantibus, non videt, quam difficile ad credendum erit, minori spatio temporis quatuor Episcopos tenuisse Sedem Salisburgensem, (rejectis etiam Monachis insertis, & diuturna vacatione, quam dolebat S. Bonifacius) quam unumquemque e duobus Successoribus Joannis. Quis enim credat S. Virgilium annos fere quadraginta, & Arnonem sex & triginta eam Sedem tenuisse, quam S. Rupertus, Vitalis, Flobargisus, & Joannes, eodem circiter spatio temporis in quatuor partes dividundo gubernarint, quum præsertim eorum nullus, præter S. Rupertum, martyrium fecerit? Præterea Stephanus III. petierat a Francorum Regibus per suum Legatum, ut mitterent *aliquantos Episcopos gnaros, & in omnibus Divinis Scripturis, atque Sanctorum Canonum institutionibus eruditos, ac peritissimos*, cujusmodi erat S. Virgilius referente Anonymo: *Sapiens, & bonus Doctor ...... comperto eo bene docto*; cur ergo eundem cum aliis non miserunt ii Reges ad Concilium Lateranense? Nam mortuo jam Pipino, atque enixe, ut vidimus, deprecante Thassilone, ut rediret in Regis gratiam, non est dubium, quin eunti Romam Episcopo, jussu Regum Successorum, impedimento fuisset. Quamobrem ut dicam quod sentio, S. Virgilius ad Salisburgensem Cathedram non ascendit, ante Concilii celebrationem. Et quoniam antiquitatis videri nolim interpres nullo innixus fundamento, quidquid meam fulcit conjecturam, expediam.

Anastas. in Steph. sect. 275.

XXIII. Annus ordinationis S. Virgilii, & Sedis tempus.

Æram Christi communem perperam ab Anonymis adhiberi apud Canisium communi omnes consensu affirmant, qua de re Pagio morem geram Notas hujusmodi Chronologicas omnino abjiciens. Sunt tamen aliæ Notæ Chronologicæ, quas ii decerpserunt ex Salisburgensis Ecclesiæ Tabulariis, nec impune licet contemnere. Ecclesiam Cathedralem a S. Virgilio ædificari cœptam legitur apud Anonymum alterius Anoymi abbreviatorem, seu interpolatorem, ut vocat Henschenius, *Indictione VII.* Ejusdemque Ecclesiæ Dedicatio primum facta, seu benedictio, deinde consecratio mo-

Hensch. to.3. Mart. p.701.

morantur. De prima Dedicatione idem Anonymus loquitur: *Dedicata est primo Ecclesia S. Rudberti a S. Virgilio Episcopo anno Tassilonis Ducis XXVI.* .... *Eodem anno transtulit idem Episcopus S. Rudbertum &c.* De consecratione vero apud laudatum Autorem vitæ S. Virgilii legitur: *In tertiodecimo anno consecrator extitit.* Tria hæc testimonia Chronologica, semel mihi veniam adhibeat Pagius, non possum rejicere. Primum igitur est Indictio VII. quæ non 767. sed 769. anno usque ad Septembrem in cursu erat. Quumque Autor vitæ eodem anno 767. ordinatum dicat S. Virgilium, cui breviator illigat Indictionem VII., error facile deprehenditur biennii perperam relicti, restituiturque Ordinationis annus stabiliendo principium fundatæ Ecclesiæ ante mensem Septembrem, & post diem VII. Calendas Julias, quam congruere ordinationi ostendit litera Dom. A, non XVII. in quam eo anno incidit feria V. Primæ autem Dedicationi nihil addi oportet; nam annus Thassilonis XXVI. adhuc in cursu erat anno æræ 773. quum regnare orsus esset 748. ut dictum est. Consecratio demum facta anno Episcopatus S. Virgilii tertiodecimo spectat ad 781. post diem 25. Junii, qua ordinatus est, sive ad 782. ante prædictam diem. Et si Poetæ Anonymo fides habenda est, eodem anno 782. diem obiit S. Virgilius, quum sedisset annos quatuordecim, non quadraginta, ut Pagius interpretatur: quis enim nesciat, Poetis esse liberum quodlibet numerandi genus adhibere, ut legibus poesis inserviant? Verba poetæ sunt:

Quique regebat ovans præsentia culmina tecti,
Ferme quater denos caris cum fratribus annos.

Nec recens cuditur mea opinio; nam idem Anonymus Autor vitæ, qui ordinatum docet S. Virgilium anno 767. eumdem in Domino obdormisse testatur *anno* 780. *IV. Calendas Decembris.* Quare si ordinationi addendum ostendi biennium, spatium idem temporis morti adjungere opus est; ut enim æra Christi communi sit abusus Scriptor, non idcirco minuendi, augendive sunt ejus Sedis anni proprio lubito a nobis posteris, at quatuordecim ab Anonymo ei tributi, retinendi integre; rejiciendique ii quadraginta, qui utquumque in principio, & fine augeantur, nunquam S. Virgilii ætatem certam definient.

XXIV. Conclusio, & fundamentum conjecturæ.

Quæ, quum ita sint, si Joanni, quem ordinavit Sanctus Bonifacius, tribuamus, ut dixi, annos 20. aut 21. ita ut ad annum perveniat 760. hinc vero ad Abbatis administrationem reditum esse fateamur cum Catalogo laudato, qui Bertricum collocat inter Joannem, & S. Virgilium, non deerit locus Hermemberto, qui a propria Sede exul, in communi Episcoporum calamitate, Juvaviæ degeret, ibique Episcopali munere fungeretur, quoad S. Virgilio advenien te cum suo Episcopo Dobda, hic administrare Episcopatum cœpit. Facta enim interim evocatione Episcoporum a Stephano III. jubentibusque Regibus Pipini filiis, venire Juvavensem Episcopum Romam, Virgilius nondum consecratus, lubens Hermemberto istud iter commiserit. Hucusque conjectura me deduxit, nec tamen quiesco, opto enim ab aliis discere, quod assequi non est datum. Ceterum ad Hermemberti dubiam Sedem confirmandam, hic subjicio vagantium tota Gallia Episcoporum, tempore calamitatis, argumenta certa ex Conciliis. *Statuimus, ut secundum Canonicam cautelam omnes undecumque venientes ignotos Episcopos, vel Presbyteros ante probationem Synodalem in Ecclesiasticum ministerium non admitteremus.* Item: *Statuimus, ut supervenientes Episcopi, vel Presbyteri de aliis regionibus non suscipiantur in ministerium Ecclesiæ, nisi prius fuerint probati ab Episcopo, cujus Parochia est.* Item: *Ut ab Episcopis ambulantibus per patrias ordinatio Presbyterorum non fiat.* Item denique: *De Episcopis vagantibus, qui Parochias non habent, nec scimus ordinationem eorum qualiter fuit, placuit juxta instituta Sanctorum Patrum, ut in alterius Parochia ministrare, nec ullam ordinationem facere debeant sine jussione Episcopi, cujus Parochia est.* Hos inter vagantes, errantesque Episcopos Hermembertum recensere scripturæ vitio jubeor, libenter auditurus Sedem illius certam ab eruditis.

Concil. Germ. Can. 4. an. 742.

Concil. Suess. Can. 5. an. 744.

Conc. Vermer. Can. 10. an. 752. Conc. Vernen. Can. 13. an. 755.

CAPUT III.

Sedes Episcoporum Tusciæ atque Campaniæ, & Provinciæ Italiæ, qui adfuerunt Concilio Stephani III.

I. Ravenna, & ejus Autocephalia.

PLura, Lector, titulus pollicetur, quam quæ paravi dicere, ne crambem timeas; quæ enim priori capite disputavi de Provinciis, non sunt materia hujus tertii. Quædam pauca de Sede Ravennatensi, aliquanto plura, sed necessaria, de Ostiensi, & nonnulla de aliis, præsertim antiquatis, breviter, & utiliter hoc in tertio capite amplecti deliberavi. Incipio a Ravennatensi, cujus Antistes primum post Romanum Pontificem locum tenet in Concilio Lateranensi. Constantinopoleos Patriarcharum tot, tamque diuturna molimina, ut Patriarchis cæteris præferrentur, nonnullorum quoque audaciam, & insaniam, ut eidem Christi Vicario anteirent, nemo ignorat. Sed hujusmodi machinamenta, & temeritatem, inde habuisse originem quis nescit, quod Byzantium facta erat Sedes Imperii? Græcia scilicet levissima Successorum Divi Petri aut ignorans, aut simulans ignorare prærogativam, Ecclesiæ universalis Primatum ambitione, & fastu metita est: & quæ, Summorum Pontificum admirabili tolerantia, evicit tandem, ut Alexandrino, & Antiocheno dignior adscititius Patriarcha haberetur, Oecumenicum paulo post Patriarcham eumdem fieri ausum, detestata est. Perinde esse factum a Ravennæ Metropolita doleret Ecclesia, nisi Christi Vicarius repressisset audaciam ejus, Christusque ipse sapientissimo consilio decrevisset, ut quem supremum Ecclesiæ Principem detrectabat Ravennas, supremum quoque Regem & Dominum veneraretur. Hanc Ravennatensium Antistitum

ANNO CHRISTI 769.

tum ambitionem jure Cardinalis doctissimus effrenem appellans, inde natam observat, quod ea in urbe Honorius primum, & Valentinianus Imperatores, deinde Theodoricus, aliique Gothorum Reges, ac postremo Græcorum Exarchi sedem habuerunt: præterea animadvertens, haud difficile Ravennati fuisse supra Mediolanensem, & Aquilejensem se efferre, urbibus Aquileja ab Hunnis, & Mediolano a Langobardis excisis, detestatur Autocephaliam, qua juri Patriarchali Romani Antistitis sese subducere conatus est. Tantam temeritatem historiæ omnes deplorant, & uberrime enarrant Recentiores eruditi, præsertim Abbas Bacchinus in Agnellum, qui schismate & ipse implicitus, contra Apostolicam Sedem sæpe virulentus, Ravennatensium Præsulum res gestas depravat. Estque exemplo Archiepiscopus Sergius, qui per suum Legatum Concilio huic Lateranensi interfuit, ac primum post Romanum Pontificem locum tenuit. Quapropter ex fusiori eorum historia ea tantum decerpam, quæ statum referant illius Sedis; atque ita neque eruditis molestus ero, neque Concilium hac in parte non illustratum emittam.

Notis de Syn. V. cap. 10.

II. Autocephalia Raven. extinguitur.

Justinianus Junior imperabat iterum tertio anno, quum Felix Ravennas Archiepiscopus diuturni schismatis finem attulit, ordinatus Romæ, juxta veterem consuetudinem, a Romano Pontifice Constantino, anno videlicet 708. Post eum vero Joannes anno 718. ejusque post admodum diuturnam sedem Successor Sergius, anno 752. ut videtur Bacchino, Romæ ordinati, antequam Exarchatus in Ditionem veniret Apostolicæ Sedis, satis superque ostendunt, Autocephaliæ finem, ac debitæ subjectionis Pontifici Romano initium debere constitui prædicto anno ordinationis Felicis. Quum vero hunc testari videatur Liber Pontificalis noluisse fidem suam scripto obligare, quemadmodum ab aliis fieri consuevit (ut patet ex Diurno Pontificum cap. 3. tit. 7.) *Solitas in Scrinio noluit facere cautiones, sed per potentiam Judicum exposuit, quod maluit*: hinc est, quod schismatis retinentissimus Clerus multa confingere habuit liberum, quæ dubiam Ravennatis hujus Antistitis obedientiam reddunt, tametsi idem inter Sanctos fuerit collocatus, nullum enim detrimentum, ut ait Bacchinus, viris sanctis important dicteria vulgi. Eadem, quin etiam multo pejori usus est fortuna noster Sergius, quem, schismatico Agnello teste, post Romanam consecrationem: *Spreverunt Sacerdotes, & separaverunt se ab eo ministri*. At, prætetquamquod novis creatis ministris turbas omnes composuit, sedente Sergio res evenerunt, quibus Ravennatenses ab Apostolica Sede amplius disjungi non potuerunt; nam totus Exarchatus juris S. Sedis esse cœpit. Felicissimum hunc rerum eventum juvat memoria repetere: inde enim Regalis Sacerdotii sub lege Naturæ, & scripta a Patribus, & Senioribus adumbrati primordia repetuntur. Aliquot ante annis, quam hæc fierent, urbs Ravenna semel a Rege Langobardorum Liutprando expugnata, ab eodem iterum oppugnabatur, dum Ravennæ

Anast. in vita Constantini to. 4.

Agnell. libr. Pont. Bacchini excursu ad Joannem &c.

Archiepiscopus erat Joannes Prædecessor Sergii: quare idem cum Exarcho Eutychio ad Romanum Pontificem S. Zachariam, ejus opem efflagitantes, confugerunt. Continuo Pontifex morem gessit: per se ipse Regem adiit, Ravennatesque ab insidiis liberavit. Quare ad priscam consuetudinem accedente officio, non erat dubium, quin obedientiam a Felice, & ab Joanne jure præstitam Romano Pontifici, Archiepiscopi Successores exhiberent, ut re Sergius exhibuit. Nihilo tamen minus decreverat Deus Optimus Maximus, ut indissolubili ea Sedes vinculo adhæreret Cathedræ Divi Petri. Nam paulo post quam Italiæ pars magna ab impiis Græcorum Imperatoribus deficiens Romano Pontifici, tamquam supremo Principi, obtemperare maluit, Rex Francorum Pipinus, anno 755. Sergii Antistitis 4. devictis Langobardis, totum Exarchatum, unde antea expulsi erant Exarchi, Apostolicæ Sedi perpetuo possidendum donavit, jamque nongentesimo octogesimo anno possidet, possidebitque ad mundi exitum: id quippe divinitus statutum est, ut Regale Sacerdotium aliorum vices Regnorum non sentiat: *Suscitabit Deus Regnum*; Divini Decreti sunt verba, *quod in æternum non dissipabitur, & Regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet universa Regna hæc, & ipsum stabit in æternum*. Hujus vero Regni non repetenda esse initia a donatione Pipini, qui amplificator Ditionis Ecclesiæ fuit, non institutor, alibi contra Pagium demonstravi.

Daniel. 2. 44.

Anast. tom. 4. Prol. pag. 200.

III. Novum defectionis genus Ravennates Archiepisc. excogitant.

Autocephalia igitur, ipsum Exarchatum subjiciendo Sanctæ Sedi, radicitus evulsa, omne simul adminiculum ablatum esse Archiepiscopis videbatur, quo adversus Romanos Pontifices inniterentur. At secus est; nam primi duo Archiepiscopi post Pipini donationem, Sergius nimirum, qui jam sedebat, & Sergii Successor Leo, novum excogitarunt genus deficiendi a Romano Pontifice: sibi scilicet arrogarunt ditionem ipsam Exarchatus. De Sergio quidem id testatur Agnellus: *Judicavit*, inquiens, *a finibus Perticæ totam Pentapolim, & usque ad Tusciam, & usque ad mensam Vvalami, veluti Exarchus, sic omnia disponebat, ut soliti sunt modo Romani facere*. De Leone vero ex trinis Adriani literis liquet: *In magnam*, ait, *superbiam, & tyrannicam elationem pervenit, ut nullo modo sicut antea nostris Apostolicis obtemperare inclinatus est mandatis, & nullum ex Ravennatibus, vel Æmilia pro accipiendis præceptis de diversis actionibus ad nos venire permisit, ita eis indignatus comminatus est, dicens, quod siquis ad nos venire præsumpsisset, non potuisset venire ...... De Civitatibus Imolensi, seu Bononiensi ita profanizat dicens, quod V. E. ipsas Civitates minime B. Petro, & nobis concessit, sed sibi ipse Archiepiscopus a vobis fuisse concessas, ac traditas asserit sub sua potestate permanendas. Unde nullum hominem ex iisdem Civitatibus ad nos venire permisit, sed ipse ibidem actores, quos voluit, sine nostra autoritate ordinavit, & in sua eas detinet potestate*. Autoritatem, ut verum fatear, qua multo minor fit nostra ætate Eminen-

Agnell. in Serg. cap. 4.

Cod. Carol. ep. 51. 52. 54.

ANNO CHRISTI 769.

nentissimis Legatis. Usurpationes hujusmodi, quis credat? Scriptores nonnulli, atque ii quidem eruditissimi, putant jura Archiepiscoporum. Præ iis Bacchinus censet, quod a principio, indulgente Romano Pontifice, & Pipino consensum præbente, administratio Exarchatus Sergio sit credita. Nec mei est instituti, nec vacat Rubeo, Ughello, & Bacchino singillatim respondere, atque eorum opiniones, seu mavis conjecturas, diruere. Ob oculos tamen ponam, quæ erat administratio a Stephano II. primum, deinde a Sancto Paulo I. ac demum ab Adriano, proindeque a Stephano III. instituta in Exarchatu ab ipsis donationis primordiis. *Ipse noster Prædecessor*, ait Adrianus de Stephano II., *cunctas actiones ejusdem Exarchatus, ad peragendum distribuebat, & omnes actores ab hac Romana urbe præcepta earumdem actionum accipiebant. Nam & Judices ad faciendas justitias omnibus vim patientibus in eadem Ravennatium urbe residentes ab hac Romana urbe direxit, Philippum videlicet illo in tempore Presbyterum* (nam Adriani tempore erat factus Episcopus) *simulque & Eustachium quemdam Ducem*. Nota, quod ipsam in urbem Ravennam misit Magistratus, ne audias Bacchino, qui hac occasione nimis favet schismatico, sublestæque fidei monacho, quem illustrat. Stephani Successor, & germanus Paulus in epistola ad Pipinum data, ut videtur, anno 766. hæc simillimæ administrationis ab se constitutæ non obscura præbet indicia: *Missi vestri in nostra præsentia cum Langobardorum missis, necnon & Pentapolensium, & singularum nostrarum Civitatum hominibus adsistentes &c.... Unde constitit, ut nostri, ac singularum Civitatum missi ad Desiderium &c.* Adrianus denique, cujus jurisdictionem sibi arrogaverat Archiepiscopus Leo, ita alloquitur Regem Carolum: *Quemadmodum tempore Domni Stephani Papæ, qui illuc in Franciam profectus est, cui & ipse Exarchatus traditus est, ita & nostris temporibus, quum sub nostra potestate, disponere, & ordinare volumus; & omnes in hoc cognoscere possunt qualem potestatem ejus beatitudo in eamdem Ravennatium urbem, & cunctum Exarchatum habuit, qui etiam Archiepiscopum Sergium exinde abstulit, dum contra ejus voluntatem agere spiritu superbiæ nitebatur.* Et infra: *Eumdemque Archiepiscopum sub nostra potestate contradere digneris, ut a nobis cunctus Exarchatus disponatur, sicut sæpefatus Domnus Stephanus beatissimus Papa temporibus sa: me: genitoris vestri Domni Pipini disponere visus est.*

Excurs. Chron. ad Jo. V. al. VI.

Cod. Carol. ep. 54.

Cod. Carol. ep. 17.

Ibid. ep. 54.

IV. Cur Ravennas Metropolitis præferatur.

Commentariis allata non indigent: Sergium nova moliri ausum ipsa ex urbe Ravennæ suprema autoritate Stephanus II. ejecit; quare non minus Sergio, quam Leoni, quidquid recentioribus visum sit, usurpatio est tribuenda. Atque utinam factæ alicujus potestatis Sergio vestigium aliquod detegeretur, ne origo ejus prærogativæ super Aquilejensi, & Mediolanensi, immo & omnibus Occidentis Metropolitis in incerto adhuc vagaretur. Card. Noris nono seculo antiquiorem non facit, fretus autoritate testamenti Caroli Magni; nostrum vero Concilium eam retrahit ad octavum. In eo siquidem non ordinationis antiquitas ita servata est, ut Gallis Itali admiscerentur, sed illis isti posthabiti, &, quemadmodum undecim Galli undequadraginta Italis prælati sunt, Archiepiscopus Archiepiscopo præsedisset, nisi prærogativa impedimento esset. Quare affirmare ausim, Ravennatensem Cathedram, ubi primum a schismate emersit, Felixque est ordinatus Romæ a Constantino Papa, quod jampridem optaverat, ab Apostolica Sede impetrasse, ut nempe prima Metropolis post Romanam haberetur, quemadmodum antiquæ omnes Notitiæ apud Schelestratem fidem faciunt: idque nisi ipsa in consecratione, quando *solitas in Scrinio noluit facere cautiones, sed per potentiam Judicum exposuit, ut maluit*; saltem quando *Ravennæ ab exilio reductus, pœnitentia motus, licet oculorum lumine privatus, tamen ad propriam rediit Sedem; & solita, quæ ab universis in Scrinio Episcoporum fiunt, indicula, & fidei expositionem, & hic confessus est, sicque reconciliationis promeruit absolutionem*. Neque abludit mea opinio ab eruditissimi Bacchini sententia, qui Sancto hoc Archiepiscopo ab insanissimis Recentiorum figmentis acerrime vindicato: *Censeo*, inquit, *Felicem Archiepiscopum Ravennatem in eo peccasse, quod præstare noluerit solitas cautiones Sedi Apostolicæ, cujusmodi sunt illæ, quæ habentur in libro Diurno, quibus fortasse Felix aliquid addere, vel demere volebat in favorem Ecclesiæ suæ*. Quod vero additamentum mitius, quod probabilius fuerit, quam petitio, ut Cathedra Ravennatensis, quæ Romanum ipsum Pontificem detrectaverat, prima post Apostolicam Sedem inter Patriarchatus Metropoles haberetur? Quid contra credibilius, quam S. Sedem concessisse Ravennati inter Metropolitas Primatum, in gratiam Imperatoris, & Exarchi, quæ in gratiam Cæsarum Patriarcham adscititium Constantinopoleos reliquis Patriarchis prætulerat?

ANNO CHRISTI 769.

Anast. in Constant. sect. 170. & 174.

Observat. ad vitam S. Fel. n. a.

V. Quia nempe omnium Occidentalium Metropolitar. primus.

Aquilejensem sane Metropolitam eo potestatis venisse, Alexandro II. Pontifice, ut Romani etiam Imperii Principibus adnumeratus, inter Occidentis Metropolitas primus haberetur, ut hodie habetur, neminem fugit; at multo ante hujus exaltationem Clemens II. in Synodo Romana anno 1047. hæc de antiqua Ravennatis prærogativa pronunciaverat: *Sedem etiam Ravennatis Archiepiscopi jubemus semper esse a dextris nostris, nostrorumque Successorum, secundum antiquæ constitutionis autoritatem, nisi forte Imperator adfuerit, & tunc etiam ipsum sinistrum locum tenere per hanc nostræ autoritatis firmantis firmitatem*. Quod si antiqua erat Ravennatis ea prærogativa (cujus plures conjicit causas Garnerius in Notis ad Diurnum Pontificum) certissimeque in Concilio nostro deprehenditur, quis non videt, multo ante nonum seculum, ut putat Norisius, illius originem repeti oportere? Quumque non æquum sit Autocephaliæ tempore illam investigare, quia præsertim anno 680. Theodorus Ravennas subscribit post Aquilejensem, & Mediolanensem Metropolitas, ut animadvertit Card. Noris, erit igitur cum

Ughell. Ital. Sac. to. 2. & Noris de Syn. V. c. 10. Bacchin. ex Rub. in observ. ad Maur.

Noris ibid.

S. Fe-

S. Felicis Archiepiscopatu forte illiganda; non enim videtur ad Sergii tempora differri posse ob enarratas rationes. Quandocumque autem ante Concilium Stephani Archiepiscopus Ravennas esse cœperit omnium, primus in Occidente post Romanum Pontificem, cujus dextra in Conciliis sedebat, nisi aderat Imperator, tunc enim sinistram tenebat, semper omnium Antistitum primus: nostris oculis cernimus, ita hoc in Concilio Lateranensi esse factum. Quamobrem valde gaudeo, quod per me primum prodeat monumentum, unde inclyta ista Sedes quadraginta amplius annis antiquius suæ prærogativæ argumentum certum deducat, quam quod Scriptori eminentissimo acceptum refert. Præterquamquod non parvi momenti res est, Decretum Clementis II. pro asserenda Ravennatium Antistitum prærogativa trecentos fere post annos datum, tam solido, tamque evidenti antiquitatis testimonio roborari; inde siquidem eruditi recentiores, qui temporum injuria freti antiquam Ecclesiæ Historiam proprio arbitratu expendunt, facili negocio discent, proferre aliquando ætatem documenta, quæ Ecclesiæ decreta leviffime ablegata ab iis esse planum faciant, doctissimumque Annalium parentem non labili ut plurimum fundamento inhæsisse, illos doceant. Itaque, ad meum institutum rediens, Ravennatensem Archiepiscopum affirmo idcirco præferri Metropolitæ Galliarum, quia id Sedi Ravennæ privilegium erat, ut soli Imperatori, si adesset Concilio, dextrum Summi Pontificis latus relinqueret; nullique totius Patriarchatus Occidentis Metropolitæ loco cederet. Jam vero satis, ut mihi videor, loquutus de principe omnium Occidentalium Sede post Romanam, Concilii ævo, venio ad Ostiensem, cujus Episcopus Georgius statim sequitur post Metropolitas, Francisque omnibus Episcopis præfertur.

VI. Prærogativa Episcopi Cardinalis Ostien.

Magna semper fuit Ostiensis Episcopi præstantia, quippe qui omnium Episcoporum primus ab ipsis primordiis tranquillitatis Ecclesiæ honorem sacri Pallii obtinuit a D. Marco, tanquam Romani Pontificis consecrator; Portuensi, & Albanensi, & ipsis Consecratoribus, semper prævivit; primumque semper locum habuit inter septem Lateranenses Episcopos, qui Pontifici celebranti ministrabant, ut Presbyteri Episcopo, quod Joannes Diaconus aperte docet: *Episcopus Hostiensis, qui debet consecrare, & benedicere Apostolicum præ omnibus aliis; Episcopus S. Rufinæ secundus; Episcopus Portuensis tertius; Episcopus Albanensis quartus; Episcopus Tusculanensis quintus; Episcopus Sabinensis sextus; Episcopus Prænestinensis septimus.* Ubi observatu dignum videtur, quod, tametsi alii Episcopi Lateranenses mutato ordine occurrunt, tum in Notitia veteri apud Baronium, tum in duobus Codicibus Provincialibus veteri, & novo apud Aubertum Miræum, Ostiensis tamen principem semper locum obtinuit ad nostram usque ætatem, ea siquidem dignitas Eminentissimo Decano Sacri Collegii Cardinalium, nisi forte extra urbem degeret, semper adhæret, ita ut nihil unquam

Mabill. Append. ad Ord. Rom. pag. 566.

pristina ejus prærogativa detrimenti accederit. Hinc est, quod Sanctissimus Dominus noster Clemens XII. quum primo sui Pontificatus anno 1731. 4. Idus Januarias constituit, ut Episcopi Cardinales, qui *unam ex Ecclesiis Suburbicariis obtinuerint, deinceps ad aliam, priore dimissa, ac Romano Pontifice approbante, semel tantum transire possint*: continuo subjunxit: *Salva tamen illis semper, atque illæsa facultate optandi, prævia dimissione prioris, Ecclesiam Ostiensem, quæ peculiaribus gaudet prærogativis, ac præsertim illa, quod Cardinalis, qui ei præest, Pontificem Maximum solenni ritu, pallio etiam adhibito, consecrare soleat.* Qua porro ex Constitutione eveniet, ut principem semper locum tenente Ostiensi, Episcopi Cardinales ceteri, juxta priscam consuetudinem alium, aliumque ordinem pro antiquitate consecrationis obtineant. Sic in veteri Notitia apud Baronium alius erat ordo, ac nuper laudatus ex Joanne Diacono, ut videre est: *Episcopus Hostiensis, Episcopus Portuensis, Episcopus S. Rufinæ sive Silvæ Candidæ, Episcopus Albanensis, Episcopus Sabinensis, Episcopus Tusculanus, Episcopus Prænestinus.* Aliumque item ordinem spectamus in Codice Provinciali tum veteri, tum novo, qui scilicet tantam antiquitatem non referunt, utpote scripti postquam Calixtus II. Portuensi univit Cathedram Silvæ Candidæ, & Eugenius III. Veliternam Ostiensi. In utroque enim legitur: *I. Ostiensis & Veliternus, II. Portuensis & S. Rufinæ, III. Sabinensis, IV. Prænestinus, V. Tusculanus, VI. Albanensis.* Constanter autem singuli Ostiensis prærogativam præseferunt, quæ jam mille, & quadringentis amplius annis obinet.

Clem. XII. Constit. 10. Januar. 1731.

Baron. an. 1057.

Aub. Mir. Notit. Episc.

VII. Cardinalium Episc. nulla erat prærogativa inter Episc. Conc. temp.

Ea tamen prærogativa non obstante, in Conciliis, & hujus Lateranensis tempore, & diu post, eum semper ordinem tenuerunt Episcopi Cardinales, non quem Sedis merita, sed quem Ordinationis antiquitas exigebat: idque inter omnes Episcopos magna cum religione observarunt, quod trium Conciliorum exemplo fiet planius, nostri nimirum inediti, & duorum, quæ jampridem Em. Annalium parens compendiario evulgaverat, deinde integra ex præstantissima Bibliotheca Barberina studio Lucæ Holstenii prodierunt in lucem, ab Eugenio II. & Leone IV. celebrata. Quatuor omnino adsunt Concilio Stephani III. Georgius Ostiensis, qui sedet tertio loco, Gregorius Silvæ Candidæ, qui 38., Eustratius Albanensis, qui 39., & Cidonatus Portuensis, qui 41. Iidem quatuor in Concilio Eugenii II. Consecrationis ævo ita jubente, hunc sedendo ordinem tenuerunt: Joannes Silvæ Candidæ 6. Stephanus Portuensis 7. Benedictus Albanensis 8. Cæsarius Ostiensis 9. eosque sequitur, post duos Episcopos, Constantinus Prænestinus. In Concilio demum Leonis IV. Megistus Ostiensis primus omnium Episcoporum Cardinalium sedet, ætatis ratione habita, post Episcopos quindecim. Rodoaldus Portuensis 20. Leo Silvæ Candidæ 22. Petronacius Albanensis 37. ac demum 54. Sergius Sabinensis. Præneftinum, qui Concilio Eugenii II. & Sabinensem, qui Leonis IV. interfuerunt, ad

ANNO CHRISTI 769.

ad rem magis magisque probandam nominavi, quum cæteroqui nostro Concilio neutrius Sedis Episcopus interfit. Georgius enim Prænestinus, qui Pseudo-Pontificis Consecrator fuit, *non post multos dies*, referente libro Pontificali, *consecrationis ipsius Constantini, valida, ac pessima ægritudine præoccupatus immobilis factus est, & postmodum Missarum solennia nequaquam celebravit. Ejus enim dextra manus aruit; atque contracta est. Qui etiam nec ad os suum afferre valuit, sicque tremens, & languens vitam finivit*; ultione divina docente, ait Ughellus, nullam violentiam posse habere justæ executionis prætextum, ubi de Dei gloria, Ecclesiæque salute ageretur: de Sabinensi vero nihil compertum habeo, neque ad Concilium illustrandum ejus indigeo, ut consecratoris Georgii mox laudati, de quo infra redibit sermo. Hunc vero ordinem juxta Consecrationis antiquitatem perpetuo servatum esse tum ante Concilium Lateranense, tum post Romanum Leonis IV. demonstrarem, si vacaret, & necessarium esset. Cur autem potissimum cœperim a Concilio isto Lateranensi, duobus posterioribus roborando argumentum, neque ullum anterius in medium adduxerim, mox expediam.

Anast. in Steph. IV. sect. 267.

Ital. Sac. to. 1. de Prænest. Episc.

VIII. Episcoporum Cardd. antiquitas vindicata.

Eminentissimus Cardinalis Baronius observat, de septem Lateranensibus Episcopis Cardinalibus, quos Vicarios, & Collaterales Domini Papæ Joannes Diaconus appellat, & hebdomadarios tum liber Pontificalis, tum idem Diaconus, tum omnia monumenta veterum, primam mentionem reperiri, quum Stephanus III. aut in eodem hoc Concilio, aut seorsim, decrevit: *Ut omni Dominico die a septem Episcopis Cardinalibus Hebdomadariis, qui in Ecclesia Salvatoris observant Missarum solennia, super altare B. Petri celebraretur*. Quare omnium fere eruditorum opinio est, septem Cardinalium Episcoporum certam epochem hic stabiliendam esse. Ego vero, qui nec doctissimi Cardinalis, neque ex adhærentium illi eruditorum sententiam amplector, sive, ut melius dicam, Baronii observata, quæ perperam interpretantur eruditi, paravi expendere, non debui ante de Episcopis Cardinalibus loqui, quam ulla de iisdem mentio apud antiquos occurrat, eaque de re nullo prorsus exemplo ante Lateranense Concilium usus sum, quamquam multa, atque evidentia suppetant. Maximum certe incrementum honoris accessit Episcopis Cardinalibus hac Stephani III. concessione, quam S. Petrus Damiani ex eorum Collegio septemvirali Episcopus, suis Collegis exaggerat. *Quibus solis*, inquiens, *post Apostolicum sacrosanctum illud altare licet accedere, ac divini cultus mysteria celebrare*: namque cæteris Cardinalibus id minime erat licitum absque peculiari Bulla Pontificis, ut animadvertit Mabillonius cum Amelio. Verum non quia Cardinales ea tantum occasione appellatos inveniamus, tunc dignitatem hujusmodi assequutos putandum est, quod & alibi de Hebdomadarii munere idem Mabillonius affirmat; *Jam ergo*, ajens, *tunc usus invaluerat, ut septem illi Episcopi Cardinales, sua quisque hebdomada in Lateranensi Ecclesia sacris operarentur*. Quidquid enim honoris accessit iisdem per Stephanum III. patet ex libro Pontificali, ut nempe Missam celebrarent super altare Divi Petri, & hymnum *Gloria in excelsis* dicerent. Ea propter Scriptori eruditissimo Disciplinæ veteris, & novæ non audiendum mihi videtur, docenti, quod septem Cardinalium Episcoporum institutio tribui possit Stephano III.; ex eoque tempore Episcopi Presbyteri, & Diaconi Cardinales in unum Collegium sint colligati, qui exinde Proceres Cleri in libro Pontificali appellari cœperint. Video enim in nostro Concilio Proceres Ecclesiæ, & cunctum Clerum non modo Presbyteris Cardinalibus, sed etiam Archidiacono, & Monachis Latinis, & Græcis posthaberi; pariterque video Procerum honore conspicuos in libro Pontificali Christophorum Primicerium Notariorum, & Sergium Secundicerium, qui nostro in Concilio sæpe memorantur (Christophorum præsertim, quia magnæ autoritatis eum fuisse in urbe Roma Blondus animadvertit) nec tamen fuisse Cardinales Primicerium, ac Secundicerium Notariorum Ordo Romanus testatur. Contra vero in Baronii sententiam eundum pedibus reor, qui Primates Cleri in libro Pontificali occurrentes interpretatur Cardinales, ita ut quum Christophorus Primicerius eodem in libro Pontificali congregasse dicitur in tribus factis Sacerdotes, & Primates Cleri pro Stephani III. electione, tum Episcopos, tum Presbyteros, & Diaconos Cardinales congregasse credendus sit.

Anast. in Steph. IV. sect. 284. Bar. 769.

S. Petri Damian. l. 2. ep. 1.

Commentar. in Ord. Rom. c. 20.

Idem cap. 4.

De Benef. p. 1. l. 2. c. 116. n. 2. & seqq.

Anastas. in Adriano.

Anast. in Severin.

IX. Idem urgetur autoritate Blanchini Præsulis.

Rectius, ut ego arbitror, de Episcoporum Cardinalium antiquitate hujusmodi rerum scientissimus Præsul Veronensis locutus est. Is enim loquens de Basilica S. Laurentii a Sancto Damaso constructa, & Titulorum urbis numero adjuncta, ut XXVIII. omnino fierent, conjicere sibi videtur posse, tametsi pro certo non affirmat, quod ab ipsis S. Damasi temporibus facta fuerit Septenaria ea partitio Presbyterorum Cardinalium, sive Titulorum pro quatuor Patriarchalium numero, præter Lateranensem: dum legit in libro Pontificali, S. Damasum constituisse, *ut Psalmos diu noctuque canerent per omnes Ecclesias: qui hoc præcepit Presbyteris, & Episcopis vel Monasteriis*, ac proinde sicut quatuor aliis Patriarchalibus adscriptos fuisse septem Presbyteros est certo certius, ita Lateranensi septem Episcopos, qui Summi Pontificis lateri adhærerent, fuisse datos pro comperto habet, quibus S. Damasus Psalmodiam præceperit. Quin etiam, quod de Presbyteris non facit, Episcopos ab ævo Sancti Silvestri esse adscriptos Lateranensi Ecclesiæ, conjectura assequitur. Equidem tanti viri conjecturam pro lege habeo. At quoniam fortasse non omnibus libeat tantam Episcopis Cardinalibus antiquitatem tribuere; illam profecto Septenaria Presbyterorum Cardinalium divisione recentiorem nemo ausit demonstrare, neque hanc dimidio quinto seculo juniorem quis faceret, quum S. Simplicius Papa *constituit ad S. Petrum Apostolum, & ad S. Paulum Apostolum, & ad S. Laurentium Martyrem hebdomadas*. Quare cum mox laudato

Anast. tom. 3. p. 37. & seqq.

Anast. in Simplic. sect. 72.

dato doctissimo Præsule affirmare non dubito: *Hebdomadariam assignationem Episcoporum septem in Lateranensi, & Presbyterorum totidem in quatuor reliquis Patriarchalibus Basilicis Romanis primum, ut videtur rudimentum accepisse sub Damaso, & complementum obtinuisse a Simplicio*. Liberianam porro Patriarchalem silet Simplicius; quare aut jam inde fuerint adhibiti viciniorum Regionum Tituli, ut putat idem Præsul, aut aliquanto post, septem eidem Tituli sint adscripti, certe Notitiæ omnes veteres apud Joannem Diaconum, Panvinum, Baronium, septem & ipsi Presbyteros Titulares adscribunt. Quæ quum ita sint, recte contra secus docentes infert Mabillonius, quod si Stephanus III. hebdomadariis Episcopis laudatum privilegium concessit, usus igitur invaluerat hebdomadarii eorum muneris; quod confirmat, jampridem adscriptos eos esse Lateranensi Basilicæ, ac proinde, multo ante Stephanum III. Cardinales Episcopos eos fuisse; idem enim esse Cardinalem, & Ecclesiæ adscriptum, per prima Ecclesiæ secula quis ignorat? Sancti Gregorii epistolæ in Sardinia, aliisque Italiæ partibus Cardinales datos Ecclesiis testantur: extra Italiam quoque Cardinales Ecclesiarum reperire est. Id vero maximum semper discrimen fuit inter Cardinales exteros, & Titulorum urbis, quod hi magnæ semper autoritatis fuerunt: quippe, qui ut testatur Joannes Diaconus in supra laudato loco; *Potestatem obtinent judicium faciendi super omnes Episcopos totius Romani Imperii in omnibus Conciliis, vel Synodis quibuscumque Legati, vel præsentes affuerunt*. Regesque ipsi, ut hodie purpureum Galerum, Titulos petiisse inveniuntur; eorum vero, & nomen brevi interiit, ita ut quemadmodum Papæ, & Pontificis nomen commune olim Episcopis, uni postea Romano Pontifici relictum fuit, ita venerabile Cardinalium nomen unius Sacri Collegii privatum factum fuerit; autoritasque majora semper habuerit incrementa.

Idem tom. 3. pag. 176.

Mabillon. op. ad Ord. Rom. pag. 567.

X. Episcopi Cardinales servabant in Conciliis rationem antiquitatis.

Hæc vero indicasse contentus adversus eos qui Episcoporum Cardinalium epochem a Stephano III. deducunt, Baronii sententiam pro lubito interpretantes, ad Episcopum Cardinalem Ostiensem redeo, ut planum faciam, cur Episcopis omnibus præferatur in Concilio nostro Lateranensi. Quanta quanta fuerit Cardinalium Episcoporum autoritas, ante annum millesimum disciplinæ veteris Scriptor pluribus in locis observat, nulla eos unquam prærogativa Episcopis cæteris præstitisse in Conciliis, quod ipse nuper demonstrabam exemplo. Quamobrem Cardinalitia dignitas nihil Ostiensi profuit, ut Episcopis omnibus anteiret. Quin etiam singularis ea inter Italos Protothroni dignitas nullum in Lateranensi hoc Concilio habuit locum, erat enim Patriarchale; Lupus autem semel, iterumque docet, quod tam Orientis, quam Occidentis Protothroni *in sola Provinciæ suæ Synodo habebant Sessionis prærogativam; in totius Diœceseos, aut Ecclesiæ conventu sedebant juxta ætatem consecrationis*, eorumque numero, ne dubitationi locus sit, Ostiensem accenset. Inde est, quod anno 826. in Concilio Eugenii II.

Diss. de Syn. Nic. cap. 9. & Schol. ad Can. 12. Conc. Chalc.

A sedit octavus post Ravennatensem, & 853. in Concilio Leonis IV. quintusdecimus. Quapropter omnibus ex prærogativis Ostiensis Episcopi nulla in Concilio isto habebat locum, præter communem Episcoporum omnium præstantiam, quæ erat consecrationis antiquitas. Hanc vero esse grandem negari non potest; nam Georgius, quandocumque successerit Theodoro, qui subscribit duobus Conciliis S. Zachariæ, annis 743. & 745., semptemdecim ante annos, videlicet 752. Stephanum II. comitatus erat in Gallias. Quum cæteroqui aliorum Episcoporum ætates multo minores fuisse, vel inde appareat, quod tres tantum ex iis, qui S. Pauli constitutioni anno 761. subscripserant, intersunt B Concilio huic Lateranensi, Petrus Cærensis, Ado seu Adam Hortensis, & Gregorius Silvæ Candidæ. Constat præterea brevi tredecim mensium Constantini Pseudo-Pontificatu octo Episcopales Sedes vacasse, quarum Episcopos ab Intruso consecratos deponi oportuit eodem in Lateranensi Concilio. Ad Francorum vero Episcopos, quod spectat, quamquam Vulfranni cæteris antiquioris ætas certa non habeatur, eos tamen fuisse juniores Georgio testatur Lullus Moguntinus, quem ante annum 753., quum S. Bonifacius recessit ab ea Sede, consecratum esse nemo dixerit, velint licet non pauci ordinatum non esse Episcopum nisi 755. Hic vero post Vul- C frannum ante alios omnes sedet. Quum tamen incredibile prorsus sit, ex novem, & triginta Italiæ Episcopis nullum ætate consecrationis majorem esse juniori Francorum Episcopo; ostenderimque alibi hoc datum Francis in Concilio isto ab Italis, quod iidem Itali a Francis obtinuerant in Arelatensi primo, ut nempe simul juncti præsiderent; evidens inde est, quod præter ætatem, alia Georgius prærogativa Episcopis omnibus antecelluit.

Magna is quidem autoritate erat apud Francos Episcopos; nam Apostolica Legatione functus erat tum apud Regem Pipinum, tum in Concilio Compendiensi an. 757. D post mortem S. Bonifacii celebrato. Apud Regem Legati munere esse functum pro utroque Stephani III. Prædecessore Stephano II. & Paulo I. germanis Fratribus, horum literæ fidem faciunt: *Direximus*, ait Stephanus in Embolo epistolæ IV. ad Pipinum, *ad vestram Christianissimam excellentiam præsentem nostrum missum Georgium Reverentissimum, ac Sanctissimum Fratrem, Coepiscopum nostrum*. Et epistola VI. ad eumdem: *Præsentes vero fidelissimos nostros, idest Georgium Reverentissimum, ac Sanctissimum Fratrem, & coepiscopum nostrum, atque Joannem Regionarium*. Et post mortem Stephani Legatum eumdem mittens Paulus Pipino: *Præsentes*, E ait, *nostros missos, idest Reverentissimum Sanctissimum Fratrem, & Coepiscopum nostrum Georgium, atque dilectum Filium nostrum Stephanum Presbyterum*. Legati autem munere functum esse in Concilio Compendiensi, potestatemque habuisse, ut nuper ajebam de Cardinalibus Presbyteris cum Joanne Diacono, *judicium faciendi super omnes Episcopos in Synodis quibuscumque*, testantur ejusdem Canones XI. XII. XIII. XVII. & XVIII.

XI. Georgius Ostiensis erat Legatus S. Sedis in Franc. Sirmond. Concil. Gall.

Steph. II. epp. 4. & 6.

Paulus ep. 2.

ANNO CHRISTI 769.

XVIII. illius autoritate firmati. Nec tantum obid, & ob frequentem apud Regem Legationem celebris, ac proinde venerabilis erat Georgius apud Francorum Antistites; at quia diuturna ibidem Legatione cum iisdem est moratus; &, ni fallor, multi ex Episcopis, quorum Sedes a Laicis occupabantur, dignitasque ipsa conculcabatur, serio cum eodem egerant de iisdem instaurandis, disciplinamque extinctam, ac paulatim renascentem, ut antea S. Bonifacio, eodem postea doctore didicerant, quod laudati Canones Concilii Compendiensis a Georgio confirmati, clam esse non sinunt. Quid enimvero Sanctus Senior tamdiu in eo Regno ociosus moraretur? Anno siquidem 767. quum S. Paulus obiit supremum diem, adhuc degebat in Francia, indeque est, quod Constantini invasoris omnia scelefte perpetrantis districta acie, infelix ordinator fuit Georgius Prænestinus. Si enim adfuisset, aut vim metuens, ut reliqui duo Consecratores, infandi sceleris compos fuisset, aut renuens, insidias & pœnam, ut Primicerius, non declinasset. Inexploratum mihi est, num ante Pipini mortem Romam venerit, ut tollendo schismati cum aliis Episcopis, Presbyterisque Cardinalibus, Cleroque omni, & Optimatibus incumberet: id certum scio, quod intrusus Constantinus Pipini gratiam adepturus eidem scribens petit, ut Legatos Pauli Papæ dimittat Romam: *Excellentiam vestram petimus, ut jubeatis, christianissime, ac mitissime Rex, inspiratus a Deo ad nos absolvere revertendum Sanctissimum Fratrem nostrum Georgium Episcopum, atque dilectos filios nostros Marinum, & Petrum Presbyteros, qui ad vestram Præcellentiam a nostro Prædecessore Paulo Papa directi sunt.*

Cod. Carol. ep. 99.

XII. Ob id Episcopis omnibus est prælatus.

Hanc profecto esse rationem potissimam intelligo, cur Georgius Francorum Episcopis anteiret. Hi enim Italis præsedere officio, non jure: Georgium vero, quem tanta conspicuum dignitate in Francia viderant, quique insuper consecrationis ætate omnium haud dubie antiquissimus erat, ac proinde omnibus jure suo præferri debebat, officio ut reor certantes, sibi postponi noluerunt. Quamobrem Ostiensem Episcopum nulla e suæ Sedis prærogativa, nec nova Stephani III. Legatione conspicuum primo post Archiepiscopos loco sedisse conjicio, sed ultro Episcopis Francis concedentibus Doctori, ac Patri suo, sedem Episcoporum principem tenuisse. Quumque jam absolverim, quæ sum pollicitus, de Ravennatensi, & Ostiensi Sedibus, restat nunc, ut de antiquatis dicam aliquid, quod tertium promisi, ne quum Franciæ singulas perlustraverim, Italiæ nostræ illas prætercam, quæ, quia aut nostra, aut seniorum memoria, minime extabant, ut Castrensis ad Sedem Aquæpendentis translata evoluto seculo, Concilium Lateranense aliqua ex parte inter vetustatis tenebras relictum esse persuaderent. Urbes igitur Episcopales antiquatæ, quarum Præsules Concilio Lateranensi interfuerunt, sunt omnino tredecim, quas ego juxta Concilii ordinem enumerabo: *Tuscania, Populonium, Luna, Cæræ, Polimartium, Centumcellæ, tres Tabernæ, Privernum, Trebia, Manturanum, Silva Candida, Gallesium Castrum, & Velitræ.* Harum aliquot hodie etiam celebres, magnique esse nominis compertum est, at quia dignitatem episcopalem aut inde translatam, aut unitam alii, amiserunt, instituti mei erit, quare, & quando ea dignitate exciderint, indicare; attamen memoria teneatur velim, me non Topographum gerere, sed monumenti veteris editorem.

XIII. Toscana seu Tuscanella unita Viterbiensi.

De Viterbiensibus Episcopis acturus Ughellus supervacuo se velle labori supersedere ait, quia sua ætate Petrus Coretinus Civis Viterbiensis hoc sibi grave munus desumserat, ac proinde præ aliis aliorum sententiis duas, & quidem dubitanter, in medium affert: eorum videlicet, qui ad Episcopalem dignitatem evectam esse ajunt Viterbii Civitatem a Clemente III. anno 1189. quum unitæ eidem sunt Bleda, seu Blera, urbs in libro Pontificali celebris ob Langobardorum invasionem, Tuscanella, & Centumcellæ; & eorum, qui dignatam Sede Episcopali autumant 1191. a Cælestino III. Utramque autem opinionem manifeste falsam demonstrat Ughellus, docentibus quibusdam documentis, ab anno 1106. Paschali secundo Pontifice, inveniri subscriptos & Tuscanellæ, & Viterbii Episcopos. Quare Viterbiensis Sedis antiquitate vindicata, eidem postea junctas esse ait dirutarum Civitatum Tuscanellæ, Bleræ, ac Centumcellarum Episcopalia jura, duodecimo seculo exeunte, ut laudati apud eum Scriptores tradunt. Secus hodie res habet; nam V. C. Franciscus Marianus Vaticanæ Basilicæ Beneficiatus, & Bibliothecæ Scriptor Græcus, in patriæ suæ obsequium paucis ante annis opus eruditissimum evulgavit, in quo Tuscanellum a Tuscania distinguit. Quæ viri eruditissimi opinio si arrideat, deponenda erit, quam jampridem imbibimus; Viterbium videlicet modo oppidum, modo civitatem in libro Pontificali appellatam, fuisse olim vicum, fortasse ubi erat Fanum Voltumnæ: credendumque, quod Viterbium & Tuscania, una eademque civitas duplici appellata nomine, longe alia fuerit a Tuscanella excisa. Tantæ ego quæstionis non ero judex: id tantum indicasse satis mihi est, ut Tuscaniæ Sedem in Concilio Lateranensi memoratam jure a me recenseri inter antiquatas ostenderem, veteri opinione ducto; simulque eruditum Viri Cl. conatum suaderem expendi, ut vel antiquitas Viterbiensis asseratur, ac proinde Tuscaniensem Sedem ad nostra tempora protrahendam, Viterbiensis nomine, judicetur; seu institutio Viterbiensis recentior existimetur, adeoque Tuscaniam, & Tuscanellam vocum similitudine unam eamdemque urbem Episcopalem esse, cujus Antistes nostro Concilio interfuit, excisam postea, ut dixi, & Viterbiensi jam gliscenti adjunctam, juxta opinionem veterem, censeatur. Meam tamen opinionem subjiciam, venia prius ab eruditissimo viro impetrata. Video Sedem Tuscanensem appellari apud veteres, & in Conciliis, Tuscanensem, Tuscaniensem, Tuscanæ, ut in nostro, & Tuscaniæ; numquam vero Tuscanellæ, Tuscanellensem, &c. juxta recens factum nomen ei loco, præterquam in Bulla Sancti Cælestini V. tum apud Ughellum, tum apud eumdem V. C. pag. 239.

ANNO CHRISTI 769.

239. quando id nomen jam invaluerat: *Cælestinus Papa III. Prædecessor noster Viterbiensem, Tuscanell. Centumcellens. & Bledanen. Ecclesias univit &c.* Hinc tamen non duo civitatum nomina deduco; at ex antiquis Tuscanæ ruderibus excitatum oppidulum, non prisci instar nominis, Tuscaniam ob casarum exiguitatem, at Tuscanellum appellari cœptum, quod postea amplificatum retinuit, pro certo habeo: ut si hodie pristinam recuperaret dignitatem, Tuscanellenses, non Tuscanienses ejus Antistites vocarentur. Qui autem Tuscanenses appellaret, S. Cœlestinum imitaretur; qui postquam Tuscanellensem appellavit eam Sedem, prosequitur: *Clerus, & populus Thuscanensis.. Episcopo Viterbiensi, & Thuscanensi.*

Jghell.).1. de iterb. pp.

XIV. Sedes Epi. Ep. Populoniæ, Massæ.

Populoniam, seu Populonium, non Polonium, ut corrupte legitur in nostro Codice antiquissimam urbem Episcopalem, cujus Præsul Asellus subscribebat Concilio tertio Symmachi, esse unitam Cathedrali Massæ non ignoratur. De tempore tantum lis est: Nam Ughellus, S. Gregorii Magni autoritate motus Populonii excidium ab ævo ejusdem Gregorii videtur repetere, & cum ejus excidio dignitatis Episcopalis translationem conjungere, at quum faciat Carolum Magnum antiquiorem Gregorio, non est illi audiendum. Præterea Gregorius non urbis excidium, at silentium Episcoporum dolet. Verba Gregorii ad Rosellanum Episcopum, sunt: *Pervenit ad nos, quod Populensis Ecclesia ita sit Sacerdotis officio destituta, ut nec pœnitentia decedentibus ibidem, nec baptisma possit præstari infantibus .... Memoratæ Ecclesiæ visitator accedas, ut unum Cardinalem illic Presbyterum, & duos debeas Diacones ordinare.* Quamobrem falso appellatur testis Gregorius excidii a Langobardis inlati Populoniæ post S. Cerboni excessum, falsoque translatio Episcopalis asseritur, ita tamen ut Massensis Antistes ad multos annos Populoniæ titulum præsetulerit. Quod quam verum sit Annales Bertiniani testantur, qui anno 809. habent: *In Tuscia Populonium Civitas maritima a Græcis, qui Oroboitæ vocantur, deprædata est.* At fuerit etiam excisa, dignitasque Episcopalis ab ineunte nono seculo translata fuerit Massam, non idcirco diuturnum Episcopale silentium ab ævo S. Gregorii Magni usque ad annum 680. (quum Serenus Populoniæ Antistes subscribit Agathonis epistolæ) a Langobardicæ infestationis ingenio ita abhorret, ut Episcopalem inde dignitatem omnino ablatam judicemus. Equidem documentis carens concertationem Scriptorum non ausim definire; attamen id observo, quod quamquam nono ineunte seculo a Pipino Caroli Magni filio, seu ab hujus filio Bernardo aliquanto serius, pro aliis aliorum sententiis, Populonia excisa fuerit; Episcopi tamen Populoniæ nomen retinent usque ad annum 1126. quum Rotlandus antea Populonien. Honorii II. Diplomati subscribit Massen. Episcopus; indeque nullum amplius Populonii nomen auditur. Quare obvium creditu mihi videtur, quod Populonienses Episcopi iterum excitati post tempora Gregorii Magni, ea in urbe perstiterint usque ad ejus excidium nono seculo: inde vero usque ad duodecimum, quum sedebat Rotlandus, qui Vastellensi Concilio sub Paschali II. anno 1106. subscribit Episcopus Populoniæ, & viginti post annos Bullæ cuidam Honorii II. subscribit Massensis, consedisse in urbe Massa, at Populoniæ jura non esse Massam translata ante hunc Rotlandum, eo viginti annorum spatio, qui inter 1106. & 1126. intercedit.

Geog. Sa-

Greg. libr.1. 15.

XV. Cathedra Lunensis h. Sarzana.

Non minus obscura translatio Cathedræ Lunensis Sarzanam. Lunæ siquidem excidium Blondus, Albertus, Ughellus, quo anno factum sit, non referunt. Volaterranus insuper, quem Ughellus sequitur, ex Lunæ ruderibus Sarzanæ oppidum crevisse nos docet. Omnium opiniones Anonymus Mediolanensis eruditissimus ad trutinam revocat; cum Annalibus Bertinianis ostendit Lunam a Mauris, & Saracenis anno 849. vastari, non everti; Holstenii, & Arduini de eversione Lunensi a Nortmannis facta opinionem eludit; Sergiano, seu Sarzanæ suam antiquitatem restituit, Lunæque vitam contra Desiderianum edictum producit; utramque urbem diu simul perstitisse ostendit; crevisse Sarzanam ex Lunensi illuc Episcopio translato, non ex Lunæ ruinis concludit. Translatio vero Episcopatus ex Cathedra S. Basilii Lunensi ad Cathedram S. Andreæ Sarzanam, facta a Waltero Episcopo, Innocentii III. autoritate, anno 1204. comprobatur ab Ughello ex Regesto Vaticano ep. 24. fol. 116. 8. Cal. Apr. anno 7.

Scripto. Ital. to. x. Tab. Chronog. Col. 201.

XVI. Sedes Epp. Cærensis, & Polimartii.

Quartam inter Sedes Episcopales antiquatas numeravi Cærensem. Urbs Cære antiquissima, quæ a conditoribus Pelasgis Agylla dicebatur, & a Scriptoribus fere omnibus inter duodecim Principales recensetur, vulgo hodie Cervetri, Cathedram Episcopalem habuit, eamque diuturnam, ut constat ex Diplomate Joannis XIX. ab Ughello in Episcopis Silvæ Candidæ producto, cui subscribit *Benedictus Episcopus Cerensis.* Quando autem instituta, aut antiquata ea fuerit quærendum aliis relinquo. Secus est de Cathedra *Polimartii*, quam Carolus a S. Paulo unitam Ferentinæ esse conjecit ex Concilio Lateranensi Martini I. anno 649. celebrato, ei enim subscribit Bonitus, *Ferentispolimartianum* se appellans. At quum Carolus septimum suæ Geographiæ sæculum pro limite constituerit, quæ post sextum evenere, parum diligens indagavit; ac proinde Anonymus Mediolanensis parum inde lucis habere potuit. Auctor Ughelli diligentius rem persequitur, septem Polimartii prolatis Episcopis: 1. Bonito. 2. Barbatiano, qui subscribit epistolæ Agathonis anno 680. 3. Majorino ex Concilio Romano 721. 4. Joanne ex Concilio item Romano 743. 5. Agatho, seu Agathone ex Concilio Romano Eugenii II. 826. 6. Marino, qui de mandato Agapeti II. præfuit Concilio Engelenheimensi an. 948. & Ughellus de Constantino Portuensi agens, testatur, quod *Marinus Polimartiensis Episcopus, & S. Sedis Bibliothecarius 956. sub Joanne XII. invenitur subscriptus*: 7. demum Lamberto, qui adfuit Concilio Romano Benedicti VIII. an. 1015. Unde liquet, Polimartiensem Sedem ante annum millesimum nulli unitam fuis-

Ughell. to. 1. pag. 134.

ANNO CHRISTI 769.

fuisse, contra opinionem Caroli a S. Paulo. Postea vero, ut idem Auctor, seu Continuator Ughelli nos docet, juris esse cœpit Balneoregiensis Episcopi.

XVII. Sedes Epp. Centumcell. Trium Tabern. & Priverni.

Centumcellarum Cathedram gliscenti Viterbiensi unitam esse una cum Blera, & Tuscanella supra vidimus cum Ughello per duodecimum seculum. Verum non continuo postquam excisa est urbs ista, ejus Episcoporum silentium cœpit; nam ante annum ædificatæ novæ urbis a Leone IV. quam Leopolim appellavit, nempe 854. Dominicus Centumcellensis subscribebat Romano Concilio. Eaque propter Anonymus Mediolanensis, qui majorem ejus antiquitatem acceptam refert Carolo a S. Paulo, dum Adriani tantum ætatem commemorat, subditque Maurorum vastationem ex Annalibus Bertinianis an. 813. videtur non recte credidisse, inde Episcopalis dignitatis suppressæ ætatem desumi: nam omnium primus Cælestinus III. eam univit Viterbiensi, exeunte seculo duodecimo, ut dictum fuit. Aliquanto diversam videre est Trium Tabernarum Sedis historiam; ea quippe semel, & iterum Veliternensi est adjuncta. Primum enim Sanctus Gregorius Magnus Langobardorum furore vastatam urbem addidit Veliternensi, ut Continuator Ughelli ex S. Pontificis epistola observat. Deinde pristino decori restituta, suos habuit Episcopos, Parvum videlicet, qui subscribit Constituto Pauli I. Pinium, qui nostro interest Concilio, & post annos 56. reperitur Leoninus in Concilio Eugenii II. Anastasius in Concilio Leonis IV. 853. ejusque Successor Joannes, qui subscribit in Concilio Romano anno 868. condemnationi Pseudo-Synodi Constantinopolitanæ Photii. Deinde vero omnis Trium Tabernarum Episcoporum memoria evanescit, ut ait idem Continuator, civitate ob Barbarorum sævitiem eversa, rediitque ea Sedes ad Veliternensis jura, ut a Gregorio Magno fuerat constitutum. De Sede Privernensi nil nisi tenebris obvolutum: nam ante seculum septimum fuerit, necne Episcopalis, quum a Carolo a S. Paulo sileatur, incertum; post ea tempora hæc testatur Ughellus de Tarracinensibus Episcopis loquens: *Privernum Episcopali dignitate ornatum, licet injuria temporum Episcoporum suorum memoria oblivi scatur, inveterata apud omnes confirmat sententia, tres antiquos Priverni Episcopos in variis Conciliis subscriptos reperiri, Eleutherium scilicet anno 826. sub Eugenio II. Majum sub Leone IV. anno 853. Benedictum in Concilio sub Joanne XV. 988. aliorum vero Priverni Episcoporum omnis memoria excidit.* Ecce itaque Ughello ex majori antiquitate, septem videlicet, & quinquaginta ante annis, nostrum Bonifam Episcopum, qui tres ab eo allatos præit: hauddubie alios proferet ætas. *Quo vero tempore*, prosequitur, *hæc Ecclesia cum Tarracinensi unita fuerit, nil certi afferri potest; quum illius unionis tantummodo in Honorii III. Diplomate anno 1217. mentio reperiatur.*

Tab. Chronogr. col. 219.

Ital. Sac. to. 1. col. 396.

XVIII. Sed. Ep. Treb. unita Spoleto, Manturanum.

Quam nono loco examinandam proposui ex antiquatis Sedibus, Trebia est, seu Treba, ut eam vocant Ptolomæus, & noster

A Codex, vulgo *Trevi* non ignobile oppidum, eaque, ut videtur, ex antiquioribus; namque hujus Sedis Præsul Propinquus, quod animadvertit Carolus a S. Paulo, subscribit Synodo V. sub Symmacho, & ante eum Constantinus alii Romanæ Synodo interfuit sub Felice. Continuator Ughelli Episcopos omnino septem enumerat Romanis in Conciliis notos; quorum extremi Paulus & Crescentius apud Baronium, & Holstenium in Eugenii II. & Leonis IV. Conciliis subscribunt: post annum vero 1059. nullam ejus Sedis Præsulum memoriam occurrere idem Continuator testatur; subesse enim cœpit Spoletano Antistiti. Manturanensis, seu Manturianensis in Tuscia Sedis nomen ipsum au-B cupatur Carolus a S. Paulo ex literis Ludovici I. Imperatoris, utiturque autore Antonino Massa in libro de Faliscis: Reparatum vero, quem subscribere ait Concilio Lateranensi sub Martino I. animadvertit Continuator Ughelli non Manturani Tusciæ, sed Marturani in Brutiis fuisse Episcopum. Venia est tamen Carolo adhibenda, quoties præscriptos sibi limites prætervehitur. Cæterum ab acerrimo sex priorum Ecclesiæ seculorum vindice nullum antiquiorem Manturani Episcopum dimidio seculo septimo inventum esse, eique Manturani Sedem controverti, argumentum est minime dubium, quod series Episcoporum ejus Sedis C exigua sit. Tres ibi Præsules sedisse negari non potest: Bonum, qui Concilio huic Stephani III. adfuit, Theodosium, qui Romano Concilio Eugenii II. & Theodorum, qui Romano item Concilio Leonis IV. subscripsit. Ii vero omnes Manturanenses, seu Manturianenses, non Maturanenses nuncupantur, ut Anonymus Mediolanensis in Ludoviciana, & in Geographia Sacra se legisse testatur. At Geographiam Sacram non vidit puram, putamque, ut Carolus a S. Paulo eam vulgavit; nec mirum est, Holstenium mutasse nomina, etenim Maturanum is cum Barbarano unum, idemque oppidum esse putat prope Viterbium, seu 15. m. pas-D suum in austrum, ut Anonymus notat. Locum pariter Anastasii producens Anonymus, Maturianense Castrum scribit perperam; nam præter editionem Conciliorum Surianam, omnes Anastasii Codices legunt Manturianense, sive Mantuarianense. Manturanum vero oppidum an fuerit Barbaranum, quod Anonymus cum Holstenio contendunt, & eruditissimus Viterbiensis negat, definiendum aliis relinquo: ac proinde an Manturanum idem sit, unde & Episcopus Domnus in Pauli constituto subscriptus invenitur; neque me pudet peregrinari in Italia.

Tab. Chronogr. num. 84.

Marian. Etr. Metrop. p. 2[illegible]

XIX. Sedes Ep. scop. Cal Gallesii unita Civit. Castellanæ.

Qui vocatur in Codice Episcopus Gallis, (de Silva Candida dicam postremo loco) E hauddubie Gallesii Castri est habendus, Donati videlicet Gallensis, & Dominici Galliensis Prædecessor, qui Conciliis Romanis Eugenii II. & Leonis IV. interfuerunt, ut Baronius, & Holstenius fidem faciunt. Nam ut dissidia prætereain eruditorum, num Gallenese cum Anonymo Ravennate, an Gallese nunc temporis recte audiat, Gallesium in Ludoviciana, Galliensium, & Gallientium in libro Pontificali passim vocari comperio,

Bar. 826. 853. Holst. coll. Rom. pagg. 9. & 116. p. 2.

ANNO CHRISTI 769.

ANNO CHRISTI 769.

perio, & quod cominus lectionem attingit noſtri Codicis, *Gallenſium* in celeberrimo Farneſiano Codice nuncupatur. Hinc vero adveniſſe Præſulem ad Concilium, certo certius mihi eſt, nam multis ante annis Gregorius III. id Caſtrum redemerat a Spoletino Duce Traſimundo, ut ceſſarent bella & quæſtiones, potuitque cauſa finire, ait liber Pontificalis. Hanc vero Sedem Epiſcopalem non eſſe admodum antiquam ait Continuator Ughelli, quippe quam emerſiſſe putat ex Romani Imperii excidio, ac per ſextum ſeculum ad Epiſcopalem honorem perveniſſe, cujus rei fidem apud eum relinquo. Ejus modo jura ad civitatis Caſtellanæ præſules pertinent, ut docet Maſſa de rebus Faliſcorum, unde Miræus, & Ughellus hauſerunt ſua. Alexander ſiquidem quartus an. 1252. prædictæ Sedi Galleſiam adjunxit, cui ſic unita perſtitit amplius trecentis annis, quoad Pius IV. anno 1562. utramque invicem ſegregavit, ſuum Galleſiæ Præſulem tribuens, at ſeptem poſt annos ob inopiam, Caſtellanæ iterum civitati adjungi eam oportuit.

Anaſtaſ. ſect. 203.

XX. Veliternenſis adjuncta Oſtienſi, & S. Rufinæ Portuenſi.

Poſtremam omnium Sedium, quas dixi, aut dignitate priſtina excidiſſe, aut, ſi exiſtunt, aliis eſſe adjunctas Eccleſiis, ordo confidentium in Concilio Epiſcoporum facit Velitras. Hæc vero non modo inter antiquatas recenſeri non debet, verum etiam præcipuis Epiſcoporum Sedibus anteferri. Etenim poſt excidium Oſtiæ, ne hujus Epiſcopus, Sacri nimirum Collegii Em. Decanus careret ovibus, ab Eugenio III. Veliternenſis Cathedra, perpetuo juncta vinculo cum Oſtienſi, commiſſa eidem eſt dimidio ſeculo duodecimo. Verum ante annos triginta, quam Velitræ Oſtienſi Epiſcopatui adjungerentur, Caliſtus II. Eccleſiam Silvæ Candidæ a Saracenis everſam, deinde a Sergio III. inſtauratam, at frequentes ob Barbarorum invaſiones vacuam incolis, Portuenſi adjunxerat, utriuſque juribus, ac privilegiis uni Epiſcopo communicatis, ut noſtra ætas nos docet. Hinc autem, ab anno videlicet conjunctæ Eccleſiæ S. Rufinæ, ſeu Silvæ Candidæ cum Portuenſi, 1120. numerus ſeptem Cardinalium Epiſcoporum, primum repetendus a Concilii hujus Lateranenſis ævo, ad ſex dumtaxat cœpit redigi, quemadmodum uſque ad hunc diem perſeveravit. Hæc præcipua ratio eſt, cur Silvam Candidam poſt Sedes alias antiquatas recenſere volui; quamvis hujus vices præiverint narratis Oſtienſis. Etenim, præterquamquod Oſtienſis principem ſemper locum ob veterem prærogativam conſervavit, ideoque operæ pretium erat gradu inferiorem Sedem illi poſtponere, quam Sanctiſſimus Dominus noſter Clemens XII. in laudato Diplomate, quo ceterarum quinque Sedium Cardinales Epiſcopi prohibentur optare, prærogativæ ejuſdem cauſa excepit; quum laudatæ Cardinalium Epiſcoporum Sedes, poſt unionem Silvæ Candidæ cum Portuenſi, ſex eſſe cœperint, tantæ mutationis epochem ſtabiliendam duxi ſeorſim ab antiquatarum Sedium ſermone, quarum vices minus ad Concilium Lateranenſe pertinent. Quamobrem ſeptem Epiſcopi Cardinales, & Hebdomadarii Lateranenſes, de quibus juxta Baronium prima mentio eſt Concilii noſtri tempore; tametſi eorum inſtitutio repetenda videatur a primordiis tranquillitatis Eccleſiæ per Conſtantinum redditæ, uſque ad annum 1120. numero pauciores nunquam fuerunt. Inde vero ſex dumtaxat a Calliſto II. conſtituti, ad noſtram ætatem perſeverarunt: quumque eædem ſex Emm. Cardd. Epiſcoporum Sedes, priſco more alium deinceps aliumque ordinem ſint habituræ, quemnam habeant, dum ſcribo, dicam poſteris neceſſe eſt. Hodie igitur Emm. Cardinalium Sedes ita ſunt diſpoſitæ. *I. Oſtienſis, & Veliternenſis. II. Portuenſis alias S. Hippolyti, & Silvæ Candidæ, ſeu S. Rufinæ, & Secundæ. III. Præneſtina. IV. Sabinenſis. V. Albana. VI. Tuſculana.*

ANNO CHRISTI 769.

CAPUT IV.

Nomina duo, & quinquaginta Epiſcoporum, qui adfuerunt Concilio Lateranenſi.

I. 1. Sergius Archiepiſcopus Ravennæ.

Quum de Provinciis, Sedibuſque Antiſtitum, quos Stephanus III. tum ex Francorum regionibus, tum ex Tuſcia atque Campania, & ex Provincia Italia congregavit Romæ, quæ neceſſaria erant, pro meo modulo explicaverim; reſtat nunc, ut de eorum omnium nominibus aliquid dicendum videatur. Quod libenti animo præſtabo, ne, quum decem fere ſeculis majores noſtros latuerint, jamdemum prodeuntia in lucem, nuda, omnique prorſus ornatu vacua; parum grata ſint earumdem Sedium Epiſcoporum Succeſſoribus. Illorum itaque initurus gratiam, qui excitorum Antiſtitum Sedes tenent in maxima Eccleſiæ rerum tranquillitate, quidquid de iiſdem didici in medium afferam. *Joanne Ven. Diacono Sanctæ Eccleſiæ Ravennatis locum præſentante SERGII.....* De Sergii Archiepiſcopi electione & vicibus ſum loquutus ſuperiori capite. Electionem nimirum illigavi cum Bacchino anno 752. dum civitas Metropolis ab Julio menſe ſuperioris anni ab Aiſtulpho Langobardorum Rege occupabatur, exactis Exarchis. Ibi etiam exulem a propria Sede, Summique Pontificis beneficio reducem memoravi. Ceterum is ex Laico ad Archiepiſcopalem dignitatem evectus prædicto anno, redeunte poſt biennium ex Francia Stephano II. invidia ſuorum civium deductus eſt Romam, ubi tribus annis implicitus litibus moratus eſt. Deinde ſedente jam Paulo Ravennam rediit; in ſuam vero Sedem nonniſi ſero eſt reſtitutus. Præcipuum ejus crimen, quod in Concilio auſus eſt illi obiicere Pſeudo-Papa Conſtantinus, quia electus erat ex laico. Uxorem habuit Euphemiam nobiliſſimam feminam, quam ad id faſtigium evectus in monaſterio clauſam ordinavit Diaconiſſam. Vir pius, ſanctiſque moribus (de quo ſchiſmaticus Agnellus multa confinxit) paulo poſt Concilium Lateranenſe occubuit mortem, ut refert liber Pontificalis, ipſo nimirum anno 769. vel ſequenti, ut putat Ughellus, cujus Chronologia non ſemper exacta. Ad Concilium evocatus, valetudine, ut arbitror, la-

laborans non potuit per se venire, at Diacono Joanni suis demandatis vicibus, in S. Sedis obsequium duos ex Suffraganeis, Cæsenatem, & Faventinum Episcopos misit. Primum post Pontificem locum habet in Concilio ob Ravennatis Ecclesiæ privilegium, de quo superiori capite.

II. 2. Vvillicarius Archiepiscopus Senonensis.

VVILCARIO Archiepiscopo Provinciæ Galliarum Vicumssenensis. Dimidium nominis tempus edax nequicquam absumsit; nam, præterquamquod in Schedis Panvini illud legit integrum Sirmondus, hoc eodem in Concilio occurrit iterum, dum e manibus Primicerii Notariorum accepta invasionis Apostolicæ Sedis Acta, tradidit legenda Leontio Scriniario uni e septem Diaconis Regionariis. Ipsum Sedis nomen mirum in modum corrupte scribitur: non quod *Senensis*, pro *Senonensis*, legatur: tota siquidem in Flodoardi historia, quod observat Colvenerius, (*Schol. libr.* 3. *cap.* 1.) *Senensis* semper legitur, perindeque in Catalogo Ms. Episcoporum totius orbis apud eum: ita etiam Aimoini continuator (*libr.* 5. *cap.* 33.) & Annales Bertiniani (*anno* 876.) quos ego viderim, præter epistolam S. Zachariæ (*Cod. Bonif.* 143.) *Senensem*, & *Sennis*, pro *Senonensem*, & *Senones*, Archiepiscopum, & urbem appellant: sed ob vitiatam illam additionem *Vici*, quod Senonum civitati adjunctum, per se rarum, citra leges grammaticæ scriptum fuit. Cæterum Willicarius successit in Sede Senonensi Episcopo Lupo post annum 765. al 762. ut testatur conventus Attiniacensis eo anno celebratus, cui subscribit Lupus Episcopus Senonensis. Hic, ut docet nova editio auctior, & correctior Sammarthanorum, advexit in Senonensem suam Ecclesiam ex monasterio Agaunensi in Vallesiis, sacra pignora Thebeorum Martyrum, rediensque ab hoc Lateranensi Concilio in Gallias ipso celebrationis anno 769. e vivis ademtus in Sancti Petri Ecclesia tumulatur. Diu anceps fui, num Willicarius iste ille esset Numentanus Episcopus, qui comitatus est in Franciam Stephanum II. cum Georgio Ostiensi; at quum videam in Annalibus Francorum Willicarii, Williharii, aut Wilcharii nomina non semel occurrere, celebre esse intelligo id nomen per ea tempora in Italia, & in Galliis.

III. 3. Georgius Episcopus Cardinalis Ostiensis.

GEORGIO Episcopo Ostiensi. Primum hunc Episcopum Cardinalem Ostiensem (vulgarem sequar opinionem, superiori enim capite ostendi longe altius ab ætate Georgii repetenda esse Cardinalium Episcoporum primordia) ignoravit Ughellus: at ejus Continuator novit viæ comitem cum Williario Numentano fuisse Stephano II. in Franciam eunti anno 753. quod Baronius, cæterique didicerunt ex libro Pontificali. Falso autem Ughellus autoritate Baronii eum confundit cum Gregorio Georgii Successore, qui legatione fungens Adriani Papæ anno 787. præsedit una cum Collega Theophilacto Episcopo Tudertino Concilio Calchutensi; nam Baronius libri Pontificalis verba exscribens, Georgium, non Gregorium appellat. De ejus ordinatione, & morte nihil exploratum habeo; at certe ante annum 753. erat Episcopus, & Concilii hujus ætatem præteriit. Ejus legationes pro Apostolica Sede, & res præclare gestas enarravi superiori capite.

IV. 4. Vulfrannus Episcopus Meldensis.

BULFERAMO Episcopo Meltensi. Codex in barbarie persistens appellat Bulferamum, quem in Catalogo Meldensium Episcoporum apud Sammarthanos, & in Conventu Attiniacensi Vulfrannum novimus nuncupari. Eumdem cum aliis undecim Francorum Episcopis venisse Romam hucusque ignoravimus: nam Sirmondus, cui omnes acceptum referimus, quod Francorum Episcopi emerserint ante Italos, in Schedis Panvini id nomen non legit. Quin etiam, siquid liceat de tanto viro suspicari, Suffraganeis admixtos Metropoleon urbium Episcopos, ipsemet segregavit; atque ita transmisit posteris alium omnino ordinem ab illo, qui in nostro Codice servatur integer, deditque mihi occasionem hac de re scribendi. At præstat utrumque hic subjicere.

Sirmondus.	*Codex.*
Willicarius Senonensis.	Wilcharius Senonen.
Lullus Moguntinus.	Georgius Ostien.
Gavienus Turonensis.	Bulferamus Melden.
Addo Lugdunensis.	Lullus Moguntin.
Herminardus Bituricensis.	Gaviennus Turonen.
Daniel Narbonensis.	Ado Lugdunen.
Tilpinus Remensis.	Herminarius Bituricen.
Herursus Lingonensis.	Daniel Narbonen.
Herembertus..	Hermembertus Joahione.
Babulfus.........	Verabulpus Burtevulgi.
Giselbertus.........	Erlulfus Lingonicen.
Joseph..........	Tilpinus Remen.
	Giselbertus Noviomen.

Vel leviter spectanti mutatio aperta est, cujuscumque ea fuerit: at Panvinum Veronensem latitantem in patria veritatem occuluisse, vix crediderim.

V. 5. Lullus Episcopus Moguntinus.

LULLO Episcopo Moguntino. Lul sæpius, quam Lullum nominari hunc Episcopum docent Codex Bonifacianus, & Tomi Conciliorum, ut notat in Scholiis ad Flodoardum Colvenerius. De ejus ordinatione communis opinio est, S. Zachariam primo improbasse S. Bonifacii petitionem, de successore Moguntiæ ordinando, ut constat ex ejus literis, at postea assensum dedisse, ubi ait: (*Cod. Bonif. ep.* 140.) *Sin vero si Dominus dederit, juxta tuam petitionem, hominem perfectum, qui possit sollicitudinem habere, & curam pro salute animarum, pro tui persona illum ordinabis Episcopum, eritque in Evangelio tibi credito, & ministerio Christi portando in omni loco requirens, & confortans Ecclesiam Dei*. Et sane cum Othlono, & Willibaldo eruditi Recentiores, præque iis Serarius affirmant, ordinatum esse Lullum, accedente Pipini Regis assensu. At quoniam in literis Zachariæ nulla de eo mentio est, quem cœteroqui S. Pontifex probe norat, tanquam discipulum, & Presbyterum Bonifacii, cujus aliquando le-

ANNO CHRISTI 769.

legatum gessit apud S. Sedem, non est mirum, si viginti post annos dubiæ, ut vidimus, ordinationis visus est Adriano; namque Episcopali contentus ordinatione Pallium, nec quæsierat, nec obtinuerat. Quamobrem licet Moguntina Sedes ab an. 745. Metropolis dignitatem adepta erat, post secessionem S. Bonifacii an. 753. quum Lullus est ordinatus Episcopus, usque ad Adriani tempora, cæterarum Galliæ Metropoleon sortem est imitata; quidquid Hincmarus nepotem doceat, Pallii concessionem fuisse genus Primatiæ, qua de re alibi fusius. Ad Lullum, quod attinet, Attiniacensi & is Conventui adfuit, ejusque ministerio, ut constat ex Annalibus Circuli Vvestfalici, (*libr. 2. pag. 87.*) Vvidechindus Dux Saxonum baptismi gratiam percepit an. 785. & anno sequenti, ut refert Chronicon Vvirtziburgense (*Baluz. to. 1. Miscel.*) die 16. Octobris mortem occubuit. Sedit, ut tradunt Annales Lambeciani, post Bonifacium Moguntiæ annos 32. Archiepiscopali autem dignitate annis circiter undecim gavisus est. *Mabillon. sec. 3. p. 2. pag. 392. Pag. ann. 753. & 786. Serar. in vita Lul.*

VI. 6. Gavienus Episcopus Turonensis.

GAVIENNO Episcopo Torenorum. Præter discrimen nominis, Gavienni videlicet in nostro Codice, & Gavieni in Schedis Panvini, de hoc Lugdunensis III. urbis Metropolis Antistite nihil suppetit. Perinde est

7. Ado Episcopus Lugdunensis.

de *ADONE Episcopo Lugdonensi;* nam omnes Catalogi apud Sammarthanos laudantur pro asserendo ejus nomine, Ado etiam Viennensis appellatur testis ad an. 792. at nihil de rebus gestis, præter adventum ad Lateranense Concilium memoratur. De *HERMINARIO Episcopo Vethoricæ*, seu Bituricensi, id novimus, quod hic Episcopus urbis Metropolitanæ in Aquitania I., aliis etiam Hermenardus, & Hermenarius, vitam produxit usque ad annum 774. a Sammarthanis edocti, qui dant ei Successorem Deodatum usque ad 783. cujus de Successore Hermemberto jam diximus secundo capite, quum de confirmata per S. Pallium ab Adriano Archiepiscopali ejus dignitate, quæ diu siluerat in ea Sede, loquebamur. De *DANIELE Episcopo Narbonensi*, altum est silentium: quin ipsum nomen, quippe abrasum in Codice, ignoraretur, nisi ex Panvino illud cum aliis eduxisset Sirmondus. De duobus autem sequentibus *HERMEMBERTO Episcopo Joabione*, & *VERAEULPO Episcopo Burtevulgi*, quorum Sedes usque ad hunc diem latentes, incertæ emerserunt, quid conjectura assequi potui, enarravi secundo capite. Id tantum adjungam meæ conjecturæ, quod Ermembertos tres video intra viginti annorum spatium in Galliis, videlicet qui Lateranensi Concilio interfuit; quem vidimus esse factum Archiepiscopum Bituricensem ab Adriano (nisi forte erat idem) & Ermembertum Presbyterum, quem Carolus Magnus misit Romam, quum de Ravennatis Archiepiscopi ordinatione cum Adriano agebat. (*Cod. Carol. cap. 71.*) quæ ostendunt, id nomen, ut de Vvillicario ajebam, illa ætate fuisse celebre, ac proinde in rei cognitionem vi nominis veniri non posse.

8. Herminarius Episcopus Bituricensis.

9. Daniel Episcopus Narbonensis.

10. Hermembertus Episcopus Joahione.

11. Veraeulpus Episcopus Burdegal.

A *ERLULFO Episcopo Lingonicensi.* Hunc Lugdunensis Suffraganeum vario agnoscunt nomine Sammarthani; nam Herlulfum, Hariolfum, & Arlulfum, præter Erlulfum, nuncupari testantur: estque is celebris ob excitatum Monasterium Elvvacense, quod & Elvvangense, Elephancense, seu Elephantiacum appellatur, an. 764. Mabillonius id Monasterium collocat in Diœcesi Augustana. De *TILPINO Episcopo Remensi*, cujus nomen injuria temporis periit in Codice, at in Schedis Panvini servatur integer, abunde loquitur Flodoardus (*Hist. Rem. libr. 2. capp. 16. & 17.*) Idem assumtus fuit ex Monasterio S. Dionysii, diutissimeque, annis videlicet 47. Remensem Ecclesiam B gubernavit, multa Ecclesiæ suæ vindicans antiqua jura. *Præterea multi*, ait Flodoardus, *sub hujus Præsulis Episcopatu res suas ad Ecclesiam Remensem tam S. Mariæ, quam S. Remigio contulerunt.* Colvenerius ad hujus Præsulis historiam observat, hunc vocari ab aliis Turpinum, seu Joannem Turpinum, cujus nomine extat inter Scriptores Germanicos Reuberi, historia Caroli Magni, & Rolandi, quam cæteroqui Papirius Massonus, & Possevinus recte putant esse fetum otiosi hominis juventuti moremgerentis: & nos ipsi videmus ejusdem ingenii homines eam historiam sequi, ut Ludovicus Areostus sæpe, suis fabulis additurus C fidem, illa utitur, quam inde etiam potiori jure abjudicandam intelligo Remensi huic Antistiti, cui supra vidimus Adrianum Papam graviores Ecclesiæ causas cognoscendas demandasse. Duodecimus, & postremus Francorum Episcopus, qui Concilio adfuerunt, est Noviomensis, qui ordine quartusdecimus sedit, ut legitur in Codice: *GISELBERTO Episcopo Noviomu.* Hic in Gallia Christiana appellatur Gilbertus, estque inter Noviomenses XXXII. quem Sammarthani obiisse diem suum referunt anno 780. sedendique ordo juniorem cæteris Francis eum fuisse demonstrat. De nostris Italis mox referam quidquid compertum D habui, idque magis ut singula eorum nomina recenseam, quam ut Concilium illustrem: quæ enim historiæ pars ad id faciebat, persecutus eam sum superiori capite de Ravennatensi, & Ostiensi Sedibus loquens, quarum Episcopos Sergium, & Georgium primo, & tertio loco sedentes jam recensui.

ANNO CHRISTI 769.

VII. 12. Erlulfus Episcopus Lingonensis.

13. Tilpinus Episcopus Remensis.

14. Gilbertus Episcopus Noviomensis.

JOSEPH Episcopo Derzonæ. Hunc Ughellus ad Cathedram Dertonensem ait esse assumtum ann. 753. ac 765. esse mortuum, cui successerit Flavianus, quem eo anno vivere deprehendit. At noster Codex post quadriennium eum vivere, ac Romam ex Provincia Italia ad Concilium venire osten-E dit. Sirmondus, qui Vulfrannum Meldensem non legit in Schedis Panvini, uterque autem hunc Francis incertæ Sedis adjunxit, quæ res multorum fatigavit ingenia, ac demum, ut legitur in Gallia Christiana, inter Avenionenses numeratur. Inde vero eradendum Codex jubet, Dertonensisque Josephi Ughelliani ætatem protrahendam, Flaviani primordiis circa annum 769. collocatis. *LANFRIDO Episcopo Castri.* Sedis

VIII. 15. Joseph. Episcopus Dertonæ.

16. Lanfridus Episcopus Castr.

ANNO CHRISTI 769.

dis hujus elapso seculo Aquæpendenti unitæ principium Ughellus deducit a seculo nono jam adulto, quum Beatum Bernardum Balneoregiensem primum Castri Episcopum Leone IV. Pontifice floruisse putet. Ejus autem Continuator ab Holstenio edoctus, tempore Leonis IV. præesse Castrensi Ecclesiæ Jordanem, qui anno 853. subscribit Concilio Romano, B. Bernardi ætatem multo vetustiorem facit; quin & Custoditum Concilio Agathonis subscribentem an. 680. duobus ferme seculis antiquiores Castrenses Episcopos fuisse ostendit. Noster Lanfridus observata Continuatoris amplificat; nec dubium est, quin alii aliique emergant vastam plurium seculorum lacunam Ughelli repleturi. Cæterum hujus Sedis primordia non sunt antiquiora septimo seculo, ut constat ex Geographia Sacra Caroli a S. Paulo, qui eam non novit. *AURINANDO Episcopo Tuscanæ.* Antiquissimæ hujus Sedis Episcopus Aurinandus eruditissimum virum Abbatem Mariani præteriit: collocari igitur potest in ea 140. annorum lacuna, quæ Vitalianum subscribentem epistolæ Agathonis, dividit a Gaudemundo, qui Concilio Romano interfuit Eugenii II. an. 826. quoad novus aliquis indidem Episcopus excitetur... ...... *BALNEO Regiensi.* Perinde est de Balneoregiensi, cujus nomen non est datum deprehendere. Quamquam enim Ughellus post Joannem hujus Sedis primum Episcopum, alium non agnovit, præter Alifredum, quem a Baronio didicit, prædicto Concilio Eugenii II. interfuisse; tamen Ughelli Continuator vidit *Clarensem* Episcopum Balneoregis laudatæ Agathonis epistolæ subscribere. *PETRO Episcopo Polonii.* Neque Ughellus, neque Continuator hunc Petrum ullibi invenerunt: quare inter Ancaurum, sive Ancarlum a Baronio memoratum anno 756. Ughello tertium, & Continuatori quartum Populonii Episcopum locandus erit. Qui autem illi successerit incertum, nam usque ad Concilium Eugenii II. 826. cui adest Garipertus, seu Guripertus, ut vidit Baronius, & docuit Holstenius, prolato eodem Concilio, alius Populonii Episcopus non occurrit.

17. Aurinandus Episcopus Tuscanæ.

18. Balneo-Regiensis Episcopus.

19. Petrus Populoniensis Episcopus.

IX.

20. Feleradus Episcopus Lunensis.

FELERADO Episcopo Lunensi. Ughellus post Severum certæ ætatis, qui subscripsit epistolæ Agathonis anno 680. in Catalogo Lunensium Episcoporum undecimum, nuda habet nomina Lenthecorii, & Apollonii, numeratque quartumdecimum Gualcherium, æqualem Caroli Crassi. Ejus Auctor duos inserit post Apollonium, Petroaldum videlicet, & Theudoaldum; nos vero a Concilio Lateranensi discimus, Feleradum præmitti oportere Petroaldo. *THEODORO Episcopo Papiæ Ticini.* Ticinensium Episcoporum seriem a Bossio editam sequutus Ughellus duos affert Theodoros, quos dividit S. Petrus; utriusque tamen facta seorsim enarrans, utrobique suspicionem significat, qua Bossio libenter adversaretur, unicumque Theodorum ex duobus faceret. Henschenius ad diem 20. Maji S. Theodori Successoris Sancti Petri vitam affert, unde eum liquet esse ordinatum a S. Zacharia, ad quem extant ejus literæ; eumdemque esse mortuum XIII. Cal.

21. Theodorus Episcopus Papiæ Ticini.

A Junii anno 788. constans opinio est. Quare videtur recte suspicatus Ughellus, dum unum credidit Theodorum; at quum epitaphium apud Grutherum extans, quo utitur Henschenius, testetur Theodorum successisse Petro, non contra, retrahi oportet S. Petri ætatem, itaut quo anno dicitur ordinatus, in vivis jam non esset. Quamvis enim credibile videretur, Petrum sedisse medio eo tempore, quo Theodorus a Desiderio expulsus erat, indeque duplicis Theodori occasionem Bossio datam esse; quum tamen Paulus Diaconus (*libr. 6. cap. 58.*) referat Sanctum Petrum floruisse tempore Liutprandi, qui fato functus est anno 744. non egemus Henschenii Chronologia (*die 7. Maji*) B quo eum Theodoro non successisse agnoscamus anno 751. ut vult Ughellus. Cæterum laudato ex epitaphio discimus S. Theodorum revocatum ab exilio, quum Carolus regnabat in Italia, post sublatum inde Desiderium anno 774.

Et patrias iterum me fecit cernere terras
Tempore, quo Carolus Rex Magnus, & optimus istas
Tenuit, & rexit grandi pietate benignus.

PETRO Episcopo Cæræ. Idem Petrus subscribebat octo ante annos Concilio, seu mavis Constituto Pauli I. De ejus Successoribus, Romano, qui interfuit Concilio Eugenii II. & Adriano, qui subscribit Con- C cilio Leonis IV. Baronius, & Holstenius mentionem faciunt, ac de Benedicto ejusdem Sedis Antistite per seculum undecimum Ughellus. *MAURINO Episcopo Poli Martii.* De hoc Episcopo nihil compertum habeo præter nomen: est autem collocandus inter quartum hujus Sedis Episcopum Joannem, & quintum Agathum, seu Agathonem, de quibus supra cum Continuatore Ughelli.

22. Petrus Episcopus Cærensis.

23. Maurinus Episcopus Bolimartii.

X.

24. Leo Episcopus Castelli.

LEONE Episcopo Castelli. Castellanos, seu Civitatis Castelli Episcopos reperire non est, nisi post sextum seculum, ea enim urbs e Tiferni ruderibus excitata est. Excidium unius, alteriusque originem Ughellus in quar- D to Tifernatium Episcopo S. Floro, seu Florio amplectitur: *Oculis ipse hausit*, inquiens, *Tipherni excidium, quod prædabundi Totilæ milites immerenti Civitati intulere; perfugitque ad Herculanum Perusium, ut apud Magistrum salutare inveniret effugium, ut cum servatis Civibus desolatæ deinde Civitati posset usui esse. Itaque quum rabiem exsatiassent Victores, atque alio circumferrent victricia signa, progressus Florius cum iis, qui Perusium perfugerant, Civibus, ex patriæ ruinis parvum excitavit Castellum, unde redivivæ postea Civitati indidere nomen antiquo suppresso*: quod & testatur Philippus Ferrarius (*13. Nov. ex* E *monum. Eccl. Tifern.*) Hinc postea Episcopi utplurimum Castelli, seu Castellani appellati, tametsi & Tifernates quandoque dictos docent Concilia, ut anno 761. Prædecessor Leonis Bonifacius subscribebat Constituto Pauli, antiquo Tifernatis nomine: sed Stabilis, quem primum post Bonifacium agnovit Ughellus, Concilio Eugenii II. subscribit *Castello Felicitatis*, & ante eum noster Leo, ut videmus, *Castelli*. *SERGIO Epi-*

25. Sergius Episcopus Ferentinus.

ANNO CHRISTI 769.

Epiſcopo Ferentini. Ughellus poſt Stephanum a Baronio allatum in ſubſcriptionibus Conſtituti Pauli I. deſcendit ad Hadrianum, qui Leonis IV. Concilio ſubſcribit: quare noſter Sergius dici poteſt Succeſſor Stephani in Ferentina Cathedra.

26. Jordanes Epiſcopus Signiæ. *JORDANE Epiſcopo Signiæ*. Signini hujus Epiſcopi nomen in noſtro Codice ob temporis injuriam periit, at ſervatur in libro Pontificali (*Anaſt. ſect.* 287.) eum quippe cum Andrea Præneſtino adhibuit anno 770. Stephanus III., ut moneret Chriſtophorum Primicerium, hujuſque filium Sergium Secundicerium, quomodo ſibi caverent ab ſceleſti Deſiderii fraudibus, qui Pontificem ipſum dire vexabat: Jordanes igitur hauddubie fuerit, danduſque erit Succeſſor, ni fallor, Joanni, quem Ughellus vidit affuiſſe Concilio Sancti Zachariæ anno 745.

27. Ado Epiſcopus Hortenſis. *ADONE Epiſcopo Ortenſi*. Non eſt dubium quin hic Epiſcopus idem ſit, qui anno 761. ſubſcribens Conſtituto Pauli I. Adam vocatur, Baronio, & Ughello cognitus.

28. Anſualdus Epiſcopus Narniæ. *ANSUALDO Epiſcopo Narniæ*. Ughellus ab Willari, qui S. Gregorii II. decreto ſubſcripſit anno 721. ad Stefanum deſcendit Leonis IV. æqualem, inanem Epiſcopis relinquens Sedem Narnienſem: en interim Anſaldus, qui vaſtam hanc lacunam imminuet.

XI.

29. Nirgotius Epiſcopus Anagniæ. *NIRGOTIO Epiſcopo Anagniæ*. Novum, & Anagnina Sedes Antiſtitem Nirgotium Concilii hujus beneficio acquirit antea ignotum, quem Diptychis ſuorum Præſulum adjunget poſt Conſtantinum, qui ſubſcripſit Pauli Conſtituto.

30. Agatho Epiſcopus Sutrinus. *AGATHONE Epiſcopo Sutri*. Seriem hic annorum magis amplam inter Sutrinos Præſules Gratioſum, & Valerianum reperit, a tempore enim S. Zachariæ, ad Eugenium II. nullus memoratur Epiſcopus ejus Sedis...

31. .....anus Epiſcopus Centumcellarum. *ANO Epiſcopo Centumcellarum*. Aſſequi nullatenus potui exeſi hujus nominis principium, ut antiquatæ huic Sedi darem integrum Antiſtitem, centum viginti poſt annos Martini Succeſſorem, qui anno 649. interfuit Concilio Lateranenſi; eum quippe diuturnum aliud Succeſſorum ſilentium excipit, uſque ad Petrum, qui adeſt Concilio Eugenii II.

32. Theodoſius Epiſcopus Tiburtinus. *THEODORIO Epiſcopo Tiburtinenſi*. Tiburtinum hunc Epiſcopum liber Pontificalis, & ex eo Baronius, Theodoſium appellant, non Theodoricum, ut Ughellus Baronii autoritate abutens. Theodoſius igitur poſt Concilium ſequutus Pontificem Stephanum cum aliis Præſulibus ad S. Petrum Apoſtolorum Principem nudis pedibus, ubi Leontius Scriniarius Actis Concilii ex Ambone lectis populo, deſcendit; una cum Gregorio Silvæ Candidæ, & Euſtratio Albano, *in eodem*, ait liber Pontificalis, *præfatæ Eccleſiæ ambone aſcendentes, anathematis obligationem protulerunt, ſi quiſquam præſumat quoquo tempore tranſgredi quidpiam de omnibus, quæ in eodem Concilio ſtatuta ſunt*. Eundem poſt annos quatuor Stephani Succeſſor Adrianus ſibi metuens a Langobardorum Rege Deſiderio, poſtquam omnia diſpoſuit Romæ, Legatum miſit cum prædicto Euſtratio Albano, & Andrea Præneſtino, ad audaciſſimum Regem: *Factoque in ſcriptis anathematis verbo direxit eidem Regi*, qui, ut proſequitur liber Pontificalis in vita Adriani, *ſuſcepto eodem obligationis verbo per antefatos Epiſcopos, illico cum magna reverentia a Civitate Viterbienſe confuſus ad propria reverſus eſt*.

XII.

33. Pinius Epiſcopus Trium Tabernarum. *PINIO Epiſcopo Tribus Tabernis*. De hoc Epiſcopo nil compertum habeo præter nomen, adeoque ſucceſſiſſe eum video Parvo, qui anno 761. ſubſcribebat Conſtituto Pauli I. De ejus autem Sede, vulgo Ciſterna, ſum loquutus ſuperiori capite.

34. Bonifa Epiſcopus Privernenſis. *BONIFA Epiſcopo Privernenſi*. Et de hujus Sede, nunc vulgo Piperno, ibidem egi utpote antiquata. De Bonifa enim, ſeu Bonifacio ante Eleutherium tempore Eugenii II. collocando, nihil ſuppetit......

35. ...ninus Epiſcopus Alatrinus. *NINO Epiſcopo Alatrino*. In Catalogo Alatrinorum Præſulum omnium primus occurrit Saturninus, qui Concilio Generali ſexto ſubſcribit an. 680.; non enim ſeptimo ſeculo antiquior eſt ea Sedes. Quare, ni fallor, Saturninus & hic dicebatur, ſupplere tamen exeſam nominis partem propria auctoritate non auſim. Quomodocumque appellaretur, Sebaſtiani eſt Succeſſor, qui, ut Baronius, & Ughellus obſervant, interfuit Concilio Romano ſub Zacharia, neque ullus ejus Succeſſor eſt obvius ante annum 853. ſub Leone IV. cujus Concilio adeſt Leo Alatrinus.

36. Valeranus Epiſcopus Trebiæ. *VALERANO Epiſcopo Trebe*. Hic, ni fallor, ſucceſſit Grišoni, quinto ex hucuſque cognitis Trebiæ Epiſcopis apud Continuatorem Ughelli, ſiquidem in Concilio S. Zachariæ ſubſcripſit anno 743.

37. Bonus Epiſcopus Manturianenſis. *BONO Epiſcopo Manturianenſi*. Hujus quidem Sedis Epiſcopus late vagari poteſt ab anno 769. quum Lateranenſi Concilio aderat, verſus inſtitutæ ſuæ Sedis primordia, de nullo enim certo ejus Prædeceſſore conſtat, & poſt Concilium uſque ad Succeſſorem ejus Theodoſium, qui Concilio Romano interfuit 826.

38. Gregorius Epiſcopus Silvæ Candidæ. *GREGORIO Epiſcopo Silvæ Candidæ*. De hoc Epiſcopo Cardinali loquutus ſum nuper una cum Theodoſio Tiburtino, cum illo ſiquidem res ejus geſtæ conjunctæ ſunt; hic autem notari velim, quod Gregorius iſte non eſt idem, ut putat Baronius, qui Conſtituto Pauli ſubſcripſit, namque eſt recentior ordinatione Tiburtino Theodoſio, qui ſucceſſerat Joanni poſt idem Conſtitutum.

XIII.

39. Euſtratius Epiſcopus Albanus. *EUSTRATIO Epiſcopo Albano*. Quod nuper de Gregorio ajebam, mirum in modum comprobatur ab Epiſcopo Cardinali Albano; Conſtituto enim Pauli ſubſcribebat Leo hujus Prædeceſſor. Unde liquet, quod Euſtratius erat aliquanto junior conſecratione, quam Gregorius. Ad Euſtratium vero quod ſpectat, is cum Citonato Epiſcopo Portuenſi, ad quos pertinet conſecratio Pontificis, vim a Pſeudo-Papa invaſore, ejuſque fautoribus paſſi, adſtiterunt Georgio Præneſtino locum explente Georgii Oſtienſis, qui apud Regem Francorum Legati munere fungebatur. Præterea id præſtitit poſt Concilium Lateranenſe cum Epiſcopis Silvæ Candidæ, & Tiburtino, quod ſupra dictum eſt de Theodoſio Tiburtino, quicum, Andrea etiam Præneſtino accedente, legationem obiit ad Deſiderium Regem.

40. Pothus Epiſcopus Nepeſinus. *POTHO Epiſcopo Nepeſino*. Nequicquam Ughellus Baronii

ronii autoritatate utitur, ut Joannis Nepesini supremum diem ad annum 770. producat, minuta ea literarum O. P. Q. A. interpretatione; nam Pothus inutile id studium eludit, redditque probabiliorem Joannis ætatem, qui subscribit Concilio S. Zachariæ anno 743. nec veri videtur simile, quod vitam post id temporis septem & viginti annos produxerit; quum præsertim Episcopis aliis, qui S. Zachariæ Concilio aderant, non esset junior. *CIDONATO Episcopo Portuensi*. Citonatum appellat liber Pontificalis, qui eum adfuisse refert ordinationi Pseudo-Papæ a Georgio Prænestino factæ. *ANTONINO Episcopo Cesinæ*, & *JOANNE Episcopo Fentiæ*. Utrumque esse missum ab Archiepiscopo Sergio, cujus erant Suffraganei, testatur Codex, qui Sedium nomina pro barbara illa ætate corrumpit: at Cesinam pro Cæsena videre etiam est in epistola 54. Cod. Carol. & Cæsniam in Embolo epistolæ 31. Cæsenates Episcopos aliquot octavi seculi Ughellus educit ex monumentis; præ aliis Mancium, quem vixisse putat anno 780. ex quodam sigillo in Archivo Minorum extante gloriatur ab oblivione vindicasse. Huic igitur Mancio dabitur Prædecessor Antoninus noster Claudii Successor, juxta ordinem Ughelli. Rariora is habet nomina Faventinorum Præsulum: nam a Concilio Agathonis anno 680. cui aderat Vitalis, ad Leonem descendit, qui florebat 824. octavum omnino seculum vacuum relinquens. Quamobrem Joannes maximo hinc inde intervallo distans Faventinis restituendus. *STABILINO Episcopo Pensauri*. Fortasse hic successit Andreæ, quem vidit Ughellus apud Baronium anno 743. nullum enim deinceps novit usque ad 820. *MAURO Episcopo Fanensi*. Perinde est de Mauro, cui trium & viginti annorum spatium amplius relinquit, nam ab Amato apud Baronium an. 743. ab eodem Baronio Joannem discit 853.

41. Citonatus Episcopus Portuensis.
42. Antoninus Ep. Cæsenæ.
43. Joannes Episc. Faventiæ.
44. Stabilinus Ep. Pisauren.
45. Maurus Episc. Fanen.

XIV.

46. Juvianus Episc. Gallesii.

JUVIANO Episcopo Gallis. Ante hunc Juvianum Gallesiæ Sedis Præsulem nullum ostendere datum est, neque post eum alium quam Donatum, qui 826. Concilio Romano interfuit Eugenii II. quare ut de Manturiano ajebam, ita de Gallesii hoc Antistite dicam necesse est: hunc nimirum primum omnium ejus Sedis occurrere. *GEORGIO Episcopo Senogalliæ*. Hic successit Anastasio, qui subscribebat Constituto Pauli anno 761. ut vidit Baronius. *SERGIO Episcopo Ficuclensi*. Sedis hujus nomen excidit; at de ejus antiquitate Rubeus in historia Ravennatensi, unde Ughellus decerpsit sua. Cerviensis hodie dicitur in miraculi cujusdam memoriam, estque Suffraganea Ravennatis. Nec Ficucle, aut Ficocle, ut corrupte noster Codex, sed Ficode, seu Phycode olim appellabatur. Georgium vero ejus Sedis Episcopum nemo hucusque agnovit. *TIBERII Episcopi Ariminensi*. Episcopus hic, æque ignotus omnibus, collocari potest inter Agnellum, qui S. Zachariæ Concilio interfuit, an. 743. & Stephanum, qui subscribit Concilio Leonis IV. 853. Ughello cognitos ex Baronio. *FLORENTINO Episcopo Eugubii*. Hic item duos inter Benenatos Ughello notos ex Annalibus Baronii, primum

47. Georgius Ep. Senogall.
48. Sergius Episc. Cerviensis.
49. Tiberius Episc. Ariminensis.
50. Florentinus Ep. Eugubinus.

721. quem ego non novi, alterum 726. in Concilio Eugenii II. collocabitur. *TEMAURINI Episcopi Orbinii*. Sedes ista plurium Episcoporum indigens, nam sex, & quadraginta supra centum annis altum de iis silentium apud Ughellum occurrit, a Concilio videlicet Agathonis anno 680. celebrato ad Eugenii II. Concilium alterum 826. Temaurinum interim nostro Codici acceptum referet, per Gregorium Presbyterum Legatum suum, in Concilio Lateranensi cum aliis sedentem. *CIDONATO Episcopo Villitriæ*. Et Veliternensium Episcoporum, ut de Eugubinis nuper vidimus, non novit Ughellus nisi Joannem toto seculo octavo, qui Gregorii II. decreto subscripsit anno 721. quare ex nonnullis, qui interciderunt Præsulibus Citonatus jam demum emergit, Diptychorum defectum aliqua ex parte impleturus.

51. Temaurinus Ep. Urbinus.
52. Cidonatus Ep. Veliternus.

XV. Conclusio.

Jamque, ad Apostolicæ Sedis gloriam, Sediumque Episcopalium ornamentum, quarum Antistites in Venerabili Basilica Salvatoris cum Stephano III. congregati Concilium hoc Lateranense celebrarunt, quod principio Dissertationis sum pollicitus, explesse videor. Quatuor siquidem capitibus amplexus sum partem illam integram Concilii, quam nobis injuria temporum auferre non potuit. Utinam pretiosi adeo monumenti fragmentum aliud me superstite proferatur! Aut enim ipse acquisito jure interpres fiam, aut eruditum Scriptorem aliquem de veteri præsertim disciplina disserentem auscultabo. Equidem, quod præstare potui de hac re, super reliquis in hoc fragmento enarratis, in Præfatione indicavi nonnulla, quæ instar argumenti erunt dicendorum, siquando fragmentum aliud Concilii ejusdem Patriarchalis in lucem prodeat. Cæterum post Episcopos, de more considebant Presbyteri Cardinales, qui suos Titulos, ut sæpe aliis in Conciliis factum videmus, siluerunt. Quum autem fere omnes subscripserint ante annos octo S. Pauli Constituto, eosdem tenere non est difficile. Archipresbyter nempe *Gregorius* erat tituli S. Balbinæ, nisi forte ei successerat alter Gregorius tituli S. Anastasiæ, qui sub Paulo subscribebat tertio loco; nam annis quatuor, & viginti ante hoc Concilium idem Gregorius Archipresbyter, nempe Presbyteris aliis senior, intererat Concilio S. Zachariæ. *Theophi* seu *Theophilus* tituli Sanctæ Sabinæ. *Eustachius*, qui Eustochius in Constituto Pauli, tituli incerti. *Clemens* tit. S. Anastasiæ. *Donatus* tit. Sancti Sixti. *Armogenius*, qui Hermogenes in Constituto Pauli nuncupatur, tit. S. Priscæ. Duo reliqui juniores aliis *Theophilactus*, & *Theodosius*, quia posteriores laudato Constituto Pauli, titulum nobis incertum habuerunt. Post Presbyteros adstabat (quod solenne erat Diaconorum in Concilio) Archidiaconus Anastasius, Successor nimirum Petri qui subscripsit Constituto Pauli. De ceteris Concilio adstantibus nihil mea interest dicere; nisi forte sicui videretur novum Cœnobia Græcorum Romæ audire. Nam præter conditum a S. Paulo in domo propria juxta Anastasium hodie juris Sanctimonialium S. Silvestri in Capite, narrat Cardinal. Ba-

ANNO CHRISTI 774.

Baronius ex Areopagitis Hilduini, quod Stephanus e Francia redux ædificare cœpit monasterium S. Dionysii, a fratre postea Paulo consummatum, qui *velut a fratre Prædecessore jussus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibi constituit, & idem monasterium ad SS. Martyres in Schola Græcorum appellari fecit*. Cætera ex ordine Romano satis liquent, ad congregatos nimirum Patres, Episcopos, & Presbyteros considentes, Diaconosque, Religiosos, ac Laicos adstantes, quod spectat.

Baron. an. 754.

HADRIANUS PAPA I.

Sedit ab anno 772. usque ad 797.

SYNODUS LATERANENSIS

Partim fictitia, partim dubia sub Hadriano papa, in qua Carolo Magno jus datum fertur a pontifice, ut pontificem ipsum Romanum, & episcopos eligeret, & investituram concederet.

Anno 774. ut fertur habita.

Anno 774. QUanquam concilium istud fictitium reputo cum Baronio, de Marca, Pagio cæterisque, quorum argumenta a Pagio relata & expensa statim proferam; nihilo tamen secius prætereundum hic esse nequaquam duco, tum ne quid desit ad plenam de re conciliari notitiam, cum ne quid nos culpent Heterodoxi, conquerentes ea dissimulari a nobis, quæ causæ nostræ officere in aliquo posse videntur. Hujus igitur concilii mentio est apud Sigebertum vulgatum ad A. DCCLXXIII. his verbis: *Postea rediens Carolus Papiam cœpit, iterumque Romam rediit, synodum constituit cum Hadriano papa, aliisque centum quinquaginta tribus religiosis episcopis & abbatibus, in qua Hadrianus papa cum universa synodo dedit ei jus eligendi pontificem, & ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoque principatus. Insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas provincias ab eo investituram accipere definivit, ac ut nisi a Rege laudetur & investiatur episcopus a nemine consecretur, omnesque huic decreto rebelles anathematizavit, & nisi resipiscerent bona eorum publicari*. Ita Sigebertus vulgatus. Eadem totidem ferme verbis scribit Anonymus historiæ Romanorum pontificum scriptor, qui exeunte sæculo XII. florebat, vulgatus a P. Pez Anecdot. tom. I. par. III. pag. 369. Huc etiam faciunt ea quæ Landulphus senior rerum Mediolanensium scriptor, qui exeunte sæculo XI. vivebat expressit his verbis Historiæ Mediolan. lib. II. cap. XI. de Hadriano agens: *Primus annulos & virgas ad investiendum episcopatus Carloni donavit* (id-est Carolo). Habes hanc historiam Rer. Italic. tom. IV.

Si postremi hujus authoris fidem teneamus, in hac ipsa synodo, non hoc tantummodo, sed aliud longe diversum præstitum esse judicaremus, quod verbis ipsis ejusdem scriptoris producere lubet cap. X. „Synodus „ immensa, multis diversarum terrarum e„ piscopis congregatis, celebrata est, in qua, „ cum de multis, atque diversis tractasset „ negotiis, indiscrete erga mysterium Dei, „ & B. Ambrosii doctoris, & confessoris „ sese intulerunt, parum, aut nihil quantæ „ reverentiæ, quantique amoris B. Grego„ rius olim ecclesiæ Ambrosianæ per af„ fectum contulisset, reminiscentes; propte„ rea, quasi cæcati, & ementati, & absque „ ullo judicio, quod inclytum, & per mul„ ta tempora firmum, atque sancitum, quo„ dammodo decollare, & obnubilare, & plus „ dicam, omnino delere aggressi sunt. Edo„ ctus itaque Carolus imperator a quamplu„ ribus episcopis, ut per totam linguam „ proficisceretur latinam, & quidquid diver„ sum in cantu, & mysterio divino inveni„ ret a Romano, totum deleret, & ad uni„ tatem Romani mysterii uniret. Unde fa„ ctum est, ut veniens imperator Mediola„ num, devastata Papia, quam ipse ira inex„ tinguibili ob imperatorem Desiderium „ suum æmulum oderat, quem milites Papiæ „ contra Carlonis imperium viriliter armis, „ & ingenio tutaverant, omnes libros Am„ brosiano titulo sigillatos, quos vel pre„ tio, vel dono, vel vi habere potuit, alios „ comburens, alios trans montes, quasi in e„ xilio secum detulit. Sed religiosi viri ta„ les, & tantos libros videntes, religiose „ tenuerunt. At Deus, qui omnia videt, & „ cuncta cognoscit, & cordium occulta in„ vestigare & aperire prænovit, animos, „ & intentionem cunctorum prævidens, quod „ ad laudem, & honorem nominis sui per „ Spiritum Sanctum sancto Ambrosio dictan„ te episcopo ordinatum noverat, violari, „ & a malis dilacerari non passus est.

„ Proficiscens autem gloriosæ memoriæ „ Eugenius transmontanus episcopus, ama„ tor, & quasi pater Ambrosiani mysterii, „ nec non & protector patris spiritualis „ Carlonis, causa concilii Romani, invenit „ Apostolicum Hadrianum, qui primus an„ nulos, & virgas ad investiendum episco„ patus Carloni donavit, jam per tres dies „ celebrasse concilium, qui studiose omnia „ ut gesta erant, per ordinem inquirens, „ prout erat vir discretus, consilio ac sa„ pientia providus, animo placidus, vultu „ serenus, doctrina & verbis affabilis, at„ que, ut ejus dignitas exposcebat, ultra „ omnes benignus, quod laude dignum esse „ sibi videbatur, competenter affirmabat: „ tandem qualiter, aut quomodo super my„ sterium Ambrosianum sese synodus habuis„ set, quasi vi ab illis extorsit; quod ubi Eu„ ge-

Ibid. cap. XI. pag. 74.

ANNO CHRISTI 774.

„ genius audivit, plurimum expavescens condoluit, & voce lacrymabili, miserum se vocans, lacrymis velut aqua ab oculis decurrentibus, inquit.

Planctus B. Eugenii de actis in Synodo.

„ O Miser, quid agam, mundus, & ejus judex periit: Orbis doctrina, cuncta hujus vitæ, quæ vanitates sunt, offuscans, elabitur. Decus totius Ecclesiæ, tam Latinæ, quam Græcæ obnubilabitur, bonum, justum, sanctum eliminatur. Columna ecclesiæ, fundamentum fidei, assertor justitiæ, verbi Dei amator deprimitur. Doctor egregius, omnium artium peritia imbutus disternitur, mysterium perit mysteriorum, de quo dominus & reverentissimus papa Gregorius aliquid sinistrum proferre timuit, de quo quanta & quam magna, quasi lucidissimos flores B. Gregorius curiose attrahens, Romanoque mysterio interserens usque hodie adjunxit. Spiritu demum, animoque resumpto, jussu Papæ & magna nobilium parte Romanorum, cum plebis insimul voluntate laudante, omnes episcopos, archiepiscopos, abbates, quoscumque religiosos cognovit, quamvis per tres dies recessissent a Roma, ad curiam summi Pontificis revocavit. Quibus congregatis B. Eugenius episcopus de mysterio Ambrosiano voce benigna unde incompositi tractaverant, multum conquestus est. Quo audito, extranei clerici cognoscentes virum valde probum, justitiæque amatorem, partim satis morari, ac verecundari cœperunt. Quid multa? ab Apostolico, ab universis episcopis, & a toto clero, & ab universo populo Romanum conclamatum & collaudatum est, ut librum Ambrosianum, & B. Gregorii librum, ambos super B. Petri altare, optime sigillatos, videlicet evidentissime ab Apostolico sigillo signatos, viri religiosi supponerent. Quin etiam omnibus ostiis Ecclesiæ apertissime sigillatis, indicto jejunio per tres dies, cuncti a minimo usque ad maximum devote jejunarent, & sic, Deo propitio, quemcumque apertum, & reseratum invenirent, illum summa cum devotione, & indubitanter tenerent: & quemcumque immotum & sigillatum repperissent, illum evidentissima dispensatione comburerent. Quod factum est, jejunio ab episcopis, hominibus, & universo clero, & populo celebrato, in tertia die tertiæ feriæ, illius hebdomadæ, in qua Ambrosiani, *misericordia Domini plena est terra*, usque hodie cantant, in unum universis convenientibus ad invisum & inauditum miraculum, Ecclesiæ januæ astante Apostolico reseratæ, & ultro apertæ sunt. Quibus introgressis, ambos libros, ut dimiserant, sigillatos & omnino intactos invenerunt. Quo viso, cunctis mirantibus, valdeque obstupescentibus, nimiumque congementibus, libri ligaturas per se rumpentes, sonum magnum, atque terribile audientibus universis dederunt, & sese digito Dei aperientes, ita ambo aperti sunt, ut aliquis ullam illorum foliam non invenirent plus in unam partem, quam in alteram. Itaque ingens gaudium omnes abruptis lacrymis illico invasit. Interea libris ambobus visis, qualiter aperti apparuerunt, omnes, quasi una voce, proclamabant, dicentes: *Gregorianum, & Ambrosianum mysterium ab universa ecclesia laudetur, confirmetur, simulque ex toto teneatur.* Dicebant enim: *ut hæc mysteria laudentur, firmiterque ab universis totius orbis episcopis teneantur, Dei omnipotentis, & B. Petri Apostoli cernitur esse voluntas.* At quibusdam hoc verbum videbatur fore bonum, quibusdam verò difficile atque durissimum. Tandem domini Papæ, & aliorum sapientum, atque discretorum virorum collaudatum est, ut sedes Ambrosiana, in quo mysterio ordinata & a B. Ambrosio exaltata est, illa sola contenta permaneat, nec non cætera pars orbis, quæ linguæ Latinæ vocibus resonare videtur, omnibus aliis prætermissis, Gregorianum studiose & curiose tenere studeat. His omnibus rebus factis, finitis & terminatis, Eugenius gaudio magno tripudians, quasi ad proprios filios tendens, Mediolanum pervenit. De qua urbe, paucis antea transactis diebus, Imperator jussu concilii, quo Romæ interfuit, omne mysterium Ambrosianum desuper faciem terræ omnino delere desiderans, trucidatis multis clericis minorum, & majorum ordinum omnes Ambrosianos libros tàm in sententiis novi quàm veteris testamenti, quam in musica arte, secundum Ambrosium descriptos, abrasit. Nihil enim præter missale remansit, quod quidam bonus atque fidelis Sacerdos absconsum in cavernis montium per sex hebdomadas fideliter reservavit. Manuale autem postea, astante Eugenio, Episcopus fidelissimus sapientes, tam sacerdotum, quam clericorum, qui multa memoriter tenebant, convenientes in unum, Deo opitulante, ut antea integer fuit, invenientes, in posteris tradiderunt.

Contra synodi hujus veritatem viri docti plura opponunt, quorum argumenta Pagius in critica ad A. 774. 13. complectens hæc scribit. „ In chronico Sigeberti ad annum DCCLXXIII. legitur, *Carolum Romam* venisse, & postea *Papiam* rediisse, ac occupasse: iterumque Romam rediisse, & synodum constituisse cum Hadriano papa, & CLIII. episcop is & abbatibus, in qua Hadrianus dedit ei jus eligendi pontificem, & episcopos per singulas provincias ab eo in vestituram accipere definivit. Conqueritur Baronius commentitium istud concilium Romanum a Sigeberto confictum esse, ut Henrici imperatoris partes, cui favebat, hac auctoritate muniret adversus Paschalem II. Verum nulla hujus synodi apud Sigebertum juxta editionem Miræi cum MSS. exemplaribus collatam mentio; quam si Baronius videre potuisset, *Sigebertum* ab hoc errore sine dubio absolvisset. Marca lib. 8. de Concordia cap. 12. hujus synodi falsitatem ostendit, & quia editionem Sigeberti a Miræo curatam non legerat, Sigebertum hujus imposturæ reum non fuisse asserit, quod „ in-

Pagius in Crit. Baron. ad A. 774. 13.

ANNO CHRISTI 775.

„ inquit, post Leonis VIII. testimonium de „ facti veritate dubitare non posset, licet „ temporis consignationem de suo addiderit. Verum Sigebertus excusatione illa „ non indiget; cum omnis culpa interpolatori, viro sine dubio schismatico, adscribenda sit. Ostendit ibidem præterea Marca argumenta, quibus utitur Baronius ad hujus concilii falsitatem convincendam, vim non habere, & quatuor „ aliis eam probat, quorum duo potiora „ hæc sunt: Primum petitur ex testimonio „ Flori Magistri in tract. de *Electione Episcoporum*, quem scripsit circa annum 820. „ ubi consensum Regis consuetudine inductum docet. Quare viro illi erudito incognita erat hæc constitutio Adriani & Synodi universalis, quæ dicitur ab eo celebrata. Adde Lupi Ferrariensis epistolam, „ qui de jure Regum in electionibus tractans omne robur trahit a concessione Zachariæ. Recentior utique erat & firmior „ authoritas Adriani & Synodi universalis, quam, si extitisset unquam, Lupus non „ omisisset. Alterum argumentum deducitur „ ex duabus Adriani epistolis ad Carolum „ datis; ex quarum altera, anno DCCLXXXIV. scripta, docemur episcoporum in „ regno Longobardico constitutorum ordinationes ab Adriano factas post cleri & „ plebis decretum ad se missum. Ex altera „ anni DCCLXXXVI. discimus Caroli desiderium, ut episcopi Ravennatis electio „ non fieret absque missorum suorum interventu. Cui respondet Hadrianus id nunquam factum; sed morem istum observatum etiam temporibus Pippini regis, ut „ decreto cleri atque plebis ad sedem apostolicam perlato, proprium antistitem sibi „ consecrandum Ravennates peterent.

Pars altera hujus concilii, quanquam nullo certo argumento refutanda succurrit, attamen ita res tota componitur, ut fabellam suboleat.

AD VENETUM CONCILIUM

Anni 775.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 775. CUm insularum Venetæ urbi circumjacentium cura ecclesiastica penes Gradenem patriarcham ad hoc usque sæculum spectarit, visum est tandem suum illis episcopum assignare; quare ea diœcesi in episcopatum Adriano permittente erecta, clerici & reliquus populus Venetorum cum Gradensi patriarcha & Duce Mauritio in synodum coeuntes de episcopo eligendo deliberarunt. Hanc quidem synodum (si tamen synodus appellanda est populi cum clericis coitus ad eligendum episcopum) non silet Venetus Labbei editor; sed pro Justiniano paulo recentiori scriptore, quem laudat, Dandulum antiquiorem rerum Venetarum scriptorem æquius attulisset, quanquam Justinianus eadem plane iisdemque ac Dandulus verbis rem illam narrat. In anno verò habitæ synodi idem Venetus Collector a vero aberrat; neque enim anno 777. ut ipse quidem opinatur, sed potius anno 775. celebrata est. Episcopum enim datum insulis anno XI. Mauritii ducis affirmans Dandulus, eundemque principem anno 764. cœpisse adnotans, in hanc sententiam nos plane deducit.

AD PADERBORNENSE I. CONCILIUM

Anno Caroli Magni IX. Christi 777.

ADDITIO.

Anno 777. SAxones, gens ad ea usque tempora pagana, Vvitichindo duce non semel Caroli Magni regis Francorum jugum excusserunt, nec semel ab illo redire ad servitutem coacti sunt. Tandem, cum nec ita quiescerent, Rex ingenti exercitu coacto repentinus in eorum fines ingreditur; quod tantum metum rebellibus injecit, ut tandem victas omnes manus dederint, fideique suæ pignus exhibuerint, tum datis obsidibus, cum etiam Christianæ Religionis sacramentis susceptis. Illis in fide firmandis Synodus Paderbornensis convenit, quæ Labbeum quidem non fugit, sed latuit illum diploma, in quo de jure quodam in ecclesiam Saonæ in diœcesi Meldensi abbatiæ S. Dionysii Parisiensis concesso, atque in ea Synodo confirmato agitur. Ad res igitur hujus concilii augendas huc transferendum constitui ex Mabillonio De re diplomatica lib. 6. num. 52.

Carolus, gratia Dei Rex Francorum, & Langobardorum, atque Patricius Romanorum.

OPortet serenitas nostra, ut ea quæ à Fidelibus nostris postulata fuerint, juste & rationabiliter pro servitio, & fidelitate, quæ circa Genitorem meum Pipinum Regem, & circa me habere videntur eis impertire debeamus. Notum sit omnibus Fidelibus nostris, tam & præsentibus quam & futuris, qualiter veniens Folradus, cappellanus Palatii nostri, & Abba S. Dionysii, nobis retulit privilegium à partibus S. Dionysii, quam Senodalis Consilius anno IX. ad Patris-Brunna ex promisso Angalramno Episcopo

ANNO CHRISTI 780.

scopo & Wilhario Archiepiscopo constituerunt de res proprietatis suæ in loco, qui dicitur Salona, quæ est constructus in honore Sanctæ Dei Genitricis, & Beatorum Martyrum, & Confessorum, & Virginum, ubi Sanctus Privatus Martyr, & Sanctus Illarius Confessor requiescere videntur; & meo in privilegio insertum invenimus, ut neque Angalramnus Episcopus, neque successores sui, neque archidiaconus, neque missus Ecclesiæ suæ Mediomatricius ibi in ipso Cœnobio pontificium habere non debeant, nisi Abbas Sancti Dionysii expetierit ordinationis faciendi, chrismetandi, & tabulas benedicendi. Interrogavimus Angalramnum Episcopum si ipsum privilegium consentire debuisset. Et ipse nullatenus denegavit, nisi sicut & chenodale consilio constituerunt Coepiscopi sui, sic consentivit, sicut ipse privilegius clariter innotuit. Propterea talem præceptum, & confirmationem permanere præcipimus ad partibus Sancti Dionysii, ut post hunc diem nullus quislibet Episcoporum neque Angalramnus, nec successores sui ipso Cœnobio non contingat, nisi sit sub emunitate, & privilegio Sancti Dionysii regulariter sicut cæteras Ecclesias, quas ad ipsa casa Sancti Dionysii aspicere videntur, & terrolas, quas Angalramnus, & Folradus infra ipso agro Salona & fine commutaverunt, A ...... Simile modo ex nostrum permissum, & confirmationem, absque Episcoporum Metensis Ecclesiæ impedimentum pars Sancti Dionysii una cum ipso Cœnubio Salona sub nostram tuitionem & defensionem, procerumque nostrorum partibus Sancti Dionysii debeant respicere, & quidquid per commutationem Regum, aut donationem, aut collata ibidem populi additum atque censatum, & Folradus de suas res ipso Cœnubio ditavit sub emmunitate, ad defensione Sancti Dionysii omnique tempore permanere debeant, ex nostra auctoritate confirmatum, ut melius delectet ipsam congregationem Sancti Dionysii, & Sancti Privati, & Sancti Illarii pro nobis, & pro eis, uxoreque nostra B Domini misericordiam attentius deprecare. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conservetur manu nostra propria subter eam firmavimus, & de annulo nostro sigillavimus.

Signum Caroli Gloriosissimi Regis. Nomen, & signum Cancellarii omissum.

Datum quod ficit Decembris dies ...... anno X. regnante Domno nostro Carolo Rege. Actum Aquis palatio publico in Dei nomine feliciter. Amen.

SYNODUS ROMANA

Pro investiganda veritate sacrorum Lypsanum S. Candidi ab Adriano papa

Anno circiter 780. celebrata.

Circa hos annos, antea scilicet quam Aragisius Beneventanus dux in ordinem a Carolo rege reduceretur, quod anno 786. contigit, & Italia nondum Longobardis repurgata, Carolus rex Francorum directo ad Adrianum papam Addone diacono concedi sibi sacra aliqua Sanctorum lypsana rogavit. Cui regis petitioni annuens Adrianus, nec ausus lypsana illa, quæ cultum suum in ecclesia aliqua haberent, loco movere, nescio qua cœlesti revelatione territus elargiendum illi censuit corpus Sancti Candidi Martyris, quod olim a Paulo Papa Aciulfo cuidam presbytero concessum, in ecclesia quadam depositum fuerat. Verum ut fraudis suspicio omnis tolleretur, synodum prius indicendam censuit, in qua ejus corporis veritas auditis D testibus discuteretur, ne forte contigisset, ut alterum pro altero corpus substitutum esset. Synodi hujus meminit Adrianus papa in sua ad Carolum regem epistola, quæ in codice Carolino editionis Gretseri est ordine LXI. *Concedimus sanctum corpus*, (S. Candidi) *quia per concilium & fide dignas personas testimonium reddentes ejus locum atque ecclesiam reperimus, unde jam a fato domino Paulo papa ipsum sanctum corpus apud jam dictum Aciulfum presbyterum concessum est.* Concilium hoc plane diversum est ab eo, quod Adrianus anno 792. Romam indixit; ut enim ex eadem epistola explorare licet, præcessit annum 786. quo Aragisus dux Beneventanus ad fidem coactus rediit.

CON-

ANNO CHRISTI 781. 798.

CONCILIUM INCERTI LOCI IN GERMANIA

In quo decreta translatio episcopalis sedis Ratisponensis ex ecclesia S. Emmerammi extra urbem ad ecclesiam S. Stephani intra urbis mœnia.

Anno 798. circ. ad an. 781.

QUanquam Cointius & Pagius ad annum 781. omnem fidem abjudicant bullæ Leonis III. papæ, in qua translatio sedis episcopalis ab ecclesia S. Emmerammi extra urbem Ratisponam ad ecclesiam S. Stephani intra eandem urbem sitam sancta & rata esse jubetur, quibus scriptoribus fidem meam addico; non ita tamen rejiciendam bullam illam censeo, ut nihil veri continere judicem. Reipsa enim translatio illa facta est, ut prodit Arnulfus monachus in miraculis S. Emmerammi apud Pagium ibidem. Verum pariter censeo concilium pro translatione illa decernenda a Carolo rege habitum fuisse, quod in eadem bulla legitur his verbis: *Adalvinus* (episcopus Ratisponensis) *juxta decreta canonum & cum authoritate nostra in præsentia piissimi imperatoris Caroli recta ratione in synodali concilio cum judicio episcoporum, clericorum, necnon nobilium laicorum de eodem loco cathedram pontificalem mutavit, & canonica authoritate in civitate ad ecclesiam S. Stephani Protomartyris statuit.* Probabile est enim & moribus ætatis illius consonum, translationem illam nonnisi in concilio decretam fuisse. Quanquam verò in eadem bulla id præstitum anno 798. sub Adalvino episcopo legitur; cum tamen Arnolfus id præstitum a Sindberto Ratisponensi episcopo tradat, Sindbertusque anno 791. obierit, ut Pagius ibidem probat; hinc fieri nunquam potuisse constat, ut concilium illud anno 798. sub Leone III. habeatur. Quare non immerito Pagius circa annum 781. id præstitum assignat. Bullam recitat Hundius in metropoli Salisburgensi, & Pezius Anecdotorum. tom. I. par. 3. pag. 4.

HISPANUM forte TOLETANUM CONCILIUM

Hæreticorum Elipando Toletano faventium

Circa annum 793. habitum.

Anno 793. EX synodica patrum concilii Francfordiensis anno 794. contra Elipandi Toletani hæresim de adoptione Christi filii Dei celebrati, discimus, Hispanos episcopos in unum coeuntes cœtum Elipandi de adoptione Christi sententiam adprobasse, eamque scripta ad episcopos Galliæ epistola synodica ex detortis quibusdam & vitiatis SS. Patrum testimoniis defendere adnisos fuisse. Ita enim illi in ea synodica, quam per partes afferunt Patres Francfordienses, & refutant, in sua ad præsules Galliæ synodica. *His præmissis sanctorum Patrum sententiis assertionibus nostris roboratis, in commune decrevimus ab eorum decretis, nullo modo deviare vestigiis.* Alteram ejusdem tenoris epistolam ad Carolum Francorum regem dederunt, cujus utriusque meminit idem Carolus in responsione sua ad eosdem, quam inter acta concilii Francfordiensis Concil. tom. VIII. col. 91. legas. Concilium istud tunc convocasse Elipandum censeo, postquam in concilio Ratisponensi primùm anno 792. dein in Romano concilio ejusdem anni sententiam suam velut hæreticam reprobatam agnovit. Quare non citius anno 792. nec serius anno 794. quo Francfordienses patres in concilium coiverunt, habitum censeo. Quæ si probetur conjectura, literæ illæ Adriani, quas post transmissam sibi a Carolo rege concilii Hispanici synodicam ad Gallos & Hispanos episcopos dedit, inter acta concilii Francfordiensis legendas, non quidem in Romano concilio anni 792. in quo Elipandus hæresim ejuravit, sed anno sequenti, & forte extra concilium datæ sunt.

SYNODUS IN BETH-BOTEN JACOBITARUM

In causa formulæ alicujus in Liturgia abrogandæ

A Cyriaco Jacobitarum patriarcha paulo post annum Græcorum 1104. *Christi* 793. *celebrata.*

Anno 793. circ. COeptam inter Jacobitas controversiam diremturus Cyriacus Jacobitarum patriarcha synodum ad Beth-Boten, qui locus est ditionis Haran in Mesopotamia convocavit. Dissidii argumentum præbebant verba illa Liturgiæ Syriacæ dum hostia frangitur: *Panem cœlestem frangimus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Hæc nonnulli tanquam ab errore pura, & usu recepta retinenda censebant, repugnantibus aliis perinde ac si panem cœlestem a Verbo ac Filio Dei aliud esse significarent. Cœperunt hæc agitari sub Gregorio patriarcha anno 759. ad eam dignitatem evecto, nec anno 793. adhuc sopita Cyriacus, qui tunc suprema dignitate potitus fuerat, ad præsentem synodum retulit, Ille delenda è Liturgia verba arbitrabatur, sed repugnarunt patres, standumque consuetudini censuerunt. Hæc omnia ex Abulpharagii Chronico MS. Patriarcharum tradit Assemanus Bibliot. Orient. to. 2. pag. 342.

AD CONCILIUM FRANCFORDIENSE

Contra hæresim Felicianam

Anno 794. celebratum

ADDITIO.

Concilium Francfordiense anno 794. celebratum nemo ignorat, vulgatique sunt apud Collectores omnes editi a Patribus illi canones sex & quinquaginta. Subscriptiones tamen desunt, quarum nonnullas dare hic juvat ex authore Annalium Moissiacensium, B non qualis extat apud Duchesnium, sed qualem exhibet codex MS. qui sub nomine Annalium Veterum Francorum vulgatus est a PP. Martene, & Durand in collectione veterum Monument. tom. V. Ita enim anonymus ille ad annum 794. *Congregata est synodus cum missis Domini Apostolici Adriani Papæ, sub Patriarcha Aquilejensi Paulo* (Paulino) *archiepiscopo, seu Petro Mediolanensi archiepiscopo, seu etiam Italiæ, Galliæ, Gothiæ, Aquitaniæ, Galleciæ episcopis, abbatibus, monachis, presbyteris, diaconibus, inter quos etiam venerabilis ac sanctissimus abbas, Benedictus, qui vocatur Vitizza monasterii Anianensis a partibus Gothiæ, & religiosos mo-* C *nachos Bedæ Addo qui & Smaragdus, seu cunctis fratribus suis discipulis. Hi sunt Ingeila, Aimo, Rabanus, Georgius cum cæteris fratribus cunctoque clero devotoque populo pariter aggregato ec.* Quæ hic de legatis apostolicæ sedis habentur, authoritate sua confirmat Eginarthus in Annalibus ad A. 794. qui illos pariter nomine designat Theophilactum & Stephanum episcopum appellans.

Ad tempus habiti concilii quod attinet ita rem hanc expedii in adnotationibus ad Pagium A. 794. 8.

Concilium hoc Francfordiense ante diem XIII. Kal. augusti hujus anni celebratum fuisse, perspicue demonstrat præceptum Caroli Magni pro abbate Cavensi apud Baluzium tom. II. capitular. num. XVIII. Testatur in eo rex Anianum abbatem *Synodali concilio venientem una cum monachis suis ec.* rogasse, ut sub tuitione & patrocinio regio reciperentur, quod & impetrarunt. Signatur diploma die illa julii anno XXVI. & XX. regni Carolini; nempe hoc anno.

ROMANUM CONCILIUM

Sub Adriano anno 794. celebratum pro confirmatione synodi Francfordiensis, Elipando, atque Felice damnandis.

Anno 794. Synodus ista Romana, quæ cum præcedenti Romana synodo anni 792. ab omnibus huc usque confusa est, eruitur non obscure ex Annalibus Moissiacensibus, & ab authore Veterum Annalium Francorum, qui Annales illos expressit, his verbis: *Placuit etiam universali concilio* (Francfordiensi) *ut ob* D *reverentiam sancti apostolici Adriani papæ urbis Romæ scripta mitterentur, per omnia juris privilegio reservato summo pontifici. Qui præfatus papa iterum concilio congregato episcoporum totius ecclesiæ Romanorum Helefantum* (Elipandum) *& Felicem totius perfidiæ arches & sequaces eorum, ut supra, sanctum concilium* (Francfordiense) *pari modo condemnant, & hanc hæresim funditus eradicare judicant. Misit etiam epistolam omnibus episcopis vel ecclesiis partibus Hispaniæ vel Galliciæ consolatoriam, quam qui legerit & crediderit, ad fidei tramitem peragendum ex novo & veteri testamento per omnia inveniet sufficientem refertam.* Ex his Annalistæ verbis E satis constare arbitror concilium quoddam habitum fuisse ab Adriano papa, in quo Elipandus & Felix damnati sunt. Concilium verò istud tunc convenit cum Adrianus concilii Francfordiensis acta suscepit. Et in eo pariter concilio data est epistola Adriani ad episcopos Hispaniæ, & Galleciæ, quæ actis concilii Francfordiensis præmittitur. Id si tenuerimus, profecto concilium istud longe diversum est ab eo, quod editores Veneti anno 792. assignant. Illud enim biennio ante Francfordiense concilium coivit; nec Felicem Urgelitanum damnavit, sed potius ejurantem illum hæresim suam admisit, atque suscepit: *coram ipso* (Adriano) *in basilica B. Petri Apostoli hæresim confessus est, atque abdicavit*, ait Eginhartus in Annalibus. Hæc verò postrema Romana Synodus statim post Francfordiense concilium habita est, & regressum ad vomitum Felicem una cum Elipando damnavit. Nec quidquam sinceritati hujus concilii officiunt literæ Caroli Magni ad Elipandum, in quibus mittere se dicit *primò quid dominus apostolicus cum sancta Romana ecclesia, & episcopis illis in partibus commorantibus sentiret sub unius libelli tenore. Secundo dein & tertio loco synodicas patrum concilii Francfordiensis.* Prima enim ponitur Adriani epistola honoris gratia, non temporis ordine. Ita enim ego rem totam concipio. Elipandus anno 794. exordiente, vel præcedenti exeunte synodicam suam misit ad Carolum; ille verò apto tempore concilium Francfordiense coadunavit, ejusque dein acta transmisit ad pontificem, qui statim concilium convocavit, cujus synodicam ad episcopos Hispaniæ inscripsit, eaque omnia deferenda curavit ad regem. Omnibus his documentis acceptis Carolus literas suas ad Elipandum una cum iisdem scriptis destinavit. Erroris hinc arguas Venetum editorem, qui ex Romano concilio anni 792. pro-

ANNO CHRISTI 795.

profectas censet literas illas Adriani ad episcopos Hispaniæ, quas concilio anni 794. adscribendas hucusque demonstravimus. Quin nec satis liquet, an Felix hæresim suam in concilio ejuraverit, id enim, nec Alcuinus A tradit, nec alicubi legitur. Hoc unice constat, convictum illum Ratisponæ hæresim suam Romæ ante confessionem S. Petri damnasse.

ANNO CHRISTI 795.

LEO PAPA III.

Sedit ab anno 795. usque ad 816.

AD EPISTOLAS LEONIS III. PAPÆ

& Caroli Magni

APPENDIX.

PRÆFATIO COLLECTORIS.

QUanquam omnes a Labbeo cæterisque Collectoribus prætermissas Leonis III. & Caroli Magni epistolas hic supplere non est animus; nonnullas tamen dare juvat, sive ex iis quæ non ita passim suppetere lectoribus possent, sive quæ exhibitas a Labbeo epistolas aut emendant, aut mancas ab eo traditas integriores reddunt. Hoc igitur consilio primum locum exhibeo epistolæ Leonis III. ad Athelardum Dorobernensem archiepiscopum, cui in omnes per C Angliam ecclesias primatum asserit. Ut lucem epistolæ huic afferam, recolere oportet historiam, inter res hujus ætatis ecclesiasticas, notissimam. Offa Mercorum rex invisum habens Lambertum Dorobernensem archiepiscopum, id egit apud Adrianum I. ut ejus authoritate duæ in Anglia distinguerentur Metropolitanæ cathedræ, quarum alteri Lichefeldensis, alteri Cantuariensis antistes præesset. Hæc non diu stetit diœcesis distributio; nam Kenulfus rex, Offæ successor, inter primas regni sui curas hanc posuit, ut res prius in Anglicano quodam concilio stabilita, a Leone III. pontifice in integrum restitueretur, universis per Angliam ecclesiis obsequio Cantuariensis archiepiscopi redditis. Leonis III. literas, quibus Cantuariensem archiepiscopum primatem totius Angliæ agnoscit, & pallio donat, hic exhibemus e MS. codice vulgatas ex Vvilkins tom. I. pag. 160. Datæ inscribuntur *die XV. Kal. Februarias indictione decima*; quæ si genuina inscriptio habeatur, reddit annum 802. indicantque causam illam, quæ anno 797. cœpta est agitari, aliquandiu perseverasse.

Addimus ob similitudinem argumenti epistolam cleri totius Angliæ ad eundem Leonem III. pontificem, contendentis adductis exemplis demonstrare, archiepiscopos Dorobernenses authoritate potiri successores sibi ordinandi. Epistolam hanc pariter damus ex Vvilkins tom. I. pag. 166.

Denique Caroli Magni epistolam ad Offam Mercorum regem ut daremus ex eodem Vvilkins, fecit ejusdem epistolæ integritas, cum mutilam & subinde obtruncatam exhibuerit Labbeus tom. IX. col. 174. Venet. editionis.

LEONIS III. PAPÆ AD ATHELARDUM

Archiepiscopum Dorobernensem,

Mittit pallium, & primatem totius Angliæ agnoscit.

Leo episcopus, servus servorum Dei, Athelardo archiepiscopo Dorobernensis ecclesiæ in perpetuum.

Extat apud Vvilkins to. I. pag. 160.

POntificali discretioni præcipue congruit præsulibus ecclesiarum, secundum eorum irreprehensibilem fidem, audientiam præbere, & eorum, quæ per beatum Petrum principem apostolorum, & nos gerere E desideraverint, quæ canonicis non refragantur sanctionibus, effectum concedere. Ut cum id, quod desiderant, obtinuerint, flagrantiores erga eorum religionis amorem existant. Exhortanda itaque nobis visa est, ac precanda tua fraterna almitas pro diœcesibus Angliæ sibi commissis, videlicet episcoporum, seu monasteriorum tam monachorum, quam clericorum, & puellarum; quæ sicut ab olitanis temporibus tua ecclesia tenuit, ut in sacro scrinio nostro requisita cognovimus, ita tibi tuisque successoribus tenenda confirmamus. Omnes Anglorum ecclesias sanctus ac egregius prædicator, papa Gregorius ordinavit, atque catholice confirmavit beato Augustino archiepiscopo, sincello suo subjectas fore in ævum per sacrum usum pallii; & ideo tibi scribimus ex auctoritate beati Petri apostolorum principis, cui a Domino Deo potestas data est, dicente (a) *Quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cælorum; & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cælis*: Immo & secun-

(a) *Matt. XVI.*

ANNO CHRISTI 795.

cundum institutam sanctorum canonum censuram, licet immeriti, ejusdem beati Petri, clavigeri regni cœlorum, vicem gerentes, tibi, Athelarde, tuisque successoribus omnes Anglorum ecclesias, sicut a priscis temporibus fuerunt, in perpetum in ipsa tua metropolitana sede, per subjectionis cognitionem, eas irrefragabiliter jure esse concedimus detinendas. Si quis verò, quod non optamus, contra hanc nostræ diffinitionis, vel apostolici privilegii auctoritatem venire temptaverit, ex auctoritate apostolica statuimus, ut, si archiepiscopus vel episcopus fuerit, ex ordine præsulatus sit dejectus. Similiter presbyter vel diaconus aut alius quilibet minister sacri ministerii si fuerit, ab ordine sit depositus. Si autem ex numero laicorum fuerit, tam rex, quam princeps, aut A quælibet magna, sive parva persona, a sacræ communionis participatione se noverit alienum. Hanc privilegii paginam, auctoritate beati Petri, apostolorum principis, cujus ministerio fungimur, tibi, Athelarde, tuisque successoribus in perpetuum concedimus obtinendam. Ad cujus firmitatem manibus nostris subscriptionem impressimus; illamque nomine nostrò signari mandavimus. Quam etiam a Sergio scriniario nostro scribi præcepimus mense januario. Dat. 15. Kal. Februarii per manum Eustachii, primicerii sanctæ sedis Apostolicæ, imperante Domino Carolo piissimo, consule, Augusto, a Deo coronato, magno, pacificoque imperatore, anno secundo post consulatum ejusdem do- B mini, indictione decima.

OMNIUM TOTIUS BRITANNIÆ EPISCOPORUM ET SACERDOTUM EPISTOLA AD LEONEM III. PAPAM

De successione archiepiscoporum Dorobernensium.

Omnes episcopi & sacerdotes totius Britanniæ insulæ venerabili Papæ Leoni salutem in Christo.

Apud Wilkins to.I. pag. 166.

NOtum fore cupimus almitati vestræ, sicut legimus in historiis Anglorum, scribente Beda, historiographo: & laudabili doctore nostro, quod non tam ingens labor incumbebat anterioribus nostris, scilicet pallii gratia Romam usque fatigari, quemadmodum postea mos inolevit. Scripsit namque ipse præfatus doctor, quod Beatus papa Gregorius Augustinum prædicatorem genti Anglorum direxerit, non episcopum ordinatum, sed monachum, cum aliis ejusdem religionis cooperatoribus. Ipse namque Augustinus post conversionem prædictæ gentis ab Aetherio Arelatensi archiepiscopo, archiepiscopus ordinatus est, juxta quod jussa S. patris Gregorii acceperat. Postea verò Augustinus successorem sibi Laurentium, adhuc vivens, ordinavit, exemplum sequens D beati Petri, principis apostolorum, qui Clementem adjutorem & successorem sibi consecrasse perhibetur. Post Laurentium Mellitus sedem Dorobernensis ecclesiæ suscepit. Et post Mellitum, Justus; qui ambo susceperunt scripta exhortatoria a pontifice Romanæ & apostolicæ sedis Bonifacio, data sibi ordinandi episcopos auctoritate; cujus auctoritatis ista est forma. *Dilectissimo fratri Justo Bonifacius. Pallium per latorem præsentium fraternitati tuæ, benignitatis studiis invitati, direximus, concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum, exigente opportunitate, Domini præveniente misericordia, celebrare; ita ut Christi evangelium plurimorum* E *adnunciatione in omnibus gentibus, quæ necdum conversæ sunt, dilatetur, & cætera.* Nam iste Justus antea ab Augustino episcopus ordinatus est, sicut & Mellitus. Ipse quoque Justus ordinavit Paulinum episcopum, & Honorius papa misit pallium ipsi Paulino, ubi gentem Nordanhymbrorum cum suo rege ad fidem Christi, Paulino evangelizante, conversam esse didicit. Qui Paulinus post obitum prædicti Justi, Honorium Dorovernensi ecclesiæ archiepiscopum ordinavit, cui etiam præfatus papa Honorius misit pallium & literas, in quibus continentur hæc:

Dilectissimo fratri Honorio, Honorius salutem. C *Juxta vestram petitionem, & filiorum nostrorum regum, vobis per præsentem nostram præceptionem, vice beati Petri, apostolorum principis, auctoritatem tribuimus, ut quando unum ex vobis divina ad se jusserit gratia evocari, is, qui superstes fuerit, alterum in loco defuncti debeat episcopum ordinare; pro qua etiam re singula vestræ dilectioni pallia pro eadem ordinatione celebranda direximus, ut per nostræ præceptionis auctoritatem possitis Deo placitam ordinationem efficere: quia ut hæc vobis concederemus longa terrarum marisque intervalla, quæ inter vos & nos obsistunt, ad hæc nos condescendere coegerunt; ut nulla possit ecclesiarum vestrarum jactura per cujuslibet occasionis obtentum quoquo modo provenire; sed potius commissi vobis populi devotionem plenius propagare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.*

Item Albinus vel Alquinus maximus librarius scripsit ad Offam, regem Anglorum, dicens, quod archiepiscopus semper ab archiepiscopo debeat ordinari, & pallium ei debeat mitti a domno Apostolico. Sed regum dissensiones hanc turbaverunt ordinationem, ita ut non potuerit fieri, quod fieri debuit; quamvis sancti canones firmissime decrevissent, nunquam ob regum dissensiones ecclesiastica statuta violari debuisse. Tunc temporis impleverunt sancti & apostolici viri illud laudabile præceptum Salvatoris nostri, dicentis: (*a*) *Gratis accepistis, gratis date.* Tunc sine viribus elanguit Simoniaca hæresis, quia non pecunia emebatur donum Dei, sed gratis, sicut ipse jusserat, donabatur. Timendum est tamen videntibus gratiam Dei, hoc quod Petrus apostolus Simoni dicebat: (*b*) *Pecunia tua tecum sit in perditione; non est tibi pars, neque sors in sermone hoc.*

(a) Matt. X. 8.

(b) Act. VIII.

AD-

ANNO CHRISTI 795.

ADMONITIO COLLECTORIS

In sequentem epitomen epistolæ Leonis papæ III.

Vetustissimus ille noster Lucensis Codex MS. in collectione canonum in epitomen redactorum sequentem pariter Leonis epistolam seu epistolæ synopsim exhibet, quam ad Leonem hunc pertinere, ex illo ad quem data scribitur, intelligimus. Directa est enim Alcoino, qui alteri Leoni pontifici nulli præter quam III. æqualis vixit.

EX EPISTOLA LEONIS AD ALCOINUM.

Ternam mersionem fieri in baptisma.

CAROLI MAGNI

Ad Offam Mercorum regem epistola.

Carolus Dei gratia rex Francorum & Longobardorum, ac patricius Romanorum, viro venerando ac fratri charissimo, Offæ, regi Merciorum, præsentis prosperitatis & æternæ beatitudinis in Christo salutem.

Ex Wilkins to. I. pag. 158.

Inter regales dignitates, & sublimiores seculi personas fœderatæ in unanimitate pacis amicitiæ jura, & sanctæ charitatis concordiam ex intimo cordis affectu servare, multis prodesse solet; & si inimicitiæ nodos dominico præcepto dissolvere jubemur; quanto magis vincula charitatis connectere curandum est? Unde & nos, frater dilectissime, antiqui memores inter nos pacti, has vestræ reverentiæ literas dirigere curavimus, ut fœdus in radice fidei firmatum floreret in fructu charitatis; relectisque vestræ fraternitatis epistolis, quæ diversis siquidem temporibus per missorum vestrorum manus nobis delatæ sunt, singulis competenter vestræ auctoritatis suggestionibus respondere satagentes, primò gratias agimus omnipotenti Deo, de catholicæ fidei sinceritate, quam in vestris laudabiliter invenimus paginis exaratam; agnoscentes vos non solum terrenæ patriæ fortissimos protectores, sed etiam & sanctæ fidei devotissimos esse defensores. De peregrinis verò, qui pro amore Dei & salute animarum suarum beatorum limina apostolorum adire desiderant, sicut olim perdonavimus, cum pace sine omni perturbatione vadant suo itineri, secum necessaria portantes. Sed probavimus quosdam fraudulenter negotiandi causa se intermiscere; lucra sectantes, non religioni servientes. Si tales inter eos inveniantur; locis opportunis statuta solvant telonea; cæteri absoluti vadant in pace. De negotiatoribus quoque scripsisti nobis, quos volumus ex mandato nostro, ut protectionem & patrocinium habeant in regno nostro legitime, juxta antiquam consuetudinem negotiandi. Et si in aliquo loco injusta affligantur oppressione, reclament se ad nos, vel nostros judices, & plenam jubebimus justitiam fieri. Similiter & nostri, si aliquid sub vestra potestate injusti patiantur, reclament se ad vestræ æquitatis judicium, ne aliqua inter nostros alicubi oboriri possit perturbatio. De Odhberhto verò presbytero, qui de Roma rediens, pro Dei amore (ut referre solet) peregrinari volens, non vos accusare veniens; sciat dilectio vestra, quod eum cum cæteris exulibus, qui timore mortis sub nostræ protectionis confugerunt alas, Romam direximus, ut sub præsentia domini Apostolici, & N. archiepiscopi vestri, quo se, ut vestri innotuerunt apices, voto constrinxerunt, audita causa illorum judicentur; ut in quo pietatis intercessio non profuit, æquitatis indicatio proficiat. Quid nobis cautius esse poterit, quam ut apostolicæ auctoritatis censura causam discernat, in qua aliquorum dissonat sententia. Petras verò nigras, quas vestra flagitabat reverentia, vobis direxi. Veniat missus, qui consideret quales animus vester desideret, & ubicumque inventæ fuerint, dari, & in vehendo adjuvari libenter mandabimus. Sed, sicut vos de longitudine petrarum desiderium vestrum intimastis; ita & nostri de prolixitate sagarum deposcunt, ut tales jubeatis fieri, quales antiquis temporibus ad nos venire solebant. Cognoscat quoque dilectio vestra, quod aliquam benedictionem de dalmaticis nostris, vel palliis ad singulas sedes episcopales regni vestri, vel Aethelredi in eleemosinam domni Adriani, apostolici patris nostri, & amatoris vestri direximus; deprecantes, ut diligenter jubeatis intercedere pro anima illius, nullam habentes dubitationem beatam illius animam in requie esse; sed ut fidem & dilectionem ostendamus in amicum nobis charissimum. Sicut & beatus præcipit Augustinus, pro omnibus ecclesiasticæ pietatis intercessiones fieri debere; asserens, pro bono intercedere, facienti proficere. Sed & de thesauro humanarum rerum, quem Dominus Jesus nobis gratuita pietate concessit, aliquid per metropolitanas civitates transmisimus; vestræ quoque dilectioni ad gaudium & gratiarum actiones Deo omnipotenti, dirigere studuimus unum baltheum, & unum gladium Huniscum, & duo pallia serica. Quatenus ubique in populo Christiano divina prædicetur clementia, & nomen Domini nostri Jesu Christi glorificetur in æternum; pro nobis nostrisque fidelibus, immo & pro cuncto populo Christiano, assiduas fieri faciatis intercessiones, deprecamur; quatenus mitissima superni regis (bonitas) regnum sanctæ ecclesiæ protegere, exaltare, & dilatare dignetur. Deus omnipotens dignitatis vestræ excellentiam ad tutelam sanctæ suæ ecclesiæ longæva prosperitate incolumem conservare dignetur, desiderantissime frater.

Sæpe sequens agnum lupus, est a voce retentus,
Sæpe avidum fugiens respicit agna lupum.
Sæpe canes leporesque umbra cubuere sub una,
Et stetit in saxo proxima cærulea (a)
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri juncta columba fuit.

(a) Cerunla.

Deceptum, nisi qui se simulabat amare;
In laqueos auceps decideratque suos. A
Intrat amor mentes, usu didiscitur usus;
Qui poterit sanum fingere, sanus erit.

GALLICANUM INCERTI LOCI CONCILIUM

Forte Turonense, in causa Josephi Cenomanorum episcopi

Circa annum 796. habitum.

MErulo religiosissimo Cenomanorum episcopo circa annum 796. vita functo successor datus est a Carolo Magno rege Josephus, qui longe aliter ac decessor suus sacrum regimen instituit. Nam seditionem quamdam in se clerici & populi exortam ita repressit, ut passim & impotenter vel in sacerdotes sævierit, nec a flagelli quidem, obcæcationibus, aliisque barbaris suppliciis abstinuerit. Re ad Carolum regem delata, ipse in concilio causam discuti jussit. Diu res ventilata est, cum ille negaret omnia; donec tandem sententiam imminere in se intelligens Josephus, laicali & militari veste indutus in fugam dilapsus est. Quare statim exauthoratus *episcopo Turonensi de cujus familia ortus erat, redditus fuit, qui & eum in quadam cella sua in pago Turonensi nomine Condeda sub pœnitentia posuit*. Meminit synodi hujus libellus de gestis episcoporum Cenomanensium in analect. Mabillonii pag. 292. edit. in fol. his verbis: B *Adpropinquante termino contumeliæ suæ, & a regale exercitu, & a synodali conventu ec.* Concilium istud, quod Turonense ideo dixi, cum judicia episcoporum suffraganeorum ad metropolitanum, & concilium ab eo indictum pertinerent; concilium, inquam, istud non serius anno 796. habitum fuisse oportet, cum anno illo die XV. Kal. Januarii, quo Carolus regni sui annum XXIX. agebat, datum sit ejusdem Caroli diploma in gratiam Franconis Cenomanensis episcopi, qui Josepho successit. Vide analecta Mabillonii ibid. pag. 293.

AD CONCILIUM APUD BACENCELD

Anno 796. Kenulfi Mercorum regis II. celebratum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA ET ADDITIO.

To. I. pag. 158. CL. Daniel Vvilkins de anno quo synodus ista convenit, ita differit in adnotatione hic subjecta: „ Clar. Spelmannus „ concilium hoc Baccanceldæ celebratum „ fuisse dicit anno Christi DCCXCVIII. Nos „ chronicon Saxonicum secuti, ad annum DCCXCVI. referimus, hac insuper „ inducti ratione, quod archiepiscopus Eboracensis 19. cal. Sept. hujus anni consecratus, professionem archiepiscopo Cantuariensi eo anno fecerit, quo concilium „ fuit celebratum. Jam præter hunc *Eadulfum* neminem alium in sede Eboracensi „ tempore Aethelardi, archiepiscopi Cantuariensis, successisse, historia docet. Concilium verò hoc inserit Labbeus tom. IX. pag. 211. Venet. edit. Hic verò ejusdem decretum, prout in vetustissimo chronico Saxonico exprimitur, latinis literis ab eodem viro docto expressum, damus. Aethelardus, archiepiscopus Cantuariensis, indixit synodum, ac stabilivit, & confirmavit mandato papæ Leonis omnia Dei ecclesias (spectantia) quæ fuerant constituta Vvihtgari diebus, aliorumque regum „ diebus, & sic dixit: *Ego, Athelardus, humilis archiepiscopus de Cantvvareberi, cum unanimi consilio totius synodi, & totius congregationis omnium monasteriorum, quibus superioribus temporibus libertas concessa est a fidelibus viris, in Dei nomine, & per ejus tremendum judicium præcipio, sicut mandatum habeo a papa Leone, ne deinceps aliquis audeat sibi eligere dominos ex laicis hominibus super Dei hæreditatem. Verum sicut est in chartis, quas papa concessit, aut sancti viri constituerunt, nostri nempe patres & nostri domini, de sanctis monasteriis; ita illa permaneant* D *inviolata, absque omni recusatione. Si quispiam fuerit, qui hoc Dei, & nostri papæ, nostrumque mandatum observare noluerit, verum spreverit, ac pro nihilo duxerit; sciat ille, quod redditurus sit rationem ante Dei tribunal. Ego autem Athelhardus, archiepiscopus, cum duodecim episcopis, & cum tribus & viginti abbatibus, hoc ipsum cum signo crucis Christi confirmo atque stabilio.*

(Ibid. pag. 158.)

CON-

CONCILIUM ſeu CONVENTUS ECCLESIASTICUS RATISPONENSIS

Inter annum 798. & 811. celebratum.

Inter an. 798. & 811. SYnodi vel conventus hujus eccleſiaſtici mentio fit in veteri charta Friſingenſi, quam in altera primi voluminis parte Hiſtoriæ ſuæ Friſingenſis deſcripſit P. Meichelbech num. CCLVI. in qua hæc legas. *Hoc factum eſt in Regnaſpurc in publico conventu epiſcoporum, ſeu etiam presbyterorum, in quo erat Arn archiepiſcopus* Salzburgenſis, *Atto epiſcopus* Friſingenſis, *Adalwvinus epiſcopus* Ratiſponenſis, *Hato epiſcopus* Laureacenſis ſeu Patavienſis, *Einrich epiſcopus* Sabionenſis, *Agnus Epiſcopus*, *Meginart abbas &c.* Annus habiti concilii incertus eſt, quanquam diverſum credo a concilio Ratiſponenſi contra Felicianam hæreſim anno 803. coacto, ex illis enim epiſcopis, quorum ſedes comperta eſt, diſcimus concilium eſſe, non quidem a Carolo rege ex diverſarum provinciarum epiſcopis collectum, ſed provinciale ab Arnone archiepiſcopo cum ſuffraganeis ſuis celebrato, & quidem intra annum B 798. quo archiepiſcopi titulum primum obtinuit, & annum 811. quo Atto Friſingenſis epiſcopus obiit. Cætera hujus concilii ignorantur.

MOGUNTINUM CONCILIUM

A Carolo Magno ante profectionem ſuam ad urbem Romam Anno 800. celebratum.

Anno 800. ANno 800. Labbeus concilium Turonenſe ex authoritate chronici Moiſſiacenſis aſſignat; in quo factam a Carolo regni ſui diviſionem inter filios ex eodem chronico tradit. Cum verò eam regni diviſionem tunc temporis commentitiam eſſe Pagius in Critica A. 800. ex ſilentio omnium ætatis illius ſcriptorum demonſtraverit; hinc fides etiam ejus concilii, de quo altum eſt apud eoſdem ſcriptores ſilentium, nutat. Præſtare igitur cenſeo authoritatem anonymi ſcriptoris veterum annalium Francorum apud Martene in Collectione Monum. tom. V. qui C pro Turonenſi Moguntinum anni hujus concilium his verbis inducit: *Carolus rex congregavit optimates ſuos & ſynodum habuit apud Moguntiam epiſcoporum vel abbatum ec.* Congruit & Eginarthus, qui anno iſto curiam Moguntiæ habuiſſe regem teſtatur.

AD CONCILIUM CLOVESHOVIENSE

Anno 803. habitum

ADDITIO.

Anno 803. Ex Wilkins to. I. pag. 167. Q*Uod hic ſubjungitur decretum concilii Cloveshovienſis Labbeus quidem ex Spelmanno dederat, ſed mutilum adeo ut iterum hic ex Wvilkins, qui ex fonte ipſo dedit, referendum cenſuerim.*

Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Scimus autem, quod multis in Deum fideliter confidentibus notum & manifeſtum eſt, & nihil tamen illis placabile in eo viſum eſt, qui in gentibus Anglorum conmorantur, quod Offa rex Merciorum, in diebus Jaenberhti archiepiſcopi cum maxima fraude honorem & unitatem ſedis S. Auguſtini patris noſtri in Dorovernenſi civitate, dividere & diſcindere præſumſit; & quomodo poſt obitum prædicti pontificis Aedelheardus Archiepiſcopus, Dei gratia, donantiæ illius ſucceſſor, poſt curricula annorum erga plurima Dei eccleſiarum jura, limina apoſtolorum & apoſtolicæ ſedis beatiſſimum papam Leonem viſitare contigit. Inter alias neceſſarias legationes etiam diſciſſionem injuſte factam archiepiſcopalis ſedis narravit; & ipſe apoſtolicus papa, ut audivit & intellexit, quod injuſte fuiſſet factum, ſtatim ſui privilegii auctoritatis præceptum poſuit, & Britanniam miſit & præcepit, ut honor ſancti Auguſtini ſedis cum omnibus ſuis parochiis integerrime redintegraretur, juxta quod ſanctus Gregorius, noſtræ gentis apoſtolus & magiſter, compoſuit, & honorabili archiepiſcopo Aedelheardo in patriam pervenienti per omnia redderetur; & Coenulfus, rex pius Merciorum, ita complevit cum ſenatoribus ſuis. Anno vero dominicæ incarnationis DCCCIII. indictione II. die 4. idus Octobris. Ego Aedelheardus archiepiſcopus, cum omnibus duodecim epiſcopis ſanctæ ſedi beati Auguſtini E ſubjectis, per apoſtolica præcepta domni papæ Leonis in ſynodo, quæ facta eſt in loco celebri, qui vocatur Cloſeshoas, unanimo conſilio totius ſynodi in nomine Dei omnipotentis præcipientes, & omnium ſanctorum illius, & per ejus tremendum judicium; ut nunquam reges & epiſcopi, neque principes, neque ullius tyrannicæ poteſtatis homines honorem ſancti Auguſtini, & ſuæ ſanctæ ſedis diminuere, vel in aliquantula

ANNO CHRISTI 803.

tula particula dividere præfumferit; fed in eo per omnia dignitatis honore pleniffime femper permaneat, quo utique in conftitutione beati Gregorii, & in privilegiis apoftolicorum fuorum fucceflorum habeatur; necnon etiam & in fanctorum canonum rectum haberi fanctionibus videatur: nunc etiam, Deo cooperanti, & domno apoftolico papæ Leoni, ego Aedelheardus archiepifcopus, & alii coepifcopi noftri, & nobifcum omnes dignitates noftræ fynodi cum vexillis crucis Chrifti unanimiter primatum fanctæ fedis firmantes; hoc quoque præcipientes, & figno fanctæ crucis fcribentes, ut archiepifcopalis fedes in Liccidfeldenfi monafterio nunquam habeatur ex hoc tempore, neque in alio loco aliquo, nifi tantummodo in Dorobernenfi civitate, ubi Chrifti ecclefia eft; & ubi primum in hac infula catholica fides renituit, & a S. Auguftino facrum baptifmum celebratum eft. Infuper etiam cartam a Romana fede miffam, poft Adrianum papam, de pallio, & de archiepifcopatus fede in Liccedfeldenfi monafterio, cum confenfu, & licentia domini apoftolici Leonis papæ præfcribimus aliquid non valere, quia per fubreptionem & male blandam fuggeftionem adipifcebatur; & idcirco manifeftiffimis fignis cœleftis regis primatum monarchiæ archiprincipatus permanere canonicis & apoftolicis munitionibus ftatuimus, ubi fanctum evangelium Chrifti per beatum patrem Auguftinum in provincia Anglorum primum prædicatum, & deinde per gratiam Spiritus Sancti late diffufum eft. Si quis vero contra apoftolica præcepta & noftrorum omnium aufus fit tunicam Chrifti fcindere, & unitatem fanctæ Dei ecclefiæ dividere, fciat fe, nifi digne emendaverit, quod inique contra facros canones fecit, æternaliter effe damnatum.

Hic funt nomina fanctorum epifcoporum & abbatum, qui præfcriptam apographi cartulam in fynodo, quæ facta eft ad Clofefhoum anno adventus Domini DCCCIII. cum figno fanctæ crucis Chrifti firmaverunt.

† Aldelheardus archiepifcopus.
† Alduulphus epifcopus.
† Vuerembertus epifcopus.
† Alcheardus epifcopus.
† Vvuitberthus epifcopus.
† Alhmundus episcopus.
† Ofmundus epifcopus.
† Eadvuulfus epifcopus.
† Dereberhtus epifcopus.
† Vvilitunus epifcopus.
† Trifridus epifcopus.
† Vulfheardus epifcopus.
† Alhmundus presbyter abbas.
† Beonna presbyter abbas.
† Fordred presbyter abbas.
† Vuigmundus presbyter abbas.

AD REISPACENSEM SYNODUM

Anno 803. habitam

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET ADDITIO.

Reifpacenfem fynodum a Labbeo omiffam ex Hanfizii Germania facra in Salisburgen. Venetus editor fupplevit, contulitque cum eodem Hanfizio, & cum eo qui utrumque præceffit, Dukerio in chronico Salisburgenfi in annum 799. & menfem Januarium. Sed promovendam in annum 803. diem XIII. Kal. Septembris probare mihi videor ex epiftola encyclica Arnonis, ut credere par eft, Salisburgenfis archiep. qua cæteros epifcopos ad fynodum invitavit, quam epiftolam ex P. Pezii Codice Diplomat. par. I. pag. 24. inferius recitabo. Cum enim in epiftola invitentur epifcopi ad diem XIII. Kal. Septembris ad Reifpach, ut fynodum ibi agant; certoque pariter conftet fynodos in diem dominicam indici; probabili hinc confequutione deduco fynodum hanc vel anno 797. vel anno 803. vel 808. conveniffe. Annum vero 797. excludendum plane demonftrat archiepifcopi titulus, quem a Leone III. acceptum Arno nonnifi anno 798. ut liquet ex Pagio, retulit. Annum verò 808. abjiciendum pariter fuadet concilium Salzburgenfe præcedenti anno 807. celebratum, quod tamen in vetufto libro traditionum Frifingenfium poft chartam fynodum Reifpacenfem commemorantem inducitur. Chartam illam ex Dukerio affert Hanfizius, ex quo Venetus Labbei editor fed mutilam; integram verò refert P. Meichelbech. in hiftoria Frifingenfi tom. I. par. I. pag. 94. ex quo illam defcribam.

Quod verò cenfendum fit concilium eo ipfo anno quo Reifpacenfe *in Francia* habitum, quod memorat Arno in fua encyclica, quis divinaverit? Inter capitula ecclefiaftica quæ ex capitularibus Caroli Magni felecta dedit Labbeus pag. 239. edit. Venet. in titulo III. cap. II. exhibetur decretum *Sacerdotum de purgatione* Caroli regis cum confenfu Papæ Leonis fancitum in pleno quodam epifcoporum & præfulum concilio; idque poft annum 800. prodiiffe idem Labbeus tom. IX. pag. 259. egregie probat. Num forte idem eft concilium de quo in epiftola? Quærant docti. Nunc tandem epiftola hæc fæpius laudata promenda.

AR-

ANNO CHRISTI 803.

ANNO CHRISTI 803.

ARNONIS EPISTOLA ENCYCLICA

De celebranda synodo in Rispach.

Sincerrimæ dilectionis venerabiliter præferendo, & cum omni charitatis amore amplectendo N. digno Dei antistiti, supplex S. Juvavensis ecclesiæ Archiepiscopus N. bene cupiens prosperitatis vestræ hic præsenti & in futuro sæculo.

. Pez Co-ic. dipl. ar. I. col. 4.

SOlito etenim more sanctitatis vestræ precibus nos enixe commendamus. Vestra namque memoria, ut optime condecet, jugiter apud nos retinetur, sicut optime noverit fraternitas vestra, & canonica auctoritas probat, omniumque nostrum est utilitas maxima, qui sumus in loco regiminis constituti, *synodale colloquium* habere, & ibi pertractare nostrum ministerium, a Deo nobis commissum, ad profectum totius Christianæ plebis: quia idipsum a confratribus nostris episcopis hoc anno *in regno Domni Senioris nostri in Francia* est peractum. Quapropter Deo auspice nos coadunati sumus synodalem conlocutionem exercere ad *Rispach* die inchoante *XIII. Kal. Sept.* Quapropter bonum est, ut die statuto vos ipsi illuc veniatis, & præcipiatis vestro *Chori episcopo*, ut illuc veniat, & archipresbyteris vestris seu cæteris primoribus ecclesiasticis: & de illa vestra abbatia illos proceres monachos, quantos vobis videbitur. Etsi illa capitula quæ in illa synodo in Francia gesta fuerunt, scripta habeatis, vobiscum deferte. De victualibus verò sagax prudentia vestra præcaveat, ad quantos dies ibi commorari in loco, tantos tunc nostra suppetiat convenientia. Quia, sicut superius præfati sumus, ut illa synodalis loquela, Divina auxiliante gratia, nobis a Deo merces adcrescat, & apud homines bona laus. Et hoc scitote, quia ad confratres nostros episcopos istam exemplariam scriptam directam habemus. Perlecta hac epistola a vestra dilectione nobis sospitatem vestram per missum aut per indicolum vestrum nobis innotescere non pigeatis.

CHARTA FRISINGENSIS

In qua concilii Reispacensis Patres commemorantur.

B NOtitia de hoc quod Cundharius abbas reddidit Attoni episcopo Ecclesias Parrochiales IIII. ad Thahaningas, ad Mosahen, ad Munirihingas, ad Sulagaloch, & placitavit si aliquis ex propinquis suis dignus extiterit ad sacerdotium, ordinet eum illic episcopus, & in præsentia istorum. Ad Rispah in synodo factum est. Vvaltrih episcopus, Arn archiepiscopus. Adalvvinus episcopus. Urolf abbas, Hato abbas, Reginperht abbas, Amo archipresbyter. Ellandrod archipresbyter. Hiltiperht diaconus, Paldrih archipresbyter.

Hist. Fri-sing. to. I. par. I. pag. 94.

Esset hic locus, & ipsus, si Deo placet, concilii hujus constitutiones daremus, quales a C *Dukerio referuntur; sed cum a doctis omnibus rejiciantur ut evidenter spuriæ, ideo negligendas censuimus. Vide Hansizium German. S. tom. II. Salisburgen. Meichelbech Hist. Frising. ubi supra, quorum doctorum argumentis demonstrantur Dukerium in iis, quæ ad synodum istam spectant, omnia ad ingenium confinxisse. Accedunt ea quæ de anno & mense habiti concilii supra retulimus, ex quibus nonnisi ad arbitrium annum hunc & mensem confinxisse scriptor ille plane convincitur. Ex quo errore cæterorum veritatem arguas.*

AD CONCILIUM AQUISGRANENSE

Anni 803.

ADDITIO.

COncilium hoc Aquisgranense ex authore Chronici Moyssiacensis Labbeo innotuit, cujus & verba recitat. Sed hæc ipsa verba referens author Veterum Annalium Francorum vulgatus a PP. Martene & Durand in Collectione Monum. tom. VII. quædam adjicit quæ neglexisse pœniteret; ita ergo addit scriptor ille coævus: *Similiter in sancta synodo congregavit universos abbates, & monachos, qui ibi aderant, & ipsi inter se conventum fecerunt, & legerunt regulam sancti Patris Benedicti, & tradiderunt eam sapientes in conspectu abbatum & monachorum; & tunc jussio generaliter super omnes episcopos, abbates, presbyteros, diacones, seu universo choro clericorum facta est, & unusquisque in loco suo juxta constitutionem SS. Patrum, sive in episcopatibus, sive in monasteriis aut per universas ecclesias; ita ut canonici juxta canones viverent, & quidquid in clero aut in populo de culpis aut negligentiis apparuerit juxta canonum authoritatem emendassent, & quidquid in monasteriis seu in monachis contra regulam S. Benedicti factum fuisset, hoc juxta regulam ejusdem emendare fecissent.* E *Mandavit autem ut unusquisque episcopus in omni regno, vel imperio suo ipsi cum presbyteris suis officium sicut psallit ecclesia Romana facerent. Nam & scholas suas cantorum in loca congrua construi præcepit. Similiter & in monasteriis Sancti Benedicti servantibus regulam, ut officium ipsius facerent, sicut regula docet.*

CON-

CONCILIUM TEGERNSEENSE

In Monasterio ejus nominis ad Lacum Tegurinum in diœcesi Frisingensi habitum, pro lite quadam ejusdem monasterii cum suo episcopo

Anno Caroli imperatoris IV. Christi 804. die XVI. Junii.

Concilii hujus historiam suppeditat vetus documentum, quod ex vetusto codice Traditionum Frisingensium integrum refert P. Meichelbech in Historia Frisingensi tom. I. par. II. pag. 92. Ex eo verò tota concilii hujus historia deducitur. Tegernseensibus monachis diem dixerat Atto Frisingensis episcopus ad concilium quoddam in ecclesia S. Emmerammi extra mœnia urbis Ratisponensis cogendum, ut ecclesias quasdam baptismales *idest parochiales, quas illos contra jus & fas retinere contendebat, sibi episcopo suo restituerent. Monachi jus suum pro viribus in eo defensabant; tandem ex sententia concilii reddere omnia jussi sunt. Cum dictis nequaquam stetissent, anno quarto imperii Caroli die XVI. Kal. Julias iterum ad concilium in eodem Tegernseensi monasterio coactum sistere se jussi sunt. Multa ibi pro se monachi; sed cum dicta sua scriptis documentis probare nequaquam potuerint, iterum victi causa exciderunt. Rem totam fuse legas in charta, quam hìc integram ex eadem Frisingensi historia subjicio.*

Meichel-bech Hist. Frising. to. I. par. II. pag. 92.

Brevem commemoratorium de causa Sanctæ Mariæ semper Virginis & beati Corbiniani confessoris Christi domo episcopali, qui dicitur Frisiginga, quomodo Atto episcopus interpellavit Adalbertum abbatem, & Zachonem vicarium ejus pro causa sanctæ Mariæ, quæ abstracta injusto ordine fuit partibus illorum. Protulit prædictus episcopus sententiam suam coram episcopis, & abbatibus, quorum nomina hìc scripta continentur. Erant enim congregati ad ecclesiam beati Emmerami martyris Christi, quæ est sita prope civitatem, qui vulgo nominatur Reganespurc. Hæc sunt nomina virorum religiosorum, & prudentium. Inprimis Altheus episcopus, Walterich episcopus, Arn episcopus, Itheri abbas, Ato diaconus sive abbas, Hunrih abbas, Urolf abbas, Reginperht abbas, item Reginperht capellanus presbyter, Wolfheri capellanus presbyter, Petto abbas, Cunzi presbyter, coram istis omnibus spoponderunt prædicti abbates Adalperht, & Zacco omnia se reddituros ad domum beatæ Mariæ, quicquid exinde injusto ordine abstractum habuerunt, & per wadium illorum utrique manibus suis, quasi coacti, in manu episcopi Attonis dederunt, dicentes, se reddituros ex integro justitiam secundum rectum judicium faciendam. Sed nihil profuit de his omnibus unde wadium dederunt, nec quicquam de justitia nostra ad illos invenire potuimus. Cum non post multum temporis contigit enim, ut Meginhart abbas ipsius domui vivente Zaccone regimen accepit. Deinde venerandus vir Atto episcopus, & Maginhardus abbas pro hoc condixerunt publicum placitum fieri, & qualiter adunata est cohors, & stipata caterva in loco, qui dicitur Tegarinseo, ad translationem corporis Sancti Martyris Christi Quirini hìc intelligitur. Ipso die residentibus viris illustrissimis Arnonem archiepiscopum, Attonem episcopum, Oadalhardum episcopum, Hiltigero vocato episcopo, Maginhardo abbate, Cundhario abbate, Ellannodo archipresbytero, Perhtrato presbytero & capellano domni Imperatoris, Oadalfrido presbytero, Zacconi monacho, qui quondam abbas, Rihheri presbytero, & M. Isaac presbytero & M. Lantolt M. Eparhat M. Arn M. & omnis congregatio ipsius monasterii, insuper Droant com. Pippimes com. Cundhart com. Reginbart cent. domni imperatoris, Maginhart, Amalrih, Swarzolf, Hitto, Amo, & alii plurimi. Facta est ibi inquisitio, & ventilata causa inter Attonem episcopum, & Maginhardum abbatem ex ipso monasterio jam dicto. Atto episcopus requirens ecclesias baptismales ad suum episcopatum legitime pertinentes, id fuerunt: ad Ascwendingas, & ad Hartbeningas, ad Egilingas, Worm, Gojollinga, Tanchiricha, Lezinhusir, Holzhusir, Hrodungeschiricha, Phunzina, Helphindorf, ad Funsinga, ad Pohloh, & decimam de ecclesia ad Feldkirc, & ecclesiam ad Holzhusun de traditione quondam novilissimi viri nomine dd, & illam parrochiam ad Tankirc, & altaria duo consecrata, & ad Teorhage, eo quod injuste abstractæ essent de ipsum episcopatum, & conlocatæ in illorum monasterio multo jam tempore. Tunc ipse Maginhardus abba juxta auditum, & dicta multorum hominum, qui illud adserebant, retinere temptabat in multitudine hominum traditionum ad ipsius monasterii facta. Tunc Arn pontifex taliter adserens ajebat: *Si istas ecclesias & omnia, quicquid a te repetit domnus Atto episcopus habere vis, veniat advocatus tuus in præsente, & faciat inde legem, & conquiratur ad ipsa casa Dei quicquid legitime secundum ordinem conquiri potest; sin autem reddatur, qua legitime possidere non queas.* Post hoc dictum venerunt iterum ipsi inter se, & placitaverunt, qualiter illos ad concordiam pacis revocare potuissent; quod ita & fecerunt. Tunc Maginhard abba reddidit ipsas ecclesias, & decima, & duo altaria in ipso loco restituenda, quæ injuste abstractæ fuerunt coram istis præsentibus Attonem episcopum per manus Arnonem pontificem, & Ellannod archipresbyterum, ea scilicet ratione, ut si valuisset investigare per veraces testes, quod plus legitime ad ipsum suum monasterium ob traditionem nobilium hominum pertinere deberent, quam ad ipsum episcopatum, ut hoc cum licentiam, & gratiam ipsius episcopi requirere liceret, quæ secundum canonicam institutionem fieri potuisset. Post ea verò Arn pontifex supplicavit Attonem episcopum,

ANNO CHRISTI 804. 806.

pum, ut ipſas eccleſias per præſtitum beneficii reddidiſſet hoc Maginhardum abbatem, excepto illa decima tali ordine, ut ipſa decima ad ipſas eccleſias tali tenore accipiat, ſicut ſolitus eſt accipere ipſe epiſcopus ad ſuos parrochianos presbyteros; quod ita & factum eſt. Eccleſiam verò ad Tankirc, & altaria ſupra ſcripta ipſe epiſcopus ad ſuum epiſcopatum retineat cum omni decima ſua; & ita ſtatuerunt inter ſe, atque definierunt, ut ſi amplius nullam calumniam inde generaret, ipſe abbas partibus ipſum pontificem eaſdem eccleſias legitime viſitare deberetur, excepto ſicut diximus illa decima legitima, ſicut ſuperius intimavimus. Si verò pro ea ullam calumniam præſumeret generare ipſe abbas, & ſui, & rebelles fieri, atque lites excitare ſuperbiendo contra ipſum pontificem, vel contra canonicam inſtitutionem, vel ipſam convenientiam irritam fieri poteſtatem, habeat ipſe epiſcopus ipſas eccleſias ſupra memoratas ad ſuam revocare epiſcopalem ſedem. Actum Tegarinſeo monaſterio publico XVI. Kalendas Julii anno quarto imperii Domini noſtri Karoli ſereniſſimi auguſti, indictione XII. in Dei nomine feliciter amen.

Berhtharius notarius hanc notitiam ſubſcripſit.

SYNODUS PERSICA forte SELEUCIENSIS NESTORIANORUM,

De diſciplina,

Timotheo Neſtorianorum patriarcha præſide, anno ægiræ 170. Chriſti 804. celebrata.

Anno 804. DE hac ſynodo ita Aſſemanus Bibliot. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXXVII. Synodus Timothei celebrata anno Arabum 170. Chriſti 786. & confirmata ab eodem patriarcha anno Arabum 189. Chriſti 804. Canones XCVIII. de quibus hæc Amrus. *Condidit in ſynodo Patrum de conſtitutionibus & judiciis canones octo ſupra nonaginta, quorum unuſquiſque interrogationem & reſponſionem complectitur.* Extat in Nomocanone Arabico, uſque ad canonem 53. Nam cæteri avulſis nonnullis foliis deſiderantur. Horum primus, ut presbyteri, & diaconi ex ordinationis ſuæ tempore proedriam conſtituant. Secundus, ut qui ex aliena diœceſi adventarunt, iis poſtponantur, in quorum diœceſi, vel eccleſia verſantur. Sextus, ſeptimus, & octavus, ut diaconi, presbyteri, & epiſcopi, qui catholicum, metropolitam, vel epiſcopum contemnunt, iiſque obtemperare detrectant, a miniſterio ſuo per duos menſes arceantur, & ſi quidem epiſcopi ſunt, ab eſu piſcium & a vino abſtineant; ſin autem presbyteri, vel diaconi, ab eſu carnium & a vino. Ex quo liquet, Timothei temporibus epiſcopos a carnibus omnino abſtinuiſſe. Decimus ſeptimus, ut euchariſtia in ſequentem diem ſuper Altari nullatenus conſervetur; ſed eodem quo confecta eſt die percipiatur. Quadrageſimus ſecundus & quartus, non licere mulieri, quæ ob fornicationis cauſam a viro dimiſſa eſt, alteri nubere, neque viro, qui eam dimiſit, alteram ducere. Synodicas alias conſtitutiones Timotheus edidit, quarum excerpta vide to. 3. pag. 102. & ſeq. Extant fragmenta quædam in laudato Nomocanone Arabico.

AD CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

Pro admittendo Joſepho ſacerdote

ADNOTATIO CRITICA, ET ADDITIO.

Anno 806. SYnodum hanc in Collectionem ſuam referens Labbe, Pſeudo-ſynodum appellat; qua de cauſa ignoro. Quanquam enim *adulterantium ſynodus* vocatur a Theodoro Studita; id tamen nominis a ſancto illo monacho obtinuit, quod in ſententiam a ſe cæteriſque monachis adverſam conceſſerit, opinantibus patribus, ut Joſephus, qui adulterium Conſtantini imperatoris cum Theodote admiſerat pro bono communi eccleſiæ, in communionem reciperetur, quæ juſtiſſima erat, & tunc temporis neceſſaria diſpenſatio. Monachis verò cum Theodoro Studita admiſſionem improbantibus. Quid ea in re dignum reprehenſione occurrit? Synodus ergo iſta, quanquam a S. Theodoro Studita reprobata, catholica, & legitima habenda eſt. Quid verò huic addendum olim cenſui, ipſiſſimis adnotationis meæ ad Pagium ad A. 806. 3. verbis refero.

In Conſtantinopolitana hac ſynodo, cujus canones ignorantur, conſtitutos fuiſſe ritus, quibus monaſteriorum archimandritæ conſecrarentur, diſcimus ex vita S. Hilarionis junioris, quam ex manuſcripto ſynaxario Divionenſi exhibent PP. Bollandiſtæ ad diem 6. junii pag. 759. Ita explico verba illa Synaxarii: *Tum verò factus eſt Hegumenus & Archimandrita ſecundum ritus ibidem a ſynodo ordinatos.* Porro vir ſanctus octavum præſulatus ſui annum agebat, cum Leo Armenus imperium capeſſivit; quare ipſo anno quo ſynodus Conſtantinopolitana habita fuit, regimen aſſumpſit.

CON-

ANNO CHRISTI 806.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

Quo Tharasio patriarchæ defuncto Nicephorus successor constituitur, Anno 806. habitum.

S. THarasio Patriarchæ Constantinopolitano e vivis sublato successor quærendus erat, qui in ea dignitate substitueretur, & fidei causam eodem quo ille ardore studioque defenderet. Eo consilio collecti in synodum episcopi aliique e clero, post diligentem rei discussionem, variisque propositis atque rejectis, communi tandem decreto Nicephorum, laicum quidem hominem, sed virtutibus & asceticæ vitæ exercitatione illustrem elegerunt; nihil obstare decernentes B quod ad supremam dignitatem non quidem per gradus, sed veluti saltu quodam ascendisset. Porro qui ea occasione coivit episcoporum conventus, ideo synodum appello & inter synodos accenseo, cum eo nomine cœtum illum designaverint Adriani II. Romani pontificis ablegati in concilio Constantinopolitano generali VIII. hæc verba ad patres habentes in actione VI. *Post mortem Tharasii sanctissimus Nicephorus ex decreto synodali sine ulla vi ab episcopis designatus est.*

SYNODUS APUD VVINCHELCOMBAM IN ANGLIA.

Anno 811.

Anno 811. DE hac synodo hæc legimus apud Vvilkins in Concil. Britanniæ tom. I. pag. 169.

In charta regis Kenulphi de Vvinchelcumbensis cœnobii prima fundatione, mentio fit trium synodorum ejus tempore celebratarum præter hanc, in qua charta hæc confecta C esse dicitur A. C. DCCCXI. indict. 4. ubi inter alia: Complacuit autem mihi Kenulpho, ut ad consecrationem antenominatæ ecclesiæ universos accercissem Merciorum optimates, episcopos, principes, procuratores; meosque propinquos, nec non Cuthredum, regem Cantuariorum, atque Siredum, regem orientalium Saxonum, cum omnibus, qui testes nostris synodalibus conciliabulis aderunt pro confirmatione meæ hæreditatis, quam dominus Leo Papa primus affirmabat cum suo privilegio, & postea Paschalis, summus pontifex, cum præceptis suæ auctoritatis & universis Merciorum optimatibus in tribus synodis, unanimo consilio &c. Hoc ego Kenulphus rex, & omnes, qui in nostris synodalibus conciliis testes atque conscii hujus rei præsentati fuissent, dijudicavimus, atque unanimo consensu constituimus &c. quasi in nostris tribus synodis firmiter decrevimus. Huic synodo intererant tres reges, Vvulfredus archiepiscopus, duodecim episcopi, & undecim duces.

AD CONSTITUTIONES ECCLESIASTICAS

Caroli Magni Imperatoris aliasque ejus ætatis

PRÆFATIO COLLECTORIS.

Anno 814. IN calce conciliorum ad ætatem Caroli Magni pertinentium collocandas duxi sanctiones has ecclesiasticas ejusdem Imperatoris & aliorum; non quod omnes, vel saltem ex iis aliquas sub exitum vitæ Caroli datas censeam; sed eo usus consilio, quod cum incerti sint temporis, ideo illis omnibus canonicis constitutionibus, de quarum epocha certi sumus, subjiciendas duxerim. Quanquam vero certus singularum annus latet, ex earum tamen diligenti lectione intelligimus esse quidem nonnullas, quæ sub Carolo nondum ad imperium evecto prodierint, cum in iis Regem se, non Imperatorem nuncupet; alias verò ipsum jam dignitate illa ornatum indicant, his verbis: *In capitulis domini Imperatoris*. Posteriores istas cum prioribus una eademque serie continuatas exhibet Martenius, ex quo eas profero, omnesque simul ad tempus, quo Carolus nondum imperator renunciatus fuerat, referendas arbitratur, ratus Imperatoris titulum in his dari Carolo ea plane ratione, qua in aliquibus ejus ætatis documentis imperator dicitur, cum nonnisi Regem adhuc ageret. Vicissim autem nunquam deinceps regem se D appellavit, ex quo imperator dictus est. Reipsa tamen duo, vel plura sunt capitularia plane diversa, nec uno, eodemque tempore vulgata. Profecto capita priora usque ad XIII. ipsæ sunt sanctiones editæ a Carolo *in Synodali conventu* anno XI. regni sui, ideft Christi 779. quanquam in multis auctiores sunt, nec in paucis vitiatam apud Labbe editionem emendant; & vicissim in aliis a Labbeana emendantur. Reliqua capita ad tempus posterius cum Imperatoris titulo Carolus jam potiretur spectare, docet caput XXXIII. quod ipsum est ad literam caput VII. inter Labbeana *Capitula Ecclesiastica* ex Capitularibus excerpta; derivaturque ex E *capitulis ad Legem Salicam additis anno III.* imperii; ideft Christi 803. Neque te lector moveat quod inter posteriora hæc capita quæ ad Carolum jam imperantem refero, legas in capite XIV. *Placuit nobis Karolo Magno gloriosissimo Regi:* id enim ab imperito scriptore ex sententia sua adjectum, vel immutatum constat; neque enim *Magni* titulus nisi aliquandiu post obitum Carolo accessit, ut ex Mabillonio Pagius in Crit. Baron. ad an. 814. demonstrat. Adde caput istud XIV.

XIV. statim subjungi post Caput XIII. *De rebus verò Ecclesiarum &c.* quæ sanctio totidem verbis, præter quam in Baluzio Capitular. to. I. pag. 391. sese offert pariter in collectione legum Caroli Magni a Muratorio Rer. Ital. to. I. par. II. pag. 113. vulgata; in ea verò collectione post caput illud statim succedit alterum ita conceptum. *Carolus divino nutu coronatus Romanum regens Imperium.* Hæc forte verba in suo codice offendens scriptor Codicis a Martenio consulti brevianda sic censuit. *Placuit nobis Karolo Magno gloriosissimo Regi.* Utcumque tamen res habeat sese, hic dandum censeo Capitulare Caroli Magni, quale Martenius dedit, erudito Lectori indagandum relinquens ad quem singulæ annum Caroli sanctiones istæ pertineant. Num leges sint novæ, vel potius hinc inde ex codice legum Carolinarum decerptæ. Id enim de pluribus illarum constat: nam præter eas, quas indicavi, Caput XXV. idem est ac caput XCIX. legum Caroli ex editione Muratorii Rer. Ital. to. I. par. II. Caput XXIX. repræsentat ejus editionis Cap. C. Caput XXXIV. est caput CII. Caput XXVIII. est CXX. ex quo postremo corrigitur mendum, quod in prius illud Caput Martenianum irrepsit; nam pro *tectis Ecclesiæ*, quæ est lectio Martenii, reponendum est *terris Ecclesiæ*. Cap. XXVIII. est Cap. CXX. legum Caroli apud eundem Muratorium, cujus editio optime ex Marteniano Cod. hic corrigitur; quo enim loco ibi placita fieri in ecclesia & in *terris ecclesiæ circumjacentibus vel cohærentibus* vetantur; Martenius pro *terris* legit *tectis*. Sequens etiam caput XXIX. est idem cum Muratoriano C. & cap. XXX. est CXXI. Murator. Sunt etiam ex his legibus quædam alium præter Carolum magnum habentes authorem quod ex cap. Marteniano XXXII. discimus; ipsa enim lex totidem verbis, comparet in collectione legum sive Ludovici II, ut est apud Baluzium Capitular. to. II. pag. 339. sive Ludovici pii ut ex Cod. Estensi probat Muratór. Rer. Ital. to. I. pag. 133. cap. XXXIV.

Reliqua Capitularia quæ profero ex eodem Martenio nihil forte habent cum aliis antehac editis commune.

CAPITULARE
CAROLI MAGNI
regis Francorum.

Ex ms. codice bibliothecæ Chigianæ eruit Mabillonius, & vulgavit Martene Vet. Monum. to. VII. pag. 5.

OBSERVATIO PRÆVIA MARTENII.

Sequens capitulare ex vetustissimo codice sæculo nono exarato, olim Romani S. Pauli monasterii, tunc Chigii cardinalis bibliothecæ, eruit Mabillonius. Auctor seipsum prodit capite 12. ubi Pippinum genitorem suum appellat, & cap. 14. quod sic incipit: Placuit nobis Carolo magno gloriosissimo regi. *Hinc patet capitulare hoc editum fuisse antequam* A *Carolus imperiali diademate decoraretur. Nec refert quod capite 29. citetur capitulare* domni imperatoris: *nam reges se olim etiam imperatores appellabant. Ita Pippinus imperatoris nomine donatur in lib. 2. legis Longobardorum, tit. 46. num. 1.*

I. De Metropolitanis, ut suffraganei episcopi eis secundum canones subjecti sint; & ea quæ erga ministerium illorum emendanda cognoscunt, libenti animo emendent atque corrigant.

II. De episcopis, ut ubi in præsens ordinati non sunt, sine tarditate ordinentur.

III. De monasteriis quæ regularia fuerunt, ut secundum regulam vivant; necnon & B monasteria puellarum ordinem sanctum custodiant, & unaquæque abbatissa sine intermissione in suo monasterio resideat.

IV. Ut episcopi presbyteris & clericis infra illorum parochiam vel de suo ministerio potestatem habeant secundum canones facere.

V. Ut episcopi de incestuosis hominibus emendandi licentiam habeant ad regendum: & si de ipsis incestuosis aliquis post judicium episcopi in ipso incestuoso iterum miserint, si alaudem habuerint, ipsam fiscus regis recipiat.

VI. Nulli liceat alterius clericum recipere, nec ordinare in aliquo gradu, sine di- C missoria sui episcopi de cujus parochia (exstitit.)

VII. De decimis, ut unusquisque homo suam decimam donet, & per jussionem & consilium episcopi in cujus parochia fuerint, dispensentur.

VIII. De homicidis & ceteris malefactoribus, qui legibus aut pro pace facienda mori debent, nemo eos ad excusationem in ecclesiam suam introire permittat: & si absque voluntate pastoris ibidem introierit: tunc ipse, in cujus ecclesia est, nullum victum ei donet, nec alium dare permittat.

IX. Ut latrones de infra emunitatem illorum judices & advocati, ad comitum pla- D citum, quando eis annunciaverint, præsentent: & si dixerint, quod illos latrones præsentare non potuissent; postquam eis denunciatum fuerit, nec pro nulla justitia dilatanda illis latronibus non consensissent, nec pro causa dilatationis de sua potestate, vel de suo ministerio ipsos latrones non jactassent, & hoc iret ut pro sua voluntate, si possunt, ipsos latrones præsentare debeant ad justitias faciendum. Similiter & vassi dominici ipsum exemplum exinde sustineant; & qui suprascripta sacramenta sine perjurio jurare non potuerint, si beneficium habuerint, aut actum per ipsum perdant: & si beneficium non habuerint, bannum dominicum solvant.

E X. Si quis perjurium fecerit, nullam redemptionem ei facere liceat, nisi manum perdat: & si ille qui prius illi sacramentum jurat, de illo perjurio probatus fuerit, & aliqui de suis juratoribus dixerint, quod nesciens se sibi perjurasset, aut hoc apud judicium Dei approbet verum esse: aut similiter manum perdat, de cujus causa perjuria fecerit, sicut lex loci illius, ubi perjurium factum est, a longo tempore fuit: de quo-

quorum pretio emendare ſtudeat. De furto videlicet. De minoribus cauſis inſtituimus, ſi ille homo, cujus cauſa jurata fuerit, dicere voluerit, quod ille qui juravit ſe ſciens perjuraſſet, ſtent ad crucem: & ſi ille qui juravit victus fuerit, quod ſe perjuraſſet: ſupraſcriptam ſententiam ſuſtineat. De majoribus vero cauſis lex quam a longo tempore habuerunt obſervetur.

XI. De vindicta & judicio in latrones, facto teſtimonio epiſcoporum, abſque peccato Comites facere poſſint, ſi ibi nec invidia, nec alia occaſio mala, nec injuria non interpoſuerit, niſi vera juſtitia ad perficiendum & pacem confirmandam: ut ſi quis latro de uno furto probatus fuerit oculum perdat: & ſi de duobus furtis probatus fuerit, oculum perdat, & naſum ei cappiletur: & ſi de tribus furtis probatus fuerit, moriatur. Et his duobus furtis, unde oculum unum & naſum perdere deberet, conſtituimus, ut domini ſervi illius ſecundum legem cui facta furta fuerint, ſolvere debeat: de tribus vero furtis unde mori debet, mors illius furta excludat. Et ſic omne ſine culpa per invidiam aut injuſtam occaſionem, niſi per juſtitiam & pacem faciendam, hominem disfecerit, honorem ſuum perdat, & legibus contra quem juſte fecit, ſecundum pænam quam intulit emendet.

XII. De cauſis vero, quas bonæ memoriæ genitor noſter Pipinus in ſuis placitis & ſynodis conſtituit, conſervare volumus.

XIII. De rebus vero eccleſiarum quæ uſque nunc per verbum domni regis homines ſæculares in beneficium habuerunt, ut inantea ſic habeant, niſi per verbum domni regis ad ipſas eccleſias fuerint revocatæ: & ſi inde uſque nunc a parte eccleſiæ decima & nona exivit, & nunc inantea faciat. Et inſuper illas eccleſias de quinquaginta caſatos ſolido uno reddat: de triginta medio ſolido uno reddat; de viginti tremiſſe, & quiſque nunc alium cenſum dedit, inantea ſicut prius fecit, ita faciat: & uſque nunc nullum cenſum exivit, & ipſæ res eccleſiæ ubi ſunt cenſentur & ubi non ſunt ſcribantur: & ſit diſcretio inter precarias de verbo dominico factas, & inter eas quas epiſcopi, & abbates, & abbatiſſæ eorum arbitrio vel diſpoſitione faciunt: ut liceat eis, quando quidem eis placuerit, res quas beneficiaverint, ad partes ipſius eccleſiæ recipere, facientes ut unuſquiſque homo ad cauſam Dei in honore Deo fideliter & firmiter deſerviat.

XIV. Placuit nobis Karolo Magno glorioſiſſimo regi, ut vitia quæ noſtris temporibus in ſancta Dei eccleſia emerſa ſunt eradicentur & evellantur.

XV. Volumus igitur prærordinante Deo eccleſias noſtras ſecundum auctoritatem canonicam ordinare, & ordinem clericorum diſponere.

XVI. Monaſteria, quæ jampridem regularia fuerunt tam virorum quam & puellarum, ſeu quæ ſub noſtro dominio ſita ſunt, volumus ut ſecundum regulam diſponantur & vivant: & ſi abbates vel abbatiſſæ ſine regula vivunt, ſeu inordinati inventi vel inventæ fuerint; ſi correpti vel correptæ emendare noluerint, abjiciantur, & de ipſa congregatione, ſi digni inventi fuerint, abbas vel abbatiſſæ eligantur: ſin autem aliunde & de monaſteriis regularibus ſimiliter.

XVII. De xenodochiis vero nobis pertinentibus, quæ bene ordinata ſunt ipſa permaneant: quæ vero deſtructa ſunt, ſecundum qualitatem temporum ad priorem cultum perducere cupimus, & ibi pauperes reficiantur, & per perſonas idoneas fiant ordinata, qui ea juxta Dominum regant, & de eleemoſynis pauperum nihil ſubtrahant.

XVIII. De eccleſiis baptiſmalibus ita cenſemus, ut per presbyteros ordinatæ ſint, & nullam violentiam ab epiſcopis ſuis aut ſuppoſitam ab epiſcopis ſuis patiantur, ſed ſecundum canonicam inſtitutionem & antiquam conſuetudinem faciant.

XIX. Quando epiſcopus ſuam parochiam circumeat, ne plus ab ea exigat vel capiat, niſi ſecundum canones vel antiquam conſuetudinem, & oppreſſionem ab epiſcopis ejuſdemque hominibus ipſa plebs non patiatur. Tam epiſcopi quam presbyteri, ſeu diaconus, vel abbas, & monachi, nullam venationem per ſe facere præſumant, aut ubi ipſi præſentes ſunt: neque illa jocorum genera ante ſe fieri permittant, quæ contra canonum auctoritatem veniunt.

XX. De ſtipendiis quoque clericorum, ut tam redditus vel oblationes fidelium pleniter ſecundum canones ipſi clerici habeant.

XXI. Ut præpoſiti cardinalium eccleſiarum obedientes ſint epiſcopis ſuis, & epiſcopi eos a ſuis vel aliis juſtis utilitatibus expellere non præſumant abſque culpa & juſta ratione, & nulla eis per violentiam imponatur.

XXII. Propter ordinationes vel conſecrationes presbyterorum cæterumque clericorum nulla nos præmia amodo accepturos promittimus, neque ab ipſis, neque a parentibus, vel amicis.

XXIII. Exenia quoque quæ eccleſiis noviter impoſita ſunt, amputanda, & non majora quam conſuetudo fuerat accipienda cenſemus.

XXIV. De decimis verò, quæ a populo in plebibus vel baptiſmalibus eccleſiis offeruntur, nulla exinde paſtori eccleſiæ vel epiſcopo imponatur.

XXV. Nolumus, 1. ut neque abbates, aut presbyteri, aut diaconi, neque quiſlibet de clero de perſonis ſuis ad publica vel ſæcularia judicia trahantur vel diſtringantur: ſed a ſuis epiſcopis adjudicati juſtitias faciant. Si autem de poſſeſſionibus, ſeu eccleſiaſticis, ſeu propriis, ſuper eos clamor ad judicem venerit, mittat judex clamantem cum miſſo ſuo ad epiſcopum, ut faciat eum per advocatum juſtitiam recipere. Si vero talis aliqua contentio inter eos orta fuerit, quam per ſe pacificare non velint, aut non poſſint; tunc per advocatum epiſcopi, qualem juſſerit ipſe, cauſa ipſa ante comitem vel judicem veniat, & ibi ſecundum legem finiatur, ante poſita perſona clericorum, ſicut ſupra diximus.

XXVI.

ANNO CHRISTI 814.

XXVI. Ut clerici seu monachi vagantes sive de ipsa parochia, seu aliunde supervenientes, sine consensu episcopi a nemine suscipiantur.

XXVII. Ut ecclesiæ baptismales ab his qui debent restaurentur, & singulis, prout ejus possibilitas fuerit, restaurandi mensura reputetur. Hoc ideo dicimus, quia in quibusdam locis quosdam per pecuniam consentientibus magistris se subtrahunt. Audivimus autem homines ecclesiasticos pro ecclesiæ ministerio ordinari oportere.

XXVIII. Ut placita publica vel sæcularia nec a comite, nec a nullo ministro suo vel judice, nec in ecclesia, nec in tectis ecclesiæ circumjacentibus vel cohærentibus nullatenus teneantur.

XXIX. Ut servi, aldiones, libellarii antiqui, & alii noviter facti, qui non per fraudem, neque per malum ingenium de publico servitio se subtrahentes, sed per solam necessitatem & paupertatem terram ecclesiasticam vel colunt, vel colendam suscipiunt, non a comite vel aliquo ministro illius, ad ullam angariam seu servitium publicum vel privatum cogantur vel compellantur; sed quidquid ab eis juste agendum est, a domino vel patrono suo ordinandum est. Si vero de aliquo crimine accusantur, episcopus primo compelletur, & ipse per advocatum suum, secundum quod lex est, juxta conditionem singularum personarum C justitiam faciat. Si vero culpabilis fuerit, sicut in capitulari domini Imperatoris scriptum est, ita fiat. Ceteri vero liberi homines, qui vel commendationem, vel beneficium ecclesiasticum habent, sicut reliqui homines justitiam faciant.

XXX. Audivimus etiam quod juniores comitum, vel aliqui ministri reipublicæ, sive etiam nonnulli fortiores vassi comitum aliquas redhibitiones vel collectiones, quidam per pastum, quidam etiam sine pasto, quasi deprecando a populo exigere solent. Similiter quoque operas collectionis frugum, arare, seminare, runcare, carrucare, vel cetera his similia a populo per eamdem & per D alias machinationes exigere consuevere. Non tantum ab ecclesiasticis, sed etiam a reliquo populo quæ juste removenda esse videntur, quia in quibusdam locis in tantum inde populus oppressus est, ut multi ferre non valentes, per fugam a dominis vel a patronis suis lapsi fuerint, & terræ ipsæ in solitudinem redactæ sunt. Potentioribus autem vel ditioribus ex spontanea tantum voluntate vel mutua dilectione volentibus solatia præstare invicem, minime prohibemus.

XXXI. De pontibus vero vel reliquis similibus operibus, quæ ecclesiastici per justitiam & antiquam consuetudinem cum reliquo populo facere debent, hoc præcipimus, E ut rector ecclesiæ interpellet ei, & solum quod possibilitas fuerit, sua portio deputetur, & per alios exactores ecclesiastici homines non compellantur. Si verò opus suum constituto die impletum non habuerit, liceat comiti pro pæna præpositum operis pignorare juxta æstimationem vel quantitatem perfecti operis, quousque perficiat. Comes autem A si neglexerit, a rege vel misso regis judicandus est.

XXXII. De decimis ut dentur, & dare nolentes secundum quod anno præterito denuntiatum est, a ministris reipublicæ exigantur, id est obligantur quatuor vel octo homines, vel pro ut opus fuerit, de singulis plebibus juxta æqualitatem, ut ipsi inter sacerdotes & plebem testes exsistant, ubi datæ vel non datæ fuerint. Hoc ideo ne ibi juramentum aliquod faciendi necessitas contingat. Non tamen ideo tantos testes mittendum dicimus, ut ipsi semper in dandis decimis præsentes esse pariter necesse sit: sed ut dum pluribus committitur, minus graventur. In duobus autem, si affuerint, sufB ficere credimus. Negligentes autem a presbyteris admoneantur ante ecclesias usque ad tertiam vicem, ut ipsam decimam dent. Quod si contemserint ab introitu ecclesiæ prohibeantur: & si tunc minime emendaverint, a ministris reipublicæ districti singuli per caput sex solidos ecclesiæ componant, & insuper decimam dare cogantur. Nam si iterum contemtores extiterint, tunc per publicam auctoritatem domus vel casæ vviffentur, * quousque pro ipsa decima, sicut supra dictum est, satisfaciant. Quod si denuo rebelles vel contradictores esse voluerint, & super vviffam suam auctoritate intrare præsumserint; tunc a ministris reipublicæ in custodiam mittantur, usque dum ad judicium publicum perducantur, & ibi secundum legem ad comitem vel parte publica componant: reliqua autem, ut supra dictum est de decimis, & sex solidos contra ecclesiam satisfaciant. Hæc interim, ut supra dictum est, inter cetera pia christianitatis opera servare convenit, quo usque in sequenti conventu medio Octubris ut condictum est, nisi forte a rege aliter præcipiatur, aliquid melius addendum, mutandum vel Deo duce inveniatur.

* *Id est*, claudantur signo publico.

XXXIII. Qui subdiaconum occiderit ccc. solidos componat, qui diaconum cccc. qui presbyteros sexingentos, si episcopum cccccccccc. qui autem monachum cccc.

XXXIV. Si quis immunitati aliquod damnum fecerit cccccc. solidos componat.

DE ALODE.

Ex eodem mſ. cod.

I. SI quis homo mortuus fuerit & filios non dimiserit, si pater aut mater superfuerint, ipsi in hæreditatem succedant.

II. Dum relegissemus aliqua capitula ex Romanis legibus, in novella Justiniani invenimus scriptum inter cetera de constitutione Theodosii imperatoris & Valentiniani augusti ad Albinum præfectum.

III. Ut nullus audeat episcopos, presbyteros, diaconos accusare. Audemus quidem facere solerter plus sermone de sanctis ac venerabilibus sacerdotibus vel levitis omni timore quibus omnis terra inclinat caput, tamen adhuc audivimus perfidia in urbe ad Deum

ANNO CHRISTI 814.

Deum vivum aut impium nomen fieri.

IV. Sed si quis ausus aut temerarius legi ecclesiæ vel clerus per quem omne pollet imperium invidia audere voluerit, & si accusationem seditor persona fuerit reposita, pæna fisco nostro id est centum pondi auri & centum pondi argenti inferre cogatur, & sic cum actoribus ecclesiæ causam dicat. Si verò infirmis fuerit persona, prius cogitet animo suo perfido, & sic aut accuset aut injuriam faciat, & criminis causam dicat numquam objecto patrimonio nostro, nescio qua perfidia attentare assuevit militantes in palatio Christi terra curiæ obducit, jussimus manum ejus implum dari. Si autem voluerit superscripta degere vita, nihil sit cura ecclesiæ catholicæ.

Ex codice monachorum. Sententia.

V. Si quis percusserit sacerdotem, id est presbyterum sive diaconum, decretum est ut det pænam auri libras x. id est solidos septingenti viginti. Si quis percusserit subdiaconum & defensorem ecclesiæ, det pænam auri libras quinque, hoc est solidos ccc. sexaginta. Si quis lectorem percusserit, det pænam auri libras III. hoc est solidos ducenti sexdecim.

ANTIQUUM CAPITULARE.

Per missos Caroli Magni Imperatoris promulgatum.

Ex ms. Andaginensis monasterii S. Huberti ante annos 800. exarato.

Diligendo nobis in Domino illo comiti (*a*) HADALHARDUS, (*b*) FULRADUS, UNROCUS, SENHROCCULFUS missi domni Imperatoris, in Domino salutem.

Non incognitum bonitati vestræ, qualiter domnus Imperator in istis partibus injunctam, nobis habuit legationem suam (*c*) RADONI scilicet, FULRADO & (*d*) UNROCO, ut nos quantum voluissemus & Dei & suam voluntatem in ipsa legatione agere decertaremus. Sed quia modo RADO ex parte infirmatus est, & hac vice in ipsa legatione secundum quod necesse est ire non potest, placuit domni imperatori, ut ADALHARDUM & (*e*) HROCCULFUM in supra dicta legatione adjungeret, qualiter omnes pariter, secundum quod tum ratio per- A mittit, vel necessitas docet, sicut prædictum est, ad Dei & suam voluntatem peragendam decertando laboremus. Nos igitur in ipsa * lectione positi, idcirco ad vos hanc direximus epistolam, ut vobis & ex parte domni imperatoris juberemus, & ex nostra parte exhortando precaremur, ut de omni re, quantum ad ministerium vestrum pertinet, tam ex his quæ ad Dei cultum, quamque ex his quæ ad Domni nostri servitium, seu ad christiani populi salvationem vel custodiam pertinent, totis viribus agere studeatis. Præceptum est enim vobis omnino, & omnibus reliquis missis a domno nostro, ut medio Apreli ei veraciter renunciemus, quid in regno suo ex his quæ ipse in istis B annis per missos suos fieri jussit, factum sit, vel quid dimissum sit, ut facientibus gratias condignas reddat, & non facientibus, secundum quod ei placet increpationes meritas rependat. Et quid plura vobis deinde dicere possumus? non vult omnino nisi ut sic adimpletum ei nunciemus sicut jussit, & quid exinde dimissum sit, & per cujus negligentiam dimissum sit. Nunc autem admonemus, ut capitularia vestra relegatis, & quæque vobis per verba commendata sunt recolatis, & tale exinde certamen habere studeatis, pro quo & apud Deum mercedem, & apud ipsum magnum dominum nostrum condignam retributionem suscipiatis.

f. legatione.

C I. Primo igitur inter cetera præcipimus & admonemus, ut tam vos ipsi, quamque omnes juniores, seu pagenses vestri episcopo vestro hoc præsenti, seu per missum suum mandanti, per omnia quantum ad suum ministerium pertinet obedientes sitis, & nullam exinde negligentiam habeatis: deinde & de justitiis domni imperatoris secundum quod vobis vel scriptum, vel verbis est dictum, tale certamen habeatis, sicut vos exinde debitores esse cognoscitis.

II. Deinde, ut justitias ecclesiarum, viduarum, orfanorum & reliquorum omnium sine ullo malo ingenio, & sine ullo injusto pretio, vel sine ulla dilatione, aut non necesD saria ora * pleniter & inreprehensibiliter, & juste, ac recte per omnia faciatis, sive ad vos ipsos, sive ad juniores vestros, seu ad quemcumque hominem pertinet, ut exinde & apud Deum mercedem, & apud dominum nostrum bonam recipiatis retributionem.

f. mora.

III. Deinde, ut quicumque vobis rebelles aut inobedientes fuerint, & vobis nec secundum justitiam auscultare voluerint, inbreviate illos quanticumque fuerint, & aut antea, si necesse fuerit, remandate, aut nobis

(*a*) Hic est magnus ille Adalardus abbas Corbeiensis, Caroli magni imperatoris patruelis frater, & regni Italici sub Pippino rege administer, multis legationibus auctoritate imperatoris perfunctus.

(*b*) Fulradus iste non inclytus ille abbas S. Dionysii, qui jam fato functus erat ab anno 784. sed Fulradus abbas sancti Quintini apud Augustam Viromanduorum, qui S. Adalardi patruelis erat, uti & Folcuinus episcopus Morinensis ex Hieronymo patre.

(*c*) Rado erat abbas Atrebatensis S. Vedasti, & Carolimagni cancellarius, obiitque anno 815. teste Mabillonio in Annalibus Benedictinis.

(*d*) Unrocus hoc tempore extitit comes, qui anno 811. adfuit cum Vvala S. Adalardi fratre pacto pacis inter Carolum-magnum & Hemmingum regem Danorum, uti & divisioni thesaurorum, quam eodem anno fecit piissimus imperator, ut videre est apud Eginardum in vita Caroli-magni.

(*e*) Hrocculfus non alius fuisse videtur a Ricolfo seu Riculfo palatii archicapellano, & Carolimagni consiliario, deinde archiepiscopo Moguntino, cujus obitum ad annum 814. refert Serrarius.

ANNO CHRISTI 814.

bis ipsis cum insimul fuerimus dicite, ut exinde secundum quod dominus noster commendatum habet faciamus.

IV. Deinde, ut hoc certissime provideatis, si aliquid est de omni illo mandato, sive secundum Deum, sive secundum sæculum, quod vobis domni nostri, aut scribendo aut dicendo commendatum est dubitetis, ut celeriter missum vestrum bene intelligentem ad nostras personas mittatis, qualiter omnia & bene intelligatis, & adjuvante Domino bene perficiatis.

V. Deinde, observate etiam valde, ne aut vos ipsi, aut aliquis, quantum vos prævidere potestis, in vestro ministerio in hoc malo ingenio deprehensus fiat, ut dicatis, tacete, tacete, donec illi missi transeant, & postea faciamus nobis invicem justitias & per illam occasionem ipsæ justitiæ aut remaneant, aut certe tarde fiant, sed magis certate, ut ante factæ fiant, quam nos veniamus ad vos.

VI. Nam si tale aliquod malum ingenium inter vos factum fuerit, aut si ipsæ justitiæ, quas sine nobis facere potestis, aut per negligentiam, aut per malitiam tamdiu retractæ fuerint, donec nos veniamus, sciatis certissime, quod grandem contra vos rationem habebimus.

VII. Deinde, ut istam epistolam & sæpius legatis & bene salvam faciatis, ut ipsa inter nos & vos in testimonium sit, utrum sic factum habeatis, sicut ibi scriptum est, aut non habeatis.

CAPITULA.

I. Sicut sancta synodus Nicæna interdicit, nullus umquam presbyter in domo sua habitare secum permittat mulierem extraneam, preter matrem & sororem adque amitam, vel materteram, *vel etiam* secretum cubiculi, *vel* cellario nullus presbyter aliquam feminam adire permittat, quod si fecerit post hæc, sciat se honore episcopatus deponi: quia hæc frequenter secundum canonice institutionem prohibuimus & pleniter a presbyteris observatum non fuit. Ideoque præcipimus, ut qui gradum honoris sui retinere vult, omnimodis a familiaritate extranearum mulierum se abstinere faciat, ut nulla occasio inimico pateat suggerendi peccatum, & famam malam a populo nullus eorum incurrat.

II. Ut nullus presbyter derelicta sua ecclesia (*a*) sanguinum seminare præsumat ad domum quamlibet ullius feminæ, vel Deo dicatam, vel laicam, sed domum ecclesiæ suæ unusquisque suam oportunitatem agat, ut ibidem ad ecclesiam suam semper inveniatur expetenti aliqua ministeria ejus causa.

III. Sicut dudum interdiximus, & santi canones prohibent, nullus presbyter arma portare audeat.

IV. Ut nullus presbyter tabernas ingredi audeat ad bibendum, nec se misceat in tali conventu sæcularibus hominibus, ubi turpia verba audiat aut loquatur, aut contentiones ibi aliquas audiat, aut intersit sicut sæpe contingere solet.

V. Ut nullus presbyter pro baptizandi causa & communionem tribuendi aliquod precium exactare faciat, nec in minimum, nec in maximum: quia gratis accepimus, gratis dare debemus: quia nec vendere debent donum & gratiam Dei, quod gratis datur. Quod si fecerit, & ad nostram notitiam pervenerit, sciat se post hæc a gradu sui ordinis periclitari.

VI. Ut presbyteri vocati ad convivium a quolibet de fidelibus, contentiones inter se non habeant de ulla re, nisi caritatis & sobrietatis verba, & Deo placabilia, & continentiam honestam, ut det & sacerdotibus.

VII. Ut nullus presbyter basilicam suam petat, & nullus presbyter aliam ecclesiam accipere audeat infra parochiam ad missam celebrandum, nisi illam ubi ordinatus est, absque licentiam & permissionem episcopi.

VIII. Ut unusquisque presbyter omni hora, sive die, sive nocte, ad officium suum explendum paratus sit, si fortuitu aliquis infirmus ad baptizandum venerit, pleniter possit implere officium suum, & ab ebrietate se caveat, ne propter ebrietatem non valeat adimplere officium suum, neque titubet in eo.

IX. Ut unusquisque secundum possibilitatem suam certare faciat de ornatu ecclesiæ suæ, scilicet in patena & calice, planetam & albam, missale, lectionarium, martyrologium, pœnitentiale, psalterium, vel alios libros, quot potuerit, crucem, capsam, vel, ut diximus, juxta possibilitatem suam.

X. Ut qui de homicidio confessi fuerint, jubeat eos presbyter abstinere xl. dies ab ecclesia & communione, antequam ab episcopo reconcilientur, aut episcopus eos presbyteris reconciliare jusserit.

XI. Ut omnis presbyter curam & sollicitudinem agat, ne aliquis in infirmitate positus, ad extremum veniens, sine viaticum permittat de hoc sæculo exire eos ad quos accedere potuerit, quod si exinde negligens fuerit, periculum sui honoris subjacebit.

XII. Ut unusquisque presbyter ad suam ecclesiam admonitionem aliquam & exhortationem ad populum faciat, ut unusquisque se corrigat ab iniquitate, & transeat ad bonitatem, sicut scriptum est, declinaverit.

XIII. Ut in sacramento corporis & sanguinis Domini semper aqua in calice misceatur.

XIV. Ut nullus presbyter suam pecuniam ad usuram non donet, ne a quoquam plus recipiat quam commodaverit.

XV. Ut unusquisque presbyter, si venerit ad infirmum, & ille jam privatus fuerit officium loquendi; si testes adsunt, qui eum audierunt dicere, quod confessionem suam donare voluisset, omnia circa eum expleat secundum ministerium suum, sicut circa pænitentem adimplere debet.

XVI.

(*a*) *Sanguinum* pro *sanguinem*, & infra hoc capitulo *alique* pro *aliqua*. Plures hujusmodi voces barbaras reperies, quas olim in legum conditoribus illa tempora permittebant.

XVI. Ut presbyter negotiator non fit, nec per ullum turpiloquium pecunias congreget.

XVII. Ut ullus presbyter alicubi fidejusfor non existat.

XVIII. Ut nullus presbyter ullum clericum recipere præsumat de aliena parochia.

XIX. Ut presbyteri quando ad infirmum accedunt, cum oleo consecrato veniant, & oleo sancto unguent eum in nomine Domini, & orent pro ipso, & oratio fidei, sicut scriptum est, salvet infirmum, & allevet eum Dominus, & si in peccatis fuerit, dimittantur ei.

XX. Ut presbyter non sine chrismate & oleo sacrato ad baptizandum alicubi proficiscatur, neque sine sacrificio, ut ubicumque contigerit suum ministerium circa infirmos impleri possit, & ipsum oleum cum chrismate adque sacrificium cum omni custodia & reverentia atque religione custodiat, nec per ebrietatem aut per aliquod neglectum suum inhonoratum fiat sacrum illum suprascriptum.

GHAERBALDI EPISCOPI Leodiensis,

Instructio Pastoralis ad gregem suum,

Ex ms. Andaginensi S. Huberti ante annos 800. exarato.

(*a*) GHAERBALDUS omnipotentis Dei misericordia episcopus omnibus parochianis nostris in pago (*b*) Condrustinse (*c*) Lomicensium, (*d*) Hasbaniensium, (*e*) Ardanensium, filiis carissimis in Domino plurimam salutem.

Commune nobis votum communis prosequatur oratio. Ut quod nos debitores sumus verbi divini & prædicationis vobis impendere vestra oratio suppleat, ut sicut dignum est & Deo acceptabile, proferamus ad utilitatem & profectum animæ vestræ: quia commendatum gregem Christi qui Christum diligit, pascat. Ergo quia nobis sermo divinus adhortatur & admonet, ut erga nobis commissos non pigro vigilemus affectu, sed incessanter & præsenti conloquio & scriptis commoneamus eos qui nobis commissi sunt, qualiter ad perpetuam vitam tendere & pervenire omnipotenti Deo auxiliante valeant.

I. Primum quidem omnium monere vos volumus, ut jam dudum prædicavimus ipsi, & prædicare jussimus, de fide catholica & oratione dominica. Inter cetera quæ vobis sæpe prædicavimus, primum omnium fidem rectam & orationem qua Salvator discipulis orare E A instituit, & discipuli nobis commissam tradiderunt, exemplum orandi & credulitatis exemplum verbis paucis, sed in mysterio magnum, ubi salus nostra & spes omnium continetur. Est enim oratio dominica ubi dicimus *Pater noster qui es in cælis*, & cetera quæ sequuntur. Symbolum vero quod duodecim Apostoli, unusquisque versiculum suum edidit, sicut duodecim fuerunt Apostoli, duodecim versiculos ediderunt ad nostram fidem & credulitatem. Sicut unusquisque christianus tenere & credere debet atque profiteri, & quod in baptismo fidejussor ejus promisit credere deberet, in his versiculis duodecim continetur, ubi salus nostra profiteri potuerit, ita ut corde credat & B ore profiteatur, quia ut ait Apostolus: *Corde creditur ad justitiam, ore confessio fit ad salutem*. Ideo & unusquisque christianus qui profitetur se Deum credere, debet ore confiteri quod corde credit, ut alii audiant quomodo credat, & quomodo Deo fidelis sit: quia si dicit se Deum credere, & ore non profitetur, quis scit utrum fidelis aut infidelis sit? Palam est quod dicimus, & unusquisque vestrum qui servum habet, exemplo illius capere potest. Si servum quis habeat, & interroget eum utrum ei fidelis sit; si tacet & non respondet utrum fidelis sit, dominus non bene credit ei antequam profiteatur se fidelem esse domini sui; & post C professionem fidelitatis; si non demonstratur in opere, non placet domini solis verbis profiteri fidelitatem, si opus non sequatur, & in opere demonstretur qualiter fidelis sui domini existat servus. Qua propter de hac re vobis exhortationis & communionis nostræ causa pastoralis direximus, ut amplius negligentia de vestra oratione, id est dominica, ubi dicimus, *Pater noster qui es in cælis*, & de symbolo duodecim Apostolorum, quod inchoatur sic: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*, & ceteri versiculi qui sequuntur, ut diximus, negligentes non existatis. Sed omnes sive majores sive minores, sive viri sive feminæ, sive infantes qui dis-D cere possunt, omnes discatis & in memoriam retineatis: quia hæc est salus vestra & spes vestra & arma justitiæ.

II. Istud enim, admonere & prædicare caritas Christi urget nos, & sollicitudo domni & imperatoris nostri, qui circa omnem religionem ecclesiasticam sollicitissimam curam prævigilat, & excitat pigritiam nostram, ut non dormiamus, sed vigilemus in custodia mandatorum Domini, & prædicationis officium, unusquisque consideret, quis sit talis unde propheta loquitur: *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam & potandum usque ad vesperam*, ut vino æstuetis *& cetera, & opus Domini non respicitis, nec* E *opera munuum ejus consideratis*. Ad imaginem

(*a*) Ghaerbaldus seu Gerbaldus, vir nobilis & honestus, præfuit ecclesiæ Leodiensi annis vigintiquinque, obiitque anno 808.

(*b*) Condrustinsis pagus is est, quem occupabant Condrusii, de quibus Cæsar, Leodium inter & Namurcum, cujus caput est Hoyum, Gallice *Huys*.

(*c*) Lomicensium pagus olim fuit totus ille tractus, qui Mosam & Sabin interjacet.

(*d*) Hasbania tractus in Brabantia, cujus caput Trudonopolis, *S. Tronc*, ad diocesim Leodiensem pertinens.

(*e*) Ardenna amplissimus est tractus, cujus pars maxima est in ditione Leodiensi, in ducatu Lucenburgensi & in Eyfalia.

nem quippe Dei factus est homo, & unusquisque sublimitatem & nobilitatem conditionis humanæ considerare debet, quia ad imaginem Dei factus est, ut imaginem Dei ad quam factus est, non faciat simile animalibus & pecoribus, qui nihil aliud quærunt, nisi quod terrenum est, id est manducare, bibere, luxuriare, adque dormire. Illi qui ad imaginem Dei facti sunt, discreti ab his sunt, qui sciunt rationem & discretionem boni & mali, neque de his solis quæ videntur, cogitare debent, sed de his quæ non videntur, & per fidem creduntur, & per spem expectantur, id est æternam. *Quæ autem videntur*, ait apostolus, *temporalia sunt: quæ autem non videntur æterna sunt*. Item apostolus: *Est autem fides sperandarum substantia rerum non apparentium*. Quæ autem videmus, in præsenti sunt. Quæ autem non videmus, speramus, & per patientiam expectamus. Ideoque non debetis ea sola sequi, quæ terrena & negotiationis, atque ambitionis, terrenæ cupiditatis insistunt, sed ea quæ æterna sunt & finem non habent, id est vitam futuri sæculi & lucem, æternæ beatitudinis; quam lucem, non istam quæ corporeis oculis videmus, sed illam quæ est Christus, qui dixit, *Ego sum lux mundi*, nec illam lucem quam cum pecoribus communiter videmus, sed illam lucem quæ est Jerusalem cœlestem, quæ est visio pacis, in qua nulla perturbatio, sed summa pax & lux, ita ut scriptum est, *Civitas illa non eget sole neque luna, nam claritas Dei illuminabit illa, & lucerna ejus est Agnus*, id est Christus, illam vitam & illam lucem toto affectu, tota mente, toto intellectu desiderare debetis, ut ad illam subvenire & illam possidere possetis, protegente & adjuvante Domino Deo & salvatore nostro JESU CHRISTO, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Via enim illa, qua illuc pervenitur, Christus est, qui dixit *Ego sum via, & nemo venit ad Patrem nisi per me*. Ideoque fides nostra vobis tenenda est, per quam veniamus ad viam, ut non erremus, sed per viam veniamus ad patriam, ubi sine perturbatione, & absque ulla anxietate perpetuo cum Domino & sanctis ejus vivere possemus.

III. Hæc autem omnia ut promereamur, fide & operatione instantissima pervenire debemus, quia fides sine operibus ociosa est, & opus sine fide inanis est: quia sine fide impossibile est placere Deo, & fides sine operibus inanis est. Et ideo in utrumque placere possumus Deo, & fide cum operibus, & opus cum fide. Ideoque fides vera nobis tenenda est, per quam veniamus ad viam, ut non erremus, ut sit fides recta cum opere, & opus bonum cum fide. Unum sine altero non valet, & ad fidem rectissimam & ad orationem instantes, & ad opus bonum promtissimos vos sollicita commonitione & prædicatione exhortor, ne forte in vacuum curram aut excurrissem in vobis. Sæpe enim prædicatione nostra, quamvis imperitus sermone, sed tamen sollicita admonitione prædicavimus in vobis verbum Domini. Unusquisque vestrum videat, ut aliquem fructum habeam in vobis, sicut credo quod & habeam. Nam devotio vestra circa ecclesias, & conventus ad missarum solemnia, & vigilias, & luminaria ecclesiæ, sufficienter vos promptos & Deo devotissimos existere novimus, nam de oratione & credulitatis vestræ fide sollicitiores & promtiores vos volumus esse. Nam & qui in posterum in (a) Pascha & Pentecosten filios & filias de sacro fonte suscepturi sunt, sciant se orationem dominicam & fidem symbuli Apostolorum reddere rationem, ut sciamus qualiter verus fidejussor sit unusquisque illius quem suscepturus est a sacro fonte. Igitur & *qui dormiunt, nocte dormiunt; & qui inebriantur*, ait apostolus, *nocte inebriantur. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus*, & vigilemus in orationibus. Ante omnia autem in invicem caritatem habeamus, quia caritas operit multitudinem peccatorum. Et vos in omni opere bono fructificantes perveniatis ad gloriam, quam oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quam præparavit Deus diligentibus se. His præmissis, moneo vos, sicut filiis carissimis, quia in omnibus carissimi nobis facti estis, ita ut sitis sinceres & sine offensa, ut ait apostolus, repleti omnem fructum justitiæ in gloria & laudem Dei. Salutamus vobis iterum in Domino & Salvatore nostro JESU CHRISTO perpetuam salutem.

EPISTOLA CAROLI MAGNI Imperatoris

Ad Garibaldum Leodiensem Episcopum,

De cura quam instruendis populis præcipue ante baptismum adhibere debent Pastores.

Ex ms. Andaginensis monasterii S. Huberti ante annos 800. exarato.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. CAROLUS serenissimus augustus a Deo coronatus, magnus, pacificus, imperator, gubernans imperium, qui & per misericordiam Dei rex Francorum & Langobardorum, GARIBALDO episcopo in Domino salutem.

Bene igitur recordari credimus sanctitati tuæ, qualiter sæpius in conventu & concilio nostro monuimus de prædicatione in sancta Dei ecclesia unusquisque vestrum secundum sanctorum canonum autoritatem & prædicare & docere deberet. Primo omnium de fide catholica; ut & qui amplius capere

(a) Olim baptisma nonnisi in Paschate & Pentecoste celebrabatur, atque aliquo ante tempore symbolum & oratio dominica cathecumenis tradebantur, ac postea ab eisdem reddebantur. Quibus autem diebus hæc præstarentur, diximus in lib. 1. de antiquis ecclesiæ ritibus cap. 1. art. 11. Porro hactenus ecclesia Leodiensis scrutinia illa cathecumenorum observat feria quarta hebdomadæ quartæ Quadragesimæ.

re non valuisset, tantummodo orationem dominicam & symbolum fidei catholicæ, sicut apostoli docuerunt, tenere & memoriter recitare potuisset, & ut nullus de sacro fonte baptismatis aliquem suscipere præsumeret antequam in vestra aut ministrorum vestrorum sacri ordinis præsentia orationem dominicam & symbolum recitaret, & sicut in proximo comperimus in die (a) apparitionis Domini multi fuerunt apud nos inventi, qui volebant suscipere infantes de sacro fonte baptismatis, quos jussimus singulariter & diligenter examinare & requirere, si orationem dominicam & symbolum, ut supra diximus, scirent & memoriter tenerent; & plures fuerunt qui nulla exinde in memoriam habebant: quibus præcepimus abstinere, ut antequam orationem & symbolum scirent, & recitare potuissent, neque aliquem de sacro fonte baptismatis suscipere præsumerent. Et valde erubescentes fuerunt ex hac re, & spondere volebant, ut si concessum eis fuisset, ad tempus hoc improperium a se potuissent auferre. In quo loco intelleximus, quod non eis fuit convenientia, & sicut in capitulari nostro potestis reperire, discretionem factam habuimus, quanto tempore se unusquisque abstinere debuisset ab hoc opere, usque dum bonus fidejussor esse valeret in hoc negotio, scilicet aut certe statim alium inveniret scientem, aut si infirmitas non impediret, expectaret de Pascha usque in Pentecosten, donec ipse disceret ea quæ supra dicta sunt. Nunc autem denuo monemus ut memores sitis, sicut condecet de ministerio sacerdotali, & conventum habeatis cum vestris sacerdotibus, & diligenter omnem rei veritatem requirite & examinate: ita ut opus Domini non prætereat, nec aliqua requisitio vobis exinde fiat ante conspectum sanctæ majestatis.

EPISTOLA GHAERBALDI

EPISCOPI LEODIENSIS,

Ad suæ diœcesis presbyteros,

Ut solliciti sint populos suos docere orationem Dominicam & symbolum apostolorum.

Ex ms. Andaginensis monasterii S. Huberti in Arduenna.

GHAERBALDUS clementia Dei episcopus omnibus presbyteris, qui infra parochia nostra consistunt, & ecclesias Domini una nobiscum Deo auxiliante regunt, in Domino perpetuam optamus salutem.

Cognoscatis, quia epistola domni & serenissimi imperatoris nostri ad nos venit, quæ relicta in præsentiam nostram, ubi comperimus, quia domnus noster existimat nostram esse negligentiam, ut non adnunciemus populum pleniter de oratione dominica, ut sciant & symbolum quod apostoli docuerunt: & domno nostro dictum est, quia nostra pigritia sit, qui sacerdotes sumus in populo, & prædicare & docere populum debemus, qualiter per rectam fidem & orationem & opus bonum ad cælestia regna perveniant; & ex ea parte credo quod vestra aliquorum negligentia sit; propterea mandamus vobis atque contestamur per tremendam omnipotentis majestatem, ut negligentes de hac re amplius non existatis, sed pleniter cum omni studio & omni diligentia, ut unusquisque vestrum ad suam basilicam vel in quantascumque basilicas missarum solemnia celebrat, prædicare & commonere unusquisque juxta modum capacitatis suæ faciat de præcepto Dei omnipotentis, & verbo domni nostri imperatoris sui & parvitatis nostræ, quia tantum pondus nobis suprapositum inter vos partire debemus, ut unusquisque orationem Dominicam, id est *Pater noster qui est in cœlis* & reliqua quæ sequuntur, & symbolum sicut docuerunt sancti apostoli discere, & in memoriam retinere studeat & ore proferre, quia sine fide impossibile est placere Deo, & opus bonum, & adnuncietis populo, quia hæc est arma, unde se contra diabolum defensare debet, & adversum generis humani inimicum pugnare debent. Hæc est arma spiritalis, in qua vincitur diabolus, & gaudent de victoria illi qui cum ista arma pugnant, id est rectam credulitatem, fidem, & rationem & opus bonum sufficiant ista (b) vobos. Ceterum si vos aliquando de ista adnunciatione negligentes eritis, arçius & distinctius vos distringere debemus.

CAROLI MAGNI EDICTUM,

Quo jejunium pro necessitatibus publicis maxime pro fame, peste & bello indicitur.

Ex eodem ms.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus-Sancti. CAROLUS serenissimus augustus a Deo coronatus, GHAERBALDO episcopo, cum universis tibi omnipotente Deo & nostra ordinatione commissis in Domino salutem.

Notum sit dilectioni vestræ, quia nos cum fidelibus nostris tam spiritualibus, quam sæcularibus tractantes, cum consensu & pari consilio invenimus necessarium, & propter instantes quasdam necessitates, quas subter significaturi sumus, tria triduana jejunia ab omnibus nobis generaliter esse celebranda, atque ab eo in quo vivimus, movemur & sumus auxilium esse quærendum, a quo quicquid juste ac rationabiliter fides vestra, spes cer-

(a) Hinc apparet tempore Caroli-magni baptismum non solum in paschate & Pentecoste celebratum fuisse, sed etiam in Epiphania: quod alias demonstravimus ex antiquissimo Sacramentorum libro monasterii Gellonensis ipsius tempore scripto, Vide lib. 1. de antiquis ecclesiæ ritibus, capite 1. art. 1.

(b) Id est vobis.

certa, seu caritas perfecta postulat, sine dubio tempore congruo impetrat: ipso Domino dicente: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* Ipsa autem jejunia, sicut nobis omnibus visum est, hac discretione posse fieri, domino largiente, congruenter impleta, scilicet ut primum XI. diebus post festivitatem S. Andreæ transactis, id est III. idus, & idus Decembris. & XVIII. calendas Januarii tali ratione fiat, ut omnes a vino & carne his III. diebus abstineant & usque horam nonam jejunent, excepto quæ aut ætas aut infirmitas non permittit, qui tamen secundum suam qualitatem vel vitæ suæ professionem, aut (a) rationibus satis, aut eleemosynis congruis id ipsum secundum consilium magistrorum redemere studeat, quod jejunando & abstinendo complere non valet. Hora autem nona omnes generaliter ad ecclesias vicinas, ubi eis denuntiatur, devota mente occurrant, & si hora vel locus permiserit, aliquo spatioso loco letania procedant, atque psallendo ecclesiam intrantes, cum omni devotione missam audiant. Qua subacta, unusquisque domum redeat, & statutis cibis corpori satisfaciat, non ad voluntatem, sed ad necessitatem ac sobrietatem. Similiter quoque monemus unumquemque, ut eleemosynam faciant secundum quod commodum substanciæ suæ permiserit, & mentis devotio Domino inspirante suaserit; & unusquisque presbyterorum missam cantet, & alterius ordinis clericus vel monachus, sive Deo sacrata, qui psalmos didicit, L. psalmum similiter cantet. Opera autem ea his diebus operare permittimus, quæ nec ad ecclesiam venire impediant, nec ante statutam horam manducare, aut (b) bibere cogant. Duo quoque cetera triduana jejunia his diebus pari ratione per omnia erunt celebranda, unum post Theophaniam VII. idus, & IV. idus, & II. idus Januarii. Aliud vero post Septuagesimam, II. idus Februarii, & XV. calendas Martii, & IV. calendas Martii. Necessitates vero quas supra nos dicturos esse promisimus inter ceteras, quas tamen hac vice commemorare necessarius diximus, hæc sunt. Denique compertum habemus per fideles nostros, qui nobis de singulis regni nostri partibus hæc nuntiaverunt, quod insolito more, & ultra consuetum ubique terræ sterelitas esse & famis periculum imminere videtur. Aeris etiam intemperies frugibus valde contraria; pestilentia quoque per loca & pagorum gentium circa marcas nostras sedentia bella continua. multa præterea quæ & nunc enumerare longum est, & nobis experimentum possunt esse notissima, si recordare volumus, qualia incommoda singulis diebus propter merita nostra sentiamus, certissimeque ab his exterioribus colligere possumus, nos per omnia Domino non placere interius, qui tanta mala compellimur tolerare exterius. Quamobrem bonum nobis omnino videtur, ut unusquisque nostrum cor suum humiliare in veritate studeat, & in quocumque loco, sive actu, sive cogitatu se Deum offendisse deprehenderit, pœnitendo tergat, flendo doleat, & semetipsum in quantum ipso largiente potest ab his malis in futurum cavendo custodiat, & hæc debet esse præmissæ orationis intentio, ut omnipotens Deus, qui non solum facta, verum etiam antequam fiant omnia novit, corda nostra compungat, & nos sibi supplices atque subjectos in vera humilitate faciat, & unumquemque nostrum ab observantia mandatorum suorum depulso a nobis omni errore, convertat, misereaturque, sive a nobis mala repellendo, sive bona quibus indigni sumus tribuendo, sicut ipse novit nos indigere, & tribuat ut in membris suis, id est in corpore sanctæ ecclesiæ numerari mereamur, quam pacificare, adunare, & regere, atque ab omni malo protegere dignetur, nobis etiam in illa unitate comprehensis, qui ut gratiam illius promereri possimus, hæc jejunia atque has orationes ab omnibus vobis generaliter fieri decrevimus. Hanc quoque epistolam relegentes secundum tibi a Deo datam sapientiam coram omnibus diligenter relege, & tradere facias: ita ut omnes intelligant, pro qua necessitate hæc agenda sunt, & unusquisque vestrum per singulas ecclesias baptismales dirigite, & bonos interpretes mittite, qui omnia tradant, sicut superius diximus. Nam & per singula monasteria infra parochia tua ita facias.

CAPITULA.

I. PRimitus ergo quæ christianæ legis adversa sunt, ea præponimus, scilicet qui orationem dominicam & symbolum fidei christianitatis memoriter non tenent, neque didicere volunt, eos notate, & ad præsentiam nostram veniant, seu majores seu minores, sive nobiles, sive ignobiles omnes generaliter ante veniant, & dicant orationem dominicam & symbolum apostolorum; ubi catholicæ fidei plenitudo continetur: quia impossibile est sine fide placere Deo.

II. Ut sic fidem uniuscujusque opera sequantur.

III. Ut si patrini vel matrinæ, qui infantes de fonte suscipiunt, sive masculos sive feminas, si ipsum symbolum & orationem dominicam sciunt, & filios & filias spirituales quos & quas de fonte susceperunt, pleniter instructos habeant de fide, de qua pro eis fidejussores extiterunt.

IV. Si omnes secundum legem Domini sive nobiles sive ignobiles uxores legitime sortitas habent, non uxores ab aliis dimissas, non Deo sacratas, non anes, non raptis & contra parentum voluntatem habentibus,

(a) f. orationibus.
(b) Hinc patet illicitum fuisse jejunantibus extra tempus refectionis bibere; unde colliges quam cœco illi laborant errore, qui liquidum non frangere jejunium docent, maxime si de vino agatur aut alio potu confortativo & nutriente. Certe jejunantes hic etiam in refectione a vino abstinere jubentur.

bus, non parentum neque propinquitatis alicujus adfinitate conjunctis, id est primum non matris incestor, non sororis, non materteræ, id est matris sororis, non amittæ id est sororis patris, non privignæ, id est filiastram, non fratris uxorem, non abunculi uxorem, non nepotis uxorem, non quis patris uxorem concubito inlicito violet, non consobrinam, id est in tertiam generationem, vel de una in tertia, de alia in quarta, vel ambabus in quartam generationem. Una lex sive de viro sive de femina in istis generationibus conjunctis, sive aliquam feminam quam suus consobrinus aut sobrinus in secundam, aut tertiam, aut quartam generationem accepit, id est aut in tertium articulum, vel in quartum sibi de una parte in tertiam, & de alia in quarta pertinentes fuerunt post obitum defuncti propinqui ejus uxorem illius accipere non potest.

V. Ut inquiratur ab omnibus in parochia nostra constitutis, si dies dominicus secundum suam venerationem veneratur & colitur, ut nullus homo opera servile in die isto sancto faciat. Quod si fecit, ante nos veniat, & in præsentia nostra rationem deducat, si sua præsumptuositate aut cupiditate alicujus rei adquirendum hoc opus servile fecit, aut sui Domini jussionem.

VI. Si festivitates sanctorum, qui prædicantur ab episcopo & presbyteris, quas colere debent & feriatos habere, si custodiantur, an non; & qui eas festivitates in contemto habet, & ad missam venire despicit, & operatur in illis diebus.

VII. Si legitima jejunia per quatuor tempora celebrantur ab omnibus, & jejunent.

VIII. Si dictum jejunium propter aliquam necessitatem denuntiatum quis infringere ausus fuit, & non secundum quod ei denuntiatum fuit a presbytero ecclesiæ, vel a comite & decanis, ut hoc sciamus, & ante nos veniant.

IX. Ut quisquis decimas pleniter non dedit de sua conlaboratione, ut exinde ante nos rationes deducat, sive nobiles sive servientes, & unusquisque sive episcopus, sive abba, sive comes, sive vassus dominicus, sive qui proprietate sua habent, omnes suam familiam ante nos habeant in locis ubi per epistolam nostram denuntiamus, si ita possibile fuerit.

X. Ut inquirantur sortilegi & aurufpices, & qui menses & tempora observent, & qui omnia observant, & ita filacteria circa collum portant, nescimus quibus verbis scriptis & veneficiis, id est quæ mulieres potiones aliquas donent, ut partes excutiant, & aliquas divinationes faciunt, & pro hoc ut a maritis suis majorem amorem habeant. Omnes malificos ante nos, de qualibuscumque causis blasphemantur, ante nos adducere faciatis, ut causa eorum ante nos discutiatur.

XI. De homicidis & perjuriis, id est qui homicidia egerunt, & de perjuriis reprobati sunt, & pœnitentiam non egerunt, neque agunt, ut ipsi ante nos veniant, & si confessi fuerunt, quod pœnitentiam exinde accipissent a presbyteris, dicant qualem pœnitentiam agant, & qui presbyteri fuerunt, qui eos dijudicassent de furtis, aut de perjuriis, aut de homicidiis, quas in quibuscumque peccaverunt.

XII. Si alicubi in nostra parochia locus talis est, aut ad fontes, aut arbores, aut ad petras, si aliqui stulti ibi vota faciant aut observent pro aliquam sanitatem aut devotionem aliquam, ut illos nobis notos faciatis, & ante nos adducite, & si alia loca, infra nostram parochiam innotescere faciatis, & iterum cultores, & vota oblationum.

XIII. Ut si presbyteri aliqui infra nostra parochia recepti sunt, non a nobis ordinati, neque ab antecessoribus nostris, si aliquis eos receptos habet ad suam basilicam, ante nos eos venire faciat quicumque eos habuerit.

XIV. De presbyteris qui infra nostra parochia constituti sunt, qualiter se habent. Si infra suum officium se continent secundum canonicam auctoritatem & admonitionem nostram aut non, vel quale testimonium inter eos habent, id est in populo, aut bonam famam aut malam. Et si bona est fama, denuntietur, & sciatur omnibus. Et si mala est fama, depublicetur ab omnibus, non per invidiam, neque per alicujus mala persuasione, sed ex veritate proferendum.

XV. Admonendum est, ut inquiratur, quod dici nefas est, eos qui incontinentes & per maximam libidinem se circumferentes, etiam cum quadrupedibus miscentur, si aliquis talem hominem habuerit aut pastorem, aut qualiscumque sit, qui in hoc crimine inventus probatus fuerit, ante nos adducatur.

XVI. De his qui commatres habent ad conjugium, de fonte vel sacro chrismate ab episcopo consignatum, id est de confirmatione; si publice eas habent, aut si adulteratur; similiter de filiolis quisquis eas de fonte suscepit, & cum ea adulteravit, vel ad manum episcopi eam tenuerit, & postea in conjugium eam accepit, adulteravit.

XVII. Si quis vir filiastrum aut filiastram ad manum episcopi tenuit, id est ad confirmationem, ubi septiformis gratia Sancti Spiritus datur, si quis in tali conjugium, aut adulterium miscuerit, ante nos venire faciatis: & quia dicitis, quia multa erga religionem christianitatis apud pagenses vestros geruntur, in quantum recordare potuimus, in his capitulis commemoravimus modo, quia Domino Deo auxiliante domini nostri imperatoris licentia, præsentem me ostendo ad omnia emendanda, & in his causis quæ in præfatis capitulis denuntiantur, & in ceteris in quibus ante me proferuntur.

HÆC

HÆC SUNT CAPITULA.

Ex divinarum scripturarum scripta, quæ electi sacerdotes custodienda atque adimplenda censuerunt.

I. UT unusquisque sacerdos ecclesiam suam cum omni diligentia ædificet, & reliquias sanctorum cum summo studio vigiliarum noctis & divinis officiis conservet.

II. Ut omnes sacerdotes horis competentibus diei & noctis suarum sonent ecclesiarum signa, & sacra tunc Deo celebrent officia, & populos erudiant quomodo, aut quibus Deus adorandus est horis.

III. Ut omnibus festis diebus & dominicis unusquisque sacerdos evangelium Christi populo prædicet.

IV. Ut unusquisque sacerdos cunctos sibi pertinentes erudiat, ut sciant qualiter decimas totius facultatis ecclesiis divinis debite offerant.

V. Ut ipsi sacerdotes populi suscipiant decimas, & nomina eorum & quæcumque dederint scripta habeant, & secundum auctoritatem canonicam coram testibus dividant, & ad ornamentum ecclesiæ primam eligant partem, secunda autem ad usum pauperum adque peregrinorum per eorum manus misericorditer cum omni humilitate dispensant. Tertiam vero partem sibimetipsis soli sacerdotes reservant.

VI. Ut unusquisque sacerdos orationem dominicam & symbolum populo sibi commisso curiose insinuent, ac totius religionis studium & christianitatis cultum eorum mentibus ostendant.

VII. Ut cuncti sacerdotes precibus assiduis pro vita & imperio domni imperatoris & filiorum ac filiarum salute orent.

VIII. Ut unusquisque sacerdos quotidianis adsistat orationibus pro pontifice, cujus gubernatur regimine.

IX. Ut nullus sacerdos in domibus vel aliis locis, nisi in ecclesiis Deo dicatis celebrare missas audeat.

X. Ut cunctis sacerdotibus jus & tempus baptismatis temporibus congruis secundum canonicam institutionem cautissime observetur.

XI. Ut omnes sacerdotes quibuscumque horis omnibus indigentibus baptismum infirmitatis causa diligentissime tribuant.

XII. Ut nullus presbyter sacrum officium, sive baptismale sacramentum, aut aliquid donorum spiritalium, pro aliquo precio vendere præsumat, ne vendentes & ementes in templo columbas imitentur, ut pro his quæ adepti sunt, gratia divina non pretia concupiscant terrena, sed solum regni cœlestis gloriam promereantur accipere.

XIII. Ut nullus presbyter a sede propria sanctæ ecclesiæ sub cujus titulo ordinatus fuit, ammonitionis causa ad alienam pergat ecclesiam, sed in eadem devotus usque ad vitæ permaneat exitum.

XIV. Ut nullus ex sacerdotum numero ebrietatis (*a*) initium nutriet, nec alios cogat per suam jussionem inebriari.

XV. Ut nullus sacerdos extranearum mulierum habeat familiaritatem, nec in sua domu, in qua ipse habitat, nullam mulierem umquam permittat habitare.

XVI. Nulli sacerdotum liceat fidejussorem esse, neque derelicta propria lege, ad sæcularia judicia accedere præsumat.

XVII. Nemo ex sacerdotum numero arma pugnantium umquam portet, nec litem contra proximum ullam excitet.

XVIII. Ut nullus presbyter edendi aut bibendi causa ingrediatur in tabernis.

XIX. Ut nullus sacerdos quicquam cum juramento juret; sed simpliciter cum puritate & veritate omnia dicat.

XX. Ut cuncti sacerdotes omnibus illis confitentibus eorum crimina, dignam pœnitentiam cum summa vigilantia ipsis indicant, & omnibus infirmis ante exitum vitæ viaticum & communionem corporis Christi misericorditer tribuant.

XXI. Ut secundum diffinitionem sanctorum patrum, si quis infirmatur, a sacerdotibus oleo sanctificato cum orationibus diligenter unguatur.

XXII. *De nonis & decimis.*

Volumus atque jubemus, ut de omni conlaboratu, & de vino, & fœno fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima persolvatur. De nutrimine vero pro decima sicut hactenus consuetudo fuit ab omnibus observetur. Si quis tamen episcoporum fuerit, qui argentum pro hoc accipere velit, in sua maneat potestate.

XXIII. *De antiquis ecclesiis, ut non rem suam habeant.*

Ut nec decimis nec aliis possessionibus priventur, ita ut oratoriis tribuatur.

XXIV. *De spiritalibus filiolis.*

Deinde præcipimus, ut unusquisque compater vel proximi spiritales filios suos catholice instruant.

XXV. *De sacerdotibus.*

Ut juxta apostoli vocem irreprehensibiles sint & moribus ornati, & nequaquam turpibus lucris deserviant juxta illud quod ait scriptura: *nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit.* & a turpibus lucris & usuris non solum ipsi abstineant, verum etiam plebes sibi subditas abstinere instruant.

XXVI. *De incestuosis.*

Ut incestuosi juxta canonicam sententiam pœnitentia multentur. Qui vero decimas post crebras admonitiones & prædicationes sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Juramento vero eos constringi nolumus. De

(*a*) *f.* vitium.

XXVII. *De discretione in corporis & sanguinis Domini perceptione.*

Cavendum est enim, ne si nimium in longum differatur, ad perniciem animæ pertineat, dicente Domino: *nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Si vero indiscrete accipiatur, timendum est illud quod ait apostolus: *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit.* Juxta ergo apostoli documentum, probare se debet homo, & sic de pane illo manducare, & de calice bibere, ut videlicet abstinens se aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animamque suam, præparet se ad percipiendum tantum sacramentum, exemplo David, qui nisi se confessus fuisset abstinuisse se ab opere conjugali ab heri, & nudius tertius, nequaquam panes propositionis a sacerdote accepisset.

IN CONSTANTINOPOLITANA CONCILIA

A Nicephoro patriarcha Constantinopolitano, & in ejus causa celebrata

DISSERTATIO.

Nicephorum pium orthodoxumque patriarcham plura in urbe regia celebrasse concilia, ejusque pariter causa alia nonnulla convenisse, concors est Eruditorum ex vetustis coævisque scriptoribus confirmata sententia. Ex his duo in causa recipiendi in communionem Josephi oeconomi Constantinopolitani, animadvertendique in monachos admissionem illam improbantes a Labbeo tom. IX. pag. 274. & 275. referuntur, quorum prius illud ego pariter supra commemoravi. Author vetus libelli synodici apud Labbe ibid. pag. 278. alterius meminit a Leone Armeno imperatore indicti, cujus sententia S. Nicephorus e sede dejicitur, & Theodorus Cassitera iconomachus subrogatur, idque concilium cum eo confundit Labbeus, quod ab iconomachis, eodem Theodoro jam rerum sacrarum potiente, celebratum est; quod ab eo præpostere factum inferius demonstrabo. Sed & præter hæc concilia nemini eruditorum ignota, alia quædam ab illo coacta fuisse, nullus dubito, id enim indicant canones plures ab eo conditi, ex quibus nonnullos adhuc extantes Labbeus ibid. pag. 387. attulit, aliosque nonnullos ex Cotelerio aliisque nos pariter inferius addemus; quos sane canones in synodali patrum consessu ab eodem patriarcha conditos, inscriptio ipsa canonibus hisce in vetustis codicibus a Cotelerio consultis præmissa demonstrat. In synodis pariter discussam fuisse judico causam Theodosii, Basilii & Sisinnii episcoporum, quos de hæresi iconoclastarum convictos e sede atque ecclesia dejecisse se idem Nicephorus in synodica sua ad Leonem III. pontificem testatur. Persimiles enim majorum sacerdotum causas nonnisi in synodis ætatis illius disciplina agitari permittebat. Quamquam verò id probabilissime dictum constat; cum tamen concilium ea de re indictum nemo veterum commemoraverit, malo collectionem meam hoc potius novo concilio destituere, quam minus exploratum aliquid afferre. His ergo omissis, nova tamen aliqua concilia, quæ in lucem publicam extraham, succurrunt.

Horum primum sese offert concilium illud, quod coram Michaele Curopalata imperatore episcopi acciti tenuerunt. Urbi regiæ totique imperio orientali extremum excidium a Bulgaris victoribus imminebat, afflictæque Græcorum rei una spes supererat in pace cum hostibus componenda. Poscentibus illam Græcis, non denegabant barbari, hac inter cæteras proposita conditione, ut transfugæ redderentur. Grave id primum accidit imperatori; sed urgenti necessitati cedendum esse judicabat; cum tamen, num id per religionem liceret, ut christiani perfugæ redderentur barbaris, ambigeret: patriarchæ & episcopis, qui tunc Constantinopoli aderant, una cum Egumenis monachorum sistere se aulæ mandavit. Coactis illis in unum quæstionem discutiendam proposuit. Diu inter patres disceptatum est, sententiis variantibus. Patriarcha cum Metropolitis Nicæno, & Cyziceno assentiendum propositis conditionibus judicabant; Monachi, quorum princeps S. Theodorus Studita, contra opinabantur; quorum sententia tandem obtinuit, negatoque his conditionibus cum Bulgaris fœdere, parum abfuit, quin totum orientale imperium periclitaretur. Concilium istud omnes hucusque Collectores fugit, quod forte a Theophane concilii nomine non sit appellatum. Sed nihil curandum de nomine, cum de re ipsa constet. Adest enim hic episcoporum consessus, adest & res ecclesiastica ad ventilandum proposita; ad concilium quid deest?

Secunda ab hac synodo succedit altera a Nicephoro habita, in qua Antonius, non quidem metropolita, ut male appellat Labbeus, sed ex monacho Cœnobii, quod *Metropolitarum* nuncupabant, Sillæi episcopus, de fide requisitus, illum exhibuit fidei libellum legendum in historia alterius concilii Constantinopolitani, in quo idem Antonius damnationis sententiam subiit. In causa Antonii hujus concilium unicum habitum vulgo creditur, cum re ipsa duo fuerint. Antonius ille Leoni Armeno author fuit ut sacris imaginibus bellum indiceret; interim vero ipse sub orthodoxi larva sese occultans, scripta clam perquirebat, quibus hæresim suam tueri & confirmare posset. Rem subodoratus Nicephorus patriarcha virum in-

interrogavit quid de fide sentiret. Ille orthodoxum se affirmavit, veritatisque testem fidei confessionem signavit, atque impressa cruce ad majorem rei evidentiam munivit. Id verò ab eo in concilio episcoporum præstitum fuisse declarant verba, quæ in eadem historia leguntur, signatam ferentia confessionem illam ab Antonio *sub sanctissimorum metropolitarum præsentia*. Nec sane aliter quam in concilio episcoporum interrogari solebant episcopi, ut fidei suæ rationem redderent; Conciliumque tunc cogere patriarchæ Constantinopolitano percommodum erat; cum in urbe regia semper præsto essent episcopi, qui convenire possent ad concilium. Hanc ergo synodum, quæ alios fugit, hic damus.

Tertia sequitur synodus centum septuaginta episcoporum, in qua Antonius Sillæi de hæresi damnatur. Hanc Nicephorus perquisitis undique episcopis coegit, non quod tantum exigeret apparatum unius episcopi damnatio; sed frequenti concilio opus erat ad resistendum Leoni Armeno imperatori, ex quo in sacras imagines bellum jamjam imminebat. Concilium istud ex epistola synodica orientalium quorumdam antistitum ad Theophilum imperatorem acceptum, dedit Labbeus; cui nos insignem accessionem ex anonymo Theophanis continuatore fecimus. Nec enim alio in concilio actum fuisse credimus de fide orthodoxa erga sacras imagines statuenda ac defendenda, quod in consessu episcoporum & hegumenorum decretum fuisse idem anonymus testatur.

Meditabatur interea Leo Armenus imperator sacrarum imaginum eversionem, suoque consilio obstare intelligens Nicephorum cum suis episcopis; concilio orthodoxo concilium aliud heterodoxorum episcoporum opposuit. Ejus decreto Nicephorus ad judicium vocatus semel & bis, *cum sistere se recusasset*, *depositionis ac damnationis* sententiam subivit, quam proxime in exilium deportatio jussu imperatoris consequuta est. Acta quædam hujus concilii ex Ignatio monacho ejusdem S. Nicephori discipulo, in ea quam scripsit S. præsulis vita, accepta huc translata sunt. Meminit ejusdem concilii author Libelli synodici apud Labbeum tom. IX. pag. 278. qui tamen alterius a Theodoro Cassitera, qui S. Nicephoro successor datus est, ex iconomachis collectæ synodi non meminit, unde errandi occasio præstita est Labbeo, qui vicissim concilio hoc iconoclastarum, in quo S. Nicephorus ejectus est, omisso, alterum a

A Theodoro Cassitera in throno Constantinopolitano jam residente coactum legentibus offert; ex quo non improbabilem ducimus conjecturam, utrumque scriptorem duo inter se plane diversa concilia confudisse, quorum prius nondum rerum sacrarum potiente Theodoro ab imperatore indictum est; alterum vero, Theodoro patriarcha jam constituto convenit. Utriusque synodi discrimen non obscure designat Ignatius in vita S. Nicephori qui cap. X. §. 62. ita loquitur de concilio ad discutiendam S. Nicephori causam collecto: *Vocato inter se concilio* (iconomachorum) *adversus ecclesiæ firmissimum murum*, nempe S. Nicephorum &c. tum subdit denunciationem ab eadem *synodo* factam

B sancto præsuli, ut sisteret se suamque causam defenderet *coram synodo*. Recusante illo judicium, sententia depositionis ab heterodoxis patribus delata est, ut Ignatius ibid. His omnibus fuse ab eodem scriptore narratis, tum capite XII. assumptionem Theodori Cassitera commemorat, statimque subdit: *Inde ex episcopis qui, sive pœnis adacti, sive sua sponte in ejus cesserant vota, atque ex novatoribus profanisque magistris Græculorum tumultuantium conventu adunato*. Hoc idem conciliorum discrimen ex tempore quo utraque habita sunt demonstratur. Concilium Iconomachorum prius S. Nicephori exilium præcessit; illum vero deportatum asserit Theo-

C phanes in oratione de translat. ejus Reliquiar. die III. idus Martii. Concilium verò secundum nonnisi post pascha ejusdem anni, nempe post Kalendas aprilis convocatum Theophanis continuator affirmat. Ad secundum hoc concilium pertinere arbitratur Labbeus epistolam illam S. Theodori Studitæ ad Synodum Iconomachicam, quam integram recitat ibidem pag. 391. Id ego tamen non ita certo adstruerem; cum enim de exilio & abdicatione S. Nicephori atque alterius patriarchæ intrusione nihil ibi S. Theodorus memoret, tunc potius eam scripsisse videri posset, cum S. Nicephorus a synodo heterodoxa jam proxime deponendus, persimilem aliam

D epistolam ad imperatorem dedit. Ideo verò illam *iconomachicam* synodum appellat Sanctus Theodorus, quod ex iconomachis episcopis constaret, nec alia de causa convenisset, quam ut S. Nicephorum in sententiam iconomachorum pertraheret. Hæc sunt quæ de synodis a S. Nicephoro vel ejus occasione habitis præmittenda erant, antequam concilia illa singillatim legentibus exhiberentur. En tandem concilia.

SYNO-

ANNO CHRISTI 814.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

Sub Nicephoro patriarcha ad consultandum, num transfugæ reddendi essent Bulgaris?

Anno 814. habita.

AFflictis imperii rebus solatium superer at pax a Bulgaris, ex quibus mala omnia timebantur, impetranda. Hanc offerebant barbari ea conditione, si illis redderentur, qui ex Bulgaris ad Græcos transfugerant. Num id per religionem christianam liceret ambigens Michael Curopalata, piissimus imperator, episcoporum concilium coram se habendum ad Kalendas novembris indixit, de quo concilio & de patrum in eo lata sententia hæc Theophanes ad annum Alexandrinum DCCCV. qui cum Septembri anni 812. exordiatur, annum eundem concilio huic assignat. *Imperator* (Michael) *in mentis angustiam conjectus, mensis Novembris Kalendis Patriarcha ad colloquium advocato, de componenda cum hostibus pace consilium quærebat. Aderant conventui Nicænus & Cyzicenus Metropolitæ, & ex pravis consiliariis manus haud contemnenda.* (pravos consiliarios appellat hic Theophanes hegumenos, aliosque sacros viros, quos præpostera religione minus utile consilium suggessisse imperatori queritur) *At patriarcha quidem & Metropolitæ Imperatoris sensum sequuti pacem amplectebantur: sed improbi consiliarii una cum Theodoro Studii præposito* (S. Theodoro Studita) *eversis contrariæ sententiæ dictis eam rejiciebant, confirmantes pacem, quæ Dei mandata rescindat, non esse admittendam: Istud enim:* Venientem ad me non eiiciam foras, *Dominus decrevit, ajebant: quæ proferrent* (hæc ex suo sensu addit Theophanes) *& in cujus argumentum hæc producenda vere nescii. Primo quidem, quoniam nemine ex eis ad nos transfugiente, eos qui intra aulam erant, cum ipsos pace composita servare possemus, prodidimus. Secundo, quia licet quidam ex paucis transfugerint, plurium certe potius ejusdem nobiscum nationis & sanguinis consortium satagere, quam incertis quibusdam nobis propositis ficto quæstu ditescere, decebat. Plures enim quam paucos servare Deo magis gratum est.* Hæc Theophanes; nec sane inepte, cum bonum publicum quorundam privatorum damnis præferendum sit. Oppositam tamen sententiam de pace neganda obtinuisse notat Theophanes, qui paulo superius animadverterat in easdem ipsas pacis conditiones conventum olim fuisse inter Bulgaros Græcosque Coniersio barbarorum principe, & Theodoro Adramistino imperatore ac S. Germano Græcorum patriarcha.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

In qua Antonius Sillæi in Pamphylia episcopus fidei orthodoxæ libellum subdole signat, sub Nicephoro patriarcha & Leone Armeno imperatore.

ANtonius quidam ex monacho cœnobii Metropolitarum Sillæi in Pamphylia episcopus, qui episcopatum suum nescio qua de causa reliquerat, cum Leone Armeno de abolendis imaginibus consilium clam agitabat. Rem subodoratus S. Nicephorus ad episcoporum concilium, cui & patriarchæ orientis aderant, hominem vocatum de fide interrogavit. Ille recta sentire se, & ore quidem professus est, & porrecto fidei libello, quem subscriptione & impresso crucis signo munivit, egregie quidem, sed insigni mendacio confirmavit. Totam hanc historiam fuse narrat epistola antistitum orientalium ad Theophilum imperatorem, quam legas apud Labbeum to. IX. pag. 380. qua etiam in epistola integra recitatur fidei formula cum anathematismis in iconomachos tunc ab Antonio impia dissimulatione signata.

AD SYNODUM CONSTANTINOPOLITANAM III.

In qua Antonius Sillæi damnatur,

ADDITIO.

HAnc synodum ex patribus CCLXX. constantem Labbeus quidem to. IX. col. 380. recensuit; cum tamen non ea una de causa collecta fuerit, ut Antonium Sillæi episcopum de hæresi convictum abiiceret, nihilque aliud legatur in actis ab eodem Labbeo productis quam ejusdem Antonii damnatio; quid deinceps in ea gestum fuerit ex anonymo Theophanis continuatore repetendum est: *Episcopi & monachi in patriarchicum conveniebant, & dicta patrum omnia perlegebant, quæ adversarii malitiose & inerudite interpretabantur; Patriarcha vero sensum eorum reddente, & ad omnes sermonem dirigente:* Num habetis aliquid quod verbis istis exprimatur (*Græcus*: repe-

ANNO CHRISTI 815.

ponendum aliquid his) fratres. *Exclamavere cuncti:* Novimus, & certi sumus veram esse fidem nostram, & in hac morimur omnes: *Ad illos Patriarcha:* Superest, fratres, ut concordes perseveremus, & animis conjuncti hac in confessione absque dissensu remaneamus, ut adversæ partis homines nullum reperiant quem separent a nobis, nec id exequi valeant. Gratia enim Christi plures illis sumus. *Illi rursus cum clamore* A *firmaverunt ad mortem usque obstituros, & pro ecclesia dimicaturos, appositisque crucibus ad subscriptiones, scriptis sibi mutuo fidem fecere, nunquam ab invicem se separandos. Hæc ante Festa* (natalis scilicet D. N. anni 814.) *peracta sunt*. Hæc anonymus Theophanis continuator, ex quo concilii hujus gesta apud Labbeum manca suppleas.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Iconoclastarum anno 815. quo S. Nicephorus patriarcha deponitur ac damnatur.

POstquam Iconoclastæ omnia disposuissent ad hæresim revocandam, Leonemque Armenum imperatorem ad nutus suos paratum habuissent, in synodum coacti patriarchæ Nicephoro orthodoxorum antesignano, qui tunc morbo laborans decumbebat, diem ante se dixerunt. Quid ab illo responsi datum, & quid dein gestum sit a conciliabulo expromit Ignatius ejusdem S. Nicephori discipulus in ea, quam scripsit, S. præsulis vita apud Bollandum ad diem XIII. martii capite X. his verbis: Vocato inter se concilio adversus ecclesiæ firmissimum murum, coram imperatore hæc verba despuunt. *Haudquaquam* C *fieri potest, dum res ita transigatur, ut quæ majestati tuæ visa sunt, ac præsenti decreta synodo, prosperum exitum obtineant. Si enim unicuique tempus detur pro animi sententia se vertendi quò velit, & iis, qui exilio damnati sunt, obtingat revertendi facultas, & propriæ voluntatis nulla vi subeunte arbiter quivis fiat, nudi forsan ac soli relinquemur: futurum est enim ut illum sponte sua propense sequantur, & res nostræ omni destitutæ ope jaceant; ideo quod cum proceribus nostris in disputationis arena descendere renuat, quo facilius gravi nos damno afficiat. Satis ergo est quod hucusque obsecravimus: jam enim tertiò eum hortati sumus,* D *nec ille temeritati suæ obsecutus, ut sibi suaderi sineret induxit in animum. Quare synodali, si placet, auctoritate usi, quæ pervicacibus denuntiari solent, hæc ei scripto nota faciamus; ut compareat nempe, & de quibus adversus eum synodus querelam movet, satisfaciat.* Scribunt ergo vilem ac claudicantem tomum ad ecclesiæ præsulem, eoque jubente, ut illis se sistat, qui ordinibus initiati non erant, & eorum, quæ ipsi voluerunt reddat rationem. Hunc libellum quibusdam episcopis, clericisque, qui vere nullo clericali charactere, aut episcopali infula donati essent, committentes, destinant ad rectæ fidei lucidissimam facem, cum tumultuariæ ac circumforaneæ multitudinis turba, quæ ipsorum dementiæ particeps se eis adjunxerat. E Ubi autem pro episcopalis tabernaculi foribus adstiterunt, & adventus illorum durissimus nuntius magni pontificis aures pulsavit, cum etiam ipsum male sentientium aspectum ægre ferret (ejusmodi enim sunt puræ mentes, ut quidquid alienum a veritate est, id plane molestum sit ac insuave) decreverat animo prorsus eos non alloqui. Cogente tamen Patricio, cui custodia ejus commissa erat, ne sic missi re infecta reverterentur; sero & vix tandem ingredi illos permisit.

Ingressis autem, ne morbi quidem molestia miseris homunculis pudorem injecit, quin insolita improbitate usi, quæ infami illo tomo exarata erant, cum quadam commiserationis specie loqui se fingerent. *Acceptis*, ajunt, *adversus te libellis, synodus, ut objecta dissolvas, omni tergiversatione semota adesse te & clare respondere jubet. Quapropter priusquam condemnationis districtio depositionis te pœnæ subiiciat, tuam è synodi atque imperatoris sententia sententiam muta, ut idem nobiscum sentias atque doceas, evertendas nimirum esse imagines & simulacra, earumque usum abolendum: sic namque impositum per libellos crimen licebit depellere. Sin autem contentiosius renuis, contraria sentiens, accusantium appellationi palam eris obnoxius, quam fieri nequit ut amoliaris; nisi te coram sistas, ac de objectis judiceris.* Hæc lupi pastorum habitu pastorum principi inconcinne locuti, & ludrica quædam dentibus susurrantes, (non enim poterant purissimæ illi menti ex adverso liberis oculis obniti, aut ei palam loqui) silentio obtegebant suæ confusionis probrum, & obturatas continebant aures; etsi alioqui infensissimos illos mellifluæ linguæ illius responsa audiendi cupido incessisset.

At Sanctus, quamquam ægritudinis vi attritus, objecta occupavit, & in hunc fere modum arguit: *Quisnam vero est qui nobis libellos intendens, actoris in nos partes suscipit? Cujusnam ecclesiæ, quæ patriarchali dignitate fulgeat, præsulem se esse gloriatur? Qua suscepta pastorali cura, canonicis nos pœnis subiicit? si is appellet, qui senioris Romæ gubernacula sancte moderatur, præsto sum; si Alexandrinus antistes Marci evangelistæ successor accuset, quin prompte sequar, nihil detrecto; si Antiochenus sacer pastor in judicium trahit, vadimonium non desero; si denique, qui Jerosolymorum sedem administrat, ad jus dicendum adesse præcipit, causæ meæ deesse non videbor. Sin autem lupi immanes, quorum animis constitutum sit turbare gregem sub ovina pelle, & suo insultare pastori, quis in conspectum etiam illorum venire sustineat? Ceterum fingite me, juxta ea quæ nugamini, nulloque sensu deblateratis, in imperatoris vestramque sententiam manibus pedibusque* con-

concedere; quæ ratio eſt, qua objectorum nobis libellorum crimen depulſuri ſumus? quis nobis gradus decernetur, qui veſtra ſententia rei atque obnoxii exiſtimus? Quis enim, quis ille eſt poteſtatis tantæ, ut intra diei unius anguſtias depoſitum, ac ne in infimo quidem gradu valentem conſiſtere extollat in ſupremum? num rudes adeo nos atque imperitos exiſtimatis, ut divina jura non ſimus ſcrutati? Eam ſane notam nefas eſt iis adſcribere, qui ſacerdotii infulis fulgent. Nempe ad ſpernenda jura proclivis ſemper impietas eſt, inque unam comparata tranſgreſſionem, qua ſibi obſequentes in inferni laqueum & barathrum pertrahat. Diſcedite ergo a nobis operarii iniquitatis; ad proprium redite vomitum, latrocinii veſtri ſpecus luſtraque repetite. Nec enim futurum eſt, ut eos expugnetis, qui in rectæ confeſſionis petra animum firmaverunt, aut ut eos proſternatis, qui in celſa ſynodalium definitionum ſpecula tuto conſtiterunt; ſed in vobis ipſis tumentes hæreſis fluctus confringentur, nullumque ex tetra illuvione eccleſiæ Catholicæ diſcrimen inferent.

Hæc vir beatus ad homines omni ſano deſtitutos ſenſu, & proceres dementia plenos prolocutus, ſequentia quoque adjungit prioribus: *Tametſi*, inquit, *noſtra hæc ſedes paſtore viduata ſic eſſet, ut nullus ei curam impenderet: tamen nec ſic quidem ulli liceret docere fallaciam, ſpecie quadam vana placentem, ſive conventum contra canonum præſcripta cogere, atque ex aliena provincia venientem nihil ad ſe ſpectantes terminos juris dicendi cauſa invadere. Cum verò paſtoris ſui adhuc præſentia glorietur, nec deſit, qui utiliter illi legitimeque præſideat, quæ vos ratio a canonicæ diſtrictionis ſeveritate eximat, qui ſuper aurum & argentum, ſuperque lapides pretioſos, ſuper fundamentum, inquam, apoſtolorum patrumque eloquiis varie exornatum, lignum, fænum, ſtipulam perverſæ fidei ſuperextruere tentatis: ut vel ideo ſolum par videatur juxta ſacros canones violati ipſorum juris reos vos peragi, qui contra adeo claras ac manifeſtas pugnatis & inſanitis leges, congrue omnino æternis vinculis ſubjiciendi.* Prælecto igitur iis canone, ac depoſitionis promulgata ſententia, jubet eos ſepto divino excedere. Illi porro tanquam flagro abacti, atroque mœrore ac furore perciti, adjuncta ſibi petulantium hominum, & circumforaneorum caterva ipſum pariter ac Taraſium, firmiſſimas eccleſiæ columnas, anathemate feriunt: atque ita impuriſſimi homines publice turpitudinem jactantes ſuam, redire feſtinant ad imperatorem cum iis convitiis, quibus ſanctos compulerant, & coram ipſo vulgique hæretici impura turba minas crepando, referunt omnia quæ audiverant fecerantque.

Ad hoc idem concilium datam epiſtolam illam S. Theodori Studitæ ad ſynodum iconomachicam ſupra in præfatione ad hæc in cauſa S. Nicephori concilia monui.

SYNODUS altera CONSTANTINOPOLITANA

Iconomachorum, qua hæreſis jam abacta revocatur.

Anno 815. NIcephoro patriarcha jam e ſede anno 815. Aprili menſe depulſo & in exilium acto, ejuſque loco à Theodoro Caſſitera occupato, illud unum ſupererat, in cujus gratia hæc omnia præmiſſa ſunt, ut ſolemni aliquo decreto exul & extorris jam hæreſis Iconoclaſtarum cum honore revocaretur. Ea igitur de cauſa ſynodus frequentior ea, quæ Nicephorum damnaverat, convocata eſt, in qua tribus ſeſſionibus res tota peracta: Hanc verò ſynodum aprili menſe anni 815. coactam docet anonymus Theophanis continuator his verbis: *Poſt paſcha igitur convocat ſynodum Chamæleon* (Leo imperator) *ad magnam eccleſiam nomine Sapientiam, & Theodoro, quem Caſſiteram appellabat, velut patriarcha ſedere juſſo &c.* Veram concilii hujus & trium quibus conſtitit ſeſſionum ejus hiſtoriam fuſius proſequitur Ignatius in vita S. Nicephori, qui cap. XII. de ejectione & exilio S. præſulis, atque Theodori aſſumptione narratis, tum concilii hiſtoriam ita exorditur: „ Inde ex „ epiſcopis qui, ſive pœnis adacti, ſive etiam „ ſponte in ejus conceſſerant vota, atque „ ex novatoribus profaniſque magiſtris Græculorum tumultuario conventu adunato, „ eccleſiæ adverſum in eccleſia concilium „ cogit: in quo quidquid olim inſano ſtudio annotatum congeſtumque fuerat, meditati, evomerent & conſarcinatam prius in Blachernis Conſtantini ſynodum ſubſidio aſſumentes, hanc illius confirmationem appellarunt; atque id perquam merito: cum enim eam ex patrum ſuffragio omne robur deficeret, neque, ut lex eccleſiaſtica cavet, apoſtolicarum ſedium antiſtites ullos conſentientes haberet, ex ſui ſimilibus ſua confirmabat, ac mendacio conabatur veritati imponere. His prima peſtilentis ſuæ ſeſſionis die ſancitis, conventus ſolutus eſt. Sequenti autem in unum confluentes, occeperunt falſa dogmata ſua exponere, quæ etiam palam prodiderunt ſævitiam præfractæ ſuæ malitiæ. Quæſo autem crudelitatis eorum enormitatem attendite.

„ Cum rectæ confeſſionis epiſcopos quoſdam delegiſſent, quos a prima ſtatim congreſſione ſubactum iri exiſtimabant, ſacris illorum veſtibus in minutos pannos conſciſſis, eos pro majoris eccleſiæ foribus tentos, velut vinctos ſtare præcipiunt, multaque ad eos imperite loquentes, ac ranarum more nihil cohærentia atque diſtincta tumultuarie effutientes, per medium eum conſeſſum trahi jubent. His verò ad nequitiæ præſides propius accedentibus clamore ſublato imperant gradum ſiſtere, perſpectaque in iis obfirmati animi conſtantia, quam nulla injuriarum vis poſſet convellere, (duris enim

ANNO CHRISTI 815.

„ nim petris, altaque radice fixis quercu- „ bus similes enitebant) hujuſcemodi pue- „ rilibus & futilibus verbis aggrediuntur: „ *Quandiu vos inobedientia nitentes, veri-* „ *tatis bonum renuitis cernere, rectique ser-* „ *monis honestatem recusatis nosse? Nunc er-* „ *go abjecta duritia cordis, ad nos sanctam-* „ *que nostram synodum propensi accedite, nec* „ *vestræ sedis ac dignitatis jus animi levi-* „ *tate & contentionis studio prodite.*

„ Ast illi, quanquam reorum loco habe- „ bantur, omniumque in se oblatrantium „ impetebantur maledictis, omni tamen ve- „ xatione injuriaque spreta, ita propemo- „ dum responderunt: *In eo quod vobis ino-* „ *bedientes sumus, propensum animum nostrum* „ *luculenter monstramus ad obediendum ve-* „ *ritati; vobis enim obsequi idem est quod* „ *longe a veritate abduci, atque ab omni cum* „ *Deo conjunctione alienos effici. Vestræ au-* „ *tem synodo assensum præbere, quandiu illa* „ *a sacrarum synodorum forma & perfectio-* „ *ne destituta permanet, & sacram Christi* „ *ac sanctorum ejus imaginem probro afficit,* „ *omnesque eidem quacumque ratione adhæ-* „ *rentes anathemati addicit, interdictum est* „ *nobis & cunctis eandem nobiscum fidem te-* „ *nentibus. Quotquot enim catholicarum sy-* „ *nodorum regulas ac decreta, quæ mutari* „ *non possunt, nec violari, sequimur, sacris-* „ *que divinorum patrum propositionibus ac* „ *conclusionibus firmiter nitimur, venerabi-* „ *les imagines recipimus & amplexamur, &* „ *devovemus aliter sentientes: vesanæ autem* „ *coitionis vestræ terminos propositionesque,* „ *& quas velut geometrica evidentia clario-* „ *res jactatis conclusiones, magno supercilio* „ *efferentes doctrinam a traditione ecclesia-* „ *stica alienam, confutamus. Habet namque* „ *illa terminorum loco, injurias; propositio-* „ *num, quamdam earundem constructionem;* „ *conclusionum, minas. Quæ si in novi syllo-* „ *gismi assumptiones vertantur, jam non mi-* „ *nas inferent, sed insidias, atque hisce con-* „ *sectanea. Contritioni enim præit injuria,* „ *quam ubi cum contritione intuleritis, etiam* „ *quæ sunt reliqua, Deo opitulante, quærere* „ *constituimus.*

„ Sic isti serpentina prudentia instructi in in- „ sipientium choro medio diserte pronuntian- „ tes steterunt: Illi verò haud secus ac ma- „ lignantium contra Stephanum protomar- „ tyrem coactum concilium, continuerunt „ aures suas, & antequam in sanctos irrue- „ rent ab ipsa vulgi fæce eorum cervices „ calcari jubent. Hac itaque velut in sce- „ na, scenici atque fanatici homines cum „ ludissent fabulam, humi stratos jubent „ surgere, & qua venerant postliminio re- „ dire, ut porcorum instar abigi viderentur „ pugnis in genas incussis, totoque corpore „ calcibus conquassati. Hac perturbata pro- „ fanaque sævitia in sanctos debacchati cum „ essent, & eos jam hora ad mensam vo- „ caret, floridi eloquii clericus, sodalium no- „ mine imperatorem allocutus, laudavit. „ Itaque rectæ fidei præsidibus, anathema- „ te, ut quidem videbatur, ad extremum „ devotis, solverunt conventum.

„ Quia verò insanum furorem suum in „ ecclesiam expleverant, regulam compo- „ nunt, ac definitionem a veritatis termi- „ nis longe remotissimam: cui ut subscribe- „ ret imperator, pium esse monebant. Is „ porro (erat enim si quis alius in causa „ religionis versatus animi) morem iis ge- „ sturus, indici rursus conventum jubet: in „ quo cum sedem, velut in quodam ambo- „ ne sublimi locatam conscendisset, & men- „ dacii patroni suas quoque occupassent se- „ des, omnium auribus intimata est falsissi- „ ma regula: quæ cum plerisque astantium, „ etsi non omnibus, placuisset; rogabant ut „ quisque eam manus suæ subscriptione fir- „ maret. His autem sic peractis cum nomi- „ na sua atque fortunas atramento comma- „ culassent, solitis erga imperatores accla- „ mationibus, & adversus ecclesiæ lumina „ anathematis defuncti (præloquente scili- „ cet eo, quem dicebam clerico) dispersi „ sunt.

„ Scelerum porro ultrix Dei justitia, sic „ illusos sanctos pro sua longanimitate haud „ diù dissimulatura, celerem haud sine mira- „ culo vindictam intulit: brevi namque „ tempore interjecto prælocutorem clericum „ pœna corripuit, obmutescente lingua, ac „ fatiscentibus vocalibus organis. Advertite „ autem qualis ac quanta: si quis enim psal- „ morum oracula viro suggereret, lingua „ soluta erat ad verba ministranda: sin ser- „ monis aliquid cum aliquo conferret, un- „ dique dissoluta ac impedita permanens, „ maleque articulata, incerta ac sublæsa ob- „ ganniens, sonitum nullo constantem sensu „ in auditoris aures transmittebat. Eum in „ modum castigatur lingua in eos procacis- „ sima, qui ore sapientiam loquebantur, ac „ cordis meditatione eructabant prudentiam. „ Adeoque opportune divini illud eloquii „ dicatur: *Mors & vita in manu linguæ;* „ *qui autem continent eam, comedent fru-* „ *ctus ejus.*

STEPHANUS PAPA IV.

Ab anno 816. usque ad 817.

SYNODUS ROMANA

A Stephano IV. papa celebrata, in qua de electione Romani pontificis decretum editur.

GRatianus dist. 23. c. 28. Stephani cujusdam pontificis de ratione servanda in electione Romani pontificis decretum recitat. Id verò Baronius ad A. 816. Stephano IV. summo pontifici ab impostore aliquo affictum opinatur. Pagius ad A. 897. 4. genuinum credit, sed Stephano VI. tribuendum contendit. Verum Muratorius in nota ad supplementa concilii Romani anno 863. celebrati ex canone XI. ejusdem supplementi, B in quo canon Stephani papæ de electione Romani pontificis commemoratur, sanctionem esse germanam Stephani IV. perspicue demonstrat. Canonem Romani concilii suo loco dabimus; nunc *canon concilii beatissimi Stephani*, prout in additionibus Romani concilii anni 863. appellatur, ex Gratiano promendus est; additis ex MS. codice variantibus.

CANON CONCILII BEATISSIMI STEPHANI

QUia sancta Romana ecclesia, cui auctore Deo præsidemus, (*a*) a pluribus patitur violentias, pontifice obeunte: quæ ob hoc inferuntur, quia absque imperiali notitia pontificis fit C consecratio; nec canico ritu & consuetudine ab imperatore directi (*b*) intersunt nuncii, qui scandala fieri vetent; volumus, ut cum instituendus est pontifex, convenientibus episcopis & universo clero eligatur, præsente senatu & populo, qui ordinandus est. Et sic ab omnibus electus, præsentibus legatis imperialibus consecretur. Nullusque sine periculo sui, juramenta vel promissiones aliquas, nova adinventione, audeat extorquere, nisi quæ antiqua exigit consuetudo, ne ecclesia scandalizetur, & imperialis honorificentia minuatur.

(a) *a pluribus.*

(b) *directi sunt.*

COMPENDIENSE CONCILIUM

In quo Saraceni regis legati audiuntur

Anno 816. habitum.

Anno 816. COncilii hujus Compendiensis solum nomen superest in vetustis Francorum annalibus vulgatis a Martene Vet. Mon. to. IV. his verbis: *Imperator vero de Remis* (ubi Stephanum papam de Urbe ad se profectum excepit) *abiit ad Compendio palatio & habuit consilium* (lege Concilium) *cum Episcopis, abbatibus, & comitibus suis.* Porro de adventu Ludovici imperatoris è Remensi urbe post discessum Stephani Papæ Compendium meminit etiam Anonymus Pithæanus coævus in vita Ludovici Pii, testaturque in hac Compendiensi mora, quam ad dies unum supra viginti, & eo amplius produxit, legatos Abderami filii Aburat Saracenorum regis exceptos, & auditos. Est autem Concilium istud Compendiense ab altero ibi locorum anno 823. celebrato, de quo Labbeus, longe diversum, quod vel ipso temporis discrimine probatur.

AD CONVENTUM AQUISGRANENSEM

Pro Monachorum reformatione Anno 817. habitum

ADDITIO.

COLLECTORIS PRÆFATIO.

QUod hic exhibeo ad Synodum Aquifgranenfem additamentum nobile, acceptum eft ex anecdotis Pezii to.II. par. III. pag. 370. Fert verò illud S. Simperti Auguftani epifcopi & Morbacenfis abbatis ftatuta regularia, quæ ipfe ad normam ftatutorum monafticorum, in Synodo quodam decretorum, ad ufum monafterii fui Morbacenfis direxerat. Porro hæc ex vetufta membrana in cœnobio Morbacenfi diligenter fervata, defcribenda data funt publico tabellioni, poftulantibus monachis cœnobii S. Udalrici Auguftani anno 1500. Hæc igitur publica auctoritate tranfcripta cum ipfo tabellionis inftrumento Pezius dedit, & ex illo ego in præfenti. At quorfum hæc, inquies, ad Synodum feu conventum Aquifgranenfem? Profectò nihil, fi titulum, qualis in veteri membrana legebatur, attenderis; ex eo enim leges hafce monafticas digeftas difcimus ex Synodo fub *Carolo Magno rege* celebrata, cui S. Simpertus ipfe per fe interfuerit. Aquifgranenfis vero conventus anni 817. nonnifi fub Ludovico pio, Carolo jam defuncto, convenit. Si verò, neglecta infcriptione, leges ipfas infpexeris, intelliges profectò canones ipfos hujus Aquifgranenfis conventus ita in his ftatutis repræfentari, ut vel ipfum ordinem, quem fervant canones Aquifgranenfes interdum retineant. Sed eft tamen aliquid hac in re difficultatis, quod hic planum fieri ftudebo. S. Simpertus, quem Synodo huic interfuiffe ex titulo horum ftatutorum difcimus, Leonis papæ III. ætatem non fuperavit, cum idem pontifex literas dederit ad Guntramnum abbatem Morbacenfem ejus, ut creditur, fucceſſorem. Vide Mabillon. Ann. Ord. S. Ben. ad A. 774. num. LIV. Quomodo ergo adfuerit præfens Aquifgranenfi coetui, qui alteri ab obitu ejus pontificis anno convenit? Adde argumentum ex ipfis Statutorum capitibus deductum: In fingulis enim capita fingula concilii fecundum ordinem, quem in actis ejufdem tenebant, referuntur, ipfo etiam fingulorum numero adnotato. Quanquam verò nonnulla eundem, quem in actis Aquifgranenfibus numerum fervant; plura tamen variant. Ita e. g. quæ in XXXIV. capite Aquifgranenfi decernuntur *de alleluja* in feptuagefima fupprimendo, in ftatutis illis ex capite XIX. concilii accepta notantur. Denique concilium de quo in ftatutis capita XXVII. non fuperabat, ut ex illis non ægrè deducitur; cum Aquifgranenfia ad XXC. afcenderint.

Hæc dum expendo momenta, in eam me fententiam trahi permitto, quam hic lectori paucis exponam. Duas igitur diffitis annorum intervallis difcretas fynodos ad Monachorum reformationem ftatuendas opinor; aliam fub Carolo magno, quo rerum potiente Francfordienfis fynodus anni 794. convenit, ubi de monachorum reformatione actum eft. Altera vero hæc ipfa eft fynodus Aquifgranenfis anni 817. fub Ludovico pio celebrata. Utrumque concilium fuos edidit canones. Prius illud fub Carolo non ultra XXVII. aliud vero fub Ludovico longe plures. Prioris concilii fub Carolo leges repræfentant ftatuta Morbacenfia; alterius vero fub Ludovico inter canones quos Aquifgranenfi conventui Labbeus tribuit continentur; ita tamen, ut tota illa canonum XXC. collectio non tota quidem ad Aquifgranenfem hanc anni 817. fynodum pertineat; fed partim ex canonibus prioris fynodi fub Carolo, partim ex his poftremis legibus fub Ludovico conflata fit. Ex ipfa plane canonum Aquifgranenfium anni 817. complexione id probari poffe arbitror, nam canones priores cum pofterioribus pugnant, ut argumento fint ad diverfa concilia fpectare. In canone VIII. edicitur: *Ut volatilia intus forifve nullo modo comedant nifi pro infirmitate.* In canone vero LXXVIII. ftatuitur ut volatilia, *in natali Domini, in pafcha, tantum quatuor diebus comedant*. Quis hæc unum idemque concilium fanxiffe crediderit? Ipfa pariter Morbacenfia ftatuta aliquid ferunt, unde intelligamus exacta effe illa ad concilium ab Aquifgranenfi anni 817. plane diverfum; nam inter ea, de quibus nihil eft a concilio definitum, hoc ponunt, ut a jurando monachus penitus abftineat; is vero unus eft ex canonibus concilio Aquifgranenfi anni 817. affignatis. Vide canonem XLIII. Ex quo illud confequitur, canones illos Aquifgranenfi anni 817. tributos qua parte cum ftatutis Morbacenfibus congruunt ad concilium aliud fub Carolo magno referendos effe; qua vero parte canones Morbacenfibus ignotos ferunt, ad eundem Aquifgranenfem anni 817. adfcribi commode poffe. At enim concilium hoc fub Carolo magno ubi locorum, quo tempore convenit? Si veterem ftatutorum titulum refpexerimus, coactum illud Carolo magno nondum imperatore ftatueremus; quæ fane epocha cum concilio Francfordienfi anni 794. in quo aliquid de monaftica difciplina ftatutum conftat, belle congruit. Sed ex illis phrafibus circa finem fcripti hujus occurrentibus, *imperiali cenfura*, plane difcimus imperatoris nomen jam Carolo acceffiffe. Quamobrem fynodum hanc, quocumque tandem in loco convenerit, poft annum 800. fub Carolo magno collocari oportet. Vide tamen, an quæ dixi ad Aquifgranenfem anni 803. cum his congruant.

SANCTI SIMPERTI EPISCOPI AUGUSTANI REGULARIA STATUTA

Monasterii sui Murbacensis.

„ IN nomine Domini amen. Noverint u- „ niversi præsens publicum instrumen- „ tum infra scriptorum regularium statuto- „ rum, & cæremoniarum tempore S. Simper- „ ti episcopi Augustensis ac abbatis mona- „ sterii Murbacensis promulgatorum pari- „ ter, & observatorum trasumptum, seu „ transscriptum continens inspecturi, quod „ anno a nativitate Dominicæ Incarnatio- „ nis millesimo quingentesimo, indictione „ tertia, die prima mensis Maii, hora ipsius B „ diei octava, vel quasi ante meridiem in „ loco capitulari monasterii Murbacensis, „ Serenissimo principe & domino domino „ Maximiliano Romanorum rege feliciter „ regnante in mei notarii publici testiumque „ infra scriptorum ad hoc specialiter vo- „ catorum, & rogatorum, præsentia per- „ sonaliter constituti reverendi, honorabiles „ ac religiosi viri domini Waltherus de „ Wiltsperg abbas, Leonhardus de Reichen- „ stain decanus & capitulum, seu conven- „ tus ecclesiæ, seu monasterii imperialis „ sancti Leodegarii in Murbaco, ad Roma- „ nam ecclesiam nullo medio pertinentes, „ Ordinis Sancti Benedicti Basiliensis diœce- C „ sis proposuerunt, & verum esse asserue- „ runt, quod anno indictionis, ut supra die „ prima mensis Aprilis, propter evidentes, „ & urgentes necessitates dicti monasterii „ Murbacensis, nec non ob præceptum re- „ gale abbati præfato factum ad diætam, „ sacri imperii principibus in Augusta præ- „ fixam, ministerialium ipsius monasterii „ certa scientia, & expressa voluntate ac- „ cedente ad Augustam destinarunt venera- „ bilem & egregium virum fratrem Joan- „ nem Naburg sacræ Theologiæ professorem „ & decretorum doctorem monachum præ- „ dicti monasterii, & præpositum ecclesiæ „ beatæ Virginis in Murbaco, qui ob san- D „ cti Simperti, & abbatis honorificentiam „ adiit monasterium Sancti Udalrici in Au- „ gusta ordinis ejusdem, & ut idem assere- „ bat; quod læta inibi humilitatis fronte „ fuerit susceptus. Inter colloquendum ab- „ bas sancti Udalrici, & nonnulli alii pa- „ tres, regulari pollentes institutione sancti „ Simperti (ut decet) debitum honorifi- „ centiæ cultum ampliare cupientes, præli- „ bato doctori, ac monacho humiliter sup- „ plicarunt, quatenus regularia instituta „ tempore sancti Simperti custodita, & ab „ eodem promulgata transsummi, & trans- „ ferri faceret, & ab abbate Murbacensi „ fieri impetraret.

„ Unde prædicti reverendi honorabiles ac „ religiosi viri domini abbas, decanus, & „ conventus antedicti monasterii Murbacen- „ sis piis annuere votis & veritati non „ deesse & magnificum vitæ ac famæ decus „ sancti Simperti Dei intuitu, qui glorio- „ sus est in sanctis suis, propagare cupien- „ tes, statuta, cæremonias sancti Simperti, „ illibatam vitam piarum aurium ædificatio- „ nem docentes, in una vetusta rotula, seu „ charta pergamenea exarata, certa, sana, „ integra, illæsa, in nullis characteribus „ rasa, aut caduca, tunc mihi notario sub- „ scripto ostenderunt, præsentarunt, atque „ dederunt, meque in præsentia testium sub- „ scriptorum debita cum instantia requisie- „ runt, quatenus abbati & conventui san- „ cti Udalrici in Augusta, ubi sanctus Sim- „ pertus tumulatus esse dignoscitur, eam- „ dem rotulam regularium statutorum & „ cæremoniarum transcribere, & in publicam „ formam redigere vellem, in finem, ut e- „ isdem copiis authenticis tanquam rotulæ „ originali coram quibuscumque personis cu- „ juscumque status sive * præeminentiæ exti- „ terint itetur & credatur. * Cod. status sui præem.

„ Quam quidem rotulam sive cartam per- „ gamenam vetusta litera exaratam recepi- „ mus, vidi, ac de verbo ad verbum trans- „ sumpsi, & transcripsi, & copiari, debita „ cum collatione per me cum eisdem facta „ feci, nihil addito, vel mutato, quod fa- „ cti mutet substantiam, aut variet intelle- „ ctum, ipsamque cartam, sive rotulam re- „ gularia statuta sancti Simperti continen- „ tem de verbo ad verbum satis alta, cla- „ ra, & intelligibili voce testibus astantibus „ perlegi, tenorem qui sequitur continen- „ tem.

REGULARIA DECRETA A SANCTA SYNODO IN FRANCIA

Jussu Karoli Magni Patricii & regis Romanorum celebrata, ad memoriam verbo & scripto, præsentibus fratribus monasterii Murbacensis patefacta per Simpertum abbatem ejusdem loci & episcopi Augustensis, cui Synodo interfuit personaliter.

AD memoriam vestram fratres Karissimi, revocare scripto decrevimus ea, quæ verbis & capitulis proxime a sancta synodo auribus vestris intimavimus, & in singulis capitulis, quæ ibi digesta sunt, quasi recapitulationem facientes, possibilitatis, & necessitatis in eis commoda requisivimus, quia quædam ibi secundum auctoritatem regulæ, quædam verò usu & consuetudine prolata sunt: quæ consuetudo, si aliquo vitio corrupta non fuerit, pro lege regulari inculpate retineri poterit.

Primò enim capitulo denuntiatum est, ut cum abbates ad propria loca remeassent, regulam per singula discutientes relegerent, & adimplerent, quod a nobis in discussione verborum juxta modulum intelligentiæ nostræ actum est. Illa verò adimpletio, non in spatio temporis sicut illa interpretatio, sed in cursu totius vitæ nostræ ponenda est duo- Aquisgr. ca. I.

ANNO CHRISTI 817.

duobus modis, aut adimplendo, domino adjuvante, sponsionem nostram: aut si peccatis surripientibus prævaricatores sanctæ regulæ existimus, emendando regularibus disciplinis.

Ca.II. Secundo ut qui possunt regulam memoriter discerent. Ubi jungendum putavimus, ut cum ex corde recitanda dicitur, a dictatoribus ordinatis distantibus interpretetur. Quosdam verò totam per ordinem memoriæ commendare jussimus, qui descripti in nostro catalogo continentur, quorum numerus usque ad triginta sex excrescit. Quibusdam verò capitula decem ex eadem regula denominata discenda injunximus, qui simili modo descripti noscuntur, nisi forte ætatis, aut visus impedimentum ad discendum obstiterit: B saltim hæc clauso codice ex corde possunt proferre. Qui verò nec ex integro, nec ex parte ista percurrere nequierint, audiendæ sententiæ singulorum penetrent, & menti reponant, in quo se participes cæteris si opere audita probaverint, esse non dubitent. Ubi etiam addendum est, ut nullus fratrum prætermittatur, qui, in aliqua meditatione lectionis divinæ tempore ordinato occupatus non sit: verbi gratia, ut scholastici postquam psalmi, cantica, & hymni memoriæ commendata fuerint, regula post regulæ textum committi, interim verò historiam divinæ auctoritatis, & expositores ejus, nec non & collationes Patrum, & vitas eorum legendo, magistris eorum audienti- C bus, percurrant. Postquam verò in istis probabiliter educati fuerint, ad artem litteraturæ, & spiritales se transferant flores. Qui vero de habitu sæculari conversi notitia litterarum indigent, post earum cognitionem, orationem Dominicam, & symbolum, & sic deinceps pœnitentium psalmos, post hæc reliquos, usque dum vita, & virtus suppetit, discere non desinant.

Ca. III. Tertio, ut omnes officium S. Benedicti faciant. Quod capitulum illis observandum convenit, qui hactenus Romanæ ecclesiæ officio sub monachico habitu degentes usi sunt. Nos verò qui ab ipsis penè cunabulis a majoribus nostris eruditi in eadem dispositione D viximus, quidquid menti occurrit, quod negligentia prætermisit, emendatio supplere debebit; id est, ut omnes horæ canonicæ tam ad nocturnas vigilias, quam ad diurnas horas, excepto completorio, Antiphonis terminentur. Hebdomadarii legentes in refectorio lectiones per singulas horas canonicas unicuique tempori congruentes, in ecclesia recitant, quas per ordinem memoriæ commendent. Similiter, & eas, quæ tempore æstivo ex prophetis ad nocturnos decantandæ sunt, pronuntiationes in choro per tres horas canonicas, idest: ad nocturnos, Matutinis, & vespertinis conventibus sine intermissione fiant. Psalmi ordinate absque E ulla festinatione divisionibus in versibus custoditis psallantur: orationes quæ a Sacerdote recitantur, usque ad divisionem versuum ab eodem sacerdote dicantur: ac deinde subsequentia congregatio respondeat. Quinquagesimus sine confusione alicujus præcipitationis choris alternantibus dicatur: Kyrie eleyson in ordine suo simul stando ordinatè decantent. Ea verò quæ in regulari

A distributione psalmorum de usu Romanæ ecclesiæ addita sunt, & in quibusdam cœnobiis in usu non habentur, adhuc nobis retinenda censuimus, donec consultu meliorum aut dimittantur, aut tenendum certiora reddantur.

Quarto: ut abbates communes esse debeant ejus monachis in manducando, in bibendo, in dormiendo, seu in cæteris quibuslibet causis. In hoc quippe negotio uti regulari potestate volo, cui non præjudicat alicujus novæ constitutionis censura. Sive enim communi victu, seu in abstinentia singulari, quilibet rumore vulgi respergi poterit, quod & exemplo Salvatoris, & ejus præcursoris factum dignoscitur. Nos verò sicut in conventu fratrum infirmitates corporis nostri exposuimus, non in tantum obtemperando gulæ illecebris, quantum consulendo necessitatibus corporis, sic victum nostrum Domino moderante disponere cupimus, ut & sustineat ad utilia, & non noceat ad adversa. Ca.XXV.

Quinto ut fratres in coquina, in pistrino, & cæteris officiis artium propriis manibus laborent, & vestimenta sua lavent, in lavatione vestium antiqua consuetudo teneatur, ut qui per se possunt faciant: qui vero senio, aut infirmitate deficiunt, curam præpositi ab aliis adjuti eorum necessitas expleatur. In calceamentis verò, & vestimentis consuendis adhuc ordinatio nostra teneatur, ita ut qui per se hoc facere potuerint faciant; quibus verò causa impossibilitatis supra descripta obstiterit, cura præpositi, & camerarii eorum necessitas sustentetur, ne ab aliis intus forisve solatio eis ad hoc quærendi necessitas incumbat. Interim vero, quo hæc taliter geruntur, instruendi sunt fullones, Sartores, Sutores non forinsecus, sicut hactenus, sed intrinsecus, qui ista fratribus necessitatem habentibus faciant, quæ induciæ usque calendas septembres proximas dandæ sunt. In coquinandi verò, & pistrinandi arte in commune ab omnibus adjuvetur, tam a Septemanariis quam a reliquis omnibus, quibus solatio sint novitii, & pulsantes nostri ad hoc deputati, donec in supradicto spatio temporis fratres ad hoc eligantur, qui hoc annuis temporibus excursis vicissim expleant, cæterorum omnium solatio, sicut hactenus adjuti. Ca. IV.

Sexto: de modo vigiliarum observando, sicut in illo capitulare continetur, sufficit nobis, idest, ut opus vigiliarum semper cum die finiatur, nisi forte maturius contingat surgere, ubi necesse est, ut imbecillitas corporum somno refocilletur. Ca. V.

Septimo: ut a volatilibus omni tempore ab omnibus abstineatur, excepta causa infirmitatis, licet hoc regulæ auctoritas non interdicat, sed quasi in arbitrio edendi aut abstinendi derelinquat. Decreverunt in præfata synodo sancti Patres, quia optioni nostræ relictum est, religiosioris vitæ sumere disciplinam, suoque præcepto firmaverunt, ut a tali edulio monachi abstinentiæ fræno omni tempore cohiberentur, excepta causa necessitatis suprascripta. Ca. VIII.

Octavo & nono: capitulis, in quibus lavatio pedum in quadragesima & cœna Domini describitur, facili ordine poterit obser- Ca.XXIII.

va-

ANNO CHRISTI 817.

vari, si abbas præsens fuerit: si non præpositus, qui in vice ejus est, sicut locum ita officium compleat.

Ca. XXVI. Decimo, ut abbates frequenter villas non circumeant, nisi causa necessitatis, nec fratribus illas custodiendas committant: ubi nostræ visitationis raritas utinam non noceat. Nam frequentationis circumitio inter villas ideo nunquam fit a nobis, quia aliud impedimentum nostræ occupationis nos fatigat, dum inter curas episcopatus & Palatinas ordinationes nulla ad providendas possessiones nostras nobis licentia suppetit. Sed Deus est testis, qui conscius est cordis, quod in terrenis occupationibus non sponte sed invitus inhæreo, qui quandoque a tributis Cæsaris nos absolvat, quibus obnoxii sumus, ut securius, quæ Dei sunt quandoque nobis agere liceat. Fratres vero, qui in diversis ministeriis foris occupati fuerant, medio Augusto, cum mutatio facienda erit, sive de cellis, seu de villis ad cœnobium redeant, quod ante nullatenus fieri potest propter notitiam locorum, in quibus præsunt. Interim vero actores boni providendi sunt, qui prædicta loca in posterum provideant.

Ca. X. Undecimo, ut poma, & lactucæ, nisi cum alius cibus sumitur, non comedantur, quod statim adimpletum est.

Ca. XI. Duodecimo vero capitulo: ut tempus phlebotomiæ certum non terminetur, nisi quando necessitas exposcit, concedatur. Ubi jungendum est, ut qui tantummodo phlebotomantur, quadragesimali cibo recreentur: qui verò potionem pro certis aut denominatis passionibus biberint, esu volatilium reparentur. Et ideo volatilia, quæ de curtis nostris venire annuo tempore soliti fuerant, ad hoc reserventur: quæ verò ex acto* censu ab hominibus nostris venerant, pensandum qualiter in fratrum necessaria utilius vertantur.

* Cod. exacte.

Ca. XXIV. Tertiodecimo: ut mandatum post cœnam fiat, quod & antea similiter fecimus.

Ca. XX. Quarto decimo: ut mediocra vestimenta dentur. Ubi jungendum, caperina vestimenta, seu serico circumsuta omnino monachis interdicta sunt. Si verò apud aliquem hujuscemodi vestimentum cum velocitate consumptum, aut mutatum, amplius caveatur, ne addatur.

Ca. XXII. Quintodecimo. Quod de numero vestimentorum, seu calceamentorum dictum est: & de datione uncti, & sapone, sicut hactenus a nobis observatum est, adhuc in antea teneatur: ut indigentibus vestimenta præbeantur; veteribus in præsenti redditis: quæ vero superabundant Priori reddantur propter pauperes consolandos. Corium verò confectum fratribus detur ad annum sicut ante, usque dum sutores nutriantur. Tunc calceamenta præbeantur, sicut in synodo definitum est. Radendi verò usus, qui media quadragesima solebat fieri, in sabbatum sancti paschæ differatur.

Sexto decimo vero, & decimoseptimo capitulo nihil addendum est, quia sicut ante a nobis observatum est, sic in antea observabitur.

Decimoctavo capitulo, in quo carcer talis fieri jubetur, ut focus in eo fieri possit: iste quem hactenus habuimus sufficiat, usquedum plus necessaria ædificia, quæ igne consumpta sunt, restaurentur.

Ca. XXX. Decimonono capitulo de alleluja decantatione, sicut in eadem Synodo definitum est, Romanæ ecclesiæ concorditer, ut in septuagesima dimittatur.

Ca. XXXI. Vicesimo capitulo de susceptione novitiorum, sicut regula docet, ita agatur. Tonsura verò eorum & mutatio vestimentorum postquam promissionem suam firmaverint, agatur. De sacerdotibus vero vel scholasticis suscipiendis præceptum synodi non habemus; & ideo susceptio eorum regularis, quantum possibilitas sinit, habeatur, usque dum decretum manifestius inde audiatur.

Ca. VII. Vicesimo primo capitulo usus balnei interdictus omnino est, excepto quibus necessitas infirmitatis insistit. Unde non (a) considerantes infirmorum imbecillitates usque ad initium quadragesimæ scaphas balneum concedimus. Interim vero fiant copæ balneariæ abundanter, præpositi & cellerarii ordinatione factæ, in quibus fratres singillatim, & non communiter, cum necessitas exposcit, benedictione antea percepta, lavare possint; invicem sibi solatia præbentibus sine accessu extraneorum. In hac dilatione non prævaricatores synodi, quod absit, simus, sed induciis factis, usque dum necessitas procuretur ut illicitum cautius auferatur.

(a) f. non.

Ca. XXVI. Vicesimosecundo capitulo, in quo præcipitur, ut abbas ad portam cum hospitibus non convivet, quod nos in usu nunquam habuimus. In auditorio vero, ubi abbas legere solet, & cum fratribus & cum hospitibus vicissim seu communiter colloquium habere solitus est, comedere cum hospitibus valde rarò usi sumus. Quem usum, nisi certius interdicatur, habere volumus. Qui locus in confinio claustri, & januæ monasterii situs est, itaut fratres sine impedimento hospitum, & hospites sine fratribus ad colloquium recipere possit.

Ca. XXVII. Vicesimotertio capitulo: ut hospitibus, quibus licentia intrandi est in refectorium, dignè administretur: Abba vero contentus sit cibo fratrum, quod facile observabitur, ut & abbati dignè administretur, & hospitibus. Fratres etiam in adventu fratrum aliquatenus congaudeant, & abstinentiæ frena relaxent.

Ca. XXVIII & XXIX. Vicesimo quarto, & quinto capitulis, quæ de lectoris cibo & ministrorum refectione descripta sunt, statim observata sunt.

Ca. XVI. & XIV. Ultima verò duo capitula, quæ de prohibitione osculi fœminarum, & ut monachi nudi non verberentur, istiusmodi usus apud nos nunquam fuit, nec Domino adjuvante in antea erit. De compatratione, & commatratione omnino caveatur, ne ab ullo monachorum aliqua occasione præsumatur, quia in veritate non expedit animabus eorum, & omnino alienum est a proposito eorum. Hactenus explicitis capitulis, quæ proximè in sua (b) synodo gesta sunt, & a nobis recapitulatis; supersunt aliqua, quæ illa schola monachorum in usu habet juxta quorum exempla nos informandi sumus.

(b) f. sancta.

Duas etenim silentii regulas custodiunt, unam nocturnam, alteram diurnam. Illa cum no-

ANNO CHRISTI 817.

nocturna a collatione vespertinali usque ad versum capituli protrahitur. Illa vero diurna a versu capituli usque ad supradictam vespertinam conlationem. In illo enim nocturnali silentio penitus loquendi licentia interdicta est. In diurnali vero cum alter alterum appellaverit, sive junior a seniore aliquid requisierit, silenter absque ullo strepitu vocis, & humilis sit confabulatio, paucis valde & rationabilibus verbis, nullaque eis aut simul standi, aut consedendi, aut coambulandi finitur mora, excepto discendi aut cooperandi gratia, sed semper aut in lectione, aut in opere manuum omnes horas diurnas consumant.

Intervallum quod inter opus Dei & horam refectionis contigerit, aut orando, aut legendo transigunt: excepto si ad necessitatem naturæ, quis ire debeat. Ubicumque gloria sanctæ Trinitatis sive in oratorio sive in quolibet loco insonuerit, si stantes sunt, prope usque ad humum prosternuntur usque dum sancta Trinitas perdicatur. Si verò sederint, ab humo surgentes gloriam resurgendo & inclinando deferunt sanctæ Trinitati.

Obviantes sibi juniores a prioribus usque ad genudeflexionem corpora humiliando petunt benedictionem. Cum in domum quamlibet intraverint, ubi conventus fratrum esse debet, genuflexo & supplice dextera petunt benedictionem, crucem adorando & benedictionem postulando. In salutatione hospitum similiter & genuflectunt, & dexteram terratenus dimittunt.

Cum tempus legendi est numquam sine lectorivo suo residere audent, sed singuli singulos habentes lectionem suam in eis memores * commendant, qui quomodo a nobis etiam facti fiant, a nobis ordinandum est. Jurandi usus apud eos penitus non habetur, quod evangelicum mandatum cum omnibus christianis interdicat: quanto magis his, qui cum nomine christiano etiam sæculo abrenuntiaverunt?

* Cod. su... meis ... moris ...n.

Usum latinitatis potius quam rusticitatis, qui inter eos scholastici sunt sequuntur. In tali etiam confabulatione notitia scripturarum aliquotiens magis quam lectione penetratur & dictandi usus discitur, & ad discendum sensus acuitur.

Hæc & alia similia his quæ menti non occurrunt in supra dictorum cœnobitarum conversationibus comperta habemus, ad quorum exempla informandos per universa regni sui cœnobia monachos decrevit imperiali censura, ut uno modo ea, quæ ex auctoritate regulæ, seu illa, quæ ex consuetudinum adinventione aguntur, in usu habeantur. Unde necessarium reor si vestræ placet dilectioni ut in his ante præmoniti certamen habeatis in his omnibus instrui, ut bonis, & honestis moribus exculti non tantum coram Deo laudabiles, sed etiam coram hominibus .... possit ad humilitatem & gratiarum actionem cæteros revocare. Interim providendi sunt unus, aut duo, qui in unumquodlibet ex his cœnobiis mittantur ad speculandam vitam, & habitum illorum, qui nos in omnibus, in quibus fortasse titubamus, certiores reddant, qui & illis boni exempli forma sint ad quos intraverint, & nobis sine zizaniis mixtum triticum reponendum in horrea reportant.

„ Super quibus omnibus & singulis, dum „ reverendi honorabiles ac religiosi viri do„ mini Waltherus de Wiltsperg abbas, „ Leonardus de Reichenstain decanus, ca„ pitulum, seu conventus imperialis mona„ sterii Murbacensis sibi a me ut publico no„ tario subscripto unum vel plura publicum „ seu publica fieri petierunt tot, quot fue„ rint necessaria, instrumentum vel instru„ menta.

„ Acta sunt hæc anno, Indictione, die, „ mense dicti Maximiliani Romanorum re„ gis tempore, loco, & hora quibus su„ pra, præsentibus ibidem honorabili domi„ no, & discretis viris Joanne Ortt pre„ sbytero capellano Murbacensi, & Richar„ do Muling, atque Joanne de Vvertheim „ ejusdem loci incolis laicis litteratis Basi„ liensis Diœcesis, testibus, ad præmissa vo„ catis specialiter, & rogatis.

„ Et ego Wilhelmus de Hohenhem &c. lai„ cus conjugatus, Constantiensis doctor pu„ blicus sacra imperiali auctoritate Nota„ rius, quia dictæ rotulæ pergamineæ vetu„ stæ, seu cartæ statutorum, ac ceremo„ niarum regularium tempore Sancti Sim„ perti usitatorum, præsentationi, receptio„ ni, requisitioni, transsumptioni, ac au„ scultationi, omnibusque aliis & singulis „ præmissis, dum sicut præmittitur fie„ rent, & agerentur, una cum prænomina„ tis testibus præsens interfui, eaque omnia „ & singula sic fieri vidi, & audivi. Idcir„ co præsens publicum transsumpti instru„ mentum per me fideliter scriptum exinde „ confeci, subscripsi, publicavi, & in hanc „ publicam formam redegi, signoque & no„ mine meis solitis, & consuetis signavi, „ rogatus pariter & requisitus in fidem, & „ testimonium omnium & singulorum. At„ tamen ut veritas magis elucescat, & fi„ des plena adhibeatur, reverendus semper „ ac colendus Domnus Waltherus sæpe di„ ctus abbas Murbacensis præsens publicum „ transsumpti instrumentum sigilli ipsius ap„ pensione communiri fecit, ac jussit.

AD hunc pariter Aquisgranensem conventum inscriptio ipsa vetusti Casinensis Codicis refert Capitula pro Monachorum reformatione, quæ P. Angelus de Nuce vulgavit in appendice ad Chronicon Casinense, Sunt vero hæc ipsa capita, quæ Labbeus ex Sirmondo accepta dedit; sed cum nonnulla ferant vel additamenta vel supplementa quibus forte corrigitur lectio vitiati codicis a Sirmondo consulti; hinc operæ pretium me facturum putavi si pauca illa adnotaverim. Ac primo quidem lectores moneo deesse in capitulari illo Casinensi caput de volatilium esu penitus interdicto, quod in capitulari Sirmondi legi superius admonui. Deest & caput IX. & X. XXII. XXXVII. LV. LXXX. Ordo etiam capitum utrinque discrepat. Caput XLI. Sirmondi ita legit: *Ut si quis negligenter sonitum dederit, aut aliquid excesserit in refectorio, mox a Priore veniam petat;* id vero respon-

ANNO CHRISTI 817.

pondet Capiti XXXI. Casinensi in hanc sententiam concepto: *Ut si quis negligenter sonum fecerit, vel aliud quid excesserit in refectorio, mox a Priore veniam petat, & annuente Priore surgat: servetur tamen silentio, & cum egressi fuerint expleta oratione veniam petat, & secundum modum culpæ judicio subjaceat.* Caput XIII. Labbeus fert: *Ut cum a quocumque Priore suo increpatus &c.* Casinensis fert: *Ut cum* (ab) *Abate vel quocumque Priore &c.* Cap. XXI. Labbeus: *Ut mensura cucullæ*; Casinensis: *Ut mensura scapularis*. Labbei XXXI. *Ut præpositus &c. post abbatem majorem reliquis Abbati subditis habeat potestatem.* Casinensis: *Ut præposito* &c. *post abbatem majorem reliquis Abbatibus subditis habeat potestatem.* Labbeus Cap. XXXIV. *Novitius res quas habet parentibus suis commendet*; Casinensis: *parentibus vel amicis*. Labbeus cap. XXXVI. *petionem pro eo* (puero) *faciant, quam tempore intelligibili ipse puer confirmet*; Casinensis: *quam tempore intelligibili regulam observare promiserit, ipse puer confirmet*. Labbeus XLIII. *sermonem juramenti aut affirmationis &c.* Casinens. *Juramenti affirmationis*. Lab. cap. XLVI. *In festis &c. S. Martini*; Casinen. *S. Martini, in S. Benedicti*. Lab. LVI. *Ut præpositus decanus, cellerarius de eorum ministerio nisi causa utilitatis & necessitatis non removeantur*; Casinens. *Ut Senior, decanus, cellerarius, portararius de eorum ministerio nisi causa infirmitatis manducet.* Hic tamen duo canones, de quibus in Labbeano codice, male confusi videntur. Labb. cap. LIX. *Ut abbates monachos secum in itinere nisi &c. non ducant.* Quomodo ista cohæreant cum canone XV. *ut soli sine fratre in via non dirigantur?* Melius igitur in Casinensi L. *Ut Canonici Abbates monachos secum in itinere nisi &c. non ducant*. Lab. LXI. *Ut monachi cappas disconsutas &c.* Casinens. *Cappas tissutas*. Lab. LXVII. *Lector stando benedictionem postulet.* Cas. *Stans humiliatus*. Labb. LXXIV. *Ad* Sanctus *stantes*. Cas. *Stantes inclinati*. Lab. LXXVIII. *In pascha tantum quatuor diebus*; Casin. & *Pascha tribus diebus*. Hæ sunt variantes majoris momenti e Casinensi codice resultantes, quas adnotasse æqui bonique lectores mei facient; quorum etiam judicio relinquo, utrum omnes, sicut de aliquibus constat, Labbeanæ lectioni sint præferendæ.

PASCHALIS PAPA I.

Sedit ab anno 817. usque ad 824.

AD EPISTOLAS PASCHALIS I. APPENDIX.

AD SEQUENTEM EPISTOLAM COLLECTORIS ADMONITIO.

SEquentem epistolam ex Ughellio acceptam dedit quidem Labbeus, sed mutilam adeo, & erroribus scatentem, ut vix interdum elici ex ea sensus aliquis congruus possit. Sinceriorem ex authographo in arboris cortice, sive ut aptius arbitraremur in papyro ægyptia expresso, & in Ambrosiana Mediolanensi bibliotheca servato exhibent Palatini socii, qui rerum Italicarum scriptores a Muratorio collectos dederunt. Ejus pariter exordium legitur totidem verbis in libro Diurno Romanorum Pontificum a Garnerio edito cap. VII. num. IX. ex illo vero menda nonnulla, quæ in bullam hanc Paschalis irrepserunt emendari posse, idem Garnerius optime monet. Ea vero cura, quod a nemine hucusque sit præstitum, nos manet, daturos bullam ex Mediolanensi autographo, & variantia ex libro Diurno, quæ ad id valent, ut non quomodo scriptum, sed quomodo scribendum fuerit demonstrent.

PASCHALIS AD PETRONACIUM ARCHIEPISCOPUM RAVENNATEM EPISTOLA,

De confirmatione privilegiorum Ravennatis ecclesiæ.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, reverendo & sanctissimo fratri Petronacio archiepiscopo sanctæ Ravennatis ecclesiæ, & per te in eadem ecclesia in perpetuum.

CUm piæ desideriis voluntate (*a*) & laudande devotionis intentio apostolicis sit semper studiis adjuvanda; cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea, quæ legaliter geruntur, & æquitati personæ (*b*) conveniunt, nulla valeat refragatione perturvare (*c*); sed irrefragavile jure Deo (*d*) valeat permanere, & ob hoc apostolicis promulgatis sanctionibus propria, (*e*) quæ rationis suppetunt fas exiget possidenda confirmari. (*f*) Igitur quoniam quidem fraterna sanctitas tua direxit nobis per Sergium religiosum diaconem sanctæ tuæ Ravennatis ecclesiæ privilegium domini Adriani quondam papæ prædecessoris nostri, in quo confirmabit privilegia Leonis quondam imperatoris, facta ab Epiphanio quondam religioso notario, & scrinario, & apocrisario sanctæ Ravennatis ecclesiæ, qui directus est a venerandæ memoriæ Damiano archiepiscopo, ut confirmatæ sacræ essent præcedentes formulas ab ipso Leone imperatore tam divæ memoriæ prisci Justiniani, quan-

(a) Piæ desiderium voluntatis.
(b) Æquitatis forma.
(c) Valeant refragratione perturbari.
(d) Deo authore debeant.
(e) Unicuique, quæ suppetunt. rationis fas exigit.
(*f*) Hucusque liber Diurnus,

ANNO CHRISTI 817.

quanquam ceteris piissimis imperatoribus privilegia sanctæ vestræ ecclesiæ prælargita, in quibus & aliis piis capitulis, & ut sine sacrilegio vel feritis rapinæ ejus fines prælargitæ sunt, & promulgationes. Postulabit quoque nobis tua almitas eadem ipsa per nostros apostolicos apices firmitatem accipere. Unde annuentes præparatius sancimus, & confirmamus omnia quæcumque sunt privilegia edita in sancta vestra Ravennatis ecclesia tam prædecessorum nostrorum, pontificum scilicet sanctæ recordationis Hadriani & Leonis, seu prædecessorum illorum, quamque imperatorum, vel dona regum, aut a christianis hominibus per donationibus vel venditionibus seu testamentis oblata, justo ordine generaliter & specialiter omnium sanctæ tuæ ecclesiæ largitatem conrovorationis firmitatem in perpetuum habere præcipimus, & confirmamus, ut nullum locum aut jus subjacentem sub dicione sanctæ tuæ ecclesiæ per quolibet adinventionis argumento, potentia quoquo modo audente, judicari suffultum civili aut militari præcinto, usurpari vel subtrahere aut violare, vel novatione ædificationis inducere; sed si quis corutum aut cadentem templum renovare aut edificare temptaverit, non habere licentiam ante hoc agere, nisi prius per solitam benedictionem paterna sanctitati vestræ sancta & venerabilis crux ibi figatur; neque qui ex alio episcopato dicione aut civitatis ibidem venientes & commorantes Deo amabiles clericos præsumere in subjacentibus vobis ecclesiis sine præceptionem vestram Sacerdotalem agere ministerium, magis autem & omnes advenarum religiosissimos clericos limites atque actiones vestram sanctitatem obaudire & definire & secundum divinarum legum & sacratissimarum regularum tenore effectum in eis inferre monasterio vestro sancti primi Martyris Stephani, qui sic nominatur, fundamenta, & rejacet juxta palatium, cum omnibus eidem pertinentibus religiosis Monachis, omnia veneranda oracula, ac Monasteria, & ceteros venerandos locos sub parrochia existentes sanctitati vestræ, sub dicione & potestate sanctitati vestræ subjaceant, & per te sanctæ tuæ ecclesiæ & quecumque sacris eis privilegiis in integro observandis super his; nec nullum molestia aut angarias aut gravamina, aut excuvias quilibet inferre parti sanctæ tuæ ecclesiæ, nec non colonos aut partiarios & servos subjacentes parti sanctæ vestræ Ecclesiæ a quolibet omnium ad militandum subtrahere; sed si militati fuerint eos discingi & desmilitari juvemus, vestræ venerandæ redituros parti; ut si quis talia temeranter prævaricari temptaverit, de his quæ a nobis pie sancita sunt, & juste a nobis petistis, & per præsentem nostram apostolicam continetur formula, non solum nihil prævaleat, sed etiam pro talem atrocem audaciam, & omnium suarum facultatum amissione faciantur, necnon & animarum adversionis periculum minime declinare poterint, sufficientibus omnibus in ostensione sola hujus apostolicæ nostræ exaracionis. Si quis verò contra hoc nostrum apostolicum præceptum egerit, componat auri obriti libras quinque; insuper & anathematis vinculis sit innodatus, & perpetuæ condemnationis submissus. Quod præceptum confirmationis a nobis factum scrivendum precepimus Timotheo notario & scriniario sedis nostræ, in mense julie, indictione duodecima † Bene valete †

Datum V. Idus Julias per manum Sergii bibliothecarii Sanctæ sedis apostolicæ, imperante Domino nostro perpetuo augusto Hludovico a Deo coronato magno pacifico Imperatore anno sexto, sed & Hlothario novo imperatore ejus filio anno ...... indictione duodecima.

ADMONITIO COLLECTORIS IN SEQUENTEM EPISTOLAM.

Gratianus cau. 1. quæst. III. cap. VII. *Si quis objecerit &c.* cæterique decretorum Collectores fragmentum quoddam canonicum afferunt, Paschalis nomine inscriptum, quod Romani ejusdem operis correctores decerptum esse affirmant ex epistola quadam Paschalis papæ, eamque integram vel fere integram extare asserunt in Biblioth. Vatic. in Collectione MS. Decretorum a Rom. Pontif. latorum. Ex quo etiam codice pertinere illam ad Paschalem I. deducunt; cum in eadem collectione, post Adriani II. epistolas, ordine succedat; decreta vero Paschalis II. statim post Urbanum II. juxta ac series pontificum exigit, subjunguntur. Hanc ipsam epistolam ego nactus sum in appendice anonymi ad codicem MS. Burchardi, quem bibliotheca cathedralis ecclesiæ S. Martini Lucensis servat, ex quo hic dandam suscipio, eo libentior, quod nondum vulgatam arbitror, & integrior est præ illa Romanorum censorum, utpote quæ data inscribitur *ad archiepiscopum Mediolanensem*, quam inscriptionem deesse in Romano codice ex silentio eorum intelligo. Ex eodem pariter codice meo deduco nonnisi ad Paschal. primum pertinere cum præferat in titulo *Epistola Paschasii papæ &c.* ita enim designare consuevisse ætatis illius scriptores (est enim codex sæculi XII. ineuntis) Paschalem I. demonstrat exemplum Ivonis Carnotensis, qui in epistola XX. ad Reudonem, seu Eudonem Normanniæ Dapiferum edit. Jureti, eadem appellatione Paschalem I. designat.

Denique Urbanus Papa II. qui Paschalem II. præcessit, ex hac ipsa Epistola, quam Paschalis (primi utique) agnoscit in epist. ad Lucium Præpositum inter Labbeanas num. XVII. testimonium profert, ipsum videlicet quod extat in cap. *si quis objecerit* VII. q. 3.

Post hæc scripta incidi in eandem ipsam epist. a Geroho Præposito Reichersbergensi in Comment. in Ps. xxv. recitatam pag. 519. edit. Pezii, quæ tamen in fine plurimum ab hac nostra discrepat. Qui enim epilogus est epist. in Geroho congruit cum canone illo Concilii Toletani, quem ego in eodem MS. Codice ossen-

ANNO CHRISTI 817.

fendi, ubi & hanc Paſchalis epiſtolam nactus ſum; imo & ſtatim poſt illam ſcribitur. Hinc ſi conjecturam ducere liceat, cenſeo Paſchalis epiſtolam illam recitatam fuiſſe in Toletano aliquo concilio, cujus acta perierint; ſtatimque Patres canonem ſecundum illam dictaſſe. Hæc cauſa fuit ut in codice Gerohi alterum alteri ſubjungeretur. Utcumque ſit. Epiſtolam profero ex meo codice; notatis ad extremam pagellæ oram ex Geroho variantibus. Canonem vero Toletanum, qui huic ipſi epiſtolæ apud Gerohum aſſuitur, dedi ſupra pag. 275.

EPISTOLA PASCHASII PAPÆ

ad archiepiſcopum Mediolanenſem. (*a*)

FRaternæ (*b*) mortis crimen incurrit, quiſquis, cum poteſt, Frater (*c*) Fratrem a morte minime defendit. Nos quoque, qui excellentiæ veſtræ ſummum diſcrimen audivimus, ſummi reatus pœnam incurrimus, ſi tacemus; domino per Prophetam terribiliter teſtante (*d*) quod profectò ſanguinem fundit, qui impiorum iniquitatem tacendo diſſimulat. Audivimus enim, quod valde miramur, quod ſacri apud vos ordines pecuniis diſtrahuntur, dum quicumque tale aliquid attentaverit (*e*) omninò Hæretici comprobentur, ſancto ſpiritu per Gregorium intonante (*f*) quia quiſquis per pecuniam *ordinatur, ad hoc ut fiat hæreticus promovetur*. Et ut noſtræ hujus paginulæ non præſumptionem (*g*) ſed timoris cauſam fuiſſe monſtremus beatus idem proſequitur: *Quiſquis contra ſimoniacam, & Neophytorum hæreſim pro officii ſui loco vehementer non arſerit, cum eo ſe non dubitet habiturum portionem, qui primus commiſit hoc piaculare flagitium*. Quibus in verbis cum hæretica, (*h*) & ſimoniaca, & Neophytorum hæreſis exprimatur, quod etiam (*i*) morte digniſſimum crimen ſit apertiſſime declaratur, proteſtante per Auguſtinum divino oraculo, ac dicente: (*k*) *Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum, vel ſchiſmaticum, quamvis multas eleemoſinas faciat, vel etiam pro Chriſto ſanguinem fundat, cum diabolo, & angelis ejus æterni ignis incendio mancipandum, niſi ante finem hujus catholicæ vitæ* (*l*) *fuerit incorporatus, & reintegratus Eccleſiæ*. Hinc eſt quod Dominus vendentes, & ementes de templo ejecit; Dathan, & Abiron ambientes terra glutivit; Simonemque (*m*) tentantem Petrus damnavit, omneſque ſimoniacos eccleſiaſticis jaculis Petrus (*n*) perpetuo anathemate condemnavit. Et turpe nimium eſt, ut in pleniſſimum jam vigorem confirmata Eccleſia, tam ferali inimico ſuccumbat; ideoque (*o*) in primordio ſuæ infantiæ tanta virtute triumphabat. (*p*) Si quis autem objecerit, non conſecrationes, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proveniunt, vendi; videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitus ſapere.

(a) Ad Mediolanenſes.
(b) Æternæ.
(c) *Deeſt* Frater.
(d) Domino prophetante.
(e) Acceptaverit.
(f) In epiſt. ad Epiſc. lib. 4. ep. 56.
(g) Præſumptionis
(h) Simoniaca, & Neophytorum hæreſis.
(i) æterna.
(k) Aug. lib. de Fide cap. 39.
(l) vitæ catholicæ.
(m) Magum.
(n) *deeſt* Petrus.
(o) de quo.
(p) Can. *Siquis objecerit* V. quæſt. 3.

Nam cum corporalis (*q*) eccleſia, aut epiſcopus, vel abbas, aut tale aliquid ſine rebus corporalibus & exterioribus in nullo proficiat; ſicut nec anima ſine corpore temporaliter vivit. (*r*) Quiſquis eorum alterum vendit, ſine quo alterum habere non (*s*) provenit, neutrum non venditum non (*t*) derelinquit. Quam tamen objectionem ſacer penitus canon exterminat; cum procuratorem vel defenſorem eccleſiæ vel regulæ ſubjectum (*u*) per pecunias ordinari prohibeat, ut interventores quoque tanti ſceleris anathematis mucrone ſuccidat. Quid plura? ſi anathematizati & excommunicati, & ut vere hæretici Simoniaci & Neophyti a numero ſunt fidelium, (*x*) eccleſiæ ſeparati, quis non videat, quod hujuſmodi ſacerdotum aut clericorum miſſæ & orationes Dominum ad iracundiam ſuper populum provocent, quem placari talibus credebamus? Scriptum eſt enim (*y*) *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*; & ut (*z*) Veri ſacrificii locus extra catholicam eccleſiam non eſt; unde & dicitur: (*a*) *hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctionem devita*. Quomodo ergo tales epiſcopos, abbates vel religioſos (*b*) clericos devitamus? ſi eorum miſſas audimus, cum quibus, ſi vel ſimul oramus, excommunicationem ſubimus? Quos quidem ſacerdotes eſſe falſum credere omnino errare eſt, cum Petrus Simoni dicat: (*c*) *Pecunia tua tecum ſit in perditionem; quia exiſtimaſti donum Dei pecuniis poſſidere*. Ubi cum *exiſtimaſti* dicitur, patet, quia non pro eo quod fecerit, ſed quia facere ſe poſſe crediderit condemnatur. (*d*) Cum tamen minus ſit exiſtimare, quam credere. Cum itaque hæreticum qualemcumque eſſe, ſit certa & indubitata damnatio, quid valet Arianos, Sabellianos, Fotinianos, impioſque Manichæos pene orbe pepuliſſe, ſi Simoniaca & Neophytorum hæreſis, quæ ut B. Gregorius dicit, *ante omnes in ſancta eccleſia diabolica fraude ſurrexit*, quaſi prima & maxima eccleſiæ caſtitatem fœda nimium pollutione contaminetur? Igitur in Dominum & propter Dominum veſtram excellentiam & omnes fideles Chriſti rogamus & obteſtamur, ſi habere partem in Chriſto cupitis, ſummopere inſtate, ut tam ſæva peſtis, quæ in univerſos jam populos uſquequaque ſæviendo æterna morte multavit; veſtra authoritate & exemplo penitus deſtruatur, ne ulterius, quod abſit, in ſpiritum peccare, neque hic, neque in futuro ſæculo remittatur.

ADNOTATIO COLLECTORIS IN HANC EPISTOLAM.

EPiſtolam hanc primum quidem a me evulgari olim putavi; dein fere integram nactus ſum in Geroho; tandem cum jam prælo ſubjiciendam dediſſem, integram reperi apud Ivonem Decret. par. 2. cap. 84. qui illam recitat ſub præfixo titulo; *Ex decretis Paſchalis papæ*.

ANNO CHRIST 817.

(q) *deeſt* corporali
(r) Vid Urbani I epiſ. xvi ad Luciun
(s) Nos.
(t) *deeſt* non.
(u) a Dec
(x) &
(y) Rom xiv. 23.
(z) iterun
(a) Tit. III. 10.
(b) reliquos.
(c) Act. VIII. 20.
(d) *Huc uſque Gerobous, apud quem hæc ſubduntur* Et nos ſu anathema te interdicimus idipſum de hæreſi ſimoniæ, ſicut ſanct decrevit ſynodus, nullum au eccleſiarum conſecrationem aut archipresbyteratum, au commendationes altarium, aut traditiones eccleſiarum vendere. Quiſquis conduxerit, aut vendiderit, aut emerit, anathema ſit amen. Et reſponderunt omnes tertiò, fiat fiat *Et ita abſolvitur epiſtola apud eundem*.

VE-

ANNO CHRISTI 818.

VENETUM CONCILIUM,

Quo Joannes patriarchatus Gradensis invasor e sede sua dejectus est,

Anno 818. circiter habitum.

FOrtunato Gradensi patriarcha e sede sua vel subtracto vel abeunte, & in Galliam aufugiente, Joannes quidam monachus sedem illam occupavit, & tenuit quadriennio. Tunc reconciliatus cum Venetis Fortunatus thronum suum repetiit; eademque de causa coacta synodus Joannem invasorem dejecit, Fortunatum restituit. Hæc Dandulus Chronici lib. 8. cap. I. *Joannes, qui patriarchatum invaserat, synodali censura depositus est.* Nec plura de concilio isto rescivimus.

SYNODUS PERSICA forte SELEUCIENSIS NESTORIANORUM,

In qua canones ad disciplinam ecclesiasticam pertinentes conditi, Præside Josue Bar-Nun Nestorianorum Catholico, anno Ægiræ 205. Græcorum 1131. Christi 820.

Anno 820. SYnodus Josue Bar-Nun, ait Assemanus Bibliot. Orient. tom. III. par. II. pagina CLXXXVIII. habita quo is anno electus fuit, hoc est Arabum 205. Christi 820. Græcorum 1131. Ejus meminit Sobensis in catalogo & in epitome canonum synodalium. Fragmenta ex eadem auctor nomocanonis Arabici affert. In eodem nomocanone extant canones Josue CXXX. (hujus enim sunt, non Timothei, ut perperam dixi tom. 3. pag. 162. col. 2. in not. lin. 19. & seq.) sed priores tres supra triginta, avulsis nonnullis foliis, exciderunt. Horum centesimus primus repugnat quadragesimo secundo, ac quarto Timothei: viro enim permittit uxorem adulteram dimittere, & aliam ducere; & viceversa uxori concedit, ut virum adulterum dimittat, & alteri nubat. Centesimus decimus est de libris absque doctorum approbatione minime publicandis. Centesimus decimus septimus, ut presbyter & diaconus, qui a Christiana fide defecerint, postquam resipuerint, injunctasque pœnitentias impleverint, ad ministerium suum, nisi post iteratam ordinationem, non admittantur. C Centesimus vigesimus sextus, ut qui in terris infidelium versantur, nec Kalendarium ecclesiasticum tenent, per integros quinquaginta dies intra mensem martium & aprilem jejunium peragant, tum festum Paschatis celebrent: sique non alia fuerit quam hæreticorum ecclesia, ad eam minime accedant, neque ibi communicent, sed domi orent, & jejunium solvant. Septuaginta alias constitutiones synodicas a Josue editas commemorat Amrus in ejusdem vita, his verbis. *In synodo patrum condidit de constitutionibus & judiciis ad fidem spectantibus canones centum triginta: item interrogationes responsionesque septuaginta.* In laudato Nomocanone Arabico extant ejusdem Josue de Monachis canones XXII.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

A Nicephoro patriarcha celebratum anno incerto.

S. NIcephori Constantinopolitani patriarchæ & orthodoxæ de veneratione SS. imaginum fidei confessoris egregii, canones, quos in variis synodis suis condidit ex jure Græco Romano excerptos dedit Labbeus tom. IX. pag. 387. Venetæ editionis. Sed cum ibi mutili & hinc inde excerpti compareant; ideo integriores illos in nova, si quæ adornaretur, Collectione conciliorum optarunt hucusque habere eruditi: neque res erat deplorata, cum plura essent volumina excusa, unde colligi potuissent, & in easdem collectiones referri. Sed hunc laborem Venetus Labbei editor & supplementorum author refugit. Hunc ejus defectum hic supplendum duxi, canones illos exhibens integriores & numero majores, quales ex MS. codice vulgavit Cotelerius Monument. tom. III. pag. 445. His verò adjicere visum est canones nonnullos, quos Hermenopulus in sua canonum epitome servavit, iis tamen detractis, quos jam Labbeus dedit; ex quibus omnibus cæterisque, quos ex Jure Græco Romano Labbeus corrasit, integra, quantum fieri potuit, collectio canonum Nicephori patriarchæ in collectione Conciliorum habeatur. Quanquam vero in iis, quos ex Cotelerio inferius exhibeo, canones quidam occurrunt, quos pariter habes apud Labbeum repetitos, E omittendos tamen non censui, tum ne collectionem canonum Nicephori, quam in veteri codice Cotelerius offendit, in aliquo minuerem, cum etiam in gratiam accuratioris versionis a Cotelerio adornatæ. Cotelerii vero notas adiiciendas minime censui, quod nihil plerumque aliud ferant, quam indicium pluteorum, ex quibus canones illi extracti sunt, & quinam extent editi in Jure Græco Romano & alibi; qui vero se primum eruente prodant. Cæterum obscuros il-

los ritus, qui in his canonibus tanguntur, si quis nosse voluerit, adeat Goarium in Euchologio, & Cangium in Glossario Græcitatis. His vero canonibus subjungit Coteletius epistolam *S. Nicephori patriarchæ & confessoris*, quam inscriptionem in MS. codice reperit; quæ sane epistola canonicas responsiones ad interrogationes cujusdam exhibet. Diu multumque hæsi anceps, num hanc pariter in meam hanc collectionem referrem, veritus ne forte non Nicephori Constantinopolitani patriarchæ, sed potius doctoris cujusdam privati, nempe S. Theodori Studitæ sanctio habenda sit, cum reipsa inter epistolas S. Theodori a Sirmondo editas locum suum vindicet. Verum omnia sedulo perquirendo jam tandem comperisse me arbitror epistolam hanc plane abnegandam esse Nicephoro, & Theodoro Studitæ asserendam. Id mihi indicare visa est periocha illa qua epistola clauditur: *Hæc quidem tibi, tanquam unanimi, & collaboratori nos pro viribus explicuimus. Tu vero tute fratribus, qui te interrogaverunt, tradita &c.* Ista quidem æqualis sunt ad æqualem, qualis profecto erat Methodius monachus, (cui inscripta hæc epistola inter opera Theodori Studitæ legitur) erga eundem Theodorum Studitam; nulla verò dignitatis æquatio intercedere inter Methodium & Nicephorum poterat; quare ea neglecta utpote hominis privati monitione, non canonica episcopi sanctione, reliqua ex Coteletio damus.

S. NICEPHORI CONSTANTINOPOLITANI CONFESSORIS CANONES

Ex ecclesiasticis constitutionibus ipsius & sanctorum Patrum cum eo congregatorum collecti.

I. SI per ignorantium Antimensium lotum fuerit, non amittit sanctificationem, neque profanum fit.

II. Bigamus non coronatur; quin potius censuram habet non percipiendi immaculata sacramenta duobus annis; Trigamus vero annis quinque.

III. Qui ex necessitate ad breve tempus in Ecclesiæ Narthece mansionem fecerit, non condemnatur: quod si manserit diu, ipse quidem cum pœnis pœnitentialibus ejicietur, templum verò quæ sua sunt recipiet.

IV. Intestato morientium, piæ largitiones & oblationes pro ipsis factæ suscipiendæ sunt; si quidem in vita propositum habuerint, ut ita eæ præstarentur.

V. Si Annunciatio inciderit in magnam Quintam, vel magnam Parasceven, non delinquimus, si tunc vinum & pisces sumpserimus.

VI. Qui in monachorum præpositum benedictus & consecratus fuit, estque presbyter, lectorem ac subdiaconum in proprio monasterio ordinat.

VII. Si quis usque ad annos viginti & ultra, in luxu & luxuria vixerit, deinde verò virtutis opera facere cognitus fuerit, non oportet eum ordinari. Quod enim sacrum est, impollutum esse debet.

VIII. Qui ex concubina, aut digamis vel trigamis nati sunt, modo vitam exhibuerint sacerdotio dignam, ordinantur.

IX. Divina communio tradenda est ægrotanti in periculo mortis, etiamsi cibum sumpserit.

X. Oportet salutationis causa genu flectere die Dominico, & per totam Pentecosten; non tamen consuetas genuflexiones facere.

XI. Non peccat, qui pro tribus hominibus unam consecrat oblationem, aut unam accendit candelam.

XII. Quod non oporteat in prece Scevophylacii seu sacrarii facere consignationem super sacrum calicem.

XIII.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ

Νικηφόρου Κωνςαντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ κανόνες ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ διατάξεων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων πατέρων.

ά. ΕΑ'ν κατὰ ἄγνοιαν * πλυθῇ * ἀντιμίνσιον, οὐκ ἀποτίθεται τὸν ἁγιασμὸν, οὐδὲ βέβηλον γίνεται.

* Al. πλυνθῇ ἀντιμήσιον.

β'. Ὁ δίγαμος οὐ ςεφανοῦται· ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμᾶται μὴ μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων μυςηρίων ἔτη δύο· ὁ δὲ τρίγαμος ἔτη πέντε.

γ'. Ὁ ἐξ ἀνάγκης ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας καταμονὴν ποιησάμενος, οὐ καταπρίνεται· ἐὰν δὲ χρονίσῃ, αὐτὸς μὲν μετ' ἐπιτιμίων ἐκβληθήσεται, ὁ δὲ ναὸς ἀπολήψεται τὰ οἰκεῖα.

δ'. Τῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων, χρὴ δέχεσθαι τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένας εὐποιΐας· εἴγε καὶ ζῶντες πρόθεσιν εἶχον τοῦ οὕτω ταύτας τελεσθῆναι.

ε'. Ἐὰν φθάσῃ ὁ εὐαγγελισμὸς τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ἢ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ, οὐχ ἁμαρτάνομεν οἴνου τηνικαῦτα μεταλαμβάνοντες καὶ ἰχθύων.

ς'. Ὁ ἔχων εὐχὴν ἡγουμένου πρεσβύτερος ὢν, χειροτονεῖ ἀναγνώςην καὶ ὑποδιάκονον ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ.

ζ'. Ἐάν τις ἐν ἀσωτίᾳ ἔζησε μέχρις ἐτῶν εἴκοσι, ἢ καὶ ἐπέκεινα, εἶτα φανῇ ποιῶν ἔργα ἀρετῆς, οὐ χρὴ αὐτὸν χειροτονεῖσθαι. τὸ γὰρ ἱερὸν ἀμόλυντον εἶναι δεῖ.

ή. Οἱ ἀπὸ παλλακίδος ἢ διγάμων ἢ τριγάμων τικτόμενοι παῖδες, ἐὰν ἄξιον ἱερωσύνης ἐπιδείξωνται βίον, χειροτονοῦνται.

θ'. Δεῖ μεταδιδόναι τῆς θείας κοινωνίας τῷ ἀσθενοῦντι, ἀποθανεῖν κινδυνεύοντι, καὶ μετὰ τὸ γεύσασθαι βρώσεως.

ι'. Χρὴ χάριν ἀσπασμοῦ κλίνειν γόνυ ἐν κυριακῇ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ πεντηκοςῇ· οὐ μὴν τὰς ἐξ ἔθους γονυκλισίας ποιεῖν.

ιά. Οὐχ ἁμαρτάνει τις ὑπὲρ τριῶν ἀνθρώπων μίαν προσκομίζων προσφορὰν, ἢ μίαν ἅπτων κανδήλαν.

ιβ'. Ὅτι οὐ χρὴ σφραγίδα ποιεῖν ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ * σκευοφυλακίου, ἐπὶ τὸ ἅγιον ποτήριον.

* Al. σκευοφυλακείου.

ιγ'

ANNO CHRISTI incerto.

ιγ'. Ὅτι οὐ χρὴ ἄνευ θερμοῦ λειτουργῆσαι πρεσβύτερον, εἰ μὴ κατὰ πολλὴν περίστασιν, ἢ εἰ οὐδαμῶς εὑρίσκεται θερμόν.

ιδ'. Τὸν ἀθετήσαντα μοναχὸν τὸ σχῆμα, καὶ πάλιν ἐπιστρέψαντα, δεῖ πάλιν ἐνδύειν αὐτὸν ἣν ἀπεδύσατο μοναχικὴν στολὴν, χωρὶς τῶν τεταγμένων εὐχῶν.

ιέ. Δεῖ τὰς μοναζούσας εἰσιέναι εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, καὶ ἅπτειν κηρὸν καὶ κανδήλαν, καὶ κοσμεῖν αὐτὸ καὶ σαροῦν.

ιϛ'. Οὐ χρὴ τοὺς μοναχοὺς τῇ μεγάλῃ * παρασκευῇ ἔργα γεωργικὰ μετιέναι, καὶ προφάσει τούτων εἰς οἶνον καταλύειν καὶ ἔλαιον. ταῦτα γὰρ γαστριμαργίας ἐστὶν ἐπιτηδεύματα.

* Al. τεσσαρακοστῇ.

ιζ'. Διὰ τρεῖς αἰτίας ἐφεῖται τῷ μοναχῷ τῆς ἰδίας ἀναχωρεῖν μονῆς· ἐὰν ᾖ ὁ ἡγούμενος αἱρετικός· ἐὰν εἴσοδος γυναικῶν εἰς τὴν μονὴν γίνεται· καὶ ἐὰν παιδία κοσμικὰ ἐν τῷ κοινοβίῳ μανθάνωσιν.

ιή. Ἄτοπον γὰρ τὰ ἐν τῇ μονῇ πραττόμενα, δι' αὐτῶν δημοσιεύεσθαι.

ιθ'. Τοὺς ὄντας ἐν ἐπιτιμίοις μοναχοὺς, χρὴ συνεσθίειν τοῖς λοιποῖς καὶ συνεύχεσθαι· μετέχειν δὲ καὶ εὐλογίας ἤτοι κατακλαστοῦ, ἅμα τῇ αὐτῶν ἐξομολογήσει.

κ'. Τῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων νηστείᾳ, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου Φιλίππου, χρὴ τοὺς ἐν τῇ μονῇ καθεμένους μοναχοὺς, τετράδος καὶ παρασκευῆς ἅπαξ πρὸς ἑσπέραν σιτεῖσθαι· τοὺς δὲ ἐργαζομένους, μετὰ τὴν ἕκτην γενέσθαι ὥραν, καὶ ἑσπέρας δειπνεῖν.

κά. Ἐὰν φθαρῇ μονάστρια ὑπὸ βαρβάρων ἢ ἀτάκτων ἀνδρῶν, καὶ ἦν ὁ προτοῦ βίος αὐτῆς ἄμεμπτος, εἰς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπιτιμᾶται· εἰ δὲ ὁ πρώην αὐτῆς βίος μεμολυσμένος ἦν, τὸ τῆς μοιχείας ἐπιτίμιον ἐκπληροῖ.

κβ'. Ὁ τὸ μοναχικὸν ἐνδὺς σχῆμα, φόβῳ στρατείας ἢ ἄλλῃ τινὶ πανουργίᾳ, ὡς δῆθεν τοῦτου καταγελῶν, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἀνάγκην ἢ τὴν ὑπόκρισιν ἀποθέμενος, εἰς τεσσαρακοστὰς τρεῖς ἡμερῶν ἐπιτιμᾶται, καὶ οὕτω τῇ ἁγίᾳ πρόσεισι κοινωνίᾳ.

κγ'. Μοναχοῦ πρεσβυτέρου νέου μοναστρίαις ὑπηρετοῦντος, καὶ μεταδιδόντος αὐταῖς, οὐ χρὴ κοινωνεῖν ἐξ αὐτοῦ.

κδ'. Ὅτι οὐ χρὴ τὸν ἡγούμενον τὸ κουκούλιον τοῦ μαθητοῦ ἐκβάλλειν, καὶ διώκειν αὐτόν.

κέ. Τὸν ἀθετήσαντα τὸ ἅγιον σχῆμα, καὶ μὴ διορθούμενον, οὐ χρὴ ὑπὸ στέγην ἄγειν, ἢ χαίρειν λέγειν αὐτῷ.

κϛ'. Ἐάν τις ἀσθενὴς ᾖ, καὶ ἐπιζητῇ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἢ τὸ ἅγιον σχῆμα, χρὴ διδόναι ἀνυπερθέτως, καὶ μὴ κωλύειν τὴν χάριν.

κζ'. Ὅτι οὐ χρὴ λειτουργῆσαι πρεσβύτερον μοναχὸν ἄνευ μανδύου.

κή. Τοὺς ἄδηλα πταίσματα ἐξομολογουμένους, τῆς μὲν κοινωνίας ἀπείργειν δεῖ τὸν δεχόμενον τὴν ἐκείνων ἐξομολόγησιν· εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοὺς εἰσέρχεσθαι μὴ κωλύειν, μηδὲ θριαμβεύειν τὰ

A XIII. Non oportet fine aqua calida presbyterum miffam celebrare, nifi in magna neceffitate, & fi nullatenus ejufmodi aqua reperiatur.

ANNO CHRISTI incerto.

XIV. Monachum qui habitum abjecerit, & poftea converfus eft, oportet iterum veftimento monachali, quod exuit, induere, abfque precibus conftitutis.

XV. Oportet ut Sanctimoniales in fanctum altare ingrediantur & accendant cereum & candelam, illudque ornent ac verrant.

XVI. Non debent Monachi magna Parafceve (*Al.* Quadragefima) opera agriculturæ exercere, eorumque prætextu folvere jejunium, fumendo vinum & oleum. Hæc
B enim funt gulæ inftituta.

XVII. Tribus de caufis monacho licet a fuo recedere monafterio; fi præpofitus hæreticus fit; fi mulieres in monafterium introeunt; & fi pueri fæculares in cœnobio edocentur.

XVIII. Abfurdum enim eft & alienum, quæ in monafterio geruntur, per tales publicari.

XIX. Monachi pœnis cenfurifque fubjecti, una cum reliquis cibum fumere, ac precari debent; atque etiam participes effe Eulogiæ & Cataclafti, hoc eft panis fracti & benedicti, fimul cum eorum confeffione.

C XX. In jejunio fanctorum Apoftolorum, & jejunio S. Philippi oportet ut monachi qui in monafterio refident, per ferias quartas & fextas femel ad vefperam cibum fumant; qui vero opera faciunt, poft horam fextam edant, & guftent, ac vefpere cœnent.

XXI. Si monialis a barbaris vel petulantibus viris vitiata fuerit, eftque vita ipfius præcedens inculpata, quadraginta dierum pœnam habet; fin verò prior vita impura fuit, adulterii cenfuram & pœnitentiam explet.

XXII. Qui monachalem habitum induit metu militiæ, aut per aliam quamlibet aftu-
D tiam, ut fcilicet illum deridens, eundemque poft neceffitatem aut fimulationem deponit, tribus dierum quadragefimis punitur, atque fic ad facram communionem accedit.

XXIII. Non accipienda eft communio ex monacho presbytero juvene, qui monialibus miniftrat, eafque communione impertitur.

XXIV. Monafterii præpofitus cucullam a difcipulo non auferat, neque eum expellat.

XXV. Si quis facrum habitum projecerit, nec emendaverit fe, non oportet eum ad tectum admittere, neque Ave ei dicere. 11. *Job.* 10.

XXVI. Si quis infirmus fit, & fanctum baptifma, vel facrum habitum requirat, da-
E re fine mora oportet, nec gratia eft impedienda.

XXVII. Quod non oporteat presbyterum monachum fine mandya five pallio facrum facere.

XXVIII. Eos qui occulta delicta confitentur, debet quidem a communione arcere qui eorum fufcipit confeffionem; non tamen impedire quin ecclefiam ingrediantur, neque

ipfos

ANNO CHRISTI incerto.

ipsos ipsorumque res traducere; sed leniter eosdem admonere, ut pœnitentiæ & orationi intendant, necnon pœnitentiam illis convenientem juxta uniuscujusque propositum moderari.

XXIX. Adulteri, bestiarum initores, homicidæ, & similes peccatores, cum scelus suum proprio motu confessi fuerint, a communione quidem arcebuntur, ac pœnitentiæ multam accipient. In ecclesiam autem ingressi stant usque ad orationem Cathecumenorum. Quod si publica sint eorum delicta, tunc deinceps juxta ecclesiasticam legem pœnitentiam peragunt.

XXX. Si laicus lapsus suos sponte confessus fuerit, dispensationem adhibere potest qui confessionem recipit.

XXXI. Ex episcopi permissione, etiam presbyter Stauropegium facit, seu solennem crucis infixionem.

XXXII. Usuram accipientibus non sunt danda sacramenta, neque cum iis oportet convivere quandiu in iniquitate perseveraverint.

XXXIII. Oportet monachos jejunare quarta feria hebdomadæ lacticinii ac Parasceve, & post Præsanctificatorum finem dimissionemque caseum comedere, ubicum habitaverint; ad eversionem dogmatis Jacobi, atque hæreseos Tetraditarum.

XXXIV. Si quis concubina utens, non vult aut illam relinquere, aut benedictione donari, & cum sacramenti ritu eam habere, non oportet recipere quæ ab ipso ecclesiæ offerentur, cujus divinas sanctiones operibus contemnit contumeliaque afficit.

XXXV. Si monachus sancto habitu deposito carnem comederit, uxoremque duxerit, oportet eum, converti nolentem, anathemati submitti, & invitum monasticis vestibus indui, atque in monasterio concludi.

XXXVI. Qui vel semel fornicatus est, nequaquam ordinetur, tametsi a vitio abscesserit. Ait quippe magnus Basilius: *licet homo hujusmodi mortuos suscitaverit, sacerdos non fiet.*

(a) 1. Cor. v. 11.

XXXVII. Quando Apostolus dicit; (*a*) *Si quis frater nominatus sit fornicator; cum ejusmodi nec cibum sumere*; non quem ille & ille fornicantem novit, videtur dicere, sed nominatum, sive cunctis cognitum. Nam quæ impudenter committuntur delicta, majores pœnas attrahunt.

EX CANONIBUS NICEPHORI SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CP.

Et oecumenici, ex ipsius ecclesiasticis constitutionibus.
Collectio altera ex Cotelerio Vet. Monum. tom. III. pag. 451.

Can. I. IN ecclesias ab hæreticis inthronizatione dedicatas, ingredi ex necessitate, velut in communes ædes, & in iis fixa in medio cruce psallere permittimus; non tamen in altare ingredi, thus adolere, precem peragere, nec candelam aut lucernam accendere.

VI. Monachum qui sanctum habitum deposuit, rursusque convertitur, oportet a fratri-

τὰ κατ' ἀυτούς· ἀλλ' ἐπιεικῶς τούτους νουθετεῖν, τῆ μετανοίᾳ προσανέχειν καὶ προσευχῆ· καὶ οἰκονομεῖν τὰ προσήκοντα τούταις ἐπιτίμια, κατὰ τὴν ἑκάςου προαίρεσιν.

ANNO CHRISTI incerto.

κθ'. Μοιχοὶ καὶ κτηνοβάται καὶ ἀνδροφόνοι, καὶ οἱ τοιοῦτοι, ἐὰν οἴκοθεν τὴν ἰδίαν ἐξομολογήσωνται ἀνομίαν, ἄδηλον τοῖς πολλοῖς ἔτι τυγχάνουσαν, τῆς κοινωνίας μὲν * κεκώλυνται, καὶ τὰ ἐπιτίμια δέχονται· εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲ εἰσερχόμενοι, ἵςανται μέχρι τῆς τῶν κατηχουμένων εὐχῆς· ἐὰν δὲ δῆλα τὰ τούτων ὦσι πλαίσματα, τότε λοιπὸν κατὰ τὸν ἐκκλησιαςικὸν θεσμὸν ἐκπληροῦσι τὰ ἐπιτίμια.

* Al. κωλύονται.

λ'. Ἐὰν ἐξομολογήσηται * λαϊκὸς τὰ ἑαυτοῦ σφάλματα ἐκ προαιρέσεως, δύναται ποιῆσαι οἰκονομίαν ὁ δεχόμενος.

* Al. κοσμικός.

λα'. Κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπισκόπου ποιεῖ ςαυροπήγιον καὶ πρεσβύτερος.

λβ'. Ὅτι οὐ χρὴ μεταδιδόναι τοῖς λαμβάνουσι τόκον, ἢ συνεσθίειν αὐτοῖς, ἐπιμένουσι τῆ παρανομίᾳ.

λγ'. Δεῖ νηςεύειν τοὺς μοναχοὺς τῆ τετράδι τῆς τυροφάγου, καὶ τῆ παρασκευῆ· καὶ μετὰ τὴν προηγιασμένων ἀπόλυσιν ἐσθίειν * τυρὸν, * ὅπη ἂν ἐπιχωριάζωσιν· εἰς ἀνατροπὴν τοῦ δόγματος τοῦ Ἰακώβου, καὶ τῆς τῶν Τετραδιτῶν αἱρέσεως.

* Al. τορὸν καὶ ὠ[...]
* Al. ὅπο[...]

λδ'. Εἴ τις παλλακὴν κεκτήμενος, οὐ βούλεται ἢ καταλιπεῖν αὐτὴν, ἢ εὐλογηθῆναι καὶ μετὰ ἱερολογίας ἔχειν, οὐ χρὴ δέχεσθαι τὰ παρ' αὐτοῦ προσφερόμενα τῆ ἐκκλησίᾳ, ἧς τοὺς θείους θεσμοὺς διὰ τῶν ἔργων καταφρονῶν ἐνυβρίζει.

λε'. Ἐὰν μοναχὸς τὸ ἅγιον ἀποθέμενος σχῆμα κρεωφαγήσῃ καὶ γυναῖκα λάβῃ, δεῖ μὴ ἐπιςρέφοντα τοῦτον, ἀναθέματι καθυποβληθῆναι, καὶ ἄκοντα τὰ μοναχικὰ ἐνδυθῆναι, καὶ μοναςηρίῳ ἐγκατακλεισθῆναι.

λς'. Οὐ δεῖ τὸν ἅπαξ πορνεύσαντα χειροτονεῖσθαι, εἰ καὶ τοῦ πάθους ἀπέςη. Φησὶ γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος, εἰ καὶ νεκροὺς ἀνιςᾶ ὁ τοιοῦτος, ἱερεὺς οὐ * γενήσεται.

* Al. γί[...]ται & γ[...]νηται.

λζ'. Ὁ ἀπόςολος λέγων, εἴ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος * ἢ πόρνος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν· οὐχ ὃν ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα * εἶδε πορνεύοντα λέγειν δοκεῖ, ἀλλὰ τὸν ὀνομαζόμενον, ἤτοι πᾶσι γινωσκόμενον. τὰ γὰρ ἀναισχύντως πλημμελούμενα, πλείονα τὴν τιμωρίαν ἐφέλκεται.

1. Cor. v. 11.
* Abest abal.
* Al. οἶδε.

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ

Τοῦ παναγιωτάτου Νικηφόρου πατριάρχου Κωνςαντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικοῦ, ἐκ τῶν ἐκκλησιαςικῶν τούτου συντάξεων.

καν. α'. ΤΑ'ς ἐκκλησίας τὰς ὑπὸ αἱρετικῶν ἐνθρονιασθείσας, παρακελεύομεθα ὡς εἰς κοινὸν οἶκον κατὰ ἀνάγκην εἰσιέναι καὶ ψάλλειν, πήξαντας ἐν μέσῳ ςαυρόν· ἐν δὲ τῷ θυσιαςηρίῳ, μήτε εἰσέρχεσθαι, μήτε θυμιᾶν, μήτε εὐχὴν ἐπιτελεῖν, μήτε κανδήλαν ἢ λύχνον ἅπτειν.

ς'. Ὅτι δεῖ τὸν ἀθετοῦντα μοναχὸν τὸ ἅγιον σχῆμα, καὶ πάλιν ἐπιςρέφοντα, κατηχεῖσθαι ὑπὸ τῶν

ANNO CHRISTI incerto.

τ̃ ἀδελφῶν τὰ δέοντα, ἀλλ᾽ οὐχὶ ἐκ τ̃ κατηχήσεων. ἀλλ᾽ ἕκαςος ἐξ ὧν ἐπιχορηγεῖται ὑπὸ τοῦ κυρίου λόγων ᾗ ψάλλειν τὸν καλανυκτικὸν κανόνα τοῦ πλαγίου ἤχου· καὶ τιθέναι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν τῷ θυσιαςηρίῳ ὑποκάτω τ̃ ἁγίας τραπέζης, ὡς ἐπὶ τοῦ σχήματος· ᾗ ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου τ̃ λειτουργίας κουρεύειν αὐτὸν, τὸν ἡγούμενον· ᾗ ἐνδύειν τὸ σχῆμα μηδὲν ἐκφωνοῦντα.

A tribus in officio instituì, non tamen per Catecheses, sed prout unicuique suppeditatur ex verbis Domini. Sed & psallere oportet compunctivum canonem obliqui toni, ac ponere ipsius vestes in altari sub sacra mensa, ut cum habitus sumitur; atque post evangelium missæ monasterii præpositus debet eum tondere, & habitu induere, absque ulla exclamatione.

θ΄. Τὸν μὴ νηςεύοντα τετράδα καὶ παρασκευὴν ἱερέα, οὐ χρὴ κοινωνεῖν ἐξ αὐτοῦ, κᾂν δοκῇ ὀρθόδοξος εἶναι· τὸ γὰρ ἐκ μέρους εὐσεβεῖν, καὶ ἐκ μέρους κοινοῦσθαι, βέβηλον.

IX. Ex sacerdote qui quartis sextisque feriis non jejunat, communicandum non est; quamvis orthodoxus esse videatur. Etenim ex parte piè agere, & ex parte inquinari, profanum impurumque est.

ις΄. Ὅτι δεῖ τοὺς ἐργαζομένους μοναχοὺς τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοςῇ τὴν θ΄. ὥραν γεύσασθαι ἄρτου βραχέως, ᾗ τῇ ἑσπέρᾳ δειπνεῖν.

XVI. Quod oporteat monachos qui per sanctam quadragesimam opera faciunt, hora B nona parum panis sumere, vespere autem cœnare.

ιζ΄. Ὅτι οὐ χρὴ ἐν τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοςῇ τὺς μοναχοὺς ἐργασίαν ποιεῖν, καὶ προφάσει τοῦ ἔργου, καταλύειν εἰς οἶνον καὶ ἔλαιον· ταῦτα γὰρ γαςριμαργίας ἐπιτηδεύματα.

XVII. Non debent monachi magna quadragesima operæ incumbere, ac operis prætextu solvere jejunium per vinum & oleum. Hæc enim gulæ sunt inventa. (a)

(a) Idem est cum canone XVI. prioris Collectionis.

ιθ΄. Πόσα κεφάλαια ἐκβάλλουσι τὸν μοναχὸν ἀπὸ τ̃ μονῆς; πρῶτον μὲν, εἰ ἔςιν ὁ ἡγούμενος αἱρετικός· δεύτερον, εἰ ἔςιν εἴσοδος γυναικῶν ἐν τῇ μονῇ· τὸ δὲ τρίτον, ἐὰν παιδία μανθάνωσι κοσμικὰ ἐν τῷ κοινοβίῳ· ἄτοπον γὰρ τοῦτο, τὸ δημοσιεύεσθαι τὰ ἐν τῇ μονῇ καλῶς πραττόμενα· ὥς φησι τὸ εὐαγγέλιον· μὴ σαλπίσητε ἔμπροσθεν ὑμῶν, ὅταν εὖ ποιῆτε.

XIX. Quot caussæ monachum e monasterio exire compellunt? Primo quidem si præpositus hæreticus sit: secundo si monasterii introitus mulieribus permittatur: tertio denique quando ludus litterarius in cœnobio pueris sæcularibus aperitur; hoc enim absurdum est, quæ in monasterio præclare aguntur evulgari; sicut evangelium dicit; Nolite tuba canere ante vos, cum bene C facitis. Matt. VI. 2.

κθ΄. Τὴν τεσσαρακοςὴν τ̃ ἁγίων ἀποςόλων, ἤτοι τὴν νήςιμον αὐτῶν, χρὴ νηστεύειν, τετράδι καὶ παρασκευῇ, τὺς ἐργαζομένους, ἕως ὥρας ἕκτης, καὶ οὕτως γεύεσθαι, καὶ τὴν θ΄. ὥραν ἀριστᾶν· ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ ἁγίου Φιλίππου, ὥραν ἕκτην γεύεσθαι, καὶ ἑσπέρας δειπνεῖν· τὺς δὲ ἐν τῇ μονῇ, ἅπαξ ἕως ἑσπέρας.

XXIX. Quadragesima seu jejunio sanctorum Apostolorum oportet operarios monachos in tetrade ac parasceve jejunare usque ad horam sextam, posteaque edere, hora vero nona prandere; & consimilii modo quadragesima & jejunio sancti Philippi, hora sexta gustare, ac vesperi cœnare; eos autem qui in monasterio manserunt, semel ad vesperam comedere.

νς΄. Ἐὰν πρεσβύτερος ἐςὶν, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώςης καθῃρημένος, καὶ εὑρεθῇ μοναχὸς, εὐλογεῖ τὴν τράπεζαν.

LVI. Si depositus presbyter adsit, aut diaconus, aut lector, & monachus inventus fuerit, hic benedictionem mensæ facit.

ξς΄. Ἐάν τις ἀθετήσῃ τὸ ἅγιον σχῆμα, καὶ οὐ διορθοῦται, τὴν δὲ ὀρθοδοξίαν κρατῇ, οὐ χρὴ, τὸν τοιοῦτον ὑπὸ ςέγην ἄγειν, οὔτε συνεσθίειν, ἢ χαίρειν λέγειν.

LXVI. Si quis abjecerit sanctum habitum, nec emendatur, rectam vero fidem tenet, D non oportet hujusmodi hominem tecto donare, neque cum illo vesci, aut ave ei dicere.

COLLECTORIS ADNOTATIO IN CANONES S. NICEPHORI.

NE hic aliquid præteream eorum quæ accuratam collectionem conciliorum juvare possunt, monitos lectores velim in priori canone S. Nicephori ex versione Leunclavii apud Labbeum vocem τυροφάγος non satis feliciter verti *septuagesima*, illam enim *quinquagesimam*, reddendam esse Allatius de hebdomad. Græc. pag. 1422. sentit & demonstrat.

Τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου.

Nicephori patriarchæ.

Harmenopulo.

Ὁ δημοσίῳ κλοπῆς ἑαλωκὼς περὶ τὰ κεφαλαιώδη κλέμματα, οὐχ ἱερᾶται· ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερωθεὶς, καὶ τῷ τοιούτῳ περιπεσὼν, καθαιρεῖται.

Qui publici furti convictus est in furtis capitalibus, ad sacerdotium non admittitur. E Quin etiam sacerdotio initiatus, si tale crimen inciderit, deponitur.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ejusdem.

Τὰ ἀντιμίνσια, ἔνθα ἂν χρεία γένηται τούτων, ἀκωλύτως παραπέμπονται, καὶ οὐ περιγράφονται ἐν τῇδε τῇ ἐνορίᾳ ἢ ἐκείνῃ, ἀλλὰ καὶ ὑπερόρια γίνονται, καθὰ καὶ τὸ θεῖον μῦρον. καλοῦνται δὲ οὕτως, ὡς ἀντιπρόσωπα καὶ ἀντίτυπα τῶν, πολ-

Antimensia citra prohibitionem, ubicumque fuerit iis opus mittuntur, nec vel hac vel illa regione circumscribuntur, sed in aliam quoque provinciam transferuntur, sicut & sacrum unguentum. Sic autem appellantur,

ANNO CHRISTI incerto.

tur, velut oppósita & respondentia multis illis * mensis, (*quid antimensia. * Missus alii reddunt*) quæ sacram & dominicam mensam absolvunt. Proprie verò, mensas illas significant, quas consecratio non sanctificavit.

A πολλῶν μίνσων, τῶν καταρτιζόντων τὴν ἁγίαν καὶ δεσποτικὴν τράπεζαν. κυρίως δὲ, ἐπ᾽ ἐκείναις τῶν τραπεζῶν τίθενται, ἃς καθιέρωσις οὐχ ἡγίασεν.

XIIII. *Nicephori patriarchæ.*

(a) Canonis hujus pars prior extat supra in 1. Collect. Can. XV.

(a) Monachas sacrarium ingredi oportet, & cereos atque candelas accendere, templumque ornare. In periculo simplex etiam monachus baptizat. Similiter & diaconus. Quin etiam laicus, si repertus in loco fuerit, absente sacerdote.

Ὁ ιδ τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου.

Δεῖ τὰς μοναζούζας εἰσιέναι εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, καὶ ἅπτειν κηρὸν καὶ κανδήλας, καὶ κοσμεῖν τὸν ναόν. κατὰ περίστασιν καὶ μοναχὸς λιτὸς βαπτίζει. ὡσαύτως καὶ Διάκονος. καὶ λαϊκὸς δὲ, ἐὰν οὑρεθῇ εἰς τόπον, μὴ ὄντος ἱερέως.

B

Ejusdem.

Si mulier peperit, & infans in periculo est, a tribus aut quinque diebus: puer quidem per baptismum illuminatur, sed alia mulier baptissata & munda lactabit eum. Mater autem ipsius cubiculum non ingreditur, in quo puer jacet, usque ad quadragesimum diem, dum purgata scilicet integre fuerit, & preces a sacerdote impetraverit, nec omnino puerum attinget.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἐὰν γυνὴ γεννήσῃ, καὶ ἔστιν ἐν κινδύνῳ τὸ παιδίον, ἀπὸ ἡμερῶν τριῶν ἢ πέντε· τὸ μὲν παιδίον φωτισθήτω, ἄλλη δὲ γυνὴ βεβαπτισμένη καὶ καθαρὰ θηλάσει αὐτό. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κοιτῶνα, εἰς ὃν τὸ παιδίον ἀνάκειται, μέχρι τῶν μ᾽. ἡμερῶν, ἕως ἂν καθαρθῇ τελείως, καὶ λάβῃ εὐχὴν παρὰ τοῦ ἱερέως, μήτε μὴν ἅψηται τοσύνολον αὐτοῦ.

Ejusdem.

Si adulta mulier facta Christiana post unum vel duos vel quotcumque dies usque ad septem, sibi consueta viderit; in domo sua communicabit. Ecclesiam verò non ingredietur, donec purgata fuerit.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἐὰν τελεία γυνὴ γενομένη χριστιανὴ, μετὰ C μίαν, ἢ δύο, ἢ ὅσας δήποτε ἡμέρας μέχρι τῶν ἑπτὰ, ἴδῃ τὰ ἔθιμα αὐτῆς, ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς κοινωνήσει. εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν οὐ μὴ εἰσέλθῃ, ἕως οὗ καθαρισθῇ.

IN SUBSEQUENTEM EPISTOLAM COLLECTORIS PRÆMONITIO.

NEc novus nec infrequens in Ecclesia mos obtinuit, ut cum primo Sacerdotes cæterique sacri ecclesiæ ministri initiabantur, simul illis de scripto monita darentur, ad quorum normam vitam actusque suos componerent. Id mandat concilium Toletanum IV. can. XXVI. de parochianis presbyteris; & in eum usum valuisse constat hominiliam Leonis IV. pontificis, quam sine authoris nomine & in canones distributam PP. Martene & Durand Vet. Monum. tom. VII. pag. I. in duplici MS. Viconiensi & Parisiensi nacti sunt sub hoc titulo: *Commonitorium cujusque Episcopi ad sacerdotes subditos sibi cæterosque ministros cujuscumque ordinis ecclesiastici*. Alteram ego ab hac Leonis epistolam canonicam in eum usum destinatam nactus sum in MS. codice Bibliothecæ Cathedralis ecclesiæ Lucensis, sæculi ut arbitror XI. quam primus profero, ut est in eo codice, ingentibus scilicet barbarismis & solœcismis vitiatam, quos tamen Lectores partim per se facile emendabunt, partim ipse brevi ad marginem adnotatione posita ex conjectura correxi. Ut vero hic collocarem, suasit mos sub Carolo Magno inductus, hæc & similia Sacerdotibus cæterisque ecclesiæ ministris injungendi.

INCI-

ANNO CHRISTI incerto.

INCIPIT EPISTOLA CANONICA,

Quibus debeant adimplere episcopi, diaconi, seu subdiaconi.

I. PRimum omnium ut fidem Catholicam omnes presbyteri, & diaconi, seu subdiaconi memoriter teneant; & si quis hoc faciendum prætermittat, 40. dierum a vino abstineant; & si abstinenti am neglexerint, commendandum replicetur in eo sententia.

II. Ut nullus presbyter, diaconus, seu subdiaconus cum mulieribus habitare aut B converfare præsumat; & si inventus fuerit hoc faciens, dejiciatur. Insuper & exilio destinatus dies suos in pœnitentiam finiat.

III. Ut ea quæ a Domino conservandis Christianis principibus amore dilata (*a*) sunt vel fuerint ecclesiis, vel titulis exinde subtrahere (*b*) præsumat, nec sacratas res depopulentur. Et si quispiam præsumpserit, res, quæ fraudatæ sunt, quadruplum restituantur, aut si non habuerit unde ipsa loca admittant, & res ipsas, quæ fraudatæ sunt, ab episcopo i- C psius recolligantur, & in ipso loco unde ablatæ sunt refirmentur. (*sic*)

(*a*) delata. (*b*)] nemo.

IV. De presbyteris, qui eos ad communionem recipiunt qui incestas nuptias contrahunt, idest matrigna, cognata, vel socrum, aut filiastram, vel proxima agnatione conjuncta in conjugio sibi sociant, & ad eos pervenerint, admoneantur ut separentur: qui se distulerit, a communione priventur, & oblationes eorum ad sacro Altario non recipiantur; & si presbyter sciens hoc neglexerit distringendum, (*c*) aut amicitiam tempo- D ralem attendendum, ad communionem eum receperit sine emendatione aut pœnitentiam canonicæ subjaceat sententiæ.

(*c*) i.e. pu- e. Ita Mogunt. ub Ra- o ca. x.

V. De iis presbyteris, qui post primam vel secundam correctionem recipiunt Idola colentes, vel suscipientes homines, qui ad fontes atque ad arbores sacrilegium faciunt, nec non de die Jovis aut Veneris propter Paganorum consuetudinem observant, vel cervolam aut anniculos faciunt, hoc est suffitores & cornua incantant, & eos post primam aut secundam adhortationem communicaverint, E aut oblationem eorum susceperint, 40. spatia in pane & aqua sint contenti.

VI. Ut nullus sacerdotum extra jussionem episcopi sui procurationes sæculares liceat suscipere, exceptum jussionem pontificis sui religiosas causas, ecclesiarum videlicet aut clericorum, pauperum vel viduarum; sicut sacer præcipiunt canones. Si quis contenta hac observationem in talibus causis se implicasse inveniatur, canonica sententiam de hujus præsumptioni subjaceat.

VII. Ut si cui sacerdoti ex qualibet mulierum (*d*) denuntiatum fuerit, ut exinde suspectio malæ opinionis efficiatur, nulla cum ipsa habeat conversationem neque secreta neque præsenti. (*e*) Si deinceps inventum fuerit, post secundam & tertiam contestationem, (*f*) ut contemptum, gradus sui periculum sustineat.

(*d*) familiaritate (*e*) patenti (*f*) ut contemptor

VIII. Ut nullam ecclesiam cujuslibet diecefeos ubi baptismum, presbyter absque diacono esse reperiatur. Unde omnis presbyter, non habens diaconum, eligat sibi personam & plebis suæ innotescat, tunc ad pontificem suum consignans deducat, cujus vita probata habeant, & diaconus consecretur. Quod si distulerit presbyter, dicens, eo quod non habeat talem clericum, episcopus suus provideat ei ex ecclesia sua, aut unde voluerit bonam personam: tantum est ut sine diacono non sit. Constituimus enim diaconum in uno cubiculo cum presbytero suo maneat; deferens ei onorem, ut dignum est; ante quorum lecta clerici simili modo manere videantur: ut semper absque suspectione sint, & Deus propitietur. Non existente presbytero intra domum, si ubicumque abierit diaconus post ejus egressum locum ejus obtineat ad suscipiendum vel ordinandum quod utili domui est; ita demum ut non presbytero suo superbiat. Nam si hoc adtentaverit, ab episcopo suo de contemptu superbiæ judicetur, ac de accessu ecclesiæ (*g*). Quod supra altare ponitur, seu undecumque accedere potest sub amborum sigillum sit, & non unus sine alterius notitiam expendere, ubi necessarium fuerit, præsumat.

(*g*) f. arceatur.

IX. Ut nullus presbyter, diaconus, vel clericus in dioecesi constitutus prædia ecclesiæ, hoc est terras potestatem non habet venundare; sed ne cuiquam parentum suorum donandi; & qui hoc egerint sub omni celeritate reddito pretio, ad loca sacra, in qua competunt, revertantur. Sin autem hanc observationem contemptam qui hoc præsumpserit, res proprias in ipsa ecclesia relinquat, & ipse foras ejiciatur, eo quod divina congruam rationem (*h*) ut qui ecclesias ac-ci-

(*h*) Divinæ congruat rationi.

ANNO CHRISTI 820.

cipiunt ad regendum non difpargendum accipiant. Simili modo nullam habeant poteftatem pro quolibet modo alienandum, infiduciandum, neque venundandum; fed nec fine voluntate pontificis fui ad viganiandum, aut liberos (*a*) dimittendum, ut fuperius cenfuimus. Si habet proprietatem fuam, aliud tantum reftituatur. Si non habuerit, expoliatus ex omnibus foras ejiciatur. Ipfa tamen res ad ecclefiam, ex cujus res funt, revertantur.

(a) i. e. fervos in in libertatem dimittendos.

X. Ad nos perlatum eft quod quidam conjugati habent ....cula (*b*) in qua deferviant, de facris, mulierum vel filiarum fuarum ornamenta faciunt, & proprietacio jure fibi defendant; quod Chriftianis hominibus nec loqui convenit, ut res facratas, & quæ in facra loca offeruntur, mulierum fuarum ufurpent, vel filiis aut parentum fi (*c*) adprobatum fuerit fuperiore feriatur fententia.

(b) f. oracula

(c) f. fi hoc probatum.

XI. Omnes presbyteri, diaconi, fubdiaconi vel cunctus clerus (*d*) fub epifcopo effe nofcuntur, fi caufas habuerint, & minime potuerint inter fe deliberare, tunc ad pontificem fuum conveniant, caufam fuam dicendum; nam per nulla fæcularia judicia adire præfumant; & qui hanc præceptionem contempti fuerint fuperioribus pœnis fubjaceant. Ita ut in pœnitentiam fint, abftinentes a vino potatione, vel ab efum carnium donec ad metropolitanum fuum accedant.

(d) qui

NOTÆ EDITORIS IN SUPERIOREM EPISTOLAM.

Can. I. Presbyteris hoc ipfum injungit Hincmarus in Capit. anni 852. cap. I.

Can. II. Ita & Cabilonenfe II. anni 650. can. III.

Can. III. Non diffimilem abufum coercet Conc. Aquisgranenfe II. anni 836.

Can. IV. Inceftas nuptias in gradibus hifce vetat Conc. Romanum Eugenii II. can. XXXVIII. & Moguntinum I. fub Rabano can. XXIX.

Can. V. Fontes, arbores, petras cultu quodam fuperftitiofo venerantes olim ex Fidelibus quofdam caftigant Patres & Concilia, inter quos Con. Turonenfe II. anni 567. De die Jovis quam ex fuperftitione feriatam habebant quidam, lege quæ fcribit author vitæ S. Eligii Noviomenfis lib. 2. cap. 15. De die Veneris nihil ufpiam me legiffe fuccurrit. Quid vero fit *cervolam, aut anniculos* (legendum aniculas, quod Concilia nonnulla melius explicant *vetulas*) *facere*, difcas ex his verbis Fauftini epifcopi Sermon. in Kalen. Januar. apud Bollandum in Actis SS. ad eam diem. *Cervulum facientes in ferarum fe habitum commutant*. Ita & juvenes, decrepitos fenes larvati fimulabant. Denique quod hic habetur de incantationibus cornuum, refpondet illi quod legitur in indiculo fuperftitionum paganorum Concil. Liptinenfis anni 743. ubi cap. 22. legas *De tempeftatibus & cornibus & cocleis*; forte enim ad fubitas gravefque procellas averruncandas cornubus inflatis inftrepebant; eft enim *incantare* idem ac *cantare* apud Lampridium in Juliano. *Carmina profana incantare*.

Can. VI. His affinia habes fancita in Aquifgran. an. 789. can. XXII. & Forojulien. an. 791. can. V.

Can. VII. Ita & Cabilonenfe II. anni 650. can. III. & alia paffim.

Can. VIII. Nihil ullibi fancitum de hac re comperi; quamquam fcio injunctum effe archipresbyteris ruralibus, ut nunquam fint fine fyncellis. Turonen. II. can. XIX. Ticinenf. an. 850. ca. I.

Can. IX. Vide Moguntin. fub Rabano an. 847. can. VIII. & IX.

Can. X. Huic affine aliquid eft in Bracarenfi anni 675. ca. III.

Can. XI. Ita & Matifcon. an. 581. ca. VIII. & Emeritenfe anni 666. ca. XI.

LONDINENSE CONCILIUM

Sub Cœnulfo Mercorum rege, in quo VVulfredus Cantuarienfis archiepifcopus cum rege pacem componere cogitur.

Anno circiter 820. celebratum.

SYnodi hujus acta in concilii Cloveshovienfis anni 825. actibus inferta leguntur, ex quibus lectores repetent.

CON-

CONCILIUM seu CONVENTUS CONSTANTINOPOLITANUS ORTHODOXORUM

Pro decernendo, num esset cum hæreticis unum in concilium conveniendum,

Anno 821. habitum.

MIchael Balbus vacuum ex obitu Leonis Armeni imperium occupans, in ipso quidem regiminis exordio mitiorem se prædecessore suo erga orthodoxos sacrarum Imaginum cultores exhibuit, atque inter cætera componendæ pacis media illud elegit, ut orthodoxi simul & heterodoxi episcopi in concilium coeuntes, de restituenda ecclesiæ quiete deliberarent. Venientes eo catholici episcopi cum Hegumenis monachorum, concilium inter se prius habuerunt, an expediret cum hæreticis in synodum conveniтre consulturi. Decretum est non licere, communique consensu definitionem suam scripta ad imperatorem synodica exposuerunt. B Concilium istud cur Labbeus cæterique omiserint non assequor, cum de concilio inter se habito perspicua sint verba in exordio ejusdem synodicæ. *Nos qui vestri a Deo coronati imperii jussu in unum convenimus.* Extat synodica illa inter epistolas S. Theodori Studitæ lib. 2. epist. LXXXVI. in editione Sirmondi, ex quo Græce & Latine hic damus.

Ἐπιστολὴ ἐκ προσώπου πάντων τῶν Ἡγουμένων πρὸς Μιχαὴλ Βασιλέα. φπϛʹ.

Π ϛʹ. ΗΜΕΙΣ οἱ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνεληλυθότες κατὰ κέλευσιν θεοσέπτου ὑμῶν βασιλείας ἐλάχιστοι ἐπίσκοποί τε καὶ ἡγούμενοι, πρώτην φωνὴν ταύτην φθεγγόμεθα ἐπὶ τοῦ C θεοπροβλήτου ὑμῶν κράτους, εὐχαριστήριον τε καὶ αἰνετήριον· ὅτι ἀνεκλήθημεν οἱ ἀπωσμένοι, ὅτι ἠλεήθημεν οἱ τεταλαιπωρημένοι, ὅτι ἀνεψύξαμεν οἱ ἐκλελοιπότες· ἀπὸ χειμῶνος εἰς ἔαρ, ἀπὸ ζάλης εἰς γαλήνην, ἀπὸ ἀθυμίας εἰς εὐθυμίαν· ξένα τινὰ καὶ παράδοξα ἑωρακότες. Τοιαύτη γὰρ ἡ δικαία ὑμῶν βασιλεία χαρμόσυνος, εὐφρόσυνος, πολύευκτος, εἰρήναρχος, φιλοδίκαιος, πολλαῖς ἑτέραις προσηγορίαις ἀξιώνυμος· μιμήσει Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὰ διεστῶτα συνάπτουσα, τὰ νενοσηκότα ὑγιάζουσα, τὰ λυπηρὰ χαροποιοῦσα· ἐξαίρετός τις οὖσα βασιλεία, καὶ τῶν πάλαι μακαριζομένων ἰσόῤῥοπος· ἣν ἀποσεμνύνειν τοῖς ἐγκωμίοις οὐκ ἂν εὐμαρῶς γλῶσσα ἀνθρώπου ἐξαρκέσειεν. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ταῦτα οὕτως. παρακα- D λοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν οἱ ἀνάξιοι, καὶ αὐτῆς τῆς ἱερᾶς ὑμῶν θέας ἀξιωθῆναι, καὶ φωνῆς ἡδίστης ἀκοῦσαι τοῦ παντίμου καὶ θεοσόφου στόματος ὑμῶν. ὡς ἂν ἅπερ ὠσὶν ἀκούομεν, ταῦτα κατ᾽ ὀφθαλμοὺς θεασάμενοι σκιρτήσοιμεν τῷ πνεύματι· ὥσπερ τι ἔνδυμα πενθικὸν τὴν κατήφειαν μετενδιδυσκόμενοι εὐφροσύνης ἀγαλλιάματι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ δεύτερος λόγος περὶ τῆς εἰλικρινοῦς τε καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἐστὶ πίστεως· ἐκεῖνο μετὰ αἰδοῦς τολμῶμεν ἀνενέγκαι, ὡς εἰ μὲν ἀνθρώπινόν τι ἦν τὸ λεγόμενον, καὶ ἢ πρὸς τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν ἀρχιερέως, ἢ παρ᾽ ἡμῶν τῶν ἀναξίων ἐξουσιαζόμενον· οὐ τί που τὸ μικρὸν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ πᾶν παραχωρεῖν ἔδει οὕτω τῆς ἐντολῆς κελευούσης· Ἐπεὶ δὲ περὶ Θεοῦ καὶ εἰς Θεὸν ὁ λόγος, οὗ δοῦλα τὰ E σύμπαντα· οὐχ ὁ τίσδε ἢ τίσδε· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἰ Πέτρος καὶ Παῦλος, οὐδ᾽ ἂν τις τῶν ἀγγέλων εἴη, τολμήσοιεν ἂν κἂν τὸ βραχύτατον παρακινῆσαι· ὡς διὰ τούτου τοῦ παντὸς εὐαγγελίου ἀνατρεπομένου. Πρός τε τὸ συνάραι λόγον ἀντιῤῥητικὸν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἐναντιούμενον, τῇ Ἀποστολικῇ παραγγελίᾳ, οὐ καθῆκον· εἰ μή τι πρὸς νουθεσίαν μό-

Epistola ex persona omnium Præpositorum ad Michaelem Imperatorem.

NOs qui vestri a Deo coronati imperii jussu in unum convenimus, minimi episcopi & præpositi, primam hanc vocem sub divinitus constituto regno vestro edimus; actionis gratiarum & laudis; quod revocati sumus qui fueramus ejecti; quod misericordiam experti, qui ærumnis pressi; quod refocillati fuerimus, qui deficiebamus; ab hyeme ad ver, a tempestate ad tranquillitatem, a mœrore ad lætitiam, nova quædam & incredibilia cernentes. Tale enim est justum imperium vestrum, lætum, jucundum, valde optabile, pacatum, æqui amans, multis aliis appellationibus dignum: quod ad Christi veri Dei nostri exemplum, dissidentia coaptat, ægra sanat, tristia exhilarat, eximium quoddam revera imperium, & ex iis quæ beata quondam prædicata fuerunt, par: quod laudibus exornare hominis lingua haud facile possit. Sed quandoquidem hæc ita se habent, oramus & obtestamur indigni, ut sacro ipso conspectu vestro frui nobis liceat, & suavissimam vocem audire venerandi ac sapientissimi oris vestri: ut quæ auribus accepimus, oculis intuentes animo exultemus, quasi lugubrem quandam vestem mœrorem nostrum hilaritate permutantes. Et quoniam alterum nobis loquendi argumentum de sincera & inviolata Christianorum fide nostra est; illud cum reverentia referre audemus, quod si humanum quidpiam esset de quo sermo est, & vel in sanctissimi patriarchæ nostri potestate situm, vel in nostra; non solum parum aliquid, sed totum ipsum credere oporteret, ita jubente mandato. Cum autem de Deo sermo sit, & in Deum cui serviunt omnia: non modo hic aut ille, sed neque si Petrus & Paulus, neque si angelorum quispiam foret, demutare quippiam vel minimum auderet, tanquam everso ea ratione evangelio universo. Jam vero sermonem, refellendi causa, cum heterodoxis conferre apostolico mandato repugnat: minimeque convenit, nisi ad cor- Tit. 3. 10.

ANNO CHRISTI 821.

correptionem tantummodo. Propterea indigni nos pii imperii vestri famuli, ne hiscere quidem audemus. Quod si quid est ejusmodi, de quo ambigat aut diffidat divina magnificentia vestra pie a patriarcha dissolvi posse; jubeat magna ipsius & a Deo confirmata manus, vel ut divinorum æmulatrix ad communem utilitatem, a vetere Roma suscipi declarationem, prout olim & ab initio paterna traditione transmissus mos fuit. Hæc enim, Christi æmule imperator, suprema est ecclesiarum Dei, in qua Petrus sedem primus tenuit, ad quem Dominus dixit: *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Hæc est indignorum famulorum tuorum postulatio: hæc nostra humilis secundum Deum exhortatio. Valida ergo Dei manus servet te mundo desiderabilem piumque Christianorum imperatorem, ad multos annos superstitem, & ad filiorum filios imperium transmittentem cum prosperis successibus, hostiumque & inimicorum victoriis. Fiat, fiat.

Matth. 16. 18.

A μόνον. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἀνάξιοι δοῦλοι τοῦ εὐσεβοῦς ὑμῶν κράτους, καὶ γρύξαι μόνον οὐ κατατολμῶμεν. Εἰ δέ τι ἀμφιβαλλόμενον ἢ ἀπιστούμενον τῇ θείᾳ ὑμῶν μεγαλονοίᾳ διαλύεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως εὐσεβῶς· ἡ μεγάλη καὶ θεοστήρικτος αὐτῆς χεὶρ, ὡς ζηλοτυποῦσα τὰ θεῖα ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ παντὸς, κελευσάτω παρὰ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης δέξασθαι τὴν διασάφησιν, ὡς ἄνωθέν τε καὶ ἐξ ἀρχῆς πατροπαραδότως ἐξεδόθη. Αὕτη γὰρ, χριστομίμητε βασιλεῦ, ἡ κορυφαιοτάτη τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἧς Πέτρος πρωτόθρονος, πρὸς ὃν ὁ κύριός φησι. Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Τοῦτο ἡμῶν τὸ αἴτημα τῶν ἀναξίων δούλων σου· αὕτη σὺν Θεῷ ἡ παράκλησις τῶν τεταπεινωμένων. Ἡ κραταιὰ οὖν B χεὶρ τοῦ Θεοῦ σώζοι σε, τὸν κοσμοπόθητον καὶ θεοφιλῆ τὸν βασιλέα τῶν χριστιανῶν, ἐν πολλοῖς χρόνοις διατεινόμενον, καὶ εἰς παῖδας παίδων τὸ κράτος ἀμείβοντα ἐν εὐημερίαις τε καὶ νίκαις ἐχθρῶν τε καὶ πολεμίων. Γένοιτο, γένοιτο.

ANNO CHRIST. 821.

AD CONCILIUM apud THEODONIS VILLAM,

Alterumque Triburiense, anno, ut fertur, 821. celebrata,

ADNOTATIO CRITICA, ET CORRECTIO.

Concilium ad Theodonis Villam ex Burchardo omnium vetustissimo scriptore notum in annum 821. post Baronium reliqui omnes Ecclesiasticorum Annalium scriptores contulerunt. Surius, qui illos omnes præcesserat, anno 812. assignandum maluerat, errore ille quidem manifesto, cum ex eodem Burchardo constet inter cæteros Concilii hujus patres assedisse Ebbonem Remensem, cujus prædecessor Wulfarius anno 813. majo mense, quo Remensi Concilio interfuit, vacuam illi sedem nondum reliquisset. Sed & ejusdem Burchardi vetustissimi codicis Lucensis testimonio constat, superstite adhuc Carolo imperatore hanc ad Theodonis Villam synodum convenisse. Ita enim ibi lego de synodo Triburiensi, altero anno a Concilio ad Theodonis Villam celebrata. *Ex Concilio Triburiensi Cap. I. capitulum ecclesiasticum apud Triburiam a Carolo, & primis Galliarum collaudatum, & subscriptum.* Quæ si admittatur lectio ab editoribus Concilii hujus sive neglecta, sive ex codicis defectu omissa, Concilium istud ad Theodonis villam consignemus oportet post Remense, quo tempore Ebbo Remensem sedem illam nondum tenebat, & ante diem 28. Januarii anni 814. quo Carolus obiit. Imo nec ad exordium anni 814. rejiciendum est, cum serius quam ad illud exordium revocari haud quaquam possit synodus Triburiensis, in qua a Carolo signata est constitutio pro confirmatione eorum, quæ Patres synodi ad Theodonis Villam sanxerunt. Concilium enim illud Triburiense *alio anno* post synodum ad Theodonis Villam convenit, ut in eadem constitutione exprimitur. Quare synodi hujus ad Theodonis Villam annus est 813. post majum mensem. Reformandus ideo est titulus constitutionis editæ, ac Ludovici Pii nomine inscriptæ apud Labbe Tom. IX. pag. 614. edit. Ven. in hanc formam: *Decretum Caroli Imperatoris adversus clericorum percussores &c.*

D Nec in hac tantum correctione chronologica usus sum feliciter ope mei codicis manuscripti; sed & variantia quædam ex illo promenda sunt, quæ forte eruditis non displicebunt. Primò igitur Episcoporum numerus, qui in editis est XXXII. in nostro est XXII. & manu antiqua additur alius denarium X. ut sit XXXII. Ex patribus concilio præsentibus Aistolfus Moguntinus, & Ebbo Remensis tantummodo proferuntur, ceteris Habaldo Coloniensi, Hettone Trevirensi, qui in editis comparent, omissis. Quo etiam loco cap. III. edita ferunt: *Si quis presbyterum calumniatus fuerit, vulneraverit, & debilitaverit, & convaluerit;* Codex noster legit: *Si quis Presbyterum calumniatus fuerit, & spassaverit;* quæ utique lectio præferenda est, cum Triburiensis constitutio, in qua canones illi omnes repetuntur, tantumdem habeat; quin & ita pariter legit Pistoriensis codex MS. Ivonis, in quo hæc ipsa decreta leguntur. Ex eodem pariter Pistoriensi codice emendandus est canon IV. in E quo edita ferunt: *presbyteri non occisi triplicem compositionem &c.* Illud enim *non* in eodem codice deest.

Hanc vero, quam statuo, epocham concilii ad Theodonis villam, Carolo adhuc superstite, habiti, confirmat correctio ab antiqua manu in codicem nostrum inducta: ubi enim in editis constitutionem Triburiensem legitur confirmasse *Imperator, & pene omnes principes*, prout etiam primigenia manus

nus in codice noftro fcripferat, vetuftus quidam cenfor correxit *Imperatores*, Carolum fcilicet, & Ludovicum, cui in extremo vitæ A fuæ Carolus imperii dignitatem communicaverat.

AD CONCILIUM ATTINIACENSE

Sub Ludovico Pio

Anno 822. habitum

ADDITIO.

IN *hoc forte Attiniacenfi concilio auditæ funt querelæ Northbildis nobilis feminæ in Agelbertum virum fuum. Quam totam hiftoriam, & concilii ea de re fententiam, legas apud Hincmarum Remenfem in opufculo de divortio Lotharii & Theutbergæ Interrogat. V. his verbis*: Quidam noftrorum tempore fanctæ memoriæ Domini Hludovici pii augufti in Attiniaco palatio tunc fuerunt, quando in univerfali fynodo totius imperii, etiam cum fedis Romanæ legatis, & in generali placito, fæmina quædam non ignobilis genere, nomine Northildis, de quibufdam inhoneftis inter fe & virum fuum vocabulo Agelbertum, ad imperatorem publice proclamavit, quam imperator ad fynodum deftinavit, ut inde epifcopalis auctoritas quid agendum effet decerneret; fed epifcoporum C generalitas ad laicorum ac conjugatorum eam remifit judicium, ut ipfi inter illam & B fuum conjugem judicarent, qui de talibus negotiis erant cogniti, & legibus fæculi fufficientiffime præditi; eorumque legalibus judiciis eadem fœmina fe fubjiceret, & quod de quæftione fua decreviffent, fine repetitione teneret: Si verò crimen aliquod effet, unde pœnitentiæ modum poft illorum judicium ab epifcopali auctoritate depofceret, fecundum quod facri canones præfixerunt, ei imponere non negarent: nobilibus autem laicis facerdotalis difcretio placuit, quia de fuis conjugibus eis non tollebatur judicium, nec a facerdotali ordine inferebatur legibus civilibus præjudicium, & legem proclamationi fœminæ protulerunt, ac legali judicio quæftioni terminum contulerunt.

AD CONCILIA fub BEORNULFO REGE HABITA

ANIMADVERSIO CHRONOLOGICA.

Anni 822. 823. 824. SUb Beornulfo Mercorum rege in Anglia concilia nonnulla, præfidente Wulfredo Dorobernenfi feu Cantuarienfi archiepifcopo habita, Labbeus ex Spelmanno in collectionem fuam retulit, fed ex neglecta Beornulfi regis epocha fingulorum annos perperam D affignat. Si enim notæ chronichæ concilii Cloveshovienfis, quas infra ex Wilkins afferemus, admittantur, anno DCCCXXV. Bearnulfus regni fui annum agebat III. ex quo fit ut concilium illud Anglicum, in quo Cenedritha abbatiffa filia fimul & hæres Coenulfi Mercorum regis defuncti cum Wulfredo Dorobernenfi primo reconciliata eft, non citius anno DCCCXXII. non verò anno DCCCXX. ut habet Labbeus, celebrari potuerit. Alterum verò concilium apud Oflashlen quod poft menfes XII. a priori illo convenit, nonnifi anno DCXXIII. coaluit. Denique Concilium Cloveshovienfe, quod geminis illis tempore pofterius eft, five ad annum DCCCXXIII. vel, ut indictio III. in eo fignata conftet, anno DCCCXXIV. poft feptembrim pertinet. Concilium illud Cloveshovienfe habes apud Labbeum tom. IX. col. 621. & nos inferius fuo loco reproducemus.

SYNODUS INCERTI LOCI

In qua Ebbo Remenfis archiepifcopus in Daniam deftinatur ad fidem Chrifti annunciandam

Circa annum 822.

QUo tempore Ludovicus pius imperator Capitulare II. edebat, quod ex conjectura Sirmondi in notis in fynodo Attiniacenfi anni 822. præftitum eft, Ebbo Remenfis archiepifcopus vel jam agebat in Dania legatus apoftolicus & fidei Chriftianæ præco, vel eo jam deftinatus fuerat; nam in cap. XXV. eorum capitularium tranfmittendæ edicuntur leges illæ ad certos quofdam epifcopos, a quibus per totam provinciam evulgarentur. Inter cæteros id muneris demandatur Ebboni *quando potuerit; & quando ei non licuerit* (quod fcilicet procul a diœcefi fua effet in Dania) *Rotado epifco-*

po

ANNO CHRISTI 823.

po ejus vice. Hæc porro Ebbonis destinatio in Daniam authoritate synodi facta est, cui dein Paschalis Romani pontificis confirmatio accessit, ut ex sequentibus S. Anscharii Hamburgensis episcopi literis discimus, quas ideo recitandas duxi, quod de synodo hac, alias ignota, nos docent. Forte tamen ignota hæc synodus ipsum est Attiniacense concilium, cujus auctoritate Danicam missionem Ebbo suscepit. Porro Epistolam desumpsi ex Henschenio in Comment. prævio ad vitam S. Anscharii die III. Febr. §. XIV.

EPISTOLA S. ANSCHARII.

IN nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis. Anscharius gratia Dei archiepiscopus, omnibus sanctis Dei ecclesiæ præsulibus, in regno dumtaxat Ludovici regis commanentibus. Nosse vos cupio, quia in hoc libello continetur, qualiter Ebbo Remensis archiepiscopus, divino afflatus spiritu, temporibus Domini Ludovici imperatoris cum A consensu ipsius, ac pene totius regni ejus synodi congregatæ, Romam adiit, ibique a venerabili papa Paschali publicam evangelizandi licentiam in partibus Aquilonis accepit. Et qualiter postea Ludovicus imperator hoc opus sublimavit; seque in omnibus largum præbuit & benevolum, & cætera quæ huic legationi contigerunt. Quapropter suppliciter deprecor, ut apud Deum intercedatis, quatenus hæc legatio crescere & fructificare mereatur in Domino. Jam enim Christo proposito & apud Danos & apud Sueones Christi fundata est ecclesia, & Sacerdotes absque prohibitione proprio funguntur officio. Precor etiam, ut has literas in bibliotheca vestra ad perpetuam memoriam reponi faciatis, & prout locus B dictaverit, tam vos, quam successores vestri, ubi utilitatem perspexeritis, notum omnibus istud faciatis. Omnipotens Deus faciat vos omnes hujus operis pia benevolentia participes, & in cœlesti gloria Christi cohæredes.

CONCILIUM LATERANENSE,

In quo Paschalis pontifex coram XXXIV. episcopis de homicidio se purgavit,

Anno 823. habitum.

Anno 823. THeodorus quidam S. R. E. primicerius & presbyter cum Leone Nomenclatore, nescio quo, in tumultu Romanorum oculis primum orbati, dein capite truncati sunt. Necis hujus authorem Paschalem papam quidam insimulabantur, cujus sinistræ de se suspicioni amovendæ frequenti episcoporum & reliquorum ex clero concilio coacto, interposita sacramenti religione sese ritu solemni purgavit. Episcopos ad XXXIV. interfuisse Theganus in libro de gestis Ludovici pii testatur his verbis: *Qui supradictus pontifex cum juramento purificavit se in Lateranensi patriarchio coram supradictis legatis ex populo Romano cum episcopis XXXIIII. & presbyteris & diaconibus quinque &c.*

AD COMPENDIENSE CONCILIUM

Anno 823. habitum.

ADDITIO.

Anno 823. POenitentiam de iis, quæ contra Bernardum Italiæ regem cæterosque conjurationis in se instructæ conscios admiserat, Ludovicum pium imperatorem in conventu Attiniacensi ab episcopis impositam egisse ex authoritate anonymi, qui vitam ejusdem Ludovici literis consignavit, res est nemini inexplorata. Verum & eundem regem iterum correctum de commissis quibusdam excessibus, iterum emendationem spopondisse in conventu quodam Compendiensi, omnes pariter admissuros arbitror. Cum id afferatur in narratione eorum quæ gesta sunt in alio conventu Compendiensi, in quo Ludovicus imperio privatus fuit. Hæc enim Ludovico exprobrant seditiosi conventus illius patres: *Ne forte interius aliud tegeret, aut in conspectu Dei quidquam dolose ageret (pœnitentiam simulando) sicut jam pridem in Compendio palatio ab alio sacro conventu correptus, coram omni ecclesia eum fecisse omnibus notum est.* Quisnam fuerit conventus iste Compendiensis inquirenti mihi, nullus alius præter istum occurrit, in quo multa se sperasse bona ab imperatore scribit Agobardus in libello de dispensat. ecclesiast. rer. nihil impetrasse. Ut multa sponderet, veniamque de rebus a se perperam gestis posceret suasit fortasse Ludovico divinæ ultionis metus; nam *eo tempore*, ait anonymus vitæ ejus scriptor, *quædam prodigiosa signa apparentia animum imperatoris sollicitabant.* Quanquam verò non nego seditiosos hosce E episcopos hæc omnia per injuriam principi exprobrasse; neque enim ficte emendationem spopondit, sed sincere & ex animo, cujus rei testem Agobardum exhibeo, qui in eodem libello hæc de imperatore testatus est: *Hanc rem Dominus imperator cum audiret, volens eam deducere ad tranquillitatem pacis, quantum in se fuit, fecit uniri episcopos & comites in consensum & pacem.*

EU-

EUGENIUS PAPA II.

Sedit ab anno 824. usque ad annum 827.

CONCILIUM CLOVESHOVIENSE

In quo de juribus rebusque a Cœnulfo rege ecclesiæ Cantuariensi ablatis a Cenedrita abbatissa ejus filia satisfit.

Anno 825. celebratum.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Anno 825. HOc idem concilium ex Spelmanno acceptum omitti hic potuisset, nisi diligentia Cl. Wilkins alia ejus acta producta fuissent, in quibus præter nomina patrum, qui concilio adfuerunt in codice Spelmanni resecta, plura leguntur, quæ frustra quæras in præcedentibus concilii hujus editionibus. Mentio verò in ipsis, quæ hic dantur, actis fit de concilio alio Londini habito ante annos tres, ex quo in cognitionem concilii anno forte 820. Londini celebrati deducimur. Hujus Londinensis acta ex ipso Cloveshoviensi innotescunt. En igitur acta illa Cloveshoviensia ex Wilkins tom. I. pag. 173.

CONCILIUM CLOVESHOVIENSE

Anno 825. habitum.

ANno Dominicæ incarnationis DCCCXXV. indictione 3. de diversis Saxoniæ partibus congregatum est synodale concilium in loco præclaro, qui nominatur ad Cloveshoum, præsidente autem huic venerabili concilio Vulfredo archiepiscopo, anno vigesimo episcopatus sui, seu etiam Beornulfo, rege Merciorum, anno tertio regni ejus, cæterisque episcopis & abbatibus, necnon & ducibus, omniumque dignitatum optimatibus, ecclesiasticarum vel secularium personarum, ecclesiarum Dei utilitatem & necessitatem tractantes, atque scrutantes, monasterialisque vitæ regulam & observantiam, seu etiam generositatem, stabilitatemque regni terrestris consiliantes, ac quærentes; inter ea etiam ab omnibus illic in eadem synodo residentibus trutinatum ac quæsitum fuerat, quis cum justitia & æquitate conservatus fuisset, quis autem cum injustitia & violentia fraudatus, dispoliatusque in sua persona fieret. Tantundem verò inter aliarum allocutionum verba patefactum est, quod præfatus archiepiscopus Vulfredus per inimicitiam, & violentiam, avaritiamque Coenulfi regis, sive quæ hic in nostra propria gente peracta sunt, seu etiam ultra mare, ad illam apostolicam sedem per ejus jussionem & immissionem adlata sunt. Hoc est vero, quod in testimonio totius populi omni donatione propria privatus est, vel in suis literis monasteriis omnibus, rebus ac possessionibus, quæ ad illos pertinebant, cum violentia ac rapacitate ejusdem præfati regis dispoliatus est; nec ille solus episcopus his aliisque rebus perplurimis inhonoratus fuisset, sed per easdem supradictas accusationes & discordias tota gens Anglorum sex ferme annorum curricula sua primordiali auctoritate, sacrique baptismatis ministerio privata est. Postea etiam ille prædictus rex Coenulf, cum suis sapientibus ad regalem villam Lundoniæ perveniens, ad hoc idemque concilium illum archiepiscopus, cum suo fœdere fœnoroque principum suorum invitabat. Tuncque in eodem concilio cum maxima districtione illi episcopo mandavit, quod omnibus rebus, quæ illius dominationis sunt, dispoliatus debuisset fieri, omnique de patria ista esse profugus, & nunquam nec verbis domini Papæ, nec Cæsaris, seu alterius alicujus gradus huc in patriam iterum recepisse, nisi D hoc consentire voluisset. Hoc est, quod illam terram CCC. manent. reddidisset, istamque pecuniam tradidisset CXX. librarum. Sed & ille episcopus hanc reconciliationem diu recusans, spontaneaque voluntate omnino insons nolens consentire, sed tamen tantundem præ ista supradicta increpatione rapacitatis & fugæ coactus hac conditione, hanc reconciliationem, sic invitus consensit; ut omni potestate obedientiaque quæ ad illius episcopalem sedem pertinebant, juxta auctoritatem gradus ejus dignus fuisset, sicut prædecessores ejus juxta justum ordinem in pristinis temporibus ante per omnia habuerant. Sed & hocque ille rex E Coenulf illi episcopo reconciliavit, ut omnium supradictarum suggillationum discordiarumque insontem & securum contra dominum papam fecisset. Aut si hoc facere non potuisset, illam pecuniam, quæ ei dedisset, iterum episcopo omnia reddidisset. Sed nihil hujus condictæ conditionis impletum est; sed hæc continua omnia fallata sunt, quia post eandem reconciliationem tribus annis integris, tam in pastu & pecunia vestimentisque

ANNO CHRISTI 825.

tisque atque omni obedientia, quæ ad illam archiepiscopalem sedem pertinebat, sine omni honore fraudatus est, aliisque in locis perplurimis illius parochiæ inhonoratus est. Postea vero contigit, ut in temporibus prædicti Bernulfi regis ad illamque prænominatam synodum ad Cloveshoum ille archiepiscopus Vulfred abbatem, hæredem Coenulfi cum eadem hæreditate illius invitabat, emendationemque sibi omnium supradictarum molestiarum injuriarumque postulavit; quas ille idem rex Coenulfus, sibi & ecclesiæ Christi, ac parochiæ ejus iniqua pravitate perpetrasset. Tunc verò omnis illa synodus ad æquitatem invenerunt, hocque judicium unanimo consensu constituerunt, quod illi episcopo reddere omnia debuisset, quod violentia abstulerat in omnibus rebus, quibus cum aliqua injuria in omni spatio illa spoliata fuerat, & alteram similem partem ad hoc ipsum adjecisse, & omnem usum emendasse, quæ in ipso spatio confracta fuerat. Postea autem placuit Bernulfo regi, pro amicitia hæreditatis Coenulfi regis, hæredisque illius, cum suis sapientibus, illo prænominato archiepiscopo istarum supradictarum rerum reconciliationem & emendationem diligentissime facere decrevisset, humilique prece deposcebat, ut huic reconciliationi pro amore Dei, & amicitia illius adnueret; quia hæreditas & hæres ejus ad intercessorem & patronum eum expetivit. Hoc est ut terram C. manent. in quatuor locis suscipere deprecabat. In postremo autem ille prænominatus episcopus illius regis allegationibus accomodans, non tamen spontanea voluntate, sed pro amore Dei, & amicabili amicitia illius regis hanc prædictam reconciliationem consentiendo suscepisset, ut illa abbatissa Cenedritha, filia Coenulfi, hæresque illius hanc prædictam terram computari C. manent. illi archiepiscopo, cum propriis & antiquis telligraphis, & cum eadem libertate, quam ante habuerat, in perpetuam hæreditatem ad habendum & possidendum, postque dies ejus, cuicumque ei placuerit, derelinquendum tradiderat. Insuper etiam ille Bernulfus rex cum testimonio consilioque ejusdem synodi illam terram, quæ ante non fuerat liberata, hujus prædictæ donationis eadem libertate liberabat, sicut & altera terra jamdudum liberata fuerat, & in altera Kartula conscripta habetur. Sed statim ista prædicta reconciliatio confracta est, quia duodecim mensibus istius prænominatæ terræ iii. manentes. abstractæ sunt librique xlvii. manent. in tribus locis redditi non fuerunt. Iterumque secundo anno, postquam hæc omnia ita peracta sunt, hæc eadem abbatissa illius episcopi colloquium flagitabat, eumque in provincia expetivit illo in loco, qui nominatur, eique suam insipientiam confessa est retardatæ reconciliationis, hoc est, illius terræ; quod ante negaverat. Tuncque in eodem loco episcopus, illa abbatissa præsente, exponebat, quod ille omnium antiquarum causarum, quas ante reconciliaverunt, liberatus fuisset, cum illa perfecta non fuerunt, quæ ante spondata habuisset. Tum autem illa abbatissa cum omni humilitate promiserat, ut omne, quod ei redditum non fuerat, cum omni devotione diligentissime emendare voluisset, quosdamque libros, quos ante non habebat, in eodem concilio illi reddebat; agellum quoque iiii. manent. pro ejus amabili amicitia ad illam prænominatam terram donabit. Similiter etiam & in provincia Cantiæ XXX. manent. terram, ubi dicitur cumbe cum ejusdem agellis, ad emendationem illi in sempiternam hæreditatem donasset, ut ista prædicta reconciliatio stabilis firmaque permaneret, ut omnis hæreditas Ceonpulphi hæredisque illius firmaliter sit liberata. Tuncque episcopus hoc idem consensit hac conditione, ut illorum prædictorum agellorum nomina de antiquis privilegiis, eradata fuerunt, iterumque in posterum non sunt prolata. Si autem iterum aliqua altercatio ab aliquo hærede Coenulfi in posterum elata fuerit, absque omni dubitatione sciat me liberum esse, meosque hæredes & ecclesiam Christi justitiam ac emendationem ad hæreditatem illam requirere, omniaque suprascripta injuria inreconciliata manere.

Hæc sunt autem nomina illorum hominum, qui ex alia parte conscribuntur, qui cum totius synodalis auctoritate hujus reconciliationis testes adfuerunt, & signo sanctæ crucis Christi propriis manibus conscripserunt.

† Ego Cenedritha abbatissa hanc reconciliationem propriis manibus, cum signo sanctæ crucis Christi robor. & subscr.

† Ego Bernulfus, rex Merc. signo sanctæ crucis Christi confirmabo & subsc.

† Ego Vulfredus, gratia Dei archiepiscopus, hanc eandem reconciliationem cum signo sanctæ crucis Christi rob. & sub.

† Ego N. episc. cons. & subsc.
† Ego Redhun episc. cons. & subsc.
† Ego Cadulf. episc. cons. & subsc.
† Ego Hæbert episc. cons. & subsc.
† Ego Beornmod episc. cons. & sub.
† Ego Beonna episc. cons. & sub.
† Ego N. episc. cons. & sub.
† Ego Alhstan episc. cons. & sub.
† Ego Humberht episc. cons. & sub.
† Ego N. electus cons. & sub.
† Ego Ceolberht episc. cons. & sub.
† Ego Cynred episc. cons. & sub.
† Ego Cudhvvulf presb. abb. cons. & sub.
† Ego VVilferd presb. abb. cons. & sub.
† Ego Eanmund abb. cons. & sub.
† Ego Eanmund presb. abb. cons. & sub.
† Ego Torhthelin prior cons. & sub.
† Ego VViohtred abb. cons. & sub.
† Ego VViott presb. cons. & sub.
† Ego Beornnodh dux cons. & sub.
† Ego Eadberht dux cons. & sub.
† Ego Eadvvulf dux cons. & sub.
† Ego Ecgberht dux cons. & sub.
† Ego Alchhard dux cons. & sub.
† Ego Cyneberht dux cons. & sub.
† Ego Sigered dux cons. & sub.
† Ego Mucel dux cons. & sub.
† Ego Cutred dux cons. & sub.
† Ego Eadvvulf dux cons. & sub.
† Ego VVulfred dux cons. & sub.
† Ego Bynna frater regis cons. & sub.

Ego

ANNO CHRISTI 825. 828.

† Ego Aldred conf. & fub.
† Ego VVighelm conf. & fub.
† Ego Aldred conf. & fub.
† Ego Bola pedifecus conf. & fub.
† Ego Alhftan conf. & fub.
† Ego Eadbald conf. & fub.
† Ego Feologeld presb. abb. conf. & fub.
† Ego Osvvulf presb. conf. & fub.
† Ego Hunferd presb. conf. & fub.
† Ego Coena presb. conf. & fub.
† Ego Osmund presb. conf. & fub.
† Ego Tudda presb. conf. & fub.
† Ego Brunhard presb. conf. & fub.
† Ego Deornodh presb. conf. & fub.
† Ego Baegmund presb. conf. & fub.
A † Ego Hunred presb. conf. & fub.
† Ego Cynehard diac. conf. & fub.
† Ego VVigmund diac. conf. & fub.
† Ego Daegmund diac. conf. & fub.
† Ego VVintred presb. conf. & fub.
† Ego VVaerhard conf. & fub.
† Ego Eadvvulf presb. conf. & fub.
† Ego Duda conf. & fub.
† Ego Coenhard conf. & fub.
† Ego Alhhere conf. & fub.
† Ego Aelfgyd conf. & fub.
† Ego Beonne conf. & fub.
† Ego Baegsvvidh conf. & fub.
† Ego Aloburgh conf. & fub.
† Ego Exgburg. conf. & fub.

AQUISGRANENSE CONCILIUM

Occafione folemnis translationis corporis S. Hucberti Tungrenfis epifcopi

Anno 825. habitum.

Anno 825. HOc anno *Concilium magnum Aquifgrani in ecclefia B. Mariæ celebratum* perhibet author brevis chronici Leodienfis, vulgati in Anecdot. PP. Martene & Durand to. III. col. 1403. quod fane chronicon in annum 1192. definit. Licet autem unus ifte author, & quidem plufquam opus fit ad fidem adftruendam recentior, hujus concilii mentionem ingerit; probabile eft tamen C vera illum narrare, cum in folemni corporis S. Hucberti translatione Leodio Andagium id factum commemoret. In his autem rerum circumftantiis epifcopos provinciæ plures convenire confueviffe, planum eft. Facta eft autem translatio illa pridie Kal. Octobris, ut ex Jona, a Pagio laudato, & ex authore ejufdem chronici Leodienfis difcimus.

VALENTINUS PAPA

Uno vix menfe fedit, obiitque anno 827.

GREGORIUS PAPA IV.

Sedit ab anno 827. ad 844.

CONCILIUM MANTUANUM II.

Gregorio IV. pontifice celebratum, pro definiendis juribus litigiofis inter Aquilejenfem & Gradenfem patriarchas.

Anno 827. IN Mantuano concilio anno 827. habito præfentibus S. R. E. legatis quæftio diu agitata de jure in epifcopatus Iftriæ inter Aquilejenfem & Gradenfem patriarchas, pro Aquilejenfibus definita eft. Sed Gradenfibus judicio fynodi ftare recufantibus, iterum in Mantuana altera fynodo, eadem quæftio ad examen revocata fuit, & Aquilejenfibus iterum afferta. Rem totam fubobfcuris verbis indicat diploma Ludovici II. augufti vulgatum in novis additionibus ad Ughellium to. V. col. 40. in Aquilejenfibus. Poftquam enim imperator narravit, quæftionem illam decifam fuiffe *in pluribus conciliis*; dein illorum conciliorum quædam defignaturus, Mantuanum fub Eugenio commemorat, *in quo*, ait, *controverfia Aquilejenfis & Gradenfis ecclefiarum, fententiis epifcoporum, penitus eft foluta*; tum fubdit. *Deinceps quoque temporibus papæ Gregorii, interpellante etiam iterum contra Gradenfem epifcopum fupradicto Maffentio Forojulienfi pontifice, eadem eft quæftio retractata, & eorum judicio ad finem ufque perducta*. Quid eft illud *eorum judicio*, nifi eorum epifcopo- E rum in Mantuana fynodo refidentium? Nifi forte quifpiam contenderit, id quidem in fynodo epifcoporum, fed alibi quam Mantuæ collecta, difcuffum fuiffe. Is enim per me, ut ita fentiat, licet, dummodo concilium quoddam agnofcat.

AD CONCILIUM LUGDUNENSE

Jussu Ludovici & Lotharii Impp.

Anno 829. celebratum

ADDITIO.

VEnetus Labbei editor concilium hoc Lugdunense, a Pagio ad A. 829. 10. indicatum, in collectionem suam accivit; & optime ille quidem, qui & accurate designat, datam, ut credere pronum est, a concilio illo synodicam inter Agobardi opera legendam occurrere, quæ in ipsa fronte nomen Agobardi Lugdunensis archiepiscopi, Bernardi archiepiscopi Viennensis, & Eaof Cabilonensis episcopi præfert. Unum tamen aliud optabant lectores, ut epistolam ipsam, tanquam actorum hujus concilii deperditorum reliquias proferret. Huic eruditorum desiderio nos satisfaciendum rati, hanc ipsam synodicam damus, cui & præmisimus epistolam aliam ab uno Agobardo, sed ex assensu synodi, ut idem Pagius opinatur, ejusdemque argumenti ad imperatorem directam.

Christianissimo, & vere piissimo, & in Christo victori, ac triumphatori Ludovico imperatori felicissimo, semper augusto, Agobardus abjectissimus omnium servorum vestrorum.

Ex Bibliot. Vet. PP. in Oper. Agobardi to. IX. pag. 1201. Edit. Paris.

CUm Deus omnipotens qui vos ante tempora præscivit, & præordinavit rectorem pium futurum temporibus valde necessariis, sublimaverit prudentiam vestram & studium religionis supra cæteros vestri temporis mortales; dubium non est præparari vos ad remedium temporibus periculosis, de quibus Apostolus loquitur: *in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati &c. & habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes:* De quibus nihil est expectandum, quod jam non videatur nisi solutio Sathanæ, & publica calcatio sanctæ civitatis, mensibus quadraginta duobus, quæ futura est per caput omnium iniquorum antichristum. Cum hæc igitur ita se habeant, obsecro tranquillissimam longanimitatem vestram, ut præbeatis patientissimam aurem vestram verbis, quibus ego infimus servorum vestrorum, nimis necessarium puto admonendam sanctissimam sollicitudinem vestram de re tam necessaria, quæ aut sola, aut præcipua est, cui præ cæteris succurrere debeat gubernatio vestra, cujus narrationem si prosequi potuissem, tacitis nominibus authorum, vellem omnino. Sed quia fieri non potest, committo me bonitati & patientiæ vestræ, dando me periculis, & innotescens vobis, quæ tacere perniciosum est. Venerant Gertycus & Fredericus, quos præcucurrit Eurardus, missi quidem vestri, non tamen per omnia vestra agentes, sed ex parte alterius, & ostenderunt se Christianis terribiles, & Judæis mites, maxime Lugduni, ubi partem persecutionis adversus ecclesiam depinxerunt, quam multis gemitibus, suspiriis & lachrimis stimulaverunt. Quæ persecutio, quia præcipue adversum me acta est, tota a me prodenda non est, nisi forte clementissima sollicitudo vestra scire voluerit; tamen in quantum ecclesiæ Christi noxia est, (si vestra patitur mansuetudo) breviter intimare exordiar. Venientes itaque primum Judæi dederunt mihi indiculum ex nomine vestro, & alterum ei qui pagum Lugdunensem Vice-Comitis regit, præcipientem illi ut auxilium ferret Judæis adversum me. Quos indiculos licet ex sacro nomine vestro recitarentur, & vestro anulo essent signati; nullatenus tamen credidimus ex judicio vestro tales prodiisse. Cœperunt autem efferri quadam odibili insolentia Judæi, comminantes, omnibus injuriis nos afficiendo, per missos, quos adepti fuerant ad exolvendam vindictam de Christianis. Post eos venit Eurardus eadem iterans, & dicens majestatem vestram commotam esse valde adversum me propter Judæos: deinde venerunt & prædicti missi, habentes in manibus tractoriam stipendialem, & capitularia sanctionum, quæ non putamus vestra jussione existere talia. His causis lætificati sunt Judæi ultra modum, & contristati Christiani, non solum illi qui fugerunt, aut qui absconditi sunt, & qui districti; sed & cæteri qui hæc viderunt, vel audierunt. Maxime ideo quia sententia Judæorum ita confirmata est, ut auderent irreverenter prædicare Christianis, quid potius credendum esset ac tenendum; blasphemantes coram eis Dominum Deum, ac Salvatorem nostrum Jesum Christum. Roboratur quoque hæc perversitas ex verbis missorum, quibus susurrabant quorundam auribus, dicentes, quod Judæi non abominabiles, ut plerique putant, sed chari essent in oculis vestris, & hominibus eorum dicentibus, ex parte meliores eos habitos, quam Christianos. Et ego quidem indignus servus vester non eram Lugduni, sed aberam longe causa Natuadensium Monachorum, qui quadam dissimultate inter se laborabant. Tamen direxi missos nostros, & literulas ad illos, ut perficerent quicquid vellent, aut eis injunctum esset, & nos obediremus. Sed nihil veniæ adepti sumus, ita ut etiam aliqui ex sacerdotibus nostris, quibus nominatim minabantur, non auderent præsentiam suam eis exhibere. Hæc passi sumus a fautoribus Judæorum, non ob aliud, nisi quia prædicavimus Christianis, ut mancipia eis Christiana non venderent; ut ipsos Judæos Christianos vendere ad Hispanias non permitterent, nec mercenarios domesticos habere; ne fœminæ Christianæ cum eis sabbati-

za-

1. Tim. 3.

ANNO CHRISTI 829.

zarent; & ne diebus dominicis operaremur; ne diebus quadragesimæ cum eis pranderent; & Mercenarii eorum iisdem diebus carnes manducarent; ne quilibet Christianus carnes a Judæis immolatas & delibatas emeret, & aliis Christianis venderet; ne vinum illorum biberent, & alia hujusmodi. Est enim Judæorum usus, ut quando quodlibet pecus ad esum mactant, ut subactum idem pecus tribus incisionibus non fuerit jugulatum; si apertis interaneis jecur læsum apparuerit; si pulmo lateri adhæserit; vel eum insufflatio penetraverit; si fel inventum non fuerit, & alia hujusmodi; hæc tanquam immunda a Judæis repudiata, Christianis venduntur, & insultatorio vocabulo *Christiana pecora* appellantur. At de vino B quod & ipsi immundum fatentur, & non eo utuntur, nisi ad vendendum Christianis, si contigerit, ut in terram defluat quolibet loco, licet sordido, festinantes hauriunt iterum de terra, & ad conservandum in vasa remittunt. Qualiter vero & alia improbanda circa illud agant, non solum de Christianis, sed & de Judæis multi sunt testes. Quod autem Dominum nostrum Jesum Christum, & Christianos in omnibus orationibus suis sub Nazaræorum nomine quotidie maledicant, non solum beatus Hieronymus, qui se scribit novisse illos intrinsecus & in cute testis est, sed & de ipsis Judæis plerique testantur. In hac re sumens exempli gratia, dixi Christianis hoc modo: Si aliquis homo seniori suo, C vel Domino fidelis & amator existat, & quempiam hominum senserit illi esse inimicum detractorem, convitiatorem, & comminatorem, non vult ei esse amicus, nec socius mensæ, nec particeps ciborum; Quod si fuerit, & hoc senior ipsius, vel Dominus deprehenderit, nec fidelem sibi eum esse existimat. Et ideo cum procul dubio noverimus blasphematores, & (ut ita dicam) maledictores esse Judæos Domini Dei Christi, & fidelium ejus Christianorum, non debemus eis conjungi participatione ciborum & potuum, juxta modum duntaxat a sanctis patribus & exemplis datum, & verbis D præceptum. Cæterum quia inter vos vivunt, & maligni eis esse non debemus, nec vitæ, aut sanitati vel divitiis eorum contrarii: observemus modum ab ecclesia ordinatum, non utique obscurum, sed manifeste expositum, qualiter erga eos cauti, & humani esse debeamus. Hæc piissime Domine de multis pauca dixi de perfidia Judæorum, de admonitione nostra, de læsione Christianitatis, quæ fit per factores Judæorum, nesciens utrum pervenire possit ad veram notitiam. Tamen summopere necesse est, ut sciat piissima sollicitudo vestra, quomodo nocetur fidei Christianæ a Judæis in aliquibus: dum enim gloriantur, mentientes simplicibus Christianis, E quod chari sint vobis propter patriarchas, quod honorabiliter ingrediantur in conspectu vestro, & egrediantur, quod excellentissimæ personæ cupiant eorum orationes, & benedictiones, & fateantur talem se legis auctorem habere velle, qualem ipsi habent; dum dicunt consiliatores vestros commotos adversum nos eorum causa, eo quod prohibeamus Christianos vinum eorum bibere.

A Dum hoc affirmare nitentes, plurimas argenti libras ob emptionem vini se ab eis accepisse jactant, & recursis canonibus non inveniri; quare Christiani debeant abstinere a cibis eorum & potibus, dum ostendunt præcepta ex nomine vestro, aureis sigillis signata, & continentia verba (ut putamus) non vera: dum ostendunt vestes muliebres, quasi a consanguineis vestris, vel matronis Palatinorum uxoribus eorum directas, dum exponunt gloriam parentum suorum, dum eis contra legem permittitur novas synagogas extruere; ad hoc pervenitur, ut dicant imperiti Christiani, melius eis prædicare Judæos quam presbyteros nostros; maxime cum & supradicti missi, ne B Sabbatismus eorum impediretur, mercata, quæ in Sabbatis solebant fieri, transmutari præceperint, & quibus diebus deinceps frequentari debeant in illorum optione posuerint, dicentes, hoc Christianorum utilitati propter diei dominici vacationem congruere; cum Judæis magis probetur inutile: quia & hi qui prope sunt, sabbato ementes victui necessaria, liberius die dominico Missarum solemnitatibus, & prædicationibus vacant: & si qui de longe veniunt ex occasione mercati, tam vespertinis, quam matutinis occurrentes officiis, missarum solemnitate peracta cum ædificatione revertuntur ad propria. Nunc igitur si placet be- C nignissimæ mansuetudini vestræ audire, dicamus quid ecclesiæ Galliarum, & rectores earum, tam reges quam episcopi, de discretione utriusque religionis, ecclesiasticæ videlicet, & Judaicæ, tenuerint, tenendum que tradiderint, & scriptum posteris reliquerint, & quomodo consonum sit auctoritati vel actibus apostolorum, & a veteri testamento originem habens. Ex quibus demonstratur quam detestabiles habendi sint inimici veritatis, & quomodo pejores sint omnibus incredulis, (scripturis divinis hoc docentibus) & quam indigniora omnibus infidelibus de Deo sentiant, & rebus cœlestibus: quæ omnia cum confratribus contulimus, & amplissimæ excellentiæ vestræ præsentanda direximus. Et cum præcedens schedula dictata fuisset, supervenit quidam homo fugiens ab Hispaniis de Corduba, qui se dicebat furatum fuisse a quodam Judæo Lugduno ante annos viginti quatuor parvum adhuc puerum, & venditum. Fugisse autem anno præsenti cum alio qui similiter furatus fuerat Arelate ab alio Judæo ante annos sex. Cumque hujus, qui Lugdunensis fuerat, notos quæreremus, & inveniremus, dictum est a quibusdam & alios ab eodem Judæo furatos, alios vero emptos, ac venditos; ab alio quoque Judæo anno præsenti alium puerum furatum & venditum; qua hora inventum est plures Christianas a Christianis vendi & comparari a Judæis, perpetrarique ab eis multa infanda, quæ turpia sunt ad scribendum.

ANNO CHRISTI 829.

ANNO CHRISTI 829.

Christianissimo & gloriosissimo domino nostro Ludovico imperatori perpetuo augusto Agobardus, Bernardus, & Eaor indigni episcopi supplices servuli vestri.

SIcut in præmissa schedula in brevi significatum est, insolentia & importunitate Judæorum in quorumdam simplicium Christianorum pectoribus tranquillitas fidei propulsata, compulit nos mansuetissimæ ac prudentissimæ solicitudini vestræ scribere, de cautela Christianorum, qualis esse debeat erga Judaicam perfidiam & superstitiones, atque innumerabiles errores in quantum extremitas invenire potuit ex usu & institutione priorum Gallicanorum ecclesiarum rectorum. Et quidem si (sicut nunc multa necessitas poscit) ausi essemus, aut valuissemus auribus vestris ingerere damna animarum, quæ per vasa Diaboli, mentes videlicet Judæorum, fidelibus inferuntur, adhiberi omnino juberet pietas vestra remedium. Nunc autem quia periculosissimum nobis est dicere & innotescere; quod sicut tempore passionis suæ Dominus noster Jesus Christus, pacificaturus omnia per sanguinem crucis suæ, venditus est a falso discipulo, & comparatus a veris persecutoribus ad illudendum & crucifigendum; ita nunc comparatur ab impiis Judæis quodam modo ad vituperandum licentius & blasphemandum. Scribimus tantum pauca de exemplis & statutis patrum, ac deinde de actis apostolicis, sive de evangeliis & veteris testamenti scripturis, ad confirmandam piam gubernationis vigilantiam bonorum pastorum. Beatus confessor Hilarius, de quo S. Hieronymus ita loquitur in epistola ad Lætam de instructione, dicens: *Cypriani opuscula semper in manus teneat, Athanasii epistolas, & Hilarii libros inoffenso currat pede; illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillat; cæteros sic legat, ut magis judicet, quam sequatur*: qua cautela Judæorum semper, & hæreticorum devitaverit profana consortia, vita ejus scripta fatetur; quod ita scilicet hujusmodi hostes ecclesiæ fuerit execratus, ut non solum convivium, sed ne salutatio quidem ei extiterit cum his prætereunti communis. De sancto quoque Ambrosio vitæ ejus sacra narrat historia, quod & hic inserere dignum est, & Christianis mentibus scire religiosum: *In partibus*, inquit, *orientis in quodam castello a Christianis viris synagogæ Judæorum, & lucus Valentinianorum incendio concremata sunt, propterea quod Judæi vel Valentiniani insultarent monachis Christianis:* (Valentinianorum enim hæreses triginta Deos colunt) *Sed de hujusmodi facto comes orientis ad imperatorem relationem direxit, quia imperator præceperat, ut synagoga ab episcopo ædificaretur. Sed hujus præcepti tenor, cum ad aures pervenisset venerabilis viri Ambrosii episcopi, direxit ad imperatorem epistolam, (quia ipse in tempore excurrere non poterat) qua illum commonet, ut id quod ab eodem statutum fuerat, revocaretur, servarique sibi deberi ab eo audientiam: qui si dignus non esset, qui ab eo audiretur, dignus etiam non esset qui pro illo audiretur, vel cui preces suas aut cui sua vota committeret. Paratum etiam se esse pro tali negotio mortem subire, ne dissimulatione sua prævaricatorem faceret imperatorem, qui tam injusta contra ecclesiam præcepta posset.* (a) *Postea verò cum Mediolanum revertitur, posito imperatore in Ecclesia, de eadem causa tractavit in populo; in quo tractatu introduxit Domini personam loquentis: ego te ex ultimo imperatorem feci; ego tibi exercitum inimici tui tradidi; ego copias quas ille adversum te, exercitui suo præparaverat, dedi; ego inimicum tuum in potestatem tuam redegi; ego de semine tuo supra solium regni constitui; ego te triumphare sine labore feci: & tu de me inimicis meis donas triumphos. Cui descendenti ab exedra imperator ait: Contra nos proposuisti hodie, episcope. At ille respondens, ait: non se contra ipsum, sed pro ipso fuisse locutum.* Tunc imperator: *Revera, inquit dura præceperam contra episcopum de synagoga reparanda. In monachos vero vindicandum esse a comitibus, qui in tempore aderant, dicebatur, quibus episcopus: Ego quidem cum imperatore nunc ago, vobiscum vero nihil aliter agendum est. Atque ita obtinuit, ut illa quæ statuta fuerant revocarentur: nec prius ad altare accedere voluit, nisi fide sua imperator illum agere debere testaretur. Cui episcopus: Ergo ago fide tua.* respondit imperator: *Age fide mea. Qua sponsione iterata jam securus peregit sacerdos divina mysteria.* Ecce duæ maximæ ecclesiarum Dei columnæ, Hilarius videlicet & Ambrosius; alter ex his, suo nos docet exemplo, non a cibis solummodo, verum etiam a salutatione Judæorum (quæ ab omnibus in invicem communiter exhibetur) diligentius abstinere debere: alter vero pro eo quod exusta a Christianis synagoga Judæorum; labore episcopi ab imperatore jussa fuerat restaurari, morti se offerre non dubitat (& quod leve forsitan putaretur, si hodie contingeret) vir sanctus in tantum exhorruit, & abominatus est, ut mortem pro tali negotio susceptam martyrii loco non dubitaret sibi esse cessuram. Prævaricatorem etiam indicavit, tam injusta contra ecclesiam præcipientem, & nisi sibi locum audientiæ reservasset, solitam pro eo intercessionem se intermissurum testatus est. Quid hic igitur vir Dei credendus est fuisse facturus? Deus! si vidisset suo tempore Judæorum infidelium causa canonica statuta convelli? Nec sanctissimus Cyprianus & homo Dei Athanasius minore illos odio abominantur, quin potius, sicut eorum literæ testes sunt, infidelium eorum obstinatissimam impietatem supra omnem gentilium execrantur errorem, quorum religiosissimam fidem, & Christo deditam devotionem ecclesiarum Gallicanarum omnes reverentissimi gubernatores secuti, totam Judæorum ex integro pollutissimam societatem fugiendam penitus Christianis omnibus esse sanxerunt: quorum nos de hac re sententias ponere, & ex his quam sit execrabile ipsorum consortium, decrevimus, e vestigio demonstrare. Alchimus Avitus, ecclesiæ Viennensis episcopus, quam eximius doctor orthodoxus & facundus exsite-

Marginal notes: Epiph. L. 1. t. 2. hæres. 31. — (a) f. posuisset.

titerit, pene tota novit ecclesia Christi: Sanctus Apollinaris episcopus ecclesiæ Valentinæ, quantus fuerit & sit, non solum gesta de eo scripta, sed & crebra ejus miracula usque hodie sublimiter testantur: sanctus Gregorius Lingonicæ ecclesiæ episcopus, quantæ sanctitatis & veritatis fuerit, vita ejus scripta, & finis vitæ atque honor ei ab ecclesia delatus, usque hodie testes sunt: Viventiolus ecclesiæ Lugdunensis episcopus, cujus doctrinæ fuerit, non solum ipsa, sed & aliorum de eo scripta testantur: Hi ergo cum aliis viginti reverendissimis episcopis in nomine Domini congregati, pro defensione & statu ecclesiæ de re superius memorata, ita inter cætera statuerunt: *Si superioris loci clericus hæretici cujuscumque clerici convivio interfuerit, anni spacio pacem non habeat; quod juniores clerici, si præsumpserint, vapulabunt; a Judæorum vero conviviis etiam laicos constitutio nostra prohibuit, nec cum ullo clerico nostro panem comedat, quisquis Judæorum convivio fuerit inquinatus.* Et in conclusione statutorum suorum confisi de præsentia Domini, sicut ipse ait: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum*, ita sanxerunt. *Quocirca hæc quæ superna inspiratione communi consensu placuerunt: si qui sanctorum antistitum, qui statuta præsentia subscriptionibus propriis firmaverunt, necnon & eorum, quos Deus esse voluerit successores, relecta integritate observationis, excesserit, reum se divinitatis, pariter & fraternitatis judicio futurum esse cognoscat.* Sanctus Cæsarius ecclesiæ Arelatensis episcopus, cujus meriti, & doctrinæ fuerit, multa ejus & præclara monimenta designant, hic cum trigintaquinque episcopis & Vicariis episcoporum congregatis in unum in nomine Domini, pro defensione & confirmatione Catholicæ veritatis; inter cætera statuit ita: *Omnes deinceps clerici, sive laici Judæorum convivia evitent, ut nec eos ad convivium quis excipiat; quia cum apud Christianos cibis communibus non utantur, indignum est atque sacrilegum eorum cibos a Christianis sumi; cum ea quæ Apostolo permittente nos sumimus, ab illis judicentur immunda, ac sic inferiores incipiant esse Catholici, quam Judæi, si nos his quæ ab illis apponuntur, utamur; illi verò a nobis oblata contemnant.* Priscus ecclesiæ Lugdunensis episcopus, Artemius Senonicæ, Remedius Bituricæ, & sanctus Siagrius Æduorum episcopus, cum cæteris pluribus, statuta ecclesiastica renovantes, ita definierunt: *Ne Judæi Christianis populis judices deputentur, aut telonarii esse permittantur, per quod illis (quod Deus avertat) Christiani videantur esse subjecti. Ut Judæis a Cœna Domini usque prima pascha secundum edictum bonæ recordationis Domini Childeberti regis per plateas aut forum quasi insultationis causa deambulandi licentia denegetur; & ut reverentiam cunctis sacerdotibus Domini, vel clericis impertiant; nec ante sacerdotes, consessum, nisi ordinati, habere præsumant. Quod si facere fortasse præsumpserint, a judicibus locorum prout persona fuerit, distringantur. Et ut nullus Christianus Judæorum conviviis participare præsumat: quod si facere quicumque (quod nefas est dici) clericus aut sæcularis præsumpserit, ab omnium Christianorum consortio se noverit coercendum, quisquis eorum impietatibus fuerit inquinatus. Et licet, quod de Christianis, qui aut captivitatis incursu, aut quibuscumque fraudibus Judæorum servitio implicantur debeat observari, non solum canonicis, sed & legum beneficiis jampridem fuerit constitutum: Tamen quia nunc ita quorundam querela exorta est, quosdam Judæos per civitates aut mancipia consistentes in tantam insolentiam & protervium prorupisse, ut nec reclamantes Christianos liceat ad (a) precium de eorum posse servitute absolvi; idcirco præsenti concilio (Deo authore) sancimus, ut nullus Christianus Judæo deinceps debeat deservire; sed datis pro quolibet bono mancipio 12. solidis, ipsum mancipium quicumque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium, licentiam habeat redimendi. Quia nefas est, ut quos Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, persecutorum vinculis permaneant irretiti: quod si adquiescere his quæ statuimus, quicumque Judæus noluerit, quandiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipio ipsi cum Christianis, ubicumque voluerit, habitare. Illud etiam specialiter sentientes (b), quod si quis Judæus Christianum mancipium ad errorem Judaicum convictus fuerit persuasisse, ut ipso mancipio careat, & legali damnatione plectatur.* Sanctus Lupus cum aliis viginti & quatuor episcopis, vel vicariis episcoporum, similiter in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis pro causa corporis ejus (quod est ecclesia) inter multa hæc etiam statuit: (c) *Quia Deo propitio, sub Catholicorum regum dominatione consistimus, Judæi a die cœnæ Domini usque ad secunda sabbathi in Pascha, hoc est ipso quatriduo, procedere inter christianos, neque catholicis populis se ullo loco, vel quacumque occasione, miscere præsumant*; Et concilio Laodiceno statutum est: (d) *quod non oporteat a Judæis, vel hæreticis, ea quæ mittuntur munera festiva suscipere, nec cum eis festa celebrare, & quod non oporteat azymam a Judæis accipere, & communicare impietatibus eorum.* Et in alio concilio, (e) *ut si quis Judaicæ pravitati jugali societate conjungitur, idest sive Christiano Judæa, sive Judæo Christiana mulier, carnali consortio misceatur, quicumque horum tantum nefas admisisse noscatur, a Christiano cœtu atque convivio, & a communione ecclesiæ protinus segregentur.* Et quia ecclesiastica statuta per apostolica acta firmanda sunt, & nova per vetera; videamus quid de beato Joanne, quem diligebat Jesus plurimum, apostolo & Evangelista, antiquissimus & apostolicus doctor ac martyr Christi & ecclesiæ Lugdunensis episcopus Irenæus dicat. Ait ergo: (f) *Et Policarpus vir, non solum apostolorum in condiscipulatu eruditus, & conversatus cum multis, qui Dominum nostrum viderunt, sed & ab Apostolis collocatus in Asia apud Smyrnensem ecclesiam episcopus, quem & nos videmus in prima nostra ætate, diu etenim mansit, & valde senectute præ cæteris longævus gloriose, & luculenter testatus obiit*

paon. n. xv

gathen. n. XL.

Matisc. . XIII. seq.

(a) Vel precio.

(b) Sancientes.

(c) III. Aurelian. ca XXX.

(d) Laodic. can. XXXVII. & XXXVIII.

(e) Est sensus II. Aurel. ca. XIX. non verba.

(f) Adv. hær. l. 3. c. 3.

ANNO CHRISTI 829.

obiit vita. Hic docuit semper quæ ab Apostolis didicit, quæ & ecclesiæ tradidit, quæ & sola sunt vera, & sunt qui audierint eum dicentem, quod Joannes Domini discipulus ad Ephesum dum pergeret lavatum, ut vidit intus Cerinthum, exilivit a balneo non lotus, dicens: quia timeret ne balneum corrueret, posito intus Cerintho veritatis inimico. Et ipse vero Policarpus Marcioni quondam in faciem ipsi venienti & dicenti: Cognosce nos: Respondit: *Cognosco, cognosco te primitivum Satanæ. Tantam Apostoli & discipuli eorum habuere reverentiam, ut ne verbo quidem communicarent cuiquam incaraxanti veritatem.* Ad hæc si forte aliquis dicit, Cerinthum hæreticum fuisse, non Judæum: noverit temporibus apostolorum non fuisse hæreticos nisi ex Judæis & Samaritanis; sicut fuerunt Simon & Menander, Hebion & Nicolaus. Sed ex erroribus supradicti Cerinthi cognoscat, quod omnia sint Judaica quæ adstruebat: (a) *Prædicabat dominum nostrum Jesum Christum purum fuisse hominem, & resurrexisse, & circumcidi carne oportere post resurrectionem*: dicebat terrenum futurum esse regnum Christi in Hierusalem, & homines in carne iterum concupiscentiis & vitiis subjectam conversationem habituros ad legales festivitates rursum celebrandas, & hostias carnales iterum jugulandas. Sed ex suprascriptis statutis advertat multo detestabilius execranda & vitanda consortia Judæorum, quam cæterorum hæreticorum. Quia si omnes propterea detestandi sunt, quoniam inimici veritatis existunt, multo illi magis, qui majores exercent inimicitias: Re etenim vera proprium est (b) *hæreticorum in aliquibus communiter sentire cum ecclesia, in aliquibus dissentire ab ea*, hoc est ex parte blasphemare, ex parte veritati consonare; Judæorum autem ex toto mentiri, ex toto blasphemare dominum & Deum nostrum Jesum Christum & ecclesiam ejus, & nihil de eo verum credere, nisi mortem. Quamquam nec in eo verum credant, eo quod mortem ejus cæterorum hominum mortibus similem dicant, hoc est *ex necessitate naturæ, non ex voluntate misericordiæ*. Propter hoc maledicere eos Dominum & corpus ejus in omnibus orationibus suis: sicut & ante prophetatum est voce Domini dicentis, ad Patrem: *maledicent illi, & tu benedices.* Si ergo hostes Catholicæ fidei propterea execrandi sunt & cavendi, quia inimici sunt veritatis; super omnes infideles, incredulos, vel hæreticos detestandi sunt Judæi: quia nullum genus hominum invenitur, cui ita libeat maledicere Dominum, quod nobis non minime notum est, qui quotidie pene cum eis loquentes mysteria erroris ipsorum audimus. Dicunt denique Deum suum esse corporeum, & corporeis lineamentis per membra distinctum, & alia quidem parte illum audire, ut nos, alia videre, alia verò loqui, vel aliud quid agere; ac per hoc humanum corpus ad imaginem Dei factum, excepto quod ille digitos manuum habeat inflexibiles ac rigentes, utpote qui nil manibus operetur; sedere autem more terreni alicujus regis in solio, quod a quatuor circumferatur bestiis, & magno quamvis pa-

(a) Vide Epiph. hær. 28. & Item l. 1. c. 25.

(b) August. in Matth. l. 1. cap. x.

A latio contineri: Cogitare etiam illum multa superflua & vana, quæ quia cuncta ad effectum venire nequeant, vertantur in dæmones. Sed & innumera infanda de Deo (ut diximus) suo prædicant, ac tale colunt simulacrum, quod ipsi sibi in cordium suorum simulacra finxerunt & statuerunt; non verum, inconvertibilem atque immutabilem Deum, quem penitus ignorant. Literas quoque alphabeti sui credunt existere sempiternas, & ante mundi principium impetrasse diversa ministeria, quibus eas oporteat in sæculo præsidere. Legem verò Mosaicam multis annorum curriculis ante mundum fuisse scriptam. Nec non affirmant plures esse
B terras, plura inferna pluresque cœlos. Quorum unum, quod ipsi vocant, *Raccha*, idest, *Firmamentum*, molas Dei sustentare asserunt; quibus Manna, sumendum angelis, molatur in escam; alterum verò appellant *Araboth*, in quo Dominum asserunt residere, & hoc esse in psalmo secundum illos, *iter facite ei, qui calcat super Araboth*. Habere Deum præterea septem tubas, quarum una mille ei cubitis metiatur. Et quid plura? Nulla veteris testamenti pagina, nulla sententia est, de qua vel a majoribus suis non habeant conficta & conscripta mendacia: vel ipsi usque hodie nova semper superstitione confingant, & interrogati re-
C spondere præsumant. Nanque in doctrinis majorum suorum legunt Jesum juvenem quemdam fuisse apud eos honorabilem, & magisterio Baptistæ Joannis eruditum, quamplures habuisse discipulos, quorum uni propter duritiam, & hebetudinem sensus *Kephæ*, idest *Petræ* nomen imposuerit. Et cum expectaretur a populo ad diem festum, quosdam ei de schola sua pueros occurisse; qui illi, ex honore & reverentia magistri, cantaverint: *Osanna filio David*. Ad extremum verò propter plura mendacia accusatum, Tiberii judicio in carcerem retrusum, eo quod filia ipsius, cui sine viro masculi partum promiserat, lapidis conceptum intule-
D rit; inde etiam veluti magum detestabilem, furca suspensum, atque hoc modo occisum, juxta quendam aquæductum sepultum, & Judæo cuidam ad custodiam commendatum, noctu verò subita aquæductus inundatione sublatum, Pilati jussu per duodecim lunas quæsitum, nec usquam inventum, tunc Pilatum hujusmodi ad eos promulgasse legem. *Manifestum est*, inquit, *resurrexisse illum, sicut promiserat, qui a vobis per invidiam peremptus est, & neque in tumulo, neque in ullo alio invenitur loco, & ob hanc causam præcipio ut adoretis eum, quod qui facere noluerit, partem suam in inferno futuram esse cognoscat*. Hæc autem omnia ideo & seniores eorum confinxerunt, & ipsi stulta ob-
E stinatione lectitant, ut talibus commentis tota & virtutis & passionis Christi veritas evacuetur, & ut adoratio non ei, ut Deo veraciter exhiberi debeat, sed Pilati tantum lege illi delata sit. Sed & Petrum nequaquam per angelum (secundum fidem nostram) de carcere eductum, sed Herodis misericordia, apud quem plurimum ejus sapientia fuerit collaudata. Denique & Christianos idola asserunt adorare, & virtutes

quæ

ANNO CHRISTI 829.

ANNO CHRISTI 829.

quæ apud nos sanctorum intercessionibus obtinentur, a Diabolo fieri, dicere non exhorrescunt. Pro quibus omnibus summo eos odio dignissimos esse quis ambigat? sicuti & odiendos illos demonstrat scriptura, quæ dixit, juxta Hebraicam videlicet veritatem, *Qui contradicunt tibi, scelerati sunt, elati sunt frustra adversarii tui. Nonnè & odientes te Domine odivi. Et contra adversarios tuos distabui? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi.* Quo Zelo Dei fervens beatus Hieronymus in quodam loco, sic de ipsis ait: *Si expedit odisse homines, & gentem aliquam detestari: miro odio aversor concisionem. Usque hodie enim persequuntur Dominum nostrum Jesum Christum in Synagogis Sathanæ.* Itemque alibi: *Quantæ*, inquit, *traditiones Pharisæorum, quas hodie deuterosets vocant, & quam aniles sint fabulæ revolvere nequeo.* Pleraque tam turpia sunt, ut erubescam dicere. Dicam autem unum, in ignominiam gentis inimicæ. Præpositos habent Synagogis sapientissimos quosque fœdo operi delegatos, ut sanguinem virginis, sive menstruatæ, mundum vel immundum, si oculis discernere non potuerint, gustu probent. Præterea quibus jussum est, ut diebus sabbathorum sedeat unusquisque in domo sua, & non egrediatur, nec ambulet de loco in quo habitat. Si quando eos juxta litteram cœperimus arctare, ut non ambulent, non jaceant, non stent, sed tantum sedeant, si velint præcepta servare; solent respondere & dicere, Barachias, & Symeon, & Hillel magistri nostri tradiderunt nobis, ut duo millia pedes ambulemus in sabbato, & cætera; hujusmodi doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei. Cum igitur tot tantisque immundiciis & sensuum & operum polluantur, impletur prorsus in eis sermo Aggæi prophetæ, quo præcipiente sibi Domino ita interrogat sacerdotes (*a*) *Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, panem videlicet, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum; nunquid contaminabitur?* Et responderunt sacerdotes & dixerunt: *contaminabitur:* & respondit Aggæus & dixit: *sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum.* Quod autem horum omnium causa, inter carnales Israelitas, & spiritales Judæos necessario divisionem fieri oportet, mystice Dominus per Zachariam prophetam designat dicens. (*b*) *Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellatur funiculus, ut dissolveret germanitatem inter Judam & Israel.* Nam juxta Apostolum. (*c*) *Quæ pars fideli cum infideli? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ conventio Christi ad Belial?* In quo advertendum est, quia sicut infideles sponte sequestrantur ab ecclesiastica communione, ut in nullis velint mysteriis participare cum fidelibus; ita & fideles devote separare se debent a convictu, & societate infidelium, & si locis nec dum valent; donec tempore, ut & locis segregentur: sicut iidem fideles, (*d*) *quod est ecclesia*, ad Deum damnantur, dicentes: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta:* quod tunc perfecte implebitur, quando fiat illud quod Joannes

(a) Aggæi (b) Zach. (c) 2. Cor. (d) Psal.

A Baptista Dominum prædicit esse facturum, sic loquens: (*e*) *Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum; paleas autem comburet igni inestinguibili.* Ante passionem enim suam Dominus, nolens adhuc sumere panem filiorum de mensa & mittere canibus, ajebat discipulis: (*f*) *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierant domus Israel:* Et mulieri Cananeæ loquebatur: *Sine prius saturari filios.* Ac si diceret: auferatur primum panis, qui de cœlo descendit filiis, qui nutriendi sunt ad vitam. Illisque assumptis, cæteri qui remanserint, fastidiosi, cum dixerint: (*g*) *Durus, est, hic sermo, quis potest eum audire? quomodo B potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum?* Transeant ministri mensæ Dominicæ ad canes esurientes, ideſt Apostoli ad Gentes, sicut beata Maria Dei genitrix repleta Spiritu Sancto prædixerat: (*h*) *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Et multo ante Anna genitrix Samuelis: (*i*) *Repleti prius, pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt:* Et inter has medius propheta Isaias ait. (*k*) *Ecce dominator Dominus exercituum auferet ab Hierusalem & ab Juda omne robur panis:* Quod tali ordine cœpit impleri. Dixit primum Dominus prædicatoribus suis (*l*) *In vias Gentium ne abjeritis, & in civitates Sa- C maritanorum ne intraveritis.* Ascensurus verò ad cœlos ait. (*m*) *Euntes in mundum universum prædicate evangelium omni creaturæ.* Ut scilicet prius a Judæa apostolorum repulsa prædicatio, tunc nobis in adjutorium fieret, cum hanc illa ad damnationis suæ testimonium superba repulisset. Cumque hoc impleri cœpisset, & jam tempus advenisset, ut implerentur prophetiæ de assumptione gentium, & repulsione Judæorum, prædicantibus Paulo & Barnaba, & concurrentibus audire verbum Domini, sicut scriptum est in Actibus Apostolorum. (*n*) *Videntes turbas Judæi repleti sunt Zelo, & contradicebant his quæ a Paulo dice- D bantur, blasphemantes. Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus, dicens: posui te in lumen Gentibus, ut sis in salutem usque ad extremum terræ.* (*o*) *Audientes* (*p*) *autem gentes gavisæ sunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem; Judæi autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum & E Barnabam, & ejecerunt eos de finibus suis: At illi excusso pulvere pedum in eos venerunt Iconium. Discipuli quoque replebantur gaudio & Spiritu Sancto* (*q*). Item in eodem libro: *Instabat*, inquit, *verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum. Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum, mundus ego: ex hoc ad Gentes vadam. Et migrans inde in*tra-

ANNO CHRISTI 829.

(e) Matth. III. (f) Matt. XV. (g) Jo. VI. (h) Luc. I. (i) I. Reg. II. (k) Isa. III. (l) Matt. X. (m) Marc. XVI. (n) Act. XIII. (o) Matt. X. [p] Is. X. [q] Act. XVIII.

ANNO CHRISTI 829.

travit in domum [a] cujusdam nomine Justi. Item ibi, *Ingressus autem Synagogam Paulus, cum fiducia loquebatur, per tres menses disputans, & suadens de regno Dei: cum autem quidam indurarentur, & non crederent maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis segregavit discipulos*. In quibus verbis subtilissime pensandum est, quia sicut paulatim crescebat numerus fidelium in Gentibus, eo duriores fiebant Judæi adversus verbum Domini, desinebantque credere. Sic paulatim offensa est & segregatio prædicatorum ab eis; nam & vestimenta sua, & pedum pulverem excusserunt in eos, adimplentes præceptum Domini, qui discipulos ad prædicandum mittens ait: (b) *Et quicumque non receperit vos, nec audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris, Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die Judicii, quam illi civitati*. Pulverem verò de pedibus jubentur excutere in testimonium laboris sui; quod ingressi sint civitatem, & prædicatio apostolica ad illos usque pervenerit: sive excutitur pulvis, ut nihil ab eis accipiant: ne ad victum quidem necessarium, qui evangelium spreverint. Sic enim a doctoribus exponitur *excussio pulveris*, non solum in evangelio ubi præcipitur, sed & in actibus Apostolorum, ubi perficitur. Et inde est quod imprimis quidem, quando segregati sunt in opus Paulus & Barnabas, per singulas civitates leguntur intrasse synagogas Judæorum, & sabbathis disputasse de regno Dei, idest, quando collectæ fiebant Judæorum. In secunda autem circumcisione per singula iterum loca Paulus & Silas leguntur suscepti esse a fratribus, & mansisse apud fratres. Unde & ascendentibus Paulo & sociis ejus Hierusalem, (c) ierunt cum eis aliqui ex discipulis a Cæsarea deducentes secum, ut hospitarentur apud Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum: Et cum venissent Hierosolymam, exceperunt eos fratres. Atque istius regulæ districtionem servat ubique vas electionis, & magister Gentium Paulus, quod diligenti cuique lectori vel auditori, facile est ex ipsius gestis ejus agnoscere. Denique & in (d) Philippis cum prædicaret, nec in domum Lydiæ purpurariæ, licet colentis Deum, introisse legitur, aut mansisse, prius quam cum omni domo sua in Christum credens baptizaretur, nec in illius similiter domum, qui custos erat carceris, ingressus est, aut humanitatis ejus obsequiis usus est, donec etiam ipse credens Domino, cum omni domo sua baptizatus, dignus fieret tantum apostolum habere convivam. Sed & cum venisset Tyrum, non nisi cum discipulis, septem, scribitur mansisse diebus, (e) similiter autem & apud Cæsaream in domo Philippi Evangelistæ, cui quatuor erant filiæ virgines prophetantes, hospitio functus esse memoratur; ubi & prius aliquantum temporis, cum custodia detineretur, sui illi tantummodo leguntur ministrasse. Apud Sydonem quoque humane tractatus a Julio Centurione ad amicos tantummodo refertur isse, qui erant utique fideles, & sui curam egisse. Itemque cum venisset Puteolis, (f) diebus septem apud fratres mansisse perhibetur. In ipsa autem Roma (g) biennio in suo habitasse conductu, sed & semper tam ipsi, quam his qui secum erant necessaria quæque suis se fatetur manibus ministrare. Et cum apud alios prima verbi Dei jaceret fundamenta, ab ecclesiis fidelium invenitur accepisse stipendia; necessaria verò quæ ipsi, & suis a patre Publii cæterisque Mitilenensis insulæ cultoribus imposita narrantur. Quis non videat nequaquam ab infidelibus, sed a fidelibus fuisse suscepta? Nam & patrem Publii salvavit, & tantas apud eandem insulam infirmitatum curationes exercuit, ut dubium non sit plurimos ex loci illius incolis Christi fidei subjugatos, ac salutis suæ nuntium innumeris honoribus persecutos. Et hæc quidem ab Apostolo Paulo ita constat esse servata. Si quis vero & principis apostolorum Petri gesta consideret, videbit etiam ingressum (h) ipsum aliquando ad Cornelium, & eos qui cum ipso aderant, non prius apud illos mansisse, aut accepisse cibum, quam Sancto Spiritu repleti, & in Christi nomine baptizati, fidelium digni fierent convictu & societate. Sed & apud Joppem in domo fidelis (i) cujusdam Simonis Coriarii hospitatum, esurientem gustare voluisse, ubi & vas linteum plenum diversis animantibus cœlitus delapsum, vidit, facta ad se voce: *Quod Deus mundavit, tu ne commune dixeris*. (k) Hoc autem per ter factum esse narratur, ut per fidem Sanctæ Trinitatis, cunctarum Gentium futura mundatio præsignaretur; sicut jampridem Apostolis, a Domino præceptum fuerat: *Ut euntes docerent omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti*. (l) Tales ergo jam erant, & gentiles illi, idest baptizati credentes & mundati, cum quibus ne scandalizarentur, si qui ex circumcisione crediderant, illis absentibus edebat, præsentibus edere dissimulabat. Ubi & illud fideliter considerandum est, quod si talis, ac tantus Apostolus, ne Judæos fideles scandalizaret (qui adhuc carnalibus legis observationibus utebantur) a gentilium fidelium se convivio subtrahebat, ne contra morem, scilicet Judæorum, videretur agere, cum gentibus convivando; quo studio Christiani nunc a convictu se debent subtrahere infidelium Judæorum, ne exemplo hujus illicitæ communionis scandalizent socios, & participes Christianæ religionis, talique facto vel Judaicis videantur superstitionibus favere, vel ecclesiastica convincantur statuta dissolvere. Sed & in libris Clementis, ecclesiæ Romanæ pontificis, inveniuntur aliqua a supra memorato Apostolo, de hujus rei observatione dicta, quæ in his inserere non incongruum existimavimus: Nam licet iidem libri judicentur Apocryphi, pleraque tamen ex his testimonia inveniuntur a doctoribus usurpata. Introducit ergo Clemens, cum nec dum esset baptismi gratia purificatus, & ob hoc a mensa Petri cum cæteris similibus sequestratus, eundem Apostolum loquentem sibi his verbis: *non pro superbia, o Clemens, convivium non ago cum his, qui nondum purificatis*

[a] Act. XIX.
(b) Matt. X.
(c) Act. XXI.
(d) Act. XVI.
(e) Act. XXI.
[f] Act. XVII.
[g] Act. XXVIII.
(h) Act.
(i) Ibid.
(k) Ibid.
(l) Marc. XVI.

ANNO CHRISTI 829.

cati sunt; Nec vereor, ne forte mihi quidem noceam, ipsis autem nihil prosim: Et paulo post: *Nemo ergo vestrum contristetur*, ait, *a convivio nostro separatus, parvo enim tempore sequestratur; qui citò voluerit baptizari, multo autem qui tardius; & ideo in vobis est quando velitis ad nostram convenire mensam, & non nobis quibus permissum non est sumere cum aliquo cibum, nisi prius fuerit baptizatus*. Hæc de scriptis Clementis necessario a nobis prolata sint; volentibus evidenter ostendere ab apostolis traditam hujus rei antiquissimam observationem; vera enim & ista ducenda sunt, & eo maxime quo ab Apostolicis Actibus in nullo videntur discrepare. An putandi sunt electi Christi Apostoli cum Judæis infidelibus communem habere voluisse mensam? aut potuisse cum eis gratum convivium ducere, de quibus magister gentium Paulus Thessalonicensibus ita loquitur. (*a*) *Vos enim imitatores facti estis, fratres, ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa in Christo Jesu, quia eadem passi estis & vos a contribulibus vestris, sicut & ipsi a Judæis, qui & Dominum occiderunt Jesum, & prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur, prohibentes nos gentibus loqui ne salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper. Pervenit autem ira Dei super illos usque in finem.* Cum talibus ergo quos occisores Jesu, & prophetarum, persecutores apostolorum, Deo non placentes, omnibus hominibus adversantes, peccata sua semper implentes, & sub ira Dei usque in finem sæculi gementes vas electionis appellat; vel apostoli credendi sunt communicavisse convivium, vel fidelium quisque illud debet retinere consortium. Verum quoniam ecclesiarum quæ in Judæa erant in Christo, idest, eorum, qui ex Judæis crediderant, fecit Apostolus mentionem; videndum etiam de illis, utrum, & ipsi hæc inter suos positi contribules observarent: & facile hoc ex verbis sancti Lucæ possumus agnoscere, quibus ait: (*b*) *Multitudinis autem credentium erat cor, & anima una, nec quisquam horum aliud suum dicebat; sed erant illis omnia communia*. Et paulo post: *Quotquot*, inquit, *possessores domorum, aut agrorum vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum; dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat*. Et post aliqua rursum ait: *Et erant omnes unanimiter in portico Salomonis; cæterorum autem nemo audebat se conjungere illis, sed magnificabat eos populus*. Neque igitur communem cum eis ducebant victum, cum quibus non habebant ne commune quidem habitationis consortium: omnia veró quæ ipsis erant communia, non undecumque quæsita, sed ex sola fidelium fuerant conlatione & oblatione suscepta. Sed & in maxima necessitate famis, quæ sub Claudio facta esse memoratur, à Judæis quidem incredulis inter quos morabantur, nec expetisse aliquid, nec accepisse referuntur; ab his verò qui ex gentibus ad fidem Christi venerant, ne eos ministri oblationes fidelium pertulerunt. Jam enim tempus instabat, ut diceretur fidelibus omnibus, de omnibus inimicis fidei Christianæ:

(a) 2. Thess. II.

(b) Act.

A *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, & ave illi nolite dicere: qui enim dicit illi ave, communicat operibus ejus malignis*. Secundum quam sententiam, si is qui ave illi dicit, qui a doctrina apostolica existit alienus, communicat operibus ejus malignis: Quanto amplius Judaicæ communicant malignitati, qui cum his commune etiam convivium celebrant? Et adhuc ut ab inquinationibus hæreticorum, vel Judæorum Christiani fierent cautiores dicebatur, immo & semper dicitur eis: (*c*) *Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint; quoniam multi Pseudoprophetæ exierunt in mundum; in hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis*
B *spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est.; & omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est antichristus*. (*d*) Itemque ibi: *Quis enim est mendax nisi is qui negat quoniam Jesus non est Christus? hic est antichristus, qui negat Patrem & Filium. Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet; qui confitetur Filium, & Patrem habet*. Ex quibus verbis evidentissime declaratur non solum mendaces, sed & antichristos esse Judæos, qui cum negent Filium, frustra confitentur Patrem; non autem confitentes Filium, nec Patrem habere merentur. Super omnia verò Jesum, qui ex Maria Virgine ortus est,
C Christum esse negantes, antichristi sibi & nomen pariter, & eloquium vindicarunt. Nam quid aliud antichristus dicturus est, nisi *quidem Jesum non fuisse Christum*? (*e*) Se autem esse quod ille, veluti falsò creditus fuerit. In hoc ergo solo blasphemiam Judæorum superat antichristus, *quod se præsumit nuncupare Christum*. In hoc autem Judæi nequitiam æquiparant antichristi, quod Jesum negare audent fuisse Christum. In tantum igitur antichristi, in quantum blasphemiæ ipsorum blasphemiis consonant antichristi. Quis autem cum antichristo mensam habeat communem, & Christo se offerat servare fidem? aut quis eorum non libenter
D fugiat necessitudinem, quos suum videat blasphemare Salvatorem? & quibus ipsum terribiliter audiat denuntiantem: (*f*) *Væ tibi Corozaim. Væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent: Verumtamen dico vobis, Tyro & Sydoni remissius erit, quam vobis in die Judicii; Et tu Capharnaum, nunquid usque in cœlum exaltaberis? usque in infernum descendes: Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque ad hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die Judicii quam tibi*. Corazaim, namque
E ut Bethsaida, & Capernaum urbes Galileæ idcirco a Salvatore planguntur, quod post tanta signa, atque virtutes non egerint pœnitentiam. Præferuntur autem eis Tyrus & Sydon, quod naturalem tantum legem calcaverint; istæ verò post transgressionem naturalis legis urbes idololatriæ & vitiis deditæ: Et præferuntur ideò, quod Tyrus & Sydon descripta etiam signa, quæ apud eas facta sunt, parvi duxerunt. Et quia revera, licet

(c) 1. Jo. IV.

(d) Ibid.

(e) 1. Jo. II.

(f) Marc. XI.

ANNO CHRISTI 829.

cet & non audire veritatem; & auditam contemnere perniciosum sit, multo tamen & incomparabiliter pejus est auditam & cognitam contemnere; & contemptam persequi insuper, & blasphemare. Quod apertissime B. Petrus ostendit de talibus dicens: (a) *Melius fuerat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post cognitionem retrorsum reflecti*. Hoc autem multo adhuc evidentius demonstratur verbis Domini per parabolam sic loquentis: (b) *Cum immundus spiritus exierit ab homine ambulat per loca arida quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi; & veniens invenit vacantem, scopis mundatam, & ornatam; tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus: sic erit & generationi huic pessimæ*. Ex quo perspicuum est immundum idololatriæ spiritum de corde quondam populi Judaici, cum ei lex data est, recessisse & ambulasse tandiu per loca arida, corda videlicet gentilium, infructuosa, atque in his securam sibi voluisse facere mansionem. Sed & inde in adventu Christi, cunctis in eum credentibus nationibus, expulsum ad pristinam domum reversum, quam invenit Deo quidem plenam, carnalibus verò legis observationibus a Pharisaicis sermonibus veluti mundatam: & Et qui audit eam sui habitatione dignissimam, septem alios nequiores se spiritus assumpsit, & cum his intima ipsius penetrans, novissima ejus pejora fecit prioribus. Majori quippe nunc domus illa plebis Judaicæ Dæmonum numero possidetur, blasphemans in synagogis suis Christum; quam in Ægypto possessa fuerat ante legis notitiam. Frustra igitur fautores Judæorum nos contristantes, & illos lætificantes, patriarcharum causa honorandos eos putant, & Christianis dicere audent meliores; cum legamus etiam Agarenos, qui nunc corrupto vocabulo *Sarraceni* vocantur, Amalachitas quoque, ac Madianitas, atque Afros, ex Abraham genus ducere. Ideoque nec eos quispiam, vel honorandos, vel meliores Christianis debeat existimare. Non solum autem Judæi meliores nobis esse nequeunt; sed & his (quas supra enumeravimus nationibus) pejores inveniuntur: quia illæ quidem nec legem acceperunt; isti verò post datam sibi legem, post missos ad se prophetas, etiam Dei Filium occiderunt. Si verò juxta Apostolum (c) *non qui filii carnis, hi filii sunt Dei; sed qui filii promissionis, hi æstimantur in semine*. Ergo Judæi quantum a promisso Abrahæ semine, idest Christo, existunt alieni, tantum & filiorum Dei gloria probantur indigni; nec Hierusalem cœlestem veraciter sortiti sunt, sed Hierusalem terrestris & Agar ancillæ, quæ generat, filii remanserunt. (d) Sed quid dicit Scriptura? *Ejice ancillam & filium ejus; non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ*. Expulsus ergo est de paterna domo Judaicus populus, atque ab hæreditate filiorum ecclesiæ, quæ per Christum libera effecta est, segregatus. Nam sicut Dominus ait (e): *servus non manet in domo in æternum; filius manet in æternum: omnis autem qui facit* A *peccatum, servus est peccati*. Nec potest a jugo servitutis istius absolvi, nisi per Dei filium meruerit liberari. Judæi igitur qui dicente Domino: *Si Filius vos liberaverit, vere liberi eritis*, (f) ipsi quidem non credunt: *se autem semen Abrahæ esse, & nemini unquam servisse gloriantur*. Non solum a libertate spiritus efficiuntur extranei (g) sed & carnali servituti inveniuntur obnoxii. Neque hoc solum, sed & filii perseverant Diaboli; sicut & Dominus ostendit, dicens eis (h) *Vos ex patre Diabolo estis; & desideria patris vestri vultis facere*. An non patris sui desideriis quotidie satisfaciunt, contemnentes legem, spernentes prophetas, persequentes ecclesiam; atque ipsum Dei Filium blasphe- B mantes? Cum hæc ergo ita se habeant, qua ratione servis Dei servi peccati; filiis liberæ filii ancillæ; hæredibus exhæredati; Dei filiis filii Diaboli præferentur? quos Deus per Esaiam prophetam tanta a servis suis divisione sejungit, ut & nomen pristinum eos amisisse, & inter mortuos ostendat jam deputatos esse his verbis. (i) *Ecce servi mei comedent, & vos esurietis; ecce servi mei bibent, & vos sitietis; ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini; ecce servi mei clamabunt præ exultatione cordis, & vos ululabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis, & dimittetis nomen vestrum in juramentum electis meis, & interfi-* C *ciet vos Dominus Deus tuus, & servos suos vocabit nomine alio, in quo qui benedictus est super terram benedicetur in Deo. Amen. Et qui jurat in terra, jurabit in Domino. Amen*. Nomine itaque pristino populus Judaicus spoliatus, & incredulitatis suæ gladio peremptus, electis Dei nomine alio vocatis, & Christiano vocabulo benedictis, atque in Christi sacramenta juratis, nec exæquari potest, nec corporali saltem victu sociari debet, quibus ne ipsa quidem servitutis appellatione meruit copulari. Si verò & hoc consideremus, quibus virtutibus tabernaculi Dei habitatio, & sancti montis ejus ascensio valeat comparari; non minimum inter D eas virtus illa obtinet locum, qua vir justus ita dignus est conlaudari: *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus, timentes autem glorificat fideles*. Itaque & timentes Deum glorificandi sunt in omnibus atque honorandi. Populus autem ille, qui totus est positus in maligno, quique Dei virtutem & Dei sapientiam non cognovit, ac per hoc in malignitatis & erroris vetustate remansit, pro nihilo in conspectu omnium credentium est habendus, nec pecuniæ aut divitiarum suarum causa quicquam honorandus; sed ob earum potius cupiditatem lepra Naaman aspersus ab omni fidelium populo, per verum Eliseum aquis ba- E ptismatis expiato, ut vere sordidissimus, atque immundissimus execrandus. Insuper verò & anathema ei semper, & ubique dicendum, voce Apostoli, qui ait (k) *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema, maranatha*. Nam si is qui non amat Dei Filium anathema est; ergo qui odit, qui persequitur, qui blasphemat; multo adhuc detestabilius anathematizandus est.

Si

(a) 2. Petr. II.
(b) Matt. XII.
(c) Rom. IX.
(d) Galat. IV. Gen. XXI.
(e) Jo. VIII.
(f) Ibid.
(g) Ibid.
[h] Jo. VIII.
[i] Isa. LXV.
[k] 1. Cor. XVI.

Si quis porro amicitiis libenter ipsius indulget, nec ferre impiæ societati auxilium erubescit, merito & ipse audiet, quod Josaphat rex prophetam Domini increpatus audivit: (a) *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia jungeris; & idcirco iram Domini mereris*. Et quidem rex ille in cæteris omnibus testimonium justitiæ accepit; sed in hoc solummodo offendit, Deique iram promeruit, quod impiis, & Deum odientibus auxilium præbere & amicitias non exhorruerit copulare: quos utique non esse alios quam eos, qui a domo dudum seipsos exciderant, evidenter scriptura designat; sicut & hi impii, & inimici semper Dei Filio Judæi a veri David domo, quæ est ecclesia, seipsos segregant, & a regno Christi abscissi, regnum expectant, & desiderant antichristi, *quem Dominus Jesus (b) interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui*. Non solum autem ipsum, sed & istos qui noluerunt regnare super se, secundum evangelii parabolam, accepto cœlorum regno, regrediens jubebit interfici se præsente. Erepti igitur de potestate tenebrarum Christiani, & translati in regnum filii charitatis Dei; nullatenus debemus eorum convictu & societate pollui, a quorum erroribus omni genere probamur absoluti. Meminisse etenim nos oportet quomodo & propheta ille qui de Juda missus fuerat in Bethel, ubi a Jeroboam rege Samariæ vitulus aureus colebatur, a Deo prohibitus, ne illic comederet, vel biberet, etiam invitanti se regi responderit: (c) *Si dederis mihi mediam partem domus tuæ, non manducabo panem, neque bibam aquam in loco isto* (d) Insuper & munera oblata sibi ab eodem rege suscipere recusavit; verum quia postea seductus a pseudo propheta quodam contra præceptum Domini in eodem loco comedit & bibit, Dei judicio leoni traditus, & ab eo interemptus occubuit. Nam quod in veteri testamento religiosi Judæi diligenter abstinuerunt a cibo & potu infidelium, ubi illis præceptum sit a Domino non facile advertitur; documenta tamen extant de exemplis sanctorum, sicut de Daniele scriptum est: (e) *Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus ejus, & rogavit Eunuchorum præpositum, ne contaminaretur*. Concessum est Danieli, Ananiæ, Asariæ & Misaheli, cum cæteri pueri Israelitæ vescerentur cibo regio. Quæ observantia in tantum inolevit apud Judæos, ut tempore adventus Domini generalis esset omnium, ita ut dicerent impii Judæi discipulis Domini: (f) *Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis*? Et non solum hi, sed etiam fideles disceptarent adversus Petrum, qui erant ex circumcisione dicentes: (g) *Quare introisti ad viros præputium habentes, & manducasti cum illis?* Quibus reddita ratione subjunxit, respondisse sibi vocem de cœlo: *Quæ Deus mandavit, tu ne commune dixeris*. Ex quo tempore cæpit declarari quod beatus Paulus scripsit, (h) *omnia munda mundis; coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum*. Quo testimonio licet plerique in contrarium utantur, idest ut propter hoc

(a) 2. Par. xx.
(b) 2. Thess. II.
(c) 1. Par. III.
(d) 3. Reg. XIII.
(e) Dan. I.
(f) Matt.
(g)
(h) Tit. 1.

A putent sibi licitum, infidelium sumere cibos; tamen nostram omnino confirmat observantiam, ut immundorum immundas noverimus esse mensas, quia inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia. Quomodo autem immundæ non erunt mensæ, quorum maledicta sunt horrea, & apothecæ? Sed quia ad maledictiones infidelibus Judæis a Deo compositas scribendo pervenimus, paulo diligentius a superioribus eas repetamus. Ait itaque Moyses omni populo Israelitico trans-Jordanem in solitudine campestri: (i) *Propono in conspectu vestro hodie benedictionem, & maledictionem; benedictionem si obedieritis mandatis Domini; maledictionem si non audieritis mandata Dei vestri. Cum introduxerit* B *te Dominus Deus tuus in terram, ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem Garizim, maledictionem super montem Hebal, qui sunt trans-Jordanem*. Quæ verba cum permagnificis sensibus plena sint, non ante potuerunt impleri nisi Jordane transito, idest, baptismi sacramento, corpore Christi, tactis aquis Jordanicis dedicato: Garizim namque qui interpretatur divisio significat apostolicam plebem divisam ab infidelium synagoga, sicut Paulus de seipso ait: (k) *Cum autem complacuit ei qui me segregavit de utero matris meæ, ut revelarem filium suum in me, non acquievi carni & sanguini*. Hebal autem, qui interpreta- C tur vorago vetus, significat carnalem & infidelem synagogam, quæ non acquievit transire ad novitatem spiritus vivificantis, sed maluit remanere in vetustate literæ occidentis. Ibique eis perseverantibus supervenit immensus fluvius maledictionum, juxta quod scriptum est: *Facti sunt principes Juda, quasi adsumentes terminum; super eos effundam, quasi aquam, iram meam*: Et sicut omnes omnino promissiones & benedictiones requieverunt super apostolicam plebem; sic omnes comminationes & maledictiones confirmatæ sunt super synagogam Satanæ; ipso ordine rei quo Moyses prædixerat vobis dicens: *Maledictus eris in civitate*, (*idest Hierusa-* D *lem*) *maledictus in agro mundi dispersus, maledictum horreum tuum*. Quod alia translatio sic dicit. (l) *Maledictæ apothecæ tuæ, & omnes reliquiæ tuæ; maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ; maledictus eris ingrediens nascendo in hanc vitam, & maledictus egrediens moriendo*, videlicet de hac vita. & post multa: *Advena*, inquit, *qui tecum versatur in terra*, idest populus gentium, *ascendet super te, eritque sublimior effectus*, videlicet, filius patriarcharum, & socius radicis olivæ, & pinguedinis factus: *Tu autem descendes & eris inferior, abscissus ab olea, & ficus, in terra jacens, igni destinatus; ipse erit in caput &* E *tu eris in caudam*. Et nunc veniunt quidam per se eos conantes levare in caput, unde ceciderunt, quasi non debeant esse in caudam, quod utique semper erunt, donec plenitudo gentium introeat: (m) *Et sic omnis Israel salvus fiat*: Omnis videlicet salvandus. Nam istorum qui nunc sunt infidelium augebit Dominus plagas: *Plagas magnas & perseverantes, infirmitates pessimas & perpetuas*, quod alia translatio dicit: (n) *Plagas* ve-

(i) Deut. XXVII.
(k) Galat. I.
(l) Deut. XXVIII.
(m) Rom. XI.
(n) Deut. XXVIII.

ANNO CHRISTI 829.

verissimas, & infirmitates veras. Item ibi: *& convertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti: & adhærebunt tibi, insuper & universos languores & plagas, quæ non sunt scripta in volumine legis hujus, inducet Dominus super te donec te conterat.* Hoc profecto est quod supra de evangelio posuimus; *Erunt novissima illius hominis*: idest, ad quem spiritus immundus, cum aliis septem seipso nequioribus ingressus fuerit; *pejora prioribus*. Et hæc quidem breviter diximus, ac de multis pauca libavimus strictim scilicet, volentes ostendere quantis benedictionum muneribus dignam præparaverit Deus apostolicam plebem; quantisque e contrario maledictionibus suis meritis repletam infidelem repulerit synagogam; quatenus & in electis impleretur quod prædictum fuerat: *Etenim benedictiones dabit qui legem dedit, benedicens eos*, videlicet juxta Apostolum: (a) *In omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo.* Et illis qui nec Moysi litteris, nec verbis Christi crediderunt: ac per hoc justo Dei judicio reprobati sunt, illa maledictio superveniret, quæ ab ipso Moyse ita fuerat prænunciata: *Maledictus omnis qui non permanserit in verbis legis hujus, ut faciat ea.* A Nolens audire quod in ea scriptum est: (b) *Juxta te verbum valde in ore tuo, & in corde tuo:* Ut facias illud quod Apostolus sic exponit: (c) *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus; quoniam si confessus fueris in ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde, quod Deus eum suscitavit a mortuis, salvus eris; corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Breviter ergo ista a nobis perstricta sint: nam & credendum est majoribus, subtilioribus, ac facundioribus, quibus perfacile est altiora, & occultiora hujus rei pandere: quod jam jamque fieri oportet, frigescente multorum charitate, abundante ubique iniquitate, incredulorum B convalescente improbitate, antichristi fallacia appropinquante. Atque utinam juberet, religiosissimi imperatoris industria alicui de suis, ut colligeret omnia, quæ a magistris ecclesiarum, in scripturis sanctis de antichristo intelligenda, vel exposita, vel signata sunt; valeret profecto ad cautelam fidei, ad erectionem spei, ad roborandam, & commendandam dulcedinem dilectionis Christi. Amen.

(a) Ephes. I.
(b) Galat. III.
(c) Rom. X.

AD CONCILIUM PARISIENSE

Jussu Ludovici Pii imperatoris

Anno 829. celebratum

ADDITIO.

Anno 829.

Ex Dubois Hist. Eccl. Parif. to. I. pag. 349.

AD hoc Parisiense concilium pertinet ea, quam hic exhibeo charta Ynchadi Parisiensis episcopi, ex qua episcoporum, qui adfuerunt concilio nomina in lucem prodeunt. Accepta illa est ex Dubois hist. eccles. Parisiensis tom. I. pag. 349. qui ad concilium anni hujus pertinere, quamquam temporis characteres nulli leguntur adscripti, arbitratur. Nec immerito; cum episcopi omnes qui subscripti leguntur per annos hosce vixerint.

Ego Ynchadus divina ordinatione Parisiacæ civitatis episcopus &c.

Igitur cognoscat omnium secuta posteritas præsulumque nobis succedentium pia paternitas, quia petierunt a nostra exiguitate fratres nostri S. matris ecclesiæ, cui miserante Deo deservimus, ut metu futurorum casuum propellendo attribueremus eorum stipendiis quasdam villas de rebus ipsius matris ecclesiæ, quarum redditibus, & ipsi suam necessitatem propellerent, & episcopum, multorum molestiis assidue exagitatum, non inquietarent. Quorum nos petitioni assensum præbentes, in ecclesia, quæ est in honore S. Stephani protomartyris, coram ipso sacro sancto altari in præsentia venerabilium virorum ob Dei causam ad synodale concilium apud Parisiacam urbem convenientium, Ebboni videlicet Archiepiscopi, Aldrici archiepiscopi, Reginardi archiepiscopi, Ladranni archiepiscopi, Jonæ episcopi, Jesse episcopi, Rantegarii episcopi, Rothadi episcopi, Adalelmi episcopi, Hildemanni episcopi, Gotofredi episcopi, Freculfi episcopi, Guiladi episcopi, Theodiscli episcopi, Amathei episcopi, Autgarii episcopi, Franconis episcopi, Bernoini episcopi, Haribaldi episcopi, Heliæ episcopi. Item Jonæ episcopi, Huberti episcopi, Fulcharii episcopi, Herberti episcopi, quasdam villas, cum earum redditibus eorum stipendiis dedimus, vel delegavimus, qua- D rum nomina sunt hæc: Andresiacum cum omni integritate, Heleriacum cum omnibus ad se pertinentibus, Aureliacum, Civiliacum & Castanedum cum cunctis, quæ illis adjacent, Balneolum, & Layacum & Steovilla cum universis quæ pertinent ad eas; insuper & fundos, quos fidelium liberalitas stipendiis eorumdem fratrum delegavit, videlicet Sulciacum, quem Stephanus illustris vir & piæ recordationis Comes, necnon & uxor ejus Amantrudis eorum usibus delegaverunt; ita tamen, ut tertia pars ejusdem villæ luminaribus ecclesiæ cederet; sed & medietatem nonarum eis attribuimus, quæ de rebus ecclesiæ nostræ ab his, qui E eis utuntur, nostræ ecclesiæ conferunt. Hæc ergo omnia paterna caritate devinctus petitioni fratrum nostrorum ego Ynchadus promptissime favens, ut jam prælibavimus, eorum usibus deputamus, ob Dei omnipotentis servitutem propensius exhibendam, & ad caritatem uberius proferendam, quatenus non solum pro statu sanctæ Ecclesiæ, sed & pro pace & incolumitate domni nostri Regis prolisque ejus, totiusque regni

ANNO CHRISTI 832.

ejus statu, necnon & pro meæ absolutione animæ fidelissime ac devotissime Domini misericordiam exorent. Insuper & tectorum curam fratribus deputatorum, ne collapsa depereant, ad se pertinere noverint. Statuimus si quidem, ut supervenientes fratres tam canonicos, quam monachos de aliis congregationibus hac summopere provideant, ut cum caritate eos suscipiant, eosque in cibo & in collatione sibi participes faciant. Decima quoque earundem villarum, idest de indominicato tantum detur ad integrum ad illud Hospitale pauperum, quod est apud memoriam beati Christophori, ubi fratres tempore statuto pedes pauperum lavandi gratia confluunt. Petimus autem successores nostros in Domini nostri Jesu Christi amore, & fraternæ intuitu dilectionis, ut hoc nostrum statutum inviolabiliter manere permittant, quatenus & nos studii nostri atque devotionis remuneremur mercede, & vos pro parilitate operis donemini æterna felicitate. Credimus enim non minorem retributionem manere bene inchoantes, quam bene inchoata studio propensiore felicibus votis atque nisibus prosequentes. Hoc autem nostrum statutum, ut pleniorem in Christi nomine obtineat firmitatis vigorem, & manus nostræ signaculo subsignavimus, manibusque spectabilium personarum roborari decrevimus † Signum Ynchadi Parisiacæ civitatis episcopi, qui hoc privilegium pontificali auctoritate fieri jussit, & ob amissionem luminum scribere nequivit; Ebbo divino munere sanctæ Remensis ecclesiæ archiepiscopus huic constituto a nobis canonice promulgato subscripsi; Aldricus sanctæ Senonicæ sedis archiepiscopus hoc decretum subter roboravi; Regionardus Sanctio Rhodomensis, (*seu potius Rotomagensis ecclesiæ*) Archiepiscopus, id statutum roboravi, Landramnus Turonensis archiepiscopus huic constituto subscripsi; Amatheus episcopus id statutum subter roboravi. Autgarius episcopus indignus huic decreto subscripsi; Franco Episcopus hanc consensionem inferius robora. Bernoinus episcopus hoc statutum subscripsi.

SYNODUS IN CELEBRI MONASTERIO S. DIONYSII IN GALLIA

Pro reparanda ejus cœnobii monastica disciplina

Anno 832. habita.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

Anno 832. *Collapsam Monastici ordinis disciplinam restituere aggressus Ludovicus Imperator, inter potissimas ejus rei curas hanc posuit, ut celebre S. Dionysii monasterium prope Parisium in veterem sanctimoniam reformaret. Pium ejus consilium promovebat Hilduinus ejus cœnobii abbas religiosissimus cum aliis nonnullis ejusdem cœnobii Monachis, qui sodalium quorumdam suorum mores minus religiosos ferebant molestè. Cum vero res esset ardua, & plena discriminis, digna est visa ut in frequenti Episcoporum Synodo tractaretur. Hæc causa fuit colligendæ synodi, cujus acta in vetusta, mutila, & præ vetustate corrosa membrana nactus Mabillonius dedit Rei Diplom. lib. VI. num. LXXIV. quæ fanè Charta lucem accipit a Diplomate Ludovici Pii, legendo apud Labbeum to. IX. pag. 786. Venet. edit. Monumentum hoc, utpote fœde mutilatum, omittendum censuit Labbeus, sive qui in Labbei nova editione Veneta adnotationem in calce pagellæ adjecit; sed ut hic ego producerem non una ratio suasit. Primo Mabillonii judicium, qui utcumque esset, dandum tamen, non negligendum censuit. Secundo mutila licet charta, aliquid tamen servat, unde acta Concilii non penitus ignoremus. En igitur illam.*

SYNODALE PRÆCEPTUM

Aliquot Galliæ Episcoporum, quo Ludovici Pii Imperatoris sanctionem de Monachis in Dionyssiano asceterio restitutis confirmant.

...... tia prudentium virorum in melius excrescit, ita & incuria plerumque decrescit, faciliusque in ea virtutes plantantur, & difficilius vitia eradicantur, Domino dicente per P...... v.......... *id ut evellas, & destruas, disperdas, & dissipes, & plantes.* Ecce duo ultima in ædificatione virtutum, quatuor vero prima in evulsione ponuntur vitiorum .... quam virtutes, ut dictum est, possunt plantari; qualiter autem christianissimus, ac Religiosissimus, Deoque plenus Princeps HLUDOVVICUS, invictissimus Augustus, Ecclesiam .... endam, tuendamque commissam, postquam, Deo disponente, regnum paternum successit, semper ad meliora provehere, & ab ea quidquid noxium erat eradicare, atque ju...... tus rei evidentibus indiciis prodit. Quapropter sæpissimè successores Apostolorum Domini, cujus id officium esse noverat, admonuit, seque ex principali auctoritate adv........ exsequendam exhibuit: ut quidquid in sua persona aut in ordinibus Ecclesiasticis emendatione (dignum) invenirent, pastorali auctoritate & principali ad min.........s... negligentia, & personarum acceptione incunctanter corrigerent, & ad statutum rectitudinis (revocarent) verum cum ejus pia

pia admonitione, suaque pastorali aut..... ..... ordinibus sacris, ut his quæ emendatione digna videbantur tractarent; inter cætera visum est, ut monasterium præclarissimi & eximii Martyris beati Dionysii.......... dicatum, & a Regibus Francorum pro genitoribusque ejusdem gloriosissimi Imperatoris amplissimis rebus ditatum, ut in eo Monasticus ordo religiose Deo deserviret, magna emendati.... .... idem ordo ad multorum discrimen nulla necessitate præpediente, nullius rei inopia obsistente penitus avulsus erat, quam causam tam per se, quam per venerabilem...........erii religiosum abbatem sacrique Palatii conspicuum Archicappellanum, & non solum ejusdem monasterii strenuam prælationem, sed etiam totius Ecclesiæ istius Imperii........ incipem gerentem memorati piissimi, Deoque amabilis Principis auribus intimaverunt, quatenus eorum auctoritate suaque piissima imperiali potestate cor............rum saluberrima admonitione commonitus, & ejusdem venerabilis Abbatis HILDUINI humillimis precibus pulsatus, idem negotium gratanter benigneque suscipiens. ....rens ne tanti Ordinis conlapsio suæ salutis quo quomodo fieret damnatio; ad eosdem Præsules ecclesiarum idem referri censuit negotium, ut eorum judicio quibus .... periali auctoritate idem Ordo in eodem absque retractatione restitueretur loco. Venientes ergo HALDRICUS Metropolita Senonicus cum suffraganeis suis............. & EBO Metropolita Remorum cum Suffraganeis suis, ad memoratum monasterium Ordini Monastico constructum, dedicatum, & rebus ditatum.........sceptra Imperialia isdem suscepit Princeps, & ejusdem Hilduini Abbatis prælationem ibidem utcumque viguerit, manifestis indiciis cunctis palam factum est. Dein...............qui in eodem loco regularem promissionem fecerant; quidam, qui eamdem promissionem fecerant, desertores ejusdem propositi effecti, rebus humanis jan......... no animi ferri potuit mœrore. Quidam etiam non eandem professionem se fecisse mentiti sunt, sed testibus patenter convicti pro sua contumacia cano. ....n verò, imo maxima pars, qui actenus in apostasiam prolapsi fuerant, coram venientes, soloque se prostrantes confessi sunt eandem professionem in......... misereri, & a Domino veniam pro tanto admisso dari humiliter flagitavere: qua confessione facta cucullis sui propositi coram cœtu Episcoporum, & cete.......... us cleri, nobiliumque virorum non modica circumadsistente turba se induerunt. Ob memoriam verò & stabilitatem hujus ordinis, & ne deinceps passim ad q......... oco modernis, futurisque temporibus qualibet occasione evelleretur tam piissimi Principis devotissimum factum a tam religiosis, tantæque auctorita ....religiosi viri scriptis non ab re decreverunt roborari. Idem porro fratres prolapsionis suæ diuturnam calamitatem gementes, futurumque scandalum sua........ vando sicuti aliisque jam in eodem loco contigerat, ab eodem diabolico instinctu propulsarentur proposito, polliciti sunt ultro se

A eamdem professionem.........ob monimentum facti breviculis regulariter adnotan. His ita præmissis visum est eisdem venerabilibus viris ut super hoc negotio duæ conscripti. ....rum altera in Archivo memorati Monasterii, altera verò in Archivo ob memoriam & stabilitatem facti servaretur Palatino: ut his perspectis pacem suæ Eccl............. Domni Imperatoris Hludovici suæque conjugis & prolis, eorumque salutem, quorum post tantum lapsum reparatio facta est, nec non & eorum, per quos Deus annuen.........il & eorum informationem, qui post ad Monasticum ordinem Deo inspirante ad eundem confluxerint locum, remota omni simulatione semB per in eodem mon......... eat & felicibus successibus Deo opem ferente polleat...... qui interfuerunt, & hoc factum subter firmaverunt.........

ALDRICUS Metropolitanæ Ecclesiæ Senonicæ Archiepiscopus subscripsi.

..........s.......

✠ INCHADUS Parisiacensis ecclesiæ Episcopus interfui: & quia ob amissionem luminum scribere nequivi, manu propria signo Crucis subterfirmavi ✠.

....

...........subscripsi

.... indignus Episcopus subscripsi.

..........................sis indignus Episcopus C subscripsi.

Ita res compositæ permansuræ diutius videbantur; sed eventus spem frustravit. Nam ex iis Monachis, qui in ordinem sponte sese remisisse censebantur, quidam disciplinæ terminos iterum transgressi, turbas ciere cœperunt. Quarè Ludovicus iterum cogi in Synodum Episcopos, iterumque tentari aberrantium reductionem mandavit. Duas hasce synodos non obscure distinguit Ludovicus in celebri diplomate, cujus supra memini: Secunda constitutionis nostræ synodo *&c. Distinguit & charta altera, quam Mabillonius in eodem lib. VI. rei Diplomaticæ ex autographo producit. Quemadmodum vero prior illa charta ad concilium prius re-* D *fertur; ita pariter & altera concilium alterum reddit. Est verò hæc non secus ac prior temporis injuria fœde lacerata; quanquam in subscriptionibus Episcoporum sanior, quo nomine præferri meretur.*

PARTITIO BONORUM

Monasterii Dionysiani facta ab Hilduino Abbate.

......dinis oculum mentis erigere, & pro percipienda spe felicitatis perpetuæ, ecclesiarum ac servorum Dei utilitatibus opem ferre debere multo magis vigilandum, & E summopere p.................

....

futura utilitate ecclesiæ sibi commissæ, speciali cura, & sollicita mente, quatenus postpositis terrenarum rerum lucris, ita ad plene servorum Dei necessitates facultatibus... ....tentius eos in servitio, & propositi sui observantia certare ac studere delectet. Et illis qui Deo ad eorum sustentationem res suas in eisdem locis obtulerunt, perpetua mer-

merces & retributio pro suis oblationibus. .... HILDUINUS. .... Petri Apostolorum Principis gloriosorumque Christi martyrum Dionysii, Rustici, & Eleutherii Abbas, cogitans ac pertractans superna Dei inspirante clementia, qualiter ipsa congregatio prædictorum Sanctorum absque a.... observare potuisset; statui ac deliberavi una cum consilio & licentia Domini mei Hludovici videlicet serenissimi Imperatoris, ut pro futuro ejusdem congregationis cavendo periculo eorum stipendia.............. talibus deserviendas tradideram, per hanc largitionis chartam nostra, aliorumque bonorum hominum manibus roboratam eis confirmassem ac delegassem: qualiter in futuro nostra comnussio, quam ob Dei amorem, & ip. .... B ...s.. nostræ scriptum humiliter primo omnium, ac suppliciter successores meos precor ed admoneo, ut hanc nostræ ordinationis constitutionem, quam Dei (ut credo) instinctu fieri desideravi, ita inviolabiliter suis temporibus...........a. successoribus conservari voluerint, scientes non ambitione vani nominis, aut cupiditate præsentis gloriæ, sed sola futuræ retributionis mercede ob id me per consensum (ut dixi) Domini mei hanc constitutionem............... monasticus ordo potuisset, sicuti præsentis temporibus omnibus manifestum est contigisse, in tantum, ut pastorali negligentia diuturna, & incuria temporalis subsidii paulatim negligendo etiam exa.........ant absque retractatione postposita a majore parte ipsum habitum amiserunt. Quidam vero Divina inspiratione admoniti, & amore devincti in sanctæ Religionis proposito & habitu elegerunt viriliter permanere........ rebus, quibus possent subsistere. Post hæc siquidem in altero loco hujuscemodi professioni aptiori, quædam villa eis est data, in quo nihilominus cella est illis a novo fundata; & ita per tempus aliquod......... nem regularem promiserant, sejuncti manserunt, donec respectu immensæ Dei clementiæ periculum mihi ex hoc imminens per sollicitam investigationem & quorumdam D fratrum ex eis manifestationem.........um reliquerant, sub Monachi nomine monachi firmaverunt, evidentissime satis cognoscere potui, piique Augusti clementiam humiliter & fiducialiter adii, ut amore divinæ justitiæ, & sanctorum istorum honore Episcoporum sententia........ejus incurrent, si erratus nostros corrigere non student, unde mercedem sine dubio adipisceretur, si in Dei vinea sollicitus cultor laborare ad gratiam communis Domini & Creatoris nostri certaret. Qui pius.......... privilegia perlecta seu confirmationes istius congregationis perspectas, maxime autem privilegium LANDRICI religiosi Parisiorum Episcopi sollicite consideratum, quem ut huic regularis ordo inviolabiliter conse.......... successoris ejus CHLODOVEI, qui eum suo præcepto firmavit, perfectum, & sanctorum, qui usque hodie miraculis coruscant, manibus roboratum, isti Ecclesiæ tradidit, & libertatis eam privilegio honoravit. Tunc domin. ....derum, qui se hoc vidisse & nosse, quod privilegia parentum & prædecessorum suorum sonabant, protestabantur, A libenter audivit. Unde hortatu, & deprecatione eorum quibus Dominus Jesus Christus ad pastorale re........finita est sicut synodalis ex hoc, quam habemus Charta, cujus exemplar in Archivo est Imperatorio, ordinatissime narrat: atque secundum divinas leges ecclesiæ prædicti fratres habitum monasticum receperunt, ac Regula.......hostis versutia satagente quidam ex fratribus sæpefatis, quatenus de subjugo regulæ solverentur, imperatorem aggressi sunt. Quapropter ad hujuscemodi nefandissimi inimici frustranda molimina..........idum, & plenissime re ventilata, definita, & consopita est quæstio. Ad quod evitandum de cetero perditionis periculum studiosa, & necessaria sollicitudine tractans, per hanc confirmationis nostræ conf.......... eorum, qui post me futuri sunt in Dei servitio, & regulari observantia eis ingerere quivisset, per quod a via rectitudinis & regulæ Sancti Benedicti institutione qualibet cavillatione in futuro observare, aut deviare............ jum venientium opus modia duo milia centum; ad præbendam famulorum eis servientium de sigale modia nongenta: de vino puro ad potiones, vel ad hospites suprascriptos, seu ad omne......... secundum consuetudinem per modia triginta inter Japha, Natalem Domini, & Sancti Dionysii missam: de leC gumine modia tricenta; de formatico pensiones trecente triginta; de adipe modia triginta quinque.............. centi; de butyro sepercia triginta: volatilia autem inter Pascha, & Natalem Domini de suprascriptis illis cum integritate, quæ super annum, ex eis una cum censu, qui in volatilibus de molendinis, & cambis debet e........one Tauriaco, Vitriaco, Paberido, Wasconevalle, Saliæ, Braogilo, Blansiaco, Fraxnido, quam Braningus habet, Alnido, Novavilla, Leudonecorte, Andrico-villare, quam Engilelmus habet, Arniaco, quam Hild........ co, Milniaco, Ferranis, Mainu, Auriniaco, Rotnino, Campiniaco, Gaunissa, Gunsanevilla, Fontanido, Cormiliis, Latuero, Villerolo, Villare, Latiniaco, Massiaco, Linerolas, Firiciaco, Niriaco, Colipiaco, qui est supersequane, quarum loco ad Saponem fratribus solvendum constituimus Campaniam, de qua sicut, & de prædicto Alnido...... ep..........lum Ulmicione. Has quidem ut necessitati servorum Dei sufficere possit, ad redditionem hujusmodi ordinavimus, ne forte occasione aliqua interdicente de his, & supradictis villis servitus operum ....iaco in Cinnomannico dabuntur illis, aut acuæ centum, aut de argento pro eis libra una solvetur: de lignis mensuræ, quæ midi appellantur, mille centum; de melE le secundum consuetudinem; de tribillo carra du.........die de porris ulnæ viginti, aut de aliis herbis bonis, tantum quod hoc compensare possit, seu de herbarum pulveribus ad condienda legumina sestarius unus: de frugibus autem arborum duæ partes de præfatis villis............ operimenta vero tectorum in eorum officinis, & earum restauratio, dictante necessitate, sicut a longo tempore consuetudo fuit, de jam dictis villis

& Ab-

ANNO CHRISTI 833.

& Abbatia reliqua fiant. Ad veſtimenta etiam, & calciamenta eorum.............. dixi villas, quarum vocabula ſunt Murnum (ut antiquitus vocabatur) nunc autem Cella ſancti Dionyſii, Toſoni-Vallem, cum Flaviaco, & omnibus appendiciis ſuis, excepto Temeriaco-curte, Cella ſancti Martini. ....ad ſe pertinentibus, Nucitum ſuperiorem cum appendiciis ſuis, Francorum-villam, Maſlare, medietatem de Baliolo, Muſcellam, Bidolitum, Villare, Waſconem-villam cum integritate ſua, & omnibus appendiciis........ Villam-pictam cum integritate, ac omnibus appendiciis ad eas pertinentibus. Majorem-villam cum integritate, in ipſo viro manſum unum ad Vaccariam, & alterum ad Fratrum infirmorum neceſſitates, nec non ma........ſimiliter & manſos, ſeu vineas, quas Franci homines in Belna ad uſus fratrum delegaverunt, & manſos in Vanicolas, quos Aglardus per precariam habuit, & ſolitum cenſum de venna, quæ eſt ſuper fluvium Loch....... riæ Vallis, & manſa ſupra mare, quæ appellantur Mares, cum integritate: ſuper Sequanam verò Capellam ſancti Audoeni, ad retia piſcatoria emendanda, vel ordinanda, cum manſo uno in Bonogilo & integr..... quatuor, & in Bagaſino Gahareium cum integritate, & appendiciis ſuis, quæ conjacent in Pago Conſtantino, ad capiendum craſſum Piſcem: & de pago Pontiu cenſum de plateſiis, & anguillis ſomnenſibus vel hanc........ & appendiciis ſuis vel mancipiis, ſive cum omibus, quæ per precarias aut per beneficia exinde homines retinent: ut poſt eorum quoque diſceſſum ad uſus fratrum revertantur fratribus ipſius congregationis....... vel omnium neceſſitatum ſuarum indigentias: qualiter omnes ſervi Dei ibidem omni tempore degentes, abſque ulla penuria, vel aliqua occaſione Abbatis omnipotenti Deo cum omni obſervatione regulari p. ....in omnibus obſervatione, tam villæ ſupra memoratæ quam redditus earum ad fratrum uſus perpetim cedantur: & quidquid exinde pro opportunitate Fratrum vel utilitate communi eis viſum fuerit, faciant........ cter exoramus, ut quod ſalubri conſilio egimus, nihil ſubtrahere, aut minuare faciant, aut aliquid de his villis ad uſus ſuos retorqueant, vel alicui in beneficium tribuant: ſed neque ſervitia ex eis exa........eis, aut manſionaticos inde exigant abſque inevitabili neceſſitate, præter conſuetudinarias operationes ex his villis, ſicut hic ſubjungemus, ideſt de Murno in inſula arpennos quatuor, in vineis ad Mona-.......nte Alvernis perticam unam, depratarìa, in inſula arpennos duos, in ponte Alvernis perticam unam, ad Monaſt. de Tunino perticas duas, & in mundando Crodaldo ut ſupra, de Toſonis-valle ad Monaſterium..... .....monaſterium de Tunino perticam unam, de Sichadi-curte in ponte Alvernis dimidiam perticam, de Britnivalle in ipſo ponte perticam unam, de Trimlido in inſula arpennos quatuor, in Brogilo ſimiliter, in Gajaco a........infra monaſterium in ponte perticas quinque, in mundatione Grodaldi ut ſupra, & ad Abbatis cellarium per vindemias de circulis carra decem, & dum colliguntur vindemiæ carpentarios duos & manoperarios octo.......... arpennos quinque in vinea arpennos quator, ad Ulmicionem perticas quinque, de Tunico ad Tricinam in ponte perticam unam, in ponte Pariſius perticam I. de omnibus........ ſiquidem quæ in ſpeciales uſus fratrum ceduntur, quod........ ſtituimus, ex quo nil cuiquam Abbatum licebit unquam ſubtrahere; augere vero qui forte voluerit, multiplicatis ad uſum eorum opibus, multiplicentur & ſervitii Divini cultores....... neceſſaria devotione ob Dei amorem, & iſtorum ſanctorum honorem, ac animarum ſalvationem egimus, inviolabiliter perpetim obſervare procurent. Et ſi aliter (quod abſit) iniqua ſæculi cupiditate ſe.......... ejus in conſpectu ſanctæ, & intemeratæ, ac ſemper Virginis genitricis ejuſdem Dei omnipotentis, omniumque virtutum cæleſtium, ſanctique Apoſtolorum Principis, ſeu iſtorum glorioſiſſim......... piſci. Actum in monaſterio ſancti Apoſtolorum Principis excellentiſſimorumque martyrum Dionyſii, Ruſtici, & Eleutherii. Anno XVIIII. Hludovici ſereniſſimi Imperatoris, Indictione X. data XI. Kal. Februar. in Dei nomine feliciter.

✠ ALDRICUS Achiepiſcopus ✠

✠ EBO indignus Remenſis Archiepiſc. ✠

✠ OTGARIUS Archiepiſcopus ✠

✠ DROGO Epiſcopus ſubſcripſi.

WITGARIUS peccator ſanctæ Taurinenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi

ERCHANRADUS indignus Pariſiacenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi

JONAS indignus Aurelianenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

HERIBALDUS indignus Epiſcopus ſubſcripſi.

TRACTARIUS Epiſcopus ſubſcripſi.

CON-

ANNO CHRISTI 835.

CONCILIUM LUGDUNENSE DIOECESANUM

Anno 835. circiter habitum.

A Malarius Lugdunensis Ecclesiæ Chorepiscopus tanta se rerum Liturgicarum præstare scientia arbitrabatur, ut docendum populum tanquam Magister summus assumpserit. Hanc se peritiam adeptum jactitabat consultis SS. Patrum, ac præsertim S. Augustini voluminibus, atque explorata insignium per Europam Ecclesiarum sententia, & consuetudine. Copiosam hanc eruditionis suæ supellectilem divisit per tria diversi artificii, sed ejusdem argumenti opera, quorum prius *Officialem* nuncupavit; idest de sacris officiis, seu ritualibus precibus tractationem; alterum *Antiphonarium*, quod sacras, ut vocant antiphonas, a se correctas & digestas exhibebat; tertium tandem *Embolum opusculorum suorum* inscripsit. Erat autem *Embolis* apud veteres illos additamentum. Hos libros, vel saltem traditam in his doctrinam suam vir *falsiloquus*, ut phrasi utar ejus insectatoris, toto triduo expandit in plena Diœcesana synodo Lugdunensi, plaudente turba. Sed inter multos assentatores unum nactus est castigatorem severissimum Florum magistrum Lugdunensis Ecclesiæ subdiaconum, virum in sacra doctrina exercitatissimum, qui tunc contra adversarium viva voce declamavit; dein intelligens Amalarii libros per totam provinciam, imo & per Galliam, ac Germaniam evulgatos legi; arrepto calamo ad Patres synodi ad Theodonis Villam prius directa epistola illos denunciavit; quibus literis alias junxit, quas ad nonnullos ejus Concilii Patres inscripsit, in quibus latius scriptoris vani & suspecti errores exponit, & confutat. Nihil forte tunc in ea synodo quantum ad causam illam actum est; nam idem Florus in altero opusculo narrat acta Concilii Carisiaci, in quo censura in opuscula illa Amalarii signata, & promulgata est. Hactenus de causa synodi hujus Lugdunensis; nunc de tempore quo convenit, differendum est.

Quotquot Amalarii hujus meminerunt scriptores, sub Carolo Calvo vitam egisse affirmant; ex quo illud consequeretur, Concilium hoc nonnisi post annum 840. haberi potuisse. Ego tamen, cum lego per hæc ipsa Amalarii tempora coacta concilia ad Theodonis villam, & Carisiacum; utraque vero hæc sub Lodovico Pio in tabulis Conciliorum signentur; (illud enim anno 835. convenit, hoc vero ex mea Chronologia anno 838.) cum insuper unum ex opusculis Flori directum sit ad Rabanum, quem *Abbatem* nominat; eandemque præfecturam abdicasse illum anno 838. compertum sit; his convictus argumentis anno circiter 835. Lugdunense hoc Concilium assignare cogor, Ludovico pio adduc superstite, & imperante. Nec plura de Lugdunensi concilio dicenda succurrunt. De aliis duobus Conciliis, nempe ad Theodonis Villam, & Carisiaco inferius.

An vero Amalarius iste alius sit a scriptore ejus nominis, cujus de divinis Officiis & de ordine Antiphonarii commentarii pervulgati sunt, res est investigatione dignissima. Distinctos Scriptores indicare videtur patria utriusque diversa; nam noster hic Lugdunensem chorepiscopum, ille verò Diaconum Metensem egit. Cum tamen res diligenter pensatur, in unum eundemque Amalarium animus inclinat. Idem est utriusque nomen, idem operis argumentum, idem operis titulus, eodem ambo tempore floruerunt. Cur igitur inter se distinguantur? Profecto Mabillonius apud Pagium ad A. 830. XI. Amalarium illum contra quem Florus Lugdunensis scripsit, ab Amalario, cujus nota sunt Opera, non distinguit. Forte igitur Amalarius Metensem clericum primum agens Libros illos digessit, quos dein in Lugdunensem chorepiscopum assumptus vulgavit, seu jam antea vulgatos usui ecclesiæ destinandos curavit. Hæc omnia suppeditant opuscula Flori magistri a Martene Vet. Monum. tom. IX. vulgata, quæ hic ad singula concilia exhibebo.

AD CONCILIUM apud THEODONIS VILLAM

In quo Ebbo Remensis crimina sua confessus damnatur,

Anno 835. habitum

ADDITIO.

AD hoc concilium Florus magister Lugdunensis ecclesiæ diaconus literas suas binas dedit, denuncians patribus opus quoddam Amalarii Lugdunensis ecclesiæ corepiscopi, de quo superius ad Lugdunense concilium actum est. Quos libros pluribus erroribus infartos afferens, damnandos patribus offerebat. Epistolam utramque, quod ad synodi hujus acta utcumque pertineat, huc transferendam ex volumine nono collectionis veterum monumentorum Martenii censui. Et, priorem quidem ad concilium hoc datam vel ipsa ejus inscriptio demonstrat. Altera vero licet ad designatos quosdam episcopos dirigitur, ad illos tamen in concilium coeuntes scriptam ex ipsa epistola discimus: *una cum sancto concilio expugnetis errorem &c.* Nec aliud concilium quam

ANNO CHRISTI 835.

quam illud, cui epistola prior inscribitur, pronum est judicare. Cum enim in priori epistola errores Amalarii leviter attigisset A Florus, causæ ratio poscebat, ut in altera ad patres ejus concilii data id plenius exequeretur.

EPISTOLA FLORI LUGDUNENSIS DIACONI

Ad Theodonis Villæ concilium adversus libros Amalarii.

Sancto & venerabili concilio apud Theodonis villam habito.

Ex Marten. vet. monument to. IX. col. 666. Ex duob. MSS. Pelteriano & Harlæano annorum 800. eruit Mabillon. (a) Act. XX. 28.

AUdite patres beatissimi, & reverendissimi a Deo convocati & in Deum uniti, propter Deum, auxiliante ipso, laborantes & laboraturi, atque in illo, & cum B illo post beatum laborem requieturi; audite ita ut audiat vos Deus, ac mementote Apostoli, rectores ecclesiæ exhortantis, & dicentis: (a) *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Domini, quam acquisivit sanguine suo.* Sermo de fide agitur, & catholica veritate, quam prælatus ecclesiæ Lugdunensis, depravare & subvertere lingua & calamo non desistit, errorisque ac mendaciorum suorum vos ipsos, venerabiles ecclesiæ Christi oculos, in tantum socios, & complices esse confirmat, ut in publico ecclesiæ nostræ conventu jactare ausus sit, ad hoc vos suis persuasionibus in generali synodo fuisse perductos, ut omnes manu propria suis ineptissimis libris subscribere, & sic unanimiter sentire atque observare velletis. Cui ego per majores natu respondi, non solum me de tantis viris id credere nullatenus posse; sed etiam mihi indigno, qui sum canis mortuus, & pulex exiguus, tres prius digitos, quibus scribimus, radicitus amputari vellem, quam errores hujusmodi manus propriæ subscriptione firmarem. Addidi etiam quod si libri illi in bono concilio fuerint discussi & dijudicati, erunt procul dubio anathematizati: quos etiam corepiscopo ecclesiæ nostræ, velut valde utiles omnibus, jussit transcribere; quos cum ego ex D parte aliqua relegissem, & mendaciis plenos deliramentisque vidissem, dehortatus sum, ne hoc penitus fieret, librosque suo quantocius auctori restituendos admonui, metuens videlicet, ne oves Christi, idest simplices quosque, ex eorum lectione quædam vanissima curiositatis scabies aspergeret, & ardentes papulæ diri erroris exurerent. Collegi autem ipse ac digessi in ordinem, propriisque sermonibus explicavi nonnulla, quæ in generali presbyterorum concilio proposuit, distulit, commendavit, ex quibus ejus vanitas contemtui, immo execrationi pateat; sed ne quis me falsa putet asserere, veniat liber ilius in medium, & fœditatem sui publice legentibus atque audientibus denudabit; ex quo & ista, quæ sincerissimo examini vestro dijudicanda offero, verissima ab illo prolata probabitis, cum illic multa insaniora legeretis: testes sunt horum corepiscopi, testes archidiaconi, testes omnes qui aderant presbyteri Lugdunenses, a quibus hæc continuo irrisa ac repudiata, immo plancta & plorata cognovi; cum divinis assueti fluentis, de lacuna lutulenta bibere cogerentur, murmurantes in nequissimo pane doctrinæ, de quo Ecclesiasticus loquitur liber: (b) *In nequissimo pane murmurabit civitas.* Et testimonium nequitiæ illius verum est; nec verò ille divina docet, sed sua concinnat, & fabricat, & juxta Salomonem: (c) *in similitudinem arioli, & conjectoris æstimat quod ignorat.* Succurrite igitur, C patres piissimi, succurrite animabus nostris (d) *Modicum enim fermentum totam massam corrumpit*, & juxta quendam patrem antiquum, si quid in fide falsi admittitur, intrat putredo, de veneno serpentis nascuntur vermes corruptionis, & nihil integrum remanebit. Testis est mihi omnipotens Deus, quia hæc non impulsu iracundiæ, tanquam læsus exaggero, quæ ab ipso statim exordio, dum adhuc se mihi utcumque blandulum exhiberet, dolere ac detestari cœpi, nec divinæ ordinationi seu imperiali piæ provisioni, quod ille forsan jactitat, velut rebellis existens; cum id mea exiguitas, nec cogitare unquam poterit; sed erroris odio, & amore veritatis, ecclesiæ quoque matris meæ vulneribus condolens, cujus uberibus ab infantia alitus sum, in qua & administrationis locum, & doctrinæ ac prædicationis officium indignus exercui. Certe vivam ego egentissimus, vel etiam moriar si placet, tantum pateat vulnus putridum, pateat sanies putrida; & omnes qui hoc tabescunt contagio, vobis, opitulante Christo, medicantibus, gravi veterno depulso, optata gaudeant sanitate.

(b) Eccl. XXXI. 29
(c) Prov. XXIII. 7
(d) I. Cor. V. 6.

IN-

ANNO CHRISTI 835.

INCIPIT EPISTOLA FLORI,

Totius veritatis plena, contra falsiloquas adinventiones Amalarii quondam Lugdunensis corepiscopi, de Corpore Domini tripartito.

Dominis beatissimis, reverentissimis, & piissimis pastoribus gregis Christi, rectoribus ecclesiæ Dei, prædicatoribus, ac propugnatoribus catholicæ fidei, Drogoni sacri consilii magistro & pontifici clarissimo, Heti Trevirorum antistiti, Aldrico reverentissimo Cenomannorum episcopo, Rabban abbati venerabili, & ex provincia Lugdunensi prima, Albarico Lingonum reverentissimis episcopis, ecclesiæ catholicæ indignus filius, & pietatis ac paternitatis vestræ exiguus servulus, Florus.

OBsecro, mansuetissimi & benignissimi servi Christi, ut extremitatem meam periculis ecclesiæ Dei condolentem, & compatientem, ac pro hoc necessitates ejus humiliter & fidenter ad vos referentem, in ipsius Christi, & Dei ecclesiæ, piæ matris, amore, pio ac benigno suscipiatis affectu. Exigua quidem & indigna est persona quæ loquitur; sed Domini est res, Domini est causa, quam loquitur: digna certe, quæ a melioribus suggereretur, & idonea quæ ad vestrum jam olim judicium examinanda perferretur: sed quoniam fortius clamare solent, qui atrocius vapulant, & qui maxima cogente indigentia importunius postulant, miseratione potius quam indignatione digni habentur: sit & mihi minimo sub vestra pietate tutum ac liberum inter flagella vapulantis ecclesiæ tristius vociferari, de cladibus ejus ac miseriis conqueri, & a vobis paternæ opis auxilium deprecari.

Idcirco enim ad vos, o domini & patres beatissimi, qui & dignitatis culmine & fidei sinceritate, & Dei timore, & scientiæ probitate præcellitis, & Lugdunensi ecclesiæ quidem familiarius obstricti estis, querelam hanc potissimum credidi deferendam: ut quanto plures divini muneris largitate præitis, tanto instantius & religiosius pro divinæ fidei & veritatis tuitione certetis; memores Spiritus Sancti per Salomonem talibus, quales Christi estis gratia, proclamantis: (a) *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare necesse est.* Si dixeris, vires non suppetunt; qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini juxta opera sua. Præcessit enim in præfata nuper ecclesia per prælatum ejus Amalarium error insanus & vanus, fidei & veritatis inimicus, religioni & saluti contrarius, quem primum quidem aggregata presbyterorum synodo, circumsedentibus omnibus, & velut præceptorem audientibus, viva voce conatus est serere; imo tota intentione & studio per totum triduum proponendo, exponendo, exigendo, omnibus inculcavit & tradidit, quasi novi testamenti minister, tabulis cordis carnalibus cuncta quæ afferebat, indelebiliter vellet imprimere. Deinde etiam magnum quendam codicem quatuor voluminibus diffusum, a se compositum atque digestum, legendum transcribendumque tradidit; asserens eum *Officialem* nuncupari, tanquam de sacris officiis prudentissime & sufficientissime disputantem. Qui tantis vesaniis & erroribus confertus est, ut quibuslibet, etiam imperitis, palam ridendus conspuendusque videatur. Protulit quoque *Antiphonarium*, velut a se digestum atque correptum; cui talia ex suo sensu inseruit, ut pro ejus impudenti audacia frons legentis pudore ac rubore feriatur. Novissime vero novum digessit volumen, & apud Lugdunum ornate indui, ac vittis sericeis distingui fecit: quod ad palatium ferens, vel principi vel magistro consilii dicitur oblaturus. In quo vere tam inepto eloquio, tam absurdis sensibus, tam exquisitis & inauditis fantasiis involvitur, ut putes eum lymphatico more bacchari. vocat hujus insulsissimæ garrulitatis librum, *Embolim opusculorum suorum*, & rectissime omnino. Est enim multiplicium errorum ejus, velut cameli gibbus, procrescens ac redundans argumentum.

(a) Prov. XXIV. 11.

De singulis autem pauca proponere, & vestræ gravitati fastidiosum, & meæ supplicationis sermoni videtur incongruum, quem metuo rebus frivolis facere prolixiorem, ne in seriis ac necessariis onerosior videatur. Certe libri ipsi fere ubique dispersi, fere omnibus noti sunt, neque ullatenus ambigo, quin gravium ac prudentium virorum judicio severius reprehendantur, quam exiguitatis meæ aut comprehendi ingenio, aut exaggerari possit eloquio. Attamen ne frustra opem sanitatis videar implorare, si dissimulo, aut formido vulnus detegere, nonnulla vel breviter replicabo. Vos ut cœlestis cooperatores medici, sive antidoto fidei, sive scalpello, aut cauterio sincerissimæ veritatis curate languida, resecate putrida, urite vitiosa, & saluti corporis Christi in commune prospicite. Absit, absit a vestræ gravitatis censura, ut in ejusmodi erroribus & ineptiis confutandis, aut personæ respectu, aut adulationis fuco, aut humanæ offensionis seu discriminis metu cujusquam pii & fidelis animus retardetur: cum res fidei, cum causa ecclesiæ, cum negotium Christi agitur, sola fides, sola mater ecclesia, solus amator veritatis, immo veritas Christus præ oculis habeatur.

Docet præceptor ipse Amalarius egregius, ita corpus Christi esse triforme & tripartitum, ut tria Christi corpora: primum quod ipse suscepit; secundum in nobis qui super terram ambulamus; tertium in illis qui sepulti jacent. Asserit in mysterio sacrificii hac de causa tres debere fieri partes; unam calicis pro Christo; alteram in patena pro vivis; tertiam in altari pro mortuis. Dicit panem illum esse carnem Christi, sanguinem animam, ut sit totus Christus. Hæsitandum dicit, utrum corpus Christi de altari sumtum in corpore nostro maneat usque in diem sepulturæ, an recipiatur invisibiliter in cœlum,

ANNO CHRISTI 835.

lum, an quando venam incidimus cum sanguine profluat, an cum cæteris quæ in os intrant, in secessum labatur. Epistola ejus est in suo Officiali libro, ad juvenem nescio quem, episcopum, scripta, quæ hoc continet. Ubi etiam de sputis & flegmatibus spurcissime disputat; & cum sit tam sordidæ mentis putidæque doctrinæ, se spiritalem jactat, qui omnia dijudicet, & alios carnales & animales vocat. Calicem Domini vocat sepulcrum, presbyterum Joseph ab Arimathia, archidiaconum Nicodemum, tamquam sepultores Christi; diaconos retro acclines apostolos, se in passione Domini velut contrahentes & occultare volentes; subdiaconos ad faciem erectos, mulieres libere adstantes. Aliam partem mysticæ orationis, qua corpus Domini consecratur, Christo tribuit oranti in monte Oliveti: aliam in cruce pendenti; & post, nescio quas, fatuas divisiones, aliam morienti. Cum verò presbyter inclinatur, hoc esse: *Et inclinato capite tradidit spiritum* (*a*).

(a) Jo. xix. 30.

In anno legitima jejunia ad quatuor humores refert, quibus corpus vegetatur humanum, & pro his fieri asserit in eisdem jejuniis. Duas lectiones quarta feria ad missam legi, propter duo sydera ipso die condita, ut paganis ejus verbis utar, Phœbum & sororem ejus Phœbam. Nam & sanctum David semper in Domino fortem & bellicosum, more ethnico arsisse dicit in marte, quem dæmonem esse pessimum, inventorem (*b*) tumultuum atque bellorum proclamat etiam poeta gentilis dicens *Sævit toto mars impius orbe*. In evangelio majoris litaniæ, per panem intelligit fruges terræ: in pisce genita ex aquis: in ovo animalia quæ ex utroque sexu gignuntur in terris: talemque fantasiam sensus sui, evangelico præferens sensui, asserit, pro talium rerum conservatione tunc a fidelibus celebrari letanias. Nam & messes tunc in profectum sunt, inquit, & pisces tunc veniunt, & pulli campos tundunt. Addit insuper, & quasdam significationes monstruosas, & instar Antipodarum capite deorsum, pedibus sursum versis, ita ut in his præcedat res ipsa, & sequatur figura; cum e contrario umbræ legis, juxta Apostolum, res designent futurorum bonorum. Cum ab altari sumitur evangelium, ipsum altare significat Jerusalem, unde evangelium processit. Locus altaris, locum illum significat, ubi Jacob dormiens angelos vidit. Romanus pontifex, cum sabbato ante palmas eleemosynam dat, mulierem significat, quæ Dominum unxit.

(b) *al.* incentorem.

Jam de sacerdotum & ministrorum sacris vestibus, de vasis divini ministerii, de cantorum tabulis, de signis aereis, de ipsis etiam indumentorum & calceamentorum fimbriis, coloribus, & speciebus, de officiis quoque sacris, & psalmorum distributionibus, quam inepta & fatua & omni risu digna contingit; quasi ei soli licuerit post legem & prophetas, post evangelia & apostolos, res typicas & mysticas in ecclesia statuere; ita ut mysteriorum ejus prævaricator habeatur qui usu & consuetudine simplici aliud quid celebrare præsumserit. Dicit se in talium fantasiarum adinventionibus

A S. Augustini auctoritatem sequi, eo quod obscura quæque & ambigua tandiu ille tractari jubeat atque versari, donec ad dilectionem Dei vel proximi intelligentia perducatur; in quibus duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Nec considerat nimia novitatum cupiditate cæcatus, hæc illum de sacrarum scripturarum indagandis sensibus tradidisse: nempe libri in quibus hæc loquitur, de doctrina Christiana titulantur; de sola in his scripturæ sacræ intelligentia regulæ traduntur; multa ibi de rebus, multa de signis disseruntur; & tamen de hujusmodi significationibus, quas iste perquirit, nihil penitus dicitur. Immo in libris ad Januarium, omnem ecclesiasticarum B observationum varietatem triplici genere distinguit; universas videlicet aut ex scripturæ sacræ auctoritate, aut ex generali ecclesiæ traditione, aut ex diversorum locorum multiformi consuetudine eas asserens propagatas. Et primas quidem ostendit numero esse paucissimas, sed observatione facillimas, significatione præstantissimas: secundas quoque pari religione asserit venerandas: in tertiis verò nullam omnino significationem, nullum requirens mysterium, sincerissimam atque gravissimam B. Ambrosii sententiam sequitur, ac velut cœleste oraculum sequendam proponit, quam eidem respondit de talibus consulenti: *Ad quamcumque*, inquiens, C *ecclesiam deveneris*, *ejus morem serva*, *si non vis alteri esse scandalum*, *nec quemquam tibi*. In eisdem ad Januarium libris: Quidquid humana auctoritate statuitur, ac veluti sacramentum & mysterium tenetur, nullatenus approbandum, immo & indubie asserit resecandum.

Quid igitur novellus iste præceptor de mysteriis suis faciet? qua ratione tot vanitatum suarum commenta defendet? scripturæ sanctæ auctoritas deest, ecclesiæ in talibus generalis traditio & regula nulla est, doctrina patrum repugnat, libellum Romani ordinis tantæ auctoritatis habet, ut eum pene ad verbum nitatur exponere; & tamen, staD tim sibi ipse contrarius, asserit, hunc Romano archidiacono, cujus traditionibus gloriatur ignotum. Quod si scripturarum sensus ad suas fabulas trahit, & commenta erroris sui ex his fulcire conatur; quis hanc nesciat hæreticorum propriam esse insaniam, ut sua semper mendacia veritatis specie pallient, vertentes, juxta Isaiam, argentum in scoriam, & cœlestis vigorem vini terrenæ fatuitatis aquæ miscentes? Ignoscat mihi indigno & exiguo vestra paternitas, si rem necessariam fidei & salubrem ecclesiæ devota supplicatione suggessero. Claudendus est plane juxta legis præceptum bos cornipeta, & os ejus sempiterni fræno silentii E constringendum; immo quia jam aut virum aut mulierem fortassis invasit, idest vel qui sibi fortis videtur, vel qui vere infirmus in fide est, scandalizavit, divinarum sententiarum capidibus (*c*) obruendus, nec carnes ejus, idest doctrina & sensus, ullatenus comedendæ. Nam quotiens de his arguitur vel monetur, nequaquam, ut piorum moris est, libenter & humiliter adquiescit; sed tunc jactantius & insolentius cornua erigens, mul-

(c) f. cuspidibus *vel* lapidibus.

multiplicat vesaniam suam sic sentire clamans omnem Germaniam, sic totam Italiam, sic ipsam Romam, se fuisse Constantinopoli, se apud Histriam sive Lucaniam, & idcirco in talibus singularis auctoritatis existere. Nec ei sat est, quod ipse tantis implicatur erroribus atque fantasiis, nisi & totum pene orbem sui complicem infamet. Persistit namque sub multorum pontificum ficta auctoritate, suum de sacrosanctæ eucharistiæ divisione ineptissimum, immo blasphemum confirmare sensum. Neque enim nos cujusquam morem ecclesiæ reprehendimus, nec alteram alteri superbe præferimus, quas omnes in Christo constat vinculo pacis unitas, & sancti Spiritus distributione distinctas; sed sensum profanum redarguimus, quem manifestissime & scripturæ sanctæ, & fidei catholicæ, & unitati ecclesiæ inimicissimum constat. Vere nulli unquam licuit corpus Christi dicere triforme, vel tripartitum, quod Apostolus unum semper & unicum proclamat dicens: (*a*) *Unus panis, unum corpus multi sumus*. Et iterum: (*b*) *Multi unum corpus sumus in Christo*. Et alibi: (*c*) *unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ*. Vere unius capitis Christi unum est omnium electorum corpus; uno spiritu vegetatum, suo capiti inseparabiliter unitum, suorum membrorum indissolubili connexione solidatum atque compactum, sola gratiarum varietate distinctum, nec mortalitate divisum, nec ipsa morte solvendum. Neque enim quia talium figmentorum doctor cum adhuc mortaliter vivit, pater autem forsan mortuus, & pulveri redditus est, idcirco vel a Christo, si ejus membra meruerunt, vel a se invicem, quantum ad gratiam unitatis corporis Christi attinet, mortalitatis aut mortis obstaculo divisi sunt, quoniam conditio mortalitatis & mortis ad pœnam pertinet prævaricationis antiquæ, non ad spiritalis innovationis ineffabilem unitatem. Unitatem istam sola caritas compaginat, sola iniquitas dissecat, testante Apostolo (*d*): *qui adhæret Domino unus spiritus est*; & Propheta e contrario inclamante (*e*) *iniquitates vestræ diviserunt inter vos, & Deum vestrum*.

(a) 1.Cor. 10. 17.
(b) Rom. 12. 5.
(c) Ph. iv.
(d) 1.Cor. 6. 17.
(e) Isa. 59. 2.

Reprehendit sanctus Augustinus Thichonium, quod in libro regularum, unam de septem de corpore Domini bipartito nominaverit, mutatoque nomine irreligioso potius eam de corpore Domini vero atque simulato, vel de corpore Domini permixto asserit nuncupandam, ita sanctus pater edocuit esse nunc propter unam bonorum & malorum piscium captionem in Christi corpore permixtionem.

Divisionem verò repudiavit, quoniam indissolubilis sacramenti unitas nullam penitus recipit sectionem. Quam misera autem anxietate ventilatur, & coarctatur, cum corpus Christi humanæ corruptionis sordibus inquinari formidat; & idcirco vel in cœlum recipi invisibiliter, vel in corporis nostri velut conditorio reponi mira vanitate delirat: addit quoque usque in diem sepulturæ, metuens, videlicet ne vel tunc, nisi nescio quo invisibili modo, a nobis discretum fuerit corpus Christi, nostri corporis conditione in pulverem dissolvatur. Quid autem honoris ei A confert, si ex venæ incisione, mirum cur non & narium fluxu simul fluere opinatur? an non videmus quibus & quam sordidis animalibus, sive locis fusus pateat sanguis humanus? absint ab animo fideli de mysterio salutari atque cœlesti tam ineptæ & sordidæ cogitationes. prorsus panis ille sacrosanctæ oblationis corpus est Christi, non materie vel specie visibili, sed virtute & potentia spirituali. Neque enim in agro nobis corpus Christi gignitur, aut in vinea sanguis ejus exoritur, vel torculari exprimitur. Simplex e frugibus panis conficitur, simplex e botris vinum liquatur, accedit ad hæc offerentis ecclesiæ fides, accedit mysticæ precis consecratio, B accedit divinæ virtutis infusio; sicque miro & ineffabili modo, quod est naturaliter ex germine terreno panis & vinum, efficitur spiritualiter corpus Christi, idest vitæ, & salutis nostræ mysterium, in quo aliud oculis corporis, aliud fidei videmus obtentu, nec id tantum quod ore percipimus, sed quod mente credimus, libamus. Unde & fideliter petimus, ut quod ore contingimus, pura mente capiamus. Mentis ergo est cibus iste, non ventris; non corrumpitur, sed permanet in vitam æternam, quoniam piè sumentibus confert vitam æternam. pie autem sumit, qui spiritu fidei illuminatus, in illo cibo & potu visibili, virtutem intelligibi- C lis gratiæ exurit ac sitit: & minus indulgentiæ, & salutis spiritaliter percipit..... nullatenus cogitanda vel metuenda est in hoc mysterio ulla pollutio. Christus enim Dei virtus, & Dei sapientia in eo sumitur; quæ sapientia, ut scriptura testatur, candorem lucis æternæ, & emanatio quædam claritatis Dei sinceris, & ideo nihil inquinatum in illam incurrit, attingit autem ubique suam munditiam. Corpus igitur Christi, ut prædictum est, non est in specie visibili, sed in virtute spiritali, nec inquinari potest fece corporea, quod & animarum & corporum vitia mundare consuevit.

Obsecro patres beatissimi, ut reminiscan- D tur piissima corda vestra, & cum omni timore ac tremore cogitent, quanta extiterit in antiquis patribus cautela fidei, & cura veritatis, & quanto zelo perfidiæ semina, & impietatis scandala extirpaverint, quatenus ecclesia Christi sponsa, Agni sponsi ac Domini sui sanguine redemta & ornata sine macula inveniretur, & ruga. Taceo Sabellium & Arium, qui in summæ ac individuæ & coeternæ Trinitatis fide peccaverunt. prætermitto Nestorium, & Euticem, quos in fide incarnationis Unigeniti impia sensisse vulgatum est. nec illos contingo, qui licet eandem fidem Trinitatis tenentes, schismate obstinationis spiritu ab ecclesia recesE serunt. Ad eos venio quos in cultu, & celebratione sacrorum sanctorum, seu in superstitiosis quibusdam observantiis evanescentes, antiqua sinceritas foras misit. Sunt Catafriges funesta, & Manichæi spurca celebrantes mysteria, jure damnati. Habeantur etiam Adamitæ ob impudentiam jure ab ecclesia pulsi; nudi enim viri, & fœminæ, ad imitationem Adæ, mysteria exercebant, ecclesiamque suam paradisum vocabant, & ta-

ANNO CHRISTI 838.

tamen a superstitiosi cultus observantia quantum differt superstitio nuditatis. Artonitæ qui Græco eloquio ex pane nuncupantur & caseo, merito judicentur extranei, quoniam pro pane & vino evangelico in mysteriis suis, velut Cain & Abel imitatores, panem & caseum offerebant. Aquarii quoque similiter, utpote aquam solam contra præceptum evangelicum offerebant; & tamen pie considerandum quod & hi, & illi ob hoc solummodo abjecti sunt, quia in mysterio sacrificii contra evangelicum & apostolicum constitutum, vel mutare quippiam, vel addere, aut subtrahere præsumserunt. Hæc igitur in sacris rite improbata jure videntur esse punita, utpote quibus tantum mysterium impie violatur. Oro, quid B commeruerunt Euchitæ Græco vocabulo ab orando nuncupati? quid Dactilici a digito; quid Aschitæ ab utre vocitati deliquerunt, ut ecclesia excluderentur? bona est oratio, & tamen primi ob nimium orationis excessum repulsi; bonum est & silentium, sed ob nimiam silendi superstitionem, ita ut digitum labiis opponerent, secundi abjecti sunt. Jam vero Askitæ quid agebant, quam leve nunc, quam non curandum, quam etiam ludicrum putaretur? utrem inflatum, & opertum ebrii circumvenientes (a) se utres novos evangelico vino repletos dicebant. Cavendum ergo patres beatissimi, & paterna vigilantia providendum, ne forte & nunc C hostis antiquus, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, qui magnum de modico sæpe malum excitat, & de scintillis conflat incendia nova, per has novas fantasias in simplicium & ignorantium cordibus errorum semina nutriat. Curandum etiam ne per earum imperitissimum actorem divina volumina violentur: confert enim ea assidue cum hebræis; & quia nullam linguæ eorum, nullam literarum familiaritatem habet, frequenter, ut audio, quæ sunt recta pervertit. Nam & in hac parte tantam patres adhibuere cautelam, ut evangelia quæ beatus Hieronymus ab Esitio, sive Luciano falsata esse commemorat, inter libros non D recipiendos abjecerunt. Quanto etenim magis istius emendatio debet esse suspecta, qui

(a) al. circum cuntes.

A in tantis, ut res ipsæ demonstrant; præceptum calcat scripturæ dicentis: (b) *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.*

(b) Prov. XXII. 28.

Hæc sunt, o sanctissimi patres, quæ pro timore Dei, pro honore fidei, pro amore vestro, immo totius ecclesiæ, mansuetudini vestræ credidi intimanda. Nunc precor indignus, & obsecro per Dominum nostrum Jesum Christum, qui dilexit ecclesiam suam & seipsum credidit (c) pro ea, mundans eam lavacro aquæ in verbo, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, ut inflammemini veritatis zelo, & una cum sancto concilio expugnetis errorem insulsissimum, neque de hac solum nostra, quæ prædæ, & direptioni, & conculcationi patet, sed & ex aliis Christi ecclesiis hujus superstitionis pestilentiam exterminetis. Credite enim, Domini omni mihi veneratione dignissimi, quia nihil ita hæc misera & miserabilis plangit ecclesia, sicut veritatis, quam non audit, dispendium, & multiplicium errorum, quos tolerare compellitur, incrementum. Videtis, sanctissimi, pro qua & adversus quem supplicem pro ecclesia videlicet Christi, cui fidem & caritatem usque ad mortem debeo; adversus fabricatorem mendacii, & cultorem perversorum dogmatum, qui temporibus prudentissimorum antistitum, temporibus religiosissimi principis, contra veritatem scripturarum, contra auctoritatem ecclesiasticorum patrum, contra omnem rationis ordinem, ecclesiæ Dei vivi, qui est columna & firmamentum veritatis, ausu temerario atque sacrilego, tanta errorum & superstitionum scandala inferre conatus est; quæ procul dubio habent initium, truncum, & medium putridum, & finem ruinosum. Nam aut humiliter confitebitur errorem, ut possit dignam præbere satisfactionem; aut si insaniarum suarum commenta pertinaciter atque impudenter asserere maluerit, quod ei non expedit, nec optamus, habet præcedentium in talibus rebus, ut supra ostendimus, exempla, quorum exitus pertimescat.

(c) al. tradidit.

AD SYNODUM CARISIACAM

Anno 838.

ADDITIO.

IN NOMINE DOMINI JESU CHRISTI,

Incipit opusculum de causa fidei, apud Carisiacense episcoporum concilium nuper habita.

Ex Marten. Veter. monum. to. IX. col. 649.

Res nuperrime apud Carisiacum palatium, in generali & valde celebri episcoporum concilio, super quibusdam causis fidei & observationibus ecclesiasticis acta est, adeo memorabilis & salubris, ut licet in omnium fere notitiam propalata sit, dignissima tamen existat, quæ ad utilitatem & ædificationem fidelium litteris mandari, & cunctorum sensibus solertissime debeat commendari.

E Cum enim in sacro-sancto sacerdotali conventu, inspirante Domino, qui in nomine suo congregatis medium se affuturum promisit, clarus fidei ac veritatis fulgor aperitur, non oportet divinum munus obtegi, sed ad illuminationem ecclesiæ, & laudem nominis Dei aperta luce omnibus declarari, ipso Domino dicente: (d) *Neque accendunt lucernam & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in do-*

(d) Matth. V. 15.

ANNO CHRISTI 838.

domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Hac igitur intentione, ut Deus inspicit, præfatam rem laudabiliter, atque utiliter gestam, tenui licet eloquio brevissime, quantum potero, ceteris (a) tradere, & piorum auribus, Christo Domino auxiliante, inculcare curabo. Quod præcipue nobis, idest universo clero ecclesiæ Lugdunensis necessarium duxi, ut quorum fides hactenus infausti & fantastici erroris fabulis improbe afflicta est, nunc paterno adjuta ac roborata suffragio, & evasisse se gaudeat, & vicisse.

(a) al. literis.

Auctor hujus inauditi execrandique erroris Amalarius omnibus notus est. Hic in tantum præsumptionis erupit, ut spreta scripturarum veritate, calcata sanctorum patrum auctoritate, doctrina damnabili sinceritatem fidei catholicæ violaverit, & simplicem ecclesiasticæ observationis cultum fallaciarum nebulis involvere ac decolorare ausus sit. Quam vanitatum suarum pestiferam vanitatem, non tam viva quam mortua voce, sed & librorum multiplicium monumentis longo jam tempore, ubi poterat, velut sator nocturnus tritico agri Domini zizania interserens, longe lateque disseminaverit, scripturarum testimoniis abutens ad aniles ineptias suas, & orthodoxorum patrum sententias coaptans fabulis suis.

Sensit, immo ingemuit hoc malum præsens ecclesia, cum in celeberrimo presbyterorum conventu, præsentibus chorepiscopis & archidiaconis, præsentibus etiam nonnullis aliis ex clero, tam inepta & fidei contraria docere præsumsit, ut omnium horret auditus; cum postmodum etiam detestandum opusculorum suorum codicem omni parrochiæ nostræ velut legendum transcribendumque ingessit; sed & ante paucos dies cum alium librum suum huc detulit dementissimus, adinventionum suarum fantasmatibus plenum. Quæ omnia magis odio & oblivione, quam relatu digna libenter nunc silentio præterirem, nisi hæc vel tenui commemoratione perstringere, rei gestæ, quam explicandam suscepi, ordo & causa deposceret. Neque enim finis quæstionis potest rite agnosci, nisi ante initium sollicitius prænoscatur.

Asserit itaque doctor præfatus inter alia corpus Christi triforme, & tripartitum esse, immo tria esse Christi corpora. Corpus Christi quod in sacramento a fidelibus sumitur, vel in cœlum invisibiliter recipi, vel in corporibus sumentium manere usque in diem sepulturæ, vel ex incisione venarum cum sanguine fluere, vel in secessu labi opinatur. Diaconos altari cum assistunt inclines, asserit significare apostolos in passione Domini metuentes atque latitantes; subdiaconos, mulieres cruci intrepide assistentes; presbyterum, Joseph ab Arimathia; archidiaconum, Nicodemum; calicem, sepulcrum; oblationem Dominici corporis dicit crucifixionem; lignum ipsum designare dicit doctores; lignum unde pendet, crucem; funem quo attrahitur, fidem; tintinnabulum quo resonat, linguam; manum trahentis cum levatur, vitam contemplativam; cum deponitur, activam. Exorcismos Cathecumenorum ad spiritalem emundationis affectum simpliciter depromendos, ad quinque se usus corporeos nimia carnalitate convertit.

Hisdem ipsis, sicut aures & nares, ita & oculos tangendos melius indicat. Antiphonarium Johannis Apocalypsi comparat. Atque has omnes & innumeras alias nænias per sanctum dicit Spiritum revelari, sibi usurpans testimonium Petri apostoli dicentis: (b) *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* Ex quo manifeste & se prophetam, & doctrinam vanissimam & risu dignam, heu miserabiliter deceptus! vult credi prophetiam. Verum ut quod cœptum est breviter explicetur; ubi doctrinæ hujusmodi contagium ad subversionem simplicium in hac ecclesia disseminari cœpit, pastor de commissi gregis salute sollicitus, cum multi mœroris amaritudine religioso principi causam innotuit, conquerens ac deplorans magnum ecclesiæ vulnus, & execrandam fidei maculam, sub istiusmodi novitatum præsumptione nutriri, nisi velocius Deo debita ejus providentia subveniret pii principis cura ardenter ac laudabiliter in Dei rebus sollicita, cum ob pleraque ecclesiæ negotia in prædictum palatii locum reverendos patres episcopos convenire jussisset, causam ad cognitionem atque examen concilii eorum proferri fecit, cumque in eorum auribus, tam inepta & profana novarum adinventionum commenta recitarentur, ipso quoque qui ea de cordis sui audacissima vanitate protulerat præsente; & res blasphemas religiosus horreret auditus, exigunt ab eo, si vere sua esset doctrina. Negare non potuit, utpote quæ in libris quamplurimis ab ipso editis fere ubique vulgata sit. Interrogant ubi hæc legerit. Tunc ille maximo constrictus articulo, rem quæ neque de scripturis sumta est, neque de catholicorum patrum dogmatibus tracta, sed nec ab ipsis etiam hæreticis præsumta; quia aliud quod diceret penitus non habebat, in suo spiritu se legisse respondit. Sed mox tam superbam & fatuam responsionem veneranda synodus exsecrans, dixit; vere ille fuit spiritus erroris. Meminerant enim beatum dixisse Apostolum: *c Novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium:* De qualibus & Ezechiel dicit: (d) *Væ prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.* Et iterum: (e) *Videntes vana & divinantes mendacium, dicentes; Hæc dicit Dominus, cum Dominus non sit locutus.* Unde & istiusmodi præsumtores Deus per eundem prophetam suo deceptos esse judicio, testatur, dicens: (f) *Et propheta cum erraverit a me, & locutus fuerit verbum in nomine meo, quod non præcepi ei, ego Dominus decepi prophetam illum.* Quos omnes spiritu Dei vacuos, & spiritu proprio inflatos, alienandos penitus a sanctorum cœtu terribiliter denuntians in concilio ait: *g Populi mei non erunt, & in scripturas domus Israel non scribentur, nec terram Israel ingredientur;* cumque, illo reticente ac de mendaciorum suo-

(b) 2. Pet. I. 21.

(c) 1. Tim. IV. 1.

(d) Ezech. XIII. 3.

(e) Ibid. XXII. 28.

(f) Ezech. XIV. 9.

(g) Ezech. XI. 10.

ANNO CHRISTI 838.

suorum deprehensis fallaciis confusa, veneranda synodus plurima loqueretur, deliberatum est, doctrinam hanc esse omnino damnabilem, & ab omnibus catholicæ fidei cultoribus funditus respuendam; præcipiente nobis Apostolo ac dicente: (a) *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci*. Diversam esse istam doctrinam a sinceritate veræ fidei & omnino ab ecclesia peregrinam, quippe quam nemo orthodoxorum patrum novit, nulla veritatis ratio fulcit; sed novitius atque adventitius error induxit; umbras & figuras in ceremoniis testamenti veteris extitisse; novum adventum Christi veritate fulgere, & fidei puritate, atque observantiæ simplicitate consistere, testante Apostolo: (b) *Vetera transierunt, ecce facta sunt nova. Omnia autem ex Domino, qui reconciliavit nos sibi per Christum*. Omnia igitur, idest & vetera & nova, & typum legis & evangelii veritatem unius & solius Dei, non cujusquam hominis aut angeli auctoritate constare. Unde nemini deest omnino post utriusque testamenti ministros divino spiritu illustratos, divina auctoritate subnixos, in quibus & per quos ea quæ diversis temporibus ad salutem populi sui congrua judicavit, evidenter Deus, & operatus est, & locutus, licuisse aut licere nova figurarum genera vel mysteriorum sacramenta sancire, & ideo rationabile obsequium ecclesiæ sive in ornatu vestium, sive in multiplici vasorum ministerio, in simplicitate veritatis, & fidei puritate, procul omni superstitionis phantasmate, remota omni nebulosi dogmatis vanitate, pure Deo & simpliciter exhibendum esse; in his honorem religionis, reverentiam divini cultus, lætitiam Christianæ devotionis, non figuras aliquas vel mysteria vanitatis. Jam verò illud quod corpus Christi triforme & tripartitum dicere, immo tria Christi corpora inauditæ temeritatis audacia asserere præsumsit, in tantum sacerdotes Domini exsecrati sunt, ut hoc, sicut supra ostensum est, de spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum sumtum dicere minime dubitarint, tamquam cum angelo Domini detestantes satan, qui dextris Jesu magni & veri sacerdotis adversari conatur, & exsufflantes dicerent (c) *Increpet Dominus in te Satan, & increpet in te qui elegit Jerusalem*.

(a) Hebr. XIII. 9.
(b) 2. Cor. V. 18.
(c) Zachar. III. 2.

Corpus autem Domini, quod in mysterio a fidelibus sumitur, absit ut tam sordida vel superstitiosa mente quis appetat, ut aliquid horum quæ immundissime auctor doctrinæ confinxit, in suo animo & cogitationibus versari permittat. Quapropter cum omni desiderio & supplicatione pietatis divinam misericordiam implorandum, ut non solum ab auribus, verum etiam a cordibus nostris, talium fantasmatum ac sordium labe remota .... sempiternum munditiæ suæ, mentes nostras emundet; quatenus, tam divinum gloriosumque mysterium puro sensu cogitantes, pura pietate sumentes, incorruptæ purificationis gratiam consequamur. Cum enim Dominus dicat: (d) *Ego sum vitis vera, & Pater meus dat vobis panem de cœlo verum*; & (e) *caro mea vere est cibus*, & (f) *sanguis meus vere est potus, & qui manducat me & ipse vivet propter me*; Sicut nihil vitæ æternæ cibo nisi vera animæ refectio appetenda est; ita nihil penitus cogitandum, nisi quod spiritale & immortale est. Quid autem mirum si fidei gratia & virtute divina talis cibus sic sumitur, ut absorbeatur quod mortale est a vita? (g) *Hic est*, ait Dominus, *panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit non moriatur*. Sed quid pertinet ad virtutem Sacramenti, quod pertinet ad visibile Sacramentum? Qui manducat intus, non foris; qui manducat in corde, non qui premit dente. Credere enim in eum, hoc est manducare panem vivum; qui credit manducat; invisibiliter saginatur, quia & invisibiliter renascitur. Sacramenta sunt ista; ideo autem dicuntur Sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur speciem habet corporalem; quod intelligitur fructum habet spiritalem. Manet igitur in mente fidelium incorrupta venerabilis mysterii virtus, & efficacissima potentia, purgans delicta, emundans conscientias, perficiens gratiam redemtionis & salutis. Unde ait beatissimus Joannes: (h) *Et sanguis filii ejus Jesu Christi emundat nos ab omni peccato*. Vas quoque electionis Paulus: (i) *Quanto magis*, inquit, *sanguis Christi qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundavit conscientiam vestram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi?* Sed & princeps Apostolorum Petrus: (k) *Scientes*, ait, *quod non corruptibilibus auro & argento redemti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine, tanquam agni incontaminati & inviolati Christi*. Non ergo corruptibili redemti sumus. Hoc fidelis sumit ad vitam, indignus ad pœnam; hoc pretium redemtionis & viaticum salutis unusquisque fidelium sub hora mortis fideli pietate exposcit. Hoc se peccatorum veniam adepturum, a malignorum spirituum incursu ipsa morte tuendum, ad paradisi amœna præsumit admittendum. Cumque pulvis revertitur in terram suam, unde erat, spiritus tamen hujus muneris solatio fretus, hujus gratiæ præsidio munitus, redit ad Dominum qui dedit illum, nec in depositione corruptibilis corporis sui amittens incorruptibilem gratiam corporis Christi. Hæc prout deo annuente potui de concilio venerabilium episcoporum ad ædificationem ecclesiæ Dei, & confirmationem catholicæ fidei nuper habito, brevi paginula annotare curavi, verba eorum & sensus quibus valui verbis, & scripturarum testimoniis explicans & excogitati nuper, & exsecrandi erroris confutationem in omnium, qui hæc legere vel audire voluerint, notitiam perferens, ut repudiata atque damnata profani dogmatis fabulosissima vanitate, & vanissima fabulositate, procul abjectis & libris & verbis mendacissimis vaniloqui doctoris, de purissimo scripturarum fonte, de sincerissima patrum doctrina, de venerabilis concilii auctoritate, fidei & scientiæ hauriamus fluenta, servantes sollicite semel traditum nobis fidei thesaurum, & fugientes oppositiones scientiæ falsi nominis; & profanas vocum novitates, de quibus Apostolus fidei discipulo

(d) Jo. XV. 1.
(e) Jo. VI. 32.
(f) Ibid. 55.
(g) Jo. VI. 50.
(h) 1. Jo. I. 7.
(i) Hebr. IX. 14.
(k) 1. Petr. I. 18.

ANNO CHRISTI 838.

pulo ait: (a) *O Timothee depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.* Cum ergo istiusmodi pseudoscientia, & profana vocum novitas fidei excidium, & naufragium faciat, velut scyllam quandam, & carybdim eam vitemus, metuamusque intima cordis formidine, ne forte jam in illo tempore, esse cœperimus, de quo idem terribili denunciatione clamat Apostolus: (b) *Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt: sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus, & a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur*; statimque subjungit: *Tu verò vigila*, videlicet ne dormientibus patris familiæ servis, inimicus homo superseminet zizania in medio tritici. Audiamus eundem Apostolum alteri carissimo discipulo dicentem (c) *Stultas autem quæstiones, & genealogias & contentiones, & pugnas legis devita; sunt enim inutiles & variæ.* Et protinus adjungit: *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita: sciens quia subversus est hujusmodi & peccat proprio judicio condemnatus*: Sed & alio loco dicit: (d) *Si quis autem docet & non adquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens.* Circa quæstiones & pugnas verborum, nonne videtur Apostolus in his verbis, velut digito monstrare præfatum nostri temporis vaniloquum præsumtorem, qui spernens sanos sermones Domini Jesu Christi, conculcans doctrinam pietatis, totus circa novas quæstiones, & inutiles adinventiones languidus & inquietus oberrat? Dominus enim noster Jesus Christus, qui est verus & veritas, verissimum corporis & sanguinis sui mysterium in evangelio exponere dignatus ait: (e) *Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Caro enim mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse vivit propter me.* Panis enim Dei est qui descendit de cœlo, & dat vitam mundo; *& panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Ecce sanos sermones Domini nostri Jesu Christi, ecce doctrinam pietatis, ecce verba vitæ æternæ, de quibus ipse ait; (f) *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Et Petrus ad illum: (g) *Domine*, inquit, *verba vitæ æternæ habes.* Audiamus ergo verba vitæ ex ore vitæ. Carnem suam dicit a fidelibus manducari, & sanguinem suum potari. Vere illum cibum carnem suam esse, vere illum potum sanguinem suum existere confirmat. Seipsum asserit a fidelibus suis comedi, & sine hoc cibo neminem vere per hunc mundum vivere testatur; hunc esse panem de cœlo descendentem, id est carnem quam ipse tradidit pro mundi vita. hic panis cœlestis, quia cœleste, immo supercœleste verbum, nostri quidem ge-

(a) 1. Tim. 1.20.
(b) 2. Tim. 11.4.
(c) Tit. 1.4.
(d) 1. Tim. 3.
(e) Jo. vi.
(f) Jo. vi.
(g) Ibid.

neris, sed cœlestis originis caro factum est, A & habitavit in nobis; neque carnem illam Dei genitrix ex voluntate viri, sed ex superventu Spiritus Sancti & obumbratione concepit virtus Altissimi. Ideo & de hoc pane olim fuerat prophetatum: (h) *Panem cœli dedit eis, panem angelorum manducavit homo.* Verbum enim Dei manens in cœlestibus supernis panis angelorum caro factum est, ut panem angelorum manducaret homo. Quomodo igitur iste profanæ novitatis præsumptor, & quantum in se est, tantæ pietatis violator, per quam in Christo fideles, & in suis fidelibus Christus manens caput corporis ecclesiæ existit. Quomodo, inquam unum cœlestem panem in tria dividit? aliud B illic asserens esse Christum, aliud viventes fideles, aliud jam defunctos. Et Christum quidem calicis particula contineri, viventes in patenæ fragmentis, defunctos autem in tertia quadam altaris particula censeri. Ita errore sacrilego implicatur, ubi Dominus Jesus Christus asserit semetipsum a fidelibus manducari, & vere carnem suam esse cibum, vere sanguinem suum potum; iste contendit vivos comedi, & defunctos. Arguit ipso in se loquente Apostolus hunc errorem. (i) *Calix*, inquiens, *benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi? & panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est?* Iste autem C e contrario in presbyterorum concilio docet, sanguis ille anima Christi est. Quid hac novitate profanius? Apostolus omni divisionis suspicione sublata, clamat assidue: *Multi unum corpus sumus in Christo.* Et iterum: (k) *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.* Et rursus, caput & corpus, Christum & ecclesiam unum Christum esse contestans, dicit: (l) *Sicut enim corpus unum est, & membra multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum corpus sunt. Ita & Christus.* Unde & Corinthios male divisos, D & texturam Dominici corporis schismatibus disrumpentes objurgans, clamat: (m) *Divisus est Christus?* Hanc quoque unitatem in sacrificio sacrosancto mysterio asserens designari (n) *Unus panis*, inquit, *unum corpus multi sumus, omnesque de uno pane participamus.* Ita igitur omnes tam antiqui quam moderni, tam viventes quam dormientes, in Christo unus panis sumus, Christo incorporati & uniti, ut tamen omnes ad vitæ & salutis gratiam capiendam de uno participemur: illo videlicet qui descendit de cœlo, & dat vitam mundo. Sic omnes sancti sunt lapides vivi, sed per eum vivificati, de quo illis per Petrum apostolum dicitur (o) E *ad quem accedentes lapidem vivum, & ipsi tanquam lapides vivi superædificamini.* Sic omnes efficiuntur lux, dicente Domino, (p) *Vos estis lux mundi*, sed ex illo illuminati, de quo evangelista ait (q) *Ecce lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Sic ergo & unus panis existunt, sed illius participatione vitalem substantiam trahentes, qui dicit. (r) *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi.* Participantur quidem, & communicant sibi invi-

ANNO CHRISTI 838.

(h) Ps. lxxvii.25.
(i) 1. Cor. x.16.
Rom. x.15.
[k] Ephes. iv.4.
(l) 1. Cor. xii.12.
(m) 1. Cor. 1.13.
(n) 1. Cor. x.17.
(o) 1. Pet. ii.4.
(p) Mat. v.14.
(q) Jo. 1.9.
(r) Jo. vi. 41.

ANNO CHRISTI 838.

cem omnes fideles per societatem & communicationem spiritus, per unitatem fidei, spei & caritatis, dicente Apostolo: (a) *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis*. Omnis tamen hæc participatio & communicatio, quæ illis non utiqué de invicem, sed ad invicem existant, ad illum tendit, & ex illo solo vegetatur, qui est fons vitæ, de quo beatus Johannes dicit. (b) *Quod vidimus, & audivimus, annuntiamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum, & communio nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo*. Christus enim Jesus caput & vertex Ecclesiæ, & idcirco ad vitæ æternæ commercium illi connectitur & cohæret, & in illum tota concurrit ecclesia, ut fonte capitis totum corpus irrigetur, & vivat dicente Apostolo: (c) *Veritatem autem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in caritate*. Et iterum: (d) *nemo vos seducat*, volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per connexum & conjunctionem subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei. Hanc unitatem ineffabilem ecclesiæ, idest corporis sui, ipse Dominus Jesus, quem omnium caput significabat, dicens: (e) *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus pastor*. Pro hac adunatione, & unitate corporis sui suscepit mortem, testante evangelista. Quia Jesu moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios, qui erant dispersi, congregaret in unum, pro hac Deum Patrem in qua nocte tradebatur exorare dignatus est, dicens: (f) *Pater sancte, serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos*. Et post pauca: *non pro his autem rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, & ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum sicut nos unum sumus; ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum*. Hæc est ineffabiliter mirabilis unitas Domini Jesu, & corporis ejus, quam nemini licitum est violare aut dividere, præcipiente lege de agno paschali: (g) *Os non comminuetis ex eo*. Vere enim quantum in se est, os agni nostri comminuit, qui virtutem & robur tantæ compaginis infringit. Hujus unitatis mysterium, jam olim in Adam & Æva præfiguratum, & in novissimis temporibus in Christo & in ecclesia revelatum. Adam prophetavit: Apostolus exposuit dicens: (h) *propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum*, inquit, *hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia*; quod ipse Dominus Jesus in evangelio memorans

(a) 1. Cor. XIII. 13.
(b) 1. Jo. I. 3.
(c) Ephes. IV. 15.
(d) Ephes. V. 6.
(e) Jo. X. 16.
(f) Jo. XVII. 11.
(g) Jo. XIX. 36.
(h) Ephes. V. 31.

A adjunxit dicens: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus junxit, homo non separet*. Volumus scire quanta vigilantia cavendus sit, quantumque nefas præsumat, qui hanc unitatem violare ac dissolvere conatur? audiamus beatum Johannem apostolum dicentem: *Carissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. In hoc cognoscitur spiritus Dei. Omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est; & omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus*. Audiat ergo hoc etiam iste, qui ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ, & non spiritum Dei sequens, sed spiritum suum, Jesum, quantum in se est, solvit ac B dissipat, dividens eum in tres partes, in tres formas, & in tria corpora. Audiat, inquam & æterno silentio conticescat: *Omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus*. Audiamus & apostolum Paulum, nos in semel tradita fidei veritate solidantem, atque dicentem: *Si quis vobis evangelizaverit præterquam quod accepistis, anathema sit*.

Ignoscat mihi indigno, o domini venerabiles, vestra dilectio, quia hæc non superbiæ fastu, nec malitiæ alicujus instinctu, sed amore ecclesiæ hujus dominæ & nutricis meæ loquor, cui non solum, prout Deus inspirare dignatur, exhortationis verbum, C sed omne debeo caritatis & pietatis obsequium; præsertim hoc tempore, quo tam lacrymabili calamitate, peccatis nostris exigentibus, afflicta est, ut habeat episcopum sine potestate, magistrum sine veritate. Nunc ad finem sermonis commodum duxi paucas ecclesiasticorum patrum sententias ponere, quibus adversus omnia fallaciarum commenta, quæ huic ecclesiæ ineptus fabulator conatur ingerere, velut turribus & propugnaculis muniamur, fiatque in nobis, divina favente gratia, quod Apostolus optat & obsecrat, dicens: (i) *Obsecro autem vos, fratres, ut & idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eo-* D *dem sensu & in eadem sententia*. & iterum: *Sicut ergo accepistis Jesum Christum dominum, in ipso ambulate radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide*. Itaque alio loco: *Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium caritatis, si quæ societas spiritus, si quæ viscera & miserationes, implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandemque caritatem habentes, unanimes idipsum sentientes, nihil per contentionem neque per inanem gloriam*. Et alibi: *Et si quid*, ait, *aliter sapitis, & hoc vobis revelavit Deus*. Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula. Panem, qui in mysterio sumitur, corpus E & carnem Christi esse, immo ipsum esse Christum & Dominum, ex libro sancti Cypriani de oratione Dominica, panem nostrum quotidianum, (invenimus.)

Panis vitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed Dominus noster est; & quomodo dicimus Pater noster, quia intelligentium & credentium pater est; sic & panem nostrum vocamus, quia Christus eorum, qui corpus eorum contigimus, panis est. Hunc

ANNO CHRISTI 838.

(i) 1. Cor. I. 10.

ANNO CHRISTI 838.

Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam ejus quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviori delicto, dum abstenti, & non communicantes a cœlesti pane prohibemur, a Christi corpore separemur, ipso prædicante & dicente: *Ego sum panis vitæ qui de cælo descendi; si quis ederit de hoc pane, vivet in æternum. Panis autem quem ego dedero, caro mea est pro sæculi vita.* Quando ergo dicit in æternum vivere si qui ederit de ejus pane, ut manifestum sit eos vivere qui corpus ejus attingunt, ita contra timendum est & orandum, ne dum quis abstentus separatur a Christi corpore, extraneus remaneat a salute, comminante ipso & dicente: *Nisi ederitis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & ideo panem nostrum, idest Christum dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & vivimus, a sanctificatione ejus & corpore non recedamus.

Joh. 6. 41.

Joh. 6. 54.

Item ex tractatu Psal. 80. S. Hieronymi.

Vis accipere Domini cibos? vis comedere ipsum Dominum tuum & Salvatorem? Audi quid dicat: *Dilata os tuum, & implebo illud.* Dilatate ora vestra, ipse est & Dominus & panis. Ipse hortatur nos, ut comedamus, & ipse noster cibus est, quantumcumque dilataveris, tantum accipies.

Psal. 80. 11.

Item ex homilia S. Augustini.

In altaris mysterio Dominum sumi, nec aliqua posse divisione partiri, qualem vocem Domini audistis invitantis nos. Quis invitavit? quos invitavit? & quid præparavit? Invitavit Dominus servos & præparavit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? & tamen ait: *Qui manducat me, vivit propter me.* Quando Christus manducatur, vita manducatur, nec occiditur, ut manducetur; sed mortuos vivificat quando manducatur. Reficit, sed non deficit. Non ergo timeamus, fratres, manducare panem istum, ne forte finiamus illum, & postea quæ manducemus non inveniamus. Manducatur Christus, vivit manducatus, quia resurrexit occisus; nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit, & norunt fideles quemadmodum manducent carnem Christi. Unusquisque accipit partem suam; unde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo; totus enim erat apud patrem, quando venit in Virginem. Implevit illam, nec recessit ab illo; veniebat in carne ut eum homines manducarent, & manebat integer apud Patrem, ut angelos pasceret. Quod enim scitis, & qui scitis, & qui nescitis, scire debetis. Quando Christus factus est homo, panem angelorum manducavit homo. Unde, quomodo, qua via, quibus meritis, qua dignitate panem angelorum manducaret homo, nisi creator angelorum fieret homo?

Joh. 6. 57.

Item S. Gregorii de eadem re, ex homilia Natalis Domini.

Qui ergo æternus permanens temporalis apparuit, alienum est ubi descendit; & quia per prophetam dicitur: *Omnis caro fœnum*, factus homo, fœnum nostrum vertit in frumentum, qui de seipso ait: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Unde & natus in præsepio reclinatus ponitur, ut fideles omnes, videlicet sancta animalia carnis suæ frumento reficeret, ne ab internæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

Isa. 40. 6.

Joh. 12. 24.

Item ejusdem in alia homilia de eadem re.

Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis. Fecit quod monuit, ostendit quod jussit, bonus pastor pro ovibus animam suam posuit, ut in sacramento nostro corpus suum, & sanguinem verteret, & oves quas redemerat carnis suæ alimento satiaret.

Ejusdem de ea re ex dialogorum libris.

Hæc nanque singulariter victima ab æterno interitu animam salvat, quæ illam nobis morte unigeniti per mysterium reparat: qui licet surgens a mortuis, jam non moritur, & mors ei ultra non dominatur: tamen in semetipso immortaliter atque incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Ejus quippe ibi corpus sumitur, ejus caro in populi salute partitur, ejus sanguis non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium sumitur.

Mysterium vestis Christi, idest corporis ejus, scindi non oportere ex libro S. Cypriani de ecclesiæ unitate.

Dominus dicit. *Ego & Pater unum sumus:* Et iterum de Patre & Filio & Spiritu Sancto scriptum est: *Tres unum sunt;* & quisquis credit hanc veritatem de divina firmitate venientem, sacramentis cœlestibus hærentem scindi in ecclesia posse hoc unitatis sacramentum, hoc vinculum concordiæ inseparabiliter cohærentis ostenditur, quando in evangelio tunica Domini nostri Jesu Christi non dividitur omnino, nec scinditur, sed sortientibus de veste Christi, quis Christum potius indueret, integra vestis accipitur, & incorrupta atque indivisa tunica possidetur. Loquitur ac dicit scriptura: *De tunica autem, quia de superiore parte non consutilis, sed per totum textilis fuerat, dixerunt ad invicem: Non scindamus illam, sed sortiamur de ea cujus sit.* Unitatem ille portabat de superiore parte, idest de cœlo & patre venientem, quæ ab accipiente scindi omnino non poterat, sed totam semel & so-

Joh. 10. 30.

Joh. 5. 7.

Joh. 19. 23.

ANNO CHRISTI 838.

& solidam firmitatem inseparabiliter obtinebat. Possidere non potest indumentum Christi, qui scindit, & dividit ecclesiam Christi. Contra denique cum Salomone moriente regnum ejus & populus scinderetur, Achias propheta Jeroboam regi obvius factus in campo in duodecim scissuras vestimentum suum discidit dicens: *Sume tibi decem scissuras, quia hæc dicit Dominus: Ecce scindo regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem sceptra, & duo sceptra erunt ei propter servum meum David, & propter Jerusalem civitatem quam elegi, ut ponam nomen meum illuc.* Cum duodecim tribus Israel scinderentur, vestimentum suum propheta Achias discidit. At vero quia Christi populus non potest scindi, tunica ejus per totum textilis & cohærens divisa a possidentibus non est, individua, copulata, contexta, ostendit populi nostri, qui Christum induimus, concordiam, cohærente sacramento vestis & signo, declaravit ecclesiæ unitatem. Quis ergo sic sceleratus & perfidus, quis sic discordiæ furore vesanus, ut aut credat scindi posse, aut audeat scindere unitatem Dei, vestem Domini, ecclesiam Christi.

3. Reg. 11. 31.

Ille sacerdos vice Christi vere fungitur, quidquid Christus fecit imitatur, & sacrificium verum & plenum tunc offert in ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre quomodo Christum ipsum videt obtulisse. Non est ergo quod aliquis existimet sequendam esse quorundam consuetudinem; quærendum est enim ipsi quem sint secuti: nam in sacrificio quod Christus obtulit, nonnisi Christus sequendus, utique id nos obaudire & facere oportet quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandavit, quando ipse in evangelio dicat: *Si feceritis quod mando vobis, jam non dicam vos servos, sed amicos.* Et quod Christus debeat solus audiri, Pater etiam de cœlis contestatur dicens: *Hic est filius meus dilectissimus, in quo bene sensi, ipsum audite.* Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid alius ante nos faciendum esse putaverit, sed quod qui ante omnes est Christus, prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei virtutem. Cum per Esaiam prophetam Deus loquatur & dicat: *Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.* Et iterum Dominus in evangelio hoc idem repetit dicens: *Rejecistis mandatum Dei ut traditionem vestram statuatis.* Sed & alio loco ponit & dicit: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & sic docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.* Quod si nec minima de mandatis Dominicis licet solvere, quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum Dominicæ passionis, & nostræ redemptionis sacramentum pertinentia fas non est infringere, aut in aliud quam quod divinitus institutum sit, humana traditione mutare? tota ipsa redempta civitas, hoc est congregatio societasque Sanctorum, universale sacrificium offertur Deo per sacerdotem magnum: qui etiam seipsum obtulit in passione pro nobis, ut tanti capitis corpus essemus, secundum formam servi. Hanc enim

Joh. 15. 15.

Matt. 17. 5.

Matt. 15. 9.

Marc. 3. 9.

Matt. 5. 19.

A obtulit, in hac oblatus est, quia secundum hanc mediator est. In hac sacerdos, in hac sacrificium est. Cum itaque nos hortatus esset Apostolus, *ut exhibeamus corpora nostra hostiam vivam,* intulit post aliquanta: *Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eosdem actus habent; ita multi unum corpus sumus in Christo: singuli autem alter alterius membra;* hoc est sacrificium Christianorum, multi unum corpus in Christo, demonstratur quod in eadem re quam offert ipsa offeratur. Rom. 12.

Ecclesiarum diversitates fidei unitate constare, ex libris S. Cypriani de unitate fidei.

B Episcopatus unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur, quomodo solis multi radii, sed lumen unum, & rami arboris multi, sed robur unum tenaci caritate fundatum. Et cum de fonte uno rivi plurimi defluunt, numerositas* licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen servatur in origine. Avelle radium solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab arbore frange ramum, fructus germinare non potest; a fonte præcide rivum, præcisus arescit. Sic ecclesia Domini luce perfusa per C orbem totum radios suos porrigit, unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. Ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latius pandit, unum tamen caput est, & origo una, & una mater fœcunditatis successibus copiosa, illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu ejus animamur.

* al. universitas.

Non pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda, ex epistola S. Greg. ad Aug. episcopum Anglorum scripta.

D Novit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit nutritum. Sed mihi placet, ut sive in Romana, sive in Galliarum, sive in qualibet ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere; sollicite elige, & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc ad fidem nova est, institutione præcipue quam de multis ecclesiis colligere potuisti, infunde; non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

E *In vestibus & cultu ecclesiastico non superstitiosum mysterium præferri, ex epistola S. Cœlestini papæ ad episcopos Galliarum scripta.*

Didicimus quosdam Domini sacerdotes superstitioso potius cultui inservire quam mentis vel fidei puritati. *Et post pauca:* Amicti pallio & lumbos præcincti credunt se sanctæ

ctæ scripturæ fidem non per spiritum, sed per literam completuros. Nam si ad hoc ista præcepta sunt, ut taliter servarentur, cur non fiunt pariter quæ sequuntur, ut lucernæ ardentes una cum baculo in manibus teneantur? Habent suum mysterium, & intelligentibus ita clara sunt, ut ea magis quam decet significatione serventur. Nam in lumborum præcinctione castitas, in baculo regimen pastorale, in lucernis ardentibus boni fulgor operis, de quo dicitur sic: *opera vestra luceant*, indicatur. Habent tamen istum forsitan cultum, morem potius quam rationem sequentes, qui remotioribus habitant locis, & procul a ceteris degunt. Unde hic habitus in ecclesiis Gallicanis, ut tot annorum, tantorumque pontificum in alterum habitum consuetudo versatur. Discernendi a plebe vel ceteris sumus doctrina, non veste; conversatione, non habitu; mentis puritate, non cultu. Nam si studere incipiamus novitati, traditum nobis a patribus ordinem calcabimus, ut locum supervacuis superstitionibus faciamus. Rudes ergo fidelium mentes ad talia non debemus inducere. Docendi enim sunt potius, quam ludendi, nec imponendum est eorum oculis, sed mentibus infundenda præcepta sunt.

Item S. Hieronymi de simplici ministrorum & sacerdotum ornatu ex libris dialogorum Attici & Christoboli.

Adjungis gloriam vestium, & ornamentorum Deo esse contrarium. Quæ sunt, rogo, inimicitiæ contra Deum, si tunicam habuero mundiorem? si episcopi, si presbyteri, si diaconi & reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida veste processerit? Cavete clerici, cavete monachi, viduæ, & virgines periclitamini nisi sordidas vos atque pannosas vulgus aspexerit. Taceo de hominibus sæculi, quibus aperte bellum indicitur, & inimicitiæ contra Deum, si pretiosis atque nitentibus utuntur exuviis. In sacerdotio ecclesiæ non mysticum vestium ornatum, sed splendorem quærendum animarum, ipsa consecratio monstrat pontificis, ita se habens, Deus qui Moysem famulum tuum secreti familiaris affatu, inter cætera cœlestis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestiri inter sacra jussisti, ut intelligentiæ sensum de exemplis priorum caperet secutura posteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deesset ætati, cum & apud veteres reverentiam ipsa significationum species obtineret; & apud nos certiora essent experimenta rerum, quam ænigmata figurarum. Illius nanque sacerdotii anterioris habitus nostræ mentis ornatus est, & pontificalem gloriam non jam nobis honor commendat vestium, sed splendor animarum. Quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius quæ in ipsis erant intelligenda, poscebant. Et idcirco huic famulo tuo, quem ad summi sacerdotii ministerium elegisti, hanc quæsumus Domine gratiam largiaris, ut quidquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, in multimodi operis varietate signabant, hoc in ejus moribus actibusque clarescat.

Falsos codices, & a fidei sinceritate discordes, in nullo usu lectionis habendos: quin potius igni tradendos, ex epistola S. Leonis papæ ad Turibium Asturiensem.

Curandum ergo est, & sacerdotali diligentiæ maxime providendum, ut falsi codices, & a sincera veritate discordes, in nullo usu lectionis habeantur. Apocriphæ autem scripturæ quæ sub nominibus apostolorum multarum habent seminarium falsitatum, non solum interdicendæ sunt, sed etiam penitus auferendæ, atque ignibus concremandæ, quia quamvis sint in illis quædam, quæ videantur speciem habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis.

Hæc, domini venerabiles, tam de scripturis sacris, quam de scripturarum sanctarum dictis, sedula intentione collegi, ac reverentiæ vestræ audienda seu & legenda proposui, quatenus ea & hujusmodi meditantes contra novellæ præsumptionis auctorem, qui in similitudinem arioli & conjectoris æstimat quæ ignorat, fidei & veritatis firmitate munita dicamus cum ecclesia: *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua Domine.* Psal. 118. 85. Atque intelligamus quam verum sit quod Spiritus Sanctus Salomonis ore præcecinit dicens: *Multi sibi in novalibus patrum & aliis congregantur absque judicio,* Prov. 13. 23. neque enim sic nostra calamitate, & humilitate abuti debet, ut imitator insolentissimæ jactantiæ Naas regis filiorum Ammon, qui interpretatur serpens, dicere nobis velut habitatoribus Jabes Galaad oppugnator veritatis iste præsumat: *In hoc feriam vobiscum fœdus ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium Israel.* 1. Reg. 11. 2. Vere enim dextrum oculum conatur eruere, qui lumen rectæ fidei laborat extinguere. Utilius illi a nobis optandum est, quod parabolice per Salomonem dicitur: *Oculum qui subsannat patrem, & despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.* Prov. 30. 17. Vere etenim subsannat patrem, qui filii dividit unitatem, testante ipso: *qui non honorificat filium, non honorificat patrem, qui misit illum,* Job. 5. 23. & prorsus despicit partum matris suæ ecclesiæ, qui mysterium redemptionis, quo ex ejus utero ad vitam gignitur, puritate sincera venerari contemnit. Expedit nobis in talem oculum, qui ducatum promittit luminis, & e contrario tenebris caligat erroris, præceptum evangelicum: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & projice abs te.* Matt. 5. 29. Cupit nequam iste oculus hæreditatem patrum auferre: nititur vineam ipsorum in hortum olerum commutare, idest fortia & fructuosa & meracissima eorum dicta vilibus & cito arescentibus, ac decidentibus fabulis enervare; sed filii martyris lapidati respondeant ei cum Naboth: *Propitius mihi sit Dominus ne dem hæreditatem patrum meorum.* 3. Reg. 21. 3. Si ob hujus responsionis honestam libertatem

vel

vel infamandi falsis testibus, vel etiam lapidibus obruendi essemus, habeamus Deum clementissimum consolatorem atque ultorem dicentem: *Si non pro sanguine Naboth*, A *& filiorum ejus, quem vidi heri dicit Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus.*

4. Reg. 9. 26.

Hanc epistolam, facile lectores intellexerint authorem habere eundem Florum, qui pariter binas ad concilium Lugdunense a me supra relatas, dedit.

SYNODI duæ JACOBITARUM

Alia quidem in Scialaz pago, alia in Gubrino Cyrrhensium pago a dissidentibus inter se duabus Jacobitarum factionibus

Anno circiter 1148. Græcorum, Christi 837. celebratæ.

CYriaco Jacobitarum patriarcham agente Monachi Gubenses patriarcham illum supplicarunt, ut ad Alepinorum episcopatum Xenajam quendam eveheret. Ille rogantium supplicationibus spretis Salomonem extulit. Qua de re exacerbati monachi nec Salomonem receperunt, & patriarchæ nomen e liturgia delere ausi sunt. Addiderunt & accusationem in patriarcham apud Aaronem Rascidum Calipham. Ab ea calumnia patriarcha sese purgavit; quare ad cœnobium suum innocens regressus est, & monachi in altum Schisma prorumpentes episcopos quosdam in Scialaz pago congregatos B induxerunt, ut duos episcopos ordinarent. Contra patriarcha in Gubrino, quod castrum Cyrrhensium est, synodum coegit, in qua & episcopos recens promotos & Gubenses monachos anathemati devovit. Nec illi tamen quieverunt, nam ad extrema redacti Abrahamum quendam Cartaminæ monachum sibi patriarcham induxerunt. Hæc Assemanus Bibliot. Orient. to. 2. pag. 342.

AD CONVENTUM AQUISGRANENSEM

In quo causa de jure in cœnobium Anisolense discussa est,

ADDITIO, ET ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 838. PAgius V. Cl. in sua ad Baronii annales critica omnium primus admonuit in collectionibus conciliorum desiderari geminos illos seu conventus seu synodos, quæ pro vindicando ecclesiæ Cenomanensi antiquo jure in monasterium Anisolense coactæ sunt. Eo indicante Venetus editor defectum agnovit & supplevit, in collectionem suam synodis vel conventibus Carisiacensi & Aquisgranensi relatis. Sed Pagium de more sequutus in eum declinavit errorem quo idem Pagius aberravit. Vir ille doctissimus præferendam D censuit synodum Carisiacam Aquisgranensi, & cum temporis adscriptionem opinioni huic suæ repugnantem cerneret, reformandam illam congrua opinioni suæ correctione judicavit. Verum in utraque charta, in qua utriusque synodi res describuntur, temporariæ notæ salvæ sunt. Neque enim vera ille opinatur judicans Carisiacam synodum anno 837. *die VIII. idus novembris* convenisse, sequenti verò anno 838. pridie Kalendas Majas Aquisgrani eam causam iterum patres retractasse; quin potius causæ illius discussio, primo quidem Aquisgrani facta est anno 838, *die pridie Kalend. Majas*, prout temporis adscriptio ejusdem concilii accurate E repræsentat. Eodem quoque anno in synodo Carisiaca iterum auditi Anisolenses monachi, iterum rejecti, pœnaque depositionis ab omni sacerdotali gradu multati sunt; id vero actum die VIII. *iduum septembris anno Ludovici XXV. indictione I.* ideſt 838. ut in data ejus concilii legitur. Tota errandi causa fuit Pagio, quod Carisiacam synodum Aquisgranensem præcessisse certum tenuerit; id vero perquam erroneum esse ex eo constat, quod in synodo Aquisgranensi primo tractatam fuisse Anisolensis monasterii causam demonstrent jura & chartæ, quæ tunc prolatæ leguntur. Insuper vix lata pro episcopo Cenomanensi in monachos sententia, continuo Ludovicus imperator *missum* suum episcopo assignavit, qui ejus imperatoris nomine monachis denunciaret ut episcopo subderentur; quæ omnia in ea charta legas, quæ synodi Aquisgranensis gesta refert. Parere recusarunt Monachi; quare è monasterio sese subduxerunt, & exulum more perfugæ iterum imperatori stiterunt sese, episcopi violentia extorres se e monasterio suo actos querentes. Digna res videbatur quæ discuteretur in concilio; id verò delatum est ad Carisiacam synodum, quam ad septembrim indixerat, teste authore vitæ Ludovici pii. In eo concilio monachi accusationem de exilio, quod pati se ab Aldrico episcopo Cenomanensi querebantur, instaurarunt; iterumque pro jure suo in monasterium Anisolense institerunt. Patres, episcopo audito, iterumque discussa causa, iterum pro episcopo judicarunt, pœna in monachos pervicaces inflicta, & ni deinceps parerent, etiam exilium minitati. Ex his collectionis Veneto-Labbeanæ tom. IX. col. 887. & 891. errorem corrigas Carisiacensem conventum primum, dein Aquisgranensem collocantem.

Porro ad Aquisgranensem conventum quod attinet, quanquam Venetus collector narrationem de lite in eo agitata dedit, ex authore libelli de vita Aldrici episcopi Cenomanensis vulgati a Baluzio Miscellan. tom. III.

III. aliam tamen chartam omisit ad conventum istum eandemque causam pertinentem, quam ne quid desiderandum relinquatur, hic dare constitui, erutam ex eodem libello num. II. pag. 237.

DE RESPONSIONE HLUDOVICI IMPERATORIS

Et judicio optimatum suorum contra praecepta quae monachi de monasterio Anisolae attulerunt coram eo, quando contra Aldricum episcopum de praedicto monasterio in rationes venerunt.

QUando Aquisgrani palatio, anno imperii Domni Hludovici piissimi Augusti XXV. coram eo, & principibus suis, tam ecclesiasticis, quam & saecularibus in generali conventu querela de monasterio Anisolae & rebus suis inter Aldricum Cenomanicae urbis episcopum, & Sigemundum ejusdem monasterii abbatem agebatur & diligentius scrutabatur, atque jam dictus pontifex inter reliqua instrumenta chartarum, & praecepta regalia, unum praeceptum quod Dominus Karolus facere jussit, sua videlicet propria manu roboratum, & anulo suo subter sigillatum, per quod ipse jam dictum monasterium Franconi episcopi, ecclesiaeque sibi commissae reddidit; & monachi praedicti Sigemundi quoddam praeceptum de electione eorum, ut de semetipsis haberent licentiam eligendi abbatem, quod dicebant jussu Domni Hludovici piissimi imperatoris esse conscriptum. Ad quod respondit Domnus imperator: *Si ego hoc praeceptum fieri jussi, nesciebam quod praedictum monasterium de episcopio Cenomanico esset, & ignorabam quod pater meus illud ibi per suum praeceptum redderet. Sed quia vos, & pares vestri hoc mihi celastis, & per fraudem & malum ingenium facere suasistis; idcirco ipsum praeceptum quod mihi praecipere fieri dicitis, vestro mendacio infirmatur, quia causa, ubi fraus intercedit, non valet, sed magis reproba efficitur; & ideo vestrum praeceptum stare non poterit, quia vestro mendacio & vestra fraude funditus destruitur. Si enim nos unam vobis tantum electionem concessimus, ipsum citò finitam esse cognoscimus, quia Sigemundum, quem vobis abbatem elegistis, memoratum monasterium sua culpa perdidit, quia nobis inobediens & infidelis extitit.* Haec taliter praedictus domnus imperator agens, interrogavit cunctos circumstantes, quid super hac re eis rectius videbatur. Qui, respondentes dixerunt, tam episcopi, quàm abbates, sive comites, & reliqui omnes: *Haec posteriora praecepta, quae isti monachi afferunt, non possunt destruere anteriora, quae Aldricus episcopus & ecclesia sibi commissa habet; sed anterioribus credendum est, & posteriora, quae fraude & malo ingenio impetrata fuerunt, infirmantur, & stare non possunt, quia actio qua in quibuscumque negotiis fraus intercesserit, non valebit. Et ut ratione & lege firmentur ea quae testamur, aliqua ex authenticis nostris vobis testimonia indicantes proferimus. Constitutum est a S. Patribus & bonis Imperatoribus, & lege decretum, ut quicquid falsa petitio a principe obtinuerit, quia fraus intervenit, non valebit. Item alibi: Quaecumque contra jus conscripta fuerint non valebunt, quocumque modo fuerint impetrata. Item alibi. Qui falsa Principum praecepta detulerint, puniantur. Item alibi: Dolus malus est cum aliter agitur, aliud simulatur. Item alibi: Qui dolum, vel metum adhibuit, ut res ad alium transiret, de doli actione tenebitur. Item alibi: Dolus malus est, si per falsitatem voluerit quis prius definita convellere. Item alibi: Redintegrandum est a praesentibus judicibus, & in ejus, unde abcessit potestate revocandum, quod quacumque conditione temporis, aut dolo, aut captivitate, aut virtute majorum, timore faciente, deperierit. Item alibi: Quidquid vera seu falsa petitio a Principe obtinuerit, quia fruus intercessit, non valebit. Magna fraus fuit quoniam monachi praedicti memoratum monasterium de jure Cenomanicae sedis ecclesiae esse sciebant, quia non sunt adhuc XXX. anni, quod a Pontificibus memoratae sedis possessum est, & haec celantes, vobisque mentientes praecepta sibi sine consensu praedictae sedis Pontificis, cui justè debetur, facere suadebant. Et hoc justum est, ut si aliquis laicorum hoc fecisset, ut magnum detrimentum sustineret; sed & pro certo judicaretur illi, ut capitali sententia puniretur. Sed quia non laici, sed jam dicti monachi hoc fecerant, dignum est ut ita coerceantur, ne alii monachi deinceps talia agere praesumant.* Propterea nonnulli praefati monasterii monachi cum Sigemundo praedicto eorum abbate exilio damnati sunt. Et sic confirmatum saepedictum monasterium Aldrico Episcopo, & ejus episcopio, sicut in ejus notum est praeceptis, & aliis monumentis chartarum continetur insertum.

CON-

ANNO CHRISTI 838.

CONCILIUM KINGSTONIÆ

Celebratum anno Domini DCCCXXXVIII.

Ecgberhti regis occiduorum Saxonum XXXIX. Præsidente eidem concilio ipso Ecgberhto rege, & filio ejus Aethelvulfo, una cum Ceolnotho archiepiscopo Dorobernia, cæterisque Angliæ episcopis & optimatibus.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Concilium hoc ex Spelmanno notum Labbeus nequaquam omiserat; sed cum integrum diploma in eo datum Cl. VVilkins ex MS. Cottoniano autographo vulgaverit, ideo reproducendum, quale apud eundem exhibetur, censui.

REgnante in perpetuum Domino Deo nostro Sabaoth, congregatum est venerabile in illo famoso loco, qui appellatur Kininges in regione Sudregie; præsidente autem huic eidem Domino devotæ congregationi Ceolnotho archiepiscopo, ceterisque perplurimis episcopis, nec non excellentissimis regibus nostris Ecgberhto, & Aethelvulfo, cum omnibus gentis suæ optimatibus. Omnesque in unum consona mente, ac sincerissima cordis intentione spiritualium sæculariumque rerum necessitatibus inter semetipsos comuni consilio scrutantibus, quomodo pax & unanimitas ecclesiarum Dei, totiusque populi christiani, eorum sæculari ditioni per Dei omnipotentis gratiam subiecti, firmissimæ dilectionis vinculo servari potuisset. Inter ea verò a præfato venerabili archiepiscopo Ceolnotho flagitatum est, quod a regibus prænominatis Ecgberhto, & Aethelvulfo illis in sempiternam eleemosinam illi agrum ad Mallingum ad ecclesiam Christi, quæ sita est in Dorobernia civitate, reddidissent; quod ante a Baldredo rege ad eandem ecclesiam perdonata est. Sed a quibusdam dictum est, quia cum recta libertate facta non esset, quia in fugatu ejus conscripta & concessa fuisset. Tunc verò pro intimæ charitatis affectu precibus episcopi adnuentes, cum consilio, ac licentia omnium sapientum eorum, spiritualium sæcularium- D que graduum, qui inibi congregati fuissent, hunc præfatum agrum ad Mallingum pro sempiterna salute animarum suarum, ac spe remunerationis æternæ ad prænominatam ecclesiam Christi in perpetuam hæreditatem cum omni libertate benivola mente tradidissent. Hac verò conditione interposita, hæc prænominata donatio firma permanet, quod nos ipsi, nostrique hæredes semper inposterum firmam inconcussamque amicitiam ab illo archiepiscopo Ceolnotho (&) ejusdem congregatione ecclesiæ Christi habeamus, & ab omnibus successoribus ejus hoc idem patrocinium, ac protectionem illius sedis nos, & hæreditas nostra, nostrique hæredes, qui- E cumque Dei voluntatis fuerit, quod illi sint, in omnibus necessitatibus nostris absque omni dubitatione spontaneum, paratumque amicali amore semper inveniant. Seu etiam familiæ liberorum monasteriorum, quæ antiquitus sub jure dominioque abbatum abbatissarumque constitutæ fuerunt, qui me meumque patrem Ecgberhtum regem, pro suis propriis, ac maximis necessitatibus sibi ad protectionem & ad dominium elegerunt, spiritualesque dominos, ideſt episcopos mecum constituti, propria voluntate mecum habuerunt, ut in omnibus libertas, & regula monasterialis vitæ, rite ac rectè ab omnibus illis servetur. Sed & post dies meos suæ libertatis electione, absque omni obstaculo, cuicumque personis digni habeantur. Insuper etiam pro hac nostra susceptione electioneque nequaquam a cujuscumque potestatis homine, sive regi vel episcopo majoris, minorisve personis accurati calumniantur, neque libertas eorum semper inposterum in aliquo frangatur. Nullaque altercatio alicujus quæstionis inter nos nostros- C que hæredes, & hæreditatem nostram, & illum archiepiscopum, successoresque ejus, & ecclesiam Christi, & familiam ejus ex hac die, & deinceps inimicaliter exorta sit. Sed pax nostra conglutinata amore vigere, florere, crescereque inter nos nostrosque carissimos amicos perpetualiter valeat: duasque scripturas per omnia consimiles hujus reconciliationis conscribere statuimus; alteram habeat archiepiscopus cum telligraphis ecclesiæ Christi; alteram Ecgberht, & Aethelvulf reges, cum hæreditatis eorum scripturis.

Actum est autem anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXXVIII. indictione I. die 4. feria. His testibus consentientibus, qui hanc nostram reconciliationem cum signo sanctæ crucis Christi confirmantes, subscripserunt.

† Ego Ceolnoth, gratia Dei archiepiscopus hanc reconciliationem, & istam confirmationem cum signo sanctæ crucis rob. & sub.

† Ego Baegmund presb. abb. conf. & sub.

† Ego Vuerhord pr. abb. conf. & sub.
† Ego Brunhard presb. conf. & sub.
† Ego Hysenoth presb. conf. & sub.
† Ego Osmund presb. conf. & sub.
† Ego Hunred presb. conf. & sub.
† Ego Wigmund pr. conf. & sub.
† Ego Beornnodh presb. conf. & sub.
† Ego Headberht diac. conf. & sub.
† Ego Badanodh diac. conf. & sub.
† Ego Vuealhhere diac. conf. & sub.
† Ego Nodhwulf S. diac. conf. & sub.
† Ego Ceolwulf S. diac. conf. & sub.

GAL-

ANNO CHRISTI 839.

GALLICANA seu MORINENSIS SYNODUS

In qua Cœnobium S. Audomari abbatis S. Bertini imperio subditur.

Anno 839.

De hac synodo in meis ad Pagium animadversionibus ad A. 839. I. ita disserui. Hoc (839.) vel sequenti anno synodum quandam celebratam fuisse uno tantum verbo asserit Joannes Iperius in chronic. S. Bertini, vulgato a PP. Martene, & Durand Anecdot. tom. III. ibi enim cap. 12. part. I. col. 511. legimus, Hugonem, Caroli magni filium, qui monasterium S. Bertini anno Ludovici Pii XXI. Christi 834. regendum susceperat, *anno regiminis sui sexto, Ludovici XXVI.* (quæ annorum data in instrumento ejusdem Hugonis legitur) monasterium S. Audomari, quod ab antecessore suo canonicis sæcularibus traditum fuerat, obedientiæ utcumque monasterii S. Bertini restituisse; cujus rei gratia a Ludovico imperatore privilegium obtinuisse, quod, ait author, *in plena synodo confirmatum & publicatum fuit*. Quæ synodus hæc fuerit, ubi locorum celebrata, ignorare me fateor. Interfuisse huic videtur S. Folquinus, qui Morinorum episcopatum anno 816. vel 815. regendum suscepit, ut patet ex data ejusdem instrumenti, quod consignatur anno præsulatus Folquini XXIII. Concilium istud collectores fugit. Verba Iperii hæc sunt: *Hugo noster abbas, cui ordinatio Fridogisi sui prædecessoris præjudicare non potuit, cum par in parem non habeat imperium, de dicta ordinatione privilegium suum concessit, consensu imperatoris antedicti, quod sic incipit: Quidquid ob amorem Dei exigentes rei brevitatem &c. Actum anno Domini DCCCXXXIX. indictione secunda, imperii autem Ludovici regis anno XXVI. præsulatus quoque almi præsulis Folquini anno XXIII. & nostri regiminis anno sexto. Ego Hugo abbas, consensu Domini Ludovici imperatoris hæc voluntariè firmavi, ipsumque, ut subscriberet, rogavi. Hac etiam ordinata subjectione authoritate regia, & imperiali, sanctique Folquini episcopi privilegio roborata, & utriusque collegii capitulari sententia concordata, ac in plena synodo confirmata & publicata, noster Hugo abbas ædituum ibidem constituit hujus loci monachum, nomine Morum, ordinationem exsequens antedictam.*

TEATINA SYNODUS

Pro redigendis canonicis sæcularibus ad commune vitæ institutum

A Theodorico Teatino archiepiscopo anno 840. celebrata.

Domnus Theodoricus Sanctæ Teatinensis ecclesiæ licet exiguus episcopus.

[Anno 840. Ex Ughell. ... Teati... is to. VI. ... col. 679. ... nov. Edit.]

Cum Synodali more in præfata resideremus, præsentibus nobiscum Presbyteris & diaconibus, nec non & cuncto clero præfatæ sedis, ibique Christo Domino cooperante in custodiam rectitudinis sanctæ nostræ ecclesiæ statueremus; ut ad meliorem quidem statum ecclesiasticum in aliquo exerceremus consuetudinem, quæ antiquitus fuerit, reconcilianda, ibique inter cætera cum consensu omnium prædicatorum canonicam instituere certificavimus, habentes normam firmitatis, eo quod a Domino imperatore Augusto per diversa episcopia jam diu ea fieri præceptum est; & quia hic propter obitum antecessoris mei remansi; idcirco prompto animo, illis consentientibus, Canonicam reconciliamus in ecclesia Beati Justini, cum ipsa ecclesia S. Salvatoris, cum terris & vineis, cum colonibus & omni pertinentia sua, & in ecclesia S. Agathæ, quod est Synodoclicæ ibi constituta, cum servis & ancillis, cum terris & vineis, quæ sunt in Grenaci, in fonte Sanmasia &c.. Sic constituimus & tradidimus pro amore, & timore fratrum ecclesiæ sancti Joannis, quorum nomina introeuntium alacri animo, & mente humili in caritate confirmati ista sunt: Leo præpositus, Gundefrid, Gasulphus presbyter, pro cujus amore ibi constituimus prædictam plebem S. Joannis cum ipsa piscatione, & Theopo, Gualdefred, Joannes, Leopardus, Lambertus, Luitprand, Antefred, Jansred, Murtianus, Giselpertus Decanus & portarius, quem scholæ Cantorum, & Scribarum magistrum ordinavimus. Ad victum verò & vestitum dedimus illi ecclesiam S. Justini, ubi & ipsam canonicam ad honorem S. Thomæ construximus, cum rebus & vineis, villis, casalibus, appendiciis, atque colonicibus suis, cunctaque ibidem pertinentia. Nobis verò reservavimus medietatem ex ipsis luminariis ad honorem S. Thomæ Apostoli; & dedimus propter adjutorium boum paria XX. boves decem, jumenta VII. pecora & porcos C. Hæc quoque firmiter studuimus perficere ad honorem & laudem almi Thomæ, seu ad stabilitatem imperii piissimi imperatoris, anno propitio imperii Domini Lodoici imperatoris XXXII. per indictionem tertiam hoc factum est XII. die mensis Madii.

MEDIOLANENSE CONCILIUM

In quo immunitas Monasterii SS. Faustini & Jovitæ, Brixiæ fundati, confirmatur

Anno 842. habitum.

Rampertus Brixiæ in Italia episcopus monasterium SS. Faustino & Jovitæ dicatum construxerat, monachisque Gallis ab Angilberto Mediolanensi episc. missis incolendum dederat. Ita verò ad monachorum quietem, & solatium liberos illos ab omni invasione esse jussit, ut nullus episcopus juris sibi aliquod in electione abbatis, & rerum administratione usurparet. Quod ut ratum firmumque maneret, tabulas illas suas, ea de re scriptas, concilio Metropolitani sui Mediolanensis episcopi confirmandas obtulit. Ipsum concessionis instrumentum hìc damus ex novis additionibus ad Ughellium Ital. Sac. tom. IV. col. 533. Decretum pariter synodale Angelberti Mediolanensis archiepiscopi ex Muratorio Antiq. Ital. col. 985. adjungimus.

DIPLOMA RAMPERTI

Brixiensis Episcopi pro monasterii cujusdam erectione.

IN nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti amen. Rampertus indignus Beatæ Brixiensis ecclesiæ antistes. Notum per hanc institutionem esse volumus cunctis piæ matris ecclesiæ filiis, quod cum nostra parvitas statum plebium, ac xenodochiorum canonicè disponere vellet, repererit loca, quæ quondam monasteria & xenodochia fuerant ordinata, miserabiliter destituta, qua de re solicitus mecum volvere cœperim, qua ordinatione non solum districti Judicis animadversionem aliquo modo evadere, sed etiam pia ædificantium sancta intentione servata, pro multarum salvatione animarum, nobis aliorum daretur remissio peccatorum. Hoc D & forte suffragantibus Sanctorum precibus exitum perspexerit, ut in loco ubi sanctorum Faustini & Jovitæ martyrum corpora quiescunt, monachorum ædificaretur cœnobium. Et cum super hujus negotii deliberatione admodum hæsitarem, clara sanctissimi nostri archiepiscopi, aliorumque episcoporum, & cunctorum potissimum Deum timentium assertione, hæc pro multis deliberatio confirmata Deo revelante fuerit rebus. Primum, ut intentio Deo res suas dicantium cum augmentatione maneret, quam pervertere malum est. Deinde ut in venerabilium domo martyrum jugiter, ac sapienter divinum celebraretur officium, quod non E tam nostra, quam antecessorum nostrorum desideria, adeo tunc solvebatur indocte ut hoc uno nobis instaret periculum. Postmodum, ut proprios haberemus intercessores, vel etiam quorum vita & exemplo non solum laicorum, verum etiam clericorum vita ac devotio instrui posset. Novissimè, verò, ut nulla nostris esset difficultas seculo abrenuntiare volentibus, quoniam hæc ratio tepidis adhuc mentibus tarditatem nonnunquam ad Deum generat convertendi. Denique cum nostrorum fidelium, & maximè Sacerdotum ad hoc multorum saluti profuturum provocaremur opus, petere a sanctissimo viro Domino Angelberto archiepiscopo fratres curavimus, quibus hujus officii curam nostra committere posset sagaci- B tas. Ipse verò ut vir doctissimus multorum affatim illustrationem desiderans, & non sua, sed quæ sunt Jesu Christi per omnia quærens, concessit nobis fratres ex Franciæ partibus advenientes, quosque ob illuminationem suæ ecclesiæ insolubili sibi sociaverat vinculo, Leutgarium videlicet abbatem, & Hildemarum monachum; quatenus ita nobis præstarent adjutorium quemadmodum illi nunc præstant, & semper præstabunt, quorum vita, atque doctrina plurimi hoc in regno illustrati esse noscuntur. Prædictis itaque viris hujus operis curam cum nostrorum Sacerdotum etiam sensu commisimus, ea utique ratione, ut pro sui defensione i- C psa congregatio, quo quiete, atque tranquillè suum Deo persolvere valeant votum, libram argenti episcopo istius persolvant ecclesiæ in beatissimorum Faustini, atque Jovitæ martyrum festivitate, habeantque nihilominus ex se ipsis secundum suæ normam professionis licentiam abbatem semper creandi. Decrevimus etiam ut si aliquis successorum nostrorum; quod minimè credimus, aliquid ab ipsa congregatione, supra quam definitum est, exigere quolibet modo voluerit, vel quamlibet inquietudinem facere ipse tentaverit, quidquid ab hac die ipsi loco, sanctæque congregationi datum fuerit, vel quæque adquirere quolibet modo vel arte potuerint, in eorum perpetuo maneant jure, quatenus his liberè utendo, & quem voluerint defensorem habendo, quietè atque tranquillè votum Deo susceptum persolvant. Nam sicut propter inquietudinem hinc eos exire cum suis omnibus permittimus; ita si absque inquietudine, & oppressione fuerint, nisi propter obedientiam uspiam ipsos ire non sinimus. Obtestor quapropter unumquemque successorum nostrorum coram Deo, & Christo Jesu, ut nullam ipsis inquietudinem fratribus ingerat. Quod si aliquid de his, quæ ipsi congregationi per hoc præceptum data sunt, quis diabolica fraude deceptus vel avaritiæ peste corruptus subtraxerit, vel aliquam perturbationem intulerit; maximè cum de his unde episcopus vivere consuevit nihil datum sit ipsis præter duas vineas, quæ ipsorum prato adjacent, propter quas alias plantare præcepimus; sciat se pro certo cum his sanctis martyribus & cum his qui res suas Deo dicarunt, in districto Dei judicio causas habiturum pœnasque perpetuas luiturum; & meritò, quia sanctam sanctorum devotionem dictæque ecclesiæ pervertere mi-

ANNO CHRISTI 842.

minimè timuit. Hæc igitur sunt, quæ ipsorum fratrum utilitati concessimus, ideſt curam ipsius ecclesiæ & ædificia, & hortum, & pratum, & omnia quæ circumdata sunt muro, & duas supradictas vineas, ideſt campum Melesi, & tabernula cum torcularia, & sabblonaria cum massariis, & familia, & omnia sicut vassallus noster Luithfredus usque nunc in beneficio habuit; & monasteriolum sancti Martini, quod est in vico, qui dicit Turbulas, cum omnibus quæ ad ipsum pertinent, & casam S. Viti cum omnibus quæ ad eum pertinent; & monasteriolum S. Michaelis, quod situm est in locum qui vocatur Calsirius, cum xenodochio S. Nazarii, & omnibus quæ ad eum pertinet; xenodochium etiam quod est in loco qui dicitur Campedellus cum omnibus quæ ad ipsum pertinent; & casam S. Eusebii, quæ est in monte Boenne cum omnibus quæ ad ipsam pertinent. Propter oleum verò, ad luminaria ecclesiæ & fratrum necessitatem dedimus quidquid de Vualperto venit de cuniculo, & quidquid de Joanne venit de Ausemo. Dedimus illis sylvam, quæ dicitur ad montem, cum illis hominibus qui ibi habitant. Concessimus etiam illis sortem in monte piano unam, locus qui nuncupatur Villasca, & alteram in monte digno ad vineas faciendas & lignaria componenda, & secundum suam necessitatem, & ut accipiatur de ipso monte absque contradictione. Et concedimus eis in suburbano vico Episcoporum unum quod deerat Massarium Gisulfum nomine, & omnia quæ per ipsum reguntur, quod Luithfredus antea non habuit. Volumus etiam, ut in tegularia S. Faustini, quæ est in loco qui dicitur Freones, habeant licentiam terram cavandi tegulasque coquendi, ad ecclesiam sanctorum martyrum cooperiendam, & monasterium continendum. Concedimus eis casam altam cum omnibus, quæ ad eam pertinent, quæ Vvichelenda, & Lea filiæ Vviconis habent nunc post mortem ipsarum. Hæc verò sunt nomina famulorum, quos illis concessimus de ministerio, Vitalis, Audebertus, Ursebertus, Bonipertus, Lunembertus, Leopertus, Gisulfus; de ministerio Sicheradi Vicedomini, Leopertus, Benedictus, Rachipertus, Ivitulus, Theodepertus, Nigrius, de Medulas, Lupus, Martinus; Item Lupus, item Martinus de Jasiano, Leopardus, Mactiolus, Ursebertus, Albutius, Mascharellus. Item de Regiade, Amatus, Gisulfus, Dominicus, Leo, Ursus, Ropertus. De Luciago Leopertus, Cagocius, Gisimbertus, Amso, Andelpertus, Walpertus. Clerici verò Grafelpertus, & Ursebertus, & Fredebertus, & Audebertus. Ut igitur hæc institutio firmior haberetur

A archiepiscopo nostro hanc obtuli, quatinus suo ipsam confirmaret præcepto cum Episcoporum ac suorum sacerdotum subscriptione, quamque Odelbertum ecclesiæ nostræ notarium scribere jussimus, & propria manu subscripsimus. † *Actum anno Dominicæ Incarnationis DCCCXLI. Anno etiam imperii christianissimi Hlotharii imperatoris vigesimo secundo, Indictione quarta die pridie Kalendarum mensis Junii.*

Ego Rampertus, indignus episcopus, hanc institutionem a me factam propria manu sub.

Utlongus diaconus, jussus a Domno Ramperto episcopo, manu mea sub.

B Persus archipresbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Audoni presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ego Constabilis presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Gisembertus Diaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lupus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Agimundus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Simpertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Deusdedit presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

C Ego Theodorus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Pelprandus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lampertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ropertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Vitalis peccator & inutilis diaconus, jussus a Domno Ramperto episcopo, sub.

Ego Garipertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Agipertus diaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

D Lovimpertus ultimus presbyter, ex jussione prædicta, manu mea sub.

Adelraldus diaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Bonipertus minimus omnium diaconus ex prædicta jussione, manu mea sub.

Bonipertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ermenpertus subdiaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Adrepertus subdiaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lampertus minimus subdiaconus, ex prædicta jussione, manu mea sub.

DECRETUM SYNODALE

Angelberti archiepiscopi Mediolanensis & comprovincialium episcoporum, per quod confirmant immunitatem monasterii Brixiani Sanctorum Faustini & Jovitæ a Ramberto episcopo ædificati.

Angelbertus humilis beatæ Mediolanensis ecclesiæ antistes.

NOtum esse cupimus cunctis Christi Dei nostri cultoribus, quod confrater, atque coepiscopus noster Rambertus, cum suorum sacerdotum, aliorumque fidelium consensu, in loco ubi sanctorum Faustini, & Jovitæ martyrum corpora quiescunt, monachorum ædificavit cenobium. Super cujus B perpetuo statu institutionem facere, ipsamque nobis, ut nostro roboraretur præcepto, curavit offerre. Et quia officii nostri est non extinguere bonorum, sed magis magisque accendere studia, alacri devotione institutionem, quam jam prædictus Deo gratus episcopus, nobis verò carissimus, ideo edidit, ut salva maneret intentio res suas Deo dicantium, & in ecclesia nobili omnibus canonicis horis divinum persolveretur officium, & ut nullam quis pateretur tarditatem ad Dominum convertendi, firmare, ac roborare hoc nostræ auctoritatis præcepto curavimus. Eo videlicet modo, ut nil amplius ab ipsa congregatione quam libra requiratur C argenti. Liceatque ei absque superimpositione susceptum Deo persolvere votum: habeantque nihilominus licentiam de seipsis semper abbatem creandi. Eo si unquam aliqua inquietudo eis illata fuerit, quicquid ab hac die ipsis datum fuerit, vel adquirere quolibet modo vel arte potuerint, in ipsorum sit potestate, quatenus his libere utendo, & quem voluerint defensorem habendo, quietius Deo valeant militare. Ut igitur institutio sancti coepiscopi nostri prædicti Ramberti, a nullo successorum ejus possit aliquo modo corrumpi, sed firma, & inconcussa, atque inviolata permaneat, per hoc nostræ auctoritatis præceptum eam firmare curavimus, canonice proclamantes, ut si quis eam violare temptaverit, anathema sit.

Quod etiam Andream ecclesiæ nostræ notarium scribere jussimus, propriaque manu subscripsimus. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCXLII. Anno etiam imperii Christianissimi Lotharii imperatoris vicesimo tertio, Indictione quinta.

Angelbertus indignus episcopus confirmans subscripsi.

Ego Aldigisius Episcopus consensi, & subscripsi.

☧ gratia Dei Hagamo episcopus huic sacræ synodali pragmaticæ manu mea subscripsi.

Pancoardus episcopus subscripsi

Ermenfredus episcopus sub.

Walfericus episcopus sub.

Ercanbertus episcopus sub.

Verendarius Curiensis ecclesiæ episcopus subscripsi.

SERGIUS PAPA II.

Sedit ab anno 844. usque ad 847.

AD CONCILIUM SENONENSE

Anno 845. habitum

In quo privilegium monasterii S. Remigii firmatum est,

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 845. INter Baluzium & Dacherium de anno quo privilegii hujus auctoritas firmatur, lis intercedit. Dacherius annum præfert 852. Baluzius 845. Constat enim ex præfatione Capitularium Caroli Calvi tit. VII. Wenilonem non diù ante ann. 846. Synodum cum suffraganeis suis egisse. Cujus potissimum partes tenendæ sint nobis indicat nomen *Adalberti Tricassini*, quod inter subscriptores recitatur. Constat enim Adalbertum anno 837. conventui Carisiacensi interfuisse, ut ex diplomate Ludovici imperatoris apud Baluzium lib. 3. Miscellan. cap. 50. vitæ Aldrici Cenomanensis constat. Anno vero 847. successor ejus Prudentius Parisiensi concilio subscribit. Ex quo inferas Senonense concilium, cui Adalbertus adfuit, ante annum 847. convenisse. Præstat ergo Baluzii chronologiam, quæ concilium istud cum anno 845. componit, retinere.

IN

IN PARISIENSIA CONCILIA DUO

Annis DCCCXLVI. & XLVII. celebrata

DISSERTATIO.

PArisiense concilium aliquod per hos annos habitum ex præfatione concilii Meldensis discimus; ex qua pariter concilio cuipiam Parisiensi annum DCCCXLVI. diem XVI. Kal. martias assignare cogimur. An verò gemina ejusdem nominis concilia continuo succedentibus annis 846, 847. celebrata sint, Sirmondus to. III. conciliorum Galliæ quidem affirmavit, ratus concilium illud, in quo Corbejense privilegium ratum confirmatumque fuit, aliud esse ab eo, in quo Ebboni Remensi diem dictam ex Flodoardo scimus. Labbeus duo hæc confundenda opinatur; sed unum illud, non quidem anno 846. at sequenti potius 847. assignandum contendit, quod colligit ex indictione X. & anno DCCCXLVI. die XVI. Kal. Martias, quæ temporis notæ Parisiensi concilio in præfatione concilii Meldensis assignantur, & cum anno 847. ex veteri anni supputandi more congruunt. Pagius in critica Baronii conjecturam Labbei de unico Parisiensi concilio probat; sed annum improbans, retinendum annum 846. contendit. Mihi in meis ad Pagium adnotationibus alia sedit opinio, præferendum annum 847. judicanti; quanquam de unico vel duplici concilio nihil definivi. Modo vero, re maturiùs discussa, anno 847. unum aliquod e geminis Parisiensibus conciliis habitum confirmo; duo verò ejusdem nominis concilia distinguo; ac tandem Parisiense illud concilium, in quo libertas monasterii Corbejensis rata ac firma esse sancitur, posterius esse concilio Parisiensi, in quo Ebbonis Remensis exauctoratio stabilitur, affirmo.

Hæc verò omnia superstruo fundamento illi, cui jam olim innixus, concilium Parisiense ad annum 847. transtuli. Josephus presbyter scriptor coævus in libello de translatione corporum SS. Ragnoberti, & Zenonis in Spicilegio Dacherii to. II. pag. 327. nov. edit. cap. I. narrat Herveum quendam anno Christi DCCCXLVI. indictione X. anno VII. Caroli regis, per somnium admonitum, ut in certo quodam loco jacentia corpora SS. Ragnoberti, & Zenonis effoderet, & alio decentius transferret. Id verò primum neglexisse Herveum; quare secundò admonitum, iterum tamen monita despexisse. Hujus iteratæ admonitionis diem indicat VIII. Kal. Julias. Denique, Natalis Domini pervigilio, tertio jussum eadem præstare, adjectis minis ni pareret. Territus ad Baltfridum urbis Bajocensis episcopum se contulit; sed, ait Josephus, aberat tunc episcopus, nam *eodem tempore crimine fuerat nefando apud gloriosissimum regem Carolum accusatus, & ob id, quia ad sanctam Synodum ab eo congregatam convolaverat, defuit civitati. In Synodo officium a quo corruerat, quia ab eo suspensus fuerat, recepit, etiam & donis adornatus plurimis.* Tota hæc narratio ab exitu anni 846. quocum chronici omnes characteres supra expressi concurrunt, cœpta, ad finem anni 847. nos ducit, quo tempore nullum aliud concilium jussu Caroli regis habitum occurrit quam Parisiense, sive illud fuerit in quo Ebbo exauctoratus fuit, sive aliud in privilegio Corbejensi expressum. Quamvis enim postremum illud de convocatione regia nihil exprimat, vix tamen fieri poterat ut conventus adeo solemnis, cui archiepiscopi tres, Remensis, Rothomagensis, & Senonensis interfuerunt, ab alio quam ab ipso rege invitaretur. Quæ enim per hæc tempora celebrata est Moguntina Synodus non quidem ad regnum Caroli, sed Ludovici pertinebat. Adde quod privilegio Corbejensi Baltfridus Bajocensis cum cæteris concilii patribus subscribit. Stat ergo Parisiensis Synodus labente anno 847. coacta, eademque facile est synodus Parisiensis privilegio Corbejensi memorata. Quibus constitutis, nullo negocio synodus alia Parisiensis stabilitur. Cum enim ex præfatione concilii Meldensis, apud Labbeum tom. IX. col. 961. legenda, compertum sit Parisiense concilium quoddam anno Christi DCCCXLVI. die XVI. Kal. martias convenisse; nec illud quod hucusque descripsi, concilium prius quam labente anno 847. haberi potuerit; duo inter se tempore discreta concilia stabilire oportet. Ultro tamen concesserim, concilium illud anni 846. die 16. Kal. Martias ipsum esse idemque concilium Parisiense, in quo Ebbo damnationis sententiam tulit. An verò annus iste 846. cum die 16. Kal. Martias compositus ex veteri anni supputandi more ductus sit, ut referat ex nostro more annum 847. vel potius annus 846. retinendus sit, mihi perobscurum est & ambiguum.

CON-

ANNO CHRISTI 846.

CONCILIUM SENONENSE

In quo Audradus Modicus chorepiscopus consecratur,

Anno 846. habitum.

AUdradus Modicus per hos annos librum revelationum suarum scribebat, cujus excerpta Duchesnius Hist. Francorum tom. II. dedit; Audradus, inquam, de hoc concilio, alias incognito, hæc scribit in fragmento, quod Albericus monachus Triumfontium in chronico servavit: *Anno induciarum* (seu fœderis inter fratres reges anno 843. initi) *tertio, secundum Audradum advocavit ipsum Archiepiscopus VVarulo* (Wenilo) *Senonensis: & habita Synodo, eundem per electionem chorepiscopum consecravit.*

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS,

In qua Methodio patriarcha defuncto, S. Ignatius substituitur,

Anno 846. habita.

HÆc synodus authoritate Methodii syncelli in elogio S. Ignatii Patriarchæ Constantinopolitani asseritur. Narrat enim ille, Theodoram augustam defuncto S. Methodio patriarchæ dignum successorem quæsivisse; cujus rei gratia synodo antistitum ad hoc convocata, S. Ignatium celebrem monachum proposuisse, ejusque approbatione patriarcham elegisse. En verba Methodii: *Theodora pia augusta celebrato sanctorum patrum conventu*; (Græcus textus, *Patrum synodo*) *præsente quoque senatu patriarcham dixit*. Id etiam Nicetas in fusiori vita ejusdem sancti subobscurioribus verbis de Synodo tunc coacta significavit: *Ignatius antistitum authoritate, & sententia, honore sacro dignissimus est judicatus*. Concilium verò ea de causa convocandum fortasse censuit Theodora, quod cum multi sacrum illud munus affectarent, dignissimum ex judicio episcoporum eligere volebat. *Multis*, ait Nicetas, *ad ecclesiæ administrationem designatis, aliisque alias ob causas voto frustratis &c.* Ex episcopis tamen, qui tunc forte aderant Constantinopoli, eam Synodum collectam fuisse arbitror. Annus vero Synodi ex Pagii sententia annus 846. statuendus.

L E O P A P A IV.

Sedit ab anno 847. usque ad 855.

EPISTOLARUM LEONIS IV.

FRAGMENTA.

Affert ex Leone IV. Gerhous in Dial. vulga. a P. Pez Anecdot. to. II. par. 2. pag. 482.

OMnes canonum sponte violatores, in omnibus authenticis conciliis anathematizati sunt.

Ex registro Leonis Papæ IV.

Ex Collectan. S. Ansel. Lucen. in Antiq. Lection. Canis. to. III. par. I. pag. 394. edit. Basnag.

DE decimis justo ordine non tantum nobis, sed majoribus visum est, plebibus tantum, ubi sacrosancta dantur baptismata, dari debere.

IN SEQUENTEM LEONIS PAPÆ IV. HOMILIAM

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

QUam hic exhibeo, Leonis papæ IV. homiliam, maximi faciendam suadet Romanæ Ecclesiæ ætatis illius disciplina, quam vivis coloribus depictam exprimit; sed cum maximè variet in MSS. Codicibus, nec in editis semper sibi cohæreat, permagni interesse arbitror, si collatio inter varios Codices instituatur, quo ex consensu plurimorum eliciatur, quid genuinum sit Leonis, quid adulterinum & ascititium. Interpolationis verò hujus causam hanc afferri posse arbitror, quod post Leonem mos obtinuerit, ut hæc ipsa homilia in synodis legeretur ad Cleri eruditionem; ex quo factum est, ut pro varia locorum disciplina variaretur, moribus Provinciæ vel Diœcesis, cui tradebatur, accommodanda. Constat id ex titulo quem in MS. Codice Lucensi gerit: *Epistola Leonis papæ in Synodo legenda*. Quæ cum ita se habeant, e re Ecclesiastica facturum me arbitror, si triplex ejusdem homiliæ schema proposuerim, quorum alterum Labbeanum est, aliud ex Martene Veter. Mon. tom. VII. pag. I. petitur, quamquam Leonis nomen adscriptum ibi non legitur; tertium tandem ex MS. Codice Bibliothecæ Cathedralis Lucensis sæculi XII. Variantes lectiones e MS. Codice Bibliothecæ S. Victoris Martenius adjecit, ex quo huc transfero, junctis pariter variantibus e sermone synodali, quem ex Marco Velsero acceptum Labbeus To. XI. Ven. edit. pag. 1075. non expresso Leonis Papæ nomine (cum reipsa tamen ipsa sit Leonis homilia interpolata) exhibuit.

MAR-

MARTENII EDITIO

Commonitorium cujusque episcopi ad Sacerdotes sibi subditos.

Fratres, Sacerdotes Domini, cooperatores nostri Ordinis estis; & nos quidem, quanvis indigni, locum Aaron tenemus; vos locum Eleazari, & Ithamari. Nos vice duodecim Apostolorum fungimur; vos septuaginta duorum discipulorum. Nos pastores vestri sumus; vos plebis vobis commissæ. Nos de vobis rationem reddituri sumus summo pastori Domino nostro Jesu Christo; vos de plebe vobis commissa. Ideoque, charissimi, vestrum videte periculum. Admonemus itaque & obsecramus fraternitatem vestram, (*a*) ut quæ vobis suggerimus, memoriæ commendetis, & opere exercere studeatis.

I. In primis admonemus, ut vita & conversatio vestra irreprehensibilis sit, scilicet ut cella vestra sit juxta Ecclesiam, & in domo vestra feminas non habeatis.

II. Omni nocte ad vigilias (*b*) surgite; cursum vestrum horis certis decantate.

III. Missarum (*c*) solemnitates celebrationesque religiose peragite; Corpus & Sanguinem Domini cum timore & reverentia sumite; vasa sacra propriis manibus abluite, & extergite.

IV. Nullus cantet, nisi jejunus; nullus cantet, qui non communicet.

V. Nullus cantet sine amictu, alba, stola, fanone, casula (*d*). Et hæc vestimenta nitida sint, & ad nullos alios usus sint.

VI. Nullus cum alba, qua in suos usus utitur, præsumat Missam celebrare (*e*). Nullus in ligneo, aut vitreo calice audeat Missam celebrare (*f*).

VII. Nulla femina ad altare accedat, nec calicem Domini tangat.

VIII. Corporale mundissimum sit. Altare sit coopertum de mundis linteis. Super al-

LABBEI EDITIO

Homilia Leonis Papæ IV.

Fratres, Presbyteri & Sacerdotes Domini, cooperatores mihi estis ordinis. Nos quidem, quamvis indigni, locum Aaron tenemus; vos autem Eleazari, & Ithamar. Nos vice duodecim Apostolorum fungimur; vos ad formam septuaginta Discipulorum estis. Nos verò pastores vestri sumus; vos autem pastores animarum vobis commissarum. Nos de vobis rationem reddituri sumus pastori nostro Jesu Christo; vos de plebibus vobis commendatis. Et ideo, carissimi, videte periculum vestrum. Admonemus, & obsecramus, sicut alibi scriptum invenimus, fraternitatem vestram, ut de communi salute vestra cogitantes, attentius audiatis admonitionem nostram; & quæ vobis suggerimus memoriæ commendetis, & opere exercere studeatis.

In primis admonemus firmiterque præcipimus, ut vita & conversatio vestra irreprehensibilis sit, scilicet ut cella & habitatio vestra sit juxta Ecclesiam, & in ea feminas non habeatis. Omni nocte ad nocturnas horas surgite; cursum vestrum certis horis decantate; Missarum celebrationes devotè peragite; Corpus, & Sanguinem Domini cum timore & reverentia sumite. Vasa sacra propriis manibus abluite, & extergite. Nullus Missam cantet solus: nullus ante solis ortum, nisi in nativitate Domini. Nullus cantet eam nisi jejunus. Nullus cantet qui non communicet. Nullus cantet sine lumine, sine amictu, sine alba, stola, fanone, & casula. Vestimenta nitida sint, & ad nullos alios usus sint. Nullus in alba, qua in suo usu utitur, præsumat missas cantare. Nullus in ligneo, plumbeo, aut vitreo calice audeat Missam agere. Nulla femina ad altare Domini accedat, & calicem Domini contingat. Corporale mundissimum sit. Altare sit coopertum mundissimis linteis. Super altare nihil ponatur, nisi capsæ cum reliquiis Sancto-

LUCENSIS CODEX M. S.

Epistola Leonis in Synodo legenda.

Fratres, presbyteri, Sacerdotes Domini, cooperatores ordinis nostri estis. Nos, quamvis indigni, locum Aaron tenemus; vos autem locum Eleazari, & Ithamar. Nos vice XII. Apostolorum fungimur; vos ad formam LXX. discipulorum estis. Nos verò pastores vestri sumus; vos autem Pastores animarum vobis commissarum. *Reliqua ut apud Martene.*

I. In primis &c. *ut apud Martenium.*

II. Omni nocte ad horas surgite.

III. Missarum celebrationes religiosæ &c. *ut apud Martenium.*

IV. Nullus Missam cantet solus. Nullus ante solis ortum cantet nisi in Natali Domini. Nullus cantet Missam &c. *ut in Martene.*

V. Nullus cantet sine lumine, sine amictu &c. *ut apud Martene.*

VI. Nullus cum alba, qua in suos usus utitur, præsumat Missam cantare. Nullus in ligneo, aut plumbeo, aut vitreo calice audeat Missam cantare.

VII. Nulla femina &c. *ut apud Martenium.*

VIII. Corporale.......... & reliquiæ, aut forte IV. Evangelia, aut Buxis cum corpore &

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio.

altare nihil ponatur nisi capsæ, & reliquiæ, & (g) quatuor Evangelia, & pixis cum (h) Corpore Domini ad viaticum infirmis; (i) cætera in nitido loco recondantur.

IX. Missale plenarium, (k) lectionarium, antiphonarium, (l) utrumque librum XL. Homeliarum unusquisque habeat.

X. Locus, in secretario, (m) vel juxta altare sit præparatus, ubi aqua effundatur, quando sacra vasa abluuntur, ibique vas nitidum cum aqua pendeat, ubi sacerdos manus lavet post communionem.

XI. Ecclesiæ sint benè coopertæ, & cameratæ; atrium Ecclesiæ undique (n) muratum.

XII. Nullus extra Ecclesiam per domos, vel in locis non consecratis Missam cantet (o), nec solus cantet.

XIII. Quisque Presbyter Clericum (p) habeat, qui Epistolam, vel lectionem legat, eique ad Missam respondeat, & cum quo Psalmos cantet. (q)

XIV. Infirmos visitate, eosque Deo reconciliate, (r) oleo sancto ungite, & propria manu communicate. Nullus præsumat tradere communionem laico, vel feminæ ad ferendum infirmo.

XV. (s) Nullus Sacrum chrisma vendat; nullus pro baptizandis, vel pro Corpore Domini, vel pro reconciliatione, vel pro sepultura, vel pro consecrandis Ecclesiis precium quærat, vel Ecclesias aliquorum data pecunia surripiat.

XVI. Videte, ne per negligentiam vestram ullus infans sine baptismo moriatur.

XVII. Nullus vestrum sit ebriosus, litigiosus, (t), nullus arma in seditione ferat, nul-

Labbei editio.

ctorum, aut fortè quatuor sancta Dei Evangelia, aut pyxis cum corpore Domini ad viaticum pro infirmis: cætera in nitido loco recondantur. Missale plenarium, & lectionarium, & antiphonarium unaquæque Ecclesia habeat. Locus in secretario, aut juxta sit præparatus, ubi aqua effundi possit, quando vasa sacra abluantur, & ibi linteum nitidum cum aqua dependeat, & ibi Sacerdos manus lavet post communionem. Ecclesiæ sint coopertæ bene, & cameratæ, & atrium sit semper mundatum.

Nullus extra Ecclesiam per domos, aut in locis non consecratis Missas cantet sine licentia sui Episcopi. Omnis presbyter clericum habeat scholarem, qui epistolam, vel lectionem legat, & ad Missam respondeat, cum quo & psalmos cantet. Nullus cum calcaribus, vel cultellis Missam cantet, quia indecens, & contra regulas Ecclesiæ est. Calicem, & oblatam recta cruce signate, id est non in circulo & variatione digitorum, ut plurimi faciunt, sed districtis duobus digitis, & pollice intus recluso, per quos Trinitas annuitur, istud signum † recte facere studete; non enim aliter quidquam potestis benedicere.

Infirmos visitate, & ut sua rationabiliter disponat, admonete; deinde reconciliate, & juxta Apostolum, oleo sancto inungite, & propria manu communicate; & nullus præsumat communionem laico aut feminæ tradere ad deferendum ad infirmos. Nullus vestrum pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis, præmium aut munus exigat. Videte ne per negligentiam vestram ullus infans absque baptismo moriatur. Nullus vestrum sit ebriosus, nullus sit litigiosus, quia servum Dei non decet litigare. Nullus vestrum arma ferat in seditione, quia arma vestra spiritualia debent esse.

Nul-

Lucensis Codex M. S.

& &c. *ut apud Martene.*

IX. Missale plenarium &c. *ut apud Martenium, sed deest* utrumque librum XL. Homeliarum.

X. locus in Sacrario &c. *reliqua ut apud Martenium* ... . manus lavet ante & post communionem.

XI. Ecclesiæ &c. *ut apud Martenium*, atrium Ecclesiæ sepe munitum.

XII. Nullus extra ecclesiam cantet sine licentia sui Episcopi.

XIII. Quisque Presbyter Clericum, vel scholarem habeat &c. *reliqua, ut apud Martenium.*

Quæ sequuntur apud Labbeum, & in Martene desiderantur, in nostro pariter desunt.

XIV. Infirmos visitate & eos reconciliate, & juxta Apostolum oleo &c. *ut in editis apud Martene.*

XV. Nullus pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis præmium vel munera exigat.

XVI. Videte &c. *ut apud Martenium.*

XVII. Nullus vestrum &c. *ut apud Martenium; additur* quia servo Dei non oportet liti-

ANNO CHRISTI 847.

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio.

nullus (*u*) canum, vel avium jocis inserviat. Nullus in tabernis bibat.

XVIII. Unusquisque vestrum, quantum sapit, plebi suæ de Evangelio, (*x*) de epistola, vel aliqua divina Scriptura Dominico die, vel festis diebus annuntiet.

XIX. Curam pauperum, peregrinorum, orphanorum habeat, eosque ad prandium invitet (*y*), ut in his, & aliis hujusmodi a vobis alii exemplum capiant.

XX. Omni die dominico ante Missam aquam benedictam facite, unde populus (*z*) & loca fidelium aspergantur.

XXI. Sacra vasa, vel vestimenta Sacerdotalia non dentur in vadimonium (*a*) negotiatori, vel alicui sæculari.

XXII. Nullus vestrum minus dignè pœnitentem cujuscumque rei gratia ad reconciliationem adducat, & ei reconciliationis testimonium ferat.

XXIII. Nullus vestrum usuras exigat, & conductor sui (*b*) senioris existat. Res & facultates, quas post diem ordinationis vestræ adquiritis, ad Ecclesiam, cui deservitis, (*c*) pertinere sciatis.

XXIV. Nullus sine scientia, & consensu nostro Ecclesiam adquirat. Nullus per potestatem sæcularium Ecclesiam obtineat; nullus Ecclesiam, ad quam titulatus est, dimittat, & ad aliam causa quæstus migret.

XXV. Nullus plures teneat Ecclesias sine aliorum auxilio presbyterorum; nullatenus una Ecclesia inter plures dividatur.

XXVI. Nullus alterius Parochianum, nisi in itinere, aut si sibi placitum fuerit, ad Missam recipiat. Nullus in alterius parochia sine (*d*) licentia illius cantet.

Labbei editio.

Nullus canum, aut avium jocis inserviat. Nullus in tabernis bibat. Unusquisque vestrum (quantum ei datur, & in se est) aliquid de sacro Evangelio, vel de epistolis Apostolorum die Dominico vel festis diebus plebi suæ annuntiet. Unusquisque presbyter officium suum recte addiscat; qui autem est illiteratus, ab officio suspendatur, nisi emendet. Verbum Domini, & non fabulas inanes ex corde vestro debetis populo annunciare, & prædicare. Curam pauperum, peregrinorum, & orphanorum habete; & ad prandiola vestra eos invitate. Estote hospitales, ut à vobis alii bonum sumant exemplum.

Omni die dominica ante missam aquam benedicite, unde populus aspergatur; & ad hoc proprium vas habete. Sacra vasa, & vestimenta sacerdotalia nolite pignori dare. Nullus vestrum minus dignè pœnitentem cujuscumque rei gratia ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat. Nullus vestrum usuras exigat ut conductor fœneratorum existat; res, & facultates, quas post ordinationem vestram acquiritis, sciatis ad ecclesiam matrem pertinere. Nullus sine licentia Episcopi per potestatem sæcularem Ecclesiam acquirat. Nullus presbyter sub potestate laicorum minister, aut castaldio fiat. Nullus per pecuniam ecclesiam alterius supplantet. Nullus Ecclesiam, ad quam intitulatus est, dimittat, & ad aliam, quæstus gratia, sine licentia Episcopi migret. Nullus plures Ecclesias teneat sine adjutorio aliorum Presbyterorum. Nullatenus una Ecclesia inter plures dividatur. Nullus alterius parochianum, nisi itinere, si sibi placitum fuerit, ad Missam recipiat. Nullus in alterius parochia absque proprii presbyteri voluntate, vel rogans, missas cantet. Nullus decimam ad aliam pertinentem recipiat. Nullus pœnitentem invitet carnem manducare & bibere vi-

Lucensis Codex M. S.

tigare. Nullus arferat (*a*) in seditione, quia arma nostra spiritualia debent esse; *reliqua ut apud Martene.*

(*a*) arma ferat.

XVIII. Unusquisque vestrum quantum sapit plebi suæ de Evangelio vel Apostolo die Dominica, & festis diebus annuntiet.

Verbum Domini, & non fabulas inanes ex corde vestro debetis prædicare.

XIX. Curam pauperum &c. *ut apud Martenium* ....

XX. Omni die Dominico &c. *ut apud Martenium* .... unde populus aspergatur, & ad hoc solum vas habete.

XXI. Sacra vasa &c. *ut apud Martenium* .... in vadium dare negotiatori, aut tabernario.

XXII. Nullus vestrum &c. *ut apud Martenium.*

XXIII. Nullus vestrum &c. *ut apud Martenium* .... & conductor sui fœneratoris existat &c. .... ad Ecclesiam matrem pertinere.

XXIV. Nullus sine scientia &c. *ut apud Martenium* .... Episcopi per potestatem sæcularem Ecclesiam obtineat. Nullus per pecuniam alterius Ecclesiam supplantet. Nullus &c. *ut apud Martene.*

XXV. Nullus plures teneat &c. *ut apud Martenium.*

XXVI. *Deest* nullus alterius parochianum .... recipiat.

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio . .

XXVII. Nullus decimam ad alium pertinentem recipiat. (*e*)

XXVIII. Nullus pœnitentem invitet carnem manducare, vel vinum bibere; nisi pro eo ad præsens eleemosinam dederit.

XXIX. Nullus (*f*) præsumat baptizare, nisi in vigilia paschæ & pentecosten, nisi pro periculo mortis.

XXX. Unusquisque fontes habeat, si non potest habere lapideos, habeat aliud vas ad hoc tantummodo præparatum (*g*).

XXXI. Omnibus Parochianis vestris symbolum, & orationem Dominicam insinuate.

XXXII. Jejunium quatuor temporum, rogationes, letaniam majorem (*h*) eis indicite.

XXXIII. Feria IV. ante quadragesimam eos ad confessionem invitate, eisque juxta qualitatem delicti pœnitentiam injungite, non ex corde vestro, sed sicut in pœnitentiali scriptum est.

. . . .

XXXIV. Tribus vicibus in anno, scilicet in Natale Domini, pascha, pentecosten omnes (*i*) fideles communicent.

XXXV. Certis temporibus conjugati ab uxoribus abstineant.

XXXVI. Eulogias post Missas in diebus festis accipiant(*k*)

XXXVII. Nullus Presbyter in itinere sine stola (*l*) incedat; nullus induatur vestimentis laicalibus; nullus rem aut possessionem, aut mancipium Ecclesiæ vendat, aut commutet, vel quocumque ingenio alienet.

XXXVIII. Dominicum diem, aliasque fastivitates (*m*) a vespera usque ad vesperam celebret unusquisque.

XXXIX. Cantus, & choros

Labbei editio.

vinum nisi pro eo ad præsens eleemosynam faciat.

Nullus baptizare præsumat, nisi in vigiliis paschæ, & pentecostes, nisi pro periculo mortis. Nullus Clericus, vel laicus in Ecclesia loqui audeat: tantum oret, maxime infra divinum officium. In Sabbato paschæ extincto veteri novus ignis benedicatur, & per populum dividatur, & aqua benedicta similiter. Unusquisque fontes lapideos habeat, & si lapideos habere non possit, vas saltem aliquod ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat, habeat. Attendite ut omnibus parochianis vestris symbolum apostolorum, & orationem dominicam insinuetis. Vigilias apostolorum, & jejunium quatuor temporum, & rogationum, & litanias maiores plebibus vestris omni studio observandas insinuate. Quarta feria ante quadragesimam plebem ad peccatorum confessionem invitate, & juxta qualitatem delicti pœnitentiam injungite, non ex corde vestro, sed sicut in pœnitentiali scriptum est. Ab illa quarta feria usque in diem resurrectionis domini nullus manducet carnem, vel sanguinem. Quatuor temporibus in anno, id est in nativitate Domini, in cœna Domini, pascha, & pentecoste, omnes fideles ad communionem corporis, & sanguinis Domini accedere admonete; certis diebus & temporibus conjugatos abstinere ab uxoribus exhortamini.

Eulogias post missas in diebus festis plebi distribuite. Nullus vestrum induatur vestibus laicalibus. Nullus rem, aut possessionem, aut mancipium Ecclesiæ vendere aut commutare, aut quocumque titulo alienare, absque licentia Episcopi præsumat. Die dominica & aliis diebus festis absque opere servili a vespere ad vesperum celebrare facite. Cantus, & choros mulierum in Ecclesia, vel in atrio Ecclesiæ prohibete. Carmi-

Lucensis Codex M. S.

XXVII. Nullus decimam &c. *ut apud Martenium.*

XXVIII. Nullus pœnitentem &c. *ut apud Martenium.*

XXIX. Nullus præsumat &c. *ut apud Martenium.*

Nullus Clericus vel laicus in Ecclesia loqui audeat, si non oret, maxime infra divinum officium. In sabbato paschæ extincto veteri novus ignis benedicatur.

XXX. Unusquisque &c. *ut apud Martenium* . . . . præparatum, in quo nihil aliud fiat.

XXXI. Omnibus &c. *ut apud Martenium.*

XXXII. Jejunium &c. *ut apud Martenium.*

XXXIII. Feria IV. &c. *ut apud Martenium.*

XXXIV. Tribus vicibus &c. *ut apud Martenium.*

XXXV. Certis temporibus &c. *ut apud Martenium.*

XXXVI. Eulogias &c. *ut apud Martenium.*

XXXVII. Nullus Presbyter in itinere sine stola incedat *deest.* Nullus induatur &c. *ut apud Martenium* . . . . alienare sine Episcopo præsumat.

XXXVIII. Die Dominica, & aliis diebus festis absque opere servili a vespere usque ad vesperam celebrare facite.

XXXIX. Cantus &c. *ut apud Mar-*

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio.

ros mulierum in atrio omnino prohibete.

XL. Carmina diabolica, quæ super mortuos vulgus cantare solet, & cachinnos, quos exercent, sub contestatione omnipotentis Dei prohibete.

XLI. Excommunicatis Missam ne cantetis, (n) & plebi vobis commissæ ne hoc faciat interdicatis omnino.

XLII. Nullus Presbyter ad nuptias eat.

XLIII. Nullus (o) uxorem nisi publice celebratis nuptiis accipiat. Raptum nullus faciat. Nullus proximam suam accipiat. Nullus sponsam alterius ducat.

XLIV. Unusquisque porcarios, & alios servos suos (p) dominicis diebus vel festivis ad Missam venire faciat.

XLV. Patrini suos spirituales filios, symbolum, & orationem Dominicam vel doceant, vel docere faciant.

XLVI. Chrisma semper sit in sera (q) propter quosdam infideles.

XLVII. (r) Quisque Presbyter expositionem symboli, vel Dominicæ orationis habeat scriptam juxta traditionem Orthodoxorum Patrum, & eam pleniter intelligat, & inde prædicando populum sibi commissum assidue ore instruat. Orationes Missarum, præfationem canonis, eundem canonem pleniter intelligat, ut memoriter, ac distinctè proferre valeat. Epistolæ, & Evangelii sensum, saltem juxta literam, sciat. Psalmorum verba, & distinctiones memoriter teneat. Exorcismos, & orationes ad cathecumenum faciendum, ad baptismum consecrandum, & preces super masculum & feminam singulariter & pluraliter distinctè proferre sciat, & ordinem baptizandi ad succurrendum infirmis, & ordinem reconciliandi secundum authoritatem Canonum, & ordinem ungendi infirmos, & ordinem in exequiis defunctorum; exorcismos quoque, & preces super salem & aquam, cantum nocturnum, & diurnum, compotum, si non majorem, saltem minorem, id est epactas, concurrentes regularesque terminos, martyrologium, pœnitentialem unusquisque habeat.

Labbei editio.

mina diabolica, quæ nocturnis horis super mortuos vulgus facere solet, & cachinnos quos exercet, sub contestatione Dei omnipotentis vitate, cum excommunicatis nolite communicare. Nullus præsumat illis Missas cantare; sed & hoc ipsum plebibus annuntiate. Ad nuptias, nisi fortè ad eas benedicendas, nullus vestrum eat. Omnibus plebibus denuntiate, ut nullus uxorem accipiat nisi publicè celebratis nuptiis. Raptum omni modo prohibete, & ut nullus ad proximum sanguinis accedat, firmiter prohibete: & ne alterius sponsam quis ducat, contradicite. Porcarios, pecuarios, & alios pastores, diebus dominicis ad Missam venire admonete; ut filiis suis orationem dominicam, & symbolum insinuent, vel per alios insinuari faciant. Crisma semper sit sub cera, & sigillo propter quosdam infideles. Volumus autem, fratres carissimi, quatenus quæ nostra percepistis traditione, quantum humana patitur infirmitas, bonis studeatis operibus adimplere; præstante domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre &c.

Lucensis Codex M. S.

Martenium...... in atrio Ecclesiæ &c.

XL. Carmina diabolica, *ut apud Martenium*.

XLI. Cum excommunicatis nolite communicare. Nullus præsumat illis Missam cantare &c. sed & hoc ipsum plebibus annuntiate.

XLII. Ad nuptias, nisi fortè ad benedicendum, nullus vestrum eat.

XLIII. Omnibus plebibus denuntiate, ut nullus uxorem accipiat nisi publicè celebratis nuptiis. Raptum nullus faciat; & nullus ad proximum sanguinis sui accedat, similiter prohibete; & ne alterius sponsam quis ducat, contradicite.

XLIV. Porcarios &c. *ut apud Martenium*.

XLV. Patrini filiolis suis symbolum, & orationem Dominicam insinuent, aut insinuari faciant.

XLVI. Chrisma semper sit sub sera, aut sigillo propter quosdam infideles.

Volumus autem &c. *ut apud Labbeum*.

VARIANTIA EX ALIIS CODICIBUS.

(a) Aug. *de communi &c.* ut in Sermone Leonis Labbeano.
(b) Aug. *ad nocturna.*
(c) Aug. *Missarum celebrationes.*
(d) Aug. *Planeta.*
(e) Victor. & Aug. *cantare.* Reliqua in Augustano desunt, sed statim subjungit *Nulla femina &c.*
(f) Victor. *Cantare.*
(g) Aug. & Victorin. *Aut forte quatuor &c.*
(h) Aug. *Buxida.*
(i) Aug. *Cum corpore Domini ad infirmos.*
(k) Aug. & Victor. ut in Lucensi.
(l) Aug. ut in Lucensi.
(m) Aug. & Victorin. *Sit sepe munitum.*
(n) *Nec solus cantet.* Deest in Aug. & Victorino.
(o) Aug. *vel Scholarem.*
(p) Aug. addit: *Nullus solus missam cantet.* Dein subdit: *Nullus cum calcariis, quos sperones rusticè vocamus, & cultellis extrinsecus dependentibus Missam cantet, quia indecens est & contra regulam ecclesiasticam est. Calicem &c.* ut in homilia Leonis Labbeana.
(q) Aug. *& juxta Apostolum oleo.*
(r) XV. Aug. & Victorin. in toto isto capite, Lucensi cohærent.
(s) Aug. & Victorin. cum Lucensi congruunt.
(t) Aug. & Victor. cum Lucensi cohærent.
(u) Aug. & Victor. cum Lucensi.
(x) Aug. & Victorin. cohærent Labbeo.
(y) Deest in Victorin. & Augusta. *Loca fidelium*; In reliquis cohærent Lucensi.
(z) Aug. & Victor. ut in Lucensi.
(a) Victorin. *Novi feneratoris.* Aug. *sui fenoris.*
(b) Aug. & Victorin. ut in Lucensi.
(c) Ita in Victorino; deest in August.
(d) *Nullus decimam &c.* Deest in August.
(e) *Nullus præsumat baptizare &c.* Deest in Augustano.
(f) Aug. & Victor. ut in Lucensi.
(g) Victor. & Aug. ut in Lucensi.
(h) Augustan. ut apud Labbeum. Victorinus ut in Lucensi.
(i) Aug. *Nullus induatur vestimentis laicalibus. Nullus rem aut possessionem &c.*
(k) Aug. & Victorin. ut in Lucensi.
(l) Victor. & August. ut in Lucensi.
(m) Aug. *& alios pastores.*
(n) Aug. *vel dominica.*
(o) Aug. & Victorin. ut in Lucensi.
(p) Caput XLVII. in Augustano eadem habet, quæ in Martenio leguntur, sed interpolata, & variis additionibus variata. Dein uterque codex, Victorinus nempe & Augustanus eodem epilogo clauduntur, qui pariter legitur in editione Labbeana. *Volumus autem &c.*

ANNO CHRISTI 847. 848. 849.

AD CONCILIUM MOGUNTINUM I.

Sub Rabano Archiepiscopo

Anno 847. celebratum

EMENDATIO CANONIS XXIV.

IN hoc canone ritus purgandi se a crimine statuitur iis qui de nece illata presbytero accusati delictum negant; is ergo, ait canon, *si liber est cum XII. juret*. Burchardus, Ivo, Gratianus 17. q. 4. ca. *Qui presbyterum* summo consensu legunt: *cum septuaginta duobus juret*.

ROTONENSE CONCILIUM

In monasterio S. Salvatoris; agente Nomenojo Britanniæ minoris duce, in causa episcoporum de simonia delatorum,

Anno 848. habitum.

NOmenojus, Britanniæ minoris dux, ditionis suæ episcopos quosdam seu veri, seu confictì simoniæ criminis reos in concilio suorum episcoporum in Monasterio S. Salvatoris coacto egit. Re ibidem ventilata, neque culpam a se amovere tentantes episcopi illi depositionis sententiam retulerunt. Ita rem prodit vetus ille scriptor, cujus narrationem Sirmondus inter analecta Opusculorum to. III. col. 281. nov. edit. vulgavit. *In crastino evocans princeps in monasterio S. Salvatoris, Synodum episcoporum, atque procerum, adhibuit testes falsissimos* (ita scriptor Gallus partes Nomenojo aversas sequutus) *precio conductos adversus Sulsannum Venetensem, Salaconem Aletensem, Felicem Coriopitensem, Liberalem Oximensem episcopos, qui dicerent eos precio in ecclesia intrusos, muneribus sæpe sacros ordines fuisse largitos, & omnibus criminibus obnoxios fore. Cumque reticerent episcopi mortis metu,* (quam sibi a Nomenojo irrogandam timebant) *perculsi, requisiti sunt a conventu, utrum vera essent, quæ opponebantur. Qui ita se habere professi sunt. Depositisque in concilio virgis & annulis pontificalibus, Gallias petierunt, ad Karolum se conferentes*. Hæc anonymus, qui in iis quæ de insinuato episcopis necis timore, ni a defensione innocentiæ suæ desisterent, utrum vera narret, ignorare me profiteor. Constat profectò Brittones episcopos legationem ad Leonem pontificem destinasse, per quam pontifici eas accusationes exposuerunt. Quibus ille suis literis apud Labbeum to. IX. col. 1025. legendis, reposuit episcopos eorum criminum reos in concilio audiendos esse, convictosque puniendos. Cujus mandati pontificii exequutio in concilio hoc, a Labbeo prætermisso, exhibetur. Hanc vero legationem anno 848. assignandam Pagius ad eundem annum censet.

AD CONCILIUM PARISIENSE,

Quod a nonnullis Turonense dicitur,

ADDITIO.

Anno 849. AD concilii hujus decreta pertinere arbitror sanctionem illam, quam ex vetusto, ut opinor, scriptore notavit Albericus monachus Triumfontium his verbis: *Audradus Chorepiscopus Senonensis de mandato Petri, qui ei in visione apparuit, & de licentia archiepiscopi sui Romam profectus est, anno induciarum* (inter fratres Ludovicii pii filios) *quinto, & libros suos obtulit quarto Leoni papæ, qui reverenter eos excepit. Inde Senonas reversus, Parisiis ad concilium revocatus est, & non solum ipse, sed etiam alii chorepiscopi, qui erant in Francia, in eodem concilio depositi sunt*.

AD

AD CONCILIUM MOGUNTINUM II.

Cui Rabanus præsedit,

Anno 852. habitum

ADDITIO.

Concilium hoc, solo nomine notum ex auctore annalium Pitheanorum, nonnihil illustrat diploma Ludovici Germanici anno 853. datum, in quo de concilio illo, ut opinor, fit mentio, atque in eo constituta dicitur portio solvenda episcopo cœnobium Corbejæ novæ, & Herifordiense Sanctimonialium invisenti. Diploma illud legitur apud Lunig Spicileg. III. pag. 66. ex quo hic damus.

In nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. Ludovicus, divina favente gratia rex.

SI petitiones servorum Dei, justas & rationabiles, ad effectum perduxerimus, & ad humanam vitam feliciter transigendam, & perpetuam felicius promerendam proculdubio nobis profuturum speramus. Quapropter notum esse volumus, quomodo venerabilis abba Warinus adiit excellentiam nostram, suppliciter orans, ut nostra munificentia prospiceremus monasteriis illi commissis, quorum unum est monachorum, nova Corbeja nominatum, ubi & ille primum regulari electione abbas extitit, & alterum est Sanctimonialium, Herifordt dictum, & propriæ abbatissæ, cujus nomen Addila, subjectum, sed juxta consuetudinem, quod ancillarum Dei congregationibus procurari solent præpositi ex ecclesiastico ordine, jam dicto abbati commendavimus, ut tam in disciplina abbatissam juvare, quam in cunctis negotiis, quæ famulæ Christi pro sexu, & professione sua exequi non possent, ipsarum provisor, & patronus existeret. Is ergo petiit celsitudinem nostram recordari, quod piæ memoriæ genitor noster HLudovicus imperator ambo hæc monasteria extrui jussit, ad normam videlicet præcipuorum in Gallia monasteriorum, novam utique Corbejam ad similitudinem antiquæ Corbejæ, Herifordense verò cœnobium ad exemplum monasterii sanctimonialium in Svessionis civitate existentium, & ut in eleemosinam suam hoc totius generis sui institutionum earundem perfectio expleretur, cellam juris sui, quæ vocatur Meppia cum decimis & possessionibus undique ad eam pertinentibus, & ecclesiam Eresburg, quam avus noster Carolus primo extruens in Saxonia, decimis dotavit circumquaque habitantium, per duas Saxonicas rastas, præfatus noster genitor ad novam Corbejan tradidit. Ad Herfordiensis autem monasterii adjumentum dedit, in episcopatu quidem Osnabrugensi ecclesiam Bugimthi cum subiectis sibi ecclesiis, in parochia verò Mimigerfordensi ecclesiam hreni cum iis quæ ad eam pertinent ecclesiis. Ita sanè ut decimarum aliorumque redituum proventiones præfatis cederent monasteriis, & ab ipsis vicissim procurentur subiectæ plebes in baptismate, in Eucharistia, in sepulturis, in confessione peccatorum audienda. Et presbyteri, qui principales ex his ecclesias tenerent, archipresbyterorum officio fungerentur ad agenda omnia, quæ solent fieri ab archipresbyteris episcoporum. Cum autem ipsi episcopi circuitiones suas ibi agere deberent, ad eorum mansionatica daretur, quod in capitularibus antecessorum nostrorum præscriptum habetur. Nos igitur rata esse volentes certa omnia, tantum expensas ad ministerium episcopi propter ægritudinem & senectutem ei, quæ nunc est, Gozberti augere debemus. Id juxta petitionem sæpè dicti abbatis Warini ita moderari placuit, ut descripto, quantum satis sit, ad servitium episcopi, hoc nullo modo subtrahatur, & episcopus vicissim ampliora non requirat, nec cum pluribus veniat, quam ut ei sufficere possint. In quibus satis esse consensit præfatus episcopus coram nobis, & archiepiscopo nostro HRabano cæterisque cum eo in synodo agentibus. Item ut dentur ad singulas ecclesias porci quatuor, valentes singuli denariis duodecim, & octo arietes, qui eadem pene summa, quod quatuor porci æstimarentur, tres porcelli, quatuor aucæ, octo pulli, viginti situlæ de medone, XX. de mellita cerevisia, XL. de non mellita, CXX. panes, C. modii de avena, manipuli DC, sitque in potestate episcopi utrum hæc per singulas ecclesias ad unam mansionaticam, an ad duas velit habere. Ne autem in summa debiti his plus aut minus complectatur, hoc auctoritatis nostræ præcepto cum consensu Synodali decernimus, atque jubemus. His etiam adiungere placuit liberam utrique loco concessionem eligendæ de propria congregatione in regimen suis, per futura semper tempora, congruæ personæ. Et ut omnis hinc dubietas tollatur, manu propria hæc roborantes, annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum (L S) HLudovici
Serenissimi regis

Hadelbertus subdiaconus ad vicem Baldrici abbatis recognovi. Data XI. Cal. junii, anno Xmo regni gloriosissimo regis HLudovici in orientali Francia regnantis, Ind. I. Actum in palatio regio Franconeford, in Dei nomine feliciter. Amen.

ANNO CHRISTI 852.

CHARTA LUDOVICI I. GERMANIÆ REGIS PRO MONASTERIO RHINAUGIENSI,

In eadem Synodo data.

Gallia Christiana 5. pag. 7.

IN nomine Domini, & Salvatoris Nostri Jesu Christi Hludewicus divina ordinante providentia rex. Quoniam Principem, ac defensorem Ecclesiarum nos fecit Dominus, ne ejus ingrati esse videamur gratiæ, servicium suum augmentare, ecclesias ditare, bene & opportune constructas defendere, destructas vero nos oportet restaurare. Idcirco notum sit omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, qualiter Rabanus metropolitanus Moguncienfis, & Salomon episcopus Constantiensis, nec non Folcwinus venerabilis Abbas Augiensis cum multis aliis principibus in generali Concilio Mogunicæ celsitudinem nostram adierunt, & quendam nobilem virum de Alemannica in pago Turgowe in comitatu Adalhalmi ob laudes divinas, & regulares disciplinas construxerant, obtutibus nostris præsentaverint, humiliter deprecantes, quatenus monachum quemdam nomine Gohbertum, quem idem Wolvene a fratribus & a se electum dixerat in præfato locelo abbatem constitueremus, quod & ita fecimus, ea videlicet ratione, quod monachos suos regulariter regat, nulli calumniam sine justo judicio inferat, res monasterii intus, & bene ordinet, omnia juxta sapientis architecti dispositionem decenter, congrue, & utiliter gubernet.

Hic talis atque successores a nullo eiiciantur, nisi tali, quod absit, facinori involvantur, quod ecclesiastici viri eos inter se non patiantur; tunc primo in Concilio generali Constantiensi, vel Moguncienfi justo conregularium judicio deponantur. Postquam vero aliquis eorum sic depositus fuerit, vel de hac luce, quod magis cupimus, migraverit, non aliunde abbas constituatur, nisi, quod absit, inter eos nullus idoneus inveniatur. Præterea principes supradicti nobis flebiliter sunt conquesti, quod & nos satis audivimus, & veraciter scivimus, scilicet plerosque eorum, qui ecclesiarum vocantur advocati, debita potestate in tantum abuti, ut qui deberent esse modesti defensores, impudenter effecti sint rapaces & injuriosi exactores. Quapropter nostræ placuit providentiæ in præfati Abbatis suorumque successorum, & fratrum, videlicet monachorum loco perpetualiter ponere potestate, ut sapientum usi consiliis, & eis, quos inter potentes sæculi esse noverint æquitatis & modestiæ amatores, eligant suo competenter loco advocatos & defensores, nec quisquam omnium sibi hanc curam, vel potestatem præsumat vindicare, vel quasi hæreditariam, aut aliquo jure debitam invadere, nisi quem abbatis electio, & monachorum consulta approbatione velint admittere. Cujuscumque autem fidei abbas ejusdem Cœnobii advocatiam non timet committere, eidem nos & successores nostri bannum regale debemus contradere, eo videlicet tenore, ut quandocumque sui commissi prævaricator in rebus, vel hominibus, quod vulgo *Balmunt* dicitur, existat, vel si aliquem advocatum, sivè exactorem præter se sine abbatis permissione sibi uspiam constituat, semel, secundo, & tertio commonitus, si non emendaverit, statim sine mora, & sine præjudicio advocatiam cum omnibus commodis perdat. Idem advocatus in præfato loco nullum jus habeat placitandi, vel aliquam judiciariam potestatem exercendi, nisi forte ab abbate vocatus advenerit, & tunc voluntati, sive petitioni ipsius satisfaciat. Quæcumque autem potens, vel impotens persona hoc statutum bonæ memoriæ Caroli avi nostri, ac piæ recordationis Hludewici patris nostri una cum nostra confirmatione aliqua temeritate transgredi, & infringere præsumpserit, sexaginta libras auri, medietatem palatio nostro, medietatem abbati persolvat. Et ut hæc confirmationis nostræ auctoritas nunc, & semper stabilis, & inconvulsa permaneat, manu propria illam firmantes sigillo nostro consignari jussimus.

In authentico, ajunt, legitur *approbatoria.*

Hadebertus subdiaconus ad vicem Grimaldi archicapellani recognovi. Datum anno ab Incarnatione Domini 852. regni domini Huldewici regis primo, indictione xv. Actum Moguntiæ coram multis principibus in generali concilio feliciter. Amen.

CONVENTUS TICINENSIS

Episcoporum & Principum, Lothario imperatore præsente,

Anno 852. habitus.

CONventus hujus, cujus nullam alibi mentionem offendi, mentio extat in actis translationis corporis S. Abundis diaconi Fulgino Bercetum in diœcesi Parmensi, quæ ab anonymo sed coævo descripta dederunt Bollandiani socii, in tractatu præliminari ad tom. I. Julii pag. 45. Hæc enim ille num. 4. *Evoluto multo tempore* (egerat prius de tempore, quo Sergius II. Romanam cathedram tenebat, quam anno 844. accepit) *contigit eundem abbatem* (Tiberium Berceti) *ad sedem regiam ire, quæ est urbs Papiæ, ubi tunc piissimus imperator Lotharius jusserat episcoporum comitumque magnum venire conventum, inter quos, & Fulgineæ civitatis Dominicus &c.* Conventum seu concilium Ticinense habitum anno 850. Bollandiani socii judicarunt; sed fugit viros doctos ea animadversio, quæ illos planè in aliam sententiam traxisset. Qui ab anonymo desi-

ANNO CHRISTI 853.

designatur Papiensis conventus, a Lothario indictus erat, eodemque præsente habendum fuisse non ambigo. Qui verò coivit cœtus anno 850. authorem non quidem Lotharium, sed Ludovicum ejus filium habuit. Eundem pariter Ludovicum indixisse conventum illum, qui Ticinum anno 855. convenit, leges ab eo latæ eo in conventu demonstrant. Assignandus est ergo ille, de quo agimus, conventus anno illi, quo Lotharium in Italiam descendisse diu post annum 844. comperiemus. Anno vero 853. imperatorem illum eo venisse discimus ex actis synodi Romanæ anno 853. decembri mense celebratæ, in cujus synodi actis Lotharii nomen primum post Leonem pontificem occurrit. Is ergo annus conventui huic statuendus est. Forte tamen ad annum præcedentem 852. conventum hunc retrahendum esse demonstrari posset ex diplomate ejusdem Lotharii pro ecclesia Clusina dato, relatoque ab Ughellio tom. III. col. 614. nov. edit. in Clusinis, quod ab eo imperatore, Papiæ agente, anno XIII. imperii die VI. Kal. Novembris indictione I. idest anno 852. datum est.

AD CONCILIA ROMANA

Sub Eugenio II. & Leone IV.

ADDITIO.

Canon XXIII. *hujus concilii ita legitur a Ratherio Veronensi episcopo in tractatu de contemptu canonum par. I. in Spicileg. Dach. to. I. pag.* 545. *edit.* in fol. Per sollicitudinem episcoporum hæc, quorum dioeceseos existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur; ut debiti *panes atque cætera petentibus* (a) revertantur, qualiter Deo vacantes inopia, vel necessitatibus nullatenus occupentur, sed omni expulsa cura puris in Dei servitio valeant mentibus permanere.

(a) *In editis exta*[nt] ut debitis atque cur[æ] pertinentibus re[vertantur]. *Sed Gerb*[ertina] *lectionem tuetur M*[s.] *Cod. Lucensis, [de] quo mox dicam.*

EJUSDEM CONCILII

Variantes Lectiones

ADMONITIO COLLECTORIS.

Anno 853. Lucensis Manuscriptus codex annorum, ut facile judico, septingentorum concilium hoc Eugenii exhibet, nulla facta alterius sub Leone IV. mentione. Ex eo verò cum Labbei editione collato, has majoris momenti variantes expressi, quas, licet non omnes probatas, dandas tamen utcumque arbitror, cum præsertim quædam sint inter plures, quas optimas & opportunas æquus & rei conciliaris studiosus Lector agnoscet. Muratorius pariter Rer. Ital. to. I. par. II. pag. 150. legem quandam Lotharii I. imperatoris affert, quæ ipsam Eugenii sanctionem canonis XIII. totidem verbis exhibet. Ex ea vero variantia hæc resultant. Ubi enim edita ferunt: *Si eventæ causæ*; lex habet: *si causa eventus*. Ubi *aut coram se & competentibus judicibus*; lex scribit: *itaut coram se & competentibus judicibus*. In his tamen codex MS. Lucensis ab edito non discrepat. Sed jam ad codicis hujus variantia.

EDITI.	MS. LUCENS.
Can. IV. Divinæ hostiæ	Divini mysterii
Can. V. Invidiose	Invito se
Can. VI. piissimè	Sæpissime
Neque subscripti	Subiecti
Can. VIII. adhibere consensum	Convenit enim in eis ibidem habitantium habere consensum
Can. X. conservandi	Conversandi
Can. XX. cujus rei	aut cujus rei
Can. XXIII. Per sollicitudinem &c.	Xenodochia, & reliqua per sollicitudinem episcoporum dioeceseos existunt, ad easdem utilitatem, quibus constituta sunt, ordinentur, ut debiti panes, atque curæ pertinentibus revertantur.
Can. XXVI. aliquolibet clerico & piis locis	Quolibet alio clerico & piis locis
Can. XXVII. Vel ut hoc tempore	Vel ut stanti tempore
Can. XXXII. justæ ostensionis crimine	*Deest* crimine.
Can. XXXVI. divertere... ut ab eo singulariter.	A conjugio divertere... fit ab eo singulariter. Sin autem proviso constituantur loco.
	In fine post acta hæ duæ subscriptiones leguntur, quæ in editis absunt.

Eu-

ANNO CHRISTI 853. 854.

Eugenius gratia Dei episcopus catholicæ atque apostolicæ Romanæ ecclesiæ huic decreto nobis promulgato ss.

Petronacius humilis archiepiscopus S. Ravennæ ecclesiæ huic decreto a nobis promulgato ss.

Ex hoc etiam concilio, non quidem Eugenii II. sed Leonis IV. (nam unum idemque commodè haberi potest, quanquam duo reipsa fuerint tempore distreta) referas subsequens decretum, quod S. Anselmus Lucensis in tract. contr. VVibertum lib. 2. affert his verbis:

Ex concilio Leonis IV. episcoporum L. cap. V.

SI qui Sacerdotibus, seu primatibus nobilibus, seu cætero clero hujus sanctæ Romanæ ecclesiæ electionem Romani pontificis contradicere præsumpserit, sicut in concilio Beati Stephani legitur statutum, anathema sit: *Item*, quod electio Pontificis non pertineat laicis tantum.

AD SUESSIONENSE CONCILIUM

In monasterio S. Medardi, anno 853. habitum,

Canones additi ex Burchardo.

Ex Concilio apud S. Medardum cap. IV. Burch. lib. XII. cap. XXIV.

DEcrevit S. Synodus, ut a Septuagesima usque in octavas Paschæ, & ab adventu Domini usque post consecratas dies; necnon & in jejuniis quatuor temporum, & in Litaniis majoribus, & in diebus Rogationum, & in diebus Dominicis, nisi de concordia, & pacificatione nullus super (*a*) sacra jura præsumat.

(a) Gra. addit Evangelia.

Ex concilio apud S. Medardum præsente Carolo imperatore Cap. V.

Burch. lib. I. cap. CCXXVIII.

PRovidendum est ne episcopi per suam quietem ad remotiora loca recedentes, & suum ministerium negligentes proprias deserant civitates, sed aut parrochias suas cum officiosa efficacia circumeant, aut cum religione in suis civitatibus canonicè cum filiis suis degant; presbyteros etiam sibi commissos doctrina, castitate, & sobrietate, atque hospitalitate secundum suum ministerium ordinari compellant.

Ex Concilio ad S. Medardum

Cap. XI. Burch. lib. XI. cap. XXI.

Si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam rapere, vel dare voluerit præter conscientiam episcopi, vel ejus cui ejusmodi officia commissa sunt, anathema sit.

AD CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

In quo Gregorius Siracusanus episcopus damnatus fuit,

Anno, ut fertur 854. habitum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

COncilium hoc Constantinopolitanum, in quo Gregorio Siracusano anathema dictum ab Ignatio patriarcha Constantinopolitano, idemque e sede sua episcoporum sententia depositus est, in annum 854. chronologi hucusque omnes retulerunt. Verum longe ante annum illum convenisse demonstrat supputatio illa chronologica deducta ex iis, quæ vulgavit P. Matthias Raderius in appendice ad concilium VIII. generale, legendis in editione Veneto-Labbeana tom. IX. col. 927. Scriptum est Græci alicujus, qui hæc literis mandabat post annos quatuor & triginta a Photii consecratione, nempe anno 892. Notat enim Græcus ille scriptor, Photium solidis undecim annis ante assumptio-

ANNO CHRISTI 855.

ptionem suam ad solium Constantinopolitanum anathemate obstrictum perseverasse, quod scilicet incurrerat ex communione cum Gregorio Siracusano censura injusto, atque damnato. Constat vero Photium anno 858. Constantinopolitanam sedem occupasse; ex quo si annos XI. demas, ad annum 847. vel 848. retraheris. Hoc ergo anno Gregorius in concilio Constantinopolitano anathematis sententiam retulit. Annus verò ille 847. primus erat Leonis IV. & Ignatii in Constantinopolitana sede alter. Epocha ista congruit cum iis, quæ Nicetas in vita S. Ignatii scribit, nar rans Ignatium, mox in patriarcham in au gurandum denunciasse Gregorio Siracusano de *maleficiis reo jam facto*, *ne initiationi suæ interesset*, *donec per otium causa ipsius diligenter recognosceretur*. Dies igitur jam dicta erat Gregorio anno 846. quo Ignatius Sacerdotium capessivit. Quis verò credat causam anno 846. jam cœptam, nonnisi post septennium anno 854. in concilio discussam fuisse? Appellatio vero, quam Gregorius ad sedem Romanam interposuit, diutius extracta est, cum labentibus Leonis IV. annis nondum penitus desiisset.

AD CONCILIUM TICINENSE

Anni 855.

ADDITIO.

ADNOTATIO COLLECTORIS.

CL. Muratorius e Bibliothecæ Ambrosianæ pluteis leges quasdam Ludovici II. in hoc concilio datas eruit, dedisque in volumine I. p. 2. rer. Ital. quarum pars quidem apud Labbeum legitur, pars vero meæ diligentiæ relinquitur ut hic suppleatur, quod statim præstitero, postquam variantia quædam ex Muratorii editione hic repræsentaverim, quæ Labbeanum emendant. Sunt verò hæc pauca pag. 1166. §. *Saucimus*. Labb. *loca*. Mur. *per loca*. Lab. *eorum diripiant*. Mur. *eorum res*. Lab. §. *Denique* &c. *Neminem injuste*. Mur. *Neminem juste consecuto*. §. *Parvo*. Lab. *ni generalis utilitas &c*. Mur. *ut terræ generalis utilitas exigiti cum Scaritis veniat in statutis episcopus & comes per quorum &c*. Lab. *neque indigne*. Mur. *neque indigenæ*. Lab. *aut aquam carius*. Mur. *aut sua carius*. §. *Igitur &c*. Lab. *frenate vixisse*. Mur. *infrenate vixisse*. Lab. *ne recipiat*. Mur. *ne recipiatur*. Post hæc variantia, ut fidem meam liberem, jam profero ex Muratorio additamenta. Sunt autem monita Legatis suis, quos se missurum in capite ultimo concilii denunciat Imperator, ut inspiciant, num mandatis suis obtemperatum sit. Id vero vel ex titulo ipso constat.

LEGATIO.

Cap. I.

ECclesiarum Dei justitia inquiratur, & omni studio perficiatur; & ne a sacrilegis thesaurus diripiatur earum, fideliter describatur.

II.

Pupillorum & viduarum causa investigetur, & diligenti cura misericorditer examinetur.

III.

Totius populi querimonia generaliter audiatur & legaliter diffiniatur.

IV.

De statu reipublicæ inquirendum. Ubi cum iter dictaverit, dominus imperator recipi debet per singula ministeria. Ubi ab eo directi Legati. Unde eis administrentur obsequia; unde Paraverdæ, unde, vel quæ dona annualia, aut tributa publica exigi debeant. Qui debeant palatia restaurare; qui pontes. Ut non destruantur beneficia, & destructa restaurentur. Quæ beneficia Dominicus Gasindius habuit, quis habeat illa, vel ubi conjacent.

V.

Directi abbates monasteria monachorum, & puellarum, & senodochia circumeant, si unde administrentur debita obsequia habeant, & concorditer degant, inquirant. Quicquid inordinatum repererint, regulariter corrigant. Senodochia autem sicubi quæ sunt neglecta ad pristinum statum revocent. Hospitales verò pauperum tam in montanis, quam & ubicumque fuisse noscuntur, pleniter & diligenti cura restaurentur.

AD

AD CONCILIUM APUD BONOILUM VILLAM

Anno 855.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET ADDITIO.

AD restituendam concilii hujus epocham hæc olim adnotavi ad Pagium ad A. 855. 3. Memoratur hoc anno concilium quoddam apud Bonoilum villam a pluribus Galliarum episcopis celebratum die VIII. Kal. Septembris pro asserendis juribus monasterii Anisolensis, quæ Cenomanenses archiepiscopi subvertere conabantur. Præfuit B illi Amaricus Turonensis, cujus subscriptio cæteras 27. episcoporum præcedit. Celebratum autem scribitur *anno Dominicæ incarnationis* 855. *Caroli regis XVI. Indict. I. die VIII. Kal. septembris*.

Ab inauguratione sua in regem epocham unam regni deduxisse Carolum, eruo ex data concilii apud Bonoilum. Consignatur enim Caroli anno *XVI. Indict. I. die VIII. Kalendas septembris*; quæ omnia cum anno 853. concurrunt, ducta epocha regni Caroli a septembri anni 837. Hinc patet notam numeralem anni DCCCLV. quæ huic concilio in Anecdotis Martenii additur, corruptam esse, & ita emendandam: *anno DCCCLIII.*

Concilium vero istud ex Martene Anecdot. tom. V. Venetus Labbei editor desumpsit. Hanc ipsam chartam dedit Mabillonius ex eodem, quo Martene, Anisolensi tabulario acceptam, cui idem Mabillonius Annal. ord. S. Benedicti tom. III. in appendice num. VII. adiecit privilegium eodem in loco eademque die, & anno, eademque de causa datum, quod proinde ad idem concilium pertinere certum est, idemque, in editione Veneta omissum, hic dandum censui.

PRIVILEGIUM EPISCOPORUM APUD BONOILUM VILLAM

Concilium celebrantium pro Anisulensi monasterio.

IN nomine summæ, & incomparabilis clementiæ, adorandæ scilicet, & incomparabilis Trinitatis. Cum sacrosancti conventus fraterna societas venerabilium præsulum Bonoilum unanimem sui exhiberet præsentiam, vocatione magni atque orthodoxi regis serenissimi Karoli, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLV. indictione prima, regni etiam memorati Augusti XVI. inter cætera variarum rerum sanctæ matris ecclesiæ sinu erumpentia discrimina, sacrorum præsentium antistitum ibidem sanxerat dignatio conferenda, & auctoritate sibi conlata in pristinum, & necessarium ordinem relevanda, obtulit sese eorum paternæ & piissimæ D conlationi ordinis monastici cultus, ac status ejusdem professionis, ipsorum quidem regimini pastorali solatio subvehenda ac confovenda religio, quæ quondam in patribus virtute divina promulgata refloruit, sed jam nunc emergentium tempestatum procellis attrita, vada sui portus inexplebili naufragio subigens, optati litoris quietem adire non patitur. Hujus igitur institutionis utilitates, & convenientes pro tempore necessitudines, cum efficacius pertractare, & eas sollerti cura, Christi freti juvamine, ad effectum usque idem sacer conventus optaret efferre; Rainaldum religionis cultu, & vitæ merito venerabilem, eidem sacro concilio cum E quibusdam aliis sanctitatis forma reverendis abbatibus residentem, accidit commissi sibi cœnobii pii patris, & preciosi confessoris Carilefi inconvenientias, & fratrum in ea consistentium oppressiones, & calamitatum anxietudines studio gregis contraditi lacrymabili sermone prosequi; atque suæ sermocinationis alloquia protulit, præceptiones regum catholicorum orthodoxorum supra-fato monasterio conlatas pro Dei omnipotentis amore, & sanctorum veneratione, ibique consistentium monachorum remota, & inconcussa quiete, qualiter identidem monasterium per successiones temporum illustrium regum immunitatum titulos, & securitates perceperit, quibus felici successu, divina id providente clementia, salubri & efficaci tramite hactenus deguerit. Ipsis etiam, eisdemque præceptionibus adnexum juste & rationabiliter inerat, ut monachi jam dictæ congregationis regularis propositi studio contenti, sub norma beati Benedicti patris cœnobiticè viventes, ex propria congregatione sibi eligendi abbatem jus habeant, licentiam, & facultatem: nempe ut quibus cor unum & anima una necessario est habenda, patri spirituali tam corpora quam corda subdentes, jugo etiam Christi suavi, & oneri levissimo colla summittentes, obedientiæ freno devincti, discant patri spiritali se suaque committere. Præterea harum præceptionum irrutiones, & violentissimas quorumdam instinctu ipsius loci infestationes asserentium subdole jure possessionis propriæ idem monasterium debere subiici urbi Cinomanninæ, prænominatus vir venerabilis Rainaldus abba evidentissimis intimavit, cum nihil horum acta, & præceptorum confirmationes præscriptæ contineant, sed potius hæc interdicant, amputent & inhibeant. Quapropter prædictorum beatorum antistitum unanimitas pari assensu, communi quoque voto retractans, & regularis auctoritatis, & regiæ collationis, ac corroborationis gesta concordi æquitatis vigere libramine, acta prædicta piissimorum regum sanctæ religionis patrata intuitu de reliquo intemerata manere percensuit. Ne verò ab aliquo e-

ANNO CHRISTI 855.

eorumdem patrum ſacroſancta inſtitutio auſu temerario aggredi præſumatur, neque quis id nefario conamine pertentet irrumpere, quod propriæ auctoritatis tenore cuique ipſorum libuerit confirmare, neceſſario placuit adnotare. Statuimus ergo, optamus, & communi æquitatis auctoritate determinamus, ut ſæpe dictum monaſterium beatiſſimi Carileſi confeſſoris, omni libertate monaſticæ religionis adepta, pace & quiete, per Chriſti gratiam potita, ordine libero, & inconcuſſo per ſuccedentia quietum valeat degere tempora, ita ut non epiſcopus, nulla extera perſona, laicalis ſeu clericalis, ad hoc inquietandum, perturbandum, ac ſollicitandum, aut invadendum, vel poſſidendum monaſterium aſpiret, nec etiam præmemoratæ urbi Cinomannicæ proprietate rerum ſuarum ſubjaceat: cum liberum ſit dono antiquorum regum præter communem canonum auctoritate, a propriis pontificibus ipſi, & univerſis monaſteriis conſervandam; ſed liceat eidem loco de proprio grege, juxta regularis vitæ auctoritatem proprium habere paſtorem. Si quis autem his noſtris conſtitutionibus refragari niſus fuerit, & multipliciter præſcriptam Principum bonitatem, & indulgentiam, ſimul etiam noſtræ auctoritatis inſtituta per quamcumque calliditatem, ſeu cupiditatem infringere, & aliquo modo pervertere præſumpſerit, anatematis ultione ſe plectendum noverit, juſto Dei omnipotentis, quem ſacrilege irritavit, una cum noſtræ auctoritatis judicio. Poſtremo tenorem hujuſce firmitatis, poteſtate nobis a Domino cælitus contributa, dicente; (a) *quæcumque ligaveris ſuper terram erunt ligata & in cælo*, eo ſermone ligamus, ut quicumque hæc irrumpere, vel aliter quam a nobis ſunt ſtatuta, ligata, ſolvere, aut ſolvenda ligare percenſuerit, nequaquam ſe in cæleſti regione ſolvendum, ſed clauſo æterni regni aditu in tenebras exteriores ligandum eſſe cognoſcat, niſi digna ſatisfactione correxerit, quod arroganti impietate præſumpſit. Harum itaque ſanctionum evidentiſſimam confirmationem manibus ſacrorum præſentium Pontificum ſubter notatam, abſentium quoque conſacerdotum, nec minus idoneis adſtipulationibus per Chriſtum, & in Chriſto fulciri poſtulamus.

(a) Matt. XVI.

Almaricus gratia Dei Turonicæ metropolis eccleſiæ humilis epiſcopus ſub ſigno ſanctæ crucis volui, conſenſi, & ſubſcripſi. Wenilo munere divino Senonenſis eccleſiæ epiſcopus huic privilegio aſſenſum præbui; & ſubſ. Incmarus ſanctæ metropolis eccleſiæ Remorum epiſcopus ſubſ. Paulus ſanctæ Rotomagenſis eccleſiæ archiepiſcopus ſubſ. Heribaldus Autiſiodorenſis eccleſiæ epiſcopus ſubſ. Ercanradus Pariſiacenſis eccleſiæ epiſcopus ſub. Rothadus Sueſſionenſis eccleſiæ epiſcopus ſubſ. Teutboldus Lingonicæ eccleſiæ epiſcopus ſubſ. Hirmenfridus gratia Dei Belloacenſis eccleſiæ epiſcopus ſubſ. Balfridus Bajocenſis eccleſiæ epiſcopus ſubſ. Guntbertus Ebrocenſis eccleſiæ epiſc. ſub. Jonas Eduorum humilis epiſcopus ſubſ. Hariardus Lixiovienſis eccleſiæ epiſc. ſubſ. Hildebrandus Sagenſis eccleſiæ epiſc. ſub. Hildegarius Meldenſis eccleſiæ epiſcopus ſub. Imo epiſcopus Noviomenſis hoc privilegium ſubſc. Agius epiſcopus humilis Aurelianenſis eccleſiæ ſub. Frotholdus Carnotenſis eccleſiæ epiſcopus ſub. Pardulus Laudunenſium eccleſiæ epiſcopus ſub. Elmeradus Ambianenſium eccleſiæ epiſcopus ſub. Remedius Abrincatenſis eccleſiæ epiſcopus ſub. Godelſadus epiſcopus ſub. Braidingus Matiſcenſium ſedis epiſcopus ſub. Prudentius S. Trecaſinæ eccleſiæ epiſcopus ſub. Dodo Andecavenſis eccleſiæ indignus epiſcopus ſub. Actardus Nannetenſis indignus epiſcopus huic pr. ſub. Ludovicus abba in Dei nomine ſub. Adalardus abba in Dei nomine ſub. Ego Lupus abba in Dei nomine ſub. Heinhardus abba ſub. Frodinus abba indignus ſub. Odo abba monaſterii Corbejenſis ſub. Hunfredus abba monaſterii Dervenſis ſub. Bernardus abba huic privilegio ſub. Gaupſenus abba ſub. Abbo abba ſub. Arcamboldus abba ſub. Georgius abba ſub. Item Abbo abba ſub. Data VIII. Kal. ſeptembris anno XVI. regnante Karolo glorioſo rege indict. I. Actum Bonoilo villa in Dei nomine feliciter. Amen.

Ab his pariter epiſcopis profectum opinor conſilium illud Carolo ſuggeſtum, quod inter capitularia Caroli Calvi tit. XVII. Sirmondus operum ejus tom. III. pag. 71. vulgavit. Annus quidem ibi Chriſti DCCCLVI. ſignatur. Sed contingere facile potuit, ut in notas chronicas vitium irrepſerit, cum præſertim licet annus diſcrepat, menſis tamen auguſtus utrinque convenit. Igitur ejuſdem, ut arbitror, concilii fœtum hic producendum ex editione ejuſdem Sirmondi cenſeo.

APUD

ANNO CHRISTI 855.

APUD BONOILUM

(a) Hoc est consilium, quod episcopi & ceteri fideles Domini Karoli apud Bonoilum communiter illi dederunt.

Anno Incarnationis D. N. J. Christi DCCCLVI. in mense Augusto.

(b) INcrepatio quam in epistola Domni apostolici vobiscum, & cum aliis fidelibus vestris audivimus, severissime nos tangeret, si nos aliter non egissemus, quam isdem Domnus Apostolicus nos egisse, secundum quod ipse audierat cum magna auctoritate mandavit. Nam quia nos in isto facto, unde nos specialiter redarguit, consentientes non fuimus, & vos, ac fideles vestros, quos inde admonere convenit & verbis & scriptis, sicuti ipsi scitis, & manentia scripta testantur, frequenter, & salubriter commonuimus, ut quod contra salutem & auctoritatem factum erat, emendaretur, & ne deinceps committeretur omnimodis caveretur, damnabiliter ista increpatione non tangimur. Sed & nunc nostris monitis illius monita conjungentes, & illius monitis nostra monita subjungentes, hortamur, ut statum monasteriorum in regno vestro consistentium aliter quam debeat, & deceat perversum, ac confusum, quanto citius & melius, ac possibilius, atque rationabilius potueritis, & restituere, & corrigere studeatis. Et non solum hoc vos & commissos vobis in regno vestro agere commonemus: Verum etiam monemus, hortamur, & precamur, ut capitula, quæ vos ipse cum fidelibus vestris in Colonia villa manu propria confirmastis, sed & ea, quæ in Belvaco civitate episcopis tradentibus sub conditione notissima suscepistis: Illa quoque, quæ cum fratribus vestris secus Teudonis villam, in loco qui dicitur Judicium approbastis: Illaque, quæ in Verno palatio synodaliter prolata suscepistis; ea etiam, quæ in Sparnaco de episcopalibus capitulis cum inlustribus viris & sapientibus (c) baronibus vestris observanda delegistis: sed & illa, que cum fratribus vestris apud Marsnam manu propria confirmastis: Verum & illa, quæ in synodo Suessionica, cui vestram præsentiam exhibere dignati fuistis, acceptastis: Nec non & illa, quæ in Silvaco decrevistis cum his quæ in Leodico cum fratre vestro Hlothario annuntiastis, diligenter & frequenter ad memoriam reducatis, ac relegatis, & quæ in regno vestro contra illa acta sunt, contraque divinam & salubrem auctoritatem, quam progenitores & prædecessores vestri directo ordine tenuerunt, & observaverunt, perpetrata sunt, quantocius ratio, & possibilitas permittit, corrigere procuretis. Et ne de cætero a quocumque contra hæc agantur omnes communiter cooperante Domino caveamus: & si quid contra hæc actum fuerit, statim, ut citius fieri potuerit, æquitate, & ratione, ac possibilitate dictante, absque dolo cum recta intentione, & lege, ac auctoritate competente, unicuique ordini corrigatur. Et ne leve cuiquam videatur, quod Deo teste, ac mediante manu propria confirmatum, & sponsione cum veritatis, quæ Deus est, assertione prolatum est, discat ex confirmationis cautione in terris, & ex baptismatis, ac cætera observationum confirmatione in cælis quantis nexibus quisque teneatur obstrictus, omnesque quod divino spiritu dicitur communiter audiamus. (a) *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & paravit illud, & in eo paravit vasa mortis.* De quibus nos omnes ad se, & ad mandatorum suorum observationem conversos, & in observatione eorumdem permanentes, eripiat Jesus Christus Dominus noster, cui est honor & gloria, potestas, & imperium per omnia sæcula sæculorum. Amen.

(a) Ps. VII.

NOTÆ SIRMONDI

(a) *Apud Bonoilum*) vicum agri Parisiensis. Bonogilus Lupo abbati epist. XVIII. *ad generale placitum occurrendum quod in prædio quodam Parisiorum, cui Bonogilo nomen est, incipiet Kalendis julii celebrari*. Hincmarus in præfatione posterioris refutationis Gothescalci: *Sermonem Flori quem mutuante Heribaldo Antisiodorensium episcopo in synodali conventu apud Bonoilum exscripsimus*. Sed Lupus de alio quodam superiore conventu loqui videtur; Hincmarus de hoc ipso. Est & in agro Meldensi ultra Matronam ejusdem nominis vicus alter, qui villa Borrigildus appellatur in vita Ludovici.

(b) *Domni Apostolici*) Benedicti III. papæ (a). Dubium non est, quin Benedictum intelligant: sed quam ejus increpationem dicant, incertum. De hac autem sedis Apostolicæ commonitione iterum Tit. XIII. C. VIII.

An nis IV.

(c) *Baronibus vestris*. Regni primoribus, Hincmaro interprete, qui quos regni primores dixerat, quorum consilio, & opera post mortem Pippini patris Karlomannus, & Karolus reges levati sunt, eosdem paulo post Barones vocat epist. I. cap. VI. *Nam si illi boni Barones post mortem Pippini cum duobus fratribus sic sano consilio egerunt, ut pax inter fratres reges, & inter regni primores, ac populum esset*. Diutissime apud nos usus perseveravit, ut Barones universe dicerentur optimates. In actis visitationis Simonis archiepiscopi Bituricensis anni MCCXXCV. *Delatum fuit corpus* Philippi regis defuncti in Aragonia *processionaliter ad majorem ecclesiam, & receptum in ea a D. archiepiscopo, & episcopo Carnotense præsente novo rege, qui corpus prædictum gestabat inter brachia una cum multis Baronibus*. Et post alia ubi de missa quæ ab eodem archiepiscopo pro defuncto celebrata est, *præsente novo rege, episcopo Carnotense & Othone comite Burgundiæ, & pluribus aliis Baronibus, & personis*.

CON-

CONCILIUM ROMANUM

A Leone IV. pontifice & Ludovico II. imperatore habitum, in quo causa jurium quorumdam parochialium inter Senensem & Aretinum episcopum definita est,

Anno incerto habitum.

ANno 855. qui postremus fuit Leonis papæ IV. Ludovicus II. imperator Romam improvisus venit cogniturus de Gratiano quodam, quem Daniel magister militum molitæ conspirationis in Francos reum egerat. Ea occasione coactum fuisse a pontifice concilium nemo veterum prodidit. Verum Cl. Muratorius Antiquit. Ital. tom. VI. pag. 389. ex Aretino tabulario chartam eruit, in qua de concilio a Leone IV. pontifice habito præsente Ludovico imperatore perspicua fit mentio. Hoc vero non alio referendum esse, quam ad hanc Ludovici Romanam profectionem, contra ac opinetur Muratorius, arbitror. Vir ille doctissimus sermonem hic esse censet de synodo celebri Romæ a Leone celebrata anno 853. decembri mense; quæ tamen ejus opinio ex eo falsi arguitur, quod concilio anni 853. Lotharius, non verò Ludovicus subscribit; & Joannes Ravennatensis episcopus concilio anni 853. nonnisi per ablegatum suum Paulum interfuit, cum per se præsens adfuerit nostro huic concilio anni, ex nostra quidem sententia, 855.

Hæc olim mihi sederat opinio, antequam offenderem chartam quandam Lucensem relatam a Muratorio Antiquit. Ital. tom. III. col. 167. datam anno *Lotharii postquam in Italiam ingressus est trigesimo primo, & filii ejus Domini nostri Ludovici imperatoris anno quarto, indictione prima*, ideft anno 853. *mense Aprili*, qua in charta Hieremias Lucensis episcopus repræsentatur. Huic verò Lucensi episcopo præcessisse constat Ambrosium, qui synodo huic, quæ in Aretina charta exhibetur, subscripsit. Fit inde ut synodus ista retrahenda sit post Aprilim anni 853. ex quo duo ad rem præsentem consequuntur. Primò quidem synodum istam plane diversam esse ab ea, quæ legitur apud Labbeum tom. IX. col. 1137. anno quidem 853. sed mense decembri coacta; planeque errare Muratorium, qui utramque confundendam arbitratur. Secundo neque cohærere posse cum profectione Romana Ludovici anno 855. adornata. Unicum superest, ut synodum hanc vel diversam ab omnibus conciliis a Leone IV. coactis, de quibus memoria superest, agnoscamus, vel cum alterutro e duobus illis confundamus, in quibus Anastasio dies dicta est, de quibus nos supra egimus. Ut ut res habeat se se, synodi hujus acta, saltem quoad portionem non modicam, e charta illa Aretina Muratorii hic damus. Referunt vero litigium illud celebre inter Aretinum & Senensem episcopos de jure quodam in ecclesias aliquas parochiales, quod sibi uterque episcopus vindicabat. Porrò in ea ipsa causa non semel concilia sese exercuerunt, cum superius ad annum 715. concilium quoddam in Vico Walari produxerimus, in quo hæc eadem agitata est, & pro Aretinis decisa; nunc verò Senensibus adjudicatur. Rursus ad annum 1029. in concilio apud plebem S. Marcellini redibit in scenam, ut ex actis ejusdem synodi a nobis producendis patebit. Nunc chartam ipsam, acta concilii Romani continentem, promamus.

JUDICATUM LEONIS PAPÆ IV.

Et Ludovici II. imperatoris in Concilio I. Romano pro episcopo Senensi contra Episcopum Arretinum in controversia de diversis ecclesiis, sive Parochiis.
Anno 853.

IN nomine Domini. Amen: Dum nos Leo summus pontifex, & universalis papa quartus, constitutus in Beati Petri apostoli cathedra, una cum piissimo, & gloriosissimo Lodoyco, Lotharii filio, imperatore Augusto, pluribusque archiepiscopis, episcopis, Abbatibus, Synodale habentes concilium, congregatum Romæ, videlicet in ecclesia beati Petri Apostolorum principis: advenit in præsentia sancti concilii Senensis ecclesiæ episcopus, nomine Cantius, & retulit qualiter jam sæpe petierat apud jam dictum Lotharium, Epistolis Adriani papæ specialiter conscriptis, quatenus.......... judicii censuram inter Senensem ecclesiam, & Petrum Aretinæ ecclesiæ episcopum de ecclesiis, seu baptisteriis, & Monasteriis, quæ infra comitatum Senensem sunt, cum eorum pertinentiis, item jam multis vicibus prolixa fuit contentio, finitivam secundum canonicam auctoritatem perciperet sententiam. Tunc nos Leo summus pontifex ita diximus: *& quoniam sacerdotali officio, quo modo, licet inviti fungimur...... oportet nos spirituali mucrone talium altercationum, quæ veternosi serpentis sæva aguntur astutia, funditus incidere, & exstirpare radices, ne forte discordia ibi vigeat, ubi inveteratæ pacis debent consistere bona*. Simul omne concilium, *justa*, inquit, *& vera catholica, & apostolica definivit cathedra*. Tunc autem episcopus manibus decretalia, & judicialia tenens, ubi finitiva sententia Sena servat, & auctoritate Adriani summi pontificis, & universalis papæ, & Constantini queritando dixit:

xit: *Frater, & coepiscopus noster Petrus Aretinæ ecclesiæ Senensis ecclesiæ parrochias, atque Diecesim perverso ordine, & contra canonicam regulam invasit, & per vim detinet.* Tunc nos, & Lodoicus imperator in præsentia magni concilii Decretalia ab episcopo Cantio ostensa relegi jussimus. His igitur perlectis, nos Leo summus pontifex, sic ad universalem plebem loqui exorsi sumus. *Quantum enim præcellit dignitas omnium ordines dignitatum, superna dispensatione animarum nobis credita, tanto amplius cogimur, cuique petenti solvere rationes. Aliud enim est unumquemque sui curam gerere, aliud ecclesiæ Dominicæ curæ regimen tenere. Quapropter canonicam sequentes doctrinam, dissensiones atque discordias Sacerdotum apostolica nos pertinet obviare censura, Redemptoris nostri sequentes præcepta dicentis.* Pacem meam do vobis. Pacem relinquo vobis. (*a*) In hoc enim cognoscent omnes, quod mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem (*b*). Pretiosi enim pedes evangelizantium bona, (*c*) *gratia Sancti Spiritus*, inquit. *Quatenus verò orta fuerit immoderata quæstio, spirituali debeat mucrone amputari, ne adolescat, & Christi concutiat plebem, & ne occasione discordiæ fideles delinquant, Sancti Petri apostolicis monitis parentes, omni sorde perdita, pura frumenta in horreo Domini residere valeant. Igitur dum per aliquot jam lapsos terminos Longobardorum gens diversa eripiens territoria, invasa desolabatur loca, contigit, ut dieceses Episcoporum alter alterius invadere, & temerario ausu immoderatè eas detinere, atque in magno nunc usque permaneant errore, & ignorantes canonum definitiones, alterutrum anelantes arripere Parochias, periurii reatum contrahunt. Insuper callida versutia inter se dimicantes, pejora peragunt exitia, errore ita in malum incidunt piaculi facinus, dum procul abiiciunt canonum censuram, transgredientes sanctissimorum prædecessorum nostrorum Pontificum decreta, canonicis auctoritatibus fulcita. Propterea talia inhibentes apostolica institutione una cum gloriosissimo, & piissimo Loduico, & sanctis episcopis, in corona hujus sacri concilii residentibus, Apostolicæ constitutionis privilegio promulgantes sancimus, ut sicut canonicè in decretis constituunt, secundum territoria, seu pertinentias civitatum, sic Parochias, & Dieceas ad disponendum episcopos tenere censemus, observantes canonicam censuram, quæ ait.* Episcopum non licere alienam Parochiam propria setta (*d*) pervadere. *Et iterum:* Episcopus alienam civitatem, quæ non est illi subjecta, non invadat, nec ad ullam possessionem ejus accedat, quem ad eum non pertinet, nec constituat presbyteros aut Diaconos alteri episcopo subjectos, nisi forte ex consensu, & voluntate regionis Episcopi. Si quis autem tale aliquid facere tentaverit, irrita sit ejus ordinatio, atque coherceatur a Synodo. *Et sicut Prædecessoris nostri beati Cælestini papæ continent constituta;* ut sit contenptus unusquisque episcopus suæ civitati concessis hominibus, alter in alterius provincia nihil præsumat; *Ita & nos beati Petri Apostolorum principis, cujus vicem, quamvis immeriti, Dei benignitate gerimus, sumentes auctoritatem, decernimus, ut sicut statutum est, unusquisque episcopus Parochias, seu Dieceses, justa limites suæ civitati pertinentes, imperturbatè possideat, sub divini judicii obtestatione, & anathematis interpositione.*

Dum igitur nos Leo summus pontifex sanctæ adhortationis sermonem claudimus, Decretalibus supra nominatis per ordinem ostensis, & relectis, tunc Petrus Aretinæ ecclesiæ episcopus dixit Cantio episcopo: *Ista tua Decretalia & judicata, quæ hic ostendisti, nullam possunt facere jacturam meæ ecclesiæ, neque dispendia; quoniam nos & antecessores nostri monasteria & baptisteria cum eorum oraculis, seu pertinentiis, seu adjacentiis, quæ intra fines Comitatus Senensis sunt constituta, unde tu, frater & Coepiscope, adversus meam ecclesiam quæris, possessa habemus amplius quam quadraginta annos.* Tunc Cantius episcopus ad hæc: *Semper enim,* (inquit) *monasteria & baptisteria, quæ infra fines Senensis territorii sunt, parochiæ nostræ ecclesiæ fuerunt, & sunt. Et crisma ibi dedimus, & consecrationem fecimus. Presbyteros, & Diaconos ego & antecessores mei ibi sacravimus, & ecclesias consecravimus. Sed tu, frater, callide & fraudolenter prædicta monasteria, seu baptisteria contra sacrorum canonum instituta usurpasti.* Petrus vero episcopus civitatis Aretii hæc audiens dixit: *Verè ista monasteria, seu baptisteria, quæ intra fines tui territorii sunt, unde adversus nos queritas, a tempore Longobardorum Ecclesiæ sancti Donati pervenerunt. Nam Judicatum habeo, quod tempore Liuprandi regis Longobardorum a tuis prædecessoribus ..... ad meæ ecclesiæ utilitatem conjuncta fuerunt. Et præceptum etiam habeo, quod Carolus rex confirmavit in Ecclesia Sancti Donati. Sed hic modo præ manibus non habeo: quoniam super hac re altercationem hic habere non arbitrati sumus. Inducias & spatium a sacro concilio peto, donec Aretium celeriter petens, assertionis meæ judicatum, atque præceptum, quemadmodum pollicitus sum, in conspectu Domni nostri summi Pontificis, atque imperatoris piissimi & totius concilii vestrisque partibus .....*
...Inducias usque ad duodecim dies contulerunt, quatenus unusquisque eorum in prædicto spatio quicquid firmitatis per præceptorum sanctiones, seu decretorum institutiones haberet, deferre. nec non testes idoneos de prædicta ecclesia unusquisque ad indagationem veritatis secum duceret. Finitis igitur dictis duodecim diebus Petrus episcopus Aretinæ ecclesiæ, & Cantius episcopus Senensis in præsentia nostri, & imperatoris Ludovici piissimi Augusti personaliter venerunt, & in conspectu eorum episcoporum, quorum nomina subter adnexa sunt, Johannes archiepiscopus civitatis Ravennæ, Ambrosius episcopus Lucensis ecclesiæ, Oschesis episcopus Pistoriensis, Donatus episcopus Fesulanæ civitatis, Johannes episcopus Pisæ, Andreas episcopus Volaterranensis civitatis, Taceprandus episcopus ci-

civitatis Clusi, Otho episcopus Rosellensis, Tanimundus episcopus Suanensis, Petrus episcopus civitatis Orbevetanensis, Johannes episcopus Tuscanensis, Johannes episcopus Centumcellensis, Petrus Episcopus Spoletinus, aliique plures. In prædictorum itaque præsentia ambo episcopi, hoc est Cantius episcopus Senensis, & Petrus Aretinæ ecclesiæ, cum sanctionibus præceptorum, atque institutionibus decretorum, idoneis testibus ex utraque parte, ut impetratum fuerat, adhibitis, iterum corona sancti concilii in eadem ecclesia Beati principis Apostolorum, ubi prius fuerat, residentibus cum nobis in concilio, & volentibus tantæ altercationis litigium rectissima lance pensare, & libratum æquitatis trutino finire; ecce Petrus Aretinæ ecclesiæ Decretalia, atque præcepta, juxta quod promiserat, in manibus retinens, ex jussu nostro, & Augusti Loduici piissimi Josepho Archicapellano edita sunt ad legendum. Cumque perlecta fuissent in conspectu magni concilii Loduicus imperator sic in aures totius ecclesiæ concionatus est: *Et quoniam uniuscujusque rei possessio talis debet esse, ut principium possessionis in se nullum habeat vitium, liquido colligere possumus, dum constat has parochias ecclesiam Aretinam ex tempore Longobardorum tenuisse tantummodo, non sibi sufficere possessionis oppositionem; dum antequam Longobardorum gladius Italiam populando devastaret, Romanis imperatoribus tranquillæ pacis felicitate orbem regentibus, Senensis ecclesia, sicut mos antiquus statuit, easdem parochias rexit, & tenuit.* Tunc omne concilium verum & probabile laudeque dignissimum imperatorem protulisse acclamabat. Ad hæc Petrus episcopus Aretinus: *Et quoniam imperatoria majestas, & apostolica sublimitas non solum scripturarum, verum & testium jussit in hoc testimonium adhiberi, jubeant illi, Sacerdotes testimonii veritatem proferre, qui in eisdem inhabitantes parochiis, incorruptam veritatem, antiquorum relatione hominum per parentelæ gradus insigniter consociantur.*

Tunc nos Leo pontifex universalis papa & Lodovicus imperator jussimus exhiberi sacerdotes, aliosque fideles. Qui subito vocati sunt in conspectu magni concilii. In primis venit Gisulpherianus de plebe sancti Quirici in Ausinora: Aterpalianus presbiter, & monachus de plebe sancti Stephani de Cinnano: Gesilarus Archipresbyter sanctæ Mariæ in Pava: Malperianus presbyter de plebe sanctæ Mariæ de Soleta: Lamfrancus presbyter de plebe sanctæ Mariæ de Cusona; Benedictus archipresbyter de plebe sancti Viti Vitaliano: Agiprandus archipresbyter de plebe sancti Andreæ Malcino, Leucari presbyter de plebe sanctæ Mariæ in Sexta: Aliperus archipresbyter de Plebe sancti Donati de Ziliano. *Hii sunt mei archipresbyteri de jam dictis plebibus*, dixit Petrus Aretinus episcopus: Tum nos Leo papa jussimus, librum Evangeliorum in medio concilio poni, simulque sanctæ crucis vexillum inibi collocari. Atque per hæc sciscitati sumus: *Audite vos, Sacerdotes, quibus reddendi testimonium facultas a sanctissimo concilio tributa est, in virtute obedientiæ, & sub obtestatione divini judicii vobis præcipimus, ut in continenti nobis de hac re veritatem dicatis.* In primis ergo omnium Gesolfrandus jam dictus archipresbyter ait: *Quoniam nefarium est sub tanta optestatione jurantem reticere, sacrilegium esse arbitror in conspectu hujus sacri concilii falsum testimonium dicere. Idcirco quod a meis parentibus didici, & ego ipse, cum sim fere nonagenarius, memini, absque falsitatis colore narrabo. Scio namque secundum meorum parentum relationem, Senensem ecclesiam usque Longobardorum tempora prædictas parochias inconcusse, & absque ullo litigio tenuisse. Sed eorum iniquus gladius cuncta diripiens, subjectasque hominibus terras, multis populis refertas, redegere in solitudinem. Contigit denique ex illius temporis desolatione, invasione callida alter episcopus, alteri parochiæ nefario ausu commorare, & invasam totis viribus detinere. Sic itaque Senensi ecclesiæ ab Aretina accidisse scimus. Quamlibet Petrus Aretinus episcopus nos huc sui causa duxit, tamen veritatis rationem celare nefas esse credimus; ita nimium re in ambiguo posita, utrisque ecclesiis parere, alteri quidem ex necessitate, alteri vero ex voluntate, prædictas Parochias meminimus: Senensi quippe ex voluntate, Aretinæ ex necessitate. Constat nos ecclesia Senensi usque hodie reddidisse ecclesiæ & constitutum servitium, & crisma ab eadem ecclesia cepisse, consecrationemque Diaconorum & presbiterorum hactenus ab ea sumpsisse. Aretinæ verò ecclesiæ, armorum viribus concussos, servitium nos coacte exhibere non negamus. Jure igitur apostolica sublimitas & imperatoria majestas nos nostrasque parochias a tali periculo eripiat, & hujus sacri concilii decreto statuat, ecclesiæ posthac libere, & inconcusse servire nos oporteat.* Tamen hoc, sicut unum, singillatim unusquisque eorum interrogatus testimonium Gesolfrandi afferebat verissimum. Aripaldus presbiter & monachus de plebe sancti Stephani de Anciano, ut Gesolfrandus ita refert. Et Gelisarius archipresbiter de saltu similiter confessus est. Benedictus archipresbiter sancti Viti similiter dixit. Aliprandus de plebe S. Donati similiter dixit. Aliprandus de plebe sancti Andreæ similiter dixit. Laufridus archipresbiter sanctæ Mariæ de Osona similiter dixit. Laucari archipresbiter de plebe sanctæ Mariæ de Sexta similiter dixit. Omnes itaque, ac si uno hore Senensi ecclesiæ prædictas parochias pertinent, & rectissimo jure pariter constanter afferebant. Petrus verò hæc audiens, prædictos Sacerdotes testimonium ferentes, perjurii reatum incurrisse arguebat. Tunc jubentibus nobis, & piissimo imperatore, & universo concilio, juraverunt omnes prædicti Sacerdotes, quod in testimonium perducti satis vera & probabilia narrarent, & sicut dixerant, se habet veritas.

Tunc nos Leo summus pontifex sic ad Petrum episcopum, & ad omne concilium effati sumus: *Similiter oportet nos, fratres, hujusmodi æquitatis lance pensare, quoniam eorum affectionem, qui testimonio supradicto frater noster Petrus justitiam suæ ecclesiæ adipisci sperabat, Senensis ecclesia triumphum sui*

ANNO CHRISTI 853.

sui certaminis est consecuta. Ad hæc universum collegium dixit: *Liquido patet prænominatas parochias Senensis ecclesiæ esse, quoniam ejusdem comitatus limitibus pertinere probatum evidenter est, & testium verissimorum assertio clamat, & scripta sanctissimorum pontificum hæc roborant. Jubeat ergo vestra sanctitas, & imperatoria majestas, Senensi ecclesiæ ea, quæ sua fuere, restituantur: quatenus discordia de medio sublata, unusquisque eorum propter hoc, & sicut in omnibus statutum est, sibi subjectas parochias regat, nec ad vicinam diœcesim sui fratris nullatenus accedere præsumat*. Tunc Comeranus episcopus dixit omnibus: *Sunt mihi adhuc testes idonei, quos de mea civitate huc duxi, quibus propositæ altercationis patet ambiguum: qui antiqua relatione nobilium parentum quicquid inde est, insigniter noverunt. Ipsi, si introducti fuerint, veritatem nullo modo celabunt*. Tunc ingressus Willeradus bonæ memoriæ Merempridi filius, & Gunteramus filius quondam Sicheradi Ginnonis, qui erant milites regis, & Lamfredus miles prædicti episcopi Aretini. Et Willeradus sutteftatione divini nominis a nobis interrogatus, dixit: *Scimus igitur, quod prædictæ plebes & monasteria, juxta relationem meorum antiquorum parentum, Senensis ecclesiæ fuerunt. Consignationes, rectorum consecrationes, & presbyterorum ordinationes, Episcopus Senensis ecclesiæ ibi fecisse vidimus. Nullum inhibi fuisse litigium, manifesta res docet, nisi ab ingressu gentis Langobardorum in Italiam. Senensis quippe ecclesia usque ad eorum tempora inconcusse prædictas parrochias possederat*. Reliqui verò omnes, cum singillatim interrogati fuissent, testimonium veritatis Willeradum protulisse testati sunt: illi verò una voce testimonium veritatis proferentes, sacrosanctis Evangeliis, in medio positis, tactis juraverunt .... prænominatæ parochiæ jam Senensis ecclesiæ sint propriæ, quod ecclesiæ Aretinæ recto jure non pertinent. Hoc sacramento expleto, nos Leo summus pontifex diximus Petro episcopo: *Oportet te frater Petre, jam nunc tuis tantummodo parochiis contentum esse, & ab illicita præsumptione cessare, & primam de hac inusitata finire, aut si quid ad opponendum potes, quod utile sit, adhibere. Nam nihil vanum, neque superfluum, aut quod a veritate sit alienum, hoc sacrum recipit concilium*. Petrus vero episcopus inquit: *Juxta examinationes vestras sanctas litigium rectum pensavit, neque in ambiguo, quod a vobis hic definitum est, pono. Et jam neque aliorum præsentiam hominum, quibus vos magis credere possitis, exhibere valeo, neque aliorum scriptorum decreta, præter quæ a me hic sunt ostensa*.

Ad hæc Imperator: *Constat itaque evidenter, Petrum episcopum superatum; quoniam testimoniis eorum, a quibus se salvari putabat, Senensis ecclesia victoriam est consecuta. Justum est*, inquit, *ut propter hoc sileat, neque amplius hujus rei altercationem adire præsumat. Superfluum est ei, ut cum suæ civitati parochias subjectas retineat, ad alterius episcopi Diœcesim illum temerario ausu transire. Quapropter volumus, ut in hoc sacrum & venerabile concilium ita hujus litis altercationem æquissimo termino includat atque definiat, quatenus futuro tempore ulla possit inter eos scrupulositas renovari*. Tunc imperator relictis nobiscum missis suis ad istam causam finiendam, ideft Joseph Archicappellano, Angelberto archiepiscopo, Notingo episcopo, & Adelchesi comite, a concilio discessit. Remansere autem Cantius cum duodecim Sacerdotibus idoneis, quorum non fuerat adhuc in testimonio jusjurandum receptum. Tunc juravit Cantius cum duodecim Sacerdotibus, quod in sacramentis supradictorum testium veritas absque ullo dolo versata est. Tunc omne concilium simul clamavit: *Jubeat ergo Apostolici culminis sanctitas, ex totius concilii decreto, prædictarum parochiarum, quas temere invasit, Petrum episcopum refutationem senensi ecclesiæ facere, ac deinceps super hac re penitus silere*. Tunc jubente Apostolico, & legatis imperatoris, ac universo concilio, penitus posuit, & refutavit Petrus episcopus Senensis ecclesiæ parochias supra nominatas, quas illicitè, & nefario ausu invaserat. His igitur ita expletis, nos Leo summus pontifex sic dicendo definivimus: *Opportunum itaque valde reor in hujus litigii definitionem auctoritatem nostram accommodare, atque sub anathematis interpositione æquissima ratione finitum litigium hinc inde sopire, ne fortè in futuro tempore aliquis, pravitate plenus, quod modo juste, & canonice a nobis definitum est, audeat violare. Nam firmum & stabile in Senensi manere ecclesia sancimus quicquid per testium indagationem eidem pertinere est compertum. Si quis igitur adversus hujus nostri privilegii decretum aliquo tempore quilibet violare temptaverit, sive clericus, sive laicus, sive dignitate præditus, sive honoribus decoratus, aut qualibet magna, parvaque persona, sciat se auctoritate Domini nostri Petri Apostolorum principis omni honore privatum, atque anathematis maranatha vinculis innodatum, & cum Juda proditore Domini nostri Jesu Christi, & Anania & Saffira perpetuo supplicio deputandum. Et quoniam in Dei sumus nomine collecti, Dominus vere inter nos esse creditur, ejus auxilio, quicquid agimus vel definimus, credimus esse fulcitum; idcirco prædictæ maledictionis se innodat, quisquis violare temptaverit quicquid a nobis est, Deo auxiliante, decretum*.

Leo Dei gratia Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ ecclesiæ episcopus, hujus Judicati decretum propria manu roboravi.

Joseph Archicapellanus Domni imperatoris subscripsi.

Joannes Archiepiscopus Ravennæ subscripsi.

Angelbertus archiepiscopus Mediolanensis subscripsi.

Notingus episcopus Brixiensis subs.
Ambrosius episcopus Lucensis sub.
Oschisi episcopus Pistoriensis sub.
Donatus episcopus Fesulanus sub.
Gerardus episcopus Florentinus sub.
Johannes episcopus Pisæ sub.
Andreas Volaterræ episcopus sub.
Taceprandus episcopus Clusinus sub.

ANNO CHRISTI 855.

Otto episcopus Rosellensis sub.
Tanimundus episcopus Suanensis sub.
Dominicus episcopus Centumcellensis sub.
A
Petrus episcopus Orbivetanus sub.
Joannes episcopus Tuscanensis sub.
Petrus episcopus Spoletanus sub.

ANNO CHRISTI 855.

BENEDICTUS PAPA III.

Sedit ab anno 855. usque ad 858.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

In quo Gregorii Syracusani fautores damnantur,

Anno 856. habitum.

Anno 856. IGnatius Constantinopolitanus patriarcha Gregorium quendam Syracusanum episcopum damnaverat, & ab episcopali sede dejecerat, habita ea de re synodo, quam Labbeus anno 854. consignat. Michael imperator patriarchæ sui sententiam ratam habens & firmam, intelligensque episcopos nonnullos turbas pro eodem abjecto episcopo ciere, novam aliam synodum cogi jussit, Ignatio patriarcha forte tunc absente; atque a cœtu illo episcoporum anathemate feriendos seditiosos illos curavit. Rem totam subobscuris quidem verbis narrat Nicolaus I. in epistola ad eundem Michaelem imperatorem, quæ octava est inter epistolas Nicolai apud Labbeum. En verba epistolæ: C *ecce scripta vestra missa ad antecessorem nostrum*, (Benedictum) *quæ penes nos recondita servantur, quosdam partis Gregorii Syracusani, congregatis episcopis, etiam absente fratre nostro Ignatio, vos anathematizasse testantur*. Porro hanc Synodum plane distinguendam esse ab ea, in qua Gregorius Syracusanus damnatus est, ex eo demonstratur, quod Gregorium Ignatius ipse in synodo damnaverit, ut innuit Nicolaus I. in epistola IX. ad Michaelem his verbis: *Si prætendit* (Gregorius) *injustè ab Ignatio se fuisse depositum &c.* Postrema verò hæc synodus, Ignatio absente, sententiam suam tulit.

AD SYNODUM CARISIACAM

Pro reformandis moribus Laicorum, & Clericorum,

Anno 857. habitam

ADDITIO.

Anno 857. CArisiacam Synodum Labbeus quidem non omisit, acceptamque ex capitularibus D Caroli Calvi, a Sirmondo editis, epistolam a patribus ejusdem concilii sub Caroli regis nomine scriptam dedit. Verum nescio quid bono & diligenti viro acciderit, ut alia plura ad concilium idem pertinentia, quæ apud eundem Sirmondum (*a*) extant, omiserit. Optima fortasse ratio id suaserit viro doctissimo, sed quoadusque illa non eluxerit nobis, opportunum accidet, ut hæc pariter additamenta in collectione conciliorum præsto habeantur. Sunt autem primo capitula quædam in eodem concilio a Carolo magno, & Ludovico imperatoribus jam olim edita, nunc verò in eodem concilio iterum in memoriam revocata. Dein adjunximus E octo alia capita cum sua præfatione, quæ apud Sirmondum sub titulo alio quidem a priori in quo capita Carisiacæ Synodi dedit, expressa, sed & illa pariter ad idem Carisiacum concilium pertinere constat ex ipsa tituli illius inscriptione. Ita enim legit: *Capitula data in synodo apud Carisiacum anno DCCCLVII. mense Februario*; hæc verò omnia cum Synodo hac Carisiaca congruunt.

(a) Extat inter opera Sirmond. to. III. pag. 85. edit. Venet.

SEQUUNTUR CAPITULA DOMNI KAROLI,

Et Domni Hludovici imperatorum.

VObis verò comitibus dicimus, vosque commonemus, quia ad vestrum ministerium maximè pertinet, ut reverentiam, & honorem sanctæ Dei ecclesiæ exhibeatis, & cum episcopis vestris concorditer vivatis, & eis adjutorium ad suum ministerium peragendum præbeatis: ut & vos ipsi in ministeriis vestris pacem, & justitiam faciatis, & quæ nostra auctoritas publicè fieri decernit, ut in ministeriis vestris studiose perficiantur, studeatis. Proinde monemus vestram fidelitatem, ut memores sitis fidei vestræ nobis promissæ & in parte ministerii nostri vobis commissi, in pace scilicet, & justitia facienda, vosmetipsos coram Deo, & coram hominibus tales exhibeatis, ut & nostri veri adjutores, & populi conservatores juste dici, & vocari possitis. Et nulla quælibet causa, aut munerum acceptio, aut amicitia cujuslibet, vel odium, aut timor, aut gratia, ab statu rectitudinis vos deviare compellat, quin inter proximum & proxi- Lib. 1. cap. 6. Capitular.

ANNO CHRISTI 857.

ximum semper juſtè judicetis: pupillorum verò & viduarum & cæterorum pauperum adiutores ac defenſores, & ſanctæ eccleſiæ, ideſt ſervorum illius honoratores juxta veſtram poſſibilitatem ſitis. Illos quoque qui temeritate, & violentia in furtis, & latrociniis, ſive rapinis, communem pacem populi perturbare moliuntur, veſtro ſtudio & correctione, ſicut decet, compeſcite, & ſi aliqua perſona in aliquo vobis impedimentum fuerit, quin ea quæ dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus illud notum fiat, ut noſtra auctoritate adjuti, miniſterium veſtrum dignè adimplere poſſitis.

...2. cap. Omnes verò laicos monemus, ut honorem eccleſiaſticum conſervent, & dignam venerationem epiſcopis & Dei Sacerdotibus exhibeant, & ad eorum prædicationem cum ſuis devotè occurrant, & jejunia ab illis communiter indicta reverenter conſervent, & ſuos obſervare doceant. Ut etiam dies Dominicus, ſicut decet, obſervetur, & colatur, omnes ſtudeant. Et ut liberius fieri poſſit, mercata, & placita a Comitibus, ſicut ſæpè admonitum fuit, illo die prohibeantur.

...2. cap. De pace vero in exercitali itinere ſervanda uſque ad marcham, hoc omnibus notum fieri volumus, quod quicumque auctorem damni ſibi præterito anno inlati nominatim cognoſcit, ut juſtitiam de illo quærat, & accipiat.

...2. cap. Deinceps tamen omnibus denunciare volumus, ut unuſquiſque cognoſcat omnes, qui in ſuo obſequio in tali itinere pergunt, ſive ſui ſint, ſive alieni: ut ille de eorum factis rationem ſe ſciat redditurum, & quicquid in pace violanda deliquerint, ad ipſius debeat periculum pertinere, ea ſcilicet conditione, ut pacis violator primum juxta facinoris qualitatem, ſive coram nobis, ſive coram miſſo noſtro dignas pœnas perſolvat, & ſenior qui ſecum *talem duxerit*, quem aut conſtringere noluit, aut non potuit, ut noſtram juſſionem ſervaret, & inſuper in regno noſtro prædas facere non timuerit, pro illius negligentia, ſi ante eum de his non admonuerit, & poſtquam negligentia contemptoris ad ejus notitiam pervenerit, eum corrigere, ſicut decet, neglexerit, honore ſuo privetur, ut ſcilicet neuter illorum ſine juſta vindicta remaneat.

...2. cap. Comites verò miniſtris eccleſiæ in eorum miniſteriis, ut hoc plenius & de noſtris, & de ſe, & de ſuis hominibus obtinere poſſint, adiutores in omnibus fiant. Et quicumque prima, & ſecunda vice de his a Comite admonitus non ſe correxit, volumus ut per eundem Comitem ejus negligentia ad noſtram notitiam perferatur, ut noſtra auctoritate, quod in noſtro capitulari continetur, ſubire cogatur.

...3. cap. De pace admonemus, ut omnes qui per aliqua ſcelera rebelles ſunt, conſtringantur.

De pace & juſtitia infra patriam, ſicut ſæpè per alia capitula juſſimus, adimpletum fiat.

Cap. 62. Si quis domum alienam cujuslibet infregerit, quicquid exinde per vim abſtulerit, aut rapuerit, vel furaverit, (*a*) ſecundum legem eam *illi*, cujus domus fuerit infracta & ſpoliata, in triplum componat, & inſuper bannum dominicum ſolvat. Si ſervus hoc fecerit, ſententiam ſuperiorem accipiat, & inſuper ſecundum ſuam legem compoſitionem faciat. Si quislibet homo aliquid tale damnum alicui fecerit, pro quo plenam compoſitionem facere non valeat, ſemetipſum in vadio pro ſervo dare ſtudeat uſque dum plenam compoſitionem adimpleat.

Cap. 66. Si quis meſſes aut annonas in hoſte ſuper bannum Dominicum rapuerit, vel paverit, aut furaverit, aut cum caballis vaſtaverit, æſtimato damno ſecundum legem in triplum componat; & ſi liber homo hoc fecerit, bannum Dominicum pro hac re componere cogatur. Servus vero ſecundum legem tripla compoſitione damnum in locum reſtituat, & pro damno diſciplinæ corporali ſubjaceat.

lib. 5. cap. 189. Si quis in exercitu infra regnum ſine juſſione dominica per vim hoſtilem aliquid prædare voluerit, aut fœnum tollere, aut granum, ſive pecora majora, vel minora, domoſque infringere, vel incendere, hæc ne fiant, omnino prohibemus. Quod ſi ab aliquo præſumptioſo factum fuerit, LX. ſolid. ſi liber eſt; ſi culpabilis, & omnia ſimilia reſtituat, aut cum XII. teſtibus ſe purget. Si vero ſervus hoc fecerit, capitali crimini ſubjaceat, & dominus omnia ſimilia reſtituat, quia ſervum ſuum non correxit, nec cuſtodivit ut talia non perpetraret, quoniam ſi nos ipſos comedimus, cito deficiemus; unuſquiſque tamen cuſtodiat exercitum ſuum, ne aliqua deprædatio infra regnum fiat.

Si quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuidam noſtro fideli, ejuſque homini aliquid vi abſtulerit, in triplo cui aliquid abſtulit legibus componat, & inſuper bannum noſtrum, ideſt LX. ſolidos nobis perſolvat. Poſtmodum vero a comite ante nos adducatur, ut (*b*) in baſtonico retruſus, uſque dum nobis placuerit, pœnas luat. Nam ſi publicè actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam juxta ſanctorum canonum ſanctionem. Si verò occultè, Sacerdotum conſilio ex hoc agat pœnitentiam, quoniam raptores, ut ait Apoſtolus, niſi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non poſſidebunt. Qui verò de rebus eccleſiarum aliquid abſtulerit, gravius inde judicetur; quia ſacrarum rerum ablatio ſacrilegium eſt, & ſacrilegus vocatur, qui ex eis aliquid abſtulerit, aut rapuerit. Extor-

(a) *Secundum legem eam illi*) non eſt dubium quin ita legendum ſit, ut editum eſt a Pithæo in capitularibus lib. III. cap. lxv. Secundum legem, *& euvam*. Nam & hoc prorſus modo capitulum idem recitatur in legibus Longobardicis lib. I. tit. XIV. l. IX. & in additione II. lib. V. cap. XXXIV. vox eadem uſurpatur quæ legem quoque priſca Germanicarum gentium lingua ſignificabat. Sed antiquarii obſcuritate vocis perculſi locum hunc multis modis depravarunt. Plerique tamen codices ſinceræ lectionis veſtigia retinent, leguntque aut *ſecundum legem ſuam illi*, aut *ſecundum legem & coram illo*, aut *ſecundum legem & eam illi*. SIRMOND.

(b) *In baſtonico* Arctiſſima cuſtodia. Iterum tit. XXVII. ex lib. VI. cap. XCVI. SIRMOND.

ANNO CHRISTI 857.

torres namque a liminibus sanctæ matris ecclesiæ tales personæ usque ad satisfactionem Ecclesiæ, quam læserant, sunt habendæ, atque firmiter denotandæ.

ITEM CAPITULA DATA IN SYNODO

Apud Carisiacum anno DCCCLVII. mense februario.

CAP. I.

PRopter cognitas vobis necessitates & nimias perturbationes, quæ in regno isto evenerunt, sicut scitis, senior noster Karolus, plurimos fideles regni sui, tam episcopos, quam abbates, & comites, atque reliquos regni sui fideles mediante februario mense apud Carisiacum congregans hæc capitula ab ipsis confirmata nobis transmisit, ut ea vobis denuntiaremus, ut & vos cum omni timore Dei & legali imperio observare cum justitia studeatis, omnesque christiani, qui in nostro consistunt missatico.

CAP. I.

Primo capitulo continetur, ut vos moneamus de honore sanctæ Dei ecclesiæ qui per omnia ab omnibus fidelibus christianis observandus est, ut * eorum immunitates in nullo infringantur, res sacræ & fructus ejus a nullo rapiantur: quoniam qui aliena rapiunt, a regno Dei excluduntur, dicente apostolo: (a) *Rapaces regnum Dei non possidebunt*. Nonæ & decimæ fideliter persolvantur. Sacerdotes Dei, & ministri ejus non dehonorentur, non flagellentur, neque de ecclesia sine consensu episcopi sui eiiciantur, aut in ea recipiantur. Ecclesiæ destructæ restaurentur. Quod si quis transgressus fuerit, anathematis vindicta feriatur, & Comitis districtione constringatur, & banni regalis exactione damnetur.

* ejus

(a) 1. Cor. 6.

I I.

Sanctimoniales, viduæ, orphani, & pauperes nullo modo opprimantur, & res illorum tam in frugibus, quam in pratis, nec non etiam in eorum fœrio a nullo per rapinam deprædentur, & ubicumque oppressi sunt, ab episcopis, Comitibus, & missis regalibus subleventur, & oppressores illorum, sicut supra scriptum est, in omnibus constringantur.

I I I.

De his qui intra patriam residentes rapinas exercent, domos infringunt, homines sine causa occidunt, trustes commovent, aut alios damnant & opprimunt, prata defensoria depascunt, fruges aliorum devastant, ex his mandat senior noster, ut primum episcopali auctoritate judicentur, & sic postea a Comitibus legaliter constringantur, & insuper bannum nostrum, idest sexaginta solidos, componant. Et si eos constringere non potuerint, ad regalem præsentiam deducantur, ut dignam suscipiant vindictam.

I V.

Mancipia aliena, quæ intra immunitates fugiunt, aut intra fiscum nostrum, aut aliorum potestatem, & a dominis suis insequuntur, sine ullo munere, aut aliqua contradictione reddantur, aut foras eiiciantur, nisi legibus sua esse probaverint. Et si quis contenderit, & reddere noluerit, & postea fugerint, legaliter ea persolvat.

V.

Ut nemo virgines, aut viduas rapere præsumat, & ad eas nullo modo accedat, nisi legaliter eas nuptialiter desponsatas conjunxerit. Nullus Deo sacratam rapiat, aut violet, vel in conjugio sibi societ. Si quis hoc transgressus fuerit, ecclesiastico anathemate feriatur, & publico judicio damnetur.

V I.

Ut regales justitiæ cum omni diligentia perficiantur.

V I I.

Ut nullus de domo sua ad aliam transiens, aut in itinere pergens, rapinam facere præsumat.

V I I I.

Ut unusquisque presbyter imbreviet in sua parochia omnes malefactores, videlicet raptores, rapaces, adulteros, incestos, homicidas, latrones; & eos extra ecclesiam faciat, nisi pœnitentiam agere voluerint. Si se emendare noluerint, ad episcopi præsentiam perducantur.

AD

Ex anno 857. translatam ad 864.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET ADDITIO.

De epocha hujus Wormatiensis concilii disserui in meis ad Pagium ad A. 858. 6. adnotationibus, quam totam huc transferre juvat, cum ex ea pariter nonnulla ad concilium Moguntinum pertinentia elucidentur.

NIcolai papæ bullam pro utriusque episcopatus Hamburgensis & Bremensis conjunctione recitat Hermannus Cornerus in suo chronico ad annum usque 1435. perducto, vulgatoque ab Eccardo in corpore Historic. tom. II. col. 465. In eo autem omnia leguntur, quæ chronista Saxo hic num. VI. a Pagio relatus expressit. Consignatur autem manu *Zachariæ Notarii S. Romanæ ecclesiæ, in mense majo, Indictione XII. imperante Ludovico imperatore anno suo* (sic) *quinto*. Hæc utique temporis adscriptio mendosa est, cum indictio duodecima cum anno quinto Ludovici cum nulla ejus epocha concurrat. Cum vero illud, *anno suo*, insolens & novum sit, suspicio oritur, ibi errorem cubare, & illud *suo*, forte in autographo exprimere numerum aliquem annorum, *quinto*, qui dein notatur, anno addendum, puta *decimo quinto*. Sanè annus Ludovici decimus quintus ab anno 849. quo ad imperii consortium a Patre adscitus fuit, saltem post majum inceptum, congruit cum mense majo indictionis duodecimæ, signatque annum 864. quo & S. Anscharius, & Ludovicus adhuc in vivis agebant. Nostram hanc conjecturam non evertit Adami Bremensis apud Pagium hic auctoritas, quanquam *enim* asserit in bulla Nicolai notatum fuisse annum DCCCLVIII. cum tamen id novum esset, & insolens in bullis pontificiis hujus sæculi, ab aliquo sciolo id additum fuisse oportet. Igitur non sine fundamento assereremus hanc unionem pontificia auctoritate nonnisi anno 864. roboratam fuisse, atque errare historicos, qui privilegium illud anno 858. consignant; cum præsertim chronista Saxo apud Pagium hic asserat hæc omnia peracta fuisse *ultimo tempore* S. Anscharii, qui anno 865. decessit. Hanc conjecturam indubitatam reddit responsio Nicolai papæ ad legationem Salomonis episcopi Constantiensis, a Ludovico rege missi, quam in tom. V. miscellaneorum Baluzius vulgavit. Salomonem istum Romam directum fuisse a Ludovico, ut de confirmanda unione episcopatus Hamburgensis & Bremensis, ac de utriusque erectione in archiepiscopatum tractaret, tam notum est eruditis, testante Remberto vitæ S. Anscharii cap. X. quam inexploratum, eidem pariter Salomoni ea ipsa occasione injunctum fuisse, ut de reconciliatione Lotharii cum Pontifice, & de restitutione Theodgaudii, & Gunthari tractaret. Utrumque vero munus illi demandatum ex eodem Nicolai responso discimus. Utrique huic postulationi respondet pontifex, Ludovicum rogans, ut una secum Lotharium ad pellicem deserendam inducere laboret. Quoad episcopos verò, ait, se illos cum S. Synodo ita deposuisse; *ut si aliquid de ministerio sacro auderent contingere, nullo modo liceret eis in alia synodo restitutionis spem habere*. Quibus verbis indicari censeo synodum Romanam anni 863. in qua primum utrumque episcopum damnatum fuisse ex annalista Bertiniano Pagius ibidem num. III. docet. Sed *nunc*, pergit Nicolaus, *audivimus Guntharium interdictum sibi ministerium usurpasse*. Quod ab eo præstitum die Cenæ Domini anno 864. mense Martii, cum dies Cenæ Domini anno illo in diem 30. Martii inciderit. Postquam vero pontifex potissimis legationis hujus postulationibus ita satisfecit, dein in cap. IV. ita negocium Bremensis archiepiscopatus expedit. *Ut episcopus Bremensis, licet a Gunthario hæc non potuerit dari licentia, nec ab eo tale quid peti debuerit, tamen pro amore Domini regis, quia pia est ejus petitio, cum nostra auctoritate in prædicto loco Bremon potestatem & honorem archiepiscopatus super Danos & Svvevos habeat, & simili modo sui successores pro tempora futura perpetualiter teneant atque possideant*. Hæc Nicolaus postulationibus Ludovici per Salomonem respondit, eademque occasione bullam ea de re supra a nobis indicatam expedit. Ex his autem patere arbitror, confirmationem hanc pontificis non prius quam anno 864. datam fuisse, nec de illa agi in concilio Moguntino anni 857. potuisse. Nec sane quisquam ex antiquis in eo concilio de controversia hac tractatum prodidit; non Fuldensis annalista, qui a Patribus Moguntinis discussa quædam ecclesiastici juris argumenta prodidit: sicut & lectam in eo fuisse asserit epistolam quandam Guntharii narrantis mala, quæ procella subito oborta Coloniensibus intulit. Ex quo discimus Guntharium Synodo huic non adfuisse. Non Rembertus, qui causam unionis utriusque episcopatus ventilatam asserit coram utroque rege Wormatiæ existentibus, Lothario, & Ludovico, & in *frequentia episcoporum* ex utroque regno, rogatumque ab episcopis *ibi aggregatis* Guntharium (qui proinde hic præsens aderat) ut junctioni illi consentiret, eoque respondente se præsto esse, dummodo Apostolica confirmatio intercederet, a rege Ludovico Salomonem ad Nicolaum deputatum. Ex hac Remberti narratione intelligimus male a Pagio scribi, hanc delegationem Ludovicum destinasse ex decreto concilii Moguntini, ac tandem anno 864. quo illa suscepta fuit, Concilium quoddam Wormatiense assignandum esse.

Hæc olim commentatus sum; nunc vero re diligentius discussa atque Remberto autho-

ANNO CHRISTI 857.

thore coævo vitæ S. Anscharii sedulo expenso, aliter de re tota agendum, intellexi. Primo igitur ex eodem Remberto cap. IX. constare arbitror rem hanc de conjunctione episcopatus Bremensis & Hamburgensis, tribus in conciliis absolutam fuisse. In priori quidem, quod ex authoritate annalistæ Fuldensis ad annum 857. eo ipso anno habitum Moguntiæ censeo, *jubente Rege Ludovico hæc eadem res*, scilicet episcopatus Bremensis Anschario assignandi, *in concilio episcoporum ventilata est. Qui multis exemplis præcedentibus probaverunt bene posse fieri, ut quia diœcesis illa, ad quam ipse ordinatus fuerat, admodum parva erat (nam nonnisi quatuor baptismales habebat) & hæc ipsa multoties jam barbarorum incursibus devastata, ista ei causa solatii adjungeretur*; nempe Bremensis.

Hæc de actis in priori synodo Rembertus. Secundæ vero causas & acta ita describit. *Verum ne in aliquo scrupulum Ferdensis pateretur episcopus, quod etiam partem de suo episcopatu ultra Albiam sitam, ipse cum Bremensi tota simul parochia retineret, statuerunt* (in priori illo concilio) *ut, sicut tempore domni Ludovici primo fuerant, episcopatus ipse & Bremensis & Ferdensis restituerentur, & ipse* (Anscarius) *teneret Bremensem, ex qua major pars diœcesis suæ sumpta erat, quæ etiam tunc erat præsentia pastoris desolata. Quo decreto ita ab episcopis constituto ipse jubente Rege, Bremensem suscepit diœcesim gubernandam. Porro partem parochiæ, quæ ultra Albiam ad se pertinere debebat, VValdagarius cœpit tunc Ferdensis episcopus. Quod cum ita aliquandiu esset iterum diligentius ipsa re in alio concilio episcoporum ventilata* (en secundum concilium) *visum est eis non, bonum esse, ut sedes ad quam ille ordinatus fuerat, ab alio episcopo teneretur; (nam & Hamburg tunc in partem cesserat VValdagarii) potestatem quidem regis esse dicentes ut diœcesim parvam & admodum captivatam augeret, locum tamen ad episcopalem dignitatem auctoritate Apostolica firmatum, nullatenus immutandum. Unanimo ergo consensu, cum voluntate regis prædicti pitissimi Ludovici, episcopi ibi constituti censuerunt, ut sedem ad quam consecratus fuerat, pater noster Anscharius reciperet: & si quid ultra Albim ex Ferdensi ipse retineret diœcesi, ex Bremensis ecclesiæ parochia illius sedis restitueret episcopo. Quod ita regio jussu, & synodali episcoporum decreto, ipsius quoque VValdagarii, memorati Ferdensis episcopi voluntate & assensu perfectum est*. Hæc Rembertus de rebus in altera synodo gestis, quantum ad ea quæ ad conjunctionem episcopatus utriusque spectant. Synodi hujus locus ignoratur; nec de tempore constat; sed forte altero a Moguntina synodo anno scilicet 858. res acta est.

Tertiæ tandem synodi historiam persequens scriptor ille, narrat Bremensem sedem ad id usque Coloniensis suffraganeam in archiepiscopalem erigere optasse Ludovicum Germaniæ regem, at idque tandem evicisse cum forte Coloniensis ecclesia antistite careret. Sed assumpto demum in eam sedem Gunthario, tunc *in VVormacia civitate positis duobus regibus*, (ait Rembertus cap. X.) *Ludovico scilicet & Lothario coram multa utriusque regni episcoporum frequentia hæc eadem res exposita est. Quod cum ab omnibus bene id ordinatum probaretur, ut prædictus quoque pontifex Guntharius hoc ipsum sua auctoritate firmaret, cuncti rogaverunt. Qui primo quidem his fortiter reniti cœpit, justum non esse multipliciter ostendens, ut sedes suffraganea in archiepiscopalem sedem verteretur: nec se debere honorem sedis suæ in aliquo diminuere. Postremo tamen & ipsis Regibus, & cunctis simul episcopis ibi aggregatis pro hoc ipso eum rogantibus, & omnino causa necessitatis id licitum fore dicentibus, respondit, si apostolica auctoritate firmaretur, ex se quoque ratum esse*. Tum subdit idem scriptor, Ludovicum, ut hæc omnia rata haberentur & firma, Salomonem Constantiæ episcopum Romam ad Nicolaum papam ablegasse, quo id peteret a pontifice. Tertia hæc synodus, cum statim ante legationem Romanam Salomonis episcopi præcessisset, non ante annum 863. convenisse oportuit; idque Remberti ejusdem testimonio satis congruit, asserit enim *multum temporis fuisse ex quo sedem illam* (Bremensem) *gubernandam suscepit, priusquam auctoritate apostolica firmaretur*. (Rember. cap. XI.) Plane multum temporis; nam in Moguntina synodo anni 857. conjunctio hæc discussa, in synodo tandem anni sequentis absoluta est. Demum post quinque circiter annos, postulante synodo Wormatiensi, anno 863. vel 864. habita, summi Pontificis authoritate stabilitur.

His omnibus in apertam lucem productis, monumenta quædam promenda supersunt, quæ ad trium harum synodorum acta utcumque referuntur. Ac primo quidem ex Lunig Spicilegio Eccles. pag. 70. profertur diploma Ludovici Germaniæ regis, quo cella quædam in ditione Fardensis episcopi ex decreto synodi Wormatiensis anni 864. Anschario Hamburgensi asserta, eidem confirmatur. Signatur diploma hoc anno Domini 857. Ludovici regis VI. quæ sane annorum epocha mendosa est, cum apostolica authoritas id jam confirmasse in diplomate illo legatur. Hæc vero confirmatio a Salomone Constantiensi episcopo Romam misso anno 864. (ut superius demonstravi) impetrata est, ut ex bulla Nicolai I. quam profero, intelligimus. Post Ludovici diploma subjungo Nicolai I. bullam, acta hæc synodi Wormatiensis approbantem, ex Lunigii Spicilegio ibidem petitam. Denique Nicolai ejusdem bullam recito, non quidem ex Henschenio in Actis SS. ad diem III. Februarii petitam, non enim ibi extat integra; sed ex Henrici Corneri historia vulgata ab Eccardo in Corp. Histor. Med. ævi tom. II. pag. 465.

LUDOVICI REGIS GERMANIÆ DIPLOMA.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Hludovicus, divina favente gratia rex. Notum esse volumus omnibus sanctis Dei fidelibus nostrisque præsentibus & futuris, qualiter beatæ memoriæ præcellentissimus rex, avus no-

ANNO CHRISTI 857.

noster Karolus, tempore prædecessorum nostrorum, divino afflatus spiritu, gentem Saxonum sacro cultui subdidit, jugumque Christi, quod suave ac leve est, usque ad terminos Danorum, sive Sclavorum, corda ferocia perdomans, docuit, ultimamque regni ipsius partem Transalbeam, inter mortifera Paganorum pericula constitutam, videlicet ne ad ritum relaberetur Gentilicium, vel quia lucrandis adhuc gentibus aptissima videbatur, proprio episcopali vigore fundare decreverat. Sed quia effectum mors prohibuerat, succedente ejus filio, HLudovico imperatore Augusto pium studium sacri genitoris sui efficaciter implevit. Cujus etiam auctoritate in Nordalbingorum populo sedes constituta est archiepiscopalis, in castello Hammeburg nuncupato, in eadem sede archiepiscopus, accepto a sede apostolica pallio, primus, est nominatus Ansgarius, cui delegata cura seminandi verbi Dei & animas lucrandi Deo. Delegavit etiam genitor noster eidem archiepiscopo quandam cellam Turholt vocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret supplementum. Cumque ego, quem divina clementia in sedem regni ejus asciverat, in multis regni ejus disponendis negotiis insisterem, hoc quoque prædictum patris mei studium, velut regni in finibus peractum, minus caute attendi. Unde contigit, ut peccatis populi exigentibus, Deoque permittente, occulto judicio, ipsa metropolis Hammeburg penitus devastaretur. Cumque prædictus archiepiscopus in multis esset pressuris & calamitatibus, & fratres congregationis ejus una cum sanctis pignoribus per varia loca circumeundo huc illucque vagarentur, & nusquam sedem haberent quietam, matrona quædam Ikia, divino amore tacta, ex sua hæreditate possessiunculam tradidit in sylva Ramesloa nominata, in pago Bardengoa in episcopatu Waldagari Verdensis ecclesiæ episcopi, ubi & cellam construxit, & reliquias sanctorum una cum fratribus * supererant collocavit. Quamobrem adiit celsitudinem nostram miseriarum suarum ordinem lacrimabiliter exponens; unicum namque refugium monasterium videlicet Turholt nuncupatum, quod illi genitor noster ad supplementum & victum sibi suisque clericis dederat, ex parte fratris nostri Caroli regis ablatum, non sine magno dolore conquestus est; unde & nos paterna simul, & regali potestate commoti, quærere cepimus, quomodo ei solatium subsistendi faceremus, quo legationis suæ mandatum perficere posset. Et quia in eadem provincia cellam nullam huic legationi habebamus congruam, suggerere studuimus prædicto Waldagario (*a*) Verdensis ecclesiæ episcopo, ut ejus permissione ei liceret in supradicto loco Ramesloa monasterium ex suis impensis construere, ubi & fratres qui tantæ cladi superfuerant, nostro cæterorumque Dei fidelium auxilio sustentarentur, & ipse locum respirandi, & si unquam

[margin: * qui superant.] [margin: (*a*) i. e. Verdensis.]

A facultas suppeteret, propter vicinitatem ejusdem loci Hammeburgensem ecclesiam restaurandi haberet, sub suo successorumque ejus regimine mansuram. Cui quidem rei ipse admodum contrarius extitit. Postmodum verò Wormatiæ habito generali conventu in nostra nostrique fratris, Lotharii regis præsentia, præsentibus archiepiscopis, Ebone Remensi, Hetti Trevirensi, & Otgario Moguntinensi cum pluribus aliis utriusque regni Præsulibus, hæc eadem res nostro jussu diligentissime ventilata est. Quæ cum ab omnibus licita & concedenda probaretur, ut prædictus pontifex Waldagarius hoc ipsum sua auctoritate concederet, & confirmaret, cuncti rogavimus. Qui pri- B mum quidem fortiter reniti cæpit non esse justum multipliciter asserens, ut honorem suæ sedis in aliquo minueret: Postremus tamen, & nobis ipsis, & cunctis episcopis ibi aggregatis pro hoc ipso eum rogantibus, & omnino causa necessitatis id licitum fore dicentibus, evictus concessit, & conscripsit. Quapropter consilio fidelium nostrorum, tam nostra, quam sanctæ Romanæ sedis auctoritate per hoc nostræ regiæ dignitatis præceptum præcipimus firmiter, atque jubemus, ut prædicta cellula, Ramesloa nuncupata, sub potestate, ac regimine Ansgarii, Hammaburgensis ecclesiæ archiepiscopi, ejusque successorum absque omni C contraditione perpetualiter maneat. Homines quoque, qui eidem cellulæ servire videntur, ob amorem Dei, & sancti Sixti confessoris ejus, ad nostram nostræque sobolis perpetuam mercedem ab omni expeditione, vel militia, seu qualibet occupatione absolvimus, ut idem venerabilis archiepiscopus ad hanc dignam Deo peragendam in provisis temporibus legationem, nullum in hoc patiatur impedimentum. Res quoque sedis & præscripti monasterii sub plenissima defensione, & immunitatis tuitione volumus ut consistant, ac tueantur, ita ut nullus judex publicus, aut alia quælibet potestate publica prædita persona de eorum rebus D freda, tribute, mansionaticos, vel paratas, aut teloneum, vel fidejussores tollere, aut homines ipsorum tam litos, quam & ingenuos super terram eorum commorantes, distingere, nec ullas puplicas functiones aud redibitiones, vel illicitas occasiones requirere vel exigere præsumat: Sed liceat venerabili archiepiscopo, suisque successoribus, ac omni clero sub eodem regimine constituto quiete in Dei servitio degere, ac pro nobis proleque nostra, atque statu totius regni nostri divinam misericordiam exorare. Et ut hæc authoritas sui vigoris perpetuam habeat firmitatem, manu nostra propria subter eam firmavimus. Datæ VI. E Idus junii Anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXII. (*) & VI. Hludovici Serenissimi regis. Actum in Francofurdt palatio regio in Dei nomine feliciter Amen.

[margin: (*) A. 864.]

NI-

ANNO CHRISTI 857.

NICOLAI PAPÆ I. BULLA.

Pro translatione loci cujusdam in diœcesi Fardensis episcopi siti in ditione archiepiscopi Hamburgensis.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ præsentis scilicet temporis & futuri.

QUisquis Dominum & redemptorem nostrum Jesum Christum de sinu patris ad terram pro demonstranda cordibus hominum vera & certa fide descendisse non dubitat, profecto non ignorat, omnes qui ejusdem fidei per gratiam ipsius participes facti sunt, & præcipue nos, qui per primum tantæ virtutis ministrum locum præcipuum retinemus, hominibus debere lucrandis insistere, & per universas gentes verbi semina serere, & solatia ferentibus ministrare. Nunc autem quia Hludewicus sublimissimus rex per Salomonem, venerabilem episcopum civitatis Constantiæ nostro studuit apostolatui intimare, quod piæ memoriæ Hludewicus imp. genitor suus quendam monachum nomine Anscharium, de monasterio Corbeja tulisset, & collocasset eum juxta Albiam fluvium, in confinibus Sclavorum, & Danorum, atque Saxonum, in castello Hammaburg, annuente ac solemnia sedis apostolicæ privilegia præbente prædecessore nostro beatæ memoriæ Papa Gregorio, cujus etiam auctoritate in supradicto Nordalbingorum populo sedes constituta est archiepiscopalis, in castello superius nuncupato Hammaburg, & in eadem quoque sede accepto a sede apostolica pallio, archiepiscopus primus est ordinatus Anscharius, cui a præfato pontifice delegata est cura seminandi verbum Dei, & animas lucrandi Deo. Cujus delegationis, & autoritatis, & pallii acceptionis pagina nobis est a præfato filio nostro Hludewico rege, per jam dictum Salomonem episcopum destinata, juxta morem sanctæ Romanæ ecclesiæ bullata. Per cujus tenorem paginæ hæc ita fuisse comperimus, sicut pietas nobis jam fati regis per fidelem virum, Salomonem scilicet episcopum intimavit. Verum quia Karolus rex, frater sæpe dicti regi Hludovici abstulit a prænominato loco, qui dicitur Hamburg monasterium, quod appellatur Turholt, utpote quod post partitionem inter fratres suos in regno suo conjacere videbatur, situm in occidentali Francia, quod illic genitor suus ad supplementum, & victum episcopo, & clericis ejus dederat, cæpere, sicut fertur, omnes ministri altaris recedere. Deficientibus quippe necessariis sumptibus ab ipsis recesserunt gentibus, & eadem ad gentes legatio per hujusmodi factum deficit. Ipsa quoque metropolis Hammaburg, Dei permittente occulto judicio per barbarorum sævitatem prorsus devastata est. Contigit namque ex improviso piratas advenientes civitatem navigio circumdedisse; filius vero noster archiepiscopus Anscharius ibi positus, cum his qui aderant in urbe ipsa vel in suburbio manentibus, primo quidem, audito adventu eorum, locum ipsum continere voluit, donec majus eis veniret auxilium; sed impellentibus paganis, & civitate jam obsessa cum eis resisti non posse conspexit, quomodo pignora sanctarum reliquiarum asportarentur præparavit, sicque ipse clericis suis huc illucque fuga dispersis etiam sine cappa sua vix evasit. Denique hostes arrepta civitate ac succensis omnibus, & direptis, egressi. His itaque peractis, cum filius noster jam dictus Anscharius multis esset pressuris & calamitatibus oppressus, & fratres congregationis ejus una cum sanctis pignoribus per varia loca circumeundo huc illucque vagarentur, & nusquam sedem haberent quietam, matrona quædam nomine Ikia, divino amore tacta, ex sua hæreditate possessiunculam ei tradidit in sylva, Ramesloa nominata, in pago Berdango, in episcopatu Waldagarii Verdensis ecclesiæ episcopi, ubi & cellam construxit, & reliquias sanctorum unà cum fratribus, qui supererant, collocavit. Quamobrem clementissimus rex jam sæpe dictus Hludowicus quærere cæpit, quomodo ei solatium subsistendi faceret, quo legationis suæ mandatum perficere posset. Et quia in eadem provincia cellam nullam huic legationi habeat congruam, suggerere studuit prædicto Waldgario, Verdensis ecclesiæ episcopo, ut ejus permissione ei liceret in supradicto loco Ramesloa monasterium ex suis impensis construere, ubi fratres, qui tantæ cladi superfuerant, sustentarentur, & ipse locum suspirandi, & si unquam facultas suppeteret, propter vicinitatem ejusdem loci, Hammaburgensem ecclesiam restaurandi, haberet sub suo successorumque ejus regimine, & potestate mansurum. Cui quidem rei ipse admodum contrarius extitit. Qua de causa postmodum in Wormatia civitate positus duobus regibus, Hludowico, & Hlothario præsentibus, archiep. Ebone Remensi, Hetti, Trevirensi, & Otgario Moguntiacensi cum pluribus aliis generali interventu utriusque regni præsulibus congregatis hæc eadem res posita est. Quod cum omnibus bene ita ordinatum probaretur, ut prædictus pontifex Waldgarius hoc ipsum sua auctoritate concederet, & firmaret, cuncti rogaverunt. Qui primò quidem fortiter his reniti cæpit, justum non esse multipliciter asserens, ut honorem suæ sedis in aliquo minueret; postremò tamen, & ipsis regibus, & cunctis episcopis ibi aggregatis pro hoc ipso eum rogantibus, & omnino causa necessitatis id licitum fore dicentibus, respondit, si apostolica auctoritate firmaretur ex se quoque ratum esse. Unde persæpè nominatum venerabilem missum Salomonem, videlicet Constantiæ civitatis episcopi hoc relatum est confirmandum ac postulatum est nostra auctoritate roborandum. Nos igitur id subtili perpendentes examine, animadvertimus propter instantem necessitatem, & animarum lucra in Gentibus demonstrata utile fore. Omnia enim, quæ proficua ecclesiæ probantur existere, & divinis non resultare præceptionibus, licita & facienda esse non dubitamus: maxime in tam novella christianitatis plantatione, in qua varii so-

solent eventus contingere. Quamobrem omnipotentis Dei & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & hoc nostro decrevimus decreto, secundum reverendissimi regis Hludovici votum, & prænominati episcopi Valdgarii, aliorumque episcoporum consensum, ut prædictum monasterium Ramesloa nuncupatum sub potestate, & regimine Anscharii Hammaburgensis ecclesiæ archiepiscopi, ejusque successorum perpetualiter consistat. Nullus igitur Verdensis, vel quilibet episcopus ullam sibi deinceps in eodem monasterio vindicet potestatem. Quinimo & ipsi, & omnibus suademus, & veræ religionis cultoribus, ut sacra hac legatione fungentibus adiutorio, & solatio sint, quatenus pro gratia hujus beneficii plenam mercedem recipere mereantur, ab eo qui dixit: *Ite docete omnes gentes*, & *quicumque receperit vos, me recipit*. Itaque omnia a dilecto filio nostro rege Hludovico, ad hoc Deo dignum officium deputata, nostra etiam pia ejus nota authoritate firmavimus. Et quia casus præteritorum nos cautos faciunt in futurum, omnem quoque adversantem vel contradicentem, atque piis his nostris studiis quolibet modo insidiantem, anathematis mucrone percutimus, atque perpetuæ ultionis reum diabolica sorte damnamus, ut culmen apostolicum, more prædecessorum nostrorum, causamque Dei pro affectu zelantes ab adversis hinc inde partibus tutius muniamus. Observator verò, & custos hujus nostræ præceptionis benedictionis gratiam a B. Petro apostolorum principe, & cælestis retributionis æternæ gaudia a justo judice Domino Deo nostro consequi meretur. Scriptum per manum Leonis notarii regionarii & scrinarii sanctæ Romanæ ecclesiæ, mense Majo indict. XII. Datum Kal. junii per manus Tiberii primicerii sanctæ sedis apostolicæ. Imperante Domino Nicolao, piissimo papa, anno pontificatus ejus V. indictione XII.

EJUSDEM NICOLAI BULLA

Pro conjunctione episcopatus Hamburgensis & Bremensis.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, omnibus fidelibus ecclesiæ sanctæ Dei, præsentibus, & futuris, salutem, & apostolicam benedictionem.

QUisquis Dominum, & redemptorem nostrum Jesum Christum de sinu Patris ad terram pro demonstranda cordibus hominum vera & certa fide descendisse non dubitat, profectò non ignorat, omnes, qui ejusdem fidei per gratiam ipsius participes facti sunt, & præcipue nos, qui per primum tantæ virtutis ministrum locum præcipuum tenemus, hominibus debere lucrandis insistere, & per universas gentes verbi semina serere, ac solatia ferentibus ministrare. Nunc autem quia Ludowicus sublimissimus rex per Salomonem venerabilem episcopum civitatis Constantiensis, nostro studuit apostolatui intimare, quod piæ memoriæ Ludowicus (*a*) pius imperator progenitor (*b*) suus, quemdam monachum nomine Anscharium de monasterio Corbejensi tulisset, & collocasset eum juxta Albiam fluvium in confinibus Danorum Saxonumque (*c*) in castello Hammeburg, inter duos episcopatus Bremensem scilicet, & Verdensem. De quibus tollens ecclesias, & decimas ad sustentationem provehendi præfati jam episcopi clericorumque ejus, condonasset in prædicto loco, annuente, ac solemnia Sedis apostolicæ privilegia præbente prædecessore nostro bonæ memoriæ Gregorio papa: Cujus & auctoritate in supradicto Nordalbingorum populo sedes constituta est archiepiscopalis in castello superius memorato Hammeburg, & in eadem quoque sede accepto a Sede apostolica pallio, archiepiscopus primus ordinatus est Anscharius, cui a præfato (*d*) Summo pontifice delegata est cura seminandi verbum Dei, & animas Deo lucrandi. (*e*) Cujus delegationis, & auctoritatis, ac pallii acceptionis pagina nobis est a præfato filio nostro Ludowico rege per jam dictum Salomonem sanctissimum episcopum destinata, juxta morem sanctæ Romanæ ecclesiæ ebullata. Per cujus paginæ tenorem hæc ita facta fuisse comperimus, sicut pietas nobis jam præfati regis per fidelem virum Salomonem episcopum intimavit. Unde nos vestigia tanti pontificis & prædecessoris nostri Gregorii sequentes, omnemque Deo dignam ibi statutam providentiam agnoscentes, magnorum Principum votum, Lodowici videlicet divæ recordationis Augusti, & æquivoci ejus filii excellentissimi regis, tam hujus apostolicæ auctoritatis præcepto, quam etiam pallii datione, more prædecessorum nostrorum roborare decrevimus, quatenus tanta fundatus auctoritate prænominatus Anscharius primus Nordalbingorum Archiepiscopus, & post ipsum successores ejus, lucrandis plebibus insistentes, adversus tentamenta Diaboli validiores existant. Ipsum filium nostrum jam dictum Anscharium legatum in omnibus circumquaque gentibus Sveorum, Danorum & Slavorum, ac in cæteris ubicumque illis in partibus constitutis divina pietas ostium aperuerit, publicam evangelizandi tribuimus auctoritatem. Ipsamque sedem Nordalbingorum, Hammeburg dictam, in honorem S. Salvatoris, Sanctæque ejus intemeratæ Genitricis semper Virginis Mariæ consecratam, deinceps esse decernimus archiepiscopalem. Atque ut strenui prædicatoris episcopi, post decessum dicti Anscharii archiepiscopi, crebrò persona tanto officio apta eligatur semper successio (successura) sub divini obtestatione judicii statuimus. Verum quia Karolus rex, frater supradicti regis Lodowici, post decessum imperatoris patris sui, piæ memoriæ Lodowici, abstulit a prænominato loco, qui dicitur Hammeburg, monasterium, quod appellatur Turholt, situm in occidentali Francia, quod illic genitor suus ad supplementum & victum episcopo, & clericis ejus dederat, cœperunt, ut fertur, ministri altaris recedere. Deficientibus quippe necessariis sumtibus ab ipsis recesserunt gentibus, & eadem ad gentes

(*a*) Deest in editis Bolland. pius.
(*b*) Boll. genitor.
(*c*) Boll. & Slavorum.
(*d*) Boll. non legit. summo.
(*e*) Hic desinit Bollandus. Sed hinc incipit excerptum a Remberto in vita S. Anscharii datum.

ANNO CHRISTI 857.

tes legatio per hujufmodi factum defecit. Ipfa quoque metropolis Hammeburg pene deferta eft facta. Igitur dum hæc agerentur, defunctus eft diœcefanus Bremenfis, quæ huic contigua effe dicitur. Cumque fæpè dictus rex & hanc diœcefim vacantem, & illam novellam inftitutionem cerneret deficientem; infuper, & utramque hanc ecclefiam, Dei permittente occulto judicio, per barbarorum fævitiam admodum attenuatam; quærere cœpit, qualiter prædicta Bremenfis ecclefia prædictæ novellæ archiepifcopali uniretur, & fubderetur fedi, noftro hoc votum roborante decreto. Unde per fæpè dictum venerabilem miffum Salomonem Conftantienfem epifcopum, nobis hoc relatum eft confirmandum, ac poftulatum eft noftra auctoritate roborandum. Nos ergo id fubtili perpendentes examine, animadvertimus propter inftantem neceffitatem & animarum lucra in gentibus oftenfa, utile fore, omnia, quæ proficua ecclefiæ probantur exiftere, & divinis non infultant præceptis, licita, & facienda effe non dubitamus, maximè in tam novellæ Chriftianitatis plantatione, in qua varii folent eventus contingere. Quamobrem auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum apoftolorum Petri & Pauli hoc noftro decreto decernimus, fecundum reverentiffimi regii Lodowici votum, ipfas prædictas diœcefes, Hammeburgenfem videlicet & Bremenfem, non deinceps duas, fed unam effe, & vocari, fubdique fedi, quæ prædecefforis noftri decreto archiepifcopali eft munere fublimata, reftituta dumtaxat de Bremenfis ecclefiæ rebus Epifcopatui Verdenfi parti inde ablata. Nullus vero archiepifcopus Colonienfis ullam deinceps in eadem diœcefi vendicet fibi auctoritatem; quinimo & ipfi, & omnibus omnino fuademus veræ religionis cultoribus, ut facra hac legatione fungentibus adjutorio fint & folatio, quatenus gratia hujus beneficii plenam mercedem recipere mereantur ab eo qui dixit: *Ite, docete omnes gentes: & quicumque recipit vos me recipit*. (*a*) Itaque omnia a dilecto filio noftro Lodowico ad hoc Deo dignum officium deputata, noftra etiam pia ejus vota auctoritate firmamus. Et quia cafus præteritorum, nos cautos faciunt in futurum, omnem quoque adverfantem, vel contradicentem, atque noftris his ftudiis quoquomodolibet infidiantem anathematis mucrone percutimus, atque perpetuæ ultionis reum diabolica forte damnamus, ut culmen apoftolicum more prædecefforum noftrorum caufamque Dei pio affectu zelantes ab adverfis hinc inde partibus tutius muniamur. (*b*) Et quia te, cariffime fili Anfchari, divina clementia nova in fede primum difpofuit effe archiepifcopum, nofque tibi pallium ad miffarum folemnia celebranda tribuimus: Quod tibi in diebus tuis uti, & ecclefiæ tuæ perpetuo ftatu manentibus privilegiis uti largimur. Idcirco hujus indumenti honor a te fervandus eft morum vivacitate. Si ergo paftores ovium fole geluque pro gregis fui cuftodia, ne qua ex eis aut errando pereat, aut ferinis lanianda morfibus, oculis femper vigilantibus circumfpectant: quanto fudore, quantaque cura debemus effe pervigiles nos, qui paftores animarum dicimur, attendamus, & ne fufceptum officium interrenis negotiis aliquatenus implicare debeas, admonemus. Vitaque tua fit filiis tuis via. In ipfa, fi qua fortitudo illis ineft, dirigat; in ea quod imitentur, afpiciant. In ipfa femper confiderando proficiant, ut tuum poft Deum videatur effe bonum quod vixerint. Cor ergo tuum neque profpera, quæ temporaliter blandiuntur, extollant, neque adverfa dejiciant. Diftrictum mali cognofcant, pium benevoli fentiant. Infontem apud te malitia aliena non maculet, reum gratia non excufet. Viduis & pupillis injufte oppreffis defenfio tua fubveniat. Ecce, frater cariffime, inter multa alia, ifta funt Sacerdotii, ifta funt pallii. Quæ fi ftudiofe fervaveris, quod foras accepiffe oftenderis, intus habebis. Verumtamen ifta omnia fuperius annexa, ab apoftolica fede beatitudini tuæ indulta cognofce, fi a fide, & decretis fanctæ ecclefiæ catholicæ Romanæ in nullo deviaveris. Quod fi a fide & inftitutis fedis Apoftolicæ declinare præfumpferis, his noftris tibi collatis beneficiis carebis. Porro te pallio uti nonnifi more fedis concedimus apoftolicæ, fcilicet, ut fucceffores tui per femetipfos vel legatos fuos fidem nobifcum tenere, ac fanctas fex fynodos recipere, nec non decreta omnium Romanæ fedis Præfulum, & epiftolas, quæ fibi delatæ fuerint, venerabiliter obfervare, atque perficere omnibus vitæ fuæ diebus fcripto fe, & juramento profiteantur. Scriptum per manum Zachariæ Notarii Sanctæ Romanæ Ecclefiæ in menfe majo, Indictione XII. Imperante Lodowico imperatore anno fuo (*c*) quinto.

(a) Matth. 28. 19. & cap. 19. 40.

(b) *Hic definit Rembertus.*

(c) *Apud Lunig Spicil. pag. 73. ubi pariter hac bulla habetur, recte legitur:* decimo quinto.

NICO-

NICOLAUS PAPA I.

Sedit ab anno 858. ad 867.

IN EPISTOLAS NICOLAI I.

EXCURSUS CHRONOLOGICUS.

NIcolai I. epistolarum syllogem, epistolas LXX. complectentem, primo quidem Labbeus dedit, cui appendicem subjecit epistolarum XXIV. adnexuit & aliam quatuor epistolarum, quarum tamen altera fragmenta plura continet ex diversis epistolis corrasa; tertia vero decreta quædam Nicolai exhibet. Hæ omnes epistolæ ita sunt inter se confusæ atque permixtæ, turbato ubique chronologiæ ordine, ut studiosum lectorem confundant plurimum, illuminent parum. Quare lectorum me gratiam initurum credo, si in rectum chronologicum ordinem dirigendas illas aggrediar, cujus rei probationes in hoc meo excursu afferam, hisque veluti positis fundamentis, laterculum illarum chronologicum superstruam.

Omnium igitur primam constituo epistolam ad Adonem Viennensem, quem cum pallio donet pontifex, ideo in exordio aditæ ab illo sacræ dignitatis datam non ambigo. Assentitur quidem Baronius componendam illam cum Adonis exordio; sed episcopatus ejus epocham anno 863. constituit, cui tamen Pagius ad eundem annum validis argumentis resistens, demonstrat Adonem anno 860. post Aprilim mensem cœpisse. Sit ergo prima omnium ad Adonem Viennensem epistola, quam per oscitantiam a Labbeo omissam, hic integram dabimus.

Succedunt eodem anno datæ epistola inter Labbeanas secunda & tertia, illa ad Michaelem imperatorem, hæc ad Photium, quarum utraque suos præfert temporum characteres; signantur enim die 25. Septembris, indictione IX. Epistola LV. ad episcopos in regno Caroli constitutos, monens illos, ut Ingeltrudem, Bosonis comitis uxorem, fugitivam, ad virum suum revocent, recusantemque anathemate plectant; hoc forte anno data est: si vera sit adnotatio, quam Harduinus in MS. codice nactus est, ferens epistolam hanc dictatam, dum concilium in villa Tussiaco celebraretur: concilium enim illud anno 860. coivit. Nondum equidem fœmina illa a pontifice communione fidelium prohibita fuerat, quod ab illo præstitum anno 863. in synodo Romana. Epistola vero I. appendicis, hanc epistolam LV. commemorans, ad eundem, quo illa, annum pertinet.

Sequenti anno 861. epistolæ forte quædam datæ sunt, sed nullæ inter editas occurrunt; nisi forte anno huic adscripserimus epistolam inter editas a Labbeo LIX. ad Adonem archiepiscopum Viennensem, in qua certior fit a pontifice archiepiscopus, de resipiscentia Joannis Ravennatis, quem sane constat in Synodo Romæ habita die XVIII. Novembris, indictione X. hoc nempe anno, in obsequium pontificis rediisse.

Annus 862. offert epistolam quintam ad Michaelem imperatorem signatam die XIX. martii, indictione IX. pro X. ita enim legendam monuit Pagius, sicut & alteram VI. ad Photium die XVIII. ejusdem mensis indictione X. scriptam: eademque die & indictione signatur quarta ad omnes fideles. Anno vero illo exeunte die IX. Calendas Decembris, indictione XI. scripsit pontifex ad Lotharium regem epistolam XVII. ad Carolum regem epist. XVIII. ad Ludovicum II. imperatorem epist. XIX. Itidem ad Carolum Calvum regem epist. XX. ad Hermentrudem reginam epist. XXI. quæ licet epistola temporis nota caret, cum tamen in ea Legati ad concilium Metis celebrandum missi commemorentur, ab hoc anno removeri utique non potest. Quod etiam argumentum militat pro epistola XXII. ad episcopos Galliæ, qui Metim ut se conferant invitantur; militat etiam pro epistola LXVI. ad Stephanum, qui causam suam dicere in Synodo Legatorum jubetur. Denique eodem anno, & mense scripsit pontifex epistolam XXIII. caracteres illius temporis præferentem ad episcopos in concilio Metensi residentes: non quod jam concilium illud Metis haberetur, sed reddi illam voluit episcopis, cum ad concilium venissent.

Annus 863. uber est diviti epistolarum segete. Hoc anno ineunte missi sunt in Galliam ad concilium Metis celebrandum Joannes, & Rhadoaldus episcopi, quibus commonitorium datum est cum epistola quæ secunda est appendicis. Habita in hujus anni exordio Sylvanectensis synodus, vel si mavis Suessionensis, cum ex Annalista Bertiniano Rothadus Suessionensis in synodo non quidem Sylvanectensi, sed potius Suessionensi damnatus fuerit; habita, inquam, hæc synodus misit legatum suum Romam Odonem episcopum Bellovacensem, ex quo fit, ut epistolæ omnes, in quibus Odonis hujus, tanquam Romam missi, fit mentio, ad hunc annum pertineant. Id argumenti probat huc referendam epistolam LXIII., quam ab Odone episcopo delatam asserit Hincmarus in sua ad Nicolaum epistola apud Flodoardum lib. 3. cap. 12. Connexio autem argumenti eidem anno, & tempori adscribit epistolam LXIV. in qua de assignando episcopo in ecclesia Cameracensi, quod etiam præscribitur in epistola LXIII. nec alio spectat epistola LXV. Meminit etiam Odonis Romam missi epistola LXVIII. ad Hucbertum abbatem fratrem Theutbergæ reginæ; & LXIX. ad Ludovicum & Carolum Caroli Calvi filios, quibus de pace cum patre reconciliata adgratulatur. Odonis tandem Romam missi nomen continet epistola XXXII. ad episcopos synodi Sylvanectensis, vel potius Suessionen-

ANNO CHRISTI 858.

sis, quam præcessit epistola XXIX. ad Hincmarum, quæ in eadem epistola XXXII. commemoratur. Huc etiam spectat epistola XXVIII. ad eundem Hincmarum, ubi de Odone Romam misso. Meminit & ejusdem epistola LXII. sed hanc in notis ad Romanum concilium anni 863. suspicionis arguimus. Meminit & epistola XXVIII. ad Hincmarum, quæ argumenti connexione secum trahit epistolam XXIX. ad eundem Hincmarum, & XXX. ad Carolum Calvum. Epistola V. appendicis notas hujus anni præfert IV. Cal. maii, indictione XI. quas pariter easdem servat epistola XXIV. ad Trasulfum abbatem Corbejensem.

Eodem anno die VIII. Kal. novembris convenit synodus Vermeriensis, in qua pontificiæ Nicolai epistolæ quatuor commemorantur; sunt autem epistola LX. ad Carolum regem pro controversia monachorum Anisolensium, & LXI. ad Robertum Cenomanensem episcopum pro eadem controversia, epistola VI. appendicis ad monachos Anisolenses ejusdem argumenti, ejusdemque & septima, & octava ejusdem appendicis, illa quidem ad episcopos in regno Caroli constitutos, hæc vero ad Hincmarum.

Denique ad hunc pariter annum refero epistolam XIII. appendicis ad Robertum Bituricensem archiepiscopum cæterosque coepiscopos, quibus nunciat Guntharii & Theutgadii exauctorationem a se pronunciatam in Romano concilio, queriturque de Gunthario, quod turbulenta consilia in aures imperatoris insusurret; ex quo intelligimus nondum Guntharium scelera illa in pontificem perpetratum, quæ in exordio sequentis anni commisit.

Qui proxime succedit annus 864. peperit epistolas XXXIV. XXXV. XXXVI. & XXXVII. quarum omnium epocham figit epistola eadem XXXVII. cum in ipsa serie epistolæ, ante Kalendas majas indictionis XII. scriptæ, illæ indicentur, & in ea pariter epistola Guntharii facinus commemoretur, qui a sacerdotio licet abjectus, re tamen sacra operatus fuerat, quod ab illo præstitum die cœnæ Domini anni 864. compertum est. Priores igitur illæ epistolæ aliquandiu ante XXXVII. datæ, quanquam pro eadem causa Rothadi Suessionensis e carcere liberandi, & Romam ut veniret permittendi, ad priores anni hujus menses commode revocantur.

Eo indicio ductus, quod illis verbis exhibetur: *nunc audimus Guntharium interdictum sibi ministerium usurpasse*; epistolam primam appendicis tertiæ in editione Veneto-Labbeana tom. IX. col. 1588. seu capitula Nicolai ad legationem Salomonis episcopi (Constantiensis) circa hos menses scriptam constituo. Huic, argumenti & temporis connexione, jungenda bulla Nicolai pro episcopatuum Bremensis & Hamburgensis conjunctione, signata majo mense Indict. XL. Ludovici anno XV. quam a Labbeo omissam hic damus ex spicilegio Lunigii pag. 73. Ejusdem anni est denique Lotharii regis epistola ad Nicolaum, in qua detestari se scribit facinus Guntharii, sacrum munus præstare contra pontificis censuras ausi. Legenda est epistola illa inter Nicolai literas A Labbeanæ collectionis tom. IX. col. 1517.

Appendicis secundæ epistola I. ad Adonem Viennensem signatur III. Kal. aprilis, indictione XII. nempe anno 864. Nec diu post scripsit Nicolaus epistolam IX. ad Rotlandum Arelatensem, signatam die XII. maii, indict. XII. Diem XV. Kal. octobris indict. XIII. adeoque annum 864. præfert epistola XLV. ad Franconem episcopum Tungrensem, quem ex fautore synodi Metensis pœnitentem recipit. Congruit auctoritas annalistæ Bertiniani, qui hoc anno episcopos regni Lotharii libellos pœnitentiæ ad pontificem misisse testatur. Quare libellus Adventii Metensis episcopi in appendice Lab- B beana relatus, huc referendus est. Huc pariter Nicolai ad eundem rescriptum in epistola IV. appendicis spectat; nec alio trahenda Caroli Calvi ad Nicolaum pro eodem Adventio epistola, literis Adventii a Labbeo præmissa.

Anno isto exeunte die III. idus decembris Nicolaus alias dedit ad Adonem Viennensem decretales literas in appendice secunda Labbeana num. II. legendas.

Sequenti anno 865. Nicolaus legatum suum in Gallias destinavit Arsenium Hortonensem episcopum, datis illi *epistolis ad Ludovicum & Carolum fratres*, ait Annalista Bertinianus, *& ad episcopos & primores Re-* C *gnorum illorum*, quæ literæ sunt XXV. XXVI. XXVII. Labbeanæ collectionis. Porro Arsenius jam in Galliis agebat, cum data est epistola X. appendicis, sicut & epistola IV. appendicis tertiæ, in qua Nicolaus ad consulta Arduici respondet. Porro Arsenium anno 865. in Galliam venisse ex auctoritate Annalistæ Bertiniani asserui.

Hunc denique eumdemque annum refert epistola Nicolai ad Salomonem, legenda nu. 21. appendicis. Id vero assero ex conjectura, cum geminæ ejusdem Nicolai ad eundem Salomonem, ejusdem fere ac prior illa argumenti datæ sint, die VII. Kal. junii, indictione XIII. hoc nempe anno. Has epi- D stolas ex anecdotis Martenii tom. III. col. 863. hic damus.

Epistola XX. & XXI. appendicis ad Eglonem Senonensem archiepiscopum electum, & pro illo ad Carolum Calvum datæ sunt. Porro Eglo, ut Sirmondus in nota ad eam epistolam ex chronico MS. docet, anno 864. adhuc inter monachos merebat; anno vero 866. in concilio Suessionensi velut episcopus interfuit. Quare epistolas illas anno huic congrue adscripseris; quod & confirmat author chronici S. Petri vivi, qui anno 865. Eglonem assumptum tradit.

Anno 866. orientalis causa de intrusione Photii, & S. Ignatii expulsione totum pon- E tificem occupavit. Quanquam & causa Lotharii peperit epistolam ad universos episcopos num. XI. appendicis datam idibus junii, indict. XIV. Porro ad causam orientalem spectat epistola nona data *Idibus novembris*, Indictione XV. ad Michaelem imperatorem, decima ad clerum Constantinopolitanum, in qua Rhadoaldi damnati in synodo meminit. Epistola undecima ad Photium eadem temporis nota consignata; XII. ad

ANNO CHRISTI 858.

ad Bardam, XIII. ad Ignatium patriarcham, XIV. ad Theodoram Augustam, XV. ad Eudoxiam Augustam; quæ sane epistolæ præterquamquod omnes ejusdem sunt argumenti, eandem fere omnes temporis adscriptionem præferunt. Epistola pariter VII. licet ad Michaelem imperatorem inscribitur, pars est tamen altera Synodicæ Nicolai ad episcopos sedi Constantinopolitanæ subjectos ex concilio Romano anni 866. missæ. Epistola etiam prima ad universos catholicos, cum enunciet epistolas anno 866. datas, huc pariter referenda est.

Annum claudit epistola XV. appendicis ad Aquitanos, data mense decembris Indictione XV.

Annum sequentem 867. aperit epistola XLVIII. ad Theutbergam reginam, uxorem a Lothario dimissam, quæ signatur die IX. Cal. februarii, Indict. XV. Epistola XLIX. easdem præfert temporis adscriptiones cum epistola L. quæ literæ una cum sequentibus num. 51. ad Lotharium regem, & ad Carolum regem transmissæ sunt. Post bimestre datæ sunt literæ LIII. ad Ludovicum Germaniæ regem signatæ nonis martii, indictione XV. Epistola LXX. ad Hincmarum & cæteros episcopos die X. Kal. novembris, indictione I. signatur, quas literas Hincmaro cæterisque archiepiscopis reddendas, transmissas fuisse opinor Rodulpho archiepiscopo Bituricensi cum alia ad ipsum epistola Nicolai legenda in appendice num. XIX. ibi enim Rodulpho injungitur a pontifice ut epistolam ad eum transmissam ad Hincmarum, cæterosque dirigat. Quo argumento annus epistolæ hujus XIX. appendicis exploratur. Epistola LV. ad Ludovicum Germaniæ regem data legitur III. Kal. novembris, indictione I. anno scilicet 867. quam pariter temporis adscriptionem exhibent epistolæ LVI. LVII. LVIII.

ANNO CHRISTI 858.

LATERCULUM CHRONOLOGICUM EPISTOLARUM NICOLAI.

	Ordo novus	*Ordo vetus.*
Anno Christi 860.	I.	I. *appendicis nostræ* ad Adonem Viennensem.
	II.	II. ad Michaelem imperatorem.
	III.	III. ad Photium.
	IV.	LV. ad episcopos in regno Caroli constitutos.
	V.	I. *appendicis* ad Carolum regem.
Anno 861.	VI.	XLV. ad Adonem archiepiscopum.
862.	VII.	V. ad Michaelem imperatorem.
	VIII.	VI. ad Photium.
	IX.	IV. ad omnes fideles.
	X.	XVII. ad Lotharium.
	XI.	XVIII. ad Carolum regem.
	XII.	XIX. ad Ludovicum imperatorem.
	XIII.	XX. ad Carolum Calvum regem.
	XIV.	XXI. ad Hermentrudem reginam.
	XV.	XXII. ad episcopos Galliæ &c.
	XVI.	XXIII. ad episcopos in concilio Metensi.
Anno 863.	XVII.	Commonitorium ad Joannem, & Rhadoaldum A. S. Legatos in Galliam.
	XVIII.	II. *appendicis* ad eosdem.
	XIX.	V. *appendicis* ad Hincmarum.
	XX.	XXIV. ad Trasulfum abbatem
	XXI.	XXXIII. ad Rothardum.
	XXII.	LIII. ad episcopos regni Lotharii.
	XXIII.	LXIV. ad Lotharium regem.
	XXIV.	LXV. ad Hilduinum clericum.
		LXVI. ad Stephanum comitem.
	XXV.	LXVIII. ad Hucbertum abbatem.
	XXVI.	LXIX. ad Ludovicum, & Carolum Caroli Calvi filios.
	XXVII.	XXVIII. ad Hincmarum.
	XXVIII.	XXIX. ad eundem.
		XXXII. ad episcopos in Synodo Silvanectensi vel Suessionensi.
	XXIX.	XXX. ad Carolum regem.
	XXX.	LXVII. ad universos episcopos.
	XXXI.	LX. ad Carolum regem.
	XXXII.	LXI. Ad Robertum Cenomanensem episcopum.
	XXXIII.	VI. *appen.* ad monachos S. Carilefi.
	XXXIV.	VII. *appen.* ad episcopos in regno Caroli constitutos.
	XXXV.	VIII. ad Hincmarum.
	XXXVI.	XIII. *appendicis* ad Robertum Bituricensem

	Ordo nov.	Ordo vet.
		ſem archiepiſcopum.
Anno 864.	XXXVII.	XXXV. Ad Rothardum epiſcopum Sueſſionenſem.
	XXXVIII.	I. *appendicis II.* ad Adonem Viennenſem.
	XXXIX.	IX. *append.* ad Rotlandum archiepiſcopum Arelatenſem.
	XL.	XIII. *append.* ad Rodulphum Bituricenſem.
	XLI.	II. *appendicis noſtræ.* Bulla pro conjunctione epiſcopatuum Hamburgenſis, & Bremenſis.
	XLII.	XXXV. ad Carolum Calvum regem.
	XLIII.	XXVI. ad Hermintrudem reginam.
	XLIV.	XXXVII. ad Hincmarum.
	XLV.	XLV. ad Franconem Tungrenſem epiſcopum.
Anno 865.	XLVI.	XXVII. ad Ludovicum Germaniæ regem, & Carolum Calvum.
	XLVII.	XXVI. ad epiſcopos in regno Caroli.
	XLVIII.	XXV. ad Carolum Calvum regem.
	XLIX.	X. *append.* ad epiſcopos in regno Lotharii.
	L.	III. *appendicis II.* ad Adonem Viennenſem archiepiſcopum.
	LII.	XX. *appen.* ad Eglonem archiepiſcopum Senonenſem.
	LIII.	III. *appendicis noſtræ* ad Salomonem Britannorum regem & ejus conjugem.
	LIV.	IIII. *append. noſtræ* ad eundem.
	LV.	XXI. *appen.* ad Carolum Calvum regem.
	LVI.	XXII. *append.* ad Salomonem regem Britannorum.
	LVII.	XX. ad Carolum Calvum regem.
	LVIII.	IV. *append. III.* Reſponſa ad conſulta Arduici.
	LIX.	V. *appendicis noſtræ* Ad Feſtinianum epiſcopum Dolenſem.
Anno 866.	LX.	XI. *append.* ad univerſos epiſcopos.
	LXI.	I. ad univerſos catholicos.
	LXII.	VII. Ad Michaelem, ſeu potius continuatio epiſtolæ ad univerſos catholicos.
	LXIII.	IX. ad Michaelem imperatorem.
	LXIV.	X. ad Clerum Conſtantinopolitanum.
	LXV.	XI. ad Photium.
	LXVI.	XII. Ad Bardam Cæſarem.
	LXII.	XIII. ad Ignatium patriarcham.
	LXIII.	XIV. ad Theodoram Auguſtam.
	LXIV.	XV. ad Eudoxiam Auguſtam.
	LXV.	XVI. ad Senatores Conſtantinopolitanos.
Anno 867.	LXVI.	XLVIII. ad Theutbergam reginam.
	LXVII.	XLIX. ad epiſcopos in regno Lotharii.
	LXVIII.	L. ad Carolum Calvum regem.
	LXIX.	LI. ad Lotharium regem.
	LXX.	LIII. ad Ludovicum Germaniæ regem.
	LXXI.	LXX. ad Hincmarum, & cæteros epiſcopos regni Caroli.
	LXXII.	XIX. *appen.* ad Rodulfum archiepiſcopum Bituricenſem.
	LXXIII.	LVII. ad Carolum Calvum.
	LXXIV.	LV. ad Ludovicum Germaniæ regem.
	LXXV.	LVI. ad eundem.
	LXXVI.	LVIII. ad epiſcopos in regno Ludovici.

ANNO CHRISTI 858.

APPENDIX AD EPISTOLAS NICOLAI I.

I.

AD ADONEM ARCHIEPISCOPUM VIENNENSEM.

Pallium novo archiepiscopo mittit, ad quem acta Synodi a se Romæ celebrati transmittit.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei Reverendissimo, & sanctissimo Adoni Viennensi confratri nostro archiepiscopo.

[margin: ...at apud ...on. An- ... An. ... §.1.]

SAnctioni, & institutioni canonicæ obtemperantes, vestræ dilectionis apices destinare curastis; quibus cordi apostolico lætitiam dedimus, licet eisdem perlectis, mærore affecti fuerimus, eo quod quatuor Synodos observantes, Quintam, & Sextam prætermiseritis. Nam in petitione pallii vobis annuimus. Verumtamen istiusmodi occasione nacta, non fuerat postulatio vestra implenda, nisi recensita intentione directæ scripturæ cognovissemus vos per omnia tenere velle quod sancta dogmatizat ecclesia. Ideoque volumus, pariterque sanctitatem vestram rogamus, ut sub omni celeritate dirigatis qualiter vos de ipsis V. & VI. synodis sentiatis. Gratia Sancti Spiritus adhortante, atque adjuvante, in mense martio pro diversis ecclesiæ utilitatibus synodum Romæ celebravimus. Ubi etiam quædam capitula statuimus, ipsaque vestræ sanctitati custodienda, seu confratribus vestris archiepiscop. per vos transmittenda direximus, & suffraganeis vestris, ut hoc instruatis, observare hortamur.

II.

AD SALOMONEM BRITANNORUM

Regem, & ejus conjugem,

Recusat mittere pallium Festiniano Dolensi episcopo, donec authenticis scriptis de illius jure convincatur.

Salomoni Britannorum regi, ejusque conjugi Gyembret.

[margin: Mar- ...e Anec- ...Tom. ...pag. ...cum]

PRoposuerat quidem apostolatus noster per singula gloriæ vestræ suggestionibus respondere; sed utrum fuerint suggestiones, quas quidam presbyter & alii Britannicæ gentis homines in scripto nobis detulerunt, apertio ipsius scripti & impressio sigilli, quæ paginæ deerat, nos ambiguos E reddit. Unde vestra prudentia curet necesse est, jam post hæc sua scripta proprio signo nobis impressa atque...... munita mittere, ut nihil addi, nihil minui, nihil immutari, præter quod a vobis in his inseri jussum fuerit, subdole queat. Unde quia, quæ postulasse credimini, pia sunt; dilectioni vestræ super his brevi stylo, quod divinitus fuerit inspiratum, reserare curabimus. Igitur deprecamini nos, ut pallium fratri & coepiscopo nostro Festiniano, qui ecclesiæ S. Sanxonis præesse dinoscitur, dirigamus, quod interim ideo non facimus, quia, sicut olim nos scripsisse meminimus, ut pro tantæ dignitatis gratia nulla solemnis videtur fuisse emissa petitio, nec observata postulatio ordine legitimo consequenti. Ergo ut multa prætereamus, acto jam tempore studeatis, qui tanti apud nos meriti esse perop- B tat, & tale opitulante Domino munus adipisci desiderat, scripta illa, quæ ab apostolica sede prædecessores ejus in acceptione pallii perceperunt, transmittere; quatenus eisdem scriptis, quæ a prædecessoribus meis data sunt, diligenter inspectis, per eorum quoque & nos vestigia inoffensis gressibus incedamus. Mittat etiam & alia scripta pariter, & idoneum ex proprio clero legatum. Scripta siquidem fidei catholicæ documenta, & observandarum B. Petri apostolorum Principis cathedræ decretalium sanctionum promissa circumferentia: legatum verò, qui jurejurando, positis super sacrum evangeliorum codicem manibus, affirmet, antistitem suum ita credere, atque ita dein- C ceps observaturum esse, sicut illa scripta nobis ab eo missa testari vel continere noscuntur. Quoniam ita est apostolicæ sedis auctoritas & sanctæ Romanæ, cui Deo disponente præsumus, ecclesiæ irrefragabilis observatio. Is autem, qui fuerit, ita properet omni ex parte munitus, ut si necesse est, saltem XXX. hic valeat demorari diebus, quatinus quod utilitas & mos ecclesiasticus dictat, affectus recedendi non adimat. Ad ultimum sane monemus, ut quotiescumque nobis epistolam vestram mittitis, talem hominem hanc deferentem dirigatis, qui nulla inquietudine stimuletur, sed tandiu apud nos moretur, quousque de quibus consulitis D provida consideratione, ac sufficienti spatio rescribere valeamus. Datum VII. Calendas junii indictione XIII.

III.

AD SALOMONEM REGEM BRITANNORUM

Ejusdem argumenti, ac superior.

LEctis gloriæ vestræ literis, quas nostro præsulatui sine impressione signaculi alicujus dirigere visi estis, reperimus in eis vos nobis mandasse, quod & ante vos sæpè mandastis, scilicet ut pallium Festiniano venerabili Dolensi antistiti ab apostolica sede, cui divinitus præsumus, mitteremus. Sed antequam ad hæc consulta aliqua rescriberemus, convenerat nobis pro hoc quod nomen vestrum apostolico nomini scribendo præposuistis, vos modesta increpatione corrigere. Tamen quia apostolica mansuetudo nemi-

ANNO CHRISTI 858.

minem repentina unquam invectione redarguit, & per negligentia forte scriptoris hoc evenisse utcumque cognovit, distulit vos modo pro meritis coercere, quod tantum volumus emendetis, quantum correctioni ecclesiasticæ pro tam præsumtiva factione subiacere formidatis. De pallei vero directione, quam dicitis, simulque Turonensi metropoli, sæpius vobis ea quæ rationis sunt scripsimus: sed sicut in literis vestris relegimus, ad scripta nostra auris non cordis inclinastis intuitum. Restat ergo, ut tandem quæ sit apud vos antiquitus metropolis intueamini. Metropolis enim vestra est, sicut dudum vobis significavimus, Turonensis ecclesia, ut sese habent munimenta prædecessorum nostrorum, & priorum exempla ostendunt, ad quam vestræ regionis episcopos oportet recurrere, & ejus judicii sententiam, reservata sedis apostolicæ potestate, exquirere modis omnibus, non detrectare. Quoniam reprehensibile esse videtur, ut ob divisionem regni quis sibi talia, qualia inter vos audiuntur, vindicare nitatur. Quapropter, fili mi, ne præbeatis ista volentibus assensum, sed & alios ad verba vestra per exemplum obedientiæ accendatis; & sicut ait Apostolus, humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis. Quia si monitis nostris obedientes extiteritis, omnibus bonis replebimini, & post finem hujus sæculi regnum, quod vivit in æternum, orantibus sanctis apostolis capietis. Porro si aliquas auctoritates habetis, quæ apud Britannos metropolim fuisse declarent, aut decessorum nostrorum pontificum quæcumque scripta id ostendentia retinetis, ad nos ea dirigite. Mittat etiam & Turonensis ecclesia nobis similiter, si habet, auctoritates, quæ illam suffraganeam suam extitisse testentur, quatenus utrisque partibus auditis, inter utramque quæ sit metropolis cognoscamus. Quia sicut vos clamatis, & illa clamat, metropolitanatus jura apud Britannos regni istius tenuisse, atque tenere. Aut si forte sæpedicta ecclesia authoritates, aut vestra quas habuit perdidit, amissionis illius modum referare, aut ex utriusque partibus idoneos præcipuosque legatos, qui sciant plenam de omnibus reddere nobis rationis integritatem, nobis transmittite, ut, sicut prædiximus, inter vos adjuvante Domino finem ponamus.

IV.

AD FESTINIANUM EPISCOPUM DOLENSEM.

Redarguit eum quod sibi cum debita reverentia non scripserit, mandatque ut Turonensem ecclesiam metropolitanam agnoscat, nisi contrarium scriptis authenticis probet.

Dilectionis vestræ, quanquam sine impressione signaculi nominis alicujus, susceptis apicibus, multò aliter quam apostolatus nostri monueramus literis, in eis vos scripsisse, immo egisse cognovimus. Nam in fronte paginæ vestræ vestrum apostolico nomini non veriti estis præponere, temeritate

A potius, quam simplicitate prorsus utentes. Sed cum jam pro hoc ipso factum vestrum reprehenderimus, valde miramur, cur non resipiscitis, modum vestrum minimè transcendentes, & quo non congruit, gressus ducentes: pro quibus sine congrua invectione, non jam evaderitis, nisi nos utrum a vobis, an non iidem apices destinati essent, qui signo vestro carere videbantur, intentio dubios redderet, & apostolica mansuetudo correctionis adhuc tempus more solito protelaret; quod tamen evidenter, quantum correctioni ecclesiasticæ pro tam præsumptiva factione subjacere pavescitis. Monueramus siquidem vos, qui pallii usum quæritis Dolensi ecclesiæ destinari, ut scripta illa, B quæ ab apostolica nostra sede prædecessores vestri in susceptione pallii perceperant, nobis direxissetis; quatenus nos eisdem diligenter inspectis, per decessorum nostrorum vestigia gauderemus, subjungentes, ut epistolæ, quatenus magis creduli redderemur, cum episcopali & regia bulla signatæ, & missus vester idoneus scripta ipsa subsequerentur; sed vos facere id distulistis. Postremò contentione apud Britannos, quis fuerit Metropolitanus, oborta, statuimus ut ad Turonicam sedem, quam metropolim vestram esse plurium judicia demonstrant, recurreretis, aut ad apostolatum nostrum destinare contenderetis, quatenus quæ fuerit apud C vos metropolitana ecclesia appareret. Sed neutrum horum perficere voluistis. Quapropter quia Turonensis ecclesia, quantum comperimus, metropolis vestra est, restat necesse est, ut ipsam vestri sequantur episcopi, ipsamque in suis negotiis adeant, & ipsius judicium exquirere non detrectent, sicut se habent monumenta decessorum nostrorum pontificum, & priorum exempla evidenter ostendunt. Quia vos, qui tantum septem episcopos habetis, quæ causa ecclesiasticæ traditionis vos sinat habere metropolim, ignoramus: præcipuè cum episcopus non a septem, sed a duodecim audiri præcipiatur; & cum alicujus negotii inter vos causa ven- D tilanda emerserit, quæ duodenario numero episcoporum debeat audiri, cum ob divisionem regni vicini non possint vocari antistites; unde fit, ut damna ecclesiæ pro talibus generentur, quemadmodum factum in illis de episcoporum dejectione reminiscimur regionibus. Vos tamen ne vocemini metropolitanus, quousque scripta decessorum vestrorum præsulum, quæ in acceptione pallii vestri perceperunt prædecessores, nobis mittatis: quia si pallii munus ab hac sancta sede vestra promeruit ecclesia, sine scriptione aliqua, quam in archivis vestris recondere debuistis, tantæ dignitatis donum concessum minimè vobis fuit. Scripsistis præterea no- E bis, ut hujus Romanæ sanctæ ecclesiæ præsul Severinus Restoaldum decessorem vestrum, sicut in nostris legitur gestis, in archiepiscopum consecrasset, & Adrianus cuidam Juthinaleo pallium dedisset. Sed nos utrorumque gestis revolutis nihil in eis super his penitus valuimus reperire. Tamen ut anceps intentio e medio auferatur, si adeo contentiosius agere vultis, ut Turonensem sedem vestram metropolim non esse dicatis;

catis, sancimus, ut diximus, mandantes fratri & coepiscopo nostro Heraldo, qui ei præsidet, ut ad nostrum pontificium legatum suum transmittat; cum eo strenuos vestros dirigatis legatos, pariterque scripta, quæ protulimus, destinantes, quatinus utriusque partibus coram nobis auditis, æqua lance causa librata, quæ sit apud vos metropolitana ecclesia luce clarius agnoscatur. Datum XVI. Calendas junias indict. XIV.

FRAGMENTUM EPISTOLÆ NICOLAI I. AD ALBUINUM

(forte Adonem archiepiscopum) VIENNENSEM, ut est apud Gratianum dist. 27. Quod interrogasti. Sed hic datur integrius.

refcri- Laodi- sium Traje- sem in ice lrici II. col.

QUod interrogasti de fœmina, quæ post obitum viri sui velamen super caput imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse; postea vero ad nuptias rediit: bonum & canonicum (*a*) nobis videtur, quod per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit, ut pænitentiam de illusione nefanda (*b*) agat, & revertatur ad id quod spopondit, & in sacro ministerio inchoavit. Nam si consenserimus, quod omnia ecclesiastica sacramenta (*c*) quisquis, prout vult, fingat, & non vere faciat, omnis ordo ecclesiasticus conturbatur, nec catholicæ fidei jura consistunt, nec sacri ordines rite observantur (*d*). Tales ergo nisi resipiscant spirituali gladio percutere censemus. Non enim fas est Spiritui Sancto mentiri.

EX DECRETIS NICOLAI PAPÆ.

at in ition. MS. co- Bur- rdi Bi- t. Ca- Lucan.

SI quis fornicatus fuerit cum duabus sororibus, vel cum noverca sua, hoc est cum relicta patris sui, vel cum amita, seu cum matertera sua, vel cum filia patrui sui, sive avunculi, vel cum filia amitæ suæ, materteræ suæ, aut cum filia filiæ, vel filii sui; sive etiam cum ava, sive etiam cum proava sua, aut cum filia fratris, sive sororis suæ, sive cum uxore fratris aut filii sui. Similiter si quæ mulier per supradictos consanguinitatis gradus se fornicari permiserit, unusquisque eorum singillatim per se XVI. in hunc modum pæniteat. In primis quidem toto illo anno inclusus maneat ad ingressus domus Dei, & eodem anno, exceptis dominicis diebus & festis, solummodo pane, aqua, & sale utatur.

Secundo anno ingrediantur quidem domum Domini, sed carnibus & vino aut sicera minime utantur (*a*) in festis & dominicis diebus; postea vero aliis duobus sequentibus annis per totum anni circulum quando car-

Supple: ptis, sra.

A ne vescint, ab omni potu, quo inebriari potest, se contineant; & si potum biberint minime carne vescant. Infra hebdomadam scilicet tertiæ feriæ, & quintæ, & sabato; aliæ autem feriæ sint puræ; idest secunda & quarta & sexta.

Dominici vero dies sint absoluti. Deinde usque ad finem X. anni tres legitimas ferias per tres quadragesimas in anno legitime custodiat; sextam vero feriam, quandiu vixerit, in pane, & aqua observet. Arma non ferat nisi contra paganos. Osculum nulli præbeat. Sacrificium nisi pro viatico minime sumat, & si sine uxore esse (*b*) nunquam aliquam conjugio copuletur.

(b) f. contigerit.

Si vero conjugatus est, post quinque annorum B pænitentiam non penitus privetur conjugio. Qui autem in aliis gradibus usque ad septimam lineam incestum perpetraverit decem annis, sicut supra dictum est, pæniteat.

Sane Sacerdoti considerandum est, si semel peccavit, aut quanto tempore quis in vitio perduravit, aut si casu, aut si non sponte, aut nesciente incestum perpetravit, & considerata qualitate, sive quantitate peccati provida mente lapso pænitentiam injungat.

Si quis fornicatus fuerit cum matre sua, aut cum sorore sua, sive cum filia sua, in primis septem annos in solo pane, & aqua vivat, sicut supra dictum est, exceptis do- C minicis & festis diebus, & in eisdem septem annis domum Domini minime ingrediatur; dein usque ad expletionem vigesimi primi anni tres legitimas ferias observet in pane & aqua; postea vero omnibus diebus vitæ suæ sextam feriam in pane, & aqua custodiat, & si sine uxore est, nunquam aliquando copuletur. Quod si uxorem habet post septimum annum uxori reddatur. De armis vero, & pace & sacri corporis perceptione, sicut supra dictum est, fiat.

Si cum amita vel matertera, si consobrinus cum consobrina, secundum antiquam diffinitionem in duodecim annis pæniteat (*c*) excommunicatus humanius diffiniere, decem D si cum agnata, vel cognata a tertia usque ad septimam propinquitatem secundum antiquam & humanam definitionem; si tertia fuerit duodecim annis pæniteat, si quarta decem, si quinta octo, si sexta septem, si septima quinque, si socer cum nuru, si gener cum socru, si vitricus cum privigna; si privignus cum noverca; si cognatus cum cognata, quæ est uxor germani sui, aut germana uxoris suæ secundum antiquam & humaniorem diffinitionem decem annis pæniteat; si secunda uxoris suæ septem annis pæniteat; si tertia septem; si quarta sex; si pater & filius, aut duo fratres cum una muliere, aut cum matre & filia, aut cum dua- E bus sororibus, aut cum duabus commatribus secundum antiquam & humaniorem diffinitionem octo annis pæniteat; si cum sacrata vir-

(c) Locus non sanus.

(a) *In edit. deest* & canonicum. (b) De illusione nefanda *Deest*.
(c) *In editis additur:* ecclesiasticus quisquis.
(d) *In editis additur.* Quid enim profuit Simoni Mago baptismum sacrum ficte suscipere, & in Christo permansurum se finxisse, cum per apostolum fraude ejus directa, quod sibi futurum esset pronunciatum fuit? Ait enim: *Pecunia tua tecum sit in perditionem: cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pænitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui; in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.* Ideo tales &c.

ANNO CHRISTI 858.

virgine, vel cum ſanctimoniali, ſive cum uxore alterius; ſi compater cum commatre, vel frater cum ſorore in Chriſto ſecundum antiquam diffinitionem decem annis pæniteat Tolet. I. cap. XVI. humana diffinitione ſeptem; cum devota quæ eſt veſte mutata; ſi cum electa vidua, vel deſponſata alterius; ſi cum presbytera, vel diacona; ſi cum vidua vel pagana ſecundum antiquam diffinitionem decem annis pæniteat; humana diffinitione ſeptem; ſi cum vidua æquali, vel publica meretrice, aut ancilla alterius ſecundum antiquam & humanam diffinitionem annis quinque pæniteat; ſi cum laica virgine, quam nec quoniam accipit uxorem ſecundum antiquam & humanam diffinitionem A quatuor annis pæniteat. His autem fœminis cum quibus omnibus ſupraſcriptis perſonis inceſtis & nefandis commixtionibus commiſceretur, ſimiliter ut ordo eſt mulierum, ita pæniteat. Sic tantum & is qui hoc malum conſenſerit; alioquin ſic ut fuerit modus culpæ, ita a prudentiſſimo ſacerdote judicentur. Præterea ſi, quod abſit, de ordine clericorum forte ex his omnibus perſonis, quæ ſupra commemoratæ ſunt in aliqua ruerit, quæ inceſtæ dicuntur. Notandum, quod unumquemque laicus quinque annis judicatur; ſubdiaconus ſeptem; Diaconus & monachus decem; Presbyter quatuordecim; epiſcopus decem & octo, & his ſimilia quæ ſequuntur.

TURONENSIS SYNODUS,

In quo canonum collectio data eſt ab Herardo archiepiſcopo,

Anno 858.

Anno 858. A*Uthor fragmenti hiſtoriæ Britanniæ Armoricæ, vulgatus in Anecdotis P. Martene vol. 3. pag.* 842. *ſcribit*: Conſtituit domnus Herardus in Turonica ſede *generalem ſynodum VII. Calendas* (lege XVII. Calendas ut infra) junii, in qua quædam ſan- C ctorum canonum capitula excerpſit, atque firmiter cuſtodienda ſanxit. *Hujus collectionis exordium ex veteri Redonenſi codice extat in Gallia Chriſtiana tom. I. pag.* 744. *quod huc transfero.*

In nomine Dei ſolius. Ego Herardus immerito Turonenſium pontifex anno Incarnat. Dominicæ 858. ordinationis quoque noſtræ III. indict. VI. cernens eccleſiam mihi commiſſam partim negligentia, tempore, vel deſidia; partim præſidentium incuria Sacerdotum, atque ignavia, variis & innumeris cladibus affici, excidiis concuti, & quod dictu actuque gravius fore comperimus, diverſis animarum laqueis, ac quotidianis erroribus deperire, inſtinctu, ut credimus, miſerationis ſupernæ per paucula eaque admodum neceſſaria, ſacrarum admonitionum collecta capitula, Sacerdotum totius nobis creditæ parœciæ generali in urbe ſedis noſtræ coadunata 17. Cal. junii Synodo, publice recitari, & ut ad omnium præſentium notitiam, & intelligentiam pervenire valerent, coram cunctis perlegi fecimus, & revolvi. Et quoniam auctoritas ſacra canonum nulli Sacerdotum canones ignorare permittit, ne quemquam in reliquo nobis commiſſorum hujus ordinis expertem noverimus canonum, decrevimus, pariterque injunximus, excerpta per noſtri laboris ſtudium hæc modica ſuccinctaque capitula unumquemque habere in poſterum.

SYNODUS MOGUNTINA

In qua

Abbo quidam reus inceſtarum nuptiarum damnatur,

Anno circiter 858. habita.

Anno 858. VEnetus Labbei editor epiſtolam Nicolai I. papæ ad Carolum Moguntinum archiepiſcopum ejuſque ſuffraganeos in collectione monumentorum Marteniana nactus, aſſignandam illam cenſuit concilio Moguntino, quod ex vetuſtis Francorum annalibus anno 857. octobri menſe ineunte celebratum E fuiſſe conſtat. Verum Moguntinum concilium ab eo plane diverſum quod anno 857. octobri menſe convenit, in eadem epiſtola deſignari, penes me certum eſt. Profecto Moguntinum concilium anni 857. Benedicto papa adhuc in vivis agente, quique dein ad alios ſex menſes vitam prorogavit, celebratum eſt. Cur ergo ejus ſynodica ad Nicolaum papam, & non potius ad eundem Benedictum directa fuerit? Si vero hanc ſynodicam Patres ad Benedictum miſerunt; cur Nicolaus in ſua illa epiſtola nihil quidquam dixerit de epiſtola ad Benedictum directa, cujus vice ipſe primum reſponderit? Quin & idem pontifex Nicolaus non obſcure ſignificat ad ſe quidem eam ſynodicam directam fuiſſe, cum patres illos certiores reddat, nequaquam a ſe ſcriptam epiſtolam quandam, quam Grimoldus quidam abbas, velut ab ipſo Nicolao receptam, patribus ejuſdem concilii exhibuit. *Epiſtola vero, quam vobis, quaſi a nobis miſſam, Grimoldus obtulit abbas, nunquam noſtro eſt ſcrinio ſcripta, neque a nobis edita.* Addit inſuper in eadem epiſtola probare ſe eorum ſtudium, quod

ANNO CHRISTI 859. quod *secundum nostræ institutionis deliberationem Synodali examinatione inquirere studuistis*, num reipsa Abbo conjugem sibi fœminam quarto necessitudinis gradu conjunctam duxisset. Ex quibus demonstrari arbitror Nicolaum aliquandiu ante concilii celebrationem per literas suas admonuisse Carolum archiepiscopum, ut synodo coacta de A nuptiis illis inquireret; ex quo liquido constat aliquandiu post Nicolai assumptionem concilium illud convenisse. Quid vero in hoc secundo Moguntino concilio actum sit, ex eadem Nicolai epistola in collectione Veneto-Labbeana tom. IX. col. 1270. legenda, & ex iis quæ de incestis Abbonis nuptiis attigi, planum est. ANNO CHRISTI 859.

LINGONENSE CONCILIUM IN ABBATIA SS. GEMINORUM SEUSIPPI, ELEUSIPPI, ET MELEUSIPPI,

In quo largitio quædam pia asseritur,

Anno 859. habitum.

Concilii hujus sola superest mentio in charta piæ largitionis factæ a Jona Episcopo Eduensi relata in Gallia Christiana tom. IV. pag. 55. append. novæ editionis, quam hic subjicio.

Anno 859. JOnas, superna permittente clementia, Eduorum episcopus, sedulo perpendens mortales Deo servire diu non posse sine terrenarum rerum adminiculo; atque pastoris officium esse gregibus sibi creditis geminam C impendere pastionem, spiritualem videlicet, & carnalem; quia dum carnalis impendit, spiritualis uberius crescit; adhibito presbyterorum, diaconorum, ac sequentis ordinis ejusdem ecclesiæ consensu, ob divini cultus amorem superaddere studuit, quæ ratio dictavit, atque necessaria fore existimavit. Quare licet jam antea quædam res ad canonicorum victum administrandum, a prædecessoribus essent collatæ: quia tamen pro quantitate sui, & itineris longioris difficultate quotidiani victus penuriam paterentur Canonici, Simponiacum Villam indominicatam, cum omni sua integritate ad quotidianum eorum potum beneficium superaddens, D quod ex eodem fundo Ragopedus habebat, ut idem prædium cum omnibus ad se pertinentibus ipsorum usibus integrum deserviret, quatenus ad supplementum sui suffulti, in Christi militia devotiores existant; nec solum pro principibus, ut sanctus instituit Leodegarius, sed pro rectoribus totius ecclesiæ & universo grege jugiter divinam exorent misericordiam. Et quia sæpissime evenire solet, ut quæ pie & devote ad divini cultus honorem ordinantur, occasione multifaria convelluntur; necessarium judicavit privilegium illud authoritate Pontificali firmandum: quatenus de supradictis, vobis occasione qualibet nihil a successoribus auferatur, aut pro eisdem aliquid terreni servitii aut muneris exigatur. Actum in Territorio Lingonensi in Abbatia SS. Geminorum, Seusippi, Eleusippi, & Meleusippi, XIII. Kal. Maii, XVIII. Karoli gloriosissimi Regis, indict. VII. Testes adfuerunt infrascripti, quos synodalis celebritas convocarat. Remigius Gratianoplitanus, Godesaldus Cabilonensis, Grundicus Matiscensis, Abbo Mauriennensis, Remigius Diensis, Ratherus Valentinensis, Ebrardus Chorepiscopus, Bernardus Abbas Melundensis. Chartam confirmavit Carolus Ludovici Augusti filius, Caroli item Augusti nepos, Tussiaci XVIII. Kal. julii eodem anno, quo facta est. Confirmavit item Johannes pontifex, procurante Hermæo Hirmingardis comitissæ Cabilonensis filio, episcopo Heduensi.

ROMANA CONCILIA DUO,

Aliud a quo Rhadoaldus & Zacharias episcopi Constantinopolim missi ad causam Ignatii & Photii explorandam; aliud, in quo gesta a legatis illis infecta declarantur.

Anno 860. & 861. habita.

ROmana concilia plura sub Nicolao I. pontifice celebrata Labbeus diligenter recensuit; unum aliquod scriptor ille caeterique omiserunt, quod hic dare opportunum arbitror. Nicolaus I. pontifex certior factus de turbis, quae Constantinopolitanam ecclesiam agitabant, quid facto opus esset, cogitandum sibi duxit. Quare coadunato ex ecclesiae Romanae clero, caeterisque, qui forte Romae aderant, concilio, lectisque, quas a legatis Photii exceperat literis, una cum universo illo concilio sententia statuit eo mittendos Rhadoaldum Portuensem, & Zachariam Anagninum episcopos, ut totam rei actae in depositione Ignatii, & Photii assumptione causam diligenter investigarent, eamque integram ad pontificem dein referrent: insuper & concilio episcoporum coacto dogma de sacrarum imaginum cultu nova definitione confirmarent. Concilium hoc ad legatos Constantinopolim mittendos habitum indicat Nicolaus ipse pontifex in epistola I. ad universos catholicos his verbis: *Duos episcoporum, qui nobiscum erant, una cum ecclesia, quae apud nos est, datis literis Constantinopolim e latere nostro direximus.* Idipsum de episcopis a se, & ab ecclesia, quae secum convenerat, directis repetit idem Nicolaus in epistola IX. ad Michaelem imperatorem: *Rhadoaldum, & Zachariam una cum ecclesia, quae apud nos est, Constantinopolim direximus.* His onerati a Nicolao, & concilio Romano mandatis legati Constantinopolim venerunt, ibique intra fines a pontifice sibi praescriptos minime se continentes, non explorarunt tantum causam & rationem depositionis Ignatii, ut rem integram ad pontificis judicium referrent; sed & de tota causa sententiam, Ignatium abdicantes, & Photium assumentes, tulerunt. Id vero ut rescivit pontifex, referente Leone Michaelis imperatoris legato, statim coram eodem imperiali nuncio collecto novo concilio declaravit, nihil se admittere eorum, quae contra Ignatium & pro Photio coram legatis suis Constantinopoli gesta fuerant. Narrat id pontifex in eadem epistola I. ad universos catholicos: *Dum idem adesset legatus, convocata tota, quae apud nos est, ecclesia, decrevimus, & statuimus, atque professi sumus coram ipso pro dejectione Ignatii, & consecratione Photii, numquam misisse, nunquam missuros esse; & in depositione Ignatii, & promotione Photii nunquam consensisse, nunquam consensuros esse.* Duo haec concilia anno 860. & 861. celebrata fuisse ex Baronii, & Pagii supputationibus constat. Nec a scopo omnino aberraverim, si concilium hoc Romanum ad mittendos Constantinopolim legatos habitum indicari censuerim verbis illis Nicolai pontificis in epistola ad Adonem Viennensem, quam in exordio episcopatus ejus datam, ex ipsa epistolae serie dicimus; mittere se enim ad illum monet pontifex acta synodi, quam, ait, *Romae celebravimus in mense martio pro diversis ecclesiae utilitatibus, eademque acta*, subdit, *vestrae sanctitati custodienda, seu confratribus vestris archiepiscopis per vos custodienda direximus.* Viennensem episcopatum ab Adone anno 860. aditum fuisse, Pagius contra Baronium egregie demonstrat ad A. 863. 2.

MEDIOLANENSE CONCILIUM

In causa Engeltrudis, quae marito relicto cum adultero degebat, jussu Nicolai I. convocatum,

Anno circiter 860. coactum.

Anno 860. ENgeltrudis, Bosonis comitis uxor, mariti domo relicta cum moecho suo per Gallias errabat. Perditam foeminam variis artibus Boso reducendam tentavit; sed voto suo se frustratum intelligens, apostolicae sedis opem poposcit. Benedictus III. qui tunc Romanae ecclesiae praeerat, nihil quidem reliquit intentatum, ut scandalum illud tolleret; at morte occupatus, nihil praevaluit. Res igitur integra ad successorem ejus Nicolaum I. transivit, quam ille sedulo, ac strenue tractavit. Cum verò nec literae ad episcopos, nec monita valerent, concilio episcoporum Mediolani indicto sistere se Engeltrudem jussit. Venerunt ad destinatum tempus episcopi; non venit Engeltrudes: quare a patribus in synodo coactis anathema in mulierem adulteram, & refractariam dictum est, quorum dein sententiam Nicolaus auctoritate sua confirmavit. Rem gestam narrat Nicolaus in epistola LVIII. ad episcopos regni Ludovici, his verbis: *Decretoque & authoritate praemissa jussum est Mediolani episcoporum concilium fieri, ad quod ipsa vocata*, (Engeltrudes) *si certo tempore non occurreret, ab ipso sacro collegio vinculis anathematis vinciretur. Quodque, illa statuto tempore non occurrente, patratum est, sententiamque in ipsam a Synodo, authoritate nostra convocata, nos quoque, ut sacri ca-*

nones

ANNO CHRISTI 863. *nones præcipiunt, consensu nostro firmavimus.* Cum verò hæc omnia aliquandiu præcesserint nuptias adulterinas Lotharii cum Valdrarda, ut ex tota rei gestæ narratione in epistola illa expressa deducitur, Mediolanense concilium cum anno circiter 860. recte illigavimus. Præfuisse vero huic Tadonem Mediolanensem archiepiscopum ex canone I. Romani concilii III. anno 863. celebrati discimus. ANNO CHRISTI 863.

AD SYNODUM ROMANAM

Anno 863. habitam

ADDITIO.

Anno 863. ANno isto Romæ synodum convenisse circa Kalendas Novembris in annalibus Bertinianis adnotatum est; synodumque pariter Romæ habitam Labbeus commemorat, quam ipsam eandemque esse in annalibus illis designatam nemo prudens negaverit, cum utrinque, tam scilicet in synodo ab annalista indicata, quam in Labbeana, Theutgadii, & Guntherii causa discussa sit. Canones ejus quinque Labbeus exhibet, quibus e MS. codice alios septem Muratorius Rer. Ital. to. II. par. II. pag. 128. adjecit, eosque in collectione Veneto-Labbeana suppletos, hic omittimus. Quæ verò in eadem collectione desideratur epistola Nicolai ad Vitalem Gradensem patriarcham, invitans illum, cæterosque suffraganeos ad synodum Romæ III. Kal. novembris habendam, hic tradenda superest; cum ad præsentem Synodum pertinere illam tempus ipsum, quo habenda synodus statuitur, non obscurè demonstret. Accepta verò est ex nova Ughellii editione to. V. col. 1106.

NICOLAUS VITALI PATRIARCHÆ GRADENSI.

Invitat ad Synodum Romæ habendam.

Nicolaus episcopus, servus servorum Dei, Reverendissimo, & sanctissimo confratri nostro Vitali patriarchæ.

NOtum fieri religioni tuæ, & summopere necessarium judicavimus, quia pro diversis utilitatibus sanctæ Dei ecclesiæ nostram synodum, vel concilium una cum cæteris sanctissimis confratribus nostris tertio Kalendarum novembrium in S. Romana sede celebrare dispositum habemus. Quapropter apostolica auctoritate, & pastorali persuasione tuam monemus fraternitatem, ut ad condictam synodum præsens adesse tua sanctitas omnibus modis studeat, quatenus cum tua pariter, cæterorumque sanctorum episcoporum industria de his, quæ sanctæ Dei ecclesiæ valde pertinentia & necessaria, satisque habentur utilia, auxiliante divina clementia, canonice ac legitime liberare secundum Deum, imo juxta illius voluntatem definire valeamus. Si autem, quod minime optamus, tua ipsa præsentia nullo modo potuerit per semetipsam præsens adesse, omnimodis decernat sanctitas tua ex suffraganeis episcopis tuis strenuos cum presbytero pariter & diacono, qui vicem tuæ fraternitatis auctoritate tua succincti vigilanter expleant, & cum quibus de his, quæ nostro vestroque pertinent ministerio, saluberrime, atque canonice instruere, vel definire, Deo præstante, possimus. Optamus fraternitatem tuam in Christo bene valere.

AD CONCILIUM VERMERIENSE

In causa monasterii Anisolensis

Anno 863. habitum

ADDITIO.

Anno 863. DIscussa semper, definita sæpe, & composita nunquam controversia de jure in monasterium S. Carilefi Anisolense, diœcesis Cenomanensis, ad concilium hoc delata patronum & vindicem pro monachorum jure Carolum regem obtinuit. Id vere ex Annalista Bertiniano Labbeum non fugit. Verum totius rei gestæ acta, vel penitus ignoravit, vel imprudens omisit. Qui integra hæc ex collectione Veterum Monumentorum Martenis tom. I. colon. 169. repetere Venetus Labbei editor potuisset, & ipse pariter illaudata præteriit. Hunc defectum supplere e re nostra maxime judicavimus, postquam statum, quem tunc habebat controversia illa, indicaverimus. Aldrico episcopo Cenomanensi, viro sanctissimo, fatis functo, Anisolenses monachi, qui superstiti episcopo parere coacti fuerant, a Roberto episcopo ejus successore, qui non

ea

ANNO CHRISTI 863.

ea valebat apud Regem, qua Aldricus, authoritate sese subduxerunt. Querelas ea de re suas egit Robertus apud regem Carolum Calvum; sed ille monachis favens, ut in Pistensi synodo anni 862. pro monachis judicium ferretur, obtinuit. Literas ea de re suas Robertus ad Nicolaum pontificem dedit, ut sibi adsisteret rogans; quanquam non appellavit ad pontificem, metu forte ne invidiam apud regem incurreret. Patrocinium episcopi assumens Nicolaus, literas pro illo plures quaquaversum transmisit. Nam epistolam inter Labbeanas LX. scripsit ad Carolum regem; & alteram ibid. num. LXI. ad eundem Robertum; superest & altera in appendice Labbei num. VI. ad monachos S. Carilesi Anisolenses, ac denique VII. ibidem ad episcopos in regno Caroli Calvi constitutos. Has omnes epistolas post concilium Pistense anni 862. datas fuisse ex eo deduco, quod, teste vetusto scriptore rerum ab episcopis Cenomanensibus gestarum apud Mabillonium in Analectis, Robertus adversarios in ea controversia expertus Galliarum episcopos, pontificium favorem sollicitaverit. Hos autem in Pistensi synodo adversarios sensit. Vicissim autem epistolæ illæ omnes synodum Vermeriensem præcesserunt, cum in actis ejusdem synodi, inferius edendis, quatuor pontificis epistolæ pro ea controversia componenda scriptæ commemorentur. Is rei hujus status erat, cum ad Vermeriensem synodum patres convenientes, sententiam hanc, quam subiicio, tulerunt.

JUDICIUM

In solemni prælatorum, & episcoporum conventu in Vermeriensi palatio prolatum, in gratiam Anisolensium monachorum, adversus Robertum episcopum Cenomanensem, & ad Nicolaum papam directum.

EXEMPLAR NOTITIÆ

Qualiter Dominus noster Carolus filius vester charissimus querelæ (a) Rotberti episcopi finem dedit.

CUm resideret excellentissimus ac gloriosissimus rex Carolus in Vermeria palatio, in conventu venerabilium archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, clerique A cæteri ordinis, cum illustribus comitibus, & vassis dominicis, ac compluribus nobilium virorum, quorum nomina subter tenentur inserta, aliisque non paucis, qui numerositatis gratia nominatim comprehendi nequeunt, ad diversas emergentium causarum considerationes, tam ecclesiasticas, quam sæculares tractandas, atque juste & legaliter definiendas, ventilare cepit controversiam ortam inter Rotbertum Cenomanicum episcopum, & Ingelgarium monasterii sancti Carilesi abbatem, pro qua, maxime per admonitionem reverendi papæ Nicolai, domnus rex ad eundem conventum venerat. Recitata autem epistola ab eodem apostolico Domno regi directa, narrabat cœnobium sancti Charilesi potestati episcopatus B prædicti Rotberti injuste subtractum, & ut ei restitueretur exposcebat; cujus metropolites Herardus, legens scriptum pro præfata altercatione sibi ab eodem papa directum, invenit cæteros eum syllabatim rogasse antistites, ut ipsi Roberto ad ipsum monasterium adipiscendum unanimiter opem ferrent: quæ litteræ coram prolatæ ostenderunt eidem Rotberto quartam missam epistolam, eademque ostensa inventum est monachis prædicti cœnobii quintam missam, quarum tres hactenus domnum regem, & pontifices, ac ceteros assistentes latuerant, eodem eas Rotberto occultante. Tum, juxta C ejusdem apostolici mandationem, & sacrorum canonum institutionem, idem Rotbertus ex propria diœcesi tres elegit judices, Herardum scilicet Turonicum metropolitem, Dodonem Andegavensium, & Herardum Nannetensium antistitem: quorum examine idem terminaretur conflictus. Vocati autem sæpe dicti cenobii monachi, & coram interrogati, responderunt se illuc per obedientiam proprii abbatis venisse, nec esse sui officii, ut ex hoc cum quolibet in rationem intrarent. Interrogatus etiam eorum abbas, D respondit, per obedientiam, & munificentiam ipsius regis sub monastica professione se ipsum tenere monasterium, & exinde ei debitum exhibere famulatum. Tunc surgens gloriosus rex, stetit ante prædictos judices, & manifeste ostendit ex parte attavi, avi, & genitoris, jure hæreditario, sine ullo censu se ipsum possidere monasterium, ac sigillatim monachis, abbatibus illud gubernandum commisisse; additque, quod excusante se Rainaldo ex eadem abbatia, ipse Rotbertus cum Frodoino abbate regio jussu electionem ibi

(a) Ineunte sæculo IX. Anisolense monasterium, quod ab ipso fundationis exordio sub sua protectione reges Francorum susceperant, episcopi Cenomanenses sibi subjicere tentarunt. Aldricus in primis, vir sanctus, & ecclesiæ suæ exaltationi intentus, pro ea, qua apud Ludovicum regem pollebat auctoritate, nullum non movit lapidem, ut Anisolenses sibi monachos subderet. Aldricum imitati sunt Franco, & Robertus præsules. Verum Anisolensium libertatem asseruerunt Galliarum episcopi in concilio apud Bonoilum villam, jussu Caroli regis congregato, quod concilium primi edidimus in nova nostra collectione, quæ Rothomagi prodiit anno 1700. (a) Hujus diffinitionem decem post annis confirmaverunt episcopi in Pistensi synodo. Verum ab eorum sententia ad sedem apostolicam provocavit Robertus, qui a Nicolao papa tres obtinuit epistolas, unam ad Monachos sancti Carilephi, alteram ad universos episcopos in regno Caroli constitutos, tertiam ad Carolum ipsum regem, qua rogat, ut hæc causa a metropolita Turonensi, ejusque conprovincialibus episcopis iterum examinata terminetur. His acceptis literis, Carolus regni sui proceres, episcoposque in Vermeria palatio congregavit. Iterum causa ventilata, secundum monachos S. Carilephi judicatum est, & sententia ad Nicolaum papam per Odonem Belvacensem episcopum missa est, qui eam confirmavit. Hanc quidem sententiam edidit Mabillonius in Annalibus Benedictinis, sed truncatam & omnibus subscriptionibus destitutam. Nos integram cum suis subscriptionibus damus. *Martene.*

(a) Extat in Collect. Veneto. Lab. to. IX. pag. 1197.

ANNO CHRISTI 863.

ibi fecerit, & nihil ex hac re fonuerit. Patrata vero electione ipfum monafterium petierit, ac illud ei non reftituendo, fed beneficii nomine largiendo commiferit, non recolens eifdem monachis regali auctoritate & pontificali privilegio conceffum ex fefe abbates fibi eligendo præficere. Hinc judicio epifcoporum inventum eft, ut utriufque partis auctoritates inconvulfæ fervarentur, & datus eft eis dies ftatutus ad difcernendum, cujus jufte ac legaliter refutanda, cujufve effent fcripta approbanda, & tuenda. Cui placito ipfe domnus rex, & monachi interfuerunt, & idem epifcopo illo venire, atque legatum fuum mittere diftulit. Interea facrorum ftatuta auctoritatum, & fæcularium jura legum prolata demonftraverunt; infuper omnes epifcopi, & ceteri affiftentium affenfum præbentes judicaverunt, ut quia de rebus ecclefiafticis agebatur negotium, & aliter nullo modo definiri poterat, admitterentur advocati utriufque partis, regalis videlicet, & epifcopalis, quatenus his altercantibus veritas nudaretur, & ad debitum celerius terminum caufa perduceretur. Quibus datis, præcellentiffimus rex, repetito confeffu, accepit judiciariam poteftatem. Advocatus autem epifcopalis, Haldricus nomine, regis advocatum interpellavit nomine Widonem, dicens, quod res fancti (a) Gervafii, ideft monafterium fancti Carilefi, unde inftrumenta fe habere dicebat, & anteceffores ejufdem Rotberti, Franco, & Haldricus tenuerant, regia poteftas cujus ille advocatione fungebatur, ei malo ordine, & injufte contenderet. Ipfi vero refpondit, quod res, quas ei quærebat, imperatores Francorum hæreditaverint domno regi Karolo, & non folum triginta, fed etiam trecentis annis abfque cenfu, & abfque ulla repetitione ad proprium tenuerint. Tunc domnus rex interrogando adjuravit *Wenilonem Senonenfem, & Helmeradum Ambianenfem & Herpuinum Silvanectenfem* epifcopum, qui temporibus piiffimi Hludovici fuerant: Adalardum quoque illuftrem comitem, fecretorum ejus confcium & adminiftrum, qui veraciter teftati funt, ipfum monafterium præfcripto Haldrico non reftitutionis, fed beneficii jure largitum. Interrogatus quoque idem advocatus epifcopi, & Witto ejus homo, idipfum profeffi funt, nec enim prætextatus epifcopus Haldricus idem monafterium amplius quam duobus annis & dimidio habuit: Franco etiam ejus anteceffor non amplius quam novem annis illud tenuit, & in vita fua retento epifcopatu amifit; cum epifcopium uterque illorum pluribus annis rexerit. His ita elucidatis, reverendi antiftites, & nobiliffimi proceres, & ceteri affiftentes apertiffime cognoverunt, cognofcentefque affirmaverunt regiam ejufdem monafterii præponderare poffeffionem, quæ nunquam, & nufquam interrupta fuerit, fed continuatim inconvulfa manferit: epifcopale vero ideo refutandum dominium, quia ejus non vera, nec effectum habentia apparent inftrumenta, nec habuerit quifquam pontificum idem monafterium, nifi jure beneficii, per munificentiam principalem. Advocatus igitur epifcopi veridica profeffus eft ratione, non habere fe vera & legitima inftrumenta, per quæ idem monafterium tenere poffet. Unde & fe concredidit, & nulla principis aut judicum vi, aut oppreffione, fed propria voluntate, & jufto omnium affiftentium judicio, eafdem res cum querela Warpivit; & ne materia refricandæ litis ulterius remaneret, juffit domnus rex, ut inftrumenta Cenomanicæ ecclefiæ, quæ inutilia, & falfa probata erant, intra quartum decimum diem in ejus exhiberentur præfentia, penitufque abolirentur, ne iterum per illa fruftra aliquando innovarentur litigia, & tempora quorumlibet judicium inaniter occuparentur. Propter notitiam namque rerum, ne unquam oblivione elaberentur, judicatum eft, ut omnia hæc fideliter literis alligarentur, & in quorum præfentia publice gefta effent, viritim comprehenfis eorum indicaretur vocabulis; & ut perpetuum vigorem cuncta præferrent omnemque falfitatis effugerent fufpicionem, regio munirentur figillo.

In horum præfentia actum eft Hincmari archiepifcopi, Winelonis Senonenfis archiepifcopi, item Winelonis Rothomagenfis archiepifcopi, Herardi archiepifcopi, Dodonis epifcopi, Herluini epifcopi, Agii epifcopi, Herpuini epifcopi, Actardi epifcopi, Gumberti epifcopi, Helmeradi epifcopi, Hildebranni epifcopi, Hildegarii epifcopi, Vintfridi epifcopi, Eneæ epifcopi, item Hincmari epifcopi, Archanraufi epifcopi, Gilleberti epifcopi, Ifaac epifcopi, Odonis epifcopi, Walberti epifcopi, Raganelmi epifcopi, Chriftiani epifcopi, Eulerici epifcopi, Goflini abbatis, Frodoini abbatis, Bernardi abbatis, Walafadi abbatis, Trefulfi abbatis, Gotefridi abbatis, Adalardi comitis, Hutonis comitis, Haimadei comitis, Arduini comitis, Fulconis comitis Herimfridi comitis, Bertaldi comitis, Gerardi comitis, Heddonis comitis, Sigeramni comitis, Berangarii comitis, Airici comitis, Theoderici comitis, Grifonis comitis, Bernardi comitis, Urfonis comitis, Alboini comitis, Bertramni comitis, Conftantii, Adalunafci.

Baganarius notarius ad vicem Arberti comitis palatii recognovi.

Data quarto calendas novembris indictione XII. anno XXIV. regni Karoli gloriofiffimi regis.

Actum Vermeriæ palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Ideft Cenomanenfis ecclefiæ cathedralis, quæ S. Gervafio facra eft. *Marten.*

AD

AD CONCILIUM ROMANUM

Pro libertatibus monasteriorum in Gallia sub Nicolao I.

Anno 864.

ADDITIO.

LAbbeus concilium quoddam Romanum anno 864. collocat, ratus ad annum hunc pertinere synodum illam, in qua damnasse se Rodoaldum Portuensem Nicolaus in epistola VII. & X. inter Labbeanas commemorat. Venetus collector in nota eidem B concilio subjecta ambigere se profitetur, num illud diversum sit ab altero anni 863. circa novembris calendas celebrato, de quo Labbeus ad eumdem annum. Ego plane diversum judico ab eo quod circa Cal. novemb. ejus anni ibidem convenit. Id vero hoc argumento demonstro. Odo Bellovacensis episcopus Romam ad pontificem missus est a concilio Silvanectensi, vel Suessionensi anno 863. ineunte celebrato, ut ex epistolis Nicolai I. discimus. Tunc vero Romæ agebat Odo, cum Joannes Ficoclensis, & Rodtaldus Portuensis in Galliam venerant, ut in Metensi concilio de nuptiis incestis Lotharii imperatoris cum Waldrada cognoscerent, C quod ex literis Nicolai papæ ad Hucbertum abbatem inter Labbeanas LXVIII. plane constat. Metense vero concilium anno 863. junio mense convenisse nullus dubito. Hic vero Odo Romam veniens literas Caroli regis pro libertatibus monachorum Anisolensium impetrandis detulit ad pontificem, qui ad Carolum rescribens libertates illas Anisolensibus ita concedit, ut ipsamet verba exprimat decretorum quorundam, quæ idem pontifex in concilio edidit, & ad Carolum regem transmisit, quæque PP. Martene, & Durand in collectione Veter. Monum. tom. I. col. 152. vulgarunt. Id porro ex ipso decretorum illorum exordio patet. D Ita enim decreta illa inchoant: *Decernimus apostolatus nostri authoritate, ut omne monasterium intra Gallias constitutum rerum suarum habeat liberam in omnibus secundum ecclesiæ ipsius utilitatem, & servorum Dei compendiosam dispensationem.* Respondent hisce verba illa epistolæ: *Decernimus apostolatus nostri auctoritate, ut monasterium sancti Carilefi &c. rerum suarum habeat liberam in omnibus secundum ecclesiæ ipsius utilitatem, & servorum Dei compendia.* (lege compendiosam, ut est in decretis) *dispensationem.* Epistolam igitur hanc decreta in concilio Romano sancita repræsentare plane intelligimus. Ex quo conficitur E concilium illud Romanum, cui hæc decreta debentur, ante junium anni 863. convenisse; planeque diversum esse a concilio anno quidem 863. sed circa novembrim mensem, ut ex annalibus Bertinianis discimus, coacto.

Superest, ut decreta illa Nicolai in concilio Romano edita fuisse demonstrentur. Id tamen decreta ipsa conficiunt, cum in fine illorum legatur, episcopos decernenti papæ subclamasse, firmare se ea, quæ pontifex statuerat. Porro in decretis illis Romani patres primum decreta sancti Gregorii I. papæ in quodam Romano concilio sancita recitarunt. Dein nova alia addiderunt, quæ omnia hic damus prout ex Prumiacensi codice PP. Martene, & Durand vulgarunt.

DECRETUM MISSUM A S. NICOLAO,

Et a S. sede Romana Karolo regi Francorum gloriosissimo, reginis & ecclesiis sub anathemate omnium episcoporum confirmandum, & corroborandum.

QUam (*a*) sit necessarium monasteriorum quieti prospicere, & de eorum perpetua securitate tractare, ante actum nos officium, quod in regimine cœnobii exhibuimus, informat. Et ideo quia in plurimis monasteriis multa a præsulibus præjudicia, atque gravamina pertulisse cognovimus; oportet, ut nostræ fraternitatis provisio de futura quiete eorum salubri disponat ordinatione, quatenus conversantes in illis in Dei servitio, gratia ipsius suffragante, mente libera perseverent. Sed ne ex ea, quæ magis emendanda est, consuetudine, quispiam monachis quicquam molestiæ præsumat inferre, necesse est, ut hæc, quæ inferius enumeranda curavimus, ita studio fraternitatis episcoporum debeant custodiri, ut ex eis non possit ulterius inferendo inquietudinis occasio reperiri. Interdicimus igitur in nomine Domini nostri Jesu Christi, & ex auctoritate Petri & Pauli principis apostolorum prohibemus, cujus vice huic ecclesiæ Romanæ, cui auctore Deo præsidemus, ut nullus episcoporum ultra præsumat de redditibus, rebus, cartis monasteriorum, vel de cellis, seu villis, quæ ad ea pertinent quocumque modo, qualibet exquisitione minuere, nec dolos, vel immissiones aliquas facere. Descriptiones quoque rerum, aut cartarum monasterii ab episcopo ecclesiasticas fieri omnino negamus. Missas quoque publicas ab eo in cœnobio omnimodo prohibemus, ne in servorum Dei recessibus ulla popularis detur occasio. Obeunte autem abbate in describendis, providendisque, ac-

(*a*) Hæc prima decreta non sunt Nicolai, sed sancti Gregorii, qui ea in Lateranensi concilio edidit. Verum ea adoptata sibi Nicolaus misit ad Carolum Francorum regem. *Martene.*

ANNO CHRISTI 865.

acquesitis, vel datis, quaerendis, ne rebus monasterii nulla se occasione permisceat, non audeat ibi cathedram collocare, vel quamlibet potestatem imperandi, nec aliquam ordinationem quamvis levissimam faciendi, nisi ab abbate loci fuerit rogatus, quatinus monachi semper maneant in abbatum suorum potestate, & omne monasterium propriam possit suae libertatis munitionem habere, & pontificale decretum, regumque emunitates, Romanique pontificis constitutum inviolabilem perpetuis obtineant temporibus firmitatem. Fiat.

Item in decretis ejusdem Nicolai papae.

DEcernimus apostolatus nostri auctoritate, ut omne monasterium inter Gallias situm, rerum suarum habeat liberam in omnibus secundum ecclesiae ipsius utilitatem, & servorum Dei compendiosam dispensationem, & in abbatis de semetipsis electione. Nullam ulla alia persona, sive secularis, sive ecclesiastica obtineat in omni monasterio possessionis dominationem, nec ullam obtineat, vel sibi vindicet portionem: sed maneant omnia in abbatis & fratrum, ibidem Deo militantium, dispensatione, ut quicquid secundum monasterii utilitatem regulariter, vel canonice voluerint agere, situm sit potestate. Neque episcopus ipsius regionis ad monasterium, quasi propriae potestatis abutens jure, invocatus ab abbate vel fratribus accedat; ne sui adventus pressura fratrum quietem perturbet, neque dolos, aut machinationes ullas vel abbati, vel fratribus, sive per se, sive per suos aliquando facere praesumat. Quin potius quicquid Dei servis in monasterio commorantibus conferre ad ordinis sui conservationem utiliter & modeste, & benigne poterit, id pro Dei amore & sempiternae remunerationis gratia proficiat, nec violenter, aut callide mali quidquam, aut perturbationis moliatur in illos, sicut audivimus quosdam facere voluisse. Nullus in monasterio quicquam evindicet si-

A bi regionis episcopus, neque per se, neque per ministros suos, neque ex clericis, neque ex monachis, neque ex canonicis, neque ex laicis potestatis jure, aut episcopali fastu, sine voluntate abbatis ipsius loci, & fratrum ibi degentium praesumat aliquid vel ad ordinandum. Ordinationes vero, quas petierit abbas, vel ipsi fratres, ecclesiarum consecrationes, vel altaris benedictionem, chrismatis quoque, oleique sanctificationem, prout petierit abbas & loci illius habitatores, non moretur praestare, quia communis officii sui causam episcopus non pro lucri gratia, sed pro creditae sibi dispensationis ministerio debet impendere; & providentiae pastoralis existit, ut decretis sibi ovibus ex
B amore potius, quam potestate consulere quaerat. Abbatem vero de se eligendi semper fratres habeant potestatem, neque in ejus electione episcopi respiciant constitutionem, aut dispositionem. Et quoniam multi per pravorum hominum insidias, servis saepe Dei fabricantur doli, decernimus, ut ordinatus deponi non possit, nisi criminalis causa eum ministraverit reum. Quod si fuerit infamiae denotatus, ex regali providentia archiepiscoporum, vel episcoporum habeantur non minus quam decem conventus. Non est aequum enim ut electus & ordinatus ecclesiae pastor, fortuitu & sine judicio absque ullius manifesti criminis denotatione pellatur. Nul-
C lus enim apud regem saeculi damnatur, nisi in criminali causa deprehensus, veritatis testimonio apparuerit: sic abbas, & electus a pluribus, & ordinatus sacerdotali benedictione ullo modo debet sui ordinis honore privari. Quod si quis hujus constitutionis parum ducens decretum, omni coenobio sancto vel abbati vel fratribus violentiam fecerit, & vel in ipsis, vel in famulis eorum, vel in omni ipsius monasterii possessione invasor apparuerit, reum se in divino judicio non dubitet apparere, & divinae censurae puniendum damnatione. Universi episcopi responderunt: libertati monachorum congaudemus, & quae nunc de his statuit beatitu-
D do vestra firmamus.

CONCILIUM, SEU CONVENTUS ATTINIACENSIS,

In quo, legato apostolico tradente, Lotharius rex uxorem recipit in torum, & Engeltrudes, adulterii rea communione privatur.

Anno 865. habitus.

Anno 865.

ARsenius Hortensis episcopus, in Galliam a Nicolao pontifice missus mandatis oneratus fuit ab eodem pontifice, ut pro ejectione Waldradae pellicis, & restitutione Theuthbergae reginae apud Lotharium instaret. Rem pro voto pontificis exequutus est, tantumque apud Lotharium, instante pariter Carolo Calvo rege, praevaluit, ut adulter saltem in specie, a pellice Waldrada sejunxerit sese, & Theuthbergam in societatem conjugalem receperit. Actum id in

E Attiniaco palatio anno 865. notat Annalista Bertinianus, qua occasione concilium, seu conventum episcoporum, agente legato, convenisse scribit annalista Saxo ab Eccardo to. I. corpor. Hist. col. 200. vulgatus, qui serò licet scripserit, author est enim saeculi XII. ineuntis, rem tamen ab antiquis desumpsisse, ut saepe alias, potuit. En verba scriptoris illius, qui & alia pariter in conventu seu concilio gesta prosequitur. *Arsenius episcopus apocrisiarius, & consiliarius* Ni-

ANNO CHRISTI 865.

Nicolai papæ vice ipsius directus est in Franciam; qui tanta auctoritate usus est, ac si ipse papa advenisset. Convocato denique episcoporum conventu, Lotharium regem alloquitur, ut unum e duobus eligat, aut propriæ reconcilietur uxori, abdicato VValdradæ pellicis consortio, aut protinus anathematis gladio feriretur ipse, omnesque in hoc scelere favorem præstantes. Hac necessitate constrictus, vellet, nollet, Thietbergam reginam matrimonio recepit, interposito jurisjurandi sacramento, se illam ita in reliquum habere, sicut æquitatis jura dictant, legitimam uxorem esse tenendam, nec eam a se separaret, nec ea vivente aliam super eam induceret. Post hæc VValdradam ex auctoritate domni Apostolici Romam ire jubet, ut pro se rationem reddere debeat. Engiltrudam quoque uxorem quondam Bosonis comitis a sede apostolica excommunicatam esse omnibus declaravit, & proprium deseruerat maritum, & VVangerum suum vassallum in Gallias secuta est, quam excommunicationem cum omnibus, qui aderant, episcopis renovavit.

Huic Synodi convocationi quanquam paulo recentiori authoritate assertæ annales Bertiniani nequaquam aversantur. Narrant enim Arsenium unà cum episcopis & archiepiscopis apud Lotharium institisse, ut Waldrada pellice expulsa, atque Romam ad pontificem ablegata, Theuthbergam reciperet, quam Arsenius ipse *cum omnibus archiepiscopis in manibus Lotharii regis reddiderunt*. In hoc pariter concilio Rothadus Suessionensis episcopus a Gallis episcopis, a quibus prius exauctoratus fuerat, a Nicolao pontifice antea restitutus, ut episcopus agnitus, & receptus est, teste annalista Bertiniano, qui uno contextu, & Theuthbergæ, & Rothadi restitutionem narrat.

AD CONCILIUM ROMANUM VII.

Sub Nicolao I. papa anno 865. die XII. Kal. Februarias celebratum

ADDITIO.

IN hoc pariter concilio (quod præcedenti præferendum est, licet ambo ejusdem anni sunt) præter Rothadi Suessionensis restitutionem, de quo plura apud Labbeum, Soffredus etiam Placentinus episcopus sedi suæ restituitur, expulso Paulo in locum amoti Soffredi, nescio cujus authoritate, constituto. Anastasius in vita Nicolai id a pontifice actum per legatos suos testatur. Neque rem peractam per legatos ego quidem negaverim; sed in hoc concilio stabilitam opinor, cum Auxilius episcopus, quicumque ille fuerit sub hoc nomine latens scriptor apologiæ pro ordinationibus Formosi papæ vulgatæ a Mabillonio Veter. Analect. pag. 39. edit. in fol. in capite XXI., id actum in concilio testetur his verbis: *Soffrenium Placentinum episcopum merito reprobatum Nicolaus papa una nobiscum reconciliavit*. In hoc vero Romano, qui inscribitur VII. concilio, in quo Rothadus episcopatum suum recipit id actum idem Auxilius ibidem testatur, cum proximè ante illa verba scripserit: *Rothadum episcopus S. Suessionensis ecclesiæ & Soffrenium Placentinum episcopum Nicolaus papa &c.* Quæ cum ita se habuerint, fragmentum illud epistolæ Nicolai papæ ad Ludovicum imperatorem, servatum a Gratiano in Decreto cau. 6. q. 3. §. *Denique*, tanquam scriptum ad concilium istud pertinens, hic transferendum est.

EPISTOLA SYNODICA NICOLAI PAPÆ

Ad Ludovicum imperatorem.

DEnique Suffredus si tale se crimen noverat, quo recte posset episcopatu privari, vel infirmitate se sentiebat forsitan prægravari, qua impeditus, nullis posset proximis sua prælatione prodesse, primatis sui debuerat, & non aliorum diœceseos antistitum præstolari judicium. Quod si quælibet ambiguitas, vel aliqua fortasse super ejus examinatione, vel episcopatus abrenuntiatione oborta fuisset contentio, ex more ad sedem apostolicam referri convenerat, & nostra in his omnibus debuerunt cuncti decreta penitus expectare. Quod quia omissum hactenus dolemus, dilectissimam mihi gloriam vestram vehementer efflagito, ut jam dictus Suffredus episcopus proprio restituatur episcopio, & si quid reprehensione dignum postea vel correctione, vel digna animadversione diffiniatur.

AD TRICASSINAM SYNODUM

Anno 867. habitam

ADDITIO.

PRæter ea, quæ in collectionibus afferuntur, ad acta pariter hujus concilii pertinent literæ ejusdem synodicæ pro ecclesia Nivernensi, quas ex chartario ejusdem ecclesiæ exhibet Mabillonius Annal. Ordin. S. Benedicti to. III. append. num. XIV. ex quo hic dantur.

LITERÆ SYNODICÆ CONCILII TRECENSIS

Pro ecclesia Nivernensi.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, Abbo Nivernensis ecclesiæ episcopus, una per consensum, & voluntatem domni archiepiscopi mei Egili, ac ceterorum Episcoporum sibi subditorum, omnibus tam præsentibus, quam & futuris sanctæ Dei ecclesiæ coepiscopis notum esse volumus, religionis canonicæ quendam sacerdotem, Adelardum nomine, adisse nostram, immo omnium sanctæ Synodi Trecas habitæ cæterorum coepiscoporum paternitatem, quorum nomina C in sequentibus, cum propriis adsignationibus inserta tenentur, petiitque humiliter, ut regiam donationem, quam per venerabilem præceptorum suorum conscriptionem ecclesiis sanctorum, quæ in nostra Nivernensi parochia habentur, scilicet sancti Nazarii venerandi martyris, & S. Vincentii pretiosi confessoris, ubi sacratissimum ejus corpus jacens miraculis clarescit, sanctique Johannis præcursoris Domini, sanctique Martini, necnon & sancti Hilarii, ac S. Germani, conferre dignatus est, ad restaurationem, & relevationem earumdem ecclesiarum nostra confirmatione, & auctoritate corroboraremus. Repperit enim domnus, & D senior noster res quondam ibi delegatas, ut ejus auctoritas testatur, per diminutiones beneficiorum quorundam exinde inordinabiliter abstractas, unde sustentari debuerant, & contineri, & sollicita procuratione reintegrare ordinabili administratione eas ut prius fuerant, studuit, videlicet in usu sacrificii salutaris, & in illuminatione, ac reædificatione jam dictarum sanctarum ecclesiarum, quas multimoda eversione destitutas condoluit, seu in victu & stipendiis canonicorum ibidem deservientium, omnem donationem, & reintegrationem statuit distribuendam, quemadmodum præcepti ejus veneranda conscripta pronunciant. Donat E præterea Adelardus eidem vico Magniaco res quasdam proprietatis suæ in honore S. Vincentii, ejus videlicet scriptæ, ubi sanctum corpus ejus in ecclesia S. Nazarii jacet, quæ sunt in pago Nevernense, in agro Magniacense, in villa Lursiaco, hoc est casuales cum vineis & ortilibus, ubi colligi possunt vini modii centum quinquaginta; poscitque, ut tam ea, quæ ipse conferre, quam etiam ea, quæ catholici fideles devoti ob utilitatem suam ibi contulerint, nostra auctoritate firmetur, & corroboratione fulciatur. Quod nos audientes, piaque meditatione tractantes æquum credimus, ratumque ducimus, talibus petitionibus assensum præbere cum ea obsecratione, in qua precatur, ut omnis ista donatio ab ordinatione, & dominatione laicorum, comitum B scilicet, vel principum sæcularium abstrahatur, & sub dominatione Nevernensis episcopi agatur; ita ut idem Adelardus, ejusque successores deinceps annis singulis matri ecclesiæ Sancti Cyrici libram ceræ exsolvant. Non tamen aliud humanæ servitutis obsequium a jam dicto Adelardo, ejusque successoribus præter hoc exigatur, nisi quod dilectionis dulcedo per caritatis administrationem exhibere jubet prælatis. Unde in Christi nomine cunctos, qui nobis Deo propitio per tempora labentia sunt successuri, coepiscopos contestantes precamur, ut nullo pacto tantorum virorum decretum parvipendatis; sed potius vestra sanctissima C auctoritate, quicquid in præsenti privilegio de eodem viro, regiisque redintegrationibus, ac Adelardi petitionibus a sancta synodo definitum habetur, inconvulsum atque inviolatum permanere consentiatis, & paterna defensione, spiritalique juvamine eis auxilium conferre in omnibus quibuscumque vestri indiguerint, prout vobis Deum propitium habere vultis, non differatis; ne ullam sæculi potestatem exinde nocere finatis; sed liceat eundem locum canonica exercitatione degere, ac prædictas donationes, & petitiones ubi delegatæ sunt permanere, absque aliqua inquietatione principum, & sine, præter quod superius insertum est, cen- D su, quatenus quieto ordine, ac secura mente Deo ibi servire, ejusque sanctis, ac pro pace, & utilitate sanctæ Dei ecclesiæ, ejusdem loci canonici valeant exorare, nec non etiam pro regis salute & prosperitate, ac pro conjugis, & sobolis incolumitate omnibus diebus ac noctibus intercedere, atque clementiam superni regis per eorumdem sanctorum interventionem pulsare. Eigil archiepiscopus sanctæ Senonensis ecclesiæ subs. Wanilo humilis Rotomorum episcopus subs. Æneas Parisiensis episcopus subs. Herardus Turonum archiepiscopus subs. Folchricus indignus episcopus subs. Actardus Namnetensis episcopus subs. Heliseus I. D. subs. Gisl- E sebertus Karnotensis episcopus subs. Hildegarius Meldensis ecclesiæ humilis episcopus. Abbo humilis Nevernensis ecclesiæ episcopus. Anno archidiaconus ad vicem Agii Aurelianensis ecclesiæ episcopi subs. Acta IIII. nonas Novembris anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCLXVII. indictione I. anno etiam XXVI. regnante domno nostro Karolo rege, in Dei nomine feliciter.

AD CONCILIUM VVORMATIENSE

Provinciale ex parte reprobatum,

Anno 868. habitum

ADDITIO.

VEnetus Labbei editor tom. X. col. 450. ex Mabillonii annalibus Benedictinis opportune admonuit in hoc Wormatiensi concilio datum fuisse diploma, pro fundatione Parthenonis Heresiensis in dioecesi Paderbornensi; sed diploma ipsum cum Mabillonius non suffecerit, ab eodem editore omissum est. Ego supplendum illud censui acceptum ex Lunigii spicilegio in Paderbornensibus pag. 697. Ita vero illud.

Cum in nomine Domini nostri Jesu Christi apud Wangionam civitatem, quæ vulgo Wormatia dicitur, in unum convenissemus, Ego Luidbertus humilis Moguntiacensis civitatis archiepiscopus, cum coepiscopis, & choriepiscopis, atque abbatibus, simulque aliis plurimis sacerdotibus, & diversi ordinis clero ibidem congregatis, plura, quæ ad Christianæ Religionis observantiam, & profectum pertinere putavimus, conferre cæpimus. Inde inter cætera, quæ de ecclesiarum statu, & Deo famulantium augmento tractabamus, Luithardus Paderbornensis ecclesiæ episcopus synodali suggessit conventui, suam sororem nomine Walburg, & nonnullas alias domicellas sub sanctimoniali habitu, & professione divino servitio se mancipare decrevisse. Et quia locus, quem earum conversationi & proposito accommodatissimum & opportunissimum judicabat sibi, ut prædiximus, commissam, ideft ad Paderbornensem ecclesiam pertinebat, nostrum ad hoc consensum, & corroborationem exposcebat, ut in memorato loco sororibus supradictis tam præsentibus, quam futuro tempore superventuris, sine alicujus contradictione liceat servire: Sed ne præfata Paderbornensis ecclesia, aliquod hoc facto dispendium vel sustineat, vel sustinere videretur, eidem ecclesiæ tam ipse, quam soror ejus tradiderunt quidquid vel sibi in Osdagighusen hæreditario jure provenire potuit, vel sororem in locis nuncupatis Lutzilandrem, & Bocchem, atque Heringi possidere videbantur, quod non solum post obitum suum, sed etiam ex præsenti statim tempore ad memoratam ecclesiam contradidit, & in perpetuum traditum esse voluit, ut a præsenti die cum terris, sylvis, aquis, ædificiis suis, mancipiis, animalibus, & cum omni integritate sua ad eam pertinebat. Ordinatio quoque, & dispositio loci, in quo eædem sanctimoniales Deo servire debent, ita ad episcopum, vel præsentem, vel sibi succedentem pertinere, ut singulis annis ad principalem ejus sedem quatuor solidorum pretium persolvatur. Proinde quia hanc petitionem piam per omnia, & justam, & tam episcopo dignam, quam ecclesiæ salubrem fore perspeximus, dum non solum sine damno & detrimento ecclesiæ, verum etiam suæ mercedis & meritorum augmento famulantium Deo numerus augetur, tam proficuæ devotioni nostrum assensum præbere, & tam pium inceptum luce nostrarum literarum confirmare decrevimus. Itaque synodali auctoritate, & communi sacri conventus decreto statuimus, ut locus, qui in territoriis villæ Heresi nuncupatur conjacet, quem supra memorata Waldburg jure mutuario in propriam hæreditatem a Paderbornensi ecclesia mutuata, cum omnibus, quæ ad eundem locum tam prædicti episcopi, quam prædecessoris suo tempore pertinere videbantur, in terris videlicet, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, cultis locis, simulque incultis, domibus, & ædificiis, litis, & diversis servis, mancipiis, animalibus quoque, & cunctis mobilibus rebus, atque cum omni integritate sua ad usum sanctimonialium, de quibus supra diximus ita pertineat, & si quæ deinceps ad eandem ecclesiam, vel in possessionibus, vel in aliis rebus tradita fuerint, possidere, mutuare, & secundum hoc, quod sibi utile esse videtur, facere permittantur. Eodem quoque modo, eademque conditione mansos X. in villa nuncupata Hajohnus, simulque & decimas villarum, quæ ita vocantur, Herisi, Smachtum, Nortgardium, & Suitgardinum cum appendiciis, seu villulis supradictarum ancillarum Dei usibus amodo, & deinceps delegare decrevimus, & ut hoc nostræ immunitatis & synodalis conventus decretum perpetuam, & inviolabilem obtineat firmitatem, imperialem ad hoc confirmandum auctoritatem, & nostris subscriptionibus, & signis hanc traditionis, & communicationis chartulam munire, & omnium unanimi consensu corroborari decrevimus. Datum in Wormatia, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXVIII. Imperii vero gloriosissimi regis Ludovici an. XXVIII. Indictione I.

Signum Luidberti Moguntiacensis episcopi. Adalvvini Saltzburgensis episcopi. Signum Rimberti Hammaburgensis episcopi. Signum Altfridi Hildenesheimensis episcopi. Sgnum Guozonis Wormatiensis episcopi. Signum Salamonis Constantiensis episcopi. Signum Annonis Frisingensis episcopi. Signum Landfridi Sabionensis episcopi. Signum Ermenrici Pataviensis episcopi. Signum Otgeri Rubelacensis episcopi. Signum Luit-

Luitgarii Auguftburgenfis epifcopi. Signum Luidberti Mimigarnifornienfis epifcopi. Signum Thiadrici Mimindenfis epifcopi. Signum Hildegrimi Halverftadienfis epifcopi. Signum Luthardi Paderbornenfis epifcopi. Signum Eralt Feridenfis epifcopi. Signum Aegiberti Ofnabrugenfis epifcopi. Signum A Bernardi chorepifcopi. Signum Hejonis abbatis & presbyteri. Signum Adalgari abbatis, & presbyteri. Signum Thiatrici abbatis & presbyteri. Signum Thiadorici abbatis & presbyteri. Signum Branvvardi abbatis. Signum Egilberti abbatis.

PISTENSIS CONVENTUS

In caufa Hincmari Laudunenfis epifcopi, rebus ecclefiæ fuæ a Carolo rege expoliati,

Anno 868. habitus.

PIftenfe concilium quoddam anno 869. Labbeus affignat; nec fane negaverim, anno illo conveniffe epifcopos ad placitum, B in quo conditum eft capitulare apud Sirmondum inter capitularia Caroli Calvi relatum. Sed & anno præcedenti 868. die III. Kal. feptembris indictione I. epifcoporum conventum, feu concilium ibi coactum demonftrat fchedula Hincmari epifcopi anno illo, eodemque in loco ab epifcopis ibi agentibus, & per illos regi exhibita, legenda apud Labbe tom. X. col. 1269. Venetæ edit. Hæc enim porrecta legitur ab *Hincmaro Laudenfi epifcopo apud Piftas III. Cal. feptembris indict. I. epifcopis de provincia Remorum, Hincmaro* (Remenfi) *Odoni* (Belvacenfi); *de provincia Rotomagenfi, VVeniloni* (Rotomagenfi) *Archamberto* (Bajocenfi) *Sigenando* (Conftantienfi): *De provincia Sennenfi, Aeneæ* (Parifienfi) *Fulcro* (Tricaffinenfi) *Abboni* (Nevernienfi); *de provincia Burdegalenfi, Engenoldo* (Pictavienfi) *Æliæ* (Engolifmenfi). Narrat vero in ea Hincmarus fe per injuriam facultatibus epifcopatus fui omnibus expoliatum effe a rege Carolo, fibi ex eo infenfo, quod rem aliquam ecclefiæ fuæ Lieoudoni, a fe antea beneficii jure conceffam, refumpferat; nec regi, qui reftitutionem mandaverat, obtemperaffet. Porro in eo, quem vocat, *epifcoporum conventu*, caufam fuam difcuti poftulat; & fiquidem immerito fe multari judicaretur, rogat, ut poffeffione rerum fuarum frui libere permittatur. Si quam fibi irrogari injuriam aliquam fenferit, ad Romanum pontificem appellat. Hæc igitur caufa ab illis epifcopis diligenter difcuffa, fententia C pro Laudunenfi lata eft, ac pronunciatum, ut rebus ecclefiæ fuæ redderetur.

CONCILIUM ROMANUM

in quo
Anaftafius S. R. E. cardinalis fæpè antea damnatus, itidem damnatur, Hadriani II. anno I. die IV. id. Octobris

Anno 868. habitum.

ANaftafius S. R. E. olim cardinalis, fed a Leone IV. primum, dein a Benedicto III. depofitus, Nicolao I. defuncto, fub quo in latebris fe continuerat, Hadriano II. facris præpofito, iterum prodiit, novifque fe fceleribus obftrinxit. Quando Hadrianus *congregans Synodum*, ait annalifta Bertinianus ad hunc annum, *iterum illum condemnavit*. Latam in illum fententiam legas ibidem, & apud Labbeum tom. X. Venet. edit. pag. 1145. Cum vero fententia hæc die *IV. id. octobris* indict. II. fignetur, inde plane convincimur, concilium hoc aliud effe ab eo, quod Adrianus, ifto quidem anno, fed ante menfem auguftum, ut ex infcriptione literarum ejufdem ad Ignatium patriarcham arguitur, convocavit.

CON-

ANNO CHRISTI 868.

CONCILIUM INCERTI LOCI

Episcoporum Galliæ & Burgundiæ,

Anno circiter 868. habitum.

IN hoc concilio, quod Labbeus ex Hugone Flaviacensi in chron. Virdun. desumpsit, dantur literæ synodicæ ad Hadrianum II. papam. Illæ vero, quamquam non integræ extant in eodem chronico, adhuc tamen longius excurrunt, quam Labbeus hic retulerit. Cum autem fragmentum istud integrum, nonnisi ex incuria apud eumdem detruncatum sit, ideo hic danda, quæ ibidem desiderantur. Post illa igitur verba: *tanquam venenatum elleborum amputari;* additur in chronico. „ Et post pauca hoc addiderunt: *Quid putamus si beatissimus papa Nicolaus in diebus suis hoc audisset, & in literis, quasi ab apostolica sede confictis, quod laici comites non permitterent in civitatibus episcopos ordinari, nisi quos sæcularis potestas e latere suo misisset? Quid inde scriberet? quo dolore moveretur? quousque gemitus daret, cum prospiceret sanctissimum ordinem tam illicite tractari, & ad tantum nefas prosilire quemquam ausum, ut de sede apostolica tam inconvenientia, & extra usum ecclesiasticum omnino scriberet?*

Literæ illæ Nicolai, quarum excerpta Patres concilii hujus exhibent, inscribuntur ad Adonem Viennensem, & in secunda appendice Labbei epist. III. insertæ sunt.

LAUDUNENSIS SYNODUS DIOECESANA

Pro indicenda sacrorum cessatione in tota illa diœcesi ad nutum episcopi,

Anno 869. habita.

Anno 869. HIncmarus Laudunensis episcopus, homo in primis turbulentus & pervicax, Caroli regis animum offenderat, quod roganti, ut Liudoni comiti concessum prius, dein ablatum episcopii sui feudum restitueret, acquiescere recusasset; ideo grave aliquid sibi ab eo imminere norat. Quare ad Vermeriensem synodum invitatus, in ipso profectionis suæ limine diœcesis suæ clerum in synodum convocavit. Quid vero in ea præstiterit, narrant ecclesiæ illius clerici, in ea, quam ad Hincmarum Remensem archiepiscopum scripserunt, epistola, quam Hincmarus Remensis in suis ad clerum Laudunensem datis literis inseruit. Has Hincmari literas ex codice Vaticano primus vulgavit Labbeus concilior. tom. X. col. 1299. Hæc vero epistolæ illius de hac synodo verba: *Dum XIII. Cal. majas pater noster in monte Lauduno in sua synodo de perplurimis utilitatibus suæ sanctæ ecclesiæ ordinando, & emeliorando quædam in eis disputaret, occurrit pro successu temporum quædam pars ejus disputationis, pro qua, quia ordinandi rerum ecclesiasticarum potestas ab eo, cum jus & lex canonum jubendo præcipit, ut episcopus res ecclesiæ suæ quibus voluerit, & quomodo voluerit disponendo dispenset, auferretur; perplurimæ auctoritates sancti Petri successorumque ejus, quibus qualiter, & quomodo data sit potestas ligandi & solvendi, ab eodem pastore nostro in præsentia totius synodi eas relegendo recitatæ sunt. Quibus recitatis memor injuriarum suarum, quæ ei moderno acciderant tempore, addidit, quod immineret tempus comprovincialis synodi, quæ in Vermeria palatio regio a vobis, vestrisque suffraganeis VIII. Kal. majas habita est. Ad quam vestris literis evocatus, libenti animo coram omnibus professus est, se sine ulla intercapedine progressurum. Sed quia credebat in ipsa synodo, quod mos haud exposcit canonicus, aliquam violentiam sibi inlegaliter & contra leges canonum a quocumque fieri, sermone contestatorio, & auctoritate sancti Petri, quod si ei licentia eundi Romam prohiberetur, aut ipse captus obtineretur, omnes sacerdotes totius parrochiæ suæ colligavit, ut nemo eorum in ea sacerdotali ministerio tamdiu uteretur, usque dum ille ipse nobiscum iterum viva voce loqueretur, aut literæ ex ipsa sancta sede beati Petri apostoli nobis mitterentur. Quo facto, quod tunc accidit, nunc in Silvaco palatio V. Kal. junias peractum est. Qua tamen die priusquam ad ipsum Silvacum perveniret, præscius venturæ violentiæ suæ, prædixit Sacerdoti nostro Clarentio, simulque Diacono Teutlando, ut nobis denuntiarent per omnia nos servaturos, quæ causa suarum injuriarum, & ut satius dicamus, pro statu sanctarum ecclesiarum, in præscripta synodo XIII. Kal. majas omnibus sacerdotibus suæ parochiæ observare auctoritate sancti Petri ipse præceperat.* Et post aliqua. *Quapropter quia eundem Dominum nostrum regia potestate retentum, & reclusum viva voce adire non poteramus, & sacerdotali ministerio, prohibiti ab eo, frui non audebamus &c.*

RO-

ROMANA vel forte CASINENSIS SYNODUS

Pro restitutione Guntharii Coloniensis episcopi & aliorum, Anno forte 869. Hadriani II. anno II. habita.

LOtharius rex summorum pontificum minis & anathematibus inductus Waldradam pellicem, in speciem saltem, abjecerat. Tum Romanum iter anno 869. ait annalista Bertinianus suscepit, *causa uxorum suarum*, ut idem scriptor notat, forte ut Hadriano pontifici factum suum approbaret, ageretque apud illum, quo depositi ea de causa factionis suæ episcopi restituerentur. Sed cum nihil impetrare se posse a B pontifice intelligeret, ad Ludovicum II. imperatorem, Beneventi agentem perrexit, ut ejus forte intercessionem apud pontificem impetraret. Evicit ab illo, ut pontificem Cassinum vocaret, quo pariter idem Lotharius cum Engelberga imperatrice ejusdem Ludovici uxore contendit. Ibi multis ab imperatrice adjuratus est pontifex, quo exorabilem se Lothario suisque præberet. Nec ille renuit, concessa Lothario primum sacra communione, ea tamen facta protestatione, siquidem post abjectam e cœtu fidelium a Nicolao I. Waldradam, nunquam deinceps eam admisisset in thori vel colloquii societatem, accederet; sin minus, ipse se C retraheret. In communionem pariter, sed laicam tantummodo, recepit Guntharium profitentem subdere se exauctorationi suæ, quam a Nicolao pontifice tulerat. Ea igitur occasione, in qua de restituendis episcopis Lotharianæ factionis agebatur, concilium illud habitum fuisse credo, in quo oratio illa ab uno ex Patribus recitata est, cujus fragmentum statim damus, vulgatum a Muratorio Rer. Italic. tom. II. par. II. col. 136. Huc enim ea omnia conveniunt, quæ in eodem fragmento leguntur: Theithberga regina *olim ad hanc sedem apostolicam* venisse perhibetur; constat enim regiam illam fœminam non ante annum 867. Romam ad pontificem venisse, ut ego in meis ad Pa- D gium adnotationibus ad A. 868. animadverti. Guntharii ibi mentio est, Theuthgaudii siletur: cur nam, si ambo deliquerant? Ideo fortasse, quod Theuthgaudius jam obiisset; id vero non ante annum 868. contigisse ex authore historiæ Trevirensis Spicileg. Dacherian. tom. II. pag. 215. nov. edit. in fol. colligimus. Ex his falsi revincitur conjectura Muratorii ad Synodum Romanam anni 864. orationem hanc referentis. Cum vero imperatoris postulationes in eadem oratione significentur, Lotharii regis tanquam adhuc viventis mentio in ea fieri videatur, & ad eum redire Theuthberga renuere appareat; constat utique concilium hoc post annum E 869. quo Lotharius obiit, haberi minime potuisse. Ea pariter oratio exhibet concilium quoddam, in quo de restituendis in communionem episcopis, & clericis, imperatore poscente, agebatur. Hæc omnia cum illa temporis circumstantia, qua Hadrianus Casinum venit belle quadrant. Superest fragmentum hoc concilii, ut opinor, Casinensis proferatur.

ORATIO ANONYMI CUJUSPIAM EPISCOPI

habita In Synodo.

QUod vestra, Deo digna, paternitas, ac in Christo diligenda Fraternitas in unum hodie convenit, immensas omnipotenti Deo grates referimus, quia in tanto venerandorum patrum discipulorumque Christi collegio nihil aliud enixius tenendum fore existimamus, nisi quod & divinæ placeat majestati, & ad sanctæ Dei ecclesiæ statum & exaltationem prorsus attineat. Præcipue cum Veritas dicat: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (a) Et Psalmographus: *Ecce quam bonum, inquit, & quam jucundum habitare fratres in unum.* (b) Quod cum ita sit, humili prece deposcimus, ut nos, qui minimi sumus omnium vestrum, si ea forte scriptis, aut verbis protulerimus, quæ reprehensione digna sunt, fraterno corripiatis & instruatis affectu. Quoniam in his, quæ divinis acta probantur mandatis, & mysticas sanctorum Patrum non violant sanctiones, vos sequi parati sumus, & in nullo a vestris salubribus disciplinis ac monitis dissentire. Tamen quid nos de quibuslibet clericis, qui a sancta & prima sede apostolica damnantur, sentiamus, breviter ad vestram divinitus inspiratam reducimus memoriam. Scitis enim melius ipsi, quia præ omnibus Christi ecclesiis per potestatem beatissimi Petri Apostoli sancta Romana ecclesia obtinet principatum; ita ut illa suo cuncta judicio comprehendat, & de ejus nemini judicare judicio liceat. Siquidem, ut arbitramur, non interim tamen testificamur, nullus ab ea depositus, est restauratus; & si forsitan est, non utique indiscrete. Quia Christus futurorum præscius optime quidem præscivit, minime in sede Petri apostoli sui fore sessurum pontificem, qui injuste judicaret, aut deponeret quemquam, quem oportet juste postmodum restaurare. Ad quod pertinere potest hujus ecclesiæ vox, quam per Apostolum cognovistis: *Si hæc quæ destruxi iterum reædifico, prævaricatorem me constituo.* (c) Beatus autem papa Gelasius in epistola ad episcopos per Dardaniam constitutos, inquit: *Sed nec illa præterimus quod apostolicæ sedi frequenter, ut dictum est, more majorum, etiam sine ulla synodo præcedente exsolvendi, quos synodus iniqua damnaverat, & damnandi, nulla existente synodo, quos oportuit, habuerit facultatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanasium synodus Orientalis addixerat, quem tamen exceptum sedes apostolica, quia damnationi Græcorum non consensit, absolvit. Sanctæ memoriæ nihilominus Johannem Constantinopolitanum synodus etiam catholicorum præsulum certe damnaverat, quem simili modo sedes apostolica*

(a) Matth. 18.
(b) Ps. 132.
(c) Ad Galat. 2.

etiam

etiam sola, quia non consensit, absolvit. Ecce non quos ipsa sedes, sed quos iniqua vel æqua synodus damnaverat, resolvisse refertur. Item illic: *Nec plane tacemus quod cuncta per Mundum novit ecclesia, quoniam quorumlibet sententiis ligata pontificum sedes Beati Petri Apostoli jus habeat resolvendi, utpote quæ de omni ecclesia fas habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio. Siquidem de qualibet ad illam mundi parte canones appellare voluerunt, ab illa autem nemo sit appellare permissus.* Et infra: *Ut ergo*, inquiens, *sola jus habuit absolvendi eos, quos synodica decreta perculerant, sic etiam synodo in hac eadem causa plurimos etiam Metropolitanos damnasse cognoscitur.* Item ipse sanctus papa Gelasius in commonitorio, quod Fausto magistro fungenti legationis officio Constantinopoli dedit, ita scribit: *Ipsi sunt canones, qui appellationes totius ecclesiæ ad hujus sanctæ sedis examen voluere deferri; ab ipsa vero nunquam prorsus appellari debere sanxerunt. Ac per hoc illam de tota ecclesia judicare, ipsam ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio judicari; sententiamque illius constituerunt oportere dissolvi, cujus potius sequenda decreta mandarunt.* Hi enim si talia in sacerdotio positi commiserunt, qualia si ante sacerdotium, vel clericatum committerent, ad clericatus officium non promoveri debuerant, quomodo nunc restaurari post lapsum debeant, non advertimus. Quibus secundum Apostoli Petri vocem *melius erat non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto mandato.* Possunt enim per hoc exemplum homicidæ, & adulteri vel cæteri, nec ipsa fortasse communionis gratia digni quantum ad nefas attinet, restaurari. Unde non solum generalis ecclesiæ, & Petri specialiter privilegii vilescit auctoritas, verum etiam multifariæ occasionis dilatatur iniquitas.

Igitur apostolica sedes juxta illud, quod in epistola sancti papæ Leonis ad Pulcheriam Augustam legitur, *severius agit cum obduratis, & veniam cupit præstare correctis.* Quia & omnipotens Deus, ut alia nunc omittamus Petrum lachrymantem suscepit, & peccantibus Angelis non pepercit. Cujus exemplo Discipuli ejus, & ovium suarum pastores edocti eos, qui solvendi fuerant, absolverunt & ligandos, vel condemnandos, ut prætulimus, perenniter, non solum præsentialiter, sed & absentialiter ligaverunt ac damnaverunt. Denique qui istos damnavit veteris constituti fuit exequtor, non novæ constitutionis extitit auctor. Et nescimus quam veniam, aut misericordiam postulent, qui nunquam nisi misericorditer judicati sunt, ut opinamur, & numquam facinora, quæ perpetraverant quibuslibet evidentibus gemitibus deplorarunt. Præfatus enim papa Gelasius in eodem Commonitorio inter cætera, & ad locum ait: *Legatur, ex quo est religio christiana, vel detur exemplum in ecclesia Dei, a quibuslibet pontificibus, ab ipsis apostolis, ab ipso denique Salvatore, veniam nisi se corrigentibus fuisse concessam.* Auditum autem sub isto cælo nec legitur o-

A mnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur. *Date nobis veniam, ut tamen nos in errore duremus.* Id quoque parum est. Ostendant qui nobis canones nituntur opponere, quibus hoc canonibus, quibus regulis, qua lectione, quove documento, sive a majoribus nostris, sive ab ipsis apostolis, quos potiores merito fuisse non dubium est, seu ab ipso Domino Salvatore, qui judicaturus creditur vivos & mortuos, si vel factum est unquam, vel faciendum esse mandatur? Mortuos suscitasse legimus Christum. In errore mortuos absolvisse non legimus. Et qui hoc certe faciendi solus habuit potestatem, Beato Petro principaliter mandat apostolo: B *Quæ ligaveris super terram, ligata erunt & in cælo, & quæ super terram solveris, soluta erunt & in cælo.* Super terram, inquit; nam in hac ligatione defunctum nunquam dixit absolvi. Quod ergo nunquam factum est, vel mente concipere formidamus, scientes in divino judicio non posse penitus excusari. Item illic illud quoque ridere me libuit quod ait: *Si necesse fuerit veniam postulare.* Existimans nimirum tunc se peccatorum veniam postulare, si ei concedamus, ne peccare desistat: immo etiam, quod absit, cum eodem consentiamus nos quoque peccare. Nescio inter quæ Mundi prodigia hæc vox possit admitti....... Concordat huic sententiæ C beatus papa Gregorius, qui sic misericordiam impendi proximis jubet, ut qui impendit, sui prius valeat misereri. Nam in libris moralium ita scribit. *Ille quippe bene agit quæ pia sunt, qui scit prius servare, quæ justa, ut collatus in proximos rivus misericordiæ de justitiæ fonte ducatur. Nam multi proximis quasi opera misericordiæ impendunt, sed injustitiæ facta non deserunt. Qui si veraciter proximis misericordiam facere student, sibi ipsis debuerant juste vivendo misereri. Unde scriptum est: miserere animæ tuæ placens Deo. Qui enim misereri vult proximo, a se trahat necesse est originem miserendi. Scriptum namque est: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quomodo ergo alteri* D *miserendo pius est, qui adhuc injuste vivendo fit impius sibimetipsi? Unde per quendam sapientem dicitur: qui sibi nequam est, cui bonus erit? Ad exhibendam quippe misericordiam, ut indigentibus plene exterius valeat impendi, duo sibi necessaria congruunt. Idem homo qui præbeat; & res, quæ præbeatur. Sed longe incomparabiliter melior est homo, quam res. Qui itaque indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam a nequitia non custodit, rem suam deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit auctori; & hoc, quod majus, servavit iniquitati.* Cyprianus autem Charthaginensis episcopus in quadam sua ait epi- E stola: *Properandum non puto: non incaute aliquid, & festinanter gerendum: ne dum temere pax usurpatur, divinæ indignationis offensa gravius provocetur.* Et alias: *Sufficiat*, inquiens, *lapsis ruina una, ne volentes surgere, sua circumventione præcipitentur.*

His igitur succinctè prolatis, absit a nobis, ut veniam, vel misericordiam asseveremus denegandam esse correctis. Sed ut ad istos stylum reflectamus, si de misericordia

suæ

ANNO CHRISTI 869.

suæ restitutionis, aut de misericordia alius alicujus beneficii quæstio agitatur, quare palam non dicitur, sed astutè misericordia imploratur? Et de qua misericordia dicatur, vel unde misericordia quæratur, silentio tegitur? Quod si de misericordia beneficii alicujus dicitur, etiamsi habent beneficia, nos præsumentes suggerimus, ut habeant ampliora. Si autem de misericordia suæ restitutionis illorum conscientia tenet, an non ignoramus. Siquidem conscientiæ omnium Deus est cognitor, & scrutator. Nos tamen nullius conscientiam judicare valemus. Contra quos sapientissimus Salomon ait: *Qui celat delicta non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Verumtamen sicut jam B fassi sumus, si adulteri & criminosi possunt ad sacerdotium promoveri, restituantur isti in suis honoribus, qui dudum in sacerdotio constituti, non sunt veriti criminosi vocari. Ceterum perpendite quæsumus qualiter isti correcti sunt; qui non solum correctionem suam nequaquam ostendunt, & delicta sua, quæ etiam terras, ut fertur, occupant, non confitentur, verum etiam, sicut multorum relatio, & scripta testantur, vetitum sibi officium quidam horum usurpare refertur; quidam autem ante audientiam contra canones communicasse, sicut se murmur ecclesiæ habet: (proh dolor!) criminatur. De talibus enim prædictus Cyprianus episcopus C dicit: *Si quis autem pœnitentiam agere, & Deo satisfacere detrectans infelicissimè, & satellitum ejus partes gesserit, & hæreticæ factioni conjunxerit, sciat se postea ad ecclesiam redire, & cum episcopis, & plebe Christi communicare non posse.* Item ipse sanctus in epistola ad plebem: *Ut non facilè aliquis communicet, nisi prius pœnitentiam egerit,* refert. *Audio tamen quosdam de presbyteris, nec Evangelii memores, nec quid ad nos martyres scripserint, cogitantes, nec episcopo honorem Sacerdotii sui, & Cathedræ reservantes, jam cum lapsis communicare cæpisse, & offerre illis, & Eucharistiam dare, quando oporteat ad hæc per ordinem pervenire. Nam* D *quum in minoribus delictis, quæ non in Deum committuntur, pænitentia agatur justo tempore & exomologesis fiat, inspecta vita ejus, qui agit pænitentiam; nec ad communicationem venire quis possit, nisi prius illi ab episcopo, & clero manus fuerit imposita: quanto magis in his gravissimis, & extremis delictis cautè omnia, & moderatè secundum disciplinam populi observari oportet.* Et paulo post: *Vel vos itaque singulos regite consilio, ac moderatione vestra, & secundum divina præcepta lapsorum animos temperate, ut nemo importuno adhuc tempore acerba poma decerpat, nemo navem suam quassatam, & perforatam fluctibus, priusquam diligenter refecerit,* E *in altum denuò committat; nemo tunicam scissam accipere, & induere properet, nisi eam ab artifice perito sartam viderit & a fullone curatam receperit;* & reliqua.

Sed his paulisper ad sanctam vestram memoriam, patres, & reverendi Dei ministri, reductis, nobis videtur, ut primum causa *Theobergæ reginæ*, quæ primum læsa est, & olim ad hanc sedem apostolicam veniens, sicut scitis, inter alia cum juramento dice- A bat, quod ante inter paganos aufugeret, quam faciem *Lotharii gloriosi regis* videret. Certè nisi, ut æstimamus, timorem mortis illa pavesceret, hoc nullatenus ex ore suo proferret. Vos autem quos Dei gratia medicos animarum fecit, juxta qualitatem morborum medicamina languentibus adhibete. Nos verò inutiles, & omnium vestrum minimi considerationem vestram sequi parati sumus; sed de judicio sedis apostolicæ, ipsius Beati papæ Gelasii inhibiti sententia retractare non audemus. Jam verò si ita placet, ea, quæ ipsa sedes judicavit, quod vix sine discrimine fieri potest, retractet. Potestas enim illi a subditis non adimitur. Videat B tamen quæ faciat, ne in divino judicio coram summo Deo, qui omnium potestatum jura gubernat, & cunctis sæculis dominatur, districtam rationem ponat. Porrò si quis nos cogere conans, ad sedis apostolicæ retractandum judicium unanimitatem nostram commoverit, prævideat, unde causa prævaricationis sumat exordium, & quo finis conclusio dirigat cursum. Nos enim petimus, & humiliter suggerendo precamur, ac per omnes Dei virtutes quantum possumus, adjuramus, ut si placet de sedis apostolicæ judicio retractari, & quod inhibitum est judicari, hoc agatur consilio, & tractatu non solum nostrorum, sed etiam istorum regno- C rum episcoporum, nec non &, si fieri potest, Orientalium utcumque antistitum, ubi scelera, quorum ultio falso injusta dicitur (proh dolor!) sunt admissa. Rursum petimus, & humiliter obsecramus, ut suggeratur piissimo nostro imperatori, Deique cultori, & ecclesiæ Christi tutori, ut sicut progenitores ejus Christianissimi, & Orthodoxi imperatores fuere, & ipse illorum vestigium sequens Christi ecclesiæ (Deo gratias) honorem ampliavit, & decus; ita Romanam ecclesiam caput omnium, cujus est defensor, & advocator, defendat, exaltet, & protegat, & in aliquod præcipitium nos numquam mergi permittat; quatenus sempi- D terna laus, & gloria, simulque copiosissima merces illi divinitus augmentetur. Suggeratur etiam illi, & ab ejus majestate flexo poplite postuletur, ut sollicitè perscrutari debeat, qui sint illi, qui lucra corporum, an qui penitus lucra animarum quærant, & sui corporis incolumitatem velint. Potius nos audiat salubria suggerentes, quam alios unum horum tantummodo suadentes. Præcipuè quum nos non nostra, sed ea, quæ sunt Jesu Christi quæramus; & pro salute, statu & exaltatione totius sui imperii sempiternum, ac immensum imperatorem momentaneis precibus imploremus.

Auctoritatem autem Antiocheni concilii, E quæ inter cætera nostræ suffragatur suggestioni, ecce subjecimus, nam ejusdem concilii capitulo duodecimo definitum est: *Si quis a proprio episcopo presbyter, aut Diaconus, aut a Synodo fuerit episcopus forte damnatus, & imperatoris auribus molestus extiterit, oportet ad majus episcoporum converti concilium, & quæ putaverint habere juxta, plurimis episcopis suggerant, eorumque discussiones, ac judicia præstolentur. Si*

ANNO CHRISTI 869. 870.

verò hæc parvipendentes molesti fuerint imperatori, hos nulla venia dignos esse, nec locum satisfactionis habere, nec spem futuræ restitutionis penitus opperiri. Postremò jam quia compellimur, & a sedis apostolicæ majori auctoritate, atque judicio ad minorem, quod non debet fieri, proclamatur, habemus alias auctoritates, quæ nos sine omnium episcoporum, tam Orientalium scilicet, quam Occidentalium, quos diximus, præsentia de his aliquid examinare non statuunt. Denique jam fatus Sanctus Cyprianus Carthaginensis episcopus in epistola ad plebem de quinque presbyteris ait: *Placuit tam nobis, quam Confessoribus & Clericis urbicis, item universis episcopis nunc in nostra provincia, vel trans mare constitutis, ut nihil innovetur circa Lapsorum causam, nisi omnes in unum conveniremus.* Et iterum in alia epistola: *Audiant*, inquiens, *quæso patienter consilium nostrum, expectent regressionem nostrum, ut cum ad vos per Dei misericordiam venerimus, convocatis coepiscopis pluribus, secundum Domini disciplinam, & Confessorum præsentiam, vestram quoque sententiam, Beatorum Martyrum literas, & desideria examinare possimus.* Hæc igitur propter improbitatem quorumdam sub brevitate A transcurrimus, ne nostrum auditum misericordiæ tantum januis claudere velle dicamur, cùm nemo nesciat sanum sapiens, nec etiam *Guntharium*, & *Zachariam* lateat, quod ad illicita compellimur, & ad ecclesiæ læsionem prohibita contingere cogimur. Judicatum est enim justè de illis, & per sedem apostolicam, ubi totius judicii summa potestas est, & auctoritas, de his extat deliberatum, a quo nemo est appellare permissus; de cujus judicio retractari non licet; cujus sententia debet sine tenus insolubilis permanere, si Christianitatis vigorem, & opus quis non cœperit conculcare. Porrò si in mundanis quilibet suspectum habet Judicem, præsentiam ducis requirit; si Ducem B suspectum habet, præsidem adit; si & ipsum suspectum habet, ad Imperatorem, a quo jam non est appellandum, recurrit: quanto magis in ecclesiasticis id observandum est; ut si aliquis judicatur ab inferioribus, debeat ad sublimioris sedis, hoc est apostolicæ judicium proclamare? Ab illa autem judicatus qualiter ad inferiores debeat proclamare, nullis exemplis, nullis judiciis, nullis legibus, nullisque Traditionibus omnino reperimus.

SYNODUS CAPHARTUTÆ JACOBITARUM

Pro statuenda inter eos ecclesiastica Hierarchia,

A Joanne patriarcha Antiocheno Jacobita, anno Græcorum 1180. *Christi* 869. *celebrata.*

Anno 869. Occasione schismatis inter Joannem patriarcham Antiochenum Jacobitarum, & Basilium Maphrianum Orientis, idest primatem itidem Jacobitarum Orientalia incolentium, Maphrianorum Orientis suprema post patriarchalem potestas scissa erat in duo. Huic tollendo schismati, utroque æmulo fatis jam functo, Joannes patriarcha concilium ad Caphartutam indixit, in quo & pax ecclesiæ illi reddita, & canones octo sanciti; *qui ad patriarcham, & Maphrianum spectant: ut scilicet Maphrianus primum a patriarcha locum supra omnes pontifices Occidentales obtineat, utque ipse electo patriarchæ manum imponat. Absolutus præterea Basilius cum sociis, & quos Callinici, Haran, & Rhesinæ, episcopos consecraverat, ad alias vacuas sedes translati.* Ex Assemano Bibl. Orient. to. 2. pag. 437.

AD CONCILIUM COLONIENSE

Anni 870. vel ad alterum 873.

ADDITIO.

Anno 870. vel 873. Mabillonius V. Cl. in analectis suis pag. 143. vulgavit collectionem quamdam veterum canonum, opera Abonis Floriacensis abbatis digestam, in qua §. 36. exhibetur canon 56. concilii Coloniensis, eundemque ad concilium anni hujus idem vir clarissimus referendum opinatur, ea ductus ratione, quod in annalibus Pithœanis anno isto 870. concilium Coloniæ habitum, & in eo disciplinæ ecclesiasticæ canones plures constituti adnotantur. Verum & anno 873. concilium alterum ibidem convenisse, coeuntibus episcopis ad dedicationem templi S. Petri ibi erecti, ex actis ejusdem concilii apud Labbeum tom. XI. pag. 249. Venet. edit. constat; idemque posterius concilium in dedicatione templi coactum cum priori illo anno 870. confudisse Annalistam ex eo discimus, quod templi ejusdem dedicatione habitum idem illud concilium anni 870. affirmet. Quare non satis constare arbitror, utrum canon, mox recitandus, ad concilium anni 870. sive ad alterum 873. pertineat.

Ex Concilio Coloniæ cap. LVI.

Ut nemo episcoporum quemlibet sine certa, & manifesta peccati causa, communione privet ecclesiastica. Anathema autem sine consensu archiepiscopi, & episcoporum, prælata etiam evan-

ANNO CHRISTI 871. 872.

vangelica admonitione, nulli imponat, nisi unde canonica deceat auctoritas; quia anathema æternæ mortis est dam- A natio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.

COMPENDIENSE CONCILIUM

In quo de reducendo Carolomanno ad obsequium patris sui Caroli Calvi actum est, & in fautores ejus anathema dictum.

Anno 871. habitum.

Anno 871. CUm tam multi diligentissimi scriptores celebrata in Gallia concilia collegerint, B mirari subit tam multos simul oculos fugere potuisse Compendiense concilium, cujus, sin minus concilii nomen, res tamen ipsa extat in expostulatione Hincmari Remensis adversus Hincmarum Laudunensem cap. XX. quæ lecta in synodo Duziacensi extat apud Labbe tom. X. Ex ea vero constat Hincmarum Remensem cum suffraganeis suis convenisse Compendii, *quando de Carolomani, & complicibus ejus conversione tractabatur*; qua conversione desperata, Hincmarus cum suffraganeis sententiam dixit excommunicationis in diœcesanos suos, qui perduelli filio favere non destitissent. Extat sententia illa inter epistolas Hincmari num. XXXII. & ad Remigium Lugdunensem archiepiscopum ejusque suffraganeos dirigitur. Fateor equidem Hincmarum Laudunensem adversus sententiam illam eo nomine excepisse, quod in synodo minime lata fuerit; qua de re in eadem expostulatione cap. XXII. Id tamen objecit Hincmarus, quod in concilium quidem episcopi convenissent, ut de causa Carolimanni tractarent; dein soluto concilio, cum jam episcopi quidam abiissent, inter quos episcopus Laudunensis, Hincmarus Remensis cum reliquis, qui nondum abjerant, episcopis, sententiam illam tulit.

JOANNES PAPA VIII.

Sedit ab anno 872. usque ad 882.

APPENDIX EPISTOLARUM JOANNIS VIII.

COLLECTORIS IN SEQUENTES EPISTOLAS ADMONITIO.

EPistolas Joannis VIII. a Labbeo, cæterisque post illum collectoribus conciliorum, prætermissas, *ipse pariter* omittere constitueram, quod raræ essent, nihilque continerent ad canonicam scientiam, sive ad historiam ecclesiasticam illustrandam pertinens. Sed cum aliquas ex illis dare hæc eadem necessitas cogeret; aliqua pariter de nonnullis adnotanda succurrerent; ideo cum spicilegium quoddam dandum fore animadverterem, malui omnes, quotquot collegeram, exhibere. Cum præsertim fieri potuerit, ut quas ego supervacaneas reputavi, hæ lectorum quorumdam consilio maxime servirent; ac præstare judicarim inutile potius aliquid tradere, quam aliquid omittere, quod unius vel alterius Lectoris commodis servire posset.

Inter eas verò, quæ colligendæ suppetebant, epistolæ, suum sibi locum præ cæteris vin- D dicaret epistola, ita enim appellat, quam Baluzius Miscellan. tom. VII. velut ineditam pag. 352. repræsentat; continet enim pontificis illius in violatores raptoresque rerum sacrarum sanctionem. At dum illam excutio, agnovi tandem, factaque collatione reperi, ipsum esse canonem V. concilii Ravennatensis, cujus canones Holstenius primum, dein Labbeus in sua collectione vulgavit. Hac ergo omissa reliquas produco.

I.

JOANNIS VIII. BULLA

Qua confirmatur partitio monachorum S. Medardi Suessionensis.

Johannes episcopus servus servorum Dei, venerandæ congregationi religiosorum monachorum venerabilis monasterii sancti & confessoris Christi Medardi, nec non & beati martyris Christi Sebastiani imperpetuum.

Ex Mabillon. An.O.S.B. to. III num. XX. append.

QUotiens illa a nobis tribui pro desiderio postulantis, quæ omni rationi incunctanter conveniunt, animo nos decet libenti concedere, & pie petentibus impartiri suffragium. Igitur omnium Christi fidelium cognoscat solertia, quoniam dilectissimus filius noster Carolus imperator au- E gustus, beatorum Petri & Pauli apostolorum principum adiens limina, nobis mente devota suggessit, quatenus eidem prædicto venerabili monasterio ad utilitatem & usum tam nominatorum monachorum, ibidem Domino servientium, per apostolatus nostri privilegium confirmaremus, & immobilia loca, quæ idem christianissimus Cæsar, tam pro veneratione eorumdem sanctorum, quamque pro mercedis suæ augmento per regale præ-

ANNO CHRISTI 872.

præceptum contulisse dinoscitur, quorum nomina inferius scripta leguntur, Bernejum scilicet, Croviacum, Domno regium, Sodoleum, Berziacum una cum molendino, Berziso, marisiacos duos, atque spicarium & propter has Murocinetum, Cerniacum-vadum, sicut Hilduinus anterior abba ad suum tenuit dominicatum, superaddens in Murocincto mansum unum, Malcas etiam & piscinas super mare & Cubonimaci cultæ terræ bonaria XXIV. & Ruminiaco mansos quinque, & partem prati de loco Geigio, & mansos duos in villa, quæ dicitur Lentgere-vicinium; decernens, ut camera vestimentorum monachorum habeat tres villas, Capram, Albiacum, & Solmam; & hospitalis nobilium accipiat nonam ex villis ipsius abbatiæ secundum priscam consuetudinem, & habeat Cauciacum simul cum lignariis de Pivone: & hospitalis peregrinorum accipiat decimam, & habeat Hatoniscurtem. Thesaurarius autem & portarius, atque hospitalarius, necnon & camerarius intra octo dierum dominicæ nativitatis, & resurrectionis Dominicæ spacia, bis in anno plenariam refectionem habeant; insuper ex præfatis aliis villis terminum nativitatis dilecti filii sui Carolomanni plenariam refectionem habeant, & post ejus obitum diem nativitatis transferant in diem depositionis. similiter ex villa Bernoilo decrevit refectionem abundanter fieri eisdem monachis in anniversario Bertæ amitæ suæ, & luminaria exhibeat ecclesiæ sanctæ Sophiæ inferiori, & sanctæ Trinitatis superiori, sicut in privilegio ejusdem pii augusti de his omnibus facto continetur: ut quicquid ab eodem illustrissimo Cæsare tam de mobilibus, & immobilibus rebus, quam de thesauro collatum est, & in futuro conferetur, pro animæ suæ remediis firmum & inviolabile in perpetuum omnino consistat. Hujus rei gratia, quia eumdem sublimem imperatorem divino amore contactum pia egisse confidimus, congruis suggestionibus ejus favere volentes, decernimus, stabilimus, & apostolica auctoritate omnimodis confirmamus cuncta superius dicta immobilia loca cum nobilibus, seu famulis utriusque sexus, una cum thesauro ad usum & utilitatem supra dictorum monachorum, utpote idem præstantissimus imperator augustali præcepto eidem monasterio ob salutem animæ suæ concessit, vel concessurus erit. Statuimus autem sub divini judicii obtestatione, & anathematis interdicto, ut nemini mortalium liceat quoquo modo aliquid dare de his omnibus a jure venerabilis nostri monasterii, vel utilitate monachorum auferre, alienare, subripere, aut per qualemcumque modum, vel argumentum subtrahere: sed omnia hæc, & quæ adhuc in thesauro ab ipso pio Cæsare vel ab aliis Deum timentibus in jus, dominium, vel utilitatem nostri venerabilis monasterii ac monachorum ibidem morantium conferentur, perennibus consistat omnino temporibus. Si quis autem, quod numquam optamus, contra hoc nostræ confirmationis præceptum, aliter agere non formidans, aliquid inde alienare, minuere, subtrahere, vel temerario ausu mutare præsumpserit, aut aliter ordinare, præter quod jam ordinatum est, tentaverit, vel in toto, vel in parte transgressor apparuerit; Dei omnipotentis judicio sciat se esse anathematis vinculis innodatum, & cum Diabolo, & ejus atrocissimis pompis; atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi; & cum impiis omnibus portionem habeat, & a regno Dei alienus existat. Qui verò pio in omnibus intuitu verus observator, & curator exstiterit benedictionem, gratiam, & cælestem misericordiam, sive veniam delictorum suorum a justo judice Domino Deo nostro consequi mereatur. Scriptum per manum Benedicti notarii regionarii, & sacro-sanctæ Romanæ ecclesiæ in mense januarii, indictione nona. Bene valete, quarto nonas Januarii, per manum Anastasii Bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ, anno Deo propitio pontificatus Domini Johannis quarto, imperatore domino piissimo perpetuo Augusto Carolo a Deo coronato magno imperatore anno primo, & post consulatum ejus anno primo, indictione nona.

II.

AD EPISCOPOS BRITANNIÆ.

Quid agendum de monachis ab abbate suo ordinatis.

Johannes servus servorum Dei episcopus Romanæ urbis, in Christo fratribus universis episcopis citerioris Britanniæ salutem in Christo & visitaonem.

Ex Anecdot. Marten. to. II. col. 867.

QUia vice B. Petri apostolorum principis Domino Deo dignante omnium ecclesiarum curam suscepimus, sollicitudinem[1], qua uniuscujusque fides integra in eodem Domino reservetur, sine qua nullus ei placere valebit, ubique severe observare debemus, ideoque notum sit vobis quoniam carissimus frater noster Arduinus, sanctæ Turonensis ecclesiæ archiepiscopus, veniens ad apostolorum limina Romam oratum, interpellavit nos, quod jura sui archiepiscopatus, quæ ab antiquis temporibus per decreta sanctorum pontificum sanctæ Romanæ matris ecclesiæ suis prædecessoribus concessa & confirmata fuerunt, a vestro archiepiscopo & suis decessoribus per violentiam, & paganorum Normannorum contrarietatem sublata videntur, unde apostolica auctoritate vobis sciatis interdictum, ne illius ullo modo juri resistatis deinceps, de omnibus quæ prædictus archiepiscopus confirmat archiepiscopatui sui pertineri debere, quousque ille vester archiepiscopus, aut aliquis ex vobis cum Arduino archiepiscopo, sive cum suo suffraganeo, vel alio fideli misso ad nostram sanctam matrem ecclesiam veniat, ut ibi præcognitis causis inter vos & illum, quod æquum comprobabimus, diffiniatur, ad laudem Dei, & Domini nostri Jesu Christi. Quod si aliter quam jubemus contra voluntatem ejus feceritis, cognoscatis vosmetipsos Dei, & B. Petri principis apostolorum per nostræ humilitatis mandatum, auctoritate excommunicatos ab omni ecclesiastico officio.

Quod

Quod si vere debitam reverentiam circa prædictum fratrem nostrum observare vobis placuerit, secundum justitiæ decretum a S. Romana ecclesia statutum, permaneatis cum Dei benedictione in unitate nostræ catholicæ communionis. Interea sciant regni vestri homines maxime nobiliores nominatim Berengarius, & filius suus Conanus, & Hoel cum fratre suo Guerech, cum cæteris majoribus, ut si contra justitiam inobedientes fuerint huic nostræ jussioni, & contrarii seu rebelles extiterint prædicto fratri nostro Turonensi episcopo, sint & ipsi excommunicati, & nostra benedictione apostolica privati.

III.

AD TICINENSEM EPISCOPUM.

Archiepiscopalia insignia utenda concedit cum facultate vocandi ad suam Synodum archiepiscopos Ravennatensem, & Mediolanensem.

Joannes episcopus servus servorum Dei,

Reverendiss. Joanni S. Ticinensis ecclesiæ &c. in perpetuum.

:Ughell. Papien- us to. I. l.

SUpernæ miserationis ad hoc regiminis curam suscepimus, & apostolicæ miserationis sollicitudinem gerimus, ut juste precantium votis libenti animo habeamus, & libramine æquitatis cunctis in necessitatibus positis subvenire debeamus. Nam summæ sedis gerentes auctoritatem de venerabilium locorum stabilitate, quantum ex divino adjutorio possibilitas datur satagere debemus; hoc namque studio & divina placatur clementia, & laus, atque utilitas Christi ecclesiæ procuratur. Igitur postulante a nobis tua reverentia, quantum ea quæ ad stabilitatis integritatem, & ad profectum honoris sanctæ tuæ pertinere noscuntur ecclesiæ, cui ex divina largitate præesse dignosceris, enucleanter perficere studeamus, inclinati precibus tuis per hoc nostrum apostolicæ auctoritatis privilegium confirmamus tibi successoribusque tuis omnia privilegia tam sacrorum pontificum, quam gloriosorum Augustorum præcepta, quod pro honore sanctæ tuæ ecclesiæ, & rerum omnium mobilium, & immobilium stabilitate collata sunt; nec non & apostolica censura statuimus, ut secundum sacros canones, spiritu Dei conditos, clerici vel sanctimoniales, aut viduæ sub tua, tuæque ecclesiæ cura, & sollicitudine stare debeant, nullusque tam sacri ordinis præditus honore, quam etiam secularium minister dignitatum, quocumque modo eos, easque ad publicum pertrahere judicium, aut ob hoc res illorum, illarumque in bannum ponere præsumant; sed æquo judicio, specialique præsentia tua, successorumque tuorum de quibuscumque causis, vel negociis, quæ secundum temporis qualitatem acciderint, justitiam, judiciumque faciant. Sancimus etiam, ut monasteria, quæ intra tuæ diœcesis fines consistunt, sub tuo, & eorum, qui tibi successerint, jure canonico permaneant in perpetuum videlicet, & consecratione abbatum, vel abbatissarum, & in eorum earumque criminum discussione; ita sane ut nulli in eisdem venerabilibus locis quoties opportunum fuerit sine tua, tuorumque successorum providentia, atque consensu fiat electio, sicut canonica jubet auctoritas, salvo scilicet in omnibus sedis Apostolicæ privilegio speciali; harumque tenore præcipientes, ut monasterium S. Donati fundatum a Luitprando episcopo, decessore tuo in loco, qui dicitur Scogialo, cum omnibus rebus mobilibus, & immobilibus secundum testamenti sui seriem collatis, & aliud monasterium S. Mariæ positum in Cariata, quæ juri ecclesiæ tuæ proculdubio & pertinere videntur, te, successoresque tuos perpetuis temporibus jurisdictionem tenere, habereque decernimus, & quamvis in alienis parrochiis consistant, apostolica jubemus auctoritate in omnibus, quæ ibi agenda, vel ordinanda erunt, liberam sine alicujus contradictione habeas potestatem; Presbyteros vero, & monachos prædictorum omnium Cœnobiorum ad tuum canonicum, prout ecclesiastica necessitas exegerit, sine alicujus contradictione statuimus venire concilium. Quod si aliqua in eisdem monasteriis præcepta canonicis in aliquo regulis obviare videntur, fuerint reperta, major hoc canonice factum illis habere auctoritatem decernimus. Ita etiam de cæmeteriis, quæ intra, vel extra civitatem Ticinen. consistunt, præcipimus, ut sub tuæ ecclesiæ cura, & potestate antistitis, absque alicujus controversia perpetuo maneant. Sancimus etiam apostolica auctoritate largiendo tibi tuisque successoribus crucem habere quocumque volueris ferre, pallium quoque similiter concedimus, nec non album equum coopertum equitare in ramis palmarum, & secunda feria post pascha. Sancimus etiam, ut secundum tenorem capituli decimi, quod synodali decreto Ravennæ statuimus per indictionem decimam, nullus unquam cujusque dignitatis aut potentiæ homo, quasi sub obtentu hospitalitatis, in tuo venerabili episcopio, aut in domibus sacerdotum tuorum, & omnium clericorum sine tua, tuorumque successorum voluntate applicare præsumat. His ita prælibatis decernimus, ut si humana contradictione tuæ sedis episcopus ex hoc mundo migraverit, de proprio clero quem idoneum præ cæteris clerus & populus repererit, potestatem habeat secundum statuta venerabilium Patrum, & Romanæ sedis antistitum, nulla seculari contradicente potentia eligendi episcopum. Quod si fortasse in eadem plebe (quod minime credimus) tantæ sedis honore dignus repertus non fuerit, tunc si alter de altera ecclesia canonice providendus est, consensu tamen & voluntate ipsius plebis nonnisi antea electus ordinetur antistes. Atque in his partibus mala molestaque consuetudine a quibusdam sacras leges ignorantibus Clericalis ordinis viros sub jugo servitutis post consecrationem teneri, famulosque velle vocari audivimus, quod dici nefas est. Volumus, atque expresse jubemus, ut sicut is, qui nullius unquam conditionis fuit, ita etiam & ille, cui ad hoc officium suscipiendum morum dignitas suffra-

ANNO CHRISTI 872.

fragaverit nullius viri vinculo postmodum teneatur adstrictus. Quia humana lege non debet arctari, quem divina gratia ad tantam sacri ordinis dignitatem provehere dignata est. Præcipimus etiam, ut in omnibus mobilibus & immobilibus, rebusque S. tuæ ecclesiæ pertinentibus, hominibus quoque utriusque sexus, tam liberis quam servis, nullam a quoquam contrarietatem, aut fortiam, nullam violentiam, aut invasionem absque legali calculo aliquibus fieri. Confirmamus etiam S. ecclesiæ tuæ Xenodochium fundatum intra Ticinen. civitatem juxta ecclesiam S. Mariæ, quæ dicitur Minor, quod filius noster Dominus Carolus imperator Augustus eidem ecclesiæ, a qua injuste subtractum fuerat, legaliter per præcepti sui paginam restituere curavit, ut sibi jure, ac ditione tua, tuorumque successorum sine aliqua refragatione perpetualiter maneat; immunitatem etiam ipsius ecclesiæ secundum imperialia præcepta statuimus, & hoc nostro apostolico privilegio inconcussam, stabilemque manere jubemus. Si quis autem temerario ausu contra hujus nostræ apostolicæ præceptionis seriem pie a nobis, & canonice promulgatam venire, agereque tentaverit, & omnia, quæ superius statuta sunt, tuæ S. ecclesiæ fine tenus non observaverit, sciat se Domini nostri apostolorum principis Petri anathematis vinculo innodatum, & cum Diabolo, & ejus atrocissimis pompis, atque cum Juda traditore Domini Dei, & salvatoris nostri Jesu Christi, æterno incendio concremandum, & qui pro intuitu custos, obediens atque observator hujus nostræ salutiferæ præceptionis extiterit, benedictionis gratiam, & cælestis retributionis æterna gaudia a justo judice Domino Deo nostro consequi mereatur. Scriptum per manum Leonis Scriniarii S. R. E. in mense Septemb. bene valete. Datum est hoc nono Kal. Septembris, per manum Leonis episcopi missi & Apocrisarii S. Sedis apostolicæ, imperante Dom. Carolo coronato magno imperatore. Et ut certius appareat hoc nostrum privilegium, & inconcussum permaneat, sigillo nostro jussimus insigniri. Anno II. post consulatum ejus anno II. indict. XI.

Zacharias humilis episcopus S. ecclesiæ Anagnien. in hoc privilegio consensi, & scripsi.

Petrus episcopus Forosempronienfis ecclesiæ in hoc privilegio consensi, & scripsi.

Laurentius humilis episcopus Campaniæ ecclesiæ consensi & scripsi.

Leo humilis Scrinarius & Notarius S. R. E. & cum jussione reverendissi. D. Joannis papæ scripsi, & aliis roborandam protuli, & est sigillatum sigillo plumbeo magno impresso, habente imaginem sanctissi. olim papæ Joannis, cum literis infrascriptis similibus, videlicet: Joannes papa.

IV.

AD MONACHOS S. VEDASTI ATREBATENSIS.

Confirmat omnia contenta in diplomate Caroli imperatoris.

Johannes episcopus servus servorum Dei, fratribus monasterii B. Vedasti, quod vocatur Nobiliacus, vel Atrebas, ubi ipse S. Vedastus confessor Christi corpore quiescit in perpetuum.

SI utilitatibus servorum Dei piè consuluimus, locaque Christo dicata apostolicis fulcimus sanctionibus, quo divini cultus servitores, inibi Deo vacantes, a turbinibus, & variis tempestatibus sæcularium muniantur, excursibus, nihil hoc holocausto gratius redemptori nostro credimus offerendum. Qua de re luce clarius patet omnibus ecclesiæ filiis, quia carissimus filius noster Karolus rex, adiens limina beatissimorum apostolorum Petri & Pauli, honorificè a nobis exceptus, postquam solemniter vota regia persolvisset ad sepulchrum B. Petri, die nativitatis Domini, in ecclesia ipsius B. Petri apostolorum principis dignitatem imperialem per impositionem manuum nostrarum adeptus est. Dehinc non minus sincerè, quam devotè a nobis expetiit, ut B. Petri apostolorum principis, simulque apostolatus nostri auctoritate decerneremus privilegium Romanæ, atque apostolicæ sedis astipulatione roboratum, fratribus jam dicti monasterii confessoris Christi Vedasti, per quod stabili jure, ac sine perturbatione possiderent claustrum ac prædictum monasterium, & omne quod eis per suum præceptum concesserat, ac Gallicanorum episcoporum decreto muniri fecerat. Hujus rei gratia, quia eumdem augustum divino contactum amore id fecisse perspeximus, grantanter ejus petitionibus assensum præbuimus, decernentes apostolica auctoritate, ea quæ hic inserta habentur inconvulsa manere. Ad matriculam scilicet ecclesiæ Maisbodvillam, Bais, Senous, Herbodcisternam, Pomerias, Herlincurtem, & in Boninicurtem mansos, & cum Longobragio, Manium, Morsele, & Sceldogotheim, Juventiacum, & in Dominica curte mansum I., & in Farreolo mansum I. Ad necessaria vero fratrum, victus scilicet, & potus, medietatem vici, qui vocatur Hovavilla, & tabernam unam, Filciacum dominicam curtem, Theuludum, Bigartium, Hecnam-curtem, Bernevillam, Mediolanas, Puteas aquas, Angeli-curtem, vallis cum camba una, & duobus molendinis, Stagras, Saltiacum, Atiamentarius, Mast, Marcheim, Seringe-heim, precariam Emmonis, & Tangigarii. Ad cameram verò villas sitas in pago Batua, quæ circumfluit Rhenus bicornis fluvius, his nominibus Rehxnam, Wlfrum, una cum capella ibidem posita, Rotheim super fluvium Versiam sitam. Item in altera Rotheim mansos VI. præterea etiam ultra Rhenum prælibatum fluvium mansos numero XXXVI. pariter cum silvis appendentibus. Deinde in pago Atrebatensi Athejas, Saltiacum

Ex to. I. Vet. monum. Martenis col. 200.

ANNO CHRISTI 872.

cum, Liniacum, Campanias, & in Fontanido manſos III. & in Lambras manſum I. & alterum in Hadas, & tabernam I. in vico monaſterii. Ad portam Bernejam villam, & in Anzinio manſum I. cum molendino & in Enez manſos V. cum molendino & decimam omnis abbatiæ. Ad hoſpitale pauperum in Daginvilla manſos VII. in Bonejam villam, & Lentſales manſo III. & quintam partem omnis decimæ. Ad domum verò infirmorum omne thelonium ex mercato, & has villas quas pro remedio animæ ſuæ dedit, vel reddidit S. Vedaſto, Frontellicurte, Cilliacum, Lutoſum montem, atque Tilgidum. Has ergo villas cum omnibus appenditiis, & reditibus & mancipiis, quemadmodum per præcepti paginam ordinata ſunt, atque tradita, per noſtri apoſtolatus auctoritatem ſancimus, ut nulli mortalium liceat aliter ordinare, mutare, vel aliud quid quoquo modo exinde, vel parum agere, præter quod a ſæpe dicto filio noſtro piiſſimo auguſto conſtitutum eſt; ſed omnis ordinatio in arbitrio abbatis pendeat. Qui ergo ea quæ ſancta atque apoſtolica ſedes ſtabilivit pro nihilo duxerit, temerarioque auſu avaritiæ, diabolicæque cupiditatis inſtinctu qualitercumque violare tentaverit, ſi ex toto, aut ex parte tranſgreſſor apparuerit, B. Petri apoſtolorum principis, noſtrique apoſtolatus auctoritate anathematis nexibus, ut fur, & ſacrilegus aſtrictus, atque ab unitate matris eccleſiæ & participatione corporis & ſanguinis Chriſti ſequeſtratus, cum Juda traditore Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Diabolo ejuſque atrociſſimis pompis in tremendo die magni examinis ſententiam damnationis accipiat. At qui his apoſtolicis conſtitutionibus ſincero amore obſervator extiterit, benedictionem, & miſericordiam a Domino Jeſu Chriſto percipiat, & partem, & ſocietatem cum eis, quorum nomina ſunt ſcripta in libro vitæ agni a conſtitutione Mundi. Amen.

Data per manus Anaſtaſii primiſcrinii anno primo imperii Karoli ſereniſſimi auguſti, & poſt conſulatum ejus anno I. indictione VIII.

V.

AD ABBATEM, ET MONACHOS HERENSES.

Approbat donationem monaſterii S. Porciani illis factam.

Johannes epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Geiloni religioſo abbati venerabilis monaſterii ſanctæ Dei genitricis, ſemperque virginis Mariæ Dominæ noſtræ, & S. Filiberti, ac per te eidem venerabili monaſterio in perpetuum.

Ex ſpicileg. D. Acher. tom. I. pag. 1.

CONvenit apoſtolico moderamini pia religione pollentibus benevola compaſſione ſuccurrere, poſcentium animis alacri devotione impertiri aſſenſum. Ex hoc enim A lucri potiſſimum præmium a conditore omnium Domino promeremur, dum venerabilia loca opportune ordinata, ad meliorem fuerint ſine dubio ſtatum perducta.

Igitur omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus, & noſtris, præſentibus, & futuris notum fieri volumus, qualiter reverentia tua per Adalgarium ſanctiſſimum epiſcopum ſanctæ Eduenſis eccleſiæ noſtro ſuggeſſit apoſtolatui, obſervans quod abbatiolam, quæ vocatur S. Portianus, quamque piæ memoriæ Karolus imperator, ſpiritualis ſcilicet filius noſter, ob ſui perennem memoriam, per præcepti ſeriem in eodem venerabili monaſterio conferens largitus eſt, noſtri apoſtolici privilegii auctoritate confirmaremus.

Nos autem conſiderantes hanc petitionem ſalubrem fore, & eidem venerabili monaſterio, cui præeſſe dignoſceris, ſtabilimentum conſiſtere; præcipue cum omnia pia loca proprium robur, & munimentum habere optemus; inclinati petitionibus tuis a præſenti nona indictione præfatam abbatiolam cum omnibus rebus ſuis mobilibus, vel immobilibus, ſibi juſte & legaliter pertinentibus, quemadmodum ex prædicto eodem Auguſto conceſſum eſt, per hoc apoſtolicum noſtrum privilegium in ſæpe dicto venerabili monaſterio confirmamus, & perpetualiter ſtabilimus, & ad mercedem noſtram roboramus; ita quoque apoſtolica auctoritate munientes decernimus, ut nullus epiſcoporum ad negotia divina illuc, aut pro alia re peragenda, niſi a te ſucceſſoribuſque tuis abbatibus fuerit invitatus, ire pertentet; imò ne judiciaria poteſtas quamcumque vel moleſtiam, aut deſtructionem quamlibet pergens facere audeat, quam ſecundum ipſius venerabilis monaſterii ritum, & prædicti Auguſti conceſſionem, nec non & hanc apoſtolicam conceſſionem, & confirmationem ab omnibus Chriſti fidelibus obſervandam ſancimus.

Si quis autem cujuſlibet dignitatis homo contra hoc noſtrum apoſtolicum privilegium (quod non credimus) in toto vel in parte ire præſumpſerit, ac quod a nobis ſalubriter ſancitum eſt, in aliquo frangere auſus fuerit, auctoritate Dei omnipotentis, & beati Petri apoſtoli, atque noſtra, ſciat ſe propria communicatione privatum; & niſi cito reſipuerit, ac canonicæ ſanctioni obedierit, anathemate perpetuò condemnatum: qui verò cuſtos & obſervator extiterit, benedictionem, & gratiam a Domino Deo noſtro conſequi mereatur.

Scriptum per manus Anaſtaſii notarii regionarii, & Scriniarii Sanctæ Romanæ eccleſiæ in menſe Octob. indictione nona. Benè valete.

Datum idus octob. per manum Chriſtofori Primicerii ſanctæ ſummæ ſedis apoſtolicæ. Imperante Domino piiſſimo Auguſto Karolo a Deo coronato magno imperatore, poſt conſulatum ejus anno primo, Indictione nona.

ANNO CHRISTI 872.

CONCILIUM ROMANUM

In Adalgisum ducem Beneventanum, & pro sanciendis ecclesiasticæ disciplinæ capitibus nonnullis celebratum,

Anno 872. Joannis VIII. anno I.

REgino ad annum 872. hæc de concilio isto scribit: *Ludovicus imperator Romam veniens, ibique conventum celebrans coram summo pontifice, multa super Adalgisii* (Beneventani ducis) *tyrannide conquestus est..... Joannes papa imperatorem a juramento, quo se obligaverat, authoritate Dei, & S. Petri absolvit, affirmans nihil obesse, quod ad mortis periculum evadendum coactus fecerat.* B Hæc ille de rebus in eo concilio gestis. Ad illud forte concilium spectat ea sanctio de ecclesiarum possessionibus nemini, nisi quibus canones permittunt, concedendis, quam idem Joannes in canone II. concilii Tricassini II. olim, priori anno ordinationis suæ, edidisse se affirmat his verbis: *Ut est illud primo anno ordinationis nostræ apud Beatum Petrum apostolum constitutum.*

CONCILIUM ROMANUM

In quo de eligendo Carolo Calvo ad imperium deliberatum est,

Anno 875.

Anno 875. LUdovico Augusto fatis jam functo, Joannes VIII. pontifex de assumendo ad imperium Carolo Calvo, cujus ope contra irruptiones Saracenorum indigebat, cogitare cœpit. Quare per literas illum invitavit, ut Romam imperiale diadema suscepturus veniret. Secundum hæc, in frequenti episcoporum concilio rem totam proposuit, simulque cum patribus illis statuit, ut quoadusque Carolus imperialis consecrationis causa abfuisset, moneretur Ludovicus Germaniæ rex, ejusque filii, ne quid in hæreditatem defuncti imperatoris Caroli incommodum C tentarent. Ita visum ab omnibus, cujus sanctionis authoritate, Carolo jam Romæ agente & ad imperium assumpto, expeditæ sunt ea de re literæ Joannis ad Ludovicum, & episcopos in regno ejus constitutos, quæ extant inter epistolas Joannis Labbeanas num. 315. 318. & 319. Concilii hujus, quod fugisse collectores admiror, mentio perspicua extat in altera editione concilii Pontigonensis, quam exhibet Labbeus tom. XI. pag. 289. Venet. edit. Hæc enim ibi: *Congregata igitur in urbe Roma sancta synodo ante adventum prædicti Domini imperatoris &c.*

AD CONCILIUM TICINENSE

Anno 876. habitum

ADDITIO.

Anno 876. NE quid omittam in re conciliari, si quæ forte addenda alicubi offendi, concilio huic Ticinensi hæc addo ex Hugone Flaviacensi in chronico: *concilium habuit Carolus in Ticinensi palatio, cui interfuit Berhardus Virdunensis. Damnati & depositi sunt, ... &...... ricensis, Agelmarus Alvernensis...... Linguonensis.*

ROMANUM CONCILIUM

Quo Formoso Portuensi dies dicta,

Anno 876. celebratum.

Anno 876. NEgari non potest Synodum aliquam Romæ convenisse, in qua dies dicta fuerit Formoso Portuensi episcopo, cæterisque dein in synodo Pontiniacensi pariter damnatis. Id non obscure prodit Joannes VIII. in epistola, quæ est ordine 319. in qua scribit vocasse se reos illos, ut prid. Kal. Aprilis indict. 9. idest hoc eodem anno 876. ad causam suam defendendam venirent. Quibus parere recusantibus, *Synodum*, ait pontifex, *vocavimus, & post regulares allocutiones, sententias in eos protulimus.* Epistolam hanc præsenti anno datam fuisse, ex ipso ejus contextu liquet, & Pagius hic num. 5. admittit. Addit autem in ea pontifex, se in ea synodo alium terminum dierum decem præscripsisse reis, ut causam suam dicturi venirent. Terminus vero iste definit, inquit, pon-

ANNO CHRISTI 877.

pontifex die III. *Kal. Maii præſentis nonæ indictionis*. Ex quo intelligimus ſynodum celebratam fuiſſe medio circiter aprili hujus anni, & epiſtolam hanc, vel in ipſa ſynodo vel ſtatim ea abſoluta datam, conſignatur enim XI. *Kal. Maii*.

COLONIENSIS SYNODUS

In qua conſtitutio Alfridi Hildenesheimenſis epiſcopi pro condenda Aſſindenſi SS. Virginum cœnobio approbatur,

Anno 877. coacta.

„ COlonienſis provinciæ epiſcopi anno 877. ad civitatem metropolim convenerunt, ut novi templi S. Petri recens conſtructi dedicationem peragerent. Ea occaſione Aldefridus Hildenesheimenſis epiſcopus conditi a ſe in diœceſi ſua Parthenonis Esnedenſis in honorem B. M. V. & SS. Coſmæ & Damiani diploma, quo & latifundia ſanctimonialibus illis aſſeruntur, & alia quædam in commodum commune diſpoſita, Patribus illis approbandum exhibuit. Diploma ipſum ex autographo a publico Tabellione deſcriptum Lunigius in ſpicilegio eccleſiaſtico exhibuit, adjectis ex iiſdem autographis tabulis Patrum illorum in violatores conſtitutionis illius anathematiſmis. Ex eo vero nos hic recitamus.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Alfridus, Dei diſponente providentia Hildemeshemenſis eccleſiæ antiſtes. Cum inter immenſas Dei patris miſerationes, quibus humanum genus gratuita pietate relevare dignatur, præcipue ea, qua conſtat conſubſtantialem, & coæternum ejus Filium pro nobis incarnatum, & crucifixum fuiſſe ad memoriam reducere; circa me vero ſpecialiter divitias bonitatis ejus non ſine admiratione perpendere, qui me nullis exigentibus meritis de ſordibus levatum, ſua gratia inter principes eccleſiæ conſedere, & ſolium gloriæ tenere facit, ne tantis ejus beneficiis ingratus apparerem, quid retribuerem Domino pro omnibus quæ retribuit mihi, diu multumque mecum cogitare cœpi. Tandem itaque ex divina, ut credo, inſpiratione occurrit animo ſanctiſſimam, & ſemper virginem Mariam unicum ac ſingulare præſidium peccatorum poſt Dominum eſſe, cui ſi quid venerationis impenderem, id & Deo fore gratum, & animæ meæ ejus patrocinantibus meritis arbitratus ſum profuturum. Opitulante itaque Dei gratia in prædicto meo quod Aſtnidæ vocatur, in honore ſanctæ, & individuæ Trinitatis conſecratam, ſanctæque ſemper Virgini Mariæ & ſanctis martyribus Coſmæ, & Damiano dicatam eccleſiam ex his, quæ Deo donante poſſidebam, conſtruxi, in qua ad immaculatum ſacrificium ſanctimoniæ animæ, qua corporis Deo in cordis & ſpiritus contritione offerendum ſanctimonialium congregationem coadunandam, eique victus & veſtitus neceſſaria providere, ſpiritualem quoque matrem, quæ regulariter præſideat, eidem ex eadem præficere curavi. Ne vero poſt mei exceſſum futuris ſæculis de electione abbatiſſæ diſſenſio oriatur, ex decreto papæ Sergii, & ejus ſucceſſoris Adriani ſancitum eſt, & eorum privilegiis confirmatum, ut nec precio nec ullo omnino unquam modo alterius congregationis ſanctimonialis ſupradictis ſanctimonialibus præponatur; ſed quæcumque ex eiſdem & in Dei ſervitio potiſſima, & in ejuſdem eccleſiæ rebus juſte diſponendis aptiſſima reperietur, hæc ex communi omnium ibidem Deo famulantium electione ſecundum Dei timorem ſuis ſororibus præficiatur. Quod autem conſuetudinarium jus tam ſupradictis ſororibus, quam clericis ibidem ſervientibus in adminiſtrandis ſuis rebus impoſuerim, & perpetualiter obſervandum velim, paucis abſolvam: poſſeſſiones eccleſiæ traditas ſive tradendas inferiores, & exteriores tam mobiles, quam immobiles cum conſilio Deum timentium ſumma cum diligentia abbatiſſa procuret, redituſque earum tam in ſua, quam in ſororum æquabili diſtribuat utilitate; id ſummopere curans, utpote Deo rationem redditura, ut de communibus earum rebus nec unam minimam præbendam abſque earum conſilio vel utilitate alicui tradat, ne, quod abſit, penuria familiaris rei urgente ruptis ſanctimoniæ habenis liberius, hac & illac abſque Dei timore vagentur, ſi qua vero ſanctimonialis ibidem habeat propriam domum, aut aliquod ædificium, vel a ſe emptum, vel dono ſibi datum, vel aliquas res undelibet juſte acquiſitas, nihil omnino ex omnibus ſupradictis, neque abbatiſſa, neque aliquis ei auferat, neque ullo modo auferendum ei ſuadeat, ſed eadem ſanctimonialis libero arbitrio ſuam domum, & cuncta, quæ inibi poſſidet, ſorori ſuæ, vel amico ad eandem eccleſiam pertinent, abſque ullius contradictione, ſive morti ſuæ proxima, ſive vitæ, quocumque modo voluerit, tradat. Idipſum vero & clericis ibidem conſtituimus ſervientibus: ſi quis autem eorum aliquam eccleſiæ poſſeſſionem, Abbatiſſa largiente, ſuſceperit, tali ſuſcipiat conditione, ut poſt ejus obitum eandem poſſeſſionem eccleſia abſque ullius contradictione ſuſcipiat, reſtitutis prius omnibus, tam mobilibus, quam immobilibus rebus, quæ in illa eſſe videbantur ea die, qua ipſe eam ſuſcepit; cætera vero, quæ in eadem poſſeſſione adipiſci potuit, aut ipſe vivens, prout voluerit diſponat, aut alius amicorum ejus poſt illius mortem pro ſalute animæ ejus diſtribuat. Conſtituimus etiam, ut nullus hominum vel advocato, aliquis, aliquam juriſdictionem in civitate prænominata habeat, excepta abbatiſſa Aſſindienſi præter in truncatione manuum, vel armorum proclamatione. Anno Incarnationis Dominicæ DCCC. ſeptuageſimo ſeptimo, ſub

ANNO CHRISTI 878.

piissimo rege Ludovico, anno imperii ejus trecesimo sexto, apud Coloniam civitatem. quinto Kalendarum Octobrium in ipsa die dedicationis Basilicæ sancti Petri.

Ego Alfridus episcopus hoc privilegium coram Domino Wiliberto prædictæ civitatis archiepiscopo recitavi, nec non & coram Luitberto Maguntiacensi archiepiscopo, & Bertolfo Treverensi archiepiscopo, & Bernardo Virdunensi episcopo, atque Theodorico Mindenensi episcopo & Geralfo Firdensi episcopo, & Luihardo Paderbon. episcopo, atque Hildrigino Halverstadensi episcopo, & Ludolpho Munigernadensi episcopo, & Othiboldo Trajectensi episcopo, & coram Luckberto Osnabrugensi episcopo, nec non & eorum aliis compluribus sacri ordinis viris, qui ad supradictæ ecclesiæ dedicationem convenerant. Prælecto itaque hoc privilegio in omnium supradictorum conspectu, acclamantibus omnibus, ita hanc constitutionem salubriter, atque ornabiliter institutam, ut non modo addi, verum & jam aliquid demi damnosum videretur, omnes unanimiter hujus conscripta aliquo modo, ingenio violatorem in perpetui anathematis foveam detrusimus, universis mecum uno ore clamantibus: ex auctoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti & sanctorum apostolorum excommunicamus & anathematizamus omnes, qui sua presumptione, vel aliquo malo ingenio hanc constitutionem C inscienter violare præsumpserint, eos omnes, & eorum consentaneos a consortio Dei sequestramus. Ita ut non habeant partem cum eo, neque cum sanctis ejus, deleantur de libro Dei, & cum justis ejus non scribantur; obscurentur oculi eorum ut videant, aures eorum & nares sic obstruantur, ut non audiant, neque olfaciant, gustus eorum & tactus inutiles fiant. Deserat Deus, & migrare faciat de tabernaculis eorum, & evellat radicem eorum de terra viventium, veniat mors super illos, & descendant in infernum viventes, prævaleant super eos peccatores, & Diabolus stet a dextris eorum, & oratio eorum fiat in peccatum, & dies D eorum pauci, mendicent, & dejciantur de A habitationibus suis, & diripiant alieni labores eorum; clament ad Deum, & non misereatur eorum, sed potius disperdat de terra memoriam eorum; induantur perpetua confusione, & reverentia, sint inter miseros miserrimi, & inter perditos perditissimi; induant hanc maledictionem sicut vestimentum, & intret sicut aqua inter cutem eorum, & sicut oleum in ossibus eorum; fiat eis sicut vestimentum, quo operientur, & sicut zona, qua præcingentur, & in Dei judicio primi detrudentur in ignem æternum, ubi vermis eorum non extinguatur, sed crucientur cum Diabolo, & angelis ejus sine fine: annuente Domino nostro Jesu Christo, qui vivit, & regnat in sæcula sæculorum. B Amen.

IN HOC DIPLOMA MABILLONII CENSURA.

In Ann. Ord. S. ad hunc an.

NIcolaus Schetenus privilegium refert Asnidensi parthenoni, ut prætenditur, concessum in Synodo Coloniensi anni DCCCLXXIII. ab Alifrido episcopo, in quo ait, se in prædiolo suo, quod Asnide vocatur in honorem sanctæ, & individuæ Trinitatis, sanctæque semper V. Mariæ, & sanctis martyribus Cosmæ, & Damiano dicatam eccles. construxisse, ubi congregationem sanctimonialium adunaverit sub abbatissæ regimine, quam nec prece, nec pretio eligi, aut institui edicit secundum sanctionem Sergii papæ, ejusque successoris Adriani, concessa ejus loci sanctimonialibus libera rerum suarum, domorum, & ædificiorum proprietate, & de iis disponendi facultate, quod ne quidem regula Aquisgranensis canonicabus indulget. Quare id serius fabricatum verisimillimum est in gratiam canonicarum, quæ ex monachabus factæ sunt. Neque enim prope fidem est, Altfridum, ex monacho episcopum, alterius instituti, quam monastici sanctimoniales in loco ab se exstructo collocasse.

ROMANUM CONCILIUM

A Joanne VIII. papa, & plurimis ex Italia episcopis celebratum,

Anno 878.

Anno 878. LAmbertus Spoletanorum dux Romanam urbem infestis armis invasit, occupatamque aliquandiu tenuit, manus interim, nec a laicis, neque a clero, nec dein a rebus sacris abstinens. Quam indignitatem ægerrime ferens Joannes VIII. pontifex, primo quidem amovere tyrannum blanditiis & pollicitationibus adnisus est. Dein vero erepta ex præsenti malo urbe, sed pejora in futurum pertimescente, idem pontifex auxilium validum imploraturus iter in Galliam disposuit. Prius tamen plurimis Italiæ episcopis ad synodum convocatis in ecclesia sive beati Petri, ut ipse Joannes in allocutione ad synodum Tricassinam II. narrat, sive in ecclesia B. Pauli, ut ipse in epistola LXXXIV. ad Joannem archiepiscopum Ravennatem E scribit, sive semel in illa, iterum vero in ista, Lamberrum & Adalbertum comitem solemni lata excommunicatione damnavit, quam sententiam in ipsis templi valvis scribendam ad perpetuam impii sceleris detestationem curavit. Synodi hujus, cujus alias mentio nulla succurrit, meminit idem Joannes, in eadem, quam innui ad Patres Tricassinæ synodi adlocutione, his verbis: *In ecclesia Beati Petri apostoli una cum episcopis, & confratribus nostris Italicis excommunicavimus; & quia*

ANNO HRISTI 79. 880.

quia in his perseveraverunt, christianæ communionis immunes esse decrevimus. Quodque decretum in prædicta B. Petri ecclesia scriptum, ut ingredientes, & exeuntes legant, & doleant, eosque anathematizatos teneant, posuimus. Hæc Joannes de concilio hoc Romano, alias ignoto. De anno, quod ambigamus, nihil succurrit: ex epistolis enim Joannis, & ex Aimoino constat Lambertum anno 878. Romanam urbem invasisse, eodemque anno pontificem, pronunciato prius in tyrannum anathemate, in Gallias ad concilium Trecense perrexisse.

ANNO CHRISTI 879. 880.

HIEROSOLYMITANA, ANTIOCHENA, ET ALEXANDRINA SYNODUS

Pro Photii restitutione in cathedra CPtana,

Anno 879. celebratæ.

no 879. SAncto Ignatio patriarcha CPtano ad superos jam translato, Photius, qui jam antea Basilii imperatoris favorem aucupatus fuerat, facile se in vacuam sedem intruserat. Intelligens vero frustra se omnia moliturum, quandiu Oecumenici concilii VIII. depositio valeret, omnem contulit operam ut canonice abrogaretur. Quoniam vero difficile noscebat sanctionem omnium patriarchalium sedium consensu sancitam, evertere, nisi ab iisdem patriarchalibus sedibus, a quibus lata fuerat, antiquaretur; ideo totam operam suam in eam rem convertit. Et a Romano quidem pontifice id ægrius impetratum; nullo vero negocio a patriarchis Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano, qui, cum sub Saracenorum jugo agerent oppressi, ope Græci imperatoris ad suas ærumnas sublevandas indigebant. Quare vix ab imperatore & Photio requisiti, statim singuli seorsum coacta synodo in restitutionem Photii plenis votis convenerunt. Singulæ illorum synodicæ ad Photium, & imperatorem transmissæ in conciliabulo CPtano Photii anno 879. adsistentibus Joannis VIII. papæ legatis, recitatæ sunt.

CONCILIUM MEDIOLANENSE

Sub Ansperto Mediolanensi archiepiscopo & suffraganeis ad reprimendas Attonis cujusdam sacrilegas invasiones,

Circa annum 880. celebratum.

no 880. ATtonius quidam, homo impius & potens, gravia nonnulla & impia in res ecclesiæ Mediolanensis intulerat; qua de re ab Ansperto Mediolanensi præsule frequenter admonitus atque reprehensus, numquam tamen manus abstinuit. Quare Anspertus convocato suffraganeorum concilio ecclesiastico anathemati devovendum illum censuit. Sed neque eo fræno coercitus, ad Joannem VIII. papam ab eodem archiepiscopo delatus est, qui datis ad eumdem Attonium literis, minitatus est se confirmaturum sententiam præsulis sui, ni resipisceret. Rem totam in eadem epistola, quæ est 272. narrat pontifex, ubi & ejusdem concilii, alias ignoti, suboscure meminit his verbis: *Post correctionem una cum venerabilium coepiscoporum cœtu a sacrosancti corporis & sanguinis Domini communione separavit.* Et infra: *secundum jam dicti confratris nostri, & episcoporum sententiam &c.* Signatur epistola die XV. Kal. maii indictione XIV. idest anno 881. ex quo arguere licet anno forte præcedenti 880. vel priori 879. in Attonium sententiam Concilium Mediolanense tulisse, quam spernens ad pontificem delatus est.

AD PSEUDO-SYNODUM PHOTIANAM

anno 879. *habitam*

ADDITIO.

Constantinopolitanam illam Synodum, in qua Photius sedi patriarchali redditus est authoritate Joannis VIII. papæ, qui ea de re literas & nuntios ad urbem principem misit, ex Græco codice Vaticano Baronius descripsit, actorumque excerpta passim exhibuit. Integra illa acta Græco-Latina Harduinus dedit, ex quo in collectionem Veneto-Labbeanam transierunt tom. XI. pag. 328. In his actione II. recitantur literæ Joannis papæ VIII. ad Basilium, Leonem, & Alexandrum imperatores CPtanos directæ, quibus ea significat, quæ præstanda censebat, ut restitutio Photii a se admitteretur, reciperetur que. Baronius has ipsas literas Græce ibidem recitatas, conferens cum Latina epistola, quæ legitur in registro epistolarum ejusdem pontificis num. CCXCIX. quam epistolam ipsissimam esse a Joanne tunc missam judicabat, discrepantem in multis utrumque ectypum animadvertit. Quare suspicatus est a Photio Latinam Joannis epistolam, dum a se Græce redderetur, vitiatam, mutilatam, interpolatamque fuisse. Idem de Photio judicium latum est ab omnibus, quotquot post Baronium scripserunt; nec ego illum plane absolverem. Nescio tamen nunquid pro liberando a doli crimine Photio valere aliquid possit, quod statim subdo. Ivo Carnotensis notus sæculi XII. ineuntis scriptor, epistolam dedit, inscriptam: *De intelligentia, & dispensatione ecclesiasticæ disciplinæ*, quæ est in editione Jureti, Epist. 283. in ea vero longum ex epistola hac Joannis VIII. fragmentum Latinum recitat, ibique omnes variantes exhibentur, quibus Græcus epistolæ textus a Latinæ epistolæ ectypo discrepat. Ex hoc vero alterutrum consequatur oportet; sive Ivonis ætate Latinam quandam versionem Græcorum actuum hujus concilii evulgatam obtinuisse, sive Latinam aliquam epistolam Joannis tunc superfuisse, iis plane omnibus, quæ in Græca leguntur, cohærentem, quam Joannes ipse post priorem illam, quæ in ejus registro legitur, scripserit, quam secundam epistolam Græcus interpres fideliter licet non de verbo ad verbum, sed paraphrastice potius expresserit. Id potius maluerim, quam illud; neque enim vetus aliqua eorum actorum versio sive reperta est unquam, sive ab antiquo aliquo scriptore commemoratur. Uteumque res habent sese, juvat integrum illud fragmentum, ex eadem Ivonis epistola hic repræsentare, admonendo prius lectores, Ivonem hic, sicut alias sæpe, non totam quidem literarum seriem exhibuisse, sed excerpta hinc inde ex singulis ejusdem paragraphis carpsisse, servatis quidem ipsis scriptoris verbis, sed pluribus periodis omissis.

Joannes papa VIII. Photium neophitum a papa Nicolao depositum interventu Augustorum, Basilii, Leonis, Alexandri in patriarchatu CPtano restituit, scribens prædictis Augustis in hæc verba.

B Scripsistis nobis, dilectissimi, ut apostolica & compassionis viscera aperiens, omnes qui in ecclesia, quæ apud vos est, correctionibus subjacent, recipiamus, pacique & unanimitati studentes, ipsum domnum Photium archiepiscopum communicantem nobis in summam Sacerdotum dignitatem & honorem patriarchatus restituamus, ne diutius ecclesia Domini a schismate & scandalo conturbata permaneat. Nos ergo petitionem vestram, ut justam & Deo placentem amplexi, & opportunum tempus, quod diu desideravimus vos invenisse gavisi, misimus apocrisarios nostros, voluntatem vestram complere, quamvis pietas vestra, antequam advenirent, ipsum virum *præoccupaverit violenter restituere*. (a) Quod tamen & nos libenter recipimus; & quamvis hoc faciendi potestatem habentes, non tamen ex potestate nostra eum restituere volumus, sed C ex apostolicis decretis, & paternis constitutionibus testimonia proferemus, non leges ecclesiæ antiquitus datas solventes, sed in quibus gratiarum diligentia inconvertibiliter observatus, ecclesiæ corpus evellit, & dissipat, ad utilitatem ejus omnia reducere cupientes. Synodus enim Nicæna secundo capitulo dicit: Quoniam frequenter sive ex necessitate sive aliquo quolibet modo transgredi contingit homines ecclesiasticos canones; & papa Gelasius dicit: *Quoniam ubi necessitas non est, inconvertibilia maneant sanctorum patrum decreta.* Et sanctissimus papa Leo in eodem spiritu præcipit dicens: *Ubi necessitas non est, nullo modo violentur sanctorum patrum statuta. Ubi verò necessitas* D *fuerit ad utilitatem ecclesiæ, qui potestatem habet, ea dispenset.* Ex necessitate enim fit imitatio legis. Et Felix papa: *Contemplari oportet, quod ubi occurrerit necessitas, sæpè constitutiones patrum transgrediuntur.* Et Carthaginensis Synodus XXXV. capitulo dicitur: *Præcipimus, ut clerici rursus in ecclesiam recipiantur, quamvis primum in synodo depositi fuerint*; synodus enim synodum solvit propter unitatem, & pacem ecclesiæ. Et Innocentius papa dicit V. capitulo. *Qui promoti sunt a Bonoso hæretico, recipiantur iterum, ne scandala in ecclesia pullulent.* Non solum autem pro hæresi depositis, apostolica sedes hæc, paci ecclesiasticæ studens, adju- E torii manum porrexit, sed & orthodoxis sacerdotibus, & patriarchis ad eam confugientibus, sicut & nunc Photius fecit, usitata miseratione subvenit. Nostis enim quod magnum Athanasium episcopum, & Cyrillum, & Polycronium Jerosolymitanos, & Joannem, quem charitas nostra Chrysostomum vocat, & Flavianum a synodo depositos apostolica sedes in pristinum honorem restituit. Si ergo qui a Donatistis & Bonoso

(a) *Hoc ... num esse intrusis Photio, ... ronius ... ritur; ... & cæte... quæ sequuntur*

ANNO CHRISTI 881. &c.

ſo ordinati, & a liminibus orthodoxæ eccleſiæ a ſynodo plenaria ſequeſtrati, ab alia ſynodo recipiuntur, & in catalogo Sacerdotum habentur, ne eccleſia diminutionem vel diviſionem patiatur; quantò magis orthodoxæ fidei viros & immaculatæ vitæ non oportet contemnere, ſed ad priſtinum honorem revocare? Sicut enim apoſtolica ſedes, & ſemel accipiens claves regni Cælorum a primo & magno pontifice Jeſu Chriſto per principem apoſtolorum Petrum, dicente ad eum: *tibi dabo claves regni Cælorum, & quodcumque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in cælis*, (*a*) habent poteſtatem univerſaliter ligandi & ſolvendi, & ſecundum Hieremiam evellendi, & plantandi. (*b*) Et propter hoc & nos ejuſdem B poteſtate Principis Apoſtolorum Petri utentes cum omni Eccleſia noſtra mandamus vobis, & SS. fratribus veſtris patriarchis Alexandriæ, Antiochiæ & Jeroſolymorum, & cæteris Epiſcopis, & omni plenitudini Chriſtianæ Eccleſiæ ſecundum petitionem veſtram, Photium (*c*) patriarcham fratrem, & ſacerdotem noſtrum nos in communionem recipere. Item recipite eum ſine excuſatione. Nullus excuſet ſe pro ſynodis contra eum peractis. Nullus ſanctorum prædeceſſorum meorum Nicolai, & Adriani ſententias contra eum cauſetur. De ipſo enim ſurreptum eſt illis. (*d*) Nullus contra eum ſubſcriptiones noſtras occaſionem ſchiſmatis habeat. C Omnia enim ut infecta, & irrita facimus;

(*a*) Matth.

(*b*) Jerem. 10.

(*c*) *Hic plura ſunt ex qua Baronius vo- Photii ... ita.*

(*d*) *Hæc i- additi- cenſuit onius.*

A & quæcumque ſunt contra eum in manibus Principis apoſtolorum ponimus, & per eum in humeris Jeſu Chriſti Agni Dei qui tollit peccata mundi. Item & hoc confirmare vos volumus, ut poſt mortem Photii fratris noſtri nullus ex dignitate mundania ad Pontificalem honorem aſcendat; ſed ex presbyteris cardinalibus ejuſdem Eccleſiæ, vel ex diaconibus, aut ex aliis ſacerdotibus, qui ſub eccleſia Conſtantinopolitana conſiſtunt. Item & quoniam nos, pro pace eccleſiæ ſolliciti, Photium fratrem noſtrum ſuſcepimus, ſicut & Adrianus papa Taraſium, nullum computet canonicum uſum. Privilegia enim paucorum communem legem non faciunt. Si quis vero tale quid amodo facere præſumpſerit, ſine venia erit. Ita *e* quoque cum eſſet antiquis regulis præfinitum, ut nullus qui eſſet in clero extranearum conſortium haberet mulierum, ſed earum tantum, quæ omnem ſuſpicionem excluderent; Beatus Papa Gregorius hunc rigorem ita modificavit clericis Anglorum, ut ſi qui eſſent extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe continere non poſſent, uxores ſortirentur, & ſtipendia ſua foris acciperent. Intelligens leviorem eſſe caſum, ſi ruentes conjugali vinculo exciperentur, quam ſi vago concubitu intermi natæ libidinis voragine abſorberentur. Sic aliæ diſpenſationes ſalubri deliberatione admiſſæ, ceſſante neceſſitate debere & ipſe ceſſare.

ANNO CHRISTI 881. &c.

(*e*) *Hæc forte de ſuo Ivo adjecit.*

ROMANÆ SYNODI TRES

A Joanne VIII. Marino I. & Stephano V. in Photium habitæ annis 881.
883. & 884.

Conſtat inter omnes, Romanos tres hoſce pontifices Photium patriarchali ſolio reſtitutum iterum atque iterum evertiſſe. Sed id ab illis præſtitum in ſynodis, ea de D re coactis, quanquam omnes facile admiſſuros credo, nemo tamen ſibi affirmandum huc uſque cenſuit. Cujus cunctationis cauſa ex eo repetenda eſt, quod nemo veterum de Romanis Synodis ea de cauſa coactis quidquam mutiverit. Neque ego ſine veteri auctore quidquam ea in re auderem; quare ut hoc affirmem facit & rei gravitas, quæ ſynodum poſcebat, & inſcriptio Græculi illius, qui epiſtolarum Nicolai, Adriani, Joannis, Marini, Stephani, & Formoſi epitomen dedit, quam in ſupplemento ad ſynodum VIII. ex vetuſto codice, Raderius prior, dein Labbeus tom. X. col. 922. vulgavit. Ita enim epitomen hanc inſcripſit. Συνοδικαὶ αποφάσεις *Synodicæ pontificum Romanorum, Nicolai, Adriani, Joannis, Marini, Stephani, Formoſi &c.* Quanquam vero Græculus iſte recentior eſt ſcriptor, potuit tamen ex vetuſto aliquo codice titulum hunc accepiſſe. Nec ſane abs re opinaremur, Joannem, Marinum, & Stephanum, quos ſane Photium damnaſſe compertum eſt, in ſynodo id ſolemniter egiſſe, cum & ætatis illius mores, & rei gravitas id expoſceret.

RA-

RAVENNATENSE CONCILIUM, seu CONVENTUS

A Joanne VIII. Carolo Crasso imperatore præsente,

Anno 882. idibus Februarii celebratus.

QUanquam de hoc concilio nihil alicubi sub expresso concilii nomine reperi; cum tamen ex diplomate Caroli Crassi, mox recitando, constet anno 882. idibus Februarii Joannem VIII. pontificem Ravennam cum imperatore se contulisse, eodemque convenisse *cœtum multorum venerabilium episcoporum*; ibique habitum fuisse *concilium generale*; nihil temere me facturum existimavi, si cœtum hunc sacrum, concilii nomine appellaverim. In eo igitur seu conventu seu concilio sequentia duo Caroli Crassi imperatoris diplomata data sunt, quæ recitat Ughellius Ital. sacr. in Brugnatensibus tom. IV. pag. 981. & in Regio Lepidi episcopis tom. II. col. 251. nov. edit. His vero & aliud adiicio ejusdem Caroli imperatoris diploma in eodem seu conventu, seu concilio Ravennatensi datum, in quo decretum pro immunitate ecclesiarum generatim omnium, & Aretinæ præsertim fertur; quam constitutionem, & sua, & episcoporum secum ibidem præsentium, ac denique Principum imperii authoritate sancitam, asserit. Postremum hoc diploma datur ex Muratorio in Antiquit. Ital. tom. I. col. 869. Idem, quod Muratorius in gratiam Aretinæ ecclesiæ affert Caroli imperatoris documentum; idem inquam, exhibet Ughellius tom. V. pag. 722. pro Veronensibus; nisi quod ubi apud Muratorium legitur *Aretinæ ecclesiæ*, Ughellius habet *Veronensis*. Cæterum in diplomate Muratorii legendum est pro anno 883. annus 882. cum illum ferat indictio XV. idemque recte signet Ughellianum diploma.

PRÆCEPTUM CAROLI CRASSI

Pro Brumacensi Abbatia.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Carolus divina favente clementia Imperator Augustus. Si petitionibus servorum Dei justis, & rationabilibus annuimus, & necessitudines injustas sublevamus, id nobis procul dubio ad æternam beatitudinem pertinere confidimus, quia decet imperiale fastigium sibi subditis partes oppressas objecta erigendo, & ad proprium, Deo favente, statum reintegrando perducere. Quapropter omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ animarum præsentium scilicet, & futurarum comperiatur industria, quia venientibus nobis Ravennam ad colloquium spiritualiter nostri Joannis videlicet summi Romani Pontificis, & universaliter Papæ, pervenit ad nostram notitiam cum eodem Pontifice vero. .... Petrus de monasterio Brumen. proclamantes sibi illatis superstitionibus a seculari & publica potestate, ita ut, contempto timore Dei, & abjecta jussa Domini Luitprandi, & Racchis, seu & Ridulphi, nec non & Gregorii Papæ interdicta, seu Desiderii Regum prædecessorum nostrorum, ita ut Ecclesia, seu ecclesiastica prædia, & placita teneant, & districtiones in liberos massarios super ecclesiastica res residentes, & servos Aldiones, tributa faciant ab eis, & exigant decimationes, & censum, donationes, & angarias, & operas, quod non solum Ecclesiæ filiis, sed Deo odibiles credimus, qui talem violentiam apud Christianos faciunt. Ideoque omnium fidelium nostrorum notum sit in concilium generale Dei nostri, atque Imperiali auctoritate omnes has superstitiones, & importunas funditus violentias ab hoc hodierno die deinceps abolendas, in vobis omnibus decernimus statuentes, ut in S. Brumensi Ecclesia nullus Episcopus, nullus dux, comesque, nullus Judex, vel quilibet indicet judiciariæ potestatis personam, tam Imperialibus, quamque, & reliquorum hominum, non audeat de omnibus rebus prædicti monasterii placita tenere in massanos aut colonos liberos, aut aldiones, vel servos quoscumque residentes super res ad prædictam Ecclesiam pertinentes quibuslibet modis distringere, pignorare, aut angariare, censis, decimationes, & denaria exigere quoquo modo præsumant, nisi sicut constituit Gregorius PP. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ censum redendum denariorum octo; & candela duo, sed liberos massanos, vel erimanos, quos legales coactio exigere, quærere placitum per patronum, vel advocatum adducat, ut legalis distinctio legalem intentionem finem imponant. Hæc vero nostra imperialis institutio tam episcoporum quique, & comitum, seu & reliquorum fidelium nostrorum generaliter promulgata, & sancta auctoritas notum sit in toto Regno Romanorum Deo favente per infinita tempora proprium robur obtineat, nullique temeratori impune eam contemnere facultas existat, manu propria subterfirmavimus, & annulli nostri impositione insigniri jussimus, quas si quis vitiare præsumpserit 100. lib. auri se compositurum cognoscat, mediet. Ecclesiæ vel monast. cui videntiam intulerit, & mediet. palatio nostro. *l. violentiam.*

Signum † Domini Caroli Imperatoris

Vualde Notarius ad vicem Lutuardi Archicancellarii recognovit.

Dat. 15. Kal. Martii anno Incarn. Domini 882. Indi. 15. anno vero piissimi Imperat. Caroli 2. ad Ravennam in Dei nomine. Amen.

„ Act. Placentinus Notarius Sacri Palatii „ suprascripti privil. exemplar transcripsi, „ & exemplicavi ab authenticis publicis sigillis vetustissimis cereis sigillatis sicut in eis „ vidi, & legi. Et hæc cum eisdem auscultavi, ad quorum corroborationem jussu, & „ auctoritate D. Othonis Archiep. Januen. & Gu-

„ Guilielmi Brumacensis electi subscripsi, & „ in publicam formam redegi.

CARoLI CRASSI IMPERATORIS

Præceptum aliud pro Regiensi ecclesia in eadem Synodo datum.

IN nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis. Carolus divina favente clementia imperator augustus. Solet imperialis majestas prædecessorum regum vel imperatorum decreta optimatum suorum intuitu diligenter scrutari, & ea, quæ congrua sunt, libenter sectari, sicque fit, ut dum eorum dignas sanctiones recolit, & rempublicam ad pristinum statum perducat ecclesiasticam, & eam conservando sempiternæ remunerationis bravium a rege regum percipiat. Universorum igitur sanctæ Dei ecclesiæ fidelium, nostrorumque, præsentium scilicet ac futurorum nosse cupimus sagacitatis industriam, qualiter venientibus nobis Ravennam ad colloquium spirituale Patris nostri Joannis pontifici & universalis P. P. ubi multorum episcoporum venerabilis cœtus, nec non & nobilium procerum caterva convenerat, inter quos ven. Aaron S. Regiensis ecclesiæ præsul, per reverendos pontifices Lintuvardum Vercellensem sacri palatii nostri Archicancellarium, & Vvibodum Parmensem, summos & dilectos consiliarios nostros, detulit nobis præcepta proavi nostri Caroli, & avi nostri Hludovici, & patrui nostri Hlotarii, seu & Hludovici imperatoris consubrini nostri, in quibus continebatur quod quondam casu accidente S. Regien. ecclesiæ tecta ignium flammis sint consumpta, & quædam monumenta chartarum exusta, pro quibus ejusdem ecclesiæ Antistites, Apollinarii videlicet, cujus temporibus incensa fuerant, Vitalis quoque, & Sigefridus pro temporum qualitate, regnique immutatione supradictorum imperatorum defensiones, & totius ecclesiæ tuitiones, rerumque omnium mobilium, & immobilium, cum familiis utriusque sexus, aldionibus, & aldianis, libellariis, & commenditiis, cunctoque clero episcopii, terminisque, & confiniis per quadripartitionibus orbis plagas, & climata per parochias & diœceses circumquaque per montana, & planities, ac colles, & valles, rivosque defluentes per renovationis seriem adepti sunt a finibus Tusciæ per confinia Lunensium, Mutinensium, Regiensium, Parmensium, Cremonensium, & Mantuanensium usque in fluvium Padum, immunitatem, & more cæterarum ecclesiarum, & inquisitionem per liberos homines sincere fuerit faciendum, & advocatos duos vel tres, quos ipsius ecclesiæ pontifices aptos & sibi congruos prospexerint eligant, qui causas ecclesiæ suæ diligenter examinent, & inquirant, ipsique advocati ab omni publica expeditione sint semper immunes: pro securiore tamen firmitate jam præfati pontifices nostram expetierunt clementiam, ut & nos eidem sanctæ Regiensi ecclesiæ nostræ defensionis, emunitatis, inquisitionis quoque, & advocationis pragmaticum fieri juberemus. Nos vero divino freti amore postulationibus eorum assensum præbuimus, & sicut jam præfati parentes nostri imperatores Augusti, Carolus scilicet proavus noster, & Hludovicus filius ejus avus noster, necnon & Hludovicus consobrinus noster sanctam Regien. Ecclesiam sub eorum defensione cum terminis, & hominibus, rebus ad eam pertinentibus receperunt; ita & nos in omni defensione rerum, & terminorum per montana, planitiesque, valles quoque, colles & alpes, rivosque distillantes & decurrentes, cum hominibus liberis, & servis utriusque sexus, commenditiisque, & libellariis, aldionibus, & aldiabus, cunctoque clero........ejusdem ecclesie residentibus favemus, ut nullus publicus exactor census, aut donaria, aut mansionatica, vel aliqua publica servitia ab eis exigat; emunitatem quoque, & inquisitionem, vel advocationem, ut jam dictum, per duos vel tres, quos elegerint, perdonamus, omniumque facultatum protectionem concedimus, quas hactenus tam oblatione fidelium, quam donis & largitione ac concessione regum, vel imperatorum in montibus, & planis, ripisque, & paludibus, cum piscationibus, & fluminibus magnis, & parvis, aquarum ductibus per ipsius ecclesiæ acquisivit, vel deinceps juste acquirere potuerit. Statuimus etiam ut in terminis S. Regiensis ecclesiæ nullus aut comes, dux, vel aliqua judiciaria potestas, aut minister reipublicæ in domo episcopis, vel in plebibus, aut titulis, aliisque ecclesiis, vel domibus, aut possessionibus urbanis, aut rusticis placita tenere, aut massarios, & colonos liberos, aut servos, aut aldiones, supra res eidem ecclesiæ residentes distribuere, pignorare, vel angariare, census, aut denaria exigere presumat. Liberi vero, quos legalis, quæ actio ad placitum exigit, quærere per advocatum ejusdem ecclesiæ, super res ipsius ecclesiæ distringantur, ne pignorationis occasio aditum rapinæ pro datoribus præstet. Hoc etiam in hominibus herimannis præfatæ ecclesiæ filiis omnimodis observare jubemus, ut ab eis nulla denaria aut redibitiones, aut pignorationes, aut injustæ districtiones exigant, vel aliqua superimposita eis inferantur. Præcipimus etiam ut nullus reipublicæ minister per universa regni spacia ab hominibus sæpe nominatæ Regiensis ecclesiæ liberis & servis teloneum, aut ripaticum exquirat; sed liceat eis pro utilitate ejusdem ecclesiæ ejusdemque pontificis libere & secure per Padum, sive per alia flumina rivosque ac paludes atque mercationes ubique incedere, & quæ necessaria fuerint exercere. Si quis autem hoc nostræ defensionis, & renovationis, ac restitutionis, seu inquisitionis, & advocationis præceptum violare temptaverit, noverit se compositurum emunitatis pœnam in argento lib. 30. & quia mandatum irrumpere coactus fuerit, edictum componat auri obrizi 60. medietatem palatio nostro, & medietatem præfatæ sæpe nominatæ ecclesiæ. Insuper & hoc nostrum præceptum in suo vigore perenniter consistat. Et ut hoc nostræ confirmationis, & renovationis præceptum ab omnibus verius credatur, diligentiusque observetur, manu pro-

ANNO CHRISTI 882.

propria ſubter illud confirmavimus, & annuli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Sign. Domini † Caroli ſereniſſimi imp. auguſti.

Waldo not. ad vicem Lituardi Archicancellarii recognovi.

Data idib. Februarii an. Incarnat. Domini 882. Indict. 15. anno 2. imperatoris piiſſimi Caroli II.

Actum civitat. Ravennæ in Dei nomine feliciter Amen.

DECRETUM IMMUNITATIS

Conceſſum a Carolo Craſſo imperatore omnibus eccleſiis, & nominatim eccleſiæ Arretinæ,

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Karolus divina favente clementia imperator auguſtus. Si petitionibus Sacerdotum Dei juſtis, & rationabilibus annuimus, & neceſſitudines injuſtas ſublevamus, id nobis procul dubio ad æternam beatitudinem capeſcendam pertinere confidimus, quia decet imperiale faſtigium ſibi ſubditas partes oppreſſas, pravitate abjecta, erigendo, & ad proprium Deo favente ſtatum redintegrando perducere. Quapropter omnium fidelium ſanctæ Dei eccleſiæ, noſtrorumque, præſentium ſcilicet, & futurorum comperiat induſtria, quia venientibus nobis Ravennam ad colloquium ſpiritalis Patris noſtri, Domni Johannis videlicet ſummi Romani pontificis, & univerſalis papæ, pervenit ad noſtram notitiam maxima venerabilium epiſcoporum, & populi proclamatio de plurimis ſibi illatis ſuperſtitionibus, & injuſtis (*a*) oppreſſionibus a ſeculari & publica poteſtate, ita ut contempto timore Dei, & objecta a prædeceſſoribus noſtris interdicta, per plebes & eccleſias, ſeu eccleſiaſtica prædia, & domos placita teneant, diſtrictiones in liberos maſſarios, ſuper eccleſiaſticas res reſidentes, & ſervos, & aldiones faciant, tributa ab eis exigant, cenſus, & donaria, angarias etiam, & operas, & non ſolum ab eis, ſed & ab omnibus liberis erimannis, & eccleſiæ filiis, quod Deo odibile certiſſime credimus, quia tales violentias apud Chriſtianos non debere fieri non dubitamus. Ideoque omnium fidelium noſtrorum tam reverentiſſimorum epiſcoporum, quamque & illuſtrium comitum, reliquorumque fidelium noſtrorum coitu, facto conſilio generali, Dei noſtraque imperiali auctoritate omnes has ſuperſtitiones, & importunas violentias funditus, ab hodierna die, & deinceps abolendas & extirpandas radicitus modis omnibus decernimus: ſtatuentes, ut in ſancta Aretina eccleſia nullus Comes, nulluſque Judex vel quælibet judiciariæ poteſtatis perſonæ, tam in plebibus, quamque in monaſteriis, titulis, aliiſque eccleſiis, vel domibus, ſeu urbanis, vel ruſticis poſſeſſionibus ad eam pertinentibus placita tenere, maſſarios & colonos liberos, aldiones, vel ſervos quoſque reſidentes ſuper res ad prædictam ſanctam eccleſiam pertinentes, quolibet modo diſtringere, pignorare, angariare, cenſus & redibitiones, & donaria aliqua exigere quoquo modo præſumat; ſed liberos maſſarios, quos legalis coactio exigit quærere ad placitum, per patronum, ſeu advocatum ad placita adducantur, ut legalis diffinitio legalem contentioni finem imponat. Hæc etiam in omnibus liberis & erimannis præfatæ ſanctæ Aretinæ eccleſiæ filiis, & in ejuſdem diœceſi commanentibus maſſariis, & colonis, obſervari omnimodis jubemus, videlicet, ut ab eis, nec donaria, aut redibitiones, neque pignorationes, vel injuſtæ diſtrictiones exigantur, ſed unuſquiſque cum legalis cenſura exigit, a patrono ſuo ad placitum deducatur, ne pignorationis occaſio aditus rapinæ deprædatoribus in aliquo præſtetur. Interdicimus etiam, nemini licere alienas res præſumptive invadere occaſione cartulæ ab eo factæ, qui veſtituram legitimam non habuiſſe dinoſcitur; ſed ſi quis adquiſitor extiterit, non ante *invadere alienas* (*b*) *res eccleſiæ*, vel cujuſpiam *liberi hominis pervadere præſumat*, antequam auctor cartulæ legali & judiciali diffinitione eas vindicet, & tunc demum cui vult, liberam tribuendi habeat facultatem. Hæc vero noſtra imperialis inſtitutio, & tantorum (*c*) fidelium noſtrorum tam reverentiſſimorum epiſcoporum, quamque & cæterorum fidelium generaliter promulgata, & ſancita auctoritas, in omnibus parrochiis, comitatibus, & marchiis per totius noſtri imperii fines, in toto regno Romanorum, & Longobardorum, & Ducatus Italiæ, Spoleti, & Tuſciæ, Deo favente, per infinita tempora proprium robur obtineat, nullique temeratorum (*d*) eam contemnere facultas exiſtat. Quam ſi quis violare præſumpſerit centum libras auri ...... (*e*) ſe compoſiturum agnoſcat, medietatem eccleſiæ, cui violentiam intulerit, & medietatem palatio noſtro. Et (*f*) hoc noſtræ auctoritatis præceptum (*g*) propria manu firmavimus, & anulo noſtro (*h*) juſſimus ſigillari.

Signum Domni Karoli ſereniſſimi imperatoris auguſti.

Inquirinus Notarius ad vicem Liutuvardi archicancellarii recognovi, & ſubſcripſi.

Data XV. (*i*) Kalendas martii, Anno Incarnationis Domini DCCCLXXXIII. (*k*) indictione XV. anno vero imperii Domni Caroli ſecundo.

Actum Ravenna civitate, in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Ughel. *injunctis.*

(b) Ugh. *vendere liquas.*

(c) Ugh. *cunctorum.*

(d) Ugh. *temptatorum.*

(e) Ugh. *puri.*

(f) Ugh. *& ut.*

(g) Ugh. addit *firmam & ſtabile permaneat.*

(h) Ugh. *ſubter juſſimus.*

(i) Ugh. XVI.

(k) Ugh. DCCCLXXXII.

MARINUS PAPA II.

Sedit ab anno 882. usque ad annum 884.

ADRIANUS PAPA III.

Cœpit anno 884. desiit anno 885.

AD CONCILIUM ITALUM

Ab Adriano III. papa anno 885. coactum

ADDITIO.

QUanquam concilium istud Venetus Labbei editor diligenter adnotavit, erutum ex bulla quadam Adriani III. pro monasterio S. Sixti Placentiæ, quod Angilberga Augusta, Ludovici II. imperatoris olim conjux, extruxerat; bullam tamen ipsam omisit. Hanc ego hic supplendam censui, ut quæ pars est rerum in hoc concilio, de quo nihil alibi reperitur, gestarum. Recitatur verò ex Campi Hist. Eccles. Placent. to. I. in Regest. num. 25.

ADRIANUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

Angilbergæ dilectæ filiæ Imperatrici Augustæ, & per te tuo venerabili monasterio Placentiæ noviter constructo, in perpetuum.

OMnibus quidem justa petentibus apostolica sollicitudine, præcipiente Domino, favere debemus; præcipuè tamen devotioni tuæ, dulcissima ac spiritualis filia nostra Angilberga, olim imperatrix Augusta, quam merito honore atque reverentia sancta mater nostra Romana ecclesia, ut dilectissimam & principalem prolem, amplectitur semper & refovet. Quapropter monasterium & xenodochium, quod ad honorem Dominicæ resurrectionis & BB. Apostolorum, & martyrum Bartholomæi, Sixti, & Fabiani prudenti provisione a fundamentis nuper Placentiæ ædificare voluisti, laudabili complectimur desiderio paternoque affectu........ Apostolica illud auctoritate ratum ac stabilitum perenniter instituentes, & ut ab omni impulsione, atque inquietudine quorumlibet infestantium beatissimi Petri tuitione illæsum semper, & inconcussum, Domino protegente, permaneat; hoc etiam omnimodo providemus, & stabiliter decernimus, ut universa, quæ ibidem in rebus mobilibus & immobilibus, intus, forisque in familiis utriusque sexus cunctoque ornatu ecclesiastico, atque omni suppellectili semel Domino a vobis distributæ sunt, futuris temporibus inconvulsa in eodem sacrato loco persistant, omnium penitus diminutione, vel invasione sopita; in eis etiam familiis, quas ob redemptionem animæ vestræ prudenti respectu libertate donastis, vel in reliquum donaveritis, simili modo nos vobis favemus, aspiramus, & Apostolicum præbemus assensum, quatenus & illi secura libertate potiti, & gratia Dei duce sempiternæ suscipiant gaudia vitæ. Consecrationem porro abbatissæ loci ipsius, ut filia devota petisti, secundum quod in tuo testamento a te prudentissimè ex eodem monasterio tuo coaptato continetur, modis omnibus fieri concedimus: scilicet cum ordinanda ibidem fuerit abbatissa, Mediolanensis archiepiscopus, qui in eo tempore fuerit, vocatus ab illis personis, quas ex progenie tua ipsi loco præfeceris, quibusque curam potiorem dimiseris, ad eligendam, & consecrandam Abbatissam simpliciter ibidem adveniat, & non ultra, quam a te statutum est, in eodem moretur loco, aut amplius exigendo stipendia, præterquam præfixum est, idem monasterium gravet. Similiter quoque, si ortum fuerit discordiæ aut cujuscumque dissensionis malum, veniens sedare illud, & formare pacem studeat cum moderamine disciplinæ. Si autem qualibet occasione, aut tuæ institutionis prævaricatione Mediolanensis archiepiscopus neglexerit hanc habere curam & sollicitudinem, ut præposuimus; Aquilejensis patriarcha, similiter, ut supra, vocatus, hæc omnia fideliter prosequatur. Et si aliquando aut pro præscriptis negotiis, aut pro aliqua temporis necessitate, aut etiam pro malignantium hominum gravedine oportuerit hanc nostram Apostolicam sedem appellare, obsecramus & obtestamur omnes successores nostros per merita BB. Apostolorum, quatenus ad sublevationem & defensionem loci ipsius operam viriliter usque ad effectum dare, donec omnes ejus sopiantur controversiæ, studeant.

Inter hæc Ravennate archiepiscopo cum Ticinense, & Placentino, & Regiense, & Mutinense cum Mantuano, & Veronense, cum Laudense, & Vercellense, aliisque coepiscopis nobisque sanctam Synodum celebrantibus, & tuæ voluntati assensum præbentibus, volumus atque instituimus, ut cujuscumque ordinis clericos, qui in eodem sacrato loco missarum solemnia celebrantes deserviunt, & eos qui in ejusdem monasterii capellis ubicumque divina jugiter officia faciunt, liceat præcipuè Mediolanensi archiepiscopo, aut patriarchæ supradicto promovere, & consecrare, vel alii etiam cuilibet episcopo, quem abbatissa loci illius voluerit rogare. Hæc & alia ecclesiastici officii ministeria sint in abbatissæ voluntate, ut possit videlicet chrisma, & ecclesiarum suarum consecrationem, a quocumque

ANNO CHRISTI 885.

ei libitum fuerit, omni tempore impetrare: ita tamen, ut si aliquando ad hæc forte rogabitur Placentinus episcopus, in prædicto cœnobio, & xenodochio rebusque ipsorum nullum se noverit amodo, & deinceps jus potestatis habere, neque etiam ad missas celebrandas juxta Patrum instituta, nisi invitatus, adveniat.

Decimas vero universi fundi pertinentis ad ipsum monasterium, quas episcopi qui .. .. esto sunt, & in quorum quidem adjacent parochiis, pro Dei amore, vestrorumque bonorum recordatione, devote atque libenter supradicto venerabili loco largiti sunt: volumus, & apostolica corroboramus auctoritate, & absque refragatione, tam ipsorum, quam & successorum eorum, velut ipsa instituisti, sacro xenodochio, & capellis perpetualiter habeantur. Insuper statuimus, & apostolica auctoritate stabilimus, ut juxta quod nostri præcessores tam Adrianus, quam Joannes & Marinus præsules suis tibi privilegiis concessisse, & roborasse noscuntur, universa, quæ olim divæ memoriæ HLudovicus serenissimus imperator, dominus & vir tuus per suam magnificentiam augustalibus apicibus tibi dum adviveret contulisse probatur, seu etiam & ea quæ ipsa postmodum imperialibus largitionibus, vel etiam quibuslibet justis acquisitionibus, emptionibus, vel commutationibus in proprios, sive jam dicti Monasterii tui usus acquisisti, seu in posterum acquisitura es; simulque & ea, quæ ad supplementum ejusdem sacrati loci, & tam Regum, quam aliorum quorumlibet fidelium donatione, vel liberalitate nunc, vel postmodum addita fuisse comprobantur: eodem tenore & ordine, quo tibi, vel tuo prænominato cœnobio advenerunt, illibata & inviolata, atque inconcussa permaneant, & secundum tuæ ordinationis statuta persistant. Et si quis, quod non optamus, contra hæc statuta in Dei omnipotentis oblata, vel concessa servitium agere tentaverit, vel quippiam horum infringere temerario ausu voluerit, excommunicationi submissus omni ecclesiastico consortio careat, & nisi se continuo a tali nequitia corrigat & resipiscat, S. Petri nostrique apostolatus auctoritate anathematis vinculo innodatus, reus in futuro judicio permaneat, & pro excessu suæ tantæ transgressionis cum Juda traditore infrunitus, atque rebellis sancti Spiritus sententia, qui semper fictum, & mendacem effugit, noverit se habiturum portionem in gehenna ignis æterni. Scriptum per manum Leonis Scrinarii S. R. E. in mense aprili, indictione tertia. Bene valete. Dat. 15. Kal. maii per manum Gregorii nomenclatoris, missi, & apocrisarii sanctæ Sedis Apostolicæ, imperante Domno piissimo Augusto Carolo a Deo coronato magno imperatore, anno ejus quinto, indictione tertia.

STEPHANUS PAPA V.

Sedit ab anno 885. usque ad 891.

EPISTOLARUM STEPHANI V. PAPÆ

FRAGMENTA.

STEPHANUS PAPA V. LEONI SCIANENSI EPISCOPO.

Affert Gerhous de ædif. Dei in Anecdot. Pezii to. II. par. II. pag. 374.

DE manifesta, & nota pluribus causa non sunt quærendi testes; ut S. Ambrosius in epistolam ad Corinthios dicit, de fornicatione sententiam exponens apostoli. *Judicis*, inquam, *non est sine accusatore damnare; quia Dominus Judam, cum fuisset fur, quia non accusatus, minime abjecit. Cognito autem opere isto, pellendum illum de cœtu fraternitatis censuit. Omnes enim crimen ejus sciebant, & non arguebant. Publice enim novercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat tegi crimen.* Et paulo post: *absens facie, præsens autem auctoritate spiritus, qui nusquam abest, jam judicavi ut præsens eum, qui hoc admisit, tradi Sathanæ in interitum carnis.*

IN HOC FRAGMENTUM COLLECTORIS ADNOTATIO.

HOc ipsum fragmentum paucis mutatis legitur in can. *De manifesta* 2. q. 1. recitaturque ex epistola Stephani papæ V. ad Leonem Theanensem. Notant vero Romani canonis hujus correctores hanc epistolam integram extare in Collectione quadam canonum Vaticana ab anonymo digesta.

STEPHANUS PAPA V. LEONI THEANENSI EPISCOPO.

DE crimine sibi illato diaconus tuus verissime fatebatur se esse immunem. Verumtamen si suspicio super viaculum habetur, & accusatores idonei reperiuntur & testes, quales sacri canones sanciunt, cum fuerit legitimis testibus approbatus canonica sententia feriatur. Quod si ne sponte confitetur, neque legitimi accusatores, vel testes reperti fuerint, & mala fama crebescit, non publico examine, sed coram te & coram reverendissimis presbyteris & diaconis secreto juramento se purget, & tu deinceps boni testimonii eum annuntia, & compesce, & commone ecclesiæ tuæ filios, ne sacerdotem Dei ulterius infamare præsumant, timentes quod Cham maledictus est, quod patris verenda derisit.

f. piacu lum.

Can. de crimine q. 5. Ivo epist. 77 qui tamen pro Theanensi legit Tianensi.

STE-

ANNO CHRISTI 885.

STEPHANUS V. PAPA VVALBERTO PATRIARCHÆ (*a*)

MIramur prudentiam vestram Cumensi ecclesiæ denegare pastorem, cum te etiam ad hoc provocatum noveris apostolica exhortatione. Nunc vero iterato tibi scribimus, nolentes alicujus ecclesiæ privilegium infringere, licet apostolica prærogativa de qualibet ecclesia clericum ordinare &c.

(*a*) *Aqui-*[...]*nsi* af[...] Ivo [...]t. *66.*

STEPHANUS V. PAPA.
Leutberto (*a*) *Moguntino episcopo.*

COnsuluisti de infantibus, qui in uno lecto dormientes cum parentibus mortui B reperiuntur, utrum ferro candente, aut aqua fervente, seu alio quolibet examine parentes se purificare debeant eos non oppressisse. Monendi sunt namque, & protestandi parentes, ne tam tenellos secum in uno lecto collocent: ne negligentia qualibet proveniente suffocentur, vel opprimantur, unde ipsi homicidii rei inveniantur (*b*). Nam ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri a quolibet, sacri non censent canones; & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore commissa, sunt C regimini nostro judicare; occulta vero, & incognita illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel confitentur tali reatu se noxios, tua eos castiget moderatio: quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est; quanto magis qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?

[...] Con[...]isti 2. [...] male [...]ditis [...]*berto.* [...] epis.

[...] Vide [...]xan[...]n III. [...]t. XIX. [...]æ ap[...] apud [...]e to. [...]I. pag.

STEPHANUS PAPA V. PAULO PLACENTINO EPISCOPO.

LOci nostri consideratio nos admonet, ra- D tionis auctoritate, quæ a prædecessoribus nostris utiliter decisa fuerint, roborare; & quæ a temerariis præsumpta fuerint in promptu nihilominus ulcisci. Reum quippe ante conspectum divini Judicis se noverit esse, qui nititur utiliter finita rescindere, ac roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippe vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita præsumantur, aut non concessa impune tenentur. Proinde si negligenter ea, quæ male usurpantur, omittimus, excessus viam proculdubio aliis aperimus.

[...]Loci [...]i. 35.

STEPHANUS PAPA V. ITALIANO (*a*) E

NUnquid non omnia chrismata Sacerdotalis mysterii Crucis figura perficiuntur? Numquid baptismatis unda, nisi Cruce sanctificata, peccata relaxantur? Et, ut cætera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotii gradus ascendit.

[...]Illud [...]*ino* [...] ex [...]Vatic. [...] Core[...]s Ro[...]s. [...]Nun[...] non [...]le [...]. dis.

A STEPHANUS PAPA V. GIRARDO LEODIENSI (*a*)

OPortet ut primum vos tam de invasis civitatibus & monasteriis, & mansis, quam de reliquis generaliter rebus reinvestiri faciatis; quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere. . . .

(a) In MS. codice meo per compendium scribitur *Gigdo Leodicensi.* Sed quocumque modo hæc accipiantur, vix cohærent Episcopo alicui, qui tunc Leodiensem cathedram teneret. Can. Oportet ut. 3. q. 2.

STEPHANUS PAPA V. SICHIBERTO (*a*) CORSICÆ EPISCOPO.

QUia te quasi obnoxium judicas, eo quod a Saracenis captus, homines interfecisse videris; bene facis. Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris; inde canonice nullo modo judicaris.

(a) Codex meus MS. *Sigiberto.* Ca. Quia te. 38. dist. 50.

STEPHANUS PAPA DOMINICO RAVENNATI ARCHIEPISCOPO.

Significat se consecrasse Placentinis episcopum; in nihilo tamen velle se juri Ravennatensis metropolitani officere.

Stephanus Episcopus servus servorum Dei Rev. sanctissimo confratri nostro Dominico archiepiscopo S. Raven. Ecclesiæ.

DIvina Majestas, pastorale ministerium nobis . . . . solitudinem gerentes, cura pervigili, nostrum Apostolicum impendere suffragium; idcirco omnium Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium agnoscat notitia, quia cum Ravennas Ecclesia, per obitum Romani quondam Archiepiscopi ejusdem Ecclesiæ viduata, sine pastore consisteret, repente, & sancta Placentina Ecclesia, illius suffraganea, a suo pastore quondam Paulo episcopo extitit denudata. Quapropter diversis Italici Regni fluctuantibus procellis, quia per eamdem Sanctam Ravennatem Ecclesiam, proprio destitutam pastore, ipsa sancta Placentina ecclesia de pastore proprio remedium recuperandi minime adipisci valebat; ad Apostolicam Sedem, nostrumque Apostolicum; utpote ad caput omnium Ecclesiarum, & matrem; refugium visi sunt...... fecisse, offerentes nobis proprium electum, Bernardum nomine, diaconatus officio utentem, & suggerentes, una cum decreto ab eis in eum facto, hunc a nobis sibi consecrari Antistitem, ne ipsa Ecclesia diu sine pastore annichilaretur; & eligentes, atque petentes acephali, & vagabundi incederent. Nos autem, ut diximus, cum proprius Metropolitanus deesset, satis ab eis rogati, prædictum Bernardum in eadem Placentina Ecclesia prævidimus consecrare episcopum, dantes illi in mandatis, atque jubentes expresse, ut in omni subjectione, & fidelitate se sub jure sanctæ Ravennatis Ecclesiæ observaret, quia sic nobis placuit; ita scilicet, ut omnem obedientiam, omnemque devotionem atque consuetudinem & usum, antecessores fecisse probantur, & ipse devote adimplere satagat, in sancta Ravennate Ecclesia. Unde volumus, & a præsenti octava in-

Ex Rubeo Hist. Rav.

ANNO CHRISTI 887.

indictione decernimus, eandem sanctam Ravennatem ecclesiam nullam deinceps pro eadem a nobis consecratione concessa..... perpeti; sed a nobis, nostrisque successoribus Pontificibus sit..... omnimodis; quinimo eadem prædicta sancta Placentina ecclesia in jus, & consecrationem, atque debitam obedientiam, ejusdem sæpe dictæ sanctæ Ravennatis ecclesiæ, quemadmodum antiquitus fuisse recolitur, omnibus consistat temporibus: Volentes uniuscujusque jus, & privilegium Ecclesiæ indiminutum haberi, & inrefragabiliter custodiri Script. per manum Benedicti Notarii, & scriniarii sanctæ Sedis Apostolicæ in mense Martio, indictione suprascripta octava. Bene valete. Dat. octav. Kal. April. per manum Zachariæ Dei pietate primicerii sanctæ sedis Apostolicæ, anno, Deo propitio, Pontificatus Domini Stephani summi Pontificis, & universalis Papæ, in sacratissima beati Petri Apostoli sede, quinto, Ind. VIII. suprascripta.

IDEM CLERO ET POPULO PLACENTINO.

Dat illis pontificem Bernardum, commendat submissionem Metropolitano Ravennati.

Stephanus episcopus servus servorum Dei, omnibus Sacerdotibus, atque Judicibus, clero, & populo, seu universæ generalitati Placentiæ commorantibus, salutem.

QUaliter sancta Ravennas ecclesia, privata proprio pastore, in obitum vestri Episcopi, viduata existeret, vos nosse per omnia scimus; sed ad supplementum, A & sublevationem vestræ Ecclesiæ nostrum Apostolicum subsidium visi fuimus impartiri, ita ut Bernardum diaconum, pastorem vestrum, per nostram consecrationem institueremus: & ideo fidelitati omnium vestrum injungimus, & decernentes sancimus, ut tam ipse Bernardus, quamque omnes decessores sui in perpetuum sub Ravennatis Ecclesiæ Pontificatu plenam observantiam, totamque fidelitatem viriliter custodiat, & more antecessorum ejus, devotissimus tam ipse, quam successores sui existant, observando in omnibus omnium obedientiam, omnemque consuetudinem sanctæ Ravennatis ecclesiæ, suisque Archiepiscopis, absque omni contradictione, vel molestia, prout inrefragabili- B ter pollicitus est. Nam si ipse, vel aliquis decessor ejus, aut aliquis vestrum, tam de sacerdotali ordine, quam de laicali cœtu, contemptor, vel transgressor apparuerit per inobedientiam, sacerdos, qui extiterit, ex Dei omnipotentis, sanctorumque Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra Apostolica auctoritate, maneat suspensus a proprio ministerio, quousque solutionis gratiam a Ravennate Archiepiscopo perceperit. Laicus vero, qui contradictor apparuerit, a vino, & cocto suspensus existat, quousque ad prædictæ solutionis gratiam pervenerit. Insuper noscat se nostro Lateranensi palatio quinque libras auri obrizi esse compositurum, & C anathematis vinculo innodatus, in evum permaneat. Hanc nostram epistolam vel testificationem sanctam Ravennatem Ecclesiam habere decernimus.

FIRMANUM CONCILIUM DUBIUM

In dedicatione Monasterii S. Crucis in territorio S. Elpidii,

Anno 887. a Theodosio Firmano episcopo & Picentinis ac Spoletani ducatus episcopis celebratum.

EN alium episcoporum conventum, cui nomen concilii ideo tribuerim, quod occasione dedicationis novi cujusdam monasterii in Diœcesi Firmana decreta quædam in commune statuerint ad ejusdem ecclesiæ, & monasterii illi adjuncti commodum. Porro solemne erat episcopis, in dedicatione novi alicujus templi convenientibus, occasionem illam captare ad habendas synodos, in quibus ea, quæ occurrebant, ecclesiastica negocia, quæque ad communem ecclesiarum utilitatem conferre judicarent, expediebantur. Extat diploma, vel sanctio ab episcopis illis constituta apud Ughellium to. II. in Firmanis col. 683. ex quo huc transfertur; correcto tamen anno imperii Caroli, qui hic sextus notatur, cum septimus reponendus fuerit; nam sexto imperii sui anno Carolus mense septembris præsens adesse Firmi, quemadmodum diplomatis fides exigit, nequaquam poterat, cum a Northmannis in Gallia occuparetur. Nisi forte sphalma hoc chronologicum unum esse reputaverimus ex multis argumentis, quibus documenti hujus sinceritas oppugnari posset. Multas enim offert phrases sæculo illo plane ignotas, ut E inter cæteras illam *in ducato Spoletano*; nam ducibus nec tunc nec ante parebant Spoletini. Indulgentiarum insuper usus, qualis nunc obtinet, quique in fine hujus diplomatis non ambigue affertur, non ante sæculum XI. in ecclesia cœpit, ut probat Papebrochius in Conatu ad vitas Romanor. Pontificum pag. 133.

DI-

ANNO CHRISTI 887.

DIPLOMA THEODOSII FIRMANI EPISCOPI

Pro dotando cœnobio quodam a se constructo

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

DOminis venerabilibus, sanctissimisque successoribus nostris episcopis, seu Christicolis omnibus, & qui Deum metuere, ac venerari penitus noscuntur. Notum facimus, quoniam consensu, consilioque omnium vener. episcoporum in Ducatu Spoletano degentium, ego Theodosius divina gratia S. Firmanæ ecclesiæ episcopus in rebus sancti Maronis martyris Christi, in quadam insula, a Domino meo Carolo invictissimo imperatore augusto, & a me ipso olim inventa, fluminibus circumdata, Etha videlicet, & Clento, plena cupribus, atque fruticis, solita ante Domini gratia, ob amorem D. nostri Jesu Christi, & ejus vivificæ crucis, Basilicam ibidem a fundamentis construi præcepi, & ædificari, & per me primum, ac per alios episcopos consecrare volui, & monasterium in ea fieri decrevi. Accersitis itaque consacerdotibus meis communi consilio Sancto Spiritu inspirante eam in honorem Divi Salvatoris, sanctæque ejus vivificæ crucis consecrare curavi; & quoniam olim tenebatur habitatio cavernaque vulpium, nunc autem videtur, Domini adminiculante gratia, domus Dei, & habitatio Sanctorum, fervore zeli Dei succensus, monasterium ibidem ordinavi. Ego verò hoc peracto cœpi contristari, & mœstus esse, & quanto levior de constructione, & consecratione hujus monasterii, tanto quia illic solitarii congregati, unde vivere non habebant, effectus mœstior fueram. Quia licet D. Carolus imperator invictissimus, ob animæ suæ salutem, quasdam res publicalia suæ proprietatis, ac parentum suorum patrimonii supradicto almo loco concessisset, ac imperiali dono locum ipsum augmentasset, ut in decreto ipsi loco per eumdem facto continetur; non tamen res ipsæ prænominato loco, & famulis ibidem servientibus sufficere videntur. Ideoque idem ipse imperator noster est largitus, ut quantas cum consensu meorum scilicet Sacerdotum S. Firmanæ ecclesiæ res jam dicto loco donare voluissem, nec ad præsens, nec in futuro ulla contradicente persona, secundum quod Dominus inspiraret, præsentialiter facerem. His itaque peractis, consilio ejusdem imperatoris, & consensu omnium sacerdotum, & diaconorum, totiusque meæ ecclesiæ familiæ concessi perenniter ad monachorum sumptus aliquantas ex rebus ecclesiæ mihi commissæ eidem monasterio, ut copulatæ uterque insimul, illis, qui Domino ibi famulantur, in victu, & vestitu abundanter sufficiatur. Porro, quod reticere non convenit, de rebus Firmanæ ecclesiæ mihi commissæ, videlicet quas eidem monasterio, Firmana plebe assentiente, contuli; nequaquam de nomine per singula quæque notabo. Detuli jam dicto venerabili monasterio omnes possessiones, res, atque substantias, cum terris, vineis, atque arboribus fructiferis, & infructiferis, cum casis, domibus, & plateis omnibus, atque colonitiis, culta bona, & inculta, mobilia, & stabilia, quæ fuere olim de plebe S. Masonis, ex ista parte fluminis Clenti, & quæ pene ipsi monasterio adjacere cernuntur, & quæ circumdantur montibus & castris dicti monasterii ex uno latere, & ex aliis adjacet flumen Clenti a capite usque ad litus maris, Etha jam dicta mediante, & per ipsum litus usque ad curtes S. Martii a mare; a latere autem superiori possessiones dicti monasterii, quæ ipso loco concessæ fuerunt per Divum Carolum, villas autem; seu Casalia, & cum ecclesia nostra S. Bartholomæi, curtes Castelli Roccii, curtes terræ Tallitæ, curtes S. Martii ad mare cum ipsa ecclesia, infrascriptas antedictans adjacentes cum hominibus, servis, & ancillis, & cum omnibus pertinentiis suis, in integrum usque ad rivum Putri, dum ipsi monasterio nihilominus detuli, & concessi. Insuper contuli eidem gruptas Heremitarum, a quibus basilicam ad honorem Dei altissimi, & S. Ægidii consecrare curavi, & cum omnibus ad dictas gruptas pertinentibus adjacentiis, exceptum tantummodo, & pro Firmana ecclesia conservanda teloneum de ipso portu Clenti, ut solitum est partes nostræ deferre episcopi. Concessi præterea ipsi jam dicto monasterio, & Dei famulis ibidem congregatis, & congregandis ecclesiam S. Laurentii, sitam, sive positam in castello civitatis Firmanæ juxta episcopatum, cum casis, terris, vineis, arboribus, libris, campanis, & paramentis, & cum omnibus rebus dictæ ecclesiæ prædictæ pertinentibus, & cum oblationibus vivorum & mortuorum; ut cum abbas, monachi, & familiares dicti monasterii ad nos, sive ad civitatem Firmanam pro aliqua utilitate dicti monasterii accedere voluerint ad dictam ecclesiam, tanquam ad monasterium habeant regressum, & de bonis dictæ ecclesiæ percipiatur, sic ut necesse fuerit ad eorum voluntatem: & curtem sanctæ Resurrectionis in hominibns, & eorum libertatibus, & servitiis, camberiis, vineis, arboribus, mobilibus, stabilibus, cultis, & incultis in integrum, cum ecclesia S. Mariæ de Salliano, cum oblationibus vivorum, & mortuorum, & cum omnibus utensilibus suis, curtem S. Agathæ de Muccillis, cum pertinentiis & adjacentiis suis, & cum oblationibus vivorum & mortuorum. Eodem modo curtem S. Patritii cum pertinentiis suis, servos quoque & ancillas, qui nunc in præfatis locis, vel in villa S. Marii, & cum ipsa ecclesia S. Marii, & cum omnibus pertinentiis & adjacentiis suis, & cum oblationibus vivorum & mortuorum ipsi monasterio dedi, & concessi, ut amodo, & deinceps perpetualiter, & perenniter hæreditario more habeat & teneat, & possideat ad usum, & commodum dicti monasterii. Item abbas, qui pro tempore fuerit illic ordinatus, potestatem habeat de rebus a nobis, & regio munere ipsi loco concessis, seu ab aliis hominibus collatis, & con-

concedendis dare, concedere, contracambiare, & commutare de consensu suorum monachorum, cui vult sine contradictione, & cui sibi placuerit. Concedimus etiam eisdem potestatem locandi, & disponendi, & ordinandi suas ecclesias parochiales, quas ipsi loco concessimus, vel quas in futurum habebit, capellanos, sive clericos mittendi, & extrahendi ad eorum voluntatem; & non alicui ex successoribus meis (quod fieri non credo) avaritiæ spiritu instigato, quod absit, durum esse videatur, quod divina favente gratia in Christo famulis ad necessarium usum ex nostra ecclesia concedimus, comperiat quia plurima (Domino annuente) meo certamine, in sancta Firmana ecclesia, vel acquisivi, quanquam eo pro Christi, & ejus vivificæ crucis amore in præfata ecclesia ad usum servorum Dei concessisse curtes de S. Petronella, campum Sanignanum, curtem de Columnella, & de terris quandam partem cujusdam mansus, sodalia, cæterasque quamplurimas in montibus res, quæ idcircò commemorare decrevi, ne aliquis detrahendo authum, & episcopatus mei in aliquorum facere diminutionem, quæ pro animarum studio agere conatus sim. Quod verò abbas, vel monachi in prædicto cœnobio, Sancto mandante Spiritu deinceps custodiatur: immò & nos, & posteri, successoresque nostri debeant adimplere, huic paginæ credimus inserendum. Hoc est, ut de ipsa congregatione, quæ in præfato monasterio sancta debeant celebrare officia, & quæ Abbas popofcerit a nobis, vel successoribus nostris sacros percipiantur gradus, nullum per ipsorum honorem præmium percepturi. Altare in ipso monasterio, vel ubicumque in rebus ipsius monasterii ecclesiarum facere voluerit, vocati ab abbate consecremus, & sanctum chrisma annis singulis voluerit postulare pro reverentia loci sine præmio concedimus, & juxta dispensationem divinam. Cum abbas de ipso almo loco ad Dominum migraverit, quem monachorum congregatio unanimiter eligere, a semetipsis, vel aliunde regulæ compertum, & visæ mentis congruentem sine quolibet præmio nos, & successores nostri promoveamus abbatem, & abbas vel monachi, qui eo quod ipsum monasterium a Firmana ecclesia subtrahere non valeant, dummodo episcopi, vel clerici Firmanæ ecclesiæ contra prædicta aut hoc decreto inserta non venerint, annis singulis, mense Augusto, denariorum solidos decem nobis, & successoribus nostris reddere debeat, aut eos ponere super altare S. Mariæ sitæ in civitate Firmana potestatem habeant; ita dumtaxat, ut nullam penitus aliorum potestatem in prænominato monasterio, neque in rebus sibi concessis, vel concedendis, neque in ordinandis personis, vel removendis, neque in villis, seu possessionibus, & rebus aliis a regio munere, vel a nobis collatis, vel deinceps ab aliis conferendis, tam in morte, vel in fine alicujus, quam etiam in vita, nos successoresque nostri episcopi, archidiaconi, seu cæteri ordinatores, aut quælibet persona in nullis rebus mobilibus, & immobilibus, & stabilibus dicti monasterii habere præsumat, ne de hoc, quod a Deo

A timentibus transmissum fuerit, seu relictum, datum, aut in altare oblatum, aut sacris voluminibus, vel quibuscumque speciebus ad ornatum divini cultus pertineat, ad præsens collata, vel deinceps conferenda fuerint aliquo modo, vel ingenio extorquere audeat, vel auferre; & nisi rogatus ab abbate ipsius monasterii pro lucranda occasione, nulli liceat adire secreta, aut finium ingredi septa pro aliqua invasione, vel immutatione ipsius loci, vel rerum suarum facienda, ut si ad eos nullus pontifex pro tempore fuerit, pro locranda occasione, vel monasterii utilitate ab abbate vocatus accesserit, celebrato, ac peracto misterio simplici, ac sobria benedictione percepta, absque ullo re- B quisito dono, studeat habere ingressum, ut quatenus monachi, qui solitarii nuncupantur, de perfecta quiete, duce Deo, per tempora exaltare, ac sub facta regula..... & beatorum patrum vitam sectari, pro statu ecclesiæ, ex salute regionis, vel patriæ, seu & pro nostra, ac prædecessorum & successorum nostrorum animabus, valeant, & possint Dominum plenius exorare. Et si aliqui ex dictis monachis de eorum religione, tepidi, & otiosi erunt, secundum eorum regulam ab abbate, si prævalet, corrigantur; sin autem temere egerint, & abbati noluerint obedire, regulariter nos, & successores nostri ab abbate vocati secundum qualitatem C delicti corrigere debeamus. Si quis autem episcoporum, vel alia quælibet persona (quod Deus avertat) calliditate, aut commoditate commotus, vel præventus, ea quæ sunt supra comprehensa, temerario spiritu violare præsumpserit, a divina ultione prostratus iram summi Dei incurrat, & nisi resipuerit, & emendaverit, anathematis vinculo perpetim feriatur, & insuper componat, & det ipsi monasterio Ambroci libras centum. Et hoc nostrum constitutum, seu decretum perpetuam teneat firmitatem; & monasterium antedictum, sicut ex regularibus rebus initium sumpsit & augmentum, ita deinceps cum rebus suis omnibus habi- D tis, & habendis sub regia maneat potestate, & ab episcopo ultra jura remotum, nihilominus hoc privilegium perpetim maneat incorruptum. Quam institutionem nostram, ut firmis subsistat vigoribus, & nos, & fratres nostri domini episcopi, cæterique meæ ecclesiæ sacerdotes, clerici, & religiosi, laici, nostrisque nominibus subscriptis, decrevimus corroborari, & D. Inquirinum, D. Casoli publicum notarium, publicari jussimus, & complere. Præterea nos episcopi inferius subscripti, de Dei misericordia, & benignitate omnibus, qui dictum monasterium de suis bonis dotabunt, & in monasterio præfati cœnobii sui corporis sepulturam E elegerint, tertiam partem suorum peccatorum, de quibus veram sumpserint pœnitentiam, misericorditer in Domino relaxamus; offendentes autem, & res, & personas ipsius loci, & non emendantes, maledictionem habeant sempiternam.

Actum est hoc apud dictum monasterium in consecratione ejusdem, D. Carolo Serenissimo imperatore præsente cum multis Principibus, clericis, & laicis mense Septemb.

die

ANNO CHRISTI 887.

die 14. intrante anno Dom. Incarn. 887. Ind. 5. anno Imperii D. Caroli in Italia 6.

D. Theodosius S. Firmanæ ecclesiæ episcopus consultu venerab. episcoporum in hoc decreto a se divinitus facto, ut perpetualiter validum fore nosceretur, suum nomen fecit subscrib. & apponi.

D. Joannes Esculanus episcopus decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi, ex suggestione D. Theodosii venerab. S. Firmanæ ecclesiæ episcopi.

Bnolerigus Anconitanus episcopus nomen fecit subscribi, & in præfato decreto consensit.

Celus Camerinensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi.

Benventus Senogalliensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi.

Americus Spoletanus episcopus consensit, & suum nomen subscribi fecit.

Romanus Fanensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen subscribi fecit.

Laurentius Pisauriensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi.

Robertus Humanensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi.

Debaldus Perusinus episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen subscribi jussit.

Petrus Auximanus episcopus in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi jussit.

Ricardus Reatinus episcopus in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi jussit.

Adolardus Calliensis episcopus, in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Albertus Lodonensis episcopus, in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Albertus Urbinensis episcopus in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Severinus Nuceriensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen subscribi fecit.

Bartholomæus Foroliviensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen subscribi fecit.

Ruggerius Teramnensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit.

Valerianus presb. & canonicus consensit, & nomen suum fecit subscribi.

A Rodegarius presbyt. canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Theobaldus presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Rodericus presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Joannes presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Jonatan presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Pertodias presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Idprardus presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Rolandus diaconus, & Firmanæ ecclesiæ canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit. B

Lupus diaconus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Adericus diaconus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Transerus diaconus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Rodilandus diaconus & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Theodoradus subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Valprandus subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Albertus subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

C Domitius subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Firmius subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Trasmundus acolytus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Treavinus acolytus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Tosso acolytus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Toto acolythus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Hi omnes tam episcopi, & sacerdotes diaconi & subdiaconi, quam etiam acolythi, & religiosi laici voluntate D. Theodosii venerab. ejusdem ecclesiæ episcopi, in hoc D decreto consenserunt, sua nomina apponi voluerunt &c.

Albertus Comes

Manseus Comes

Hersebertus guastaldus Trapaldoni in hoc decreto consenserunt, & sua nomina subscribi jusserunt, &c.

Ego Inquilinus D. Caroli invictissimi imperatoris Notarius, ejusque Cameræ custos, mandato D. Theodosii venerab. episcopi, atque omnium venerabilium episcoporum, & canonicorum suprascriptorum rogatus, publicavi, & signavi feliciter, &c.

ANNO CHRISTI 887.

SY-

ANNO CHRISTI 887. 888.

SYNODUS LANDAVENSIS IN ANGLIA

De controversia inter regem, & episcopum suum

ADMONITIO COLLECTORIS.

SYnodos Landavenses plures, vario collectas tempore, hic simul omnes dedit Spelmannus, & ex eo Labbeus, quippe qui ignoraverint quo singulæ anno convenerint. Eodem consilio Cl. Wilkins in novissima conciliorum magnæ Britanniæ, & Hiberniæ editione, alteram, quam ex MS. Landavensi codice nactus est, synodum hic cum prioribus repræsentavit, ex quo nos acceptam exhibemus. Ejus historiam ex synodis præcedentibus, in collectione Labbeana legendis, repetas. Rex Brochvvil, quem unum esse ex regulis Walliæ regi totius Angliæ subjectis admonet Wilkins, res episcopi sui per injuriam invaserat, quam offensam propulsaturus episcopus, concilium coegit, in quo rex multæ subjectus est. Hæc in synodo apud Labbeum postrema. In hoc vero judicio idem rex de occupato latifundio quodam ecclesiæ sistitur, & reus repetundarum, tenetur.

SYNODUS LANDAVENSIS.

B POst hæc facta est contentio de ecclesia illa, & ejus territorio inter Brochvail, & episcopum Civeilliauc, congregatis omnibus clericis, & omnibus sapientibus, qui erant a Tivi usque Guy, ut judicarent inter episcopum & Brochvail: & vero judicio clericorum totius Synodi ecclesia prædicta, cum tota tellure dirationata est episcopo Civelliauc, & ecclesiæ Landaviæ in perpetuo.

AD CONCILIUM TURONENSE

Anni, ut Labbeus censet, 912. de celebranda die festa translationis S. Martini

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

A Viris doctis jamdudum animadversum est erraſſe S. Odonem in historia de translatione corporis S. Martini Turonum, cum transvectionem istam usque post tempus, quo Rollo sacris christianis initiatus fuit, differt. Id enim gestum anno 887. constat inter omnes, ut Pagius ad eundem annum num. VI. demonstrat. Cum igitur Turonicum istud concilium occasione translationis illius coiverit, ex anno 912. quo a Labbeo consignatur, in annum 887. retrahendum est. Qui vero concilio huic interfuerunt, episcopos hos nominat Albericus abbas Triumfontium in chronico ad annum 913. Adalaudus Turonensis, Ranno Aurelianensis, Mammolus Cenomanensis, S. Lupus Andegavensis, Siagrius Eudensis, & Domulus Trecensis.

AD CONCILIUM MOGUNTINUM

Occasione Arnulphi novi regis

Anno 888. celebratum

ADDITIO.

VEnetus Labbei editor episcoporum, qui concilio huic adfuerunt nomina ex Martene Veter. Monum. tom. I. col. 661. recitat. Scriptor vero ille hæc accepit ex charta privilegii in ea synodo lati pro Corbejensibus & Herivordiensibus monachis. Privilegium vero illud neuter recitat, quanquam ipsum referre ad editorem Venetum maxime spectabat, cum gestorum ejus concilii pars sit. Supplendus est igitur mihi defectus, integrum privilegium afferendo, quod ex Mabillonii annalib. Benedictinis tom. III. in appendice num. XXXI. repræsento: Juvat tamen prius mensem, quo concilium hoc haberi potuit, a me in adnotationibus ad Pagium ad A. 888. num. XI. investigatum, hic indicare. Ita vero ego ibidem. Interfuit concilio Hadalgarius Hamburgensis, qui successit in episcopatu S. Remberto, idemque anno eodem, quo habitum est concil. 888. die XI. junii decesserat, ut Bollandistæ ad diem V. Februarii adstruunt. Fit inde ut concilium hoc citius quam labente junio haberi minime potuerit.

DE-

Annal. er- n. & ist. lino.

DECRETUM SYNODI MOGUNTINÆ

De libertate monasteriorum Corbejæ-novæ & Herifordensis.

CONvenit episcopali auctoritati pie sollicitequе semper cogitare, quatenus ita ecclesiarum Dei sollicitudinem habeant, ut sacris locis, in quibus jugi Deus famulantium sedulitate placatur, opportuna conferre suffragia non detrectent. Unde ego Liudbertus, licet indignus, Mogontiacensis archiepiscopus omnibus sanctæ Dei ecclesiæ suggero, quia venerabilis frater noster Bovo abbas monasterii, quod vocatur Nova-Corbeja, attulit nobis quamplurima chirographa gloriosissimorum principum ad confirmationem privilegiorum ejusdem monasterii promulgata, inter quæ proxime ei collatum, communiter & ipsius, & Herivordensis monasterii statum confirmabat, datum, scilicet a glorioso rege Arnulfo his ipsis diebus noviter ad regnum provecto. Super hæc etiam chartas duas ostendit Romanorum pontificum, Adriani, atque Stephani, in ipsis chartis concedentium, ut in tuitione sanctæ sedis Apostolicæ præfatum Novæ-Corbejæ monasterium perpetualiter haberetur, simulque apostolica auctoritate decernentium, ut idem monasterium plenissimam habeat immunitatem ab omnibus quoquo modo foris, vel intus monasterium in res ad illud pertinentes sese præter voluntatem abbatum loci ipsius permiscere cupientibus. His igitur omnibus apud nos relictis, (*a*) petiit præfatus venerabilis abbas, quo & ea, quæ sacris literis piissimorum principum confirmata fuerant, nostra quoque auctoritate roboraremus, & his, quæ ab Apostolica sede decreta sunt, nostræ subscriptionis cartulam adjungeremus. Nos itaque considerantes religiosam ejus esse petitionem, pastoralisque esse officii servorum Dei jugiter utilitati commodisque prospicere; decernimus, ut præfata duo monasteria, Corbejense videlicet monachorum, atque Herifordense sanctimonialium, de omnibus rebus, quæ vel in communi, supra memorati principis charta, vel specialibus aliorum principum præceptis confirmata eis esse noscuntur, nihilominus talem ex ecclesiastica, & episcopali sanctione obtineat firmitatem, ut nihil habeant, unde se tueri possent, quicumque sibi promittunt hæc aliquo modo se posse immutare vel infringere. Habeant igitur præfata monasteria rerum suarum liberam in omnibus disponendi regulariter potestatem, ut quæcumque eisdem monasteriis in auro, vel argento, in agris, & famulis, seu quibuslibet rebus fuerint oblata, sive in præsenti die collata esse constant, in dispositione maneant eorum, qui eisdem locis prælati sunt, ut quidquid secundum Dei timorem regulariter, & canonice disposuerint ad ecclesiæ ipsius utilitatem, liberam in omnibus cum consilio fratrum, sororumve faciendi habeant potestatem. Et ut plenius prosequamur, quod sanctos apostolicos jam dictos intendisse sentimus, atque ante eos beatum Gregorium, atque reverendæ memoriæ Nicolaum sanxisse de statibus monasteriorum invenimus, nos humiliter tantis auctoritatibus subscribendo, confirmamus: ut nullus episcopus Paderbrunnensis aliquam ex eis vel accipiat, vel exposcat portionem; neque vel in his qui regiminis locum tenent, vel in ipsis congregationibus, aut in ipsis cœnobiis potestatem obtineat; neque ipsorum dominatione potietur ulla, neque in clericis, neque in famulis, & in omnibus, quæcumque ad monasteria ipsa videntur habere possessionis respectum, sicut ab omnibus eis hactenus servatum, & consensum est episcopis, in quorum parochiis res eorumdem monasteriorum conjacere videntur. Nec ad ipsa monasteria, vel cellas eorumdem, vel ipse per se episcopus vel œconomus ejus, vel archipresbyter, aut archidiaconus illius, seu quælibet ex ejus agentibus persona potestatem habeat accedendi; nisi forte necessitatis causa, vel dilectionis gratia vocatus advenerit; ne importunitate sui, ministrorumque suorum inquietudine sacris locis fiat molestia, neque in ecclesiis præfatis monasteriis subjectis, vel in presbyteris eisdem ecclesiis ordinatis aliquam tentet facere perturbationem, novam constituendo, & antiquam constitutionem violando; sed sicut regulariter canonice disposita sunt, & longo jam tempore manentia, ita quoque futuris temporibus maneant inconcussa. Ordinationes, quæ contrariæ non fuerint ipsis monasteriis, agere non differat. Altaris quoque, & basilicarum benedictiones, sive consecrationes, prout necessitas postulaverit, vel in ipsis monasteriis, vel in agris eorum libenter concedat. Chrisma quoque, oleumque consecratum per singulos annos præbere non differat, & pro his omnibus nullum munus exigat, ne Spiritus Sancti gratiam vendere conatus, Simonis, quod absit, damnationem incurrat. Hoc constitutum non solum Paderbrunnensem, verum etiam omnium locorum episcopos, ubicumque præfata monasteria, vel ecclesias, vel agros, vel familias habere noscuntur, observare sine cunctatione, seu contraditione oportet; ut nullus potestatis jure rebus eorumdem monasteriorum abutatur; sed maneant omnia in potestate eis Prælatorum, & regulari dispositione quæcumque, ut diximus, vel in agris, vel in familiis vel in decimis eis constant esse collata; sicut & apostolica, & imperialia præcepta, partim simul, partim singillatim eis confirmaverunt. Abbatem vero, vel abbatissam in his locis eligendi semper habeant potestatem, & eam personam eligant, quæ propositum conversationis in utrolibet monasterio, & moribus, & habitu profiteatur; non canonicum, aut laicum, neque alterius monasterii monachum; in quo specialiter nos audire dignetur regia dominatio, ut nullam eisdem monasteriis præponant personam, quæ non ab ipsis congregationibus fuerit regulariter electa. Debent enim mundi principes honorem præstare Deo, quem sibi volunt præstari a Deo, videlicet, ut quemadmodum cupiunt a Deo sibi collatum regni honorem conservari, sic ecclesiæ Christi suam non dedignentur servare legem. Non enim decet, neque justum

rele-

ANNO CHRISTI 888.

ftum videri poterit, ut fibi militantibus de ecclefiæ Chrifti poffeffionibus mercedem reftituant, & quod de republica fua retribuere debent, reddere velint de his, quæ collata funt Deo. Qua de re noverit clementia, vel nunc confiftentium, vel fucceffionis jure omnium futurorum principum a fede apoftolica fancitum, noftraque fubfcriptione roboratum, necnon & antecedentium regum præceptis cautum, ut prædictis monafteriis nullas præficiant perfonas de quocumque ordine, nifi quæ per electionem probabilem fumatur. Quia vero multæ quæruntur ab importunis hominibus malignitatis occafiones, & neceffe eft femper adverfarii tela clypeo protectionis repellere: quod apoftolica decrevit auctoritas nos quoque approbamus, ut qui ordinati fuerint ad regimen fæpe dictorum monafteriorum, nulla poteftate prævalente dejiciantur, nifi criminis caufa fuerint deprehenfi, cujus merito rectorum non debeant adminiftrare officia. Infamiæ vero maculis, five criminis alicujus denotatione fi fuerint appetiti, non præter canonicam & regularem deponantur examinationem. Si quis ergo apoftolicæ fedis decretum, cui nos hanc confirmationis cartulam venerantér fubfcripfimus, contempferit, proculdubio damnationis cenfuram fufcipiet, quam credimus divino fpiritu per apoftolicam linguam prolatam. Nos igitur noftram fubfcriptionem anuli noftri impreffione fignantes, obfecramus fratres, & coepifcopos noftros omnes, in quorum manus ifta devenerint, ut fua etiam auctoritate, & fubfcriptione hæc confirmare velint: ut quicumque hæc temerare præfumpferit, generalitatis noftræ fententiis ita anathematis vinculo obligetur, ut neminem habeat, de cujus favore fibi blandiatur, aut fe tueri poffe putet a fententia damnationis. Cunctis autem ifta fervantibus fit pax Domini noftri Jefu Chrifti, quatenus & hic fructum bonæ actionis recipiant, & apud diftrictum judicem præmia æternæ quietis inveniant. Et quia apoftolicæ auctoritati fubfcribentes ifta edidimus, juftum eft, ut illam facram fedem etiam in hoc honoremus, ut appellationes ad eam fieri liceat a prædictis locis cum neceffitas fuerit: eo videlicet tenore, ut fi hoc conftitutum ab aliquo fuerit prævaricatum, Metropolitanus eorum epifcopus, quo ego nunc licet indignus fungor officio, perfonam hujus fanctionis violatricem conveniat, & hujus noftri decreti teftificationem innotefcat: utque ab eo, quod prave geffit, recedere non meretur, ex communi omnium coepifcoporum auctoritate conteftetur: at fi ille contumaciter in fui facti perpetratione perftiterit, licentia eis fit Romanam, apoftolicamque fedem adire, & neceffitatis fuæ caufas ante Papam, qui tunc fuerit, urbis Romæ deponere, ut per eum a prædicta caufa reus juftæ damnationis fententia multetur.

Folco munere divino metropolitanus ecclefiæ Remenfis epifcopus, tenorem hujus fanctionis perlegens, & diligenter pertractans, in omnibus eam probandam, et corroborandam effe judicavi, tam propter antiquum jus monafteriorum, etiam his cœnobiis confervandum, quam ad præcavendas nihilominus moleftias hic fummatim prohibitas, quæ modernis temporibus contra facra monafteria per quofdam epifcopos recenter ordinatos, nec non etiam per quorumdam laicorum infeftationem graffari cœperunt; ad quas inhibendas, rationabilis ordo fervatus eft, ut et glorioforum principum hic conceffiones, & pontificum Romanorum privilegia, et archiepifcoporum ejufdem monafterii his omnibus aftipulatio, & ut cæteri velint epifcopi affenfum præbere, nequaquam fpernenda hic contineatur petitio; cujus gratia illectus fimul, & præfentialiter ab eodem venerabili archiepifcopo Liudberto, necnon a Bovone religiofo ejufdem monafterii abbate rogatus, hoc decretum epifcopali auctoritate ratum effe decernens, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti confirmavi, & fubfcripfi.

Willibehrtus Agrippinenfis ecclefiæ archiepifcopus huic decreto meæ mediocritatis recitato, atteftationem, & affenfum præbens, quod neceffariò ac rite promulgandum fit, fub atteftatione nominis Domini noftri illud confirmavi & fubfcripfi. Thiadmarus ecclefiæ Salzburgenfis archiepifcopus huic decreto confenfi, & fubfcripfi. Radbodo Trevirenfis archiepifcopus approbavi & fubfcripfi. Joannes Rotomagenfis archiepifcopus confenfi, & fubfcripfi. Hildegrimus Halberftadienfis epifcopus confenfi et fubfcripfi. Adalgarius ecclefiæ Hamaburgenfis archiepifcopus confenfi, & fubf. Liuvardus Vercellenfis ecclefiæ epifcopus con. & fubf. Arnoldus Wirtziburgenfis ecclefiæ epifcopus conf. & fubf. Hrodbertus Metenfis ecclefiæ epifcopus conf. et fubf. Adalhelmus Wurmacenfis ecclefiæ epifcopus conf. et fubf. Godelhancus Spirenfis ecclefiæ epifcopus conf. et fubfcr. Wichbertus Hildeneshemenfis ecclefiæ epifcopus confenfi, et fubf. Dethmarus Virdinenfis ecclefiæ epifcopus conf. et fubfcr. Dodilo Cameracenfis ecclefiæ epifcopus conf. et fubfc. Honoratus Belvacenfis ecclefiæ epifcopus conf. et fubfcr. Herdilo Noviomagenfis ecclefiæ epifcopus conf. et fubf. Balthramnus Stratzburgenfis ecclefiæ epifcopus conf. et fubfcripfi. Waldo Frifingenfis ecclefiæ epifcopus conf. et fubfcr. Thiadulfus Curacenfis ecclefiæ epifcopus confenfi et fubfcr. Hæc facra continuante, et confumante anno Dominicæ Incarnationis DCCC. fupra LXXXVIII. in unitate Sancti Spiritus.

AD

ANNO CHRISTI 888. 891.

AD METENSEM SYNODUM

Anni 888.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Metensem Synodum anno 888. adscribit Pagius cum omnibus hucusque conciliorum Collectoribus, eamdemque post Moguntinam collocant. Qua tamen in re præpostere ab illis agi, certum est; cum Moguntinam synodum post junium mensem habitam fuisse oporteat, ut in nota superiori ostendi. Hæc autem celebrata dicitur die B Kalendarum Maii, vel ut legit Sirmondus *Kalendarum martii*. Verum nec martio, nec Majo mense anni 888. celebratam fuisse suspicor; cum synodo huic interfuisse legatur Dodo Virdunensis, qui etiam subscribit concilio Triburiensi anni 895. Ex sententia autem concilii Moguntini habiti post junium anni 888. constat, Virdunensibus tunc præfuisse *Dithmarum*. Igitur Metensis synodus haberi non potuit eodem anno ante junium, quippe cui interfuit Dodo, qui toto hoc temporis spatio usque ad exitum sæculi IX. Virdunensem ecclesiam administravit; quare Diethmari successor statuendus est. Fortè ergo melius cum Sirmondo concilium istud initum statueretur die Kalendarum martii, ac referretur in annum 890. quo martii exordium in Dominicam diem incidebat.

FORMOSUS PAPA

Sedit ab anno 891. usque ad 896.

EPISTOLARUM FORMOSI PAPÆ

APPENDIX.

IN SEQUENTEM FORMOSI PAPÆ EPISTOLAM

ADMONITIO COLLECTORIS.

Sequentem Formosi papæ epistolam ideo hic recudendam curavi, non quod nova esset, & in collectionibus conciliorum nunc primò inserta; sed quod argumentum præbuerit disceptationis inter eruditos, cujus definitio certa nunc etiam expectatur. Cum vero Cl. VVilkins suam ea de re exhibere conjecturam in novissima conciliorum magnæ Britanniæ, & D *Scotiæ collectione voluerit, quam huc transferre, & res ipsa poscebat, & lectoribus non ingratum fore putavi; ideo ut controversiæ argumentum melius teneatur veluti sub aspectu, tum epistolam ipsam, cum & doctissimi illius Angli dissertationem exhibendam duxi.*

I.

EPISTOLA FORMOSI PAPÆ AD EPISCOPOS ANGLIÆ

Fratribus & filiis in Christo omnibus episcopis Angliæ, Formosus.

(*a*) (*b*) Audito, nefandos ritus paganorum partibus in vestris repullulasse, & vos tenuisse silentium, ut canes non valentes latrare; gladio separationis a corpore Dei (*c*) ecclesia vos ferire deliberavimus. Sed quia, ut nobis dilectus frater noster Plemundus (*d*) intimavit, tandem evigilastis, & semina verbi Dei olim venerabiliter jacta in terra Anglorum cœpistis renovare; mucronem (*e*) devorationis retrahentes, Dei omnipotentis, & B. Petri apostolorum principis benedictionem vobis mittimus, orantes ut in benè cœptis perseverantiam habeatis. Vos enim estis fratres, de quibus loquens Dominus, inter alia inquit: *Vos estis sal terræ, & si sal evanuerit, in quo salietur?* (*) & iterum: *Vos estis lux mundi*: (*) significare volens per verbi sapientiam condiri mentes hominum a vobis debere; & in moribus, & (*f*) in vita vestra bonæ actionis studium, quasi lumen apparere fidei, per quod (*g*) gradientes ad vitam, quomodo cautè ambulent, videant, ut ad promissionem æternæ beatitudinis sine offensa currentes valeant pervenire. E Nunc (*h*) accingimini ergo, & vigilate contra leonem, qui (*i*) circuit, quærens quem devoret; & non patiamini ulterius in re-

* Matt. 5.
* Ibid.

(a) MS. Cant. *auditis nefandorum ritibus paganorum*,
(b) *vestris in partibus* MS.
(c) *ecclesia* MS.
(d) *Plegemundus* MS.
(e) MS. *Devotationis*.
(f) *in* deest in MS.
(g) MS. *gradientibus*.
(h) *Ergo accingimini* MS.
(i) MS. *circumit*.

ANNO CHRISTI 891.

regione vestra penuria pastorum christianam (*a*) fidem violari, gregem Dei vagari, dispergi, dissipari. Sed cum unus obierit, alter, qui idoneus fuerit, canonicè protinus subrogetur. Nam secundum legem plures facti sunt sacerdotes, eo quod morte (*b*) prohiberentur permanere. Quod David considerans (*c*) ait: *pro patribus tuis* (*d*) *nascentur tibi filii, constitues eos principes* (*e*) *super omnem terram*. * Nulla itaque mora sit subrogandi alium, cum quilibet Sacerdotum ex hac vita migraverit; sed mox ut illi, qui primæ sedis principatum gerens, inter vos cæteris episcopis præesse dignoscitur, fratris obitus fuerit denunciatus, facta electione canonica alter consecratus succedat. Quis autem inter vos principatum tenere debeat, quæve sedes episcopalis cæteris præpolleat habeatque primatum, abolitanis (*f*) temporibus notissimum est. Nam, ut ex scriptis B. Gregorii, ejusque successorum tenemus, in (*g*) Doroberniæ civitate metropolim sedemque (*h*) primam episcopalem constat esse (*i*) regni Anglorum, cui venerabilis frater noster Pleimundus (*k*) nunc præesse dignoscitur; cujus honorem dignitatis nos nullo pacto imminui permittimus, sed ei vices apostolicas per omnia gerere mandamus.

* Ps. 44.

Et sicut B. Gregorius [*l*] papa primo vestræ gentis episcopo Augustino omnes Anglorum episcopos esse subjectos constituit; sic nos prænominato fratri Doroberniæ, sive Canterberiæ (*m*) archiepiscopo ejusque successoribus legitimis eandem dignitatem confirmamus; mandantes, & auctoritate Dei, & B. Petri apostolorum principis præcipientes, ut ejus canonicis dispositionibus omnes obediant, & nullus eorum, quæ ei, suisque successoribus apostolica auctoritate concessa sunt, violator existat. Si autem quivis hominum contra hæc aliquando niti, ac imminuere tentaverit (*n*), sciat se proculdubio multandum fore gravi anathemate, & a corpore S. Ecclesiæ, quam inquietare molitur, perpetuo, nisi resipuerit, separandum.

NOTA DAVIDIS WILKINS.

ERror hic inextricabilis. Deprehendit Baronius, & medetur, uti opinatus est; sed interea non minorem ingerit: *Anno* (inquit Malmesburgius) *quo a nativitate Domini transacti sunt nongenti quatuor, misit papa Formosus in Angliam epistolas, quibus dabat excommunicationem, & interdictionem regi Edvvardo &c.* Ad hoc Baronius Willielmus (inquit) Malmesburiensis, sed puto vitio scriptoris, quod factum est hoc anno octingentesimo nonagesimo quarto, scriptum legi anno nongentesimo quarto, ad quod tempus certum est, non potuisse pervenire Formosum, sed longo ante esse defunctum. Rectè quoad Formosum papam; sed non minus jam erratice quoad Edvvardum regem. Uti enim Formosus mortuûs est per novennium ante annum Domini DCCCCIV. sic Edvvardus non est salutatus rex in anno DCCCCIV. nec per sexennium postea, si de nostris nostri non cæcutiant. Verum igitur si fuerit, quod Formosus hoc promulgaverit interdictum, fieri necesse est in tempore Aluredi magni, qui licet regis fruebatur titulo, ditione tamen pulsus est a Danis, nec hanc satis integre readeptus, cum Formosus pene pontificatum iniit.

Erraſſe igitur videatur Melmesburius, aut scriptor aliquis, vel in regem interdictioni subiiciendo, vel Edvvardum forte pro Aluredo. Sed nec hoc errorem tollit: nam septem illi quos in una die factos dicit episcopos, non electi sunt ante an. Dom. DCCCCIV. nec consecrati postmodùm, donec Plegmundus archiepiscopus iter Romam expediverat, & epistolam (quam a papa ad episcopos hic dedimus) una cum absolutione detulisset, anno scilicet DCCCCV. vel hunc circiter. Inscribitur etiam epistola illa solis episcopis Angliæ, & de rege illic ne verbum quidem; adeo ut in dubio sit, an rex sub interdicto ponebatur. Certe si cum Malmesburio hujus interdicti, & epistolæ auctorem susceperimus Formosum papam, in historiis nostris ingens error est, & ne ab Oedipo extricabilis; sed si Formosum subrepisse censeam pro Leone papa V. non ego video, quin sana fiant omnia. Hæc Spelmannus.

Quibus Spelmanni notis stricturas addidit Gabr. Cossartius in edit. concil. vol. IX. p.431. Synodum Anglicanam modo relatam attribuit Malmesburiensis non anno DCCCCIV. ut ait Baronius; sed DCCCCV. anno, inquit, quo a Nativitate transacti sunt anni DCCCCIV. Quem annum quis neget esse nongentesimum quintum? Et consentiunt, ut vides, acta Cantuariensis ecclesiæ. Sed nodus hic se offert vindice dignus, quem post Baronium animadvertit collector Anglicanus. Quî enim concilium hoc haberi anno nongentesimo quinto potuerit sub Formoso papa, qui annis ante decem obierat? quo pacto pontificias literas ad Edvvardum seniorem dederit Formosus, qui pontifex Edvvardo regnante non fuit; nam Formosus anno DCCCXCVI. obiit, Edvvardus anno DCCCCI. regnare cœpit?

Huic reparandæ labi conjecturam Spelmannus affert parum felicem. Si Formosum, inquit, irrepsiſſe censeam pro Leone papa V. non video, quin sana sint omnia. Atqui non minus certè desperata erunt. Primum enim Leo V. anno tantum DCCCCVI. pontifex creatus est, & sunt qui ad DCCCCVII. reiiciant. (*a*) Itaque si quis esset Spelmanni divinationi locus, error esset non in Formosi tantum nomine, sed in anni ipsius nota. Deinde diebus tantum quadraginta pontificatum Leo V. tenuit. Nemini autem persuadebit Spelmannus, tantillo spatio temporis dedisse ipsum ad Anglos literas, iis perlectis coactum in Anglia concilium fuisse, legatum a concilio Plegmundum Romam appulisse, placasse pontificem, literas ab eo retulisse. Ita-

(a) *At ... nior supp... tatio Pa... & alioru... Leonis V. exordium cum ann... 903. cum ponit.* Mansi.

(a) MS. *religionem*.
(b) *prohibebantur* MS.
(c) *Et in spiritu Christi ecclesiam futuram fore permansuram ad finem usque sæculi prospiciens*.
(d) *nati sunt* MS.
(e) *super omnem terram* desunt in MS.
(f) *ab olitanis* MS.
(g) *Dorobernia* MS.
(h) *primamque sedem* MS.
(i) *esse* deest in MS.
(k) *Plegemundus* MS.
(l) *Papa Gregorius* MS.
(m) *Cantuburia* MS.
(n) *temptaverit* MS.

Itaque ſi expungendum eſt Formoſi nomen, longè profectò commodius ſubſtituetur ejus in locum Joannes IX. qui annò nongenteſimo quinto, regnante in Anglia Edvvardo, eccleſiæ præfuit. Certe Polydorus Virgilius libro hiſtoriæ ſuæ VI. eo pontifice id totum contigiſſe narrat, ſive Malmesburienſis errorem emendavit ipſe per ſeſe, ſive aliis ex actis rem didicit. Quanquam Joannes X. pro IX. perperam in Polydori libro ſcriptus eſt; ut & in hiſtoria Anglicana Andreæ Ducheſnii, qui Polydorum, nimia fortaſſe fide, ſecutus eſt. Hanc enim ab eo perſpectam, & diſcuſſam eſſe difficultatem vix perſuadere mihi poſſum, cum in ſua Romanorum pontificum hiſtoria, ſecundæ etiam editionis, narret anno DCCCCIV. Formoſi papæ, & Edvvardi regis tempore hæc omnia geſta eſſe.

Baronii conjectura errorem omnem librario tribuit, qui annum nongenteſimum quintum ſcripſerit pro octingenteſimo nonageſimo quinto. Sed animadvertere par erat pontificem quidem eo anno Formoſum fuiſſe, Edvvardum autem minime in Anglia regnaſſe.

Quod ſi ad Baronianam hanc emendationem addatur altera, & pro Edvvardo rege ſcribatur Alfredus ejus pater, qui & Alvredus, & Alfredus nuncupatur, difficultas nulla ſupererit, niſi quod ſeptem illi epiſcopi, quorum hic mentio, creati non fuerint, niſi anno DCCCCV. At leve iſtud; cum id, qui ſcripſerunt, Malmesburienſem ſint ſecuti; ac proinde, eodem, quo Malmesburienſis modo, emendandi.

Erunt forte quibus hæc conjectura non diſpliceat; erunt qui alteram præferant, quæ Joannis nomen ſubſtituit. Nos rem in medio relinquimus. Hæc Coſſartius.

Ad bellum tot ſtrenuis hiſtoriarum propugnatoribus, qui in paleſtra chronologica paparum Romanorum egregiè ſatis decertaverunt, indicendum, apertoque cum iis marte congrediendum, ingenium viresque mihi haud ſuppetere libere fateor. Quia autem nullus athletarum illorum palmam ſibi vindicare auſus eſt, pace tot illuſtrium in republica literaria nominum, ſi non manus conſerere, opinionem tamen meam porrecta fronte explicare liceat.

Si Platinæ, ſi Onuphrio Panvino, ſi Laertio Cherubino, ſi aliis celebribus viris horum ſequacibus fides, Formoſus papa anno DCCCXCI. VI. Kal. junii creatus, obiit anno DCCCXCV. XIX. cal. januar. regnante in Anglia Aelfredo: & Sergius III. anno DCCCCIII. VIII. cal. januar. regnante Edvvardo ſeniore, ſublato ſchiſmate papali inter Leonem V. & Chriſtophorum I. & ipſum hunc Sergium (tres ejuſdem anni papas) ad cathedram Romanam evectus eſt; qui antipapa fuit Formoſi III. & Johannis IX. ac contra illum in ſchiſmate ſedit A. DCCCXCI. & contra hunc A. DCCCXCVII. aſt ab utriſque fautoribus coactus abdicavit, & in exilium actus eſt.

Cum igitur facies eccleſiæ Romanæ, ineunte ſæculo X. tot antipapis defœdata, tot diſcordiis quaſi diſtracta fuerit; quid mirum ſi Malmesburio falſum vel mentitum papæ nomen, ex tam diſſitiſ regionibus annunciatum fuerit, aut ex relatione aliorum, quibus Sergius exoſus, innotuerit? Quid mirum ſi monachi Cantuarienſes ex ore Malmesburii nomen Formoſi pro Sergii hauſerint? Quid mirum ſi hac opinione decepti ſcribæ Romani initialem epiſtolæ vocem, papæ nomen exprimentem, perperam legerint, lectamque, reclamantibus licet omnibus paparum chronologiis hodiernis, in commentarios ſuos retulerint? Quapropter ante omnia nomen Formoſi ex Malmesburio, primo erroris hujus auctore (quo oſcitante, multi alii oſcitare cœperunt) expungendum, ejuſque loco Sergii III. ſubſtituendum cenſeo; quia hoc pacto hiſtoria, chronologiaque, & papæ & regi Edvvardi & Plegmundi archiep. Cantuar. & ſeptem epiſcoporum recto conſtabit calculo. Omnes alii, magni licet nominis auctores, qui Leoni V. vel Johanni IX. vel X. vel regi Aelfredo, vel anno DCCCXCV. epiſtolam hanc aſſignant, a ſcopo valde aberrarunt, chronologiæque, ac hiſtoriæ hodie, & olim receptæ prorſus contradicunt. Si ergo cum Baronio error librario tribuendus eſt, non in anno, ſed nomine papæ determinando conſiſtat neceſſe eſt.

II.

IN ALTERAM FORMOSI PAPÆ EPISTOLAM;

ſeu Diploma,

V. CL. DOMINICI GEORGII RHODIGINI

ADMONITIO.

IN eccleſia Gerundenſi aſſervatur diploma Formoſi Romani pontificis papyraceum, Servo-Dei Gerundenſi epiſcopo datum. Nuper hoc diploma edidit Martenius in collectione ampliſſima Anecdot. tom. I. pag. 239. Ego vero illius exemplar ex autographo Gerundenſi deſcriptum an. 1736. accepi, & cum edito contuli, atque inveni exemplar Martenii ad ea verba: *in perpetuum ſtabilimus* deſinere; reliqua deeſſe. Deſiderantur autem in autographo pontificiæ datæ; in contextu tamen habetur *Indictio decima*, ex quo colligitur, hoc diploma anno Chriſti 892. datum fuiſſe. Petrus de Marca in appendice Marcæ Hiſpanicæ pag. 834. ex chartulario eccleſiæ Gerundenſis profert diploma Romani ſummi pontificis Servo-Dei epiſcopo Gerundenſi, quod iiſdem ferme verbis conceptum eſt ac illud Formoſi, ſi pauca excipias; aliud item exhibet ejuſdem Romani pro eccleſia Helenenſi; & lib. III. Marcæ Hiſpanicæ pag. 370. de epochis horum diplomatum diſſerit, quas ad examen vocat Pagius ad an. 897. num. VI. Interim Formoſi diploma pro Eccleſia Gerundenſi ad fidem prototypi hic dandum cenſemus.

In adnotat. ad Pagium ſubjectis noviſſimæ edit. Baronii, & Pagii ad hunc annum edit. Lucenſis.

FORMOSI PAPÆ BULLA PRO ECCLESIA GERUNDENSI.

Formoſus epiſcopus ſervus ſervorum Dei R. & S. Servo Dei ſanctæ Gerundenſis eccleſiæ epiſcopo, & per te in eadem venerabili eccleſia in perpetuum.

SIcut per donum ſancti ſpiritus beato apoſtolorum principi Petro, & cœleſtis regni clavigero ligandi atque ſolvendi ab ipſo Domino tradita eſt poteſtas Evangelica, ſubſequente lectione, quæ ita inter cætera ait: *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam* (a), & reliqua &c. Ita ſedes apoſtolica, canonica, legalique auctoritate ſuffulta, omnibus eccleſiis Dei per univerſum orbem diffuſis ſuffragia, & juſtæ poſtulationis ſubſidia ut præbeat tam divini, quam humani juris ratio poſtulat. Igitur veniens jam dicte Serve Dei venerabilis epiſcope cauſa orationis ad eorumdem ſanctiſſima beatorum apoſtolorum limina ſubjeciſti no-

(a) Matth. 16.

ANNO CHRISTI 891.

nobis, quatenus apostolicæ nostræ confirmationis privilegia confirmare deberemus, omnes res mobiles ejusdem Gerundensis ecclesiæ, in honorem Sanctæ Dei Genitricis & semper Virginis Mariæ Dominæ nostræ, ubi beatus Felix Christi martyr corpore requiescit, hoc est domos, pleves, cellas, ecclesias, villas, & insolas, Majoricam scilicet, Minoricam, curtes, parochias, terras, vineas, prata, sylvas, una cum familiis utriusque sexus, cum omnibus adjacentiis suis, quæ a piis imperatoribus, regibus, vel aliis Deum timentibus in eadem Gerundensi ecclesia collata sunt, sicut ipse nunc usque legali ordine tenere videris. Unde salubribus petitionibus tuis inclinati decernimus, & a præsenti hac decima indict. per hoc apostolicum nostrum privilegium roboramus, confirmamus, & in perpetuum stabilimus, in usu, & utilitate ejusdem ecclesiæ Gerundensis, cui præesse dignosceris, id est omnes domos, cellas, ecclesias, villas, curtes, parochias, terras, vineas, prata, sylvas una cum famulis, & alia omnia, quæ ab imperatoribus, regibus & aliis Deum timentibus in eadem ecclesia collata sunt, seu conferenda erunt, simul cum Rasicum, seu Paschuarium sub tua tuorumque successorum ditione potestate omnimodis confirmamus; statuentes sub apostolica censura, seu divini juditii protestatione, & anathematis interdicti, ut nulli unquam magno, vel parvo homini liceat quamlibet fortiam, vel oppressionem in omnibus rebus ejus facere, aut potestatem aliquam habere, vel aliquam distringere, aut qualitercumque toloneum ab eis exigere, sive..... ubicumque eos pro quibuslibet causis provocare præsumat; sed a providentia sui episcopi causa illorum audiatur, & canonice terminetur. Si quis autem, quod non optamus, contra hoc privilegium a nobis statutum temerario ausu agere presumpserit, sciat se anathematis vinculis omnodatum, & nisi se eripuerit a re. .... *Cætera desiderantur.*

III.

AD MONACHOS S. THEUDERI

Immunitatem & bonorum suorum firmum & stabile jus concedit.

Formosus episcopus servus servorum Dei, venerandæ congregationi monachorum venerabilis monasterii S. Theuderii confessoris Christi, siti in territorio Viennensi, in perpetuum.

Ex Dacherii Spicileg. to. III. pag. 366. edit. in fol.

QUanto nos piorum locorum, juxta quod nobis divinitus est commissum, studiosius curam gerimus, tanto nobis copiam mercedis acquirimus, & status illorum potiori vigebit regimine; & ideo vera devotio per Barnoinum reverentissimum archiepiscopum Viennensem nostro suggessit apostolatui, ut ipsum venerabile monasterium una vobiscum apostolica muniremus auctoritate. Unde nos omnium solicitudinem gerentes, & maxime audientes vos de Trecassino Comitatu ex Monasterio Dervo a facie paganorum elapsos, & quod ab eodem venerabili archiepiscopo misericorditer suscepti estis; inclinati precibus vestris, per hujus Apostolicæ nostræ auctoritatis privilegium vos inibi firmiter, & quiete Deo militare confirmamus, & quæ necessaria esse videntur loco, & monasterio die noctuque instantissime operari, & canonicæ, imo B. Benedicti regulæ obedire, tam in ecclesiæ restauratione, quam ubi & ubi expedit, ea scilicet ratione, ut neque eidem venerabili archiepiscopo, neque cuilibet successorum suorum licitum sit illis durum servitium imponere, neque longissimi itineris profectionem; sed neque mansionaticos onerosos, neque censum, præter id quod impositum est, in festivitate prædicti sancti Theuderii in fine anni libram argenti. Et præterea decernimus & ordinamus & constituimus & contestamur, ut decedente, more humano, prædictæ congregationis Abbate, neque præsens præfatus episcopus, nec quisquam successorum illius aliquo typo & fastu superbiæ, aut avaritiæ, & cupiditatis, & iracundiæ alium abbatem aliquo tempore & aliquo modo ipsi congregationi imponere præsumat, nisi quem ipsi monachi, libera electione, & devotione, secundum regulam S. Benedicti sibi elegerint. .. ...

Sed neque ex his omnibus, quæ præsentialiter obtinent, mobilibus, & immobilibus, & quæ deinceps a senioribus & aliquo modo juste promereri potuerint, ullo modo exinde aliquid auferatur ab aliquo, neque minuatur; sed neque commutetur, nisi per voluntatem Monachorum: quin etiam si contra hanc auctoritatem quis agere tentaverit, nullatenus a quolibet nostram abeundi præsentiam, successorumque nostrorum abbati, & monachis denegetur & prohibeatur, sive insidietur facultas: & propter adjutorium omnipotentis Dei impetrandum, & intercessionem sancti Petri, & nostræ caritatis auxilium, Abba illorum, nomine Adalricus, taliter cum reverentissimo archiepiscopo Barnoino limina sancti Petri acceleravit. Qua dilectione, & apostolatus nostri auctoritate commoti rogamus & petimus, & ex Deo, & per Deum, & per sancti Petri meritum, nostrique ministerii reverentiam adjuramus, & contestamur, ut nullus nobilium & potentium vicinorum, & extra advenientium, & circumquaque degentium, aliquatenus mala illis inferre præsumat, & absque lege inquietare, & mobilia, & immobilia usurpare: sed neque servientes illorum destruere quisquam pertentet; & amodo volumus eos securos, & quietos permanere, Apostolica protectione tutos, atque munitos, cum omnibus rebus immobilibus, & mobilibus ad ipsum venerabile monasterium pertinentibus. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu contra hoc privilegii nostri statutum (quod ad laudem Dei omnipotentis, & ejusdem pii loci stabilitatem fieri decrevimus) in toto, & ex parte agere præsumserit, & in omnibus non observaverit, sciat se auctoritate B. Petri apostoli, atque nostra anathematis vinculis innodandum, & a regno Dei, nisi resipuerit, alienandum: qui autem verus custos, & obser-

1. *adeu*

ANNO CHRISTI 891.

ſervator extiterit, benedictionem, & gratiam a Domino conſequi mereatur. Scriptum per manum Anaſtaſii Scrinarii S. R. E. in menſe Novembrio, indictione X. Bene valete. Data VII. Kal. Decembris per manum Sergii primicerii, Defenſoris ſanctæ ſedis apoſtolicæ, imperante Domno piiſſimo PP. Auguſto Vidone a Deo coronato magno imperatore anno I. & poſt conſulatum ejus anno I. Indictione X.

ALIARUM QUARUMDAM FORMOSI EPISTOLARUM ARGUMENTA

Ex Flodoardi Hiſtoria Remenſi lib. IV. cap. II. & III. ejuſdemque de Romanis pontificibus Carmine.

FORMOSUS AD FULCONEM

Flod. ...m. de ... Pon... in For...o.

ILle rependit ad hæc, ſtudeant moderamina ſummi
Rectoris pariter verbis attollere & actis,
Juxta quod collata ſibi fert gratia cuique:
Ne vacui ſub ea ſervi culpentur haberi.
Quin aptos per eam fructus afferre laborent.
Illicita inhibeant, infandaque germina vellant,
Et cunctis Chriſti famulis ſuffragia præſtent.
Cujus opis cauſa cupit hujus noſcere curam,
Deplorans miſeras clades hominumque labores,
Hoſtis & antiqui captantia retia fraudis,
Quis genus humanum crudeli pellicit aſtu.
Hinc hæreſes, hinc bella movens, & crimine gaudens,
Sanguine ferveſcens odiorum litibus ardens,
Atque orientales hæreſeum ſchiſmate rumpens.
Unde Sacerdotes ſuadendo commonet, arma
Corripiant, arcamque levent diſcrimine ſævo.
Conveniant igitur medium ſibi poſcere Chriſtum,
Qui conſulta ferat, det opem, faciatque ſalutem.
Ad quod pontificem rogitat, contendere noſtrum,
Accingi, properare, moras diſrumpere cunctas,
Auxiliumque malis mundo conferre ruenti.
Chriſtus ſit via, dux Chriſtus, victoria Chriſtus.
Nec ſatis eſt monuiſſe ſemel, monituſque paternos
Haud iterare piget, Matris ſuccedere cladi,
Diſponi Synodi generali jure gerendam,
Ad quam feſtinet nullo impediente retentus
Pondere deſidiæ, uberius ſimul omnia tractent,
Quæ tractanda ſient: oracula clarius edant.
Barbaricæ gentis quis Francia regna procellis
Turbantur, nimium dolet; atque ut dextera ſumma
Has reprimat, procerum Chriſti ſuffragia poſcit.
Privatæ legis munimine jura petita
Remenſi fert eccleſiæ retinenda, docendo
Ac proibendo nefas, ne quis præſumat inique
Attrectare ſacris poſſeſſa, aut demere ceſſa.
Nullaque Pontificum, Regum, Comitumve poteſtas,
Illicite uſurpans, proprios inflectat in uſus,
Quæ ſunt eccleſiæ. Quam præſul forte vacantem
Nullus, ut invadat, violentum adſpiret in auſum:
Nec niſi condigno præſul ſtatuatur honore,
Pontifices, Reges, Clerus, ſubjectaque plebes
Provideant, operante Deo, ut bene tradita ſervent,
Amplificent, decorent, ſupera mercede propagent.
Diſpoſitum digne præmiſſo præſule quiſquam.
Non mutilare decus, non immutare ſubintret:
Uſibus at maneant ſervorum dedita Chriſti
Integra pontifici, dignis tractanda miniſtris.
Hæc contra quiſquis præſumſerit acta venire
His ſe multarum ſcitis anathemate norit:
Servator vitam mereatur habere perennem.

FORMOSUS AD FULCONEM ARCHIEPISCOPUM REMENSEM.

Ex Flodoardi Hiſt. Remenſi.

MOnet eum compati debere Romanæ eccleſiæ, atque imminenti ejus ſubvenire ruinæ, nec ei ſuam præſentiam denegare: adjungens hæreſes undique ac ſchiſmata pullulare, nec, qui ad reſiſtendum occurreret, eſſe. Dicitque longo retroacto tempore pernicioſas hæreſes Orientem confundere, & Conſtantinopolitanam eccleſiam nociva ſchiſmata; ſimul etiam regionis Africanæ legatos inſiſtere, reſponſa petentes pro dudum exorto inter epiſcopos ipſarum provinciarum ſchiſmate. Diverſarum quoque partium legationes diverſa reſponſa petentes inſtare. Cujus rei gratia generalem ſynodum die Kalendarum Martiarum, indictionis XI. ſe inchoare diſpoſuiſſe, ad quam eumdem, remota omni dilatione, admonet feſtinare, ut colloquendo, largius de his valeant pertractare, & affluentius ad conſulta ſingula reſpondere. Normannicæ gentis procellas, quibus aſſerebat ſe perturbari, plurimum dolere, ut eos excelſi dextera reprimat, Apoſto-

ANNO CHRISTI 891.

ſtolorum principum ſuffragiis intervenientibus, implorare. Literas vero, quas ſignificaverat ad eum per quaſdam perſonas primum ſe direxiſſe ad ipſum minime perveniſſe. Miſerat alias etiam, pro hac eadem ſynodo celebranda, pridem huic quoque Præſuli noſtro literas, quam decreviſſe ſe aſſerit incipere mediante majo menſe, indictionis X. In quibus literis fatetur Italiam tunc ſemel, & ſecundo horrida bella perpeſſam, & pene conſumptam. Orientalium vero partium ſe deflere veſanam hæreſim, in Chriſtum Jeſum blaſphemiam continentem. Mittit ei præterea petitum ſuper quibuſdam præſtariis privilegium, commemorans beatum Remigium genti Francorum, Romanæ ſedis auctoritate, cum gratia Dei apoſtolum conſtitutum. Bernam quoque villam, quæ inique dudum ſubtracta fuerat, Remenſi eccleſiæ, reſtitutam. Duodeciacum quoque, ſed & ea, quæ domnus idem Fulco per precarias obtinuerat, Rodemiam videlicet, & Margolium, Laſtemnam, & Guiglejum, atque Virtudem, nec non abbatiam, quæ dicitur Campellis, Attejas etiam, & Maniacum, aliaſque res, quæ dudum ablatæ, tunc redditæ fuerant eccleſiæ Remenſi, reſtitutas auctoritate confirmat apoſtolica: ut eas vel cæteras ejuſdem eccleſiæ poſſeſſiones nemo præſumat auferre, vel invadere. Sanciens inſuper auctoritate beati Petri, ut nemo regum, nullus antiſtitum, nemo quilibet chriſtianus, decedente Remorum epiſcopo, ipſum epiſcopatum, vel res ipſius eccleſiæ ſuis compendiis applicet, neque ſub ſuo dominio teneat, præter ipſius civitatis epiſcopum. Sed & eamdem metropolim non ultra conſtitutionem canonicam ſine regulis eccleſiaſticis conveniente paſtore manere cogat, neque aliter ibidem epiſcopum, niſi ut ſacri canones jubent, conſtitui faciat. Promulgans etiam, ac ſtatuens, ut per ea, quæ idem venerabilis præſul Fulco de villis hujus eccleſiæ ac facultatibus earum, uſibus eccleſiaſticorum ornamentorum, vel luminarium, ſeu ſub ſtipendiis canonicorum, ac monachorum, atque ſanctimonialium, ſeu matriculariorum, & hoſpitum, vel pauperum conſtituerat, perpetuo inconvulſa permaneant, hanc auctoritatem ſui decreti ſub anathematis vinculo violatoribus innodatis, corroborans. Imperatorem quoque Widonem coronatum eodem anno ſignificans, indictione decima.

AD EUMDEM FULCONEM.

Ibid.

Aliud privilegium pro monaſterio Avennaco, atque pro eo monaſterio, quod Rodulfus abbas in honore S. Calixti Martyris & papæ ex hæreditario proprietatis ſuæ jure conſtructum, huic Remenſi conceſſerat eccleſiæ, tam eadem cœnobia, quam omnes poſſeſſiones liberalitate regali, vel aliorum Chriſticolarum munificentia Remenſi collatas eccleſiæ, ſive quas idem præſul adquiſierat, aut deinceps adquiſiturus erat, eidem eccleſiæ apoſtolica corroborans, & ſtabiliens poteſtate. Hic quoque Lantbertum filium Widonis anno ſecundo imperii patris ipſius novum imperatorem factum fuiſſe deſignat.

EJUSDEM EPISTOLÆ ARGUMENTUM

Carmine expreſſum.

Rebus Avennaci ſuper almi, & jure Caliſti.
Tum decreta paci provexit, & robore fulta.

AD EUMDEM

Pro diœceſanis provinciæ Remenſis epiſcopis, quod audierat, eorum quoſdam hujus archiepiſcopi ſui audientiam contemnere, ſcribens eidem, ut ſuos conveniat coepiſcopos, cæterorum quoque, quos ipſum viſum fuerit epiſcoporum collegium convenire denunciet, ut de tanto neglectu ſynodali ſimul actione perquirant, & quidquid oportuerit canonica, atque apoſtolica muniti auctoritate decernant: ſubjiciens, ut nemo a tam Deo digno ſe ſubtrahat opere, qui Apoſtolicæ ipſius particeps voluerit communioni exiſtere. Item pro evectione Karoli ad regimen regni, quem domnus idem Fulco ad regium culmen adhuc puerum provexerat, & de criminibus Odonis regis, vel correptione ipſius qualiter eſſet agenda: pro quibus rebus idem archiepiſcopus huic papæ ſcripta ſua conſilium, & auxilium ab eo petendo direxerat.

EJUSDEM EPISTOLÆ ARGUMENTUM METRICUM.

Præterea quod compererat per devia quoſdam
Pontificum ferri, populiſque exempla ruinæ,
Dedere, & increpitos non digna rependere ſuaſis;
Quin & deteriora ſequi, nec dira cavere:
Non ſine mœrore gravi tolerare fatetur.
Ad pacem invitans, extinguere ſcandala quærit,
Pontificum faſtu Chriſtus quia temnitur atro.
Noſter & antiſtes dolet, arguit, increpat, angit.
Unde monens mandat junctos hunc cogere Patres,
Atque alios accire probos, decretaque legis
Pandere divinæ, ſynodum celebrare vigore
Ceſſo juris apoſtolici munimine fultam,
Noxia vellendo gregibus, profutura ferendo.
At ſi quid fuerit perverſæ litis obortum;
Præſulis eximii ſervetur cognitioni,
Dante Deo dignum valeant ut ſumere finem.
Cui ſe concilio tentet ſubducere nemo,
Quiſquis apoſtolici conſors cupit eſſe favoris.

AD

AD EUMDEM

Metricum.

PAce laborantis congaudens præsulis actis,
Admonet his cauto Folconem insistere nisu,
Pax odiis ne inconsulte quæsita facessat,
Regia neu celsi generis scintilla teratur:
Crimina sceptrigeri prudenti arcenda medela,
Regmine pro regni ne pessima scandala surgant.

AD ODONEM REGEM.

UT ab illicitis recederet, nec eundem regem Karolum, vel quæque ipsius essent, infestaret, induciasque belli differendo daret, donec idem præsul Fulco scilicet, Apostolicam sedem adire studeret.

IDEM ARGUMENTUM METRICUM.

HÆc eadem exhortans ad pacem scribit Odoni,
Ne Carolum contra bellum moveatur iniquum
Ne vetitos ineat fines invadere nitens.
Externi quæ sunt juris cupidusque, rapinis
Abstineat, vitans rectos trascendere calles.
Quæ Domino placeant solerti mente retractet,
Ante oculos statuens ejus sub amore timorem.

AD ARCHIEPISCOPOS, ET EPISCOPOS GALLIARUM.

UT conveniant atque commoneant eumdem regem Odonem, ne illicita perpetrentur, & ne aliena usurpentur: sed bellum sedetur, & omnis hostilis commotio sopiatur, vel induciæ belli, donec Fulco Romam, ceu dictum est, adeat, edicantur; ipsique studeant interim cuncta differre, & pacem ac unanimitatis concordiam recreare.

AD CAROLUM REGEM.

EJus congratulatur eminentiæ atque devotioni, quam rex idem se significaverat erga sedem apostolicam gerere; qualiter ei sit in regno agendum, succincte lucideque demonstrat: quem petierat, ei panem benedictum pro pignore mittens, & de itinere præfati præsulis nostri ad sedem apostolicam monens.

IDEM ARGUMENTUM METRICE.

HOrtatu Carolum solers gratanter honorat,
Gaudens hunc patriæ provectum culmine sedis,
A Atque petens Christo placitum per tempora longa
Crescere justitia, pietate, & luce sophiæ,
Ac monet, ut Dominum cordis præ lumine ponat,
Jussibus ipsius totis conatibus hærens.
Diligat, & servet quæ justa, ac recta probarit.
Admoveat justis aurem, divertat iniquis.
Sit virtute animi, carnis præstantior usu,
Corporis ac mentis, hostes ut sternere possit;
Se quoque quæ valeat spondens argumenta daturum.
Panem pro grato benedictum munere legat,
B Quæsierat geminæ quem rex sub dote salutis.
Solertes cum quis tractentur commoda mandat,
Immo Sacerdotem Folconem ad talia mittat,
Cujus consiliis utillima quæque decori
Edantur, Regis cumulandi, & culminis apta.

AD FULCONEM.

HÆc supradicta ad præmissas personas se destinasse scripta commemorat, ipsius videlicet suggestione de pace vel induciis C belli inter Odonem & Karolum differendi.

IDEM ARGUMENTUM METRICE.

QUorumdam querulo nimium clamore petitus,
Urbem indigna pati queritur, metuitque clientes,
Sedandis quibus exhibeat se Folco reposcit.
Comperto tandem is veri moderamine præsul,
Quam sit apostolicis fidus, quam jussibus ardens;
Parere æthereis gaudet, gratesque rependit,
D
Spondens se in quibus expediat præbere benignum:
Hujus & ad votum Regum pressisse duellum.
Præsulibus, regique ideo mandata dedisse,
Totius ipse Petri valeat quo visere sedem.

AD EUMDEM.

SCribit pro discordia sedenda, quam audierat insurrexisse pro Maniguldi ab Alberico perpetrata interemptione. Item petens eumdem pro cujusdam Grimlaici, dile- E cti sibi Sacerdotis, ad episcopatum, ubi se locus obtulisset, promotione.

AD EUMDEM.

LAudibus attollit eumdem, congratulans ejus dilectioni atque sollicitudini, quam gerebat erga Lantbertum imperatorem, de cujus fidelitate & stabilitate monet eum semper fieri sollicitum, veluti consanguinitatis pro-

ANNO CHRISTI 891.

propinquum: afferens ſe cum ipſo tantam pacis, & dilectionis habere concordiam, ut nequeant aliqua jam ab invicem pravitate ſejungi. Notificat quoque Richardum, Manaſem, atque Ramponem excommunicatos a ſe, atque perpetuo ligatos anathemate, pro eo quod tam nefandiſſima perpetraverint, ut Teutboldo Lingonenſi epiſcopo oculos eruerint; Waltarium Senonenſem, propria depulſum ſede, cuſtodiæ mancipaverint: mandans ut ſecum de his ſentiat, & convocatis omnibus ſuffraganeis ſuis epiſcopis, canonicum ſuper eis, quod exercuerat, judicium pari modo determinet.

IDEM ARGUMENTUM METRICE.

HUnc quoque fratris honcre colens, ſpecialia legat
Munia carorum, tutandum poſcit honorem,
Scandala proterere, & pacis connectere vincula:
Frenare implacidos, & ad almam cogere pacem,
Idque Petri latum fidat ſibi munere donum.
Lambertum Auguſtum, Folconis carne propinquum,
Ut proprium ſe tutari ſolamine natum
Significans, noſtri gratiſſima præſulis effert
Vota, quibus Petri veneratur honore cathedram.

AD ANSCHERIUM PARISIENSEM EPISCOPUM
Argumentum metricum.

SAcrilegos quoſdam ſacrati culminis atros
Carptores, ſummi capitis clariſſima bembra
Attemerare auſos, anathematis enſe reciſos
Notificans, monet hunc nodos dignæ addere multæ.
Sceptrigeri quoque cognati pro culmine certet.
Sicque Pariſiaco legans mandata patrono
Hos Anſcherio notat eſſe omnino cavendos,
Ac vitanda nigri conſortia dira furoris.

AD ECCLESIAM SENONENSEM
Argumentum metricum.

ECcleſiam ſolans Senonum paſtore gementem
Addicto latebris, damnando criminis auſu:
In Domino ſperare monet; patienter acerba
Spe decoris ferre ætherei virtute Tonantis.
Fidere ſe proprio ſolandam Præſule viſo.
Se damnaſſe feros; patribuſque notaſſe terendos
Flamine divino, ne quis dein talia tentet.
Miſſurum ſe legatos, ubi tempora digna
Se tulerint, quis ſedentur hujuſce procellæ.

AD RAMPONEM
Argumentum metricum.

LIngonigi ſævo raptori præſulis orſa
Dirigit, ut tandem geſtis reſipicat amaris,
Pontificem reddat, damnet quæ dira patrarit.
Sin ſecus, æternæ plectetur tormine culpæ.

AD ODONEM REGEM.
Argumentum metricum.

SAcrilegii ſuper his patrios delegat Odoni
Sceptrigero monitus, ut ſciat hos anathemate plexos,
Quos nec ſuſcipiat, nec eis affamina jungat
Ipſorum ſeſe maculari crimine vitet;
Quinimmo eccleſiæ præſtans ſolamina tritæ,
Protegat, auxilium impendens, ubi viderit aptum.

AD CAROLUM REGEM.

HÆc eadem Carolo mandata tenenda relegat.

AD WALTARIUM SENONENSEM ARCHIEPISCOPUM
Argumentum metricum.

VValtarium Senonum, temerantem oracula legum,
Corripit increpitans; Trecaſſinæ intulit urbi
Regmina non lecti cur Præſulis, atque recepti.
Ex alia eccleſia contra decreta paterna.
Quem removens, lectum ſtatuit, moderamina tradit,
Sacratoque ſacrum Ricueo impertit honorem:
Nullus ut obſiſtat ſcitis, comitatur euntem:

AD FULCONEM.

PRo Berthario quodam presbytero, quem clerus, & plebs eccleſiæ Catalaunenſis conſenſu regis Odonis ad epiſcopatum dicebatur elegiſſe, ſuccenſens, quod hunc vocatum canonice noluerit conſecrare; ſed in tranſitu defuncti epiſcopi eccleſiam ipſam Herilando Tarvvanenſi epiſcopo beneficiali more ferebatur contuliſſe. Poſtea quemdam Mancionem, nonnulis criminibus irretitum, in eadem eccleſia, quaſi epiſcopum ordinaverit; cumque prænominatus Bertharius apoſtolicam præſentiam vellet adire, comprehenſus ſit a quodam Conrado hujus domni Fulconis vaſſallo, de eccleſia tractus, & in exilium per unum menſem delegatus. Unde & evocans hunc noſtrum præſulem, mandat expreſſe, ſed fraterne, ut ſuam denominato tempore non differat ei exhibere præſentiam, habens ſecum præfatum Mancionem, & jam dictum Conradum cum quibuſdam denominatis coepiſcopis ſuis &c.

FRAN-

ANNO CHRISTI 892. 893.

FRANCOFURTENSE CONCILIUM

Pro discutiendo jure archiepiscopi Coloniensis in Bremensem episcopatum

Sub Formoso papa celebratum.

MEminit concilii hujus Formosus papa in sua epistola ad Adalgarium Hamburgensem archiepiscopum, relata in editione Veneto-Labbeana to. XI. col. 613. Queritur pontifex de eodem ipso Adalgario, quòd pro tuendo jure suo in Bremensem episcopatum, adversus Coloniensis archiepiscopi querimonias, vel ipse per se, vel B alium vice sua Romam non miserit. Cum præsertim, addit, *venientibus reverendissimis episcopis ad Frankenford de hac re diligentissima facta fuerit inquisitio; omnesque diœcesani ejusdem Coloniensis episcopi, Francho videlicet Tungrensis, Vodelbartus Trajectensis, VVofelmus Mimigardevordensis, Druogo Mimidomensis, Egilmarus Osnabrugensis sub testificationis prætextu testificati sunt, usque ad te nullum Bremensis ecclesiæ præsulem modum subjectionis Coloniensi antistiti contempsisse &c.* Hæc de concilio ipso Francfordiensi, ac de rebus in eo actis, ex una Formosi epistola notis.

CATALAUNENSIS SYNODUS

In qua presbyter quidam conjugii initi reus sistitur,

Intra annum 893. & 900. habita.

COncilii hujus diœcesani a Mantione Catalaunensi episcopo habiti mentio extat in epistola ejusdem Mantionis ad Ful- C conem Remensem archiepiscopum, quas literas ex eadem synodo datas constat, vulgavitque Mabillonius in analectis pag. 429. edit. in fol. Cum vero assumptus sit Mantio ad episcopatum eo ferè tempore, quo Fulco, Odone destituto, Carolum Simplicem regem agnovit, & coronavit, quod anno 893. præstitum; id enim produnt ejusdem Fulconis literæ ad Honorium Beloacensem apud Flodoardum lib. 4. cap. VI. deducere hinc licet concilium hoc diœcesanum intra annum 893. & 900. quo Fulco obiit, collocandum esse.

MANTIONIS EPISCOPI CATALAUNENSIS EPISTOLA

Ad Fulconem Remensem archiepiscopum,

De quodam Presbytero, qui uxorem ducere tentaverat.

Domino Patri Folconi venerabili archiepiscopo, & omnibus episcopis ejus suffraganeis, & cuncto clero eorum, presbyteris, diaconibus, & cunctis ordinibus, tam canonicis, quam & monachis, Mantio humilis Catalaunicus episcopus, fidele obsequium, & devotas orationes.

NOtum sanctimoniæ vestræ precamur, quia presbyter quidam, nomine Angelricus, de villa Wasnau, de ecclesia S. Lupi, venit ante præsentiam nostram coram Synodo nostra, Catalaunis nonis maii habita, & convictus proprio est ore confessus, qualiter cum parochianis suis desponderit, vel desponsaverit quamdam fœminam, nomine Grimmam, consentientibus propinquis ejus, quam cum ducere cum illis pergeret, re- E spectu clementiæ Dei restiterunt nequissimo conatui ejus boni & pii, fidelesque homines alii. Quam actionem cum diu omnes pa- D riter doleremus, contulimus super hoc nihil deliberare, priusquam ad vestram paternitatem per eumdem presbyterum scriberemus, supplicantes instrui quid nobis agendum foret, nec correctione ulcisci malam præsumptionem, quam per vos quærimus insinuandam. Omnes ergo nos sanctam paternitatem vestram oramus, ut eumdem fratrem has literas ferentem in Domino humanè suscipiatis, & per eum literis desiderabilibus vestris insipientiam nostram instruatis, & qualiter hæc præsumptio ab ecclesia pellatur, sollicitè perpendatis. Constitit itaque inter nos a nostro seorsum esse collegio, quousque vestro consolemur rescripto. Valete, pro nobis obsecramus orantes.

ANNO CHRISTI 893. 896.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS DUPLEX,

Altera quidem pro eligendo S. Antonio Caulea in archiepiſcopum CPtanum; alia vero pro Photiano ſchiſmate abolendo,

Leone Sapiente imperatore celebrata.

ANno 893. Stephanus, Leonis VI. qui ſapiens cognominabatur, imperatoris frater cathedram CPtanæ eccleſiæ morte ſua vacuam reliquit. Huic implendæ Leo monachum quemdam, vitæ ſanctimonia inſignem, Antonium, cognomento Cauleam, destinavit, quem ſynodus ea de re coacta adprobans, & admittens, conſecrandum ſtatuit. Porro ſynodum hanc, nonniſi ex epiſcopis, qui fortè aderant CPoli, & reliquo ejuſdem eccleſiæ clero conſtitiſſe arbitror. Indicat eam ſynodum Menologium Baſilii imperatoris ab Ughellio in appendice Italiæ ſacræ to. XI. nov. edit. ex verſione Card. Sirleti vulgatum ad diem pridie Id. februar. his verbis: *Imperatoris, & concilii ſuffragio creatus patriarcha CPtanus &c.* Viri hujus ſancti aſſumptionem ad annum 893. pertinere Pagius in Critic. Baronii ad A. 886. num. 13. demonſtrat.

Eo verò ſacrorum præſide Leo Sapiens imperator luctuoſo tandem ſchiſmati, quo B CPtana eccleſia occaſione Photii patriarchæ, quamquam jamdudum amoti, dilacerabatur, finem imponendum ſtatuit. *Quare in unum cogit Orientalia, & Occidentalia*, ait Nicephorus philoſophus in encomio ejuſdem S. Antonii vulgato a Bollandianis ad diem XII. februarii. Quibus verbis ſynodum ex epiſcopis occidentalibus & Europeis collectam deſignari Pagius in critica Baronii ad A. 893. num. XIII. recte ſtatuit, qui & opportune animadvertit, vivente adhuc Photio, eccleſiarum vulnus illud jam coaluiſſe.

BONIFACIUS PAPA VI.

Cœpit anno 896. eodemque deſiit.

STEPHANUS PAPA VI.

Sedit ab anno 896. ad 897.

AD STEPHANI VI. PAPÆ EPISTOLAS

APPENDIX.

EPiſtolarum Stephani VI. appendix nulla, quæ detur, occurrit. Epiſtolæ tamen ejus ad Fulconem Remenſem archiepiſcopum argumentum ſuppeditat Flodoardus lib. IV. cap. IV.

AD FULCONEM REMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

LIteras ſuas a ſe ſuſcepiſſe fatetur, ipſius non admittens, immo reprehendens excuſationem, eo quod alii homines eamdem ſedem adirent, & ipſe fateretur fas ſibi adeundi non fuiſſe conceſſum. Denuntiat ergo ſynodum ſe per menſem Septembrem imminentis indictionis quintædecimæ certiſſimè celebrare ſtatuiſſe: ad quam cenſendo vocans hunc archiepiſcopum, monet expreſſe, quatenus omni mora repulſa omnique excuſatione amota, eodem tempore ſuam ſpecialem præſentiam eidem, Synodoque omnino exhibere maturet; quod ſi prætermiſerit, canonicam in eum ferre ſententiam minime retractabit.

RO-

ANNO CHRISTI 897. 898.

ROMANUS PAPA

Sedit ab anno 897. ad 898.

GALLICANA SYNODUS

In qua Formosi causa vindicata, & præstitæ ab illo ordinationes admissæ creduntur.

Circa finem sæculi IX. habita.

SYnodi hujus, incertum quo loco habitæ, nuda putaque mentio superest in fragmento Romani concilii II. sub Joanne IX. in causa Formosi celebrati. Interrogatus in ea Synodo Silvester Portuensis, num *fuisset in Synodum Franciæ*, *respondit*: *Interfui*. Ex quo Silvestri responso minime ambiguo, neque cunctanti deducimus Synodum illam Formoso favisse; alioqui enim episcopus non sine excusatione quadam id affirmasset; uti reipsa factum suum excusavit, cum interrogatus, an reipsa interfuerit Romanæ Synodo Formoso aversæ, *respondit*: *interfui, sed coacte*. Quis verò synodum hanc indixerit, ignorare me profiteor. Facile tamen opinaremur Fulconem Remensem, qui Stephanum habuit adversarium, Formosum verò in primis amicum, fœdam illam pontificii cadaveris abscissionem detestantem, synodum hanc, sive superstite adhuc Stephano, sive eo jam sublato, coegisse.

THEODORUS PAPA II.

Cœpit anno 898. eodemque desiit.

SYNODUS ROMANA

A Theodoro papa, pro restituendis clericis a Formoso papa ordinatis, & a Stephano VI. depositis

Anno 898. celebrata.

COncilii hujus a Theodoro papa celebrati suspicionem aliquam mihi ingessit id quod olim legeram in tractatu Auxilii de ordinationibus Formosi cap.IV. in hanc sententiam: *Eos quos papa Stephanus secum in Ecclesia vestiri prohibuit* (Clericos nempe a Formoso initiatos) *Papa Theodorus, qui utique de ordinatione Formosi non fuit, & vestiri, & suum agere officium præcepit*. Hæc de admissis a Theodoro ordinationibus a Formoso celebratis, quas Stephanus papa infectas judicaverat, dicta esse noram, nec nisi ex concilii cujusdam sententia id commissum ab eodem Theodoro arbitrabar. Nec vana me commentatum, tunc demum intellexi, cum hæc verba offendi in fragmento actorum Concilii Romani a Joanne IX. pro eadem Formosi causa celebrati, quod e Mabillonii Musæo Italico to.I. part.2. Venetus Labbei editor to. XI. col. 699. exhibuit: *Vult Dominus papa ut legatur synodus acta a Theodoro papa. Et factum est. Tunc Amolo* (Taurinensis episcopus) *dixit*: *Canonicum est, ut qui juste damnatus est, restituatur, & canonica servetur de expoliatis sententia*. En igitur concilium sub Theodoro, a quo ordinationes Formosi, a Stephano VI. rejectæ, admittuntur, & approbantur.

JOAN-

ANNO CHRISTI 898.

JOANNES PAPA IX.

Sedit ab anno 898. ad 900.

CONCILIUM ROMANUM I.

In causa injuriarum cadaveri Formosi illatarum

A Joanne IX. in exordio pontificatus sui celebratum.

JOannem IX. Romanum pontificem restituisse pacem ecclesiæ turbis agitatæ tribus celebratis conciliis scribit Flodoardus in carmine de Romanis pontificibus his verbis.

Conciliis tamen his ternis docuisse refertur
Dogma salutiferum, novitasque aboleta malorum,
Et firmata fides doctrinis tradita Patrum:

Ex tribus hisce duo tantummodo in collectiones conciliorum relata sunt, Romanum videlicet ex quo canones XII. a Labbeo exhibentur, & Ravennatense, in quo Formosi causa optatum exitum obtinuit. Quod superest tertium, quod collectorum nemo recensuit, duo hæc præcessisse, eamdemque Formosi causam tractasse credo, cujus rei conjecturam exhibet fragmentum actorum concilii Romani, cujus memini supra in concilio Romano sub Theodoro papa. Est autem initium actorum concilii Romani Joannis IX. In ipso verò fragmenti hujus, adeoque & concilii exordio legitur. *Lecta est Synodus Joannis papæ*: Quæ rogo synodus? Non plane illa, quæ tunc nonnisi exordiebatur. Altera ergo præcedens a Joanne papa in ipsis pontificatus sui crepundiis habita. Hujus statim cogendæ synodi causa ea fortè suberat, quod Joannes, vix electus æmulum in dignitate habuit Sergium, ut Flodoardus his geminis versibus indicat:

Johannes subit hinc, qui fulsit in ordine nonus,
Pellitur electus patria, quo Sergius urbe.

Ne quid ergo dubii in electione hac superesset, & schismatis discrimen amoveretur, res in concilio discutienda erat, castiganda Pseudo-pontificis audacia, & tempestas exoriens placanda. Hæc in eo priori concilio peracta colligo ex sanctione VIII. Romani concilii a Labbeo vulgati, quod ego secundum Joannis appello, in qua Sergius cum complicibus, veluti jam antea damnati, commemorari videntur; edicit enim ibi pontifex, ut quicumque restituere illos, a se canonice depositos, prioribus in gradibus ausi fuerint, anathemati subjectos se exinde norint, & intelligant.

ROMANUM CONCILIUM IV.

Pro restituendo Lingoniensi ecclesiæ Argrimo, injustè ab ea expulso

A Joanne IX. papa celebratum.

VIduatam decessu Gerlonis episcopi Lingoniensem ecclesiam Argrimus administrandam suscepit, & sanctissime ultra biennium rexit. Tandem potentum quorumdam virorum injuria exactus, recessit. Querelas ea de re suas detulit ille ad Romanum pontificem, Joannem IX. qui *ejus querimoniam ecclesiæ* (nam & ecclesia ipsa suo destituta pastore ejulabat) *suæ benigne suscipiens, cum collegio episcoporum suorum, reliquorumque ordinum frequentia diligenter inquisivit, canoniceque definivit, quatenus ei apostolica auctoritate sua redderetur ecclesia*. Hæc de synodo hac sub Joanne IX. scribit Benedictus IV. in epistola ad Galliarum episcopos apud Labbe tom. XI. col. 711. edit. Venet. Joannis ea de re literæ legendæ sunt apud Labbeum ibidem col. 689. in quibus eadem de concilio tunc coacto verba leguntur, quæ supra ex literis Benedicti recitavi. Cum vero literæ illæ Joannis signentur mense majo Indict. II. idest anno 899. tempus habitæ synodi produnt.

SYNODUS NESTORIANORUM, forte in urbe BAGDAD habita

In causa fidei, & disciplinæ ecclesiasticæ,

Præside Joanne filio Isæ Nestorianorum catholico anno Egiræ 287. Græcorum 1212. Christi 900. celebrata.

De hac Synodo ita Assemanus Bibl. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXXVIII.

Synodus Joannis filii Isae, cognomento Bar-Abgari, habita quo is anno ordinatus fuit, hoc est Arabum 287. Christi 900. Græcorum 1212. mense octobri. Laudatur a Sobensi tum in Catalogo, tum in epitome canonum. Canones XXVIII. conditi, qui extant in Nomocanone Arabico. Horum priores quatuor de Trinitate personarum sunt, & unitate divinæ naturæ, deque Incarnatione Verbi, & quod unio ejus cum natura humana expers fuerit commistionis confusionisque, & quod in Christo duæ sint naturæ duæque personæ. Septimus anathema complectitur in eos, qui repudiant doctrinam Diodori, Theodori, & Nestorii; nec non Ephremi & Narsetis. Octavus de commentariis Theodori usquequaque probandis, & suscipiendis. Nonus & decimus de Jacobitis, & Melchitis vitandis, deque communione iis nequaquam porrigenda. Vigesimus, non esse celebrandam Liturgiam feria sexta, & sabbato hebdomadæ passionis, hoc est, in Parasceve, & in magno sabbato. Vigesimus primus, abstinendum esse ab esu carnium singulis sextis feriis usque ad solis occasum. (Nestoriani enim dies suos ab occasu solis inchoant.) Vigesimus secundus, ut presbyter, diaconus, & reliqui ministri, nisi jejuni, Liturgiam non celebrent, neque ante præmissum divinum officium (nimirum horas, quas *matutinas* vocant.) Vigesimus quintus, ut oratio Dominica *Pater noster* dicatur initio, & in fine Liturgiæ, nec non Horarum vespertinarum, nocturnarum, & matutinarum. Idem Joannes edidit alios canones XXVIII. de ministerio altaris, inferius referendos. Item responsa canonica XXVIII. ad totidem quæsita presbyteri Hasani filii Josephi. Denique responsum canonicum de jejunio virginum, deque jejunio Ninivitico,

Ex hac ipsa synodo novus electus literas suas synodicas dedit, quas ab Assemano recitatas hic exhibeo itemque canones concilii hujus ex eodem addo.

Ego Joannes cognomento Bar-Abgari, seu Ebn-Aragi, profiteor coram synodo Patrum Metropolitarum, episcoporum, presbyterorum, diaconorum, & fidelium commorantium in urbe pacis Bagdado, qui me elegerunt, ut ipsos regerem, & super eorum sedem, idest thronum patriarchalem sederem: postquam scilicet ab iis rogatus Deo ipsisque obtemperandum duxi, & ministerium ecclesiæ suscepi, profiteor, inquam, & promitto, me juxta canones apostolicos mores meos compositurum, rectamque fidem, quam Patres trecenti decem & octo definierunt, cordis assensu, orisque confessione illibatam observaturum, synodosque omnes tum Orientales tum B Ocident. suscepturum, quas patres patriarc. verique doctores in Perside sequuti sunt: item amplexurum commentaria sapientissimi doctoris sancti Theodori, ejusque Liturgiam, nec non alteram Mar Nestorii, ejusque sententiam circa unionem filii, & substantias atque personas. Præterea firmiter propono, nec munera me accepturum, sed meipsum coram omnibus verbo, & opere, indiciis ecclesiasticis Paulo apostolo pietate & castitate conformaturum, subditos, aut ecclesias nullatenus gravaturum, nihilque præter debitum, & consuetum accepturum, pecuniæ corrogandæ operam non daturum, neque filios ecclesiæ in meo ministerio perse- C quuturum; ex iis, quæ Deus largiri dignatus fuerit, eleemosynas in pauperes, inopes, afflictos, orphanos viduasque, ut decet, erogaturum. Si pactum sponte conventum (quod Deus avertat,) minime observavero, reus ero judicii, vindictæ, justæque reprehensionis. Si vero quidquam a fide ecclesiæ mutavero, aut adjecero, aut detraxero, id mihi in crimen vertatur, dignitatisque patriarchalis, sed & christianæ religionis prorsus expers ero. Insuper promitto me daturum operam, ut ecclesiæ ædificentur, malaque ab iis avertantur, ut pia legata perficiam, tributa pro infirmis solvam, in carceribus detentos verbo & opere inde D extrahi curem, quemadmodum fratres Christianosque decet: peregrinorum morientium curam geram, ut scilicet exequiæ iis celebrentur, eorumque cadavera tumulo mandentur, quum membrum sint ex membris Christi. In tradendis autem ecclesiis non plus offerentium rationem habebo, sed eas viris probis Deumque timentibus commendabo, & in manus impositione simoniacum crimen, quod in munerum acceptatione dignitatumque sacrarum pro certo pretio oblatione consistit, omnino proscribam, neque interventionem cujusquam hac super re admittam, nec nisi dignis gradum sacerdotis conferam, idque prævio examine, & dili- E genti inquisitione. Presbyterum aut diaconum non ordinabo nisi juxta canonem: Diaconum quidem post lectionem psalmorum eorumque, quæ ad psalmos in libro Davidis referuntur; presbyterum vero post lectionem novi Testamenti; neque in clerum cooptabo locupletes indignos, neque dignos pauperes repellam. *Hoc est exemplar chirographi ab eo scripti, cujus ad calcem hæc adjecit.* Exemplar hujusmodi exigi debet ab unoquo-

que

que patriarcha, cum ad sedem Orientis promovetur: testesque super eum advocandi sunt ordinantes ipsum, ne oves Christi negligat: A nam judicium quidem districtum est; periculosa autem subscriptio.

ANNO CHRISTI 900.

CANONES JOANNIS PATRIARCHÆ DE ALTARI, ET EUCHARISTIA.

Canon I.

Quod non decet ligneo altari uti.

PLacuit Spiritui Sancto, præcepitque, ut in urbibus, castellis, & locis, in quibus perfecta pax obtinet, nec barbarorum persequtio obest, & diligenter custodiri queunt, altaria fixa habeantur. Super ligneis autem non permittit Spiritus Sanctus Liturgiam celebrari, neque ea permittit fieri aut nominari. Et hæc in verbo Domini Patres nostri definivere.

Canon II.

Quod non decet altare nudari.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut quod sacro oleo delibutum est altare, aqua nullatenus abluatur, quum figitur, nisi forte id postulet necessitas instaurationis. Quod si qui voluerint illud aromatibus honorare ad typum aromatum, quæ mulieres ad Domini sepulcrum attulere, id præcipimus ne altare suo tegumento omnino nudetur. Illud tantummodo licebit, ut altare proprio apparatu ornatum, aqua rosacea aspergatur, atque aliorum odoramentorum suffitus eidem adhibeatur, & præter hoc aliud non licet.

Canon III.

Quod qui Xatham (a) miscent (b) laici non sint, sed Sacerdotes.

(a) Panem eucharisticum. (b) farinam in panis consecrandi usum aqua subigunt.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit per manus sanctorum Patrum nostrorum, ut qui Xatham miscent, sacerdotes sint aut diaconi. Ad illam autem accedere ne cuiquam liceat, qui vel sacerdos, vel diaconus non sit, nec sæculari, nec monacho simplici. Si secus fecerit, subjectus esto anathemati verbi Domini etiam Amen.

Canon IV.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut præter farinam frumenti electi, & aquam puram, atque oleum ex oliva expressum, ac salem, nemini eorum, qui Xatham miscent, liceat quidquam addere, aut demere. Et hæc in canone verbi Domini.

Canon V.

Presbyter aut diaconus, qui oblationis panem præparat, sui instrumenti munditiem curet, B habeatque vas ad secernendas aquæ, & olei feces, caveatque ne a laico contingatur. Habeat præterea lumbos succinctos & calceamenta in pedibus suis, faciem ad orientem, & amictu velatam. Ministret autem cum psalmis. Et hoc in verbo Domini.

Canon VI.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut postquam Xatha cocta fuit, *nihil* ex *ea illegitime tollatur, aut* ex ea aliquid C detur, antequam ad altare offeratur, & id, quod offerendum & consecrandum est, ex ea separetur. Et hæc in verbo Domini.

Canon VII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut macula non sit in eo, quod ex hostia separatur ad mysteria. Et vero neque in veteri lege fas erat claudum, & cæcum, aut infirmum, aut in quo inveniretur macula offerri. Quanto igitur magis convenit, D ut similis cura ad divina mysteria adhibeatur? Et hæc in verbo Domini.

Canon VIII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut mysteriorum corporis & sanguinis Domini appetitio immoderata tollatur, nequis cum istiusmodi impudentia temere ad sanctum Domini corpus accedat; sed particulæ primitiarum & oblatæ sint in parva mensura ordinatæ, ita ut hostia duodecim drachmas non excedat; singuli E vero carbones (*unius hostiæ, cum in crucis formam frangitur, particulæ quatuor, vocantur carbones, symbolo ex Isaiæ visione desumpto*) tribus drachmis constent, ut in nomine Trinitatis pars illa benedicatur, quæ in Trinitate consignatur. Pro pueris autem ætate parvulis parvulæ præparentur placentæ, [*hostiæ*] quas ii non cogantur in particulas frangere, unde con-

contingit frequenter, fragmenta, hoc est micas excuti in phialam, (*patenam*) & ex incuria decidere, & pedibus proculcari, & hoc modo sanctum corpus cum negligentia tractari. Et hæc in verbo Domini.

Canon IX.

Placuit Spiritui Sancto, ne in pane consecrando duæ farinæ adhibeantur, altera ex simila, & altera ex farina nigra; sed ut unus panis uno die ex una farina candida, & munda conficiatur. Non enim est in corpore, & sanguine Domini Æthiops, aut Græcus (*id est niger & albus*) Et hæc in verbo Domini.

Canon X.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ne quis presbyter, aut altaris minister sepositum ad oblationem panem ex simila nigra faciat, cum malcha (*idest rex: ita fermentum vocant Chaldæi, quo novas oblatas fermentare solent*) ex tritico albo fit. Enimvero indecens quoque est, ut fermentum quum formatur, nigrum sit, instar Æthiopis servi, & album instar Romæi. Et hæc in verbo Domini definiuntur.

Canon XI.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut altaris minister illud excutiat, & sanctuarium verrat singulis diebus, quibus sacrum super altari celebratur, antequam sacra mysteria inferat. Debet præterea totum sanctuarium ejusque parietes semel in hebdomada componere.

Canon XII.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ne qui farinam in usum sacri panis subigunt, duo servent fermenta, alterum quidem sacrum, alterum vero simplex; sacrum autem esse debet quod ad separatas exigitur. Et hæc in verbo Domini.

Canon XIII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut nemini ex presbyteris, aut diaconis altaris ministerium obtinentibus, fas sit, oblationem sacro fermento panis sacrificio destinati permistam cuivis ethnico externo tradere, aut mago, aut cuilibet cujusvis sectæ; sed neque pueris parvulis filiis Christianorum. Et hæc in verbo Domini.

Canon XIV.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut lampas accensa habeatur ante altare, & nutriatur ex puro oleo olivæ omnibus diebus per diem simul & noctem, caveaturque, ne ea extinguatur, sive Liturgia celebretur, sive lumine. Sicubi vero duo extiterint altaria fixa, totidem omnino accendantur lampades de die & de nocte. Similiter autem si altaria fuerint plusquam duo, altarium numero lampadum numerus respondeat. Permittitur autem in locis, in quibus puri olei copia non suppetit, ut aliquid aliud, quod olei vicem convenienter supplere queat, ad nutriendam lampadem adhibeatur. Ad oblationem vero, præter oleum, non aliud omnino inferatur. Et hæc in verbo Domini.

Canon XV.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ut qui altaris ministerium obtinet, postquam panem altari intulerit, antequam dividat separatas ex reliquo separet aliquid ex primitiis & oblatis, quas custodire satagat. Et si necessitas postulet, & ipso die cogatur demum Liturgiam celebrare, ex illis, quas postremo separavit, in suum usum iterum sumat. Et hæc in verbo Domini.

Canon XVI.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ne panis ad duos dies coquatur, neve ex pane eodem quidpiam servetur in crastinum diem, & consecretur pro hoc, & pro altero die sequenti, neve consecratio agatur ad biduum. Qui his temere contravenerit, a gradu suo arceatur in verbo Domini.

Canon XVII.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ne super altari consecrentur minus quam tres primitiæ, & ad minus duæ, ut unum sit signum, & unum signatum. Unam vero dumtaxat consecrari nullatenus licet. Et hæc in verbo Domini.

Canon XVIII.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ne liceat ministrantibus mysteria altaris, my-

steria deserere, & sedere, aut lumbos discingere, aut calceamenta; aut egredi, aut rei cuiquam vacare, præterquam ministerio sacrorum mysteriorum, quæ illis immerentibus credita fuerunt. Et hæc in verbo Domini.

Canon XIX.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ne liceat cuiquam ministrantium mysteria altaris sanctum extra atria ecclesiæ deferre, nisi ad vinctum, aut ægrotos gravi morbo laborantes die festo Resurrectionis nocturno tempore ex mandato præsulis & rectoris. Qui, illis exceptis, quasi hominibus placere volens, temere divina mysteria ludibrio habere præsumpserit, eadem e sanctuario efferendo, nefas esto illi istud attentare in verbo Domini.

Canon XX.

Placuit Spiritui sancto & præcepit, ne thesaurus (*a*) super altari ad biduum relinquatur. Corpus enim super altari ad diem sequentem relinquere, nec vetus, nec nova lex permittit. Scriptum est enim in lege Moysi; *nec remanebit quidquam ex eo usque mane*. Qui secus attentaverit, & hoc mandatum transgressus fuerit, anathema esto a Spiritu Sancto per manus patrum nostrorum. Et hæc in verbo Domini.

(a) Corpus Christi.

Canon XXI.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut qui sacra mysteria ordinant, idest, sumunt, duo sint; sicut & qui consecrant, duo itidem sint. Nec fas est ordinanti sumere plus quam carbones quatuor, quæ integras primitias faciunt. Quum urgens causa, quæ profecto illegitima est, ac temeritatem, audaciamque sapit, id postulaverit, quinque particulas sumere licebit. Plures autem sumere neutiquam fas est. Quicumque vero ista temerario ausu fuerit transgressus, divinæ justitiæ animadversionem feret: satagant itidem, ne calix irreverenter sumatur, neve in ipsa sumptione effundatur, neve quidam subjaceat intemperantiæ ac impudentiæ in iis mysteriis, quæ populo per gratiam tradita fuerunt. Ferunt quippe Salvatorem nostrum modicis haustibus calicem bibisse, atque discipulis obtulisse. Qui vero temere atque intemperanter erga Domini corpus & sanguinem se gesserit, alienus esto a sacris mysteriis, atque suspensus & excommunicatus a Spiritu Sancto; & hæc in verbo Domini.

Canon XXII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut si quispiam presbyter, aut diaconus audeat ipse solus sacra mysteria corporis, & sanguinis Domini ordinare, a ministerio suo suspensus maneat in verbo Domini.

Canon XXIII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut si necessaria, & minime voluntaria causa exigat, ut sacra mysteria super altari in diem crastinum serventur, eo quod non adsit qui una cum eo, qui mysteria celebravit, eadem sumere valeat, alterum ex duobus fiat: & si quidem Christianus, vel Christiana inveniatur, qui simul sanguinem amboque mysteria consumat, id faciat, sciens ea quæ supersunt ad communionem mysteriorum pertinere. Si autem sanguinem dumtaxat sumat, corpus autem propter suam quantitatem consumi nequeat, servetur in diem crastinum super altari, curaque eidem adhibeatur, ut lampades coram eo ardeant, & nocturnum officium peragatur, quod si contigerit ambo mysteria remanere, eo quod non adsint, qui ea sumant, noverit quicumque eorum minister erit, oportere ipsum pedibus suis insistere usque ad horam ordinationis, sive de nocte sive de die, nec ipsi licere illorum ministerium, quin alius ejus vices suppleat, deserere; & hæc in verbo Domini decrevimus.

Nota hæc de præsentia Christi reali in eucharistia perseverante. Hæc Nestorianorum cum nostro dogmate conventio obtinuisse utique, oportet antequam ambæ ecclesiæ se mutuo dissociarentur. Alioqui utra id ex alia accepit? Mansi.

Canon XXIV.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut qui venerabile corpus ordinat, satagat particulas suscipere una cum sumptione particularum phialæ, aut abstersione calicis, aut omnino palmis manuum, neve corporis particulam manu ori inferat, sed ore capiat, quia cælestis est cibus. Simili modo calix propitiatorius porrigatur. Et hæc in verbo Domini.

Canon XXV.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ut mistum libaminis fiat ex partibus æqualibus vini & aquæ. Scriptum est enim ex Salvatoris nostri latere sanguinem & aquam in æquali quantitate fluxisse: qua-

ANNO CHRISTI 904.

quare æquum est, ut mistum libaminis ex partibus æqualibus constet vini & aquæ. Quod si ob vini raritatem necessitas id postulet, permittitur, ut vini pars sit, & duæ partes aquæ. Ad summum verò, imò & supra summum pars vini sit, & tres aquæ. Ultra progredi, nullatenus nullo pacto fas esto. Et hæc in verbo Domini.

Canon XXVI.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ne liceat altaris ministerium obtinentibus, præter necessitatem super sacro altari vinum corruptum, vel aliqua labe infectum offerre, adeo ut bonum vinum relinquentes, corruptum ad libamen sanguinis Domini nostri immisceant. Qui his contravenire ausus fuerit, suspensus esto a gradu suo, & simplex laicus fiat, quia divina mysteria inquinavit, (*vel quasi simplicia simbola tractavit*) Et hæc in verbo Domini.

Canon XXVII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ne presbyteris, aut diaconis liceat attingere altare post cibum; id vero attentare cum sancta sacramenta jam sunt posita, omnino nefas esto: adeo ut neque eisdem fas sit accedere ad limen sanctuarii. Si autem super altare mysteria non sint, & necessitas id exigat, fas esto usque ad exteriorem lampadem dumtaxat ipsis accedere. Illuc vero ingressi, infra lampadem consistant. Si verò quis ebrius est, neque cum sacra mysteria sunt posita, neque cum percipiuntur, fas esto hujusmodi hominem accedere ad partem sanctuarii, nedum illuc intrare; quia nequitia est maxima & crimen irremissibile. Quandoquidem in veteri quoque lege idipsum mandavit Deus Moysi: præcepit enim ei, dicens: *vinum & siceram non bibes tu, & filii tui tecum, cum ingredimini sanctuarium, ne propter hoc moriamini.* Quodcumque vero præter ista fiat, illicitum est in verbo Domini.

Canon XXVIII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut nefas sit presbyteris, & diaconis intrare ad celebrandum divina mysteria, aut ad faciendum in sanctuario ministerium graduum suorum circa divina mysteria, quando in ecclesia vespere, nocte, & mane minimè ministrant. Et hæc in verbo Domini decreta sunt.

BENEDICTUS PAPA IV.

Cœpit anno 900. desiit anno 904.

CONCILIUM ROMANUM I.

In Lateranensi palatio coram Ludovico IV. imperatore a Benedicto IV. pontifice pro rebus ecclesiasticis disponendis,

Anno DCCCCIV. Februario mense habitum.

BEnzo Albensis episcopus in commentario de rebus Henrici III. imperatoris eo superstite scripto, & nuper a Menkenio inter scriptores German. to. I. vulgato, notavit ex veteri ritu solemnis imperatorum Romanæ inaugurationis obtinuisse, ut post collatam imperii coronam synodus a pontifice coram imperatore haberetur: *Reliquis tribus ejusdem hebdomadæ diebus celebrat Synodum, & simul emendat negligentias sacrorum ordinum.* Id verò servatum fuisse cum Ludovicus IV. imperator Romanorum inauguratus fuit a Benedicto IV. summo pontifice, veterum quidem nemo adnotavit, sed satis indicat vetus charta Lucensis, quam Ughellius in Lucensibus to. I. col. 799. exhibet, ac de rebus in ea Synodo gestis unica superest.

JUDICATUM IN SYNODO ROMANA HABITUM.

A Ludovico IV. imperatore, & Benedicto IV. pontifice.

DUm D. Ludovicus Serenissimus imperator augustus a regale dignitate Romam ad summum imperialis culminis apicem per sanctiss. ac ter beatiss. summi pontificis & universalis PP. D. Benedicti dexteram advenisset, atque cum eodem reverendiss. patre cum sanctissim. Romanis, seu Italicis episcopis, atque regni sui ducibus, & comitibus, cæterisque principibus, & judicibus, quorum nomina Petro, Silvestro, Urso, Leone, Romano, Joannes, Allo, Bonoso, Gregorius, item Romano, Cosma, & item Gregorius, episcopis hujus Romaniæ

niæ finibus Adelbertus Lunenſis, Adelbertus Bergomenſis, Everardus Placentinæ, Garibaldus Novarienſe, Helbringus Parmenſe, Ildegarius Laudenſe, Ardingo Brexianenſe, Graſulfus Florentinæ, Albino Vulterrenſe, Petro Aretinenſe, & Eraldo Feſulanenſe, Aſterius Piſtorienſe venerab. epiſcopis; Adelelmo, Rotbaldo, Gotfredo Comitibus; Stefano, Teufilatus, Grigori, Omiculator, Graciano, Atrianus, Teodoro, Leo, Creſcentius, Benedictus, Joannes, Anaſtaſio, Judices huic Romanæ. Vvalpertus, Aquilinus, Farimundus, Vivenejus, qui & Boderatus, Stabilis, & Stadelbertus. Judices, item Auguſti, Petrus, Sichardus, & Teutelmus. Notarii ſacri palatii Uvinigildus, Aubertus, Lupo, & item Uvinigildus, & reliqui plures in palacio, quod eſt fundatum juxta Baſilicam beatiſs. Petri principis Apoſtolorum in laubia magiore ipſius palacii pariter cum eodem ſummo pontifice in judicio reſidiſſet, atque de ſtabilitate ſanctæ Dei omnipotenti eccleſiæ reique publicæ ſtatu diligenter tractare cœpiſſet, ſingulorumque cauſæ intente auribus ſuæ clementiæ percipere conatus eſſet, atque cum multas hominum contentiones ibi juſte, & legaliter definirentur; ibique eorum venerunt præſentia reclamandum Petrus epiſcopus S. Lucenſis eccleſiæ una cum Eliazar, qui Elbonizo filius quondam Eriterii advocati ipſius eccleſiæ Lucenſis, & retulit ipſe Petrus Epiſcopus; *jam plures vices me reclamavi ad vos dominus Ludovicus ſereniſs. imper. tum in civitate Papia, quamque & per alias locas, quod Lambertus filius quondam Rodelandi de civitate Lucenſe injuſte detineret caſas, & res juris præfatæ eccleſiæ Lucenſe, nominative infra eadem civitate, ſeu ancilla una nomine Adreperga, atque & caſæ, & rebus illis hominibus, quibus ſunt, poſitas Caſtellioni prope ſub dromi-nio Cornino, ubi dicitur caſale Lapi Monterioni Comitatu Popolonicenſe videlicet, & petita una de terra ubi dicitur a Pulia, atque in loco, & fundo Camiano prope fluvio Elſa, & in loco & fundo Quaraviana, ubi dicitur Miliano, & Pulciano, ſeu & in loco & fundo Miciano atque & res in Conca, verum etiam, & eccleſiam unam fundatam in honorem S. Mauritii in loco & fundo Filituli; unde vos, D. Ludovicus imperator idem Lamberti veſtra epiſtola ad veſtro anulo ſigillata direxiſti, ut civitate Luca veniret, ibi exinde juſtitiam faciendum, & ſubunedum civit. Luca advenìendum diſtuliſſet; tunc hic civit. Roma veſtri veniſſet præſentia juſtitiam faciendum; ſed eum minime ad placitum habere potuiſtis. Ideoque prout me de ipſis caſis, & rebus, & parte epiſcopis eccleſiæ propter Deum, & animæ veſtræ mercedis ſalva querela inveſtire faciatis, quouſque ipſe Lambertus ad placitum venire, & mihi juſtitiam fecerit, ut lex eſt.* Tunc ipſe D. Ludovicus imperator ſuæ conſuetudinis miſericordiæ motus præcepit Walteri vaſſus & miſſus ſuo, ut eum de præd. caſis & rebus, ſalva querela a parte epiſcopis, eccleſiæ inveſtiret; ſtatimque, ibi præſente, ipſe Vulterius ex imperiali juſſione per fuſte, quam ſuis detinebat manibus, eumdem Petrum epiſcopum & Eleazar advocato ſuo de prædictis caſis, ſalva querela a parte epiſcopis eccleſiæ inveſtivit; quouſque ipſe Lambertus ad placitum veniat, & juſtitiam faciat. Inſuper miſſis bandum D. Imperat. ſuper ipſis rebus in monachos auri duo millia; ut nullus &c. inde pars epiſcopis eccleſiæ ſine legali judicio deſveſtire audiat; qui verò fecerit prædictos duo millia monachos auri ſe compoſiturus agnoſcat eſſe, medietatem parti Cameræ idem D. Imperat. & medietatem pars epiſcopis eccleſiæ Lucenſe; & hanc notitia pro ſecuritate idem Petri epiſcopi facere admonuerunt quidem.

Et ego Thomas notarius D. imperatoris ex amonitione ſupraſcript. miſſo, & judicium ſcripſi anno imperii D. Ludovici primo menſe Febr. ind. IV.

Ego Odelb. epiſcop. in uno judicato interfui, & MM. SS.

Walpertus Judex D. imperator. interfui.
Farinus judex D. imper. interfui.
Stabilis judex D. imperat. interfui.
Stadilbertus D. imperat. interfui.

LEO

ANNO CHRISTI 904.

LEO PAPA V.

Cœpit anno 904. eodemque desiit.

CHRISTOPHORUS PAPA

Sedit anno 904. quo & desiit.

SERGIUS PAPA III.

Sedit ab anno 904. ad 911.

AD SERGII III. PONTIFICIS EPISTOLAS

PRÆFATIO COLLECTORIS.

SErgii papæ epiſtolas a Rubeo Ughellio, aliiſque collectas dare nonnullas pronum fuiſſet; ſed iis omiſſis, quod nihil continerant, ſive memoria dignum, ſive ad rem conciliarem conducens, unicam tantummodo afferam Sergii epiſtolam quam Menkenius inter ſcriptores Rer. German. tom. I. ex MS. chronico Bremenſi vulgavit, quippe quæ cohæreat cum epiſtola Formoſi, quam Venetus Labbei editor tom. XI. col. 613. ex Henſchenio in actis SS. ad Februarii diem III. exhibuit. Quæ enim Formoſus ſtatuerat, ut Bremenſis eccleſia Hamburgenſi nonniſi C ad tempus jungeretur, quoadusque ſcilicet Hamburgenſi archiepiſcopo de ſuffraganeis provideretur; qui ſi acceſſiſſent Hamburgenſi, ſtatim Bremenſis eccleſia ad provinciam Colonienſem rediret; hæc inquam in ea, quam exhibeo, epiſtola revocanda cenſuit Sergius papa, decernens, ut abrogata Formoſi papæ lege, Bremenſis eccleſia Hamburgenſi perpetuo juncta maneret. Hanc vero non ſuam eſſe tantummodo, ſed & totius concilii ſecum adunati definitionem his ſuboſcuris verbis idem pontifex indicat. *Quidquid conſenſu Formoſi, & Arnolfi regis, & machinatione Hermanni archiepiſcopi* (Colonienſis) *in te & eccleſiam Hamburgenſem* D *temere perpetratum eſt; authoritate quoque noſtra, & judicio plurimorum confratrum noſtrorum ſub anathemate contradicimus, & omnino deſtruimus.* Hæc ibi de hoc Romano concilio alias ignoto. Ex hac vero epiſtola confirmantur ea, quæ Albertus Stadienſis ad A. 896. narrat, nimirum in Triburienſi concilio avulſionem illam Bremenſis eccleſiæ ab Hamburgenſi ſancitam fuiſſe. Id vero & in hac epiſtola indicatur, refutaturque ex ea Pagius, qui ad A. 895. num. 5. cenſet disjunctionem hanc non ex concilio quidem Triburienſi, ſed ex Francofurtenſi quodam proveniſſe. Fateor equidem id olim a Francofurtenſibus patribus diſcuſſum, & ex eorum E ſententia Formoſum papam id decreviſſe; ſed ea Formoſi definitio ferebat, ut Bremenſis eccleſia tandiu Hamburgenſi metropolitæ pareret, donec illi de novis ſuffraganeis provideretur. Triburienſes patres veniſſe tempus cenſuerunt, ut hoc Formoſi decretum executioni mandaretur. Sed hoc demum Triburienſe decretum infectum irritumque Sergius decernit. Hæc Sergii epiſtola ſignatur die V. nonas februarii indictione III. Cum vero indictio III. cum Sergii pontificatu nequaquam congruat, ideo mendum in notas numerales irrepſiſſe, legendumque forte XIII. non immerito ſuſpicarer.

SERGII III. EPISTOLA

Ad Adalgarium Hamburgenſem. Bremenſis eccleſiæ jura vindicat.

Sergius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, reverendiſſimo, & ſanctiſſimo Adalgario Hammaburgenſis eccleſiæ epiſcopo apoſtolicam benedictionem, & paternam conſolationem.

SUſceptis tuæ fraternitatis literis, cognita in eis injuria eccleſiæ tuæ, & tibi illata, non ſolum de ea, ſed & de iniquo Formoſi Papæ conſenſu, & Hermanni Colonienſis, & Moguntini archiepiſcopi, & aliorum epiſcoporum iniqua circumventione & . . . . . contriſtati ſumus. Quid namque injurioſius, quam privari eccleſias juſte ſibi traditis honoribus? Quid etiam iniquius, quam violare & infringere imperatorum, & regum cartis tradita plurima apoſtolorum privilegia? nil amplius a nobis, vel ſucceſſoribus noſtris ratum firmum aut ſtabile ſtatuetur in eccleſia. Sed quum juxta hæc verba Dominica: *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam*; & juxta hæc verba Apoſtoli. *Eſtis ſuperædificati ſuper fundamentum apoſtolorum & prophetarum, in ipſo angulari lapide Chriſto Jeſu*. Conſtat ſanctam, & univerſalem eccleſiam fundatam eſſe ſupra petram, & ſuper fundamentum prophetarum, & apoſtolorum, & compactam in ipſo angulari, & firmiſſimo lapide Chriſto Jeſu, neceſſe eſt, ut ſic ipſa petreæ, & apoſtolica fundatio, & ſancta angularis compactione firma, æterna & immobilis; ita omnis eccleſiaſtica ſuperædificatio ſit rata, & ſtabilis, & ab omni humana præſumptione inviolabilis. Nos ergo juxta vocem Dominicam, & apoſtolicam, & juxta hanc beati Gregorii ſententiam: quæcumque eccleſiæ privilegio ſemel indulta fuerint, rata amplius, & ſtabilia permanere debent. Quicquid igitur iniquo conſenſu Formoſi papæ, & Arnolphi regis, & machinatione Her-

ANNO CHRISTI 906.

Hermanni archiepiscopi in te & ecclesiam Hamburgensem temere perpetratum est, auctoritate quoque nostra, & judicio plurimorum confratrum nostrorum, & sub anathemate contradicimus, & omnino destruimus. Quicquid autem a Nicolao papa & cæteris prædecessoribus Hamburgensi ecclesiæ concessum est, scilicet habere archiepiscopalem potestatem in regnum Danorum, Norvenorum, Suevorum, & omnium septentrionalium nationum, & Bremensem ecclesiam, & ipsam Hammaburgensem ecclesiam non duas, sed unam esse ecclesiam, & parochiam decernimus, & confirmamus. Auctoritate ergo Apostolica, & censura, sub divini judicii obtestatione, & anathematis interdictu statuimus, ut nulla persona cujuscumque ordinis aut dignitatis sit ea, quæ vel in archiepiscopali dignitate, vel quæ in conjunctione Bremensis & Hammaburgensis ecclesiæ a prædecessoribus nostris, ecclesiæ tuæ, & tibi concessa sunt, & a nobis reformata sunt. Quicumque autem mutaverit, vel in aliquo violare præsumpserit, auctoritate Dei, & B. Petri Apostoli, & nostra, qui ejus fungimur vicariatione, perpetui anathematis vinculo sit innodatus. Hermannum autem Coloniensem archiepiscopum, & Haddanum (a) Moguntinum archipræsulem pro satisfactione pœnitentiæ usque ad præfinitum a nobis tempus a divino suspendimus officio, quoniam apud Tribuniam per eos inique cassata sunt concessa ecclesiæ tuæ, & tibi apostolicæ sedis privilegia, & gloriosorum imperatorum annullata sunt testamenta. Nos quoque, quemadmodum precatus es, monuimus apostolicis literis Wigbertum, & Bisonem, reverendissimos, & tuos convicinos episcopos, quatenus te adjuvent, & ad te convenientes ordinare episcopos, in quibus canonice inveneris locis, & competens designaverit ratio. Tua ergo, sanctissime frater, sanctimonia oret pro nobis, & pro universali sancta Romana ecclesia, & nobis remanda, qualiter & ubi episcopos ordinaveris. Datæ per manum Petri Cancellarii sanctæ Romanæ ecclesiæ V. nonas februarii, indictione III.

(a) Hattonem.

ROMANUM CONCILIUM

Quo Vuillelmus Taurinensis episcopus triennio suspensus est, & pœnitentiæ addictus.

Circa annum 906. celebratum.

De concilio isto, alias plane ignoto, hæc, suppeditat vetustus auctor Chronici Novalicensis, cujus fragmentum exhibet Ughellius Ital. sac. tom. IV. in Taurinens. col. 1027. nov. edit. *Hic Vuillelmus composuit passionem S. Salvatoris cum tribus responsoriis. Et ab apostolico Romanæ sedis, & cunctorum episcoporum, qui in S. Synodo convenerant, tribus annis ob pœnitentiæ causam ab episcopio suspensus est &c.* Willelmus iste anno 906. lypsana S. Secundi martyris in urbem solemni pompa transtulit, eodem chronista teste, ex quo habiti concilii tempus utcumque elucet.

CONCILIUM SCOANNENSE IN SCOTIA

Constantini regis anno quarto, Christi 906. celebratum.

Anno 906.

Affert Wilkins Conc. Magnæ Britan. to. I. pag. 205.

De hoc concilio sequentia in codice Colbertino reperiuntur: Constantinus filius Edii tenuit regnum XL. annis; cujus tertio anno Normanni prædaverunt Duncalden, omnemque Albaniam. In sequenti utique anno Constantinus rex, & Kellachus episcopus leges, disciplinasque fidei, atque jura ecclesiarum, evangeliorumque pariter cum Scotis in colle Credulitatis prope regali civitate Scoan devoverunt custodiri. Ab hoc die *collic* hoc (nomen) meruit, i. e. *collis Credulitatis*.

ANNO CHRISTI 906. vel 907.

AD SYNODUM BARCHINONENSEM

Arnusto archiepiscopo Narbonensi præside ob varia ecclesiæ negocia disponenda celebratam,

ADDITIO.

VEnetus Labbei editor tom. XI. col. 726. rerum in hac synodo gestarum portionem quandam, ex Baluzio acceptam, dedit. Aliam non contemnendam, ejusdem synodi partem suppeditat collectio veterum monumentorum Martenii tom. VII. col. 50. ex qua hic damus. Annus vero hujus concilii, quamvis 906. utrimque, tam in charta Baluzii, quam Martenii indicatur, adhuc tamen in annum 907. transferri oportere hac ego conjectura olim deduxi in meis ad Pagium adnotationibus.

Concilium Barchinonense, quod hoc anno 906. a Baluzio consignatur, ad sequentem transferendum esse, licet in ejus fronte mendose legitur: *Anno verbi Incarnati CMVI.* penes me certum est. Cum enim sequenti, idest altero a concilio Barchinonensi anno, concilium Agathense habitum fuerit, ut in veteri charta ubi ejusdem Barchinonensis historia legitur apud Baluzium & est in Collect. Veneto-Labbeana tom. XI. pag. 725. B si demonstretur Agathense ante annum 908. agi non potuisse; patebit utique Barchinonense uno saltem anno retrahendum esse. Id autem ex eo liquet, quod Agathensi subscribit Guido Gerundensis, qui anno 907. XII. Kal. *Decembris anno XI. Caroli indict. XI. electus fuit*, ut fert instrumentum electionis ejus vulgatum a Martenio Anecdot. tom. I. col. 60.

CONCILIUM BARCHINONENSE

Anno DCCCCVI. (a) celebratum confirmat Hemmæ abbatissæ quasdam ecclesias.

forte DCCCCVII.

ANno Dominicæ Incarnationis DCCCCVI. sub indictione VIII. conventus factus sanctorum episcoporum Barchinonam civitatem, quorum hæc sunt nomina: Arnustus archiepiscopus almæ Narbonensis ecclesiæ, Servusdei Gerundensis, Nantigisus Urgellensis, Idilcharius Ausonensis, Theudericus Barchinonensis, Reinardus Cavellicensis. Dum igitur residerent in ecclesiam S. Crucis, una cum præcellentissimo principe & marchione Wifredo, seu plurimorum diversi ordinis clericorum, & religiosorum laicorum non minima caterva, ut plurimorum audirent querimonias, & Deo favente quæ prolata erant justissime determinarent. In supradictorum præsentiam affuere legati Deo devotæ & religiosissimæ abbatissæ Hemmæ præ manibus habentes scripturam confirmationis rerum monasterii sui, quod situm est in honore S. Johannis-Baptistæ, edita scilicet, & roborata a prænominato summo antistite Arnusto, cæterorumque venerabilium episcopornm, quorum hæc sunt nomina: Amælus Ucætiensis, Aglardus Nemausensis, (a) Riculfus Helenensis, Artmannus Tolosensis, Servusdei Gerundensis, Nantigisius Urgellensis, (b) Reinardus Biterrensis, Gontarius Magdalonensis, Autgarius Lutovensis, Gimera Carcassensis, Gerardus Agathensis. Qui vero in præsenti coadunatione affuerunt, petiit præfata Deo dicata abbatissa per suam legationem easdem res monasterii sui, ut juxta canonicam & episcopalem auctoritatem confirmarent. Nam istæ sunt ecclesiæ, parochiæ, vel cellæ, atque prædia, quas sub jure canonico sibi petiit roborari. Primum quidem ipsum monasterium in honore S. Johannis Baptistæ & præcursoris Domini sub tuitione & cura episcopali, sicut sacri canones docent, cum parochia, & finibus, vel adjacentiis suis; parochiam quoque S. Mariæ, & S. Kyrici, & Saura cum finibus suis; cellam etiam S. Martini cum sua parochiuncula, nec non & ecclesiam S. Columbæ cum parochia sua. Hæc omnia conjacent in episcopio Ausonense. In pago autem Vallense parochiam S. Genesii, in villa quæ dicitur Amigdala, & in pago Cerdianense parochiam S. Mariæ, quæ dicitur Liliætam, & Bergogiam, & Augustrinam; & juxta Cardonam cellam S. Johannis cum sua parochia; & in confluente pago, villa Foliano ecclesiam in honore S. Eulaliæ cum sua parochia; & in eodem territorio parochiam de ipsa ecclesia subdita, quæ dicitur Campilias; in Besuldunense cellam, quæ dicitur cella Witisane, ecclesiam S. Vincentii cum ipsa parochia, & in Porcarias ecclesiam S. Mariæ. Hæc igitur omnia nos præscripti, atque signati præsules, secundum hoc quod S. Patres canonicis legibus instituerunt, confirmamus ad monasterio, vel E ipsi abbatissæ: obsecrantes & imprecantes sub divina censura, ut nulli christiano liceat....... notario......... aut inrationabiliter aliquid ex ipsis rebus ab ipso monasterio auferre, vel minuere, nisi tantum quod ex ipsis parochiis censum annuale, quod solis

(a) Hic Riculfus desideratur in vulgatis indicibus episcoporum Helenensium ubi locum vacuum occupare debet inter Stephanum, & Sonarium. *Martene.*
(b) In vulgatis indicibus episcoporum Biterrensium appellatur Bernardus. *Idem.*

ANNO CHRISTI 908.

lis episcopis vel matricis ecclesiis eorum solvere solitum est, per singulos annos solvatur. Alia vero, quæ supersunt, ad adjutorium & supplementum ipsius monasterii, vel ipsi abbatissæ, & creditis sibi a Deo devotis feminis ad regendum custodiantur, & sub ejus potestate serventur. Si quis autem contra hoc pontificale decretum a nobis statutum agere, de ipsis rebus monasterii præfati assumere, aut agere tentaverit; sciat se severissimo mucronis vinculo anathematis feriendum, & a regno Dei extorrem. Ut autem hoc certius ab omnibus credatur, pro- A priis manibus subterfirmando roboravimus. Anno primo regnante Charlaric rege.

Arnustus Sanctæ Narbonensis ecclesiæ humilis episcopus SS.

Nantigisus episcopus humilis SS.

Idelherus humilis episcopus SS.

Servusdei episcopus

Theudericus Barchinonensis ecclesiæ humilis episcopus SS.

Ego Sigoinus presbyter hoc scripturæ decretum scripsi, & subscripsi sub die & anno quo supra.

SYNODUS BERGOMENSIS DIOECESANA

Pro reducendis sæcularibus canonicis ad commune vitæ institutum,

Adalberto Bergomensi episcopo præsidente, anno 908. celebrata.

Extat apud Ughell. to. IV. p. 426. nov. edit.

DUm domnus Adalbertus venerabilis sanctæ Bergomensis ecclesiæ episcopus resideret in synodo in domo ipsius sedis, cum sacerdotibus, & cuncto clero ipsius ecclesiæ, seu reliquis nobilibus hominibus, qui eidem synodo intererant, tractans cum eis de statu & soliditate ipsius ecclesiæ. Tunc ipsi sacerdotes & clerici una voce petierunt ab ipso domno pontifice, ut propter amorem Dei, & SS. Vincentii, & Alexandri martyrum Christi institueret eis canonicam ad refectionem Sacerdotum, & clericorum in ipsa sancta Dei ecclesia deservientium. Qui eorum petitionem considerans, justumque discernens, ut qui altari deserviunt de altari participent: exquisivit ab eis ubi proximus ecclesiæ locus esset, in quo sub tutela ipsius sedis, & ecclesiæ congrue eorum receptaculum, & canonica fieri posset. Qui in commune elegerunt, & petierunt claustrum illud juxta ecclesiam S. Vincentii, ut cum officium compleverint, opportune & ad reficiendum, cibum, & potum accipiant, & in nocturnis horis ibidem dormiendo nocturnis officiis facilius occurrant. Igitur utilitati eorum consulens, concessit eis præfatum claustrum cum sala, & aliis ædificiis inibi constitutis, cum curte, & horto, cum superioribus & inferioribus suis in integrum, in quo habet confines a mane viam, a meridie prædictam ecclesiam sancti Vincentii, a sero clausuram ipsius sedis, a monte terram S. Michaelis, & Johannis presbyteri, & est per mensuram tabulas legitimas 76. Denique studiose cum eisdem pertractans de refectione eorum, quid posterisque eorum conferre posset; unde in perpetuum canonica ipsa subsisteret in numero tantorum, quorum numerus communi omnium electione inventus est: contulit in eorum subsidium & refectionem basilicam beati Cassiani martyris Christi, sitam ibi prope infra eandem civitatem, cum omnibus casis, & rebus, curtibus, & mansis, seu utriusque sexus familiis, cum adiacentiis & pertinentiis suis per cuncta loca & vocabula in integrum: exceptis casis, & rebus illis cum familiis inibi habitantibus in loco, & fundo Surile, ubi etiam nominatur Jussionica, quas ad partem ipsius sedis sibi reservavit. Pro quibus prædictis rebus offerre visus est massaricia duo posita in Vico, & fundo Gorolis, & casas, & res illas positas in Petiolo cum omnibus pertinentiis, & familiis in integrum, ut a præsenti die in perpetuum, in ipsius canonicæ permaneat, atque persistat potestate. Ea vero ratione, ut singulis diebus refectio fiat presbytero, & diacono, & subdiacono, & ostiario qui hebdomadam in ipsa custodierint ecclesia. Primicerio quoque semper, vel qui ejus vice fungitur, ut ibidem cibum, & potum accipiant secundum rationem & temporis possibilitatem. Statutum etiam ab ipso pontifice, & omnium sacerdotum consensu est, ut ex se ipsis personam aptam eligant, qui canonicam ipsam, & omnia ejus pertinentia prævideat intrinsecus, & extrinsecus, & solicitus curam habeat, atque pro labore, & fatigio suo beneficiario nomine accipiat quidquid omnium sacerdotum, & diaconorum ordinatio decreverit. Quod si annuente divina misericordia ex fidelium oblationibus census ipsius canonicæ excreverit, secundum possibilitatem conventus fiat ordinariorum, & refectio pauperum, ut ab omnibus collaudetur Deus, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Actum est hoc tempore domini Berengarii piissimi regis anno nono mense maij, indict. XI. anno Incarnat. Domini 908.

Ego Adelbertus gratia Dei humilis episcopus in hanc ordinationem a me facta SS.

Garibaldus archid. consensi & subscripsi.

Aribertus archipr. consensi, & subscripsi.

Rotebaldus presbyt. consensi, & sub.

Petrus presbyter consensi & sub.

Antonius presbyter consensi, & sub.

Agovertus presb. consensi, & sub.

Grasevertus presb. consensi, & sub.

Benedictus presb. consensi, & sub.

Dagivertus presb. consensi, & sub.

Adelbertus presb. consensi, & sub.

Lupus presb. consensi, & sub.

Joannes presb. consensi, & sub.

Lupus presb. consensi, & sub.

Ari-

ANNO CHRISTI 910. 916.

Arispertus diac. consensi, & sub.
Leo Diaconus consensi, & sub.
Benedictus diac. consensi, & sub.
Adelbertus diac. & primicerius consensi, & ss.
Adelgisius subdiac. consensi & sub.
A
Garibald. subdiac. consensi, & sub.
Adelbertus subdiac. consensi, & sub.
Salo subdiac. consensi, & sub.
Andreas subdiac. consensi & sub.
Giselbertus subdiac. consensi, & sub.
Todo subdiac. consensi, & sub.

ANNO CHRISTI 910. 916.

ROMANUM CONCILIUM

Pro revocanda Formosi papæ sanctione de restituenda ecclesia Bremensi Coloniensi provinciæ,

A Sergio III. papa anno forte 910. celebratum.

910.

DE hoc concilio nihil ultra dicendum occurrit præter id, quod in præfatione ad epistolam Sergii III. adnotavi; quare lectores eo revocandos censeo.

ANASTASIUS PAPA III.

Sedit ab anno 911. usque ad 913.

CONCILIA ALTHEIMENSIA DUO

In causa disciplinæ reformandæ,

Aliud coram Joanne episcopo, alterum coram Petro Hortano itidem episcopo A.S. legatis,

Anno 916. celebrata.

916.

COncilium Altheimense unicum Labbeus anno 912. collocat, eidemque tribuit canones illos omnes, quos Burchardus, & Ivo sparsim sub nomine concilii Altheimensis dederunt. Verum non unicum quidem, sed duplex concilium Altheimense omnino distinguendum est, quod duplici hoc argumento demonstro. Concilio Altheimensi unicum adfuisse Apostolicæ sedis legatum ex eo constat, quod in canonibus illis quos Legatus Apostolicus suo nomine sancit, ut est in canone inter collectos a Labbeo X. & XI. unicus tantummodo Legatus se prodat; nec D sane nisi unius Legati meminit Serarius, qui concilii hujus acta in MS. legisse se perhibet. Cum igitur in canone apud Labbeum X. Joannes quidam *Vicarium apostolicum se* prodat, & in canone XI. *missus S. Petri & papæ*, *Petrum* se nominet, recta inde consecutione deducimus, duos istos canones ad concilia duo plane inter se diversa pertinere.

Venetus Labbei editor errorem, Pagio indicante, animadvertens, duo cum eodem viro doctissimo Altheimensia concilia distinguit; sed in eo errat, quod canones illos ex Burchardo & Ivone a Labbeo collectos, & in unum idemque concilium anni 912. congestos, eidem omnes concilio attribuat; E cum reipsa alii ad aliud pertineant; quamvis non satis distingui possit quinam prius concilium, qui vero posterius respiciant. Porro Altheimensi primo Conradus Germaniæ rex interfuit, ut in adnotatione quadam marginali ad canonem concilii Altheimensis Burchardus lib. I. cap. 227. animadvertit; qui sane rex cum anno 918. obierit, profecto liquet prius istud concilium in annum 916. non inepte ab Hermanno Contracto in chronico referri. Cum vero eadem synodus haberetur, Moguntinam cathedram tenebat Herigerus, ut ex canone X. inter collectos a Labbeo constat. Porro episcopus iste anno 922. vivebat adhuc, ut ex præfatione concilii ad Confluentiam constat, successoremque habuit Hildebertum, qui cum subscriptus legatur canoni concilii Altheimensis, quem Venetus Labbei editor concilio Altheimensi postremo recte assignat; ex eo intelligimus alterum hoc concilium anno 922. posterius haberi oportere. Hoc ipsum decretum concilii Altheimensis cum altero adjuncto canone, nondum edito ex MS. codice Farfensi Mabillonius in annalibus tom. III. appendicis num. XLVIII. vulgavit, ex quo huc secundum transfero; primum enim excussum in editione Veneto Labbeana habetur.

Hæc olim de concilio Altheimensi duplici commentabar; nunc vero posterioribus curis paralipomena quædam addenda suppetunt. Utriusque concilii canones ex uno Burchardo notos cum editis aliorum conciliorum & Burchardiano MS. codice Lucensi conferens hæc elicui. Qui prior est in editis canon Altheimensis, quemque Burchardus ut quintum ejusdem concilii laudat, ipse est ad verbum canon LI. concilii Triburiensis anni 895. Quo autem loco legunt edita in utroque concilio: *Si quis cum uxore alterius vivente eo fornicatus fuerit*; codex Lucensis pro *vivente eo*, fert *innuente eo*; quanquam editam lectionem alteri præferendam censeo. Caput XXXIII. in editis, quod Burchardus lib. 2. cap. 234. (ut est in edito Burchardi, cum in MS. sit cap. 230.) signat *cap. XXXVIII.*

ANNO CHRISTI 920.

XXXVIII. fert: *& secundum apostolos victum & vestitum ei donaverit*, quæ verba in meo Codice desunt; illud *quasi libere*, in excusis; emendat idem codex *quasi liber*. Illud *domino suo reddiderit*; apte corrige ex MS. *domino suo non reddiderit*. Caput quod in editis est XXVII. in codice est XXVI. Caput X. vulgatum habens *Richuvinum Arazburgensem*, optime emendat codex Lucensis, *Ricvuinum Saltzburgensem*. In præfatione ubi legunt edita: *Apocrisario sanctæ Ortensis ecclesiæ &c.* deest nomen apocrisiarii, quod codex noster effert supplens *Petri*. Ibidem pro *mesti comedimus*, legendum ex codice, *mesti consedimus*; pro *pœnitentiæ sanctæ digno fructu*, lege ut in codice *dignos fructu*. In cap. XXXVII. (ut est in codice) Altheimensis II. quod Burchardus lib. I. cap. 237. (ita signat codex meus) repræsentat, nomen Roberti *Trevirensis archiepiscopi*, quod paret in editis, noster supprimit; *Adalgardus Fardinensis*, est in nostro *Avalvardus Farchensis*; *Rychuvinus Argentinensis* est *Ruguvinus Argentensis*; *Romualdus Mimugardenovardensis* est *Romaldus Mimigaatensevardensis*. Admonendi sunt pariter studiosi lectores, canonem Altheimensem, quem daturum me superius adnotavi ex Mabillonio, qui ex MS. codice Farfensi primum se deprompsisse rebatur; eumdem pariter extare apud Burchardum lib. I. cap. 231. codicis mei acceptum ex cap. XXXVI. ejusdem concilii; quare illum huc transferam, (quod in editis Labbei desit) ex editione Mabillonii cum Burchardianis mei codicis variantibus. Sed & præter hunc canonem, alium ex eodem Burchardo addo, qui collectores, canones Concilii hujus ex Burchardo describentes fugit

CANONES.

XVI.

Statuimus propter Domini dilectionem & proximi, & fidelium honorem, & præcipue ob multa scandala evitanda & funditus extirpanda, & perturbationes, quæ noviter exortæ sunt & oriuntur; nec non ut omnes sciant nos episcopos tales divina misericordia nequaquam fuisse, quales dicimur, exemplum S. Leonis papæ, (a) qui super quatuor evangelia jurans coram populo se purgavit) sequi & imitari; salva tamen authoritate canonica.

(a) Vide Anastas. in Vita S. Leonis III.

XXVI.

Statutum est, & rationabiliter secundum SS. Patres a synodo est confirmatum ut (b) monachus, quem canonica electio a jugo regulæ monasticæ professionis absolvit, & sacra ordinatio de monacho episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vendicandi potestatem habeat; sed quidquid acquisierat, vel habere visus fuerat, monasterio relinquat, & arbitrio abbatis sui, qui fuerat secundum regulam sancti Benedicti. Postquam enim episcopus ordinatur, ad altare, quo sanctificatur & titulatur, secundum sanctos canones, quæ acquirere poterit, restituat.

(b) Huc usque apud Burchardum, reliqua etiam Mabillonius Ex Cod. Farfensi.

LANDO PAPA
Sedit ab anno 913. usque ad 914.

JOANNES PAPA X.
Sedit ab anno 914. usque ad annum 928.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

Pro schismate Græcam ecclesiam scindente tollendo,

Constantino, & Romano impp. anno Mundano VIM. CDXXVIII. Indictione VIII.

PRÆFATIO COLLECTORIS.

Anno 920. Leonem Sapientem, qui uxore tertia defuncta, quartas nuptias conciliaverat, & nuptiarum illarum benedictionem, invito licet Nicolao Mystico imperatoris, & patriarcha, ab alio quopiam sibi dari curaverat, anathemati subjecit idem Nicolaus, qui haud ita multo post solum vertere, æmulumque Euthymium in sedem suam assumptum ferre coactus fuit. Leone fatis functo, atque Euthymio exacto, Nicolaus quidem tanquam lege postliminii restituitur; sed ea occasione ortum schisma nondum coaluerat. Donec tandem anno Mundano 6428. *julio mense indictione VIII.* ait Leo Grammaticus in Chronographia, *die dominica totius ecclesiæ a Romano inita est concordia, cunctis Metropolitis & clericis, qui a Nicolai* (patriarchæ) *& Euthymii partibus divisis steterant animis in consensionem redeuntibus*. Operi tanto conficiendo synodum convenisse certa mihi semper sententia sedit; nec vana opinatum me docet magna illa Niconis collectio, quam in Coislinia-

ANNO CHRISTI 920.

linianæ bibliothecæ codice MS. offendit P. Montfaucon, deſcribitque in commentario ejuſdem bibliothecæ par. I. pag. 122. Extat in illa excerptum quoddam decreti pro ea unione componenda ſanciti ſub hoc titulo Συνόδος τ῀ ενωσέως τ῀ γενουμυης ἐνης επὶ Κωνσταντίνυ *Synodus unionis factæ ſub Conſtantino, & Romano &c.* Decretum iſtud ſynodi ex Jure Græco Romano a Leunclavio edito Latine ex Græco redditum, exhibet Baronius ad A. 921. num. IV. & V. ego vero ex eodem Jure Græce & Latine hic repræſentandum duxi, ſupplens Labbei defectum, qui ea forte de cauſa quod decretum illud in ſynodo editum fuiſſe non legerit, ideo in collectionem ſuam omittendum cenſuit. Quanquam etiamſi non alibi de ſynodo edoctus, id tamen præſtare debuerat exemplo & auctoritate magni Baronii, qui & ſynodum tunc conveniſſe arbitratus eſt, & decretum, tanquam ex ſynodo datum, recitavit. Synodi etiam unionis meminit, ejuſque hiſtoriam attingit Anaſtaſius Cæſarienſis in Palæſtina epiſcopus in lucubratione de jejunio Deiparæ, (ideſt, quod a Græcis ante feſtum aſſumptionis, ſeu, ut illi nuncupant, dormitionis B. M. V. ſervabatur) ita enim ille in eo opere a Cotelerio in monument. eccleſiæ græcæ tom. II. vulgato pag. 435.

Quod ſi quis quæſierit ubinam & quando, & a quo Synodus unionis celebrata ſit, audiat a nobis. Non in angulo, inquam, neque in civitate una e multis, neque a vili quodam, ſed in regia urbe, hoc eſt Conſtantinopoli, & a religioſo patriarcha, & epiſcopis, cæteroque eccleſiæ cœtu, ac per pios orthodoxoſque imperatores, Romanum ſenem, & Conſtantinum, perque reliquos religioſos ſapientes, & cognitione præditos viros. Ii quippe omnes in Spiritu Sancto congregati, eccleſiam ex cauſa diverſarum nuptiarum ſciſſam, Dei gratia unierunt, quo factum eſt, ut convenienter appellationem unionis acceperit.

Τόμος τῆς ἑνώσεως, ἤτοι ἔκθεσις τῆς γενομένης τ῀ ἐκκλησίας ἑνώσεως, ἐπὶ Κωνσταντίνυ καὶ Ῥωμανῦ. τοῦ μὲν βασιλεύοντος, τοῦ δὲ τοτηνικαῦτα τῷ τοῦ βασιλεωπάτορος ἀξιώματι διαπρέποντος.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριςὸς κ̀ Θεὸς, τοῖς ἑαυτῦ μαθηταῖς καὶ ἀποςόλοις, κ̀ τοῖς, ὅσοι μετ᾽ * ἐκεῖνον ἄξιοι γεγόνασι τ῀ κληρονομίας αὐτοῦ, ἐξαιρετόν τινα κλῆρον τὴν εἰρήνην κατέλιπε. τῦτο γνώρισμα παρεχόμενος τοῖς οἰκείοις τ῀ πρός αὐτὸν οἰκειότητος, εἰ τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης σφιγγόμενοι, μὴ τὴν τῦ πνεύματος διασπῶσιν ἑνότητα. πρότερον αὐτὸς οἰκείῳ ὑποδείγματι δείξας ἡμῖν, ἣν ἔχει περὶ τῆς εἰρήνης προαίρεσιν, * δι᾽ ὧν ὑπεράνω παντὸς ὕψους τελῶν, ἐπὶ τὴν ἐσχατιὰν κατῆλθε τὴν ἡμετέραν, καὶ παραπλησίως ἡμῖν σαρκὸς κ̀ αἵματος ἐκοινώνησεν, ἵνα τὺς ἐξ ἀλλήλων διῃρημένυς εἰς ἑνότητα καταςήσῃ. ἔπειτα κ̀ τοῖς τα ἐκείνυ * μαθήματα πεπαιδευμένοις ταύτην κατέλιπε τὴν κληρονομίαν, τὸ εἰρηνεύειν ἐν ἀλλήλοις. καὶ ὐ τῦτο μόνον, ἀλλὰ κ̀ τὸ πρὸς εἰρήνην ἄγειν ἑτέρυς, πρὸς ἑαυτὺς ςασιάζοντας. ἀλλὰ γὰρ τοιούτου ὄντος τῦ πράγματος, ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τῦ νῦν, ὐ διέλιπεν ἡ τῦ πονηρῦ ςασιώδυς κακία τὸ ἱερὸν τῆς ἐκκλησίας διαταράττουσα πλήρωμα, νῦν μὲν ταύτην, νῦν δὲ ἐκείνην ἀνακινοῦσα τὴν πρόφασιν. ἀλλ᾽ ὁ μὲν, τοιοῦτος. ὁ δὲ τῆς εἰρήνης αἴτιος κ̀ διδάσκαλος χριςὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πύλας εἰπὼν ᾅδυ μὴ * κατισχύειν τ῀ ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἀεὶ τὰ σκάνδαλα εἰς τὴν τοῦ πονηροῦ κεφαλὴν περιτρέπων, τὴν εἰρήνην τῇ ἐκκλησίᾳ διαφυλάττει ἀμίαντον. οὗτός ἐκεῖνος, ἡ εἰρήνη ἡμῶν χριςὸς, ὁ Θεὸς, ὁ πατὴρ, ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ ποιμὴν ὁ ἀληθινὸς, τῶν ἱερῶν τέκνων τῆς πανάγνυ νύμφης αὐτῦ, τῆς ἐκκλησίας, ἐξ ἀλλήλων διασπασθέντων, τῇ αὐτῦ προνοίᾳ καὶ χάριτι τὴν ἕνωσιν αὐτοῖς κατεπράξατο, καὶ τοῖς ἀχράντοις κόλποις πάλιν συνήγαγε τῆς μητρός. διδοὺς, ἐκείνῃ μὲν, χαίρειν ἐπὶ τῇ συναγωγῇ τῶν τέκνων· ἑαυτῷ δὲ τὴν ἐξ ἑνὸς ςόματος, καὶ μιᾶς καρδίας, προςάγεσθαι τῆς δόξης ἀναφορὰν· πᾶσι δὲ τοῖς, ὅσοι μὴ πρὸς τὴν ταραχώδη τῦ δαίμονος προαίρεσιν ἀποκλίνυσιν, ἀλλὰ τοῦ τῆς εἰρήνης αἰτίυ τὸ παράγγελμα τιμῶσι, τὴν εὐχαριςίαν προσάγειν. ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν τῶν ἄνω χρόνων ἐγε-

Marg.: * ἐκείνων. * παιδήματα.

TOMUS UNIONIS,

Sive expoſitio factæ unionis in eccleſia, Conſtantini & Romani tempore: quorum ille tunc imperabat, hic ea dignitate fulgebat, quod imperatoris pater audiret.

Dominus Deuſque noſter Jeſus Chriſtus diſcipulis ſuis & apoſtolis, atque iis, C qui cum his digni evaſerunt hæreditate ipſius, eximium quoddam bonum, nimirum pacem, reliquit: hoc ſuis indicium tradens adfectionis erga ipſum, ſi vinculo pacis conſtricti, ſpiritus unionem non diſſolverent: quum prius ipſe ſuo nobis exemplo, quænam ejus de pace ſententia ſit, oſtendiſſet, qui ſupra omnem ſublimitatem poſitus ad infimam noſtram extremitatem deſcenderit, perindeque ac nos carnis & ſanguinis particeps factus ſit, ut a ſe invicem diviſos ad unitatem redigeret. Hinc illis etiam, qui ejus in doctrina ſunt inſtituti, hæreditatem hanc reliquit, ut pacem inter ſe colant. Neque dumtaxat hoc, verum etiam ut a- D lios inter ſe diffidentes ad pacem trahant. Enimvero cum res ita comparata ſit, inde ab initio in hoc uſque tempus haud ceſſarit illius mali ſeditioſa improbitas, ſacrum eccleſiæ corpus, modo hanc modo illam cauſſam movens perturbare. Sed enim hic talis eſt. At pacis auctor ac magiſter Chriſtus, Deus ille noſter, qui dixit inferorum portas eccleſiæ ſuæ non prævalituras, ſemper iſta ſcandala in ipſius mali caput convertens, eccleſiæ ſuæ pacem illibatam conſervat. Hic ipſe Chriſtus, pax noſtra, Deus, pater, pontifex, verus paſtor, ſanctis caſtiſſimæ ſponſæ ſuæ, nimirum eccleſiæ, liberis a ſe invicem divulſis, providentia, gratiaque ſua E unionem reſtituit, eoſque rurſus ad matris inculpatum ſinum congregavit: atque ipſi quidem matri conceſſit, ut ob congregationem liberorum gauderet, ſibi vero, gloriæ, ac laudis oblationem ab ore uno, atque uno corde profectam, tribui: omnibus autem illis, qui non ad turbulentam Demonis voluntatem declinant, ſed pacis auctoris mandatum colunt, atque obſervant, gratiarum actionis præſtationem. Enimvero ſuperioribus tem-

ANNO CHRISTI 920.

temporibus accidere scandalorum occasiones tales, quales eæ sane fuerunt, & quovis tempore malo se commovente, sapientes ecclesiarum gubernatores idoneam medicinam invenerunt. Nunc autem quod ecclesiam ex causa matrimoniali perturbari contigerit, quando ipsum istud matrimonium repræhensione non caret, ad ejus prohibitionem sacrum ecclesiæ judicium sententiam fert, ne progressio fiat ulterius hæve nuptiæ locum inveniant. sic enim & nunc, & in posterum, a vigentibus scandalis immunes sese reddent, quicumque contentionem & rixam non potius ament, quam Christi pacem. Quippe remota occasione, de qua nata fuere scandala, causa nulla est, quæ prohibeat, quomodo pacis studiosi pacem ament, B & colant. In quovis enim negotio sic comparata res est. Quum causa fallax procreationis absurdorum remota est, ad elegantiam pristinam redeant, quæ inde vitium contraxere. Si quum a morbo corpus est occupatum, ubi morbi causa recessit, integra valetudo redit. Et mari ventorum violentia turbato, postquam tempestas cessavit, tranquilla serenitas revertitur. Quamobrem nos publice congregati pontifices, atque sacerdotes, quibus non sibimetipsis (nam mitto dicere aliis) placere latuit, sed visum potius est ecclesiæ pacem seditionibus anteferre, quando de matrimonialibus occasioni- C bus scandala nata fuerunt, ea ipsa expurganda putavimus, atque cavendum ne deinceps ipsis in hominum vitam impetentibus, tum ecclesia perturbetur, tum eorum vita, quibus sic vivere libitum est, damnabilis evadat. Ac proinde sententia judicioque communi decernimus, ne ab hoc anno præsenti, qui est annus mundi IↃↃCIↃCCCCXXVIII. indictionis octavæ, quartas nuptias ullus contrahat; sed ut prorsus eæ rejiciantur. Quod si quis ad hujusmodi conjugium progredi decreverit, ab omni cœtu ecclesiastico exclusus esto, & ab ipso in sanctam ædem ingressu tantisper alienus, donec in hoc conjugio permanserit. Hoc enim sanctis quoque patribus, qui ante nos vixere, visum fuit. D Ac nos sane sententiam reddentes assertionem, eum velut alienum a republica Christianorum abdicamus. Et in hunc quidem modum de quarto matrimonio. Cæterum ut & illa quæ ad alia matrimonia pertinent honestius constituantur, & conciliationem, vita Christianorum non indignam habeant: de tertio quoque matrimonio definimus, ne simpliciter, atque temere perficiatur. Nam permissum id quidem est a patribus, velut inquinamentum quoddam, quum necdum id temporis, uti nunc, res citra pudorem perageretur, ac late diffusa foret; sed ita contingeret, ac si quis illapsas in domum sordes, in angulo forte sitas, negligat. Nunc E vero quum spatium sibi quoddam audaciæ sumserit, & magnam ad frequentiam progrediendo, nihil turpitudinis habere, nihil sordium existimetur: recte visum est repurgandum, sicuti nec fœdum aliquid, non jam amplius in angulum rejectum, sed per ædes ipsas diffusum, ullo modo relinquimus, sed expurgamus, & nauseam ex eo provenientem removemus. Itaque tam imbecilli-

A ἐγένοντο σκανδάλων ἀφορμαὶ ὁποῖαι δὴ καὶ γεγόνασι. καὶ πρὸς τὴν ἑκάστοτε κίνησιν τοῦ κακοῦ, τοῖς σοφοῖς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκονόμοις ἡ πρόσφορος ἐξεύρηται θεραπεία. νῦν δὲ ὅτι συμβέβηκε τεταράχθαι τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ἀφορμῆς γαμικῆς, ἐν τῷ μὴ τυγχάνειν τὸν γάμον ἐλεύθερον μέμψεως, πρὸς τὴν ἐκείνου κώλυσιν ἡ τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ κρίσις φέρει τὴν γνώμην, καὶ τοῦ μὴ προέρχεσθαι, τοῦτον ἔτι χώραν εὑρίσκειν· οὕτω γὰρ καὶ νῦν καὶ μετέπειτα τῶν κατεχόντων σκανδάλων ἀπηλλάχθαι περιγενήσεται τοῖς, ὅσοι μὴ τὸ φιλόνεικον καὶ τὴν ἔριν ἀντὶ τῆς εἰρήνης ἠγάπησαν τοῦ χριστοῦ· τῆς γὰρ προφάσεως ἐκποδὼν γεγενημένης, ἀφ' ἧς ἐξέφυ τὰ σκάνδαλα, τοῦ εἰρηνεύειν τοῖς ἀγαπῶσιν εἰρήνην οὐδεμία ἐστὶν ἡ κωλύουσα πρόφασις. καὶ γὰρ ἐν παντὶ B πράγματι οὕτως ἔχει. τῆς σφαλερᾶς αἰτίας τῆς τῶν ἀτόπων γενέσεως ἐκποδὼν καθισαμένης πρὸς τὴν ἐξαρχῆς εὐταξίαν ἀποκαθίσταται τὰ τέως ἐκεῖθεν λαβόντα τὸ πονηρῶς διακεῖσθαι, οὕτω καὶ σώματι νόσου προσγενομένης, τοῦ αἰτίου ταύτης ἀναχωρήσαντος, τὸ ὑγιαίνειν ἐπανέρχεται. καὶ θαλάσσῃ ἐξ ἀνέμων βιαιότητος ταραττομένῃ, τῆς καταιγίδος πεπαυμένης, ἡ γαληνιῶσα κατάστασις ἐπανήκει. διὰ τοῦτο κοινῇ συναθροισθέντες ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς, ὅσοι μὴ ἑαυτοῖς (ἐῶ γὰρ εἰπεῖν ἄλλοις) ἀρέσκειν ἠγάπησαν, ἀλλὰ, τῆς ἐκκλησίας τὴν εἰρήνην τοῦ στασιάζειν προετίμησαν, συνείδομεν, ἐπείπερ ἐκ τῶν γαμικῶν ἀφορμῶν τὰ σκάνδαλα τὴν γένεσιν ἔλαβε, ταῦτα C διανακαθάρασθαι, καὶ διασφαλίσασθαι, τοῦ μηδαμῶς ἔτι διὰ τῆς αὐτῶν εἰς τὸν βίον προόδου, μήτε τὴν ἐκκλησίαν ταράττειν, μήτε τὴν ζωὴν τῶν οὕτω ζῆν ἑλομένων, κατάκριτον καὶ κατεγνωσμένην ποιεῖν. καὶ λοιπὸν ἀποφαινόμεθα κοινῇ γνώμῃ καὶ κρίσει, ἀπό γε τοῦ παρόντος ἔτους, ὅ ἐστιν ἑξακισχιλιοστὸν τετρακοσιοστὸν εἰκοστὸν ὄγδοον, ἐπινεμήσεως ὀγδόης, τέταρτον γάμον μηδενὶ τολμᾶσθαι, ἀλλ' εἶναι ἀπόβλητον παντελῶς· καὶ τὸν, εἴτις ἐπὶ τοιοῦτο ἐλθεῖν συνοικέσιον * προεθυμήθη, πάσης ἀπεστερημένον εἶναι συνάξεως ἐκκλησιαστικῆς, καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν ἅγιον ναὸν εἰσόδου ἀλλότριον, μέχρις ἂν * ἐπιμένῃ τῷ συνοικεσίῳ. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἁγίοις ἔδοξε πατράσι. καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν γνώμην * ἐκδηλοτέραν ποιοῦντες, ὡς ἀλλότριον αὐτὸν τῆς χριστια- D νικῆς πολιτείας * ἀποκηρύττομεν. ἀλλ' οὕτω μὲν * ἐπὶ τοῦ τετάρτου γάμου. ἵνα δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων γάμων εὐσχημονέστερον τυπωθῇ, καὶ τοῦ τῶν χριστιανῶν βίου μὴ ἀνάξιον ἔχῃ τὴν * προσαγωγὴν, καὶ περὶ τοῦ τρίτου ὁρίζομεν γάμου, ὥστε μὴ ἁπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχεν, ἐπιτελεῖσθαι αὐτόν. καὶ γὰρ συγκεχώρηται μὲν ὡς ῥύπασμα τοῖς πατράσιν, οὔπω τότε, καθὼς νῦν, γινομένου τοῦ πράγματος ἀπηρυθριασμένως, οὐδ' εἰς πλάτος ἐξηπλωμένου· ἀλλ' ὥσπερ εἴτις ἐν οἴκῳ παραπεπτωκὸς ἐν γωνίᾳ παρίδῃ πολλάκις κείμενον ῥύπασμα. νῦν δὲ * ὅτε χώραν ἔλαβε παῤῥησίας, καὶ ὡς οὐδὲν ἔχων εἰς ἀσχημοσύνην, οὐδὲ ῥυπαίνων λογίζεται, ἐκ τοῦ προβῆναι εἰς πληθυσμόν· καλῶς ἔδοξεν ἀνακαθαί- E ρειν αὐτὸν, ὥσπερ καὶ αἶσχος οὐκ ἐν γωνίᾳ παρεῤῥιμμένον, ἀλλ' ἐξηπλωμένον ἐπὶ τῆς οἰκίας, οὐδαμῶς ἐῶμεν, ἀλλὰ καθαίρομεν, καὶ τὸ ἐκ τούτου ἀηδὲς ἀποβάλλομεν. καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ τοίνυν συ-

ANNO CHRISTI 920.

* προθυμήθειη
* ἐπιμένοι
* ἀδηλοτέραν
* ἀνακηρύττομεν
* περὶ
* προσαγωγὴν

tati

ANNO CHRISTI 920.

A συνυπείκοντες ἀσθενείᾳ, καὶ (τῆς πρεπούσης εὐσχημοσύνης φροντίδα ποιούμενοι) τῇ χριστιανῶν ζωῇ, τοῦτο ἐπὶ τῶν * τρίτων γάμων παραφυλάττεσθαι διορίζομεν, ὥστε εἴτις πρὸς τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀναβεβηκὼς, καὶ μήτε τὴν φύσιν αἰδούμενος, μήτε τῆς ὀφειλομένης χριστιανῆς εὐκοσμου ζωῆς φροντίδα ποιούμενος, ἀλλὰ μόνης τῆς ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας γινόμενος, πρὸς τρίτον ἑαυτὸν ἐπιῤῥίπτοι γάμον, τοῦτον μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ παρατηρήσεως μέχρι πενταετίας ἀμέτοχον εἶναι τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μεταλήψεως, καὶ μηδαμῶς ἐπ' αὐτῷ συντέμνεσθαι τὸν χρόνον· ὃς γὰρ μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τὸ ῥύπασμα ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἠγάπησε, τίνα παρέξει πληροφορίαν τῆς περὶ τὸν βίον αὐτοῦ σπουδῆς, δι' ἣν ὁ χρόνος τῆς μεταλήψεως, B τῶν ἁγιασμάτων αὐτῷ συμμετρηθήσεται; ἀλλὰ γὰρ καὶ μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι τοῖς ἀχράντου μεταλήψεως, οὐκ ἔσται συγκεχωρημένον αὐτῷ ἐν ἄλλῳ καιρῷ τῇ μεταλήψει προσιέναι, ἢ ἐν μόνῃ τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει, διὰ τὴν ἐκ τῆς προηγουμένης ἐγκρατείας τῶν νηστειῶν * ὅσον δυνατὸν, ἀνακάθαρσιν· ταῦτα δὲ φαμὲν, ὅταν μὴ τέκνα παρῇ ἐκ τῶν προτέρων γάμων τοῖς ἤδη μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τρίτην ἄγεσθαι προῃρημένοις γυναῖκα· ἐπεὶ ἐὰν τέκνα παρῇ ἀσυγχώρητος αὐτοῖς ἡ τριγαμία· λίαν γὰρ ἐστὶν ἄδικον, τὸν μὲν χαρίζεσθαι τῇ ἐξώρῳ ἐπιθυμίᾳ· τοῖς δὲ παισὶ τῶν προτέρων γάμων μὴ προνοεῖσθαι τὸ ἀσφαλὲς, καὶ τὸ ἄλυπον, καὶ ἀτάραχον, καὶ ὅσα εἴδε τὸ ἀνθρώπινον καταλαμβάνειν ἐκ τῆς * C πολυπόνου τεκνώσεως· καὶ εἰ τις δὲ τριακοντούτης ὤν, καὶ τέκνα ἔχων ἐκ τῶν προλαβόντων γάμων, τρίτῃ συνάπτοιτο γυναικὶ, καὶ οὗτος δὲ * ἀσυγχώρητος μέχρι τετάρτου ἔτους τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων ἀμέτοχος * ἔσται διότι δῆλος ἐστὶν, ἐξ οὐδενὸς ἑτέρου, ἀλλ' ἢ ὑπὸ ἀκρασίας κινούμενος, καὶ τοῦ δοῦλος εἶναι σαρκικῆς ἐπιθυμίας, ἐπὶ τὸν τοιοῦτον γάμον ἐλθὼν· καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν δὲ τῆς μεταλήψεως τῶν μυστηρίων, τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον ἀξιωθήσεται τῆς ἀπολαύσεως· ἅπαξ μὲν, ἐν τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει· δεύτερον δὲ, ἐν τῇ κοιμήσει τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου· καὶ τρίτον, ἐν τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· διὰ τὸ (καὶ) ἐν ταύταις προηγεῖσθαι νηστείαν, καὶ τὸ ἐκ ταύτης D ὄφελος· εἰ δὲ παῖδες μὴ * περίεισιν, ἐπειδὴ τὸ τεκνογονίας ἐπιθυμεῖν οὐκ ἀσύγγνωστον, τούτου καὶ ταῦτα συγγνώμης ἀξιωθήσεται ὁ τοιοῦτος γάμος, καὶ μόνῳ τῷ ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν κρατήσαντι ἐπιτιμίῳ θεραπευθήσεται· ταῦτα μὲν καὶ περὶ τοῦ τρίτου γάμου· οὐ μὴν οὐδὲ τὸν δεύτερον, οὐδὲ τὸν πρῶτον ἐκτὸς ἀσφαλείας ἐῶμεν, ἀλλὰ κἀκείνους ὁρίζομεν οὕτω συνίστασθαι, ὥστε μηδεμίαν ἔχειν πονηρὰν αἰτίαν, ἢ ἐξ ἁρπαγῆς, ἢ ἐκ προηγησαμένης λαθραίου φθορᾶς, ἀλλὰ νομίμως, καὶ καθαρεύοντας τῶν τοιούτων μολυσμάτων, καὶ πορνικῆς ἀκαθαρσίας. εἴ τις οὖν τῶν εἰρημένων καταφρονήσας τύπων, πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν συνέλθοι, τοῦτον ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἡ καθαρὰ καὶ μηδένα σπίλον ἔχουσα ἢ E ῥυτίδα, τοῖς σωτηρίοις ὑποβάλλουσα ἐπιτιμίοις, οὐ

A tati humanæ nos accommodantes, quam honeſtatis vitam chriſtianorum decentis rationem habentes, hoc in tertiis nuptiis ſervandum ſtatuimus, ut ſi quis ad annum quadrageſimum provectus, & neque naturæ motus reverentia, neque vitæ decentis & honeſtæ, quæ a chriſtianis requiritur, habita ratione; ſed vitioſa tantum libidine victus, ad tertium ſe matrimonium projecerit, omni accuratione, ac diligenti obſervatione adhibita, perceptionis ſacramenti ad quinquennium exſors ſit, neque de hoc tempore quidquam ullo modo decidatur. Nam qui poſt annum ætatis quadrageſimum in eccleſia Chriſti & eſſe, & appellari amat inquinamentum, quidnam in corrigenda vita ſtudii B certum præbebit argumentum, propter quod ſacramentorum perceptionis tempus ei minuendum ſit? Quin ne poſtea quidem, quam ad illibatam hanc perceptionem admiſſus fuerit, ei licitum erit, ut ad perceptionem hanc alio tempore accedat, quam in ſola ſalutari Chriſti Deique noſtri reſurrectione, propter factam (quanta ſane fieri potuit) ex præcedenti jejuniorum abſtinentia repurgationem. Hæc autem dicimus, quum nulli de prioribus matrimoniis exiſtant iis liberi, qui jam poſt annum ætatis quadrageſimum uxorem ducere noluerint. Quippe ſi liberi ſunt, tertium ejus conjugium permittendum non erit. Eſt enim ſane quam iniquum in- C tempeſtivæ libidini patrem indulgere, nec liberis e prioribus matrimoniis ſuſceptis proſpici, atque caveri, ut mæroris expertes ſint, & perturbationis, & aliorum quæ generi mortalium ex fecunda multorum liberûm procreatione ſolent accidere. Quin etiam ſi quis annos triginta natus, & liberos ex prioribus conjugiis ſuſceptos habens, uxori tertiæ copuletur, & ipſe citra ullam impetrationem veniæ perceptionis ſacramentorum ad annum quartum exſors eſto: quum ſatis pateat, eum alia nulla re, quam intemperantiæ motum, & quod carnalis libidinis mancipium ſit, ad ejuſmodi ſe matrimonium conferre. Itidem poſtea quam myſteriorum D perceptionem impetraverit, ter dumtaxat iis fruendi quotannis facultatem habebit: ſemel in ſalutari Chriſti Deique noſtri reſurrectione, ſecundo in obdormitione immaculatæ dominæ noſtræ Deiparæ, tertium natalicio die Chriſti Deique noſtri: propterea quod in his jejunium præcedat, & emolumentum ex eo proveniens. Quod ſi liberi nulli ſuperſtites ſunt, quandoquidem ſobolis procreationem adpetere non ejuſmodi quiddam eſt, quod veniam non mereatur, condonandum erit hoc matrimonium, & ea tantum pœna, quæ dudum & huc uſque fuit in uſu, multandum; atque hæc de tertiis etiam nuptiis. Enimvero nec ſecundas, E nec primas citra cautionem admittimus; ſed eas quoque ſic contrahendas ſtatuimus, nullam ut improbam cauſſam habeant, vel ex raptu, vel ex præcedente clandeſtino ſtupro: ſed ut legitimæ ſint, & inquinationibus hujuſmodi, ac impuritate ſcortationum careant. Si quis igitur indicatis hiſce conſtitutionibus ſpretis, ad conjugalem conſuetudinem primam, vel alteram, coiverit, eum Chriſti eccleſia, quæ pura eſt, nec labem ullam vel rugam habet, ſalutaribus cenſuris ſubjiciens, non prius ad ſacrorum perceptionem myſteriorum admittet, quam definitum ob ſcortationem tempus accurate compleverit; (niſi forte neceſſarius e vita diſceſſus urgeat) hoc eſt donec annus ſeptimus

ANNO CHRISTI 920.

ANNO CHRISTI 927.

mus completus fuerit. Sacerdos autem, qui neglecta lege jam sancita quemquam horum ad sacram aliquam perceptionem audebit admittere, de gradu suo periclitabitur: & is qui contra sanctionem promulgatam ad communionem sacram admissus fuerit, rursus inter exsortes communionis referetur, donec annus septimus impleatur.

A πρὶν εἰς μετάληψιν τῶν θείων παραδέξοται μυστηρίων, ἢ τὸν ὡρισμενόν ἐπὶ τῇ πορνέᾳ χρόνον (μάθῃ) ἀκριβῶς αὐτὸν ἐκπληρῶσαι, (εἰ μὴ ἄρα ἡ τοῦ βίου ἀναγκαία καὶ ἐπάγοι ἀναχώρησις) τουτέστι, μέχρις ἂν τὸ ἕβδομον ἐκπληρωθῇ ἔτος. ὁ δὲ τολμῶν ἱερεὺς παρὰ τὸν * διατετυπωμένον ὅρον μεταλήψεως θείας τινὰ τούτων ἀξιῶσαι, περὶ τὸν ἴδιον κινδυνεύσει βαθμόν. δηλονότι τοῦ ἀξιωθέντος παρὰ τὸν ὡρισμένον τύπον τῆς θείας κοινωνίας, πάλιν εἰς τὸ ἀκοινώνητον περισταμένου, μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἑβδόμου ἔτους.

* διατεταγμένον

Petri Lambecii Commentar. de Biblioth. Cæsar. lib. VIII. pag. 446. & 447.

QUinquagesimo secundo, & quidem a fol. 198. pag. 2. usque ad fol. 201. pag. 1. Expositio, sive commemoratio concilii, Constantinopoli in causa unitionis ecclesiæ circa quartas, aliasque illicitas nuptias celebrati, sub imp. Constantino Porphyrogenito, ejusque socero Romano Lecapeno, dignitate & titulo Βασιλεοπάτορα sive patris imperatoris prædito, anno mundi secundum supputationem ecclesiæ CPtanæ 6428. Eræ autem christianæ vulgaris 920. Indictione octava. Inscribitur ea ibi, atque incipit hoc modo: (1) Ἔκθεσις &c. Extat quidem hæc constitutio græce & latine in Joannis Leunclavii, & Marquardi Freheri tomo primo Juris Græco Romani a pag. 103. usque ad pag. 109. sed deest ibi ejusdem epilogus, qui in præstantissimo hoc codice manuscripto Cæsareo est talis Τούτων &c.

QUibus ita definitis ad securitatem sanctæ ecclesiæ, & ut pietatis perfectione arceatur nequitia nuptialium sordium; precamur bonitatem tuam, Christe Deus noster, ut deinceps omne prorsus scandalum, omnemque dissidii causam ab ecclesia tua tollas, & conserves illi pacificam constitutionem, intercedente gloriosissima Domina nostra, & sublimi matre tua, ac sacratissimis discipulis tuis, & apostolis, per quos in omni terra pacem tuam implantasti, cum omnibus sanctis illis, in quibus a sæculis visus es tibi complacuisse Amen.

Τούτων οὕτως διωρισμένων πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀμέτοχον εἶναι τὸ εὐσεβὲς πλήρωμα τοῦ ἐξαθεμίτων γαμῶν ῥύπων, δεόμεθα τῆς σῆς ἀγαθότητος χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἔτι διὰ παντὸς, πᾶν σκανδάλον, πᾶσαν διαμερισμοῦ αἰτίαν τῆς σῆς ἐξελαύνειν Ἐκκλησίας, καὶ συντηρεῖν αὐτῇ τὴν εἰρηναίαν κατάστασιν πρεσβείαις τῆς ὑπερενδόξου Δεσποίνης ἡμῶν καὶ ἀχράντου Μητρός σου, τῶν πανιέρων μαθητῶν σου καὶ Ἀποστόλων δι᾽ ὧν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ τὴν σὴν κατεύθυνσας εἰρήνην καὶ πάντων τῶν ἐξ αἰῶνος εὐαρεστησάντων σοι Ἁγίοις ἀμήν.

TREVIRENSE CONCILIUM

Pro collectione canonum ab archiepiscopo Trevirensi adornata confirmanda & recipienda,

Præsidente Rutgero archiepiscopo circa annum 927. celebratum.

Anno 927. circ.

SYnodi hujus mentio extat in veteri libro de rebus ab archiepiscopis Trevirensibus gestis vulgato inter vetera monum. Martenii tom. IV. col. 150. his verbis (Rutgerus archiepiscopus Trevirensis) *bonæ conversationis existens, habito Treviris cum suffraganeis episcopis, ac reliquo clero generali concilio librum canonicorum decretorum sua industria componere* (compositum) *in medium protulit, atque confirmavit*. Eadem pene verba recurrunt in veteri alio libro de gestis Trevirorum in accessionibus historicis Lebnitii tom. I. pag. 61. De hoc ipso concilio agit Brovverus in annalibus Trevirensibus ad annum 928. quæ ratio suasit, ut ad hunc ipsum annum consignandum illud censuerim.

AD CONCILIUM DUISBERGENSE

Anni 927.

ADDITIO.

IN vita S. Joannis Gorziacensis abbatis in Labbei Biblioth. tom. I. pag. 751. in fine hæc habes de synodo ista, quæ cum sint auctoris coævi, prætereunda minime duxi; *Benno quidam Suevus in eremitica apud Turegum vastam solitudinem aliquando vita famosus, zelo utique pio optimi tunc principis Henrici Othonis Cæsaris, postmodum gloriosissimi genitoris successisset* (f. successoris) *eoque qua profunda judiciorum Domini ab ipso incertum, a pristinæ sanctitatis & eremo quæsitæ laudis dignitate deservente, ad ultimum lacrimabili rerum serie a nefandissimis servulis in abditis excæcato; dudum se postea in concilio episcoporum idem publico officio abdicasset, ipse Adalbero præter spem omnium, consensum omnium, publicisque ecclesiæ legitimisque suffragiis in sacræ Metensis cathedræ, pontificium Domino promovente sustollitur.*

LEO PAPA VI.

Sedit ab anno 928. usque ad 929.

STEPHANUS PAPA VII.

Sedit ab anno 929. usque ad annum 931.

JOANNES PAPA XI.

Sedit ab anno 931. usque ad annum 936.

AD CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

Pro deponendo e sede CPtana Tryphone, & Theophylacto substituendo

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

CONciliabulum istud Labbeus, Baronium sequutus, in annum 944. conjecit, quem errorem agnoscens Pagius, cæterique post illum, ad annum 931. retrahendum demonstravit. Ita vero rem conficit. Tryphon CPtanus patriarcha factione aulicorum depositus, cessit ante annum & menses quinque, quam successor ejus Theophylactus initiatus fuisset, teste Simeone Logotheta, cæterisque Byzantinarum rerum scriptoribus. Theophylactus vicissim die II. Februarii, indictione VI. anno 933. teste anonymo Theophanis continuatore, ascendit in cathedram. Igitur ex anno 933. die II. Februarii annum, & menses quinque si dempseris, ad annum 931. septembris mensem devenies, quo ad Tryphonem deponendum concilium convenit.

AD CONCILIUM ERPHORDIENSE

Anno 932. habitum

ADDITIO.

932. *ERphordiensis concilii canones ex Burchardi codice acceptos Binius jam dedit, sed cum unum aliquem præterierit, & alter aliquantulum plenior sit in meo MS. Burchardi codice; utrumque, ne aliquid desideretur, hic supplendum censui.*

Burchardi lib. 13. cap. 22.

II.

PLacita sæcularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis festis, seu etiam in iis diebus, in quibus legitima jejunia celebrantur, secundum canonicam constitutionem minime fieri decrevimus. Insuper etiam *S. Synodus decrevit*, ut nulla judiciaria potestas licentiam habeat sua authoritate christianos ad placitum bannire in supradictis diebus, idest septem dies ante natalem Domini *usque in octava Epiphaniæ*, & a quinquagesima usque in octava Paschæ, & septem dies ante nativitatem S. Joannis Baptistæ, quatenus adeundi ecclesiam orationibusque vacandi liberius habeatur facultas.

Burchardi lib. 11. cap. 77.

IX.

Decrevit S. Synodus cum consilio serenissimi principis, si deinceps aliquis episcopus, sui ministerio oblitus, sciens cum excommunicato communicaverit, sive in salutatione, sive in oratione, sive in injusta confortatione, sive in cibo, sive in potu, excommunicatus habeatur tam a principe, quam a cæteris omnibus, quousque in proximo synodo audiatur, & Domino, & ecclesiæ suæ satisfacere cogatur.

RA-

ANNO CHRISTI 932.

RATISPONENSE CONCILIUM

Pro decernendis suffragiis animabus episcoporum qui decessissent,

Vvalpergo Saltzburgensi archiepiscopo præsidente, anno 932. celebratum.

COLLECTORIS ADMONITIO.

Concilium istud olim ego quidem cum Dingolvingensi, hoc ipso anno celebrato, confundendum censueram; quod utrinque eundem fere episcoporum numerum, utrinque Chorepiscopum adfuisse, ac denique in annum ambo convenire animadverteram. Dissidium vero in loco habitæ utriusque Synodi ita conciliabam, ut quæ in loco obscuro diœcesis Ratisponensis Dingolvingæ convenerat, urbi principi Ratisponæ attributa fuerit. Verum re melius explorata atque perpensa, agnovi tandem duo hæc esse inter se plane diversa concilia, tum quod Ratisponense in urbe illa reipsa coiverit, nam in gestis infra recitandis leguntur patres in ecclesia S. Petri convenisse. *Est autem urbis Ratisponensis S. Petri templum longe nobilissimum. Insuper Dingolvingensi concilio chorepiscopi adfuerunt duo, Dipertus & Svvaterlobo; Ratisponensi vero unus Svvaterlobo, sive, ut ibi legitur, Svarzlot. Denique Nithardi Sabionensis nomen in actis concilii Dingolvingensis legitur; in Ratisponensi vero non legitur. Maneant ergo ambo hæc concilia finibus, & juribus inter se distincta. Porro Dingolvingensis concilii acta, seu actorum synopsis in tom. XI. col. 1488. editionis Veneto-Labbeanæ legas; Ratisponensis vero ex vetustis Monumentis Martenii tom. VII. pag. 53. hic exhibentur.*

CONCILIUM RATISPONENSE

Anno 932. celebratum.

Ex MS. Stabulensi.

IN nomine æterni Dei, anno ab Incarnatione Domini DCCCCXXXII. indictione V. XIX. Kalendas februarii regnante Arnolfo venerabili duce anno X. congregata est Synodus generalis apud Radesponam, metropolim Norici regni civitatem, in qua primitus congregati sunt venerabiles Domini præsules Odulpertus Juvavensis ecclesiæ archiepiscopus, Vodalfredus Rubilocensis ecclesiæ episcopus, Wolframmus Frisigiensis episcopus, Hizingrimus Radasponensis sedis antistes, Gehardus Pataviensis ecclesiæ episcopus, Suarzlot corepiscopus, Egilolf abbas cum reliqua non modica sacerdotum coadunatione. Igitur ab omni populo crucibus decenter portatis, & sacris letaniis more solito celebratis, convenerunt omnes episcopi, cum copiosa sacri ordinis frequentia in ecclesia S. Petri apostolorum principis, quæ mater ecclesiarum regiæ civitatis juxta portam aquarum antiquitus excreverat; ibique juxta aram S. Petri antistites, cetera sancta Synodus in media consederunt ecclesia. Tum demum hi quibus maxima cura est injuncta pastoralis, semetipsos fraterno caritatis amore admonere curabant, ut si aliquid in semetipsis dignum esset emendationis, haud segniter emoliare studerent. Deinde vera paterna sollicitudine omnem sanctam congregationem hortabantur, monebant, arguebant, & instruebant de omnibus rebus & justiciis ad veram religionem orthodoxæ, & catholicæ fidei pertinentibus, ut moribus bonis malas devincerent consuetudines, & inreprehensibiles se exhiberent ad docendum populum Christi sanguine redemptum. Inter cetera vero cum totius synodi consilio hoc decreverunt, ut quisquis illorum, idest episcoporum, de hac luce migraret, superstites episcopi missas XII. pro anima ipsius celebrare non tardarent. Similiter & presbyteri, ceteri verò clerici & sanctimoniales psalteria IV. Episcopi verò tribuant de facultatibus suis pro anima defuncti episcopi de sicera carradas III. de panibus modios VI. Frisk VI. Bachon. unum.

CON-

CONCILIUM PAPIENSE

In quo Ratherius Veronensis episcopatu dejectus causam suam peroravit,

Anno circiter 933. celebratum.

RAtherius Veronensis episcopus, qui Hugoni regi non una de causa invisus, eodem agente Hugone, æmulum suum Arnoldum vicerat, Ticinum exulare coactus est anno 933. Hujus forte exilii tempore, quod triennio duravit, habita est synodus illa Papiensis, cujus unico verbo meminit idem B Ratherius in libro suo Apologetico vulgato a Dacherio Spicileg. tom. I. pag. 368. edit. in fol. Innuit vero his illis verbis Ratherius causam suam se in ea Synodo perorasse: *episcopus sane (ut in Synodo est Papiensi quondam clamatum) Veronensium ego ipse sim, cum episcopus superintendens interpretari dicatur; quibus superintendo, qui suppositum omnibus me video?* Nec plura de hoc concilio, quod utique celebratum fuisse oportet diu antequam Apologeticum suum scripsisset. Illud vero digessisse credo postquam in Veronensem sedem rediit, quod anno 957. contigisse Pagius opinatur. Forte tamen hæc synodus post Engelheimensem anni 948. transferenda est. Cum Papiensis cujusdam synodi, in qua Hugo Remensis episcopatus invasor, in concilio Engelheimensi excommunicatus sententiam illam iterum retulit; concilii, inquam, hujus meminerit Flodoardus in chronico ad annum 961.

LEO PAPA VII.

Sedit ab anno 936. usque ad 939.

PICTAVENSE CONCILIUM

Pro decimis de Cusiaco, ab aliis usurpatis, monachis cœnobii S. Cypriani restituendis,

Sub Alboino Pictavensi episcopo incerto anno celebratum.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Anno 937. c. *QUæ sequitur diœcesana Synodus Pictavensis, cui potissimum anno assignanda sit, cum nulla annorum nota adscribatur chartæ illi, ex qua unice petita est, adhuc latet in obscuro. Alboinus tamen hanc cœpisse cathedram anno 937. ex chronico Malleacensi* D *adnotarunt Sammarthani, quem & decessisse anno 962. ex eodem chronico animadvertunt. Intra illud temporis spatium celebratur synodus illa, quam referunt Sammarthani in Pictavensibus to. II. pag. 877. ex quibus huc transtulimus.*

Notitia qualiter residens domnus Alboinus, divinæ pietatis gratia pontifex, in generali synodo mense Maji, secundum antiquorum patrum consuetudinem discernens rei veritatem, & secundum judicium Optimatum, Sacerdotum, Canonicorum, Abbatum, Vicariorum procurabatur, ut unusquisque reciperet quod suum proprium, in auditorio S. Petri Apostoli majoris ecclesiæ E Pictavis: surrexit Aymo abbas cum congregatione monachorum, qui secum ibi aderant, de monasterio S. Cypriani martyris, quod est dedicatum in honore B. Mariæ Virginis matris Domini, proclamantes, dicebant, quod Dodo presbyter, & Israel presbyter de vico Betinas, qui est in potestate S. Petri, voluerunt invadere decimas injuste per illorum malignam cupiditatem de illa villa, quæ dicitur Cusiacus: quæ decimæ pertinent ad ipsam Capellam S. Maxentii, quam domnus Froterius episcopus pro redemptione animæ suæ, cujus quondam alodus fuit, & prædicto monasterio S. Cypriani cum omnibus suis rebus sibi pertinentibus delegavit, & B. Mariæ Virgini tradidit, ut monachi, qui in monasterio prædicto certatim militant Christo, perpetualiter inde viverent. Pontifex vero Alboinus præfatus, ut pastor egregius, rogavit omnibus in concilio sancto circumquaque residentibus, ut rei veritatem de hac altercatione diffinirent. Qui Dodo presbyter, & Israel prædicti dicebant, quod decimæ de Cusiaco villa pertinebant ad vicum Betinas. Aymo autem abbas prænominatus demonstravit largas literas, atque valde utiles, palam omnibus in generali synodo, quibus cum honore Ingenaldus pontifex ipsam Capellam S. Maxentii dotavit, & ibi inventæ sunt scriptæ decimæ de Cusiaco, pertinentes ad ipsam capellam; postea vero presbyteri vuadiaverunt, quod injuste ita sane fecerant, & illorum extitit fidejussor Launo abbas. His videntibus facta omnia, Alboinus Pictavensis pastor egregius, Galtarius decanus, Mairannus subdecanus, Richardus archidiaconus, Petrus archidiac. Odo cantor, Boso sacerdos, &c. regnante Ludovico rege.

STEPHANUS PAPA VIII.
Sedit ab anno 939. usque ad 942.

MARTINUS PAPA III.
Sedit ab anno 942. usque ad 946.

AGAPITUS PAPA II.
Sedit ab anno 946. usque ad 956.

AD EPISTOLAS AGAPITI II. PAPÆ APPENDIX.

ADMONITIO COLLECTORIS.

AGapiti II. papæ epistolam unam ex multis profero, quam omittendam pœniteret, cum celeberrimæ litis inter Hamburgensem, & Coloniensem archiepiscopos, de jure in ecclesiam Bremensem, progressionem exhibeat, cujus litis causa tam multa concilia per hæc tempora produxerit. Has verò literas accepi a Menkenio Rer. Germanic. scriptor. to. I. pag. 585. qui ex MS. Bremensi chronico illas repræsentat.

AGAPITI II. PAPÆ EPISTOLA

Ad Adalgarium Hamburgensem archiepiscopum.

Junctionem Bremensis ecclesiæ cum Hamburgensi, & cætera Hamburgensis jura confirmat.

Agapitus episcopus servus servorum Dei, reverendissimo, & sanctissimo Adalgario S. Hammaburgensis ecclesiæ archiepiscopo, tuisque successoribus in perpetuum.

COnvenit apostolicæ moderationi pia religione pollentibus benevola compassione succurrere, & poscentium animos alacri devotione impertire; ex hoc enim lucri potissimum præmium apud conditorem omnium Deum proculdubio promeremur, dum venerabilia loca opportune ad meliorem fuerint statum sine dubio producta. Igitur quia postulastis a nobis, quatenus archiepiscopatum Hammaburgensis ecclesiæ totum integrum vobis confirmaremus, sicut a prædecessore D. nostro Nicolao hujus apostolicæ sedis decretum est; inclinati precibus Hadumari Fuldensis abbatis apostolica auctoritate concedimus cum omnibus generaliter atque specialiter locis ad eumdem vestrum archiepiscopum pertinentibus, scilicet omnia, quæ vestri antecessores suis laboribus acquisiverunt, vel etiam amor æternæ patriæ ibi a christicolarum fidelibus largita sunt vel largiuntur; cum illis etiam, qui nunc suo tempore divina protegentia ad Christi conversi sunt fidem, videlicet episcopis Danorum, Norvenorum, Svevonum, nec non omnium septemtrionalium partium; pallium quoque, & ejus usum in prænominatis a prædicto papa factis habendum tibi, & omnibus successoribus tuis perpetuo decernimus. Deinceps vero nullum archiepiscoporum, vel Coloniensem, vel alium quemlibet in vestra diœcesi ullam sibi vendicare decernimus potestatem; quinimo & ipsis & omnibus omnino suademus cultoribus religionis, ut adjuto-C rium, & solatia vobis in omnibus administrent; quatenus pro gratia hujus beneficii plenam recipere mercedem a Domino mereantur, cum omnia, quæ proficua ecclesiæ probantur exhibere, & divinis non impugnantur præceptionibus efficienda, & præbenda omnipotentis Dei auctoritate, & beatorum apostolorum Petri & Pauli esse non dubitamus, & hoc nostro decreto decernimus, secundum prænominatæ bonæ memoriæ Nicolai papæ sanctionem, & reverendissimi regis Ludovici votum, ipsas prædictas diœceses Hamburgensem scilicet, & Bremensem non deinceps duas, sed unam esse & vocari; omnem quoque adversantem vel D contradicentem, atque piis nostris studiis quolibet modo insidiantem anathematis sermone percutimus, perpetuæque ultionis reum diabolica sorte damnamus, ut culmen apostolorum, more prædecessorum nostrorum, causamque Dei pio affectu zelantes ab adversis hinc inde partibus muniamus. Apostolica itaque auctoritate, & Bernhardo episcopo Alverstadensi, Thidardo Hisdenensis ecclesiæ, & cæteris conterminalibus episcopis insuper jubemus, & eos monemus, ut te in omnibus adjuvent, quatenus Sacerdotale ministerium explere, & animarum lucra Domino Jesu Christo facilius acquirere valeas. Auctoritate ergo apostolica, & censura sub E divini judicii obtestatione, & anathematis interdicto statuimus, & nulla persona magna vel parva, cujuscumque ordinis, aut dignitatis sit, omnia quæ a nobis, vel prædecessoribus nostris ecclesiæ tuæ & tibi concessa sunt violet; quicumque autem mutaverit, vel in aliquo violare præsumpserit, nisi resipuerit auctoritate Dei, & B. Petri, & nostra, qui ejus fungimur vicariatione, perpetui anathematis vinculo sit innodatus. Qui vero custos & observator ejus ex-

ANNO CHRISTI 946.

exstiterit benedictionis gratiam, & cælestis retributionis a justo judice Domino Deo nostro consequi mereatur. Scriptum per manum Arronis notarii regionarii, atque scriniarii S. R. E. in mense januario, indictione VI. Data IV. nonas januarii per manum Andreæ Arcarii S. sedis apostolicæ in sacratissima sede B. Petri Apostoli Indictione VI.

AGAPITI PAPÆ PRIVILEGIUM

Concessum Maimbodo Matisconensi episcopo.

Gallia Christ. to. IV. nov. edit. pag. 8. append. char. Matisc. Bobeno. circa annum 950.

AGapitus episcopus, servus servorum Dei, reverentissimo & sanctissimo Maimbodo Matisconensis ecclesiæ episcopo, perpetuisque successoribus in perpetuum. Cum omnium sanctarum Dei ecclesiarum status a beatorum Apostolorum principis Petri doctrinis provehatur, & ab ejus fulcimine lapsa quæ sunt resolidantur: oportet merito sanctam Matiscensem ecclesiam minorationem suæ diœceseos patientem, suarumque dignitatum copia carentem cito restitui, ut honorem suum non amittat. Cognoscentes igitur ipsam in omnibus quassatam, convenit ad ejus relevationis statum auxiliatricem nostram porrigere dextram: quatenus B. Petri apostoli fonte potata, Christo juvante, suis redintegretur honoribus; & ideo omnium sanctarum Dei ecclesiarum cultores comperiant atque fideles, eo quod Maimbodus, dilectus episcopus, spiritualis filius noster, suggessit apostolicæ almitati nostræ, quatenus concederemus suis canonicis & laicis in ecclesia S. Vincentii martyris commorantibus, aliunde ibidem non ordinare episcopum nisi qualem canonici una cum prædictis religiosis laicis inter se elegerint, sicut sacri censent canones; etiam concedimus sibi suisque successoribus, ut honor debitus omni tempore impendatur. Prænominatis etiam canonicis concedimus atque confirmamus omnes res, quæ per præcepta Regum vel largitionem bonorum Christi fidelium utriusque sexus in eodem loco conlatæ sunt, ut inrefragabiliter sine alicujus contradictione in perpetuum habeant. Abbatiam vero S. Clementis martyris, quæ est in suburbio præfatæ civitatis cum omni integritate & ecclesiis atque terris & ancillis, colonis & colonabus sibi pertinentibus; necnon & ecclesiam S. Desiderii in Vergiaco villa sitam cum terrula S. Petri ex episcopatu in prænominata villa conjacente, simulque ecclesiam S. Romani in Cathenaco * villa sitam. Verum etiam nonas & decimas & ex furtis * præfati pagi, atque tertiam partem nemoris juxta Ararim fluvium ab amne, villaque Adolani latam, sicut pius Hludovicus rex dilectus filius noster annuente prætaxato Maimbodo præsule de decimis & terra, pariterque consentientibus Hugone marchione & Leothaldo moderatissimo comite, cujus animus in augmento præfatæ ecclesiæ omnino flagrabat, concessit. Itaque nos per hoc nostrum apostolicum privilegium concedimus detinendum perpetualiter cum decimis S. Albani martyris & Gisario: ita ut amodo & deinceps quicquid in eodem loco donata vel concessa sunt, vel Divina pietas in posterum augere voluerit quacumque persona, absque alicujus impulsionis molestia teneant & possideant. Ea vero ratione, ut nullus Rex, dux, comes, aut exactor vel publicus minister super eos aliquam angariam aut districtionem seu gravamen atque imperationem imponere præsumat, nisi quantam fideles canonici prædicti loci alicui personæ ob suam bonitatem concedere voluerint. Statuentes atque promulgantes coram Deo & terribili ejus examine, per hujus nostrum apostolici privilegii firmamentum sancimus, & beati Petri apostolorum principis auctoritate decernimus, & tam apostolicæ sedis obtestamur futuros pontifices, quam qui ecclesiasticas ministraverint functiones, vel etiam magnas parvasque personas, ne quispiam, quacumque sit dignitate præditus, de omnibus istis capitulis, quæ a nobis concessa sunt quoquomodo licentiam habeant a sæpe sæpius nominato loco, atque specialiter apostolicæ exorationis gratia conjuncta disjungere aut alienare. Si quis interea, quod non credimus, temerario ausu contra ea, quæ hac nostra auctoritate pie & firmiter per hoc nostrum privilegium disposita sunt contraire tentaverit, vel hæc, quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dictæ ecclesiæ ordinate statuta sunt, refragare in aliquo aut transgredi præsumpserit, sciat se auctoritate B. Petri Apostolorum principis, cujus immeriti vices agimus, anathematis vinculo innodatum; & cum diabolo & ejus atrocissimis pompis atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi æterni incendii supplicio concremandum. At vero qui pio intuitu custos & observator in omnibus exstiterit custodiens hujus nostri apostolici constitutum ad cultum Dei respiciens, benedictionem æternam a misericordiosissimo Domino Deo nostro percipiat & vitæ æternæ particeps effici mereatur.

*. Cadenaco. * F. furnis.

EJUSDEM AD LEONEM ET BENEDICTUM

In Ecclesias Triventinam & Termolensem intrusos.

Agapitus episcopus servus servorum Dei.

Leoni Presbytero, & Monacho, & Benedicto æque Presbytero irrationabiliter a nobis consecratis Episcopis, & ipsum ordinem.... vestientibus.

Ex Ughel. Ital. Sac. tom. VIII. pag. 51.

MIsimus jam vobis literas quatenus veniretis ad nos, & satisfaceretis accusationibus, & querelis, quas adversus nos habet Joannes Episcopus sanctæ Sedis Beneventanæ, qui interpellavit super nos, atque ostendit privilegia facta a nostris antecessoribus Pontificibus S. R. E. & apostolicæ Sedis cum districto anathemate, ut nullus aliquis præsumat minuere terminos prædictæ Beneventanæ Ecclesiæ, & quod Triventina, & Termolensis Ecclesiæ antiquitus subditæ fuissent Beneventano Episcopo, pariterque & omnes aliæ Ecclesiæ, quæ constructæ, vel construendæ sunt infra terminos istarum & aliarum per civitates, & ca-

ANNO CHRISTI 947.

castra, cunctaque loca Beneventani Principatus ditioni subjecta, & quia renuistis venire, & rationem reddere, cognovimus vos non per ostium intrasse, sed furtive, ut fures & latrones alium de irrupisse, & indebite Episcopale ministerium usurpasse; cumque nova præsumptio surrexerit, ut videtur, ut plebes quæ subditæ sunt sub Diœcesi & . . . . . Episcopatus ipsius Beneventanæ Provinciæ contra instituta canonum per præmium & datum elegerunt vos sibi per simoniacam hæresim Episcopos, ideoque excommunicamus vos ex auctoritate B. Petri Apostolorum Principis, ut neque in eisdem Plebibus hoc est Triventina, & Termulana Ecclesia episcopalem Cathedram . . . . . præsumatis, nec in nulla alia Ecclesia permissum habeatis aliquod episcopale officium peragere. Nos denique cognoscentes quod licet illud ab antiquis possessum est Pontificibus, & omnia, & parochias, & diœceses integre Beneventano Principatui retradimus, renovamus atque confirmamus eidem Joanni Beneventano Episcopo, ejusque successoribus in perpetuum possidendum, a nostrorumque successorum nullo aliquid minuendum, propterea admonendo, mandando excommunicamus, auctoritate Beati Petri Apostolorum Principis Clericos, & cunctam plebem Triventinam, & in Termolis consistentem ut si . . . . sine Gastaldeis ministerialibus seu Clericus, vel populus ipsarum civitatum præsumpserit quærere supradictos Leonem Monachum & Benedictum æque Presbyterum in ipsis civitatibus excipere ad Pontificalem ordinem exercendum sub anathematis vinculo maneant constricti. Si quis autem quod non optamus ausu præsumpserit hæc quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam d. Beneventanæ Ecclesiæ statuta sunt refragare, aut in quoquam transgredi, aut minuere terminos, sciat se anathematis vinculo innodatum, sed & cum Juda Domini traditore, & cum omnibus impiis æterno supplicio condemnatum. At vero qui pro intuitu observator, & in omnibus extiterit custodiens hujus nostri Apostolici constituti ad cultum Dei respiciens, benedictionis gratiam a misericordiosissimo Domino nostro multipliciter consequatur: & vitæ æternæ particeps effici mereatur.

Datum per manus Stephani primicerii sanctæ Romanæ & apostolicæ sedis, anno Domino propitio pontificatus domini Agapiti I. papæ in sacratissima sede beati Petri apostoli primo ind. V.

NARBONENSE CONCILIUM

In quo Riculfi Helenensis Episcopi electio confirmatur.

Anno 947. habitum.

An. 947. Ex capitular. tom. 2. col. 634.

CUm inter præclues, ac prosperos antistites fierent sancta concilia in Justi delubris, atque Pastoris, quæ sunt sita infra metropolis Narbonæ mœnia anno Dom. Incarn. DCCCCXLVII. quipote Aimiricum memoratæ Urbis Archiopilonem, ac Rodaltum Biterrensem, Gisaudum Carcassensem, Dacbertum Agathensem, Poncionem Magalonensem una proruperunt. Sic rebus de ecclesiasticis cum instanti instatuissent studio, illos potissimos atque præclaros bearet adjectio, vel quod magis loquar & * rivatim dissultaret humanitas, & hoc ex eisdem patres inter se connexæ caritatis ardore multis ex quibusdam theophariis ecclesiarum diebus sunt politi. Infra hos præclarissimos patres aderant topicorum multorum primates, qui nihilominus de statu regendæ ecclesiæ cum ipsis consulebant, & inter agendum cum conspicarentur suorum affectiones optime promptas de ecclesiarum bene * regendis rebus, etiam cum inventa foret una eademque voluntas, ne viduata basilicarum aliqua proprio patrono illorum in potestate remaneret; edictum est Helenensem Ecclesiam adfore orbatam pastorali consortio Wadaldi Episcopi. Cui affatim condolentes, eo quod exuisset hominem, abunde consolatoris apotesia spiritus repleti, ipsa * inquisivere in sacra synodo quis quivisset ex hac prænominata Ecclesia regimen vindicare illius Episcopii. Hic in illa hora egressa est in Riculfum digna, & affabilis clericorum electio, ac conclamatio omnium populorum Helenensis Ecclesiæ, & in hac acclamatione addunt laudibus ejus haud illum esse degenerem necne * neofitum, & idiotam; sed esse illum modestum, sobrium, castum, benevolum, hospitalem, &c. & quid plura? abundanter attribuunt ei laudes apostolicas, quas convenit habere unicuique Episcoporum. Hoc audientes memorati patres assenserunt illorum vocibus, nec ausi sunt contraire, quem electio, atque acclamatio prosequebatur, & præsertim assensum præbuit fatibus illorum domnus Aimericus archipræsul, quo statim studuisset * sublimare jam prædictum præsbyterum fore Episcopum in hujusmodi episcopatus Helensis Ecclesiæ decore. Quod omnimode volentes, supernoque regi debitas grates graviter solventes, conjunctim liberaliterque, uti soliti sunt, cupitæ ministerium affectionis canonicæ in Riculfum adimplevere, confirmantes ejusdem electionem, & acclamationem manu propria exarando, & roborationis titulo per hanc membranulam nomine deduxere suorum. Acta in publico conventu sanctorum Episcoporum, necnon præculium primatam, & roboratam in loco SS. Justi, & Pastoris VI. Calendas Aprilis indictione instantis cronois habens lustrum unum annos * II. Aimericus archipresul. Sig. Gisaudi episcopi, Sig. Dacberti Episcopi, Sig. Pontii Episcopi, Sig. Alexandri abbatis.

* truvatim dissultaret.
* gerendis
* ipsam.
* necne.
* studuissent.
* annosque duos.

PA-

PATAVINA SYNODUS

Ab Adalberto Patavino episcopo pro confirmanda latifundiorum largitione, quæ decessores sui canonicis Patavinis concesserant

Anno forte 955. Berengarii VI. celebrata.

[...]no forte 955. Ex [...]hell. to. [...]col. 430. [...]b. edit. [...]Patavi-

ANno ab incarnatione Domini nongentesimo sexagesimo quinto (*a*) (lege forte 955.) Anno imperii D. Berengarii invictissimi augusti sexto Ind. VIII. dum Dominus Aldibertus S. Patavensis ecclesiæ episcopus resideret in cathedra sui episcopii in domo S. Mariæ matris ecclesiæ convocata sacerdotum, levitarum, reliquorumque caterva, tam ex cardine urbis ejusdem, quamque ex singulis plebibus vel oraculis in synodali eventu, ut solerti providentia mentes cunctorum divini verbi epulis reficeret, & spirituali admonitione, juxta sanctorum statuta patrum, singulos quousque instrueret, atque regulariter in synodo peragenda ac deliberanda sunt Deo suffragante salubriter perficeret; tunc universo clero ipsius sanctæ sedis cum cæteris sacerdotibus, & levitis, reliquorumque graduum ordinibus S. Patavienfis ecclesiæ ante prædictum D. Ildebertum episcopum venientibus præsentia, quatenus ob animæ suæ remedium, seu & prædecessorum suorum, quamque etiam pro statu successorum suorum episcoporum eis misericorditer subvenire dignaretur, petentes, & misericordiam postulantes, quatenus suæ scriptioni, & concessioni de territoriis, & vineis sacræ ipsius canonicæ, quam ipsi per datum, atque concessum prædecessorum suorum episcoporum ad possessionem sacræ ipsius canonicæ habebant, & detinebant, concedere dignaretur, quoniam antiqua munimina chartarum propter rabiem paganorum igne cremata, & consummata, atque perdita habebant. Tum sanctissimus, & reverendissimus per omnia pontifex zelo Dei eos compatiens, & eorumdem petitiones in antro pectoris rimatim pertractans, & considerans illud veracissime dictum, quod in lege Domini contineri dignoscitur, ut qui altari deserviunt, cum altare participent, & qui evangelio evangelizant, de evangelio debent vivere, quatenus suam habentes justitiam secure possint in sancta Dei ecclesia militare. His igitur motus traditionibus una per concessum, voluntatemque ipsorum sacerdotum, cunctorumque ecclesiastici ordinis, tradidit eis jam dictus D. Hildebertus per ferulam pastoralem indagatricem sui episcopii, quam in manu sua tenebat, & per hanc concessionis cartulam in integrum omnibus rebus illis, quas hactenus tenuerunt, tempore videlicet D. Sibichonis bonæ recordationis episcopi, successorum, & antecessorum episcoporum, & nunc ad partem ipsius canonicæ detinent; ideſt in primis oratorium S. Luciæ cum omnibus pertinentiis suis in integrum, seu & terris casalivis, & sedimina earum cum curtis, hortis, areis, & terris, cum vineis quoque & aratoriis cultis & incultis infra eamdem civitatem, sicut hactenus tenuerunt in confinio, ubi dicitur Bruziniga minore. Concessit etiam eisdem sacerdotibus terras cum vineis extra eamdem civitatem, ubi dicitur Pons Curvus, quæ antiquitus vinea cellæ canonicæ dicebatur. Iterumque concessit supradictis canonicis aliquantulum terræ aratoriæ in locum, qui dicitur Pavezolo, quantum potest esse per æstimationem inter cultum, & incultum vigras quinquaginta, & silva S. Mariæ, quod est juxta flumen, qui dicitur Retrone, & de uno latere & de uno capite ipso Retrone percurrente, de alia parte palude adjacente, & de alio latere Patavinos consortes habente; decimas vero ejusdem civitatis cum omnibus titulis vel villis suis ad eamdem civitatem antiquitus pertinentibus vel aspicientibus, quæ a fideli populo dantur; item concessit, atque largivit, tam de fructibus terræ, quam de animalibus per omnia; videlicet in primis villa, quæ dicitur Limena, & villa quæ dicitur Arzere, Alticheria, & Turre, & Noventa, & villa quæ dicitur Berga & Runcalieteri, & villa Casale, & villa, quæ nominatur Albignasega, & Maserada, & cæteris aliis per omnia ad eandem civitatem pertinentibus. Donationes vero, vel offersiones a quocumque antecessorum suorum episcoporum datæ, & concessæ fuerint, si aliquo casu perditæ sunt, & concessiones earumdem concessit & confirmavit, & corroboravit. Hæc autem omnia superius comprehensa dedit, cessit, & confirmavit supradictis filiis, & sacerdotibus canonicæ ordinis ipsius S. matris ecclesiæ, tam eis, qui moderno tempore sunt, quam posteris eorum usque in perpetuum, ut habeant, teneant, firmiter possideant, & inter se divideant, prout melius videbitur illis, qui moderno tempore sunt, vel successoribus eorum, secundum qualitatem uniuscujusque ordinis, absque ulla sua, vel successoribus suis diminutione. Si quis au-

(*a*) Ursatus legit *anno ab Incarnatione 964. anno imperii D. Berengarii VI. indict. V.* Sed utraque lectio mendosa est: nam anno 964. currebat indictio VII. & Berengarii annus regni XIV. Anno vero 965. desierat Berengarii regnum. Propterea si in describenda regni Berengarii epocha error non irrepsit, hoc documentum ad annum Christi 955. referendum, qui erat sextus Berengarii junioris, & pro VIII. Indictione reponenda XIII. atque ita evanescit XXX. annorum illud interpontificium, quod Scardeoneus ab anno 922. ad 952. statuit. Nam Ildebertus Ardemanno successerit anno 94[.]. cujus donatio canonicis facta emanaverit anno 955. quandiu autem vixerit incompertum. *Editor Ughellii.*

ANNO CHRISTI 956.

autem hujus concessionis, & ordinationis, quas per consensum sacerdotum, levitarum, cæterorumque ord. graduum tum ex cardine ejusdem ecclesiæ, quam ex singulis plebibus vel oraculis sac. synodi, quam ipse D. Hildebertus bene ordinavit., si aliquis corrumpere, aut infringere, vel molestare præsumpserit ex successoribus suis, mereat pro peccatis suis a liminibus ecclesiæ esse extraneus, & veniant super eum omnes illæ maledictiones, quas Dominus percussit Ægyptum, & in secundo adventu Christi cum Juda traditore accipiat damnationem in perpetuam perditionem. Et ut neque ab eo, neque a successoribus suis a proprio statu removeri possit, manu propria roboravit.

Ego Hildebertus episcopus Pataviensis ad omnia supras. a me facta man. ss.

Ego Urso (*a*) episcop. hanc chartam confirmo & laudo manu mea &c.

Ego Anselmus Archipresbyter S. Pataviensis ecclesiæ huic descriptioni, & con-

A cessioni consensi, & subscripsi.

Ego Regenso archidiaconus consensi, & subscripsi.

Ego Dominicus presbyter consensi & subscripsi.

Ego Martinus presbyter consensi & subscripsi.

Ego Rodivertus presbyter consensi, & subscripsi.

Signum man. Regenæ, & Gribest & ... .. ejusdem D. Ildeberti episcopi rogati, & D. Ildeberto episcopo huic inscriptioni manus suas posuerunt.

Signum manibus Bonorestaldo, & Dardalco, & Bulpario de eadem civitate testes.

Signum manibus Martino decano, & Do-B minico, & Joanne qui dicitur Silib. testes.

Ego Adelbertus subdiaconus, atque cancellarius S. Patavensis ecclesiæ ex jussione D. Hildeberti consensu cunctorum sacerdotum, & levitorum hanc concessionis chartulam rogatus, atque post traditam complevi.

JOANNES PAPA XII.

Sedit ab anno 956. usque ad 964.

JOANNIS XII. EPISTOLARUM

APPENDIX.

JOANNES AEDREDO ANGLORUM REGI

Privilegium monachis cœnobii SS. Petri & Pauli concedit.

Johannes episcopus servus servorum Dei, Ædredo regi excellentissimo, atque omnibus episcopis, ducibus, comitibus, abbatibus, & cuncto fideli populo Anglicæ gentis, charissimam salutem, & apostolicam benedictionem.

Ex VVilkins Conc. Magnæ Britan. to. I. pag. 223.

STudio divini cultus promovemus pro venerabilium locorum semper percogitare stabilitate, quatenus proveniente pio labore animæ Christo dicatæ, quæ se illic diebus vitæ eorum servire decreverint, sub regulari institutione perseverent imperturbatæ; nec non illa maneant fidetenus inconvulsa, quæ ob religionis cultum in Dei laude constructa sunt. Quapropter mando tibi, rex inclyte ac fili charissime, & cæteris omnibus prædictæ gentis filiis nostris spiritualibus, ut monasterium penes vos in honore beatorum apostolorum principis Petri, & doctoris gentium Pauli instructum, sub cura nostra habere dignemini, ne alicujus magnæ, parvæque personæ perturbentur inquietudine; sed abbas, & monachi inibi Deo servientes vestro uti communi subsidio, & quæque juri eorum pertinere videntur, libere possidentes, efficacius in sancta conversatione suam queant ducere vitam. Cum verò abbatem ipsum obiisse contigerit, non aliunde, quam ex eadem congregatione, quem ipsi communi consilio elegerint, constituatur, in loco eodem consecretur (& gregi) dominico præficiatur. Nullus ibi præsulum aliquam sibi auctoritatem usurpet, sed nec ibi, nisi ab abbate invitatus, illorum missam celebrare præsumat; per D omnia sicut prædecessores nostri juris apostolici, Deoque digni, in suis privilegiis eidem contulerunt ecclesiæ. Quibus ne quisquam temerario ausu refragari audeat, etiam nostræ parvitatis scripta ex auctoritate apostolica superaddere curavimus. Constat igitur præfatum monasterium primum esse omni ab initio vestræ nascentis ecclesiæ sanctorum monachorum religione decoratum; quod Æthelbertus, rex christianissimus, a beato Augustino, beatæ memoriæ Gregorii discipulo, ad Christi fidem perductus, hortatu ejusdem patris, apostoli vestri Augustini, a fundamentis construxit, ibique Petrum monachum, ab hac aposto-E lica sede directum, monachis Dominum timentibus abbatem præposuit; ubi etiam ex præcepto ejusdem Gregorii prædictus pater Augustinus ipsi regi, sibique & successoribus suis regibus, atque archiepiscopis ubi corporales eorum exuviæ diem resurrectionis expectarent locum elegit. Si quis verò

(*a*) Quisnam fuerit, & cujus sedis episcopus hic Urso nobis latet, ni opinari velimus hanc esse confirmationem Ursonis Patavini infra numerandi inter successores Hildeberti. *Editor Ughellii.*

ANNO CHRISTI 956. 957.

rò hoc sanctæ religionis propositum contaminare, vel delere conaverit, sciat se auctoritate apostolica anathematis vinculo innodatum, & cum Juda traditore Domini, æterni incendii supplicio concremandum. Unde canonicis de monasterio S. Salvatoris illi loco insidentibus, præcipimus omnimodis, ne sanctæ hujus devotionis cultum inquietare præsumant. Quod si fecerint, eodem anathemate puniantur: In Christo cum omnibus tuis, Domine fili, valeas. Data decimo die calend. Maii, imperante Domino piissimo Augusto Othone anno undecimo regni ejus, indictione undecima.

EJUSDEM AD EUNDEM REGEM ET CLERUM ANGLIÆ.

Privilegium eidem monasterio indulget.

Johannes episcopus servus servorum Dei Aedredo, regi Anglorum excellentissimo, dilectissimoque filio nostro Odoni Dorovernensis ecclesiæ archipræsuli, cum omnibus episcopis, ducibus, comitibus, abbatibus, & cuncto fideli populo Anglicæ gentis, salutem & apostolicam benedictionem.

INter præclaras sacræ fidei vestræ virtutes, quibus & vos, præcellentissime fili, & subjectos vobis reges cum optimatibus vestris, & populis christianæ religioni subjecistis, hanc charitatis vestræ flagrantiam familiarius amplectimur, quod primitivum regni vestri monasterium in suburbio Doroberniæ situm (in honore principum apostolorum Petri & Pauli consecratum a primo doctore & apostolo Anglorum Augustino, & a primo regum Anglorum christiano, Deo amabili rege Æthelberto fundatum; ubi scilicet in perpetuum apostolica auctoritate sepeliantur corpora regum, & archiepiscoporum Cantuariæ) vestra regalis eminentia postulat etiam per nos antiqua sua dignitate confirmari, ac libertate; sicut videlicet antecessores vestri reges, & prædecessores nostri pontifices descriptis apostolicis privilegiis sanxere. Ergo & nos gratifice annuentes statuimus, quatenus ipsa apostolica ecclesia, sicut in gratia principum apostolorum censetur apud vos primogenita, sic cæterorum monasteriorum vestri regni, quæ post surrexere, vel deinceps in omnem posteritatem nascentur, mater primaria, sit (inquam) regia & apostolica confirmatione regalis & apostolica, sit ab omni sæculari servitute libera; ita ut nullus episcoporum, nullus successorum vestrorum regum in aliquo eam lædere, aut inquietare præsumat, nec aliqua unquam servitutis occasio de rebus ad ipsam ecclesiam pertinentibus, vel in minimo ab ullo exigatur; quatenus sub rege suo, defensore, non tyranno, libere Christo soli deserviat. Dilecto etiam filio nostro, & consacerdoti Dorovernensis ecclesiæ Odoni, vice beatorum apostolorum principis Petri, in omnibus mandamus, ut non typho prælationis, ed officio charitatis ubi poscitur, se impendat; abbatemque ipsius ac si Romanum legatum, & comministrum Evangelii pacis habeat & fraternum sibi socium æstimet, non subjectum, per omnia, sicut sancti & Deo dilecti filii, sedis apostolicæ archipræsul Theodorus & abbas Adrianus se habuere. Nullum vero potentatum in hanc ecclesiam præripiat, nec (præter ordinationem abbatis) quodlibet officium sine ipsius favore, & fratrum sibi arroget; sed neque ab ipsis intimis, & peculiaribus locis, aut parochiis, vel in omni privilegio ipsius juris quicquam præter ejusdem abbatis assensum accipiat, vel faciat, ne qua scilicet abusione pacem perturbet gregis Dominici; quales scandelizare est cum mola asinaria in profundum demergi. Abbas quoque ejus reliquis prior habeatur; ita dumtaxat, ut ad sacræ fidei, charitatis, & concordiæ compaginationem loco primogeniti, & vice Romana affectuose, magis, quam imperiose præluceat confratribus. Hæc igitur & cætera quæcumque tam sunt a vobis, quam ab antecessoribus vestris, aut a vobis, aut a successoribus vestris, vel a quibuslibet personis usque in finem jura tradentur, juxta vestram postulationem, ita observanda ab omnibus regibus & principibus ac plebibus Britanniæ contestamur; ne quis prævaricator (quod absit) excommunicationis S. Petri principis apostolorum gladio excisus intereat, sed magis favens ecclesiæ ipsius clave admissus regno gaudeat.

INCERTI LOCI, sed forte ROMANUM CONCILIUM

Pro restituendo sedi suæ Ratherio episcopo Veronensi, per summam injuriam ex ea depulso.

Anno circiter 957. a Joanne XII. pontifice, ut arbitror, celebratum.

[Ann]o cir[ca] 957.

ANno 956. a sede Leodiensi pulsus Ratherius, qui ante Veronensem sedem deserere coactus ad eamdem Leodiensem translatus fuerat, rediit in Italiam, ubi, favore Ottonis regis, Romani pontificis, & synodi, pristinum Veronensem episcopatum recepit. Synodi hujus loco incerto habitæ, sed non alibi facile nisi Romæ a Joanne XII. pontifice, mentio extat apud eumdem Ratherium in itinerario suo Romano his verbis: *Iterum eo misericordia piissimi Cæsaris, præcepto apostolici, qui tunc Romanæ præerat sedi, judicio episcoporum synodaliter restitutum &c.*

IN-

INGELENHEIMENSE CONCILIUM

Ad substituendum in Saltzburgensi Archiepiscopatu Fridericum pro Heroldo luminibus orbato.

Anno 958. celebratum.

Anno 958. HEroldus Saltzburgensis archiepiscopus, ejus conjurationis quam Liudolfus Ottonis, tunc regis mox imperatoris, filius molitus fuit, consortem se præbuerat; cujus delicti pœnam Henricus dux, Ottonis frater, exacturus, captum illum luminibus B orbavit. Ea de causa cum minus aptus muneribus episcopatus Heroldus factus esset, episcopi in octavis Paschæ anni 958. in synodum ad Ingelenheim convocati, Fridericum, assentiente Heroldo, substituerunt. En verba Annalistæ Saxonis Eccardi, quæ pariter & apud Continuatorem Reginonis recurrunt. *In octavis paschæ consensu Heroldi archiepiscopi cæcati, apud Ingelenheim in præsentia regis habita XLI. episcoporum synodo, Fridericus Saltzburgensi ecclesiæ episcopus ordinatur.*

CONCILIUM ROMANUM

Ad privilegia sedis apostolicæ, aliaque ecclesiarum negocia tractanda.

A Joanne XII. pontifice, Ottone I. imperatore præsente anno 962. Februario mense, celebratum.

Anno 962. QUo tempore Otto I. Germaniæ rex ad imperialem coronam recipiendam Romam venit, accitus a Joanne XII. pontifice, Synodum utroque præsente habitam fuisse discimus ex præfatione C legum Ottonis II. imperatoris, legenda in accessionibus ad leges illas, editis a Muratorio Rerum Italic. to. I. par. II. ita se eodem Ottone II. exprimente: *Tempore quo piissimus rex Otto Romæ unctionem imperii suscepit, residente in Synodo summo & universali papa Domino Joanne XIII.* (lege XII.) *anno* (sic, sed forte legendum I. anno imperii Ottonis) *ab Italiæ proceribus est proclamatum, ut imperator sanctus mutata lege facinus indignum destrueret, per quod etsi corpore quispiam dives fieret, anima tamen pauper in æternum maneret &c.* Ista lex, quam abrogari principes petebant, ferebat, ut si quæ instrumenta ad probandam rei alicujus possessionem in judicio af- D ferrentur; eaque suspicione falsi arguerentur ab adversario, interposita sacramenti religione, ab eo qui scripta illa proferebat, suspicio omnis purgaretur. Id vero quoniam ad perjuria sæpe alliciebat, tollendum Principes censebant. Rem tamen ad concilium Ravennatense, mox indicendum, dilatam concilii patres voluere. Cum neque in eo concilio quidquam fuerit decretum, res integra transiit ad conventum Veronensem anni 983. in quo Ottonis II. auctoritate lex illa antiquata est.

In hoc Romano concilio Otto I. novus imperator, Romanæ ecclesiæ privilegia asseruit, promulgato illo diplomate; quod sub- E scriptione episcoporum concilio huic præsentium dedit Labbeus to. IX. col. 875. edit. Venet.

In eodem pariter Magdeburgensis archiepiscopatus, & Merseburgensis episcopatus institutio pontificis Romani authoritate sancitur, edita bulla, quam ex annalista Saxone Eccardi ad hunc annum hic damus. Quamquam vero archiepiscopatus Magdeburgensis institutio auctoritate concilii Ravennatensis anno 967. præsidente Joanne XIII. pontifice habiti facta est; nihil tamen id obstat bullæ hujus veritati, nam ait idem annalista Saxo ad A. 965. *iste Joannes* (XIII.) *in Magdaburg. perfecit quod antecessor suus incœpit*. Bullæ Joannis adjeci quinque illos canones, quos bullæ illi statim subjungit idem annalista, subjunctosque offendit pariter in suo Codice P. Martene, ut monet in collectione Veterum monum. to. VII. pag. 43. unde non improbabili conjectura statueremus, ab eodem Romano concilio sanctiones hasce prodiisse.

BULLA JOANNIS XII.

Pro erectione archiepiscopatus Magdeburgensis, & Merseburgensis episcopatus.

Johannes episcopus, servus servorum Dei, reverentissimis confratribus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, monachis, primatibus, omni clero & populo in Gallia, Germania, Bauvaria constitutis.

QUociens ad profectum novæ christianitatis concessionis, firmitatisque privilegium a sancta Romana ecclesia, cui Deo auctore deservimus, exposcitur, tociens omni diligentia omnique amore impertiri operæ precium duximus, ne quod erga pia desideria propensius impendi convenit, callidi hostis invidia ob desidiam indeficienter sub-

ANNO CHRISTI 962.

subripiat. Totis ergo viribus, cariſſimi fratres, certandum eſt, ut chriſtianitatem, quam Deus omnipotens per ſervos ſuos cœleſti tropheo quotidie extendit & provehit, noſtro quoque per eum adjutorio in eodem ſolidetur & maneat. Nunc vero, Dei operante clementia, cariſſimus & chriſtianiſſimus filius noſter rex Otto devictis barbaris gentibus, Avaribus ſcilicet, aliiſque quamplurimis, ut ad defenſionem S. Dei eccleſiæ triumphalem victoriæ imperii culmen, per nos a beato Petro Apoſtolorum principe ſuſciperet coronam, ſummam & univerſalem, cui Deo præſidemus auctore, adiit ſedem: quem paterno affectu ſuſcipientes ob defenſionem S. Dei eccleſiæ in imperatorem cum Beati Petri benedictione unximus; cumque in eccleſia beati Petri apoſtoli de ſtatu & regimine totius chriſtianitatis tractantes, quæ utilia ſunt utiliter ſecundum Deum tractarentur; præfatus piiſſimus imperator Otto, qualiter Sclavos, quos ipſe devicit, in catholica fide noviter fundaverat, noſtræ innotuit paternitati, deprecans, & obnoxiè poſtulans, ne oves, quas ipſe in Chriſto acquiſierat, ob paſtoris defectionem antiqui ſerpentis verſutia damnarentur. Ad hanc itaque petitionem aſſenſum, fratres cariſſimi, merito præbuimus: totis ergo medullis cordis, prout dignum eſt, ut novella hæc plantatio ſuper verticem montis in petra, quæ Chriſtus eſt, fundetur, intendamus. Dabit vires, qui neminem vult perire, cujus annuente clementia volumus, & per hanc privilegii paginam jubemus, ut Magdaburgenſe monaſterium in regno Saxonum juxta Albim conſtructum, quod prælibatus ſanctiſſimus imperator ob novam chriſtianitatem conſtruxit, quia vicinius id locorum gentibus eſt, in archiepiſcopalem transferatur ſedem, quæ per ſubditos ſuffraganeos totum Dei gregem regere, & gubernare valeat. Volumus & per hanc privilegii paginam jubemus, ut Merſburgenſe monaſterium, quod ipſe piiſſimus imperator, quia Ungaros proſtravit, futurum Deo devovit, in epiſcopalem debeatur (*a*) ſedem, quæ Magedaburgenſi ſit ſubdita ſedi; & quia tot gentes ſub uno paſtore regi minimè poſſunt, volumus, & per noſtræ auctoritatis privilegium cenſemus, ut cenſum, & decimationem omnium gentium, quas idem piiſſimus imperator baptizavit, vel per eum, ſuumque filium æquivocum regem ſucceſſoreſque eorum baptizandæ ſunt, ipſi ſucceſſoreſque eorum Deo annuente poteſtatem habeant diſtribuendi, ſubdendi Magedaburgenſi, Merſburgenſi, vel cuique velint, futuræ ſedi. Volumus etiam, cariſſimi confratres, & ex B. Petri apoſtoli juſſione præcipimus, ut Mogontienſis, Trevirenſis, Colonienſis, Salzburgenſis, Hammaburgenſis archipræſules Magedaburgenſis monaſterii in archiepiſcopalem & Merſburgenſis tranſlationem in epiſcopalem ſedem totis cordis corporiſque viribus conſentanei fautores perſiſtant. Cum vero Deus omnipotens per prætexatum ſervum ſuum invictiſſimum imperatorem, ſuumque filium regem ſucceſſoreſque eorum vicinam Slavorum gentem ad cultum Chriſtianæ fidei perduxerint, per eos in convenientibus locis ſecundum opportunitatem epiſcopatus conſtitui, & in eiſdem per conſenſum prædictorum quinque archipræſulum, ſucceſſorumque eorum ab archiepiſcopo Magdaburgenſi epiſcopos conſecrari volumus ſuffraganeos; ſed tamen ſi præfati filii noſtri piiſſimi imperatoris, ſuique filii æquivoci regis ſucceſſores eorum ſtatuta frangere tentaverint, aut prædictarum eccleſiarum, cæterique præſules ſucceſſoreſque eorum Magedaburgenſi archiepiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus, eorumque ſuffraganeis, & eorum ſucceſſoribus adjutores, conſentaneique non fuerint, anathematis mucrone feriantur, a ſummoque retributore damnationem ſine fine recipiant. Omnipotens itaque Deus ſereniſſimo imperatori Ottoni, ſuoque nato æquivoco regi ſpiritualibus filiis noſtris longævam tribuat vitam, quatenus in hoc ſæculo tranquillè viventes, in futuro immarceſcibili gloriæ percipiant palmam. Scriptum per manum Leonis Scriniarii S. Sedis apoſtolicæ in menſe Febr. indict. V. Data II. id. Febr. per manum Georgii ſecundi-cerii S. ſedis apoſtolicæ anno Deo propicio pontificatus DD. Johannis ſummi pontificis, & univerſalis papæ VII. imperii DD. piiſſimi auguſti Ottonis a Deo coronati magni imperatoris anno primo in menſe & indictione V. factum.

CANONES.

I. QUod antiquæ Eccleſiæ a novis nec decimis, nec ulla poſſeſſione ſunt ſpoliandæ.

II. Quod dotes Eccleſiæ non auferantur.

III. Quod eccleſiaſtica ſtatuta, & privilegia ab Apoſtolis, & reliquis magiſtris eccleſiæ tradita integra ſerventur, & prævaricatores eorum excommunicentur.

IV. Quod conſuetudines eccleſiaſticæ pro lege ſunt tenendæ.

V. Quod tricennalis poſſeſſio firma ſit.

VI. Sicut Diœceſim alienam tricennalis (*a*) poſſeſſio tollit; ita territorii conventum non admittit. Ideoque baſilicæ, quæ novæ conditæ fuerint, ad eum procul dubio epiſcopum pertinebunt, cujus conventus eſſe conſtiterit.

(*a*) *Martene legit* triennalis; *ſed male, nam canones præſcriptionem hanc ad XXX. annos definiunt. Vide Conc. Bellovac. anni* 1114. MANSI.

OTTONIS I. DIPLOMA,

In eadem Romana synodo datum, quo monasterium S. Petri Ratisponense sub imperialis muniminis tuitione recipit.

IN nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, Otto, divina favente clementia imperator Augustus. Si fidelium, ac servorum Dei nobis fideliter ac devote famulantium petitiones, dum nobis pro suis & nostris utilitatibus ac necessitatibus innotuerint, ad effectum perducimus; non solum antecessorum nostrorum regum atque imperatorum imitando consuetudinem, verum etiam ad beatæ, æternæ remunerationis mercedem talia nobis facta profutura prodesse, liquidò credimus. Quapropter omnium sanctæ Dei ecclesiæ fidelium, nostrorumque, tam præsentium, quam & futurorum cognoscat industria, quia antecessor noster Karolus magnus pro æternæ mercedis augmento quoddam monasterium in Ratispona civitate, quod est constructum in honore sanctæ Mariæ matris Domini, & principis apostolorum Petri, & pretiosi martyris Emmerammi, ubi venerabile corpus ejus requiescit humatum, & cum eo corpora & multæ reliquiæ sanctorum sunt locatæ, recta ratione fideliter in suam & successorum ejus potestatem recepit. Proinde ipse cum auctoritate papæ Leonis, filiusque ejus Lidiwicus cum Eugenio papa, & pius Lodiwicus rex cum Nicolao papa, & Arnolfus imperator cum Formoso papa confirmaverunt de prædicto monasterio unoquoque anno VII. aureos persolvi ad altare S. Petri. Idcirco cunctorum S. Dei ecclesiæ fidelium, præsentis sc. temporis ac futuri manifestetur collegio, quòd nos per interventum dulcissimi fratris nostri Heinrici ducis Bajoariorum eundem locum in synodali concilio ante altare principis apostolorum Petri in præsentia Domni & venerabilis papæ Johannis, & in præsentia episcoporum CX. & VII. confirmamus, in potestate imperatorum sive regum usque in ævum permanere. Propter improbitatem episcoporum ejusdem civitatis, quia non omnes, sed multi ex eis semper invidiose contendebant contra eundem sanctum locum; propterea volumus ob amorem & honorem S. Petri de prædicto monasterio censum augeri, ut rectores ejusdem cœnobii pro defensione & libertate ejusdem loci unoquoque anno offerant Romanæ dimidiam libram cocti auri ad altare S. Petri, & ita confirmamus cum auctoritate papæ & episcoporum Pisensis, Aunensis, Avecensis, Vulterrensis, Clusensis, Fesulanus, Florentinus, Senensis, Aretiensis, Sutriensis, de S. Rufina, Concensis,

Sedium istarum episcopalium nomina fœde deformata sunt.

A Albensis, Sessulanus, Terratiensis, Prænestinus, Tusculanus, Cajetanus, Fundanus, Beneventanus, Capuanus, Salernitanus, Neapolitanus, Sipontinus, Ascolanus, Aucериensis, Narniensis, Nuceriensis, Fulingiensis, Spoletanus, Perusinus, Firmiensis, Ortensis, Anconitanus, Fanensis, Sinogalliensis, Humanus, Pensauriensis, Ariminensis, Pinnensis, Ravennas, Mutinensis, Regiensis, Parmensis, Placentinus, Poloniensis, Imulensis, Faventinus, Forumpoliensis, Bobiensis, Cisenensis, Cerviensis, Commaculensis, Ferrariensis, Adriensis, Aquilejanensis, Tarvisiensis, Cenodensis, Cremonensis, Novariensis, Yporejensis, Artensis, Taurinensis, Aquensis, Bellonensis, Trigestinus, B Tridentinus, Veronensis, Cumanus, Vincentinus, Parentinus, Concordiensis, Bidenensis, Mantuanus, Gradensis, Mediolanensis, Vercellensis, Laudensis, Pergamensis, Papiensis, Albitigenensis, Remensis, Pictaviensis, Turonensis, Parisiensis, Arelatensis, Viennensis, Lugdunensis, Genovensis, Lausosanensis, Mogontinus, Magdaburgensis, Wormaciensis, Constantiensis, Wrcipurgensis, Rubilocensis, Augustensis, Halberstadensis, Spirensis, Curiensis, Coloniensis, Leodicensis, Trejectensis, Mindensis, Osembrukensis, Treverensis, Mettensis, Citicensis, Verdonensis, Tullensis, Juvaviensis, Pataviensis, Frisingensis, Brixinensis, Bragensis, C Michael Ratisbonensis; ut si quis imperator, aut rex eamdem ecclesiam tam sanctam alicui præstet, sit anatkema, maranatha, idest perditio in adventu Domini, & in ea maledictione persistet, quam S. Formosus papa super eum congfirmavit usque dum resipiscat. Et præfatum monasterium cum monachis, & omnibus ibidem in præsens collatis, vel in posterum conferendis, in immunitatem papæ, & in nostram recipimus. Et ut hæc auctoritas confirmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora diligentiùs observetur, manu propria nostra eam confirmavimus, annulique nostri impressione muniri præcipientes.

D

JOANNIS DOMINICI MANSI

In superiorem Bullam

ADNOTATIO.

DE Bullæ hujus sinceritate plurimum ambigo; tum quod ab ætatis illius more abhorreat *sancti* elogium Formoso papæ datum; tum etiam quod inter tot episcopos nec Hamburgensis, nec Dertonensis, nec Nemetensis apparent; qui tamen ad exitum usque concilio interfuerunt, nam subscribunt privilegio Ottonis Romanæ ecclesiæ in eodem concilio firmato apud Labbe to. XI. pag. 878. Venet. edit.

BENEDICTUS PAPA V.

Sedit ab anno 964. ad 965.

JOANNES PAPA XIII.

Sedit ab anno 965. usque ad annum 972.

AD JOANNIS XIII. PAPÆ EPISTOLAS APPENDIX.

AD GALLIARUM EPISCOPOS.

Ecclesiam Ausonensem in archiepiscopalem erigit.

Johannes episcopus, servus servorum Dei, omnibus in Christo dilectissimis confratribus nostris in Galliarum partibus commanentibus, carissimis, reverendissimis archiepiscopis atque episcopis apostolicam benedictionem, & perpetuam in Christo salutem.

Anno 965. Marte. Vet. mon. tom. pag. 3.

Dilectionem & fraternitatem vestram scire volumus, qualiter Borellus honorabilis & laudabilis comes orationis, & redemptionis suæ causa apostolorum Petri C & Pauli limina veniens, prostratus pedibus nostris, lacrymabiliter questus est, quemadmodum Terraconensem archiepiscopatum, qui olim caput in illis partibus fuerat, Ausonensi ecclesiæ subderemus, eo quod peccatis merentibus, ipsa jam dicta civitas Tarraconensis a Saracenis capta & pastore destituta, nullum recuperandi locum, aut inhabitandi usque hactenus reperire valeat. Propter quam causam prædecessorum meorum secutus auctoritatem, amodo, & usque in perpetuum volumus, atque statuentes roboramus, & confirmamus, ut Ausonensis ecclesia potestatem, & primatum teneat Tarraconensis ecclesiæ, . . . ad Ausonensem ecclesiam confugiant, & quando D aliquis ex illis ab hac luce migraverit, successor illius ab Ausonensi archiepiscopo, qui a nostra apostolica sede confirmatus est, succedat & consecretur. Unde quia fine sanctorum Patrum auctoritate hoc nostrum privilegium confirmare nolumus, ante omnia & super omnia beatissimi & egregii papæ Gregorii instrumenta, & documenta declarare depromimus, ubi ait ad Benenatum episcopum Musitanæ ecclesiæ: & temporis qualitas & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam, atque Musitanam unire debeamus ecclesias; quoniam hæ non longo a se itineris spatio sejunctæ sunt, nec, peccatis facientibus tanta populi multitudo est, E ut singulos, sicut olim fuit, habere debeant sacerdotes. Quia igitur Cumani castri sacerdos cursum hujus explevit, utramque nos ecclesiam præsentis auctoritatis pagina inesse tibique commisisse cognosce, propriumque utrarumque ecclesiarum scito te esse pontificem. Et ideo te quæcumque tibi de earum patrimonio, vel cleri ordinatione, sive promotione juxta canonum statuta visa fuerint ordinare, atque disponere habebis, ut proprius revera sacerdos liberam, & nostræ auctoritatis consensum, atque permissione licentiam. Similiter episcopo Willitrano, atque Fundano, & Squalitano ita in cunctis: temporis qualitas admonet episcoporum sedes antiquitus certis civitatibus constitutas, ad alia quæ securiora putamus, ejus diœceseos loca transponere, quo & habitatores nunc degere, & barbaricum possit periculum facilius declinari. Et quia longum esset enarrare qualia & quanta documenta a sanctis doctoribus exinde dicta sunt, prout melius scimus & possumus, nostrum privilegium abbreviare curavimus, & Othonem virum venerabilem nuper episcopum ex modo, & in antea Deo favente, archipræsulem ejusdem Ausonensis ecclesiæ præesse (a) decrevimus; ita sane ut nullus nostrorum successorum pontificum dictum Othonem archipræsulem confratrem nostrum, in omnibus quæ superius exarata sunt vel scripta audeat inquietare, vel in aliquo diminuere, sed magis quiete, & secure conservet ipsum successoresque suos. Nam si aliter quod absit, qualiscumque homo sit dignitatis, qui hoc nostrum privilegium qualibet causa, de omnibus quæ superius scripta sunt, infringere aut diminuere voluerit, sciat se auctoritate Dei, apostolorumque Petri, & Pauli principum, quamvis nos indigni eorum vicariatione fungamur, a corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi esse alienum, & cum iniquis & transgressoribus a gremio sanctæ ecclesiæ segregatum. At verò qui pro intuitu custos, & observator in omnibus extiterit, benedictionis gratiam, & misericordiam a misericordissimo Domino Deo nostro consequi mereatur.

Scriptum per manum Gregorii notarii, & secretarii, & scriniarii, S. R. E. in mense januario, indictione XIV. Bene valete.

CON-

(a) Hoc decretum effectu caruisse asserit Petrus de Marca in Marcæ Hispanicæ lib. 4. pag. 403. eo quod inaudito archiepiscopo Narbonensi conditum fuisset. *Martene.*

ANNO CHRISTI 965.

CONVENTUS EPISCOPORUM APUD COLONIAM

ANNO CHRISTI 965.

Anno 965. in quo præsente Ottone Imperatore, Ottone rege ejus filio, ac Lothario Francorum rege, fundatio collegiatæ S. Martini Leodienſis Eccleſiæ confirmatur.

In nomine Domini Jeſu Chriſti ſalvatoris, & individuæ Trinitatis, Everaccus, ſervorum Chriſti ſervus, univerſis Eccleſiæ Catholicæ & apoſtolicæ filiis.

Anno 965. Ex Martene Veter. Mon. tom. VII. col. 54.

QUam ſit arduum, & antiquum procli- A ve ſe ipſum regere, virtutibus indulgere, vitiis temperare, cum prudens quiſque ſui, ſuorumque curam gerens conſiderat, neſcio an quicquam ſublimius hanc vitam degens agere queat, ſi tamen ab animi ſui deliberatione exeat homo ad opus ſuum, & operationem ſuam extendat uſque ad veſperam. Inde mihi (*a*) aliud ſolicite meditanti poſtquam voluntate Domini mei dictum eſt: *Vade in Domum tuam ad tuos, & annuntia quanta tibi fecerit Dominus.* Inde, inquam, anguſtiæ mihi factæ ſunt undique, & quid deligerem, ignoravi. Subdita eſt mihi cogitatio frequenti impulſu ſummi, & incomparabilis viri domni Brunonis Archiepiſcopi, ut ſi quos poſſem ad B apoſtolicam colligerem diſciplinam, ubi multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Hoc eſt enim, niſi fallor, quod bonum, & jucundum monſtrat pſalmiſta habitare fratres in unum, Monacho quidem omni, ſed non ſoli aptum; & ut antiquus noſtræ ſedis locus ipſe quoque in perpetuum honorabilis habeatur, nec ob noſtri rudimenta laboris detrimentum aliquod patiatur, delegi locum ſatis amœnum in edita montis ſpecula, cui publicum nomen eſt, quo & ſedem noſtram, & eam quæ Domus Epiſcopi dicetur, auctoritate domni Brunonis archiepiſcopi, cui omnia debeo, juſſu etiam magni imperatoris, & C Cæſaris auguſti Ottonis, cleri quoque noſtri, & plebis quiſque vir melior eſſet aſſenſu transferrem, ubi in Eccleſia, cujus ego fundamenta jeci in honore beatiſſimæ Dei genitricis & virginis Mariæ, ſanctique Lamberti pontificis, & martyris, (*b*) de prædiis quæ vel precariis, vel ingenio quolibet contraxi, quæve de antiquioribus eccleſiæ rebus rationabiliter his addere potui, ſecundum ſtatuta canonum, & decreta, vel conſilio confratrum meorum, quorum id intererat, cum præceptis regiis oves Dominicas, quæ ſummi paſtoris vocem audiant, pro captu meo facere deſtinavi, quorum vitam conſtituimus ut (*c*) unum cibum capiant, propter dormiant, prælatis obediant, nihil citra præfixam ſibi legem faciant, ad ſummam domitores exiſtant ſuæ voluntatis, ut pax illis ſit in terra hominibus bonæ voluntatis. Quod ut notum eſſe poſſit, non his tantum qui modo ſunt, ſed etiam poſteris noſtris hoc monimentum confirmationis conſcribi fecimus, quod & imperatoria dignitate, & Principum aſſenſu, bonorumque omnium notitia, & pro favore roborari volumus: in quo & prædia, quæ in ſupramemorato loco ad ſervientibus Deo victum, & veſtitum miniſtrare ſufficiant, & teſtes, quibus hæc probentur, aſcribi ſanximus. Eccleſiam in Bertheim, Butſeheim, Oreſeheim Wittereſlucka, Eccleſiam in Villa Beinchovum, Flaredesheim cum eccleſia, villam Benoite cum eccleſia Woltenſi, villam Camus cum eccleſia: in villa Helſi tres man ſos, in villa Althuolſe I. in villa Hakeſi II. in villa Frera V. Utheri, Geroldingum, Woromia cum eccleſia, Velez cum Eccleſia, Ruvanſeis, Sluzin. In villa Liedes manſum I. Scozes Malgreis eccleſiam in Olfejo, Summa Fumenſuſmont, marchinus, Slies, Aſleza cum Eccleſia.

Signum Ottonis invictiſſimi Cæſaris.
Signum Ottonis invictiſſimi regis.
Signum Lotharii regis.
Signum Brunonis Colonienſis archiepiſcopi.
Signum Thiederici Trevirenſis archiepiſcopi.
Vodalrici Remenſis archiepiſcopi.
Everacri Leodienſis.
Baldrici Trajectenſis.
Hideboldi Mimigadefurenſis.
Lantewardi Mindenſis.
Drogonis Oſneburgenſis.
Thiederici Metenſis.
Wicfridi Virdunenſis.
Gerardi Tullenſis.
Ingranni Cameracenſis.
Ingranni Abbatis.
Alberti Abbatis.

(*a*) f. illud

(*b*) Adde & beati Confeſſoris Martyris, quæ verba ſcriptoris oſcitantia videntur omiſſa. *Martene.*
(*c*) f. unà.

ANNO CHRISTI 967.

AD SYNODUM RAVENNATENSEM

Anno 967. aprili menſe habitam

ADDITIO.

Anno 967. Archiepiſcopatus Magdeburgenſis inſtituendi opus ſub Joanne XII. cœptum, ſed nondum abſolutum, tandem in duplici Ravennatenſi concilio peractum fuit. Horum conciliorum aliud aprili menſe anni 967. habitum eſt, eidemque adfuit cum Othone I. imperatore Joannes pontifex, a quo data eſt pro ea erectione bulla ſtatim B hic a me ex Lunigii ſpicilegio eccleſ. pag. 12. num.44. in ſupplem. afferenda. Conciliare verò decretum, quod potius dicendum eſſet ſtipulatio conventionis inter epiſcopum Halberſtadenſem, & eos, quorum intererat, ut archiepiſcopatus ille erigeretur, ad concilium Ravennatenſe alterum anni 968. pertinet. De quo tamen poſteriori Ravennatenſi concilio inferius agemus.

JOANNIS XIII. PAPÆ BULLA

In ſynodo Ravennatenſi data pro inſtitutione archiepiſcopatus Magdeburgenſis.

Joannes epiſcopus ſervus ſervorum Dei, epiſcopus urbis Romæ, archiepiſcopis, epiſcopis, & cunctis timentibus Deum, omnique cœtui Chriſtianorum.

NOtum eſſe volumus, qualiter inſpirante ſancto Spiritu, meritiſque apoſtolorum principis Petri, & vaſis electionis ſanctiſſimi Pauli, ac millia millium martyrum Chriſti, Roma caput totius mundi, & eccleſia univerſalis ab iniquis pene peſſundata, a Domino Ottone auguſto imperatore, a Deo coronato Cæſare, & magno & ter D benedicto, anno apoſtolatus noſtri ſecundo, ipſiuſque prænominati noſtri ſpiritualis filii ſanctiſſimi imperii ſexto, erecta eſt, & in priſtinum honorem omni reverentia redacta. Ipſo namque anno una nobiſcum, favente, & conſentiente inviсtiſſimo prædicto imperatore, acta eſt magna ſynodus Ravennæ XII. Kal. maji, convenientibus archiepiſcopis & epiſcopis circumquaque ex omni Italia, reſidentibus nobis in eccleſia B. Severi confeſſoris Chriſti, & ibi ſtatutis omnibus rebus eccleſiaſticis, ſecundum ſtatuta canonum, & decreta anteceſſorum noſtrorum, idem ſanctiſſimus imperator ardentiſſimo cœpit amore perquirere, quomodo E noſtra apoſtolica auctoritate a primordio nomen chriſtianitatis in aquilonaribus partibus dilataretur. Nos verò ejus animum in Dei ſervitio ita mirificè detentum mirantes, connivere ei dignum duximus, ſtatuentes, præſente & conſentiente S. Synodo, & ipſo imperatore, ut Magdeburg ſita juxta Albiam fluvium, ubi ipſe a Deo benedictus imperator corpus ſancti Mauritii cum multis martyribus collocaverat, & miræ magnitudinis eccleſiam conſtruxerat, deinceps metropolis ſit & nominetur auctoritate B. Petri apoſtolorum principis, & ea, qua prædeceſſores noſtri Conſtantinopolim ſtatuerunt. Ideo quia filius noſter, ſæpe jam nominatus Otto, omnium auguſtorum auguſtiſſimus, tertius poſt Conſtantinum, maximè Romanam eccleſiam exaltavit, conceſſimus, ut non poſterior ſit cæteris urbibus Metropolitanis, ſed cum primis prima, & cum antiquis antiqua inconvulſa permaneat. Suffraganeos vero eidem metropoli omnes unanimiter præordinavimus, Brandenburgenſem epiſcopum, & Havelbergenſem, iis cunctis quibuſcumque imperator vo- C luit in urbe Magdeburg archiepiſcopus conſecretur. Poſtea verò idem archiepiſcopus & ſucceſſores ejus habeant poteſtatem per congrua loca, ubi per illorum prædicatione chriſtianitas creverit, epiſcopos ordinare nominatim, nunc & præſentialiter Merſeburg Cici, & Miſni, a præſenti decima Indictione perpetualiter confirmamus permanendum. Statuentes apoſtolica cenſura, ſub divini judicii obteſtatione, & anathematis interdictionibus, nulli licere noſtrorum ſucceſſorum, atque pontificum, vel alii cuilibet perſonæ, hæc, quæ a nobis pia intentione ſtatuta ſunt in quoſcumque convellere, ſed potius firma ſtabilitate inconvulſa manere definimus. Si quis autem, quod non credimus temerario auſu contra hoc noſtrum apoſtolicum agere præſumpſerit decretum, ſciat ſe anathematis vinculis innodatum, & a regno Dei alienum, & cum impiis æterno ſupplicio deputatum. Et vero qui pio amore obſervator hujus noſtri privilegii extiterit, benedictionem a miſericordiſſimo Domino Deo noſtro conſequi mereatur, & vitæ æternæ particeps, atque cum ſanctis omnibus ſine fine lætetur. Scriptum per manum Stephani notarii, regionarii & ſcrinarii Sanctæ Romanæ eccleſiæ in menſe aprili, & Indict. X. Johannes ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ præſul huic decreto a nobis facto pro confirmatione ſubſcripſi. Signum domini Ottonis piiſſimi imperatoris. Ego Rudoaldus patriarcha ſanctæ Aquilegienſis eccleſiæ interfui, conſenſi, & ſubſcripſi.

Sequens pariter decretum in eodem concilio Joannes dedit pro confirmanda donatione quadam Bononienſibus canonicis ab eorum epiſcopo facta. Ughellius quidem tom. II. in Bononienſibus pag. 13. nov. edit. in annum 969. illud confert, invitis tamen omnibus temporis characteribus. Indictio enim X. anni Ottonis & Joannis cum anno 967. congruunt, quo reipſa Joannes Ravennæ cum epiſcopis Italicis agebat, ut ipſe eodem decreto ſuo prodit. Ita ergo Joannes in eo Ravennatenſi conventu edixit. JO-

ANNO CHRISTI 967.

JOANNES EPISCOPUS

Servus servorum Dei.

CUm ego Joannes sanctæ, & apostolicæ Romanæ ecclesiæ XIII. papa residerem in Ravennate civitate una cum meis, & Italicis episcopis, adfuerunt præsentiæ nostræ religiosi presbyteri & diaconi S. Bononiensis ecclesiæ, ac pro universo clero canonicæ congregationis humo prostrati, nostros osculantes pedes, obtulerunt epistolam tuitionis sanct. rec. Domini Leonis V. papæ, ut nullam donationem, vel redditum publicum facerent. Unde compuncti divina misericordia ad eorum petitionem commodavimus sensum; & ideo a præsenti decima indictione omnibus ducibus, marchionibus, comitibus, judicibusque, & universo populo a magno usque ad parvum in Bononiensi oppido commorantibus, dilectis fidelibus nostris notum esse volumus, ut omnes Bononiensis ecclesiæ filii, idest sacerdotes, & levitæ, seu cunctus clerus ingesserunt nostro apostolatui, vim, ac violentiam perpeti in suis facultatibus, & rebus, & possessionibus, & publica ab illis exigi servitia, tam in ecclesiasticis, quam in suis mobilibus, & immobilibus substantiis: quod contra omnium statuta sanctorum Patrum, & canonicam auctoritatem esse cerneretur. Quare illorum calamitatibus condolentes, per has nostras literas omnino interdicimus & prohibemus, eorum nihil ab eis, vel successoribus illorum exigi ab aliqua magna parvaque persona, quæ illis jure, & legaliter compertum. Insuper interdicimus, ut nec portaticum, neque ripaticum, aut teloneum, sive ostaticum, neque paratam, vel sacramentum, quod dici nefas est, faciant. Sed sine aliquorum hominum publicas sibi gerentium actiones, perturbatione atque molestia persistere securi, quietique nullam sustinentes violentiam in suis facultatibus vel omnibus rebus tam mobilibus, quam immobilibus, tam de suis, propriis, quam etiam de ecclesiasticis; sed in Dei servitio, & laudibus quieti, & pacifici perseverent, quatenus pro nobis, & cuncto populo christiano securi Dominum quotidie exorent. Datum 18. cal. maii, pontificatus nostri anno 2. Othonis imperatoris an. 6. indictione suprascripta.

VERONENSE CONCILIUM DIOECESANUM

Pro mandandis exequtioni decretis Concilii Ravennatensis

A Ratherio Veronensi episcopo anno 967. celebratum.

Anno 967. RAtherius Veronensis episcopus inter præsules concilio Ravvennatensi anni 967. adfuit, idque de se affirmat ipse Ratherius in epistola ad Ambrosium apud Pez in codice diplomatico col. 94. Mox ab eo concilio expeditus, sedique suæ restitutus, concilium habuit, ea exequuturus quæ Ravennæ in concilio cum cæteris patribus stabiliverat. Quænam illa fuerint, paucis verbis idem Ratherius in eadem epistola indicat, cujus proinde fragmentum, cum simul concilii Ravennatensis acta expediat, ut hic darem, operæ pretium arbitratus sum.

RATHERII VERONENSIS EPISCOPI AD AMBROSIUM EPISTOLA

De rebus a se post reditum a Synodo Ravennate actis.

CElebrata mediante aprili universali Synodo Ravennæ, reversus convocavi ex omnibus nostræ Diœcesis plebibus presbyteros & diaconos, relaturus ex præcepto serenissimi imperatoris, quæ inibi constituta sunt. Ad concilium omnes. Cumque versutia mihi semper rebellium, vitæque meæ insidiantium nostræ matris ecclesiæ majorum venire quidam sint dedignati, illorum ex his, qui convenerant, aliqui cum maxima deliberaverunt superbia, quod neque mulierositatem relinquerent, neque ab officio cessarent, quos comprehendi & custodiæ mancipari usque ad satisfactionem præcepi. Satisfactionis vero summam in restaurando, sive quod verius est, decoranda beatæ Genitricis ecclesia spe hujusmodi contuli, ut quia illi in agenda pœnitentia inefficacissimi, utpote ebriosissimi erant, matris intercessio Domini illis saltem obtinere dignaretur veniam, qui ex se emendationem aliam facerent nullam.

CON-

CONCILIUM ROMANUM

Pro variis ecclesiæ Dei rebus disponendis

A Joanne XIII. præsentibus Ottone Magno, & Ottone ejus filio imperatoribus

Anno 967. exeunte & 968. ineunte celebratum.

CElebris hujus Synodi, cujus acta deperierunt, monumenta tria supersunt, quorum alterum est bulla Joannis XIII. pro insigni Parthenone Grandersehimensi, quod sub tuitione, & munimine S. R. E. excipit, quam bullam in eo concilio datam B integram in suam bullam transtulit Innocentius III. & unà cum illa legenda est apud Lunig spicileg. eccles. in Grandersehimensibus in supplem. pag. 37. ex quo hic damus. Aliud vero est bulla altera ejusdem pontificis pro jure libertatis a subjectione Trevirensis archiepiscopi monachis S. Maximini Trevirensibus decernendo, extatque pariter apud Lunigium in Spicileg. pag. 262. ex quo pariter hic editur. Tertium denique cæteris insignius est bulla Joannis in hoc ipso concilio data pro erectione episcopatus Misnensis, cui longo ordine subscripti leguntur episcopi illi, qui concilio huic affuerunt. Quanquam vero ex illis plures C subscripti Ravennatensi concilio isto eodem anno coacto leguntur; sunt tamen quidam ab illis plane diversi, quorum nomina & episcopatus scire ad conciliarem & ecclesiasticam historiam maximè conducit. Ita E. G. inter episcopos sese offert Luzo episcopus Cremonensis. Per hæc quidem tempora Cremonensem cathedram tenebat Luitprandus, sed cum a legatione Constantinopolitana *nondum forte* rediisset, ideo vacantem cathedram Luzo, vel Luizo administrabat. Rediit tamen quo tempore Synodus altera Ravennatensis anno eodem 968. at Romana ista serius convenit. Qua de causa ejus nomen inter episcopos, qui institu- D tioni archiepiscopatus Magdeburgensis assensum præbuerunt, legitur. Ex quo discimus, subscriptiones illas ad secundum Ravennatense concilium pertinere.

JOANNIS XIII. PAPÆ BULLA

Ad Gerbergam abbatissam Grandersheimensem.

JOhannes episcopus, servus servorum Dei, meritis & sanguinis claritate rutilanti, dilectissimæ nobis in Christo filiæ Gerbergæ, venerabili abbatissæ monasterii sanctorum confessorum Innocentii, & Anastasii, quod Gandersheim nuncupatur, atque posteris E suis in perpetuam salutem benedictionemque apostolicam. Si piis votis ac petitioni assensum præbemus, omnipotenti Deo nos placere credimus. Quapropter universis sanctæ catholicæ ecclesiæ filiis præsentibus & futuris notum esse volumus, quod in Synodo, quæ apud corpus beatissimi Petri apostolorum principis acta est in mense decembris, & indictione undecima amabiles Deo ac spirituales filii nostri, Otto major, & minor, serenissimi imperatores augusti apostolicam paternitatem nostram humiliter obsecrare dignati sunt, coram archiepiscopis, & episcopis, videlicet Italicis, & ultra Montanis numero triginta & sex, quatenus præfatum monasterium Ganderseim, quod constat esse sub tuæ filiationis regimine situm in regno citerioris Saxoniæ ad honorem prædictorum confessorum Christi Innocentii, & Anastasii, auctoritatis nostræ præsidio muniremus, & sub tuitione jureque sanctæ sedis apostolicæ perpetim susciperemus. Quorum piis congaudentes petitionibus alacri mente id fieri decrevimus, præcipientes ex ea, qua vice clavigeri cœlestis regni fulcimur, auctoritate, ut prænominatum venerabile cœnobium nemo unquam secularium possideat, neque ex decimis & possessionibus ejusdem quicquam sibi aliquis usurpet, non rex, non marchio, non comes, non episcopus, nec quilibet princeps quacumque potestate præditus, nisi forte tuendi ac defendendi causa, & hoc nonnisi tua & ejus, quæ pro tempore regularis fuerit, abbatissa, sobria fiat permissione. Esto igitur ad laudem omnipotentis regis abbatissa ejusdem monasterii, & subditas timi sorores ad cœlestis patriæ gaudia expetenda instigare prudenti magisterio non cesses. Sit semper eisdem sororibus facultas sive licentia ex ipsa sua congregatione post obitum abbatissæ aliam sibi matrem, secundum regulam suam, substituere, & quam digniorem viderint pari animo & consensu habeant potestatem eligere. Confirmamus vero & corroboramus ipsi sancto monasterio omnes res & possessiones mobiles & immobiles, quas nunc habet, & in antea, Deo opitulante, habere debet quolibet jure acquisitionis, ita ut amodo, & usque in finem secula (*a*) licenter eas teneat & possideat, omnium hominum contradictione remota. Si quis autem contra hujus nostri apostolici privilegii tutelam agere temptaverit, & ex his, quæ a nobis decreta sunt, aliqua pervertere molitus fuerit, hunc cum auxilio sanctæ, & individuæ Trinitatis, & interventu Beatæ Mariæ semper virginis, omniumque sanctorum, ex auctoritate beatissimi Petri apostolorum principis cum assensu comprovincialium pontificum, & omnium hujus nostræ sanctæ sedis suffraganeorum episcoporum excommunicamus, & a liminibus sanctæ Dei ecclesiæ, omniumque christianorum societate separantes perpe-

(*a*) *f. seculorum.*

ANNO CHRISTI 967. 968.

petualiter anathematizamus. Scriptum per manus Stephani Scriniarii sanctæ Romanæ ecclesiæ, in mense & indictione supra dicta undecima. Benevalete. Dat. Kal. Januarii per manus Widonis episcopi sanctæ sylvæ candidæ ecclesiæ & Bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ. Anno Deo propitio pontificatus Domini Johannis summi pontificis, & universalis tertii decimi papæ in sacratissima sede beati Petri apostoli tertio, imperatoribus serenissimis dominis, Ottone majore, & minore. Anno imperii majoris sexto, minoris verò primo. In mense & indictione undecima.

ALTERA EJUSDEM JOANNIS BULLA

in eadem Synodo data

Ad Theotfridum abbatem S. Maximini Trevirensis.

JOannes episcopus, servus servorum Dei, venerabili abbati, amabili nobis in Christo filio Theitfrido apostolicam benedictionem, & salutem. Congruit apostolico moderamini, pia religione pollentibus benevola compassione succurrere, & poscentium animis alacri devotione impartire assensum, ex hoc enim lucri potissimum a Conditore omnium Deo proculdubio promeremur, dum venerabilia loca opportune ordinata ad meliorem fuerint statum reducta. Igitur quia religiositas tua petit, ut monasterio tuo, quod in suburbio Trevirensi in honorem beatissimi confessoris Christi Maximini constructum esse dignoscitur ob conservandam tibi, atque fratribus vel successoribus tuis monasticæ tranquillitatis normam sanctæ apostolicæ nostræ (cui authore Deo præsidemus) ecclesiæ privilegium concedamus, piæ tuæ petitioni benevola intentione assensum accommodare curavimus, decernentes apostolicæ authoritatis præcepto, ut congregatio Deo, sanctoque Maximino religiose deserviens, sicuti a carissimo filio nostro Ottone, cæterisque regibus, vel imperatoribus Francorum concessum est, liberam deinceps habeant potestatem creandi inter se, quem secundum Deum sibi abbatem elegerint, nec aliqua cujuslibet dignitatis persona infra monasterium, nisi a te aliove abbate successore tuo vocatus, quicquid pro suo libitu ordinare vel temere exercere præsumat. Præterea apostolica nostra auctoritate omnimodis interdicimus, ne cui unquam ecclesiæ vel sedi concambio, vel alio aliquo negotio subdatur, sed tali libertate & immunitate, sicut Prumiense monasterium, cæteraque loca regalia inoffensè & perpetualiter semper fruatur. Ipse autem locus monasterii perenniter sub Mundiburdio regum vel imperatorum filiorum, scilicet sanctæ Romanæ ecclesiæ præcepto apostolico jubemus, ut permaneat nulli unquam personæ beneficiarius, aut invadendus pateat, sed ad usus & tranquillitatem monachorum ibi sub regula sancti Benedicti Deo militantium absque ullius contradictione libenter permaneat. Ad cumulum quoque, vel augmentum monasticæ tranquillitatis adjicimus, ne qua cujuslibet dignitatis persona quicquam vel minimum alienare, vel minuere de rebus ecclesiæ præsumat tam ex his, quæ modo monasterio tuo collata sunt, quam ex his, quæ cæteri fideles indies collaturi sunt. Si quis autem (quod absit) nefario ausu præsumere hæc, quæ a nobis ad laudem Dei omnipotentis pro stabilitate jam dicti venerabilis cœnobii statuta sunt, infringere, aut in quocumque violare studuerit, ex authoritate Dei omnipotentis per interventum beati Petri apostolorum principis (cujus vice fungimur) & nostræ humanitatis apostolicæ constitutionem, & assensum omnium comprovincialium, sive suffraganeorum episcoporum anathematis vinculo inextricabiliter innodamus. Scriptum per manus Stephani Scriniarii sanctæ Romanæ ecclesiæ, lectum in synodo Romæ habita, assidentibus divis imperatoribus Ottone magno, filioque ejus æquivoco, anno imperii majoris sexto, junioris primo. Datum IV. nonas januarii.

TERTIA EJUSDEM BULLA

in ea Synodo data.

Johannes episcopus, servus servorum Dei.

SI semper sunt concedenda, quæ piis desideriis congruunt; quanto potissimum quæ divini cultus prærogativa noscuntur, non sunt omnino abroganda; quæ sunt a largitoribus non solum poscenda, sed vi caritatis proculdubio exigenda? Habita igitur Synodo & multorum venerabilium patrum, coepiscoporumque nostrorum conventu, Romæ in ecclesia B. Petri principis apostolorum, assidentibus augustissimis imperat. Ottonibus utrisque; anno scilicet imperii, majoris sexto, minoris primo, iidem gloriosissimi impp. postularunt a nobis, quatenus monasterium, quod pro remedio animarum suarum primitus construi, & in honore B. Johannis evangelistæ consecrari fecerunt, super ripam fluminis, cui nomen est Albia, in civitate Misina, sita videlicet in provincia, quæ dicitur Talemence, cui etiam monasterio virum venerabilem, nomine Burchardum honorificè præfecerunt, privilegiis apostolicæ sedis decoraretur; ut sub jurisdictione sanctæ ecclesiæ nostræ, cui Deo authore præsidemus, constitutum, nullius alterius ecclesiæ ditionibus summittatur. Pro qua re piis desideriis faventes, hac nostra auctoritate id, quod exposcitur, effectui mancipamus: interponentes tamen ea, quæ & ipsi principes nostri innumeris privilegiis cupiunt exponi, & cunctis in Christo fidelibus manifesta fieri. More antiquorum impp. hi duo imperatores, pater, & filius, nobis assidentes Misnensi episcopatui terminum imposuerunt, nominando fines & determinationes locorum, sicut infra tenetur. Ubi caput & fons est aquæ, quæ dicitur Odera; inde quasi recta via usque ad caput Albiæ; inde deorsum in occidentalem partem, ubi divisio duarum regionum est Behem & Nisinen. Ibidem ultra Albiam, & per silvam in occidentalem partem, usque ad

ANNO CHRISTI 967. 968.

ad caput Mildæ, & ſic deorſum per ambas plagas ejuſdem fluminis, uſque dum Milda intrat in Albiam; (nec non ob hoc diximus in occidentali plaga, quia multæ villæ pertinent ad orientales urbes infra eumdem terminum) & ſic ſurſum & ultra provinciam Nizizi, ad ipſum terminum ſine dubio: Nec non in altera parte Luzici, & Selpoli, & ſic uſque ad civitatem Sulpize, illam videlicet infra eumdem terminum, & inde in aquam quæ dicitur Odera, & ſic Odera ſurſum, uſque ad caput ejus. Omnes verò quemadmodum hi præſentes imperatores ſtatuiſſe fatentur, qui infra iſtum terminum habitant, in omni fertilitate terræ, frugum & pecudum in argento & veſtimento, nec non, quod Teutonici dicunt, (*a*) Ubercota, & Telunga, familiarum inſuper tota utilitate, & in omnibus rebus, quibus mortales utuntur, in diverſis modis decimationes, quas Deo cuncta gubernanti debent, ad Miſinenſem eccleſiam, primo Deo, deinde S. Johanni evangeliſtæ, univerſa dubietate procul remota, perſolvant, referant, & reddant. (Teſtantur etiam iidem præſentes nobiliſſimi imperatores quasdam res ſui juris, ac proprietatis eidem ſanctæ Miſinenſi eccleſiæ, cui venerabilis epiſcopus Burchardus præeſſe dinoſcitur, pro remedio animarum ſuarum in proprium dediſſe, hoc eſt tributorum ſuorum in quinque regionibus partes decimas, in Talemence, in Niſa, in Milezaſane, in Luzice, in Diedeſa: ut antea, quam Comes earumdem regionum partem ſibi ad ipſis conceſſam auferat, atque diſtribuat, decimas per totum ac per integrum jam dictæ ſanctæ Dei eccleſiæ perſolvat, ideſt in melle, cruſina, (*b*) ſolutione argenti, mancipiis, veſtimentis, porcis, frumento, & in omnibus rebus, quæ ad fiſcum prædictorum impp. pertinere videntur, ſanctæ Miſinenſi eccleſiæ, nec non S. Johanni evangeliſtæ ſui juris theloneum, a civitate, quæ dicitur Belegora, uſque ad ejuſdem Miſinenſis eccleſiæ portum, ſurſum, indeque denuo per ambas plagas præfati fluminis Albiæ deorſum, ſicque infra præfinitum terminum ubicumque manus negotiatorum ultra Albiam huc illucque ſeſe diverterit, ex integro, & absque ulla contradictione eidem prænominatæ ſedi Miſinenſi, perſolvi & tradi perenniter conſtituiſſe). Et ideo in Chriſto ſanximus firmiterque conceſſimus, ut nullus Metropolitanus, nullus epiſcopus, nulla etiam magna vel parva alterius ordinis, & gradus perſona præter ſedis apoſtolicæ antiſtitem, infra terminos Miſinenſis eccleſiæ, cui venerabilis epiſcopus Burchardus præeſſe dinoſcitur, quemquam ordinare, dijudicare, excommunicare, vel aliquid temerè exercere, ullo modo præſumat. Statuentes etiam apoſtolica cenſura, ſub divini judicii obteſtatione, & validis atque atrocibus anathematis interdictionibus, ut nullus imperator poſt hac, aut rex nullus, ſive quiſpiam alius, cujuſcumque ſit dignitatis poteſtate præditus, ejuſdem eccleſiæ cauſis præſumat incumbere, vel minimum quiddam ex his, quæ ad illud monaſterium S. Johannis pertinere videntur, cui Burchardus epiſcopus præſidet, aut ſibi temere vindicare, aut alicui magnæ parvæque perſonæ pro beneficio dare, aut quoquolibet modo inde auferre vel alienare audeat. Promulgamus etiam, & hoc auctoritate B. Petri Apoſtolorum principis, coram Deo, & terribili ejus futuro examini per hujus noſtri privilegii, atque conſtituti vim interminamus, ne quis mortalium ſibi licere exiſtimet, aliquid ex poſſeſſionibus Miſinenſis eccleſiæ, tam ex his quæ antehac orioſiſſimis imperatoribus Ottone, & ejus æquivoco filio, vel a cæteris chriſtianis, eidem ſancto loco oblata, atque collata ſunt, quæque poſtmodum ſunt conferenda, ut profectò juxta id quod ſubjectum eſt, idem venerabilis locus apoſtolico hoc privilegio inconcuſsè donatus permaneat. Si quis autem, quod minimè optamus, nefaria auctoritate hæc, quæ a nobis ad laudem Dei pro ſtabilitate ſæpedicti monaſterii ſtatuta ſunt, refragare præſumpſerit, noſtrique præcepti tranſgreſſor extiterit, ſciat ſe anathematis vinculo innodatum, & cum Diabolo, atque Juda traditore Domini noſtri Jeſu Chriſti æterni incendii ſupplicio deputatum. At verò qui pio intuitu hujus apoſtolici conſtituti obſervator extiterit, benedictionis gratiam a miſericordiſſimo Domino Deo multipliciter conſequatur, & vitæ æternæ particeps effici mereatur. Scriptum per manus Stephani Scrinarii ſanctæ Romanæ eccleſiæ, in menſe decembri, Indictione undecima. Signum Domini Ottonis minoris imp. Auguſti. Petrus Ravennenſis eccleſiæ archiepiſcopus ſubſcripſit. Rodaldus patriarcha Aquilejenſis ſubſcripſit. Sigolfus epiſcopus S. Placentinæ eccleſiæ conſenſi, & ſubſcripſi. Udalricus epiſcopus S. Pergamenſis eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi. Siggo Pledenſis (*c*) eccleſiæ epiſcopus conſenſi & ſubſcripſi. Benedictus epiſcopus S. Fulinenſis (*d*) eccleſiæ conſenſi & SS. Johannes epiſcopus S. Normienſis (*e*) eccleſiæ ſubſcripſit. Johannes epiſcopus S. Gallienſis (*f*) eccleſiæ ſubſcripſit. Johannes epiſcopus S. Arinenſis (*g*) eccleſiæ interfuit & ſubſcripſit. Humbertus epiſcopus S. Lavienſis (*h*) eccleſiæ conſenſi, & ſubſcripſi. Gerhardus epiſcopus Faventinæ eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi. Aufredus epiſcopus Vercenſis (*i*) eccleſiæ conſenſi, & ſubſcripſi. Zenobius epiſcopus Feſolanæ eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi. Gaidolfus epiſcopus Firminæ (*k*) eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi. Ego Petrus epiſcopus Kamerinæ eccleſiæ ibi fui & ſubſcripſi. Eberhardus epiſcopus Aretinæ eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi. Stephanus epiſcopus Narninienſis eccleſiæ conſenſi & ſubſcripſi. Alberinus epiſcopus Auſculanus ſubſcripſi. Antonius Brixienſis (*l*) eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi. Diotericus Metenſis eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi. Lanvvardus Mindenſis epiſcopus, ſubſcripſi. Huibertus epiſcopus ſubſcripſi. Luzo epiſcopus Cremonenſis ſubſcripſi. Johannes epiſcopus Turdonenſis (*m*) ſubſcripſi. Adelbertus epiſcopus ſubſcripſi. Otger epiſcopus ſubſcripſi. Sichelinus Florentinus epiſcopus ſubſcripſi. Albericus epiſcopus ſubſcripſi. Artingo Auſinianæ eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi. Inſinno Laucanenſis (*n*) eccleſiæ epiſcopus

(*a*) Vide Duchang. Gloſſ. in *Ouercoupunga*.

(*b*) Veſtis pelliceæ genus. Duchan. V. *Cruſna*.

(*c*) *Blerenſis*.

(*d*) *Fulginenſis*.

(*e*) *Narnienſis*, ſed inferius eſt *Stephanus Narnienſis*.

(*f*) *Callienſis*.

(*g*) *Ariminenſis*.

(*h*) *Lunenſis*.

(*i*) *VVigfredus Virdunenſis*.

(*k*) *Firmana*.

(*l*) Ita legendum, cum apud Labbeum ſit *Briſunenſis*.

(*m*) *Terdonenſis*.

(*n*) *Lavicanenſis*.

pus ſubſcripſi. Ertemarius Ancias epiſcopus ſubſcripſi. Julianus epiſcopus Nucerinus ſubſcripſi. Stephanus Cerviæ eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi. Atto Senegaliæ eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi. Lupus Spoltrinus epiſcopus ſubſcripſi. Lyndo Cluſianæ eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi. Data III. non. Januarii per manus Widonis, epiſcopi ſanctæ Silvæ candidæ eccleſiæ, & bibliothecarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ. Anno Deo propitio, A pontificatus Domini Johannis ſummi pontificis, & univerſalis tertii decimi papæ, in ſacratiſſima ſede B. Petri apoſtoli tertio, imperantibus Dominis piiſſimis Auguſtis Ottone, & ejus æquivoco filio, a Deo coronatis magnis imperatoribus, Anno majoris imperii ſexto, & minoris primo in menſe Januario, Indictione ſupra dicta undecima.

(Loc. Sign.)

RAVENNATENSE CONCILIUM ALTERUM

Pro abſolvenda archiepiſcopatus Magdeburgenſis inſtitutione, Anno 968. octobri menſe, præſente Ottone I. & Joanne XIII. celebratum.

RAvennatenſia concilia duo pro ſtabilienda Magdeburgenſis archiepiſcopatus inſtitutione diſtinguenda eſſe Pagius in critica Baronii ad A. 967. num. 4. & 5. dudum animadverterat; conſtatque planè ex narratione rei ea de cauſa geſtæ in iiſdem conciliis, alterum ab altero ſeſquianno ſejungi. Ex his vero in meis ad Pagium adnotationibus deduxi alterum Ravennatenſe concilium Octobri menſe anni 968. conveniſſe. Id verò ex calculi ſupputatione deduxi: tum pariter ad poſtremum hoc concilium referenda ea omnia inſtrumenta cenſui, quæ Ravennæ Octobri menſe anni illius, ſive a Joanne XIII. ſive ab Ottone I. imperatore ad cauſam illam pertinentia data ſunt. Ex his quædam ſuppeditat Lunig, quæ cum ad acta ejus concilii referri poſſint, ideo ex eo huc tranſferuntur.

JOANNIS XIII. BULLA

AD ADALBERTUM MAGDEBURGENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Primatum illi inter univerſos Germaniæ præſules, & æqualem cum primariis Galliæ honorem conſtituit.

Johannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto nobis in Chriſto confratri, Adalberto S. Magdeburg. eccleſiæ archiepiſcopo in Domino æternam ſalutem.

Ex Lunig. Spicil. pag. 15. SI ea loca, quæ ad ſalutem maximè populi & gentis ad Deum converſionis fundata ſunt privilegio noſtræ auctoritatis munimus & decoramus; hoc ad provectum & divinæ religionis cultum pertinere nullo modo dubitamus. Igitur quia ſedem Magdeb. cui Deo authore præſides, noſtra tuorum- D que comprovincialium authoritate archiepiſcopalem eſſe decrevimus, quem inter cæteras eccleſias ordinem, vigorem, primatum, & æquitatem habere in poſterum debeat, apoſtolicæ ſedis privilegio muniri ſanximus. Dei igitur omnipotentis auctoritate, & B. Petri, apoſtolorum principis, & noſtra, te tuoſque ſucceſſores in perpetuum, & eccleſiam tuam omnium eccleſiarum archiepiſcoporum, & epiſcoporum, qui in Germania ſunt, ordinati in ſedendo, in judicando, in confirmando, in ſubſcribendo, in ſententiis dandis, omnique eccleſiaſtico ordine primatum habere volumus. Eorum verò, qui ſunt in Gallia, item Mogonciens. E Trevirenſ. & Colonienſ. eccleſiæ in omnibus parem honorem & ſimilem vigorem præſenti privilegio confirmamus. Cæterum, more Romanæ eccleſiæ, eccleſiam tuam duodecim presbyteros, & ſeptem diaconos, & vigintiquatuor ſubdiaconos Cardinales, qui ſandaliis & liſinis utantur habere volumus. Super hoc verò iiſdem presbyteris, & abbatibus eccleſiæ ſancti Johannis Baptiſtæ C in ſuburbio ejuſdem civitatis conſtructæ tunicis uti concedimus. Quibus exceptis & epiſcopis ſuper altare in honorem B. Mauritii dedicatum miſſam celebrare aliquis nullo modo præſumat, quod non ad ſuperbiam, ſed ad loci ſanctitatem ſpeciali reverentia præſenti privilegio munimus, & decoramus. Quapropter frater fraterrime, Dominicorum ſalubriter reminiſcens mandatorum ita in commiſſæ plebis regimine, lucrandiſque animabus invigila, ut redemptori noſtro fructum bonæ operationis, in quo lætari poſſis, exhibeas. Scriptum per manum Stephani Scriniarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ in menſe octobri indict. XII.

ALTERA EJUSDEM AD EUMDEM BULLA.

Conſecrationem epiſcoporum omnium inter Albiam & Salam, juſque pallii illi & ſucceſſoribus tribuit.

Johannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, chariſſimo confratri noſtro Adalberto ſanctæ Magdeburgenſis eccleſiæ Archipræſuli in Domino æternam ſalutem.

ITA te, frater chariſſime, & coepiſcope noſter vita moreſque tui hactenus idoneum reddidere, ut multa tibi credere, plura etiam committere, ſicut bono diſpenſatori, non hæſitemus. Igitur quia ad paſtorale culmen plebis tuæ, & comprovincialium tuorum, & noſtra poſt Deum te authori- Ex eodem pag. 16.

ANNO CHRISTI 968.

thoritas promovit, & quia tanta Sclavorum plebs ultra fluvios Albiam & Salam, scilicet Deo noviter acquisita, paucis pastoribus minime tueri potest, qualiter episcopi tuæ sedi subjectis parochias rationabiliter, & caute dividas, & distribuas, suæ dispensationis & discretionis examini committo; & hoc serenissimi spiritualis filii nostri imperatoris augusti, qui ejusdem tuæ ecclesiæ fundator & auctor est, cura, diligentia, & judicio fieri, per præsentis privilegii munimen statuo, & confirmo. Si ergo ab apostolica sede, cui Deo auctore præsideo, ecclesiæ tuæ concessum, ut ab ejus rectoribus episcopi, qui ultra Albiam & Salam constituti, & constituendi sunt, post futuris temporibus consecrentur, & ipsi A ejusdem tuæ scilicet ecclesiæ archiepiscopos, sicut pro tempore fuerint, consecrent, qui pallium secundum morem Romanæ ecclesiæ a nostra sede recipiant. Unde, frater charissime, dilectationem [a] tuam admoneo & obtestor, ut animo sis solicitus, ne aliquid sibi commodi dato aut gratia, quæcumlibet supplicatio personarum in sacris ordinibus vendices, sed ad hoc officium ille perducatur, quem morum gravitas commendet, & vitæ præteritæ actio. Oramus autem omnipotentem Deum, ut sua te munitione circumagat, & sacerdotii susceptum officium operibus implere concedat. Actum per manus Stephani Scriniarii, & bibliothecarii sanctæ Romanæ ecclesiæ in mense octobri, Indictione statutum duodecima.

(a) f. dilectionem.

HATTONIS II. MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI ET PATRUM QUORUMDAM SYNODI RAVENNATENSIS

DECRETUM,

Quo loca quædam ditionis suæ a se avulsa Magdeburgensi archiepiscopo subjicit.

Ex Eodem ibid.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Hatto, divina auxiliante clementia sanctæ Moganciacensis ecclesiæ archiepiscopus. Quia sollicitudo pastorum in augmento gregis probatur; nec tantum ecclesiis nostris præesse, quantum prodesse jubemur. Idcirco nos onus nobis impositum in plura dividendum censuimus, ut dum in plures participatur, ab unoquoque nostrum jugum Christi, quod suave, & onus ejus, quod leve est, æquius, & portabilius portetur. Ad dilatandos quippe fidei christianæ terminos, & Sclavorum indomitas gentes ultra Albiam & Salam jugo Christi subdendos, in Magdeburg sedem archiepiscopalem fieri, & in Merseburg episcopum, Magdeburgensi ecclesiæ subjiciendum & ab ejus archiepiscopo ordinandum, archiepiscopali nostra auctoritate censemus, & instituimus. D Episcopos verò ultra Albiam, Brandenburgensem scilicet, & Havelbergensem, nostræ hactenus ecclesiæ subjectos, a debita nobis obedientia absolvimus, & præscriptæ Magdeburgensi ecclesiæ, ejusque archiepiscopo obedituros æque permittimus, & consentimus. Ne quam verò sancta Magdeburgensis ecclesiæ futuris, quod absit, temporibus a nostris successoribus inde molestiam patiatur, cartam consentaneam conscribi jussimus, & in præsentia serenissimi Domini augusti imperatoris, vel venerabilium episcoporum, quorum nomina inferius inserentur, legi vel recitari, & subscriptionibus corroborari & confirmari rogamus. E Ego Hatto S. Moguntinæ ecclesiæ archiepiscopus manu propria confirmavi & subscripsi. Ego Everardus sanctæ Leodicensis ecclesiæ episcopus consensi, & subscripsi. Ego Reginoldus sanctæ Rubilocensis episcopus consensi, ac subscripsi. Oldericus Pergami episcopus interfui & subscripsi. Hubertus episcopus C subscripsi. Milo episcopus subscripsi.

OTTONIS MAGNI DIPLOMA IN EO CONCILIO EDITUM,

Quo prædium quoddam archiepiscopo Magdeburgensi concedit.

Ex eodem pag. 17.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto, divina favente clementia imperator Augustus. Noverit omnium nostrorum tam præsentium, quam & futurorum industria, qualiter nos interventu dilectæ conjugis nostræ Adelheidis, filiique & coimperatoris nostri Ottonis, tale nostræ proprietatis prædium, quale nos in Bodenhusen usque ad hanc diem habuimus, cum omnibus appenditiis suis, tam in mancipiis, quam in ædificiis, terris cultis, & incultis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, in mobilibus, & immobilibus, exitibus & reditibus, quæsitis, & inquirendis, sancto Mauritio in Magdeburg liberaliter offerimus, & archiepiscopis illius ecclesiæ perpetualiter concedimus, ut teneant, & possideant, & suis usibus, sicuti res ecclesiasticas juxta libitum adjungant. Et ut hoc nostræ munificentiæ munus eidem ecclesiæ fidelibus nostrisque verius credatur, hanc cartam scribi, & annuli nostri impressione signari jussimus, quam & propria manu subterfirmavimus. Data VII. non. octob. anno Dominicæ Incarnat. DCCCCLXVIII. Indictione X. (lege XI.) anno verò regni Domini Ottonis XXXIV. imperii autem VII. Actum Ravennæ in Domino feliciter. Amen. Signum domini Ottonis magni & invi-

victissimi imperatoris augusti. Ludigerus cancellarius ad vicem Haddonis archicapellani recognovi.

DISPUTATIO INTER CATHOLICOS ET JACOBITAS CONSTANTINOPOLI HABITA.

Agentibus pro Jacobitis Joanne eorum patriarcha, & pro catholicis patriarcha CPtano, forte Polieucto.

Anno Alexandri 1280. *Christi* 969. *mense Ab, vel Augusto coram Imperatore habita.*

Siluerunt huc usque conciliorum editiones celebrem disputationem, jussu Græci imperatoris Nicephori anno Alexandri 1280. die 23. mensis Ab, ideft Augusti feria secunda, inter Jacobitarum, & catholicorum Græcorum patriarchas de fide institutam. Renaudotus to. 2. Litur. Orient. pag. 489. ejus summam e MS. codice Seguierano; integra verò acta mox e Syriaco codice vulgavit Assemanus Bibl. Orient. to. II. pag. 133. quæ tamen acta non e publicis quidem tabulis, quæ tunc forte scriptæ sint, sed e Synodica Joannis patriarchæ Jacobitæ ad Mennam patriarcham Coptorum repræsentantur. Quæ siquid referant catholicis aliquanto invidiosum, id studio partium hæretico scriptori debetur. Hæc scire juvat lectorem, antequam Synodicam ipsam legat.

SYNODICA JOANNIS PATRIARCHÆ JACOBITARUM

Ad Mennam Alexandrinum Coptorum patriarcham.

Ex Assemano Bibl. Orient. tom. 2. pag. 133.

Quum imperator ex urbe Emesa Constantinopolim rediisset, quo nos (*Joannem Jacobitarum patriarcham*) adduxerat; patriarchæ (*Polyeucto*) mandavit, ut nos arcesseret. Arcessivit ille feria quinta ante Dominicam in Hosanna, præsentibus ejus clericis. Antequam verò patriarcham adiissemus, occurrit nobis ingens hominum multitudo, qui inconditis clamoribus terrorem nobis incutere volebant, ad patriarchæ colloquium euntibus. At Deus per tuas acceptas preces patientiam nobis dedit, & fortitudinem.

Post multum vero temporis ad patriarchæ tandem ædes pervenimus, cui milites & turba magna assistebant. Salutavimus eum, & ipse salutem quoque nobis dicens, sedere nos jussit. Mox percontatus est, inquiens, *cujusnam loci patriarcha es? Antiochenæ sedis*, respondimus. Tum ille: *duo igitur patriarchæ estis, qui unam sedem tenetis; an schisma inter vos est, & tu unam sedem tenes, & alter alteram?* cui ego: *schisma*, inquam, *inter nos est*. Quod cum ille audisset, excepit: *ecquis patriarcharum te admisit quum in patriarcham ordinatus fuisti?* Respondimus: *dominus Mennas*. Ait ille: *at is hæreticus est: scripsit enim nobis epistolam erroribus plenam, ejusque in Christum fides haud orthodoxa est: Alium autem habemus orthodoxum Alexandriæ patriarcham, Eliam nomine*. Cui nos confestim responsum dedimus, prout Deus nobis suppeditavit, dicentes: *non alium novimus Alexandriæ patriarcham, præter patrem Mennam, qui est noster in Christo pater & comminister*. Tum ille: *Tua vero quænam est in Christum fides? Affirmas ipsum de cœlo descendisse, & inhabitasse in sancta Maria Virgine, & ex ea corpus connaturale nobis induisse, nec ne?* Respondi: *confiteor, Deum Verbum, qui est ante sæcula filium patris, de cælo descendisse, & inhabitasse in sancta Dei genitrice Virgine Maria, & ex ea personaliter corpus connaturale nobis, anima rationali, & intelligente præditum assumpsisse, atque ita ex ea natum fuisse Deum hominem factum absque mutatione & conversione*. His auditis: *duæ*, inquit, *sunt igitur in Christo naturæ?* Cui nos: *Christum ex duabus naturis compositum novimus: unam autem dumtaxat naturam ipsum fatemur post unionem, & unam personam Verbi Incarnati*. Et post longam disceptationem discessimus eo die.

Quum vero dies Dominica paschatis esset, etsi Liturgiæ & oblationis atque festivitatis expertes, juxta illud prophetæ: *solemnitates vestræ, in tristitiam convertentur*; arcessivit nos tamen imperator ad magnam eorum ecclesiam, ostenditque nobis ornamenta ecclesiæ, ejusque multiplicem apparatum, & stolas, & vela, & lampades, & innumerum populum, qui eo confluxerat, & magnitudinem imperii sui, existimans caducis iis rebus puerorum instar, capi nos posse. Sumpta autem eucharistia egressus imperator arcessitos nos duris sermonibus hunc in modum alloquutus est. *En Christum dividimus, ut ait Paulus, & alius quidem dicit, ego sum Cephæ, alius alterius se esse dicit, & id negat quod prior affirmat*. Cui suggerente Deo per vestras acceptas preces congruum & opportunum dedimus responsum. Et post longam confabulationem dimisit nos cum populo, a quo in paratas nobis ædes usque deducti sumus.

Dominica nova iterum adesse nos jussit imperator, & blande nos est alloquutus. *Moslemani, ait, & Judæi reprehendunt nos, auditores, & dicunt, varias inter nos hæreses esse, quosdam scilicet Melchitas, alios Jacobitas, alios Nestorianos & alios ex aliis sectis. Quæ autem, rogo, causa est schismatis inter nos & vos? Congregamini, & scrutemur scripturas, uno, duobus, aut tribus mensibus, & inquiramus ubinam sit veritas, & se-*

ANNO CHRISTI 969.

sequamur eam omnes. Hæc ait, volens nos dulcibus sermonibus capere: existimabat enim se veritatem tenere. Cui protinus respondimus, nos in ea re ab imperatore haudquaquam dissentire, simulque pro ejus incolumitate precati sumus. Rogat ille: *quem futuræ disputationi præesse ipse velim: utrum ipsum, an patriarcham aut metropolitas, vel monachos?* Respondimus, eum nos optare, quem clementissimus imperator statuisset: *quandoquidem*, ajo, *sub vestra sumus potestate; modo absit vis, & injuria*. His ab eo dimissi, ad nostras ædes regredimur.

Post biduum a patriarcha vocati accedimus. Invenimus eidem assidentes episcopos & magistratus imperii. Disputatum est. At illi nullum ex scripturis testimonium protulerunt; sed sola sui cerebri commenta producentes, eadem pertinaciter tueri conabantur, affirmantes Christo duas naturas inesse. Nos contra Christum ex duabus quidem naturis compositum; id tamen intelligendum esse ad mentem omnium sanctæ ecclesiæ Doctorum, velut in homine animam & corpus. Quumque illi reposuissent, homini quoque duas inesse naturas; contradiximus, affirmantes nos unicam agnoscere naturam compositam, nec Christum dici nisi unum, & unam voluntatem, atque operationem unam. At illi a sententia minime recessere, nec scripturarum verba attenderunt. Et quoniam identidem opponebamus, a nobis nihil ex nostro sensu affirmari, sed ea dumtaxat, quæ sancti patres, & sanctæ ecclesiæ doctores Christi Dei nostri unitatem optime intelligentes docuerant: qui non agnoscebant post unionem, nisi naturam unam Dei Verbi incarnati, atque omnino dualitatem peracta unione remansisse negabant; patriarcha subintulit. *Cedo doctores, quos vestræ opinioni, sectæque patrocinari affirmatis. Omnes*, ajo, *patres dabo, qui ecclesiam ædificarunt, fidemque confirmavere sua quisque ætate. Hujus*, subdit ille, *quam memorabas unionis testimonium mihi ex Cyrillo redde*. Quod nos actutum facturos spopondimus. Existimabat nimirum id nos numquam effecturos. Descriptam ergo Græcè obtulimus Syllogem testimoniorum, quam ad hujus voluminis calcem subjiciemus. Quum porro ea minime legeretur: *Jubes*, ajo, *ut perlegantur patriarchæ testimonia doctorum orthodoxorum, qui communi partium consensu suscipiuntur; ipsique sunt patres nostri. Et ostendite nobis ex patrum decretis, utrum Christo duas naturas ante unionem, an post*

A *illam tribuerint, nosque patrum dictis consentientes habebitis. En testimonia: sunt autem pauca quædam: ignorantes enim vestrum sermonem, cætera multa prætereunda duximus, ut inde fidei nostræ veritatem certitudinemque cognoscatis, neque nos imperitos atque erroribus implicitos existimetis*. Ad hæc conticuere illi, hoc tantummodo subdentes, Gregorium theologum in priori epistola ad Caledonium Apollinari objicere, eumdemque graviter reprehendere, quod Christum negaret assumpisse corpus perfectum, anima rationali intelligente præditum: duasque naturas sicut animam, & corpus Christo asserere. Tum verò: *percurrite*, ajo,
B *epistolam ab initio usque ad calcem, & perspicietis, quomodo sanctus doctor unionem definiat in eadem epistola, quam protulistis, & quomodo affirmet*: non alius est & alius; absit: sed uterque in unione, & commistione unus: Non quod sanctus Gregorius inducat in Christo commistionem, & confusionem; sed quia veritatem unionis certam, atque indubitabilem reddere voluit, Christumque unum esse, & agnosci in corpore; nec duabus constare naturis, sicut dicitis. At illi sententiam suam pertinacissimè tuentes: *en ergo*, ajebant, *commistionem, & confusionem facitis, & divinitatem passam fuisse affirmatis, si unicam naturam asseritis*. Unus por-
C ro Deus novit, quæ gesta fuere, & quæ in hac nostra cum illis disputatione disseruimus: quoniam duodecies hactenus nos ad collationem provocarunt.

Hæc verò sunt testimonia (*a*) quæ græcè scripta eis obtulimus consona doctrinæ sancti Cyrilli: quorum primum est ejusdem Cyrilli ex sermone Athanasii de Incarnatione Dei Verbi &c. Vos itaque legite & expendite omnes ejusmodi textus, quos Spiritus Sanctus loquutus est per ora sanctorum patrum, & quidquid demonstravit S. Pater Cyrillus in omnibus suis libris, quorum lux est lux solis: quæve idem circa incarnationem Dei Verbi ostendit: quoniam ubi ana-
D thematizat, & affirmat mentem speculationi intentam videre duas naturas ad unionem, & compositionem venire in Christo, nosque confiteri unam naturam, unamque personam perfectam ex duabus per unionem sine defectu aut commistione, aut corruptione unum incarnatum. Testatur etiam pater Cyrillus antiquos patres hoc idem sensisse, & eadem similitudine usos fuisse: & secundùm reliquos omnes electos patres credimus, & affirmamus unum esse Christum

(*a*) *Testimonia*. Auctores quos citat Joannes, hi sunt. *Cyrillus* Orat. in Diodorum, & Andream Samosatenum, ubi Anastasii sermonem de Incarn. Dei verbi citat. *Gregorius Taumaturgus* de fide. *Julius papa Romæ* Orat. adversus eos, qui incarnationem Dei Verbi impugnant. *Idem* orat. de unione deitatis & corporis Christi. *Idem* in epistola ad Dionysium episcopum Cypri. *Gregorius Theologus* orat. de nativitate Domini. *Idem* orat. de Deo verbo. *Cyrillus* epist. ad Acacium Meletinnensem episcopum. *Idem* epist. ad Successum. *Idem* to. 2. adversus Nestorium. *Idem* epistola heortastica ad Theodosium imperatorem. *Idem* epistola ad Eulogium presbyterum Constantinopolitanum. ASSEMAN.

ſtum ex duabus naturis & perſonis (a) divinitate & humanitate perfecta, factamque fuiſſe unam naturam, & perſonam unam Verbo incarnato homini facto. Omninò autem negamus poſt unionem duas naturas duaſque perſonas, vel duas voluntates, aut contrarias operationes. Quicumque enim hoc dicit, anathematizatur & rejicitur a ſanctis patribus, & præſtantibus doctoribus, quemadmodum præfati ſumus. Et hæc eſt Neſtorii aſſertio, & doctrina, & omnium ejus gregalium.

Porrò quoties ajebam, hanc eſſe Neſtorii hæreſim, vehementer excandeſcebant, ſibique id permoleſtum eſſe præſeferebant, Neſtorium cum ſuo errore execrantes, quamvis & ipſi ejus doctrinam conſectentur, & doceant. Et nos quidem hæc & alia, quæ conſultò præterimus, illis ſæpius ſuggeſſimus. At illi in ſua pertinacia, atque inveterato errore perſtitere, his modis nobiſcum agentes, ſuique imperii auctoritate nobis inſtantes, & vim intentantes, juxta vetus adagium: qui dominatur; ſapit. Ut verò intelleximus, ſcripturarum oraculis eos minimè acquieſcere, nec veritati manus unquam daturos: *nec noſtra*, ſubjecimus, *voluntate ad vos venimus, nec vobiſcum diſputare ambivimus unquam; ſed imperatoris mandato nos huc accedere adegiſtis, rogatique, fidei noſtræ fundamenta aperuimus, quodque nobis tradidere, præſtantiſſimi patres, & orthodoxi doctores, qui Dei eccleſiam rexerunt, eamque propugnarunt, atque apoſtolicam fidem confirmarunt. Vos autem nec illis, neque nobis acquieſcitis. Implete igitur opera patrum veſtrorum, eorumque veſtigiis inſiſtite; Nos itidem noſtros ſequemur.*

Enimverò poſtquam patuit nos nulla vi, nullo metu a propoſito diſceſſuros, nec minis nec pollicitationibus infirmitatem virtutis noſtræ ad eorum vota pertractum iri, (quoniam extrema pati nobis deliberatum fuerat, & mortem cætera inevitabilem oppetere) ipſi contuentes mortis metu noſtram conſtantiam minimè fractam, continuere ſeſe parumper, noſque in carcerem conjecerunt. Sic hactenus nobiſcum agitur. Meliora a Dei clementia præſtolamur, veſtris nimirum exorata precibus. Spes autem noſtra in Deo eſt & patientia firma, quam nulla vis, nullus metus, aut caſus ullus franget: & A confidimus in eo, cujus ſpes non confundit, fore ut nos minimè deſerat, ſed contra nobis gaudium & finem bonum ſit allaturus, ſuumque judicium in nobis impleturus.

Quod autem rerum noſtrarum ſeriem hoc libello retexere ſuaſit, fuit, quoniam comperimus vobis nunciatum fuiſſe noſtrum in urbem Conſtantinopolitanam adventum: ſed fortaſſe res, ut geſtæ ſunt, minimè tenetis; fama quippe a veritate plerumque aberrat. Compertumque præterea nobis eſt, vos pro veſtra in nos benevolentia ex noſtro infortunio non mediocri mærore affectos; quandoquidem alter alterius membra ſumus, & quum unum membrum dolet, reliqua eidem B condolere conſequens eſt, quia uno ſpiritu animati ſumus. Tum etiam ne vobis, quod abſit, ulla incidat adverſus nos ſuſpicio ex iis, quæ Satanas maledictus ſerere ſolet, aut a flagitioſis hominibus vobis inſuſurrari contingat: qui enim maledicto diabolo adhæret, ipſe decipitur, & ſeductus puras mentes perturbat; etſi de veſtra bona mente optimè ſentiamus, nec eam delatorum obtrectationibus patere credamus. Demum quia Deus, cujus nomini laus & gloria: videt quam oppidò cupiamus fieri certiores, vos bene valere, veſtraque omnia quam optimè ſeſe habere: veſtras, inquam, benedictas eccleſias, & omnes paſtores veſtræ C juriſdictioni ſubjectos, quos ut Deus veſtris precibus tueatur, oramus: nec non monachos, qui in deſerto agunt, & ſanctos patres: ut tribuat nobis Deus benedictionem veſtrarum eorumque orationum. Quod autem ſupplices etiam atque etiam a ſanctitate veſtra flagitamus, rogate omnes ſanctos, qui in veſtris provinciis commorantur, tum propinquos, tum a vobis remotos, ut pro noſtra infirmitate, & pro univerſa eccleſia orthodoxa ipſorum matre ac nutrice orent: quia nobis incertum non eſt, a Deo non confundi eos, qui ſimpliciter in corde puro invocant illum, ſed illum petitionem eorum ipſis tribuere. Precamur etiam ſan- D ctitatem & præſtantiſſimam fraternitatem veſtram, ut nos ſolari dignemini in hac tribulatione, in qua ſumus, & in hoc exilio literis veſtris, in quibus conquieſcamus. Enimvero epiſtolam veſtram contueri perinde erit, ac ſi glorioſam perſonam veſtram videamus. Salutem divinam ſpiritalem di-

ci-

(a) *Ex duabus naturis & perſonis*. Locutio a nullo veterum Monophyſitarum, quod ſciam, uſurpata, primum occurit in Synodica Theodoſii, ut notavi ſupra to. II. pag. 125. Eadem legitur in epiſtola Athanaſii Antiocheni ad Philotheum ſexageſimum tertium Coptorum patriarcham, his verbis: *Confitemur (quod Emmanuel eſt Chriſtus unus, Dominus unus, unus filius, unum proſopon, una natura, una perſona incarnata ex duabus perſonis, hoc eſt naturis, ex divinitate ſcilicet, & humanitate*. Ubi Athanaſius perſonam cum natura confundit: mox ſubjungit hoc ineptiſſimum ratiocinium: *Quod ſi dicimus Chriſtum Dominum poſt adunationem duas eſſe naturas, aut in duabus naturis, ut opinantur qui ſe ſapientes putant, quum inſipientes ſint, quomodo dicendum non erit, Chriſtum quoque duas eſſe perſonas, & in duabus perſonis: Et ſic pro Trinitate quaternitas obtrudetur, quum fieri nequeat, ut natura ſit, niſi in perſona*. Perſonam ergo a natura haud diſtinguunt recentiores Monophyſitæ, qui tamen quum in Trinitate naturam unam, treſque perſonas in iis ipſis Synodicis, quas citavi, diſertè fateantur; neceſſario ſequitur, eos vel omnino cæcos eſſe (id enim in Incarnatione non vident, quod in Trinitatis myſterio perſpicaciſſime intuentur); vel ſibimet repugnare, qui nunc perſonam a natura diſtinguunt, nunc utramque pro una eademque re ſumunt. *ASSEMAN*.

ANNO CHRISTI 970.

cimus dilectioni nobilis animæ tuæ & omnibus electissimis episcopis nominatim, atque universis discipulis vestris, & iis qui pro vobis accepti sunt; & præcipuè illustri ac sapienti domino Macario scriptori. Ego vero & Sergius Metropolita Symnadæ, & Joannes episcopus Ramatuæ, & Constantinus episcopus Garmæ, qui mecum sunt in exilio: & omnes nostri discipuli, David, & Zacharias: & fideles familiares nostri in A regia urbe vobis salutem dicunt: vosque Deo commendamus, & oramus, ut nos similiter Deo vos commendetis, nobisque parcatis, atque in vestra acceptabili oratione nostri memoriam habeatis.

Hæc scripsimus feria secunda die vigesima tertia Ab. (augusti) anno Alexandri Macedonis millesimo ducentesimo octogesimo.

ANNO CHRISTI 970.

NOTA ASSEMANNI.

IS fuit annus Christi 969. quo dies 23. Augusti in feriam secundam incidit, non annus 958. ut perperam scribit Renaudotius tom. 2. Liturg. Orient. pag. 489.

CANONES AELFRICI AD VVULFSINUM EPISCOPUM.

Habentur canones isti ad finem libri catholicorum sermonum Anglice in ecclesia recitandorum, in celebri bibliotheca Corporis Christi Cantabrigiæ L. XII.

Incipit epistola de canonibus.

Ex VVilkins Conc. Britan. to. I. pag. 250.

ÆLfricus humilis frater venerabili episcopo Wulfsino salutem in Domino. Obtemperavimus jussioni tuæ libenti animo, C sed non ausi fuimus aliquid scribere de episcopali gradu, quia vestrum est scire, quomodo vos oporteat optimis moribus exemplum omnibus fieri, & continuis admonitionibus subditos exhortari ad salutem, quæ in Christo Jesu. Dico tamen, quod sæpiùs deberetis vestros clericos alloqui, & illorum negligentiam arguere, quia pene statuta canonum, & sanctæ ecclesiæ religio, vel doctrina eorum perversitate deleta sunt; ideoque libera animam tuam, & dic eis quæ tenenda sunt sacerdotibus, & ministris Christi, ne tu pereas pariter, si mutus habearis canis. Nos verò scriptitamus hanc epistolam, quæ Anglicè sequitur, quasi ex tuo D ore dictata sit, & locutus esses ad clericos tibi subditos, hoc modo incipiens.

De Sacerdotum Synodo.

I. DIco vobis, sacerdotes, quod vestram negligentiam in ministerio vestro sufferre nolim; sed dicam vobis in veritate quid de Sacerdotibus constitutum est. Christus ipse stabilivit christianismum, & castitatem; omnes etiam qui ambulaverint in via ejus cum ipso, deserant mundana omnia, & uxoris consortium; quoniam ipse dicebat in aliquo evangelio: *qui uxorem suam non odit, non est dignus meus esse discipulus.* E

II. Post ascensionem Christi in regnum cœlorum, & post mortem venerabilium ejus apostolorum, tanta persecutio per totum orbem excitabatur, ut non possent ad Synodum congregari Dei ministri, præ ethnicis persecutoribus, qui illorum meditabantur mortem, usque dum Constantinus Cæsar ad christianismum converteretur, qui omnem orbem terrarum in potestate sua habebat.

III. Tunc congregabat Synodum in civitate Nicæa trecentorum & octodecim episcoporum ex omnibus nationibus ad confirmationem fidei. Ibi erant multi tam clari episcopi, ut miracula operarentur; & ita excommunicabant ibi sacerdotem quemdam Arium, quoniam credere nolebat, quod Dei viventis Filius æqualiter potens esset, ac gloriosus ipsius pater. Tunc condemnabant omnes hunc hominem Diaboli; sed noluit resipiscere, donec intestina sua omnia simul videret effusa, cum ad latrinam abiret.

IV. In hac synodo constituebantur sacra ecclesiæ ministeria, & symbolum missæ, & multa alia de Dei cultu, & de Dei servitio.

V. Statuerunt omnes unanimi consensu, quod neque episcopus, neque presbyter, neque diaconus, nec ullus verus canonicus habeat in domo sua uxorem aliquam, nisi matrem suam vel sororem, amitam, vel materteram; & si quis aliter fecerit, perdat ordinem suum.

VI. Cogitate igitur hæc digna auditu, quoniam conditionem vestram ad hanc consuetudinem reduxistis, quasi nullum periculum esset, quod presbyter vivat more conjugati. Jam dicitis, quod absque mulierum servitiis vivere non possitis; & quomodo sancti viri ibi habitare poterant absque muliere; illi etiam nunc præmium habent castitatis animæ suæ semper absque fine in æterna vita. Nunc sacerdotes sæpè dicunt, quod Petrus uxorem habuit; rectè dicunt, quia ita eum oportebat sub veteri testamento, antequam ad Christum converteretur; sed reliquit uxorem suam, & omnia mundana, cum ad Christum veniret, qui castitatem instituit.

VII. In veteri testamento episcopus sibi sumere debuit castam virginem, & cum ea prolem suscitare ad constituta tempora; quoniam una familia semper esse debuit illius ordinis, & ex nulla alia cognatione pontifex esse debuit. Attamen non debuit plusquam unam (fœminam) in uxorem ducere

ANNO CHRISTI 970.

cere, nec viduam, aut repudiatam in matrimonium ſumere debuit, ſed, uti ſupra diximus, virginem aliquam. Bene in illis diebus uxores habere poterant, quoniam nec miſſam celebrabant, nec S. Euchariſtiam hominibus dabant, ſed ſacrificabant animalia veteri more uſque dum Chriſtus S. Sinaxim conſecraret ante paſſionem ſuam, & miſſam inſtitueret, quæ jam per eos ſubſiſtit.

VIII. Ibi etiam conſtitutum erat in eadem ſynodo, ut qui viduam ſumpſerit, vel repudiatam uxorem, aut qui ſecunda vice uxorem duxerit, is nunquam poſtea ad ordinem aliquem ſuſcipiatur, nec ſanctificetur in presbyterum. Sed ſi quis antea habuerit ſibi caſtam uxorem, eligatur ad ſanctum ordinem, prouti Apoſtolus Paulus in epiſtola ſua ſcripſit.

IX. Nullus ſacerdos interſit nuptiis aliquibus, ubi vir ſecunda vice uxorem ducit, vel mulier ſecundo marito nubit, non benedictionem mutuam det hujuſmodi homini; oſtendat ipſis, quod melius eſſet eis in caſtitate vivere. Laicus tamen cum apoſtoli venia ſecundas nuptias contrahere poteſt, cum uxor ei mortua ſit; aſt canones prohibent benectionem illis dare, & imponunt pœnitentiam hujuſmodi homini.

X. Septem ordines conſtituti ſunt in eccleſia; primus eſt oſtiarius, ſecundus eſt lector, tertius exorciſta, quartus acolythus, quintus ſubdiaconus, ſextus diaconus, ſeptimus presbyter.

XI. Oſtiarius eſt cuſtos portæ eccleſiæ, qui campanis tempora indicare debet, & eccleſiam aperire fidelibus, & infidelibus occludere.

XII. Lector eſt qui in Dei eccleſiis legit, & ad id ordinatus eſt, ut verbum Dei prædicet.

XIII. Exorciſta eſt anglicè, qui juramento adjurat malignos ſpiritus, qui homines cruciant, per nomen Salvatoris, ut homines relinquant.

XIV. Acolythus dicitur, qui candelam, vel cereum fert ad Dei ſervitia, cum evangelium legitur, vel cum S. ſynaxis conſecratur coram altari; non ita tamen ad arcendas caliginoſas tenebras, ſed ad indicandum eo lumine beatitudinem in honorem Chriſti, qui eſt lumen noſtrum.

XV. Subdiaconus eſt qui vaſa porrigit diacono, & cum humilitate ſub diacono ſervit ad ſanctum altare cum vaſis S. Euchariſtiæ.

XVI. Diaconus eſt miniſter, qui presbytero ſervit, & oblationes ſuper altare ponit, & evangelium etiam legit in ſervitiis Dei, infantes baptizare debet, & ſacram euchariſtiam populo tradere; in albis veſtibus ſalvatori miniſtrare, & ſpiritualem vitam in caſtitate colere, & omnia agere, prouti ordinem ſuum decet. Sacerdos qui abſque diacono verſatur, nomen tantum habet, & non habet miniſterium.

XVII. Presbyter eſt ſacerdos miſſalis, vel ſenior, non quod quilibet ſenior ſit, ſed quod ſenex ſit in ſapientia; ille conſecrat ſacram Dei ſynaxin, prouti Salvator juſſit, populum fidem docere debet prædicando, & caſtis moribus chriſtianis exponere (eam) & vita ipſius non ſit qualis eſt laicorum. Nihil magis intereſt inter presbyterum & epiſcopum, niſi quod epiſcopus conſtitutus ſit ad ordinandos presbyteros, & ad confirmandos infantes, & ad conſecrandas eccleſiam, & ad obſervanda Dei jura; quoniam nimium eſſet ſi quilibet presbyter idem hoc faceret; habent enim unum ordinem, licet alter ſit dignior.

XVIII. Nullus ordo conſtitutus eſt in ritibus eccleſiarum, præter hos ſeptem, ut modo diximus. Monachorum, & abbatum ordines ſunt alius generis, & non annumerantur horum numero, nec etiam monialium ordo his accenſetur. Ordines hi ſancti ſunt, & ad cœlum perducunt animas illorum presbyterorum, qui eos ſanctè colunt.

XIX. Jam decet presbyteros, & omnes Dei miniſtros, ut eccleſias ſuas ſancto obſequio venerentur, & in iis ſeptem horarios cantus pſallant, qui conſtituti ſunt, prouti ſynodus eos præſcripſit. Cantus antelucanus, & cantus matutinus, cantus tertianus, & cantus meridianus, cantus nonalis, & cantus veſpertinus, & cantus nocturnus, ſeptimus.

XX. Debent etiam diligenter orare pro rege, & pro epiſcopo ſuo, & pro eo, qui ipſis benefacit, & pro omni populo chriſtiano.

XXI. Habeant etiam arma ad ſpirituale opus, antequam ſint ordinati, hæc ſunt ſancti illi libri, pſalterium, & liber epiſtolarum, liber evangeliorum, & miſſale, liber canticorum, & manuale, numerale, & paſſionale, pœnitentiale, & lectionarium. His libris ſacerdos opus habet, & iis carere non poteſt, ſi ordinem ſuum recte obſervare velit, & populum, qui ad ipſum pertinet jus docere; & cautè circa eos obſervet, ut bene ſint ſcripti.

XXII. Habere etiam debet veſtimenta miſſalia, ut devote Deo ipſi ſervire poſſit, prouti decet; ut veſtimentum ipſius non ſit ſordidum, nec aliquantulum dilaceratum; & pallia altaris ejus bene ſint contexta. Calix ejus etiam ex materia pura, putredini non obnoxia ſit factus, ita etiam patina, & corporale nitidum, prouti, ad ſervitia Chriſti pertinet. Tale quid non ſine reverentia proferri poteſt; ille autem in æternum honoratur a Deo, qui ei bene in prudentia, & caſtitate ſervit.

XXIII. Sacerdos diebus ſolis & diebus feſtis populo ſenſum evangelii anglice dicere debet, & per orationem Dominicam, ac ſymbolum apoſtolorum quam ſæpiſſime poteſt homines illos incitet, ut credant, & chriſtianiſſimum colant. Caveat ſibi doctor ab eo quod propheta dicit: *canes muti non poſſunt latrare.* Latrare debemus & prædicare laicis, ne forte ex defectu doctrinæ eos perdamus. Chriſtus in evangelio ſuo dicebat de inſipientibus doctoribus: (a) *Cæcus ſi cæco ducatum præſtat, ambo in foveam cadunt.* Cæcus eſt doctor, qui literas neſcit, & decipit laicos ignorantia ſua: cavete vobis ab eo, prouti officium veſtrum requirit.

(a) Matth. XV. 14.

XXIV. Sancti patres etiam conſtituerunt, ut homines tradant decimas ſuas eccleſiæ Dei,

ANNO CHRISTI 970.

Dei, & sacerdos veniat ac distribuat eas in tres partes; unam ad reparationem ecclesiæ, & secundam egenis, tertiam autem Dei ministris, qui ecclesiæ illius curam gerunt.

XXV. Illi etiam statuerunt, ut missa non celebretur in domo aliqua non consecrata, nisi propter magnam necessitatem, vel si homo sit infirmus.

XXVI. Et si non baptizatus infans subito apportaretur ad sacerdotem, baptizet eum statim in festinatione, ne moriatur paganus.

XXVII. Et ut nullus presbyter sacrum ministerium peragat pro pecuniis vel aliqua alia re, nec postulet quid pro baptismo, vel pro aliquo alio servitio; nec similis sit eis, quos Christus ipse expulit flagro ex templo, quoniam in eo mercaturam nequiter exercebant. Dei minister ergo non faciat Dei ministerium pro pecuniis, sed faciat, ut per id æternam gloriam mereatur.

XXVIII. Nullus presbyter proficiscatur ob aliquod lucrum ab ecclesia (una) ad aliam, sed semper adhæreat ei, ad quam prius ordinatus erat, quandiu in vivis manserit.

XXIX. Nullus presbyter per stultitiam immoderatè bibat, nec aliquos provocet ad nimium potum, quoniam paratus esse debet, si infans baptizandus, vel alicui S. Eucharistia danda est, ut intellectum suum habeat; & licet hoc non accidat, non sit tamen ebrius, quoniam Dominus noster ministris suis ebrietatem interdixit.

XXX. Presbyter non sit mercator, nec lucri cupidus negotiator; non deserat theologiam suam, nec deditus sit mundanis colloquiis, nec gestet arma, nec lites moveat, non bibat in œnopoliis, prout sæculares faciunt, neque juramentum præstet, sed in simplicitate semper verum dicat, uti Dei ministros decet.

XXXI. *Discretè etiam* pœnitentiam peccantibus imponere debet, cuilibet pro ratione meriti, prouti peragere potest; debet etiam S. Synaxin dare infirmis & ægrotis, quamdiu ægrotus S. Eucharistiam deglutire possit; & hoc non faciat, si semimortuus sit, quoniam Christus jussit, ut edatur S. Eucharistia.

XXXII. Sacerdos consecratum oleum habeat, aliud pro infantibus, & aliud pro infirmis, & ungant infirmos semper in lecto. Nonnulli ægroti prætendunt non concedere ut ungantur in sua infirmitate. Jam vobis dicemus, quid apostolus Dei Jacobus hac de re doceat. Dicebat fidelibus hoc modo: (*a*) *Tristatur aliquis vestrum, oret; æquo animo, & psallat; infirmatur quis in vobis, accersere faciat ad ecclesiam eorum presbyteros, & cantent super ipsum, ac orent pro eo, & oleo illum ungant in Domini nomine; & oratio fidelis salvabit infirmum, & Dominus illum alleviabit, & si in peccatis sit, remittentur ei. Confitemini invicem peccata vestra, & pro vobis invicem orate, ut salvemini.*

(a) Jacobi V. 13.

Ita loquebatur Jacobus apostolus de unctione ægrotorum hominum. Ast infirmus confiteri debet cum interno gemitu sacerdoti, si delictum aliquod nondum compensatum habeat, antequam ipsum ungat, uti apostolus hic antea docuit; nec ullus aliquis ungendus est, nisi hoc exoret, & confessionem suam faciat. Si antea peccator fuerit & negligens, faciat confessionem illam, & pœnitentiam & eleemosynam ante obitum suum, & non erit condemnatus ad infernum, sed pervenit ad Dei misericordiam.

XXXIII. Quatuor synodi erant pro vera fide adversus hæreticos, qui stultè loquebantur de sacra Trinitate, & Salvatoris humanitate; prima fuit Nicææ, prouti antea memoravimus; & secunda fuit deinde Constantinopoli e centum quinquaginta episcopis, sanctis Dei viris; tertia fuit Ephesi, ubi ducenti episcopi erant; & quarta fuit Calcedonii, ubi multæ centuriæ episcoporum erant, & hi omnes unanimes fuerunt inter se in constitutione, quæ stabilita fuit Nicææ, & reparaverunt quicquid de ea violatum fuit. Hæ quatuor synodi observandæ sunt, prouti quatuor Christi libri in ecclesia Christi. Multæ synodi deinde congregabantur, sed quatuor illæ sunt præcipuæ; quoniam extinxerunt hæreticas illas doctrinas, quas hæretici invenerunt heretice adversus Deum, & ii etiam constituerunt ecclesiasticum ministerium.

XXXIV. Quomodo audetis modo despicere omnium illorum constitutionem, cum monachi observent unius hominis sancti Benedicti statuta, & secundum regulam ipsius vivant; & si aliquid violaverint, deinde juxta abbatis sui regulam emendant cum omni humilitate? Vos etiam habetis regulas; si eas legere volueritis, per eas videretis, quid vobis statutum sit. Sed diligitis mundana colloquia, & vultis esse præfecti, & deseritis ecclesiam vestram, ac constitutiones simul.

XXXV. Volumus tamen indicare constitutiones vobis, ne & ipsi pereamus vobiscum. Non exulteris super homines mortuos, nec corpus quæratis, nisi quis vos accuset, ut hoc ipso vos excusetis. Tum prohibete cantus ethnicos laicis, & illorum sonoras cachinnationes, nec vosipsi edatis, aut bibatis ibi, ubi corpus jacet, ne fortè assimilemini Ethnicismo, quem ibi committunt. Ne superbiatis cum annulorum splendore, & vestimentum vestrum non sit nimis superbè factum, nec nimis vile; sed portet quilibet, prouti ordinem ejus decet, ut presbyter habeat id, ad quod ordinatus est, nec portet monachi aut laici vestitum; multo minus vir portet mulierum stolam. Christus dicebat de ministris suis, qui ei libenter serviunt, quod semper in beatitudine cum ipso futuri sint, ubi ipse erit in vera vita; cui sit gloria, & adoratio semper in secula. Amen.

NOTÆ DAN. WILKINS.

Quis Aelfricus ille fuit, qui hos scripsit canones, aut Wulffinus iste, ad quem scripti sunt, rimatu quidem non est facile. Videntur ambo fuisse episcopi: sic dignoscitur Wulffinus ex Aelfrici verbis, & Wulffino parem innuit se Aelfricus, dum alloquitur eum fratris nomine. *Ael-*

ANNO CHRISTI 970.

fricus (inquit) *humilis frater, venerabili episcopo VVulfsino &c.* Reperio sub hoc sæculo duos tantum Wulfsinos, seu Wulsinos episcopos: unum qui Schriburnensem cathedram adiit an. DCCCCXL. eamdemque tenuit usque ad an. Dom. DCCCCLVIII. alterum qui Dorcestrensem accepit an. MLIII. eaque fruebatur usque ad annum Dom. MLXVII. neutri vero horum Aelfricum quempiam coepiscopum. In interstitio multos quidem. Cridianensem anno Dom. DCCCCLXXVIII. Herefordensem DCCCCLXXXIII. VViltunensem an. DCCCCXC. Cantuariensem in an. Dom. DCCCCXCV. Et Eboracensem in an. Dom. MIII. qui Alfricus Putta, al. Puttoc dictus usque ad an. Dom. MLI. sedem dicitur tenuisse. VVulfsinum inter istos ne vel unum. Mox autem ab excessu Aelfrici Puttæ (proximo scilicet, vel anno altero) VVulfsinus quidam (ut e dictis videas) semet exhibet in Dorcestrensi cathedra, quam an ille citius adierit, vel Aelfricus Putta Eboracensem diutius obtinuerit; certum non omnino est ex auctorum calculis: una autem si claruerint, ego illis canones istos attribuerem, & circa an. Dom. MLII. collocarem.

Sunt vero qui superiori VVulfsino (idest Schirburnensi episcopo) hos referre videntur, & Aelfrico illi Grammatico, quem alias dicunt abbatem S. Albani, alias Malmesburiæ, alias Abbingdoniæ, & demum Cantuariæ archiepiscopum. Sed his male quadrat Synchronismus: nam Aelfricus ille grammaticus erudiri se ait in schola venerabilis præsulis Aethelvvoldi VVintoniensis, qui hoc non claruit præsulatu ante an. Dom. DCCCCLXIII. hoc est post sexennium a VVulfsini Schirburnensis obitu. Quod ad Aelfricum etiam abbatem S. Albani, nihil horum in vita ejus memoratur: nec quod Malmesburiæ unquam esset abbas aut Abbingdoniæ, aut archiepiscopus Cantuariæ; sed quod monasterii sui S. Albani rebus intentus, cito postea naturæ debita persolvit, ut inquit codex illius monasterii, MS. Hæc ab aliis suggeruntur. Audi semetipsum de se ipso in præfatione ad sermones suos catholicos, quibus & hi subnectuntur canones: *Ego Aelfricus monachus, & missalis presbyter, tenujor licet, quam tali convenit ordini, missus fui in diebus Aethelredi regis ab Aelfeago episcopo successore Aethelvvoldi ad monasterium quoddam Cornell appellatum, rogatu Aethelmeri Thani* (seu ministri) *cujus ortus, atque bonitas usquequaque innotuere. Mihi jam tum in mentem venit (& Dei spero motu) librum istum e Latino sermone in Anglicum* (sic jam Saxonicum appellabant) *transferre idioma*, &c. E quibus liquet illud MS. in quo primum exhibebantur sermones illi catholici, & isti canones, scribi etiam & transferri e Latino in linguam Saxonicam cœpisse in diebus Aethelredi regis, cum jam mortuo Aethelvoldo, VVintoniensem cathedram obtineret Aelpheagus, hoc est inter ann. Dom. DCCCCLXXXIII. quo sedem illam adiit, & MVI. quo evectus inde est in Archiepiscopatum Cantuariæ: floruisse etiam sub eodem tempore deprehendimus Æthelmerum Thanum (de quo loquitur) Cernensis monasterii in Dorcestrensi pago fundatorem. Subscribentem enim eum jam tum videas in charta quadam Æthelredi regis sup. (anno MVI.) ad hunc modum. *Ego Æthelmer domini mei dapifer testis sum.* Quas præterea tulit Ælfricus iste dignitates, exploratum non habeo; nisi quod ad SigWerdum scribens se abbatem nominat. Sed esto demum quod hic non episcopus, VVulfsinum episcopum tanquam frater salutavit: desideretur tamen (ut dixi) episcopus quispiam, cui scriberet, VVulfsinus Synchronus. Ad superiorem verò VVulfsinum, si hi spectent canones, superiori alicui anno tribuendi sunt: sed Aelfricum, quem hic quærimus, eundem esse constat, qui sermones vertit, i. grammaticum. Hæc SPELMANN.

Licet Spelmannus in nota marginali (Clar. Usser. in MSS. notis audis) Savilium in hac chronologia statuenda caligasse dicat, oculatissimum tamen ego putaverim fuisse Savilium nostrum, & caliginem observasse, quam Schirburnensium episcoporum hic successioni affuderunt Flor. VVigorn. & Matth. Florilegus, cum Alfredum nostri hujus VVulfsini antecessorem alter anno DCCCCXLI. alter DCCCCXL. obiisse scribat. Anno enim DCCCCXLVIII. regis Edredi chartæ subscribit Alfredus Schireburn. episcopus. Neque minus fallitur idem Florilegus cum anno DCCCCLVIII. Alfsium Dorset episcopum obiisse narrat; VVulfsinum nostrum eo nomine intelligens, de cujus successore etiam addit: *Anno DCCCCLXXVIII. Alfvvoldus Dorsetensium episcopus obiit, & in Scyreburna sepultus est.* Quum tamen de VVulfsino scriptum reliquerit in Schireburnensium episcoporum catalogo Guilielmus Malmesburius: hunc Dunstanus archiepiscopus, cum esset episcopus Londoniæ, abbatem apud VVestmonasterium fecerat. Ita commissum officium sancte & prudenter administranti honos episcopalis apud Schireburniam impactus. Anno verò DCCCCLVIII. (quo Alfsium, sive VVulfsinum mortuum fingit Florentius) Londinensis ecclesiæ episcopatum Dunstano commissum, indeque ad sedem Cantuariensem sequente anno translatum illum fuisse, ipse quoque agnoscit Florentius VVigorn. ad ann. secund. Dionys. DCCCCLVII. & DCCCLIX. eodemque anno Mattheus Florilegus Vulsium, sive VVulfsinum (quem anno DCCCCXL. vita functum fuisse dixerat) VVestmonasteriensis cœnobii a Dunstano Londinensi tum episcopo constitutum fuisse abbatem confirmat.

Neque necesse est, ut VVulfsino synchrono aliquem Aelfricum episcopum quæramus, ob illam epistolæ canonibus hisce præfixæ epigraphem: *Aelfricus humilis frater venerabili episcopo VVulfsino, salutem in Domino.* Neque enim VVulfsinum fratrem hic appellat, sed seipsum humilem fratrem, idest, humilem monachum nominat; non ausus (ut statim subiicit) aliquid scribere de episcopali gradu, sed de inferiorum tantum ordinum officiis, ac si presbyterum non admodum deceret canones aliquos episcopo præstituere. Nihil igitur obstat, quominus canones istos circa annum Domini DCCCCLXX. ab Aelfrico præscriptos existimemus; quando VVulfsinus (ut in libro 2. de gestis pontif. refert Malmesburius) confestim in sede episcopali monachos, clericis ejectis, instituit, ne in tanta contemporaneorum episcoporum sedulitate dormitare videretur, cui conjugatorum clericorum ejectioni prævii fuerunt priores isti Aelfrici canones.

In anno illo DCCCCLXX. completi sunt post regis Aethelstani mortem anno 30. Porro Aelfricum post regis Aethelstani mortem plus annis 30. constat abbatem Malmesburiæ factum fuisse, ut habet in vita Aldhelmi, ejusdem monachus cœnobii Guilielmus, de quo etiam in Croylandensis monasterii historia, Ingulphus. Hoc eodem tempore, rex Edgarus clericis ejectis e monasterio Maldemesbriæ, quos EdWinus frater suus monachis expulsis nequiter intruserat, monachos revocavit, præficiens eis in abbatem Alfricum, virum in ecclesiasticis officiis tunc celeberrimum, donans ei chartam suam in hunc modum. Deinde integram Edgari chartam anno DCCCCLXXIV. datam recitat; in qua de Aelfrico honorificam hanc rex facit mentionem: *Quorum unum nomine Alfricum, virum in omnibus Ecclesiasticis experientissimum officiis, famosissimi constitui cœnobii, quod Angli bifario vocant onomate Malde'mesburgh.* Vide quæ Guil. Malmesb. in libro de vita Aldhelmi memorat. Hæc doctissimus USSERIUS.

ANNO CHRISTI 971. 972.

AD CONCILIUM LONDINENSE

Quo privilegia Glastoniensis cœnobii firma & rata esse jubentur anno 971. habitum.

ADDITIO.

Anno 971. CUM de juribus in commodum cœnobii Glastoniensis ab Edgaro rege concessis in concilio isto actum sit, eademque occasione literæ quædam Joannis XIII. ea de re datæ apud Labbeum afferantur, juvat & aliam epistolam, a Wilkins ibidem recitatam, ejusdemque argumenti hic afferre.

JOHANNIS XIII. PAPÆ AD AELFRICUM DUCEM,

de Glastionensis cœnobii juribus conservandis.

EPISTOLA.

Johannes episcopus, servus servorum Dei, Ælfrico inclyto duci amantissimo filio nostro spirituali, salutem continuam, & apostolicam benedictionem.

Anno 971. Ex Wilkins tom. I. pag. 257. RElatione quorumdam fidelium comperimus, te plura agere mala in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ vocatur Glastingebury, (quæ totius Britanniæ prima, & ab antiquis temporibus, ad proprietatem, & tutelam Romani pontificis pertinere dignoscitur) & prædia, ac villas (scilicet & ecclesias de Brente, de Pulton, quas Ina rege dante operam cum aliis ecclesiis, quas adhuc juste, & canonice possidet, scilicet Sowejestret, Mereling, Budecal, Seapwic) ab ejus jure tua avida cupiditate diripuisse, & propter quod eidem loco propinqua inhæres habitatione, illi semper nocivus esse. Opportunum autem extiterat, ut tuo suffragio sancta Dei ecclesia, cui propinquus habitando effectus es, perplurimum accresceret, & copia tui adjutorii proprietatibus ditaretur. Sed (quod nefas est) tuo decrescit impedimento, tuaque humiliatur oppressione. Et quia, licet indigni, non dubitamus nos in beato Petro apostolo omnium ecclesiarum curam, omniumque fidelium suscepisse sollicitudinem; ideo tuam ammonemus dilectionem, ut pro amore apostolorum Petri & Pauli, nostraque veneratione, ab ipsius loci cesses direptione, nil de ejus proprietatibus, ecclesiis, capellis, villis, & possessionibus invadens. Quod si hæc non feceris, scias te vice apostolorum principis nostra auctoritate excommunicatum, & a cœtu fidelium remotum, perpetuoque anathemati submissum, & æterno igni cum Juda traditore perenniter mancipatum.

BENEDICTUS PAPA VI.

Sedit ab anno 972. usque ad 974.

COMPOSTELLANUM CONCILIUM

Pro initiando Cæsario abbate S. Ceciliæ Monteferratensis in Tarraconensem archiepiscopum.

Anno circiter 972. celebratum.

Anno circiter 972. EX epistola Cæsarii abbatis S. Ceciliæ in Monteferrato, quam ex Blauzii to. VII. Miscellan. pag. 57. Venetus Labbei editor in collectionem suam transtulit, discimus monachum illum ad S. Jacobum Compostellam perrexisse, ut Tarraconensis archiepiscopus consecraretur, ibique in concilio episcoporum ejus provinciæ admissum, prohibitum, ac demum consecrationem obtinuisse. Agendum fuerat a patribus, de restituendo eo archiepiscopatu, postquam a Saracenorum vexatione provincia requievisset. Deliberari id nequaquam poterat ab episcopis ejusdem Tarraconensis provinciæ, qui archiepiscopo alteri, Narbonensi scilicet subjecti fuerant. Quare ad synodum alterius provinciæ res delata. Decretum est pro Cæsario, qui tamen initiatus, & in suam provinciam redux eosdem provinciæ suæ episcopos adversarios nactus est; qua de causa ad Joannem XIV. literas dedit in loco mox relato recitatas. Ad annum hujus concilii quod attinet, quanquam annus 938. in iisdem literis exprimitur, mendum tamen subesse ex eo demonstrat Baluzius in notis ad eandem epistolam, quod Cæsarius anno 972. abbatem tantummodo agebat, ut ex bulla Benedicti VI. ad eum anno illo data constat.

ANNO CHRISTI 972. 973.

ROMANUM CONCILIUM

Pro confirmanda auctoritate apostolica translatione Monachorum ad cœnobium Mosomense.

A Joanne XIII. anno 972. celebratum.

Anno 972. MOsomense Remensis diœcesis cœnobium canonicis regularibus olim cesserat; sed cum religiosæ professionis ardor in eo plurimum intepuisset, Adalbero Remensis archiepiscopus translatis de Tingensi cœnobio monachis illud attribuit. Ne quid verò ad translationis hujus firmitatem deesset, post natalitium J. C. festum anni 971. legatos suos Romam misit apostolicum diploma ea de re impetraturus. Pontifex habito concilio bullam dedit cum apostolicis legatis, qui concilio in venturum mensem majum in pago Tardensi habendum interessent. Rem narrat author chronici Mosomensis in spicilegio Dacherii to. 11. pag. 569. edit. in fol. his verbis: *Papa suorum officialium & consacerdotum in his omnibus sententiale requirit judicium, & per Dei gratiam, ut tanto viro, pontifici videlicet nostro* (Adalberoni) *annueret, unum omnium in hoc bono opere assensit consilium. Proinde accepto notario, & secundum Romanæ dignitatis consuetudinem paratis scriptisque ex papyreo tomo chartis fecit privilegium, constituit decretum, quod hanc Mosomensem ecclesiam cum* B *suis monachis, atque monachio ordine in perpetuum tueretur, quandiu illum divina clementia servandum disponeret: ac in suo concilio coram episcopis & generali synodo recitatum misit.* Quod hic indicatur Joannis XIII. papæ privilegium inter acta Synodi apud montem S. Mariæ in pago Tardanensi recitatum legitur apud Labbeum to. XI. col. 947. edit. Venet., signaturque die IX. Kal. Maji, ex quo certum tempus habitæ synodi Romanæ deducitur.

BATHONENSE CONCILIUM

In quo Edgarus rex Angliæ consecratur.

Anno 973. celebratum.

Ex chron. Saxon. ad eum annum.

Anno 973. Ex VVilkins to. I. pag. 259. HOC anno fuit Eadgarus Anglorum gubernator cum magno honore in re- C gem consecratus in veteri civitate Acemannesceaster (dicta); incolæ verò alio vocabulo Bathoniam appellant. Ibi fuit gaudium magnum omnibus exortum in fausto illo die, quem vulgus nominat, appellatque Pentecostes diem. Ibi convenerat sacerdotum cœtus, ingens monachorum turba, sapientumque concilium.

ROMANUM CONCILIUM

Pro confirmandis ecclesiæ Trevirensis juribus.

A Benedicto VI. pontifice anno I. die VI. Kal. februarii indict. I. Christi anno 973. celebratum.

Anno 973. COncilii hujus, subobscura licet, mentio & res gestæ deducuntur ex bulla Benedicti VI. pro juribus ecclesiæ Trevirensis confirmandis, & approbandis. Ait enim in ea pontifex se illa decrevisse *totius ordinis sedis Apostolicæ consultu, gratuitoque assen-* D *su*. Quibus verbis designari concilium aliquod cleri, & episcoporum suburbanorum evocatione collectum, neminem arbitror refragaturum, qui pontificum Romanorum ejus ætatis mores in rebus alicujus momenti decernendis compertum habuerit. Annus & mensis habiti cœtus in ipsa bulla rectè expressi designant Januarium mensem anni 973. En vero bullam ex authore gestorum Trevirensium archiepiscoporum in collectione Monumentorum Martenii to. IV. acceptam.

PRIVILEGIUM BENEDICTI PAPÆ,

Quod dedit episcopo Theodorico Trevirensi.

Benedictus episcopus, servus servorum Dei, carissimis nobis in Christo fratribus universis episcopis, ac totius dignitatis, & ordinis catholicis viris, præsentibus scilicet & futuris, perpetuam salutem.

QUia, licet indigni, divinæ tamen dignationis gratia disponente, beati Petri apostolorum principis sacratissimam sedem, universaleque in toto orbe magisterium suscepimus, necesse est omnium ecclesiarum, ut diligentissimam sollicitudinem ita continenter habeamus, ne earum jura auctoritate ejusdem apostolorum principis, (Ex Martene veter. monum. tom. IV. col. 152.) cæ-

ANNO CHRISTI 973. 974.

cæterorumque successorum ejus venerabilium patrum inviolabiliter statuta, & confirmata, nostro minuantur ac pereant tempore; sed potius corroborata decenter augeantur atque proficiant. Ideo vestram nosse volumus sanctitatem, quod Theoderico dilectissimo fratre nostro Treverensis ecclesiæ archiepiscopo Romam dirigente legatarium, ad sanctorum apostolorum limina audivimus, sicut etiam pridem audiendo, imo & legendo compertum habuimus, eamdem ipsam præ cæteris Galliarum ecclesiis catholicæ Religionis exordium, & christianæ Religionis catholicæque fidei rudimenta prima percepisse per sanctorum virorum Eucharii, Valerii, Materni, & cæterorum evangelicam doctrinam, quos tempore suo prædictus beatissimus Petrus apostolus ordinavit, & instruxit, nec non illuc ad prædicandum direxit. Unde totius ordinis nostræ sedis apostolicæ consultu, gratuitoque assensu jura privilegiorum, quæ a sancta Romana matre Ecclesia præfatis sanctis, eorumque reliquis successoribus, idest Agritio, Maximino, Paulino, Severo, almificis & apostolicis viris, a primordio usque nunc authentice concessa sunt, quæque etiam ipsius civitatis excidio, incendio aliquove casu consumta approbantur, eidem Treverensi ecclesiæ prædictoque fratri nostro Theoderico, & per eum cunctis successoribus suis reconfirmare, recorroborare & omni modo restituere dignum duximus decernentes &c. Ut Treverensis præsul post quemlibet ordinarium legatum apostolicæ sedis in Galliam, Germaniamve destinatum, primum inter alios pontifices locum obtineat. Et si missus Romanæ ecclesiæ defuerit, similiter post imperatorem, sive regem sedendi, sententiam edicendi, & synodale judicium canonice promulgandi primatum habeat, utpote in illis partibus vicarius nostræ sedis apostolicæ meritò constitutus. Neque enim dignum est, ut illius ecclesiæ præsul aliquo tempore ceteris non habeatur prælatus, cujus honor in illis partibus sub ipso apostolorum principe extitit primitivus. Pari namque modo sancimus, omnes in parochiis ejus degentes, sive ordinationem, & promotionem cujuslibet ecclesiastici gradus a pontifice ipsius percipientes, eidem ipsi matrici ecclesiæ episcopoque illius debere canonicè placere obsequi, & jure obedire. Si quidem decreto beati Clementis papæ super hoc ita cautum videtur. (a) *Si vobis episcopi non obedirent, omnes presbyteri, diaconi, subdiaconi, ac reliqui clerici cuncti, omnesque principes tam majoris ordinis, quam inferioris, atque reliqui populi, tribus & linguæ non obtemperaverint, a limitibus sanctæ ecclesiæ Dei alieni erunt, dicente Domino: Qui vos spernit, me spernit.* Inter hæc quoque omnia, quæ ad supradictam Treverensem ecclesiam intra & extra civitatem pertinere videntur, idest ecclesias cum universis rebus sibi attinentibus, seu monasteria tam monachorum, quam virginum, quæ ex præceptis, sive scriptis regum, seu imperatorum, sive eorumdem fundatorum auctoritate, ad se pertinent, & pertinere debent, & quidquid omnino illa ipsa ecclesia ubique, & quoquo merito possidet, & possidere debet generaliter & specialiter concedimus, reformamusque præfato Theoderico fratri, & coepiscopo nostro, suisque successoribus ad perpetuam sanctæ Treverensis ecclesiæ dominationem, atque ditionem, per hujus nostræ apostolicæ sedis præceptionis seriem, hac præsenti I. indictione, & usque in finem sæculi valituram. Contra quam si quis agere præsumpserit, & quod juste, & canonicè a nobis decretum est in aliquo infringere tentaverit, sciat se ex omnipotentis, & prædicti beatissimi apostolorum principis, omniunque sanctorum, ac deinde nostra auctoritate damnandum & anathematizandum, cum omnibus impiis æternis suppliciis deputandum. Qui verò hoc privilegium nostrum observare fideliter statuerit, benedictionis gratiam & misericordiæ plenitudinem in cœlestibus castris inter electorum numerum efficaciter a Domino Deo consequi mereatur.

(a, Clem. epist. III. ad Rufinum Toran.

Scriptum per manum Stephani notarii, scriniarii sanctæ sedis apostolicæ, in mense Januario indictione I. Data VI. cal. Februarii per manum Widonis episcopi & bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ, anno, Deo propitio, pontificatus domni Benedicti sanctissimi summique pontificis, & universalis VI. papæ primo, imperii autem domni Ottonis majoris XII. minoris autem VI.

DONUS PAPA II.

Cœpit anno 974. eodemque decessit.

BENEDICTUS PAPA VII.

Sedit ab anno 974. usque ad 984.

BENEDICTI VII. EPISTOLÆ

PRÆFATIO COLLECTORIS.

Anno 974. Ea quæ de aliis Romanorum pontificum epistolis monui; hæc pariter de epistola hac Benedicti VII. arbitror repetenda. Nimirum pontificis hujus, quemadmodum & aliorum epistolas alias me facile potuisse colligere, nisi ea mihi proposuissem tantummodo afferre, ex quibus momenti aliquid ad ecclesiasticam historiam accederet. Eo consilio ductus unam hanc Benedicti VII. epistolam, seu bullam affero, pro Corbejensibus datam, in qua & vetera cœnobii illius jura asseruntur, & pontificalium insignium usus in certis per annum solemnibus abbati ejus monasterii conceditur, cujus concessionis exemplum,

ANNO CHRISTI 974. plum, vel novum prorsus tunc fuit, vel sanè non commune, & fere singulare. Affert bullam hanc Lunig Spicileg. pag. 80. signaturque Benedicti anno VII. indictione IX. imperii Ottonis XII. legendum tamen XIV. quem agebat Otto imperator anno 981. quo bullam illam scriptam annus pontificis & indictio demonstrant. ANNO CHRISTI 974.

AD LIUDOLPHUM ABBATEM CORBEJENSEM

Corbejensis monasterii jura confirmat & pontificalia ornamenta abbati concedit.

Benedictus episcopus, servus servorum Dei, Liudolpho, religioso abbati sanctæ Corbejensis ecclesiæ, nostroque dilectissimo filio, suisque successoribus in perpetuum.

Anno 974. ex Lunig. Spicileg. pag. 80. CUM summæ apostolicæ dignitatis apex in hoc divini profectus nitore dinoscitur præfulgere, cum in exercendis Dei laudibus sui impensius studuit laboris exhibere certamen; ob hoc debita nos ejusdem apostolicæ pastoralis compulit sollicitudinis cura, quidquid ad stabilitatem piorum pertinere dinoscitur locorum ubertim promulgari, & apostolicæ institutionis censura confirmari. Igitur quia postulasti a nobis, quatenus monasterium SS. Martyrum, protomartyris Stephani, atque Viti martyris in loco, qui dicitur Corbeja, privilegiis sedis apostolicæ, & infulis decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ sedis, cui Deo autore deservimus, ecclesiæ jurisdictionibus submittatur: pro qua re piis desideriis faventes hac nostra auctoritate, id quod postulas effectui mancipamus, & omnem cujuslibet ecclesiæ sacerdotem, in præfato monasterio ditionem quamlibet habere, & auctoritatem, præter sedem apostolicam prohibemus: ita ut, nisi ab abbate monasterii fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnia quisquam præsumat celebrare, omnimodo statuentes, apostolica censura sub divini judicii obtestatione, & validis, atque atrocioribus anathematis interdictionibus, ut nullus unquam præsumat, quacumque dignitate sit præditus vel potestate, vel etiam quæcumque magna parvaque persona in eodem monasterio vel ejus causis incumbere, aut de rebus & possessionibus, vel quidquid ad illud monasterium pertinere videtur, quoquo modo auferre, vel alienare; promulgantes nempe, & hoc auctoritate beati Petri apostolorum principis, coram Deo, & terribili ejus futuro examine per hoc nostrum apostolicum privilegium atque constitutum sancimus atque decernimus, ut loca, quæ ab abbate quolibet in eodem monasterio commutata, vel etiam concessa sunt, nec non & aliæ laicorum possessiones, quæ a regibus, vel ducibus, & a cæteris christianis ad eumdem sanctum locum largitæ atque oblatæ sunt, aut inposterum illis concessæ fuerint firma stabilitate prædicto monasterii existenda, atque in perpetuum statuimus permanenda. Concedimus etiam, & confirmamus apostolica auctoritate, ut de alio monasterio abbas ibi non constituatur; sed ipsi servi Dei secundum regulam beati Benedicti viventes, etiam ex sua propria congregatione potestatem eligendi abbatem habeant. Insuper etiam concedimus, ut in præcipuis festivitatibus, idest in natali Domini, atque in Epiphania, & purificatione sanctæ Mariæ, die resurrectionis, & ascensionis, pentecoste, & festivitate S. Joannis Baptistæ in natalitiis apostolorum, in festivitatibus S. Mariæ & Sanctorum, quorum meritis jam dictum monasterium dedicatum est, abbas ipsius loci intra missarum solemnia dalmatica, & sandaliis utatur. Si quis autem, quod non optamus, nefario ausu præsumpserit his, quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti monasterii statuta sunt, refragari, aut in quoquam transgredi, sciat se anathematis vinculo innodatum; & Diabolo & ejus atrocissimis pœnis, atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi æternis incendiis & supplicio concremandum deputamus a Domino. Qui vero pio intuitu, & in omnibus extiterit custoditor hujus nostri apostolici constituti, ad cultum Dei respicientis, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino Deo multipliciter consequatur, & vitæ æternæ particeps effici mereatur. Scriptum per manum Johannis notarii nostri, & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, nonis Aprilis indictione IX. Datum per manum Stephani episcopi & bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ, anno, Domino propitio, pontificatus Domini nostri Benedicti summi Pontificis & universalis ecclesiæ papæ in sacratissima sede beati Petri apostoli septimo, imperante Domino nostro Ottone coronato, anno imperii ejus XII. quarto nonas Aprilis.

AD EPISTOLAS BENEDICTI VII. PAPÆ LABBEANAS

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 975. UNicam Benedicti VII. epistolam affert Labbeus, eademque pontifex justis Piligrini Laureacensis episcopi petitionibus annuens divisionis terminos inter metropolim Salisburgensem, & Laureacensem constituit. Sed non suo authori has literas adscriptas fuisse, cum ad Benedictum VI., non verò ad Benedictum VII. referendæ sint, ita ego in meis ad Pagium animadversionibus ad A. 979. 9. evici.

Has literas Piligrini archiepiscopi Laureacensis epistolæ responsivas, magno erro-re

ANNO CHRISTI 975.

re Benedicto VII. tribui censeo, cum revera a Benedicto VI. scriptæ fuerint, quod nullo negocio demonstro. Directæ sunt ad varios per Germaniam episcopos, ac inter cæteros ad Geronem episcopum Coloniensem. Gero autem decessit anno 974. die III. Kal. Julii, ut asserit annalista Saxo Eccardi ad eumdem annum. Suo igitur authori A Benedicto VI. qui anno 973. & deinceps sacris præfuit tribuendæ sunt, & a Benedicto VII. cui hucusque adscriptæ fuerunt abjudicandæ. Quamquam enim Benedictum VII. anno 974. cœpisse supra in nota ad A. 975. 3. ostendimus, ab exitu tamen anni illius exordium ejus duci oportet; Gero autem dimidio ejus anni decesserat.

CONCILIUM ROMANUM

Quo Trevirensium episcoporum jura iterum confirmantur.

A Benedicto VII. pontifice anno ejus primo, Christi 975. celebratum.

Anno 975. ANno 975. Januario mense Benedictus VII. summum sacerdotium jam tenuisse contra Pagium, serius illud repetentem, in mea ad Pagium nota ad eumdem annum num. I. demonstravi. In hoc ipso vero pontificatus exordio, a Theodorico Trevirensi episcopo rogatus, jura ecclesiæ suæ præsertim in cellam SS. Quatuor Coronatorum de Urbe asseruit. Qua in re conferenda, vel confirmanda concilium ex Romano clero & episcopis Romano pontifici assistentibus est B habitum, ut illis verbis indicatur: *Nos cum auctoritate B. Petri apostolorum principis gratuitoque sacerdotum, clericorumque, totiusque Romanæ plebis assensu &c.* Persimile est igitur concilium istud alteri in eadem causa a Benedicto VI. collecto, de quo ad annum 973. Annus vero posterioris hujus synodi in eadem Benedicti bulla expressus signat annum 975. En bullam ex gestis Trevirensium archiepiscoporum ex Martene Veter. monum. to. IV. col. 154.

BENEDICTI PAPÆ VII.

Bulla pro Trevirensis archiepiscopatus juribus.

Ex Martene Vet. monum. to. IV. col. 154.

BEnedictus episcopus, servus servorum Dei, charissimis nobis in Christo fratribus universis episcopis, ac totius dignitatis & ordinis catholicis viris, præsentibus scilicet & futuris, perpetuam salutem. Quia licet indigni &c. Unde omnium tam præsentium, quam futurorum sanctitatem, & industriam nosse volumus de sancta fratris nostri Theodorici sanctæ Trevirensi ecclesiæ archiepiscopi primatisque, nostra prædecessorumque nostrorum ab exordio christianitatis per beatum Petrum constitutione, totius Galliæ & Germaniæ in eumdem apostolorum principem devotione, qui in sua sede, ecclesiam Christi gloriosius gubernando multa monasteria, quæ usque ad sua tempora manserunt, deserta restaurando, D beatorumque apostolorum limina cæteris sæpius, nullo longioris vitæ periculo seu labore territus, liberalissimè visitando, nobis ad hoc usque complacuit, quod eidem suæque ecclesiæ possidenda in perpetuum aliqua conferre justum duceremus. Quapropter notum sit omnibus, nos cum auctoritate B. Petri apostolorum principis, gratuitoque sacerdotum, clericorumque totiusque Romanæ plebis assensu eidem S. Treverensi ecclesiæ cellam quatuor Coronatorum condonasse in perpetuum possidendam, cum omnibus appenditiis suis, aquis scilicet, aquarumque decursibus, pratis, pascuis, vineis, silvis, cultis & incultis, curtibus & E mansionibus. Quæ omnia eidem fratri nostro Theoderico S. Treverensis ecclesiæ archiepiscopo vicarioque nostro carissimo in C partibus totius Galliæ, & Germaniæ, ac per eum cunctis successoribus in perpetuum possidenda, tenenda, ac ordinanda per hujus nostræ apostolicæ præceptionis seriem tribuimus, quæcumque eadem cella ex diversis donationibus fidelium authenticè secundum legem Romanam possidet, vel jure possidere debet, data videlicet, & usque in finem sæculi quoquo pacto danda, seu per violentiam inimicorum eidem cellæ ablata, seu per incuriam commanentium in eadem cella perdita ex integro, & ad integrum eidem fratri nostro Theoderico S. Treverensis ecclesiæ archiepiscopo, dignissimoque nostro vicario in partibus totius Galliæ & Germaniæ, universisque successoribus suis per eum a præsenti indictione III. beati Petri apostolorum principis nostraque permittimus auctoritate. Contra quam si quis agere præsumpserit, & quod justè, & canonicè a nobis decretum est, in aliquo infringere tentaverit, sciat se ex Omnipotentis, & prædicti beatissimi apostolorum principis, omniumque sanctorum, ac deinde nostra auctoritate damnandum &c.

Scriptum per manum Stephani notarii regionarii sanctæ sedis apostolicæ in mense Januario indict. III. bene valete.

Data XV. cal. Februarii per manum Widonis episcopi & bibliothecarii S. Sedis apostolicæ, anno Deo propitio, pontificatus domni Benedicti septimi papæ primo, imperante domno piissimo principe augusto Ottone a Deo coronato magno imperatore anno VIII. indict. III.

RA-

ANNO CHRISTI 976. 979.

RAVENNATENSE CONCILIUM

Pro simonia in electione abbatum cœnobii S. Joannis Evangelistæ Parmensis vetanda, Anno circiter 976. ab episcopis ejus provinciæ celebratum.

Anno 976. circiter.

DE hac synodo ita ego in meis ad Pagium notis ad A. 976. 5. disserui. Hoc circiter anno celebrata fuit synodus quædam Ravennatensis, de qua hæc author coævus vitæ S. Joannis abbatis Parmensis vulgatæ a PP. Bollandianis ad diem 22. Maji pag. 179. *Ravennam perrexit* (S. Joannes) *atque ibi in sancta synodo subter confirmante archiepiscopo cum cæteris coepiscopis decretum in prænominato monasterio* (S. Joannis evangelistæ in suburbiis Parmæ) *tali ordine conscripsit, ut si quis unquam ex successoribus suis per pecuniam, aut aliunde abbatem constitueret, anathematis jaculo feriretur*. Hæc author de Joanne in abbatem jam consecrato a Sigefrido II. qui Parmensem episcopatum non citius quam anno 973. adire potuit. Cum autem Joannes iste post administratam abbatiam septennio, anno 982. obierit, ut correcto errore, qui in acta irrepsit, probant Bollandiani; hinc liquet synodum Ravennatensem non citius anno 975. nec serius anno 982. celebrari potuisse. De hac synodo nihil apud collectores.

ROMANUM CONCILIUM,

Quo monasterium Bisuldunense sub S. Petri tuitione recipitur, ejusque jura ac latifundia asseruntur,

A Benedicto VII. anno 979. celebratum.

Anno 979.

HUjus concilii acta omnia perierunt, nihilque superest nisi Benedicti bulla pro monasterio Bisuldunense, quod ante nonnullos annos Miro Gerundensis episcopus in pago diœcesis suæ construxerat. En bullam, in cujus tamen notis chronicis error quoad æram irrepsit, cum non quidem æra MVII. sed æra MXVII. legendum sit.

PRIVILEGIUM BENEDICTI PAPÆ VII.

pro monasterio Bisuldunensi.

Monasterium sub sua protectione suscipit, ejus possessiones confirmat, aliaque ei concedit privilegia.

Ex Vet. Monum. Marten. to. I. col. 328.

BEnedictus episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis Gausberto abbati monasterii Bisulduno, quod est situm infra castrum Bisulduni, ad flumen Fluviani, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professis, salus, pax, & benedictio, quod ad mundum permaneat. Amen.

Cum constet Dominum deum nostrum honorem sanctæ universalis ecclesiæ incessanter a propagantibus beatæ fidei augmentare, necesse est accipientibus ab illo totius curæ regiminis: & idcirco ego Benedictus papa cum cœtu episcoporum, presbyterorumque, cum omni caterva clericorum in Romana sede degentium, sub norma beatissimi Petri Deo militantium, in nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio roboramus illud donum, quod dilectus filius noster (*a*) Miro episcopus Gerundensis per paginam donationis Romanæ ecclesiæ tradidit pro remedio animæ suæ, suorumque parentum, videlicet ecclesiam S. Petri Bisulduno cum omnibus ecclesiis, & prædiis, & villis, & dominicaturis ab eo datis, seu ab aliquibus fidelibus in futurum concessis, adipisci potuerit, nostro in hoc præsenti privilegio in perpetuum confirmamus & in omni libertate disponimus: statuentes etiam, ut ordo monasterii, qui secundum Deum & regulam B. Benedicti ab eodem episcopo institutus esse dignoscitur, semper inviolabiliter sub regimine proprio abbatis observetur. Præterea quæcumque bona idem monasterium in futurum donatione, & pontificum concessione, regum vel principum oblatione, multorumque fidelium, dante Deo, poterint adipisci, a modo firma nobis sub tutela B. Petri & nostra illibata in sempiternum permaneant. Concedimus si quis de illis regionibus alodia, vel aliqua oblatio mercedis sanctæ Romanæ ecclesiæ relinquitur, præfatum monasterium per nostrum beneficium, possideat in sempiternum, & abbas, qui præest, vel qui præfuerit in eodem monasterio, per singulos annos quinque solidos S. Petro Romæ persolvat in censum; & si minime annuatim venire non possunt, ad quartum annum viginti solidos persolvant. Statuimus etiam, ut quando abbas ipsius monasterii obierit, neque a regibus, neque a comitibus neque a quacumque persona ibidem abbas constituatur; sed a cunctis ibidem degentibus servis Dei juxta patris Benedicti regulam eligantur abbates, qui a Romano pontifice, vel a suo mandatore benedictionem suscipiant. Confirmamus igitur, & stabilimus ut nullus archiepiscopus, nullus episcopus in ipsum monasterium, sive suas ecclesias a prædicto episcopo datas, neque clericos in eis stantes, in eodem monasterio, neque abbatem, monachos & conversos suos audeat & præsumat sententiam excommunicationis inferre, vel a nullo possint interdici vel excommunicari, nisi a Romano pontifice. Item

Deest aliquid.

(a) Fundationis cartam monasterii Bisuldunensis a Mirone episcopo Gerundensi, & comite Bisuldunensi, atque a fratribus ipsius Olibano, & Seniofrido comitibus habes in Marcæ Hispanicæ appendice pag. 919. MARTENE.

ANNO CHRISTI 980.

Item etiam concedimus, ut si quis causa orationis ad prædictum monasterium venerit, habeat licentiam introducendi, & omne officium audiendi, nisi fortè quis reatu suo proprio fuerit excommunicatus. Concedimus quoque ipsius loci abbati correctionem cunctorum suorum clericorum, ut nullus episcopus, nulla ecclesiastica, vel laica persona dominationem ibi habeat: sed quidquid ecclesiasticum est per manum ipsius abbatis, & sub regimine ipsius cuncto subsistant tempore. Oleum verò seu sanctum A chrisma baptizantium, consecrationes altarium, a quocumque voluerit catholico episcopo suscipiat. Cimiterium de omni villa Bisuldini, & de omnibus circumstantibus villis, sicut a supradicto episcopo constitutum est, confirmamus, & roboramus &c.

Datum VIII. idus majas, imperante domno nostro Ottone, a Deo coronato, magno & pacifico anno XII. & indictione VII. anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo septuagesimo nono. Æra MVII.

ENGELENHEIMENSE CONCILIUM

Pro asserenda utriusque cœnobii Malmundarii, & Stabulensis sub uno abbate conjunctione, aliisque ecclesiæ negociis agendis.

Anno 980. coram Ottone II. imperatore celebratum.

Anno 980. DE hac Synodo juvat ea modo repetere, quæ olim in meis ad Pagium adnotationibus disserui, uno hoc tantum addito, nempe errasse me cum in annum 979. synodum hanc contuli ductus in eam opinionem ex indictione VII. & anno XIII. imperii Ottonis, quæ ambo convenire arbitrabar in annum 979. mensem junium, quo Ottonis diploma, unde concilium istud eruitur, obsignatur. Id verò per oscitan- C tiam a me assertum fateor, quanquam enim indictio annum illum 979. signat, anni tamen Ottonis cum anno 980. qui pariter annus in eodem diplomate adnotatus est congruunt. Quare præstat duos temporis characteres consonos retinere, & indictionem corrigere, quam ad unicam indictionis notam utrumque reformare. Hoc ergo emendato errore, cætera mihi iterum adopto.

Anno isto Synodus Engelenheimensis sub Ottone II. celebrata fuit, & in ea agitata causa monachorum Malmundariensium, & Stabulensium. Duo erant insignia cœnobia a S. Remaclo Tungrensi episcopo constituta, qua de re nos in nota ad A. 651. 9. Ambo vero uni, eidemque abbati parebant: Cum autem hæc monasteriorum sub uno Stabulensi abbate conjunctio incommoda esset Malmundariensibus, divisionem & duplicis abbatis electionem tentarunt, quod tamen illis negatum fuit synodi Engelenheimensis sententia & diplomate Ottonis, quo judicium synodale confirmavit. Datum est illud II. *nonas Junii anno Dominicæ incarnationis* *DCCCCLXXX. indictione VII. anno verò regni secundi Ottonis XIX. imperii autem XIII.* In eo verò imperator sequi se asserit consilium *omnium in eadem synodo episcoporum, maxime* Willigisi Moguntini, Deoderici Metensis, & Notgeri Leodiensis. Ejusdem sententiæ & synodi tempore *divæ memoriæ Ottonis II.* habitæ interventu *viginti episcoporum* meminit Fridericus Coloniensis archiepiscopus in suo diplomate dato anno 1128. indictione VI. Extat utrumque diploma in collectione Veter. monum. Martenii to. I. col. 50. & 88. De hac synodo nihil in collectionibus. Denique unam eamdemque synodum censeo, ac synodum illam Engelenheimensem, cujus meminit Theodericus monachus author coævus, in historia inventionis corporis S. Celsi episcopi, quæ Treviris anno 978. acta est. Ita enim ille capit. II. *Non multo post* (ab inventione S. corporis, nempe post biennium) *corrogata est imperiali edicto solemnis synodus episcoporum, atque abbatum, patrum videlicet Belgicæ, nec non Germaniæ apud regale palatium, quod barbarico vocabulo Engilenheim vocatur, in* D *qua nonnulla ecclesiasticæ utilitati necessaria, sacrorum canonum præviante auctoritate dulciter sunt promulgata; atque successuræ posteritati inviolabiliter observanda indicta. Cui necessarium interfuit Trevericæ ecclesiæ Metropolitanus benignus Ecbertus.* Addit in eo concilio decretam fuisse solemnem S. Celsi translationem.

AD CONCILIUM SENONENSE

Quo jura nonnulla monasterio S. Petri vivi asseruntur anno 980. celebratum.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 980. IN sinceritatem concilii hujus suspicionem movet Cl. historiæ ecclesiasticæ Parisiensis scriptor Du Bois adnotans ex testimonio D. Suassai nullum tunc temporis ecclesiæ Aurelianensi Manassem (cujus nomen in subscriptione concilii hujus legitur) præfuisse. Sed neque Rainoldus ecclesiam Parisiensem tunc regebat. Idem vero Parisiorum episcopus huic concilio subscribit. Quare sive ea, quæ de hoc concilio in chronico S. Petri Vivi afferuntur commentitia haberi, sive concilium istud ad aliud tempus, quocumque hæc omnia quadrent, transferri oportet.

ANNO CHRISTI 981. 982.

REMENSE CONCILIUM

Pro veritate miraculorum S. Landoaldi indaganda.

Intra spatium anni 980. & 982. celebratum.

Anno 981. circ.

ITa ego olim de concilio isto scripsi in meis ad Pagium adnotationibus: Circa hunc annum synodum quamdam provincialem Remis celebratam discimus, non quidem ex collectoribus synodorum omnium, apud quos nulla de hac mentio; sed ex monacho Gandensi coævo in historia translationis corporis S. Landoaldi relata apud Bollandistas ad diem 19. martii pag. 46. Narrat in ea author miracula viri illius sancti literis demandasse Herigerum, quod dein scriptum a Notdegario Leodiensi episcopo approbatum, suisque literis commendatum fuisse. Extant autem literæ illæ in exordio vitæ S. Ladoaldi apud eosdem Bollandistas ibidem scriptæ *anno 980. indictione octava, tertio decimo Kalendas julii, imperante Domino Ottone post mortem patris octavo episcopatus Nodgeri anno nono.* Post hæc, subdit author operis illius, scriptum illud Herigeri ad archiepiscopum Remensem allatum, ab ipso auditis etiam testibus veritatem miraculorum, quæ in eo narrabantur, confirmantibus *in plenissima synodo ipso cum aliis episcopis septem.* His narratis author dein B missos fuisse scribit monachos, qui cum episcopo Noviomensi de translatione sacrarum reliquiarum in locum aptiorem agerent, quod ab ipso Gandavum veniente præstitum fuit, *Idibus junii anno ab incarnatione Verbi nonagesimo octogesimo secundo Indict. decima.* Ex tota narrationis hujus serie intelligimus concilium hoc Remense collocandum esse intra biennium illud, quod inter diem XIII. Kal. junii anni 980. & diem iduum junii anni 982. comprehenditur.

AD CONCILIUM ROMANUM

In causa Giselerei Magdeburgensis episcopi

Adnotatio chronologica.

Anno 982. Ex adnotat. ad Pagi A. 982.

SYnodum hanc Romanam ad annum 982. pertinere vix dubito. Licet enim Adelbertus Moguntinus obiit anno 981. die XIII. Kal. julii, ut præter laudatos a Pagio scriptores, annalista Saxo Eccardi consentit; Romana tamen Synodus, in qua ei successor datus fuit, nonnisi ad sequentem annum pertinet, cum habita fuerit die III. idus aprilis, juxta ac tradit Chronographus Magdeburgensis apud Pagium hic, & annalista Saxo Eccardi, qui ambo cum Ditmarum ad literam exscribant, perspicue demonstrant hanc pariter fuisse genuinam Ditmari lectionem, nec nisi corrupte in ejus textum pro aprili, irrepsisse *Septembrim.*

JOANNES PAPA XIV.

Sedit ab anno 980. usque ad 985.

JOANNES PAPA XV.

Sedit ab anno 985. usque ad 996.

AD EPISTOLAS JOANNIS XV. PAPÆ

APPENDIX.

AD OMNES FIDELES

Bulla qua Corbejensibus monachis jura quædam nova tribuuntur, asseruntur vetera.

Anno 985. Ex Lunig. Spicil. eccl. pag. 82.

COnvenit episcopali auctoritati maximeque summi præsulis, pie, solliciteque semper cogitare quatenus ita ecclesiarum E sollicitudines habeant, ut sacris locis, in quibus jugi famulantium sedulitate Deus placatur, opportuna conferre suffragia non detrectent. Unde ego servus servorum Dei Johannes sacrosanctæ apostolicæ sedis præsul omnibus sanctæ Dei ecclesiæ fidelibus suggero, quod venerabilis abbas Thetmarus, monasterii quod vocatur nova Corbeja, per interventum Hildibrandi Mutinensis episcopi, nostram efflagitavit clementiam, ut omnia præcepta gloriosissimorum imperatorum, seu regum, sive quorumlibet principum chirographa, nec-non etiam quæ a nostris prædecessoribus, Adriano, atque Stephano collata, vel conscripta sunt, nostra quoque auctoritate confirmaremus,

ANNO CHRISTI 985.

mus, & roboraremus; & his quæ ab apostolica sede decreta sunt, nostræ subscriptionis cartulam adjungeremus. Nos itaque considerantes religiosam ejus petitionem, pastoralisque esse officii servorum Dei jugiter utilitati, commodisque prospicere, decrevimus, ut duo monasteria Corbejense videlicet monachorum, atque Herifordense sanctimonialium, de omnibus rebus, quæ vel in communi Principum charta, vel præceptis confirmata esse agnoscuntur, nihilominus talem ex apostolica sanctione obtineant firmitatem, ut nihil habeant unde se tueri possint, quicumque sibi promittunt hæc aliquando se posse immutare, vel infringere. Habeant ergo præfata monasteria rerum suarum liberam in omnibus disponendi regulariter potestatem; & ut plenius prosequamur, quod sanctos apostolicos jam dictos intendisse sentimus, atque ante eos B. Gregorium, ac reverendæ memoriæ Nicolaum sanxisse de statibus monasteriorum invenimus, nos humiliter tantis auctoritatibus subscribendo confirmamus, ut nullus episcopus Patherbrunnensis aliquam ex eis vel accipiat, vel exposcat portionem, neque vel in his, qui regiminis locum tenent, vel in ipsis congregationibus, aut ipsis cœnobiis potestatem obtineat; neque ipsorum dominatione potiatur ulla, neque in clericis, neque in famulis, aut in omnibus quæcumque ad monasteria ipsa videntur habere possessionis respectum, sicut ab omnibus eis hactenus servatum & concessum est episcopis, in quorum parochiis res eorumdem monasteriorum conjacere videntur. Nam ipsius præfati monasterii abbati suisque successoribus licentiam damus, juxta altare sedendi, populoque infra suum monasterium vel cellas, secundum Deum prædicandi ac docendi, ita ut nullus episcopus per se ad ipsa monasteria, vel cellas eorumdem, vel œconomus ejus, vel archipresbyter, aut archidiaconus illius, seu quælibet ex ejus agentibus persona potestatem habeat accedendi, nisi forte necessitatis causa, vel dilectionis gratia vocatus advenerit; ne importunitate sui, ministrorumque suorum inquietudine sacris locis fiat molestia. Neque in ecclesiis præfatis monasteriis subjectis, vel in presbyteris eisdem ecclesiis ordinatis aliquam tentet facere perturbationem, novam constituendo, antiquam constitutionem violando; sed sicut regulariter ac canonice disposuerint, ex longo jam tempore manentis ita futuris temporibus maneant inconcusse. Ordinationes, quæ necessariæ fuerint ipsis monasteriis, agere non differat; altaris quoque, & basilicarum benedictiones, sive consecrationes, prout necessitas postulaverit, vel in ipsis monasteriis, vel in agris eorum libenter concedat; chrisma quoque oleumque consecratum per singulos annos præbere non differat, & pro his omnibus nullum munus exigat, ne Spiritus S. gratiam vendere conatus, inde, quod absit, damnationem incurrat. Hoc constitutum non solum Paterbrunnensem, verum etiam omnium locorum episcopos, ubicumque præfata monasteria, vel ecclesias, vel agros, vel familias habere noscuntur, observare sine cunctatione, seu contradictione oportet, ut nullus potestatis jure rebus eorumdem monasteriorum abutatur, sed maneant omnia in potestate prælatorum eis, & regulari dispositione, quæcumque, ut diximus, vel in agris, vel in familiis, vel in decimis eis constant esse collata. Sicut & apostolica & imperialia præcepta, partim simul, partim singulatim eis confirmavimus. Abbatem verò, & abbatissam in his locis semper eligendi habeant potestatem, ut eam eligant personam, quæ propositum conversationis in utrolibet monasterio, & moribus & habitu profiteatur, non canonicum aut laicum, neque alterius monasterii monachum, in quo specialiter nos audire dignetur regia dominatio, ut nullam eisdem monasteriis proponat personam, quæ non ab ipsis congregationibus fuerit regulariter electa. Qua de re noverit clementia, vel nunc existentium, vel successionis jure omnium futurorum principum a sede apostolica sancitum, nostraque subscriptione roboratum, nec non antecedentium regum præceptis cautum, ut prædictis monasteriis nullam præficiant personam de quocumque ordine, nisi quæ per electionem probabilem sumatur. Quoniam vero multæ quæruntur ab importunis hominibus malignitatis occasiones, ac necesse semper adversa tela clypeo protectionis repellere, quod apostolica decrevit auctoritas, nos quoque approbamus, ut qui ordinati fuerint ad regimen sæpedictorum monasteriorum, nulla potestate prævalente deiiciantur, nisi criminis causa fuerint deprehensi, cujus merito Rectores non debeant administrare officium. Infamiæ vero maculis, sive criminis alicujus denotatione si fuerint appetiti, non præter canonicam aut regularem deponantur examinationem. Si quis ergo apostolicæ sedis decretum contempserit, proculdubio damnationis censuram suscipiet, quam credimus divino Spiritu per apostolicam linguam probatam. Nos igitur nostram subscriptionem annuli nostri impressione signantes, obsecramus coepiscopos nostros omnes, in quorum manus ista devenerint, ut sua etiam auctoritate & subscriptione hæc confirmare velint, ut quicumque hæc temerare præsumpserit generalitatis nostræ sententiis ita anathematis vinculo obligetur, ut neminem habeat, de cujus favore blandiatur, aut se tueri putet a sententia damnationis. Ab imperatoribus etiam aut regibus sive ducibus, aut a quacumque potestate, quæ pro tempore tunc ordinata fuerit componere cogantur mille libras auri optimi, medietatem prædictis monasteriis, ac medietatem cameræ eorum principum. Cunctis autem ista servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis recipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ quietis inveniant. Scriptum per manus Stephani primi scrinei Sanctæ Romanæ ecclesiæ in mense junio, & indictione secunda. Datum calend. julii per manus Joannis episcopi Sanctæ Ephesiens. * ecclesiæ, & Bibliothecarii sanctæ Sedis apostolicæ. Anno pontificatus Domini Joannis sanctissimi quinti decimi papæ, IV. Indictione secunda.

* An tunc dabantur jam episcopi titulares?

ANNO CHRISTI 985. 988.

EJUSDEM BULLA.

Qua monasterium conditum a Gebehardo II. Constantiensi episcopo sub apostolica tuitione excipit, variisque donat.

Joannes episcopus, servus servorum Dei. In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, Patris videlicet, & Filii, & Spiritus S.

Lunig. Spicil. pag. 399. NOtum esse volumus omnibus Christi fidelibus, qualiter Gebehardus II. amabilis episcopus Sanctæ Constantiensis ecclesiæ, dilectissimus confrater noster, orationis causa Romam veniens, ad limina Apostolorum Principum Petri, & Pauli, & ante nostram præsentiam, retulitque nobis, quatenus ipse, Dei nutu compulsus, ecclesiam Cœnobitarum construxisset super ripam fluminis, quod dicitur Rhenus, ad honorem Beati Gregorii Confessoris Christi, in quo loco regulam S. Benedicti abbatis, & monachorum fratrum luculentissimo ordinaret: ubi devotissime de suis propriis prædiis, quæ a suis parentibus illi evenerunt, & partem de rebus sanctæ suæ ecclesiæ obtulit ad substentationem & stipendium illorum videlicet monachorum, qui in ipso sancto monasterio seculo *Christi laudes persolvere diu noctuque non cessant: de quibus nostræ humilitatis supplicans clementiam, ut prædictus locus ipse sub tuitione & defensione S. Petri nostraque nostrumque successorum pontificum in perpetuum maneat. Ita tamen ut nullus rex, aut dux, neque marchio, nec etiam episcopus, qui per tempora in ipso episcopio fuerit, aut ulla persona audeat de omnibus, quæ ibidem ab ipso jam dicto Gebehardo episcopo concessa sunt, alienare, aut quoquo modo de ipso sancto monasterio extrahere, sed tuta & stabilita, atque firma, usque in A futura tempora concedimus permanenda. Sed & hoc apostolica præceptione, rogante supradicto confratre nostro interdicimus in nomine Domini nostri Jesu Christi, ne aliquis eidem monasterio præficiatur, nisi quem communi consensu fratres, ibidem Christo sedulo servientes elegerint, electumque episcopus benedictionis titulo confirmare procuret. Et hoc ipsum de Advocati electione decerni placuit. Si vero, quod absit, aliquando contigerit, ut episcopus ejusdem sanctæ ecclesiæ hæreticus vel schismaticus existat, fratres supradicti monasterii ex authoritate sedis apostolicæ habeant potestatem ecclesiasticos ordines requirendi, ubicumque catholicum noverint esse episcopum, B ne ille iniquus de hoc aliquam eis injuriam inferre præsumat. Nam si quis aliquis homo, cujuscumque sit ordinis vel potestatis, quod non credimus, in aliquo disrumpere temptaverit ea, quæ ab ipso jam dicto confratre nostro in prædicto monasterio concessa sunt, & a jure, & ditione ipsius monasterii auferre voluerit, nisi resipiscat, excommunicatus a corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi consistat, & anathematizatus a SS. Patribus omnibus & a nobis, nec in exitu vitæ communicet, sed etiam mortuo nomen ejus inter missarum solemnia nullo modo recitetur. Qui vero pio intuitu custos & procurator hujus nostri præcepti C extiterit, benedictionis gratiam, vitamque ab ipso Domino Deo & Salvatore Jesu Christo mereatur in sæcula sæculorum amen. Scriptum per manum Joannis Notarii, & Regionarii, & Scrinarii sacri Lateranensis palatii, in mense Aprili, & Indictione secunda: Datum vero septimo calendas majas per manus Gregorii episcopi sacræ Portuensis ecclesiæ, & Bibliothecarii sedis apostolicæ, anno pontificatus Domini nostri Joannis sanctissimi papæ quarto.

* renunciantes

DE CONCILIIS IN CAUSA ARNULFI REMENSIS ARCHIEPISCOPI

Ante annum 988. & deinceps celebratis.

DISSERTATIO.

Anno 988. ARnulfus Lotharii regis filius spurius ecclesiasticæ licet quietis & a curis sæcularibus vacationis professionem assumpsisset, a publicis tamen negociis se continere nequaquam potuit. Carolo Lotharingiæ duci patruo suo favorem occultum primo, dein & palam præstavit. Quare cum ducis illius arma cædibus & vastationibus Galliam depopularentur, tot malorum author & conscius habitus Arnulfus in conventu totius Galliæ episcoporum damnatus est, ait Gerbertus Remensis archiepiscopus in epistola ad Widerodum Argentinum episcopum, cujus fragmentum Duchesnius in to. IV. hist. Francorum ediderat; integram e Mabillonii schedis Martene Veter. Monum. tom. I. col. 351. vulgavit. Concilium hoc primum est omnium quotquot deinceps in causa Arnulfi celebrata sunt, eodem Arnulfo adhuc priva- D tam vitam agente, ut ex epistola illa constat, in qua, prosequitur Gerbertus, damnationem illam substulit dein Adalbero episcopus Laudunensis, in cujus diœcesi agebat Arnulfus; atque ita ecclesiæ restitutus, Remensis archiepiscopus renunciatus fuit. Concilii hujus, cujus certus locus ignoratur, annus facile detegitur; cum enim a Carolo arma infesta in Galliam inferenti Arnulfus cohæserit, ejusque criminis reus eam pœnam incurrerit, haberi utique non potuit ante annum 987. quo idem Carolus a Gallis posthabitus, præferri sibi in regni gubernatione Hugonem acerbissime tulit. Nemo huc usque inter collectores concilii hujus, quod sane frequentissimum fuisse oportet, meminit. E

Ita vero ecclesiæ redditus Arnulfus, anno sequenti a damnatione sua nempe 988. in

in concilio Remensis provinciæ ecclesiæ illius infulis donatur. Extat concilium istud apud Labbeum tom. XI. pag. 983. Venet. edit. quamvis anno non suo refertur; non enim anno 989. sed potius 988. die X. Kal. februarii, ut Pagius demonstrat, Adalberoni Remensi fatis functo Arnulfus successit. Alterum est hoc ex conciliis in causa Arnulfi habitis.

Tertium dein succedit concilium Silvanectense, quo in prædones Remensis provinciæ, & episcopii Laudunensis pervasores anathema dictum. Arnulfi in eos sententiam legas in collectione Veneto-Labbeana tom. XI. col. 986. sed annum corrigas; cum enim urbis Remensis invasio sexto nondum elapso ab ordinatione Arnulfi mense contigerit; qua occasione in prædones sæviit, & in illos concilium animadvertit; ab anno 988. removeri concilium illud nequaquam potest. Utrum vero hæc omnia sincere præstiterit Arnulfus, an vero potius, ut proditionem suam ea simulatione tegeret, aliis judicandum dimitto. Non diu enim post cædium & vastationum illarum, quin & in carcerem detrusionis author ipse suæ redargutus est, qua de re legas Baronium in annalibus ad A. 990.

Quartum concilium in collectionibus omissum illud fuit, cum Remensis, vel forte etiam aliarum provinciarum episcopi Arnulfum turpis proditionis reum insimulaturi convenerunt. Dies tunc dicta Arnulfo, qui sæpe vocatus, numquam venit; quare a patribus synodica data est ad Joannem XV. ut sua ipse authoritate vel Arnulfum cogeret ad causam suam defendendam, vel deponendum permitteret. Extant literæ illæ post concilium Silvanectense apud Labbeum col. 988. Datas vero in concilio quodam indicat Gerbertus in eadem epistola ad Widerodum his verbis: *Interea legatis, literis synodicis Romanus pontifex, ut ecclesiæ turbatæ subveniat, admonetur*. Quodnam sit concilium, vel forte concilia ista, & ubi locorum Galliæ celebrata, ignotum. Nec de anno satis constat; certe post Silvanectense parum, convenit.

Quintum aliud concilium indicat idem Gerbertus, paulo post verba illa subjungens: *Itaque gravium episcoporum facto consultu, legatis & literis synodicis, ac trina admonitione Arnulfus convenitur decem & octo continuis mensibus, ut a cœpto furore desisteret*. Cum verò vocationem illam factam afferat Gerbertus, postquam Romanus pontifex requisitus, ut manum adjutricem ferret, neglexit; recta inde consecutione deducimus, synodum hanc posteriorem, & planè diversam ab ea esse, quæ literas ea de re ad pontificem dedit. Nec hujus pariter concilii, immo forte plurium conciliorum, locus certumque tempus rescitur; quamvis de tempore facilis est conjectura; cum enim decem & octo continuis mensibus judiciali illi vocationi Arnulfus restiterit, totum temporis illus spatium quod ab anno 989. inclinante, ad 990. intercedit, concilio vel conciliis illis assignandum est.

Hæc omnia concilia pone sequutum est conciliabulum Remense, cujus Gerbertus in eadem epistola meminit, ejusque acta Aimoini continuator, ex quo Labbeus to. XI. col. 991. Venet. edit. complexus est. Omnium ibi gestarum summa eo tendit, ut Arnulfus & episcopatu, & libertate privaretur, Gerberto in ejus loco constituto: annus, mensis, & dies non latet, legiturque ibidem.

Res ita constitutæ sunt, non vero compositæ; nam paucis elapsis annis prostratus Arnulfus erigi iterum cœpit. Igitur Joannis XV. jussu missus est in Gallias Leo abbas S. Bonifacii, qui concilium primo quidem Mosomii oppido Belgicæ in Remensi metropoli habuit. Cognita tunc Arnulfi causa est, auditusque Gerbertus pro se perorans; prohibere tamen non potuit quominus a sacris abstinere se juberetur, donec res maturius in Remensi concilio ad kalendas Julii ejusdem anni indicto discuteretur. Habitum est concilium istud Remis; pro Arnulfo judicatum: tum res Romam delata ad Pontificem. Num statim a Remensi concilio causa delata sit Romam, penitus ignoro; illud constat, nonnisi sub Gregorio V. qui cœpit anno 996. Majo mense, & Roberto in Galliis regnante missum fuisse Romam Abbonem Floriacensem abbatem, ut curaret Arnulfi restitutionem, teste Aimoino in vita eidem Abbonis, scribente missum Abbonem ad Gregorium, ut Arnulfi causam tractaret, regressumque eidem Arnulfo pallium, a Romano Pontifice acceptum, tulisse. Cum vero addat idem Aimoinus Gregorium pontificem statim ab assumptione sua anathema in totum regnum Francorum comminatum fuisse, nisi Arnulfus restitueretur; indicari his censeo, subobscure licet, dejecti hujus archiepiscopi causam jam tunc a Romano Pontifice definitam, absolutamque fuisse; id vero præstitum in Ticinensi quodam Concilio demonstrat Canon primus Concilii Romani anni 998. prout legitur in codice Udalrici Bambergensis, de quo ego in additionibus ad idem concilium. En Canonis verba: *placuit sanctæ synodo, ut omnes episcopi occidentales, qui in depositione Arnolfi Remensis Archiepiscopi fuerunt, & cæteris inductis vocati Papiensem synodum spreverunt, & inconvenientes causas ad confutandam synodum per manum laicalis personæ miserunt, ab episcopali officio suspendantur*.

Quo tempore synodus hæc Ticinensis convenerit, sub quo pontifice, has habeo conjecturas, quas proferam. Anno 997. *Papa Ticini complurium Episcoporum concilium adunavit*, verba sunt Chronici Hildensheimensis. Hoc igitur fortè in concilio eadem Arnulfi causa cum aliis definita est. Ratio temporis, & rerum circumstantiæ omnes cum hac synodo quadrant; nam anno 995. pro Arnulfo in Gallia decisum est: anno 996. vacatio est facta, sive quod Galliæ res adeo fuerint perturbatæ, ut nihil obtineri potuerit pro Arnulfo; sive quod vivo adhuc Hugone rege numquam evinci potuerit, ut restitueretur Episcopus parti ejus aversus. Anno demum 997. Hugone jam e vivis translato, sedatisque domesticis dissensionibus exteras ac potissimum Gallicanas turbas sopire

pite aggreſſus eſt Gregorius; Quare in concilio Ticini habito cauſam hanc iterum diſcuſſit, Arnulfum reſtituendum judicavit, recuſanteſque Gallos minis terruit. Tunc a Roberto Francorum rege Abbo Floriacenſis mittitur ut pacem amicè cum Pontifice componeret. Vir ſanctus Pontificem adiit, mandata ab eo accepit, & pallium pro Arnulfo, regreſſuſque ita cum rege ſe geſſit, ut tandem depoſitus Epiſcopus ſacerdotium amiſſum reciperet.

Nec ita tamen cauſa penitus abſoluta eſt; cognoſcendum enim ſupererat de Epiſcopis, qui Arnulfum injuſſu Romani Pontifici exauctoraverant. In illos ergo dicta eſt ſuſpenſionis ſententia in Concilio Romano anni 998. Huc uſque nos ducunt ea, quæ ſuperſunt, hiſtorica monumenta. An res ultra próceſſerit, æquè cum ignorantibus ignoro. Atque hunc tandem finem diſſertationi huic meæ imponam, adjecta ſolummodo ad calcem epiſtola illa ad Widerodum Argentinenſem epiſcopum, ex qua tam multa ad illuſtrandam hanc hiſtoriæ ſeriem hucuſque obſcuram deſumpſi. Ex iis quæ in fine ejuſdem epiſtolæ ſuboſcure tangit Gerbertus, non ambigue diſcimus, illam tunc ab eo ſcriptam, cum a Concilio Ticinenſi juſſus eſt cedere æmulo ſuo Remenſem epiſcopatum.

EPISTOLA GERBERTI

AD WIDERODUM ARGENTINUM EPISCOPUM

De Arnulfo Remenſi archiepiſcopo, ejus deſtitutione, & reſtitutione, ac Gerberti ejectione

VViderodo Argentinæ civitatis Epiſcopo, Gerbertus.

Bene concepta, meliuſve retenta caſta ſocietas præſtanti officio .... cum me remotum, vixque ſolo nomine cognitum fidi interpretis dulci alloquio recreaſti, eoque D præſenti officio palam feciſti, cui & quanto Helvetia pareat ſacerdoti. Arnulfus regis Lotharii, ut fama eſt, filius, poſtquam ſuum Epiſcopum dolo & fraude circumventum cum propria urbe captivavit, poſt multum cruorem humani ſanguinis a ſe effuſi, poſt prædas & incendia, in conventu totius Galliæ epiſcoporum damnatus eſt, ac deinde poſt obitum Adalberonis a ſolo Adalberone epiſcopo Laudunenſi reconciliatus, ſpe obtinendæ pacis, metropoli Remorum donatus, acceptis ab eo terribilibus ſacramentis, & libellari profeſſione, pro fide ſuis regibus conſervanda, quam viva voce in conventu Eccleſiæ recitavit, & propria E manu ſubſcribendo roboravit. Necdum a ſua ordinatione ſextus menſis elapſus erat, & ecce urbem ab eo proditam hoſtis invaſit, ſanctuarium Dei polluit, ſpolia diripuit, clerum & populum captivavit. Poſt hæc verò Arnulfus ſuos prædones ſub anathemate poſuit, & ut idem facerent Galliarum epiſcopi imperavit; prædia Eccleſiæ quæ per ſacramentum ſuis militibus dederat, A abſtulit, hoſtibus contulit, conjuratorum manum contra ſuum regem ejuſque exercitum in aciem ſub ſignis Caroli perduxit. Interea legatis, & literis ſynodicis Romanus pontifex, ut Eccleſiæ turbatæ ſubveniat, admonetur; ſed neque catholicis, neque clericis conſulentibus conſulit. Itaque gravium Epiſcoporum facto conſultu, legatis & literis ſynodicis ac trina admonitione Arnulfus convenitur decem & octo continuis menſibus, ut a cœpto furore deſiſteret, ſeque a ſcelere proditionis & rebellionis, quo impetebatur, regulariter purgaſſet; noluit; ſed a ſe fautores nequitiæ ſuæ diſcedere ſenſit, territus regem adiit, noviſque ſacramentis, ac novis rerum conditionibus regiæ B menſæ particeps effectus eſt, atque ita ira regis ſedata, omni ſe crimine exertum credidit; indeque mox rediens, fidem ſacramentorum rupit conditionibus non ſervatis. At ii, quorum intererat, totiens bonis privari non ferentes, Laudani arcem occupant. Arnulfus inter hoſtes regis invenitur, ſynodo repræſentatur, pro tot tantiſque flagitiis rationem reddere depoſcitur, qui diu ſecum ac cum ſuis complicibus multum deliberans, ſua ſponte in confeſſionem peccatorum ſuorum erupit, ſuiſque confeſſionibus alios teſtes adhibuit, crimina ſua in libellis contulit, eique coram eccleſia viva voce recitatæ ſubſcripſit, inſignia ſacerdotii depoſuit, C eoque ſe abdicavit, confeſſoribus ſuis, ac teſtibus atteſtantibus, & reſpondentibus: *ſecundum profeſſionem, & ſubſcriptionem tuam, ceſſa ab officio* ... Reſpondent regem Arnulfo veniam tribuiſſe, nec poſtea quidquam veniabile commiſiſſe; Romano pontifici injuriam factam, & quaſi ſine ejus auctoritate, & ſine juribus deſumptis deponere non debuerit. In epilogo, ego ille multum jactatus Remis, & alto dum Philoſophorum in vita proſequor, dum gentes indiſciplinatas fugio, & non evado. Ego, inquam, qui magnæ urbis Remorum perditæ, & captivi & ſpoliati populi pars non parva fui, ad te quaſi ad tutiſſimum refugio portum. Ergo fluctuanti ſalutarem porrige manum, feſſum alleva; edax livor diffamavit me alterius invadiſſe ſedem, meo inſtinctu paſtorem captum, accuſatum, dejectum, quod ita non eſſe ſacerdotalis dignitas Gallica teſtis eſt, teſtes reges, proceres. Cur egenus, & exul, nec genere, nec divitiis adjutus, multis locupletibus, & nobilitate parentum conſpicuis prælatus ſit, niſi quod tui eſt muneris, bone Jeſu, qui de ſtercore erigis pauperem, ut ſedeat cum principibus. Tu ſcis me Germaniam, & Belgium ſemper honoraſſe, ut dominam coluiſſe, & matrem. Et nunc quidem dulces affectus quos perdidi, expoſco, tuumque antiſtitem Will. gratiæ indebite amiſſæ reconciliatum fieri oro, meæque interpretem innocentiæ coram præſulibus, coram rege noſtro, cui fovendo tempore regis Lotharii gladiis hoſtium adductus ſum. Et tunc quidem mala pro bonis retribuuntur nobis ab his, quos pacis amatores, innocentum protectores, impiorum propugnatores exiſtimabamus. Preſſa jacet terra, inde omnis eccleſia Gallorum, ut quæ non a Gallis, ſed ab his ſpe-

ſperabatur ſalus; ſed una, Chriſte, ſalus homini tu es, & Roma, omnium eccleſiarum hactenus habita mater, bonis maledicere, malis benedicere fertur, & quibus nec aure dicendum eſt communicare tantum, legitur zelantis dominari, abutens ligandi, atque ſolvendi poteſtate a te accepta.

AD CONCILIA ANSANA DUO,

Alterum anno 990. alterum anno 994. celebrata.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 990. 994.

IN conciliorum collectione Veneto-Labbeana tom. XI. col. 987. anno 990. collocatur concilium quoddam in oppido Anſa, quod leucis quatuor Lugduno diſtat, celebratum, aſſidentibus Burchardo Lugdunenſi, & Teobaldo Viennenſi archiepiſcopis cum epiſcopis comprovincialibus novem. In eo vero canones IX. ad eccleſiaſticam diſciplinam reformandam ſanciti; ſicut & Cluniacenſibus poſſeſſiones ſuæ aſſeruntur. Item ad an. 994. concilium aliud Anſanum profertur ex iiſdem omnino patribus conſtans, in quo canonici in eccleſia S. Romani oppidi Anſa inſtituuntur, vel reſtituuntur. Duo hæc concilia unum idemque cenſeri debere, nec niſi ab uno eodemque concilio anni 994. hæc omnia ſancita fuiſſe, multiplici argumento demonſtro. Inſcriptio concilii anni 990. plane mendoſa eſt, cum anno illi aſſignet Indictionem II. quæ ſuperiori anni 989. conveniebat; ſecundo Patres illi gravius ſe accepiſſe ſignificant nuncium de *tranſitu* S. Majoli. Obiit autem S. Majolus anno 994. ut Pagius ad A. 993. egregie demonſtrat. Martenius quidem, qui concilium iſtud primus vulgavit, Anecdot. tom. IV. col. 74. cenſet *tranſitus* nomine deſignari hic ſpontaneam illam demiſſionem dignitatis, qua S. Majolus aliquot ante obitum annis ſeſe abdicavit. Sed vix perſuaderemur muneris paſtoralis dimiſſionem a patribus illis deſignari nomine *tranſitus*. Quin & abdicationem illam non citius quam anno 992. contigiſſe Pagius ad annum 1048. 3. demonſtrat. Non ergo ſermo de illa haberi potuit in concilio anni 990. Denique concilio huic Anſano aſſedit Leubaldus Matiſcenſis, qui ſedem illam poſt Milonem tenuit. Milo vero Matiſcæ recenſetur inter patres conciliabuli Remenſis anno 991. celebrati; & Leubaldus unus fuit ex patribus concilii ſecundi (ut creditur) Anſani anno 994. habiti. Abſurdum erit igitur concilium Anſanum an. 990. comminiſci, cui Leubaldus quidam Matiſcenſis interfuerit; ideoque pronum eſt reputemus Anſanum concilium fuiſſe unicum an. 994. coactum, in quo & canones illi conditi ſunt, & firmata Cluniacenſium privilegia illa, quæ concilium anni 990. authoritate ſua roboraſſe, creditum fuit; ac demum in eo pariter concilio de eccleſiæ Romanenſis adminiſtratione deliberatum, quod hucuſque ad idem Anſanum concilium anni 994. optime relatum eſt.

Ad hoc ipſum concilium ſpectare cenſeo ſequens inſtrumentum donationis, quod in bibliotheca Sebuſiana centur. I. num. XXXIX. Guicheonus vulgavit, ex quo hic.

DONATIO ARDALDI COMITIS

Monaſterio Saviniacenſi.

In Dei nomine.

EGo Artaldus (*a*) comes, Geraldi (*b*) quondam nobilis viri, & Gimbergiæ filius, reminiſcens malorum omnium, quæ tam pro acquiſitione, quam etiam pro defenſione honoris mei, contra Dei præcepta, egi; paveſco Dei judicia, pro his metuens æterna perpeti ſupplicia; verum quia longanimis eſt ſuper me Domini patientia, non differo diutius pœnitentiæ ſubire remedia. Nuper itaque ſacerdotum ac miniſtrorum Dei adii conſilium, quærens ab eis ſalubre conſilium, qui dijudicantes me ſecundum ſanctorum canonum ſtatuta, hæc inter cætera mihi indixerunt monita, quo poſſint levius mea ſolvi peccata. His ſalutaribus præceptis monitus, conſiderans quæ, & quanta erga ſancti Martini monaſterium, quod vocatur Saviniacum, (*c*) commiſerim mala in deprædando villas ejus, ac devaſtando agros, primum ipſi *beato Martino* aliquid ex rebus meis poſſeſſionis tribuo. Igitur ego *Artaldus* dono de hæreditate mea eccleſiæ ſancti Martini, quam regit Dominus abbas Hugo, (*d*) una cum grege ſibi commiſſo. Eſt autem ipſa hæreditas ſita in pago Lugdunenſi, in agro Cogniacenſi, ſuper fluvium Ararium, in villa Toriniaco, hoc eſt vinea indominicata, cum curtilis, viridariis, campis, pratis, ſylvis, aquis, aquarumque decurſibus, ſervis etiam & ancillis, quantumcumque in ipſa villa viſus ſum habere, & in villa Caſocco manſum unum, cum omnibus appenditiis ſuis, id eſt curtilis, campis, pratis, ſylvis, & quidquid ibi viſus ſum habere hæreditatis, & quidquid in *Miſeriaco*, & in Mota videor habere, id eſt, portum cum piſcationibus, terras cultas & incultas,

(*a*) *Araldus comes*) Lugdunenſis ſcilicet & Forenſis, Hiſtoricis Lugdunenſibus & *Quercetano* notus. Horum comitum pleniorem hiſtoriam habemus ab erudit.ſſimo Domino de la Mure, *eccleſiæ Montisbriſonis collegiatæ canonico & ſacriſta digniſſimo*. Guicheon.

(*b*) *Geraldi*) cujus pater fuerat alter *Artaldus* comes. GUICHEON.

(*c*) *Saviniacum*) monaſterium ordinis S. Benedicti, Divo Martino dicatum, in pago Lugdunenſi non longe ab oppido la Breſle. *GUICHEON*.

[*d*] *Abbas Hugo* qui electus fuit anno 984. indict. 2. conſentiente Conrado rege, & Burchardo Archiepiſcopo Lugdunenſi vid. cartul. Saviniac. *GUICHEON*.

ANNO CHRISTI 994. 995.

tas, servos & ancillas utriusque sexus, quidquid ego in prædictis villis, & a rivulo *Morgonæ* usque in Ronnecum visus sum habere totum, ac integrum usque in exquisitum, dono sancto Martino, & monasterio Saviniacensi ad stipendium fratrum, Deo ibi inservientium, pro emendatione mali facti, pro absolutione omnium peccatorum meorum, & omnium parentum meorum; tali verò ratione hanc eleemosinam in donationem fieri jussi, ut a die præsenti supradictæ res in dominio & potestate Sancti Martini permaneant. Nullique hominum liceat ab hodierna die, & deinceps, quidquam de ipsis rebus ab ipsa ecclesia auferre & deminuere, nec mihi, nec alicui parentum meorum, vel propinquorum, nec episcopo, nec abbati, nulli, inquam, potestati. S. *Artaldi* comitis & uxoris ejus Theodebergiæ (*a*) qui ita fieri & firmare rogaverunt. S. *Fredelanni*, *Vichardi*, *Milonis*, *Bernardi*, & alterius *Beraldi*, *Eteleni*, *Leudegarii*. Data per manum Gerberini, mense martio, regnante Conrado (*b*) rege.

GALLICANA SYNODUS LOCI INCERTI

Qua libertas quorumdam, qui se in tuitionem monachorum Besuensium contulerant, asserta est.

Inter annum 994. & 1016. celebrata.

Inter annum 994. & 1016.

HEctor Bisuntinus archiepiscopus cathedram illam nonnisi post annum 994. ascendit, ut ex Sammarthanis in Gallia Christiana to. I. constat. Bruno vero Lingonensis episcopus anno 1016. decessit, teste authore chronici Besuensis. Intra hoc temporis spatium habitum est istud Gallicum incerti loci concilium. Quid in eo gestum sit, ignoratur, præter pauca illa quæ memorantur in charta quadam relata in chronico Besuensi, unde concilii hujus memoria ad posteros transmissa est. En chartam ex Besuensi chronico legendo in Spicilegio Dacherii to. II. pag. 415. edit. in fol.

Carta de Bustello.

NOtum esse volumus præsentibus & futuris, quod Fulbertus & Berengerius fratres recedentes de Bustello, pro inimicitiis, quas vicini eorum contra eos exercebant, dederunt alodium ipsius vici Bustelli S. Petro, & seipsos, & omnem posteritatem suam commendaverunt perpetualiter eidem sancto, una denerata ceræ omni anno, tam virum, quam mulierem. Ea conventione, ut si ipsi, aut aliqui ex eorum progenie reverterentur in regionem, hæreditatem suam, quam sancto dederant, ab abbate loci, & monachis tenerent. Discedentes itaque de episcopatu Lingonico, tempore Brunonis episcopi, & ducis Henrici, venerunt in diœcesim archiepiscopatus Vesuncionensis tempore Hectoris archiepiscopi, & comitis Willelmi, pervenerunt in locum, qui dicitur Rollens, & remanserunt ibi super terram Teduini, & Beroardi fratris ejus: qui scilicet Teduinus pater fuit Bernardi. Ea verò conventione in terra illorum remanserunt, ut ipsis reditus, & consuetudines terræ persolverent; sancto vero Petro Besuæ censum, quem debebant, annuatim deportarent. Timentes autem monachi, ne per succedentia tempora hæredes Teduini, & Beroardi fratris ejus, ipsis hominibus aliquam violentiam irrogarent, vel in servitutem eos redigere vellent, cum abbate sui Willelmo adeuntes concilium, in quo archiepiscopus Hector, & episcopus Bruno cum aliis episcopis residebant, deprecati sunt, ut hanc cartam pariter, & libertatem istorum hominum ecclesiastica authoritate roborarent. Quod ipsi libenter concedentes cum consensu aliorum episcoporum, & totius sancti concilii eosdem homines liberos sancti Petri esse statuerunt, & perpetuo anathemate excommunicaverunt, qui illis servitutis jugum ullo modo imponere ausi fuissent. Signum Hectoris archiepiscopi. Signum Brunonis Episcopi. Signum Walterii Episcopi. Signum Burchardi episcopi. Signum Gosseni Episcopi.

VERONENSE CONCILIUM

Quo jura Veronensis episcopi in ecclesias quasdam Aquilejensi patriarchæ subjectas definiuntur.

Anno 995. vel forte 994. celebratum.

Anno 995. circ.

AQuilejensis episcopus Joannes ecclesias quasdam in urbe Verona sitas obtinebat, quarum ecclesiarum presbyteri debitam Veronensi episcopo subjectionem negabant. Moleste id ferens Otbertus Veronensis episcopus querelas ea de re suas ad provincialem synodum detulit, in qua auditis partibus definitum est, ut ecclesiarum illarum sacerdotes Veronensi episcopo ad synodum, & *processiones*, vel supplicationes invi-

(*a*) *Theodebergia*) alibi Tetbergia vocatur. GUICHE.

(*b*) *Regnante Conrado rege*) annus hic deest, sed cum Hugo Saviniacensis abbas vixerit ab anno 984. usque ad annum 1005. & Conradus mortuus sit anno 995. uti jam superius judicavimus, necesse est illum evenisse ab anno 984. usque ad annum 995. GUICHEON.

ANNO CHRISTI 995.

invitanti, tum & in festis per annum solemnibus jubenti episcopo, ne missæ ibi celebrarentur, parerent. Adfuerunt synodo præter Joannem Aquilejensem Joannes alter, quem Aemonensem episcopum egisse ex Ughellio Muratorius conjicit. Sichardus quem Cenetensi ecclesiæ præfuisse ex eodem scriptore idem recognoscit, cum aliis, quorum nomina apud Ughellium plane depravata leguntur. Hanc synodi sententiam vulgavit Muratorius in dissert. med. ævi tom. V. col. 1003. eamdemque ex documento a Bartholomæo Campagnola sibi tradito dedit P. de Rubeis in monum. eccl. Aquilej. pag. 485. Cum verò integrius appareat quod datum est a Muratorio præ altero; ideo hic ex eodem Muratorio acceptum reddo, adscriptis in margine ex Rubeo variantibus. Concilii annus inter 994. & 995. fluctuat. Indictio enim VIII. qua sententia ejusdem mox recitanda signatur, cum novembri mense conjuncta annum 994. ferret; sed in eadem sententia annus 995. notatur. Quare vel indictio IX. pro VIII. legenda est, vel nullam septembri mense indictionis mutationem contra morem fere ubique tunc obtinentem factam agnoscamus oportet.

SYNODI VERONENSIS SENTENTIA

pro Otberto Veronensi episcopo.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno Incarnationis ejus DCCCCXCV. Indictione VIII. die vigesimotertio mensis novembris. Dum in Dei nomine Johannes patriarcha sanctæ Aquilegiensis ecclesiæ in synodo resideret in ecclesia beatæ Mariæ sitæ in civitate Veronæ cum cœtu episcoporum, sacerdotum seu levitarum: surgens Otbertus episcopus ejusdem sedis beatæ Mariæ, queri cepit contra eundem Johannem patriarcham de clericis habitantibus in titulis ipsius monasterii sanctæ Mariæ antiquæ, & sanctæ Margaritæ, quia (*a*) ipsi secundum canonicam traditionem, & antiquam consuetudinem sibi obedire vetarent (*b*); ita ut nec ad synodum, nec ad processionem ipsius venire vellent, nec illud observare, quod cæteri tituli de eadem civitate faciunt, scilicet & missas publicas præcipuis festis interdictis ab episcopo facere non deberent. (*c*) Ad hæc idem patriarcha respondens agebat quod hic esset antiquus mos, ut homines sui titulari agere deberent. Tunc Lambertus episcopus Vicentinus surgens ait; *scio quod me in hac ecclesia archidiacono manente clerici prædictarum ecclesiarum prælibata servitia episcopo hujus nostræ ecclesiæ exhibebant.* Id ipsum etiam presbyteri & diaconi prænominatæ Veronensis ecclesiæ dixerunt. Tunc præfatus patriarcha videns, quod rectum & canonicum erat, quod ipse episcopus sciebat, (*d*) consultu omnium episcoporum ac sacerdotum, qui in eodem concilio residebant, statuit, ut deinceps clerici de præfatis suis titulis parati essent obedire Veronensi episcopo, tam in synodali advocatione, quamque & in processionis honore, seu etiam in missarum, cum ab eodem episcopo interdictum solemnibus festis noverint, observatione. Verum si aliquid a quoquam objectum fuerit, vel si episcopus ejusdem sedis illos ad placitum ducere voluerit, nulli suorum clericorum potestatem illos corrigendi vel distringendi tribuat; sed advocato abbate sanctæ Mariæ, qui pro tempore fuerit, in organo, quidquid justum & canonicum est, eo (*e*) definiat. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur pro futuris temporibus idem patriarcha cum cæteris episcopis, qui in eodem concilio adfuerunt, propriis manibus subscribentes, hanc diffinitionis cartulam roborarunt.

Ego Johannes patriarcha consensi & subscripsi.

Ego Johannes episcopus interfui.

Ego Sichardus episcopus interfui, & subscripsi.

Rozo Tarvisianensis ecclesiæ episcopus interfui, & subscripsi.

Rainoardus (*f*) Tridentinus episcopus interfui ac subscripsi.

Lambertus Vicentinus episcopus interfui & subscripsi.

(*a*) de Rub. *ut ipsis*

(*b*) *vetarentur.*

(*c*) Integra hæc periodus abest apud de Rubeis.

(*d*) petebat.

(*e*) *cum eo*

(*f*) Rainfardus.

GREGORIUS PAPA V.

Sedit ab anno 995. usque ad 999.

AD EPISTOLAS GREGORII V. PAPÆ APPENDIX.

Bulla pro confirmandis juribus monasterii de Pettershausem ad ripam Reni in diœcesi Constantiensi.

Ex Lunig. Spicileg. pag. 400.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis, Gregorius qui & Bruno sanctæ catholicæ, & apostolicæ Romanæ ecclesiæ Dei gratia episcopus & servus servorum Dei. Desiderium quod ad religiosum propositum & sanctorum locorum stabilitatem pertinere monstratur, sine aliqua est Deo authore dilatione perficiendum; & quoties in quibusdam sanctæ ecclesiæ utilitatibus, vel commodis noster assensus, & solitum apostolicæ authoritatis exposcitur præsidium, ultro benignitatis intuitu nos convenit subvenire, & ratum propositum pro integra securitate ex ratione solidare, ut ex hoc sanctorum veneratio locorum salus, & indemnitas profligatur, & nobis quoque lucri potissimum præmium a conditore omnium præscribatur. Volente igitur atque rogante tertio Ottone imperatore Augusto & Lamperto sanctæ Constantiensis ecclesiæ episcopo, quoddam monasterium in ripa Rheni, juxta Constantiam in villa quæ vocatur Petrishusa, de Ge-

ANNO CHRISTI 996.

Gebehardo beatæ memoriæ episcopo, in honorem S. Gregorii constructum, apostolica defensione munimus, & præceptis Romanæ ecclesiæ eo tenore decoramus, quatenus ad ipsum monasterium, cui nunc abbas Pericherus præest, cum omnibus ad se pertinentibus, diversis prædiis, cultis & incultis, colonis, & familiis, vel quæcumque idem Gebehardus episcopus hæreditario jure, vel aliqua acquisitione ad idem monasterium contradidit, aut quæcumque de episcopio commutavit, aut sine commutatione permisit, nec non quicquid prædictus Lampertus episcopus ad ipsum monasterium in quocumque negotio concessit, cum Siggeri prædiis, Tuscenanch, & Wengiu vocatis, in pago Turgeu, sub comitatu Peretholdi Comitis sitis, quorum unum de rebus episcopii per episcopum Gebehardum, aliud de ejusdem monasterii rebus per prædictum abbatem Pericherum acquisitum est, vel quodcumque per alique Dominum timentium ad eundem pium locum concedendum est, aut concessum jam venit, apostolica Beati Petri defensione, ac tuitione stabilitum, & inconcussum sub Christi testimonio permaneat & persistat. Hoc etiam jam apostolica jussione, cum consensu tertii Ottonis imperat. aug. & Lamperti su-A prædicti episcopi, qui hæc fieri rogaverunt, omnino interdicimus, ne forte aliquis eidem monasterio præfigetur, nisi quem communis fratrum ibidem Deo servientium concordia eligat; ad episcopum vero eum, qui ita electus est, stabilire tantum pertineat. Id ipsum etiam de advocati electione decernimus. Electo autem abbati, vel monasterio advocato curæ sit res monasterii curare, easque dissipantibus resistere. Si quis interea, quod non credimus, temerario ausu contra ea, quæ ab hac nostra authoritate pie, ac firmiter per hoc nostrum privilegium disposita sunt, contraire, vel his, quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti monasterii statuta sunt, refragari, aut in quoquam B transgredi temptaverit, sciat se ex auctoritate B. Petri principis apostolorum, cujus vel immeriti vicem agimus, anathematis vinculo innodatum, & cum Diabolo atque Juda traditore Christi æternis incendiis concremandum. At vero qui pio intuitu observator nostræ salutiferæ præceptionis extiterit, benedictionis gratiam a justo retributore Domino multipliciter consequatur, & vitæ æternæ particeps effici mereatur in sæcula sæculorum, amen.

AD SANDIONYSIANUM CONCILIUM

Anno 996. habitum pro decimis ecclesiæ restituendis

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 996. DE anno quo concilium istud convenit ita ego olim disserui in meis ad Pagium adnotationibus ad annum 997. 12. Concilium Sandionysianum ad annum superiorem 996. referendum esse potius quam ad præsentem 997. certum deinceps, ratumque esse debet; nam Seguinus Senonensis, qui in eo concilio tam fœde habitus fuit, ac narrat Aimoinus apud Pagium hic, e vivis decessit anno illo 996. die XVI. Kal. junii, ut ad- C notat diligentissimus author brevis chronici Senonensis S. Columbæ vulgatus a Martene Anecdot. tom. III. col. 1451. qui licet exeunte sæculo XII. scribebat, res tamen superioris ætatis, accuratissime adnotat, ut eodem in corrigenda annalium chronologia felicissime non semel usus fuerim.

SENONENSIS SYNODUS,

In qua Parisiensibus canonicis altaria quædam juris ecclesiæ Senonensis traduntur,

Anno 996. habita.

Anno 996. SYnodi hujus acta desunt; sola superest charta Leotherici Senonensis archiepiscopi in hoc concilio firmata, quam profert Dubois Hist. eccles. Paris. tom. 1. pag. 682. ex quo hic datur.

Imperante auctoritatis summæ serenissimo favore Leothericus Senonensis archipræsul illustrissimus, Christicolis in urbe degentibus universis, pignus pacis cum felicibus incrementis geminæ salutis.

Noverit cœtus reipublicæ, immo cunctorum concio sedis nostræ fidelium, quoniam divini judicii & inexorabilis memores periculi, pietatis, utiliter cogimur immorari præceptis, scilicet ut quidquid supplicii pro humana fragilitate sumus ob- D noxii, per officia debitæ qualitatis, ex altera fraternæ dilectionis impendia, sanctorum præcipue per amoris incendia facile sit expurgatum; & quidquid dignum quæritur veniæ, nihil negari detur nostræ fragilitati, unde sentiat amplitudo christiani nominis, munificentiam nostræ serenitatis ordinantem. Privatis & publicis etiam compluribus conventam negotiis erga frequentiam providæ dilectionis domni & charissimi nobis Raginaldi Parisiorum pontificis, nec non & congregationis sanctæ Mariæ gloriosæ cultricis jam dictæ sedis, & nihil nostris dignius fieri votis, quam verbi eorum obsequi studiis; qua ipse roborati, & precum sub arma collecti prænominatæ sedis Pa-

Parisiorum canonici oborta humilitate Senonum præsidia subeuntes, nostram accesserunt præsentiam, rogantes sibi optata concedi de quatuor altaribus nostræ Diœcesi subjacentibus. Quorum orata cordis sereno corde suscipientes, & cælestis curiæ palatia tam nobis, quam successoribus mercari curantes, in amore agni divini, & in devotione sanctæ Dei genitricis Mariæ, omnium supernorum civium, & pro ambarum utilitate partium concessimus in publica Senonensis ecclesiæ synodo cum assensu Ragenoldi archidiaconi nostri, ex cujus ministerio esse videntur, prænominatis canonicis quatuor altaria, videlicet altare de A cellis in honore S. Germani dedicatum, & aliud in Vernolio in nomine sancti Petri, aliud quoque in Steovilla in nomine sancti Germani, aliud quoque in Machello in nomine S. Germani; & hæc quidem altaria per interventum domni pontificis Raginaldi, tali tenore obtulimus canonicis Parisiis S. Mariæ serventibus, & pro habenda inibi jugiter nostri, nostrorumque episcoporum memoria, fine tenus teneant, regant, atque possideant sine alicujus repetitionis infestatione & calumnia. Datum in mense septembri regnante Roberto rege Francorum anno IX.

AD CONCILIUM ROMANUM

Anno 996. sub Gregorio V. papa habitum.

ADDITIO.

AD concilium anni hujus pertinet diploma Otthonis III. imperatoris, quod hic ex Ughellio in Bruniatensibus tom. IV. col. 982. describo.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otho divina favente clementia imperator augustus. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis ea, quæ a prædecessoribus nostris, regibus videlicet, imperatoribus Deo ac venerabilibus collata sunt locis, confirmamus, & corroboramus, proculdubio id nobis in præsenti sæculo proficere, & in futuro bravium accipere minime titubamus. Noverit igitur omnium sanctæ Dei ecclesiæ fidelium nostrorum, tam præsentium, quamque futurorum devotio, qualiter venientibus nobis in synodo in eadem ecclesia B. Petri apostoli, cum summo pontifice Gregorio, spirituali patre, pro definiendis rebus ecclesiasticis, ibidem venerabilis vir Eugiro abbas monasterii B. Petri principis apostolorum siti in loco Brumiensi, proclamationem fecit super episcopo Lunensi Gotifredo, quod idem episcopus Lunensis contra decreta, & Romanorum pontificum privilegia, videlicet Gregorii, Joannis, Benedicti, nec non & aliorum, & contra imperialia præcepta, nostrorumque antecessorum, scilicet Luitprandi, Rachis, Desiderii, Caroli, Ludovici, Ugonis, Othonis bonæ memoriæ nostri avi, seu & patris nostri similiter Othonis, idem ipsum Brumense D monasterium suo episcopatui subjugare voluerit, & a potestate Romanæ ecclesiæ, sub cujus tuitione semper fuit, alienare. Ideoque petivit nostram celsitudinem, ut pro Dei amore, animæque nostræ remedio confirmare, & corroborare dignaremur eidem abbati Bruniensis monasterii suique successoribus in perpetuum quidquid Luitprandus, Rachis, Desiderius, Carolus, Ludovicus, Hugo, seu & sanctæ memoriæ avus, & pater meus Otho, cæterique prædecessores nostri in ipsum sanctum locum per præcepti paginam contulerunt: cujus petitioni ob hoc præcipue assensum præbuimus, quia in eadem synodo, coram cunctis qui aderant ibi, B vidimus prædicti Lunensis episcopi chartulas a summi pontificis auctoritate damnatas, atque disruptas. Quapropter per hoc nostrum præceptum confirmamus, ac corroboramus præfato monasterio omnes dotes, res, massaritias, familias utriusque sexus, nec non & decimationes servorum ipsorum, terram ipsius abbatiæ laborantium, una cum casis, sediminibus, campis, vineis, pascuis, pratis, sylvis, atque stallariis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, venationibus, montibus, vallibus, alpibus, planitiebus, rupis, rupinis, servis, & ancillis, aldionibus, aldianis, mercatis, theloneis, cunctisque rebus, ac familiis, ad C præfatam abbatiam pertinentibus, tam ea quæ nunc habere videtur, quamque ea, quæ deinceps divina pietas voluerit addere, vel amplificare. Statuentes itaque jubemus, ut nullus episcopus, dux, marchio, comes, vicecomes, judex, castaldus, sculdasius, decanus, quælibet persona, sive in monasteriis, sive in xenodochiis, aut in locis, vel in agris, seu reliquis possessionibus, quæ ad ipsam abbatiam, tam de datione regum, quam reginarum, vel reliquorum Deum timentium legitime pervenerunt, vel ubicumque, vel in quibuslibet pagis & territoriis infra ditionem imperii nostri legaliter prædictum monasterium investituram habere cognoscitur, vel quæ deinceps in potestate ipsius monasterii voluerit divina pietas addere, vel amplificare, nullus superioris, aut inferioris ordinis procurator, vel quælibet magna seu parva regni nostri persona a prædicto monasterio aliquas reddibitiones frangere, aut placita celebrare, aut frodia deposcere, aut fodram aut mansiones, vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines tam ingenuos, quam liberos, aut servos super terram ipsius abbatiæ commanentes nullo modo distringere, vel in aliquo molestare, seu dominari audeant, præter illud quod solvere debent Romanæ ecclesiæ, cui subditum est ipsum præfatum cœnobium, scilicet denarios 12. & candelas 2. Hæc vero nostra imperialis institutio tam

tam episcoporum, quamque & reliquorum fidelium nostrorum memoriæ generaliter promulgata, notum sit toto regno Romanorum, ut Deo favente per infinita tempora proprium robur obtineat, nullique temeratori impune contemnere facultas existat; manu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione insigniri jussimus: quam si quis violare præsumpserit centum libras auri se compositurum agnoscat, medietatem A præfato monasterio, cui violentiam intulit, & medietatem palatio nostro.

Signum Domini Othonis invictissimi imp. Augusti.

Heribertus cancellarius vice Petri Cumani episcopi & archicancell. recognovi.

Datum 8. Kal. junii anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCVI. indict. 9. anno 3. Othonis regnantis 18. imperantis anno primo. Actum Romæ in Dei feliciter Amen.

AD CONCILIUM ROMANUM

Pro variis ecclesiæ negotiis agendis a Gregorio V. papa & Othone II. imperatore

Anno 998. celebratum.

ADDITIO.

AD concilium hoc Romanum pertinere non dubito chartam quandam in chronico Wulturnensi Rer. Ital. tom. I. pag. II. pag. 487. relatam. Charta illa signatur indictione XI. Gregorii V. anno II. Ottonis imperatoris anno II. die XXX....... Characteres ipsos chronologicos exprimere censui tempus Romani concilii anni 998. ante majum mensem, quo Gregorius & Otto annum secundum nondum excesserant. Ipsum vero concilium charta repræsentat, commemorans pontificem & imperatorem *in basilica S. Petri* cum venerabilibus archiepiscopis & episcopis ultramontanis & Italicis residentes. Altera est etiam charta in eodem concilio signata, in qua Otto III. imperator Hugoni Farfensi monacho abbatiam illam committit. Hanc vero ad concilium hujus anni pertinere hoc indicio demonstro. Hugo ille Farfensis abbas in ea, quam anno 1014. scripsit, querimonia de usurpatis monasterii sui fundis legenda in chronico Farfensi Rerum Italicarum tom. II. part. II. col. 553. narrat oblatam sibi cœnobii illius abbatiam ab Ottone III. non acceptasse *usque Romam ad synodum*: Ottonis verò diploma, quo eundem Hugonem D a se olim exauctoratum restituit abbatem, ibidem legendum col. 492. signatur *VIII. Kal. martias anno DCCCCXCVIII. indictione XI. Ottonis III. regnantis XV. imperii II. actum Romæ*. Pro martias tamen legendum Majas, ex iis quæ ad Romanum concilium anni 999. afferemus, constabit. Romanum ergo concilium celebratum est anno Ottonis II. ante majum, quin & intra aprilem mensem. Porro utramque chartam tum Wulturnensem illam, atque alteram Farfensem hic dare juvat, quippe quas ad idem Romanum concilium anni 998. pertinere arbitror. Sed antequam Wulturnensem proferam, monendos censeo eruditos hac ipsa charta sanari luxationem quandam in subscriptionibus episcopor. quæ canonibus concilii subiiciuntur. Porrò in illis sic repræsentatur episcopus quidam *Adelbertus ..... episcopus*. Hunc igitur *Brixiensem* tenuisse ecclesiam ex charta ista docemur. Hac ergo luxatione sanata, ita scribendum est: *Adelbertus Brixiensis episcopus*. C

DEFINITIO JUDICATUS DE SANCTA MARIA DE APINIANICI.

Actum Romæ.

LEo archidiaconus & Adelbertus episcopus Brixiensis, missi constituti ab Ottone III. imperatore, in Placito adigunt Rainaldum comitem ad restituendum monasterium S. Mariæ Apinianici abbati S. Vincentii ad Vulturnum anno DCCCCXCVII.

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno Deo propitio pontificatus Domni nostri Gregorii summi pontificis & universalis V. papæ in sacratissima sede B. Petri Apostoli secundo, imperante Domno (*a*) Ottone a Deo coronato magno & pacifico imperatore anno II. indictione XI. die XXX............ Decretum judicum ex jussione Domni Ottonis piissimi imperatoris augusti, qualiter idem ipse Domnus imperator proclamationem audivit a Johanne religioso abbate venerabilis monasterii sancti Vincentii martyris Christi, situm super Vulturni fluminis fontes, super quendam comitem Raynaldum de monasterio sanctæ Dei Genitricis Mariæ Dominæ nostræ, qui nomi-

(a) Cur non dicatur pertinere ad annum 998. ante majum, quo indictio XI. currebat?

(*a*) Placitum hoc Chronographus noster ad tempora Ottonis II. Augusti retulit, sed perquam supine. Memoratur heic Gregorius V. summus pontifex, una cujus mentio sat aperte monere eum poterat, memorari heic Ottonem III. augustum. Rectè autem procedunt chronologicæ notæ, si mensem, qui heic desideratur, septembrem, aut sequentes anni 997. subintelligas, tunc enim in cursu erat indictio XI. (*a*) Nostrum decepit *Johannis abbatis* mentio; sed illi animadvertendum erat, alterum Joannem abbatem floruisse sub Ottone III. augusto, ut infra patebit. Memoratur heic *Otto dux*. Eundem vide in placito Ticinensi anno 1001. sub eodem augusto cap. XIV. pag. 125. Antiquitat. Estens. *Murator*.

minatur Apinianice, in comitatu Marsicano est constructum, quæ est cella prædicti cœnobii sancti Vincentii, quem idem ipse prædictus Raynaldus comes jam per duobus annis invasit suprascripto monasterio sanctæ Mariæ cum omnibus suis pertinentiis, & usque hactenus vi virtutis retinuit, & violenti manu vindicabit. Unde nutu Dei, ejusque clementia dum domnus imperator in Secretario, qui est juxta Basilica sancti Petri apostolorum principis, resideret cum venerabilibus archiepiscopis & episcopis Ultramontanis & Italicis, & Ottoni ducis, & honoratissimis viris, in quo supter manibus eorum adnotatur. Tunc suprascriptus Johannes abbas in medio eorum adiit, & proclamatus est dicens. *Domine sanctissime imperator, & semper auguste, quatenus mihi & meo denique monasterio sancti Christi martyris Vincentii legem & justitiam faciatis; qualiter vim & violentiam passus a Raynaldo comite videlicet de monasterio S. Mariæ, qui vocatur Apinianici, quæ est cella suprascripti cœnovii sancti Vincentii*. Quibus ad hæc pius imperator misericordia motus jussit suis fidelibus, videlicet Domno sanctissimo Leoni archidiacono, & judicem sacri palatii almifici imperatoris, & exinde foras abirent, & cum eo domno Adelberto episcopo sanctæ Brixiensis ecclesiæ per Deificam legem eos finirent. Et mox inde egressi abierunt in dexteram partem hujus basilicæ, residentibus ambobus judex, & episcopus, & plurimis viris ibidem conspectui adstantibus. Rursum Johanni abbati eis reclamavit eundem suprascripto sermone. Tunc prædictus Raynaldus, qui & comes respondit: *noli (a) Deus ut suprascriptam cellam, quæ & monasterio sanctæ Mariæ contravi, neque contrare permisi*. Tunc suprascripti judices judicaverunt, ut prædicto Raynaldo comite refutaret jam dictam cellam suprascripto abbati, ejusque cœnovio sancti Vincentii: Et mox Raynaldus comes apprehendit virgam manu, & consona voce refutavit eundem monasterium ad suprascriptum abbatem, & suis successoribus in perpetuum, cum omnibus suis rebus, servis, & ancillis, vineis, & terris, montibus, & collibus, planis, & planitiis, rupibus, & fontibus, molendinis, & piscariis, rivis, aquis, aquarumque decursibus, omnibusque suprascripto monasterio sanctæ Mariæ generaliter, & in perpetuum pertinentibus. Et super hæc spondeo, polliceor vobis, vestrisque successoribus, omni tempore, ego una cum heredibus, & successoribus meis, vobis, & vestro monasterio semper defendere, adjuvare, & in omnibus auxiliare suprascripto monasterio sanctæ Mariæ conavero ab omni insurgenti pars hominum. Et si hoc non fecero ego vel heredibus meis, tunc de auro nos promittimus componere auri purissimi libras centum, medietatem cameræ sanctissimi imperatoris, & medietatem vobis & monasterio S. Vincentii. Qui vero ibidem vim virtutem fecerunt, & ejecerunt monacos ejusdem loci foras jecerunt, & suorum filiæ ibidem vexaverunt intuiti eos prædicti judices recompensaverunr dicentes tunc: *Cur tam incestam vobis dedit licentiam, ut suprascipto monasterio invasissetis, & sine nutu Dei, & voluntate nominati abbatis monachos foras ejecissetis & velatas mulieres introduxissetis?* Quibus illi respondentes dixerunt: *Domine scimus autem quia injuste, & irritam fecimus; sed si placet vobis, hoc, quod injuste fecimus, refutamus, & ob hoc suprascriptum pœna obligamus nos nostrisque heredibus*. Et statim apprehenderunt virgam manu, & clara voce refutaverunt monasterio sanctæ Mariæ a suprascripti judices, & prænominato abbate, ut nunquam ulterius exinde altercare, vel molestiam præparare, aut vim facere maluerimus. Et si autem, quod absit, aliquando in tempore aliquam temeritatem, aut violentiam facere conamus, tunc daturi nos per unoquoque, & nostris heredibus promittimus componere vobis, vestrisque successoribus, & partem vestri monasterii auri purissimi libras L. medietatem cameræ domni imperatoris, & medietatem prædicti abbati ejusque monasterii. Unde pro futura memoria futurorumque testimonio suprascriptos Leonis domno archidiacono & Judici sacri palatii, imperatoris missus, Johannes scriniarius sanctæ Romanæ ecclesiæ scribere præcepit in mense & indictione suprascripta XI.

al. *no.*

Adelbertus gratia Dei Brixiensis episcopus, & domni imperatoris missus interfui & subscripsi.

Leo sacrosancti palatii, & missus domni imperatoris interfui & subscripsi.

Signum manu Raynaldi scripsit, & confirmavit.

Signum manu Gisoni scripsit, & confirmavit.

Signum manu Donelli scripsit, & confirmavit.

Ego Johannes scriniarius sanctæ Romanæ ecclesiæ, & scriptor hujus judicati pagina ex jussione domni imperatoris feci, conplevi, & absolvi.

INCIPIT PRÆCEPTUM DOMNI OTTONIS IMPERATORIS.

Otto Dei gratia Romanorum imperator Augustus. Omnibus sanctæ Dei ecclesiæ nostrisque fidelibus præsentibus & futuris notum esse volumus, quoniam dudum moti juste super quodam monacho, qui sibi imperialis abbatiæ, monasterii videlicet Farfensis, absque nostro assensu regimen usurpaverat inique, & quod deterius est, pretio emerat a Romano pontifice; id ei quod habere videbatur, debito cum dedecore abstulimus, & digne nostris ab obtutibus ejecimus; monasterium vero ipsum cuidam *Hugoni episcopo* in beneficium dedimus, & quemdam nostrum carissimum Herphonem ibidem manere præcepimus. Post hæc verò ejusdem monasterii religiosi congregationi magnis precibus postulanti, nostræ aures clementiæ accommodavimus, eumque Hugonem gratiam in nostram recepimus, & in ipsius regimine confirmavimus. Præcipientes itaque imperiali potentia jubemus, ut deinceps juxta canonum regulæque monasticam auctoritatem, & ejusdem monasterii

per

per antiquorum regum, & imperatorum adeptam præceptorum libertatem, electus quisque ab eadem congregatione, prius ejusdem imperiali patrocinio præsentatus gratis roboretur, & tunc a summo pontifice canonice consecretur. Aliter si præsumpserit, imperiali censura condemnetur, & quicquid de bonis monasterii scriptaverit, omnimodis evacuetur. Quod ut verius credatur, & in posterum diligentius observetur, nostri sigilli impressione inferius insigniri jussimus.

Heribertus cancellarius vice Petri Cumani episcopi recognovi.

Datum VIII. Kal. Martii, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCVIII. Indict. XI. anno autem Ottonis tertii regnantis XV. imperii II. Actum Romæ feliciter in Dei nomine. Amen.

Denique acta integra ejusdem concilii cum canonibus ab editis in multis plane diversis servavit nobis Udalricus Bambergensis in suo codice vulgato ab Eccardo historic. med. ævi to. II. pag. 16. Ex quo hic dantur.

CAPITULA CONSTITUTA A GREGORIO ROMANO PONTIFICE

filio Ottonis regis (ducis.)

PLacuit sanctæ synodo, ut omnes episcopi occidentales, qui in depositione Arnolfi Remensis archiepiscopi fuerunt, & A cæteris induciis vocati, Papiensem synodum spreverunt, & inconvenientes causas ad confutandam synodum per manum laicalis personæ miserunt ab episcopali officio suspendantur. Adelberonem Laudunensem episcopum, qui etiam Metropolitanum suum apprehendit & tradidit, ab episcopali officio suspendimus, quia ad synodum venire contemsit. Auctoritate enim Julii papæ hoc sanctum est, qui etiam occidentales episcopos, ad synodum venire contemnentes, depositionis reos judicavit: illos vero absque apostolica auctoritate depositos innocentes remanere. Decretum est etiam, ut rex Rubertus, qui consanguineam suam contra interdictionem apostolicam in conjugium du- B xit, ad satisfactionem convocetur cum episcopis his incestis nuptiis consentientibus. Si autem renuerint, communione priventur. Constituit etiam sancta synodus, ut si quis episcopus presbyter, diaconus, aut clericus, papa incolumi, & eo inconsulto, aut subscriptionem pro Romano pontificatu commodare, aut pitatio promittere, aut sacramentum præbere tentaverit, aut aliquod certe suffragium pollicitus fuerit, loci sui dignitate, & omnium fidelium communione privetur, & anathematizetur. Cum his & sancta synodus sancivit, ut Neapolitanus invasor, qui illius loci archiepiscopum apprehendi fecit, & se in eumdem lo- C cum per simoniacam hæresim constitui fecit, nisi satisfaciat, anathematizetur.

IN CONSTITUTIONEM DECRETALEM OTTONIS III. IMPERATORIS,

Quo res ab ecclesiæ præsulibus alienatæ restitui successoribus jubentur,

Anno 998. editam

CONJECTURÆ.

Anno 998. OTtonis III. constitutionem ex Farfensi chronico tunc MS. nunc a Muratorio Rer. Ital. to. II. par. II. vulgato primus omnium edidit Holstenius in collectione Romana, ex quo in suam transtulit Labbeus, legiturque to. XI. col. 1031. editionis Veneto-Labbeanæ. Ita verò utrimque signatur. *Actum XII. Kal. Octobris, indictione XII. anno tertio domni Gregorii papæ pontificatus. Promulgata per manus Gerberti sanctæ Ravennatis ecclesiæ archiepiscopi in ea synodo, in qua Mediolanensi episcopo, Arnulfo nomine, papatum ablatum est, in basilica beati Petri, quæ vocatur ad cœlum aureum; & subscripserunt omnes qui adfuerunt episcopi.* Adnotatio hæc crucem figit eruditis, quæ sit enim hæc synodus; quæ Arnulfi in E pontificem electio, electique depositio, planè ignoratur. Nec sanè licuit me esse tam felicem, ut tenebras hasce plane depellam; quamquam arbitror, lucis aliquid afferre rei obscurissimæ in aliquo saltem posse illud quod in eodem Farfensi chronico Hugo ejusdem cœnobii tunc abbas narrat in ea D querimonia, quam de usurpatis rebus monasterii sui anno 1014. scripsit, legenda in eodem chronico col. 549. En ejus verba: *Prædictus autem imperator,* (Otto jam Romæ coronatus, habita jam Romana synodo anni 998. ut ex contextu liquet) *ex quo Ravennam venit, præcepit cunctis abbatibus & episcopis ut scriberent res perditas suarum ecclesiarum, qualiter, & quomodo perdiderint, vel a quibus detinentur; quod & ego feci. Deinde venimus ante præsentiam imperatoris & papæ coram judicibus Romanis, & enumeravi omnia &c. Inter alia vero protuli, quod a nullo abbate haberet scriptum de prædicto castello, nisi ab ipso Guidone* (abbate intruso) *qui donum ab imperatore non habuit, nec præceptum. Tunc ab imperatore judices interrogati uno ore dixerunt: episcopus aut abbas, qui pertinet palatio imperiali vel pontificali nullo modo valet facere scriptum, nisi prius ab ipsis donum adquirat.* Eadem per omnia continet Ottonis constitutio; quare non dubito, quominus ea occasione lex illa data sit, & quidem Ra-

ANNO CHRISTI 999.

Ravennæ in quadam episcoporum synodo, vel conventu, ut totus chronici Farfensis contextus demonstrat. Mensis, & dies designati sunt in subscriptione ejusdem constitutionis signantis diem XII. Kal. Octobris, indictionem XII. ideft annum 998. Semel igitur illa constituta, dein in synodo quadam Papiensi in basilica S. Petri ad cœlum aureum nuncupata iterum confirmatur, & promulgatur. Ita legimus in subscriptione ejusdem constitutionis. Cum vero Synodus A illa convenerit, cum Arnulfo Mediolanensi antistiti papatus ablatus est, Gerberto nondum e Ravennatensi ecclesia ad Romanam translato, non inani conjectura suspicarer, synodum illam post Gregorii V. obitum, qui in Februarium sequentis anni 999. incidit, convenisse. Tunc enim forte vacuam pontificiam cathedram Arnulfus invasit, e qua depulsus, Gerberto, qui Silvester II. dictus est, locum concessit.

MAGDEBURGENSE CONCILIUM

Pro ventilanda causa puellæ e Parthenopeo a sponso raptæ,

A Gisilerio Magdeburgensi archiepiscopo circa exordium anni 999. celebratum.

anno 998. exeunte, vel in exordio anni 999.

Liutgarda Ekkihardi marchionis filia, patre in Italiam cum Ottone III. profecto, commendata fuerat curæ Machtildis Quidelingeburgensis abbatissæ, quæ illam in monasterio educabat. Werinharius Thuringiæ comes, cui Ekkihardus puellam desponderat, moræ impatiens clam in monasterium irrumpens illam secum adduxerat; qua juvenis temeritate offensa abbatissa, id egit, ut concilium in Magdeburg haberetur, cui ambo sponsi adesse jussi sunt, ut raptor de injuria responderet, raptæ voluntas exploraretur. Venerunt illi, & a patribus interrogata puella, velle se in conjugio perseverare respondit; juvenis verò admissi criminis veniam supplex poposcit, & impetravit. En verba annalistæ Saxonis ab Eccardo in corpor. historic. to. I. vulgati. *Decretum in Magdaburh fieri conventum*; (*episcoporum* addit chronographus Saxo a Lebinitio in accession. hist. to. I. vulgatus; quin & idem habet annalista Saxo inferius) *huc sponsum cum sponsa venire; auxiliatores* D *quoque omnes ante se reos ibi præsentari, aut damnatos fugere: sicque factum est. Confluente enim illuc multitudine ineffabili, VVerinharius cum suis cooperatoribus nudis pedibus pervolvitur; uxorem reddit, veniam de commissis sibi suisque auxilio principum promissa emendatione promeruit. Sed venerabilis in omnibus Machtildis finito colloquio Luitgardam secum duxit non pro retentione, sed pro amoris magni confirmatione; bonæ autem suæ voluntatis propositum præventu subitaneæ mortis est interruptum.* E postremis his verbis discimus concilium januario circiter mense anni 999. convenisse, cum C Machtildis VII. idib. februarii anni 999. decesserit. Porro conventum hunc episcoporum verum concilium idem historicus inferius agnoscit, narrans Sigefredum Odonis marchionis filium inter monachos Corbejæ novæ aliquandiu promeritum, dein abjecto cucullo ad sæculum rediisse; quare, ait, ab abbate suo, & Gisilero archipræsule vocatus ad synodum Magdaburgk venit, & quamvis invitus pristino habitu indutus, judiciali sententia ipse se XII. sacramentis exolvit, exemplo unius qui Romæ simili sententia *se in conspectu Cæsaris ejusdem purgavit. In eodem pariter concilio Machtild sanctimonialis filia Theodorici marchionis, quæ sancto religionis proposito abjecto subtraxerat, & conjugium admiserat, ex quo fœta puerum genuit, ad saniora tandem revocata tantæ miseriæ absolutionem & abbatiam in Magdaburh indigna percepit.* Id vero in Magdaburgensi concilio hoc præstitum, quamvis non dicit historicus, facile persuadeor.

CONCILIUM ROMANUM

Ad varia ecclesiæ negocia tractanda,

Gregorio V. pontifice & Ottone III. præsentibus anno forte 999. celebratum.

anno 999.

Concilia Romana sub Gregorio duo Labbeus, ceterique cum illo omnes agnoscentes, alterum anno 996. aliud vero anno 998. constituerunt. Ex quo factum est, ut quotquot sub Gregorio synodice Romæ constituta leguntur, omnia ad alterutrum ex his conciliis retulerint. Ita canones illi octo, qui in MS. codicibus in Romano concilio sub Gregorio editi leguntur, ad con- E cilium anni 998. revocati sunt; cum præsertim in præfatione ejus concilii, quam eisdem canonibus præfixam vulgavit Dacherius, ac recusa datur in nova Veneto-Labbeana conciliorum editione; in ea, inquam, præfatione coacta scribatur synodus illa anno tertio pontificatus Gregorii, & tertio itidem Ottonis imperantis; quæ sane annorum epocha cum anno 998. Majo exeunte com-

ANNO CHRISTI 999. 1000.

compositur. Itidem controversia de Ausonensi episcopatu, quæ sublata refertur in concilio Romano anno secundo Ottonis, & tertio Gregorii indictione XI., concilium utique anni 998. exposcit. Hæc ego pariter vera esse convenio; nec dissimulo concilium aliquod Romanum præter illud anni 996. celebratum anno 998. agnosci oportere; nec abnuo pariter definitam in eo controversiam de Ausonensi episcopatu. Sed & aliud Romanum concilium vel exeunte anno illo 998. vel sequenti 999. ineunte admitti oportet, cui vindicandi sunt canones illi qui concilio anni 998. majo mense incipiente habito huc usque adscripti sunt. Id vero ex tempore, quo utrumque concilium convenit, plane demonstro. In Romano concilio primo anni 998. septimo idus maji, controversia Ausonensis peracta est; signatur enim eodem mense & die Gregorii anno III. Ottonis II. Porrò Gregorius anno 996. die III. Maji consecratus; Otto verò nonnisi die XXXI. Maji, ut Pagius censet, vel saltem die XXI. ejusdem mensis, ut ego quidem maluerim imperii coronam, adeoque & ejusdem imperii sui epocham cœpit. Ex quo sequitur concilium illud Romanum anni 998. die IX. maji absolutum fuisse. Sed & diploma Ottonis III. pro Hugone Farfensi, quod ego supra ad Romanum concilium anni 998. pertinere demonstravi, signatur die VIII. Kal. martii, quod mendose scriptum esse pro majo nemo non videt, alias concilium a februario usque ad majum perseverasset, quod est incredibile. Aprili ergo exeunte concilium jam cœperat, illudque adhuc perseverabat die XXX. ejusdem mensis, quo signatum judicatum de Apininiaco censeo, quanvis mensis nomen erasum est, de quo Judicato ego ibidem egi. Constare ex his arbitror, concilium Romanum prius anni 998. ad finem aprilis, & maji exordium referendum esse. Concilium verò Romanum, quod secundum appello non plane citius quam exeunte majo, vel forte junio jam cœpto haberi potuit, (quanquam ego ad exitum anni 998. vel forte ad sequentis 999. exordium libentius revoco) cum ejusdem concilii præfatio in Spicilegio vulgata signetur anno Ottonis III. & Gregorii itidem tertio, quæ sane epocha nonnisi a die XXXI. vel saltem XXI. maji incipere potuit, cum Otto anno 996. die pentecoste, ut Pagius censet, die scilicet XXXI. maji, vel die Ascensionis XXI. maji, ut ego quidem opinor, imperium ascenderit. Nulla ergo ratione, aliqua saltem temporis intercapedine inter se discreta, unum idemque haberi possunt. Hoc ipsum synodi utriusque discrimen evincit non obscure factum Giseleri archiepiscopi Magdeburgensis, quem Otto imperator *in synodo accusans Romana judiciali cum sententia ab officio suspendi & ab apostolico Romam vocari per internuntios fecit*. Verba sunt annalistæ Saxonis Eccardiani to. 1. 371. id verò definitum est in canone IV. concilii Romani, quod ego secundum anni 998. appello. Porro Giselerus anno 998. exeunte, vel forte etiam ineunte anno 999. depositionis sententiam nondum retulerat, cum habitæ eodem tempore Magdeburgensi synodo, de qua superius dictum est, ipse tanquam archiepiscopus assederit, subjectosque provinciæ suæ monachos ad synodum illam vocaverit, teste eodem annalista Saxone ad annum 999. Quæ si admiserimus, constare utique arbitror concilium hoc Romanum secundum, vel exeunte anno 998. vel in exordio sequentis convenisse, cum Magdeburgense concilium circa idem tempus celebratum fuerit. Accedit etiam ad idem discrimen demonstrandum controversia de Ausonensi episcopatu in concilio priori definita, quæ sane inter canones concilii recurreret, quemadmodum aliæ persimiles in illis exhibentur, si concilium, in quo controversia illa discussa est, & illud pariter, cujus canones extant, unum idemque concilium fuissent. Accedunt insuper episcoporum utriusque concilii diversa nomina, & sedes; Guadaldus & Arnulphus, qui ambo Ausonensis episcopi sese vocantes in synodo anni 998. disceptabantur, in subscriptionibus alterius synodi frustra queruntur, sicut neque apparet Rotkerus Leodiensis episcopus. Stent ergo Romana concilia per hæc tempora duo, quorum alterum die VII. id. majarum anni 998. absolutum est; alterum vero, sive eodem anno desinente, sive in exordio sequentis convenit. Forte tamen januario mensi anni 999. opportune assignaretur, tunc enim Otto III. imperator Romæ aderat, ubi & signavit diploma pro Pataviensi ecclesia legendum apud Lunig spicileg. num. XIX. pag. 770.

GNESNÆ IN POLONIA CONCILIUM,

Quo Gnesnensis archiepiscopatus constituitur,

Anno 1000. *coram Ottone III. imperatore celebratum.*

Anno 1000. VEnetus Labbei editor concilium Polonicum a Labbeo omissum diligenter quidem supplevit ex historico Hildensheimensi acceptum; sed præterquamquod aliqua historicus ille omittit, locum etiam habitæ synodi reticet. Quare sub nomine concilii Polonici ab eodem Veneto editore indicatur. Omissiones hasce supplet Annalista Saxo Eccardi ad annum 1000, cujus proinde verba in rem præsentem afferre juvat. Narrat igitur historicus ille Imperatoris iter Gnesnam, tum addit: *Nec mora fecit ibi archiepiscopatum* (utique in synodo, quam eà de causa coactam notat Annalista Hildensheimensis) *ut spero, legitime, sine consensu præfati præsulis sui Gisileri Magdeburgensis; sed tamen Romano pontifice assentiente* (ut notat Hildenshemensis) *metropolitani, cujus diœcesi omnis hæc regio subjecta est; committens eundem prædicti martyris* (S. Adalber-

ANNO CHRISTI 1005. berti Gnefnenfis epifcopi) *fratri, qui & Gaudentius, fubjiciens ei Rombertum Salfecolnienfis ecclefiæ epifcopum, Papponem Cracovenfem, Joannem Vvrotiflaenfem, Ungero Poznanienfi excepto; factoque ibi altari fanctas* A *in eo honorifice condidit reliquias* (S. Adalberti). *Difpofitis igitur in Slavia VII. epifcopis a Boleflao ufque Magdaburh deducitur, ubi palmarum folemnia celebriter peracta funt.* ANNO CHRISTI 1005.

JOANNES PAPA XVII.

Sedit anno 1003. eodemque obiit.

JOANNES PAPA XVIII.

Sedit ab anno 1003. ufque ad annum 1009.

AD CONCILIUM TREMORIENSE

Anno 1005. celebratum

ADDITIO.

An. 1005. TRemorienfe iftud concilium notius eft, quam ut diligentiam collectorum fugere potuerit. Ejus tamen acta hucufque ignorata funt. Pagius V. Cl. in critica Baronii ad annum 1005. non modicam eorum portionem deprehendiffe fibi perfuafit in Vita Beati Adalberonis II. Metenfis epifcopi ab Anonymo coævo defcripta, & vulgata in priori volumine Bibliothecæ manufcriptorum Labbeanæ. Verum author ille fynodi C quidem meminit ab Henrico collectæ, fed nomen loci filet; quare nonnifi per conjecturam, quæ ibi author exponit, ad Tremorienfem fynodum referrentur. Sed & ex conjectura plane contraria difcimus, dicta illa de fynodo plane alia a Tremorienfi accipi oportere, cum Annalifta Saxo Eccardi, qui fæculo XII. nondum adulto fcribebat, quique fua omnia ex probatiffimis accipit, acta quædam referat concilii Tremorienfis, quæ cum narratis ab Anonymo plane nihil congruunt; & inter archiepifcopos, & epifcopos, quos concilio adfuiffe narrat, eos fere omnes recenfeat, qui in D catalogo epifcoporum apud Anonymum non comparent. Id vero argumentum validum eft in archiepifcopis. Cum enim illi præ epifcopis multo pauciores fuerint, fi alios exhibeat Annalifta, alios Anonymus; id plane ad fenfum demonftrat, de conciliis inter fe diverfis ab utroque tractari. Porro ex archiepifcopis unus Willigifus Moguntinus ab Anonymo affertur; ac viciffim apud Annaliftam Moguntinus non apparet, & Colonienfis, Remenfis, ac Magdeburgenfis legitur. Denique Metenfis epifcopus Theodericus eft apud Annaliftam, apud Anonymum vero Adalbero. Porro Adalbero anno E 1005. decembri menfe deceffit, ut Anonymus in ejus vita adnotavit, cui Theodericus fucceffit. Ex quo fit, ut cum decretum fynodi Tremorienfis die nonarum Julii, tefte annalifta Saxone & Ditmaro lib. VI. prodierit, ad fequentem annum 1006. referendum fit. Idque dies ipfa nonarum Julii confirmat, quæ fequenti anno 1006, non verò præfenti 1005. in diem dominicam, (qua haberi folebant concilia) incidit. Quod vero tam ab annalifta Saxone, quam a Ditmaro annus concilii 1005. confignetur, id me parum movet, cum norim Ditmari textum mendofum effe in multis, & annaliftam Saxonem ita Ditmari codicem fequi, ut fæpe erret cum illo. Proferenda funt modo Tremorienfis decreta illa ex fide Annaliftæ: *Pofita eft in loco, qui dicitur Trotmanni* (Tremoria in weftphalia) *magna Synodus, ubi Rex, Epifcopis, & omnibus præfentibus plurima ecclefiæ inconvenientia & communi eorum confilio hæc ftatuit deinceps prohiberi, & optimo novæ inftitutionis decreto gravem peccatorum farcinam relevari. Actum eft hoc decretum nonas Julii in confpectu Regis Henrici, & conjugis ejus Cunigundæ, & archiepifcoporum Heriberti Colonienfis, Lievizonis Bremenfis, Thaginonis Magdaburgenfis; Epifcoporum quoque Suicgeri Mimigardevordenfis, Theoderici Metenfis, Bernharii Fardenfis, Bernvvardi Hildeneisheimenfis, Rethari Patherbrunnenfis, Burchardi Vvormatienfis, Notgeri Leodicenfis, Aufridi Trajectenfis, Thietmari Afnebruggenfis, Vvicberti Mersburgenfis. In obitu cujufque fupra nominatorum finguli Epifcoporum infra XX. dies, nifi infirmitas impediat, miffam pro defunctis celebrent, & unufquifque Presbyterorum fimiliter faciat. Presbyteri vero forenfes tres miffas peragant. Diaconi, & cæteri inferioris ordinis X. pfalteria. Rex, & Regina infra XXX. dies mille quingentos denarios pro animæ redentione erogent, & totidem pauperes pafcant, & XXX. denarios expendant; & totidem lumina accendant. Dux autem Bernhardus quingentos pauperes pafcat, & XV. folidos expendat. Vigiliam S. Johannis Baptiftæ, & Vigiliam Apoftolorum Petri, & Pauli, & Vigiliam S. Laurentii, & omnium Sanctorum in pane, fale, & aqua decernimus jejunare. Vigiliam affumptionis S. Mariæ, & omnes Vigilias Apoftolorum, ficut in Quadragefima; quatuor tempora ficut in Quadragefima, excepta fexta feria ante Natale Domini, quam in pane, fale, & aqua decernimus jejunare.*

ANNO CHRISTI 1006.

AD CONCILIUM FRANCFORDIENSE

Pro constitutione episcopatus Bambergensis

Anno 1006. celebratum

ADNOTATIO CRITICA, ET VARIANTES LECTIONES.

An. 1006. AD concilium istud hæc olim in meis ad Pagium adnotationibus disserui. Placent, & vehementer placent quæ ad rectam chronologiam dirigendam quoad exordium episcopatus Bambergensis Bollandiani socii doctissimi contulerunt ad vitam S. Henrici die 14. Julii pag. 735. Igitur anno 1006. Synodus aliqua Francfordiensis omnino assignanda est, cum id tradat Ditmarus apud Baronium. Sed cum chronologus iste pro suo more plura in unum annum congerat, quæ in plures distribenda essent; ideo non est cur in eo concilio totum negocium absolutum statuatur, quamvis ibi rem totam sub uno contextu narrat Ditmarus. In ea prima Synodo actum est de instituendo Episcopatu, & cum id tandem decretum fuisset, Episcopus Wirceburgensis, qui a Synodo, quamvis vocatus, absuerat, & pro viribus in eadem synodo per Capellanum suum erectioni illi obstiterat, tandem victas manus dedit roganti Henrico Imperatori, ut ex actis ejusdem Concilii constat. Pertinent hæc omnia ad annum 1006. vel ad sequentis exordium. Dein Henricus *duos e Capellanis suis, Albericum, & Ludovicum* adjunctis Henrici Wirceburgensis Episcopi literis Romam direxit, ut Francofurti bene cœpta, ibi proficerent auctoritate Romana. Joannes Papa *Nuncios* Henrici *ad se directos hæc omnia sibi referentes, seque pro hac Sede confirmanda interpellantes* auscultans (verba sunt ejusdem Joannis in suis literis) patentes literas ea de re scripsit, datas mense Junio, Indict. V. id est anno 1007. His peractis, Synodus habetur nova, vel forte eadem, quæ superiori anno nondum absoluta Francofurti celebrata fuit, in qua literæ illæ Joannis XVIII. lectæ, & recognitæ fuerunt, ut ex epigraphe ejusdem Concilii a Pagio relato constat. Ita salva est fides Ditmari scriptoris coævi, nec Baronius ita plane erravit, ut Pagius censet, quin & Pagius nonnihil deceptus, dum Synodos duas in unum confudit. Porro duas synodos hac de re tunc celebratas etiam Anonymus in vita S. Henrici apud socios Bolland. ad 14. Julii cap. 2. num. 1. & 15. distinguit; quamquam illam, quæ posterior fuit, priori præponit, & quæ posteriori assignanda sunt, superiori tribuit. Vide Soc. Bolland. ibid. in Apparatu prævio §. II.

Addere his juvat, priori illi concilio ab alio sequenti anno 1007. celebrato distinguendo valere pariter nomina episcoporum, qui utrique adfuerunt. Nam priori, antequam literæ Romam mitterentur, adfuisse inter cæteros legimus *Theodericum Metensem, & Erluinum Cameracensem*; quæ duo nomina in subscriptionibus literarum Joannis papæ, quas patres concilii posterioris bullæ illi jam impetratæ addiderunt, non apparent.

Superest modo, variantia quædam ex collatione diversorum codicum, acta ejusdem concilii exhibentium, promamus. Udalricus Bambergensis in codice, quem ex variis hujus ætatis diplomatibus, actisque publicis compegit, vulgato ab Eccardo Historic. med. ævi tom. II. eadem acta concilii Francfordiensis refert, quæ Gretserus ex codicibus Mss. ecclesiæ Bambergensis vulgavit; ex quorum collatione variantia hæc in subscriptionibus episcoporum resultant.

GRETSERUS.	UDALRICUS.
Berenwardus Hildinisheimensis.	*Deest.*
Heimo Virdunensis.	Hermo Virdunensis.
Hartuigus Iwaviensis.	Hartungus Juvaviensis.
Adalbertus Brixiensis.	Adalbertus Brixigiensis.
Swidgerus Mimigerdvordiensis.	Svindegerus Mimegardefordiensis.
Baldosus Tarasiensis.	Baldolfus Tarantasiensis.

Juvat hic etiam totum Henrici regis sermonem ad synodum reproducere; qui enim in collectione Labbeana ex Ditmaro affertur, pro more ejusdem scriptoris hinc inde erasus, breviatusque exhibetur. Integriorem dat Annalista Saxo Eccardi ad hunc annum, ex quo hic describo. Adjeci literas Henrici Wirceburgensis, qui copiam facit erigendi novum episcopatum Bambergæ; (quæ urbs ditionis suæ erat) quas literas in concilio Francfordiensi anni 1006. datas ex superioribus liquet. Has literas servavit Udalricus Bambergensis sæculi XII. scriptor in suo codice, quem Eccardus in altero volumine Historicorum medii ævi vulgavit.

FRANCFORDIENSIS CONCILII ACTA

Ex Annalista Saxone Eccardi Tom. I. col. 405.

CONsedentibus igitur per ordinem Archiepiscopis cum suis suffraganeis, Rex Heinricus humotenus prosternitur, & a Willegiso Archiepiscopo, in cujus Diœcesi synodus habebatur, elevatus, cunctis præsentibus talia fatur: „ Domini, & Patres a „ mea parvitate huc asciti convenistis, & „ quamobrem vos ascierim, aperiam, precorque omnium clementiam, ut in his, „ quæ divina gratia mihi, ut spero, inspiravit, pro ejus amore faveatis. Nam „ quia in sobole habenda nulla mihi spes „ superest, Christum hæredem elegi, Episcopa-

ANNO CHRISTI 1006.

„ patum in Bavemberh, cum licentia Episcopi mei facere hactenus concupivi, & hodie perficere statui. Ob hoc serenissimam pietatem vestram interpello, ne ejus absentia, qui apud me voluit obtinere, quod mihi non licuit concedere, propositum meum valeat impediri. Ecce baculus, in quo mutuæ confirmationis signum clarescit, quod non propter Dominum, sed ob dignitatis nullatenus adipiscendæ dolorem fugerit. Moveat corda omnium præsentium, quod augmentum S. Matris Ecclesiæ cum nugigerula legatione adnullare præsumit. Ecce ad hæc conjugis meæ præsentis, & unici fratris mei, & cohæredis larga benivolentia aspirat; meque placita sibi redditione illis restituere uterque pro certo sciat; sique Episcopus venire, & promissa dignatur suscipere, paratum me ad omne, quod vobis placuerit, inveniet. „ Tunc Beringerus, Heinrici Wirceburgensis Episcopi Capellanus, surrexit dicens; timore Regis Antistitem suum non venisse, detrimentum Ecclesiæ a Deo sibi commissæ in aliquo fieri numquam eum laudasse; obsecrat omnes præsentes per amorem Christi, ne talis fieri, eo absente, sibi futurum in exemplum patiantur. Privilegia quoque ejusdem Ecclesiæ alta voce ibi recitantur. Inter hæc, quotiens Rex anxiam judicum sententiam nutare perspexit, totiens humiliatus solotenus prosternitur. Tandem Archiepiscopo Willigiso, quid de his faciendum esset, judicio perquirenti, Thagino Archiepiscopus primus respondit. Justa voluntas & petitio Regis consensu omnium vestrum legaliter potest impleri; cunctisque præsentibus sermonem ejus confirmantibus, Rex gloriosus Eberhardo Cancellario suo curam pastoralem commisit, quem præfatus Archipræsul Willigisus eodem die consecravit. Post hæc Heinricus Episcopus auxilio Heriberti Archipræsulis Regis gratiam, & adimpletionem sibi placitam adquisivit. Itaque eundem Episcopatum in honore S. Georgii, & Sancti Petri Apostoli constituit; locumque ipsum prædiorum divitiis, & omni ornatus decore, ut in præsentiarum cernitur, copiosissime ditavit. In meridiana quoque parte civitatis Monasterium in honore S. Stephani Protomartyris sub ordine canonico construens; ex altera vero, hoc est, aquilonari aliud Monasterium sub Monachili regula in honore S. Michaelis Archangeli, Sanctique Benedicti constituens, sibi, suæque civitati supra petram Apostolicæ firmitatis fundatæ, muroque, & propugnaculis meritorum Sancti Georgii, cæterorumque Sanctorum munitæ, ac exornatæ contra incentivos vitiorum jactus turrim fortitudinis in Stephano, & contra refrigerantes status illius, qui in Aquilone, unde malum omne panditur, sedem ponere disposuit; refugium certum in Angelico præparavit præsidio, ut a dextris, & a sinistris justiciæ armis vallatæ in nullo sufficiat prævalere. Aliis quoque Sanctorum locis per regni latitudinem munificentiæ suæ impertivit largitatem, quædam delapsa in melius restituens, quibusdam quæ minus suppetebant, adiiciens.

PRIVILEGIUM HENRICI WIRZBURGENSIS EPISCOPI

de constitutione Bambergensis episcopatus.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. Omnium sanctæ Dei ecclesiæ fidelium, tam præsentium, quam futurorum notitiam non latere desideramus; qualiter gloriosissimus Rex Henricus, divinæ, ut credimus, ammonitionis stimulo compunctus, de prædiis, quæ Dei gratia, hæreditarioque jure parentum in suæ possessionis dominium provenerant, Dei servitium augere, episcopatum constituendo atque ordinando, considerans, quomodo id legitime, rationabiliterque fieri potuisset, H. venerabilem Wirtzburgensis ecclesiæ provisorem quatenus quemdam locum, Babenberch nuncupatum, cum pago, qui Ratenzgou dicitur, qui ad suæ diœceseos statum pertinere videbantur, de suo jure in suum jus id ad perficiendum transfunderet, studiose cœpit flagitare. Qui, quoniam justæ atque rationabiles causæ videbantur, ejusdem augustissimi atque invictissimi regis petitionibus acquiescens, cum communi cleri sui atque militum consilio, nec non totius populi consilio, & sensu præfatum locum cum prædicto pago, tribus parochianis ecclesiis exceptis cum suis adjacentiis, quarum hæc nomina sunt, Wachenrode, Loneurstat, Mulhusen, omni postmodum remota contradictione, suæ potestati tradiderunt. Alterius autem pagi, qui Volezelt vocatur, in quo præfatus locus situs est, partim eidem regi concessit, quantum est de Babenberch ad flumen Uraha in Ratenzam flumen, & sic juxta decursum fluminis ejusdem in Moyn, & inde ad rivulum Wichebach, demum ad caput ejusdem rivuli, sicque quam citissime ac proxime perveniri potest ad Uraham. Et ut hæc traditio firma atque inconvulsa permaneat, ipse præsul H. corroboravit, & subscripsit. Actum in civitate Wirtzburgensi, præsente serenissimo Imperatore. H. ea conditione, ut decimam in novavilibus jam incisis, & ad mansum mensuratis, cum veteri decima non commutata, Wirtzeburgensis ecclesia retineat; in novavilibus vero posthinc excolendis decimam Babenbergensis ecclesia possideat cum termino commutato.

CONCILIUM PARISIENSE

Anno 1006. habitum.

Concilii hujus annus & res in eo gestæ continentur in subjecta bulla Johannis papæ XVIII. quam idcirco hic recitandam duxi acceptam ex tom. VII. Galliæ Christianæ novissimæ editionis pag. 26. appendicis, ubi eruta asseritur ex Chartulario Parisiensi lib. 19. cap. 11.

Johannes XVIII. confirmat donum a Rainaldo episcopo Parisiensibus Canonicis factum.

Anno 1006. JOhannes episcopus servus servorum Dei. Imperiosæ rationis institutione in quibuslibet ordinandis, ac disponendis rebus antiquorum priscæ, ac providæ auctoritati, ut totius posteritatis subsequens adnisus diligenter obtemperando, & prudenter imitando respondeat, utilitate sentitur, & sanioris censura judicii omnimodis roboratur. Et quoniam vita ipsa, qua fruimur, pollice multimodæ brevitatis cohercetur, & plurisque immatura succiditur, ad interminabilem diuturnitatis palmam altioribus salutarium velis virtutum subrigi, ac felicioribus bonorum incrementis operum diatim unumquemque submoneri, quam sit sanissimum facile est intueri. Quibus in Dei nomine & pace sanctorum omnium permotus ego Regenoldus Parisiorum episcopus ex mei vice officii commissi gregis vigilanti cura sollicitus, & memor magnæ diei tremendi examinis, & utriusque justorum, sive injustorum retributionis, operæ pretium duxi ex accessibus patrimoniorum meorum, felici commercio mihi internorum, subsidia civium fænorari. Cujus devotionis fervore succensus notum esse volo omnibus tam futuris, quam & præsentibus, quia ob sempiternæ præmia remunerationis, & pro obtinenda delictorum venia genitorum meorum, Comitis videlicet Buchardi, ejusque opinatissimæ conjugis Elisabeth, ut gremiis sanctæ immortalitatis confoveri, & jucunditate lucis æternæ perpetim mereamur lætari, placuit vestræ reverentiæ Synodali conventu, & favore, ac notitia cœtus reipub. quoddam alodum, vulgo vocitatum: *Largum Campum*, conferre Sanctæ Mariæ Parisiacensi Ecclesiæ, & rebus vel usibus deputare fratribus inibi degentium, Deoque canonice militantium. Ut autem prædictus *Largus Campus*, in pago, & comitatu Wastiniensi consitus, silvis, villis, & villulis, vineis, pratis, terris cultis, & incultis cum ecclesia in honore S. Maturini dicata cum omnibus appenditiis suis, ea quidem lege: ac omne jam dicti possessionem allodi S. Mariæ, & prædictis collegis canonicæ congregationis offerimus, ut nostri memoriale illis ab omnibus habeatur in psalteriis, ac missarum solemniis, ac cunctis vespertinis, ac matutinalibus vigiliis, perpetuoque sit ratum jure, tria denique nostri anniversaria, videlicet patris, & matris, & ipsius Antistitis Ragenoldi, ut regni devotione, & celebri commemoratione annuatim profiteatur obnoxie precamur. Si quis vero rationis expers, livore, & facibus avaritiæ pervasus nostræ devotionis adeo munificum pignus auferre, & quolibet jure, quacumque injurio voluerit impedire, mille auri librarum fratribus, vel canonicis S. Mariæ regia sublimitate cogatur exsolvere, & rusticano more, vel paralitate submissus, capitalis census dissolutione plectatur & ad tolerandum perpes totius perpetuitatis tormentum, auctoritate Patris, & Filii, & Spiritus Sancti sit maledictus, & confusus, & nullis Sanctorum suffragiis mereatur mederi, sitque conjunctus diabolo & Angelis ejus in Inferno inferiori, & pereat in æternum. Datum IV. non. Decemb. per manus Petri Abbatis, & Cancellarii sacri Lateranensis palatii anno III. pontificatus Johannis octavidecimi, & universalis Papæ in sacratissima sede B. Petri Apostoli, indictione V.

AQUILEJENSIS SYNODUS,

Qua constitutio novi episcopatus Bambergensis approbatur,

Joanne Aquilejensi præside anno circiter 1007. celebrata.

Anno circiter 1007. VOtis S. Henrici, tunc regis, dein Imperatoris ejus nominis I. novum episcopatum Bambergensem condere optantis, aliquandiu obstitit Henricus Wirceburgensis episcopus, in cujus diœcesi Urbs illa adjacebat. Dein vero exorabilem se præbens Patribus concilii Francfordiensis, ipsique demum regi obnixe id deprecanti optatum assensum præstitit. Rex, ut majori authoritate constitutio illa firmaretur, literas Wiceburgensis, & concilii sententiam ad omnes ditionis suæ episcopos approbandas transmisit. Aquilejam ut venerunt literæ, Joannes Patriarcha synodum convocavit, rata habuit omnia, tum & suo, ac suffraganeorum nomine literas ad Wirceburgensem dedit. Has literas tamquam a concilio latas per partes exhibet Cl. P. de Rubeis in monumentis ecclesiæ Aquilejensis. Ego vero ex codice Udalrici Bambergensis desumptas hic continuata serie recito.

SY-

ANNO CHRISTI 1007. 1009. 1011.

SYNODICA JOANNIS PATRIARCHÆ AQUILEJENSIS.

Ad Henricum Vvirceburgensem episcopum.

Beatissimo Domino & sincera charitate diligendo H. sanctæ Vvirtzburgensis ecclesiæ venerabili episcopo, Joannes sanctæ Aquilejensis patriarcha cum omnibus suæ diœceseos episcopis fraternam dilectionem in eo, qui prior dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, Jesu Christo Domino nostro.

LIcet, reverende frater, fraternæ dilectionis cura nos admoneat, ut in omnibus operibus bonis, quæ conditor humani generis misericorditer ad salutem quotidie disponit, immensas gratiarum actiones ipsi agere debeamus, quandocumque tamen vel ubicumque ex provectu sanctæ ecclesiæ vel ejus exaltatione locatione aliquid nos magnifici operis audire contigerit, immensæ devotionis affectu illum laudare & benedicere & prædicare debemus, cujus hæc dona sunt, & a quo bona cuncta infallibiliter procedunt. Quare inter innumerabilia sempiternæ dignationis sacramenta, ea & in suorum cordibus Principum dictat, quæ ad multorum salutem, & exemplum profutura procurat, in quibus unum est, quod divinitus nuper factum maximam mentibus nostris lætitiam generavit. Audivimus nempe, quid dominus noster H. (a) gloriosissimus, & invictissimus Rex, divina sic inspirante gratia, ex suis prædiis & paterna hæreditate in loco, qui dicitur Babebere, episcopatum in honore beatissimi Petri Apostolorum principis construxit, & commutatione facta digne & legaliter cum vestra ecclesia partem quamdam ex ejus diœcesi acquisivit, atque hoc concambium apostolicæ sedis privilegio corroboravit. Quod quidem eximium, & laudabile opus ejus dignissimam liberalitatem, & vestram charitatem satis egregie laudabilem commendat, cum & suum est per operationem, & vestrum per dilectionem. In quo omnipotenti Deo immensas gratias referimus, ad cujus inæstimabilem gloriam spectat, quod per regem nostrum H. bonum & fidelem ministrum suum fundatissimam pacem omnibus ecclesiis parat, & insuper novam ecclesiam format, per quam & de inimico humani generis in vicinias Sclavorum gentes Deo opitulante triumphabit, & innumerabilem familiam per lavacrum regenerationis sibi multiplicabit. Nos autem cum omnibus nostræ diœceseos episcopis hoc divinum opus in commune laudamus, atque in eo juste consentientes, & subter conscribentes in perpetuum valere confirmamus.

(a) Henricus.

MEDIOLANENSE CONCILIUM

Pro condemnatione, & depositione Olderici ab Henrico II. tunc rege, Astensi episcopatu donati;

Anno 1009. ab Arnulpho Mediolanensi archiepiscopo celebratum.

Anno 1009. HEnricus II. rex, & I. imperator venerat in Italiam invitatus, expulsoque Arduino regnum illud occupaverat. Ne quid vero sibi deinceps a fautore regis illius, Astensi episcopo timeret, fuga dilapsum illum exauthorandum episcopatu curavit, Olderico viro nobili, & potenti in ejus locum substituto. Cum vero non rite electum, nec a populo expetitum consecrare recusaret Metropolitanus Mediolanensis Arnulphus, ideo a Romano pontifice consecrationem hanc expetiit, & obtinuit. Graviter id tulit Arnulphus, quare coacto Mediolani concilio Oldericum anathemate feriit; dein collecto exercitu, novum illum episcopum coegit, ut supplex veniam postularet, & Metropolitani sui confirmationem efflagitaret. Quæ de concilio Mediolani habito dixi, hæc expressisse mihi visus sum ex his Arnulphi vetusti rerum Mediolanensium scriptoris verbis lib. I. cap. XIX. *Veniens ergo* (Archiepiscopus Mediolanensis) *in conventu Mediolanensis ecclesiæ anathematis jaculo consecrati* (Olderici) *transfixit audaciam.*

SERGIUS PAPA IV.

Sedit ab anno 1009. usque ad annum 1012.

MOGUNTINUM CONCILIUM

Anno MXI. celebratum.

Anno 1011. DE concilio hoc Moguntino omnia latent, & ex uno annalista Saxone Eccardi parum aliud præter nomen innotuit. Hæc igitur ibi ad annum 1011. *Eodem anno rex* (Henricus) *habuit concilium in Moguntia civitate, ubi Theodericus Metensis episcopus, & Heinricus dux fratres reginæ* (S. Conegundæ) *interfuerunt; cumque omnia ibi juxta suum placitum eis respondere non possent, revertebantur irati, pace tamen ad tempus facta.* Nec plura de hoc concilio.

BENEDICTUS PAPA VIII.

Sedit ab anno 1012. usque ad 1024.

SYNODUS AD CONFLUENTIAM

Anno 1012. Henrico rege præsente celebrata.

An. 1012. DE hac synodo pauca hæc debes Annalistæ Saxoni Eccardiano ad annum 1012. *Post festum S. Martini Confluentiæ synodum habuit, Theodericum Metensem episcopum, cæterosque suos rebelles causa damnandi, si nollent converti. Quod Regis decretum illi aliquantulum timentes, legatos de pace miserunt. In eodem concilio ab omnibus adsi-* B *dentibus episcopis Theoderico interdictum est, ut ante purgationem Missam non celebraret. Rex recenti injuria saucius pacem poscentibus per omnia non satisfecit. Tamen Moguntiæ se videndi licentiam dedit, quo quidam ex illis venire neglexerunt. Alii regio imperio parentes sine securitate suspensi adhuc redierunt.*

SYNODUS RAVENNATENSIS

In causa Adalberonis archiepiscopi intrusi

Anno 1014. coacta.

An. 1014. RAvennatensis cujusdam synodi isto quidem anno 1014. Labbeus ex Ughellio Italiæ S. tom. 2. pag. 358. vet. edit. meminit; sed cum in synopsi actorum quam ex veteri scheda Ughellius, & ex illo Labbeus exhibet, habita illa legatur anno III. Henrici imperatoris die pridie Kal. Majarum, chronici isti characteres in annum 1016. nos deducunt. Nec est, cur mendum in his chronicis notis suspicemur; quamquam enim hoc ipso anno 1014. Concilium Ravennæ admitti oportet, aliud est tamen postremum hoc ab eo, quod Ughellius commemorat; nam huic præfuisse Arnoldum Ravennatensem archiepiscopum acta ipsa perhibent. Huic vero nostro alius quispiam, & forte ipse Benedictus VIII. papa, ut ex iis, quæ inferius dicentur, constabit. Stet igitur in sua sede anni 1016. Ravennatensis provincialis synodus, ad quam acta Ughellio-Labbeana referantur. Huic tamen anno 1014. sua constet synodus ex testimonio annalistæ Saxonis Eccardi asserta, cujus hæc sunt verba: Rex (Henricus) *Ravennam properans habita synodo Arnoldum fratrem suum episcopali dignitate prius donatum, & quorumdam vi redire coactum, auctoritate Papæ, ac cuncti senatus consilio revocat, eumque archipræsulem* (Ravennatensem) *digno honore stabilivit*. Hæc Annalista, qui dein subdit Romanam Henrici profectionem, & in urbe assumptionem ad imperium. Dein prosequitur: *Arnoldum fratrem suum imperator ab apostolico consecrari fecit*. (utique Romæ, habita jam antea Ravennatensi synodo, cui proinde Arnoldus præfuisse nequaquam potuit) *Supplantatorem autem ejus Adelbertum* (cujus & synodus Ughelliana meminit) *injuste diu sedentem primo degradare voluit; sed assidua piorum intercessione devictus Ariciæ præfecit ecclesiæ*. Legendum suspicor Aretinæ, nam Aricium oppidum, numquam vero urbs C fuit episcopalis, & Aretinæ ecclesiæ tabulæ per hos annos Albertum, qui idem est ac Adalbertus, episcopum signant apud Ughellium in Aretinis tom. I. *In Ravenna*, pergit idem annalista, *duos, & Romæ totidem synodali judicio Papa deposuit, ab archiepiscopo Leone* (Ravennatensi) *jam mutuo consecratos*. His verbis synodum quamdam Romæ a Benedicto habitam designari censeo, in qua forte accepta, & confirmata fuit constitutio illa Imperialis Henrici, in ejus consecratione lata, qua jura Romanæ ecclesiæ agnoscuntur, & asseruntur. Id enim tunc in moribus positum fuisse, ut cum novi imperatores coronam Romæ accipiebant, D synodus haberetur, tum ex synodis sub Ottonibus habitis constat, cum vero diserte asserit Benzo horum temporum scriptor in vita Henrici III. imperatoris lib. I. cap. XII. Statuatur ergo sequens synodus in Collectoribus omissa.

SYNODUS ROMANA

Anno 1014. sub Benedicto VIII. præsente Henrico I. imperatore celebrata.

An. 1014. QUo anno & tempore Henricus imperator Romam se contulit imperialis coronæ recipiendæ gratia, (quam vel die VI. vel XVI. Kal. Majas accepisse satis constat), synodum habitam indicat Annalista E Saxo Eccardianus ad eundem annum his verbis: *In Ravenna duos, & Romæ totidem synodali judicio Papa deposuit*. Quinam depositi hi fuerint, nec indicat Annalista, & silent alii. Suspicor tamen æmulos esse quosdam

ANNO CHRISTI 1014.

dam, qui pontificalem dignitatem illi refragarint. Nam minus pacificam dignitatem non statim obtinuisse Benedictum colligo ex verbis ejusdem Annalistæ Saxonis Eccardiani, ad annum 1012., ubi Gregorium quemdam æmulum, & adversarium habuisse illum affirmat. Hunc forte, & alium aliquem ejus patronum, & defensorem in eo concilio Romano pontifex deposuit. Ejusdem Romani, A vel forte Ravennatensis, nam amborum simul meminit Annalista, decreta alia designat his verbis: *Sanctorum Patrum instituta diu in his partibus neglecta cum excommunicatione redintegrata renovantur. Prohibent namque canones, ut ante XXV. annos Diaconus, Presbyter autem, & Episcopus ante XXX. annos aliquis nullatenus ordinetur.*

SYNODUS VERONENSIS

Ad definiendas lites inter Patriarchas Gradensem, & Aquilejensem Coram Benedicto VIII. & Henrico I. imperatore anno forte 1014. celebrata.

An. forte 1014.

VEtus erat controversia sæpe in utramque partem agitata, & numquam ita definita, ut stabilem quietem parturierit, B quæ inter Gradensem, & Aquilejensem patriarchas ventilabatur. Huic definiendæ sub Benedicto VIII. eo anno 1014. quo S. Henricus suscipiendæ imperii coronæ venit in Italiam, ambo præsules, Urso scilicet Gradensis, & Aquilejensis patriarcha ad Synodos Ravennatensem primum, dein Romanam acciti sunt; quorum alterum, Gradensem scilicet, utrique concilio defuisse accusat Popo Aquilejensis patriarcha in concilio Romano anni 1027. de quo infra. Dies ergo utrique dicta est tertio ad synodum Veronensem, accitumque Gradensem tertio affuisse palam coram eadem synodo Romana anni 1027. arguit idem Popo Aquilejensis. Atque hæc tantummodo scimus de synodo illa Veronensi, cui & Henricum imperatorem, & Benedictum pontificem adsedisse, non obscure designant verba illa actorum concilii Romani, unde concilii hujus notitiam accepi: ex quo deducendum arbitror Veronensem hanc synodum eodem ipso anno, quo Ravennatensis, & Romana, convenisse, anno nempe 1014. quo Henricus imperialem coronam Romæ sumpturus veniens una simul cum Pontifice persæpe synodos celebravit. En verba actorum concilii Romani, quæ suo loco integra dabimus ex de Rubeis Monum. Eccl. Aquilejen. tom. I. cap. LV. col. 513. *Urso, qui in eadem plebe falsum patriarchæ nomen susceperat, olim tempore Benedicti Papæ, atque Henrici imperatoris ad Ravennatem, atque Romanam, nec non Veronensem synodum canonice appellatus,* C *nunc quoque ad sacratissimum concilium apostolicis literis convocatus, præsentiam suam exhibere jussus est.*

SYNODUS AQUILEJENSIS II.

Pro confirmanda largitione Joannis patriarchæ facta Præposito, & canonicis S. Stephani Forolíviensi anno 1015. celebrata.

An. 1015. Ex de Rubeis Monum. Eccl. Aquile. c. LIII. pag. 493.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. Regnante D. Henrico Romanorum imperatore Augusto, anno ab incarnatione domini nostri Jesu Christi millesimo quinto decimo, indictione tertiadecima. Joannes licet indignus patriarcha. Si laudis tuæ, beata Maria virgo genitrix Domini, usibus aliqua servitura conquiro, tuum tibi reddo, D non meum dono. Nihil enim mihi sine te meum, per quam, & a qua ipsum, quo fruor, habeo post Deum: cui multiplicium beneficiorum copiam nullatenus possum recompensare dignissimam. Tamen ne cuncta tua prorsus in vanum sumpsisse comperiar, aliquid assidue tuo famulamini manendum aggrediar. Regens igitur per trigesimum secundum (*annum*) pontificatus tui cathedram, totiusque gregis curam gerens, nullumque subditorum periclitari volens, sancta statuta synodo, mores, & acta prædecessorum antistitum inquisivi, si cujus forte incuria tuarum omnium ecclesiarum funditus forent canonicæ destitutæ. Cumque, mul- E tis referentibus vitam priorem, alterius digna facta laudantibus, alterius perpetrata flagitia suspirantibus, qualiter cuncta destructa esse didicerim, mox Deo inspirante, Civium, & Suburbanorum consilio statui: & si omnia non possunt, vel unum ex multis in tuo nomine recuperavi. Unde præsentibus episcopis, clericis, & laicis; ipsisque multum cogentibus, atque precantibus, volo, atque constituo in tua sancta ecclesia deinceps sub canonicali jure servituris, quibus necessaria victus, ac vestitus distributa, partim de tuo hactenus in nostrum usum sumpto, partim aliunde acquisito, vel jam nunc acquirendo. In primis igitur dono tibi Moronto præposito, tuisque successoribus, necnon omnibus sancti Stephani canonicis, habitantibus in civitate Forojulii, Decaniam in loco, qui dicitur Lanc, & alteram in loco, qui dicitur Fuseja, & montem, qui vocatur Onuf, & decimam de villa, quæ vocatur Peregula, & unam Massariciam in Ysopo, & aliam in Glemona, & unam in Retenia, & quatuor campos in S. Daniele, & decimam, quæ debet exire de plebe, quæ vocatur Walzana, & decimam de porta pontis, & decimam de porta S. Petri, necnon & decimam de omnibus rebus, quæ pertinent ad meam curtem sitam in civitate Forijulii: insuper villam, quæ vocatur Primariacus, cum terris, cum vineis,

ANNO CHRISTI 1015. 1016.

neis, ac decimis, necnon penfionibus: & omnes illas terras, quas noftri anteceffores, five boni comites, necnon alii homines, atque clerici in ipfam canonicam miferunt. Hæc autem fupradicta loca concedimus, largimur, donamus, & a noftra poteftate, & dominio & parte transfundimus, & delegamus in jus, & proprietatem canonicæ S. Stephani, & omnibus futuris præpofitis, atque ipfius ecclefiæ canonicis, ut habeant licentiam, & poteftatem de omnibus fupradictis ad inveftiendum, tenendum, collocandum, ac commutandum, & quidquid illis ad utilitatem illorum placuerit faciendum; videlicet cum placitis, & diftrictionibus, collectis, & angariis, fotro, & fuffragiis, cum omnibus famulis in fupradictis locis manentibus, & liberis fimiliter hominibus, cum eorum maffariciis, vineis, pratis, terris cultis, & incultis, montanis, & planis, aquis, aquarumve decurfibus, molendinis, herbaticis, atque pabulaticis, necnon gematicis, five eorum ameffer, & de omnium fupradictorum locorum diftrictu, feu cum omnibus fuis pertinentiis, atque publicis functionibus, quæ noftri anteceffores, vel nos tenuerimus. De his vero omnibus fupradictis, excommunicantes a Dei parte, & Sanctæ Mariæ, & omnium Sanctorum anathematizamus, ut nullus nofter fucceffor, vicedominus, advocatus, gaftaldio, fculdafio, nullufque epifcopii miles ipfam canonicam inquietare, moleftare, aut de his omnibus difveftire præfumat. Sed præpofitus licentiam de omnibus habeat & ordinare, & fuum, quem elegerit, advocatum, judicem ponere, & habere. Verum ne livor antiqui hoftis aut me, quem tantus amor huic operi nunc conftringit, aut meos fucceffores aliquando inftiget, quo a dominio & poteftate præpofiti, & canonicorum aliquo in tempore fupradicta dona acquifita, & acquirenda fubtrahere velimus, laudantibus, & clamantibus clericis, & laicis, maledictionem imponimus, ut fi quis diaboli calliditate deceptus hanc ordinationem infringere temptaverit, & acquifita, vel acquirenda minorare vel tollere temptaverit, anathematis irretiatur vinculis, & cum Juda Domini traditore æternis crucietur incendiis, fuper quem terra os fuum aperiat, & eum ficut Dathan, & Abyron forbeat: ut in judicio, & juftorum concilio numquam refurgat. Hujus autem ordinationis obfervator in paradifi gaudiis fentiat. O beate Stephane fanctiffimis tuis femper adjutum meritis præfta, ut hæc inftitutio magis omnibus placeat, ac certior, firmiorque appareat, fanctiffima, & laudabili fynodo Aquilegiæ congregata. Ego Joannes patriarcha hujus inftitutionis confervator, libens fubfcribo. Si quis igitur hanc inftitutionem infringere temptaverit, anathema fit. Bertholdus Polenfis epifcopus, Richiro Feltrenfis epifcopus, Richolphus Tergeftinus epifcopus, Lodoicus Belunenfis epifcopus, Almericus Tarvifienfis epifcopus, Azo Civitatis-Novæ epifcopus, Mayo Concordienfis epifcopus, Stephanus Petenenfis epifcopus, dixerunt: Si quis hanc inftitutionem infringere temptaverit, anathema fit. Et clamaverunt omnes: fiat, fiat, fiat.

CONSTITUTIONES ECCLESIASTICÆ SUB S. STEPHANO REGE HUNGARIÆ

conditæ circa annum 1016.

PRÆFATIO AD DECRETA.

An. 1016. Ex P. Carolo Peterfey Soc. Jefu, Conc. Hungar. tom. 1.

Regnante divina clementia, opus regalis dignitatis, alimonia catholicæ fidei effectum, amplius, ac folidius alterius dignitatis folet operibus effe: & quoniam unaquaque gens propriis agitur legibus, idcirco nos quoque Dei nutu noftram gubernando monarchiam, antiquos, & modernos imitantes Auguftos, decretali meditatione noftra ftatuimus genti & populo noftro; quemadmodum honeftam, & inoffenfam ducat vitam; ut ficut divinis legibus funt ditati, fimiliter etiam fæcularibus fint addicti: ut, quantum boni in his divinis amplientur, tantum mali, & rei in iftis vilitentur. Quæ autem decrevimus, in fequentibus fubnotavimus.

CAPUT I.

De ftatu ecclefiaftico, & de veneratione domus Dei. (a)

Quifquis faftu fuperbiæ elatus domum Dei ducit contemptibilem, & poffeffiones Deo confecratas, atque ad honorem Dei fub regiæ immunitatis defenfione conftitutas inhonefte tractarit, vel infringere præfumpferit, quafi invafor, & violator domus Dei excom-

CL. V. P. CAROLI PETERFEY SOCIETATIS JESU

NOTÆ.

(a) Totum Caput cum fequente, nullis mutatis, legitur in concilio Moguntino I. fub Rhabano archiepifcopo, tempore Leonis Pap. IV. & Lothario Imperatore celebrato an. 847. cap. VI. apud Binium Tom. 3. p. 1. Sect. poft. (b)

(b) Veneto-Labb. to. IX. pag. 1038.

communicetur: (*a*) Decet enim, ut indignationem ipſius domini regis ſentiat, cujus benevolentiæ contemptor, & conſtitutionis prævaricator extitit. Nihilominus tamen rex ſuæ confeſſionis immunitatem ab hominibus ditioni ſuæ ſubjectis illæſam præcipiat conſervari; aſſenſum vero non præbeat improvide affirmantibus, non debere eſſe res dominicas, id eſt, Domino dominantium traditas. Itaque ſub defenſione regis ſit, & ſicuti ſuæ propriæ hæreditati, magiſque advertat. Quia quanto Deus excellentior eſt homine, tanto præſtantior eſt Divina cauſa mortalium poſſeſſione; quocirca decipitur quiſquis plus in propriis, quam in Dominicis rebus gloriatur: quarum defenſor, & cuſtos Divinitatis conſtitutus, diligenti cura, non ſolum eas ſervare, ſed etiam multiplicare debet, magiſque illa, quæ diximus, præſtantiora, quam ſua defendere oportet, & augmentare. Si quis igitur inſanus importunitate, improbitateque ſua, regem a recto propoſito pervertere tentaverit, nulliſque remediis mitigari poſſe viſus fuerit, licet obſequiis aliquibus, & tranſitoriis ſit neceſſarius, abſcindendus ab eo, projiciendusque eſt, juxta illud evangelium: Si pes, manus, aut oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te. *Matth.* 18.

Caput II.

De poteſtate epiſcoporum ſuper res eccleſiaſticas.

Ut epiſcopi habeant poteſtatem res eccleſiaſticas providere, regere, gubernare, atque diſpenſare ſecundum Canonum authoritatem volumus, ut laici eorum miniſterio obediant epiſcopis, ad regendas eccleſias, viduas, & orphanos defenſandum, & ut obe-
A dientes ſint eis, ad eorum chriſtianitatem ſervandam, conſentienteſque ſint comites, & judices præſulibus ſuis ad juſtitias faciendas, juxta præcepta legis Divinæ, & nullatenus per aliquorum mendacia, vel falſum teſtimonium, neque per perjurium, aut per præmium lex juſta in aliquo depravetur.

Caput III.

Quales debeant eſſe accuſatores, & teſtes, & quod laici clericos accuſare non poſſint.

Teſtés autem, & accuſatores, ſine aliqua ſint infamia, uxores, & filios habentes,
B & omnino Chriſtum prædicantes. Teſtimonium laici adverſus clericum nemo recipiat. Nemo etiam quemlicet clericum in publico, niſi in eccleſia, excommunicare præſumat.

Caput IV.

De aſſiduo, & gravi labore Sacerdotum.

Scitote patres cuncti, quod ſupra omnes laborant Sacerdotes, unuſquiſque enim veſtrum ſuum fert laborem proprium, illi vero & ſuum, & ſingulorum. Ideo ſicut & illi pro omnibus vobis, ita & vos omnes pro
C eis ſummopere laborare debetis, in tantum, ut ſi neceſſitas fuerit, animas veſtras pro eis ponatis (*b*)

Caput V.

De conceſſione regali propriarum rerum.

Decrevimus regali noſtra potentia, ut unuſquiſque habeat facultatem ſua dividendi, tri-

(*a*) Graviores pœnæ ſunt illæ, quibus in fundationum clauſulis divus rex comminatur. Tres, ne longius excurram, attuliſſe ſuffecerit: enarratis epiſcopatus Quinque-eccleſienſis limitibus ait: *Quos terminos, ſi quis violare præſumpſerit in poſterum, componat* 100. *libras aurei optimi &c. &, ut plus Divinæ iræ occurſum paveat, ſciat, ſe a Deo Patre, Filio, & Spiritu Sancto, & glorioſa Dei genitrice Maria, & a S. Petro Apoſtolo, in cujus honorem memoratus conſtructus eſt epiſcopatus, perpetuo anathemate damnandum, & ante tribunal Chriſti rationem redditurum. Datum X. Kal. Septemb. indict. VII. anno Chriſti MIX. Pio Stephano regnante an. IX. Actum in Civitate Jauriana.* Donationem itidem epiſcopatus Veſprimienſis ſic finit: *Si quis igitur hujus noſtri præcepti paginam frangere tentaverit, aut prælibatæ S. Michaelis Veſprimenſis eccleſiæ Stephanum magnificum epiſcopum, ſuoſque ſucceſſores ex cunctis prænotatis rebus, eccleſiis, nec non dotibus, moleſtare conaverit,* 800. *librarum auri cocti, ſciat ſe compoſiturum, medietatem cameræ noſtræ, & medietatem prælocutæ S. Michaelis Veſprimienſis eccleſiæ, nec non Stephano celebri epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus, trecentorumque decem & octo patrum* (qui in concilio Nicæno I. Oecumenico an. 324. ſub Sylveſtro I. pap. habito, interfuerunt) *anathemate feriendum atque perpetuali ſupplicio puniendum, jugiterque barathri pœnæ, perpetuo fore cremandum. Ut verius credatur, diligentiuſque ab omnibus obſervetur, paginam hanc noſtram propriam corroborantes annuli impreſſione ſubterconſignari curavimus. Datum in Sooly apud Capellam B. Stephani Protomartyris, anno ab incarnatione Domini MIX.*

Denique fundationis literas monaſterii vallis Veſprimin. monialium, græco idiomate ſcriptas, ſic terminat: *Si vero quis præſumpſerit ex iis, quæ dedi, ab hac habitatione abſcindere, aut abalienare aliquid, ſive ex generatione mea, ſive alter quiſpiam, ſive reges, ſive principes, ſive epiſcopi, ſive duces militum, ſive alii quidam, ut habeat anathema a Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, glorioſa Domina noſtra Dei genitrice, & ſemper virgine Maria, glorioſis Apoſtolis, & trecentis, & octo patribus, & omnibus Sanctis, & a me peccatore.* Ex tranſcriptione Colomanni R. ad an. 1028. Aliorum regum, Geyzæ nempe I. & II. Belæ I. & II. Andreæ II. Stephani II. Caroli I. Ludovici I. & plurium literas præterimus. Quid porro ad hæc illi? qui invadere eccleſias malunt, quam ornare, diripere, quam dotare.

(*b*) Huc facit monitum a divo rege, Emerico filio datum. Cap. 3. de epiſcopi nomenclatura; & de impendendo honore pontificibus. Decerpo nonnulla: *Sine enim illis non conſtituuntur reges, neque principatus. Si illorum benevolentiam habebis, neminem adverſariorum timebis. Ab hominibus interdixit reprehendendos eſſe per David Deificum regem. Nolite tangere Chriſtos meos. Pſal.* 140. *Ille autem tangit Chriſtos Dei, qui contra Divinum, atque canonum inſtitutum ſacri ordinis viros falſis criminibus fœdat, atque in publicum protrahit, quod te omnino fili mi agere prohibeo, ſi vis beatus vivere, & tuum regnum honeſtare, quia in his rebus in primis offenditur Deus.*

tribuendi uxori, filiis, filiabusque, atque parentibus, sive Ecclesiæ; nec post ejus obitum, quis hoc destruere audeat (*a*). A

Caput VI.

De observatione dominicæ diei, ut abstineant a laboribus.

Si quis igitur presbyter, vel comes, sive aliqua alia persona fidelis die dominica invenerit quemlibet laborantem, abigatur: si vero cum bobus, tollatur sibi bos, & civibus ad manducandum detur: si autem cum equis, tollatur equus, quem dominus bove redimat, si velit; & idem bos manducetur, ut dictum est. Si quis aliis instrumentis, tollantur instrumenta, & vestimenta, quæ, si velit, cum cute redimat. B

Caput VII.

Ut eadem die dominica omnes concurrant ad Ecclesiam.

A sacerdotibus vero, & comitibus (*b*) commendatur omnibus villicis (*c*) ita ut ipsorum jussu omnes concurrant die dominica (*d*) ad ecclesiam, majores, & minores, viri, & mulieres, exceptis illis, qui ignes custodiunt. Si quis vero obstinatus remanebit, ob negligentiam vapulet, & depiletur (*e*). C

Caput VIII.

De observantia quatuor temporum.

Si quis quatuor temporum jejunia, cunctis cognita, carnem manducans violaverit, per spatium unius hebdomadæ inclusus jejunet.

Caput IX.

De observatione sextæ feriæ.

Si quis sexta feria ab omni christianitate (*f*) observata, carnem manducaverit, per unam hebdomadam lucæ (*g*) inclusus jejunet.

Caput X.

De his, qui sine confessione moriuntur.

Si quis tam obstinatus est (quod absit ab omni Christiano) ut nolit confiteri sua facinora secundum suasum presbyteri, hic sine omni divino officio, & eleemosynis jaceat, quemadmodum infidelis. Si autem parentes proximi neglexerint vocare presbyteros, & ita subjaceat absque confessione morti, ditetur orationibus, & consoletur eleemosynis; sed parentes luant negligentiam jejuniis secundum arbitrium presbyterorum. Qui vero subitanea periclitantur morte, cum omni ecclesiastico sepeliantur honore. Nam occulta, & divina judicia nobis sunt incognita.

Caput XI.

De observanda christianitate.

Si quis observatione christianitatis (*b*) negle-

(*a*) Mirum profecto, collata in ecclesias, & religiosorum domicilia immensa vi auri, argenti, fundique opimis, quotidiana inter bella, luxum regium, publicumque, nullius omnino gentis subsidio Hungariam eguisse. Mos præterea apud Hungaros invaluit, ut deficiente prole, ad sacras ædes, cœnobia, erigenda monasteria, patrimonium transferrent. *Imo piaculum grande ducebatur, nihil a morte, Deo in servis suis legavisse.* Otrokoczy. Volumen novum ediderim, si munificentiam Hungarorum in pios usus commonstrem. Ladislai IV. diploma, ut supprimam, a me non impetro. Quanta tum regis, in pessimos licet Cumanorum mores effusi pietas! *Ladislaus, Dei gratia Hungariæ &c. rex. Libenter, & liberaliter, accedente optimatum nostrorum approbatione, consilio, & consensu contulimus in sequentibus adnotatas. Annuimus equidem, & regiæ liberalitate duximus indulgendum, ut quicumque Nobiles, sive in diœcesi Strigon. sive alibi, in quacumque parte regni nostri, quacumque nobilitatis præminentia perfulgentes, liberorum forte solatio destituti, possessiones suas, emptionis, permutationis, seu regiæ donationis, seu alio quocumque justo titulo devolutas, ad eos; jura etiam patronatus, monasteriorum, quæ quocumque præmissorum modorum, vel quacumque justo titulo optime dignoscuntur, ecclesiæ Strigon. S. Adalberti Martyris patrocinio se committens, in bona valetudine, vel ægritudine, in ipsis etiam extremis relinquere, legare, seu donare per modum testamenti, donationis, seu cujuscumque relicti titulo, voluerint; largam, liberalem, absolutam, irrevocabilem, & immutabilem a regia liberalitate concessam habeant facultatem, nec habeant necesse expressam, seu specialem, super præmissis omnibus nostram requirere voluntatem, seu permissionem: sed hæc præsens permissionis nostræ gratia, robur validum, & inviolabilem in perpetuum obtineat facultatem, firmitatemque juxta tenorem gratiæ factæ Varadiensi ecclesiæ, per inclytæ recordationis quondam Regem Stephanum, charissimum patrem nostrum &c. Anno* 1283. Mus. Hist.

(*b*) Comes parochianus, vel parochialis, regioni, seu comitatui præfectus.

(*c*) Villici dicti a villa, id est vico, pago, cui præerant, comitibus parochialibus subjecti.

(*d*) Esto peculiari religione ab Hungaris coleretur dies dominicus, nundinationes tamen, & mercimonia annorum lapsu admissa sunt. Hodiedum lingua patria *Vasar-nap*, dies nundinarum. Mirum certe videatur tot pœnis per secutura etiam concilia in transgressores statutis, plebeculam, & qui hanc regunt, non sapere.

(*e*) Depiletur, decalvetur, pœna ignominiosa, & familiaris: videtur Philippus Firmanus A. S. L. cum Lodislaum IV. ad frugem revocare vellet, in synodo Budensi A. 1279. postea recitanda, depilationem hujusmodi apud Hungaros instituisse, cum ad Cumanorum ritus desciverant. Radebantur porro etiam capite medio. *Anno 1228. ubi servi ecclesiæ S. Benedicti juxta granum, de villa Uduard, se a debita servitute ejusdem loci, abbatis, Cend nominati, alienassent, Andreas rex cum palatino Dionysio sententionavit contra infideles servos abbatis, quod semirasis capitibus eidem ecclesiæ redderentur. Mus. Hist.*

(*f*) Id est ab omni populo christiano.

(*g*) Luca, carcer obscurus. An ex Hungarico Luk, foramen, locus retrusus; an ex Lucus, vel lucarius, arboretum densum rari luminis?

(*h*) Instituta, præcepta christianæ religionis.

glecta, stoliditate elatus, quid in eam commiserit juxta qualitatem offensionis ab episcopo per disciplinam canonum judicetur. Si vero rebellitate instinctus, renuerit sibi impositam sufferre pœnam, iterum eodem judicio restringatur, etiam usque septies. Tandem, si per omnia resistens, & abnuens invenietur, regali judicio, scilicet defensori christianitatis tradatur.

Caput XII.

De conventu ad ecclesiam, & de his, qui murmurant hora missæ, vel loquuntur.

Si qui ad ecclesiam venientes ad audiendum Divinum officium, & ibidem hora solemnitatis missarum inter se murmurant, & cæteros inquietant, exponentes fabulas otiosas, & non intendentes divinas lectiones cum ecclesiastico nutrimento; si majores sunt, increpati cum dedecore expellantur de ecclesia; si vero minores, & vulgares, in atrio Ecclesiæ pro tanta temeritate coram omnibus ligentur, & corripiantur flagellis (*a*).

Caput XIII.

De ædificatione, & dote ecclesiæ a villis (b) compositæ.

Decem villæ ecclesiam ædificent, quam duabus mansis (*c*) totidemque mancipiis dotent, equo, & jumento, sex bobus, & duabus vaccis, triginta quatuor minutis bestiis (*d*). Vestimenta vero, & corporalia, & coopertoria rex provideat; (*e*) presbyterum, & libros episcopi.

LE-

(*a*) Flagellatio virgis, vel loro fiebat: erat in emendationem pœna canonica, non in contemptum. S. Augustinus epist. 159. scribit Marcellino tribuno de castigandis Donatistis, crimina sua in quæstione confessis. *Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem non extendente eculeo &c. sed virgarum verberibus eruisti. Qui modus coercitionis, & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in judiciis solet ab episcopis haberi.* Gregorius M. Antemio subdiacono l. 9. ep. 66. *Fratrem nostrum Paschasium volumus admoneri, ut eundem Hilarium prius Subdiaconatus, quo fungitur indignus, privet officio, atque verberibus publice castigatum faciat in exilium deportari.*

Modestiam Hungarorum in æde sacra, magnopere laudat Petrus episcopus Vulturanensis, ad reformandam pacem inter Fridericum Cæsarem, & Mathiam Corvinum a Sixto IV. Pap. A. S. L. Budam missus, in epist. anno 1483. pontifici scripta. *Habet (Mathias) cantorum capellam, qua nullam præstantiorem vidi; & pridie in capella sua solemnem missam juxta suorum gloriosos mores cantari fecit, magna prælatorum, & nobilium præsente caterva. Cum rediero, quanto silentio, quanta devotione, quibus cæremoniis, quanta gloria, missa illa perfecta sit, explicare studebo. Confundebar sane, arguebarque a sæculari principe in his, quæ ad Divinum cultum, & animarum majorem ædificationem attinent, superari. Obstupui profecto.* Ex M. S. Vati.

(*b*) Id est prædiis, vel si mavis, villam dicto domorum plurium in campo collectionem. Sed quis credat 10. pagis unum nonnisi Parœcum, unamque ecclesiam constitutam fuisse?

(*c*) Hic portio duorum agrorum: alias curia, prædium.

(*d*) Capris, ovibus, &c.

(*e*) Magnam S. Regis curam, & providentiam in ornanda Dei domo docent ea, quæ ecclesiæ S. Benedicti de radice Montis Ferrei dono obtulerat An. 1015. *Altaria his decoravimus ornamentis. Videlicet 19. casulis, dalmaticis 14. tunicis 18.* Vestis episcopi, quam duplicem induit, aut tunica caputiata monachorum *Cappis* 10. erant diversæ formæ, & usus varii: quædam instar tunicæ laxioris & talaris: quid si vestem dicam, quam religiosi S. Benedicti, dum ad psallendum conveniunt, sibi imponunt? *Pallis altarium 27. Mantilibus 29. Pallis ad cooperiendum sedilia 4. Albis 50. Camisis de Pallio 10. & aliis 15. tapetibus ante altaria 10. Crucibus 9. Pulvinariis 7. Altaribus ad viam 5. thuribulis 4. candelabris 11. bacolibus 12. urceis 4. scriniis,* (feretrum conditorium, in quo reliquiæ sacræ reponebantur) *de argento tribus. Stolis, & manipulis 30. libris vero, quorum præcipue auctoritas fulget in ecclesia: tum bibliotheca, duobus voluminibus, nocturnalibus 4. antiphonalibus 5. lectionariis cum evangeliis, missalibus 6. psalteriis 4. gradualibus 5. regulis 2. baptisteriis 2. glossariis 3. Omeliar. volumine uno.* Sequitur dos ecclesiæ; equis 120. vaccis 84. ovibus 464. &c.

Clar. Math. Bel, in adparatu ad hist. Hung. mon. V. pag. 193. in not. lit. *m.* cum similem donationem archi-abbatiæ S. Martini a D. Rege factam recenset, & Jobbagiones, Udvarnicos, Coquos &c. cœnobio adscriptos (quos nos in hac charta non attulimus) posita serie enumeraret, addit sequentem peniculum: *En! unius cœnobii ministeria!* Miranti viro erudito munificentiam S. Regis, vel causam ignoranti, transcribo, occupandi marginis gratia, ex P. Du Mesnil S. J. Doctrina, & Disc. Eccl. Tom. III. lib. 48. pag. 305. num. 58. paucula: *Quia Pomerani quosdam prædicatores, censu tenues, propter inopiam contempserant, quasi non pro salute hominum, sed pro sua necessitate relevanda, officio insisterent, prædicandi, studiose procuravit, ut opulentus appareret* (S. nempe Otto Bamberg. episc.) *Assumptis ergo clericis idoneis, missalia, aliosque libros, & calices, alia quoque utensilia, vestes pretiosas, &c. secum portare fecit: ne forte indigentiæ causa videretur evangelizare..... a rege* (Poloniæ Boleslao II.) *susceptus est, ... eique dedit Polonica, & Teutonica lingua gnaros satellites, ad diversa ejus ministeria, currus etiam, qui illius sarcinas portarent, & monetam illius terræ liberaliter contulit.* Et reliqua. Ex vita S. Otto. apud Canis. lect. ant. Tom. 3. Imo, sunt præ manibus insignia regum documenta, quibus tot unius cœnobii ministeria ad regiæ etiam majestatis nostræ, si ad monachos hujus loci nos diversari contigerit (contigit sæpenumero) magnificentiam, & pro Udvarnicorum, & Baronum nostrorum servitio uti possimus. Chartæ Belæ I. Stephani II. Caroli I. Quis demum ab infelici clade Ludovici II. tot ministeria cœnobiorum pessumdedit, diripuit, invasit?

Dux quoque Damoslaus (proditur fuisse Hungarus, aut inter hos multis annis consedisse) *duobus prædiis ditavit monasterium, scilicet: tabula argentea ante altare S. Benedicti, & altari argenteo, ad viam in ecclesia, in honorem OO. SS. dedicata.* Mus. Hist.

Addo ex Bonfinio; de pietate S. Stephani, p. 125. *quod ter quot annis basilicas, & cœnobia, quæ fundarat, revisere, ad aras primum omnes, pias preces, & sacra facere solitus fuerit, deinde singillatim templa lustrare, ne qua negligentia collaberentur.* Imploro nunc æquitatem, fidemque judicum! cui supplicio addicendus sit Frider. Lampe., a pag. 25. usque 31. ex his ipsis constitutionibus, in amurca sua historico-Synodica probare contendens *S. Regem Stephanum ad evangelicos, & reformatos,* seu virus Calvini quasi prægustatum ea ætate, *in prima conversione Hungarorum magis accessisse, quam ad hodiernos Romano-catholicos. Cœci & duces cæcorum!*

ANNO CHRISTI 1017.

LEGIONENSIS SYNODUS

Qua Fructuarienſe S. Benigni monaſterinm a ſubjectione epiſcopi liberatur,

Anno 1017. *celebrata.*

An. 1017. Ex Guicheon. Biblioth. Sebuſ. cent. II. num. LXXIV.

EGo Lambertus Sanctæ Lingonenſis eccleſiæ epiſcopus. Notum fieri decrevi, tam præſentibus, quam futuris, quod quidam dilectus ex dilectis, abbas videlicet Wilelmus, adiit paternitatem noſtram juſtis precibus, ut ſynodali decreto quoddam teſtamentum, quod ad votum præventu mortis, beatæ memoriæ prædeceſſoris noſtri Brunonis adimplere nequivit benignitas, noſtræ benevolentiæ, perficeretur authoritate; quod quidem non immerito tanto facilius debet impetrare, quanto Dei cognoſcitur zelus id omnino poſtulare. Quidam enim ſuus, carnali propagine germanus, nomine Godefredus, ad ſanctam veniens converſionem, totum quodcunque habuit ſecum, Deo devote contulit, ea maxime intentione, ut de proprio ſuo conſtrueretur monaſterium, quod ne alicujus epiſcopio, vel cœnobio fieret aliqua ſubjectione obnoxium, ſolerti pertractatum eſt conſilio, ut in quodam loco, antiquitus Fructuaria dicto, ædificaretur, quod legalem per cartulam a Nitardo & Roſberto germanis ipſius Gotefredi, cuidam Guntardo levitæ traditum eſt, ut ipſe inde faceret judicatus teſtamentum, ſub liberrima omnino conditione. Quod & factum eſt, ſed non ſine multorum, maxime Arduini Regis, & Bertæ uxoris ejus, adjutorio; quorum ſagaci induſtria legali legaliter confirmata ſunt teſtamenta, & ſancto Divionenſi cœnobio non parvi pretii, ut patet, collata ſunt ornamenta; ſcilicet textum unum auro, gemmis & lapidibus mire ornatum, caſula auro decorata, duæ ſtolæ deauratæ cum earum manipulis, & unum cingulum atque quatuor amicti ſimiliter deaurati, quod & ideo facere ſtuduerunt, ut & locus, unde Fructuarienſis videlicet ſumpſit exordium, his honeſtaretur emolumentis, & hoc mores in poſterum non habeant, unde ſcandalum ſtruere iniqua poſſint voluntate. Et nos igitur, æquitatis jura appendentes, & animarum lucris magis quam cupiditatibus perverſorum conſulentes, ſed & ſancti prædeceſſoris noſtri promiſſa complentes, a privilegiis quoque Apoſtolicis, atque decretis epiſcopalibus, a præceptis denique imperialibus, ac regalibus non diſcrepantes, Fructuarienſe cœnobium cum omnibus, quas poſſidere videtur, rebus tam mobilibus, quam immobilibus, in nulla ſubjectione, in nullo jure cuiquam noſtri epiſcopii pertinentiæ obnoxium proclamantis, quin imo ſub proprio paſtore, ut per omnia abſoluta libertate in Romana ſede ſibi conceſſa potiatur, & a ſublato hujuſmodi ſubjectionis vinculo conſtet alienum. Volumus & nos, & ſtatuimus ſub ſynodali decreto, ut nullus monachus, aut præſcripti videlicet domini W. abbatis ſucceſſor, contra præfatum locum aliquid querelæ, vel calumniæ inferat, vel quidquam proprietatis, ſeu ſubjectionis requirat. Ut ſit igitur ipſe locus Fructuaria dictus, noſtra quoque auctoritate inconvulſa ſtipulatione liber & abſolutus, & ab omni querela immunis, & in fructificandis animabus ſemper Chriſto duce ſacris aptus incrementis, *teſtibus* ex noſtro clero admiſſis, noſtra ſubſcriptione ſignamus. *Signum* Lamberti Lingonenſis ſedis epiſcopi. Signum Beraldi, archidiaconi. Signum Beraldi abbatis S. Stephani Divionenſis &c. Actum apud Divionem publice III. Id. Jan. anno ab incarnat. Domini MXVII. Indict. XV. regnante Roberto, rege Francorum. Ego Odo cancellarius in ſynodo ſanctæ Lingonenſis eccleſiæ hoc teſtamentum perlectum, & ab omni ſynodo laudatum, & confirmatum recognovi, & ſubſcripſi.

NOVIOMAGENSE CONCILIUM,

In quo Otto inceſtarum nuptiarum reus damnatur, & quidam eccleſiaſtici ritus ſanciti,

Anno 1018. *celebratum.*

An. 1018.

COncilii Noviomagenſis circa hæc tempora habiti meminit coævus ſcriptor Alipertus Metenſis cœnobii monachus in libello de diverſitate temporum lib. II. cap. XVI. & XIX. qui tamen res in eo definitas omnes ſilet. Annaliſta vero Saxo Eccardi & concilium memorat, & res in eo conſtitutas has indicat. *Menſe martio XVII. Kal. Aprilis* (quæ anno illo incidit in dominicam) *magna ſynodus ſit in Numagon,* (Noviomagi ſcilicet) *ubi Otto quidam de primoribus Francorum, & uxor ejus Irmingard conſanguinitate proximi, injuſte diu conjuncti ob inobedientiam continuæ vocationis excommunicati ſunt, cooperatoreſque eorum a ſuis epiſcopis ad ſatisfaciendum vocati. Ibi etiam conſtitutum eſt, antiquo exemplari perlecto, ut corpus Dominicum ad ſiniſtram, calix ad dexteram ſacerdotis poneretur.* Porro de Ottone iſto, quiſnam fuerit, inferius in additionibus ad concilium Moguntinum indicabo.

CON-

ANNO CHRISTI 1020.

CONCILIUM GERMANICUM

SED INCERTO LOCO

A Benedicto Papa VIII. & Henrico I. imperatore

Anno 1020. *celebratum*.

BEnedicti VIII. in Germaniam profectionem, quam Pagius cum aliis ad annum 1019. refert, in annum sequentem 1020. transferendam olim docui in Nota ad Pagium ad A. 1019. 1. His vero stantibus anno eodem profectionis suæ pontificem una cum imperatore concilium habuisse his documentis adstruxi *ibid.* in nota ad annum 1020. 1. Addendum hic ex Ruperto monacho monasterii S. Laurentii, cujus operis epitomen vulgarunt PP. Martene, & Durand Vet. Monum. tom. IV. col. 1053. Benedictum papam Romanum *ab imperatore pro quibusdam regni, & ecclesiæ negociis invitatum in Galliam venisse*. Tum subdit. *Multisque episcoporum ad synodum unde confluentibus, multa ibi utilia, multa honesta decreta sunt, quæ omnia* B *hujus nostri Vuolbodonis* (Leodiensis episcopi) *adstipulatione submissa*. Synodi hujus in Germania quidem, sed loco incerto celebratæ coram Benedicto papa nulla est alicubi, ne in collectionibus quidem conciliorum mentio.

AD MOGUNTINUM CONCILIUM

Anno 1020. *habitum*,

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET CRITICA.

DE Moguntino concilio ex authore vitæ S. Gothardi agens Labbeus non semel aberrat. Qui enim Ottonem incesti connubii reum expulit Moguntinus archiepiscopus, non quidem Aribo, sed Arkanbaldus fuit; sicut & pro anno 1023. annus 1020. substituendus est. Cedo mihi verba Chronici Quedlimburgensis in additamentis a Menkenio editis inter rerum Germanic. Scriptores tom. III. pag. 196. ubi ab Authore, uti quidem arbitror, coævo tota hæc historia, cujus causa Moguntinum concilium est habitum, ita describitur. *Interim Otto quidam nobilium satus prosapia, Francorum illicito sibimet patrimonio incaute ascito, dum ab Arkanbaldo Moguntinæ sedis archiepiscopo, sæpius ecclesiastico more, pro hoc eodem corriperetur incestu, cæco furibundus amore, dispositis circumquaque insidiis, nefandam eidem Christo Domino parat inferre manum. Sed divina id sceleris probibente clementia, elapso frustratus antistite, socios, qui navali eundem sequebantur itinere, invadit; capit, custodiæ tradit, multisque inhumane injuriis tractat, eo ferociorque, quo sibi, quem ultra jus & fas vitaverat, præsulis sanguinem oblatum dolet. Quod cum imperatori Augusto celeri legatione defertur, habita cum episcopis totiusque regni primatibus deliberatione, primo per* C *nuncios, deinde per amicos, perque semetipsum ab hac inani tentat revocare vesania, quibus omnibus rebellem, refragantemque, communi assensu anathematis damno* (forte banno) *subjiciunt, ut vel sic jam timore pœnali tactus, civibus matris ecclesiæ, dignis pœnitentia lamentis reddi studeret. Quæ ille omnimodis despectui habens, copias suas cum conjuge in quamdam arcem Harmestein vocatam contrahit, quam naturæ ope, non hominum arte saxigenis undique molibus muratam, Rhenique circumferentia adeo munitam ferunt, ut difficilem cuilibet vel obsidendi, vel quoquo modo oppugnandi pandat accessum. Hunc ergo locum imperator Augustus justitiæ fidem omnigeno obsidionum genere circumligat, nec ullo* D *rebellibus vel aditu, vel exitu concesso, ipsum Dominici natalis diem ibidem agens, adeo munit, ut qui semet non armis non armatorum millibus cessuros meminerant; famis injuria tandem perempti, sola hujus vitæ suspiria paciscendo, instante celebri per orbem Stephani prothomartyris festo, se, suaque omnia imperatoriæ dedunt potestati. Dignum namque erat & justum, ut qui eodem die inter cruentos lapidantium ictus pie exoraverat, amicis matris videlicet ecclesiæ filiis pacem suo reconciliaret interventu.*

LEMOVICENSE CONCILIUM

In causa Apostolatus S. Martialis a Jordano Lemovicensi

Anno circiter 1021. *celebratum.*

DE concilio hoc, sicut & de causa sancti Martialis in eo agitata inter apostolosne, sive inter confessores in sacris precibus invocandus fuerit, nonnulla habentur in actis concilii Lemovicensis II. seu potius III. anni 1031. Sess. I. Concilium istud Lemovicense I. *ante hos plures annos per hebdomadam pentecostes* habitum ibidem asseritur; ex quo intelligimus aliud profecto esse a Lemovicensi illo, cujus in iis pariter actis concilii Lemovicensis II. sermo inducitur. Habitum enim illud asseritur ibidem *primo anno dedicationis Lemovicensis basilicæ* Augusto mense ineunte. In hoc vero, quod primum omnium Lemovicense concilium statuo, Jordanus urbis illius præsul exposuit patribus dissidia, quæ viros doctos agitabant de apostolatu S. Martialis, aliis inter Apostolos, aliis inter Confessores referendum judicantibus. Quid tunc decisum sit, ignoratur. Forte tamen res integra remissa est ad Lemovicense concilium, quod primum dicitur, reipsa vero est II. quodque anno 1029. collectores omnes cum Labbeo assignant. Sed in annum præcedentem 1028. referendum ex eo constat, quod anno illo, quo concilium est habitum, dies Augusti tertia in Dominicam cadebat, idque adamusim cum anno 1028. congruit. His ergo ita stabilitis non duo, uti huc usque, sed tria Lemovicensia concilia in causa S. Martialis constitui oportet, primum ante plures annos, quam haberetur tertium anni 1031. forte anno 1026. seu 27. alterum anno 1028. postremum tandem 1031.

Hæc olim ex mera conjectura, sed non inani commentabar, qua in re veritatem attigisse me nunc glorior; quam veritatem detegit concilii hujus synodica vulgata in nova Galliæ Christianæ editione tom. II. in append. pag. 161. Quamquam enim ibi de loco habiti Concilii nil legitur, vix tamen alteri congruere potest Concilio, quam huic Lemovicensi diverso ab altero anni 1028. itemque ab alio anni 1031. Nam alia est plane Concilii hujus, ex quo synodica data est, definitio, ab ea, quam ambo illa concilia anni 1028. & 1031. tulerunt. Illa enim negat S. Martiali locum dandum esse inter Apostolos, quem locum posteriora illa Concilia ultro viro sancto permittunt. Sed age, synodicam ad Benedictum VIII. papam recitemus. Caret illa temporis adscriptione, sed cum Benedictus ultra annum 1024. vitam nequaquam produxerit, nec Jordanus Lemovicensis prius anno 1020. exeunte cœperit, intra breve hoc spatium cadere necesse est.

JORDANI EPISCOPI LEMOVICENSIS EPISTOLA AD BENEDICTUM VIII. PAPAM,

De non ponendo S. Martiali in numero apostolorum.

DOmno, ac venerabili, Deo, & hominibus dilecto papæ nostro Benedicto Robertus Dei gratia Rex Francorum, Guillelmus Dux Aquitanorum, archiepiscopus Bituricensis, archiepiscopus Burdegalensis, archiepiscopus Turonensis; omnesque eorum suffraganei; nec non Isambertus Pictavensis, Arnaldus Petroguoricensis, Isolo, Roo, ceterique eorum confratres, Jordanus Episcopus Lemovicensis, qui hanc cartam scribere jussit, hi omnes domno Apostolico salutem, & dilectionem. Dominum nostrum Jesum Christum scimus & credimus duodecim sibi elegisse apostolos, quibus dedit potestatem ligandi atque solvendi, ex quibus cecidit unus nomine Judas, in cujus locum ceteri Apostoli elegerunt alium nomine Mathiam, ut duodenum restaurarent numerum, in quorum consortium Dominus noster alios septuaginta duos sibi elegit, quos & discipulos vocavit, ex quibus Beatus Petrus princeps Apostolorum unum sibi elegit nomine Martialem, qui una cum illo aderat ante præsentiam Domini nostri Jesu Christi: & ad cœnam, & ubicumque Dominus noster aliquod suis apostolis ostendebat miraculum, beatus Martialis cum S. Petro interfuit. Sed post sanctam Domini resurrectionem, ac Ascensionem beatus Martialis, qui fuit ex septuaginta duobus discipulis unus Beato Petro adhærebat; quem Martialem Beatus Petrus cum duobus Presbyteris Alpiniano, Austricliniano Gallicam gentem prædicare transmisit. Illi vero iter carpentes venerunt Elsam: ibi mortuus est Austriclinianus unus ex presbyteris. Inde statim Beatus Martialis rediens Romam, sancto Apostolo unum ex comitibus suis mortuum nuntiavit; cui Apostolus ait: Sume tibi baculum istum, & cum pervenias ad Corpus, tange istud isto meo baculo, & dic: In nomine Domini Jesu Christi surge, Austricliniane. Deus erit Comes itineris tui. Beatus Martialis jussa S. Apostoli implevit, tetigit Corpus Austricliniani, & statim sanus effectus est; inde proficiscentes venerunt Lemovicam Civitatem. Ibi invenerunt Stephanum ducem cum tota familia sua idola adorantem, quem statim Evangelicis prædicavit verbis, ad Christianitatem convertit, & cum tota familia sua baptizavit. In eo autem Templo, ubi ipse dux ante adorabat idola vana, & surda, Beatus Martialis cum duobus suis presbyteris Alpiniano, & Austricliniano, adjuvante duce Stephano Basilicam construxit, & in honore Beati Stepha-

ANNO CHRISTI 1022. 1023.

phani primi martyris dedicavit; ibi divina celebravit myſteria, ammonuit, docuit, uſque dum totam Aquitanicam gentem a via erroris ad veram vitam, quæ Chriſtus eſt, perduxit: tandiu ibi miſſarum ſolemnia celebravit uſque dum ante ipſum altare protomartyris Stephani finivit, & cum magna Angelorum reverentia animam Deo reddidit; dux vero Stephanus cum magno honore Corpus illius foras Civitatem ſepelivit in eo loco, ubi ipſe ſanctus Martialis Eccleſiam in honore S. Petri ſui magiſtri ædificavit. S. Aurelianus ſucceſſor illius, quem ipſe S. Martialis de Inferno traxit, Ebulus, Aticus, Ermogenianus aliique ejus ſucceſſores uſque triginta ſex; ego vero ſeptimus, qui vocor Jordanus, omnium infimus, hi omnes pro ſanctiſſimo confeſſore eum habuerunt, ſimiliter omnes abbates in ejus monaſterio habitantes uſque in hodiernum diem. Iſte abbas, qui nunc eſt novitate deceptus, ſuperbia elatus venit ad me, qui ſum vilior meis anteceſſoribus, deprecans ut in conſilio meo, & in ſynodo ſanctiſſimum Confeſſorem in numero ponerem Apoſtolorum, quod facere nolui. Ille perſeverans dictis fidem, quam habuit, cum duodecim monachis illius monaſterii, mihi promiſit, ut cum authoritate in omni concilio me defenderet. Hoc facere non potuit in Concilio Guillelmi Aquitanorum ducis, audiente Archiepiſcopo Bituricenſi, Iſemberto Pictavenſi, cæteriſque eorum ſuffraganeis. Omnes Epiſcopi Francorum, Alvernorum, Vaſconum, Aquitanorum, cum A quibus ego fui locutus, comprobant, & confirmant ſanctiſſimum Confeſſorem Martialem non debere tollere de illo loco, uti ſancti Patres & noſtri anteceſſores eum poſuerunt, & non eſſe Apoſtolatum niſi auctoritate comprobatum. Talem dicunt rationem: Si ego S. Martialem, qui fuit ex ſeptuaginta duobus in numero ponam Apoſtolorum, illi omnes ſeptuaginta duos in numero ponunt Apoſtolorum, & ubi eorum corpora condiuntur, ipſum locum pro Apoſtolatu tenere: tibi vero ego Jordanus has literas mitto de parte iſtorum prædictorum, regis ſcilicet Roberti, Guillelmi ducis Aquitanorum, archiepiſcoporum omnium, videlicet B Catholicorum, qui mihi contradicunt, ne ſanctum Martialem in numero ponam Apoſtolorum. Tu autem ſi auſus es hoc facere, quod non fecerunt ſancti tui anteceſſores Gregorius, Clemens, Bonifacius, multi alii, ut ponerent Confeſſores inter Apoſtolos; ſi peccatum eſt, tuum ſit: ego ero liber a culpa, neque iniquitas, neque peccatum meum; voluntatem omnium Aquitanorum tibi monſtrabo, quia ille Abbas ſeductor nulla alia cauſa hoc facit, niſi quia vult deſtruere ſedem Epiſcopalem primi Martyris & apoſtolatum S. Petri advilare. Per iſtius cartæ portitorem literas mihi mitte, & per omnia tuam voluntatem mihi manda. Ego ad præ- C ſens tecum loqui non potero, ſed quanto citius mihi erit poſſe, limina S. Petri adibo. Vale viriliter, age juſſa patrum, noli prævaricare.

CONCILIUM INCERTI LOCI, ſed forte IN ITALIA

Coram Henrico I. Imperatore anno 1022. habitum.

[An]n. 1022. HUjus Synodi omnia latent præter hæc, ex Annaliſta Saxone Eccardi ad annum 1022. comperta: *Poſt hæc* (poſt natale Domini anni 1021.) *obſedit* (Imperator) *novam Trojam, quam licet obſidione longa glorioſiſſime devincens, inde perrexit Romam, ibique aliquantulum moratus, nivoſa alpium ca-* D *cumina cito tranſgreditur curſu .... Mox ſynodale colloquium confluentibus undique diverſarum regionum epiſcopis aliiſque populis quamplurimis in partibus peregit occidentalibus*. Nec plura de hoc concilio, cæteroqui ignoto.

AD CONCILIUM AIRIACENSE

Nota chronologica, & additio.

[An]n. 1022. [ve]l 1023. AIriacenſis, qui urbis Autiſſiodorenſis pagus eſt, concilii meminit quidem Labbeus, ſed anno 1020. ex authore Chronici S. Petri Vivi male quidem, meo judicio, collocat. Ego enim in annum 1023. vel 1024. rejiciendum hac ductus conjectura in meis ad Pagium adnotationibus cenſui. Ita enim ibidem diſſero: In hunc annum (1020) referunt conciliorum collectores provinciale concilium Airiacenſe, qui pagus eſt in ditione Autiſſiodorenſi. At ſi quid valeant conjecturæ, promovendum illud arbitror ad annum 1022. vel 1023. Hujus enim concilii veluti recens habiti mentio fit in diplomate Roberti regis Francorum, legendo in bibliotheca Sebuſiana Guicheonis cent. I. cap. LXXX. quod datum legitur: *Avaloni anno MXXIII. regnante Roberto rege XXXVII.* menſe, & die incertis. Hæc annorum Roberti ſupputatio, ſi ab anno 888. cum Pagio ducatur, ſignat anni 1024. exordia, quæ ſane cum anno 1023. a Martio cœpto ex veteri ſtilo congruere poſſunt. Quis vero credat concilium anno 1020. celebratum tanquam *nuper habitum* anno 1024. haberi, & dici potuiſſe? Melius igitur in annum 1023. E vel 1022. referatur. Nec repugnat author Chronici S. Petri Vivi, qui licet anno 1020. ejuſdem concilii meminerit, conſulte ſcribit celebratum fuiſſe non eo quidem anno; ſed *tempore illo*. Porro diplomate illo ſuo Robertus eccleſiam quandam monaſterio Fructuarienſi, in Pedemonte ſito, elargitur, quam donationem a ſe præſtitam fuiſſe in con-

ANNO CHRISTI 1024. 1027.

concilio *nuper Ariaci habito* testatur, & literis patentibus manifestat. Quæ nova conjectura est ad illigandum concilium illud anno 1023. Neque enim regiæ literæ de donatione hac sua diu differendæ fuerant.

Hanc ipsam chartam utpote portionem quamdam actorum concilii hujus continentem hic produco.

DONATIO ROBERTI FRANCORUM REGIS,

MONASTERIO FRUCTUARIENSI.

Ex litera originali.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis.

Ego Robertus gratia Dei Francorum rex. Noverit omnium sanctæ matris ecclesiæ fidelium industria, ut præsens, sed etiam futura, quod quidem noster comes, *Guilelmus* nomine, nostræ Serenitatis adierit præsentiam, rogans & obnixe postulans, ut quandam ecclesiam in honore S. Martini sacratam, in suburbio *Belnensis* castri sitam, olim abbatiam, sed jam omnimodo destructam, quam etiam jure nostri beneficii possidebat, se mihi liceret credere, eo conventionis tenore, ut eamdem ecclesiam cuidam congregationi in loco Fructuarii, juxta alpes Deo regulariter servienti, comminus traderemus perpetualiter habendam. Cujus rationabili & devotæ petitioni libenter condescendere volui, quoniam eidem cœnobio jam pridem quandam abbatiam Sanctæ Mariæ in suburbio Cabilonensi sitam, cum ecclesia Busciani, & *Allodum* Cassiniaci, cum ecclesia ejusdem villæ per præcepti firmitatem concesseram. Quæ omnia dedi instinctu, & petitione domini Guilelmi abbatis, ejusdem loci Fructuariensis devoti fundatoris, interveniente & subscribente *Gosfrido*, Cabilonensi episcopo, cum reliquis episcopis, qui interfuerunt concilio nuper Ariaci habito. Innotesco igitur cunctis, prædictam ecclesiam Belnensem, Guilelmum comitem mihi reddidisse, & mihi eam Fructuariensi cœnobio dedisse; erga quem locum taliter nostræ benevolentiæ inculcamus affectum, ut, quicumque in omni nostræ dominationis regno pro redemptione peccatorum suorum aliquid inibi conferre voluerit, nostræ authoritatis habeat assensum; & sicuti nostri præcepti authoritate firmavimus, ita etiam legaliter dandi in posterum habenda absque declaratione, decernimus, & harum rerum conventionem annuli nostri impressione signamus. *Actum Avaloni anno incarnat. Verb. MXXIII. regnante Roberto XXXVII. Ego Balduinus Cancellarius relegendo subscripsi.*

JOANNES PAPA XIX.

Sedit ab anno 1024. usque ad 1033.

AD FRANCFORDIENSE CONCILIUM

Anno 1027. celebratum

ADDITIO.

An. 1027. AD Francfordiense concilium præter ea, quæ a Labbeo diligenter adnotata sunt, addendum succurrit ex Annalista Saxone Eccardi ad eundem annum: *In eadem synodo domna Sophia abbatissa Ganderschimensis nonnas suas, cogente synodali decreto, ab archiepiscopo* (Moguntino) *recepit.*

ROMANUM CONCILIUM

In quo lis inter Gradenses, & Aquilejenses de jure metropolitico, pro Aquilejensibus decisa est;

A Joanne XX. seu XIX. Conrado imperatore præsente

Anno 1027. celebratum.

An. 1027. Affert P. de Rubeis Monum. Eccl. Aquil. tom. I. pag. 553.

SAlvatoris nostri Jesu Christi, imperante Chuonrado perpetuo Augusto anno primo, VIII. idus Aprilis, indictione decima: Præsidente sancto, ac beatissimo nonodecimo Joanne papa Apostolicæ urbis Romæ, una cum prædicto imperatore, in ecclesia Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ vocatur Constantiniana: residentibus etiam viris venerabilibus .... cum eis. ... ibus Heriberto Ravennate archiepiscopo, Sigifredo Placentino, episcopo, Petro Adrianensi, (*a*) Teuberto Foropopulensi; Heriberto Mediolanensi archiepiscopo, Arderico Verzelensi episcopo, Oberto Albensi .... Bergamensi; Harpone (*b*) Magontino archiepiscopo, Brunone Augustensi episcopo, Wezilino (*c*) Straburgensi, Warmundo (*d*) Constantiensi; Popone archiepiscopo Trevirensi ..... Salsburgensi archiepiscopo .... archiepiscopo; Tebaldo Velletrinensi episc. Benedicto Portuensi, Petro Sylvæ Candidæ, Petro Penestrinensi, Petro Ostiensi, Teudaldo Albanensi, Dominico Sutrensi, Liutolfo Trevensi, Raynerio Nenfelinæ (*e*)...... Narniensi, Joanne Tuscanensi. Joanne ..... Bosone Tiburtinensi, Joanne Castrensi, Benedicto Anagnensi, Joanne Luzensi, (*f*) Jacobo Fesulensi, Dodone Nocerensi, Widone Lunensi, Teudaldo Aretino, Lamberto Florentino, Widone Lucino, (*g*) Joanne Suanen-

(*a*) Adriensi.
(*b*) Aribone
(*c*) al. Werneto.
(*d*) Warmanno
(*e*) Nepesinæ
(*f*) Lucensi
(*g*) Clusino

ANNO CHRISTI 1027. nensi, Gon........ Vulterano, Mariciano Resenato, Widone Pisturiensi, Leone Senensi: Veneciæ Provinciæ, Joanne Veronensi, Alberico Cumano, Helmengero Cenetensi, Theudaldo Vicentino, Rothario Tarvisiano, Albuino Bellunensi: Abbatibus quoque Vodelone Cluniacensi, Berno Augensi, Teoberto de Sancto Angelo, Benedicto Sextensi, Cronrado sancti Sautni, Widone de S. Tritate, Alberto de S. Apostolo, Joanne de S. Sepulcro, Widone de Seuna, Widone de S. Maria, Petro de S. Petro ad vincula, Stephano de S. Andrea, Franco de S. Anastasio, Teuzone Montis-viridis, Petro de S. Petro in Campo, Rozone de Turre, Dominico de S. Geruncio, & Petro de Campoleonis. Popo venerabilis patriarcha sanctæ Aquilejensis ecclesiæ, apostolicis, & imperialibus pedibus advolutus, eorum, & sacratissimi concilii reverentiam humiliter deprecatus est: uti omnipotentis amore Domini, necnon apostolica, & imperiali pietate, lamentationibus suis benignum auditum præberent, multisque antecessorum suorum proclamationibus pro Gradu Aquilejensis ecclesiæ plebe, synodaliter factis certum finem imponerent. Cujus lamentatione benigne suscepta, Urso, qui in eadem plebe falsum patriarchæ nomen susceperat, olim tempore Benedicti papæ atque Henrici imperatoris; ad Ravennatem, atque Romanam, necnon Veronensem synodum canonice appellatus, nunc quoque ad sacratissimum concilium apostolicis literis convocatus, præsentiam suam exhibere jussus est. Et cum bis, & ter per Romanum archidiaconum vocatus abesset, Petrus Veneticorum diaconus affuit, apostolicas literas Ursoni advenisse negavit. Verum cum hoc jurejurando adfirmare non .... seque pro hujus rei negotio non venisse manifestaret; synodali decreto Adalgerus Aquilegiensis ecclesiæ archidiaconus, vice Poponis patriarchæ, & senioris sui, per Sancta evangelia comprobavit, Majonem Concordiensem episcopum apostolicam epistolam Ursoni detulisse, eumque ex apostolica authoritate ad synodum convocasse. Relecta sunt ergo ad hæc in eadem synodo scripta Aquilegiensis ecclesiæ, qui inter plurimas Aquilegensium patriarcharum proclamationes afferebant: Beatum Eugenium papam tempore Ludovici, & Lotharii imperatorum hanc inveteratæ proclamationis controversiam inter Maxentium Aquilegensem patriarcham, & Venerium Gradensem in Mantuana synodo ventilasse: atque apostolica, necnon synodali auctoritate Gradensem plebem Aquilegiensi ecclesiæ restituisse; atque pontificali sede ibidem omnino prohibita, prædictam Aquilegiensem ecclesiam caput, & metropolim totius Venetiæ constituisse. Quod quia prædicti Ursonis, & antecessorum ejus temeritate violatum est, decrevit sancta synodus, Ursonem totiens præstantiam denegantem de absentia nil lucrari: & Poponem patriarcham de Gradensi plebe cum suis pertinentiis ad jus Aquilegensis ecclesiæ revestiri. Itaut pontificali sede ibidem prohibita, perpetuis temporibus sanctæ Aquilegensi ecclesiæ, Diœcesis jure, subjaceat. Reverentissimus igitur papa, & piissimus imperator, secundum quod prædictum est, Poponem patriarcham de Gradensi plebe pastorali virga investientes, ex apostolico, & imperiali decreto hoc privilegium Aquilegensi ecclesiæ, & Poponi patriarchæ sub anathematis vinculo inviolabiliter permansurum, Romanæ ecclesiæ bibliothecario scribere, jusserunt. ANNO CHRISTI 1027.

Ego Petrus Notarius, ut vidi in privilegio, ita scripsi: nec dictionem, vel syllabam addidi, nec prætermisi.

Ad hoc ipsum pariter Romanum concilium spectare credo verba Joannis XIX. seu XX. in bulla de translatione episcopatus Citicensis Naumburgum, quæ sic efferuntur: *Tibi absenti rogatu filii nostri carissimi Imperatoris Kunradi & confratris nostri Humberti Magdeburgensis Archiepiscopi, necnon aliorum, qui hæreditatem suam ecclesiæ contulerunt ...... consilio episcoporum, & clericorum nostrorum sedem episcopalem de Ziza in Necemburg transferre concessimus.* Porro Conradus numquam alias Joanne pontifice superstite Romam venit, quare ita de hoc concilio, cui Conradus interfuit, sermo hic a Joanne haberi potuit, ut de alio nunquam. Hanc bullam inferius ad aliud Romanum concilium sub Joanne dabimus.

Ad hanc Romanam synodum sub Joanne XIX. ea pertinent, quæ Anulphus Mediolanensis historicus operis sui lib. II. cap. V. narrat his verbis. *Post dies aliquot indicta est synodus Romæ authoritate Apostolica, in qua constitutum est, ut in omnibus negotiis pontificalibus Ravennas nullo modo in æternum se Mediolanensi præferat antistiti; & si forte præsumpserit, canonicæ legi subjaceat. Insuper placuit omnibus in hac re conscribi tomum in sempiternum testimonium. De quo pauca de pluribus ista decerpsimus.*

CONCILIUM ROMANUM

Pro approbanda translatione Citicensis episcopatus ad urbem Naumburgensem.

Inter annum 1027. & 1032. celebratum.

Inter an. 1027. & 1032. *Consilium transferendi episcopatus ex urbe Citicensi ad Naumburgensem Joannes XIX. seu XX. in synodo Romana anni 1027. probaverat, atque permiserat. Qua munitus facultate imperator Conradus translationem illam exequutus est. Hanc igitur peractam Joannes authoritate sua confirmaturus, concilium episcoporum, & clericorum suorum convocavit, cujus concilii synodicam ex Lunigio Spicileg. Eccles. cent. III. pag. 144. hic damus.*

ANNO CHRISTI 1028. 1029.

JOANNES EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

Dilecto in Christo filio Hildiwardo sanctæ Nuemburgensis ecclesiæ episcopo, & omnibus successoribus tuis perpetuam in Domino salutem.

Convenit apostolico moderamini pia religione petentibus benevola cooperatione succurrere, ac poscentium animis alacri devotione impertiri assensum. Ex hoc enim lucri potissimum præmium a conditore omnium Deo procul dubio promeremur, si venerabilia loca opportune ordinata & meliorem per vos fuerint statum perducta. Sicut ergo, carissime fili, tibi absenti rogatu filii B nostri christianissimi imperatoris Kunradi, & confratris nostri Hunfredi Magdeburgensis archiepiscopi, nec non illorum, qui hæreditatem suam ecclesiæ contulerunt, videlicet Hermanni marchionis, & germani sui Ekkihardi, & maxime pro magna utilitate, & securitate ecclesiæ tuæ, consilio episcoporum, & clericorum nostrorum, sedem episcopalem de Ziza in Nuemburg transferre concessimus. Ita nunc quoque tibi præsenti cum clero tuo & dignioribus de populo & nunciis prædicti imperatoris, & archiepiscopi consilio eorundem archiepiscoporum, & clericorum nostrorum factum probamus, & tam tibi, quam omnibus successoribus tuis perpetua stabili- C tate confirmamus. Quod enim secundum canones pro necessitate sæpe factum fuisse legimus, nostris quoque temporibus fieri non prohibemus. Quoniam igitur canonice, & A communi consensu omnium, ad quos attinebat, sedis tuæ translatio facta est, absque omni contradictione universi successores tui a Nuemburgensi clero, & populo eligantur, atque ad eundem titulum regulariter consecrentur, & Magdeburgensibus archiepiscopis, quorum diœcesim translatio non excedit, utpote Metropolitanis suis omni pietatis devotione sint subjecti. Hoc quoque communicato consilio placet addere, quod ecclesia Citicensis in honorem beatorum apostolorum Petri, & Pauli consecrata non omnimodis negligatur, sed in loco clericorum in Nuemburg transeuntium, monachi, vel canonici substituantur, qui integrius stipendiis ejusdem ecclesiæ inibi Deo serviant, & sicut pacis filii matri sui Nuemburgensi ecclesiæ in Domino semper devote obediant. Si quis autem, quod minime credimus, temeraria præsumptione contra hoc nostrum Apostolicum privilegium venire, aut in aliquo contraire præsumpserit, seu violator extiterit, sciat, se authoritate Dei omnipotentis & beati Apostolorum principis Petri, ac nostra, anathematis vinculo esse innodatum, & a regno Dei alienum, atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi socium futurum in inferno, excommunicationique subjaceat, donec resipiscens ad satisfactionem, & congruam emendationem revertatur. Qui vero suo intuitu curator, & observator hujus nostri Apostolici privilegii extiterit, benedictionis gratiam, vitamque æternam, & æterni regni gaudia a Domino percipere mereatur in sæcula sæculorum, amen.

AD GEIZLIACENSE CONCILIUM,

Ad renovandam sopitam jam controversiam de Gandinsheimensi territorio,

Ab Aribone Moguntino anno 1028. coactum

ADDITIO.

An. 1028. DE hac synodo ita differit Annalista Saxo Eccardi ad hunc annum. *Eo anno* D *iterum Aribo archiepisc. synodum suam Geizlicæ concivit. Ad idem beatum Godehardum inquietandum legatis, & scriptis vocavit, quo ille venire dissimulans, venerabilem virum Tadilonem decanum illius ecclesiæ cum fratribus ei obviam misit, qui eum honorifice ex parte senioris salutando de præteritæ synodi diffinitione commonuit; & plurali altrinsecus authoritatum collatione profusa episcoporum auxilio eum ab ipsa repetitione tunc tantummodo compescuit. In eadem synodo inter cætera quidam homo ingenuus de homicidio Sigefridi comitis incusatus, candenti se ferro excusavit; qui ex decreto synodali post duas noctes probatus illæsus apparuit.*

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

In qua Joannes Abdon Jacobitarum Antiochenus patriarcha damnatur,

Anno Christi 1029. celebrata.

An. 1029. DE concilio hoc, Scriptoribus Græcis ignoto, pauca ista ex Assemano Biblioth. Oriental. tom. II. pag. 150. accipe: E *Joannes Abdon apud imperatorem* (Romanum utique Argyrium, qui ab anno Christi 1028. ad annum 1034. imperavit) *accusatus, Constantinopolim cum quatuor episcopis, & tribus Monachis Jacobitis abductus est, & in synodo episcoporum Græcorum condemnatus; duobus post annis in exilio periit.* Hæc Assemanus ex Michaele episcopo Taneos in vita ejusdem Joannis Arabica, qui dein Michael Joannis obitum consignat, *anno sanctorum Martyrum septingentesimo quadragesimo septimo*; id est Christi 1031. ex quo concilio Constantinopolitano annum 1029. assignes.

AUS-

ANNO CHRISTI 1029. 1031.

AUSCENSE CONCILIUM

Anno circiter 1029. habitum.

CONcilii hujus, alias plane ignoti fit mentio in charta quadam in Gallia Christiana nov. edit. tom. I. pag. 167. append. his verbis: *Remundus Petianensis abbas* (Cœnobium est ordinis S. Ben.) *super abbatia S. Joannis conquestus in concilio Auxiensi, judicio Auxiensis archiepiscopi Remundi cop.* (quem paulo ante annum 1030. desiisse constat) *atque domni Gregori ejusdem* (Aquensis) *sedis episcopi omniumque episcoporum in concilio existentium ab abbate S. Joannis VVillel-* A *mo potestatem prælationemque diu amissam recuperavit, & sibi per manum suam consilio salva jure S. Michaelis* (abbatiæ Petianensis) *eidem præfato abbati Guillelmo monasterium commisit. S. R. Cupe Auxensis archiepiscopi. S. Gregorii episcopi. S. Guillelmi abbatis Cellæ Medulsi. S. Remundi ejusdem monasterii abbatis. S. Fortii prioris. S. Florentii monachi. S. Remundi. Arnaldi vicecomitis ejusdem. civitatis S. plurimorum aliorum.*

NARBONENSE CONCILIUM

Ad confirmanda privilegia Cangionensis monasterii

A VVifredo archiepiscopo anno 1031. celebratum.

IN nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, Guifridus primæ sedis Narbonensis archiepiscopus, & universa conveniens apud præfatam urbem (*a*) synodus Sduano venerabili abbati, atque suis in perpetuum successoribus cunctis, & omnibus matris ecclesiæ filiis universis. Quoniam idcirco Dominus gratiæ suæ nos rectores constituit ecclesiæ, ut prælatio majorum infirmitati subveniat subditorum; æquum nobis est, ea, quæ suæ partis fuerint adjuvare, & ne cuilibet adversitati succumbant, totis viribus ejus auxilio sustentari...... ei maxime credimus nobis divinum adesse præsidium, si rebus ad ipsum pertinentibus intulerimus pro posse subsidium. Ideoque nos omnes in unum secundum venerabilis papæ Sergii privilegium & nostrorum constitutionem prædecessorum confirmamus beatissimi confessoris Christi Martini cœnobium in (*b*) Canigoni montis altitudinibus a cultoribus divinæ religionis constructum, & consecratum ad serviendum Deo secundum legem patris beatissimi Benedicti digne dispositum, ut quodcumque usque hodie juste, & legaliter acquisivit, vel in perpetuum acquisierit in pace, teneat, & possideat, nec alicujus inquietudinis damna ex qualibet persona sustineat. Hoc ante omnia sub divini judicii obtestatione, & nostri ordinis interdictione statuentes, ut nulla quælibet cujuscumque ordinis magna, parvaque persona prædicta....... cuilibet D loco audeat subrogare. Semper autem sit liberum, nullæque servituti alterius loci obnoxium, sed sicut cætera monasteria regiis præceptis, & apostolicis privilegiis exaltata per se maneat sublimatum. Deferat vero debitum honorem suo pontifici, & propriæ B sedis, sicut tantum deferre præcipiunt canones sancti. Si qu's autem hæc nostri concilii statuta parvipendere ausus fuerit, hunc de potestate Dei omnipotentis Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & omnium cœlestium virtutum, sanctorumque omnium, ecclesiastici ordinis, & nostra, nisi resipuerit, excommunicationis ab universorum fidelium cœtu extorrem...... nostræque constitutionis præceptum propriis manibus confirmamus.

Guifredus sanctæ primæ Narbonensis ecclesiæ episcopus SS.

Raimbaldus archiepiscopus Arelatensis.
Petrus Iherundensis episcopus
Beringarius episcopus
C .... episcopus Ausonensis.
Ermengaudus, ac si indignus episcopus Regiensis
Amalius episcopus Albiensis
Guisfedus episcopus Carchassensis.
Beringarius episcopus Conseranensis
Stephanus episcopus Biterrensis
Odombellus episcopus Lutevensis
Stephanus episcopus Agatensis.

Item, alio in tempore collecti in præfata urbe eodem modo quamplures episcopi his, qui necdum subscripserant libenter annuerunt, ac propriis manibus proprio nomine subscripserunt.

Froterius episcopus Nemausiensis.
Stephanus episcopus Attensis
Guadaldus episcopus Barchinonensis
Ugo episcopus Uzetensis
Petrus episcopus Cabilonensis
Bernardus episcopus Comonensis
Arnallus Magalonensis episcopus
Arnallus Tolosanus episcopus

He-

(*a*) Quo anno celebratum fuerit hoc concilium non profert S. Victoris chartarium, unde illud eruimus, sed ex chronicis notis episcoporum, qui ei interfuerunt, annum conjicere possumus. Certe Raimbaldus Arelatensis archiepiscopus anno 1031. consecratus est, Odombellus vero episcopus Lodovensis anno 1032. extinctus dicitur. Igitur alterutro anno coactum & celebratum est. MARTENE

(*b*) Canigonense S. Martini monasterium anno 1001. a Guifredo comite Ceritaniæ fundatum in diœcesi Helenensi, hactenus perstat, sed valde exiguum. MARTENE

ANNO CHRISTI 1031.

Heribaldus gratia Dei episcopus Urgellensis
Willelmus Ausonensis gratia Dei episcopus
A
Willelmus episcopus Urgellensis
Raimundus gratia Dei episcopus Elnensis
Beringarius episcopus Iherundensis.

ANNO CHRISTI 1031.

AD CONCILIUM BITURICENSE

Ab episcopis Aquitaniæ primæ anno 1031. celebratum,

ADDITIO.

An. 1031. *Diu hæsi anceps, num monumentum, quod statim producturus sum in concilio Bituricensi sub Haymone archiepiscopo datum, concilium aliud plane diversum a Bituricensi anni 1031., cujus canones extant apud Labbeum, designet. Pro utriusque discrimine* B *plurimum apud me valebant nomina Hugonis Nivernensis, & Durandi Caturcensis, quæ in hac charta leguntur, quique adfuisse concilio eidem possent. Hæc enim nomina non leguntur in edicto Haymonis eidem synodo subjecto apud Labbeum. Forte tamen charta illa, quamquam aliquid continens eorum, quæ in synodo gesta sunt, extra synodum tamen exarata est, cum adhuc episcopi illi adessent: utcumque res sese habeat, profero documentum ad synodum Bituricensem sub Haymone pertinens, quod offert author patriarchii Bituricensis cap. LVIII. in Haymone.*

Clare, & nullo refragante constat, quia C Dominus, & Salvator noster, ecclesiam suam, toto orbe terrarum diffusam, ordini commisit pontificali, eamque vocans regnum suum, Apostolis tamquam seminario sacerdotali commendavit, dicendo, *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum*. Quam commendationem dispositionis ego Haymo sacerdotum vel ultimus, alta mente considerans, & vehementer expavescens, unde ad reformandam pacem, & res ecclesiarum commode disponere, consilio regis Henrici, & episcoporum ad nostram sedem pertinentium decrevimus concilium facere in Biturica civitate; ideoque adjunctis episcoporum, vel abbatum, sacerdotumque, atque cleri voluntatibus bene aptavimus ac disposuimus res ecclesiarum, prout clericatus ordo exigit, cooperante Spiritu Sancto. Deinde pacem toto nisu corroboravimus in tantum, quantum Divina virtus facultatem nobis concessit. Et ita peractum postmodum in eodem concilio coram episcopo, abbatibus, clericis, seu laicis nobilibus, vel pauperibus, concessimus Domino Deo, & sancto Sulpicio, & abbati ipsius loci debitum synodorum, atque paradas ex omnibus ecclesiis pertinentibus ad supradictum locum, quatenus a prædecessoribus nostris aliquando sancitum fuerat, videlicet Dacberto, & Wazelino. Itemque hoc concessu manu propria hanc descriptionem adstipulavimus. Factum est hoc sub testimonio trium episcoporum, nomina quorum hic titulare jussimus. Scilicet dominus Rinco episcopus Claromontensis vir apostolicus, & sectator bonorum operum, atque ecclesiæ hujus sedis nostræ decanus. Et dominus Hugo episcopus Nivernensis, qui ex hoc bonus adjutor per omnia fuit, atque dominus Durandus Caturcensis episcopus.

BENEDICTUS PAPA IX.

Sedit ab anno 1033. usque ad annum 1044.

CONCILIA DUO
ROMANUM forte, & MAGALONENSE

In causa restitutionis sedis episcopalis urbi Magalonæ,

Aliud anno 1033. aliud 1037. habita.

COLLECTORIS ADMONITIO.

An. 1033. 1037. *Non quidem rei conciliaris amplificandæ indulgentia, sed ipsa rei veritate maturius discussa, gemina hæc concilia, inaudita collectoribus, anno 1033. & 1037. statuo.* E *Neutrum quidem concilii nomine designatur in monumentis illis, quæ hic statim daturus sum; sed de Romano quidem res est probabilis, cum literis pontificiis subscripta legantur episcoporum Italorum nomina plura, quos tunc Romæ præsentes adfuisse, nec alia facile de causa, quam ad concilium, vix dubito. Magalonense vero concilium produnt nomina episcoporum, qui eo venerant ad novæ ecclesiæ dedicationem, & decreta ab illis ea occasione edita. Quatuor vero annorum discrimen inter concilium utrumque statuendum, suadet variarum rerum conciliandarum discrepantia; nam Romanum concilium, a quo datæ litteræ sunt pro urgendis fidelibus ad juvandam templi Magalonensis restitutionem sub Joanne XIX. qui & XX. dictus est, convenit, cujus nomen & literæ ipsæ præferunt. Obiit vero Joannes anno 1033. quare non serius anno illo synodus haberi potuit. Vicissim autem episcoporum concilii*

ANNO CHRISTI 1033. 1037.

cilii Magalonensis nomina posteriorem epocham concilio huic exigunt. Bernardus Nemausensis non prius anno 1036. cœpit, ut Galliæ christianæ authores doctissimi to. VI. pag. 307. demonstrant. Quare nonnisi optimo jure scriptores illi restitutionem templi Magalonensis, ejusque dedicationem, cui Bernardus interfuit, anno 1037. adscribunt. Porro Magalonensem urbem jam inde ante aliquot sæcula Saraceni vastaverant ac desolaverant; ex quo factum, ut urbis illius episcopi ad Substantionem vicum prope Montem-pessulanum sedem suam transtulissent. Sedi igitur in urbe Magalona restituendæ laboravit Arnaldus, ejus diœcesis episcopus, eaque occasione duo hæc, quæ concilia appello, habita sunt. Documentum ad utrumque spectans, una narrationis serie comprehensum, hic exhibeo ex serie episcoporum Magalonensium, Arnaldi de Verdala, vulgata a Labbe Bibliot. MSS. tom. I. pag. 797.

Dominus Arnaldus Magalonensis episcopus, qui miserabiles ruinas hujusmodi quasi in desertum positum respiciens, & se ad sublevandas necessitates istas impotentem attendens, cum sibi opes ad sumptus tanti operis non adessent, præsertim quia possessiones & jura episcopalia erant per nobiles & subditos occupata, ad reparationem hujusmodi manus suas subito apponere non est ausus; sed suum cogitatum jactans in Domino, non absque anxietate, & paupertate nimia ad sanctissimum dominum Joannem Papam XX. (*a*) direxit ocyus, pro consilio & auxilio gressus suos, & ei statum miserabilem suæ Ecclesiæ explicavit; dictus vero summus Pontifex necessitatem ipsam sedula mente considerans, consilium, quod potuit, huic negotio exhibuit, & omnibus populis Magalonensis Diœceseos, ac aliis audituris, & intelligentibus tam propinquis, quam longe positis, misit epistolam, quam per omnes Episcopos confirmari, & subscribi voluit in hunc modum.

(*a*) i. e. XIX. *qui etiam XX. dictus est.*

Joannes Episcopus, servus servorum Dei, omnibus bonum facientibus in Ecclesia Magalonensi, ad honorem Apostolorum Petri, & Doctoris gentium Pauli dedicata, & dedicanda salutem charissimam. Cum benedictione Apostolica & absolutione.

Supradictam Magalonensem Ecclesiam, peccatis exigentibus, ad nihilum redactam audivimus, unde valde dolemus, quia Ecclesiarum desolatio Christianorum detrimentum esse dignoscitur. Ob hoc quidem tam Ecclesiæ supradictæ, quam & omnibus circumcirca de gentibus suggerere volumus Christianis, ut in restauratione hujus ecclesiæ laborent: peccatorum namque suorum veniam & indulgentiam promereri a justo Judice apostolica auctoritate spondemus, quicumque de propria hæreditate, vel de propriis bonis offerendo, aut de beneficiis reddendo, Ecclesiam supradictam relevare nisus fuerit. Nam unam & similem mercedem accipiet qui propria offeret, & qui beneficia Ecclesiastica reddet in commune; & beneditione pariter & absolutione apostolica fruetur. Quod si aliquis Episcopus, vel cujusque dignitatis honore, quod ibidem ablatum fuerit, pravo ingenio alienare, usurpare, vel vendere voluerit, maleditione anathematis percellatur, habeaturque extraneus a Christianorum consortio & regno Dei. Hoc vero decretum firmari ab omnibus volumus Episcopis, quos Arnaldus invitaverit, sicut nos fecisse inferius cognoscent ✠ benevalete. Aldericus Dei gratia Vercellensis Episcopus. Reynaldus Dei gratia Papiensis Episcopus. Petrus, quem dicunt Episcopum sanctæ Ruffinæ subscribens firmavit. Ismundus archiepiscopus Ebredunensis firmavit. Oldericus episcopus Aurelianensis Ecclesiæ ✠. Raymundus episcopus de Rende. Deodatus episcopus Lunensis firmavit. Aluicus Astensis firmavit. Vaudinus Taurinensis firmavit, Bernardus Aggennensis firmavit, Deodatus episcopus Tholonensis firmavit, Petrus episcopus Massiliensis firmavit.

Hanc igitur epistolam, manu habens Arnoldus prædictus episcopus ab urbe Roma redit, & deinde juxta dictum Apostoli: *Dum tempus habemus operemur bonum*, in cuncto labore non deficit, sed sumptibus innumeris præparatis diem dedicandi Ecclesiam constituit, & profectus circumquaque, Archiepiscopos, & Episcopos tam ex vicinis quam longinquis partibus convocavit, quod ut melius enucleemus, singulorum nomina, urbes, & provincias præsentialiter inseramus, ut videntius cognita eorum authoritate, & dignitate fidelis quisque & humilis dicta eorum cum gaudio legat, vel audiat: infidelis vero, vel superbus siquis (quod absit) fuerit, timore perculsus Domini, & si non sponte, saltem invitus, suscipiat; alioquin tanquam miserrimus, quicumque sit, juxta vocem Domini remaneat judicatus. Hæc sunt igitur nomina per sedes, & provincias declarata. Gifredus Archiepiscopus Narbonensis, Leodegarius archiepiscopus Viennensis, Raymboldus archiepiscopus Arelatensis, Gineminarius archiepiscopus Ebredunensis, Austenchus episcopus Avicensis, Frontius, seu Froterius episcopus Nemausensis, Bernardus episcopus Biterrensis, Gonterius, seu Gontharius episcopus Agathensis. Rostagnus episcopus Lodovensis. Hugo episcopus Entyensis, Alphonsus episcopus Astensis, Gilebertus episcopus Barsinonensis, Arnaldus episcopus Elnerius, Petrus episcopus Carcassonensis, & Dominus Arnaldus Magalonensis episcopus: quibus in unum congregatis præfatus Pontifex Arnaldus epistolam præparatam Joannis papæ protulit, & cujus rei gratia seriosius intimavit. Tunc omnibus in commune placuit, ut & ipsa decreta apostolica confirmarent, & amplius absolutionem, & benedictionem populi, & ad honorem Sanctæ Ecclesiæ augmentarent. Decreverunt ergo, ut siquis homo in vita sua hæreditatem suam ad Ecclesiam supradictam post mortem suam concesserit, & de peccatis suis confessus fuerit, in cæmeterio Ecclesiæ memoratæ sepultus fuerit, ab omnibus peccatis, de quibus pœnitentiam suscepit, absolutus sit, & particeps fiat vitæ eternæ, & regni Dei. Addiderunt etiam, ut quicumque homo cujuscumque provinciæ, ad solemnitatem dedicationis hujus Ecclesiæ, quæ per singulos annos celebratur, adve-

ANNO CHRISTI 1034.

venerit, de justo labore suo, aut hæreditate oblationem sanctam Deo fecerit, & peccata sua eo die, vel infra octo dies confessus fuerit, si infra terminum illus anni mortuus fuerit, Apostolicam absolutionem, & eamdem habeat, & remissionem peccatorum, & vitam æternam accipiat. Super hoc firmaverunt hæc, quod ipsa Ecclesia habeat legitime, ut si quis pœnitens ad ipsam Ecclesiam venerit, & abstinendi ab Ecclesiæ introitu in pœnitentiam præceptum habuerit, ipsam ecclesiam libenter introeat, pacis obsculum libere accipiat, & si qua sint similia, præterquam sanctam Eucharistiam, quam minime accipiet.

COLLECTORIS ADNOTATIO.

DE Romana hac & Magalonensi synodo hæc dedi, quæ in serie episcoporum Magalonensium Arnaldi de Verdala reperi, ipsis Arnaldi verbis servatis. An vero satis assertæ sint fidei, ea saltem quæ de absolutione a peccatis omnibus iis indulta, qui recurrente per annos singulos dedicationis novi templi festo eo venerint adoraturi; mihi quidem ægre probaretur. Indulgentiæ istæ, quas vocant, plenariæ, ætatis longe posterioris sunt. Viderint docti.

BITURICENSIS PROVINCIÆ CONCILIUM,

In quo abbatia S. Satyri prope Sacrum Cæsaris (Sancerre) *constructio confirmatur.*

Anno 1034. habitum.

An. 1034. HEnrici Gallorum regis anno IV. consignatur charta Mathildis cujusdam nobilis fœminæ, quæ abbatiam S. Satyri dote constituta fundat, eamdemque confirmandam synodo Biturcensis provinciæ proponit. Hanc ipsam chartam in ea synodo lectam hic recito, acceptam e Galliæ Christ. nov. edit. tom. II. pag. 51. append.*

CHARTA FUNDATIONIS S. SATYRI.

IN nomine sanctæ, & Individuæ Trinitatis: Aimo Bituricensium gratia Dei & nutu archiepiscopus. Quoniam &c. Notum esse volumus cunctis fidelibus præcipue coepiscopis nostris & omni cœtui canonicorum sedis S. Stephani protomartyris Bituricensis ecclesiæ, quibuscumque ordinibus, honoribusque promotis, quoniam quædam juvencula nomine (*a*) Matildis, filia cujusdam nostræ ecclesiæ militis nomine Gimonis, cujus erat castrum, quod dicitur S. Satyri, nec non & Odo comes palatii, quem sibi eadem juvencula sola sine fratribus inter cognatos & amicos emeritum elegit, quem sibi subrogaret vivens in jus hæreditatis & mortua *in ejus hæreditatis*: sanctorum necessitatibus communicantes, quendam locum in honore Sancti Petri principis apostolorum & S. Satyri, plurimorumque sociorum ejus martyrum, quorum nomina in cœlis scripta sunt, antiquis temporibus multo honore ditatum, sed in beneficio multis jam distributum, & pene ad nihilum redactum, restaurare cupientes, serenitatem nostram adeundo petierunt, consensu & adstipulatione nostra fieri quidquid restaurationis & honoris pro remedio animæ suæ & parentum suorum eidem loco conferre voluerint. Inprimis prædictum locum honore præcipuo decorantes, officium clericorum inibi canonice viventium consensu & actu eorum devote constituimus, ea scilicet ratione, ut ipsi, aut aliquis suorum, sive præpositus, sive judex, sive vicarius, sive miles, sive servus, sive liber, aut aliquis suorum hæredum viventium, sive succedentium, nullam ulterius in eis exerceant potestatem, neque in ecclesia, neque in claustro, neque extra claustrum, neque in villa, neque extra villam, neque in omnibus quæcumque, sive ab illis, sive ab aliis jam conlata sive conferenda sunt; sed habeant ipsi canonici potestatem libere faciendi quidquid interius, sive exterius communis consilii meliori censura deliberaverint. Quod si quis canonicorum sive prælatus, sive subditus debitum humanitatis exolverit, quæcumque communi consilio elegerint, substituant: & quidquid inde acceperint, aut stipendiis fratrum aut honestati aut utilitati ecclesiæ conferatur suo, non alterius consilio. Et quia prædictam puellam, & Odonem comitem palatii ita visitavit Oriens ex alto, ut non solum de his, quæ ad eamdem ecclesiam pertinere videntur, sed etiam de suis propriis hæreditatibus atque thesauris ad restaurationem loci multa donaria tribuant, ipsam ecclesiam cum altari, cum nonis & decimis & quidquid ad ecclesiam vel ad altare pertinere videtur, quæ omnia de jure matris ecclesiæ prothomartyris Stephani in beneficio se habere testantur, precibus puellæ & comitis palatii canonicis ejusdem loci conferimus immunem & liberum ab hodierna die & deinceps. Statuimus præterea, ut nullus successorum nostrorum contra hoc nostræ deliberationis scriptum agere contra ipsos canonicos pertentet, excepto quod debitam subjectionem matris ecclesiæ canonice exsolvant, & in inventione B. protomartyris Stephani, quæ colitur III. nonas Augusti, processionem & duas libras persolvant incensi. Ut ergo canonici S. Petri & S. Satyri nostri beneficium perpes sentiant, & nostri temporis sit consolatio, & nostræ fragilitatis remissio, & firmum atque inviolabilem teneat: hæc cautio tenorem, manu propria in præsenti synodo, & coepiscoporum, & canonicorum ac militum nostrorum assertioni stipulandum ob-

(*a*) In notis Horstii & Picardi ad ep. 150. Bernardi hæc Mathildis dicitur nupsisse Gofredo de Bullonio, qui postea Jerosolymæ recuperatæ rex fuit. Ibidem legimus hoc cœnobium cessisse canonicis S. Victoris Paris. in cujus necrologio legitur ad V. id. Febr. *Obiit Dominus Andreas abbas S. Satyri & noster canonicus.* SAMMARTHANUS.

ANNO CHRISTI 1035.

obtulimus. S. Aimonis archiepiscopi, S. Odonis comitis palatii, S. Mathildis, cujus beneficium, S. Tetbaldi comitis, S. Ermengardis comitissæ, S. Cotzfredi vicecomitis, S. Archembaldi, S. Odonis, S. Ebbonis, S. Roggerii decani, S. Arnulfti cantoris &c. S. Stephani Aniciensis episcopi, S. Ranconis Arvernensis episcopi, S. Ragimundi Gaballitanensis episcopi, S. Amelii Albiensis episcopi, S. Deusdet Caturcensis episcopi, S. Acmerii abbatis Magiacensis, S. Viviani abbatis Navensis monasterii, S. Herberti abbatis Dolensis monasterii, S. Oldorici abbatis Lemovicensis, S. Martini abbatis Virsonensis, S. Ymoni abbatis Exildunensis. Datum in mense Augusto anno IV. regnante Heinrico rege, & infra: S. Henrici comitis cognomine Stephani, S. Adelæ comitissæ uxoris Henrici comitis cognomine Stephani, S. Gofridi de Vabra cognomine Normanni, S. Gauteris de Lusarchiis.

AD TRIBURIENSE CONCILIUM

Anno 1035. celebratum

ADDITIO.

An. 1035. STephanus Tornacensis episcopus, cujus epistolas lego in Biblioth. Patrum Parisiensi in epistola I. ad Robertum Pontiniacensem, canonem concilii Triburiensis recitat, quem ad hoc concilium, ut referam, nec stylus, nec res argumentum prohibet. Ita ergo ille: In concilio Triburiensi sic statutum.

CANON.

VIrgines sacræ si pro lucro animæ suæ, & propter districtiorem vitam ad aliud monasterium pergere disposuerint, & ibidem commanere decreverint, synodus concedit. Si vero fuga disciplinæ alium quæsiverint, ad locum redire cogentur. ... *Et in fine capituli exprimitur:* Quia qui de monasterio ad monasterium transit, redire cogendus est.

Persimilem sanctionem de viris monasticam professionem sectantibus edidit circa hos ipsos concilii Triburiensis annos concilium Bituricense Can. XXV. & diu ante hunc annum aliud Triburiense concilium anni 895. can. XXVI.

TURONENSIS PROVINCIÆ SYNODUS

Qua testamentum pium Gervasii Cenomannensis episcopi confirmatur, & violatores diris devoventur,

Inter annum 1035. & 1052. celebrata.

Inter annum 1035. & 1052.

IN *libello de gestis episcoporum Cenomanensium a Mabillonio in Analectis pag. 306. edit. in fol. vulgato inserta est suprema dispositio Gervasii, tunc Cenomannensis episcopi, dein vero Remensis archiepiscopi, qua de rebus suis in commodum ecclesiarum Cenomanensium decernit. Has ille tabulas, ut ibidem legitur, concilio cuidam, cui Arnulfus Turonensis cum episcopis, ut arbitror, suffraganeis interfuit, approbandas tradidit. Ejus piis votis annuerunt patres, tabulas illas probarunt, atque in earum violatores anathema solemni ritu pronunciarunt. En tabulas, & diras episcoporum, quas inter annum 1035. quo Gervasius cœpit, & 1052. quo Arnulfus desiit, collocandas constat.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, ego Gervasius, sanctæ Cenomannensis ecclesiæ non merito præsul, dum divina mihi, licet indigno, inspirante gratia, præteritorum reminiscor, spe frui merear certiore, insudandum reor. Quapropter sunt exercenda caritatis opera per dilectionem, in qua lex pendet, & prophetæ, ut per visibile significetur invisibile, id est qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Quis mihi dignus frater sit requirendus, quam noster clerus, sanctæ matris utero renatus, ejusdemque activis, & contemplativis uberibus altus? qui quotidie quantis cassatur crudelium injuriis, memoria nequit teneri. Illud tamen recensendum quod veritas ait: *Si mundus vos odit, scitote, quia priorem vobis me odio habuit.* & Paulus: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.* Quas omnino vitare non possumus, Petro admonente ante omnia, mutuam in nobismetipsis caritatem continuam habeamus, quæ operit multitudinem peccatorum, & quæ, si perfecta, foras mittit timorem. Item Jacobo: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo caritas remanet in eo?* Ergo, filioli mei hujus ecclesiæ commilitones canonici, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate; & quæ nobis dedit Deus, compartiamur. Nemo vero velut dives ad mensam sedeat avarus: vos autem ad ostium, ut Lazarus lingua canina linctus. Simul simus Lazari apostolica lingua lincti, a divite largo micam suscipientes: qui dum ad inferna descendit, non Abrahæ guttam depoposcit, sed ejus sinum reddidit confertum:

ANNO CHRISTI 1035.

tum: & ut legem adimpleamus, alter alterius onera portemus. Propitietur Deus, nesciat ut nostra superba sinistra, quid factura sit humillima dextera: sed coram hominibus lux luceat in nobis, ut dum viderint opera bona, glorificent eum, a quo processerunt, & a quo omne datum optimum, & omne donum optimum descendit perfectum. Et quia mos fuit semper, & decet, ut quæ memoria forent retinenda, legali testimonio corroborarentur, & literis notarentur; si qua vobis distribuo, pergameno describo: similiter & pactum quod a nostris postulo canonicis, tam præsentibus, quam futuris. In primis pro magna mihi mole peccaminum indulgenda, sanctique antecessoris & avunculi mei Avesgaudi requie impetranda, cæterorumque antecessorum nostrorum hujus sedis episcoporum, nec non genitoris cum genitrice mea Haymonis scilicet, & Hildeburgæ, cunctorumque fidelium, qui judicaturus est redivivos extrema die; deligamus nostris sumptibus medietatem cunctarum oblationum hujus sanctæ sedis ecclesiæ, vel altarium, cunctasque ibi decimas pertinentes, cunctos census, & suburbia, quæ archiclavi tenere solebant, excepta proferenda, quam archicapellanus de manu pontificis missam cantantis recepit, vel si aliquid sanctuario datum fuerit ornamentum ecclesiarum, quas canonico victui ...... possidetis altaria distribuimus. De patrimonio autem meo vobis villulam quandam prope civitatem super Idoneæ fluvium sitam, nomine Benais cum omnibus consuetudinibus terræ pertinentibus, cum XII. vinearum agripennis ibidem positis. Similiter & ecclesiam me vivente dimidiam, & decedente totam, nisi ante placuerit, in territorio Letdunis sitam, Patriarcum vocatam, quam prædicti parentes mei viventes jure possederunt, & a novo reædificaverunt, proprieque mihi dimiserunt. Universas quoque consuetudines vobis trado, quæ a vestris terris patri meo persolvebantur, pertinentes ad ejusdem castrum *Lit* vocatum. Concedoque vobis illam aulam patris mei, sitam in ejusdem prædio in orientali scilicet civitatis angulo, cum omnibus areis indominicatis, infra & extra murum circumquaque adjunctis, cum nemore ad constituendas claustri officinas, ad quod ædificandum elaborare nitor, ut ibi Domino regulariter & canonice studeatis militare: in qua sacratissimam Dei ecclesiam sancti salvatoris antiquitus fundatam reædificavi, atque decoravi, quam devotissime obsecro venerari. Claustro vero nondum præparato, & quamdiu simul non comedetis, prædictæ oblationes non dividantur vagantibus clericis, sed ecclesiæ tantummodo servitoribus assiduis, vel episcopi capellanis, canonicis, & sancto Vincentio: ut in Dominica die recipiant in capitulo præcedentis hebdomadæ oblationes ...... his, qui in eadem assidue servierunt. In quo, lectione finita, decantent psalmum, *Levavi oculos meos ad montes*, cum oratione Dominica, & precibus, & collecta pro nobis propria cum cæteris benefactoribus. Videant nempe fratres, ne tempore sterilitatis minus serviant ecclesiæ, quam fertilita- A tis. Quod vero compascimur, ut vestris potiar precibus assiduis cum dilectione perfecta; ne quis canonicorum Dominicam, aut privatam Missam celebrare præsumat absque collectis pro me superstite vel defuncto, in solemnitate cum silentio, in hebdomada cæterarum modo. Annuale avunculi mei Domni Avesgaudi episcopi quotannis decenter agatur, qui Jerosolymis rediens apud Verdunum VI. Kal. Novembris obiit in pace, ibique sepultus est a sanctissimo RAMBERTO episcopo in basilica suæ sedis. Sic & qui & eadem die accidit sorori ejus, quippe matri meæ Hildeburgæ. Nec prætermittatur illud patris mei Haymonis XVIII. Kal. Fe- B bruarii accidens: necnon & ordinationis meæ XIV. Kal. Januarii; meque nutu Dei migrante, vertatur in illud. Ut autem hæc paginola quocumque annuali meo recitetur in capitulo, obsecro, moneo, & percupio: & quo parum promerui suffragia, fratrum caritas exuberet. Si qua vero nostro vobis famulante studio de rebus vestris antiquitus amissis recuperatis, chartula placet depingi. Ecclesiam sancti Audoeni, terrasque de illa Vastina, & ecclesiam de Murcena infra quintam Cenomannicam; ecclesiam sancti Albini cum terris in eadem parochia degentibus, & villam Germeiz, & Marciacum; in pago Cenomannico ecclesiam de Aciaco cum C potestate; in eodem pago ecclesiam de Monciaco.

Omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti auctoritate, & ab eodem cum cæteris apostolis beato Petro Apostolo potestate tradita, necnon & canonum lege sancita, & ministerio nobis tradito indignus excommunicamus, & anathematizamus, & christianorum consortio sequestramus omnes hujus scedulæ prævaricatores, vel præscriptarum rerum fraudatores, raptores, & invasores, sive calumniatores contra sanctæ matris Ecclesiæ Cenomannicæ filios, scilicet & adscriptos canonicos præsentes, vel futuros, quamdiu non resi- D puerint, vel illis canonice non emendaverint, aut satisfecerint, amen. Nec vero quispiam, quod absit, instigante diabolo ad hanc excommunicationem pro nostra fragilitate vilipendat, memor illius veritatis, *Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, &c. Qui vos spernit, me spernit.* Aqua vero, qua regenerantur fideles, hoc bonitate sua factum, an Domini præcepto? Si quis dominus fideli suo imperaturus legatum miserit, quod fidelius attenditur, persona loquentis, an timor mittentis? Qui autem ad hæc obturaverit aures, memor sit Ananiæ, & Saphiræ, qui quia obturaverunt, interierunt. Similiter Simon magus, & cæ- E teri quamplures. Hæc excommunicatio facta est ab episcopis, & sacerdotibus subscriptis, & a plusquam quingentis sacerdotibus in sancta Synodo sanctissimi Abbatis Cluniacensis monasterii Odilonis, cujus admonitione hæc egimus domni Arnulphi Turonorum archiepiscopi carissimi patris nostri, domni Gervasii hujus sedis episcopi.

CON-

CONCILIUM ITALUM, forte ROMANUM

In causa Ariberti Mediolanensis archiepiscopi a Benedicto IX. anno 1038. celebratum.

ARibertum Mediolanensem archiepiscopum perduellionis apud Conradum Salicum imperatorem accusatus in conventu Salernitano, cum causam suam defensurus, minus caute de imperatore obloquutus fuisset, nec forte purgare sese valuisset, custodiæ Popponis Aquilejensis patriarchæ ab eodem imperatore traditus est. Sed fuga præreptus cum non resipisceret, sequenti anno 1038. a Romano pontifice jussus est concilio se sistere. Ibi cum ad officium nulla vi seu prece consensisset, *Dominus Apostolicus illum generali pontificum decreto anathematis condemnatione percussit, & in ejus pontificatum Ambrosius vir nobilis regius Capellanus illius terræ indigena donante Imperatore successit, illo infra muros residente* (nempe Ariberto); *isto de foris pro* B *posse res suas contrahente*. Hæc de concilio Romano anni 1038. alias incomperto, tradit Annalista Saxo Eccardi ad hunc annum.

ROMANUM CONCILIUM

Quo Bracilao Bohemiæ duci pœnitentia pro translatis sua authoritate sacris lypsanis S. Adalberti injungitur.

Anno 1039. vel 1040. celebratum.

An. 1039. vel 1040. BRacilaus Bohemiæ dux opportunam nactus occasionem armis in Polonos motis totam eorum ditionem facili molitione occupavit. Gnesnam igitur victor ingressus de opimo urbis illius spolio nihil curavit supra martyris Adalberti, & Gaudentii fratris ejus aliorumque sanctorum lypsana. His mœnibus urbem suam metropolim tutaturus, Pragam sacra pignora transtulit. *Non defuit*, subdit Annalista Saxo Eccardi, *qui hæc Domino Apostolico* (Benedicto IX.) *ut gesta erant retulit, Episcopum, & Ducem Boemiæ sanctiones patrum violasse. Aderant legati ducis Boemiorum ferentes mandata cum muneribus, pœnitentes simul & veniam postulantes. Ad hæc Apostolicus ait: si pœnitet error. Mox summoti a concilio potiuntur hospitio, & per noctem circumeuntes sperabant lenire judicialem sententiam. Postera* D *die legatis in concilio præsentatis apostolicus ait. Magnum est peccatum aliena rapere;* C *christianos autem spoliatos, & captivatos ceu bruta animalia vendere, nimis est abominabile. Quod autem nulli liceat sine nostra permissione de loco ad locum transferre sacrum corpus, canones patrum testantur; sed quia sive ignoranter, sive bona intentione hæc fecisse vos dicitis, præcipimus, ut dux vester, & episcopus cœnobium ecclesiasticis usibus applicatum construant; & officia servientium Deo clericorum ex more constituant, ut vel sic in conspectu Dei reatus vestri transgressio deleatur. Quibus dux libenter obtemperans, in honore S. VVenceslai in urbe Bolezlau juxta flumen Labe, ubi idem sanctus olim feliciter martyrium consummaverat, præposituram faciens, venustissimum, sicut hodie cernitur, clericorum cœnobium fabricavit.*

LEGES PRO MORUM REFORMATIONE BRACILAI BOHEMIÆ DUCIS

Anno 1039. ad tumulum S. Adalberti latæ.

An. 1039. BRacilio Bohemiæ dux occupata armis Gnesna Polonorum metropoli, nihil habuit antiquius, quam ut pretiosum ex ea spolium, Lypsana scilicet S. Adalberti martyris referret. Sed sacrum tumulum reserare tentantes Bohemi, subito stupore obriguere; quod intelligens Severus Pragæ episcopus, per quietem noctis a S. Adalberto E admonitus, mane sequentis diei pro concione principem, & populum admonuit, siquidem vellent sibi habere civem Adalbertum, morum reformationem sponderent. Quare Bracilio suo & populi nomine hæc statuit, & pro concione promulgavit: *Extendite fratres simul vestras ad Deum dextras, & ad meos attendite sermones, quos volo, ut vestræ fidei sacramento confirmetis, hoc meum maximum & primum sit decretum, ut vestra connubia, quæ hactenus habuistis, ut lupanaria a modo juxta canonum scita sint legitima sint privata, sint insolubilia, ut una vir conjuge, conjux uno viro contenti vivant. Si autem conjux virum, aut vir conjugem spreverit, & rixa inter eos usque ad dissidium efferbuerit, qui ex his in priorem copulam redire noluerit, nolo, ut secundum nostræ terræ ritum in servitutem redigatur, sed per hujus decreti angariam redigatur in Ungariam, qualiscumque sit persona, nec liceat, ut pretio se redimat, aut in hanc terram redeat, ne contagio unius oviculæ totum serpat per ovile. Severus episcopus dixit: quicumque aliter fecerit, anathema sit. Eadem sententia sint plectendæ virgines, & viduæ, & adulteræ, quæ nomen bonum amisisse, ac per scortum concepisse noscuntur. Tunc Dux subjun-*

Affert Annalista Saxo Eccardi ad An. 1039.

ANNO CHRISTI 1041.

jungens ait; si vero mulier proclamaverit patri vice non amari, sed inclementer a viro affligi, detur inter eos judicium Dei, & qui inventus fuerit reus, pœnas solvat. Similiter de his, qui homicidiis infamantur, archipresbyter comiti illius civitatis nomina eorum adscribat, & comes eos conveniat, & si sunt rebelles, in carcerem redigat, donec aut pœnitentiam dignam agant, aut si negant, ignito ferro, sive adjurata aqua examinentur. Fratricidas autem, & parricidas, sive sacerdotum interfectores & hujusmodi capitalium criminum reos archipresbyter assignet comiti, vel duci, qui per manum & ventrem ferratos, de regno ejiciat, ut instar Cain, fugi, & profugi circumeant terram. Tabernam quoque, quæ est radix omnium malorum, & parari, & paratam comparari prohibemus. Et qui fuerit hujus decreti violator tabernarius, in foro ad palum suspensus, & usque ad præconis fastidium cæsus, depiletur; res tamen ejus non infiscentur, sed potus tantum in terram projiciatur, ne quis eo polluatur; potatores autem deprehensi non prius de carcere exeant, quam in fiscum ducis unusquisque tercentos nummos componat. Fora vero Dominicis diebus fieri interdicimus, quæ immo maxime in his celebrant regionibus, ut cæteris diebus suis vacent operibus. Si quis autem Dominicis diebus vel festis publice ad ecclesiam feriari indictis, in servili opere inventus fuerit, ipsum opus, & quod in opere inventum fuerit, archipresbyter tollat, & tercentos nummos in fiscum ducis componat. Et qui in agris, vel sylvis sepeliunt mortuos, ab hujusmodi archipresbyter bovem tollat, & tercentos nummos in fiscum ducis solvant; mortuum tamen in Poliandro fidelium condemnat denuo. Hæc sunt, quæ Deus odit, hæc sunt, quæ S. Adalbertus pertæsus, non suas deseruit oves, & ad exteras maluit ire docturus gentes. Severus episcopus dixit: Ista ducis deliberatio justa sit anathemate firma.

GERMANICUM INCERTI LOCI CONCILIUM

Quo Trevæ Dei pia & sancta institutio stabilita est, anno circiter 1041. celebratum.

An. circ. 1041. *Circa hos annos pia & sancta Trevæ Dei institutio cœpit authore, vel suasore S. Odilone Abbate Cluniacensi, teste Hugone Flaviacensi ad annum 1041. Hæc igitur meditamenta sua a S. Abbate Raginbaldo Arelatensi archiepiscopo, & suffraganeis in concilio, ut credere par est, collectis proposita, a quibus hæc prodiit epistola, vel synodica ad episcopos, cæterosque clericos per Italiam directa, quam PP. Martene, & Durand Anecdot. tom. I. col. 161. referunt.*

SERMO ET CONFIRMATIO SANCTORUM PATRUM

Sanctæ Treuvæ Dei.

An. 1041. ex MS. Taiueræ. IN nomine Dei Patris omnipotentis, & Filii, & Spiritus Sancti. Raginbaldus Arelatensis archiepiscopus, cum BENEDICTO Avenionensi, & Nitardo Nicensi episcopis, necnon & venerabili abbate domno (*a*) ODILONE una cum omnibus episcopis, & abbatibus, & cuncto clero per universam Galliam habitantibus, omnibus archiepiscopis, episcopis, presbyteris, & cuncto clero per totam Italiam commorantibus, gratia vobis & pax a Deo Patre omnipotente, qui est, & qui erat, & qui venturus est.

Rogamus vos, & obsecramus omnes, qui timetis Deum, & creditis in eum, & ipsius sanguine redempti estis, ut caveatis, & provideatis vos ad salutem animarum, & corporum, & sequamini vestigia Dei, pacem habentes ad invicem, ut cum ipso mereamini pacem, & tranquillitatem perpetuam possidere. Recipite ergo, & tenete pacem, & illam trevam Dei, quam & nos, divina inspirante misericordia de cœlo nobis transmissam jam accepimus & firmiter tenemus, ita constitutam, & dispositam, videlicet ut ab hora vespertina diei Mercurii inter omnes christianos amicos, & inimicos, vicinos, & extraneos, sit firma pax & stabilis treuva usque in secundam feriam, id est, die lunæ ad ortum solis, ut istis quatuor diebus ac noctibus omni hora securi sint, & faciant quidquid erit opportunum ab omni timore inimicorum absoluti, & in tranquillitate pacis, & istius treuvæ confirmati. Quicumque hanc pacem, & treuvam Dei observaverint, ac firmiter tenuerint, sint absoluti a Deo Patre omnipotente, & Filio ejus Jesu Christo, & Spiritu Sancto, de Sancta Maria cum choris virginum, & de S. Michaele cum choris angelorum, & de S. Petro principe apostolorum cum omnibus sanctis, & fidelibus cunctis nunc & semper, & per omnia sæcula sæculorum. Qui vero treuvam promissam habuerint, & se sciente infringere voluerint, sint excommunicati a Deo Patre omnipotente, & Filio ejus Jesu Christo, & Spiritu sancto, & de omnibus sanctis Dei, sint excommunicati, maledicti, & detestati hic & in perpetuum, & sint damnati sicut Dathan, & Abiron, & sicut Judas, qui tradidit Dominum, & sint dimersi in profundum inferni, sicut Pharao in medio maris, si ad emendationem non venerint, sicut constitutum est. Videlicet si quis in ipsis diebus treuvæ Dei, homicidium fecerit, exul factus, atque a propria patria ejectus, Jerusalem tendens, longinquum illic

(*a*) Hugo Flaviniacensis abbas Trevam authore S. Odilone in primis firmatam fuisse anno 1041. disertis verbis asserit in chronico, eamque non solum humana authoritate, sed etiam divinis terroribus confirmatam. MARTENE.

ANNO CHRISTI 1041.

illic patiatur exilium. Si vero in aliis quibuslibet rebus supradictam treuvam Dei & pacem fregerit, examinatus per decreta legum secularium, juxta modum culparum cogatur persolvere, & per sanctorum canonum regulas duplicata pœnitentia judicabitur. Quod ideo dignum ducimus, ut si promissionem illic factam in aliquo corrumpere præsumpserimus, mundano, & spiritali judicio dupliciter condemnemur. Credimus namque istam causam a Deo nobis cælitus inspiratam divina opitulatione, quia apud nos, ut credimus, nihil boni agebatur, quando a Deo populo suo transmissa est. Dominica certa dies non celebrabatur, sed cuncta servilia opera in ea fiebant. Promisimus itaque Deo ac devovimus quatriduum, ut supra diximus, ut V. feria propter ascensionem, VI. feria propter Christi passionem, sabbatum pro veneratione sepulturæ, & ut Dominica resurrectio inviolabiliter celebraretur, ab omnibus rurale opus in ea omnino non fieret, inimicus inimicum non formidaret, secundum auctoritatem a Deo collatam, & ab apostolis traditam. Omnes, qui hanc pacem, & Dei treuvam amaverint, benedicimus, & absolvimus, sicut superius dictum est. Illos autem, qui contradicunt, A excommunicamus, maledicimus, & anathematizamus, & a liminibus sanctæ matris ecclesiæ eliminamus. Cum autem evenerit cuiquam vindicare in eos, qui hanc cartam, & Dei treuvam irrumpere præsumpserint, vindicantes nulli culpæ habeantur obnoxii, sed sicut cultores causæ Dei ab omnibus christianis exeant, & redeant benedicti. Si vero residuis diebus aliquid sublatum fuerit; & in diebus treuvæ obviaverit, omnino non teneatur, ne occasio inimico data videatur. Præterea rogamus vos, fratres, ut in quacumque die apud vos prædicta pax & treuva constituta fuerit, ipsum diem devote recolatis in nomine Sanctæ Trinitatis. Latrones quoscumque de vestra regione ejiciatis, B & abominemini, maledicatis, & excommunicetis ex parte omnium Sanctorum, qui supra scripti sunt. Decimas vero vestras & primitias de laboribus vestris Deo offeratis. De bonis vestris ad ecclesias deportetis pro salute vivorum, & defunctorum, ut Deus vos liberet ab omnibus malis in hac vita, & post hanc vitam perducat vos ad regna cælorum, qui cum Deo Patre, & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

BISUNTINA SYNODUS DIOECESANA

Occasione dedicationis templi Murbacensium Monachorum,

In quo libera jura illorum Monachorum confirmantur,

Ab Hugone Archiepiscopo anno 1041. celebrata.

HUGONIS ARCHIEPISCOPI BISUNTINI DIPLOMA

Pro jure libero ecclesiæ S. Desiderii in Murbach datum in plena synodo.

An. 1041. Extat apud Lucig. Spic. eccl. Continuat. I. pag. 996.

SI res ecclesiasticas augemus, Deum inde propitium nobis fore credimus. Hanc enim sibi sponsam elegit, hanc sanguine proprio acquisivit. Quidquid huic sponsæ D confertur, sponsi ad usus conceditur: nec habent inter se quid divisum, quia spiritualiter sunt unum. Credo si rex cælorum arbiter sæculorum hanc vellet esse ancillam, non sibi eligeret sponsam: quia indecens valde esset, ut, qui ad hoc venit, ut mundo libertatem ferret, causa sponsæ suæ servus fieret. Lex enim sic continet humana: sed absit, ut nostræ legi subdantur divina. Quapropter ego Hugo sanctæ Chrisopolitanæ ecclesiæ archiepiscopus, notum fieri cupio omnibus sanctæ religioni colla subdentibus, qualiter domnus abbas Eberhardus nobis præ omnibus carissimus, cunctaque congregatio sancti cœnobii Murbacensis petierunt E a nobis, ut dedicaremus illis quamdam ecclesiam infra nostrum episcopatum sitam, noviter restauratam, sed ab antiqua fundatam, quod libenter fecimus, rectumque fieri judicavimus. Suprascripta namque ecclesia olim fuit regalis abbatia, sed ab antiquis regibus S. Leodegario Murbacensi per præceptum tradita, sicque deinceps mansit illi subdita, habuitque sua prius privilegia, mansitque ab omni servitutis jugo libera, sicut cæteræ abbatiæ nostra in parochia. Postquam autem sanctorum martyrum Desiderii, & Regenfridi corpora a supradicto loco ad Murbacensem sunt ecclesiam delata, stimulante invidia, inardescente avaritia, ecclesiæ nostræ ministri, qui penes nos vocantur archipresbyteri, plus æquo diligentes formam nummi, hanc voluere esse sub tributo: sed non accidit rès ex toto, sicuti proposuerant animo. Retulerunt ad archiepiscopum, cujus nos nunc occupamus locum; quod turpiter circatæ ibi largum posset servitium accipere, & sic deinceps facerent illam tributariam, quam prius invenerant liberam; quod minime est peractum; quia faciendi non erat licitum; tamen parvum sibi usurparunt servitium, sex scutellas cum flasca dum fieret ab episcopo circata, ob hoc archipresbyteri voluere placitum Decaniæ per se habere inibi: sed causa congregationis, & abbatum, qui semper familiarem apud nostrates obtinuere locum, non est permissum usque in diem hodiernum: sed dum aliquid contra jus divinum ab aliquo esset ibi patratum, mittebat præpositus monasterii post decanum, & simul perficiebant opus divinum. Non inde referebat decanus num-

ANNO CHRISTI 1043.

mum, sed præpositus accipiebat bannum.

Taliter usque ad nostra tempora res est acta. Postquam enim effectus sum archiepiscopus, domnus abbas suprascriptus cœpit mihi ita esse familiarissimus cum suis omnibus, quod non magis suum, quam meum diligebat commodum: & ita, ubicumque poterat, nostram ut suam exaltabat ecclesiam. Visum fuit nostris fratribus dignum, ut quod antea cupidinarie fuerat actum, caritative esset emendatum; Rogatu Willenci nostri præpositi, & Theodorici sancti Johannis Evangelistæ decani, & Lamberti sancti Stephani primicerii, cæterisque utriusque congregationis canonicis non solum consentientibus, sed etiam devote rogantibus, ut pristinam libertatem suprascriptæ ecclesiæ concederemus: quod & facimus, posterisque nostris servare mandamus. Hanc præsentem libertatem, quam peragimus, in plenam synodo facimus. Interdico denique ex auctoritate divinæ clementiæ, ne quis meorum successorum hoc libertatis donum audeat violare in posterum, ipsiusque ecclesiæ altaria, proprio si fuerint pastore viduata, Morbacensis ecclesiæ rectores personam eligant habilem, & in præsens usque, ut convenit, deducant: cui nostri successores absque pecunia animarum tribuant curam.

Et ut hoc velut cæleste munus inconvulsum, stabileque permaneat, proprii sigilli impressione notam ponimus: & a canonicis nostris a majore usque ad minorem præsente Sancta synodus extensis manibus firmare jubemus. Si quis vero, quod minime spero, bellator adversus deifica castra hoc ingenuitatis privilegium infringere conatus fuerit, ex parte Pastoris pastorum, & ex parte B. Petri principis Apostolorum, atque ex parte S. Stephani protomartyris Christi, & omnium Chrisopolitanæ urbis fundatorum, catena sit ligatus, anathematizatus, & in terra viventium bona Domini non videat cum justis. Ego Hugo archiepiscopus hanc cartam propria manu firmo, cæterisque firmare præcipio. S. Willenci præpositi sancti Johannis Evangelistæ. S. Theodorici decani. S. Gibuini cantoris & archidiaconi cardinalis, S. Rotberti archidiaconi, & archiclavi, S. Lamberti decani, S. Stephani, S. Girardi archidiaconi, S. Winibaldi archidiaconi, S. Theoddrici archidiaconi, S. Frederici Genevensis episcopi, nostræ ecclesiæ archidiaconi, S. Alberici subcantoris, S. Manegaldi, S. Stephani cantoris. S. Rodulphi. S. Bundini Cellerarii. S. Dundini capellani, S. Ottonis capellani, S. Deodati capellani levitæ, S. Constantini levitæ, S. Rotgeri levitæ capellani, S. Alberici subdiaconi capellani, S. Frodonis abbatis, S. Martini, S. Petri, S. Dadini sacerdotis, S. Ardulfi diaconi, S. Rainaldi sacerdotis, S. Ottonis archipresbyteri, S. Rudolphi archipresbyteri. Ego Raherius levita recognovi ad vicem Ermanfridi cancellarii anno Dominicæ Incarnationis millesimo quadragesimo primo, indictione nona.

Acta Bisuntio publice in sancta synodo VI. Feria VIII. Id. Novembris, regnante Heinrico Rege II. anno IV. præsulatus vero domni Hugonis decimo.

AD CONCILIUM NARBONENSE

Anno 1043. *celebratum*

ADDITIO.

Narbonensis hujus concilii indicendi causa per Labbeum & collectores huc usque latuit. Quæ enim ejus acta a Labbeo, & P. Martene referuntur, hæc ad privatas tantum querelas, occasione synodi hujus sopitas, pertinent; nihil vero publicum, nihil ex decretis ad morum vel ecclesiasticæ disciplinæ reformationem habent. Nunc tandem concilii hujus peculiarem scopum detexisse mihi visus sum in querimonia Berengarii vicecomitis Narbonensis de Guifredo Narbonensi archiepiscopo coram Patribus Tolosani (ut Baluzius arbitratur) concilii, legenda apud Labbe tom. XII. columna 16. Venet. edit. Ita enim ibi de hoc (ut conjicit Baluzius) Narbonensi concilio: *Aggregavit concilium non modicum juxta præfata urbe Narbona multorum suæ diœcesis episcoporum, inter quos fuit Raimbaldus Arelatensis archiepiscopus*, (cujus inter concilii Patres nomen re ipsa legitur) *& in eorum, atque nostrorum omnium præsentiam reliquit cunctas armas militarias, & omnem sæculi militiam, atque excommunicando misit sub anathema tam se ipsum, quam omnes suæ diœcesis episcopos, qui ab illa die deinceps armis erant sumpturi*. Is ergo concilii scopus & decreta.

AD CONSTANTIENSE CONCILIUM

Pro restauranda pace, & contra simoniacos,

Agente Henrico II. imperatore,

Anno 1043. celebratum

ADDITIO.

An. 1043.

Constantiensis hujus concilii acta nulla extant apud Labbeum, nec sane quidquam sub expresso concilii Constantiensis nomine apud Scriptores veteres legitur. Sed cum eo accitos episcopos post relatam secundo de Ungris, vel Hungaris ab Henrico II. imperatore victoriam, ex eorum testimonio noverimus, non dubito, quin ad ejus concilii acta referenda sint ea, quæ Hugo Flaviacensis narrat his verbis: *Ea tempestate Ungros secundo sibi rebelles cum vicisset imperator, ex omni imperio suo episcopos congregari fecit, & contra Simoniacos agens, sic orsus est:* Lugens vobis incipio loqui, qui vice Christi in ejus ecclesia constituti estis, quam sibi desponsavit, & suo sanguine redemit. Sicut enim gratuita bonitate de sinu patris per Virginem ad nos redimendos venire dignatus est; ita suis præcepit, & dixit mittens eos: Gratis accepistis, gratis date. Vos autem avaritia, & cupiditate corrupti, qui benedictionem conferre debetis, in hac transgressione dando, & accipiendo maledicti estis. Nam & pater meus, de cujus animæ periculo valde pertimesco, eandem damnabilem avaritiam in vita sua nimis exercuit. Itaque quicumque vestrum hac se macula pollutum agnoverit, oportet, ut a sacro ministerio arceatur. Propter hanc enim offensam venit super filios hominum fames, mortualitas, gladius. Omnes enim gradus ecclesiastici a maximo pontifice usque ad ostiarium opprimuntur per vestræ damnationis præmium; & in cunctos spirituale grassatur latrocinium. *Ad hanc vocem imperatoris stupefacti pontifices, misericordiæ operam (opem) implorabant. At princeps misericordia motus pro anima patris sui orare eos monens, proposuit edictum:* ut nullus gradus vel ministerium ecclesiasticum pretio adquireretur; & si quis attentaret, omni honore multaretur. Sicut, *inquiens*, Deus coronam imperii gratis mihi dedit, ita ego quod ad religionem pertinet gratis impendo.

GREGORIUS PAPA VI.

Sedit ab anno 1044. usque ad 1046.

GREGORII VI. EPISTOLA.

Missas ter in anno se celebraturum spondet pro iis, qui se collaturos statuerant annuam pecuniam pro sartis tectis templorum Romanæ urbis.

An. 1044. Extat in Spicil. Dacher. tom. III. pag. 598.

Gregorius episcopus servus servorum Dei omnibus, qui christiana fide censentur, & B. Apostolorum Principis sedem Ecclesiarum omnium matrem recognoscunt, salutem, & absolutionem omnium peccatorum per benedictionem, & merita BB. Petri, & Pauli Principum Apostolorum.

Notum vobis fieri volumus, fratres carissimi, quod a Sancta Romana Ecclesia communi matre, omnium magistra & domina, non solum splendor sanctæ religionis universum mundum illuminavit, sed etiam multis indigentibus per diversas partes terræ necessaria pietate distribuit: modo vero peccatis non tantum nostris, sed etiam multarum gentium exigentibus & in religione friguit, & terrenas opes majori ex parte amisit. Nonnulli etiam imperatores, reges, & principes, aliorum ordinum personæ, misera cupiditate capti maternam maledictionem incurrere non timentes, ejus possessiones invaserunt, distraxerunt, & in proprios usus redegerunt: qui etiam gladio anathematis percussi, & more infelicis Judæ sacrilegii vinculo strangulati, ne ad pœnitentiam redirent desipuerunt. Hinc igitur inopia, devastationes, latrocinia, rapinæ, contra ipsum ecclesiæ caput, Beatum videlicet Petrum, & & in ejus quasi visceribus exortæ sunt. Proinde propria ipsius ecclesia, & B. Pauli, quæ illorum corporibus per totum orbem refulgent, & suo odore, suaque pietate omnes ad se gentes provocant, jam jam heu proh dolor! ruinam minantur. Unde nos utcunque meritis pauperes, nec rebus quidem divites cœpimus, ut tanto periculo Deo adjuvante succurrere, manumque adjutorii ad instaurandum præbere possemus. Hoc autem religiosi clerici videntes, & laici quamplurimi, quos Guillelmus gloriosus Aquitaniæ dux ad nostrum auxilium incitare cœpit, unoquoque anno de suis rebus oblationes largiri disposuerunt ad hoc specialiter, ut ea, quæ in ejus propria ecclesia sunt necessaria, restaurentur, & ædificentur, quatenus Omnipotens Dominus & eorum meritis, & speciali Sanctæ Romanæ ecclesiæ oratione per veram pœnitentiam eos ad eam fidem in-

ANNO CHRISTI 1045.

instaurare, quam in baptismo Domino promiserunt, & cœlestis patriæ ruinam restituens, in æterna beatitudine eos collocet. Quorum nos videntes devotionem, & laudabilem erga communem matrem dilectionem, tam per nos, quam etiam per successores nostros, ter in anno cum omnibus Romanis Ecclesiis generaliter Missam celebrare, & septies illorum specialiter memo- A riam inter sacra missarum solemnia habere promisimus, ut Omnipotens Dominus meritis Dei genitricis, quæ singulari pietate Romanam semper tuetur Ecclesiam, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli authoritate, omnium Sanctorum maxime Romæ quiescentium oratione, a cunctis eos peccatis absolvat, & ad vitam æternam perducat.

AD NARBONENSE CONCILIUM

Anno 1045. habitum

ADDITIO.

An. 1045. QUæ fuit causa Narbonensis concilii anni 1043. indicendi, hæc ipsa pariter & alterius anno 1045. cogendi præbuit occasionem. Juratas anno 1043. Narbonæ in concilio inducias abruperat Gaufredus Narbonensis archiepiscopus, resumptis, quæ jam posuerat, in comitem Narbonensem armis. B *Quare venerunt episcopi in meam terram* (Narbonam videlicet) *& una cum eodem archiepiscopo firmaverunt treguam Dei inviolabilem tenere in omnem terram meam, atque ex eadem corruptores teterrimos justitiam facere.* Verba sunt Vicecomitis Narbonensis, de quo in concilio anni 1043.

ROMANUM CONCILIUM

In quo Henrico Rege Francorum petente sub Apostolica tutela excipitur cella quædam pagi Veromandensis, atque diræ in usurpatores dicuntur a Gregorio VI. die VIII. Kal. Martias indictione XIV. anno Christi 1046.

An. 1046. *UT bullam hanc Gregorii VI. in concilio quodam Romano datam statuerem, fecerunt qui in fine additi leguntur, anathematismi a Gregorio cum assensu* comprovincialium pontificum *in eos lati, qui apostolicam sanctionem illam violare tentassent. Hunc enim suffraganeorum assensum numquam scimus a Romanis pontificibus postulatum, nisi cum episcopi collecti essent in concilium.*

BULLA GREGORII VI.

Pro Monasterio S. Quintini de Monte in concilio Romano lata.

Ex chart. Monast. vulgavit Mabillon. An. Ord. S. Bened. tom. IV. n. LVIII. append.

GRegorius episcopus servus servorum Dei Gualeranno abbati Sancti Quin- D tini montis tuisque successoribus perpetuam in Domino salutem. Si justis petitionibus præstabiles voto piorum assensum præbemus, voluntati Domini nos militare credimus. Ergo notum sit universis catholicæ matris Ecclesiæ filiis, quod misit ad nos filius noster, Henricus scilicet rex Francorum, paternitatem nostram humiliter obsecrans, ut quamdam cellam in pago Viromandensi sitam in honore sanctæ Trinitatis, ac sancti Quintini martyris constructam apostolicæ auctoritatis præsidio muniremus, quam suggerentibus Rotberti militis bonæ memoriæ filiis, qui eandem abbatiolam jure beneficii possident, ad sacræ religionis cul- E tum venerabilem erigere conatus est, ac regiæ potestatis præcepto corroborari nisus est. Quorum petitioni congaudentes Ecclesiastici vigoris manum ereximus, & ex ea, qua fulcimur apostolica authoritate præcipimus, ut præfatam abbatiam nemo unquam C sæcularium possideat, neque ex rebus ejusdem ecclesiæ quidquam sibi aliquis usurpet, non rex, non comes, non episcopus, neque quilibet princeps quacumque potestate præditus, villam, aut mansum, vel campum, sive consuetudines, seu districtiones terræ prætitulatæ abbatiæ appendentis, in dominium sibi subripiat, nisi forte tuendi, ac defendendi causa, & hoc nonnisi ejusdem loci regularis abbatis fiet permissione. Si quis vero pro hac adipiscenda pecuniam, vel quodlibet munus regi, aut cuilibet principi dederit, sive promiserit, subinferendæ maledictioni subjacebit. Sit igitur eidem ecclesiæ abbas secundum regulam sancti Benedicti constitutus, & monachi regulari districtione subjecti, quos de rebus ejusdem ecclesiæ aliquod dispendium perpeti cum omni imperio prohibemus. Res vero ejusdem ecclesiæ sunt. In pago Viromandensi villa una, quæ dicitur Aisiolcurt (*a*), & in ipso pago in villa Curticulas (*b*) nuncupata mansi septem. In Hadoniscurte mansus unus. In Duriaco medietas ecclesiæ. Molendinus de Bellisasis (*c*) cum aqua, & suis adjacentiis; in suburbio Perronæ viginti septem curtilli cum molendino, & vineis; in Perronella ecclesia cum hospitibus. In Tegerihamo (*d*) mansi duo; in villa sanctæ Radegundis mansi tres. Villa, quæ Vivarius (*e*) dicitur cum suis appenditiis. In Alania (*f*) mansi duo. In Dodonico (*g*) Molendinus unus cum tertia parte prati. In pago Suesionico, in villa, quæ Alamans vocatur, mansi duo cum alodio Witberti. In Wadonis-curte mansi duo. Deinde ea, quæ a prædicto Rotberto ad restaurationem sæpedictæ abbatiæ sunt hæc, alodium de Ba-
illos

(*a*) Arizecourt (*b*) Courcelles (*c*) Belles aises (*d*) Et incham (*e*) Vivier (*f*) Alaine (*g*) Douin

ANNO CHRISTI 1047.

(a) Barlex (b) Estri-court (c) Esquin-court (d) Frigi-court (e) Cour-celles (f) Buires (g) Ester-pigny (h) Sopo-teclufe (i) Aiſigny (k) Athies (l) Ablin-court

illos (a). Item alodium de Tiliaco. Similiter alodium de Oſtricurt (b) cum ecclefia, & alodium Barderi. Scaincurt (c) quinque hoſpites cum terra & ſilva. Frigilcurt (d) cum appenditiis ſuis. Salicellus cum ſilva. Curcellis (e) deinde cum omnibus appenditiis ſuis. Eccleſia de Buriaco. (f) Item eccleſia de Sterpiniaco (g) cum aqua piſcatoria, & aqua de Sebodiſcluſa (h). Eccleſia de Aſciniaco (i). Pons-Huberti. In Friſia manſus unus cum aqua. In villa Atheis (k) molendinus unus cum tribus hoſpitibus. Apud Liniacum manſi duo. In Guitardi curte manſus unus. In Habelinicurte (l) manſus unus. Hæc itaque & his ſimilia, & ſi qua alia eadem Domino opitulante adquirere ſibi potuerit, apoſtolica fulta auctoritate licenter, & ſine aliqua contradictione poſſidebit. Si quis vero contra hujus apoſtolici privilegii tutelam aliquid ſiniſtri molitus fuerit, & ex his, quæ dicta ſunt, aliqua pervertere voluerit, hunc cum auxilio Domini noſtri Jeſu Chriſti, & adjutorio Beatæ Mariæ ſemper Virginis genitricis ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, faventibus nobis omnium cæleſtium virtutum beatiſſimis ſpiritibus, & annuentibus Sanctorum Patriarcharum, & Prophetarum agminibus, & auctoritate beatiſſimi Petri Apoſtolorum principis cum omnibus apoſtolis, & diſcipulis Domini, martyrum etiam, ſive confeſſorum, ac virginum ad hoc ſuffragantibus meritis, cum aſſenſu comprovincialium pontificum, & hujus ſanctæ Sedis ſuffraganeis epiſcopis, excommunicamus, & anathematizamus, & a liminibus ſanctæ Dei eccleſiæ ſequeſtrantes ab omni chriſtianorum ſocietate ſeparamus, ut ſub hujus anathematis vinculo perennaliter innodatus, ſit anathema maranatha conſtrictus vinculis hujus noſtræ præceptionis. Qui autem eidem monaſterio bene egerit, benedictione noſtra redundet, pro eo quod noſtrum præceptum conſervavit illæſum. Scriptum per manus Johannis primiſcrinii noſtri Lateranenſis palatii Indict. XIV. Bene valete.

Datum IV. Kal. Martii per manum Petri Diaconi bibliothecarii, & cancellarii ſacri Lateranenſis palatii anno primo domni Gregorii univerſalis papæ. Indic. XIV.

CLEMENS PAPA II.

Sedit ab anno 1046. *uſque ad* 1047.

CONCILII ROMANI

Contra Simoniacos a Clemente II.

Anno 1047. *habiti*

CANON.

Lex concilii Clementis, quod detinuit Romæ cum Henrico Imperatore.

An. 1047. E ſchedis MSS. Biblioth. Capituli Cathedralis Eccleſiæ Luc.

ISſum (*ſic*) eſt antiquitus, & nos ſub anathemate idipſum interdicimus, de ereſis ſimoniaca, quæ . . . . ſancta Decretum Synodus [*ſic*] nullum aut eccleſiarum conſecrationem, aut clericatus ordinationem, aut archipresbiteratum, aut commendationes altarium, aut traditiones eccleſiarum, aut abbatias, aut præpoſituras vendere. Quiſquis contradixerit, aut vendiderit, anathema ſit.

DAMASUS PAPA II.

Sedit ab anno 1048. *eodemque obiit.*

SYNODUS AMALPHITANA

Circa annum 1048. *habita.*

An. 1048.

SYnodi hujus nuda, & ſola nominis mentio ſupereſt in epiſtola Nicolai papæ ad Amalphitanos, quam e M. S. codice inferius ad Romanam ſynodum dabo, his verbis: *Vos ergo hæc & alia SS. Patrum ſtatuta fideliter, & chriſtiana reverentia obſervate, & nominatim illa, quæ vobis archiepiſcopus veſter præcepit in ſynodo, quam apud vos habuit primo anno ordinationis ſuæ; ſi vultis de ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & apoſtolicæ ſedis pace, & communione, atque benedictione gaudere.*

CON-

CONCILIUM SILVANECTENSE

Anno 1048. *celebratum*

Restituit, & confirmat monasterio S. Medardi castellum de Vico.

Ex autographo Suessionensis monasterii S. Medardi.

An. 1048. Extat apud Martene Vet. Monum. t. VII. col. 58.

ANno incarnati Verbi millesimo quadragesimo octavo, agente in sceptris regni Francorum rege Henrico sub anno octavo decimo, post multas tyrannicæ dominationis pressuras, & pericula, quas per septennium venerabilis locus abbatiæ Sanctorum Medardi, & Sebastiani, atque Gregorii papæ perpessus fuerat, divina præveniente gratia, ejusdem regis industria, ipsam abbatiam de potestate Stephani comitis in sua mundeburde recepit propria. Ea tempestate privatur præfatus sanctorum locus castello dicto nomine Vico, cum beneficiis ad ipsum castrum pertinentibus; quod malum & venerabilis loci detrimentum præfati Stephani comitis incuriæ, & nugacitati signatur adscriptum. Denique domnus rex pro remedio animæ suæ, & pro anima genitoris sui, videlicet B. memoriæ Roberti regis, compatiens utilitatibus loci, & considerans, quod idem ipse locus jam satis pœnas luerit, ob reverentiam & meritum B. Gregorii papæ, cui antiquis temporibus supradictum castrum cum omnibus appendiitiis suis donatum fuerat, per liberalitatem Bertæ sororis Chlodovici imperatoris, regia potestate clementer monasterio restituit per petitionem Willelmi Normannorum principis, & industria Rainaldi abbatis ipsius monasterii, episcopali auctoritate firmavit, ut nemo abbatum per successiones quemquam de sua linea vel progenie supradicto castro præficiat, nec subtrahere, vel minuere, vel immutare audeat, vel alicui quiddam in beneficium tribuere præsumat. Qui vero aliter facere præsumpserit, & hujus præcepti nostri confirmationem violaverit, a Deo cujus extiterit contemptor, pœnis æternalibus cum Juda traditore Domini se damnandum cognoscat. Hoc autem nostrum decretum ut verum esse credatur, & a præsentibus servetur, & futuris, subscriptionibus episcoporum cum maledictionis anathemate roborare studuimus, & sigillo nostro sigillare decrevimus. Actum civitate Silvanectensium in sacro palatio gloriosi Regis Henrici, sub die sancto Pentecosten, indictione secunda.

S. Henrici regis.
S. Widonis Remorum archiepiscopi.
S. Gelduini Senonum archiepiscopi.
S. Geroldi Suessorum episcopi.
S. Dragonis Belvagorum episcopi.
S. Gibuini Laudunensis episcopi.
S. Frotlandi Silvanectensis episcopi
S. Balduini Noviomensis episcopi
S. Mainardi
S. Hezelini Parisiorum episcopi
S. Rotgeri Catalaunensium episcopi
S. Fulconis Ambianensium episcopi
S. Walteri Meldensium episcopi
S. Balduini Flandrensium comitis,
S. Tetbaldi comitis, S. Walteri comitis, S. Willelmi comitis, S. Rodulphi comitis, S. Oddonis comitis, S. Ivonis comitis, S. Ingranni comitis, S. Walteri de Brienna comitis, S. Hilduini comitis, S. Manasse comitis, S. Gelduini comitis, S. Hugonis Bardulphi, S. Rodulphi camerarii, S. Everardi, S. Walteri, S. Bernardi, S. Nivelonis.

DAMASUS PAPA II.

Cœpit anno 1048. *eodemque desiit.*

CONSTITUTIONES ECCLESIASTICÆ ANDREÆ I.

Hungariæ regis, editæ in comitiis circa annum 1048.

An. 1048. Extant in Peterfey Concil. Hungar. tom. I.

I. UT quicumque Ungarus, seu peregrinus in Ungaria deposito Scythico gentili & ethnico ritu, ad veram Jesu Christi fidem illico non rediret, ac sacram legem a divo rege Stephano traditam non reciperet, capite, & bonis multaretur. Civitates, oppida, villæ, templa demolita, dirutaque reficerentur.

II. Pontifices, & collegia Sacerdotum pristino more observarentur, & illis parerent.

III. Ritus omnes christiani revocarentur.

IV. Profanas & Scyticas cæremonias falsosque Deos abrogarent, & simulacra demolirentur.

V. Si quis Deo, Sanctisque ejus, & Sacerdotibus malediceret, aut in eos mali quid patraret, Dei primum, tum vindictam suam incursurum se sciret.

VI. Quicumque sacris addictum, aut etiam profanum hominem occidisset, peccatum more veteri expiaret, omnes demum a cœdibus, latrociniis, ac cæteris injuriis, & vi abstinerent.

VII. Qui vero constitutionem hanc contemneret, & ei animo reluctaretur, capitis, & omnium rerum reus esset, edixit.

LEO

ANNO CHRISTI 1049.

LEO PAPA IX.

Sedit ab anno 1049. usque ad 1054.

AD EPISTOLAS LEONIS IX.

APPENDIX.

AD HENRICUM BAMBERGENSEM EPISCOPUM.

Ad preces Henrici II. pallium, & insignia alia episcopis Bambergensibus concedit.

An. 1049. Extat in Cod. Udalric. Babemb. in Corp. Hist. Eccard. to. I. pag. 91.

LEO episcopus servus servorum Dei H. Bambebergensi episcopo sibique canonice in sede ejusdem episcopatus successuris in perpetuum æternam in Domino salutem. Cum exigente cura pastorali totius sanctæ Dei ecclesiæ nobis Dei providentia commissæ in partes Germaniæ venissemus, quæ orientali Franciæ adjacent, prece dilectissimi filii nostri H. Babeberc venimus, & in die natali beati Lucæ Evangelistæ inter missarum solemnia, dum verbum Dei haberemus ad populum, præsente prænominato carissimo filio nostro H. & Episcopis quamplurimis, astantibus etiam & laicis & diversis potestatibus sæculi, relecta sunt prædecessorum nostrorum privilegia, quibus idem locus fundatus, & corroboratus est auctoritate Romana S. sedis Apostolicæ. Relecta est ibi & conscriptio & confirmatio H. Wirzeburgensis episcopi, qua prædictam ecclesiam Bambergensem banno episcopali, & episcopii termino accepta placita commutatione firmavit, quæ sic acta est. Dum enim primus H. in imperio, secundus in regno, divini ignis amore succensus, de prædiis, quæ Dei gratia hæreditario jure in suæ possessionis dominium provenerant, Dei servitium augere construendo episcopatum, atque ordinando desiderans, quo id legitime, & rationabiliter potuisset, H. venerabilem Wirzheburgensis ecclesiæ provisorem, quatenus prædictum locum Babeberc nuncupatum, cum pago, qui Ratenzgowe dicitur, qui ad suæ diæceseos statum pertinere videbatur, de suo jure in suum jus id ad perficiendum transfunderet, studiose cœpit flagitare. Qui quoniam justæ, & rationabiles videbantur causæ, ejusdem invictissimi regis petitionibus acquiescens, cum communi cleri sui, atque militum necnon totius populi consilio, & consensu præfatum locum cum prædicto pago, tribus parrochianis ecclesiis cum suis adjacentiis exceptis, quarum nomina sunt hæc, Wachenrode, Lonerstat, Mulihusen, omni postmodum remota contradictione suæ potestati tradidit. Alterius autem pagi, qui Volchenfelt nominatur, in quo præfatus locus situs est, partem eidem regi concessit quantum est de Babeberc usque ad flumen Uraha, de Uraha in Ratenzam flumen, & sic juxta decursum ejusdem fluminis in Moin, & inde ad rivulum Wihiritbach, deinde ad campum ejusdem rivuli, sicque, qua citissime ac proxime perveniri potest, ad Uraha. Et ut hæc traditio firma, & inconvulsa permaneret, ipse præsul H. corroboravit, & conscripsit. Signum H. episcopi Wirzeburgensis ✠ Hildelmus ejusdem ecclesiæ præpositus. Fridinus decanus subscripsit. Azzo presbyter ss. Regilo presbyter ss. Diedo presbyter ss. Gerrich presbyter ss. Albuvinus presbyter ss. Engilhardus presbyter ss. Scripta autem hæc confirmatio est anno incarnat. Dominicæ MVIII. Ind. VI. non. Mai. Actum in civitate Wirzeburch. Qua relicta cum juxta vota omnium, ut semper justis operibus favorem debemus, & nos prædictum venerabilem locum vellemus corroborare, ipse prænominatus ejusdem loci episcopus H. proclamationem suam fecit, quia locus suus ejusdem loci a clericis Alberonis episcopi temeraria præsumptione invasus esset. Quod nos quoniam utrique episcopi præsentes aderant, inter quos causa stabat, ibidem volentes discutere, A. episcopo, a quo injuria illata erat, deliberationem fecimus, ut objectionem hanc, si posset, refelleret, si non justitiæ satisfaceret. Tunc ille inito cum suis omnibus, qui aderant, clericis, & laicis consilio regrediens ad ambonem, de illata injuria se cum satisfactione excusavit, & de omnibus, quæ ad bannum, & episcopalem justitiam & potestatem Babebergensis episcopi pertinerent, ex tunc & deinceps renunciavit, exceptis his causis, quas de bonis utriusque episcopii ipsi inter se possent episcopi legaliter definire. Verum nos, sicut semper de profectu gaudemus fidelium, & justis operibus debemus augmentum, eundem locum Babeberc ab antecessoribus nostris corroboratum apostolica authoritate, ibidem viva voce corroboravimus, & eandem corroborationem nunc & literis signamus, ut eundem locum, & omnia, quæ ibidem Deo sanctoque Petro a felicis memoriæ H. secundo rege, & primo imperatore tradita sunt, & quæ in posterum juste acquiri possunt, vel juste acquisita, prædia sunt, mancipia, aurum, argentum, pallia, vasa, ornamenta, vel aliqua utensilia, nemo audeat in perpetuum subripere, auferre, aut commutare, nisi ad utilitatem ejusdem ecclesiæ; sed episcopus ejusdem loci, vel qui in perpetuum ejusdem canonice fuerint successores, securas

ANNO CHRISTI 1049.

ras eas in tranquillitate possideant, ac liberam habeant potestatem, omnes res, & proprietates ejusdem loci ordinare, atque vel & augmentare; dissipare vero, atque confundere nullam habeant inde potestatem, aut de minatione. Insuper nostra auctoritate sancimus, ut in terminis, ac rebus ejusdem ecclesiæ nulla sit infestatio tyrannorum, vel aliorum quorumlibet hominum pravorum, sive sint in civitate ipsa Babeberc, sive in castellis, vel villis, servis, ancillis, tributariis, decimis, forestis, silvis, venationibus, piscationibus, molendinis, campis, pratis, pascuis, agris cultis, & incultis, aut quicquid modo illuc pertinet, aut in futurum juste acquiri poterit, per nostræ auctoritatis privilegium corroboratum in secura permaneat quiete. Nullus ibi comes aut judex placitum, seu districtionem aliquam facere, vel tenere audeat, nisi quam per concessionem gloriosissimi imperatoris secundi H. vel successorum ejus episcopus ejusdem loci deliberavit, nulla aliqua dignitas, vel potestas, magna, parvave persona per violentiam irruat. Sit ille episcopatus liber, Romano tamen mundiburdio subditus, quatenus episcopus Liberius, & delectabilius cum clericis suis servitio Dei possit insistere, & H. primi imperatoris ejusdem loci venerabilis nostrique scilicet noni Leonis papæ, ac nostrorum successorum H. quoque carissimi filii nostri imperatoris secundi, atque omnium, quibus debitores sunt, memoriam jugiter habere. Sit idem episcopus suo metropolitano episcopo Moguntino in canonicis causis tantummodo subjectus, & obediens. Deliberatis igitur, sancitis, ac corroboratis omnibus supradictis rebus ejusdem, sancto placuit loco addendum insigne honoris ecclesiastici a nostra apostolica auctoritate, ducti amore, & reverentia Clementis piæ memoriæ nostri prædecessoris, quam Deus miro dispositionis ordine a prælatione hujus loci ad sanctæ Romanæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ apicem dignatus est accersire, & mirabilius e Romanis finibus defunctum corpus ejus reducere volens, hanc ecclesiam, ut æstimamus, quasi novam, tanto decoratam esse patrono, Romanamque contentam, & sufficientem præteritis, & futuris patribus manere ornatam, quin & amore, & desiderio fratrum, qui nos in suis recepere ecclesiasticis stipendiis, & quotidianis, unum nostra vicissitudine regem fratrum mitras gestandi licentiam concedimus, ea scilicet ratione, ut ab episcopo prævideantur digniores, & honestiores presbyteri, & diaconi, qui bonis moribus, vel maturis ætatibus, vel in prælationibus ipsius loci emineant, his videlicet diebus. In nativitate Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi, & in Cœna Domini, & in Sabbatho sancto, & in die gloriosæ resurrectionis ejusdem, & sancto pentecoste, & in die sancti Georii, & in die sanctorum Petri, & Pauli, & Assumptionis beatissimæ Mariæ, & sancti Dionysii pro reverentia prælibati nostri prædecessoris domini Clementis Papæ, cujus anniversarius dies tunc ab eisdem fratribus agitur, & in anniversario die domini H. Imperatoris ejusdem loci venerabilis constructoris. His vero concedimus hanc dignitatem, qui tunc specialiter excubant, vel deserviunt apud prædicti prædecessoris nostri sepulcrum. Contentis his, tantum sancimus diebus fore nec ultra a quoquam temere usurpari, ne honor proprius apostolicæ sedis vilescat. Hæc vero omnia supradicta observari, ac custodiri in perpetuum nostra apostolica auctoritate decernimus, confirmamus, ac corroboramus. Qui vero, quod absit, hujus nostri privilegii temerarius transgressor extiterit, Dei, & beatissimæ Mariæ, & beatorum Petri, & Pauli omniumque Sanctorum & nostra maledictione maledicatur, & perpetui anathematis vinculis innodetur, nisi digna satisfactione resipuerit, & canonice satisfecerit. Qui autem pio corde hujus observator privilegii extiterit, Dei omnipotentis & almæ Mariæ, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli benedictione ditatus æterni regni particeps fieri mereatur. Data per manus F. Diaconi Bibliothecarii, & cancellarii sanctæ Romanæ catholicæ, & apostolicæ ecclesiæ vice Domini H. Coloniensis archiepiscopi, & Archicancellarii. Anno Dominicæ incar. MLII. Anno pontificatus Domini L. noni Papæ IV. VIII. idus Novemb. Actum Triburi, feliciter, Amen.

AD LUCENSIS MAJORIS ECCLESIÆ CANONICOS

Bona illis ad communem convictus assignata confirmat, & quæ possident presbyteri uxorati illis concedit.

Extant apud Wading. in Comment. ad Vitam S. Anselmi Lucen. episc. p. 66.

LEo episcopus servus servorum Dei Canonicis principalis, ac majoris Ecclesiæ in civitate Luca, Deo, ac sancto Martino confessori regularem vitam inibi ducendo, & castitatem servando famulaturis.

Cum ad bona ecclesiarum firmiter obtinenda magna sit adhibenda sollicitudo, ut eorum, qui caste, ac regulariter sancto altari servire desiderant, animæ serventur, & corpora, avidiori est procurandum desiderio, quia dum inibi laborant fideliter deservire, oportet eos inde canonicum usum victus, ac vestitus accipere, ne dum ista præ necessitate quæritant, culpam vagationis incurrant. Huic siquidem vestro defectui benevolam compositionem, ac benignam provisionem volentes impendere, piæ Apostolicæ authoritatis pagina, omnia quæ ad communem usum regulariter vivendi modo habetis, vel imperpetuum habituri estis, aut episcopi vestri concessione, qui nunc est benevolus, & hilaris vester adjutor, frater, & coepiscopus noster Joannes, aut successorum suorum, vel aliquorum fidelium charitativa donatione; volumus rata vobis, & confirmata, & nulla ratione violanda esse. Et si

ANNO CHRISTI 1049.

si D. Deus humilitatem ecclesiæ suæ misericorditer respiciens, Eccles. vestram ab uxoratis presbyteris, & omnino a dominica oblatione repellendis, liberaverit, pro incestis casti, pro immundis mundi restituantur, & bona, quæ habent ecclesiastica, quæ illi luxuriose vivendo dissipant, in communem usum canonice cohabitantium redigantur; sicque horum exoptabilis interitus, pastoralis fiat familiæ desideratissima salus, nec in præbendis dandis aliquam pretii, aut venditionis molestiam ab episcopo suo sustineat hic fidelis conventus. Usque modo igitur tenebræ, nunc autem lux facta in Domino, ut filii lucis ambulate, ut unanimes uno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, qui & vos conservet, & confirmet in fraterna concordia: dissipator vestræ congregationis dissipetur; contradictori contradicatur; quilibet episcopus vester vos in hoc ignorans, illi, de quo dictum est, quia omnis ignorans ignorabitur, assimiletur. Coadjutor vester per Martinum sanctum semper adjutus congaudeat, optamus, divinæ retributioni vere dicens, adjutorium nostrum in nomine Domini.

Datum IV. Id. Mart. per manus Federici Cancell. vice domini Herimanni S. Apostolicæ sedis Archicancell. & Colonien. Archiep. anno D. Leonis Papæ tertio. Anno Christi 1051. ind. IV.

ADNOTATIO AD EPISTOLAM LEONIS AD OMNES PER ITALIAM EPISCOPOS,

Quæ inter Labbeanas est VIII.

IN M. S. Burchardi codice Bibliothecæ Canonicorum sancti Martini Lucensis hanc ipsam sancti Leonis epistolam ab ipso operis scriptore additam offendi, ex qua variantia, & additamenta quædam haud levioris momenti hic dare constitui. Inscriptio ita fert in codice: *Omnibus fidelibus per totam Italiam*; cum in edito sit: *Ad omnes per Italiam Episcopos*. Codex: *quibus salvati esse videntur* (phrasis est usitata ad exprimenda sacramenta in ecclesia aliqua recepta). Editus habet: *Quibus subjecti*. In eodem codice legitur hæc data, qua editi carent; *Dat. Romæ mense Aprilis die XX. indictione V.*

AD CONCILIUM REMENSE

Contra simoniacos

A S. Leone IX. papa, anno 1049. celebratum

ADDITIO.

An. 1049. QUæ in vita S. Hugonis abbatis Cluniacensis authore Hildeberto Cenomanensi coævo ferme scriptore de hac Remensi synodo leguntur, hæc addere minime pœniteret. Ita enim ille: *Cum Leo IX. translaturus B. Remigii corpus Remis usque pervenisset, & ibi synodum celebraret generalem, vir beatus affuit plenus auctoritatis, & reverentiæ, suaque præsentia præfati concilii plurimum conferens institutis. Ubi cum adversus simoniacos ageretur, & nonnulli pontifices, quibus vel conscientia confusionem, vel imperitia silentium adduxerat, in præfatam hæresim remissius disceptarent, ipse zelo succensus justitiæ negotiationem Simonis constanter abolere curavit. Ex adverso enim ascendens & opponens murum pro domo Israel, nec numero renitentium, nec acceptione motus est personarum. Quo in concilio dum ille de sua interrogaretur promotione:* Caro, *inquit*, voluit, spiritus repugnavit. Sane sana responsio, quia *Justus imprimis accusator sui*, & tentatione carnis pulsatus, ut caderet, & ne caderet virtute spiritus restitisse monstratur. *Erat autem illi tanta in exhortatione gratia, ut ad expectationem sermonis illius illustrium suspenderentur animi personarum; unde & jussu Papæ sanctam, & plenam habuit gratiæ orationem, qua & simoniaci de male comparatis expulsi sunt dignitatibus, & de sacrario Domini fornicatores inhibiti Sacerdotes.*

AD SYNODUM ROMANAM

A Leone IX.

Anno 1049. celebratam

ADDITIO.

An. 1049. S*Ynodum hanc in collectione sua recensuit Labbeus, sed ex actis nihil vel fere nihil exhibuit, quod omnia deperisse censuerit. Mihi vero obtigit plura reperire, quæ hic omnia ad reparanda ea, quæ perierant, per ordinem referre visum est. Primo igitur ex Lunigii spicilegio pag. 202. sese offert bulla Leonis IX. in eo concilio data, de primatu Trevirensis ecclesiæ, in qua Patres concilii hujus Romani, longo ordine deducti, legun-*

ANNO CHRISTI 1049.

tur. Secundo offert sese approbatio facta in eodem concilio vitæ, rerumque gestarum S. Deodati ex Nivernensi episcopo abbatis vallis Galileæ in Vosago, quam habes apud Bollandistas ad diem 19. Junii pag. 883.

BULLA LEONIS IX.

De primatu ecclesiæ Trevirensis.

A LEo episcopus servus servorum Dei, dilectissimo Eberhardo Trevirensium archiepiscopo, vestrisque successoribus salutem in Domino. Æternum Divinæ dispensationis consilium, quo decrevit per tempora distribuere omnia, nulla rerum mutabilitate mutatur, nullaque temporum diversitate variatur. Unde factum est, ut hujus æternæ dispositionis immutabilis ordo nostram de Tullensi episcopatus humilitate mediocritatem ad Apostolicam promoveret sublimitatem; gratuito quidem dono, non aliquo exigente nostro merito. Quocirca vestra fraternitas, dulcissime frater, nos nostra caritate victa comitata est, & Romæ nobiscum aliquantulum remorata. Interea loci, cum unicuique suum jus suumque rectum, quod vel ablatum penitus, vel aliquantulum immutatum esset, omnimodis restituere cuperemus, dilectionis vestræ privilegia nobis attulistis, quæ primatum Galliæ Belgicæ, subscripto modo, vestris antecessoribus datum a nostra Apostolica sede asserebant, pro eo, quod in exordio religionis vestra Trevirensis ecclesia, prima illis in partibus fidei rudimenta percepisset, per egregios dogmatistas, Eucharium, Valerium, Maternum, quos beatissimus Petrus Apostolorum princeps instruxit, & instructos ordinavit, & illuc ad prædicandum direxit, In quibus privilegiis etiam antiquiora privilegia incendio memorantur consumpta, quæ prænominatis Sanctis, eorumque successoribus, id est Agricio, Maximino, Paulino, Severo, almificis utique viris, a primordio autenticæ concessa erant de eodem. Quæ etiam privilegia Theodorico Trevirensi archiepiscopo, Joannes XIII. papa, Benedictus VI. necnon alius Benedictus VII. Egberto similiter Trevirensi archiepiscopo temporibus Ottonis primi, & secundi pia dispositione contulerunt. Nos autem ea intuentes & diligenter perpendentes, dignum duximus cum consilio, & consensu totius cleri & populi Romani, id ipsum de Primatu, sicut constitutum erat, confirmare, atque nostris Apostolicis apicibus corroborare. Quod ubi in ecclesia S. Petri in dominica Passionis, cuncto clero, cunctoque populo nos ipsi, sursum in ambone consistentes, præsentia vestra revelavimus; & eadem privilegia legi fecimus, pro amore discipulorum Sancti Petri, quos prætulimus Eucharii, Valerii, & Materni, ab omnibus acclamatum est, jure primatum ipsum vobis, vestrisque successoribus deberi; qui in Cathedra sedetis discipulorum sancti Petri. Quapropter, omnibus ipsis laudantibus & respicientibus pro investitura ipsius primatus, Romana mitra caput vestrum insignivimus; qua & vos & successores vestri in ecclesiasticis officiis, Romano more, semper utamini, semperque vos esse Romanæ sedis discipulos, reminiscamini. Quod tamen in synodo nostra, quam circa XII. post ipsum Paschalem diem, Deo præsidente, celebravimus, Episcopis & Archiepiscopis, necnon & aliis ordinibus consentientibus, melius & firmius stabilivimus; ea tamen, ut singulis annis vos, vestrique successores semel legatos vestros ad nos nostrosque successores mittatis; per quos vobis de nostris utilitatibus illis in partibus agendis remittamus; & semper vos ipsi tertio anno Romam visitationis gratia, ut dulcissimi fratres ad primogenitum fratrem, veniatis; nisi forte inevitabilis necessitas ingruerit. Quapropter desideriis vestris annuentes secundum præfatorum privilegiorum tenorem per hoc nostræ Apostolicæ auctoritatis privilegium decernimus, & confirmamus ipsum vobis, vestrisque successoribus primatum hoc modo, ut habeatis primum locum post Legatum apostolicum in Galliam, Germaniamve destinatum, &c. & si missus Romanæ ecclesiæ defuerit, post imperatorem, vel regem sedendi, quæque alia in privilegiis Theodorico concessis enarrata suis locis. Ego Almardus Lugdunensis ecclesiæ indignus archiepiscopus in prædicta synodo residens salva priscarum constitutionum firmitate, & Lugdunensis ecclesiæ authoritate hoc decretum laudavi, manuque propria roborans subscripsi. Ego Joannes Portuensis episcopus in prædicta synodo residens confirmavi, & subscripsi. Ego Gadalous episcopus subscripsi. Ego Benedictus sanctæ Tuscanæ ecclesiæ episcopus subscripsi. Ego Gerardus Florentinus episcopus subscripsi. Ego Crescentius sanctæ Silvæ Candidæ gratia non meritis episcopus subnotavi. Ego Hugo Asiliensis episcopus subscripsi. Ego Wido Astensis episcopus subscripsi. Ego Wido Vulturnensis episcopus subscripsi. Ego Cunibertus Taurinensium episcopus subscripsi. Ego Henricus Spoletanus episcopus subscripsi. Data Idibus Aprilis per manus Petri Diaconi, & Bibliothecarii, & Cancellarii sanctæ Apostolicæ sedis. Anno Domini Leonis IX. papæ I. indict. II.

APPROBATIO VITÆ S. DEODATI,

De qua in præfatione.

ANno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo quadragesimo nono indict. 2. concurrente sexto, epacta quartadecima, regnante Henrico filio Conradi imperatoris anno decimo, ac imperante tertio, hæc gesta, quæ de piæ memoriæ pontifice Deodato scripta sunt ad summum Apostolicæ sedis apicem delata sunt, atque in provinciali synodo ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ est constitutum, ut in præsentia episcoporum, abbatum, clericorum, & laicorum, recitarentur, & cum recitata fuissent data authoritate ab ipso summo Papa Leone IX. primo anno sui Apostolatus decretum est, quatenus in Ecclesia Dei legerentur, & firmissime servarentur ad laudem, & gloriam Domini nostri Jesu Christi, & honorem ipsius beatissimi patroni nostri Deodati, & ad ædi-

ANNO CHRISTI 1049.

ædificationem multorum per cuncta sæcula sæculorum.

Ad hoc idem concilium pertinet sequens Leonis bulla, quam exhibet Heineccius in antiquitatibus Goslariensibus lib. I. pag. 49.

Leo episcopus Servus servorum Dei omnibus Christi fidelibus. Sancti propositi votum non solum Divino effecto impletur, sed etiam humano suffragio adjuvatur. Sit autem notum omnibus sanctæ ecclesiæ filiis tam præsentibus, quam futuris, quia filius noster carissimus secundus Henricus imperator augustus quamdam ecclesiam a se funditus constructam in honorem sanctæ Dei genitricis dominæ nostræ virginis Mariæ, & BB. Apostolorum Simonis, & Judæ positam loco Goslaria, ubi fratres sunt sub canonica degentes regula, quibus præposuit quemdam presbyterum nomine Rumaldum tam pro animæ suæ, suæque conjugis Augustæ filiæ nostræ Agnetis remedio, quam pro salute etiam parentum suorum Cunradi, & Gisilæ divæ memoriæ pio affectu, piaque intentione sancto Petro, ejusque Apostolicæ sedi per scripturam propria manu signatam penitus concessit per manus nostras, scilicet indigni Vicarii ejusdem Apostolorum principis, cum essemus cum eo Moguntiæ, ibique synodum haberemus, ut ipsa ecclesia posita sub apostolico jure in perpetuum libera, & quieta persistat ab omni jure, & dominio, ab omni læsione, & molestia suam integritatem habens in omnibus rebus, & facultatibus, quas modo habet in prædicto loco Goslaria in Egeln & Iheresélib, & in Scemmenstete, & in Gerstete, & in Valentro juxta Rhenum sito, aliisque locis, & villis, & quæcumque in perpetuum habitura est, sive sint mobilia, sive immobilia. Quod donum de manibus prædicti filii nostri Augusti suscipientes decrevimus per hoc nostræ apostolicæ authoritatis privilegium omne robur apostolicum eidem ecclesiæ sanctæ Mariæ, & Sanctorum Apostolorum Simonis, & Judæ contribuere & condonare, ut integra in suis rebus, suisque possessionibus in sæcula constans nullum metuat, vel ab imperatore, vel a rege, vel aliqua persona publica, vel privata dispendium, ac detrimentum. Dignum tamen duximus eidem carissimo filio nostro Augusto, ejusque successoribus ad vocationem ipsius sacri loci ea ratione relinquere, ut semper in potestate habeant præpositos secundum Deum ordinare, non autem ex bonis ipsis aliquid alicui in proprium dare, sive in beneficium tribuere. At si contra prohibitionem nostram quisquam eorum tentaverit agere, liberum jubemus esse præposito, & canonicis, qui ibi pro tempore fuerint sic omnimodo ad Romanam ecclesiam deinceps respicere, ut nihil metuant de imperiali, vel regia conditione. Episcopus autem, in cujus diœcesi istius ecclesiæ constructum est monasterium, nihil in eo habeat juris aut potestatis præter ecclesiasticum regimen, & secundum canonica instituta episcopalem potestatem. Statuimus igitur Apostolica censura sub divini judicii obtestatione, ut nulla potestas imperialis, vel regia, ecclesiastica, vel sæcularis, vel quævis hominum persona magna, vel parva, cujuscumque sit sexus vel ætatis contra hoc nostræ Apostolicæ corroborationis privilegium venire pertemptet. Quisquis vero, quæve, quodvisve fuerit usque ad dignam satisfactionem nostri Apostolici anathematis vulnere sauciatus existat. Qui vero ab hic prohibitis se custodierit, & quidquid hic legitur illibate observaverit, plenam habeat a nobis benedictionem, & a Deo sempiternam salutem.

Datum IV. Kal. Novemb. per manus Petri Diaconi Bibliothecarii, & Cancellarii S. Apostolicæ sedis anno Domini Leonis PP. I. indic. III.

Denique in hoc ipso concilio institutum asserit Engelhusius chronic. pag. 201. jejunium banni; quid sit illud docet Serrarius rer. Mogunt. lib. I. cap. 32. his verbis: *Jejunium bannitum fuit magnum, & intensum jejunium, quod ad Dei bannum, seu pœnam, iramque avertendam ab iis suscipiebatur, qui se banno divino dignos agnoscebant; hujusque ad nostra, fere tempora fuit in Moguntina ecclesia usus, & eo modo fere per triduum servabatur, iisdemque feriis quemadmodum quatuor temporum jejunia, sed aliis hebdomadibus, quas ad memoriam versiculo isto significabat,*

Post salus & miseri *tibi erunt jejunia banni. id est post dominicas, quibus canitur* salus, *&* misericordia, *quarum illa est dominica XIX. post Trinitatem. Hæc Dominica post quasimodo geniti.*

Antequam vero manum ab hac synodo retraham juvat addere, quod statim subdo ad unum aliquod pertinens, ex conciliis Romanis; quale vero nescio. In charta quadam Turonensi relata a Sammarthanis Gall. Christ. tom. I. pag. 763. hæc narrantur ipsis sancti Gregorii papæ VII. verbis: *Beatæ memoriæ virum dominum Leonem papam IX. prædecessorem nostrum cuidam canonico præposito Carnotensi in Synodo Romana super Clerum B. Martini* (Turonensis) *proclamati, quia cum cessarent vicinæ ecclesiæ* (a sacrorum celebratione) *pro Gervasio Cenomannensi episcopo & Gaufrido Martello capto, ipse Clerus S. Martini servata suæ ecclesiæ consuetudine cessare voluerit;* (f. noluerit) *& idcirco ex omni caret obnixe postulanti,* (sic) *se qui sibi consilium daret facturum usque in tertiam diem promisisse. Die igitur tertia coadunato consilio, se ab ipso B. Martino, quia petitioni huic consentire animum induxerat, in somnis graviter increpatum fuisse palam omnibus retulit. Ipsique Carnotensi Clerico in his verbis respondit. Frater nolo inquietare B. Martinum. Huic reponsioni Synodus tota assensum præbuit.*

AD CONCILIUM ROMANUM

A S. Leone IX. hebdomada post albas, id est circa diem 29. Aprilis anno 1050. celebratum

ADDITIO.

Concilii hujus acta apud Labbeum nihil ferunt aliud præter causam Berengarii discussam, ac definitam. Patres nulli ibidem occurrunt. Nos ex actis Tullensium episcoporum legendis in anecdotis Martene tom. 3. pag. 1080. portionem non medicam actorum ejusdem Concilii supplemus; Bullam scilicet Leonis IX. qua cultum decernit sancto Gerardo Tullensi episcopo ex decreto ejusdem synodi, cujus Bullæ pretium augent longo deductæ ordine subscriptiones episcoporum, qui concilio illi adfuerunt. Hæc ergo Bulla Leonis.

Leo Episcopus servus servorum Dei, cunctis ecclesiæ catholicæ filiis in Christo salutem, & apostolicam benedictionem.

Virtus divinæ operationis in omnibus mirabilis, maxime tamen in sanctis suis, quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, quos etiam vocavit, & justificavit, antequam sæcula fierent, antequam ipsi existerent. Et quia ipse Dominus in evangelio dicit: *Pater meus usque modo operatur, & ego operor*. Verum proculdubio esse quotidie ostenditur, quod dicit, scilicet eos sanctificandos, quos vocavit, eos vocandos, quos prædestinavit sola gratuitæ miserationis bonitate, non humani generis merito, quia naturaliter omnes sumus filii iræ, & filii gehennæ. Cum autem hæc dicere cœperimus, continuo patefacimus, quia sicut nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum statuit, ut luceat omnibus, qui in domo sunt; sic & Dominus noster Jesus Christus illos clarificando miraculis in mundo, quos secum vivere, & gloriari facit in cœlo, ut qui per adoptionem facti sunt filii Dei, præveniente gratia pateat illos hæredes esse regni, quod promisit Deus diligentibus se. Paulo igitur ante nos in episcopatu Tullensi, unde nutu Omnipotentis, & omnia suo arbitrio disponentis, non ullis meritorum nostrorum profectibus ad apostolicam sedem translati sumus, fuit episcopus nomine Gerardus, qui duo talenta, intellectum, & operationem a cœlesti patrefamilias accipiens, divinam legem, quam medullitus intellexit, sic opere adimplere studuit, ut fieret dignus accipere illam desiderabilem a Deo salutationem: *Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra gaudium Domini tui*. Sic enim Domini sui talenta erogavit, sic animas lucratus est, verba salutis prædicando, & opere, quod prædicabat, exercendo, ut geminatam Domino suo pecuniam præsentaret, & sibi æterna beneficia cumularet. Lumbos sibi præcinxit, castitatem servando, lucernas in manibus portavit exempla bonæ operationis aliis præbendo. Expectavit Dominum suum a nuptiis sanctæ ecclesiæ non dormiendo, sed vigilando prima, secunda, tertia vigilia, anxius ad ejus aspectum, secundum illud, quod quotidie psallebat: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima ad te Deus. Sitivit in te anima mea, quam multipliciter, & caro mea*. At quia sic semper animo suspirabat ad Deum, ejus virtute comitatus angelicam ducens vitam, quotidie Christum in pauperibus ad mensam suam suscipiens, quotidie piis actibus insistens, nec docendo, nec agendo, nisi quod sanctum & Deo gratum esset, multis effulsit miraculorum prodigiis sanctitati ejus testimonium perhibentibus; unde adhuc plures testes existunt: quod & idem post mortem carnis cum Christo Domino nostro spiritu vivens, & glorians, sæpe operatus est, & sæpe adhuc curans diversos languores, diversasque infirmitates. Quamvis autem venerabile corpus ejus multis, ut diximus, hactenus coruscaret miraculis, & ipse in numero sanctorum divino sit deputatus judicio, nondum tamen in catalogo sanctorum sortitus est humana corroboratione numerum, quod Dei miseratrix clementia nobis servis suis reliquit agendum, ubi ad culmen ascendimus apostolicum. Residentibus ergo nobis Romæ in synodo in ecclesia Salvatoris cum multis coepiscopis nostris circa sexto nonas Majas, relatum est auribus nostris ab Udone Tullensi præposito, eadem nocte ipsum Gerardum in visione apparuisse cuidam venerabili monacho, nomine Albizoni, qui synodo intererat, quem ipse Udo nimiis precibus constrinxerat exorare Dominum ostendere sibi cujus meriti esset apud Deum ipse domnus Gerardus, qui tot miraculorum radiis emicabat. Videbatur ergo illi ipsum adsistere sibi, quem numquam corporaliter viderat, etiam nomen ejus audierat, & dicere se ipsum Gerardum esse, pro quo Deum decreverat exorare. Ad quod ille gavisus, sedulo sciscitari cœpit, an esset apud Deum in numero sanctorum, cui læto vultu respondit, proculdubio se esse cum Deo, dignumque ac justum fore eos honorari in terris ab omnibus, qui honorantur in Cælis ante Deum ab Angelorum agminibus: quam visionem ipsi ore proprio divulgavimus in synodo, exponentes ipsius domni Gerardi vitam venerabilem, conversationem mirabilem, miraculorum multitudinem, efficaciam divinæ virtutis ad corpus ejus exuberantem. Et sequenter sanctam synodum interrogavimus, si deberet ut sanctus venerari, & sanctus deinceps nominari. Ad quod cuncti tam archiepiscopi, quam episcopi, tam abbates, quam clerici, ac laici, quorum utrorumque magna erat multitudo, quasi uno ore clamaverunt ipsum domnum Gerardum virum esse sanctum, adeo inter sanctos numerandum, nominandum, & ve-

ANNO CHRISTI 1050.

venerandum pro eo quod vivens in carne te- A stantibus miraculis vir sanctus extitit, & carne exutus qualis in mundo fuerit, in cælesti beatitudine positus mundo quotidie eisdem miraculis innotescit. Decrevimus igitur sic annuente, & laudante synodo, ut ex hoc sanctus habeatur, & sanctus colatur VIII. Kal. Majas tam Leuchæ sicut S. Mansuetus, & S. Aper, quam ubique terrarum sicut cæteri sancti, cujus sancti venerabile corpus per nos ipsos cupimus transferre, & digno loco in altari proprio collocare ad laudem, & gloriam D. nostri Jesu Christi, qui ideo factus est pro nobis homo, ut non solum salvaret eos a peccatis, sed etiam conferat eis præmium beatitudinis, & mansionem in Cœlis, ubi ipse cum Patre & Spiritu sancto vivit, & B regnat per sæcula sæculorum Amen.

NOMINA SANCTORUM PATRUM,

Qui præscriptæ synodo interfuerunt.

Dominicus patriarcha Gradensis
Alinardus archiepiscopus Lugdunensis
Leodegarius Viennensis archiepisc.
Hugo Bisuntinus archiepiscopus
Huncbertus Siciliensis archiepisc.
Hildebrandus Capuensis archiep.
Petrus Consanus archiepisc.
J Senensis episcopus
Johannes Portuensis archiep.
Wido Volaterrensis episc.
Crescentius Silvæ candidæ episcopus
Johannes Velletrensis episcopus
Johannes Hostiensis episcopus
Johannes Savinensis episcopus
Johannes Tiburtinus episcopus
Benedictus Salernitanus episcopus
Leo Gagetanus episcopus
Atto Camerinensis episcopus
Johannes Sicinensis episcopus
Adalbero Metensis episcopus
Obizo Pisensis episcopus
Heinricus Populonis episcopus
Atenuleus Fesulanus episcopus
Crescentius Cerensis episcopus
Azo Centum-Cellensis episcopus
Gerardus Reatinensis episcopus
Bonizo Tuscalanensis episcopus
Johannes Suanensis episcopus
Gerardus Rosellanus episcopus
Theodericus Orbiensis episcopus
Harduinus Fanensis episcopus
Herimannus Castellanus episcopus
Herimannus Corbinensis episcopus
Aldredus Wigradensis episcopus
Leo Murensis episcopus
Masio Montis-viridis episcopus
Bonus Petroinensis episcopus
Bernardus Pataviensis episcopus
Walterus Veronensis episcopus
Heinricus Spoletanus episcopus
Isembardus Theanensis episcopus
Petrus Buturnensis episcopus
Atto Marsicanus episcopus
Leo Soranus episcopus
Benedictus Berulensis episcopus
Azo Folinensis episcopus
Altigrimus Immolensis episcopus
Gerardus Florentinus episcopus
Fridericus Genuensis episcopus
Gozfredus Constantiensis episcopus
Mainus Redonensis episcopus
Hugo Nivernensis episcopus
Isembaldus Pictavensis episcopus
Arnolfus Sanctonensis episcopus
Arduinus Tudertinus episcopus
Hugo archidiaconus ecclesiæ Romanæ
Petrus ejusdem ecclesiæ diaconus, & etiam cancellarius, & bibliothecarius
Sicco primicerius ipsius ecclesiæ
Richardus abbas S. Benedicti
Hugo abbas Cluniacensis
Airardus abbas S. Pauli
Johannes abbas S. Sabæ
Reinerius abbas S. Bonifacii
Johannes abbas S. Laurentii
Bonactus abbas S. Johannis
Richerus abbas S. Juliani
Liudfridus abbas S. Vincentii
Gozfredus abbas de Vergeliaco
Walerandus abbas S. Vitoni
Gerevinus abbas S. Richeri
Viventius abbas S. Januarii
Leo abbas S. Cornelii
Martinus abbas S. Blasii
Felix abbas S. Andreæ
Richardus abbas S. Ragneberti
Dudo abbas S. Mariæ
Perenesius abbas S. Salvatoris
Agino abbas S. Silvestri
C Adam abbas S. Isaac
Teuzo abbas S. Petri
Viventius abbas S. Januarii
Willelmus abbas S. Apollinaris
Wido abbas S. Severi
Liuzo abbas S. Mariæ
Albricus abbas S. Zenonis
Johannes abbas S. Salvatoris
Bonactus abbas S. Salvatoris
Lætus abbas S. Angeli
Stephanus abbas S. Thomæ
Rodulfus abbas S. Petri.

In hac pariter synodo ab objectis accusationibus sese purgavit Guido Mediolanensis archiepiscopus, & iterum commota lis est D de ordine sedendi in concilio Romano. Pontificis enim dexteram ambiebant Mediolanenses, quibus æmulos se opponebant Ravennatenses. Decisum pro Mediolanensibus asserit Landulphus senior Hist. Mediol. l. 3. cap. 3. his verbis: *Ea tempestate D. Guido Romæ apud Romanum Pontificem Leonem, ipsoque Leone consilium* (concilium) *multis cum episcopis regente, qui antea Papiæ synodum celebraverat* (anno scilicet præcedenti 1049.) *accusatus est. Qui cum magnifice multis sapientibus Clericis, ac strenuissimis militibus honoratus accusationes quasi plumbo ipso in consilio* (concilio) *multis, & diversis rationibus oppugnasset, & cunctas canonibus,* E *aliisque argumentis inimicorum callidas superasset insidias, ecce subito suis altercationibus domesticis, & archiepiscopi Ravennatis asserentes, quod Ravennas archiepiscopus a dextero latere apostolici super Mediolanensem sedere semper deberet, bellum gravissimum ortum est, quo peracto Deo annuente ecclesia Ambrosiana per Guidonem sedem ipsam viriliter devicit, & religiose hodie, & semper tenebit.*

Cur

ANNO CHRISTI 1050.

Cur vero synodum hanc, in qua S. Gerardus Tullensis episcopus in Sanctorum album relatus est, ad annum 1050. retulerim, fecit auctoritas Wiperti, qui in vita S. Leonis IX. asserit in posteriori synodo, post Albas celebrata, S. Gerardo honores sacros decretos fuisse. Synodus post Albas prior anno 1049. altera vero 1050. convenit. Insuper ex Actis Tullensium episcoporum constat post peractam solemnem illam viri sancti consecrationem Tullenses sacra ejus lypsana A transferenda solemni pompa suscepisse, id vero actum die dominca XII. Kal. Novembris, quod sane annum 1050. indicat, ac demonstrat, eo ipso anno post Albas consecrationem illam ad concilium praecedentis anni 1049. pertinuisse, cum nulla succurrat ratio, cur translatio ad biennium translata fuerit. Quae dicta sint tum adversus eos, qui eam consecrationem ad concilium anni 1049. cum Mabillonio referunt, tum pariter in illos, qui ad annum 1053. cum Labbeo rejiciunt.

AD CONCILIUM VERCELLENSE

Anno 1050. Kalendis Septembris celebratum

ADDITIO.

An. 1050. *Concilii Vercellensis actis injuria temporis intercidentibus, supplevit Labbeus, ea congerens, quae de illo apud authores scripta reperit. Eo consilio nos addimus Bullam Leonis IX. Papae ad Petrum abbatem Massiliensem S. Victoris, quam in ea ipsa synodo datam Pontifex idem testatur. Vulgavit illam P. Martene Anecdot. tom. 1. pag. 171. ex quo huc transfertur.*

BULLAE LEONIS PAPAE IX.

Ad Petrum abbatem Massiliensem S. Victoris.

Sedis apostolicae protectionem, & abbatiam Valentinensem S. Victoris ei concedit.

LEo episcopus servus servorum Dei, Petro abbati monasterii S. Victoris Massiliensis martyris, & omnium apostolorum, tuisque successoribus abbatibus, perpetuam in Domino salutem.

Convenit apostolica moderamini pia religione pollentibus benivola compassione succurrere, & petentium desideriis, congruum impertiri suffragium. Ex hoc enim lucri po- D tissimum praemium a conditore omnium Deo in sydereis coetibus promerebitur, si venerabilia loca nostris temporibus ad meliorem fuerint, Deo juvante, cultum perducta, & a laesione pravorum hominum protecta. Quia vero tu, dilectissime fili, cum ad synodum nostram Vercellensem venisti, tutamen nostrae apostolicae defensionis, privilegium monasterio tuo, quod proprie est S. Petri, supplici devotione a nobis postulasti: inclinati precibus tuis, per hujus nostrae apostolicae praeceptionis seriem praedictum monasterium S. Victoris Martyris, omniumque apostolorum, cui tu praeesse meruisti, ut liberum ab omni humana conditione, & jugo consistat, pro eo quod sub jure sancti Petri positum, libertatem meruit adipisci, nostra apostolica authoritate semper esse decernimus quin etiam interdicimus, ne quicquam molestationis, quicquam violentiae, aut rapi- C nae in rebus ejusdem monasterii, & etiam cellis nominatim, sacrilega manu committere audeat. Concedimus etiam ipsi vestro monasterio abbatiolam quamdam, sancti Victoris nomine, apud Valentinam civitatem sitam, quam nobis in ipsa synodo ipsius civitatis episcopus *Pontius* manibus nostris reddidit, & per omnia refutavit, tunc usque injuste detentam ab abbate S. Theodosfredi ex tempore desolationis monasterii sancti Victoris. Statuentes apostolica censura, ne ulla unquam hominum persona, cujuscumque potestatis vel conditionis, cujuscumque sexus, & aetatis, contra hanc nostrae apostolicae auctoritatis defensionem venire praetentet. Quod si ausus fuerit, nostri cuspide anathematis transverberatus erit usque ad dignam satisfactionem. Qui vero se ab hac praesumptione custodierit, benedictionem a Domino Deo consequatur, & aeternae vitae particeps efficiatur.

Data VII. Idus Septembris per manus Petri diaconi bibliothecarii, & cancellarii sanctae apostolicae sedis anno Domini ML. Leonis noni papae II. indictione IV.

CO-

COYACENSE CONCILIUM

E ſchedis Luſitanis reſtitutum, anno 1050. celebratum.

PRÆFATIO LUSITANI EXSCRIPTORIS.

An. 1050. Ex appendice in adnotationes ad Pagium anno 1050. Tom. VII. pag. 684. edit. Luc.

POſtquam Eminentiſſimus Baronius Tom. XI. Annalium anno 1050. ex MS. codice Ovetenſis Eccleſiæ Coyacenſe concilium publicavit, omnes conciliorum collectores, qui dictum concilium in ſuis collectionibus inſeruerunt, exemplar Baronii ſunt ſecuti. Cardinalis de Aguirre, qui alium codicem in Toletana eccleſia invenit, ubi dictum concilium extabat, collatum cum exemplari a Baronio publicato vulgavit tom. 3. concilior. Hiſpan. pag. 209. & ſeq. additis variantibus lectionibus ex MS. codice Toletano. Et in eodem tom. 3. pag. 212. ex MS. codice monaſterii S. Facundi publicavit quinque priora capita ejuſdem concilii vernaculo ſermone Hiſpano antiquo, prout expreſſa, & concepta fuerunt in eodem concilio. Nunc autem idem concilium multis ab aliis exemplaribus diverſum, & ſicut apparet, plus quam alias integritati reſtitutum, exhibemus ex MS. codice eccleſiæ Conimbricenſis, quatuorcentis annis antiquiore, ut ex charactere, & notis apparet, qui fol. 218. ſic habet.

In æra milleſima nonageſima tertia. In nomine Domini, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Temporibus ſereniſſimi, atque regis principis domini Fredinandi, & conjugis ſuæ Donæ Sanciæ Reginæ, editum eſt hoc decretum in concilio.

In unum cum omnes epiſcopi conveniſſent: Petrus videlicet Lucenſis Metropol. (1) ſimiliter & Troylani Obetenſis; Creſconius Urienſis, & Apoſtolicæ ſedis; Cyprianus, Legionenſis; Didacus, Aſturiacenſis; Miro (2) Palentinæ; Gomice; Calagrotitanus; Joannes, Pampilonenſis; Item Gomice, Ocumenſis; (3) Ciſnandus Portugalenſis (4) cum omnibus abbatibus, reſidente jam prædicto principe ſuper flumen Stolla urbe Cogranca pro corrigendis ac dirigendis regolis, vel tramitibus eccleſiæ, ut mos eſt antiquorum patrum, ac ſumendis tramitibus.

(1) Deeſt in aliis exemplaribus.

(2) In aliis exemplaribus vocatur *Syrus*.

(3) In aliis exemplaribus dicitur *Viſoenſis*.

(4) Deeſt in aliis exemplaribus

Agnoſcitur, & omnibus vobis cognitum manet ſecundum quod ab anteceſſoribus noſtris, & hic collaudatum eſt a præſentibus, & conſtitutum; atque ordinatum fuit, qui obedientes apoſtolicis, & canonicis documentis ſic præceperunt: Ut omnis homo ex toto corde & mente in cunctis actibus ſuis magis Deo ſerviret, quam voluntatibus vanis. Nunc vero in præſens amplius proficiſcentes, peccato, quo erant obduratæ aures noſtræ, ne audiremus legem, & ne audiremus Apoſtoli doctrinam, neque quod hi ſacri canones docent, ſed involvebamur in peccatis noſtris quotidie, propter quod multa mala venerunt in terras. Ob hanc rem juſſimus (5.) ut omnes in unum coadunati audiatis quid concilium hoc præmoneat, forſitan aliquibus rebus bonis innovatis, faciamus aliquid boni, propter quod a Domino mereamur a peccatis abſolvi; ait enim Apoſtolus, poteſt enim, ut ſi quis timens Deum fuerit, ſenioris verbo ſtatim obedit, ſi, & ad principum juſſa, aut ſeniorum pro rebus temporalibus ſæculi hujus accommodamus auditum, & facimus quod jubent; quare pro ſalute animarum noſtrarum rebelles ſumus, & pertinaces, ut non audiamus, de quo nos præmonet Scriptura ſacra? Hic quidem præcipimus, ut hoc concilium, quod per omnem orbem terrarum regni noſtri ſtatutum eſt obſervemus, aſpeximus etenim & vidimus nefanda miracula, quantam eſuriem, inediem, peſtilentiam, cladem, & magnam inediem propter peccata noſtrà retro actis annis in terra noſtra paſſi ſumus.

(5) A quo & qua auctoritate ſit hoc concilium convocatum, colligi nequit ex hac præfatione, neque etiam cui referendum ſit verbum *juſſimus &c.* Nam licet infra ex verbis *Hic quidem præcipimus &c.* liceat conjectari fuiſſe hoc concilium a rege convocatum, ex aliis verbis ejuſdem præfationis apparet, Regem ſolummodo conſenſiſſe, & epiſcopi, ſeu Metropolitanus Lucenſis præſes hic loquitur tamquam de actione mere eccleſiaſtica, & a rege independente.

Et ideo timentes atque tabeſcentes illam vocem, quam Dominus per Moyſem filiis Iſrael locutus eſt dicens: Si nolueritis, & non audieritis me, addam correptiones veſtras centuplum, & conteram ſuperbiam, & duritiem veſtram; fruſtra ſeminabitis ſementem, & non reddam fructus ſuos; conſumetur incaſſum robur veſter, nec proferet terra ſementem, nec arbores poma præbebunt; comedetis, & non ſaturabimini. Nam ibidem in eodem loco ſic ait: Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluviam temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur; apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem, & edetis panem veſtrum in ſaturitate.

Decr. I.

Nos autem epiſcopi ſuperius nominati (6), conſentiente Fredinando rege, & Sanctia regina ſtatuimus, ut in noſtris ſedibus teneamus canonicam vitam, & miniſterium eccleſiæ ſanctæ pro poſſibilitate noſtra impleamus.

6. In aliis exemplaribus rex videtur principalis diſponens, hic jubent epiſcopi de conſenſu regis, quod eccleſiaſticis regulis magis conſonum eſt. Nota hic quod omnis hæc præfatio deſit in aliis exemplaribus.

Decr. II. Hoc decretum multum differt ab aliis vulgatis.

Deinde ſtatuimus, ut omnia monaſteria noſtra ſecundum poſſibilitates ſuas adimpleant ordinem ſancti Iſidori, vel S. Benedicti, & nihil habeant proprium niſi per licentiam ſui epiſcopi, aut ſui abbatis; & ipſi abbates ſuis epiſcopis ſint obedientes. Sic ſancti canones docent, & nullus eorum recipiat monachum aut fratrem alienum, niſi per proprium abbatis mandatum. Si quis autem hoc decretum violare præſumpſerit, anathema ſit.

Decr. III. In hoc decreto plures inveniuntur diſpoſitiones, quam in aliis editis.

Item tertiam monitionem ſtatuimus, ut omnes eccleſiæ, quæ in unaquaque Paroquia habentur, in ſuorum epiſcoporum jure permaneant, & clerici nullum inde ſervitium laicis faciant, niſi ſua voluntate, & ſuorum epiſcoporum juſſione, & ipſæ eccleſiæ ſint integræ, & non diviſæ inter presbyteros, & habeant miniſtros presbyteros, diaconos, libroſque de toto anni circulo, & cum ornamento eccleſiaſtico, ita ut non ſacrificent cum calice ligneo, vel fictili. Veſtes presbyterorum ſint ſuperpilitium, amictus, alba, ſinctorium, balteum, ſtola; mani-

nipulum, & casula. Vestes diaconorum sint amictus, alba, & stola. Subtus calice sit patena, & desuper lineum corporale. Omnis altaris ara sit lapidea, & ab episcopis consecrata, ostia vero ex frumento electo sine alia mixtura, & sine sale, & tota sit sana & integra. Vinum etiam sit purum, & mundum; ita ut inter vinum, & ostiam, & aquam sit trinitas significata. Illi vero presbyteri, qui ministerium ecclesiæ funguntur, habeant vestimenta usque ad tallos. Armis bellicis non utantur; semper coronas apertas habeant, & barbas radant. Mulieres secum extraneas in domo non habeant, nisi tantum matrem, aut amitam, sororem, aut materteram, aut mulierem probatam, & omnes indutas nigra veste, tam in corpore, quam in capite. & dent fidejussores, ut nec de eis, nec per eas ullum adulterium fiat. Et infra dextros ipsius ecclesiæ laici cum fœminis non habitent, nec jus aliquod possideant. Doceant autem filios ecclesiæ, & infantes, ut simbolum, & orationem dominicam memoriter teneant. Si quis tamen presbyter aut diaconus hujus nostri decreti violator extiterit solidos sexaginta suo episcopo persolvat, & gradu ecclesiastico careat.

Decr. IV. Differt hoc decretum ab aliis editis.

Quarto vero titulo statuimus, ut omnes abbates, presbyteri, sicut sacri canones præcipiunt, adulteros, incestuosos, sanguimixtos, fures, omicidas, maleficos, & qui cum animalibus se coinquinaverunt, ab ecclesia ejiciant, sed primitus ammoneant eos, ut sint filii ecclesiæ, & convertantur, & tunc si pœnitentiam agere dignam noluerint, separentur ab ecclesia, & a communione.

Decr. V. Hoc decretum disponit, plus quam in editis.

Quinto autem capitulo statuimus, sabbatho paschæ, & pentecostes ut baptismus generaliter adimpleatur, & sic nullus infans ante hos terminos baptizetur nisi infirmitas coegerit. Ipsique infantes baptizati ante episcopum adducantur, & chrismate perunguntur. Abbates vero tales monachos adducat ad ordinandum, qui perfecte, & memoriter teneant totum salterium cum hymnis, & canticis, & bene instructi adducantur ad ordinandum mediata quadragesima, & mediato augusto. Monachi ad nuptias non eant, nisi tantum ad benedicendum. Laici quoque ad exequias mortuorum non veniant; sed qui eas fecerint, vocent presbyteros, diaconos, pauperes, & debiles, qui non habeant unde retribuant.

Decr. VI.

Sexto autem capitulo admonemus, ut omnes christiani die sabbato advesperascente ad ecclesiam concurrant. Die autem dominica matutinas, & missam, & omnes horas audiant. Opus servile non exerceant. Et non faciant iter nisi orationis causa, vel sepeliendi mortuos, aut visitandi infirmos, aut regis exercitum, aut propter Sarracenorum impetum, & Normannorum incursum. Et nullus christianus, aut christiana cum Judæis ausus sit in domum manere, aut cum eis cibum sumere. Si quis hanc institutionem fregerit, per septem dies pœnitentiam agat. Quod si pœnitere noluerit, si major persona fuerit, per annum integrum communione careat. Si inferior persona fuerit, centum flagella accipiat.

Deest in editis.

Decr. VII.

Septimo quoque ammonitionis titulo hæc forma servetur; ut omnes comites, & infantiones imperantes terræ, & regales villici per justitiam subditos regant, & pauperes non opprimant, & in judicio testimonium non accipiant, nisi testimonium illorum, in quorum præsentia facta esset causa, vel culpa noscitur, vel quam qui propriis oculis eam viderint, & auribus audierint, quod si falsi testes convicti fuerint, illud supplitium subeant, quod in libro Judicum de falsis testibus est constitutum.

Decr. VIII.

Octavo autem capitulo mandamus, ut in Legione, & in suis terminis, & in Gallæcia, & in Asturias, & in Portugale sicut in decretis Adefonsi principis est constitutum pro omicidio scilicet, rause, sagione, vel per omnes suas exactiones, sicut in diebus suis, ita in diebus nostris permaneat firmum; & in castella sicut in diebus Avi nostri Sanctionis ducis.

Decr. IX. In editis legitur *veritates*

Item nono capitulo mandamus, ut ecclesiasticas hæreditates triennium non includat, sed unaquæque ecclesia, sicut canones percipiunt, & sicut lex Gotica mandat, omni tempore suas hæreditates recuperet, & possideat.

Decr. X.

Decimo vero titulo præcipimus, ut de terris, & vineis in contemptionem positis, ille, qui eas laboraverit, colligat fruges, vel fructus, & postea habeant veritatem super radicem.

Decr. XI.

Undecimo titulo statuimus, ut omnes sextas ferias christiani homines jejunent, & more quadragesimæ hora congrua cibo se reficiant, & laborent suos labores.

Decr. XII. Differt ab editis in aliquibus, & quo ad modum.

Duodecimo autem titulo præcipimus, ut quilibet homo, qui ad ecclesiam confugerit, tam cum homicidio, aut cum qualibet causa, aut cum quolibet damno, non sit ausus qui eum persecutus fuerit, illum exinde violenter abstrahere, sed sicut lex gotica docet extra mortis periculum faciat ipse debitor quantum ei jussum fuerit, & nullus homo sit ausus amodo, ut infra dextros ecclesiæ qui sunt XXX. & unum passus violenter ingrediatur, aut raptor, aut contumeliosus existat, quod qui fecerit anathema sit, & centum solidos cogatur exolvere.

Decr. XIII. In hoc decreto aliqua desunt quæ in editis inveniuntur.

Tertio decimo titulo, ut omnes tam majores, quam inferiores veritatem & justitiam regis non contemnant. Sed sicut in diebus Adefonsi principis fideles & veraces ei persistant, & talem veritatem faciant ei, qualem in ipsis diebus prædicto regi Alfonso fecerunt, & in castella talem veritatem faciant castellano regi domino Fredinando, & suis filiis, ac nepotibus, qualem fecerunt illi duci domino Sanctio, & ille talem veritatem faciat eis, qualem illis fecit pater suus comes dominus Sanctius.

AD SYNODUM PARISIENSEM

Anni, ut adscribitur a Labbeo 1050.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

An. 1050. DE anno, quo habita est synodus ista Parisiensis ita differui in nota ad Pagium ad annum 1050. 15. Non Durandus tantummodo, sed & author brevis chronici Elonensis, vulgati Anecdot. Martenii tom. III. col. 1396. synodi hujus Parisiensis meminit, sed illam cum anno 1051. componit; scribit enim ad annum illum: *Quidam Berengarius Andegavensium archidiaconus de Corpore, & Sanguine Domini absurdam, & reprobam quæstionem concitavit; unde Parisius invitatus, congregata Synodo non venit; sed detecta ejus fallacia, reus condemnatus est.* Ex his certum annum hujus concilii, quem Durandus a Pagio laudatus silet, intelligimus (quantum tamen Author ineuntis sæculi decimi tertii fidem meretur); & Pagius in eo assignando nonnihil exorbitasse deprehenditur.

AD SYNODUM ROMANAM

Anni 1051.

ADDITIO.

Querimonia Joannis Sabinensis episcopi contra Farfenses monachos in synodo Romana

Anno 1051.

An. 1051. Ex Chron. Farfens. Rer. Ital. Script. t. II. P. II. p. 581.

AUdiat Dominus & totius regni . . . . . moderator æquissimus, vel primæ sedis episcopus, audiatque cuncta hæc sancta synodus, percipiatque justam proclamationem, quam facio super abbatem Pharphensem, a quo multas & passus sum, & patior injurias. Est quædam ecclesia in honore S. Michaelis Archangeli sita in monte, qui dicitur Tancia, videlicet in episcopatu meo, quæ juris mei episcopatus est, cujus altaris auctor, & dedicator creditur fuisse Silvester beatissimus hujus almæ sedis episcopus; super quod altare non est veritus abbas ille ausu temerario maceriam addere, & supra tanti consecratoris violatam consecrationem missas per monachos suos cantare, nullo vel faciente, vel jubente episcopo. De ecclesia autem illa, nescio per quem datorem, medietatem obtinet ecclesia sanctæ Mariæ, cujus ipse abbas est; medietatem vero alteram episcopatus possidet meus. Sed ex his medietatibus inter me, & abbatem Hugonem, talis obligatio facta est, ut semper in tempore quadragesimali, & in mense Majo meus ibi cum suo minister sedet; cæteris vero temporibus solus suus ibi sedet minister, a quo tria xenia in anno haberem. Et si umquam abbas ille, aut aliquis successor ejus aut venderet alicui, aut donaret, aut propter beneficium, aut quoquo modo, ipsius ecclesiæ medietatem suam: tunc ad meam, meorumque successorum deveniret proprietatem. Et si ego, vel aliquis successor meus de medietate ipsius ecclesiæ, quæ est mei episcopatus, aliquid tale fecissem: tunc ipsa medietas ad abbatis deveniret proprietatem. Et ecce domnus ipse abbas in his omnibus cecidit, quia neque ministerium meum ita tractavit, ut decuit, neque promissa xenia misit; sed medietatem suam duabus Dei ancillis dedit. Arsit prædicta ecclesia una dierum, & post combustionem duxit ille episcopum Siphoniensem, & me nolente, & nesciente, consecravit eam. Cum vero una dierum sciret, me iturum fore ad quemdam locum, mei senioris jussione implenda, paravit adversus me insidias, & tales, ut si me posset, occideret, aut si non posset, domum, in qua ipse noctu jacerem, incendio concremaret. Cujus nefariæ adinventionis extitit author Petrus monachus, qui dicitur de Laurentio, & cum eo Datus de Uberto, Teuzo de Berizo, Albertinus Adulterinus, Barocco, Petrus Castellanus, Raino de Crescentio, Follia Joannes Ferrarius, Rainaldus de Guidone presbytero, & Azolinus. Unius denique mei archipresbyteri silvam incidit ob hoc, quod meum fidelem illum cognovit, quæ non minus valuit, quam centum libras. Cœpit quemdam servientem meum, & quia dixit, se meum esse, abstulit ei equum, & omnia vestimenta ejus. Præterea decimas omnes, quæ mihi pertinent, necnon & partem meam de bonis mortuorum, ubicumque valet, contendit, maxime tamen in Bucciniano, & Vulpiano. His & aliis ab eo abbate pressus adversitatibus, proclamo me super illum, quærens misericordiam vestram, ut non sinatis ecclesiam meam, immo tam vestram, quam meam, tantis adversitatibus gravari, tantisque molestiis molestari, sed potius liberata a perturbationibus tanti perturbatoris, grates inde maximas Deo reddamus, & vobis.

ANNO CHRISTI 1053.

His ita recitatis, quæsitum est ab advocato domini abbatis, ut domnus Papa, sancta synodo concedente inducias permitteret ad singula quæ Sabinensis episcopus conclamaverat, verius & subtilius investigandum, & respondendum. Tunc benigna largitione permissum est. Aderant autem ibidem utriusque partis amici veraciores, & pacifici scrutatores, qui ipsas res canonice indagantes, retulerunt domno Papæ, quod per legem, vel sacros canones judicare vellet, ne ambæ partes in detrimentum gravissimum devenirent, videlicet propter violationem & destructionem altaris, & reliquiarum ejus, quas auferre idem Sabinensis episcopus præsumpsit, & propter deprædationes, sive incendia, quæ postmodum domni abbatis militum exercitus fecit. Nam proprietas ecclesiæ pro acquisitione, & authentica professione antiquior, & anterior per omnia inventa est hujus nostri monasterii fuisse. Hoc summus præsul certius discernens, litem ipsam, proutcumque potuit, sedare fecit, & edidit monasterio huic mirabile privilegium suæ piæ confirmationis de omnium hujus monasterii bonorum acquisitionibus liberrime possidendis. Denique post longum tempus nostris scilicet diebus ita vidimus, & audivimus referentem, & certissime testantem quemdam Rom. episc. nomine Petrum jam nimis vetulum, qui Romæ morabatur apud sanctum Vincentium juxta ecclesiam sanctam beati Petri apostoli, omnia, ut supra diximus, coram se examinata, & diffinita fuisse, & privilegium sic editum.

AFRICANUM CONCILIUM forte CARTHAGINENSE

Pro vindicando Carthaginensis Ecclesiæ primatu

Anno circiter 1053. *celebratum.*

An. 1053. S. LEO IX. in epistola ad Petrum, & Joannem Africanos episcopos commemorat, laudatque *concilium, quod, ait, jussi a nobis de rebus ecclesiasticis habuistis.* In eo forte asserta est authoritas Carthaginensis episcopi, quem *totius Africæ metropolitanum* & pontifex ipse agnoscit, & ambo illi episcopi cum universo forte Africano concilio vindicaverunt adversus temerarios ausus Gumermitani episcopi, qui concilia sibi indicenda, & episcopos per Africam consecrandos contendebat. Cum tamen concilium Africæ universæ audis, ne repræsentes tibi in mente ea frequentissima concilia Africana vetera ex ducentis & eo amplius episcopis collecta; asserit enim idem S. Leo in epistola ad Thomam Africanum episcopum *in tota Africa vix quinque episcopos* tunc *superesse*. Eo redactus erat olim gloriosus, tunc miser Africanæ ecclesiæ status. Cum vero epistola hæc ad Thomam indicet aliam epistolam ad Petrum & Joannem Episcopos, in qua de synodo fit mentio, eademque ad Thomam epistola consignetur die *XVI. Kal. Januarii Indictione VII.* id est anno 1053. ejusdem temporis, & priorem illam ad Petrum, & aliam ad Joannem esse constat; unde & de concilii tempore conjectura deducitur.

AD SYNODUM ROMANAM IV.

Sub S. *Leone IX. anno* 1053. *celebratam*

ADNOTATIO CRITICA.

An. 1053. ROmanæ huic synodo duo assignat Labbeus tom. XI. pag. 1451. Venet. edit. adscriptionem scilicet S. Gerardi Tullensis episcopi in album sanctorum, & definitionem controversiæ de limitibus diœcesis inter Gradensem, & Aquilejensem Patriarchas, de qua ait Labbeus in epistola secunda Zenonis noni ad Thomam Africanum episcopum. Verum quæ de S. Gerardo narrat, ad synodum anni 1050. pertinere in additione ad synodum ejusdem anni demonstravi. Sententia vero in lite duorum patriarcharum ad synodum hujus anni 1053. spectat; sed hujus mentio non quidem in epistola ad Thomam, at potius in epistola ad episcopos Venetiæ, & Istriæ occurrit.

AD

AD PSEUDO - SYNODUM CONSTANTINOPOLITANAM

Sub Michaele Cerulario anno 1054. celebratum

ADDITIO.

Pseudo-synodi hujus acta ex Allatii dissertatione de libris ecclesiast. Græcor. accepta Labbeus in collectione sua recitat. Omisit synodicas literas, quas Michael Cerularius de rebus a se in eo concilio gestis ad Orientales patriarchas dedit. Quam scripsit ad Petrum Antiochenum patriarcham Græce & Latine exhibet Cotelerius Monumentor. Eccles. Græcæ Tom. II. pag. 162. & hic repræsentatur.

ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ

ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ Κηρουλλαρίου πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην Πέτρον.

Οὐ παύεταί ποτε τῶν καθ' ἡμῶν ἐπιβουλῶν καὶ τῶν κατά του ἀνθρωπίνου γένους ὁ πονηρὸς μηχανημάτων, μακαριώτατε· ἄλλοτε ἄλλας ἐπεγείρων τῷ βίῳ τὰς συμφορὰς, καὶ μυρία καθεκάστην τὰ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀνακινῶν ἐφευρέματα, κατασείειν τούτοις πάντως ἡμᾶς καὶ καταβάλλειν ἐκμηχανώμενος. καὶ ἄλλοτε μὲν ἄλλας, μυρίας δὲ πάντως, καὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς, τὰς τρικυμίας τῷ βίῳ ἐπήγειρε. νῦν δὲ ὅτε καὶ τὰ τῶν αἱρέσεων ἐκποδὼν γεγόνασι σκάνδαλα, καὶ αἱ τῆς ὀρθοδοξίας πηγαὶ ἀφθόνως καὶ δαψιλῶς εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης διαῤῥέουσι πέρατα, ἄνδρας τινὰς ἀποτροπαίους καὶ δυσσεβεῖς, καὶ τί γὰρ οὐκ ἄν τις ἀσεβῶν τούτους ἐξονομάσειεν; ἀπὸ τῆς ἑσπερίου μοίρας, εἰς τὴν μεγαλόπολιν ταύτην συνήλασεν, αἰτίαν μὲν τῆς αὐτῶν ἀφίξεως σκηψαμένους, τὸ παρὰ τοῦ Πάπα ἀποσταλῆναι, ἀλλὰ ταῖς τοῦ Ἀργυροῦ δολεραῖς ὑποθήκαις καὶ συμβουλαῖς, εἴς τε τὴν βασιλίδα πόλιν ἀφικομένους, καὶ μεγάλων σκανδάλων ἀφορμὰς, κατά τε ἄλλων, καὶ κατὰ τῆς εὐσεβείας αὐτῆς δοῦναι σπουδάσαντας.

Τοὺς μὲν ἄλλους δόλους, καὶ τὰς δυστρόπους καὶ περιέργους αὐτῶν μηχανὰς, καὶ ὡς ἃ ἐπεφέροντο πρός τε ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὸν κραταιὸν καὶ ἅγιον ἡμῶν αὐτοκράτορα γράμματα, πεπλαστευμένα ἐτύγχανον, τῆς τῶν σφραγίδων ἐπιβουλῆς καὶ παραποιήσεως διαῤῥήδην ἐπελεγξάσης τὴν πλάστευσιν, τί ἂν καὶ διηγοίμην; ὃ δὲ τῇ μὲν τάξει τελευταῖον, τῷ δὲ μεγέθει τῆς κακίας καὶ πονηρίας πρωτεῦόν ἐστι, τοῦτο διὰ γραφῆς παραστήσω τῇ σῇ τελειότητι.

Ὡς γὰρ καὶ τὴν ἄφιξιν δολερὰν ποιησάμενοι, καὶ τὰ γράμματα πλαστευσάμενοι ἐφωράθησαν, καὶ ἄλλους δὲ λόγους ὑπεροψίας καὶ θράσους μεστοὺς κατὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπηγορεύοντο· παρ' ἡμῖν μὲν διεφθάρθαι τὸ ὀρθόδοξον, καὶ τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου, ἀλλὰ μὴ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι λεγόμενον· παρ' ἑαυτοῖς δὲ, ὑγιὲς εἶναι διατεινόμενοι τοῦτο καὶ ἀπαράθραυστον. ἐκόμπαζον δὲ, καὶ ὡς ἐπὶ διορθώσει τῶν ἡμετέρων οὐκ ἐπὶ διαστροφῇ τῶν οἰκείων ἀφίκοντο· ἡμεῖς μὲν τὴν αὐτῶν συντυχίαν παρῃτησάμεθα καὶ τὴν ἔντευξιν· διά τε τὸ ἀμεταθέτως ἔχειν αὐτοὺς τῆς δυσσεβείας, πεπεῖσθαι· καὶ ὅτι ἄνευ τῆς σῆς μακαριότητος, καὶ τῶν ἄλλων ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, περὶ το-

SANCTISSIMI MICHAELIS

Archiepiscopi Constantinopolitani novæ Romæ ac Oecumenici Patriarchæ, Cerularii, ad Petrum Patriarcham Antiochenum.

I. Numquam Diabolus absistit insidiis contra nos, & machinis adversus genus humanum, beatissime; sed subinde varias in vitam excitat calamitates, ac innumera quotidie contra homines commovet commenta, per ea omnino nos quassare ac dejicere moliens. Et interdum quidem alias, plane vero infinitas, diversisque temporibus, procellas vitæ immisit. Nunc vero postquam tum Hæreseon amota sunt scandala, tum orthodoxæ fidei fontes copiose & ubertim ad fines terræ diffluunt; homines quosdam exsecrandos, impios, & quo non eos piorum quispiam appellaverit nomine, ab Occidente in magnam hanc propulit civitatem: qui quidem adventus sui causam prætexerunt, a Papa missos se esse; verum Argyri dolosis suggestionibus consiliisque ad imperialem urbem venerunt, ubi ingentium scandalorum caussas tam in aliis quam adversus ipsam pietatem dare conati sunt.

II. Ac eorum quidem dolos alios, cum machinationibus perversis ineptisque, quid attinet enarrare? Utque litteræ quas ad nos & ad potentem sanctumque nostrum Imperatorem detulerunt, confictæ exstiterint, sigillorum fraude & adulteratione palam figmentum convincente. Quod autem ordine postremum est, magnitudine malitiæ ac nequitiæ primum, id scripto repræsentabo perfectioni tuæ.

III. Postquam deprehensi sunt fraudolentam fecisse profectionem, literasque finxisse; varios quidem sermones superbia, & confidentia plenos adversus rectam fidem addiderunt; a nobis depravatam esse orthodoxiam, cum in aliis, tum in eo quod Spiritum Sanctum asseveremus a solo Patre, non autem etiam a Filio procedere; apud se vero hoc sanum permanere ac firmum pertendentes. Jactanter etiam dixerunt se profectos ad nostrorum correctionem, non ad perversionem suorum. Et nos quidem eorum colloquium congressionemque detrectavimus; tam quod certi essemus illos ab impietate dimoveri non posse; quam quia sine beatitudine tua, cæte-

terisque sanctissimis Patriarchis, hujusmodi A de rebus verba cum legatis Romanis commovere, putavimus & omnino indignum esse, & consuetudini, quæ superioribus temporibus in hujusmodi obtinuit, contrarium, ac minime conveniens.

IV. At illi, qui majus quid prioribus vellent temerario consilio audere, & posterioribus prima superare, scripturam contra nos deposuerunt in mystica magnæ Dei ecclesiæ mensa; alia quædam eorum impietatis exponentem deliramenta, quæque tandem subiicit anathemati omnem ecclesiam orthodoxorum, quod qui in ea sunt nolint barbas instar Latinorum radere, nec dubitent oblationem sumere a presbyteris conjugatis; ad hæc panem fermentatum offerant; item in B symbolo nostræ fidei non dicant, Spiritum sanctum a patre, Filioque procedere, sed a solo Patre.

V. Cæterum præstitisset, impiam hanc scripturam igni fuisse traditam, nec ad nostrum omnino venisse conspectum. Id autem tunc non contigit, propterea quod palam (coramque omnibus hebdomadariis subdiaconis, & quibusdam aliis deposita fuerat. Sed & de iis, qui sic adversum nos, seu potius adversum Orthodoxos omnes, in magna Dei ecclesia blasphemarant, ultionem sumere, indecens duximus; ne Romanis scandalorum daremus occasionem. Inter alios enim, qui legationis primum locum tenere videbatur, C cancellarium Romanæ ecclesiæ, & consobrinum Regis, ac Papæ seipsum appellabat. Interim tamen eodem jure ipsamque contra nos blasphemiam, & eos, qui impiam adversus Orthodoxos scripturam exposuerant, in magno secreto jussu imperatoris, subdimus anathemati: plurimum quidem post scripturæ illius suppositionem adhortati eos, ut in conspectum nostrum venirent, atque tam aliis ea contentis, quam sancti symboli depravationi renunciarent. Postquam autem recusarunt, ipsique sibi manus violentas illaturos se comminati sunt, si ultra hac in re molestia afficerentur, ad anathema in eorum blasphemiam censuimus esse progrediendum. D

VI. Atque hæc sunt, quæ in nos malus machinatus fuit. Quæ sermone communicamus cum tua perfectione. Primo quidem, quod ejusdem contumeliæ nobiscum particeps sis. Persuasum quippe habemus te nostram loco tuæ ducere. Secundo vero, quoniam recta doctrina, cujus firmum præsidium es, ac propugnator inexpugnabilis, non mediocriter probro affecta est, atque blasphemiis impetita per impios homines. Ad hæc, ut eorum, quæ acciderunt notitiam, scientiamque plenam adeptus, si forte a Roma ad te literæ hisce de rebus advenerint, responsionem considerate des, dignam magnanima, experientissima, ac divinissima mente tua. E

VII. Porro epistolas istas ad beatissimos patriarchas, omnino consimiles huic ad sanctitatem tuam missæ, quia neminem religiosorum, fideliumque invenimus, qui deferret iis, ad quos scriptæ sunt, tuæ misimus perfectioni; quo ad illos transmittas per aliquem pium, qui ad loca illa proficiscetur. Præterea propriis literis, admonebis, atque excitabis eos, ut zelum divinum pro

τούτων λόγοις πρὸς οὗτοὺ τοποτηρητὰς τῆς Ρώμης ἀνακινεῖν, καὶ ἀνάξιον ὅλως, καὶ τῇ κατὰ τοὺς ἄνω χρόνους ἐν τοῖς τοιούτοις κρατησάσῃ συνηθείᾳ ἐναντίον καὶ ἀκατάλληλον ἐνομίζομεν.

Ἐκεῖνοι δὲ καὶ μεῖζόν τι τῶν προτέρων βουληθέντες νεανιεύσασθαι, καὶ τοῖς ὑστέροις ὑπερβαλέσθαι τὰ πρῶτα θελήσαντες, γραφὴν καθ' ἡμῶν ἐν τῇ τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας μυστικῇ τραπέζῃ ἀπέθεντο· ἄλλα τέ τινα τῆς αὐτῶν δυσσεβείας διεξιοῦσαν ληρήματα, τελευταῖον δὲ καὶ πᾶσαν τὴν τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαν, ὡς μήτε τοὺς πώγωνας παραπλησίως τῶν ἐν αὐτῇ τοῖς Λατίνοις βουλομένων ξυρᾶν, μήτε μὴν διακρινομένων μεταλαμβάνειν προσφορᾶς ἀπὸ πρεσβυτέρων γεγαμηκότων, ἀλλὰ καὶ ἔνζυμον ἄρτον προσφερόντων, καὶ ὡς ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς ἡμετέρας πίστεως μὴ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι λεγόντων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑποβάλλουσαν ἀναθέματι.

Τὸ μὲν οὖν ἄμεινον ἦν, κατακαυθῆναι τὴν ἀσεβῆ ταύτην γραφὴν, καὶ μηδ' εἰς ὄψιν ἡμῶν ὅλως ἐλθεῖν. ὡς δὲ τότε οὐ γέγονε, διὰ τὸ καὶ φανερῶς καὶ ἐπ' ὄψει ἄλλων τινῶν καὶ τῶν ἑβδομαρίων πάντων ὑποδιακόνων, ἀποτεθῆναι αὐτήν· ἀλλὰ μὲν τοὺς οὕτω καθ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων πάντων, ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ βλασφημήσαντας, ἀμύνεσθαι, ἀπεικὸς ἐνομίσαμεν· ὡς ἂν μὴ σκανδάλων τοῖς ἐν Ρώμῃ δοίημεν ἀφορμήν· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ ὁ πρωτεύειν ἐν τῇ τοποτηρήσει δοκῶν, καγκελλάριον τῆς ἐν Ρώμῃ ἐκκλησίας καὶ ἀνεψιὸν τοῦ ῥηγὸς καὶ τοῦ Πάπα ἑαυτὸν ἀπεκάλει. τέως δὲ τῷ αὐτῷ δικαίῳ αὐτήν τε τὴν καθ' ἡμῶν βλασφημίαν, καὶ τοὺς τὴν ἀσεβῆ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐκθεμένους γραφὴν, προστάξει βασιλικῇ ἐν τῷ μεγάλῳ σεκρέτῳ, ὑπεβάλομεν ἀναθέματι· πολλὰ μὲν μετὰ τὴν τῆς γραφῆς ταύτης ὑπόθεσιν, περὶ τοῦ εἰς ὄψιν ἡμῖν ἐλθεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τῇ διαστροφῇ τοῦ ἁγίου συμβόλου ἀποτάξασθαι παραινέσαντες· ὡς δὲ οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλὰ καὶ διαχειρίσασθαι ἑαυτοὺς εἰ μὴ παύσονται περὶ τούτου ὀχλούμενοι διηπείλουν, εἰς τὸ κατὰ τῆς αὐτῶν βλασφημίας συνείδομεν χωρῆσαι ἀνάθεμα.

Καὶ ταῦτα μὲν ἅπερ καθ' ἡμῶν ὁ πονηρὸς ἐσκαιώρησεν. ἀνακοινοῦμεν οὖν τοὺς περὶ τούτου καὶ τῇ σῇ τελειότητι. πρῶτον μὲν, ὡς τῆς αὐτῆς ὕβρεως ἡμῖν κοινωνῶν. * τὴν γὰρ τὴν ἡμετέραν τίθεσθαί σε πειθόμεθα. δεύτερον δὲ, ὡς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, οὗ πρόβολος στερρὸς καὶ πρόμαχος ἀκαταμάχητος εἶ σὺ, παροινηθέντος παρὰ τῶν δυσσεβῶν καὶ βλασφημηθέντος οὐχ ἥκιστα. ἔπειτα δὲ, ὡς ἂν τῶν προβάντων ἐσχηκὼς εἴδησιν καὶ κατάληψιν ἀκριβῆ, εἴ ποτέ σοι περὶ τούτων ἀπὸ Ρώμης ἀφίκοιντο γράμματα, ἐσκεμμένως καὶ τῆς σῆς μεγαλεπιβόλου καὶ θειοτάτης διανοίας ἀξίαν τὴν ἀπόκρισιν δῷς.

Τὰ δὲ πρὸς τοὺς μακαριωτάτους πατριάρχας ταυτὶ γράμματα, ἰσοδυναμοῦντα κατὰ πάντα τῷ πρὸς τὴν σὴν ἁγιωσύνην ἀπεσταλμένῳ, μὴ εὑρόντες τινὰ τῶν εὐλαβῶν καὶ πιστῶν δι' οὗ ταῦτα τοῖς πρὸς οὓς ἐγράφησαν πέμψαι, τῇ σῇ πεπόμφαμεν τελειότητι· ὡς διαπορθμεύσης αὐτοῖς ταῦτα διά τινος εὐλαβοῦς τῶν πρὸς τοὺς τόπους ἐκείνους ἀφικνουμένων, πρὸς οὓς ἀπεστάλησαν. πρὸς δὲ, καὶ * οἰκείας γραφῆς, παραινέσεις καὶ παραθήξεις αὐτοὺς ζῆλον ἔνθεον ἀναλαβεῖν

περὶ

ANNO CHRISTI 1055. 1056.

περὶ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος καὶ τῆς ἀμωμήτου καὶ εἰλικρινοῦς ἡμῶν πίστεως, καὶ ἴσως εἴγε περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ πεπραγμένων ἐρωτηθεῖεν, ἁρμόζουσαν πρὸς αὐτοὺς καὶ λεγομένην ὡς δεδήλωται, ποιήσασθαι τὴν ἀπόκρισιν.

Περὶ δὲ τοῦ πρὸς τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην Ἀλεξανδρείας ἡμετέρου γράμματος, καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων ἐγράψαμεν· ὡς ἂν εἴπερ αὐτὸς δυσχερῶς τυχεῖν σχοίης πρὸς αὐτὸν ἀποστεῖλαι τὴν γραφὴν, αὐτὸς ταύτην πρὸς τὴν ἐκείνου διαβιβάσει μακαριότητα· καὶ νῦν μὲν κατεπειγομένου τοῦ γαμβροῦ τῆς ἁγιωσύνης σου πρὸς τὴν ἐξέλευσιν, ἐν ἐπιτόμῳ καὶ κατὰ πάροδον τὰ πεπραγμένα διεξήλθομεν. μετὰ δὲ τοῦτο πλατύτερον, καὶ σαφέστερον, εἴγε δεήσει, ἐπιστείλομεν πρὸς σὲ περὶ τούτων· ἀποστείλαντες καὶ αὐτὸ τὸ καθ' ἡμῶν ἀποτεθὲν ἔγγραφον, ἐν τῇ μυστικῇ καὶ θείᾳ τραπέζῃ. καὶ μαθήσῃ ἐκ τούτου, τὸ διάστροφον τούτων περὶ τὴν πίστιν· καὶ ὡς ἀμαθίας πάσης καὶ ἀγροικίας, πολλῷ δὲ κ'πεῖν, ἀναισθησίας καὶ ἀφροσύνης πεπλήρωνται.

Ὁ κύριος ἐν ὑγείᾳ διαφυλάξαι τὴν σὴν τελειότητα, εὐχομένην ὑπὲρ ἡμῶν.

A recto dogmata, & inculpata finceraque nostra fide affumant, utque fi forte de iis, quæ Romæ gefta funt, interrogati fuerint, conveniens ad eos, dictumque, ficut declaravimus, dent refponfum.

VIII. De noftris autem ad fanctiffimum Alexandriæ patriarcham literis, etiam ad fanctiffimum Jerofolymor.patriarcham fcripfimus; quo fi ipfe nancifci non potueris facilitatem illas mittendi, ipfe ad ejus beatitudinem dirigat. Et nunc quidem urgente profectionem fuam fanctitatis tuæ genero, paucis verbis, ac obiter quæ evenerunt enarravimus. Poftea vero, fi neceffe fuerit, fufius, apertiufque fcribemus iis de rebus, necnon mittemus fcriptum, quod adverfus nos depo-B fitum fuit in myftica, divinaque menfa. Ex quo difces iftorum in fide perverfitatem; quodque omni imperitia & rufticitate, immo, ut verius dicatur, ftupore, ac dementia conferti fint.

Dominus in profpera valetudine confervet perfectionem tuam, orantem pro nobis.

VICTOR PAPA II.

Sedit ab anno 1055. ufque ad annum 1057.

ARELATENSE CONCILIUM

Anno circiter 1055.

Celebratum.

An. circ. 1055.

BErengarius Narbonenfis vicecomes in querimonia fua de Guifredo archiepifcopo Patribus concilii Tolofani anni 1056. exhibita, quam legas apud Labbeum Tom. XII. pag. 16. Venet. edit. narrat fe anathemati devotum a Guifredo Narbonenfi archiepifcopo, ad patres fynodi Arelatenfis adverfarium illum fuum provocaffe; fed illo recufante fiftere fe judicio fynodi, hinc coactum fe afferit, ut ad Romanum pontificem appellaret. En verba Berengarii, ex quibus Arelatenfe concilium exculpitur: *Ego Berengarius queror ad Legatos fummi pontificis* (in concilio Tolofano refidentes; nempe, ut Ba-C luzius in notis ad hanc querelam interpretatur, ad Raimbaldum Arelatenfem, & Pontium Aquenfem) *& ad cunctos epifcopos, & abbates, quoniam ad fynodum Arelati conabar oftendere. Sed quoniam nihil profuit, ad domnum apoftolicum, ideo libens mittere curavi.* Ex his, de tempore concilii hujus Arelatenfis conjectura ducitur. Cum enim hæc reclamaret Berengarius apud fynodum Tolofanam anni, ut Baluzius in notis *ibid.* cenfet 1056. ab anno 1055. Arelatenfis hæc fynodus, proxime ante appellationem ad fedem apoftolicam celebrata, haud multum diftat.

AD CONCILIUM APUD S. ÆGIDIUM

Anno ut fertur 1056.

habitum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA

An. 1056. circ.

EPocham concilii apud S. Ægidium cum anno 1056. a Labbeo compofitam, mendofam arguit novus editor Galliæ Chriftianæ tom. I. pag. 554. hoc planiffimo argumento. Synodus ifta die *pridie nonas Septembris*, ut ex actis liquet, habebatur, eidemque inter cæteros, adfuit Bernardus Lutevenfis Epifcopus. Sed anno 1056. idibus Se-D ptembris, ideft poft dies novem concilio Tolofano, adfuiffe legimus Roftagnum Lutevenfem. Quomodo intra fpatium adeo breve Lutevenfis epifcopus obiiffe, & poft requifitum metropolitani affenfum cæterifque præftitis, fucceffor dari Lutevenfibus potuit? Melius igitur alii concilium hoc in annum 1050. referunt.

AD

AD ROMANUM CONCILIUM

A Victore papa II. anno 1057. habitum,

ADDITIO.

An. 1057. *SUb Victore papa II. Romanum quoddam concilium ex literis Stephani papæ IX.* A *erutum Labbeus commemorat; ſed vix quidquam aliud tangit præter nomen & indicium conjuncti epiſcopatus Marſorum, quem prædeceſſores ſui olim ſciderant in duo. Neſcio an mihi fauſtioribus avibus occurrerit bulla Victoris II. qua Vvinimanno archiepiſcopo Ebredunenſi, quem in ſua provincia electum Victor pontifex conſecravit, jura omnia epiſcopatus ſui expedita bulla confirmavit. Porro bullam hanc datam judico in Romano hoc concilio anni 1057. cujus rei indicio mihi ſunt nomina plurium Italorum epiſcoporum, quæ pontificis illius literis ſubjuncta ex chartario Ebredunenſi proferunt Galliæ Chriſtianæ auctores noviſſime tom. III. pag. 178. append. Annus documento huic ſubjectus cum adſcripta indictione concilio congruunt. Menſis diſcrepat; nam hic eſt Julius menſis; concilium vero Aprili menſe convenit. Facile tamen oppoſitio conciliatur; nam documentum illud Galliæ Chriſtianæ pontificiæ bullæ eadem ſcripturæ ſerie jungit decretum cleri Ebredunenſis, quo epiſcopum ſuum jam conſecratum a Victore papa, & impetratam ab eo pontificiam bullam agnoſcit & excipit. Huic decreto, non vero bullæ convenit data illa temporis* nonas julii anno tertio pontificatus domini papæ Victoris II. indictione X. *Tum ſuccedunt nomina Italorum epiſcoporum* qui interfuerunt, & corroboraverunt *hæc ſcripta; nempe bullam; neque enim veroſimile eſt, Italos hoſce epiſcopos decretum illud Ebredunenſium, quo Vvinimannum conſecratum jam a pontifice excipiunt, auctoritate ſua confirmaſſe. Ita ergo rem totam concipio. Electus a clero Ebredunenſi Vvinimannus Romam petiit, ibique a pontifice conſecratus concilio interfuit, atque in eo bullam impetravit a pontifice, quam concilii patres ſubſcriptione ſua roborarunt; ſtatimque ad ſuos reſtitutus literas illas cum cæteris conſecrationis ſuæ documentis clero exhibuit, a quo novo decreto hæc omnia admiſſa ſunt.*

PRIVILEGIUM VICTORIS PAPÆ II.

VVinimanno archiepiſcopo Ebredunenſi conceſſum.

Victor epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto confratri & coepiſcopo VVinimanno, & per eum ſanctæ Ebredunenſi eccleſiæ & ſucceſſoribus ipſius canonicè promovendis in perpetuum.

SAnctæ Romanæ & apoſtolicæ ſedis apicem ideo ſuper gentes & ſuper regna in E principe apoſtolorum ſuorum Petro conſtituit univerſitatis Dominus, ut evellat & deſtruat, & plantet, & ædificet in nomine A ipſius. Siquidem donec ſancta ejus eccleſia in toto terrarum orbe diffuſa temporalitatis mutabilitati ſubjacebit, variis & continuis defectuum & profectuum ſuorum viciſſitudinibus, velut luna ſuis menſtruis, alternabitur, ut ſine intermiſſione deprehendatur in ea, quod induſtrius hortulanus debeat evellere, vel plantare, & quod ſapiens architectus deſtruere, vel ædificare. Unde, nos, nullo noſtro merito, ſed ſolo divinitatis nutu in ſanctæ, & univerſalis eccleſiæ ſpecula præcellentes, & varios ejus ſucceſſus proſpectantes, inter alia ipſius diſcrimina animadvertimus, Ebredunenſem eccleſiam, primo quidem incurſione & pervaſione B Saracenorum, ſecundo autem receptione & poſſeſſione transfugarum & indiſciplinatorum; deinde longa oppreſſione paſtorum ſuorum immo mercenariorum, & quod pejus eſt Simoniaca hæreſi, & mutua occiſione debacchantium proſtratam miſerabiliter & corruptam, quondam religione & opibus mirabiliter evectam, & integram, cujus omnimodæ deſolationi & defectioni præcordialiter compatientes, te cariſſime confrater & coepiſcope Winimanne præfatæ eccleſiæ archiepiſcopum & rectorem pro vitæ merito, & ſapientiæ doctrina ordinavimus & conſecravimus ſecundum electionem cleri & populi, ad petitionem quoque reli- C gioſorum principum & ad ſuggeſtionem venerabilium primatuum circumjacentium provinciarum. Quorum unanimis ſententia extitit, ut ſi Ebredunenſi eccleſiæ recuperatio aliqua quæreretur, ab illa matre, ſcilicet eccleſia Romana, quæ prius illo B. Marcellinum prædicatorem, & pontificem direxerat, prædicator & pontifex repoſceretur. Itaque ſecundum quod tua devotio poſtulavit, ſibi privilegium noſtræ apoſtolicæ auctoritatis ad corroborationem ſui archiepiſcopatus, in rudi & indiſciplinata eccleſia vix nomen ipſum nudum pene retinente, & parietinas ſuas jam demonſtrante, inclinati precibus tuis, præſentis anni decima indi- D ctione hac noſtra decretali pagina concedimus & confirmamus tibi Ebredunenſem diœceſim in integro, & ad archiepiſcopalem ſedem baſilicam dominæ noſtræ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ principalem, cum omni ſua antiqua & juſta pertinentia, in baptiſmalibus eccleſiis, capellis, monaſteriis, cimiteriis, poſſeſſionibus, villis, caſtellis, paſcuis, agris, vineis, ſylvis, aquis aquarumve decurſibus, piſcariis, domibus, mancipiis, colonis, peculiis, & cum omnibus omnino rebus, mobilibus, & immobilibus, vel ſe moventibus, ſibi juſte pertinenti- E bus, tam eas, quas modo quiete & legaliter poſſidet, quam illas, quas deinceps collatione fidelium, ſeu redditione vel emptione

ne, aut qualibet ratione acquirere poterit. Confirmamus quoque tibi omnium ecclesiarum totius tuæ diœcesis decimas, primicias, oblationes tam vivorum quam defunctorum, judicia clericorum, & cuncta ecclesiastica officia, ut ex dispositione tua secundum canonicam sanctionem pendeant. Pariter quoque suffraganeorum tuorum consecrationem, debitam subiectionem, & reverentiam seu obedientiam, necnon ad concilium agendum convocationem & auctoritatem, secundum omne jus quod metropolitanis suis suffraganei canonice debent, salva in omnibus sanctæ Romanæ, & apostolicæ sedis, ut dignum est, auctoritate. Præterea hujus modi nostri privilegii tenore concedimus & confirmamus tibi usum sacri pallii secundum antiquam consuetudinem prædecessorum tuorum, qua consueverunt eo uti in subscriptis solemnitatibus juxta privilegia nostrorum antecessorum illis indulta antiquitus, scilicet in die sancto Paschæ, in die ascensionis Domini, in die sancto Pentecostes, in nativitate Domini nostri Jesu Christi, in epiphania Domini, in cœna Domini, in assumptione Beatæ Mariæ semper virginis, in natalitiis omnium apostolorum, in festo omnium sanctorum, in festivitate S. Marcellini præfatæ civitatis Ebredunensis archiepiscopi, in dedicatione principalis basilicæ B. Mariæ semper virginis, in consecratione episcoporum, in ordinatione presbyterorum & diaconorum, sabbatis jejuniorum, & quatuor temporum, & in consecrationibus novarum & principalium basilicarum. Quin etiam ad supplementum beneficentiæ apostolicæ atque archiepiscop. insigne, crucis dominicæ vexillum ubicumque jus in parochia tua, & in parochiis suffraganeorum tuorum concedimus & sancimus, apostolicæ authoritatis privilegio bajulari ante te. Porro pallio sacro ita te uti volumus, ut diligenter atque vigilanter perpendas quod tuæ fraternitati immineat agendum; usus illius scilicet inter alia, ut carnem tuam crucifigendo cum vitiis & concupiscentiis, stigmata J.C. cum Paulo apost. in corpore tuo portes, & semper mortificationem illius in pectore & scapulis circumferas; non ad aliquod ostentationis tuæ & singularis excellentiæ indicium, sed ad demonstrandum causa commemorationis & imitationis ovibus tibi commissis Salvatoris nostri venerabile signum, qui ineffabili pietate ovem centesimam in humeris suis reportavit. Demum igitur omnibus suprascriptis, apostolicæ sedis auctoritate, per hoc nostrum privilegium tuæ dilectioni concessis, & confirmatis, eadem apostolica auctoritate interdicimus ne temere obviet, aut contradicat aliquis. Si quis autem, quod non optamus nefario ausu præsumpserit huic nostro decreto in aliquo contraire vel refragari, sive sit ecclesiasticus, clericus aut laicus, servus, aut liber, magna vel parva persona, sciat se anathematis vinculo innodatum, & cum diabolo, ejusque atrocissimis ministris, atque cum Juda traditore, nisi forte prius resipuerit, æternæ gehennæ suppliciis deputandum. At verò quisquis pio intuitu observator in omnibus extiterit hujus nostri apostolici constituti, benedictionis gratiam a misericordissimo domino nostro multipliciter consequatur & vitæ æternæ possessor efficiatur. Amen.

Civitas Ebredunensium metropolis
Civitas Dignensium
Civitas Solingensium *al.* Solinensium
Civitas Rigomagensium
Civitas Samasiensium *vel* Saniciecium
Civitas Glannatina
Civitas Semelenentium, idest Nicentium
Civitas Veciencium, *al.* Vensiontium
Civitas Antipolis idest Grassensis.

Antiqua auctoritate sanctorum prædecessorum nostrorum clerus & populus Ebredunensis eligimus, laudamus, & corroboramus Winimannum archiepiscopum in sede archiepiscopali Ebredunensi, præcipiente summo pontifice, & universali papa Victore, confirmante Willelmo, Bertrando, & Gaufredo, seu Pontio Diensi comite, ita ut præsideat & regat omnes ecclesias supradictæ civitatis, sicut scriptum est in privilegio, quod Dominus papa Victor illius consecrator auctoritate Romana sibi contulit, cum decimis, & primiciis, sicut expedit archiepiscopo tenere & disponere. Si quis autem hoc decretum infregerit, nisi ad satisfactionem venerit, sciat se damnatum & anathematizatum: fiat, fiat, amen. Datum...... nonas julii per manus Araboli diaconi anno tertio pontificatus Domini papæ Victoris secundi indictione decima. Humbertus dictus cardinalis episcopus sanctæ ecclesiæ Silvæcandidæ; Fridericus cardinalis S. Chrisogoni, Arnoldus Aretinus episcopus. Giraldus Florentinus episcopus. Ludovicus Nucerinus episcopus, Ermannus Castellensis episcopus, Litgrinus Popiliensis episcopus, Johannes Senensis episcopus, Gregorius Vercellensis episcopus, Cimibertus Taurinensis episcopus, Guido Egobinensis episcopus, cum quibus Velitrensis episcopus, Fesulanus episcopus, Pisanus episcopus, Pistoriensis episcopus, omnes hi interfuerunt, & corroboraverunt hæc supra scripta. Deo gratias, amen.

ANNO CHRISTI 1057.

STEPHANUS PAPA IX.

Sedit ab anno 1057. usque ad 1058.

STEPHANI PAPÆ IX.

DECRETA.

Apud S. Petrum Damiani in epistola ad Cunibertum epistolar. lib. IV. epist. III. pag. 172.

CUm papa Stephanus, qui zeli Phinees æmulabatur ardorem, omnes clericos Romæ, qui post interdictum papæ Leonis incontinentes extiterant, de conventu clericorum, & choro ecclesiæ præcepisset exire; ut quamquam relictis fœminis per pœnitentiæ se lamenta corrigerent, tamen quia sancto viro inobedientes fuerant, & de sacrario ad tempus exirent, & celebrandæ missæ licentiam de cætero non sperarent.

AD FONTANETUM SYNODUS

Anno 1057. habita.

VEnetus Labbei editor Synodi cujusdam Novariensis, Pagio indicante, ex Landulphi junioris historia cap. VIII. acceptæ, meminit. Coactam illam a Guidone Novariensi episcopo scripserat Pagius, & ex illo Venetus collector, qui tamen rectius in titulo Guidonem illum Mediolanensem antistitem adpellat; reipsa enim Mediolanensium sacris C præerat. Accuratius aliquid de hac ipsa provinciali synodo tradidit antiquior Landulpho juniore Arnulphus alter Mediolanensis historicus lib. III. cap. XI. Rer. Italic. Tom. IV. pag. 24. quem tamen caute legendum moneo, cum ea scriberet quo tempore incontinentibus & simoniacis sacerdotibus adversus S. Arialdum, & socium ejus Landulphum favebat: *Factus est synodalis præsulum multorum conventus in loco, qui dicebatur Fontanetum*; (in Diœcesi Novariensi, qui hodie pariter veterem appellationem retinet) *ubi cum triduo spiritualibus vacarent negociis, illorum* (Arialdi, & Landulphi) *præstolantes adventum, visum est omnibus temeritatem tantam* (utriusque) *anathemate justo fore multandam. Factumque est ita. Quæ omnia floccipendens Landulphus, cum vereri debuerat, magis extollitur. Ex hinc conviciatur episcopis, præcipue Metropolitano, furens solos sævit in Clericos, arguens illos suæ suorumque perditionis, laicos vero fovebat ut fratres &c.*

SYNODUS ROMANA

Sub Stephano papa IX.

Anno 1058. celebrata.

An. 1058. NEminem mihi refragaturum arbitror, si concilium quoddam agnoverim in D sequenti Stephani IX. bulla, quam pro immunitate Cleri Lucani concessam Muratorius ex pluteis Lucani archivii vulgavit Antiquit. Ital. Tom. V. pag. 974. Quorsum enim id decrevisse pontifex asseruerit una cum episcopis ibidem recensitis, nisi tacita innuens, id se in concilio statuisse, & e concilii sententia literas illas suas dedisse.

Si cui vero arduum sit concilium exculpere ex monumento, in quo de concilio ne vocula quidem, illum profecto Concilium quoddam a Stephano IX. coactum admittere coget authoritas Chronici Vulturnensis Rer. Italic. Tom. IV. pag. 514. ubi sermone instituto de Landone clerico, qui a Capuanis per pecuniam acceperat ecclesiam *sancti Vincentii de Capua*, Monachis per summam injuriam ereptam; quare addit scriptor Chronici illius *Vocatus* Lando *ad Synodum a domno papa Stephano ire contempsit. Unde iidem ipsi cives Capuani cum illo excommunicati sunt.*

BULLA STEPHANI PAPÆ,

Qua Cleri Lucani immunitatem asserit.

P Stephanus episcopus, servus servorum Dei, dilectissimis in Christo filiis omnibus Sacerdotibus, Levitis, universisque sacris ordinibus, Lucæ commorantibus, seu de omnibus plebibus, clericis, acolithis, subdiaconibus, diaconibus, presbyteris, suburbanis Lucensis episcopatus, & omnibus successoribus eorum in perpetuum.

Si erga fidelium laicorum ordinem, legalem consuetudinem, & decreta pietatis servare nobis convenit, multo amplius circa E clericorum gradus, qui ecclesiæ Dei fideliter ministrant, & serviunt visa æquitatis observare, & observanda confirmare debemus. Quapropter ob interventum dilectissimi coepiscopi nostri Anselmi Lucensis episcopi, simulque Benedicti Belletrinensis episcopi, & Bonifacii Albanensis episcopi, & domni Humber-

ANNO CHRISTI 1058.

berti sanctæ Rufinæ sedis episcopi, necnon Petri Lavicanensis episcopi, simulque Johannis Portuensis episcopi, necnon & domni Hildebrandi sanctæ Romanæ ecclesiæ subdiaconi, aliorumque nostrorum fidelium, per hujus nostræ præceptionis paginam constituimus, & confirmamus, sicut sacrorum canonum demonstrat auctoritas, & humanæ præcipiunt leges, sicut etiam illis ab Ottone imperatore augusto, & reliquis imperatoribus per præcepti paginam concessum & confirmatum esse videtur, ut deinceps a nulla magna parvaque persona hominum ad sæcularia judicia pro qualicumque controversia pertrahantur, vel ante sæculares judices examinentur, vel distringantur, nisi tantum ab eorum præsule. Et ut nullus in domibus B eorum aliquam invasionem facere audeat, vel molestiam præsumat inferre, vel tributum, sive redditum, seu etiam superimpositum eisdem sacerdotibus, & cunctis sacris ordinibus, a quacumque persona imponatur, vel requiratur. Et ne aliquis audeat se intromittere sine legali judicio de aliquibus suppellectilibus eorum, sive servis utriusque sexus, vel familiis, seu etiam de universis eorum colonis, necnon mobilibus, & immobilibus, arvis, cultilibus, vineis, olibetis, silvis, pratis pascualibus, seu universis hæreditatibus eorum, sive acquisitis, necnon eorum bonis, vel quicquid illis juste & legaliter pertinere perspicitur. Insuper concedimus per hoc nostrum apostolicum privilegium omnibus sacerdotibus, levitis, cunctisque sacris ordinibus jam dicti episcopatus, ut eorum advocatus non aliter nisi solus, juret

A sine ulla contradictione, sicut in sancta Romana ecclesia agitur. Et liceat eis secundum ecclesiasticos gradus quiete & pacifice vivere, & Deo servire, & sub hujus nostri privilegii defensione consistere. Ita sane juvemus, ut nullus Dux, sive Marchio, Comes, Vicecomes, Gastaldus, Curialis, Exactor, Decanus, Vocemissarius, vel etiam ulla persona hominum audeat interdicere, vel confringere hoc, quod a nobis constitutum, & confirmatum est. Si quis autem (quod non credimus) temerario ausu huic nostro apostolico privilegio contrarius extiterit, sciat se, nisi resipuerit, & dampnum, quod fecerit, emendaverit, auctoritate Dei omnipotentis, & B. Petri Apostolorum principis, ac nostra, anathematis vinculo innodatum, & a Regno Dei alienum, atque cum Juda traditore sociatum. Insuper compositurus existat auri optimi libras decem, medietatem sacro nostro palatio, medietatem illis, quibus injuria illata fuerit. Qui vero pro intuitu custos, & observator hujus nostri apostolici præcepti extiterit, benedictionis apostolicæ gratiam, vitamque æternam a Domino Deo nostro consequi mereatur in sæcula sæculorum. Amen.

Signum per manus Gregorii notarii, & scriniarii sanctæ Romanæ ecclesiæ in mense Octubrio, & indictione undecima.

C Datum Romæ per manus Humberti sanctæ ecclesiæ silvæ candidæ Episcopi, & bibliothecarii sanctæ Romanæ, & apostolicæ sedis, anno pontificatus domini Stephani noni papæ primo XV. Kalendas Novembris indictione undecima.

15 Oct

NICOLAUS PAPA II.

Sedit ab anno 1058. ad 1061.

AD EPISTOLAS NICOLAI PAPÆ II.

APPENDIX.

Nicolaus Episcopus, servus servorum Dei, VVilvvino venerabili episcopo Dorcacastrensi, suisque successoribus ibidem canonice promovendis imperpetuum.

An. 1058. Extat apud Wilkins Conc. Britan. Tom. I. pag. 315.

CUm magna nobis sollicitudine insistit cura pro universis Dei ecclesiis ac piis locis vigilandum, ne aliquam necessitatis jacturam sustineant, sed propriæ utilitatis stipendia consequantur; ideo convenit nos tota mentis integritate eisdem venerabilibus locis ut ea, quæ sua sunt stabilita permaneant providere. Igitur quia petisti a nobis, karissime fili, cum Edwardi regis legatis, atque literis nostri videlicet amici, ut per nostri privilegii paginam tuæ ecclesiæ, tibique, necnon successoribus tuis omnia perpetualiter confirmaremus, quæ præfatæ ecclesiæ juste, & legaliter competunt; suggestioni tuæ gratanter annuentes, per hujus nostræ constitutionis decretum & apo-

D stolicæ sedis liberale edictum concedimus; & confirmamus tibi, sicut supra legitur, tuisque successoribus ibidem canonice promovendis imperpetuum, quæque præfatæ ecclesiæ pertinent, tam quæ in præsentiarum possidet, vel possedit, & maxime parochiam Lindisi, ecclesiamque Stov. cum Newerca & appendiciis, quas injuste Alvricus archiepiscopus Eboracensis invasit, uti per legatorum nostrorum dicta, & per antecessorum testimonia & scripta agnovimus, quamque in futuro quocumque modo divinis, & humanis legibus adquirere poterit, scilicet prænominata ecclesia cum omnibus rebus, & possessionibus suis, ac pertinentiis mobilibus, & immobilibus, sesequeque moventibus, E castris scilicet, cassis, villis, territoriis, ecclesiis, cum primitiis, & decimationibus, cum omnibus quoque, quæ pia devotio fidelium sacris contulit sibi, vel contulerit oblationibus, pro salute vivorum, atque etiam mortuorum. Statuentes per hujus no-

ANNO CHRISTI 1058.

ſtræ apoſtolicæ ſedis, cui, Deo auctore, præſidemus, auctoritatem, & noſtri edicti inviolabilem conſtitutionem, ut neque rex, neque archiepiſcopus, ſive dux, ſive marchio, ſeu comes, aut vicecomes, nec alia ſive magna ſive perſona cujuſcumque dignitatis vel ordinis contra hoc noſtrum privilegium præſumat præfatam eccleſiam, aut te kariſſime confrater, tuoſque in perpetuum ſucceſſores de bonis ſuis deinveſtire, aut inquietare, aut aliquid ibi contra ſanctos canones conſtituere, vel ordinare; ſed ita ſicut prædicta eccleſia, quæ omnia prælibavimus, melius firmiuſve a ſuæ conſtitutionis initio tenuit, teneas, poſſideaſque, tam tu, quam ſucceſſores tui ſub conſtitutionis hujus paginæ & apoſtolica ſanctione. Si quis igitur, B quod non optamus, contra hoc noſtrum privilegium venire temptaverit, & ſicuti ab apoſtolica authoritate præceptum, ac corroboratum eſt permanere non dimiſerit, ſciat ſe anathematis vinculo innodatum, & cum Juda traditore, & Dathan, & Abyron partem habere, niſi forte reſipuerit, & digne ſatisfecerit. Qui vero pio intuitu in omnibus obſervato extiterit, cuſtodiens hujus privilegii noſtri conſtituta, ad cultum Dei reſpicientis, benedictionis gratiam a miſericordiſſimo Domino Deo noſtro conſequatur, & vitæ æternæ particeps fieri mereatur. Dat. V. Non. Maii per manus Bernardi, epiſcopi S. eccleſiæ Peneſtrinæ, anno ab incarnatione Domini MLI. anno tertio pontificatus Nicolai Papæ II. indict. XIV.

TOLOSANUM CONCILIUM

Sub Nicolao II. Papa anno incerto habitum.

Inter an. 1058. & 1061.

Quod hic exhibeo Toloſanum concilium, quamquam ex allato a Martene Vet. Mon. Tom. I. pag. 458. *documento eruitur; non eſt tamen idem cum Toloſano anni* 1056. *quæ doctiſſimi ejus ſcriptoris ſententia fuit. Diſcrimen ipſum per ſe ſentitur; nam prius illud ſub Victore II. convenit, Papæ vicarios agentibus Rambaldo Arelatenſi, & Pontio Aquenſi. Hoc vero indixit* Ugo domni Nicolai (nempe II.) apoſtolici legatus; *quem ipſum eſſe Hugonem dein epiſcopum Dienſem, ac tandem Lugdunenſem archiepiſcopum diuturna plurium annorum pontificia in Gallias legatione celebrem, Martenius opinatur. Sed refragatores habet ſcriptores omnes cum Pagio ad A.* 1075. *qui ſub Gregorio VII. primum eo miſſum judicat; quamquam ego ibidem in Notis vel ſub Alexandro II. veniſſe conjeci. Ut ut ſit, plane conſtat decretum illud, quod hic affer, Toloſanum concilium aliquod intra triennium illud, quod Nicolaus II. in pontificatu egit, poſtulare.*

DONATIO ECCLESIÆ S. SEGOLENÆ

Facta Monaſterio S. Victoris a Geraldo Amelii, & Vidiano Ermengaudi.

Notum ſit omnibus hominibus in Chriſto credentibus, quoniam percurrente ſynodali decreto, quod ab Ugone domni Nicolai apoſtolici legato atque epiſcopis, & eccleſiaſticis viris in concilio Toloſano ſtatutum eſt, concuſſa ſunt audientium corda, audientes neminem poſſe laicum ingredi cæleſtem patriam, qui hic contra præcepta canonum male invaſam poſſederit eccleſiam. C Ideoque inſpirante clementia Dei honorabiles viri Geraldus Amelii, & Vidianus Ermengaudi, in quorum poteſtatem erant quædam eccleſiæ, quarum una eſt, ubi corpus B. (a) Sigolenæ requieſcit, altera, quæ in honore B. Petri apoſtoli fuit dedicata, in qua prædicta beatiſſima Sigolena cum pluribus virginibus monaſticam vitam duxit, quæ ſunt fundatæ in comitatu Albienſi, in loco, quem dicunt ad Grava, habito ſalubri conſilio cum laicis ſupradictarum eccleſiarum, cæteriſque religioſis hominibus, decreverunt prædictas eccleſias ad priorem ſtatum reparare, &c. (*Reliqua omitto quippe quæ huc non faciunt*). Facta carta donationis III. nonas aprilis anno ab incar- D natione Domini MLXII. indictione quartadecima, regnante Philippo rege Francorum.

CON-

(a) S. Segolenæ abbatiſſæ Troclarenſis monaſterii in pago Albienſi vitam habes in appendice ad bibliothecam novam Philippi Labbei. MARTENE.

CONVENTUS MEDIOLANENSIS,

In quo clerici uxorati, & schismatici in ecclesiæ Romanæ pacem admissi sunt coram legatis apostolicis

Anno 1059. habitus.

PRÆMONITIO COLLECTORIS.

Damnati in Synodo Novariensi, seu ad Fontanetum S. Arialdus, & Landulphus, qui clericos de incontinentia, & simonia reos agebant, causam suam ad Stephanum Romanum Pontificem detulerunt; eoque interim fatis functo, res transiit ad Nicolaum II. qui legatos suos Anselmum de Badagio Mediolanensem civem ac Lucensem episcopum, cum Petro Damiani episcopo Ostiensi, & S. R. E. Cardinali eo direxit, ut turbas sopirent, errantesque in viam redigerent. Eo venientes legati celebrem cleri conventum indixerunt, in quo rem a se gestam narrat idem Petrus Damiani in epistola ad Hildebrandum archidiaconum, quam hic referendam eo libentius suscipio, quod veluti in Synodo a se coacta id totum præstitum narrat; & cum res tota sit ecclesiastica, atque maxime ætate illa celebris, neminem fore arbitror, qui me jure accuset, si inter synodos sæculi hujus reponendam censuerim. Insuper & hunc ipsum conventum synodum Ambrosianam *vocat Arnulphus lib. III. cap. XII. hist. Mediolan.*

Tempus vero rei gestæ ex eodem Arnulpho, utcumque elicitur; narrat enim provocationem ad Stephanum IX. papam interpositam fuisse, legationem vero a Nicolao II. missam; ex quo intelligis sub ipsis Nicolai crepundiis id actum. Insuper Romanam synodum anni 1059. Mediolanensi huic conventui postponit; quibus omnibus indiciis sedes Mediolanensis hujus conventus annus 1058. qui primus est Nicolai, designatur. Nunc vero ipsa S. Petri Damiani epistola promenda est.

Domino Hildebrando venerabili Archidiacono, Petrus peccator monachus sincerissimæ devotionis affectum.

Privilegium Romanæ ecclesiæ quantas habeat vires ad servandam canonicæ æquitatis, & justitiæ regulam, quantumque vigorem ad disponendam ecclesiastici status contineat disciplinam, solus ille dilucide comprehendit, qui ecclesiasticis consuevit insudare negotiis. Quod utique privilegium, qui inexpertus est parvipendit, exercitatus amplectitur. Quia sicut arma non curat, qui certamen ignorat; sic e diverso telis inhianter accingitur, qui ad reportandos ex more victoriarum titulos animatur. Armis autem privilegium Romanæ ecclesiæ non incongrue comparaverim, quia dum hæc una per cathedram beati Petri totius Christianæ religionis caput effecta, cunctis in orbe terrarum principetur ecclesiis, velut dux ante aciem fidelium cuneis fulta, ac specialis prærogativæ auctoritate munita, & evangelico mucrone veritati resistentium cervices obtruncat, & ad invictissime dimicandum totam Christi militiam in unius charitatis, ac fidei unanimitate conspirat. Hoc tu subtiliter, ut & alia multa perpendens, frequenter a me charitate, quæ suppetat omniæ, postulasti, ut Romanorum pontificum decreta, vel gesta percurrens, quidquid apostolicæ sedis authoritati specialiter competere videretur, hinc inde curiosus excerperem, atque in parvi voluminis unionem novæ compilationis arte conflarem. Hanc itaque tuæ petitionis instantiam cum ego negligens flocci penderem, magisque superstitioni, quam necessitati obnoxiam judicarem, divinitus, ut reor, actum est, ut Mediolanensem urbem, beatissimi Nicolai papæ legatione functus, adirem.

Erat enim inter clerum, & populum propter duas hæreses, Simoniacam videlicet, & Nicolaitarum, satis turbulenta seditio. Nicolaitæ autem dicuntur clerici, qui contra castitatis ecclesiasticæ regulam fœminis admiscentur. Qui plane tunc fornicatores fiunt, cum fœdi commercii copulas ineunt; tunc Nicolaitæ jure vocantur, cum hanc lethiferam pestem velut ex authoritate defendunt. Vitium quippe in hæresim vertitur, cum perversi dogmatis assertione firmatur. Quid plura? nobis digna sedis apostolicæ veneratione receptis, ac negotiis, quæ nos attraxerant, intimatis post diem alterum, factione clericorum repente in populo murmur exoritur, non debere Ambrosianam ecclesiam Romanis legibus subjacere, nullumque judicandi, vel disponendi jus Romano pontifici in illa sede competere. Nimis indignum, inquiunt, ut quæ sub progenitoribus nostris semper extitit libera, ad nostræ confusionis opprobrium nunc alteri, quod absit, ecclesiæ sit subjecta. Postremo tumultuantium clamor attollitur, ex diversis partibus ad episcopale palatium venitur: dein tintinnabula perstrepunt prægrandis æreæ tubæ, quæ illic est, tota civitas clangoribus intonatur. Intentabant mihi, ut ita loquar, omnia mortem, & ut ab amicis meis mihi sæpe suggestum est, nonnulli meum sanguinem sitiebant. Augebat autem hujus ignis incendium hoc permaxime, quia congregatis quasi ad synodum totius Ambrosianæ parochiæ clericis, ego in medio residens, sive potius præsidens, reverentissimum Mediolanensem archiepiscopum ad sinistram, prudentia quoque, ac sanctitate conspicuum Anselmum Lucensem episcopum posuisse mihi accusabar ad dexteram. Hinc porro quanta a frementi populo dici potuerint, non necesse est apicibus tradi, quod nimirum per se valet intelligi. Et revera ipse domnus archiepiscopus, mox ut nostræ est præsessionis admonitus, impiger obtulit, ultro etiam, ut si ego præciperem, in scabello, quod no-

nostris suberat pedibus, sine controversia resideret. Dicant id non simplici factum intentione qui volunt. Nos autem non hoc irritationi populi zelantis, ut fertur, adscribimus, sed apostolicæ sedis reverentiæ deputamus. Ut autem ad compendium veniam, ascendi pulpitum; ac sedato vix populo hujusmodi sum verbis exorsus.

Noverit charitas vestra dilectissimi, non me pro Romanæ ecclesiæ hac honore venisse, sed vestram gloriam quærere, vobis salutem, & gratiam, quæ in Christo est, cum eis auxilio si permittitis, providere. Quo enim pacto honore indiget parvuli hominis, quæ laudes, atque præconia ex ipsius ore sortita est Salvatoris? Quæ autem provincia per omnia regna terrarum ab ejus ditione extranea reperitur, cujus arbitrio ipsum quoque cœlum & ligatur, & solvitur? Omnes autem sive patriarchivi cujuslibet apicem, sive metropoleon primatus, aut episcopatuum cathedras, vel ecclesiarum cujuscumque ordinis dignitatem, sive rex, sive imperator, sive cujuslibet conditionis homo purus instituit, & prout voluntas, aut facultas erat, specialium sibi prærogativarum jura præfixit. Romanam autem ecclesiam solus ipse fundavit, & super petram fidei mox nascentis erexit, qui beato vitæ æternæ clavigero terreni simul & cœlestis imperii jura concessit. Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum, quo constructum est cœlum, & terra, per quod denique condita sunt elementa, Romanam fundavit ecclesiam. Illius certe privilegio fungitur, illius auctoritate fulcitur. Unde non dubium quia quisquis cuilibet ecclesiæ jus suum detrahit, injustitiam facit: qui autem Romanæ ecclesiæ privilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur; hic procul dubio in hæresim labitur: & cum ille notetur injustus, hic est dicendus hæreticus. Fidem quippe violat, qui adversus illam agit, quæ mater est fidei; & illi contumax invenitur, qui eam cunctis ecclesiis prætulisse cognoscitur.

Ut autem omissis aliis, ad id, quod nunc agitur, veniamus: non debet ignorare sancta vestra devotio, quia beati Apostolorum principes Petrus, & Paulus, sicut per suum sanguinem Romanam ecclesiam consecrarunt: ita mox inter ipsa nascentis fidei rudimenta hanc Mediolanensem ecclesiam per suos discipulos lucrati sunt Christo. Nazarius quippe martyr insignis, sicut scripturæ testantur, Petri authoritate, baptisma a Lino ejus successore suscepit: qui postmodum cum B. Celso in hac sancta urbe martyrio coronatus est. Sancti vero martyres Protasius, atque Gervasius beatum Paulum apostolum magistrum, ac præceptorem habuisse noscuntur; sicut B. Ambrosius & ipse testatur. *Isti sunt*, inquit, *qui monita mea sequuti, respuentes prædia, & divitias, secuti sunt Domini nostri vestigia*. Sicut ergo Salvator noster binos ante faciem suam discipulos misit; ita quodammodo uterque sanctus apostolus ex magisterio suo in hanc urbem prædicatores sanctæ fidei geminos destinavit. Cum ergo vestræ salutis authores ex Romanæ ecclesiæ prodierint disciplina, consequens est, juxta æquitatis ordinem, ut ecclesia Romana mater, Ambrosiana sit filia. Ut autem hic ordo inter utramque Ambrosianam videlicet, & apostolicam sedem, non noviter oriri, sed antiquitus tenuisse non dubitetur; B. Ambrosius cum hanc Nicolaitarum sordem ad multorum fœtere perniciem in hac urbe doleret, eamque per se solus coercere non posset, sedis Apostolicæ mox quæsivit auxilium: cui videlicet is, qui tunc præerat papa Siricius, tres personas, presbyterum, diaconum, & subdiaconum ad correctionem ulciscendi hujus sceleris destinavit. Cum his itaque beatissimus pontifex, quos corrigere non potuit, velut scatentem vermibus sentinam ex urbis hujus sagena projecit; unde & ipse sanctus Ambrosius in omnibus sequi se magistram sanctam Romanam profitetur ecclesiam. Scrutamini itaque scripturas vestras, & per quod vultis diligenter inquirite, & si non potestis apud vosmetipsos invenire, quod loquimur, mendacii arguite: si autem potestis, nolite veritati resistere, nolite matrem vestram crudeliter impugnare; sed ex cujus uberibus lac suxistis apostolicæ fidei, ejus semper gaudete solidis doctrinæ cœlestis dapibus recreari.

Quantum profuerit ratio reddita.

His itaque rationibus de prærogativa, & principatu sedis apostolicæ redditis, populus omnino benevolus redditur, & executurum se, quidquid injungerem, unanimiter pollicetur. Tunc nimirum liquido persensi, in ecclesiasticis causis quantum Romanæ ecclesiæ posse privilegium valeat; quamque hoc sancta tua prudentia non otiose deposcat. Quod utique Deo annuente implere studebimus, si tamen hujus rei gestæ prius ordinem digeramus. Quid multis moror? Adest clericorum perplurimus ille conventus communiter, & singillatim quisque perquiritur, vix e tanto numero quispiam promotus ad ordinem sine pretio reperitur. Erat enim genuinus, immo inordinatus ordo, & inevasibilis regula illius ecclesiæ, ut quicumque ad quemlibet ordinem, vel etiam ad episcopatum consecrandus accederet, præfixum prius absque ulla controversia canonem daret. Hic plane quot curis afflictus, quot sim cogitationum stimulis tædiatus, quot denique suspiria ex imis visceribus traxerim, facunda etiam lingua non explicat. Tam latæ siquidem diœcesis, tam nobilis urbis, omnes ecclesias sacris mysteriis profanare, quodam modo christianæ religionis videbatur eversio. Sed & litigiosum erat indulgere paucis, cum fere omnium esset culpa communis; nec legitimum videbatur diversa in eos prodire sententia, cum esset una omnibus causa. Hoc etiam nostras augmentabat angustias, quia nisi qualemcumque decisionis calculum causa ista susciperet, nisi cum magna hominum strage furentis populi se jurgia non sedarent.

De

ANNO CHRISTI 1059.

De reconciliandis hæreticis.

Tunc inter multas diſceptationes proceſſit in medium illa Innocentii papæ ſententia ab antiquioribus inventa: *Quod a multis peccatur, inultum eſt.* Illa quoque diſcretio ad memoriam rediit, quam SS. Pontifices, & authentici canonum conditores de Donatiſtis, & Novatianis, ac reliquis, qui apud diverſas hæreſes ordinati ſunt, invenerunt. Id etiam nos non præteriit, quod noſtræ memoriæ nonus Leo papa pleroſque ſimoniacos, & male promotos, tamquam noviter ordinavit. Hæc & alia plura meditantibus, & invicem conferentibus illud etiam devenit in manus, quod inſignis papa Leo I. Januario ſcripſit epiſcopo: (epiſt. III.) *Lectis*, ait, *fraternitatis tuæ literis, vigorem fidei tuæ, quem olim noveramus, agnovimus, congratulantes tibi, quod ad cuſtodiam gregis Chriſti paſtoralem curam vigilanter exequeris, ne lupi, qui ſub ſpecie ovium ſubintraverunt, beſtiali ſævitia ſimplices quoſque dilacerent, & non ſolum ipſi nulla correctione proficiant, ſed etiam quæ ſunt ſana corrumpant. Quod ne viperea poſſit obtinere fallacia, dilectionem tuam duximus commonendam, inſinuantes ad animæ periculum pertinere, ſi quiſquam de his, qui a nobis in hæreticorum, atque ſchiſmaticorum ſectam delapſus, & ſe utcumque hæreticæ communionis contagione macularit, reſipiſcens, in communione catholica, ſine profeſſione legitimæ ſatisfactionis habeatur. Saluberrimum enim, & ſpiritualis medicinæ utilitate pleniſſimum eſt, ut ſive presbyteri, ſive diaconi, aut cujuſlibet ordinis clerici, qui ſe correctos videri volunt, atque ad catholicam fidem, quam jampridem amiſerant, rurſum reverti ambiunt, prius errores ſuos, & ipſos auctores errorum damnatos ſine ambiguitate fateantur; ut ſenſibus pravis etiam peremptis, nulla ſperandi ſuperſit occaſio, ne ullum membrum talium poſſit ſocietate violari, cum per omnia illis profeſſio propria cœperit obviare. Circa quos etiam illam canonum conſtitutionem præcipimus cuſtodiri, ut in magno habeant beneficio, ſi adempta ſibi omni promotionis ſpe, in quo inveniuntur ordine, ſtabilitate perpetua maneant; ſi tamen iterata tinctione non fuerint maculati. Non hoc levem apud Dominum noxam incurrit, qui de talibus ad ſacros promovendis ordines judicavit. Quod ſi cum grandi examinatione promotio conceditur inculpatis, multo magis non debet licere ſuſpectis.* Idem quoque Leo in hæreticorum receptione Anatolio Conſtantinopolitano epiſcopo ſic mandavit (epiſt. 38.) Qui plenis ſatisfactionibus male geſta condemnant, & accuſare magis ſe eligunt, quam tueri, pacis, & communionis noſtræ unitate lætentur, ita ut digno prius anathemate, quæ contra fidem catholicam ſunt recepta damnentur. Aliter enim in eccleſia Dei, quæ corpus eſt Chriſti nec rata ſunt ſacerdotia, nec vera ſunt ſacrificia, niſi in noſtræ proprietate naturæ verus nos pontifex reconciliet, verus immaculati agni ſanguis emundet. Nec aſpere igitur communionis noſtræ gratia deneganda eſt, nec temere eſt largienda. Idem vero Aquilienſi epiſcopo ſcribens ait (Epiſt. 84. ad Nicetam). Damnent apertis promiſſionibus ſui ſuperbi erroris authores, & quod in doctrina eorum univerſalis eccleſia exhorruit, deteſtentur. Omnia decreta ſynodalia, quæ ad exciſionem ſimoniacæ hæreſeos Apoſtolicæ ſedis confirmavit authoritas amplecti ſe, & in omnibus approbare plenis, & apertis, ac propria manu ſcriptis proteſtationibus eloquantur. Illud etiam nos non aufugit, ubi Fulbertus Carnotenſis epiſcopus primati ſuo ſuper presbytero per pecuniam ordinato ex auctoritate Toletani concilii tale reperitur dediſſe conſilium. (Epiſt. 25. Leutherico archiep. Senon.) (Aliis quippe præmiſſis hoc intulit) „ Propterea, inquit, „ depoſitum non reordinabitis, ſed reddetis „ ei ſuos gradus per inſtrumenta, & per „ veſtimenta, quæ ad ipſos gradus pertinent, ita dicendo: *Reddo tibi gradum „ Oſtiarii, & te in illum gradum reſtituo &c. „ in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Noviſſime autem benedictione lætificabitis eum, ſic concludendo: „ *Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ſuper te deſcendat, ut ſis reſtitutus in ordine ſacerdotali, & offeras „ placabiles hoſtias Deo laudis pro peccatis, „ atque offenſionibus populi omnipotenti Deo, „ cui eſt honor, & gloria in ſæcula ſæculorum.* Hoc etiam noſtram memoriam non pertranſiit, quod beatus papa Gregorius Neophytis Anglis diſpenſative ad tempus conjugia canonibus interdicta, permiſit. (Epiſt. 31. lib. ult.) Apoſtolica etiam illa diſcretio nobis ad memoriam eſt reducta, quæ Gentilibus nuper converſis ad fidem nihil aliud oneris impoſuerunt, niſi ut ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione ſe tantummodo cuſtodirent. In arcto itaque poſiti, quia non poteramus mala illius eccleſiæ mera canonum authoritate corrigere, ſtuduimus ſaltem perverſis ejus uſibus finem imponere, ac gratuitæ promotionis ordinem futuris temporibus providere. Exegimus igitur ex tunc, & deinceps gratuitæ promotionis inviolabilem ſponſionem prius per monumenta literarum, deinde per manum, poſtremo per evangelicum ſacramentum. Et quidem ſponſio ſtylo digeſta, ut apud nos habetur, hic ſimpliciter tranſcribatur.

Sponſio Archiepiſcopi Mediolanenſis.

Wido divina gratia Mediolanenſis eccleſiæ archiepiſcopus, omnibus chriſti fidelibus, ejuſdem eccleſiæ clero, & populo æternam ſalutem in Domino.

Non ignorat ſancta devotio veſtra, dilectiſſimi fratres, & filii, quam reproba, quam deteſtabilis, deo odibilis, ignominioſa, atque perverſa, omniumque ſanctorum canonum auctoritate damnata conſuetudo in hac ſancta eccleſia, cui, Deo auctore deſervio, antiquitus inoleverit, quamque lethalis, atque peſtiferæ lepræ animas innocentum contaminatione perfuderit, ſimoniacæ videlicet hæreſis damnata, ſemperque damnanda venalitas, & pernicioſa negotiatio hujuſmodi

ANNO CHRISTI 1059.

di, quæ in hac ſancta eccleſia conſuetudinaliter obtinebat, ut quiſquis ad clericales ordines provehendus accederet, de ſubdiaconatu quidem duodecim nummos, de diaconatu vero decem & octo, poſtremo de presbyteratu ſuſcipiendo vigintiquatuor, quaſi per præfixam conditionis regulam daret. Hoc itaque modo Simon magus, heu proh dolor! hanc ſanctam Ambroſianam eccleſiam perverſitatis ſuæ velut officinam fecerat. Follem, malleos, & incudem, trapezita ac monetarius iniquitatis habebat; nihilque aliud, niſi animarum omnium commune periculum fabricabat. Noſtris vero temporibus, quia Salvator noſter pius, ac miſericors plebem ſuam, quam pio cruore redemerat, ſub hac mortiferi languoris atrocia perire condoluit, velut ad obviandum, ac viriliter obſiſtendum voraci, ac virulento draconi veſtros animos, viſitante Spiritus Sancti gratia, concorditer incitavit; ita ut quibuſdam ex noſtris ſedem apoſtolicam adeuntibus, tantum hujus terræ periculum ſanctus, ac Deo dignus Nicolaus papa cognoſceret, atque ad compeſcendum, & funditus extirpandum hoc facinus domnum Oſtienſem Petrum epiſcopum deſtinaret. Quapropter, dilectiſſimi fratres, in conſpectu Dei omnipotentis, & filii ejus Chriſti Jeſu, qui judicaturus eſt vivos & mortuos, & ſpiritus Sancti, qui hanc peſtem ſpecialiter damnat, ac deſtruit, ſub teſtimonio omnium Angelorum, cunctorumque Sanctorum Dei, præſente jam dicto domno Petro epiſcopo, & etiam venerando domno Anſelmo Lucenſi epiſcopo, & omnibus vobis, damno, deteſtor, ac reprobam judico hanc perverſam, quæ hactenus viguit in hac eccleſia, negotiandi conſuetudinem, omnemque ſimoniacam hæreſim. Inſuper obligo non ſolum me, ſed & omnes clericos meos, qui nunc ſunt, omneſque ſucceſſores noſtros, & inviolabili nodo firmiſſimæ promiſſionis aſtringo, ut nec ego, nec quiſquam ſucceſſor meus, nec Inquiſitor, neque Rodolarius, nec aliquis hujuſmodi de promovendis ad eccleſiaſticos ordines aliquid tollat. Quod ſi ſuadente diabolo, ſive aliquis noſtrum, qui nunc ſumus, ſive ſucceſſorum noſtrorum, qui poſt nos futuri ſunt, hujus ſaluberrimæ promiſſionis violator extiterit, & aliquid in conferendis ordinibus tollere peſtifera negotiatione præſumpſerit: dator ſimul & acceptor cum ipſo hæreſis hujus auctore Simone perpetuo anathematis vinculo conſtringatur, & a Dei omnipotentis, omniumque ſanctorum conſortio ſeparatus cum Juda, & Caipha, cum Dathan, & Abiron ſub æternæ damnationis atrocitate damnetur. Nicolaitarum quoque hæreſim nihilominus condemnamus, & non modo presbyteros, ſed & diaconos, & ſubdiaconos, ab uxorum, & concubinarum fœdo conſortio noſtris ſtudiis, in quantum nobis poſſibilitas fuerit, ſub eodem, quo ſupra, teſtimonio arcendos eſſe promittimus. Quod ut verius credatur, nos cum noſtris clericis propria manu ſubſcribendo firmamus, ſigilli quoque noſtri formam imprimi jubemus. Inſuper hoc addentes, ac ſub ejuſdem ſponſionis vinculo inviolabiliter promittentes, ut neque de abbatiis ordinandis, neque de capellis, vel quibuſlibet Eccleſiis inveſtiendis, vel ordinandis, ſive tradendis, neque de Epiſcopis promovendis, neque ſacroſancto chriſmate, neque de conſecratione eccleſiarum, vel nos, vel noſtri familiares aliquid omnino tollamus. Spiritus ſanctus, qui ſanctorum chriſmatum auctor eſt, nos, noſtroſque ſucceſſores ab omni vinculo præfatæ maledictionis eripiat: ita tamen, ut hanc ſaluberrimam conſtitutionem perſeveranter implere concedat, qui cum Patre, & Filio vivit in ſæcula ſæculorum. Amen.

Ego Dei gratia Wido Mediolanenſis eccleſiæ archiepiſcopus hanc ſponſionem a me factam firmavi, roboravi, atque ſubſcripſi.
Odaldericus Vicedominus, & Presbyter ſubſcripſi.
Griberius Presbyter ſubſcripſi.
Arderatus Presbyter ſubſcripſi
Atto Presbyter ſubſcripſi
Ariprandus indigne Diaconus ſubſcripſi
Ardericus Diaconus ſubſcripſi
Ambroſius Diaconus ſubſcripſi
Acto Diaconus ſubſcripſi
Liprandus ſubdiaconus ſubſcripſi
Landulphus ſubdiaconus ſubſcripſi
Acto ſubdiaconus ſubſcripſi,
& alii ſubſcripſere.

Jusjurandum Archiepiſcopi

Poſtmodum accedens idem archiepiſcopus ante ſanctum Altare, præſente Domno Lucenſe, juravit in manum meam, dicens: „Si hæc, inquit, de ſimoniaca, & Nicolaitarum hæreſi delenda, & funditus deſtruenda fideliter non obſervavero, ab omnipotenti Deo, & omnibus ſanctis ſim excommunicatus, & anathematizatus, & ab omni chriſtianorum conſortio inveniar alienus. „ Similiter & Vicedominus, & Cancellarius ejus, & omnes alii, qui aderant, clerici, manus ſuas in manum meam dederunt, & hæc eadem excommunicationis, & anathematis verba dixerunt. Deinde acceſſit Arnulphus nepos archiepiſcopi, honeſtus videlicet & prudens Clericus, cujus unam manum archiepiſcopus tenuit, alteram ipſe ſuper ſanctum Evangelium poſuit, & juravit, dicens: Dominus meus Wido Archiepiſcopus, qui hic eſt, ab hodie in antea, & quod promiſit de caſtitate clericorum fideliter obſervabit: & inſuper numquam conſecrabit alicujus Ordinis Clericum ſuæ diœceſis, præter Monachos, quam ante promotionem non faciet jurare, quod in hoc Breviculo ſcriptum eſt. Sic me Deus adjuvet, & iſta ſancta Evangelia.

Indiculus Sacramenti eorum, qui promoventur.

Pro ſuſcipiendis Eccleſiaſticis, ſive per me, ſive per ſubmiſſam perſonam, ſeu per quodlibet ingenium, neque dedi, neque promiſi, neque per promiſſiones daturus ſum aliquid. Sic me Deus adjuvet, & iſta ſancta Evangelia.

Pæ-

ANNO CHRISTI 1059.

Pœnitentia Archiepiscopi.

Hoc facto Domnus Archiepiscopus illico in pavimentum cum omni humilitate prosternitur, & injungi sibi pœnitentiam pro venalitatis hujus nefando commercio deprecatur; cujus videlicet sceleris, licet in illa ecclesia non ipse primus extiterit auctor, non tamen, ut debuit, fuerat extirpator. Centum itaque annorum sibi pœnitentiam indidi, redemptionemque ejus taxatam per unumquemque annum pecuniæ quantitate præfixi.

Jusjurandum Archiepiscopi, & populi non diversum.

Mox majorem Ecclesiam simul ingressi, pulpitum ascendimus. Tunc coram copioso populo civitatis, & clero, clericum suum tactis sacrosanctis Evangeliis, jurare fecit, quod ipse Archiepiscopus, donec adviveret, in quantum posset (excepta suorum bonorum datione, si nollet) istas duas, Nicolaitarum videlicet, ac simoniacam hæreses, omni studio, totisque viribus sincere, ac fideliter extirpare contenderet: ita ut neque Presbytero, neque Diacono, neque Subdiacono fœminam cum gradu simul habere permitteret: a conferendis etiam ecclesiasticis sacramentis venalitatis omne commercium funditus prohiberet. Id ipsum jusjurandum contra simoniacos, & Nicolaitas permaxima pars populi, non modo civilis, sed & suburbani jam dederat, quorum videlicet multitudo millenarium, ut fertur, numerum excedebat.

His ita gestis, consideratisque sanctorum Patrum sententiis, quos superius memoravimus, aliorumque, quos studio brevitatis omisimus, visum est nobis, ut omnes illi clerici, accepta pœnitentia, inter Missarum solemnia reconciliarentur, ornamenta de manu episcopi recipientes, sicut Fulbertum Episcopum, supra narravimus, dedisse consilium: hoc tamen prius, quod infra scriptum est, ante sanctum altare legentes.

Jusjurandum Clericorum.

Ego Arialdus dictus Diaconus de Capella Mediolanensis Archiepiscopi, hac scriptura, quam manu mea scripsi profiteor, me eam fidem tenere, quam sacrosancta septem concilia Evangelica, & Apostolica auctoritate firmarunt, & quam beatissimi Pontifices Romani ad diversos data prædicatione lucidissimæ veritatis exposuerunt. Anathematizo quoque generaliter omnes hæreses, extollentes se adversus sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, specialiter vero, atque nominatim simoniacam hæresim, quæ in ipsam ecclesiam conatur introducere sacrorum Ordinum, sive officiorum maledictam venalitatem: deinde Nicolaitarum æque abominabilem hæresim, quæ impudenter latrat sacri altaris ministros debere, vel posse licenter uti conjugibus, quomodo & laicos: unde quia his diebus hæc duæ hæreses, scilicet simoniacorum, & Nicolaitarum gravius ecclesiam Dei vexant, & impugnant, Simoniacos omnes & Nicolaitas cum dogmatibus, auctoribus, sectatoribusque suis æterno anathemate dignos esse pronuntio, jurans per sanctam Omousion Trinitatem.

Pœnitentia Clericorum.

Pœnitentia autem Clericorum talis est. Ii nimirum, qui solum constitutæ a diabolo regulæ canonum dederunt, itaut nonnulli eorum vix peccatum hoc esse cognoscerent, quinque annorum pœnitentiam acceperunt, hoc modo, ut omni tempore, æstate simul, & hyeme duos dies, duabus autem anni quadragesimis. Natalem videlicet, & sanctum Pascha præcedentibus, tres dies per hebdomadam jejunarent in pane, & aqua. Eorum autem, qui plus dederunt, septem annorum est pœnitentia, sub eadem scilicet jejunii quantitate distincta: post quod septennium, quamdiu vixerint sextam feriam jejunabunt: qui autem jejunare facile non potest, unum ex his diebus per omnem hebdomadam redimere licentiam habet, itaut unum Psalterium meditetur, aut medium cum quinquaginta Metanæis, aut unum pauperem pascat, & lotis pedibus nummum porrigat. Hoc insuper Domno Archiepiscopo promittente, quod omnes orationis causa procul ipse dirigeret, sive videlicet Romam, sive Turonum: ipse autem Archiepiscopus profecturum se ad B. Jacobi venerabilem tumulum, qui est in Hispania disponebat. His itaque tali modo reconciliatis, decretum est, ut non mox passim omnibus redderetur officium, sed his dumtaxat, qui & literis eruditi, & casti, & morum gravitate viderentur honesti; cæteris autem sufficeret, quod sanctæ ecclesiæ per divinam gratiam essent rursus inserti, a qua eatenus fuerant divinæ sententiæ falce præcisi. Illi etiam ipsi, quibus ministrandi licentia redditur, non ex male mercata veteri ordinatione admissum reparantur officium; sed ex illa potius Beati Apostolorum Principis efficacissima auctoritate, qua in Beatum Apollinarem repente usus est, dicens: surge, inquit, accipe Spiritum Sanctum, simulque Pontificatum.

Ecce omnem discretionis illius ordinem apud Mediolanensem urbem habitum, breviter exposuimus: adhuc tamen utrum sedis apostolicæ judicio placeat ignoramus. Nos enim si quid erravimus ad Petri magisterium corrigendi libenter accedimus, & retractationis opprobrium non veremur. Hæc est enim illa, ut ita loquar, officina fabrilis, cui nimirum is, qui fabri dicebatur filius præsidet: ad cujus regulam omnis merito moneta reducitur: ad cujus rectitudinis lineam quidquid uspiam depravatum fuerit, reformatur. Utrum autem ego in reconciliatione illorum erraverim, nescio, unum autem per omnipotentis Dei clementiam spero, quia post tot jurationum genera, quibus archiepiscopus hæc promissa firmavit, post sacramenta tam multiplicis populi per Evangelium data, post juramenta certe omnium clericorum ante sanctum altare literis, & proprio ore prolata, utræque istæ hæ-

ANNO CHRISTI 1059.

hæreses sic in illa ecclesia sunt per argumenta providæ coertionis attritæ, ut auctore Deo nostris temporibus non sint ad rediviva certamina reparandæ. Apostolica tamen A sedes hæc apud se retractanda discutiat: & utrum puncto, an lima digna sint, ex auctoritatis suæ censura decernat.

ANNO CHRISTI 1059.

AD CONCILIUM ROMANUM

In causa Simoniacorum, & incontinentium clericorum a Nicolao papa II. & CXIII. episcopis

Anno 1059. habitum

ADDITIO.

COLLECTORIS PRÆFATIO.

An. 1059. *AD celebre hoc Romanum concilium additamenta daturus, in ipso statim limine discutienda nonnulla censeo, quæ ab eruditis ætatis nostræ scriptoribus in dubium revocantur. De numero Episcoporum concilio assidentium ambigit collector Venetus, quod episcoporum subscriptiones ex Vaticano codice a Labbeo productæ nonnisi nomina trium & sexaginta exhibeant; quare librariorum incuria CXIII. pro LXIII. scriptum in actis hujus concilii suspicatur. Sed variorum codicum summus in numero CXIII. episcoporum assignando consensus sanam in editis lectionem demonstrat. Quin & mutilum esse hunc Vaticanum catalogum constat ex subscriptionibus, quas ex M. S. codice Martenius accepit, & ego ex illo inferius dabo; in his enim nomina quædam episcoporum leguntur, frustra in Vaticano quærenda. Muratorius pariter ambigere se profitetur, num vera sint quæ de hac synodo narrat Arnulphus, qui res Mediolanenses hujus ætatis, parum a se remotæ, scribebat. Tradit enim, Guidonem Mediolanensem archiepiscopum a S. Arialdo de simonia in synodo accusatum, & ab episcopis Novariensi, Astensi, & Taurinensi defensum in gratiam Pontificis admissum primum in sessione locum obtinuisse. Nusquam enim, ait Muratorius, inter concilii patres Guido apparet: frustra etiam in catalogo Vaticano quæras Astensem, & Taurinensem episcopos. Sed & has ambiguitates tollit catalogus a Martenio productus, in quo post cardinales statim se offert* Guido archiepiscopus *utique Mediolanensis, quamvis sedis nomen ibidem non legitur. Est etiam ibi inter patres* Rofredus Astensis episcopus; est Gunibertus Paulinonensis, *qua nominis larva tegitur Cunipertus Taurinensis, facile detegendus ex collatione indicis Vaticani, in quo est* Cumbertus Maurinensis. *Stet ergo veritas eorum, quæ Arnulphus scripsit; quamquam non nego historicum illum factiosis clericis addictum quædam forte ad gratiam scripsisse, & narrationem suam ita instituisse, ut plus favori, quam veritati daret. Verba ejus infra dabuntur.*

Acta hujus concilii apud Labbeum nulla saltem integra supersunt, quorum defectum maxima parte supplent literæ Nicolai pontificis encyclicæ ad omnes catholicos episcopos, in quibus canones singulos in epitomen contractos attingit. Has ipsas literas nactus ego sum in vetusto Pistoriensi codice membranaceo sæculi, ut arbitror, XII. in quo Pannormia opus ut creditur Ivonis exhibetur; ad extremas vero pagellarum oras hinc inde adscriptæ sunt eadem manu canonicæ quædam sanctiones pontificum, & conciliorum ad rem, de qua Ivo tractat, congruentes. Hæc igitur Nicolai II. epistola ibidem se offert, non quidem ad omnes episcopos, sed ad suffraganeos Amalphitanæ ecclesiæ directa, in qua licet eadem narrat, & iisdem verbis ac in encyclica ad omnes episcopos, quædam tamen habet additamenta, sive iis, ad quos dirigitur congruentia, sive etiam canonibus magis explicandis opportuna.

Postrema tandem inter hæc additamenta claudunt subscriptiones, prout ex codice MS. Florentiensi dedit Martene Vet. Monum. Tom. VII. pag. 60. quibus parallelas exhibeo easdem subscriptiones ex Vaticano codice a P. Possino depromptas, & a Labbeo vulgatas.

Ni-

CONCILII ROMANI
CANONES.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis Amalphitanæ ecclesiæ A *suffraganeis, cunctoque clero, & populo salutem carissimam, & benedictionem apostolicam.*

Vigilantia universalis regiminis assiduam solicitudinem omnibus debentes, salutis quoque vestræ (*a*) *causa prærogativa dilectionis carissimi confratris nostri archiepiscopi vestri specialiter* providentes, quæ in Romana synodo nuper celebrata coram 113. episcopis, nobis licet immeritis præsidentibus, sunt canonice instituta, vobis notificare cura- B mus, quia ad salutem vestram executores eorum vos esse optamus, & apostolica authoritate jubendo mandamus.

(a) *Desunt hæc in editis.*

Primo namque inspectore Deo est statutum (*b*) ut si quis apostolicæ sedi sine concordia, & canonica electione, ac benedictione cardinalium episcoporum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum clericorum [*c*] intronizatur, non papa vel apostolicus [*d*] habeatur.

(b) *In editis hæc adduntur.* Ut electio Romani pontific. in potestate cardin. episc. fit, ut si quis &c.
(c) In *edit. add.* & laicorum consensu.
(d) *In edit. add.* Sed apostaticus

Et ut moriente Romano Pontifice, vel cujuscumque civitatis nullus præsumat facultates eorum invadere, sed suc- C cessoribus eorum serventur integræ.

Ut nullus missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Unde ipsa prima [*e*] synodus hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens: Quicumque Sacerdotum, Diaconus, vel Subdiaconus post constitutum B. Mem. prædecessoris nostri Leonis papæ de castitate clericorum concubinam (*f*) duxerit, vel ductam non reliquerit ex parte omnipotentis Dei, authoritate beatorum apostolorum principum Petri, D & Pauli præcipimus, & omnino contradicimus, ut missam non cantet, nec epistolam, nec evangelium ad missam legat, neque in presbyterio ad divina officia cum his, qui præfatæ constitutioni obedientes fuerint, maneat; neque partem ab ecclesia suscipiat, quousque a nobis sententia super hujusmodi Domino concedente procedat.

(e) *Ed.* sancta.
(f) *In edit. add.* palam

Et præcipientes statuimus, ut hi prædictorum ordinum, qui, eidem prædecessori nostro obedientes, castitatem servaverunt, juxta ecclesias quibus ordinati sunt, sicut oportet religiosos clericos, simul manducent, & dormiant; & quidquid eis ab ecclesiis competit, [*g*] communiter habeant.

(g) *Ed.* venit.

Et rogantes monemus ut ad apostolicam, scilicet communem, vitam summopere pervenire studeant, (*b*) *quatenus perfectionem consequti, cum his, qui centesimo ditantur, in cœlesti patria mereantur adscribi.*

(b) *Desunt hæc omnia in editis usque ad* Denique &c.

Denique ut decimæ, & primitiæ, seu quæcumque oblationes vivorum, & mortuorum ecclesiis Dei fideliter reddantur a laicis, & ut in dispositione episcoporum sint (*i*) *secundum canones distribuendæ*, quas qui retinuerint, a sanctæ ecclesiæ gremio separentur.

(i) *Desunt in editis*

Ut per laicos nullo modo quilibet clericus, aut presbyter obtineat ecclesiam, nec gratis, nec pretio.

Ut nullus habitum monachi suscipiat spem aut promissionem habens, quod abbas fiat.

Et ut per simoniacam hæresim nemo ordinetur, vel promoveatur ad quodlibet officium ecclesiasticum.

Ut cujuslibet ordinis clericos laici non judicent, (*k*) *nec de ecclesiis ejiciant.*

(k) *Deest in editis*

Ut de consanguinitate sua nullus uxorem ducat usque post (*l*) generationem septimam, vel eousque parentela cognosci poterit.

(l) *Ed.* ad.

Ut laicus uxorem simul, & concubinam habens non communicet ecclesiæ.

Ut nullus laicus ad quemlibet gradum ecclesiasticum repente promoveatur, nisi *prius* (*m*) mutatum habitum sæcularem diutina conversatione inter clericos fuerit comprobatus. Vos ergo hæc & alia SS. Patrum statuta fideliter, & christiana reverentia observate, & (*n*) *nominatim illa, quæ vobis archiepiscopus vester præcepit in synodo, quam apud vos habuit primo anno ordinationis suæ,* si vultis de sanctæ Romanæ ecclesiæ, & apostolicæ sedis pace & communione, atque benedictione gaudere.

(m) *Ed.* post
(n) *Desunt hæc in edit.*

Gesta alia in hac synodo narrat Arnulphus Histor. Mediol. lib. III. cap. XIII. his verbis: Ecce metropolitanus vester præ solito E Romanam vocatur ad synodum. Abiit, sed contra vestros affectus prosper fit illi ad cuncta successus. Decibiliter equidem tra-

ANNO CHRISTI 1054.

ctatur ab Apostolico tunc Nicolao, cujus dextro positus est in præsenti synodo latere. Ad quem accusandum cum Arialdus ille delator assurgeret, protinus ex adverso stantes Astensis, Novariensis, & Taurinensis, ac reliqui suffraganei præsules, coram omni cœtu falsidicum illum scripturarum authoritate refellunt. Sicque confutatus ab omnibus resedit in terra confusus. Proinde archiepiscopus cum promitteret domno Papæ deinceps obedientiam, accepto ab eo annulo apostolicæ gratiæ, ac totius potestatis ecclesiasticæ, rediit gloriosus in omnibus.

A

ANNO CHRISTI 1054.

SUBSCRIPTIONES.

Ex Codice Vaticano apud Labbeum.

1 Nicolaus episcopus sanctæ catholicæ & apostolicæ Romanæ ecclesiæ, huic decreto a nobis sic superius legitime promulgato subscripsi.
2 Bonifacius Dei gratia Albanensis episcopus.
3 Ubertus episcopus Sylvæ-candidæ ecclesiæ.
4 Petrus Ostiensis episcopus.
5 Petrus Laricanus episcopus.
Hujusmodi Romani episcopi subscripserunt cum
6 Johanne Portuensi episcopo.
7 Johannes Cardinalis tituli Sancti Marci.
8 Leo Cardinalis tituli S. Damasi.
9 Cardinalis tituli S. Mariæ trans Tiberim.
10 Desiderius Cardinalis tituli S. Ceciliæ.
Hujusmodi subscripserunt.
11 Mancinus Diaconus.
12 Crescentius Diaconus.
13 Amarigus Diaconus.
Hujusmodi Diaconi S. R. E. subscripserunt.
14 Hildebrandus monachus & subdiaconus, & cæteri Romanæ ecclesiæ subscripserunt.
15 16 V. archiepiscopus Bomegradensis patriarcha.
17 Ugo Grysopolitanus archiepiscopus.
18 Hildeprandus Capuanus archiepiscopus.
19 Uldericus Beneventanus archiepiscopus.
20 Ulphanus Salernitanus Archiepiscopus.
Hujusmodi subscripserunt.
21 Johannes episcopus Savinensis.
22 Johannes episcopus Tiburtinus.
23 Rolandus episcopus Sutrinensis.
24 Eilardus episcopus & abbas S. Pauli.
25 Leo episcopus Cajetanus.
26 J. episcopus Firmanensis.
27 Pandulfus episcopus Marsiensis.
28 Atto episcopus Reatensis.
29 Dominicus episcopus Vabensis.
30 Palumbus episcopus Suranensis.
31 P. episcopus Castellanensis.
32 Johannes episcopus Pavensis.
33 Lodoicus episcopus Amiterninus
34 Hermannus episcopus Castellanus
35 Henricus episcopus Spoletinus
36 Maginandus episcopus Arbinensis
37 Gottifredus episcopus Avellanensis
38 Uldericus episcopus Firmensis
39 Berardus episcopus Esculanus
40 Hugo episcopus Camerinensis
41 Hugo episcopus Numantinus
42 Fransmundus episcopus Fesulanus
43 I. episcopus Suanæ
44 Nofredus episcopus Senensis

Ex Codice Floresiensi apud Martene.

1 Ego Nicolaus episcopus sanctæ catholicæ, & apostolicæ Romanæ ecclesiæ, huic decreto a nobis, sicut superius legitur, promulgato subscripsi.
2 Bonifacius Dei gratia Albanensis episcopus subscripsi.
3 Hubertus Sylvæ-candidæ episcopus subscripsi.
4 Petrus Hostiensis episcopus subscripsi.
6 Johannes Portuensis episcopus subscripsi.
7 Johannes cardinalis tituli S. Marci.
8 Leo cardinalis tituli S. Damasi.
9 Uvius tituli S. Mariæ trans Tiberim.
10 Desiderius cardinalis tituli S. Ceciliæ.
Hi omnes subscripserunt.
11 Mancinus archidiaconus.
12 Crescentius Diaconus.
13 Amantius Diaconus. Omnes S. Romanæ ecclesiæ subscripserunt.
14 Hildebrandus monachus diaconus & cæteri Romanæ ecclesiæ subscripserunt.
15 Guido archiepiscopus.
16 Dominicus Gradensis patriarcha.
17 Hugo Crysopolitanus archiepiscopus.
18 Hillebrandus Capuanus archiepiscopus
19 Voldericus Beneventanus archiepiscopus
20 Alfanus Salernitanus archiepiscopus
Hi omnes subscripserunt.
21 Johannes Sabinensis episcopus
22 Johannes Tiburtinensis episcopus
23 Rolandus Sutrinensis episcopus
24 Alardus episc. & Abbas S. Pauli Romæ
25 Leo Gajetanæ episcopus
26 Johannes episcopus Terracinensis
27 Pandolfus Marsiensis episcopus
28 Atto episcopus Teatensis
29 Dominicus episcopus Balbensis
30 Palumbo episcopus Suranensis
31 Petrus episcopus Castellanus
32 Johannes episcopus Permensis
33 Lodiucus episcopus Nucerinus
34 Herimannus episcopus Castalenensis
35 Henricus episcopus Spolitinus
36 Meinardus episcopus Urbinensis
37 Godefridus episcopus Perosinus
Hageno episcopus Eduensis
Godefridus episcopus Attelanensis
38 Udulricus episcopus Firmanensis
39 Berardus episcopus Esculanus
40 Hugo episcopus Camerinensis
41 Willelmus episcopus Numanus
42 Erasmus episcopus Fesulanus
43 Johannes Suanæ
44 Rofredus episcopus Ateftensis

45.

Ex Codice Vaticano apud Labbæum

45 Vido ep.......
46 P. epiſcopus Wlturnenſis
47 Benedictus epiſcopus Sueſanus
48 Azo epiſcopus Fulinenſis
49 P. epiſcopus Apicrenſis
50 Girardus epiſcopus Roſelanus
51 Anſelmus epiſcopus Lunenſis
52 P. epiſcopus Penſarienſis
53 Adulſinus N. epiſcopus......
54 Rodulfus epiſcopus Eugubinus
55 Viſodonus epiſcopus Senogalienſis
56 Martinus epiſcopus Fundenſis
57 Martinus epiſcopus Tudertinus
58 Arduinus epiſcopus Tianenſis

59 B. epiſcopus Sipontinus
60 Hugo epiſcopus Gallienſis
61 Gerardus epiſcopus Reatinus

62 Iſidorus epiſcopus Balneoregenſis
63 Regino epiſcopus Populonienſis
64 Eraſmus epiſcopus Signenſis archiepiſcopus Aliphanæ
65
66 Cumbertus epiſcopus Maurinenſis

67 Alto epiſcopus Novarienſis
68 Henricus epiſcopus Iporegenſis
69 W. epiſcopus Populoniæ

70 Ubertus epiſcopus Januenſis
71 Duatus epiſcopus Corbinenſis
72 I. epiſcopus Trebenſis
73 I. epiſcopus Alathenenſis
74 Placidus epiſcopus Iterolanenſis
Hujuſmodi omnes ſubſcripſerunt.

Ex Codice Floreſienſi apud Martene

Marius epiſcopus Fundenſis
Albertus epiſcopus Narianenſis
Bernardus epiſcopus Agathenſis
Teuzo epiſcopus Urbibetanus
Johannes epiſcopus Cluſinus
Johannes epiſcopus Senenſis
45 Guido epiſcopus Wulturnenſis
46 Petrus epiſcopus Wulturnenſis
47 Benedictus epiſcopus Sueſſanus
48 Azo epiſcopus Fullienenſis
52 Petrus epiſcopus Penſaurenſis
53 Andulfus epiſcopus Fertranus
49 Petrus epiſcopus Aprutianus
50 Gerardus epiſcopus Roſellanus
51 Anſelmus epiſcopus Lucienſis
54 Rodulfus epiſcopus Egubinus
55 Theotius epiſcopus Senogalenſis
56
57 Arduinus epiſcopus Tudertinus
58 Arduinus epiſcopus Fanenſis
Arnulfus epiſcopus Cuſentinus
Stephanus epiſcopus Trojanenſis
59 Benedictus epiſcopus Simphronienſis
60 Hugo epiſcopus Gallenſis
61 Gerardus epiſcopus Teatinus
Giſlebertus epiſcopus Tuſcanenſis
Achinus Aſiſinus epiſcopus
62 Ingo epiſcopus Balneoregis
63 Tegruno epiſcopus Populonienſis
70 Obertus epiſcopus Jannenſis
71 Deodatus epiſcopus Corbinenſis
72 Johannes epiſcopus Trebenſis
73 Johannes epiſcopus Alatrinenſis
74 Placitus epiſcopus Berolanenſis
64 Eraſmus epiſcopus Signienſis

65 Arechis epiſcopus Aliphonæ
66 Gunibertus epiſcopus Paulinonenſis
Opizo epiſcopus Bolienſis
Benzo epiſcopus Albenſis
67 Otto epiſcopus Novarienſis
68 Henricus epiſcopus Ypoligienſis
69 Guillelmus Pampuliæ epiſcopus
Gregorius Vercellenſis. Omnes confirmaverunt.
Summa epiſcoporum, qui interfuerunt huic ſanctiſſimæ ſynodo, fuit CXXIII.

IN SUPERIORES CONCILII SUBSCRIPTIONES

JO. DOMINICI MANSI

ADNOTATIO, ET CONJECTURÆ.

QUanti ſit pretii catalogus iſte a Martenio productus, nemo ſatis intelliget, niſi qui diligentem ejus collationem cum Vaticano catalogo, Ughellio, variiſque ætatis illius documentis inſtituerit. Id ut facilius aſſequantur lectores, fructumque ex eo referant uberem ad epiſcoporum ſeriem tot inſignium in Italia epiſcopatuum emendandam, producendam, illuſtrandam hunc meum laborem, & conjecturas habeant.

Petrus Laricanus L. Labicanus. Deeſt epiſcopus iſte in catalogo Martenii ſupplendus ex Vaticano, congruitque cum documentis ejus ætatis apud Ughellium Tom. X. pag. 119. nov. edit.

Guido archiepiſcopus, utique Mediolanenſis, de quo in Præfatione egi. In Vaticano non quidem deeſt; ſed luxata lectio illum ita fœde deformavit, ut vix agnoſcatur. Illud enim *V. archiepiſcopus Bomegradenſis patriarcha* ita reſtituendum eſt. *VVido archiepiſcopus, Dom. Gradenſis patriarcha.*

Alfanus Salernitanus; ita ſananda lectio vitiata Vaticani; nam Alfanum appellant monumenta ejus ætatis apud Ughellium.

Alar-

ANNO CHRISTI 1059.

Alardus episcopus & abbas. Apparet hic subscriptus chartæ consecrationis ecclesiæ Farfensis anno 1060. apud Murat. Ant. Ital. tom. V. pag. 1039. ubi vocatur *Aylardus*.

Joannes episcopus Taracinensis. Deest in Vaticano, nisi forte idem sit episcopus, qui ibidem sub ementito *Joanis Firmanensis* nomine comparet. Firmanæ enim tabulæ nullum ejus nominis episcopum tunc admittebant.

Atto episcopus Teatensis. Male in Vaticano *episcopus Reatensis*. Nam Ughellius, qui non aliam lectionem, nisi hanc Vaticanam viderat, ex illa dare Reatensibus Attonem episcopum cogitur, cum maluisset Jocundum a monumentis Reatinis oblatum. Teatinæ vicissim tabulæ Attonem annunciant.

Joannes Permensis forte est Joannes Pennensis, qui hoc anno privilegium, a Nicolao papa impetravit, legendum apud Ughellium in Pennensibus.

Gotofredus episcopus Perusinus. Bene congruunt hæc Ughellio, & in Vaticano catalogo deest.

Gotofredus episcopus Atellanensis. Optime & episcopum hunc in seriem Atellanorum episcoporum Ughellius non accensuit ex vitiata Vaticani lectione prohibitus; habet enim Vaticanus *Avellanensis*. Quæ hæc sedes?

Guillelmus Numanus, nunc Humanus; ita enim Humana urbs medio ævo dicta, quam cathedram tunc habuisse Guillelmum quemdam docet instrumentum apud Ughellium in Apruntinis pag. 353.

Erasmus Fesulanus. Vaticanus legit *Transmundus*. Sed memorat Ughellius instrumentum quoddam anni 1067. in quo de inauguratione Transmundi eodem anno 1067. fit mentio. Quomodo ergo concilio huic anno 1059. Transmundus subscripserit? Bene ergo Erasmus signatur, qui ante Transmundum in Fesulanas tabulas (deest enim) referendus est.

Rofredus Atestensis f. Astensis; nam Astensem adfuisse ex Arnulfo, de quo in Præfatione discimus. Tabulæ Astenses apud Ughellium hiatum hic habent vastum, ut hunc commode admittant. Male in Vaticano *Nofredus Senensis*; cum Joannem tunc Senensibus præfuisse & tabulæ Ughellianæ demonstrant, & in hoc catalogo legitur.

Marius Fundensis. Vatic. *Martinus*. Utra melior lectio?

Guido episcopus VVulturnensis. f. *Volaterranensis*; nam ejus nominis episcopus tunc agebat Volaterris ex Ughellio. Vicissim *Petrus VVulturnensis*, qui statim additur in catalogo Wulturnensibus infulis ornabatur.

Adulfus Fertranus f. *Feltranus*. In Vatic. deest nomen sedis. Feltrenses tabulæ habent hiatum hoc episcopo explendum.

Petrus Aprutianus. Congruunt Ughelliana documenta. Quid est illud Vatic. *P. Apicrensis*?

Anselmus Luciensis. Optime, male in Vatic. *Lunensis*. Ita fert documentum anni 1058. apud Murat. Ant. Ital. to. V. pag. 974. Quare expungendus in Ughellio Anselmus Lunensis ex vitiata lectione natus.

Theotius Senogalliensis. Meminit hujus S. Petrus Damiani teste Ughellio. Ergo male in Vaticano appellatur, *Visodonius*.

Arduinus Tudertinus. Vatic. *Martinus*. Quæ melior?

Arduinus Fanensis. Hunc & Fanenses tabulæ offerunt apud Ughell.

Gerardus Teatinus. Maluerim *Reatinus*, ut in Vaticano; cum episcopi finitimi hic recenseantur.

Benedictus Simphronensis. Ita & Ughellius. Quid in Vaticano *B. Sipontinus*?

Gislebertus Tuscanensis. Nescio ubi nomen hujus episcopi inter Patres synodi hujus legerit Ughellius; cujus ætate subscriptiones istæ ex codice Florefiensi nondum prodierant; nihilo tamen secius synodo adfuisse hunc ipsum Gislebertum affirmat; & quidem recte, ut hinc discimus.

Achinus Asisinus ex hoc uno documento notus est, gnotus Ughellio.

Ingo Balneoregensis. Vaticanus, *Isidorus*. Ughellius ex hoc uno documento dedit *Gibertus*. Cui deferamus?

Tegruno Populoninensis. Vatic. *Regino*. Sed in tabulis Ughellianis notus est *Tegrino*; quamquam biennio citius anno 1061. ut est in Ughellio ejus exordium statuamus oportet hac subscriptione jubente.

Deodatus episcopus Corbinensis; nempe montis Corbini in Apulia, qui dein episcopatus Wulturnensi conjunctus nomen suum amisit. Conjunctionem hanc nondum factam anno 1059. ex hoc unico documento discimus.

Arechis episcopus Aliphana. In catalogo Vaticano nomen hoc cum voce episcopus coalescens monstrum exhibet, nempe *Archiepiscopus Aliphana*. Verum nomen ne in Ughellio quidem habes.

Gunibertus Paulinonensis. In Vaticano *Cumebertus Maurinensis*. Ubique vitiata lectio; est enim Cunibertus Taurinensis, de quo in Præfatione.

Opizo Boliensis. An *Luiso Bobiensis* Ughellio in Bobiensibus notus?

Benzo Albensis. Notus episcopus ex Panegirico Henrici III. imperatoris ab eo scripto, & a me sæpe in hoc opere producto. Ughellium latuit.

Guillelmus Pampulta. An Guillelmus Pompiliensis seu Foro-Pompiliensis? Honestum quidem ecclesiæ illius tunc episcopum statuit Ughellius; eundemque inter Patres concilii hujus Romani subscriptum legisse se in codice Vaticano affirmat; at codicis Romani eæ sunt, quæ apud Labbeum repræsentantur, nihilque de Honesto Pompiliensi ferunt. Profert ille documentum de Honesto anni 1037., & alterum anni 1062. ex postremo vero isto anno 1062. Vecchiazanus in nova Ughellii editione exprenit non quidem Honestus, sed *Gualfonius*, quod aliquanto propius ad Guillelmum accedit.

Gregorius Vercellensis. Notus Ughellio præsul. Cæteras subscriptiones omitto, quod nullas explicationes vel correctiones poscant.

AD SYNODUM MELPHITANAM

A Nicolao papa II. anno 1059. habitam

ADDITIO.

An. 1059. I*N Melphitana synodo referenda, vel in nomine ipso erravit Labbeus, monente Pagio* Amalphim *pro* Melphi *ab eo collectore positum; cum re ipsa Melphim locum esse notent scriptores veteres, quo synodus est habita. Errandi causa Labbeo fuit mos ille urbis hujus nomen addita vocali efferendi, qui apud nonnullos olim obtinuit, ut pro* Melphi *usurpaverint* Amelphi; *hinc levi permutatione unius literulæ factum est Amalphi. Sed his, quæ jam comperta sunt, omissis, juvat hic aliquid dare de rebus, in hac synodo gestis, cum nihil ferè præter nomen in præteritis collectionibus legatur. Est verò diploma Richardi Capuani principis in gratiam Casinatis cœnobii, quod in hac synodo latum, & in eodem diplomate scribitur, & Leo Ostiensis lib. 3. cap. 13. confirmat. Profert verò illud P. Gattola Hist. Casin. tom. II. pag. 161.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi millesimo quinquagesimo nono, indictione duodecima. Domno Nicholao venerabili papa apud Amelphim sacram synodum cogente cum aliis quampluribus interfui ego Richardus, nutu divino, Capuanus princeps. Ubi complurima de animarum salute tractarentur inspirante divina misericordia recogitare cœpi in corde meo aliquid mihi agendum fore, quod ad salutem animæ meæ, & parentum meorum defunctorum proficerem. Tunc, monente prædicto universali papa, accersito domno Desiderio venerabili abbate Cassinensi pro remendio animæ meæ, meique avunculi Rainulfi, ac fratris mei Asketini investivi eum de abbacia, quæ dicitur S. Maria in Calena, sita in finibus Apuliæ inter montem Garganum, & mare Adriaticum, juxta castellum, quod dicitur Besti; fieri quoque præcepimus hos nostræ oblationis apices, per quos præfati Cassinensis A cœnobii S. Benedicti dictioni subicimus prædictam abbaciam S. Mariæ cum integris omnibus castellis, villis, vicis, cellis, domibus, territoriis, prædibus, sylvis, arbustis, vineis, olivetis, pratis, aquis, molendinis, piscariis, aliisque omnibus rebus mobilibus & immobilibus ad præsens quocumque modo præfatæ abbaciæ pertinentibus, cum aliis etiam quæ amodo ad opus ejusdem abbaciæ abbates, aut rectores ejus aquisituri sunt quibuscumque legalibus modis. Unde universis nostris fidelibus indicimus nunquam aliquando molestiam, invasionem vel fraudacionem pati præfatum venerabile monasterium S. Benedicti de prædicta abbacia, quam sibi optulimus. Cognita cunctis hac nostræ B auctoritatis firmissima sancione, quoniam si nostrorum fidelium qualiscumque humano ingenio principale hoc scriptum, quod manu nostra, & testium idoneorum roboratum est, nostroque signatum infringere volens, prædictam abbaciam de dicione præfati cœnovii subtrahere temptaverit, vel ex eis sibi molestus fuerit, subjacebit composicioni auri librarum centum, medietatem nostræ cameræ & medietatem prædicto sancto cœnovio. Nosmetipsos quoque nostrosque hæredes & successores perpetuæ subiicimus obligationi, ut nunquam ipsam abbaciam cum suis omnibus quæramus a patronatu, & dicione ejusdem monasterii sancti Benedicti sub- C trahere. Quod si temptaverimus, simus ei culpabiles auri libras mille. Hujus scripti manu nostra, & testium roborati, & sigillo nostro signati tenore solidissime in perpetuum permanente. Data decimo Kalendas septembris anno principatus ejusdem gloriosi principis domni Richardi secundo. Scriptum per manu Aldemarii jubente eodem serenissimo principe.

SYNODUS BENEVENTANA

A Nicolao II. habita

Anno 1059.

An. 1059. B*Eneventanam synodum a Nicolao II. habitam ex charta quadam Ughellii protulit Labbeus, sed mendosa & hiulca. Hanc ipsam chartam in chronico Vulturnensi recitatam, sed multo correctiorem, habemus apud Muratorium ejusdem chronici editorem Rer. Ital. Tom. I. part. II. pag. 515. Quare ex illo promendam iterum duxi.*

D RESTITUTIO CELLÆ S. MARIÆ IN CASTANIETO

Facta ab Alberto Monacho, & Roffrido Comite, Monasterio Sancti Vincentii ad Vulturnum coram Nicolao Papa in Synodo Beneventana, Anno 1059.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. Anno Dominicæ Incarnationis 1059. men-

ANNO CHRISTI 1059. 1061.

mense Augusto initiante, Indictione XII. currente, domno quoque venerabili, ac beatissimo (*a*) Papa Nicolao II. (*b*) in sacrosancta beati Apostolorum principis sede, anno primo pontificatus sui præsidente. *Quoniam scimus humanas mentes concupiscibilis esse naturæ, nec non obliviscibilis, nec ita tenacis memoriæ, ut non egeant recordatione, dignum duximus consulere concupiscibili, & providere obliviscibili, quatenus & meta imponatur ambitioni, & locus prorsus auferatur oblivioni. Scriptis videlicet....... hominum acta, vel dicta, ne quandoque aliter procedant, quam rei veritas dictat. Unde quæ acta sunt inter Joannem venerabilem abbatem monasterii Sancti Vincentii super Vulturni fluminis fontes siti, & Albertum Monachum, atque Roffredum quondam Roffredi comitis filium, huic chartæ tradidimus, quia neutrum eorum a subjectæ rei veritate deviare volumus*. (*c*) Igitur cum prædictus domnus Nicolaus papa apud Beneventum extra ipsam civitatem intra ecclesiam beati Petri juxta fluvium sabbati synodum celebraret, & eo nonnulli archiepiscoporum, abbatum, monachorum, & totius ecclesiastici ordinis, atque laicalis non parva multitudo resideret; in primis domnus Humbertus, Bonifacius, Joannes cardinales episcopi, Desiderius abbas, & presbyter, Ildeprandus subdiaconus, item cardinales. Voadalricus Beneventanus, Petrus Amalfitanus, Alfanus Salernitanus, Sergius Neapolitanus, Joannes Surrentinus archiepiscopi, Hieronymus, Albertus, aliique quamplurimi episcopi. Landulphus Beneventanus princeps, Robertus, Petrus, Gerardus comites, & alii quamplures: assurgens Joannes præfati monasterii abbas conquestus est super denominatum Albertum monachum dicens: Obsecro, Domini, misericordiam vestram, & omnium, qui huic sanctæ synodo intersunt, ut faciatis mihi justitiam de Alberto monacho, qui cellam Sancti Vincentii, (*d*) *Sanctam Mariam in Castaneto* Monasterio nostro subripuit, ibique sibi nomen, & specimen officii abbatis usurpatum, & in præsentia sanctissimi papæ Leonis refutatum, ac sub interpositione perpetua anathematis contradictum, testantibus venerabilibus Viris Humberto cardinali, Petro Amalfitano, Voadalrico Beneventano archiepiscopis, nunc iterum temerario ausu usurpavit, & ipsam cellam jam dicto monasterio violenter contendit. Ipso vero Alberto assurgente, & se per comitem, cujus

(*a*) Lab. *reverendissimo*
(*b*) Lab. *M. pro II.*
(*c*) *Hæc omnia refectasunt apud Lab.*
(*d*) Lab. *S. Maria de Cajetano*

A vi, (*e*) hoc egerat, defendere nitente, dum *nulla* (*f*) pars justitiæ sibi faveret, literis *diffinitionis*, (*g*) & constitutionis sæpe dicti, *semperque dicendi* (*h*) *beatæ memoriæ* domni papæ Leonis recitatis, & sacro sigillo munitis, atque testamento prædictorum venerabilium archiepiscoporum confirmatis, judicio totius synodi est definitum: præfatum Albertum debere nomine, & officio male arrepto privari, & monasterium Beati Vincentii perpetualiter investiri de jam dicta cella, omnibusque suis pertinentiis, quod & factum est. Ipse namque Albertus monachus, dictus abbas, nomen, & officium abbatis, atque cellam per virgam in manu papæ refutavit; & quia erat anathematizatus, & ab omni altaris ministerio depositus, in potestatem abbatis est ad *regulam corrigendus* (*i*) datus. Prænominatus vero Roffredus comes, dum vellet sibi jus suprascriptæ cellæ vendicare, relatis literis domni papæ Leonis, *annotata nuptiorum* (*k*) imperatoris Ottonis, *testimonioque* prædictorum (*l*) archiepiscoporum, Humberti videlicet, Petri, atque Voadalrici convictus, nec non & anathematis, (*m*) pœnæque mille *aureorum mancusorum* (*n*) reus adjudicatus, præfatam cellam in manu papæ refutavit, seque, suosque hæredes quod per.. (*o*) ..... contra monasterium Beati Vincentii aliquo modo non agerent, perpetualiter *sub* C (*p*) *præscripta* pœna obligavit. His ita gestis, reverentissimus papa Joannem abbatem sancti Vincentii ex eadem sanctæ Mariæ cella, in perpetuum investivit. Omnes hujus investitionis, ac constitutionis violatores cum prænominata pœna perpetuo anathemate obligavit. Quod ut verius credatur (*q* huic paginæ manu propria subscripsit, & sua bulla insigniri jussit.

Ego Nicolaus Sanctæ Romanæ, & apostolicæ sedis præsul confirmavi.

Ego Humbertus episcopus sanctæ ecclesiæ sylvæ Candidæ interfui, *cognovi*, (*r*) & subscripsi.

Ego Alfanus gratia Dei Salernitanus archiepiscopus interfui, & subscripsi.

Sergius archiepiscopus Neapolitanus

Ego Joannes archiepiscopus Surrentinus

Ego Bonifacius episcopus sanctæ ecclesiæ Albanensis interfui.

Ego Gualdaricus Dei gratia Beneventanus archiepiscopus interfui.

Ego Petrus gratia Dei Amalfitanæ ecclesiæ episcopus interfui.

ANNO CHRISTI 1059. 1061.

(*e*) Lab. *cujus ne*
(*f* Lab. *multa*
(*g*) Lab. *distinctionis*
(*h* Lab. *imperii dicendi*
(*i*) Lab. *ad regulandum & corrigendum*
(*k*, Lab. *anno nuntiorum*
(*l*) Lab. *Testimon.*
(*m*) Lab. *Anathematis mille num*
(*n*) Lab. *nummorum reus*
(*o*) Lab. *per ea nunquam*
(*p*) Lab. *supradicta*
(*q*) Lab. *videatur*
(*r*) Lab. *interf. & sub.*

AD ROMANUM CONCILIUM II.

Sub Nicolao II. Papa

Anno 1061. habitum

ADDITIO

An. 1061. Quamvis non satis constat utrum ea, quæ hic daturus sum de Romano Concilio, ad illud, quod anno 1061. habitum est, Concilium pertineat, huic tamen potius, quam præcedenti anni 1059. ideo adscribo, quod ex additamento hoc meo constet sermonem esse de Concilio cui Gallici plures episcopi interfuerint, prius verò il-lud

ANNO CHRISTI 1061.

lud ex Italicis tantummodo extitisse ex iis, quæ supersunt subscriptionibus compertum est. Hæc vero habeo, quæ secundo huic Romano Concilio adjiciam. Res erat de Ecclesia quadam Credonensi, quam sibi asserebant monachi S. Albini Andegavensis, eamque vicissim ut sibi debitam Vindocinenses monachi tuebantur. Causa ad Burdegalense quoddam Concilium anno 1068. circiter delata, coram legato apostolico Stephano S. R. E. cardinali, monachis S. Albini pro suo jure certantibus, Vitalis monachus Vindocinensis reposuit, causam illam *jam pridem in Romana synodo sub venerabilis memoriæ Nicolao papa publice determinatam* A *fuisse, audientibus quibusdam Episcopis de Gallia ad Concil. profectis; Hugone videlicet Nivernensi, Gualterio Meldensi, itemque Hugone Trecensi, atque VVlgrino Cenomanensi, quorum tres H. scilicet VV. & alius H. cum adhuc viverent, & monachi S. Albini sæpedictam calumniam iterassent, literas suas B. Turonensi archiepiscopo, & E. Andecavorum pontifici in testimonium Monachis Vindocini transmiserunt, protestantes vidisse se, & audisse querelam illam justo examine libratam coram præfato papa Nicolao in communi Concilio fuisse definitam.* Ista legas in actis concilii Burdegalensis anni 1068. in Collect. Veneto-Labbeana to. XII. col. 170.

ALEXANDER PAPA II.

Sedit ab anno 1061. ad 1073.

AD EPISTOLAS ALEXANDRI II.

APPENDIX.

IN SEQUENTEM EPISTOLAM COLLECTORIS ADMONITIO.

An. 1061. *Quam ego, ut arbitror, primus profero epistolam inter Alexandrinas hac una persuasus ratione dedi, quod in M. S. codice Lucensi, ex quo illam accepi, statim subdatur epistolæ ejusdem Alexandri, quæ inter Labbeanas est XXXVIII. Codex vero ille* C *eadem est Burchardi collectio cum additionibus anonymi, exhibetque scripturæ formam, quæ ineunte XII. sæculo erat familiaris.*

Fraternitatis tuæ studiosæ sagacitati frater amande quia debeo, refero grates; quoniam quæsisti quæ debuisti, jucundum me reddidisti. Unde placide ad inquisita respondeo. Sedem apostolicam consulere decrevisti, si mulier copula nuptiali extraneo viro juncta cognationi ejus pertineat; si eo defuncto cognatio maneat eadem; vel si ab alio viro cognationis vocabula dissolvantur; vel si susceptæ soboles possint legitime ad prioris viri cognationem transire copulam. Est enim verbum Domini validum & forte, est D durabile, est præservabile, & immutabile, non momentaneum, non transitorium. ait autem per se ipsa veritas, quæ Deus est, & verbum Dei. *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transient.* Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante, dixit ei Adam (a) *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne una*, cui non contradixit Dominus.

(a) Gen. II. 24.

Deinde cum veritas oriretur de terra, in terra & visibilis in humanitate apparuit, interrogatum est, si licitum esset homini uxorem relinquere. Quod perhibens vetuit fieri, præsertim si fornicatio sola excluderet E copulam maritalem; unde protulit statim in medium eandem ipsam sententiam, quam ante sæcula manens cum Patre, Verbum inspiraverat in Adam, ipse confirmans, quod ipse primus protulit homo. *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.*

Si una caro fiunt, quomodo potest aliquis eorum propinquus uni pertinere, nisi pertineat alteri, quod minime fieri posse credendum est; nam uno defuncto in superstite affinitas non deletur, nec alia copula conjugalis affinitatem prioris copulæ solvere valet. Sed neque alius conjunctionis soboles placet ad ipsius affinitatis prioris siquidem transire consortium, pro eo quod verbum Domini validum est, & forte, & ut inquiens dixit Propheta, *verbum Domini stabit in æternum; & alius Propheta, quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt, statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi, præceptum posuit, & non præteribit.* Nam per verbum suum, atque præceptum efficere duo carnem unam, id est masculum, & fœminam, qui innumeram multitudinem sexus utriusque non destitit secum facere unum, sicut per se veritas dixit, *Non rogo pro his tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut unum sint, sicut tu pater, in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* Si quis sacrilego, & temerario ausu in defuncto quærit propinquitatem, vel sub altero affinitatis vocabula dissipare, & susceptas soboles alterius copulæ credens legitime sociari propinquitati prioris, hic negat Dei verbum validum esse, vel forte.

Et quia tam facile, & tam velociter quærit dissolvere, hic non credit, verbum Domini manere in æternum. Confice .... ex quatuor locis a se distantibus magna intercapedine, & confecta, & conglutinata finge cujuscumque figuræ vel immensitatis volueris corpus. Numquid erit humanum ingenium,

ANNO CHRISTI 1061.

nium, quod ipsas quatuor partes ab invicem valeat segregare, ut unaquæque possit agnosci, sicut a quatuor avis duo conficiuntur in unum, & de duobus fit concretio una? An similitudinem de quatuor elementis unde homo concretus est potest colligere; si eorum unaquæque species, quoniam in multas divisiones partita est, discretas inter se conferas partes aliquas. Fit idem in metallis, hoc etiam in liquoribus, probat etiam in coloribus pictor, qui sequitur arte naturam, fucis admiscendo colores ex invisibilibus corpora fingens. Sed ne alia Domini constitutio, vel jussio cassaretur, & ne tellus a proprio vacaret ornatu, Spiritu Sancto reflante posuit terminum constitutio Sancta Sanctorum. Ait autem præceptio sancta divina: *crescite, & multiplicamini, & replete terram*. Posuit enim Dominus terminos causis, ætatibus sæculi finem statuit, compagibus membrorum hominum posuit numerum. Lex ecclesiæ regulaque sanctorum cognationi mortalium, agnatis, atque affinibus terminum reciprocationis instituit, quod valde metuendum, exterminari sancimus. Quisquis exterminari non metuit, catholicus non esse convincitur.

ALEXANDER II.

ROMALDO (a) CUMANO EPISCOPO.

(a) *Gratian. in edito* Raynaldo *M. S. meus* Ramaldo

Extat apud Ivonem epist. 91. ad Hildebertum. Itemque 2. quæst. 5. Cap. super Causas.

Super causas Gislandi presbyteri de morte episcopi sui prædecessoris tui infamati in medium consuluimus. Itaque circa omnium adstantium fratrum assensu unanimi tuæ dilectioni rescribimus, præfatum Gislandum ante te præsentandum, ubi si certi accusatores defuerint, tunc dictante justitia sine omni controversia presbyter quæcumque ob hoc injuste amisit, ac sacerdotium, & integra accipiat beneficia. Purgationem (*b*) tamen ante te, duobus sibi Sacerdotibus junctis, ubi accusator cessaverit, eundem ex se præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique legem a nulla canonica sanctione fultam, ferventis scilicet, sive frigidæ aquæ ignitique ferri contactum, aut cujuslibet popularis inventionis (quia fabricante hæc sunt omnino facta invidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo apostolica authoritate prohibemus firmissime.

AD SEQUENTEM EPISTOLAM

COLLECTORIS ADMONITIO.

Quicumque Ivonem accusant de corrupto, interpolatoque textu canonum, & decretorum, quæ in collectionem suam transtulit, illis profecto accidet opportunum fragmentum sequentis Alexandri epistolæ, quod ego offendi in MS. Pistoriensis cathedralis codice, in quo Ivonis decretum cum aliis nonnullis decretalibus sanctionibus in extremis pagellarum ora adjectis continetur. Ex hac ipsa enim epistola excerpsit Ivo cap. 409. & ex illo Gratianus dist. 52. cap. solicitudo, canonem illum, quem & Labbeus inter Alexandri epistolas num. XXXII. recitat. In eodem Ivonis decreto data hæc epistola legitur ad Rumoldum Constantiensem; in codice vero Pistoriensi ejus, ad quem dirigitur, nomen desideratur. Ad lectorum commodum utramque lectionem ex adverso positam exhibebo.

EX

(*b*) Extat hæc periocha in Cap. *Mennam* 2. quæst. 5. adsuta fragmento epistolæ S. Gregorii ad Brunichildem; sed perperam, cum revera sit Alexandri II. nec in edita epistola S. Gregorii legatur, ut notant correctores Romani in idem caput *Mennam*.

ANNO CHRISTI 1061.

EX EDITO IVONIS ET GRATIANI

Ad Romoldum Constantiensem episcopum. De eo, qui subdiaconatus ordine postposito, diaconus, & presbyter est ordinatus.

SOllicitudo dilectionis tuæ studuit consulere, utrum portitor istarum literarum, diaconatus, & presbyteratus officium sit idoneus peragere, necne: cum ad id præpropero cursu, videlicet sine subdiaconatus ordine, negligentia potius, quam superbia, cognoscatur adscendisse. Unde nos consulendo caritati tuæ mandavimus, ut ab officio sacerdotali eum prohibeas, donec proximo quatuor temporum jejunio subdiaconatus ministerium sibi rite imponas, & sic deinceps ad majora officia eum redire concedas.

EX M. S. COD. PISTOR.

Alexander papa II.

De quodam Sacerdote male ordinato.

QUidam in clericalibus officiis educatus subdiaconatus gradum suscipere neglexit, & diaconatus, ac presbyteratus honorem, non quidem ambitiose, sed negligenter conscendit. In quo præceptum canonicum non nos invenisse meminimus; consilium autem ex prærogativa authoritatis apostolicæ damus. Ab utriusque itaque idest sacerdotalis, & leviticæ, quos inordinate suscepit, officio suspendatur; donec congruo tempore intersit ejus, qui ad subdiaconum benedicendum honorem, & cum eis subdiaconatus suscipiat benedictionem. Prius tamen discutiendum, si ejus vita digna officio habeatur; & sic, si vitæ canones non obviaverit, (*a*) in priore ordinatione diaconus, & presbyter teneatur.

E J U S D E M

AD BURCHARDUM HALBERSTADENSEM EPISCOPUM,

Laudes ejus commendat, & pallium pro merito concedit.

Alexander episcopus (servus servorum) Dei dilectissimo in Christo (Burchardo) Halberstadensi episcopo in Domino salutem & apostolicam benedictionem.

Ex Lunig. spicil. eccl. in append. pag. 21.

INter multa quæ magister & doctor gentium, minister quidem Christi, & secundum Dei gratiæ donum, dispensator mysteriorum ejus, discretè & spiritualiter instituit, quosdam in ecclesia S. non ut hospites, & advenas, sed ut cives & cohæredes, & concorporales in habitaculum Dei coædificatos, in area quoque dominica comparticipes & cooperatores, singulari munificentiæ excellenter donari præmonuit. Dum tempus, inquit, habemus, bonum operemur ad omnem, maximè autem ad domesticos fidei. Unde etiam mi dilectissime fili Burcharde venerande coepiscope, fidei tuæ, quæ per charitatem operatur, & justitiæ tuæ quæ ex fide est, plurimum congratulamur. Temporibus autem istis, in quibus venit ira Dei in filios diffidentiæ, de quibus vere possumus cum apostolo dicere. Videte canes malos operarios concisionem: opus ministerii tui, & ædificationem corpus (corporis) Christi ad honorem apostolorum Petri & Pauli ad voluntatem & jussionem dilectissimi nostri filii Herici IV. regis, scilicet ut ecclesiasticæ pacis inquietudinem regius advocatus propulsares, cum omni gaudio suscepisti. Itaque post susceptum legationis obsequium, semper unanimis uno spiritu & sincera affectione pro nobis ac Romana ecclesia nobiscum solicitus fuisti: non tamen quærens quæ tua, quantum quæ sunt Jesu Christi. Pro tanto igitur Deo ejusque S. Apostolis a te collato servitio, in primis ipsi gratias laudesque debitas referimus. Qui dilectissimo filio nostro prænominato regi, tam sanctum opus tibi injungere tibique suscipere inspiravit. Deinde quia sancta Romana ecclesiæ, quæ bene fundata est super firmam petram hoc semper habuit veræ charitatis judicium, ut aut nunquam, aut raro ab aliquo gratis habere vellet beneficium: competit nostro apostolico moderamini aliquod honestum, aut singulare donativum pro nostro jure tibi tuæque ecclesiæ privilegiorum auctoritate concedi. Itaque & locum & nomen filii spiritualis singulari ac familiari affectu tibi concedimus, sanctæ quoque Halberstadensi ecclesiæ tuæ, ut sit filia Romanæ ecclesiæ prærogativam quamdam attribuimus. Insuper quoque pio paternoque affectu pallio te adornare decrevimus, salva tamen auctoritate aut magisterio sanctæ metropolis Moguntinæ ecclesiæ, salvo quoque fratrum tuorum coepiscoporum & ordine & loco. Sed tuum est, ut sicut nos forinsecus, ita te ipse adornes intrinsecus, ut docendo & faciendo, quæcumque sunt justa, quæcumque honesta, ante & retro esse possis conspicuus, pallium in determinatis diebus, ad sacra missarum solemnia celebranda tibi concedimus, in natali Domini, in festo S. Stephani protomartyris & S. Johannis Evangelistæ, in Epiphania Domini, in purificatione, & assumptione, & nativitate sanctæ Mariæ, in cœna Do-

ANNO CHRISTI 1061.

Domini, in S. Sabbatho, in die resurrectionis, in Ascensione Domini, in Pentecostes festo, in festo S. Johannis Baptistæ, in festo Johannis & Pauli, inventione corporis S. Stephani, in festo S. Sixti, & S. Michaelis, & omnium sanctorum, in nativitate apostolorum Petri & Pauli, & Andreæ, in dedicatione ecclesiarum, in faciendis ordinibus. Crucem etiam ante te & ante successores tuos portandi licentiam donamus. In stationibus quoque festivis super Naccum (idest equum, solemniter ornatum. Videatur simile diploma Coloniensi ecclesiæ datum) equitandum permittimus tibi & successoribus tuis. Insuper mitras tibi & successoribus tuis, ac canonicis excellentioribus, scilicet presbyteris & diaconis, inter missarum solemnia ministraturis subdiaconis in majori ecclesia tua, & suprascriptis festivitatibus portandas concedimus. Et omnia quæ privilegiorum authoritate tibi & tuæ ecclesiæ a prædecessoribus nostris, videlicet summis pontificibus, insuper etiam sive regum, sive imperatorum confirmationibus, seu quarumlibet personarum donationibus juste collatæ sunt, nostro quoque auctoritatis privilegio confirmamus. Præterea quoque statuimus coram Deo, ac terribili ejus examine futuro, & per hujus nostri privilegii & apostolici (præcepti) seriem ac constitutionem sancimus, ac B. Dei genitricis, semperque Virginis Mariæ, nec non B. B. Apostolorum Petri & Pauli, sanctorum etiam martyrum Stephani ac Xixti (Sixti) cæterorumque omnium sanctorum auctoritate, in quorum nomine prænominata tua ecclesia dedicata est, decernimus, atque obtestamur tam apostolicæ sedis futuros pontifices, quam qui ecclesiasticas administraverint actiones, cunctosque christianorum titulo insignitos, ut nullus hanc licentiam (sibi sumat) de his omnibus, quæ eidem ecclesiæ a prædecessoribus nostris per privilegia juste concessa, vel a nobis data vel danda, aut ab aliquibus fidelibus viris ac mulieribus præfatæ ecclesiæ tradita sunt, vel futuris temporibus contradentur, tam in abbatiis, quam in monasteriis, ac xenodochiis, tam in familiis, quam in terris, & comitatibus, seu aliquibus possessionibus convellendi, disvestiendi, molestandi, vel alienandi.

IN SEQUENTEM EPISTOLAM

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

Ex nonnullis epistolæ, quam hic exhibeo, laciniis a Gratiano simul junctis & assutis compingitur epistola illa ad Lucenses, quam Labbeus num. XXXV. dedit. Integram duplo, ac triplo majorem ex archetypo Lucensi, quem servant archiva Canonicorum ecclesiæ illius cathedralis pluteo BB. I. vulgavit primus omnium Florentinus noster in opere inscripto Memorie della Contessa Matilda *in append. Veter. Monum. pag.* 129. *Ex illo vero hic transtuli, ne deinceps in collectionibus conciliorum mutila, & hinc inde detruncata spectaculum sui miserandum, lugendumque lectoribus, reique canonicæ amatoribus præbeat.*

AD CLERUM, ET POPULUM LUCENSEM.

Contra sacras ordinationes, & beneficiorum collationes simoniacas.

Alexander episcopus, servus servorum Dei, Lucensis ecclesiæ clero, & populo in perpetuum.

CUM divina providentia idcirco nos in sede apostolica constituere voluerit, ut omnium ecclesiarum generalem curam gerere debeamus, tum maxime illi ecclesiæ studium nostræ devotionis sollicitius est exhibendum, in qua ante susceptum universalis regiminis opus ecclesiastici officii necessitate laboravimus, & cui privata quodammodo dilectione prius deservire studuimus. Circa Lucensem itaque ecclesiam tanto specialius nostræ devotionis studium desideramus impendere, quanto & illi privata ejus, & publica omnium cura compellimur providere. In ea igitur quod multis temporibus male pullulasse, & in robur jam inveteratæ malitiæ comperimus excrevisse divini verbi gladio succidere, & penitus extirpare optamus, ut Deo volente erutis spinis vitiorum, in fertilem postmodum messem semen illic satum valeat abundare. (a) Ex multis temporibus hoc detestabile malum intra ipsam ecclesiam inolevisse cognovimus, ut nulli unquam clerico, quamvis religioso, quamvis scientia & moribus prædito ecclesiasticum beneficium concederetur, nisi ei qui profano pecuniæ munere illud emere studuisset: fiebat ecclesia & res ejus ita venalis, veluti quædam terrena, & vilis merx a negociatoribus ad vendendum exposita. Quod malum quam detestabile, quantum Deo, sanctisque sit contrarium, & sacri canones docent, & fere omnibus manifestum existit. Chalcedonense nempe concilium unum ex principalibus, simili pœna condemnat eos, qui sacram manus impositionem (per quam Spiritus Sanctus confert) mercari dignoscuntur. Utrosque enim auctoritate inexpugnabili, illos a beneficio, istos sacro ordine jubet repelli. Sacrorum verò canonum auctoritate docemur, omnia quæ Deo, vel ejus ecclesiæ offeruntur, sacra fieri ipsa oblatione; nullaque autem

(a) Can. ex multis temporibus 1. q. 3.

tem ſacra fieri poſſunt, niſi ſpiritu ſancto, a quo omnis ſanctificatio procedit. Nam ſicut omnis quælibet res cum imperatori defertur, imperialis efficitur; ſic cum ex voto Deo, vel ſanctis offertur, divina; ac per hoc ſanctificata cognoſcitur. Non igitur mirum, ſi par pœna conſtringit eos, qui aut ſacrum ordinem, aut ſacram rem eccleſiæ vendere, ſeu emere audent; cum neutram, niſi Sancti Spiritus dono valeat ſanctificari. Præterea cum ſacrorum canonum auctoritas quatuor ex rebus eccleſiæ jubeat fieri portiones, quarum una pauperibus, altera fabricis eccleſiarum ſit impendenda, tertia epiſcopo, quarta clericis conferenda; ſicut pauperibus eccleſiæ ſingulæ partes gratis ſunt concedendæ, ita quoque reliquæ partes nec ab ipſo epiſcopo vel clero ſunt retinendæ aut vendendæ, ſed eis pro Evangelii præcepto, & officii ſui labore eodem modo conferendæ. In veteri quoque teſtamento, cum adhuc gratia Evangelii adhuc non coruſcaret in mundo, legimus ſcelus hoc quantum abominabile eſſet, cum tempore Jeroboam quicumque volebat, implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum, & propter hanc cauſam peccavit domus Jeroboam, & deleta eſt de ſuperficie terræ. Si vero domus Jeroboam ob hoc deleta eſt, quod pecuniam accipiens conſtituebat ſacerdotes in excelſis; non immerito de libro vitæ cæleſtis eorum nomina delentur, quæ interventu pecuniæ ſacerdotes, vel clericos in domo Dei conſtituunt. Puto enim, quod hi tales nunquam adverterunt pſalmiſtæ ſententiam dicentis: Quia non cognovi negotiationem, introibo in potentias Domini. Nam ſi quis ideo intrat in potentias Domini, quia non cognovit negotiationem, aperte conſequitur, ut non intret in eas, qui negotiationes maxime eccleſiaſticarum rerum non ſolum cognoverit, ſed etiam exercuerit. In novo autem teſtamento humani generis redemptor omnes ementes & vendentes de templo ejiciens, cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effundit æs, præcepti ſui auctoritate denuncians, & dicens: Nolite facere domum patris mei domum negociationis. In quo Salvatoris facto vigilanter eſt advertendum, quod non dicitur cathedras vendentium moviſſe, ſed evertiſſe. Levius utique ferendum eſſet, ſi talium negociatorum cathedræ moverentur, quam ſi everterentur; ſicut per Joannem Dominica voce Angelo idem prædicatori Epheſi eccleſiæ dicitur: age pœnitentiam, & prima opera fac; alioquin veniam ad te, & movebo candelabrum tuum de loco ſuo. Illud quoque in eodem facto ſollicite conſiderate, quod per totum textum ſancti evangelii nuſquam reperitur, Dominum tanta ſeveritate, tam diſtricta cenſura juſtitiæ, peccantes corripuiſſe, cum non ſolum eloquio increpans, verum etiam facto flagello de funiculis verberans omnes eliminavit de templo; aperte demonſtrans, quod tales negotiatores non ſicut cæteri peccatores ſunt corripiendi, ſed a templo Dei i. a ſancta eccleſia longius ſunt projiciendi. Nam ſicut per columbarum venditores illi denotantur, qui ſacram manus impoſitionem vendere conantur, ſic per nummularios eccleſiaſtici beneficii venditores deſignantur, qui domum Dei teſte evangelio ſpeluncam latronum efficiunt. Quia ab hujuſmodi mercatoribus quidquid poſſunt capiunt, & gladio ſuæ malitiæ non corpora, ſed quod pejus eſt animos trucidare noſcuntur. Tempore vero apoſtolorum cum multi rerum ſuarum pretia ad pedes eorum ponerent, Anania, & Saphira inſpirante Sancto Spiritu voto cordis pretium agrorum ſuorum Deo obtulerunt. Qui poſtmodum, quia ſuggerente Diabolo partem ipſius pretii retinere conati ſunt, voce B. Petri principis apoſtolorum ſpiritui ſancto mentiti eſſe dicuntur, & quam grave ſcelus contraxerint, utriuſque repentina morte monſtratur. Si ergo illi initio ſurgentis eccleſiæ tam horribili pœna divinitus ſunt puniti pro eo ſolummodo, quod partem pretii retinuiſſent, quod ſolo voto eccleſiæ obtulerant; quid dicendum eſt de his mercatoribus, qui non ſuas, ſed res eccleſiæ, ſed in uſus ſuos ex propinquorum ſuorum non verentur vertere? Profecto ſicut deterius eſt diſtrahere, vel comparare res eccleſiæ, non quas ipſi eccleſiæ conferunt, ſeu quas pro animabus ſuis fideles offerunt, quam ſolam pretii partem rerum a ſe oblatarum retinuiſſe; ſic talium negotiatorum interitus gravior & profundior, quam illorum eſſe convincitur; ex hac quoque peſſima venditione pene malorum omnium ſemina pullulare noſcuntur. Nam ii qui res Eccleſiarum & potiora earum pretio ſtudent acquirere, non Deo, vel ejus eccleſiæ velle famulari, ſed ſoli Mammonæ velle ſervire veridica ratione probantur. Sicut etiam ſanctus Gregorius de ſimoniacis teſtatur, non vitam moribus componere, non ſcientia curant exornare, ſed ſolummodo aurum, & pecuniam, quibus res emant eccleſiæ, inhiantes deſiderant congregare. Ac ſi tandem malitiæ ſuæ votum impleverint, & data numeroſa pecunia rerum eccleſiaſticarum penes ſe dominium habere cœperint, tunc aperiunt qua intentione eccleſiæ militare decreverunt. Toto enim mentis anniſu undecumque poſſunt corradere pecuniam ſtudent, utquæ prius evacuaverant poſſint redimplere marſupia, cujus aviditate impulſi ſacris non parcunt altaribus, ſed veluti fures & ſacrilegi profanas eis manus injiciunt, pauperibus, & eccleſiarum fabricis decimas & oblationes juſte & canonice competentes, more prædonum diripiunt, a mortuis etiam, quaſi fiſci exactores importunis clamoribus velut tributa exigunt. Terras quoque, quas fideles pro ſuis peccatis eccleſiæ contulerunt, quia eas ex toto vendere non poſſunt, ob viliſſimum redditum pecunia accepta quibuſque concedunt. Inter ſe autem ubi de lege divina, & de animarum ſalute eſſet tractandum, litibus & contentionibus, clamoribus, & injuriis præſtrepere non deſiſtunt. Quibus ad cumulum ſuæ damnationis non ſufficit, quod ipſi pereuntque, ſed inſuper laicos, quibus ducatum rectæ viæ præbere debuerant, ſecum malo exemplo trahunt in profundam inferni voraginem. Quapropter ego Alexander Sanctæ Romanæ eccleſiæ & apoſtolicæ ſedis epiſcopus (immo miniſter indignus) tot & tanta mala in multis eccleſiis & maxime in Lucenſi eccleſia ex iniqua concupiſcentia fieri

ANNO CHRISTI 1061.

ri conspiciens, ne sanguis iniquorum a districto judice de manu nostra requiratur, illa extirpare & penitus eradicare decrevimus. Constituimus istas, & præsenti decreto firmamus (sicut olim nostri decessores fecisse noscuntur) ut nullus deinceps episcoporum, beneficium ecclesiæ (quod quidam canonicam, vel præbendas, seu etiam ordines vocant) pro aliquo pretio vel munere clericis audeat unquam conferre. Sed etiam ministros, & servitores ecclesiæ gratis, & absque ulla venalitate in S. ecclesia studeant ordinare. Nec eligant in domo Domini qui majores sacculos pecuniæ conferant, sed eos qui moribus & disciplina, atque scientia divites pro officio suo ipsam valeant substentare ecclesiam. Sponte Christi donaria non pro libitu cujusque invito sponso venalia fiant, sed gratis & pro vitæ meritis tribuantur, nec audeat ullus cujuscumque gradus sit clericus per se, vel per interpositam personam aliquo ingenio pretium vel dare, vel promittere, nec ipsi episcopo nec alicui ex ejus ministris, sed cuicuique magnæ vel mediocri, aut parvæ personæ. Ne vero calliditas aut fraus Diaboli sub specie religionis aliquos suæ malitiæ laqueo capiat, constituimus, & eodem modo firmamus, ut nullus cujuscumque gradus clericus pro ecclesiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ ecclesiarum, vel donariis ecclesiarum, seu etiam quod pauperibus sit tribuendum, quia (teste scriptura) qui aliquid male accipit ut quasi bene dispenset, potius gravatur, quam juvatur. Quod si aliquis divinorum præceptorum & animarum salutis immemor, præfatum beneficium ecclesiæ iniqua cupiditate ductus vendere vel emere temerario ausu præsumpserit, sicut in Chalcedonensi concilio definitum est, gradus sui periculo eum subjacere decernimus; nec ministrari possit ecclesiæ, quam pecunia venalem fieri concupivit, & insuper terribili anathematis mucrone perfossus (nisi resipuerit) ab ecclesia Dei, quam læsit, modis omnibus abscindatur.

Ego Alexander solius Dī mīa Sanctæ Romanæ & apostolicæ ecclesiæ præsul, & Lucensis episcopus in hoc decreto ad confirmandum. ss.

ALEXANDER II.

ADELARDO SUESSIONENSI EPISCOPO.

Ivo part. X. cap. XXXI.

Quod XXX. annorum longitudinem homicidii in terra Dei facti pœnitentiam extendistis, constitutioni huic authoritatem non damus: quia in sacris hoc canonibus non invenimus. Tamen quoniam a prudentibus & religiosis viris treva Dei pro conservanda in populo pace est constituta, omnino non reprobamus.

DE CONCILIIS IN CAUSA SCHISMATIS CADALOI ANTIPAPÆ

celebratis

DISSERTATIO.

An. 1061. Inter ea, quæ in historia Ecclesiastica magnis adhuc obvoluta tenebris sedulam scriptoris operam efflagitant, ut offusa tandem depulsa caligine in eam producantur lucem, qua plura olim obscura, nunc diligentia summorum virorum perspicua effecta sunt; vix dubito, obscurius aliud occurrere præ historia schismatis in Alexandrum II. a Cadaloo Parmensi episcopo, dein factione Germanorum Pseudo-Pontifice excitati. Hujus quamvis exordia comperta sunt, exitus tamen latet; nam Baronius intra triennium claudit; ratus anno 1064. Mantuanum Concilium convenisse, cujus sententia res ecclesiæ Romanæ composuit. Pagius ad annum 1067. prorogat; Ptolemæus Lucensis apud eundem Pagium annum 1069. maluit. Mihi vero in meis ad Pagium adnotationibus nova sententia sedit, cum ad annum usque 1072. eam synodum, exitumque schismatis promoverim. Hæc ergo olim, hæc nunc pariter sentio; quamquam secundis curis res tota discussa, alia plane nonnulla dispexisse mihi visus sum, quæ tunc scribentem fugerant. Ea omnia in peculiari hac dissertatione exponenda.

Totius hujus historiæ decurrendæ viæ ducem mihi olim, & nunc pariter constituo Benzonem Albæ Pompejæ in Insubria episcopum, qui tunc, cum illa omnia agebantur, non præsens tantummodo aderat, sed & rerum gestarum author potissimus fuit. Erat ille quidem iniquissimo in legitimos Romanos Pontifices animo, quod forte simoniaci criminis reus ultorem Pontificem Nicolaum II. senserit. Profecto cardinalis Aragonius in vita Nicolai II., quam ex Vaticanis monumentis collegerat, repressam ab eo Pontifice audaciam Langobardorum episcoporum narrans, Benzonem Albensem inter cæteros recenset. Ipse vero Benzo in eo, quod scripsit panegyrico seu historia Henrici III. imperatoris, non improbare se sacerdotiorum emptionem significat. Quamquam igitur scriptoris hujus sublesta fides habenda est, dum crimina sanctissimorum pontificum Alexandri II., & Gregorii VII. tam multis exaggerat; in reliquis tamen, in

in quibus nihil odium & detractio valet, fidem indubitatam meretur præ ceteris, qui vel ætate vixerunt, ab his remotiori, vel coævi licet, rerum tamen, quas narrant, erant incuriosi. Quamquam & rara sunt, quæ coævi scriptores his de rebus scribunt, quæ cum Benzone non cohæreant, ut subinde demonstrabimus. Hanc vero ipsam historiam vel panegyricum Henrici III. imperatoris a Benzone scriptam præ oculis habere me sciant Lectores, cum authorem istum laudo; quod sane opus ad nostram usque ætatem latens prior edidit Jo. Burchardus Menkenius inter Scriptores Rer. German. tom. I. pag. 957. quam editionem ignorans Jo. Petrus Ludewig in to. IX. Reliquiarum anno 1731. iterato illam produxit. B Ita ergo tota schismatis hujus historia ex Benzone, cui tamen ego annorum, & temporis certas notas suppeditabo, quo res ipsa planior fiat, & perspicua.

Nicolao II. rebus humanis exempto anno 1061. Longobardiæ episcopi, illi forte, quos Nicolaus II. vel corripuerat, vel loco amoverat, juncto cum episcopis Germaniæ, qui Cæsarianas partes tuebantur, consilio, Basileam ad concilium convenerunt, ibique decreto prius emisso de Pontifice nonnisi ex Italia petendo, e suis quosdam ad Aulam imperatoris ablegarunt, pontificem pro suo voto postulaturi. Dum hæc agerentur, sanior cleri Romani pars in cœtum juncta Ansel- C mum Lucensem episcopum sub Alexandri II. nomine pontificem renunciavit. Assumptus est ipsa die Kalendarum Octobris, ut asserit S. Petrus Damiani in concertatione Regii, Romani defensoris. Redierunt interea ex aula Legati Basileenses cum Regis facultate de eligendo Cadaloo Parmensi episcopo in Pontificem, quæ sane electio factione quorumdam obtinuit. Sic ego rem compono, fidem præstare renuens Benzoni, qui in gratiam Pontificis sui narrationem suam ita instituit, ut Cadaloi electionem assumptioni Alexandri tempore præferat lib. 2. cap. 4. Cum vicissim Leo Ostiensis lib. 3. cap. 20. tradat, Cadaloum integro fere mense ipsa D scilicet die festa SS. Apostolorum Simonis & Jude posteriorem esse Alexandro.

His actis Cadalous Romam transferendus erat, quam tamen adversus illum Alexander II. tuebatur cum Richardo Normannorum Duce. Res igitur armis præstanda; quare comparatis militum copiis jussus est Benzo Albensis episcopus electum suum Romam adducere, sed pluviis obstantibus, & Gothofredo Barbato, Beatricis, quæ Tusciæ principabatur, consorte itinera obsidente, res in annum sequentem protracta est. Die VIII. Cal. Aprilis anni 1062. Sutrium ingressus est teste Benzone lib. 2. cap. 9. ac deinde 14. Aprilis, ut in Actis Alexandri a E Cardinali Aragonio collectis adnotatum est, Romam propius successit. Romanorum animos munerum pellectu, verborumque lenocinio præmissus eo Benzo præparaverat; nihilo tamen secius Urbem ingredi numquam datum est Cadaloo, qui in pratis Urbi adjacentibus cum exercitu suo consedit. Hinc utrinque collocutiones, & pacta quædam altrinsecus proposita, donec tandem Gothofredus id suggessit consilii, nimirum ut A electus uterque in privatam Diœcesim suam, Parmensem nempe, & Lucensem concederent, donec ex aula oraculum expectaretur.

Uterque igitur electus abiit in diversa, Alexander Lucam, Cadalous Parmam. Sed hoc ipso forte anno antequam S. Petrus Damiani ad eremum secessisset, eodem præsente cum cæteris, & ante profectionem Lucanam Alexander concilium habuit, in quo de causa Forosempronensis ecclesiæ tractatum est. Acta hujus Judicii, vel synodi extant apud Labbeum ad annum 1062. Porro Alexander toto reliquo anno 1062. Lucæ egit, ut non obscure demonstrant temporis notæ adscriptæ Lucensi illi concilio, de quo statim. Anno vero sequenti ineunte viæ jam se dederat rediturus Romam; nam die VII. Idus Januarii anni 1603. in comitatu Senensi agens diploma illud signat, quod Florentinus in append. veter. monum. ad vitam Mathildis n. 9. producit.

Moram in civitate sua episcopali trahens Alexander, convocato concilio judicium instituit de Abbatissa monasterii S. Justinæ, quam Sanctimoniales quædam per calumniam accusaverant. Concilium illud, quod huc usque Collectores latuit, productis actis suo loco daturus sum.

Ita pariter & Cadalous Parmæ confidens concilium factiosorum hominum convocavit, ut Benzo ipse tradit, & ex Benzone ego suo loco.

Quid vero actum sit in Germania, operosiori disquisitione hic disputandum; si enim Historicos ecclesiasticos audias, Germani episcopi cum Italicis plane multis in concilium coeuntes, (quod in locum ignotum Osborium indictum fuisse ex S. Petro Damiani affirmant) coeuntes, inquam, in concilium definierunt, Alexandri II. electionem ratam, & ligitimam esse, Cadaloi vero inauspicatam; quem postremum & lata sententia deposuerunt. Concilium hoc Germanicum veteres omnes Germanos scriptores etiam coævos latens, suspectum mihi olim efficiebatur. Nihil de illo Sigebertus, nihil Lambertus, nihil etiam Benzo, qui in narratione hujus schismatis puppim & proram facit. Sed, inquiunt, Leo Ostiensis, qui tunc florebat, id tradit verbis adeo perspicuis, ut interpretationem omnem respuant. *Eodem anno* (de Cadaloo loquitur) *id est in prædictorum Apostolorum Simonis & Judæ vigiliis ab omnibus Theutonicis, & Italicis episcopis, qui cum Rege tunc aderant, justo Dei judicio damnatus est, ac depositus.* Congruit his omnibus S. Petrus Damiani, qui in disceptatione synodali inter regis advocatum, & Romanæ ecclesiæ defensorem §. 1. scribit. *Quoniam & in proximo, ut speramus, fiet hic Osboriense concilium, &c.* Quod ergo concilium mox habendum enunciat Damianus, id re ipsa habitum Ostiensis asserit.

Quamquam ego pariter concilium in Germania aliquod admitto; illi tamen asserendo alterius plane testimonio utendum est ac illo, quod ex recitatis Ostiensis verbis a Criticis doctissimis affertur. Nam ab Ostiensi concilium hoc cum Mantuano confusum facile

cile intelliget, quisquis noverit Scriptorem illum asseruisse Cadaloum in synodo illa damnatum aufugisse, *nec ultra venire ad has partes apposuisse*. Id enim sicut de Mantuano concilio verum est, ita in Germanico omnino fallit. Rediit enim Romam Cadalous anno sequenti 1063., ibique integro quinquennio substitit. Rejecto igitur Ostiensi, concilium istud Germanicum, quod Osboriense dicendum esse ex S. Petro Damiani constat, multo validius asseritur ex eodem S. Petro Damiani, qui eadem ipsa verba recitat ab Ostiensi exscripta, & interpolata. Cedo mihi verba ejus ex epist. III. lib. IV. ad Cunipertum. *Cadalous siquidem ipso festivitatis die SS. Apostolorum Simonis & Judæ, quasi in papam Deo reprobante, ac reppellente, fuit electus; eodemque vertente anno in prædictorum Apostolorum vigiliis ab omnibus Theutonicis & Italicis episcopis, & Metropolitanis, qui cum Rege tunc aderant, damnatus est, & depositus*. Testimonium est hoc tantæ authoritatis, ut a constanti omnium scriptorum Germanicorum silentio extundi nequaquam possit. Attamen ut ambo ista concilientur, & silentium scilicet cæterorum, & S. Petri Damiani assertio, reputandum est non concilium quidem tunc convenisse, sed omnes illos episcopos, qui S. Annoni Coloniensi episcopo consentiebant, habebantque in sua potestate regem puerum, ab Agnetis imperatricis parentisque ejus tutela subtractum, in unam sententiam coeuntes, Alexandri assumptionem approbasse, Cadaloi rejecisse.

Modo in viam redeundum. Igitur res Alexandri in Germania ita pertractata est, authore forte S. Petro Damiani, qui pontificia legatione ibidem fungebatur, ut reditus in Urbem illi permitteretur. Rediisse ineunte anno 1063. ex Lucensibus monumentis superius evici. Hoc ipso anno, quo absente Cadaloo, Romanæ urbis res satis erant pacatæ, habita credo gemina illa Romana concilia contra incestuosos, quæ Baronius, cæterique post illum nullo persuasi argumento anno 1065. assignant. Profecto anno illo ardebant jam bella civilia inter Romanos, turbæ urbem totam commovebant, ut locus nullus esset quieti, habendis conciliis episcoporum necessariæ.

Quando Cadalous redierit Romam, Aula Germanica jubente, ut Benzo ait, mihi est incompertum; credo tamen hoc anno, vel sequenti id actum, cum Benzo scribat, cognito Alexandri reditu, ex Imperio literas redditas fuisse, ut schismaticus Papa ad Urbem cum copiis reduceretur. Tunc autem accidit, quod supra monui, nempe arcis S. Angeli a copiis Cadaloicis occupatio. Hinc in subjectam Urbem excurrebant milites, passimque strages edebantur. Quæ Urbis facies per quinquennium perseveravit, id affirmante Alexandro in epistola ad Gervasium Remensem his verbis: *Tantis eo ingruente per quinquennium nunc callida tergiversatione, nunc hostili invasione oppressit periculis, ut intestina nostræ specialis ecclesiæ negotia vix possemus ventilare, nedum longinqua ad plenum investigare*. Quinquennium istud ducendum censeo ab anno 1063. circiter, ac in an-

A no 1068. sistit. Tunc enim Deus, qui ab alto rebus ecclesiæ suæ invigilat, Gothofredum Tusciæ Ducem excitavit, ut manum porrigeret lapsis in extremam angustiam, armisque suis in ordinem ita redegit adversarios, ut intra arcem velut in carcere inclusos illos haberet. Tunc respiravit Alexander, & in Urbe quietus confidens concilium habere potuit adversus simoniacos, cui occasionem præbuit accusatio in Archiepiscopum Florentinum a monachis instituta, & insigni illo prodigio ignis, quem Petrus monachus ad probandam rei veritatem illæsus subivit, asserta. Hucusque chronologi cum Baronio, & Pagio concilium illud affixerunt anno 1063. sed modo ex adnotatione M. S. codicis Flo-
B rentini apud cl. Lamium in opere de Erud. Apostolorum pag. 279. assignandum anno 1068. constat. Ita enim in illa: *Incipit textus miraculi, quod Dominus ad detractionem simoniacæ hæresis operari dignatus est in episcopatu Florentino ab incarnatione sua millesimo LXVIII. Id. Februario feria IV. primæ hebdomadæ in quadragesima in monasterio de Septimo*. Is est Petrus ab experimento ignis, nomen ignei sortitus, quem dein, meritis & scientia insignem, episcopum Albanensem, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem egisse compertum est. Hanc in arce S. Angeli reclusionem *per tempus, & tempora, & dimidium temporis* perseverasse scribens Benzo, cum
C actis Alexandri fere congruit, in quibus biennalem reclusionem substinuisse Cadalous legitur. Si duos illos annos & semis ex anno 1068. repetamus, in annum 1070. labentem deducemur.

Longius protractæ moræ pertæsus Cadalous cum nihil superesse prompti auxilii ex aula imperatoris intelligeret, fuga se ex arce S. Angeli proripuit. Id equidem electo suo non sane honorificum fucatis subdolo ingenio verbis narrat Benzo lib. 3. cap. 2. sed quam ille cohonestat evasionem, turpem fugam extitisse testantur acta Alexandri a cardinale Aragonio collecta his verbis: *Per duos annos a fidelibus Papæ Alexandri obsessus, &*
D *calamitatibus multis afflictus, exinde egredi non potuit, donec ab eodem Cencio trecentis libris argenti se redemit. Sic itaque uno ronzino, & uno cliente contentus, inops, & æger inter oratores occulte discedens ad montem Bardonis, & tandem ad burgum Berceti non sine multa confusione pervenit*. Hanc fugam post Gothofredi mortem cœptam Benzo ibidem scribit.

Igitur dum sic res haberent sese, fama verax increbuit Gothofredum in castro Bullionis, quod Galliæ Belgicæ est oppidum, decessisse. En Benzonis verba lib. 3. cap. 10. *Tandem Deo nos miserante Gothofredus cœpit languere, & arbitratus est, quia si mutasset*
E *aerem, ab imminenti valetudine posset convalere. Petiit proinde suum castrum Bughonem, ubi expiravit*. Narrat subinde ea, quæ de evasione Cadaloi superius admonuimus; tum addit, se a ducibus partis suæ missum fuisse legatum ad Cæsarem, solicitaturum auxilia rebus Cadaloi restituendis necessaria. In aula principis res mature discussa est, ac decretum, ut quantocius concilio in Germania habito, de justitia causæ Cadaloicæ ageretur.

Id

ANNO CHRISTI 1061.

Id in se suscepit S. Anno Coloniensis, quo agente concilium illud re ipsa in Germania est habitum. Sed cum forte minus frequentes episcopi convenissent, suspendendum interim ab ultima definitione patres censuerunt usque ad indictam tunc, & post annum habendam Synodum Mantuanam. Hæc omnia Benzo ibidem, capite 26. qui & subjungit: *Igitur completo spacio annuæ revolutionis* (nempe post concilium Germanicum) *incœpit Annas* (idest S. Anno) *iter suæ expeditionis, & venit Mantuam*, ubi habitum est concilium, de cujus exitu, quod parti suæ parum faverit, plane silet Benzo.

Ex his omnibus constare arbitror, quam parum huc usque de epoca concilii Mantuani criticis etiam doctissimis constiterit. Non enim anno 1064. ut Baronius censuit, non anno 1067. ut Pagius reformavit, sed anno 1071. vel forte 1072. Mantuana synodus depositionis sententiam in Cadaloum pronunciavit. Quod ego his brevibus demonstro. Gothofredus Barbatus (nam de hoc agitur viro Beatricis, non de altero viro cognomine Mathildis marito, qui nimis sero, utpote post obitum Alexandri anno 1076. obiit.) in pervigilio Nativitatis Domini anni 1070. obivit, ut ex consensu veterum omnium scriptorum convenit inter omnes. Ut demus aliquid itineri Benzonis in Germaniam, non prius anno sequenti 1071. forte nondum adulto synodus in Germania coivit. Anno expleto, adeoque anno 1072. Mantuana synodus ex Italis Germanisque episcopis colligitur, qua pronunciante in Cadaloum conclamatum est; ille vero dein numquam postea rediit in urbem, ac brevi obivit. Annus idem, 1072. quamquam satis ex Benzone eruitur, veteris etiam, licet non coævi scriptoris testimonio adstrui potest, nempe Antonii Nellii, qui sæculo 15. Chronicon monasterii S. Andreæ Mantuani O. S. B. a Muratorio tom. 24. rer. Italic. vulgatum scribebat. Hæc verba authoris, qui id accepisse ex vetustis ejus monasterii monumentis non immerito creditur. *Alexander II. rogante Henrico imperatore IV.* (id est Rege IV. Imperatore III.) *Mantuam cum venisset, generali ibidem celebrato concilio, monasterio huic, quod ab ejus erectione* (quam cum anno 1017. ibidem componit) *sine abbate perseveraverat annos circa quinquaginta quinque, virum venerabilem Ubertum primum præfecit abbatem, annis videlicet Domini mille duobus septuaginta.*

Contra hanc ipsam epocham opponent chronologi authoritatem Sigeberti scriptoris coævi, & Landulphi junioris, qui S. Arialdi Mediolanensis clerici vitam sæculo XII. ineunte scripsit. Ambo enim Scriptores isti synodum Mantuanam anno 1067. adscribunt. Horum ego quidem testimonium admitterem, si æquo saltem pede cum Benzone non coævo tantummodo, & oculato, sed de rebus utcumque suis scribente consistere possent. Nunc vero cum priorum fides posteriori concedat; & cum alterutros errare necesse sit; id facilius de utroque illo scriptore, quam de Benzone concedendum arbitror. Hermannus Contractus Sigeberto suppar est; qui tamen assignans Mantuano concilio annum 1064. errat; errare ergo & Sigebertus potuit; potuit & Landulphus, qui aliquanto hac ætate posterior vixit.

Superest nunc nodus alius expediendus, qui me inter legendas S. Petri Damiani epistolas aliquanto tenuit adstrictum. Inter ejus epistolas ex Cajetani editione lib. I. epist. XV. quædam legitur ad Alexandrum II. in qua reditus ejus e Mantuano concilio commemoratur. Porro S. Petrum Damianum anno 1072. die VIII. Kal. Martii obiisse Baronius ex Bertoldo Constantiensi probavit. Ex quo consequatur necesse est, Mantuanum concilium anno ut serius 1071. convenisse, adeoque minus accurate scripsisse Benzonem concilium illud Mantuanum coivisse *completo spacio annuæ revolutionis* post Germanicum concilium. Id profecto me de fide Benzonis in suspicionem vocaret, si de anno obitus S. Petri Damiani certiori documento constaret. Cum tamen id unice probetur ex fide Bertoldi, quem in chronologia rerum etiam ætate sua gestarum frequenter lapsum notat Pagius ad A. 1096. num. VI. ductum hinc argumentum adversus meam chronotaxim nihil valet. Forte igitur S. Petrus Damiani anno 1072. obierit; quod si contigisse admiserimus, salva sunt omnia.

TABULA CHRONOLOGICA

rerum in hoc schismate gestarum juxta nostram dissertationem.

An. 1061. Concilium Basileæ cogitur ex Langobardiæ maxime & Germanis episcopis, in quo de petendo a Rege ex Italia pontifice agitur.

Alexander II. die Kalend. Octobris pontifex renunciatur.

Cadalous Parmensis episcopus a factiosis episcopis in pontificem salutatur die festa SS. Apostolorum Simonis & Judæ.

1062. Cadalous cum militum manu Romam venit, sed ab Alexandri militibus repulsus intra Urbem perrumpere non valet; & post quorumdam dierum moram paciscitur cum Alexandro, ut ambo ad proprias sedes remeent, expectaturi quid in aula Germanica de re statueretur.

Alexander ante discessum suum majo mense concilium Romæ habet, in quo de causa Forosempronienfis ecclesiæ adversus Senogalliensem cognoscit.

S. Petrus Damiani in Galliam, & Germaniam legatus Alexandri mittitur, coactisque Germanis episcopis cum Italis quibusdam Alexandri II. pontificatum confirmat in pervigiliis SS. Simonis & Judæ.

Cadalous Parmæ concilium ex factiosis coactum celebrat.

Alexander itidem Lucæ concilium habet in causa Erittæ abbatissæ de incontinentia accusatæ.

ANNO CHRISTI 1061. Alexander anni hujus exordio in Urbem redit, eodemque anno duo concilia celebrat contra incestuosas clericorum conjunctiones.

1063. Cadalous & ipse pariter redit in Urbem, ac deditione Romanorum quorumdam arcem S. Angeli occupat; unde in subjectam Urbem frequenter excurrit, inquietatque Alexandrum æmulum suum; quæ Urbis facies per quinquennium perseverat.

1068. Alexander adjutus armis Gothofredi Barbati ducis Tusciæ, & Normannorum, ita in arctum redigit Cadaloum, ut in arce velut in carcere reclusum habeat; quibus in angustiis duobus annis ac semis miser ille retinetur.

Alexander concilium Romæ cogit contra Simoniacos occasione Petri Florentini archiepiscopi de eo crimine accusati, & convicti a Petro monacho, qui veritatem accusationis suæ, ignem illæsus sustinens probavit.

Alexander hujus anni Julio mense Lucæ agebat, ut ex charta 10. apud Florentinium in vita Mathildis constat, immo & ibi resedisse diutius Florentinius in vita Mathildis probat. ANNO CHRISTI 1061.

1070. Gothofredus vitricus Mathildis in pervigilio Natalis Domini obit.

1071. Cadalous fuga dilapsus ex arce errabundus huc illuc vagatur, cujus partes defensurus Benzo legationem in Germaniam suscipit.

Concilium in Germania a S. Annone Coloniensi episcopo cogitur pro extinguendo schismate, in quo res tota differtur usque ad concilium Mantuanum post annum celebrandum.

1072. Concilium Mantuanum, cui præsidet Alexander, & adest Beatrix comitissa.

AD CONCILIABULUM BASILEENSE,

In quo Cadalous episcopus Parmensis in Pseudo-pontificem electus est,

Anno 1061. celebratum

ADDITIO.

A. 1061. NEscio unde hauserit Anonymus Zwettlensis, qui cadente sæculo XII. Romanorum Pontificum historiam illam scribebat, quam vulgavit Pezius Anecdot. tom. I. part. III. pag. 384. ea, quæ de hoc concilio narravit, quæ quidem nonnulla continent ficta; alia vero, quæ probabile aliquid præferunt. Quod enim innuit de præsentia regis Henrici, dum concilium haberetur, hæc utique non cohærent cum historia Hermanni narrantis, legationem missam fuisse a Patribus ad imperatricem matrem, & tutricem pueri regis. Utcumque sit, en illa: *Nicolao Papa defuncto Romani coronam & alia munera Heinrico regi ejusdem nominis IV. transmiserunt, eumque pro eligendo summo pontifice interpellaverunt. Qui ad se vocatis plerisque Italiæ episcopis, generali concilio Basileæ habito, eadem, quam Romani miserunt, corona imposita, Patricius Romanorum est appellatus. Deinde communi omnium concilio, Romanorumque legatis eligentibus, Kadelo Parmensis præsul VII. Kal. Nov. declaratur papa, & mutato nomine Honorius cognominatur. Dum hæc aguntur, Nordmanni aliquibus Romanis sibi adscitis Lucæ urbis Tusciæ episcopum Anselmum, dato sibi Alexandri nomine, in Kal. Octobris XXVI. diebus ante Parmensis episcopi ad papatus promotionem, sedi imposuerunt Apostolicæ.*

AD

AD CONCILIUM ROMANUM

In causa Petri Archiepiscopi Florentini

Anno 1062. ut fertur, habitum

ADDITIO.

Ex anno 1062. ad 1068.

CUR *hoc Romanum concilium ab anno 1062., cui a chronologis huc usque illigatum est, in annum 1068. distulerim, caussam in dissertatione mea* de schismate Cadaloi, &c. *superius assignavi. Modo quædam succurrunt eidem pariter concilio addenda, de quibus Labbeus, cæterique collectores silent. Infertus in concilio Romano, quod anno 1070. assignat Venetus Labbei editor, idemque re ipsa esse cum præsenti concilio ibidem demonstro, adnotat idem Venetus collector, in concilio eodem signatam fuisse bullam Alexandri pro monasterio quodam Pragensi, quam tamen bullam suspicionis merito arguit. Hanc ipsam bullam, ibidem omissam, hic reddo ex Cosma Pragensi lib. II. quod res ad concilium istud pertinentes utcumque referat.*

Menchen. Rer. German. Tom. I. pag. 2042.

Alexander servus servorum Dei, urbis Romæ episcopis & papis suis successoribus, necnon catholicis episcopis sanctæque Romanæ ecclesiæ subjectis cunctis, utriusque vitæ prosperitatem & apostolicam benedictionem a summo Deo cum omnibus Sanctis.

Ea, quæ Dominus Deus suam per clementiam ad augmentum Apostolicæ sedis condonare dignatus est, ad agnitionem omnigenarum linguarum hoc sub chirographo propagari volumus, primum quidem misericordiam Dei super nos diffusam liquide annunciamus. Boemorum Dux Wratizlaus, vir Christianus, fidei integerrimus amator, rebus in bellicis magnificus triumphator, quod serenissime ubique terrarum claruit, limina Apostolorum Petri, & Pauli honestos per nuncios quotidie visitans, nos, cæterosque in Dei servitio devotissimos omni beneficio non minime præteriens piæ mentis devotione innotuit. Multa ante tempora votum Deo vovi, quod adhuc nequaquam implevi. Ecclesiam in honorem Salvatoris nostri, cujus ubique protectione munitus, vestræ pietatis auxilio ædificare cupio. Dictis talibus auditis, pontificalis apex ut adcresceret, sanctorum patrum numero septuaginta duorum communi consilio penitus collaudavimus. Igitur ad hæc perficienda Joannem episcopum Tusculanensem, fundamentum dare misimus, cujus in præsentia ipse præfatus dux cophinos terra onustatos duodecim propriis humeris portasse videbatur. Locus ergo, in quo est erecta, Wissegrada cognominatur, quod sonat literaliter altior civitatibus. Quam sacrosanctam ecclesiam totius provinciæ caput dici, venerari sanximus; prædiis, mancipiis, auro, argento, cæterisque ornamentis decenter ditatam comperimus. Episcopi ejus sub dominio suis de decimis, trecentos homines ad eandem ecclesiam segregaverunt; Præsul Pragensis ducentos, Olomucensis centum, fratrum suorum Conradi, Ottonis consensu. Hoc itidem asylum tutamini B. Petri principis Apostolorum, cunctisque in ejus sede sessuris firmiter commendavit. Marcas XII. de eadem ecclesia ad pedes universalis Papæ, quicumque erit, omni anno offerendas sub Christi testimonio destinavit. Hujus vero conditionis gratia cunctis celsior in eadem regione ut videretur ecclesiis, qualicumque apparamento septem Cardinales altari Sancti Petri ministrare student, mitra, sandaliis, simili modo ipsius ecclesiæ præpositum, presbyterum, diaconum, subdiaconum incedere præcipimus. Laudes, quas sub diademate statutis diebus proclamare solemus, solummodo in ista ecclesia astante duce summa diligentia Christum collaudare permittimus, chrisma baptizandi, consecrationem clericorum, episcopus loci illius invidia diaboli attactus abnegare si præsumpserit, nostri decreti judicio apud quemlibet Episcopum inveniat, & accipiat. Nemine autem præpediente omnem injuriam in Romana synodo libere proclamet. Scripta istarum literarum sigillo impresso supra venerandum corpus B. Petri apostoli posuimus; maxime ea pro causa, ut si quis Dei inimicus mandatorumque ejus contemptor hoc divellere voluerit, sciat, se ab omnipotenti Deo in perpetuum condemnatum, ac cum cœtibus Sanctorum nil commune fore, sed cum diabolo inextinguibili gehennæ incendio æternaliter concremari. Data hæc in manus Petri præpositi S. Georgii in palatio Lateranensi, sub Henrico rege filio Henrici gloriosissimi imperatoris, VII. Idus Maji.

ANNO CHRISTI 1062.

PARMENSE CONCILIABULUM

A Cadaloo Antipapa

Anno 1062. habitum.

R*Eductus in patriam Cadalous curarum omnium primam hanc habuit, ut factionis suæ episcopis omnibus coadunatis electionem suam in pontificem adprobari, & confirmari curaret. De hac pseudo-synodo audiendus est Benzo Albensis episcopus in panegyrico Henrici III. lib. 2. cap, 14. ubi hæc scribit.*

Omnes suæ diœcesis sacerdotes ad celebrandam synodum cohortatur. In quorum medio residens dixit: Confratres & filii charissimi, qui confiditis mecum in adjutorio altissimi, precor ut vestris orationibus me adjuvetis, quia sub tanto pondere gementem videtis. Coactus denique patrum coepiscoporum admonitione & pueri regis Domini mei, matrisque Augustæ clementi missione, ad portandum hunc fascem me inclinari, vestrisque supplicationibus fretus, quos semper amavi. Præsertim autem huic oneri ideo me subjeci, ut removerem lapides offensionis de itinere domini mei futuri imperatoris, quos projiciunt Normanni impulsione Gotofredi (a) ad dedecus regis atque totius imperii. Quis ego sum? quem designarunt ad apicem summum? Non meis meritis ad hanc electionem veni, sed ineffabili pietate omnipotentis Dei, qui de animalibus infimis Pharaonem domuit, & infirma mundi, ut confundat fortia, eligere voluit. Quod sibi placet, de servo suo faciat, etiamsi in mare cum Jona ad devorandum me jaciat. Sit nomen ejus in secula benedictum, cujus effugere non valemus edictum. Vos autem fratres sine intermissione orate, & impugnantes me jejuniis atque vigiliis expugnate. His dictis surrexerunt, & sacras litanias effusis lacrymis cantaverunt. Post harum expletionem dedit Albensis episcopus hanc orationem. O *misericors semper Deus, qui de cœlo ruentibus gehennam parasti, & Ahitophilis fatuum consilium dissipasti, dissipa conspirationem Annæ & Caiphæ, & virtutem brachii tui super electum tuum extende.* Extremum verò synodi complevit hymnus Augustini & Ambrosii.

(a) Vide Dissert. de Concil. in causa schismatis.

LUCENSE CONCILIUM

In causa Erittæ Abbatissæ per summam injuriam accusatæ,

Anno 1062. coram Alexandro II. Pontifice celebratum.

C*Oncilium hoc Lucæ in patria mea celebratum, collectorum diligentiam hucusque fugit; quod mirari subest, cum jamdiu sit, ex quo Florentinius in commentario suo de rebus a Mathilda comitissa gestis documentum, unde illud eruitur, vulgaverit in appendice pag. 127. Historiam rei ibidem gestæ, quod perspicue satis in eodem documento exprimatur, omittendum hic censeo. Est autem S. Justinæ Parthenion celebre in urbe nostra ordinis S. Benedicti, in quo nobiles virgines pietate & omnium virtutum exercitatione monasticam vitam diligenter excolunt. Nec nobilitate tantum & religione, sed & remotissima antiquitate clarescunt; cum in archivo suo documenta sæculi decimi servent, unde & documentum, non tamen authographum, quod hic exhibeo, extractum est. En illud.*

Legalem, justumque esse declaratum est, ut ea, quæ sinodali concilio diffinitur, maxime Romanæ ecclesiæ præsente præsule stili offitio, atque memoriæ commendetur. Romæ itaque Alexandro viro religiosissimo præsidente, accidit, ut in monasterio S. Justinæ apud Lucensem civitatem existerent quædam monachæ fallatiis, & insidiis plenæ, quarum nomina sunt Jusla, & Bonella, ac Eufemia, quæ vano suo figmento, ut assolent, opposuerunt religiosæ abbatissæ præfati Monasterii nomine Eritthæ, ut noctu cum quodam clerico eam deprehendissent, quod nefas est dictum, opus nefarium usurpantem. Asserebant autem suis falsissimis indiciis, quoniam viderunt eam lampadem dormitorii extinguentem, & cum præfato clerico rectam stantem, & loquentes, portasque monasterii apertas invenisse, quæ omnia argumenta corruptæ castitatis, aut violati corporis esse videbantur. Nec tamen apponentes ei de corruptione corporis, ajebant, quod securæ, & intrepidæ caminum ignis intrassent, quoniam prædicta abbatissa earum castitate, & bonæ conversationis tramite excelleret, & nescirent in ea aliquam sui corporis inesse corruptionem. Dei nutu, ut fit aliquando, sic legitur, necesse est, ut veniant scandala, orta populari seditione in præfata civitate actum est, ut fama tantæ fallatiæ præberet aures prælibatas Pontificis, ut sibi mos est pervigilans, ne in ovile Domini lupus rapax ingrederetur continuo summo studio direxit a latere suo religiosos Pontifices cum venerabilibus clericis ipsius civitatis, comitante maxima parte Lucensis populi. Sedentes ergo in prædicto monasterio statuere abbatissam in medio, & quæ eam infamaverant venire fecerunt. Sed una earum Eufemia nomine ab accusatione testimonii refugit, sicut falsis personis est solitum. Cui canonice, & legaliter directi sunt tres vices nun-

ANNO CHRISTI 1066. 1070.

nuntii, ut veniret intrepide, & si aut accusatrix, vel testis vellet haberi, audientiam ei ab omnibus quamvis esset inimica, non denegaretur, & cum venire noluisset, & non repræsentaretur canonice, & legibus denegata est illi ab episcopis in perpetuum prædictæ accusationis omnis audientia, dataque postea in ea sententia ei pœnæ debere subjacere, quam debere pati illam, cui crimen opposuit, si vere dedisset. Deinde secunda nomine Bonella in medio venisset, ac Abbatissæ accusationem inferens interrogatur ab episcopis, utrum suæ accusationis testes habuisset, & cum diceret in se rei habere testes, venit quædam nomine Justa dolosis verbis vice testis ajebat, se noctu vidisse suam Abbatissam lumen extinguentem, nihilque aliud supradictæ accusationis se aliquo modo scire, & ista in testimonio sic deficiente vocata est alia, quæ dicebatur esse testis debere, venit, & coram omnibus voce publica dixit omnia, supradictam Abbatissam illius criminis ream non posse deprehendi, neque accusationem, vel testimonium contra eam veraciter apponere posse. Sic deficientibus cunctis in testimonio, neque concordantibus, atque accusatione falsa omnibus revelata assertu episcoporum, & clericorum, simulque totius congregationis astantium laudatum, ut quæ ante domnum pontificem Romanæ Sedis Alexandrum acta fuerunt, repræsentarentur, ut sic acrius puniretur tam magnum delictum, quatenus præfatum monasterium vitiis, & dolis supradictis mundaretur, quod ab ipso definiretur prout justum est, pene toto orbi authoritas, & exemplum haberet in sæcula. At ubi hæc omnia summo Pontifici per ordinem sunt relata, duci ad se fecit prædictam Abbatissam in ecclesia S. Martini, assistente innumerabili turba clericorum, atque laicorum non jussu Pontificis, quandoquidem minus canonicum videbatur, sed ut satisfieret populo, & vulgo coram omnibus in S. textu Evangelii juravit præfata Abbatissa, quod nocte illa, qua accusabatur, neque per se, neque per interpositam personam aliquis homo a se in monasterium inductus fuerit, neque fornicationem commisisse. Re autem agnita aperte declarata est sententia a summo Pontifice in sacro Conventu, omnes, qui tunc ibi affuerant, asserebant reus hujus incusationis, seu falsitatis erga Abbatissam eandem debere pati pœnam, quam deberet, & ipsa quæ accusabatur si vera detulissent videlicet ut extra monasterium fierent, & inclusæ manerent, sicque se haberent, ut sancti canones de falsis præcipiunt accusatoribus. Quod autem definitum est tanti patris decisione, & authoritate, simul ab omnibus laudatum est. Acta sunt hæc in Lucensi civitate præsente domno Alexandro piissimo S. R. E. præsule episcopo Petro Tusculanense, & Mainardo (*a*) episcopo civitatis Papiæ Adalrico, & episcopo *Petro Dabruzo*, (*b*) & episcopo Dodo civitatis Rosellæ, & Stephano cardinale S. R. E. & universis clericis episcopatus S. Martini, & Judicibus, atque pene cuncto vulgo circumstante anno secundo ejusdem domni Alexandri II. papæ ab incarnatione vero Domini MLXII. Ind. XV. pridie idus Decembris.

Ego Alexander solius Dei misericordia licet indignus S. R. & Apostolicæ ecclesiæ præsul. SS.

(a) Urbinatensi Episcopo.

CONCILIUM IN PROVINCIA GRADENSI

A Dominico Patriarcha

Anno 1066. *celebratum.*

An. 1066. Concilii hujus mentio, & decretum in causa jurium quorumdam, quæ in vicarium ecclesiæ S. Stephani Muranensis indicabat sibi plebanus Sanctæ Mariæ a Mutanis; decretum, inquam, istud insertum est in acta concilii Veneti anno 1152. celebrati, quod ex nova Ughellii editione ad eundem annum referimus. Quare huc lectores transmitto.

AD CONCILIUM ROMANUM

In causa submissi tuitioni Romani Pontificis Monasterii Pragensis recens constructi,

Anno ut fertur 1070.

ADNOTATIO CRITICA.

An. 1070. Venetus Labbei editor anno huic assignat concilium quoddam Romanum ab Alexandro cum LXX. episcopis assidentibus habitum, in quo oblatum ab VVratislao Bohemiæ duce monasterium quoddam a se Pragæ constructum, sub Apostolicæ Sedis tuitione & regimine excipitur. Nec diffiteor id legi apud Cosmam Pragensem lib. II. ad

(*b*) *Petro Dabruzo*. Non dubito quin in autographo legeretur *Petrus Aprutinus*; ex quo imperitus amanuensis fecit *Dabruzo*; ratus *Aprutinum* hic pro Aprutio provincia, quæ Italice dicitur *Abruzo*, poni. Revera tamen Aprutium hodie Terami urbs est in Piceno episcopalis, eamque cathedram tunc habebat Petrus, qui inter cæteros Patres concilio Romano anni 1059. subscriptus legitur. *MANSI*

ANNO CHRISTI 1070.

ad An. 1070. sed mihi, ut vera fatear, suspecta est anni hujus synodus adeo conferto episcoporum numero celebris, cujus non acta tantummodo, sed memoria omnis apud coævos scriptores exciderit. Quare hanc ipsam synodum male collocatam opinor, nec alterius concilii meminisse Cosmam censeo, quam ejus, quod an. 1068. occasione celebris accusationis in Petrum Florentinum archiepiscopum institutæ Romæ habitum est, ut ex nostra chronologia liquet. Conjecturæ huic fundamentum Cosmas ipse præbet; nam ibi A integro biennio rectam chronologiam prævertit; notat enim in paragrapho proxime præcedenti Gebehardum Pragensem episcopum renunciatum fuisse anno 1068. die VI. Kal. Julii, & feria II. die dominica, VI. nonas Julii unctionem episcopalem accepisse; qui sane temporum characteres non quidem annum 1068. sed 1066. signant. Non est ergo, cur concilium anni 1068. a concilio in causa Pragensi, male in anno 1070. collocato, distinguatur.

SYNODUS TREVIRENSIS

In causa Clerici cujusdam beneficio suo injuria privati,

Anno circiter 1070.

An. 1070. COsaldus quidam presbyter beneficio suo expoliatus fuerat a Richerio Diacono obtendente illum, cum morbo gravatus decubuerat, monasticam professionem assumpturum se statuisse, ac re ipsa induisse cucullam. Querelas ea de re suas tulit presbyter ad synodum Trevirensem, cui Udo, ejus C urbis archiepiscopus, præerat, sed ignota de causa demum lis ex concilio ad Alexandrum pontificem transiit, a quo secundum presbyterum judicatum est. Narrat hæc Alexander in sua ad Udonem epistola inter Labbeanas XXVI.

VOLATERRANA SYNODUS DIOECESANA

Pro restituenda vitæ communis professione Ecclesiæ illius Canonicis

Circa annum 1070. *habita.*

An. 1070. Ex Archivo Capituli Volaterrani eruit Murator. Antiq. Ital. Tom. V. pag. 215.

QUoniam in istius mundi statu nihil certum, nihil firmum cognoscimus, neque aliquid fidei, vel quicquam spei in illo esse videmus; sed omnia, quæ in eo sunt, caduca esse & momentanea cernimus, nobis pro certo est necessarium, non solum D vitare, sed etiam fugere quicquid est animæ contrarium, & illud appetere, quod est sibi salutiferum, &c. Cujus amore, cujusque dilectione ego Herimannus licet omnium episcoporum infimus, Dei tamen nutu episcopus semper gubernor, quamquam cunctis hominibus sim nequior, & ultra quam credi possit, sim peccator. Ob hoc vero ut mihi subvenire divina dignetur gratia, commertium hujus sanctæ ecclesiæ huc usque detestabile volo ad salubre, & cœleste remedium transferre. Patet namque istius ecclesiæ ordines, videlicet Archidiaconatum, Præposituram, & reliquos Ordines actenus esse usurpatos, ac male fuisse dispositos. Et E idcirco Deo opitulante, & istius sinodalis concilii conventu corroborante, Ordines prædictos dispono ita manere, quatenus ad unum redeant, & generales habeantur. Quocumque enim tempore hujus sanctæ ecclesiæ quilibet fratrum ab isto migraverit sæculo, sua canonica, quæ usque modo abusive & falso appellatur nomine, deinceps nuncupetur vero & proprio vocabulo, eum scilicet ut illi habeant clerici, qui secundum suam scientiam hic regulariter vivent, donec alter hujuscemodi clericus veniat, qui cum cæteris fratribus regulariter vivat. Quis est unquam mortalium tam beatus, quam ille, qui ad hoc nititur, ut cœlorum gaudia contemplari queat, Sanctorumque beatitudine perfrui valeat? Ad illam tantæ claritatis felicitatem ego Herimannus Dei gratia episcopus pertingere cupio, si illius est voluntas, qui nostrarum mentium est inspector, nostrorumque secretorum cognitor. Fisus sum namque de illa nostri Redemptoris benigna promissione: Peccator quacumque hora conversus fuerit, vita vivet, & non morietur. Propter ergo supernæ remunerationis beatitudinem, & propter animarum meorum successorum episcoporum salutem, communi consensu corroborante sinodale concilium, ad honorem hujus sanctæ ecclesiæ ego Herimannus Dei gratia episcopus statuo, & confirmo ordines præfatos clericis his regulariter degentibus habituros. Hoc tamen illa ratione assero, quod postquam aliquis istorum fratrum ex isto obierit sæculo, nulla alia adhibeatur sententia, nisi ut fratres in isto loco canonice viventes, ordines jam memoratos habeant communes, donec reperiantur clerici Deum timentes, quibus participentur spiritualiter. Sive ordines, hoc est canonica, archidiaconatura, præpositura, & cæterorum ecclesiasticorum ordinum misteria, qui fuerint eorum, qui stare videntur sæculariter, sive eorum, cernuntur vivere regulariter fratribus tamen accidant canonice degentibus. Curtem enim S. Agathæ Virginis cum omnibus pertinentiis suis infra & extra se

ANNO CHRISTI 1071.

se habentibus, simili modo supra dictis fratribus concedimus. Curtem S. Octabiani cum omnibus sibi pertinentiis, & vineam decurrente cum laboratoribus, qui eam laborare debent, quæ fratribus regulariter viventibus sunt concessa, a cæteris fratribus eos habere laudamus. Insuper omnia, quæ illis data sunt, vel in antea danda sunt, seu conquirenda sunt, eos tenere confirmamus. Si quis vero fraude maligna imbutus, vel felle diabolico fuerit infectus, tale dans consilium, quod istud salubre constitutum removeatur, vel aliter commutetur, nisi ut supra dictum est, auctoritate Apostolorum Petri & Pauli, & ex potestate mihi a Deo concessa, illum segrego a fidelium consortio, illum separo a sanctæ ecclesiæ gremio, B illum damno, maledico, & excommunico, &c.

A Ego Herimannus Dei gratia Episcopus confirmavi, & subscripsi.

Ego Wgo archidiaconus confirmavi manu mea me subscripsi.

Ego Farolfo archipresbyter confirmavi, & subscripsi.

Ego Petrus presbyter confirmavi, & subscripsi.

Ego Azzo Diaconus, & canonicus subscripsi.

Ego Adelmus diaconus subscripsi.

Ego Albertus diaconus subscripsi.

Ego Andreas Diaconus subscripsi.

Ego Drudo præpositus subscripsi.

Ego Christianus presbyter subscripsi.

Ego Heinricus cantor subscripsi.

AD CONCILIUM MOGUNTINUM

In causa Caroli Constantiensis electi a Sigefrido Moguntino episcopo,

Anno 1071. *habitum*

ADDITIO

An. 1071. H*Istoriam cum actis concilii hujus præbet Labbeus, quare hic paucis expediam. Carolum Magdeburgensem canonicum Henricus IV. rex renunciaverat Constantiensem episcopum. Hunc ne reciperet obstabat Constantiensis ecclesia, reum illum & simoniæ, & furti agens. Ea causa Pontificis jussu discussa est in Moguntina synodo, cujus ad Alexandrum II. synodica, quæ in actis concilii Labbeanis non legitur, & extat in codice Udalrici Bambergensis vulgato ab Eccardo inter Historicos med. ævi tom. II. n. CXXIV. ex illo huc transfertur.*

Reverendissimo patri, & sanctissimo primæ sedis antistiti A. S. Moguntinæ speculator ecclesiæ cum fratribus, & coepiscopis suis debitam ut summo sacerdoti subjectionem.

Gratias agimus Deo, omnipotenti Domino, qui ad salutem animarum elegit sacerdotium vestrum, & in cathedra Petri vobis D tradidit claves regni cœlorum, quique super hanc petram ita ædificavit ecclesiam suam, ut portæ inferi non prævaleant adversus eam. Ad hoc namque opus vere vos ea instituit, & confirmat fides, quam beatum Petrum caro, & sanguis non docuit, sed Deus pater de unigenito suo per Spiritum Sanctum ei revelavit; quæ utique fides sicut Dominus Christus pro eo rogavit; nunquam deficiet; sed per beatas successiones apostolicorum præsulum, ad confirmandos fratres usque in finem perficiet. Hujus itaque fidei soliditate fundatus beatus Petrus Simonem donum Spiritus Sancti per impositionem manus pretio affectantem, & cathedram ecclesiæ venalitatis quæstibus obnoxiam facientem, a sorte apostolicæ benedictionis exclusit, & perpetuæ maledictionis inexpiabili pœna damnavit. Ex illo usque in hodiernum diem, sicut tunc apostolica Petri fides, ita demum ejus apostolica sedes diabolum, ejusque antichristos ejusdem fidei firmitate perdomuit, omnes inferi portas, hæresiarcas scilicet cum dogmatibus, & sequentibus suis, non quidem obstruxit, sed penitus C destruxit. Inde est, quod cum nos multis jam diebus expetisset Sathanas, ut cribraret nos sicut triticum, & nos ad vestrum, cui Christus claves Cæli, & vicem Petri in manus dedit, confugeremus patrocinium, ita sumus vestra authoritate confirmati, ut apostolum Sathanæ, qui nos impugnabat, expugnaremus gladio verbi Dei, & cum pestiferi Simonis virulenta factio in Constantiensem ecclesiam malam extendisset radicem, nos ei ad succidendum adhiberemus justitiæ falcem. Nam cum regia nos potestas urgeret, quemdam de execrabili perditissimi Simonis schola eidem ecclesiæ ordinare episcopum; nos verò diceremus, quia sacris canonibus omnibus modis cautum esset, hoc in nostrum nos facere non posse præjudicium; cumque rex jugiter nos instaret, super hac re consentire ad nutum præcepti sui; & nos objiceremus ei, hoc apostolica authoritate prohiberi, tandem huic schismati sopiendo, sanctitas vestra salubre dedit consilium, præcipiens super hac re concilium celebrari, in quo idem appositus, aut innocens purgaretur, aut reus objectorum rejiceretur. Quantis autem laboribus, quibusve difficultatibus ad ejusdem concilii celebrationem perventum sit, quibus vero modis, & quibus multiplicibus argumentis regia potestas præfinitum concilii tempus anticipando, ad volunta- E tem suam inflectere, aut omnino illud anticipare voluerit, non est modo referendum singula, quia non vestrum fatigare debeo animum divinioribus intentum, & regali excellentiæ ducimus assurgendum. Vicit tamen Christus in Petro, & Petrus in nobis, & vos

ANNO CHRISTI 1071.

& vos in nobis, & collectum est concilium eo, quo fuerat tempore præfinitum, in quo apostolica sunt functi legatione reverendissimi Sacerdotes Domini Gebehardus archiepiscopus Juvavensis, & Uto archiepiscopus Trevirensis; aderant & coepiscopi, & cooperatores nostri, nec non & inferiorum ordinum quamplures magnæ authoritatis, & sapientiæ viri, omnesque in uno collecti unanimiter postulabamus Dominum nostrum Jesum Christum, ut quia in nomine ejus fueramus congregati, se nobis secundum promissionem dignaretur exhibere medium. Prima vero & secunda concilii die de his, quæ unicuique fratri in sua diœcesi obvenerant, actum & determinatum est; inde autem, quod maxime in causa erat, dilationibus petentibus, & agentibus internunciis, aliis quidem, ut ad regiam voluntatem a propositi rigore nos inflecteremus, aliis vero instantibus, ut designatus ille propter pondus judicii & magnitudinem periculi male affectatum sponte dimitteret honorem. Tertia vero die omnes, quotquot aderamus episcopi, invocata in auxilium divinitate adjuvimus [a] Principem nostrum, viva voce admonentes eum de salute animæ suæ, quodque divinam voluntatem semper suæ debeat voluntati anteponere, neque regnum ejus ullo modo posse firmari, nisi justitia, & observatione mandatorum Dei. Deus autem, in cujus manu sunt corda regum & omnium jura regnorum, ita principis animum mitigavit, ut ad exhortationem sacerdotum nihil responderet asperum, nihil christianæ disciplinæ adversum. Dixit tamen, se id, quod fecerat, si posset, juste velle defendere; quod si minus procederet, nihil se divinæ authoritati contraire. Ita verbis Sacerdotum delinitus, nobiscum concilium intravit, & ille, de quo quæstio erat, ad audientiam venit. Vocati autem intraverunt, & filii Constantiensis ecclesiæ libellos accusationis porrigentes, & se canonice probaturos ea, quibus personam insimulabant protestantes. Multis autem accusationibus ultro citroque decisis, quia multis in adversum nitentibus res in profundam noctem protracta est, concilium hujus diei infecto adhuc negotio, necessario direptum est. In crastinum autem designatus ille Deo, ut credimus, ejus conscientiam coarctante, non ultra expectans audientiam concilii, nec sustinens pondus imminentis judicii, ipse in se sententiam tulit, & annulum, & serulam (*ferulam*) pastoralem ei, a quo acceperat, reddens, nos longa quæstione, & fatigatione absolvit, hoc tantum prætendens excusationis, quod juxta Cœlestini Papæ decretalia, dari nollet invitis.

(a) *f. adivimus.*

Super his ergo, & super omnibus beneficiis animæ suæ gratias primum agimus patri animarum, qui nos humiles servos suos interpretatione clementer exaudivit, deinde apostolicæ sedi ejusque reverentissimo præsuli, a qua petra profluxit hæc tota perseverantiæ nostræ, fortitudo, orantes, & postulantes Deum Dominum nostrum, ut interventu S. Petri hujus sanctissimæ sedis apicem stabili fide, pace, & in confessione sui nominis ita solidare, & confirmare dignetur, quatenus universalis ecclesiæ plenitudo, quæ est corpus Christi, hujus capitis sanitate perpetuo proficiat, & glorietur. Ratum autem duximus hujus concilii ordinem, & exitum vestræ significare sanctitati, ut cujus authoritate cœptum, & confectum est, ejus & assensu mereatur roborari. Rogamus etiam sanctissimam paternitatem vestram, ut sic in hoc, ita & in cæteris ecclesiæ negotiis, nobis dexteram porrigatis, scilicet contra rebelles Thuringos, contra quosdam præpotentes, & nobiles, adversus quos propter sanguinitatis conjugia multum laboramus. Decreverunt & multa, quæ sicut specialis filius, & ex antiqua traditione Apostolicæ Sedis legatus, vestra debeo authoritate, & præcepto terminare, ut dum in omnibus vobis obediens fuero, vestræ sanctitati, sicut membrum capiti, valeam cohærere. Sanctissimum apostolatum, Domine pater, longævum, & incolumem Samarites ille custodiat, qui in custodiendo suum Israel non dormit, neque dormitat.

CONCILIUM SENONENSE

In quo confirmatur donatio ecclesiæ S. Andreæ facta Hugoni Trecensi episcopo ascetis Cellensibus

Anno 1071. *habitum.*

An. 1071. Ex chartario Cellensi dedit Martene Vet. mon. Tom. VII. pag. 63.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Philippus gratia Dei Francorum rex. Cum in exhibitione temporalium rerum, quas humana religio divino cultui famulando locis sanctorum, & congregationibus fidelium devotione animi largitur, tam præsentis, quam perpetuæ vitæ, ut jam pridem multis expertum est judiciis, solatium acquiratur; saluberrimus valde & omnibus imitabilis hic fructus primitivæ virtutis, videlicet caritatis, per quem & mundi prosperatur tranquillitas, & felici remuneratione æterna succedit felicitas. Noverit ergo & præsens status, & posteritas sanctæ matris ecclesiæ filiorum, nostrorum quoque primatum, & omnium sub nostro regimine degentium, quod quidam abbas Bernardus nomine, nostræ serenitatis adierit præsentiam, rogans, & obnixe postulans, donum, quod Hugo Tricassinæ ecclesiæ pontifex pro salute animæ suæ monasterio B. Petri Cellensis cognominato, cui ipse prædictus abbas tunc temporis præerat, æternaliter tribuerat, scilicet ecclesiam S. Andreæ apostoli, non longe ab eodem monasterio, cui conlata est, sitam, laudassem, & concessissem: cujus petitionibus con-

ANNO CHRISTI 1071.

consilio Richerii Senonensis ecclesiæ metropolitani, cæterorumque præsulum, atque fidelium nostrorum, quorum nomina subscripta esse videntur, benigne annuimus, & hoc privilegium sigilli nostri impressione adsignari præcipimus. Actum publice in Senonico palatio anno incarnati Verbi MLXXI. VII. calendas Maij, indictione IX. regnante Philippo rege anno XII.

Sigillum Philippi regis

A S. Richerii archiepiscopi
S. Hugonis Trecensis episcopi
S. Gualteri Meldensis episcopi
S. Gauffredi Parisiensis episcopi
S. Arraldi Carnotensis episcopi
S. Rainerii Aurelianensis episcopi
S. Gauffridi Autissiodorensis episcopi
S. Hugonis Lingonensis episcopi
Ego Petrus cancellarius scripsi, & subscripsi.

CONCILIUM GERMANICUM INCERTI LOCI

In causa Schismatis Ecclesiæ Romanæ

Anno 1071. habitum.

A. 1071. ANno 1070. Godefrido Barbato, Beatricis Comitissæ marito vita functo, Cadaloi Antipapæ res afflictæ respirare visæ sunt. Nam & valido strenui viri præsidio destituebatur Alexander Papa, & Cadaloo aula Germanica favebat. Quare ad solicitanda pro eodem Cadaloo auxilia eo missus est Benzo Albensis Episcopus, ex qua ejus legatione illa consequuta sunt, quæ supra in Dissertatione de Conciliis in causa hujus schismatis latius deduxi. Ea occasione habitum est in Germania in loco ignoto Concilium, in quo de causa utriusque æmuli cognoscendum fuerat. Concilium istud plane diversum ab Osboriense, & tempore longe posterius in eadem dissertatione demonstravi. Quid in eo actum sit, narrat Benzo, quamvis narrationem suam schismatis veneno largius inspergit. En ejus verba: „ Convocatis undique Episc. disponit (Anno Coloniensis) celebrare sub specie synodi conventiculum, quasi suæ voluntatis indiculum. Interfuerunt autem quidam de partibus Liguriæ, appellati tamquam ex jussione curiæ. Cunctis vero residentibus hoc habuit Annas (*ita S. Annonem per contemptum vocat*) suæ loquutionis initium: *Videtis, Fratres carissimi, quia Sancta Romana Ecclesia grave patitur præjudicium. Propter duorum enim altercationem, ducuntur filii ejus ad occisionem. Si matri modo non succurrimus, ea pereunte pariter peribimus. Succurrendum est ergo, ne simus consentientes neci ejus. Nam sicut scriptura dicit. Qui succurrere perituro potest, nec succurrit, occidit. Discernat quoque inter utrumque verbum Dei gladius, cui debemus consentire, quamvis sit noster adversarius. Si enim de cordis vestri medicinali pixide adhibetis huic insaniæ cano-* B *nicum capipurgium, confestim extinguetur hujus furoris improbabile jurgium.* Ad hæc Italici Episcopi responderunt: *Non est æquum, super hac re definitivam sententiam dare sine Ambrosio & Apollinare* (a). Et ille: *Aliqua reservemus & aliqua dicamus, ne incassum venisse videamur. Nostri vero conventus sententia erit suspensiva, in altera synodo definitiva.* Cæteri autem dixerunt: *Non improbamus quod dicitis; induciæ quidem sunt dandæ canonicis judiciis.* Annas dixit: *Audite quæso cum diligentia & memoriæ commendate, cujus ponderis sit mea sententia. Si ita intravit, sicut ego intravi, dico Alexandrum sedere usque ad* C *proximam Synodum.* Episcopus autem Constantiæ Romaldus constanter dixit: *Regula canonica non probibet vestrum introitum, quia legalis est vestra ordinatio, atque orthodoxa consecratio. Denique pro moniali adulterio eunuchizatus Arnadellus,* (b) *eodemque vitio inquinatus sarabaita Prandellus,* (c) *hunc elegerunt; Normanni quoque accepta pecunia hunc inthronizaverunt. Romani autem nolentes hunc recipere, voluerunt ei resistere, ideoque introitus ejus non fuit sine sanguine. Non ergo intravit iste, sicut vos intrastis. At ille quod dixi, dixi. Si ita intravit, sicut ego intravi, dico Alexandrum sedere usque* D *ad proximam synodum.* Hæc autem omnia per nepotem suum, qui episcopatur Halberstet, (d) notificavit Annos Romæ ad Caiphan & Dohec (e). Tunc sumserunt cornua isti duo magi, Zarothin & Aphaxat, tamquam contra David Philistæus Goliath. Nos vero ad salutem nostram putantes hæc fieri, eramus quiescentes, quasi sub umbra juniperi.

(a) Idest sine Mediolanens. & Raven. episcopis.

(b) Designat forte Umberum de quo tamquam uno ex capitibus factionis sibi averse loquitur lib. VII. cap. II.

(c) Ita traducit Hildeprandum, qui dein Gregorius papa VII. fuit.

(d) Burchardus

(e) Designat forte Northman. principes.

AD MANTUANUM CONCILIUM

Pro causa Schismatis Ecclesiæ Romanæ tollendi

Anno forte 1072. habitum

ADDITIO.

An. circiter 1072. *Mantuani Concilii acta omnia deperierunt, nihilque ejus dedit Labbeus, nisi pauca illa, quæ Nicolaus Aragonius in Actis Alexandri II. memoriæ prodidit. Ea dum Binius in historia ejusdem Concilii, quam & Labbeus in Collectione sua inseruit, expendit, mirum* B *est quam sæpe in offensionem veritatis incurrerit. Scribit, Cadaloum a Concilio exauctoratum, militem armasse, Urbem oppugnasse, Alexandrum exturbaße. Nihil ejusmodi Cadalous est ausus, illa enim omnia arma, exercitus, vis in Urbem & Alexandrum Concilii Mantuani definitionem annis fere decem præcesserunt, ut in Dißertatione mea demonstrasse me blandior. Victus in Concilio Antipapa, abiit confusus dejectusque, nec diu post inglorius & obscurus obivit. Hujus igitur Concilii, adeo celebris, historia non satis accurate hucusque exposita, a me quidem, ad chronologiam quod attinet, non indiligenter, ut arbitror, digesta est in peculiari Dissertatione,* C *quam superius dedi. Reliquas ejusdem circumstantias hic exhibeo ipsis verbis Benzonis Albensis, de quo sæpe alias dictum. Quanquam scriptori huic non sine delectu fidem ut addicant lectores moneo, cum Antipapæ partibus faverit, & quamquam præsens omnibus adfuit, multa tamen factioni suæ ingrata silentio tegit. Hæc igitur Benzo lib. III. cap. 26.*

Completo spatio annuæ revolutionis (*a*) incipit Annas iter suæ expeditionis, & venit Mantuam cum trecentis falcatis, quem recepit Comitissa Beatrix sumtibus regifico luxu paratis. Mandaverat autem ipse jamdudum Alexandro, per Cunibertum Taurinensem episcopum, ut causa finiendæ litis jun- D geretur sibi Mantuæ ad celebrandam synodum. Rursus quoque per Vercellensem Gregorium, cui se Alexander familiarius credebat, annunciaverat idem Annas omnia, quæ idem Alexander præscire volebat. Veniens autem gratulabundus & lætus, arridenti fortunæ se indubitanter dedit. Prandellus (*b*) denique, de certis semper incertus, domi resedit. Præterea Domino electo (*c*) legavit ipse idem Annas, ut quantocius adesset Parmæ, atque totum suum exercitum dirigeret Mantuæ; Adiiciens quoque: *Domine pater, quare venerim, tu bene nosti, matura ergo, quæ sunt opponenda totius ecclesiæ hosti.* Continuo Dominus electus effusis lacrymis suspe- E xit in cœlum & dixit: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.* Denique tanta velocitate regressus Parmam, ut videretur sibi, quod Angelus Domini, qui asportavit Abacuc super lacum Babyloniæ, transtulisset eum in locum Parmensis coloniæ. Congregatis autem Episcopis synodus inchoatur. Baburras Alexander in cathedra collocatur, & prout valebat, eos de servitio Dei admonebat. Et cum diu multumque frendens blaterando verba perstreperet, nullusque balbutationem ejus intelligeret, Annas admonuit, esse cessandum atque in crastinum reservandum.

Cap. XXVII. Postquam autem die mediante complevit Alexander Synodicæ administrationis officium, Patarinorum magna comitante caterva, abiit ad suum hospitium. Annas vero ascendens in sanctuarium juxta altare, cœpit cum lacrymis diutius orare. Ad quem accedens Comitissa dixit: *Domine Archiepiscope, tempus est refectionis.* Cui ille: *Prohibet hodiernum edulium dolor cephalicæ passionis.* Illa quidem, ut ad epulas accederet, devote instabat: Ipse autem in proposito abstinentiæ perdurabat. Tandem rogavit eam, quo præciperet cunctis expetere mensam, pulsisque omnibus secretam rediret ecclesiam. Et adjecit: *est secretum, o Domina, quod tibi volo confiteri, post cujus confessionem tecum cœnabo, si forte hodie aliquid manducabo.* Deinde ex improviso motu, inclinans se, ut ad pedes ejus caderet, illa opponens brachia contra, precatur, ne id faceret. Flentibus autem non parum utrisque, suspirando, singultiendo, absterfis lacrymis exorsus est ipse. *Ante hoc sacrum altare, supra quod celebratur sacrificium corporis & sanguinis Domini nostri Jesu-Christi, tristitiam cordis mei, o pissima domina, confiteor tibi.* Et terram osculando, *supplico benignitati tuæ, quatenus inde mihi digneris largiri medicinam, ne cadam in opprobrium & in baratri ruinam. Non te latet, o domina, meum figmentum, atque meorum origo parentum. Luce clarius est, quod sanctus imperator secundus Henricus me erigens de stercore, super altitudines ceterorum procerum præesse voluit, meque se alterum in imperio constituens, nil plus facere potuit. Et ego miser & peccator factus lupus rapax, rapui filium ejus de sinu matris, cum debuissem me opponere præsumtori hujus crudelitatis. Et quoniam approbavi promotionem istius Alexandri, quem in cathedra B. Petri statuerunt Normanni. Idcirco inimicatur mihi tota curia domini mei regis, inde appellor Judas & desertor & infidelis, & nisi ista correxero, tanquam leprosus elongabor ab eis. Hæc est mors mea, si cadens in infernum reliquero galaxea. Præbe itaque consilium, o bona princeps, misericordiæ & veritatis amica, ne de vetito consilio judiceris velut dives, denegata Lazaro mica.* Comitissa vero hæc audiens, ingemuit, & facie pollens toto corpore intremuit, dixitque: *O pater, quicquid tua sapiens cogitatio super hac re melius sentit, proferre non dubites, quia non deficiam, si quoquo modo possim relevare tuam tristitiam.* Tunc Annas ter & quater suspirans ait: *O Domina, Deo & tibi com-*

(a) I. e. post annum a Concilio Germanico.

(b) Hildeprandus.

(c) Cadaloo.

ANNO CHRISTI 1072.

committo. Vide, ne me interficias. Vide, ne hoc alicui dicas. Volo istum Alexandrum ducere ad curiam, & jurabo illi, quod nullam patietur injuriam. Et si de pacto amicitiæ inter istum & regem fuerit fortasse aliquod intervallum, morabitur Coloniæ, & imperabit super totum Archiepiscopatum, me autem habebit sicut capellanum. Et Comitissa dicit: *Pater sancte: sicut vis fiat, nullus erit, qui tuis decretalibus contradicat*. Tunc Annas præ gaudio dixit: *Veraciter vocaris Beatrix, in tribulationibus constitutis adjutrix & benefactrix. Macrobiam te faciat agia Sophia, cœli terræque creatrix*.

Cap. XXVIII. Et facta est dies crastina. Noluit Annas ea die in conventu sedere cum Alexandro, quia tædium fuerant cunctis verba, quæ dicebat blaterando. Tertiæ vero diei diluculo, adest Parmensis exercitus maxima multitudo, promtissima perficere jussionem Coloniensis Agrippæ. Discurrens per plateas Mantuanæ urbis armorum horror ingerebat formidinem turbis, clamans vocibus & tubis. Badacule diabole, quid venisti huc facere. Carbo extinctus, stigia palude tinctus, maledicte foris & intus. Hæc audiens Alexander delituit, atque ad synodum venire distulit. Ut autem pervenit ad aures Beatricis sonitus iste, quasi morte præoccupata, cecidit in lectulum angustiata. Hoc audito Annas ad eam cucurrit, qua visa, ruens in terram velut mortuus fuit. Currunt tales & equales ad triste spectaculum, ululabat Civitas flebatque Palatium. Mutavit fortuna rerum faciem, labefactavit Parmensium aciem. Post spatium unius horæ, reversus in se Annas & nutu ac flebili voce cœpit dicere: *Exite foras*. Turba quidem dimissa, semel & iterum oscitavit ipsa. Tunc Archiepiscopus quasi sibilando dixit: *O piissima domina, dignare paululum aperire oculos, & resuscita nos tuos fideles mortuos*. At illa palpebras sublevavit, vivosque quantulumcumque lætificavit. Interea nox venit, atque exceptis puellis alios ad hospitium abire coegit. Cum medium silentium tenerent homines, & animalia cuncta, reficitur modica sorbiuncula. Dormivit parum solummodo ad unius horæ spatium; deinde eodem cibo refocillatur. Cui dixit: *O domine, si hoc, vis perficere, quod mihi dixisti, me & te & regem occidisti. Ubi enim fuerimus notati nomine atque officio Judæ traditoris, adjudicabimur filio perditionis. Non est hoc tui juris, sed imperatoris, & hoc debet fieri in synodo cum Episcopis, qui examinant causam sub testibus legitimis*. Quid plura? Eva vicit, quia hunc inhescando vetitam escam mordere coegit, statimque a proposito cogitationis omnino quievit, rasisque crinibus ad curiam rediit. Quod ut cognovit rex ejusque curia, indignantur sibi pro communi omnium injuria. Annas autem habens similitudinem Apopompei, cœpit conspirare adversus Christum domini; quod malum adhuc perdurat: det finem mali, qui cuncta regendo & judicando procurat.

PARISIENSE CONCILIUM

A Geraldo Ostiensi A. S. L.

circa annum 1072. habitum.

An. 1072. Longa & magna animorum contentione agitabatur controversia de jure in ecclesiam S. Mariæ Cerdonensis inter Andegavenses S. Albini, & Vindocinensis Cœnobii monachos. Hujus componendæ cura Geraldo Ostiensi A. S. Legato in Galliis commissa. Quo jubente ad Parisiense concilium dies partibus indicitur. Ibi auditæ utrinque rationes, sed lite indecisa discessum est. Non diu tamen post agente Artaldo Carnotensi episcopo inter contendentes certis pactionibus convenitur. Quibus cum stare dein noluerint Andegavenses, lis recruduit. Ejus concilii mentio facta est in epistola monachorum S. Albini ad P. papæ nepotem, quem de re tota certiorem reddunt, vulgataque legitur in Anecdotis Martene to. I. pag. 201. Cum vero illius conventionis tabulæ a Baluzio Miscell. to. II. vulgatæ anno 1072. signentur, hinc de anno habiti Parisiensis concilii docemur.

Cum tamen in mea de schismate Cadaloi dissertatione in eam propenderim sententiam de anno emortuali S. Petri Damiani Ostiensis episcopi cum exordio anni 1073. conjungendo, constiteritque Geraldum nonnisi post ejus obitum Ostiensem episcopatum habuisse, alterutrum statui necesse est; sive S. Petrum Damiani anno 1072. incipiente decessisse, quæ Baronii opinio est; adeoque Mantuanum concilium, quod eo mortalem vitam agente convenit, anno 1071. assignandum esse, sicut & Godefridi obitum, qui concilium illud biennio præcessit, anno 1069. adscribendum cum Lamberto; sive iis in ea sede relictis, quam utrisque assignavi, statuenda est Geraldi in episcopatu Ostiensi successio ejusque in Gallias adventus, & post adventum concilium Parisiense, ac quæ his omnibus posterior fuit pactio inter Monachos litigantes; hæc inquam omnia cogenda sunt inter Januarium, & Martium mensem anni 1073., quo veteri Gallorum stylo annus 1072. nondum effluxerat.

GREGORIUS PAPA VII.

Sedit ab anno 1073. usque ad 1085.

AD EPISTOLAS, ET DECRETA GREGORII VII.

APPENDIX.

AD HENRICUM EPISCOPUM TRIDENTINUM

Exponit juste se Henricum imperatorem excommunicasse, & ut pontificem missis copiis adjuvet, rogat.

An. 1073. ex collectione Monument. Hahnii to. I. pag. 116.

GRegorius episcopus servus servorum Dei, fratri, & coepiscopo Tridentino, Heinrico salutem, & apostolicam benedictionem. Miramur fraternitatis tuæ prudentiam verba nostra neglexisse, ut secundum ea nullum decreveris dare responsum, maxime cum post synodalem sententiam in Heinricum regem prolatam dilectio tua minime differre debuerit; ad cujus nimirum sententiæ promulgationem nos justitiæ zelo impulsos, & non aliqua promotione injuriæ concitatos manum exercuisse, neque solertiam tuam ignorare, neque aliquem sanæ C mentis hominem putamus posse ambigere. Quod tamen si in dubium cuiquam deveniret, constat ejus rei rationem prius ex nobis fore scrutandam, quam in illum præjudicium factum temere esse credendum. Verum, utcumque sese opinio habeat, factum, ve interpretetur, illud procul dubio clementia divina sperantes promittimus, festum beati Petri non prius transeundum, quam in cunctorum notitia certissime clareat, illum justissime esse excommunicatum. Et inde fraternitatem tuam volumus, atque monemus, ut certos nos studeat facere utrum Deo, an hominibus magis elegerit obedire, utrumve justitiæ obtemperando fidem Deo, & sanctæ Romanæ ecclesiæ observare, quam filiis iniquitatis hærendo (*adhærendo*) conculcare censuerit. Rogamus ergo, atque invitamus, ut ad servitium beati Petri pro posse tuo milites mittere studeas, eosque si decreveris mittere, Mathildæ filiæ nostræ notificare procures, cujus ope conducti secure possint ad nos, & sine impedimento favente Domino pervenire.

EJUSDEM.

Anathema in Henricum regem a se latum tuetur.

Apud Annalistam Saxonem Eccardi ad annum 1076.

B. GRegorius doctor utique mitissimus reges qui statuta sua super unum xenodochium violarent, non modo deponi, sed & excommunicari, ac in æterno examine damnari decrevit. Quis nos Heinricum, non solum apostolicorum judicio- D rum contemtorem, verum & ipsius matris ecclesiæ, quantum in ipso est, conculcatorem, totiusque regni, quantum in ipso est, & ecclesiarum improbissimum prædonem & atrocissimum destructorem deposuisse & excommunicasse reprehendat, nisi forte similis ejus? *Et post aliqua.* Quis nesciat reges & duces ab his habuisse principium, qui Deum ignorantes, superbia, rapinis, perfidia, homicidiis, postremò universis pene sceleribus, mundi principe Diabolo agitante, super pares Dominari cæca cupiditate, & intolerabili præsumptione affectaverunt. Qui videlicet dum sacerdotes Domini ad vestigia sua inclinare contendunt, cui rectius com- E parantur, quam qui est caput super omnes filios superbiæ, qui ipsum summum pontificem sacerdotum caput tentans, & omnia illi mundi regna promittens ait: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me? *Et aliquantis interpositis.* Nec valde sanè mirandum est, quod mali pontifices iniquo regi, quem adeptis malè per eum honoribus diligenter metuunt, consentiunt, qui simoniace quoslibet ordinando Deum pro vili etiam pretio vendunt. Contra quos profecto, non tam differendo, quam pro eis est lacrymosis planctibus gemendum, ut omnipotens Deus illos a laqueis Satanæ, quibus captivi tenentur, eripiat, & tandem vel post pericula ad agnitionem veritatis perducat. Sed quia nostri officii est unicuique secundum ordinem, vel dignitatem, qua videtur vigere, exhortationem distribuere, imperatoribus & regibus cæterisque principibus, ut elationes maris, & superbiæ fluctus comprimere valeant, arma humilitatis curamus providere. *Et post pauca*; quapropter quos sancta ecclesia sua sponte ad regimen, vel ad imperium deliberato consilio, advocat, non pro transitoria gloria, sed pro multorum salute humiliter obediant, & semper caveant, quod B. Gregorius in libro pastorali testatur; apostatæ angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. *Et paucis interpositis.* Honorem Dei semper suo præponant, justitiam unicuique suum jus servando amplectantur atque custodiant, non eant in consilio impiorum, sed religiosis semper adquiescendo corde adhæreant, sanctam ecclesiam non quærant sicut ancillam sibi subjicere; sed

Respicit ad Nemrod qui primus sibi principatum inter homines his malis artibus usurpans, tyrannici principatus fundamenta jecit. Longe alia justi Principatus exordia fuerunt. Sed hoc posterius; illud prius.

ſed permaxime oculos illius, videlicet Domini ſacerdotes, magiſtros & patres recognoſcendo, decenter ſtudeant honorare, non carnali amore, vel ſelecti ſtudeant filium ſuum gregi, pro quo Chriſtus ſanguinem ſuum fudit proponere, ſi meliorem illo, & utiliorem poſſunt invenire, non plus Deo diligendo filium, maximum ſanctæ eccleſiæ inferant detrimentum. Patenter enim Deum, & proximum, ſicut Chriſtianum oportet non amare convincitur, qui tantæ utilitati, tamque neceſſariæ ſanctæ matris eccleſiæ, prout melius poteſt negligit providere. *Et in fine epiſtolæ:* Admonemus vos fratres & coepiſcopos noſtros ne faciem principum trepidantes, veritatem eis dicere timeatis, juxta illud Gregorii: Cum in terra hominem contra quilibet pavet, ejuſdem veritatis iram cœlitus ſuſtinet.

GREGORII PAPÆ VII.

EPISTOLA AD GERMANOS.

Gregorius ſervus ſervorum Dei omnibus Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, cæteriſque in Regno Teutonicorum, Chriſtianam Fidem defendentibus ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Ex Cod. Udalrici num. CXLVI. Eccard. t. II. pag. 145. Affert & Annaliſta Saxo Eccardi ad A. 1065. ſed mutilat. Integram recitat Bernriedenſis in vita Gregor. cap. 78.

AUdivimus inter vos quoſdam de excommunicatione, quam in Regem fecimus, dubitare, ac quærere utrum juſtè ſit excommunicatus, & ſi noſtra ſententia ex auctoritate Legalis cenſuræ, ea, qua debuit, deliberatione egreſſa ſit. Quapropter, qualiter ad excommunicandum illum adducti ſumus, prout verius potuerimus, teſte conſcientia noſtra, oculis, & intellectibus omnium patefacere curabimus, non tam ut ſingulas cauſas, heu, quæ nimium notæ ſunt, quaſi noſtro clamore projiciamus in publicum, quam ut eorum opinionibus ſatisfaciamus, qui putant nos ſpiritualem gladium temere, & magis motu animi noſtri, quam Divino metu, & juſtitiæ zelo arripuiſſe. Cum adhuc in Diaconatus officio poſiti eſſemus, perlata ad nos de Regis actionibus ſiniſtra & multum inhoneſta fama propter imperialem dignitatem, & reverentiam patris, & matris ejus, nec non propter ſpem, & deſiderium correctionis ejus per literas ſæpe ammonuimus, ut a pravitate ſua deſiſteret, & memor clariſſimi generis ac dignitatis ſuæ, vitam ſuam moribus, quibus Regem, & futurum, Deo donante, deceret imperatorem, inſtitueret. Poſtquam autem ad Pontificatus apicem, licet indigni, venimus, & illi ætas pariter creſcere cœpit & iniquitas, intelligentes Deum omnipotentem tanto diſtrictius de manu noſtra animam ejus requiſiturum, quanto nobis illum ad increpandum præ cunctis libertas data fuiſſet & auctoritas, multo ſollicitius eum modis omnibus arguendo, obſecrando, increpando ad emendationem vitæ ſuæ hortati ſumus. Qui cum nobis ſæpe ſalutationes & literas mitteret, excuſans ſe cum ex ætate, quæ fluxa eſſet & fragilis, tum quod ab his, in quorum manibus cura ejus erat, multociens ſibi male ſuaſum, atque conſultum ſit; monita noſtra de die in diem ſe promptiſſime ſuſcepturum verbis quidem promiſit; cæterum re, & exaggeratione culparum penitus conculcavit. Inter hæc quoſdam familiares ſuos, quorum conſiliis & machinationibus epiſcopatus, & multa monaſteria, inductis per pretium lupis pro paſtoribus ſimoniaca hæreſi fœdavit, ad pœnitentiam vocavimus: quatenus & bona Eccleſiarum quæ per interventum tam ſcelerati commercii ſacrilega manu ſuſceperant, venerabilibus locis, ad quæ pertinebant, cum adhuc locus eſſet emendandi, redderent, & ipſi de perpetrata iniquitate per lamenta pœnitudinis Deo ſatisfacerent. Quos cum ad hæc exequenda datas inducias ſpernere, & in conſueta nequitia pertinaciter ſtare agnovimus; ſicut dignum erat, ſacrilegos adminiſtros & membra Diaboli a communione & corpore totius Eccleſiæ ſeparavimus, & regem, ut eos a domu ſua, a conſiliis, & omni communione ſua, ſicut excommunicatos expelleret, ammonuimus. Interim vero ingraveſcente contra Regem Saxonum cauſa, cum vires & præſidia regni ex parte maxima a ſe deficere velle conſpiceret, interim direxit nobis epiſtolam ſupplicem, & omni humilitate plenam, in qua omnipotenti Deo, & beato Petro ac nobis valde ſe culpabilem reddens, preces etiam obtulit, ut, quod ex ſua culpa in Eccleſiaſticis cauſis contra canonicam juſtitiam, & decreta Sanctorum Patrum factum fuiſſet, noſtra apoſtolica prudentia, & auctoritate corrigere ſtuderemus, atque in eo ſuam nobis obedientiam, conſilium, & fidele promiſit adjutorium. Hoc idem etiam poſtea a confratribus, & legatis noſtris Humberto Præneſtino Epiſcopo, & Geraldo Hoſtienſi Epiſcopo, quos ad illum miſimus, ad pœnitentiam ſuſceptus in illorum manus per ſacras ſtolas, quas in collo tenebant, repromittendo confirmavit. Dein poſt aliquod tempus commiſſo cum Saxonibus prælio, Rex pro victoria, quam adeptus eſt, tales Deo grates & victimas obtulit, ut vota, quæ de emendatione ſua fecerat, continuo frangeret, & nihil eorum, quæ nobis promiſerat, attendens, excommunicatos in ſuam familiaritatem & communionem reciperet, & Eccleſias in eam, quam conſueverant, confuſionem traheret. Qua de re gravi dolore perculſi, quamquam potius, contempta Regis cæleſtis beneficentia, pene omnis ſpes correctionis ejus nobis ablata ſit; adhuc tamen animum temperandum fore decrevimus, magis capientes eum apoſtolicam audire manſuetudinem, quam experiri ſeveritatem. Itaque miſimus ei epiſtolas commonitorias, ut meminerit quid, & cui promiſerit, ne credat ſe poſſe fallere Deum, cujus, quanto prolixior eſt patientia, tanto ſeverior eſt, cum vindicare cœpe-

perit, ira; ne inhonoret Deum honorantem ſe, nec potentiam ſuam ad Dei contemptum, & apoſtolicam tentet extendere contumeliam, ſciens quod ſuperbis reſiſtit Deus, humilibus autem dat gratiam. Præterea miſimus ad eum tres religioſos viros, ſuos utique fideles, per quos eum ſecreto monuimus, ut pœnitentiam ageret de ſuis ſceleribus, quæ quam horrenda ſunt dicta, pluribus tamen nota, & in multis partibus terræ divulgata. Propter quæ non ſolum excommunicari uſque ad dignam ſatisfactionem, ſed etiam ab omni honore regni eum abſque omni ſpe recuperationis debere deſtitui, divinarum, & humanarum legum teſtatur & jubet auctoritas. Poſtremo niſi excommunicatos a ſua participatione divideret, nos nihil aliud de eo vendicare aut decernere poſſe, quam ut ſeparatus ab eccleſia in excommunicatorum conſortio foret, cum quibus ipſe potius, quam cum Chriſto habere partem elegerit. Sane ſi noſtra monita ſuſcipere, & vitam ſuam corrigere vellet, Deum teſtem invocavimus, & invocamus, quantum nos de ejus ſalute gauderemus, & honore, & cum quanta caritate eum in gremio ſanctæ eccleſiæ amplecteremur, utpote eum qui princeps populi conſtitutus, & ampliſſimi regni gubernacula tenens, catholicæ pacis & juſtitiæ defenſor eſſe deberet. Verum quanti ipſe, aut ſcripto, aut per legatos miſſa noſtra verba fecerit, ejus facta declarant; qui indigne ferens ſe a quoquam reprehendi aut corripi, non ſolum a perpetratis ad emendationem revocari non potuit, ſed ampliori conſcientiæ furore correptus, non prius ceſſavit, donec epiſcopos pene omnes in Italia, in Teutonicis vero partibus quotquot potuit, circa fidem Chriſti naufragare fecit, dum eos debitam beato Petro & apoſtolicæ ſedi obedientiam, & honorem, a Domino noſtro Jeſu Chriſto conceſſum, abnegare ſubegit. Cum igitur iniquitatem ejus ad ſummum prodiiſſe vidimus, pro his cauſis, videlicet, primum, quod ab eorum communione, qui pro ſacrilego reatu ſimoniacæ hæreſis excommunicati ſunt, ſe abſtinere noluit; demum quod pro criminoſis actionibus vitæ ſuæ pœnitentiam, non dico ſuſcipere, ſed nec promittere voluit, immutata ea, quam in manus legatorum noſtrorum promiſerat, fide, nec non quod corpus Chriſti & unitatem ſanctæ ſcindere eccleſiæ non expaverit. Pro his, inquam, culpis ſynodali eum judicio excommunicavimus, ut quem mites non potuimus, vel ſeveri ad viam ſalutis, Deo adjuvante, revocare valeamus; aut ſi, quod abſit, ne diſtrictionis quidem cenſuram pertimuerit, noſtra ſaltem anima negligentiæ aut timoris diſcrimini non ſuccumbat. Si quis igitur hanc ſententiam injuſte vel irrationabiliter prolatam eſſe putaverit, ſi talis eſt, ut ſacris regulis intelligentiæ ſenſum præbere velit, nobiſcum etiam agat, & non quod nos, ſed quid divina auctoritas doceat, quid decernat, quid conſona vox ſanctorum patrum indicet, patienter audiat, acquieſcat. Nos tamen non æſtimamus quemquam fidelium, qui eccleſiaſtica ſtatuta noverit, hoc errore teneri, ut non hoc, & ſi publice affirmare non audeat, vel in corde ſuo rectum factum eſſe perhibeat. Quanquam ſi nos, quod Deus avertat, non ſatis gravi de cauſa aut minus ordinate eum hujuſmodi vinculo ligavimus, ſicut ſancti patres noſtri aſſerunt, non idcirco ſpernenda ſententia eſt; ſed abſolutio cum omni humilitate quærenda. Vos autem Domini (*a*) qui juſtitiam Dei nec pro regia indignatione, nec pro aliquo periculo deſerere voluiſtis, fatuitates, quæ de execratione & mendacio annunciabuntur in conſummatione parvipendentes, viriliter ſtate & confortamini in Domino, ſcientes, quod illius partem defenditis, qui inſuperabilis rex eſt, & magnificus triumphator, judicaturus vivos & mortuos, reddens unicuique ſecundum opus ſuum. De cujus multimoda retributione, & vos certi eſſe poteritis, ſi uſque in finem fideles, & inconcuſſi in ejus veritate perſtiteritis. Propter quod & nos inceſſanter pro vobis rogamus Deum, ut det vobis corroborari per Spiritum Sanctum in nomine ejus, & convertat cor regis ad pœnitentiam, ut & ipſe aliquando cognoſcat non multo verius amare eum, quam illos, qui nunc ſuis iniquitatibus obſequuntur, & favent. Quod ſi, Deo inſpirante, voluerit reſipiſcere, quicquid contra nos moliatur, ſemper tamen nos ad recipiendum eum in ſanctam communionem, prout veſtra nobis caritas conſuluerit, paratos inveniet.

(a) Annaliſta Saxo legit: *dilectiſſimi*

EJUSDEM AD EOSDEM

Venturum ſe in Germaniam ſpondet.

Ejuſdem n. CXLVII. Affert & Bernried. cap. 83. ſcripta an. 1006. exeunte.

G. ſervus ſervorum Dei archiepiſcopis, epiſcopis, ducibus, comitibus, nec non majoribus & minoribus in regno Teutonicorum conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Nos & indigni, & inutiles principis apoſtolorum ſervi ſtatuimus ad vos divina auxiliante clementia venire, & poſtponentes omnium fidelium noſtrorum conſilium, ita profectionem noſtram maturare, ut VI. idus januarii apud....... velimus eſſe, veſtra quidem voluntate & deſiderio, ut fiducia probatæ fidei quæcumque aſpera, &, ſi neceſſarium fuerit, ipſam effuſionem ſanguinis pro libertate eccleſiæ ſanctæ & ſalute imperii, pura & ſincera intentione ſubire non dubitemus. Veſtri ergo ſtudii ſit de exceptione & ſervitio noſtro præmonere eos, quos prudentia veſtra cognoverit id poſſe, & nobis debere. Sit etiam ſtudii veſtri per partes veſtras pacem firmare, ut intentionis noſtræ propoſitum nihil impedire poſſit. Quot & quantas colluctationes cum nunciis regiis habuerimus, & quibus rationibus dictis eorum obviaverimus, quicquid deeſſe videtur literis, latores earum plenius judicabunt. Quibus, ſicut de iis, quæ beato Petro & nobis promiſiſtis, indubitanter credimus, ita vos de his, quæ ex noſtra parte dixerint, nobis certiſſime volumus credere.

ANNO CHRISTI 1073.

AD RODULPHUM REGEM ET SAXONES

ANNO CHRISTI 1073.

Nunciat se curasse, ut per legatos suos de rebus a se decretis in duabus synodis docerentur, tum ad patientiam hortatur, & ut Magdeburgensis archiepiscopatus optime provideatur.

Ibidem CLIII.

G. Episcopus servus servorum Dei R. regi, omnibusque secum in regno Saxonum commanentibus tam episcopis, quam ducibus, comitibus, nec non majoribus & minoribus peccatorum absolutionem & apostolicam benedictionem. Cum veritas ipsa dicat, omnium qui propter justitiam persecutionem patiuntur regnum esse cœlorum, & apostolus clamet, neminem nisi qui legitime certaverit, posse coronari, nolite filii mei, in hoc qui vos jam multo tempore exagitat, bellico furore deficere, nolite per ullius fallentis personæ mendacia de nostro fideli adjutorio dubitare; sed magis magisque pro tuenda veritate ecclesiastica, pro defendenda vestræ nobilitatis libertate, labori jam citius finiendo incumbite; & ex adverso ascendendo vos & corpora vestra quasi murum pro domo Dei opponere satagite. Quidquid jam in duobus synodi nostræ conventionibus de rege R. & de H. statutum sit. Quicquid ibi de pace, & concordia regni & cum juramentis sit diffinitum, per nostras literas & per nostros legatos, nisi forte capti sint, apertissime potestis cognoscere, & si quid adhuc remanserit per episcopos Metensem & Papiensem, & abbatem Augustensem, qui nobiscum finem rei præstolando morantur, cum ad vos ipsi venerint quasi in promptu habetis audire. Postremo hoc vos ignorare nolumus, quod qua omni oportet instantia cum orationis nostræ assiduitate, tum officii nostri gravitate, & prospiciendo consulere, & consulenda
B prospicere veræ necessitati non dubitamus. Audivimus de vestro archiepiscopatu Magdeburgensi in disciplinam quorundam ejusdem ecclesiæ filiorum pro acquirendo sæculari habitu & honore, obortam fuisse contentionem, quos modis omnibus ex præcepto Dei omnipotentis & Sancti Petri, & nostro, ne sibi in locum damnationis culmen arripiat regiminis prohibere, & Deo dignum dispensatorem, prout jus postulat & ordo, cum nostra voluntate, & apostolica benedictione, & communi omnium bonorum tam clericorum quam laicorum electione disponere. Vos tamen ipsi nostis, quod in constituendis episcopis neglecta sanctorum patrum instituta
C hunc, qui modo funditur, sanguinem genuerunt, & adhuc nisi provideantur, pejores prioribus errores fovendo parturiunt.

AD GALLOS

Vocat illos ad synodum pro discordiis inter regnum & sacerdotium componendis habendam.

Ibidem CLIV.

G. Servus servorum Dei archiepiscopis, episcopis, abbatibus in Gallia constitutis, qui in gremio sanctæ Romanæ ecclesiæ permanere videntur, salutem & apostolicam benedictionem. Quantas tribulationum angustias & persecutionum procellas ac pondera periculorum universalis mater sancta Romana ecclesia perpessa sit temporibus istis,
D quod credi vix potest, ex majori parte latet scientiam vestram. Ad hæc quoque quid consilii, quidve suffragii per vos filios suos debitæ compassionis perceperit, vos ipsi agnoscitis. Quod itaque sine dolore vix possumus vel reminisci, ita caritas multorum circa eam refrigescit, ut hæc ipsa per evangelium præsignata quodammodo specialiter videantur, ut dicitur: quando abundaverit iniquitas, refrigescet cor multorum. Unde quid aliud dixerim nisi quod vos, qui aut segniter neglexistis ac pavide refugistis matri vestræ in tanta pressura solaciari, nomine filiorum indignos & caritatis visceribus alienos vos ostenditis. Quem vero pudorem,
E vel potius quantum dolorem, quisquis est sanæ mentis non sentiat, cum consideret persecutores christianæ religionis tanta factionis conspiratione, sicut omnimodis annisibus non solum res suas profundendo, sed etiam se ipsos morti tradendo ad explendam animi atrocitatem hucusque desudasse; neminem autem vel vix paucissimos, justitiæ fautores, aut corporum laborem subire, aut rerum dispendia pati, aut de bonis suis opem matri suæ ecclesiæ ferre curavisse. Verum, utcumque fraternitas vestra sese habuerit, benedictus Deus, & Domini nostri Jesu Christi pater, qui nos ab adversariorum manibus & persecutorum violentia protegens, hactenus in manu nostra justitiam secundum testimonium conscientiæ nostræ defendit, atque potentiæ suæ vigore humanæ infirmitatis imbecillitatem nostram corroborans ad iniquitatem converti, nullis nos promissionum, blanditiis, nullis vexantium terroribus sinit. Ipsi ergo gratias immensas referimus, qui nos infractos hucusque in pressuræ tempestate conservans ad quandam spem tranquillitatis sicut liberis incessibus duxit, ut non nos contra principalem justitiæ intentionem egisse, aut propria conscientia aut religiosorum, qui noverunt, examinatio reprehendat. De cætero fratres ut causa jurgiorum & discordia, quæ inter regnum & apostolicam sedem jam dudum agitatur, annuente Domino, congruum valeat finem sortiri, vos ad synodum quam in medio novembri celebrare disponimus, præsentium literarum vocatione ex parte beati Petri apostolorum principis præcipientes, invitamus. Hoc etiam fraternitatem vestram scire volumus, quia ut secure ad nos

ANNO CHRISTI 1073.

nos venire & in vestram patriam Deo protegente possitis redire, fideles nostri a majoribus, qui sunt in curia Heinrici dicti regis, juramento securitatem receperunt. Desideramus igitur una vobiscum tractare, divino fulti auxilio, qualiter possimus pacem confirmare, atque ad gremium matris ecclesiæ sanctæ schismaticos Deo auxiliante revocare.

EJUSDEM AD GERMANOS.

Ibid. CXLVI. Affert & Bernriedens. cap. 83.

G. Episcopus servus servorum Dei omnibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, ducibus, marchionibus, comitibus, omnibusque christianam & beati Petri apostolorum principis fidem, & doctrinam defendentibus, & observantibus in omni regno Teutonicorum salutem & beatorum apostolorum Petri & Pauli benedictionem & omnium peccatorum absolutionem. Ego qualiscumque sacerdos apostolorum principis servus contra voluntatem & consilium Romanorum, confidens de misericordia Dei, & vera fide catholica, venio ad vos, paratus propter honorem Dei & salutem animarum vestrarum mortem subire, ut per multas tribulationes tendamus, & perveniamus ad requiem. Vos autem, fratres mei dilectissimi, & desideratissimi, summopere curate, ut vos possim Deo auxiliante adire, vobisque in omnibus prodesse. Benedicat vos ille, ex cujus gratia dictum est mihi ad corpus beati Petri in die ordinationis meæ: quodcumque benedixeris, benedictum erit, & quodcumque solveris in terra, erit solutum in cœlo. Amen.

EJUSDEM AD VVILLELMUM REGEM ANGLORUM

De Simonia, luxuria, & depositione Johæni Dolensis episcopi, & ordinatione Ovens in ejus locum.

Ex Mart. Anecdot. t. III. col. 871.

GRegorius episcopus servus servorum Dei, excellentissimo filio W. glorioso regi Anglorum salutem & apostolicam benedictionem.

Compertum esse celsitudini tuæ non dubitamus, quod dictus episcopus Dolensis ecclesiæ, quæ Britannicæ provinciæ principalis est sedes, suæ salutis immemor, & sanctorum canonum decreta conculcans, eamdem ecclesiam per simoniacam hæresim impudenter invaserit, & prolixo jam tempore oppresserit violenter. Datis namque comiti Alano copiosis muneribus, quæ usque hodie ad probamentum prius nequitiæ in propatulo extant, non per ostium in ovile Christi, sed ut fur & latro aliunde irrepsit: qui etiam nec hoc scelere contentus, iniquitatem super iniquitatem apposuit, & quasi simoniacum esse parum & pro nihilo deputaret, nicolaita quoque fieri festinavit. Nam in ipso tam perniciose adepto episcopatu nuptiis publice celebratis, scortum potius quam sponsam ducere non erubuit, ex qua & filios procreavit; ut qui jam spiritum suum animarum corruptori per simoniaca commercia prostituerat, per fœdæ libidinis incestum corpus suum ita in contumeliam Diabolo consecraret; & sic in eo nullus locus superesset conditori, quem intus exteriusque obligatum totum sibi adversarius non vendicasset. Nec tamen hucusque malitiæ conatus substitit; sed atrocissimum facinus, turpissimumque flagitium horrendo etiam sacrilegio cumulavit. Nam adultas ex illicito matrimonio filias, prædiis ecclesiæ, & redditibus nomine dotis collatis, atque alienatis scelere immanissimo maritavit. His iniquitatibus coopertus, eamdem tamen ecclesiam dilaceratam dissipatamque si liceat incubare molitur, quibus de causis celsitudo tua noverit illum jam beati Petri apostoli spiculo perfossum, & nisi sceleris resipuerit, anathemate mortifero esse damnatum. Qua propter paterna charitate te admonere, & causam breviter exponere studuimus, ne fortasse per ignorantiam tam scelesto homini tandiu in tenebris suis jacenti ulterius auxilium præbeas, neve scelerum ejus te participem facias, sed sedi apostolicæ, nostrisque monitis modeste parendo illum a te repellas; vel etiam ut tandem aliquando sibi consulat, atque ad remedium pœnitentiæ confugiat, blande suadendo, si poteris, inducas. Nam tales in malo perseverantes fovere & adjuvare nihil est aliud, quam iram Domini contra se provocare. Nos vero supradictæ ecclesiæ afflictionem diutius non ferentes, Deo inspirante, virum vitæ probabilem, & compertæ religionis inibi ordinavimus & consecravimus, videlicet S. Melanii abbatem, qui cum ob alias causas quas explicare prolixum est, ad nos venisset, pontificatus onus ex insperato subire compulsus est. De quo confidimus in Domino, quia si ut desideramus literisque nostris multipliciter implorare curavimus, principum terræ bonorum virorum gratiam & studia habere meruerit, Domino cooperante, sub B. Petri patrocinio ecclesiam in melius restaurabit.

ANNO CHRISTI 1073.

GREGORII PAPÆ VII. DECRETUM.

Ex MS. codice Pistoriensi.

GRegorius papa VII. & Urbanus papa II. constituerunt, ut festivitates Romanorum pontificum celebres habeantur. Martyrum in IX. lectionibus, confessorum in tribus saltem lectionibus præter quorumdam, qui pro sua excellentia celeberrimi haberentur, sicut & S. Silvester, Gregorius & alii. Nam cum quælibet ecclesia sui patroni, & si confessor fuerit, festum solemniter observet, quanto magis eorum, qui totius ecclesiæ non tam patroni, quam patres extiterunt, quam & usque ad martyrium A verbis & exemplis instituere non destiterunt. De his quidem sanctis martyribus invitatorium, hymnus, responsoria, psalmi, & versus, ut de martyribus decantantur. Nota autem S. Gregorium papam I. in graduali libro de his martyribus, sicut & de confess. pontificalia administrantibus instituisse officia, ut de S. Marcello P. & M. Statuit ei Dominus; & de S. Felice P. & M. Sacerdotes. Et hoc utique satis congrue propter excellentiam dignitatis apostolicæ.

EPISTOLÆ DIVERSORUM AD GREGORIUM PAPAM VII.

SAXONES AD EUMDEM.

Quid egerint ut decretis ejus parerent; quod minus sibi, plus adversariis faveat, queruntur.

Ex Annalista Saxone Eccard. ad An. 1079.

NOvit sanctitas vestra & omnibus circumquaque notum est, quam difficulter, quantoque bajulorum discrimine legationes ad vos transmittimus, quia iter, quod omnibus temporibus, populis, tribubus, linguis fuit pervium, nunc clauditur illis maxime, qui non minimum pro honore illius laboraverunt, ad cujus corpus eadem via ducit. *Et post aliqua:* Post longam expectationem reverso nuntio nostro, nihil aliud nobis consolationis relatum est, nisi ut decretis his, quæ mandavimus fidem vos non habuisse. Ex qua re, carissime Domine, incredibile vobis visum est, quod fratres nostri & coepiscopi Wirceburgensis, & Pataviensis cum aliis religiosis vobis in veritate nuntiaverunt, quodque se vidisse, & audisse testati sunt; certe non in verbis mendacii confidimus liberari; sed credimus quia veritas liberabit nos; Deus non deseruit sperantes in se; nam rex noster Rodolfus fortis in eo, qui dat salutem regibus, de inimicis Domini potenter triumphavit. Heinricus autem cum suis complicibus præter eos qui in gladio ciderunt, in fugam versus est, comite illo, cujus malitiam vos in bono vincere frustra tentastis, Roberto Bambergense, qui horum omnium auctor & incentor est. Et o utinam de sua & sociorum ejus fallacia satis edoctus fuissetis. Nolite Karissime Domine amplius ad irrisionem sancti nominis vestri hujusmodi homines mulcere, & post tam frequentes repulsas iterum C ducatum ab eis quærere. Adventus vester ad nos tantum nobis esset desiderabilis quantum & necessarius, sed vere scimus, quia sponte illorum ad nostras partes nunquam venietis, nisi certi sint vos illorum parti favere. *Et post pauca:* Ergo si non propter nos, tamen propter honorem sedis apostolicæ confirmate quod operatus est ejusdem sedis legatus, ita ut sine ambiguitate denuntietis quid in hac ecclesiæ divisione tenendum sit, quid sequendum: quod si jamdudum factum fuisset, forte pars iniqua adeo jam vires perdidisset, ut nec nobis, nec vobis nocere prævaleret. Rogamus etiam ne in hæc statuta canonica deficere patiamini, D ut corpora excommunicatorum, qui in persequendo ecclesiam occisi sunt, in atriis ecclesiarum sepeliri non permittatis; ubi autem sepulta sunt, divina officia celebrari prohibeatis. Multi ex eis in Augusta civitate sepulti sunt: Ejusdem loci congregationibus literas vestras per discurrentes peregrinos satis mittere potestis.

SAXONUM

RODULPHO FAVENTIUM AD GREGORIUM EPISTOLA.

Annal. Sax. Eccard. ad An. 1079.

TEstis est excellentia vestra & literæ vestræ, quas in testimonium habemus, quia nec pro consilio nostro, nec pro causa nostra, sed pro illatis sedi apostolicæ injuriis regem nostrum regia dignitate privastis, nobisque terribili interminatione, ne ei sicut regi serviamus, interdixistis, & omnes E christianos a vinculo juramenti, quod ei fecerunt vel facient, absolvistis, eumque vinculo anathematis alligastis. In his omnibus paternitati vestræ cum magno periculo nostro, sicut nunc patet, obedivimus, & quia ci-

ANNO CHRISTI 1073.

eidem deposito ad depositionem vestram cum A cæteris concordare noluimus, tantam in nos crudelitatem exercuit, ut plures ex nostris amissa omni substantia animam in hoc certamine ponerent & filios exhæredes & ex divitibus pauperes reliquerunt: qui autem residui sunt, de vita quotidie solliciti vitæ subsidia pene omnia amiserunt: Sed cum nulla nos persecutione superaret, superatus est ille, ut licet nolens suam nobis præsentiam exhiberet, & ei quem inhonoravit cum suo dedecore honorem impenderet, pro quo labore hunc fructum recepimus, quod is, qui cum periculo animarum nostrarum vestigia pedum vestrorum adorare coactus est, absque nostro consilio, & sine correctione absolutus, ad nocendum nobis libertatem re- B cepit. *Et paucis interpositis*: ergo cum jam ultra anni terminum sine rectore essemus, in locum de quo prævaricatus est, ille alius principum nostrorum lectione subrogatus est. Cumque de electo nobis rege, & non de regibus spes ad refocillandum imperium succresceret, ecce ex insperato litteræ vestræ duos in uno regno reges pronuntiant, duobus legationem decernunt, quam regii nominis pluralitatem, ac regni divisionem divisio quoque populi, ac studia partium subsecuta sunt; quippe cum in epistolis vestris prævaricatoris personam semper præponi cernerent, & ab eo sicut a potente exigi, quatenus ducatum vobis in has partes ad discu- C tiendam causam præberet. *Et post pauca*: hoc quoque infirmitatem nostram movet, quod sicut nobis persuadetur, ut in incœpto firmiter perduremus, sic etiam contrariæ parti verbis & rebus spes innuitur. Nam familiares prædicti Heinrici, qui ab omni regno infamia notantur, quique illi ut regi serviendo sinodalibus præceptis manifeste inobedientes sunt, & una cum capite suo per legatum apostolicum ab ecclesia separati, ad hanc sedem venientes benigne suscipiuntur, & non solum impuniti redeunt, sed insuper gloria & honore coronantur, & ad priorem inobedientiam superbiendo revertentes nostræ miseriæ insultant. Nobis autem quasi ridiculis ad insipientiam reputatur, quod ab illorum consortio abstinemus, qui ab ipso capite nostro tam caritative in communionem recipiuntur. Accedit & hoc ad cumulum infortunii nostri, quod præter illa, quæ nos ipsi delinquimus, etiam adversariorum culpa in nobis cuditur, dum nostræ negligentiæ attribuitur, quod idoneos & frequentes legatos huc non mittimus; luce enim clarius patet, quod illi hoc fieri prohibent, qui ne prohiberent jurejurando vobis promiserunt. Et nunc de violentia sacri itineris interclusioni & de manifesto illorum perjurio tacetur, & nobis imputatur, quod nuntios non mittimus. Scimus & ex consideratione vestræ pietatis speramus, quia hæc omnia bona intentione, & subtili aliqua deliberatione agitis, sed nos homines imperiti occultam illam dispensationem penetrare non sufficientes, quod manifeste audivimus & vidimus de illa utriusque partis confortatione, & rerum certarum incerta dilatione ortum esse & quotidie oriri vobis exponimus, hoc est bella intestina, homicidia innumerabilia, vastationes, & incendia domorum & ecclesiarum sine differentia, oppressiones pauperum, direptiones rerum ecclesiasticarum, quales nunquam audivimus, legum quoque divinarum, & secularium defectus sine spe reparationis; postremo in dimicatione duorum regum, quorum uterque ad obtentum regni spem a vobis accipit, tanta profligatio regalium, ut posthac reges nostrarum partium rapinis sint sustentandi. Hæc incommoda aut nulla essent jam, aut multo minora, si neque ad dexteram, nec ad sinistram vestra sententia divertisset. *Et quibusdam interpositis*: Nam si hoc quod in synodo Romana definitum, & post a legato sedis apostolicæ confirmatum est, silentio contegi oportet, quid posthac nobis credendum, vel pro rato habendum sit, omnino nescimus.

ANNO CHRISTI 1073.

PRÆMONITIO COLLECTORIS IN SEQUENTEM EPISTOLAM.

Episcopatus Moraviæ Joanni episcopo commissi a Pragensi divisionem cum proventuum quorumdam episcopatus Pragensis assignatione concoquere non valens Jaromir, alio nomine Gebehardus, Pragensis episcopus, nihil non moliebatur, ut æmulum episcopum vexaret. Quin nec a vulneribus fœdisque aliis manus abstinebat. Ut id rescivit Alexander papa II. legatos suos eo misit Bernardum, & Gregorium, qui Pragensem episcopum ab officio suo suspensum palam edixerunt. Acta sunt hæc ante obitum Alexandri parum; cui succedens Gregorius causam totam resumens, prius quidem literas dedit ad VVratislaum Bohemiæ ducem, Jaromiri quidem fratrem, sed æmulo illius faventem, conquerens de injuria lega- D *tis apostolicis a Jaromiro illata, tum addit, se aggravaturum sententiam, nisi ad officium redüsset. Interea Jaromir ad Moguntinum Metropolitanum suum confugit, narrans se inauditum, nec a metropolitano in synodo damnatum injuria prohiberi, ne episcopale munus exerceret. Has Pragensis simul, & suas querelas Sigefridus Moguntinus Archiepiscopus per literas ad Gregorium pontificem detulit, quam ejus epistolam huc transfero, quod lucem affundat literis Gregorii ad VVratislaum vulgatis apud Labbe regest. lib. I. epist. XVII. ex Codice Udalrici Bambergensis. Quem dein exitum causa habuerit, infertus, cum de concilio Pragensi anni 1074. agetur, exponam.*

SIGI-

ANNO CHRISTI 1073.

SIGIFREDI MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI AD GREGORIUM VII. EPISTOLA.

Cod. Udalrici pag. 125. tom. 2. n. 130.

REverentiſſimo Patri noviter ſacerdotio primæ Sedis Apoſtolicæ inſidato, S. Moguntinæ diſpenſator eccleſiæ, ſedulam benevolentiæ ſervitutem, & debitam obedientiæ ſubjectionem. Semper quidem deſiderio deſiderabamus, eum apoſtolicæ ſedis præſulem eſſe, qui vita & moribus, verbis, exemplis ad ſalutem præeſſet, & prodeſſet ſanctæ Dei eccleſiæ. Nunc vero quomodo melliflui facti ſunt cœli, ſolito dulcius diſtillantes rorem gratiæ Dei, divina miſeratio votis noſtris ſolito cumulatius ſatisfecit, & eum, quem maxime optabamus, eidem ſanctæ Romanæ eccleſiæ præfecit, qui nobis ſemper dexter ſtetit in omnibus negociis, numquam nobis defuit in noſtris. Unde totis præcordiorum medullis gratias agimus Deo altiſſimo, qui cathedram Petri, caput ſcilicet eccleſiarum, veſtro, mi reverende pater, illuſtravit, & ornavit ſacerdotio, humili ſupplicatu orantes, & deprecantes, ut qui primitias apoſtolatus veſtri perfudit oleo lætitiæ præ participibus veſtris, gratiam, & pacem multiplicet eccleſiæ ſuæ cunctis diebus veſtris. Optamus autem promereri, ut peculiarem gratiam apud vos obtineamus, & a veſtra paternitate ſpecialem nobis provenire clementiam, non ſolum ea charitate, quam univerſali debetis eccleſiæ, ſed etiam eo gratiæ privilegio, quod ſemper ſacra ſedes veſtra Moguntinæ impendit eccleſiæ, ut pia mater ſpeciali filiæ. Hac ergo freti gratia in omnibus quæ nobis obviant, ad vos recurrimus, & quicquid nobis adverſatur, ad vos, velut membra ad caput, referimus. Unum humiliter intimamus veſtræ ſanctitati, quod ſub anteceſſore veſtro piæ recordationis Papa A. contigit, nos, ut ſalva reverentia dixerimus, injuſte præjudicium pati, & inclementer deturbatos eſſe ab eo jure, quod ſacri canones, & patrum ſcita metropolitanis jubent ſervari. Denique eidem ſanctiſſimo patri de fratre, & ſuffraganeo noſtro epiſcopo Pragenſi ſiniſtra relatione ſuggeſtum eſt, & me ignorante ab inimicis apud eum accuſatus eſt, unum, & hactenus inſolitum ab eo exiit edictum, ut eundem fratrem, & coepiſcopum noſtrum nec inter fratres ſuos canonice prius auditum, nec canonice ad ſe vocatum, nec inobedientiæ culpa denotatum, non ſolum ab officio ſuo ſuſpenderit, ſed etiam rebus, & redditibus ſuæ eccleſiæ omnino ſpoliaverit, & extruſerit, ita ut miſſis nunciis publice nunciari fecerit in clero, & populo, ut eum, qui excommunicatum habentes, nihil quod epiſcopi eſſet, vel quærerent, vel acciperent ab eo. Quod factum, ſi apoſtolicam deceat manſuetudinem, ſi decretorum ſervet authoritatem, veſtram non præterit ſanctitatem. Debuit namque juxta decreta canonum, ad nos primum cauſa deferri, & ad concilium vocatus intra provinciam, inter fratres ſuos audiri; ego vero & fratres mei deberemus ad apoſtolicam ſedem, velut ad caput noſtrum referre, ſi tanta res eſſet, ut per nos nec poſſet, nec deberet terminari. Nunc autem frater noſter & coepiſcopus a ſede ſua vagus, & profugus, &, ut diximus, rebus & redditibus eccleſiæ ſuæ injuſte ſpoliatus, & extruſus, indignum patitur judicium, & omnibus fratribus & coepiſcopis noſtris magnum inde provenit ſcandalum, & epiſcopale nomen & officium, quod apud Deum, & homines ſacrum eſt, intolerabile patitur opprobrium. Porro eccleſia illa jam multis diebus paſtorali caret adminiſtratione, & unico paſtore vidua epiſcopali vacat benedictioni, in quo epiſcopus ille, qui expulſionis & perturbationis hujus author eſt, ejus ſibi uſurpat officium, & quod omnibus conciliis & decretis maxime cautum eſt, conſecrando, & confirmando eundem circuit epiſcopatum. Quod maxime ob hoc periculoſum eſt, quod gens illa catholicæ fidei novella eſt plantatio, & nondum radicata & fundata in chriſtianiſmo, & facile ad antiquum paganiſmi revolabit errorem, ſi inter paſtores ſuos tantam viderit durare diſſenſionem. Quapropter ego & omnes fratres mei veſtigiis veſtræ ſanctitatis affuſi oramus & obſecramus, primum eccleſiæ rationes, nec non maligni hujus temporis inclamare importunitates. Habebam quoque de quibuſdam agere vobiſcum ipſe præſens, quod nec literis intexere, nec nuncio etiam alicui fideliſſimo habeo aperire. Quapropter præſentes fratres cum literis meæ excuſationis ad vos dirigo, qui vobis ſuggerant, quod ad vos non veni, non eſſe temeritatis, ſed inevitabilis, & ſupremæ neceſſitatis. Noverit autem ſancta paternitas veſtra, quod non eſt homo in terra me vobis fidelior, & ad omne præceptum veſtrum implendum devotior, nec adventum meum ad vos aliquod negotium poſſet retardare, ſi tamen juvarer virium valetudine. Pro inveterata autem Thuringorum obduratione novam vobis facio conqueſtionem, qui ſicut ſemper, ſic etiam adhuc Spiritui Sancto ejuſque juſtiſſimis reſiſtunt legibus, redditum ſuorum negando decimationem, uſque adeo, ut dum monerem eos, ut omnipotenti Deo obedirent, ipſi e contra armata manu promiſcuæ plebis, me & meos obſiderent, niſi Dominus omnipotenti manu liberaviſſet, forſitan crudelitas eorum uſque ad internecionem in nos deſæviſſet. Unum rogo ſacram paternitatem veſtram, ut contra tam nefarium, tamque inſolitum facinus reſpectu eccleſiaſticæ diſciplinæ nobis compatiendo ſuccurratis, & contra inimicos Dei gladium arripiatis, quatenus ſentiat contumax & rebellis ſerva Thuringia, quod adhuc in clavigera manu Petri vivit, & regnat imperatrix Roma.

AD

AD CONCILIABULUM ERPHORDIENSE

In causa decimationum Thuringiæ

Anno 1073. *habitum*

EMENDATIO, ET ADDITIO.

A. 1073. DE causa, rebusque gestis in concilio hoc satis constat ex iis, quæ in collectione Labbeana leguntur; unum alterumque addendum. In literis Sigefridi Archiepiscopi Moguntini ad Alexandrum II. pontificem ex Gretsero in collectionem Labbeanam traductis integra hæc periocha deest, quam hic ex codice Udalrici, in quo hæ ipsæ literæ recitantur restituo. Post illa verba: *Incolumem custodiat apostolatum vestrum;* hæc suppleas: *Et sicut in proximis, quas ad sanctam sedem* A *vestram direximus literis, ita nunc quoque humili supplicatu vestram deprecamur sanctitatem, ut quæ corona regni, & diadema Romani imperii in manu vestra, & per manum filii vestri domini mei H. regis semper in bono meminisse dignemini, & sicut a primitivis sanctæ invocationis vestræ exordiis primitias regni ejus adhuc pueriles consilio, & auxilio fovistis & enutristis, ita apostolici vigoris constantia usque ad coronam imperii cum eo persistatis.*

Eccard. t. II. Cod. Udal. pag. 134.

PRAGENSE CONCILIUM,

Quo Jaromirus Pragensis episcopus ab ordinis munere suspenditur,

Anno 1073. *circiter habitum.*

An. 1073. circiter. COncilii hujus historiam, & acta ex Cosma Pragensi statim proferam, postquam adnotavero difficilem esse Cosmæ cum epistolis Gregorii VII. ad negocium istud quod attinet, conciliationem. Narrat enim Cosmas, missum a Pontifice Rodulphum quemdam apocrisiarium suum Pragam indixisse in Jaromirum Pragensem episcopum concilium, cui Jaromirum sistere se recusantem ab episcopatus gerendi munere suspensionem retulisse. Ex epistolis vero Gregorii VII. eo ablegatos discimus non quidem Rodulphum, sed Bernardum, & Gregorium, a quibus ita in episcopum animadversum constat. Forte tamen geminæ distinguendæ sunt Romanæ legationes in Bohemiam, quarum alteram Rodulphus, alteram Bernardus & Gregorius gesserunt. In utraque Jaromiro de crimine convicto episcopale munus interdictum est. Utra prior statuenda sit, æque cum ignorantibus ignoro. Nunc de concilio a Rodulpho in ea causa habito, pauca hæc ex Cosma in Chronic. lib. II. ad annum 1073. subjicio: *Mox dirigitur in Bohemiam Rodulphus apocrisiarius, & consiliarius Gregorii papæ, quod si ita res se habeat, uti summo pontifici relata fuerat, vitæ ipsius errata corrigat, inobedientes arguat, infideles increpet, negligentes anathemate feriat. Et si quæ sint, quæ modum excedant correctionis, illa differat, & compellat ad majorem audientiam apostolicæ sedis. Quo cum pervenisset missus apostolici, invenit ducem VVratislaum in urbe Praga: cui offerens apostolicam benedictionem, &* B *universalis patris adoptivam filiationem, tanta authoritate usus est & potestate, ac si idem summus pontifex ipse præsens fuisset. Denique jussit ducem, ut omnes principes terræ simul & abbates, & præpositos ecclesiarum, nec non & Joannem episcopum Moraviensem ad synodum convocaret sacram. Ad quam præsul Jaromir semel & bis ex nomine vocatus renuit venire; & ad ultimum tale fertur dedisse responsum: juxta canonum scita, salva pontificali dignitate, & justitia, ad tua non venio placita, nisi ubi adfuerit meus magister, Moguntinus Metropolita, & aliorum coepiscoporum præsens frequentia: sciebat enim, quod ibi incideret in laqueum, & in retributiones, & in scandalum.* C *Videns autem Romanus missus, se esse despectum, & dehonestatum, ira motus suspendit eum ab omni officio sacerdotali, & dignitate privat episcopali. Quod audientes non solum canonici, verum etiam per capellas clerici, omnes sciderunt sua oraria, & denudaverunt, ut in Parasceve, altaria. Matris ecclesiæ sulcatur frons ruga non modica, quia silent sacerdotalia officia. Et nisi pastori suo restituatur pristinus honos & gradus, totus clerus mavult in perpetuum suos amittere gradus. Videns autem cardinalis, magis tumultum in populo fieri, necessitate compulsus reddit episcopo tantummodo sacerdotale officium. Et nisi uterque episcopus eodem anno de inductis causis reddat rationem pontifici Romano, ambos constringit* D *banno.*

F I N I S.

